מקראות גדולות
חומש
בית יהודא
ספר
ויקרא
מן
חמשה חומשי תורה

עם שנים וחמשים מעלות ופירושים ה"ה:

א) חמשה חומשי תורה נדפס באותיות נדולות. כלן חדשות וברורות וכן גם הטעמים ואותיות כל הפירושים וההעתקות והלקוטים והה' מגילות עם פירושיהן וכו' — הכל חדש ומזהיר. בסדור יפה ונפלא. עם הפטרות. מוגה ומדויק עצהיו"ט.

ב) תרגום אונקלוס על התורה.

ג) התרגום אונקלוס מנוקד לפי הדקדוק עם הדגושים.

ד) פירוש רש"י בשלימות כאו"א רבינו שלמה יצחקי ז"ל. ככתבו וכלשונו.

ה) פי' רש"י במרובע (עוד הטעם).

ו) פי' רש"י במרובע מנוקד

ז) פי' רש"י בהעתקת ע"ט. בשפה קלה אשר ירוץ הקורא בו.

ח) פי' רש"י מפורש ע"ט. בביאור אשר יפרש כשמלה כל דברי רש"י מהחל וער כלה בתורה.

ט) מקדש אם (הערות והארות) בל"ש שבלעדם לא יבין כל איש את הפשט הנכון, וכזר זהב ל„בית יהודא" הוא.

י) פי' שפתי חכמים מבאר כל דבר הקשה בפירוש רש"י ז"ל מבעהמ"ח ספר שפתי ישנים.

ויתר המעלות המה מבוארים בדף ב' כאשר תחזינה עיניכם

פיעטרקוב

בהוצאת ובדפוס של יעקב ב"ר מרדכי יהודא ז"ל צעדערבוים

שנת תרפ"ט לפ"ק

CHUMESZ BEJS JEHUDA

5-cio ksiąg Mojżesza z komentarzami i przetłomaczeniem Raszi Część III

Własność J. Cederbauma.

W drukarni J. Cederbauma w Piotrkowie 1928 r.

Printed in Poland.

פי׳ הרשב״ם מרבינו שמואל ב״ר מאיר נכד רש״י.

פי׳ בעל הטורים מרבינו יעקב ב״ר אשר זצ״ל.

פי׳ דעת זקנים מרבותינו הגאונים בעלי התוס׳ ז״ל.

תולדות אהרן על התורה מראה מקומות מכל פסוק בש״ס.

מנין המצות מספר אלה המצות למהר״מ חאגיז ז״ל.

פירוש לתורת אלהים. הוא פירוש ותרגום קצר ומתוקק שבעתים בע״ט קלה ומסודרה וברורה.

עברי טייטש על הפטרות. מלוקט מאת גדולי מפרשים ומדרשים.

משלי יהודה פירוש ומשלים נעימים המושכים לב הקורא. להגות בתורת ה׳. מהה״מ מדובנא ז״ל.

משלי יוסף

משלים על התורה

משלי חכמים

משלי נחמיה

ליקוטי יקרים על הפטרות על ע״ט

ליקוטי יוסף

ליקוטי יהודא

ליקוטי נחמיה

ליקוטים על התורה

ליקוטי מרדכי

ספר הישר על התורה מועתק על ע״ט. יעדער וואס וועט דאס לייענען וועט גרוים תענוג האבען.

מצות השם על תרי״ג מצות ג״כ מועתק בע״ט. כדי יעדער זאל פאר שטיין די תרי״ג מצות מקיים צו זיין. אונ מיר האבין יעדע מצוה געשטעלט אויף זיין ארט.

לא) החמש מגילות עם הטעמים:

פירושים על החמש מגילות

לב) פי׳ רש״י על כל החמ״ג.

לג) פי׳ רש״י במרובע (עוד הפעם)

לד) פי׳ רש״י במרובע מנוקד

לה) פי׳ רש״י בהעתקת ע״ט בשפה קלה ומצוחצחת.

לו) פי׳ רש״י מפורש ע״ט. בביאור אשר יפרש בשמלה כל דברי רש״י מהחל ועד כלה בהחמש מגילות.

לז) פי׳ שפתי חכמים על כל החמ״ג.

לח) פי׳ מצודות דוד } על שה״ש וקהלת מהח מו״ה יחיאל הלל בן הרב הגאון מו״ה דוד אלטשולר ז״ל.

לט) פי׳ מצודות ציון

מ) תולדות אהרן מראה מקומות בש״ס על החמ״ג.

מא) קול יעקב מהרב המגיד מדובנא ז״ל.

מב) תרגום שני על מגילת אסתר.

מג) פי׳ פתשגן הכתב על תרגום שני.

מד) מצח אהרן מבאר התרגום שני בלשון צח המדוברת מועתק על עברי טייטש.

מה) משלי ישראל על קהלת והוא [illegible] יקר ומשלים חדשים מתוקים וערבים על לב הקורא.

מו) עברי טייטש על כל החמש מגילות.

מז) כוכב מיעקב על הפטרות מועתק על ע״ט.

מח) תפלת קבלת ש״ק ושאר התפלות לכל שבתות השנה.

מט) יוצרות לארבע פרשיות ולשה״ג.

נ) לוח המולדות.

מיר האבין מוסיף גיוועזן פי׳ לקוטי יקרים מועתק על עברי טייטש. כדי יעדער זאל פאר שטיין דיא חידושים פון דיא תורה. מלוקט ומסודר פששים נפלאים ומתוקים ממובחרי המפרשים הראשונים והאחרונים. היינו:

אלשיך הקדוש. ב) אור החיים הקדוש. ג) אור תורה. ד) אהבת שלום. ה) אור פני משה. ו) אורי וישעי. ז) אותיות דר׳ עקיבא. ח) אבן עזרא. ט) אמרי בינה. י) אהבת עולם. יא) אור עולם. יב) בעל הטורים. יג) באר מים חיים. יד) ברית וחה. טו) גלי רזיא. טז) זוהר הקדוש. יז) זרע קודש. יח) חשב האפוד. יט) חסד לאברהם. כ) חכם הרזים. ישמח משה. כב) ילקוט ראובני. כג) ילקוט הבקוק. כד) כלי יקר. כה) כלי חמדה. כו) מדרש תנחומא. מגלה עמוקות. כח) מאור עינים. כט) מדרש הנעלם. ל) מדרש רבות. לא) מורה נבוכים. לב) מבשר צדק. נועם אלימלך. לד) נחל קדומים. לה) ספורנו. לו) ספר חסידים. לז) עשרה מאמרות. לח) עוללות אפרים. עבודת הקודש. מ) עבודת ישראל. מא) פענח רזא. מב) פרקי היכלות. מג) פנים יפות. מד) ציוני. מה) צבית לצבי. מו) צרור המור. מז) צידה לדרך. מח) קדושת לוי. מט) רמב״ן. נ) ריקאנטי. נא) רביד הזהב. נב) של״ה קדוש. נג) שערי אורה. נד) שפתי קדושים. נה) שפתי צדיקים. נו) שפתי כהן. נז) תרגום יונתן. נח) תרגום ירושלמי. נט) תוצאות חיים. ס) תשואות חן. סא) תיקוני זוהר. סב) תורת אמת:

הוספה חדשה

סג) אפיקי יהודה. סד) גליא מסכת. סה) דרכי יוסף. סו) הגיון לב. סז) משנת ר׳ א. סח) עיר דוד. סט) עטרת זיו. ע) פי צדיק. עא) רשב״ם. עב) שער בת רבים. עג) עטרת שלמה.

[קטז] (עשה מח) לעשות מעשה העולה כמשפטה שנאמר אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו:
[קטז] (עשה מט) לעשות מעשה המנחה כמשפטה שנאמר ונפש כי תקריב קרבן מנחה:
[קיז] (לאו סח) שלא להקטיר שאור ודבש שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה':
[קיח] (לאו סט) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות שנאמר ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך:
[קיט] (עשה נ) למלוח כל קרבן שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח:
[קכ] (עשה נא) להקריב ב"ד קרבן אם הורו שלא כהלכה שנא' ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחט
[קכא] (עשה נב) להביא היחיד קרבן קבוע על שגגת חיוב כרת שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ וגו' ה
קרבנו שעירת עזים:
[קכב] (עשה נג) להעיד כל מי שיודע עדות לחבירו בב"ד שנאמר אם לא יגיד ונשא עונו:
[קכג] (עשה נד) להבי' קרבן על עבירו' ידועו' כ"א כפי אשר תשיג ידו שנ' והבי' את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן ה
[קכד] (לאו ע) שלא להבדיל חטאת העוף שנאמר ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל:
[קכה] (לאו עא) שלא יתן שמן במנחת חוטא שנאמר לא ישים עליה שמן:
[קכו] (לאו עב) שלא יתן לבונה במנחת חוטא שנאמר ולא יתן עליה לבונה:
[קכז] (עשה נה) להוסיף החוטא במעילה מן הקדש חומש על הקרן ויחזירנו שנאמר ואת חמישתו יוסף עליו:
[קכח] (עשה נו) להביא היחיד אשם על עון אם נסתפק לו אם חטא אם לא חטא בחטאים שחייבים על זדונם כרת
שגגתם חטאת שנאמר והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם:
[קכט] (עשה נז) להשיב את הגזלה שנא' והי' כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל:
[קל] (עשה נח) להקריב קרבן על כל עבירות ידועות השוגג במעילה או בגזלה או בשפחה חרופה או כופר בפקדון ונ
על שקר שנאמר וא. אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן:

ויקרא א ויקרא

אונקלוס

א א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה ... א א וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּמַלִּ
יְיָ עִמֵּיהּ מִמַּשְׁ

תולדות אהרן ויקרא א' ל. ע"ז לא יומא ד סנהדרין קא. וידבר ה' יומא כם:

רשב"ם

וזה יסוד **רבינו שמואל** ב"מ **נבדו**, ואשר שם לבו לדבר יוצרנו אל יזוז מנמוקי זקני **רבינו שלמה** ואל ימוש מהם כי רוב הלכות ידרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות והלשון ויש ללמוד כולם וטוב אשר תאחוז בזה אשר פירשתי וגם מזה אל תנח ידיך **ספר ויקרא** הלכות ארוכות בו והתבוננו החכמים בפירושי זקני כי לא אאריך אלא במקומות שיש לפרש פשוטי מקראות:

(א) **ויקרא** אל משה. לפי שכתב למעלה בסוף הספר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וגו' לכך קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד. וכן פירוש המקרא ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו לאמר: מאהל. מוסב על ויקרא כמו ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר. וישמע את הקול מדבר מאהל. מעל ה

בעל הטורים

(א) א' דויקרא זעירא שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדרך בבלעם כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה וא"ל הק לכתוב גם באל"ף וכתבה קטנה. ויקרא אל משה ר"ת אמ"ו כ שעטרה לו אמו. הקדים משה לשם כביכול כאחד שמדבר עם ח ומקדימו דרך מוסר. כתיב לעיל ואם תהיה לילה בו. וסמיך ויקרא אל משה לו' מתוך שקרא לו ודבר עמו היו פניו בוערו' כ

בית יהודא

א) [וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וגו']. עֶר הָאט גֶערוּפְן צוּ מֹשֶׁה, הַארְט רש"י פַר וָואס שְׁטֵייט עֶר הָט גֶערוּפְן צוּ משה, אוּנ עֶס שְׁטֵייט נִיט וָוער הָאט אִים גֶערוּפְן, נָאר נָאכְדֶעם שְׁטֵייט וַיְדַבֵּר ה', גָאט הָאט גֶערֶעט, דֶער וָוארְט ה' הָאט דָאךְ גֶעדַארְפְט שְׁטֵיין פְרִיעֶר, עֶס הָאט גֶעדַארְפְט שְׁטֵיין וַיִּקְרָא ה' אֶל מֹשֶׁה, גָאט הָאט גֶערו צוּ משה וַיְדַבֵּר אֵלָיו, אוּנ עֶר הָאט גֶערֶעט צוּ אִים, נָאר אַז עֶס וָואלְט אַזוֹי גֶעשְׁטַאנֶען וָואלְטִין מִיר קֶענֶען זָאג נָאר דָאס אֵיינֶע מָאהל הָאט גָאט גֶערוּפְן צוּ משה פְרִיעֶר אֵיידֶער עֶר הָאט גֶערֶעט צוּ אִים, אָבֶּער נִיט אַלֶע מָא אִיז אַזוֹ גִיוֶוען, דְרִיבֶּער שְׁטֵייט דֶער וָוארְט ה' שְׁפֶּעטֶער נָאךְ וַיְדַבֵּר, צוּ לֶערְנֶען אוּנְז אַז דִי סֶדְרָה הֵייבְּט זִיךְ וַיְדַבֵּר ה' אַזוֹ וִוי אַלֶע סֶדְרוֹת הֵייבִּין זִיךְ אָן וַיְדַבֵּר ה', אוּנ דִי דְרַיי וֶוערְטֶר "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" אִיז אַכְּלָל אוֹיף ד גַאנְצֶע תּוֹרָה. (לְכָל דִּבְּרוֹת). צוּ אַלֶע דִבְּרוֹת וָוא עֶס שְׁטֵייט וַיְדַבֵּר ה', גָאט הָט גֶערֶעט צוּ משה. (וּלְכָל אֲמִירוֹ אוּנ צוּ אַלֶע אֲמִירוֹת, וָוא עֶס שְׁטֵייט וַיֹּאמֶר ה', גָאט הָט גֶעזָאגְט צוּ משה. (וּלְכָל צִוּוּיִם). אוּנ אַלֶע זַאכִין וָוס הקב הָט גִיבָּאטֶן צוּ משה. (קָדְמָה קְרִיאָה). הָט הקב"ה פְרִיעֶר גֶערוּפֶן "משה" אוּנ משה הָט גֶעֶנְפֶערְט הִנֵּנִי, אִיךְ בִּין גְרֵי צוּ הֶערֶן, נָאכְדֶעם הָאט הקב"ה גֶרֶעט צוּ משה וָוס עֶר הָט גְדַארְפְט צוּ אִים רֵיידֶן. (לָשׁוֹן חִבָּה). דָס רוּפֶן פְרִיעֶר דֶעם רֵיידֶן וַוייזְט אוֹיף לִיבְּשַׁאפְט, אַז מֶען הֵייבְּט נִיט אָן רֵיידֶן צוּ אַמֶענְטְשֶׁן פְלוּצְלוּנְג, נָאר מֶען רוּפְט אִים פְרִ בַּיי זַיין נָאמֶען, דָס וַוייזְט אַז מֶען הָאט דֶעם מֶענְטְשׁ לִיב, וָוארוּם אַז מֶען הֵייבְּט אָן רֵיידֶן צוּ אַמֶענְטְשֶׁן פְלוּצְלוּנְג עֶר דֶערְשְׁרָאקֶן אוּנ פַארְמִישְׁט וֶוערֶן. (לָשׁוֹן שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ). וֶוען דִיא מַלְאָכִים ווילֶען רֵיידִין אֵיינֶר צ אַנְדֶערֶן, רוּפְט עֶר אִים פְרִיעֶר בַּיי זַיין נָאמֶען. (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְקָרָא זֶה אֶל זֶה), אֵיין מַלְאָךְ הָט גֶערו דֶעם אַנְדֶערֶן מַלְאָךְ בַּיי זַיין נָאמֶען, נָאכְדֶעם וְאָמַר, הָאט עֶר גֶזָאגְט צוּ אִים קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת. הקב"ה אִיז הֵייל

רש"י

(א) **ויקרא** אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ו
א לווייס קדמה קריאה ב לשון חבה ל שמלאכי השרת משתמשין בו שנ' וקרא זה אל זה אבל לנב

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י ל"ל למיכתב ויקרא וידבר שהוא כפל ל' ומפרש וכו' פי' שלא היה מדבר עמו פתאום אלא קראו תחלה משה משה ואמר הנני ואח"כ היה מדבר עמו: **ב** שכאו"מ קדמה קריא' כלו'

פרש"י יכול שמעו כל ישראל את קול הקריאה ת"ל קול לו קול אליו פי' לפירושו דכתיב בפרשת נשא וישמע את הקול מד

דעת זקנים מבעלי התוספות

א **ויקרא** אל משה. מדרש תנחומא לפי שהיה משה עו בחוץ שהיה מתירא לבא אל אהל מועד כי ש עליו הענן אמר הקב"ה אינו דין שיהא משה עומד בחוץ ב ויקרא אל משה ופרש"י לכל הדברות ולכל האמירות וגו' יש

משלי חכמים

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וגו'. דֶער אַלְשִׁיךְ שְׁרַייבְּט לְמָשָׁל אַז אַמֶּלֶךְ וִויל עֶפִּיס רֵיידִין מִיט זַיין שַׂר, שִׁיקְט דֶער מֶלֶךְ זַיין קְנֶעכְט אוּנ זָאגְט צוּא אִים גֵייא צוּ דֶעם שַׂר אוּנ זָאג אִים עֶר זָאל קוּמֶען צוּ מִיר וַוייל אִיךְ דַארְף מִיט אִ עֶפִּיס רֵיידִין, אָבֶּער עֶס אִיז נִיט שֵׁיין פַאר דֶעם מֶלֶךְ עֶר זָאל אַלֵיין גֵיין צוּא דֶעם שַׂר אִים רוּפִין אוּנ זָאגִין צוּ אִ

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָט גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה וַיְדַ

בעל הטורים

מסעיהם ויקרא אל משה לו' שבכל מסעיה' קרא למשה לו' שיסעו ע"פ ה' יסעו. ה' אלפין בפסוק כנגד ה' חומשי תורה וט' ת יש בו וכן יש ט' תיבות בפ' אנכי ה' אלהיך לו' שכל הלומד תורה כאילו הקריב כל הקרבנות. וכן ט' תיבות בפסוק זאת התורה לעלה:

רשב"ם

שמע את הקול. ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה לאמר. כפל לשון של וידבר כמו שפירשתי בפרשת נח. כאשר יאמר דבר אל אהרן ואמרת. כן יאמר וידבר למשה

רש"י

מות עכו"ם נגלה עליהן בל' עראי ג וטומאה שנא' ויקר אים אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע ין ד וכל ישראל לא שומעין יכול אף להפסקו' ה היתה א' ת"ל וידבר ו לדבור היתה קריאה' ולא להפסקו' ומה הפסקו' משמשו' ז ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרש' ש' ובין ענין לענין ק"ו להדיוט הלומד ח מן ההדיוט:

בית יהודא

(אֲבָל לִנְבִיאֵי הָעכו"ם). אָבֶּר צוּ דִי נְבִיאִים פוּן דִי פֶעלְקֶער וָוס הָאבֶּן גֶעדִינְט צוּ דִי מַזָלוֹת.(נִגְלָה עֲלֵיהֶן). אִיז הקב"ה בַּעוִויזֶן גֶוָוארֶן צוּ זֵיי. (בְּלָשׁוֹן עַרְאַי). טְרֶעפֶענְדִיג פְּלוּצְלוּנְג (וְטוּמְאָה). אוּנ דָאס פְּלוּצְלוּנְגֶע בֶּעוַוייזוּנְג פוּן הקב"ה צוּ דֶעם נָבִיא פוּן דִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן אִין דִי תּוֹרָה מִיט אַ אוּמְרֵיינֶעם וָוארְט, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּיי בִּלְעָם. (וַיִּקָר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם). גָאט הָט זִיךְ גֶעטְרָאפִין צוּפֶעלִיג צוּ בִּלְעָם, וַיִּקָר אִיז לָשׁוֹן קֶרִי: וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה). עֶר הָט גֶערוּפֶן צוּ מֹשֶׁה, הַארְט רש"י עֶס הָט גִיקֶענְט שְׁטֵיין א לְמֹשֶׁה, אִיז אוֹךְ דֶערְטַייטְשׁ עֶר הָאט גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה, פַר וָוס שְׁטֵייט אֶל מֹשֶׁה, זָאגְט רש"י דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט ו. (הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאָזְנָיו). דִי שְׁטִימְמֶע פוּן גָאט אִיז גֶעגַאנְגֶען בִּיז צוּ דִיא אוֹעֶרֶן פוּן מֹשֶׁה, אוּנ מֹשֶׁה הָאט רְט וִויא הקב"ה רוּפְט אִים. (וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִין). אוּנ אַלֶע יוּדֶן הָאבֶּן נִיט גֶהֶערְט, זָאגְט רש"י (יָכוֹל אַף סְקוֹת הָיְתָה קְרִיאָה). אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען וָוען הקב"ה הָאט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ אִין מִיטֶען הָאט הקב"ה אוֹף גֶהֶערְט ן צוּ אִים, אוּנ אֵיידֶר הקב"ה הָט נָאךְ אַמָאהְל אָן גֶהוֹבֶּן רֵיידֶן צוּ אִים, הָאט אִים אוֹךְ הקב"ה פְרִיעֶר גֶערוּפֶן? (תַּלְמוּד ר וַיְדַבֵּר). זָאגְט דֶער פָּסוּק וַיְדַבֵּר. (לְדִיבּוּר הָיְתָה קְרִיאָה). ווא עֶס שְׁטֵייט וַיְדַבֵּר אָדֶער וַיֹאמֶר הָאט הקב"ה פְרִיעֶר גֶרוּפֶן מֹשֶׁה אֵיידֶר עֶר הָאט גֶערֶעט צוּ אִים, וַוייל מֹשֶׁה אִיז דַאמָאלְס גֶוֶוען אִין דֶר מַחֲנֶה הָאט הקב"ה אִים גֶעדַארְפְט ן, אָבֶּר וָוען מֹשֶׁה אִיז נָאךְ גֶעשְׁטַאנֶען פַר הקב"ה אוּנ הקב"ה הָאט נָאר אוֹף אַקְלֵיינֶע צֵייט אוֹף גֶהֶערְט מִיט אִים צוּ ן, אוּנ הָאט בַּאלְד נָאךְ אַמָאהְל אָנְגֶעהוֹבֶּן רֵיידֶן מִיט אִים, צוּ וָואס הָט הקב"ה גֶעדַארְפְט אִים רוּפֶן. פְרֶעגְט רש"י ה הָיוּ הַפְּסָקוֹת מְשַׁמְשׁוֹת). פַר וָוס הָאט הקב"ה אִין מִיטֶן אוֹף גֶהֶערְט רֵיידֶן צוּ מֹשֶׁה, עֶנְטְפֶערְט רש"י (לִיתֵּן רֶיוַח שֶׁה). הקב"ה הָט גֶעוָואלְט מֹשֶׁה זָאל אַבִּיסֶעל אָפְּרוּהֶן. (לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה). עֶר זָאל פַארְשְׁטֵיין דֶעם חִילּוּק ישֶׁן דִי דִינִים פוּן דִי פַּרְשָׁה וָוס עֶר הָט גֶעלֶערְנְט אוּנ דִי דִינִים פוּן דִי פַּרְשָׁה וָואס עֶר וֶועט שְׁפֶּעטֶער לֶערְנֶען וְדְהַיְינוּ ם חִילּוּק פוּן אַקָרְבָּן אַ אָקְס אָדֶער אַשֶׁעפְּס אָדֶר אַ עוֹף. (וּבֵין עִנְיָן לְעִנְיָן). דֶעם חִילּוּק צְווִישֶׁן צְווֵיי עִנְיָנִים נִצְווִישֶׁן רְבָּן אוּנ אַמִנְחָה, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְאִם מִן הַצֹּאן, וְאִם מִן הָעוֹף, וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחֲבַת, מַרְחֶשֶׁת, בִּיז וַיְדַבֵּר, ט רש"י מַאדָאךְ מֹשֶׁה הָאט גֶעלֶערְנְט פוּן הקב"ה, הקב"ה אִיז גֶוֶוען דֶר רֶבִּי אוּנ מֹשֶׁה אִיז גֶוֶוען דֶר תַּלְמִיד, דֶעסְט וֶועגִין הָאט מֶען גֶעדַארְפְט גֶעבִּין צֵייט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל בַּאטְרַאכְטִין וָואס עֶר הָאט גֶעלֶערְנְט (קַל וָחוֹמֶר יוֹט הַלּוֹמֵד מִן הַהֶדְיוֹט) אַז אַפְּרָאסְטֶער מֶענְטְשׁ (נִיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ) לֶערוּנְט פוּן אַפְּרָאסְטִין מֶענְטְשׁ וְנִיט פוּן ב"ה) דַארְף גֶעוִויס דֶער רֶבִּי גֶעבִּין צֵייט דֶעם תַּלְמִיד נָאךְ יֶעדֶר פַּרְשָׁה אָדֶר נָאךְ יֶעדֶר עִנְיָן עֶר זָאל בַּטְרַאכְטִין

דעת זקנים מבעלי התוספות

ו והיה לו לומר מדבר לו או עמו ומדכתב אליו משמע מיעוט לו' משה שומע ואין ישראל שומעין:

שפתי חכמים

מכאן כנין אב דבכ"מ שנא' וידבר ויאמר לו קודם לכן היה קריאה. דבור הא דאמרן. אמירה דכתיב בפ' שמות ויקרא אליו אלהי' מתוך הסנה ויאמר. ציווי דכתיב בפ' יתרו ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויאמר וגו' רד העד בעם וגו' והוא ל' ציווי שלא יהרסו אל ה' לראות אבל קשה למה לא פי' רש"י זה הפי' לעיל בפ' ואלה שמות או יתרו ולמה הניח עד כאן. (ע"ש במ"י ובנח"י): ג פי' מענין קרי כמו מקרה לילה ואע"פ שמלת ויקר נופלת על הקב"ה כביכול נדמה כ"ה כדברו עם בלעם כאילו קיבל מיאוס וטומא' ע"י כמי שמקבל מיאוס ע"י הקרי: ד ר"ל הקול של משה משה כפי מה שהוא עם ך אותיות. וכולהו צריכין ואיזה מהלשתן שנכתב לבדו הוה מוקמינן ליה לישראל לבדו אם נכתב ויקרא אל משה וידבר אליו לבד ה"א קול תו היו שומעים אהרן וכל ישראל ואם נכתב ויקרא אל משה וישמע את הקול לבד ה"א אהרן היה שומע אפי' הדבור עצמו ואם נכתב ר ה' אליו וגם וישמע את הקול יחד ה"א שאהרן שמע אפי' הדבור עצמו וכן ישראל שמעו קריאת משה משה ע"כ תורף דבריו של "ם: ה כלו' במקום שיש הפסקת פרשה ואין בהם לא דיבור ולא אמירה ולא צווי כמו הפסקות ואם מן הצאן קרבנו ואם מן העוף עולה נו וגו' ונפש כי תקריב וגו' וכיוצא בזה וא"ת למה לא אמר יכול זה לעיל אחר שסיים ויקר אלהים אל בלעם. וי"ל בשלמא לעיל ה"א שהכל שומעין הקול אפי' ישראל וא"כ לא היה למשה גדולה יותר מלישראל שהרי גם הם היו שומעין כמו משה ופשיטא שאף להפסקו' היתה קריאה ה היתה גדולה של משה יותר משל ישראל שאף להפסקות היתה קריאה אבל עכשיו שפירש שמשה לבדו היה שומע קול הקריאה מעת' יש תפק אם גדולה זו כמי היתה למשה שגם להפסקות היתה קריאה או לא כיון דבלא"ה היתי' לו גדולי' יותר מישראל שלא שמעו ישראל אפי' הקריאה ת"ל וכו': ו וא"ת והא בכל התורה כולה כתיב וידבר ה' אל משה ולמה לא הקשה רש"י זה לעיל י"ל דהכא הקריאה היתה ; משה א"כ למה כתיב אל אלא הקול וכו' והרא"ם פי' דק"ל למה כתיב אל משה הל"ל למשה ומתרץ הקול הולך כו' ודרש כאן יותר מבשאר שבתורה לפי שבת"כ דרשו וידבר אליו למעט את אהרן מן הדבור ומנ"ל דלמא לא בא למעט רק ישראל' אבל אהרן שנתועד בדיבור שמע כ ל"ל דאיכא מיעוט קודם לו שהוא מלת אל משה הממעט שלא שמעו ישראל ואפי' קריא' משה לא שמעו דהא קאי על ויקרא כ"ש דבור אלו' ונשאר מיעוט דאליו למעט את אהרן מן הדבור עצמו ומיעוט דקול לו למעט את כולם אף מקול הדבור: ז בשלמא אי היה שם קריאה אה חדשה מ"ה הפסיק אבל אי לא היה שם קריאה הפסקה זו ל"ל ומשני כדי ליתן ריוח וכו': ח העיקר הוא כדי ללמוד אותנו שאנו

משלי חכמים

ו צוּ מִיר אִיךְ דַארְף מִיט דִיר עֶפִּים רֵיידִין, אָבֶּער וֶוען ב"ה הָט גִידַארְפְט רֵיידֶן מִיט משֶׁה אֲפִילוּ הקב"ה אִיז דָאךְ ר מֶלֶךְ אִיבֶּער אַלֵי מְלָכִים פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאט עֶר ין גִירוּפִין צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים קוּם צוּא אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וֶועל אִיךְ מִיט דִיר דָארְטִין רֵיידִין, ווי שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה', דָס רוּפִין ; דָס רֵיידִין אִיז גִיוֶוען פוּן הקב"ה אַלֵיין, נִיט וִויא מִיר וּנְן בַּיי אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט הקב"ה גִשִׁיקְט אַמַלְאָךְ זָאל ם רוּפִין, אוּנ מֹשֶׁהְן הָאט הקב"ה אַלֵיין אִים גִירוּפִין,

אוּנ וַוייל מֹשֶׁה אִיז גִיוֶוען בַּייא זִיךְ גַאנְץ נִידֶערִיג דְרִיבֶּער הָט עֶר גִישְׁרִיבֶּען וַיִּקְרָא מִיט אַקְלֵיינֶע אַלֶף, נָוארוּם מֹשֶׁה הָט גִיטְרַאכְט ווי זָאל אִיךְ טָאן, אִיךְ זָאל שְׁרַייבִּין וַיִּקְרָא, גְלַייךְ מִיט אַלֵי וֶוערְטֶר, דֶר וָוארְט וַיִּקְרָא ווַייזְט דָאךְ אוֹף לִיבְשַׁאפְט, ווי אַזוֹ קֶען אִיךְ שְׁרַייבִּין אוֹף זִיךְ אַז הקב"ה הָאט מִיךְ לִיב, אִיךְ זָאל שְׁרַייבִּין וַיִּקָר אָן אַאַלֶף, דֶער וָוארְט וַיִּקָר אִיז אַלָשׁוֹן טוּמְאָה, לָשׁוֹן קֶרִי, דְרִיבֶּער הָאט עֶר גִישְׁרִיבִּין וַיִּקְרָא מִיט אַקְלֵיינֶע אַלֶף. נָאר אֵיין זַאךְ דַארְפִין מִיר ווִיסֶען דִי תּוֹרָה הָאט גִישְׁרִיבִּין אוֹף מֹשֶׁה אַז

אליו מאהל מועד לאמר : זמנא למימ

בית יהודא

וס ער הט גלערינט : (אליו) . צו אים, צו משה . האט רש"י עס האט דאך געקענט שטיין "לו" איז אויך דער טייטש צו אים , פאר וואס שטייט אליו , ענטפערט רש"י (למעט את אהרן) . דריבער שטייט אליו , צו לערנען אונז נאר צו משה האט הקב"ה גרעט , אבער ניט צוא אהרן , אפילו וויא עס שטייט ויאמר ה' אל משה ואל אהרן , גאט הט גיזאגט צו משה אונ צו אהרן , מיינט מען ניט גאט האט גירעט צוא ביידע , נאר מען מיינט גאט הט גזאגט צו משה , משה זאל זאגין צו אהרן , נאך דעם זאלן ביידע זאגין צו די יודין . רבי יהודה זאגט (י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן) דרייצן מאל שטייט אין דיא תורה ויאמר ה' אל משה ואל אהרן הקב"ה האט גיזאגט צו משה אונ צו אהרן , אונ מיר זאלין ניט מיינין אז הקב"ה האט גירעט צוא ביידע גלייך . (וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטין) . דריבער שטייט געגין דיא דרייצן מאל אז דרייצען ווערטער . (ללמדך) . צו לערנין דיך (שלא לאהרן נאמרו) הקב"ה הט ניט גזאגט די דרייצן דינים צוא (אלא למשה) . הקב"ה הט די דינים גיזאגט נאר צו משה אליין . (שיאמר לאהרן) . משה זאל זאגין צוא א (ואלו הן י"ג מיעוטין) . דס זענין די דרייצען ווערטער וואס די תורה הט גשריבין צו ווייזין אז הקב"ה הט גערע משה אליין ניט צו אהרן , (לדבר אתו) . צוא ריידין מיט אים , מיט משה . (מדבר אליו) , דער קול וואס שטי פון הקב"ה האט גרעט נאר צוא אים , צו משה , (וידבר אליו) . הקב"ה האט גרעט צו אים , צוא משה . (ונ לך) . הקב"ה האט גזאגט צוא משה איך וועל באשטימען אציינט איך זאל ריידין מיט דיר . (כולן בתורת כה די אלע דרייצען ווערטער זענען גשריבין אין תורת כהנים . (יכול שמעו את קול הקריאה) איך וואלט מיינען דיא האבין געהערט ווען הקב"ה האט גרופין צוא משה ווען הקב"ה הט גטאן אגשריי "משה" האבין די יודין גה דעם ווארט "משה" . (תלמוד לומר) , זאגט דער פסוק , (קול לו קול אליו) עס שטייט אין פסוק וישמע את מדבר אליו , משה האט געהערט די שטימע פון הקב"ה רעט צו אים , צו אים , עס הט דאך געקענט שטיין מדבר לו איז דאך אויך טייטש צוא אים , צו וואס שטייט אליו , צו לערנען אונז . (משה שמע וכל ישראל לא שמעו) משה האט געהערט די שטימע פון הקב"ה , אבער אלע יודין ואפילו אהרן האבין ניט געהערט , אפילו דס וו משה האבין זיי ניט געהערט . (מצאתי כתוב בשם הר"ן) איך האב געפינען געשריבען פון דר"ן וועגין אז דער ר"ן (שדיוקו דרש"י) רש"י לערנט דעם פשט (ממה שהתיבה המיחדת הדבור) ווייל דר ווארט "אליו" וס ווייזט אז זאך ווערט גרעט צוא דעם מענטש שפירט מען אין ריידין . (מורגשת במבטא) (יותר מאלו היה כתוב לו) , וויא עס וואלט גוועין גשריבין דער ווארט לו . (שגם כן תורה על יחוד הדבור) דער ווארט "לו" לערנט אויך וויזען אז מען רעט צו דעם מענטש . (אבל אינה מורגשת) , אבר מען שפירט ניט אין ריידן אז מען רעט נאר צו מענטש ניט צו אין אנדערין . (וכתב אליו) . הט די תורה געשריבין דעם ווארט אליו . (שג"כ היא תיבה המ הדבור) , וס דס איז אויך א ווארט וס ווייזט אז מען רעט צוא דעם מענטש . (והיא מורגשת במבטא) , דעם ו אליו שפירט מען אין ריידין . (להורות יחוד יותר) , צוא ווייזען אז די ווערטער ווערין גרעט נאר צו דעם מענ ניט צו איין אנדערין . (והוא) , אונ ער , דר ווארט "אליו" לערנט אונז . (שמשה שמע) משה האט געהערט ווי הק רופט אים . (וכל ישראל לא שמעו) אונ אלי יודין ואפילו אהרן האבן ניט געהערט , אפילו דעם ווארט משה ה זיי אויך ניט געהערט : (מאהל מועד) . זאגט רש"י (מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל) , דער

רש"י

אליו. למעט את אהרן ט ר"י או' י"ג דברות כתור' למשה ולאהרן י וכנגד' נאמרו י"ג מיעוטין ל שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן וא י"ג מיעוטין לדבר אתו מדבר אליו וידבר אליו ונו לך כולן בתורת כהנים יכול שמעו את קול הקריאה קול לו קול אליו ב משה שמע וכל ישראל לא שמעו בשם הר"ן שדיוקו דרש"י ממה שהתיבה המייחדת ה מורגשת במבטא יותר מאלו היה כתוב לו שג"כ תור יחוד הדבור אבל אינה מורגשת וכתב אליו שג"כ תיבה המייחדת הדיבו' ואמנ' מורגשת במבטא להורו' יותר והוא שמש' שמע וכל ישראל לא שמעו ודוק מאל מאהל מועד. מלמד שהי' הקול נפסק ולא הי'

שפתי חכמים

לומדים מפי הדיוטים שצריכים אנו בהכרח ליתן ריוח בין ענין לענין כדי להתבונן בהם וק"ל : ט פי' הדבור המיוחד למשה לבדו. ר"ל ולא ישראל ה"ל מיעו' שהרי כתיב אל משה שבא למעט את ישראל אלא אליו בא למעט את אהרן : י (נח"י) נ"ל דנ"פ אלא ר"י מפרש דברי הת"ק שלא תפרש אליו למעט את אהרן מדיבור דהכא אם עולה קרבנו דלזה לא אצטריך דהא לא הוזכר כאן אהרן שיצטרך מיעוט למעט אותו אלא אתא ענין להיכא דהוזכר אהרן דהיינו בי"ג מקומות וכן הגירסא בת"כ אר"י. (ד"ד) הרבה מטריחין עצמם לפרש למה כ' רש"י דבור זה כאן ולא קודם. דבור של אליו למעט אהרן והדברים פשוטין לפענ"ד דדברי רש"י כאן תלוים זה בזה דעיקר הטעם לחלק בין קריאה לדבור הוא מכח הי"ג מיעוטים שהם הי"ג דברים שנזכר בהם אהרן ומשה והם בדבור דוקא לא בקול הקריאה ואפשר שבאמת שמעו כל ישראל את הקריאה דהא ע"ז אין מיעוט לגבי אהרן וא ישראל הויין כאהרן בזה ואין לאהרן מעלה על כל ישראל בזה דמכח אליו נתמעט אהרן עם כל ישראל וה"א דזה דוקא בדבור לא בקול הקריאה. ת"ל קול לו קול אליו ביאור דבר זה דבפסוק פ' נשא כתיב ובבוא משה אל אהל וגו' וישמע את הקול מדבר היה אפשר לכתוב קול מדבר לו וכתב מדבר אליו לדרשא דכל ישרא שמעו וממילא גם אהרן לא שמע דבכך הושוו ביחד כמו שנז ב כלו' היה לו לכתוב קול לו ולמה כתיב קול אליו אלא משה וכל ישראל לא שומעין כלו' ישראל פשיטא לא שומעין שהרי אפי' ק לא שומעין כאשר ממעטינן מאל משה וכ"ש שלא שמעו הדיבור למד על אהרן וקאי על דברי ר"י הסמוך לו שמיעט מאליו את אהרן במקום דכתיב אל משה ואל אהרן ומקשה יכול ישמע את קול ה

משלי חכמים

ער איז גיוועז ביי זיך נידעריגער פון אלי מענטשין , ווי אזוי קען דאס זיין , א מענטש וואס דורך אים זענין גיטאן גוואורן אזו פיל נסים , די ציין מכות אין מצרים , גישפאלטין דעם ים , מן , שלו , וואסר פון אשטיין , אונ הקב"ה הט מיט אים גירעט כאשר ידבר איש אל רעהו , ווי איין מענטש מיט זיין גוטען פריינד , דורך אים איז דיא תורה גיגעבין גיווארין , זאל ער גיפינען בייא זיך צו זיין נידערי

פירוש לתורת אלהים

אליו אונ גאט האט גירעט צוא אים מ מועד פון דעם אוהל מועד איז דם קול גגאנגן ל

באמת

רש"י

חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוך ת"ל את הקול מהו הקול הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים א"כ למה נא' מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו א"כ למה נא' עד החצר החיצונ' שכיון שמגיע שם הי' נפסק: מאהל מועד לאמר. יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה ת"ל מבין שני הכרובים: לאמר. צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכ' הוא נדבר עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודי' מן המרגלי' ואילך לא נתייחד הדבור עם משה שנא' ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר אלי הי' הדבור. ד"א צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום ב כמו שנ' וישב משה את דברי העם וגו':

בית יהודא

לערנט אונז דיא שטיממע פון הקב"ה איז נאר גיהערט גיווארן אין אהל מועד, אונ ביי די ווענט פון אהל מועד איז דיא שטיממע אפ געהאקט גווארען אונ איז ניט ארוס געגאנגן פון אהל מועד, אויף דיא אנדערע זייט פון אהל מועד האט מען דיא שטיממע ניט גהערט. (יכול מפני שהקול נמוך), איך וואלט מיינען ווייל די שטיממע איז גוועזן נידעריג דריבער האט מען זיא ניט גהערט אויסר דעם אוהל מועד. (תלמוד לומר), לערנט אונז דר פסוק אונ זאגט. (את הקול), משה האט גהערט את הקול, דיא שטיממע, די בעוואוסטע שטיממע. (מה הוא הקול), וועלכע בעוואוסטע שטיממע. (הוא הקול המפורש בתהלים), דם מיינט מען די שטיממע וואס שטייט אין תהלים. (קול ה' בכח), די שטיממע פון הקב"ה איז מיט קראפט. (קול ה' בהדר), די שטיממע פון הקב"ה איז מיט שיינקייט. (קול ה' שובר ארזים), דיא שטיממע פון הקב"ה צוא ברעכט שטענענבוימער, זעהן מיר אז דיא שטיממע פון הקב"ה איז גאנץ הויך. (אם כן). אויב דיא שטיממע איז אזוי הויך. (למה נאמר מאהל מועד), פר וום איז דיא שטיממע געהערט גיווארען נאר אין אהל מועד. (מלמד שהיה הקול נפסק), דר פסוק לערנט אונז אז דיא שטיממע איז אפ געהאקט גווארן נעבין די וואנט פון אהל מועד. (כיוצא בו), אזו אגלייכן גפינן מיר עס שטייט אין פסוק. (וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה), דיא שטיממע פון דיא כרובים וואס זייא האבען געקלאפט מיט זייערע פליגל איז גהערט גווארן ביז צום אויסווייניגסטין הוף. (יכול מפני שהקול נמוך), מיר וואלטין מיינען ווייל דיא שטיממע איז גוועזן נידעריג דריבער האט מען ניט גהערט ווייטער פון הוף. (תלמוד לומר), לערנט אונז דער פסוק צו זאגן. (כקול אל שדי בדברו), די שטיממע פון דיא פליגעל איז גיוועזן אזו הויך ווי דיא שטיממע פון הקב"ה ווען ער רעט. (אם כן), אויב די שטיממע איז גוועזן אזו הויך. (למה נאמר עד החצר החיצונה), פאר וום זאגט דר פסוק אז די שטיממע איז נאר גהערט גווארן ביז צום אויסווייניגסטען הוף ניט ווייטער. (שכיון שמגיע שם היה נפסק). ווי די שטיממע איז גקומן צום אויסווייניגסטן הוף איז די שטיממע אפ גהאקט גווארן: (מאהל מועד לאמר), זאגט רש"י (יכול מכל הבית) איך וואלט מיינען די שטיממע איז גגאנגן גהערט גווארן) פון גאנצן משכן. (תלמוד לומר מעל הכפורת), זאגט דר פסוק פון כפורת איז גגאנגן די שטיממע. (יכול מעל הכפורת כולה), איך וואלט מיינען פון גאנצן כפורת איז גגאנגען דיא שטיממע. (תלמוד לומר מבין שני הכרובים), זאגט דר פסוק דיא שטיממע איז געגאנגין פון צווישן דיא צוויי כרובים: (לאמר). זאגט רש"י הקב"ה הט געזאגט צו משה. (צא ואמור להם דברי כבושים), גיי זאג צוא דיא יודן אזעלכע רייד וום זאל זיי איין נעמן ובערוהיגן *), זאלסט זייא זאגין. (בשבילכם הוא נדבר עמי), הקב"ה רעט מיט מיר נאר פון אייערט וועגין. (שכן מצינו), ווארום אזו געפונען מיר. (שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך), דיא גאנצע אכט אונ דרייסיג יאר וום דיא יודן זענען גוועזן אין דער מדבר וויא אין חרם פון הקב"ה, פון די צייט וום זיי האבין געשיקט די מרגלים אונ ווייטער ביז סוף אכט אונ דרייסיג יאר. (לא נתייחד הדבור עם משה), הט הקב"ה ניט גערעט מיט משה, ווייל הקב"ה רעט מיט משהן נאר וועגען דיא יודין, אז ער הט ניט גוואלט רעדין צו די יודן, האט ער ניט גערעט מיט משהן. (שנאמר), ווי עס שטייט אין פסוק. (ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות), ווען דיא אלע מענטשין וואס זענען ארוס געגאנגן פון מצרים ואונ האבען גוואלט האבן אמלחמה מיט די כנענים אן דעם ווילן פון הקב"ה זענען אלע גשטארבן. (וידבר ה' אלי לאמר), דאמאלס הט הקב"ה צו מיר גערעט איך זאל זאגן צוא דיא יודען. (אלי היה הדבור), צו מיר האט אויך הקב"ה גרעט. (דבר אחר), נאך אפשט איז אזו הט הקב"ה גזאגט צו משה. (צא ואמור להם דברי). גיי צו די יודן אונ זאג זיי מיינע רייד (והשיבני אם יקבלום). אונ ענפער מיר אויב דיא יודן ווילען אננעמן מיינע רייד. (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק. (וישב משה את דברי העם אל ה'). משה הט צוריק געב־

שפתי חכמים

בלא חיתוך אותיות וממעט מאליו אפי' אהרן כך פירש הרא"ם: ל מדלא כתיב ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו אלא ודאי לכך כתיב אליו מאהל מועד כלו' אליו למשה נשמע הקול לפי שהי' בתוך אוהל מועד ואינו נשמע חוץ לאהל. (נח"י) ול"נ כלל אלא דייק דאם"ד דקאי על מה שממנו יוצא הקול בלבד הל"ל מבין שני הכרובים כדמסיק בת"כ ומדכתיב מאהל מועד ש"מ דקאי נמי עד היכן מגיע הקול אבל קשה א"כ ל"ל מיעוט דאליו שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו והא פשיטא שלא שמעו שהרי ישראל חוץ לאהל היו עומדים ותירץ הראב"ד שהוצרך המיעוט קודם הקמת המשכן. רא"ם: מ האי שכן מצינו לא"ד הוא דהא שלוח המרגלי' לא היה אלא לאחר ניסן של שנה ב' והקמ' המשכן הי' בא' בניסן בשנ' ב' לצא' ישראל מא"מ אע"כ צ"ל דהאי שכן מצינו דקאמר אינו אלא לפר' דברי כבושי' מה הן. רא"ם: (נח"י) ואני אומר דה"פ הש"י לוה למשה לו' להם בשבילכם הוא נדבר עמי ואלו הן הדברי כבושין ולא יותר ובעלי המדרש מביאים ראיות לדבריהם שאין הקב"ה מדבר עם הנביאים אלא בשביל ישראל שכן מצינו וכו' וכמו שהאריך בזה במכילתא: נ וא"ת איך יתכן לו' שלא ידע הקב"ה

משלי חכמים

באמת פון אלע מענטשען אפילו פון דעם קלענסטען יונג, וועלכע מעלה האט ער דען גיפונען ביא דעם קלענסטין פון די יודין וואס ער זאל זיין בעסר פון אים, נאר דעם. ענין וועלין מיר פר שטיין מיט אמשל, עס איז אמאהל גיוועזן אין אשטאט אגרויסער ארעם מאן, זיין פרנסה איז גיוועזן ער הט גיהאט אוועגעלע מיט אשוואכן פערדיל, אונ ער פלעגט אלי טאג פארין אויסער דיא שטאט אונ אן שיטען אוועגעלע זאמד אונ קומן אין שטאט פאר קופין דיא זאמד, אונ פלעגט יעדר טאג פארין מיט דעם וועגעלע עטליכע מאל הין אונ צוריק, פארין נאכט

*) **הערה** ווארום דיא יודין האבין גיזאגט מיר האבין גיגעבין אזוי פיל גאלד אונ ברילאנטין אויף דעם משכן אונ דער משכן קאסט אונז אזוי פיל־געלד, פאר וועמען האבין מיר געמאכט דעם משכן, נאר פאר משה, דריבער האט הקב"ה געזאגט צו משה גייא בערוהיג דיא יודין.

ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן
לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־

ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן אֱנָשׁ אֲרֵי
יְקָרֵב מִנְּכוֹן קוּרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ מִן בְּעִירָא מִן

תו"א דבר אל מירובין לו ר"ה לג חגיגה ט קידושין לו מנחות לג: אדם כי כוכה
מנחות קד: מכם עירובין סט תולין ה יג: קרבן לה' נדרים יג: מן הבהמה נזיר לה ב"ק מ זבחים לד מנחות ב:

רשב"ם

לאמר למשה: (ב) כי יקריב. כשיתנדב קרבן שאינו חובה בשביל חטא:

בית יהודא

ביינגט די רייד פון פאלק צו הקב"ה *): (ב) נאָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם]. זאָגט רש"י כִּי יַקְרִיב מיינט מען כְּשֶׁיַּקְרִיב. אוב אַמענטש וועט וועלן מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן. (בְּקָרְבָּנוֹת נְדָבָה דִּבֵּר הָעִנְיָן). די פְּסוּקִים שְׁמוּעֶסְען אַז איינער גיט אַנְדָבָה אַקָרְבָּן: נאָדָם]. פרעגט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר). פאר וואס שטייט אָדָם אונ עס שטייט ניט אִישׁ, ענטפערט רש"י די תּוֹרָה קומט זאגן. (מַה אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגָּזֵל). אזוי ווי דער קָרְבָּן וואס אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט מַקְרִיב געווען איז ניט געווען פון גְזֵלָה. (שֶׁהַכֹּל הָיָה שֶׁלּוֹ). ווארום אַלֶע בְּהֵמוֹת זענען געווען זיינע. (אַף אַתֶּם לֹא תַקְרִיבוּ מִן הַגָּזֵל). איר זאלט אויך ניט מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן אַבְּהֵמָה וָוס איר האט זיא געגַזֵלְתּ נאוועק גענומען ביי איינעם], נאר דיא בְּהֵמָה וואס איז אֶמֶת איירע מעגט איר זיא מַקְרִיב זיין פאר אַקָרְבָּן: והַבְּהֵמָה]. זאגט רש"י (יָכוֹל אַף חַיָּה בִּכְלָל). איך וואלט מיינען אַחַיָּה מעג מען אויך מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן, ווארום אַחַיָּה ווערט אויך גערופען בְּהֵמָה. (תַּלְמוּד לוֹמַר בָּקָר וָצֹאן). זאגט דער פסוק דער קָרְבָּן דארף זיין נאר אָקְסען אָדער שעפסען: ומִן הַבְּהֵמָה]. פון בְּהֵמוֹת זאלט איר מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן. (וְלֹא כוּלָּה). אָבער ניט אַלֶע בְּהֵמוֹת מעג מען מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן. (לְהוֹצִיא אֶת הָרוֹבֵעַ וְאֶת הַנִּרְבָּע). די בְּהֵמוֹת נזְכָרִים] וואס האבען מְזַנָּה געווען מיט אַ אִשָּׁה, אדער ובְהֵמוֹת נְקֵבוֹת] וָוס מענער האבען מיט זיי מְזַנָּה געווען, טאר מען זיי ניט מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן: ומִן הַבָּקָר]. פון רינדער. (לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבָד). אוב מען האט געדינט צו אַבְּהֵמָה, טאר מען זיא ניט מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן: ומִן הַצֹּאן]. פון שעפסען. (לְהוֹצִיא אֶת הַמּוּקְצֶה).

רש"י

(ב) אדם כי יקריב מכם. כשיקריב בקרבנו' נדבה דבר הענין: אדם. למה נאמר מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו מן הגזל: הבהמה. יכול אף חיה בכלל ת"ל בקר וצאן: מן הבהמה. ולא כולה להוציא את הרובע ואת הנרבע: מן הבקר. להוציא את הנעבד: מן הצאן. להוציא את

שפתי חכמים

אם יקבלו אם לאו וי"ל דלכך מביא רש"י ראיה כמו שכת' וכו' ושם פרש"י שד"א לדבר כן ולא בא הכתוב אלא ללמדך ד"א וק"ל: ס וא"ת דלמא בעולת חובה מיירי ורא"ם תירץ ע"כ האי פי' כי אם הוא ולא אחר וכאלו אמר מפני שיקריב קרבן לה' שפי' מפני שהזכרתי אתכם להקריב קרבן לה' אני אומר מן הבקר וגו' יקריבהו דאין שייך לו' כן אם לא שהוזכרו קודם זה בשום מקום אבל הקרבנות לא הוזכרו בשום מקום קודם לכן מ"ה א"א לפרש אלא כלי' אם וכו' וע"ש כי האריך ונ"ל מדכתיב תקריבו קרבנכם ל' רבים מלמד ששנים מקריבי' עולה בשותפות וזה ע"כ מיירי בקרבן נדבה דאי בקרבן חובה איך שנים יקריבו בשותפות קרבן חובה שכל אחד מהם חייב קרבן אלא ע"כ בקרבן נדבה וכו': ע דהל"ל איש ולעיל לא היה קשה מידי דהייתי אומר אדם אתא למעט עו"ג כאשר דרשינן אתם קרוים אדם ולא עובדי גלולים אבל עתה שפירש אדם כי יקריב בקרבן נדבה דבר הענין ונדבה כשירה אפי' מן העו"ג יפאבר מרבינן מאיש איש כי יקריב לרבות עו"ג שנודבים נדבה קשה אדם ל"ל. (ד"ד) אבל אינו אמת דא"כ בפ' תזריע דכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו מאי קאמרת ביה למה לא נא' איש וכי נעיין כמה ש..רשים רש"י אדם כי יקריב מכם והוא ללא צורך אלא תחלה הי"ל להרשים אדם ולפרשו ואח"כ כי יקריב מכם ולפרשו אלא כוונת רש"י לתרץ כפל ל' אדם מכם והיה סגי לו' אדם כי יקריב לחוד או כי יקריב מכם לחוד וזהו שאמר רש"י אדם למה נא' פי' לשתוק לגמרי ולא יאמר אלא יקריב מכם וכיון שרש"י רוצה לתרץ קושיא שהוא תחלה וסוף דהיינו כפל ניחא ליה לפרש תחלה כי יקריב המוקדם דמיירי בנדבה קודם שיפרש המאוחר תיבת מכם כפל עם אדם דחד מינייהו הוא מיותר וע"כ פי' תחלה כי יקריב שהוא מוקדם ואח"כ אדם שהקושי' מכח מכם שהוא מאוחר וסרול' לתלות קושיית אדם לתיבת כי יקריב הוא לפלפול בעלמ' ואין בו צורך: פ משום דכתיב שואג גזל בעולה: צ ומשום דחיה בכלל בהמה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה. (נח"י) בת"כ שנא' זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה וגו' איל וצבי וגו' והוא פסוק בפ' ראה: ק כלו' ל"ל דכתיב מן הבקר ומן הצאן דהא סתם בהמה הוא בקר וצאן אלא למעוטי אתי דוקא בקר וצאן ולא חיה: ר וא"ת למה צריך למעטן והלא נסקלין. וי"ל כגון ע"פ ע"א או שהודה הבעל מעצמו שאינו נסקל להכי איצטריך למעט וכן הנעבד או שור שהמית אדם צריך לתרץ כן: ש דגבי רובע כתיב בהמה דכתיב ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגו' ובנעבד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) מן הבהמה. בתורת כהנים מסיק למדנו ענותנותו של הקב"ה שלא הטריח בניו להביא חיות מן היערות אלא בהמות המצויות להם:

ליקוטי יקרים

ב) (אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם וגו'). צו פר שְׁטֵיין דעם ענין קָרְבָּנוֹת ווֶעלין מיר פְריער מְצַייֵר זַיין [אוֹיסְמָאלין] דעם מענטש, ווי ער איז איין גיטיילט אין פינעף טייל נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה, אונ אַזוֹי איז גיוועזן דער מִשְׁכָּן מיט דיא קָרְבָּנוֹת, מיר ווייסין דאס ערשטע חַיּוּת פון מענטש פון וואס ער לעבט, איז פון עסין אונ טרינקען, אין בויך זענין די מאשינען וואס הקב"ה הָט בַּשַׁאפִין צו דעם עסין אונ טרינקען, דר מענטש עסט ברויט פון קארין מעהל, פון ווייצין מעהל, פיש, פליייש, פרוכטין, די מאשינען ווס אין בויך צונעמין דָס עסין ווס אין זייא איז אריין גיקומען אונ מאכין פון דעם עסין מענטשין פליייש אונ מענטשין שמאלץ אונ בלוט, וויא מיר זעהן דער מענטש ווערט דיק פעט מיט פיל בלוט, וויא אזוי דיא מאשינען ארבעטין דאס אין בויך הָט קיין מענטש גיזעהן, אפילו דער דאקטער וואס הָט

פירוש לתורת אלהים

צו זאגין: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רייד צו די קינדער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אונ זאלסט צוא זייא זאגען אָדָם ווען אַמענטש פון אייך וועט מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן נְדָבָה צו גאט. דרום שטייט (אָדָם) אזוי ווי אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט ניט מַקְרִיב געווען פון גֶזֶל ווארום אַלץ אויף דר וועלט איז געווען זיינס אזוי זאלט איר אויך ניט מַקְרִיב זיין פון גֶזֶל מִן הַבְּהֵמָה אז איינער

*) הערה אפילו הקב"ה ווייס פריער פאר משה וואס די יודין וועלין ענטפערין אויף זיינע רייד, נאר הקב"ה האט גלערינט צו משה דרך ארץ, אז איינער שיקט אשליח צוא זיין חבר אפילו ער ווייסט וואס דער חבר האט גיענטפערט פון דעסטוועגין דארף דער שליח קומען צוריק אונ זאגין ווס דער חבר האט גיענטפערט, וויא רש"י ברענגט בייא נעשה אדם ע"ש:

ליקוטי יקרים

צו שניסין אמ'בין מענטש, זעהט ער נאר די כלים, אבר נים ווען דיא כלים ארבעטין (עס איז וויא איינער קומט אריין אין א גרויסע פאבריק וואס אין איר איז דא פיל ערליי מאשינען, ווען ער קומט צו די צייט ווען די מאשינען ארבעטין נים זעהט ער טויטע מאשינען, זיי רירין זיך נים, וועט אפילו ער פר שטיים ווי אזו די מאשינען דארפין ארבעטין, ער זעהט אבר דאך נאר טויטע מאשינען, אזו איז ביי דעם דאקטאר ער פר שטיים וויא אזוי די מאשינען אין בויך דארפין ארבעטין, ער זעהט אבר דאך נאר טויטע מאשינען) דער מענטש טוט דאס זיינינע ער לייגט אריין דאס עסין אין מויל, איידר ער צוקייט דם עסין ליגט דם עסין אין מויל, ווי עס איז נאר צוקייט גיווארין שפירט גאר נים דער מענטש ווי א אינוועינגסטער כח גיט אציה אראפ דם עסין אין בויך אריין, דאס ווערט גירופין נפש החיוני, דיא זעלביגע מאשינען זענין דא ביי אלע בהמות חיות עופות, קליינע אונ גרויסע, אביסיל העכר פון בויך איז דם הארץ, אין הארץ איז דער קוואל אונ דער ברונען פון אלי בלוט, ווס זענין אין אדערין, דער לופט וואס דער מענטש שעפט אין הארץ דאס שפרייט די בלוט אין אלי אדערין, דריבער אז דער מענטש מאכט דיא מויל אונ דיא נאז לעבער קען ער דער שטיקט ווערין, אונ אז דער מענטש שעפט אין זיך אריין אצוקאלטין לופט ווערט פאר גליווערט דיא בלוט וואס אין הארץ קען ער שטארבין, אונ אז דער מענטש שעפט אין זיך שלעכטע לופט ווערט קאלע די בלוט אונ דר מענטש קען קראנק ווערין, אונ דיא פרישע לופט מאכט ריין דאס בלוט אונ דער מענטש איז געזונד. נאך העכער איז דער קאפ, הויבין אין קאפ איז דא א קליינערגע שיסיל אין דיא שיסיל ליגט דר מוח (מארך), דאס איז דר שכל (פארשטאנד) פון מענטש אונ דם איז דיא נשמה, דער שכל קען טראכטין וואס ער וויל, אזו ווי אין א שיסל קען מען אריין לייגין ווס מען וויל, אזו קען דר מוח טראכטין ווס מען וויל, אונ אזו ווי אין א שיסל קען מען יעצט אריין לייגין דעם מין עסין, אונ מען קען צוריק ארויס נעמין דעם מין עסין אונ אריין לייגין איין אנדר מין עסין, אערגערין אדר אבעסערין, אונ קען מען איצט טראכטין פון דיא זאך, אונ אויף הערין טראכטין פון דיא זאך אונ טראכטין פון איין אנדרי זאך, אמאהל טראכטין תורה אונ מצות, אונ אנדערע היילגי זאכין, אונ אמאהל טראכטין פון עבירות אונ מיאוסה זאכין. דריבר זאגין ספרי מוסר די מענטשין ווס האבין ביי זייער לעבן מטמא גיוועזין דעם שכל מיט עבירות טראכטין אז דר מענטש שטארבט ווערט דיא נשמה גישטראפט אין גיהנם, אונ דיא מענטשין ווס האבין זייער גאנצין לעבין גיטראכט נאר פון זאכין ווס גיהער צום גוף, פון האנדלין פון עסין טרינקען אונ פון אנדערע פערגעניגן נאר אן עבירות, אזו וויא דער גוף שטארבט אזוי ווערט פארלארען די נשמה, גלייך ווי פון א בהמה, אבער דיא מענטשין ווס האבין מיט זייער שכל (נשמה) שטענדיג גטראכט פון תורה, תפלה, מורא האבין אונ ליב האבין הקב"ה זייער נשמה ווערט גירופין חיה, א לעבעדיגע נשמה, די נשמה לעבט אייביג אין גן עדן, וויא דיא גמרא זאגט (כל מי שיש בו אור תורה אור תורה מחייהו) דער מענטש ווס האט די ליכטיגקייט פון די תורה, וועט זיין נשמה לעבין, אזו ווי הקב"ה אונ זיין תורה איז אייביג, אזו די נשמה וואס איז בהעפט צוא הקב"ה מיט זיין תורה וועט אויך לעבין אייביג, ווי דר פסוק זאגט ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, ווייל איר זענט בהעפט צו הקב"ה לעבט איר אלי היינט. עס זענין אבער דא מענטשין ווס זייערי נשמות זענין אין גאנצין טאג אונ נאכט בהעפטס צו הקב"ה. אזו ווי עס זענין גיווען די אבות אונ משה, אהרן, אונ דיא נביאים, אונ נאך גרויסע צדיקים, זייערי נשמות בעקומען אגעשענקטע היילגקייט פון הקב"ה ווס ער איז דר יחיד ומיוחד, זייערי נשמות ווערין גירופין יחידה, אז מיר וועלין זעהן די גאנץ היילגסטע נשמה דם איז יחידה, זיא האלט זיך אין דעם מענטש דורך זיין עסין, אז דר מענטש וועט נים עסין וועט פון אים אוועק גיין אפילו דיא היילגסטע נשמה יחידה, פר וואס די נשמה גיהער צום עסין פאר שטייען מיר נים, נאר מיר זעהן הקב"ה הט אזו בשאפין, דם זעלביגע איז גיווען אין משכן אונ אין בית המקדש, אין הויף איז גשטאנין א מזבח, אויף דעם מזבח האט מען מקריב גיווען קרבנות, געשפריצט בלוט פון קרבן, חלב, פלייש, וויין, וואסר (סוכות) מעהל פון מנחות, (דם איז ווי דר בויך פון מענטש), אין דיא ערשטע שטוב פון בית המקדש באלד נעבין טיר איז גשטאנען דער גאלדענער מזבח אויף אים האט מען גערייכערט קטורת, דער רויך פון דיא קטורת, דאס איז וויא דער לופט ווס גייט אריין אין הארצין, אביסיל ווייטר איז גשטאנין אין צפון זייט דר טיש מיט דעם לחם הפנים, צוועלף חלות, נעגן די צוועלף מזלות וואס פירן דיא זונן, זייא האבין אריין גיגעבין אליכטיגקייט אין משכן ביי טאג, געגין איבער אין דרום זייט איז גשטאנין דיא מנורה, דם ליכטיגקייט פון די מנורה ווייזט אויף חכמה, דאס איז דער שכל דיא נשמה, וויא דער פסוק זאגט (חכמת אדם תאיר פניו) די חכמה פון מענטש מאכט לייכטין זיין פנים, נאך ווייטער אין קדשי קדשים איז גשטאנען דער ארון מיט דיא לוחות אונ דיא תורה, די תורה גיט אין דעם מענטש דיא נשמה וואס הייסט חיה, אויף דעם ארון איז גווען דער כפורת מיט דיא כרובים, פון צווישען דיא כרובים האט הקב"ה גירעט מיט משה, דאס איז יחידה, דיא נשמה וואס הייסט יחידה איז פון דארטין גקומען אין משה, דריבער ווען הקב"ה הט גיוואלט אין משה זאל אריין קומען דיא נשמה ווס הייסט יחידה האט הקב"ה גרופען צו משה ער זאל אריין קומין אין אהל מועד, אונ הקב"ה האט צו אים גירעט פון צווישען דיא כרובים אונ אזו רעדענדיג איז משה אלי רגע היילגער גיווארין אונ אין אים איז אריינגקומען דיא נשמה יחידה, אונ אזוי וויא ביי דעם מענטש קען נים זיין דיא נשמה יחידה אז ער וועט נים עסין אונ ווס מער ער עסט אונ די כוחות פון גוף ווערן שטארקער דערהאלט זיך אויף אים לענגער אונ שטארקער די נשמה, אזוי וועט נים זיין די שכינה אויף דעם כפורת אויב מען וועט נים מקריב זיין קרבנות אויף דעם ערשטין מזבח ווס אין הויף, אונ פון דיא אלי קרבנות פון נדרים אונ נדבות ווס מען האט מקריב גיווען אויף דעם מזבח אונ אלע קרבנות פון ראש חודש, שבת, יום טוב, אונ ווען דר מזבח איז גיווען ליידיג האט מען גיקויפט בהמות פון דיא מחצית השקל געלד אונ מען הט זייא מקריב גיווען אויף דעם מזבח (דאס הייסט קייץ המזבח, עיין רש"י פסוק ב קרבנכם וכו') זעהן מיר וואס מער קרבנות מען האט מקריב גיווען אויף דעם מזבח, איז אלץ פאר שטארקערט גיווארין דיא היילגקייט אונ דיא שכינה זאל זיין אויף דעם כפורת, אפילו מיר פאר שטייען נים וואס גיהער די שכינה צו די קרבנות אזו ווי מיר פר שטייען נים וואס גיהער דיא נשמה צום עסין, דריבער זאגט דער פסוק אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זאגט רש"י דר פסוק שמועסט ביי א קרבן ווס איז א נדבה, אונ דם מיינט מען מכם, פון אייך קענט איר וויסען וואס דער קרבן איז צום מקריב זיין, דם איז אלץ ווענין די שכינה זאל זיין אין משכן:

משלי חכמים

לעגט ער קומין נעכטיגען אין דער הייס, א מאהל האט אים גיטראפין אגליג גראבינדיג די זאמד האט ער גיפינען

הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם׃ ג אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים

אונקלוס

תּוֹרֵי וּמִן עָנָא תְּקָרְבוּ
יָת קוּרְבַּנְכוֹן׃ ג אִם עֲלָתָא
קוּרְבָּנֵיהּ מִן תּוֹרֵי דְּכַר

תו"א אם עולה מנחות נה : קרבנו כ"ק
פז מנחות נד : תמים בכורות מא

רשב"ם

(ג) אם עלה. שהתנדב בלשון זה. ולפנינו מפרש יאם זבח שלמים: לרצונו. אם זכר תמים יקריבנו ולפתח אהל מועד אז יהיה לו לרצון. אבל בחולה ובעל מום כתי

בית יהודא

אוּב מֶען הָט אַשְׁעֶפְּס וָאדֶר אֵיין אַנְדֶר בְּהֵמָה) אָפְּגֶעשֵׁיידְט מֶען זָאל דִינֶן צוּ אִיר אֲפִילוּ מֶען הָאט נָאךְ נִיט גֶעדִינְט צוּ אִיר פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן טָאר מֶען זיא נִיט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן׃ וּמִן הַצֹּאן). אוּנ פוּן שֶׁעפְּסֶן. (לְהוֹצִיא אֶת הַנּוֹגֵחַ שֶׁהֵמִית). אוּב אַבְּהֵמָה הָט גֶעהַרְגֶת אַמֶענְטְשׁ, טָאר מֶען נִיט דִי בְּהֵמָה מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן. (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמַטָּה מִן הָעִנְיָן מִן הַבָּקָר). אַז עֶס שְׁטֵייט וַוייטֶער אִין אַנְדֶערֶן פָּסוּק נָאךְ אַמָאהְל מִן הַבָּקָר. (שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר). וָואס עֶס דַארְף נִיט שְׁטֵיין. (לְהוֹצִיא אֶת הַטְּרֵפָה). אַקְרַאנְקֶע בְּהֵמָה וָואס זיא אִיז טְרֵפָה צוּם עֶסֶען טָאר מֶען זיא נִיט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן *)׃ תַּקְרִיבוּ). אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין. (מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנַיִם מִתְנַדְּבִים עוֹלָה בְּשׁוּתְּפוּת). דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַז צְווֵיי מֶענְטְשֶׁן וָאדֶר מֶעהְר וַויא צְווֵיי) מֶעגֶן בְּרֵיינְגֶן אַקָרְבָּן עוֹלָה בְּשׁוּתְּפוּת וָאוּ דִיא עוֹלָה אִיז אַנְדָבָה)׃ קָרְבַּנְכֶם) . אַייעֶר קָרְבָּן. (מְלַמֵּד שֶׁהִיא בָּאָה נִדְבַת צִבּוּר). אַעוֹלָה קֶען מֶען מַקְרִיב זַיין אַנְדָבָה פַאר אַלֶע יוּדִינְם וֶועגֶן. (הִיא עוֹלַת קַיִץ הַמִּזְבֵּחַ הַבָּאָה מִן הַמּוֹתָרוֹת). דֶער דִין אִיז גְוֶועזֶן יֶעדֶער יוּד הָאט גֶעדַארְפְט גֶעבֶּן אַלֶע יָאהְר אַמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וַאהַאלְבֶּען טָאלֶר) אוֹיף קָרְבָּנוֹת, דִיא הַאלְבֶּע טָאלֶערְס הָאט מֶען גֶעדַארְפְט בְּרֵיינְגֶען אִין דֶעם חֹדֶשׁ אֲדָר, אוּנ אוּם רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן הָט מֶען אָנְגֶעהוֹבֶּן קוֹיפֶן קָרְבָּנוֹת פוּן דִיא הַאלְבֶּע טָאלֶערְס אַגַאנְצֶע יָאהְר בִּיז דֶעם אַנְדֶערֶן רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, אוּנ דֶעם אַנְדֶערֶן רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן הָט מֶען אָנְגֶעהוֹבֶּן קוֹיפֶן קָרְבָּנוֹת פוּן דִי נֵייע הַאלְבֶּע טָאלֶערְס וָוס מֶען הָאט גֶעבְּרַיינְגְט אִין חֹדֶשׁ אֲדָר, אוּנ אוּב פוּן פַאר אַיָאהְרֶעדִיגֶע הַאלְבֶּע טָאלֶערְס אִיז נָאךְ גֶעבְּלִיבֶּן, הָט מֶען דָס גֶעלְט גֶעלֵייגְט בֶּעזוּנְדֶר אוּנ וֶוען דֶער מִזְבֵּחַ אִיז גְוֶוען לֵיידֶג עֶס אִיז נִיט גְוֶוען קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב צוּ זַיין הָט מֶען גֶעקוֹיפְט בְּהֵמוֹת פוּן דִי פַר אַיָאהְרֶעדִיגֶע הַאלְבֶּע טָאלֶערְס אוּנ מֶען הָט דִי בְּהֵמוֹת מַקְרִיב גְוֶוען עוֹלוֹת דָאס זָאגְט רש"י עוֹלוֹת קַיִץ הַמִּזְבֵּחַ, דִי עוֹלוֹת וָואס מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען וֶוען דֶער מִזְבֵּחַ אִיז גְוֶוען לֵיידֶג הַבָּאָה מִן הַמּוֹתָרוֹת, וָואס מֶען הָאט זֵיי גֶעקוֹיפְט פוּן דִי גֶעבְּלִיבֶּענֶע הַאלְבֶּע טָאלֶערְס, זֶענֶען דָאךְ דִי עוֹלוֹת גְוֶוען קָרְבָּנוֹת פַאר אַלֶע יוּדִינְם וֶועגֶן דָאס הֵייסְט קָרְבְּנוֹת צִבּוּר׃ (ג) זָכָר. וְלֹא נְקֵבָה) . דֶער קָרְבָּן עוֹלָה דַארְף זַיין אַבְּהֵמָה אַזָכָר, נִיט אַנְקֵבָה. (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר זָכָר לְמַטָּה). אַז עֶס שְׁטֵייט דֶר וָוארְט זָכָר בַּיי שֶׁעפְּסֶן (שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר). וָואס דֶר פָּסוּק דַארְף נִיט זָאגֶן דֶעם וָוארְט זָכָר, וַוייל מִיר וַוייסֶען שׁוֹן אַז אַעוֹלָה דַארְף זַיין אַזָכָר, נָאר דֶר וָוארְט זָכָר לֶערוּנְט אוּנְז (זָכָר וְלֹא טוּמְטוּם וְלֹא אַנְדְּרוֹגִינוֹס), אוּב דִי בְּהֵמָה אִיז אַטוּמְטוּם אָדֶר אַאַנְדְּרוֹגִינוֹס טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין דִי בְּהֵמָה פַאר אַקָרְבָּ

רש"י

ת המוקל׳ : ומן הצאן. להוציא את הנוגח שהמית א כשהו
או׳ למט׳ מן הענין מן הבק׳ שאין ת"ל להוציא את ב הטריפ׳
תקריבו. מלמד ששנים מתנדבים ג עולה בשותפות
קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת לבור היא עולת קי
המזבח ד הבאה מן המותרות : (ג) זכר. ולא נקבה כשהו
אומר זכר למט׳ ה שאין ת"ל זכר ולא טומטו׳ ואנדרוגינו׳

שפתי חכמים

כתיב וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב ובנעבד שים בו רוח חיים מיירי דמותר להדיוט ולית ביה משום נעבד לע"א ולא משום מוקצה לע"א : ת פי׳ הוקצה ונבדל לע"א לא יקריבנו ומיירי כשהאכילהו כרשיני ע"א אבל באמירה לבדה לא : א פי׳ שהמית אדם דוקא ולא כשהמית בהמה : ב זה מדבר בשהית׳ כשירה בשעה שהקדישה הבעל ואח"כ נטרפה א"כ הייתי אומר שמותר להקריב על המזבח הואי׳ והית׳ כשיר׳ בשע׳ שהקדישה להכי לריך כאן למעטו : ג דאל"כ יקריב קרבנו מיבעי לי׳ ופי׳ לאו דוקא שנים אלא ה"ה עשרה או מאה או אלף כ"ז שלא נשתתפו בו כל ישראל : ד פי׳ מאכל המזבח הבא מן המותרות פי׳ שנתותרו מן חצאי שקלים משנה שעברה מאותן מותר חצאי שקלים היו קונין כבשים לעולות והקריבו אותן על המזבח בשעה שלא היו קרבנות יחידים להקריב כדי שלא יהא המזבח פנוי בלא הקרב קרבנות : ה הא דהביא רש"י הכא מיעוט דזכרים לאפוקי טומטו׳ ואנדרוגינוס ולא שאר המיעוטין דלקמן משום שבא לפרש בתר הכ תמים בלא מום דלא תקשי ליה מנ"ל דתמים בלא מום דלמא תמים פי׳ שיהא תמים באיכותו דהיינו שלא יהא טומטו׳ ואנדרוגינוס להכי הביא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) אל פתח אהל מועד יקריב אותו. שלא יאמר אדם לכה לך וקח בהמה והקרב אתה אין זה דרך של מעלה אלא בעל הקרבן מדדהו ומביאו עד לפני בית המלך :

ליקוטי יהודא

(ג) אִם עוֹלָה קָרְבָּנוֹ וגו׳, פוּן דֶעם גַאנְצִין סֵפֶר וַיִּקְרָא זֶעהְן מִיר אַז הקב"ה ווִיל מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, אוּנ דֶער נָבִיא **ירמיה** זָאגְט פַר קֶערְט הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּא דִיא יוּדִין וֶוען אִיךְ הָאבּ אַרוֹס גְנוּמֶן אַייעֶרֶע עֶלְטֶערִין פוּן מִצְרַיִם הָאבּ אִיךְ זֵיי נִיט גִיבָּאטִין זֵיי זָאלִין מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דֶער תֵּירוּץ אִיז **לְמָשָׁל** רְאוּבֵן אִיז גְקוּמֶען צוּא שִׁמְעוֹן אִין שְׁטוּבּ, אוּנ אִין שְׁטוּבּ אִיז גְשְׁטַאנֶען אַקַאסְטִין מִיט טֵייעֶרֶע גְלֶעזֶערְנֶע כֵּלִים, ווִי רְאוּבֵן אִיז גְגַאנְגֶען נֶעבִּין דֶעם קַאסְטִין, הָט זִיךְ פַר פְשֶׁעפְּט דָאס קְלֵייד פוּן רְאוּבֵן אִין דֶעם קַאסְטִין אוּנ עֶר הָאט אַשְׁלֶעפ גִיטָאן דֶעם קַאסְטִין אוּנ דֶער קַאסְטִין אִיז גֶעפַאלִין אוּנ

פירוש לתורת אלהים

זָאגְט אִיךְ וֶועל בְּרֶענְגֶן אַעוֹלָה מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר פוּן רִינְדֶר וּמִן הַצֹּאן אוּנ פוּן שָׁאף תַּקְרִיבוּ זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אֶת קָרְבַּנְכֶם אַייעֶר קָרְבָּן אָבֶּר פוּן חַיּוֹת טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת׃ (ג) אִם עוֹלָה אַז זַיין קָרְבָּן עוֹלָה אִיז פוּן רִינְדֶר זָכָר זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַזָכָר נִיט אַנְקֵבָה תָּמִים גַאנְץ אָן אַפֶּעלֶער יַקְרִיבֶנּוּ

מצות השם

(קטו) (זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְיָ) דָס אִיז דִי (מִצְוַת עֲשֵׂה) וֶוען אֵיינֶער בְּרֶענְגְט אֵיין עוֹלָה פַר אַקָרְבָּן אַזוֹ מוּז דָס זַיין אֵיין זָכָר אוּנ עֶס טָאר נִיט זַיין מִיט קֵיין פֶּעלֶר אוּנ מֶען מוּז דָס קוֹלֶן אִין דֶר עֲזָרָה אוּנ דִי שְׁחִיטָה מֶעג זַיין אֲפִילוּ אֵיין יִשְׂרָאֵל זָאל קוֹלֶן נָאר דִי אַנְדֶרִי עֲבוֹדוֹת הַיְינוּ בְּלוּט שְׁפְּרֶענְגִין אוּנ אוֹיךְ אַנְדֶרִי עֲבוֹדוֹת וָואס מֶען בְּרָאךְ מוּז זַיין נָאר אֵיין כֹּהֵן זָאל טָאן דִי עֲבוֹדוֹת אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין דֶר צַייט וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶען׃

*) **הערה** דיא אלע פינף זאכין לערונט רש"י ווייל אין פסוק האט געדארפט שטיין מהבהמה, מהבקר, מהצאן, אונ עס שטייט מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן מן הבקר, פון דיר פיר מאהל מן אונ פון דעם וא"ו ומן לערונט רש"י דיא אלע פינף זאכי׳

שְׁלָמִין יְקָרְבִנֵּהּ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יְקָרֵיב יָתֵיהּ לְרַעֲוָא לֵיהּ קֳדָם יְיָ׃

יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃

תו"א יקריב אותו ר"ה ו יבמות קי קידושין כ במנא מת ערכין כא כריתות ז : לרצונו ערכין כא : לפני ה' זבחים קיט :

רש"י

תמים. ו בלא מום : אל פתח אהל מועד. מטפל בהבאתו עד העזרה ז מהו אומר יקריב יקריב ח אפי' נתערב' עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל א' לשם מי שהוא וכן עולה בחולין ימכרו החולין לצרכי עולות והרי הן כולן עולות ותקרב כל אחת לשם מי שהוא יכול אפי' נתערב' בפסולין ט או בשאינו מינו י ת"ל יקריבנו : יקריב אותו. מלמד שכופין אותו כ יכול בעל כרחו ל ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני : לפני ה' וסמך. אין סמיכה

בית יהודא

וטומטום אונ אנדרוגינוס איז אספק ומען ווייס ניט וום זיי זענען ניט אזכר ניט אנקבה] : ותמים] . גאנץ . (בלא מום) . און אפעלער : ואל פתח אהל מועד] . זאגט רש"י (מטפל בהבאתו עד העזרה) . דר וום הט געטאהן אנדר צו ברייגגן אקרבן מוז ער זיך מטריח זיין צו ברייגגן דעם קרבן צום משכן . (מהו אומר יקריב יקריב) צו נום שטייט צווי מאהל יקריב ויקריבנו אונ יקריב] . זאגט רש"י (אפילו נתערב עולת ראובן בעולת שמעון) . אפילו ראובן הט געברייגגט אבהמה צו אעולה אונ שמעון הט געברייגגט אבהמה צו אעולה אונ עס איז צו מישט געווארן די עולה פון ראובן מיט די עולה פון שמעון , מען ווייס ניט וועלכע בהמה האט ראובן געברייגגט אונ וועלכע בהמה האט שמעון געברייגגט. (יקריב כל אחד לשם מי שהוא) . זאל מען מקריב זיין יעדר בהמה פר וועמן זיא איז , ווען דער כהן איז מקריב איין בהמה זאל ער זאגען אוב דיא בהמה איז ראובן'ס זאל זיא זיין אעולה פר ראובן'ס וועגן אונ אוב דיא בהמה איז שמעון'ס זאל זיא זיין אעולה פר שמעון'ס וועגן , אונ ווען ער איז מקריב דיא אנדערע בהמה זא"ל ער אויך אזו זאגען . (וכן עולה בחולין) . אוב עס זענען געשטאנען צוויא בהמות איינע איז געווען געהייליגט פאר אעולה אונ איינע איז געווען אפראסטע בהמה , אונ מען ווייס ניט וועלכע איז דיא עולה אונ וועלכע איז דיא חולין (ימכרו החולין לצרכי עולות) , זאל מען פאר קופין דיא פראסטע בהמה צוא אמענטש וואס וויל מקריב זיין אעולה ומען זאגט צו דעם מענטש דא שטייט אפראסטע בהמה קויף זיא פר אעולה] . (והרי הן כולן עולות) , זענען שון ביידע בהמות עולות . (ותקרב כל אחד לשם מי שהוא) , אונ מען איז מקריב יעדר בהמה פאר וועמען דיא בהמה איז וויא עס שטייט פריער , דער כהן זאגט איז דיא בהמה משה'ס זאל זיא זיין אעולה פאר משה , איז דיא בהמה שמואל'ס זאל זיא זיין אעולה פר שמואל , אונ אזו זאגט ער אויף די אנדרע בהמה] . (יכול אפילו נתערבה בפסולין) , איך וואלט מיינען אפילו דיא עולה איז צוא מישט געווארין מיט אזעלכע בהמות וואס זענען פסול צוא אקרבן . (או בשאינו מינו) , אדער די עולה איז צו מישט געווארן מיט איין אנדער מין קרבן ומיט אחטאת , אדער אאשם , בכור , מעשר , פסח , שלמים] זאל מען אויך מעגען מקריב זיין מיט אתנאי . (תלמוד לומר יקריבנו) , זאגט דער פסוק מען זאל אים מקריב זיין , אוב מען ווייסט געוויס וועלכע בהמה איז דיא עולה זאל מען איר מקריב זיין , אבער אז מען ווייסט ניט וועלכע איז דיא עולה , זאל מען גאר ניט מקריב זיין , ווארום טאמער איז מען מקריב די בהמה וואס איז פסול , אדער איין אנדער קרבן וום איז ניט די עולה , אונ דר אנדערער קרבן הט אנדערע דינים , אונ מען וועט איר מקריב זיין מיט דיא דינים פון אעולה : ויקריב אותו] . זאגט רש"י (מלמד שכופין אותו) , אז איינער האט גטאן אנדר ער זאל ברענגען אקרבן גייט מען אים ער זאל בצאלן דעם נדר אונ זאל ברענגען דעם קרבן . (יכול בעל כרחו) , איך וואלט מיינען אפילו ער זאגט איך וויל ניט בצאלין דעם נדר אונ וויל ניט געבין דעם קרבן , זאל מען נעמען פון אים דיא בהמה מיט שטארקייט אונ מען זאל זיא מקריב זיין אקרבן . (תלמוד לומר לרצונו) , זאגט דער פסוק עס זאל זיין מיט זיין ווילען . (הא כיצד) , וויא זאל דאס זיין . (כופין אותו עד שיאמר רוצה אני) , מען גייט אים ביז ער וועט זאגען איך וויל , ווארום אז ער וועט זעהן ער מוז געבן דעם קרבן וועט ער טראכטן צו וואס זאל איך געבן דעם קרבן אונ ניט האבען אמצוה , שטויסט ער אוועק דעם יצר הרע , אונ ער גיט דעם קרבן מיט זיין גוטען ווילן צו טאן די מצוה ווי די תורה האט גבאטן :

שפתי חכמים

רש"י זכר דלמטה שממעט מזכר דלמט' טומטום ואנדרוגינוס ממילא פי' של תמים בלא מום : ו כ' הרא"ם ואע"ג דכתיב במקום אחר כל אשר בו מום לא תקריבו וא"כ תמים ל"ל כבר תירצו בת"כ ואמרו דהאי תמים דהכא להיקשא הוא דאתא כלו' כשם שאם אינו תמים אלא בע"מ אינו לרצון כדכתיב כל אשר בו מום וגו' כך אם אינו זכר אלא נקבה או טומטו' ואנדרוגינוס אינו לרצון : ז ופי' יקריבנו מענין קורבה ספי' יביאנו והוכחתו אל פתח א"מ ל"ל לכתוב זכר תמים יקריב אותו לרצונו לפני ה' ותו לא : ח פי' היה לו לכתוב יקריבנו וגו' אהל מועד לרצונו לפני ה' בשלמא בלא פי' דמטפל בה עד העזרה ה"א יקריב יתירא בא ללמד שמחויב לטפל בה עד לפנים מן העזרה אבל מאחר שפי' דאינו מחויב לטפל בה אלא עד פתח העזרה יקריב ל"ל : ט פי' כגון רובע ונרבע וכיוצא בהם : י עם חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח ושלמים : כ ולא מיקריב מפיק דהוא לרבוי דאם נתערבה עולה בעולה או עולה בחולין הוא דאתא אלא מיתורא דאותו מפיק ליה : ל כלו' יכול אם כופהו שיקנה הזבח להקריב והוא צועק תמיד איני רוצה לעשות אפ"ה עושה בע"כ ת"ל לרצונו כופין אותו עד שיאמר

פירוש לתורת אלהים

זאל ער אים גנעהנין אל פתח אוהל מועד צו דר טיר פון אוהל מועד יקריב אותו זאל ער אים גנעהנין [פ' רש"י] לרצונו מיט זיין ווילען [פ' רש"י] לפני יי פאר גאט :

ליקוטי יהודא

אלי כלים זענען צוא בראכין געווארען , דער שאדין איז זייער גרום געווען , שמעון איז געגאנגען מיט ראובן צו אדין תורה . אונ ראובן האט גזאגט צו שמעון ווען איך וואלט געמאן דעם שאדן געדין , ווילינ וואלסטו גרעכט געווען , איך האב דאך געמאן דעם שאדען נים ווילענדיג אונ אז דוא האסט געוואסט אין קאמער איז דא טייערע כלים פאר וואס האסטו געשטעלט

משלי חכמים

אאוצר , גאלד מיט בריליאנטין , אבר זייער פיל , ווי פיל זעק ער האט גהאט האט ער אן געשאטן מיט גאלד אונ בריליאנטין אונ גילייגט דיא זעק אויף דעם וועגעלע , אונ נוייל ער האט מורא געהאט צוא פארין מיט דעם וועגעלע

ד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ה וְשָׁחַט אֶת־בֶּן

ד וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ עַל רֵישׁ עֲלָתָא וְיִתְרְעֵי לֵיהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי: ה וְיִכּוֹס

תו"א וסמך עירובין לו יומא ה כו מגילה יז קידושין לו זבחים לג לג לו קיט חולין כ: ונרלה לו פסחים עב יומא ה זבחים ד ט: חולין כ מנחות עג: ושחט יומא כז מגילה כח זבחים לב לג מז מנחות יט חולין יג יז:

רשב"ם

הירצך או הישא פניך. וכן ומנחה לא ארצה מידכם: (ה) והקריבו. קבלה הדם והולכתו כדי לזורקו על המזבח. וגם רבותי כך פירשוהו: אשר פתח אהל מועד.

בעל הטורים

(ה) בן בקר. עולה סג"ד שלריך להיות בן שנה: וזרקו את הדם. בבן הבקר כתיב את הדם ובלאן כתיב את דמו לפי שדמו של

בית יהודא

ולפני ה' וסמך) . זאגט רש"י (אין סמיכה בבמה) , ווען יודן האבן מקריב געווען קרבנות אויף דעם מזבח , האט דר בעל הבית פון קרבן געמוזט לייגען זיינע הענט אויף דעם קאפ פון קרבן פאר דעם שעכטין , אבער ווען יודין האבן מקריב געווען קרבנות אויף אבמה (אויף איין שטיין) הט מען ניט געדארפט לייגן דיא הענט אויף דעם קרבן פאר דעם שעכטן: (ד) (על ראש העולה) . זאגט רש"י (להביא עולת חובה לסמיכה) דער ווארט העולה לערונגט אונז אז מען ברייננגט אקרבן עולה פאר אעבירה וואס מען מוז ברייננגען אעולה . (ולהביא עולת צאן) . אדר מען ברייננגט אשעפס פאר אעולה דארף אוך דר בעל הבית פון קרבן לייגן זיינע הענט אויף דעם קאפ פון קרבן פאר דעם שעכטן: (העולה. פרט לעולת העוף) . אויף דיא עולה פון עופות דארף ניט דר בעל הבית ארויף לייגן די הענט: (ונרצה לו) . פרעגט רש"י (על מה הוא מרצה לו) . אויף וועלכע עבירה איז די עולה מכפר . (אם תאמר) . אוב דו וועסט זאגען . (על כריתות) . די עולה איז מכפר אויף די עבירה וואס קומט כרת . (או מיתת בית דין) . אדר עס קומט מיתה פון בית דין (סקילה שרפה הרג חנק) . (או מיתה בידי שמים) . אדער עס קומט מיתה פון הקב"ה . (או מלקות) . אדר עס קומט מלקות . (הרי עונשן אמור) . אויף די עבירות שטייט דאך דער שטראף , אונ אקרבן איז ניט מכפר אויף דיא עבירות . (הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו הניתק לעשה) . די עולה איז נאר מכפר אויף די עבירה אז מען הט ניט מקיים געווען אמצות עשה ומען הט ניט געגעסען מצה די ערשטע נאכט פסח , מען הט ניט געגעסען אין סוכה די זיבן טעג סוכות , אונ נאך אזעלכע מצות) אדר מען הט געטאהן אעבירה דהיינו ער האט געגעזלת ואוועק גענומען) עפעס פון זיין חבר , הט ער אעבירה ווארום די תורה האט געזאגט לא תגזול , זאלסט ניט גזלנן , אויף דיא עבירה איז מכפר דיא עולה , ווארום אויף דעם לאו לא תגזול קומט ניט מלקות , ווייל דאס הייסט אלאו וואס איז ניתק לעשה ודיא מצות עשה איז מבטל דעם לאו) דיא תורה האט גיבאטין פיל לאוין , פיל זאכין וואס מען זאל זייא ניט טאהן , אונ דיא תורה האט ניט געשריבען וואס זאל זיין אז מען וועט די עבירה טאהן , ווייל מען ווייס אז מען טוהט וואס הקב"ה האט גיבאטין מען זאל ניט טאהן (למשל מען גנבת) קומט מלקות , נאר עטליכע לאוין זענען דא וואס בייא זייא האט הקב"ה באלד געשריבען וואס מען זאל טאהן אז מען האט ניט געהיט דעם לאו (למשל ער האט געגזלת האט די תורה באלד געזאגט והשיב את הגזלה , ער זאל צוריק געבין וואס ער האט געגזלת) , וועט ער פאריכטען דיא זינד , אבער מער וויא צוריק געבין קומט ניט , דריבער אפילו ער האט ניט צוריק גיגעבין קומט אים אויך ניט מלקות ווארום נאך דיא גזלה אז ער גיט ניט צוריק איז ניטא דיא עבירה פון לאו נאר די עבירה וואס ער איז ניט מקיים דיא מצות עשה והשיב את הגזלה , ער זאל צוריק געבין די גזלה , דריבער קומט ניט מלקות אויף די עבירה לא תגזול , נאר דער קרבן עולה איז מכפר די עבירה) : (ה) (וְשָׁחַט וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים) . זאגט רש"י (מקבלה ואילך מצות

רש"י

מ בבמה: (ד) על ראש העולה . להביא עולת חובה לסמיכה ב ולהביא עולי הלאן: העולה . פרט לעולת העוף: ונרצה לו , על מה הוא מרצה לו א"ת על כריתות ומיתות ב"ד או מיתה בידי שמים או מלקות הרי עונשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו ם שנתק לעשה: (ה) ושחט והקריבו הכהנים . מקבלה ואילך מלות

שפתי חכמים

רולה אני ו[?]ז הוא מקריב. (ד"ד) א"ל מה מהני אמירי' זו כיון דבע"כ אומר כן דאמרי' אגב אונסו גמר בלבו להסכים עם מה שאומר בע"פ כי רלונו להפטר מהאונס ואפי' בענין גמון אמרינן בכ"ב אמר רב הונא תלה אותו עד דזבין ליה קנה דאגב אונסיה גמר ומקני ליה כ"ש כאן דמלוה הוא: מ דמקרא נדרש לפניו ולאחריו לפני ה' דהיינו באהל מועד ששם ארון והשכינה שרויה בו: נ דק"ל העולה ל"ל דהא ברישא דקרא כתיב עולה ועליו קאי אלא לרבות לסמיכה כל שנקרא עולה לסמיכ' אפי' עולת חובה ומדכתיב העולה בה"א הידיע' ר"ל העולי הנזכרת מן הבקר ומן הלאן למעט עולת עוף לסמיכה ולהביא עולת לאן ג"כ לסמיכה: ס כגון לא תקח האם על הבנים וכתיב שלח תשלח את האם וכן לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. וכן לא תגזול וכתיב והשיב את הגזילה שלא נכתב בהם שום

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ד) לכפר עליו. כי כשאדם אוכל חלב בשוגג מביא חטאת ועל הספק אשם תלוי ולפעמים סבור בודאי שאכל שומן והוא אכל חלב ועליו העולה מכפרת מה שלא ידע לעולם: (ה) ושחט. לשון יחיד כי כן דרך שחיטה אבל בהקרבה כתי' והקריבו וזרקו וערכו ונתנו: את בן הבקר. משמע בחור וילד שלא יביא זקן או

ליקוטי יהודא

דעם קאסטן אין מיטען וועג ווא מענטשן גייען , דס דער דיין געפסקנת ראובן איז געווען , נאר פון דעסט וועגן ראובן זאל זיך היטען ער זאל נאך אמאל אבטונג געבן ווי ער גיים , הט דער דיין אים געקנסת מים הונדערט רובל צוא בצאלין , דיא הונדערט רובל הט שמעון נים גיוואלט נעמען , ער הט גזאגט מיין שאדען איז אויף טוזענדער ווס וועל איך נעמען הונדערט רובל , נאר צוא קנסנן ראובן ער זאל זיך ווייטער היטען זאל

פירוש לתורת אלהים

(ד) וְסָמַךְ יָדוֹ ער זאל אן לעהנען זיין האנד על ראש העולה אויף דעם קאפ פון דר עולה ונרצה לו עס וועט זיין צו אים באוויליגט לכפר עליו צו מכפר זיין אויף אים: (ה) ושחט ער זאל שעכטן (אפילו אישראל)

משלי חכמים

אין שטאט ביי טאג טאמער ווערט מען דער זעהן וואס ער דער היים האבין דס ווייב מיט די קינדער גינווארט אויף זיין
פירט , איז ער גישטאנען בייא דעם זאמד ביז נאכט , אין קומען ער זאל ברענגען עפיס געלד , עס איז גיווארין שפעט

בייא

יָת בַּר תּוֹרֵי קֳדָם יְיָ וִיקָרְבוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת דְּמָא וְיִזְרְקוּן יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר דִּי בִתְרַע

הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־

תו"א לפני ה' זבחים לב מז: והקריבו בני ברכות לג יומא כז חגיגה יא קידושין לו זבחים יג לה פא מנחות יט: וזרקו את זבחים כו קיט מנחות יט: סביב זבחים נג:

רש"י

כהונה למד על השחיטה שכשרה בזר: לפני ה'. בעזרה: והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונה ומשמעה לשון הולכה ולמדנו שתיהן [ס"א שתיהן] מבני אהרן: בני אהרן. יכול חללים ת"ל הכהנים: את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם ב' פעמים להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו יכול אף

בית יהודא

כְּהוּנָה) ווען מען שעכט אַקָרְבָּן דאַרף אַכֹּהֵן שטיין מיט אַשׁיסעל אונ צו נעמען דיא בלוט וואס רינט פון האלדז אונ נאר אַכֹּהֵן מוז צו נעמען דיא בלוט קיין אַנדערער, אין פון צו נעמען דיא בלוט אונ ווייטער אַלע זאכין וואס ווערט גיטאהן בייא דעם קָרְבָּן מוז דאס גיטאהן ווערין דורך אַכֹּהֵן (לָמַד עַל הַשְּׁחִיטָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר) דער פָּסוּק לערנט אונז, שעכטין דעם קָרְבָּן מעג ווער עס וויל אפילו ניט אַכֹּהֵן: וְלִפְנֵי ה') מען זאל שעכטין דעם קָרְבָּן פאר גאט. (בָּעֲזָרָה). אין דעם הויף פון בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וְהִקְרִיבוּ). זאגט רש"י (זוֹ קַבָּלָה) וְהִקְרִיבוּ מיינט מען דער כֹּהֵן זאל צו נעמען דיא בלוט פון קָרְבָּן נאך דעם שעכטין (שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה) דאס איז דיא ערשטע אַרבעט פון כֹּהֵן בייא דעם קָרְבָּן (וּמַשְׁמָעָהּ לְשׁוֹן הוֹלָכָה) אונ מען מיינט אויך דער כֹּהֵן זאל טראגין דיא בלוט צום מִזְבֵּחַ (לִמְּדָנוּ שֶׁשְּׁתֵּיהֶן בִּבְנֵי אַהֲרֹן) לערנען מיר פון פָּסוּק אז ביידע זאכין האבין גידארפט טאהן דיא כֹּהֲנִים, צו נעמען דיא בלוט אונ טראגין דיא בלוט צום מִזְבֵּחַ: וּבְנֵי אַהֲרֹן). די קינדער פון אַהֲרֹן (יָכוֹל אֲפִילּוּ חֲלָלִים) איך וואלט מיינען אפילו אַזעלכע קינדער פון אַהֲרֹן וואס זענען פָּסוּל צו מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת מעגין אויך צו נעמען דיא בלוט פון קָרְבָּן אונ טראגין צום מִזְבֵּחַ (תַּלְמוּד לוֹמַר הַכֹּהֲנִים) זאגט דער פָּסוּק הַכֹּהֲנִים, דיא קינדער פון אַהֲרֹן וואס מעגין בעדינען צו מַקְרִיב זיין דעם קָרְבָּן מעגין צו נעמען דיא בלוט אונ טראגין צום מִזְבֵּחַ, אָבער ניט דיא וואס זענען פָּסוּל צוא מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת: וְאֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם). פרעגט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר דָּם דָּם שְׁנֵי פְעָמִים) צו וואס שטייט אין פָּסוּק צוויי מאהל דָם, זאגט רש"י (לְהָבִיא אֶת שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ אוֹ בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ) דער פָּסוּק לערנט אונז אויב עס איז צו מישט גיווארין דיא בלוט פון צוויי קָרְבָּנוֹת עוֹלוֹת דיא בלוט פון ראובן'ס קָרְבָּן עוֹלָה איז צו מישט גיווארין מיט דיא בלוט פון שמעון'ס קָרְבָּן עוֹלָה ודאס הייסט מִינוֹ) אָדער עס איז צו מישט גיווארין די בלוט פון אַעוֹלָה מיט דיא בלוט פון איין אַנדער קָרְבָּן וואס ווערט געשפריצט אויף דעם אונטערשטין האלבין מִזְבֵּחַ וויא דיא בלוט פון אַעוֹלָה ודאס הייסט אֵינוֹ מִינוֹ), זאל מען שפריצען דיא צומישטע בלוט אזוי וויא עס איז (יָכוֹל אַף בִּפְסוּלִים) איך וואלט

דעת זקנים מבעלי התוספות

חולה משום דק יבהו נא לפתחך: בני אהרן. שלא יהו מקריבין כהנים זקנים שנרתתין ידיהם וכן אז"ל במסכת חולין מאימתי

שפתי חכמים

עונש אבל אלו הנזכרים עונשם אמור בין על מזיד שהוא מיתת ב"ד או מלקות בין על שוגג שהוא חטאת: ע מדכתיב ושחט סתם ואחריו כתיב והקריבו בני אהרן משמע דשחיטה כשרה בזר (נח"י)

פי' דאם"ד דקבלה מותרת בזר ומהולכה ואילך מצות כהונה ופי' של והקריב היינו הולכה ה"ל להזכיר קבלה עם השחיטה קודם והקריבו בני אהרן ומדלא הזכיר ש"מ דוהקריבו היינו קבלה. (ג"א) פי' דודאי האי והקריבו הוא קבלה דהולכה ליכא למימר דודאי ההולכה לא היה מוכרח עבודה שאם היה נשחט אצל המזבח עד שלא היה צריך להוליך' לא היה צריך הולכה א"כ צריך לו' דקרא דוהקריבו היינו קבלה שהיא הית' מצוה שא"א בלעדה וא"כ למה כ' לי' והקריבו אלא דמשמע נמי הולכה ולמדנו שניהם שלא יהיו אלא בכהן: פ אבל לא באהל מועד דא"כ ה"ל למיכתב לפני ה' את פני הכפורת או לפני ה' פתח אהל מועד: צ כלו' אע"פ שמשמעותה ל' הולכה למזבח מ"מ כיון שקבלת הדם היא ראשונה שאחר השחיטה וקודם להולכה ע"כ צריכין אנו לפרש על הקבלה ולמדנו גם ההולכה במכ"ש: ק וא"ת לשתוק מבני אהרן ככר תירצו בגמ' אוליא חללים ולא אוליא בע"מ ת"ל בני אהרן מה אהרן כשר בלא מום אף בניו כשרי' ואע"פ שבפ' אמור מרבינן מהכהנים בע"מ ועיין התירוץ במ"י (ג"א) וא"ת ל"ל קרא לפסול בע"מ תיפוק ליה מכל איש אשר בו מום וגו' וי"ל דהתם בעבודה במזבח כדכתיב לא יגש להקריב אשי ה' וכאן מרבה קבלה ושאר עבודות כלם. א"נ לו' שעובר בעשה ול"ת דכך משמעו בני אהרן מה אהרן בלא מום אף כל כהן בלא מום מותר בהקרבה ולאו הבא מכלל עשה עשה לאשמועינן דעובר בלאו ועשה: ר פי' במינו דם עולת ראובן בדם עולת שמעון שאינו מינו דם עולה בדם תמורה או בדם אשם או בדם כל הקרבנות שדמם נזרק למטה מחוט הסיקרא כמו דם עולה אין בכך כלום כיון שנזרקים כלם למטה מחוט הסיקרא אע"פ שדם העולה צריך ב' מתנות שהן ארבע ויש משאר דמים שאין בהם אלא מתנה אחת אין בכך כלום ויתן הכל מתנה אחת אבל לא בהיפך מפני שיש בהם דם שאין טעונה אלא מתנה אחת ויעבור על בל תוסיף:

פירוש לתורת אלהים

אֶת בֶּן הַבָּקָר דעם יונגע רינד לִפְנֵי יְיָ פַאר גאט וְהִקְרִיבוּ אונ די קינדער פון אַהֲרֹן זאלין גנעהגן אֶת הַדָּם דם בלוט פון דעם קָרְבָּן וְזָרְקוּ אונ זיי זאלן שפרענגין עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אויף דעם מִזְבֵּחַ ארום אֲשֶׁר פֶּתַח אוהל

ליקוטי יהודא

ער געבין די הונדערט רובל אויף צְדָקָה, דם זעלביגע איז ביי דעם מענטש ווס זינדיגט, דר שאדין ווס ער מאכט אין הימל אין אלי וועלטין איז זייער גרוס, נאר פון דעסט וועגן איז אָבער הקב"ה אויך שולדיג צו ווס דם ער בשאפן אַיֵּצֶר הָרָע, דריבר דער מענטש זאל דארפן בצאלין דעם שאדין איז זייער שווער, אונ דר מענטש הט אַטַעֲנָה איך האב געזינדיגט ניט ווילענדיג, הט הקב"ה געפסקנט ער זאל ברענגין אַקָרְבָּן, דאס ווייסט אים זיין צווא געדענקין ער זאל זיך ווייטער

משלי חכמים

ביי נאכט, אונ דאס ווייב האט גיוואוּרט, די קינדער זענין איין גישלאפין הונגעריג, זייגער צוועליף בייא נאכט איז ער גיקומן מיט דעם וועגעלע אהיים, ער הט אראפ גינומן פון וועגעלע דעם ערשטין זאק מיט גאלד אונ האט אים אַראָפּ גיטאהן אויף די ערד, ווייל דר זאק איז גוועין אַלט איז ער צוריסין גיווארין אונ די גאלד הט אָן גיהובין פאלן

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְהִפְשִׁיט אֶת־

מַשְׁכַּן זִמְנָא: ו וְיַשְׁלַח יָת

תו״א ורכביא זבחים קג חולין יא:

בית יהודא

מיינען אפילו די בלוט פון דיא עולה איז צומישט געווארין מיט די בלוט פון אקרבן וואס איז פסול (או בחטאות הפנימיות) אדער דיא בלוט פון דיא עולה איז צומישט געווארין מיט דיא בלוט פון אחטאת וואס מען דארף שפריצען דיא בלוט אין בית המקדש אויף דעם פרוכת (או בחטאות החיצוניות) אדער דיא בלוט פון דיא עולה איז צומישט געווארין מיט דיא בלוט פון אחטאת וואס מען שפריצט דיא בלוט אויף דעם אויסווייניגסטין מזבח דיא צו מישטע בלוט טאר מען ניט שפריצען אויף דעם מזבח ווייל (שאלו למעלה) דיא בלוט פון אחטאת דארף מען שפריצען אויף דעם אויבערשטין האלבין מזבח (והיא למטה) אונ דיא בלוט פון אעולה דארף מען שפריצען אויף דעם אונטערשטין האלבין מזבח (תלמוד לומר במקום אחר את דמו) דריבער זאגט דער פסוק אויף איין אנדער ארט את דמו, זיין בלוט, אז דיא בלוט פון דיא עולה איז בעזונדער זאל מען דיא בלוט שפריצען אויף דעם מזבח, אבער ניט אז דיא בלוט איז צומישט מיט אייגע פון דיא זאכין: וזרקו. זאגט רש״י (עומד למטה) דער כהן שטייט אונטען נעבין מזבח (וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזוית) אונ שפריצט דיא בלוט פון דיא כלי אויף דיא וואנט פון מזבח אונטער דעם רויטין צייכען געגען ווינקול פון מזבח וואראום אויף דיא וואנט פון מזבח אין מיטען וואנט איז געוועזן ארויטער צייכין ארום אלע פיר ווענט, דער צייכין איז געוועזן אדינער וויא אפאדים ודאס רופט מען חוט הסיקרא) דיא בלוט פון אחטאת האט מען געשפריצט איבער דעם חוט הסיקרא אונ דיא בלוט פון אעולה האט מען געשפריצט אונטער דעם חוט הסיקרא) (לכך נאמר סביב) דריבער שטייט מען זאל שפריצען דיא בלוט ארום מזבח (שיהא הדם ניתן בד׳ רוחות המזבח) דיא בלוט זאל געגעבין ווערין אין דיא פיר זייטען פון מזבח (או יכול יקיפנו כחוט) טאמער מיינט מען דיא בלוט זאל מען שמירען ארום מזבח אזוי ווי אפאדים (תלמוד לומר וזרקו) זאגט דער פסוק מען זאל שפריצען דיא בלוט ניט שמירען (ואי אפשר להקיף בזריקה) אונ מיט שפריצען קען דאך ניט זיין גלייך ארום מזבח וויא אפאדים (אי וזרקו יכול בזריקה אחת) אז עס וואלט געשטאנען וזרקו אליין וואלט איך מיינען ער זאל נאר טאהן איין שפריץ (תלמוד לומר סביב) זאגט דער פסוק סביב, די בלוט זאל זיין ארום מזבח (הא כיצד) וויא זאל ווערין געשפריצט אונ עס זאל זיין ארום מזבח (נותן שתי מתנות שהן ארבע) ער זאל טאהן צוויי שפריצען אויף צוויא ווינקלען דאס בלוט זאל גיזעהן ווערין אויף די פיר ווענט ער שפריצט אויף דעם ווינקול צפון מזרח איז אביסול בלוט אויף צפון וואנט אונ אביסול בלוט אויף מזרח וואנט, אונ אויף דעם ווינקול דרום מערב, איז אביסול בלוט אויף דרום וואנט אונ אביסול בלוט אויף מערב וואנט): ואשר פתח אהל מועד. ער זאל שפריצען דיא בלוט אויף דעם מזבח וואס שטייט נעבין דיא טיר פון אהל מועד, זאגט רש״י (ולא בזמן שהוא מפורק) אבער ווען דער אהל מועד איז צונומען איז מען ניט מקריב אקרבן אויף דעם מזבח: (ו) והפשיט את העלה. פרעגט רש״י (מה תלמוד לומר העולה) צו וואס שטייט דער ווארט העולה, מען ווייס דאך אז מען שמועסט פון אעולה, דארף נאר שטיין והפשיטו, ער זאל אים אפציהען דיא פעל (לרבות את כל

רש״י

כפסולים או כחטאות של הפנימיות או כחטאות החיצוניות שאלו למעלה והיא למטה ת״ל במקו׳ אחר ב את דמו: וזרקו. עומד למטה ג וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות לכך נא׳ סביב שיהא הדם ניתן בד׳ רוחות המזבח או יכול יקיפנו כחוט ת״ל וזרקו ואי אפשר להקיף בזריקה אי וזרקו יכול בזריקה אחת ת״ל סביב הא כיצד נותן שתי מתנות ד שהן ד׳: אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא ה מפורק: (ו) והפשיט את העולה. מה ת״ל העולה לרבות ו את כל

שפתי חכמים

ש שדמו נזרק על הפרוכת הפנימי ועל המזבח הפנימי: ת שדמו נזרק במזבח החילון: א פי׳ למעל׳ מחוט הסיקרא: ב פי׳ למעט שנתערב דמו בדם חטאת הפנימי או החילון וכילד יעשה אם נתערבו ישפכו אל האמה וכן אם נתערב דם הנזרק למעלה מחוט הסיקרא בדם הנזרק למטה ישפכו ג״כ אל האמה: ג פי׳ על הארץ ולא על הכבש כנגד חודו של מזבח בזוית מזרחית לפונית והדם מתפשט לשתי רוחות מערבי׳ דרומית שכנגדה באלכסון וזורק מן הכלי לחודו של זוית כמין גם דרומית הדם הנזרק נראה לד׳ רוחו׳ המזבח וזהו שנאמר סביב מועד: ו פי׳ דהא בעולה קאי והל״ל והפשיטה אלא וכו׳ ל״ש עולת

דעת זקנים מבעלי התוספות

כהנים פסולין משירתת: (ו) והפשיט את. לפי שמצינו בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שהכל נשרף עור ובשר ופרש הוצרך לפרש כאן אע״פ שכולה כליל ונשרפת שטעונ׳ הפשט : ד פי׳ כל הזריק׳ היא מן הכלי שבו קבל הדם וזורק בכותל המזבח הזוית והוי כמין ג״ם יוגית והיא כק״ף פשוטה שלנו הפוכה ואח״כ כא לקרן ג״ס ונמלא שבשתי מתנות הללו שבקרן מזרחית לפונית ומערבית : ה דאל״כ פתח אהל מועד ל״ל והא לעיל מיניה ג״כ כתיב פתח אהל נשים וגרים ועבדים וה״א דהעולה ממעט אם נשחט׳ חוץ לזמנה או

ליקוטי יהודא

היטען ניט צוא זינדיגען, דריבער ווען דיא יודין זענען ארוס געגאנגען פון מצרים אונ יודין האבען גדארפט קומען צום בארג סיני נעמען די תורה וואס זיי זענען דאמאלס פרייא גווארען פון יצר הרע, אונ וואלטין ניט מער געזינדיגט, דריבער האט הקב״ה דאמאלס ניט גבאטין אויף קרבנות, צו וואס דארף מען קרבנות אז מען וועט ניט זינדיגן, אבער נאך דעם וויא דיא יודין האבין גמאכט דעם עגל אונ דער יצר הרע איז צוריק נקומען צו די יודין האט הקב״ה גבאטין אויף קרבנות:

פירוש לתורת אלהים

מועד וואס דר מזבח שטייט ביי דר טיהר פון אהל מועד: (ו) והפשיט אונ ער זאל אפ ציהען די פעל פון

משלי חכמים

כן זאק אויף די ערד ווי דס ווייב האט דר זעהן דס גרויסע פר מעגין וואס דער מאן האט גיברענגט, פון די גרויסי פרייד האט זיא גיחלשת אונ איז גישטארבין, עס זענין צו זאמין גילאפין מענטשין, איינער האט אים גיפרעגט זאג מיר, דיין ווייב איז פון די גרויסי שמחה גשטארבין, עס וואנדערט מיך אויף דיר ווי אזוי ביסטו גבליבין לעבין, האט ער גזאגט מיין ווייב האט דעם גאנצין אוצר ניט גזעהן, האט זיא נאר גיהאט אשמחה אליין, האט זיא דאס ניט גיקענט אויס האלטין אונ איז גישטארבין, אבער איך האב גזעהן דעם גאנצין אוצר, ווי פיל איך האב גינומען פון אים איז וויא מען נעמט אטראפין פון ים, דר גרויסער צער וואס איך האב גיהאט ווייל איך קען ניט נעמען דעם גאנצין אוצר, דאס האט

הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ: ז וְנָתְנוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: ח וְעָרְכוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנְּתָחִים

אונקלוס

תָא וִיפַלֵּג יָתַהּ
בְרָהָא: ז וְיִתְּנוּן בְּנֵי
רֹן כַּהֲנָא אִשָּׁתָא עַל
בְּחָא וִיסַדְּרוּן אָעַיָּא עַל
תָא: ח וִיסַדְּרוּן בְּנֵי
רֹן כַּהֲנַיָּא יָת אֶבְרַיָּא

א ונתח אותה זבחים פה חולין יא: ונתנו בני ערובין סג יומא כה כז מה נג זבחים יח: וערכו עלים יומא כו: וערכו בני יומא כז זבחים יח חולין כז:

רש"י

לות להפשט ונתוח: אתה לנתחיה. ולא נתחיה נתחים: (ז) ונתנו אש. אע"פ שהאש יורדת מן מים מלו' ח להביא מן ההדיוט: בני אהרן הן. כשהוא בכיהונו ט הא אם עבד בבגדי כהן יוט עבודתו פסולה: (ח) בני אהרן הכהנים. שם בכיהונם הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים דתו פסולה: את הנתחים את הראש. לפי הראש בכלל הפשט שכבר הותז בשחיטה י לפיכך

בית יהודא

העולות להפשט ונתוח) דער וואָרט העולה לערונט אונז אלע קרבנות וואס קומען אויף דעם מזבח מוז מען פריער פון זיי אפציהען די פעל אונ צו שניידין גלידערווייז: ואותה לנתחיה), מען צו שניידט דיא בהמה גלידערווייז (ולא נתחיה לנתחים) אבער דיא גלידער טאר מען ניט צו שניידין: (ז) ונתנו אש). זאגט רש"י (אף על פי שהאש יורדת מן השמים) אפילו עס קומט אראפ אפייער פון הימעל אויף דעם מזבח אונ פארברענט דעם קרבן, פון דעסטוועגין (מצוה להביא מן ההדיוט) איז אמצוה צו

גענען אויף דעם מזבח פראסטע פייער: ובני אהרן הכהן). פרעגט רש"י צו וואס שטייט דער וואָרט הכהן, מיר ין דאך אז אהרן איז א־כהן, ענטפערט רש"י מען מיינט (כשהוא בכהונו) ווען דער כהן גדול גייט אנגעטאהן אין צ אכט קליידער מעג ער מקריב זיין אקרבן (הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט). אבער אז ער האט מקריב גיוועזן בן ווען ער איז גיוועזן אנגעטאהן אין דיא פיר קליידער וויא אפראסטער כהן (עבודתו פסולה) איז דער ן גיווארין פסול: (ח) ובני אהרן הכהנים). איז דער וואָרט הכהנים איבעריג, מיר ווייסין דאך אז די קינדער אהרן זענען כהנים, זאגט רש"י מען מיינט (כשהם בכיהונם). ווען זייא גייען אנגעטאהן אין זייערע פיר דער. (הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה). אבער אז אפראסטער כהן האט אנגעטאהן דיא קליידער פון אכהן גדול אונ האט מקריב גיוועזן אקרבן, איז דער קרבן פסול: ואת הנתחים ואת הראש), כהן זאל לייגין אויף דעם מזבח די שטיקער אונ דעם קאפ. (לפי שאין הראש בכלל הפשט), נוייל די פעל דעם קאפ האט מען ניט אפגעצויגין ומען לייגט דעם קאפ אויף דעם מזבח מיט דיא פעל). (שכבר הותז יטה), ווען מען האט געשאכטין די בהמה האט מען באלד אפגעהאקט דעם קאפ. (לפיכך הוצרך למנותו לעצמו).

דעת זקנים מבעלי התוספות

ין העור נשרף: (ח) וערכו בני אהרן. וגבי בן צאן כתיב וערך ני שבקר שהוא גדול צריך שנים אבל צאן שהוא קטן סגי

שפתי חכמים

חוץ למקומה או שאר פסולי' אם עלתה על המזבח בלתי הפשטה שלא תרד שמקטיר' עם עורה וא"ל הפשט': ז והנתחים מפורשים כילד יהיו כפ' ב' דיומא: ח לאו לגמרא שבכל יום יורדת אלא האש שירד

מי משה לא נסתלק מן המזבח עד שבאו לבית עולמים ואז ירד אש מן השמים בבנין שלמה ולא נסתלק עד שנסתלק בימי מנשה: ט דאל"כ ן ל"ל וכן בני אהרן הכהנים ל"ל אי למעוטי חללים השתא דמים דהיא ראשונה לזריקת הדם שאר עבודו' שלאחריה לא אלא לו' לך שיהא כל עבודות כ"ג כדרך כ"ג בח' בגדים וכהן הדיוט כ"ג וכהן הדיוט כדרך כהן הדיוט בד' בגדים: י דכיון שנחתכו

פירוש לתורת אלהים

ער עולה ונתח אותה אונ ער זאל זיא שניידין תחיה צו אירע שטיקער: (ז) ונתנו דיא קינדער פון הרן הכהן זאלן געבן אש פייער על המזבח אויף דעם זבח [זיין רש"י] וערכו אונ זייא זאלן אן רעכטען עצים אלץ אויף דעם פייער: (ח) וערכו אונ דיא נדער פון אהרן דיא כהנים זאלען אן רעכטען ת הנתחים דיא שטיקער את הראש דעם קאפ

ליקוטי יהודא

נאך אפשט קענען מיר זאגין למשל אסוחר הט גזעהן איינער פון זיינע שכנים קופט פיל סחורה אונ שטוב זאכין אין אקראם ניט ווייט פון אים אונ ער צאלט פר אלץ בזומן געלד אונ ביי אים קופט ער גאר ניט, הט דר סוחר געטראכט וויא אזוי בעקומט מען דעם מענטש צו זיך אין קראם ער זאל אלץ קופין בייא מיר, אמאל הט דר קרעמר גערופן דעם שכן צוא זיך אין קראם אונ זאגט צו אים זאג מיר מיין שכן פאר וואס קומסטו קיין מאל נים צו מיר אין קראם אדר אין שטוב, דיין פאטר פלעגט אייביג אריין קומן צו מיר אונ פלעגט זיין יעדער

אנ עטליכע שעה ביי מיר אין קראם אמאל אין שטוב אונ דו ביזט אזוי דער ווייטערט פון מיר, דר שכן האט אים צו געזאגט ׳ זאל אלי טאג קומן צו אים אין קראם, ער האט אזוי גטאהן אלע טאג איז ער גקומן צו אים אין קראם אונ הט געשמועסט ים דעם קרעמר עטליכע שעה, פון דעסט וועגין סחורה האט ער גקופט אין דיא זעלביגע קראם וואס ער האט פריער גקופט ונ ביי אים הט ער נים געקופט אפילו פאר איין קאפיקע, עס איז אזוי אריבער געגאנגן אפאר וואכין, אמאל הט דר קרעמער

משלי חכמים

אט מיר גישטערט מיין גאנצע שמחה, אונ דער מענטש ים הט ניט גיזעהן רייכער פון אים, מיינט ער צו זיין דר וסער גביר אונ שטאלצירט מיט זיין רייכקייט אונ איז ייליך מיט זיין רייכקייט, אבר איך נים איך האב גזעהן זו פיל רייכקייט אין דעם אוצר, נייס איך אז איך בין ארעם אונ האב גרויס צער וואס איך קען ניט האבין דעם גאנצין אוצר. דס זעלביגע איז גיוועזן ביי משה מיט אלי יודין, דיא נאטור איז היינט אוך אזוי, יעדער יוד ווען ער איז בייא זיך אין דער היים מיינט ער ער איז פרום, ער דאווינט, ער וואשט זיך צום עסין, ער בענטשט, ער לערונט

אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה

אונקלוס

יָת רֵישָׁא וְיָת תַּרְבָּא עַ אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא דִּ עַל מַדְבְּחָא׃ ט וְגַוֵּ וּכְרָעוֹהִי יְחַלֵּל בְּמַ וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת כּוֹלָּ לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא קוּרְבַּ דמתקבל

תו"א את הראש יומא סח: הפדר חולין כז: על העצים זבחים סב מנחות ג כ כז תמיד נט: וקרבו יומא סח:

רשב"ם

ולא מזבח הזהב שבתוך אהל מועד: (ח) הפדר. חלב: (ט) וכרעיו. רגליו:

בעל הטורים

לאן דומי' לדם האדם ל: ך כתיב דמו במעלה עליו הכ' כאלו הקריב ד (ט) בכן בקר כתיב וקרבו וכרעיו ובלאן כתיב והקרב והכרעים וא בתנא דבי אליהו לפי שבמהלכת בהמה דקה מגבהת כרעי' כמו שתי וערב אבל בהמה גסה מגבהת כרעיה לגדדיה ולכך בהמה דקה משה מאכל' בכטנה ועל כן לואת' ג"כ מסוגה מבהמה גסה: בכן הבקר לא כתיב אלא והקטיר ובלאן כתיב והקריב וו ק יר לפי שלאן הוא מו ומקריב ומקטיר הכל בפעם אחת: בכן בקר לא כתיב הוא ובלאן וגם בעוף כתיב הוא לפי שעולת העוף בא תח, הככש בדלות יכול

בית יהודא

דריבער האט מען געדארפט ציילין דעם קאפ בעזונדער אויסער די שטיקער *) : (ואת הפדר) , פרעגט רש"י (למה נאמר) , צו וואס זאגט דא דער פסוק דעם חלב זאל מען אויך לייגין אויף דעם מזבח. (ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה) , דער פסוק לערנט אונז מען זאל מיט דעם חלב בדעקין דעם ארט וואו דער קאפ איז אפגעשניטען געווארין פון דיא בהמה ווען מען האט א געשאכטין, אונ מען זאל לייגען אויף דעם מזבח דעם קאפ מיט דיא חלב צוזאמען. (וזהו דרך כבוד של מעלה) אונ דאס איז שענער פאר הקב"ה דער ארט וואו דער קאפ איז אפגעשניטען געווארין זאל זיין בדעקט : נא על המזבח) , זאגט רש"י (שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה) , דיא שטיקער האלין זאלין ניט ארויס גיין לייגן וויא דער קרבן, דיא שטיקער האלץ זאלין ליגען אונטער דיא פלייש גלייך מיט דעם פלייש ניט לענגער : (ט) וקרבו

רש"י

הולך למנותו לעצמו : ואת הפדר . למה נא' ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחי וזהו דרך כבוד של מעלה : אשר על המזבח . ש יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה : (ט) עולה . ל

שפתי חכמים

הסימנים קרי ליה הותז מפני שכל חיותו תלוי בהן וכמוגה כדיקולא דמיא וכללא הפשטה אינו אלא קרב כמות שהוא עם העור : כ דבשלמא ראש איצטריך לרבויי משום שכבר הותז ואינו בכלל הפשטה אלא הפדר למה לי : ל פי' גזירים חתיכות עצים גסים שלא יצא חוץ למערכה מקום שמקטירי' האיברי' של הקרבנות והיא אמה על אמה

דעת זקנים מבעלי התוספות

בחד : (ט) וקרבו. לפי שזו באה על שלחן המלך צרי להעשות בכבוד ונקיות אבל קדשים הנשרפין בחוץ נאמר ב וקרבו ופרשו וכן ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פר והיו הגזורי עצים ג"כ ארכן אמה כדי שלא יצאו חוץ למערכ' כדי

ליקוטי יהודא

נזאוים צום שכן איך בעט דיך דוא זאלסט נים מער קומן צוא מיר אין קראם , הט דר שכן אים געפרעגט פאר וואס זאגסטו מיר אפ פון דיין קראם , וואס האב איך געזינדיגט , האט דר קרעמער צו אים געזאגט דו שוטה , פר וואס דאסטו נים פאר שטאנען ווענין וואס האב איך גבעטין דוא זאלסט קומען צוא מיר אין קראם , דארף איך דען דיך ביא מיר אין קראם , דארף איך דען דיין שמוסין מים מיר , איך האב גמיינט אז דו וועסט אלי טאג זיין ביא מיר אין קראם וועסטו אלץ קופין ביא מיר וואס דוא דארפסט , אבער איצט אז איך זעה , דוא קופסט אלץ אין די זעלביגע קראם וואס דו האסט גקופט א ביא מיר קופסטו גאר נים צו וואס דארף איך דיך ביי מיר אין קראם , דאס זעלביגע איז ביא קרבנות , הקב"ה הא געהייסין מאכין אמשכן אונ אמזבח מען זאל אוף אים מקריב זיין קרבנות , האט דען הקב"ה גמיינט דעם קרבן , צוא וו דארף הקב"ה דעם קרבן , נאר הקב"ה הט געמיינט דעם כוסר וואס דר מענטש וועט זיך אראפ נעמען פון קרבן , דריבער זא דער פסוק אם עולה קרבנו , אוב ער וועט ברענגען אקרבן עולה , זאל ער נים מיינען אז ער הט גטאן אטובה צוא הקב"ה , מ דעם קרבן , זאגט דער פסוק דער עיקר פון קרבן איז לרצונו לפני ה' , ריין ווילען זאל זיין פאר הקב"ה , דורך דעם קר זאל ער טאן תשובה אוף זיינע זינד , אונ פון איצט אונ ווייטער זאל ער טאן דעם ווילען פון הקב"ה אונ זאל נים זינדיגען

פירוש לתורת אלהים

ואת הפדר אונ דעם גענץ על העצים אויף דע האלץ וום איז אוף דעם פייער אשר וואס אוף דע מזבח : (ט) וקרבו אונ זיין איגוויידיגסטע וכרעיו זיינ קניען ירחץ במים זאל ער אפ וואשען מיט וואסע והקטיר אונ דר כהן זאל דר אלץ מקטיר זיין המזב אוף דעם מזבח עולה ער זאל עס מקטיר זיין לש

משלי חכמים

דערונט אפרק משניות , אבער אז ער קומט צוא אגרויסין צדיק אונ ער זעהט זיין דאווינען מיט זיין וואשין אונ עסין אונ בענטשין , זעהט ער אז זיין גאנצע פרומקייט איז גאר ניט גירעכינט , עס זענין דא פיל לומדים ווס מיינען זיי קענין גוט לערנין , אז זיי קומן פאר הגאון זעהן זיי אז זייא קענין גאר ניט , דאס זעלביגע איז גיוועזן ביא משה רבינו , ווען ער האט גידארפט נעמין דיא תורה אונ א גיקומען צווישען מלאכים אונ האט גיזעהן ווי גרוס דר כב פון הקב"ה איז אין הימל אונ וויא טויזענדער מלאכ ציטערין צוא דר מאנין דעם נאמין פון הקב"ה , אונ ד טויזענדער מלאכים ווייסין אויך ניט וואו איז דר ארט הקב"ה , אונ וואו די גמרא זאגט אין חגיגה פון די ערד ב צום

*) הערה רש"י מיינט ווייל באלד נאך דעם שעכטין האט מען אפגעהאקט דעם קאפ פון דיא בהמה , אונ דיא פעל פון דעם קאפ האט מען ניש געצויגין, נאכדעם האט מען אפגעצויגין די פעל פון די גאנצע בהמה , נאכדעם האט מען די בהמה צו שניטען אויף שטיקער , ווייל די איז בעזונדער אפגעשניטען געווארין פריער נים מיט אלע שטיקער צוזאמען , אונ די פעל פון קאפ איז נים אפגעצויגן געווארין , אז אין פסוק שטיי זאל לייגין די שטיקר אוף דעם מזבח , וואלט מען מיינען אבער דעם קאפ ניט , דריבער מוז שטיין ואת הראש , מען זאל דעם קאפ אוך לייגן אוף דעם מזב

אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה׃ ס
י וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ
מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃
יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה

אונקלוס

מִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
וְאִם מִן עָנָא קוּרְבָּנֵיהּ
מִן אִמְּרַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי
עִזַּיָּא לַעֲלָתָא דְּכַר שְׁלִים
קָרְבִינֵיהּ׃ יא וְיִכּוֹס יָתֵיהּ
עַל צִדָּא דְּמַדְבְּחָא

מ"א אשה ריח שבועות טו מנחות קי: ואם מן הצאן נזיר לה זבחים מז בכורות מא: זכר תמים בכורות מא מב: ושחט אותו זבחים מז מח נט מב קיד מנחות לו:

בעל הטורים

שאו ככבש יהא כשר ת"ל הוא: בבן בקר כתיב לרצונו ולא בצאן ובעוף לפי שמרכה להביא: (יא) לפני' כדי להגין ממה שנא' מלפון

רש"י

עולה מ יקטירנו: אשה. כשישחטנו יהא שוחטו לשם אשם ב וכל אשה ל' אש פוטיי"ר בלעז: ניחוח. נחת רוח ם לפני שאמרתי ונעשה רצוני: (י) ואם מן הצאן. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ע ולמה הפסיק פ ליתן ריוח משה להתבונן בין פרשה לפרשה: מן הצאן מן הכשבים או מן העזים. הרי אלו ג' מיעוטין פרט לזקן לחולה צ ולמזוהם: (יא) על ירך המזבח. על צד ק המזבח: צפנה לפני ה'. ואין צפון בבמה:

בית יהודא

זאגט רש"י (לְשֵׁם עוֹלָה יַקְטִירֶנּוּ), אַלְץ וָואס דֶער כֹּהֵן טוּהְט בַּייא דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה זָאל עֶר אִין זִינֶען הָאבִּין אַז עֶר טוּהְט דָאס וֶועגִין דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה: (אִשֵּׁה), זָאגְט רש"י (כְּשֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ יְהֵא שׁוֹחֲטוֹ לְשֵׁם הָאֵשׁ), דֶער וָואס שֶׁעכְט דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה זָאל עֶר אִין זִינֶען הָאבִּין בַּיי דֶער שְׁחִיטָה אַז עֶר שֶׁעכְט אִים מֶען זָאל אִים אִין גַאנְצִין פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם פַייעֶר *). (וְכָל אִשֶּׁה לָשׁוֹן אֵשׁ), וְוא עֶס שְׁטֵייט בַּייא קָרְבָּנוֹת דֶער וָוארְט אִשֶּׁה, אִיז דֶער טַייטְשׁ פַייעֶר: (נִיחוֹחַ), הקב"ה זָאגְט (נַחַת רוּחַ לְפָנַי), אִיךְ הָאבּ אַפֶּערְ־עֶנִיגֶען פוּן דֶעם. (שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי), אִיךְ הָאבּ גֶעזָאגְט אוּנ עֶס אִיז גִיטָאהְן גִיוָוארִין מַיין ווִילֶען: (י) (וְאִם מִן הַצֹּאן), זָאגְט רש"י (וָא"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן), דֶער וא"ו „וְאִם" ווַייזְט אַז דִי דִינִים פוּן אַשֶׁעפְּס אַעוֹלָה זֶענֶען דִי זֶעלְבִּיגֶע וִוי פוּן אַאָקְס אַעוֹלָה ווִוי עֶס שְׁטֵייט פְרִיעֶר, פְרֶעגְט רש"י (וְלָמָּה הִפְסִיק), פַאר וָואס הָאט מֶען גֶעמַאכְט צְווייא פַּרְשׁוֹת אוּנ מֶען הָאט נִיט גֶעזָאגְט צוּ זַאמֶען הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה וְאִם מִן הַצֹּאן, אַז מֶען הָאט אִין מִיטֶען גֶעשְׁטֶעלְט עוֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'", הָאט מֶען דָאךְ אָפְּגֶעטַיילְט צְווִישֶׁען דִי צְווייא פַּרְשׁוֹת בָּקָר בֶּעזוּנְדֶער, צֹאן בֶּעזוּנְדֶער), גִפֶּערְט רש"י (לִיתֵּן רֶיוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה), מֶען זָאל לָאזִין משֶׁה'ן אָפְּרוּהֶען צְווִישֶׁען אֵיין פָּרָשָׁה אוּנ דִי אַנְדֶערֶע פָּרָשָׁה עֶר זָאל בֶּעטְרַאכְטִין דִי דִינִים וָואס עֶר לֶערְנְט עֶר זָאל זֵייא גוּט ווִיסֶען: (מִן הַצֹּאן מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים), זָאגְט רש"י עֶס הָאט גֶעקֶענְט שְׁטֵיין מֵהַצֹּאן מֵהַכְּשָׂבִים אוֹ מֵהָעִזִּים, אִיז אוֹיךְ דֶער טַייטְשׁ פוּן, פַאר וָואס שְׁטֵייט דְרַיי מָאהְל דֶער וָוארְט מִן. (הֲרֵי אֵלּוּ ג' מִעוּטִין), דָאס אִיז דְרַייא זַאכִין ווֵוייניגֶער צוּ מַאכִין, נִיט אַלֶע שֶׁעפְּסִין מֶעג מֶען מַקְרִיב זַיין. (פְּרָט לְזָקֵן לְחוֹלֶה וְלִמְזוֹהָם), אֵיין אַלְטֶען שֶׁעפְּס אָדֶער אַקְרַאנְקִין אָדֶער אַמִיאוּסִין טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן: (יא) (עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ), מֵיינְט מֶען (עַל צַד הַמִּזְבֵּחַ), אוֹיף דִיא זַייט פוּן מִזְבֵּחַ: (צָפוֹנָה לִפְנֵי ה'), זָאגְט רש"י אַז מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, דַארְף מֶען דֶעם קָרְבָּן שֶׁעכְטִין אִין צָפוֹן זַייט. (וְאֵין צָפוֹן בְּבָמָה), אָבֶּער אַז מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּן אוֹיף אַבָּמָה (אַשְׁטֵיין) דַארְף מֶען נִיט שֶׁעכְטִין נָאר אִין צָפוֹן זַייט.

שפתי חכמים

עליו רגלי הכהנים בהליכה סביב המערכה: מ פי' לאפוקי לשם שלמים: נ פי' לשורפו כאש לגמרי ולא ללנו' אש בלבד כמו החתיכות מלויים על הגחלים ואחר כך יעלם משם בעת דישון המזבח הרמב"ן ל: ם פי' ולא שיקבל מנוחה מרית הקרבן דהא כתיב אם ארעב לא אומר לך וגו': ע וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון שגם אין לריך סמיכה הפשט ונתוח וכל הדברים המפורשים לעיל: ואם תאמר והא פרש"י לעיל יכול אף להפסקות היתה קריאה כו' אלמא כלא וי"ו מוסיף לענין ראשון וי"ל דלרבותא בעלמא הוא דקאמר כלו' כיון דכתיב ואם וא"ו מוסיף על ענין ראשון והוה כחדא פרשה א"כ כ"ש למה הפסיק הענין ותירץ כדי וכו' רא"ם: צ דאי למעט רובע ונרבע ושאר פסולים דמיעט לעיל בראש הפרשה כבר מיעטם הכתוב מקראי דלעיל וכא וי"ו דואם מן הצאן ומוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מן העליון ואין להקשות ל"ל ג' מיעוטי' נילף מחלה כבר תירלו בגמ' דאי נילף מחולה במה מלינו ה"א דוקא חולה פסול דלאו אורחיה אבל זקן דאורחי' לא לפסול קמ"ל ואי מזקן וחולה ה"א דוקא הני דכחישן אבל מזוהם לא קמ"ל ואי מתזוהם ה"א משום דמאים אבל זקן וחולה לא להכי איצטריך ג' מיעוטין: ק ונקרא הלד ירך מפני שהירך הוא כלד וכן ולירכתי המשכן לירכתים ימה

פירוש לתורת אלהים

עוֹלָה אִשֵּׁה פַייעֶר אָפֶּר רֵיחַ נִיחוֹחַ אַגְשְׁמַאקֶר רֵיחַ לַיי צוּ גָאט כְּלוֹמַר גָאט הָט דֶר פוּן נַחַת רוּחַ ווַייל מֶען טוּט זַיין רָצוֹן: (י) וְאִם מִן הַצֹּאן אוּנ אַז פוּן שָׁאף קָרְבָּנוֹ וֶועט זַיין זַיין קָרְבָּן מִן הַכְּשָׂבִים פוּן שָׁאף אוֹ מִן הָעִזִּים אָדֶר פוּן צִיגְן וֶועט עֶר בְּרֶענְגֶען לְעוֹלָה פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה זָכָר זָאל עֶס זַיין אַזָכָר תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר אִים גְנֶעהֶנֶען: (יא) וְשָׁחַט אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים שֶׁעכְטִין עַל אוֹיף דֶר זַייט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ

ליקוטי יוסף

(יא) (וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה וגו'). ווַייל דֶר פָּסוּק זָאגְט מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה, פוּן צָפוֹן זַייט קוּמְט אַלֶע שְׁלֶעכְטְס אוֹיף דֶער וֶועלְט דְרִיבֶּער הָאט מֶען גֶעדַארְפְט שֶׁעכְטִין דִי קָרְבָּנוֹת אִין צָפוֹן זַייט, דֶר זְכוּת פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת זָאל בֶּעשִׁיצֶען פַאר דִיא שְׁלֶעכְטְס עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט, דֶער ילקוט ראובני שְׁרַייבְּט דֶעם צָפוֹן זַייט פוּן דֶער וֶועלְט הָאט הקב"ה גֶעלָאזִין נִיט פֶערְטִיג, דְרִיבֶּער אִיז דָא

משלי חכמים

גנם הִימֶל אִיז צוּא גַיין פִינְף הוּנְדֶערְט יָאר, אוּנ דִיא גְרֶעבּ פוּן יֶעדֶר הִימֶעל אִיז פִינְף הוּנְדֶערְט יָאר, אוּנ אַזוֹ אִיז פון

*) **הערה** מיר וואלטען מיינען וויל די שחיטה איז כשר אפילו אישראל שעכט דריבער איז נים נייטיג דער ישראל זאל טראכטען דיא שחיטה זאל זיין וועגען קרבן עולה, דריבר זאגט רש"י אפילו אישראל שעכט סוז ער אויך טראכטען אז ער שעכט דיא בהמה מען זאל זיא אין גאנצען פאר ברענען וויא דער דין איז בייא אקרבן עולה:

לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יב וְנִתַּח
אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ
וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃
יג וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם
וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה׃ פ שני יד וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה

אונקלוס

צִיפּוּנָא קֳדָם יְיָ וְיִזְרְק
בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יָ
דְּמֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹ
סְחוֹר׃ יב וִיפַלַּג יָתֵי
לְאֶבְרוֹהִי וְיָת רֵישֵׁיהּ וְיָ
תַּרְבֵּיהּ וְיַסְדַּר כַּהֲנָ
יָתְהוֹן עַל אָעַיָּא דִּי עַ
אֶשָּׁתָא דִּי עַל מַדְבְּחָא
יג וְגַוָּא וּכְרָעַיָּא יְחַלֵּ
בְּמַיָּא וִיקָרֵב כַּהֲנָא יָ
כּוֹלָּא וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
עֲלָתָא הוּא קוּרְבַּ
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְ
יד וְאִם מִן עוֹפָא עֲלָתָ

תו"א וזרקו בני פסחים סד זבחים פה
ואת רחצו יומא כה זבחים נא חול
מ: והקרב זבחים סט: והקרב והכרעים זבחים כב: והקריב הכהן את פסחים סה יומא כז חגיגה יא זבחים ד יד כד פה מנחות י חולין ג: שוגה עוף זבחי
יב: ואם מן קידושין סד:

בית יהודא

צָפוֹן זַייט, מֶען מֶעג שֶׁעכְטִין אוֹיף וָועלְכֶע זַייט מֶען וִויל׃ (יד) וּמִן הָעוֹף, פוּן עוֹפוֹת. (וְלֹא כָּל הָעוֹף), אָבֶּער נִיט אַלֶע עוֹפוֹת מֶעגִין זַיין אַקָרְבָּן. (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים), וַוייל בַּיי אַבְּהֵמָה אוּנ בַּיי שֶׁעפְּסִין אוּנ בַּייא צִיגֶען שְׁטֵייט זַייא מוּזִין זַיין גַאנְץ אָן אַפֶּעלֶער אוּנ זְכָרִים. (וְאֵין תַּמּוּת וְזַכְרוּת בְּעוֹפוֹת). אוּנ בַּיי עוֹפוֹת שְׁטֵייט נִיט זַיי מוּזִין זַיין אָן אַפֶּעלֶער אוּנ נָאר זְכָרִים. (יָכוֹל אַף מְחוּסַּר אֵבֶר). וָואלְט מֶען מֵיינֶען אֲפִילוּ בַּייא דֶעם עוֹף פֶּעלְט אַגַאנְצֶער גְלִיד וְאַפוּם, אַפְלִיגֶעל) מֶעג מֶען אִיהם אוֹיךְ מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן. (תַּלְמוּד לוֹמַר מִן הָעוֹף). לֶערוּנְט אוּנ דֶער פָּסוּק מִן הָעוֹף, פוּן דִיא עוֹפוֹת, אָבֶּער נִיט אַלֶע עוֹפוֹת, אַז אִין דֶעם עוֹף פֶּעלְט אַגְלִיד טָאר מֶען אִיהם נִיט

רש"י

(יד) מן העוף. ולא כל העוף ר לפי שנאמר תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ואי תמות וזכרות בעופות יכול אף מחוסר אבר תלמוד לומ

שפתי חכמים

בלדה: ר פי' אע"פ שבעוף בע"מ כשר מ"מ מחוסר אבר פסול אבל לא אמרי' ואם מן העוף וי"ו מוסיף ויהא פסול אפילו בע"מ ושיהא זכר

ליקוטי יוסף

אִין צָפוֹן זַיים בֶּעהַאלְטֶענֶע עֶרְטֶער וָואס זֶענֶען פוּל מִיט מַלְאֲכֵי חַבָּלָה אוּנ שֵׁדִים, שְׁלַאנְגֶען אוּנ עֶגְדֶעסִין, אוּנ אַלֶע מִינֵי צָרוֹת, אוּנ זַייא הָאפִין אוּנ וַוארְטִין טָאמֶער וֶועט דִיא וֶועלְט וֶוערִין זִינְדִיג אוּנ הקב"ה וֶועט גוֹזֵר זַיין מֶען זָאל דִיא וֶועלְט פַאר לֶענְדִין מֶען זָאל וַוייסְט מַאכִין אַלֶע לֶענְדֶער מֶען זָאל אוּם בְּרֵיינְגֶען אַלֶע קֶענִיגְרַייכִין אוּנ מֶען זָאל שְׁלָאגִין אַלֶע מֶענְטְשִׁין מִיט אַלֶע מִינֵי יְסוּרִים, זָענֶען זַייא שׁוֹין גְרֵייט דָאס צוּא טָאהְן אוּנ דָארְפִין זֶענֶען דָא טוֹיזֶענְד מְקַטְרְגִים וָואס מַסְרִין אוֹיף דִי מֶענְטְשִׁין דְּרִיבֶּער הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט מֶען זָאל שֶׁעכְטִין קָרְבָּנוֹת אִין צָפוֹן זַייט צוּ מְכַפֵּר זַיין דִי עֲבֵירוֹת, וִויא דֶער זוהר זָאגְט וֶוען יוּדִין קוּמֶען אִין דִי שׁוּהְלֶען אוּנ אִין דִי בָּתֵּי מִדְרָשִׁים אוּנ זָאגִין דִי פָּרָשָׁה פוּן קָרְבָּנוֹת, אֲפִילוּ אַלֶע שְׁלֶעכְטֵי מַלְאָכִים וָואס מַסְרִין שְׁטֶענְדִיג אוֹיף דִי יוּדִין וֶוערִין פַאר שְׁוַוייגִין אוּנ מוּזִין דֶער מַאנֶען דָאס גוּטֶע וָואס דִיא יוּדִין טוּהֶען׃

סִפְרֵי מוּסָר זָאגִין דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַמוּסָר וְשָׁחַט אוֹתוֹ עֶר זָאל אִים שֶׁעכְטִין מֵיינְט מֶען דֶעם יֵצֶר הָרָע זָאל מֶען שֶׁעכְטִין, פוּן דְרַייא זַאכִין דַארְף מֶען זַיין אָפּ גֶעהִיט אַז מֶען וִויל שֶׁעכְטִין דֶעם יֵצֶר הָרָע, דָאס עֶרְשְׁטֶע אִיז עַל יֶרֶךְ, דָאס מֵיינְט מֶען עֶר זָאל נִיט מְזַנֶּה זַיין, אוּנ אֲפִילוּ וֶוען עֶר בַּהֶעפְט זִיךְ מִיט זַיין וַוייבּ זָאל עֶר נִיט מֵיינֶען וֶועגִין זַיין תַּאֲוָה, נָאר

פירוש לתורת אלהים

צָפוֹנָה אִין צָפוֹן זַייט לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט וְזָרְקוּ בְּנֵי אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן דִי כֹּהֲנִים זָאלֶען שְׁפְּרֶענְגֶען אֶת דָּמוֹ זַיין בְּלוּט עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ סָבִיב אַרוּם׃ (יב) וְנִתַּח אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים שְׁנַיידֶען לִנְתָחָיו צוּ זַיינֶע שְׁטִיקֶער וְאֶת רֹאשׁוֹ אוּנ זַיין קָאפּ וְאֶת פִּדְרוֹ אוּנ זַיין נֶעץ וְעָרַךְ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זַיי אָן רֶעכְטִין עַל הָעֵצִים אוֹיף דֶעם הָאלְץ וָוס אִיז אוֹיף דֶעם פַייעֶר פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (יג) וְהַקֶּרֶב אוּנ דָאס אִינְוֶוייניגְסְטֶע וְהַכְּרָעַיִם אוּנ דִי קְנִיעֶן יִרְחַץ בַּמָּיִם זָאל עֶר וַואשֶׁען מִיט וַואסֶער וְהִקְרִיב אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל דָס מַקְטִיר זַיין הַמִּזְבֵּחָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ עוֹלָה הוּא עֶר זָאל דָאס מַקְטִיר זַיין לְשֵׁם עוֹלָה אִשֵּׁה אַפַייעֶר אָפֶּר רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיְיָ אַגְשְׁמַקֶר רֵיחַ צוּ גָאט׃ (יד) וְאִם אוּנ אוֹיבּ פוּן אַיין עוֹף וֶועט

משלי חכמים

פוּן אַיין הִימֶעל צוּם אַנְדֶערִין בַּייא אַלִי זִיבֶּען הִימְלֶען וְזֶעה נָאר אִין גְמָרָא חֲגִיגָה דֶעם חֶשְׁבּוֹן), וִויא מֹשֶׁה הָאט דָאס אַלְץ גִיזֶעהְן אִיז עֶר בַּיי זִיךְ גִידֶערִיג גִיוָוארִין, אוּנ הָאט בַּיי זִיךְ גִיטְרַאכְט אַלִי יוּדִין הָאבִּין דָם נִיט גִיזֶעהְן מֵיינֶען זַיי זַיי זֶענִין פְרוּם אוּנ הקב"ה פַאר לַאנְגְט נִיט פוּן זַיי מֶער וַוייל זַיי וַוייסִין נִיט מֶער, אָבֶּער אִיךְ וָוס אִיז גִירֶעכִינְט

מיין

קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים
אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ׃
טו וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה

אונקלוס

קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ וִיקָרֵב
מִן שַׁפְנִינַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי
יוֹנָה יָת קוּרְבָּנֵיהּ׃
טו וִיקָרְבִינֵּהּ כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא וְיִמְלוֹק יָת
רֵישֵׁיהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
ויתמצי

ת"א והקריב מן זבחים סה. חולין כב: והקריבו זבחים סה כו. חולין כא כריתות ט: ומלק את קידושין לו זבחים סה חולין נח עב׳

בעל הטורים

ופתח הרעה. כתיב לפון בלאן כנגד יצחק שאפרו לפון וכן בעזים כתיב פון כנגד יעקב שנא׳ בו ואת עורות גדיי העזים: (טו) ומלק את ראשו. מליקה מן הנותר לפי שהיונ׳ כשהיא פורחת מחזרת הסימנים ע"ג הצואר. ועול׳ העוף למעל׳ על שם יצחק שנקרא יונת אלם שהועלה למעל׳ ע"ג המזבח:

רשב"ם

(טו) ומלק. חכמים פירשו היאך מדכתיב ומלק את ראשו ולא כתיב ומלק אותו כמו שכתוב ושחט אותו. פירוש דונ"ש כי ראיה הוא לדברי רבותינו שראו עבודת בית המקדש כי הוא. חותך בצפורנו שדרה ומפרקת מאחריו עד שמגיע

רש"י

מן העוף: תורים. גדולים ש ולא קטני׳: בני יונה. קטנים ולא גדולים: מן התורים או מן בני היונה. פרט לתחלת הציהוב ת שבזה ושבזה שהוא פסול שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים: (טו) והקריבו. אפי׳ פרידה אחת א יביא: הכהן ומלק. אין מליקה בכלי אלא בעצמו ב של כהן קוצץ בצפרנו ממול העורף ג והותך

בית יהודא

מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן: וּתוֹרִים] . מֵיינְט מֶען גְדוֹלִים, גְרוֹיסֶע [אַלְטֶע] טָאהְבִין (וְלֹא קְטַנִּים). אָבֶער נִיט קְלֵיינֶע [יוּנְגֶע] טָאהְבִין: [בְּנֵי יוֹנָה] . מֵיינְט מֶען קְטַנִּים, קְלֵיינֶע [יוּנְגֶע] טָאהְבִין, (וְלֹא גְדוֹלִים), אָבֶער נִיט גְרוֹיסֶע [אַלְטֶע] טָאהְבִין: [מִן הַתֹּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה] . עֶס אִיז כָּשֵׁר צוּ בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן נָאר פוּן אַלְטֶע טָאהְבִין אָדֶער פוּן יוּנְגֶע טָאהְבִין. (פְּרָט לִתְחִלַּת הַצִּיהוּב שֶׁבָּזֶה וְשֶׁבָּזֶה שֶׁהוּא פָּסוּל). אָבֶער אַז דיא פֶּעדֶערִין פוּן דיא טָאהְבִין הֵייבִּין נָאר אָן צוּ וֶוערִין גָאלְד פַארְבִּיג זֶענֶען זַייא פָּסוּל צוּ תוֹרִים אוּנ פָּסוּל צוּ בְּנֵי יוֹנָה, טָאר מֶען נִיט בְּרֵיינְגֶען פוּן זַייא אַקָרְבָּן. (לְפִי שֶׁגָּדוֹל הוּא אֵצֶל בְּנֵי יוֹנָה וְקָטָן אֵצֶל תּוֹרִים). פַאר בְּנֵי יוֹנָה זֶענֶען זֵיי צוּ גְרוֹיס [צוּ אַלְט] אוּנ פַאר תוֹרִים זֶענֶען זֵיי צוּ קְלֵיין [צוּא יוּנְג]: (טו) [וְהִקְרִיבוֹ] . עֶר זָאל אִים מַקְרִיב זַיין, (אֲפִילּוּ פְרִידָה אַחַת יָבִיא). אֲפִילוּ אֵיין טָאהְב מֶעג מֶען אוֹיךְ מַקְרִיב זַיין: [הַכֹּהֵן וּמָלַק] . זָאגְט רש"י (אֵין מְלִיקָה בִּכְלִי אֶלָּא בְּעַצְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן). דֶער כֹּהֵן זָאל נִיט אָפְּדְרֶיקֶען דָאס קֶעפִּיל פוּן דיא טָאהְב מִיט אַכְּלִי, נָאר מִיט זַיין אֵייגֶענֶעם נָאגִיל. (קוֹצֵץ בְּצִפָּרְנוֹ מִמּוּל הָעוֹרֶף). עֶר זָאל אָפְּהַאקִין מִיט זַיין נָאגִיל גֶעגִין נַאקִין. (וְחוֹתֵךְ מַפְרֶקֶת עַד שֶׁמַּגִּיעַ סִימָנִין וְקוֹצְצָן). אוּנ מִיט דֶעם נָאגִיל שְׁנַיידְט עֶר דוּרךְ דֶעם נַאקִין בִּיז עֶר קוּמְט צוּ דיא סִימָנִים [צוּם קָנֶה אוּנ וֶשֶׁט]

שפתי חכמים

כ"כ תמים זכר שנא׳ בלאן ל"ל ילמד תחתון מעליון אלא למעוטי אתא: ב דאל"כ היה לו לכתוב בני תורים כמ"ש בני יונה שהם דוקא קטנים לא כו׳ ולמדין מבני יונה שאין לו אלא הכשר אחד דוקא קטנים הרי כתיב בני אף תורים אין לו אלא הכשר אחד וקטנים א"א דפרישית לעיל א"כ ודאי דוקא גדולים הוא: ת פי׳ תחלת הנולות שתאדם: א פי׳ דאל"כ היה לו לכתוב נמי והקריב הכהן ל"ל דכתיב הקריבו אלא ללמד בא שאם בא להביא פריד׳ אח׳ הרשות בידו והא דכתיב לעיל והקריב מן התורים וגו׳ דמשמע שנים למצוה אבל לא לעיכובא א"נ דמן התורים קאי אמין תורים אפי׳ אחת: ב דאל"כ הכהן ל"ל פשיטא דאין מליקה אלא בכהן דהא אין זר מקריב על גבי המזבח ואי לאו קרא ה"א דאין מליקה אלא בסכין מק"ו משחיטה שכשירה בזר וצריך סכין כ"ש מליקה שפסולה בזר אינו דין דצריך סכין: ג ונלמד מתורים ובני יונה האמורי׳ בסוף הפ׳ והתם כתיב בהדי׳ ממול בעורף פי׳ מול הרואה את העורף לא עורף ממש הוא

פירוש לתורת אלהים

ער בְּרֶענְגֶען עוֹלָה זַיין קָרְבָּן עוֹלָה צוּ גָאט וְהִקְרִיב אוּנ ער זָאל מַקְרִיב זַיין מִן הַתּוֹרִים פוּן דִי טֶערְקִיל טוּיבִּין אָדֶער פוּן דִי יוּנְגֶע טוּיבִּין אֶת קָרְבָּנוֹ זַיין קָרְבָּן: (טו) וְהִקְרִיבוֹ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גִינֶעהְמִין דָם קָרְבָּן עוֹלָה צוּם מִזְבֵּחַ וּמָלַק אוּנ עֶר זָאל אָפּ וֶוערְגֶן מִיט זַיין נָאגִיל אֶת רֹאשׁוֹ זַיין קָאפּ פוּן דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אוּנ עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין דֶעם קָאפּ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ אֵיידֶער עֶר הָט מַקְטִיר גִיוֶועְן

ליקוטי יוסף

וֶועגִין בְּרֶענְגֶען גוּטֶע קִינְדֶער אוֹיף דֶער וֶועלְט, אָדֶער אַזוֹי וֶועגִין מְזוֹנָה. דָאס צְוֵוייטֶע אִיז "הַמִּזְבֵּחַ", וְויא דִיא גמרא זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָואס עֶסְט נָאר וַוייל עֶר מוּז עֶסִין, דְרִיבֶּער זוּכְט עֶר נִיט צוּא עֶסִין גוּטֶע מַאֲכָלִים נָאר וָואס גִיהֶער צוּ זַיין גֶעזוּנְד אוּנ עֶר וַואשְׁט דִי הֶענְד פַר דֶעם עֶסִין אוּנ נָאךְ דֶעם עֶסִין וִוי דֶר דִין אִיז, אוּנ אַבְּרָכָה אוּנ בֶּענְטְשִׁין מִיט כַּוָּונָה, אוּנ זָאגְט אַבִּיסֶעל דִבְרֵי תּוֹרָה אִין עֶסִין אוּנ אַז עֶר הָאט אַאָרֶעם מַאן וָואס עֶסְט מִיט אִים. זַיין טִישׁ וֶוערְט גֶערוּפִין מִזְבֵּחַ, דָאס דְרִיטֶע אִיז צָפוֹנָה, מֵיינְט מֶען גֶעלְד, וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה, פוּן צָפוֹן זַייט קוּמְט גָאלְד, דָאס מֵיינְט מֶען זַיין גֶעלְד זָאל זַיין כָּשֵׁר, פוּן עֶרְלִיכֶען הַאנְדִיל, אוּנ עֶר זָאל גֶעבִּין צְדָקָה, דֶער מֶענְטְשׁ וָואס טוּט דִיא דְרַיי זַאכִין לִפְנֵי ה׳) פוּן גָאטְס וֶועגֶן אִיז זַיין יֵצֶר הָרָע גִשְׁאַכְטִין, עֶר וֶועט מוּזִין אַוֶועק גֵיין פוּן אִים אוּנ וֶועט אִיהם נִיט קֶענֶען אָן רֶעדֶען צוּא עֲבֵירוֹת:

משלי חכמים

זיין פְרוּמְקַייט גֶענִין דִיא מַלְאָכִים וְויא אַטְרָאפִּין אִין יַם, דְרִיבֶּער וֶוען דֶער מִשְׁכָּן אִיז פַארְטִיג גִיוָוארִין אוּנ הקב"ה אִיז גִיקוּמֶן אִין מִשְׁכָּן, הָט מֹשֶׁה מוֹרָא גִיהַאט אַרַיין צוּא גֵיין אִין מִשְׁכָּן, וְויא דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט עָמַד לוֹ מִן הַצַּד, מֹשֶׁה הָט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט בַּיי דֶר זַייט, בִּיז הקב"ה הָאט אִים גִירוּפִין וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מַלְאָכִים דִינֶען צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְויא מַלְאָכִים אוּנ מֹשֶׁה דִינְט צוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וִוי אַמֶענְטְשׁ אוּנ וְויא אַמֶענְטְשׁ קֶען מֶער נִיט דִינֶען וִויא דִיא דִינְסְט, דְרִיבֶּער מֶעגְסְטוּ אַרַיין קוּמֶען אִין מִשְׁכָּן׃

וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ׃
טז וְהֵסִיר אֶת־מֻרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ
וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה

וְיִתְמְצֵי דְמֵיהּ עַל כּוֹתֶ[ל]
מַדְבְּחָא׃ טז וְיַעְדֵּי יָ[ת]
זָפֶקֵיהּ בְּאוּכְלֵיהּ וְיִרְמֵ[י]
יָתֵהּ לִסְטַר מַדְבְּחָ[א]

תו"א ונמלה דמו זכתים עה: והסיר את זב[...] סה מעילה יג:

רשב"ם

לצואר ויורד וקוצץ עד שמגיע לסימנין וקוצצן: ונמצה. בדבר רך ראוי לומר כך כדכתיב את קובעת כוס התרעלה שתית מצית. אך שמריה ימצו: (טז) מראתו. כמו ושמתיך כראי. הוי מוראה ונגאלה. ענין מנוף המה. ותרגומו זפקי[ה] והוא כריעי וזבל: בנצתה. גם הנוצה עם הזפק:

בית יהודא

אונ ער האקט זיי אויף צווייען: [ונמצה דמו]. ער זאל אויסקוועטשין די בלוט. (לשון מיץ אפים). דאס אויס־קוועטשונג פון כעס. (כי אפס המץ). עס האט זיך אויס־געלאזין דער צודריקער. (כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד). ער נעמט די טאהב אונ האלט זיא ביי דעם האלדז אויף דעם ארט וואו זיא איז געשאכטין געווארין אונ קוועטשט זיא צו דיא וואנט פון מזבח אונ די בלוט גיסט זיך אראפ אויף די וואנט: [ומלק והקטיר ונמצה]. ער זאל אפדריקען דאס קעפיל אונ פארברענען אויף דעם מזבח אונ אויסקוועטשין דיא בלוט, פרעגט רש"י (אפשר לומר כן). קען מען אזוי זאגען. (מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה). אז דיא טאהב איז פארברענט וויא אזוי וועט ער אויס־קוועטשין פון איר דיא בלוט. (אלא מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו). נאר אזוי ווי מען איז מקריב אויף דעם מזבח איז מען מקריב די קעפיל פון טאהב בעזונדער אונ דיא טאהב בעזונדער. (אף מליקה כן). ווען דער כהן דריקט אראפ מיט דעם נאגיל דאס קעפיל זאל אויך זיין דאס קעפיל בעזונדער אונ דיא טאהב בעזונדער. (ופשוטו של מקרא מסורס הוא). דר פראסטער פשט איז, דער פסוק איז פארקערט. (ומלק והקטיר). דר כהן זאל אראפ קוועטשין דאס קעפיל אונ זאל זיא מקריב זיין אויף דעם מזבח (וקודם ההקטרה ונמצה דמו כבר). אונ פאר דעם מקריב זיין הט מען פריער אום געקוועטשט דאס בלוט: (טז) [מראתו] זאגט רש"י (מקום הרעי). מראתו מיינט מען דעם ארט וואו די מיסט ליגט. (וזה הזפק). דאס איז דער קראפ וו[...] וואליע וואס אונטער די האלדז: [בנוצתה]. (עם בני מעיה). די מיאוסקייט מיט דיא געדערים. (ונוצה לשון דבר המאוס) נוצה מיינט מען אמיאוסע זאך (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק. (כי נצו גם נעו). זייא זענען פאר מיאוסת אונ פא[ר]וואגילט געווארן. (וזהו שתרגם אונקלוס באוכליה), דאס איז וואס דר תרגום טייטש מען זאל ארום נעמען דעם קראפ מיט דעם עסין. (וזהו מדרשו), דאס איז דער מדרש פון (אבא יוסי בן חנן). (שאמר נוטל את הקורקבן עמה), וואס ע[ר] זאגט ער זאל נעמען דעם פופעק מיט דעם קראפ. (ורבותינו ז"ל אמרו), אונזערע רבנן האבען גזאגט. (קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה), דער כהן זאל אום שניידען ארום דעם קראפ מיט אמעסער אזו וויא אפענסטער. (ונוטל עם הנוצה שעל העור), אונ ער נעמט ארום דעם קראפ מיט די פעדרין וואס אויף דיא הוט ונאך דעם אנדרען פשט פו[ן] רש"י נוצה מיינט מען דיא דינע פעדרען וואס אויף דיא הוט, וואס מען רופט פאך], זאגט רש"י (בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה), די עולה וום איז אבהמה וואס זיא עסט ניט פון פרעמדע נאר פון דיא קארטע פו[ן] בעל הבית. (נאמר והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר), זאגט דער פסוק דיא קישקעס אונ דיא פיס זאל מען וואשן מי[ט] וואסר אונ מען זאל זיי פר ברענען אויף דעם מזבח. (בעוף שנזון מן הגזל), אבער עופות וואס זייא ווערען גשפייזט פו[ן] גזלה. (נאמר), זאגט דער פסוק. (והשליך את המעים). ער זאל אוועק ווארפען די געדרים. (שאכלו מן הגזל), ווייל זי[י] האבן גגעסן פון גזלה: [אצל המזבח קדמה]. זאגט רש"י (במזרחו של כבש), דאס אלין האט מען גווארפען אין מזרח

רש"י

מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצן: ונמצה דמו. ל' מ[יצוי] אפים. כי אפס המץ. כובש בית השחיטה על קיר המזב[ח] והדם מתמצה ויורד: ומלק והקטיר ונמצה. אפש[ר] לומר כן ד מאחר שהוא מקטיר הוא מולה אלא מ[ה] הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו' אף מליקה כ[ן] ה ופשוטו של מקרא מסורס הוא ו ומלק והקטיר וקוד[ם] הקטר' ונמלה דמו כבר: (טז) מוראתו. מקום ז הרע[י] וזה הזפק: בנצתה. עם בני מעיה ונוצה ל' דב[ר] המאוס כמו כי נצו גם נעו וזהו שת"א באוכלי' וזה[ו] מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקורקב[ן] עמה ורז"ל אמרו קודר סביב הזפק בסכין כעין ארוב[ה] ונוטלו עם הנוצה שעל העור.. בעולת בהמה שאינה אוכל[ת] אלא באבום בעליה נאמר והקרב והכרעי' ירחץ במי[ם] והקטיר בעוף שנזון מן הגזל נא' והשליך את המעים שאכ[לו] מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של ח כבש: א[...]

שפתי חכמים

מה שכנגד הפנים מאחריו כדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים ד פי' והלא מולה כראשונה שהרי אין היכרי הקרבן קרבים אלא לאחר סולאת דמים והיה לו לו' ומלק ונמלה ואח"כ והקטיר אלא נכנסה הקטרה ביניהם להקים להם מליקה שבהקטרה גופא כתיב והקטיר אותו המזבחה הוא הגוף וכתיב את ראשו והקטיר אף מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו: ה ואע"פ שהוא מחובר בעור הבדל' חשיבא ו כאלו כתיב ומלק את ראשו ונמלה דמו ואח"כ והקטיר: ז פי' רעי טינוף כמו ושמתיך כראי וכל' חכמים רעי בעין ואל"ף בעי"ן מתחלפים: ח לא הי"ל לכתוב אלא והשליך אל מקום הדשן ומקום הדשן נתפרש כפ' לו שהוא אצל המזבח אלא אצל דכתיב הכא קא[י] על הכבש ואצל משמע שהכבש שהיה אצל המזבח שהמזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה והכבש נתון רחבו בדרומו של מזבח ורחבו י"[ו] אמה וארכו ל"ב ובסתר אמות הכשארות עד תשלו' הרוח הדרומי של מזבח שהם מזרחו של כבש שם נתנו מוראת העוף ותרומת הדשן:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) ונמצה דמו על קיר המזבח. לפי שדמו מועט אינו מקובל במזרק שאם היה מקבלו בכלי לא יוכל להזות ולכך מולק בראש[ו] של מזבח כדי שימצה מיד על המזבח:

פירוש לתורת אלהים

ונמצה דמו זאל אום גקוועטשט ווערין זיין בלוט על קיר המזבח אויף דר וואנט פון דעם מזבח: (טז) והסיר אונ דר כהן זאל אפ טוען את מראתו זיין קראפ דם מיינט מען דיא וואליע בנוצתה מיט אירע פעדרין אדר מיט די בני מעיים והשליך אותה אונ ער זאל זיא ווארפין ביי דעם מזבח קדמה אין מזרח זייט א[...]

קִידוּמָא לַאֲתַר דְּמוֹקְדִין
קִטְמָא: יז וִיפָרֵיק יָתֵיהּ
בְּגַדְפּוֹהִי לָא יַפְרֵישׁ וְיַסֵּק
יָתֵיהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא עַל
אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא
עֲלָתָא הוּא קוּרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:
ב א וַאֲנַשׁ אֲרֵי יְקָרֵב

אֶל־מְקוֹם הַדָּשֶׁן: יז וְשִׁסַּע אֹתוֹ
בִכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: ס ב א וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב

תו"א ושסע אותו זבחים סה: בכנפיו שבת קח: לא יבדיל זבחים סה: עולה הוא זבחים סו: אשה ריח שבועות טו מנחות קי: ונפש כי מנחות קד:

בעל הטורים

(א) ונפש כי תקריב קרבן מנחה. נא' נפש במנח' לפי שבנפשו היא באה שהעני טורח עד שהשיג להביא'. בעוף ובמנח' לא נא' לפני

רש"י

מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר ודישון מזבח הפנימי והמנורה וכולם נבלעים שם במקומן: (יז) ושסע. אין שיסוע אלא ביד וכן הוא אומר בשמשון וישסעהו כשסע הגדי: בכנפיו. עם כנפיו אינו צריך למרוט כנפי נוצתו: בכנפיו. נוצה ממש והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו ולמה אמ' הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני: לא יבדיל. אינו מפרקו לגמרי לב' התיכות אלא קורעו מגבו. נא' בעוף ריח ניחוח ונאמר בבהמה ריח ניחוח לו' לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמי': (א) ונפש כי תקריב. לא נא' נפש בכל קרבנו'

בית יהודא

זייט פון דיא ברעט וואס מען גייט דורך איר אויף דעם מזבח: ואל מקום הדשן]. זאגט רש"י (מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר), דס איז דער ארט וואו מען לייגט דארטען די ביסול אש וואס מען נעמט אראפ פון מזבח אלע טאג אין דר פריה. (ודישון מזבח הפנימי והמנורה), אונ די אש וואס מען נעמט אראפ פון דעם איניווייניגסטען מזבח אונ פון דיא מנורה. (וכולם נבלעים שם במקומן), אונ אלע אש ווערען דארט איינגעזאפט אין די ערד: (יז) ושסע]. זאגט רש"י (אין שיסוע אלא ביד), ושסע מיינט מען ער זאל צוריסין מיט דיא הענד. (וכן הוא אומר בשמשון) אונ אזו זאגט דר פסוק ביי שמשון. (וישסעהו כשסע הגדי), ער הט צוריסען דעם לייב ווי מען צוריסט אציג. (ומאומה אין בידו), אונ ער האט אין האנט גאר גיט גהאט, קיין שווערד קיין מעסער, נאר מיט דיא הענט האט ער אים צוריסען: ובכנפיו]. זאגט רש"י (עם כנפיו), מיט דיא פעדערין [אונ מיט דיא פליגל]. (אינו צריך למרוט כנפי נוצתו), ער דארף ניט אוס רייסען דיא פעדערין פון דיא טאהב אונ ניט דיא פעדערין פון דיא פליגל: ובכנפיו]. (נוצה ממש), בכנפיו מיינט מען די פעדערין פון די גאנצע טאהב, זאל מען ניט אוס רייסען, נאר אזו וויא די טאהב איז מיט דיא פליגל אונ מיט דיא פעדערין זאל מען זיא פאר ברענגען אויף דעם מזבח וועיין רמב"ן], זאגט רש"י (והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו), אפילו אפראסטער מענטש קען ניט פר געמען דעם שלעכטען ריח פון פאר ברענטע פעדערן. (ולמה אמר הכתוב והקטיר), פאר וואס זאגט דער פסוק מען זאל פאר ברענגען די טאהב מיט דיא פעדערין, זאגט רש"י הקב"ה האט געוואלט. (כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני), דער מזבח זאל זיין זאט אונ בעשיינט מיט דעם קרבן פון ארעם מאן, אז מען וועט דיא טאהב אפ פליקען דיא פעדערין, איז דיא טאהב זייער קליין עס וועט גאר ניט זיין צוא דער קענען אז עס ליגט עפעס אויף דעם מזבח, אונ אין איין רגע וועט דער פייער זיא פאר ברענען, וועט דער ארעם מאן וואס האט ניט צו ברענגען אגרעסערין קרבן וויא אטאהב, זיין פר שעמט, דריבר הט הקב"ה געהייסן מען זאל לייגין דיא טאהב אויף דעם מזבח מיט דיא פליגל אונ מיט דיא פעדערין, וועט זיין שענער, אונ דאס פאר ברענען וועט אביסל לענגער דאערין, אפילו עס וועט זיין אשלעכטער ריח פון דיא פעדערין: ולא יבדיל]. זאגט רש"י (אינו מפרקו לגמרי לב' חתיכות), ער צוריסט ניט דיא טאהב אויף צוויא שטיקער. (אלא קורעו מגבו). נאר ער צוא רייסט הויבין דיא פלייצע אונ דיא זייט פון בויך בלייבט גאנץ, זאגט רש"י (נאמר בעוף ריח ניחוח ונאמר בבהמה ריח ניחוח). ביי אטאהב שטייט הקב"ה האט הנאה פון דעם קרבן, ביי אבהמה שטייט אויך הקב"ה האט הנאה פון דעם קרבן, (לומר לך). צוא זאגען דיר. (אחד המרבה ואחד הממעיט). סייא איינער ברענגט אגרוסין קרבן, אונ סייא ער ברענגט אקלייגעם קרבן ווייל ער איז ארעם אונ קען ניט ברענגען אגרוסין קרבן] זענען ביידע גלייך ביי הקב"ה. (ובלבד שיכוין את לבו לשמים). נאר זיין הארץ זאל זיין צו טאהן דעם ווילן פון הקב"ה: (א) ונפש כי תקריב]. זאגט רש"י

שפתי חכמים

ם דלא הל"ל אלא על הדשן אלא ודאי ללמוד בא שהיו נבלעים שם ולא היה שם אלא המקום:

פירוש לתורת אלהים

מקום הדשן אויף דעם ארט וואו מען שיט אלע מארגן פרי דם אש פון דעם מזבח אונ פון דער מנורה: (יז) ושסע אונ ער זאל צו שפאלטין אותו אים בכנפיו מיט זיינע פעדרן כלומר ער דארף ניט אפ פליקען די פעדרן פון די פליגל לא יבדיל ער זאל דאס ניט צו שיידען אויף צווייא שטיקער נאר ער זאל צוא שפאלטען דעם רוקין והקטיר אונ דער כהן זאל אים מקטיר זיין אויף דעם מזבח על העצים אויף דעם האלץ אשר וואס ליגט על האש אויף דעם פייער עולה הוא דאס איז אקרבן עולה אשה פייער אפער [עיין רש"י]: (א) ונפש אונ אמענטש כי תקריב אז ער

מצות השם

(קטז) (ונפש כי תקריב וגו') דס איז די מצות עשה עס איז

קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ

קוּרְבַּן מִנְחָתָא קֳדָם
סוּלְתָּא יְהֵי קוּרְבָּנ
וִירִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא וְ

תו"א קרבן מנחה זבחים לח מנחות כג קז קח: ויצק עליה פסחים לו סוטה יד מנחות ט יח:

רשב"ם

(א) מנחה. כבר פירשתי לשון דורון בבראשית. מגזרת נחה את העם:

בעל הטורים

ה' כמו כבן בקר לפי שעניים מביאים אותם ומתביישי' להביא לפני הכל ולכך אמר לאהרן ולבניו שאינן בפרהסיא והזכיר לאהרן ט' שאף הכהן הגדול לא יבזה מנחת הדל:

בית יהודא

(לא נֶאֱמַר נֶפֶשׁ בְּכָל קָרְבָּנוֹת נְדָבָה אֶלָּא בְּמִנְחָה) . בַּייא דִיא
אַלֶע קָרְבָּנוֹת וָואס מֶען בְּרֶענְגְט אַנְדָבָה שְׁטֵייט נִיט דֶער
וָוארְט נֶפֶשׁ , נָאר בַּייא אַמִנְחָה שְׁטֵייט דֶר וָוארְט נֶפֶשׁ . (מִי
דַרְכּוֹ לְהָבִיא מִנְחָה עָנִי) . וָוארוּם וֶוער בְּרֶענְגְט אַמִנְחָה
אַבִּיסֶל מֶעהְל , נָאר אַאָרֶעם מַאן , (אָמַר הקב"ה) . הָאט
הקב"ה גְזָאגְט . (מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ הִקְרִיב נַפְשׁוֹ) . אִיךְ
רֶעכִין אוֹיף אִים גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט מַקְרִיב גְוֶוען פַאר מִיר
זַיין נְשָׁמָה וַזיין לֶעבֶּן , וָוארוּם דָאס בִּיסֶל מֶעהְל הָאט
עֶר גֶעוִויס אָפּ גְשְׁפָּארְט פוּן זַיין עֶסִין אוּנ פוּן זַיין פַּרְנָסָה :
וסֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ) . זָאגְט רש"י (הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי מִנְחָה
סְתָם) . אַז אֵיינֶר זָאגְט אִיךְ נֶעם אוֹיף מִיר אִיךְ זָאל בְּרֶענְגֶען

רש"י

נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחה עני אמר הקב"ה
מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו: סלת יהיה קרבנ
האומ' י הרי עלי מנח' סתם מביא מנחת סלת שהיא הרא
שבמנחות כ ונקמצת כשהיא סלת כמו שמפורש בענין .
שנאמרו כאן ה' מיני מנחות וכולן באות אפויות קודם קמ
הוץ מזו לכך קרויה מנחת סלת: סלת. אין סלת אלא
החטין שנא' סלת חטין ואין מנחה פחותה מעשרון ש
ועשרון סלת למנחה עשרון לכל מנחה : ויצק עליה שמ
על כול' : ונתן עליה לבונה. על מקצתה מניח ק
לבונ' עליה לצד א' ומה ראית לומר כן שאין ריבוי א

אַמִנְחָה . (מֵבִיא מִנְחַת סֹלֶת) זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען פַיינֶע וֵוייצִין מֶעהְל . (שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּמְנָחוֹת) . דָאס אִיז דִי עֶרְשְׁ
פוּן אַלֶע מְנָחוֹת . (וְנִקְמֶצֶת כְּשֶׁהִיא סֹלֶת) . אוּנ מֶען נֶעמְט אַרָאפּ פוּן אִיר אַקוֹמֶץ וֶוען זִיא אִיז מֶעהְל . (כְּמוֹ שֶׁמְפ
בְּעִנְיָן) . וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פְּסוּקִים , זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֶמְרוּ כַּאן ה' מִינֵי מְנָחוֹת) , וַוייל אִין דִי פַּרְשָׁה שְׁטֵייט פ
מִינִים מְנָחוֹת . (וְכוּלָּן בָּאוֹת אֲפוּיוֹת קוֹדֶם קְמִיצָה) . אוּנ דִיא אַלֶע פִינְף מִינִים מְנָחוֹת וֶוערֶן גֶעבַּאקְט אֵיידֶער מֶען גֶע
פוּן זֵיי דֶעם קוֹמֶץ . (חוּץ מִזּוֹ) . נָאר דִיא מִנְחָה אִיז נִיט אַזוֹ , פוּן דִיא מִנְחָה נֶעמְט מֶען דֶעם קוֹמֶץ וֶוען עֶס אִיז מֶעהְ
(לְכַךְ קְרוּיָה מִנְחַת סוֹלֶת) . דְרִיבֶּר רוּפְט מֶען דִי מִנְחָה „מִנְחַת סוֹלֶת" דִיא מֶעהְל־מִנְחָה : וסוֹלֶת) . זָאגְט רש"י (אֵין ס
אֶלָּא מִן הַחִיטִּין) . וֵוייצִין מֶעהְל רוּפְט מֶען סוֹלֶת , (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק . (סוֹלֶת חִטִּים) . סוֹלֶת פַיינֶע וֵוי
מֶעהְל. (וְאֵין מִנְחָה פְּחוּתָה מֵעִשָּׂרוֹן) . דִיא מֶעהְל פוּן אַמִנְחָה טָאר נִיט זַיין וֶוייבִיגֶר פוּן אַצֶעהֶנְטִיל אֵיפָה . (שֶׁנֶּאֱמַר)
עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק . (וְעִשָּׂרוֹן סוֹלֶת לְמִנְחָה) . אַצֶעהֶנְטִיל פוּן אַאֵיפָה מֶעהְל וסוֹלֶת) צוּא אַמִנְחָה . (עִשָּׂרוֹן לְכָל מִנְחָ
צוּ יֶעדֶער מִנְחָה דַארְף מֶען אַצֶעהֶנְטִיל אֵיפָה מֶעהְל : וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן) .(עַל כּוּלָּהּ). עֶר זָאל גִיסֶען בּוּמְאֵייל אוֹיף דִיא גַא
מִנְחָה : וְנָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה) . עֶר זָאל גֶעבִּין אוֹיף דִיא מִנְחָה בְּשָׂמִים , זָאגְט רש"י (עַל מִקְצָתָהּ) . דִי בְּשָׂמִים זָאל
לֵייגֶען נָאר אוֹיף אַבִּיסֶל מֶעהְל פוּן דִי מִנְחָה , נִיט אוֹיף דִיא גַאנְצֶע מִנְחָה . (מֵנִיחַ קוֹמֶץ לְבוֹנָה עָלֶיהָ לְצַד אֶחָד) . עֶר
לֵייגֶען דִיא בִּיסֶל בְּשָׂמִים אוֹיף אֵיין זַייט פוּן דִיא מִנְחָה , פְרֶעגְט רש"י (וּמָה רָאִיתָ לוֹמַר כֵּן) . פוּן וַואנֶען וֵוייסְטוּ א
זָאגֶן, זָאגְט רש"י (שֶׁאֵין רִיבּוּי אַחַר רִיבּוּי בַּתּוֹרָה אֶלָּא לְמַעֵט) . וַוייל אִין דִי תּוֹרָה הָאט גִיקֶענְט שְׁטֵיין וְיָצַק שֶׁמֶן וְנָתַן לְבו
עָלֶיהָ , וָואלְטִין מִיר זָאגִין מֶען מֵיינְט עֶר זָא" גִיסִין בּוּמְאֵייל אוּנ זָאל גֶעבִּין בְּשָׂמִים , אוּנ בֵּיידֶע זַאכִין וִדיא בּוּמְאֵ
מִיט דִי בְּשָׂמִים) זָאלֶין זַיין אוֹיף דִי גַאנְצֶע מִנְחָה , וָוארוּם דֶר וָוארְט „עָלֶיהָ" אוֹיף אִיר , מֵיינְט מֶען אוֹיף דִיא גַאנְצֶע מִנְחָ
אַז עֶס שְׁטֵייט צְוֵוייא מָאהְל „עָלֶיהָ" , וְדָאס הֵייסְט רִבּוּי אַחַר רִבּוּי) אֵיין מָאהְל עָלֶיהָ , אוֹיף אִיר אִין גַאנְצִין, אוּנ

שפתי חכמים

י דאם לא כן הוה ליה למימר ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' אם סולת יהיה קרבנו ואח"כ כי תקריב קרבן מנחה וגו' מאפה תנור וגו' כמו גבי קרבן עול' אם עולה קרבנו וגו' ואח"כ ואם מן העוף וגו' אלא ודאי לזה אמר בל' ספק לו' האומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סולת: כ אינו ר"ל לפי שהיא הראשונה דא"כ המתנדב עולה יהיה דוקא בן בקר אלא ה"ק מביא מנחת סולת ש הראשונ' שבמנחות לא משאר הד' מנחות שגם הם מסולת והן ט למה נקראת הראשונ' מנחת סולת יותר משאר מנחו' ואמר מפני ש נקמצת כשהיא סולת וכל שאר הד' מנחות אינן נקמצות רק אחר אפי ואף דהלכת' כחכמים שאמרו מאיזה שירצה יקריב מפני שזה ק

מצות השם

פאר הַאנְדֶען דְרַייא עֶרְלַייא פַייעֶר אָפֶּר וָואס זֵיי וֶוערֶן גְבְּרֶענְגְט
אוּם מֶעל דָם עֶרְשְׁטִי אִיז דֶר (לֶחֶם הַפָּנִים) וָוס מֶען הָט אַלִי
שַׁבָּת גְבְּרַאכְט פַייעֶר אוֹפֶּר פַר גָאט אוּנ דִי (שְׁתֵּי לֶחֶם) דָאס
זֶענִין דִי צְוֵויי בְּרוֹט וָוס מֶען הָט אוּם שָׁבוּעוֹת גְבְּרַאכְט אִיז
גְוֶוען פוּן וֵוייצֶן מֶעל אוּנ דֶר (עוֹמֶר) דָם הָט מֶען אוּם צְוֵוייטֶן
טָאג פֶּסַח גְמַאכְט דָם אִיז גְוֶוען גֶערְשְׁטִין מֶעל אוֹךְ אִיז פַאר
הַאנְדֶן עֶטְלִיכֶע אַלֶערְלַייא פַייעֶר אוֹפֶּר פוּן מֶעל הַיְינוּ מִנְחַת

פירוש לתורת אלהים

וֶועט וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין אַקָרְבַּן מִנְחָה צוּ גָאט א
עֶר וֶועט זָאגֶען סְתָם אִיךְ וֶועל בְּרֶענְגֶען אַמִנְחָה
סוֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ זָאל זַיין זֶעמִיל מֶעל זַיין קָרְ
[עיין רש"י] וְיָצַק עָלֶיהָ אוּנ עֶר זָאל גִיסֶן אוֹיף דֶר מִנְחָ
שֶׁמֶן אֵייל וְנָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה אוּנ זָאל אוֹיף אִי

חוֹטֵא דָם אִיז דִי מִנְחָה נָוס אֵיין אָרוּם מַאן הָאט גְבְּרֶענְגְט אַז עֶר הָט גְזִינְדִיגְט דָאס צְוֵוייטֶע דִי מִנְחַת סוֹטָה דָם וֶוער
גְבְּרֶענְגְט אִין (פָּרְשַׁת נָשֹׂא) דָם דְרִיטִי אִיז דִי מִנְחָה וָוס אֵיין כֹּהֵן הָט גְבְּרֶענְגְט אַז עֶר הָאט זִיךְ אָן גְהוֹבֶּן צוּ לֶערְנִין דִי
עֲבוֹדָה דָם פֶערְדִי דִי מִנְחָה וָואס דֶר כֹּהֵן גָדוֹל הָאט מַקְרִיב גְוֶוען אַלִי טָאג אוּנ דָם פוּפְטִי (מִנְחַת סוֹלֶת) וָוס אֵיינֶר הָא
גְבְּרֶענְגְט אֵיין נֶדֶר אָדֶער אֵיין נְדָבָה דָאס זֶעקְסְטִי (מִנְחַת הַמַּחֲבַת) דָאס אִיז דִי מִנְחָה וֶוערְט גְבַּאקֶן אִין אֵיין פַאן דָא
אִיז אוֹךְ אֵיין נֶדֶר אָדֶער אַנְדָבָה אוֹךְ אַנְדֶרִי מְנָחוֹת אוּנ דֶער סֵדֶר וִוי אַזוֹ מֶען הָט זֵיי גְבְּרַאכְט דָם וָוס עֶר הָט גְדַארְפְט הָ
עֶר גְנוּמֶן זֶעמִיל מֶעל אוּנ הָט אִין אֵיין זִילְבֶּערְנִי כֵּלִי אָדֶר אַגָאלְדִינִי אָדֶר אֵיין אַאֶערְנִי גְלֵייגְט אוּנ הָאט זִיא גְפִירְט צו
כֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן הָט שׁוֹן גְטָאן אַזוֹ וִוי מֶען הָט גְדַארְפְט אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וֶוען דָם בֵּיהַמ"ק אִיז גְשְׁטַאנֶען :

...לה לְבוֹנְתָא׃ ב וְיַיְתִינַהּ ...ת בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא ...יִקְמוֹץ מִתַּמָּן מְלֵי

לְבֹנָה׃ ב וֶהֱבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ

...ר"א וכביאה פסחים נו קידושין לו מנחות ט יח: וקמץ זבחים סג מנחות ו ח: מלא קמצו יומא מז מנחות יא יט מ:

רשב"ם

(ב) מלא קמצו. חכמים פירשו במסכת יומא שקומץ בשלש אצבעותיו האמצעים:

רש"י

...יבוי בתורה אלא א למעט ד"א שמן על כולה מפני שהוא ...כלל עמה וקמץ עמה כמ"ש מסלתה ומשמנה ב ולבונה על ...קלתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה שנאמר על כל ...בונתה שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ...מקטירה: ויצק ונתן והביאה. מלמד שיציקה ובלילה ג ...שירים בזר: (ב) הכהנים וקמץ. מקמיצה ואילך מצות ...הונה: וקמץ משם. ממקום שרגלי הזר עומדות ללמדך ...הקמיצה כשירה בכל מקום בעזרה אף בי"א אמה של מקום ...דריסת רגלי ישראל: מלא קמצו. יכול מבורץ מבצבץ ד ...ולא לכל צד ת"ל במקום אחר והרים ממנו בקמצו לא יהא ...שר אלא מה שבתוך הקומץ אי בקמצו יכול חסר ת"ל מלא ...א כיצד חופה ג' אצבעותיו על פס ידו ה וזהו קומץ במשמע

בית יהודא

אמאהל עליה, אוף איר אין גאנצין איז דאך איין מאהל איבעריג, מוזין מיר זאגין פאר קערט, דר ערשטער עליה מיינט אוף איר אין גאנצין, דער אנדערער עליה מיינט, עס זאל נאר זיין אוף איר, אוף די מנחה, אונ אפילו אוף אביסעל פון דיא מנחה איז אויך גענוג, וואָרום אז דיא בשמים זאל מוזין זיין אוף דיא גאנצע מנחה, האט דאך געקענט שטיין נאך איין עליה, ווי מיר האבן פריער גזאגט. (דבר אחר). נאך אפשט קען מען זאגן. (שמן על כולה). בוימאייל זאל מען גיסען אוף דיא גאנצע מנחה. (מפני שהוא נבלל עמה). ווייל דיא גאנצע מעהל מוז ווערן אוים געמישט מיט דיא בוימאייל. (כמו שאמר הכתוב מסלתה ומשמנה) ווי דר פסוק זאגט דער כהן זאל גענומען פון דיא מעהל אונ פון דיא בוימאייל. (ולבונה על מקצתה). דיא ...שמים דארף זיין אוף אביסעל פון דיא מנחה. (שאינה נבללת עמה). ווייל דיא בשמים ווערט ניט אום געמישט ...מיט דיא מעהל. (ולא נקמצת עמה). אונ ווען דער כהן נעמט אביסעל פון דיא מעהל צוא פאר ברענגן אוף דעם ...מזבח נדאס הייסט קומץ) נעמט ער ניט פון דיא בשמים. (שנאמר). וויא עס שטייט אין פסוק. (על כל לבונתה). אומער ...י בשמים. (שלאחר שקמץ). נאך דעם וויא ער האט אראפ גענומען די ביסעל מעהל אונ האט ארויף געלייגט אוף דעם ...מיער פון מזבח. (מלקט הלבונה כולה מעליה ומקטירה). קלויבט ער צוא זאמען די גאנצע בשמים פון דיא מנחה אונ ...אר ברענגט זייא אוף דעם מזבח: (ויצק ונתן והביאה). ער זאל גיסען די בוימאייל אוף די מעהל, אונ זאל געבין די ...בשמים אוף דיא מעהל, נאך דעם זאל ער ברענגען דיא מנחה צום כהן. (מלמד). דער פסוק לערנט אונז. (שיציקה ...בלילה כשרים בזר). דאס גיסען דיא בוימאייל אוף די מעהל אונ אוים מישען די בוימאייל מיט די מעהל מעג א ישראל ...ודער אליין אויך: (ב) (הכהנים וקמץ). זאגט רש"י (מקמיצה ואילך מצות כהונה). אלע זאכין וואס ווערט גטאן ביי דיא ...מנחה פון נעמען דאס ביסעל מעהל צוא שיטען אוף דעם פייער פון מזבח ודאס הייסט קמיצה) אונ ווייטער, דאס מוז ...טאן ווערין נאר דורך כהנים: (וקמץ משם). זאגט רש"י (ממקום שרגלי הזר עומדות). דער כהן נעמט דאס ביסעל ...מעהל פון דעם ארט וואו דר זר ודר ישראל אדער דר לוי) שטייט. (ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה). דער ...פסוק לערנט אונז מען מעג נעמען דעם קומץ מעהל פון די מנחה אוף וועלכין ארט די מנחה שטייט אין די עזרה. ...אף בי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל). אפילו דיא מנחה שטייט אין דיא עלף איילין וואס דארטן מעגין שטיין ...י ישראלים, וואס דאס איז ווייט פון מזבח, מעג מען פון דארטן אויך נעמן דעם קומץ: (מלא קמצו). זאגט רש"י ...(יכול מבורץ מבצבץ ויוצא לכל צד). איך וואלט מיינען ער זאל נעמען אין האנט אזוי פיהל מעהל עס זאל ארוס גיין ...גיסלאך מעהל אין אלע זייטין פון דיא האנט. (תלמוד לומר במקום אחר). זאגט דער פסוק אוף איין אנדער ארט. ...(והרים ממנו בקומצו). ער זאל אפ שיידן אביסעל פון דיא מנחה אין זיין האנט. (לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומץ). ...עס איז ניט מעהר כשר מקריב צוא זיין אוף דעם מזבח נאר דם ביסעל מעהל וואס איז אין זיין האנט, אבער ניט וואס ...גייט ארוס פון דיא האנט אין דיא זייטין פון האנט. (אי בקומצו יכול חסר). ווייל עס שטייט בקומצו אין זיין האנט ...וואלט איך מיינען ער זאל נעמען אביסעל ווייניגער, ניט אפולע האנט. (תלמוד לומר מלא). זאגט דער פסוק ער ...זאל נעמען אפולע האנד. (הא כיצד). ווי זאל ער טאהן, (חופה ג' אצבעותיו על פס ידו). ער שטעקט ארין דרייא ...פינגער אין די מעהל אונ פאר נעמט פוהלע דרייא פינגער מעהל אונ פר בייגט דיא דרייא פינגער אוף די האנט אונ ...מיט דעם גראבין פינגער פאר גלייכט ער די מעהל הויבין אונ מיט דעם קליינעם פינגער פאר גלייכט ער דיא מעהל

שפתי חכמים

לפשוטו ודרך הרב לפרש אף שכנגד הכלי: א פי' כי כל עליה שבמקרא רבוי הוא ולפיכך דרשו מרבוי עליה קמ' שיתן השמן על הסול' כלה ויבללנה עמה ומרבוי דעליה בתרא דהו"ל רבוי אחר רבוי ואין רא"ר אלא למעט דרשו בו שמניח הלבונה על מקלתה ואינה טעונה על כולה שאין צריך לבוללה אלא מניח על הסולת במקום אחד ובשעת הקטרת הקומץ מלקט הלבונה משם ומקטיר' עמה: ב כלו' דכתיב וקמץ משם מלא קמצו מסלת' ומשמנה ש"מ שהוא נבלל עם הסולת לאפוקי גבי לבונה כתיב על כל לבונת' ש"מ שאינ' נקמץ עמה שא"א לקמוץ את כל הלבונ' אלא לאחר שקמץ וכו': ג ר"ל יליקה מוכח מדכתיב וילק עליה שמן והביאה אל בני אהרן א"כ ש"מ קודם שהביאה לכהן מותר ליתן עליה שמן א"כ משמע אפי' זר ובלילה מוכח מדכתיב במנחת מחבת בלולה בשמן וגו' והדר כתיב וילק עליה א"כ ש"מ שהיליקה אחר בלילה ויליקה כשרה בזר כדפריסית וכ"ש בלילה שהיא קודם יליקה שהיא כשירה בזר. (ג"א) מה שאמר יליקה ובלילה ולא זכר הנתינה של לבונה וההבאה שנזכרת בכתוב מפני שזכר דבר שהמנחה נעשית על ידה לאפוקי נתינת הלבונה אין המנח' נעשית בזה שהרי אח"כ מלקט הימנ' וכן הבאה אין זה מעשה שהמנחה נעשית על ידה: ד פי' מבצבץ וכו' הוא פירוש של מבורץ שרש"י מפרש מהו מבורץ: ה פי' ובשתי אצבעות הנשארים שהן האגודל והזרת היה משוה שהיה מוחק באצבע קטנה מלמט' ובאגודל מלמעל'

פירוש לתורת אלהים

געבען נאריך׃ (ב) והביאה אונ ער זאל זעגין כהנים וקמץ אונ ער זאל גייפלין משם פון ברענגען זיא צוא דיא קינדר פון אהרן נום זייא דארטין מלא פול קמצו זיין גייפיל מסלתה פון איר

זעמיל

מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
ג וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃
ס ד וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה

קוּמְצֵיהּ מִסֻּלְתַּ
וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל לְבוֹנְ
וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת אַדְכָּרְ
לְמַדְבְּחָא קוּרְ
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳ
יְיָ׃ ג וּדְאִשְׁתְּאַר
מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנ
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין מִקּוּרְבָּנַ
דַיְיָ׃ ד וַאֲרֵי תְקָרֵ
קוּרְבַּן מִנְחָתָא מַאְ

תו"א מסלתה סוטה יד מנחות כז מעילה ט בכורות מא תמורה כח כט נדה מא: אשה ריח שבועות טו: והנותרת יומא כא סוטה טו מנחות ט מעיל
ט: וכי תקריב מנחות סג: מאפה תנור סם:

רשב"ם

אזכרתה. לשון זכר רגיל לומר בלבונה מפני הריח העולה וכן כתיב מזכיר לבונה וכן והיתה ללחם לאזכרה. מיני מנחות הכתובות כאן מפור

בית יהודא

אונטען. (וְזֶהוּ קוֹמֶץ בְּמַשְׁמַע לְשׁוֹן הָעִבְרִית). אונ אויך לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ הייסט דָם קוֹמֶץ: (עַל כָּל לְבוֹנָתָהּ). זָאגט רש"י מֶען מיינט. (לְבַד כָּל הַלְּבוֹנָה יְהֵא הַקּוֹמֶץ מָלֵא) דיא האנט זָאל זיין פוהל מיט די מעהל אליין אוסר די שטיקלאך בְּשָׂמִים: (לְבוֹנָתָהּ וְהִקְטִיר). זָאגט רש"י (אַף הַלְּבוֹנָה בְּהַקְטָרָה). די בְּשָׂמִים דארף מען אויך פַר בְּרֶענֶען אויף דעם מִזְבֵּחַ: (מְלֹא קוּמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ). דֶר כֹּהֵן זָאל נעמען אפוהלע האנט מיט מעהל וואס איז אום געמישט מיט די בוימאייל. (הָא אִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח אוֹ קוֹרֶט לְבוֹנָה פְּסוּלָה). אָבֶּר אז אין די מעהל ווּס דער כֹּהֵן הָט גנומען אין האנט איז גלעגין אשטיקעל זאלץ אדער אשטיקל בְּשָׂמִים, איז דער קוֹמֶץ פָּסוּל: (אַזְכָּרָתָהּ). זָאגט רש"י (הַקּוֹמֶץ הָעוֹלֶה לַגָּבוֹהַּ הוּא זִכְרוֹן הַמִּנְחָה). דאס ביסעל מעהל וואס מען איז מַקְרִיב אויף דעם מִזְבֵּחַ צו הקב"ה דאס איז דער אנדענקען פון דֶר מִנְחָה. (שֶׁבּוֹ נִזְכָּרוּ בְּעָלֶיהָ לְטוֹבָה וּלְנַחַת רוּחַ). וועגין דעם ביסעל מעהל וואס מען פארברענט אויף דעם מִזְבֵּחַ ווערט דער מאנט דער בַּעַל הַבַּיִת פון די מִנְחָה צו גוטען אונ צוא פערגענוגען פאר הקב"ה: (ג) (וּלְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו). די איבעריגע מעהל פון דיא מִנְחָה זאל געהערין צו אַהֲרֹן אונ צו זיינע קינדר, זָאגט רש"י (כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶק בְּרֹאשׁ שֶׁלֹּא בְּמַחֲלוֹקֶת). דער כֹּהֵן גָּדוֹל נעמט אחלק דר ערשטער ווי פיל ער וויל, אונ ער דארף ניט זיך טיילין גלייך מיט דיא כֹּהֲנִים (וְהַהֶדְיוֹט בְּמַחֲלוֹקֶת). אונ די פראסטע כֹּהֲנִים מוזין זיך טיילען אונ געמען גלייכע חֲלָקִים, עס זאל ניט נעמען איינר מער פון דעם אנדערן: (קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא לָהֶם). דם עסין זאל זיין ביי זייא הייליג: (מֵאִשֵּׁי ה'). זָאגט רש"י (אֵין לָהֶם חֵלֶק בָּהּ אֶלָּא אַחַר מַתְּנוֹת הָאִשִּׁים). דיא כֹּהֲנִים האבן ניט אחלק אין די מִנְחָה ביז נאכדעם ווי מען הָט דעם קוֹמֶץ פַרבְּרֶענט אויף דעם פייער פון מִזְבֵּחַ: (ד) (וְכִי תַקְרִיב וגו'). זָאגט רש"י מען מיינט. (שֶׁאָמַר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֵה תַנּוּר). אונ איינע

רש"י

ו לשון העברית: על כל לבונתה. לבד כל הלבונה י
הקומץ מלא: לבונתה והקטיר. אף הלבונה ז בהקטר
מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא אם קמץ ועלה ב
גרגיר מלח או קורט ח לבונה פסולה: אזכרתה. הקו
העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנ
רוח: (ג) לאהרן ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש ש
ט במחלוק' וההדיו' במחלוק': קדש קדשים. היא לה
מאשי ה'. אין להם חלק בה אלא לאחר י מתנות האישי
(ד) וכי תקריב וגו'. שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור

שפתי חכמים

שלא יהא הקומץ מבורץ: ו (ג"א) כי בשאר הלשונות יקרא קומץ מה שהוא בתוך ג' אצבעות לפי שהאצבע הסמוכה אל האגודל הקטנ' נקרא בל' עברי קמיצה לפיכך נקרא קומץ מה שהוא בתוך ג' אצבעו' עד אצבע של קמיצ': ז דסד"א דהקטר' אינה אלא לקומץ בלבד אבל לבונה שאינה בכלל הקמיצ' אינה בכלל הקטרה קמ"ל: ח פי' מכיון שהקומץ חסר פסול ש"מ שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה שאז הקומץ חסר מש"ה פסול והא דמהפך רש"י דהיה לו לפרש מלא קמצו וכו' קודם לבונתה והקטיר וכו' משום דס"א דדוקא סלתה ושמנה בהקטר' שהיא בקמיצה אבל לבונת' שאינה בקמיצ' אינה בהקטרה אבל עכשיו שפי' לבונתה שאינה בקמיצה אפ"ה בהקטרה א"כ

אייתר מלא קמצו וגו' ללמדך שאם עלה בידו גרגיר מלח או קו
וכו'. ואין להקשות מנ"ל לרש"י דלבונה בהקטר' וי"ל מדסמיך והקט
ללבונה ש"מ דאף הלבונה בהקטר'. (ג"א) בפ"ק דמנחות הקשה ר
ליתני לבונ' וכ"ש מלח י"ל דלא זו אף זו ק תני דאי תני מלח ה"א דו
מלח דלא איקבע לה מקום בהדיא שאין המלח נתון במנחה אלא בכ
המזבח אבל לבונה שבתחלת המנחה צריך להביא ג"כ לבונה ע
ה"א שאם עלה בידו קורט לבונה תתכשר קמ"ל: ט דאל"כ מ
לאהרן ולבניו וכי הוא גרוע מבניו אלא ודאי שנוטל חלק בראש ב
מחלוקת: י פי' הנותר מן הנ.ב.זה אין להם חלק לאהרן ולב
באכילתו אלא לאחר שהקטירו הקומץ לה' והיא אשה לה': כ ש

פירוש לתורת אלהים

זעמיל מעל וּמִשַּׁמְנָהּ אונ פון איר אייל עַל כָּל לְבוֹנָתָהּ מיט גאר איר וואריך כלומר ער זאל מַקְטִיר זיין דעם קוֹמֶץ מיט גאר דעם וואריך אבר דער גייפיל זאל זיין פול מעהל חוץ דעם וואריך ער טאר גיט אריין נעמין אין גייפיל גאר מעל מיט אייל ניט וואריך וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אונ דר כֹּהֵן זאל מַקְטִיר זיין אֶת אַזְכָּרָתָהּ איר גדעכניש דעם קוֹמֶץ אונ פר ווס רופט דאס דער פסוק גדעכניש מחמת דער בַּעַל הַבַּיִת ווערט דורך דעם גדאכט פר הקב"ה צו גוטן זאל ער דאס מַקְטִיר זיין הַמִּזְבֵּחָה אויף דעם מִזְבֵּחַ אִשֵּׁה אפייער אפער: (ג) וְהַנּוֹתֶרֶת אונ וואס עס בלייבט פון דר מִנְחָה נאך דעם אז ער נעמט אראפ דעם קוֹמֶץ זאל דאס זיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוא אַהֲרֹן אונ צו זייני קינדר קֹדֶשׁ קָדָשִׁים דם איז צו זיי גאנץ הייליג

מאשי

נוּרָא סוּלְתָּא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאַסְפּוֹגִין פַּטִּירִין מְשִׁיחִין בִּמְשַׁח: ה וְאִם מִנְחָתָא עַל מַסְרֵיתָא

תַּנּוּר סֹלֶת חַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן: ס ה וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת

תו"א חלות מנחות עה: ורקיקי מלות שם עב:

רש"י

ימד הכתו' שיביא או חלות או רקיקין ל החלו' בלולו' רקיקין משוחין מ ונחלקו רבותינו במשיחתן י"א מושחן וזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונו' . שמן וי"א מושחן כמין כף יונית ושאר השמן נאכל בפני מו לכהנים. מה ת"ל בשמן בשמן שני פעמים להכשיר ן שני ושלישי היוצא מן הזיתים ב ואין צריך שמן ראשון א למנורה שנ' בו זך ושנינו במנחו' כל המנחו' האפויות לפני ילתן וקמצות ע"י פתית' כולן באות עשר עשר חלות א אמור בה רקיקין בא עשר רקיקין: (ה) ואם מנחה על מחבת. שאמר הרי עלי מנחת מחבת וכלי הוא שהיה

בית יהודא

הָט גֶעזָאגְט אִיךְ גֶעם אוֹיף מִיר אִיךְ זָאל בְּרֵיינְגֶען אַמִנְחָה וָוס וֶוערְט גֶעבַּאקְט אִין אַהוֹיבִּין. (וְלִימֵּד הַכָּתוּב). לֶערוּגְט אוּנְז דֶר פָּסוּק. (שֶׁיָּבִיא אוֹ חַלּוֹת אוֹ רְקִיקִין). עֶר זָאל בְּרֵיינְגֶען חַלּוֹת אָדֶער קִיכְלַאךְ. (הַחַלּוֹת בְּלוּלוֹת). דִי מֶעל פוּן דִי חַלּוֹת דַארְפִין זַיין גֶעמִישְׁט מִיט דִי בּוֹימְאֵייל נוּע' ת"כ]. (וְהָרְקִיקִין מְשׁוּחִין). דִי קִיכְלַאךְ וֶוערֶן בֶּעשְׁמִירְט מִיט בּוֹימְאֵייל נָאךְ דֶעם בַּאקִין. (וְנֶחְלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ בִּמְשִׁיחָתָן). דִי רַבָּנָן קְרִיגֶען וִוי אַזוֹ מֶען הָט דִי קִיכְלַאךְ גֶעדַארְפְט בֶּעשְׁמִירֶען מִיט דִי בּוֹמְאֵייל. (יֵשׁ אוֹמְרִים). אַטֵייל רַבָּנָן זָאגֶן. (מוֹשְׁחָן וְחוֹזֵר וּמוֹשְׁחָן). מֶען בֶּעשְׁמִירְט דִי קִיכְלַאךְ מִיט בּוֹימְאֵייל, אַז דִי בּוֹימְאֵייל אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט גִיוָוארֶען אִין דִי קִיכְלַאךְ, הָאט מֶען דִיא קִיכְלַאךְ נָאךְ אַמָאהָל בֶּעשְׁמִירְט מִיט דֶעם בּוֹימְאֵייל, אוּנ מֶען הָאט אַזוֹ לַאנְג גֶעשְׁמִירְט דִיא קִיכְלַאךְ מִיט דֶעם בּוֹימְאֵייל. (עַד שֶׁיִּכְלֶה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּלוֹג). בִּיז אִין דִיא קִיכְלַאךְ אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט גִוָוארֶן דִי גַאנְצֶע בּוֹימְאֵייל וָוס אִיז גְוֶוען אִין קְוָוארְט. (שֶׁכָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת לוֹג שֶׁמֶן). ווארוּם צוּ אַלֶע מְנָחוֹת דַארְף מֶען אַקְוָוארְט בּוֹימְאֵייל צוּא יֶעדֶער מִנְחָה. ... אוֹמְרִים). אוּנ אַטֵייל רַבָּנָן זָאגֶען. (מוֹשְׁחָן כְּמִין כַּף יְוָנִית). עֶר שְׁמִירְט נָאר אֵיין מָאהָל אַזוֹ וִויא אַכַף יְוָנִית ך. (וּשְׁאָר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל בִּפְנֵי עַצְמוֹ לַכֹּהֲנִים). אוּנ דִי אִיבֶּערִיגֶע בּוֹימְאֵייל פוּן דִיא קְוָוארְט, עֶסִין דִיא כֹּהֲנִים, זָאגְט רש"י (וּמַה תַּלְמוּד ...ר בַּשֶּׁמֶן בַּשֶּׁמֶן שְׁנֵי פְּעָמִים). וָואס לֶערוּגְט אוּנְז דֶער פָּסוּק מִיט דֶעם וָוס עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּן צְוֵויי מָאהָל דֶעם וָוארְט ...מֶן. (לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים). זָאגְט רש"י דֶער פָּסוּק לֶערוּגְט אוּנְז אַז דִי צְוֵוייטֶע בּוֹימְאֵייל אוּנ דְרִיטֶע בּוֹימְאֵייל וָואס גֵייט אַרוֹס פוּן דִי אֵיילְבִּירְטִין אִיז אוֹיךְ כָּשֵׁר צוּ דִיא מְנָחוֹת נִדִיא אֵיילְבִּירְטֶען וֶוערֶן אֵיין מָאהָל פְּרֶעסְט גֵייט אַרוֹס פוּן זֵיי בּוֹימְאֵייל, נָאכְדֶעם וֶוערֶן זֵיי שְׁטַארְקֶער גֶעפְּרֶעסְט גֵייט נָאךְ אַמָאהָל אַרוֹס בּוֹימְאֵייל, נָאכְדֶעם פְּרֶעסְט מֶען זֵייא נָאךְ שְׁטַארְקֶער גֵייט אַרוֹס בּוֹימְאֵייל אַדְרִיטֶען מָאהָל, צוּ מְנָחוֹת זֶענֶען כָּשֵׁר אַלֶע דְרֵייעֶרְלֵייא ...מְאֵייל. (וְאֵין צָרִיךְ שֶׁמֶן רִאשׁוֹן אֶלָּא לַמְּנוֹרָה). צוּ דִי מְנוֹרָה הָט מֶען גֶעמוּזְט הָאבֶּן נָאר דִיא עֶרְשְׁטֶע בּוֹימְאֵייל. (שֶׁנֶּאֱמַר ...זָךְ). וַוייל בַּיי דִי מְנוֹרָה שְׁטֵייט זָךְ, דִיא בּוֹימְאֵייל זָאל זַיין קְלָארֶע, אוּנ נָאר דִיא עֶרְשְׁטֶע בּוֹימְאֵייל זֶענֶען קְלָארֶע. ...נִינוּ בִּמְנָחוֹת). אוּנ מִיר הָאבֶּן גֶעלֶערוּנְט אִין דִי מַסֶּכֶת מְנָחוֹת, (כָּל הַמְּנָחוֹת הָאֲפוּיוֹת לִפְנֵי קְמִיצָתָן). אַלֶע מְנָחוֹת וָואס ...רִין גֶעבַּאקְט פַאר דִיא קְמִיצָה. (וְנִקְמָצוֹת ע"י פְּתִיתָה). אוּנ נָאךְ דֶעם בַּאקִין צוּ בְּרֶעכְט מֶען דָס גֶעבַּאקְטֶע אוֹיף קְלֵיינֶע ...קְלַאךְ אוּנ דֶר כֹּהֵן גֶעמְט מִיט זַיינֶע דְרֵייא פִינְגֶר אַבִּיסוּל פוּן דִי שְׁטִיקְלַאךְ [אַזוֹ וִוי עֶר טוּהְט בַּייא דִי מֶעהְל] אוּנ לֵייגְט ...א אוֹיף דֶעם פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ. (כּוּלָּן בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר חַלּוֹת). דִי אַלֶע מְנָחוֹת וֶוערִין גֶעבַּאקְט צוּ צֶעהֶן חַלּוֹת. (וְהָאָמוּר ...רְקִיקִין). אוּנ בַּיי דִי מִנְחָה וָואס שְׁטֵייט מֶען זָאל מַאכִין רְקִיקִין קִיכְלַאךְ. (בָּאָה עֶשֶׂר רְקִיקִין). דַארְף מֶען מַאכֶן צֶעהֶן ...לַאךְ: (ה) וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחֲבַת). זָאגְט רש"י (שֶׁאָמַר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַחֲבַת). אֵיינֶער הָט גֶעזָאגְט אִיךְ גֶעם אוֹיף ... אִיךְ זָאל בְּרֵיינְגֶען אַמִנְחָה וָואס וֶוערְט גֶעמַאכְט אוֹיף אַמַחֲבַת. (וּכְלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ). מַחֲבַת אִיז אַזוֹ אַכְּלִי

שפתי חכמים

פי' אלא שאמר סתם הרי עלי מנחה מביא מנחת סולת כדלעיל: מדכתיב וכי תקריב קרבן משמע קרבן אחד והא דכתיב חלות ת ורקיקי מצות וי"ו ורקיקי כמו או: מ פי' דדוקא בלולות ודוקא חים ובוב אין לשאול מה בין אלו לאלו עד שנחלקו בהם חכמים אבל ן דכתיב בקרא חלות בלולות ורקיקי' משוחים אין ראיה דה"א היינו ות היינו משוחים אלא דלגבי חלות שייך בלילה וגבי רקיקים שייך חה ל"פ וכו' ומה בין בלילה למשיח' הבלילה בעודן סולת והמשיחה אפייתן: נ ואע"ג דלעיל כפ' תלוה פרש"י כתית למאור אבל למנחו' שמן כ' כשר וא"כ ל"ל שמן שמן. וי"ל דה"א דהא דבא להכשיר שמן שני ה"מ למנחת נסכי' אבל במנחות עלמן לבלול בשמן או למשוח בשמן פסול מש"ה לריך קרא דשמן שמן: (ד"ד) מתרץ נראה דבא להתיר כאן אף השלישי דה"א למאור בעי' זך דהיינו ראשון ולגבי מנחו' אפשתיה חד דרגא דהיינו אף השני כשר קמ"ל כאן דאף הג' כשר: א מדכתי' כפ' צו גבי לחמי תודה חלות ורקיקי מצות וכתיב בתריה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' וגמרינן תרומה תרומה כתיב הכא תרומ' וכתיב התם תרומת מעשר מה תרומת מעשר דכתיב התם אחד מעשר אף תרומ' דהכא אחד מעשר שאם היו פחות מעשר או יותר מעשר א"א שיהיה עשירית כל מין אלא פרוס והתורה אמרה אחד מכל קרבן

פירוש לתורת אלהים

...שי יְיָ פוּן דִי פַייעֶר אָפֶּער פוּן גָאט: (ד) וְכִי תַקְרִיב ... אַז דוּ וֶועסְט וֶועלִין מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִנְחָה ...פֶּה תַּנּוּר דְהַיינוּ עֶר וֶועט זָאגִין אִיךְ גֶעם אוֹיף מִיר ...ךְ זָאל מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִנְחָה וָואס וֶוערְט ...בַּאקְן אִין אֵיין אוֹבִין זָאל עֶר בְּרֶענְגִין סוֹלֶת חַלּוֹת ...הֶן קוּכֶן פוּן זֶעמִיל מֶעל מַצּוֹת עֶס זָאל זַיין אוּם ...רְטֶע קוּכֶן בְּלוּלוֹת גְמִישְׁט בַּשֶּׁמֶן מִיט אֵייל וּרְקִיקֵי אָדֶער עֶר זָאל בְּרֶענְגִין צֶעהֶן דִינֶע מַצּוֹת וָואס וֶוערִין גֶשְׁמִירְט מִיט אֵייל: (ה) וְאִם אוּנ אוּב מִנְחָה אוֹיף אֵיין פַייעֶר פַאן קָרְבָּנֶךָ וֶועט זַיין דַיין קָרְבָּן כְּלוֹמַר דוּא וֶועסְט זָאגִין אִיךְ וֶועל מַקְרִיב זַיין אַמִנְחָה וָוס וֶוערְט גְבַּאקֶן אוֹיף אַפְּלַאטְשִׁיקֶע פַייעֶר פַאן זָאל עֶר בְּרֶענְגֶן סוֹלֶת זֶעמִיל מֶעל גְמִישְׁט מִיט אֵייל מַצָּה תִהְיֶה עֶס זָאל זַיין פוּן דֶעם מֶעל צֶעהֶן

קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה
תִהְיֶה׃ ו פָּתוֹת אֹתָהּ פִּתִּים וְיָצַקְתָּ
עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הִוא׃ ס שלישי ז וְאִם־
מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן
תֵּעָשֶׂה׃ ח וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה

קוּרְבָּנָךְ סוּלְתָּא דְּפִ
בִּמְשַׁח פַּטִּיר תְּהֵי׃ ו בִּ
יָתַהּ בִּיצוּעִין וּתְרִיק עֲ
מִשְׁחָא מִנְחָתָא הִיא
ז וְאִם מִנְחָתָא דְרַדְ
קוּרְבָּנָךְ סוּלְתָּא בִּמְ
תִּתְעֲבֵד׃ ח וְתַיְתֵי

תו"א קרבנך מנחות עד. סלת בלו
עה. מלה תהיה שם נג
כה: ואם מנחת מנחות עד. מרחשת שם
והבאת את שם ס.

רשב"ם

במנחו' מנין חלותיהם וכמה לבונה וכמה שמן בכל אחת ומהו מחבת ומה היא מרחשת: מרחש'. כלי עמוק ומעשיה רוחשין. אבל מחבת אינו עמוק

בית יהודא

וָואס אִיז גִיוֶעזֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (שֶׁאוֹפִין בּוֹ מִנְחָה זוֹ עַל הָאוּר בַּשֶּׁמֶן). אִין דִי כֵּלִי הָט מֶען אַרַיין גֶעשָׁאטִין דִי מֶעהְל אוּנ אַרַיין גֶעגָאסֶען בּוֹימְאֵייל אוּנ גֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף דֶעם פַייֶער אוּנ גֶעבַּאקְט. (וְהַכְּלִי אֵינוֹ עָמוֹק). דִיא כֵּלִי אִיז נִיט גִוֶועזֶען טִיעף. (אֶלָּא צַף). נָאר פְלַאךְ, (וּמַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה שֶׁבְּתוֹכוֹ קָשִׁין). אוּנ דִי מִנְחָה וָואס אִיז אִין דִי כֵּלִי גֶעבַּאקְט גִוָוארֶען אִיז גִוֶועזֶען הַארְט. (שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהִיא צָפָה). וַוייל דִי כֵּלִי אִיז פְלַאךְ. (הָאוּר שׂוֹרֵף אֶת הַשֶּׁמֶן). בְּרֶענְט אוֹיס דֶער פַייֶער דִי בּוֹימְאֵייל. (וְכוּלָן טְעוּנוֹת שְׁלֹשָׁה מַתָּנוֹת שֶׁמֶן). אִין אַלֶע מִנְחוֹת דַארְף מֶען גֶעבֶּען דְרַייא מָאהְל בּוֹימְאֵייל. (יְצִיקָה). אַרַיין גִיסֶען בּוֹימְאֵייל אִין דִי מֶעהְל. (וּבְלִילָה). אוֹיסְמִישֶׁען דִי מֶעהְל מִיט בּוֹימְאֵייל. (וּמַתַּן שֶׁמֶן בַּכְּלִי קוֹדֶם לַעֲשִׂיָּיתָן). אוּנ אֵיידֶער מֶען מַאכְט דִי מִנְחָה אִין דִי כֵּלִי גִיסְט מֶען אַרַיין אַבִּיסֶעל בּוֹימְאֵייל אִין דִיא כֵּלִי: (סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן). זָאגְט רַשִׁ"י (מְלַמֵּד שֶׁבּ... בְּעוֹדָן סֹלֶת). דֶער פָּסוּק לֶערְנְט מֶען הָאט גֶעדַארְפְט מִישֶׁען דִי מֶעהְל מִיט דִי בּוֹימְאֵייל: (ו) (פָּתוֹת אוֹתָהּ פִּתִּים). מֶען ... דָאס גֶעבַּאקְטֶע צוּבְּרָאכִין אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ, זָאגְט רַשִׁ"י (לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת הַנֶּאֱפוֹת קוֹדֶם קְמִיצָה לִפְתִיתָ...) אַלֶע מְנָחוֹת וָוָאס וֶוערֶען גֶעבַּאקְט פַר דֶער קְמִיצָה, דַארְף מֶען זֵייא פַאר דֶער קְמִיצָה צוּבְּרֶעכִין אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַ... (וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הִיא). זָאגְט רַשִׁ"י (לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת לִיצִיקָה). אוֹיף אַלֶע מְנָחוֹת דַארְף מֶען גִיסֶען בּוֹימְאֵ... (יָכוֹל אַף מִנְחַת מַאֲפֵה תַנּוּר כֵּן). אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוֹיף דִיא מִנְחָה וָואס מֶען בַּאקְט אִין אַהוֹיבִין דַארְף מֶען אוֹיךְ גִ... בּוֹימְאֵייל. (תַּלְמוּד לוֹמַר עָלֶיהָ). זָאגְט דֶער פָּסוּק עָלֶיהָ, אוֹיף אִיר, נָאר אוֹיף דִיא מִנְחָה זָאל מֶען גִיסֶען בּוֹימְאֵ... אוּנ נִיט אוֹיף דִי מִנְחָה וָואס אִיז גֶעבַּקְט אִין אַהוֹיבִין. (אוֹצִיא אֶת הַחַלּוֹת). אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוּב דִי מִנְחָה אִיז גֶעבַּ... חַלּוֹת זָאל מֶען נִיט גִיסֶען אוֹיף זֵיי בּוֹימְאֵייל. (וְלֹא אוֹצִיא אֶת הָרְקִיקִין). אָבֶּער אוֹיף רְקִיקִין, אַז דִיא מִנְחָה גֶעבַּאקְט קִיכְלַאךְ, זָאל מֶען יָא גִיסֶען אוֹיף זֵייא בּוֹימְאֵייל. (תַּלְמוּד לוֹמַר הִיא) זָאגְט דֶער פָּסוּק הִיא, ... נָאר אוֹיף דִיא מִנְחָה זָאל מֶען גִיסֶען בּוֹימְאֵייל, אָבֶּער אוֹיף דִיא מִנְחָה וָואס אִיז גֶעבַּאקְט אִין אַהוֹיבִין ... חַלּוֹת סַיי קִיכְלַאךְ זָאל מֶען אוֹיף זֵייא נִיט גִיסֶען בּוֹימְאֵייל: (ז) (מַרְחֶשֶׁת). זָאגְט רַשִׁ"י (כְּלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ עָמ...) מַרְחֶשֶׁת אִיז אַטִיפֶע כֵּלִי וָואס אִיז גִוֶועזֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עֲמוּקָּה). אוּנ וַוייל דִיא כֵּלִי אִיז טִיעף. (שֶׁ... צָבוּר). בְּלַייבְּט דִי בּוֹימְאֵייל אִין דִיא כֵּלִי. (וְאֵין הָאוּר שׂוֹרְפוֹ). אוּנ דֶער פַייֶער בְּרֶענְט נִיט אוֹיס דִי בּוֹימְאֵייל. (לְפִיכָךְ מַ... מִנְחָה הָעֲשׂוּיָה לְתוֹכָהּ רוֹחֲשִׁין). דְרִיבֶּער דִי מִנְחָה וָואס וֶוערְט גְמַאכְט אִין דִי כֵּלִי שְׁוִוימְט אוֹיף דִיא בּוֹימְאֵייל אוּנ עֶס זֵ... אוֹיס וִויא עֶס קְרִיכְט אוֹיף דִיא בּוֹימְאֵייל. (כָּל דָּבָר רַךְ ע"י מַשְׁקֶה נִרְאֶה כְּרוֹחֵשׁ וּמְנַעֲנֵעַ). יֶעדֶערֶע זַאךְ וָואס אִיז שׁוֹ...

רש"י

במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן והכלי אינו ...
אלא צף ומעש' המנח' שבתוכו קשין שמתוך שהיא צפ...
האור שורף את השמן וכולן טעונו' ג' מתנו' שמן יציק' ו...
ג ומתן שמן ד בכלי קודם עשייתן: סלת בלולה בש...
מלמד שבוללן בעודן סלת: (ו) פתות אותה פתי...
לרבות כל המנחות ה הנאפות קודם קמיצ' לפתיתה: ויצ...
עלי' שמן מנחה הוא. לרבות כל המנחות ליציק' יכול...
מנחת מאפה תנור כן ו ת"ל עלי' אוציא את החלו' ולא א...
את הרקיקין ת"ל הוא: (ז) מרחשת. כלי הוא ...
במקדש עמוק ומתוך שהיא עמוקה שמנ' צבור ואין ה...
שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין לתוכה רוחשין כל דבר...

שפתי חכמים

שיהא החלה או הרקיק שלם ולא פרוס: ב פי' שאינה עמוקה אלא שוליה לפין אלא אוגניה ומתפזר השמן באוגני הכלי ל"א אמלעית קרקעיתה שהוא המקום שמניח בו את המנחה היה מוגבה מלמטה למעלה ובולט כעין כלי זכוכית שלנו שהיא גבוה כעין תל באמצעיתו כשהיו נותנים המנחה על אותו מקום היה נראה כאלו היא צפה כיון שהיה המקום גבוה: ג מדכתיב במנחת מחבת בלולות בשמן ויצקת עליה שמן: ד מדכתיב במנחת מרחשת סלת בשמן תעשה דהיינו מתן שמן והיינו קודם לעשייתן מדכתיב סלת בשמן ואח"כ כתיב תעשה וילפי' קרבנך האמור למעלה מקרבנך האמור למטה במנחת מרחשת ונותנין מה שנא' בזה לזה ומה שנא' בזה לזה כמלא כלן

צריכים בלילה ויליק' ומתן שמן קודם עשייתן וקודם לעשייתן פירושו קודם שנעשה בו כל העיקר דהא כתיב בלולה בשמן וגו' אותה פתים ואח"כ ויצקת א"כ ש"מ דלאחר עשייתן יצוק עליה אלא פירושו קודם להקרבתן: ה פי' לאו מפתות אותה פתים הוא ... מרבה כל המנחות דהא הכא ליכא רבוי דלגופיה איצטריך אלא מ... דקרא דכתיב מנחה הוא הוא דקא דייק דמנחה הוא יתירה ... לרבות כל המנחות לפתיתה והא דכתיב אותו ומשמע מיעוט ד... אותו למעט שתי הלחם ולחם הפנים לפתיתה: ו ומה שמ... בילקה מנחת מאפה תנור ובפתיתה שתי הלחם ולחם הפנים ... כפ' אלו מנחות משום דיליקה יש בו שני מיעוטים עליה והיא מ...

פירוש לתורת אלהים

מַצּוֹת: (ו) פָּתוֹת אוּנ מֶען זָאל זֵיא צוּ בְּרֶעקְלֶען אוֹיף בְּרֶעקְלֶךְ וְיָצַקְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט אוֹיף אִיר גִיסֶען אֵייל מִנְחָה דָם אִיז אַמִּנְחָה: (ז) וְאִם אוּב דוּ הָאסְט מְנַדֵּב גִיוֶועזֶען מִנְחַת דַיין קָרְבָּן זָאל זַיין אַמִּנְחָה וָוָאס וֶוערְט גְּפְרֶעגִילְט אִין אֵיין טוֹפֶּע פַאן סוֹלֶת בַּשֶּׁמֶן וֶוע... מֶעל מִיט אֵייל תֵּעָשֶׂה זָאל זִיא גְמַאכְט וֶוערֶ... (ח) וְהֵבֵאתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט בְּרֶענְגֶען דִיא מִנְחָה ... יֵעָשֶׂה וָוָאס וֶועט גְמַאכְט וֶוערֶען פוּן אֵיין מִין פוּן ...

אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה
וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה
אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ י וְהַנּוֹתֶרֶת
מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ יא כָּל־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה
חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־

אונקלוס

מִנְחָתָא דִי יִתְעֲבֵיד
מֵאִלֵּין קֳדָם יְיָ וִיקָרְבִינַּהּ
לְוָת כַּהֲנָא וִיקָרְבִינַּהּ
לְמַדְבְּחָא׃ ט וְיַפְרֵישׁ
כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת
אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ׃ י וּדְאִשְׁתְּאַר מִן
מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין מִקֻּרְבְּנַיָּא
דַּיְיָ׃ יא כָּל מִנְחָתָא דִי
תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לָא
תִתְעֲבֵיד חֲמִיעַ אֲרֵי כָּל
חֲמִיר וְכָל דְּבַשׁ לָא

ע"א והקריבה סוטה יד מנחות מב. והגישה סוטה שם זבחים פג מד מנחות פא. והרים הכהן מנחות ט כח. המנחה מנחות נז. לא תעשה שם ה קיא מנחות נה נו. כי כל שאור פסחים מג יומא מז יבמות ק נדר לו סוטה כג שבועות יב זבחים עו מנחות נז נח:

בעל הטורים

תעשה חמץ. לפי שיצר הרע דומה לשאור ומטעם זה ג"כ הזהיר

רשב"ם

באות מצה כמ"ש בצו את אהרן: (יא) וכל דבש. פירות האילן תמרים

רש"י

מתקה כרוקה ומנענע: (ח) אשר יעשה מאלה. אחד מן המינים הללו: והקריבה. בעליה אל הכהן: והגישה. הכהן: אל המזבח. מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח: (ט) את אזכרתה. הוא הקומץ: (יא) וכל דבש. כל מתיקת פרי קרוי דבש:

בית יהודא

גְקְנֶעטִין דורךְ די מַשְׁקֶה וָוס אִיז אִינְוֵוייניג וְאוּנ עֶס שְׁווִימְט אוֹיף בּוֹימְאֵייל] זֶעהְט אוּם וְוי עֶס קְרִיכְט אוּנ שָׁאקִילְט זִיךְ הִין אוּנ צוּרִיק: (ח) [אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה]. אַלֶע מְנָחוֹת וָוס וָועט גְמַאכְט וֶוערִין. (מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלָּלוּ). פוּן אֵיינֶעם פוּן דִי מִינִים: [וְהִקְרִיבָהּ, בְּעָלֶיהָ אֶל הַכֹּהֵן]. זָאל דֶער בַּעַל הַבַּיִת טְרָאגִין דִיא מִנְחָה צוּם כֹּהֵן: [וְהִגִּישָׁהּ, הַכֹּהֵן: וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ]. אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל גֶעגֶענֶען [צוּ טְרָאגִין] דִי מִנְחָה צוּם מִזְבֵּחַ. (מַגִּישָׁהּ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ). עֶר גֶעענְט דִיא מִנְחָה צוּם ווִינְקִיל דָרוֹם מַעֲרָב פוּן מִזְבֵּחַ: (ט) [אֶת אַזְכָּרָתָהּ]. אִיר דֶערְמַאנוּנְג. (הוּא הַקּוֹמֶץ). דָס אִיז בִּיסוּל וָוס עֶר נֶעמְט אַרָאפּ פוּן דִי מִנְחָה אוּנ פַר בְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (יא) [וְכָל דְּבַשׁ]. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט נָאר הָאנִיק פוּן בִּינֶען נָאר מֶען מֵיינְט אַלִי זִיסְקֵייט דִיא זִיסְקֵייט וָואס רִינְט פוּן דִי טֵייטְלֶען אוּנ פוּן דִי פַייגֶן, דָס הָט דִיא תּוֹרָה דְּבַשׁ. (כָּל מְתִיקַת פְּרִי קָרוּי דְּבַשׁ). אַלֶע זִיסְקֵייט וָואס גֵייט אַרוֹס פוּן אֵפֵּרִי וֶוערְט גֶערוּפִין דְּבַשׁ נִפוּן

דעת זקנים מבעלי התוספות

כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. לפי שאמר הקב"ה

שפתי חכמים

מנחת מאפה תנור שיש בה שני מינים חלות ורקיקים. ופתיתה שאין בה אלא חדא מיעוטא אותה ממעט שתי הלחם ולחם הפנים שאין בים אלא חדא מיעוטא: ז שאין המנחה טעונה הגשה למזבח רק כשהוא אחד מהמינים הנזכרים שהם מנחת הסלת ומאפה תנור ומחבת והמרחשת וכו': ח לא שהמקריב הוא המגיש כמובן דאם כן מאי והקריבה אל הכהן כהן בהקרבה מאי עבידתיה: ט מדכתיב כפי הקרב אותה וגו' לפני ה' אל פני המזבח ודרשינן מדכתיב לפני משמע שצריכה הגשה למערבו של מזבח שהוא כלפי פתח ההיכל שהוא לפני ה' ומדכתיב אל פני המזבח משמע בדרומה של מזבח שהכבש שם כי מקום פתח הבית הוא פני הבית והא כיצד שמע מינה שהוא בקרן מערבית דרומית של מזבח: י מדכתיב לעיל מיניה והרים הכהן מן המנחה וכתיב בתריה את אזכרתה והקטיר המזבחה: כ ממה שאמר בסמוך שמביאים ביכורים מתמרים ותאנים ואט היה כל דבש לא תקטירו פירושו דבש דבורים מהו שנא' אח"כ קרבן

פירוש לתורת אלהים

נים וָוס אוֹבֶן אִיז גְשְׁטַאנִין לַייָ צוּ גָאט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיבָהּ אוּנ דֶר בַּעַל הַבַּיִת פוּן דֶר מִנְחָה זָאל גֶנֶעהְנֶן זִיא צוּ דֶעם כֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זִיא גֶנֶעהְנֶן צוּם מִזְבֵּחַ: (ט) וְהֵרִים אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוֹיף הֵייבֶּן עֶר זָאל אַרָאפּ נֶעמֶן פוּן דֶער מִנְחָה אַזְכָּרָתָהּ אִיר גֶדֶערְבֶענִישׁ דֶעם קוֹמֶץ אַזוֹ וְוִיא אוֹבֶן אִיז גְשְׁטַאנִין וְהִקְטִיר אוּנ עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין דֶעם קוֹמֶץ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (י) וְהַנּוֹתֶרֶת אוּנ וָואס וֶועט בְּלַייבֶּן פוּן דֶער מִנְחָה נָאךְ דֶעם אַז דֶער כֹּהֵן הָט דֶעם קוֹמֶץ אַרָאפּ גְנוּמֶען זָאל דָאס זַיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער קֹדֶשׁ קָדָשִׁים דָס אִיז גַאנְץ הֵיילִיג מֵאִשֵּׁי פוּן דִיא פַייעֶר אָפֶּער פוּן גָאט: (יא) כָּל אַלֶע מְנָחוֹת אֲשֶׁר וָוס אִיר וֶועט מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט לֹא תֵעָשֶׂה זָאל נִיט גְמַאכְט וֶוערִין פוּן חָמֵץ כִּי וָוארוּם כָּל שְׂאֹר אַלֶערְלֵייא זוֹיעֶרְטֵייג וְכָל דְּבַשׁ אוּנ אַלֶערְלֵיי הָאנִיק לֹא תַקְטִירוּ זָאלְט אִיר נִיט מַקְטִיר זַיין אִשֶּׁה לַייָ אַפַייעֶר אָפֶּער צוּ גָאט וָואס דֶען מֶעגְט

מצות השם

(קיז) (כִּי כָל שְׂאוֹר וגו') דָאס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט קֵיין זוֹיעֶרְטֵייג אוּנ קֵיין הָאנִיג אוֹיךְ קֵיין זַאפְט פוּן פֵּירוֹת מַקְרִיב זַיין פַר גָאט אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת):

תַּקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃
יב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם
לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ
נִיחֹחַ׃ יג וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח
תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית
אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־
קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח׃ ס יד וְאִם־

אונקלוס

תַּסְּקוּן מִנֵּיהּ קוּר...
קֳדָם יְיָ׃ יב קוּרְבַּן ...
תְּקָרְבוּן יָתְהוֹן קֳדָ...
וּלְמַדְבְּחָא לָא יִתַּ...
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא׃ י...
קוּרְבַּן מִנְחָתָךְ בְּמִ...
תִּמְלַח וְלָא תְבַטֵּל
קְיָם אֱלָהָךְ מֵעַל מִנְ...
עַל כָּל קוּרְבָּנָךְ תְּ...
מִלְחָא׃ יד וְאִם תְּ...

תו"א לא תקטירו מנחות קז תמו... קרבן ראשית זבחים עז מנחות... פד. ואל המזבח זבחים סז מנחות נז. ר... יומא מז סוטה כג זבחים עז מנחות... קרבן סוטה טו מנחות כ כח. ולא תשבית ברכות ה. על כל קרבנך מנחות כ: ואם תקריב מנחות ...

רשב"ם

קרויין דבש: (יב) קרבן ראשית. שתי הלחם בעצרת הקרויין מנחה חדשה, ובכורי פירות המפורשים בכי תבא: תקריבו אותם לה'. בעזרה תביאו אותם לתנופה ולא לקרבן המזבח: (יד) ואם תקריב. לכשתקריב מנחת העומר:

בעל הטורים

על הדבש סי"ר הרע מתיק לאדם כדבש: וכל קרבן מנחתך במלח ... ג"פ הזכיר מלח בפסוק משום דבג' מקומות המלח נתון בלשכת המ... הכבש ועל המזבח: תקריב מלח. בגי' זה יהיה מלח מסל...

רש"י

(יב) קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן ה... ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם של עצרת הבאים מן ה... שנאמר חמץ תאפינה ובכורים מן הדבש כמו בכורי ת... ותמרים: (יג) מלח ברית. שהברית כרותה למלח מששת... בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במ... וניסוך המים בחג: על כל קרבנך. על עולת ב... ועוף ואימורי כל הקדשים כולן: (יד) ואם תקריב...

בית יהודא

דֶעסְט וֶועגֶין הָאנִיק פוּן בִּינֶען טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (יב) (קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ). דֶעם קָרְבָּן וָואס וֶוערְט גֶערוּפִין רֵאשִׁית מֶעג מֶען מַקְרִיב זַיין חָמֵץ אוּנ דְבַשׁ, זָאגְט רש"י (מַה יֵשׁ לְךָ לְהָבִיא מִן הַשְּׂאוֹר וּמִן הַדְּבַשׁ) וֶועלְכֶע קָרְבָּנוֹת מֶעג מֶען מַקְרִיב זַיין פוּן שְׂאוֹר אוּנ פוּן דְבַשׁ, דָאס אִיז קָרְבַּן רֵאשִׁית (שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֶרֶת הַבָּאִים מִן הַשְּׂאוֹר) דִי צְוַוייא בְּרוֹיט (חַלּוֹת) וָואס מֶען בְּרֶענְגְט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין דֶעם יוֹם טוֹב שְׁבוּעוֹת זֶענֶען גֶבַּאקְט חָמֵץ (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (חָמֵץ תֵּאָפֶינָה) דִיא צְוַוייא חַלּוֹת זָאל גֶעבַּאקְט וֶוערִין חָמֵץ (וּבִכּוּרִים מִן הַדְּבַשׁ) בּ... בְּרֶענְגְט מֶען פוּן הָאנִיק (כְּמוֹ בִכּוּרֵי תְאֵנִים וּתְמָרִים) מֶען בְּרֶענְגְט בִּכּוּרִים פוּן פֵייגִין פוּן טֵייטְלֶען: (יג) וּמֶלַח בְּ... זָאגְט רש"י (שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לְמֶלַח מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית) אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע זֶעקְס טֶעג וֶוען גָאט הָט בַּשַׁאפִין דִיא ... הָט עֶר צוּא גֶזָאגְט דִי זַאלְץ מֶען זָאל פוּן זִייא מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (שֶׁהוּבְטְחוּ הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים לִיקָּרֵב בַּמִּזְבֵּחַ) אוּנְטֶערְשְׁטֶע וַואסֶער זֶענֶען צוּא גֶזָאגְט גֶוָוארִין פוּן הקב"ה מֶען זָאל פוּן זֵיי מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (בַּמֶּלַח) ... זָאל קוּמֶען אוֹיף דִיא קָרְבָּנוֹת וַואלְץ אִיז פוּן וַואסֶער) (וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם בֶּחָג) אוּנ סוּכּוֹת זָאל מֶען גִיסֶען ווַאסֶער אוֹיף דֶעם מִ... (עַל כָּל קָרְבָּנְךָ). אוֹיף אַלֶע קָרְבָּנוֹת זָאלְסְטוּ שִׁיטֶען זַאלְץ (עַל עוֹלוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף וְאֵימוּרֵי כָּל הַקֳּדָשִׁים כּוּלָּן) אוֹיף עוֹלוֹת פוּן אַבְּהֵמָה אוּנ אַעוֹף אוּנ דִי חֵלֶב פוּן אַלִי קָרְבָּנוֹת זָאל מֶען שִׁיטֶען זַאלְץ: (יד) (וְאִם תַּקְרִיב). זָאגְט ר... (הֲרֵי אִם מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן כִּי) דֶער וָוארְט אִם אִיז דֶער טַייטְשׁ כִּי, דָאס מֵיינְט מֶען כַּאֲשֶׁר, עֶס אִיז גְלַייךְ וִויא עֶס וָו...

שפתי חכמים

ראשית תקריבו כלומר אפי' מן הדבש ואף ביכורים אינן באים מדבש דבורים אלא ודאי כל מתיקת פרי קרוי דבש: א פי' ע"י מלח המים

דעת זקנים מבעלי התוספות

על כל קרבנך תקריב מלח והללו אין מקבלין מלח: (יג) תשבית מלח. לפי שהוא דבר המתקיים להודיע כי הקר... ברית לעולם לכפרה ולא לצורך הקב"ה שהרי אין לפניו לא א... ולא שתייה אלא לזכו' בהם את ישראל כי כשאדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו ויודע שהוא נקי מחטאו הוא נזהר אחרי כן מלח... ומלהיות עוד מלוכלך בעבירו' אבל אם לא היה מתכפר היה מוסיף לחטוא כמו שאחז"ל כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הו...

מצות השם

(קיח) (וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח וגו') דָס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז אַלִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען בְּרֶענְגְט טָארֶען דִיא כֹּהֲנִים נִיט מַקְרִיב זַיין אָן זַאלְץ אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת):

(קיט) (עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח) דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אַלִי קָרְבָּנוֹת מוּז מֶען אִין דֶעם פְלֵייש אוֹיךְ אִין אַלִי מִנְחוֹת אַרַיין טָאן זַאלְץ אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת):

פירוש לתורת אלהים

אִיר בְּרֶענְגִין פוּן זֵיי עֶר טֵייג: (יב) קָרְבַּן וָואס זֶענְט מַקְרִיב פוּן אַייעֶר עֶרְשְׁטֶע תְּבוּאָה וָוס וֶוע... צוּם עֶרְשְׁטֶ...ן פַּארְטִיג דָאס מֵיינְט מֶען דִי צְוֵ... בְּרוֹט וָוס מֶען בְּרֶענְגְט שָׁבוּעוֹת אִין בִיהמ"ק מֶ... אִיר בְּרֶענְגִין פוּן זֵייעֶר טֵייג אוּנ דִי בִּכּוּרִים מִ... אִיר בְּרֶענְגֶן פוּן הָאנִיק דְהַיְינוּ טֵייטְלֶען וָואס רִינְט פוּן זֵיי הָאנִיק אָבֶער וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ אַקָרְבָּן לֹא יַעֲלוּ זָאלֶן זֵיי נִיט גֶבְּרַאכְט וֶוערֶען לְרֵיחַ נִיחוֹחַ צוּ אַגְשְׁמַאקֶען רֵיחַ: (יג) וְכָל אוּנ אַלֶע דִי קָרְבַּן מִנְחוֹת בַּמֶּלַח מִיט זַאלְץ תִּמְלָח זָאלְסְטוּ זַאלְצֶן וְלֹא תַשְׁבִּית אוּנ דוּ זָאלְסְט נִיט פַר שְׁטֶערֶען מֶלַח זַא... בְּרִית אֱלֹהֶיךָ וָוס דַיין גָאט הָאט כּוֹרֵת בְּרִית גֶוֶוען מִיט דֶעם זַאלְץ אַז מֶען זָאל זִיא מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶ... מִזְבֵּחַ עַל אוֹיף אַלֶע דַיינֶע קָרְבָּנוֹת תַּקְרִיב זָאלְסְטוּ גִינֶעהְנֶען זַאלְץ: (יד) וְאִם תַּקְרִיב אוּנ אַז עֶס וָו...

קומען

תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה
אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל
תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ׃
טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ
לְבֹנָה מִנְחָה הִוא׃ טז וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן

אונקלוס

ת בכורין קדם יי
ב קלי בנור פירוכין
ן תקריב ית מנחת
רך: טו ותתן עלה
א ותשוי עלה
תא מנחתא היא:
כהנא ית אדכרתה

אביב מנחות כו סה מא פד. כרמל סבס קה מנחות סד סו. תקריב את גג פד. ונתת עליה מנחות כט. והקטיר סוטה מו.

רשב"ם גרש. כמו ויגרם בחצץ שהוא מחון ברחים של גרוסות:

רש"י

שמם בל' עי ב שהרי אין זה רשות שהרי במנחת הכתוב מדבר שהיא חובה וכן ואם יהיה ג היובל וגו': בכורים. במנחת העומר הכתוב מדבר ד שהיא אביב בשעת בישול התבוא' ומן השעורים היא נא' כאן אביב ונא' להלן כי השעור' אביב: קלוי . שמיבשין אותו על האור באביב של קלאי' [פירש"י ת שם הכלי של מוכרי קליות] שאלולי כן אינה נטחנת ס לפי שהיא לחה: גרש כרמל. גרוס' בעודה לחה: ל' שביר' וטחינה גורסה בריחי' של גרוסו' כמו ויגרם כן גרסה נפשי: כרמל. בעוד הכר מלא ה שהתבוא' ומלא' בקשין שלה ועל כן נקראים המלילו' כרמל וכן

בית יהודא

גשטאנען כאשר תקריב, ווען דו וועסט מקריב זיין מנחת בכורים זאל זיין אביב וגו'. אונ מען קען ניט טייטשין אם, אויב, אויב דוא וועסט מקריב זיין מנחת בכורים, זעהט אוס עס קען זיין מען זאל ניט מקריב זיין די מנחת בכורים (שהרי אין זה רשות) דער קרבן מנחת בכורים איז דאך ניט וויא מען וויל, נאר מען מוז אים מקריב זיין (שבדברי במנחת העומר הכתוב מדבר) דר פסוק שמועסט דאך פון מנחת העומר ומנחת בכורים מיינט מען דעם עומר (שהיא חובה) דעם עומר מוז מען דאך מקריב זיין וכן אם יהיה היובל) מיינט מען אויך כאשר יהיה יובל, ווען עס וועט זיין יובל: (מנחת בכורים). זאגט רש"י (במנחת העומר הכתוב מדבר) דר פסוק שמועסט פון דעם עומר (שהיא באת

זיא קומט פון תבואה וואס איז נאר ווס צייטיג גוואורין (בשעת בישול התבואה) אין דיא צייט ווען תבואה ווערט (ומן השעורים היא באה) אונ די מנחה איז פון גערשטין (נאמר כאן אביב ונאמר להלן כי השעורה אביב) דא שטייט דיא זאל זיין פון אביב, אונ דארטען שטייט כי השעורה אביב, די גערשטין איז אביב, זעהן מיר אז אביב מיינט ערשטין: (קלוי באש). זאגט רש"י (שמיבשין אותן על האור באביב של קלאים) מען לייגט אריין דיא גערשטין כלי אונ מען טריקנט זייא אויף דעם פייער (שאלולי כן) וואורום אז מען וועט זיי ניט טריקענן (אינה נטחנת בריחים) מען ניט קענען מאלין די גערשטין אין די מיהל (לפי שהיא לחה) ווייל דיא קערנער זענען פייכט אונ ווייך ופירש במנחות, אין דיא מסכת מנחות זאגט רש"י (שם הכלי של מוכרי קליות) די מענטשין וואס פר קויפין געטריקענטע האבין זיי אכלי וואס אין איר טריקענן זיי די קערנער אונ דיא כלי הייסט אביב: (גרש כרמל). זאגט רש"י בעודה לחה) דיא קערנער ווערין צו בראכין וגעמאהלין) ווען זיי זענען נאך אביסעל פייכט אונ ווייך: (גרש). זאגט (לשון שבירה וטחינה) גרש מיינט מען צו בראכין צו מאהלין (גורסה בריחים של גרוסות) מען צו ברעכט דיא קערנער ען מאהלט זיי אין די מיהל־שטיינער וואס מען מאהלט אין זיי תבואה (כמו) ווי עס שטייט אין פסוק (ויגרם בחצץ) צו בראכין מיט קליינע שטיינדליך מיינע ציין (וכן גרסה נפשי) ער האט מיך צו בראכן: (כרמל). זאגט רש"י איז צווייא ווערטער "כר מלא", מען זאל נעמען דיא גערשטין (בעוד הכר מלא) ווען די קערנער זענען פוהל וויא עלע (שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה) ווען דיא תבואה איז פייכט אונ דיא קערנער זענען פוהל שטרויא (ועל כן נקראים המלילות כרמל) דריבר ווערן דיא פייכטע קערנער גרופן כרמל, ווייל זייא זענען פוהל וויא

דעת זקנים מבעלי התוספות

רה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר. משל לאדם שבגדיו אינו משמרן מן הטיט אבל אדם שבגדיו נקיים ויפים משמרן נוף ועל זה אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכן אז"ל מקום לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות נפו בחטא וגם צוה הרבה מצות שמן הדין אדם משמרן וצוה אותם הקב"ה כדי להרבות בשכרן של ישראל:

שפתי חכמים

נקרבים במזבח כי המלח מתולדות המים: ב ולזו אני יכול לפרש חובה: ג והא דלעיל סוף פ' יתרו לא הכיא כי אם ג' ולא הביא זה י"ל דלעיל פי' אליבא דר"י והכא פי' אליבא דר"ס דפי' כאי ואם יהיה היובל חובה: ד פי' שנתן ט סימנים האחד שבאם אביב שפירוש בשעת בישול התבואות דהיינו בתחלת הקציר והשני שהיא באה מן השעורים מג"ש דאביב אביב: ה פי' שמלת כרמל מלה מורכבת כר

פירוש לתורת אלהים

די צייט ווס דו מוזט מקריב זיין דיא מנחה בכורים צו גאט דם מיינט מען דעם עומר ווס ברענגט אום פסח זאל זיא זיין פון גערשטען ווס ווערט ערשט צייטיג קלוי באש זיא זאל זיין קענט איבער פייער גרש עס זאל זיין גראב יין כרמל בשעת די תבואה איז נאך ווייך אונ ש אונ איז פול אין די זאנגן פון אזו אתבואה : זאלסטו מקריב זיין את מנחת דיא מנחה פון דיינע בכורים: (טו) ונתת אונ דו זאלסט געבן אויף איר אייל ושמת אונ דו זאלסט טאן אויף איר ווארוך מנחה זיא איז אמנחה זיא האט דעם דין ווי איין אנדרי מנחה מען זאל פון איר אראפ געמען אקומץ ווי פון איין אנדערי מנחה: (טז) והקטיר אונ דער כהן זאל מקריב זיין איר גדעכעניש דס מיינט מען דעם קומץ מגרשה פון איר גראב גמאלעני תבואה ומשמנה אונ פון איר אייל ווס מען האט אויף איר

אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׂהּ וּמִשַּׁמְנָהּ
עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ פ
רביעי ג א וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ
אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר
אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי
יְהוָה׃ ב וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ
וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ ג וְהִקְרִיב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב

אונקלוס

מִפֵּרוּכַהּ וּמִמִּשְׁחַהּ עַל
לְבוֹנְתַהּ קוּרְבָּנָא קֳדָם
ג א וְאִם נִכְסַת קוּדְשַׁ
קוּרְבָּנֵיהּ אִם מִן תּוֹ
הוּא מְקָרֵב אִם דְּכַר
נוּקְבָא שְׁלִים יְקָרְבִינֵּ
קֳדָם יְיָ׃ ב וְיִסְמוֹךְ יְדֵ
עַל רֵישׁ קוּרְבָּנֵ
וְיִכְסְנֵיהּ בִּתְרַע מַשְׁ
זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲ
כַּהֲנַיָּא יָת דְּמָא
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹ
ג וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְשַׁ
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא

תו"א מגרשה מנחות יט כז. כל
כז. ואם זבח זבחים ד המ
שלמים קרבנו זבחים כט. קרבנו מנחו
ערכין ב תמורה ב. אם מן הבקר בכורות
אם זכר בכורות טו כו תמורה טז יז
יקריבנו ערכין ב תמורה ב. ושחטו עירו
יומא מה סב נזיר מה קידושין כז זבחים
מנחות ח. את החלב חולין מט. ואת בכורו

רשב"ם

(א) שלמים. מאחר שאינו לשון עולה אינו כליל אלא ל' שלמים. שמשמע ל' נדר וצריך לשלם את נדריו שהוא ל' תשלומים או יהא דינו כמו שמפרש והולך. ורבותינו פירשו לשון שלום שהכל זכין בו אימוריו לגבוה חזה ושוק

בעל הטורים

וסמך ידו כתיב בבקר. וכאן וכעז כתיב את ידו לפי שהבק־ ויכול לסבול הסמיכה שצריך לסמוך עליו בכל כחו מה שאין כן בצאן לכך נא' את דמשמע ברפיון. בבקר כתיב אם זכר אם נקבה ו

כתיב זכר או נקבה לפי שהוצרך או לרבות הפלגש ואם לא משמע רבוי ובעז לא הזכיר כלל זכר ונקבה לפי שעז מנהגו לעולם להוליד ונקבה יחד ומסתמא ישהוט הזכר וישאיר הנקבה לפרנסת ביתו. בבן בקר כתיב והקטירו אותו בני אהרן ל' רבי' וכאן כתיב והקטירו לפי שבן בקר צריך הרבה כהנים: את החלב המכס׳ את הקרב. לפי שבא לכפר על החטא שעשה מתנות רוב שוגגו כדכתיב

בית יהודא

אַקִישֶׁעלֶע (וְכֵן כַּרְמֶל בְּצִקְלוֹנוֹ) עֶר הָט גִבְּרֶענְגְט וַוייכֶע קֶערְנֶר אִין זַיין טַארְבֶּע (מלכים ב ד): (א) (שְׁלָמִים). זָאגְט רש"י דֶעם קָרְבָּן רוּפְט מֶען שְׁלָמִים (שֶׁמַּטִּילִים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם) זַייא מַאכֶען שָׁלוֹם וּפְרִידֶען אוֹיף דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט *) (דָּבָר אַחֵר שְׁלָמִים) נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז דְרִיבֶּער רוּפְט מֶען דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם (שָׁלוֹם לַמִּזְבֵּחַ וְלַכֹּהֲנִים וְלַבְּעָלִים) פוּן דֶעם קָרְבָּן זֶענֶען אַלֶע צוּ פְרִידֶען, אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ שְׁפְּרִיצְט מֶען דִי בְּלוּט אוּנ מֶען פַארְבְּרֶענְט דִיא חֵלֶב, בְּרוּסְט אוּנ דִי רֶעכְטֶע פָּאלְקֶע גִיט מֶען דֶעם כֹּהֵן, אוּנ דִיא אִיבֶּערִיגֶע פְלֵייש גִיט מֶען דֶעם בַּעַל הַבַּיִת, הָאבֶּן אַלֶע דֶעם קָרְבָּן: (ג) וְאֵת כָּל הַחֵלֶב וגו׳. זָאגְט רש"י (לְהָבִיא חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּבָה) דִי חֵלֶב וָואס אִיז אוֹיף דֶעם מָאגֶען דַארְף

רש"י

כרמל בצקלונו: (א) שלמים. שמטילים שלום בעולם שלמי' שיש בהם שלום למזבח ולכהני' ולבעלי': ואת החלב וגו'. להביא חלב שעל הקבה ו דברי רבי ישמ

שפתי חכמים

מלא: ו פי' וכ"ש של הדקן שיש בה ב' סימנים של איסור שהן תותב וקרוס ונקלף ולר"ע דקה דקין משום שיש בה ב' סימנים

פירוש לתורת אלהים

גִיגֶעבֶּען עַל כָּל לְבֹנָתָהּ מִיט גָאר אִיר וַוארִיךְ אִשֶּׁה אַפֵּייעֶר אָפֶּער לַיְיָ צוּ גָאט: (א) וְאִם אוּנ אוֹיבּ עֶר וֶועט וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן שְׁלָמִים צוּ גָאט אִם מִן הַבָּקָר אוֹיבּ עֶר וֶועט וֶועלֶען מַקְרִיב זַיין דִיא שְׁלָמִים פוּן רִינְדֶער אִם סַייא עֶר וִויל בְּרֶענְגֶען אַזָכָר אִם סַייא עֶר וִויל בְּרֶענְגֶען אַנְקֵבָה תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר אִים גְעהְנֶען פַר גָאט: (ב) וְסָמַךְ יָדוֹ אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דֶעם קָרְבָּן זָאל אָן לֶעהְנֶען זַיין הַאנְט עַל רֹאשׁ אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם קָרְבָּן פַ דֶער שְׁחִיטָה אוּנ תֵּיכֶף נָאךְ דֶעם אָן לֶעהְנֶען וַיְ זָאל מֶען אִים שֶׁעכְטֶין פֶּתַח פַאר דֶער טִיר פוּן דֶ אוֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן דִי כֹּהֲ זָאלֶן שְׁפְּרֶענְגֶען אֶת הַדָּם דֶם בְּלוּט אַרוּם דֶעם מִזְ (ג) וְהִקְרִיב אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גְעֶנֶעהֶמֶען פוּן דֶ שֶׁעכְטוּנְג פוּן דִי שְׁלָמִים אַפֵּייעֶר אָפֶּער צוּ גָאט הַחֵלֶב דָם פֶּעטְקֵייט הַמְכַסֶּה וָואס דֶעקְט צוּא דֶ

אינוויינִיגְקְטע

*) הערה ווארום אקרבן שלמים ווערט גברענגט ווען איינער מאכט אסעודה וועגען אשמחה, צוא לובען הקב"ה אוף דיא טובה אונ דעם חסד הקב"ה האט מיט אים גטאהן אונ אלע געסט וואס זענען בייא דיא סעודה לובען צוא הקב"ה אונ זענען צופרידען מיט דיא מעשי הקב"ה, דריבער רופט מען דעם קרבן שלמים:

אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ ד וְאֵת שְׁתֵּי
הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן
אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת
עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃
ה וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה
עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ
ו וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח
שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים

אונקלוס

תַרְבָּא דִי עַל גַוָא׃
ת תַרְתֵּין כּוּלְיָן וְיַת
בָא דִי עֲלֵיהֶן דִי עַל
וַיָא וְיַת חַצְרָא דְעַל
דָא עַל כּוּלְיָתָא
ינָה׃ ה וְיַסְּקוּן יָתֵיהּ
אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא עַל
תָא דִי עַל אָעַיָא דִי
אֶשָּׁתָא קוּרְבַּן
תְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
ם מִן עָנָא קוּרְבָּנֵיהּ
ת קוּדְשַׁיָא קֳדָם יְיָ
אוֹ נוּקְבָא שַׁלְמִין ו

יסירנה שם. והקטירו פסחים סד
והקטירו אותו קידושין לו מנחות ט.
זבחים ח ט מנחות פג תמורה כ.

בעל הטורים

ית וכתיב ויסמן ישורון ויבעט לכך מביא החלב וכאלו הקריב

רש"י

קיבה אומר להביא חלב שעל הדקין: (ד) הכסלים. ״ן בלעז] שהחלב שעל הכליו׳ כשהבהמה חיה הוא הכסלים והם מלמטה וזהו החלב שתח׳ המתנים שקורין לונבילו״ש לובן הנרא׳ למעלה בגובה הכסלי׳ ובתחתיתו חופהו: היותרת. הוא דופן המסך ש שקורין איברי״ש רמי חצרא דכבדא: על הכבד. שיטול מן הכבד ועם ח ובמקום אחר הוא ט או׳ ואת היותרת מן : על הכבד על הכליות. לבד מן הכבד ולבד מן י יסירנה לזו: (ה) על העולה. מלבד העולה למדנו

רשב"ם

לכהנים בשרו נאכל לבעלים: (ד) היתרת. שמייתר וגדל על הכבד

בית יהודא

א׳ך פארברענגען אויף דעם מִזְבֵּחַ (דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל) אזוי זאגט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא זאגט (לְהָבִיא חֵלֶב שֶׁעַל הַדַּקִּין) די חֵלֶב וואס אויף דיא דינע קישקעס זאל מען אויך פאר ברענגען אויף דעם מִזְבֵּחַ: (ד) וְהַכְּסָלִים. זאגט רש"י פלאנקען בלעז (שֶׁהַחֵלֶב שֶׁעַל הַכְּלָיוֹת) דיא חֵלֶב וואס זענען אויף די נירען (כְּשֶׁהַבְּהֵמָה חַיָּה) ווען דיא בְּהֵמָה לעבט (הוּא בְּגוֹבַהּ הַכְּסָלִים) איז די חֵלֶב אין דערהייך אויף די נירען (וְהֵן מִלְּמַטָּה) אונ די נירען זענען אונטען (וְזֶהוּ הַחֵלֶב שֶׁתַּחַת הַמָּתְנַיִם) דם איז די חֵלֶב וואס איז אונטער די לענדין (שֶׁקּוֹרִין בלעז לונבילוש) דיא חֵלֶב רופט מען לונבילוש (לוֹבֶן הַנִּרְאֶה לְמַעְלָה בְּגוֹבַהּ

ם) ווייסע חֵלֶב וואס ווערט געזעהן הויבין אויף די הייך פון די פלאנקין (וּבְתַחְתִּיתוֹ הַבָּשָׂר חוֹפֵהוּ) אונ אונטען איז דיא דעקט מיט פלייש: (הַיּוֹתֶרֶת) . זאגט רש"י (הוּא דוֹפֶן הַמָּסָךְ) דם איז ווי אנוואנט וואס איז ווי אפארהאנג וואס איז ען די קישקעס אונ דיעם ארט וואו דר מענטש ציהט דעם אטעם (וּבְלָשׁוֹן אֲרַמִּי חַצְרָא דְּכַבְדָּא) אין דיא גמרא רופט אס חַצְרָא דְּכַבְדָּא (עיין רשב"ם וּמְפָרְשִׁים): (עַל הַכָּבֵד) . זאגט רש"י (שֶׁיִּטּוֹל מִן הַכָּבֵד עִמָּהּ מְעַט) ער זאל נעמען ל פון די לעבער צו דעם יוֹתֶרֶת (וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר) אויף איין אנדר ארט זאגט דער פָּסוּק (וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת מִן מען זאל נעמען דעם יוֹתֶרֶת אונ אשטיקל פון דיא לעבר אויך צום יוֹתֶרֶת: (עַל הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיוֹת) . זאגט רש"י יינט (לְבַד מִן הַכָּבֵד וּלְבַד מִן הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה לְזוֹ) ער זאל נעמען דעם יוֹתֶרֶת אויסער דיא לעבר אונ אויסר דיא נירען: הָעֹ׳ ה). זאגט רש"י מען מיינט (מִלְּבַד הָעוֹלָה) אויסער די עוֹלָה פון קָרְבָּן תָּמִיד (לָמַדְנוּ) מיר לערנן (שֶׁתַּקְדִּים עוֹלַת

שפתי חכמים

ים ונקלף אבל שעל הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות חלב תותב שמלה כמו היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה: ז פי׳ שמבדיל בין אברי הנשימה ובין הדקין ונקרא בלשון התלמוד כבד: ח ויהיה פי׳ על עם קאי מן הכבד דא״ל כל הכבד א״כ מיבעי ליה: ט פירוש והרא״ ע״ז שעל הכבד הוא מן הכבד וכו׳: י ומה שהקשה הרא״ם דלמעלה פי׳ על עם וכאן פי׳ על לבד י״ל דמלת על יש לי ב׳ פירושים עם ולבד וגבי כליו׳ ע״כ צריך לפרש לבד מן הכליו׳ דהא כל הכליו׳ היו מקטירי׳ לגבי מזבח והא דפירש על הכבד לבד מן הכבד לאו למימרא דעל דגבי הכבד פי׳ לבד אלא בא לפרש שלא נטעה לו׳ שלא לקחו מן היותר׳ הדבוק בכבד אלא מה

פירוש לתורת אלהים

יינגסטע וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אונ גאר דעם חֵלֶב וואס אוף דעם מאגין אדר אויף די גדערים: (ד) וְאֵת אונ די צוויי נירן וְאֶת הַחֵלֶב אונ דער חֵלֶב וואס יי אֲשֶׁר וואס איז אויף די פלאנקן וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אונ וט פלייש עַל הַכָּבֵד מיט דר לעבר כלומר ער אביסול לעבר אויך נעמן מיט דעם רוט פלייש ליות חוץ די נירן יְסִירֶנָּה זאל ער אפ טאן דם רוט פלייש: (ה) וְהִקְטִירוּ אונ די קינדער פון אַהֲרֹן זאלן דם מַקְטִיר זיין אויף דעם מִזְבֵּחַ עַל הָעֹלָה חוץ דר עוֹלָה נאך דעם אז מען הט מַקְטִיר גוועזן דיא עוֹלַת תָּמִיד זאלן זיי מַקְטִיר זיין די שְׁלָמִים אֲשֶׁר אויף דעם האלץ אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ וואס ליגט אויף דעם פייער אִשֵּׁה אפייער אָפֶּר רֵיחַ אגישמאקין ריח צוא גאט: (ו) וְאִם מִן הַצֹּאן אונ אז ער וויל ברענגען זיין

יַקְרִיבֶנּוּ: ז אִם־כֶּשֶׂב הוּא־מַקְרִיב
אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי
יְהוָה: ח וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ט וְהִקְרִיב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ
הָאַלְיָה תְמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה
יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־

אונקלוס

יְקָרְבִינֵּיהּ: ז אִם אִ
הוּא מְקָרֵב יַת קוּרְבָּ
וִיקָרֵב יָתֵיהּ קֳדָם
ח וְיִסְמוֹךְ יַת יְדֵיהּ עַל
קוּרְבָּנֵיהּ וְיִכּוֹס
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְ
בְּנֵי אַהֲרֹן יַת דְּמֵיהּ
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹ
ט וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְ
קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ תַּרְ
אֲלִיתָא שַׁלְמְתָא לָ
שִׁזַרְתָּא יְעַדִּנַּהּ
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יַת גַּוָּא
כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל

תו"א: אם כשב פסחים כו. לז
לז מנחות פג תמורה יח כרי
ושחט אותו קידושין נו נת זבחים נ
בני עירובין נז. חלבו זבחים כח חולי
קיז. לעמת חולין יא.

רשב"ם

(ט) העצה. הכליות חכמים פירשו בשחיטת חולין היאך מסירין אותה:

בעל הטורים

חלבו: אם כשב. והוא יותר גדול מן הלאן כדכתיב והכשבים
יעקב. כס"כ בא"ת כ"ש לב"ש על סם לבשו כרים הלאן:

רש"י

שתקדים עולת תמיד א לכל ק־בן על המער
(ז) אם כשב. לפי שיש באימורי הכשב מה
באימורי העז שהכשב אליתו קריבה לכך נחלקו
ב פרשיות: (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ד'
הכלי הוא זורק ואינו נותן באצבע ג אלא בחט
(ט) חלבו. המובחר שבו ומהו זה האליה תמ
לעמת העצה. למעלה מן הכליות היועצ

בית יהודא

תָּמִיד לְכָל קָרְבָּן עַל הַמַּעֲרָכָה) דִי עוֹלָה פוּן קָרְבָּן תָּמִיד זָאל
זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ פְרִיעֶר פַאר אַלֶע קָרְבָּנוֹת: (ז) וָאִם
כֶּשֶׂב. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּאֵמוּרֵי הַכֶּשֶׂב מַה שֶׁאֵין בְּאֵמוּרֵי
הָעֵז) וַוייל בַּיי דֶעם שֶׁעפְּס אִיז דָא אַזֶעלְכֶע פֶּעטְס וָוס אִיז
נִיטָא בַּיי אַצִיג (שֶׁהַכֶּשֶׂב אַלְיָתוֹ קְרֵיבָה) דֶעם וֵויידִיל פוּן שֶׁעפְּס
אִיז מֶען מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אוּנ דֶעם וֵויידִיל פוּן
אַצִיג אִיז מֶען נִיט מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (לְכָךְ נֶחְלְקוּ
לִשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת) דְרִיבֶּער זֶענֶען זֵיי גֶעטֵיילְט גֶיוָוארֶן אוֹיף צְוֵויי
פָּרָשׁוֹת, פוּן אַשֶׁעפְּס אִיז אַ בֶּעזוּנְדֶער פָּרָשָׁה אוּנ פוּן אַצִיג אִיז אַבֶּעזוּנְדֶער פָּרָשָׁה: (ח) וְזָרְקוּ. זָאגְט רש"י (שְׁתֵּי
שֶׁהֵן אַרְבַּע) מֶען זָאל שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף צְווייא ווִינְקְלֶען פוּן מִזְבֵּחַ אוּנ דִיא בְּלוּט זָאל גֶיוֶועהְן וֶוערִין אוֹיף אַלֶע פִיר וֶוענְ
מִזְבֵּחַ (וְעַל יְדֵי הַכְּלִי הוּא זוֹרֵק) אוּנ מִיט דִיא כֵּלִי זָאל מֶען שְׁפְּרִיצֶן אוֹיף דִי צְווייא ווִינְקְלֶען פוּן מִזְבֵּחַ (וְאֵינוֹ נוֹתֵן בְּ
אוּנ עֶר זָאל נִיט שְׁפְּרִיצֶען מִיט דֶעם פִינְגֶער (אֶלָּא בְּחַטָּאת) נָאר בַּיי אַקָרְבָּן חַטָּאת דַארְף מֶען שְׁפְּרִיצֶען דִי בְּלוּט
דֶעם פִינְגֶער: (ט) חֶלְבּוֹ. זָאגְט רש"י חֶלְבּוֹ מֵיינְט מֶען (הַמּוּבְחָר שֶׁבּוֹ) דִי בֶּעסְטֶע פוּן שֶׁעפְּס (וּמַהוּ) וָואס אִיז דִי בֶּ
(זֶהוּ הָאַלְיָה תְּמִימָה) דָאס גַאנְצֶע וֵויידִיל: לְעֻמַּת הֶעָצֶה. זָאגְט רש"י דֶר וֵויידִיל פוּן שֶׁעפְּס גֵייט בִּיז אוֹיף דֶעם
פוּן שֶׁעפְּס אִיבֶּער דֶעם בּוֹיךְ (לְמַעְלָה מִן הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת) הֶעכֶער פוּן דִי נִירֶען וָואס פוּן זֵיי קוּמֶען דִי עֵצוֹת צ

שפתי חכמים

שדבוק עם מקלת הכבד שמקטירים המזבחה לכך פי' לבד מן הכבד
כלו' שכל היותרת היו מקטירים עם אותו מקלת שדבוק בכבד: א לאו
מעל העולה דייק שתקדים דהא לא משתמע מעל שפי' לבד אם
להקדים אם לאחר אלא מדכתיב בתריה אשר על העלים אשר על האש
משמע שכבר ערכו העולה על העלים אשר על האש: ב פי' ולא כפי'
אחת כמו בעולת נדבה דכתיב ביה ואם מן הלאן קרבנו מן הכשבים

או מן העזים וגו': ג שהרי בחטאת הפנימי כתיב וטבל ה
אלבעו בדם והזה מן הדם ובחטאת חילונה כתיב ולקח הכ
החטאת באלבעו ונתן על קרנות המזבח ומה שלא כ' זה למעל
בקר זבח השלמים תירץ (בג"א) מפני שלעיל אינו כ"כ ראיה
הזריקה באלבע אע"ג דלא כתיב ביה אלבע ילפינן סתום מן
הנכתב בחטאת לכך המתין עד סוף כל הקרבנות וכיון של

פירוש לתורת אלהים

קָרְבָּן פוּן שָׁאף זֶבַח אַשֶׁעכְּטוּנְג צוּ גָאט זָכָר אוֹ נְקֵבָה
סַייא אַזָכָר אָדֶר אַנְקֵבָה תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ
זָאל עֶר דָאס מַקְרִיב זַיין: (ז) אִם כֶּשֶׂב אוּב עֶר וִויל
מַקְרִיב זַיין אַשָׁאף אֶת קָרְבָּנוֹ פַאר זַיין קָרְבָּן וְהִקְרִיב
זָאל עֶר דֶעם קָרְבָּן גְנֶעהֶנֶן פַר גָאט פַר דֶעם אוֹהֶל
מוֹעֵד: (ח) וְסָמַךְ אוּנ עֶר זָאל אָן לֶעהְנִין זַיין הַאנְד

אוֹף דֶעם קָאפּ פוּן זַיין קָרְבָּן וְשָׁחַט אוּנ עֶר
שֶׁעכְטֶן דֶעם קָרְבָּן פַר דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְק
דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאלִין שְׁפְּרֶענְגֶען דָם בְּלו
הַמִּזְבֵּחַ אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (ט) וְהִקְרִיב אוּנ עֶר
מַקְרִיב זַיין פוּן זַיין שֶׁעכְטוּנְג פוּן דִי שְׁלָמִים
לַיְיָ אַפַייעֶר אָפֶּר צוּ גָאט חֶלְבּוֹ זַיין בֶּעסְט דָאס

הקרב: י ואת שתי הכלית ואת־
החלב אשר עלהן אשר על־
הכסלים ואת־היתרת על־הכבד
על־הכלית יסירנה: יא והקטירו
הכהן המזבחה לחם אשה ליהוה:
פ יב ואם־עז קרבנו והקריבו לפני
יהוה: יג וסמך את־ידו על־ראשו
ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו
בני אהרן את־דמו על־המזבח
סביב: יד והקריב ממנו קרבנו
אשה ליהוה את־החלב המכסה
את־הקרב ואת כל־החלב אשר
על־הקרב: טו ואת שתי הכלית
ואת־החלב אשר עלהן אשר על־
הכסלים ואת־היתרת על־הכבד
על־הכלית יסירנה: טז והקטירם

אונקלוס

ית תרתין כלין וית
...בא די עליהן די על
...סיא וית חצרא דעל
...בדא על כליתא
...נה: יא ויסקנה
...נא למדבחא לחם
...בנא קדם יי: יב ואם
בני עזיא קרבנה
קרבנה קדם יי:
ויסמוך ית ידה על
...שה ויכוס יתה קדם
...שכן זמנא ויזרקון בני
...רן ית דמה על
...בחא סחור:
ויקרב מנה קרבנה
...בן קדם יי ית
...בא דחפי ית גווא וית
תרבא די על גווא:
וית תרתין כלין וית
...בא די עליהן די על
...סיא וית חצרא די על
...דא על כליתא
...נה: טו ויסקנון
כהנא

תולדות אהרן

...נה׳ כריתות כג. ואם עז פסחים לו
...תים ח מנחות פג תמורה כ כריתות כח.
ושחט אותו קידושין מז נח.

רש"י

...לחם אשה לה׳. לחמו של אש ד לשם ה יבוה:
...ם. ל׳ מאכל וכן נשחיתה עץ בלחמו. עבד לחם רב.

בית יהודא

מענטשין: (יא) ולחם אשה לה׳). זאגט רש"י מען מיינט
(לחמו של אש) דער קרבן איז דאס ברויט פון פייער דער פייער
עסט־אויף דאס ברויט (לשם גבוה) און ער זאל טראכטן ער איז
...יב דעם קרבן פון וועגן דעם נאמען פון הקב"ה, ווייל הקב"ה האט געבאטן: ולחם]. (לשון מאכל) רש"י זאגט לחם
...ט מען ניט נאר ברויט, נאר מען מיינט אעסינוואַרג (וכן נשחיתה עץ בלחמו) ווי עס שטייט אין פסוק מיר וועלן
...דארבין דעם בוים מיט זיין ברויט, מיט זיינע פירות (עבד לחם רב) ער האט געמאכט אגרויסע סעודה (לשהוק

שפתי חכמים

...קרבן אלבעו רק בחטאת ש"מ וכו׳: ד כי מקל פעל בשם נקודות סוה בסמוך וכמופרד ואינו כשאר סמוכים הנקודי׳ בחט"ף: ה כי

פירוש לתורת אלהים

...גאנצי אליה לעומת אקעגן די נירן כלומר העבר די נירן: (י) ואת שתי הכליות און די צוויי נירין החלב און דעם חלב וואס איז אויף זיי אשר וואס ...די פלאנקן ואת היותרת און דאס רוט פלייש על ...מיט די לעבר על הכליות חוץ דיא נירן יסירנה ...ער אפ מאן דאס רוט פלייש: (יא) והקטירו און

דער כהן זאל אים מקטיר זיין המזבחה אויף דעם מזבח לחם שפייז אשה פייער אפער ליי צוא גאט: (יב) ואם עז און אויב ער וויל אציג מקריב זיין פאר זיין קרבן שלמים והקריבו און ער זאל געהן אים פר גאט: (יג) וסמך דאס האבן מיר שון אויבן מפורש געווען: (יז) חוקת עולם דאס איז אגיזעץ אויף אייביג צו

הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ
נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ יז חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־
חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ פ חמישי
ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ
כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֺת יְהוָה
אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת
מֵהֵנָּה׃ ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא

אונקלוס

כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא
קֻרְבָּנָא לְאִתְקַבָּ
בְּרַעֲוָא כָּל תַּרְבָּא
יְיָ׃ יז קְיָם עָלַם לְדָרֵ
בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן
תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא
תֵיכְלוּן׃ א וּמַלִּיל יְ
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר
אֱרֵי יְחוֹב בְּשָׁלוּ
פִּקּוֹדַיָּא דַייָ דִּי לָא כַ
לְאִתְעֲבָדָא וְיַעֲבֵד מִ
מִנְּהוֹן׃ ג אִם כַּהֲנָא

תו"א כל חלב חולין קי"ז תמורה ל
טו. חקת עולם כריתות ד: כל
כה. נפש כי יומא לו: מאחת שבת ע
הכהן מגלה ט.

רשב"ם

(יז) בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו. אפי' בכל מושבותיכם שנאכלין חולין ואין שם קרבן וחלב ודם למזבח: (ב) אשר לא תעשינה. בכל חייבי כריתות שהם בלא תעשה פירשו חכמים בכריתות ובהוריות חוץ מפסח ומילה שהם מצות עשה: מאחת מהנה. פירשו חכמים מקצת מהנה כגון שם משמעון: (ג) אם הכהן המשיח יחטא. בהוראתו גם את העם עמו: לאשמת העם. חכמים דרשו הרי משיח כציבור בהורי

בית יהודא

עֹשִׂים לֶחֶם) צו אַפְרֵיילִיכְקֵייט מַאכְט מֶען אַסְעוּדָה: (יז) וְחֻקַּת עוֹלָם) . זָאגְט רַשִׁ"י (יָפֶה מְפוֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים כָּל הַפָּסוּק הַזֶּה) דֶער גַאנְצֶער פָּסוּק וָוערְט גוּט גֶעלֶערְנְט אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים: (ב) וּמִכָּל מִצְוֹת ה'). זָאגְט רַשִׁ"י (פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ) דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גֶעלֶערְנְט (אֵין חַטָּאת בָּאָה אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ לָאו וְכָרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת) אַקָרְבָּן חַטָּאת וָוערְט נָאר גֶעבְּרֵיינְגְט אוֹיף אַזוֹ אַ עֲבֵירָה וָוֹם הקב"ה הָאט גֶעבָּאטְן מֶען זָאל נִיט טָאהְן דִיא עֲבֵירָה אוּנ אַז מֶען וָואלְט דִיא עֲבֵירָה גֶע בְּמֵזִיד וְוִוילֶעְנְדִיג צוּ זִינְדִיגֶען) וָואלְט אוֹיף אִיר גֶעקוּמֶען מַלְקוּת אוּנ כָּרֵת, אוֹיב עֶר טוּהְט דִיא עֲבֵירָה בְּשׁוֹגֵג וְוִילֶענְדִיג) דַארְף מֶען בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן חַטָּאת: (מֵאַחַת מֵהֵנָּה). זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (מִמִּקְצַת אַחַת מֵהֶן) גֶעטָאהְן אַבִּיסֶעל פוּן אֵיינֶע פוּן דִי זִינְד (כְּגוֹן) דְהַיְינוּ (הַכּוֹתֵב בְּשַׁבָּת שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן) עֶר הָאט גֶעוָואלְט שְׁרַייבֶּן שַׁבָּת וָוארְט שִׁמְעוֹן, אוּנ עֶר הָאט נָאר גֶעשְׁרִיבֶּן דִיא צְוֵויי אוֹתִיּוֹת שֵׁם (נַחַ מִנָּחוֹר) אָדֶער עֶר הָט גֶעוָואלְט שְׁרַייבֶּן נָחוֹר עֶר הָט נָאר גֶעשְׁרִיבֶּען דִיא צְוֵויי אוֹתִיּוֹת נח (דָּן מִדָּנִיֵּאל) אָדֶער עֶר הָאט גֶעוָואלְט שְׁרַייבֶּען דָנִיֵּאל אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען דִי צְוֵויי אוֹתִיּוֹת דן, אוֹיב עֶר הָט דָאס גֶעשְׁרִיבֶּן אוּנ נִיט וִויסֶענְדִיג אַז הַיְינְט אִיז שַׁבָּת, אָדֶער עֶר הָאט גֶעוואוּסְט אַז מֶען טָאר נִיט) דַארְף עֶר בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן חַטָּאת: (ג) וְאִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם). אוּנ דֶער כֹּהֵן הַ

רש"י

לשחוק עוסי' לחס: (יז) חקת עולם. יפה מפורש ... כל הפסוק הזה: (ב) מכל מצות ה'. פי' רבותי... חטאת באה אלא על דבר שזדונו ז לאו וכרת ושגגתו ח... מאחת מהנה. ממקצת אחת מהן כגון הכותב בשב... משמעון א נח מנחור דן מדניאל: (ג) אם הכהן הכ...

שפתי חכמים

פי' לא' לשם ה' לא שיתנהו לו כי כבר כתיב אם אראב לא אומר לך: ו למדו מזה דאיסור חלב אף בבית עולמים וכזמן הבית ושלא בזמנו כארץ וכח"ל: ז לאפוקי מילה ופסח דאין בו אלא כרת ולא על דבר שיש בו לאו ומיתת ב"ד ולא כרת כגון מכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ולא על שזדונו לאו וכרת ואין בו מעשה כמו מקלל אביו ואמו ועדים זוממים ומגדף ומכשף ו ומדיח וגביא שקר ולמדו כל זה מדכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה שגגת כל לשגגת עכו"ם שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: א מדכתיב מאחת משמע אפי' מקצת וא"ל אפי' אות אחת דדרשינן ג"

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) נפש כי תחטא. אדם כי יחטא אין כתיב כאן אלא נ... הנפש החוטאת היא תמות להודיע שעיקר החטא תלוי בנפש... ליבני בני אדם שחטאו למלך אחד נכרי ואחד מבני פלטר...

ליקוטי יקרים

ד (ג) (אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא וגו'). דֶר סֵפֶר „בִּרְכַּת טוֹב" שְׁרַייבְּט דֶר גוּף מֵיִם דִיא נְשָׁמָה אִיז גֶעגֶעבֶּן גֶעוָוארִין פוּן הקב"ה וִויא אַבַּעַל הַבַּיִת הָאט אַבְּהֵמָה אוּנ עֶר גִיט זִיא צוּא אַפַּאסְטוּךְ, דֶר פַּאסְטוּךְ זָאל זִיא פִירֶן אוֹיף גוּטֶע גְרָאז אוּנ צוּא גוּטֶע וַואסֶר, אוּנ עֶר זָאל אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף אִיר זִיא זָאל קֵיין שָׁאדִין טָאהְן צוּא אַיין אַנְדֶרִין, עֶר זָאל נִיט דַארְפֶן בְּצָאהְלִין פַאר אִיר שָׁאדִין, אוּנ מֶען זָאל אִיר קֵיין שָׁאדִין טָאן, אוּנ אוֹיב דֶער פַּאסְטוּךְ וֶועט אַזוֹ טָאהְן וֶועט אִים דֶער בַּעַל הַבַּיִת גוּט

פירוש לתורת אלהים

אַיְיעֶרִי דוֹרוֹת בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַיְיעֶרִי ז... כָּל חֵלֶב אַלֶע חֵלֶב זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין: (א) אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָא... (ב) דַּבֵּר דוּ מֹשֶׁה רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זֵייא זָאגְן נֶפֶשׁ וֶוען אַמֶענְטְשׁ זִינְדִיגִין אוּם גֶערְן מִכֹּל פוּן אַלֶע גִבָּאט פוּן גָא... עֶר הָאט גִיבָּאטְן אֲשֶׁר מֶען זָאל דָאס נִיט וְעָשָׂה אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט יוֹא טָאן אַבִּיסוּל פוּן דִיא זַאכֶען: (ג) אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אַז דֶר כֹּהֵן וָוא...

לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים
לַיהוָה לְחַטָּאת׃ ד וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה
וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט

ב לְחוֹבַת עַמָּא וִיקָרֵב
חוֹבְתֵהּ דִּי חָב תּוֹר
תּוֹרֵי שְׁלִים קֳדָם יְיָ
טָאתָא׃ ד וְיַיְתֵי יָת
רָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
קֳדָם יְיָ וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ
עַל

א לאשמת העם יבמות ט׃

רשב"ם

הפשט משמע לפי שבכהנים נאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל וכל שכן כהן גדול שהוא מומחה לרבים׃ והקריב על חטאתו וגו׳ על שפך הדשן.

רש"י

א לאשמת העם. מדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר
שגגת ב מעשה כמו שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר
מעיני הקהל ועשו ופשוטו לפי אגדה כשהכהן הגדול חוטא
אשמת העם הוא. זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל
בעדם ונעשה מקולקל׃ פר. יכול זקן ג ת"ל בן אי בן

בית יהודא

ודר כהן גדול׃ וועט זינדיגן צו די שולדיגקייט פון פאלק, זאגט רש"י (מדרש) דיא חכמים דרשנן (אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה) דר כהן המשיח איז אנדערש ניט חייב צו ברענגען א קרבן חטאת סיידין ער הט געטאהן ניט וויסענדיג אזוי אזאך וואס מען מאר ניט טאהן, אונ דס פאלק וועלען האבן געזעהן ווס דר כהן גדול הט געטאהן
ען זיי אויך געטאהן, דס הייסט העלם דבר, די זאך איז פון אים פארגעסין געווארן, אונ שגגת מעשה, ניט
וויסענדיג האבען אנדערע מענטשן אויך אזוי געטאהן (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (לאשמת העם), ער האט
אבט זינדיגען דס פאלק (ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו) די זאך וועט פארגעסן ווערען פון דעם פאלק אונ זייא
ען אזויא טאהן (ופשוטו לפי אגדה) האט געטאהן וויא דער כהן גדול אונ וויא דיא גמרא זאגט דעם
(כשהכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה) אז דער כהן גדול זינדיגט בלייבט אזינד אויף דעם פאלק (שהן תלוין בו
עליהם ולהתפלל בעדם) וואורום אלע יודין ווארטן אויף דעם כהן גדול ער זאל יום כפור אויף זייא מכפר זיין זייערע
אונ זאל בעטין פון זייערט וועגען (ונעשה מקולקל) אז דר כהן גדול איז גוואורן אזינדיגער, וועט ער מכפר זיין
זינד פון דיא יודין, דס פאלק בלייבט זינדיג׃ (פר). זאגט רש"י (יכול זקן) איך וואלט
ען דר אקס זאל זיין אאלטער (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק בן בקר איונגער אקס (אי בן יכול קטן) אז ער וואלט

דעת זקנים מבעלי התוספות

שניהם לבימה לדון וצוה המלך לפטור את הנכרי ואת בן
פרין לדון בייסורין אמרו לו בני פלטרין שלו והלא גם זה
לך אמר להם זה נכרי ואינו מכיר בטובי אבל זה שהוא
ביתי ומכיר בטובי ופשע בי יצא דין זה עליו כך הגוף הוא
שנברא מן התחתונים אבל הנשמה שהיא מן העליונים ודינה
טהורה ואפ"ה חטאה לפיכך הגוף הושלך בקבר והנשמה
היסודין ולעתיד לבא הקב"ה מביא גוף ונשמה ודן אותם

שפתי חכמים

כלו׳ כאלו כתיב אחת דמשמע שם כולו לכן אמרינן דאינו חייב אלא
עד שיכתוב שם נשמעון שהוא שם שלם והוא מקלת שם׃ ב כלו׳
שמתחלה נעלם ממנו הדין והורה שלא כהלכה ועשה הוא עצמו ע"פ
שקול דעתו אבל אם הורה הכהן לאחרי׳ ועשו ע"פ הוראתו פטור
הכהן מדכתיב על חטאתו אשר חטא׃ ג פי׳ אלו לא כתיב אלא פר
ה"א אפי׳ בן ד׳ וה׳ שנה קמ"ל בן דכ"מ שנא׳ בן בן שתי שנים הוא
כדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים אף כבנים
וכמו שאיל הוא בן שתי שנים כך עגל בן בקר הוא בן שתי שנים ולכן

בן וכו׳ פי׳ והשתא דכתיב פר וגם בן בקר ע"כ צריך לפרש פר הסמוך לבן דהיינו בן שלש שנים וא"ת והא פי׳ רש"י לעיל ומן הצאן
לזקן וכו׳ וי"ל דה"א דמיעט קרא זקן גבי עולה אבל חטאת ה"א אפילו זקן כשר ת"ל בן ולא זקן. (ד"ד) קשה הא לגי׳ גבי עולם
מן הכשבים ומן העזים דהם מיעוטים לעולה וזקן ומזוהם ול"ל כאן מיעוט אחר לזקן וכ"ת דהתם גבי עולה וכאן גבי חטאת צריך
אחר א"כ קשה דה"ל למיכתב כאן עוד מיעוט לחול׳ ולמזוה׳ וי"ל דלענין פסול דחול׳ ומזוה׳ שהוא מחום שפיר ילפינן חטא׳ מעול׳
גבר הוא לפוסלו משום הקריבהו נא לפחתך אבל לענין פסול זקן דהיינו יותר מג׳ שנים אינו מסתבר אלא דגזרת הכ׳ לפסול ה"א היכא

פירוש לתורת אלהים

בט געווארען מיט שמן המשחה דר כהן גדול
וועט זינדיגן לאשמת צו שולדיגן דס פאלק. [ע׳ רש"י]
יב אונ ער זאל מקריב זיין אויף זיין זינד ווס ער
געזינדיגט פר איין אקס בן בקר איונגע רינד תמים
אן אמום ליי צו גאט לחטאת פר אקרבן חטאת׃
והביא אונ ער זאל ברענגען דעם אקס אל פתח
דער טיר פון אוהל מועד לפני יי פר גאט וסמך
ער זאל אן לעהנען זיין האנד על ראש הפר אויף
קאפ פון דעם אקס ושחט אונ ער זאל שעכטן

ליקוטי יקרים

בצאהלין, אבער אז דר פאסטוך וועט דיא בהמה ניט היטען אונ
עס וועט טרעפין אשאדין צוא דיא בהמה, אדער דיא בהמה
וועט מאכין אשאדין צו איין אנדרין, מוז דר פאסטוך בצאלין,
סיידין עס האט געטראפין אזוי אשאדין וואס דר פאסטוך האט
ניט געקענט היטען, אונ ווייל דערן בעל הבית האט גיהאט
פיעל בהמות אונ פיעל פאסטוכער, האט דער בעל
הבית גימאכט אויף זייא אאעלצטין פאסטוך, ער זאל
אכטונג געבין אויף אלי פאסטוכער, אונ זאל זייא לערנין וויא
זייא זאלין אומגיין מיט דיא בהמות, פר שטייען מיר אויב עס
האט גיטראפין דר אלצטער פאסטוך האט פאר בלאנדזעט, גייען
אלי פאסטוכער נאך אים, אונ אויב דורך אים האבין דיא
בהמות גהאט אשאדין אדער זייא האבין גיטאן איין אנדרין

דין, דארף דער עלצטער פאסטוך בצאלין פאר אלי שאדינם. דאס זעלביגע איז ביי דעם מענטש, הקב"ה האט געמאכט
טש פון ערד, דער מענטש איז גיוועזן אגולם, גילעגין אויף דיא ערד, ביז הקב"ה האט אין אים אריין גיגעבין
מה, ציא דעם גוף האט הקב"ה גא־ ניט געהאט וואס צוא ריידין, ער איז דאך אשטיק ערד, נאר צוא דיא נשמה האט

אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃ ה וְלָקַח הַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד׃ ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־
אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת
הַקֹּדֶשׁ׃ ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־
קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת ׀ כָּל־

אונקלוס

עַל רֵישׁ תּוֹרָא וְיִכּוֹ[ס]
תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃ ה וְ[יִסַּב]
כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּ[מָא]
דְתוֹרָא וְיָעֵל [יָתֵיהּ]
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ו וְיִטְ[בּוֹל]
כַּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵהּ בִּדְ[מָא]
וְיַדֵּי מִן דְּמָא שְׁבַע זִ[מְנִין]
קֳדָם יְיָ קֳדָם פָּרוֹ[כְתָּא]
דְקוּדְשָׁא׃ ז וְיִתֵּן כַּהֲנָא
דְּמָא עַל קַרְנַת מַדְ[בְּחָא]
קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא קֳדָ[ם יְיָ]
דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת

תו"א מזבח קטורת יומא פח:

רשב"ם

דכתיב בצו את אהרן והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: (ו) את פני פרכת. לפי הפשט את פני הפרכת הקודש. כרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדשי הקדשים ומדפירש שם פרכת הקדש משמע שיהיו ההזאות כנגד אמצעות הפרוכת מבחוץ שכנגד ארון הקודש שמבפנים:

בעל הטורים

(ז) מזבח קטרת הסמים. בפרשת כהן נשיח כתיב קטרת הסמים

בית יהודא

גֶעשְׁטַאנֶן בֶּן בָּקָר וָואָרְט אִיךְ מֵיינֶען עֶר זָאל זַיין אַקְלֵיינֶער (תַּלְמוּד לוֹמַר פַּר) זָאגְט דֶר פָּסוּק פַּר, עֶר זָאל זַיין אַגְרוֹסֶער אָקְס (הָא כֵּיצַד) וִוי זָאל זַיין (פַּר בֶּן שָׁלֹשׁ) דֶר אָקְס זָאל אַלְט זַיין דְרַייא יָאהְר׃ (ה) נָאל אֹהֶל מוֹעֵד]. זָאגְט רש"י, אֹהֶל מוֹעֵד מֵיינְט מֶען דֶעם מִשְׁכָּן, עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען דִי בְּלוּט אִין מִשְׁכָּן (וּבְבֵית עוֹלָמִים) אוּנ וֶוען דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גֶוֶוען זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען דִיא בְּלוּט (לְהֵיכָל) אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃ (ו) נָאֶת פְּנֵי פָּרוֹכֶת הַקֹּדֶשׁ]. עֶר זָאל שְׁפְּרִיצֶען דִיא (כְּנֶגֶד מָקוֹם קְדוּשָׁתָהּ) גֶעגִין דָם הֵיילִיגְסְטֶע אָרְט פוּן פָּרוֹכֶת (כְּנֶגֶד בֵּין הַבַּדִּים) גֶעגִין צְווִישֶׁען דִי צְוֵויי שְׁטֶעקִינְס וָוס אַרוֹס גֶעגַאנְגֶען פוּן אָרוֹן (וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָמִים בְּפָּרוֹכֶת) דִיא בְּלוּט הָאט נִיט אָן גֶערִירְט אוֹף דֶעם פָּרוֹכֶת וֶער הָאט גֶעשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט אוֹף דֶעם פּרוֹכֶת נָאר אוֹף דֶער עֶרְד גֶעגִין פָּרוֹכֶת, אוּנ נָאר גֶעגִין מִיטֶען פָּרוֹכֶת וָואס אִיז אָרוֹן (וְאִם נָגְעוּ נָגְעוּ) אוּנ אוּב אַשְׁפְּרִיץ בְּלוּט אִיז גֶעפַאלִין אוֹף דֶעם פָּרוֹכֶת אִיז אוֹיךְ גוּט׃ (ז) וְאֵת כָּל דַּם]. רש"י (שִׁירֵי הַדָּם) דִי בְּלוּט וָוס אִיז גֶעבְּלִיבֶען אִין דִיא כֵּלִי נָאךְ דֶעם שְׁפְּרִיצֶען זָאל מֶען אוֹס גִיסֶען אוֹף דֶעם פוּנְ[דַאמֶענְט]

רש"י

יכול קטן ת"ל פר הא כיצד זה פר בן ג': (ה) [אל] אהל מועד. למשכן ובבית עולמים ד להי[כל]: (ו) את פני פרכת הקדש. כנגד מקום ק[דושתה] מכוון ה כנגד בין הבדים ולא היו נוגעים דמים בפ[רכת] ו ואם נגעו נגעו: (ז) ואת כל דם. שירי ז ה[דם]

שפתי חכמים

דגלי גלי דוקא קמ"ל דגם גבי חטאת כן הוא: ד דלאו דוקא משכן אלא ה"ה במקדש דכתיב בפ' חקת את משכן ה' טמא וכתיב בתר הכי את מקדש ה' טמא ודרשו רז"ל אם נא' משכן למה נא' מקדש ואם נא' מקדש למה נא' משכן אלא ליתן של זה בזה ושל זה בזה ס"מ שאין ספרש ביניהם אלא שתפס הכ' בלשונו המשכן שהיתה באותה שעה והא דלא פי' זה לעיל גבי ואל פתח אהל מועד וגו' משום דהתם ק[אי] העזרה ושם העזרה אחד הוא הן במשכן הן בבית עולמים אבל גבי אוהל מועד דלא שייך שם אהל מועד אלא במשכן וקדוש' משכן מקדוש' בית עולמי' דזה קדושתו לפי שעה וזה קדושתו קדושת עולמי': ה דאם ל"כ הקודש ל"ל אלא שאין הזיה כשירה בכל רוחב הפרו[כת] במקום שהוא נגד בין בדי ארון הקודש: ו מדלא כתיב על פרוכת משמע אף אם לא יגע: ז ואע"פ שבכבר הזה ממנו קרי ליה כל הד[ם]

דעת זקנים מבעלי התוספות

וכו': (ו) את פני פרוכת הקודש. וגבי חטא הקהל כתיב א[ת פני] הפרוכת ולא כתיב הקודש לומר לך דבשביל חטא כהן לא נסתלקה שכינה אבל בצבור חוטאין נסתלקה שכינ[ה]

ליקוטי יקרים

הקב"ה גיזָאגְט אִיךְ גִיב דִיר דֶעם גוּף אוּנ אַזוֹי פִיל יָאהְרִין דוּא זָאלְסְט אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹף אִים עֶר זָאל טָאהְן וִויא אִיךְ גִיב דִיר פָאר גְשְׁרִיבִּין אִין דִיא תּוֹרָה, דוּא זָאלְסְט זַיין דֶער פַּאסְטוּךְ פוּן דֶעם גוּף זָאלְסְט אִים פִּיטֶערִין מִיט תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, זָאלְסְט זֶעהְן עֶר זָאל זִיךְ קֵיין שָׁאדִין טָאהְן אוּנ זָאל צוּ אַנְדֶרִי קֵיין שָׁאדִין טָאהְן, אוּנ אוּב דוּ וֶועסְט אַזוֹי טָאהְן וֶועל אִיךְ דִיר בַּצָאלִין אַגוּטִין לוֹין, וֶוען דִיא יָאהְרֶן וֶועלִין זִיךְ עֶנְדִיגֶען, אוּנ אוּב דוּא וֶועסְט אוֹף דֶעם גוּף נִיט אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוּנ דֶר גוּף וֶועט טָאן שָׁאדִין צוּ זִיךְ [בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם] אָדֶר עֶר וֶועט טָאהְן שָׁאדִין צוּא אַנְדֶרִי [בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ] וֶועסְטוּ גִישְׁטְרָאפְט וֶוערִין. אוּנ וַוייל הקב"ה הָאט אַרָאפּ גִיגֶעבִּין אַזוֹי פִיל נְשָׁמוֹת מִיט גוּפִים, הָאט הקב"ה גִימַאכְט אַיין נְשָׁמָה [אַיין מֶענְטְשׁ] אַעֶלְצְטִין אִיבֶּער אַלִי מֶענְטְשִׁין, דָאס אִיז דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל, פַאר שְׁטֵייעְן מִיר אַז דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט פַר בְּלָאנְדְזֶעט, הָאבִּין אַלִי יוּדִין גִיבְּלָא[נְדְזֶעט] אוּנ הָאבִּין גִיזִינְדִיגְט, דַארְף עֶר מְכַפֵּר זַיין אוֹף זִיךְ מִיט תְּשׁוּבָה אוּנ דַארְף זֶעהְן אַלִי יוּדִין זָאלִין טָאן תְּשׁוּבָה:

פירוש לתורת אלהים

דֶעם אָקְס לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט׃ (ה) וְלָקַח אוּנ גְ[ע]זַאלְבְּטֶער כֹּהֵן זָאל גֶעמֶען מִדַּם פוּן דֶעם בְּלוּ[ט] דֶעם אָקְס וְהֵבִיא אוֹתוֹ אוּנ זָאל דָאס בְּלוּט בְּרֶ[ענְגֶען] צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד׃ (ו) וְטָבַל אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל טוּנְקֶען זַיין פִינְגֶער אִין דֶעם בְּלוּט וְהִזָּה אוּנ עֶר [זָאל] שְׁפְּרֶענְגֶען פוּן דֶעם בְּלוּט זִיבֶּן מָאל לִפְנֵי יְיָ פַאר [גָאט] אֶת פְּנֵי פַר דֶעם הֵיילִיגִין אָרְט פוּן דֶעם פָּרוֹכֶ[ת] אִיז קֶעגִין מִיטֶן פוּן אָרוֹן׃ (ז) וְנָתַן אוּנ דֶר כֹּהֵן [זָאל] גֶעבֶּן פוּן דֶעם בְּלוּט עַל קַרְנוֹת אוֹף דִי וִוינְקְלִ[ין]

דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח
הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ח וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים
מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב׃ ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ י כַּאֲשֶׁר יוּרַם
מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם

מָא דְתוֹרָא יֵישׁוֹד
יְסוֹדָא דְמַדְבְּחָא
עֲלָתָא דִי בִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ ח וְיָת כָּל תְּרַב
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא יַפְרֵשׁ
מִנֵּהּ יָת תַּרְבָּא דְחָפֵי עַל
גַוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִי עַל
גַוָּא׃ ט וְיָת תַּרְתֵּין כֻּלְיָן
וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶן דִי
עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא
דְעַל כַּבְדָּא עַל כֻּלְיָתָא
יַעְדִּנַּהּ׃ י כְּמָא דִי
מִתַּפְרַשׁ מִתּוֹר נִכְסַת

בעל הטורים

אחרי' לא כתיב הסמים לפי שכהן גדול
נתכפר בקטור' הוסיף לו' סמים. בכל
הפרות כתיב כפרה וסליח' חוץ מכהן
גדול לפי ששגגת תלמוד עולה זדון:

רש"י

(ח) ואת כל חלב פר. הלבו היל"ל מה ת"ל פר לרבות פר
יוה"כ לכליות ח ולחלבי' ויותרת: החטאת. להביא
שעירי ע"א לכליות ט ולחלבים ויותרת: ירים ממנו. מן
המחובר י שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו [ת"כ]: (י) כאשר
יורם. מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמי' וכי

בית יהודא

פון מִזְבֵּחַ: (ח) [וְאֶת כָּל חֵלֶב פַּר]. פְּרֶעגְט רש"י (חֶלְבּוֹ הָיָה לוֹ לוֹמַר) דֶר פָּסוּק הָט גְדַארְפְט זָאגֶן וְאֶת כָּל חֶלְבּוֹ, זַיינֶע חֵלֶב, וָואלְטִין מִיר אַלֵיין גֶוויסְט אַז מֶען מֵיינְט דִיא חֵלֶב פוּן פַּר (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר פַּר) צוּ וָוס שְׁטֵייט דֶר וָוארְט פַּר (לְרַבּוֹת פַּר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִכְלָיוֹת וְלַחֲלָבִים וְיוֹתֶרֶת) צוּא לֶערְנֶען אַז בַּייא דֶעם פַּר פוּן יוֹם כִּפּוּר זָאל מֶען אוֹיךְ פַאר
...עֶנֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִיא נִירֶען אוּנ דִי חֵלֶב אוּנ דֶעם יוֹתֶרֶת וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק: [הַחַטָּאת]. זָאגְט רש"י
...עֶר וָוארְט הַחַטָּאת (לְהָבִיא שְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לִכְלָיוֹת וְלַחֲלָבִים וְיוֹתֶרֶת) קוּמְט לֶערְנֶען דִי שְׂעִירִים וָואס מֶען בְּרֶענְגְט
...ז מֶען הָט גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה זָאל מֶען אוֹיךְ פַאר בְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִיא נִירֶען אוּנ דֶעם חֵלֶב אוּנ דֶעם יוֹתֶרֶת
...יא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק: [יָרִים מִמֶּנּוּ]. זָאגְט רש"י (מִן הַמְחוּבָּר) עֶר זָאל נֶעמֶען דִיא בֶּעסְטֶע חֵלֶב (מִמֶּנּוּ) פוּן אִים,
...יינְט מֶען וֶוען דֶער פַּר אִיז נָאךְ אִין גַאנְצִין זָאל מֶען פוּן אִים אַרוֹס נֶעמֶען דִי חֵלֶב (שֶׁלֹּא יְנַתְּחֶנּוּ קוֹדֶם הֲסָרַת חֶלְבּוֹ)
...ר זָאל אִים נִיט צוּשְׁנַיידֶן אֵיידֶער עֶר נֶעמְט אַרוֹס פוּן אִים דִי חֵלֶב: (י) [כַּאֲשֶׁר יוּרַם] וִוי עֶס וֶוערְט אָפּ גֶשֵׁיידְט דִיא חֵלֶב
...ן דֶעם אָקְס וָוס מֶען אִיז אִים מַקְרִיב שְׁלָמִים, זָאגְט רש"י (מֵאוֹתָן אֵמוּרִין הַמְּפוֹרָשִׁים בְּשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים) פוּן דִיא חֵלֶב
...ים שְׁטֵייט מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין פוּן דֶעם אָקְס וָוס עֶר אִיז אַקָרְבָּן שְׁלָמִים, פְּרֶעגְט רש"י (וְכִי מַה פֵּירֵשׁ בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים

שפתי חכמים

...שהשוחט צריך שיקבל כל דמו של פר וכאלו אמר ואת כל דם הפר
...כל ואח"כ יזה ואחר הזיה ישפוך הנותר: ח כ' הרא"ם כך שנו ג"כ
...י ואת כל דם הפר ישפוך דמו ה"ל וכו' אלא לרבות פר יום כפור
...ספיכה ורש"י ז"ל לא הביא רק מה שדרשו בפסוק ואת כל חלב פר ולא
...עה' למה ונראה משום דפלוגתא דר"ע ור' ישמעאל היא. (ג"א)
...ש"י לא הביא זה מפני שכפ"כ דזכחים דרש הך קרא למילתא אחריתי
שהשוחט צריך לקבל כל דם הפר: ט כך היא הגירסא בת"כ אבל
בנוסחא שלנו לרבות שעירי ע"א לכל האמור בענין ואע"פ שאין בע"א
אלא שעיר א' בלבד הבא עם פר העול' כמ"ש בפ' שלח לך שהרי
הכהן המשיח בשגגת ע"א שעיר הוא מביא כהדיוט י"ל מפני שהשבטים
כולם היו מביאין כל אחד פר לעולה ושעיר לחטאת בשגגת הוראת ב"ד
בע"א ואם כן היו שנים עשר שעירים: י ופי' ממנו בעודו שלם:

פירוש לתורת אלהים

...מִזְבַּח קְטוֹרֶת הַסַּמִּים וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִים מַקְטִיר
...קְטוֹרֶת פַאר גָאט אֲשֶׁר וָוס דָאס מִזְבֵּחַ שְׁטֵייט אִין
...אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל אוּנ גָאר דָם אִיבֶּרֶעגִי בְּלוּט פוּן
...דֶעם פַּר יִשְׁפֹּךְ זָאל עֶר אוּם גִיסֶן אֶל יְסוֹד צוּא דֶעם
...פוּנְדַאמֶענְט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִים
...מַקְרִיב אַיין עוֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח וָוס דָם מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה
...שְׁטֵייט פַּר דֶר טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְאֶת כָּל חֵלֶב
...אוּנ גָאר דֶעם חֵלֶב פוּן דֶעם פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ
...זָאל עֶר פוּן אִים אָפּ שֵׁיידֶן [אֶת הַחֵלֶב דָם חֵלֶב בִּיז
יְסִירֶנָּה הָאבֶּן מִיר שׁוֹן אוֹבֶן מְפוֹרָשׁ גֶוֶועןן]: (ט) וְאֵת שְׁתֵּי אוּנ דִי צְוֵויי נִירֶן וְאֶת הַחֵלֶב אוּנ דָאס חֵלֶב וָוס אִיז אוֹיף זֵיי אֲשֶׁר וָוס אִיז אוֹיף דִי פְלַאנְקֶן וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אוּנ דָם רוֹיט פְלֵייש עַל הַכָּבֵד מִיט דִי לֶעבֶּר כְּלוֹמַר עֶר זָאל אַבִּיסֶעל לֶעבֶּר אוֹיךְ מִיט נֶעמִין מִיט דֶעם רוֹיט פְלֵייש עַל הַכְּלָיוֹת חוּץ דִיא נִירִין יְסִירֶנָּה זָאל עֶר אָפּ טָאן דָם רוֹיט פְלֵייש: (י) כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִוי עֶס אִיז אָפּ גְשֵׁייד גְוָוארֶן מִשּׁוֹר פוּן דֶעם אָקְס פוּן שְׁלָמִים אַזוֹ זָאל בַּיי דֶעם פַּר הַחַטָּאת אוֹיךְ אָפּ גְשֵׁייד וֶוערְן

הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה׃ יא וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ׃ יב וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־

אונקלוס

קוּדְשַׁיָּא וְיַסְּקִנּוּן כַּהֲ[נָא]
עַל מַדְבְּחָא דַעֲלָתָ[א]
יא וְיָת מְשַׁךְ תּוֹרָא וְיָת
בִּסְרֵהּ עַל רֵישֵׁהּ [וְעַל]
כְּרָעוֹהִי וְגַוֵּהּ וְאוּכְלֵ[הּ]
יב וְיַפֵּק יָת כָּל תּוֹ[רָא]
מִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא לַאֲ[תַר]

תו"א ואת עור יומא סו. ראשו ועל כרעיו שם עח: וקרבו שם מח:

בית יהודא

בה שלא פירש כאן) וועלכע חלב שטייט ביא דעם קרבן שלמים נאם שטייט ניט דא ביי דעם קרבן חטאת ומיר זעהן דאך אין די פסוקים אלע חלב וואס זענען גרעכענט ביא שלמים זענען גרעכענט דא ביי דעם חטאת) (אלא) נאר מען מיינט (להקישו לשלמים) מען זאל גלייכן דעם חטאת צוא שלמים (מה שלמים לשמן) אזו וויא ביא דעם קרבן שלמים מוז מען טראכטין מען איז אים מקריב וועגין שלמים (אף זה לשמו) אזו ווען מען איז מקריב דעם חטאת מוז מען אויך טראכטין מען איז אים מקריב וועגין אחטאת (ומה שלמים שלום לעולם) אזו ווי שלמים ברענגען פרידען אויף דער וועלט נווי עס שטייט פריער ג א] (אף זה שלום לעולם) דר פר חטאת ברענגט אויך פרידען אויף דער וועלט נוארום אז הקב"ה וועט מוחל זיין דעם כהן גדול זיין עב[ירה] וועט דער כהן גדול קענען מכפר זיין יום כפור די עבירות פון דיא יודין אונ הקב"ה וועט אן נעמען זיין תפלה [און] ער וועט ברענגען פרידען אויף דר וועלט) (ובשחיטת קדשים מצריכו) אין די מסכת זבחים זאגט דיא גמרא מען [דא]רף דא האבין די ווערטער כאשר יורם משור זבח השלמים (ללמוד ממנו) מיר זאלין פון דעם לערנען (שאין למדין [למד]) מן הלמד בקדשים) אז ביא קדשים לערנט מען ניט איין זאך פון די אנדערע וועלכע די אנדערע זאך שטייט אויך אין די תורה נאר זיא איז אפ גלערנט גוואורן פון אדריטע זאך וואס דיא דריטע זאך שטייט אין דיא תורה. נווי שטייט אין דיא מסכת זבחים אין (פ"ק איזהו מקומן), ועיין ש"ח] : ועל הכבד על הכליות על ראשו ועל כרעיו. זא[גט] רש"י (כולן לשון תוספת הן) די אלע ווערטער "על" וואס דא שטייט מיינט מען איינס ווערט געמערט וצוא גגע[בן] צו דם אנדערע (כמו מלבד) גלייך ווי עס וואלט געשטאנען מלבד, אויסער, מען מיינט צו די לעבער זאל מען צ[ו] געבין די נירען, אונ צו דיא נירען זאל מען צו געבן דעם קאפ, אונ צוא דעם קאפ זאל מען צוא געבין דיא פי[ס] (יב) ואל מקום טהור]. זאגט רש"י (לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה) ווייל אויסער דיא שטאט ירושלים [איז] גיוועז ארטער וואס זענען גיוועז געגרייט מען זאל אויף זייא לייגין זאכין וואס זענען טמא (להשליך אבנים מנוגע[ות]) עס איז גיוועז אארט מען זאל דארט ווארפען דיא שטיינער וואס אויף זייא איז דא נגעים (ולבית הקברות) אארט [צו] בגראבן מתים (הוצרך לומר מחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר שיהא המקום טהור) דריבער דארף דער פסוק זאגין מען [זאל] דעם קרבן ארוס טראגין אויסער די מחנה דאס איז אויסער די שטאט ירושלים אונ מען זאל אים פר ברענען אויף ד[עם] ארט וואס ער איז ריין פון טומאה : ומחוץ למחנה]. זאגט רש"י (חוץ לשלש מחנות) ווען דיא יודין זענען גיוועז [אין] שילה אונ אין אנדערע ארטער ווען דער משכן איז געוועזן האט מען דעם קרבן ארוס געטראגין צום פר ברענען א[ויסער] די דריי מחנות ומחנה שכינה, מחנה לויה, מחנה ישראל) (ובבית עולמים) אונ ווען דער בית המקדש איז גיוועז [אין] ירושלים, האט מען ארויס געטראגין דעם קרבן צום פאר ברענגן (חוץ לעיר) אויסער די שטאט ירושלים ועיין ש[ו"ת]

רש"י

מה פי' בזבח השלמי' אלא פי' א כאן אלא להקישו לשל[מים] מה שלמים לשמן ב אף זה לשמו ומה שלמים שלום לע[ולם] אף זה שלום לעולם ובשחיטת קדשים מצריכו ללמוד ה[ימנו] שאין למדין למד מן הלמד ג בקדשי' בפרק איזו מקו[מן] : על הכבד על הכליות על ראשו ועל כרעי[ו] כולן לשון תוספת הן כמו מלבד : (יב) אל מקום טהור לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומא' להשליך אב[נים] מנוגעות ולבית הקברות הוצרך לו' מחוץ למחנה זה ש[הוא] חוץ לעיר שיהא המקום טהור : מחוץ למחנה . [חוץ] לשלש מחנות ד ובבית עולמים חוץ לעיר ה כמו שפירש[ו]

שפתי חכמים

א פי' והלא כי היכי דפי' בזבח השלמים לכולהו חלבים בפרט ה"נ פי' להו הכא ידי פר כהן משיח : ב מדכתיב ואם זבח שלמים וגו' ש"מ דקפיד רחמנא שיהא הזבח לשם שלמים : ג פי' משום דבעי לאגמורי פר העלם של צבור אשעירי ע"א ליותרת הכבד ושתי כליות מדאיתקש להדדי לענין הקטרת אימורים כדאמרינן בזבחי' פ' ב"ש ופר העלם צבור לא כתיב ביה כליות ויותרת אלא מהיקשא דפר כהן משיח דכתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת ותניא לפר זה פר העלם צבור לפר החטאת זה פר כהן מביא מה פר כהן משיח יש באימוריו ב' כליות והיותרת אף פר העלם צבור כן ואין למדין למד מן הלמד הוצרך הכתוב לכתוב קרא כאשר יורם בפר כהן אע"פ שאין צריך ליה לגופיה לו' אם אינו ענין לגופיה תנהו ענין לפר העלם דבר של ציבור ולמדנו מזה שאם לא היה כתוב בו בפי' לא היו יכולים שעירי ע"א ללמוד מפר העלם דבר משום דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש : ד מדכתיב כאן מחנה ולקמן בפ' זו כתיב כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכתר[יה] כתיב והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ל"ל אלא ודאי מיותר הוא לדרוש ממנו עוד מחנה אחת ומחנה ג' מוכח מדכתיב בפ' צו והו[ציא] את הדשן מחוץ למחנה דלא הל"ל רק והוציא את הדשן ואנא ידע שחוץ למחנה הוא כדכתיב בפ' זו אל מחוץ למחנה אל מקום טהור ספק הדשן הוא חוץ למחנה אלא ודאי מיותר הוא לדרוש ממנו מחנה אחת דהיינו חוץ לג' מחנות וג' מחנות הן מחנה שכינה מפתח העזרה ולפנים ומפתח העזרה עד פתח הר הבית הוא מח[נה] לויה ומפתח הר הבית עד שער העיר הוא מחנה ג' ומשער הע[יר] ולחוץ הוא חוץ לג' מחנות : ה (נח"י) תמיה לי והלא אין חילוק בית עולמי' ובין שילה ושאר מקומות וכב"מ היכן שהיה הארון שם [היו] ג' מחנות וכהדיא אמרינן בפ' נגמר הדין וכו' ע"ש. ותירץ אולי ה[וא] ט"ס וצ"ל בירושלים. (ג"א) מה שמהפך רש"י לפרש תחלה אל מו[...]

פירוש לתורת אלהים

יַקְטִירָם אונ דער כהן זאל זיי מקטיר זיין על מזבח אויף דעם מזבח העולה : (יא) ואת אונ די פעל פון דעם פר ואת אונ גאר זיין פלייש על ראשו מיט זיין קאפ ועל כרעיו אונ מיט זיינע קניען וקרבו אונ זי[ינע] אינגעווייגעכטע זאכן ופרשו אונ זיין מיסט : (יב) והוצ[יא] אונ ער זאל ארוס ציהען גאר דעם פר אל מחוץ למח[נה]

לַאֲתַר בֵּית מֵישַׁד קִטְמָא וְיוֹקִיד יָתֵהּ עַל אָעַיָא בְּאֶשָׁתָא עַל אֲתַר בֵּית מֵישַׁד קִטְמָא יִתּוֹקַד: וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יִשְׁתְּלוּן וִיהֵי מִכַּסָּא פִתְגָמָא מֵעֵינֵי קְהָלָא

מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף׃ פ יג וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ

תו"א ושרף אותו פסחים עה: אל שפך שם יומא סח: על שפך שם כח. מעיני יבמות ס.

בעל הטורים

על שפך הדשן ישרף. לומר תורה לברוך קרבנו של כהן משיח בפרהסיא בחוץ על שפך הדשן שלא יתביים אדם להתודות על חטאו שהרי כ"ג והתוד' והביא קרבן על חטאו: (יג) ישגו. ב' במסו' ואם כל עדת ישראל ישגו. ישגו לאגי ביחזקאל על רועי ישראל המתעים את הצאן הכא איירי בצבור שטגגו ע"פ ב"ד שטעו בהורא': מעיני. ב' ונעלם דבר מעיני הקהל. ואידך בהסיא עניינא אם מעיני העדה. ונעלם איפה. ונעלמ' מעיני כל חי איירי בתורה דכתיב לעיל מיניה והחכמה מאין תמצא ה"נ נעלמה החכמה מעיני הבית דין שטעו בהורא' מעיני איפה וזהו שאמרו אפי' שמע מעוף הפורח שנטמא' שוב אין המים בודקין אותה זה הוא ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים

רש"י

שנו במסכת יומא וסנהדרין: אל שפך הדשן. מקום ששופכין בו הדשן ו המסולק מן המזבח כמ"ש והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: על שפך הדשן ישרף. שאין ת"ל אלא ללמד שאפילו אין ז שם דשן: עדת ישראל. אלו ח סנהדרין: ונעלם דבר. להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר:

בית יהודא

(כְּמוֹ שֶׁפֵּירְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ) ווִי דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גֶלֶערוּנְט אִין מַסֶּכֶת יוֹמָא אוּנ אִין דִי מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין: (אֶל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן). זָאגְט רש"י (מָקוֹם שֶׁשּׁוֹפְכִין בּוֹ הַדֶּשֶׁן הַמְסוּלָּק מִן הַמִּזְבֵּחַ) מֶען פַאר בְּרֶענְגְט דֶעם פַּר אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס מֶען לֵייגְט דִי אַשׁ וָוס מֶען נֶעמְט אַרָאפּ פוּן מִזְבֵּחַ וֶוען דֶר מִזְבֵּחַ אִיז פוּהל מִיט אַשׁ (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה) עֶר זָאל אַרוֹיס טְרָאגֶן דִי אַשׁ אוֹסֶער דִי מַחֲנֶה: (עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף). זָאגְט רש"י (שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר) דִי פִיר וֶוערְטֶער הָאט דֶער פָּסוּק נִיט גֶעדַארְפְט זָאגֶן וֶעם מִיט דָאךְ שׁוֹן מֶען זָאל דֶעם פַּר פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם אָרְט ווְוּא מֶען לֵייגְט דִי אַשׁ פוּן מִזְבֵּחַ (אֶלָּא לְלַמֵּד) נָאר דֶר פָּסוּק קוּמְט לֶערְנֶען (שֶׁאֲפִילּוּ אֵין שָׁם דֶּשֶׁן) אֲפִילוּ אוֹיף דֶעם אָרְט אִיז דַאמָאלְס קֵיין אַשׁ גִוֶועֶן, זָאל מֶען אוֹיךְ אוֹיף דֶעם פַארְבְּרֶענֶען דֶעם פַּר: (יג) (וַעֲדַת יִשְׂרָאֵל). זָאגְט רש"י (אֵלּוּ סַנְהֶדְרִין) עֲדַת מֵיינְט מֶען דִי סַנְהֶדְרִין: (וְנֶעְלַם דָּבָר). זָאגְט רש"י (טָעוּ לְהוֹרוֹת בְּאַחַת מִכָּל כְּרִיתוּת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהוּא מוּתָּר) אוֹב דִיא סַנְהֶדְרִין הָאבֶּן גֶעהַאט אַטָעוּת אוֹיף אַ אִיסוּר

שפתי חכמים

ואח"כ אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות לו' דמנ"ל שהי' חוץ למחנה חוץ לג' מחנות לכן פי' אל מקום טהור מפני שיש מקום טמא שבשם יכים אבנים המנוגעות. וזה ודאי חוץ לשלשה מחנות שהרי תוך הי' הבית המנוגע וצריך להוציאו חוץ א"כ מחוץ דכתיב הוא חוץ מחנות שהוא חוץ לעיר: ו כלו' לא הדשן המסולק מן המאוכלות מיות שהוא הדשן אשר תאכל האש את העולה באותו יום. כי אותו דשן אין שופכין אותו' מחוץ למחנה אלא היה אותה ממנו מלא המחתה בכל יום ונותנו בעזרה במזרחו של כבש כדכתיב והרים את הדשן וגו': ז וא"ת מנ"ל דלמא הא דכפליה לעכובא הוא שאם אין שם דשן פסול. וי"ל דלא הל"ל אלא על הדשן ישרף מאי על שפך הדשן אלא ודאי על מהום הדשן אע"פ שאין שם דשן כלל: ח משום שנאמר כאן עדה ולהלן עדה ושפטו העדה והצילו העדה מה עדה האמור' להלן כ"ד

פירוש לתורת אלהים

וס פון דער מַחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר צוּ אַרֵיין אָרְט אֶל הַדֶּשֶׁן צוּ דֶעם אָרְט וואו מֶען שִׁיט אוּם דָס אַשׁ מִזְבֵּחַ וְשָׂרַף אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים פַּר בְּרֶענֶען עֵצִים אוֹף הָאלְץ בָּאֵשׁ אִין פַייעֶר עַל שֶׁפֶךְ אוֹף דֶעם ט וָוס וֶוערְט אוּם גְשִׁיט דָס אַשׁ פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ רְט זָאל עֶר פַּר בְּרֶענְט וֶוערֶן: (יג) וְאִם אוּנ אוֹב ר דִי עֵדָה יִשְׂרָאֵל וֶועלִין טָאן אַיין עֲבֵירָה אוּם רִין וְנֶעְלַם דָּבָר אוּנ עֶס וֶועט וֶוערִין פַר הוֹלִין אַזַאךְ יְנֵי הַקָּהָל פוּן דִי אוֹגֶן פוּן אַלֶע יוּדֶן דָאס הֵייסְט ט וֶועט זִיךְ זַיי בַּאטְרַאכְטֶען אַז עֶס אִיז מוּתָּר וְעָשׂוּ

ליקוטי יהודא

(יג) וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וגו'. דֶר אַלְשִׁיךְ ז"ל שְׁרַייבְּט בַּאֲרִיכוּת וֶועגִין עִנְיְנֵי הַקָּרְבָּנוֹת אוּנ מִיר וֶועלִין דָא שְׁרַייבִּין בְּקִיצוּר פוּן זַיינִי הֵיילִיגֶע רֵייד, יֶעדֶער קָרְבָּן עוֹלָה וָוס אִיז אַבְּהֵמָה דַארְף הָאבִּין אַכְט זַאכִין, דָס עֶרְשְׁטֶע אִיז סְמִיכָה, דֶער מֶענְטְשׁ וָואס בְּרֶענְגְט דֶעם קָרְבָּן לֵייגְט זַיינִי בֵּיידֶע הֶענְט אוֹף דֶעם קָאפּ פוּן קָרְבָּן צְווִישֶׁן דִי הֶערְנֶער אוּנ עֶר זָאגְט וִידּוּי אוֹף דִי עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט גִיטָאן. דָס צְווֵייטֶע אִיז שְׁחִיטָה מֶען שֶׁעכְט דֶעם קָרְבָּן, ווַייל דֶער מֶענְטְשׁ הָאט גְדַארְפְט שְׁטַארְבִּין פַאר דִיא עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט גִיטָאן דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גְזָאגְט מ׳גן זָאל אוֹיסְטָאהְשִׁין [בַּייטִין] דָס שְׁטַארְבִּין פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ אוֹף דָאס שְׁטַארְבִּין פוּן דִיא בְּהֵמָה, דִיא בְּהֵמָה זָאל אוּם לֵייזִין דֶעם מֶענְטְשׁ, ווַייל עֶר הָאט גְטָאן תְּשׁוּבָה אוֹף זַיינֶע זִינְד, דְרִיבֶּר אִיז דֶר קָרְבָּן אוֹף אִים מְכַפֵּר. דָאס דְרִיטֶע זְרִיקָה, מֶען שְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן קָרְבָּן אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ, אַזוֹי וִויא זַיין בְּלוּט הָאט גִידַארְפְט פַאר גָאסִין וֶוערִין פַאר דִיא עֲבֵירָה אַזוֹ זָאל מֶען פַאר גִיסֶען דִיא בְּלוּט פוּן קָרְבָּן אַבִּיסוּל אוֹף דֶעם פוּרַאמֶענְט פוּן מִזְבֵּחַ וָואס דִיא [...]ם אִיז אַרָאפּ גְגַאנְגִין צוּם אָב גְרוּנְד. דָאס פֶערְטֶע אִיז הַפְשָׁטָה, אָפּ צִיהֶען דִיא פֶעל פוּן דִיא בְּהֵמָה, אַזוֹ וִויא מֶען [...]לְט אִים גְטָאן וֶוען עֶר וָואלְט שְׁטַארְבִּין פַאר דִיא עֲבֵירָה, וָואלְט מֶען פוּן אִים אַרָאפּ גִיצוֹגִין זַיינִי קְלֵיידֶער, אַזוֹ צִיהְט מען

מצות השם

(כ) (וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ) דָאס אִיז דִיא מִצְוַת עֲשֵׂה אַז דִיא סַנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה הָאבֶּען זִיךְ טוֹעֶה וֶועזֶען אוּנ הָאבֶּען גִיפַּסְקִינְת שְׁלֶעכְט אַיין דִין וָואס אַז [...]עֶן אִיז עוֹבֵר קוּמְט כָּרֵת אוּנ דָאס [קָהָל] הָאבֶּען גִיטָאהֶן אַזוֹי ווִויא זֵייא הָאבֶּען גִפַּסְקִינְת אַזוֹ דַארְף דָאס בֵּית דִין צוּא בְּרֶענְגֶען אַיין [פַּר] אוֹיף זֵייעֶר זִינְד אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין דֶער צַייט וֶוען עֶס אִיז דָא סַנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה

אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ׃ יד וְנוֹדְעָה
הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ
וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן־בָּקָר
לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד׃ טו וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה
וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃
טז וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃ יז וְטָבַל הַכֹּהֵן
אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה אֶת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת׃ יח וּמִן־

אונקלוס

וְיַעַבְדוּן חֲד מִכָּל פִּקּוּ
דַיָי דִי לָא כָשְׁרָ
לְאִתְעֲבָדָא וְיחוֹבוּן
יד וְתִתְיְדַע חוֹבְתָא
חָבוּ עֲלַהּ וִיקָרְבוּן קְהָ
תּוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּא
וְיַיְתוּן יָתֵהּ לָקֳדָם מַשְׁ
זִמְנָא׃ טו וְיִסְמְכוּן סָ
כְּנִשְׁתָּא יָת יְדֵיהוֹן
רֵישׁ תּוֹרָא קֳדָם יְיָ וְיִכ
יַת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃ טז וְיַ
כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹ
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ יז וְיִטְבּ
כַּהֲנָא אֶצְבְּעֵהּ מִן דְּ
וְיַדֵּי שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם
יָת קֳדָם פָּרָכְתָּא׃ יח וּ
תו"א זקני העדה. סוטה מד:

בעל הטורים

שאפי' שמע מעוף השמים והעלים
כאלו לא ידע שוב אין המים בודקין א
ונודעה. ב'. ונודעה החטאת ונודע
ה' את עבדיו וזהו את אויביו שאפי
השוגג שיש לו להביא חטאת ולא
הקב"ה נפרע ממנו וזהו ונודעה יד ה' את עבדיו מי שחטא ומביא קרבן וזעם את מי שאינו מביא: והביאו אותו לפני אהל מועד. ד' ב
הכא ואידך והביאו אבני' אחרות גבי מצורע והביאו בניך כחוצן והביאו את כל אהיכם לו' מי שמחויב קרבן לה' ואינו מביאו לכהן סוף שצריך

רש"י

הקהל ועשו. שעשו לבור ע"פ פיהם: (יז)
פני הפרכת. ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הק

בית יהודא

וָום שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה עֶס קוּמְט כָּרֵת הָאבֶּן זֵיי גֶעפַּסְקֶנְתְּ
עֶס אִיז מוּתָּר: וְהַקָּהָל וְעָשׂוּ. (שֶׁעָשׂוּ צִבּוּר עַל פִּיהֶם) אוּנ דִי
יוּדְן הָאבֶּן גֶעטָאהְן וִוי דִי סַנְהֶדְרִין הָאבֶּן גֶעפַּסְקֶנְתְּ: (יז) וְאֶת
פְּנֵי הַפָּרוֹכֶת. פְּרֶעגְט רש"י (וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר אֶת פְּנֵי פָּרוֹכֶת הַקּוֹדֶשׁ) פַאר וָום פְרִיעֶר שְׁטֵייט פָּרוֹכֶת הַקּוֹדֶשׁ, אוּנ אִ

שפתי חכמים

אף עדה האמור' כאן כ"ד ומדכתיב עדת ישראל ש"מ העדה המיוחדת
שבישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית: ט ומלת
הקהל נדרש לפניו ולאחריו ונעלם מעיני הקהל שהם סנהדרי ג
והורו שלא כהלכה ואמרו לעם מותרים אתם. הקהל ועשו שעשו ה

ליקוטי יהודא

מֶען אַרָאפּ דִי פֶעל פוּן דִיא בְּהֵמָה. דָאס פִינְפְטֶע אִיז נִתּוּחַ,
צוּ שְׁנַיידִין דִי בְּהֵמָה אוֹיף שְׁטִיקֶר, אַזוֹי וִוי עֶס וָואלְט גְדַארְפְט
אָפּ גְשְׁנִיטְן וֶוערִין זַיינֶע יָארִין פוּן דֶר וֶועלְט פַאר דִיא עֲבֵירָה,
דְרִיבֶּר צוּא שְׁנַיידְט מֶען דֶעם קָרְבָּן. דָאס זֶעקְסְטֶע אִיז אֵשׁ עַל
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲרִיכַת הַנְתָחִים עַל הָאֵשׁ, מֶען זָאל אָן צִינְדִין פַייעֶר
אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ מֶען זָאל לֵייגִין דִי שְׁטִיקֶר פְלֵייש פוּן קָרְבָּן
אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אַזוֹ וִוי מֶען הָאט גְדַארְפְט אִים פַאר בְּרֶענֶען פַר
זַיינֶע זִינְד אִין גֵיהִנָּם זָאל מֶען טָאהְן צוּם קָרְבָּן, אוּנ אַזוֹי וִוי דֶר
פַייעֶר פוּן גֵיהִנָּם וֶוערְט קַיין מָאל פַר לָאשִׁין, אַזוֹי טָאר נִיט פַאר
לָאשִׁין וֶוערִין דֶער פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ. דָאס זִיבֶּעטֶע אוּנ דִי אַכְטֶע
אִיז וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם, דִי קִישְׁקֶעס אוּנ דִי פִּיס זָאל
מֶען אָפּ וַואשִׁין מִיט וַואסֶר, נָאךְ דֶעם לֵייגְט מֶען זֵיי אוֹיף דֶעם

פירוש לתורת אלהים

אוּנ זֵייא וֶועלִין טָאן אֵיינְס מִכָּל מִצְוֺת יְיָ פוּן אַ
גִיבָּאט פוּן גָאט אֲשֶׁר וָוּם גָאט הָט גְזָאגְט לֹא תֵעָשֶׂ
מֶען זָאל דָס נִיט טָאן וְאָשֵׁמוּ אוּנ זֵיי וֶועלִין זִיךְ
שׁוּלְדֶן דָס הֵייסְט זֵיי וֶועלֶן טָאן אֵיין עֲבֵירָה [ע' רש"
(יד) וְנוֹדְעָה אוּנ עֶס אִיז גְוָוארֶן וִויסִיג הַחַטָּאת דִי זִ
אֲשֶׁר חָטְאוּ וָואס זֵיי הָאבִּין גְזִינְדִיגְט עָלֶיהָ אוֹיף אִ
כְּלוֹמַר זֵיי הָאבֶּן דֶר נָאךְ גִיוָואר גְוָוארֶן אַז דִי זַ
וָום זֵיי הָאבֶּן גְטָאן טָאר מֶען דָס נִיט וְהִקְרִיבוּ הַקָּ
זָאל דָם קָהָל גְנֶעהְמֶן פַּר אֵיין אָקְס בֶּן בָּקָר אַיוּנ
רִינְד לְחַטָּאת פַּר אַקָרְבָּן חַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ אוּנ זֵ
זָאלִין אִים בְּרֶענְגֶען לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד פַאר דֶעם אוֹ
מוֹעֵד: (טו) וְסָמְכוּ אוּנ דִי עֶלְצְטֶע פוּן דֶר עֵדָה זָאלֶען לֵייגִין אֶת יְדֵיהֶם זֵייעֶרֶע הֶענְט עַל רֹאשׁ אוֹיף דֶי
קָאפּ פוּן דֶעם פַּר לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אוּנ דֶר נָאךְ וְשָׁחַט זָאל עֶר שֶׁעכְטֶן דֶעם פַּר לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט: [(טז) וְהֵ
וכו' דִיא עֶטְלִיכֶע פְּסוּקִים הָאבֶּן מִיר שׁוֹן פְרִיעֶר אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶר סֵדְרָה אוּם גְטֵייטְשְׁט בִּיז דֶעם פָּסוּק כ

ועשה

הַדָּם יִתֵּן ׀ עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר
לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת
כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח
הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
יט וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה׃ כ וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ

אונקלוס

…א יִתֵּן עַל קַרְנַת
…בְּחָא דִי קֳדָם יְיָ דִי
…מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא
…וֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא
…עֲלָתָא דִי בִתְרַע מַשְׁכַּן
…נָא׃ יט וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ
…רֵישׁ מִנֵּהּ וְיַסֵּק
…מַדְבְּחָא׃ כ וְיַעְבֵּד לְתוֹרָא
…א דִי עֲבַד לְתוֹרָא
…חַטָּאתָא כֵּן יַעְבֵּד־לֵהּ

…א ואת כל דם ישפך מה נו נט. אל יסוד פסחים כה.

רש"י

…למלך שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחו פמליא
מתקיימת ואם כולם סרחו אין פמליא שלו מתקיימת
…כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על
…קדם משחטאו כולם ח"ו נסתלקה הקדושה: (יח) יסוד
…בח העולה אשר פתח אהל מועד. זה יסוד
…רבי שהוא כנגד א הפתח: (יט) ואת כל חלבו
…ם. ואע"פ שלא פירש כאן יותרת ושתי כליו' למדין
…מועשה לפר כאשר עשה וגו' ומפני מה לא נתפרשו
…תנא דבי ר' ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו
…ט בסרחונו מפני חיבתו: (כ) ועשה לפר. זה ב
…ר עשה לפר החטאת כמו שמפורש בפר כהן משיח
…יא יותרת ושתי כליות ג שפירש שם מה שלא פירש

בית יהודא

שְׁטֵייט נִיט דֶער נָוארְט הַקּוֹדֶשׁ, זָאגְט רַשִׁ"י (מָשָׁל לְמֶלֶךְ
שֶׁסָּרְחָה עָלָיו מְדִינָה) לְמָשָׁל אַמְדִינָה הָט אַמָאהְל גֶעזִינְדִיגְט
צוּם מֶלֶךְ (אִם מְעוּטָהּ סָרְחָה) אוֹב אַבִּיסֶעל מֶענְטְשֶׁן הָאבִּין
גֶעזִינְדִיגְט (פַּמַלְיָא שֶׁלּוֹ מִתְקַיֶּימֶת) בְּלַייבְּט דֶר פִירוּנְג פוּן דִי
מְלוּכָה וִוי עֶס אִיז גִיוֶועְן פְרִיעֶר (וְאִם כּוּלָּם סָרְחוּ) אוּנ אוֹב
אַלֶע הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט (אֵין פַּמַלְיָא שֶׁלּוֹ מִתְקַיֶּימֶת) וֶוערְט בָּטֵל
דֶר פִירוּנְג פוּן דִי מְלוּכָה (אַף כַּאן) דָא אִיז אוֹיךְ אַזוֹ (כְּשֶׁחָטָא
כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ) וֶוען דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל אַלֵיין הָט גֶעזִינְדִיגְט (עֲדַיִין
שֵׁם קְדוּשַּׁת הַמָּקוֹם עַל הַמִּקְדָּשׁ) בְּלַייבְּט נָאךְ דִי הֵיילִיגְקֵייט
פוּן הקב"ה אוֹיף דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (מִשֶּׁחָטְאוּ כוּלָּם) וִוי אַלֶע
יוּדֶן הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט (ח"ו נִסְתַּלְּקָה הַקְּדוּשָּׁה) אִיז אָפְּגֶעטָאהְן
גִיוָוארֶען דִי הֵיילִיגְקֵייט: (יח) יְסוֹד מִזְבַּח הָעוֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד]. דִי גֶעבְּלִיבֶּענֶע בְּלוּט זָאל מֶען אוֹיסְגִיסֶען אוֹיף
…ן פוּדַאמֶענְט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִים מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת נָוס עֶר שְׁטֵייט בַּיי דִי טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד,
…ט רַשִׁ"י (זֶה יְסוֹד מַעֲרָבִי) דָס מֵיינְט מֶען דֶעם פוּדַאמֶענְט וָואס אִין מַעֲרָב זַייט פוּן מִזְבֵּחַ (שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח) דָאס אִיז
…ן דִי טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד: (יט) וְאֶת כָּל חֶלְבּוֹ יָרִים]. דִיא גַאנְצֶע חֵלֶב זָאל עֶר אַרוֹיס גֶעמֶען פוּן פַּר, זָאגְט רַשִׁ"י
…עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ כַּאן יוֹתֶרֶת וּשְׁתֵּי כְּלָיוֹת) אֲפִילוּ דָא שְׁטֵייט נִיט מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין דֶעם יוֹתֶרֶת מִיט דִיא צְוֶוייא נִירֶען
דֶערְשְׁטֶעוֶועגִין אִיז מֶען זֵיי מַקְרִיב (לְמֵדִין הֵם מִוְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת) דָאס לֶערְנֶען מִיר פוּן דֶעם פָּסוּק נָוס
תּוֹרָה זָאגְט אַזוֹ וִויא מֶען הָאט גֶעטָאהְן צוּ דֶעם פַּר פוּן כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אַזוֹ זָאל מֶען טָאהְן צוּ דֶעם פַּר פוּן דִי סַנְהֶדְרִין
…פְנֵי מַה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בוֹ) פַּר נָוס הָט דִי תּוֹרָה נִיט גֶעזָאגְט בְּפֵירוּשׁ בַּיי דֶעם פַּר פוּן דִיא סַנְהֶדְרִין מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין
…ן יוֹתֶרֶת מִיט דִי נִירֶען (תָּנָא דְבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל) דִיא תַּלְמִידִים פוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּען גֶעלֶערוּנְט (מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁזָּעַם עַל
…בוֹ וּמִיעֵט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חִיבָּתוֹ) לְמָשָׁל אַמֶּלֶךְ אִיז בֵּייז גִיוֶועְן אוֹיף זַיין גוּטֶען פְרַיינְד פַארְקְלֶענֶערְט עֶר דִיא זִינְד
…ע נוייל עֶר הָאט אִים לִיבּ: (כ) וְעָשָׂה לַפָּר. זֶהוּ. עֶר זָאל טָאהְן צוּ דֶעם פַּר (כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת) וִוי עֶר הָאט

שפתי חכמים

…ה על פיהם ולא מביאים סנהדרי גדולה פר בן בקר וגו': א דאל"כ
פתח אהל מועד ל"ל. וא"ת למה לא פירש רש"י זה לעיל בפר
משיח. וי"ל דהא דפירש רש"י הכא אל יסוד מערבי ר"ל היינו
…בא דלא תימא משום הכי שופך אל יסוד מערבי משום שפוגע תחילה
…ו רוח כשהוא יוצא מאוהל ייועד אחר שהבלי' ההזיה של פנים ומשום
מעבירין על המצות הוא לכן בא הכתוב השני ללמד שהמצוה בהכי
דוקא ולא משום אין מעבירין וכפ' איזהו מקומן תירץ רש"י בענין
למה שינה פעם שניה אל פתח אוה"מ ויש לייסב בענין אחר לפי
תירולו ודו"ק: ב הוסיף מלת זה על מלת לפר (החטאת) משום דאלו
היה הראשון שעיר או כבש היה נכון לו' ועשה לפר כאשר עשה לשעיר
או לכבש אבל אינו נכון לומר ועשה לפר כאשר עשה לפר מ"ה הוסיף
מלת זה ואינו נכון כמי לו' ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת
כ"א כתוס' מלת ראשון משום הכי הוצרך לו' כמו שמפורש בפר כהן
משיח וכו' דלא נטעה לו' דלמא בפר אחר קמיירי דהיינו בפר יום
כיפור אע"פ שלא הוזכר עדיין לכן הוסיף מלת ראשון: ג ומה שאמר
להביא כליות ויותרת ולא הזכיר החלבים שכולם נכללים במאמר ואת כל

פירוש לתורת אלהים

וְעָשָׂה לַפָּר אוּנ עֶר זָאל טָאן צוּ דֶעם פַּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
וִוי עֶר הָט גְטָאן לְפַר הַחַטָּאת צוּ דֶעם פַּר הַחַטָּאת
דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ אַזוֹ זָאל עֶר דֶעם פַּר

ליקוטי יהודא

פַייֶער פוּן מִזְבֵּחַ, וַוייל דָס עֶרְשְׁטֶע זִינְד טוּט דֶר מֶענְטְשׁ מִיט
דִיא הֶענְד אוּנ מִיט דִיא פִּיס, אוּנ אִין בּוֹיךְ אִיז דָאס עֶסִין פִיל
מָאל נִיט כָּשֵׁר וִוי דֶר דִין, אָדֶער וַוייל יֶ"ר עֶסְט אָן אַבְרָכָה אִיז
דָאס גְּזֵלָה [ברכות פ"ו] אָדֶער פוּן גְּזֵלָה וָואס מֶען גַּזְלֶת בַּייא
…מֶענְשִׁין דוּרְךְ אַבַאלְשֶׁקֵייט, אַזוֹ וִוי עֶס הָאט גְדַארְפְט גְטאהְן וֶוערִין צוּא זַיינֶע הֶענְט אוּנ פִּיס אוּנ קִישְׁקֶעס וֶוערְט גְטאן צוּם
…ן, דָאס אִיז בַּיי אַמֶענְטְשׁ וָואס אִיז רַייךְ אוּנ קֶען בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אַבְּהֵמָה, אַאָקְס, אַשֶׁעפְּס, אַצִיג. אָבֶּר דֶר מֶענְטְשׁ וָוס
…אָרֶעם אוּנ דָאס אַלֶץ קֶען עֶר נִיט בְּרֶענְגֶען, אוּנ עֶר אִיז טְרוֹיעֶרִיג וֶועגִין זַיינֶע זִינְד, זַיין צוּא בְּרָאכִין הַארְץ וֶוענְן זַיינֶע
דָאס אַלֵיין אִיז שׁוֹן גֶערֶעכִינְט בַּיי הקב"ה וִויא אַקָּרְבָּן וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, דָאס צוּבְּרָאכָענֶע

וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם׃
כא וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף
אֵת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל
הוּא׃ פ כב אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה
אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר
לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם׃ כג אוֹ־

אונקלוס

וִיכַפַּר עֲלֵיהוֹן כַּהֲנָ
וְיִשְׁתְּבֵק לְהוֹן׃ כא וְיַפֵּ
יָת תּוֹרָא לְמִבָּרָ
לְמַשְׁרִיתָא וְאוֹקִיד יָתֵ
כְּמָא דִי אוֹקִיד יָת תּוֹרָ
קַדְמָאָה חַטַּאת קְהָל
הוּא׃ כב אִם רַבָּא יֶחֱ
וְיַעֲבֵד חַד מִכָּל פִּקּוֹדַ
דַּיְיָ אֱלָהֵיהּ דְּלָא כַשְׁרָ
לְאִתְעֲבָדָא בְּשָׁלוּ וִיהוֹ
כג אוֹ אִתְיְדַע לֵהּ חוֹבְתֵ

נח. סנהדרין סס: ועסה אחת הוריות ט ית כריתות כו: אמר לה. סבת כט יומא הוריות ג יא תולין ה.: או הודע כריתות יט כז:
תו"א אל מחוץ סנהדרין כג. וסרף אותו

רשב"ם

(כב) אשר נשיא יחטא. כמו ואשר נתן כתר מלכות בראשו. כמו וכתר מלכות אשר נתן בראשו: מצות ה' אלהיו. כלומר אם ירא שמים הוא ולא במזיד אלא בשוגג: (כג) או הודע. כמו אם הודע.

בעל הטורים

סיכא לראות נגעי ביתו ואם הוא מביאו זוכה לגוס שנאמר והביאו … בחולן והביאו את כל אהיכם מכל וגו': (כא) חטאת הקהל גו' ז. וס… ליה אשר נשיא יחטא לו' כל שבידו למחות ואינו מוח' מעלה עליו …

רש"י

כאן ולכפול במצות העבודות ד ללמד שאם חסר אחת מ… המתנו' פסול לפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר הוצרך לומר כאן שמתנה א… מהן מעכבת: (כב) אשר נשיא יחטא. לשון א… ו. אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפר' שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו: (כג) או הודע…

בית יהודא

געטאהן צום פר החטאת (כמו שמפורש בפר כהן משיח) ווי עס שטייט ביי דעם פר פון כהן משיח (להביא יותרת ושתי הכליות) דס מיינט מען ביי דעם פר פון דיא סנהדרין זאל מען אויך מקריב זיין דעם יותרת מיט דיא צוויא ניערען (שפירש שם מה שלא פירש כאן) וואס שטייט ביי דעם פר פון כהן משיח אונ ביי דעם פר פון די סנהדרין שטייט דס ניט (ולכפול במצות העבודות) אונ צו וואס שטייען דא די עבודות צוויי מאהל ובייא דעם פר כהן משיח אונ ביי דעם פר פון דיא סנהדרין (ללמד שאם חסר אחת מכל המתנ"ת פסול) לערנען אונז ער האט געפעלט איין שפריץ בלוט אויף דעם פרוכת איז דער קרבן פסול (לפי שמצינו בניתני' על המ… החיצון שנתנן במתנה אחת כפר) נוייל מיר געפינען די בלוט וואס מען דארף שפריצען אויף דעם אויסנווייניגסטען מזב… אונ ער האט נאר איין שפריץ געטאהן איז אויך דער קרבן מכפר, דריבר (הוצרך לומר כאן) דארף מען דא זאגען (שב… אחת מהן מעכבת) אז ער הט געטאהן אויף דעם פרוכת איין שפריץ ווייניגער איז דר קרבן פסול: (כב) נאשר נ… יחטא. זאגט רש"י (לשון אשרי) דער ווארט אשר איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען אשרי (אשרי הדור שהנשיא של… נ… לב להביא כפרה על שגגתו) וואהל דעם דור וואס זיין נשיא בעטראכט אין הארצען צו ברייגגען אקרבן אפילו אוף … עבירה וואס ער האט געטאהן בשוגג ואומגערין ניט ווילענדיג אדר פארגעסינדיג) (קל וחומר שמתחרט על זדונותיו) אוי… עבירות וואס ער האט געטאהן במזיד (ווילענדיג) האט ער געוויס חרטה: (כג) או הודעו. זאגט רש"י (כמו אם ה…

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג)או הודע אליו. כתיב כאן ביחיד ובנשיא חוטא וי"מ אותו אם הודע אבל הרב בכור שור ז"ל כתב לפי שנשיא ויחיד מב… אשם תלוי דכתיב בנשיא ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו כל…

שפתי חכמים

חלבו יקטיר זה הוא אליבא דרבי יוסי וכבר פירשתיו לעיל במה שפי' רש"י ובשחיטת קדשי' וכו' דאין למדין למד מן הלמד. ומה שאמר ולכפול הוא אליב' דתנא קמא בת"כ ולא אליב' דר"י: ד וה"פ ועוד למדין ממנו פירוש מועטה לפר וגו' שיזרוק הדם כמו שיזרוק גבי פר החטאת וכ"ת והלא בהדיא כתיב ביה שיזרוק הדם ל"פ לכפול אותו שני פעמים שאם חסר וכו': ה כפר אפי' במתנה אחת פי' בזריקה אחת נעשי' כפרה ואינו מעכב הכפרה אבל במזבח הפנימי לא נעשי' לו כפרה: ו פי' משום דשני קרא ולא כתב אם נשיא כמו דכתי' אם הכהן המ…

ליקוטי יהודא

הארץ איז בייא הקב"ה גרעבונגט וויא אקרבן, פר דעם מענטש איז גענוג ער זאל ברענגען אטאהב פאר אקרבן. ברענגגט דער ארעם מאן אטאפעלין קרבן, זיין צוברעכין הארץ אונ די מאהב, דריבר באלד ווי דר ארעם מאן גיט די טאהב צום כהן טראגט דר כהן די טאהב צום מזבח אונ היילגט זיא, אונ מען שעכט נים דיא טאהב מיט אמעסר אונ נים אישראל שעכט נאר דער כהן שעכט זיא מיט זיין נאגיל, אונ ווייל עופות עסין וואס זייא געפינען אפילו פון פרעמדע, דריבר דארף מען זייערע קישקעס

פירוש לתורת אלהים

פון דהל אוך טאן וכפר עליהם הכהן אונ דר כהן ג… זאל פר געבען אויף זיי ונסלח להם אונ עס וועט ווי… פר געבין צו זיי דם הייסט גאט וועט זיי מוחל… די עבירה: (כא) והוציא אונ ער זאל ארוס ציהן ד… פר אל מחוץ למחנה חוץ פון דר מחנה ושרף אותו… ער זאל אים פר ברענן כאשר שרף אזו ווי ער… פר ברענט את דעם ערשטן פר פון דעם כהן ג…

חטאת הקהל הוא דר פאר וועט גרופן חטאת הקהל: (כב) אשר ווען איין נשיא וועט זינדיגן ועשה… אונ ער וועט טאן איינס מכל פון דיא געבאט פון גאט אשר וואס גאט הט געבאטען לא תעשינה מען… דס נים טאן אונ דר נשיא וועט דאס יוא טאן בשגגה אום געוין ואשם אונ ער וועט פר שולדין: (כג…

הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ
וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר
תָּמִים׃ כד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־
יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה
חַטָּאת הוּא׃ כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־

אונקלוס

חַב בַּהּ וְיַיְתֵי יָת
קֻרְבָּנֵהּ צְפִיר בַּר עִזִּין
דְּכַר שְׁלִים׃ כד וְיִסְמוֹךְ
יְדֵהּ עַל רֵישָׁא דִּצְפִירָא
וְיִכּוֹס יָתֵהּ בַּאֲתַר
דְּיִכּוֹס יָת עֲלָתָא לִקְדָם יְיָ
חַטָּאתָא הוּא׃ כה וְיִסַּב
כַּהֲנָא מִדְּמָא דְּחַטָּאתָא
בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת
דְּמֵהּ יֵישׁוֹד לִיסוֹדָא

או הודע אליו יבמות פו שבועות יח כריתות ו יג : אשר חטא כריתות יט : זבחים מט מנחות כה : ושחט אותו זבחים נט: הטאת הוא זבחים ו י: ולקח הכהן יד כד מט מנחות יג : קרנת זבחים לו :

בעל הטורים

טא: (כג) את קרבנו. נא׳ בקרבן נשיא רבוי את לו׳ שיביא קרבן גדול לפי שבכל יום אוכל פטומות שלא יצא שלחנו מלא ושלחן רבו כעז כתיב שעיר עזים זכר שעירת עזים נקבה לפי שאין בשנו חילוק לזכר ולנקבה שהכל נקרא עז לכך צריך לפ׳ זכר או נקבה אבל כבש

רשב"ם

כך רגילין לפרש . ואני אומר ואשם או הודע אליו על ידי אחרים : (כה) מזבח העולה. החיצון ולא הפנימית כמשיח וציבור :

רש"י

אם הודע הדבר הרבה או יש שמשמשין בלשון אם במקום או וכן או נודע כי שור נגח הוא : הודע . כשחטא הי׳ סבור שהוא היתר ולאחר מכאן נודע איסור היה : (כד) במקום אשר ישחט את העולה. בצפון ; שהוא מפורש בעולה : חטאת הוא. כשר ח שלא לשמו פסול : (כה) ואת דמו. שירי

בית יהודא

הַדָּבָר) עס איז גְלַייךְ ווי עס וואלט שטיין אם הוֹדַע הַדָּבָר, אוב די זאך איז בעוואסט גיווארן (הַרְבֵּה אוֹ יֵשׁ שֶׁמְּשַׁמְּשִׁין בְּלָשׁוֹן אִם יָאֹם בְּמָקוֹם אוֹ) עס איז דא אין פסוקים פיל מאהל ווס עס דארף שטיין אם און עס שטייט או אדר עס דארף שטיין או און עס שטייט אם (וְכֵן אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא) דארף שטיין אם נודע, אוב עס איז בעוואסט גיווארן : [הוֹדַע אֵלָיו]. (כְּשֶׁחָטָא הָיָה סָבוּר שֶׁהוּא הֶיתֵּר) ווען ער האט
קד געטאהן הט ער געמיינט מען מעג די זאך טאהן (וּלְאַחַר כָּאן נוֹדַע לוֹ שֶׁאִיסּוּר הָיָה) נאכדעם איז אים
אסט גיווארן אז דיא זאך איז גיוועזן אסור צו טאהן : (כד) [וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעוֹלָה] . אויף דעם ארט ווס מען
ט אעולה (בַּצָּפוֹן) אין צפון זייט (שֶׁהוּא מְפוֹרָשׁ בְּעוֹלָה) וויא עס שטייט ביי אעולה אז מען דארף זיא שעכטין אין
זייט : [וְחַטָּאת הִיא] . זאגט רש"י (לִשְׁמוֹ כָּשֵׁר) אוב מען הט איר געשאכטין וועגין אחטאת איז זיא כשר (שֶׁלֹּא
פָּסוּל) אונ אוב מען האט איר געשאכטין ניט וועגין אחטאת נאר וועגין איין אנדער קרבן איז זיא פסול :
[וְאֶת דָּמוֹ] . מיינט מען (שְׁיָרֵי הַדָּם) די בלוט וואס איז געבליבען נאך דעם וויא מען האט געשפריצט אויף דעם

דעת זקנים מבעלי התוספות

יודע אלא ה׳ אלהיו שהוא ספק ואשם מביא אשם תלוי או אליו אז מביא חטאת וכן אתה דורשו גבי יחיד דכתיב ביה ה׳ וראיה מתורת כהנים דדריש ואשם מלמד שמביא אשם

שפתי חכמים

ואם כל עדת וכו׳ : ז וא״ת והלא כבר נא׳ כפ׳ לו במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת וי״ל לקבוע חובה שלא תהא שחיטתו אלא בצפון ואם לא נשחט בצפון יהא פסול : ח פי׳ מדכתיב הוא דרשינן הכי

פירוש לתורת אלהים

אֵלָיו אז עס איז גוואר גווארן צו אים חַטָּאתוֹ זיין אֲשֶׁר חָטָא ווס ער האט גזינדיגט בָּהּ מיט איר דעם ווס ער האט גטאן די עבירה [פיין רש״י] : אונ ער זאל ברענגען זיין קָרְבָּן שְׂעִיר עִזִּים עלי פון ציגין זָכָר עס זאל זיין אזכר תָּמִים גאנץ מום : [(כד) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל וכו׳ די טייטש פון די ים ביז פסוק כ״ז דארף מען ניט מפורש זיין

ליקוטי יהודא

אַרֶעק וַוארְפֶן דאס איז אמוסר פאר דעם ארעם מאן , אפילו ער וועט דארפן זוכען זיין פרנסה ווי אפייגעלע פון דעסט וועגן זאל ער ניט נעמן פון פרעמדע , דיא קישקעס פון דיא טאהב ווארפט דר כהן אויף דער ערד נעבין מזבח אונ זייא ווערן איין גזונקען אין דיא ערד , מען זאל זעהן דעם סוף פון גזלה, אפילו פון אגוף , אונ געווים פון אמענטש נאך ערגער . אונ דער מענטש וואס איז אזוי ארעם ער האט ניט קיין געלט צוא קופין אפילו אטאהב , אונ ער וויל אבער ברענגן אקרבן אויף זיינע זינד נעמט ער דאס ביסול מעהל וואס ער דארף עסין מיט זיין ווייב
נדר און ברענגט דם צום כהן פאר אקרבן אום צו לייזן זיין נשמה , ביי דעם מענטש איז זיין הארץ שטארק צו בראכן ,
האט דיא תורה גזאגט וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב , דר ארעם מאן וואס וועט מקריב זיין דעם נפש , דאס עסין פון זיין לעבין ,
לה׳ , דאס הייסט ביא הקב״ה אמתנה , ניט אקרבן , דריבר זאל מען גיסן בוימאייל אויף די מעהל , צו ווייזן אז ביא
הייסט דאס אליכטיגע מנחה , אונ פאר דעם זכות וועט ער ליכטיג מאכן דעם ארעם מאן , אויף ביידע וועלטין , ער וועט
אים געבין אברכה אויף דיא וועלט אונ וועט אים אוב לייזן פון זיין ארימקייט אונ ער וועט זוכה זיין צוא עולם הבא :

יְס֖וֹד מִזְבַּ֥ח הָעֹלָֽה׃ כו וְאֶת־כָּל־
חֶלְבּוֹ֙ יַקְטִ֣יר הַמִּזְבֵּ֔חָה כְּחֵ֖לֶב זֶ֣בַח
הַשְּׁלָמִ֑ים וְכִפֶּ֨ר עָלָ֧יו הַכֹּהֵ֛ן
מֵחַטָּאת֖וֹ וְנִסְלַ֥ח לֽוֹ׃ פ ששי כז וְאִם־
נֶ֧פֶשׁ אַחַ֛ת תֶּחֱטָ֥א בִשְׁגָגָ֖ה מֵעַ֣ם
הָאָ֑רֶץ בַּעֲשֹׂתָ֗הּ אַחַ֛ת מִמִּצְוֺ֥ת יְהוָ֖ה
אֲשֶׁ֥ר לֹא־תֵעָשֶׂ֖ינָה וְאָשֵֽׁם׃ כח א֚וֹ
הוֹדַ֣ע אֵלָ֔יו חַטָּאת֖וֹ אֲשֶׁ֣ר חָטָ֑א
וְהֵבִ֨יא קָרְבָּנ֜וֹ שְׂעִירַ֤ת עִזִּים֙ תְּמִימָ֣ה
נְקֵבָ֔ה עַל־חַטָּאת֖וֹ אֲשֶׁ֥ר חָטָֽא׃
כט וְסָמַךְ֙ אֶת־יָד֔וֹ עַ֖ל רֹ֣אשׁ הַֽחַטָּ֑את
וְשָׁחַט֙ אֶת־הַ֣חַטָּ֔את בִּמְק֖וֹם הָעֹלָֽה׃
ל וְלָקַ֨ח הַכֹּהֵ֤ן מִדָּמָהּ֙ בְּאֶצְבָּע֔וֹ וְנָתַ֕ן
עַל־קַרְנֹ֖ת מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֑ה וְאֶת־כָּל־
דָּמָ֣הּ יִשְׁפֹּ֔ךְ אֶל־יְס֖וֹד הַמִּזְבֵּֽחַ׃

אונקלוס

דְּמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא׃ כו וְ...
כָּל תַּרְבֵּהּ יַסֵּק לְמַדְבְּ...
כְּתַרַב נִכְסַת קוּדְשַׁ...
וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כַּהֲ...
מֵחוֹבְתֵהּ וְיִשְׁתְּבֵק לֵ...
כז וְאִם אֱנָשׁ חַד יֶ...
בְּשָׁלוּ מֵעַמָּא דְאַרְ...
בְּמֶעְבְּדַהּ חַד מִפִּקּוּ...
דַּיְיָ דְּלָא כַשְׁרָ...
לְאִתְעֲבָדָא וְיֵחוֹב׃ כח
אִתְיְדַע לֵהּ חוֹבְתֵהּ
חָב וְיַיְתֵי קֻרְבָּ...
צְפִירַת עִזִּין שַׁלְמְ...
נְקוּבְתָא עַל חוֹבְתֵהּ
חָב׃ כט וְיִסְמוֹךְ יָת י...
עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִ...
יָת חַטָּאתָא בַּאֲ...
דַּעֲלָתָא׃ ל וְיִסַּב כַּהֲ...
מִדְּמַהּ בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן
קַרְנַת מַדְבְּחָא דַעֲלָ...
וְיָת כָּל דְּמַהּ יֵי...

תו"א וכפר סנהדרין מד זבחים ח : פ... שבת עא זבחים ח : ואם נפ... מג הוריות ב יא : מעם הארץ שבת סט... ב יא חולין ה. בעשותה שבת ג נב הורי... ממלות ה' הוריות ח כריתות כו : ואשם... ח. והביא שבת עא נזיר כו כח : על... נזיר כח כריתות כו : ושחט את זבחים... קרנות זבחים נו. ואת כל יוצא נו זבחי...

בעל הטורים

יש חילוק בשמו כבש לזכר כבשה לנקבה : (כז) בעשתה. בגי' אם כולה ולא מקלתה :

בית יהודא

מִזְבֵּחַ : (כו) וּכְחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים . זָאגְט רש"י (כְּאֵיתָן ...
אֵמוּרִין הַמְפוֹרָשִׁים בְּעֵז הָאָמוּר אֵצֶל שְׁלָמִים) אַזוֹי וְויא
מֶען אִיז מַקְרִיב דִי חֵלֶב פוּן אַצִיג וָואס אִיז אַקָרְבָּן שְׁלָמִים אַזוֹ ...

רש"י

... ט הדס : (כו) כחלב זבח השלמים. כאותן אי...
... אזוֹ זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין דִי חֵלֶב פוּן דִי צִיג וָואס דֶר ...

שפתי חכמים

דהוא משמע בהווייתו כלו' להביאו תחילה לשם חטאת אבל אם אינו ת...
בהווייתו דכששחטו שחטו לשם עולה פסולה לגמרי : ט לא כל דמו ה...

דעת זקנים מבעלי התוספות

תלוי אבל צבור וכהן משיח אין מביאין אשם תלוי צבור ד...
הכא נפש אחת תחטא דמשמע אחת ולא צבור. כהן ...

פירוש לתורת אלהים

וָוארוּם דָם לָשׁוֹן אִיז שׁוֹן עֶטְלִיכֶע מָאל גְשְׁטַאנֶען אִין ...
דֶר סֶדְרָה] : (כז) וְאִם נֶפֶשׁ אוּנ אוּב אֵיין מֶענְטְשׁ וֶועט ...
זִינְדִיגֶען בִּשְׁגָגָה אוּם גֶערִין דָם הֵייסְט נִיט אַכֹּהֵן גָדוֹל ...
אוּנ נִיט אַנָשִׂיא נָאר מֵעַם הָאָרֶץ פוּן דֶעם פָאלְק פוּן ...
דֶעם לַאנְד דָם הֵייסְט אַפָּשׁוּטֶער מֶענְטְשׁ בַּעֲשׂוֹתָהּ אִין ...
אִ'ר טָאן אַחַת מִמִּצְוֺת יְיָ אֵיינְס פוּן דִי גְבָאט פוּן גָאט ...
... אֲשֶׁר וָוס גָאט הָט גִיבָאטִין לֹא תֵעָשֶׂינָה מֶען זָאל ...
... נִיט טָאן וְאָשֵׁם אוּנ עֶר וֶועט שׁוּלְדֶען : (כח) אוֹ אָ...
... הוֹדַע אוּנ דֶר נָאךְ אִיז עֶר גִיוָואר גְוָוארֶען אַז עֶר ...
... גִזִינְדִיגְט וְהֵבִיא זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֶת קָרְבָּנוֹ זַיין ...
... שְׂעִירַת אַצִיקֶעלִי עִזִּים פוּן צִיגֶען תְּמִימָה גַאנ"ץ אָן אַ...
... נְקֵבָה אַנְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַר זַיין זִינְד וָוא...

מצות השם

(קכא) (וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא וגו') דָם אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה ...
אֵיין יָחִיד הָאט גִיזִינְדִיגְט אוּם גֶערֶען דְהַיְינוּ עֶר הָט ...
גְמֵיינְט אוֹף חֵלֶב אַז דָם אִיז שְׁמַאלְץ אוּנ הָאט עֶם גְגֶעסֶן ...
אָדֶער אַנְדֶערִי זַאכֶן וָואס אַז מֶען טוּט מִיט וַוילֶן גֶערֶען ...
... קוּמְט וְכָרֵת) אוּנ עֶר הָט דָם גְטָאן בְּשׁוֹגֵג דָם הֵייסְט נִי...
... מִשְׁנָה הַיְינוּ עֶר הָט נִיט גְוִויסְט אַז מֶען טָאר דָאם נִי...
... דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען אֵיין [חַטָּאת קָבוּעַ] אוּנ דִי מִצְוָה אִיז ...
... אִין דֶר צֵייט וֶוען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִשְׁטַאנֶען ...

לא וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר
הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ׃
פ לב וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת
נְקֵבָה תְמִימָה יְבִיאֶנָּה׃ לג וְסָמַךְ
אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט
אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה׃ לד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ לה וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ
יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב
מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר

אונקלוס

...וּדָא דְמַדְבְּחָא׃ לא וְיָת
...תַּרְבַּהּ יֶעְדֵּי כְּמָא דִי
...עֲדָא תְּרַב מֵעַל נִכְסַת
...שַׁיָּא וְיַסֵּק כַּהֲנָא
...דְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא
...עֲוָא קֳדָם יְיָ וִיכַפֵּר
...וֹהִי כַּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵק
...׃ לב וְאִם אִימַּר יַיְתֵי
...בָּנֵהּ לְחַטָּאתָא
...בָא שַׁלְמְתָא יַיְתִנַּהּ׃
...וְיִסְמוֹךְ יַת יְדֵהּ עַל
...ש חַטָּאתָא וְיִכּוֹס יָתַהּ
...טָּאתָא בְּאַתְרָא דִי
...ם יַת עֲלָתָא׃ לד וְיִסַּב
...הֲנָא מִדְּמָא דְחַטָּאתָא
...אֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת
...בְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת כָּל
...מַהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא
...מַדְבְּחָא׃ לה וְיָת כָּל
...רְבַּהּ יֶעְדֵּי כְּמָא דִי
...תְעְדָּא תְּרַב אִמְּרָא
...נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק
...הֲנָא יַתְהוֹן לְמַדְבְּחָא עַל
...קֻרְבָּנַיָּא דַיְיָ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי

בעל הטורים

...ר. ב׳ כאשר הוסר חלב. ומעת הוסר ...תיד לומר שמעת הוסר שתמיד הוסר כל ...שב״ם (לה) כאשר יוסר חלב הכשב.

תו״א וכפר עליו סנהדרין ד זבחים לח: ואם כבש פסחים ק תמורה ט כריתות נח: ושחט אותה זבחים ד ט ת ט מנחות ג ד נה: קרנת זבחים לו ואת כל יומא נז זבחים ל. וכפר עליו סנהדרין ד זבחים ד לח.

רש״י

...פורשים י בעז האמור אצל שלמים: (לה) כאשר ...סר חלב מעל זבח השלמים. כאימורי עז האמורים ...למי׳: (לג) ושחט אותה לחטאת. שתהא שחיטת׳ ...ם חטאת: (לה) כאשר יוסר חלב הכשב. שנתרבו ...מורי׳ ואליה אף חטאת כשהיא באה כבשה טעונה אלי׳ ...ו האימורין: על אשי ה׳. על מדורות האש העשויות

בית יהודא

...בְּרֶענְגְט אַקָרְבָּן: (לא) וְכַאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים. אַזוֹ וִוי עֶס אִיז אַרָאפּ גֶענוּמֶען גְוָוארִין דִי חֵלֶב פוּן דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים, זָאגְט רש״י (כְּאֵמוּרֵי עֵז הָאֲמוּרִים בִּשְׁלָמִים) וִויא דִיא חֵלֶב פוּן דֶעם צִיג וָואס עֶר אִיז אַקָרְבָּן שְׁלָמִים: (לג) וְשָׁחַט אוֹתָהּ לְחַטָּאת. זָאגְט רש״י (שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָתָהּ לְשֵׁם חַטָּאת) עֶר זָאל שֶׁעכְטִין דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת פוּן וֶועגִין אַחַטָּאת: (לה) וְכַאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב. זָאגְט רש״י (...נִתְרַבּוּ אֵימוּרִין וְאַלְיָה) בַּייא אַשֶׁעפְּס פוּן שְׁלָמִים אִיז מֶען מַקְרִיב דִיא חֵלֶב אוּנ דֶעם וֵוייִדִיל (אַף חַטָּאת כְּשֶׁהִיא בָּאָה כִשְׂבָּה) וֶוען מֶען בְּרֶענְגְט אַשֶׁעפְּס אַקָרְבָּן חַטָּאת (טְעוּנָה אַלְיָה עִם הָאֵמוּרִין) דַארְף מֶען מַקְרִיב זַיין דֶעם וֵוייִדִיל מִיט אַנְדֶערֶע חֵלֶב: (עַל אִשֵּׁי ה׳) זָאגְט רש״י אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אִיז גְלֶעגֶען צְוֵוייעֶרְלֵייא פַייעֶר, אַפַייעֶר פוּן הִימֶעל, אוּנ ...פַייעֶר וָואס הָט גְבְּרֶענְט אוֹיף הָאלְץ, זָאגְט דֶער פָּסוּק דֶעם קָרְבָּן זָאל מֶען נִיט לֵייגְן אוֹיף דֶעם פַייעֶר פוּן הִימֶעל, נָאר ...ע זָאל אִים לֵייגֶען (עַל מְדוּרוֹת הָאֵשׁ הָעֲשׂוּיוֹת לְשֵׁם) אוֹיף דֶעם פְּרָאסְטִין פַייעֶר וָואס עֶר אִיז אָנְגֶעצוּנְדִין גְוָוארְן וֶועגְן

דעת זקנים מבעלי התוספות

...תי׳ ביה לאשמת העם כהן משיח כצבור הלכך לא כתיב ביה ...הודע: (לא) והקטיר הכהן המזבחה. לא נאמר כאן ריח ניחוח ...ן בקרבן לפי שהקב״ה מקפיד יותר על הגדולים כשהן חוטאין:

שפתי חכמים

שכבר נתן ממנו על קרנות המזבח: י אמר כאותן אימורין במקום כאותו חלב המובן ממלת כחלב מפני שאין כוונת הכ׳ לפרש החלב כי מאמר ואת כל חלבו כולל כל החלבים רק כוונת הפסוק הוא להוסיף היותרת והכליות שאינן נכללים במאמר כל חלבו ואמר המפורשים כמו ...אמור אצל שלמים לפי שזבח השלמים של כבש נכלל בו גם האליה בכלל אימורים וחטאת של נשיא הוא עז ואין לו אליה: א פי׳ ולא על

פירוש לתורת אלהים

...ט גזינדיגט: (לב) וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא אוּנ אוּב עֶר וִויל בְּרֶענְגֶען אַשָׁאף פַאר זַיין קָרְבָּן חַטָּאת נְקֵבָה תְמִימָה

עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ה א וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא
וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה
אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃
ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא
אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת
בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ

אונקלוס

כַּהֲנָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃ א וַאֲנָשׁ
יְחוֹב וְיִשְׁמַע קָל מ
וְהוּא סָהִיד אוֹ חֲזָא
יְדַע אִם לָא יְחַוֵּי וִיקַ
חוֹבֵהּ׃ ב אוֹ אֱנָשׁ
יִקְרַב בְּכָל מִדַּעַם מְסָ
אוֹ בְּנִבְלַת חַי
מְסָאֲבָא אוֹ בְּנִבְ
בְּעִירָא מְסָאֲבָא

תו"א ונפש כי סוטה לג שבועות לד / זבחים מח כריתות ט : והוא עד ס / ל לז שבועות לה מנחות ד ערכין יח : / עונו הוריות ח : בכל דבר שבועות יח . חיה טמאה שבועות ז : או בנבלת שבועות יד יט :

בעל הטורים

ג לב שבזכותו נסתלק ברכה בכל. (א) אם לוא יגיד ונשא עונו. אם לוא יגיד מלא ו' קרי ביה אם לו יגיד כות"ו פי' שהגיד לו כבר שוב אינו חוזר ו

בית יהודא

די קָרְבָּנוֹת וָואס מֶען איז מַקְרִיב צו הקב"ה: (א) וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה. זָאגְט רש"י (בְּדָבָר שֶׁהוּא עֵד בּוֹ) אויב מֶען הָאט אִים בַּשְׁוואוֹירְן אוֹיף אַזַאךְ וָואס עֶר איז אַעֵדוּת (שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה שֶׁאִם יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת שֶׁיָּעִיד לוֹ) מֶען הָט אִים בַּשְׁוואוֹירְן אויב עֶר וַוייסְט צוּ זָאגֶן עֵדוּת זָאל עֶר קוּמֶען צוּם בֵּית דִּין זָאגֶן עֵדוּת: (ב) נאוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וגו'). אויב אֵיינֶער הָאט אָ אָן גֶערִירְט אַזַאךְ וָואס איז טָמֵא, איז עֶר גֶעוָוארֶען (וּלְאַחַר הַטּוּמְאָה הַזוּ יֹאכַל קָדָשִׁים) אוּנ נָאכְדֶעם וִויא עֶר איז גֶעוָוארֶען טָמֵא וֶועט עֶר עֶסִין קָדָשִׁים (אוֹ יִכָּנֵס לַמִּקְ אָדֶער עֶר וֶועט אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת) אויב עֶר וָואלְט דָאס גִיטָאן בְּמֵזִיד וִוילֶ אוּנ וִויסֶענְדִיג) וָואלְט אִים גֶעקוּמֶען כָּרֵת (בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת נִדְרַשׁ כֵּן) אִין דֶער מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת וֶוערְט אַזוֹ גֶעלֶערנ

רש"י

לשם פוחיל"ש בלעז: (א) ושמעה קול אלה. ב שהוא עד בו ב שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו ש שיעיד לו: (ב) או נפש אשר תגע וגו'. ולאחר הט הזו יאכל קדשי' ג או יכנס למקדש שהוא דבר שזדונו

שפתי חכמים

הלא כיורדת מן השמים שהוא אש ה' מנעם דאותה אש אחרת היא (וכקרא כתי' אשי ה' שהם עשויות לשם ה': ב מיהוא עד יתירא יליף ו לאפוקי בעד מפי עד או קרוב או פסול אע"פ ששמע קול אלה פטור ש וללמד עוד והוא עד עתה בשעת השבועה שהוא עד בדבר וכו': ג שלא א תועה לו' שמפני נגיעה בטומאה לבדה שנעלמה ממנו ואח"כ נודעה ד לו הוא מביא קרבן ולפיכך אמר ולאחר הטומאה הכל קדשים וכו' ג והוכחתו מדכתיב ואשם כלו' כאכילת קדשים או בביאת מקדש פי' לאחר טומאה זו דאל"כ אמאי ואשם לפי שהוא נטרך יביא קרבן. ואין לו' מ אחרת חייב וי"ל דהוכחת רש"י מדכתיב כאן לכל טומאתו וכפי' חקת כ בטומאת מקדש כלו' שנכנס למקדש ועתיב כאן בטומאת אדם וכתיב כפי' ל

לו' מנא ליה לרש"י שיאכל קדשים או יכנס למקדש דלמא כשטוס' ש קת כתיב עוד טומאתו בו מה להלן מיירי בטומאת מקדש אף הכא כפי' לו בטומאת אדם מה התם אכילת קדשים אף הכא אכילת קדשי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ושמעה קול אלה. בא וראה שבכל הפרשיות כתיב שגגה ובשבועת בטוי לא כתיב שגגה לומר לך שגדול עונש השב שאפילו שגגתה עולה זדון וכן אמר שלמה אל תתן את פיך לח את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא וגם כי הקב"ה לדון את הבריות ידון אותם עם מכשפים ומנאפים שנ וגהייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים בשמי לש

פירוש לתורת אלהים

אַנַאנְצֶע אָן אַמוּם יְבִיאֶנָּה זָאל עֶר זִיא בְּרֶענְגֶען וְסָמַךְ וגו': (א) וְנֶפֶשׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ כִּי תֶחֱטָא נָאז עֶס וֶועט זִינְדִיגֶען דְהַיְינוּ וְשָׁמְעָה עֶס וֶועט הֶערִין קוֹל אָלָה אַקוֹל פוּן אַשְׁבוּעָה וָוס מֶען הָט אִים בַּשְׁוואוֹרִין אוּב עֶר וַוייסְט דֶעם חַבֵר עֵדוּת צוּ זָאגִין זָאל עֶר זָאגֶן וְהוּא עֵד אוּנ עֶר וַוייסְט דָם עֵדוּת דְהַיְינוּ אוֹ רָאָה אָדֶר עֶר הָט גֶזֶעהֶן דִיא זַאךְ אוֹ יָדָע אָדֶער עֶר וַוייסְט עֶפִּים עֵדוּת צוּ זָאגִין זַיין חַבֵר אִם לֹא יַגִּיד אַז עֶר וִויל נִיט זָאגֶן וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ וֶועט עֶר לַיידִין זַיין זִינְד גָאט וֶו אִים שְׁטְרָאפִין: (ב) אוֹ אָדֶר נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר נָוס וֶועט אָן רִירֶן בְּכָל דָּבָר אִין אִיטְלִיכֶער זַאךְ וָוס טָמֵא אוֹ אָדֶר בְּנִבְלַת אִין אַנְבֵילָה פוּן אַחַיָּה טְמֵ אוֹ בְּנִבְלַת אָדֶער אִין אַנְבֵילָה פוּן אַבְּהֵמָה טְמֵ אוֹ אָדֶר אִין אַשֶּׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנוּ אוּנ עֶס וֶועט הוֹלִין וֶוערֶן פוּן אִים עֶר וֶועט פַר גֶעסִין וְהוּא אַז עֶר אִיז טָמֵא וְאָשֵׁם אוּנ עֶר וֶועט פַר שׁוּלְדֶן דְהַ

מצות השם

(קכב) (וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וגו') דָם איז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז וָוען אֵיינֶער שְׁוֶוערְט פַאלְטְשׁ הַיְינוּ עֶר וַוייסְט אֵיינֶם עֵדוּת צוּ זָאגֶן אוּנ שְׁוֶוערְט אַז עֶר וַוייסְט נִיט אוּנ דֶער נָאךְ איז עֶר מוֹדֶה אַז עֶר וַוייסְט יוֹא דַארְף עֶר צוּא בְּרֶענְגֶען אַיין קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד אוּנ דִי מִצְוָה איז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת):

(קכג) (וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע). דָאס איז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז אֵיינֶער וַוייסְט זַיין חַבֵר עֵדוּת צוּ זָאגֶן הֵן אִין גֶעלְד זַאכֶן הֵן אִין דִינֵי נְפָשׁוֹת הַיְינוּ עֶר הָט גֶזֶעהֶן אֵיינֶער הָט ד אַנְדֶערֶן גֶהַרְגֶ'ת וֶוען אֵיינֶער וַוייסְט דֶעם אַנְדֶערֶן עֵדוּת אַזוֹ זָאגֶן דְהַיְינוּ עֶר הָט גֶזֶעהֶן איז עֶר מְחוּיָב צוּ קוּמֶען צוּם בּ אוּנ זָאל עֵדוּת זָאגֶן אַזוֹ וִוי עֶר הָט גֶזֶעהֶן אוּנ דֶר וָואס וַוייסְט עֵדוּת צוּ זָאגֶן אוּנ הַאלְט בַּיי זִיךְ אוּנ נִיט זָאגֶן בֵּית דִין איז זַיין זִינְד זֵייעֶר גְרוֹס אוּנ דִיא מִצְוָה איז נוֹהֵג יֶעדֶר צַייט בַּיי דִי וָוס זַייא זֶענֶען כָּשֵׁר צוּ זָאגֶן עֵדוּת זָא

טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא
וְאָשֵׁם: ג אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם
לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ
וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: ד אוֹ
נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם
לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא

אונקלוס

נְבֵלַת רִחֲשָׁא מְסָאָב
הִי מִכַּסָּא מִנֵּהּ וְהוּא
סָאָב וְחָב: ג אוֹ אֲרֵי
קְרַב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא
לְ סוֹבְתֵהּ דִּי יִסְתָּאַב
הוּיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא
יְדַע וְחָב: ד אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי
יֵּם לְפָרָשָׁא בְסִפְוָן
אַבְאָשָׁא אוֹ לְאוֹטָבָא
לְ דִּי יְפָרֵשׁ אֱנָשָׁא

י"א ונעלם שבועות ד ה כריתות יט נדה כח : או כי יגע שבועות ד. לכל טומאתו שבועות ד ה כה. ונעלם ממנו שבועות ד ה כריתות יט : או נפש כי תשבע לפ שבועות כ כז : להרע או נדרים יז סב ב"ק נה שבועות כה כו כז : לכל אשר שבועות כ כו לג :

רשב"ם

ט האליה תמימה לעומת העצה : (ב) ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. על ששכח שהוא טמא ונכנס למקדש או אכל קודש ששניה' במזיר בברא : (ג) והוא ידע ואשם. שנודע לו עכשיו שהוא טמא ויודע שהוא אשם :

רש"י

מסכת שבועות נדרש כן : ונעלם ממנו. ד הטומא' : ואשם. באכילת קודש או בביאת מקדש : (ג) בטומאת אדם. זו טומאת מת : לכל טומאתו. לרבות טומאת מגע זבין וזבות : אשר יטמא. לרבות הנוגע בבועל נדה : בה. לרבו' בולע נבלת ה עוף טהור : ונעלם. והוא ידע. ששכח ו הטומא' : ואשם. באכילת קדש או בביאת מקדש : (ד) בשפתים. ולא ב בלב : להרע. לעצמו ג : או להיטיב. לעצמו כגון אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן : לכל אשר יבטא. לרבות

בית יהודא

(וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ, הַטּוּמְאָה). אונ עס איז פאר געסען געווארען פון אים אז ער איז טָמֵא : (וְאָשֵׁם). אונ ער הט גזינדיגט (בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ) ווייל ער האט געגעסין קָדָשִׁים אדער ער איז אריין געגאנגען אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ : (ג) (בְּטוּמְאַת אָדָם). זאגט רש"י (זוּ טוּמְאַת מֵת) ער איז טָמֵא געווארען פון א מת : (לְכֹל טוּמְאָתוֹ). זאגט רש"י (לְרַבּוֹת טוּמְאַת מַגַּע זָבִין וְזָבוֹת) אז ער איז טָמֵא געווארען ווייל ער האט אן גערירט אשרץ אדער אנבלה, אדער ער איז אזב ועם רינט פון אים אזוי וויא זרע) אדער אאשה וואס איז אזבה ועם רינט פון איר בלוט ניט אין דיא צייט פון נדה (תן) : (וַאֲשֶׁר יִטְמָא). וואס ער וועט זיין טָמֵא (לְרַבּוֹת הַנּוֹגֵעַ בְּבוֹעֵל נִדָּה) אז ער וועט אן רירען אזוי אמענטש וואס הט בהעפט מיט זיין ווייב ווען זיא איז געווען אנדה : (בָּהּ). אין איר (לְרַבּוֹת בּוֹלֵעַ עוֹף טָמֵא) אויב ער האט געגעסען שטיקל פלייש וגרוים וויא אאייעלבירט) פון אעוף וואס איז טָמֵא וואס מען טאר זיא ניט עסין) אונ ער האט דיא שטיקול פלייש אראפ געשלונגען : (וְנֶעְלַם). זאגט רש"י (ולא ידע) ער האט ניט געוואוסט (שֶׁשָּׁכַח הַטּוּמְאָה) ער האט פר געסין אז ער איז טָמֵא : (וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם). נאך דעם האט ער זיך דער וואוסט אז ער האט געזינדיגט (בַּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ) וואס ער האט געגעסען קָדָשִׁים והייליגע עסין) אדער ער איז אריין געגאנגען אין בֵּית מִקְדָּשׁ ווען ער איז געווען טָמֵא : (ד) (בִשְׂפָתַיִם). ער האט ארוים גערעדט אשבועה (וְלֹא בְלֵב) אבער אז ער האט געטראכט אין הארצען אשבועה אונ הט ניט ארויסגירעדט דיא שבועה מיט דעם מויל, דאס איז קיין שבועה : (לְהָרַע). ער האט געשווארין י"ר זאל טאהן שלעכטס (לְעַצְמוֹ) צוא זיך אליין : (אוֹ לְהֵיטִיב). (לְעַצְמוֹ), אדער ער האט געשווארין ער זאל זיך טאהן גוטס (כְּגוֹן אוֹכֵל וְלֹא אוֹכֵל) דהיינו ער האט געשווארין איך וועל עסין, אדער ער האט געשווארין איך וועל ניט עסין (אִישַׁן וְלֹא אִישַׁן) אדער ער האט געשווארין איך וועל שלאפין, אדער ער האט

שפתי חכמים

פירוש ולא המקדש וקדשיו מדכתיב ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טמאה הוא חייב ולא על העלם מקדש : ה שמטמא בביה הבליע' אדם את בגדים שאם אכלה ונכנס למקדש חייב. וא"ת והא מלת בה מיעוט א. כבר תירצו בגמר' משום דהוי' מיעוט' מיותר דהא כתיב בפ' לה ויורד או כי יגע בטומאת אדם אלמא דבר נגיע' אין דלאו בר יעה לא ונבילת עוף טהור אינה מטמא' בנגיעה א"כ בה דכתב רחמנ' ל והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: נח"י) כ"ל שהוא טעו' סופר וצ"ל והוא ידע ששכח הטומא' והוא דבר כי עלמו וה"פ והוא ידע ר"ל עכשיו נודע לו ששכח הטומא' כשאכל הקודש או נכנס למקדש וע"ש : א מג"ש דלעיל אף קשה בשלמא התם א"ש דכתיב ונעלם ואשם שמפני שנעלם ממנו הטומא' נכנס למקדש אכל הכא כתיב והוא ידע ואשם וכי מפני שידע שהוא טמא אכל קודש או נכנס למקדש. ושמא י"ל דמקרא מסורס הוא והכי קאמר ונעלם ממנו ואשם מפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש ואח"כ נודע לו שהוא טמא הרא"ם. ועוד י"ל דואשם ואשם לג"ש וילמד התחתון מעליון : ב כלו' אם גמר בלבו בשבועה שלא לאכול ולא הוציא בשפתיו השבוע' ואכל אינו חייב קרבן : ג לאפוקי אם נשבע להרע לאחרים כגון אכה את פלוני ושכח ולא הכה אינו חייב בקרבן והוכחתו מדכתיב להרע או להטיב

פירוש לתורת אלהים

ר וועט עסין קָדָשִׁים אדר ער וועט אריין גיין אין יהמ"ק בְּשַׁעַת אז ער איז נאך טָמֵא : (ג) אוֹ אדער כִּי יִגַּע ר וועט אן רירן בְּטוּמְאַת אָדָם אין דער טוּמְאָה פון מענטש דהיינו ער וועט אן רירן אן אמת אדר לְכֹל טֻמְאָתוֹ צו אלע זיינע טומאו"ת דהיינו ער וועט אן ירן איין זב אדר אזבה אֲשֶׁר וואס ער ווערט דר מיט טמא (עיין רש"י) וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אונ עס וועט פון אים פר הולין ווערן די טוּמְאָה וְהוּא יָדַע אונ דר נאך הט ער גוואר גווארן אונ ער איידר ער איז גיוואר גווארן וְאָשֵׁם הט ער פר שולד דהיינו ער הט גגעסן קָדָשִׁים אדר ער איז אריין גגאנגן אין ביהמ"ק בְּשַׁעַת ער איז נאך טָמֵא גוועזן : (ד) אוֹ אדר נֶפֶשׁ אמענטש כִּי תִשָּׁבַע ער וועט שווערן לְבַטֵּא ער וועט ארוס ריידן מיט די לעפצן לְהָרַע ער וויל זיך שלעכץ טאן דהיינו ער

הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־
יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ ה וְהָיָה
כִי־יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה
אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ׃ ו וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־
שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ׃ ז וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ

אונקלוס

בְּקִיּוּם וִיהֵי מְכַסָּא מ
וְהוּא יְדַע וְחָב לַחֲ
מֵאִלֵּין׃ ה וִיהֵי אֲרֵי יֵ
לַחֲדָא מֵאִלֵּין וִיוַדֵּי דִּי
עֲלַהּ׃ ו וְיַיְתֵי יָת אַשְׁ
קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵהּ
חָב נְקוּבְתָא מִן
אִמַּרְתָּא אוֹ צְפִירַת
לְחַטָּאתָא וִיכַפֵּר עֲלֹ
כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ׃ ז וְ
לָא תִמְטֵי יְדֵהּ כְּמִ

תו"א ונעלם סם כו לא : והיה כי ס
והתודה כריתות יג : מחטאתו
ואם לא תגיע הוריות ט :

בית יהודא

געשוואָרין איך וועל ניט שלאָפען: וּלְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא) . צו אַלֶץ וואס ער וועט אַרויס רייךן מיט אַשְׁבוּעָה (לְרַבּוֹת לְשֶׁעָבַר) דְהַיְינוּ ער האָט געשוואָרין אויף וואס עס איז גוועזן: וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ) . אונ עס איז אים פון פאר געסין געוואָרען (וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ) אונ ער האָט ניט מְקַיֵּים די שְׁבוּעָה *) (כָּל אֵלֶּה בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד) אויף דיא זאַכען דאַרף מען ברענגען אַקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד וואַרייכער ברי אַקָרְבָּן אַשְׁעפּס אָדער אַציג , אַאָרעמער ברענגט צְווייא טאַהבין , נאָך אָרעמער ברענגט אַמִנְחָה אַבִּיסעל מ (כִּמְפוֹרָשׁ כַּאן) וויא עס שטייט דא אין דיא פְּסוּקִים (אֲבָל שְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּפִירַת מָמוֹן) אָבער אַז איינער שווערט פ

רש"י

לשעבר : ונעלם ממנו . ועבר ד על שבועתו כל
בקרבן עולה ויורד ה כמפורש כאן ו. אבל שבוע' שי

שפתי חכמים

מקשינן להדדי מה הטבה רשות אף הרעה רשות לאפוקי הרעה לאחרים אין לו רשות דכתיב הרבעים יכנו לא יוסיף אבל הטבה אף לאחרים חייב והא דכתב רש"י הטבה לעצמו איידי דקאמר הרעה לעצמו קאמר נמי הטבה לעצמו ובאמת אפילו הטבה לאחרים נמי חייב כדמפרש בפ"ג דשבועות : ד ומקרא קצר הוא שהיה לו לכתוב ונעלם ממנו ועבר לא כן על מה הוא מביא הקרבן וכי אם נעלם ממנו יביא קרבן. והא דלא פירש כאן ואשם שעבר על שבועתו כדפירש לעיל גבי ואשם דטו י"ל שמלת ואשם הכתוב' פה כתיב אחריו לאחת מאלה דמשמע דאכולהו קאי הלכך על כרחנו צ"ל דקרא וגעלם ממנו מקרא קצר הוא כאל ונעלם ממנו ועבר על שבועתו . והוא ידע פי' ואח"כ נודע לו ואח"כ חזר ואשם לאחת מאל' וכו' והביא את אשמו וכו' הרא"ם : ה פ עשיר הוא מביא כשבה או שעירת עזים ואם דל הוא מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם דלי דלות מביא עשירית האיפה לכן נקרא גם עולה ויורד : ו אע"פ שאין צריך לכל זה דמקרא מלא הוא כמו שמפורש בפרשה מ"מ אמר זה כדי שיאמר אבל שבועה וכו' כ

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) ואם לא תגיע. לפי שטמא הנכנס למקדש ושבועת בטוי נהנין מן החטא הקל עליהם הכתוב בקרבן עולה ויורד אבל

פירוש לתורת אלהים

ער שווערט ער זאל ניט עסין אָדער ער זאל ניט שלאָפען או אָדער לְהֵיטִיב ער וויל זיך גוטץ טאָן לְכָל אָדָם אַנדערע זאַכען אֲשֶׁר וואס דער מענטש וועט רייךן מיט אַשְׁבוּעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אונ ער וועט פאר געסין אַז ער האָט געשוואָרן אונ וועט עובר זיין אויף דער שְׁבוּעָה וְהוּא יָדַע אונ דער נאָך וועט ער גוואר ווערין וְאָשֵׁם אַז ער האָט פאר שולדיגט צו איינעם פון דיא זאַכען כְּלוֹמַר ער האָט גטאָן איינס פון די זאַכען וואס ער האָט גשוואָרין ער זאל דאס ניט טאָן: (ה) וְהָיָה אונ עס וועט זיין כִּי יֶאְשַׁם אַז ער וועט פאר שולדן צו איינס פון די זאַכען אַז ער וועט עובר זיין אַשְׁבוּעָה פון די שְׁבוּעוֹת וואס אובין איז גשטאַנען אָדער ער וועט קָדָשִׁים אַז ער איז טָמֵא וְהִתְוַדָּה אונ ער וועט מ זיין אויף דר זינד אֲשֶׁר וואס ער האָט גזינדיגט : (ו) ו זאל ער ברענגען אֶת אֲשָׁמוֹ זיין שולד לַיְיָ צו גאט זאל ברענגען אַקָרְבָּן צו גאט עַל חַטָּאתוֹ פון וועגן זינד אֲשֶׁר וואס ער האָט גזינדיגט וואס זאל ער ברי נְקֵבָה אנקבה פון שאָף כִּשְׂבָּה אַשאָף או אָדער ש אַציג אַנְקֵבָה לְחַטָּאת צו אַחַטָּאָה כְּלוֹמַר דער ווערט גרופען חַטָּאת וְכִפֶּר אונ דר כֹּהֵן זאל פר אויף אים זיין זינד כְּלוֹמַר דורך דעם וואס דר וועט מַקְרִיב זיין דעם קָרְבָּן חַטָּאת וועט גאט מ
זיין

*) הערה דער פשט פון פסוק (ד) איז אזוי , אויב איינער האט געשווארין אויף זיך „איך וועל היינט פאסטן", אדער ער האט געשווארין איך ז זאך ניט עסין , אדער ער האט געשווארין איך זאל היינט ניט שלאפין , אדער ער האט גישווארין אויף איין אנדער זאך וואס ער וא טאהן שלעכטס אונ ער האט פארגעסין אז ער האט געשווארין אונ האט געטאהן אנדערש ווי ער האט גישווארין . דהיינו ער האט די שלעכטס או ניט געבריינגט , דאס הייסט ער האט גישווארין לְהָרַע . לְהֵיטִיב הייסט , דהיינו ער האט געשווארין ער זאל היינט עסין , אדער ער זאל היינט ש אדער איין אנדער טובה וואס ער זאל זיך טאהן היינט אדער איין אנדער צייט , אונ ער האט פארגעסין די שבועה , אונ ער דעם טאג געפאסט אונ איז ניט גישלאפין , אדער ער האט זיך די טובה ניט געטאהן [דאס הייסט לְהָבָא , ער האט גישווארין אויף וואס עס זאל לְשֶׁעָבַר הייסט ער האט געשווארין אויף וואס עס איז גיוועזן , ער האט גישווארין איך האב היינט גיגעסין אונ ער האט ניט גיגעסין , א היינט געשלאפין אונ ער איז ניט גישלאפין, אדער פארקערט ער האט געשווארין איך האב ניט גיגעסין היינט , אונ ער האט גיגעסין האב היינט ניט געשלאפין אונ ער איז גישלאפין , ועיין היטב בגמרא ובת"כ :

דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר
חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה׃
ח וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב
אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל׃
ט וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר

תו"א והקריב את פסחים נט הוריות יג זבחים ג: ומלק את זבחים סה חולין יז: והזה מדם זבחים סד:

אונקלוס

תָא וְיַיְתֵי יַת חוֹבְתֵהּ
חַב תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
ן בְּנֵי יוֹנָה קֳדָם יְיָ חַד
טָאתָא וְחַד לַעֲלָתָא׃
יְתֵי יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא
רֵב יָת דִּי לְחַטָּאתָא
מֵיתָא וְיִמְלוֹק יָת
זֵהּ מִלָּקֳבֵל קְדָלֵהּ וְלָא
שׁ׃ ט וְיַדֵּי מִדְּמָא
טָּאתָא עַל כֹּתֶל

"ם (ח) ולא יבדיל. סימן אחד מולק ולא שנים : (ט) והזה מדם .אוחז בגוף ומזה מרחוק והנשאר ימצה ולת העוף אין בו הזייה אלא ונמצה :

רש"י

ת ממון אינה בקרבן זו אלא כאשם : (ח) והקריב אשר לחטאת ראשונ'. חטאת קודמת לעולה ז] למה"ד לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט דורון אחריו : ולא יבדיל. אינו מולק אלא ז אחד : עורף. הוא גובה הראש המשופע לצד . מול עורף. מול הרואה את העורף והוא אורך חורי הצואר : (ט) והזה מדם החטאת. בעולה טעין אלא מצוי ובחטא' הזאה ומצוי אומז בעורף

בית יהודא

אונ מיט זיין שְׁבוּעָה האט ער פאר לייקונט געלט צו זיין חַבֵר (אֵינָהּ בְּקָרְבָּן זוּ) ברענגט ער ניט אזוי אַקָרְבָּן (אֶלָּא בְּאָשָׁם) נאר ער ברענגט אַקָרְבָּן אָשָׁם : (ח) וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה). זאגט רש"י (חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה) דעם קָרְבָּן חַטָּאת איז מען מַקְרִיב פריער פאר דיא עוֹלָה (לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה) צו וואס איז די זאך גלייך לְמָשָׁל איינער האט געזינדיגט צום מֶלֶךְ, אונ ער קומט איבער בעטען דעם מֶלֶךְ אונ ער ברענגט אַמַתָּנָה (לְפַרַקְלִיט שֶׁנִּכְנַס לְרַצּוֹת) פריער גייט אריין דער מֵלִיץ צום מֶלֶךְ בעטען פון זייגעט ן ער זאל אים מוֹחֵל זיין די זינד (רִיצָה פְּרַקְלִיט) אז דער מֵלִיץ האט שוין דעם מֶלֶךְ איבער געבעטען (נִכְנַס דוֹרוֹן) נאך דעם טראגט מען אריין דיא מַתָּנָה, בייא דיא קָרְבָּנוֹת איז אויך אזוי, פריער קומט דער חַטָּאת איבער־ בעטען הקב"ה אויף די זינד וואס ער הט גיטאן, נאך דעם קומט דיא עוֹלָה פאר אַמַתָּנָה : וְלֹא יַבְדִּיל). ער זאל אפ רייסען דעם קעפיל (אֵינוֹ מוֹלֵק אֶלָּא סִימָן אֶחָד) מיט דעם נאגיל האקט ער איבער נאר איין סִימָן, דעם קָנֶה אדער דעם וֶושט אליין : (עוֹרֶף). זאגט רש"י (הוּא גוֹבַהּ הָרֹאשׁ הַמְשׁוּפָּע לְצַד הַצַּוָּאר) דאס איז דיא אונטערשטע קאפ פון הויבן וואס הייבט אן גיין איין געבויגען קרום ביז גענגען האלדז דאס הייסט עוֹרֶף (נאקן) : (מוּל עוֹרֶף). רש"י מען מיינט (מוּל הָרוֹאֶה אֶת הָעוֹרֶף) דער כֹּהֵן זאל אריין שטעקין דעם נאגיל אויף דעם ארט וואס איז ן נאקען אונ דער ארט נאדער דער כֹּהֵן זעהט דעם נאקען (וְהוּא אוֹרֶךְ כָּל אֲחוֹרֵי הַצַּוָּאר) דאס איז דיא גאנצע וואס איז אונטער די האלדז נאויף דיא אנדערע זייט האלדז : (ט) וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת). זאגט רש"י (בְּעוֹלָה לֹא אֶלָּא מִצּוּי) ביי אַטאהב וואס איז אַעוֹלָה דארף מען אויס קוועטשין די בלוט אויף דיא וואנט פון מִזְבֵּחַ (וּבְחַטָּאת וּמִצּוּי) אונ בייא אַטאהב וואס איז אַחַטָּאת דארף מען די בלוט שפריצען אויף דעם מִזְבֵּחַ אונ דיא בלוט וואס

דעת זקנים מבעלי התוספות

דם ואוכל ביום הכפורים ועושה מלאכה בשבת והבא על ה שנהנין מן החטא הם בקרבן קבוע וב"ש עובד ע"ז בשוגג ו ידו בעיקר. ונהנ' מן המ.דש דאיכא תרתי שנהנה ונשבע

שפתי חכמים

כסוף הפרשה ומפס כי תחטא ומעלה מעל וגו' : ז וכפ"ק דחולין פירש"י משום דכתיב ולא יבדיל וטוף הכשירו כסי' א' וכל מה דעביד טפי מהכשר הבדלה הוא וכל הסי' הזה מלות שחיטה כעוף לכתחלה הלכך

פירוש לתורת אלהים

די זינד צו דעם מענטשען : (ז) וְאִם אונ אז עס ניט גרייכען זיין האנד די גינוג שֶׂה אשעפס ר ער וועט ניט פר מאגען צו קופין אשאף אדער צו ברענגען פאר אַקָרְבָּן זאל ער ברענגען זיין ן אֲשֶׁר חָטָא אויף דעם וואס ער הט גזינדיגט שְׁתֵּי צוויי טערקיל טאהבען או אדר שְׁנֵי צוויי יונגע בן ליי צו גאט אֶחָד איין טאהב פר אַחַטָּאת אונ איין טאהב פר איין עוֹלָה: (ח) וְהֵבִיא אונ ער זאל זיי ברענגען צום כֹּהֵן וְהִקְרִיב אונ ער זאל גנעהנען צום ערשטען די טאהב וואס איז פר אַחַטָּאת וּמָלַק אונ דער כֹּהֵן זאל אפ ווערגען זיין קאפ פון דעם חַטָּאת מִמּוּל פון אקעגין זיין אַקין וְלֹא יַבְדִּיל אונ זאל ניט אפ שיידען דעם קאפ פון דעם גוף : (ט) וְהִזָּה אונ ער זאל שפרענגען מִדַּם פון דעם בלוט פון דעם חַטָּאת עַל קִיר אויף דער וואנט

מצות השם

וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ וגו'). דאס איז דיא מִצְוָה אז מען ברענגט איין טאהב אדר אַיונגי טאהב פר איין קָרְבָּן דארף דר כֹּהֵן מיט דעם דוּמְנָאגיל אפ צו רייסען דעם אונ דעם וָקָנֶה) מיט דעם וַושט) מיט דעם נאגיל צוא ן אונ מיט קיין מֶעסר טאר ער ניט דם ענין פון דער מִצְוָה שרייבן די סְפָרִים הַקְדוֹשִׁים ווארום דיא יודען זענין געגלעכינט צו איין טאהב דורך דעם דר וָום זינדיגט אונ אז ער ברענגט איין טאהב פר איין קָרְבָּן דארף דר כֹּהֵן ארינטר רייסען דעם האלז אונ אקין כְּדֵי דר חוֹטֵא זאל זיך דר מאנען אז ער הט גזינדיגט אונ ער איז הארטעניק גוועזן קעגען הקב"ה 8

הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא: י וְאֶת־
הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ: ס שביעי יא וְאִם־לֹא תַשִּׂיג
יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא
עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־
יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא: יב וֶהֱבִיאָהּ
אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא

אונקלוס

מַדְבְּחָא וּדְאִשְׁתְּאַ
בִּדְמָא יִתְמְצֵי לִיסוֹדָ
דְמַדְבְּחָא חַטָּאתָא הוּא
י וְיָת תִּנְיָנָא יַעְבֵּד עֲלָתָ
כִּדְחָזֵי וִיכַפַּר עֲלוֹהִ
כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ דִּי חָ
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ: יא וְאִם לָ
תַדְבֵּק יְדֵהּ לְתַרְתֵּי
שַׁפְנִינִין אוֹ לִתְרֵין בְּנֵ
יוֹנָה וְיֵיתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ דִ
חָב חַד מִן עַסְרָא בִתְלָ
סְאִין סֻלְתָּא לְחַטָּאתָ
לָא יְשַׁוֵּי עֲלַהּ מִשְׁחָא וְלָ
יִתֵּן עֲלַהּ לְבֻנְתָּא אֲרֵ
חַטָּאתָא הִיא: יב וְיַיְתִנַּ
לְוָת כַּהֲנָא וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָ

תו״א והנשאר שם ז נג סד מעילה מ: ו
השני פסחים נט הוריות יג זבחים
חולין כא כב: וכפר כריתות כו: מחטא
מנחות קא כריתות כ״ז. ואם לא הוריות ח
לא ישים סוטה י זבחים סג מנחות ד נג נט ס ק

רש״י

ומתיז והדם ניתז והולך למזבח: חטאת הוא. לשמ
כשרה ח שלא לשמה פסולה: (י) כמשפט. כד
האמור בעולת העוף של נדבה ט בראש הפרשה: (יא) כ
חטאת היא. ואין בדין שיהא קרבנו מהודר: (יב) חטא

בית יהודא

בלייבט נאך דעם שפריצען קוועטשט מען אוים אויף דעם פודאמענט פון דעם מזבח, וויא זאל מען טאהן (אותו בעורף ומתיז) ער האלט דיא טאהב ביי דעם נאקען אונ שפריצט מיט איר אויף דעם מזבח (והדם ניתז והולך למזבח) אונ די בלוט ווערט גשפריצט אונ רינט אויף דיא וואנט פון מזבח: (חטאת הוא). זאגט רש״י (לשמה כשרה) אויב ער האט איר מקריב גוועזן וועגען אחטאת איז כשר ושל לשמה פסולה) אויב ער האט איר ניט מקריב גוועזן וועגען אחטאת איז פסול: (י) (כמשפט). זאגט רש״י מען מיינ ער זאל איר מקריב זיין (כדת האמור בעולת העוף של נדבה בראש הפרשה) וויא דער דין וואס שטייט אין אן הייב סדר ביי א עולה פון א עוף וואס מען איז איר מקריב אנדבה: (יא) (כי חטאת היא). ווייל זיא איז אחטאת דריבער (ואין בד שיהא קרבנה מהודר) דארף ניט זיין דער קרבן בעשיינט: (יב) (וחטאת היא). זאגט רש״י (נקמצה ונקטרה לשמה כשר

שפתי חכמים

במליקה כי מלק לכולי׳ סי׳ לאו הבדלה הוא אבל סי׳ שני אפי׳ מלוה לכתחלה ליכא כדתניא לחייבו בשני סימנים א״א שכבר הוקשו לדגים עכ״ל: ח מפורש הוא לעיל בחטאת דנשיא והא דחזר וכ׳ לפי שזה מיירי בחטאת העוף ולעיל מיירי בחטאת בהמה ולא רצי זה כרצי זה מש חזר ופירש כאן: ט פי׳ שהיא נמלקת בשני סימנים וככל התור המפורשים בה ואמר כדת במקום כמשפט משום דלא שייך בקרבן ש

פירוש לתורת אלהים

פון דעם מזבח והנשאר אונ וואס עס בלייבט פון דעם בלוט ימצה זאל אוס גקוועטשט ווערן אל יסוד צום גרונד פון דעם מזבח חטאת דס איז אחטאת: (י) ואת השני אונ די אנדרי טאהב יעשה זאל ער מאכין איין עולה כמשפט ווי מען טוהט מיט איין עולת נדבה וכפר אונ דער כהן זאל אויף אים מכפר זיין ונסלח לו אונ דורך דעם וועט אים פר געבן ווערן זיין זינד: (יא) ואם אונ אז עס וועט ניט גרייכען זיין האנט צו פאר מאגין צו ברענגין לשתי תורים צו צוויי אלטע טאהבין או אדר לשני צו צוויי יונגע טאהבין והבי זאל ער ברענגען זיין קרבן אשר חטא אויף דעם וואס ע הט גזינדיגט עשירית אצענטיל פון אמאס וואס ווער גרופען איפה סולת זעמל מעל לחטאת צו אקרבן חטא לא ישים ער זאל דרויף ניט טאן אייל ולא יתן אונ זא דרויף ניט געבין וואריך כי ווארום עס איז אחטא עיין רש״י: (יב) והביאה אונ ער זאל זיא ברענגן צו

מצות השם

(קכה) (קכו) ולא ישים עליה שמן. דס איז די (מצוה) אז אויף קיין זינד אופער דאס הייסט איין (מנחת חוטא) טאר מען ניט גיסן קיין אייל אונ דיא מצוה איז נוהג בזמן הבית דאס ענין דר פון איז ווייל בזמיל שווימט תמיד פון אובן אונ דער וואס ער האט גזינדיגט דארף צוא זיין איין נכנע אונ זאל תשובה טאהן מי איין צו בראכען הארץ ע״כ הט דיא תורה ניט גהייסן או קיין זינד אפער גיסען קיין בומיל אויך איז אמצו אז קיין נואריך טאר מען אויך ניט ברענגין מיט א ומנחת חוטא:

מְלֵי קֻמְצֵהּ יָת
ְרָתַהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
קֻרְבָּנַיָּא דַּייָ חַטָּאתָא
: יג וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
א עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב
א מֵאִלֵּין וְיִשְׁתְּבֵק

ים (יג) מאחת מאלה. על אחת מג' עבירות אלה. ושמעה קול אלה.

קָמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת
הִוא: יג וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה

תו"א וכפר עליו · הוריות ט מנחות קא כריתות כז:

רש"י

. נקמל' ונקטר' לשמה כשרה שלא לשמה י פסולה: על חטאתו אשר חטא. כאן שנה הכתוב שהרי רו' ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות נא' על ע דקדקו רבותינו [כריתות כז] מכאן שאם הטא עשיר והפריש מעות לכשב' או שעירה והעני יבי' תן שתי תורים הפרים מעות לשתי תורים והעני יביא תן עשירית האיפה [לכך נא' מחטאתו] הפרים מעות ית האיפ' והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר נא' כאן על חטאתו: מאחת מאלה. מאחת משלש ת האמורות בענין ב או בעשירות או בדלות או בדלי [ת"כ] ומה ת"ל שיכול החמורי' שבהם יהיו בכשב'

בית יהודא

אויב מען הָט גענומען דעם קוֹמֶץ מעהל וועגען אַחַטָּאת אונ מען האט אים פאר בּרענגט אויף דעם מִזְבֵּחַ אוך וועגען אַחַטָּאת, איז כָּשֵׁר (שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה) אָבער אז מען האט גענומען דעם קומץ מעהל ניט וועגען אַחַטָּאת, אָדער כּ׳ען האט דעם קומץ מעהל פאר ברענגט אוף דעם מִזְבֵּחַ ניט וועגען אַחַטָּאת, איז פָּסוּל, ועיין ש"ח: (יג) נַעַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא] . זאגט רש"י (כָּאן שָׁנָה הַכָּתוּב) דא האט דער פָּסוּק געענדערט (שֶׁהֲרֵי בַּעֲשִׁירוּת וּבְדַלּוּת נֶאֱמַר מֵחַטָּאתוֹ) ביי דעם קָרְבָּן וואס דער רייכער ברענגט אשעפּס, אונ ביי דעם קָרְבָּן וואס דער ארעמער ברענגט טאהבין שטייט מֵחַטָּאתוֹ, דר כֹּהֵן זאל אוף אים מְכַפֵּר זיין „פון זיין זינד" וואס ער האט געזינדיגט (וְכָאן בְּדַלֵּי דַלּוּת) אונ ביי דעם ש וואס איז שטארק ארעם אונ ער ברענגט אביסעל מעהל אמִנְחָה שטייט עַל חַטָּאתוֹ, דער כֹּהֵן זאל אוף אים זיין „אוף זיין זינד" וָוס ער האט געזינדיגט (דִּקְדְּקוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכָּאן) האבן די רַבָּנָן געלערנט פון דעם ענדערונג חָטָא כְּשֶׁהוּא עָשִׁיר) אויב ער איז געוועזן רייך ווען ער הָט געזינדיגט (וְהִפְרִישׁ מָעוֹת לְכִשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה) אונ ער האט שייד נאוועק געלייגט] געלט ער זאל קופען אשעפּס אָדער אציג צוא זיין קָרְבָּן (וְהֶעֱנִי) אונ איידער ער האט ט דעם קָרְבָּן איז ער ארעם געווארן (יָבִיא מִמִּקְצָתָן שְׁתֵּי תוֹרִים) זאל ער גענעמען אביסעל פון דעם געלט אונ זאל צוויא טאהבין פאר זיין קָרְבָּן, אונ דאס איבעריגע געלט האלט ער פר זיך (הִפְרִישׁ מָעוֹת לִשְׁתֵּי תוֹרִים) ער הָט שייד נאוועק געלייגט] געלט ער זאל קופין צוויא טאהבין צו זיין קָרְבָּן (וְהֶעֱנִי) אונ איידער ער האט געקויפט והבין איז ער ארעמער געווארען (יָבִיא מִמִּקְצָתָן עֲשִׂירִית הָאֵיפָה) זאל ער גענעמען אביסעל פון דעם געלט אונ זאל אביסל מעהל ואצעהנטיל פון אאיפה] צו זיין קָרְבָּן אונ דאס איבעריגע געלט האלט ער פאר זיך (לְכָךְ נֶאֱמַר תו) דריבער זאגט דער פסוק „מֵחַטָּאתוֹ" פון זיין קָרְבָּן עס קען אמאהל טרעפען ער זאל נאר ברענגען אביסל פון קָרְבָּן, אונ ניט דעם גאנצן קָרְבָּן וואס ער האט פריער געוואלט ברענגען, ווייא איז אָבער אז עס האט אזוי אפין ער איז געווען אגרויסער ארעם מאן (הִפְרִישׁ מָעוֹת לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה) אונ ער האט אפּ געשייט נאוועק געלייגט] צו קויפען אצעהנטיל איפה מעהל צו זיין קָרְבָּן, אונ איידער ער האט געקופט דאס ביסל מעהל (וְהֶעֱשִׁיר) איז ך געווארן (יוֹסִיף עֲלֵיהֶן) זאל ער צו לייגן געלט צוא דעם געלט וואס ער האט אפּ געשייד (וְיָבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר) אל ברענגען אבייכען קָרְבָּן ואשעפּס אָדער אציג] (לְכָךְ נֶאֱמַר כָּאן עַל חַטָּאתוֹ) דריבער זאגט דא דער פסוק „על ו" אוף זיין קָרְבָּן, עס קען אמאהל טרעפען ער זאל צו לייגין געלט אויף דעם געלט פון קָרְבָּן אונ ברענגען ערין קָרְבָּן: ומֵאַחַת מֵאֵלֶּה] . זאגט רש"י (מֵאַחַת מִשָּׁלֹשׁ כַּפָּרוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּעִנְיָן) איינע פון דיא דריי ערליא ת וואס דא שטייט אין דיא פרשה (אוֹ בַעֲשִׁירוּת) אָדער אבייכן קָרְבָּן ואשעפּס אָדער אציג] (אוֹ בְדַלּוּת) אָדער מער קָרְבָּן וצוויי טאהבין] (אוֹ בְּדַלֵּי דַלּוּת) אָדער נאך ארעמער ואצעהנטיל פון אאיפה מעהל] (וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר) אס דארף דער פסוק זאגען דער כֹּהֵן איז מְכַפֵּר מיט איינע פון די דרייערליא קָרְבָּנוֹת, עס שטייט דאך ביא קָרְבָּן בזינדער דער כֹּהֵן איז מְכַפֵּר מיט דעם קָרְבָּן וואס מען ברענגט, ענטפערט רש"י (שֶׁיָּכוֹל הַחֲמוּרִים שֶׁבָּהֶם כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה) איך וואלט מיינען דיא שטארקע עבירות וָוס קומט אוף זיי כָּרֵת ואז מען טוט בְּמֵזִיד] דהיינו אט געגעסן קָדָשִׁים אָדער אריין געגאנגען אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ ווען ער איז געווען טָמֵא בּארף ער ברענגען

שפתי חכמים

פט: י פירוש כגון שאם הביאו מתחילה לשם מנחת מחבת הקמילה קמלה לשם מנחת מרחשת או להיפך ומה שחזר וכתבו פה מפני שזו היא מנחה ואותן דלעיל הן בהמה ועוף ולא ראי זה כראי זה: כ האחת כשבה או שעירה השנית שתי תורים או שני בני יונה

פירוש לתורת אלהים

קמץ אונ דר כֹּהֵן זאל פון איר אראפּ נעמען זיין ן אֶת אַזְכָּרָתָהּ איר גדעכעניש וְהִקְטִיר אונ ער זאל יר זיין אוף דעם מִזְבֵּחַ עַל אוף די פייער פון חַטָּאת דס איז איין חַטָּאת: (יג) וְכִפֶּר עָלָיו אונ דר זאל אוף אים פר געבין עַל אוף זיין זינד וָוס ער הָט געזינדיגט אונ מיט וָוס זאל ער פר געבין מֵאַחַת מיט איינס פון די קָרְבָּנוֹת וָוס אובין איז געשטאנען וְנִסְלַח לוֹ אונ עס וועט אים ווערן פר געבן וְהָיְתָה אונ דיא זאל זיין צום כֹּהֵן אזו ווי אמִנְחָה כְּלוֹמַר אזו ווי ביי אקָרְבָּן מִנְחָה געהער צום כֹּהֵן וָוס בלייבט נאך

וְנִסְלַ֥ח ל֖וֹ וְהָיְתָ֥ה לַכֹּהֵ֖ן כַּמִּנְחָֽה׃ ס
יד וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃
טו נֶ֗פֶשׁ כִּֽי־תִמְעֹ֥ל מַ֙עַל֙ וְחָֽטְאָה֙
בִּשְׁגָגָ֔ה מִקָּדְשֵׁ֖י יְהוָ֑ה וְהֵבִיא֩ אֶת־

לֵהּ וּתְהֵי לְכַהֲנָ
כְּמִנְחָתָא׃ יד וּמַלֵּיל יְיָ עִ
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ טו אֱנָ
אֲרֵי יְשַׁקַּר שְׁקַר וְיֵחוֹ
בְּשָׁלוּ מִקּוּדְשַׁיָּא דַייָ וְיַיְ

רשב"ם

ושבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשי
(טו) מקדשי ה'. נהנה מן הקדש וזהו א

תו"א והיתה לכהן מנחות עג: נפש כי תמורה ג לב כריתות ח מעילה טו יח יט: ותטאה פסחים לב זבחים מח.

בית יהודא

אַקָרְבָּן אַשֶׁעפְּס אָדֶער אַצִיג (וְהַקָּלִין) אוּנ דִיא גְרִינְגֶערֶע עֲבֵירָה נְהַיְינוּ מֶען הָאט אִים בֶּעשְׁווֹארִין צוּ זָאגֶען עֵדוּתוֹ (יִהְיוּ בָּעוֹף) זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן צְוַויי טָאהְבִּין (וְהַקָּלִין שֶׁבַּקָּלִין) אוּנ דִיא נָאךְ גְרִינְגֶערֶע עֲבֵירָה וּשְׁבוּעַת בִּיטּוּי (יִהְיוּ בַּעֲשִׂירִית הָאֵיפָה) זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אַצֶעהֶנְטֶל אֵיפָה מֶעהְל (תַּלְמוּד לוֹמַר מֵאַחַת מֵאֵלֶּה) זָאגְט דֶער פָּסוּק אוֹיף יֶעדֶערֶע אֵיינֶע פוּן דִיא דְרַייא עֶרְלַייא עֲבֵירוֹת זָאל מֶען בְּרֶענְגֶען אֵיינֶע פוּן דִי דְרַייא עֶרְלַייא קָרְבָּנוֹת (לְהַשְׁווֹת קַלִּין לַחֲמוּרִין לְכִשְׂבָּה וּשְׂעִירָה אִם הִשִּׂיגָה יָדָם) צוּ גְלַייכֶן דִי גְרִינְגֶע עֲבֵירוֹת צוּ דִיא שְׁוֶוערֶע עֲבֵירוֹת מֶען זָאל אוֹיף דִיא גְרִינְגֶע עֲבֵירוֹת אוֹיךְ בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אַשֶׁעפְּס אָדֶער אַצִיג אוּב מֶען אִיז רַייךְ מֶען קֶען בְּרֶענְגֶען אַשֶׁעפְּס אָדֶר אַצִיג (וְאֶת הַחֲמוּרִין לְקַלִּין לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה בְּדַלֵּי דַלּוּת) צוּא גְלַייכֶן דִיא שְׁוֶוערֶע עֲבֵירוֹת צוּ דִיא גְרִינְגֶע עֲבֵירוֹת מֶען זָאל אוֹיף דִיא שְׁוֶוערֶע עֲבֵירוֹת אוֹיךְ בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אַצֶעהֶנְטִיל אֵיפָה מֶעהְל א[...] מֶען אִיז שְׁטַארְק אָרֶעם אוּנ מֶען קֶען נִיט מֶעהְר בְּרֶענְגֶען: וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה]. אוּנ דִיא מִנְחָה זָאל זַיין בַּיי דֶעם כּ[...] וִויא אַמִנְחָה פוּן אַנְדָבָה (לְלַמֵּד עַל מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁיִּהְיוּ שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין) דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוֹיף דִי מִנְחָה פוּן דֶעם זִינְדִיגֶ[...] זָאלִין דִי כֹּהֲנִים עֶסִין דִי מֶעהְל וָוס בְּלַייבְּט נָאךְ דֶעם קוֹמֶץ אַזוֹ וִויא מֶען עֶסְט פוּן אַמִנְחַת נְדָבָה (וְזֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ) דָ[...] אִיז נָאךְ דֶעם פְּרָאסְטִין פְּשַׁט (וְרַבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ) דִיא רַבָּנָן לֶערְנֶען (וְהָיְתָה לַכֹּהֵן) אוּב דִי זִינְד וֶועט זַיין בַּייא אַכּ[...] (וְאִם חוֹטֵא זֶה כֹּהֵן הוּא) אוּב דֶר זִינְדִיגֶער אִיז אַכֹּהֵן (תְּהֵא כִּשְׁאָר מִנְחַת נִדְבַת כֹּהֵן) זָאל זַיין דִי מִנְחָה וִויא אֵיין אַנְדָ[...] מִנְחָה פוּן אַכֹּהֵן וָואס אִיז אַנְדָבָה (שֶׁהוּא בְּכָלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל) נָוס דִי גַאנְצֶע מִנְחָה וֶוערְט פַר בְּרֶענְט אוּנ מֶען טָ[...] זִיא נִיט עֶסִין: (טו) [כִּי תִמְעוֹל מַעַל]. זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין מְעִילָה בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא שִׁנּוּי) וואוּ עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט מַעַל מֵיינ[...] מֶען אַעֶנְדֶערוּנְג וָוס מֶען הָט גְעֶנְדֶערְט פוּן הֵיילִיג נְצוּא נִיט הֵיילִיג צוּא פְּרָאסְט] אֲפִילוּ עֶר הָאט פוּן דִיא עֶנְדֶערוּנְג הַ[...] הַנָאָה גֶעהַאט (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶער פָּסוּק (וַיִּמְעֲלוּ בֵּאלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם) זַייא הָאבֶּן גְפֶּעלְשְׁט אִין דֶעם גָ[...] פוּן זַיירֶע אֶלְטֶערִין (וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ) זַיי הָאבֶּען זִיךְ גֶקֶערְט נָאךְ דִי גֶעטֶער פוּן דִיא פֶעלְקֶער וָואס זֶענֶען אִ[...] דִי לַאנְד נַזיי הָאבֶען גֶעֶנְדֶערְט פוּן הקב"ה אוֹיף דִיא עֲבוֹדָה זָרָה] (וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּסוֹטָה) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶער פָּסוּק בַּיי[...] אַסוֹטָה (וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל) זִיא הָט גְפֶעלְשְׁט אִין אִיר מַאן נְזִיא הָט גִיעֶנְדֶערְט פוּן אִיר מַאן וָואס זִיא הָאט מִיט אִים הֵייל[...] חֲתוּנָה גֶעהַאט אוּנ הָאט מְזַנֶה גְוֶועזֶן מִיט אַפְרֶעמְדִין מַאן]: [וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה']. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁנֶּהֱ[...] מִן הַהֶקְדֵּשׁ) אָדֶער עֶר הָט הֲנָאָה גֶעהַאט פוּן אַהֵיילִיגֶע זַאךְ אֲפִילוּ עֶר הָאט דִי זַאךְ נִיט גְעֶנְדֶערְט (וְהֵיכָן הוּזְהַר) וואוּ הָ[...] דִיא תּוֹרָה גֶעבָּאטִין מֶען זָאל נִיט הֲנָאָה הָאבִּין פוּן אַהֵיילִיגֶע זַאךְ, זָאגְט רַשִׁ"י (נֶאֱמַר כָּאן חֵטְא) דָא שְׁטֵייט וְחָטְאָה

רש"י

או שעיר' ל והקלין יהיו בעוף והקלין שבקלין יהיו בעשי[...] האיפה ת"ל מאחת מאלה להשוות קלין להמורין לכש[...] ושעירה אם השיגה ידו ואת החמורים לקלין לעשירי[...] האיפ' בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד [...] מנחת חוטא שיהיו שירי' נאכלין מ זהו לפי פשוטו ורבותי[...] דרשו [ת"כ] והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תו[...] כשאר מנחת נדבת כהן נ שהוא בכליל תהי' לא תא[...] [ויקרא ו]: (טו) כי תמעל מעל. [ת"כ] אין מעי[...] בכל מקום אלא שינוי ם וכן הוא אומר [דה"א ה] וימע[...] באלהי אבותיה' ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכה"א בסו[...] [במדבר ה] ומעלה בו מעל: וחטאה בשגגה מקד[...] ה'. שנהנה מן ההקדש ע והיכן הוזהר נא' כאן חט[...]

שפתי חכמים

הש[...]לישית עשירית האיפ' סולת: ל פי' החמורים דהיינו טומאת מקדש וקדשיו שהם בכרת וקלה היא שבועת העדות שאין זדונו כרת אבל השוה בה הכ' המזיד לשוגג משום דבכלן כתיב ונעלם וכאן לא נכתב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג. וקלי קלות היא שבועת ביטוי שאין זדונו כרת ולא השוה בה המזיד לשוגג. והא דכתיב אם לא תגיע ידו כמעל קאמר כלו' שלא נגע ידו במעל שחייב בעבורה כשבה רק הטון יותר קל יביא שתי תורים ואם לא תגיע ידו במעל זה מה שיתחייב בעבורו שתי תורי' אלא במעל קל ממנו יביא עשירית האיפ' לפיכך כ' מאח' מאלה להשוו' קלות לחמורות: מ ופי' כמנחה כמנחת נדבה דלעיל שכל מנחות נדבה שיריהן נאכלין לכהנים: נ לכהן נדרש לפניו ולאחריו כלו' אם תהיה מנחה של חוטא לכהן תהי' לכהן כמנחת נדבתו וכל מנח' נדב[...] אין שיריהן נאכלין לכהנים: ס כלו' ששינה אותו מקודש לחול אע[...] שלא נהנה ממנו כגון אם נתן גזבר מעות של הקדש לחבירו והלך חבי[...] והוציאן נרשות הקדש הגזבר מעל כדתנן במס' מעילה פרק הנהנה[...] והגי' הנכונה אין מעילה אלא שינוי ולא גרסינן בכ"מ ופירושו [...] מעילה זו וכו': ע פי' דילפינן חטא חטא נתרומה בג"ש נא' כ[...] וחטאה בשגגה ונא' בתרומ' ולא תשאו עליו חטא וגו' מה חטא האמו[...] בתרומה שנהנה בה כדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה שהוא נה[...] באכילתה אף חטא הנא' כאן שנהנה מן ההקדש ואפי' לא שינהו מרש[...] הקדש לרשות הדיוט ולא פגם בו כגון ששתה בכוס של זהב או שנ[...]

פירוש לתורת אלהים

דֶר קְמִיצָה אַזוֹ בַּיי דֶעם חַטָּאת וָוס בְּלַייבְּט נָאךְ דֶר קְמִיצָה גְהֶער צוּם כֹּהֵן: (טו) נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ כִּי תִמְעוֹל וָוס וֶועט פֶעלְשִׁין אַפֶעלְשׁוּנְג וְחָטְאָה אוּנ וֶועט זִינְדִיגֶ[...] בִּשְׁגָגָה אוּם גֶערִין מִקָּדְשֵׁי פוּן דִי הֵיילִיקַייט פוּן גָא[...]

מצות השם

(קכז) (נֶפֶשׁ כִּי תִמְעוֹל מַעַל וגו'). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וָוען אֵיינֶער הָאט אוּם גֶערְן הֲנָאָה גְהַאט פוּן הֶקְדֵּשׁ דָאס מֵיינְט מֶען עֶר הָאט הֲנָאָה גְהַאט פוּן קָדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת פוּן אַזַא גֶעלְד וָואס מֶען הָאט מְנַדֵּר גְוֶועזֶען מֶען זָאל פַר דֶעם פַארֶעכְטֶען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דַארְף עֶ[...] אָפּ צוּא גֶעבֶּען דָאס קֶערֶען אוּנ אֵיין פִינְפְטֶעל מֶע[...] וִויפִיל עֶר הָאט הֲנָאָה גְהַאט אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹ[...] [בִּ]זְמַן הַבַּיִת:

אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־
הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם׃ טז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא
מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ
יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן
יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ׃

הג"א איל תמים כריתות י כב : ואת אשר מעילה נב הוריות י כריתות כו : באיל זבחים מס :

אונקלוס

ית אַשְׁמֵהּ קֳדָם יְיָ דְּכַר
שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ
כְּסַף סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא לַאֲשָׁמָא׃ טז וְיָת
די חָב מִן קוּדְשָׁא יְשַׁלֵּם
וְיָת חֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי
וְיִתֵּן יָתֵהּ לְכַהֲנָא וְכַהֲנָא
יְכַפֵּר עֲלוֹהִי בְּדִכְרָא
דַאֲשָׁמָא וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃

רשב"ם

שלות. (טז) ונתן אותו לכהן . את איל אשם יתן לכהן לכפר בו :

רש"י

נא' להלן חטא בתרומה [ויקרא כב] ולא ישאו עליו חטא מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל פ אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל ת"ל תמעול מעל צ ריבה : מקדשי ה'. המיוחדים לשם לאו ק קדשי' קלי' : איל. ל' קשה כמו [יחזקאל יז] ואת אילי הארץ לקח אף כאן קשה בן שתי ר שנים : בערכך כסף שקלים. שיהא שוה ש שתי סלעים : (טז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם. [כריתות

בית יהודא

זיא וועט זינדיגען (וְנֶאֱמַר לְהַלָּן חֵטְא בִּתְרוּמָה) אונ דארטין בייא תְרוּמָה שטייט אויך חֵטְא , עס שטייט (וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא) זיי זאלין ניט טראגין אויף זיך אזינד (מַה לְהַלָּן הִזְהִיר) אזו ווי ביי תְרוּמָה האט דיא תוֹרָה גזאגט דער וואס איז ניט אכהן וועט האבין אזינד אז ער וועט עסין תְרוּמָה (אַף כַּאן הִזְהִיר) דא ביי קָדָשִׁים האט אויך די תוֹרָה גזאגט ווער עס וועט הַנָאָה האבין פון קוֹדֶשׁ וועט האבין אזינד , פרעגט רש"י (אִי מַה לְהַלָּן לֹא הִזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל) טאמער אזו ווי ביי תְרוּמָה האט די תוֹרָה נאר געבאטין דר וואס איז ניט אכהן זאל ניט עסין תְרוּמָה (אַף כַּאן לֹא הִזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל) אזו ביי קָדָשִׁים האט די תוֹרָה נאר געבאטין מען זאל ניט עסין קָדָשִׁים נדער וואס טאר ניט עסין קָדָשִׁים (תַּלְמוּד לוֹמַר תִּמְעוֹל מַעַל) זאגט דר פָּסוּק תִמְעוֹל מַעַל , צְווייא מאהל ים וואורט פעלשונג (רִיבָּה) צו מעהרין אֲפִילוּ הֲנָאָה האבן פון הֶקְדֵשׁ ניט פון עסין טאר מען אויך ניט וועיין ש"ח: קָדְשֵׁי ה'] . זאגט רש"י מען מיינט (הַמְיוּחָדִים לַה') אזעלכע הייליגקייט וואס געהער נאר צוא הקב"ה (יָצְאוּ קָדָשִׁים קַלִּים) אבר גרינגע קָדָשִׁים (שְׁלָמִים , מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה , תּוֹדָה) אֲפִילוּ מען הט הַנָאָה געהאט פון זייא איידער מען האט געשפריצט די בְּלוּט וָוס מען טאר נאך ניט עסין דיא פְלֵייש דארף מען אויך ניט ברענגען אַקָרְבָּן מְעִילָה , ביי חַטָּאת אונ ביי אָשָׁם איז דר דין אוב מען הט הַנָאָה געהאט פון זיי איידר מען הט געשפריצט די בלוט דארף מען ברענגען אַקָרְבָּן מְעִילָה אונ אוב מען האט הַנָאָה געהאט ניט אכהן] נאך דעם ווייא מען הט געשפריצט די בלוט דארף מען ניט ברענגען אַקָרְבָּן מְעִילָה : [אַיִל] . זאגט רש"י (לָשׁוֹן קָשֶׁה) אַיִל איז דער טייטש שטארק (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אין פָּסוּק (וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקַח) ער הט גנומען די שטארקע פון דעם לאנד (אַף כַּאן קָשֶׁה) דא מיינט מען אויך אשטארקין איל (בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים) וואס ער איז אלט צוויא יאהר : [בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים] . זאגט רש"י (שֶׁיְּהֵא שָׁוֶה שְׁתֵּי סְלָעִים) ער זאל זיין ווערט צוויי טאלער : (טז) [וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקּוֹדֶשׁ יְשַׁלֵּם] . אונ ווס ער הט גזינדיגט פון דיא הייליגקייט זאל ער בצאהלין (קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ לְהֶקְדֵּשׁ) ער

שפתי חכמים

טבעת של הקדש בידו ופי' וחטא' או חטא' כלו' ששינתו מרשות לרשות אלא נהנית או נהנית ולא שינתה מעל והביא אשמו וגו' : פ פי' ביולא מזה משאר הנאות הכוללות אכילה ולא קפיד רחמנא אפגימה אף כאן כיון שלא הזהיר רחמנא אלא על האוכל וביולא בזה ולא על הפגימה שאם לבש כסות של הקדש ונהנה בו שוה פרוטה אע"פ שלא פגם שוה פרוטה יהא מעל ת"ל תמעול מעל ריבה כלו' אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אע"פ שנהנה לא מעל עד שיפגום כדתנן הנהנ' מן ההקדש אע"פ שלא פגם שוה פרוט' מעל דברי ר"ע וחכ"א דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל כילד נתנה קטלא בלוארה וטבעת בידה ושתה בכוס של זהב מעל : צ לאו דוקא ריבה דהא לאו מרבוי דרשינן אלא מדאקשיה לע"א דכתיב ביה מעילה וימעלו באלהי אבותם ומה ע"א דאית ביה שינוי דעד עכשיו קודם שהשתחוה לה היתה ברשותו ומותרת בהנאה ועכשיו נשתנה רשותה ונכנסה ברשות עכו"ם ונאסרה בהנאה שזו היא פגימתה והיינו ריבה שהכתוב ריבה לה ע"י היקשא זו דאף כאן אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף אם נהנה לא מעל עד שיפגום רא"ם : ק פי' שבשר קדשים קלים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אין להם מעילה מפני שאינ' מיוחדים לשם לבדו רק שאינן נאכלים אלא לפנים מן החומה והותרו להדיוט לאוכלן וכן בשר חטאות ואשמו' קודם זריקה מועלין בהן אבל לאחר זריקה אין מועלין בהן כיון שהותרו לאוכלן לכהנים : ר ע"ל בפ' וילא על פסוק ואילי נאנך וכו' : ש הודיענו בזה שפירש בערכך הוא שווין ולא הערכה ממש . שאינו נופל פה ל' הערכה ושומא אלא

פירוש לתורת אלהים

דם הייסט ער הט הֲנָאָה געהאט פון הֶקְדֵשׁ וְהֵבִיא זאל ער ברענגען אַקָרְבָּן אָשָׁם צו גאט אַיִל אַווידר תָּמִים וואס ער איז גאנץ אן אמום מִן הַצֹּאן פון דיא שאף בְּעֶרְכְּךָ מיט דיין שאצונג דר קָרְבָּן אָשָׁם זאל ווערט זיין כֶּסֶף שְׁקָלִים צוויי זילבערנע שְׁקָלִים זאל ער ברענגן לְאָשָׁם צו אַקָרְבָּן אָשָׁם : (טז) וְאֵת אֲשֶׁר אונ ווס ער הט גזינדיגט ווס ער הט הֲנָאָה געהאט פון דעם הֶקְדֵשׁ יְשַׁלֵּם זאל ער בצאלין וְאֶת חֲמִישִׁתוֹ אונ זיין פינפטל יוֹסֵף זאל ער מערין אויף אים כלומר חוץ דעם ווס ער דארף צאלן פאר דעם הֶקְדֵשׁ ווי פיל עס איז ווערט גוועזן מוז ער נאך אפינפטל מוסיף זיין וְנָתַן אונ ער זאל אים געבין צום כֹּהֵן וְהַכֹּהֵן אונ דר כֹּהֵן זאל פר געבן אויף אים בְּאֵיל מיט דעם ווידר ווס ער הט מַקְרִיב גוועזן פר איין אָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ אונ דארף

פ יז וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה
אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא

יז וְאִם אֱנָשׁ אֲרֵי יֶ
וְיַעֲבֵד חֲדָא מִכָּל פִּקּו
דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁר
לְאִתְעֲבָדָא וְלָא יְדַע וִי

רשב"ם (יז) ולא ידע ואשם. באש
מדבר כמו שנאמר על

תו"א ואם נפש כריתות ט כב: מכל מצות הוריות ח זבחים מח כריתות יז כח. ולא ידע נזיר כב קדושין לא הוריות ח כריתות יט.

בית יהודא

זָאל בְּצָאהְלִין צוּ הֶקְדֵּשׁ דֶּעם קֶרֶן אוּנ אַפִינְפְטֵוּל מֶעהְר וִוי דֶער קֶרֶן: (יז) וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְהֵבִיא]. אוֹב עֶר הָאט נִיט גְּעווִיסְט אַז עֶר אִיז שׁוּלְדִיג זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן, זָאגְט רשׁ"י (הָעִנְיָן הַזֶּה מְדַבֵּר) דִּי פְּסוּקִים שְׁמוּסְין (בְּמִי שֶׁבָּא סָפֵק כָּרֵת לְיָדוֹ) עֶס אִיז גֶעקוּמֶן צוּ אִים אַסָפֵק פוּן כָּרֵת (וְלֹא יָדַע אִם עָבַר עָלָיו אוֹ לָאו) דְהַיינוּ עֶר הָט גֶעטָהְן אַזַאךְ וָואס עֶר וֵוייסְט נִיט וָום עֶר הָט גֶעטָאהְן עֶס קֶען זַיין עֶר הָט גְטָאן אַזוֹ אַעֲבֵירָה וָום קוּמְט אוֹף אִיר כָּרֵת (כְּגוֹן) דְהַיינוּ (חֵלֶב וְשׁוּמָן לְפָנָיו) עֶס אִיז פַר אִים גֶעלֶעגִין חֵלֶב אוּנ שְׁמַאלְץ (וּכְסָבוּר שֶׁשְּׁתֵּיהֶן הֶיתֵּר) עֶר הָט גְמֵיינְט בֵּיידֶע זֶענֶען שְׁמַאלְץ (וְאָכַל אֶת הָאַחַת) אוּנ עֶר הָט גְגֶעסִין אֵיינֶע פוּן דִיא בֵּיידֶע (אָמְרוּ לוֹ הָאַחַת שֶׁל חֵלֶב הָיְתָה) נָאךְ דֶעם הָט מֶען גֶעזָאגְט צוּ אִים אֵיין שְׁטִיקוּל אִיז גִיוָוען חֵלֶב (וְלֹא יָדַע אִם זוֹ שֶׁל חֵלֶב אָכַל) אוּנ עֶר וֵוייסְט נִיט וֶועלְכֶע עֶר הָט גְגֶעסִין טָאמֶר הָט עֶר גְגֶעסִין דִיא וָואס אִיז חֵלֶב (הֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי) בְּרֶענְגְט עֶר אַקָרְבָּן אַאָשָׁם פוּן סָפֵק וֶועגִין טָאמֶר הָאט עֶר גְגֶעסִין חֵלֶב (וּמֵגִין עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ שֶׁוַּדַּאי חָטָא) אוּנ אַזוֹ לַאנְג וִוי עֶר וֵוייסְט נִיט אַז עֶר הָט גֶעוִויס גֶעזִינְדִיגְט בֶּעשִׁיצְט אוֹף אִים דֶער קָרְבָּן עֶר זָאל נִיט גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערִין (וְאִם נוֹדַע לוֹ לְאַחַר זְמַן) אוּנ וֶוען עֶס-וֶועט אִים בְּעוָ[...] וֶוערִין אַז עֶר הָאט גֶעוִויס גְגֶעסִין חֵלֶב (יָבִיא חַטָּאת) זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן חַטָּאת: וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲ[...] זָאגְט רשׁ"י רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי זָאגְט (הֲרֵי הַכָּתוּב עָנַשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע) אַז הַקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁטְרָאפְט דֶעם מֶע[...] וָום הָט גִיזִינְדִיגְט נִיט וִויסֶענְדִיג (עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיַּעֲנִישׁ אֶת מִי שֶׁיָּדַע) אִיז דָאךְ גֶעוִויס אַז הקב"ה וֶועט שְׁטְרָ[...] דֶעם מֶענְטְשׁ וָום הָאט גֶעזִינְדִיגְט וִויסֶענְדִיג, רַבִּי יוֹסֵי זָאגְט (אִם נַפְשְׁךָ לֵידַע מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים) אוֹב דוּ ווִילְסְט דֶעם שָׂכָר וָואס הקב"ה וֶועט גֶעבֶּן צוּ צַדִּיקִים (צֵא וּלְמַד מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן) דָאס קֶענְסְטוּ לֶערְנֶען פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן נִצְטַוָּה אֶלָּא עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה) עֶר אִיז נִיט מֶער גִיבָּאטִין גִיוָוארִין נָאר אוֹף אֵיין זַאךְ עֶר זָאל זִיא נִיט טָאן וֶוער נִיט עֶסִין פוּן עֵץ הַדַּעַת (וְעָבַר עָלֶיהָ) אוּנ עֶר הָט נִיט גֶעהִיט וָום הקב"ה הָאט אִים גִיבָּאטִין אוּנ עֶר הָאט גִיגֶעסִין פו[...] הַדַּעַת (רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וּלְדוֹרוֹתָיו) זֶעה נָאר וִוי פִיל מֶענְטְשִׁין זֶענֶען דוּרְךְ דִיא עֲבֵירָה גֶעשְׁטָארְבֶּן אֵיזוֹ מִדָּה מְרוּבָּה) וֶועלְכֶע מִדָּה פוּן הקב"ה אִיז בֶּעסֶער (שֶׁל טוֹבָה אוֹ שֶׁל פּוּרְעָנוּת) דִיא מִדָּה פוּן גוּטְס צוּ טָאן אָ[...] שְׁלֶעכְטְס צוּא טָאן (הֱוֵי אוֹמֵר מִדָּה טוֹבָה) גֶעוִויס דִיא מִדָּה גוּטְס צוּא טָאן אִיז בַּייא הקב"ה מֶעהְר (אִם מִדַּת פּוּרְ הַמְעוּטָה) מַאדְךְ דִיא מִדָּה פוּן שְׁטְרָאף וָום זִיא אִיז בַּייא הקב"ה וֵוייניג, פוּן דֶעםְט וֶועגִין (רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְ[...] וּלְדוֹרוֹתָיו) זֶעה וִוי פִיל מִיתוֹת אִיז גֶעקַנְסֶת גְוָוארֶען אוֹף אָדָם אוּנ אוֹיף אַלֶע זַיינֶע קִינְדֶר (וּמִדָּה טוֹבָה הַמְרוּבָּה) גוּטֶע מִדָּה פוּן הקב"ה וָואס זִיא אִיז פִיל מֶעהְר (הַיּוֹשֵׁב לוֹ מִן הַפִּגּוּלִין וְהַנּוֹתָרוֹת) אַז עֶר זִיצְט אָפּ פוּן צוּא עֶסִין פִּגּוּל נוֹתָר *) (וְהַמִּתְעַנֶּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים) אוּנ דֶער וָום פַאסְט יוֹם כִּפּוּר (עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה) אִיז פִיל מָאל גֶעווִיסֶער (שֶׁיְּזַכֶּה וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת) אִיז גֶעוִויס אַז עֶר וֶועט זוֹכֶה זַיין צוּ אַלֶעם גוּטֶען פַאר זִיךְ אוּנ פַאר זַ[...] קִינְדֶער אוּנ פַאר זַיינֶע קִינְדֶערְם קִינְדֶר בִּיז צוּם כ"ף וֶועלְט, רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט (הֲרֵי הוּא אוֹמֵר) דֶר פָּסוּק זָאגְט (עַל פִּ[...]

רש"י

כו] קרן וחומש לה להקדש: (יז) ולא ידע ו[...] והביא. הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושומן וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אח[...] חלב היתה ולא ידע אם זו של חלב אכל הרי זה מביא תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם לו לאחר זמן יביא חטאת: ולא ידע ואשם ונשא [...] [ת"כ] ר"י הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי [...] ידע עאכ"ו שיענים את שידע רבי יוסי אומר אם [...] לידע מתן שכרן של צדיקים לא ולמד מאדם הראשון נצטוה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה [...] נקנסו עליו ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טוב[...] של פורענות הוי אומר מדה טובה אם מדת פור[...] המעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה [...] המרובה היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענ' ב[...] עאכ"ו שיזכה לו ולדורותיו ולדורו' דורותיו עד סו[...] הדורו' ר"ע"א הרי הוא אומר [דברים יז] ע"פ ב' [...]

שפתי חכמים

פוין: ת הודיענו בזה שפי' את אשר חטא הוא הקרן כאלו אמר ואת [...] הקרן אשר חטא עליו ישלם לא את החטא אשר חטא כמובן מן[...]

פירוש לתורת אלהים

דֶעם וֶועט צוּ אִים פַאר גֶעבִּין וֶוערֶען זַיין זִינְד: (יז) וְאִם אוּנ אוֹב נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ וֶועט זִינְדִיגֶען וְעָשְׂתָה אוּנ וֶועט טָאן אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֵיינְס פוּן דִיא גִיבָּאט פוּן גָאט אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וָואס גָאט הָאט גִיבָּאטֶען מֶען זָאל דָאס נִיט טָ[...] וְלֹא יָדַע אוּנ עֶר הָאט נִיט גִיווִיסְט אוֹיב עֶר הָ[...] גִיטָאן אֵיין עֲבֵירָה אוֹיב נִיט וְאָשֵׁם אוּנ עֶר וָ[...] פַר שׁוּלְדֶען וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ זָאל עֶר לֵיידֶען זַיין זִינְד [פיין

מצות השם

(קכח) וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אֵיינֶער אִיז מְסוּפָּק צוּ עֶר הָט גְטָאן אֵיין עֲבֵירָה זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַוִוידֶר פַר אַקָרְבָּן אוּנ עֶר זָאל טָאן תְּשׁוּבָה וֶועט אִים הַקָ[...] מְכַפֵּר זַיין דִיא עֲבֵירָה אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּ[...]

---

*) הערה פגול איז אז מען שעכט אקרבן אונ מען טראכט מען זאל אים עסין לייגגער ווי די צייט וואס הקב"ה האט געבאטין, איז דער קרבן פסול אונ אז מען עסט די פלייש פון דעם קרבן קומט כרת, אדער מען עסט די פלייש וואס בלייבט פון אכשרין קרבן נאך די צייט הקב"ה האט געבאטין דאס איז נותר, דאס טאר מען אויך ניט:

וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃ יח וְיַיְתֵי דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת כַּהֲנָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא עַל שָׁלוּתֵהּ דְּאִשְׁתְּלִי

עֲוֺנוֹ׃ יח וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג

תו"א בערכך זבחים מח: וכפר עליו הוריות ז ח. על שגגתו כריתות יט:

רשב"ם

אשר שגג: (יח) והוא לא ידע. כשנתחלף לו חלב בשומן ואכלו ולא ידע שיש כאן חלב. אבל לבסוף כשהוא שמע שספק חלב ספק שומן אכל ואשם. והביא איל תמים מן הצאן לאשם. עד שיודע שודאי חלב אכל יביא חטאת:

רש"י

או ג' עדים וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב ג' אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמ' אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה עאכ"ו שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצו' ראב"ע אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה הרי הוא אומר [דברים כד] למען יברכך וגו' קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה הרי הקב"ה קובע לו ברכה: (יח) בערכך לאשם. בערך האמו' א למעלה: אשר שגג והוא לא ידע. [ת"כ] הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם זה עד שיביא חטאת הא למה זה דומה לעגלה ערופ' שנתערפה ואח"כ נמצא

בית יהודא

עדים או שלשה עדים יקום דבר) דורך צוויי עדות אדער דורך דרייא עדות זאל דיא זאך גמשפט ווערען איז דאך אקשיא (אם מתקיימת העדות בשנים) אז די זאך קען גמשפט ווערען דורך צוויי עדות (למה פרט לך הכתוב בשלשה) צוא וואס האט דער פסוק געשטעלט דריי עדות (אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה) נאר דער פסוק לערונט אונז דער דריטער עדות זאל האבין דעם דין וויא זייא צווייא עדות אויב מען וועט זיי מזים זיין *) ווערט ער אויך געשטראפט גלייך מיט זיי (אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה) אויב הקב"ה שטראפט דעם מענטש וואס האט זיך בהעפט צו די מענטשן וואס האבן גזינדיגט אונ ער האט גזינדיגט צוזאמען מיט זיי, אפילו זיי האבן גקענט טאהן די עבירה אן אים אויך אונ ער האט גאר ניט פארבעסערט די עבירה, פון דעסטוועגן ווערט ער גשטראפט גלייך ווי זיי ווערין גשטראפט (על אחת כמה וכמה) איז פיל מאל געוויסער (שישלם שכר טוב) אז הקב"ה וועט בצאלין אגוטין שכר (לנטפל לעושי מצוה) צו דעם מענטש וואס האט זיך בהעפט צו דיא מענטשען וואס טוען אמצוה, אפילו דיא מצוה וועט געטאן ווערען אן אים אויך, פון דעסטוועגן וועט ער נעמען שכר (כעושי מצוה) וויא דיא מענטשען וואס טוען דיא מצוה. רבי אלעזר בן עזריה זאגט עס שטייט אין פסוק (כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה) אז דו וועסט שניידען די תבואה פון דיין פעלד אונ דוא וועסט פארגעסען אבינטול תבואה אין פעלד, זאלסטו ניט צוריק גיין נעמען דעם בינטול תבואה נאר זאלסט לאזין דעם בינטול תבואה פאר אגר אדער איתום אדער האלמנה, אונ אז דו וועסט אזוי טאן (הרי הוא אומר) זאגט דער פסוק (למען יברכך ה') וועט הקב"ה דיך בענטשין (קבע הכתוב ברכה) האט דר פסוק צו געזאגט אברכה (למי שבאת מצוה על ידו בלא ידע) צו דעם מענטש וואס איז געקומען צוא אים אמצוה ניט וויסענדיג (אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו) אויב ער האט גהאט ארונפל אדער איין אנדער מטבע איין געבונדין אין זיין קלייד אדער אין קעשענע (ונפלה הימנו) אונ דיא מטבע איז ארויס גפאלן פון אים (ומצאה העני ונתפרנס בה) אונ אארעם מאן האט דיא מטבע געפונען אונ האט גיקופט פאר איר עסין נארונג (הרי הקב"ה קובע לו ברכה) האט הקב"ה בעשטימט פר דעם מענטש אברכה: (יח) (בערכך לאשם) זאגט רש"י בערך האמור למעלה) מיט דעם שאצונג וואס שטייט פריער נדער קרבן זאל קאסטין צוויי טאלער]: (אשר שגג והוא לא ידע) ער האט פאר געסין אונ האט ניט געוואוסט. זאגט רש"י (הא אם ידע לאחר זמן) אבער אז אין אצייט שפעטער איז אים בעוואוסט גוואַרן אז ער האט געזינדיגט (לא נתכפר לו באשם זה) ווערט אים ניט גשענקט דיא זינד דורך דעם קרבן אשם (עד שיביא חטאת) ביז ער וועט ברענגען אקרבן חטאת (הא למה זה דומה) צוא וואס איז דס גלייך (לעגלה ערופה שנתערפה) אז מען האט אפ גהאקט דעם קאפ פון די עגלה ערופה *) (ואחר כך נמצא ההורג) נאך דעם האט מען געפונען דעם רוצח וואס האט געהרגת דעם מענטש (הרי זה יהרג) הרגת מען דעם רוצח, דיא עגלה ערופה הט נאר מכפר גווען אזו לאנג וויא מען הט דעם רוצח ניט געפונען, דא איז אויך דער אשם מכפר אזו לאנג וויא

שפתי חכמים

והחטאת לא יפול בו תשלומין וכל שכן שיתנהו לכהן: לכל כהן שירצה לפיכך הוצרך לפרש שהקרן והחומש ניתן לפי שמצינו גבי תרומה שמשלם קרן לבעלים וחומש ליד כהן: א שהוא שוה שתי סלעים של כסף משלעי הקודש:

פירוש לתורת אלהים

יח) והביא אונ ער זאל ברענגען אווידר תמים גאנץ אן אמום מן הצאן פון דיא שאף בערכך אין דיין שאצונג ער זאל ווערט זיין צוויי שקלים פון הקדש אשם פר איין אשם אל הכהן צום כהן וכפר אונ דר כהן זאל אויף אים פר געבן על שגגתו אויף זיין שוגג אשר שגג וואס ער הט גטאן די עבירה בשוגג והוא אונ ער הט ניט גוויסט (ווי פריער איז גשטאנען) ונסלח לו אונ דורך דעם וועט אים פר געבען ווערין דיא עבירה

*) **הערה** דער דין איז או צוויי עדות זענען געקומען צו בית דין אונ האבין געזאגט מיר האבין גיזעהן שבת פריה שעה ניין האט ראובן געבריכערט אצינאר ביי זיך אין שטוב אונ מיר זענען אויך גיוועזן ביי אים אין שטוב, האבין בית דין געפסקנט מען זאל ראובנן הרגנן, נאכדעם זענען געקומען אנדערע צוויי עדות אונ האבין געזאגט צו די ערשטע צוויי עדות ווי אזוי קענט איר זאגען דעם שבת [פרשה נח] ועגט איר גיווען ניין אין דר פריה ביי ראובנן, ניין אין דער פריה וענט איר דאך גיוועזן מיט אונז צו זאמען ביי אונז אין שטוב, איז דער דין מען זאל דיא ערשטע צוויי עדות הרגנן, אונ אויב די ערשטע עדות זענען גיווען דריי אפילו דעם דריטען עדות האט מען נאר ניט גערארפט, ער האט זיך נאר צו געשעפעט צו די [ווייל ער איז גיוועזן בייז אויף ראובן] פון דעסטוועגין הרגת מען אים אויך:

*) [וואס איז עגלה ערופה שטייט אין סוף סדרה שופטים]:

וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ׃ יט אָשָׁם
הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה׃ פ כ וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כא נֶפֶשׁ כִּי
תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ

אונקלוס

וְהוּא לָא יְדַע וְיִשְׁתְּ
לֵהּ׃ יט אֲשָׁמָא הוּא
חוֹבְתֵהּ דְּהוּא חָב אֲשָׁ
יְקָרֵב קֳדָם יְיָ׃ כ וּמַלִּי
עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ כא אֱ
אֲרֵי יֵחוֹב וִישַׁקַּר שְׁ

תו"א וכוה לא כריתות כד. אשם הוא
ט זבחים יב קב תמורה יז יח׃

כי פתאה סוטה לג שבועות לד כריתות ט לה. מעל כתובות מב קידושין נב ב"ק יב יג בתרא קכג זבחים קיד בכורות נג תמורה ח. וכחש בעמיתו כתוב
קיז מציעה מח נח שבועות לב לז׃

רשב"ם

(כא) וכחש בעמיתו וגו'. אשם גזילות בפרשה זו׃

בעל הטורים

(כא) בה' וכחש בעמיתו. הואיל וכחש בין בה' בין בעמיתו ש

בית יהודא

ער ווייסט ניט געווים אז ער האט געזינדיגט, אָבער אַז ער ווייסט געווים אַז ער האט געזינדיגט מוז ער ברענגען אַקרבן חַטָּאת׃ (יט) וְאָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם. זאָגט רש"י (הָרִאשׁוֹן) דער ערשטער וואָרט "אָשָׁם" (כולו קָמֻץ) איז אין גאנצין געפינטולט מיט קָמֻץ אָשָׁם (שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר) ווייל דאס איז דער נאמען פון קָרְבָּן, דער קָרְבָּן הייסט אָשָׁם (וְהָאַחֲרוֹן) דער לעצטער וואָרט אָשַׁם (חֶצְיוֹ קָמֻץ וְחֶצְיוֹ פַּתָּח) העלפט איז געפינטולט מיט אַקָמֻץ אונ העלפט מיט אַפַּתָּח אָשַׁם, דער מיטעלסטער אשם איז געפינטולט אָשֹׁם וויא עס קומט אַמקור פאר אַפּעל, אַזוֹ וויא עס שטייט פָּקֹד פָּקַדְתִּי (וְאִם תֹּאמַר מִקְרָא שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הוּא) אוב דו ועסט זאָגען דר פָּסוק איז דא איבעריג (כְּבָר נִדְרַשׁ הוּא בת"כ)

רש"י

ההורג הרי זה יהרג׃ (יט) אשם הוא אשם אש
הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר והאחרון חציו קמץ ו
פתח שהוא ל' פעל וא"ת מקרא שלא לצורך הוא
נדרש הוא בת"כ׃ אשם אשם. להביא אשם ש
הרופה שיהא איל (בן שתי שנים) יכול שאני מרבה
נזיר ב ואשם מצורע תלמוד לומר הוא׃ (כא) נפש
תחטא. [ת"כ] אר"ע מה ת"ל ומעלה מעל בה'
לפי שכל המלוה והלוה והנושא. והנותן אינו עושה
בעדים ובשטר לפיכך בזמן שהוא מכחש מכחש בע
ובשטר אבל המפקיד אצל חבירו ואינו רוצה שתדע
נשמה אלא שלישי שביניה' ד לפיכך כשהוא מכחש מ

דער פָּסוק ווערט גלערונט אין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים אַז מען דארף אים דא׃ וְאָשָׁם אָשַׁם. צו וָם שטייט צוויא אָשָׁם זאָגט רש"י (לְהָבִיא אָשָׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה) דער פָּסוק לערונט אַז דער אָשָׁם פון אַשִׁפְחָה חֲרוּפָה (שֶׁיְּהֵא אַיִל בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים) זאל זיין אַאיל וואס איז אַלט צוויא יאָר וואס איז אַשִׁפְחָה חֲרוּפָה שטייט אין דיא סֵדֶרָה קְדוֹשִׁים (שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אָשָׁם נָזִיר וְאָשָׁם מְצוֹרָע) איך וואלט מיינען אַז דער אָשָׁם פון אַנָזִיר אונ דער אָשָׁם פון אַמְצוֹרָע דארף אַלט זיין צוויא יאָהר (תַּלְמוּד לוֹמַר הוּא) זאָגט דער פָּסוק הוּא, ער, נאר דער אָשָׁם דארף אַלט זיין צוויי יאו אָבער דער אָשָׁם פון אַנָזִיר אונ דער אָשָׁם פון אַמְצוֹרָע מעג אַלט זיין ווייניגער וויא צוויי יאָר׃ (כא) נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא זאָגט רש"י (אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא) רַבִּי עֲקִיבָא זאָגט (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וּמָעֲלָה מַעַל בַּה') פאר וואס שטייט זיא וועט פעל ופאלש זיין צו גאט (לְפִי שֶׁכָּל הַמַּלְוֶה וְהַלֹּוֶה) ווייל יעדער מענטש וואס פאר בארגט געלט אָדער ער בארגט ג (וְהַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן) אונ דער וואס האנדילט (אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא בְּעֵדִים וּבִשְׁטָר) טוהט ער נאר פר עדות אונ מיט אַוועק (וּלְפִיכָךְ בִּזְמַן שֶׁהוּא מְכַחֵשׁ) ווען דער חבר לייקונט (מְכַחֵשׁ בְּעֵדִים וּבִשְׁטָר) פאר לייקונט ער דיא עדות אונ דעם וועק (אֲבָל הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ) אָבער אַז איינער בהאלט אַזאך ביי זיין חבר (אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁתֵּדַע בּוֹ נְשָׁמָה) וויל ער עס קיין מענטש וויסען (אֶלָּא שְׁלִישִׁי שֶׁבֵּינֵיהֶם) נאר דער דריטער וואס צווישען זיי, נאר הקב"ה זאל וויסען, הקב"ה זאל דער עדות אַז ראובן האט גגעבען צו משה דיא זאך ער זאל זיא האלטין ביי זיך ביז צו די צייט (לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא מְכַ דריבער ווען משה פארלייקונט (מְכַחֵשׁ בַּשְּׁלִישִׁי שֶׁבֵּינֵיהֶם) פארלייקונט ער דאך דעם דריטען וואס איז געווען צווישען

שפתי חכמים

ב וא"ת אימא איפכא אשם נזיר ואשם מצורע בן שתי סלעים ואשם שפחה חרופה אפי' בן סלע אחד כבר תירלו בת"כ מרבה אני אשם שפחה שהוא איל דומיא דאשם תלוי ומוליא אני אשם נזיר ואשם מצורע שהוא כבש ולא איל. (ג"א) בודאי ט"ס הוא דלמה הולרך קרא לכתוב שיהא אשם של שפחה חרופה של שתי שנים דהא איל כתיב ביה כמו כאן ומאי אולמות איל דהכא מאיל דשפחה חרופה ועוד דאמר יכול אפי' אשם נזיר ומצורע והיאך תיסק אדעתן לו' שיהא אשם נזיר ומצורע איל בן שתי שנים דהא כבש כתיב גבייהו. וכ"מ דכתיב וכבש בני שנה הם. אלא צריך להיות שיהא איל זוה שתי סלעים דלא כתיב אלא שפחה חרופה בערכך שקלים אשמעינן כאן דבעינן סלעים: ג (נת"י) בת"כ וה"פ והלא כפי' מעילה' כתיב נפש כי תמעול מעל ולא כתיב בה': ד פי' הקב"ה שהוא השלישי שביניהם ו אחר כן או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו אוכחש בעמיתו להודיה קאי ולא אמעל בה'. (ד"ד) קשה מאי הכחש' שייך כאן בו ושטר ונשבע על שקר דהא כשיש עדים אין נותנין לו שבועה אלא צריך לשלם. ונראה דנתכוין בזה במה דאית' בב"מ דתני ר' חייא הא לחבירו יש לי בידך מנה זהובים והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו בידו חמשים דנותן לו חמשים ונשבע על השאר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) אשם אשם. פר לשקר כמו כן מביא אשם בכסף שקלים׃ ת ז"ל להביא אשם שפחה חרופה שמביא איל בן שתי שנים. ות דודאי כל איל הנזכר בתור' הוא בן שתי שנים אלא א להביא אשם שפחה חרופה שמביא אשם בכסף שקלים ו איתא בת"כ׃

פירוש לתורת אלהים

עֲבֵירָה׃ (יט) אָשָׁם דָם ווערט גרופן אַקרבן אָשָׁם אָשָׁם ווייל ער האט איין עֲבֵירָה גטאן מִסָּפֵק אָשָׁם לַיְיָ דרום זאל ער ברענגען אַקרבן אָשָׁם צו גאט׃ (כא) נֶפֶשׁ אַמענטש וואס וועט זינדיגן וּמָעֲלָה אונ ער וועט פעלשין אַפעלשונג אן גאט דְהַיְינוּ וְכִחֵשׁ ער וועט לייקנגן אין זיין גזעלן בְּפִקָּדוֹן ער האט אים עפּיס גגע צו בהאלטן אונ ער האט אים דס פר לייקנט [מיין הפ או אָדר בִּתְשׂוּמֶת יָד אָדר דר חַבֵר האט אים גיגע געלד ער זאל דר מיט אַנדלען אָדר ער האט א גגעבען גיבארגט אונ ער פר לייקנט אים או א

בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד
אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃ כב אוֹ־
מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֶשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־
שָׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה׃ כג וְהָיָה כִּי־
יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה
אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק
אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ

אונקלוס

ם יְיָ וִיכַדֵּב בְּחַבְרֵהּ
קְדוֹנָא אוֹ בְשֻׁתָּפוּת
א אוֹ בִגְזֵלָא אוֹ אֲנִיס
חַבְרֵהּ׃ כב אוֹ אַשְׁכַּח
דְתָא וִיכַדֵּב בַּהּ
שְׁתְּבַע עַל שִׁקְרָא עַל
א מִכֹּל דִּי יַעְבֵּד אֱנָשָׁא
חַב בְּהֵן׃ כג וִיהֵי
יֶחֱטֵי וִיחוֹב וְיָתֵב
גְזֵלָא דִּי גְזַל אוֹ יָת
קָא דִּי עֲשַׁק אוֹ יָת
דוֹנָא דִּי אִתְפַּקַּד

א בפקדון ב״ק קג מליעא מח : או מלא כתובות מב ב״ק קג קה : והיה כי מח . והשיב את ב״ק סו לד לא קד מכות י׳ח חולין קמא תמורה ו .

רש״י

י שביניה׳ : בתשומת יד . ששם בידו ממון להתעסק מלו׳ : או בגזל . שגזל מידו ה כלום : או עשק . שכר שכיר : (כב) וכחש בה . שכפר על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטוא ו ולהשבע על שקר לכפירת : (כג) כי יחטא ואשם . [שבועות כד] כשיכיר ו לשוב בתשובה ז ולדעת ולהתודות כי יחטא (גי׳ ס״א

בית יהודא

דָאס אִיז חקב״ת, זָאגְט רש״י (וְאוֹ אוֹ דִלְקַמֵּיהּ) וָוס עֶס שְׁטֵייט וַוייטֶער אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד, אוֹ בְגָזֵל, אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ (אַוְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ לְחוּדֵיהּ קָאֵי) דָאס גְהֶער נָאר צוּם וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ, מֶען מֵיינְט עֶר וֶועט לֵייקֶענֶען זַיין חָבֶר וָואס עֶר הָט בַּיי אִים גְבָארְגְט, אָדֶער וָוס עֶר הָאט בַּייא אִים אַוֶועק גְנוּמֶען אָדֶער וָוס עֶר הָט בַּיי אִים פַארְדִינְט פַאר זַיין אַרְבֶּעט (וְלֹא אַמָּעַל בַּה׳) אוּנ דָס גְהֶער נִיט צוּם וּמָעַל בַּה׳, פִּקָּדוֹן גְהֶער צוּם וּמָעַל בַּה׳ וְוִויא עֶס שְׁטֵייט פְרִיעֶר] : [בִתְשׂוּמֶת יָד] . מֵיינְט מֶען גְבָארְגְט (שֶׁשָּׂם בְּיָדוֹ מָמוֹן לְהִתְעַסֵּק מִלְוֶה) דְהַיְינוּ מֹשֶׁה הָאט גְגֶעבֶּן גֶעלְט צוּ יְהוּדָה, יְהוּדָה זָאל הַאנְדְלֶען מִיט דֶעם גֶעלְט אִין שׁוּתָּפוּת אָדֶער מֹשֶׁה הָט בָארְגְט דָאס גֶעלְט צוּ יְהוּדָה : [אוֹ בְגָזֵל] מֵיינְט מֶען (שֶׁגָּזַל מִיָּדוֹ כְּלוּם) יְהוּדָה הָט עֶפֶּעס אַוֶועק גֶענוּמֶען פוּן מֹשֶׁה : [עָשַׁק] . זָאגְט רש״י (הוּא שְׂכַר שָׂכִיר) דָאס מֵיינְט מֶען דִי אַרְבֶּעט גֶעלְט פוּן אַגֶעדוּנְגֶענֶעם אַרְבֶּעטֶר : (כב) וְכִחֵשׁ (שֶׁכָּפַר עַל אַחַת מִכָּל אֵלֶּה), עֶר הָט גְלֵייקֶענְט אוֹיף יֶעדֶר זַאךְ פוּן דִיא זַאכֶן, דְהַיְינוּ דֶער וָואס הָאט גֶעבָּארְגְט הָאט לֵייקֶענְט עֶר הָאט נִיט גְבָארְגְט, דֶער וָואס הָאט אַוֶועק גֶענוּמֶען הָט גֶעלֵייקֶענְט, עֶר הָט נִיט אַוֶועק גְנוּמֶען, אָדֶער הָט בַּצָאלְט דֶעם אַרְבֶּעטֶער אוּנ אַזוֹי בַּיי אַלֶע אַנְדֶערֶע זַאכֶן (אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטוֹא) וָואס דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט טָאן זִינְדִיגֶען (וּלְהִשָּׁבַע עַל שֶׁקֶר לִכְפִירַת מָמוֹן) עֶר וֶועט לֵייקֶענֶען גֶעלְט אוּנ וֶועט שְׁוֶוערֶען פַאלְשׁ (ועיין ש״ח) : [כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם] . זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט (כְּשֶׁיַּכִּיר בְּעַצְמוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה) אַז עֶר וֶועט אַלֵיין דֶער קֶענֶען זַיין

שפתי חכמים

כמקלת שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים וכן הדין הא אח״כ השטר על חמשים : ה פי׳ דהאי או בגזל לא קאי ן בעמיתו דלינא דאו בגזל דומיא דפקדון כלו׳ שנתן לו חבירו ששם בידו ממון להתעסק בו וכימא או בגזל נמי פי׳ הכי שנתן בידו הגזילה אשר גזל וכחש בחבירו באותו פקדון דא״כ היינו גזל או בפקדון : ו הוסיף מלת אלה לו׳ דאשר יעשה וגו׳ אינו דבוק למלת מכל אשר לפניו אלא מכל אלה אשר נזכרים לעיל ומקרא קצר וחסר הוא ואשר יעשה וגו׳ הוא מלתא באפי נפשיה שהכ׳ רוצה להודיע שאין זר שיכפור האדם בממון חבירו אע״פ דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כי זה הוא ענין נהוג לישבע לשק׳ לכפיר׳ ממון חבירו : ז דאם לא כן מי יכריח אותו להשיב את הגזילה כיון שאין כאן עדים ואם מעצמו א״כ מתחלה מאי קא סבר שכחש ונשבע

פירוש לתורת אלהים

עֶר הָט אִים גְגַזֶלְתְּ אוֹ אָדֶר עָשַׁק עֶר וֶועט רוֹיבִּין מִיתוֹ דָם גְצָאלְט פוּן זַיין חַבֶר דְהַיְינוּ דֶר חַבֶר בַּיי אִים גְאַרְבֶּט אוּנ עֶר לֵייקִינְט אִים אָפּ אוּנ אִים נִיט בַּצָאלֶן פַר זַיין אַרְבֵּייט : (כב) אוֹ אָדֶר עֶר הָט גְפוּנֶען אֲבֵדָה וָוס אֵיינֶר הָאט פַר לָארִין אוּנ עֶר פַר לֵייקִינְט אוּנ זָאגְט עֶר הָאט נִיט ן וְנִשְׁבַּע אוּנ שְׁוֶוערְט דְרוֹיף פַאלְשׁ עַל אַחַת אוֹיף ם מִכֹּל פוּן אַלֶע דִי זַאכֶן אֲשֶׁר וָוס דֶר מֶענְטְשׁ טוּט לַחֲטוֹא צוּ זִינְדִיגֶען דֶער מִיט אוּנ וֶועט דְרוֹיף פַאלְשׁ שְׁוֶוערֶען : (כג) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין אַז דֶר מֶענְטְשׁ הָט חֲרָטָה וָוס עֶר הָט פַאלְשׁ גְשְׁווֹארֶן אוּנ וְויל תְּשׁוּבָה טָאן כִּי יֶחֱטָא אוֹיף דֶעם וָואס עֶר הָאט גְזִינְדִיגְט וְאָשֵׁם אוּנ הָאט גְשׁוּלְד וְהֵשִׁיב זָאל עֶר אוּם קֶערֶן דִי גְזֵילָה וָוס עֶר הָט גְגַזֶלְתְּ אוֹ אָדֶר אֶת הָעוֹשֶׁק דָם רוֹיב אֲשֶׁר עָשָׁק וָוס עֶר הָט גֶערוֹיבְּט אוֹ אָדֶער הַפִּקָּדוֹן דֶעם פִּקָּדוֹן אֲשֶׁר וָוס מֶען הָט אִים גְגֶעבֶּן צוּ

מצות השם

וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל] . דָס אִיז דִי מִצְוָה וֶוען אֵיינֶר גַזֵילְתְּ דֶעם אַנְדֶרֶן אֲפִילוּ עֶר הָט אִים נָאר מֶער אֵיין פְּרוּטָה גְגַזֵילְתְּ מוּז עֶר אִים אָפּ גֶעבֶּן אוּנ אַז דֶר וָוס מֶען הָט בַּייא אִים גְגַזֵילְתְּ אִיז גְשְׁטָארְבֶּן מוּז דֶער גַזְלָן אָפּ גֶעבֶּן דִיא יוֹרְשִׁים אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוֹיף יֶעדֶר אוֹרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט :

אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא׃ מפטיר
כד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר
וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף
עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם
אַשְׁמָתוֹ׃ כה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה
אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם

אונקלוס

לְוָתֵהּ אוֹ יָת אֲבֵדְתָ
אַשְׁכַּח׃ כד אוֹ מִכֹּ
יִשְׁתְּבַע עֲלוֹהִי לְשִׁ
וִישַׁלֵּם יָתֵהּ בְּרֵי
וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲל
לְדִי הוּא דִילֵהּ יִ
בְּיוֹמָא דְחוֹבְתֵהּ׃ כ
אֲשָׁמֵהּ יַיְתֵי לִקְדָם יְ
שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻ

ת"א או מכל מליעא את . ברא
וחמשיתיו שם קג מנחות ע
כוא ב"ק קג מליעא מג . ואת אשמו
ערכין ד : בערכך זכתים את כרים

רשב"ם

(כד) ביום אשמתו, כשיתודה לשוב מחטאתו על אחד מכל האמורים למעלה פקדון או גזל או עושק או אבידה:

בעל הטורים

בדבר שאינו יודע בו אלא הקב"ה וחבירו: (כד) יתננו. ב' לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ואידך ולאדם שלא עמל בו יתנ
והיינו כדאיתא בהגוזל הגוזל את חבירו ונשבע לו אפילו שוה פרוטה יוליכנו אחריו אפי' למדי:

רש"י

ובדעתו להתודות כי חטא) ואשם: (כד) בראשו. הו
א ראש הממון: וחמשתיו. [ב"ק כג] רבתה תורה
הרבה לקרן אחת שאם כפר בחומש ונשבע והודו
ומביא חומש על אותו חומש וכן מוסיף והולך עד ש
הקרן שנשבע עליו פחות משוה פרוטה: לאשר

בית יהודא

זינד אונ וועט וועלין טאהן תשובה (וְלָדַעַת לְהִתְוַדּוֹת כִּי
יֶחֱטָא וְאָשֵׁם) אונ ער מיינט צו בעקענען זיך מִתְוַדֶּה זיין]
וואס ער האט געזינדיגט אונ פארשולדיגט צוא הקב"ה:
(כד) וּבְרֹאשׁוֹ]. זאגט רש"י (הוּא הַקֶּרֶן) בְּרֹאשׁוֹ מיינט מען
דעם קרן, דס געלט וואס קומט אים (רֹאשׁ הַמָּמוֹן) דס געלט
וואס ער הט גענומען פון זיין חבר, דס ווערט גרופן ראש,
דער קאפ, אזו וויא דער קאפ איז דיר עיקר פון מענטש, אזו איז דס געלט דער עיקר פון מענטש, עני חשוב
אארעם מאן איז גלייך וויא געשטארבן, ווי דיא גמרא זאגט אויף דעם פסוק וְאֵת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם,
גאנצע בעשטאנד פון זייערע פיס, מיינט מען דאס געלט, נוייל דאס געלט שטעלט דעם מענטש אויף זיינע
וַחֲמִשִׁתָיו]. אונ זיינע פינפטלען זאל ער געבן צום קרן, זאגט רש"י (רִבְּתָה תוֹרָה חֲמִישִׁיּוֹת הַרְבֵּה לְקֶרֶן אַחַ
תורה זאגט אויף איין קרן קען זיין מען זאל אמאל בצאלין עטליכע פינפטליך (שֶׁאִם כָּפַר בְּחוֹמֶשׁ) אונ ער הט גל
דעם חומש ווער הט גזאגט ער הט דעם פינפטיל בצאהלט] (וְנִשְׁבַּע) אונ ער האט גשווארין אז ער הט בצאלט (
נאך דעם האט ער מודה גוועזן אז ער האט ניט בצאהלט דארף ער בצאלין דעם חומש (חוֹזֵר וּמֵבִיא חוֹמֶשׁ ע
חומש) אונ ער דארף ברענגען אפינפטיל צו דעם פינפטיל ודהיינו דאס ערשטע האט ער פאר לייקונט הונדרט
אונ האט געשווארין עס קומט ניט אונ נאך דעם הט ער מודה גוועזן אז ער איז שולדיג, הט ער געדארפט
צו ערשט די הונדערט גילדין, אונ נאך פינף אונ צוואנציג גילדין, הט ער די פינף אונ צוואנציג גילדין פאר ל
אונ הט געשווארין ער הט זיי בצאלט, אונ האט מודה גוועזן ער הט ניט בצאלט, דארף ער איצט בצאלן ד
אונ צוואנציג גילדין אונ אפינפטיל מער דאס איז פיר אונ ניינציג קאפעקעס, אונ אויב ער הט פאר לייקונ
פינפטיל דיא פיר אונ ניינציג קאפיקעס אונ געשווארין אונ מודה געוועזן, דארף ער בעצאלן דיא פיר אונ נ
קאפיקעס אונ נאך אפינפטיל (וְכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ) אונ אזו גייט אלע מאל נוייטער וועלכען פינפטיל ער לייקונט
דר פינפטיל גרעכונט פאר אקרן אונ אויף דעם פינפטיל דארף ער געבן נאך אפינפטיל (עַד שֶׁיִּתְמַעֵט הַקֶּרֶן

שפתי חכמים

לשקר אלא ודאי כשהכיר בעצמו לשוב בתשובה וכו' והוא נקרא קלר וכאלו אמר והיה כי יודה שחטא ואשם והשיב את הגזילה וכו': א פי'
ונקרא הקרן ראש מפני שהוא ראש הממון שהוא עיקר והסרש
הריות היוצא ממנו ודומה זה לראש הבעל חי שהוא עיקר והג

פירוש לתורת אלהים

בהאלטן או אָדֶר אֲבֵדָה די אֲבֵידָה אֲשֶׁר מָצָא וואס ער
הט גפונען: (כד) אוֹ אָדֶר מִכֹּל פון אלע זאכן אֲשֶׁר וואס
דר מענטש ווערט דורך פאלש שווערן אונ דר נאך
ווערט ער וועלן דורך תשובה טאן וְשִׁלַּם זאל ער צום
ערשטן בצאלן דעם קרן וַחֲמִשִׁתָיו אונ זיין פינפטיל
כלומר וויפל די זאך איז ווערט זאל ער נאך אפינפט
חלק מוסיף זיין לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ צו דעם וואס די זאך איז
זיינס יִתְּנֶנּוּ זאל ער אים געבן דם קרן מיט דעם ו
בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ אין דעם טאג וואס ער איז מתוודה
וויל תשובה טאן אויף זיין זינד: (כה) וְאֶת אֲשָׁמוֹ
אקרבן אָשָׁם יָבִיא לַיְיָ זאל ער ברענגען צו גאט
תָּמִים אנאנצן ווידער אן אמום מִן הַצֹּאן פון דיא
בְּעֶרְכְּךָ אין דיין שאצונג ער זאל ווערט זיין צ
שְׁקָלִים פון הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם פר איין אָשָׁם צום

מצות השם

(קל) וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה'. דאס איז דיא מצוה ווען
איינער איז זיין חבר שולדיג געלד אונ דער
חבר מאנט אים אונ ער לייקונט אונ האט פאלטש
גישווארען אז ער איז ניט שולדיג דארף
ברענגען איין קרבן אָשָׁם אונ דיא מצוה איז
ובזמן הבית:

אֶל־הַכֹּהֵן׃ כו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ׃ פפפ

אֲשָׁמָא לְוָת כַּהֲנָא׃ ויכפר עלוהי כהנא קדם יי וישתבק ליה על דא מכל די יעבד למיחב בה׃ פפפ

ק"ח. דעואל. לו"ס סימן: ומפטירין עם זו יצרתי לי. בישעיה סימן מ"ג.

רש"י

• [לאפוקי כנו ושלוחו ת"כ] למי ש שהממון שלו [כ"ק סס]: חסלת פרשת ויקרא

בית יהודא

עליו פחות משוה פרוטה) ביז דם געלט וואס ער שווערט אויף זיי זאל זיין ווייניגער וויא אפרוטה: ולאשר הוא לו). זאגט רש"י (למי שהממון שלו) צו דעם בעל הבית פון דעם געלט דף ער געבין אפינפטיל מער, אבער אז דר בעל הבית איז ניט דא נאר זיינער אירש דארף ער ניט געבען דעם פינפטיל:

שפתי חכמים

כריס: ש לאפוקי למי שהוא קרובו או אוהבו של מי שהוא שלו דומיא דאיש את קדשיו לו יהיו שדרשו רז"ל שבידו ליתנם לאיזה כהן שירצה כי טובת הנאה לבעלים וע"ל בפ' נשא: חסלת פרשת ויקרא

פירוש לתורת אלהים

וכפר אונ דר כהן זאל אויף אים פר געבן אלע זינד על אחת אויף איין זאך מכל פון די אלי זאכן פריער איז געשטאנען אשר יעשה וואס ער וועט טאן לאשמה בה צוא פאר שולדיגן מיט דער זאך דורך דעם קרבן וואס ער וועט מקריב זיין וועט אים גאט מוחל זיין:

הפטרת ויקרא (בישעי' סימן מ"ג)

עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ׃ וְלֹא־אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל׃ לֹא־הֵבֵיאתָ
לִּי שֵׂה עֹלֹתֶיךָ וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה׃
קָנִיתָ לִּי בַכֶּסֶף קָנֶה וְחֵלֶב זְבָחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאותֶיךָ הוֹגַעְתַּנִי
וֹנֹתֶיךָ׃ אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר׃ הַזְכִּירֵנִי נִשָּׁפְטָה

פירוש ע"ט

גיה הנביא הט געזאגט פון גאטס וועגן עם זו דם פאלק ישראל יצרתי האב איך בשאפן לי מיינעט וועגן תהלתי יספרו זיי זאלן דר ציילן מיין אבר די ישראל האבן ניט גוואלט אזו טאן ולא דו יעקב האסט מיך ניט גירופן פר אגאט כי בי ישראל דו ביזט מיד גווארן דורך מיר, אבר וויים ניט מיט וואס האב איך דיך מיד גמאכט הבאת לי דו האסט מיר ניט גבראכט שה אלעמלי תיך דיינע עולות וזבחיך אונ מיט דיינע שעכטונג בדתני האסטו מיך ניט ערליך גהאלטן לא העבדתיך זה איך האב דיך ניט מיד גמאכט מיט דר מנחה האב קיין גרויסע מנחה פון דיר ניט בגערט אביסול מעהל אונ אפילו דער צו האב איך ניט גיגייט איך האב געזאגט אז דו ווילסט סטו ברענגן ולא הוגעתיך בלבונה אונ איך האב דיך

משלי חכמים

עם זו יצרתי וגו'. דער ענין איז למשל אגביר האט געהאט אגרויסע קראם [געוועלב] סחורה, אין קראם איז געווען צוא פאר קופן אלע מינים סחורה וואס אמענטש האט גדארפט, עס האט גאר ניט גפעלט, אונ ווייל דר גביר הט גוואלט פיל לייזן פאר סחורה, האט ער צוגעבאהט אגרויסע שטוב נעבין קראם אונ האט אין די שטוב גמאכט אגרויסע שענק מיט אלע ערליי משקה אונ עסין גוטע שפייזן, זיין מיינונג איז געווען פיל מענטשן וועלין קומן אין די שענק עסין אונ טרינקען, דער ווייל וועלין זיא זעהן דיא שיינע סחורה וואס איז אין זיין קראם, וועלין זיי קופן, אונ ווייל ער אליין הט ניט געקענט פירן ביידע געשעפטן האט ער געגעבען דיא שענק צוא זיינעם אמשרת ער זאל דארט פאר קופין דאס עסין אונ טרינקען, ער האט געזאגט צום משרת דאס פאר דינסט פון דיא שענק מעגסטו נעמן פאר זיך איך וויל נאר לייזן פאר מיינע סחורה, אמאהל האט געטראפן עס זענען גקומן אין די שענק עטליכע מענטשין, זיי האבן גגעסין געטרונקן אגאנצע טאג, אונ האבין קיין סחורה גקופט, אויף מארגין זענען זייא נאך אמאהל גקומן אין דיא שענק אונ האבן גגעסין גטרונקן אגאנצן טאג אונ האבן קיין סחורה גקופט, אונ אזוי איז געווען

מיד גמאכט מיט דעם בשמים לא קנית דו האסט ניט בדארפט קופן פון מיינט וועגן פאר געלט צימרינג יא קטורת ווארום עס איז פיל צימרינג אין דיין לאנד גוועזן וחלב אונ מיט דעם חלב זבחיך פון דיינע נות לא הרויתני האסטו מיך ניט געזעט אך בייערט העבדתני דוא האסט מיך גמאכט מיד בחטאותיך מיט ע זינד הוגעתני בעונותיך דוא האסט מיך מיד גמאכט מיט דיינע זינד אנכי איך בין דר גאט וואס הט ע זינד פון לאנג אפ געמעקט אנכי איך בין דער גאט הוא מוחה וואס איך מעק היינט אויך אפ פשעיך ע זינד אונ דאס טוא איך נאר למעני פון מיינעט וועגן אבר ניט פון וועגן אייער זכות אונ אייער ערנס זכות וחטאתיך לא אזכור אונ דיינע זינד וויל איך ניט גדענקן הזכירני דו ישראל מאך מיך גדענקן

יחד ספר אתה למען תצדק: אביך הראשון חטא ומליציך פשעו בי: ואחלל שרי
ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים: ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו
אמר יהוה עשך ויצרך מבטן יעזרך אל־תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו: כי
מים על־צמא ונוזלים על־יבשה אצק רוחי על־זרעך וברכתי על־צאצאיך: וצמחו
חציר כערבים על־יבלי־מים: זה יאמר ליהוה אני וזה יקרא בשם־יעקב וזה יכת
ליהוה ובשם ישראל יכנה: כה־אמר יהוה מלך־ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ר
ן ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים: ומי־כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי משומי עם־
ואתיות ואשר תבאנה יגידו למו: אל־תפחדו ואל־תרהו הלא מאז השמעתיך וה

משלי חכמים

עפליכע טעג, דער גביר האט גזעהן זייא קופין ניט ביא אים סחורה, איז ער בייז גווארין אונ האט זיי ארוס געטריבן, זיי האבן גפרעגט דעם גביר פאר וואס ער טרייבט זייא ארוס פון שענק, מיר בצאלין דאך פאר עסין פאר טרינקען? האט דער גביר גזאגט צו זייא פון אייער עסין אונ טרינקען האב איך גאר ניט איך האב נאר גמאכט דיא שענק ווייל דיא מענטשין וואס וועלין קומן אין שענק עסין אונ טרינקן וועלין זייא קופין ביי מיר מיינע סחורה אויך, אז איר קופט ניט ביא מיר מיינע סחורה, צוא וואס זאל איך אייך אריין לאזין אין מיין קראם אונ אין מיין שענק, דאס זעלביגע האט הקב"ה גטאהן מיט די יודין, ער הט זיי גגעבין דיא תורה אויף דעם בארג סיני, אונ ווייל הקב"ה האט גוואלט יודין זאלין זיצין רוהיג אן זארג פון פרנסה, הט ער זייא אריין גפירט אין ארץ ישראל, אלאנד פון אלעם גוטין צוא עסין אונ טרינקן דם בעסטע, נאר זייא זאלין לערנין תורה אונ טאהן מצות ווי עס שטייט אין פסוק אם בחקותי תלכו וגו׳ ונתתי גשמיכם וגו׳ והיה אם שמוע וגו׳ ואספת דגנך וגו׳, דאס זאגט דער נביא עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, איך האב גמאכט די יודין פאר א פאלק זייא זאלין דער ציילין מיין לוב, זייא זאלין מיך ליבין מיט תפלה תורה ברכות מצות, אבער אז איך זעה ולא אותי קראת יעקב, דוא האסט מיך גאר ניט גרופין, איך ליין ביא אייך גאר ניט פאר מיינע תורה אונ מצות איר זענט נאר גקומן אין ארץ ישראל עסין אונ טרינקן, דריבער האט הקדוש ברוך הוא דיא יודין ארוס געטריבען פון ארץ ישראל, פון דעסט וועגין ווארט הקדוש ברוך הוא דיא יודין זאלין טאהן תשובה וועט ער זייא צוריק אריין ברענגען אין ארץ ישראל:

פירוש ע"ט

ווס פר אזכות איר אונ אייערע אבות האבן
יחד לאמר זיך משפטן צו זאמן ספר אתה דר צ
אזעלכע טענות למען פון וועגען תצדק דו ז
גרעכט זיין נאר ווי אזו קענסטו טענן אונ ז
האסט זכות אבות אביך הראשון דיין ערשטער
דהיינו אברהם חטא הט גזינדיגט אונ הט ג
במה אדע ומליציך אונ דיינע מליצים די א
אבות פשעו בי האבן אויך געזינדיגט צו מיר כ
קאנסטו דיך ניט סומך זיין אויף זייער זכות
אונ איך וועל פר שוועכן שרי קודש דיא ה
הערן דאס מיינט מען די צדיקים פון אייע
וועגן ואתנה אונ איך וועל געבן לחרם יעקב צו
יעקב וישראל אונ די ישראל וועל איך געבן
צו לעסטרונג ועתה אונ אצונד שמע יעקב עבד
צו יעקב מיין קנעכט וישראל אונ ישראל בח
ווס איך האב אין אים אום דר ווילט כה אמר
הט גאט גזאגט עושך דיין בשעפר ויוצרך אונ ב
ברייטר מבטן פון בוך פון דיין מוטר יעזרך וע
העלפן אל תירא דו זאלסט דיך ניט פארכטן עב
מיין קנעכט יעקב וישרון אונ די ישראל בח
ווס איך האב אום דר ווילט אין אים כי אצק
צמא אזו ווי איך גים וואסר אויף דעם דאר
ונוזלים אונ רינגדיגע וואסר אויף דער טריקעניש אזו אצוק רוחי וועל איך מאכן רוען מיין רוח ה
על זרעך אויף דיינע קינדר וברכתי אונ מיין ברכה וועל איך געבן על צאצאיך אויף דיינע קינדער
אונ זיי וועלן שפראצן בבין חציר צווישן דעם גראז צווישן די פעלקר כערבים על יבלי מים ווי די רימ
וואקסן ביי די בעך וואסר זה יאמר דער וועט זאגן צדיקים וועלען זאגן ליי אני איך בין צו גאט ג
מיטעלע מענטשן וועלן זאגן מיר זענן די קינדר פון יעקב וזה יכתוב ידו ליי אונ דער וועט זיך א
שרייבן מיט זיין האנט צו גאט דם מיינט מען די בעלי תשובה ובשם ישראל אונ עס וועט זיין מענ
ווס וועלן זיך מגייר זיין זיי זאלען זיך רופן מיט דעם נאמן ישראל כה אמר יי אזו הט גזאגט דר מל
ישראל וגואלו אונ זיין אום לייזר יי צבאות דר גאט ווס העכשט אני ראשון איך בין דר ערשטער ואני
אונ איך בין דער אינטרשטר ומבלעדי אונ חוץ מיר אין אלהים איז ניטא קיין גאט ומי אונ ווער א
האנדן כמוני יקרא ער זאל זיך רופן אזו אגאט וויא איך ויגידה ער זאל זאגן ויערכה לי אונ זאל אן ג
צו מיר אלץ וואס איז גוועזן פון דר צייט משומי עם עולם ווס איך האב גטאן אונ האב בשאפן דם
אויף דר וועלט אונ אלע בשעפניש ביז אצונד ואותיות אונ אלע מופתים ואשר תבאנה אונ וואס עס וועט
ביז צום סוף יגידו למו זאלן זייא זאגן צו זיי אזו וויא איך גאט זאג פריער ווס וועט זיין שפעטר אל
איר ישראל זאלט זיך ניט פארכטן ואל תרהו אונ איר זאלט ניט אנגסטען צו לאזין ווייסן מיין
צווישען די אומות הלא פר וואר מאז פון דענצמאל אן אז איך האב מיך באוויזן אויף דעם בארג
השמעתיך האב איך דיך גמאכט הערן והגדתי אונ איך האב גזאגט אז חוץ מיר איז ניט פאר האנדן קיין

עדי היש אלוה מבלעדי ואין צור בל-ידעתי: יצרי-פסל כלם תהו וחמודיהם בל-
ועדיהם המה בל-יראו ובל-ידעו למען יבשו: מי-יצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל:
חבריו יבשו וחרשים המה מאדם יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יבשו יחד: חרש
מעצד ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו בזרוע כחו גם-רעב ואין כח לא-
מים וייעף: חרש עצים נטה קו יתארהו בשרד יעשהו במקצעות ובמחוגה
הו ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם לשבת בית: לכרת-לו ארזים ויקח
ואלון ויאמץ-לו בעצי-יער נטע ארן וגשם יגדל: והיה לאדם לבער ויקח מהם
אף-ישיק ואפה לחם אף-יפעל-אל וישתחו עשהו פסל ויסגד-למו: חציו שרף
אש על-חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אף-יחם ויאמר האח חמותי ראיתי
ושאריתו לאל עשה לפסלו יסגוד-לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי
תה: לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבתם: ולא-ישיב

פירוש ע"ט

יתיר ו'

י אונ איר זענט מיינע עדות היש אוב עס איז
ן אגאט חוץ מיר ואין צור אונ עס איז ניטא
קר בל ידעתי אז איך וואלט אים ניט ליב
אונ וואלט אים ניט האבן געגעבן דם שטארקייט
די וואס מאכן בילדר כלם תהו זענען אלי בילדר
ודיהם אונ דאס גלוסטונג פון זייערע דינר
בילדר ניט העלפן ועדיהם אונ זייערע דינרם
ות אוף זייערע געטער אז זייא קאנן ניט
למען יבשו דרום קערן זיך שעמן די מענטשן
ן צו זיי זאגט גאט ב"ה מי ווער עס האט
אונ הט גמאכט איין אפ גאט ופסל נסך אונ
סן איין בילד לבלתי הועיל דם קאן אים ניט
הן נון כל חבריו אלע זיינע חברים וואס בהעפטן
אים אונ ווילן אוך דינן דר צו יבשו וועלן פר
ווערן וחרשים אונ די מיינסטרם המה מאדם
ט מער נאר מענטשן איז שון אכל שכן די
ום זיי האבן גמאכט איז בוודאי הבל יתקבצו
זאמלן זיך איין יעמדו אונ שטייען צו דיא
אבר דר נאך יפחדו וועלן זיי זיך פארכטן
וועלן פר שעמט ווערן אלע צו זאמן זאגט
ה חרש ברזל דר וואס שמיט אייזן מעצד אונ דר
יט מיט איין הובל ופעל אונ דר וואס ווערקט
ט קולן ובמקבות אונ מיט דעם האמר יצרהו
ער אים אן ויפעלהו אונ ארבייט דעם בילד
גם כח פון זיין ארעם גם רעב אוך אז דר בעל
ווערט הונגריג ואין כח הט ער קיין כח ניט
מים אונ אז ער טרינקט ניט וואסר וייעף
ער תיכף מיד ממילא ווען דר מיינסטר איז
שון אכ"ש אז די בילד וואס ער מאכט איז
ניט חרש עצים אונ דר צעשלר אז ער וויל
איין בילד פון האלץ מאכט ער זיא מיט
שטייגר נטה קו נייגט ער דעם שנור יתארהו
זעוועט אים בשרד מיט אפארב יעשהו ער
אים גלאט מיט איין הובל אונ אז ער וויל
ים עפים מאבען ובמחוגה מאכט ער דאס

גשטאלט מיט אצערקיל ער צערק[illegible] פריער אפ
אונ דר נאך מאלט ער אוף די צייכינם דם גמעל
ויעשהו אונ אמאהל מאכט ער פון דעם בילד
אגשטאלט פון אמענטשן אונ אמאל מאכט ער זיי
כתפארת ווי דאס שיינקייט פון אמענטשן וויא איין
אשה וואס זיא איז שיין צו איר מאן אונ מאכט נאר
די בילד לשבת זיא זאל זיצן אין הויז אבר מיין קומט
זיא ניט צו ניץ אונ פריער מאכט ער זיך מיד לכרת
אפ צו שניידן טענען ביימר ער זאל האבן האלץ
צו מאכן זיא ויקח אונ ער נעמט אזו אהאלץ וואס
ווערט גרופן תרזה אונ אלון ויאמץ לו אונ ער מאכט
צו אים אשטארקונג בעצי יער מיט עטליכי מינים
האלץ פון דעם וואלד אונ אז ער געפינט אצווייג
וואס קומט אים צו ניץ דר צו נטע פלאנצט ער די
צווייג וגשם אונ דר רעגן מאכט זיא אויף וואקסן
והיה איז דאס צו דעם"אייגינם מענטשן לבער צו
ברענן ויקח אוך נעמט דער מענטש דער פון אונ
צינד דם אן אונ ווארימט זיך דר ביי אף אוך ישיק
ער הייצט דר מיט ואפה אונ באקט דר ביי ברוט
אף אוך יפעל אל ער מאכט איין אפ גאט פון דעם
איבריגן וישתחו אונ בוקט זיך דר צו עשהו ער מאכט
אבילד פון דעם ויסגד אונ בוקט זיך צוא אים חציו
האלב הט ער פר ברענט אין פייער על חציו אוף דר
העלפט בשר יאכל עסט ער פלייש יצלה אונ בראט
איין בראטן וישבע אונ ווערט זאט אף אוך יחום ער
ווארימט זיך דר ביי ויאמר אונ זאגט האח איך פריי
מיך חמותי וואס איך האב מיך דער ווארימט ראיתי
איך האב גזעהן לעכט כלומר בשעת אז עס הט
גברענט איז מיר לעכטיג גיוועזן אוך ושאריתו אונ
דם איבריגי האלץ לאל עשה מאכט ער פר איין אפ
גאט לפסלו צו זיין בילד יסגד לו בוקט ער זיך וישתחו
אונ בוקט זיך ויתפלל אונ טוט תפלה צו אים ויאמר
אונ זאגט הצילני זיי מיך מציל כי ווארום דו ביסט
מיין גאט לא ידעו זיי ווייסן ניט ולא יבינו אונ פאר
שטייען ניט כי טח ווארום עס איז פאר קלעפט

זייערי

אֶל־לִבּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָל
לֶחֶם אֶצְלֶה בָשָׂר וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד׃ רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוּתַ
הִטָּהוּ וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא־שֶׁקֶר בִּימִינִי׃ זְכָר־אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָא
כִּי עַבְדִּי־אָתָּה יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי׃ מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָ
חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ׃ רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹ
אֶרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר׃

פירוש ע"ט

זייערע אויגן פון צו זעהן מהשכיל אונ זייער הארץ איז פר שטאפט פון צו קליגן רועה זייער שפייזער כלומר זייער אפ גאט אפר איז אש ווארין יענע העלפט האלץ הט מען פר ברענט אויף אש לב הותל זיין נארישׁ הארץ הטהו הט אים גנייגט דר צו ולא יציל אונ דר נארישר מענטש טוט ניט בשערמן זיין לייב ולא יאמר אונ טוט ניט זאגן הלוא פר וואר שקר פאלשקייט איז אין מיין רעכטע האנט זכר גדענק דם דאזיגע יעקב אונ ישראל כי עבדי אז דו ביסט מיין קנעכט יצרתיך איך האב דיך בשאפן עבד דו זאלסט זיין צו מיר אקנעכט ישראל אונ זאלסט מיך דינגן לא תנשני דו זאלסט ניט פר געסין מיין פארכט מחיתי כעב איך האב אום גמעקט נאך לאנג אין דר

מדבר אזו ווי אוואלקן פשעיך דיינע זינד וכענן א אזו וויא אוואלקין האב איך אוים גימעקט דיי עבירות אונ זאג דיר היינט אוך שובה אלי קער ד אום צו מיר אונ טוא תשובה כי גאלתיך ווארום א האב דיך אום גלייזט כלומר ביי גאט איז שון גלי וויא ער האט שון אום גלייזט רנו שמים זינגט א הימלען כי עשה ווארום ער הט גטאן אום לייזן פאלק הריעו שאלט תחתיות ארץ די אונטערשטע ע פצחו עפינט הרים די בערג רנה אגזאנג יער דר וואל מיט אלע ביימר וואס עס איז דא אין אים זאלן א זינגען כי גאל ווארום גאט הט אום גלייזט יע ובישראל אונ מיט דיא ישראל יתפאר טוט ער בארימן׃

מנין המצות
כפרשת צו יש כה י"ח מלות. תשע עשין ותשע לאוין

[קלא] (עשה נט) להרים הדשן מעל המזבח שנאמר והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה׃
[קלב] (עשה ס) להדליק אש על המזבח תמיד שנאמר והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער וגו'
[קלג] (לאו עג) שלא לכבות אש מעל המזבח שנאמר לא תכבה׃
[קלד] (עשה סא) לאכול כהנים שירי מנחות שנא' והנותרת ממנו יאכלו אהרן ובניו׃
[קלה] (לאו עד) שלא לעשות שירי מנחות חמץ שנא' לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי
[קלו] (עשה סב) להקריב כהן גדול מנחה בכל יום שנא' זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה'׃
[קלז] (לאו עה) שלא תאכל מנחת כהן שנא' וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל׃
[קלח] (עשה סג) לעשות מעשה החטאת כמשפטה שנאמר זאת תורת החטאת׃
[קלט] (לאו עו) שלא יאכל מבשר חטאות הנעשות בפנים שנא' וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש תאכל באש תשרף׃
[קמ] (עשה סד) לעשות מעשה האשם שנאמר וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא׃
[קמא] (עשה סה) לעשות זבח השלמים כמשפטו שנא' וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה'׃
[קמב] (לאו עז) שלא להותיר מקרבן התוד' עד מחרת יום זביחתו שנא' ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד ב
[קמג] (עשה סו) לשרוף הנותר מבשר הקדשים אחר עבור זמן אכילתן המוגבל לכל אחד ואחד שנאמר והנותר מבשר ה ביום השלישי באש ישרף׃
[קמד] (לאו עח) שלא לאכול פיגול שנאמר לא יחשב לו פגול יהיה׃
[קמה] (לאו עט) שלא לאכול בשר הקדשים שנטמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל׃
[קמו] (עשה טז) לשרוף קדשים שנטמאו שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף׃
[קמז] (לאו פ) שלא לאכול כל חלב בהמה טהורה שנאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו׃
[קמח] (לאו פא) שלא לאכול דם בהמה חיה ועוף שנאמר וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה׃

ויקרא ו צו

ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹ
לְמֵימַר׃ ב פַּ
יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹ

רשב"ם

(ב) צו את אהרן. זאת תורת העולה. כל הקרבנות האמורים בפרשת ויקרא

בית יהודא

(א) וצו את אהרן וגו'. זאגט רש"י (אין צו אלא לשון זירוז)

שפתי חכמים

א פי' רש"י בגמרא שיהא מהיר וזריז. וא"ת ולמה לא פי' רש"י זה

ליקוטי יקרים

[ב] צו את אהרן ואת בניו וגו'. דער ספר ברכת טוב שרייבט דער ענין הנשמה מיט דעם גוף איז אזו וויא

בעל הטורים

(ב) צו את אהרן מה כתיב לעיל מיניה לאשמה בה לו את אהרן

רש"י

(ב) צו את אהרן. [ת"כ] אין צו אלא ל' זרוז מיד ולדו

לעיל אקרא דפרשת תלוה. וי"ל דהזירוז לא משום ש

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר אונ גאט הט גרעט צו משה לאמר ער ז נוייטר זאגן׃ (ב) צו גביט את אהרן אהרן

זיינע

ר דָא אוֹרַיְתָא עֲלָתָא הִיא עֲלָתָא עַל מוֹקְדָא עַל מַדְבְּחָא כָּל לֵילְיָא עַד צַפְרָא וְאֶשָּׁתָא דְמַדְבְּחָא תְּהֵא יָקְדָא בֵהּ:

ב זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ:

זאת תורת זבחים כז סח סט עד לז מנחות ו כו מט נדה ת. הוא העולה יומא לג מה סנהדרין לד הוריות ג זבחים כו פג תמורה יד. כל הלילה יומא כ פה זבחים פו. כל הלילה עד הבקר מגילה כא חגיגה י זבחים פו פז.

בעל הטורים

זין בתורה ומלות שסגנת תלמוד עולה זדון: משה לאמר לו ... ת תורה לזה אותם שיעסקו בתורה: זאת תורת העולה הוא ... כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. הקרבנות נקראים אשה והתורה נקראת אש שנאמר הלא כה דברי כאש. מימינו אש ... אותיות התלמוד. הקרבנות נקראים לחם את קרבני לחמי והתורה נקראת לחם לכו לחמו בלחמי כשם שאי אפשר לעולם בלא לחם כך

רשב"ם

חוזר וגומר כל דיניהם: הוא העלה. הנקטרת ביום. כדכתיב ביום זבחכם ביום הקריבו את זבחו: כל הלילה. תגמר הקטרתה: ואש המזבח תוקד

רש"י

... ביותר צריך הכתוב לזרז במקום ש יש בו חסרון ... את תורת העולה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד ... ר חלבים ואיברים שיהא כשר ד כל הלילה וללמד על ... איזה אם עלה ירד ואיזה אם עלה לא ירד שכל תורה ... את בא לומר תורה אחת לכל העולים ואפי' פסולין שאם ... א ירדו: הוא העולה. למעט את הרובע ואת הנרבע

בית יהודא

ווען הקב"ה האט גזאגט צוא משה דעם וואָרט צו, האט הקב"ה געמיינט משה זאל זאגין צו אהרן ער זאל טאן דיא זאך מיט געשווינדקייט אונ מיט חשק ונלוסטיקייט! אונ מיט פרייליכקייט אונ מיט שטארקייט ניט מיט פוילקייט אונ טרויעריג (מיד ולדורות) באלד זאל די מצוה אזו געטאהן ווערין, אונ אייביג זאל זיא אזו געטאן ווערען *) (אמר רבי שמעון) רבי שמעון הט גזאגט (ביותר צריך הכתוב ...קום שיש בו חסרון כיס) ביי די מצוה וואס קאסט געלט דארף מען דעם מענטש מער שטארקין ער זאל טאן ... מיט געשווינדקייט אונ מיט שמחה: נזאת תורת העולה וגו'] זאגט רש"י (הרי הענין הזה בא ללמד) דער ... מט אונז לערנען (על הקטר חלבים ואברים שיהא כשר כל הלילה) די חלב אונ די שטיקער פלייש פון דעם קרבן ... האט אים גשאכטין ביי טאג, מעג מען זיי מקריב זיין ופאר ברענען אויף דעם מזבח די גאנצע נאכט וואס ... טאג ביז אין דער פריה (וללמד) נאך קומט דער פסוק לערנען (על הפסולין) אויף די קרבנות וואס זענען פסול ... עלה ירד) וועלכר קרבן וואס איז פסול אפילו מען האט אים גילייגט אויף דעם מזבח מוז מען אים אראפ ... איזה אם עלה לא ירד) אונ וועלכר קרבן וואס איז פסול, אוב מען האט אים גלייגט אויף דעם מזבח, דארף מען אים ... אפ נעמען, נאר מען מעג אים לאזען פר ברענט ווערן אויף דעם מזבח (שכל תורה לרבות הוא בא) ווא עס ... ר וואָרט תורה קומט צו לערנען מען זאל עפיס מערין נצו געבען] אנייעם דין צו די פריערדיגע דינים (לומר ... ת לכל העולים) צו זאגען עס איז איין דין צו אלע קרבנות וואס קומען ארויף אויף דעם מזבח (ואפילו פסולין) ... י קרבנות וואס זענען פסול (שאם עלו) אויב זיי זענען ארוף גברענגט גיוואָרן אויף דעם מזבח (לא ירדו) זאלין זייא ... אפ גיין פון מזבח, נאר זיי ווערען פר ברענט אויף דעם מזבח: נהיא העלה]. נאר דיא עולה זאל ווערען ... ט אויף דעם מזבח] (למעט את הרובע ואת הנרבע) אבער אז איינר האט גברענגט אבהמה פאר אקרבן אונ מען

שפתי חכמים

... ירה לגרגרו כראש הזית ולכותבו כמכתשת שיהי' בלא שמרי': ... כ לו את יהושע וחזקהו ואמצהו זהו זירוז ולדורות כתיב בפ' ... את בני ישראל ויקחו אליך שמן וגו' מערב עד בקר לפני ה' ... עולם לדורותיכ' הרי לדורו' מיד כתיב בפ' בהעלותך וישם ... על מעל פני המנור' העלה נרותי' כאשר צוה ה' וגו' וזהו מיד: ... דוקא במקום שיש חסרון כיס צריך לכתוב לו לזירוז אבל ... אין בו חסרון כיס אינו צריך לכתוב לו אפי' אם הוא זירוז מיד ... ר"ש פליג. והא דכתיב הכא לו אע"פ שאין כאן חסרון כיס ... אין הכהנים נהנים מן העולה אלא מעור העולה והיא גם היא ... את אלא לכהן המקריב אותה מ"ה נקראת גם כן חסרון כיס ... ' שר"ש לא בא לחלוק על דברי ת"ק אלא להוסיף בא ואמר ... יותר גדולה שאמר הכ' לי צווי אינה אלא מפני שיש בה חסרון ... כשאין בה חסרון כיס לא תבא עליו מלת לו וה"ה אם אין ... מיד ולדורות אע"פ שיש שם חסרון כיס לא תבא עליו מלת ... צ"ש כי הצריך. והא דכתיב לו את בני ישראל גבי חילוק של ארץ ישראל אע"פ שאין שם חסרון כיס י"ל דכיון דכל ישראל היו שוין לענין כיבוש הארץ ושבט אחד לקח חלק יותר גדול משל חבירו יש שלקח חלקו בהרים ויש שלקח במישור נקרא נמי בלד מה חסרון כיס ודו"ק. והרא"ם פי' כל הענין בפי' אחר עיין עליו ואתה תבחר: ד פי' הוכחתו מסיפא דקרא דכתיב ביה כל הלילה עד הבקר הוא דקדייק: ה משום שהמזכה מקדש אותן וכתיב בתריה היא העולה למעט דמשמע היא ולא אחרת ופירש"י הוא העולה מיעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן שלא היה פסולן בקדש ר"ל שיכולין לסיו' שהיו פסולים קודם הקדש אבל שאר פסולים כגון שנטמאו או שאר דברים א"א אלא לאחר הקדש וכת"כ חשיב לכלהו והרא"ם מביאן ע"ש. כתב הרא"ם וא"ת ל"ל האי מיעוטא דהוא העולה למעט רובע ונרבע שאם עלו ירדו והלא כבר מיעטן הכ' מן המקרא דמן הבהמה וגו' בפרשת ויקרא וכיון דמיעטן מהתם דלא קדשו ל"ל למעוטי הכא דאם עלו ירדו פשיטא כיון דלא קדשו חולין נינהו ופשיט' דירדו כבר תירצו בגמר' פרק יוצא דופן דאצטריך קרא לבהמת קדשים אע"ג דקדם להו מעיקרא אם

פירוש לתורת אלהים

... קינדר לאמר דו זאלסט זיי זאגן זאת דס איז די ... פון אעולה היא העולה די עולה על מוקדה זאל ... ן אויף דעם מזבח כל הלילה אגאנצע נאכט ... ר ביז אין דר פריא ואש אונ דס פייער פון

ליקוטי יקרים

איינר גיט אבהמה צו אפאסטוך, ווייל די בהמה קען ניט זוכן אליין איר פרנסה, אונ קען ניט זיך אליין אפ היטען פון אירע שאדינס וואס איר קען טרעפין, פון מענטשין אדר פון שלעכטי חיות, דריבר גיט דר בעל הבית דיא בהמה צוא אפאסטוך ער זאל זיא פירען אויף גוטע גראז, צוא גוטע וואסר, ער זאל זיא היטען פון קעלט, פון היץ, זיא זאל קיין שאדין טאהן צוא ... אונ אנדערי זאלין איר קיין שאדין טאהן, אונ אוב דר פאסטוך הט מאכי געפירט דיא בהמה ווי דער בעל הבית ... אלט ניט ער דעם פאסטוך אגוטע בעלאהנונג, אונ אוב דר פאסטוך הט ניט גוט אכטונג געגעבין אויף די בהמה אונ די

בהמה

... ה, ווייל דער נאטור פון אמענטש איז אז ער טוהט אזאך שטענדיג ווערט ער געוואהנט מיט די זאך, אונ ער טוהט די זאך אן כונה אונ ... אן חשק [אזוי ווי עס איז ביי אונז מיט תפלה] דריבער הט הקב"ה גזאגט צו משה צו את אהרן ואת בניו, דו זאלסט זאגין ... מיט זיינע קינדער זיי זאלין אייביג טאהן די מצוה מיט געשווינדקייט אונ מיט חשק ווי ... זיא וואלט גיוועזן אלט טאג אנייע מצוה:

ג וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד

ג וְיִלְבַּשׁ כַּהֲנָא לְבוּ... דְבוּץ וּמִכְנְסִין דְּ...

תו"א מדו בד פסחים סה יומא כג . ומכנסי בד יומא כג ערכין ג .

רשב"ם

בו. בלילה כמו ביום: (ג) מדו . כמו בגדו. ומדיו קרועים לשון בגדים: והרים את הדשן. זו היא מצותה בכל יום לתמיד של שחר אבל והוציא את הדשן הוא לופן מרובה לפנות את המזבח מרוב דשן שעליו:

בעל הטורים

א"א לעולם כלא תורה: (ג) מדו כד. ב' סכא ואידך ויולב... מדו לבושו שבגדי כהונה היו כעין בגדי מלחמה וכן המעיל כפי... וכזכותם היו מתגברים במלחמה:

בית יהודא

חָט דעם קָרבָּן גשאכטן אונ גשפּריצט דיא בלוט אוף דעם מזבח, נאך דעם איז בעוואקסט גוואָרען אז די בהמה וועןן זיא האט גלעבט האט ער נאוב די בהמה איז אזכר] מזגה גוועןן מיט אאשה אדער אויב די בהמה איז אנקבה האט אייגער מיט איר מזנה גיוועןן אפילו די חלב מיט די פ... פון די בהמה ליגט שון אוף דעם מזבח מוז מען זייא אראפּ נעמען פון מזבח (וכיוצא בהן) אויב מען האט געפונען דעם קרבן איין אנדער פסול וואס איז ווי דר פסול פון רובע ונרבע (שלא היה פסולן בקודש) זיי זענען ניט פסול גיוו... אין די היילקייט נאין דיא עזרה] (שנפסלו קודם שבאו לעזרה) זיי זענן פסול גיוואָרן איידר זיי זענען גקומען אין די ... ואין הויף פון בית המקדש] , אפילו זיי ליגן אוף דעם מזבח זאל מען זייא אראפּ נעמען פון מזבח: (ג) נמדו בדו. ...

רש"י

וכיולא בהן שלא היה פסולן בקדש שנפסלו קודם שבאו לע... [כל הענין בת"כ וזבחים פ"ג ופ"ד]: (ג) מדו בד .

ליקוטי יקרים

בהמה האט געהאט אשאדין אדער זיא האט געמאכט אשאדין צו איין אנדערין , ווערט דר פּאסטוך בעשטראפט אז ער מוז פאר אלי שאדינס בצאהלין , סיידין ער האט ניט געקענט פאר היטען דעם שאדין . דאס זעלביגע איז ביי דעם גוף מיט דיא נשמה. דער גוף אליין אן די נשמה איז פיל ערגער וויא דיא בהמה אן אפּאסטוך , ווי מיר זעהן וועןן דיא נשמה גייט ארוס פון גוף , איז דר גוף גאנץ מיט אלי גלידער אונ ער ליגט וויא אשטיין אונ קען זיך ניט רירען . דר ענין פון דעם מענטש... למשל עס איז אמאהל גיוועןן אגרויסער ארעם מאן , ער פלעגט שטענדיג גיין מיט צוריסענע קליידער , אונ אזוי זיין ווייב ... זיינע קינדער זענען געגאנגען מיט צוריסענע קליידער , אמאהל האט געטראפין זיינער אקרוב אגביר האט געמאכט חתונה אמאכטר, האט דר גביר גשיקט זיין משרת צו אים ער זאל קומען אוף די חתונה.דר ארומאן האט גוואָלט זיין אוף דר חתונה אבער נעמט מען קליידונג ? ווייל ער איז גוועןן אערליכר מאן, האבן די שכנים אים געבארגט קליידונג, אונ זיין ווייב האט מען געבארגט קלי... אונ צירונג , זיי האבען אום גטאן פון זיך זייערע צוריסענע קליידער אונ האבן אן גטאן נגידישע קליידער האט מען זיי אוף די חתונה ניט דר קענט ווער זיי זענען , דער קרוב דר גביר האט זיי אוך ניט דער קענט , געוויינליך די חתונה האט געדאַרט עט... שעה , פר טאג זענען זיי גקומען אהיים אונ האבין אום געטאהן די שיינע קליידער אונ האבין צוריק אן געטאהן זייערע צורי... קליידער אונ זענען ארום געגאנגען אין גאס האט מען זיי ניט דער קענט אז זיי זענען די זעלביגע מענטשין וואס זענין גוועןן אין ... חתונה, אזוי איז מיט יעדער מענטש , הקב"ה האט גינומען אשטיק ערד אונ האט פון איר געמאכט אמענטש , ווי דער מדרש זא... איז די שטיק ערד גלעגן אוף דער ערד פון זונטאג ביז פרייטאג פרייטאג האט הקב"ה אין אים אריין גגעבן אנשמה , איז ער בישטאנען פון דיא ערד אונ דיא נשמה האט אריין גגעבען אליכטיגקייט אין דיא ערד פון זיין גוף אז דער גוף איז גיוו... ליכטיגער פון דיא זונן , אונ אזוי איז ביי יעדער מענטש אזוי לאנג ווי דיא נשמה איז אין גוף קען ער זעהן אונ הערין עסין אונ קען אלץ טאהן אונ דער פנים איז שיין , אבער וויא די נשמה גייט ארוס פון אים ער גיט אוועק צו הקב"ה דיא ג... וואס ער האט אים גיבארגט , בלייבט ער ליגען וויא אשטיק ערד , אונ ווערט מיאוס , מען קען ניט קוקען אוף זיין פנים מען מורא צוא גיין צוא אים מען וואלט געוועין געשווינט איהם ארוס געבומען פון זיין שיינע שטוב אונ פון זיין שיינע בעט אים ... אין די ערד , דס איז די ענדע פון זיין לעבין אונ די ענדע פון זיינע ארבעט וואס ער האט געארבעט פר די וועלט , אזוי איז ... אלע מענטשין , אבער מיט יודין האט הקב"ה אנדערש געטאהן וויא מיר זאגין אלע טאג וחיי עולם נטע בתוכנו , הקב"ה אין אונז איין געפלאנצט אאייביגען לעבין , דיא תורה ברענגט דעם מענטש ער זאל לעבין אייביג , איין מאל אוף דיא ... אונ נאך אמאהל אוף דיא אנדערע וועלט , אונ ווייל דער גוף אליין קען גאר ניט טאהן ווארום ער איז בייא זיין לעבין אשטיק פלייש מיט ביינער , דריבר האט הקב"ה גיגעבין דעם גוף צו אפּאסטוך , צוא דיא נשמה , דיא נשמה זאל אים פירען גוטין וועג, ער זאל ניט קומען צוא אשאדין אונ ער זאל קיין שאדין מאכן צו איין אנדערין , זיא זאל אים גיוויינען צו ... הקב"ה צו טאהן מצות צו טאהן מעשים טובים , אונ אויב דיא נשמה האט אזוי גיטאהן , נעמט זיא פון הקב"ה אגוטע בעלא... צו עולם הבא , אונ אויב זיא האט ניט גוט געפירט דעם גוף אונ דר גוף האט געזינדיגט , ווערט די נשמה גישטראפט ... גיהנם , אמאהל קען אבר טרעפין אז די נשמה האט ניט געקענט איינהיטען דעם גוף פון צו זינדיגען , דהיינו עס איז גקומען נזלן דר יצר הרע אונ האט זיך געשטארקט געגין דיא נשמה אונ האט אוועק גענומען דעם גוף צו זיך , אונ האט אים גע... זינדיגען , אוף די עבירה האט הקב"ה רחמנות געהאט אוף דיא נשמה זיא זאל ניט גישטראפט ווערין צוא עולם הבא אונ גיבאטין מען זאל ברענגען אקרבן ווען הקב"ה מוחל זיין דיא זינד , אונ ווייל אזעלכע עבירות מען זאל טאהן אומגעריין ווילנדיג! איז דא זייער פיל ביי מענטשין בייא טאג אונ בייא נאכט דריבער האט הקב"ה גיבאטין מען זאל שטענדיג מ... איין קרבן אין דר פריה , אונ איין קרבן פארין נאכט , דאס זענען דיא צווייא תמידים , אונ דאס זאגט דער פסוק צ... אהרן ואת בניו וגו' , זייא זאלין מקריב זיין דעם תמיד פון ביי טאג פארין נאכט , אונ דעם תמיד פון בייא נאכט זאל מקריב זיין אין דר פריה:

פירוש לתורת אלהים

דעם מזבח זאל זיא פר ברענן: (ג) ולבש אונ... כהן זאל אן קליידן מדו זיין העמד בד פון לי... ומכנסי בד אונ מכנסים פון ליינען ילבש זאל ער... קליידן אוף זיין לייב והרים אונ ער זאל אפּ שיידן...

(ג) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד וגו' דער כלי יקר פרעגט דער כהן דארף גיין אין פיר קליידער פאר וואס שטייט נאר צוויי קליידער די כתונת אונ מכנסים [העמד אונ הויזן], ענטפערט דר כלי יקר ווייל דר קרבן ע"ה קומט ... זיין אוף דיא עבירות וואס מען טראכט , דר עיקר טראכטונג איז ביי מענטשין בייא נאכט ווען ער ליגט אין בעט , דא... איז דער עיקר טראכטונג פון השמיש המטה , פון דעם טראכטונג גייט ארוס זרע לבטלה , די עבירה איז זייער גרוס ווי ער ...

אונקלוס

ש עַל בִּסְרֵהּ וְיַפְרֵשׁ
קִטְמָא דִּי תֵיכוּל
תָא יָת עֲלָתָא עַל
בְּחָא וִישַׁוְּנֵהּ בִּסְטַר
בְּחָא: ד וְיַשְׁלַח יָת
שׁוֹהִי וְיִלְבַּשׁ לְבוּשִׁין

יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן
אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ד וּפָשַׁט
אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים

בעל הטורים

בגימטריא ונבלע במקומו: אחרים

ת"א וכרים יומא כ כד זבחים פו. ושמו פסחים כו כז זבחים מו חולין קיז תמורה לג כריתות ו מעילה יא יב. ופשט את שבת קיד יומא כג.

רש"י

ת ו ומה ת"ל מדו שתהא ז כמדתו: על בשרו. שלא
בר חוצץ בינתים [ת"כ ערכין ג]: והרים את הדשן.
ותה מלא המחתה ח מן המאוכלות הפנימיות ט ונותנן
חו י של כבש [תמיד כח]: הדשן אשר תאכל האש
העולה. ועשאתה דשן מאותו דשן ירים כ תרומה ושמו
מזבח: (על המזבח. מצא איברים שעדיין לא נתאכלו
ן על המזבח לאחר שחתה גחלים אילך ואילך ונטל מן
יות שנאמר את העולה על המזבח. בר"י): (ד) ופשט
בגדיו. [יומא כג] אין זו חובה אלא ד"א שלא ילכלך

בית יהודא

רש"י (הִיא הַכְּתוֹנֶת) דָם מֵיינְט מֶען דִי הֶעמְד וָוָאס דֶר כֹּהֵן
גֵייט אָן גֶעטָאן וָוען עֶר אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת (וּמַה תַּלְמוּד
לוֹמַר מִדּוֹ). פַר וָואס זָאגְט דֶער פָּסוּק מִדּוֹ נָאוּנ זָאגְט נִיט
כְּתוֹנֶת) (שֶׁתְּהֵא כְּמִדָּתוֹ) וַוייל דִי הֶעמְד מוּז זַיין רִיכְטִיג וִויא
דִי מָאס פוּן כֹּהֵן, נִיט לֶענְגֶער נִיט קִירְצֶער: (עַל בְּשָׂרוֹ),
זָאגְט רש"י דִי הֶעמְד מוּז זַיין אוֹיף דָאס לַייבּ פוּן כֹּהֵן (שֶׁלֹּא
יְהֵא דָבָר חוֹצֵץ בֵּינְתַיִם) צְווִישְׁן דָם לַייבּ אוּנ דִי הֶעמְד זָאל
גָאר גִיט זַיין: (וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן). עֶר זָאל אָפְּשַׁיידְן דִי אַשׁ.
זָאגְט רש"י (הָיָה חוֹתֶה מְלֹא מַחְתָּה מִן הַמְאוּכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת)
דֶר כֹּהֵן הָט גִיהַאלְטִין אַמַחְתָּה נָדָם אִיז גֶעמַאכְט טִיעֶף וִוי
יעל וַאפַאן מִיט דְרַייא וֶוענְט, פָארוּגְט אָן אַוָואנְט) אוּנ מִיט דִי מַחְתָּה הָאט עֶר אַרַיינְגֶעשַׁארְט אַשׁ אִין דִי מַחְתָּה,
ל עֶר הָאט גֶעקֶענְט גָין גֶעמֶען, נָאר דִי אַשׁ הָאט עֶר גֶעדַארְפְט נֶעמֶען פוּן צְווִישֶׁן דִי קוֹילִין וָואס זֶענֶען אִין מִיטֶען
נֶען שְׁטַארְק גֶעבְּרֶענְט גִיוָוארִין (וְנוֹתְנָן בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ) אוּנ עֶר הָאט גֶעלֵייגְט דִיא אַשׁ אִין מִזְרַח זַייט פוּן כֶּבֶשׁ *)
ע אַשׁ זָאל עֶר גֶעמֶען? זָאגְט דֶער פָּסוּק עֶר זָאל נִיט נֶעמֶען דִי אַשׁ פוּן דִי הָאלְץ, נָאר עֶר זָאל גֶעמֶען (הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר
הָאֵשׁ אֶת הָעוֹלָה) דִי אַשׁ וָואס דֶר פַייעֶר הָט פַארְבְּרֶענְט דִי עוֹלָה (וְעֲשָׂאָתָהּ דֶּשֶׁן) דֶר פַייעֶר הָט גֶעמַאכְט אַשׁ פוּן דִיא
(מֵאוֹתוֹ דֶּשֶׁן יָרִים תְּרוּמָה) פוּן דִי אַשׁ זָאל עֶר גֶעמֶען אָפְּגֶעשֵׁיידְט אַבִּיסְל אַשׁ אִין דִי מַחְתָּה (וְעַיֵּין תּוֹרַת כֹּהֲנִים):
אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ). עֶר הָט גֶעלֵייגְט דִי אַשׁ אִין מִזְרַח זַייט פוּן כֶּבֶשׁ נֶעבִּין מִזְבֵּחַ (לְאַחַר שֶׁחָתָה הַגֶּחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ)
גם וִויא עֶר הָט אַוֶועקְגֶעשַׁארְט דִי קוֹילִין פוּן דִיא זַייט אוּנ פוּן דִי זַייט (וְנָטַל מִן הַפְּנִימִיּוֹת) הָט עֶר גֶענוּמֶען דִי אַשׁ
נְוֵוייניג פוּן צְווִישֶׁען דִי קוֹילִין, דָאס אִיז דִי אַשׁ וָואס אִיז גִיוָוארִין פוּן דִיא עוֹלָה אַלֵיין (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט
וק (אֶת הָעוֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ) עֶר זָאל נֶעמֶען דִיא אַשׁ פוּן דִי עוֹלָה וָואס דֶער פַייעֶר הָט פַארְבְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ.
רש"י (מָצָא אֵבָרִים שֶׁעֲדַיִין לֹא נִתְאַכְּלוּ) אוּב עֶר הָאט גֶפוּנֶען שְׁטִיקֶר פְלֵייש פוּן קָרְבָּן וָואס זֶענֶען נָאךְ נִיט פַארְבְּרֶענְט
ין וַוייל זֵיי זֶענֶען אַרָאפְּגֶעפַאלִין פוּן מִזְבֵּחַ (מַחֲזִירָן עַל הַמִּזְבֵּחַ) לֵייגְט עֶר זֵיי צוּרִיק אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ זֵייא זָאלֶען
רענְט וֶוערִין: (ד) (וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וגו'), דֶער כֹּהֵן זָאל אוֹיסְטָאהְן זַיינֶע קְלֵיידֶר אוּנ זָאל אָנְטָאהְן אַנְדֶערִי קְלֵיידֶר
י, זָאגְט רש"י (אֵין זוֹ חוֹבָה) דָם אִיז נִיט גֶעוֵוייס עֶר מוּז אַזוֹ טָאהְן (אֶלָּא דֶרֶךְ אֶרֶץ) נָאר מֶען דַארְף אַזוֹ טָאהְן,
עֶר כֹּהֵן גֵייט אַרוֹיסְטְרָאגִין דִי אַשׁ פוּן מִזְבֵּחַ, זָאל עֶר אָנְטָאהְן אַנְדֶערִי קְלֵיידֶר פְּרָאסְטֶע (שֶׁלֹּא יְלַכְלֵךְ בְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן

שפתי חכמים

דו. עכ"ל: ו דק"ל למה כתיב ולבש הכהן מדו בד שהרי אינו
עיל גבי בגדיו של אהרן. ומתרץ היא הכתונת והוזכר בבגדי
שהוא הסמיך לבשרו ועל בשרו דכתיב בקרא קאי אתרוייהו דאי
סים לבד היה לכתוב ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד על בשרו
"ל אלא דקאי נמי אמדו שהיא הכתונת: ז פי' לא ארוכה ולא
מגופו דה"א כיון שהוא על גופו ויש לו בגדים אחרי' למעל' ממנו
תה קצרה מגופו לית לן בה קמ"ל. דאל"כ למה לא קראו הכתוב
כמו בשאר מקומות: ח משום דכתיב והרים את הדשן שהוא לי
תרומה שמפרים מן הדשן ואם היה חותה כולה אין זה הפרשה: ט משום
שהוא סברא מה שסוכב באמצע האש נשרף מאד לכך היו נוטלים מהדשן
הפנימיות: י משום דכתיב אצל המזבח והכבש הוא אצל המזבח
ומנלן שהי' במזרחו של כבש מוכח משום דכתיב אצל המזבח קדמה
בפרשת ויקרא וגם שם משמע אצל הכבש וכתי' בהדיא קדמה אם
כן שמע מינה שמקום הדשן היה במזרחו דהיינו קדמה: כ תיקן
בזה דפשוטו של קרא משמע שהדשן היא אכלה האש לכן פי' ועשאתה
דשן כלו' האש שב אל העולה ופי' עוד מאותו דשן ירים שלא תאמר

פירוש לתורת אלהים

וּן דֶר עוֹלָה אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ וָואס דֶם פַייעֶר וֶועט
רֶענֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אוּנ עֶר זָאל טָאן דָם
זַיי דֶעם מִזְבֵּחַ: (ד) וּפָשַׁט אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוֹם
דִי קְלֵיידֶר וָואס עֶר טוּט אִין זֵיי דִי עֲבוֹדָה וְלָבַשׁ
זָאל אָן טָאן אַנְדֶערֶע קְלֵיידֶר וֶועוָולֶערִי וְהוֹצִיא

ליקוטי יקרים

גְּהַרְגִּית מֶענְטְשִׁין. וַוייל פוּן דִי זֶרַע הָאבִּין גֶקֶענְט גֶבָּארִין וֶוערִין
קִינְדֶר, אוּנ אַמָאהְל קֶען מֶען פוּן דֶעם טְרַאכְטוּנְג קוּמֶען צוּ זְנוּת.
דְרִיבֶּר קוּמֶען דָא אַלֶע דְרַיי צוּ זַאמֶען צוּ מְכַפֵּר זַיין, דִי עוֹלָה אִיז
מְכַפֵּר אוֹיף דָם טְרַאכְטוּנְג וָואס עֶר הָאט מְטַמֵּא גִיוֶוען דֶעם מוֹחַ
מִיט זַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע טְרַאכְטוּנְג, דִי מִכְנְסַיִם פוּן כֹּהֵן זֶענֶען מְכַפֵּר
אוֹיף זְנוּת, דִי כְּתוֹנֶת פוּן כֹּהֵן אִיז מְכַפֵּר אוֹיף דִי בְּלוּט פוּן דִיא
קִינְדֶער וָואס עֶר הָט גְהַרְגִית, דָם אִיז נָאר אוּב עֶר טוּט תְּשׁוּבָה;

וס אִיז דֶר מוּסָר אַז מִיר הָאבִּין הַיינְט נִיט דִי כֹּהֲנִים מִיט וַוייסֶע קְלֵיידֶער וָואס זָאלִין אוֹיף אוּנְז מְכַפֵּר זַיין דִיא עֲבֵירוֹת:

מצות השם

וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער כֹּהֵן זָאל
אַלֶע טָאג צוּא נֶעמֶען דָאס אַשׁ פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת
אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין דֶער צַייט וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
אִיז גִישְׁטַאנֶען:

הערה דער כבש איז גיווען אלאנגע ברעט, צווי אונ דרייסיג איילין די לייגג, זעכצעהן איילין די ברייט, איין עק ברעט איז גיווען אויף דר
ערד, די אנדערע עק ברעט איז גיווען אנגעשפארט אויף דעם מזבח אויף דרום וואנט פון מזבח:

וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר׃ ה וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר

אָחֳרָנִין וְיַפֵּק יָת ק
לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא ל
דְּכֵי׃ ה וְאֶשָּׁתָא
מַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָ
לָא תִטְפֵּי וִיבַעַר
כַּהֲנָא אָעַיָּא בִּצְפַר ב
וִיסַדַּר עֲלַהּ עֲלָתָא
עֲלַהּ תַּרְבֵּי נִכ

תו"א והוציא את יומא כת סנהדרין

קה מעילה יב. והאש על יומא פה. ובער עליה זבחים כט יומא כז לג. וערך עליה פסחים נח יומא לד ב"ק קיא מנחות מט תמיד כח. והקטיר עליה פסחים נ

בעל הטורים

והוציא. בגימ' הכהנים בעלי מומים שבעל מום כשר להוציא הדשן: (ה) והאש. ג'. והאש על המזבח. והאש ירדה מן השמים. והאש ת
למ"ד שמתו נדב ואביהוא על שהורו הלכה לפני רבן ואמרו אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וזה והאש ירדה מן
אעפ"כ והאש כו' תוקד בו שצריך להביא מן ההדיוט. על כן מהאש יצאו שהורו באש והאש תאכלם: והאש על המזבח תוקד בו שהוא
למלאכים לעלות כענין שנא' ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וכן ביחזקאל והנה ו' אנשי' וגו' ויעמדו אצל מזבח הנחושת וע"כ היה נחושת וגו
נחושת קלל. אבל מזבח הפנימי כנגד שכינה דכתיב ידיו גלילי זהב לכן כל דם אם נכנס בפנים לא תאכל אותה החטאת שאין אכילה

בית יהודא

בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תָּמִיד) עֶר זָאל נִיט פַארְמִיאוּסִין מִיט דֶעם שְׁטוּב פוּן דִי אַשׁ וָוּס עֶר טְרָאגְט אַרוֹיס דִי קְלֵיידֶער וָואס עֶר גֵייט אִין זַיי שְׁטֶענְדִיג וָוען עֶר אִיז מַקְרִיב דִיא קָרְבָּנוֹת וֶועם אִיז נִיט שֵׁיין עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת מִיט קְלֵיידֶר וָואס זֶענֶען בֶּעשְׁטוֹיבְּט מִיט אַשׁ) מֶען זָאגְט אַזוֹ (בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶן קְדֵרָה לְרַבּוֹ) דִי קְלֵיידֶר וָוס דֶר קְנֶעכְט גֵייט אָנְגֶעטָאהְן וָוען עֶר קָאכְט דֶעם טָאפּ עֶסִין פַאר זַיין בַּעַל הַבַּיִת (אַל יִמְזוֹג בָּהֶם כּוֹס לְרַבּוֹ) זָאל עֶר אִין זַיי נִיט גֵיין וָוען עֶר גִיט דֶעם גְלָאז וַויין צוּא זַיין בַּעַל הַבַּיִת, נָאר וָוען עֶר בֶּעדִינְט דֶעם בַּעַל הַבַּיִת דַארְף עֶר אָנְטָאהְן שֶׁענֶערֶע קְלֵיידֶר (לְכַךְ) דְרִיבֶּר וָוען דֶר כֹּהֵן גֵייט אַרוֹסְטְרָאגִין דִי אַשׁ פוּן מִזְבֵּחַ (וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים פְּחוּתִין מֵהֶן) זָאל עֶר אָנְטָאהְן אַנְדֶערֶע קְלֵיידֶער עֶרְגֶערֶע וִויא דִיא וָואס עֶר גֵייט אָנְגֶעטָאהְן וָוען עֶר אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת וְדִי אַשׁ אַרוֹ
נָוּם דָא שְׁטֵייט מֵיינְט מֶען נִיט דִי אַשׁ וָוָס מֶען גֶעמְט אַרָאפּ אַלֶע אִין דֶער פְּרִיה מִיט דִי מַחְתָּה אוּנ מֶען לֵייגְט אַ
זַייט פוּן כֶּבֶשׁ, נָאר) וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן). עֶר זָאל אַרוֹסְטְרָאגֶען דִי אַשׁ מֵיינְט מֶען (הַצָּבוּר בְּתַפּוּחַ) דִי אַשׁ וָוָס לִיגְט אַ
מִזְבֵּחַ אַבָּארְג קַיילֶעכְדִיג וִוי אַעֶפִּיל (כְּשֶׁהוּא רַבָּה) אַז דֶער בַּארְג אַשׁ וֶוערְט גְרוֹס (וְאֵין מָקוֹם לַמַּעֲרָכָה) אוּנ עֶס אַ
אָרְט אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב צוּא זַיין קָרְבָּנוֹת (מוֹצִיאוֹ מִשָּׁם) טְרָאגְט מֶען אַרוֹיס דִי אַשׁ אוֹיסֶער דִי שְׁטָאט יְרוּשָׁלַ
יוֹדִין זָענֶען גְוֶועזְן אִין דֶר מִדְבָּר הָט מֶען אַוֶועקְגֶעטְרָאגֶן דִי אַשׁ אוֹיסֶער אַלֶע מַחֲנוֹת) (וְאֵין זֶה חוֹבָה בְּכָל יוֹם) או
הָאט מֶען נִיט גֶעמוּזְט טָאן אַלֶע טָאג, נָאר אַמָאל וָוען עֶס אִיז גִיוֶועזְן פִיל אַשׁ (אֲבָל הַתְּרוּמָה) אָבֶּער דָם בִּיסוּל אַ
מֶען הָט גֶענוּמֶן אִין דִי מַחְתָּה (חוֹבָה בְּכָל יוֹם) דָאס הָט מֶען גֶעמוּזְט טָאן אַלֶע טָאג אִין דֶער פְּרִיה: (ה) וְהָאֵשׁ עַל
תּוּקַד בּוֹ). זָאגְט רַשִׁ"י (רִיבָּה כָּאן יְקִידוֹת הַרְבֵּה) אִין דֶעם פָּסוּק שְׁטֵייט עֶטְלִיכֶע מָאל דֶר וָוארְט תּוּקַד בְּרֶע
שְׁטֵייט (עַל מוֹקְדָה) אוֹף אִיר בְּרֶענוּנְג (וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ) דֶר פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ זָאל בְּרֶענֶען אוֹף אִים (וְהָאֵשׁ עַל
תּוּקַד בּוֹ) דֶר פַייעֶר וָואס אִיז אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ זָאל בְּרֶענֶען אוֹף אִים (אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ) אַשְׁטֶענְדִיגֶר פַיי
בְּרֶענֶען אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ (כּוּלָּן נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא) דִיא אַלֶע וֶוערְטֶר תּוּקַד וֶוערְט גֶעלֶערְנְט אִין מַסֶּכֶת יוֹמָא (
רַבּוֹתֵינוּ בְּמִנְיַן הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם) דִי רַבָּנָן קְרִיגֶען אִין דֶעם צָאל פוּן דִיא פַייעֶרִין וִויא פִיל פַייעֶרִין אִיז גְוֶוען א
מִזְבֵּחַ: וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעוֹלָה. עֶר זָאל לֵייגֶען אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ דִי עוֹלָה, זָאגְט רַשִׁ"י (עוֹלַת תָּמִיד הִיא תַּקְדִּים) דִי עֹ

רש"י

בהולאת הדשן בגדים שהוא משמש כהן תמיד ל בגדי
בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לכך ולבש
אחרים פחותין מהן: והוציא את הדשן. [תמ
הצבור בתפוח מ כשהוא רבה ואין מקו' למערכה מוצי
ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכ
(ה) והאש על המזבח תוקד בו. ריבה כאן
הרבה על מוקדה ואש המזבח תוקד בו והאש על המזב
בו אש תמיד תוקד על המזבח כולן נדרשו במסכת יו
כח] שנחלקו רבותינו במנין המערכות נ שהיו שם:
עליה העולה. עולת תמיד היא תקדים [פסחים נח
ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של ש

שפתי חכמים

כל הדשן אשר יעשה מן העולה והרא"ם פי' דא"כ פתח בדשן וסיים באכילת את העולה ויבי' פי' והרים את הדשן ואיזה דשן אותה שאכל' האש: ל' אם היה כתוב ופשט את בגדיו ולבש אחרים הייתי אומר שהוא חובה אם היה לבוש עתה בגדי כהונ' ילבש עתה בגדי חול או להיפך אבל עתה שכתיב ולבש בגדים אחרים משמע בגדי' כמו ראשוני' כלומר אם היו הראשוני' חולין ילבש גם עתה בגדי חולין א"כ מ"ש בין ראשונים לאחרונים לכך פירש"י בגדים אחרים פחותים מהם אבל אלו ואלו בגדי קדש. הם אם כן למה ופשט אלא ע"כ דרך ארץ וכו' ואין זה אלא דרך ארץ: מ דק"ל וכא לעיל כתיב והרים והכא כתיב והוציא ועוד בכא כתיב אל מחוץ למחנה וכתם כתיב אצל המזבח ועל זה פירש הלבור בתפוח וזה הוא ההפרש שבין והרים ובין והוציא וגו': נ שגדול שבכלן בכל יום היו ד' מערכות את המערכה גדול' שה כל העולות ואח"כ הי' מסדר עוד על אותה מערכה גדולה עלים והיא מערכה של קיום האש מפני שאם לא היתה מערכ מתגברת זאת המערכה של שני גזרי עלים שהיו מוסיפים ע מקיימת אותה ומגברת ואח"כ היה מסדר עוד עליה מערכ כדי להקטיר עליה האיברים שלא נתעכלו וקודם המערכה של עלים היה מסדר מערכה שניה של קטורת בלד המערכ' הגדו מערבית דרומית ומשוך מן הקרן ד' אמות ללד לפון וקורין קטורת מפני שממנה חותין גחלים להכניס למזבח הפנימי

פירוש לתורת אלהים

אוּנ זָאל אוּם צִיהֶן דָם אַשׁ צוּ אַרוֹם פוּן דֶר מַחֲנֶה צוּ אַרֵיין אָרְט: (ה) וְהָאֵשׁ אוּנ דָם פַייעֶר זָאל בְּרֶענֶן אוֹף דָעם מִזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה עֶס זָאל נִיט פַאר לָאשֶׁען וֶוערֶן וּבִעֵר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אָן צִינְדֶן אוֹף דֶעם הָאלְץ בַּבֹּקֶר אַלֶע מָארְגֶן פְּרִי וְעָרַךְ אוּנ עֶר ז
רֶעכְטָן אוֹף דֶעם פַייעֶר דִי עוֹלָה וְהִקְטִיר או

עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ ו אֵשׁ תָּמִיד
תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה׃ ס
ז וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ
בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ׃ ח וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ

אונקלוס

[נִכְסַ]יָּא׃ ו אֶשָּׁתָא תְּדִירָא
[תְּהֵא] יָקְדָא עַל מַדְבְּחָא
[לָא תִ]טְפֵי׃ ז וְדָא אוֹרָיְתָא
[דְּמִנְחָ]תָא דִּיקָרְבוּן יָתַהּ
[בְּנֵי] אַהֲרֹן קֳדָם יְיָ לִקְדָם
[מַדְבְּחָ]א׃ ח וְיַפְרֵשׁ מִנַּהּ

[א]ש תמיד יומא מה ומד . וזאת תורת
[מנ]חה יד קידושין לו זבחים ט מנחות ג
בני אהרן קידושין לו זבחים קיט . לפני
[..]ג מנחות יט . והרים יומא כד מו זבחים
[..]ג מנחות יא יט כד כה קו .

רש"י

[ע]ולה ראשונה) : חלבי השלמים . אם יביאו שם
[...] ורבותינו [שם] למדו מכאן ע עליה על עולת הבוקר
[הש]ל הקרבנות כולם מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד
[של בין ה]ערבים : (ו) אש תמיד . [יומא מד] אש שנאמר
[ב]ה היא שמדליקין בה את הנרות שנאמר בה [שמות כז]
[להעלות] נר תמיד פ אף היא מעל המזבח החיצון תוקד : לא
[תכבה] . המכב' אש על המזבח עובר צ בשני לאוין :
[(ז) וזא]ת תורת המנחה . תורה אחת לכולן ק להטעינן
[שמן ולבו]נה האמורין בענין. שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה
[אלא מנח]ת ישראל שהיא נקמצת מנחת כהנים שהיא כליל מנין
[תלמוד לומר]: הקרב אותה . היא הגשה ר בקרן ש דרומית
[מערבי]ת : לפני ה' . הוא מערב שהוא לצד אהל מועד :
[אל פני] המזבח . הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש
[נתון לא]תו הרוח : (ח) (והרים ממנו . מהמחובר שיהא

בית יהודא

קָרְבַּן תָּמִיד אִין דֶער פְרִיה זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם
מִזְבֵּחַ פְרִיעֶר פַאר אַלֶע קָרְבָּנוֹת : (חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים) . זָאגְט
רש"י (אִם יָבִיאוּ שָׁם שְׁלָמִים) אוֹיב מֶען וֶועט בְּרֶענְגֶען שְׁלָמִים
זָאל מֶען זֵיי מַקְרִיב זַיין נָאךְ דֶעם קָרְבַּן תָּמִיד פוּן דֶער פְרִיה
(וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ מִכַּאן) דִי רַבָּנָן לֶערְנֶען פוּן דֶעם פָּסוּק (עָלֶיהָ
עַל עוֹלַת הַבֹּקֶר) עָלֶיהָ , אוֹיף אִיר מֵיינְט מֶען אוֹיף דִי עוֹלָה
(אוֹיף דֶעם קָרְבַּן תָּמִיד) פוּן דֶער פְרִיה (הַשְׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת
כּוּלָם) זָאל מֶען אוֹיסְלָאזִין אַלֶע קָרְבָּנוֹת , מֶען [...]ט אַלֶע
קָרְבָּנוֹת אִיז גְוֶועזֶען צַייט צוּ מַקְרִיב זַיין פוּן נָאךְ דֶעם תָּמִיד
פוּן דֶער פְרִיה בִּיז דֶעם תָּמִיד פוּן פַארְין נַאכְט , אָבֶּער פַאר
דֶעם תָּמִיד פוּן דֶער פְרִיה טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת
(מִכַּאן) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר (שֶׁלֹּא יְהֵא דָבָר מְאוּחָר לְתָמִיד שֶׁל
בֵּין הָעַרְבַּיִם) מֶען זָאל נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת שְׁפֶּעטֶער נָאךְ
דֶעם תָּמִיד פוּן פַארְין נַאכְט : (ו) (אֵשׁ תָּמִיד) . זָאגְט רש"י
מֶען מֵיינְט (אֵשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ תָּמִיד) דֶער פַייעֶר וָואס שְׁטֵייט בַּיי
[תָּמ]יד , עֶס זָאל בְּרֶענֶען שְׁטֶענְדִיג (הִיא שֶׁמַּדְלִיקִין בָּהּ אֶת הַנֵּרוֹת) דָס מֵיינְט מֶען דֶעם פַייעֶר וָואס מֶען צִינְדְט אָן
[...] דִי לִיכְט (קְנֵייטְלִיךְ) פוּן דִיא מְנוֹרָה (שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ) וָואס שְׁטֵייט בַּיי דִיא מְנוֹרָה (לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד) מֶען זָאל
[...] דִי לִיכְט (קְנֵייטְלִיךְ) שְׁטֶענְדִיג (אַף הִיא מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תּוּקַד) דֶער פַייעֶר אָן צוּ צִינְדֶען דִי מְנוֹרָה זָאל גִינוּמֶען
[ווער]ן דֶעם אוֹיסְוֶוייגִיגְסְטֶען מִזְבֵּחַ : (לֹא תִכְבֶּה) . עֶס זָאל נִיט פַארְלָאשִׁין וֶוערֶען , זָאגְט רש"י (הַמְכַבֶּה אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ)
[...] פַארְלֶעשְׁט דֶעם פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ (עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין) , קוּמְט אִים צְוֶוייא מָאל מַלְקוֹת , וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק
[ת]אֵל לֹא תִכְבֶּה , זָאלְסְט נִיט פַארְלֶעשִׁין : (ז) (וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה) . זָאגְט רש"י דֶער פָּסוּק מֵיינְט (תּוֹרָה אַחַת לְכוּלָן) עֶס
[אִיז אֵיי]ן לֶערְנוּנְג צוּ אַלֶע מְנָחוֹת (לְהַטְעִינָן שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה הָאֲמוּרִין בָּעִנְיָן) אַלֶע מְנָחוֹת , דַארְפֶען בּוֹימְאֵייל אוּנ בְּשָׂמִים
[...] שְׁטֵייט אִין דִיא פָּרָשָׁה פוּן מִנְחָה (שֶׁיָּכוֹל אֵין לִי טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה אֶלָּא מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נִקְמֶצֶת) אִיךְ וָואלְט
[גֶעמֵיינְט] נָאר דִי מִנְחָה פוּן אַ יִשְׂרָאֵל דַארְף בּוֹימְאֵייל אוּנ בְּשָׂמִים וַוייל פוּן אִיר אִיז מֶען מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ נָאר
[א קוֹמֶץ] (אַבִּיסוּל) אוּנ דָס אִיבֶּערִיגֶע עֶסִין דִיא כֹּהֲנִים (מִנְחַת כֹּהֲנִים שֶׁהִיא כָּלִיל) דִי מִנְחָה פוּן דִי כֹּהֲנִים וָוס זִיא וֶוערְט
[גַאנְצְ]ט אִין גַאנְצִין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (מִנַּיִן) פוּן וַואנֶען וֵוייסֶען מִיר אַז זִיא דַארְף אוֹיךְ הָאבֶּן בּוֹימְאֵייל אוּנ בְּשָׂמִים (תַּלְמוּד
[לוֹמַ]ר) זָאגְט דֶער פָּסוּק תּוֹרַת , צוּ לֶערְנֶען אַז אַלֶע מְנָחוֹת הָאבֶּען אֵיין דִין : (הַקְרֵב אוֹתָהּ) . זָאגְט רש"י (הִיא הַגָּשָׁה
[בְּקֶרֶן דְּר]וֹמִית מַעֲרָבִית) מֶען זָאל טְרָאגֶען דִי מִנְחָה צוּם וִוינְקִיל דָרוֹם מַעֲרָב : (לִפְנֵי ה') פַאר גָאט (הוּא מַעֲרָב) דָס מֵיינְט מֶען
[מַעֲרָ]ב זַייט פוּן מִזְבֵּחַ (שֶׁהוּא לְצַד אֹהֶל מוֹעֵד) דִי מַעֲרָב זַייט פוּן מִזְבֵּחַ אִיז גֶעגֶען אֹהֶל מוֹעֵד : (אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ) צוּם
[פְּנִים ... צ]וּם פָארוֹינְט) פוּן מִזְבֵּחַ (הוּא הַדָּרוֹם) דָאס אִיז דָרוֹם זַייט פוּן מִזְבֵּחַ (שֶׁהוּא פָּנָיו שֶׁל מִזְבֵּחַ) דָרוֹם זַייט אִיז דֶער
[פָארוֹינְט] פוּן מִזְבֵּחַ (שֶׁהַכֶּבֶשׁ נָתוּן לְאוֹתוֹ הָרוּחַ) וַוייל דִי בְּרֶעט אַרוֹיף צוּא גֵיין צוּם מִזְבֵּחַ אִיז אִין דָרוֹם זַייט : (ח) (וְהֵרִים
[מִמֶּנּוּ) ...]עֶר זָאל נֶעמֶען אַבִּיסוּל מֶעל פוּן דִי מִנְחָה,זָאגְט רש"י (מֵהַמְּחוּבָּר) עֶר זָאל נֶעמֶען דֶעם קוֹמֶץ מֶעהְל פוּן דִי גַאנְצֶע

שפתי חכמים

[ל]הקטיר עליהם קטורת : ס דק"ל בשלמא עולה הי' בכל יום [ת]מיד אבל זה ש"מ אינו לכך פי' אם יביאו שם שלמים יקטירו [א]חר התמיד של שחר : ע דהוקשה לרבותינו א"כ חלבי שלמים [ל]ה מאי השלמים בה"א. ל"פ והוליאו ממשמעו ופי' אותו [ה]שלמה : פ וא"ת הרי לעיל הוא פי' ריבה כאן יקידות הרבה [כ]דפו במסכת יומא וגם אם תמיד הובא לעיל . וי"ל דהכי פי' לעיל ריבה כאן יקידו' הרבה ול"ל בשלמא אם תמיד לריך אני למדרש מזה אם ש"א' בה תמיד אבל הש"ר ל"ל . ועל זה פירש"י כולן נדרשו כו' : צ דכתי' שני פעמים לא תכבה : ק פירוש שכל מלת תורה דכתיב בקרא לרבות בא כמו שפירש"י לעיל : ר ולא הקטר' כמשמעה שהרי לא היה מקטיר אלא אותו הקומץ בלבד ולא את כולה כדכתיב והרים ממנו בקמצו והקטיר המזבחה וגו' : ש ומפרש רש"י עצמו

פירוש לתורת אלהים

[...]אל עֶר דֶרוֹיף מַקְטִיר זַיין חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים דָס חֵלֶב
[פוּן שְׁ]לָמִים : (ו) אֵשׁ תָּמִיד עֶס זָאל תָּמִיד בְּרֶענֶען
[...]ר אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה עֶס זָאל נִיט פַאר
לָאשֶׁן וֶוערֶען : (ז) וְזֹאת אוּנ דָס אִיז תּוֹרַת דָס לֶערְנוּנְג
דִי דִינִים פוּן דֶעם קָרְבַּן מִנְחָה הַקְרֵב דִי קִינְדֶער
פוּן אַהֲרֹן זָאלֶען זִיא גֶענֶעהֶען פַאר גָאט אֶל צוּ פַאר דֶעם

מצות השם

[...] אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ) . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה
[...] אַז אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דַארְף תָּמִיד צוּא בְּרֶענֶען
[...] פַייעֶר אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת) :
(קפ"ג) (לֹא תְכַבֶּה) . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט פַאר
לֶעשֶׁן דָס פַייעֶר פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ דֶער וָוס עֶר הָאט פַאר לָאשֶׁן
דָס אִיז גֶעוֶוען מַלְקוֹת אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת) ׃

מִסָּלְתָּהּ הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה׃
ט וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ׃
י לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשָּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת

אונקלוס

בִּקְמְצֵהּ מִסּ[...] דְּמִנְחָתָא וּמִמִּשְׁחַ[...] כָּל לְבֻנְתָּא דְ[...] מִנְחָתָא וְיַסֵּק לְמַ[...] לְאִתְקַבָּלָא בְּרַ[...] אַדְכַּרְתַּהּ קֳדָ[...]
ט וּדְאִשְׁתָּאַר מִנַּ[...] אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי פַּטִּיר תִּתְאֲכֵל בַּאֲתַר קַדִּישׁ בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִ[...] יֵכְלֻנַּהּ׃
י לָא תִ[...] חֲמִיעַ חֳלָקְהוֹן יָ[...] יָתַהּ מִקֻּרְבָּנַי קוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא כְּחַטָּ[...]

תו"א ואת כל הלבונה סוטה יד מנחות יא כז. והנותרת ממנה מנחות ל עב. מצות תאכל יבמות לט מ. במקום קדוש זבחים נ סג מנחות ע. לא תאפה שבת קיא יבמות ע סוטה מו שבועות טו מנחות נג נה קדש קדשים זבחים יב מנחות כט.

רשב"ם

(ט) בחצר אהל מועד. בעזרה ולא בירושלים:

בעל הטורים

(ט) בחצר בגי' ו . . . ס: (י) תאפה חמץ חלקם. ס"ת

רש"י

עשרון שלם בבת אחת בשעת קמילה. כר"י): ב[...] שלא יעשה ת מדה לקומץ [יומא מו]: מסלת ה[...] ומשמנה. מכאן שקומץ ממקום א שנתרבה שמנ[...] יד]: המנחה. (ת"כ) שלא תהא מעורבת באחרת [...] כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר. (ת"כ) את לבונתה לאחר קמילה ומקטירו ב ולפי שלא [...] אלא באחת מן המנחות בויקרא הוצרך לשנות פרשה [...] כל המנחות כמשפטן: (ט) במקום קדוש. ואיזה[...] ג אהל מועד: (י) לא תאפה חמץ חלקם. גה] אף השירים ד אסורים בחמץ: כחטאת וכ[...] [שם ב] מנחת חוטא הרי היא כחטאת ה לפיכך קמ[...] לשמה פסולה מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמ[...]

בית יהודא

מִנְחָה מֶעל, וָוען דיא גאנְצע מִנְחָה מֶעהְל איז צוּזַאמֶען (שֶׁיָּהֵא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם בְּבַת אַחַת בִּשְׁעַת קְמִיצָה) דער גאנְצער צעהנְדְלִיג מֶעל זָאל זַיין צוּזַאמֶען וָוען דר כֹּהֵן נֶעמְט דֶעם קוֹמֶץ: וּבְקוּמְצוֹ] . מִיט דִי דְרַיי פִינְגֶר זָאל דֶר כֹּהֵן נֶעמֶן דִי מֶעל (שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקוֹמֶץ) עֶר זָאל נִיט מַאכֶן אַמָאס צוּ דִי מֶעל וָוָס גֵייט אַרַיין אִין דִי דְרַיי פִינְגֶר אוּנ מִיט דִי מָאס וָועט עֶר אַלֶע מָאל נֶעמֶן דִי מֶעל פוּן דִי מִנְחָה, דָס זָאל הֵייסֶן אַקוֹמֶץ, טָאר מֶען נִיט, נָאר פוּן יֶעדֶר מִנְחָה מוּז עֶר נֶעמֶן מִיט דִי פִינְגֶר: וּמִסָּלְתּ הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ] . דֶר כֹּהֵן זָאל נֶעמֶן דֶעם קוֹמֶץ פוּן דִי מֶעל פוּן דִי מִנְחָה אוּנ פוּן דִי אֵייל, זָאגְט רַשִׁ"י (מִכַּאן שֶׁקּוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר עֶר זָאל נֶעמֶן דֶעם קוֹמֶץ פוּן דֶעם אָרְט וָוָס עֶס אִיז דָא פִיל בּוֹימְאֵייל: וְהַמִּנְחָה] . דִי מִנְחָה, זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁלֹּא תְּהֵא מְעוֹרֶבֶת בְּאַחֶרֶת) דִיא מִנְחָה זָאל נִיט זַיין צוּמִישְׁט מִיט אֵיין אַנְדֶער מִנְחָה: וְאֵת כָּל הַלְּבֹ[נָה אֲשֶׁר] עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר] . דִי גַאנְצֶע בְּשָׂמִים וָוָס אוֹיף דִי מִנְחָה זָאל עֶר פַרְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁ[מְּלַקֵּט] לְבוֹנָתָהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמַקְטִירוֹ) נָאכְדֶעם וָויא עֶר הָאט אַרָאפּ גֶענוּמֶען דִי בִּיסֶעל מֶעהְל דֶעם קוֹמֶץ קְלוֹיבְּט עֶר [אַ]בְּשָׂמִים פוּן דִי מֶעהְל אוּנ פַרְבְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (וּלְפִי שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ כֵּן אֶלָּא בְּאַחַת מִן הַמְּנָחוֹת בְּוַיִּקְרָא) אוּנ ווַיי[ל] דִין שְׁטֵייט נָאר אֵיין מָאל בַּייא אֵיין מִנְחָה אִין דִיא סֶדְרָה וַיִּקְרָא (הוּצְרַךְ לִשְׁנוֹת פָּרָשָׁה זוֹ לִכְלוֹל כָּל הַמְּנָחוֹת כְּ[מִשְׁפָּטָן]) דְרִיבֶּר שְׁטֵייט דָא דֶר דִין נָאךְ אַמָאל צוּ לֶערְנֶען אַז דֶר דִין אִיז בַּייא אַלֶע מְנָחוֹת גְלַייךְ: (ט) וּבְמָקוֹם קָדוֹשׁ] אַהֵיילִיגֶען אָרְט (וְאֵיזֶהוּ) וָועלְכֶער אִיז דֶער הֵיילִיגֶער אָרְט (בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד) אִין הוֹיף פוּן אֹהֶל מוֹעֵד: (י) וְלֹא [תֵאָפֶה] חָמֵץ חֶלְקָם] . דֶעם חֵלֶק מֶעל וָוָס דִי כֹּהֲנִים עֶסִין זָאל נִיט גֶבַּאקֶען וָוערֶען חָמֵץ (אַף הַשִּׁירַיִם אֲסוּרִים בְּחָמֵץ) אֲפִילוּ [דָּס] וָוָס בְּלַייבְּט נָאךְ דֶעם קוֹמֵץ טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט בַּאקֶען חָמֵץ: כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם] . זָאגְט רַשִׁ"י (מִנְחַת חוֹטֵא הֲרֵי הִיא [כְּחַטָּאת]) דִי מִנְחָה וָוָס מֶען בְּרֶענְגְט פַאר אַעֲבֵירָה הָט זִיא דֶעם דִין וִוי אַקָרְבָּן חַטָּאת (לְפִיכָךְ קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה) דְרִיבֶּ[ר] דֶר דִין אוּב עֶר הָט גְנוּמֶען דֶעם קוֹמֶץ מֶעל נִיט וָועגֶען אַמִנְחַת חַטָּאת, אִיז דִיא מִנְחָה פָּסוּל (מִנְחַת נְדָבָה הֲרֵי הִיא [כְּאָשָׁם]) דִי מִנְחָה וָוָס מֶען בְּרֶענְגְט אַנְדָבָה הָאט זִיא דֶעם דִין וִויא אַקָרְבָּן אָשָׁם (לְפִיכָךְ קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ כְּשֵׁרָה) דְרִיבֶּער [...]

שפתי חכמים

פסרי כתיב לפני ה' הוא מערב כו' אל פני המזבח הוא דרום כו': ת פי' שלא יעשה כלי שמחזיק קומץ וימדוד בו והוכחתו מדכתיב בקמצו ולא כתיב מלא קמצו: א דאל"כ ומשמנה ל"ל הא כבר כתב בפ' ויקרא שכל הסולת היא מעורבת עם השמן וכיון שקומץ מסלת אתי גם השמן בכלל ויהי' וא"ו ומשמני' וא"ו הביאור כאלו אמר ובאיזה מקום הוא קומץ ומשמנה שיש בו רוב השמן: ב כדכתיב והרים ממנו בקמצו ואח"כ כתיב ואת כל הלבונה משמע שאין הלבו[נה] בקמילה: ג וא"ת במקום קדוש ל"ל. וי"ל לרבות לשכות בחול ופתוחו' לחצר אהל מועד שהן כשרין לאכיל' המנחו' כדאי[תא] דכלים דף ו' ובפ' איזהו מקומן דף נו: ד וכ"ש מה שעולה דכתיב ביה בהדיא בפ' ויקרא והוכחתו מדסמיך לא תאפה חמץ ה מדכתיב חטאת היא בהוייתה תהא שישחטו לשם חט[את]

מצות השם

(קלד) וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה וגו'] . דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג פוּן דִי מְנָחוֹת זָאלִין עֶסִין דִי כֹּהֲנִים אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג [בִּזְמַן הַבַּיִת]:

(קלה) וְלֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם] . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה [...] אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג פוּן דִיא [מְנָחוֹת] וָואס דִיא כֹּהֲנִים בַּא[קֶען] זָאל נִיט זַיין קֵיין חָמֵץ:

וְכָאָשָׁם׃ יא כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן
יֹאכְלֶנָּה חָק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי
יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ׃ פ
שני יב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ
לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת
הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ

מא׃ יא כָּל דְּכוּרָא
אַהֲרֹן יֵיכְלִנַּהּ קְיָם
דָּרֵיכוֹן מִקֻּרְבָּנַיָּא
ל דְּיִקְרַב בְּהוֹן
ש׃ יב וּמַלִּיל יְיָ עִם
לְמֵימָר׃ יג דֵּין
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי דִּי
ן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
וּ יָתֵהּ חַד מִן עַסְרָא
סְאִין סָלְתָּא
א תְּדִירָא פַּלְגוּתַהּ

זכר סוטה כג זבחים כב. יקדש
ים ט: זה קרבן יומא ה הוריות ה מנחות כב עח. מנחה תמיד מנחות ח נ נא נב. מחליתה שם.

בעל הטורים

(יא) מלה: זה קרבן אהרן ובניו. בגי' זהו מחלה לאהרן ומחלה
עירית. בגימ' עשרון סלת שהיה מביא עשרון שלם וחולהו ומביא מחלה בבקר ומחלה בערב: מחליתה. בגי' מחלה משלם:

רשב"ם

(יא) יקדש. קודם הנגיעה יהיה טהור: (יג) זה קרבן אהרן ובניו. לפי הפשט בני אהרן הכהנים הגדולים העומדים תחתיו. וחכמים דרשו על כהן הדיוט כשעושת

רש"י

רה: (יא) כל זכר. אפי' בעל מום למה נאמר אם הרי כבר אמור [ויקרא כא] לחם אלהיו מקדשי וגו' אלא לרבות בעלי מומין ו למחלוקת [זבחים קב]: ר יגע וגו'. (ת"כ) קדשים קלים או חולין שיגעו בה ממנה: יקדש. (ת"כ) להיות כמוה שאם פסולה ואם כשרה יאכלו כחומר ט המנחה: (יג) זה קרבן בניו. [מנחות עח] אף ההדיוטות מקריבין עשירית ביום שהן מתחנכין לעבודה אבל כהן גדול בכל יום

בית יהודא

הָט גֶענוּמֶן דֶעם קוֹמֶץ מֶעל אֲפִילוּ נִיט וֶוען מִנְחַת נְדָבָה אִיז אוֹיךְ כָּשֵׁר: (יא) [כָּל זָכָר]. אַלֶע כֹּהֲנִים זְכָרִים (אֲפִילוּ בַּעַל מוּם) אֲפִילוּ דֶר כֹּהֵן וָואס הָט אַפֶעלֶר מֶעג אוֹיךְ עֶסִין פוּן דִי מִנְחָה, זָאגְט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צוּ וָוס שְׁטֵייט דִי וֶוערְטֶר כָּל זָכָר (אִם לַאֲכִילָה) אוֹיב צוּ לֶערְנֶען אֲפִילוּ אַכֹּהֵן וָוס הָט אַפֶעלֶר מֶעג אוֹיךְ עֶסִין פוּן דִי מִנְחָה (הֲרֵי כְּבָר אָמוּר) דֶער דִין אִיז שׁוֹין לַאנְג גְזָאגְט גִיוָוארֶן (לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וגו׳) דָם בְּרוֹט פוּן הקב"ה נָדִי קָרְבָּנוֹת) אֲפִילוּ דִיא גַאנְץ הֵיילִיגְסְטֶע מֶעג עֶסִין דֶר כֹּהֵן וָוס הָט אַפֶעלֶער (אֶלָּא לְרַבּוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין לְמַחְלוֹקֶת) נָאר דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז דִי כֹּהֲנִים וָוס הָאבֶען פֶעלֶערְס טֵיילֶען זִיךְ גְלַייךְ מִיט אַלֶע כֹּהֲנִים קָרְבָּנוֹת אוּנ מְנָחוֹת נָוָוארוּם פוּן דֶעם פָּסוּק לֶחֶם אֱלֹהָיו וֵוייסֶן מִיר נָאר אַז אַכֹּהֵן וָוס הָט אַפֶעלֶר מֶעג עֶסִין נוֹת, אוּב אַכֹּהֵן וֶועט אִים אַמָאל גֶעבֶּן פוּן זַיין חֵלֶק אַשְׁטִיקֶעל קָרְבָּן מֶעג עֶר עֶסִין, אָבֶּער מִיר וֵוייסֶן נִיט אַז עֶר מֶען אַחֵלֶק אִין קָרְבָּנוֹת גְלַייךְ מִיט אַלֶע כֹּהֲנִים, דְרִיבֶּער לֶערְנְט אוּנְז דֶער פָּסוּק אַז דִיא כֹּהֲנִים וָוס הָאבֶּן אוּנ זָענֶען אִין דֶעם מִשְׁמָר אוּנ בֵּית אָב] גֶעמֶן זֵייא אַגְלַייכֶען חֵלֶק אִין קָרְבָּנוֹת מִיט אַלֶע כֹּהֲנִים]: [כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע וגו׳]. שׁ"י (קָדָשִׁים קַלִּים אוֹ חוּלִין שֶׁיִּגְּעוּ בָּהּ וְיִבְלְעוּ מִמֶּנָּה) גְרִינְגֶע קָרְבָּנוֹת נִשְׁלָמִים, תּוֹדָה אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֵי קָרְבָּנוֹת] נְוַוארְג וָוס זָענֶען נִיט הֵיילִיג הָאבֶּן אָנְגֶערִירְט דִיא מִנְחָה אוּנ הָאבֶּען אִין זִיךְ אַיינְגֶעזַאפְּט פוּן דִיא מִנְחָה: וֶוערֶן זֵיי הֵיילִיג (לִהְיוֹת כָּמוֹהָ) זֵיי זָאלֶן זַיין וִוי דִיא מִנְחָה (שֶׁאִם פְּסוּלָה יִפָּסְלוּ) אוֹיב דִי מִנְחָה אִיז פָּסוּל זָאלֶן זֵיי פָּסוּל מֶען טָאר זֵיי נִיט עֶסִין נִיט אִין גַאנְצִין נָאר דִי שְׁטִיק וָואס אִין אִיר אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט גְוָוארֶן פוּן דִי מִנְחָה) אוּנ אוֹיב דִיא מִנְחָה אִיז כָּשֵׁר (יֵאָכְלוּ כְּחוֹמֶר הַמִּנְחָה) זָאל מֶען עֶסִין דִי שְׁטִיק וָואס אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט פוּן ה וִויא מֶען עֶסְט דִי מִנְחָה נַאִין דִיא עֲזָרָה אוּנ דִי זֶעלְבִּיגֶע צַייט וָואס מֶען עֶסְט דִי מִנְחָה]: (יג) [זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן] דָס אִיז דֶר קָרְבָּן פוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער. זָאגְט רש"י (אַף הַהֶדְיוֹטוֹת מַקְרִיבִין עֲשִׂירִית הָאֵפָה) אֲפִילוּ דִיא ע כֹּהֲנִים זֶענֶען אוֹיךְ מַקְרִיב אַמִנְחָה אַצֶעהֶנְטֵיל אֵיפָה מֶעל (בְּיוֹם שֶׁהֵן מִתְחַנְּכִין לַעֲבוֹדָה) אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג וָוס עֶן אַרַיין טָאהְן דִיא עֲבוֹדָה מַקְרִיב צוּא זַיין קָרְבָּנוֹת (אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם) אָבֶּער דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז מַקְרִיב

שפתי חכמים

ו נאמר אשם הוא אלא אחר הקטרת אמורים והוא עצמו שלא אימוריו כשר כדלעיל בפ׳ ויקרא: ו פי׳ שחולקים את המנחה ומים חלק כחלק דה"א דוקא לאכילה הוא דשרי בקדשי׳ דכתי׳ אין מקדשי הקדשים יאכל אבל לחלק עם התמימים כיון דלאו בני הקרבה ניכהו לא קמ"ל: ז מדכתיב אשר יגע בהם ל"ל. אלא לומר לך יגע ויכנס בהם שיבלע בתוכו: ח דהיינו מקום נגיעתו ולא כולו: ט ר"ל שיאכל לפנים מן הקלעים ליום ולילה עד חצות: י דמה ת"ל ובניו הרי כהנים גדולים אמורים כשהוא אומר והכהן

פירוש לתורת אלהים

(יא) כָּל זָכָר אַלֵי זְכָרִים פוּן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאלֶען עֶסֶען חָק עוֹלָם דָאס אִיז אַיין אֵייבִּיגֶער חוֹק כֶם צוּ אַייֶערֶע דוֹרוֹת מֵאִשֵּׁי פוּן דִי פַייֶער אָפֶּער ט כֹּל אַלֶע עֶסִינְוַוארְג וָוס רִירְט אָן אִין דֶער אוּנ עֶס זַאפְּט אַיין פוּן אִיר יִקְדָּשׁ זָאל הֵיילִיג וֶוערֶן אַזוֹ וִוי דִי מִנְחָה [עיין רש"י]: (יב) וַיְדַבֵּר גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה: (יג) זֶה דָאס אִיז דֶר קָרְבָּן פוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער אֲשֶׁר וָוס זֵיי וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז מֶען זַאלְבְּט אִים עֲשִׂירִית אַצֶענְטֶל פוּן אַיין אֵיפָה סוֹלֶת וַוייצֶן מֶעל מִנְחַת

מצות השם

זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו וגו׳]. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער גָדוֹל] דַארְף בְּרֶענְגֶען פַאר אַיין קָרְבָּן אַלֵי טָאג אַיין עֲשִׂירִית הָאֵיפָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב׃ יד עַל־
מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת
תְּבִיאֶנָּה תֻּפִינֵי מִנְחַת פִּתִּים
תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ טו וְהַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ
חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטָר׃

אונקלוס

בְּצַפְרָא וּפַלְ
בְּרַמְשָׁא׃ יד עַל מַ
בִּמְשַׁח תִּתְעֲבֵד
תַּיְתְנַהּ תּוּפִינֵי
בְּצוּעִין תְּקָרֵב לְאַ
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ טו
דְּמִרַבָּא תְּחוֹ
מִבְּנוֹהִי יַעֲבֵד יָתַ
עָלַם קֳדָם יְיָ גְּמִיר
תו"א על מחבת שם כ. תעשה
הוריות יח יב מנחות כח
חק עולם מנחות ת נח ע

רשב"ם

עודה ראשונה צריך חינוך במנחה: (יד) מרבכת. לפי ענינו רכה בשמן לפי שהיה מאפה תנור צריך לרככה בשמן: תפיני. לשון אפייה. אלף חסירה. והרבה יש. לא יהל שם ערבי. לא יאהל. וימש חשך כמו ויאמש:

בעל הטורים

(יד) מורבכת (תביאנה). בגימ' רתחין שחולטין אותה ברותחין

בית יהודא

אַמִנְחָה אַצְעהֶנְטִיל אֵפָה מֶעהְל אַלֶע טָאג (שֶׁנֶּאֱמַר מִנְחָה תָּמִיד וגו׳) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דָאס זָאל זַיין פוּן דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל אַשְׁטֶענְדִיגֶע מִנְחָה וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו חֻקַּת עוֹלָם וגו׳) וָוען דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁטַארְבְּט אוּנ מֶען זַאלְבְּט אֵיינֶעם פוּן זַיינֶע קִינְדֶער עֶר זָאל זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל, דַארְף עֶר אוֹיךְ מַקְרִיב זַיין אַמִנְחָה אַלֶע טָאג אַצְעהֶנְטִיל מֶעהְל, דָס זָאל זַיין אַנֶגעזֶעץ אוֹיף אֵייבִיג: (יד) וּמֻרְבֶּכֶת. מֵיינְט מֶען (חֲלוּטָה בְּרוֹתְחִין כָּל צָרְכָּהּ) מֶען הָט בַּגָאסִין דִיא מֶעהְל מִיט הֵייסֶע וַואסֶער ווִי פִיל דִיא מֶעהְל הָט גֶעדַארְפְט וַואסֶער: (תֻּפִינֵי). מֵיינְט מֶען (אֲפִיָּה אֲפִיּוֹת הַרְבֵּה) זִיא אִיז פִיל מָאל גֶעבַּאקְט גֶוָוארִין (שֶׁאַחַר חֲלִיטָתָהּ אוֹפָהּ בְּתַנּוּר) נַאך עֶר הָט דִי מֶעל בַּגָאסִין מִיט הֵייסֶע וַואסֶר הָט עֶר גֶעקְנֶעטֶן דִי טֵייג אוּנ הָאט זִיא גֶעבַּאקְט אִין אַהוֹיבִין (וְחוֹזֵר בְּמַחֲבַת) אוּנ נָאכְדֶעם הָאט עֶר דִי גֶעבַּאקְטֶע גֶעפְּרֶעגִילְט אִין אַרָאנְדֶעל וַאפַּאן וָדָס בֶּעגִיסֶען מִיט הֵייסֶע וַואסֶ אוֹיךְ גֶעבַּאקְט: (מִנְחַת פִּתִּים). זָאגְט רַשִׁ״י (מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנָה פְּתִיתָה) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁטְּעוּנָה פְּתִיתָה) בַּאקְען דַארְף מֶען דִיא גֶעבַּאקְטֶע צוּבְּרֶעכֶען אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ נָדֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים זָאגְט מֶען זָאל נִיט צ אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ נָאר מֶען זָאל דִי מִנְחָה אַיינְלֵייגֶען אִין צְווֵייעֶן אוּנ נָאךְ אַמָאהְל אַיינְלֵייגֶען וֶועט שְׁטִיקְלַאךְ, קוּמְט אוֹם עֶס אִיז אַיינְגֶלֵייגְט אוּנ אַיינְגֶעבְּרָאכֶען אֵיין מָאל אִין דֶערְלֵייְנג אוּנ אֵיין מָאל אִין דִי בְּרֵ עֶר זָאל נָאר אַיינְבְּרֶעכֶען אוּנ נִיט דוּרְכְבְּרֶעכֶען, פוּן אֵיין זַייט זָאלֶען זַיין אַלֶע פִיר שְׁטִיקְלַאךְ גַאנְץ אוּנ אֵיין שְׁטִ אַזוֹ לֵייגְט עֶר דִיא מִנְחָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ פַרְבְּרֶענְט זִיא: (טו) וְהַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו. מֶען מֵיינְט (הַמָּשִׁיחַ מִבָּנָ וֶועלְכֶער פוּן זַיינֶע קִינְדֶער עֶס וֶועט גֶעזַאלְבְּט וֶוערֶן צוּ זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל אוֹיף זַיין אָרְט: וְכָלִיל תָּקְטָר. זָאגְט ר נִקְמֶצֶת לִהְיוֹת שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין) פוּן דִיא מִנְחָה הָאט מֶען נִיט אַרָאפְּגֶענוּמֶען אַקוֹמֶץ צוּ פַרְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּ אִיבֶּערִיגֶע זָאל מֶען עֶסִין (אֶלָּא כוּלָּהּ כָּלִיל) נָאר דִיא גַאנְצֶע מִנְחָה פַרְבְּרֶענְט מֶען (וְכֵן כָּל מִנְחַת כֹּהֵן שֶׁל נְדָבָה כָּ

רש"י

שנ׳ מנחה תמיד וגו׳ והכהן ב המשיח תחתיו מבניו ה וגו׳: (יד) מרבכת. (ת"כ) חלוטה ברותחין כ תפיני. אפויה אפיות הרבה שאחר חליטתה או ל וחוזר ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד מ פתיתה (בר"י. ולא פתית׳ ממש כלועין ופרורין ל נקמצת אלא כופל׳ לשנים וחוזר וכופלה לד׳ שתי ו מבדיל וכן מקטיר לאשים בת"כ מפרש לה): (טו) הגחתיו מבניו. המשיח מבניו נ תחתיו: כליל תק נקמצת להיות שיריה נאכלין אלא כולה ם כליל וכן

שפתי חכמים

המשיח כו׳: ב פי׳ שמנחה תמיד דבוק עם כהן המשיח לא עם בניו א"כ מנחתם אינו תמיד רק ביום חינוכן דומיא דביום המשח הכהן גדול שהוא חנוכו לכ"ג וכתב ביום המשח ולא מיום המשח לכלול גם לחנוך הכהנים הדיוטים דאל"כ מיום מיבעי ליה שמאותו היום ואילך תמיד יקריב: ל מדכתיב תפיני שהוא תיבות תפי נא משמע שהיא היה למדנו שכשיאפה תהא היה ולא מטוגנת לכך פירש"י שהיא אפויה מתחילה ואח"כ מטגנה: מ אע"ג דמקרא מלא הוא זה בא לאפוקי מדר׳ שמעון דאמר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם פתיתה כלומר שלא יכפול אחד לשנים ושני׳ לארבע׳ כו׳ כיון שאין בהם קמיצה ולא כתיב הכא אלא פתים ולא פתות אותו פתים כמו במנחת ישראל:

נ לכך פירש"י כן ושינה הקרא לפי שמלינו לפרש המש המשיחות יהיו תחתיו או מלינו לפרש המשיח תחתיו מבניו יע קרבן כלו׳ הכן יעשה קרבן לכך פרש"י כן ושינה הקרא תחתיו דבוק עם מבניו ולא עם המשיח שתחתיו לא יאמר במקום אים. ועיין בקל"מ ומהר"ן וג"א וד"ד כל אחד יש לו בפני עצמו: ס לאפוקי שלא תפרש כליל כל המנחות ופי המנחות תקטיר הקומץ ופירוש כליל כולה נשרפת וכן כל של נדבה כלו׳ לא שמנחת כהן מתחלפת ממנחת כהן משיח ל וכן וכו׳ שגם היא כליל והוסיף של נדבה שלולא זה משמע כהן שהיא חובה דומיא דשל כהן המשיח אבל נדבה

פירוש לתורת אלהים

אַקָרְבָּן מִנְחָה תָּמִיד שְׁטֶעטִיגְלִיךְ מַחֲצִיתָהּ הַאלְבּ דֶער פוּן זָאל עֶר מַקְרִיב זַיין בַּבֹּקֶר אִין דֶער פְּרִי וּמַחֲצִיתָהּ אוּנ הַאלְבּ זָאל עֶר מַקְרִיב זַיין אִין אָבִינְט: (יד) עַל מַחֲבַת אוֹיף אֵיין פַייעֶר פַאן בַּשֶּׁמֶן מִיט אֵייל תֵּעָשֶׂה זָאל זִיא גְמַאכְט וֶוערֶן מֻרְבֶּכֶת גִיזָאטֶן תְּבִיאֶנָּה זָאלְסְטוּ זִיא בְּרֶענְגֶען תֻּפִינֵי גְבַּאקֶען נָאךְ דֶעם אַז זִיא אִיז גִזָאטֶן גֶוָוארֶן זָאל מֶען זִי בַּאקֶען אִין אֵיין אוֹבֶן אוּנ דֶר נָאךְ זָאל מֶען

זִיא פְּרֶעגְלֶען אִין אַפַייעֶר פַאן מִנְחַת דִי מִנְחָה זָ צוּ בְּרֶעקִילְט אוֹיף שְׁטִיקֶער תַּקְרִיב זָאלְסְט זִיא פַר אַגִישְׁמַאקֶען רֵיחַ צוּ גָאט: (טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּ דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ זָאל מַקְרִיב זַיין דִי מִ עוֹלָם דָס אִיז אַחוֹק אוֹיף אֵייבֶּג אַז אַכֹּהֵן גָּדוֹל זָ טָאג מַקְרִיב זַיין אַזוֹ אַמִנְחָה צוּ גָאט כָּלִיל תָּקְ זָאל זִיא אִין גַאנְצֶן פַאר בְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם

וכל

טז וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא
תֵאָכֵל: פ יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט
הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הִוא: יט הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ
יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל
בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד: כ כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע

אונקלוס

כָל מִנְחָתָא דְכַהֲנָא
תְּהֵי לָא תִתְאֲכֵל:
מַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
מַר: יח מַלֵּל עִם אַהֲרֹן
בְּנוֹהִי לְמֵימָר דָּא
יתָא דְחַטָּאתָא בַּאֲתַר
תִנְכֵס עֲלָתָא תִתְנְכֵס
אתָא קֳדָם יְיָ קֹדֶשׁ
שִׁין הִיא: יט כַּהֲנָא
כַפַּר בִּדְמַהּ יֵיכְלִנַּהּ
תַר קַדִּישׁ תִּתְאֲכֵל
רַת מַשְׁכַּן זִמְנָא: כ כֹּל

א וכל מנחת שקלים ג סוטה כג מנחות
טז נה פג עד חולין קלא קלב ערכין ד.
ורת זבחים ט לב מנחות ג יג קי . במקום
מט מנחות נה . תשחט זבחים נב . קודש
שם כ נה לה . הכהן שם י נב לב לג
במקום קדוש שם לב . כל אשר נזיר לו
זבחים לז חולין לט .

רש"י

ע של נדבה כליל תהי': (טז) כליל. כולה שוה פ לגבוה:
המחטא אותה. העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת
לו: המחטא אותה יאכלנה. [זבחים קב] הראוי
דה יצא טמא בשעת זריקת דמים צ שאינו חולק בבשר
לו' שאוסר שאר כהנים באכילת' חוץ מן הזורק דמה
י נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה: (כ) כל אשר
בבשר'. (שם לז) כל דבר אוכל אשר יגע ק ויבלע ממנ':
ש. להיות כמוה אם פסול' תפסל ואם היא כשרה תאכל

בית יהודא

אונ אַלֶע מְנָחוֹת פוּן דִי כֹּהֲנִים וָוס זֵיי בְּרֵיינְגֶען אַנְדָבָה זָאל
מֶען דִי מִנְחָה אִין גַאנְצִין פַרְבְּרֶענֶען: (טז) וְכָלִיל]. מֵיינְט
מֶען (כּוּלָהּ שָׁוֶה לְגָבוֹהַּ) דִיא גַאנְצֶע מִנְחָה גֵייט גְלַייךְ צוּא
הקב"ה: (יט) וְהַמְחַטֵּא אוֹתָהּ]. מֵיינְט מֶען (הָעוֹבֵד עֲבוֹדוֹתֶיהָ)
דֶער כֹּהֵן וָוס טוּהְט אַלֶע עֲבוֹדוֹת וָוס מֶען דַארְף טָאהְן בַּיי
אַחַטָּאת (שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית חַטָּאת עַל יָדוֹ) דוּרְךְ דֶעם וֶוערְט דִי
בְּהֵמָה אַקָרְבָּן חַטָּאת: וְהַמְחַטֵּא אוֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה]. דֶער כֹּהֵן
(הָרָאוּי לַעֲבוֹדָה) וָוס הָט גֶעמֶעגְט הַיינְט מַאכֶען דִי בְּהֵמָה פַאר
אַחַטָּאת מֶעג עֶר עֶסִין פוּן דֶעם חַטָּאת (יָצָא טָמֵא בִּשְׁעַת
דְמִים) אָבֶּר דֶר כֹּהֵן וָוס אִיז גְוֶועֶן טָמֵא וֶוען מֶען הָט גְשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן חַטָּאת (שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק בְּבָשָׂר) עֶר נֶעמְט
אַוֶועק פוּן דִיא פְלֵייש פוּן חַטָּאת, זָאגְט רש"י (וְאִי אֶפְשַׁר לוֹמַר) מֶען קֶען נִיט זָאגֶן (שֶׁאוֹסֵר שְׁאָר כֹּהֲנִים בַּאֲכִילָתָהּ חוּץ
הַזּוֹרֵק דָּמָהּ) דֶר פָּסוּק מֵיינְט נָאר דֶר כֹּהֵן וָוס הָט גְשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן חַטָּאת מֶעג עֶסִין פוּן חַטָּאת אָבֶער אַנְדֶערֶע
ים טָארֶען נִיט עֶסִין פוּן דֶעם חַטָּאת (שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר לְמַטָּה) עֶס שְׁטֵייט דָאךְ וַוייטֶער (כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אוֹתָהּ) אַלֶע
ים זְכָרִים זָאלֶען עֶסִין פוּן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת: (כ) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ]. אַלְץ וָואס וֶועט אָנְרִירֶען דִיא פְלֵייש פוּן
את (כָּל דָּבָר אוֹכֶל) אַלֶע עֶסִינְוַוארְג (אֲשֶׁר יִגַּע וְיִבָלַע מִמֶּנּוּ) וָוס וֶועט אָנְרִירֶען אוּנ אַיינְזַאפֶּען פוּן קָרְבַּן חַטָּאת (יִקְדָּשׁ) זָאל
הֵיילִיג (לִהְיוֹת כָּמוֹהָ) עֶס זָאל זַיין וִויא דֶער חַטָּאת (אִם פְּסוּלָה תִּפָּסֵל) אוּב דֶער חַטָּאת אִיז פָּסוּל זָאל דָם עֶסִינְוַוארְג
זַיין פָּסוּל (וְאִם הִיא כְּשֵׁרָה) אוּנ אוּב דֶר חַטָּאת אִיז כָּשֵׁר (תֵּאָכֵל כְּחוֹמֶר שֶׁבָּהּ) זָאל דָם עֶסִינְוַוארְג גְגֶעסִין וֶוערֶען וִוי דֶר

דעת זקנים מבעלי התוספות

וכל מנחת כהן. דאם לא היתה כליל אומר לא אוכל השירים
דמאי דורון יש לפני המקום כמלא קמצו שאינו אלא דבר
דבשלמא ישראל המביא מנחה מביא עשרון והקומץ נקטר
ירים נאכלים לכהנים וכהנים משלחן גבוה קא זכו ונמצא

שפתי חכמים

שמתיהם כליל: ע הוכחת רש"י מדכתי' וכל מנחת כהן וגו'.
פ כלו' מפני שאמר כליל תהי' ולא אמר אם לגבוה אם להדיוט מ"ה
פירש כולה לגבוה כלו' לשרפה: צ והא דלא פירש קרא כפשוטו
המחטא יאכל דהא כתיב כל זכר בבני אהרן יאכלנה. ואין להקשות
דלמא הראוי לעבוד' יאכלנה לאפוקי בעל מום שאינו ראוי דהא כתיב
כר לרבות בעל מום אלא ע"כ בא לאפוקי טבול יום שאין לו חלק וא"ל איפכא טבול יום יאכל לאורתא ובעל מום לא יאכל כלל מסתברא
מוס יאכל שהוא באכילה לאלתר לאפוקי טבול יום אינו באכילה עד הערב שמש: ק (נח"י) כת"כ יכול אע"פ שלא בלע ת"ל בבשרם

פירוש לתורת אלהים

וְכָל מִנְחַת אוּנ אַלֶע מְנָחַת כֹּהֵן וָוס עֶר אִיז מְנַדֵּר
תִּהְיֶה זָאל מֶען פַר בְּרֶענֶגן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אִין גַאנְצֶן
תֵאָכֵל זִיא זָאל נִיט גְגֶעסֶן וֶוערֶען: (יח) דַּבֵּר רֶייד צוּ
רֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער לֵאמֹר דוּ זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן
תּוֹרַת דָם אִיז דֶר דִין פוּן דֶעם קָרְבַּן חַטָּאת בִּמְקוֹם
דֶעם אָרְט וִוי דִי עוֹלָה וֶוערְט גְשָׁאכְטֶן תִּשָּׁחֵט
הַחַטָּאת זָאל דֶר חַטָּאת גְשָׁאכְטֶן וֶוערֶן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט
דָם אִיז גַאנְץ הֵיילֶג: (יט) הַכֹּהֵן דֶער כֹּהֵן וָואס אִיז
מַקְרִיב דֶעם חַטָּאת יֹאכְלֶנָּה זָאל עֶר זִיא עֶסִין בְּמָקוֹם
אוֹיף אַיין הֵיילֶג אָרְט זָאל זִיא גְגֶעסֶן וֶוערֶן בַּחֲצַר אִין
דֶעם הוֹף פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (כ) כֹּל אֲשֶׁר אַלְץ וָוס וֶועט
אָן רִירֶן אָן דֶעם פְלֵייש פוּן דֶעם חַטָּאת יִקְדָּשׁ זָאל

מצות השם

(קלז) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן וגו']. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין
מִנְחַת כֹּהֵן] מוּז מֶען אִין גַאנְצִין פַאר בְּרֶענֶען אוּנ דִיא
מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

(קלח) וְזֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת וגו']. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה
וֶוען אַיינֶר הָאט גֶעזִינְדִיגְט זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַיין קָרְבַּן
חַטָּאת אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָאס בֵּיהמ"ק אִיז גִישְׁטַאנֶען:

בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ
עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס
בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃ כא וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר
תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי נְחֹשֶׁת
בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם׃ כב כָּל־
זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ

אונקלוס

דִּי יִקְרַב בִּבְסָרַהּ יִתְ
וְדִי יַדִּי מִדְּמַהּ עַל לְ
דִּי יַדִּי עֲלַהּ תִּתְ
בַּאֲתַר קַדִּישׁ׃ כא וּמָנ
דִּי תִתְבַּשַּׁל בֵּהּ יִתְּבַר
בְּמָנָא דִנְחָשָׁא תִּתְ
וְיִתְמְרֵיק וְיִשְׁתְּטֵיף בְּמַ
כב כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲ
יֵיכוּל יָתַהּ קֹדֶשׁ קוּדְ

רשב"ם

(כ) תכבס. שלא יהא נאסר כנותר שב

תו"א ואשר יזה זבחים לב לג לח מעילה ה. מדמה זבחים לב לג. על הבגד זבחים לג לד. אשר יזה שם לג לד. תכבס שם לד. וכלי חרש שם לה. ישבר ואם בכלי שם לד לו לז. כל זכר שם לו לז לט קב.

בית יהודא

חַטָּאת וֶוערְט גֶגֶעסֶן (אין הוֹיף פוּן אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ נָאר צוּ כֹּהֲנִים זְכָרִים אוּנ אִין דִי זֶעלְבִּיגֶע צַייט וָוס דֶר חַטָּאת וֶוערְט גֶגֶעסֶן): וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד (וְאִם הוּזָה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד) אוֹב עֶס אִיז אַרוֹיף גֶשְׁפְּרִיצְט גֶוָוארֶן פוּן דִי בְּלוּט אוֹיף אַקְלֵייד (אוֹתוֹ מְקוֹם הַדָּם שֶׁבַּבֶּגֶד) דֶעם אָרְט מִיט דִי בְּלוּט וָואס אִין קְלֵייד (תְּכַבֵּס בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה) זָאל מֶען אוֹיסְוַואשִׁין אִין דִיא עֲזָרָה אִין הוֹיף פוּן אֹהֶל מוֹעֵד: וַאֲשֶׁר יִזֶּה. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט נִיט יִזֶּה וָוס עֶר וֶועט שְׁפְּרִיצֶען, וָואלְט גֶדַארְפְט שְׁטֵיין יַזֶּה, נָאר מֶען מֵיינְט (יְהֵא נִזֶּה) וָוס וֶועט גֶעשְׁפְּרִיצְט וֶוערֶן (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְלֹא יִטֶּה לָאָרֶץ מִנְלָם, מֵיינְט מֶען יְהֵא נָטוּי, עֶס וֶועט גֶנֵייגְט וֶוערֶן: (כא) וְיִשָּׁבֵר]. אוֹב מֶען הָאט גֶקָאכְט דֶעם קָרְבַּן חַטָּאת אִין אַעֶרְדֶענֶע כֵּלִי זָאל מֶען דִי כֵּלִי צוּבְּרֶעכֶן (לְפִי שֶׁהַבְּלִיעָה שֶׁנִּבְלַעַת בּוֹ נַ נוֹתָר) וַוייל וָוס עֶס אִיז אַייְנְגֶעזַאפְּט גֶוָוארֶן אִין דִי כֵּלִי אַז עֶס קוּמְט מָארְגֶן פְרִיה אִיז דָס נוֹתָר וְגֶעבְּלִיבֶּען אוֹיף נָאךְ צַייט פוּן עֶסִין, דִיא צַייט פוּן עֶסִין אַחַטָּאת אִיז דֶעם טָאג וָוס מֶען הָאט אִים גֶעשָׁאכְטֶן אוּנ דִי נַאכְט נָאךְ דֶעם בִּיז אִין דֶר פְרִיה) (וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקָּדָשִׁים) דֶר זֶעלְבִּיגֶר דִין אִיז בַּיי אַלֶע קָרְבָּנוֹת וָואס מֶען הָאט זֵיי גֶקָאכְט אִין אַעֶרְדֶ כֵּלִי, אַז עֶס קוּמְט נָאךְ דִיא צַייט פוּן עֶסִין דֶעם קָרְבָּן, דַארְף מֶען דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִי צוּבְּרֶעכֶן: וּמוֹרַק). (לָשׁוֹן תַּ הַנָּשִׁים), מוֹרַק אִיז דֶרְטַייטְשׁ אוֹסְגֶעפּוּצְט, דִי כֵּלִי זָאל וֶוערְן זֵיין אוֹסְגֶעפּוּצְט פוּן דָס עֶסִין וָוס אִינְוֵוייְנִיג אִיז גֶוֶועןן: וְ וְשׁוּטַּף]. מֶען זָאל דִי כֵּלִי אוֹיסְפּוּצְן אוּנ אוֹיסְוַואשֶׁן (לִפְלוֹט אֶת בְּלִיעָתוֹ) מֶען זָאל אַרוֹיסְנֶעמֶן פוּן דִי כֵּלִי וָואס אִין אִיר אַייְנְגֶעזַאפְּט גֶעוָוארֶען (אֲבָל כְּלִי חֶרֶס) אָבֶּער אַעֶרְדֶענֶע כֵּלִי (לִמֶּדְךָ הַכָּתוּב כָּאן) לֶערְנְט דִיךְ דָא דֶער פָּסוּק (שֶׁאֵינוֹ מִידֵי דָפְיוֹ לְעוֹלָם) וָוס אִין דִי כֵּלִי אִיז אַייְנְגֶעזַאפְּט גֵייט קַיין מָאל נִיט אַרוֹס פוּן דִי כֵּלִי: (כב) כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אוֹ אַלֶע כֹּהֲנִים זְכָרִים זָאלֶען עֶסִין פוּן דֶעם חַטָּאת, זָאגְט רש"י (הָא לָמַדְתָּ) דָס לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁהַמְחַטֵּא אוֹתָהּ הָאָמוּר לְמַ וָוס עֶס שְׁטֵייט פְרִיעֶר אִין פָּסוּק דֶר כֹּהֵן וָוס הָאט גֶעמַאכְט דֶעם קָרְבַּן חַטָּאת זָאל עֶסִין דֶעם קָרְבַּן חַטָּאת (לֹא לְהַ שְׁאַר הַכֹּהֲנִים) מֵיינְט מֶען נִיט נָאר עֶר אַלֵיין זָאל עֶסִין דֶעם חַטָּאת אָבֶּער אַנְדֶערֶע כֹּהֲנִים זָאלֶן פוּן דֶעם חַטָּאת נִיט עֶ דָא שְׁטֵייט דָאךְ אִין פָּסוּק אַלֶע כֹּהֲנִים מֶעגֶן עֶסִין פוּן חַטָּאת (אֶלָּא לְהוֹצִיא שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְחִטּוּי) נָאר מֶען מֵיינְט דֶער כֹּהֵן וָ אִיז גֶוֶוען פָּסוּל צוּ מַאכֶען דֶעם קָרְבַּן חַטָּאת וֶוען מֶען הָאט גֶעמַאכְט דֶעם קָרְבַּן חַטָּאת), טָאר נִיט עֶסִין פוּן חַטָּא

רש"י

כחומר שבה: ואשר יזה מדמה על הבגד. ואם מדמה על הבגד (ת"כ) אותו מקום דם (הבגד ר אש עליה) תכבס בתוך ש העזרה: אשר יזה. יהא נזה (איוב טו) ולא יטה לארץ מנלם יהא נטוי: (כא) ישבר שהבליע' שנבלעת בו נעשה נותר ת והוא הדין לכל הקד ומרק. ל' תמרוקי הנשי' (אסתר ב) אשקורי"ר בל ומרק ושטף. לפלוט את בליעתו אבל כלי חרס הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם: (כב) זכר בכהנים יאכל אותה. הא למדת שהמחטא החמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא לו

שפתי חכמים

מד שיבלע כו' וכריתא זו הובאה בזבחים דף לז: ר דמשמעות הקרא דלריך להזות על הבגד וזה א"א לכן פי' ואם ופירשו ואשר יהא נזה כמו שפירש"י בסמוך (בת"כ) יכול יהא כגד כולו טעון כבוס ת"ל אשר יזה עליה תכבס מקום הדם טעון כבוס ואין הבגד כולו טעון כבוס: ש כדכתיב במקום קדוש בחלר אהל מועד ש"מ דחלר אהל מועד מקום קדוש הוא: ת לאחר יום ולילה הבא אחריו. ולשהייה לאחר עמוד השחר דלמחר דליהוי נותן טעם לפגם ולא ליהוי בשבירה ומריקה וי"ל כיון שבעמוד השחר דלמחר מיד אל על

דעת זקנים מבעלי התוספות

כולו דורון אבל של כהן אם היה אוכל השירים אין זה ד ולא דמי לחטאות ואשמות של כהנים דהתם החלב והאיב נקטרי' עם העורות לאנשי משמר:

פירוש לתורת אלהים

וֶוערֶען גֶיהֵיילִיגְט וַאֲשֶׁר יִזֶּה אוֹיב עֶס וֶועט וֶוערֶען גֶשְׁפְּרֶענְגְט פוּן אִיר בְּלוּט אוֹיף אַקְלֵייד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ דָם אָרְט וִוי דְרוֹיף אִיז גֶשְׁפְּרֶענְגְט גֶוָוארֶן תְּכַבֵּס זָאל עֶס גֶוַואשֶׁן וֶוערֶן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוֹיף אַיין הֵיילֶג אָרְט אִין דֶר עֲזָרָה: (כא) וּכְלִי חֶרֶשׂ אוּנ אַעֶרְדִינֶע כֵּלִי אֲשֶׁר וָוס דֶר חַטָּאת וֶועט גֶקָאכְט וֶוערֶן דְרִינֶען יִשָּׁבֵר זָאל וֶוערֶן צוּ בְּרָאכֶן וְאִם אוּנ אַז עֶס אִיז גֶקָאכְט גֶוָוא אִין אַקוּפֶּערְנֶע כֵּלִי אָדֶר אִין אַכֵּלִי פוּן אַייזֶן וּמוֹרַק זָ מֶען דִי כֵּלִים כֵּשֶׁרֶן דֶר טַעַם פוּן דֶעם קָרְבָּן זָאל פוּן כֵּלִי אַרוֹס גֶנוּמֶען וֶוערֶן: (כב) כָּל זָכָר אִיטְלִיכֶר זָ פוּן דִי כֹּהֲנִים יֹאכַל אוֹתָהּ מֶעג עֶסֶן דֶעם חַטָּאת קֹ קָדָשִׁים הִיא זִיא אִיז גַאנְץ הֵיילֶג: (כג) וְכָל חַטָּאת א

איטליבר

…: כג וְכָל חַטָּאתָא דִּי … מִדְּמַהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא … בְּקוּדְשָׁא לָא … בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד: … אוֹרַיְתָא דַּאֲשָׁמָא … קוּדְשִׁין הוּא: … אַתְרָא דִּי יִכְּסוּן יָת … יִכְּסוּן יָת אֲשָׁמָא … דְּמֵהּ יִזְרֹק עַל … סְחוֹר סְחוֹר: … יָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַפְרֵשׁ … יָת אַלְיְתָא וְיָת

קָדָשִׁים הוּא: כג וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: פ

ז א וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: ב בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ג וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת

… וכל חטאת פסחים יג זבחים פב. לכפר … שם פג. בקדש פסחים נד זבחים לא. … שם מת מנחות קי כריתות כב. קדש קדשים זבחים כ תמורה יח. במקום שם מט. ואת דמו שם.

בעל הטורים

… תורת האשם. ס' פעמים כתי' אשם בפרשה כנגד ה' אשמות

רשב"ם

(כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' חטאות הפנימיות. פר כהן המשיח ופר העלם דבר של צבור ופר ושעיר של יום הכפורים ושעיר עבודת כוכבים כל אלו ה' כתיב בהם מתנות לפנים בהיכל על הפרכת ומזבח הזהב. וזהו פשוטו:

רש"י

…אינו ראוי לאכול: (כג) וכל חטאת וגו'. (זבחים …) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה. …לרבות שאר קדשים: (א) קדש קדשים הוא. [תמורה …"כ] הוא קרב ואין א תמורתו קרבה: (ב) ישחטו. …לנו שחיטות הרבה לפי שמצינו אשם בצבור נאמר … רבים ותלאו בעולה להביא עולת צבור לצפון: …את כל חלבו וגו'. עד כאן לא נתפרשו אימורין …לכך הוצרך לפרשם כאן אבל חטאת כבר נתפרשו

בית יהודא

(כג) וְכָל הַחַטָּאת וגו'). אַלֶע חַטָּאוֹת וָואס זַייעֶר בְּלוּט אִיז אַרַיינְגֶעבְּרַייְנְגְט גְוָוארִין אִין אֹהֶל מוֹעֵד צוּ שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת, טָאר מֶען נִיט עֶסִין דִי פְלֵייש פוּן דֶעם חַטָּאת, נָאר מֶען פַארְבְּרֶענְט אִים אוֹיף דֶעם פַייעֶר, זָאגְט רש"י (שֶׁאִם הִכְנִיס מִדַּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה לִפְנִים פְּסוּלָה) אוֹב עֶס אִיז גְוֶועֶן אַחַטָּאת וָוס מֶען הָט גַדַארְפְט שְׁפְּרִיצֶן זַיין בְּלוּט אוֹיף דֶעם אוֹיסְוֶוייְנִיגְסְטֶן מִזְבֵּחַ, אוּנ מֶען הָט פַרְגֶעסֶן אוּנ מֶען הָט דִי בְּלוּט אַרַיינְגֶעטְרָאגֶן אִין אֹהֶל מוֹעֵד, אִיז דֶר חַטָּאת גִינְוָוארֶן פָּסוּל, אוּנ מֶען דַארְף אִים פַארְבְּרֶענֶען: (א) וְקֹדֶשׁ

… הוּא). דֶער אָשָׁם אִיז קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים, זָאגְט רש"י (הוּא קָרֵב וְאֵין תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה) דֶעם אָשָׁם אִיז מֶען מַקְרִיב, אָבֶער …ען הָט דֶעם אָשָׁם גֶעטָאהְשְׁט (גֶעבִּיטֶען) אוֹיף אֵיין אַנְדֶער בְּהֵמָה אִיז מֶען דִי אַנְדֶערֶע בְּהֵמָה נִיט מַקְרִיב פַר אַקָרְבָּן: … שְׁחָטוּ). זַיי זָאלֶן שֶׁעכְטֶן, זָאגְט רש"י (רִיבָּה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה) דֶר פָּסוּק הָאט גְשְׁרִיבֶּן עֶס זָאלֶן זַיין פִיל שׁוֹחֲטִים (לְפִי … אָשָׁם בְּצִבּוּר *) נֶאֱמַר יִשְׁחֲטוּ רַבִּים) וַוייל מִיר גֶעפִינֶען אַז אַלֶע יוּדִין צוּ זַאמֶען קֶענֶען בְּרֶענְגֶען אַאָשָׁם, דְרִיבֶּער זָאגְט … פָּסוּק יִשְׁחֲטוּ זַיי זָאלֶן שֶׁעכְטֶן, עֶס זֶענֶען דָא פִיל מֶענְטְשֶׁן צוּ שֶׁעכְטֶן דֶעם אָשָׁם (וְתָ"אוֹ בְּעוֹלָה) פַר וָוס הָאט דִי תּוֹרָה … הָאנְגֶען דֶעם אָשָׁם אָן דִיא עוֹלָה נִצוּ זָאגֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וְוא מֶען שֶׁעכְט דִי עוֹלָה זָאל מֶען שֶׁעכְטֶן דֶעם אָשָׁם: … עוֹלַת צִבּוּר לְצָפוֹן) צוּ לֶערְנֶען אוּנְז דִי עוֹלָה וָוס אַלֶע יוּדִין צוּזַאמֶען בְּרֶענְגֶען דַארְף מֶען אוֹיךְ שֶׁעכְטֶען אִין צָפוֹן זַייט: … אֵת כָּל חֶלְבּוֹ וגו'). זָאגְט רש"י (עַד כַּאן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אֵמוּרִין בְּאָשָׁם) בִּיז אִיצְט הָט דִי תּוֹרָה נָאךְ נִיט גֶעשְׁרִיבֶּן מֶען זָאל … זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִי חֵלֶב פוּן אַאָשָׁם (לְכָּךְ הוּצְרַךְ לְפָרְשָׁם כַּאן) דְרִיבֶּער דַארְף דִי תּוֹרָה דָא שְׁרַייבֶּען וֶועלְכֶע חֵלֶב

שפתי חכמים

…פירה ומריקה תו לא פקע אפי' לאחר מכן הרא"ס: א פי' אינה קרבה היא בעצמה ומ"מ קדושה חלה עליה ולא נפקא לחולין:

פירוש לתורת אלהים

…כָּל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא וכו' וָוס וֶועט גִיבְּרַאכְט … פוּן אִיר בְּלוּט צוּ דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקוֹדֶשׁ … גֶעבֶּן אִין הֵיילִיקַייט לֹא תֵּאָכֵל זָאל דָאס נִיט …סֶן וֶוערֶן בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף אִין פַייעֶר זָאל דָס פַר בְּרֶענְט …ן: (א) וְזֹאת אוּנ דָס אִיז דֶר דִין פוּן דֶעם אָשָׁם קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא עֶר אִיז גַאנְץ הֵיילֶג: (ב) בִּמְקוֹם אוֹיף דֶעם אָרְט וְוִי מֶען שֶׁעכְט דִי עוֹלָה. יִשְׁחֲטוּ זָאל מֶען שֶׁעכְטֶן דֶעם אָשָׁם וְאֶת דָּמוֹ וכו' אוּנ זַיין בְּלוּט זָאל מֶען שְׁפְּרֶענְגֶען אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (ג) וְאֵת כָּל חֶלְבּוֹ אוּנ גָאר זַיין חֵלֶב יַקְרִיב זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אֵת הָאַלְיָה וכו':

מצות השם

…וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא וגו'). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען זָאל נִיט עֶסִין פוּן אֵיין קָרְבָּן וָואס עֶס וֶועט וֶוערִין …עֶנְגְט דָאס בְּלוּט אִין דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד נָאר דָאס מוּז פַאר… וֶוערִין מִיט דֶער פֶעל אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען: (קמ) (וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער וָואס עֶר הָאט גִיזִינְדִיגְט זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֵיין [קָרְבָּן אָשָׁם] דָאס הֵייסְט אֵיין זִינְד אוֹפֶּער אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

…ערה תמיה לי הלא אין אשם בצבור ונ"ל כי צ"ל לפי שלא מצינו אשם בצבור ולמה כתיב לשון רבים באשם ע"כ צ"ל אם אינו ענין לאשם תנהו ענין לעולת צבור כי עולה באה בצבור. המעתיק:

הָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב: ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: ה וְהִקְטִיר אֹתָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם
הוּא: ו כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים

אונקלוס

תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּ
ד וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי
גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא
כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יְעַדִּ
ה וְיַסֵּק יָתְהוֹן כַּ
לְמַדְבְּחָא קֻרְבָּנָא
יְיָ אֲשָׁמָא הוּא: ו
דִּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵיכְ
בַּאֲתַר קַדִּישׁ יִתְאֲ
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּ
כחטאתא

תו"א אשם הוא נזיר כה זבחים י
זגר שם לז קג. קודש קדשים שם י

בית יהודא

מען זאל מקריב זיין פֿון אַאשם (אבל חטאת כבר נתפרשו בה בפ' ויקרא) אָבער ביי אַחטאת האָט שוין די תורה געשריבן אין פּרשה ויקרא וועלכע חלב מען זאל מקריב זיין: נאת האליה]. זאָגט רש"י (לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש) ווייל דער קרבן אשם איז נאָר אַאייל אָדער אַשעפּס (ואיל וכבש נתרבו באליה) אונ ביי אַאייל אָדער אַשעפּס איז מען דעם ווײַדיל אויך מקריב אויף דעם מזבח: (ה) נאשם הוא]. מען מיינט דער קרבן אשם איז אַזוי לאַנג אַאשם (עד שינתק שמו ממנו) ביז עס ווערט פֿון אים צוגענומען דער נאָמען אשם (לימד על אשם שמתו בעליו) דער פּסוק לערנט אונז אויב דער בעל הבית פֿון דעם אשם איז געשטאָרבן אײדער מען האָט דעם אשם מקריב גוועןן (או שנתכפרו בעליו) אָדער דער בעל הבית האָט מכפר גוועןן זיין עבירה מיט איין אַנדער אשם, אונ ערשטער אשם איז אויך דאָ, איז דער דין דעם אשם דאַרף מען האַלטען אַזוי לאַנג ביז ער בעקומט אַפּעלע, נאָך פֿאַרקויפֿט מען אים אונ פֿאַר דעם געלט קויפֿט מען איין אַנדער בהמה, אונ ווען דער מזבח איז ליידיג איז מען די ב מקריב פֿאַר אַעולה נאָר איז אַנדבה דאָס זאָגט רש"י (אף על פי שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח) אַפילו דער אשם ש אַז ער ווערט בעקומען אַפּעלער זאָל מען אים פֿאַרקויפֿן אונ קויפֿן פֿאַר דעם געלט אַבהמה מען זאָל איר מקריב אַעולה ווען דער מזבח וועט זיין ליידיג עס וועט ניט זיין אַנדערע קרבנות מקריב צו זיין, פֿון דעסטוועגען (אם ש שחטו סתם) אויב ער האָט געשאַכטען דעם אשם אונ ער האָט ניט געזאָגט צו וואָס ער שעכט אים (אינו כשר לעולה) טאָר מען אים מקריב זיין פֿאַר אַעולה (קודם שנתק לרעיה) אויב מען האָט אים געשאַכטען אײדער מען האָט אים אָנגעהויבן צו פּיט ער זאָל בעקומען אַפּעלער, זאָגט רש"י (ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו) מיר קענען ניט זאָגן דער וו „הוא" קומט צו לערנען אַז מען שעכט אַבשרין) אשם ניט וועגן אַאשם נאָר וועגן איין אַנדער קרבן זאָל דער אשם פּסול (כמו שדרשו „הוא" הכתוב בחטאת) אַזוי וויא מען לערנט דעם וואָרט הוא וואָס שטייט ביי אַחטאת ואויב מען ש אַקרבן חטאת ניט וועגען אַחטאת נאָר וועגן איין אַנדער קרבן, איז דער חטאת פּסול, זאָלען מיר זאָגען ביי אשם אַזוי) זאָגט רש"י דאָס קען ניט זיין (לפי שאשם לא נאמר בו אשם הוא אלא לאחר הקטרת אמוריו) ווייל ביי דעם שטייט ניט דער וואָרט הוא ביי דעם שעכטן (ווי עס שטייט ביי דעם חטאת) נאָר דער וואָרט הוא שטייט נאָכדעם מען האָט שוין מקריב גוועןן די חלב, אויב מיר וועלן זאָגען אַז דער וואָרט הוא מיינט צו זאָגן אַז עס מוז זיין געשאָ וועגן אַאשם, וועט מען דאָך מוזין זאָגען אַז די חלב מוז מען אויך מקריב זיין וועגן אַאשם, אונ אויב מען וועט חלב מקריב זיין ניט וועגן אַאשם וועט זיין פּסול, אונ דאָס קען דאָך ניט זיין וואָרום (והוא עצמו שלא הוקטרו א כשר) אַפילו מען האָט גאָר ניט מקריב גוועןן די חלב איז אויך כשר, דריבער מוזן מיר זאָגן אַז דער וואָרט הוא מיינ זאָגן אויב דער בעל הבית פֿון אשם איז געשטאָרבן פֿריער אײדער מען האָט דעם אשם מקריב גוועןן, זאָל מען אים מקריב זיין וועגן אַאשם (ווי מיר האָבן פֿריער געזאָגט): (ו) נקדש קדשים הוא]. זאָגט רש"י (בתורת כהנים הוא נ

רש"י

בה בפרשת ויקרא: את האליה. לפי שאשם אינו בא
איל או כבש ב ואיל וכבש נתרבו באליה: (ה) א
הוא. עד שינתק שמו ממנו לימד על אשם שמתו
ג או שנתכפרו בעליו ד אע"פ שעומד להיות דמיו
לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם
לרעיה ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא
כמו שדרשו הוא הכתוב בחטאת לפי שאשם לא נאמ
אשם הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו
הוקטרו ה אימוריו כשר [זבחים דף ד'. וע"ש ברש
(ו) קדש קדשים הוא. בתורת כהנים הוא נ

שפתי חכמים

ותרפה עד שיפול בה מום ואז תמכר ויפלו דמי' לנדבי': ב דק"ל למה לא כתיב ואם כבש הוא מקריב וגו' ואם עז הוא מקריב וגו': ג דהיינו עד שלא הקריב את האשם דסוב א"ל להקריב לפי שהמיתה מכפרת: ד כגון שהפרים אשם ונאבד ממנו והקריב אשם אחר ואח"כ נמצא אשם ראשון א"כ כבר נתכפרו בעליו וצריך לרעו' אשם זה עד שיסתאב ואח"כ מוכרים אותו וקונים בדמיו עולה. ופירש"י דוקא בא להודיענו אע"פ שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו לעולה קודם שניתק לרעיה אבל משניתק לרעיה אם שחטו סתם מדכתיב אשם הוא משמע אבל לא עולה ופשיטא שהוא אשם ולא אלא משמע שפעמים יכול הוא להיות עולה כגון שניתק לרעיה ו סתם כשר לעולה: ה כלומ' ומכיון שלא הוקטרו אימוריו כשר ה שייך לומר לשמו כשר שלא לשמו פסול שאם תאמר כן יהא אשם

הוּא׃ ז כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת
לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ לוֹ יִהְיֶה׃
ח וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת אִישׁ
עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ
יִהְיֶה׃ ט וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה
בַּתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת וְעַל־
מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ

אונקלוס

כְּחַטָּאתָא כַּאֲשָׁמָא
אוֹרָיְתָא חֲדָא לְהוֹן כַּהֲנָא
דִי יְכַפַּר בֵּהּ דִילֵהּ יְהֵא׃
ח וְכַהֲנָא דִמְקָרֵב יָת עֲלַת
גְבַר מְשַׁךְ עֲלָתָא דִי יְקָרֵב
לְכַהֲנָא דִילֵהּ יְהֵא׃ ט וְכָל
מִנְחָתָא דִי תִתְאֲפֵי
בְתַנּוּרָא וְכָל דְתִתְעֲבֵד
בְרְדִתָּא וְעַל מַסְרֵיתָא
לְכַהֲנָא דִמְקָרֵב יָתַהּ

ת״א כחטאת שם י יא כה. לו יהיה שם פו. עולת איש שם קג. עור העולה שם אשר הקריב שם קג. לכהן לו שם פו קב. מנחה קידושין נג מנחות נג עג עד פג

רש״י

(ז) תורה אחת להם. בדבר זה: הכהן אשר יכפר בו. הראוי לכפר׳ו הולק בו פרט לטבול יום ז ומחוסר כפורים ח ואונן: (ח) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה. פרט לטבול יום ומחוסר כפורים ואונן שאינן חולקים בעורות [זבחים קג]: (ט) לכהן המקריב אתה לו׳. [ת״כ] יכול לו לבדו ת״ל לכל בני אהרן תהי׳ יכול

בית יהודא

אין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים וֶוערְט גְלֶערוּנְט וָוס דֶר פָּסוּק מֵיינְט מִיט דִי וֶוערְטֶר קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: (ז) [תּוֹרָה אַחַת לָהֶם] (בְּדָבָר זֶה) אִין דִי זַאךְ אִיז אֵיין לֶערְנוּנְג צוּ אַחַטָּאת אוּנ אַאָשָׁם (הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר בּוֹ) דֶער כֹּהֵן וָוס וֶועט מַקְרִיב זַיין דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם צוּ אִים זָאל גִיהֶערִין דֶער קָרְבָּן, זָאגְט רַשִׁ״י מֶען מֵיינְט נִיט נָאר צוּ אִים אַלֵיין זָאל גִיהֶערֶן דֶר קָרְבָּן, נָאר מֶען מֵיינְט הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר (הָרָאוּי לְכַפָּרָה) דֶער כֹּהֵן וָוס הָאט גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם (חוֹלֵק בּוֹ) נֶעמְט עֶר אַחֵלֶק אִין דֶעם חַטָּאת אָדֶער אִין דֶעם אָשָׁם, אֲפִילוּ עֶר הָט אִים נִיט מַקְרִיב גְוֶוען (פְּרַט לִטְבוּל יוֹם) אָבֶער דֶער כֹּהֵן וָוס אִיז גְוֶוען טָמֵא וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם קָרְבָּן, אֲפִילוּ עֶר וֶועט זִיךְ פַארִין נַאכְט טוֹבֵל זַיין אוּנ וֶוערֶען טָהוֹר אוּנ וֶועט מֶעגִין עֶסִין קָדָשִׁים בַּיי נַאכְט, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין פוּן דֶעם חַטָּאת אָדֶער פוּן דֶעם אָשָׁם וָוס מֶען הָאט אִים מַקְרִיב גְוֶוען בַּיי טָאג וַוייל עֶר הָאט דַאמָלְס נִיט גְטָארְט מַקְרִיב זַיין נֶעמְט עֶר נִיט אַחֵלֶק פוּן דֶעם קָרְבָּן (וּמְחוּסַר כִּפּוּרִים) דָס מֵיינְט מֶען עֶס זֶענֶען דָא טוּמְאוֹת וָוס מֶען אִיז זִיךְ טוֹבֵל בַּיי נַאכְט פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען טָאר מֶען נִיט עֶסִין קָדָשִׁים בִּיז עֶר בְּרֶענְגְט אוֹיף מָארְגִין קָרְבָּנוֹת, אוּב מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען אַחַטָּאת אָדֶער אַאָשָׁם אוּנ עֶס אִיז גְוֶוען אַכֹּהֵן וָוס עֶר הָאט גִידַארְפְט בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין טוּמְאָה, אוּנ עֶר הָט זֵיי נָאךְ נִיט גֶעהַאט גֶעבְּרֶענְגְט וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם דָאס הֵייסְט מְחוּסַר כִּפּוּרִים, עֶס פֶעלְט אִים צוּבְּרֶענְגֶען זַיינֶע קָרְבָּנוֹת, הָט עֶר דָאךְ דַאמָלְס נִיט גֶעקֶענְט מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן, אֲפִילוּ שְׁפֶּעטֶר הָט עֶר גֶעבְּרֶענְגְט זַיינֶע קָרְבָּנוֹת אוּנ עֶר מֶעג עֶסִין קָדָשִׁים אוּנ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען נֶעמְט עֶר נִיט אַחֵלֶק פוּן דֶעם חַטָּאת אוּנ אָשָׁם, וַוייל וֶוען מֶען הָט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם הָט עֶר זֵיי נִיט גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין (וְאוֹנֵן) דֶר מֶענְטְשׁ וָוס בַּיי אִים אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אֵיינֶער פוּן דִי זִבְּן מֵתִים וָוס עֶר דַארְף וֶוענֶען זֵיי זִיצֶען שִׁבְעָה, דֶער טָאג וָוס אֵיינֶער פוּן זֵיי אִיז גְשְׁטָארְבֶּן הֵייסְט דֶר מֶענְטְשׁ אַאוֹנֵן, אוּב דָאס טְרֶעפְט בַּיי אַכֹּהֵן בַּיי טָאג טָאר עֶר נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אוּנ טָאר נִיט עֶסִין קָרְבָּנוֹת, אֲפִילוּ בַּיי נַאכְט מֶעג עֶר עֶסִין קָרְבָּנוֹת, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין נֶעמְט עֶר נִיט אַחֵלֶק פוּן דֶעם חַטָּאת אָדֶער פוּן דֶעם אָשָׁם וָוס מֶען הָאט אִים מַקְרִיב גְוֶוען בַּיי טָאג וַוייל עֶר הָאט אִים נִיט גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין: (ח) [עוֹר הָעוֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה]. דִיא פֶעל פוּן דִי עוֹלָה וָוס עֶר הָט מַקְרִיב גְוֶוען, זָאל גְהֶערֶן צוּ דֶעם כֹּהֵן וָוס הָט מַקְרִיב גְוֶוען דִי עוֹלָה, בַּייא אַלֶע קָרְבָּנוֹת אִיז דֶער דִין וִוי בַּיי חַטָּאת אוּנ אָשָׁם, אַלֶע כֹּהֲנִים וָוס הָאבֶּן גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן נֶעמֶן אַחֵלֶק אִין דֶעם קָרְבָּן, אֲפִילוּ דִי עוֹלָה וָוס אִיז נָאר דָא צוּ נֶעמֶען אַחֵלֶק אִין דִי פֶעל, נֶעמֶן נָאר אַחֵלֶק דִי כֹּהֲנִים וָואס הָאבֶען גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין דִי עוֹלָה (פְּרַט לִטְבוּל יוֹם וּמְחוּסַר כִּפּוּרִים וְאוֹנֵן שֶׁאֵינָן חוֹלְקִים בְּעוֹרוֹת) אָבֶער אַטְבוּל יוֹם אוּנ אַמְחוּסַר כִּפּוּרִים אוּנ אַאוֹנֵן נֶעמֶן נִיט אַחֵלֶק אִין דִי פֶעל: (ט) [לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אוֹתָהּ וגו׳]. דֶער כֹּהֵן וָוס אִיז מַקְרִיב דִי מִנְחָה צוּ אִים גְהֶער דִי מִנְחָה, זָאגְט רַשִׁ״י (יָכוֹל לוֹ לְבַדּוֹ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען צוּ אִים אַלֵיין גְהֶער דִיא מִנְחָה (תַּלְמוּד לוֹמַר לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה) זָאגְט דֶר פָּסוּק צוּ אַלֶע קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן [צוּ אַלֶע כֹּהֲנִים] זָאל גְהֶערֶן דִי מִנְחָה (יָכוֹל לְכוּלָּן) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען דִי מִנְחָה גְהֶער

שפתי חכמים

קטרת אימוריו לשמו מאחר שאשם הוא כתי׳ אחריו והרי אם לא קטרו אימוריו כשר דאין כפרה אלא בדם: ו פי׳ תורה אחת אם דבוק עם הכהן אשר יכפר וגו׳ הבא אחריו שאם להשוות חטאת ואשם הא כבר כתיב כחטאת כאשם שהשוו זה לזה: ז פי׳ ואין לו הערב שמש: ח פי׳ פעמים יש טמא שצריך להקריב קרבן למחר: ט פרט לטבול יום וכו׳ ואע״פ שמיעטן הכ׳ מלחלוק בבשר כדלעיל ה״א

פירוש לתורת אלהים

(ז) כַּחַטָּאת אַזוֹי וִוי דֶר דִין פוּן אַחַטָּאת כָּאָשָׁם אַזוֹ אִיז דֶר דִין פוּן אַאָשָׁם הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן וָוס אִיז מַקְרִיב דֶעם אָשָׁם לוֹ צוּ אִים יִהְיֶה זָאל עֶס זַיין [עיין רש״י]: (ח) וְהַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן וָוס אִיז מַקְרִיב דִי עוֹלָה פוּן אַמֶענְטְשׁ עוֹר הָעוֹלָה דִי פֶעל פוּן דֶר עוֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב וָוס עֶר הָט מַקְרִיב גְוֶוען לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה זָאל דָס זַיין צוּם כֹּהֵן עֶר הָט דְרִינֶען אַחֵלֶק [עיין רש״י]: (ט) וְכָל מִנְחָה אוּנ אַזֶעלְכֵי מִנְחָה אֲשֶׁר וָוס עֶס וֶוערְט גִיבַּאקֶן אִין אֵיין אוֹבִין וְכָל אוּנ אַלֶע מִנְחוֹת וָוס אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶן אִין אַטִיפֶע פַאן וְעַל מַחֲבַת אָדֶר זִיא וֶוערְט גְמַאכְט אוֹיף

תִּהְיֶה׃ י וְכָל־מִנְחָה בְלוּלָה־בַשֶּׁמֶן
וַחֲרֵבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ
כְּאָחִיו׃ פ שלישי יא וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה׃
יב אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב

מנחות פס . וזאת תורת זבחים ג קג . אם על תודה קידושין פס זבחים ג מנחות עז עט פ תמורה יח . והקריב מנחות עט פ .

דִילֵיהּ תְּהֵא׃ וְכָל מִנְחָ
דְפִילָא בִמְשַׁח וּדְלָא פִי
לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תְּהֵי גְּבַ
כְּאָחוּהִי׃ יא וְדָא אוֹרַיְ
דְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִי יְקָ
קֳדָם יְיָ׃ יב אִם עַ
תּוֹדְתָא יְקָרְבִנֵּהּ וִיקָ

תו"א וכל מנחה קידושין פס מנחות עג . קג . וחריבה פס ג עג . לכל . קידושין פס מנחות עג . איש כאחיו קידוש

רשב"ם

(י) וחרבה. מנחת חוטא ומנחת סוטה: (יב) אם על תודה. שנדר בלשון תודה. ולא הזכיר לשון שלמים. וסתם תודה מביא קרבן על שניצל מצרותיו כמו שאמרו חכמים ארבעה צריכין להודות ורבותינו פירשו שכל החלות ארבעים הם ופירשו שמנן וכמה וכמה עשרונים:

בעל הטורים

וזאת : (י) לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו. וסמיך ליה וזאת ת לומר שבשנים שעוסקי' בתורה נעשו כאחים ואף אם מקנטרין זה את כדדרשי' את והב בסופה:

בית יהודא

מַאקִי צוּ אַלֵי כֹּהֲנִים (תַּלְמוּד לוֹמַר לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב) זָאגְט דֶר פָּסוּק דִי מִנְחָה גִיהֶער צוּא דֶעם כֹּהֵן וָוס הָט אִיר מַקְרִיב גִיוֶועןן, פְּרֶעגְט רש"י (הָא כֵּיצַד) וִוי אַזוֹ דַארְף זַיין, עֶנְפֶּרְט רש"י (לְבֵית אַב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמַּקְרִיבִין אוֹתָהּ) אַלֶע כֹּהֲנִים זֶענֶען גִיוֶוען גִיטֵיילְט אִין פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג טֵייל וָדָם רוּפְט מֶען פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג מִשְׁמָרוֹת) יֶעדֶר מִשְׁמָר הָט גִיהַאט זַיין בֶּעשְׁטִימְטֶע וָואךְ וָואס עֶר אִיז גִיקוּמֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, יֶעדֶר מִשְׁמָר אִיז גִיוֶוען גִיטֵיילְט זִיבֶּען טֵייל וָדָם רוּפְט מֶען זִיבֶּען בָּתֵּי אָבוֹת) יֶעדֶר בֵּית אַב הָאט גִיהַאט זַיין בֶּעשְׁטִימְטֶען טָאג אִין וָואךְ צוּ מַקְרִיב זַ
דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן דֶעם טָאג וּלְמָשָׁל אִין אַמִשְׁמָר זֶענִין גִיוֶוען זִיבֶּעצִיג כֹּהֲנִים, הָאבִּין זֵיי צוּטֵיילְט, זוּנְטָאג הָאבֶּן מַקְ
גִיוֶוען קָרְבָּנוֹת צֶעהֶן כֹּהֲנִים, מָאנְטָאג הָאבֶּן מַקְרִיב גִיוֶוען אַנְדֶערִי צֶעהֶן אוּנ אַזוֹ אַלֵי טָאג אַנְדֶערִי צֶעהֶן, בִּיז עֶנ
וָואךְ, דִי אַנְדֶערִי וָואךְ אִיז גִיקוּמֶען אֵיין אַנְדֶער מִשְׁמָר אוּנ הָט אוֹיךְ אַזוֹ גִיטָאןן אִיז גִיוֶוען דֶר דִין דִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶ
הָט מַקְרִיב גִיוֶוען זוּנְטָאג הָט נָאר גִיקֶערְט צוּ דִי כֹּהֲנִים פוּן זוּנְטָאג, דִי קָרְבָּנוֹת פוּן מָאנְטָאג הָט גִיקֶערְט צוּ דִי כֹּהֲנִ
פוּן מָאנְטָאג אוּנ אַזוֹ אִיז גִוֶועןן אַלֵי טָאג: (י) וּבְלוּלָה בַשֶּׁמֶןן. גֶעמִישְׁט מִיט בּוֹימְאֵייל (זוּ מִנְחַת נְדָבָה) אַזוֹ וֶוערְט גִמַאנְ
אַמִנְחָה וָואס מֶען בְּרֶענְגְט אַנְדָבָה: וַחֲרֵבָהן. אַטְרוּקֶענֶע מִנְחָה (זוּ מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת) אַזוֹ וֶוערְט גֶעמַאנְ
אַמִנְחָה וָוס מֶען בְּרֶענְגְט פַאר אַזִינְד אוּנ אַמִנְחָה פוּן אַסוֹטָה (שֶׁאֵין בָּהֶן שֶׁמֶן) אִין זֵייא גִיסְט מֶען נִיט אַרֵיין בּוֹימְאֵייל
(יב) וְאִם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ. זָאגְט רש"י (אִם עַל דְּבַר הוֹדָאָה עַל נֵס שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ) אוּב עֶר ווִיל בְּרֶענְגִין אַקָרְבָּן צוּ דַאנְק
הקב"ה פַר אַנֵס וָוס הקב"ה הָאט צוּ אִים גִיטָאן (כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם) דְהַיְינוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָוס זֶעגִין גִיפָארִין אוֹף אַיָם (וְהוֹלְ
מִדְבָּרִיּוֹת) דִיא מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענִין גְגַאנְגִין אִין דֶער מִדְבָּר (וַחֲבוּשֵׁי בֵּית הָאֲסוּרִים) דִי מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענִין גִיוֶוען גִיבּוּנְדְ

רש"י

לכולן ת"ל לכהן המקריב הא כיצד לבית אב של אותו
י שמקריבין אותה: (י) בלולה בשמן. זו מנחת נ נדב
וחרבה. זו מנחת חוטא ומנחת קנאות שאין בהן ש
(יב) אם על תודה יקריבנו. אם על דבר הודאה על
שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי ב

שפתי חכמים

דוקא כשר דקאי לאכילה והם אינם ראויין לאכילה עכשיו לכך מיעטן הכ' אכל עורות כיון דלא קאי לאכילה ה"א אף ע"ג דלא חזיין לעבודה חולקין בעורות קמשמע לן וכו' למעטן מעורות: י הכהנים היו נחלקים לכ"ד משמרות כל משמר לשבת וכל משמר נחלק לששה בתי אבות לששת הימים לכל יום בית אב אחד וביום שבת שמשו כל הששה בתי אבות כיחד: כ פי' זו מנחת סלת של נדבה האמורה בפרשת ויק

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) זבח השלמים. למה נקרא שמם שלמים שמשימים של בין ישראל לאביהם שבשמים וכן כתיב זובח תוד יכבדנני בשני נונין בעולם הזה ובעולם הבא:

פירוש לתורת אלהים

אַפַאן וָוס אִיז נִיט טִיעְף לַכֹּהֵן צוּ דֶעם כֹּהֵן וָוס אִיז זֵיא מַקְרִיב לוֹ תִהְיֶה גִיהֶער זֵיא צוּ אִים [עיין רש"י]: (י) וְכָל מִנְחָה אוּנ אִיטְלִיכֶע מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וָוס אִיז גִמִישְׁט מִיט אֵייל וַחֲרֵבָה אָדֶר אַטְרוּקֶענֶע מִנְחָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן צוּ אַלֶע קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וָוס זֶענֶען דֶעם טָאג מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת תִּהְיֶה זָאל זֵיא זַיין אִישׁ כְּאָחִיו אֵיינֶער גְלַייךְ מִי דֶעם אַנְדֶערֶן: (יא) וְזֹאת תּוֹרַת אוּנ דָם זֶענֶען דִי דִינִי פוּן אַקָרְבָּן שְׁלָמִים וָוס מֶען וֶועט מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט (יב) אִם אוּב עֶר אִיז מַקְרִיב דֶעם קָרְבַּן שְׁלָמִים פַ אֵיין לוֹבּוּנְג וֶועגֶן אַנֵס וָוס אִיז אִים גִשֶׁעהֶן וָוס מֶ

משלי יהודא

(יא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח וגו' אִם עַל תּוֹדָה וגו'. דֶר עִנְיָן פוּן דֶעם קָרְבַּן תּוֹדָה אִיז לְמָשָׁל אַגְבִיר הָט גֶעהַאט אַבֵּן יָחִיד, דֶר בֵּן יָחִיד אִיז אוֹפְגֶעוַואקְסִין מִיט אַלֶע מַעֲלוֹת אוּנ הָט גִקֶענְט גוּט לֶערְנִין, וֶוען עֶר אִיז גְוָוארִין בַּר מִצְוָה הָט עֶר גִיזָאגְט אַשֵׁיינֶע דְרָשָׁה אִין שׁוּהְל, דִי שִׂמְחָה פוּן דִיא פָאטֶר אוּנ מוּטֶר אִיז גִיוֶוען זֵייעֶר גְרוֹס, זֵיי הָאבֶּן גִימַאכְט אַגְרוֹסֶע סְעוּדָה אוּנ הָאבֶּן גִבֶּעטֶן צוּ דִי סְעוּדָה פִיל גֶעסְט, אַלֶע גֶעסְט הָאבֶּן גִגֶעבִּין מַתָּנוֹת דֶעם בַּר מִצְוָה, וֶוער עֶס אִיז גִגַאנְגֶן גֶעבִּין דִי שְׁטוּב אוּנ הָט גִהֶערְט פוּן דִי שִׂמְחָה, הָט יֶעדֶער זִיךְ גִיוִונְשִׁין הַלְוַאי וָואלְט מַיין זוּהְן אַזוֹ גִוֶוען אוּנ אִיךְ זָאל אוֹיךְ זוֹכֶה זַיין צוּ אַזוֹ אַשִׂמְחָה, וֶוען דִי גֶעסְ

מצות השם

(קמא) [וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים]. דָאס אִיז דִיא מִצְוָ אַז מֶען זָאל בְּרֶענְגֶען אֵיין [קָרְבַּן שְׁלָמִים] אוּ עֶס אִיז פַאר הַאנְדִין פִיר עֶרְלֵייא שְׁלָמִים אֵיינְס דִיא צְוֵוי שֶׁעפְּלִיךְ וָואס מֶען הָאט גִיבְּרֶענְגְט אוֹם שָׁבוּעוֹת זֶענִין גִיוֶו שְׁלָמִים אוּנ ווִידֶער [שַׁלְמֵי שִׂמְחָה] אוּנ [שַׁלְמֵי חֲגִיגָה] אוּ ווִידֶער דָאס וָואס וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט [בְּנֶדֶר וּנְדָבָה] דָאס הֵייס וָואס אֵיינֶער אִיז מְנַדֵּר אָדֶער עֶר שֶׁענְקְט אֵיין נְדָבָה אוּנ דָא אִיז נוֹהֵג וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנִין:

ז' ו

אונקלוס

נכסת תודתא גריצן
סירן דפילן במשח
ספוגין פטירין
משיחין במשח וסלתא
יכא גריצן דפילן
משח: יג על גריצן דלחם
מיע יקרב קרבנה על

א מלות בס עז עת. וסלת זבחים נא.
על חלות בס כו מנחות עה עו עת.
על זבח בס יט כו עז עת.

על־זבח התודה חלות מצות
בלולת בשמן ורקיקי מצות
משחים בשמן וסלת מרבכת חלת
בלולת בשמן: יג על־חלת לחם
חמץ יקריב קרבנו על־זבח תודת

רש"י

ורים והולה שנתרפא שהם לריכין להודות שכתוב בהן ליס קז) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי ה אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו. שלמי תודה הן ונות לחם האמור בענין ואינן נאכלין אלא ליום ולילה כמו ורש כאן: והקריב על זבח התודה. ד' מיני לחם ת ורקיקין ורבוכה ג' מיני מלה וכתיב על חלת לחם חמץ וכל מין ומין י' חלות כך מפורש במנחות [דף כז] ורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות מ כ' ון: מרבכת. לחם חלוט ברותחין נ כל לרכו: יקריב קרבנו על זבח. [שם דף עו ת"כ] ם מגיד שאין

בית יהודא

אין אתפיסה נאסטראג (והולה שנתרפא) אקראנקער וואס איז געזונד גיווארן (שהם צריכין להודות) זיי דארפן דאנקען צוא הקב"ה אויף זייער הילף וואס זייא זענין געהאלפין גיווארין (שכתוב בהן) ביי זיי איז גשריבן אין תהלים (יודו לה' חסדו), זיי דארפן לויבין צו הקב"ה פר זיין חסד וואס ער האט מיט זיי געטאהן (נפלאותיו לבני אדם) זיינע וואונדר דארפן זיי דר ציילן צו מענטשין (ויזבחו זבחי תודה) זיי דארפן שעכטין קרבנות צו הקב"ה פר דעם דאנק נוואורום אז דער מענטש עסט אסעודה מיט פלייש ווערט ער פריילך, צוא לויבין הקב"ה) (אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו) אוב ער האט גיטאן אנדר צו ברייגנען אקרבן שלמים אויף איינע פון דיא זאכין (שלמי תודה הן) זייא ווערין גערופן שלמי תודה (וטעונות לחם האמור בענין) אונ צוא דיא שלמים דארף מען ברענגין פערציג חלות וויא עס שטייט אין דיא פרשה (ואינן נאכלין אלא ליום ולילה) די תודה ווערט נאר גיגעסין דעם גאנצען טאג וואס מען האט זיא גישאכטין אונ די נאכט נאך דעם טאג ביז אין דער פריה (כמו שמפורש כאן) ווי עס שטייט אין די פרשה: (והקריב על זבח התודה) . צוא דעם קרבן תודה האט מען מקריב גיוועזן (ארבעה מיני לחם) פיר ם ברויט (חלות, רקיקין ורבוכה) (ג' מיני מצה) די דריי מינים זענין געבאקט גיווארען מצה (וכתיב על חלת לחם חמץ) עם שטייט אין פסוק אויף די חלות זאל מען נאך מאכען חלות פון חמץ (וכל מין ומין עשר חלות) יעדר מין איז גיוועזן ן חלות (כך מפורש במנחות) אזו שטייט אין דיא מסכת מנחות (ושיעורן ה' סאין ירושלמיות שהן ששה מדבריות כ' ון) צו די פערציג חלות האט מען גידארפט מעהל פינף סאה (אזו אמאס) אויף די מאס פון ירושלים אונ אויף דיא פון דר מדבר איז גיוועזן זעקס סאה נווייל די מאס פון דער מדבר איז גיוועזן קלענר) דאס איז צוואנציג צעהנטיל אאיפה (אזו אמאס): (ומרבכת). זאגט רש"י (לחם חלוט ברותחין כל צרכו) די מעהל איז גיוועזן בעגאסין מיט הייסע ר ווי פיל עס איז גענוג וואסר צו די מעהל: (יג) ויקריב קרבנו על זבח) . זאגט רש"י (מגיד) דער פסוק זאגט אונז

שפתי חכמים

שאר מינים ככר חשב כדכתיב וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל במרחשת ועל מחבת וגו' וא"כ נשאר וכל מנחה בלולה בשמן ות על מנחת סלת: ל נאמר כאן תרומה לה' ונאמר בתרומת מעשר ה לה' מה להלן א' מעשר' אף כאן אחד מעשרה ולמדנו מכל מין ומין עשר' חלות שאם היו פחות מעשרה או יותר על עשרה א"א שיהא י' מכל מין אלא חתיכה מן החלה אחת או חצי החלה והתורה ה אחד מכל קרבן שפירושו אחד שלם מכל מין שלא יטול פחות: דכתיב כאן לחם חמץ וכתיב גבי לחמי עצרת לחם תנופה שתים שני ניס וא"כ גמרינן לחם לחם מה לחם האמור גבי עצרת התם כל לחם ולחם היה עשרון אחד וכאן היה י' ככרות של חמץ דכל מין היה עשר עשרונים וא"כ שיעור הלחם היה י' עשרונים וכל שאר ג' מיני' בכללן לא היו כי אם עשר עשרונים ומנלן דלמא כל מין היה עשר עשרונים. דא"כ היה לו לכתוב ולחם חמץ וגו'. מאי כ"מ דכתיב על חלות לחם וגו' הרי כבר אמור לעיל הג' מיני חלות אלא לומר לך שיהיו החלות דומות ללחם כלו' כל החלות לא יהיו אלא י' עשרונים כמו לחם בלבד: נ היינו ר"ל שחלוטה ברותחים ואין אופים אותה אח"כ בתנור אלא צריכים אנו לאפותה אחר חליטתה כמו במנח' שכ' בה בהדי' תופיני וילפינן מורבכת מורבכת לג"ש: ם דאם לא כן יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו ל"ל הא לעיל מיניה כתי' והקריב

פירוש לתורת אלהים

ארף לויבן אונ דאנקען השי"ת דרוף דהיינו ווען ר איז דעם ים אדער דיא מדבר בשלום איבער כן אדער מען האט אים פון דר תפיסה ארוס גלאזט עד איז קראנק גוועזן אונ איז גיזונד גווארן אז האט אויף איינס פון דיא פיר זאכען מנדר גוועזן בן שלמים ווערט דס גרופן אקרבן תודה והקריב ער מקריב זיין ביי דעם קרבן תודה פיר מיני ת אונ איטליכם מין זאל זיין צעהן חלות ער זאל ברענגן חלות מצות קוכן מצות פון ניט גיזייערט טייג בלולות גימישט מיט אייל דס איז איין מין ורקיקי מצות אונ דינע מצות וואס זענען גישמירט מיט אייל דס איז דר אנדערער מין וסלת מרבכת אונ פון גיזאטענע ווייצן מעל חלות בלולות בשמן גמישט מיט אייל דס איז דר דריטער מין: (יג) על חלות לחם חמץ מיט צעהן חלות פון חמיצדיק ברוט דס איז דר פערדר מין יקריב קרבנו זאל ער מקריב זיין זיין קרבן על זבח תודת שלמיו

משלי יהודא

אוועק גגאנגין האבין גובענטשט איינר דעם אנדערין זאלין זוכה זיין צו אזעלכע שמחות ביי קינדער בייא קלאך. אין די זעלביגע שטאט איז גיוועזן נאך אגביר ם אוך גהאט אבן יחיד, דר בן יחיד איז גוועזן אגרוסר הולטיי אישארלאטאן ער האט אמאל גיטאהן אזו אזינד וואס מען האט אים גינומן אין טורמע אונ מען האט גיפסקית מען זאל אים שיסען, דר פאטר האט גגעבין פיל געלד אונ מען האט גיפונן אזכות פון זיינעטוועגין אונ מען האט אים פרייא

שְׁלָמָיו׃ יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־
קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק
אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה׃ טו וּבְשַׂר
זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ

אונקלוס

נִכְסַת תּוֹדַת קוּדְשׁוֹהִי
יד וִיקָרֵב מִנֵּהּ חַד מִכָּ
קוּרְבַּן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם
לְכַהֲנָא דְּיִזְרוֹק יָת דַּ
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּילֵהּ יְהֵ
טו וּבְסַר נִכְסַת תּוֹדַ
קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹם קָרְבָּנֵ

תו"א והקריב פסחים לז מנחות עז עח. הזורק את זבחים ד קכ. ובשר זבח שם ד ז לו לה.

בית יהודא

(שאין הלחם קדוש קדושת הגוף) די חלות פון די תודה האבן ניט אריכטיגע הייליגקייט (ליפסל ביוצא) אוב זיי זענען ארוס גגאנגען פון ירושלים זאלן זיי ווערין פסול (וטבול יום) אוב אטמא הט זיך טובל גיוועזן פארין נאכט אונ דיא זונן איז נאך ניט אונטער גגאנגן זאל ער ניט מעגן עסין פון די חלות (ומלצאת להולין בפדיון) אונ אז מען הט די חלות אויסגלייזט אויף געלט, זאלין דיא חלות ניט ארוס גיין פון זייער הייליגקייט, די דינים זענין ניט ביי די חלות (עד שישחט הזבח) ביז מען שעכט דעם קרבן, איידער מען שעכט דעם קרבן, מעג מען דיא חלות אויס טאהשין אויף געלט, זענין דיא חלות ניט הייליג, אונ אטבול יום מעג זייא עסין נאך די טבילה אפילו די זונן איז נאך ניט אונטערגגאנגין, אונ אוב מען הט זיי ארוס געטראגין פון ירושלים זענען זיי ניט פסול גווארען, אבער אז מען הט געשאכטין דעם קרבן תודה אונ די חלות זענין ארוס גטראגן גווארן פון ירושלים זענין זיי גווארין פסול, אוב אטמא הט זיך טובל גוועזן אונ דיא זונן איז נאך ניט אונטערגגאנגען טאר ער ניט עסין די חלות, אונ אוב מען הט דיא חלות אום גטאהשט (גטביטשט) אויף געלד גייען זייא ניט ארוס פון זייער הייליגקייט (יד) ואחד מכל קרבן. זאגט רש"י (לחם אחד מכל מין ומין יטול תרומה לכהן העובד עבודתו) פון יעדער מין חלה זאל נעמין איין חלה אונ זאל די פיר חלות געבען צוא דעם כהן וואס הט געארבעט ביי דיא תודה (והשאר נאכל לבעלים) די איבעריגע חלות עסט דער בעל הבית פון דיא תודה (ובשרה לבעלים) די פלייש פון די תודה עסט אויך דער מענטש וואס הט גיברענגט די תודה (חוץ מחזה ושוק שבה) נאר דיא ברוסט אונ די רעכטע פאלקע פון די תודה דאס דארף מען געבן דעם כהן (כמו שמפורש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים) אזוי ווי עס שטייט ווייטער ביי שלמים אז מען דארף געמין דעם חזה ושוק פון דיא שלמים אונ געבין דעם כהן, אזוי דארף מען טאן ביא תודה (והתודה קרויה שלמים) ווארום א תודה הייסט אויך שלמים: (טו) ובשר זבח תודת שלמיו. זאגט רש"י (יש כאן רבויין הרבה) דא איז איבריגע ווערטער, קען שטיין ובשר התודה (לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד שיהיו נאכלין ליום ולילה) נאר דער פסוק לערונט אויף די אלע קרבנות אחטאת אונ אאשם אונ דער איל וואס אנזיר ברענגט אונ דעם קרבן חגיגה וואס מען שעכט ערב פסח צו עסין צוזאמען מיט דעם קרבן פסח, זיי ווערן גגעסן דעם טאג וואס מען שעכט זיי אונ די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה: וביום קרבנו יאכל. אין דעם טאג וואס מען הט געשאכטין דעם קרבן עסט מען אים, זאגט רש

רש"י

הלחם קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא וטבול יום ומלצאת להו
בפדיון עד שישחט הזבח: (יד) אחד מכל קרבן. לחם אח
מכל מין ומין יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והש
נאכל לבעלים ובשרה לבעלים חוץ מחזה ושוק שבה כמו שמפו
למטה תנופת חזה ושוק בשלמים והתודה קרויה שלמים
(טו) ובשר זבח תודת שלמיו. [זבחים לו. ת"כ] יש כ
רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י
שיהיו נאכלין ליום ולילה: ביום קרבנו יאכל. וכו

שפתי חכמים

על זבח התודה חלות מצות וגו' אלא שמע מינה היינו אלא לדרשה שאין הלחם קדוש וכו' ויהי' הלו' לחם חמץ נדרש לפניו ולאחריו לפניו חלות מצות בלולות בשמן וגו'. וסלת מורבכת בלולות בשמן על חלות לחם וגו'. ולאחריו על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו: ע דק"ל והלא לא היה אלא קרבן אחד שלמי תודה. ל"פ לחם אחד וכו' דכל מין ומין נקרא קרבן: פ ואף על גב שרש"י פירש בפרשת ראה גבי ולא ילין מן הבשר בחגיגת י"ד הכ' מדבר ולימד עליה שנאכלת

לשני ימים ולילה א' י"ל שרש"י ז"ל פי' הכא אליבא דבן תימא דא
דחגיגה הבא עם הפסח נאכל' ליום ולילה כמו הפסח והא דקא
לשני ימים וכו' הוא אליבא דרבנן דפליגי עליה דבן תימא וס"ל ד
דשלמים הבאי' מחמת הפסח אינן נאכלים אלא ליום ולילה היינו א
שלמים שבאים ממותר הפסח כגון שהפרים מעות לפסחו וקנה ב
פסחו ונותרו מן המעות שמאותן מעות יביא שלמים וכיון דמכח פ
קאתו דינן כפסח לאכול ליום ולילי ואין לתמוה היאך פירש כאן אלי

פירוש לתורת אלהים

אויף דעם שעכטונג פון שלמים וום ער ברענגט פר אקרבן תודה: (יד) והקריב אונ ער זאל גינעהמן ממנו פון אים אחד איינם מכל קרבן פון איטליכן קרבן פון איטליכן מין פון די חלות זאל ער אראפ נעמן איין חלה עס זאל זיין תרומה איין אפ שיידונג צו גאט לכהן צו דעם כהן הזורק וום ער שפרענגט דם בלוט

פון די שלמים לו יהיה צו אים זאל דאס זיין צו די כהנים וום מעגין דעם טאג מקריב זיין קרבנות א דם איבריגע ברויט מיט דעם פלייש פון דעם קרב זאלן עסין די בעלים פון דעם קרבן נאר די חזה וש איז צו די כהנים: (טו) ובשר אונ דם פלייש פון זיינ שלמים ביום זאל גיגעסן ווערן צו די בעלים נאר א

משלי יהודא

גמאכט פון משפט, דר פאטר הט אויך גמאכט אגרויסי סעודה אונ האט גיבעטין פיל געסט, דיא סעודה אליין הט קיין פרייליכקייט גיהאט, דיא געסט האבין ניט גגעבין מתנות צום בן יחיד, מען איז אוועק גגאנגן פון די סעודה האבין די געסט ניט גיבענטשט איינער דעם אנדערין, מען האט גזאגט אגוטע נאכט אונ מען איז גגאנגן אהיים, ווייל עס

הט קיינר גוואלט האבן אזוי אזוהן אונ ס'הט קיינער גוואל מאכין אזוי אשמחה, יענע שמחה איז גוועזן פר דעם גב אכבוד אונ פאר דעם אנדערין גביר איז גוועזן זיין שמח אשאנדע, דאס זעלביגע זענין דיא צווייערליא קרבנות איינער ברענגט אקרבן אחטאת, אאשם, אפילו אעולה דאס איז קיין שמחה בייא הקב"ה, אונ קיין שמח

יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר׃
טז וְאִם־נֶדֶר | אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ
בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל
וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל׃

כל לָא יַצְנַע מִנֵּהּ
צַפְרָא׃ טז וְאִם נִדְרָא
נְדַבְתָּא נִכְסַת
נֵהּ בְּיוֹמָא דִי יְקָרֵב
נִכְסַתֵּהּ יִתְאֲכֵל
מָא דְבַתְרוֹהִי
שְׁתָּאַר מִנֵּהּ יִתְאֲכֵל׃

תו"א יניח שם נו . ואם נדר או פסחים. פא ר"ה ה . ביום הקריבו זבחים נו . והנותר פסחים ג זבחים כח עב .

רשב"ם

ם נדר או נדבה . שאמר הרי עלי שלמים שזהו לשון נדר ותשלומים כמו שפירשתי למעלה . כלומר שאינו תודה אלא נדר : ביום הקריבו . ביום שהקריב

רש"י

צ זמן לחמה : לא יניח ממנו עד בוקר. אבל אוכל
ל הלילה אם כן למה אמרו ק עד חצות כדי להרחיק
מן העבירה (ריש ברכות) : (טז) ואם נדר או נדבה.
הביאה על הודאה של נס ר אינה טעונה לחם ונאכלת
ויס כמו שמפורש בענין : וממחרת והנותר ממנו.
ון ש יאכל. (ס"א והנותר ממנו יאכל) וי"ו זו יתירה
ים כמוה הרבה במקרא כגון ואלה בני צבעון ואיה וענה

בית יהודא

(וְכִזְמַן בְּשָׂרוֹ זְמַן לַחְמוֹ) ווי לאַנג מֶען מֶעג עֶסִין דִיא פְלֵייש פוּן דִי תּוֹדָה מֶעג מֶען עֶסִין דִי בְּרוֹט פוּן דִי תּוֹדָה : וְלֹא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בּוֹקֶר) . עֶר זָאל נִיט לָאזִין פוּן דִי תּוֹדָה בִּיז אִין דֶר פְרִיה (אֲבָל אוֹכֵל הוּא כָּל הַלַּיְלָה) אָבֶּער עֶר מֶעג עֶסִין פוּן דִיא תּוֹדָה אַגַאנְצֶע נַאכְט (אִם כֵּן) אוֹב עֶס אִיז אַזוֹ אַז מֶען מֶעג עֶסִין פוּן דִי תּוֹדָה אַגַאנְצֶע נַאכְט (לָמָּה אָמְרוּ עַד חֲצוֹת) פַר ווָס הָאבֶּן דִי חֲכָמִים גִיזָאגְט מֶען זָאל נָאר עֶסִין בִּיז הַאלְבֶּע נַאכְט , זָאגְט רש"י דָס אִיז גִיזָאגְט גְוָוארִין (כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵירָה) מֶען זָאל דֶר ווַייטֶערִין דֶעם מֶענְטְשׁ פוּן אַעֲבֵירָה , אַז מֶען וֶועט זָאגִין ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא תּוֹרָה מֶעג עֶסִין אַגַאנְצֶע נַאכְט בִּיז טָאג קֶען פוּן דֶעם זַיין צְווֵייעֶרְלֵייא עֲבֵירוֹת , אַמָאהְל וֶועט דֶר מֶענְטְשׁ פוּן דֶעם זַיין אָפְּגֶעמַאטֶרְט פוּן זַיין אַרְבֶּעט וֶועט עֶר זָאגִין אִיךְ הָאבּ דָאךְ צַייט צוּא עֶסִין דִי פְלֵייש אַגַאנְצֶע נַאכְט , אִיךְ מִיךְ אַבִּיסֶעל לֵייגִן שְׁלָאפֶען אוּנ וֶועל שְׁפֶּעטֶער אוֹפְשְׁטֵיין אוּנ וֶועל עֶסִין דִי פְלֵייש , עֶס קֶען אָבֶּר זַיין עֶר זָאל שְׁלָאפֶן אַגַאנְצֶע נַאכְט בִּיז טָאג אוּנ דִי פְלֵייש פוּן קָרְבָּן וֶועט וֶוערֶן פָּסוּל , אָדֶער עֶר וֶועט אֲפִילוּ אוֹפְשְׁטֵיין פַארְטָאג עֶסִין דִיא , טָאמֶער וֶועט עֶר נִיט גוּט אַכְטוּנְג גֶעבִּין וֶוען דֶער מָאל גִינְשְׁטֶערִין אִיז אוֹפְגֶעגַאנְגִין וֶועט עֶר עֶסִין פְלֵייש ווָס פָּסוּל גִיוָוארֶן , אָבֶּער אַז דִיא רַבָּנָן הָאבֶּן גִיזַאגְט מֶען טָאר נִיט עֶסִין דִי פְלֵייש פוּן קָרְבָּן נָאךְ הַאלְבֶּע נַאכְט , וֶועט אִיךְ נִיט לֵייגֶן שְׁלָאפֶן בִּיז מֶען וֶועט אוֹיפֶעסִין דִי גַאנְצֶע פְלֵייש פוּן קָרְבָּן פַר הַאלְבֶּע נַאכְט , אוּנ טָאמֶער וֶועט עֶר פַארְשְׁפֶּעטִיגֶן בִּיז נָאךְ הַאלְבֶּע נַאכְט וֶועט דָאךְ נִיט זַיין אַעֲבֵירָה פוּן דִי תּוֹרָה : (טז) וְאִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה) . זָאגְט (שֶׁלֹּא הֱבִיאָהּ עַל הוֹדָאָה שֶׁל נֵס) עֶר הָאט נִיט גִיבְּרֶענְגְט דֶעם קָרְבָּן וֶועגִין אַדַאנְק צוּא הקב"ה אוֹף אֵיינֶע פִיר נִסִּים , עֶר הָט גִבְּרֶענְגְט דִי שְׁלָמִים ווַייל עֶר הָט גִטָאן אַנֶדֶר אָדֶער אַנְדָבָה עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן שְׁלָמִים טְעוּנָה לֶחֶם) צוּא דִיא שְׁלָמִים דַארְף מֶען גִיט בְּרֶענְגֶען חַלּוֹת (וְנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים) אוּנ דִיא שְׁלָמִים מֶעג מֶען עֶסִין טֶעג אוּנ אֵיין נַאכְט (כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּעִנְיָן) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין דִי פָּרָשָׁה : וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל) . דֶער פָּסוּק זָאגְט זָאל עֶסִין פוּן דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים דֶעם טָאג ווָאס מֶען וֶועט אִים שֶׁעכְטִין , אוּנ אוֹב מֶען וֶועט דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג קֶענֶען אוֹיפֶעסִין דִי גַאנְצֶע פְלֵייש מֶעג מֶען עֶסִין דִיא פְלֵייש מָארְגִין דֶעם אַנְדֶערִין טָאג , דָאס זָאגְט רש"י "וְהַנּוֹתָר בָּרִאשׁוֹן יֵאָכֵל בַּשֵּׁנִי" דִיא פְלֵייש ווָס וֶועט בְּלַייבִּין פוּן דִי שְׁלָמִים דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג זָאל מֶען עֶסִין דֶעם אַנְדֶערִין , זָאגְט רש"י (וָי"ו זוֹ יְתֵירָה הִיא) דֶער וָא"ו פוּן וְהַנּוֹתָר אִיז אִיבֶּערִיג (וְיֵשׁ כָּמוֹהָ הַרְבֵּה בַּמִּקְרָא) אִין פָּסוּק אִיז דָא פִיל

שפתי חכמים

תימה ולקמן אליבא דרבנן שכן דרכו של רש"י בכמה מקומות
מו לפי' החומש : צ מדכתיב קרבנו ולא כתיב ביומו יאכל אלא
לך שיהיו הו ל"ת כמו הקרבן עצמו לענין אכילתן דהחלות כמו כן
קרבן דכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן : ק ר"ל למה אמרו
שיאכל אותו עד חצות ולא יותר וכו' : ר פי' כא דכתיב ואם
נדבה לאו למימרא דלעיל לא מיירי בנדבות דהרי לעיל מניה
ג"כ בנדבה. ל"פ רש"י שלא הביאה על הודאה כו' אבל עד השתא

איירי דהביא על הודאה של נס : ש יאכל ביום שני שלא תפרש יאכל ביום א' וממחרת ג"כ יאכל והנותר ממנו פי' ביום שני יאכל ביום ג' אלא כך פי' וממחרת והנותר ממנו בראשון יאכל פי' מה שנותר ביום ראשון יאכל ביום שני ולפי זה יהיה הוא"ו מוהנותר יתירא והוכחתו מדכתיב בסמוך ואם האכל יאכל וגו' ביום השלישי וגו' והא דלא פי' רש"י וא"ו והנותר כמו וא"ו ומסמנה דפי' ומאיזה מקום יהיה הקומץ ממקום שנתרבה שמנה אף כאן פירושו ומתי הותר לאכול לממרת

פירוש לתורת אלהים

טָאג ווָס מֶען הָט דֶעם קָרְבָּן מַקְרִיב גִיוֶועןְ לֹא
מֶען זָאל פוּן דִי פְלֵייש נִיט לָאזֶן בִּיז מָארְגֶן פְרִי :
וְאִם נֶדֶר אוּב דִי שְׁלָמִים אִיז אַנֶדֶר אָדֶר אַנְדָבָה

נִיט אַתּוֹדָה וֶועגֶן אַנֵס אִיז דֶער דִין בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג ווָס מֶען הָט מַקְרִיב גִוֶועֶן דֶעם קָרְבָּן זָאלֶן דִי בַּעֲלִים עֶסִין דָס פְלֵייש וְהַנּוֹתָר אוּנ דָס ווָס וֶועט בְּלַייבֶּן פוּן

מצות השם

(קמג) וְלֹא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בּוֹקֶר) . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז פוּן קָדָשִׁים טָאר מֶען נִיט אִיבֶּער לָאזִין אִין דֶער פְרִיא אוּנ אַז מֶען הָאט אִיבֶּער גִילָאזְט מוּז מֶען פַר בְּרֶענִין אוֹךְ אִיז אִין דֶער מִצְוָה דִיא מִצְוָה פוּן פִּגּוּל הֵייסְט אַז מֶען הָאט נַאר אִין זִין אַז מֶען וֶועט דָאס נָאךְ דֶער צַייט ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער תּוֹרָה הֵייסְט תּוֹרָה הֵייסְט עֶסִין דֶעם קָרְבָּן אֵיין טָאג אוּנ עֶר הָט אִין זִין עֶר זָאל דָאס עֶסִין נָאךְ דֶר צַייט מוּז מֶען דָס פַאר בְּרֶענִין זכה
דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת) :

משלי יהודא

בַּיי דֶעם בַּעַל הַבַּיִת , עֶס ווָאלְט בֶּעסֶער גִיוֶועןְ עֶר ווָאלְט נִיט גִזִינְדִיגְט אוּנ ווָאלְט נִיט גִבְּרֶענְגְט אַקָרְבָּן , דְרִיבֶּר זָאגְט הקב"ה זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי , דֶר מֶענְטְשׁ ווָס שֶׁעכְט אַקָרְבָּן תּוֹדָה , עֶר דַאנְקְט מִיר פַר דִי טוֹבוֹת ווָאס אִיךְ הָאבּ אִים גִיטָאהְן . דֶער מֶענְטְשׁ גִיט מִיר כָּבוֹד :

יז וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: יח וְאִם הֵאָכֹל
יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ
לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֺנָהּ תִּשָּׂא:

יז וּדְאִשְׁתְּאַר מִבְּ
נִכְסַת בְּיוֹמָא תְלִי
בְּנוּרָא יִתּוֹקַד: יח
אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל מִ
נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי בְּ
תְלִיתָאָה לָא יְהֵא לְ
דִמְקָרֵב יָתֵהּ לָא יִתְ
לֵהּ מְרַחָק יְהֵא
דְתֵיכוּל מִנֵּהּ חוֹ

תו"א ואם האכל שם יג כו כח כט
יז חולין פא. לא ירצה זבחים
המקריב ר"ה ו זבחים יג. לא יחשב
יומא ז נדרים לו זבחים כג כט מנחות נה. פגול יהיה זבחים כח. והנפש מנחות יג תמורה יג כריתות ה.

רשב"ם

הוא כבר את זבחו יאכל לאחר הקרבה: (יח) ואם האכל יאכל. חכמים עקרוהו מפשוטו. ופרשוהו במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי באחד מד

ביתּ יהודא

זֵאוֹין אִיבֶּערִיגֶע (כְּגוֹן וְאֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה) דַארְף שְׁטֵיין אַיָה (תַּת וְקֹדֶשׁ וְצָבָא מַרְמָס) דַארְף שְׁטֵיין קֹדֶשׁ: (יח) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל וגו'). זָאגְט רַשִׁ"י (בִּמְחַשֵּׁב בִּשְׁחִיטָה לְאָכְלוֹ בַּשְּׁלִישִׁי הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט וֶוען עֶר הָט גְשָׁאכְטִין דִיא שְׁלָמִים הָט עֶר גִיטְרַאכְט עֶר זָאל עֶסִין פוּן דִי פְלֵייש אוֹיף דֶעם דְרִיטֶען טָאג, וֶוערְט דֶער קָרְבָּן בַּאלְד פָּסוּל (יָכוֹל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בַּשְּׁלִישִׁי יִפָּסֵל לְמַפְרֵעַ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוֹב עֶר הָט בַּיי דֶעם שֶׁעכְטִין גִיטְרַאכְט עֶר זָאל עֶסִין וִויא דֶער דִין, נָאר עֶר הָט גִיגֶעסִין דֶעם דְרִיטֶן טָאג פוּן דִי פְלֵייש זָא דֶער קָרְבָּן פָּסוּל צוּרִיק, אֲפִילוּ עֶר אִיז גִיוֶוען כָּשֵׁר זָאל עֶר אִיצְט פָּסוּל וֶוערֶען (תַּלְמוּד לוֹמַר הַמַּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב) דֶער פָּסוּק דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז מַקְרִיב דֶעם קָרְבָּן זָאל נִיט טְרַאכְטִין אַשְׁלֶעכְטֶע טְרַאכְטוּנְג אוֹיף דֶעם קָרְבָּן (בִּשְׁעַת [...] הוּא נִפְסַל) אַז מֶען טְרַאכְט אַשְׁלֶעכְטֶע טְרַאכְטוּנְג וֶוען מֶען אִיז מַקְרִיב דֶעם קָרְבָּן וֶוערְט דֶער קָרְבָּן פָּסוּל (וְאֵינ[...] בַּשְּׁלִישִׁי) אָבֶּער אַז דֶער טְרַאכְטוּנְג וָוס מֶען הָט גֶעטְרַאכְט וֶוען מֶען הָט מַקְרִיב גִיוֶען דֶעם קָרְבָּן אִיז גִיוֶוען כָּשֵׁר, נָא[...] הָאט גְגֶעסִין דִי פְלֵייש דֶעם דְרִיטֶען טָאג וֶוערְט נִיט דֶער קָרְבָּן פָּסוּל (וְכֵן פֵּירוּשׁוֹ) אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק (בִּשְׁעַת הַ[...] לֹא תַעֲלֶה זֹאת בְּמַחֲשָׁבָה) וֶוען מֶען אִיז מַקְרִיב דֶעם קָרְבָּן זָאל נִיט אַרוֹיפְגֵיין אִין דַיין טְרַאכְטוּנְג צוּ עֶסִין דֶעם קָרְבָּן [...] וִוי דִי צַייט (וְאִם חָשַׁב) אוּנ אוֹב עֶר הָט גִטְרַאכְט וֶוען עֶר הָט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם קָרְבָּן עֶר זָאל עֶסִן לֶענְגֶער וִוי דִי צַייט (פִּגּוּ[...]) וֶועט דֶר קָרְבָּן זַיין פָּסוּל: וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ) אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט עֶסִין פוּן דֶעם קָרְבָּן וָוֹס מֶען הָאט גְטְרַאכְ[...] מֶען הָט אִים מַקְרִיב גִיוֶוען מֶען זָאל עֶסִין לֶיינְגֶער וִוי דִיא צַייט) אֲפִילוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן) אֲפִילוּ אִין דִי צַייט (עֲוֺנָהּ תִּשָּׂא:)

רש"י

(כראשית לו) תת וקדש ולבא מרמס (דניאל ח): (יח) האכל יאכל וגו'. (ת"כ) במחשב בשחיט' לאכלו [...] הכתוב מדבר ה יכול אם אכל ממנו בשלישי יפסל [...] א ת"ל המקריב אותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא [...] ואינו נפסל בשלישי וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעל[...] במחשב' ב ואם חשב פגול ג יהי': והנפש האוכלת [...]

שפתי חכמים

כשנותר מיום ראשון אבל לכתחלה מותו ביום ראשון לבדו כמו שרולה הרא"ם לפרש מבום דא"כ הי' לו לכתוב יאכל והנותר ממנו ממחרת דלא נטעה לפרש והנותר מיום שני דעליה קאי משנפרש דקאי על יום א' אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל אין מקום לטעות והכא בלא וא"ו אין מקום לטעות מ"ה פי' וא"ו זו יתירה ודו"ק וכזה יתורץ תמיהת הרא"ם שתמה על רש"י שלא פירש וא"ו זו כוא"ו ומשמנ': ת פירוש אם חשב עליו בשעה שהכהן זורק את דמו מחשבת פסול דהיינו לאוכלו ביום ג' שהוא חוץ לזמנו אז הוא פסול אבל לאחר הקרבתו שנעשה כל עבודתו בכשרות אין שום מחשבה ולא שום פסול פוסל בו: א ואין לתמוה כיון שהקרבן נעשה בהכשרו א"כ איך אחר כך באכילתו יפסל כבר תירצו בת"כ אם מצינו כזב וכזבה ושומרת יום כנגד יום שהיו בחזקת טהרה וכשראו סתרו היום מחזקת טהרה אף זה כן: ב פירוש להכי קרא בלשון לא יחשב לומר לך דבמחשבה הוא נפסל וה"ק [...] אותו דהיינו בשעת הקרבת הזבח לא יחשב לו פי' לא תעלה המחשבה של האכל יאכל ביום הג' האמור למעלה: ג פירוש א[...] וחשב הרי שתיקן בזה כמה ענינים שפירש המקריב אותו בשעת הזבח כדלעיל ולא הכהן המקריב כפי המובן גם פי' לא יחשב לו מחשבה לא מענין חשיבות גם הוסיף מלת זאת להורות ש[...] שהוא מוזכר שלא תעלה לו היא זאת המחשבה של האכל יאכל [...] שהוא מחשבת אכילת חוץ לזמנו אבל מחשבת אכילת חוץ למקו[...] כדרש מפסוק ואם האכל יאכל ביום הג' שבפ' קדושים באם אי[...] לחוץ לזמנו כדפירש"י שם גם הוסיף ואם חשב קודם פיגול יהי[...]

פירוש לתורת אלהים

דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג זָאלֶן זֵיי דָם מָארְגֶן עֶסֶן: (יז) וְהַנּוֹתָר אוּנ וָואס עֶס וֶועט בְּלַייבֶּען פוּן דֶעם שֶׁעכְטוּנְג אוֹיף דֶעם דְרִיטֶען טָאג זָאל עֶס אִין פַייעֶר פַאר בְּרֶענְט וֶוערֶן, חַלּוֹת דַארְף מֶען נִיט צוּ דֶעם קָרְבָּן: (יח) וְאִם אוּנ אוֹב בִּשְׁעַת דֶר שְׁחִיטָה הָט עֶר גֶעטְרַאכְט הֶאָכוֹל עֶס זָאל גְגֶעסֶן וֶוערֶן מִבְּשַׂר פוּן דֶעם פְלֵייש פוּן זַיינֶע שְׁלָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אִין דֶעם דְרִיטֶן טָאג לֹא יֵרָצֶה וֶועט דָם נִיט בַּאוִוילִיגְט וֶוערֶן פַר גָאט הַמַּקְרִיב בִּשְׁעַ[...] אִיז דֶעם קָרְבָּן מַקְרִיב לֹא יֵחָשֵׁב זָאל עֶר אוֹיךְ טְרַאכְטֶן עֶר זָאל דֶעם דְרִיטֶן טָאג עֶסֶען דִיא פְּ[...] אוּנ אַז עֶר הָט אַזוֹ גִיטְרַאכְט פִּגּוּל זָאל דֶר קָרְבָּ[ן] פָּסוּל וְהַנֶּפֶשׁ אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט עֶסֶן פוּן פִּגּוּל אֲפִילוּ אִין דִי צְוֵויי טָאג עֲוֺנָהּ מוּז עֶר דִיא טְרָאגֶן מוּז עֶר דְרוּף תְּשׁוּבָה טָאן וָוס עֶר הָט גְ[...]

מצות השם

(קמד) [פִּגּוּל יִהְיֶה וגו'] דָם אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט עֶסִין [פִּגּוּל] דָאס הֵייסְט וֶוען אֵייעֶר הָאט אִין זִין עֶר זָאל טָאן מִיט דֶעם קָרְבָּן וָואס עֶר בְּרֶענְגְט אַנְדֶערְשׁ וִויא דִיא תּוֹרָה הֵייסְט דָאס [פִּגּוּל] מֶען טָאר דָאס נִיט [...] אוּנ אַז עֶר עֶסְט יוֹא וֶועט אִים גָאט שְׁטְרָאפֶן אוּנ דִי מִצְוָה [...] אִין וֶוען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנִין:

והבשר

יט וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר׃ כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה

בל׃ יט וּבְסַר קוּדְשָׁא דְּיִקְרַב בְּכָל מְסָאַב לָא יִתְאֲכֵל בְּנוּרָא יִתּוֹקַד וּבְסַר קוּדְשָׁא כָּל דְּדָכֵי לְקוּדְשָׁא יֵיכוֹל בְּסַר קוּדְשָׁא׃ כ וֶאֱנָשׁ דִּי יֵיכוֹל בִּסְרָא מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ וְסוֹאֲבְתֵהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי

תו"א והבשר פסחים עו כב כד עט חגיגה כד יבמות עד סוטה כט זבחים לד חולין לו. והבשר פסחים כד לה מט כט מנחות כה. והנפש פסחים כד לה יבמות ז מכות יד מנחות כה כריתות ב. אשר לה' פסחים לו זבחים לו מנחות כה. וטומאתו מכות יד זבחים לג לד מג מה.

בעל הטורים

והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. הפ' מתחיל בבשר ומסיים בבשר לומר שאם נטמא הבשר מקצתו נטמא כלו׃

רשב"ם

שחישב בשחיטה או בהולכת הדם או בקבלה או בזריקה׃ (יט) כל טהור יאכל בשר. טהור׃

רש"י

בתוך הזמן ד עונה תשא׃ (יט) והבשר. של קדש שלמי׳ אשר יגע בכל טמא לא יאכל׃ והבשר. לרבות אבר שיצא מקצתו שהפנימי מותר׃ כל טהור יאכל בשר. (פסחי׳) מה ת"ל לפי שנא׳ (דברים יב) ודם זבחיך ישפך והבשר וגו׳ יכול לא יאכלו שלמי׳ אלא הבעלי׳ ז לכך נאמר כל טהור יאכל בשר׃ (והבשר כל טהור יאכל בשר. כלומר כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם שאם יצאו חוץ לקלעים אסורה שכתוב בחצר אהל מועד יאכלוה בבשר זה אני אומר לך טהור יאכל בשר אפילו בכל העיר)׃ (כ) וטמאתו עליו.

בית יהודא

זיא האבן אשטראף, ווייל דער קרבן איז פסול׃ (יט) וְהַבָּשָׂר אונ די פלייש (של קדש שלמים) פון קרבן שלמים (אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא) וואס וועט אן ריהרן אן אטומאה (לֹא יֵאָכֵל) זאל די פלייש ניט גיגעסין ווערין׃ וְהַבָּשָׂר. זאגט רש"י (לרבות אבר שיצא מקצתו שהפנימי מותר) אויב איינער האט געהאלטין אשטיק פלייש פון אקרבן אונ אביסעל פון די שטיק פלייש איז ארויס גגאנגין פון זיין היילינקייט ודהיינו פון קרבנות וואס זענין קדשי קדשים וואס מען דארף זיי עסין אין די עזרה איז ארויס גיגאנגין אשטיקעל פלייש פון דיא עזרה, אונ קרבנות וואס זענען קדשים קלים גרינגע היילינקייט וואס מען דארף זיי עסין אין ירושלים איז ארויס גיגאנגין אשטיקעל פלייש פון ירושלים, זאל מען דיא ארויסגעגאנגענע שטיקעל אפ שניידין אונ איז פסול מען טאר זיא ניט עסין, אונ דיא איבעריגע שטיק פלייש מעג מען עסין׃ וְכָל טָהוֹר בָּשָׂר. ווער עס איז ריין ניט טמא מעג עסין דיא פלייש פון קרבן (מה תלמוד לומר) צו וואס דארף דער פסוק דס זאגין (לפי שנאמר) ווייל עס שטייט אין פסוק (ודם זבחיך ישפך) דיא בלוט פון דיין קרבן זאלסטו אום גיסען (והבשר) דיא פלייש זאלסטו עסין (יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים) וואלט מען מיינען אז שלמים מעג נאר עסין דער וואס ברייננגט דעם קרבן שלמים (לכך נאמר) דריבער זאגט דער פסוק (כל טהור יאכל בשר) ווער עס איז ריין ניט טמא מעג עסין קרבן שלמים׃ וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר. זאגט רש"י (כלומר) אזו מיינט דער פסוק (כל מה שאסרתי לך בחטאת) אלץ וואס איך האב גזאגט אז ביי חטאת אונ אשם איז אסור (שאם יצאו חוץ לקלעים אסורה) אויב דער חטאת אדער אשם זענען נאך דעם מקריב זיין די בלוט מיט די חלב ארויסגטראגן געווארן פון די עזרה ואדער ביא דעם זענען זיי ארויסגטראגן גיווארען פון הויף טאר מען ניט עסין די פלייש (כמו שכתוב) ווי עס שטייט אין פסוק (בחצר מועד יאכלוה) מען זאל עסין דעם חטאת אדער דעם אשם אין הויף פון אהל מועד (בבשר זה אני אומר לך) אבער דיא פלייש פון שלמים זאג איך דיר (כל טהור יאכל בשר אפילו בכל העיר) וועלכער מענטש עס איז ריין ניט טמא מעג עסין די פלייש פון שלמים אין גאנצן שטאט ירושלים׃ (כ) וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו. זאגט רש"י (בטומאת הגוף הכתוב מדבר)

שפתי חכמים

ת זה יהיה המובן ממנו שכאשר לא יעלה במחשבתו שיאכל חוץ פגול יהיה. ד דהרי בתוך הזמן ג"כ פיגול הוא כיון שפוסלו בה בשעת שחיטה או זריקה לכן מגיה הפי׳ בתוך הזמן׃ ה לאפוקי פגול הסמוך לו שהוא אינו נאכל אף בלא נגיעת טומאה׃ י פירוש חוץ לעזרה או קדשים קלים חוץ לחומת ירושלים דהיוצא אסור ה משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו והפנימי מותר אף על פי כחיצון ולא אמרינן הנוגע בטמא טמא וכן לנפסל דהאי והבשר לרבות בא דהל"ל כל טהור יאכל בשר ותו לא מאי והבשר אלא זה מותר׃ ז וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה מדאיצטריך למכתב פסח דאינו נאכל אלא למנויו דהיינו בעלים מכלל דשלמי׳ שנאכלי׳ לשני ימים ולילה אחד נאכלים לכל אדם דאל"כ שאינן נאכלים אלא לבעלים פסח דכתב רחמנא דאינו נאכל אלא לבעלים ל"ל השתא נילף משלמים שהם קלים שנאכלים לשני ימים ובכל אוכל אפ"ה אינן נאכלי׳ אלא לבעלים פסח החמור שאינו נאכל אלא ליום ולילה ואינו נאכל אלא צלי לא כל שכן. י"ל דאי לאו קרא ה"א שאר שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים וקרא דפסח צריכא לגופיה דאין נקראים בעלים אלא שנמנו עליו קודם שחיטתו אבל אחר שחיטתו לא לאפוקי שאר שלמים אפי׳ אם נשתתפו בו אפי׳ אחר שחיטתו מותרים לאוכלן אבל בלא שיתוף לא משום הכי איצטריך קרא כ"ל. והרא"ם תי׳ דאי לאו קרא דכל טהור וגו׳ הוי קשה קראי אהדדי כתיב בפסח תכוסו על השה מלמד שאין

פירוש לתורת אלהים

אזו אקרבן וואס איז פסול׃ (יט) וְהַבָּשָׂר אונ פלייש שלמים וואס האט אן גרירט אן אטמא זאך לֹא יֵאָכֵל מען דאס ניט עסן בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף עס זאל אין פייער ברענט ווערן וְהַבָּשָׂר אונ דאס פלייש פון שלמים הור איטליכער מענטש וואס איז טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר פון דעם פלייש עסן׃ (כ) וְהַנֶּפֶשׁ אונ דער מענטש וואס וועט עסן פלייש פון שלמים אֲשֶׁר לַיְיָ וואס מען האט גיבראכט פאר אקרבן צו גאט וְטֻמְאָתוֹ אונ זיין

מצות השם

(קמה) וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע וגו׳]. דאס איז די מצוה אז [קדשים] זענען טמא גיווארין טאר מען דער פון ניט עסין אונ דיא מצוה איז נוהג [בזמן הבית]׃

[קמו] וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע וגו׳]. דס איז די מצוה אז די [קדשים] וואס זיי זענען טמא גיווארן מוז מען זייא פר ברענין אונ [תרומה] וואס זיא איז טמא גיווארן דארף מען אויך פר ברענען אונ די מצוה איז נוהג [בזמן הבית]׃

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ כא וְנֶפֶשׁ כִּי־
תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ
בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ
טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ׃ כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ כג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא
תֹאכֵלוּ׃ כד וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה

אונקלוס

אֱנָשָׁא הַהִיא מֵעַמ
כא וֶאֱנָשׁ אֲרֵי תִקְרַב
מְסָאָב בְּסוֹאֲבַת אֱנָ
אוֹ בִבְעִירָא מְסָאֲבָא
בְּכָל שִׁקְצָא מְסָאָב וְיֵ
מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּ
קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָ
הַהִיא מֵעַמַּהּ׃ כב וּמַ
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַ
כג מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂ
לְמֵימָר כָּל תְּרַב
וְאִמַּר וְעִזָּא לָא תֵיכְ
כד וּתְרַב נְבִילָא וּ

תו"א בבהמה טמאה ז חולין עה. והל
מג מד. כל חלב יומא עד
חולין קיז כריתות ד. וחלב נבלה זב
חולין לו.

רש"י

(זבחים מג. ת"כ) בטומאת הגוף הכתוב מדבר ח אכל
שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהר' והבשר א
בכל טמא וגו' ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מ
ט בתורה אלא חכמים למדוה בגזירה שוה (ת"כ) י ג' כ
אמורות באוכלי קדשים בטומאת הגוף ב ודרשוה ר
בשבועות [דף ו] אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד ע

בית יהודא

דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט דֶר מֶענְטְשׁ וָוָס וָועט זַיין טָמֵא אוּנ וֶועט
עֶסִין קָרְבָּנוֹת קוּמְט אִים כָּרֵת (אֲבָל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא)
אָבֶּער אַז אַרֵיינֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז נִיט טָמֵא וֶועט עֶסִין
פְלֵייש פוּן אַקָרְבָּן וָוָס אִיז טָמֵא (אֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת) וֶועט עֶר
נִיט גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערִין מִיט כָּרֵת (אֶלָּא אַזְהָרָה) עֶס אִיז נָאר
גְבָאטֶן גְוָוארֶן פוּן הקב"ה מֶען זָאל דִי טָמֵא פְלֵייש פוּן קָרְבָּן
נִיט עֶסִין, וַוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא)
דִי פְלֵייש פוּן קָרְבָּן וָואס וֶועט אָנְרִירֶען אַטוּמְאָה זָאל מֶען דִיא פְלֵייש נִיט עֶסִין (וְאַזְהָרַת טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַטָּהוֹ
מְפוֹרֶשֶׁת בַּתּוֹרָה) אוּנ אַז אַטָמֵא טָאר נִיט עֶסִין פְלֵייש פוּן אַקָרְבָּן וָוָס אִיז טָהוֹר שְׁטֵייט נִיט בְּפֵירוּשׁ אִין דִיא תּוֹרָ
חֲכָמִים לָמְדוּהָ בִּגְזֵרָה שָׁוָה) נָאר דִי חֲכָמִים הָאבֶּען דָס גֶלֶערוּנְט מִיט אַגְזֵרָה שָׁוָה (שְׁלֹשָׁה כְּרֵיתוֹת אֲמוּרוֹת בְּאוֹכְלֵי
בְּטוּמְאַת הַגּוּף) בַּיי דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס זֶענֶען טָמֵא אוּנ עֶסִין קָרְבָּנוֹת וָוָס זֶענֶען טָהוֹר שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה דְרַיי מָ
זַייא וֶועלֶען גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען מִיט כָּרֵת (וְדָרְשׁוּהָ רַבּוֹתֵינוּ בִּשְׁבוּעוֹת) אוּנ דִי רַבָּנָן לֶערְנֶן אִין מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת (אַחַ
וְאַחַת לִפְרַט וְאַחַת לְלַמֵּד עַל קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד) אֵיין מָאל וַוייזְט אוֹף אַכְּלַל אוּנ אֵיין מָאל אוֹף אַפְּרַט אוּנ דָאס דְרִיטֶע
וַוייזְט אוֹב דֶער טָמֵא הָט גֶגֶעסִין פוּן קָדָשִׁים וָוָס אִיז טָהוֹר בְּשׁוֹגֵג, נִיט וִויסֶענְדִיג, דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן

שפתי חכמים

הפסח נאכל אלא לבעלים הא שלמים נאכלים אף שאינן בעלים דאי
לבעלים דוק' תיתי פסח מק"ו דשלמי' כדלעיל וכתיב ודם זבחיך ישפך
והבשר תאכל דמשמע שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים מ"ה כתב
רחמנא קרא דכל טהור וגו' ללמד דקרא דוהבשר וגו' לאו דוקא בעלים
אלא כל טהור אף שאינו בעלים: ח דילפי' וטומאתו וטומאתו ג"ש
כתיב הכא וטומאתו עליו וכתי' התם בפ' פרה עוד טומאתו בו מה להלן
טומאת הגוף דבהדיא [illegible] כיה וכל נפש אשר יגע בטומאת מת אף הכא
איירי בטומאת הגוף [illegible] וגו בזה שלא תקשה והלא אין עונשין אא"כ
מזהירין. ל"פ אינה מפורשת וכו': י ג"ש כתיב בפרשת חקת כו'
כדלעיל טומאתו בו וכתיב ביה כרת ואזהרתו בפ' נשא דכתיב ולא
יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם דהיינו אזהרה שלא יבא

בטומאת הגוף למקדש וילפינן טומאתו דהכא מטומאתו דה
טומאתו דהתם יש בו אזהרה אף טומאתו דהכא יש בו אזהרה:
באמור אל הכהנים כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקד
ואמרינן בזבחים פרק ד' דהאי יקרב אכילה הוא ומהו יקר
להקריב שהוקדש בכלי כלומר שיהא ראוי להקריב היכי דמי ש
מקודש בכלי ועוד שתי כריתות בפ' לו והנפש אשר תאכ
מזבח השלמי' וסמיך ליה ונפש כי תגע בכל טמא וכתרווי
ונכרתה אחת לכלל ר"ל ההוא דאל הקדשים שכלל את הכ
משתים הללו הכתובי' בפרשת לו לפרט ומדה זו נדרשת בת"כ
הספר דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על ע
אלא ללמד על הכלל כלו יצא כיצד והנפש אשר תאכל מבשר זבח

פירוש להורת אלהים

טוּמְאָה אִיז אוֹף אִים עֶר אִיז טָמֵא וְנִכְרְתָה וֶועט דֶער
מֶענְטְשׁ פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן צְוִוישֶען אִיר פָאלְק:
(כא) וְנֶפֶשׁ אוּנ אֵיינֶער וָוָס וֶועט אָן רִירֶן אָן אֵיינְם פוּן
דִי אַלֶע זַאכֶן וָואס אִיז טָמֵא סַייעֶר וֶועט אָן רִירֶן
בְּטֻמְאַת אַטוּמְאָה פוּן אַמֶענְטְשֶׁן אוֹ אָדֶער אַטוּמְאָה פוּן
אַבְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ אָדֶער בְּכָל שֶׁקֶץ אֵיינְם פוּן דִי אַלֶע
שְׁרָצִים וָוָס זֶענֶען טָמֵא וְאָכַל אוּנ עֶר וֶועט עֶסֶן מִבְּשַׂר

פוּן דֶעם פְלֵייש פוּן דִי שְׁלָמִים וָוָס מֶען הָט גֶבְ
פַר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וְנִכְרְתָה וֶועט פַר שְׁנִיטֶן וֶוע
נֶפֶשׁ מֵעַמֶּיהָ פוּן אִיר פָאלְק: (כג) דַּבֵּר רֵייד צ
קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן כָּל חֵלֶב אַלֶ
חֵלֶב שׁוֹר פוּן אַאָקְס אָדֶער פוּן אַשָׁאף אָדֶער פוּן
לֹא תֹאכֵלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶן: (כד) וְחֵלֶב אוּנ חֵ
אַנְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה אוּנ חֵלֶב פוּן אַבְּהֵמָה וָוא

מצות השם

(קמז) וְכָל חֵלֶב שׁוֹר וגו'. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מִיר יוּדִין טָאר
מִיר נִיט עֶסִין קֵיין חֵלֶב פוּן אֵיין אָקְס אוּנ פוּן אֵיין
שָׁאף אָדֶער אֵיין צִיג נָאר חֵלֶב פוּן אֵיין (חַיָּה) מֶעג מֶען
אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדִין אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר

יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ׃ כה כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ׃ כו וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה׃ כז כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה

בירא יִתְעֲבֵד לְכָל
בִדְתָּא וּמֵיכַל לָא
יכְלֻנַּהּ׃ כה אֲרֵי כָּל
יכוּל תַּרְבָּא מִן בְּעִירָא
יְקָרְבוּן מִנַּהּ קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא
תֵּיכוּל מֵעַמַּהּ׃ כו וְכָל
מָא לָא תֵיכְלוּן בְּכֹל
וֹתְבָנֵיכוֹן דְּעוֹפָא
בְעִירָא׃ כז כָּל אֱנָשָׁא
תֵיכוּל כָּל דְּמָא

ח"א יעשה לכל פסחים כג . ואכל לא זבחים ע. כי כל פסחים מג בכורות טו כריתות ד . ונכרתה פס יז קב . וכל דם לא כריתות ד כא כב .

בע"ה (כה) מן הבהמה אשר יקריב. סמין אותה הבהמה: אשה לה'. ואפי' חולין: (כו) בכל מושבותיכם. אע"פ שודאי הן חולין בגבולין:

רש"י

[..]ה ויורד ל. שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו: (כד) יעשה לכל מלאכה. (פסחים כג ת"כ) בא ולימד על חלב שאינו מטמא מ טומאת נבלות: ואכל לא תאכלהו. [א]לין פ' ג"ה) אמרה תורה יבא איסור נבלה וטרפה ויחול [על] איסור חלב שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבלה ב ולא [תא]מר אין איסור חל על איסור: (כו) לעוף ולבהמה. (פס[..]) פרט לדם דגים ם וחגבים: בכל מושבותיכם. לפי [שהו]א חובת הגוף ואינה חובת קרקע נוהגת בכל מושבות [ו]במסכת קידושין בפ"א (דף לז) מפרש למה הוצרך לומר:

בית יהודא

וְיוֹרֵד (שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו) דֶער קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד אִיז גְזָאגְט גֶוָוארֶן נָאר אוֹיבּ אַטָמֵא הָט גֶגֶעסִין קָדָשִׁים אָדֶער עֶר אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְוַעִין בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת דף יז: (כד) יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה) זָאגְט רַש"י (בָּא וְלִימֵּד עַל הַחֵלֶב שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת נְבֵלוֹת) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַז חֵלֶב פוּן אַנְבֵלָה אִיז נִיט מְטַמֵּא דִי טוּמְאָה פוּן אַנְבֵלָה: וְאָכוֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ. עֶסִין דִי חֵלֶב זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין, זָאגְט רַש"י (אָמְרָה תוֹרָה) דִי תּוֹרָה הָט גְזָאגְט (יָבֹא אִיסּוּר נְבֵלָה וּטְרֵפָה וְיָחוּל עַל אִיסּוּר חֵלֶב) אוֹיבּ אֵיינֶער הָט חֵלֶב פוּן אַנְבֵלָה אָדֶער פוּן אַטְרֵפָה קוּמְט דֶער [איס]וּר פוּן נְבֵלָה אוּנ טְרֵפָה אוֹיף דֶעם אִיסּוּר פוּן חֵלֶב, אוּנ פַארְגְרֶעסֶערְט דֶעם אִיסּוּר פוּן דִי חֵלֶב (שֶׁאִם אֲכָלוֹ) אוֹיבּ עֶר הָט [ג]עֶסֶען חֵלֶב פוּן אַנְבֵלָה אָדֶער פוּן אַטְרֵפָה (יִתְחַיֵּיב אַף עַל לַאו שֶׁל נְבֵלָה) הָט עֶר אוֹיף זִיךְ דִי זִינְד פוּן נְבֵלָה אוּנ טְרֵפָה אוֹיךְ [ול]א תֹאמַר אֵין אִיסּוּר חָל עַל אִיסּוּר) זָאלְסְט נִיט זָאגֶען אֵיין אִיסּוּר קֶען נִיט קוּמֶען אוֹיף אַזַאךְ וָואס אִיז שׁוֹן לַאנְג אָסוּר, [ע]ס קֶען קוּמֶען אַ אִיסּוּר אוֹיף אַ אִיסּוּר: (כו) וְלָעוֹף וְלַבְּהֵמָה. מֶען זָאל נִיט עֶסִין דִי בְּלוּט פוּן עוֹפוֹת אוּנ בְּהֵמוֹת [פרט ל]דַם דָגִים וַחֲגָבִים) אָבֶער דִיא בְּלוּט פוּן פִישׁ אוּנ פוּן הֵיישֶׁערִיקֶען מֶעג מֶען עֶסִין: וּבְכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם. וְוא אִיר [זאל]ט וואוֹגֶען זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין בְּלוּט (לְפִי שֶׁהוּא חוֹבַת הַגּוּף) ווייל דָס אִיז גֶעבָּאטֶען אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ (וְאֵינָהּ חוֹבַת [קרק]ע) אוּנ דָס גֶהֶער נִיט צוּ דִי עֶרְד (נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת) דְרִיבֶּער דַארְף מֶען טָאן דִיא מִצְוָה אוֹיף אַלֶע אָרְטֶער וְוא מֶען [וואוינ]ט (וּבְמַסֶּכֶת קִידּוּשִׁין בְּפֶרֶק א מְפָרֵשׁ לָמָּה הוּצְרַךְ לוֹמַר) אִין דִי מַסֶּכֶת קִידּוּשִׁין אִין עֶרְשְׁטֶען פֶּרֶק (דף לז) זָאגְט דִי גְמָרָא

שפתי חכמים

[..]והלא השלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה [של]ים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית [ש]אין חייבים עליהם משום טומאה: ל דכתיב לעיל בפ' ויקרא ונעלם [ממנ]ו והוא טמא ואשם ולא ידענו אמאי ואשם וכי מפני שהוא טמא יהא [חייב] להביא קרבן עולה ויורד לפיכך הופנה כרת זה ללמדך שלכך [כתב כ]רת זה הוא כא שהוא טומאת קודש ואם היינו ענין לטומאת קודש [תנהו עני]ן מג"ם דבקרבן עולה ויורד כתיב או בנבלת בהמה טמאה [ונאמ]ר באוכל קדשים בטומאת הגוף בפרשת צו ונפש כי תגע וגו' [בכל ט]מא טמאה וגו' ואכל מבשר וגו' מה להלן טומאת קודש אף [כאן] טומאת קודש תנהו ענין לטומאת מקדש: מ פי' דאי להתיר הנאה [ד]נבלה הותרה מדכתיב לגר אשר בשעריך וגו' חלב נמי בכלל ע"כ [ל]שאינו נטמא טומאת נבילות ואפי' למשוח בו עורות קדשי בדק [הבית] מש"ה כתיב יעשה לכל מלאכה: נ דס"ה לאו של טרפה ולריכי לכתוב תרווייהו חלב נבלה וחלב טרפה דאי אשמעינן נבלה ה"א נבלה הוא דאיסור חל על איסור משום דמטמאה טומאה חמורה אבל טרפה לא ואי אשמעינן טרפה ה"א טרפה הוא דאיסור חל על איסור משום דאיסורו מחיים אבל נבלה לא מ"ה לריכי תרווייהו: ס דאל"כ לעוף ולבהמה ל"ל אבל אין לו' דממעט דם חיה זה אינו דחיה בכלל בהמה ולאו דוקא דגים וחגבים ה"ה דם אדם משום דהוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט עוף ובהמה אין אבל שאר דם שאינו דם עוף ובהמה לא: ע וא"ת למה נוסף רש"י ולא מפרש על סדר הקרא וי"ל דבלא זאת ה"א דבכל מושבותיכם בא לרבות כל מה שבמושבותיכם יהא אסור אפי' דגים וחגבים אבל השתא דכתיב לעוף ולבהמה דממעט דגים וחגבים א"כ קשה למה לי בכל מושבותיכם אלא בא ללמדנו שאף בח"ל יהא נהוג לפי שהוא חובת הגוף. וא"ת פשיטא כיון דחובת הגוף הוא נוהג בין בארץ וכו' ל"פ רש"י ובמסכת קידושין וכו' והתם מפורש הכי

פירוש לתורת אלהים

[(כד) וחלב טר]פָה יֵעָשֶׂה זָאל עֶס גִיטָאן וֶוערֶען לְכָל מְלָאכָה צוּ [אלע]לִיבֶּער מְלָאכָה מֶעג מֶען מַאכֶען פוּן חֵלֶב וָוס מֶען [זאל] וְאָכוֹל אָבֶער עֶסֶען טָאר מֶען אִים נִיט: (כה) כִּי כָּל [אי]ן אִיטְלִיבֶער וָוס וֶועט עֶסֶען חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה פוּן אַזוֹ [בה]הֵמָה וָוס מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּן צוּ גָאט וְנִכְרְתָה וֶועט דָאס לַייבּ פַאר שְׁנִיטֶען וֶוערֶען מֵעַמֶּיהָ פוּן אִיר פָאלְק: (כו) וְכָל דָם אוּנ בְּלוּט זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶען בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אֵייעֶרֶע זִיצוּנְג לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה סַיי פוּן אַעוֹף אוּנ סַיי פוּן אַבְּהֵמָה [עיין רש"י]: (כז) כָּל נֶפֶשׁ אִיטְלִיבֶער מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט עֶסֶען בְּלוּט

מצות השם

[(כו]) וְכָל דָם לֹא תֹאכְלוּ. דָס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז מִיר יוּדִין [טא]רֶען נִיט עֶסִין קֵיין בְּלוּט פוּן אַיין בְּהֵמָה אָדֶר פוּן אַיין חַיָּה אוּנ אַיין עוֹף נָאר פוּן אַיין פִישׁ מֶעגִין מִיר יוֹא עֶסִין דָס בְּלוּט אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ פ כח וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כט דַּבֵּר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־
זֶבַח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ
לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמָיו׃ ל יָדָיו
תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב
עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף

וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהִ
מֵעַמַּהּ׃ כח וּמַלִּיל יְיָ
מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ כט מַלֵּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דִּמְקָ
יָת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי קֳ
יְיָ יַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ לְקֳ
יְיָ מִנִּכְסַת קוּדְשׁוֹהִי
ל יְדוֹהִי תַּיְתוּן יָת קֻרְבָּנַ
דַּיְיָ יָת תַּרְבָּא עַל חֲדְ
יַיְתִנֵּהּ יָת חֲדְ

תו"א דבר אל קידושין נו מנחות סא. תביאינה סוכה עז סוטה יט קידוש מכות יח מנחות כא נג. את החלב מנחות להניף קידושין נו.

בעל הטורים

(ל) להניף אותו. בגימטרי' מוליך ומביא מעלה ומוריד. לכן בפ' ג"פ תנופה ואחד מהם התנופה והה"א אתי לרבוי עוד אחד ויהי' ד' שמ ומביא לארבע רוחות וג' פעמים תרומה שמעלה ומוריד:

רש"י

(ל) ידיו תביאינה וגו'. (מנחות סא) שתהא יד הבע מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה ויד כהן פ מלמטה ומני את אשי ה'. ומה הן האשים את החלב על החזה: יביא כשמביאו מבית המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו הכהן המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האו במקום אחר [ויקרא י] שוק התרומה וחזה התנופה על החלבי' יביאו להניף וגו' ולאחר התנופ' נותנו לכהן המקט ונמצא החזה למטה וזהו שנא' [שם ט] וישימו את החלב על החזות ויקטר החלבים המזבח' למדנו שג' כהנים זקו לה צ כך מפורש במנחות (דף סב): את החלב על הח יביאנו. ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו שיהא הוא מן האשים ק לפי שנא' את אשי ה' את החלב החזה יכול שיהא אף החזה לאשים לכך נאמר את החזה לה

בית יהודא

אַטַעַם צוּ וָוָאס דֶער פָּסוּק דַארְף זָאגֶן אַז אַלֶע יוּדִין טָארִין נִיט עֶסִין בְּלוּט אִין אַלֶע אָרְטֶער וְוָאוּ זַיי וְואוֹינֶען: (ל) וְיָדָיו תְּבִיאֶנָה וגו׳. זַיינֶע הֶענְט נָדִי הֶענְט פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס הָאט גִבְּרֶענְגְט דִי שְׁלָמִים) זָאלֶען בְּרֶענְגֶען דִי חֵלֶב מִיט דִיא בְּרוּסְט צוּם כֹּהֵן, זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁתְּהֵא יַד הַבְּעָלִים מִלְמַעְלָה) דֶער וָואס הָאט גִבְּרֶענְגְט דִי שְׁלָמִים זָאל הַאלְטֶען זַיין הַאנְט פוּן הוֹיבֶּן (וְהַחֵלֶב וְהֶחָזוֹת נְתוּנִין בָּהּ) אוּנ אוֹיף דִי הַאנְט זָאל לִיגֶן דִי חֵלֶב אוּנ דִי בְּרוּסְט (וְיַד כֹּהֵן מִלְּמַטָּה וּמְנִיפָן) דִי הַאנְט פוּן כֹּהֵן אִיז אוּנְטֶער דִי הַאנְט פוּן בַּעַל הַבַּיִת אוּנ בֵּיידֶע הֶענְט הֵייבֶּן־אוֹיף דִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט אִין דֶערְהֵייךְ: נאֵת אִשֵּׁי ה׳. דֶעם קָרְבָּן צוּ הקב"ה (וּמַה הֵן הָאִשִּׁים) וֶועלְכֶע זֶענֶען דִיא קָרְבָּנוֹת צוּ הקב"ה (אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה) דִי חֵלֶב מִיט דִיא בְּרוּסְט: נִיבִיאֶנּוּ. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּשֶׁמְּבִיאוֹ מִבֵּית הַמִּטְבָּחַיִם) וֶוען עֶר בְּרֶענְגְט דִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט פוּן שֶׁעכְט־הוֹיז (נוֹתֵן הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה) לֵייגְט עֶר דִיא חֵלֶב אוֹיף דִי בְּרוּסְט (וּכְשֶׁנּוֹתְנוֹ לְיַד כֹּהֵן הַמֵּנִיף) אוּנ אַז עֶר לֵייגְט דִיא חֵלֶב דִי בְּרוּסְט אוֹיף דִי הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן וָוָאס דַארְף אוֹיפְהֵייבֶּען (נִמְצָא הֶחָזֶה לְמַעְלָה וְהַחֵלֶב לְמַטָּה) לִיגְט דִי בְּרוּסְט הוֹיבֶּן דִי חֵלֶב אוּנְטֶען (וְזֶהוּ הָאָמוּר בְּמָקוֹם אַחֵר) דָאס אִיז וָואס שְׁטֵייט אִין אֵיין אַנְדֶער פָּסוּק (שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף) דִי פָאלְקֶע וָואס אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט גִוָוארֶען אוּנ דִי בְּרוּסְט וָואס דַארְף אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּן וֶוערֶען זָאלֶען לִיגֶן דִי חֵלֶב וָואס גֶהֶער צוּם פַייעֶר, אוּנ אַזוֹי זָאל מֶען זֵייא אוֹיפְהֵייבֶּען (וּלְאַחַר הַתְּנוּפָה) נָאךְ דֶעם אוֹיפְהֵייבֶּען (נוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן הַמַּקְטִיר) גִיט דֶער כֹּהֵן צוּ דֶעם כֹּהֵן וָואס דַארְף לֵייגֶען דִי חֵלֶב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ צוּם פַארְבְּרֶענֶגן (וְנִמְצָא הֶחָזֶה לְמַטָּה) אִיז דֶעם כֹּהֵן דִי בְּרוּסְט אוּנְטֶען וָוארוּם וֶוען מֶען לֵייגְט פוּן אֵיין הַאנְט אִין דִיא אַנְדֶערֶע הַאנְט, קוּמְט אוּם וָואס לִיגְט אוֹיף דִי הַאנְט הוֹיבֶּן לִיגְט אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע הַאנְט אוּנְטֶען, אוּנ וָואס אוּנְטֶען לִיגְט הוֹיבֶּן (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר) דָאס אִיז וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזוֹת) מֶען הָאט גִיטָאהְן נְגֶעלֵייגְט) דִי חֵלֶב אוֹיף דִיא בְּרוּסְט (וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה) אוּנ מֶען הָאט פַארְבְּרֶענְט דִיא חֵלֶב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (לָמַדְנוּ שֶׁשְּׁלֹשָׁה כֹּהֲנִים זְקוּקִים לָהּ) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר צוּ דִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט הָט מֶען גֶדַארְפְט דְרַייא כֹּהֲנִים נַאיין כֹּהֵן הָט גִבְּרֶענְגְט פוּן שֶׁעכְט הוֹיז, אֵיין כֹּהֵן הָט אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען, דֶער כֹּהֵן הָט גֶלֵייגְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ צוּם פַּרְבְּרֶענֶען (כַּךְ מְפוֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת) אַזוֹ שְׁטֵייט אִין דִי מַסֶּכֶת מְנָחוֹת: נאֶת הַחֵלֶב הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ. עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען דִי חֵלֶב אוֹיף דִיא בְּרוּסְט, פְרֶעגְט רַשִׁ"י (וְאֶת הֶחָזֶה לָמָּה מֵבִיא) צוּ וָואס בְּרֶענְגְט עֶר דִי בְּרוּסְט, זָאגְט רַשִׁ"י (לְהָנִיף אוֹתוֹ הוּא מְבִיאוֹ) עֶר בְּרֶענְגְט דִי בְּרוּסְט מֶען זָאל זִיא אוֹיפְהֵייבֶּן (וְלֹא שֶׁיְּהֵא הוּא מִן הָאִשִּׁים) אָבֶּר דִי בְּרוּסְט וֶוערְט נִיט פַּרְבְּרֶענְט (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר) נַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֶת אִשֵּׁי ה׳ אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה) וָואס קוּמְט אוֹיף דֶעם פַייעֶר פוּן הקב"ה דִיא חֵלֶב אוֹיף דִי בְּרוּסְט (יָכוֹל שֶׁתְּהֵא אַף הֶחָזֶה לָאִשִּׁים) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען דִי בְּרוּסְט דַארְף מֶען אוֹיךְ פַּרְבְּרֶענֶען נאוּנ וָוָאס עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא בְּרוּסְט זָאל מֶען גֶעבֶּען צוּ אַהֲרֹן, נָוואלְטֶען מִיר זָאגֶן מֶען מֵיי הֶעלְפְט בְּרוּסְט זָאל גֶהֶערֶן צוּ אַהֲרֹן אוּנ הֶעלְפְט בְּרוּסְט זָאל מֶען פַרְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (לְכָךְ נֶאֱמַר אֶת הֶחָזֶה לְהָנ

שפתי חכמים

אי לא כתיב בכל מושבותיכם סד"א הואיל ובענין הקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן נאסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ"ל: פ מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך מה התם יד הכהן אף הכא מיירי בידו של כהן וכתיב ידיו תביאינ' דמיירי בבעלים הא כיצד שתהא בעלים כו': צ ואף על פי שדי באחד משום דכתוב עם הדרת מ ק פי' כיון דכתיב את החלב על החזה יביאנו לא היה צריך לכתוב

פירוש לתורת אלהים

(כט) דַּבֵּר דוּ מֹשֶׁה רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זֵיי אַזוֹ זָאגֶען הַמַּקְרִיב וֶוען אֵיינֶער וִויל מַקְרִיב זַיין אַקָרְ שְׁלָמִים צוּ גָאט: (ל) יָדָיו זַיינֶע הֶענְט זָאלֶן בְּרֶע
וֶועט פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן אִיר פָאלְק:

אתו תנופה לפני יהוה: לא והקטיר הכהן את־החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו: לב ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמיכם: לג המקריב את־דם השלמים ואת־החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה: לד כי את־חזה התנופה ואת | שוק התרומה לקחתי מאת בני־ישראל מזבחי שלמיהם ואתן אתם לאהרן

ארמא יתה ארמא
קדם יי: לא ויסק כהנא
ת תרבא למדבחא ויהי
דיא לאהרן ולבנוהי:
וית שוקא דימינא
תנון אפרשותא לכהנא
נכסת קודשיכון:
דמקרב ית דם נכסת
דשיא וית תרבא מבני
הרן דילה תהי שוקא
מינא לחלק: לד ארי
ת חדיא דארמותא וית
וקא דאפרשותא
סבית מן בני ישראל
נכסת קודשיהון ויהבית
יתהון לאהרן כהנא

ל״א לפני מנחות פא חולין קל. והקטיר פסחים כט. המקריב זבחים ד לא קב
ות ב ג חולין קלב בכורות ל. מבני אהרן חולין קלג. שוק הימין שם קלד. כי את חזה יבמות פו. שלמיכם מנחות סב. ואתן אותם חולין קל.

רש״י

: (לא) והקטיר הכהן את החלב. ואח״כ והיה החזה
הרן [ת״כ] למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאימורים למטה
המזבח: (לב) שוק. מן הפרק של ארכובה הנמכר'
הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של ירך:
) המקריב את דם וגו'. (פסחים נט) מי שהוא ראוי
ריקתו ולהקטיר חלביו יצא טמא בשע' זריקת דמי' או בשעת
קטר חלבי' שאינו חולק בבשר: (לד) התנופ' התרומ'.

בית יהודא

דריבר זאגט דר פסוק די ברוסט זאל מען נאר אויפהייבין אונ ניט פרברענען: (לא) [והקטיר הכהן את החלב]. פריער זאל דער כהן לייגן די חלב אויף דעם מזבח (ואחר כך והיה החזה לאהרן) נאכדעם זאל מען געבן דיא ברוסט צו אהרן (למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאמורים למטה מן המזבח) לערנן מיר פון דעם פסוק אזו לאנג ווי די חלב ליגט נאך ניט אויף דעם מזבח טאר מען ניט עסין דיא פלייש פון די שלמים אונ דר כהן טאר נאך ניט עסין די ברוסט פון די

מים: (לב) [שוק]. זאגט רש״י (מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש) פון די קניה וואס דארט ענדיגט זיך דער יד פון די פוס ווס ווערט פארקויפט מיט דעם קאפ (עד הפרק האמצעי) ביז דעם מיטעלסטן גליד (שהוא סובך של ירך) ווס איז בהעפט צו דעם ביין ווס געבן בוך ווס ווערט גרופן ירך [פון די קניה ביז דעם בויך הייסט שוק] [ועיין בגמרא ולין קלד]: (לג) [המקריב את דם השלמים וגו']. דער כהן ווס האט געשפריצט די בלוט פון דיא שלמים אונ ווס הט רברענט די חלב, צוא אים זאל מען געבען די רעכטע פאלקע, זאגט רש״י מען מיינט ניט נאר צו אים אליין, ר (מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו) אלע כהנים וואס האבן גמעגט שפריצן די בלוט אונ לייגן די חלב אויף דעם בח, נעמען אחלק פון די פאלקע (יצא טמא בשעת זריקת דמים) די כהנים ווס זענען גוועגן טמא ווען מען הט געשפריצט בלוט פון דיא שלמים אויף דעם מזבח (או בשעת הקטר חלבים) אדער זיי זענן גוועגן טמא ווען מען הט פרברענט חלב פון די שלמים אויף דעם מזבח (שאינו חולק בבשר) זיי נעמן ניט אחלק פון די פאלקע: (לד) [התנופה התרומה].

שפתי חכמים

החזה לכך פירש דהאי את החזה בתרא אלהניף אותו קאי כאלו ר שאת החזה שמביא עם החלב אינו מביא אלא כדי להניף אותו כד שלולא זה ה״א דאת אשי ה' דלעיל כולל החלב והחזה הבאים ריו. וא״ת הא בהדי' כתיב אחר זה והקטיר הכהן את החלב המזבח' ם החזה לאהרן ולבניו והיכי תיסק אדעתין שיהא אף החזה לאישים. וי״ל דאי לאו קרא דאת החזה להניף ה״א דקרא והקטיר הכהן את החלב המזבח' והיה החזה לאהרן ולבניו בא ללמד שלא תאמר דהא דכתיב את החלב על החזה ללמד שאף החזה לאישים אבל לא ללמד שאין הבשר נאכל בעוד שאימורים למטה מן המזבח השתא דכתיב את החז' להניף שלמדנו מזה שאין החזה מן האישי' נשאר קרא

פירוש לתורת אלהים

עם קרבן צו גאט את החלב דעם חלב מיט דר ברוסט יאנו זאל ער ברענגן די ברוסט להניף אותו תנופה צו ף הייבן אים איין אויף הייבונג פר גאט: (לא) והקטיר הן אונ דר כהן זאל מקטיר זיין דעם חלב אויף דעם זבח אונ דר נאך והיה החזה וגו' זאל זיין דיא ברוסט אהרן אונ צו זיינע קינדר: (לב) ואת שוק הימין אונ ר רעכטער שענקיל תתנו תרומה זאלט איר געבן איין פ שיידונג צום כהן פון די שעכטונג פון אייערע שלמים: (לג) המקריב דר כהן פון די קינדר פון אהרן ווס ער איז ראוי מקריב צו זיין דם בלוט פון דיא שלמים אונ דעם חלב לו תהיה צו אים זאל זיין שוק הימין דער רעכטער שענקיל למנה צו אגאב ער האט דרינגן אחלק: (לד) כי את וגו' ווארום די ברוסט דם אוף הייבונג ואת שוק וגו' אונ דער שענקיל דאס אפ שיידונג לקחתי האב איך גענומען פון דיא קינדער ישראל פון דיא שעכטונג פון זייערע שלמים וא

הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ לה זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן
וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם
הִקְרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה׃ לו אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ
אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם׃ לז זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה
לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם
וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים׃
לח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר
סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה
בְּמִדְבַּר סִינָי׃ פ רביעי ח א וַיְדַבֵּר

וְלִבְנוֹהִי לִקְיָם עָלַם מִן בְּ
יִשְׂרָאֵל׃ לה דָא רְבוּת אַהֲ
וּרְבוּת בְּנוֹהִי מִקֻּרְבָּנַ
דַיָי בְּיוֹמָא דְקָרֵב יָתְה
לְשַׁמָּשָׁא קֳדָם יְיָ׃ לו דְ
פַּקִּיד יְיָ לְמִתַּן לְה
בְּיוֹמָא דְרַבִּי יָתְהוֹן מ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלַ
לְדָרֵיהוֹן׃ לז דָא אוֹרַיְתָ
לַעֲלָתָא לְמִנְחָתָ
וּלְחַטָּאתָא וְלַאֲשָׁמָ
וּלְקֻרְבָּנַיָּא וּלְנִכְסַ
קוּדְשַׁיָּא׃ לח דִי פַקִּיד
יָת מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִי
בְּיוֹמָא דְפַקְּדֵיהּ יָת בְּ
יִשְׂרָאֵל לְקָרָבָא יָ
קֻרְבָּנְהוֹן קֳדָם
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁ

רשב"ם

(לה) זאת משחת אהרן ובניו. שכר מש
אהרן ובניו כמו שנא' בצו את אהרן
העולה בשר חטאת ואשם לחמי תודה ו
ושוק של שלמים והנותרת מן המנחה

תו"א זאת התורה זבחים ד ה ח לו מנחות כב פא ק׳ ביום צותו שבת קלב מגילה כ זבחים ו לט מנחות פג.

בית יהודא

זאגט רש"י (מוליך ומביא מעלה ומוריד) די פאלקע מיט די ברוסט האט דער כהן גפירט פון זיך אונ צו זיך, אונ הויבן אונ אונטן נאזו וויא מען מאכט סוכות מיט דעם לולב ווען מען זאגט הודו: (לז) ולמלואים. זאגט רש"י (ליום הנ

רש"י

(סוכה לז) מולך ומביא ר מעלה ומוריד: (לז) ולמלואינ

שפתי חכמים

דוסיה החזה לאהרן ולבניו ללמד שאין הבשר נאכל בעוד האימורי׳ למט׳ מן המזבח. הרא"ס: (ג"א) דאי לאו האי קרא דאת החזה להניף ה"א דמקלת החזה לאישים ומקלתה לאהרן כדאמרינן גבי ככד ע״ ר מדכתיב ואשר הונף ואשר הורם דפי׳ תנופה מל׳ הנפה אילך וא

ליקוטי יהודא

(לז) זאת התורה לעולה למנחה וגו׳. דער תנא זאגט אין די מסכת אבות דריי קרוינען זענען דא כתר כהונה, כתר מלכות, כתר תורה, דר כתר מלכות איז געגעבן געווארין נאר ווען די יודין וועלין זינדיגן, ווי מיר געפינען ווען דיא יודין זענען געקומען צום נביא שמואל אונ האבין גזאגט מיר ווילען א מלך, האט הקב"ה גזאגט צו שמואל ניט דיך האבין די יודין פארמיאוסט, נאר מיך, ווארום דר מלך טוט צוויא זאכין ער היט דאס פאלק זייא זאלין ניט גנבינען ניט גזלינען קיין מענטשין הרגינען אונ נאך אזעלכי זאכין, דאס זעלביגע האט די תורה אויך פארבאטין צו טאהן, דר ווס היט די תורה אונ האט מורא פר גאט, וועט ער אליין קיין שלעכטס טאהן, דס צווייטע היט דר מלך זיין פאלק פון מלחמות, פון דעסטוועגין קען זיין ער זאל פארלירן אמלחמה, אבער אז יודין זענין פרום האלט הקב"ה מלחמה פון זייערטוועגין, אונ ער געווינט געווים די מלחמה, נאר ווען יודין זענין ניט פרום מוזין זיי האבין א מלך, פר זיין

פירוש לתורת אלהים

אונ איך האב גיגעבין צו אהרן אונ צו זיינע קינד
לחק עולם צו אגיזעץ אויף אייביג פון די קינדער ישרא
(לה) זאת משחת אהרן דס איז דם הערשונג פון אה
ומשחת בניו אונ דם הערשונג פון זיינע קינדער ו
גאט האט זיי גיגעבן מאשי יי פון דיא פייער אפר פ
גאט ביום אין דעם טאג אז מען האט זיי גינעהנט
דינען פר גאט: (לו) אשר צוה יי ווס גאט האט גישאפ
אין דעם טאג ווס מען האט זיי גזאלבט מען זאל ז
געבין דעם חזה ושוק פון שלמים חוקת עולם אגיזע
אויף אייביג צו זייערע דורות: (לז) זאת התורה דס א
דס לערנונג לעולה דס איז דר דין ביי אקרבן עול
אונ ביי אמנחה אונ ביי אחטאת אונ בייא א אש
ולמלואים אונ ביי דעם שעכטונג פון דיא שלמים

(לח) אשר צוה יי ווס גאט האט גשאפט צו משה אויף דעם בארג סיני ביום צותו אין דעם טאג ווס ער האט גישאפט דיא קינדער ישראל להקריב זייא זאלין מקריב זיין זייערע קרבנות צו גאט אין דער מדבר סיני

מַר׃ ב קָרֵב יָת אַהֲרֹן
בְּנוֹהִי עִמֵּהּ וְיָת
שַׁיָּא וְיָת מִשְׁחָא
בוּתָא וְיָת תּוֹרָא
טָאתָא וְיָת תְּרֵין
ין וְיָת סַלָּא דְפַטִּירַיָּא׃
ת כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנֵשׁ
ע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ד וַעֲבַד
ה כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
ה וְאִתְכְּנִישַׁת כְּנִשְׁתָּא
ע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
אֲמַר מֹשֶׁה לִכְנִשְׁתָּא
דין

יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב קַח אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים
וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ׀ פַּר
הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל
הַמַּצּוֹת׃ ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל
הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר

תולדות אהרן

ויאמר משה יומא ה.

רש"י

חינוך של הכהונה: (ב) קח את אהרן. פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן שאין מוקדם ומאוחר בתורה: קח את אהרן. קחנו בדברים ומשכהו: ואת פר החטאת וגו'. אלו האמורים בענין צוואת המלואים בואתה תצוה [שמות כט] ועכשיו ביום ראשון למלואים הזר וזרקו בשעת מעשה: (ג) הקהל אל פתח אהל מועד. זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה: (ה) זה הדבר. דברים שתראו שאני עושה לפניכם

בית יהודא

הַכְּהוּנָּה) ווען די כֹּהֲנִים זֶענֶן אַרייַנְגֵגאַנְגִין דָם עֶרְשְׁטֶע מָאל אין מִשְׁכָּן מַקְרִיב צוּ זַיין קָרְבָּנוֹת הָאבֶּן זֵיי גְדַארְפְט בְּרֶענְגֶען די קָרְבָּנוֹת וָואס הוּבִין איז גִישְׁטַאנֶען אין די סֶדְרָה וְאַתָּה תְּצַוֶּה: (ב) נַקח אֶת אַהֲרֹן. זָאגְט רַשִׁ"י (פָּרָשָׁה זוּ נֶאֶמְרָה שִׁבְעַת יָמִים קוֹדֶם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן) די פַּרְשָׁה איז גְזָאגְט גְוָוארֶן זִיבֶּן טֶעג פְרִיעֶר אֵיידֶר מֶען הָט אוֹיפְגְשְׁטֶעלְט דֶעם מִשְׁכָּן נָהט דִיא פַּרְשָׁה גְדַארְפְט שְׁטֵיין אין די סֶדְרָה פְּקוּדֵי] נָאר (אֵין מוּקְדָּם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה) אין דִיא תּוֹרָה שְׁטֵייט נִיט אַלֶע מָאל וָום פְרִיעֶר פְרִיעֶר אוּנ וָואס שְׁפֶּעטֶער שְׁפֶּעטֶער, נָאר

שְׁטֵייט פְרִיעֶר וָוס איז גְוֶוען שְׁפֶּעטֶר, אוּנ עֶס שְׁטֵייט שְׁפֶּעטֶר וָואס איז גְוֶוען פְרִיעֶר: נַקח אֶת אַהֲרֹן]. זָאגְט רַשִׁ"י ה הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (קָחֶנּוּ בִּדְבָרִים וּמָשְׁכֵהוּ) דוּא זָאלְסְט נֶעמֶן דַיין בְּרוּדֶר אַהֲרֹן מִיט גוּטֶע רֵייד אוּנ זָאלְסְט אִים ען צוּ די עֲבוֹדָה פוּן מִשְׁכָּן: וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וגו']. זָאגְט רַשִׁ"י (אֵלּוּ הָאֲמוּרִים בְּעִנְיָן צַוָּואַת הַמִּלּוּאִים בְּוְאַתָּה תְּצַוֶּה) דָם די זֶעלְבִּיגֶע קָרְבָּנוֹת וָום זֶענֶן גְזָאגְט גְוָוארֶן אין דִיא סֶדְרָה אַתָּה תְּצַוֶּה וָום דָארְטֶען הָט הקב"ה גִיבָּאטֶן אוֹף דִיא אִים (וְעַכְשָׁיו בְּיוֹם רִאשׁוֹן לְמִלּוּאִים) אִיצְט אַז עֶס איז גְקוּמֶען דֶר עֶרְשְׁטֶר טָאג פוּן די מִלּוּאִים (הַזֵּר וְזָרְזוּ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה) הָט נָאךְ אַמָּאל גִילֶערוּנְט מִיט אַהֲרֹן דֶעם סֵדֶר פוּן דִיא מִלּוּאִים וַוייל די מִלּוּאִים הָאבֶען שׁוֹן גִידַארְפְט גִיטָאן וֶוערֶן: הַקְהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד] זָאלְסְט פַרְזַאמְלֶען אַלֶע יוּדִין צוּא דִיא טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד, זָאגְט רַשִׁ"י (זֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת) דָם איז אֵיינֶר פוּן דִיא אֶרְטֶער (שֶׁהֶחֱזִיק מוּעָט אֶת הַמְּרוּבֶּה) וָום אַקְלֵיינֶער אָרְט הָט פַארְנוּמֶען פִיל מֶענְטְשֶׁען: זֶה הַדָּבָר]. זָאגְט רַשִׁ"י מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין (דְּבָרִים שֶׁתִּרְאוּ שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה לִפְנֵיכֶם) די זַאכֶען וָואס איר וֶועט

שפתי חכמים

תרומה ל' הרמה למעלה וממילא מוריד: ש שכל מלוי יד בכ"מ אלא ל' חינוך כדלעיל בפרשת תצוה: ת דהקמת המשכן היה בר"ח וזה היה בכ"ג באדר. ופי' ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים

ר"ל במקום פתח אהל מועד לפי שכל ז' הימים היה מעמידו ומפרקו ובר"ח הוקם המשכן ולא נפרק כי אם בעת המסעות: א לא מלי' לקיחה וכבר הוא מבואר בפרשת בראשית ובמקומות אחרים: ב כאן

פירוש לתורת אלהים

קח אֶת אַהֲרֹן נֶעם אַהֲרֹן אוּנ זַיינֶע זִיהְן מִיט אִים הַבְּגָדִים אוּנ די קְלֵיידֶר וְאֵת שֶׁמֶן אוּנ דֶעם גַזַאלְבְּטֶען וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וגו' אוּנ דֶעם פַּר הַחַטָּאת אוּנ די יי וִוידֶר וְאֵת אוּנ דֶעם קָארְבּ מִיט מַצּוֹת: (ג) וְאֵת הָעֵדָה אוּנ גָאר דִי עֵדָה הַקְהֵל זָאלְסְטוּ אֵיין זַאמְלֶען דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה אוּנ ה הָט גִיטָאן אַזוֹ וִוי גָאט הָט אִים גְבָּאטֶן וַתִּקָּהֵל עֶס איז וָוארֶן אֵיין גִיזַאמִילְט די עֵדָה צוּ דֶער פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ה) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ

ליקוטי יהודא

מוֹרָא וֶועלִין זֵיי קֵיין שְׁלֶעכְטֶס טָאהְן, אוּנ עֶר וֶועט פוּן זֵייעֶרֶס וֶועגִין הַאלְטִין מִלְחָמָה, די כְּהוּנָּה איז אוֹךְ גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין צוּ די קָרְבָּנוֹת וֶוען די יוּדִין וֶועלִין זִינְדִיגֶען, אָבֶּר די תּוֹרָה איז גְגֶעבִּין גִיוָוארִין צוּא בֵּיידֶע צֵייטִין, וֶוען דִיא יוּדִין זִינְדִיגֶען נִים איז גֶעוִוים גוּט בַּיי הקב"ה זֵייעֶר תּוֹרָה וָואס זֵייא לֶערְנִין, אוּנ אֲפִילוּ וֶוען זֵייא זִינְדִיגֶען אוּנ זֵייא לֶערְנִין תּוֹרָה, איז זֵייא תּוֹרָה מְכַפֵּר זֵייעֶרִי עֲבֵירוֹת, אַזוֹי וִוי די קָרְבָּנוֹת, וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט זֹאת הַתּוֹרָה לָעוֹלָה לַמִּנְחָה וגו'. אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי, די תּוֹרָה הָט הקב"ה גִיבָּאטִין צוּ מֹשֶׁה אוֹף דֶר בַּארְג סִינַי, אֵיידֶער דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט מִיט דֶעם עֵגֶל, בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב קָרְבְּנֵיהֶם, אוּנ וֶוען הקב"ה הָט גִיבָּאטִין די יוּדֶען זֵיי זָאלֶען מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דָם איז גִיוֶוען אין מִדְבָּר, נָאכְדֶעם וִויא דִיא יוּדִין הָאבֶּען גִימַאכְט דֶעם עֵגֶל אוּנ הָאבִּין גְזִינְדִיגְט, זֶעהְן מִיר דִיא תּוֹרָה איז גְגֶעבֶּען גְוָוארֶען אַן קָרְבָּנוֹת אוֹךְ:

אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ ו וַיַּקְרֵב
מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ
אֹתָם בַּמָּיִם׃ ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ
אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד
וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ חצי התורה בפסוקים׃ ח וַיָּשֶׂם
עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן
אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים׃ ט וַיָּשֶׂם
אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ
הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן

אונקלוס

דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַּקּ
לְמֶעְבַּד׃ ו וְקָרִיב
יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּ
וְאַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַ
ז וִיהַב עֲלוֹהִי יָת כִּ
וְזָרֵז יָתֵהּ בְּהֶמְ
וְאַלְבֵּשׁ יָתֵהּ יָת מְ
וִיהַב עֲלוֹהִי יָת אֵפ
וְזָרֵז יָתֵהּ בְּהֶמְיַן אֵפ
וְאַתְקֵן לֵהּ בֵּהּ׃ ח
עֲלוֹהִי יָת חוּשְׁנָא
בְּחוּשְׁנָא יָת אוּרַיָּא
תֻּמַּיָּא׃ ט וְשַׁוִּי
מִצְנֶפְתָּא עַל רֵישֵׁהּ
עַל מִצְנֶפְתָּא לָקֳ
אַפּוֹהִי יָת צִיצָא דְּדַ
כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא כְּמָ
פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁ
י וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת מְ

דרבותא

תולדות אהרן

ויתנו שם ו . ויקח משה כריתו

רש״י

צוני הקב״ה ג לעשות ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני כל הענין הזה דפרשת המלואים פירשתי בואתה תצוה (ח) את האורים. כתב של שם המפורש: (ט) וישם המצנפת. פתילי תכלת הקבועים-בציץ נתן על ה

בית יהודא

זעהן איך טוה פר אייך (צוני הקב״ה לעשות) דאס הט מיך הקב״ה גבאטן צו טאן (ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה) אונ איר זאלט ניט זאגן אז איך טוה דס פון וועגן מיין כבוד אדער וועגן דעם כבוד פון מיין ברודר, רש״י זאגט (כל הענין הזה דפרשת המלואים פירשתי בואתה תצוה) דעם פשט פון די פרשה מלואים האב איך גשריבן אין די סדרה אתה תצוה: (ח) ואת האורים). דס איז (כתב ש המפ׳רש) דיא גאלדענע שטיקל בלעך וואס אויף איר איז גו גלעגן אין חושן, אונ דס האט ליכט גמאכט די אותיות פון דאס אורים, בעלייכטונג: (ט) וישם על המצנפת). זאגט רש״י (פתילי תכלת הקבועים בציץ) די פעדים פון תכלת זענען גוועזן אריינגעצויגן אין די גאלדענע בלעך וואס איז גוועזן אויף דעם שטערן פון כהן גדול (נתן על המצנפ

שפתי חכמים

א נזכר למעלה סוף דבר שיאמר עליו זה הדבר ל״פ דברים שתראו: ב כי בכתוב לא הוזכר את מי לוה לכן הוצרך לפרש אותי צוה

פירוש לתורת אלהים

דר עדה זה הדבר דס איז די זאך וואס גאט הט גהייסן מען זאל דס טאן: (ו) ויקרב משה את אהרן אונ משה האט גמאכט גינעהנין אהרן ואת בניו אונ זיינע זיהן וירחץ אותם במים אונ האט זיי גוואשן מיט וואסער: (ז) ויתן עליו אונ ער הט אן גטאן צו אהרן את הכתונת דס העמד פון דיא בגדי כהונה ויחגור אותו באבנט אונ האט אים ארום גגארטילט מיט אגארטל וילבש אותו אונ הט אים אן גקלייד דס אייבערשטע העמדיל ויתן עליו אונ ער הט אויף אים גיגעבן את האפוד דעם אפוד ויחגור אותו אונ ער הט אים ארום גגארטעלט מיט דעם גארטיל פון דעם אפוד ויאפוד לו בו אונ אים דר מיט אן גיגורט: (ח) וישם עליו ער הט אים גגעבן דעם חושן ויתן אונ ער הט גיגעבן דעם חושן די אורים ותומים: (ט) וישם אונ ער גיטאן דיא מצנפת אויף זיין קאפ וישם אונ ער גיטאן אויף די מצנפת את ציץ הזהב די גילדערני ב וואס ווערט גרופן נזר הקודש איין היליגע קרוין צוה יי את משה אזו ווי גאט הט גישאפט צו משה זאל טאן צו אהרן אזו הט משה גטאן: (י) ויקח כו׳ הט משה גינומן דעם שמן המשחה אונ

הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ יא וַיַּז
מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים
וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם׃
יב וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ
אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃
יג וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן
וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט
וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ חמישי יד וַיַּגֵּשׁ אֵת פַּר
הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת׃
טו וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם

אונקלוס

בוּתָא וְרַבִּי יָת
נָא וְיָת כָּל דִּי בֵהּ
שׁ יָתְהוֹן׃ יא וְאַדִּי
עַל מַדְבְּחָא שְׁבַע
ן וְרַבִּי יָת מַדְבְּחָא
ל מָנוֹהִי וְיָת כִּיוֹרָא
בְסִיסֵהּ לְקַדָּשׁוּתְהוֹן׃
אֲרִיק מִמִּשְׁחָא
בוּתָא עַל רֵישָׁא
רֹן וְרַבִּי יָתֵהּ
שׁוּתֵהּ׃ יג וְקָרִיב
ה יָת בְּנֵי אַהֲרֹן
בֵּשִׁנּוּן כִּתּוּנִין וְזָרֵז
ן הֶמְיָנִין וְאַתְקֵן לְהוֹן
עִין כְּמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ
מֹשֶׁה׃ יד וְקָרֵב יָת
א דְחַטָּאתָא וּסְמַךְ
ן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן
יש תּוֹרָא דְחַטָּאתָא׃
נְכֵס וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת
א וִיהַב עַל קַרְנַת

תולדות אהרן

מ״מן הוריות י״א יג. כריתות ה. ויקרא יומא ה.

רש״י

גלה הלין תלוי במלכפת: (יא) ויז ממנו על
בח. לא ידעתי היכן נלטווה בהזאות הללו: (יב) ויצק.
שת. בתחלה יוצק על ראשו ואח״כ נותן בין ריסי
ומושך באצבעו מזה לזה: (יג) ויחבש. לשון קשירה:

בית יהודא

מֶען דִי פֶּעדִים צוּ גִבוּנְדֶען צוּם מִצְנֶפֶת [צוּ דִי הִיטוּל] פוּן
כֹּהֵן גָדוֹל (נִמְצָא הַצִּיץ תָּלוּי בְּמִצְנֶפֶת) אִיז דִי גָאלְדֶענֶע בְּלֶעך
גֶהאנְגֶן בַּיי דֶעם מִצְנֶפֶת: (יא) וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. עֶר הָט
גִשְׁפְּרִיצְט פוּן אִים אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, זָאגְט רש״י (לֹא יָדַעְתִּי
הֵיכָן נִצְטַוָּה בְּהַזָּאוֹת הַלָּלוּ) אִיךְ ווייס נִיט ווא שְׁטֵייט אַז מֹשֶׁה
הָאבְּ גִיוָוארְן אוֹיף דָאס שְׁפְּרִיצוּנְג אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (יב) וַיִּצֹק וגו׳ וַיִּמְשַׁח. זָאגְט רש״י (בַּתְּחִלָּה יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ)
ר גִיסְט מֶען דִיא בּוֹימְאֵייל אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן אַהֲרֹן (וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן בֵּין רִיסֵי עֵינָיו) נָאכְדֶעם גִיט עֶר דִי בּוֹימְאֵייל
ן דִי בְּרֶעמֶן פוּן זַיינֶע אוֹגֶן (וּמוֹשֵׁךְ בְּאֶצְבָּעוֹ מִזֶּה לָזֶה) אוּנ עֶר צִיהְט דִי בּוֹימְאֵייל מִיט דֶעם פִינְגֶער פוּן אֵיין בְּרֶעם
אַנְדֶערִין בְּרֶעם נַעַיֵּין תוס׳ מְנָחוֹת עה וּכְרִיתוּת ה): (יג) וַיַּחֲבֹשׁ. זָאגְט רש״י (לְשׁוֹן קְשִׁירָה) צוּא בִּינְדִין:

שפתי חכמים ד ע׳ לעיל פרשת תלוס:

פירוש לתורת אלהים

לְבְט דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ אַלְץ וָואס אִיז גִוֶועזְן אִין
ן וַיְקַדֵּשׁ אוֹתָם אוּנ הָט זַיי גִיהֵיילִיגְט: (יא) וַיַּז אוּנ
הָט גִישְׁפְּרֶענְגְט מִמֶּנּוּ פוּן אִים אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ
פְּעָמִים זִיבֶּן מָאל וַיִּמְשַׁח אוּנ עֶר הָט גִזַאלְבְּט דֶעם
חַ מִיט זַיינֶע כֵּלִים וְאֶת הַכִּיּוֹר אוּנ דֶעם הַאנְד פַאס
כַּנּוֹ אוּנ זַיין פוּס לְקַדְּשָׁם צוּ הֵיילִיגֶן זַיי: (יב) וַיִּצוֹק
אוּנ מֹשֶׁה הָט גִיגָאסֶן פוּן דֶעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹיף
ו קָאפּ פוּן אַהֲרֹן אוּנ הָט אִים גִזַאלְבְּט צוּ הֵיילִיגֶן
: (יג) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גִמַאכְט גְנֶעהֶנְן דִי קִינְדֶער
אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם אוּנ הָט זַיי אָן גִיקְלֵייד דִי הֶעמְדֶער

פוּן דִי בִּגְדֵי כְּהוּנָּה וַיַּחְגּוֹר אוּנ הָאט זַייא אָן גִיגוּרְט
גַארְטְלֶען וַיַּחֲבוֹשׁ אוּנ הָט זַיי אָן גִיבוּנְדֶן מִגְבָּעוֹת הִיטְלֶען
אַזוֹ וִוי גָאט הָט גִשַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה: (יד) וַיַּגֵּשׁ אוּנ עֶר
הָט גִמַאכְט גִינֶעהֶנְן דֶעם פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמוֹךְ וגו׳ זַיי
הָאבִּין אָן גִלֶעהְנְט זֵייעֶרֶע הֶענְד אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן
דֶעם פַּר הַחַטָּאת: (טו) וַיִּשְׁחָט אוּנ מֶען הָט דֶעם פַּר
גִשָׁאכְטֶן וַיִּקַּח אוּנ מֹשֶׁה הָט גִינוּמֶן דָם בְּלוּט וַיִּתֵּן עַל
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ אוּנ עֶר הָט גִיגֶעבֶּן אוֹיף דִי ווינְקְלֶען פוּן
דֶעם מִזְבֵּחַ סָבִיב אַרוּם בְּאֶצְבָּעוֹ מִיט זַיין פִינְגֶער וַיְחַטֵּא
אוּנ עֶר הָאט גִירֵיינִיקְט דֶעם מִזְבֵּחַ עֶר וָאל וֶוערִין
הייליג

וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו׃ טז וַיִּקַּח אֶת־
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
הַמִּזְבֵּחָה׃ יז וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ
וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ יח וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל הָעֹלָה
וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
רֹאשׁ הָאָיִל׃ יט וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ כ וְאֶת־
הָאַיִל נִתַּח לִנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה

אונקלוס

מַדְבְּחָא סְחוֹר ס
בְּאֶצְבְּעֵהּ וְדַכִּי
מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא
לִיסוֹדָא דְמַדְ
וְקַדְּשֵׁהּ לְכַפָּרָא עֲלֹ
טז וּנְסֵיב יָת כָּל תַּ
דִּי עַל גַּוָּא וְיָת
כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין
וְיָת תַּרְבְּהֶן וְאַסֵּק
לְמַדְבְּחָא׃ יז וְיָת ה
וְיָת מַשְׁכֵּהּ וְיָת ב
וְיָת אֻכְלֵהּ אוֹקִיד בְּנ
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא
דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת מ
יח וְקָרִיב יָת דִּכְ
דַּעֲלָתָא וּסְמָכוּ אַ
וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן
רֵישׁ דִּכְרָא׃ יט
וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְח
כ וְיָת דִּכְרָא פַּלֵּג לְאֶבְר
וְאַסֵּק מֹשֶׁה יָת רֵי
וית

תולדות אהרן
פרנ"ג זבחים ס

בית יהודא

(טו) וַיְחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ. זָאגְט רש"י (חִטְּאוֹ וְטִהֲרוֹ מִזָּרוּת לְהִכָּנֵס לִקְדוּשָּׁה) עֶר הָאט רֵיין גֶמַאכְט דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן זַיינֶע פְרֶאסְטְקֵייט עֶר זָאל וֶוערֶן הֵיילִיג: וַיְקַדְּשֵׁהוּ. עֶר הָט אִים גֶעהֵיילִיגְט (בַּעֲבוֹדָה זוֹ) מִיט דִי עֲבוֹדָה, מִיט דִי בְּלוּט וָואס עֶר הָאט אוֹיף אִים גֶשְׁפְּרִיצְט אִיז עֶר גֶוָוארֶען הֵיילִיג: לְכַפֵּר עָלָיו. (מֵעַתָּה כָּל הַכַּפָּרוֹת), פוּן אִיצְט אוּנ וַוייטֶער זָאל אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב זַיין אַלֶע קָרְבָּנוֹת צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִי עֲבֵירוֹת וָואס וֶועט טְרֶעפֶען בַּיי דִי יוּדִין: (טז) וְאֵת יוֹתֶרֶת הַ זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (לְבַד הַכָּבֵד) אוֹיסֶער דִי לֶעבֶּער (שֶׁהָיָה נוֹטֵל מְעַט מִן הַכָּבֵד עִמָּהּ) עֶר הָט גֶנוּמֶען דִי רוֹטֶע שְׁטִיק פ

רש"י

(טו) ויחטא את המזבח. חטאו וטהרו מזרות ה ל
לקדושה: ויקדשהו. ו בעבוד' זו: לכפר עליו. מעתה
הכפרות: (טז) ואת יותרת הכבד. לבד הכבד. שהיה

שפתי חכמים

ה כלומ' מי טמא את המזבח שצריך לטהרו וע"ז פירש מזרות כו': ו דהל"כ במאי קדשו: ז כאלו אמר ויקדשהו להיות מכפר עליו שפירושו

פירוש לתורת אלהים

הֵיילֶג וְאֶת הַדָּם אוּנ דָם אִיבְּרִיגֶע בְּלוּט יָצַק הָאט עֶר אוּם גֶגָאסֶען צוּם אָפּ גְרוּנְד פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ אוּנ דֶר מִיט הָט עֶר אִים גֶהֵיילִיגְט לְכַפֵּר עָלָיו צוּ פַר גֶעבֶּען אוֹיף אִים אַז אֵיינֶער וֶועט זִינְדִיגֶען אוּנ וֶועט בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אוּנ וֶועט מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וֶועט דִי זִינְד פַר גֶעבֶּען וֶוערֶן: (טז) וַיִּקַּח וכו' אוּנ עֶר הָאט גֶנוּמֶען פוּן דֶעם פַר גָאר דֶעם חֵלֶב וָואס אִיז אוֹיף דִיא אִינְוֶוייניגְסְטֶע זַאכֶען וְאֵת יוֹתֶרֶת וגו': (יז) וְאֶת הַפָּר וְאֶת עוֹרוֹ אוּנ דֶעם פַר מִיט זַיין פֶעל מִיט זַיין פְלֵייש וְאֶת פִּרְשׁוֹ וגו' אוּנ זַיין מִיסְט הָט עֶר פַר בְּרֶענְט אִין פַייעֶר ז וַויינוּג פוּן דֶר מַחֲנֶה אַזוֹ וִוי גָאט הָט גֶשַׁאפְט צוּם (יח) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גֶמַאכְט גֶנֶעהֶנֶען דֶעם ווִידֶער מֶען הָט גֶבְּרַאכְט פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה וַיִּסְמְכוּ הָאבֶּען אַ מִיט זַיינֶע זִיהְן אָן גִילֶעהְנְט זֵייעֶרֶע הֶענְט אוֹיף ד קָאפּ פוּן דֶעם אַיִל: (יט) וַיִּשְׁחָט אוּנ מֶען הָט דֶעם גִישָׁאכְטֶען וַיִּזְרֹק וגו' אוּנ מֹשֶׁה הָאט גִישְׁפְּרֶענְגְט בְּלוּט אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (כ) וְאֶת הָאַיִל אוּנ דֶעם נִתַּח לִנְתָחָיו הָט עֶר צוּ שְׁנִיטֶען אוֹיף שְׁטִיקֶער וַיַּקְטֵר ד

משה

אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־
הַפָּדֶר׃ כא וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־
הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא
לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ששי
כב וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל
הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל׃ כג וַיִּשְׁחָט ׀
וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־
אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃ כד וַיַּקְרֵב
אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־
הַדָּם עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־
בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית

אונקלוס

בְרַיָא וְיָת תַּרְבָּא׃
גַוָּא וְיָת כְּרָעַיָא
בְמַיָא וְאַסֵּק מֹשֶׁה
דִכְרָא לְמַדְבְּחָא
הוּא לְאִתְקַבָּלָא
קֻרְבָּנָא הוּא קֳדָם
א דִי פַקִּיד יְיָ יָת
כב וְקָרִיב יָת דִכְרָא
א דְכַר קֻרְבָּנַיָא
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת
עַל רֵישׁ דִכְרָא׃
ם וּנְסִיב מֹשֶׁה מִן
וִיהַב עַל רוּם
דְאַהֲרֹן דְיַמִּינָא
לְיוֹן יְדֵהּ דְיַמִּינָא
לְיוֹן רַגְלֵהּ דְיַמִּינָא׃
יב יָת בְּנֵי אַהֲרֹן
מֹשֶׁה מִן דְמָא עַל
וּדְנֵיהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל
יְדֵיהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל
רַגְלֵיהוֹן דְיַמִּינָא
מֹשֶׁה יָת דְמָא עַל
מדבחא

רש"י

הככד עמה: (כב) איל המלאים. איל השלמים
ל' שלמים א שממלאים ומשלימים את הכהנים

בית יהודא

וָוס אִיז גֶעבְּן דִי לֶעבֶּער אוּנ עֶר הָט גֶנוּמֶין אַשְׁטִיקוּל פוּן
דִי לֶעבֶּר צוּ דִי רוּיטֶע שְׁטִיקוּל פְלֵייש: (כב) [אֵיל הַמִּלוּאִים].
זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אֵיל הַשְּׁלָמִים) דֶר אַיִל פוּן גַאנְצְקֵייט
ם לָשׁוֹן שְׁלָמִים) מִלוּאִים מֵיינְט מֶען גַאנְצְקֵייט (שֶׁמְּמַלְאִים וּמַשְׁלִימִים אֶת הַכֹּהֲנִים בִּכְהוּנָּתָם) דִיא קָרְבָּנוֹת
עֶן אוּנ מַאכֶן גַאנְץ דִיא כֹּהֲנִים אִין זֵייעֶר כְּהוּנָּה, נָאכְדֶעם ווִי מֶען הָט מַקְרִיב גֶעוֶוען דִי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען דִיא
וָוארֶן אֶמֶת'ה כֹּהֲנִים צוּא אַלֶע זַאכֶען, זֵייא זֶענֶען דֶערְפִיהְלְט גִיוָוארֶען אוּנ גַאנְץ גִיוָוארֶען צוּא זַיין כֹּהֲנִים:

שפתי חכמים

ואילך: א שמלואים דכתיב הכא איננו לשון מיגוך אלא לשון שלמים שממלאים ומשלימים וכו':

פירוש לתורת אלהים

קְטִיר גִוֶועֶן דֶעם קָאפּ מִיט דִיא שְׁטִיקֶער וְאֶת
וּנ דִי חֵלֶב: (כא) וְאֶת הַקֶּרֶב אוּנ דִי אִינְוֶוייגְסְטִי
אֶת הַכְּרָעַיִם אוּנ דִי קְנִיעֶן רָחַץ הָאט עֶר גִיוַואשֶׁן
אסֶר וַיַּקְטֵר הָט מֹשֶׁה מַקְטִיר גִיוֶוען גָאר דֶעם
ף דֶעם מִזְבֵּחַ עוֹלָה הוּא דָס אִיז אֵיין עוֹלָה לְרֵיחַ
ו אַגִישְׁמַאקֶן רֵיחַ אִשֶּׁה הוּא לַיְיָ דָס אִיז אַפֵייעֶר
ו גָאט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה ווִי גָאט הָט גֶבָּאטֶן
ה: (כב) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָאט גְמַאכְט גִינֶעהֶען
אַנְדֶערִין אַיִל דֶעם אַיִל פוּן דִי מִלוּאִים וַיִּסְמְכוּ
הֲרֹן מִיט זַיינֶע זִיהְן הָאבֶּן אָן גִילֶעגְט זֵייעֶרֶע
הֶענְד אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם אַיִל: (כג) וַיִּשְׁחָט אוּנ
מֶען הָט גְשָׁאכְטֶן דֶעם אַיִל וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ מֹשֶׁה הָט
גְנוּמֶן פוּן דִיא בְּלוּט וַיִּתֵּן אוּנ הָאט גִיגֶעבֶּן אוֹיף דֶעם
לֶעפִּיל פוּן דֶעם רֶעכְטֶן אוֹיעֶר פוּן אַהֲרֹן וְעַל בֹּהֶן אוּנ
אוֹיף דֶעם דוּם יָדוֹ הַיְמָנִית פוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד וְעַל בֹּהֶן
אוּנ אוֹיף דֶעם דוּם רַגְלוֹ הַיְמָנִית פוּן זַיין רֶעכְטֶן פוּס:
(כד) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גְנֶעהֶען דִי קִינְדֶר פוּן
אַהֲרֹן וַיִּתֵּן אוּנ מֹשֶׁה הָאט גֶגֶעבֶּן פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן
דֶעם אַיִל עַל תְּנוּךְ אוֹיף דֶעם לֶעפִּיל פוּן זֵייעֶר רֶעכְטֶן
אוֹיעֶר וְעַל אוּנ אוֹיף דֶעם דוּם פוּן זֵייעֶר רֶעכְטֶע

וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי
הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק
הַיָּמִין׃ כו וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר׀ לִפְנֵי
יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃
כז וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל
כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל
כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה

מַדְבְּחָא סְחוֹר
כה וּנְסִיב יָת תַּ...
אֲלִיתָא וְיָת כָּל ...
עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר...
וְיָת תַּרְתֵּין כָּ...
תַּרְבְּהֶן וְיָת
דְיַמִּינָא׃ כו
דְפַטִּירַיָּא דִּי
נְסִיב גְּרִצְתָּא
חֲדָא וּגְרִצְתָּא
מְשַׁח חֲדָא וְאֶסְ...
וְשַׁוִּי עַל תַּרְבַּ...
שׁוֹקָא דְיַמִּינָא׃
יָת כֹּלָּא עַל יְדֵי...
וְעַל יְדֵי בְנוֹהִי...
יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳ...
כח וּנְסִיב מֹשֶׁה
מֵעַל יְדֵיהוֹן
לְמַדְבְּחָא עַל עֲ...
קֻרְבָּנַיָּא אִנּוּן לְאִ...
ב...

בית יהודא

(כו) וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן. זָאגְט רש״י (הִיא רְבוּכָה) דָאס אִיז די מִנְחָה וָוס די מֶעהְל אִיז בְּגָאסְן גְוָוארְן מִיט הֵייסֶע וַואסֶר (שֶׁהָיָה מַרְבֶּה בָּהּ שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַחַלּוֹת וְהָרְקִיקִין) אִין די מִנְחָה הָאט מֶען אַרַיינְגֶעגָאסְן פִיל בּוֹימְאֵייל, אַזוֹ פִיל בּוֹימְאֵייל ווי מֶען הָט אַרַיינְגֶעגָאסְן אִין די חַלּוֹת מִיט די קִיכְלַאךְ, הָאט מֶען אַרַיינְגֶעגָאסְן אִין די מִנְחָה (כַּךְ מְפוֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת) אַזוֹ שְׁטֵייט אִין די מַסֶּכֶת מְנָחוֹת: (כח) וַיַּקְטֵר ... זָאגְט רש״י (מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים בְּחָלוּק לָבָן) די גַאנְצֶע זִיבֶּען טֶעג פוּן מִלּוּאִים הָאט מֹשֶׁה מַקְ... אַלֶע קָרְבָּנוֹת אוּנ עֶר אִיז גְוֶוען אָנְגֶעטָאהְן מִיט אַוַוייסֶע הֶעמְד (אַקִיטוּל): וְעַל הָעוֹלָה. זָאגְט רש״י עַ... מֵיינְט מֶען (אַחַר הָעוֹלָה) נָאךְ די עוֹלָה, נִיט אוֹיף די עוֹלָה (וְלֹא מָצִינוּ שׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים קָרֵב בְּכָל מָקוֹם חוּץ ...

רש״י

בכהונתם: (כו) וחלת לחם שמן. היא רבוכה שהי׳ ... שמן ט כנגד החלות והרקיקין כך מפורש במנחות: (כ... המזבחה. משה שמש כל שבעת ימי המלואי׳ ב... על העולה. אחר העולה ב ולא מצינו שוק של ...

שפתי חכמים

ט דק״ל למה לא כתיב וחלת מלה שמן כרישא דקרא או בסיפא דקרא ורקיק שמן והוה נמי קאי אכל מה דכתיב לעיל מיניה ומפ׳ וכו׳: י כ׳ הרא״ם לא ידעתי למה פירש כאן ולא בויקח משה את הדם וגו׳ וכל הנמשכים אחריו שכל השימושים היו על ידי משה. ושמא י״ל שהמתין עד סוף כל שימושו של משה עכ״ל. ועוד יש לומר דקשה לרש״י למה הקטירו השוק על המזבח כי לא מצינו בשום שוק ... של שלמים שהקטירו וכמ״ש רש״י בסמוך. ומתרץ ... משמש וכו׳ וגבי חזה ושוק כתיב לאהרן ובניו יהיה ... הקטיר המזבחה ולא נתנה לו למנה אלא החזה כדי לנ... בינו ובין אהרן ובניו כי הם היו כהנים והוא היה לוי ... אלא בשבעת ימי המלואים והיכר זה עשה הקדוש ברוך ... ובין הכהנים בני אהרן: כ ולא על ממש דהא כבר הקטיר ...

פירוש לתורת אלהים

הַאנְד וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹיף דֶעם דוֹים פוּן זֵייעֶר רֶעכְטִין פוּס אוּנ דֶער נָאךְ הָט מֹשֶׁה גִשְׁפְּרֶענְגְט דָם אִיבְּרִיגֶע בְּלוּט אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (כה) וַיִּקַּח אוּנ עֶר הָט גְנוּמֶען אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה וכו׳: (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אוּנ פוּן דֶעם קָארְבּ מִיט מַצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וָואס אִיז פַר גָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד לָקַח הָט עֶר גְנוּמֶען חַלַּת מַצָּה אַחַת אֵיין קוּכְן פוּן מַצָּה וְחַלַּת אוּנ אֵיין קוּכֶן וָואס אִיז גְמִישְׁט מִיט אֵייל וְרָקִיק אוּנ אֵיין דִין קִיכוּל וַיָּשֶׂם אוּנ עֶר הָט גְטָאן ... די חַלּוֹת אוֹיף די חֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין אוּנ א... רֶעכְטֶן שֶׁענְקִיל: (כז) וַיִּתֵּן אוּנ עֶר הָט דָם אַלְ... עַל כַּפֵּי אוֹיף די הֶענְד פוּן אַהֲרֹן אוּנ אוֹיף די הֶ... זַיינֶע קִינְדֶער וַיָּנֶף אוּנ עֶר הָט אוֹיף גִיהוֹבִין צ... הֵייבוּנְג פַר גָאט: (כח) וַיִּקַּח אוּנ מֹשֶׁה הָט גְ... אַלֶע זַאכֶן וָוס פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען פוּן זֵייעֶר... וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה אוּנ הָט מַקְטִיר גִיוֶוען אוֹיף דֶע... עַל הָעוֹלָה נָאךְ דֶער עוֹלָה מִלּוּאִים הֵם זֵיי זֶענֶען דֶ...
מיט

מלאים הם לריח ניחח אשה הוא
ליהוה: כט ויקח משה את־החזה
ויניפהו תנופה לפני יהוה מאיל
המלאים למשה היה למנה כאשר
צוה יהוה את־משה: שביעי ל ויקח
משה משמן המשחה ומן־הדם
אשר על־המזבח ויז על־אהרן על־
בגדיו ועל־בניו ועל־בגדי בניו אתו
ויקדש את־אהרן את־בגדיו ואת־
בניו ואת־בגדי בניו אתו: לא ויאמר
משה אל־אהרן ואל־בניו בשלו
את־הבשר פתח אהל מועד ושם
תאכלו אתו ואת־הלחם אשר בסל
המלאים כאשר צויתי לאמר אהרן
ובניו יאכלהו: לב והנותר בבשר
ובלחם באש תשרפו: מפטיר
לג ומפתח אהל מועד לא תצאו

…קרבנא הוא
…וי: כט ונסיב
…ית חדיא
…ת ארמא קדם יי
…קרבניא למשה
…הלק כמא די
…יי ית משה:
…ל משה ממשחא
…א ומן דמא די
…דבחא ואדי על
…על לבושוהי ועל
…ועל לבושי בנוהי
…וקדיש ית אהרן
…ישוהי וית בנוהי
…ושי בנוהי עמה:
…ר משה לאהרן
…והי בשילו ית
…בתרע משכן
…ותמן תיכלון יתה
…חמא די בסל
…א כמא די פקדית
…אהרן ובנוהי
…: לב ודאשתאר
…א ובלחמא בנורא
…: לג ומתרע משכן

…בעל הטורים
…ים. חסר כתיב כי נספך להם
…[סמתו כדכ והכיהות]:

…לו אם זכתים ס.

פירוש לתורת אלהים

קרבנות וועהן אהרן מיט די קינדער דער פילט
הונה לריח אגישמאקר ריח אשה אפייער אפער
: (כט) ויקח אונ משה הט גנומן די ברוסט
…ונ האט זיא אוף גהובן איין אוף הייבונג צו
…ל המלואים פון דעם איל המלואים למשה היה
… די ברוסט גוועהן צו משה צו אגאב כאשר ווי
…ט גבאטן צו משה: (ל) ויקח משה אונ משה
…ן משמן פון דעם אייל המשחה דאס זאלבונג
… דעם בלוט וואס אוף דעם מזבח ויז וכו' אונ ער
…רענגט אוף אהרן אונ זיינע קליידר אונ אוף
…הן אונ אוף דיא קליידר פון זיינע זיהן אתו
…ם כלומר בשעת ער האט גישפרענגט אויף
…ט ער אוף זיינע קליידר אונ אויף זיינע זיהן
…רי קליידער אויך גשפרענגט ויקדש אונ ער
הט געהייליגט את אהרן אהרן אונ זייני זיהן מיט זייערי
קליידער האט ער אויך גיהייליגט אתו מיט אים:
(לא) ויאמר אונ משה הט גזאגט צו אהרן אונ צו זייני
קינדר בשלו קאכט דס פלייש פון דעם איל המלואים
פתח אוהל מועד פר דר טיר פון דעם אוהל מועד ושם
תאכלו אותו אונ דארט זאלט איר אים עסין ואת הלחם
אונ דם ברוט אשר בסל וואס איז אין קארב זאלט איר
אויך עסן פר דר טיר פון דעם אוהל מועד כאשר צויתי
אזו ווי איך בין גבאטן גווארן פון גאט לאמר איך זאל
אייך זאגן אהרן ובניו אהרן מיט זייני קינדר זאלין דס
עסין: (לב) והנותר בבשר וואס עס וועט בלייבן פון דעם
פלייש ובלחם אונ פון דעם ברויט וואס איר וועט דעם
טאג ניט אוף עסין באש תשרופו זאלט איר אין פייער
פאר ברענן: (לג) ומפתח אונ פון דער טיר פון דעם
אוהל

שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי
מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא
אֶת־יֶדְכֶם׃ לד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם
הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ לה וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ
יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־
כֵן צֻוֵּיתִי׃ לו וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת

תו"א כאשר יומא ג ג ד. ששו סוכה מג:

זִמְנָא לָא תִפְּקוּן
יוֹמִין עַד יוֹם מִשְׁלַ
קֻרְבָּנֵיכוֹן אֲרֵי
יוֹמִין יְקָרֵב יָת קֻרְ
לד כְּמָא דִי עֲבַד
הָדֵין פַּקִּיד יְיָ
לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃ לה
מַשְׁכַּן זִמְנָא תֵּיתְבוּ
וְלֵילֵי שִׁבְעָא יוֹמִין
יָת מַטְּרַת מֵימְרָא דַ
תְּמוּתוּן אֲרֵ
אִתְפַּקֵּדִית׃ לו

בעל הטורים

(לד) לעשת. חסר ו' דהכ
דיומא לעשות זו מעשה פרה שה
כל ששה ימים ולא היו מזין ע

רש"י

בכל מקום חוץ מזה: (לד) צוה ה' לעשות. כ
ל הימים ורז"ל דרשו לעשות זה מעשה פרה לכפר
יום הכפורים וללמד שכהן גדול טעון פרישה ק
הכפורים מ שבעת ימים וכן הכהן השורף את
(לה) ולא תמותו. הא אם לא תעשו כן הרי נ את
ם מיתה: (לו) ויעש אהרן ובניו. להגיד

בית יהודא

גפונען ניט בייא אַלֶע קָרְבָּנוֹת שְׁלָמִים מֶען זָאל פַּרְבְּרֶענֶען אוֹף
דֶעם מִזְבֵּחַ דִי פָּאלֶקֶע פוּן דִי שְׁלָמִים, נָאר פוּן דִי שְׁלָמִים
הָט מֶען דִי פָּאלֶקֶע פַּרְבְּרֶענְט אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ: (לד) נִצְוָה ה'
לַעֲשׂוֹת. (כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים), אַזוֹ וִוי מֶען הָט גְטָאן דֶעם עֶרְשְׁטֶען
טָאג פוּן מִלּוּאִים הָאט הקב"ה גִיבָאטֶען מֶען זָאל אַזוֹ טָאן
אַלֶע זִיבֶּען טָאג פוּן דִי מִלּוּאִים (וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ) דִיא רַבָּנָן
לֶערְנֶען (לַעֲשׂוֹת זֶה מַעֲשֵׂה פָּרָה) לַעֲשׂוֹת, צוּ טָאן מֵיינְט מֶען
בַּיי דִי פָּרָה אֲדוּמָה זָאל מֶען אוֹיךְ טָאן וִוי בַּיי דִי מִלּוּאִים (לְכַפֵּר זֶה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים) לְכַפֵּר, צוּ פַארְגֶעבִּין
מֶען יוֹם כִּפּוּר זָאל מֶען אוֹיךְ טָאן וִוי בַּיי דִי מִלּוּאִים (וּלְלַמֵּד שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל טָעוּן פְּרִישָׁה קוֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים שִׁבְעַת יָמִי
פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל וָוס דַארְף טָאן דִי עֲבוֹדָה יוֹם כִּפּוּר דַארְף עֶר זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זַיין שְׁטוּב
זַיין וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער אוּנ פוּן אַלֶע מֶענְטְשֶׁן זִיבֶּען טֶעג פַאר יוֹם כִּפּוּר (וְכֵן הַכֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת הַפָּרָה) דֶער כֹּהֵן וָו
גְדַארְפְט פַארְבְּרֶענֶען דִי פָּרָה אֲדוּמָה, הָאט מֶען אִים אוֹיךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זַיין שְׁטוּב זִיבֶּען טֶעג פְרִיעֶר,
עֶס אִיז גְוֶועֶן בַּייא מִלּוּאִים, הָאט מֶען אָפְּגֶעשֵׁיידְט אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זִיבֶּען טָאג פְרִיעֶר אֵיידֶער זֵיי
אַרֵיינְגֶעגַאנְגֶען אִין אֹהֶל מוֹעֵד: (לה) וְלֹא תָמוּתוּ. אוּב אִיר וֶועט טָאן וִוי מֶען הָט אַייךְ גְבָאטֶען וֶועט אִיר נִיט
(הָא אִם לֹא תַעֲשׂוּ כֵּן) אָבֶּער אַז אִיר וֶועט נִיט אַזוֹ טָאן (הֲרֵי אַתֶּם חַיָּבִים מִיתָה) וֶועט אִיר זַיין פַארְשׁוּלְדִיגְט צוּא
אִיר זָאלְט שְׁטַארְבֶּען: (לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו. זָאגְט רש"י (לְהַגִּיד שִׁבְחָן) צוּ זָאגֶען דֶעם לוֹיבּ פוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶ

שפתי חכמים

קודם שחיטתו של זה האיל: ל פי' מקרא קצר הוא והיה צריך להיות כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשו' כל ז' הימים דאם הי' כאשר עשה ביום הזה דבוק למעלה עם שבעת ימים ימלא את ידכם כאשר עשה ביום הזה א"כ כאשר צוה ה' לעשו' ישאר לבדו ואין לו טעם. אבל רז"ל פירשו לעשות זה מעש' פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וא"כ לפי [illegible]ם צ"ל שהם מדובקי' כאשר עש' ביום הזה עם הקודם לו ומ"ש צוה ה' לעשות מאמר בפ"ע הוא שהשם צוה לעשות מעשה הפרה ולכ"ג לכפר עליכם ביה"כ ע"י פרישת שבעת ימים: מ כמו שצריך אלו דינים בכאן כך צריך התם: נ דאם לא כן שנכתב לדיוקא צ"ל למיכתב כלל ולא תמותו ודאי לא ימותו כשישמרו מצות ה' אלא ודאי נכתב לדיוקא: ס פי' שמכלל לאו אתה שומע הן ומפני שכוונת המקרא הזה אינו רק להעניש למי שלא יעשה כן ולא לומר שאם יעשה כן לא ימות

כיון דעיקר הגיזום הוא המיתה הוצרך רש"י לו' כאן שמכלל שומע הן וכאילו אמר שאם לא תעשו כן תמותו: ע דאם לא למיכתב ויעש פשיטא לדיק כמותו ח"ו לא יעשה מה שצוה ל' כ' הרא"ם וכן דרשו במכילתא גבי דבר אל בני ישראל ו' ויעשו כן וכפרשת אחרי גבי ויעש כאשר צוה ה' את משה וגו' בא אל פרעה גבי וילכו ויעשו בני ישראל וגו'. וכפ' בהע' כאשר צוה ה' את משה וגו' אבל בפ' בהעלותך גבי ויעשו וגו' לא פירשו כלום. וטעמא מפני שסמכו על מה שדרשו בפסח בא עכ"ל. ול"נ מה שלא פירשו בפ' בהעלותך גבי ויעשו את מפני שכל אותה פרשה מדברת בגנותן של ישראל כמו שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא עשו פסח אלא זה וכו' דרשו גבי אותו ויעשו וגו' כמו בשאר וק"ל. עוד כתב הרא"

פירוש לתורת אלהים

אוֹהֶל מוֹעֵד זָאלְט אִיר נִיט אַרוֹיס גֵייִן זִיבִּין טָאג עַד
יוֹם בִּיז אִין דֶעם טָאג מְלֹאת עֶס וֶועט דֶר פִילְט וֶוערֶען
יְמֵי דִי טֶעג מִלּוּאֵיכֶם פוּן אַייעֶרִי מִלּוּאִים כִּי שִׁבְעַת יָמִים
וָוארוּם זִיבֶּן טֶעג יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם זָאל דֶער פִילְט וֶוערִין
אייעֶרִי הֶענְד דִי טֶעג פוּן דִי מִלּוּאִים וֶועט גִיוֶוערִין
זִיבֶּן טָאג: (לד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה אַזוֹ וִויא עֶר הָאט
גְטָאן דֶעם טָאג צִוָּה יְיָ הָט גָאט גְבָאטִין צוּ טָאן לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם צוּ פַר גֶעבֶּן אוֹף אַייךְ אַזֶעלְכִי קָרְבָּנוֹת וִוי מֶען

הָט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג פוּן דִי
אַזוֹ הָט גָאט גְהֵייסֶן מֶען זָאל אַלִי זִיבֶּן טָאג אַ
קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב זַיין אִיטְלִיכֶן טָאג בַּזוּנְדֶער: (ל
אוּנ אִין דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד זָאלְט א
זִיבֶּן טָאג טֶעג אוּנ גֶעכְט וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְ
דָאס הִיטוּנְג פוּן גָאט וְלֹא תָמוּתוּ אוּנ אִיר זָא
שְׁטַארְבֶּן אַז אִיר וֶועט אַזוֹ נִיט טָאן זֶענְט אִי
מִיתָה כִּי וָוארוּם אַזוֹ בִּין אִיךְ גִיבָּאטִין גִיוָוא

נאט

רן ובנוהי ית כל מיא די פקיד יי דא דמשה: ססס

כל־הדברים אשר־צוה יהוה ביד־משה: ססס

גו. ל"ו סימן: ומפטירין כה אמר ה' צבאות (בירמיה סימן ז'):

רש"י

א הטו ימין ושמאל: חסלת פרשת צו

בית יהודא

(שלא הטו ימין ושמאל) זיי האבן ניט אוועקגענייגט פון דיא רייד פון הקב"ה ניט רעכט ניט לינק, אפילו זיי האבן ניט ... פון הקב"ה אליין זיי האבן נאר געהערט פון משה, פון דעסטוועגען האבן זיי געהיט צו טאן וויא די רייד פון משה גלייך ווי זיי וואלטן געהערט פון הקב"ה:

שפתי חכמים

י ויעש משה בענין המצות שלא דרשו כלום לא ידעתי למה ול"נ מפום דלא שייך בו לדרום התם להגיד שבחו וכו' כיון שתו של מקום דחזקה שליח שעשה שליחותו ואין זה שבח לשליח כשעושה שליחות המשלחו אבל ישראל ואהרן ובניו עשו ע"פ דבור של משה ולא שינו מכל אשר צוה להם והאמינו לשליחותו על זה שייך למדרש להגיד שבחן כנ"ל. וק"ל: חסלת פרשת צו:

פירוש לתורת אלהים

: (לו) ויעש אהרן ובניו אונ אהרן מיט זיינע זיהן ען גיטאן את כל הדברים דיא אלע זאכען אשר צוה יי וואס גאט האט זייא גיבאטען ביד משה דורך משה:

הפטרת צו (בירמיה סימן ז')

אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על־זבחיכם ואכלו בשר: כי לא־
ברתי את־אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אתם מארץ מצרים על־דברי עולה
ח: כי אם־את־הדבר הזה צויתי אתם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים
ם תהיו־לי לעם והלכתם בכל־הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם: ולא שמעו
הטו את־אזנם וילכו במעצות בשררות לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים: למן־
ם אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה ואשלח אליכם את־כל־עבדי
יאים יום השכם ושלח: ולוא שמעו אלי ולא הטו את־אזנם ויקשו את־ערפם הרעו
בותם: ודברת אליהם את־כל־הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא
כה: ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא־שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר

°הוציאי קרי

פירוש ע"ט

מר יי אזו האט געזאגט גאט צבאות דער וואס הערשט איבר גאר די וועלט אלהי ישראל דער גאט פון די אל עלותיכם אייערע עולות וואס איר ברענגט צו מקריב זיין ספו מערט זיי בעסר מקריב צו זיין אייערע שלמים ואכלו וועט איר עסין דאס פלייש זאגט וואס בדארפן זיי עולות וואס ווערט פאר גט אין גאנצן אונ עס איז דאך שלא לרצון בעסר ן זיי שלמים מקריב זיין וועלן זיי חאטשי עסין פלייש כי לא ווארום איך האב ניט גערעט מיט רע עלטערן ולא צויתים אונ איך האב זייא ניט ן ביום אין דעם טאג וואס איך האב זיי אוס גצוגן עם לאנד מצרים על זיי זאלן מקריב זיין עולה שעכטונג כי אם נאר די רייד צויתי האב איך זיי מן צו זאגן שמעו פאר נעמט מיין קול והייתי אונ וועל זיין צו אייך אגאט ואתם אונ איר וועט צו זיין איין פאלק והלכתם אונ איר זאלט גיין אין וועגן אשר וואס איך טוא אייך גבימן למען דרום עס זאל אייך גוט זיין ולא שמעו אונ זיי האבן ניט ערט ולא הטו אונ זייא האבין ניט גינייגט זייערע ן וילכו אונ זיי זענען גיגאנגן מיט זייערע עצות

בשרירות מיט דעם זעהונג פון זייער שלעכט הארץ ויהיו אונ זיי זענין גוועזן, אין מיין דינסט לאחור אינטער זיך ולא אונ ניט פר זיך למן היום פון דעם טאג אשר וואס אייערע עלטערן זענען ארויס גיגאנגן פון דעם לאנד מצרים עד היום הזה ביז דעם טאג ואשלח אונ איך האב גשיקט צו אייך אלי מיינע קנעכט די נביאים יום אלי טאג השכם האב איך זיי פרי גשיקט ולא שמעו אונ זיי האבן ניט געהערט צו מיר אונ האבן ניט גנייגט זייערי אויערן ויקשו אונ זיי האבן הארט גמאכט זייער אקון הרעו זייא האבן גאיבעלט מאבותם מיין פון זייערע עלטערן זאגט גאט צום נביא ודברת אונ דוא וועסט ריידן צו זיי גאר די רייד ולא ישמעו אונ זייא וועלן ניט צו הערן צו דיר וקראת אונ דו וועסט רופן צו זיי ולא אונ זייא וועלין דיר ניט ענטפערן ואמרת זאלסטו זאגין צו זיי זה הגוי דאס פאלק אשר וואס זייא האבין ניט געהערט דעם קול פון גאט אלהיו זיין גאט ולא לקחו אונ זיי האבן ניט פר נומן קיין שטראף אבדה עס איז פר לארן גווארן די אמונה ונכרתה אונ עס איז פר שניטן גווארן פון זייער מול גזי שנייד אפ דייני האר והשליכי אונ ווארף אוועק ושאי אונ הייב אוף על

אָבְדָה הָאֱמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם׃ גָּזִּי נִזְרֵךְ וְהַשְׁלִיכִי וּשְׂאִי עַל־שְׁפָיִם קִינָה כִּי מָאַס
וַיִּטֹּשׁ אֶת־דּוֹר עֶבְרָתוֹ׃ כִּי־עָשׂוּ בְנֵי־יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינַי נְאֻם־יְהוָֹה שָׂמוּ שִׁקּוּצֵיהֶם בּ
אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו לְטַמְּאוֹ׃ וּבָנוּ בָּמוֹת הַתֹּפֶת אֲשֶׁר בְּגֵיא בֶן־הִנֹּם לִשְׂרֹף אֶת־בְּ
וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עָלְתָה עַל־לִבִּי׃ לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־
וְלֹא־יֵאָמֵר עוֹד הַתֹּפֶת וְגֵיא בֶן־הִנֹּם כִּי אִם־גֵּיא הַהֲרֵגָה וְקָבְרוּ בְתֹפֶת מֵאֵין מָקוֹם׃ וְ
נִבְלַת הָעָם הַזֶּה לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד׃ וְהִשְׁבַּתִּי ׀ מ
יְהוּדָה וּמֵחֻצוֹת יְרוּשָׁלַםִ קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה כִּי לְחָרְבָּה ת
הָאָרֶץ׃ בָּעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָֹה °וְיוֹצִיאוּ אֶת־עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה וְאֶת־עַצְמוֹת שָׂרָיו
עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֵת ׀ עַצְמוֹת הַנְּבִיאִים וְאֵת עַצְמוֹת יוֹשְׁבֵי־יְרוּשָׁלָםִ מִקִּבְרֵיהֶם׃ וּשְׁ
לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וּלְכֹל ׀ צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֲהֵבוּם וַאֲשֶׁר עֲבָדוּם וַאֲשֶׁר הָלְכוּ אַחֲ

°יוציאו קרי

ליקוטי יקרות

והשבתי מערי יהודה וגו׳ קול ששון וקול שמחה וגו׳, הקב״ה האט גזאגט איך וועל פאר שטערין פון דיא שטעט פון יהודה די שטימען פון פרייד אונ דיא שטימען פון חתן כלה, צו וואס דארף דר פסוק זאגין די שטימען פון פרייד די שטימען פון חתן כלה, דער פסוק קען דאך זאגין איך וועל שטערין דיא פרייד פון אלע מענטשין אונ דיא פרייד פון חתן כלה, צו וואס זאגט דר פסוק קול ששון קול חתן קול כלה, צו וואס דארף מען דיא ווערטער קול קול, נאר דיא ענייני שמחות וואס מענטשין מאכין, אפילו דיא שמחות זענען גאנץ גרוס פון דעסטוועגין גיהער דיא שמחה צוא דער צייט, אוב עס איז אפריליכע צייט אין שטאט, אונ איינער מאכט א שמחה, ער מאכט חתונה א קינד, האבן אלע פערגעניגן צו הערין דיא מוזיק וואס שפילט אונ אלע לויפן זעהן די חופה, די געסט זענן פריילך אויף די חתונה, אז עס טרעפט ח״ו א צרה אין א שטאט אונ די צרה איז זייער גרוס, אונ איינער פון זיי דארף מאכן א חתונה זיין קינד, מאכט ער די חתונה אין דער שטיל, מוזיק שפילט נים, אפילו אין הארצין איז ער פריילך, דער חתן כלה זענען פריילך, אבער ווייזין די שמחה פר אנדערי מענטשין טארין זיי נים, דריבר זאגט דר פסוק איך וועל פר שטערין פון די שטעט פון יהודה קול ששון וקול שמחה, אפילו עס וועט זיין שמחות, אבער אין דר שטיל אן קולות, ווייל כי לחרבה יהיה כל הארץ, דיא גאנצע לאנד וועט זיין טרויעריג אויף אירע צרות אונ וויסטקיים, וועט מען נים וועלן הערן די שטימע פון שמחות, אבר ווען הקב״ה איז גיקומן טרייסטין די יודין האט ער גיזאגט עוד ישמע בערי יהודה, עס וועט גיהערט ווערין אין די שטעט פון יהודה אונ אין דיא גאסין פון ירושלים קול ששון וקול שמחה, פריילכקיים מיט קולות פון מוזיק אונ גיזאנג, ווייל אלי יודין וועלין זיין פריליך וועגין די הילף פון הקב״ה וואס ער וועט זיי העלפין, וועלין אלי יודין מאכן פריליכע שמחות:

פירוש י״ט

שפים אויף די הייך. קינה איין גלאג כי ווארום גאט פר מיאוסט ויטש אונ הט פר לאזט דם דור ... עובר גוועין אויף זייני רייד כי ווארום די קינ[דער] יהודה האבן גטאן הרע בעיני וואס עס איז איבל אין די אויגן פון גאט נאום יי אזו זאגט גאט ש[מו] האבן גטאן זייער אום ווערדיקייט אין דעם ה[ויז] מיין נאמן איז דרויף גרופן מיינט מען דם בי[ת המקדש] לטמאו צו פר אום ריינגן אים ובנו אונ זיי האבן [געבויט] את במות די פוקדיגע עבודת כוכבים אשר בגיא [בן הנום] דעם טאל רש״י שרייבט זיי האבן גהאט איין ע[בודת] כוכבים פון קופר וואס זיא הייסט מולך פלעגי[ן זיי] פון הינטן איין הייצן איז זיא גיווארין זייער [הייס] האבן זיי גנומן דם קינד וואס דר פאטר הט גב[רענגט] פר אקרבן אונ האבן עס ארויף גזעצט אויף די [הענט] פון דעם מולך איז דם קינד פר ברענט גווארן פ[ון דער] היץ אונ די כומרים פלעגן פויקן כדי דר פאט[ער זאל] נים הערן ווי דאס קינד שרייעט דרום ווער[ט די] עבודת כוכבים גרופן במות התופת ווארום ה[תופת] איז טייטש פויקן בן הינום דר זוהן ברומט אונ ש[רייט] זאגט גאט די עבודת כוכבים האבן זיי געבויט צו פר ברענן את בניהם זייערי קינדר ואת בנותיה[ם] זייערע טעכטר באש אין פייער אשר וואס איך נים גבאטן זיי זאלן דם טאן ולא עלתה אונ עס א[יז] אויף גאנגן אויף מיין הארץ לכן דרום הנה וועלן אזעלכי טעג נאום יי זאגט גאט ולא יאמר וועט שוין נים גזאגט אונ גהייסן ווערען דם ארט תופת א[ונ] בן הנום כי גיא דען נייערט טאל וואס פיל זענען דארט גהרגית גווארן וקברו אונ מען וועט בגראבן ה[רוגים] ביי דעם ארט תופת מאין מחמת קיין ארט וועט נים זיין אזו פיל הרוגים וועט זיין והיתה אונ עס וועט [זיין] נבלת דיא טויטע לייבר פון דעם פאלק למאכל צו עסין צו די פייגיל וואס זיי פליהן אונטערן הימל ולבהמ[ת] צו די בהמות פון דר ערד ואין מחריד אונ עס וועט נים זיין קיין דר שרעקר אוועק צו טרייבען זיי [...] אונ איך וועל פאר שטערין מערי פון דיא שטעט פון יהודה ומחוצות אונ פון די גאסן פון ירושלים קו[ל] א קול פון ששון אונ פון שמחה א קול פון א חתן אונ פון א כלה כי ווארום וויסט וועט זיין דאס לאנ[ד] ההיא דיא דאזיגע צייט נאום יי זאגט גאט יוציאו וועט מען אום ציען די ביינר פון די מלכים פון יהוד[ה] עצמות אונ די ביינר פון זייני הארן אונ פון די כומרים אונ פון דיא פאלטשע נביאים ואת עצמות אונ ביינר פון די לייט וואס זיצן אין ירושלים וועלען דיא שונאים אום ציען מקבריהם פון זייערי קברים ו[שטחום] אונ וועלן פר שפרייטין זיי פר דר זונן אונ פאר דר לבנה ולכל צבא אונ פאר אלי הערשאפט פון דעם [הימל] אשר וואס זיי האבן זיי גידינט ואשר אונ וואס זיי זענען גגאנגן נאך זיי ואשר דרשום אונ וואס זיי האבן גפא[...]

ֶר דִּשְׁוּם וַאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ׃
ַר מָוֶת מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֵרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן־הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקֹמוֹת
אָרִים אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל
בְּחָכְמָתוֹ וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ׃ כִּי אִם־
ת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי־בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם־יְהוָה׃

פירוש ע"ט

ֶשר אונ וואס זיי האבן זיך גבוקט צו זיי לא יאספו ֶלן ניט פאר זאמולט ווערן אונ ניט בגראבן לדומן צו מיסט וועלן זיי זיין אויף דעם פעלד דר פסוק חאטשי די מתים וועלן ליגן אין פעלד רוס בזיון פון דעסט וועגן ונבחר וועט אום דר ז זיין דר טוט בעסר איידר דאס לעבן לכל צו איבר בלייבונג פון די ישראל הנשארים וואס זיי בליבן מן פון דר שלעכטר משפחה בכל אין אלי וואס זיי זענען גבליבן אשר וואס איך האב זייא ן פר שטוסן נאום יי דס זאגט גאט צבאות וואס ער

הערשט איבר אלי הערשאפט כה אמר יי אזו הט גאט גזאגט אל יתהלל ער זאל זיך ניט לובן אחכם מיט זיין חכמה ואל אונ אגבור זאל זיך ניט לובן מיט זיין גבורה אל יתהלל איין עושר זאל זיך ניט לויבען מיט זיין עשירות כי נאר מיט דעם יתהלל זאל זיך לובן המתהלל דר וואס לובט זיך השכל דר וואס היט מייני מצות כי אני יי ווארום איך גאט עושה טו תמיד חסד אונ משפט אונ צדקה בארץ צו די מענטשן וואס זענען אויף דר ערד כי באלה ווארום אין די וואס זיי היטן מיינע מצות חפצתי טו איך בגערין נאום יי אזו זאגט גאט׃

מנין המצות בסדר שמיני יש י"ז מצות ו' עשין וי"א לאוין

(לאו פב) שלא יכנסו הכהנים למקדש פרועי ראש דהיינו מגודלי שער כאבלים שנאמר ראשיכם אל תפרעו׃
(לאו פג) שלא יכנסו שם הכהנים קרועי בגדים שנאמר ובגדיכם לא תפרומו׃
(לאו פד) שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת עבודה שנא' ומפתח אהל מועד לא תצאו׃
(לאו פה) שלא להכנס למקדש כשהוא שתוי יין ולא שאר דברים המשכרים שנא' יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד׃
(עשה סח) לבדוק סימני בהמה וחיה כשנרצה לאוכלם שיהיו מעלה גרה ושוסעת שסע שנא' זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו׃
(לאו פו) שלא לאכול מבהמה וחיה טמאה שנא' אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל וגו'׃
(עשה סט) לבדוק סימני הדגים כשנרצה לאוכל' שיהיה להם סנפיר וקשקשת שנאמר את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו׃
(לאו פז) שלא לאכול דג טמא שנאמר ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו׃
(לאו פח) שלא לאכול עוף טמא שנאמר ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם׃
(עשה ע) לבדוק בסימני החגבים כשנרצה לאוכלם שיהיה להם כרעים ממעל לרגליו שנאמר אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו וגו'׃
(עשה עא) להיות השמנה שרצי' הכתובי' בתור' טמאים ומטמאו' שנא' וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החלד והעכבר וגו'׃
(עשה עב) להיות כל האוכלין אחר שנתלשו ובא עליהן מים או כל דבר הנקרא משקה*) מכשיר זרעים לטומאה שנא' מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא׃
(עשה עג) להיות הנבלה טמאה ומטמאה במגע ובמשא שנא' וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו'׃
(לאו פט) שלא לאכול שרץ הארץ שנא' וכל שרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל׃
(לאו צ) שלא לאכול מיני שרצים הנולדים בפירות ובזרעים שנא' וכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום וגו'׃
(לאו צא) שלא לאכול משרץ המים שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ וגו'׃
(לאו צב) שלא לאכול מן השרצים המתהוים מן העפוש שנא' ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ׃

*) המסומנים י"ד סח"ט ד"ס

אונקלוס ויקרא ט שמיני

ַוה בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה ט א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה

ויהי ביום מגילה י׃

בעל הטורים

הי ביום) השמיני קרא משה. בגי' היה ביום ראש חדש ניסן. אמר

רשב"ם

(א) ויהי ביום השמיני. למלואים שהוקם המשכן ונתחנכו כבר אהרן ובניו

רש"י

יהי ביום השמיני. שמיני למלואים א הוא ר"ח ניסן

בית יהודא

(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי. עס איז געווען דעם אכטען טאג, זאגט רש"י (שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים) דר אכטר טאג פון מלואים

ראש חודש ניסן) דס איז געווען ראש חודש ניסן (שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם) אין דעם טאג איז אויפגעשטעלט געווארן

דעת זקנים מבעלי התוספות

הי ביום השמיני. מצינו קריאה לשובע שנאמר וקראתי אל

שפתי חכמים

א' מדכתיב בסוף פרשת לו ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים

פירוש לתורת אלהים

הי אונ עס איז געווען ביום השמיני אין דעם אכטן

ליקוטי יקרים

(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דער מדרש תנחומא שרייבט דוד המלך האט גזאגט אָמַרְתִּי לַהוֹלְלִים אַל תָּהֹלּוּ.

וייסן אח' מיט אהי ווערין פארטאיישט נפארבייטען) אין לשון קודש איז גלייך וויא עס וואלט גישטאנין לחוללים אל

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ב וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן

קְרָא מֹשֶׁה לְאַ... וְלִבְנוֹהִי וּלְסָבֵי יִשְׂ...
ב וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סַב...
תו"א קח לך יומא ג׃

בעל הטורים

משה לפי שמרבתי ז׳ ימים בסנה לכך לא זכיתי לשמש אלא ז׳: (ב) עגל בן בקר. בגימטרי׳ לכפר חטא העגל׃

בית יהודא

דער מִשְׁכָּן (וְנָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּסֵדֶר עוֹלָם) דער טָאג האט גנומען צעהן קרוינען, צעהן גרויסע זאכען זענען געטאהן געווארן דעם טאג וויא עס איז געלערנט אין סדר עולם: וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל). משה האט גערופען צו אהרן מיט זיינע קינדער אונ צו דיא זקנים פון דיא יודין (לְהַשְׁמִיעָם שֶׁעַל פִּי הַדִּבּוּר אַהֲרֹן נִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה) צו מאכען דיא זקנים אז אהרן גייט אריין אין דעם משכן צוא בעדינען ווי אכהן גדול, ווייל הקב"ה האט אזוי געבאטען. (וְלֹא יֹאמְרוּ מֵאֵלָיו נִכְנָס) די יודין זאלען ניט זאגען פון זיך אליין איז אהרן אריינגעגאנגען אין משכן צו ווערען אכהן גדול: (ב)

רש"י

שהוקם המשכן בו ביום ב ונטל י׳ עטרות השנויות עולם: ולזקני ישראל. להשמיעם שעל פי הדבו נכנס ד ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליו נכנס:

שפתי חכמים

וגו׳ ויעש אהרן ובניו וגו׳ ואח"כ כתיב ויהי ביום השמיני ודאי קאי אמה שלפניו אותן שבעת ימים דדרשינן סמוכות. ועי"ל דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש ולמה לא פירש איזה יום היה אלא ודאי ח׳ למילואים הוא ולא צריך לפרש כיון דסמיך ליה: ב דק"ל כיון שהפסוק בא להגיד לנו באיזה זמן היה ענין זה באמרו ויהי ביום הח׳ עדיין אין אנו יודעים באיזה חודש היה שמיני למלואים או בכמה לחודש ועי"ז פירש הוא ר"ח ניסן ור"ל דהפסוק לא צריך להגיד דודאי הוא ר"ח ניסן דהא הוקם המשכן בו ביום כמו שמפורש בואלה פ... שמלינו דהיה קדושה בראש חודש ניסן ודאי זה היה ג"כ בר"ח ניסן דתלינן קדושה ביום קדוש ועי"ז סמך הפסוק לכך סתם זמנו. לרש"י מנ"ל דסברא הוא דתלינן קדושה ביום קדוש דהפסוק סמך על זו הסברא ועי"ז פי׳ ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם אמרינן בסדר עולם דאותו היום נטל עשר עטרות ולמה הניח הקב"ה לו כל המעלות יותר משאר ימים קדושים אלא לאו שמע מינה ... מקודם כבר בהקמת המשכן תלינן קדושות ביום קדוש: ג ומ"ה קאמר בה"א הידיעה השמיני המיוחד משום העשר עטרות שנט... ראשון למעשה בראשית ראשון להדסים ראשון לנשיאים ראשון לכהונה לעבודה לירידת האש לאכילת קדשים לאיסור הבמות לש... בישראל לברך את ישראל: ד דקשה לרש"י למה קרא זקני ישראל אין לומר שרלה לדבר להן שיאמרו לישראל להקריב קרבנם ...

דעת זקנים מבעלי התוספות

הדגן והרביתי אותו קריאה לרעב שנאמר כי ... לרעב. קריאה לגדולה שנא׳ קרא משה לאהרן ולבניו משה כך אמר לי הקב"ה למנות אותך כהן גדול ואני ש... בגדולתך כמו ששמחת בגדולתי שנא׳ וראך ושמח בלבו ישראל. כדי לגדלו בפניהם: (ב) קח לך עגל. ולא אמר ...

ליקוטי יקרים

תְּהִלּוּ, דָּוִד הַמֶּלֶךְ האט גיזאגט איך האב גיזאגט צו די מענטשער [צו די מענטשין וואס פרייען זיך מיט דעם גליק פון דיא וועלט] איר זאלט ניט טאנצין, איר זאלט אייך ניט פרייען, ווייל אויף דיא וועלט איז ניט גלייך איין טאג צום אנדערין טאג. עס קען זיין היינט איז ער פרייליך אונ מארגין מוז ער זיין טרויעריג,

פירוש לתורת אלהים

טָאג פון דעם דער פילונג פון דעם [ווי עס שטייט אין פריערדיגע סדרה] קָרָא מ... משה גרופען צו אהרן אונ צו זיינע קינדער ול... צו די עלצטע פון די ישראל: (ב) וַיֹּאמֶר או...

אונ עס קען זיין פארקערט איך, דר וואס איז היינט טרויעריג זאל מארגין זיין פרייליך. מיר זעהן ווען הקב"ה האט בש... וועלט איז ער גיוועזן פרייליך, וויא עס שטייט אין פסוק וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, הקב"ה האט אלץ וואס ער האט בשאפען איז זייער גוט, אין אקורצע צייט שפעטער ווען די מענטשין האבען גזינדיגט זאגט דר פסוק וַיִּתְעַצֵּב הקב"ה האט גיטרויערט אין הארצין פאר וואס ער האט בשאפין דיא מענטשין, מאדאך דיא שמחה פון הקב"ה איז ניט גוועזן א... איז דאך דיא שמחה פון מענטשין געווים ניט אויף לאנג. מיר זעהן אברהם אבינו איז גבענטשט גיווארין אויף דר וו... אלע הצלחות, ער האט גהרגית פיל מלכים, ער האט בקענט גמאכט דעם נאמען פון הקב"ה אויף דער וועלט, מען ... אריינגיווארפען אין פייער אונ ער איז ניט פארברענט גיווארן, הקב"ה האט אים גגעבען זיין זוהן יצחק צוא הונדערט יא... ווען ער האט גמאן דעם וולען פון הקב"ה אונ האט אים גברענגט פר אקרבן עולה צו הקב"ה, אונ ער איז צוריק גגאנג... בגראבען זיין ווייב שרה, אונ איז אלט גווארן אונ גישטארבין, יצחק אבינו איז גגאנגען צוריק פון דיא עקדה מיט שמ... הקב"ה האט אים גבענטשט מיט פיל רייכקייט אין לאנד פלשתים, אויף דר עלטער איז ער בלינד גווארן, יעקב אבינו ווא... איז גזעהן גווארן צוא אים אין חלום אונ האט גזאגט צו אים צו דיינע קינדער וועל איך געבען דיא לאנד כנען אונ איז... עלטער רייך גיווארען, נאכדעם האט ער גהאט צרת דינה צרת יוסף, וויא גרוס איז גוועזן די שמחה פון יהושע ער האט ז... אריין צו קומען אין ארץ ישראל אונ האט גהרגית איין אונ דרייסיג מלכים, אונ ער האט גבאטין אויף די זונן מיט די לבנה בלייבן שטיין אויף זייערע ארטער אונ זיי האבען אזוי גטאן, אין סוף איז ער גשטארבין אן קינדער. ווי גרוס איז גוועזן דיא ש... עלי, ער איז גוועזן אשופט אכהן גדול, אאב בית דין, אונ ווען דר ארון איז גפאנגען גווארען צו די פלשתים איז ער אר... פון זיין שטוהל אונ איז גהרגית גיווארען אונ זיינע צוויא זיהן זענען גהרגית גווארן, אונ ווי גרוס איז גוועזן די שמחה אונ זיין ווייב אלישבע, איר מאן איז גוועזן אכהן גדול אונ אנביא, איר שוואגער איז גוועזן משה רבינו, אמלך אונ... אירע קינדער זענין גוועזן כהנים, איר ברודער איז גוועזן נחשון דער עלצטער פון אלע נשיאים, אונ ביי די גרעסטע שמחה ... אפייער אונ האט זיי פר ברענט, עס האט אמאל גטראפען אגרויסער גביר אין בבל האט חתונה גמאכט זיין זוהן אונ ער האט אגרויסע סעודה פר די חכמים פון בבל, אין מיטען עסין האט דער גביר גזאגט צום חתן וגיי ארויף אויף דעם בוידים א... אראפ ברענגן די טייערי פעסיל ווין וואס שטייט אין יענעם ווינקול, דר חתן איז ארופגגאנגען אויף דעם בוידים האט אים דאר... גטאן אשלאנג אונ ער איז גשטארבען, דר פאטער אונ אלי געסט האבען גווארט דער חתן זאל אראפ קומען, אונ ער קו... האט דר פאטער גזאגט איך וועל ארויף גיין אויף דעם בוידים זעהן וואס דס איז, האט ער גזעהן דר חתן ליגט טוט, דר פא... אראפגקומען פון בוידים אונ איז ניט אריינגגאנגען צו די געסט נאר ער האט גווארט ביז זיי האבען אפ גגעסין, ווי זיי האבען ... איז ער אריינגקומען אונ האט גזאגט צו זיי רבותי איר זענט גקומען בענטשין מיין זוהן ברכות חתנים אבער הקב"ה הייסט ... בענטשין ברכות אבלים, איר זענט גקומען פירען מיין זוהן צו דיא חופה, אבער הקב"ה הייסט איר זאלט אים פירן צו די...
דס זאגט דער פסוק וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, ווי אצרה איז גוועזן אין דעם אכטין טאג פון נדב אונ אביהוא:
(ב) וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל וגו׳ לְזִבְחַ לִפְנֵי ה׳. דער ילקוט שרייבט משה האט גזאגט צו דיא יודין איר זאלט ו...

בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם
וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: ג וְאֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־
עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם לְעֹלָה: ד וְשׁוֹר וָאַיִל
לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה

אונקלוס

בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
לַעֲלָתָא שַׁלְמִין
קֳדָם יְיָ: ג וְעִם בְּנֵי
אֵל תְּמַלֵּל לְמֵימָר
צְפִיר בַּר עִזִּין
אתָא וְעֵגֶל וְאִמַּר
שְׁנָא שַׁלְמִין לַעֲלָתָא:
תוֹר וּדְכַר לְנִכְסַת
שַׁיָּא לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ
חָתָא דְּפִילָא בִמְשַׁח
יוֹמָא דֵין יְקָרָא דַיְיָ
מוגלי

בעל הטורים

ל וככם. ככם לככוס מעשה עגל ואיל שהיה מרקד כפניהם כאיל לעבודה:

רשב"ם

(ד) כי היום ה' נראה. ויוצא אש מן השמים להקטיר קרבנות:

רש"י

עגל. להודיע שמכפר לו הקדוש ב"ה על ידי עגל זה מעשה העגל שעשה: (ד) כי היום ה' נראה אליכם.

בית יהודא

עֵגֶל]. אַהֲרֹן זָאל נֶעמֶן אַקַאלְבּ אונ זָאל אִים בְּרֶענְגֶן פַר אַקָרְבָּן חַטָּאת, זָאגְט רש"י (לְהוֹדִיעַ שֶׁמְּכַפֵּר לוֹ הקב"ה ע"י עֵגֶל זֶה) צוּ מַאכֶן וִויסֶן אַז הקב"ה וֶועט מוֹחֵל זַיין צוּ אַהֲרֹן די קַאלְבּ (עַל כְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה) אוֹף דֶעם עֵגֶל וָום עֶר הָאט גֶעמַאכְט: (ד) וְכִי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם]. וָוארוּם

דעת זקנים מבעלי התוספות

העגל נתזלזלה הכהונה וע"י העגל החזירה לו: (ג) קחו שעיר ועגל. כדי שידעו שנתכפר להם מעשה העגל מאחר שמצו'

שפתי חכמים

אחריו ואל בני ישראל תדבר לאמר וגו' אבל להם לא היה משה מדבר כלום וע"ז פירש להשמיעם וכו' ואע"פ דלעיל בפרשה הקודמת כתיב ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' ופירש רש"י שלא תאמרו

ולכבוד אחי אני עושה א"כ למה צריך להשמיעם שנית שעל פי הדבור נכנס לשמש. י"ל דהכא בא לאשמועינן שע"פ הדבור נכנס לשמש
הונה גדולה שהיא עבודה אחרת מעבודת כהן הדיוט. (נח"י) י"ל דהתם איירי במה שעשה תוך ז' ימי מלואים והכא איירי במה
בשמיני וזהו דנקט לעיל לכבודי וכאן מדבר בעד אהרן לבדו: ה ואם תאמר הא אין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת

פירוש לתורת אלהים

גיזאגט צו אַהֲרֹן קַח לְךָ נֶעם צו דִיר עֵגֶל בֶּן בָּקָר
לְבּ איוּנְגֶע רִינְד לְחַטָּאת פַאר אַקָרְבָּן חַטָּאת צוּ
ן אִים אַז מִיט דֶעם עֵגֶל וֶועט הקב"ה אִים פַר
אוֹף דֶער עֲבֵירָה פוּן יֶענִים עֵגֶל וָום עֶר הָאט
מט וְאַיִל לְעוֹלָה אונ אַווידֶר זָאלְסְטוּ נֶעמֶען פַאר
בָּן עוֹלָה תְּמִימִים זַיי זָאלִין זַיין גַאנְץ אָן מוּמִים
: אונ מַאךְ גְגֶעהֶן פַר גָאט: (ג) וְאֶל בְּנֵי אונ צוּ
ינְדֶר יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ רֵיידֶן אַזוֹ צוּ זָאגֶן קְחוּ נֶעמְט
קֶעלִי פוּן צִיגֶן פַר אַקָרְבָּן חַטָּאת וְעֵגֶל אונ אַקַאלְבּ
אשֶׁעפֶּעלִי וָואס אִיטְלִיכֶם זָאל אַלְט זַיין אַיָאר
ם גַאנְצֶע לְעוֹלָה צוּ אַקָרְבָּן עוֹלָה: (ד) וְשׁוֹר וָאַיִל
אַיין אָקְס אונ אַווידֶר לִשְׁלָמִים פַר אַקָרְבָּן שְׁלָמִים
לִפְנֵי יְיָ צוּ שֶׁעכְטֶן פַר גָאט וּמִנְחָה אוֹךְ זָאלְט אִיר
ן אַמִנְחָה וָום אִיז אוּם גְמִישְׁט מִיט אֵייל כִּי הַיּוֹם
וּם הַיינְט וֶועט זִיךְ גָאט בַּווייזֶען צוּ אַייךְ צוּא
ען רוּעֶן זַיין שְׁכִינָה אִין דֶעם מִשְׁכָּן דְרוּם אִיז

ליקוטי יקרים

עֲבֵירָה וָום אִיר הָט מוֹרָא טָאמֶר וֶועט אִיר גִישְׁטְרָאפְט וֶוערֶן פַר אִיר, די עֲבֵירָה אִיז שׁוֹן גְשָׁאכְטֶן גְוָוארֶן פַאר הקב"ה, דַארְפִין מִיר וִויסֶן פוּן וַואנֶען הָט מֹשֶׁה גֶעוְוסְט צוּ טְרֵייסְטִין די יוּדִין אַז הקב"ה הָט שׁוֹן מוֹחֵל גְוֶוען די יוּדִין די עֲבֵירָה פוּן עֵגֶל, נָאר מִיר וֵוייסִין אַלִי זַאכֶן הָאבֶן זַייעֶר כֹּחַ וֶוען זַיי וֶוענֶען בַּהֶעפְט צוּא זַייעֶר וָוארְצִיל, אָבֶּר וֶוען מֶען נֶעמְט אִים אַוֶועק פוּן וָוארְצִיל פַר לִירְט עֶר בִּיסְלַאכְוַוייז זַיין קְרַאפְט, לְמָשָׁל וֶוען דֶר צְוַוייג אִיז בַּהֶעפְט צוּם בּוֹם וַואקְסְט אוֹף אִים בְּלֶעטֶר אונ פְרוּכְטִין, אָבֶּער אַז מֶען הַייסְט אָפּ דֶעם צְוַוייג פוּן בּוֹם וֶוערְט עֶר טְרוּקֶן אונ עֶס וַואקְסְט גָאר נִיט אוֹף אִים, נִיט בְּלֶעטֶער נִיט פְרוּכְטִין, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי תּוֹרָה אונ מִצְוֹת, דֶר וָוארְצִיל פוּן די תּוֹרָה אונ מִצְוֹת אִיז אִין הִימֶל בַּיי הקב"ה, דֶר יוּד וָום לֶערְנְט תּוֹרָה אונ טוּט מִצְוֹת וַוייל הקב"ה הָאט גִיבָּאטִין צִיהְט עֶר דִיא תּוֹרָה אונ מִצְוֹת צוּ זַייעֶר וָוארְצֶל, צוּ הקב"ה, דְרִיבֶּר קֶענֶן די תּוֹרָה אונ מִצְוֹת בְּלִיהֶען אונ גֶעבֶּן פְרוּכְטִין צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס לֶערְנְט די תּוֹרָה אונ וָום טוּט די מִצְוֹת, אָבֶּר אַז עֶר לֶערְנְט תּוֹרָה אונ טוּט מִצְוֹת, נִיט וַוייל הקב"ה הָאט גִיבָּאטֶן נָאר וַוייל עֶר רֶעכְנְט צוּא הָאבֶּן פוּן דֶעם אַטוֹבָה צוּ עוֹלָם הַזֶּה, הָט עֶר דָאךְ אָפְּגֶרִיסֶען די תּוֹרָה אונ מִצְוֹת פוּן זַייעֶר וָוארְצִיל, קֶענֶען אִים נִיט גֶעבִּין דִיא תּוֹרָה אונ מִצְוֹת זַייעֶרֶע פְרוּכְטֶן נִיט צוּ די וֶועלְט נִיט צוּא יֶענֶע

ן, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא עֲבֵירוֹת אֵיךְ, דֶער מֶענְטְשׁ וָואס זִינְדִיגְט בְּמֵזִיד צִיהְט עֶר דִיא עֲבֵירָה בִּיז צוּם וָוארְצֶל פוּן טוּמְאָה, יא עֲבֵירָה אִירֶע פְרוּכְטִין אונ זִיא שְׁטְרָאפְט אִים, וְוִיא דֶער פָּסוּק זָאגְט וַתְּמוּגֵנוּ בְּיַד עֲוֹנֵינוּ, דוּא מַאכְסְט אוּנְז צוּגֵיין נדוא אפְּסְט אִינְז] מִיט אוּנְזֶרֵי זִינְד, די זִינְד אַלֵיין שְׁטְרָאפֶן אוּנְז, אונ אַז דֶער מֶענְטְשׁ טוּט תְּשׁוּבָה, רַייסְט עֶר זִיךְ אַוֶועק פוּן דִיא ה, קֶען אִים דִיא טוּמְאָה נִיט מֶער שְׁטְרָאפֶען, אונ מִיט דִיא תְּשׁוּבָה צִיהְט עֶר זִיךְ צוּרִיק צוּא הקב"ה אונ וֶוערְט בַּהֶעפְט צוּא הֵיילִיגֶן וָוארְצִיל, דְרִיבֶּר וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְזֶעהֶן די יוּדֶן הָאבֶּן חֲרָטָה וָום זַיי הָאבֶּען גְמַאכְט דֶעם עֵגֶל, אונ רַייסֶן זִיךְ אַוֶועק י טוּמְאָה, אונ בַּהֶעפְטֶן זִיךְ צוּא דִיא הֵיילִיגְקֵייט הָאט עֶר גֶעוְואסְט אַז די עֲבֵירָה אִיז שׁוֹן גֶעשָׁאכְטֶן אונ זִיא הָט שׁוֹן נִיט לֶעבֶּעדִיגְקֵייט, אונ הקב"ה וֶועט זַיי מוֹחֵל זַיין דִיא זִינְד אִין גַאנְצֶן וֶוען די קָרְבָּנוֹת וָום זַיי וֶועלֶן אִיצְט בְּרֶענְגֶן, דְרִיבֶּר הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אונ צוּ דִיא יוּדֶן זַייא זָאלֶען בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פְּסוּקִים:

אֲלֵיכֶם׃ ה וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה
מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ
כָּל־הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה׃
ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד
יְהוָה׃ ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־

אונקלוס

מִתְגְּלֵי לְכוֹן׃ ה וּנְסִיב
דִּי פַּקֵּיד מֹשֶׁה ל
מַשְׁכַּן זִמְנָא וּקְרִיב
כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם
ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְ
דִּי פַקֵּיד יְיָ תַּעַבְדוּן
לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ׃ ז וַ
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן

בעל הטורים

והיינו דכתיב וירקידם כמו עגל: אל המזבח. ב׳ תגין על רי״ש שה מתביים וא״ל משה אצריך שתבח קרב כי כך בחר ה׳. ועוד ש המזבח כקרני השור בשביל תוא

בית יהודא

הַיינְט וֶועט הקב״ה גְזֶעהְן וֶוערֶן צוּ אַייךְ (לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם) עֶר זָאל מַאכֶען רוּהֶען זַיין שְׁכִינָה אִין דֶעם מִשְׁכָּן וָוס אִיר הָאט גֶעמַאכְט (לְכָךְ קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ בָּאִין חוֹבָה לְיוֹם זֶה) דְרִיבֶּר מוּז מֶען דֶעם טָאג בְּרֶענְגֶען דִי קָרְבָּנוֹת צוּא מְכַפֵּר זַיין אוֹיף אַייךְ׃ (ז) וּקְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ. מֹשֶׁה הָט צוּ אַהֲרֹן גֶעזָאגְט אַז עֶר זָאל גֵיין צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ (שֶׁהָיָה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וְיָרֵא לָגֶשֶׁת) ווארוּם אַהֲרֹן הָאט זִיךְ גֶעשֶׁעמְט אוּנ הָט מוֹרָא

רש״י

להשרות שכינתו במעשה ידיכם ו לכך קרבנות הלל חובה ליום זה: (ז) קרב אל המזבח. [ת״כ] שהי

שפתי חכמים

חקת. וי״ל דדוקא בעבודת פנים כמו בבגדי כהונה כשהיה כ״ג נכנס לפני ולפנים לא נכנס בבגדים שהיה בהם זהב משום אין קטיגור וכו׳ ובעבודת חוץ לא היה הקפדה ע״ז. ואין להקשות כיון שאהרן היה חוטא בעגל איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש״י בפרשת חקת דשאני התם דהפרה היתה מכפרת על כל ישראל אהרן המכפר איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור אבל הכא לא היה מכפר אלא על עצמו אין שייך טעם זה. כ׳ הרא״ם אבל מ להודיע שמכפר לו הקב״ה ע״י עגל זה על מעשה העגל לא ידעתי איך הודיע זה אם בעבור שנראה להם כבוד ה׳ ע״י קרבנות אל שמכפר לו הקב״ה ע״י עגל זה על מעשה העגל אי הכי אפי׳ בלא עגל נמי ידענו שמכיון שנראה להם כבוד ה׳ ע״י הקרבתן שהקרי שכבר נתכפר עונו וכו׳ ולי נראה דדיוקא דרש״י הוא מדכתיב קח לך עגל וגו׳ לך ל״ל לא הל״ל אלא קח עגל כמו גבי העם דכ שעיר עזים וגו׳ אלא ע״כ מדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת פי׳ הקיה׳ היא לך כלומר לטובתך היא להודיע וכו׳ אי נמי דהוכ מה שלוה לו עגל לחטאת והלא חטאת של כהן משיח הוא פר כמ״ש בפרשת ויקרא ולמה לוה כאן עגל לחטאת אלא להודיע שמכפר פ״י עגל זה על מעשה העגל אשר עשה: ו (נח״י) להשרו׳ שכינתו וכו׳ כדכתיב ותלא אש ותאכל וגו׳ וזהו במעשה ידיכם לפי ש יתירה שנתקבלו הקרבנות אבל לא במה דכתיב וירא כבוד ה׳ אל כל העם דהא כ״פ נראה כבוד ה׳ ולא נגעו על הבאת קרבנות וא

דעת זקנים מבעלי התוספות

להם להקריב עגל: (ז) קרב אל המזבח. שהיה השט לפניו דמות עגל והי׳ ירא שלא יהא ראוי לעבודה אמר

ליקוטי יקרים

דֶער יַלְקוּט רְאוּבֵנִי פְרֶעגְט פַר וָוס אַהֲרֹן הָט גֶעדַארְפְט בְּרֶענְגֶען אַקַאלְבּ פַאר אַחַטָּאת אוּנ יוּדֶען הָאבֶּן גְבְּרֶענְגְט אַאָקְס צוּא שְׁלָמִים (אַקַאלְבּ אוּנ אַאָקְס אִיז אַלֶץ אֵיינְס, אַקַאלְבּ אִיז אַקְלֵיינֶער אָקְס. נָאר דֶר זוהר זָאגְט ווייל הקב״ה הָט שׁוֹין גֶהַאט גְשְׁטְרָאפְט דִי יוּדֶען פַר דִי עֲבֵירָה פוּן עֵגֶל, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּגֹּף ה׳ אֶת הָעָם, הקב״ה הָט גְהַרְגֶעט פוּן דִיא יוּדֶען דְרַייא טוֹיזֶענְד מֶענְטְשִׁין, דְרִיבֶּר הָאבֶּן זֵיי שׁוֹין נִיט גֶעדַארְפְט בְּרֶענְגֶען אַקַאלְבּ פַר אַקָרְבָּן חַטָּאת, נָאר זֵייא הָאבֶּן גְבְּרֶענְגְט אַאָקְס פַאר אַקָרְבָּן שְׁלָמִים צוּ וַוייזֶן אַז עֶס אִיז פְרִידֶען צְווִישֶׁן הקב״ה אוּנ דִי יוּדֶען, אָבֶּר אַהֲרֹן הָט נָאךְ נִיט גֶהַאט קֵיין שְׁטְרָאף, דְרִיבֶּר הָט מֹשֶׁה גֶזָאגְט צוּ אַהֲרֹן עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אַקַאלְבּ פַר אַחַטָּאת, טָאמֶער ווֶעגֶן דֶעם חַטָּאת וֶועט אִים הקב״ה נִיט שְׁטְרָאפְּן אוֹיף דִי זִינְד פוּן עֵגֶל, אוּנ אַפִילוּ הָאט אַהֲרֹן גֶעדַארְפְט בְּרֶענְגֶען הקב״ה זָאל גֶעדֶענְקֶען פוּן זַיין עַנְטְפֶערְגֶען דֶעם זְכוּת פוּן דֶער עֲקֵדָה וָואס אַבְרָהָם הָט גֶעבּוּנְדֶען זַיין זוּהְן יִצְחָק וִוי אַשֶׁעפְּס אוּנ הָט אִים גֶעלֵייגְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ עֶר זָאל אִים שֶׁעכְטֶן פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה, אוּנ דִי יוּדֶען הָאבֶּן גֶעדַארְפְט בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אַצִיג, צוּ מְכַפֵּר זַיין דִיא וָוס זֵיי פְלֶעגְן שֶׁעכְטֶן קָרְבָּנוֹת צוּ דִי צִיגֶען (דָאס מֵיינְט מֶען זֵייא פְלֶעגְן שֶׁעכְטֶן קָרְבָּנוֹת צוּ דִי שֵׁדִים וָוס זֶענֶען אוֹיף דִי הוֹכ... וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד לַשְּׂעִירִים, זֵייא זָאלִין שׁוֹין נִיט מֶער שֶׁעכְטֶן צוּ דִי שְׂעִירִים), אַקַאלְבּ הָאבֶּן זֵיי גֶ... צוּ מְכַפֵּר זַיין דִי עֲבֵירָה פוּן עֵגֶל, דִיא יוּדֶען הָאבֶּן אוֹיךְ גְבְּרֶענְגְט אַאִיל הקב״ה זָאל זֵיי גֶדֶענְקֶען דֶעם זְכוּת פוּן דִי עֲקֵדָה, הָאבֶּן זֵיי גְבְּרֶענְגְט ווייל דִי יוּדֶען זֶענֶען גֶגְלִיכֶן צוּא שֶׁעפְסֶן, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק צֹאן קָדָשִׁים, יוּדֶען זֶענֶען הֵיילִיגֶע שׁ...
(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וגו׳. רש״י זָאגְט אַהֲרֹן הָאט זִיךְ גְשֶׁעמְט גֵיין צוּם מִזְבֵּחַ...
זַיין קָרְבָּנוֹת ווייל עֶר הָאט גִימַאכְט דֶעם עֵגֶל, הָאט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּא אַהֲרֹן גֶענֶען צוּם מִזְבֵּחַ ווייל ווֶעגֶן דֶעם עֵגֶל וָו... הָאסְט גְמַאכְט דְרִיבֶּר בִּיזְטוּ אוּנ דֶער ווַיילְט גְוָוארִין צוּא דִיא כְּהוּנָּה, וִויא דֶער מדרש זָאגְט למשל אַזוּהְן פוּן אַ... אַמָאל גְרוֹס גְווָארֶען בַּיי זִיךְ אִינ הָט גֶענוּמֶען אַשְׁוֶוערְד אוּנ הָאט גֶעזָאגְט אִיךְ וֶועל מִיט דֶעם שְׁוֶוערְד אָפּ הַאקֶען דֶעם קָאפּ פָאטֶער, הָאט אַגֶענֶעראַל גֶעזָאגְט צוּם זוּהְן פוּן מֶלֶךְ גִיבּ מִיר דֶעם שְׁוֶוערְד אִיךְ וֶועל דֶעם מֶלֶךְ אָפּ שְׁנַיידֶען דֶעם קָאפּ, דֶ... הָט דִי אַלִי רֵייד גְהֶערְט אוּנ הָט גְזָאגְט צוּם גֶענֶעראַל אִיךְ גֵייס וָוס דַיין מֵיינוּנְג אִיז גִיוֶוען, דוּ הָאסְט גְוָואלְט דֶער זִינְד

פירוש לתורת אלהים

אַחִיוּב אַז אִיר זָאלְט הַיינְט מַקְרִיב זַיין דִי קָר...
(ה) וַיִּקְחוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְנוּמֶען אֵת אֲשֶׁר צִוָּה דִי קָ...
וָוס מֹשֶׁה הָט גְבָּאטֶן אוּנ הָאבֶּן זֵיי גְבְּרַאכְט פ...
אוֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶנֶעהְנְט נָאר דָ...
זַאמְלוּנְג וַיַּעַמְדוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן זִיךְ גְשְׁטֶעלְט פַר...
(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּ...
נַאךְ וָוס גָאט הָט גְבָּאטֶן זָאלְט אִיר טָאן וְיֵרָא אֲלֵי...
יְיָ וֶועט זִיךְ בַּאוַוייזֶן צוּ אַייךְ דֶר כָּבוֹד פוּן גָ...
מֵיינְט מֶען דִי שְׁכִינָה׃ (ז) וַיֹּאמֶר אוּנ מֹשֶׁה הָט...
צוּ אַהֲרֹן קְרַב גֶענֶעהְן צוּם מִזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אוּנ זֵיי מַק...

חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ
וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם
וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה׃
ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט
אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃
ט וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ׃ י וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־
הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר

אונקלוס

ד בְּ חָ א וַעְבֵד יָת
אתָךְ וְיָת עֲלָתָךְ וְכַפַּר
וְעַל עַמָּא וַעְבֵד יָת
ן עַמָּא וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן
דִי פַקִּיד יְיָ׃ ח וּקְרַב
ן לְמַדְבְּחָא וּנְכַס יָת
א דְחַטָּאתָא דִי לֵהּ׃
קָרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת
א לֵהּ וּטְבַל אֶצְבְּעֵהּ
מָא וִיהַב עַל קַרְנַת
חָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק
דָא דְמַדְבְּחָא׃ י וְיָת
בָּא וְיָת כָּלְיָתָא וְיָת
רָא מִן כַּבְדָּא מִן
אתָא אַסֵּיק לְמַדְבְּחָא

א ויקריבו מ"ק כח׃

בעל הטורים

ג'. הכא ואידך וכפר על העם
ערת. וכפר על חטאתינו. לומר כמו
ן מכפר כ"ל חטא כן הקטרת מכפר
על חטא׃

רש"י

וירא לגשת ז אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת:
חטאתך. עגל בן בקר: ואת עולתך. איל: קרבן
ם. שעיר עזים ועגל וכבש א כל מקום שנא' עגל בן שנה

בית יהודא

גֵיין צוּם מִזְבֵּחַ (אֱמַר לוֹ מֹשֶׁה) הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ אַהֲרֹן (לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ) פַּר וָוָס שֶׁעמְסְטוּ דִיךְ (לְכַךְ נִבְחַרְתָּ) צוּ דִיא זַאךְ בִּיזְטוּ דָאךְ אוֹיסְדֶערְוֶוילְט גֶעוָואֹרֶן פוּן הקב"ה דוּ זָאלְסְט גֶעגֶענֶן צוּם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת: [וְאֶת חַטָּאתְךָ]. קָרְבַּן חַטָּאת (עֵגֶל בֶּן בָּקָר) דִי יוּנְגֶע קַאלְבּ: [וְאֶת עֹלָתֶךָ]. דַיין עוֹלָה, דָס אִיז דֶער אַיל: [קָרְבַּן הָעָם]. דֶער קָרְבָּן פוּן ק, פוּן דִיא יוּדִין, דָאס אִיז שְׂעִיר עִזִּים וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ, אַצִיג אוּנ אַקַאלְבּ אוּנ אַשֶׁעפְּס, זָאגְט רש"י (כָּל מָקוֹם

דעת זקנים מבעלי התוספות

אל המזבח ואל תירא כי בך בחר ה': וכפר בעדם ובעד
. צ"ע שהרי קרבן זה לא בא אלא בשביל אהרן וקרבן העם
ד בסמוך כדכתיב ועשה את קרבן העם וכפר בעדם וא"כ
נ"כ ובעד העם וי"ל שבא ליתן טעם מפני מה יקריב תחל'
נו קודם הצבור אלא כדי שיבא זכאי ויכפר על החטא וה"ק
שה וכפר בעדך ואז משתהי' זכאי תוכל לכפר קרבן העם:

שפתי חכמים

נראה לפעמים כבוד ה': ז מדלא כתי' ויאמר משה אל אהרן עשה חטאתך וגו' ולמה היה צריך משה לאמר לו קרב אל המזבח ועוד הרי כבר נאמר והקרב לפני ה' אלא וכו': ח כתב הרא"ם הוצרך לפרש קרבן העם שעיר עזים ועגל וכבש לאפוקי מוספי ר"ח שגם הם קרואים קרבן העם ואגבן פי' חטאתך ועולתך וכו' וע"ש וא"ת מה צריך רש"י לפרש זה דמילתא דפשיטא הוא דודאי קאי אשלמעל' מזה וע"ק מה שפי' כל מקום וכו' למה לא פי' זה לעיל בפסוק שכתב בו עגל וכמו זה הרא"ם. וע"ק דכבש נמי נלמד מכאן ולמה לא נקט כל מקום שנאמר עגל או כבש. וי"ל דהייתי אומר מדמשנה הפסוק בלשונו וכתב אהרן חטאתך ועולתך דרך פרט וגבי העם כתיב קרבן העם דרך כלל ולא כתיב חטאתם ועולתם אלא ודאי לא מיירי בקרבנות דלעיל הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה מיירי בקרבנות דלעיל ומה שמשנה הפסוק בלשונו סבר רש"י דלא קשה מידי דגבי אהרן אינו יכול לכתוב דרך כלל דהייתי אומר דמיירי בשאר חטאת שמביא כהן גדול שהוא פר כגון פר כהן משיח או פר יוה"כ לכך צריך לפי' חטאתך עגל

פירוש לתורת אלהים

אתךָ דַיין חַטָּאת וְאֶת עֹלָתֶךָ אוּנ דַיין עוֹלָה וְכַפֵּר אוּנ
ר גִיבּ אוֹיף דִיר אוּנ אוֹיף דֶעם פָאלְק וַעֲשֵׂה אוּנ זַיי
דִיב דֶעם קָרְבָּן פוּן דֶעם פָאלְק וְכַפֵּר בַּעֲדָם אוּנ פַּר
אוֹיף זַיי כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִויא גָאט הָט גְשַׁאפְט [עיין רש"י]:
וַיִּקְרַב הָט אַהֲרֹן גְנֶעהֶנְט צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אוּנ
גְשָׁאכְטֶן אֶת עֵגֶל דָס קַאלְבּ וָוָס אִיז אַקָרְבָּן חַטָּאת
לוֹ וָוָס אִיז צוּ אִיהְם: (ט) וַיַּקְרִיבוּ אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן
רֹן הָאבֶּן גִינֶעהֶנְט אֶת הַדָּם דָם בְּלוּט אֵלָיו צוּ אִיהְם
בּוֹל אֶצְבָּעוֹ אוּנ עֶר הָט אַיין גְטוּנְקְט זַיין פִינְגֶער אִין
ם בְּלוּט וַיִּתֵּן אוּנ עֶר הָט גְגֶעבֶּן עֶר הָט גְשְׁפְּרֶענְגְט
ת דִי עֶקִין פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם אוּנ דָם אִיבְּרִיגִי
וּט הָט עֶר אוּם גְגָאסֶן צוּ דֶעם אָפּ גְרוּנְד פוּן דֶעם

ליקוטי יקרים

אוֹיף דִיר, נִיט אוֹיף מַיין זוּהְן, אִיךְ שְׁוֶוער בַּיי דַיין לֶעבִּין, ווי זָאלְסְט אֵייבִּיג זַיין אִין מַיין פַּאלַאץ, אוּנ פוּן מַיין טִישׁ זָאלְסְטוּ עֶסִין, אוּנ פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג מַתָּנוֹת וֶועל אִיךְ דִיר שֶׁענְקִין, דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶועזְן בַּיי אַהֲרֹן, וֶוען דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְוָואלְט מַאכִין דֶעם עֵגֶל הָט אַהֲרֹן גְזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין גִיט מִיר גָאלְד אִיךְ וֶועל מַאכֶן דֶעם עֵגֶל, הָט הקב"ה גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אִיךְ וַוייס וָואס דַיין מֵיינוּנְג אִיז גְוֶועזְן, דוּ הָאסְט גְוָואלְט דִיא זִינְד זָאל זַיין אוֹיף דִיר נִיט אוֹיף מַיינֶע קִינְדֶער, דְרִיבֶּר זָאג אִיךְ דִיר דוּא זָאלְסְט אֵייבִּיג זַיין אִין מַיין פַּאלַאץ, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גְזָאגְט אוֹיף אַהֲרֹן וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא, עֶר זָאל נִיט אַרוֹס גֵיין פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוּנ פוּן מַיין טִישׁ זָאלְסְטוּ עֶסִין, דִיא קָרְבָּנוֹת אוּנ מְנָחוֹת וָוָס מֶען אִיז מַקְרִיב צוּא מִיר זָאלְסְטוּ עֶסִין, אוּנ פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג מַתָּנוֹת זָאלְסְטוּ נֶעמֶן דָס אִיז תְּרוּמָה, חַלָּה, בִּכּוּרִים, אוּנ נָאךְ מֶעהְר:

צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ יא וְאֶת־הַבָּשָׂר
וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה׃ יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה
וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם
וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יג וְאֶת־
הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־
הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ יד וַיִּרְחַץ
אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר
עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה׃ טו וַיַּקְרֵב אֵת
קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ

כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מ
יא וְיָת בִּשְׂרָא וְיָת מַ
אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבַּ
לְמַשְׁרִיתָא׃ יב וּנְכַס
עֲלָתָא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי
לֵהּ יָת דְּמָא וּזְרָקֵהּ
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְח
יג וְיָת עֲלָתָא אַמְטִיא
לְאֵבְרָהָא וְיָת רֵי
וְאַסֵּק עַל מַדְבְּחָ
יד וְחַלֵּיל יָת גַּוָּא וְיָת כְּרָ
וְאַסֵּק עַל עֲלָ
לְמַדְבְּחָא׃ טו וְקָרֵב
קֻרְבַּן עַמָּא וּנְסֵב
צְפִירָא דְחַטָּאתָא
לְעַמָּא וְנַכְסֵהּ וְכַ
בדמו

בית יהודא

שֶׁנֶּאֱמַר עֵגֶל בֶּן שָׁנָה הוּא) וְוָא עֶס שְׁטֵייט „עֵגֶל" מֵיינְט מֶען
אַקאַלְבּ וָואס אִיז אַלְט אַיָאהְר (וּמִכַּאן אַתָּה לָמֵד) אוּנ פוּן
דֶעם פָּסוּק לֶערְנֶען מִיר וַוייל עֶס שְׁטֵייט עֵגֶל בֶּן שָׁנָה,
אַקאַלְבּ וָוס אִיז אַלְט אַיָאר׃ (יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וְאֶת הָעוֹר וגו׳].

רש"י

הוא ט ומכאן אתה למד׃ (יא) ואת הבשר ואת
וגו׳. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מ
י וכולן ע"פ הדבור׃ (יב) וימצאו. לשון הושטה וה

דִי פְלֵייש אוּנ דִיא פֶעל זָאל מֶען פַארְבְּרֶענֶען, זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא מָצִינוּ חַטָּאת חִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת אֶלָּא זוּ וְשֶׁל מִלּוּאִים)
חַטָּאת וָואס זַיין בְּלוּט אִיז גֶעשְׁפְּרִיצְט גֶעוָוארֶן אוֹיף דֶעם אוֹיסְוֶוייניגְסְטֶן מִזְבֵּחַ גֶעפִינֶען מִיר נִיט אִין דִיא תּוֹרָה
זָאל אִים דַארְפֶן פַרְבְּרֶענֶען נָאר דֶעם חַטָּאת אוּנ דֶעם חַטָּאת פוּן מִלּוּאִים הָט מֶען פַארְבְּרֶענְט (וְכוּלָּן עַל פִּי הַדִּבּוּר
אַלֶץ הָט מֶען גְטָאן וִוי הקב"ה הָט גְבָּאטֶן׃ (יב) וַיַּמְצִאוּ. זָאגְט רַשִׁ"י (לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה) וַיַּמְצִאוּ אִיז דֶערְ

שפתי חכמים

בן בקר וכו׳ אבל בעס ליכא טעות דהטאתם היה שעיר עזים וגם
חטאת ליבור סתם הוא שעיר עזים׃ ט הוצרך לפרש שלא תאמר כיון
דכתיב גבי אהרן עגל בן בקר ולא סתם עגל היינו עגל בן בקר היינו
פר דעגל בן בקר הוא נמי בן ג׳ שנים משום דסתם עגל בתורה הוא בן
ב׳ שנים לבד היכא דמפורש בהדי׳ בן שנה וממילא הכא דכתיב עגל בן
בקר הוא בן ג׳ שנים אם כן הקושיא דלעיל במקומה עומדת למה שינה
גבי אהרן ולא כתב סתם קרבניך. ועל זה פירש כל מקום שנאמר עגל
סתם הוא בן שנה וממילא אתה למד דהיכא דכתיב בן בקר הוא בן שתי
שנים ומ"ה לא היה יכול לכתוב גבי אהרן קרבניך סתם שלא לבא לידי
טעות לומר היינו עגל בן בקר היינו פר אלא כ"מ שנאמר פר הוא בן
ג׳ שנים ועגל בן בקר הוא בן שתי שנים ועגל סתם הוא בן שנה אף
אם אינו מפורש בהדיא בן שנה ומכאן אתה למד וכו׳ כלומר כיון דשני
הכתוב גבי אהרן וכו׳ כדפרישית ודו"ק. ובזה יתורצו כל קושיות הרא"ם
שהקשה למה לא כתב אותו בפסוק ועגל וכבש בני שנה אבל המתין עד

כאן וכן למה לא אמר כ"מ שנאמר עגל בן בקר הוא בן שת
דהא תרווייהו דברי ר"ם הם וגם מה שהקשה מנ"ל דבנין אב הוא
כל מקום שנאמר סתם הוא בן שתי שנים לבד היכא שמפרש קרא
ודו"ק כ"ל׃ י דק"ל הא חטאת נאכלת א"נ דקשה לרש"י כיון
הוא עסוק בענין עגל החטאת עד וישחט את העולה ה"ל לכתוב כא
ה׳ את משה אחר קרא דואת הבשר וגו׳ דאז היה קאי אכל הפ׳
דשריפה זו לא נלטוה למשה קודם לכן אלא עכשיו דלא מצינו וכ
זו ושל מילואים מ"ה לא כתיב לבסוף וק"ל. והא דפירש"י לעיל
תלוה לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ל"ל לאו דוקא
זו וכל כיוצא בו דהאי נמי של מלואים נקרא אלא שאותו של
ימי המילואים היתה לחינוך הכהונה שמאז חל עליהם שם כהונה
שלא התחילו בעבודה עד יום שמיני למילואים ושל שמיני למ
היתה לחינוך העבודה וגם פר שני של לוים שבפרשת בהעלותך
רש"י שני לעולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה

פירוש לתורת אלהים

מִזְבֵּחַ׃ (יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וגו׳ דִי טַייטְשׁ פוּן דִי פְּסוּקִים
הָאבֶּן מִיר שׁוֹין כַּמָּה פְּעָמִים מְפוֹרָשׁ גְוֶוען׃ (יב) וַיִּשְׁחַט
אוּנ עֶר הָט גְשָׁאכְטֶן דִי עוֹלָה וַיַּמְצִיאוּ אוּנ דִי קִינְדֶער
פוּן אַהֲרֹן הָאבֶּן דֶערְלַאנְגְט אֵלָיו צוּ אִים אֶת הַדָּם דָם
בְּלוּט וַיִּזְרְקֵהוּ אוּנ עֶר הָט אִים גְשְׁפְּרֶענְגְט אַרוּם דֶעם
מִזְבֵּחַ׃ (יג) וְאֶת הָעוֹלָה אוּנ דִי עוֹלָה הָאבִּין זַייא דֶער
לַאנְגְט לִנְתָחֶיהָ צוּ אִירֶע שְׁטִיקֶר וְאֶת הָרֹאשׁ אוּנ דֶעם
קָאפּ וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָט מַקְטִיר גְוֶוען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃

(יד) וַיִּרְחַץ אוּנ עֶר הָט גְוַואשֶׁן אֶת הַקֶּרֶב דִי אִינְוֶוייניגְ
זַאכֶן וְאֶת הַכְּרָעַיִם אוּנ דִיא קְנִיעֶן וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר
מַקְטִיר גְוֶוען מִיט דֶער עוֹלָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (טו)
אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גֶנֶעהֶנְן אֶת קָרְבַּן הָעָם דָם קָרְבּ
דֶעם פָאלְק וַיִּקַּח אֶת שְׂעִיר אוּנ עֶר הָט גְנוּמֶן דֶעם עְ
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וָוס אִיז צוּם פָאלְק וַיִּשְׁחָטֵהוּ אוּנ
אִים גְשָׁאכְטֶן וַיְחַטְּאֵהוּ אוּנ עֶר הָט אִים גְרֵיינִיגְט כְּ
אַזוֹי וִוי דֶעם עֶרְשְׁטֶן אַזוֹ וִוי אַהֲרֹן הָט זִיךְ נוֹהֵג גְ

וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשׁוֹן: טז וַיַּקְרֵב אֶת־
הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט: שני יז וַיַּקְרֵב
אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה
וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת
הַבֹּקֶר: יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־
הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם
וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יט וְאֶת־
הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל

אונקלוס

ה כְּקַדְמָאָה: טז וְקָרֵב
לָתָא וְעַבְדַהּ כִּדְחָזֵי:
רִיב יָת מִנְחָתָא וּמְלָא
מִנַּהּ וְאַסֵּיק עַל
בְחָא בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא:
נְכֵס יָת תּוֹרָא וְיָת
א נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי
א וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
דְמָא לֵהּ וּזְרָקֵהּ עַל
בְחָא סְחוֹר סְחוֹר:
ת תַּרְבַּיָּא מִן תּוֹרָא
דִּכְרָא אֲלִיתָא וְחָפֵי

ויקרב את המנחה מנחות ט יט:

בעל הטורים

ויעשה. ב'. הכא ואידך ויעשה
הבא אליו גבי דוד בענין ולרש אין
אם כבשה. פירוש ויעשה כמשפט
כפלמו חרן משפטו ואת הכבשה
ישלם ארבעתים:

רשב"ם

(יז) ויקטר על המזבח. שם אותם על המזבח ובבא אש מעלה נקטר:

רש"י

ויחטאהו. עשהו כמשפט חטאת: כראשון. כעגל
ו: (טז) ויעשה כמשפט. המפורש בעולת נדבה
ויקרא [כילה כ]: (יז) וימלא כפו. היא קמיצה:
ד עולת הבקר. כל אלה עשה אחר עולת התמיד:

בית יהודא

דערלאנגען צוגרייטען: (טו) [ויחטאהו]. זאגט רש"י מען מיינט (עשהו כמשפט חטאת) ער האט געמאכט דעם חטאת ווי דער דין איז צומאכען אחטאת: [כראשון]. ווי דער ערשטער חטאת (כעגל שלו) ווי אהרן האט געמאכט זיין קאלב פאר אחטאת אזוי האט ער געמאכט דעם חטאת פון דיא יודין:
ויעשה כמשפט]. ער האט געמאכט די עולה ווי דער דין (המפורש בעולת נדבה בויקרא) וואס שטייט ביי אעולה וואס
נדבה, ווי עס שטייט אין דיא סדרה ויקרא: (יז) [וימלא כפו]. ער האט גנומען אפולע האנט מעל פון די מנחה (היא
ה) דס איז דער קומץ מעל וואס מען געמט פון אמנחה ווי עס שטייט אין דיא סדרה ויקרא: [מלבד עולת הבקר].
רש"י (כל אלה עשה אחר עולת התמיד) די אלע זאכען האט ער געטאן נאכדעם ווי מען האט מקריב געווען דעם קרבן

דעת זקנים מבעלי התוספות

יקרב את המנחה ואחר כך וישחט את השור ואת האיל
מים. וצ"ע כי אין זה כסדר הצווין בתחלה נאמר ושור ואיל

שפתי חכמים

וכו' שגם היא של מילואים היא שבה נתחנכו הלוים לעבודת לוי
הרא"ם: ב דקשה לרש"י כיון שקאי על חטאת שהיא לשון נקבה
ה"ל לכתוב כראשונה. ומתרץ דראשון קאי על עגל שהוא נמי לשון
לכך לא נקט רש"י כחטאת שלו. א"נ י"ל דהכי ק"ל דל' של ראשון משמע שקאי אמה שכתוב לפניו ולפניו כתיב עולה ואיך אמר
ה דין חטאת כעולה. ל"פ כעגל שלו ר"ל לא קאי אשלפניו אלא אשלפני פניו דהוא חטאת דהיינו עגל שלו. הרא"ם: ל כתב הרא"ם
ות בפרק שתי מדות ובבילה פרק י"ט תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא ויקרב וגו' ויעשה כמשפט עולת נדבה למד על עולת
שטעונה סמיכה וכו'. ואין להקשות והא בפרשת ויקרא פירש"י גבי על ראש העולה לרבות עולת חובה לסמיכה וא"כ ל"ל כמשפט ללמד
עולת חובה לסמיכה. וי"ל דעולת חובה דהכא היא עולת אהרן שהקריב ביום השמיני שהטיל הכתוב עליו חובה ליום ולעיל בויקרא
כתוב ללמד על עולת חובה של יחיד לדורות שטעונה סמיכה והכא מיירי בעולת חובה לשעה ואין לילף קדשי שעה מקדשי דורות.
מנ"ל לרש"י דלמא קאי נמי אעולה שכתוב כאן לענין זריקת דמים על גבי המזבח סביב ולענין נתוח איברים ורחיצת קרבו וכרעיו
חטאת שקאי אחטאת דכאן. וי"ל מדשני הכתוב בלשונו וכתיב בחטאת כראשון וכאן כמשפט ע"כ צ"ל ויעשה כמשפט הנהוג
ה וזה אינו אלא כעולה דפרשת ויקרא שעם נתפרש משפט העולה: מ דאל"כ למה נשתנה מנחה זו ממנחת דורות שבפרשת ויקרא יותר
ה דעולת שעה היא שוה לעולת נדבה שהיא לדורות ומנחת שעה אינה שוה למנחת דורות: נ פירושו מלבד עולת הבקר דאי הוה פי' כל
עשה בלא עולת הבוקר היה לו לכתוב בסוף הפרשה אחר שהקריב שלמים שגם שלמים הקריב בלא עולת הבקר או היה לו לכתוב בתחילת
נה ואז היה משמע אכל הפי' ומ"ש שכתב כאן. בשלמא אי פי' כל אלה עשה אחר עולת הבקר אתי שפיר דכתיב דוקא כאן דבא ללמד
בנות שלנו נקרבים אחר עולת הבקר ואי הוה כתיב בסוף היה משמע שגם שלמים דוקא אחר עולת הבקר וזה אינו די"ל דאין להם סדר

פירוש לתורת אלהים

ט זיין עגל החטאת אזוי האט ער זיך נוהג געווען מיט
ם שעיר החטאת פון דעם פאלק: (טז) ויקרב אונ
האט גענעהמט די עולה ויעשה אונ ער האט געמאכט
כמשפט אזוי ווי דער דין איז פון איין עולת נדבה:
) ויקרב אונ ער האט גענעהמט די מנחה וימלא אונ ער
ט דער פילט זיינע פינגער פון איר ער האט אראפ
ומן אקומץ ויקטר אונ ער האט מקטיר געווען אויף
נם מזבח מלבד חוץ דיא עולה וואס מען פלעגט
מקריב זיין אלי מארגן פרי די אלע קרבנות האט ער
מקריב געווען נאך דעם עולת תמיד: (יח) וישחט אונ
ער האט געשאכטן דעם אקס מיט דעם ווידער דס זענן
די שלמים וואס איז צום פאלק וימציאו בני אהרן דיא
קינדער פון אהרן האבן דער לאנגט את הדם דס בלוט
אליו צו אים צו אהרן ויזרקהו אונ ער האט געשפרענגט
ארום דעם מזבח: (יט) ואת החלבים אונ דעם חלב מן
השור פון דעם אקס ומן האיל אונ פון דעם ווידער האליה

דיא

הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת
הַכָּבֵד׃ כ וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־
הֶחָזוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃
כא וְאֵת הֶחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף
אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה מֹשֶׁה׃ כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ
אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת
הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃ כג וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ

אונקלוס

גַּוָּא וְכָלְיָתָא וַחֲצַר כַּבְ
כ וְשַׁוִּיאוּ יָת תַּרְבַּיָּא
חֲדְוָתָא וְאַסֵּק תַּרְ
לְמַדְבְּחָא׃ כא וְיָת חֶדְ
וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא
אַהֲרֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ
דִּי פַקִּיד מֹשֶׁה׃ כב וַ
אַהֲרֹן יָת יְדוֹהִי עַל
וּבָרֵכִנּוּן וּנְחַת מִלְּמֶ
חַטָּאתָא וַעֲלָתָא וְנִ
קוּדְשַׁיָּא׃ כג וְעַל
וְאַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּ

תולדות אהרן

ויסימו את מנחות סב : ויסא אהרן
ית סוטה לח תמיד לג : וירד מעשות ס

רשב"ם

(כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד. להתפלל שתרד האש : וירא כבוד ה' אל
(כב) וישא אהרן את ידיו. זכה במתנות כהונה ויברכם ג' ברכות כנגד

בעל הטורים

(כא) תנופה. וסמיך ליה וישא ידיו שהנושא כפיו צריך להניף
ג' מיני קרבנות ברכה א' כנגד חטאת ויסמך מן החטא שנאמר

רש"י

(יט) והמכסה. חלב המכסה את הקרב : (כ) ויי
את החלבים על החזות. לאחר התנופה נתנן
המניף לכהן אחר להקטירם ע נמצאו העליונים למ
(כב) ויברכם. ב"כ יברכך פ יאר ישא: וירד. מעל צ הנ
(כג) ויבא משה ואהרן וגו'. ל.מה נכנסו מצאתי
מלואים בברייתא הנוספת על ת"כ שלנו למה נכנס מש
אהרן ללמדו על מעשה הקטרת ק או לא נכנסו אלא לדבר

בית יהודא

תָּמִיד אִין דֶערְפְּרִיה : (יט) וְהַמְכַסֶּה) . וָוס בֶּדֶעקְט , דָאס
מֵיינְט מֶען (חֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב) דִי חֵלֶב וָוס בֶּדֶעקְט דִי
קִישְׁקֶעס : (כ) וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזוֹת) . מֶען הָט גְטָאן
דִי חֵלֶב אוֹיף דִי בְּרוּסְט (לְאַחַר הַתְּנוּפָה נְתָנָן כֹּהֵן הַמֵּנִיף לְכֹהֵן
אַחֵר לְהַקְטִירָם) נָאכְדֶעם אוֹיפְהֵייבֶּן וְדִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט)
הָט גֶגֶעבֶּן דֶר כֹּהֵן וָוס הָט זֵיי אוֹיפְגֶעהוֹבֶּן צוּ אֵיין אַנְדֶער
כֹּהֵן עֶר זָאל זֵיי מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ ווייל עֶס
אִיז אִיבֶּערְגֶעלֵייגְט גְוָוארֶן פוּן אֵיין הַאנְט אִין דִי אַנְדֶערֶע
הַאנְט (נִמְצְאוּ הָעֶלְיוֹנִים לְמַטָּה) וָואס עֶס אִיז גֶלֶעגֶן אוֹיף דִיא הַאנְט הוֹיבֶּן אִיז גֶילֶעגֶן אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע הַאנְט אוּנ
(כב) וַיְבָרְכֵם) . עֶר הָאט זֵיי גְבֶּענְטְשְׁט (בִּרְכַּת כֹּהֲנִים) דִיא בְּרָכָה וָואס דִיא כֹּהֲנִים דַארְפֶען בֶּענְטְשֶׁען דִי יוּדִין יְבָ
יָאֵר , יִשָּׂא , דִי דְרַיי פְּסוּקִים : וַיֵּרֶד) . עֶר הָאט אַרָאפְּגְנִידֶרְט (מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ) פוּן מִזְבֵּחַ : (כג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וגו').
מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעקוּמֶן אִין אֹהֶל מוֹעֵד , פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה נִכְנְסוּ) צוּ וָוס זֶענֶען זֵיי אַרֵיין גֶעגַאנְגֶען אִין אֹהֶל מוֹ
זָאגְט רש"י (מָצָאתִי בְּפ' מִלּוּאִים בִּבְרַיְיתָא הַנּוֹסֶפֶת עַל ת"כ שֶׁלָּנוּ) אִיךְ הָאבּ גְפוּנֶען אִין דִי פַּרְשָׁה מִלּוּאִים וָוס שְׁטֵייט
דִי בְּרַיְיתָא וָואס אִיז צוּ גֶגֶעבֶּן צוּ אוּנְזֶר סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים (לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן) צוּ וָוס אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען
מִיט אַהֲרֹן אִין אֹהֶל מוֹעֵד , זָאגְט דִיא בְּרַיְיתָא זֵייא זֶענֶען אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען (לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת) מֹשֶׁה זָאל לֶער
אַהֲרֹן וִויא אַזוֹ עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין וְגִייבֶּערֶען) דִי קְטֹרֶת , פְּרֶעגְט רש"י (אוֹ לֹא נִכְנַס אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר) טָאמֶר זֶענֶט

שפתי חכמים

לשלמים איזה מהן קודם. והרא"ם פירש דאם כן ומלבד עולת החודש
מיבעי ליה כמו כמוספי שבתות וחדשים ומועדות : ם תקן כזה שהמכסה
הזה אף על פי שהוא סתם אינו רק החלב המכסה את הקרב מפני שלא
מצינו שיקרא בשם מכסה רק החלב המכסה את הקרב לא זולתו :
ע דק"ל הא כמ"א כתיב שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים
משמע שהחזה למעלה והחלב למטה וכפרשת צו כפרש"י מפורש היטב
בפסוק המתחיל ידיו תביאנה : פ וא"ת מה צריך רש"י לנקוט יברכך
יאר ישא כיון שנקט ברכת כהנים ודאי הוא יברכך יאר ישא וי"ל שאל
תיקשי מנ"ל דברכם בברכת כהנים כלל דילמא בברכה אחרת כמו ברכת
שלמה שנאמר בו ויפרוש כפיו וגו' לכך נקט יברכך יאר ישא ר"ל מסום

מה ברכם משום שהקריבו חטאת ועולה ושלמים שאלו נרמזים בו
צ (נח"י) לא שירד ממקום נשיאת כפים ולפ"ז יהיה הכתוב
ואפשר לפרש וירד שכבר ירד וע' כמה שכתבתי בפרשת שמות
וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה האלהים בידו וכן אמרו
ח"ל ה"ז מקרא מסורס ואין ראוי לומר אלא וירד מעשות הח
והעולה והשלמים וישא אהרן את ידיו ויברכם וגו' ע"ש וכן אמרו
דף י"ח : ק וא"ת היאך נתעכבה הקטורת אחר כל הקרבנות הלל
תנן בפרק אמר להם הממונה קטורת של שחר היתה קריבה בין
דם להקטרת איברים ועוד מה צריך ללמדו וכי בכל שבעת ימי המ
לא הקטיר משה קטורת כדי ללמדו. וי"ל בכל שבעת ימי המילואים

פירוש לתורת אלהים

דִיא אַלְיָה וְהַמְכַסֶּה אוּנ דֶר חֵלֶב וָואס דֶעקְט צוּ דִיא
אִינְוֵוייגִיגְסְטֶע זַאכֶן : (כ) וַיָּשִׂימוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִיטָאן
דִי חֲלָבִים אוֹיף דִי בְּרוּסְט וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָט מַקְטִיר
גְוֶועזְן דִי חֲלָבִים אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ : (כא) וְאֵת הֶחָזוֹת אוּנ
דִי בְּרוּסְט אוּנ דֶעם רֶעכְטֶן שֶׁענְקִיל הֵנִיף הָט אַהֲרֹן
אוֹיף גְהוֹבֶּן אֵיין אוֹיף הֵייבוּנְג צוּ גָאט וְוי מֹשֶׁה הָאט
גְבָאטֶן צוּ אַהֲרֹן : (כב) וַיִּשָּׂא הָט אַהֲרֹן אוֹיף גְהוֹבֶּן זַיי
הֶענְט אֶל הָעָם אִיבֶּר דֶעם פָאלְק וַיְבָרְכֵם אוּנ הָאט
גְבֶּענְשְׁט בִּרְכַּת כֹּהֲנִים וַיֵּרֶד אוּנ עֶר הָט אַרָאפּ גְנִידֶ
מֵעֲשׂוֹת פוּן צוּ מַאכֶן הַחַטָּאת וגו' : (כג) וַיָּבֹא אוּנ מ
מִיט אַהֲרֹן זֶענֶן גֶעקוּמֶען אִין אוֹהֶל מוֹעֵד [פיין וכ
וַיֵּצְאוּ אוּנ זֵיי זֶענֶן אַרוֹס גְגַאנְגֶען פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹ

וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם׃ שלישי כד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־

אונקלום

...כוּ יָת עַמָּא וְאִתְגְּלִי
...א דַיְיָ לְכָל עַמָּא׃
...פְקַת אֶשָּׁתָא מִן קֳדָם
...אֲכָלַת עַל מַדְבְּחָא יָת
...א וְיָת תַּרְבַּיָּא וַחֲזָא

בעל הטורים

...יסמור. יאר כנגד עולה שנאמר ...לרלות. שלום כנגד שלמים׃

רשב"ם

...כיצד׃ (כד) ותצא אש מלפני ה׳. מבית קודש הקדשים דרך מזבח הזהב להקטיר קטורת שהוא קודם להקטרת תמיד כדאמר במסכת יומא. ושם מצא בני

רש"י

...דן ירידה וביאה טעונות ברכה מה ירידה מעין עבודה
...יאה מעין עבודה הא למדת למה נכנס משה עם אהרן
...על מעשה הקטרת ד"א כיון שראה אהרן שקרבו כל
...נות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה
...ר ואמר יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה
...לישראל אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי
...שתי מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה
...ל: ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ה׳
...י עלינו [תהלים צ] ר יהי רצון שתשרה שכינה במעשה
...לפי שכל ז׳ ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש
...קו בכל יום לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים
...ים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינ׳
...ונדע שנתכפר לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר
...וה ה׳ תעשו וירא אליכם כבוד ה׳ אהרן אחי כדאי וחשוב
...שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו

בית יהודא

אַריינגעגאַנגען אין אֹהֶל מוֹעֵד וועגען איין אַנדער זאַך, זאָגט רש"י (הֲרֵינִי דָן יְרִידָה וּבִיאָה וִיצִיאָה טְעוּנוֹת בְּרָכָה) מיר לערנען ביי דעם אַראָפּנידערן פון מִזְבֵּחַ שטייט אַבְּרָכָה וַיֵּרֶד וַיְבָרְכֵם אונ ביי דעם אַרויסגיין פון אֹהֶל מוֹעֵד שטייט אויך אַבְּרָכָה וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ (מַה יְרִידָה מֵעֵין עֲבוֹדָה) אַזוֹ ווי ער האָט אַראָפּגנידערט פון מִזְבֵּחַ איז דאָך גוועזן פון אַעֲבוֹדָה פון די קָרְבָּנוֹת וואָס ער האָט מַקְרִיב גוועזן (אַף בִּיאָה וִיצִיאָה מֵעֵין עֲבוֹדָה) דאָס אַרויסגיין פון אֹהֶל מוֹעֵד איז אויך גוועזן פון אַעֲבוֹדָה, פון די קְטוֹרֶת (הָא לָמַדְתָּ) דאָס לערנט אונז (לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן) צו וואָס איז משה מיט אַהֲרֹן אַריינגעגאַנגען אין אֹהֶל מוֹעֵד (לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטוֹרֶת) משה זאָל אים לערנען צו מַקְטִיר זיין די קְטוֹרֶת, (דָּבָר אַחֵר) נאָך אַפּשט איז (כֵּיוָן שֶׁרָאָה אַהֲרֹן) ווייא אַהֲרֹן האָט געזעהן (שֶׁקָּרְבוּ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת) מען האָט מַקְרִיב גיוועזן אַלע קָרְבָּנוֹת (וְנַעֲשׂוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים) אונ עס איז אַלין געטאָן געוואָרן (וְלֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל) אונ די שְׁכִינָה האָט ניט אַראָפּגענידערט צו די יודין

(מִצְטַעֵר) האָט ער געהאַט צַעַר (וְאָמַר) אונ ער האָט געזאָגט (יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁכָּעַס הקב"ה עָלַי) איך ווייס אַז הקב"ה איז בייז אויף מיר (וּבִשְׁבִילִי לֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל) אונ וועגען מיר קומט ניט די שְׁכִינָה צו די יודין (אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה) אַהֲרֹן האָט געזאָגט צו משה (מֹשֶׁה אָחִי) משה מיין ברודער (כַּךְ עָשִׂיתָ לִּי) אַזוֹ האָסטו מיר געטאָהן (שֶׁנִּכְנַסְתִּי וְנִתְבַּיַּישְׁתִּי) איך בין אַריינגעגאַנגען אין אֹהֶל מוֹעֵד אונ בין פאַרשעמט געוואָרען (מִיַּד נִכְנַס מֹשֶׁה עִמּוֹ) איז משה באַלד אַריינגעגאַנגען צוזאַמען מיט אַהֲרֹן (וּבִקְשׁוּ רַחֲמִים) אונ האָבן געבעטען ביי הקב"ה (וְיָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל) איז אַראָפּגעקומען די שְׁכִינָה צו די יודין (וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם). משה אונ אַהֲרֹן זענען אַרויסגעגאַנגען פון אֹהֶל מוֹעֵד אונ האָבען געבענטשט דאָס פאָלק זוייא האָבען געזאָגט (וִיהִי נֹעַם ה׳ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ) דיא זיסקייט פון הקב"ה זאָל זיין אויף אונז, משה האָט געזאָגט צו די יודין (יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם) עס זאָל זיין דער ווילען פון הקב"ה די שְׁכִינָה זאָל רוהען אין דעם וואָס איר האָט גמאַכט (לְפִי שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים) ווייל דיא אַלע זיבען טעג פון די מִלּוּאִים (שֶׁהֶעֱמִידוֹ מֹשֶׁה וְשִׁמֵּשׁ בּוֹ וּפֵרְקוֹ בְּכָל יוֹם) וואָס משה האָט יעדער טאָג אויפגעשטעלט דעם מִשְׁכָּן אונ האָט אין אים מַקְרִיב גוועזן אונ האָט אים פאַרין נאַכט צוריק צולייגט (לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה) האָט דיא שְׁכִינָה ניט גערוהט אין מִשְׁכָּן (וְהָיוּ נִכְלָמִים) האָבען די יודין זיך גשעמט (וְאוֹמְרִים לְמֹשֶׁה) זיי האָבען גזאָגט צו משה (מֹשֶׁה רַבֵּינוּ) אונזער רבי משה (כָּל שֶׁטָּרַחְנוּ שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בֵּינֵינוּ) ווי פיל מיר האָבען אונז מַטְרִיחַ גוועזן מיט דעם מאַכען דעם מִשְׁכָּן ווייל מיר האָבען דיא שְׁכִינָה זאָל רוהען ביי אונז (וְנֵדַע שֶׁנִּתְכַּפֵּר לָנוּ עֲוֹן הָעֵגֶל) וועלען מיר וויסען אַז הקב"ה האָט אונז גישענקט פון עגל, אונ דיא שְׁכִינָה קומט ניט (לְכַךְ אָמַר לָהֶם) דעריבער האָט משה גזאָגט צו דיא יודין (זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה׳) די זאַך וואָס הקב"ה האָט גבאָטען זאָלט איר טאָן זאָלט בּרענגען דיא קָרְבָּנוֹת (וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה׳) וועט צו געזעהן ווערען דער כָּבוֹד פון הקב"ה (אַהֲרֹן אָחִי כְּדַאי וְחָשׁוּב מִמֶּנִּי) מיין ברודער אַהֲרֹן איז מער ווערט אונ טייערער הקב"ה פון מיר, ווענען מיינע קָרְבָּנוֹת קומט ניט דיא שְׁכִינָה (שֶׁעַל יְדֵי קָרְבְּנוֹתָיו וַעֲבוֹדָתוֹ) וועגען זיינע קָרְבָּנוֹת וואָס ער וועט מַקְרִיב זיין (תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בָּכֶם) וועט רוהען דיא שְׁכִינָה צווישען אייך (וְתֵדְעוּ שֶׁהַמָּקוֹם בָּחַר בּוֹ) וועט איר ... אַז הקב"ה האָט אויסדערוויילט מיין ברודער אַהֲרֹן ער זאָל זיין דער כֹּהֵן גָּדוֹל אונ ער זאָל מְכַפֵּר זיין אייערע זינד׃

שפתי חכמים

...להם הכתיב ליכנס לפנים מן הפתח כלל כדכתיב ופתח אהל ...תשבו יומם ולילה ולהיות שהקטרת היא מעבודות הפנימיות לכן ...; יכול ללמדו בשבעת ימי המילואים הוצרך ללמדו ביום שמיני ...ם שכבר הוקם המשכן והותרו כל עבודות הפנימיות והחיצונות ...שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים כדתנן בפרק התכלת א"כ הקטורת שהקטירו בבקר שעדיין לא חנכו את מזבח הזהב לא הקטיר אותן אלא כדי ללמד את אהרן כדי שידע להקטיר בין הערבים מפני זה לא חשש להקטירו בזמנו והקטיר אותם אחר כל מעשה הקרבנות הרא"ם: ר ונ"ל ברכת כהנים שכבר בירך אותם אהרן. ועוד והא משה לוי היה והיאך בירך ברכת כהנים׃

פירוש לתורת אלהים

...אונ זיי האָבען גבענטשט דאָס פאָלק [עיין רש"י]. ...האָט זיך באַוויזען גאָטס כָּבוֹד צו דעם פאָלק [ע׳ רש"י]: ...וַתֵּצֵא אונ עס איז אַרוס גגאַנגען אַפייער פון פאַר גאָט וַתֹּאכַל אונ עס האָט פאַר בּרענט אויף דעם מִזְבֵּחַ די עוֹלָה אונ דעם חֵלֶב וַיַּרְא אונ גאַר דאָס פאָלק האָט דאָס געזעהן וַיָּרֹנּוּ האָבען זיי גילויבט צו גאָט וַיִּפְּלוּ אונ

הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃
י א וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ
עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה
אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם׃
ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל
אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ ג וַיֹּאמֶר

אונקלוס

כָּל עַמָּא וְשַׁבָּחוּ וּ
עַל אַפֵּיהוֹן׃ א וּנְסִיבוּ
אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
מַחְתִּיתֵהּ וִיהָבוּ
אִשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲ
קְטוֹרֶת וְקָרִיבוּ קֳדָ
אִשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא
לָא פַקֵּיד יָתְהוֹ
ב וּנְפַקַת אִשָּׁתָא
קֳדָם יְיָ וַאֲכַלַת יָ
וּמִיתוּ קֳדָם יְיָ׃ ג וַ

תו"א ותאכל סנהדרין נב. וימותו

רשב"ם

אהרן אצל מזבח הזהב ושרפם ואח"כ יצא ובא לו על המזבח ותאכל על המזבח את העולה ואת השלמים׃ (א) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא. קודם שיצא האש מלפני ה' כבר לקחו איש מחתתו להקטיר קטורת לפנים על מזבח הזהב שהרי קטורת של שחר קודמת לאיברים ונתנו בהן אש זרה אשר לא צוה אותם משה ביום הזה שאע"פ שבשאר ימים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח היום לא צוה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה ולא טוב היום להביא את זה כדי להתקדש שם שמים שידעו הכל כי אש באה מן השמים. כמו שאמר אליהו ואש לא תשימו לפי שהיה רוצה לקדש שם שמים בירידת האש מלמעלה׃ (ב) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם. והוא ותצא אש של פסוק כמו שפירשתי אצל וישב משה את דברי העם. וכן וישב את הכסף לאמו. שכתוב ב' פעמים בפסל מיכה ששניהם אחד הם. אף כאן ב' הפסוקים אחד הם. האש ותאכל את השלמים של מזבח החיצון כשלקחו בני אהרן והקריבו אש זרה על המזבח הפנימי ותצא אש מלפני ה' להקטיר קטורת לפנים תחל בני אהרן שם ומתו ואח"כ יצאה משם ובאה אל מזבח החיצון ותאכל את העולה׃ וימותו לפני ה'. ומיד כששמע אהרן היה רוצה להניח העבודה ולהו בניו׃ (ג) ויאמר משה אל אהרן. אל תתאבל ואל תבכה ואל תחדל מן העבודה. כי הדבר הזה אשר אני אומר לך הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש.

בעל הטורים

(א) אשר לא צוה. אין לומר לא צוה להביא אש זרה וגם שלא להביאו אלא פירוש אשר צווי של לא. צוה אותם. וכן ל השמים אשר לא צויתי׃ (ב) (ותאכל) אותם בגימטריא זה הנפש תלא וי"ו שחטאו בשפה דברים אש זרה. הורו בפני רבם. יין. בנים לא היו להם. נתנו עיניהם בפרנסות. לא נטל

בית יהודא

(כד) וַיָּרֹנּוּ, זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וְויא דֶר תַּרְגּוּם זָאגְט וְשַׁבָּחוּ, זֵיי הָאבֶּן גֶעלוֹבְּט׃ (ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט (לֹא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶלָּא ע"י שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן) דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּן ווייל זֵייא הָאבֶּן אַלֵיין גְפַּסְקְ'ת אַדִין אוּנ הָאבֶּן נִיט גֶעפְרֶעגְט בַּיי זֵייעֶר רֶבִּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זָאגְט דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּן (שְׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לְמִקְדָּשׁ) ווייל זֵיי הָאבֶּן גְטְרוּנְקֶען ווייִן אוּנ זֶענֶען אַרַיין גְגַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, זָאגְט (תֵּדַע) זָאלְסְט ווִיסֶן אַז עֶס אִיז אַזוֹ (שֶׁאַחַר מִיתָתָן) ווָארוּם נָאכְדֶעם ווִי נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּען (הִזְהִיר הַ הָט הקב"ה אָנְגֶעזָאגְט דִי אִיבֶּערִיגֶע צְווייא קִינְדֶער (שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שְׁתוּיֵי יַיִן לְמִקְדָּשׁ) אַז זֵיי וֶועלֶן הָאבֶּן גֶעטְרוּנְקֶן ווייי

רש"י

שהמקום בחר בו׃ (כד) וירנו, כתרגומו׃ (ב) ותצא רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש משל למלך שהי' לו בן בית וכו'

שפתי חכמים

ש מה שקשה על זה והא אין עונש בלא אזהרה אפרשנו בסמוך׃
ת ופי' אשר לא צוה אותם אינו סיבת מיתתם אלא להודיע שמעלמם

דעת זקנים מבעלי התוספות

לשלמים והדר ומנחה בלולה בשמן׃ (א) וישימו עליה כ פי' על האש כי בשום מקום לא מצינו תקטרה על הכ אש זרה אשר לא צוה אותם. כלו' כבר הזהיר עליהם שלא ברכתיב ולא תעלו אש זרה וגם לא צוה אותם שלא התירה עתה להם לפי שעה כי לפעמים הקב"ה אוסר דבר ומתירו לפ לגדל שמו בגוים כמו שמצינו באליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה על פי הדבור בשעת איסור הבמות. וכן נוכל לפרש לשו בניהם באש אשר לא צויתי וגו'׃ (ב) ותצא. לפי שלא עשו כהוגן דאע"ג דמצוה להביא אש מן ההדיוט כדכתי' ונת אהרן אש וגו' היינו לאחר שירדה מן השמים פעם אחת אבל קודם לכן לא היה להביא מן ההדיוט שממעטי' בכבוד שיאמרו באש של הדיוט נאכל הקרבן ולפי' כשהביאו אותה פגעה בהן האש היורדת מן השמים. וק"ל שהרי קוד

ליקוטי יהודא

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וגו'. דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט רַבִּי יוּדָן הָט אָן גִיהוֹבֶּן דַרְשִׁינֶען דִיא פַּרְשָׁה מִיט דֶעם פָּסוּק אִם עַל פִּיךָ יַגְבִּיהַּ נֶשֶׁר, אוֹב דוּרְךְ דַיין מוֹל וֶועט זִיךְ אוֹף הֵייבֶּן דֶר אָדְלֶער (אָמַר הקב"ה לְאַהֲרֹן) הקב"ה הָאט גְזָאגְט צוּא אַהֲרֹן (עַל מֵימַר פּוּמָךְ הָיִיתִי מַשְׁרֶה שְׁכִינָתִי עַל גַּבֵּי הָאָרוֹן) וֶועגֶן דִי זָאג פוּן דַיין מוֹל (ווָאס דוּ פְּלֶעגְסְט זָאגֶן יוֹם כִּפּוּר דִי דְרַייא וִידּוּיִים) פְלֶעג אִיךְ מַאכֶן רוּעֶן מַיין שְׁכִינָה אוֹף דֶעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ (מִשָּׁם חָפַר אוֹכֶל) פוּן דָארְטִין הָט אַהֲרֹן אוּם גְגְרָאבֶּן עֶסִינְוַארְג

פירוש לתורת אלהים

זֵיי זֶענֶען גְפַאלֶען עַל פְּנֵיהֶם אוֹף זֵייעֶר פָּנִים׃ (א) בְּנֵי אַהֲרֹן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן ווָס זֵייא הָאבֶּן גְ נָדָב וַאֲבִיהוּא הָאבֶּן גֶענוּמֶען אִישׁ אִיטְלִיכֶר מָ פוּן זֵיי הָט גְנוּמֶען מַחְתָּתוֹ זַיין פַייעֶר פַאן וַיִּתְּנוּ א הָאבֶּן גְגֶעבֶּן אִין זֵיי פַייעֶר וַיָּשִׂימוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן עָלֶיהָ אוֹף אִיר אוֹף דֶעם פַייעֶר קְטוֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ א הָאבֶּן גְגֶעהְנְט פַר גָאט אֵשׁ זָרָה פְרֶעמְד פַייעֶר ווָס מֶען הָט זֵייא נִיט גִישַׁאפְט׃ (ב) וַתֵּצֵא אִיז אַרוֹס גְגַאנְגֶען אַפַייעֶר פוּן פַר גָאט וַתֹּאכַל אוּנ עֶס הָאט בְּרֶענְט אוֹתָם זֵיי אוּנ זֵייא זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד׃ (ג) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גְזָא

משלי חכמים

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וגו'. מֹשֶׁה הָט גִיזָאגְט צוּ אַהֲרֹן דָס אִיז ווָס הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ מִיר בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ, דוּרְךְ מַיינֶע נָאנְטֶע וֶועל אִיךְ גֶעהֵי וֶוערִין, פוּן דִי רֵייד הָאבּ אִיךְ גֶעוְואוּסְט אַז אַגְרוֹסֶער צַדִּיק

...לְאַהֲרֹן הוּא דִּי מַלֵּיל יְיָ לְמֵימַר בִּקְרִיבַי אֶתְקַדַּשׁ וְעַל אַפֵּי כָל עַמָּא

מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה | לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־

...את אשר זכחים טו ק.

רשב"ם

קרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש ולא שיתחלל שמי ועבודתי שכן הקב"ה והכהן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. הא אם לא יצא קידש. ואין מוקדם ומאוחר בתורה. ולכך אל תניח העבודה שאתה כהן גדול ולא תצא ולא תחלל

רש"י

...רבה: (ג) הוא אשר דבר וגו'. [זבחים קטו] ...בר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי [שמו' כט] ...כבודי אלא במכובדי א"ל משה לאהרן אהרן אחי יודע ...שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי ...עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך [ת"כ וי"ר]: ...אהרן. [שם ושם] קבל שכר על שתיקתו א ומה שכר ...נתייחד עמו הדבור שנאמר' לו לבדו ב פרשת שתויי ...בקרובי. בבחירי: ועל פני כל העם אכבד. ...כ"ה עושה דין בצדיקי' מתירא ומתעל' ומתקלס ג אם

בית יהודא

זיי ניט אריין גיין אין מקדש אונ ניט אין משכן: (ג) והוא אשר דבר וגו'). דאס איז וואס הקב"ה האט גרעט איך וועל געהייליגט ווערן דורך מיינע נאנטע ודורך מיינע צדיקים). זאגט רש"י (היכן דבר) וואו האט הקב"ה דאס גערעט, ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט גזאגט צו משה (ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי) איך וועל ווערן פרזאמולט ואיך וועל קומן) דארטן ואין אהל מועד) צו די יודין אונ דער אהל מועד וועט געהייליג ווערן בכבודי (אל תקרי בכבודי) זאלסט ניט לייענן בכבודי (אלא במכובדי) נאר זאלסט לייענן במכובדי, דר אהל מועד וועט געהייליגט ווערן דורך די ...ען וואס גיבן מיר כבוד ודורך די צדיקים) (אמר לו משה לאהרן) משה האט געזאגט צוא אהרן (אהרן אחי) אהרן מיין ...ר (יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום) איך האב געוואסט אז דער משכן וועט געהייליגט ווערן דורך ...יבטע פון הקב"ה (והייתי סבור או בי או בך) אונ איך האב געמיינט אדער דורך מיר אדער דורך דיר (עכשיו ...אני) איצט זעה איך (שהם גדולים ממני וממך) אז נדב אונ אביהוא זענען גרעסר פון מיר אונ פון דיר: וידום אהרן). ...האט געשוויגן, זאגט רש"י (קבל שכר על שתיקתו) אהרן הט גנומן שכר פר זיין שווייגען (ומה שכר קבל) וואס איז דער שכר וואס ער הט גענומען (שנתייחד עמו הדבור) הקב"ה הט גרעט מיט אים אליין (שנאמרה לו לבדו פרשת ...יין) די פרשה וואס שטייט ווייטר אז מען הט גטרונקען ווין זאל מען ניט אריינגיין אין אהל מועד איז געזאגט ...צו אהרן אליין, אונ משה איז ניט געווען צוזאמען מיט אהרן ווען הקב"ה האט צו אהרן געזאגט דיא פרשה ...ש"ח): ובקרובי). (בבחירי), אין מיינע אויסדערוועילטע ודיא בעסטע): ועל פני כל העם אכבד). פאר דעם גאנצען ...וועל איך האבן כבוד (כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתירא ומתעלה ומתקלס) ווען הקב"ה שטראפט דיא צדיקים

דעת זקנים מבעלי התוספות

ותצא אש מלפני ה' מיהו אז"ל במסכת יומא שמתו מפני הוראה בפני משה רבן שדרשו ונתנו בני אהרן אש אע"פ ...יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: וימותו לפני ...לוגתא איכא בתורת כהנים רא"א שמתו בחוץ במקום ...מותרים ליכנס שנאמר ויקרבו וישאום בכתנות' וא"כ מאי ...שנגפן המלאך והוציאן לחוץ רע"א לא מתו אלא בפנים ...לפני ה' ומאי ויקרבו וישאום בכתנות' מלמד שנתנו חכה ...ול להוך פיהם וגררום והוציאום לחוץ. ותימה לדברי ר' ...א"כ נטמא המשכן דאיקרי אוהל מטומאת מת וצריך ...שלישי ושביעי ולא מצינו שפסקו מעבודתם כלל וכן כתוב ...ש ומפתח אהל מועד לא תצאו דבשלמא לת"ק א"ל שדחפן ...לחוץ קודם יציאת נשמה אלא לר' עקיבא קשיא וצ"ע: ...רובי אקדש. על ידי מיתת קרובין הללו אתקדש ואתגדל

שפתי חכמים

התנדס בו ולא שלוה אותם כמו שלוה את אהרן קח לך עגל וגו' ופי' בקרבתם בעת קרבתם ולא שבעבור אם זרה מתו אלא עיקר מיתתם היתה מפני שתויי יין ונולי שרלה הקב"ה להתקדש על ידם לא היתה מיתתם עכשיו אע"פ שכבר נגזרה עליהם מיתה בשעה שהלילו וכן לא היו מתים ביום זה שהיה שמחה לישראל אם לא הורו הלכה ביום זה עיין עוד מזה לקמן. (ועיין בקל"מ) כי שם הביא עוד דעת ר"י הגלילי שאמר על הקריבה שנכנסו לפני ולפנים מתו ור' עקיבא שאמר שמפני שניה' מתו ודברי בר קפרא שאמר בשם רבי ירמיה בן אליעזר בשביל ארבע דברים מתו ע' הקריבה ועל ההקרבה שהקריבו קרבן שלא נלטוו ועל אש זרה מבית הכירים הכניסו ועל שלא נטלו עלה זה מזה: א ר"ל למה כתי' וידם אהרן מה היה לו לו' על גזירת הש"י העם ה' יריב. וע"ז פירש קבל שכר על שתיקתו כלו' ומ"ה כתיב וידום משום שקבל שכר על שתיקתו מ"ה כתב הכתוב וידום וגו'. (ג"א) ומה שהפך לפרש וידום אהרן קודם בקרובי כדי להודיע למה שתק אהרן לפי שהי' שבניו היו יראי שמים וקרובים ומיודעים להקב"ה לכך שתק וכ"ה בנ"ר: ב כלומר תרתי קאמר מפני שתיקתו זכה שמשמע מפי השם ...א זכה עד עתה שי"ג דברים נאמר למשה ולאהרן וכנגדן י"ג מיעוטים ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן. ועוד ...אמרה לו לבדו ולא נשתתף עם משה עד שירא' מפני זכותו של משה זכה לשמוע הוא מפי הגבורה ואתי שפיר אפי' אליבא דרבנן דרבי ...שהביא רש"י לעיל ריש פרשת ויקרא: ג והא דלא פירש רש"י זה על בקרובי אקדש כיון שהביא ראיה מנורא אלהים ממקדשך. (עיין

פירוש לתורת אלהים

...הוא אשר דם איז וואס גאט האט גזאגט בקרובי די וואס זענען צו מיר נאהינט דורך די צדיקים וועל איך ווערן געהייליגט ועל פני אונ פאר גאר

ליקוטי יהודא

(משם היה נוטל אוכל של כל ימות השנה) פון קדשי קדשים האט אהרן גנומן עסיגווארג פאר אלע יודן אויף אגאנץ יאר, וועגין זיין תפלה וואס ער האט געבעטן פר הקב"ה יום כפור, הט הקב"ה גיגעבן פרנסה צו די יודען דעם גאנצן יאר (למרחוק עיניו יביטו) ...אגין האבען גיקוקט ווייט (מראש השנה היה יודע מה בסופה) פון אנהייב יאר האט ער געוואסט וואס וועט זיין דעם

משלי חכמים

...בין דעם טאג וואס מען וועט בעניען דעם משכן נאר ...האב ניט געוואסט וועמען הקב"ה הט געמיינט, מיך ...דיך, איצט זעה איך אז נדב אונ אביהוא זענען ...ר פון אונז ביידי, דר ענין איז למשל עס זענען גוועען ...ברידער אין איין שטאט, איינר איז געווען ארעם אונ ...איז געווען רייך, דר רייכר ברודר הט גהאט אגרוסע ...ער, אונ פון דעם דירה געלט הט ער גהאט פרנסה צו ...ן ווי אגביר, דר ארימער ברודער האט גהאט אקליין שטיבעלע, אונ ער האט אויך גהאט זיין פרנסה פון דירה געלד אבער נאר וויניג, נאר אויף ברוט, דערנוויל האט גיטראפין דאס שטיבעלע פון דעם ארימאן איז אין גאנצין פר ברענט גווארן, וועלכער מענטש עס איז פארביי גגאנגן אונ הט גזעהן דם פר ברענטע שטוב הט ער גהאט רחמנות אויף דעם ארימאן אונ הט אים גגעבין אנדבה, דיא נדבות האבן אים גגעבין גוטע פרנסה ביז ער הט גיהאט אגרוסין פארמעגין, אמאל הט דר רייכר ברודר גזאגט צום ארעמן

איך

פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן׃
ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל
אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם
מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ

תו"א וידוס שם.

אונקלוס

אִתְיַקַּר וּשְׁתִיק אַ
ד וּקְרָא מֹשֶׁה לְמִ
וּלְאֶלְצָפָן בְּנֵי עֻ
אַח אֲבוּהִי דְאַהֲרֹן
לְהוֹן קְרִיבוּ טוּל
אֲחֵיכוֹן מִן קֳדָם
קוּדְשָׁא לְמִ

בעל הטורים

(ג) וידוס. כ' וידוס אהרן וידוס
למה שאמרו מאורית לוקין על אב
ובני אהרן היו אב כ"ד : (ד) קר

רשב"ם

אלא יתקדש הקב"ה ועבודתו על ידך : ועל פני כל העם אכבד . זהו כבוד השכינה שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו : וידום אהרן . מאבלותו ולא בכה ולא התאבל שכן כתיב ביחזקאל בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו' האנק דום מתים אבל לא תעשה . אף כאן וידום רוצה להתאבל ולבכות . וזה מוסר ואמיתת פשוטו . אבל האגדה שא פנחמו משה לאהרן על שאמר לו הקב"ה ונקדש בכבודי וסבור הייתי

רש"י

כן באלו כ"ש ברשעים וכן הוא אומר [תהלים סח] נור
ממקדשיך אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך : (
אהרן. עוזיאל אחי ד עמרם הי' שנא' (שמות ו) וב
וגו' : שאו את אחיכם וגו'. כאדם האומר לחביר

בית יהודא

אוּף אַעֲבֵירָה הָט מֶען מוֹרָא צוּ זִינְדִיגֶן, אוּנ הקב"ה וֶוערְט גְרוֹס אוּנ גֶעלוֹבְּט, נוייל מֶען זָאגְט אֲפִילוּ זַיינֶע גֶעלִיבְּטֶע צַדִּיקִים חַנְפֶת עֶר נִישְׁט, נָאר אַז זַיי זִינְדִיגֶן וֶוערְעֶן זַייא בַּאלְד גֶעשְׁטְרָאפְט (אִם כֵּן בְּאֵלּוּ) אוֹיבּ עֶס אִיז אַזוֹ בַּייא צַדִּיקִים (כָּל שֶׁכֵּן בְּרְשָׁעִים) בַּיי רְשָׁעִים וֶועט גֶעוִוים אַזוֹ זַיין, זַיי וֶועלֶן גֶעוִוים גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען פַר זַייעֶרֶע זִינְד (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶר פָּסוּק (נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ) דוּ בִּיסְט פִירְכְטֶערְלִיךְ מִמִּקְדָשֶׁךָ (אַל תִּקְרֵי מִמִּקְדָּשֶׁךָ) זָאלְסְט נִיט לֵייעֶנֶן מִמִּקְדָּשֶׁךָ (אֶלָּא מִמְּקוּדָּשֶׁיךָ) נָאר זָאלְסְט מִמְּקוּדָּשֶׁיךָ, פוּן דַיינֶע הֵיילִיגֶע, נוייל דוּא שְׁטְרָאפְסְט דַיינֶע הֵיילִיגֶע, אוּף אַעֲבֵירָה, דְרִיבֶּר הָאט מֶען מוֹרָא פַ
(ד) נדד אַהֲרֹן. דֶר פֶּעטֶער פוּן אַהֲרֹן, זָאגְט רש"י (עֻזִּיאֵל אֲחִי עַמְרָם הָיָה) עוּזִיאֵל אִיז גֶעוֶועזֶן דֶר בְּרוּדֶר פוּן עַמְ
פֶּעטֶר פוּן אַהֲרֹן (שֶׁנֶּאֱמַר וּבְנֵי קְהָת וגו') וְוִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת זֶענֶען גֶוֶועזֶן עַמְרָם יִצְהָ
עוּזִיאֵל : וּשְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם וגו'] . זָאגְט רש"י (כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ) אַזוֹ וִוי אַמֶענְטְשׁ זָאגְט צוּ זַיין חָבֵר (הַעֲבֵר

שפתי חכמים

בקל"מ) : ד לאפוקי שלא תפרש דוד סוא אים של דודתו דכפרשת אחרי מות מלינו כמי דודתך והוא אשת דודך . אי כמי דלא נטעה לו' דוד

להם ותימה שהרי במקום אחר מצינו בפי' שהכהנים מוזהרין על טומאת מת דכתיב לנפש לא יטמא בעמיו . ועוד אלעזר כהנים הדיוטים היו ולמה לא נטמאו לאחיהם וי"ל דהא דקאמר מכאן שהכהנים אין מטמאין למתים היינו כהני' הדיוט

דעת זקנים מבעלי התוספות

לעיני כל העם שישאו ק"ו בעצמם מאלו וישמרו עצמן בן וייראו ממני : (ד) ויקרא משה אל מישאל. אתמר בת"
שאין הכהנים מטמאין למתים שהרי אלעזר ואיתמר לא

ליקוטי יהודא

גַאנְצֶן יָאר בִּיז צוּם סוֹף יָאהְר (וְאַחַר כָּל הַשְּׁבַח הַזֶּה) נָאךְ דֶעם גַאנְצֶן לוֹב אוּנ הֵיילִיגְקֵייט פוּן אַהֲרֹן (וְאֶפְרוֹחָיו יְעַלְעוּ דָם) הָאט אַהֲרֹן גְזֶעהֶן וִוי זַיינֶע קִינְדֶער לִיגֶן אוּף דֶער עֶרְד אוּנ צַאפְּלֶען זִיךְ אֵיידֶער דִיא נְשָׁמוֹת זַייעֶרֶע גֵייעֶן אַרוֹים פוּן זַיי, אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁוִויגֶן (אֶלָּא בַּאֲשֶׁר חֲלָלִים שָׁם הוּא) נָאר ווּאוּ דִי נֶעהַרְגְּתָה קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גֶוֶוען, דָארְטִין אִיז גֶוֶוען דִי שְׁכִינָה, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, דִי יוּדֶן זָאלֶן מַאכֶן פוּן מַיינֶעטְווֶעגֶן אַמִשְׁכָּן וֶועל אִיךְ רוּעֶן אִין זֵייא, אִיז דָאךְ אַקַשְׁיָא עֶס דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכוֹ, אִיךְ וֶועל רוּעֶן אִין אִים, פַאר וָואס שְׁטֵייט אִיךְ וֶועל רוּעֶן אִין זֵיי, נָאר דֶר זוהר זָאגְט וֶוען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אוּף גְשְׁטֶעלְט דֶעם מִשְׁכָּן אִין דֶר מִדְבָּר הָט מֶען אִין הִימֶל אִיךְ אוּף גְשְׁטֶעלְט אַמִשְׁכָּן, אוּנ אַזוֹ וִוי מֶען הָט דֶעם טָאג מַקְרִיב גִיוֶועזֶן קָרְבָּנוֹת אוּנְטֶען אִין מִשְׁכָּן, אַזוֹ הָאט מֶען מַקְרִיב גֶוֶוען קָרְבָּנוֹת אִין דֶעם אוּבֶּערְשְׁטִין מִשְׁכָּן, נָאר אִין דֶעם אוּנְטֶערְשְׁטִי הָאט אַהֲרֹן מַקְרִיב גִיוֶוען קָרְבָּנוֹת פוּן בְּהֵמוֹת אוּנ אִין דֶעם אוּבֶערְשְׁטִין מִשְׁכָּן הָט דֶר מַלְאָךְ מִיכָאֵל וָואס עֶר אִיז דֶר כ

פירוש לתורת אלהים

דָם פָאלְק אֶכָּבֵד וֶועל אִיךְ וֶוערֶן גֶעעֶרְלִיכְט [פיי
וַיִּדֹּם אַהֲרֹן אוּנ עֶר הָאט שְׁטוּל גִישְׁוִויגֶען אַהֲ
הָט אָן גְנוּמֶען בְּאַהֲבָה דִי נֶחָמָה פוּן מֹשֶׁה [פיי
(ד) וַיִּקְרָא הָט מֹשֶׁה גֶערוּפֶן צוּ מִישָׁאֵל אוּנ צוּ
דִיקִינְדֶער פוּן עוּזִיאֵל וָוס עוּזִיאֵל אִיז גֶוֶוען דוד אַ
פוּן אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה צוּ זֵיי גְזָאגְט קִרְבוּ גֶ
שְׂאוּ טְרָאגְט אַוֶועק אֶת אֲחֵיכֶם אַייעֶרֶע בְּרִידֶע
מֵיינְט מֶען נָדָב וַאֲבִיהוּא מֵאֵת פְּנֵי פוּן פַאר
הֵיילִיקֵייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן אֶל מִחוּץ צוּ אוֹסֶען וְוי
דֶר מַחֲנֶה : (ה) וַיִּקְרְבוּ הָאבֶּן זֵייא גֶגֶעהֶנְט וַיִּשָּׂא

משלי חכמים

אִיךְ וֵוייס אַז דוּ בִּיזְט רַייךְ, בָּאה פַר דִיר אַגְרוֹיסֶע מָאהֶער וְוִיא אִיךְ הָאב וֶועסְטוּ אוֹךְ קֶענִין הָאבִּין פַּרְנָסָה פוּן דִירָה גֶעלְד אַזוֹ וִוי אִיךְ הָאב פַּרְנָסָה פוּן מַיין מָאהֶער, הָט דֶער אָרִימֶר בְּרוּדֶר גְזָאגְט צוּם רַייכִין אִיךְ הָאבּ פוּן מַיין נְדָבוֹת מֶער פַּרְנָסָה וִוי דוּ פוּן דַיין דִירָה גֶעלְד, אַז אִיךְ זִיץ אַגַאנְצִי טָאג גֶעבֶּן מַיין פֶּרְבְּרֶענְטִי שְׁטוּבּ הָט מֶען אוּף מִיר רַחֲמָנוּת אוּנ מֶען גִיט מִיר נְדָבוֹת, אָבֶער אַז אִיךְ וֶועל אוֹיפְבָּאהֶען אַגְרוֹיסֶע מָאהֶער וִוי דוּ הָאסְט, וֶועט מֶען מִיר מֶער נְדָבוֹת גִיט גֶעבִּין, זֶעהֶן מִיר אַז הקב"ה הָאט גְוָואלְט רַייךְ מַאכִין

חכמים

דֶעם אָרִימַאן הָט עֶר אִים פַר בְּרֶענְט זַיין שְׁטוּבּ, אוּ
דִי שְׂרֵפָה אִיז עֶר גִיוָוארֶן רַייכֶער פוּן זַיין בְּרוּדֶר, דִ
גִיזָאגְט מֹשֶׁה צוּ אַהֲרֹן דוּרְךְ דִי שְׂרֵפָה וָוס דַיינֶע צְוֵוי
זֶענֶען פַארְבְּרֶענְט גְוָוארֶן זֶענֶען זֵיי גִיוָוארֶן גְרֶעסֶער פוּן מִ
פוּן דִיר, נוייל אַלֵי יוּדִין הָאבִּין דוּרְךְ זֵיי מוֹרָא בֶּעק
הקב"ה אוּנ הָאבֶּן גְטָאן תְּשׁוּבָה אוּף זֵייעֶרֵי זִינְד, דָ
פוּן אַלֵי יוּדִין אִיז גִירֶעכוּנְט גְוָוארֶן אוּף זֵיי, אִיז דָ
הַבָּא פוּן דַיינֶע צְוֵוויי זִיהְן מֶער פוּן מַיין עוֹלָם הַבָּא אוּ
פוּן דַיין עוֹלָם הַבָּא, וְוִי אַהֲרֹן הָט גְהֶערְט דִי וֶוערְ
משה

ִיתָא׃ ה וּקְרִיבוּ
לְנוּן בְּכִתּוּנֵיהוֹן
ָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא
ּלִּיל מֹשֶׁה׃ ו וַאֲמַר
לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר
ָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן
תְרַבּוֹן פְּרוּעַ
ׁיכוֹן לָא תְבַזְּעוּן וְלָא

לַֽמַּחֲנֶה׃ ה וַֽיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכֻתֳּנֹתָם אֶל־מִחוּץ לַֽמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה׃ ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶֽל־אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִֽיתָמָר ׀ בָּנָיו רָֽאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ ׀ וּבִגְדֵיכֶם לֹֽא־תִפְרֹמוּ

ראשיכם מ״ק יד יט. ובגדיכם שם טו.

בעל הטורים

ם מלמד שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חכות של רזל והוליאו אותם לחוץ: (ה) וישאום. ב׳. וישאום בכתנותם. ני קים אליהם. הנושא אשה חייב להלבישה כדכתיב וכסותה זהו וישאום בני קים וישאום בכתנותם שכיון שנשאום יתחייבו ם: (ו) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר. הפך פניו כנגד אהרן ודבר עמו פה אל פה ולכך כתיב אל אהרן אבל לא הפך פניו עזר ואיתמר ולכך לא נאמר בהם אל: ולאיתמר בניו. פסיק לומר שאף הם היו ראויים אלא שפסקה מהם הגזירה וזה הוא שנאמר בסיני נים ה׳ כהנים אלו אהרן וד׳ בניו אלא שבזכות אהרן ניצולו: תפרעו. ב׳. אל תפרעו ואידך ושמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו בשביל

רשב״ם

אתה עכשיו תדע שהם גדולים ממני וממך אין זה לפי הפשט וכי היה מבשר הקב״ה למשה עשו לי משכן ובו ביום ימותו הגדולים שבכם: (ו) ראשיכם אל תפרעו וגו׳. כך אמר לאלעזר ולאיתמר. אע״פ שכהנים הדיוטים אתם ואין אתם מצווים בפריעת ראש ובפרימת בגדים כי בכהן גדול כן ולא בהדיוט

רש״י

מת מלפני הכלה ה שלא לערבב את השמחה: בהנהם. כל מתים ו מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך החוטמיה׳ [סנהדרין]: (ו) אל תפרעו. אל תגדלו ז שער מכאן שאבל

בית יהודא

כלִפְנֵי הַכַּלָּה) טְרָאג אַוועק דֶעם מֵת פוּן פאר דִי כַּלָּה (שֶׁלֹּא לְעַרְבֵּב אֶת הַשִּׂמְחָה) מֶען זָאל נִיט פַארְמִישֶׁען (צוּשְׁטֶערֶן) דִיא שִׂמְחָה: (ה) וּבְכֻתֳּנֹתָם). מִיט זֵייעֶרֶע הֶעמְדֶלִיךְ (שֶׁל מֵתִים) מִיט דִי הֶעמְדֶלִיךְ פוּן דִי מֵתִים (מְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִשְׂרְפוּ בִּגְדֵיהֶם אֶלָּא נִשְׁמָתָם) דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז זֵייעֶרֶע קְלֵיידֶער זֶענֶען נִיט פַארְבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען נָאר זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת זֶענֶען פַארְבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען (כְּמִין שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל קֶערְפֶּער (גּוּפִים)) נִכְנְסוּ לְתוֹךְ חוֹטְמֵיהֶן) צְווֵייא פֶּעדִים פַייעֶר זֶענֶען אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אִין זֵייעֶרֶע נָאז לֶעכֶער אוּנ הָאבֶּען זֵייא אִינְוֶוייניג: (ו) וְאַל תִּפְרָעוּ). (אַל תְּגַדְּלוּ שֵׂעָר) אִיר זָאל נִיט לָאזִין וַואקְסֶען דִי הָאר פוּן קָאפּ (מִכָּאן שֶׁאָבֵל אָסוּר

דעת זקנים מבעלי התוספות

ם שאין מטמאין לקרובים שיש להם דין כהני׳ גדולים. הרב בכור שור גבי ראשיכם אל תפרעו דאע״ג דכהנים ם לא הוזהרו על פריעה ופרימה דמטמאין הן לקרוביהן ושחתם הרי הן ככהנים גדולים. ונ״ל דהיינו האי דקאמר

שפתי חכמים

אהרן אמישאל ואלצפן קאי לכן פירש עוזיאל אחי עמרם היה וק״ל ה דאל״כ קרבו שאו את אחיכם וקברום מיבעי ליה מאי מאת פני הקודש אלא שעבירו וכו׳: ו מדכתיב בכתנותם וכל כתונת דכתיב בת״כ מיירי בכתונת של בגדי כהונה ומישאל ואלצפן לא היו כהנים אלא לוים ומאין היו להם כתונות אלא ודאי קאי אמתים: ז פי׳ שהוא שער לו׳ מי שסערותיו גדולים מתחלקים השערות אלו מאלו ונעשה פרע. והא דפירש רש״י לקמן בפרשת סוטה ופרע ראש האשה פי׳ סותר שערה וכו׳ והכא פירש פרע ל׳ גידול. י״ל כי סתירת קליעת שערה הוא גידול שערה במראית עין כי עד עתה היה קלוע ונראה

פירוש לתורת אלהים

זֵיי אַרוּם גְּטְרָאגֶן אִין זֵייעֶרֵי הֶעמְדֶר [עיין רש״י]. ין צוּ אוֹסֶן וַוייטֶג פוּן דֶר מַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִויא הָט גְרֶעט: (ו) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן צוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר דִיא זִיהְן פוּן אַהֲרֹן ם דִיא הָאר פוּן אַייעֶרֶע קֶעפּ אַל תִּפְרָעוּ זָאלְט זִיךְ נִיט לָאזֶען וַואקְסֶען וּבִגְדֵיכֶם אוּנ אַייעֶרֶע ד לֹא תִפְרֹמוּ זָאלְט אִיר נִיט צוּ רַייסֶען [עיין רש״י].

ליקוטי יהודא

אִין הִימֶל מַקְרִיב גֶוֶועֶן קָרְבָּנוֹת דִי נְשָׁמוֹת פוּן צַדִּיקִים, וֶועלְכֶע נְשָׁמוֹת? דִי נְשָׁמוֹת פוּן נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא, דְרִיבֶּער אִיז אַרָאפּ גְקוּמֶן אַפַייעֶר פוּן דֶעם אוֹבֶּערְשְׁטִין מִזְבֵּחַ אוּנ הָאט אַרוּם גְצוֹיגֶן דִי נְשָׁמוֹת פוּן נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא אוּנ הָט זֵיי אַרוֹיף גְנוּמֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ ווָס אִין הִימֶל, אוּנ אַזוֹי וִוי אוֹיף דֶעם אוּנְטֶערְשְׁטִין מִזְבֵּחַ טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת וָואס הָאבֶּן אַפֶּעלֶער, אַזוֹי אוֹיף דֶעם אוֹבֶּערְשְׁטִין מִזְבֵּחַ טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין דִי נְשָׁמוֹת ווָס הָאבֶּן אַפֶּעלֶר ווָס הָאבֶּן עֶפֶּעס גֶעזִינְדִיגְט, אוּנ אַז מֶען הָאט פוּן אַלֵי נְשָׁמוֹת פוּן דִיא יוּדֶן אוֹס גֶעקְלִיבֶּן דִי נְשָׁמוֹת פוּן נָדָב אוּנ

א וַוייסֶן מִיר אַז זֵייעֶרֵי נְשָׁמוֹת זֶענֶען גֶוועֶן דִי הֵיילִיגְסְטֶע פוּן אַלֵי יוּדֶן דְרִיבֶּער הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אִיךְ הָאבּ גְמֵיינְט מִיט שָׁמָה אָדֶער מִיט דַיין נְשָׁמָה ווֶעט מֶען הֵיילִיגֶען דֶעם מִשְׁכָּן וָוס אִין הִימֶל, אִיצְט זֶעה אִיךְ אַז דִי נְשָׁמוֹת פוּן דַיינֶע קִינְדֶר נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא זֶענֶען הֵיילִיגֶר וִוי אוּנְזֶערֶע נְשָׁמוֹת מַיינֶע אוּנ דַיינֶע:

מצות השם

וְרָאשֵׁיכֶם אַל תִּפְרָעוּ). פוּן דֶעם פָּסוּק נֶעמֶען מִיר אַרוּם דִיא מִצְוָה אַז דִיא כֹּהֲנִים טָארִין נִיט גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרַיין טָאן דִי עֲבוֹדָה מִיט גְרוֹסִי הָאר ר מוּז זִיךְ אָפּ שֶׁערִין אוּנ אַיְ ן כֹּהֵן גָּדוֹל אֲפִילוּ עֶר טוּט י עֲבוֹדָה טָאר עֶר אוֹיךְ נִיט גֵיין מִיט גְרוֹסֶע הָאר אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וּבִזְמַן הַבַּיִת]: וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ). דָאס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז דִיא כֹּהֲנִים טָארֶען נִיט אַרַיין גֵיין אִין צוּא רִיסֶינֶע ד אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרַיין אוּנ אַיְ ן כֹּהֵן גָּדוֹל אֲפִילוּ עֶר אִיז ט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ טָאר עֶר אוֹיךְ נִיט גֵיין אִין צוּרִיסֶנֶי קְלֵיידֶר אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג ווֶען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גֶישְׁטַאנֶען:

משלי חכמים

מֹשֶׁה הָט עֶר גְשְׁוִויגֶן אוּנ הָאט נִיט מֶער גֶעטְרֶעסְט וֶועגִין זַיינֶע זִיהְן:
נָאךְ קֶענֶען מִיר זָאגִין דְרִיבֶּער זֶענֶען גְשְׁטָארְבִּין דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן ווִי הקב״ה הָט גְזָאגְט בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ, דוּרְךְ מַיינֶע נָאנְטֶע ווֶעל אִיךְ גִיהֵיילִיגְט ווֶערֶען, לְמָשָׁל עֶס זֶענֶען דָא צְוֵויי עֶרְלֵיי סוֹחֲרִים, אֵיינֶער אִיז אַגְבִיר אוּנ הַאנְדִילְט מִיט נַייעֶ קְלֵיידֶר, אוּנ אֵיינֶער אִיז אַאָרִימַאן אוּנ הַאנְדִילְט מִיט אַלְטֶע קְלֵיידֶר, דֶער ווָס הַאנְדִילְט מִיט נַייעֶ קְלֵיידֶר פַארְט

ולא תמתו ועל כל־העדה יקצף ואחיכם כל־בית ישראל יבכו את־השרפה אשר שרף יהוה: ז ומפתח אהל מועד לא תצאו פן־תמתו כי־שמן משחת יהוה עליכם ויעשו כדבר משה: פ ח וידבר יהוה אל־

תמותון ועל כל כנ... יהא רוגזא ואחיכ... בית ישראל יבכו... יקדתא די אוקיד... ז ומתרע משכן זמנ... תפקון דלמא תמותו... משח רבותא דיי ע... ועבדו כפתגמא דמ... ח ומליל יי עם... למימ...

רשב"ם

הרי אתם היום ככהן גדול לדורות. למה: (ז) כי שמן משחת ה' עליכם. אתם נמשחים מחדש עם אביכם ובכהן גדול כתיב טעם זה ראשו לא יפרע וגו' ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. כי נזר שמן משחת אלהיו ע"ו

בעל הטורים

שלא שמעו מוסר ופרעו שהורו בפני רבם או שהכניסו אש ... לנשארים שנלטוו באל תפרעו: ועל כל העדה יקצוף. לפי ש... גבור וש"ל שטעה סימן רע לשולחיו: ואחיכם כל בית ישרא...

בית יהודא

בתספורת) פון דאנען ווייסן מיר אז אאבל טאר ניט שערן די האר (אבל צתם) אבער איר זאלט שערן דיא האר, איר זאלט ניט ווייזן טרויעריקייט (אל תערבבו שמחתו של מקום) איר זאלט ניט פרמישן וטערן) די שמחה פון הקב"ה, אז איר וועט טאן וויא איך זאג אייך (ולא תמותו) וועט איר ניט שטארבן (הא אם תעשו כן) אבער אז איר וועט טאן אלע אבלים טוהען (תמותו) וועט איר שטארבן: נואחיכם כל בית ישראל. אונ אייערע ברידער דם זענען אלע יודן וויינען אויף די שרפה וועם הקב"ה האט פארברענט נדב אונ אביהוא, זאגט רש"י (מכאן) פון דאנען לערנן מיר של תלמידי חכמים) ווען תלמידי חכמים זענען ת"ח אין אצרה (מוטלת על הכל להתאבל בה) דארפען אלע יודין טר...

רש"י

אסור בתספורת [מ"ק טו] אבל אתם אל תערבבו של מקום: ולא תמותו. הא אם תעשו כן ... ואחיכם כל בית ישראל. מכאן שצרתן של ת"ח

שפתי חכמים

כאילו אין לה שער ובסתירת שערה נראה כאילו נתגדל שערה: ח כתב הרא"ם בפרק אלו מגלחין פירש רש"י מדאילטריך קרא למשרי לבני אהרן מכלל דאחרים אסורים דס"ל לרש"י ז"ל דקרא דראשיכם אל תפרעו למשרי להו לבני אהרן הוא דאתא דאי לאזהורי הוא דאתא שלא יורשו לפרוע היכי מצי למידק מיניה דאחרים אסורים שלא לפרוע וחייבים לפרוע הא ליכא למידק מיניה אלא מדאסר להו לפרוע מכלל דכ"ע שרי לפרוע. אך קשה דאי למשרי הוא דאתא שאינו לפרוע מאי ולא ימותו דכתיב בתריה דמשמע שאם תפרעו תמותו כמו שפירש רש"י בעצמו הא אם תעשו כן תמותו וא"כ דברי רש"י זה את זה וצ"ע. ע"ש כי האריך בענין ותפסר שרש"י הרגיש בקושיא זו לכן פירש כפי' החומש מכאן שהאבל אסור בתספורת וכו': ... פירש הא דפירש זה כאן אע"פ שפשוט הוא מכלל לאו אתה שומע הן וכל התורה נדרשת כן. להורות שכוונת הכ' הוא שהכהן היו לא הלאו עלמו שהרי אף בכל שאר דברי הרשות שאין בהם חיוב מיתה נופל בהם לו' שאם לא יעשה לא ימות וכן יש לפרש ולא תמ... ושכר והרב סמך על זה ולא פירשו ומיתורא דלא תמותו דרש כן כיון שהתיר להם לספר ש"מ שלא ימותו עכ"ל. ונראה דרש"י דיי... דכ"ע אסירי דאי כ"ע שרי ולא בא הכ' אלא לאזהורי שלא יפרעו א"כ היה קשיא ל"ל לקרא לאזהורי להו כיון דלכ"ע שרי מהיכי תיר... פרע ולמה להו להחמיר ולערבב שמחתו של מקום ועוד ל"ל לו' ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו למה ליה אזהרה אחר אזהר... האי הניחא אי דלכ"ע אסירי מ"ה צריך אזהרה אחר אזהרה שלא תאמרו אע"פ שהורשו לגלח שערותיהם מ"מ יחמירו על עצמם וי... חסידות כין דלכ"ע אסירי מ"ה צריך קרא להזהיר אותן ולכתוב ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו. ובזה נראה לי שנתיישבו כל... הרא"ם. כנ"ל ודו"ק: י ר"ל דהכל מחויבים להתאבל אם ת"ח מצטער עלמו כגון הכא שאהרן הי' מצטער עלמו. אבל אין לו' דלמא מכו... שאם ת"ח מת מוטל על הכל להתאבל עליו מדכתי' כל בית ישראל יבכו וגו' דא"כ היה לו לכתוב ואחיהם ר"ל אחיהם של מתים דהיינו...

דעת זקנים מבעלי התוספות

בסיפיה דקרא כי שמן משחת קדש עליכם: (ו) ועל כ... יקצוף. הקב"ה יקצוף אם תתאבלו לפי שיהא נראה שלא ... לרצון הקרבנות שהקרבתם בעד העם. וא"ת אם כן אד... מחוללין שאין איש חם על מיתתן לכך נאמר כל בית...

מצות השם

(קנא) ומפתח אהל מועד לא תצאו] דאס איז דיא מצוה אז אכהן טאר נים ארוס גיין פון דעם בהמ"ק ווען ער טוט די עבודה אונ די מצוה איז נוהג בזמן הבית:

פירוש לתורת אלהים

ולא וועט איר ניט שטארבן אהער אז איר וועט ז... זיין אבילות וועט איר שטארבן ועל אונ אויף ג... עדה יקצוף וועט גאט צערנען ואחיכם אונ אייערע ...

כל גאר דם הויז גזינד פון ישראל יבכו זאלן בווייגן די שריפה וואס דט פייער פון גאט האט פארברענט נ... (ז) ומפתח אונ פון דער טיר פון דעם אוהל מועד לא תצאו זאלט איר ניט ארוס גיין פן טאמר וועו... שטארבן כי ווארום שמן אייל משחת זאלבונג יי פון גאט עליכם אויף אייך ויעשו האבען זיי געטאן כדבר אזוי...

משלי חכמים

אין אלע גרוסע שטעט צו רייכע מענטשין זיי זאלין ביי אים קופין גייע קליידר, אונ דר ארימאן גייט מיט זיינע אלטע קליידר אין די קליינע שטעט וואס דארטן זענען דם מערסטע ארימי לייט זיי קופן אלטי קליידר, עס זענען דא מענשן וואס נעמן צוא זיך אמוסר פון לעבעדיגע צדיקים, ער זעהט דעם פיהרונג פון צדיקים זייער דאווענען אונ זייער תורה לערנן אונ זייער מורא אונ ליבשאפט צו הקב"ה ווילען זייא אויך אזוי טאן, וועט געהיילגט דר נאמען פון הקב"ה דורך דיא לעבעדיגע צדיקים, עס זענען דא מענטשין וואס גייען צדיקים צו לערנן פון זיי פרום צו זיין, נאר אז עס אצדיק שטארבט, נעמען זיי אמוסר פון זיין שטאר... ווערין פרום, גייען זיי צו געשטארבענע צדיקים ווען הקב"ה האט געוואלט מאכן רוען זיין שכינה אין אונ מען האט גדארפט אלי יודין זאלין מיט איין מאל ווערין, האט הקב"ה צו גנומען צוויי צדיקים מיט איין דריבער זאגט הקב"ה בקרובי אקדש, דורך מיינע ... ווערין

ר: ט חֲמַר וּמְרַוֵּי לָא
י אַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ
לְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא
תְמוּתוּן קְיָם עָלָם
כוֹן: י וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין

יין ושכר תענית טז נזיר ד מליעה ל
סנהדרין פב פג זבחים יז כריתות יג.
לם זבחים יח. ולהבדיל מליעה ל
שבועות יח כריתות יג:

אַהֲרֹן לֵאמֹר: ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ ׀
אַתָּה ׀ וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם: י וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ

בעל הטורים

. סת"ח סמת הכל נעסים קרוביו : (ט) יין ושכר . ואם שתה
ית יין אסור להורות. תשת נוטריקון תפל"ת שכו"ר תועב"ה : אתה ובניך. בגי' ילאו החללים ובעלי מומין : יין ושכר. אין פסוק

רשב"ם

אני ה' : (י) ולהבדיל ולהורות . כמו שאמרו חכמים שכור אל יורה :

רש"י

ל להתאבל כה : (ט) יין ושכר. יין כ דרך שכרותו :
כם אל אהל מועד . [תורת כהנים] אין לי אלא
להיכל בגשתם למזבח מנין נא' כאן ביאת אהל מועד
בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד מה להלן עשה
מזבח כביא' אהל מועד אף כאן עשה גישת מזבח כביא'
עד: (י) ולהבדיל. כדי שתבדילו בין עבודה קדושה

בית יהודא

אויף זייער צָרָה : (ט) יַיִן וְשֵׁכָר] . זאָגט רש"י מען מיינט
(יַיִן דֶרֶךְ שִׁכְרוּתוֹ) אַז מען האָט געטרונקען ווייַן וואָס מען
קען שכּור ווערן טאָר מען ניט אַריינגיין אין משכּן ואוג
ניט אין מקדש : [בְּבֹאֲכֶם וגו'] . אַז איר וועט טרינקען וויין
טאָרט איר ניט אַריינגיין אין אֹהֶל מוֹעֵד (אֵין לִי אֶלָּא בְּבֹאֲכֶם
לַהֵיכָל) פון דעם פּסוק ווייסן מיר נאָר אַז מען הט געטרונקען
וויין טאָר מען ניט אַריינקומען אין היכל ואין אֹהֶל מוֹעֵד
ם לַמִּזְבֵּחַ מִנַּיִן) פון וואַנען ווייסן מיר אַז מען האט געטרונקען וויין טאָר מען ניט צוגיין צום מִזְבֵּחַ , זאָגט רש"י
כַּאן בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד) דאָ שטייט אַז מען הט גטרונקען וויין זאָל מען ניט אַריינקומען אין אֹהֶל מוֹעֵד (וְנֶאֱמַר בְּקִידּוּשׁ
רַגְלַיִם בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד) אונ ביי דעם דין וָוס מען הט גבאָטן די כֹּהֲנִים זאָלען וואַשן די הענט אונ די פיס שטייט ,
ן וואַשן די הענט אונ די פיס אייִדער זייא וועלען אַריינקומען אין אֹהֶל מוֹעֵד (מַה לְהַלָּן) אַזוֹ וויא דאָרטן בייא
וואַשן די הענט אונ די פיס (עָשָׂה גִּישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל מוֹעֵד) איז דם צוגיין צום מִזְבֵּחַ גְלַייךְ ווי דם אַריינקומען
הֶל מוֹעֵד , אַזוֹ וויא צום אַריינגיין אין אֹהֶל מוֹעֵד מוז מען פריער וואַשן די הענט אונ די פיס , אַזוֹ אייִדער מען
ום מִזְבֵּחַ מוז מען אויך פריער וואַשן דיא הענט אונ די פיס ווי עס שטייט אין פסוק בְּבוֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ
אייִדער זיי וועלען אַריינגיין אין אֹהֶל מוֹעֵד זאָלן זייא וואַשן די הענט אונ די פיס , או בְּגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ וגו' ,
אייִדער זיי וועלען גיין צום מִזְבֵּחַ זאָלן זיי וואַשן די הענט אונ די פיס , זעהן מיר אַריין גיין אין אֹהֶל מוֹעֵד אונ
ום מִזְבֵּחַ זענען בּיידע גְלַייךְ (אַף כַּאן) אַזוֹ דאָ ביי דעם וויינטרינקען (עָשָׂה גִּישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל מוֹעֵד) איז דאס
צום מִזְבֵּחַ גְלַייךְ וויא דם אַריין גיין אין אֹהֶל מוֹעֵד , אייִדר מען גייט אַריין אין אֹהֶל מוֹעֵד טאָר מען ניט טרינקען
אונ אייִדר מען גייט צום מִזְבֵּחַ טאָר מען ניט טרינקען וויין : (י) וּלְהַבְדִּיל] . איר זאָלט ניט טרינקען וויין (כְּדֵי
ילוּ בֵּין עֲבוֹדַת קְדוֹשָׁה לִמְחוּלֶּלֶת) איר זאָלט קענען אָפּשיידען צווישען אַהייליגע עֲבוֹדָה צוא אַפּסוּלָה עֲבוֹדָה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) יין ושכר אל תשת. לפי שע"י שתיות יותר מדאי
והרפות באות עליו . וגם הקב"ה צווח למי אוי למי אבוי
מאחרים על היין . ועוד כתיב אל תרא יין כי יתאדם פי'
חמוד יין כי אחריתו דם . ועוד כתיב כי יתן בכוס עינו
כתיב כלומר השכור נותן עינו בכוס והמוכרו נותן עיניו
יתהלך במישרים כלו' לסוף ימכור כל אשר לו ויהיה הולך
במישור כי לא יהיה בו דבר שיכשל בו . אחריתו כנחש
שכשם שנתקללה האדמה בשביל הנחש כך נתקלל שלישי דהיינו חם על ידי יין ששתה נח . וי"א אחריתו כנחש ישך קרי
נחש שעל ידי יין ששתה אדם הראשון בברכת נישואין שלו כדפרי' לעיל נשתכר ועבר על צוויו של מקום ולבסוף נתקלל

שפתי חכמים

את השריפה ומדכתי' ואחיכם משמע אחיכם של אהרן ואלעזר ואיתמר
אותן שהיה משה מדבר עמהם : כ פי' אם הפסיק בו או שנתן בו מיס
כל שהוא פטור . והא דכתב רש"י סתם דביאת אהל מועד יש בו מיתה
וכת"כ משמע דוקא אם היה שיכור ועבד עבודה הוא במית'. י"ל כיון
דיליף בגזיר' שוה ובקידוש ידי' בפרש' כי תשא כתיב בהדיא או בגשתם
אל המזבח לשרת והוא דוקא בשעת עבודה לא הוצרך כאן לפרש וק"ל :

פירוש לתורת אלהים

פון משֶׁה : (ח) וַיְדַבֵּר הָט גאָט גירעט צו אַהֲרֹן
אַזוֹ צוּ זאָגֶן : (ט) יַיִן ווייַן וְשֵׁכָר אָדֶר אַלְטֶן ווייַן
תֵּשְׁתְּ זאָלְסְטוּ ניט טְרִינְקֶן אַתָּה דוּ וּבָנֶיךָ אונ דייִנֶע
אִתָּךְ מיט דיר בְּבֹאֲכֶם אין אייער קומען אֶל אוֹהֶל
מוֹעֵד אין אוהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ ווֶעט איר ניט שְׁטַארְבֶּן
חֻקַּת דָם איז אַגיזעץ אויף אייבג לְדוֹרֹתֵיכֶם צוּ אייער
גֶבּירְט : (י) וּלְהַבְדִּיל כְּדֵי איר זאָלְט וויסען צוּ מאַכֶן
אַצְווישֶׁן שֵׁייד בֵּין הַקֹּדֶשׁ צְווישֶׁן איין עֲבוֹדָה וָוס איז

מצות השם

יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וגו'] דָם איז דִי מִצְוָה אַז אַכֹּהֵן טאר
ניט אַרַיין גֵיין אין בֵּית הַמִּקְדָשׁ אַריין ווען ער האָט
קֶן אַסַאךְ ווייַן אויך לֶערְנֶין מיר אַרוֹם אַז איין דַיָּן טאָר
סְקִינֶען קֵיין דִין ווען ער האָט גטרונקען אַסַאךְ ווייַן אונ דיא
מִצְוָה איז נוֹהֵג אין יֶעדֶר צַייט :

משלי חכמים

דוּרְךְ דִי צַדִּיקִים וָוס אִיךְ וועל זיי נאָנְט מאַכִין צוּ מיר , זיי
ווֶעלִין שְׁטַארְבֶּן אונ זייערֶע נְשָׁמוֹת ווֶעלִין קוּמֶן צוּא מיר
דוּרְךְ זיי ווֶעל איךְ גֶהֵיילִיגְט ווֶערֶן , וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם
אֶכָּבֵד, אונ איךְ ווֶעל הָאבֶּן כָּבוֹד פון גַאנְצֶן פָאלְק פון אַלֵי יוּדֶן,
אֲפִילוּ פון דִי מֶענְטְשִׁין וָוס גֶעמֶן ניט אַמוּסָר פון לֶעבֶּדִיגֶע
צַדִּיקִים ווֶעלֶן זיי גֶעמֶן אַמוּסָר פון דִי גְשְׁטָארְבֶּענֶע צַדִּיקִים :

יְדַבֵּר ה' אֶל אַהֲרֹן . דאַרְפֶען מיר וויסֶן פאַר וָואס איז דֶר דִין ניט גְזאָגְט גְוָוארֶן דוּרְךְ משֶׁה צוּ אַהֲרֹן ווי אַלֵי דִינִים
עיין רש"י ויקרא פסוק א :
ן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וגו' . הקב"ה האָט גְבָּאטֶן צוּ אַהֲרֹן מיט זַיינֶע קִינְדֶר זיי זאָלֶען ניט טְרִינְקֶען ווייַן ווֶען זייא ווֶעלִין
דא־פען

וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר׃
יא וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־
הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ רביעי יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה

קוּדְשָׁא וּבֵין חֻלָּא
מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכ
יא וּלְאַלָּפָא יָת בְּנֵי יִ
יָת כָּל קְיָמַיָּא דִּי מַ
לְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁ
יב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם

תו"א ולהורות שבועות יח ע
כריתות יג. וידבר משה בר
פז תענית יז:

בעל הטורים

מתחיל יין אלא זה שהביא יללה בעולם כמ"ד שתויי יין היו ולכך מתו: (י) החול. ב' הכא ואידך כובד הכהן ונטל החול כיון שנבדל בין ק
כמנו"ש איכא כובד הכהן ונטל החול שאדם ככד כמנו"ש בשביל נשמה שאבדה: יין ושכר. וסמיך ליה ולהבדיל שמבדילין על היין: (יא)
אותיות ולתורה: אליהם. בגימ' זהו ההלכה: ביד משה. בגי' זה סוף הנק"א:

בית יהודא

צְווִישְׁן טָמֵא אוּנ טָהוֹר, אַז אִיר וֶועט מֶעגְן טְרִינְקְען וַויין אוּנ אַרַיינְגֵיין אִין אֹהֶל מוֹעֵד אָדֶער צוּם מִזְבֵּחַ קֶען זַיין אִיר וֶועט אַמָאל טְרִינְקְן צוּפִיל וַויין אוּנ אִיר וֶועט וֶוערֶן שִׁכּוֹר וֶועט אִיר נִיט קֶענֶן פַרְשְׁטֵיין צוּ דֶר קָרְבָּן אִיז גְוֶוען הֵיילִיג וּכָשֵׁר) אָדֶער עֶר אִיז גְוֶוען פָּסוּל אוֹיבּ עֶר אִיז טָמֵא אָדֶער טָהוֹר (הָא לָמַדְתָּ) דָאס לֶערוּנְט אוּנְז (שֶׁאִם עָבַד) אוֹבּ עֶר הָט גְטְרוּנְקֶען וַויין אוּנ הָט מַקְרִיב גְוֶוען אַקָרְבָּן אַמִנְחָה אָדֶער אַיין אַנְדֶער זַאךְ (עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה) וָוס עֶר הָט גְטָאן אִיז פָּסוּל, וַוייל טָאמֶער אִיז טַאקִי גְוֶוען פָּסוּל, טָמֵא: (יא) וּלְהוֹרוֹת. זָאגְט רַשִׁ"י (לִימֵד שֶׁאָסוּר שִׁכּוֹר בְּהוֹרָאָה) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַשִׁכּוֹר טָאר נִיט פַּסְקְ (יָכוֹל יְהֵא חַיָיב מִיתָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אַז אַשִׁכּוֹר הָאט גֶעפַּסְקֶנְט אַדִין זָאל אִים קוּמֶען מִיתָה (תַּלְמוּד לוֹמַר) לְ אוּנְז דֶר פָּסוּק צוּזָאגֶען (אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ וְלֹא תָמוּתוּ) דוּ אַהֲרֹן מִיט דַיינֶע קִינְדֶער וָוס זֶענֶן מִיט דִיר זָאלְט אִיר נִיט וַויין אֵיידֶער אִיר גֵייט אַרַיין אִין אֹהֶל מוֹעֵד וֶועט אִיר נִיט שְׁטַארְבֶּן, אָבֶּער אַז אִיר וֶועט טְרִינְקֶען וַויין אוּנ אַי אַרַיין גֵיין אִין אֹהֶל מוֹעֵד וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּען (כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם בְּמִיתָה) אַז כֹּהֲנִים טְרִינְקֶען וַויין אוּנ גֵייעֶן אַרַיין אַ מוֹעֵד אוּנ טוּהֶען אַעֲבוֹדָה קוּמְט זֵייא מִיתָה (וְאֵין חֲכָמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה) אָבֶער אַז אַחָכָם הָאט גְטְרוּנְקֶן וַו

רש"י

למחוללת ל הא למדת שאם עבד עבודתו פסול' [ז
ת"כ] : (יא) ולהורות. למד שאסור שיכור בהורא
יכול יהא חייב מיתה מ ת"ל אתה ובניך אתך ולא
[במדבר יח] ג כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמי' ב

שפתי חכמים

ל כלו' שיהא הבדל בין עבודת הקודש למחולל' כי כל העבודות שהם בשכרות כלן מחוללות והיינו דפירש רש"י הא למדת שאם עבד פסול כיון דכתי' בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו וילפינן גם כן מקידוש ידים ורגלי' והתם דוק' בשיעבוד עבודה כדפריש' וש"מ דעבודה שהיא בשכרות חייב מיתה עליה א"כ כל עבודות שהם בשכרות הם מחוללות ואם כן מאי האי דכתיב ולהבדיל אלא על כרחך צ"ל כדי שיהא הבדל וכו' ואף דגבי ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן שנא' שאם תשתו לא יהיה הבדל בין טהורה לטמאה שכולן יהיו טמאות וכי שתוי שעבד עבודה תהא טמאה הא מחוללת היא וע"כ צ"ל ולהבדיל בין הטמא וגו' שתדעו להבדיל ולא כדי שתבדיל וכו' אפ"ה הוכרח רש"י לפרש כן גבי עבודה ויהיה פירושו דמלת ולהבדיל פעם כדי שתבדילו וכו' לגבי עבודה ופעם שתדעו לגבי טמאה וטהרה. ובזה נ"ל לתרץ קושיית הרא"ם שהקשה והא גבי להבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן ותירץ מה שתירץ ע"ש באורך: מ פי' ותהי' וא"ו ולהבדיל והוא"ו של ולה רות מוסיף על ענין ראשון שגם הם במיתה: נ דלא היה לו לכתוב אלא אתה ובניך אלא מדכתיב אתך הוי כאלו אמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

בנשיכת נחש שנאמר ואתה תשופנו עקב ולפי שנכנס על האדם בשביל אותו יין נהגו העולם כשהמברך בצבו סברי מרנן והם עונין לחיים וכן מצינו בשלהי במה אשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס אמ וחיי לפום רבנן ולפום תלמידהון. ועיניך יראו זרות ש האדם מתיר עצמו לעבירה ולאשה זרה ולנבול פה. ו אלא שעובד ע"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר דכתיב ויש לאכול ושתה ויקומו לצחק לעבוד העגל. ולבך ידבר ה שגורם לארבעה דברים ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמי הרע ועוד אמר שלמה אל תהי בסובאי יין וגו' כבן סורר שנהרג על היין. ועוד אמרו ז"ל בעירובין פרק הדר ז חייא בר אשי אמר רב כל שדעתו מיושבת עליו ביינו מדעת שבעים זקנים שכן יין נתן בשבעים. ואמר רב כל המתפתה ביינו פי' שאע"פ ששותה הוא מתרצה לע בו מדעת קונו שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח וגו' וריח נ ועוד אמרו ז"ל יין נתן בשבעים וסוד נתן בשבעים נכנס סוד. וגם עשרת השבטים גלו ע"י יין שנאמר השותים יין וגו' וכתיב בתריה לכן עתה יגלו בראש גולים וכן אתה מוצא ביונדב בן רכב שצוה את בניו אל תשתו יין כששמע

פירוש לתורת אלהים

הֵיילִג וּבֵין הַחוֹל אוּנ צְווִישְׁן אַיין עֲבוֹדָה וָוס אִיז פָּסוּל וּבֵין הַטָּמֵא אוּנ צְווִישְׁן טָמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר אוּנ צְווִישֶׁען טָהוֹר: (יא) וּלְהוֹרוֹת אוּנ זֵיי זָאלֶן וַויסֶן צוּ לֶערְנֶן אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אַלֶע דִי אֲשֶׁר וָוס גָאט הָט צוּ זֵיי גְרֶעט דוּרְךְ מֹשֶׁה [פ (יב) וַיְדַבֵּר הָט מֹשֶׁה גְרֶעט אֶל אַהֲרֹן צוּ אַהֲרֹן וְאֶל

משלי חכמים

דַארְפֶען אַרַיין גֵיין אִין מִשְׁכָּן מִיר גֶעפִינֶען אִין דֶר וֶועלְט צְוֵוייעֶרְלֵייא פַרְקוֹיפֶערְס אוּנ קוֹיפֶערְס, לְמָשָׁל אַסוֹחֵר הָאט אַקְרָאם סְחוֹרָה, אַז עֶס קוּמְט צוּ אִים אַיינֶער קוֹיפִין סְחוֹרָה אוֹיף אַמַלְבּוּשׁ, אוֹבּ דֶעם קוֹיפֶר גְפֶעלְט דִי סְחוֹרָה, אוּנ מֶען בֶּעדִינְגְט דֶעם מֶקַח, דֶר קוֹיפֶר בַּצָאלְט דָם גֶעלְד אוּנ נֶעמְט דִיא סְחוֹרָה אוּנ גֵייט אַהֵיים אוּנ מֶען רֶעט גָאר נִיט אַיין וָוארְט, אוּנ בֵּיידֶע זֶענֶן פְרֵיילֶךְ, עֶס אִיז אָבֶּר דָא אַפַאר־קוֹיפֶער וָוס פַר קוֹיפְט זַאכֶן פוּן שְׁשׁוּב פַר גוּט, וַוייל עֶר דַארְף דָם גֶעלְד, אוּנ עֶס אִיז אִים אַשָׁאד דִי זַאכֶן צוּ פַארְקוֹיפִין, אוּנ עֶר אִיז טְרוֹיעֶרִיג, אוּנ זִיפְצְט, דֶעם קוֹיפֶר אִיז גָאר נִיט לִיב עֶר זָאל דָאס קוֹיפִין, גֵייט דֶער פַארְקוֹיפֶער אוּנ טְרִינְקְט אַגְלָאז וַויין אָדֶער בְּרַאנְפִין וֶוערְט עֶר פְרֵיילִיךְ, אוּנ הקב"ה וֶועט מִיר הֶעלְפִין אוּנ אִיךְ וֶועל קוֹיפִין נַייעֶ אַזֶעלְכֶע, אָדֶר נָאךְ בֶּעסֶרֶע, אוּנ פַארְקוֹיפְט מִיט אַ פָּנִים, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אַז דֶר קוֹיפֶער הָט דִי זַאכֶן צוּ אוּנ דִי פְרֵיילִיכְקֵייט פוּן דִיא וַויין אִיז אַוֶועקְגְגַאנְגֶען, עֶר צוּרִיק טְרוֹיעֶרִיג וָוס עֶר הָט דִי זַאכֶין פַר קוֹיפְט, וָו הָט גִיזֶעהֶן דֶעם אוּמְגְלִיק וָוס דָא הָט אִים גִיטְרָאפִין דִי כְּהוּנָה, וֶוען עֶר וָואלְט נִיט גִיוֶוען אַכֹּהֵן וָואלְט אוּמְגְלִיק נִיט גִיטְרָאפֶן, אוּנ וָוער הָט אִים גִבְּרֶענְגְט זַ אוּמְגְלִיק זַיין בְּרוּדֶר מֹשֶׁה, וָואס עֶר הָט אִים גְהֵיי מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת, וָועט אִיצְט אַהֲרֹן זַיין בְּ

משה ׳

אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ

אֶלְעָזָר וְעִם אִיתָמָר
יִ דְּאִשְׁתָּאָרוּ סַבוּ יָת
תָא דְּאִשְׁתָּאֲרַת
ּבָּנַיָּא דַיְיָ וְאִכְלוּהָ
ר בִּסְטַר מַדְבְּחָא אֲרֵי

תולדות אהרן
ואכלוה זכחים ה.

רש"י

: (יב) הנותרים. מן המיתה מלמד שאף עליהם מיתה על עון העגל הוא שנאמר [דברי' ט] ובאהרן ה' מאד להשמידו ואין השמדה אלא כלוי בנים שנא' ‏כ] ואשמיד פריו ממעל ותפלתו של משה בטלה מחצה [דברים ט] ואתפלל גם בעד אהרן ע בעת ההיא: את המנחה. אע"פ שאתם אוננין פ וקדשים אסורים : את המנחה. זו מנחת שמיני צ ומנחת נחשון: וה מצות. מה ת"ל לפי שהיא מנחת לבור ק ומנחת

בית יהו"א

הָט גֶעפַּסְקְתּ אַרִין קוּמְט אִים נִיט מִיתָה : (יב) וְהַנּוֹתָרִים. דִיא קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וָואס זֶענֶען גֶעבְּלִיבְּן (מִן הַמִּיתָה) פוּן שְׁטַארְבְּן (מְלַמֵּד) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט (שֶׁאַף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֲוֹן הָעֵגֶל) הקב"ה הָט גוֹזֵר גִיוֶועזְן מִיתָה אוֹיף אֶלְעָזָר אוּנ אִיתָמָר אוֹיךְ, וֶועגְן דִי זִינְד פוּן עֶגֶל נָוס אַהֲרֹן הָט גְמַאכְט (הוּא שֶׁנֶּאֱמַר) דָס אִיז וָוס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף ה' מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ) אוֹיף אַהֲרֹן הָט הקב"ה שְׁטַארְק גֶצֶערוּנְט עֶר זָאל אִים פַּרְטִילִיגְן (וְאֵין הַשְׁמָדָה אֶלָּא כִּלּוּי בָּנִים) פַּארְטִילִיגְן מֵיינְט מֶען עֶר זָאל פַּרְלֶערְנֶן זַיינֶע קִינְדֶר (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס
אִין פָּסוּק (וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל) אִיךְ הָאבּ פַּרְטִילִיגְט זַיינֶע פְּרוּכְט נַיינֶע קִינְדֶער) פוּן הוֹיבֶּן (וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בִּטְּלָה דִי תְּפִלָּה פוּן מֹשֶׁה הָט מְבַטֵּל גִיוֶועזְן הֶעלְפְט, זֶעזֶען צְווֵיי קִינְדֶר גִשְׁטָארְבְּן אוּנ צְווֵיי קִינְדֶר זֶענֶען גֶעבְּלִיבְּן לֶעבְּן) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין (וָאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בָּעֵת הַהִיא) אִין דִיא צֵייט וֶוען אבּ גִבֶּעטֶען פוּן אֵייעֶרְטְוֶועגִין הָאבּ אִיךְ פַאר אַהֲרֹן אוֹיךְ גִבֶּעטֶן : וְקְחוּ אֶת הַמִּנְחָה). אִיר זָאלְט נֶעמֶען דִי מִנְחָה יר זָאלְט אִיר עֶסִין (אַף עַל פִּי שֶׁאַתֶּם אוֹנְנִים) אֲפִילוּ אִיר זֶענְט הַיינְט טְרוֹיעֶרִיג וֶועגֶען אֵייעֶרֶע בְּרִידֶער (וְקָדָשִׁים לְאוֹנֵן) אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָוס טְרוֹיעֶרְט אוֹיף אַמֵּת טָאר נִיט עֶסִין קָרְבָּנוֹת, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן זָאלְט אִיר עֶסִין דִי מִנְחָה. זֶוען אַז אִיר טְרוֹיעֶרְט בִּיט : נֹאת הַמִּנְחָה]. (זוּ מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נַחְשׁוֹן) דִי מִנְחָה וָואס מֶען הָאט גְבְּרֶענְגְט נַוייל ז דֶער אַכְטֶער טָאג פוּן מִלּוּאִים אוּנ דִי מִנְחָה וָוס דֶער נָשִׂיא נַחְשׁוֹן הָט הַיינְט גִבְּרֶענְגְט : וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת] . זָאגְט (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָוס לֶערוּנְט אוּנְז דֶער פָּסוּק אַז דִיא מִנְחָה זָאל זַיין מַצָּה אַלֶע מְנָחוֹת זֶענֶען דָאךְ מַצָּה, ט רַשִׁ"י (לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צִבּוּר) וַוייל דִי מִנְחָה אִיז גִבְּרֶענְגְט גְוָוארֶען פַאר אַלֶע יוּדִינְסְוֶועגֶן (וּמִנְחַת שָׁעָה) אוּנ

דעת זקנים מבעלי התוספות

על חרבן כדי שיתאבלו על ירושלים ושלא יבנו בתים שבו באהלי' והכתוב משבחן כדכתיב הוקם דברי יונדב בן מר הקב"ה הואיל וכך היין גורם דין הוא שאצוה כהני שתו יין בבואם לשמש לפני. ועוד כשארם מרבה לשתות א מדעתו וכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת. ועוד אז"ל אל יורה שנאמר יין ושכר אל תשת וסמיך ליה ולהורות ישראל. וכן איתמר בעירובין פ' הדר מעשה ברבן גמליאל מהלך בדרך וגו' ואמר רבי אלעאי בשלשה דברים אדם כוסו בכיסו ובכעסו. ועוד יין נקרא בלשון ארמי חמר שנכנס ברמ"ח איברים. ד"א יין ושכר אל תשת לא תהיה אבלים שנותנין להם יין כדאמרי' בעירובין אמר רב חנן רא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנאמר
תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:

שפתי חכמים

אתך יהיו בניך למה לי והלא כבר כתיב אתה ובניך אלא ללמד כהנים עבודתן וכו'. וכזה יתורץ קושיית הרא"ם מנא ליה למדרש הכי הא אתה ובניך לגופיה איצטריך דאף הבנים בכלל האזהרה. ואין לו' דמלת אתה קדרים דאתי למעוטי דא"כ אתה במיתה מיבעי ליה עכ"ל וק"ל: ם וא"ת והא לעיל מביא רש"י פלוגתא דתנאי' דאחד מטום שהורו הוראה בפני רבן ואחד מפני שנכנסו למקדש שתויי יין. וי"ל דהא והא גרמא אי הוה מעשה עגל לחוד למה' שמהין עד עכשיו. אי נמי למה שמית נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר אלא ודאי תלוי נמי בעון אחר למר כדאית לי' ולמר כדאית ליה ואי הוי טעם אחרון לחוד הייתי אומר הא אין עונשים בלא אזהרה לכך צריך נמי עון העגל דיש בו אזהרה: ע גם לרבות הכהנים: פ דא"כ למה הוצרך לו' להם זה הרי כבר נאמר בפי' לו והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו רא"ם: צ הטנים עשר נשיאים התחילו להקריב קרבנ' ונחשון היה הראשון. אע"ג דהיה נמי שעיר ר"ח והיו ג' שעירים. מ"מ לא רצה רש"י לפרש שעיר ר"ח לפי שעל אותה
לא צוה לו משה לאכול כמו שמשמע בסוף שאהרן אמר למשה אם שמעת בקדשי שעה וכו' ומשה הודה לדבריו ומשמע שלא אמר בתחלה לאכלו: ק וא"ת לעיל נמי למה לא מפרש קחו את המנחה מה ת"ל לפי שהיה וכו' ולמה הוצרך לפרש אע"פ שאתם אוננים וקדשים לאונן. ועוד קשה בסמוך שמפרש כי כן צויתי באנינות יאכלוה דלמא כי כן צויתי שיאכלו את המנח' מצות וי"ל כי כן צויתי משמע מידוש שאין הדין כן בשאר מנחות ואי קאי אמה שאכלו את המנחה מצות זה פשיטא הוא דכל מנחה אוכלים אותה מצות לכך הוצרך לפרש

פירוש לתורת אלהים

אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר אוּנ צוּ אִיתָמָר בָּנָיו דִי זִיהְן פוּן וָוס זֶענֶן גִבְּלִיבֶּן אוּנ זֶענֶן נִיט גִשְׁטָארְבְּן [פי' רש"י] קְחוּ גֶעמְץ פוּן דִי מִנְחָה וָוס אִיז גִבְּלִיבֶּן מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִיא פַייעֶר אָפֶּר פוּן גָאט וְאִכְלוּהָ אוּנ עֶסְט זִיא מַצּוֹת

משלי חכמים

אוּנ אוֹיף דִיא כְּהוּנָּה, דְרִיבֶּער וֶועט אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע הַאלְטִין דִי כְּהוּנָּה וִוי מֶען הַאלְט אַשְׁלֶעכְט גְשֶׁעפְט עֶן טוּט פַר גוּט אוּנ וֶוען עֶר וֶועט דַארְפֶן אַרַיין גֵיין ת הַמִּקְדָּשׁ טָאן דִיא עֲבוֹדָה, וֶועט עֶר אַרַיין גֵיין מִיט אוּנ טְרוֹיעֶרִיג, דְרִיבֶּר וֶועט עֶר וֶועלֶן פְרִיעֶר טְרִינְקֶן וַויין אָדֶער אַיין אַנְדֶער זַאךְ וָואס מַאכְט שִׁכּוֹר אוּנ , דְרִיבֶּר הָט הקב"ה גִיזָאגְט צוּ אַהֲרֹן עֶר מִיט זַיינֶע זָאלֶן נִיט טְרִינְקֶן וַויין אֵיידֶר זֵיי גֵייעֶן אַרַיין אִין מִשְׁכָּן יא עֲבוֹדָה, וָוארוּם אַז דִיא יוּדִין וֶועלֶן זֶעהֶן דֶר כֹּהֵן טְרִינְקְט וַויין אֵיידֶר עֶר גֵייט אַרַיין אִין מִשְׁכָּן וֶועט מֶען זָאגֶן וַוייל עֶר אִיז בֵּייז אוֹיף דִי כְּהוּנָּה דְרִיבֶּר טְרִינְקְט עֶר וַויין, אוּנ דְרִיבֶּער הָט הקב"ה נִיט גְזָאגְט דֶעם דִין דוּרְךְ מֹשֶׁה, נַוייל אַהֲרֹן וֶועט זָאגֶן צוּ מֹשֶׁה נִיט גֶענוּג וָואס דוּא הָאסְט מִיךְ אַרַיינְגֶעפִירְט אִין דֶעם אוּמְגְלִיק זָאגְסְטוּ נָאךְ אִיךְ זָאל קֵיין וַויין טְרִינְקֶן ? דְרִיבֶּר הָט הקב"ה אַלֵיין גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן דֶעם דִין אַז עֶר מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זָאל קֵיין וַויין טְרִינְקֶען וֶוען זֵייא וֶועלִין בַּאדַארְפֶען אַרַיין צוּא גֵיין אִין מִשְׁכָּן:

קָדָשִׁים הִוא׃ יג וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ
הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צֻוֵּיתִי׃
יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק
הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר
אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ

קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִ
יג וְתֵיכְלוּן יָתַהּ בְּ
קַדִּישׁ אֲרֵי חֲלָקָךְ
בְּנָיךְ הִיא מִקֻּרְבָּנַ
אֲרֵי כֵן אִתְפַּקֵּדִית׃
חַדְיָא דַאֲרָמוּתָא
שָׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא תֵּ
בַּאֲתַר דְּכֵי אַתְּ
וּבְנָתָיךְ עִמָּךְ אֲרֵי

תו"א ואכלתם שם כה : כי כן יומא קא . ואת חזה זבחים נה

רש"י

שעה ואין כיוצא בה לדורות הוצרך לפ' בה דין שאר (יג) וחק בניך . אין לבנות חק בקדשים : כי כן באנינות יאכלוה [ת"כ זבחים קא] : (יד) וא התנופה . של שלמי צבור : תאכלו במקום וכי את הראשונים אכלו במקום טמא אלא הראשוני קדשי קדשים הוזקקו אכילתם במקום קדוש אבל צריכים תוך הקלעים אבל צריכים הם להאכל תו ישראל ש שהוא טהור מליכנס שם מצורעים [שם נ שקדשים קלים נאכלין בכל העיר : אתה ובניך וב [ת"כ] אתה ובניך בחלק אבל בנותיך לא בחלק אלא להם מתנות ראשות הן לאכול בחזה ושוק או אינן

בית יהודא

זיא איז נאר גברענגט גוואָרן וועגן די צייט (וְאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהּ לְדוֹרוֹת) אונ אַזוֹ אַמִנְחָה וועט קיין מאָל מער געבּרענגט ווערן , וואָלט איך מיינען די מִנְחָה זאָל זיין אַנדערש פון אַלֶע מְנָחוֹת דְרִיבֶּר (הוּצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׁאָר מְנָחוֹת) דְרִיבֶּר דאַרף שטיין בַּיי די מִנְחָה אַז זיא הָט דעם דין וויא אַנדערע מְנָחוֹת : (יג) וְחָק בָּנֶיךָ. זאָגט רש"י (אֵין לְבָנוֹת חָק בְּקָדָשִׁים) טעכטער (נְקֵבוֹת) טאָרן ניט עסין קָרְבָּנוֹת אונ ניט מְנָחוֹת : וכִּי כֵן צֻוֵּיתִי) . משֶׁה הָט גזאָגט צוּ אַהֲרֹן מיט זיינע קינדער איך בין אַזוֹ געבאָטען גוואָרן (בַּאֲנִינוּת יֹאכְלוּהָ) אֲפִילוּ איר זענט אוֹנְנִים פון דעסטוועגען זאָלט איר עסין קָרְבָּנוֹת : (יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה) . די בּרוּסט וואָס איז אויפגעהויבּן גוואָרן (שֶׁל שַׁלְמֵי צִבּוּר) פון די שְׁלָמִים וואָס מען הָט גבּרענגט פון אַלֶע יוּדינסוועגען : ותֹאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר) . זאָלט איר עסין אויף אַריינעם אָרט , פרעגט רש"י (וְכִי אֶת הָ... אָכְלוּ בְּמָקוֹם טָמֵא) די ערשטע קָרְבָּנוֹת האָבּן זיי דען געגעסין אויף אַאוּמריינעם אָרט , ענטפערט רש"י (אֶלָּא הָרִאשׁ... קָדְשֵׁי קָדָשִׁים) נאָר אַזוֹ מיינט מען דיא ערשטע קָרְבָּנוֹת וואָס זענען גיוועזן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (הוּזְקְקָה אֲכִילָתָם בְּמָקוֹ... הָט מען זיי גמוזט עסין אויף אַהייליגן אָרט (אֲבָל אֵלּוּ) אָבּער די קָרְבָּנוֹת ווייל זיי זענען ניט אַזוֹ הייליג (אֵין צְרִ... הַקְּלָעִים) דאַרף מען זייא ניט עסין אין הויף פון מִשְׁכָּן (אֲבָל צְרִיכִין הֵם לְהֵאָכֵל תּוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל) זיי דאַרפין גא... ווערן אין די מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל (שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהִכָּנֵס שָׁם מְצוֹרָעִים) דיא מַחֲנֶה איז טָהוֹר (ריין) מְצוֹרָעִים טאָרין ניט זיין מַחֲנֶה (מִכַּאן שֶׁקָּדָשִׁים קַלִּים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר) פון דאַנען ווייסען מיר אַז גרינגע קָרְבָּנוֹת (שְׁלָמִים , תּוֹדָה , בְּכוֹר , פֶּסַח) מעגן געגעסן ווערן אין גאַנצין שטאָט יְרוּשָׁלַיִם (מיינט דער פָּסוּק תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר , עס איז גענוג דָ... זאָל נאָר זיין ריין פון טוּמְאָה אֲפִילוּ ער איז ניט הייליג) : (אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ) , דוּ אונ דיינע זיהן אוּנ דיינע... מעגט איר עסין די בּרוּסט מיט די פּאַלקע פון די שְׁלָמִים , זאָגט רש"י מען מיינט (אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּחֵלֶק) דוּ מיט... זיהן זאָלט איר אייך טיילן מיט דיא בּרוּסט אונ די פּאַלקע פון די שְׁלָמִים (אֲבָל בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֵלֶק) אָבּער דיינע... נעמען ניט אַחֵלֶק (אֶלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן בְּמַתָּנוֹת) נאָר אויב איר וועט זיי שענקען פון אייערע חֲלָקִים (רְשָׁאוֹת הֵן לֶאֱ... וָשׁוֹק) מעגען זיי עסין אַשטיקעל פלייש פון די פּאַלקע אָדער פון די בּרוּסט וואָס מען הָט גענומען פון שְׁלָמִים

שפתי חכמים

באנינות יאכלוה ולכך הוצרך נמי לפרש לעיל קחו את המנחה ואעפ"י שאתם אוננים כו' משום דכי כן צויתי קאי עליו אבל אי הוה מפרש לעיל לפי שהוא מנחת לבור כו' לא שייך לכתוב כי כן צויתי משום דבליווי לאהרן שלוה להם במנחה שנם בזו המנחה תנהוג בה כמנהג המנחה היה די למה חזר ואמר כי כן צויתי אלא ע"כ בעד אנינות לזה שהוא סותר מה שקדש שאונן אסור לאכול קדשים : ר כתב הרא"ם לא ידעתי למה לא כלל בזה גם החזה של שלמי נחשון שהיה באותו יום כמו שכלל מנחתו של נחשון עם מנחת שמיני של לבור כו'.(ג"א) י"ל דגבי מנחה שבא להתיר להם אנינות הוצרך לרבות מנחת נחשון שלא תאמר מנחת קרא גלי מנח' נחשון דלא גלי לא גלי ואסורה באנינות אב התנופה שלא למדנו כו חידוש שאינו בשאר שלמים למה ל מנחת נחשון דמ"ש שלמי נחשון משלמים אלו : ש פי' ואע מתים וכל שאר טמאים הולכים שם . והוכחתו מדלא כתב במ ב"מ טהור במקלת קאמר ומדכתיב לעיל גבי מנחה ואכלו א קדוש אותה ולא אחרת אפק' ממקום שכינה ואוקמיה אל ומדכתיב אחר כך במקום טהור משמע להקל עוד עליו ולא

פירוש לתורת אלהים

קוּבן אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ בַּיי דעם מִזְבֵּחַ כִּי וואָרוּם קוֹדֶשׁ זיא איז גאַנץ הייליג : (יג) וַאֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ אונ איר זאָלט זיא עסן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אויף איין הייליג אָרט כִּי וואָרום חָקְךָ דיין גזעץ וְחָק בָּנֶיךָ הִיא אונ דָם איז דָם גזעץ פון דיינע זיהן מֵאִשֵּׁי יְיָ פון די פייער אָפּפר פון גאָט כִּי כֵן צֻוֵּיתִי וואָרום אַזוֹ בין איך גבאָטען גוואָרן אֲפִילוּ אין דעם טאָג ווס איר זענט אוֹנְנִים מעגט איר אויך די מִנְחָה עסן נאָך עס שטאַרבּט בַּיי איינם איין קָרוֹב ווס ער דאַרף אויף איהם נוֹהֵג אֲבֵילוּת זיין הייסט דר אָבֵל ד... איין אוֹנֵן] : (יד) וְאֵת אונ די בּרוּסט דָם אויף וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אונ דעם שענקעל דָם אָפּ... תֹּאכְלוּ זאָלט איר עסן בְּמָקוֹם טָהוֹר אויף אַריין אָ... דוּא וּבָנֶיךָ אונ דיינע זיהן איר זאָלט אַחֵלֶק... וּבְנוֹתֶיךָ אונ דיינע טעכטער מעגן דָם אויך עסן... דיר אַז איר וועט זיי געבּן כִּי וואָרום חָקְךָ די... וְחָק אונ גזעץ בָּנֶיךָ פון דיינע קינדער נִתְּנוּ זענען...

וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ טו שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה
הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ
לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ
וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה׃ חמישי טז וְאֵת ׀ שְׂעִיר
הַחַטָּאת דָּרֹשׁ הצי התורה בתיבות דרש מבא

אונקלוס

...ק בְּנָךְ אִתְיְהִיבוּ
...סַת קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי
...רָאֵל׃ טו שׁוֹקָא
...פְרָשׁוּתָא וְחֶדְיָא
...מוּתָא עַל קֻרְבָּנֵי
...יָּא יַיְתוֹן לַאֲרָמָא
...א קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ
...יךְ עִמָּךְ לִקְיַם עָלָם
...דִּי פַקִּיד יְיָ׃ טז וְיָת

...מוק מנחות ח. כאמר לוה יומא ס
...זבחים קא.

...ם (טז) ואת שעיר החטאת. חכמים
...פירשו בשעיר של ר"ח שהוא קדשי
...אבל שעיר העדה ושעיר נחשון נאכלו:

רש"י

...בחלק ת"ל כי חקך וחק בניך נתנו חק לבנים ואין חק
...: (טו) שוק התרומה וחזה התנופה. לשון אחר
...ואחר הורס. תנופה מוליך ומביא תרומ' מעלה ומוריד.
...חלקן הכ' תרומ' בשוק ותנופה בחזה. לא ידענו. שניהם
...ה והנפה: על אשי החלבים. מכאן שהחלבים למטה
...תנופה ויסוב המקראות בלא יכחישו זה את זה כבר
...תי בלשתן בלו את אהרן: (טז) שעיר החטאת.
...מוספי ר"ח ת ושלש' שעירי חטאות קרבו בו ביום שעיר
...שעיר נחשון ושעיר ר"ח ומכולן לא נשרף אלא זה ונחלקו
...חכמי ישראל [בת"כ] י"א מפני טומאה שנגעה בו נשרף
...מפני אנינות נשרף לפי שהוא קדשי דורות אבל בקדשי
...סמכו על משה שאמר להם במנחה ואכלוה מצות: דרש

בית יהודא

רש"י (או אינו) טאמר איז ניט אזו דר דין (אלא אף הבנות בחלק) נאר די טעכטר מעגן אויך נעמן אחלק (תלמוד לומר) לערונט אונז דר פסוק צו זאגן (כי חקך וחק בניך נתנו) די קרבנות זענען געגעבן געווארן אחק צו דיר נאהרן און צו דיינע זיהן (חק לבנים ואין חק לבנות) קרבנות זענען נאר געגעבן געווארן צו זיהן, צו זכרים, אבער ניט צו טעכטר, צו נקבות: (טו) (על אשי החלבים). דיא פאלקע מיט די ברוסט ליגן אויף די חלב ווס מען דארף זיי פארברענען, זאגט רש"י (כאן שהחלבים למטה בשעת תנופה) פון דאגן זעהן מיר ווען מען דארף אויפהייבן דיא ברוסט מיט דיא פאלקע מיט די חלב, ליגן די חלב אונטער די ברוסט מיט די פאלקע (וישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה) אונ ווס מיר גפינן אמאל שטייט אין פסוק די ברוסט מיט דיא פאלקע ...אוף די חלב, אונ אמאל שטייט אין פסוק די חלב ליגט אויף דיא ברוסט מיט דיא פאלקע, צו ענפערין דיא ...ם זיי זאלן ניט אפלייקענען איינע דיא אנדערע (כבר פירשתי שלשתן בצו את אהרן) אין די סדרה צו את אהרן ...רש"י גענפערט עס זאל קיין קשיא זיין פון די דריי פסוקים: (טז) (שעיר החטאת). זאגט רש"י (שעיר מוספי חודש) דם מיינט מען דעם שעיר וואס מען איז אים מקריב מיט די מוספים פון ראש חודש (ושלשה שעירי חטאות בו ביום) דעם טאג האט מען מקריב געווען דריי שעירים וואס זענען געווען חטאות, איין שעיר עזים אחטאת ווס דיא ...האבען גברענגט, איין שעיר אחטאת ווס דער נשיא נחשון האט געברענגט, אונ איין שעיר אחטאת פון ראש ...ווארום דר טאג איז געווען ראש חודש (ומכולן לא נשרף אלא זה) פון אלע דרייא חטאות איז נאר פארברענגט ...ן דער שעיר פון ראש חודש (ונחלקו בדבר חכמי ישראל) דיא חכמים קריגען אין דר זאך פאר ווס דער שעיר איז ...רענט געווארן (יש אומרים) אטייל חכמים זאגען (מפני טומאה שנגעה בו נשרף) ווייל אטומאה האט אנגערירט דעם ..., איז ער געווארן טמא דריבער האט מען אים פרברענט (ויש אומרים) אטייל חכמים זאגן (מפני אנינות נשרף) ווייל ...מיט די זיהן זענען געווען אוננים (טרויעריג) דריבר איז דר שעיר פארברענט געווארען (לפי שהוא קדשי דורות) ווייל ...שעיר פון ראש חודש וועט זיין אשטענדיגער קרבן, אונ מען וועט אים אייביג ניט טארן עסין ווען מען וועט ...אוגן, דריבער האבן זיי אים היינט אויך ניט געוואלט עסין ווען זיי זענען אוננים (אבל בקדשי שעה) אבר די קרבנות ...ען נאר גברענגט געווארען צו די צייט (סמכו על משה) האבן זיי זיך פרלאזן אוף משה (שאמר להם במנחה ואכלוה

דעת זקנים מבעלי התוספות

...את שעיר. פירש"י דלא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא חטאת דמלואים ועפ"י הדבור היה אבל חטאות הפנימיות הרבה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. וקשה מפר החטאת ...בהעלותך דלוים ויש פירש"י שאותו חטאת אינו נאכל אע"ג דחטאת החיצון היה. וי"ל דרש"י ר"ל דלא מצינו חטאת חיצונה עור ובשר מה... ן למחנה אלא אותם שנים ואלו היאך לא נשרף העור ולא מחוץ למחנה מדמדמינן ליה לפר העולה אלא כל נשרפת לגבי המזבח כליל כמו פר העולה ואין קרוי שריפה אלא הקרבה. וי"א מפני הטומאה נשרפה. ותימה דכיון דשעיר של ר"ח היה היה לו לקרב בטומאה דכל קרבנות צבור קרבין בטומאה דכתיב במועדו ודרשינן אף בטומאה וצ"ע:

שפתי חכמים

ישראל דהא מילתא דפשיט' היא דלא יאכלוהו בטומאה: ת שעיר מוספי ר"ח שכן בסבל חטאת הצבור דכתיב ביה ותותה נתן לכם לשאת את

פירוש לתורת אלהים

...ן מזבחי פון שעכטונג שלמי דיא פריד אפר בני ...ל די קינדער ישראל: (טו) שוק התרומה דם שענקל ...פ שיידונג וחזה אונ די ברוסט התנופה דם אוף ...ונג על אוף אשי דיא פייער אפער החלבים דעם ...יביאו זאלן זיי ברענגן להניף צו אוף הייבן תנופה איין אויף הייבונג לפני יי פר גאט והיה אונ ער זאל זיין לך צו דיר ולבניך אונ צו דיינע זיהן אתך מיט דיר לחק עולם צו אגנעץ אוף אייביג כאשר צוה יי אזו וויא גאט האט גבאטן: (טז) ואת שעיר אונ דאס ציגעלי ווס מען הט גבראכט פאר אקרבן חטאת [עיין רש"י]

ודרש מכא וְאֵ֨ת ׀ שְׂעִ֣יר הַֽחַטָּ֗את דָּרֹ֥שׁ דָּרַ֖שׁ מֹשֶׁ֑ה וְהִנֵּ֣ה שֹׂרָ֔ף וַ֠יִּקְצֹ֠ף עַל־אֶלְעָזָ֤ר וְעַל־אִיתָמָר֙ בְּנֵ֣י אַהֲרֹ֔ן הַנּֽוֹתָרִ֖ם לֵאמֹֽר׃ יז מַדּ֗וּעַ לֹֽא־אֲכַלְתֶּ֤ם אֶת־הַֽחַטָּאת֙ בִּמְק֣וֹם הַקֹּ֔דֶשׁ כִּ֛י קֹ֥דֶשׁ קָֽדָשִׁ֖ים הִ֑וא וְאֹתָ֣הּ ׀ נָתַ֣ן לָכֶ֗ם לָשֵׂאת֙ אֶת־עֲוֺ֣ן

תו"א והנה שרף פסחים כד : מדוע לא פסחים פב זבחים קא : ואותה נתן שבועות יז זבחים קא מנחות ד

צפירא דחטאתא ב
תבעי משה והא או
ורגז על אלעזר
איתמר בני
דאשתארו למימר: י
לא אכלתון ית חט
באתר קדיש ארי
קודשין היא ויתה
לכון לסלחא על

רשב"ם (יז) לשאת את עון העד
מקדש וקדשיו, כמפורש

בית יהודא

מצות) וואס ער האט זיי גזאגט ביי די מנחה זיי זאלן זיא עסין מצות: ודרש דרש]. משה הט גפרעגט (שתי דרישות הללו) די צוויי שאלות (מפני מה נשרף זה) פר וואס איז דר שעיר פרברענט גוואָרן (ומפני מה לא נאכלו אלו) אונ פאר וואס האט מען די צוויי שעירים ניט געגעסן: ועל אלעזר ועל איתמר]. משה איז בייז גיוואָרן אויף אלעזר אונ איתמר (בשביל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים וכעס) וועגן דעם כבוד פון אהרן האט משה ניט גירעט צו אהרן מיט כעס, נאר ער הט גקערט זיין פנים מיט כעס צו די קינדר: ולאמר]. צו זאגן (אמר להם) משה הט גזאגט צו די קינדר פון אהרן (השיבוני על דברי) ענפרט מיר אויף מיינע רייד: (יז) ומדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש]. משה האט גזאגט צו די קינדר פון אהרן פר וואס הט איר ניט געגעסן דעם חטאת אויף אהייליגען ארט, פרעגט רש"י (וכי חוץ לקודש אכלוה) ווארום אויסער דעם הייליגן ארט יא געגעסן. זייא האבן דאך דעם חטאת גאר ניט געגעסן (והלא שרפוה) זיי האבען דאך דעם חטאת פרברע
אומר במקום הקודש) פאר וואס זאגט משה „פר וואס האט איר ניט געגעסן דעם חטאת אויף אהייליגן ארט", מ
נאר גדארפט פרעגן פר וואס הט איר ניט געגעסן דעם חטאת (אלא אמר להם) נאר אזו האט משה צו זיי גזאגט מ
אכלתם החטאת, פר וואס הט איר ניט געגעסן דעם חטאת? במקום הקודש, דר חטאת איז דאך גלעגן אויף
ארט, איז ער דאך ניט פסול געוואָרן (שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה) טאמער איז דר חטאת ארויסגעטראגן
פון הויף ופון משכן] איז ער פסול גיוואָרען, איז רעכט וואס איר הט אים פארברענט, דריבער זאגט מיר או
אזו גווען: וכי קודש קדשים הוא]. ווארום דער חטאת איז גאנץ הייליג (ונפסלת ביוצא) אז דר חטאת זאל ארוס
ווערן פון הויף ופון משכן] ווערט ער טאקי פסול, דריבער זאגט מיר אויב עס איז אזו גוועזן ער איז ארויס
גיוואָרן פון הויף האט איר גוט גטאן וואס איר האט אים פארברענט (והם אמרו לו לאו) אלעזר אונ איתמ
גזאגט צו משה דער חטאת איז ניט ארוסגעטראגען גוואָרין פון הויף (אמר להם) האט משה גזאגט צוא זיי (הואי
הקדש היתה) אז דר חטאת איז גיוועזן אויף אהייליגן ארט (מדוע לא אכלתם אותה) פאר וואס האט איר דעם ח
געגעסן: ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה]. דעם חטאת הט מען דאך אייך געגעבן איר זאלט מכפר זיין
פון די יודין (שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים) דיא כהנים עסין דיא פלייש פון דעם קרבן אונ דיא יודין אי
מוחל זייערע עבירות: ולשאת את עון העדה]. דער חטאת איז גיוועזן צו מכפר זיין דיא זינד פון דיא יודין, זאג
ומכאן למדנו) פון דאגען לערנען מיר (ששעיר ראש חודש היה) דער חטאת איז גיוועזן דער שעיר החטאת פון רא

רש"י

דרש. שתי דרישות הללו מפני מה נשרף זה ומ
נאכלו אלו א כך הוא בת"כ [ועי' זבחים קי"א הגי' ל
אלו וכן גרס הרא"ם הכא ומפני מה לא נאכלו]: על
ועל איתמר. בשביל כבודו של אהרן ב הפך פנ
הבנים וכעס: לאמר. אמר להם ג השיבוני על
(יז) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום ה
וכי חוץ לקדש אכלוה והלא שרפוה ד ומהו אומר
הקדש אלא אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאה ונפס
קדש קדשים הוא. ונפסלת ביוצא והם אמרו לו ל
להם הואיל ובמקום הקדש היתה מדוע לא אכלתם
ואותה נתן לכם לשאת וגו'. שהכהנים אוכלים
מתכפרים: לשאת את עון העדה. מכאן למדנ

שפתי חכמים

עון העדה איזה שעיר נושא את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ר"ח: א ה"ג הרא"ם מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלו כלומר שלא אכלו ביום מפני אנינות אלא הניחו לאוכלן עד בין השמשות שאז כלה זמן אנינות כר' יודא ור"ש שאמרו לא הותר אלא בלילה ואותו שנשרף לא הניחוהו לאוכלו משום טומא' שנגעה בו ואליבא דר' נחמיה משום שהוא קדשי דורות והאונני' אסורים לאוכלו ביום ובלילה מדאורייתא מ"כ שרפו מיד. רא"ס. אבל אי גרסינן מפני מה נאכל זה או הכל דרישה אחת מפני מה נשרף זה וזה נאכל היה להם או שנ
או שניהם לאכול וזה דרישה אחת היא לכך גרסינן מפני מה
ב דאל"כ למה קצף עליהם והלא אף אהרן הוא בכלל הכ
להשיבו ותקראנה אותי כאלה וכך הוא בת"כ שאף על
הקצף: ג שוכרח לפרש כן דכל לאמר שכתורה לאמר לא
וידבר כלל לאמר פרט אבל הכא ליכא לפרש כל הפירושים
לריך לו' השיבוני על דברי: ד פי' דקא סלקא דעתך דש

פירוש לתורת אלהים

דרש פארשטען דרש משה ער האט גיפארשט משה והנה אונ נון שרף איז פר ברענט גוואָרן [עי' רש"י] ויקצוף הט משה געצערינט על אלעזר אויף אלעזר אונ אויף איתמר בני אהרן די קינדר פון אהרן הנותרים וואס זענען גבליבן לאמר ער הט צו זיי אזו גזאגט ענפערט מיר אויף די רייד וואס איך פרעג אייך: (יז) מדוע הט איר ניט געגעסן דעם חטאת דס מיינט מ שעיר של ראש חודש במקום הקודש אויף אי ארט כי קודש עס איז דאך גאנץ הייליג ואתה נתן לכם הט גאט געגעבן צו אייך כהנים לשא

תא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן
יי: יח הָא לָא אִתָּעַל
מַה לְבֵית קֻדְשָׁא גַּוָּאָה
י תֵיכְלוּן יָתַהּ בְּקֻדְשָׁא
די פַקֵּדִית: יט וּמַלִּיל

הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה: יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי: יט וַיְדַבֵּר

הן לא פסוקים פב. ובחים כב קא.
כאשר ובחים קא.

רשב"ם

לא הובא את דמה אל הקדש פנימה. בהיכל. שכל חטאות הפנימיות נשרפין כמו שכתוב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל

רש"י

י' שהוא מכפר על עון טומאת מקדש וקדשיו שחטאת וחטאת נחשון הלא לכפרה באו: (יח) הן לא הובא שאילו הובא הי' לכם לשרפה כמו שנאמר [ויקרא ו] חטאת אשר יובא מדמה וגו': אכול תאכלו אתה. כם לאכלה ו אע"פ שאתם אוננים: כאשר צויתי. במנחה: (יט) וידבר אהרן. אין לשון דיבור אלא ל' שנאמר [במדבר כא] וידבר העם וגו'. אפשר משה קצף עזר ועל איתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היתה דרך כבוד אמרו אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו ים לפניו ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול שלא היה באלעזר להשיב ת"ל [שם לא] ויאמר אלעזר אל אנשי הצבא וגו' הרי כשרצה דבר לפני משה ולפני

בית יהודא

(שהוא מכפר על עון טומאת מקדש וקדשיו) דער חטאת פון ראש חודש איז מכפר אויף דיא זינד פון טומאה וואס האט געטראפן אין בית המקדש אדער ביי דיא קרבנות ומאמער איז אטמא אריינגעגאנגן אין בית המקדש, אדער טאמער האט אטמא מטמא געווען קרבנות אונ דיא קרבנות זענען גגעסן געווארן, אדער דער טמא אליין האט געגעסן קרבנות, אוב עס איז געווען בשוגג ניט וויסענדיג. אויף דעם איז דער שעיר החטאת פון ראש חודש מכפר (שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה באו) ווארום דער חטאת פון שמיני לגלואים אונ דער חטאת פון נשיא נחשון זענען ניט געבראכט געווארן צו מכפר זיין: (יח) והן לא הובא וגו'. נאך האט משה צו זייא גיזאגט דאס בלוט פון דעם חטאת איז דאך ניט אריינגעטראגן געווארן איניווייניג אין אהל מועד צו שפריצן עם פרוכת (שאילו הובא היה לכם לשרפה) ווארום ווען די בלוט וואלט אריינגעטראגען געווארין אין אהל מועד, איר טאקי גידארפט דעם חטאת פארברענען (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (וכל חטאת אשר יובא וגו') יעדער חטאת וואס זיין בלוט וועט אריינגעברענגט ווערען אין אהל מועד, זאל מען דעם חטאת פארברענען, אז דיא בלוט פון דעם חטאת איז ניט אריינגעברענגט געווארין אין אהל מועד (אכול תאכלו אותה, היה לכם לאכלה) וויא איר דאך דעם חטאת גדארפט עסין (אע"פ שאתם אוננים) אפילו איר זענט טרויעריג (כאשר צויתי לכם במנחה) וויא אב אייך גבאטן ביי דיא מנחה: (יט) וידבר אהרן. זאגט רש"י (אין לשון דבור אלא לשון עז) ווא עס שטייט דער דבור מיינט מען עס איז גערעט געווארען שטארקע רייד (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (וידבר העם וגו') דם ודי יודין) האבן גערעט אויף הקב"ה אונ אויף משה, פרעגט רש"י (אפשר) איז דאס מעגליך (משה קצף על אלעזר) משה האט געצערנט אויף אלעזר אונ איתמר (ואהרן מדבר) אונ אהרן האט גערעט, אהרן האט געענפערט (הא ידעת היתה אלא מדרך כבוד) זאלסט וויסען אז דאס איז נאר געווען וועגען כבוד (אמרו) אלעזר אונ איתמר האבן גזאגט בדין) עס איז ניט דער דין (שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו) אונזר פאטער זאל זיצען אונ שווייגן אונ מיר יידן (ואינו בדין) אונ עס איז ניט דער דין (שיהא תלמיד משיב את רבו) אתלמיד זאל ענפערן זיין רבי אז ער האט ת (יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב) איך וואלט מיינען ווייל אלעזר האט ניט געוואסט וואס צו ענפערן דריבער ער ניט געענפערט (תלמוד לומר) לערנט אונז דער פסוק צו זאגען (ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו') אלעזר האט גזאגט צו די מענטשען וואס זענען געקומען פון דיא מלחמה פון מדין די דינים ווי זיי זאלען כשר מאכען די כלים דין (הרי כשרצה דבר לפני משה ולפני הנשיאים) זעהן מיר אז אלעזר האט גוואלט ריידען תורה האט ער גקענט תורה פאר משה אונ פאר די נשיאים אונ די דינים וואס ער האט גזאגט זענען געווען אמת, נאר פאר וואס האט ער איצט

שפתי חכמים

עס במקום הק"ק כאלו אמר מדוע לא היתה אכילתכם אותה קדוש ומש"ה ק"ל וכי חוץ לקודש אכלום. והשיב ששאלת מדוע עס לא אכלתם אותה ופי' במקום הקודש מאחר שהיתה במקום שלא יצאה להפסל ומפני שא"א לומר זה אם לא שאל קודם זה והשיבו לו לאו הוסיף הרב לומר שמא חוץ לקלעים יצאת כי קדש קדשים היא טעם על מאמר שמא חוץ לקלעים וכו': ת הא בתחילת הפי' כתיב וכפר בעדך דהיינו חטאת שמיני ס"מ אלו באו לכפרה וי"ל דמה שכתוב וכפר בעדך לאו דוקא שהוא ממש אלא ל' קיטת והכשר בעלמא וכמו זה מצינו גבי מצורע שכתוב וכפר עליו הכהן וכי מה חטא שצריך כפרה אלא ודאי גם התם לשון הכשר היא: ו לא שיאכלו אותה עתה כמובן ממנו שהרי כבר נשרפה: ז שהוא קדש קדשים ואכילתה בקודש כמוה אבל א"ל כאשר צויתי לכם בחזה התנופה ושוק התרומה שאמר להם גם כן שיאכלו אותן. די"ל מפני שהן קדשים קלים ואכילתן במקום טהור מ"ה אין ללמוד קדשי קדשים מקדשים קלים: ח פירוש וניחא דלא כתיב אתריג לאמר כמו שפירש"י בפרשת והרא. א"כ כשיבא הדבור במקום פרשי כמו וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו וגו' היה צריך לומר ויאמר מאחר שהוא דבור פרטי אף כאן היה לו לכ' ויאמר אהרן וגו'

פירוש לתורת אלהים

גן את עון די זינד העדה פון דער עדה לכפר צו פר עליהם אויף זיי לפני יי פר גאט כלומר די כהנים עסן אונ די בעלים זאלן מתכפר ווערן [פיין רש"י]: הן לא דאס בלוט פון דעם חטאת איז דאך ניט ן גבראכט געווארן אונוויינג אין אהל מועד [פי' רש"י] תאכלו וואלט איר אים יוא בדארפט עסין אויף אהיילי ארט חאטשי איר זענט אוננים כאשר צויתי אזו וויא איך בין גיבאטן געווארן צו אייך ביי דער מנחה: (יט) וידבר האט אהרן גרעט צו משה [פיין רש"י]. הן היום האבן זיי דען היינט מקריב גוועזן דעם חטאת מיט דער עולה וואס זיי זענען כהנים הדיוטות ווען זיי וואלטען מקריב זיין באנינות וואלט דער קרבן יוא

אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ
אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי
יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה
וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּיטַב בְּעֵינֵי

אַהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא
דֵין קָרִיבוּ יָת חַטָּא
וְיָת עֲלָוָתְהוֹן קֳדָם
וַעֲרָעָא יָתִי עָקָן כְּ
וְאִלּוּפוֹן אֲכָלִית חַטָּ
יוֹמָא דֵין הֲתַקִּין קֳדָ

תו"א הן היום זבחים טז מא. זבחים קא. ואכלתי זבחים ק

רשב"ם

מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף. אבל זו חטאת חיצונה היא: (יט) הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם. היא העולה והחטאת של אהרן ובניו שכתוב למעלה. קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והבנים סייעו לאהרן בקבלת הדם כאמור למעלה. וכן אמר אהרן למה קצפת על בני הלא הקריבו אני ובני קרבנותינו שנתחנכנו בהם לעבודה ובתוך הגדולה ה לנו צרה גדולה ותקראנה אותי כאלה והיאך אוכל חטאת של קדשי קד

בית יהודא

ניט גירעט. ווייל ער האט געוואלט געבן כבוד זיין פאטער. זאגט רש"י (ט מצאתי בספרי של פנים שני) דאס האב איך געפונען אין ספרי, אין דעם אנדערן פירוש: (הן היום הקריבו). זאגט רש"י (מהו אומר) וואס האט אהרן גזאגט צו משה (אלא) נאר אזו איז גיוועזן (אמר לו משה) משה הט געזאגט צו אהרן (שמא זרקתם דמו אוננים) טאמער הט איר געשפריצט דיא בלוט פון דעם חטאת ווען איר זענט געוועזן אוננים (טרויעריג) אויף נדב אונ אביהוא (שהאונן שעבד חלל) אז אאונן הט מקריב געוועזן אקרבן איז דער קרבן פסול (אמר לו אהרן) הט אהרן גזאגט צו משה (וכי הם הקריבו) האבן דען אלעזר אונ איתמר געשפריצט דיא בלוט פון דעם חטאת (שהם הדיוטות) וואס זיי זענען פראסטע כהנים אונ ווייל זייא זענען אוננים דריבער איז דער קרבן פסול גוואָרן (אני הק איך האב מקריב געוועזן דעם קרבן (שאני כהן גדול) וואס איך בין אכהן גדול (ומקריב אונן) אונ איך מעג מקרי אקרבן אפילו ווען איך בין אאונן: (ותקראנה אותי כאלה). אפילו מיך וואלט ניט געטראפן וואס מיך האט געט (אפילו לא היו המתים בני) אפילו די מתים וואלטן ניט געוועזן מיינע זיהן (אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אונן כאלו) נאר די מתים וואלטען געוועזן אנדערע קרובים וואס איך וואלט גדארפט זיין אאונן אויף זיי אזו ווי אויף קינדער (כל האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם) דהיינו די אלע מתים וואס זענען געשריבען אין די פרשה אל הכהנים וואס אכהן מעג זיך צו זייא מטמא זיין (ואכלתי חטאת, ואם אכלתי הייטב בעיני ה') אויב איך וואלט אין אזו אנינות גיגעסען אחטאת וואלט אויך הקב"ה ניט געפעלען, אונ אז איך בין אאונן אויף מיינע צוויי זיהן דיא אנינות איז שטארקער אז איך וואלט היינט גיגעסען אחטאת וואלט דס געוויס ניט געפעלן צו הקב"ה: נ היינט, ביי טאג (אבל אנינות לילה מותר) אבער אין דיא אנינות פון ביי נאכט וואס נאך דעם טאג מעג מען אקרבן (שאין אונן אלא ביום קבורה) אאונן איז מען נאר דעם טאג וואס מען בגראבט דעם מת: (הייטב בעינ וועט דען דאס געפעלן צו הקב"ה (אם שמעת בקדשי שעה) אויב דוא האסט גיהערט אז איך מעג היינט עסין א דאס איז נאר אזעלכע קרבנות וואס זענען געבראכט געווארען נאר וועגן היינט (אין לך להקל בקדשי דורות) אבער קרבנות וואס וועלן געבראכט ווערן שטענדיג אזו וויא דער חטאת פון ראש חודש וואס ער וועט געבראכט ווערען

רש"י

הנשיאים. זו מלאתי בספרי של פנים שני: הן היום הק מהו אומר [זבחים קא] ט אלא אמר להם משה שמא דמה אוננים שהאונן שעבד חילל אמר לו אהרן וכ הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול ו אונן: ותקראנה אותי באלה. אפי' לא היו המתי אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו ה האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם: וא חטאת. ואם אכלתי הייטב וגו': היום. [שם] אבל לילה מותר י שאין אונן אלא יום קבורה: הייטב בעי אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דו

שפתי חכמים

כיון שהוא דבור פרטי. הרא"ם. והוא הוא מה שכתבתי בפ' והרא: ט פי' לאיזה צורך הוצרך לו' הן היום הקריבו וגו' היה די בותקראנה אותי כאלה ואכלתי היום וגו' אלא ה"ק א"ל משה שמא זרקתם דמה אוננים אחר מיתת אחיכם והאונן שעבד חילל ולפיכך לא אכלתם שמשה לא ראה מעשיהם מטרדתו עם השכינה באותו יום וחשש שמא מלאו דם שעיר הזה שלא נזרק עדיין וזרקוהו. והשיב אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות עד שיחשבו שנפסלה אני הקרבתי שעלי מוטל דכתיב קרב אל המזבח וכ"ג מקריב אונן ונו"ן של הן היום במקום מ"ם כמו הלכן תשברנה. הרא"ם האריך ואני קצרתי: י ואם תאמר הא תשובה זו אינה אלא למאן דאמר משום טומאה שנגעה בו נשרף דאי משום כל שכן קשה למה שרפו אותו היה להם להמתין עד הלילה וכמו הרמב"ן ז"ל אם כן מאי נ"מ שהשיב לו אנינות היום אסור ול כיון שנשרף משום טומאה שנגעה בו מה תשוב' השיב בזה. וי"ל כי משה לא היה חוקר על זה דלמא טומאה נגעה בו כי לפי שהיה להם לאכול מיד א"כ בודאי היה נשמר מליגע בטומאה קלה שהיא מזריקת הדם עד שעת אכילה כי מסתמא מיד יאכלוה כי זריזים מקדימין למצות והשיב לו אהרן היום כלומר אנינו אסור והוכרחו להניחו עד הלילה ואפשר נגעה בו הטומאה וג

פירוש לתורת אלהים

פסול געוועזן נאר איך האב מקריב געוועזן וואס איך בין אכהן גדול אונ איך מעג יואמקריב זיין באנינות נאר פר וואס הט מען דעם חטאת ניט גגעסן ווארום ותקראנה אותי אז עם וואלט מיך גיטראפין אבילות כאלה אזו ווי די דאזיגע כלומר אפילו ווען די מתים וואלטן ניט געוועזן מיינע קינדער נאר אנדערע קרובים וואס איך מוז זיין אונן אויף זיי אזו וויא אויף דיא דאזיגע ואכלתי חטאת היום אונ איך זאל עסן אחטאת דעם טאג וואס איך בין אונן הייטב בעיני יי וו דען דס וואול געפעלן אין די אויגן פון גאט הא די משה האסט געהערט פון גאט אז ער האט מתיר געוועזן צו עסן באנינות פון דיא קרבנות מען הט מקריב געוועזן מחנך צו זיין דם משכן איז מחמת די קרבנות זענען נאר גיוועזן לפי אבער דער חטאת פון ראש חודש איז מען דאך מ אלע צייט דם הט דיר גאט ניט געבאטן צו ע

יהוה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ ששי יא א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם: ב דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר

...מע משה ושפר ...הי: א ומליל יי ...שה ולאהרן למימר ב מלילו עם ...שראל למימר דא ...די תיכלון מכל

...ם התיה הולין מכ פח.

בעל הטורים

תאכלו. בגימ׳ היא אכול שאינה היא לא תאכל: אשר תאכלו מה אשר על הארץ. למעוטי שור שיש תורה דיגלא אסור:

רשב״ם

הוה שנתקלקל ונתערבה שמחתנו דוגמת עלובה כלה שזינתה תוך חופתה: (א) לאמר אליהם. למשה ולאהרן. ומזה יש להוכיח על כל לאמר הכתוב

רש״י

...טב בעיניו. (ת״כ) הודה ולא בוש לו׳ כ לא שמעתי: ...משה ואל אהרן. למשה אמר ל שיאמר לאהרן: ...אליהם. אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא ...ישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור ...ישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבניו לאלעזר ...ר: (ב) דברו אל בני ישראל. את כולם השוה ...שלוחים בדבור זה לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם ...המקום באהבה: זאת החיה. ל׳ חיים מ לפי שישראל ...במקום וראוין להיות חיים לפיכך הבדילם מן הטומאה ...ליהם מצות ולאומות העולם לא אסר כלום משל לרופא ...לבקר את החולה וכו׳ כדאי׳ במדרש רבי תנחומא: זאת ...מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל.

בית יהודא

ראש חודש קענסטו ניט גרינג מאכן מען זאל אים עסין נויען מען איז אאונגן: (כ) וייטב בעיניו. די רייד פון אהרן זענען געפעלן צו משה (הודה ולא בוש לומר לא שמעתי) משה הט מודה געווען אונ ער הט זיך ניט געשעמט צו זאגן איך האב טאקי ניט גיהערט פון הקב״ה ער זאל הייסין איר זאלט עסין דעם חטאת פון ראש חודש: (א) ואל משה ואל אהרן. הקב״ה האט גירעט צו משה אונ צו אהרן. זאגט רש״י מען מיינט (למשה אמר) הקב״ה הט גזאגט צו משה (שיאמר לאהרן) ער זאל זאגן צו אהרן: ולאמר אליהם. ער זאל זאגן צו זיי (אמר) משה הט גזאגט צו אהרן (שיאמר) ער זאל זאגן צו אלעזר אונ איתמר. פרעגט רש״י (או אינו) טאמער ניין (אלא לאמר לישראל) נאר מען מיינט אהרן זאל זאגן צו די יודין (כשהוא אומר דברו אל בני ישראל) אז עס איז פסוק איר זאלט ריידן צו דיא יודין (הרי דבור אמור לישראל) הט דאך הקב״ה גבאטען צו משה אונ אהרן זאלען ריידן צו די יודין (הא מה אני מקיים לאמר אליהם) וואס מיינט מען ער זאל זאגן צו זייא, אהרן זאל זאגן צו זיינע זיהן צו אלעזר אונ איתמר: (ב) ודברו אל בני ישראל. איר זאלט ריידען צו די יודין (את כולם השוה שלוחים בדבור זה) הקב״ה האט איצט גמאכט אלע גלייך משה מיט אהרן מיט אלעזר אונ איתמר אונ האט שיקט זיי זאלן זאגען די יודין דעם דין (לפי שהושוו בדמימה) ווייל זיי האבן אלע גלייך געשוויגן (וקבלו עליהם דין המקום באהבה) אונ האבן אויף זיך גענומען דיא גזרה פון הקב״ה מיט ליבשאפט, דריבער האבען זיי זוכה גיוועזען גלייך מיט משה אין דיא שליחות: זאת החיה. לשון חיים, דס זענען די לעבעדיגע זאכן וואס מען מעג זיי עסין. זאגט רש״י (לפי שישראל דבוקים במקום) ווייל דיא יודין זענען בהעפט צו הקב״ה (וראוים להיות חיים) אונ זיי ווערט זיי זאלען לעבען (לפיכך הבדילם מן הטומאה) דריבער האט ער זייא אפגעשיידט פון אלע אומריינקייט (וגזר עליהם מצות) אונ ער הט גוזר גוועזן אויף זיי מצות (ולעובדי כוכבים) אונ צו די מענטשן וואס דינען צו די שטערן (לא אסר כלום) צוא זייא האט הקב״ה גאר ניט געאסרת (משל לרופא שנכנס לבקר את החולה) א משל א דאקטאר איז געקומען צו א קראנקן אז ער זעהט דר קראנקער קען געזינד ווערען, זאגט ער אים דס מעגסטו עסין דס טארפסטו ניט אונ פארשרייבט אים אמעדיצין, אבער אז ער זעהט דער קראנקער מוז שטארבן פון די קרענק, זאגט ער אים דו מעגסט אלץ עסין אונ אלץ טרינקען אונ פארשרייבט ניט פאר אים קיין מעדיצין, כדאיתא במדרש תנחומא: (זאת החיה). דס איז די חיה, זאגט רש״י (מלמד) דר פסוק לערנט אונז (שהיה משה אוחז בחיה) משה האלטן איין חיה פון יעדר מין (ומראה אותה לישראל) אונ ער הט זיא געוויזען צו די יודין אונ ער הט גזאגט צו

שפתי חכמים

כך שמעתי ופכתתי: ל די״ג דברות נאמר בתורה אל משה ...רן וכנגדן כתיב י״ג מיעוטים למעט שלא דבר הקב״ה עם אהרן אלא עם משה לבדו כדלעיל בפרשת ויקרא: מ דא״כ זאת חיה אשר תאכלו מכל הבהמה מיבעי ליה: נ פירוש מפום דמלת זאת מורה

פירוש לתורת אלהים

...נות קאן מען דר ביי ניט מיקל זיין: (כ) וישמע אז משה האט דאס גיהערט פון אהרן וייטב ...איז עס וואול געפעלען אין זיינע אויגן [פירש״י]: ...ידבר הט גאט גרעט צו משה אונ צו אהרן לאמר ...זיי זאלין זאגען צו אלעזר אונ צוא איתמר: (ב) דברו רייד צו דיא ישראל לאמר אזו צו זאגין זאת

ליקוטי יוסף

(ב) זאת החיה אשר תאכלו וגו׳. מיר זעהן אלי זאכן וואס דער מענטש עסט, ווערט פון דאס עסין בלוט אונ פעטס אונ פלייש. דריבער הט הקב״ה גבאטן מען זאל נאר עסין די בהמות חיות עופות פיש, וואס זענען ניט קלוג אונ זענען ניט רוצחים, אז

מצות השם

(קנד) וזאת החיה אשר תאכלו. דס זיינען די מצות וואס מיר יודין זענען גיבאטן אז מיר זאלען ...אין נאך דיא סימני טהרה וואס עס שטייט אין דער ...כדי מיר זאלין וויסין איין חילוק צווישן איין כשרי ...ה אונ צווישען איין טמא בהמה. אונ עס איז איין מצות ...אז מען זאל ניט עסין קיין פלייש פון איין בהמה אדער איין חיה וואס זיי זענען טמא. אויך טמא פיש אונ עופות טארען מיר יודין אלץ ניט עסין אונ מיר טארין ניט קויפין קיין מילך וואס איין גוי האט צו פר קויפין טאמער האט דער גוי אריין גמישט טמא מילך אויך קיין קעז פון איין גוי טאר מען ניט קויפין אונ דיא מצוה איז נוהג אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ׃ ג כֹּל ׀ מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה

בעירא די על אר
ג כל די סדיקא פר
ומטלפא טלפין פר
מסקא פשרא בב
תו"א מכל הבהמה מכות יח חולין

רשב"ם

בוידבר ה' אל משה כי פירושו לאמר למשה ולפי שלמעלה נתייחד הדבור לאהרן לבדו נאמר כאן לאמר אליהם לשניהם: (ג) מפרסת פרסה. ציפורן אחד כעין מנעל ולא צפרנים בכל אצבע כארנבת ושפן: ושסעת שסע. מובדלת הפרסה לשנים ולא פרסה אחת שלימה כסוס וחמור. ולפי פשוטו ש ותשובת המינים. כל הבהמות והחיות והעופות והדגים ומיני ארבה ושר הקב"ה לישראל מאוסים הם ומקלקלים ומחממים את הגוף ולפיכך נקרא

בית יהודא

זיי (זאת תאכלו וזאת לא תאכלו) די חיה מעגט איר עסין אונ דיא חיה טארט איר ניט עסין: זאת זה תאכלו. זאגט רש"י (אף בשרצי המים) אפילו דיא זאכן פון זעגען אין וואסער (אחז מכל מין ומין והראה להם) האט אויך משה געהאלטן איינם פון יעדר מין אונ ער הט געוויזן די יודין אונ הט גזאגט צו זיי דעם מין מעגט איר עסין אונ דעם מין טארט איר ניט עסין (וכן בעוף) ביי עופות איז אויך אזוי גוועזן, משה הט געוויזן די יודן אלע מינים עופות אונ ער הט צו זיי גזאגט וועלכן מין עוף זיי מעגן עסין אונ וועלכן מין עוף זיי טארן ניט עסין, ווי עס שטייט אין פסוק (ואת אלה תשקצו מן העוף) די מינים עופות זאלט איר פרמיאוסין אונ זייא ניט עסין (וכן בשרצים) ביי שרצים איז אויך אזוי גוועזן משה הט געוויזן די יודין וועלכע שרצים זיי טארין ניט עסין, וויא עס שטייט אין פסוק (וזה לכם הטמא) דיא שרצים זאלן ביי אייך זיין טמא: וזאת החיה מכל הב דער פסוק הייבט אן מיט חיה אונ זאגט בהמה (מלמד שהבהמה בכלל חיה) דער פסוק לערונט אז א בהמה אויך גערופן חיה, אין דעם נאמען חיה ווערט געמיינט בהמה אויך: (ג) ומפרסת. זאגט רש"י (כתרגומו) תרגום טייטש סדיקא, געשפאלטן, מפרסת פרסה מיינט מען געשפאלטענע קלאען: ושוסעת שסע. דיא זעגן דורך געשפאלטען (שמובדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרנין) זיי זעגען אפגעשיידט הויבן אונ אונטען זיי צוויי בעזונדערע נעגיל, קלאען (כתרגומו) וויא דר תרגום טייטשט ומטלפא טלפין, אין יעדער פוס איז דא קלאען (שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה) עס זעגען דא בהמות וואס זייערע קלאען זעגען גאר געשפאלטע (ואינן שסועות ומובדלות לגמרי) אונ זייא זעגען ניט דורך געשפאלטען אויף צוויא קלאען אונ אביסול אפגע איינער פון אנדערין (שלמטה מחוברות) אונטען זעגען דיא קלאען צוזאמען גוואקסן ווי איין קלאה, די בהמו מען ניט עסין: ומעלת גרה. זאגט רש"י (מעלה ומקיאה האוכל ממעיה) זיא ברענגט ארויף אונ ברעכט אר עסין פון אירע קישקעס (ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק) זיא ברענגט ארויף דם עסין צוריק א אונ צוקייט אונ צומאלט מיט די ציין דם עסין עס זאל ווערען גאנץ דיען: גרה. זאגט רש"י (כך שמו) ד ווס גייט פון דיא גדערים צוריק אין האלדז ביז אין מויל דם הייסט גרה (ויתכן להיותו מגזרת מים הנגרים) דם גרה איז דערטייטש רינען אונ שלעפן, ווי עס שטייט אין פסוק מים הנגרים, וואסער וואס רינען אונ שלעפן זיך נגרר אחר הפה) ווייל דאס עסין שלעפט זיך פון די גדערים ביז אין מויל (ותרגומו) דער תרגום זאגט אויף דעם גרה, פשרא, דם צוקייטע אונ צוקוועטשטע עסין (שעל ידי הגרה האוכל נפשר ונמוח) דורך דעם ווס דם עסין ארויף פון דעם בויך איז דם עסין צוגאנגען אונ צוקוועטשט: ובבהמה. זאגט רש"י (תיבה זו יתרה היא) דער

רש"י

זאת תאכלו וזאת לא תאכלו, את זה תאכלו וגו'. אף המים אחז מכל מין ומין והראה להם. וכן בעוף ול תשקצו מן העוף. וכן בשרצים וזה לכם הטמא: וזאת מכל הבהמה. [מנחות כ] מלמד שהבהמה ם בכל (ג) מפרסת. כתרגומו ע סדיקא: פרסה. פ בלע"ז: ושסעת שסע. שמובדלת מלמעלה ומלמט לפרנין כתרגומו ומטלפא טלפין שיש שפרסותיו סדוקו' ואינן שסועות ומובדלות לגמרי שמלמטה מחוברות (חול מעלת גרה. מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחזר לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק: גרה. כך שמו ויתכן מים הנגרים [ש"ב יד] שהוא נגרר אחר הפה ותרגומו שע"י הגרה האוכל נפשר ונמוח: בבהמה. תיבה זו

שפתי חכמים

באלבע על הרמוז אליו וכשדבר עמו ה' לא היה שם סוס טמא. רא"ם האריך וקלרתי: ם דלא הל"ל רק זאת החיה ל"ל אע"ג דמפיק ממלת החיה ל' חיים י"ל דדייק מה"א יתירא דכתיבת החיה אלא דבא ללמד כו': ע ר"ל שאינו מגזרת פרסה אלא ל' סדוקה היא ופרסה היא פלנט"א בלע"ז וכל' הסכנ' כפו"ט והוכחת התרגום הוא מדכתיב ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים והלא לכולם י

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע. פרש"י למעוטי גמל ש סדוקות מלמעלה ומלמטה הם מחוברות וצ"ע דא"כ היה גמל מדין שסועה ולכתוב ושסע איננו שוסע:

ליקוטי יוסף

זיי האבן ניט ווס צו עסין, עסין זיי ניט, אונ האבן ניט ארציחה צו הרגינן אלעבדיגע זאך אונ עסין, אונ האבן ניט אחכמה ווי אזוי צו גפינן זייער עסין, דריבער אז דאס עסין קומט ארין אין דעם מענטש ענדערט ניט דם עסין דעם נאטור פון דעם מענטש, אבער אז דר מענטש וועט עסין היות עופות פיש אזעלכע וואס זענן רוצחים אז זייער פלייש וועט אריין קומן אין דעם מענטש וועט גיענדערט ווערן דר נאטור פון דעם מענטש ער זאל אויך זיין ארוצח, דריבער הט הקב"ה גבאטין מען זאל פון די חיות עופות פיש ניט עסין:

פירוש לתורת אלהים

החיה דם איז די חיה אשר ווס איר מעגט עס הבהמה פון אלע די פיך אשר ווס אויף דר ערד [ני (ג) כל מפרסת איטליכם ווס איז צו שפאלטן די ושוסעת אונ דיא קלאען זאלן זיין דורך פון או פון הונטן אפ גשייד מיט צוויי קלאען דם אי סימן טהרה אונ דער אנדערער סימן איז מע ברענגט אויף גרה דם עסן ווס זיא הט שון אויף אונ הט שון אראפ גשלונגן ברענגט זיא עם

אויף אין מויל אונ צו קייט דם נאך אמאל בבהמה אין דר בהמה אתה תאכלו די מעגט איר עסן: (ד) א

בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ׃ ד אַךְ אֶת־
זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה
וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ
מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ה וְאֶת־
הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה
לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ו וְאֶת־
הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא
וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא
לָכֶם׃ ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס
פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא
גֵּרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם׃
ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם

אונקלוס

ה תֵיכְלוּן׃ ד בְּרַם יָת
לָא תֵיכְלוּן מִמַּסְקֵי
רָא וּמִמַּסְדִּיקֵי פַּרְסָתָא
מַלָּא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא
וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
אַב הוּא לְכוֹן׃ ה וְיָת
א אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא
וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
אַב הוּא לְכוֹן׃ ו וְיָת
בָא אֲרֵי מַסְקָא פִשְׁרָא
וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
אָבָא הִיא לְכוֹן׃ ז וְיָת
א אֲרֵי סְדִיק פַּרְסָתָא
וּמַטִּלְפָן טִלְפִין
תֵהּ וְהוּא פִּשְׁרָא לָא
מְסָאָב הוּא לְכוֹן׃
בִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן

א אותה זבחים לד: אך את זה פסחים ו ז טז: וממפריסי בכורות טז חולין נט בכורות ו ז: ואת השפן בכורות הארנבת שם. ואת החזיר חולין שם בכורות שם. ובנבלתם ר"ה טז

בעל הטורים

מעלי הגרה. מלא יו"ד י' מינין גרה. שור כשב ועז וז' מיני חיות:

רשב"ם

למוד. שכו"ם שאוכלים שקצים ורמשים חבול גופייהו: מעלת גרה. ת מאכלה בגרגרת לאחר אכילתה: (ח) ובנבלתם לא תגעו. בשעה שאתם ליגע בקודש או לאכול קודש כדכתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש את עצמו. גם בכלי שרת גם במזבח גם בבשר חטאת בכולם כתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש ויטהר תחלה שאם נגע בנבלה או בשאר טומאות הכתובות בתורה יקדש ויטהר ויקבול תחלה קודם נגיעתו בקודש:

רש"י

א לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו: אותה לו. ולא בהמה טמאה והלא באזהרה היא אלא עליה בעשה צ ולא תעשה [זבחים לד]: (ח) מבשרם

בית יהודא

„בַּבְּהֵמָה" אִיז אִיבֶּעריג (לְדָרְשָׁה) צוּ לֶערְנֶען אַנַייעֶם דִין (לְהַתִּיר אֶת הַשָּׁלִיל הַנִּמְצָא בִּמְעֵי אִמּוֹ) אַז מֶען שֶׁעכְט אַבְּהֵמָה אוּנ מֶען גֶעפִינְט אִין אִיר אַקאלְבּ מֶעג מֶען דִי קאלְבּ עֶסִין אָן שְׁחִיטָה: (אוֹתָהּ תֹּאכֵלוּ). דִי בְּהֵמָה מֶעגְט אִיר עֶסִין הֵמָה טְמֵאָה) אָבֶּר אַבְּהֵמָה וָוס הָט נִיט דִי צְוַויי סִימָנִים (מַעֲלֵה גֵרָה אוּנ מַפְרֶסֶת פַּרְסָה) טָאר מֶען נִיט עֶסִין, פְרֶעגְט (וַהֲלֹא בְּאַזְהָרָה הִיא) עֶס אִיז דָאךְ שׁוֹן גְבָּאטֶן גִוָוארֶען אַז אַבְּהֵמָה טְמֵאָה טָאר מֶען נִיט עֶסִין צוּ וָוס שְׁטֵייט דָא אַמָאל, עֶנְטְפֶערְט רַשִ"י (אֶלָּא לַעֲבוֹר עָלֶיהָ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה) נָאר דְרִיבֶּער שְׁטֵייט דָא נָאךְ אַמָאהְל, צוּ לֶערְנֶען אַז מֶען עֶסְט אַבְּהֵמָה וָואס אִיז טָמֵא הָט מֶען צְוַוייא עֲבֵירוֹת, אֵיין מָאל אוֹיף אַלָּאו, הקב"ה הָט גֶעבָּאטֶן מֶען דִי בְּהֵמָה טְמֵאָה נִיט עֶסִין אוּנ עֶר הָט גְגֶעסֶען, דָם צְוַוייטֶע אוֹיף אַעֲשֵׂה, הקב"ה הָט גֶעבָּאטֶען נָאר אַבְּהֵמָה ה זָאל מֶען עֶסִין, אַז עֶר וָואלְט גְגֶעסֶען אִבְּהֵמָה טְהוֹרָה וָואלְט עֶר גְטָאן אַמִצְוָה, ווייל עֶר עֶסְט אַטְהוֹרָה יט אַטְמֵאָה, אָבֶער אַז עֶר עֶסְט אַטְמֵאָה הָט עֶר נִיט דִיא מִצְוָה: (ח) (מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ). פוּן זֵייעֶר פְלֵייש זָאלְט

שפתי חכמים

ים כה על הארץ אלא ע"כ מפרסת לי' סדוקה הוא: פ דהא כבר אסר תאכלו מכל הבהמה אלא תיבה זו יתירה כו' ודומה כאלו כבר תאכלו מכל הבהמה אסר בבהמה היינו השליל שנמצא בבהמה דאסר תאכלו מכל הבהמה קאי אכולה פרסה: צ דלאו הכא מכלל עשה עשה הוא ולא תעשה כתיב בהדיא בסמוך את זה לא תאכלו וגו' אבל לא בא ללמד כפשוטו שמותר לאוכלו דהא כבר אמר אסר

פירוש לתורת אלהים

אלט איר נִיט עֶסֶן מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה פוּן דִי בְּהֵמוֹת וָוס ן מַעֲלֵה הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי אָדֶער וַוייא הָאבֶּען צוּ לְטֶענֶע קְלָאעֶן אֶת הַגָּמָל דָאס קֶעמֶל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה אטְשִׁי עֶר אִיז מַעֲלֵה גֵרָה וּפַרְסָה עֶר הָאט אָבֶּער שְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן טָמֵא דָם אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא טָארְט דָם נִיט עֶסֶן: (ה) וְאֶת הַשָּׁפָן אוּנ דָם קִינִיגֶל כִּי חָאטְשִׁי עֶר אִיז מַעֲלֵה גֵרָה וּפַרְסָה אוּנ קְלָאעֶן לֹא יַפְרִיס אִיז אָבֶּער נִיט צוּ שְׁפָּאלְטֶען טָמֵא הוּא דָם אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא: (ו) וְאֶת הָאַרְנֶבֶת אוּנ דִי הָאזֶן: (ז) וְאֶת הַחֲזִיר אוּנ דֶר שְׁוַויין כִּי מַפְרִיס חָאטְשִׁי עֶר הָאט צוּ שְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן וְשֹׁסַע אוּנ דִי קְלָאעֶן זֶענֶען אָפּ גְשֵׁייד אֵיינְם פוּן דֶעם אַנְדֶרֶן וְהוּא גֵרָה לֹא יִגָּר עֶר אִיז אָבֶּער נִיט מַעֲלֵה

לֹ֥א תִגָּ֖עוּ טְמֵאִ֥ים הֵ֖ם לָכֶֽם׃ ט אֶת־
זֶה֙ תֹּֽאכְל֔וּ מִכֹּ֖ל אֲשֶׁ֣ר בַּמָּ֑יִם כֹּ֣ל
אֲשֶׁר־לוֹ֩ סְנַפִּ֨יר וְקַשְׂקֶ֜שֶׂת בַּמַּ֗יִם
בַּיַּמִּ֛ים וּבַנְּחָלִ֖ים אֹתָ֥ם תֹּאכֵֽלוּ׃
י וְכֹל֩ אֲשֶׁ֨ר אֵֽין־ל֜וֹ סְנַפִּ֣יר וְקַשְׂקֶ֗שֶׂת

אונקלוס

וּבְנִבְלַתְהוֹן לָא תִקְ
מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן׃
דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְ
כֹּל דִּי לֵהּ צִיצִין וְקַ
בְּמַיָּא בְּיַמְמַיָּא וּבְנַ
יָתְהוֹן תֵּיכְלוּן׃ י וְכֹל
לֵית לֵהּ צִיצִין וְקַ

תו"א תאכלו חולין סו סז. מכל אשר
ה. סנפיר חולין סג נדה נ
ביצים שבועות ה.

בעל הטורים

(ח) טמאים הם לכם. וסמיך ליה את זה תאכלו רמז חגרת דימא שרי. לא הזכיר בדגים סימנין לפי שמכוסים ונבני אדם אין להם שמו

בית יהודא

איר ניט עסין, זאגט רש"י (אין לי אלא אלו) פון די פסוקים ווייסן מיר גאר אז די בהמות אונ חיות וואס האבן איין סימן כשר אונ איין סימן טרפה טאר מען זיי ניט עסין (שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין) אנדערע בהמות וואס זענען טמא וואס האבן איין סימן טהרה אויך ניט פון וואנען ווייסן מיר אז מען טאר זיי ניט עסין, זאגט רש"י (אמרת קל וחומר) איך וועל דיר זאגן אקל וחומר (ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות) מאדאך די בהמות אונ חיות וואס האבן איין סימן טהרה פון דעסטוועגן טאר מען זיי ניט עסין, די בהמות אונ חיות וואס האבן איין סימן טהרה אוך ניט, זענען געוויס אסור צום עסין ועיין תורת כהנים]: [מבשרם]. זאגט רש"י (על בשרם באזהרה) אז מען עסט זייער פלייש איז אעבירה וואס קומט אויף דעם מלקות (ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים) אבער אז מען עסט פון זיי די ביינער אדער די אדערין אדער די הע אדער דיא קלאען קומט ניט מלקות: [ובנבלתם לא תגעו]. אז אבהמה אדער אחיה איז געפייגרט זאלט איר זי אנריהרען (יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה) איך וואלט מיינען אישראל טאר ניט אנריהרען אנבלה, ער זא ווערען טמא (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (אמור אל הכהנים וגו') הקב"ה האט גזאגט צו משה זאג צו די זיי זאלן ניט טמא ווערען פון אמת (כהנים מוזהרין) כהנים זענען גיבאטין זיי זאלן ניט טמא ווערן פון אמת (ואין מוזהרין) אבר ישראלים זענען ניט גבאטן זיי זאלן ניט טמא ווערען פון אמת (קל וחומר מעתה) פון איצט קענן מיר אקל וחומר (ומה טומאת מת חמורה) מאדאך דיא טומאה פון אמת וואס איז אשטארקע טומאה (לא הזהיר ב כהנים) הט הקב"ה גבאטן נאר כהנים זאלען ניט אנריהרען די טומאה, אבער ישראלים מעגען אנריהרען דיא ט (טומאת נבלה קלה) דיא טומאה פון אנבלה וואס זיא איז אגרינגע טומאה (לא כל שכן) איז דען ניט געוו ישראלים מעגן אנריהרן די טומאה (ומה תלמוד לומר לא תגעו) פר וואס שטייט אין פסוק אויף אלע יודין זיי זאל אנריהרען אנבלה (ברגל) דאס איז נאר אויף יום טוב, ווייל יום טוב דארף יעדר יוד קומן אין ירושלים אונ בר קרבנות, דריבער דארף ער זיין ריין פון אלע טומאות: (ט) [סנפיר]. זאגט רש"י (אלו ששט בהם) דאס זענע זייטיגע פליגעליך וואס דער פיש שווימט מיט זיי: [וקשקשת]. (אלו קליפין הקבועים), קשקשת זענען די שופען וואס אריינגעשטעקט אין די הויט פון פיש (כמו שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ושריון קשקשים הוא לבוש) גלית איז

רש"י

לא תאכלו. אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה לה שום סימן טהרה מנין אמרת קל וחומר ק ומה א בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' (כל הענין בת מבשרם. על בשרם באזהרה ולא על עצמות וקרנים וטלפים: ובנבלתם לא תגעו. יכול יהו מוזהרים על מגע נבלה תלמוד לומר אמור אל ה וגו' (ויקרא כא) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהר וחומר מעתה ומה טומאת המת החמורה לא הזהי אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כ"ש ומה ת' תגעו ר ברגל (ר"ה יז) וזה שאמרו חייב אדם עצמו ברגל: (ט) סנפיר. אלו ששט בהם: קשק אלו קליפים הקבועים בו כמו שנא' (ש"א יז) ושריון ק

שפתי חכמים

תאכלו מכל הבהמה כו': ק ואם תאמר אין מוזהירין מן הדין. וי"ל דשאני הכא דיש בו עשה אותה תאכלו פירש רש"י ולא בהמה טמאה וזה קאי על כל בהמה טמאה דהא כתיב אותה תאכלו משמע הם שכתובים בפרשה מותר לאוכלם אבל שאר בהמות שאין בהם סימנים אף שלא כתובים בפרשה אסור לאוכלם אם כן יש עשה אף על בהמות בהם סימן טהרה מזהירין נמי מן הדין שיהא בו נמי לא תעש היכא דאין עשה אין מזהירין מן הדין. רא"ם: ר ברגל פי כלו' שכל ישראל חייבין לטהר עצמן ברגל מפני עולת ראיה

פירוש לתורת אלהים

גרה טמא הוא וכו': (ח) מבשרם פון זייער פלייש כלומר פון די וואס האבן ניט דיא צוויי סימני טהרה וואס פריער איז געשטאנען זאלט איר פון זייער פלייש ניט עסן ובנבלתם אונ אז עס פייגערט איינס פון די בהמות טמאים זאלט איר די נבילה ניט אן רירן [עיין רש"י]: (ט) את זה תאכלו דאס מעגט איר עסן מכל פון אלץ וואס איז אין וואסער כל איטליכם אשר לו וואס האט פלוס פעדרין וואס ער שווימט דר מיט אין ה וקשקשת אונ שופן במים סיי עס איז אין וואסער אדר אין די מערן ובנחלים אדר אין די טייכן תאכלו מעגט איר זיי עסן: (י) וכל אונ איטליכ אין לו וואס האט ניט סנפיר פלוס פעדרין בימים וכ

מצות השם

(קנה) (קנ"ו) [את זה תאכלו וגו']. דאס איז דיא מצות עשה אז מיר זאלין בודק זיין נאך דיא סימנים פון דיא פיש זאל אין זייא זיין דיא סימני טהרה ווידער איז איין לא תעשה אז מען טאר ניט עסן קיין טמא פיש א מצות זענין נוהג אין יעדר צייט:

בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם
וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ
הֵם לָכֶם׃ יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם
לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ׃
יב כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ יג וְאֶת־אֵלֶּה
תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ

מַיָּא וּבְנַחְלַיָּא מִכֹּל
שָׁא דְמַיָּא וּמִכֹּל נַפְשָׁא
א דִי בְמַיָּא שִׁקְצָא
לְכוֹן׃ יא וְשִׁקְצָא יְהוֹן
מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן
נְבִלְתְּהוֹן תְּשַׁקְּצוּן׃
ל דִי לֵית לֵהּ צִיצִין
פִין בְּמַיָּא שִׁקְצָא הוּא
׃ יג וְיָת אִלֵּין תְּשַׁקְּצוּן
עוֹפָא לָא יִתְאַכְלוּן
א אִנּוּן נִשְׁרָא וְעַר

ואת נבלתם חולין סו :

רש"י

כוס : (י) שרץ. בכ"מ משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על (יא) ושקץ יהיו. לאסור את ש עירוביהן אם יש בו ת טעם (חולין לט) : מבשרם. אינו מוזהר על ירים ועל העצמות : ואת נבלתם תשקצו . (שם סו) יבחושין א שסיננן יבחושין מושיילוכ"ש בלע"ז : (יב) כל אין לו וגו'. (ת"כ) מה ת"ל ב שיכול ג אין לי שיהא אלא המעלה סימנין שלו ליבשה השירן במים מנין ת"ל כל אין לו סנפיר וקשקשת במים הא אם היו לו במים אע"פ רן ד בעלייתו מותר : (יג) לא יאכלו. (שבת קיד) לחייב מאכילן לקטנים שכך משמעו לא יהיו נאכלים על ידך או

בית יהודא

בעקליידעט מיט אפאנציר פון שופען : (י) ושרץ) . זאגט רש"י (בכל מקום) אויף יעדר ארט ווא עס שטייט דר ווארט שרץ (משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ) מיינט מען אנידעריגע זאך וואס קריכט אונ בעוועגט זיך אויף די ערד : (יא) ושקץ יהיו) . אונ פארמיאוסת זאלן זיי זיין (לאסור את עירוביהן אם יש בו בנותן טעם) אויב אשרץ איז צומישט געווארין מיט כשרה עסין אפילו מען האט דעם שרץ ארויסגענומען אוב מען שפירט אין דעם עסין אטעם פון דעם שרץ איז דס עסין טרפה : ומבשרם) . אוב מען עסט די פלייש פון די טרפה פיש קומט מלקות (אינו מוזהר על הסנפירים ועל העצמות) אבער ער איז ניט געבאטן אויף די ליך ודי פלוס פעדערין) אונ די ביינער פון די טרפה פיש ער זאל זייא ניט עסין : וואת נבלתם תשקצו) . זייערע קערפער זאלט איר פארמיאוסין (ולרבות יבחושין שמתגדלין במים שבכלים שסיננן) אוב עס איז גוועזן וואסער כלי אונ אין דעם וואסער זענען גבארן גווארן קליינע ווערמליך (מען רופט זיי יבחושין) אויב מען הט די וואסער געזייט אונ די ווערמליך זענען געבליבען אויסער די וואסער , זענען זיי טרפה אונ מען טאר זיי ניט עסין : כל אשר אין לו וגו') . די פיש וואס האבען ניט סנפיר (די זייטיגע פליגעליך) אונ האבען ניט קשקשת (שופען) מען זיי ניט עסין , (מה תלמוד לומר) צו וואס זאגט דס דר פסוק נאך אמאל , עס שטייט דאך פריער (פסוק י) די וואס האבן ניט סנפיר אונ קשקשת זענען טרפה , ענפערט רש"י (שיכול) איך וואלט מיינען (אין לי שיהא מותר אלא ה סימנין שלו ליבשה) מען מעג נאר עסין די פיש וואס מען נעמט זיי ארוס פון וואסר מיט די שופען אונ מיט דיא גליך (השירן במים מנין) די פיש וואס ווארפען אראפ פון זיך די שופען מיט די פליגעליך ווען זייא זענען נאך אין , פון וואנען ווייסען מיר אז מען מעג זיי עסין (תלמוד לומר) לערנט דער פסוק צו זאגען (כל אשר אין לו סנפיר שת במים) די פיש וואס האבען אין וואסער אויך ניט סנפיר אונ קשקשת , טאר מען ניט עסין (הא אם היו לו אבער ווען זיי זענען אין וואסר האבן זיי סנפיר אונ קשקשת (אף על פי שהשירן בעלייתו מותר) אפילו ווען מען זיי ארוס פון וואסער פאלן אראפ פון זיי די סנפיר אונ קשקשת פון דעסטוועגן מעג מען זיי עסין : (יג) ולא . זיי זאלן ניט געגעסן ווערען , זאגט רש"י ולחייב את המאכילן לקטנים) אויב איינער גיט די טרפה זאכען עסין צו איז אעבירה (שכך משמעו) ווארום אזו מיינט דער פסוק (לא יהיו נאכלים על ידך) די טרפה זאכען זאלען ניט ווערן דורך דיר , דו זאלסט זיי ניט געבן צו אקינד ער זאל זיי עסין , פרעגט רש"י (או אינו) טאמער מיינט

שפתי חכמים

לעזרה מה שאין כן בשאר ימות השנה : ש משום דקרא יתירא הא כתיב לעיל מיניה שקץ הם : ת היינו מין בשאינו מינו אבל מין טמא אחד במאתים טהור נותר : א פירוש דבר שמתגדל במים ם אין בו לד היסור ואת נבלתם תשקצו בא לרבות מיד שנתפרשו מן המים כגון שסיננן מן המים אסורים הם כיון שפירשו ממקום רבותייהו : ב דקרא יתירא הוא שכתוב לעיל וכל אשר אין לו סנפיר וגו' : ג כלו' אלו לא נכתב מקרא זה ה"א אין לי וכו' : ד אבל מקרא קמא ליכא למשמע דאל"כ במים מיבעי ליה ולא בימי' ובנחלי' אלא ללמד

פירוש לתורת אלהים

פון אימליכם ווידמונג המים פון דעם וואסער נפש החיה אונ פון אימליכן נפש וואס הט אין זיך ת שקץ אום ווערדיג הם זיי לכם צו אייך : (יא) ושקץ אום ווערדיג יהיו זיי זאלן זיין לכם צו אייך מבשרם פון זייער פלייש לא תאכלו זאלט איר ניט עסין ואת נבלתם אונ זייערע נבלות תשקצו זאלט איר פר אום ווערדיגן : (יג) ואת אלה אונ די דאזיגי תשקצו זאלט איר פר אום ווערדיגן מן העוף פון די עופות לא יאכלו

מצות השם

ואת אלה תשקצו מן העוף) . דס איז דיא מצוה אז מיר יודין טאר מיר ניט עסין פון די עופות וואס זיי זענין א אונ דיא מצוה גיים אן אויף יעדער ארט אונ אין יעדער צייט :

הֶם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֵת
הָעָזְנִיָּה: יד וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאַיָּה
לְמִינָהּ: טו אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ: טז וְאֵת
בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־
הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ: יז וְאֶת־
הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף:
יח וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־

אונקלוס

וְעַזְיָא: יד וְדַיְתָא וְטָרָ...
לִזְנַהּ: טו יָת כָּל עֹ...
לִזְנַהּ: טז וְיָת בַּת נַעֲ...
וְצִיצָא וְצִפַּר שַׁחְפָּא...
לִזְנוֹהִי: יז וְקַדְיָא וְשָׁלִ...
וְקִפּוֹפָא: יח וּבַוְתָא...

תו"א הנשר חולין סא : ואת ה... סב . ואת הדאה שם סג . ... שם סד . הנץ שם סג . למינה שם . ... התנשמת שם .

בעל הטורים

(יג) את הנשר. פתח בנשר ש... בעופות. נשר נושר נוצתו דכתי... כנשר נעוריכי : (טז) התחמס ... ואוכל : הנץ. בעל נוצה הרב... שאר עופות ותופסם : (יז) הכוס ...

הרכות וננסה מן העין : השלך. ששולה דגים מן הים : הינשוף. עף בנשף ואינו נראה ביום מפני אור השמש : (יח) התנשמת. ...
אותה ישוט : הקאת. דרכו להקיא מאכלו :

בית יהודא

מָען נִיט אַזוֹ, טָאמֶר מֶעג מֶען זַיי גֶעבֶּן צוּ אַקִינְד עֶר זָאל זַיי עֶסִין (אֹ"א לְאָסְרָן בְּהֲנָאָה) דֶער פָּסוּק מֵיינְט צוּ אַסְרִין מֶען זָאל נִיט הֲנָאָה הָאבֶּן פוּן דִי טְרֵפָה זַאכֶן (תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא תֹאכְלוּ) זָאגְט דֶער פָּסוּק אִיר זָאלְט נִיט עֶסִין דִי טְרֵפָה זַאכֶן (בַּאֲכִילָה אֲסוּרִין) נָאר צוּם עֶסִין זֶענֶען זַיי אָסוּר (בַּהֲנָאָה מוּתָּרִין) אָבֶּער מֶען מֶעג פוּן זַיי הֲנָאָה הָאבֶּן, זָאגְט רש"י (כָּל עוֹף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לְמִינָהּ לְמִינוֹ לְמִינֵהוּ) בַּיי יֶעדֶער עוֹף וָוָאס שְׁטֵייט דֶר וָוארְט לְמִינָהּ אָדֶער לְמִינוֹ אָדֶער לְמִינֵהוּ (יֵשׁ בְּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה לֹא בְּמַרְאֵיהֶם וְלֹא בִּשְׁמוֹתָם וְכוּלָּן מִין אֶחָד) עֶס אִיז דָא אִין דֶעם מִין אַזֶעלְכֶע עוֹפוֹת וָואס זֶענֶען נִיט גְלַייךְ אֵיינֶר צוּם אַנְדֶערִין נִיט אִין דִי קָאלֶער אוּנ נִיט אִין דִי נֶעמֶן פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן זֶענֶען אַלֶע אֵיין מִין, וַוייל אִין דִי נַאטוּר זֶענֶען זַיי גְלַייךְ: (יז) וְהַשָּׁלָךְ רש"י (פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ) דִי רַבָּנָן זָאגֶן (זֶה הַשּׁוֹלֶה דָּגִים מִן הַיָּם) דָס אִיז אַפוֹגִיל מִיט אַלַאנְגֶען שְׁנָאבִּיל עֶר פְלִיהֶט דֶעם וַואסֶער פוּן יַם אוּנ שְׁטֶעקְט אַריין דֶעם שְׁנָאבִּיל אִין וַואסֶער אוּנ שְׁלֶעפְּט אַרוֹם אַפִּישׁ אוּנ עֶסְט אִים (וְזֶה אוּנְקְלוֹס, וְשָׁלֵינוּנָא) דָס אִיז וָואס דֶער תַּרְגוּם טַייטְשְׁט אוֹיף הַשָּׁלָךְ "וְשָׁלֵינוּנָא" עֶר פַאנְגְט פִישׁ: נכוס וְיַנְשׁוּף] רש"י זַייא זֶענֶען אַזֶעלְכֶע פֵייגִיל (הַצּוֹעֲקִים בַּלַּיְלָה) וָואס שְׁרַייעֶן בַּיי נַאכְט (וְיֵשׁ לָהֶם לְסָתוֹת כְּאָדָם) זַיי הָאבֶּען וִוי אַמֶענְטְשׁ (וְעוֹד אַחֵר דּוֹמֶה לוֹ) עֶס אִיז דָא נָאךְ אַפוֹגִיל מֶען רוּפְט אִים יַיבַּ"ץ עֶר אִיז אוֹיךְ גְלַייךְ צוּ דֶעם נ... יַנְשׁוּף: (יח) וְהַתִּנְשֶׁמֶת. זָאגְט רש"י (וְדוֹמֶה לְעַכְבָּר) זִיא אִיז גְלַייךְ צוּ אַמוֹיז (וּפוֹרַחַת בַּלַּיְלָה) אוּנ זִיא פְלִיהֶט בַּיי ... (וְאֵין לָהּ עֵינַיִם) זִיא הָט קֵיין אוֹיגִין וָדָס אִיז וָוָאס מִיר רוּפִין אַפְלֶעדֶער מוֹיז (וְתִנְשֶׁמֶת הָאֲמוּרָה בִּשְׁרָצִים) דֶר תִּנְשֶׁ...

רש"י

אינו אלא לאסרן בהנאה ת"ל (דברים יד) לא תאכלו ... אסורין ה בהנאה מותרין. כל עוף שנאמר בו למינו ... למינהו יש באותו המין שאין דומין זה לזה לא ב... ולא בשמותם ו וכולן מין אחד : (טז) הנץ . אישפ... (יז) שלך . פירשו רבותינו (חולין סג) זה השו... מגביה) דגים מן הים וזהו שתרגם אונקלוס ושלינונא ... וינשוף . הם צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש להם ... כאדם . ועוד אחר דומה לו שקורין ייב"ן : (יח) התנ... היא קלב"א סורי"ץ ודומה לעכבר ופורחת בלילה ... האמורה בשרצים היא דומה לה ואין לה עינים וק...

שפתי חכמים

בימים ובנחלי' שהם מוסכים ונובעים הוא דאסירי אי לית להו סימנים הא בכלי' שיחין ומערות אע"פ דלית בהו סימנים אכול ע"ש : ה מדשני משה רבינו עליו השלום במשנה תורה וכתב לא תאכלו ולא כתב לא יאכלו דמשמע אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע כמו שמשמע הדבור מפי הקב"ה אלא ודאי כך קבל מסיני דהאי לא יאכלו דכתיב גבי עופות טמאים לאו לאוסרן בהנאה הוא דאתא ועל כרחך לחייב על המאכילן לקטנים : ו וא"ת היאך מוסב זה על ענין שפירש"י לפניו . ויש לו' השתא דפירש לפניו דעופות הטמאים שכתובים בתורה בהדיא מותר בהנאה מדכתיב לא תאכלום מנינו לפרש היכא דכתיב למינה למינו למינהו אף שאין דומין זה לזה לא במראיהן ולא בשמו... מין אחד הוא אבל אם היו אותן שכתובים בהדיא אסורי... מדכתיב לא יאכל הוה מפרשינן היכא דכתיב למינה למינו ל... ללמד בא שמינה ממש הוא אלא אלו שדומין במראיהן ו... אסורים כמו אלו שכתובים בתורה אבל אלו שאין דומין להם ... ובשמותיהן אותן אינן מינן והינן חמורים כאותן שכתובים ב... אסורים בהנאה יאין בהם אלא איסור אכילה אבל השתא דאמ... אותן שכתובים בהדיא אין בהם איסור הנאה א"כ איך יכולים ... שאין כתובים בהדיא חמור יותר ע"כ להורות בא שמין א' ה...

פירוש לתורת אלהים

זַיי זָאלֶן נִיט גֶגֶעסֶן וֶוערֶן שֶׁקֶץ הֵם זַיי זֶענֶן אוּם וֶוערְדֶג אֶת הַנֶּשֶׁר דֶעם אָדְלֶער וְאֶת הַפֶּרֶס אוּנ דֶר הָאבִּיךְ וְאֵת הָעָזְנִיָּה אוּנ דֶעם גְרִיף: (יד) וְאֶת הַדָּאָה אוּנ דִי רוֹטֶע וַויי וְאֶת הָאַיָּה אוּנ דִי וַוייסֶע וַויי לְמִינָהּ צוּ אִיר מִין [פ"ה]: (טו) אֵת כָּל עֹרֵב אוּנ אִיטְלִיכֶע רָאבּ לְמִינוֹ צוּ זַיין מִין: (טז) וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה אוּנ דִי יוּנְגֶע שְׁטְרוֹס. דֶר חִזְקוּנִי שְׁרַייבְּט אָבֶּער דִי אַלְטֶע שְׁטְרוֹס דַארְף דִי תּוֹרָה נִיט זָאגֶן מֶען זָאל זִיא נִיט עֶסֶן דֶען מֶען קָאן זִיא בְּלוֹז נִיט עֶסִין וָוארוּם זִיא אִיז אַזוֹ הַארְט וִוי הָאלְץ א... עֶסְט אַייזֶן וְאֶת הַתַּחְמָס אוּנ דֶר אַמְסִיל וְאֶת הַשַּׁחַף קָאקוּק וְאֶת הַנֵּץ אוּנ דֶר שְׁפַּארְוִויר לְמִינֵהוּ צוּ זַ... (יז) וְאֶת הַכּוֹס אוּנ דִיא אֵייל וְאֶת הַשָּׁלָךְ אוּנ רֵיי... הַיַּנְשׁוּף אוּנ דֶר שְׁטָאק אֵייל: (יח) וְאֶת הַתִּנְשֶׁמֶת פְלֶעדֶר מוֹיז וְאֶת הַקָּאָת אוּנ דִי קְרָאָה וְאֶת הָרָחָם אַגְלַשְׁטִיר: (יט) וְאֵת הַחֲסִידָה אוּנ דִי שְׁטְרָאךְ דִי וַוייד הָאפּ וְאֶת הַדּוּכִיפַת אוּנ דֶר הוֹעֶר הָאן וְאֶ...

אונ

הָרְחָם׃ יט וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה
לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־
הָעֲטַלֵּף׃ כ כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ
עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ כא אַךְ
אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף
הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא כְרָעַיִם
מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־
הָאָרֶץ׃ כב אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ

תו"א כרתם שם. החסידה שם. האנפה שם. למינה שם. הדוכיפת שם. אשר לו שם סה סו. לנתר בהן כ"ק לא את אלה חולין סג.

אונקלוס

...קָא׃ יט וְחַוָּרִיתָא
...לִזְנַהּ וְנַגַּר טוּרָא
...פָּא׃ כ כֹּל רִחֲשָׁא
...א דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע
...א הוּא לְכוֹן׃ כא בְּרַם
...ין תֵּיכְלוּן מִכֹּל
...א דְעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ
...אַרְבַּע דִּי לֵהּ
...וֹלִין מֵעִלַּוֵי רַגְלוֹהִי
...צָא בְהוֹן עַל אַרְעָא׃
...ת אִלֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן

בעל הטורים

...שמרחם על בניו: עורב למינו.
...ר. ובשרלים לא התיר בהם הגוש
...בשביל הנחש שהוא מהם:
...ם (כא) ההולך על ארבע. כעין דבורים:
לנתר. כתרגום ויתר גוים. כמו וינתר.

רש"י

...: (יט) החסידה. זו דיה לבנה ליגוני"ה ולמה נקרא
...סידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות: האנפה.
...דיה רגזנית ונראה לי שהיא שקורין לה היירו"ן:
...יפת. תרנגול הבר וכרבלתו כפולה ובלע"ז הרופ"א
...נקרא שמו דוכיפת שהודו כפות וזו היא כרבלתו ונגר
...נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו במס' גיטין
...מי שאחזו (דף סח): (כ) שרץ העוף. הם הדקים
...ים הרוחשין על הארץ כגון זבובי' ולרעין ויתושין וחגבים:
...על ארבע. על ד' רגלים: ממעל לרגליו. סמוך לצוארו
...כמין שתי רגלים לבד ד' רגליו וכשרוצה לעוף ולקפוץ
...ארץ מתחזק באותן שתי כרעים ופורח ויש מהן הרבה
...ן שקורין לנגוסט"א אבל אין אנו בקיאין בהן שארבעה
...טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים וד' כנפים וקרסולין
...כרעים הכתובים כאן וכנפיו חופין את רובו וכל סימנים
...מצויין באותן שבינותינו אבל יש שראשן ארוך ויש שאין

בית יהודא

שְׁטֵייט בַּיי שְׁרָצִים (הִיא דּוֹמֶה לָהּ) אִיז זִיא גְלַייךְ צוּ דֶער תִּנְשֶׁמֶת וָוָאס שְׁטֵייט בַּיי עוֹפוֹת: (יט) [הַחֲסִידָה]. זָאגְט רש"י (הִיא דַיָּה לְבָנָה) דָס אִיז דֶער וַוייסֶער פוֹגִיל דַיָּה (וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ חֲסִידָה) פַאר וָואס רוּפְט מֶען זִיא חֲסִידָה (שֶׁעוֹשָׂה חֲסִידוּת עִם חַבְרוֹתֶיהָ בִּמְזוֹנוֹת) וַוייל זִיא טוּהְט חֲסִידוּת מִיט דִיא פֵייגֶל וָואס זֶענֶען אִירֶע חֲבֵרִים זִיא גִיט זֵיי פוּן אִיר עֶסִין וָוען זֵיי הָאבֶּן נִיט צוּ עֶסִין: [הָאֲנָפָה]. זָאגְט רש"י (הִיא דַיָּה רַגְזָנִית) דָאס אִיז אוֹיךְ אַפוֹיגִיל דַיָּה זִיא אִיז אַבֵּייזֶע: [הַדּוּכִיפַת]. זָאגְט רש"י (תַּרְנְגוֹל הַבָּר) אַוַוילְדֶער הָאן (וְכַרְבַּלְתּוֹ כְּפוּלָה) זַיין קַאם אִיז טָאפִּיל גְרָאב (וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ דוּכִיפַת) פַאר וָואס רוּפְט מֶען אִים דוּכִיפַת (שֶׁהוֹדוֹ כָּפוּת) וַוייל זַיין שֵׁיינְקַייט אִיז גְרָאב (וְזוּ הִיא כַּרְבַּלְתּוֹ) דָס מֵיינְט מֶען זַיין קַאם אִיז גְרֶעבֶּר פוּן דֶעם קַאם פוּן אַלֶע הֶענֶער וְעַיין רש"י חוּלִין סג] (וְנַגַּר טוּרָא, נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשָׂיו) אוּנ וֶועגֶן זַיינֶע מַעֲשִׂים רוּפְט מֶען אִים נַגַּר טוּרָא (כְּמוֹ שֶׁפֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין) וִויא דִי רַבָּנָן דֶערְצֵיילֶן פוּן דֶעם פוֹגִיל אִין דִי מַסֶּכֶת גִּטִּין [דַף סח]: (כ) [שֶׁרֶץ הָעוֹף]. זָאגְט רש"י (הֵם הַדַּקִּים הַנְּמוּכִים הָרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ) דָס זֶענֶען אַזֶעלְכֶע שְׁרָצִים נִידֶערִיגֶע וָואס קְרִיכֶען אוֹיף דִי עֶרְד אוּנ קֶענֶען פְלִיהֶען (כְּגוֹן זְבוּבִים וְצִרְעִין וְיַתּוּשִׁין וַחֲגָבִים) אַזוֹי וִויא פְלִיגֶען אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע מִינִים: (כא) [עַל אַרְבַּע]. (עַל ד' רַגְלַיִם), אַזֶעלְכֶע וָואס גֵייעֶן אוֹיף פִיר פִיס: [מִמַּעַל לְרַגְלָיו]. זָאגְט רש"י (סָמוּךְ לְצַוָּארוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמִין שְׁתֵּי רַגְלַיִם לְבַד ד' רַגְלָיו) נֶעבֶּען זַיין הַאלְדְז הָאט עֶר צְוֵויי פִיס אוֹיסֶער דִי פִיר פִיס (וּכְשֶׁרוֹצֶה לָעוּף וְלִקְפּוֹץ מִן הָאָרֶץ) אוּנ אַז עֶר וִויל זִיךְ אוֹיפְהֵייבֶּן פוּן דִי עֶרְד צוּם שְׁפְּרִינְגֶען אָדֶער צוּם פְלִיהֶען (מִתְחַזֵּק בְּאוֹתָן שְׁתֵּי כְרָעַיִם) שְׁטַארְקְט עֶר זִיךְ אוֹיף דִי צְוֵויא אוֹיבֶערְשְׁטֶע פִיס אוּנ עֶר שְׁטֶעלְט זִיךְ אוֹיף צְוֵויי אוּנ הֵייבְּט אָן פְלִיהֶען (וְיֵשׁ מֵהֶן הַרְבֵּה) עֶס זֶענֶען דָא פִיל פוּן זֵיי אוֹיף דֶער וֶועלְט (אֲבָל אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּהֶן) נָאר מִיר ווייסֶען נִיט וֶועלְכֶע פוּן זֵיי זֶענֶען צוּם עֶסִין (שֶׁאַרְבָּעָה סִימָנֵי טָהֳרָה נֶאֶמְרוּ בָּהֶם) וָוארוּם פִיר סִימָנִים זֶענֶען גְזָאגְט גְוָוארֶן בַּיי זֵיי וֶועלְכֶער עֶס הָאט פִיר סִימָנִים אִיז עֶר כָּשֵׁר צוּם עֶסִין, עֶר דַארְף הָאבֶּען (אַרְבַּע רַגְלַיִם) פִיר פִיס (וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם) פִיר פְלִיגוּל (וְקַרְסוּלַיִן כְּרָעַיִם הַכְּתוּבִין כָּאן) אוּנ קַרְסוּלַיִן, דָס זֶענֶען דִי צְוֵויי פִיס וָואס נֶעבֶּען הַאלְדְז וִויא מִיר הָאבֶּן פְרִיעֶר גֶעשְׁרִיבֶּן (וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רוּבּוֹ) אוּנ זַיינֶע פְלִיגוּל זָאלֶן בַּדֶעקִין דָס גְרֶעסְטֶע טֵייל פוּן זַיין קֶערְפֶּער (וְכָל סִימָנִים הַלָּלוּ מְצוּיִין בְּאוֹתָן שֶׁבֵּינוֹתֵינוּ) אַלֶע סִימָנִים זֶענֶען דָא בַּיי דִי הֵיישֶׁערִיקֶן וָואס זֶענֶען דָא בַּיי אוּנְז (אֲבָל יֵשׁ שֶׁרֹאשָׁן אָרוֹךְ) עֶס זֶענֶען דָא הֵיישֶׁערִיקֶן

פירוש לתורת אלהים

...דֶער שְׁוַאלְבּ: (כ) כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף אִיטְלִיכֶם וִוידְמוּנְג
...דִי עוֹפוֹת הַהוֹלֵךְ וָואס גֵייט אוֹיף פִיר פִיס שֶׁקֶץ הוּא
...אִיז עֶס אוּם וִוירְדִיג צוּ אַייךְ: (כא) אַךְ נָאר דָם
...זָאגְט אִיר זָא עֶסֶן פוּן אַלֶע וִוידְמוּנְג פוּן דִי עוֹפוֹת
הַהוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע וָואס גֵייט אוֹיף פִיר פִיס אֲשֶׁר לוֹ וָואס עֶר הָאט כְּרָעַיִם קְנִיא מִמַּעַל לְרַגְלָיו הֶעכֶער פוּן דִי פִיס לְנַתֵּר צוּ שְׁפְּרִינְגֶען מִיט זֵיי אוֹיף דֶער עֶרְד: (כב) אֶת אֵלֶּה פוּן זֵייא מֶעגְט אִיר זָא עֶסִין אֶת הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ דֶעם הֵיישֶׁרִיק

מצות השם

(ח) נָאֶת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ]. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל בּוֹדֵק זַיין אַז דִי הֵיישֶׁערִיקֶן וָואס מֶען וִויל עֶסִין אַז זֵיי זָאלֶן הָאבֶּן דִי סִימָנֵי טָהֳרָה אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צֵייט:

אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסָּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־
הֶחָגָב לְמִינֵהוּ׃ כג וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף
אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם׃ כד וּלְאֵלֶּה תִּטַּמָּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ
בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ כה וְכָל־
הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב׃ כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע ׀ אֵינֶנָּה

יָת גּוֹבָא לִזְנֵהּ וְיָת רָ
לִזְנוֹהִי וְיָת חַרְגּ
לִזְנוֹהִי וְיָת חֲגָבָא לִזְ
כג וְכֹל רִחֲשָׁא דְ
דִּי לֵהּ אַרְבַּע
שִׁקְצָא הוּא לְ
כד וּלְאִלֵּין תִּסְתָּאֲבוּ
דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא: כ
דְּיִטּוֹל מִנְּבִלְתְּהוֹן
לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאָ
רַמְשָׁא: כו לְכָל בְּעִי
הִיא סְדִיקָא פַּרְ
וְטִלְפִין לֵיתָהָא מַ

תולדות אהרן
כארבה שם טו . הסלעם שם. למי

רשב"ם
במו ונפל מן נפל : (כד) ולאלה תטמאו . אם תגעו בנבלתם . ומפרש והולך בהמות טמאות . הבהמה אע"פ שהיא מפרסת פרסה. אבל שסע אינה סדוקה

בית יהודא
וָוס הָאבֶּן לַאנְגֶע קֶעפּ (וְיֵשׁ שֶׁאֵין לָהֶם זָנָב) עֶס זֶענֶען דָא אֵיישֶׁערִיקֶען וָוס הָאבֶּן קֵיין וֵוידִיל (וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שְׁמוֹ חָגָב) אוּנ מִיר דַארְפֶן זַיין נֶאמָן זָאל זַיין חָגָב (וּבָזֶה אֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם) אוּנ מִיט דִי נֶעמֶן וֵוייסֶן מִיר נִיט צוּזָאגֶען וועלְכֶער הֵייסְט חָגָב אוּנ וֶועלְכֶער נִיט אוּנ מִיר קֶענֶען נִיט אָפְּשֵׁיידֶן וֶועלְכֶער אִיז כָּשֵׁר אוּנ וֶועלְכֶער אִיז טְרֵפָה ; (כג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף וגו׳]. זָאגְט רַשִׁ"י (בָּא וְלִמֵּד) דֶר פָּסוּק קוּמְט צוּ לֶערְנֶען (שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ חָמֵשׁ טָהוֹר) אוֹב עֶר הָט פִינְף פִּיס מֶעג מֶען אִים עֶסֶען : (כד) וּלְאֵלֶּה]. אוּנ צוּ דִי מִינִים (הָעֲתִידִין לְהֵאָמֵר לְמַטָּה בְּעִנְיָן) וָואס וֶועלֶען גֶעזָאגְט וֶוערֶען אִין דִיא נִייטֶערְדִיגֶע פְּסוּקִים (תִּטַּמָּאוּ) וֶועט אִיר טָמֵא וֶוערֶען (כְּלוֹמַר בִּנְגִיעָתָם יֵשׁ טוּמְאָה) מֶען מֵיינְט אַז מֶען וֶועט זֵיי א[...] וֶועט מֶען וֶוערֶן טָמֵא : (כה) וְכָל הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם]. אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט טְרָאגֶען אַשְׁטִיקֶעל פוּן זֵייעֶרֶע נְבֵלוֹת קֶערְפֶּערְס] וֶוען עֶר רֵיינִיגְט זִיךְ פוּן דִיא טוּמְאָה דַארְף עֶר וַואשְׁן זַיינֶע קְלֵיידֶר , זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֶמְרָה נְשִׂיאָה) וְוא עֶס שְׁטֵייט אַז מֶען טְרָאגְט אַזַאךְ וַאֲפִילוּ מֶען רִירְט זִיא נִיט אָן] וֶוערְט מֶען אוֹיךְ טָמֵא (חֲמוּרָה מִ מַּגָּע) אִיז דִי טוּמְאָה פוּן טְרָאגֶען אַשְׁטַארְקֶערֶע וִוי דִי טוּמְאָה פוּן אָנְרִירְן (שֶׁהִיא טְעוּנָה כִּבּוּס בְּגָדִים) ווייל אַז מֶען [...] רַיין פוּן דִי טוּמְאָה פוּן טְרָאגֶען דַארְף מֶען וַואשְׁן דִי קְלֵיידֶר : (כו) וּמַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע אֵינֶנָּה שׁוֹסַעַת]. דִי בְּהֵמָה וָו[...] גֶעשְׁפַּאלְטֶנֶע קְלָאעֶן, נָאר נִיט דוּרְךְ גֶעשְׁפָּאלְטִין (כְּגוֹן גָּמָל) דְהַיְינוּ אַקֶעמֶעל (שֶׁפַּרְסָתוֹ סְדוּקָה לְמַעְלָה) הוֹיבֶּן זֶענֶ[...] קְלָאעֶן גֶעשְׁפַּאלְטֶן (אֲבָל לְמַטָּה הִיא מְחוּבֶּרֶת) אָבֶּער אוּנְטֶען זֶענֶען דִי קְלָאעֶן אֵיינְס צוּזַאמֶען גֶעוַואקְסֶען (כָּאן לִמֵּ[...] לֶערְנְט דֶער פָּסוּק (שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מְטַמְּאָה) דִיא נְבֵלָה פוּן אַבְּהֵמָה וָואס אִיז טָמֵא וּמֶען טָאר זִיא נִיט עֶ[...]

רש"י
להם זנב וצריך שיהא שמו חגב ובזה אין אנו יודעים ביניהם : (כג) וכל שרץ העוף וגו׳. (ת"כ) בא ללמ[...] יש לו ה׳ הוא טהור: (כד) ולאלה . (ת"כ) העתידין לה[...] למטה בענין : תטמאו . כלומר בנגיעתם יש ט[...] (כה) וכל הנשא מנבלתם . כל מקום שנאמרה משא המורה מטומאת מגע שהיא טעונה כבוס ב[...] (כו) מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת . כ[...] שפרסתו סדוקה למעלה אבל למטה היא מחוברת למדך שנבלת בהמה טמאה מטמאה׳ וכענין שבסוף

שפתי חכמים
ז דהל"כ ל"ל הלי הא לעיל כתיב אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע וגו׳ משמע דהני ארבע מינים דוקא אבל שאר שרצי העוף שיש להם ד׳ רגלים אסורים לאכול אלא ודאי ללמד בא וכו׳ : ח ולא אדלעיל קאי אבהמה וחיה ועופות ודגים וחגבים : ט כלומר לא שמצוה אותם לטמא אלא ה"פ שאם תגעו בם תהיו טמאים : י כתב הרא"ם לא שמעתי טעם נכון על זה מה בא להשמיענו בזה הכלל הרי בהדיא כתיב פה שבטומאת מגע אינו טעון כיבוס בגדים [...] משא טעון כיבוס בגדים ואם להודיע שבכל מקום הוא כמ"ש נפקא מינה . ושמא י"ל שבא להשמיענו בזה שאין טומאת מג[...] מק"ו מטומאת משא להטעינה כיבוס בגדים ונהי משא שאינ[...] בשרצים טעון כיבוס בגדים מגע שנוהגת בכל מיני טומאות [...] שטעונה כיבוס בגדים ועל זה פירש"י כל מקום שנאמר טומא[...]

פירוש לתורת אלהים
צוּ זַיין מִין וְאֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חַרְגּוֹל צוּ זַיין מִין וְאֶת הֶחָגָב לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חָגָב צוּ זַיין מִין [פ׳ רמ"ז]: (כג) וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶם שֶׁרֶץ הָעוֹף וִוידְמוּנְג פוּן דִיא עוֹפוֹת אֲשֶׁר לוֹ וָוס עֶר הָט אַרְבַּע רַגְלַיִם פִיר פִּיס שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם דָס אִיז אוּם וִוירְדִיג צוּ אֵייךְ אִיר טָארְט זֵיי נִיט עֶסֶן : (כד) וּלְאֵלֶּה אוּנ צוּ דִי מִינִים וָואס וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין תִּטַּמָּאוּ וֶועט אִיר פַאר אוּם רֵיינִיגְט וֶוערֶן כָּל אִיטְלִיכֶר וָואס וֶועט אָן רִירֶן אִין זֵייעֶר נְבֵלָה זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז דֶעם אָבִינְט : (כה) וְכָל מִנִּבְלָתָם אוּנ אִיטְלִיכֶר וָואס וֶועט טְרָאגֶען פוּן נְבֵלָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשְׁן זַיינֶע קְלֵיידֶע[ר] אוּנ זָאל זַיין טָמֵא בִּיז דֶעם אָבִינְט : (כו) לְכָל צוּ אַלֶערְלֵיי בְּהֵמוֹת אֲשֶׁר וָוס אִיז צוּ שְׁפָּאלְ[טֶן] קְלָאעֶן פוּן אוֹבֶּן וְשֶׁסַע אָבֶּר הוּנְטֶן אִיז נִיט צוּ שְׁ[...]

וגרה

שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא׃
כז וְכֹל ׀ הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃
כח וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם׃ ס
כט וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ׃

אונקלוס

רָא לֵיתָהָא מַסְקָא
אבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל
רֵב בְּהוֹן יְהֵי מְסָאָב׃
ל דִּמְהַלֵּךְ עַל יְדוֹהִי
חֵיתָא דִּמְהַלְּכָא עַל
ע מְסַאֲבִין אִנּוּן
כָּל דְּיִקְרַב
לְתְהוֹן יְהֵי מְסָאַב עַד
שָׁא׃ כח וּדְיִטּוֹל יָת
תְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא
אֲבִין אִנּוּן לְכוֹן׃
וְדֵין לְכוֹן מְסָאֲבָא
חֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל
עָא חֻלְדָּא וְעַכְבְּרָא

א וכל הולך חולין ט : וזה לכם מנחות כט כריתות ד כב מעילה יז . בפרק חולין קכו . והעכבר שם .

בעל הטורים

הנוגע בנבלתם יטמא. בגימטריא זה הנוגע אפילו בכעדשה :
(כט) השורץ. בגימטריא כשעורה שבשורו כשעורה :

רשב"ם

וחסור : (כו) וגרה איננה מעלה. כל הנוגע בהן . בין מתים בין שחוטים וכאן לא פירש במותם . אבל בבהמה טהורה כתיב לפנינו וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו' דוקא מתה אבל שחוטה טהורה ואפי' טרפה : (כז) על כפיו .
...וב והכלב : (כח) והנושא. מסיט ממקומו אע"פ שלא נגעו . אבל אם טענוהו נבלה על כתיפו ולא נגע ולא זז ממקומו אינו טמא . וכן ושנינו במסכת זבחים.
...ת מוטל על המכה ותחתיו נייר המפסיק בין המת לכלים שתחתיו טהורים הם שמת אינו מטמא אלא במשא שהוא היסט וכן שנינו שם . ובתרגום ירושלמי

רש"י

על בהמה טהורה : (כז) על כפיו. כגון כלב ודוב ...תול: טמאים הם לכם. למגע :(כט) וזה לכם הטמא. ...ומאות הללו אינן לאיסור אכילה אלא לטומאה ממש להיות במגען ונאסר לאכול תרומה וקדשים וליכנס למקדש :

בית יהודא

מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס טְרָאגְט דִי נְבֵלָה וְנִיט נָאר אִין גַאנְצִין אֲפִילוּ אַשְׁטִיקוּל פוּן דִי נְבֵלָה וָוס אִיז גְרוֹיס וִויא אַאֵייעֶרְבִּירְט אִיז אוֹיךְ מְטַמֵּא) אָדֶער וָוס עֶר רִירְט אָן דִיא נְבֵלָה (וּבְעִנְיָן שֶׁבְּסוֹף הַפָּרָשָׁה פֵּירֵשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה) אִין סוֹף פָּרָשָׁה שְׁמוּעֶסְט מֶען פוּן דִי נְבֵלוֹת וָוס זֶענֶען פוּן בְּהֵמוֹת

...מֶען מֶעג זֵיי עֶסִין (עיין ש"ת) : (כז) (וְעַל כַּפָּיו) . אוּנ דִי מִינִים וָוס הָאבֶּן נִיט קְלָאעֶן נָאר זֵיי טְרֶעטֶען אוֹיף דֶם פְלֵייש ...בֵּיין פוּן זֵייעֶרֶע פִיס (כְּגוֹן כֶּלֶב וְדוֹב וְחָתוּל) דְהַיְינוּ אַהוּנְט אַבֶּער אַקַאץ / אוּב זֵייא זֶענֶען גֶעפֵייגֶערְט (טְמֵאִים הֵם ...לְמַגָּע) זֶענֶען זֵייא טָמֵא צוּם אָנְרִירֶען : (כט) (וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא) . דִיא אַלֶע מִינִים בְּהֵמוֹת חַיּוֹת אוּב זֵייא זֶענֶען ...יגֶערְט זֶענֶען זֵייא טָמֵא , זָאגְט רש"י (כָּל טוּמְאוֹת הַלָּלוּ) דִי אַלֶע טוּמְאוֹת (אֵינָן לְאִיסוּר אֲכִילָה) מֵיינְט מֶען נִיט זֵייא ...ן אָסוּר צוּם עֶסִין (אֶלָּא לְטוּמְאָה מַמָּשׁ) נָאר מֶען מֵיינְט צוּ טָמֵא וֶוערֶן (לִהְיוֹת טָמֵא בְּמַגָּעָן) אַז מֶען וֶועט זֵייא אָנְרִירֶען מֶען וֶוערֶען טָמֵא (וְנֶאֱסַר לֶאֱכוֹל תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים וְלִיכָּנֵס בְּמִקְדָּשׁ) אוּנ מֶען זָאל זַיין אָסוּר צוּ עֶסִין תְּרוּמָה אוּנ קָרְבָּנוֹת

דעת זקנים מבעלי התוספות

וזה לכם הטמא . משמע לכם ולא לעכו"ם וזה שאמר ...וב ראה ויתר גוים שהתיר שקצים ורמשים משל לשני חולים שנכנס רופא לבקרם וכו' כדאיתא בפרשת משפטים :

שפתי חכמים

חמורה מטומאת מגע ולא תמלא בשום מקום טומאת מגע שחייב בה הכתוב כיבוס בגדים ואילו היתה טומאת מגע טעונה כיבוס בגדים מק"ו לא ליסתמיט קרא בשום דוכת' דלכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו וכה"ג איתא בפ"ק דחולין דף כ"ג . הרא"ם : כ כלו' חילקן הכתוב לשנים לומר

...עת בקיה כ"ה רה אם היתה טרפה ושחטה שחיטתה מטהרתה מידי נבלה ומ"ה כתיב התם וכי ימות וגו' דוקא מתה מטמא' טומאת נבלה אבל ...אף על פי שסופה למות אם שחטה טהורה מטומאת נבלה אבל בהמה טמאה בין מתה בין שחוטה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבלה ...נכתב בה בנבלתה סתם בין על ידי מיתה בין על ידי שחיטה . הרא"ם : ל פירוש שאין כפות רגליהם מכוסות בטלפים :

פירוש לתורת אלהים

...אוּנ זֵיא אִיז נִיט מַעֲלָה גֵרָה טְמֵאִים זֶענֶען זֵייא צוּ ...ךְ אוּם רֵיין כָּל הַנֹּגֵעַ אִיטְלִיכֶר וָוס רִירְט אָן אִין זֵיי ...א זָאל טָמֵא וֶוערֶען : (כז) וְכֹל הוֹלֵךְ אוּנ אִיטְלִיכֶם ...ס גֵייט אוֹיף זַיינֶע הֶענְט בְּכָל הַחַיָּה אִין אַלֶע חַיּוֹת ...לֶכֶת וָואס זֵיא גֵייט אוֹיף פִיר פִיס הַיְינוּ אַיין הוּנְט אָדֶר אַנְדֶרֶע מִינִים וָוס זֶענֶען גְלַייךְ דֶר צוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם : (כט) וְזֶה אוּנ דָם דָאזִיגֶע אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא בַּשֶּׁרֶץ אִין דִי שְׁרָצִים הַשּׁוֹרֵץ וָואס וִוידְמוּנְט אוֹיף דֶער עֶרְד הַחוֹלֶד דָם וִוייזִילוּ וְהָעַכְבָּר אוּנ דִי מוֹז וְהַצָּב אוּנ דֶער שׁוּלְט קְרֶעט לְמִינֵהוּ צוּ זַיין מִין : (ל) וְהָאֲנָקָה אוּנ דֶער אִיגֶל

מצות השם

ט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא וגו') . דָם אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה דִיא אַכְט מִינֵי שְׁרָצִים וָוס זֵיי שְׁטֵייעֶן אוּם גְרֶעכֶינְט בְּפָּרָשַׁת ...ינִי אַז זֵייא זֶענֶען טָמֵא אוּנ זֶענֶען מְטַמֵּא דֶעם וָואס עֶר רִירְט אִין זֵיי אָן אוּנ דֶר וָוס רִירְט אָן אַיין עֲבוֹדָה זָרָה וֶוערְט עֶר טָמֵא אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף יֶעדֶר אָרְט :

ל וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט
וְהַתִּנְשָׁמֶת׃ לא אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם
בְּכָל־הַשָּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם
יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ לב וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל
עָלָיו מֵהֶם ׀ בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־
עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי
אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם
יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר׃
שביעי לג וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל
מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ

אונקלוס

וְצָבָא לִזְנוֹהִי׃ ל
וְכוֹחָא וְחַלְטֵיתָא וְחָ
וְאָשׁוּתָא׃ לא
דִּמְסַאֲבִין לְכוֹן
רִחְשָׁא כָּל דְּיִקְרַב
בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאַב
רַמְשָׁא׃ לב וְכֹל דִּי
עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹ
יְהֵי מְסָאַב מִכָּל
דְּעָא אוֹ לְבוּשׁ אוֹ
אוֹ שַׂק כָּל מָאן
תִּתְעֲבֵד עֲבִידָא
בְּמַיָּא יִתָּעַל וִיהֵי מְ
עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי׃ ל
מָאן דַּחֲסַף דִּי יִפֵּל מ
לְגַוֵּיהּ כֹּל דִּי בְ

תו"א כל הנוגע חגיגה יא נזיר נ
במותם חולין עד קנח נדה
עליו חגיגה יא מיר כא חולין עד נדה טו . או בגד שבת סג . או עור שם כד מנחות לט . או שק שבת סד . כל כלי שם . במים יובא יבמות עה
פסחים כ סוטה כז חולין לג כד . בתוכו נדה מב .

רשב"ם

תורגם נושא מסים : (לב) מכל כלי עץ . ולא כלי אבנים ולא כלי אדמה : שק . טלית של נוצת עזים : אשר יעשה מלאכה בהם . ולא תשמיש כיסוי ש

בית יהודא

אונ מען זאל זיין אסור אריין צו גיין אין משכן אדער אין
בית המקדש : (לב) ובמים יובא . וועלכע זאך דיא נבלה
וועט אנרירען זאל די זאך ווערן טמא אונ פארין נאכט
איידער דיא זונן גייט אונטער זאל ער זיך טובל זיין אין
אמקוה וועט ער זיין טהור , ריין , נאר ניט צו אלע זאכען
איז ער ריין (ואף לאחר טבילתו) אפילו נאך די טבילה (טמא
הוא לתרומה עד הערב) איז ער טמא צוא עסין תרומה ביז
נאכט (ואחר כך יטהר בהערב שמש) נאכדעם וויא דיא זונן ווער אונטערגיין וועט ער זיין ריין צוא עסין תר
(לג) ואל תוכו . אונ אנבלה ואדער אשטיקל פון אנבלה איז אריינגעפאלען אין אערדענע כלי איז דיא כלי
זאגט רש"י (אין כלי חרס מטמא אלא מאוירו) אערדענע כלי ווערט אנדערש ניט טמא סיידין דיא טומא
אריינגעפאלן אינוועייניג אין די כלי , אפילו די טומאה הט אינוועייניג ניט אנגערירט , איז אוך דיא כלי טמא נא
די טומאה איז ניט געוועזן אין דיא ערדענע כלי , נאר דיא טומאה הט אויסוועייניג (ואפילו) אנגערירט איז זי
ניט טמא) : (כל אשר בתוכו יטמא) . אפילו מען האט דיא טומאה ארויסגענומען פון דיא כלי נאכדעם איז

רש"י

החלד . מוסטיל"ה : והצב . פויי"ט שדומה לצפ
(ל) אנקה . הריצו"ן : הלטאה . ליסרד"ה : החומט .
תנשמת . טלפ"א : (לב) במים יובא . (יבמות ע
לאחר טבילתו טמא הוא מ לתרומה : עד הערב .
וטהר . בהערב השמש : (לג) אל תוכו . אין כל
מיטמא ב אלא מאוירו (חולין כד) : כל אשר בתוכו י

שפתי חכמים

ם כלו' שלא תאמר שמפני שיובא במים דהיינו שטבל יטמא עד הערב כפי
מה שיובן מכמים יובא וטמא עד הערב לפיכך הוסיף אף לאחר טבילתו
אינו מועיל לו לצאת מטומאתו עד שיעריב שמשו : נ כלומר אם הגיעה
טומאה לאוירו ולא נגעה בו טמא ומגבו טהור אפי' נגעה בו טומאה ויליף
לה מכל אשר בתוכו יטמא מה תוכו כשהכלי מטמא אוכלים שבתוכו אפי'
אינו נוגע בהן הטומאה טמאים דהא אפי' אם היה הכלי מלא ה
טמא אע"פ שאין הכלי נוגע בכולם אלא מה שסמוך לדפנות
יכול לומר שזה מטמא את זה שהרי אין אוכל מטמא אוכל
זה שני וזה שלישי ואין שלישי מטמא רביעי אע"כ מאויר
כטמאים אף תוכו האמור באזהרת טומא' לכלי אע"פ שלא נגע

פירוש לתורת אלהים

והכח אונ דם אייכו הערגבן והלטאה אונ די אילטיש
והחומט אונ די שנעק והתנשמת אונ די מולד וואָרף :
(לא) אלה די דאזיגע זענען צו אייך אום ריין בכל השרץ
אין אלע די שרצים כל הנוגע איטליכער ווס רירט אן
אין זיי במותם אין זייערע טוטע יטמא : (לב) וכל אונ
איטליכם אשר וואס עס וועט פאלן אויף אים מהם פון
די שרצים במותם אז זיי זענען טוט יטמא זאל דיא זאך
בטמא זיין מכל כלי עץ פון הילצערנע כלים או בגד אדער
אקלייד או עור אדער אבלי פון פעל או אדער שק אזאק
כל כלי איטליכע כלי אשר ווס ווערט גטאן א
מיט זיי אונ דער שרץ הט אן גרירט אין דער כ
זאל זיא גבראכט ווערן אין וואסר מען זאל
טובלן אונ נאך דער טבילה וטמא זאל זיא טמא
ביז אבינד מען טאר אין איר ניט ניצן קיין ו
ביז די זונן פר גייט וטהר אונ דער נאך זאל
ריין : (לג) וכל אונ אלע די ערדענע כלים א
אז עם וועט אריין פאלן פון איין טוטן שרץ אי
כל אשר אלץ ווס איז פאר האנדן אין דער כ

יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ׃ לד מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה

וְיָתֵהּ תְּתַבְּרוּן׃ מִכָּל מֵיכְלָא דְּמִתְאֲכֵל דְּיֵיעוֹל עֲלוֹהִי מַיָּא יְהֵי מְסָאַב וְכָל מַשְׁקֵה דִּי יִשְׁתְּתֵי בְּכָל מָאן יְהֵי

ל האוכל שבת קלח פסחים יח כ יומא פ מנחות קח חולין לו קכט בכורות ט . וכל משקה שבת יד פסחים יז יח .

רשב"ם

(לד) אשר יבא עליו מים יטמא . מי שרוצה לתת טעם במצות לפי דרך ארץ ולתשובת המינין לא הזקיק הקב"ה טומאה למיני אוכלים ומשקין עד שתיקנם לצורך מאכל ונתינת מים היא תחלת תיקונם ועיקר חשיבותם לצורך אכילה :

רש"י

ומטמא מה שבאוירו (ס"א כ"ל בתוכו) : ואותו . (ת"כ) לימד שאין לו טהרה במקוה: (לד) מכל אשר יאכל . מוסב על מקרא העליון כל אשר (פסחים כ) מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכן כל משקה אשר ישתה והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא. למדנו מכאן דברים למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה עד שיבאו פעם אחת ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומאה אפי' נגוב וכו' והיין והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר טומאה כמים שכך יש לדרוש המקרא אשר יבא עליו משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל. ועוד למדו

בית יהודא

אַרייִנְגֶעלֵייגְט גְוָוארִין אִין דִי כֵּלִי , אַלְץ וָוס אִין דִי כֵּלִי אִיז טָמֵא , זָאגְט רש"י (הַכְּלִי חוֹזֵר וּמְטַמֵּא מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ) דִי כֵּלִי אִיז מְטַמֵּא אַלְץ וָוס לִיגְט אִין אִיר : וְאוֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ . אוּב אַערְדֶענֶע כֵּלִי אִיז טָמֵא גְוָוארֶן , זָאל מֶען זִיא צוּבְּרֶעכֶן , זָאגְט רש"י (לִמֵּד שֶׁאֵין לוֹ טָהֳרָה בְּמִקְוָה) דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז אַז אַערְדֶענֶע כֵּלִי וֶוערְט נִיט רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה אֲפִילוּ מֶען אִיז אִיר טוֹבֵל אִין אַמִּקְוָה , נָאר אוּב מֶען וִויל דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִי זָאל וֶוערֶן רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה זָאל מֶען זִיא צוּבְּרֶעכֶען , אוֹיבּ דָס אִיז אַכֵּלִי צוּ הַאלְטֶן אִין אִיר עֶסִינְוַוארְג זָאל מֶען אוּסְבְּרֶעכֶן אִין אִיר אַלֶעכִיל אַאֵייל־בִּירְט זָאל קֶענֶן דוּרְךְ פַאלֶן , אוּנ אוּב דָס אִיז אַכֵּלִי צוּם טְרִינְקֶן אַז מֶען בְּרֶעכְט־אוֹיס אַלֶעכִיל אַז מֶען וֶועט דִיא כֵּלִי עֶלֶן אִין נוּאסֶר וֶועט דוּרְךְ דִי לֶעכִיל אַרַיין גֵיין נַואסֶער אִין דִי כֵּלִי וֶוערְט דִיא כֵּלִי רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה׃ מִכָּל הָאוֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל . זָאגְט רש"י (מוּסָב עַל מִקְרָא הֶעֱלְיוֹן) דָאס גֵייט אוֹיף דֶעם פְרִיעֶרְדִיגֶען פָּסוּק , אִין דֶעם פְּרִיעֶרְדִיגֶען פָּסוּק שְׁטֵייט (כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא) אַלְץ וָואס לִיגְט אִין דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִי זָאל זַיין טָמֵא , זָאגְט דֶער אַנְדֶערֶר כָּל הָאוֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם) אַלֶע עֶסִינְוַוארְג וָואס וֶוערְט גֶעגֶעסִין אוּנ אוֹיף דִי עֶסִינְוַוארְג אִיז וַואסֶר וַאיידֶר זֵיי זֶענֶען אַרַיינְגֶעפַאלֶן אִין דִי כֵּלִי וָוס אִיז טָמֵא) אָדֶער דִיא וַואסֶער אִיז אוֹיף דִיא עֶסִינְוַוארְג גְוָוארִין (וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא) וֶוען דִיא עֶסִינְוַוארְג אִיז גֶלֶעגֶן אִין דִי כֵּלִי וָוס אִיז טָמֵא (יִטְמָא) וֶוערְט וַוארְג טָמֵא פוּן דִי כֵּלִי (וְכֵן כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי) אוּנ אַזוֹ אִיז דֶער דִין בַּייא אַלֶע מַשְׁקֶה וָוס וֶוערְט אִין אַכֵּלִי (וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא) אוּנ דִיא מַשְׁקֶה אִיז אַרַיינְגֶעגָאסִין גֶעוָוארֶן אִין אַערְדֶענֶע כֵּלִי וָוס (יִטְמָא) וֶוערְט דִי מַשְׁקֶה טָמֵא , זָאגְט רש"י (לָמַדְנוּ מִכָּאן דְבָרִים הַרְבֵּה) פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנֶען מִיר פִיל דִינִים אֵין אוֹכֶל מוּכְשָׁר וּמְתוּקָּן לְקַבֵּל טוּמְאָה) מִיר לֶערְנֶען אַז יֶעדֶער עֶסִינְוַוארְג אִיז נִיט גְרֵייט צוּ וֶוערֶן טָמֵא (עַד עָלָיו מַיִם פַּעַם אַחַת) בִּיז עֶס קוּמְט אוֹיף אִים וַואסֶער אֲפִילוּ נָאר אֵיין מָאל (וּמִשֶּׁבָּאוּ עָלָיו מַיִם אֲפִילוּ פַּעַם אַחַת טוּמְאָה לְעוֹלָם) אוּנ אַז עֶס אִיז אוֹיף דִיא עֶסִינְוַוארְג גֶעקוּמֶן וַואסֶר אֲפִילוּ נָאר אֵיין מָאל , קֶען דִי עֶסִינְוַוארְג טָמֵא וֶוערֶן וֶוען זִיא רִירְט אָן אַטוּמְאָה (וַאֲפִלּוּ נָגוּב) אֲפִילוּ דִי וַואסֶר אִיז שׁוֹין אָפְּגֶעטְרִיקֶנְט גֶעוָוארֶען פוּן דִי פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן קֶען דִי עֶסִינְוַוארְג טָמֵא וֶוערֶען אַז זִיא רִירְט אָן אַטוּמְאָה (וְהַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְכָל הַנִּקְרָא מַשְׁקֶה לְטוּמְאָה כְּמַיִם) אוֹיבּ אוֹיף דִי עֶסִינְוַוארְג אִיז אַרוֹיפְגֶעגָאסֶען גְוָוארִין וַויין אָדֶער בּוֹימְאֵייל אָדֶער אַנְדֶערֶע וֶוערְט גֶערוּפִין מַשְׁקֶה , וֶוערְט דִיא עֶסִינְוַוארְג גְרֵייט צוּ וֶוערֶען טָמֵא אַזוֹ וִויא עֶס וָואלְט אַרוֹיפְגֶעגָאסֶען וַואסֶר (שֶׁכָּךְ יֵשׁ לִדְרוֹשׁ הַמִּקְרָא) וָוארוּם אַזוֹ קֶען מֶען לֶערְנֶען דֶעם פָּסוּק אַלֶע עֶסִינְוַוארְג (אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו הַמַּיִם) וָוס אִים קוּמֶען וַואסֶער (אוֹ כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי) אָדֶער אַלֶע אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה וָוס וֶוערְט גֶעטְרוּנְקֶען וֶועט קוּמֶן אוֹיף דִי עֶסִינְוַוארְג (יִטְמָא הָאֹכֶל) קֶען דָס עֶסִינְוַוארְג וֶוערֶען טָמֵא אוּב עֶס וֶועט אָנְרִירֶען אַטוּמְאָה

שפתי חכמים

תלויה בו טמאת הכלי : ס מדלא כתיב כל אשר יגע בתוכו לא נגע אלא שבא לאוירו טמא . וה"פ לא שהכלי הוא כאלו ה דמה שבתוכו נוגע בו דא"כ למה נתמעטו כלים מליטמא חרס כדלקמן ברש"י אלא ודאי הכלי עצמו קבל טומאה אויר והכלי נעשה ראשון וחוזר ומטמא מה שבתוכו לעשותו עט כלים שאין כלי ראשון מטמא כלי . הרא"ם: ע כלומר ולא לטהרו מידי טומאתו שברהו עד שלא יהא ראוי לתשמישו אם עשוי לאוכלין ינקבהו עד שיוליא זיתים ואם למשקה עד שינקב ככונס משקה : פ מפני שאין לו דביקות עם ואותו תשברו הסמוך לו ופי' אשר יבא עליו מים אשר באו עליו מפני שאשר יבא מורה אחר שהיה בתוך כלי חרס הטמא אם יבא עליו מים יטמא ואין הדבר כן שהרי התורה אמרה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו ואז הוא טמא והוסיף עוד הרב לו' והוא בתוך כלי חרס שלא תאמר שכיון שנכנס לתוך כלי הטמא ואחר שיצא מן הכלי אם באו עליו מים יטמא דנאמר שחוזר הטומאה וניעור אחר שיבואו עליו מים ולכן אמר והוא בתוך הכלי : צ שהרי (לא) תלה הכ' את טומאתו אחר ביאת המים סתם

פירוש לתורת אלהים

עֶרִין וְאוֹתוֹ אוּנ אִים כְּלוֹמַר דִיא כֵּלִי תִשְׁבֹּרוּ יר צוּ בְּרֶעכֶן עֶס הֶעלְפְט נִיט קֵיין טְבִילָה׃ הָאֹכֶל פוּן אִיטְלִיכֶן עֶסֶן וַוארְג וָוס עֶס וֶוערְט שֶׁר וָוס וַואסֶר אִיז דְרוּף גְקוּמֶן אוּנ דָס עֶסֶן וַוארְג אִיז אִין דֶר עֶרְדֶענֶע כֵּלִי וָואס דֶר שֶׁרֶץ אִיז דְרִינֶען אַרַיין גְפַאלֶן חַאטְשֶׁי דֶר אוֹכֶל אִיז הַיינְט שׁוֹין טְרוּקֶן יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין וְכָל מַשְׁקֶה אוּנ אִיטְלִיכֶס גְטְרַאנְק אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה וָואס עֶס וֶוערְט גְטְרוּנְקֶן בְּכָל כְּלִי

מצות השם

הָאוֹכֶל וגו'] . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה פוּן טוּמְאַת אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין אַזוֹ אַמָאכְל וָואס עֶס אִיז דֶער אוֹיף גְקוּמֶן וַואסֶר אָדֶר אַנְדֶרִי מַשְׁקֶה אִיז דָאס אָן גְבְּרֵייט אַז דָאס זָאל טָמֵא וֶוערִין אַז עֶס רִירְט אָן אִין אֵיין טָמֵא זַאךְ אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: לה וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם

מְסָאַב: לה וְכֹל דִּי מִנְּבִלְתְהוֹן עֲלוֹהִי מְסָאַב תַּנּוּר וְכִי[...] יִתְרְעוּן מְסָאֲבִין [...]

תו"א וכל אשר חולין קכז. תנור וכירים שבת קכה חולין קית.

בית יהודא

(ועוד למדו רבותינו מכאן) נאך אדין האבן די רבנן גלערנט פון דעם פסוק (שאין ולד הטומאה מטמא כלים) דאס קינד פון אטומאה איז ניט מטמא כלים *) (שכך שנינו) ווארום אזו האבן מיר גלערנט (יכול יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס) איך וואלט מיינן אז אערדענע כלי איז טמא געווארען, אונ אין דיא ערדענע כלי האט מען נאכדעם אריינגעלייגט אנדערע כלים, זאלן זיי ווערן טמא פון די ערדענע כלי (תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל) זאגט דער פסוק אלץ וואס ליגט אין די ערדענע כלי וואס איז טמא גוואורן, זאל ווערן טמא, אבער נאר עסינוואורג אדער משקה (אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי חרס) עסינוואורג אונ משקה ווערט טמא פון אערדענע כלי וואס איז טמא (ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס) אבער אלע מינים כלים וואס ליגן אין די ערדענע כלי וואס איז טמא ווערען ניט טמא (לפי שהשרץ אב הטומאה) ווייל דער שרץ איז אאב הטומאה (והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה) אונ די כלי וואס איז טמא געווארן פון שרץ הייסט אולד הטומאה (לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו) דריבער קען ניט דיא ערדענע כלי מטמא זיין די כלים וואס ליגן אין איר (ול[...] עוד) נאך לערנן מיר (שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו) אוב אשרץ איז אריינגעפאלן אין אהויבען אונ אין ה[...] איז געווען ברוט (ולא נגע השרץ בפת) אונ דער שרץ האט ניט אנגערירט דם ברוט (התנור ראשון) דר-הויבין הייסט אר[...] ואולד הטומאה) (והפת שניה) דר ברוט הייסט דם צווייטע טומאה (ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה) מיר זאגן ניט מיר זאלען זעהן דעם הובין גלייך ווי ער איז אינווייניג פוהל טומאה פון שרץ (ותהא הפת תחלה) דר ברוט זאל הייסן דר אנהייב פון די טומאה (שאם אתה אומר כן) ווארום אז דו וועסט אזו זאגן אז דער הובין פוהל טומאה איז דאך גלייך וויא דער שרץ אליין ליגט אין הויבין אונ דער לופט פון הובין האט דיא זעל[...] שטארקע טומאה ווי דר שרץ אליין, אונ דר לופט וואס אין הויבין הייסט אאב הטומאה (לא נתמעטו כל ה[...] מלהטמא מאויר כלי חרס) האבן דאך גדארפט טמא ווערען אלע כלים וואס זענן אין די ערדענע כלי וואס איז טמא, פון [...] טמא לופט וואס איז אין די ערדענע כלי (שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן) ווארום עס איז דאך גלייך וויא דער [...] אליין וואלט אנגרירן די אלי כלים וואס זענען אין די ערדענע כלי וואס זיי ווערן טמא אז אטומאה רירט זיי אן אויסנ[...] (ולמדנו עוד) נאך לערנן מיר (על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים אלא אם כן נפלו עליהן משנתלשו) וואס מיר זאגען פ[...] ווערן אנדערש ניט טמא סיידן עס איז גקומען אויף זיי וואסער, דם איז נאר אז די וואסער איז אויף זיי גקומען נאכדעם ו[...] זענען אפ געריסן גוואורן פון בוים (שאם אתה אומר) ווארום אז דו וועסט זאגען (מקבלין הכשר במחובר) אפילו די וו[...] איז געווען אויף די פירות ווען זייא זענען געווען באהעפט צום בוים, קענען אויך דיא פירות טמא ווערן, קענען דאך פירות טמא ווערן (אין לך שלא באו עליו מים) עס איז דאך ניטא איין פרי וואס אויף איר איז ניט געווען וואסער ווען איז געווען אויף דעם בוים, נוארום עס רעגינט דאך אויף דיא פירות (ומהו אומר) וואס דען זאגט דר פסוק (אשר יבא מים) עס וועט קומען אויף אים וואסער ואויף וועלכע פירות אונ אויף וועלכע פרזייהונג איז דען ניט געווען רעגן (ולמדנו נאך לערנען מיר (שאין אוכל מטמא אחרים) אעסינוואורג וואס איז טמא קען ניט מטמא זיין אנדערע (אלא אם כן י[...] כביצה) סיידן דם עסינוואורג איז גרוס ניט ווייניגר ווי אאיי פון אהון (שנאמר) נוארום עס שטייט אין פסוק (אשר [...] וואס ווערט געגעסען (אוכל הנאכל בבת אחת) אזו אעסינוואורג וום מען קען דם אויפעסין וארפשלינגן מיט איין מ[...] (ושיערו חכמים) די חכמים האבן ברעכונט (אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת) דער ארט אין האלדז וואו [...] עסין ווערט אראפגעשלונגן קען ניט פארנעמען גרעסער וויא אאיי פון אהון: (לה) ותנור וכירים. תנור איז אהויבין

רש"י

רבותינו מכאן שאין ולד הטומאה מטמא כלים שכך שנינו [...] יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס ת"ל כל אשר ב[...] יטמא מכל האוכל אוכל ומשקה מיטמא"ק מאויר כלי חרס [...] כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס לפי שהשרץ אב הט[...] והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך אינו חוזר ומטמ' [...] שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכ[...] נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת שנייה ולא נאמר רוא[...] התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת תחלה שאם אתה א[...] כן לא נתמעטו כל הכלים מליטמא מאויר כלי חרס שהרי ט[...] עצמה נגעה בהן מגבן. ולמדנו עוד על ביאת מים שאינ' מכ[...] זרעים אלא א"כ נפלו עליהן משנתלשו ד שאם אתה [...] מקבלין הכשר במחובר אין לך שלא באו עליו מים ומהו [...] אשר יבוא עליו מים. ולמדנו עוד שאין אוכל מטמא א[...] ש אלא א"כ יש בו כביצה (ת"כ יומא פ) שנא' אשר יאכל [...] הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק [...] מביצת תרנגולת: (לה) תנור וכירים. (כלים יא) [...]

שפתי חכמים

לא שנא נגוב לא שנא לח: ק כתב הרא"ם נראה לי דהאי ומשקה משבשתא היא וצריך לגרוס אוכל מיטמא מאויר כלי חרס לא אוכל ומשקה שהרי המשקה דכתיב בקרא ככר כתב רש"י לעיל שהוא בא להכשיר ואליבא דר"א ולא ליטמא כרבי יודא וכרבי יוסי ואם כן איך יתכן לומר אחר כך ועוד למדו רבותינו וכו' ועוד בת"כ שלפנינו ובפסחים דף כ' אינו כתוב רק אוכלין מיטמאין מאויר כלי חרס כלים מיטמאין מאויר כלי חרס: ר פי' משנתלשו האוכלים מן הכ[...] דאם לא כן אין לך שלא באו עליו מים ומהו אשר יבא עליו [...] ש ר"ל בני אדם האוכלים אכילה שאין בה שיעור אינן טמאים א[...] פירושו שאין אוכל מטמא דברים אחרים כשאין בו שיעור שהרי [...]

פירוש לתורת אלהים

אין אלערליי כלים אונ עס איז גלעגן אין דער כלי חרס וואס איז טמא יטמא זאל דיא משקה טמא זיין: (לה) וכל אונ אלע זאכן וואס דרויף וועט פאלן פון נבלה פון אשרץ יטמא זאל זיין טמא תנור איין א[...]

וכירים

*) הערה דער סדר פון די טומאות איז אזוי, אמת ווערט גערופין אבי אבות אטומאה, דער מענטש אדער די כלי וואס האבין אנגערירט דעם מת גערופין אב אטומאה אז מען רירט אן דעם מענטש אדער די כלי וואס האט אנגערירט דעם מת הייסט ער אראשון לטומאה [אדע[...] אטומאה], דער ראשון [ולד] הטומאה קען נאר מטמא זיין עסינוואורג אדער משקה אבער אמענטשין אדער כלים קען ער ניט מטמא זיין, אשרץ, א[...] הייסט אויך אאב אטומאה זיי קענען מטמא זיין אמענטשין אדער כלים אויך, אונ דער מענטש אדער די כלים וואס האבין אנגערירט דעם שרץ אד[...] נבלה הייסין ראשון [אדער ולד הטומאה] אונ זיי קענען נאר מטמא זיין עסינוואורג אדער משקה אבער ניט איין אנדער מענטש אונ ניט כלים

...בין יהון לכון : ...ם מעין וגוב בית ...ת מיא יהי דכי ...ב בנבלתהון יהי ...: לז וארי יפל ...תהון על כל בר זרע

יִתָּץ טְמֵאִים הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם׃ לו אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא׃ לז וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע זֵרוּעַ

...וטמאים יהיו שבת קכה. אך מעין ...פסחים יז נזיר כד זבחים כה חולין פד : על כל זרע שבת לה זבחים קה מנחות ע חולין קיז קיח קיט כריתות נא נדה כא :

בעל הטורים

...זרוע הסר יזרע עהור הוא. בגימ' זרעים שזרען טהורות :

רשב"ם

(לו) אך מעין ובור. לפי הפשט אין מקבלים טומאה מים המכונסים בקרקע אלא

רש"י

...לין הם והם של חרס ויש להן תוך ת ושופת את הקדר' ...החלל ושניהם פיהם למעלה : יתץ. שאין לכלי חרס ...טבילה : וטמאים יהיו לכם. שלא תאמר מצווה ...אם ת"ל וטמאים יהיו לכם אם רצה לקיימן בטומאתן (לו) אך מעין ובור מקוה מים. המחוברים לקרקע ...אין טומאה א ועוד יש לך ללמוד. יהיה טהור. הטובל ...טומאתו : ונוגע בנבלתם יטמא. אפילו הוא בתוך ...ור ב ונוגע בנבלתם יטמא (ת"כ) שלא תאמר ק"ו ...טהר את הטמאים מטומאתם ק"ו שיציל את הטהור ...לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא : (לז) זרע זרוע.

בית יהודא

באקן, כירים איז צום קאכן *) זאגט רש"י (כלים המסלפין הם) תנור אונ כירים זענען כלים וואס מען קען זיי טראגן פון איין ארט צום אנדערן ארט (והם של חרס) אונ זענען פון ליים (ויש להן תוך) זייא האבן אאינעווייניג (ושופת את הקדרה על נקב החלל) מען שטעלט דעם טאפ אויף דעם לאך פון הויבין (ושניהם פיהם למעלה) ביידע דער תנור (הויבין) אונ כירים (קומען) זענען די לעכער הויבין, אויב זיי זענען טמא געווארן (יתץ) זאל מען זיי צו שטוסן צו ברעכן (שאין לכלי חרס טהרה בטבילה) וויל ערדענע כלי קען ניט ריין ווערן פון איר טומאה מיט טבילה אין א מקוה : וטמאים יהיו לכם. זאגט רש"י (שלא תאמר מצוה אני לנותצם) זאלסט ניט זאגן איך ...טן פון הקב"ה איך זאל צוברעכן דעם תנור וכירים אויב זיי זענען טמא געווארן (תלמוד לומר) זאגט אונז דער פסוק ...יהיו לכם) זיי מעגן ביי אייך זיין אזו ווי זיי זענען טמא (אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי) אויב ער וויל זיי האלטן אזו ...זענען טמא מעג ער זיי האלטן : (לו) נאך מעין ובור מקוה מים. אקוואל אדער אברונען וואס אין זיי איז פארזאמעלט וואסער ...מים לקרקע) די וואסער איז בהעפט צו דער ערד (אין מקבלין טומאה) ווערען ניט טמא (ועוד יש לך ללמוד) נאך ...זו לערנען פון דעם פסוק (יהיה טהור) ער ווערט זיין ריין מיינט מען (הטובל בהם מטומאתו) דער מענטש וואס איז טמא ...גייט אריין אין קוואל וואסער אדער אין אברונען וואסער אונ טונקט זיך איין אין גאנצען אין דעם וואסער ווערט ער ...דיא טומאה : ונוגע בנבלתם יטמא. זאגט רש"י (אפילו הוא בתוך מעין ובור) אפילו איינער איז אין אקוואל ...אדער ער איז אין אברונען וואסער, אונ אין דעם קוואל אדער אין דעם ברונען ליגט אנבלה (ונוגע בנבלתם) אונ ער ...עריט די נבלה (יטמא) ווערט ער טמא (שלא תאמר קל וחומר) זאלסט ניט זאגן עס איז אקל וחומר דער מענטש ...ווערען טמא (אם מטהר את הטמאים מטומאתן) מאדאך אז אטמא קומט אריין אין דעם קוואל וואסער אדער אין דעם ...וואסער ווערט ער ריין פון די טומאה (קל וחומר) איז דאך געוויס אז אטהור איז אין דעם קוואל וואסער אדער אין ...ברונען וואסער (שיציל את הטהור מליטמא) זאל די וואסער רעטטין דעם טהור ער זאל ניט טמא ווערן (לכך נאמר ונוגע ...יטמא) דריבר זאגט דר פסוק דר מענטש וואס ווערט אנריערן אנבלה ואפילו די נבלה ליגט אין די מקוה) איז ער ... (לז) וזרע זרוע. זאגט רש"י מען מיינט (זריעה של מיני זרעונין) אפארזייאונג פון אזעלכע מינים וואס ווערן

שפתי חכמים

...ו שיעור טומאה אין מטמא דברים אחרים שאין אוכל מטמא ...התורה. מלאתי. והא דלא מטמא את אחרים ילפינן מדלא ...א אלא יטמא והוי כאלו אמר טמא הוא ולא לטמא אחרים : ...או כלים המטלטלים הם אלא מחוברים לקרקע אז לא מקבלי' ...כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ומדכתיב יותן דמשמע ...טהרים במקוה משמע דשל חרס הם והואיל והוא כלי חרס ...ר שיש להם תוך דאין כלי חרס מטמא אלא מאוירו ולאו דוקא ...די אין שורפים אותן כאש אלא כיון שעושים אותן מטיט ומיבשין ...מה קורין אותו חרס ויש לו כל דין כלי חרס : א וא"ת והא ...ים רש"י וכל משקה. אשר ישתה בכל כלי יטמא. קאי אהכשר טומאה ולא על טומאה עצמה משום דסביר' לי' דאין טומאת משקה דאורייתא וזהו אליבא דרבי אליעזר דס"ל הכי והכא פירש דוקא המחוברים לקרקע אינן מקבלים טומאה ש"מ טומאת משקים דאורייתא וזהו אליבא דר"י דסביר' לי' הכי. וי"ל זהו שפירש רש"י ועוד יש ללמוד וכו' ואליבא דר"א וקא דלא קאמר וי"א י"ל דאף ר' יודא ס"ל נמי הכי דסבירא ליה דתרווייהו יש ללמוד מזה דשקולים הם ויכאו שניהם רא"ם : ב כלו' אם נגע בנבלה והוא בתוך מעין או בור יטמא דקרא יתירא הוא למדרש הכי והכי דרשינן ליה אך מעין ובור ומקוה מים הטמ' הטובל בהן טהור אבל הטהור העומד בתוכן אם נגע בשרץ טמא : ג כתב הרא"ם אבל בתורת כהנים שנו הואיל והארץ מעלה את

פירוש לתורת אלהים

...אונ איין קומען דס זענען אזעלכע ערדענע כלים ...ען קאן זיי טראגן פון איין ארט אויף דעם אנדערן ...פאלט דרינען אריין אטוטע שרץ יתץ זאל דער ...אדער דר קוימען צו שטוסן ווערען אונ עס ...ט זיי קיין טבילה ניט טמאים אונ אום ריין יהיו ...י זיין לכם צו אייך : (לו) אך נייערט מעין אקוואל ברונען ובור אונ אזו אגרוב מקוה וואס איז דריגען איין זאמלונג פון וואסער יהיה זאל זיין טהור עס איז ניט מקבל טומאה ונוגע אונ דר וואס רירט אן בנבלתם דיא נבלה פון דיא שרצים האטשי ער שטייט בשעת מעשה אין דעם קוואל ברונען אדער אין דעם גרוב מיט וואסער יטמא זאל ער טמא זיין : (לז) וכי יפול אונ אז

...ה, פאר צייטינג הויבין צום קאכין אונ צום באקין זענען געמאכט פון ליים קיילעכדיג ווי אטאפ, עס האט קיין דעק געהאט ניט הויבין ניט אונטען, די טאפ פלעגט מען טריקענען אויף די זונן, אז זיא איז געווען טרוקען האט מען געלייגט אויף די ...ציגול אדער שטיינער אונ מען האט די טאפ געשטעלט אויף די שטיינער אונ אונטען האט מען געלייגט פייער דער פלאם ...פייער איז געווען אינעווייניג אין די טאפ אינעווייניג אויף די ווענט פון טאפ האט מען צוגעקלעבט דאס ברויט דער פייער האט געבאקט דאס ...איין זייט אונ די ווענט פון הויבין וואס זענען געווארין פון פייער האבין געבאקט דעם ברויט פון דיא אנדערע זייט, צום קאכין איז אויך ...ען אזוי געמאכט, נאר הויבין איז געווען שמאהל מען זאל קענען שטעלין אטאפ, אונ דער טאפ זאל ניט קענען ארייננפאלין אינעווייניג :

אֲשֶׁ֥ר יִזָּרֵ֖עַ טָה֥וֹר הֽוּא׃ לח וְכִ֤י יֻתַּן־
מַ֙יִם֙ עַל־זֶ֔רַע וְנָפַ֥ל מִנִּבְלָתָ֖ם עָלָ֑יו
טָמֵ֥א ה֖וּא לָכֶֽם׃ ס לט וְכִ֤י יָמוּת֙ מִן־
הַבְּהֵמָ֔ה אֲשֶׁר־הִ֥יא לָכֶ֖ם לְאָכְלָ֑ה
הַנֹּגֵ֥עַ בְּנִבְלָתָ֖הּ יִטְמָ֥א עַד־הָעָֽרֶב׃

זְרוּעַ דִּי יִזְדְּרַע דְּכֵי הוּא
לח וַאֲרֵי יִתְיְהַבוּן מַיָּא עַ
בַּר זַרְעָא וְיִפֵּל מִנְּבִלְתְּה
עֲלוֹהִי מְסָאָב הוּא לְכוֹ
לט וַאֲרֵי יְמוּת מִן בְּעִירָ
דִּי הִיא לְכוֹן לְמֵיכַ
דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתַּהּ יְהֵ
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא

תו"א וכי יותן שבת יח עירובין פז פסחים
יח חגיגה יט קידושין נח מליעה כב חולין עז קיח קכח כריתות טז מכשירין סו סז סח. וכי ימות שבת קלז זבחים סט חולין לז קיח קכה נדה קו. הנגע שם פה קיז קכד קכה ק

רשב"ם

כמו שפירש למעלה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא: (לז) אשר יזרע טהור. כל המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה: זרע זרוע. זרע של זרעונים. וכמו ויתנו לנו מן הזרועים בדניאל ל' רבים. זרוע ל' יחיד: (לט) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו'. אבל אם נשחטה אינה נבלה ואפי' נמ טריפה אבל בנבלת בהמה טמאה לא הזכיר בה מיתה לפי שאפי' אם נשחטה נבלה וטמאה. והחכמים דרשו מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצתה א

בית יהודא

פַרְזֵייהֶעט (זֵרוּעַ שֵׁם דָּבָר הוּא) זֵרוּעַ אִיז דֶר נָאמֶען פוּן דִיא זַאכֶן (קֶערְנֶער) וָוָאס וֶוערֶן גֶעזֵייהֶעט אִין דִי עֶרד (כְּמוֹ) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְיִתְּנוּ לָנוּ מִן הַזֵּרוֹעִים) מֶען זָאל אוּנְז גֶעבֶּען דִי קֶערְנֶער וָואס וֶוערֶן גְזֵייעֶט: (טָהוֹר הוּא). זָאגְט רַשִׁ"י (לִמֶּדְךָ הַכָּתוּב) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט דִיךְ (שֶׁלֹּא הוּכְשַׁר וְנִתְקַן לִקְרוֹת אוֹכֶל לְקַבֵּל טוּמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם) יֶעדֶר עֶסִינְוַוארְג וֶוערְט נִיט אָנְגֶעבְּרֵייט עֶר זָאל גְרוּפֶן וֶוערֶן אַעֶסִינְוַוארְג עֶר זָאל קֶענֶען טָמֵא וֶוערֶן, סַיידֶן עֶס אִיז אוֹיף אִים אַרוֹיפְגֶעקוּמֶען וַואסֶער: (לח) וְכִי יוּתַּן מַיִם עַל זֶרַע. אוֹב עֶס וֶועט גְגֶעבֶּען וֶוערִין וַואסֶער אוֹיף אַעֶסִינְוַוארְג וָואס זֶענֶען גֶעזֵייהְט גִיוָוארִין (לְאַחַר שֶׁנִּתְלַשׁ) נָאכְדֶעם ווִי מֶען הָט זֵיי אָפְּגֶערִיסֶען פוּן דִי עֶרד קֶענֶען זֵייא טָמֵא וֶוערֶן (שֶׁאִם תֹּאמַר יֵשׁ הֶכְשֵׁר בִּמְחוּבָּר) וָוארוּם אַז דוּא וֶועסְט זָאגֶען אַז עֶס קוּמְט אַרוֹיף וַואסֶער א פֵּירוֹת וֶוען זֵיי זֶענֶען נָאךְ בַּהֶעפְט צוּ דִי עֶרד קֶענֶען זֵייא אוֹיךְ טָמֵא וֶוערֶען (אֵין לְךָ זֶרַע שֶׁלֹּא הוּכְשַׁר) אִיז דָאךְ גִיוִ אַפַארְזֵייהוּנְג וָואס אִיז נִיט אָנְגֶעבְּרֵייט טָמֵא צוּ וֶוערֶען, וָוארוּם אוֹיף יֶעדֶער פַארְזֵייהוּנְג רֶעגִינְט: וּמַיִם עַל זֶרַע). זָאגְ רַשִׁ"י (בֵּין מַיִם בֵּין שְׁאָר מַשְׁקִים) סַיי עֶס וֶוערְט אַרוֹיפְגֶעגָאסֶען וַואסֶער אוּנ סַיי אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה (בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע) סַיי וַואסֶער אִיז אַרוֹיפְגֶעגָאסִין גְוָוארֶען אוֹיף דֶעם עֶסִינְוַוארְג (בֵּין זֶרַע נָפַל לְתוֹכָן) סַיי דָם עֶסִינְוַוארְג אִיז אַרַיינְגֶעפַאלֶען א דִיא וַואסֶער, וֶוערְט אַלְץ דָאס עֶסִינְוַוארְג אָנְגֶעבְּרֵייט צוּ וֶוערֶן טָמֵא (הַכֹּל נִדְרַשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) אַלְץ וֶוערְט גֶלֶערְנ אִין תּוֹרַת כֹּהֲנִים: וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו. עֶס אִיז אַרוֹיפְגֶעפַאלֶען פוּן זֵייעֶרֶע נְבֵלוֹת אוֹיף דֶעם עֶסִינְוַוארְג (אַף מִשֶּׁנִּגַּב מִן הַמַּיִם אֲפִילוּ נָאכְדֶעם ווִי דִי וַואסֶער אִיז אָפְּגֶעטְרִיקוּנְט גֶעוָוארֶען פוּן דָם עֶסִינְוַוארְג (שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא לִהְיוֹת עָלָיו שֵׁ אוֹכֶל) דִי תּוֹרָה ווִיל נָאר אַז אוֹיף דִי זַאךְ זָאל גְערוּפֶן וֶוערֶן דֶער נָאמֶען דָם אִיז אַעֶסִינְוַוארְג (וּמְשֶׁיֵּרֵד עָלָיו הֶכְשֵׁר בְּקַ טוּמְאָה פַּעַם אַחַת) אוּנ ווִיא עֶס אִיז אוֹיף דֶעם עֶסִינְוַוארְג גֶעקוּמֶען אֵיין מָאל וַואסֶער אוּנ דָם עֶסִינְוַוארְג אִיז אָנְגֶעבְּרֵיי גֶעוָוארֶן צוּ וֶוערֶען טָמֵא (שׁוּב אֵינוֹ נֶעֱקַר מִמֶּנּוּ) וֶועט שׁוֹין מֶער נִיט אַוֶועקְגֵיין פוּן דָאס עֶסִינְוַוארְג דָאס אָנְגֶעבְּרֵייטְ צוּ וֶוערֶן טָמֵא וֶוען עֶס וֶועט אָנְרִירֶען אַטוּמְאָה, אֲפִילוּ נָאכְדֶעם ווִי דָם עֶסִינְוַוארְג אִיז שׁוֹין טְרוּקֶען גִיוָוארֶן פ דָם וַואסֶער: (לט) וּבְנִבְלָתָהּ. אַז מֶען רִירְט אָן דִי פְלֵייש פוּן דִיא נְבֵלָה וֶוערְט מֶען טָמֵא (וְלֹא בַּעֲצָמוֹת וְגִידִים וְ

רש"י

זריעה של מיני זרעונין. זרוע שם דבר הוא כמו (דניאל ויתנו לנו מן הזרועים: טהור הוא. למדך הכתוב ש הוכשר ונתקן לקרות אוכל לקבל טומאה עד שיבואו ע מים: (לח) וכי יותן מים על זרע. לאחר שנתלש שאם תא יש הכשר במחובר אין לך זרע שלא הוכשר: מים על זר בין מים בין שאר משקין ה בין הם על הזרע בין הזרע נ לתוכן והכל נדרש בתורת כהנים: ונפל מנבלתם עליו אף משנגב מן המים שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו ש אוכל ומשירד עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת שוב אי נעקר הימנו: (לט) בנבלתה. (חולין קיח. ת"כ) ולא בעצמ

שפתי חכמים

הטמאים מטומאתם אלא זרעו זרעים טמאים ונשרשו בארץ הם טהורים והמקוה נמי מטהרת את הטמאים מה הארץ מגלת את הטהורים כלומר הזרעים הנשרשים בארץ מלטמא אף מים כך לכך נא' והנוגע בנבלתם יטמא שאין המים מצילים מלטמא: ד פי' דמדכתיב בתרים וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא מכלל דקרא דלעיל מיניה דכתיב טהור הוא כשנפל מנבלתם עליו טרם שיבא עליו המים קמייר עיין בהרא"ם מה שהקשה הקושיות שהקשו בת"כ ובתלמוד דל"ל קר תיפוק מדלעיל והביא התירוצי' שתירצו שם: ה דילפי' מים מים לגז' ממים דלעיל דגבי כלי חרש שם. עשה כהן שאר משקים כמים ו דכתיב וכי יותן מים על זרע וכתי' בסמוך ונפל וגו'. קרי בו נמי ונפל ו

פירוש לתורת אלהים

אַז עֶס וֶועט פַאלֶען מִנִּבְלָתָם פוּן זֵייעֶר נְבֵלָה עַל אוֹיף אַלֶערְלֵיי זָאמֶען זֵרוּעַ פוּן דִי מִינֵי זָאמֶען אֲשֶׁר וָואס אִיז גְזֵייעֶט גְוָוארֶן אוּנ אוֹיף דֶעם זָאמֶען אִיז קֵיין מָאל קֵיין וַואסֶר אָדֶר אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה נִיט גִיקוּמֶען טָהוֹר כְּלוֹמַר הָאטְשִׁי עֶס רִירְט אָן דְרִינֶען אַטוּמְאָה אִיז נִיט מְקַבֵּל טוּמְאָה: (לח) וְכִי וֶוען עֶס אִיז אָבֶּר גִיגֶעבֶּען וַואסֶער אָדֶר אַנְדֶערֶע מַשְׁקִין אוֹיף דֶעם זָאמֶען וְנָפַל אוּנ עֶס אִיז גְפַאלֶען פוּן דֶר נְבֵלָה פוּן דִי שְׁרָצִים דֶרוֹף חָאטְשִׁי עֶ אִיז בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה שׁוֹין טְרוּקֶן גְוֶוען טָמֵא זָאל דָם טָמֵ זַיין צוּ אַייךְ: (לט) וְכִי יָמוּת אוּנ וֶוען עֶס וֶועט עֶפּי פֵּייגֶערֶן פוּן דֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר וָואס אִיר מֶעגְט זִיא עֶכ אַז זִיא זָאל נִיט פֵּייגֶערֶן נָאר מֶען זָאל זִיא שֶׁעכְטָ וָואלְט מֶען זִיא גִימֶעגְט עֶסֶן הַנּוֹגֵעַ דָם וָואס רִירְט א אִיר נְבֵלָה יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין בִּיז אוֹיף דֶר נַאכְט

מצות השם

(קסא) הַנּוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ וגו'). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין נְבֵלָה אִיז מְטַמֵּא דֶעם וָואס עֶר רִירְט אָן אִין אִיר אוּנ עֶר אִיז טָמֵא בִּיז אוֹיף דֶר נַאכְט אוּנ דַארְף זִיךְ וַואשֶׁן דִי קְלֵיידֶער אוּנ אֵיין עֶרְדִינֶע כְּלִי וֶוערְט טָמֵא פוּן דֶער לוּפְט אֲפִילוּ דִי נְבֵלָ רִירְט נִיט אָן נָאר זִיא הֶענְגְט אִיבֶּר דִי כְּלִי אִין דִי כְּלִי שׁוֹין טָמֵ אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

אונקלוס

וּדְיֵיכוּל מִנִּבְלְתַהּ יְצַבַּע
בוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד
מַשָׁא וּדְיִטּוֹל יָת נִבְלְתַהּ
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב
[עַ]ד רַמְשָׁא׃ מא וְכָל רִחְשָׁא

י״א והאוכל שם פא נדה לג. והנושא
חולין קכד קכה. וכל השרץ ביצה ו
נזיר סד חולין ד סז זבחים כג.

מ וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ מא וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־

רשב״ם

[ט]מאה. זו טריפה ששחטה טהורה מידי נבלה: (מ) והאוכל מנבלתה. פירשו [חכמ]ים לשיעור הוא שאם נושא שיעור אכילה או נוגע טמא. וזהו כזית. ולפי הפשט אוכל טמא אע״פ שלא נגע בידיו כמו שכתוב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה:

רש״י

[בגד]ים ז ולא בקרנים וטלפים ולא בעור: (מ) והנושא את
[נב]לתה. חמורה טומאת משא מטומאת מגע ח שהנושא
[מט]מא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא נאמר בו יכבס
[בג]דיו: והאוכל מנבלתה. יכול תטמאנו אכילתו ט כשהוא
[אומר ב]נבלת עוף טהור (ויקרא כב) נבלה וטרפה לא יאכל
[לטמ]אה בה אותה מטמאה בגדים באכילת' ואין נבלת בהמה
[מט]מאה בגדים באכילתה בלא משא כגון אם תחבה לו חבירו
[בב]ית הבליע' א״כ מה ת״ל האוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע
[כד]י אכילה י והוא כזית (נדה מב): וטמא עד הערב.
[אע]״פ שטבל צריך כ הערב שמש: (מא) השורץ על הארץ.
[חו]לין סז) להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין ואת הזיזין

בית יהודא

בְּקַרְנַיִם וְלֹא בִּטְלָפַיִם וְלֹא בְּעוֹר) אָבֶער אַז מֶען רִירְט אָן דִי בֵּיינֶער אָדֶער דִי אָדֶערִין אָדֶער דִי הֶערְנֶער אָדֶער דִי קְלָאעֶן אָדֶער דִי פֶעל, וֶוען דִי אַלֶע זַאכֶן אִיז יֶעדֶר זַאךְ בַּזוּנְדֶר, נִיט מִיט דִי נְבֵלָה צוּזַאמֶען וֶוערְט מֶען נִיט טָמֵא, אָבֶער וֶוען אֲפִילוּ נָאר אֵיינֶע פוּן דִיא זַאכֶען אִיז נָאךְ בַּהֶעפְט צוּזַאמֶען מִיט דִי נְבֵלָה, אֲפִילוּ מֶען רִירְט אָן אֵיינֶע פוּן דִי זַאכֶן וֶוערְט מֶען אוֹךְ טָמֵא: (מ) וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָהּ. דֶר וָוּם טְרָאגְט דִי נְבֵלָה אֲפִילוּ עֶר הָט זִיא נִיט אָנְגֶערִירְט (וֶוער טְרָאגְט זִיא אוֹיף אַבְּרֶעטִיל) אִיז עֶר טָמֵא, אוּנ דִי קְלֵיידֶער וָוּם עֶר אִיז אָנְגֶעטָאן וֶוען עֶר טְרָאגְט דִי נְבֵלָה זֶענֶען אוֹךְ טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ״י (חֲמוּרָה טוּמְאַת מַשָּׂא מִטּוּמְאַת מַגַּע) אַז מֶען טְרָאגְט דִי נְבֵלָה אִיז דִי טוּמְאָה שְׁטַארְקֶער [...]א מֶען רִירְט אָן דִי נְבֵלָה (שֶׁהַנּוֹשֵׂא מְטַמֵּא בְּגָדִים) דֶער נָוּם טְרָאגְט דִי נְבֵלָה וֶוערֶען טָמֵא זַיינֶע קְלֵיידֶער וָוּם עֶר גֵייט [...] זַיי אָנְגֶעטָאן וֶוען עֶר טְרָאגְט דִי נְבֵלָה (וְהַנּוֹגֵעַ אֵין בְּגָדָיו טְמֵאִין) אָבֶער דֶער וָוּם רִירְט אָן דִי נְבֵלָה וֶוערְט עֶר טָמֵא [...]ר זַיינֶע קְלֵיידֶר זֶענֶען נִיט טָמֵא (שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו) בַּיי אָנְרִירֶען שְׁטֵייט נִיט עֶר זָאל וַואשֶׁען דִיא קְלֵיידֶער: [וְהָ]אֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ. אַז עֶר וֶועט עֶסִין פוּן דִיא נְבֵלָה אֲפִילוּ עֶר וֶועט זִיא נִיט אָנְרִירֶען אוּנ נִיט טְרָאגֶן, וֶוערְט עֶר [...]א אוּנ דִי קְלֵיידֶער וָוּם עֶר גֵייט אָנְגֶעטָאן וֶוען עֶר עֶסְט דִי נְבֵלָה זֶענֶען אוֹךְ טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ״י (יָכוֹל תְּטַמְּאֶנּוּ אֲכִילָתוֹ) [...] וָואלְט מֵיינֶען עֶס אִיז טַאקִי אַזוֹ דֶער דִין אַז עֶר עֶסְט אַנְבֵלָה אֲפִילוּ עֶר הָט זִיא נִיט אָנְגֶערִירְט אוּנ נִיט גֶעטְרָאגֶן [...] עֶר זַיין טָמֵא (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּנִבְלַת עוֹף טָהוֹר) אַז דֶער פָּסוּק זָאגְט בַּיי דִי נְבֵלָה פוּן אַעוֹף וָואס מֶען הָט זִיא גֶמֶעגְט [...]ן (נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה בָהּ) אַז דֶער עוֹף אִיז גֶעפֵּייגֶערְט אָדֶער טְרֵפָה גֶעוָוארֶן זָאל מֶען אִים נִיט עֶסִין [...]ל מֶען וֶועט וֶוערֶן טָמֵא (אוֹתָהּ מְטַמֵּא בְּגָדִים בַּאֲכִילָתָהּ) אַז מֶען עֶסְט דִי נְבֵלָה פוּן אַעוֹף וָוּם מֶען הָאט אִיר גֶעמֶעגְט [...]ן וֶוערְט מֶען טָמֵא אוּנ דִיא קְלֵיידֶער וָואס מֶען גֵייט אָנְגֶעטָאן וֶוען מֶען עֶסְט דִי נְבֵלָה אִיז אוֹךְ טָמֵא אֲפִילוּ עֶר [...] זִיא נִיט אָנְגֶערִירְט אוּנ נִיט גֶעטְרָאגֶן (וְאֵין נִבְלַת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה בְּגָדִים בַּאֲכִילָתָהּ בְּלֹא מַשָּׂא) אָבֶער אַז עֶר עֶסְט אַנְבֵלָה [...] אַבְּהֵמָה אוּנ עֶר הָאט זִיא נִיט אָנְגֶערִירְט אוּנ נִיט גֶעטְרָאגֶן, נָאר וְויא אַזוֹ הָט עֶר זִיא גֶגֶעסִין (כְּגוֹן אִם תְּחָבָהּ [...] חֲבֵירוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה) זַיין חַבֵר הָט גֶענוּמֶען אַשְׁטִיקוּל נְבֵלָה פוּן אַבְּהֵמָה אוּנ הָאט זִיא אִים אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט טִיף [...] הַאלְדְז, וֶוערְט עֶר נִיט טָמֵא (אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר הָאוֹכֵל) אוּב עֶס אִיז אַזוֹ צוּ וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַז עֶר [...]ט אַנְבֵלָה אִיז עֶר טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ״י (לִיתֵּן שִׁיעוּר לְנוֹשֵׂא וּלְנוֹגֵעַ כְּדֵי אֲכִילָה וְהוּא כְּזַיִת) דִיא תּוֹרָה לֶערְנְט אוּנְז וְויא [...]ים זָאל זַיין דִיא שְׁטִיקוּל נְבֵלָה וָואס אִיז מְטַמֵּא אַז מֶען הָט זִיא אָנְגֶערִירְט אָדֶער מֶען הָט זִיא גֶעטְרָאגֶן, וְוִי פִיל [...]ן קֶען אַרָאבְּשְׁלִינְגֶען אַעֶסִינְוַוארְג מִיט אֵיין מָאל, דָאס אִיז גְרוֹס וְויא אַאֵיילְבִּירְט וְויא אַהַאלְבֶּע אֵיי פוּן אַהוּן: [וְטָ]מֵא עַד הָעָרֶב. זָאגְט רַשִׁ״י (אַף עַל פִּי שֶׁטָּבַל) אֲפִילוּ עֶר הָט זִיךְ טוֹבֵל גְוֶוען פַאֲרִין נַאכְט פוּן דֶערְסְטְוֶועגֶן (צָרִיךְ הָעֶרֶב [שֶׁמֶ]שׁ) טָאר מֶען נִיט עֶסִין תְּרוּמָה בִּיז נָאכְדֶעם וְויא דִי זוּנְן אִיז אוּנְטֶערְגֶעגַאנְגֶען: (מא) וְהַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ. דִי שְׁרָצִים [...] קְרִיכֶען אוֹיף דִי עֶרְד טָאר מֶען נִיט עֶסִין, זָאגְט רַשִׁ״י (לְהוֹצִיא אֶת הַיַּתּוּשִׁין שֶׁבִּכְלִיסִין וְשֶׁבְּפוֹלִין) דִי קְלֵיינֶע וֶוערְמְלִיךְ [...] זֶענֶען אִין אַרְבֶּעס שׁוֹטִין אוּנ אִין דִי בָּאב אַלֵיין (וְאֶת הַזִּיזִין שֶׁבָּעֲדָשִׁים) אוּנ דִיא [...]ען בָאבֶּעם (בָּאבּ) שׁוֹטִין אוּנ אִין דִיא בָּאבֶּעם

שפתי חכמים

[ש]כתוב לפניו ונפל זרע על מים: ז פי׳ כשפירשו ממקום חבורן [ו]כשהן מחוברים כבשר הנוגע בהן כנוגע בבשר אי משום יד אי [משו]ם שומר: ח פירשתי לעיל. והא דפירש רש״י הכא והא כבר פירש [ל]עיל. י״ל דמדכתיב הכא והאוכל מנבלתה ליתן שיעור אוכל לנושא [ולנו]גע ה״א כיון דהשוה אותן הכ׳ לשיעור טומאה ה״ה נמי לענין כיבום [בגד]ים מ״ה צריך רש״י לחזור ולפרש פה. וא״ל מנ״ל לרש״י כבר תירץ [הרא]״ם כיון דלא משמיע קרא בסוס דוכתא דליכתוב בטומאת מגע [יכב]ם בגדיו: ט מה שפירש אותו אחר והנושא את נבלתה שלא כסדר כדי שידבק הנושא עם הנוגע להודיע ההבדל שביניהם שטומאת משא חמור׳ מטומאת מגע וכדפי׳ לעיל דאל״כ מה בא להשמיענו: י דהיינו אגי ביצה. והא דפירש״י לעיל אוכל האוכל כב״א ושיערו חכמי׳ אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת דהיינו ביצה שלימה. זה מיירי ע״י הדחק והכא מיירי שלא ע״י הדחק: כ כבר פי׳ לעיל גבי במים יובא וטמא עד הערב עיין עליו וכן פירש כאן. והרא״ם פירש בענין אחר שפירש אע״פ שטבל צריך הערב שמש דאל״כ ואחר ירחץ במים וטהר מיבעי ליה. והערב שמש ר״ל ביאת אורו דהיינו צאת הכוכבים דוטהר יומא

פירוש לתורת אלהים

[מ] וְהָאֹכֵל אוּנ דֶר וָוּם עֶסְט פוּן אִיר נְבֵלָה יְכַבֵּס זָאל עֶר וַואשֶׁען זַיינֶע קְלֵיידֶר וָוּם עֶר אִיז גַאנְגֶען אִין זַייא

מצות השם

ב) וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ וגו׳. דָס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז מִיר יוּדִין טָארָן נִיט עֶסִין קֵיין וֶוערִים אוּן אַנְדֶערִי מִינֵי שְׁרָצִים וָוּם עֶס קְרִיכְט אוֹיף דֶר עֶרְד אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל׃ מב כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וי״ו דגחון חצי התורה באותיות
והוי״ו רבתי וְכֹל ׀ הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־
מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ
עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ
הֵם׃ מג אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ

אונקלוס

דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא
הוּא לָא יִתְאֲכֵל׃ מ
דִּמְהַלֵּךְ עַל מְעוֹהִי
דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע
סַגִּיאוּת רַגְלִין
רִחֲשָׁא דְּרָחֵישׁ עַל
לָא תֵיכְלִנּוּן אֲרֵי
אִנּוּן׃ מג לָא תְשַׁקְּצוּן
נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל
דְּרָחֵישׁ וְלָא תִסְתַּאֲבוּן

הו״א גחון חולין סז. לא תאכל קיד. אל תשקצו שבת כל השרץ מכות יז. ולא תטמאו

רש״י

שבעדשים שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל משיצאו לאויר ושרצו הרי נאסרו: לא יאכל. לחייב המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא כרוחש ונד: (מב) הולך על גחון. זה נחש ולשון גחון שחייה שהולך שח ונופל על מעיו: כל. להביא השלשולין מ ואת הדומה נ לדומה: הולך על ארבע. זה עקרב: כל. להביא את החפושית אשקרבו״ט בלע״ז ואת הדומה לדומה: מרבה רגלים. זה נדל שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין ציינטפיד״ש: (מג) אל תשקצו. באכילתן שהרי כתיב נפשותיכם ואין שיקוץ

בית יהודא

דינע ווערמליך וואס אין די לינזען, זיי מעג מען עסין (שהרי לא שרצו על הארץ) זיי זענען דאך ניט געקראכין אויף די ערד (אלא בתוך האוכל) זיי זענען נאר אין די עסינוואורג (אבל משיצאו לאויר ושרצו) אבער אז דיא ווערמליך זענען ארויסגעגאנגען אויף די לופט אונ ארויסגעקראכען פון זייער ארט (הרי נאסרו) זענען זיי געווארן אסור צו עסין: ולא יאכלו. זאגט רש״י (לחייב על המאכיל כאוכל) אז אייגער גיט עסין צו זיין חבר אייגע פון די זאכן וואס מען טאר ניט עסין, דער וואס האט געגעבן דאס עסין האט אזוי אעבירה ווי דער וואס עסט (ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא כרוחש ונד) שרץ ווערט גערופן די לעבעדיגע זאך וואס איז נידעריג אונ האט קורצע פיס וואס מען זעהט זיי ניט, מען זעהט נאר וויא זיי קריכן אונ רוקין זיך אן ארט: (מב) והולך על גחון. ער גייט אויף דעם בויך. זאגט רש״י (זה נחש) דאס איז דער שלאנג ולשון גחון שחייה וואורט גחון איז דערטייטש איינגעבויגין (שהולך שח ונופל על מעיו) ער גייט איינגעבויגין אונ אז ער הייבט אויף קאפ פאלט ער צוריק אויף זיין בויך: וכל הולך. אלע וואס גייען אויף דעם בויך (להביא השלשולין) דאס זענען די ווערעם וואס קריכען פון דיא ערד (ואת הדומה לדומה) אונ נאך אזעלכע ווערעם ווי די זענען וואס זענען גלייך פיהל אדער ווייניג: והולך על ארבע. ער גייט אויף פיר פיס (זה עקרב). דאס איז אעקדים: וכל. (להביא את החפושית) רש״י זאגט דער ווארט כל, אלע וואס גייען אויף פיר פיס קומט צוא זאגען "החפושית" אקלייגער מין שרץ אונ וואס עס איז גלייך צו דעם שרץ פיל אדער ווייניג, איז אויך אסור צו עסין: ומרבה דר פיל פיסיגער, זאגט רש״י (זה נדל) דאס איז דער שרץ נדל (שרץ שיש לו רגלים מראשו עד זנבו) דער שרץ פיס פון זיין קאפ ביז צום וויידיל (לכאן ולכאן) פון דר זייט אונ פון דער זייט: (מג) ואל תשקצו. איר זאלט א פארמיאוסין (באכילתן) מיט זייער עסין (שהרי כתיב נפשותיכם) וואורום עס שטייט איר זאלט ניט פארמיאוסין

שפתי חכמים

הוא דאל״כ ויטהר מיבעי ליה פ״ק דברכות. ופי׳ זה בכאן ולא באחריני לפי שזה לא בא ללמד על שיטמאו עד הערב כאחריני אלא ללמד שיעור לנושא ולנוגע פי׳ אע״פ שכ׳ בפרשת אמור וכא השמש וטהר הסוא בשאר טומאות והאי בנבלת בהמה וכתבינן בהאי ובהאי עכ״ל. והנראה לי כתבתי ודו״ק: ל ואם תאמר היאך מוסב זה על מה שפירש״י לפניו היה לו לפרש על הקרא. וי״ל כדי שלא תאמר דלמא לא יאכל אתי לאסור שרצים בהנאה ולא תאכלום דשרצים אתי לאסור באכילה דבר נמוך וקצר רגלים אע״ג דלאו שרצים הוא פירש ואין קרוי שרץ וא״כ דבר נמוך היינו שרצים האמורים א״כ לא תאכלו לא אתי אלא לשרצים ומהשתא ע״כ לא אתי לאיסור הנאה דהא כתיב לא תאכלום. וכן הא דפירש לעיל שנאמר בו למינו צריך לפרש בענין זה. מלאתי: מ הם השרוכים היוצאים מן הארץ שאין להם רגלים והם הנמצאים וביותר נמצאים בימות החמה אחר שיפסוק הגשם: נ כלומר

פירוש לתורת אלהים

בשעת מעשה וטמא אונ דער וואס טראגט די נבלה יכבס בגדיו וגו׳: (מב) כל הולך אלע שרצים וואס גייען אויף דעם בויך וכל אונ אזעלכע וואס גייען אויף פיר פיס עד כל ביז אזעלכע וואס האבן נאך מער פיס לא תאכלום זאלט איר זיי ניט עסן שקץ הם זיי זענען אום ווי (מג) אל תשקצו איר זאלט ניט פאר אום ווי אייערע לייבר בכל השרץ וכו׳ כלומר איר זאלט עסן ולא אונ איר זאלט זיך ניט פר אום ריינ

מצות השם

(קסג) ולכל השרץ השורץ וגו׳. פון דעם פסוק לערנען מיר ארום אז עס געפינט זיך איין ווארים אין איין פרי טאר מען ניט עסין די פרי אויך אנדערי מיני זרעים דהיינו קראם אונ נאך פיל זאכן וואס עס איז פאר האנדען וואס עס געפינט זיך אין זייא ווערים טאר מען ניט עסין אונ דיא מצוה איז נוהג אויף יעדער ארט אונ אין יעדער צייט ביי זכרים אונ ביי (קסד) ואל תשקצו וגו׳. פון דעם פסוק לערנין מיר ארוס טאר ניט עסין אזוי אמין שרץ וואס זיי געפונען זיך אין דהיינו אפרעש אבער די חיות וואס זיי געפונען זיך אין ים אונ די איז נוהג ביי זכרים אונ נקבות אויף יעדער ארט אין יעדער

ולא

בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם׃ מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃ מפטיר מה כִּי ׀ אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

ן וְתִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן׃ א
אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן
תְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין
קַדִּישׁ אֲנָא וְלָא
אֲבוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל
שָׁא דְרָחֵישׁ עַל אַרְעָא׃
אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְאַסֵּק
וֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
וֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ וּתְהוֹן
א והתקדשתם שבועות יח :

רש"י

וכן ולא תטמאו באכילתן : ונטמתם בם . אם אתם
אין בהם בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת
: (מד) כי אני ה' אלהיכם . כשם שאני קדוש ם שאני
להיכם כך והתקדשתם קדשו את ע עצמכם למטה :
תם קדושים . לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעולם
: ולא תטמאו וגו' . לעבור עליהם בלאוין הרבה פ וכל
מלקות וזהו שאמרו בגמ' אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה
חמש צרעה לוקה שש : (מה) כי אני ה' המעלה
בם, ע"מ שתקבלו מצותי העליתי אתכם (ד"א כי אני
מעלה אתכם בכולן כתיב והוצאתי וכאן כתיב המעל' תנא
רבי ישמעאל אלמל' לא העליתי את ישראל ממצרים אלא
יל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים ומעליותא

בית יהודא

נְשָׁמוֹת (וְאֵין שֶׁקֶץ נֶפֶשׁ בְּמַגַּע) מִיט אַנְדֶערֶען אַשֶׁרֶץ וֶוערְט
נִיט פַֿרְמִיאוּסְט דִי נְשָׁמָה (וְכֵן לֹא תִטַּמְּאוּ) אִיר זָאלְט אַייךְ
נִיט מְטַמֵּא זַיין מֵיינְט מֶען אוֹיךְ (בַּאֲכִילָתָן) אִיר זָאלְט זֵייא
נִיט עֶסִין : וְנִטְמֵתֶם בָּם) . זָאגְט רש"י הקב"ה זָאגְט צוּ דִי
יוּדִין (אִם אַתֶּם מְטַמְּאִין בָּהֶם בָּאָרֶץ) אוֹיבּ אִיר וֶועט אַייךְ
מְטַמֵּא זַיין מִיט דִי שְׁרָצִים אוֹיף דִי עֶרְד (אַף אֲנִי מְטַמֵּא
אֶתְכֶם בָּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה) וֶועל אִיךְ אַייךְ מְטַמֵּא
זַיין אוֹיף עוֹלָם הַבָּא אוּנ אוֹיף דִי יְשִׁיבָה וָוס לֶערְנְן תּוֹרָה
אִין הִימֶעל : (מד) וּכִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם) . וָוארוּם אִיךְ בִּין
אַייעֶר גָאט (כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי קָדוֹשׁ) אַזוֹ וִויא אִיךְ בִּין הֵיילִיג
(שֶׁאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם) וָוס אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט (כַּךְ וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם)
אַזוֹ זָאלְט אִיר אַייךְ הֵיילִיגְן (קַדְּשׁוּ אֶת עַצְמְכֶם לְמַטָּה) אִיר
זָאלְט אַייךְ הֵיילִיגֶען דָא אוּנְטֶען אוֹיף דִי עֶרְד : וִהְיִיתֶם
קְדוֹשִׁים) . אִיר וֶועט זַיין הֵיילִיג (לְפִי שֶׁאֲנִי אַקַדֵּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּלְעוֹלָם הַבָּא) וַוייל אִיךְ וֶועל אַייךְ הֵיילִיגֶען הוֹיבִּין
הִימֶעל אוּנ צוּ עוֹלָם הַבָּא : וְלֹא תְטַמְּאוּ וגו') . זָאגְט רש"י דִי תּוֹרָה הָט עֶטְלִיכֶע מָאל גֶעזָאגְט מֶען זָאל זִיךְ
מְטַמֵּא זַיין , אוֹבּ מֶען וֶועט זִיךְ מְטַמֵּא זַיין (לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶן בְּלָאוִין הַרְבֵּה) זָאל מֶען הָאבִּין גֶעטָאן אַעֲבֵירָה אוֹיף
עֶטְלִיכֶע לָאוִין (וְכָל לָאו מַלְקוֹת) אוֹיף יֶעדֶער לָאו קוּמְט מַלְקוֹת (וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בִּגְמָרָא) דָס אִיז וָוס מֶען הָאט גְזָאגְט
אִין דִי גְמָרָא (אָכַל פּוּטִיתָא לוֹקֶה אַרְבַּע) אוֹיבּ עֶר הָט גְגֶעסֶן דֶעם שֶׁרֶץ פּוּטִיתָא דַארְף מֶען אִים שְׁלָאגֶען פִיר מָאל מַלְקוֹת
(נְמָלָה לוֹקֶה חָמֵשׁ) אוֹיבּ עֶר הָט גְגֶעסֶען אַמֵיזְבּ דַארְף מֶען אִים שְׁלָאגֶען פִינְף מָאל מַלְקוֹת (צִרְעָה לוֹקֶה שֵׁשׁ) אוֹבּ עֶר הָט
גֶעגֶעסֶן אַצִרְעָה דַארְף מֶען אִים שְׁלָאגֶען זֶעקְס מָאל מַלְקוֹת : (מה) וּכִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם) . וָוארוּם אִיךְ גָאט הָאבּ אַייךְ
אוֹיפְגֶעבְּרֶענְגְט פוּן מִצְרַיִם (עַל מְנַת שֶׁתְּקַבְּלוּ מִצְוֹתַי הֶעֱלֵיתִי אֶתְכֶם) אוּנ אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹפְגֶעבְּרֶענְגְט פוּן מִצְרַיִם אוֹיף
תְּנַאי אִיר זָאלְט טָאן מַיינֶע מִצְוֹת וָוס אִיךְ הָאבּ אַייךְ גֶעבָּאטֶען (דָּבָר אַחֵר כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז
הקב"ה הָאט גְזָאגְט כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם , אִיךְ גָאט הָאבּ אַייךְ אוֹיפְגֶעבְּרֶענְגְט פוּן מִצְרַיִם , זָאגְט רש"י (בְּכוּלָן
כְּתִיב וְהוֹצֵאתִי) אַלֶע מָאל זָאגְט הקב"ה וְהוֹצֵאתִי , אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹסְגֶעצוֹיגֶען פוּן מִצְרַיִם (וְכַאן כְּתִיב הַמַּעֲלֶה) אוּנ
דָא שְׁטֵייט הקב"ה הָאט גְזָאגְט אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹפְגֶעבְּרֶענְגְט פוּן מִצְרַיִם (תָּנָא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל) דִי תַּלְמִידִים פוּן רַבִּי
יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּן גֶעלֶערוּנְט הקב"ה הָט גְזָאגְט (אִלְמָלֵי לֹא הֶעֱלֵיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בִּשְׁרָצִים
כִּשְׁאָר אוּמוֹת וּכְנַעֲנִים דַּיָּים) וֶוען אִיךְ וָואלְט פוּן יוּדִין נִיט מֶער גֶעהַאט נָאר דָם אֵיינֶע זַאךְ וָוס זֵיי זָאלֶן נִיט עֶסִין שְׁרָצִים
וִוי דִי מִצְרִים אוּנ דִי כְּנַעֲנִים עֶסִין וֶועגֶן דֶעם אַלֵיין וָואלְט גִיוֶוען גֶענִיג אִיךְ זָאל אַרוֹיסְגֶענֶעמֶען דִיא יוּדִין פוּן מִצְרַיִם

שפתי חכמים

י רגלים מעט אלא שהם מתגלגלים על הבטן כמו הנחש : ם פי' ע דקרא יתירא הוא שהי' די לומר והתקדשתם כי קדוש אני אלא להכי
ם דכל כי הוא נתינת טעם אלמעלה ומ"ה פירש כשם וכו' : אייתר למדרש הכי : פ דאל"כ הא כבר כתיב לעיל ולא תטמאו וגו' :

פירוש לתורת אלהים

וְנִטְמֵאתֶם בָּם אוּנ אִיר וֶועט טָמֵא וֶוערֶן מִיט זֵיי [ע'רש"י]: (מד) כִּי וָוארוּם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ הֵיילִיגֶען וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים אוּנ אִיר זָאלְט הֵיילִיג זַיין כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וָוארוּם אִיךְ בִּין אַהֵיילִיגֶער גָאט : (מה) כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ בִּין דֶער גָאט הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם וָוס הָט אַייךְ אוֹיףגְבְּרַאכְט פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם

מצות השם

(מה)וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וגו'). דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען
זָאל נִיט עֶסִין קֵיין מִין וֶוערִים וָוס זֵיי וִוידְמֶען זִיךְ פוּן דֶער
עֶרְד נִיט פוּן קֵיין זָכָר מִיט נְקֵבָה אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶן
אָדָם אִין יֶעדֶר צַייט סַיי בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

משלי יהודא

(מד) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים . דֶער עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל רְאוּבֵן הָט גְגַנְבִית אַקוּה בַּיי שִׁמְעוֹן , אוּנ עֶר הָט זִיא פַר שְׁלָאסֶן בַּיי זִיךְ אִין אַשְׁטַאל , שִׁמְעוֹן אִיז גְגַאנְגֶען אִין אַלֵי הוֹיפִין זוּכִין דִי קוּה אוּנ עֶר הָט זִיא נִיט גְפוּנֶען , וִוי עֶר אִיז גְקוּמֶען אִין דֶעם הוֹיף וואוּ רְאוּבֵן וואוֹהְנְט הָאט עֶר גְהֶערְט קוּה שְׁרַייט אוּנ הָט דֶער קֶענְט דִיא שְׁטִימֶע פוּן זַיין קוּה , שִׁמְעוֹן הָט גְזָאגְט צוּ רְאוּבֵן גִיבּ מִיר מַיין קוּה , רְאוּבֵן הָט גֶענְט דִי קוּה אִיז מַיינֶע שׁוֹן פוּן פִיל יָאר , זֵיי זֶענֶען גְקוּמֶען צוּ בֵּית דִין הָט דֶער דַיָּין גְפַּסְקִית רְאוּבֵן זָאל אַרוֹם לָאזִין דִי

לִהְיֹ֥ת לָכֶ֖ם לֵאלֹהִ֑ים וִהְיִיתֶ֣ם
קְדֹשִׁ֔ים כִּ֥י קָד֖וֹשׁ אָֽנִי׃ מו זֹ֣את תּוֹרַ֤ת
הַבְּהֵמָה֙ וְהָע֔וֹף וְכֹל֙ נֶ֣פֶשׁ הַֽחַיָּ֔ה
הָֽרֹמֶ֖שֶׂת בַּמָּ֑יִם וּלְכָל־נֶ֖פֶשׁ הַשֹּׁרֶ֥צֶת
עַל־הָאָֽרֶץ׃ מז לְהַבְדִּ֕יל בֵּ֥ין הַטָּמֵ֖א

אונקלוס

קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ
מו דָּא אוֹרַיְתָא דִבְ
וְדְעוֹפָא וְדְכֹל נַפְ
חַיְתָא דְרָחֲשָׁא בְּמַיָּא
נַפְשָׁא דְרָחֲשָׁא עַל אַ
מז לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְ

תו"א זאת תורת פסחים מט זבחים
כז : להבדיל בין שבועות יו

בעל הטורים

(מז) להבדיל. הפסוק מתחיל בלמ"ד
בלמ"ד רמז לרוב איסורין שביעו

רש"י

היא גבייהו והוא לשון מעלה): (מז) להבדיל. לא
השונה צ אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן: בין הטמ
הטהור. צ"ל בין חמור לפרה ק והלא כבר מפורשים ו
בין טמאה לך לטהורה ר לך בין נשחט חציו של קנה ש

בית יהודא

(וּמַעֲלְיוּתָא הִיא לְגַבַּיְיהוּ) דָם אִיז אַגְרוֹיסְקַייט בַּיי דִי יוּדִין גֶעוֶוען דִי מִצְרַיִם אוּנ כְּנַעֲנִים וָוס זַיי עֶסִין נִיט שְׁרָצִים (וְהוּא לָשׁוֹן מַעֲלָה) דָם אִיז אַגְרוֹיסְקַייט הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הקב"ה הָט אַייךְ גֶעמַאכְט גְרֶעסֶר פוּן דִי מִצְרַיִם: (מז) וּלְהַבְדִּיל. זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא בִּלְבַד הַשּׁוֹנֶה) מֶען מֵיינְט נִיט נָאר עֶר זָאל לֶערְנֶען דִי דִינִים פוּן דִיא שְׁרָצִים (אֶלָּא שֶׁתְּהֵא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן) נָאר מֶען מֵיינְט עֶר זָאל זַייא וִויסֶען אוּנ זַי דֶערְקֶענֶען אוּנ זָאל זַיין קְלָאר אִין זַיי עֶר זָאל קֶענֶען זָאגֶען דָם אִיז דֶער מִין וָואס מֶען טָאר נִיט עֶסִין: וּבֵין הַטָּהוֹר: זָאגְט רַשִׁ"י (צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה) דַארְף דֶען דֶער פָּסוּק זָאגֶען עֶר זָאל וִויסֶען אַפְּצוּשֵׁיידֶען צְוִוישֶׁען אַאֵייזִיל אוּנ אַקוּה (וַהֲלֹא כְּבָר מְפוֹרָשִׁים הֵם) דִיא סִימָנִים שְׁטֵייעֶן דָאךְ בְּפֵירוּשׁ אִין דִיא תּוֹרָה, (אֶלָּא בֵּין טְמֵאָה לָךְ וּבֵין טְהוֹרָה לָךְ) נָאר מֶען מֵיינְט דוּ זָאלְסְט וִויסֶען אָפּ צוּשֵׁיידֶען צְוִוישֶׁען דִי בְּהֵמָה וָוס אִיז טָמֵא צוּ דִיר, וָוס דוּ הָאסְט גֶעמַאכְט טָמֵא (אָסוּר) צוּם עֶסִין אוּנ וָואס דוּ הָאסְט זִיא גֶעמַאכְט טָהוֹר (וּמוּתָּר) צוּם עֶסִין (בֵּין נִשְׁחַט חֶצְיוֹ לְנִשְׁחַט רוּבּוֹ) אוֹב עֶס אִיז גֶעשָׁאכְטֶן גְוָוארֶען אַהַאלְבֶּער קָנֶה צוּ עֶס אִיז גֶעשָׁאכְטֶען גֶעוָוארֶען מֶער וִויא אַהַאלְבֶּע

שפתי חכמים

צ פירוש הא דהוזכיר להבדיל וגו' לא בלבד שילמוד וידע הלכותיהן אלא צריך ג"כ להטריח עצמו להכירן איזהו טמא ואיזהו טהור: ק פי' והלא ככר נתפרשו סימניהן איזהו טמא ואיזהו טהור וא"כ למה נאמר להבדיל:
ר פי' טמאה לך על ידי פעולתך וטהורה לך על ידי פעולתך: ש כלומר אם שחטת בבהמה כל הוושט וחציו של קנה בלבד טמאת אותה אע"פ שהיא טהורה בין נשחט רובו של קנה טהרת אותה באכילה (נח"י) אע"פ שהיתה עד הנה אסורה באכילה משום אבר מ

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מה) והייתם קדושים כי קדוש אני. וראוי שכיון שהו ומשרתיו קדושים וכן ייסד הפיים נאה לקדוש פאר מק

פירוש לתורת אלהים

לִהְיוֹת צוּ זַיין צוּ אַייךְ פַאר אַגָאט וִהְיִיתֶם דְרוּם זָאלְט אִיר הֵיילֶיג זַיין כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילֶיג: (מו) זֹאת תּוֹרַת דָם אִיז דָם לֶערְנוּנְג אוּנ דֶער צְוִוישֶׁען שֵׁייד הַבְּהֵמָה פוּן דִיא בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת אוּנ פוּן דִיא בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת וְהָעוֹף אוּנ פוּן דִיא עוֹפוֹת טְ אוּנ עוֹפוֹת טְמֵאוֹת וְכֹל אוּנ צוּ אַלֶע לַייבֶּער הָאט אִין זִיךְ אַחַיּוֹת הָרוֹמֶשֶׂת וָואס טוּט וִויךְ בַּמַּיִם אִין וַואסֶער: (מז) לְהַבְדִּיל אוּנ צוּ וִויסֶען אַ

משלי יהודא

קוּה פוּן הוֹיף, וֶועט מֶען זֶעהֶן וְואהִין דִיא קוּה וֶועט גֵיין, וִוי מֶען הָט נָאר גֶעפִינְט דִי טִיר פוּן הוֹיף אִיז דִי קוּה גְלַייךְ גֶגַאנְגֶען צוּ שְׁמְעוֹן אִין הוֹיף הָאבֶּען אַלִי גֶעוָואקְסְט אַז דִי קוּה אִיז שִׁמְעוֹנִס, דָם זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דִי מֶענְטְשִׁין מִיט זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת, דִי נְשָׁמָה אִיז אַחֵלֶק פוּן הקב"ה, אוּנ זִיא אִיז הֵיילִיג, אוּנ זִיא וִויל שְׁטֶענְדִיג זַיין בַּהֶעפְט נָאר צוּ דִי הֵיילִיגְקֵייט נָאר דֶר מֶענְטְשׁ גַנְבִית דִי נְשָׁמָה אוּנ צִיהָט זִיא אַוֶועק מִיט כֹּחַ פוּן אִיר הֵיילִיגְקֵייט אוּנ אִיז זִיא מְטַמֵּא, דְרִיבֶּער אַז דֶר מֶענְטְשׁ טוּט תְּשׁוּבָה אוּנ עֶר עֶפִינְט נָאר דִיא טִיר פַר דִי נְשָׁמָה זִיא זָאל אַרוֹסְגֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה לוֹפְט זִיא אַלֵיין גְלַייךְ צוּ דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן הקב"ה, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם, אַז אִיר וֶועט נָאר אָן הֵייבִּין וֶוערֶען הֵיילִיג וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, וֶועט אִיר זַיין הֵיילִיג, כִּי קָדוֹשׁ אָנִי, וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִיג, אוּנ דִי נְשָׁמָה אִיז פוּן מִיר, וֶועט זִיא לוֹפִין צוּ מַיין הֵיילִיגְקֵייט, אִיר זָאלְט נָאר נִיט פַר הַאלְטֶען דִיא נְשָׁמָה בַּייא דִיא טוּמְאָה, וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם, אִיר זָאלְט נָאר נִיט מְטַמֵּא זַיין אַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת מִיט דִיא שְׁרָצִים וָואס אִיר וֶועט עֶסִין, וֶועלִין אַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת בְּלַייבֶּן הֵיילִיג:

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וגו'. עֶס זֶענִין דָא אוֹיף דֶר וֶועלְט צְוֵוייעֶרְלֵיי מֶענְטְשִׁין, עֶס אִיז דָא אַמֶענְטְשׁ אַז עֶר וֶועט דַארְפִין גֵיין אִין גַאס וֶועט עֶר פְרֶעגִין וָוס פַר וֶועטֶער עֶס אִין גַאס, אוֹב עֶס רֶעגִינְט, אָדֶער עֶס אָדֶר עֶס אִיז אַוִוינְט, אָדֶער אַפְרָאסְט, וֶועט עֶר נ אִין גַאס, וַוייל עֶר אִיז אַשְׁוַואכֶער מֶענְטְשׁ, אַז דֶר אִיז נָאר גֶעעֶנְדֶערְט וֶועט דָם אִים גֶעוִויס קְרַאנְק מַאכְ אַז עֶר דַארְף עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען, נִיט אַלֶע עֶסִינְס עֶסִין, אוּנ נִיט אַלִי מַשְׁקֶה קֶען עֶר טְרִינְקֶען, אוּנ עֶר מ מִיט אַמָאס אוּנ טְרִינְקֶען מִיט אַמָאס, אַז עֶר וֶועט עֶס טְרִינְקֶען אַבִּיסוּל צוּ פִיל קֶען עֶר קְרַאנְק וֶוערֶען, אוּנ עֶ דָא גֶעזוּנְטֶע מֶענְטְשִׁין, עֶר גֵייט וֶוען עֶס רֶעגִינְט אוּ עֶס שְׁנֵייט אוּנ וֶוען עֶס אִיז אַוִוינְט מִיט אַפְרָאסְט א שַׁאדֶעט אִים גָאר נִיט, עֶר עֶסְט אַלְץ אוּנ טְרִינְקְט אַ אַמָאס אוּנ אָן אַצָאהְל, וִוי פִיל עֶס קֶען אַרַיין אִין בּוֹין עֶס שַׁאדֶעט אִים נִיט, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא יוּד זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת, וַוייל פוּן דֶעם עֶסִין וָוס דֶער מֶענְטְשׁ הַאלְט זִיךְ אִין אִים דִיא נְשָׁמָה, אוּנ אַז עֶר וֶועט נִי וֶועט דִי נְשָׁמָה פוּן אִים אַוֶועק גֵיין, צִיהָט דָאךְ דִי אַכֹּחַ לֶעבּוּנְג פוּן דֶעם עֶסִין וָוס דֶר מֶענְטְשׁ עֶסְט, דְ אִיז דָא אַאָפְּטֵיילוּנְג צְוִוישֶׁען דִי נְשָׁמוֹת פוּן יוּדִין אוּנ דִי נְשָׁמוֹת פוּן דִי גֶעצֶען דִינֶר, דִי נְשָׁמוֹת פוּן דִי יוּדִין זֶענֶען אַחֵלֶק כִּבְיָכוֹל פוּן הקב"ה אוּנ זֶענֶען אַרַיינְגֶעגֶעבֶּן אִין גוּף צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ צוּ לִיבּ הָאבֶּן הקב"ה טְרַאכְטִין שְׁטֶענְדִיג נָאר אִין גֶעטְלִיכֶע זַאכֶן, אִיז דִי

היילת

דכיא ובין חיתא
אכלא ובין חיתא די
מתאכלא: פ פ פ

ובין הטהר ובין החיה הנאכלת
ובין החיה אשר לא תאכל:

פ פ פ

ל"א פסוקים. עבדי"ה סימן:
ומפטירין ויוסף עוד דוד כס"ב סימן ו

בעל הטורים
ה הנאכלת ובין החיה אשר לא
בגימ' זה שמנה עשר טריפות
ובין החיה חולין מב:

רש"י

ובין החיה הנאכלת. צ"ל בין צבי לערוד והלא כבר
ים הם אלא בין שנולדו בה סימני טרפ'ת כשרה לנולדו
סימני א טרפה פסולה: חסלת פרשת שמיני

בית יהודא

וואראום אין האלדז איז דא צוויי רערין איינר הייסט וושט
אונ איינר הייסט קנה, אונ ער הט איינגעשניטן דעם קנה
ביז העלפט אונ דעם וושט האט ער דורכגעשניטען אין
גאנצין איז די בהמה טרפה, אונ אוב ער הט איינגעשניטן
ם וושט מער וויא העלפט אונ אין דעם קנה מער ווי העלפט איז כשר, מעג מען די בהמה עסין: ובין החיה
ה. זאגט רש"י (צריך לומר בין צבי לערוד) דארף דען דיא תורה זאגען ער זאל וויסן אפצושיידען צווישען
ט אונ ערוד ואווילדער אייזיל) (והלא כבר מפורשים הם) די סימנים שטייען דאך בפירוש אין די תורה (אלא)
מען מיינט (בין שנולדו בו סימני טרפה כשרה לנולדו בו סימני טרפה פסולה) עס איז דא סימנים טרפות אין א בהמה
נשטוען איז די בהמה כשר אונ עס איז דא סימנים טרפות וואס דיא בהמה ווערט טאקי טרפה ועיין ש"ח.:

שפתי חכמים

נקבה הגרגרת או נפחתה הגלגולת ולא ניקב קרום של מוח
הן שהיא כשרה: א והן כל י"ח טרפות שמנו חכמים עיין כל
רוש חזקוני. (נד"ל) כתב החזקוני ז"ל בין שנולדו לו סימני
כשרה כגון ששחט הקנה ונקבה הריאה קודם שחיטת הוושט
סימני טרפה וכשרה משום דחיי ריאה תלויין בקנה בין שנולדו לו
סימני טרפה ופסולה כגון שנקבה הריאה קודם שחיטת הקנה והכי איתא
במסכת חולין עכ"ל. ואני אומר לא זו הטעיר ולא זו הדרך כיון שרש"י
ז"ל לא מפי עצמו אמר דברים הללו אלא ברייתא היא בת"כ וכבר
הסכימו רוב מנין ורוב בנין דלית הלכתא כרים לקיש ע"ש:
חסלת פרשת שמיני

פירוש לתורת אלהים

אונ איר זאלט בקי זיין בין הטמא צווישן א אך
איז טמא ובין הטהור אונ צווישען דער זאך
איז טהור ובין החיה הנאכלת אונ צווישען אזו
אחיה וואס מעג גיגעסן ווערען ובין החיה אונ
צווישן דער חיה אשר לא תאכל וואס זיא טאר ניט
גגעסן ווערן:

משלי יהודא

אונ איידל, מוז דר גוף עסין איידעלע כשרה עסין,
ה זאל קענן ציהן אלעבונג פון די כשרה עסין, אבר
ין דינר, זייער גוף מיט זייער נשמה, זענען נאר צו
רבט, צו מלאכה, צו האנדל, זיי האבן ניט אנשמה
פש החיוני, אלעבונגס קראפט, ווי אבהמה, זייא
אלץ עסין, אונ אלץ טרינקן, אונ אזו ווי אדאקטר
זאגן דעם מענטש דם מעגסטו עסין דם ווערט דיך
מאכן אונ דם טארסטו ניט עסין, ווייל דם ווערט דיך
קראנק מאכן, אזו הט הקב"ה גזאגט צו דיא יודן וועלכע
עסיגוואר זיי מעגן עסין, ווייל דם עסין ווערט גזונד מאכן
די נשמה, אונ וועלכע עסיגוואר זיי טארן ניט עסין ווייל
דם ווערט קראנק מאכען דיא נשמה. דאס זאגט דער פסוק
להבדיל בין הטמא ובין הטהור, וועלכעם עסין עס ווערט
מטמא זיין דיא נשמה אונ וועלכעם עסין עס ווערט ריין
מאכן די נשמה, דיא נשמה זאל קענן לערנן תורה אונ טאן
מצות אונ מעשים טובים דורך דעם כח פון דעם עסין:

הפטרת שמיני (בשמואל ב' סימן ו')

עוד דוד את־כל־בחור בישראל שלשים אלף: ויקם | וילך דוד וכל־העם אשר
אתו מבעלי יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר־נקרא שם שם יהוה
ות ישב הכרבים עליו: וירכבו את־ארון האלהים אל־עגלה חדשה וישאהו מבית
דב אשר בגבעה ועזא ואחיו בני אבינדב נהגים את־העגלה חדשה: וישאהו מבית
דב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו הלך לפני הארון: ודוד | וכל־בית

פירוש ע"ט

עוד דוד הט דוד נאך גימערט אונ האט איין
גזאמלט את כל אלע די אוס דר ווילטע פון די
ל שלשים אלף דרייסיג טויזנט ויקם אונ דוד איז
שטאנן אונ איז גגאנגען וכל אונ גאר דם פאלק
יט אים מבעלי יהודה פון דער שטאט בעלי יהודה
ת אוף צו ברענגען פון דארטן דעם ארון פון גאט
קרא וואס מען הט דעם ארון גירופן שם אנאמען
ום איז דר נאמן שם יי צבאות דר נאמן פון גאט
ערשר ישב הכרובים וום זיצט אוף די כרובים עליו
ווערט גרופן אוף אים וירכבו אונ זיי האבן גימאכט
רייטן דעם ארון פון גאט אל עגלה אין אנייעם וואגן
וישאהו אונ זייא האבן אים גיטראגן זייא האבן אים
אוועק גפירט מבית אבינדב פון דעם הוז פון אבינדב
אשר ווס דם הויז איז גוועןבגבעה אין דער שטאט גבעה
ועוזא ואחיו אונ עוזא אונ אחיו די קינדער פון אבינדב
נוהגים האבן גפירט דעם נייעם וואגן וישאוהו אונ זיי
האבן אים גפירט מבית פון דעם הוז אבינדב אשר ווס
אין דער שטאט גבעה אונ זיי זענן גקומן עם מיט דעם

ישראל משחקים לפני יהוה בכל עצי ברושים ובכנרות ובנבלים ובתפים ובמנ
ובצלצלים: ויבאו עד־גרן נכון וישלח עזה אל־ארון האלהים ויאחז בו כי שמטו ה
ויחר־אף יהוה בעזה ויכהו שם האלהים על־השל וימת שם עם ארון האלהים
לדוד על אשר פרץ יהוה פרץ בעזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה עד היום הזה
דוד את־יהוה ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי ארון יהוה: ולא־אבה דוד להסי
את־ארון יהוה על־עיר דוד ויטהו דוד בית עבד־אדם הגתי: וישב ארון יהוה בי
אדם הגתי שלשה חדשים ויברך יהוה את־עבד אדם ואת־כל־ביתו: ויגד למל
לאמר ברך יהוה את־בית עבד אדם ואת־כל־אשר־לו בעבור ארון האלהים וי
ויעל את־ארון האלהים מבית עבד אדם עיר דוד בשמחה: ויהי כי צעדו נשאי
יהוה ששה צעדים ויזבח שור ומריא: ודוד מכרכר בכל־עז לפני יהוה ודוד חגור
בד: ודוד וכל־בית ישראל מעלים את־ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: והי
יהוה בא עיר דוד ומיכל בת־שאול נשקפה בעד החלון ותרא את־המלך דו
ומכרכר לפני יהוה ותבז לו בלבה: ויבאו את־ארון יהוה ויצגו אתו במקומו
האהל אשר נטה־לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה ושלמים: ויכל דוד מהעלות ו

פירוש ע"ט

ארון פון גאט ואחיו אונ אחיו איז גגאנגן פאר דעם ארון ודוד אונ דוד אונ אלע יודן משחקים האבן גלובט לפני יי פאר גאט בכל מיט אלע העלצער פון באקסן האלץ כלומר מען האט דער פון גימאכט כלי זמר ובכנורות אונ מיט פליטען ובנבלים אונ מיט פידלען ובתופים אונ מיט פוקן ובמנענעים אונ מיט טרומייטן ובצלצלים אונ מיט שלמייען ויבאו אונ זיי זענן גקומן עד ביז גורן נכון ביז דר שטאט גורן נכון וישלח האט עוזא גשטרעקט זיין האנד צום ארון פון גאט ויאחז בו אונ האט אן גהאלטן דעם ארון כי ווארום שמטו הבקר די רינדר וואס האבן גיפירט דעם ארון האבן אשלעפ גטאן אונ דר ארון הט זיך גשאקילט דרום הט ער אים צו גהאלטען ויחר הט גגרומט דר צארן פון גאט אין עוזא ויכהו הט גאט דארטן אים גשלאגן על השל אויף דעם שוגג וס ער הט צו גהאלטן דעם ארון ווארום ער הט זיך בדארפט אפ לערנן איין קל וחומר ווען דר ארון הט אריבר גיטראגן די כהנים איבר דעם ירדן אזו ווי עס שטייט אין ספר יהושע איז שוין אכל שכן אז דעם ארון אליין בדארף מען ניט האלטן וימת שם אונ ער איז דארטן גשטארבן לעבן ארון פון גאט ויחר לדוד אונ עס הט גגרומט צו דוד על אויף דעם אשר פרץ יי וס גאט הט גבראכן פרץ בעזה איין בראך אין עוזא ויקרא אונ דוד האט גירופן למקום צו דעם ארט פרץ עוזא עד ביז דעם טאג ווערט דס אזו גרופן ויירא הט דוד זיך דעם טאג גפארכטן פר גאט ויאמר אונ ער הט גזאגט איך וויא אזו וועט קומן צו מיר דר ארון פון גאט ער הט מורא גהאט צו זיך דעם ארון אריין צו ברענגן ווארום ער האט גזעהן אז מחמת דעם ארון איז עוזא גשטארבן ולא אונ דוד הט ניט גוואלט להסיר צו אפ קערן צו אים דעם ארון פון גאט על עיר צו דר שטאט דוד פון דוד

ויטהו הט דוד גנייגט דעם ארון צום הוז פ
אדום הגתי פון דר שטאט גת וישב ארון יי דר
גאט איז גוועזן בית אין הוז עובד אדום הגיו
חדשים דריי חדשים ויברך אונ גאט האט גיב
דעם עובד אדום ואת כל ביתו אונ דאס הוז ג
עובד אדום ואת אונ אלץ וס איז צו אים פ
דעם ארון פון גאט וילך דוד איז דוד גגאנגן
הט אוף גיבראכט דעם ארון פון גאט פון ד
פון עובד אדום עיר דוד ביז דר שטאט פון דוד
מיט פרייד ויהי אונ עס איז גוועזן כי צעדו אז ז
גטרעטן נשאי ארון יי די וס האבן גטראגן דע
פון גאט ששה צעדים זעקס טריט ויזבח אונ דו
גשאכטן שור איין אקס ומריא אונ פעטע אק
אונ דוד הט גשפרונגן מיט גאר זיין שטארק
יי פר גאט ודוד חגור אונ דוד איז גוועזן אן גגו
בד איין מלבוש פון ליינן ודוד אונ דוד אונ א
מעלים האבן אוף גבראכט דעם ארון פון גאט
מיט שאלונג אונ מיט אקול פון שופר והיה
איז גוועזן אז דר ארון פון גאט איז גיקומן א
שטאט פון דוד אונ מיכל דיא טאכטער פו
נשקפה הט גקוקט בעד החלון דורך דעם פענצ
אונ זיא הט גזעהן דעם מלך דוד מפזז ומכרכ
ער הט גטאנצט אונ גשפרונגן פר גאט ותבז
האט מבזה גוועזן לו צו אים בלבה אין איר הא
איז מבוזה גווארן ביי איר אין הארץ מחמת
גיטראכט עס איז ניט שיין אמלך זאל טאנצ
שפרינגן פאר אלע מענטשען ויביאו אונ זייא
גבראכט דעם ארון פון גאט ויציגו אונ זיי הא
גשטעלט אוף זיין ארט בתוך האוהל אין דעם
אשר נטה וס דוד הט צו אים אן גגרייט ויעל ה
אוף גבראכט עולות מיט שלמים פאר גאט

האאט

למים ויברך את־העם בשם יהוה צבאות׃ ויחלק לכל־העם לכל־המון ישראל
יש ועד־אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת וילך כל־
איש לביתו׃ כאן מסיימין הספרדים ויש מוסיפין ב׳ פסוקים האחרונים ונאמן ביתך׃
דוד לברך את־ביתו ותצא מיכל בת־שאול לקראת דוד ותאמר מה־נכבד היום מלך
ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים׃ ויאמר
אל־מיכל לפני יהוה אשר בחר־בי מאביך ומכל־ביתו לצות אתי נגיד על־עם יהוה
שראל ושחקתי לפני יהוה׃ ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם־האמהות
אמרת עמם אכבדה׃ ולמיכל בת־שאול לא־היה לה ילד עד יום מותה׃ ויהי כי־
המלך בביתו ויהוה הניח־לו מסביב מכל־איביו׃ ויאמר המלך אל־נתן הנביא
נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוך היריעה׃ ויאמר נתן אל־

פירוש ע"ט

וד פר לענט מהעלות העולה פון אוף צו ברענגן עולות מיט דיא שלמים ויברך את העם האט ער טעט דאס פאלק בשם יי צבאות מיט דעם נאמן אט צבאות וואס ער הערשט איבר אלע הערן אונ ער הט גטיילט לכל העם צו גאר דס פאלק מון ישראל צו אלע יודען למאיש פון איין מאן ועד ביז איין אשה לאיש צו איטליכן מענטש חלת איין פון ברוט ואשפר אחד אונ איין זעקסטל פון איין ואשישה אחת אונ איין מאס וויין וילך איז גגאנגן דאס פאלק איש איטליכר מענטש לביתו צו זיין וישב דוד האט זיך דוד אום גיקערט לברך צוא שן זיין הויז גזינד ותצא אונ איז ארוס גגאנגן דיא טאכטר פון שאול לקראת דוד אקעגן דוד ר אונ זיא הט גזאגט מה וואס פאר אכבוד איז ן היינטיגן טאג צו דעם מלך פון ישראל אשר ער הט זיך היינט אנפלעקט לעיני אמהות עבדיו פר ינסט מיידן פון זיינע קנעכט כהגלות נגלות אזו ווי שוט זיך אנפלעקן אחד הרקים איינר פון די לערע ויאמר הט דוד גזאגט צו מיכל לפני יי פר גאט בחר וואס ער הט אום דר וויילט אין מיר מאביך דיין פאטער ומכל ביתו אונ פון זיין הויז גיזינד צו גיביטן אותי מיך נגיד אהאר על אויף גאטס ק אויף די ישראל ושחקתי דרום האב איך גלובט אט ונקלותי אונ איך זאל מיך נאך קאנן גרינגר ען פון דעם וואלט איך מיר פאר הקב"ה נאך גער גימאכט והייתי אונ אז איך זאל קאנען זיין יגר אין מיינע אויגן וואלט איך דאס גטאן ועם הות אונ מיט די דינסט מיידן אשר אמרת וואס דו סט גזאגט עמם מיט זיי אכבדה ווער איך גערליכט אגסט איך ווער מבוזה ביא זייא אין דיא אויגן בה איך ווער נאך ערליך ביי זיי אין די אויגן׃ ט דר פסוק ולמיכל אונ צו מיכל דיא טאכטער פון שאול לא זיא האט קיין קינדר גהאט פון דעם טאג ום מותה ביז איר טוט אבר פריער איידר זיא הט מבזה גוועזן דוד האט זיא יוא גהאט אזון ויהי אונ עס גוועזן כי אז דער מלך איז גזעסען אין זיין הויז ויי אונ גאט הניח לו האט אים גלאזט רוען מסביב פון זייגע נט וום זענן ארום אים ויאמר הט דר מלך גזאגט צו נתן הנביא ראה נא זעה אנכי איך זיץ אין אהוז וואס גבועט פון טענן בוים וארון האלהים אונ דער ארון פון גאט יושב רועט בתוך היריעה אין א אום העגג

משלי יוסף

ונקלותי עוד מזאת וגו׳. ווען דוד המלך האט געטאנצט אונ געשפרונגן פר דעם ארון הקודש, אונ זיין ווייב מיכל הט גיזאגט צו אים עס איז ניט שיין פר אמלך ער זאל זיך אזוי פראסט מאכן פר דעם פאלק, הט דוד גענפרט צו מיכל הלואי וואלט איך ביי מיר נאך נידעריגער גיוועזן, דעם מיינונג פון דוד קענן מיר פרשטיין למשל עס איז אמאל גוועזן אגרויסר שר ער האט גהאט אטיטול אז ער איז אבאראן, דער שר האט גהאט אגרויסן שונא, אונ דר שונא הט גזאגט אוף דעם שר אז עס איז ליגען ער איז קיין באראן ער איז גבארען פון פראסטע דייכע עלטערין באערין ערד ארבעטער ומוזיקעס), דר שר הט גהאט אגוטן פריינד אגרויסר חכם, אמאל הט דר שר גזאגט צוא זיין גוטן פריינד גיב מיר אעצה ווי אזוי איך זאל קענן ווייזן פר אלי מענטשין אז איך בין מיט אמת אבאראן, האט דער חכם גזאגט מען דארף גיין צום גלח פון די קירכע ביי אים אין דיא ביכער איז געווים פר שריבן ווער דיינע עלטערין זענן גוועזן, ווען מען וויסן איב דו ביסט גבארען אבאראן אדער ניין, דער חכם איז גגאנגן צום גלח, אונ הט גזעהן עס איז אמת וויא דער שונא זאגט, זיינע עלטערן זענן גוועזן מוזיקעס, דער חכם איז גקומן צום שר אונ הט אים גזאגט דו ביזט פר שריבן אין בוך מוזיק, דר שר זאגט צום חכם וואס טוט מען, הט דר חכם גזאגט איך האב שון פארריכט, דר שר זאגט צום חכם וואס האסטו גטאן, הט דער חכם גזאגט איך האב אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק, אונ וואס האסטו געשריבן אוף דעם ארט? הט דר חכם געזאגט איך האב גשריבן אויף דעם ארט מוזיק, הט דר שר גזאגט צום חכם, מיט וואס האסטו פרבעסרט? הט דר חכם גזאגט צום שר, אז איך וואלט אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק אונ געשריבן אוף דעם ארט באראן, וואלט מען וויסן אז אוף דעם ארט איז גוועזן געשריבן מוזיק אונ מען הט אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק אונ מען הט אוף דעם ארט געשריבן באראן, ווארום דס געמעקטע דערקענט מען, אבר איצט אז איך האב אפ געמעקט מוזיק אונ האב אוף די געמעקטע געשריבן מוזיק, ווערן אלע זאגען אוף דעם ארט איז גוועזן געשריבן באראן אונ אשונא הט אפגמעקט דעם ווארט באראן אונ האט אוף דעם ארט געשריבען מוזיק. זעהן מיר דער ווארט וואס איז געשריבן אוף אגעמעקטן ארט. פאר שטייען מיר אז פריער איז אויף דעם ארט אנדערש גיוועזן געשריבן, הט מען דס געשריבענע אפ גימעקט אונ געשריבען אנדרש, אזו גפינען מיר ביי מענטשין דר מענטש וואס איז גרוס

הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ׃ כאן מסיימין האיטליאנים וַיְהִי בַּלַּיְל
וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־נָתָן לֵאמֹר׃ לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־עַבְדִּי אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה
תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי׃ כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְּבַיִת לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְ
הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן׃ בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי
הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵ
לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים׃ וְעַתָּה כֹּה־תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר יְהוָה
אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־עַמִּי עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וָאֶהְיֶה עִ
אֲשֶׁר הָלַכְתָּ וָאַכְרִתָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִ
בָּאָרֶץ׃ וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא־יֹסִ

משלי יוסף

ביי זיך איז אַצייכֶן אַז עֶס איז פַּרְקֶערְט עֶר איז קְלֵיין, אונ דֶער מֶענְטְשׁ וָוס איז קְלֵיין ביי זיך איז אַצייכֶן אַז עֶס איז פַאר קֶערְט עֶר איז גְרוֹס, וויא מיר גְפִינֶן בייא משֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה פון אַלֶע מַעֲלוֹת וָוס משֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְהַאט הָט די תּוֹרָה אים נָאר גִ׳וּבְּט מיט די איין מַעֲלָה וְהָאִישׁ משֶׁה עָנָיו מְאֹד, משֶׁה איז גְוֶוען ביי זיך נִידֶערִיגֶר פון אַלֶע מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענֶען אויף דֶר וֶועלְט. נָאר מיר דַארְפֶן פַר שְׁטֵיין אין אֱמֶת ווי אַזוֹ הָט משֶׁה גְקֶענְט זַיין ביי זיך נִידְרִיגֶר פון אַלֶע מֶענְטְשִׁין, הָט דֶען משֶׁה נִיט גֶעוְואוּסְט ביי זיך אַז עֶר איז דֶער גְרֶעסְטֶער פון אַלֵי יוּדִין, אונ עֶס הָאט קֵיין מֶענְטְשׁ אויף דֶר וֶועלְט זוֹכֶה גְוֶוען צוּ וָוס עֶר הָט זוֹכֶה גְוֶוען. ווי אַזוֹ הָט עֶר גְקֶענְט מיט אֱמֶת אונ רִיכְטִיג גֶעפִינֶען בייא זיך אין הַארְצֶן צוּ טְרַאכְטֶן אַז דֶר קְלֶענְסְטֶער פון אַלֶע יוּדִין איז גְרֶעסֶער פון אים. נָאר דֶער עִנְיָן פון משֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה איז גִיוֶוען לְמָשָׁל אין אַשְׁטָאט איז גְוֶוען אַגְרוֹסֶער אָרֶעם מַאן זַיין פַּרְנָסָה איז גְוֶוען עֶר הָט גְהַאט אַוָועגֶעלֶע מיט צְוֵויא שְׁוַואכִין פֶערְדִיל, פְלֶעגְט עֶר אַלִי טָאג פָארִין אוּסֶער דִיא שְׁטָאט אונ אוֹפְשִׁיטְ׳ן אַפוּהְר זַאמְד אונ בְּרֶענְגֶען אין שְׁטָאט צוּ פַארְקוֹפֶן, אַמָאל פְלֶעגְט עֶר פָארִין צְווייא מָאל אין טָאג נָאךְ דִיא זַאמְד אַמָאל דְרֵייא מָאל, פָארִין נאכְט פְלֶעגְט עֶר קוּמֶן אַהֵיים מיט ווי פִיל עֶר הָט פַר דִינְט, אַמָאל הָט גְטְרָאפֶן ווי עֶר הָט גְעגְרָאבֶּן דִיא זַאמְד הָט עֶר גֶעפוּנֶען אין דִיא זַאמְד אַגְרוֹסֶן אוֹצָר, פִיל גָאלְד, זִילְבֶּר, בְּרִילְיַאנְטִין, עֶר הָאט לֵיידִג גְמַאכְט זַיינֶע אַלֶע זֶעק אונ הָאט אין זֵייא אַרַיין גֶעשָׁאטֶן גָאלְד בְּרִילְיַאנְטֶן ווי פִיל עֶר הָט גְקֶענְט אונ הָט גֶעלֵייגְט אויף די פוּהְר אונ וַוייל עֶר הָאט מוֹרָא גְהַאט אַרַיין צוּ פָארֶען מיט דֶעם אוֹצָר ביי טָאג אין שְׁטָאט טָאמֶר וֶועט מֶען דֶר זֶעהְן דֶעם אוֹצָר, איז עֶר גְוֶוען ביי די זַאמְד ביז נַאכְט, אין דֶר הֵיים זֶענֶען גְוֶוען זַיין וַוייבּ אונ קִינְדֶר הוּנְגֶערִיג אונ הָאבֶּן גְוַוארְט אויף זַיין קוּמֶן עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען די פָאר גִילְדֶן וָוס עֶר הָט דֶעם טָאג פַאר דִינְט מֶען זָאל קוֹיפֶן עֶפּיס צוּם עֶסִין, עֶר קוּמְט נִיט, זֵייא הָאבִּין אָן גְהוֹבֶּן טְרַאכְטֶן טָאמֶר הָט אים גֶעטְרָאפֶען אַאוּמְגְלִיק בייא דֶעם זַאמְד גְרָאבֶן, אַלֶע הָאבֶן גֶעוֵויינְט, די קִינְדֶר זֶענֶען וֵויינֶענְדִיג אַיינְגֶעשְׁלָאפֶן, נָאר דָס וַוייבּ הָאט גֶעוַוארְט, עֶס איז שׁוֹן גִיוֶוען אַפָּאר שָׁעָה אין די נַאכְט איז עֶר גְקוּמֶן צוּ פָארֶן מיט דֶעם אוֹצָר, עֶר הָט אַרָאפּ גֶענוּמֶען אַזֶעקִיל גָאלְד פון פוּהְר אונ איז פְּלוּצְלוּנְג אַרַיינְגֶעקוּמֶן אין שְׁטוּבּ אונ הָט אַוָועקְ גֶעטָאן דֶעם זַאק, דֶער זַאק איז גְוֶוען אַלְט אונ איז בַּאלְד צוּרִיסֶן גְוָוארֶן אונ די גָאלְד הָט זיךְ אָן גֶעהוֹבֶּן אַרוֹס שִׁיטֶן פון זַאק, ווי דָס וַוייבּ דָס גֶזֶעהְן דָס גְרוֹסִי גְלִיק, פון שְׁרֶעק אונ פון גְרוֹס שִׂמְחָה הָט זִיא גֶעחַלֶּשְׁתְּ אונ איז גִ׳שְׁטָארְבֶּן, מיר וֶועלֶן נִיט שְׁמוּסֶן פון איר שְׁטַארְבֶּן נָאר אֵיינֶר הָט גְפְרֶעגְט ביי דֶעם מַאן זָאג מיר פַר וָוס בִּיזְטוּ גְבְּלִיבֶּן לֶעבֶּן אונ ביזְט נִיט גְשְׁטָארְבֶּן פון גְרוֹס שִׂמְחָה, הָט עֶר גְזָאגְט,

פירוש ע"ט

וַיֹּאמֶר הָט נָתָן הַנָּבִיא גִיזָאגְט צוּם מֶלֶךְ כֹּל אַלְץ וָוס אין דַיין הַאַרְץ איז לֵךְ עֲשֵׂה גֵיי אוּ
יְיָ עִמָּךְ וָוארוּם גָאט איז מיט דִיר וָוס דוּ ווי
וֶועט דִיר גָאט הֶעלְפֶן וַיְהִי אונ עֶס איז גְוֶו
זֶעלְבִּיגֶר נַאכְט וַיְהִי איז גְוֶוען די רֵייד פון גָא
לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן לֵךְ גֵייא אונ זָאלְסְט זָאגֶען
קֶנֶעכְט צוּ דָוִד כֹּה אָמַר יְיָ אַזוֹ הָט גָאט גְזָא
תִּבְנֶה דוּ ווילְסְט בּוֹעֶן לי פון מַיינְט וֶועגֶען
לְשִׁבְתִּי צוּ מַאכֶן רוּעֶן מַיין שְׁכִינָה דְרִינֶען כִּ
דֶען גִיזֶעסֶן אין אַהוֹז לְמִיּוֹם פון דֶעם טָאג אָ
הָאבּ אוּף גְבְּרַאכְט דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל פוּ
וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה אונ בּיז דֶעם טָאג וָאֶהְיֶה אונ
גְרוּעֶט אין אַגְצֶעלְט אין אַמִשְׁכָּן בְּכֹל אין
עֶרְטֶר וָוס איך בִּין גְגַאנְגֶן מיט אַלֶע די
יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי הָאבּ איך דֶען גְרֶעט אֶת
פון דִי שְׁבָטִים פון יִשְׂרָאֵל אָדֶער שִׁבְטֵי א
די עֶלְצְטִי פון יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי וָוס איך הָא
לִרְעוֹת צוּא שְׁפַּייזֶן אֶת מַיין פָאלְק יִשְׂרָאֵל ל
זָאל זֵיי זָאגֶן לָמָּה וָוארוּם לֹא בְנִיתֶם הָט איר גִי
לי פון מַיינִיט וֶועגִין בֵּית אֲרָזִים אַהוֹז פון טֶען
וְעַתָּה אונ אַצוּנְד כֹּה אַזוֹ זָאלְסְטוּ זָאגֶן צוּ מַיין
צוּ דָוִד כֹּה אַזוֹ הָט גְזָאגְט דֶר גָאט וָוס הֶערְשׁ
אַלִי הֶערְן אֲנִי לְקַחְתִּיךָ איך הָאבּ דיך גְנוּמֶען
פון דֶעם וואָנוּנְג פון די בַּיידְלִיךְ ווי דִיא פַ
וואָגֶן מֵאַחַר הַצֹּאן פון אוּנְטֶער דִי שָׁאף לִהְיוֹת דוּ
זַיין נָגִיד אַהַאר אויף מַיין פָאלְק אויף דִיא
וָאֶהְיֶה עִמְּךָ אונ איך בִּין גְוֶוען מיט דִיר בְּכֹל
עֶרְטֶר אֲשֶׁר הָלַכְתָּ וָוס דוּ בִּיסְט גְגַאנְגֶען וָאַכְרִ
איך הָאבּ פַר שְׁנִיטִין אֶת כָּל אֹיְבֶיךָ גָאר דַיינֶ
מִפָּנֶיךָ פַאר דִיר וְעָשִׂיתִי אונ איך הָאבּ דִיר
אַגְרוֹסֶן שֵׁם כְּשֵׁם אַזוֹ ווי דֶר שֵׁם פון די גְרוֹס
וָוס אויף דֶר עֶרְד זֶענֶען אונ מַחֲמַת איך הָא
פַיינְד פַר שְׁנִיטֶן דְרוּם איז אויף גְגַאנְגֶען א
מַחֲשָׁבָה דוּ זָאלְסְט בּוֹעֶן אַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ. נ
ווייל די יִשְׂרָאֵל זָאלֶן נָאךְ מַיין מְנוּחָה הָאבֶּען פון זַייעֶרִי פַיינְד אין דִיא טֶעג פון דַיין זוּן וְשַׂמְתִּי א
וֶועל טָאן מָקוֹם אַאָרְט צוּא מַיין פָאלְק יִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו אונ איך וֶועל פְלַאנְצֶן אים וְשָׁכַן אונ דִיא
וֶועלֶען רוּעֶן אִיטְלִיכֶער אויף זַיין אָרְט וְלֹא יִרְגַּז אונ וֶועלֶן שׁוֹן מֶער נִיט פַר וָואגֶעלְט וֶוערֶן וְלֹא יֹסִ

נוּתוֹ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה׃ וּלְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַהֲנִיחֹתִי
אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ יְהוָה כִּי־בַיִת יַעֲשֶׂה־לְּךָ יְהוָה׃ כִּי ׀ יִמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת־
וַהֲקִימֹתִי אֶת־זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ וַהֲכִינֹתִי אֶת־מַמְלַכְתּוֹ׃ הוּא יִבְנֶה־
מִי וְכֹנַנְתִּי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ עַד־עוֹלָם׃ אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה־לִּי לְבֵן
הַעֲוֹתוֹ וְהֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם׃ וְחַסְדִּי לֹא־יָסוּר מִמֶּנּוּ כַּאֲשֶׁר
מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מִלְּפָנֶיךָ׃ וְנֶאְמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד־עוֹלָם לְפָנֶיךָ
יִהְיֶה נָכוֹן עַד־עוֹלָם׃ כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכֹל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִד׃

פירוש ע"ט

ן ניט מערן בני עולה די אומרעכטיגי לייט פייניגען אים כאשר אזו וויא צום ערשטן שופטים זענען גוועזן ולמן היום אונ אזו ווי זיי אן צו מיין פאלק פון דעם טאג אשר וואס גבאטן שופטים אויף מיין פאלק ישראל ין דר צייט והניחתי אונ וועל דיר נאך מיין ען פון דייני פיינד והגיד אונ גאט זאגט דיר כי בית אז גאט וועט דיר מאכען אהויז ין זון וועט זיין אמלכות נאך דיר אונ וועט דיין שטול כי אז עס וועט דר פילט ווערן ג ושכבת אונ דו וועסט ליגן את אבותיך מיט טערן נאך דיין טוט והקימותי אונ איך וועל גן את זרעך מיט דייני קינדר נאך דיר אשר עט ארוס גיין פון דיינע גדערים והכינותי אונ אן ברייטן זיין מלוכה הוא ער וועט בויען מיינט וועגן וכוננתי אונ איך וועל אן ברייטן א שטול ממלכתו פון זיין מלוכה עד עולם ביז איך וועל אים זיין צו אפאטר והוא אונ ער צו מיר אזו ווי אזוהן אשר בהעותו אז ער וועט דס הייסט אז ער וועט זינדיגן והוכחתיו וועל שטראפן בשבט מיט ארוט אנשים פון די מאגן ט פלאג בני אדם די קינדר פון אדם הראשון מיין גנאד לא יסור וועט ניט אפ גטאן ווערן אשר אזו ווי איך האב אפ גטאן מיין חסד פון ר וואס איך האב אים אפ גטאן פון אמלכות ן פר דיר ונאמן אונ וואר האפטג זאל זיין ביתך

משלי יוסף

ווייל אין מיין שמחה איז גוועזן אביינגעמישט טרויער, באלד ווי איך האב דר זעהן דיא שמחה פון דעם גרויסן אוצר האב איך גהאט צער וואס איך וועל ניט קענן פר נעמן פר זיך דעם גאנצן אוצר, דר צער הט פאר קלענערט מיין שמחה, דאס זעלביגע געפינען מיר ביי די נאטורין פון מענטשין, עס זענען דא מענטשין וואס האלטן זיך פר חכמים, אדר פאר גבירים, אבר נאר אזוי לאנג ווי ער זעהט ניט פר זיך אגרעסרין חכם, אדר אגרעסרין גביר, ווי ער זעהט נאר פר זיך אגרעסרין חכם אדר אחכם וואס ער פרשטייט גאר נים וואס דר חכם זאגט, אדר דר גביר זעהט פר זיך אגרעסרן גביר וואס ער איז טויזענד מאל רייכר פון אים, פרשטייט ער איצט אז ער איז גאר נים, ער איז קיין חכם קיין גביר. דס זעלביגע איז גוועזן ביי משה רבינו אונ אלי יודן, ווייל משה רבינו האט גזעהן אין הימעל שרפים אופנים חיות הקודש אונ הונדערט טויזענדר מלאכים ווי זייער מורא איז פר הקב"ה אונ ווי זיי דינן צו הקב"ה הט ער גרעכונט אז זיין עבודה צוא הקב"ה איז גאר נים ווערט געגען די עבודה פון דיא מלאכים, דריבר איז ער ביי זיך גוועזן גאנץ נידעריג ווייל ער הט גזעהן דעם גרויסן אוצר פון יראת שמים אונ ער הט אים נים גיקענט נעמן אין גאנצן דריבר איז ער גוועזן בעזארגט אונ נידעריג ביי זיך, ווארום אלע יודין ווייל זייא האבען נים גזעהן קיין בעסרע עבודה צו הקב"ה איז זייער עבודה פר זיי גענוג גוועזן, זעהן מיר דר מענטש וואס פרשטייט בעסער דיא גרויסקייט פון הקב"ה איז ער ביי זיך נידעריגר, פר שטייען מיר פר קערט דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריגר איז ער ווערט מער כבוד, ווייל ער פרשטייט בעסר די גרויסקייט פון הקב"ה, דס הט געזאגט דוד המלך ע"ה ונקלותי עוד מזאת, הלואי וואלט איך מעהר פאר שטאנן די גרויסקייט פון הקב"ה אונ איך וואלט ביא מיר נאך גרינגער גוועזן, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה, הלואי וואלט איך ביי מיר אזו נידעריג גוועזן אז ביי מיר וואלט גוועזן אכבוד דיא דינסטין וואס דוא האסט געזאגט זאלען וועלין מיט מיר ריידין:

וממלכתך אונ דיין מלוכה עד עולם ביז איביגע לפניך פר דיר כמאך דיין שטול יהיה זאל זיין אן גבריי"ט
יז איביג ככל אזו ווי אלע די רייד וככל אזו ווי די נבואה וואס גאט הט גזאגט צו נתן הנביא
דבר אזו הט נתן הנביא גזאגט צו דוד המלך:

מנין המצות בפ' תזריע יש בה ז' מצות ה' עשין וב' לאוין

ה עד) לטמא היולדת שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו':
לג) שלא יאכל הטמא מן הקדשים עד שיטבול ויערב שמשו ואם צריך כפרה עד שיביאה שנאמר בכל קדש לא תגע המקדש לא תבא וגו':
ה עה) שתקריב היולדת קרבן כשישלימו ימי הטוהר שלה שנאמר ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן תו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו':
ה עו) שכל מי שיהי' מצורע יבא אל הכהן לשאול את פיו לטהרו או לטמאו שנאמר אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או חת או בהרת וגו' והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו וגו':
לד) שלא לגלח שער שעל מקום הנתק שנאמר ואת הנתק לא יגלח:
ה עז) שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע שפם יעטה וגו':
ה עח) לעשות בנגעי בגדים כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והבגד כי יהיה בו נגע צרעת וגו':

יב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מ[...] לְמֵימַר׃ ב מַלֵּל [...] בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְ[...] אִתְּתָא אֲרֵי תְעַדֵּי וּ[...] דְּכַר וּתְהֵי מְסָאֲ[...]

תו"א דבר אל. יבמות עד כריתות ז. אשה כי. ברכות ס שבת קלה שבועות יח כריתות ז נדה כד. וילדה נדה מ.

רשב"ם

(ב) **אשה** כי תזריע. כי תתעבר בין זכר בין נקבה. אם זכר תלד. יהא דינו כך. ואם נקבה תלד. כך וכך דינה. כולל ואח"כ מפרש: שבעת

בעל הטורים

(ב) אשה כי תזריע. סמך והתקדשתם לאשה כי תזריע שלרי[...] עצמו בשעת תשמיש. וכתיב לעיל אל תשקצו את נפ[...]

ודרשינן מיניה שלא ישהה את נקביו רמז לבא מבית הכסא אל ישמש מטתו מיד: להבדיל בין הטמא ובין הטהור. וסמיך אשה כי תזרי[...] להמתין ג' חדשים להבחין בין זרע לזרע ולפרוש ממנה סמוך לוסתה: תזריע וילדה. בגימ' צורת אדם: זכר. בגימ' ברכה: וטמא[...]

בית יהודא

(ב) וְאִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ. **רש"י** זָאגְט (אָמַר רַבִּי שִׂמְלָאִי) רַבִּי שִׂמְלָאִי הָט גֶעזָאגְט (כְּשֵׁם שֶׁיְּצִירָתוֹ שֶׁל אָדָם) אַזוֹ וִויא דָם בַּשַׁאפוּנְג פוּן מֶענְטְשׁ (אַחַר כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית) אִיז גִיוֶועְן נָאךְ אַלֶע בְּהֵמוֹת חַיּוֹת עוֹפוֹת, דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִוֶועְן דָם לֶעצְטֶע בַּשַׁאפוּנְג וֶוען הקב"ה הָט בַּשַׁאפֶן דִיא וֶועלְט (כַּךְ תּוֹרָתוֹ נִתְפָּרְשָׁה אַחַר תּוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף) אַזוֹ זֶענֶען דִי דִינִים פוּן מֶענְטְשׁ גְלֶערוּנְט גִיוָוא[...] דִי דִינִים פוּן בְּהֵמוֹת חַיּוֹת עוֹפוֹת וְאִין דִי סֶדְרָה שְׁמִינִי הָט מֶען גֶעלֶערְנְט וֶועלְכֶע בְּהֵמָה חַיָּה עוֹף זֶענֶען טְמֵ[...] וֶועלְכֶע זֶענֶען טָהוֹר, אִין דִיא סֶדְרָה לֶערוּנְט מֶען וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ אִיז טָמֵא אוּנ וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ אִיז טָ[...] וְכִי תַזְרִיעַ. הַארְט רש"י פַר וָוָס שְׁטֵייט נִיט אִשָּׁה כִּי תֵלֵד זָכָר, אַז אַאִשָּׁה וֶועט גֶעבֶּארִין אַזָכָר, עֶנְטְפֶערְט וּלְרַבּוֹת שֶׁאֲפִילוּ יְלָדַתּוּ מָחוּי) דִיא תּוֹרָה לֶערוּנְט אוּנְז אֲפִילוּ זִיא הָט גֶעבֶּארִין דָם קִינְד צוּקְוֶועטְשְׁט (שֶׁנִּמּוֹחָה וְנַעֲ[...]

רש"י

(ב) אשה כי תזריע. (ויקרא רבה) א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף [...] במעשה בראשית א כך תורתו נתפרש' אחר תורת בהמה חיה [...] כי תזריע (נדה כז) לרבות שאפי' ילדתו ב מחוי [...]

שפתי חכמים

א וא"ת והתם גופא מ"ט יצירתן של בהמה וחיה קודם ליצירתו של אדם. כבר תירצו בגמרא בסנהדרין ל"ח מפני מה נברא אדם בע"ש כדי שלא יהו אומרים שותף היה להקב"ה במעשה בראשית. ד"א שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך. ד"א כדי שיכנס למצוה מיד. ד"א כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך וכו'. וא"ת ואם נתפרש' התורה כסדר הבריאה היה לו להקדים סדר מצורע לפרשת כי תזריע דהא מצורע מדבר בחיים ותזריע מדבר באשה ואדם נברא קודם חוה. וי"ל דיותר תדיר שאשה תלד ממה שאים להיות מצורע. ועי"ל מ"ה הקדים תזריע למצורע דעיקר הצרעת בא כשמשמש עם אשתו נדה כדאמרינן בגמרא. עי"ל דאשה היא כמו קרקע עולם שמצמחת מה שזורעים בה והאדם מקרקע עולם נברא לכן כתב באשה כי תזריע וילדה זכר כלומר שהזכר נברא מן האשה שהיא קרקע עולם וק"ל: ב דלא הל"ל רק אשה כי תלד זכר אלא לרבות שאפילו מחוי וא"ל דללמד אשה מזרעת תחלה וכו' הוא דאתא דא"כ כי תזריע האשה וילדה זכר מיבעי ליה אלא סמך הזריעה ללידה וכתב וילדה זכר בוא"ו שמורה על הודאי ולא כ[...] דומיא דאם נקבה תלד ש"מ תרתי והא דפירש רש"י לעיל בפרשת ויגש אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו תלה הכתוב הבנים בלאה וא[...] ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת זכר וכו' צ"ל והא מהכא נפקא. יש לומר דמהכא ליכא למילף אלא אשה כי תזריע ויל[...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) **אשה** כי תזריע. כי תזריע תחלה אז וילדה זכר. ואב[...] תלד כלומר ואם יזריע האיש תחלה אז נקב[...] וזהו לשון ואם ומכאן אמ"ו ז"ל אשה מזרעת תחלה יולד[...] איש מזריע תחלה יולדת נקבה. וי"א שמצאו בספר הטב[...] באשה שבעה נקבים שלשה מימין ושלשה משמאל ואחד [...] אם נכנס הזרע באותן של ימין תלד זכר ואם בשל שמא[...] נקבה ואם באמצע תלד טומטום או אנדרוגינוס כשהיא [...] על ימין נכנס הזרע באותן של ימין ותלד זכר וממהרת ה[...] לצאת ולפיכך אינה טמאה כי אם ז' וטהרתה לשלשה [...] וכשהיא שוכבת על שמאל יולדת נקבה ואין הטומאה [...] לצאת ולכך טמאה שבועים וזש"ה שמאלו תחת לראשי תחבקני להוליד זכרים:

ליקוטי יקרים

(ב) אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וגו'. דִי **גמרא** זָאגְט אִין מַסֶּכֶת נִדָּה דָרַשׁ רַבִּי שִׂמְלָאִי, רַבִּי שִׂמְלָאִי הָט גְלֶערוּנְט וֶוען דָם קִינְד לִיגְט בַּיי דִי מוּטֶער אִין בּוֹיךְ אִיז עֶר אַיינְגֶעלֵייגְט וִוי אַבּוּךְ זַיין קָאפּ אִיז אַיינְגֶעבּוֹיגְן בִּיז דִי קְנִיה, זַיינֶע צְוֵויי עֶלִינְבּוֹגְנְס הַאלְט עֶר אוֹיף דִי קְנִיה, אוּנ דִי צְוֵויי הֶענְט הַאלְט עֶר אוֹיף דִי שְׁלֵייפֶן וְאוֹיף דִי צְוֵויי זַייטֶן פוּן שְׁטֶערִין] זַיינֶע צְוֵויי פִּיס הַאלְט עֶר אִינְטֶער זִיךְ וִוי אֵיינֶער זִיצְט אוֹיף דִיא קְנִיה], זַיין מוֹיל אִיז פַארְמַאכְט, זַיין נָאפִּיל אִיז זָאפֶען, עֶר עֶסְט פוּן וָוס דִי מוּטֶער עֶסְט, עֶר מ[...] פוּן וָוס דִי מוּטֶער טְרִינְקְט, אוּנ אַלִיכְט בְּרֶענְט אִיבֶּער זַיין קָאפּ אוּנ עֶר זֶעהְט פוּן אֵיין עֶק וֶועלְט בִּיז צוּם אַנְדֶערִין עֶק וֶועלְט זָאלְסְט דִיךְ נִיט וְואוּנְדֶערִין וִוי אַזוֹ דָם קֶען זַיין, ווָארוּם מִיר גֶעפִינֶען אַזוֹ בַּיי פִיל מֶענְטְשִׁין, אֵיינֶער שְׁלָאפְט אִין אֵייראָפָּא אוּנ עֶר אִין חָלוֹם וָוס עֶס טוּט זִיךְ אִין אַמֶערִיקָא, אוּנ דִי צַייט וָוס דָם קִינְד אִיז בַּיי דִי מוּטֶער אִין בּוֹיךְ, דָאס אִיז דִיא בֶּעסְטֶע צַיי[...] דֶעם מֶענְטְשִׁינְס לֶעבֶּען, אוּנ מֶען לֶערוּנְט מִיט אִים דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה, אוּנ אֵיידֶער עֶר גֵייט אַרוֹיס אוֹיף דֶער וֶועלְט קוּמְט [...] אוּנ גִיט אִים אַקְלַאפּ אוֹיף דָם מוֹיל אוּנ עֶר פַארְגֶעסְט אַלְץ וָוס עֶר הָאט גְלֶערוּנְט, אוּנ מֶען בַּשְׁוֶוערְט אִים עֶר זָאל זַיין אַצַדִּ[...] זָאל נִיט זַיין אַרָשָׁע אוּנ זָאלְסְט וִויסֶען הקב"ה אִיז טָהוֹר [רֵיין], זַיינֶע בֶּעדִינֶער זֶענֶען טְהוֹרִים, אוּנ דִי נְשָׁמָה וָוס מֶען הָט אַ[...] אַרַיינְגֶעגֶעבֶּען אִיז טָהוֹר, אוֹב דוּ וֶועסְט הִיטֶן דַיין נְשָׁמָה זִיא זָאל בְּלַייבֶּען רֵיין אִיז גוּט, וֶועם דִי נְשָׁמָה זַיין בַּיי דִיר, אוּנ אוֹ[...]

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹ[ר] זָאגֶן: (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִ[שְׂרָאֵל] לֵאמֹר צוּ זָאגֶן אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה וגו' א אִשָּׁה וָוס גִיבֶּארִין אַזָכָר וְטָמְאָה זָאל זִיא זַיין טָמֵא שִׁבְעַ[ת]

מצות השם

(ב) וְאִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וגו'] . דָאס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז אַיין יוֹלֶדֶת אִיז טָמֵא אוּנ זִיא אִיז מְטַמֵּא אוּנ וֶוען זִיא הָאט גְוִוינִין אַיין זָכָר אִיז זִיא טָמֵא זִיבֶּן טָאג אוּנ אַז זִיא הָאט גְוִוינִין אַנְקֵבָה אִיז זִיא טָמֵא פֶערְצִין טָאג אוּנ דְרַיי אוּנ דְרַייסִיג רֵיינֶע טֶעג מוּז זִיא צֵיילֶען וֶוען זִיא הָאט גִיהַאט אַיין זָכָר אוּנ אַז זִיא הָאט גִיהַאט אַיין נְקֵבָה מוּז זִיא צֵיילִין זֶעקְס אוּנ זֶעכְצִיג רֵיינֶע טֶעג אוֹיךְ אֲפִילוּ זִיא הָאט ח"ו אַיין טוֹיט[...] גִיבּוֹרֶן מוּז זִיא אוֹיךְ צֵיילִין בַּיי אַיין זָכָר דְרַיי אוּנ דְרַייסִיג טֶעג אוּנ בַּייא אַנְקֵבָה זֶעקְס אוּנ זֶעכְצִיג רֵיינֶע טֶעג אוּנ[ד] זִיא צֵיילְט אָפּ דִיא טֶעג כָּל זְמַן זִיא טוּבִילְט זִיךְ נִיט אִ[יז] אָסוּר צוּם מַאן אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוֹיף יֶעדֶער אָדָ[ם] אִין יֶעדֶער צַייט:

שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֺתָהּ תִּטְמָא: ג וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת

יומין כְּיוֹמֵי רִחוּק
תְּהֵי מְסָאֲבָא:
א תְּמִינָאָה יִגְזַר
דְּעָרְלְתֵהּ:
ן וּתְלָתָא יוֹמִין

דם. נדה לה לו. וביום שבת קלב קלג קלה פסחים ד יומא נח לו מגילה כ יבמות ג בתרא קכז סנהדרין נט נדה כד. ערלתו שבת קלה: יום כריתות ג ב.

בעל הטורים

ימי אבילור כל טומאת שבא כן ילך: (ג) וביום השמיני. פסוק ות ואותיות כמו שבפ' ויכלו לומר שמילה דוחה שבת: וביום השמיני ימול בשר. בגימ' שכל היום יהיה כשר למול: (ד) ושלשים. בגי' כלם סמוכים ולא מפוזרים.

רשב"ם

ימים. אפי' לא ראתה דם: כימי נדת דותה. כימי ריחוק חלייה המפורש לפנינו ע"י ראיית דם טמא ראיית דם לידה: נדת. לשון נדוד ומרוחק כבעלה: דותה.

רש"י

ן זרע ג אמו טמאה לידה: כימי נדת דותה סדר כל טומאה האמורה בנדה ד מטמא' בטומאת לו נפתח הקבר בלא דם: דותה. לשון דבר הזב ל' אחר ל' מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא ה ואבריה כבדין עליה: (ד) תשב. אין תשב אלא כמו (דברים א) ותשבו בקדש (בראשית יג) וישב

בית יהודא

זָרַע) עֶר אִיז צוּקְוֶועטְשְׁט גִיוָואַרִין אוּנ עֶר אִיז גֶעוָוארֶן ווי דִי זָרַע אִיז גְוֶועזְן, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען (אִמּוֹ טְמֵאָה לַיָדָה) אִיז דִי מוּטֶער טָמֵא גְלַייךְ ווִי זִיא וָואלְט גִבֶּארְן אַלֶעבֶּעדִיגֶן קִינְד: (כִּימֵי נִדַּת דְּוֺתָהּ תִּטְמָא). זִיא זָאל זַיין טָמֵא ווִי אַנִּדָה (כְּסֵדֶר כָּל טוּמְאָה הָאֲמוּרָה בְּנִדָּה) אַזוֹ ווִי דִי דִינִים פוּן טוּמְאָה וָואס אִיז גְזָאגְט גֶעוָוארֶן בַּיי אַנִּדָּה (מְטַמְּאָה בְּטוּמְאַת לֵידָה) אַזוֹ אִיז זִיא טָמֵא אוּנ מְטַמֵּא אַנְדֶערֶע וֶוען זִיא גֶעבֶּארְט

פילו נִפְתַּח הַקֶּבֶר בְּלֹא דָם) אֲפִילוּ זִיא הָט גֶעבֶּארֶן דָס קִינְד טְרוּקִין אָן בְּלוּט, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען אִיז זִיא טָמֵא: וְדוֹתָהּ). אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִיר רֵינוּנְג (לְשׁוֹן דָּבָר הַזָּב מִגּוּפָהּ) דִי בְּלוּט וָואס רִינְט פוּן אִיר וֶוען זִיא אִיז אַנִּדָּה נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (לְשׁוֹן מַדְוֶה וְחוֹלִי) דְּוֺתָהּ אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִירֶע שְׁמֶערְצֶען (שֶׁאֵין אִשָּׁה רוֹאָה דָם שֶׁלֹּא תֶּחֱלֶה) ידֶער זִיא בֶּעקוּמְט אִיר צַייט צוּ זֶעהֶן דַם נִדּוּת וֶוערְט זִיא אַבִּיסֶעל קְרַאנְק (רֹאשָׁהּ וְאֵבָרֶיהָ כְּבֵדִין עָלֶיהָ) אִיר אִירֶע גְלִידֶער וֶוערֶן אוֹיף אִיר שְׁוֶוער: (ד) וַתֵּשֵׁב). זָאגְט רש"י (אֵין תֵּשֵׁב אֶלָּא לָשׁוֹן עַכָּבָה) תֵּשֵׁב מֵיינְט מֶען יצֶען, נָאר מֶען מֵיינְט אוֹיפְהַאלְטֶען (כְּמוֹ וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אִיר זֶענְט גְזֶעסֶען אִין

שפתי חכמים

אמר אם האיש מזריע תחלה או שהזריעו שניהם בבת אחת קמ"ל ואת דינה בתו דאם הזריעו בבת אחת בא זה ואיבד תם לחודא ליכא למילף דאיכא למימר דתלה הזכרים בלאה ה יכול לתלות ביעקב שהיו לו זכרים אחרים ותלה הנקבה היה לו בת זולתה ומתרווייהו ילפינן שפיר. הרא"ם האריך מפירש"י משמע שמתחלה קודם שנולד היה מקלת ולד ה מחוי מדכתיב כי תזריע דמשמע אפילו אם לא ילדה הוא כעין זרע וכתיב וילדה זכר משמע שהוא ולד גמור הא כילד אלא ע"כ צריך לומר דמתחלה היה ולד גמור ואח"כ נמחה ונעשה כעין זרע: ד שמטמאה במשכב ובמושב כנדה וכל שאר דיני נדה נוהג בה. ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא ה"פ של קרא כימי נדת דותה שהוא שבעת ימים כך שיעור טומאה של לידה שבעת ימים וי"ל דלזה לא צריך קרא שהרי בהדיא כתיב וטמאה שבעת ימים אם כן כימי נדת דותה ל"ל אלא בא ללמד על שאר טומאה. ואם תאמר פשיטא הרי נדה היא שהרי בשעת קישויה ראתה דם. ל"פ אפילו נפתח הקבר בלא דם: ה לפי שוי"ן מתחלפת בדל"ת שהרי מתרגמינן זב

פירוש לתורת אלהים

כִּימֵי אַזוֹ ווִיא דִי טֶעג וָואס אַנִּדָּה אִיז טָמֵא זִיא טָמֵא זַיין אַזוֹ ווִי דֶער סֵדֶר טוּמְאָה וָואס ט גְוָוארֶן בַּיי אַנִּדָּה אַזוֹ אִיז דִיא יוֹלֶדֶת אוֹךְ לֶע זִיבֶּען טֶעג נָאךְ אִיר גִיבֶּארִין: (ג) וּבַיּוֹם ונ אִין דֶעם אַכְטֶן טָאג יִמּוֹל זָאל מֶען בַּשְׁנַיידְן פְלֵיישׁ עָרְלָתוֹ פוּן זַיין עָרְלָה: (ד) וּשְׁלֹשֶׁת אוּנ

ליקוטי יקרים

וֶועסְט זִיא נִיט הִיטֶן זִיא זָאל בְּלַייבְּן רֵיין וֶועט מֶען זִיא פוּן דִיר צוּ נֶעמֶן, אוּנ וֶוען דֶער קִינְד קוּמְט אַרוֹס אוֹיף דֶר וֶועלְט, וֶוערְט גִיעֶפְענְט זַיין מוֹל, אוּנ פַרְמַאכְט דֶר נָאפִּיל. רַבִּי יִצְחָק זָאגְט אַז אַזָכָר וֶוערְט גִיבָּארִין קוּמְט זַיין בְּרוֹט מִיט אִים, דֶר וָוארְט זָכָר מַאכְט זֶה כַּר, דֶר הָאט גִבְּרֶענְגְט מִיט זִיךְ זַיין סְעוּדָה, אַז אַנְקֵבָה וֶוערְט גְבָארְן קוּמְט זִיא לֵיידִיג, דֶר וָוארְט נְקֵבָה מַאכְט נְקִיָּה בָּאָה, זִיא אִיז גְקוּמֶן לֵיידִיג, זִיא מוּז בֶּעטִין אִירֶע שְׁפַּייזוּנְג פוּן זָכָר. דֶר **תנא** זָאגְט עַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי, נִיט ווִילִינְדִיג מוּז לֶעבְּן, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה מֵת, אוּנ נִיט ווִילֶענְדִיג מוּז דֶר מֶענְטְשׁ שְׁטַארְבְּן, וָוארוּם אֵיידֶער דָס קִינְד גֵייט אַרוֹס פוּן דֶר וךְ זָאגְט מֶען אִים זָאלְסְט וִויסֶען דוּ וֶועסְט הָאבְּן אוֹיף דֶער וֶועלְט צְווייא וֶועגֶען, אַיינֶע וֶועט דִיךְ פִירֶן צוּם גֵיהִנָּם אוּנ ט דִיךְ פִירֶען צוּם גַן עֵדֶן, ווִי עֶר הֶערְט דָאס וָוארְט גֵיהִנָּם ווִיל עֶר נִיט אַרוֹס גֵיין פוּן דֶר מוּטֶערְס בּוֹיךְ, נָאר עֶר וֶוערְט טוֹסֶן פוּן אִיר בּוֹיךְ, דְרִיבֶּר קוּמְט עֶר אוֹיף דֶער וֶועלְט מִיט גֶעוַויין, וֶוען עֶר אִיז גְקוּמֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט פַארְגֶעסְט עֶר ען הָט מִיט אִים גְרֶעדְט, אוּנ דֶער יֵצֶר הָרַע וֶוערְט בַּאלְד מִיט אִים בֶּעפְרַיינְדֶעט אוּנ עֶר ווַייזְט אִים אַלֶע פֶערְגֶענִיגֶען וָואס דֶר וֶועלְט, אוּנ עֶר צִיהְט זִיךְ נָאךְ אִים, אוּנ טוּהְט וָואס עֶר הֵייסְט אִים, בִּיז דֶער מֶענְטְשׁ וֶוערְט אַלְט, אַז דֶער יֵצֶר דֶר מֶענְטְשׁ הָט קֵיין כֹּחַ מֶעהְר צוּ זִינְדִיגֶען, דַאמָאלְט גֵייט עֶר אַוֶועק פוּן אִים, אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ זֶעהְט אִיצְט אַז זַיין זַיין אִין גֵיהִנָּם ווִיל עֶר נִיט אַוֶועק גֵיין פוּן דֶר וֶועלְט, אוּנ עֶס אִיז אִים אַשָׁאד אַוֶועק צוּ גֵיין פוּן זַיין שֵׁיין וואהְנוּנְג, ייב פוּן זַיינֶע קִינְדֶער, צוּ גֵיין דֶר גוּף אִין דִי עֶרְד דִיא נְשָׁמָה אִין גֵיהִנָּם, עֶר ווֵיינְט אוּנ וֶוערְט אַרוֹס גְשְׁטוֹסְן פוּן דֶר בֶּר אַז דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אַצַדִּיק גֵייט עֶר אַוֶועק גַאנְץ פְרֵיילֶךְ פוּן דֶער וֶועלְט וַוייל עֶר ווֵייס זַיין וֶועג אִיז גְלַייךְ אִין גַן דֶער פָּסוּק זָאגְט וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן, דִיא נְשָׁמָה פוּן צַדִּיק לַאכְט אוּנ אִיז פְרֵיילִיךְ וֶוען זִיא הָאלְט שׁוֹן בַּייא דָעם לֶעצְטִין טָאג:

הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל וגו'. דָר **ספר הברית** שְׁרַייבְּט עֶס אִיז אַגְרוֹסֶע סַכָּנָה צוּ בַּהֶעפְטִין זִיךְ מִיט אַאִשָּׁה וָואס אִיז אַנִּדַּת אוֹיסֶר דֶעם וָואס דִי עֲבֵירָה אִיז גְרוֹס אִיז דִיא סַכָּנָה פוּן דֶר נַאטוּר גְרוֹס), אֲפִילוּ דֶר לוּפְט וָואס גֵייט אַרוֹס פוּן אִיר מוֹל אִיז דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס רֶעט מִיט אִיר, ווִי מִיר גֶעפִינֶען וֶוען לָבָן הָט גִפְרֶעגְט בַּיי רָחֵל אוּב זִיא הָט גְנוּמֶען דִי תְּרָפִים, אוּנ רָחֵל זִיא אִיז אִיצְט אַנִּדָּה, אִיז לָבָן בַּאלְד אַוֶועק גְנַאנְגֶען פוּן אִיר אוּנ הָאט מִיט אִיר גָאר נִיט מֶעהְר גְרֶעט, אֲפִילוּ אִיר אִירֶע אוֹיגֶן אוֹיף אַזַאךְ אִיז שֶׁעדְלִיךְ, דֶער **מדרש** זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָואס בַּהֶעפְט זִיךְ מִיט זַיין ווַייבּ דֶעם עֶרְשְׁטִין

יְמֵ֥י תֵּשֵׁ֖ב בִּדְמֵ֣י טָהֳרָ֑ה בְּכָל־קֹ֣דֶשׁ לֹֽא־תִגָּ֗ע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ֙ לֹ֣א תָבֹ֔א עַד־מְלֹ֖את יְמֵ֥י טָהֳרָֽהּ׃ ה וְאִם־

אונקלוס: תֵּיתֵב בְּדַם דְּכוּ... קוּדְשָׁא לָא ת... וּלְמַקְדְּשָׁא לָא תֵעוֹ... מִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתַהּ: ד...

תו"א תשב בתרא קכו נדה לג לח קדש יבמות עה מכות יד שבועות...

לג לג לד: ואל המקדש שבועות י: עד מלאת יבמות עד עה נזיר סד. ואם נקבה בכורות מז כריתות ז נדה ל.

רשב"ם

לשון חולי. כמו לבי דוי: (ד) בדמי טהרה. שאינו דם נדות. פשוטו כמאן דאמר שני מעיינות הן. וזה של ל"ג ימים מעין טהור הוא:

רש"י

בחלוני ממרא: בדמי טהרה. אע"פ שרואה ו. טו... בדמי טהרה. לא מפיק ה"א והוא שם דבר כמו ט... ימי טהרה. מפיק ה"א ימי טוהר שלה: לא תגע. ... לאוכל זכמו ששנויה ביבמות (דף עה): בבל קדש ... (מכות יד יבמות שם) לרבות את התרומה לפי שזו ... יום ארוך א שטבלה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב ל... עד שקיעת החמה של יום ארבעים שלמחר תביא את...

בית יהודא

קדש, זענען די יודין שטענדיג גאר געזעסען? נאר מען מיינט זיי האבן זיך אויפגעהאלטן אין קדש, נאך שטייט אין פסוק (וישב באלוני ממרא), איז דען אברהם שטענדיג געזעסען אין אלוני ממרא? נאר מען מיינט ער האט זיך אופגעהאלטין אין אלוני ממרא: (בדמי טהרה). אין ריינע בלוט, זאגט רש"י (אף על פי שרואה ט ורה) אפילו זיא זעהט בלוט אין די דרייא אונ דרייסיג טעג איז זיא אויך ריין צום מאן נדם איז נאר אוב זיא האט זיך טובל געוועזן דיא נאכט נאך דעם זיבעטען טאג: (בדמי טהרה). זאגט רש"י (לא מפיק ה"א) עס שטייט ניט אפינט... די אנדערע ה"א פון טהרה (והוא שם דבר) דער ווארט טהרה איז דר נאמען פון ווארט "ריין" (כמו טוהר) אזו... וואלט געשטאנען בדמי טוהר, אין ריינע בלוט, ווי דער אנדערער ה"א וואלט גאר ניט געשטאנען: (ימי ט... מפיק ה"א, אין דעם ה"א שטייט אפינטל, איז דערטייטש (ימי טוהר שלה) אין אירע ריינע טעג, יעדערע איש... אירע ריינע טעג: (לא תגע). אאשה ווען זיא איז טמא פון נדות אדער פון אקינד געבארין, זאל זיא ניט אן... אלע זאכן וואס זענען הייליג, זאגט רש"י (אזהרה לאוכל) דס איז אנזאג אאשה וואס איז טמא זאל ניט עסי... איז הייליג (כמו ששנויה ביבמות) וויא עס איז געלערנט אין די מסכת יבמות: (בכל קודש לא תגע). אלע הייל... זאל זיא ניט אנרירען (ניט עסין) (לרבות את התרומה) תרומה זאל זיא אויך ניט עסין (לפי שזו מבולת יום... ווייל זיא איז אלאנגער טבול־ת יום (שטבלה לסוף שבעה) זיא האט זיך טובל געוועזן דעם זיבעטין טאג פארין... די נאכט נאך דעם זיבעטן טאג) (ואין שמשה מעריב לטהרה) אונ איר זונן איז נאך ניט אונטערגעגאנגען זיא זא... ווערען פון איר טומאה (עד שקיעת החמה של יום ארבעים) ביז עס גייט אונטער דיא זונן נאך דעם פערציגסטען... (שלמחר תביא את כפרת טהרתה) וואס אוף מארגן וועט זיא ברענגען די קרבנות זיא זאל ריין ווערען צו מעגע...

שפתי חכמים

ת ואם כן הוי כאלו נכתב זכותה: ו דא"כ בדמי ל"ל אי נמי דה"פ וכי לא סגי שלא תראה דם דכתב לי תשב בדמי ועל זה פירש אעפ"י: ז מדכתיב בסמוך ואל המקדש לא תבא והבא אל המקדש בטומאה בכרת הוא כדכתיב בתחלת פרשת חקת וגמרינן בכל קדש לא תגע מביאת בית המקדש מה ביאת בית המקדש בכרת אף מה דכתיב בכל קדש לא תגע בכרת הוא ואם כן ע"כ נ"ל לא תגע אזהרה לאוכל הוא דאכילת קדשים בטומאה במיתה הוא דכתיב ומתו בו כי יחללוהו אבל מגע קדשים בטומאה אין בו כרת. רא"ם. ועי"ל דרש"י פירש בסמוך בכל קודש לרבות וכו' וע"כ לא פירש זה על הקרא דהא בכל קדש כתיב לפני לא תגע ולמה מהפך רש"י אלא דמוסב על פירושו שפירש לפני כן וכך פי' לא תגע אזהרה לאוכל ומנין דאזהרה לאוכל הוא ומפר בכל קודש לרבות את התרומה ולא תגע נמי קאי עליו אם כן א שאי לא תגע אזהרה לנגיעה, מש דהא מותר ליגע בתרומה מי טבילה דהא היא טבלה מיד אחר ז' ימים וטבול יום נותר ליגע ב אלא אזהרה לאכילה הוא: ח פי' אין להקשות דהא תרומה מותר בהערב שמש ולמה תהא אסורה באכילה מסוף שבעה ואילך. לפי שזו טבולת יום ארוך וכו' עד יום ארבעים שמקריבים בו של לידה ובשקיעת החמה שלפני יום הארבעים מותרת לאכול בת...

ליקוטי יקרים

טאג פון איר נדות אונ זיא ווערט מעוברת וועט דאס קינד זיין אמצורע צעהן יאהר, אונ אוב זיא איז מעוברת געווארען דעם צווייטן טאג פון אירע נדות וועט דס קינד זיין מצורע צוואנציג יאר, אונ אזו איז ביי יעדר טאג איר טומאה שטארקר אונ דס קינד ווערט מצורע מיט צעהן יאהר לענגר, אז זיא איז מעוברת געווארן דעם זיבעטין טאג פון אירע נדות, וועט דר קינד זיין מצורע זיבעציג יאר, דריבר זאגט דר פסוק אויב אאשה געבערט אקינד אזכר זאל זיא זיין טמא זיבען טאג, אויב אנקבה זאל זיא זיין טמא פערצען טעג, אונ אויב דער מאן אונ דאס ווייב וועלען היטען דיא טומאה, זייא וועלען זיך נים בהעפטין אין די צייט פון טומאה, וועלין זייא האבען ריינע קינדר וואס מען וועט זיי קענן מלה זיין דעם אכטן טאג, אבר אז דאס קינד איז מצורע קען מען דאך אים נים מלה זיין דעם אכטין טאג, מען מוז דאך ווארטען ביז ער ווערט געזונד, דריבר שטייט באלד נאך דיא פרשה פון תזריע די פרשה נגעים ווייל נגעים קומן אוף די מענטשן, וואס זייער מוטער איז מיט זיי מעוברת געווארן ווען זיא איז געווען טמא:

פירוש לתורת אלהים

דריי אונ דרייסיג טאג תשב זאל זיא זומען אין בלוט טהרה איר ריינקייט נאך די זיבן טאג זיא ציילן דריי אונ דרייסיג טאג אונ אפילו זיא ז... בלוט אין די טעג איז זיא טהור אבר בכל קודש אימליכע זאך וואס איז הייליג זאל זיא ניט אן... ואל המקדש אונ אין דעם מקדש זאל זיא ניט... קומן עד מלאת ביז עס וועט זיך אום לאזן די ד... אונ דרייסיג טאג דס איז דר דין אז זיא האט גי... אזכר: (ה) ואם נקבה אז זי וועט אבר גיבארן אנ... וטמאה זאל זיא צוויי וואכן טמא זיין ווי אנדרה...

מצות השם

(קסז) (בכל קודש לא תגע). איך לערנען מיר ארוס פון דעם פסוק אז איין טמא מענטש טאר ניט עסין קיין הייליגע זאכן דס הייסט קדשים אונ דיא מצוה גייט אן אי... ציים ווען דם בית המקדש איז גשטאנען:

נְקֵבָה תֵלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם
כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים
תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָה׃ ו וּבִמְלֹאת ׀
יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא
כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־
תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
אֶל־הַכֹּהֵן׃ ז וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ

תָא תְּלִיד וּתְהֵי
בָא אַרְבְּעָה עֲסַר
קַהּ וְשִׁתִּין וְשִׁתָּא
תֵּיתֵב עַל דַּם דְּכוּ׃
שְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתַהּ
אוֹ לִבְרַתָּא תַּיְתִי
בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא
יוֹנָה אוֹ שַׁפְנִינָא
אתָא לִתְרַע מַשְׁכַּן
לְוַת כַּהֲנָא׃
בְנֵהּ קֳדָם יְיָ וִיכַפַּר
וְתִדְכֵּי מִסּוֹאֲבַת

מאה זבחים לג לח נדה לז לח.
ים יום כריתות י. וששת ימים שם
ת נזיר סד. לבן נדה יז. או לבת
כריתות ח. כבש בן שם כו. ובן יונה כריתות כח. והקריבו זבחים יט סנהדרין פג. וטהרה נדה יט לח.

בעל הטורים

יונה או תור. בכ"מ מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן לפי שאינו מביא אלא אחד שאם ימצא יונה לא יקח תור לפי שבן זוגו מתאבל עליו זוג לאחר: (ז) ממקר. חסר. אותיות מרקם וסמיך ליה וטהרה רמז כתמים הבאים מרקם טהורים: וטהרה ממקר דמיה. בגימ' חמשה ם עמאים בה: ממקור. ב'. הכא ואידך ה' ממקור ישראל. דורש מכאן שברכת חתנים בעשרה משום דכתיב וטהרה ממקר דמיה ם טהורים הוי אומר דם בתולים אלמא דאיירי בחתן: דמיה. ג'. וממקור דמיה. והיא גלתה את מקור דמיה. וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה דאיתקש ג"ע לש"ד כדכתיב כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה:

רש"י

: (ז) והקריבו. (זבחים יט. סנהד' פג) ללמדך כבה לאכול בקדשים אלא א' מהם ט ואי זה הוא ת שנא' וכפר עליה הכהן וטהרה מי שהוא בא לכפר רה תלוייה: וטהרה. מכלל שעד כאן כ קרוייה

בית יהודא

קָדָשִׁים נָקָרְבָּנוֹת] אוּךְ נאוּג דִי נַאכְט נָאךְ דֶעם פֶערְצִיגְסְטֶן טָאג נָאךְ דִי טְבִילָה מֶעג זִיא עֶסִין תְּרוּמָה] : (ז) וְהִקְרִיבוֹ. דֶער כֹּהֵן זָאל אִים מַקְרִיב זַיין, זָאגְט רש"י (לְלַמֶּדְךָ) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט דִיךְ (שֶׁאֵין מְעַכֶּבֶה לֶאֱכוֹל בְּקָדָשִׁים אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם) נָאר אֵיין קָרְבָּן הַאלְט־אוֹיף דִי אִשָּׁה פוּן צוּ עֶסִין
(וְאֵיזֶה הוּא) וֶועלְכֶער קָרְבָּן (זֶה חַטָּאת) דָס אִיז דֶער קָרְבָּן חַטָּאת וַאזוּ לַאנְג וִוי דֶער כֹּהֵן הָט נִיט מַקְרִיב גִיוֶוען בָּן הַחַטָּאת טָאר זִיא נִיט עֶסִין קָדָשִׁים, אוּנ בַּאלְד וִוי דֶער כֹּהֵן הָט מַקְרִיב גִיוֶוען דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת מֶעג זִיא שִׁים, אֲפִילוּ דֶער כֹּהֵן הָט נָאךְ נִיט מַקְרִיב גִוֶוען דִי עוֹלָה] (שֶׁנֶּאֱמַר) וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְכִפֶּר עָלֶיהָ הֲרָה) בַּאלְד וִוי דֶער כֹּהֵן וֶועט אוֹיף אִיר מְכַפֵּר זַיין בַּאלְד וִוי דֶר כֹּהֵן וֶועט מַקְרִיב זַיין פוּן אִירֶעטְוֶועגִין דֶעם ם אִיז צוּ מְכַפֵּר זַיין וְדֶעם חַטָּאת], זָאל דִי אִשָּׁה וֶוערֶען רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה (מִי שֶׁהוּא בָּא לְכַפֵּר בּוֹ הַטָּהֳרָה עֶר קָרְבָּן וָואס קוּמְט צוּ מְכַפֵּר זַיין וְדָס אִיז דֶער חַטָּאת], אוֹיף אִים בֶּעשְׁטֵייט אִיר רֵיין וֶוערֶן פוּן דִי טוּמְאָה נָאכְדֶעם וִוי מֶען הָאט מַקְרִיב גִוֶוען דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת וֶוערְט זִיא רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה (מִכְּלָל שֶׁעַד כַּאן

דעת זקנים מבעלי התוספות

ה ממקור דמיה. מאי קאמר והלא אפי' רואה כל ה דמיה טהורין ואפי' את"ל אדמי טומאה קאי מ"מ לו להזכיר דמיה כי אין הדבר תלוי בדמים דאפילו

שפתי חכמים

ט דק"ל דהיה לו לכתוב והקריבם דהא ב' קרבנות יש ללידה כבש בן שנתו ובן יונה או תור אלא ללמדך וכו': י שבכ"מ כתיב אלא חטאת וכפר עליו הכהן ונסלח לו. והא דהביא רש"י קרא זה שבסוף הפרשה ולא הביא קרא הנאמר קודם לכן וכפר עליה וטהרה. י"ל דמקרא זה
זה דחטאת בא לכפרה דלמא העולה בא לכפרה אבל מקרא זה מוכח שפיר שהרי כתיב ואחד לחטאת וגו' משמע דחטאת בא עי"ל משום שהקדים עולה לחטאת ולא הקדים אלא להסמיך וכפר לחטאת ללמד שהכפרה תלויה ב דעת רש"י בזה שאל תקשה לך על מה דפירש שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם וכו' א"כ משמע דוקא קדשים אסורים

פירוש לתורת אלהים

צְוֵוייא וָואכֶן וְשִׁשִּׁים זָאל זִיא זוּמֶען וֶועקְס אוּנ טֶעג אוֹיף אִיר רֵיין בְּלוּט וִוי דִיא דְרַייא אוּנ טֶעג וָואס בַּיי אַזָּכָר׃ (ו) וּבִמְלֹאת אוּנ אַז עֶס יךְ אוּס לָאזֶן יְמֵי אִירֶע רֵיינֶע טֶעג לְבֵן צוּ דֶעם ין פוּן אַזוּהְן אוֹ אָדֶער לְבַת צוּ דֶעם גִיבֶּארִין פוּן טֶר וֶועט זִיךְ אוּס לָאזֶן וֶועקְס אוּנ זֶעכְצֶג טָאג אל זִיא בְּרֶענְגֶן כֶּבֶשׂ אַשָׁאף בֶּן שְׁנָתוֹ וָוס אִיז אַלְט אַיְאר פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוּנ אַיוּנְגֶע טָאהְבּ אוֹ תוֹר אָדֶער אַאַלְטֶע טָאהְבּ לְחַטָּאת פַאר אַחַטָּאת אֶל פֶּתַח צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן צוּם כֹּהֵן׃ (ז) וְהִקְרִיבוֹ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים מַקְרִיב זַיין פַר גָאט וְכִפֶּר אוּנ זָאל פַאר גֶעבֶּן אוֹיף אִיר וְטָהֲרָה אוּנ זִיא זָאל זַיין רֵיין מִמְּקוֹר פוּן קְוַואל דָּמֶיהָ אִיר בְּלוּט. (דִי גְמָרָא זָאגְט בְּשָׁעַת דִי אִשָּׁה גֵייט שְׁוֶוער צוּ קִינְד טוּט זִיא

מצות השם

תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ וגו'] . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיין אִשָּׁה הָאט גִיבּוֹירֶען אֵיין זוּן אָדֶער אֵיין טָאכְטֶער יא בְּרֶענְגֶן אֵיין שֶׁעפְּ׳לִי פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה אוּנ אֵיין טָאבּ עְקִיל טָאבּ פַר אַחַטָּאת אוּנ דִי אִשָּׁה וָואס זִיא וֶועט נִיט פַר מָאגֶן אוֹיף קֵיין שֶׁעפְּלִי זָאל זִי בְּרֶענְגֶן צְוֵוייא טָאבֶּן אֵיינְס פַר אֵיין עוֹלָה אוּנ אֵיינְס פַר אַחַטָּאת דֶעמָאלְט וֶוען עֶס לָאזְט זִיךְ אוּס אִירֶע רֵיינֶע טֶעג דְהַיְינוּ אֵיין אוּנ פֶערְצִיג טָאג פוּן אַזָּכָר אוּנ אֵיין אוּנ אַכְצִיג טָאג פוּן אַנְקֵבָה אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת׃

זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר אוֹ לַנְּקֵבָה׃
ח וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה
וְלָקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר
עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה׃ פ יג א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃
ב אָדָם כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת

דְּמְהָא דָּא אוֹרַ
דִּילֶדְתָּא לִדְכַרָא
לְנֻקְבְּתָא׃ ח וְאִם לָא תַ
יְדַהּ כְּמִסַּת אִמְּרָא וְ
תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
בְּנֵי יוֹנָה חַד לַעֲלָתָא
לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר
כַּהֲנָא וְתִדְכֵּי׃ א וּמַ
יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַ
לְמֵימָר׃ ב אֱנָשׁ אֲרֵי
בִּמְשַׁךְ בִּסְרֵהּ עָמְקָא

תו״א זאת תורת נדרים לה כריתות ט נדה מ. ולקחה כריתות כח. וכפר יבמות עד סנהדרין פג זבחים יט: אדם כי הוריות י ערכין ג נדה מד:

רשב״ם

(ח) וטהרה. לאכול קדשים. כך פירשו חכמים. כי מחוסר כפורים הוא אוכל תרומה מבערב, כשהעריב שמשו. אבל בקדשים אינו אוכל עד לאחר כפרה: (ב) אדם כי יהיה בעור בשרו. כל פרשיות נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים ומראותיהן וחשבון הסגרם ושערות לבנות ושער שחור וצהוב אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם אלא המדרש של... וחקותיהן וקבלותיהן מפי החכמים הראשונים הוא העיקר: כי יהיה בעור... לפי שלפנינו יאמר כי יהיה בו נגע בראש או בזקן הוצרך כאן לומ... בשרו: שאת. לשון גובה. שאינה לבנה כל רך כבהרת. אבל הבהר...

בית יהודא

קריה טמאה) אבער ביז מען האט מקריב געווען דעם קרבן חטאת איז זיא גרופן געווארן טמאה: (ח) ואחד לעולה ואחד לחטאת. איין טאהב וועט זיין א עולה אונ איין טאהב א חטאת, זאגט רש״י (לא הקדימה הכתוב אלא למקראה) דער פסוק זאגט פריער עולה נאכדעם חטאת, דאס איז נאר אום רופין אנאמען, ווען מען קויפט די צווייא ט... זאל מען פריער זאגען דיא טאהב זאל זיין א עולה נאכדעם זאל מען זאגען אויף די אנדערע טאהב די טאהב זא... א חטאת (אבל להקרבה) אבער צו מקריב זיין אויף דעם מזבח (חטאת קודם לעולה) איז מען מקריב א חטאת פריער... א עולה (כך שנינו) אזו האבין מיר געלערנט אין די מסכת זבחים אין פרק כל התדיר: (ב) ושאת או ספחת או ב...

רש״י

טמאה: (ח) אחד לעולה ואחד לחטאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקרבה חטאת קודם ... כך שנינו בזבחים בפ׳ כל התדיר (זבחים צ:): (ב) א...

שפתי חכמים

ולא תרומה ולעיל פירש בכל קודש לרבות תרומה שגם היא אסורה באכילה ל״פ וטהרה מכלל שעד כאן קרויה טמאה וע״כ טומאה זו לענין לאסור בקדשים מיירי שהרי תרומה מותרת לאכול מהערב שמש של יום ארבעים ואילך מכלל דבקדשים אסורה עד אחר כפרתה ל״פ לאכול בקדשים: ל ר״ל לענין קריאת התורה שסקורא בתורה יקרא מלת עולה תחלה אבל להקרבה וכו׳. והא דלא פירש זה לעיל דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת משום דלעיל דין הוא

דעת זקנים מבעלי התוספות

בלידה יבישתא טמאה. וי״ל דהכי קאמר וטהרה ... מקור דמיה שרינ״ם להיות טמאים ואע״ג דקי״ל בדמי ... שייך לומר בו לשון וטהרה לפי שלא היתה אוכלת בו... ובקדשים: (ח) וכפר עליה הכהן. יש לפרש לשון נקי... ההוא דכפר ידיה בגלימא דחבריה וכן וכפר על המטהר ... וכן וכפר על הבית דנגעים וכן וכפר עליו דגבי זב דבנ... לאו כפרה ממש דחטא שייך בהו אע״ג דעל עבירות נגעי... מ״מ הא איכפר בנגעים ויולדת אע״פ שאמרו רז״ל שח... בשעה שכורעת לילד נודרת שלא תזקק עוד לבעלה מ״מ לפי פשטיה דקרא לא משמע שיהא קרבנה בא על חטא ואי...

ליקוטי יוסף

(ב) אדם כי יהיה בעור בשרו וגו׳. דער באר מים חיים שרייבט די גמרא זאגט ווען אבייער אונ אברעמער קומן אויף דעם הימל צום משפט, פרעגט מען דעם רייכין פאר וואס האסטו נים געלערנט תורה, אוב ער זאגט ווייל איך בין געווען רייך אונ האב געהאט פיל געשעפטין האב איך קיין צייט געהאט צו לערנען תורה, זאגט מען צו אים דוא ביזט נים געווען רייכער פון רבי אלעזר בן חרסום, זיין פאטער האט אים געלאזין א... טויזענד שטעט אונ טויזענד שיפען, אונ ער פלעגט נעמען א זעקיל מעהל אויף די פלייצעס אונ פלעגט גיין אין די ישיבות לערנען תורה, אונ אויב איינער זאגט איך בין געווען שיין האט דער יצר הרע מיך אנגירעט צו זנות, זאגט מען צוא אים דוא ביזט דאך נים געווען שענער פון יוסף, וום פוטיפרע האט אים אן גרעט צו זנות אונ ער האט נים געזינדיגט, זעהן מיר פון די גמרא ווען הקב״ה גיט צו איינעם אמתנה רייכקיים אדער שיינקיים אדער אנדערע מעלות זענען זיי צו אים געגעבן געווארן נאר ער זאל מיט זיי דינען צוא הקב״ה, ער זאל האבין פון דיא מתנה עולם הזה אונ עולם הבא, אז ער וועט זיין רייך וועט ער קענען אום געבען ג...

פירוש לתורת אלהים

איין שבועה זיא זאל זיך מער גיט בהעפטן צו... מאן דרום האט די תורה געזאגט זי זאל ברענגען א... אויף דר שבועה) זאת תורת היולדת דס איז דס לערנ... וויא אזו דיא גיוויגעכן זאל זיך נוהג זיין לזכר א... געווינט אזכר או לנקבה אדר א נקבה: (ח) ואם או... וועט ניט פר מאגן צו קופן א לעמלי ולקחה זא... געמן שתי צוויי אלטע טאהבין או אדער צוויי ... טאהבן אחד איינס זאל זיין א עולה אונ איינס זא... א חטאת וכפר אונ דער כהן זאל אויף איר מכפ... וטהרה אונ זיא זאל זיין ריין: (א) וידבר יי אונ גא... גרעט צו משה אונ צו אהרן לאמר צו זאגן: (ב) א... אמענטש כי יהיה אז עם וועט זיין בעור אין דיא ו...

מצות השם

(קסס) ואדם כי יהיה בעור בשרו וגו׳. דאס איז דיא מצוה אז איינער האט דיא נגע טמא ער זיא נים אם גאלין ביז דער כהן זעהט אונ דיא מצוה ג׳ ם א׳ קיי... זכרים אונ סיא ביא נקבות:

אוֹ־סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר־
בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים׃
ג וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־
הַבָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ לָבָן
וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ

אונקלוס

א או בַהֲרָא וִיהֵי
שַׁךְ בִּסְרֵהּ לְמַכְתַּשׁ
י וְיִתֵּתֵי לְוָת אַהֲרֹן
א או לְוָת חַד מִבְּנוֹהִי
יָא׃ ג וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת
תְשָׁא בִּמְשַׁךְ בִּסְרָא
ר בְּמַכְתָּשָׁא
הֲפִיךְ לְמִחְוַר וּמֶחֱזֵי
תְשָׁא עֲמִיק בִּמְשַׁךְ

וכוכא אל סנהדרין לד נדה כ׃

רשב"ם

שאת. וגם יש תולדה לבהרת להצטרף עמה כדכתיב ספחני נא אל אחת הכהונות. לשון טפילה וצירוף. כך פירשו חכמים׃ (ג) ומראה הנגע עמוק. לבן

כתיב בהיר הוא בשחקים ונראית עמוקה יותר (מבהרת) [צ"ל מעור] חמה עמוקה מן הצל׃ ספחת. טפילה לשאת. או טפילה לבהרת. תולדת

רש"י

פחת וגו'. (נגעים פ"א) שמות נגעים הם ולבנות זו בהרת. הברבורות טייא"ר בלעז וכן (איוב לו) בהיר שחקים׃ אל אהרן וגו'. גזירת הכתוב הוא שאין נגעים וטהרתן מ אלא ע"פ כהן (ת"כ)׃ (ג) ושער הפך לבן. מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע ע שער ם שנים (ת"כ)׃ עמוק מעור בשרו.

בית יהודא

זאגט רש"י (שְׁמוֹת נְגָעִים הֵם) דָס זֶענֶען נֶעמֶען פוּן נְגָעִים (וּלְבָנוֹת זוֹ מִזּוֹ) זַיי זֶענֶען ווייסֶער אֵיינֶע פוּן דִי אַנְדֶרֶי׃ וּבַהֶרֶת. זָאגְט רש"י (חַבַּרְבּוּרוֹת) ווייסֶע פְלֶעקִין (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים) עֶס אִיז ווייס גֶעפְלֶעקְט אִין הִימֶל וָוען דֶר הִימֶל אִיז קְלָאהר וּבְלָאהז אוּנ עֶס זֶענֶען דָא שְׁטִיקְלַאךְ ווייסֶע ווָאלְקִין, זֶעהְט אוֹיס ווִי ווייסֶע פְלֶעקִין׃ וְאֶל אַהֲרֹן וגו׳. זָאגְט רש"י (גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא) הקב"ה הָט ער גִיוָועֶן (שֶׁאֵין טוּמְאַת נְגָעִים וְטַהֲרָתָן אֶלָּא עַל פִּי כֹּהֵן) נָאר דֶער כֹּהֵן קֶען מְטַמֵּא זַיין אַנֶגַע אוּנ מְטַהֵר זַיין אַנֶגַע׃ ךְ לָבָן. זָאגְט רש"י (מִתְּחִלָּה שָׁחוֹר) פְרִיעֶר זֶענֶען דִי הָאר גִיוָועֶן שְׁוַוארְץ (וְהָפַךְ לְלָבָן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע) אוּנ דִי שְׁוַוארְצִי ענֶן אִין דִי נֶגַע גְוָוארֶן ווייס, דִי נֶגַע הָט גְמַאכְט דִי שְׁוַוארְצִי הָאר זָאלֶן וֶוערֶען ווייס (וּמִיעוּט שֵׂעָר שְׁנַיִם) אַז מֶען הָאר, דָס ווייניגְסְטֶע מֵיינְט מֶען צְווייא הָאר׃ עָמוֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ. דָאס קָאלִיעֶר פוּן דִי נֶגַע זֶעהְט־אוֹיס טִיפֶער

דעת זקנים מבעלי התוספות

קיות כמו וחטאת את הבית׃ (ג) ושער בנגע. פי' שער שהיה בו קודם שנולד בו הנגע ונהפך ללבן טמא הוא ר שנתלבן סימן הוא שנחלש הבשר שהנגע ממית הבשר ב גבי מרים אל נא תהי כמת וגם הזקנים כשנחלשים שלהם מתלבן אבל אם השער לבן קדמה לנגע אז אינו טומאה שהרי לא נתלבן מחמת הנגע וכן אז"ל בהרת

שפתי חכמים

שתקדים לפי שמדבר בכשירה שמביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואפי' להקרבה עולה קודמת דכבש חשוב יותר אבל כאן בעניה שמביאה שתי תורים או שני בני יונה שש־יהם שוין ה"א שגם להקרבה עולה קודמת הואיל והקדימה וכו' ל"פ לא הקדימה הכ' וכו'׃ מ דעת רש"י הכי לפי שכ' בסמוך והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים ל"ל למכתב אחד וגם מבניו הכהנים לא היה לו למכתב רק ואל בניו אלא אחד בא לרבות אף שאר אדם שאם היה הכהן עם אהרן מראה שהוא יודע סימני טומאה אע"פ שאינו כהן ומה דכתיב בתר הכי מבניו הכהנים ללמד אע"פ שכהן לא ידע סימני הטומאה אלא צריך לת"ח אף שאינו כהן מ"מ אינו רשאי הת"ח לאמר זה סימן טומאה וזה סימן טהרה אלא הוא ילמד לכהן דין טומאה וטהרה כדי יאמר לאדם שהנגע בו טהור אתה או טמא וע"ז פרש"י גזירת הכ' כו'׃ נ מל' שפירש"י בתוך הנגע לומר לך אל תסבור לו' הפך לבן ם שער לבן סמוך לנגע סימן טומאה הוא. ל"פ לך דוקא כשהן בתוך הנגע וגם שלא תאמר אם נהפכו ללבן קודם שיהי' בו נגע סימן הוא ל"פ בתוך הנגע. ותו קשה לרש"י כיון דכתיב קרא בתוך הנגע לומר דוקא שקדם הנגע לשער לבן אבל קדם שער לבן לנגע ז"מ דלפעמים אף בלא נגע השער נהפך ללבן וא"כ כשנהפך השער ללבן בתוך הנגע לא יהא טמא דלמא שלא מחמת הנגע נהפך ילמא קרה לו שום מקרה שנהפך. ועז"פ ומיעוט שער שנים וכיון ששני שערות נהפכו ללבן בודאי אין זה מקרה כי אם מחמת הנגע הוא נר שהוא הרבה אינו מקרה ודוק כ"ל׃ ס (הרא"ס) לא ידעתי מנ"ל לרז"ל שהשער מורה על רבוי שערות וכו' וע' בתוי"ט פ"ד דנגעים׃

פירוש לתורת אלהים

פון זַיין לַייבּ שְׂאֵת אֵיין גְשְׁווִילֶעכְץ או אָדֶר סַפַּחַת בַּהֶעפְטוּנְג או אָדֶר בַהֶרֶת אֵיין פְלֶעק דָאס זֶענֶען כֶע נְגָעִים אוּנ אֵיינְס פוּן דֶעם אַנְדֶרֶן אִיז ווייסֶער אוּנ עֶס וֶועט זַיין בְעוֹר אִין הוֹיט בְּשָׂרוֹ פוּן זַיין לַייבּ צוּ אֵיין פְלָאג צָרַעַת פוּן קְרֶעץ וְהוּבָא זָאל עֶר וֶוערֶן אכְט אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן צוּ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן או אָדֶר צוּ ם פוּן זַיינֶע זִיהְן דִיא כֹּהֲנִים׃ (ג) וְרָאָה אוּנ דֶער זאל זֶעהְן דִיא נֶגַע ווָאס זִיא אִיז בְּעוֹר אִין הוֹיט פוּן דֶעם לַייבּ וְשֵׂעָר אוּנ הָאר בַּנֶּגַע אִין דֶר נֶגַע הָט פַרְקֶערְט לָבָן ווייס דְהַיְינוּ זַיי זֶענֶען פְרִיעֶר שְׁווַארְץ אוּנ הַיינְט זֶענֶען זַיי ווייס וּמַרְאֵה הַנֶּגַע דָס גְשְׁטַאלְט פוּן דֶר נֶגַע עָמוֹק אִיז טִיפֶר מֵעוֹר ה פוּן רַייכְקַייט אָדֶר יִחוּס ווָס אִיז גִוָועֶן בַּהֶעפְט צוּ אִים,

ליקוטי יוסף

תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת צְדָקָה גְמִילוּת חֲסָדִים, אַז עֶר אִיז שֵׁיין, וואנְדֶערִין מֶענְטְשִׁין אוֹיף דִיא מֵייסְטֶערְשַׁאפְט פוּן הקב"ה אַז עֶר הָאט בַּשַׁאפֶן אַזוֹ אַשֵׁיינֶעם מֶענְטְשׁ, אוּנ עֶר אַלֵיין דַארְף אוֹיךְ גֶעבֶּן אַלוֹב צוּ הקב"ה פַאר דִיא שֵׁיינְקַייט ווָאס הקב"ה הָט אִים גֶגֶעבֶּן, אוּנ אַז הקב"ה הָט גְשֶׁענְקְט אַמֶענְטְשִׁין חָכְמָה, דַארְף עֶר מִיט דִי חָכְמָה לוֹבֶּן צוּ הקב"ה אוּנ בֶּענוּצֶן דִי חָכְמָה צוּ דִי תּוֹרָה, אוּנ אַז הקב"ה הָט גְגֶעבֶּן צוּ אֵיינֶעם אַשֵׁיינֶע שְׁטִימֶע צוּם זִינְגֶען, דַארְף עֶר זִינְגֶען פַר הקב"ה, דַאווֶנֶען פַר דֶעם עָמוּד, אוּנ אוֹבּ דֶר מֶענְטְשׁ דִינְט נִיט צוּ הקב"ה מִיט דִי מַעֲלוֹת, נָאר פַרְקֶערְט עֶר זִינְדִיגְט מִיט זֵיי, פַרְצַייטְן וֶוען יוּדֶן זֶענֶען גִוָועֶן אִין דֶר מִדְבָּר אוּנ אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט הקב"ה דֶעם מֶענְטְשׁ בַּאלְד גִשְׁטְרָאפְט ווִיא עֶס שְׁטֶעהְט אִין פָּסוּק אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת, וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט הָאבֶּן אוֹיף זַיין הוֹיט אַהוֹכֶע מַכָּה, ווַייל עֶר אִיז בַּיי זִיךְ גְרוֹיס גִוָועֶן וֶועגֶן דִי מַעֲלוֹת ווָס הקב"ה הָאט אִים גֶגֶעבֶּן, דְהַיְינוּ וֶועגֶן דִי מַעֲלָה פוּן חָכְמָה, אָדֶר סַפַּחַת, וֶועגֶן אָדֶער בַהֶרֶת וֶועגֶן אַמַעֲלָה פוּן שֵׁיינְקַייט, אָדֶר וֶועגֶן אַנְדֶרֶע

נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא
אֹתוֹ׃ ד וְאִם־בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא
בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין־מַרְאֶהָ מִן־
הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא־הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים׃

בִּסְרֵהּ מַכְתַּשׁ סְגִיר
הוּא וְיֶחֱזֵנֵּהּ כַּהֲנָא וִי
יָתֵהּ׃ ד וְאִם בַּהֲרָא חִ
הִיא בִּמְשַׁךְ בִּסְרֵהּ וְעַ
לֵית מֶחֱזָהָא מִן מַ
וּשְׂעָרַהּ לָא אִתְהֲ
לְמִחְוָר וְיַסְגַּר כַּהֲנָא
מַכְתָּשָׁא שִׁבְעָא יוֹ

תו"א ואם בהרת. שבועות ו:

בית יהודא

ונִידֶערִיגֶער] פוּן דִי הוֹיט פוּן זַיין לַייבּ, זָאגְט רש"י (כל מַרְאֶה לָבָן עָמוֹק הוּא) אַלִי וַוייסֶע קָאלֶערִין זֶעהְן אוֹיס טִיפֶער ונִידֶערִיגֶער] גֶעגִין דִיא שְׁוַוארְצֶע קָאלֶערִין, אז מֶען נֶעמְט צוּזַאמֶן אַווייסֶע קָאלִיעֶר גֶעבִּין אַשְׁוַוארְצֶע קָאלִיעֶר, זֶעהְט אוֹיס דִי וַוייסֶע קָאלִיעֶר נִידֶערִיגֶר ווִי דִי שְׁוַוארְצִי קָאלִיעֶר, (כְּמַרְאֶה חַמָּה עֲמוּקָּה מִן הַצֵּל) ווִי דִיא זוּנְן זֶעהְט־אוֹיס טִיפֶער אוּנ נִידֶערִיגֶר ווִיא דֶר שָׁאטְן: [וְטִמֵּא אוֹתוֹ]. זָאגְט (יֹאמַר לוֹ טָמֵא אַתָּה) דֶר כֹּהֵן זָאל זָאגְן צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּ בִּיזְט טָמֵא (שֶׁשֵּׂעָר לָבָן סִימָן טוּמְאָה הוּא גְּזֵרַת הַכָּתוּב) תּוֹרָה הָאט גוֹזֵר גְוֶוען אוּב אִין דֶעם בַּהֶרֶת אִיז דָא צְווייא וַוייסֶע הָאר אִיז דֶר מֶענְטְשׁ טָמֵא: (ד) וְעָמֹק אֵין מַרְאֶהָ מִן הָעוֹר]. דֶר בַּהֶרֶת זֶעהְט נִיט אוֹיס טִיפֶער ונִידֶערִיגֶר] פוּן דִי הוֹיט, זָאגְט רש"י (לֹא יָדַעְתִּי פֵּירוּשׁוֹ) אִיךְ ווֵייס נִיט פְּשַׁט ומֵיינוּנְג] פוּן פָּסוּק ודִיא נֶגַע בַּהֶרֶת אִיז דָאךְ ווַיים פַאר וָוס אִיז זִיא נִיט נִידֶערִיגֶר פוּן דִי הוֹיט אַלִי וַוייסֶע קָאלִיעֶר זֶעהְן־אוֹיס נִידֶערִיגֶר פוּן דִי שְׁוַוארְצִי קָאלֶערִין *) : [וְהִסְגִּיר]. זָאגְט רש"י (יַסְגִּירֶנּוּ בְּבַיִת אֶחָד) דֶער כֹּהֵן זָאל דֶעם מֶ

רש"י

(ת"כ) כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה ע[מוקה] מן הצל: וטמא אותו. יאמר לו טמא אתה ש[שער לבן] סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמוק אין מר[אה] לא ידעתי פירושו: והסגיר. יסגירנו בבית אחד ...

שפתי חכמים

ע דהא כתיב ומראה הנגע וכו' משמע דמראה נראה שעמוק מבשרו ולא שהנגע ממש עמוק מבשרו ולמה נראה מראה לבן עמוק י"ל משום שעיקר ראיה של אדם בשחור שבעין וכשרואה על דבר שיש בו שחור ולבן כגון חמה שהיא לבנה וצל שחור נראה לו שהשחור קרוב לו יותר מהלבן משום דשחור שבעין מקבל הראות מדבר שחור יותר מדבר לבן: פ כלו' ולא שיטמא אותו בידים בשום טומאה מאבות הטומאות וז"ש רש"י ששער לבן סי' טומאה וכו': צ משום דקשה לו כיון דבהרת לבנה היא למה אינה עמוקה מן העור דהא כל מראה לבנה עמוקה מן השחור כמו שפירשתי ומשום קושיא זו לא ידע רש"י לפרש טעמא דקרא כן פירש הרמב"ן ז"ל. והרמב"ן ז"ל תיקן קושיא זו לפי פירושו שפירש דעת רש"י ז"ל: ק פי' שיסגיר את בעל הנגע ונמלא שגם הנגע נסגר

דעת זקנים מבעלי התוספות

קודמת לשער לבן טמא שער לבן קודם לבהרת ... (ד) והסגיר. כי אז יכיר הפשיון כי אדם הרואה דבר תדיר ... יום והוא גדל מעט מעט אינו מבחין בגדולו וגם נת ... שבעת ימים בשליחות היונה כדי להבחין בחסרון המים ... למימר הכא שיעשה סימן סביב הנגע ויבחין בפשיון ז"שמ ... הנגע ימחוק הסי' ויעשנו בהוק כדי שיראה שלא פשה וי... אבל בנתק עושה סימן מן השער דכתיב והתגלח לפי ... סימן שאינו יכול להזדייף: ועמ"ק. נמצא בתורת כהנים נאמר ועמוק אין מראה מן העור לגלות על קרא דלעיל תאמר דהא כתיב לעיל עמוק מן העור אז הוא טמא אב... הנגע נע"ה לבשר לא לכך נאמר ועמוק אין מראה דאפ... עמוק נשוה לבשר ונראה בעמוק שהוא כמו לבן גורם ... וצריך הסגר וכן יש לפרש גבי שחין דכתיב מתחלה והנה אין מראה שפל מן העור וגו' וטמאו הכהן וכתיב בתריה ו... איננה מן העור דמשמע דגורם טומאה וצריך הסגר. וכן יש לישב כל המקראות שבסדר הזה אבל לפרש"י עמוק כמראה עמוקה מן הצל לא ניחא כל כך מיהו משכח ליה באדם גרמוני שהוא לבן ביותר ואז אין מראה הנגע עמוק מן העור כי יותר לבן מן הנגע. מר"ם ששמע מאביו הר' יעקב הלוי ז"ל. ולכאורה דוחק הוא דהא אז"ל בהרת עזה כשלג וא"כ היאך ...

ליקוטי יוסף

מַעֲלוֹת אִיז עֶר בַּיי זִיךְ גְרוֹס גְוֶוען וֶועלֶן קוּמֶן אוֹיף אִים נְגָעִים עֶר זָאל גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, דְרִיבֶּר דַארְף דֶער כֹּהֵן אִים פַארְשְׁלִיסֶן אוֹיף זִיבְּן טֶעג, אִין דִי זִיבֶּען טֶעג וֶועט עֶר טָאן תְּשׁוּבָה וֶועט עֶר גֶהֵיילְט וֶוערֶן:

נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ וגו'. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט גֶזָאגְט נָכוֹנוּ לַלֵּצִים שְׁפָטִים, פַר דִי רְשָׁעִים אִיז גְרֵייט יְסוּרִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָט גֶזָאגְט אֵיידֶר אִיךְ הָאבּ בֶּעשַׁאפְן דֶעם מֶענְטְשׁ הָאבּ אִיךְ אָנְגֶעגְרֵייט פוּן זַיינֶעטְווֶעגְן יְסוּרִים ווַייל אִיךְ ווֵייס אַז עֶר הָאט אַיֵצֶר הָרָע אוּנ עֶר וֶועט גֶעזִים זִינְדִיגֶען אוּנ אִיךְ וֶועל אִים דַארְפֶן שְׁטְרָאפֶן מִיט יְסוּרִים. לְמָשָׁל אִין גַאס אִיז גְוֶוען צוּ פַרְקוֹיפְן אַקְנֶעכְט, נָאר מֶענְטְשִׁין הָאבֶן גֶזָאגְט אוֹיף אִים עֶר אִיז אַשְׁלֶעכְטֶער, אֵיינֶר אִיז גֶקוּמֶן קוֹיפֶן דֶעם קְנֶעכְט אוּנ עֶר הָט גֶהַאלְטֶן אִין הַאנְד שְׁטַארְקִי שְׁטֶעק אוּנ קַאנְטְשׁוּקֶס, עֶר הָאט דֶעם קְנֶעכְט גֶקוֹיפְט אוּנ הָט אִים גֶנוּמֶן צוּ זִיךְ אַהֵיים, אִין עֶטְלִיכֶע טֶעג שְׁפֶּעטֶער הָט דֶר קְנֶעכְט גֶזִינְדִיגְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת, הָאט דֶר בַּעַל הַבַּיִת אִים גֶעבּוּנְדֶן מִיט דִיא שְׁטְרִיק אוּנ הָאט גֶשְׁלָאגֶען מִיט דִי קַאנְטְשׁוּקֶעס, הָט דֶער קְנֶעכְט גֶזָאגְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת דוּ הָאסְט דָאךְ גֶוואוּסְט אַז אִיךְ בִּין שְׁלֶעכְט צוּ וָוס הָ... מִיךְ גֶקוֹיפְט, הָאט דֶר בַּעַל הַבַּיִת גֶזָאגְט צוּם קְנֶעכְט דוּ הָאסְט דָאךְ גֶזֶעהֶן וֶוען אִיךְ בִּין גֶעקוּמֶען דִיךְ קוֹיפְן הָאבּ אִיךְ גֶעהַ... שטריק

פירוש לתורת אלהים

בְּשָׂרוֹ פוּן דֶער הוֹיט פוּן זַיין לַייבּ דְהַיְינוּ מַרְאֶה פוּן דֶר נֶגַע אִיז וַוייסֶר פוּן דֶר הוֹיט [עיין ...] נֶגַע צָרַעַת הוּא דָאס אִיז אַפְּלָאג פוּן צָרַעַת וְרָאָהוּ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל דָאס זֶעהְן וְטִמֵּא אוֹתוֹ זָאל עֶר טָמֵא מַאכֶן עֶר זָאל אִים זָאגְן דוּ בִּיסְט טָמֵא: (ד) אוּנ אוּבּ עֶס אִיז בַּהֶרֶת אַיין וַוייסֶר פְלֶעק אִין דֶר פוּן זַיין פְלֵיישׁ וְעָמוֹק אוּנ דָם גִישְׁטַאלְט פוּן דֶר ווַייזְט נִיט אוֹיס טִיפֶר פוּן דֶר הוֹיט וּשְׂעָרָה אוּנ דִי ... פוּן דֶר נֶגַע לֹא אִיז נִיט פַר קֶערְט גְוָוארְן אוֹיף ... אִיז דֶר דִין אַזוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן פַר שְׁלִי... אֶת הַנֶּגַע דֶעם מֶענְטְשֶׁן וָוס עֶר הָט דִי נֶגַע שִׁבְעַת ...

*) הערה עס קען זיין דער פסוק מיינט אזוי „דער בהרת איז טאקי וויס", נאר ניט אזוי שטארק וויס עס זאל אויסזעהן טיפער [נידעריגער] ... הוים אונ די שווארצע האר וואס זיין דעם בהרת זענען ניט וויס גיווארין, דריבער קען מען נאך ניט מטמא זיין דעם מענטש, נאר מ... אים פארשליסען אויף זיבען טאג:

אונקלוס

וְיֶחֱזֵנֵהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא ...עָאָה וְהָא מַכְתָּשָׁא ...כַּד הֲוָה לָא אוֹסֵף ...תָשָׁא בְּמַשְׁכָא ...רְנֵהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא ...ן תִּנְיָנוּת׃ ו וְיֶחֱזֵי ...א יָתֵהּ בְּיוֹמָא ...עָאָה תִּנְיָנוּת וְהָא

...נהה כתובות עט׃

ה וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית׃ שני ו וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע

בעל הטורים

...נה הנגע. ל' והנה נופל על דבר שלא. נודע קודם לכן כמו ככהן

רשב"ם

ועמוק אין מראהו. שאינו לבן כאחד ממראות נגעים המפורש במס' נגעים׃

רש"י

...עד סוף השבוע ויוכיחו סימנים עליו׃ (ה) בעיניו. ...אהו ר ובשיעורו הראשון׃ והסגירו שנית. הא אם ...בשבוע ראשון ש טמא מוחלט׃ (ו) כהה. הוכהה

בית יהודא

פארשליסען אין איין שטוב (ולא יראה עד סוף השבוע) דר כהן זאל אים ניט זעהן ביז צוא ענדע וואך (ויוכיחו סימנים עליו) וועלין דיא צייכונגס ווייזן אויב ער איז טהור אדער טמא׃ (ה) ובעיניו). זאגט רש"י (במראהו ובשיעורו הראשון) דיא

...איז ווי זיא איז גוועזן פריער, זיא האט דאס זעלביגע קאליער אונ די זעלביגע גרייס׃ (והסגירו שנית). זאל דער ...אים פארשליסן נאך אמאהל אויף זיבען טאג (הא אם פשה בשבוע ראשון) אבער אז די נגע איז גרעסער געווארין אין דיא ...טע וואך וואס ער איז געוועזן פארשלאסן (טמא מוחלט) בלייבט ער טמא ביז ער וועט געזונד ווערען׃ (ו) נכהה. ...רש"י דר פסוק זאגט אוב דער כהן וועט זעהן די נגע דעם זיבעטין טאג פון די אנדרי זיבען טעג והנה כהה הנגע, ...ה ממראיתו) דיא נגע איז טינקעלער געווארין פון איר ווייסקייט אונ גרעסער איז די נגע אויך ניט געווארען, איז ער

דעת זקנים מבעלי התוספות

...א אדם לבן יותר משלג׃ (ה) עמד בעיניו. פי' בעיניו של ...שלפי ראות עיניו של כהן עמד ולא פשה אך לפירש"י דפי' ...אנגע היה לו לכתוב עומד בעיניו. ושער שחור. סימן ...של טהרה. ויש לשאול אם בא זה בלא זה מהו. ואומר ...בכור שור שוה תלוי בפלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה למ"ד ...ע זה בלא זה ומשמע שניהם כאחד בעי שני סימנין ולמ"ד ...ע כל אחד בפני עצמו סגי בחד סימן׃ (ו) ביום השביעי ...ת. משמע שלא יטהר הנגע אא"כ ימעט וכן פירש"י כהה כהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו או פשה טמא והלכה ...ת היא כי עמד בעינו בשבוע שנייה אם לא פשה שהוא טהור ...תנן במס' נגעים ארבע מראות מצטרפות זה עם זה להסגר ...ור ולהחלט פי' להסגר את העומד בשבוע ראשונה לפטור ...מד בשבוע שנייה בסוף וה"ה דאם היה כשלג תחלה ובסוף ...וע כסיד ההיכל דלא חשיב כהה אלא עומד עד שיתמעט ...אות נגעים. וי"ל דלהכי נקט הכא והנה כהה הא אם עמד

שפתי חכמים

לא שיכסה הנגע כל שבעה׃ ר ומה דפרש"י עוד ובשיעורו הראשון לא שפי' זה על בעיניו אלא מה דכתיב בקרא לא פשה הנגע אלא שעדיין כשיעורו הראשון הוא. וא"ת מה לריך לפרש זה הא כתיב בהדיא לא פשה הנגע ועוד על הקרא היה לו לפרש לא פשה וכשיעורו הראשון ועוד קשה מה דפירש רש"י והסגירו שנית הא אם פשה וכו' פשיטא מדכתיב והנה לא פשה והסגירו וכו' משמע הא פשה טמא מוחלט הוא. וי"ל דדעת רש"י בזה לומר כך לריך לדייק שהוא במראה הראשון וגם בשיעורו הראשון שלא פשה הנגע אז לריך להסגיר שנית ועדיין לא טמא מוחלט הא אם פשה טמא מוחלט הוא אבל לא תדייק בעיניו דוקא שהוא במראה הראשון אז לריך להסגר אבל לא עמד במראה ראשון כגון שהוא מתלבן ביותר טמא מוחלט הוא דזה אין שייך דהא כבר לבן הוא ואין שייך שיהי' מתלבן יותר אלא לדייק דווקא אם עמד במראה הראשון דהיינו כליבון ראשון וגם לא פשה היינו כשיעור ראשון אז לריך להסגיר אבל אם הי' פשה הנגע ועומד כליבון ראשון אז טמא מוחלט הוא אבל אם לא עמד בעיניו כגון שנתמעט כליבון אע"פ דפשה הנגע עדיין לא טמא מוחלט מדלא כתיב או לא פשה דמשמע או זה או זה כך הוא

...דפירושו של הרא"ם ע"ש באורך. אך מה שקשה שם למה שנו ג' סימני טומאה הם שער לבן ומחיה ופשיון הא ד' הם ועמד במראיתן. ...ייסב דלא שנו במשנה אלא אותן סימני טומאה דשבוע ראשון מפא"כ בעמד במראיתן דשבוע שניה. ודוק כ"ל׃ ש אע"פ שכל ...ה טלה כללות היא שמכלל לאו אתה שומע הן. מפני שהדיוקים היוצאים מזה הם שנים הא אם פשה והא אם העז הולרך לומר שהדיוקא

פירוש לתורת אלהים

...זיבן טאג׃ (ה) וראהו אונ דר כהן זאל אים זעהן דעם זיבעטען טאג והנה הנגע אוב דיא נגע עמד ...יו איז געבליבן שטיין אין זיין ערשטן געשטאלט ...זיא איז געוועזן בשעת ער האט אים פר שלאסן אונ די נגע איז ניט גרעסער געווארן והסגירו זאל דער ...ן פר שליסן אים נאך אויף זיבן טעג אבער אז די ...ע איז גרעסער געווארן די ערשטע זיבן טעג איז דער ...נטש אטמא ביז די נגע ווערט פר היילט אונ ער ...ז ברענגן אקרבן אונ מוז זיך אפ גאלן ווי עס וועט ...טיין אין פרשת מצורע׃ (ו) וראה אונ דר כהן זאל ...הן דעם מענטשן פון דר נגע אין דעם זיבעטן טאג ...ית דאס אנדרע מאל והנה כהה הנגע דיא נגע איז

ליקוטי יוסף

שטריק אונ קאנטשוקעס, צו ווייזן דיר אוב דו וועסט צו מיר זינדיגן וועל איך דיך בינדן מיט די שטריק אונ וועל דיך שלאגן מיט די קאנטשוקעס, ביי די מענטשין איז אויך אזוי, באלד ווי דר מענטש איז באשאפן געווארן האט ער געזעהן אויף דר וועלט איז דא בעהין אונ לייבין אונ פיל שלעכטע חיות, שלאנגען עגדיסען אונ נאך פיל מזיקין וואס זענען גרייט צו שטראפן מיט זייא דיא מענטשין וואס זינדיגן. ווי דר מדרש שרייבט איינר איז אמאל געשטאנען נעבין אטייך האט ער געזעהן אגרויסע פראש טראגט אויף זיך אשלאנג אונ זיא שווימט מיט אים איבער דעם טייך, דער מענטש האט זיך געוואונדערט, ער איז געשטאנען נעבין טייך אפאר שעה האט ער געזעהן דיא פראש שווימט צוריק מיט דעם שלאנג אונ קומט צום ברעג טייך אונ דר שלאנג קריכט אראפ פון די פראש אונ גייט ווייטער זיין וועג, דער ווייל האט מען געהערט אגעשריי פון די אנדערי זייט טייך אשלאנג האט געטאן אביס צו אמענטש אונ דער מענטש איז געשטארבין, האט ער געזעהן אז

...ב"ה האט פיל שלוחים צו שטראפן די זינדיגע, אפילו די פראש אונ דער שלאנג. האבען געטאן דעם ווילען פון הקב"ה, רבי פנחס ...צפורי האט געזאגט עס האט אמאל געטראפן איינער איז געשטאנען אונ האט געגראבען אין די ערד האט ער געזעהן שיינע גראז, האט ער אויסגעריסן ...יסל גראז אונ האט געמאכט פון זיי אקרוין אונ האט געלייגט דיא קרוין אויף זיין קאפ, דער ווייל איז געקראכן נעבין אים אגרויס...

שלאנג

וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן
מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃
ז וְאִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר
אַחֲרֵי הֵרָאֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ
וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן׃ ח וְרָאָה
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת
בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הִוא׃ פ

אונקלוס

עַמְיָא מַכְתָּשָׁא אוֹסִיף מַכְתָּשָׁא בְּמַ[שְׁכָּא] וִידַכְּנֵהּ כַּהֲנָא עֲ[דִיתָא] הִיא וִיצַבַּע לְבוּ[שׁוֹהִי] וְיִדְכֵּי׃ ז וְאִם אוֹ[סָפָא] תּוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמַ[שְׁכָּא] בָּתַר דְּאִתַּחֲזִי לְ[כַהֲנָא] לְדַכּוּתֵהּ וְיִתַּחֲזֵי תִ[נְיָנוּת] לְכַהֲנָא׃ ח וְיֶחֱזֵי [כַהֲנָא] וְהָא אוֹסֵפַת עֲ[דִיתָא] בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵיבִנֵּהּ כַּהֲנָא סְגִירוּתָא [הִיא]׃

תו"א וטהרו מגילה ח:

רשב"ם

(ח) צרעת היא. ומוחלט הוא וישב בדד עד שיתרפא ויביא צפרים:

רש"י

ממראיתו הא אם עמד במראיתו ת או פשה טמא: מס[פחת]... שם נגע טהור: וכבס בגדיו וטהר. הואיל ונזקק נקרא טמא וצריך טבילה: (ח) וטמאו הכהן. ומ[שטמאו] הרי הוא מוחלט וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבן א[מור] בפ' זאת תהיה: צרעת היא. המספחת ב הזאת: צ...

בית יהודא

טָהוֹר, זָאגְט רש"י (הָא אִם עָמַד בְּמַרְאִיתוֹ) אָבֶּר אַז דִי נֶגַע איז בַּיי איר זֶעלְבִּיגֶן קָאלִיֶער, זִיא הָט דִי זֶעלְבִּיגֶע וַוייסְקַייט ווי פְרִיעֶר אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט גְרֶעסֶר גִיוָוארֶן, אִיז עֶר טָמֵא (אוֹ פָּשָׂה) אָדֶער דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גִיוָוארֶן וַאֲפִילוּ זִיא אִיז טֵינְקֶעלֶר גִיוָוארֶן, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן (טָמֵא) אִיז עֶר טָמֵא: [מִסְפַּחַת הִיא]. זָאגְט רש"י (מִסְפַּחַת שֵׁם נֶגַע טָהוֹר) מִסְפַּחַת אִיז דֶר נָאמֶען פוּן אַנֶגַע וָואס אִיז טָהוֹר: [וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר]. עֶר זָאל וַואשְׁן זַיינֶע קְלֵיידֶר אוּנ עֶר וֶועט זַיין רֵיין. רש"י (הוֹאִיל וְנִזְקַק לְהַסְגֵּר) וַוייל עֶר אִיז גִיוֶוען גֶעצַייט עֶר זָאל וֶוערֶן פַרְשְׁלָאסֶען (נִקְרָא טָמֵא) וֶוערְט עֶר גֶערוּפֶען אוּנ וַוייל עֶר וֶוערְט גֶערוּפֶען טָמֵא וַאֲפִילוּ אִין אֶמֶת אִיז עֶר נִיט טָמֵא] (צָרִיךְ טְבִילָה) דַארְף עֶר זִיךְ טוֹבֵל זַיין אִין אַ... (ח) [וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן]. דֶר כֹּהֵן זָאל אִים מְטַמֵּא זַיין (וּמִשֶּׁטִּמְּאוֹ) אוּנ אַז דֶער כֹּהֵן הָאט אִים מְטַמֵּא גִיוֶוען (הֲרֵי הוּא...) בְּלַייבְּט עֶר טָמֵא בִּיז דִיא נֶגַע וֶוערְט אִין גַאנְצֶען גֶעהֵיילְט (וְזָקוּק לְצִפֳּרִים וּלְתִגְלַחַת וּלְקָרְבָּן) אוּנ אַז עֶר וֶוערְט גֶ[זוּנְד] דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען צְוַויי פֵייגִיל אוּנ מֶען דַארְף אִים אָפְּגָאלֶן דִי הָאר פוּן זַיין גַאנְצֶען לַייבּ אוּנ עֶר דַארְף בְּרֶענְגֶען ק[רְבָּנוֹת] (הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת זֹאת תִּהְיֶה) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא סִדְרָה מְצוֹרָע: [וְצָרַעַת הִיא]. דָאס אִיז אַצָרַעַת (הַמִּסְפַּחַת...

שפתי חכמים

פה איט אלא אחת הא אם פשה לא הא אם העז מאף אם העז מראיתו כיון שהמראה הראשון והאחרון שניהם מראה טומאה הן עמד בעיניו קרינן ביה. רא"ם: ת כלומר אל תדייק הוכהה ממראיתו אע"פ דפשה הנגע או לא פשה אע"ג דעמד בעיניו אין לריך להסגיר וטהור הוא אלא כך תדייק הוכהה וגם לא פשה או אין לריך להסגיר וטהור הוא כדמשמע כהה ולא פשה וגו' הא אם עמד במראיתו אע"ג דלא פשה או פשה אע"ג דהוכהה לריך להסגיר וטמא הוא כדמשמע בסמוך ואם פשה תפשה וגו' ולא כתיב ועמד בעיניו משמע או זה או זה: א כלומר מסא"כ במלורע מוסגר שאין בו אחד מכל אלו ומפני שכאן הוזכרו טומאת מלורע מוסגר וטומאת מלורע מוחלט דבשניהם הוזכרה טומאה דבמוסגר כתיב וכבס בגדיו מכלל שהיה טמא וגבי המוחלט כתיב וטמאו הכ[הן] הודיענו כאן ג"כ ההבדל שביניהם: ב הולרך לפרש זה מפני שמספחת הוא שם פרטי לנגע טהור הוכרח לפרש שמלת היא שבה אל המספח[ת] ופירושו שהנגע שהיינו חושבים שהוא מספחת שהוא טהור אינו אלא לרעת שהוא טמא אבל לעיל גבי מספחת היא בודאי אהברת דלעיל קאי

דעת זקנים מבעלי התוספות

במראיתו ממש דטהור אלא לרבותא נקטיה שלא תאמ[ר] נשתנה לסיד או מסיד לשלג דכנגע חדש הוא ובעי הסגר כ... קמ"ל דכעומד הוי ופטור. ד"א דלהכי נקט והנה כהה אם ... אפי' שוב פשה לא יטמא לכך נאמר אם כהה הנגע ולא פ[שה] הא אם פשה טמא אפילו כזה שהרי אם פשה תפשה ד... אכהה דלעיל קאי: (ז) ונראה שנית. מן הדין היה לו... שלישית דלגבי ראיות הוא שלישית: (ח) צרעת היא. גבי... כתיב היא לשון נקבה אך כשהוא כתוב גבי נגע הוא לשו[ן]...

ליקוטי יוסף

שְׁלַאנְג הָט עֶר מִיט זַיין שְׁטֶעקֶן גִיטָאן אַקְלַאפּ דֶעם שְׁלַאנְג אִין קָאפּ אוּנ הָט אִים גֶעהַרְגֶת, אִיז גִקוּמֶען אַמְכַשֵּׁף אוּנ הָאט גִיזֶעהֶן דֶער שְׁלַאנְג לִיגְט טוֹט, הָט עֶר גִזָאגְט עֶס וואוּנְדֶערְט מִיךְ וֶוער הָאט גִקֶענְט הַרְגִינֶן דֶעם שְׁלַאנְג, הָט דֶר מֶענְטְשׁ גִזָאגְט צוּם מְכַשֵּׁף אִיךְ הָאבּ דֶעם שְׁלַאנְג גֶעהַרְגֶת, דֶער מְכַשֵּׁף הָאט אוֹיפְגֶהוֹיבֶּען זַיין קָאפּ אוּנ הָאט גִזֶעהֶן דִיא קְרוֹין פוּן גְרָאז וָואס זִיא לִיגְט אוֹיף דִי קָאפּ, דֶעם מֶענְטְשׁ הָט עֶר גִזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ עֶס אִיז אֶמֶת אַז דוּ הָאסְט גֶהַרְגֶת דֶעם שְׁלַאנְג, הָאט דֶער מֶענְטְשׁ גִזָאגְט עֶס אִיז אֶמֶת, הָט דֶר מְכַשֵּׁף גִזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּ קֶענְסְט אַרָאפּ נֶעמֶען פוּן דַיין קָאפּ דִי גְרָאז, הָט דֶער מֶענְטְשׁ גִיזָאגְט אִיךְ קֶען אַרָאפּגֶעמֶען דֶעם גְרָאז פוּן מַיין קָאפּ אוּנ הָאט אַרָאפְּגִינוּמֶען דֶעם גְרָאז פוּן זַיין קָאפּ, דֶר מְכַשֵּׁף הָט גִזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּא וֶועסְט קֶענֶען צוּ גֵיין צוּא דֶעם שְׁלַאנְג אוּנ אִים

פירוש לתורת אלהים

טֵינְקֶעלֶר גִוָוארֶן פוּן וִוי זִיא אִיז פְרִיעֶר גִוֶועזֶן וְלֹא [פָשָׂה] אוּנ דִי נֶגַע הָט זִיךְ נִיט גִימֶערְט אִין דֶר הוֹיט [וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן] זָאל אִים דֶר כֹּהֵן רֵיין מַאכֶען עֶר זָאל אִים זָאגֶן דוּ [בִּיסְט] טָהוֹר מִסְפַּחַת הִיא דָאס אִיז אַנֶגַע טָהוֹר וְכִבֶּס אוּ[נ עֶר] זָאל וַואשְׁן זַיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ אִיז טָהוֹר [...] (ז) וְאִם אוּנ אוֹבּ פָּשֹׂה מֶערֶן תִּפְשֶׂה זִיא וֶועט מֶע[רֶן] מִסְפַּחַת אִין דֶר הוֹיט אַחֲרֵי נָאךְ הֵרָאֹתוֹ זַיין טָאן [...] צוּם כֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ צוּ זַיין רֵיינִיקַייט נָאךְ דֶעם אַ[ז עֶר] הָט גִוִויזֶען צוּם כֹּהֵן אוּנ עֶר הָט זִיא רֵיין גִמַ[אכְט] אִיז זִיא דֶר נָאךְ גְרֶעסֶר גִוָוארֶן וְנִרְאָה זָאל דָאס [נָאךְ] אֵיין מָאל גִוִויזֶן וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן זֶעהֶן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה דִי מִסְפַּחַת הָט זִיךְ גִמֶערְט אִין דֶר הוֹט וְטִמְּאוֹ זָאל דֶער כֹּהֵן אִים מַאכֶען טָמֵא

זאל

אונקלוס

בתש סגירוּ אֲרֵי תְהֵי
שָׁא וְיִתֵּתֵי לְוַת
אָ: י וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא
קָא חִוְּרָא בְּמַשְׁכָּא
א הֲפָכַת שַׂעַר לְחִוָּר
ם בִּסְרָא חַיְתָא

ט נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא
אֶל־הַכֹּהֵן: י וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
שְׂאֵת־לְבָנָה בָּעוֹר וְהִיא הָפְכָה
שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְׂאֵת:

בעל הטורים

סגור עד עתה וכן והנה היא לאה: (ט) באדם. ד'. הכא ואידך דם אשר יעמא לו. ובוגדים באדם תוסיף. אשר שלט האדם . ובוגדים באדם תוסיף איירי באשה זרה שמפתה האדם על ע לה וזהו אשר שלט האדם באדם שהיא שולטת בו ואם ישמע לה סוף שילקה בצרעת ויטמא כמת: סמיך נגעים ליולדת לומר שכל מי שומר נדות הולד מצורע (ד"א) והקב"ה אומר לולד אם תטיב מעשיך ראה מה בראתי למעלה ממך בהמה וחיה למאכלך ואם הרעות

רשב"ם

(ט) נגע צרעת. שיהיה מקום הנגע בשר לבן כדכתיב מצורעת כשלג. כך נקרא הנגע כשהוא לבן: (י) ומחית בשר חי. לא כמו בשר מבושל כי אם חי שגדלה חתיכת בשר בתוך הנגע:

רש"י

נקבה: נגע. לשון ג זכר: (י) ומחית. שנימינ"ט ז שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר אף סימן טומאה שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן ע"פ שלא נאמרה מחיה אלא בשאת אף בכל המראות

בית יהודא

דיא מִסְפַּחַת וָוס מֶען הָט פְרִיעֶר גְמֵיינְט זִיא אִיז נִיט אַנֶגַע אוּנ אִיז טָהוֹר, אִיצְט זֶעהְט מֶען עֶס אִיז גְוֶוען אַטָעוּת אוּנ דָאס אִיז אַצָרַעַת: (צָרַעַת). לָשׁוֹן נְקֵבָה, רש"י זָאגְט דֶער וָוארְט צָרַעַת אִיז לָשׁוֹן נְקֵבָה דְרִיבֶּר זָאגְט מֶען צָרַעַת הִיא, זִיא אִיז אַצָרַעַת: (נֶגַע). (לְשׁוֹן זָכָר) דֶער וָוארְט נֶגַע אִיז ן זָכָר, דְרִיבֶּער זָאגְט מֶען נֶגַע הוּא, עֶר אִיז אַנֶגַע: (י) (וּמִחְיַת). דֶר פָּסוּק זָאגְט אוֹב דֶער כֹּהֵן הָט גְזֶעהְן אוֹף דִי אִיז דָא אַוַוייסֶר פְלֶעק, אוּנ דֶער וַוייסֶר פְלֶעק אִיז שְׂאֵת, אוֹיפְגֶעהוֹבְּן אַבִּיסוּל הֶעכֶר, אוּנ דִיא שְׁוַוארְצֶע הָאר וָואס עֶן אִין דֶעם פְלֶעק זֶענֶען גִיוָוארְן וַוייס, וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְׂאֵת, זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שֶׁנֶּהְפַּךְ מִקְצַת הַלּוֹבֶן שֶׁבְּתוֹךְ ת לְמַרְאֵה בָּשָׂר) אַבִּיסוּל פוּן דִי וַוייסְקֵייט וָוס אִיז אִין דִיא נֶגַע אִיז גִיעֶנְדֶרְט גִיוָוארְן צוּ אַקָאלִיעֶר וִוי גֶעזוּנְטֶע פְלֵייש הוּא סִימָן טוּמְאָה) דָס אִיז אַצֵייכֶן אַז דִי נֶגַע אִיז טָמֵא (שֵׂעָר לָבָן בְּלֹא מִחְיָה) אוֹב אִין דִיא נֶגַע אִיז דָא וַוייסֶע הָאר לֹא מִחְיָה אִיז נִיטָא וֶעם אִיז נִיטָא אִין דִיא וַוייסְקֵייט אַשְׁטִיקוּל קָאלִיעֶר פוּן גְזוּנְטֶע פְלֵייש) (וּמִחְיָה בְּלֹא שֵׂעָר לָבָן) עֶר אִין דִיא וַוייסְקֵייט אִיז דָא מִחְיָה וֶעם אִיז דָא אִין דִיא וַוייסְקֵייט אַשְׁטִיקוּל קָאלִיעֶר פוּן גְזוּנְטֶע פְלֵייש) נָאר וַוייסֶע ר אִיז נִיטָא, אִיז אַלֶץ דִי נֶגַע טָמֵא, זָאגְט רש"י (וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֶמְרָה מִחְיָה אֶלָּא בַּשְׂאֵת) אֲפִילוּ דֶער דִין פוּן מִחְיָה יוט נָאר בַּייא דִיא נֶגַע שְׂאֵת (וְאַף בְּכָל מַרְאוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן הוּא סִימָן טוּמְאָה) פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען אִין וֶועלְכֶע נֶגַע עֶס אִיז מִחְיָה וַאקָאלִיעֶר פוּן גֶעזוּנְטֶע פְלֵייש) אִיז דִי נֶגַע טָמֵא וַסִיי דִי קָאלֶערִין וָוס שְׁטֵייעֶן אִין דִי תּוֹרָה נֻוייא הֵייסֶין אָבוֹת) סַיי דִי קָאלֶערִין וָואס זֶענֶען גְלַייךְ צוּ דִיא קָאלֶערִין וָואס שְׁטֵייעֶן אִין דִי תּוֹרָה נֻוייא הֵייסֶען תּוֹלְדוֹת), אוֹיבּ אִין זֵיי אִיז

שפתי חכמים

שם כולל לכל נגע בהיר א"ש לומר מספחת היא כלומר הבהרת דלעיל צריך רש"י לפרש כלים לעיל. הרא"ם: ג ק"ל דלעיל כתיב נגע לרעת ש"מ דלרעת לשון זכר וכאן כתיב נגע לרעת כי תהיה שהוא לשון ה. וע"ז פי' לרעת ל' נקבה ונגע הוא ל' זכר מ"ה לעיל דכתיב נגע לרעת הוא מלת הוא שב על הנגע שהוא ל' זכר: ד דלקמן בפרשה זו כתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא משמע אם יש בשר חי טמא הוא אף כשאין הנ:ך שער לבן א"כ מה דכתיב הכא והיא הפכה שער לבן ומחית פירושו הפך שער לבן בלא מחיה או מחיה בלא הפך שער

פירוש לתורת אלהים

ל זָאגְן דוּ בִּיסְט טָמֵא אוּנ עֶר הָט דִיא דִינִים פוּן מְצוֹרָע מוּחְלָט וִויא עֶס וֶועט שְׁטֵיין אִין פַּרְשַׁת צוֹרָע: (ט) נֶגַע אַפְּלָאג צָרַעַת אַז עֶס וֶועט זַיין בַּיי מֶענְטְשׁ וְהוּבָא זָאל דֶר מֶענְטְשׁ גְבְּרַאכְט וֶוערֶן צוּם הֵן: (י) וְרָאָה הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זֶעהְן וְהִנֵּה שְׂאֵת ם אִיז אַוַויים גִישְׁווילֶעכְץ אִין דֶר הוֹט וְהִיא אוּנ זִי כָה הָט פַר קֶערְט שֵׂעָר לָבָן וַוייסֶע הָאר זַייא זֶענֶען רִיעֶר שְׁוַוארְץ גְוֶוען אָדֶר אַנַאנְדֶערֶע מַרְאֶה אוּנ חְמַת דֶעם גְשְׁווילֶעכְץ זֶענֶען זֵיי גְוָוארֶן וַוייס וּמִחְיַת

ליקוטי יוסף

אָנְרִירֶן מִיט דֶעם שְׁטֶעקִין, הָט עֶר גְזָאגְט אִיךְ וֶועל קֶענֶען, דֶער מֶענְטְשׁ אִיז צוּגֶאנְגֶען צוּם שְׁלַאנְג אוּנ וִוי עֶר הָט אִים אָנְגֶערִירְט מִיט זַיין שְׁטֶעקִין אִיז עֶר צוּפַאלֶן גִיוָוארֶען אוֹף שְׁטִיקֶער, דֶער מְכַשֵּׁף מִיט דֶעם שְׁלַאנְג מִיט דֶעם גְרָאז זֶענֶען גְוֶוען דִיא שְׁלוּחִים פוּן הקב"ה דֶער מֶענְטְשׁ זָאל גְהַרְגִית וֶוערֶען פַאר זַיינִי זִינְד רבי ינאי אִיז אַמָאל גְזֶעסֶין נֶעבִּין טוֹיעֶר פוּן שְׁטָאט אוּנ הָאט גֶעלֶערוּנְט הָאט עֶר גְזֶעהְן אַשְׁלַאנְג גֵייט מִיט גְרוֹס כַּעַס אוּנ וִויל אַרַיינְגֵיין אִין שְׁטָאט, הָאט רַבִּי יַנַּאי אַוֶועק גְיָאגְט דֶעם שְׁלַאנְג פוּן דִיא זַייט אִיז עֶר גְקוּמֶען פוּן דִיא אַנְדֶערִי זַייט אוּנ אִיז אַרַיין גְגַאנְגֶען אִין שְׁטָאט, הָט רַבִּי יַנַּאי גִיזָאגְט דֶר שְׁלַאנְג אִיז גֶעוִוים גְשִׁיקְט גְוָוארֶן פוּן הקב"ה, דֶר וַוייל הָט מֶען גְהֶערְט אַגֶעשְׁרֵיי אִין שְׁטָאט אַשְׁלַאנְג הָאט גֶעטָאן אַבִּים צוּא אַמֶענְטְשׁ אוּנ דֶער

מֶענְטְשׁ אִיז גְשְׁטָארְבִּין. רבי אלעזר אִיז אַמָאל גְזֶעסִין אִין בֵּית הַכִּסֵּא, אִיז גְקוּמֶן אַגוֹי פוּן רוֹם אוּנ הָאט אַרוֹס גְטְרִיבֶּן דֶעם בִּי אֶלְעָזָר פוּן בֵּית הַכִּסֵּא אוּנ עֶר הָאט זִיךְ גֶעזֶעצְט אוֹף זַיין אָרְט, אִיז גְקוּמֶען אַשְׁלַאנְג אוּנ הָט אִים גְטָאן אַבִּים אוּנ עֶר אִיז שְׁטָארְבֶּען. רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז אַמָאל גְשְׁטַאנֶען נֶעבִּין יָם פוּן קִסְרִין הָט עֶר גְזֶעהְן אַגְרוֹיסֶר בֵּיין פוּן אַמֶענְטְשְׁלִיכֶען פוּס לִיגְט אוֹף דִיא רד, הָט עֶר אוֹפְגְרָאבְּן אַבִּיסוּל עֶרְד אוּנ הָט דֶעם בֵּיין בַּהַאלְטֶן אִין דִי עֶרְד, אִיז דֶער בֵּיין צוּרִיק אַרוֹס פוּן דִי עֶרְד, הָאט רַבִּי עָזָר גְזָאגְט גֶעוִוים וֶועט עֶפֶּעס נִטָאן וֶוערֶן מִיט דֶעם בֵּיין, אִין עֶטְלִיכֶע טֶעג שְׁפֶּעטֶר אִיז אוֹף דֶעם אָרְט גְגַאנְגֶען אַאוֹלִיתָ פוּן רוֹם ם דֶר בֵּיין זִיךְ אַרַיינְגֶעדְרֵייט צְווִישֶׁען זַיינִי פִיס אוּנ עֶר אִיז גְפַאלֶן אוּנ גְשְׁטָארְבֶּען, הָט מֶען גֶעזוּכְט אִין זַיינֶע קְלֵיידֶר הָט מֶען גְפִינֶען עֶר ט גְטְרָאגֶען פַאפִּירֶן פוּן רוֹם וָואס אִין זֵיי אִיז גְוֶוען גְשְׁרִיבֶּן שְׁלֶעכְטִי גְזֵרוֹת אוֹף יוּדִין פוּן קִסְרִין, זֶעהְן מִיר הקב"ה שְׁטְרָאפְט דִיא נְדִיגֶע מִיט פִיל עֶרְלֵייא שְׁטְרָאף אוּנ יִסּוּרִים, אַמָאהְל שְׁטְרָאפְט הקב"ה דֶעם זִינְדִיגֶער אוּנ הַרְגִית אִים בַּאלְד, אוּנ אַמָאהְל לָאזְט קב"ה לֶעבִּין דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ בְּרֶענְגְט אוֹף אִים יִסּוּרִים עֶר זָאל זִיךְ דֶרְוֶועקִין צוּ טָאן תְּשׁוּבָה, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא סִדְרָה קב"ה בְּרֶענְגְט אוֹף דֶעם מֶענְטְשׁ נְגָעִים אוּנ דֶר כֹּהֵן פַר שְׁלִיסְט אִים אוֹף זִיבֶּן טֶעג עֶר זָאל טָאן תְּשׁוּבָה וֶועט עֶר גְעֶמַעְדְ וֶוערֶן:

יא צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ
וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא
הוּא: יב וְאִם־פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת
בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל־עוֹר
הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־
מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: יג וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־
בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־הַנָּגַע כֻּלּוֹ הָפַךְ
לָבָן טָהוֹר הוּא: יד וּבְיוֹם הֵרָאוֹת

אונקלוס

בַּעֲמִקְתָּא: יא סְגִירוּ
עַתִּיקָא הִיא בִּמ
בִּסְרֵהּ וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּ
לָא יַסְגְּרִנֵּהּ אֲרֵי מְ
הוּא: יב וְאִם מִסְגָּא ו
סְגִירוּתָא בְּמַשְׁכָּא וְ
סְגִירוּתָא יָת כָּל
מַכְתָּשָׁא מֵרֵישֵׁהּ
רַגְלוֹהִי לְכָל חֵיזוּ
כַהֲנָא: יג וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
חֲפַת סְגִירוּתָא יָת
בִּסְרֵהּ וִידַכֵּי יָת מַכְתָּ
כֻּלֵּהּ אִתְהֲפִיךְ לְמ
דְּכֵי הוּא: יד וּבְיוֹ

תו"א מראשו זבחים ל ערכין יח: לכ
מ"ק ט סנהדרין לד: כלו הפך
לו נדה יח: וביום הראות מ"ק ז ח סנה
נדה ל:

בעל הטורים

מעסיך הרי נגעים כלדך. עזה. בגימ' לבן: (יב) פרוח תפרח. ב' דין ואידך פרוח תפרח ותגל לומר כשפרוח תפרח הצרעת בכולו יגיל כי אז יט

בית יהודא

אַרייַנגֶעמִישט אַ שטיקעל קאַליעֶר פון מִחְיָה וגעזונטע פְלֵייש איז דיא נֶגַע טָמֵא: (יא) [צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא]. זָאגְט רש"י (מַכָּה יְשָׁנָה הִיא תַּחַת הַמִּחְיָה) אונטער דיא מִחְיָה איז דא איין אַלְטֶע מַכָּה (וְחַבּוּרָה זוֹ נִרְאֵית בְּרִיאָה מִלְמַעְלָה) אונ די מַכָּה ווערט גזעהן הויבין ווי געזונטע פלייש (וְתַחְתֶּיהָ מְלֵאָה לֵחָה) אונ אונטער די מִחְיָה איז פיהל מאטעריע [הייטער] (שֶׁלֹּא תֹאמַר הוֹאִיל וְעָלְתָה מִחְיָה אַטְהֲרֶנָּה) זָאלְסט ניט זאגן ווייל פון הויבין זעהט מען אַקאליער פון געזונטע פלייש, דריבער איז די נגע טהור, נאר מען דארף זעהן וואס אונטער קאליער איז, דריבר איז די נגע טָמֵא: (יב) [מֵרֹאשׁוֹ]. דר פָּסוּק זָאגט וְאִם פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר, אוב דער צ[רעת] [וועט] די קְרֶעץ] וועט בְּלִיעֶן אונ וואקסין אויף דיא הויט אַלִי מאל גרעסר ביז זיא וועט זיך פַרְשְׁפְּרֵייטֶן (וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת כָּל הַנֶּגַע) אונ די צָרַעַת וועט בַּדֶעקִין די גַאנְצֶע הויט פון דעם מענטש וואס אויף אים איז דא די נֶגַע (מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַ[גְלָיו]) זאגט רש"י (מֵרֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם וְעַד רַגְלָיו) פון דעם מענטשינס קאפ ביז זיינע פיס [אונ די פיס אויך]: [וּלְכָל מַרְאֵה הַכֹּהֵן]. צו אַלֶע אֶרְטֶער וָוס דֶר כֹּהֵן זעהט ווי מיט זיינע אויגין זעגן זיי בַּדֶעקְט מיט צָרַעַת, רש"י זאגט דער פָּ[סוק] מיינט (פְּרָט לְכֹהֵן שֶׁחָשַׁךְ מְאוֹרוֹ) דער כֹּהֵן וואס זיינע אויגין זעהן טונקעל [ניט גוט] טאר ער ניט גיין זעהן נְגָעִים זאגן וועלכע זענען טָהוֹר אָדֶר טָמֵא: (יג) [וְרָאָה הַכֹּהֵן]. דער כהן וועט זעהן (וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ) דר צָ[רעת] האט בַּדֶעקְט זיין גאנצע לייב (וְטִהַר אֶת הַנָּגַע) זָאל דער כהן זאגן דער מענטש אונ די נגע זענען טָהוֹר (כֻּלּוֹ הָפַךְ ...) ווייל דם גאנצע לייב איז געוואָרן ווייס (טָהוֹר הוּא) איז ער ריין, ווייל דיא ווייסקייט פון לייב איז קיין קראנקיי[ט] (יד) וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי]. זאגט רש"י (אִם צָמְחָה בוֹ מִחְיָה) אין דעם טאג וואס וועט גיזעהן ווערען אויף ד[ער]

רש"י

ותולדותיהן ה הוא סימן טומאה: (יא) צרעת נושנת ה[יא] מכה ישנה היא תחת המחיה וחבורה זו נראית בר[יאה] מלמעלה ותחתיה מלאה לחה שלא תאמר הואיל ועלתה מ[חיה] א אטהרנה: (יב) מראשו. של אדם ועד רג[ליו]. לכל מראה עיני הכהן. פרט לכהן שחשך מא[ורו]: (יד) וביום הראות בו בשר חי. אם צמחה

שפתי חכמים

לבן: ה דמרבינן ממה דכתיב נגע צרעת ל"ל לנוכתב נגע לא היה לו לכתוב רק צרעת וגו'. אלא לרבות לכל מראה נגע אם היה בו הסימנים דמפרש ואזיל סימן טומאה הוא: ו כתב הרא"ם תימא דמהכא משמע דהמחיה סימן טהרה הוא ולפיכך אמר הואיל שעלתה בו מחית בשר כי אטהרנו ולעיל כתב ומחית בשר חי אף הוא סימן טומאה וכו'. וי"ל שרש"י בא לתרץ למה ליה לכתוב צרעת נושנת וגו' לא היה לו לכתוב אלא מחית בשר חי בשאת וטמאו הכהן ומתרץ שהכתוב עצמו בא ליתן טעם למה מטמאין אותו כשיש בו בשר אדרבה היה לו לטהר דהא התחיל הנגע להתרפאות כיון שיש בו בשר חי ועל זה פירש הכתוב כי צרעת נושנת היא וק"ל כ"ל: ז לא מר[י]

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) צרעת נושנת. כאן לא דקדק רש"י ז"ל כל הצורך ובתורת כה[נים] מסיק שער לבן סימן טומאה ומחיה סימן טומאה מלמד שמטמ[א] מחיה בלא הפכה והא דרשינן מדכתיב היא: (יד) וביום הרא[ות]

פירוש לתורת אלהים

בָּשָׂר חַי אונ אַצייכען פון ווילד פְלֵייש בַּשְׂאֵת איז אין דעם גשווילעכץ: (יא) צָרַעַת דם איז אַפַּר עֶלְטֶערְטֵי צָרַעַת בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ אין דר הויט פון זיין לייב וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן זָאל אים דר כֹּהֵן מאכן טָמֵא לֹא יַסְגִּרֶנּוּ ער זָאל אים גיט פאר שְׁלִיסֶען כִּי טָמֵא הוּא וָוארום ער איז טָמֵא: (יב) וְאִם אונ אויב פָּרוֹחַ בְּלִיעֶן תִּפְרַח זיא וועט בְּלִיעֶן הַצָּרַעַת די צָרַעַת בָּעוֹר אין דר הויט וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אונ די צָרַעַת וועט בַּדֶעקִין אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע נָאר די הויט פ[ון] דעם מענטשען פון דער נֶגַע מֵרֹאשׁוֹ פון זיין קאפ ב[יז] זיינע פיס לְכָל צו נאר דעם גזיכט פון דעם כֹּהֵן או[יף] אַלע ערטער פון דעם מענטשען וויא דר כֹּהֵן טו[ט] אַבְּלִיק איז אַלץ צָרַעַת: (יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן זָאל דר כֹּ[הן] זעהן וְהִנֵּה אונ דר צָרַעַת האט בַּדֶעקְט נאר זיין לייב וְטִהַר זאל דער כהן דיא נגע טָהוֹר מאכן כֻּלּוֹ הָפַךְ לָ[בָן]

וואָרום

בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא׃ טו וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת־הַבָּשָׂר הַחַי וְטִמְּאוֹ הַבָּשָׂר הַחַי
טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא׃ טז אוֹ כִי יָשׁוּב
הַבָּשָׂר הַחַי וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן וּבָא אֶל־
הַכֹּהֵן׃ יז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ
הַנֶּגַע לְלָבָן וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע

אונקלוס

תֶּחֱזֵי בֵהּ בִּסְרָא חַיָּא
מְסָאַב׃ טו וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
בִּסְרָא חַיָּא וִיסָאֲבִנֵּהּ
א חַיָּא מְסָאַב הוּא
ות הוּא׃ טז אוֹ אֲרֵי
בִּסְרָא חַיָּא וְיִתְהֲפִיךְ
וָר וְיִתֵּי לְוָת כַּהֲנָא׃
חֲזִנֵּהּ כַּהֲנָא וְהָא
פִּיךְ מַכְתָּשָׁא לְמִחְוָר
י כַּהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא

רש"י

הרי כבר פי' שהמחיה סימן טומאה (ת"כ) אלא
הי' הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי איברים
ומטמאין משום מחיה לפי שאין נראה הנגע כולו
שופע אילך ואילך וחזר ראש האבר ונתגלה שפועו
ומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו המחיה
ח הכתוב שתטמא: וביום. מה תלמוד לומר
ש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה
מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה
ולאצטליתו י ולכסותו ולביתו וכן ברגל כ נותנין לו
י הרגל: (טו) צרעת הוא. הבשר ההוא. בשר

בית יהודא

נויסקייט פון דעם מענטש אויף איין ארט אשטיקעל קאליער פון געזונטע פלייש (יִטְמָא) זאל ער ווערן טמא, פרעגט רש"י (הֲרֵי כְּבַר פֵּירֵשׁ שֶׁהַמִּחְיָה סִימַן טוּמְאָה), די תורה הט דאך שוין גזאגט אז אמחיה ואקאליער פון געזונטע פלייש אין אנגע איז אצייכן פון טומאה (אֶלָּא) נאר אזו מיינט די תורה (הֲרֵי שֶׁהָיָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי אֵבָרִים) אויב איינער הט גהאט אנגע אויף איין גליד פון די פיר אונ צוואנציג גלידער (שֶׁאֵין מְטַמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה) ווס זיי ווערן ניט טמא פון מחיה (לְפִי שֶׁאֵין נִרְאָה הַנֶּגַע כֻּלּוֹ כְּאֶחָד) נוייל מען קען ניט זעהן די גאנצע נגע מיט איין מאהל (שֶׁשּׁוֹפֵעַ אֵילֵךְ וְאֵילֵךְ) נוייל די נגע איז געבוגין אויף צוויי זייטין פון גליד, דריבער ווערט דם זעהונג צוטיילט אין צוויי מאל, אהאלבע נגע זעהט מען אויף דיא זייט גליד אונ אהאלבע נגע זעהט מען אויף דיא אנדערע זייט גליד, דריבער איז טהור, נוייל דר דין איז דר כהן מוז זעהן די נגע מיט איין מאהל (וְחָזַר רֹאשׁ הָאֵבֶר וְנִתְגַּלָּה שִׁפּוּעוֹ ע"י שׁוּמָן) נאכדעם איז דער גליד פעט געווארין אונ איז געווארין ברייט אונ וואס פריער איז גיוועזן אראפגעבוגין איז איצט גלייך געווארין (כְּגוֹן שֶׁהִבְרִיא וְנַעֲשָׂה רָחָב) דער גליד איז געווארין פעט אונ ברייט (וְנִרְאֵית בּוֹ הַמִּחְיָה) אונ איצט קען מען זעהן דיא מחיה מיט איין מאהל (לִמְּדָנוּ שֶׁתִּטַּמָּא) לערונט אונז דער פסוק דער כהן זאל אים איצט מטמא זיין: (וּבְיוֹם). אין דעם טאג ווס אין די נגע זעהן ווערן די געזונטע פלייש, פרעגט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צו ווס זאגט דר פסוק דעם ווארט וביום, אין דעם טאג דאך שטיין גבהראות, ווען עס וועט גזעהן ווערען, ענפערט רש"י (לְלַמֵּד) צו לערנן (יֵשׁ יוֹם שֶׁאַתָּה רוֹאֶה בּוֹ) דא אטאג ווס מען מעג אין אים זעהן נגעים (וְיֵשׁ יוֹם שֶׁאֵין אַתָּה רוֹאֶה בּוֹ) אונ עס איז דא אטאג וואס מען טאר ניט אין אים זעהן נגעים (מִכָּאן אָמְרוּ) פון דאנען האבען די חכמים גלערונט צו זאגען (חָתָן נוֹתְנִין לוֹ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי) אונ אחתן הט גזעהן אנגע אין דעם טאג פון די חתונה, זאל דער כהן ניט זעהן דיא נגע ביז נאך דיא יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה (לוֹ וּלְאִצְטְלִיתוֹ וְלִכְסוּתוֹ וּלְבֵיתוֹ) סיי דר חתן הט גזעהן דיא נגע אויף זיך אדער אויף זיין מאנטיל אויף זיין קלייד אדער אויף זיין שטוב, דארף ניט דער כהן זעהן די נגע ביז נאך זיבען טעג נאך די חתונה (וכן ברגל נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמֵי הָרֶגֶל) אונ אויב איינער זעהט אנגע יום טוב זאל דר כהן ניט זעהן די נגע ביז נאך יום טוב, דארף די נגע זיין טמא, וועט געשטערט ווערען דיא שמחה פון חתן אדער דיא שמחה פון יום טוב: (טו) צָרַעַת הוּא, הַבָּשָׂר הַהוּא). דאס קאלער פון געזונטע פלייש ווס איז אין די נגע ווייזט אז אונטער דם קאליער צרעת וקרעין) (בָּשָׂר לָשׁוֹן זָכָר) דער ווארט בשר איז לשון זכר, מעגליך, דריבער שטייט צרעת הוא, ער, דר

דעת זקנים מבעלי התוספות

אע"פ שמפורש בקידושין שאין נגע ולא מחיה מטמאין בראשי אברים משום דבעי לכל מראה עיני הכהן ואתא קרא שאם פרח בהם נגע עד שנתגלה ונראה להדיא כגון בשומן ונעשה ראש האבר רחב שהוא טמא ולא דקדק זה לאו בנתגלה מיירי אלא מחיה או נגע מטמאין בראשי בלבד גזרת מלך הוא שהוא סימן טומאה כמו בשאר לטמא בנגעים שאם נתגלה בו שחוזר לטומאה וכן

שפתי חכמים

של נגע ועד רגליו דלא שייך בו ראש ורגל: ח פי' וביום הראות לא בא ללמד שהמחיה סימן טומאה שהרי כבר פי' ומחית בשר חי בשאת לרעת נוסנת היא אלא ללמד על ראשי איברים שהנגע אינו נראה בהם כאחת ששופעין אילך ואילך דכתיב וראהו כולו וה"א מפני שבראשונה לא היה נראה כולו השתא נמי שנשמן ונתרחב ונראה כולו לא תהא המחיה סימן טומאה לו קמ"ל: ט דבהראות מיבעי ליה: י פירוש לבושו דתרגום של חמש חליפות תנום אלטלון: כ פי' לשאר אינשי ברגל

פירוש לתורת אלהים

ם עס איז גאר פר קערט גווארען צו אווייסע טָהוֹר הוּא איז ער טהור: (יד) וּבְיוֹם אונ אין דעם ז עס וועט גיזעהן ווערן אין דער נגע ווילד יִטְמָא זאל ער טמא זיין: (טו) וְרָאָה אונ דער אל זעהן דאס ווילד פלייש וְטִמְּאוֹ אונ ער זאל מא מאכען הַבָּשָׂר הַחַי דאס ווילד פלייש איז אסימן טומאה צָרַעַת הוּא עס איז צרעת: (טז) אוֹ אָדָר כִּי יָשׁוּב אז עס וועט זיך ווידער קערן הַבָּשָׂר הַחַי דאס ווילד פלייש וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן אונ עס וועט פאר קערט ווערן צו ווייס וּבָא זאל ער קומען צום כהן: (יז) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן זאל אים דער כהן זעהן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ די נגע איז פאר קערט גיווארען צו ווייס וְטִהַר זאל דער כהן

טָהוֹר הוּא׃ פ שלישי יח וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה
בוֹ־בְעֹרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא׃ יט וְהָיָה
בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה
אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדָּמֶת וְנִרְאָה
אֶל־הַכֹּהֵן׃ כ וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
מַרְאֶהָ שָׁפָל מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָהּ הָפַךְ
לָבָן וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע־צָרַעַת הִוא
בַּשְּׁחִין פָּרָחָה׃ כא וְאִם ׀ יִרְאֶנָּה
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בָּהּ שֵׂעָר לָבָן
וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֵהָה

אונקלוס

דְּכֵי הוּא׃ יח וּבִסְרָ
יְהֵי בֵהּ בְּמַשְׁכֵהּ
וְיִתַּסֵּי׃ יט וִיהֵי
שִׁחְנָא עַמְקָא חִוָּ
בַּהֲרָא חַוָּרָא סַמְקָא
לְכַהֲנָא׃ כ וְיֶחֱזֵי
וְהָא מֶחֱזָהָא מַכִּי
מַשְׁכָא וּשְׂעַרַהּ אִ
לְמֶחֱוַר וִיסָאֲבִנֵּהּ
מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא
בְּשִׁחְנָא סְגִיאַת׃
יֶחֱזִינַהּ כַּהֲנָא וְהָא לָ
שְׂעַר חִוָּר וּמַכִּיכָא
מִן מַשְׁכָא וְהִיא

תו"א ונרפא סוטה ה: אלא לבנה

רשב"ם (יח) שחין. פירשו ר
על ידי המימות שלק
אבל שחין של מכות אש הוא ש

בית יהודא

בשר איז אצרעת: (יח) [ושחין], זאגט רש"י (לשון חמום) אדערהיצונג (שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה) דם פלייש פון זיין לייב איז דערהיצט געווארן פון אקלאפ וואס מען האט אים געטאהן, אונ אויף דעם ארט איז גיווארין אאנצינדונג (שלא מחמת האור) ניט פון פייער איז דער אנצינדונג גיווארין, נאר פון דעם קלאפ איז גווארן אמכה אונ די הויט איז קאליע גיווארין אונ עס גייט מאטעריע נהייטער]: [ונרפא] זאגט רש"י (השחין העלה ארוכה) דער דערהיצונג איז געזונט גיווארין, עס גייט ניט נ... והייטער] אונ די הויט איז אוך געזונט גיווארין (ובמקומו העלה נגע אחר) נאר אויף דעם ארט ווא דיא דערהי... גיוועזן איז גווארין אנייע נגע (שאת לבנה) אנגע וואס הייסט שאת אונ זיא איז ווייס: (יט) [או בהרת לבנה א... אדער אנגע ווס הייסט בהרת אונ זיא איז ווייס אונ רויט (שאין הנגע לבן חלק) דיא נגע איז ניט גלאט ווייס (... ומעורב בשתי מראות לובן ואודם) נאר זיא איז צומישט פון צוויי קאלערין ווייס מיט רויט ודר תורת כהנים... ווארט אדמדמת גייט צו שאת אוך, אונ אזו מיינט דער פסוק שאת לבנה אדמדמת או בהרת לבנה אדמד... נגע שאת איז צומישט ווייס מיט רויט, אדער דיא נגע בהרת איז צומישט ווייס מיט רויט: (כ) [וראה ה... מראה שפל מן העור]. דר כהן וועט זעהן די קאליער פון די נגע איז נידעריגער ווי די קאליער פון די הויט... שפל), זאגט רש"י (ואין ממשו שפל) די נגע אליין איז ניט נידעריגער פון דיא הויט נאר דער קאליער פו... זעהט־אויס נידעריגער פון דיא הויט (אלא מתוך לבנינותו הוא נראה שפל ועמוק) נאר ווייל די נגע איז וויי...

רש"י

לשון זכר · (יח) שחין. (חולין ח) לשון חמוס
הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא ל מחמת
ונרפא. השחין העלה ארוכה מ ובמקומו העלה נג...
(יט) או בהרת לבנה אדמדמת. שאין הנגע...
אלא נ פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואודם: (כ...
שפל. ואין ממשה שפל אלא מתוך לבנינותו הוא נ...

שפתי חכמים

לית ליה רשות לכהן לטמאינהו עד שיעבור הרגל: ל (נח"י) ונראה כוונתו דכ"ש שחין שעלה מאליו שלא מחמת מכה ולא בא אלא למעט הבא מחמת האש לפי שזה נקרא מכוה וכל זה פשוט בת"כ ובחולין דף ח' והרא"ם הביא הגמ' דחולין והת"כ ולא את לכו דכ"ש הוא ולפיכך כתב מה שכתב: מ לא הבשר שהיה בו השחין שלא יא.ור נרפא כל עוד שיש בו שאת אלא ונרפא השחין והבשר עדיין חולה: נ פירש"י בשבועות

דעת זקנים מבעלי התוספות

משמע בת"כ: (יח) ונרפא. צ"ע תיבה זו למאי אתא א... דריש פרח וזהו שחין יכול וכו' ת"ל ונרפא. פי' ש... בדבר שמביא לידי שחין כגון לקה בעץ או באבן ות... במקום ההכאה ואח"כ פרח בו שחין שלא יהא טמא א... וחזר הבשר במקום ההכאה ופרח בו השחין: (יט)... לבנה אדמדמת. בת"כ דריש מלמד שמטמא בפתוך...

פירוש לתורת אלהים

מאבען טהור די נגע טהור הוא דען ער איז טהור:
(יח) ובשר אונ דאס לייב פון אמענטשען כי יהיה
אז עס וועט זיין אין זיין הויט שחין גרונד [עיין רש"י].
ונרפא אונ עס וועט פר היילט ווערן: (יט) והיה אונ
עס וועט זיין במקום השחין אויף דעם ארט ווי עס איז
געווען דר שחין שאת לבנה אווייס געשווילעכץ או בהרת
אדר אפלעק וואס זיא האט אין זיך צוויי גימישטע
מראות ווייס מיט רויט ונראה זאל דאס גוויזן ווערן

צום כהן: (כ) וראה הכהן אונ אז דער כהן וועט...
והנה מראה איר געשטאלט שפל מן העור איז נידר...
דר הויט ושערה אונ די האר איז פר קערט גו...
ווייס וטמאו הכהן זאל דער כהן אים מאכן טמא...
איז אפלאג פון צרעת וואס האט גיבליט א...
ארט ווי דער שחין איז גיוועזן: (כא) ואם יר...
אז דר כהן וועט זעהן די נגע והנה אין בה ע...
דרינגען ניט זיין קיין ווייסע האר ושפלה א...

וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים׃ כב וְאִם־
פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן
אֹתוֹ נֶגַע הוּא׃ כג וְאִם־תַּחְתֶּיהָ
תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא פָשָׂתָה צָרֶבֶת
הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן׃ ס רביעי
שני כשהן מחוברין כד אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה
בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת
הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ
לְבָנָה׃ כה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
נֶהְפַּךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶהָ
עָמֹק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמִּכְוָה

אונקלוס

סְגִרְנֵהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא
מִין׃ כב וְאִם אוֹסָפָא
סַף בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵב
נָא יָתֵהּ מַכְתָּשָׁא הִיא׃
וְאִם בְּאַתְרָהָא קָמַת
רְתָא לָא אוֹסֵפַת רֹשֶׁם
נָא הִיא וִידַכֵּנֵּהּ
נָא׃ כד אוֹ בִסְרָא אֲרֵי
בְּמַשְׁכֵּהּ כְּוָאָה דְנוּר
הֵי רֹשֶׁם כְּוָאָה בַּהֲרָא
יָא סַמְקָא אוֹ חַוְּרָא׃
וְיֶחֱזֵי יָתַהּ כַּהֲנָא וְהָא
נְהַפִּיךְ שְׂעַר חִוָּר
הַרְתָּא וּמֶחֱזָהָא עֲמִיק
מַשְׁכָּא סְגִירוּתָא הִיא
בכואה

תולדות אהרן

מתיר תמורה כז : מכות ח״ה שם כב :
פסחים עה : ומראה בהרת מד שבועות ו
חולין סג בכורות מה :

רש"י

ק כמראה חמה עמוקה מן הצל: (כב) נגע היא. השאת
או הבהרת: (כג) תחתיה. במקומה: צרבת
חין. כתרגומו רושם שיחנא אינו אלא רושם החמום
ר בבשר. כל צרבת לשון רגיעת עור הנרגע מחמת
ס כמו (יחזקאל כא) ונצרבו בה כל פנים רייטרי"ר
ז: צרבת. רייטישמענ"ט בלע"ז: (כד) מחית
וה. שנימני"ט בלע"ז כשחיתה המכוה נהפכה לבהרת
ה או לבנה חלקה וסימני מכוה וסימני שחין שוים הם

בית יהודא

וֶוערְט זִיא גְזֶעהֶן גְלַייךְ וִויא זִיא וָואלְט גְוֶוען נִידֶערִיגֶער
פוּן דִיא הוֹיט (כְּמַרְאֵה חַמָּה עֲמוּקָה מִן הַצֵּל) וִויא דִיא זוּנְן
זֶעהְט־אוֹיס נִידֶערִיגֶער פוּן דֶעם שָׁאטֶן וָוָאס גֶעבְּן אִיר׃
(כב) וְנֶגַע הִיא]. דָאס אִיז אַנֶגַע (הַשְׂאֵת הַזֹּאת אוֹ הַבַּהֶרֶת)
דֶער שְׂאֵת אָדֶער דֶר בַּהֶרֶת זֶענֶען נְגָעִים׃ (כג) וְתַחְתֶּיהָ].
(וּבִמְקוֹמָהּ), אוּנ דֶער בַּהֶרֶת וֶועט בְּלַייבְּן שְׁטֵיין אוֹיף אִיר
אָרְט זִיא וֶועט נִיט גְרֶעסֶער וֶוערֶען׃ וְצָרֶבֶת הַשְּׁחִין הִיא].
זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט דֶעם וָוארְט
צָרֶבֶת (רוֹשֶׁם שִׁיחְנָא) אַצֵייכֶן פוּן דֶעם שְׁחִין (אֵינוֹ אֶלָּא רוֹשֶׁם
הַנִּיכָּר בְּבָשָׂר) דָס אִיז גָאר אַצֵייכֶן פוּן דֶעם דֶרהִיצוּנְג (אָנְצִינְדוּנְג) וָואס מֶען דֶערְקֶענְט אוֹיף דָאס לַייב (כָּל צָרֶבֶת
רְגִיעַת עוֹר הַנִּרְגַּע מֵחֲמַת חִימּוּם) וָואס דִיא הוֹיט וֶוערְט צוּשְׁפַּאלְטֶן פוּן אַאָנְצִינְדוּנְג אוּנ אוֹיף דֶעם אָרְט וֶוערְט דִי
צוּזַאמֶען גֶעצוֹיגִין דָס רוּפְט מֶען צָרֶבֶת (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְנִצְרְבוּ בָהּ כָּל פָּנִים) עֶס וֶועט אַיינְגֶעשְׁר מְפֶּען
יֶעדֶער פָּנִים *)׃ (כד) וְאוֹ בָשָׂר כִּי יִהְיֶה בְעוֹרוֹ מִכְוַת אֵשׁ]. אוּב אַמֶענְטְשׁ הָט אוֹיף זַיין הוֹיט בֶּעקוּמֶן אַבְּרֶען פוּ פַייֶער
ה מִחְיַת הַמִּכְוָה) אוּנ דִי מַכָּה וָוָאס אִיז גְוָוארֶן פוּן דֶעם בְּרֶען אִיז גֶעזוּנְד גֶעוָוארֶען, עֶס גֵייט שׁוֹן נִיט מַאטֶערְיֶע
ער] (כְּשֶׁהָיְתָה הַמִּכְוָה) אוּנ וֶוען דִיא מִכְוָה אִיז גֶעהֵיילְט גְוָוארֶן וְאוּנ עֶס אִיז אוֹיף דֶעם אָרְט פַארְצוֹיגִין גְוָוארֶן מִיט
ע הוֹיט, אוּנ אוֹיף דִי הוֹיט] (נֶהְפְּכָה לְבַהֶרֶת) אִיז גְוָוארֶען אַבַּהֶרֶת (פְּתוּכָה) אַגֶעמִישְׁטֶע קָאלִיעֶר נַוייס מִיט רוֹיט]
לְבָנָה חֲלָקָה) אָדֶער גְלַאט וַוייס, זָאגְט רש"י (וְסִימָּנֵי מִכְוָה וְסִימָּנֵי שְׁחִין שָׁוִין הֵם) דִיא דִינִים פוּן שְׁחִין אוּנ מִכְוָה

פירוש לתורת אלהים

ה פוּן דֶר נֶגַע אִיז נִיט נִידְרִיגֶר פוּן דֶער הוֹט
כֵּהָה אוּנ זִיא אִיז טוּנְקֶל וְהִסְגִּירוֹ זָאל דֶר כֹּהֵן אִים
שְׁלִיסֶן אוֹיף זִיבֶּן טָאג׃ (כב) וְאִם פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר
י נֶגַע וֶועט זִיךְ מֶערֶן אִין דֶר הוֹט נָאךְ דִי זִיבְּן
׃ (כג) וְאִם אוּנ אַז דִי נֶגַע וֶועט שְׁטֵיין אוֹיף אִיר
כְּלוֹמַר זִיא אִיז נִיט גְרֶעסֶער גִיוָוארֶען צָרֶבֶת
דָאס נָאר אַצֵייכֶען פוּן דֶעם שְׁחִין [עיין רש"י]
עֶס אִיז נִיט אַנֶגַע וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן אִים
מַאכֶן טָהוֹר׃ (כד) אוֹ אָדֶר בָּשָׂר אֵיין לַייבּ כִּי יִהְיֶה בְעוֹרוֹ
אַז עֶס וֶועט זַיין אִין זַיין הוֹט מִכְוַת אֵשׁ אֵיין בְּרִיא פוּן
אַפַייעֶר וְהָיְתָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין מִחְיַת הַמִּכְוָה נָאךְ דֶעם
אַז דֶער בְּרִיא הָט זִיךְ פַר הֵיילְט בַּהֶרֶת וֶועט וֶוערֶן
אוֹיף דֶעם אָרְט אַפְלֶעק לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת וָואס אִיז דְרִינֶען
צְווייי מַרְאוֹת וַוייס מִיט רוֹט גֶימִישְׁט אוֹ אָדֶר לְבָנָה דִי
פְלֶעק אִיז נָאר וַוייס׃ (כה) וְרָאָה (דִי דִינִים פוּן מִכְוָה
בַּדַארְפְן מִיר נִיט מְפוֹרָשׁ זַיין וָוארוּם זֵיי זֶענֶען גְלַייךְ
מים

הערה דער כלל פון דעם דין איז שחין אונ מכוה האבין איין דין, אזוי לאנג ווי פון דער מכה גייט מאטעריע [הייטער] קענען זייא ניט טמא ווערן פון נגעים, נאר אז די מאטעריע האט אויפגיהערט צו גיין אונ אויף דעם ארט איז פארצויגין גיווארין מיט אדינע הויט ווי אשאלאכץ. און אקנאביל אונ אויף די דינע הויט איז גיווארין אנגע, אויב אין די נגע איז דא סימנים פון טומאה ווערט ער טמא׃

פֹּרַחַת הִוא וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת
הִוא: כו וְאִם | יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
אֵין־בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה
אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵהָה וְהִסְגִּירוֹ
הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: כז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה
בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע צָרַעַת
הִוא: כח וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַעֲמֹד
הַבַּהֶרֶת לֹא־פָשְׂתָה בָעוֹר וְהִוא
כֵהָה שְׂאֵת הַמִּכְוָה הִוא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן כִּי־צָרֶבֶת הַמִּכְוָה הִוא: פ
חמישי כט וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בוֹ
נָגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן: ל וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־
הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ

בכואה סגיאה
יתה כהנא מ...
סגירותא היא: ...
יחזנה כהנא וה...
בבהרתא שער
ומכיכא ליתהא מן
והיא עמיא וי...
כהנא שבעא ...
כז ויחזנה כהנא
שביעאה אם או...
תוסף במשכא
כהנא יתה מ...
סגירותא היא: כח
באתרהא קמת ב...
לא אוספת במשכא
עמיא עומק כואה
וידכנה כהנא ארי
כואה היא: כט וג...
אתתא ארי יהי
מכתשא בריש או ...
ל ויחזי כהנא ית מ...
והא מחזוהי עמ...
משכא וביה שער
דעדק ויסאב יתה

תר"א והיא לו קידושין לה:

רש"י

(חולין ח) ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין ז... אלא גרים בשחין ואלא גרים במכוה לא ידונו ... (כט) בראש או בזקן. בא הכתוב לחלק בין נגע ... שער לנגע שבמקום בשר שזה סימנו בשער לבן וזה סי... צהוב: (ל) ובו שער צהוב. שנהפך שער שחו...

בית יהודא

זענען גלייך (וְלָמָּה חֲלָקָן הַכָּתוּב) פַר וָוס הָאט דֶער פָּסוּק זֵיי צוּטֵיילְט, אוּנ הָט גֶעשְׁרִיבֶּען דִי דִינִים פוּן שְׁחִין בֶּעזוּנְדֶער אוּנ פוּן מִכְוָה בַּזוּנְדֶער, עֶס הָט דָאךְ גֶקֶענְט שְׁטֵיין וּבָשָׂר כִּי יִהְיֶה בְעוֹרוֹ שְׁחִין אוֹ מִכְוַת אֵשׁ, עֶנְטְפֶערְט רַשִׁ"י (לֵימַר שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה) דֶער פָּסוּק קוּמְט זָאגִין אַז שְׁחִין מִיט מִכְוָה בַּהֶעפְטֶען זִיךְ נִיט אֵיינֶע מִיט דִי אַנְדֶערֶע אוּב אֵיינֶער הָאט אַשְׁחִין אוּנ אַמִכְוָה אוּנ זֵייא זֶענֶען פַארְהֵיילְט גְוָוארִין (נוֹלַד חֲצִי גְרִיס בִּשְׁחִין) אוּנ עֶס אִיז גְוָוא... גְרוֹס וִוי אַהַאלְבֶּע גְרִיס (ווי אַהאלְבֶּע אַרְבֶּעס) אוֹיף דֶעם אָרְט פוּן דֶעם שְׁחִין (וַחֲצִי גְרִיס בַּמִּכְוָה) אוּנ אוֹיף דֶ... פוּן דֶער מִכְוָה אִיז אוֹיךְ גְוָוארֶען אַנֶגַע גְרוֹס וִויא אַהַאלְבֶּער גְרִיס (לֹא יָדוֹנוּ כִּגְרִיס) רֶעכוּנְט מֶען נִיט צוּזַאמֶען ... הַאלְבֶּע גְרִיסִין פַר אֵיין גַאנְצֶען גְרִיס עֶס זָאל קֶענֶען וֶוערֶען טָמֵא וְוָארוּם אַנֶגַע וָואס אִיז גְרוֹס וֶוינִיגֶער וִוי... אִיז נִיט טָמֵא: (כט) (בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן). אוֹיבּ אֵיינֶער וֶועט הָאבֶּן אַנֶגַע אוֹיף דֶעם קָאפּ אָדֶער אוֹיף דִי בָּארְד רַשִׁ"י (בָּא הַכָּתוּב לְחַלֵּק) דֶער פָּסוּק קוּמְט אָפְּצוּטֵיילִין (בֵּין נֶגַע שֶׁבִּמְקוֹם שֵׂעָר לְנֶגַע שֶׁבִּמְקוֹם בָּשָׂר) דִי נְגָעִים וָוא... אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס וַואקְסְט הָאר, פוּן דִי נְגָעִים וָואס זֶענֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס וַואקְסְט נִיט הָאר, נָאר דָאס לַייבּ (שֶׁזֶּה סִימָנוֹ בְּשֵׂעָר לָבָן) דִיא נְגָעִים וָוס זֶענֶען אוֹיף דָאס גְלַאטֶע לַייבּ אִיז זֵייעֶר סִימָן טוּמְאָה אוּבּ עֶס אִיז גְ... אִין דִיא נֶגַע פוּן שְׁוַוארְצֶע הָאר וַוייסֶע הָאר (וְזֶה סִימָנוֹ בְּשֵׂעָר צָהוֹב) אוּנ דִי נְגָעִים וָוס זֶענֶען אוֹיף דֶעם אָ... וָואקְסְט הָאר אִיז זֵייעֶר סִימָן טוּמְאָה אוּבּ דִיא הָאר אִיז גְוָוארֶען גֶעל (גֶאלְד פַארְבִּיג) דָאס אִיז צָהוֹב: (ל) ... צָהוֹב). אִין דִיא נֶגַע אִיז גֶעוָוארִין גֶעלֶע הָאר (שֶׁנֶּהְפַּךְ שֵׂעָר שָׁחוֹר שֶׁבּוֹ לְצָהוֹב) פְרִיעֶר אִיז אוֹיף דֶעם אָרְט גֶוֶוען שְׁ...

שפתי חכמים

דף ו' פתוך מעורב: ס מדכתיב וראה הכהן את נגע הנתק הקים כנגע לנתק מה נגע שער לבן שבו אינו מטמא אלא הפוך אף נתק ...

פירוש לתורת אלהים

מִיט דִי דִינִים פוּן שְׁחִין) [עיין רש"י]: (כט) וְאִישׁ אוּנ זַיין אִין אִים אַנֶגַע בְּרֹאשׁ אִין קָאפּ אוֹ אָדֶער בְּזָקָן אַזָכָר אוֹ אָדֶער אִשָּׁה אַנְקֵבָה כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע אַז עֶס וֶועט בָּארְד: (ל) וְרָאָה אוּנ דֶער כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן דִי נֶ...

אוּ:

אונקלוס

הוּא סְגִירוּת רֵישָׁא
קְנָא הוּא: לא וַאֲרֵי
כַהֲנָא יָת מַכְתַּשׁ
וְהָא לֵית מֶחֱזוֹהִי
מִן מַשְׁכָּא וְשַׂעַר
לֵית בֵּיהּ וְיַסְגַּר
יָת מַכְתַּשׁ נִתְקָא
יוֹמִין: לב וְיֶחֱזֵי
יָת מַכְתָּשָׁא בְּיוֹמָא
אָה וְהָא לָא אוֹסֵף
וְלָא הֲוָה בֵהּ שְׂעַר
וּמֶחֱזֵי נִתְקָא לֵית
מִן מַשְׁכָּא: לג וְיִגַּלַּח
נִתְקָא וּדְעִם נִתְקָא

הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ
הַזָּקָן הוּא׃ לא וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־
נֶגַע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק
מִן־הָעוֹר וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים׃
לב וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק
וְלֹא־הָיָה בוֹ שֵׂעָר צָהֹב וּמַרְאֵה
הַנֶּתֶק אֵין עָמֹק מִן־הָעוֹר׃
לג וְהִתְגַּלָּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ

רשב״ם

ש: (ל) נתק. צרעת
קורא נתק שע״י כך מתנת
א) ושער שחור אין בו והסגיר.
ו שער שחור הרי הוא טהור לגמרי
סגר שכך כתוב לפנינו ושער שחור
א הנתק טהור הוא וטהרו הכהן:

תו״א והתגלח שם: סג׳ רבתי

בעל הטורים

׳ הראש או הזקן. הזקן זקן אהרן. וגם את הזקן תספה במפלת סנחריב מלמד שלקו בצרעת ובשביל שאהרן רואה את הנגעים ומטהרם
ה לשמן הטוב של שמן המשחה שיורד על זקנו: (לג) והתגלח. גימ״ל גדולה שג׳ צריכים גילוח גדול בכ״מ שיש בו שער. נזיר ומצורע ולוים:

רש״י

נתק הוא. כך שמו של נגע (ת״כ) ע שבמקום
א) ושער שחור אין בו. הא אם היה בו שער
ר פ ואין צריך להסגר ששער שחור סימן טהרה
קים כמו שנ׳ ושער שחור צמח בו וגו׳: (לב) והנה
ה וגו׳. הא אם פשה או היה בו שער צ להוב
ג) והתגלח. סביבות הנתק: ואת הנתק לא

בית יהודא

האר אונ דורך די נגע איז געוואָרן פון די שוואַרצע האר געלע האר: נֶתֶק הוּא], דס איז אַנֶתֶק, זאָגט רש״י (כַּךְ שְׁמוֹ שֶׁל נֶגַע בִּמְקוֹם שֵׂעָר) די נגע וָוס איז אויף אָארט וואס וואַקסט האר, איז דר נאָמען פון די נגע „נֶתֶק": (לא) וְשֵׂעָר שָׁחוֹר אֵין בּוֹ]. אוב דר כֹּהֵן וועט זעהן דעם נֶתֶק אונ אין דעם נֶתֶק איז נִיטָא שוואַרצע האר, זאָגט רש״י (הָא אִם הָיָה בּוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר) אָבּער אַז אין דעם נֶתֶק וואלט גוועזן
האר (טָהוֹר) וואלט דר נֶתֶק גוועזן טָהוֹר (וְאֵין צָרִיךְ לְהַסְגֵּר) אונ מען וואלט אים ניט דאַרפען פאַרשליסען
חור סִימַן טַהֲרָה הוּא בִּנְתָקִים) וואָרום אַז אין אַנֶתֶק איז דָא שוואַרצע האר איז אַצייכען, אַז דם איז קיין נגע
ענטש איז טָהוֹר (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) ווי דר פָּסוּק זאָגט (וְשֵׂעָר שָׁחוֹר צָמַח בּוֹ וגו׳) אוב אין די נגע האט אָנגעהויבען
וואַרצע האר איז ער טָהוֹר, ריין פון דיא נגע: (לב) וְהִנֵּה לֹא פָשָׂה וגו׳]. דר נֶתֶק איז ניט גרעסער גוואָרן,
׳ (הָא אִם פָּשָׂה) אָבּער אַז דר נֶתֶק איז גרעסער געוואָרען וַאֲפִילוּ אין אים איז ניטא געלע האר] (אוֹ הָיָה בּוֹ
ב) אָדער אין דעם נֶתֶק איז געוואָרען געלע האר וַאֲפִילוּ ער איז ניט גרעסער גוואָרן] (טָמֵא) איז ער טָמֵא:
גַּלָּח]. זאָגט רש״י (סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק) מען דאַרף אָפּגאָלין די האר וואס אַרום דעם נֶתֶק: וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ].

שפתי חכמים

עמא אלא הפוך וכאלו כתיב ושער כנגע הפך לצוב: ע דאל״כ
ס נגע טמא זה כאן משמו של נגע הטמא דלעיל דכתיב
יא. רא״ם: פ כדי שלא תפרש והנה אין מראהו עמוק
פי׳ יש בו שער שחור והוא אמינא דשער שחור הוא סימן
טומאה או אין בו שער שחור אפילו מראהו עמוק מן העור צריך הסגר
והוי וא״ו דושער שחור כמו או לכך פירש שהכל תלוי בשער שחור כמו
שנ׳ ושער שחור וגו׳: צ שלא תדייק והנה לא פשה אע״פ שיש בו שער
להוב או אין בו שער להוב אע״פ שפשה צריך הסגר והוי הוא״ו דולא

פירוש לתורת אלהים

ן וועט זיין שֵׂעָר צָהֹב אַזעלכע האר וָוס האבּן
פון גאָלד פאַרבּ דַק דִין וְטִמֵּא אֹתוֹ דיא נגע
ירופן נֶתֶק צָרַעַת הָרֹאשׁ דאס איז אַצרעת פון
אפּ אָדער פון דר באָרד: (לא) וְכִי יִרְאֶה אונ אַז
וועט זעהן די נגע וואס ווערט גרופן נֶתֶק
אונ שוואַרצע האר איז אין דר נגע ניטא וְהִסְגִּיר
כֹּהֵן פַר שְׁלִיסֶן דעם מענטשן וָוס האט אין זיך
די נגע וואס ווערט גרופן נֶתֶק אויף זיבּן טאג [פייו רש״י]:
(לב) וְרָאָה אונ דער כֹּהֵן זאָל זעהן דיא נגע אין דעם
זיבּעטן טאג וְהִנֵּה אַז דר נֶתֶק איז ניט גרעסער גוואָרן
וְלֹא הָיָה בוֹ אונ אַזעלכע האר ווי גאָלד פאַרבּ איז אין
דר נגע ניטא וּמַרְאֵה הַנֶּתֶק אונ דם גשטאַלט פון דעם
נֶתֶק ווייזט ניט אוס טיפער פון דר הוט: (לג) וְהִתְגַּלָּח
זאָל ער זיך נאר די האר אָפּ גאָלן וְאֶת הַנֶּתֶק אונ דם אָרט

מצות השם

(קע) וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ]. אונ דיא מִצְוָה איז אַז דר מְצוֹרָע זאָל זיך דעם גרונד ניט אָפּ גאָלין:

וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת
יָמִים שֵׁנִית׃ לד וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־
הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־
פָשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ
עָמֹק מִן־הָעוֹר וְטִהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃ לה וְאִם־פָּשֹׂה
יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ׃
לו וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק
בָּעוֹר לֹא־יְבַקֵּר הַכֹּהֵן לַשֵּׂעָר
הַצָּהֹב טָמֵא הוּא׃ לז וְאִם־בְּעֵינָיו
עָמַד הַנֶּתֶק וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ

לָא יְגַלַּח וְיַסְגַּר כַּהֲנָ
נִתְקָא שִׁבְעָא
תִּנְיָנוּת׃ לד וְיֶחֱזֵי כַ
יָת נִתְקָא בְּיוֹמָא שְׁבִי
וְהָא לָא אוֹסֵף נִ
בְּמַשְׁכָּא וּמֶחֱזוֹהִי לֵי
עַמִּיק מִן מַשְׁכָּא וִ
יָתֵהּ כַּהֲנָא וִיצַ
לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכֵּי׃ לה
אוֹסָפָא יוֹסֵף נִ
בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דְּכוּ
לו וְיֶחֱזֵנֵּהּ כַּהֲנָא
אוֹסֵף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּ
יְבַקַּר כַּהֲנָא לְשַׂעַר
מְסָאַב הוּא׃ לז וְאִנ
הֲוָה קָם נִתְקָא וְ

בעל הטורים

(לו) לא יבקר. ב׳ לא יבקר לשע טמא הוא לא יבקר בין טוב לרע לא יבקר בין טוב לרע על כן ל הכהן ויטמאנו בעל ז׳ דברים נגעי

רש״י

יגלח. (ת״כ) מניח שתי שערות סמוך לו סביב כד ניכר אם פשה שאם יפשה יעבור השערות ויצא הגילוח: (לה) אחרי טהרתו. אין לי אלא פושה הפטור מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע ש פשה יפשה: (לז) ושער שחר. מנין אף הירוק ו

בית יהודא

(לג) האר נום זענען אוף דעם נתק זאל ער ניט אפגאלין; זאגט רש״י (מניח שתי שערות סמוך לו סביב) ער זאל לאזן צוויי האר נעבן דעם נתק ארום דעם נתק נום ער זאל זיי ניט אפגאלן (כדי שיהא ניכר אם פשה) מען זאל דערקענען אוב דער נתק וועט גרעסער ווערין (שאם יפשה) אוב דער נתק וועט גרעסער ווערן (יעבור השערות) וועט ער אריבער איבער דיא האר (ויצא למקום הגילוח) אונ וועט ארויס גיין אוף דעם ארט וויא עס איז געגאלט: (לה) ואחרי ... אוב די נגע ודער נתק) וועט גרעסער ווערן אוף די הויט, נאכדעם וויא ער איז ריין געווארען פון דעם נתק, ער באלד טמא, אפילו אין דעם נתק איז ניטא דיא גאלדפארביגע האר איז ער אויך טמא, זאגט רש״י (אין לי אלא שפושה אחר הפטור) פון דעם פסוק וויסן מיר נאר אוב דער נתק איז גרעסער געווארין נאכדעם ווי איז שוין גיוועז ריין, ווערט ער צוריק טמא (מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני) פון וואנען ווייס אז דר נתק איז גרעסער געווארען אין סוף פון די ערשטע וואך אדער אין סוף פון דיא אנדערי וואך איז ער און (תלמוד לומר פשה יפשה) זאגט דר פסוק צוויי מאהל דאס ווארט מעהרין, צו לערנן אונז ווען דער נתק וועט ... אונ גרעסער ווערן איז ער טמא: (לז) ושער שחור. אוב דער נתק איז ניט גרעסער גיווארן אונ עס הט אנגעהויבן ... אין נתק שווארצע האר, איז ער טהור (ריין), זאגט רש״י (מנין אף הירוק והאדום שאינו צהוב) אוב אין דעם נ...

שפתי חכמים

היה בו שער לבוב במקום או אבל אם היו שני סימנים טמא מוחלט אלא כך תדייק והנה לא פשה וגם שער לבוב אין בו או צריך הסגר כדמשמע והנה לא פשה ולא היה בו שער לבוב וא״ו מוסיף על ענין ראשון אבל אם פשה אע״פ שאין בו שער לבוב או שיש בו שער לבוב אע״פ שלא פשה טמא הוא כדלקמן בפרשה זו דכתיב בהדיא וראהו

דעת זקנים מבעלי התוספות

בלובן ואודם: לא פשתה בעור והיא כהה הא אם פשתה נשתנה טמא: (לו) והנה פשה הנתק בעור טמא הוא. האי קרא למה לי והלא כבר נא׳ והנה לא פשה הנתק אותו ושמא יש לו׳ דאי לאו האי קרא הייתי מפרש קרא לא פשה הנתק הכי כלומר אם לא פשה וגם שער שח בו טמא אבל מפשיון בלבד לא יטמא ת״ל והנה פשה ד בלבד טמא: (לז) ואם בעיניו. וצ״ע מה בא זה ללמדנו והלא כבר נאמר אם לא פשה טהור ושמא דין דשער שחור צמח

פירוש לתורת אלהים

ווי דר נתק איז לא יגלח זאל ער ניט אפ גאלן [עיין רש״י]. והסגיר אונ דר כהן זאל פר שליסן דעם מענטשן פון דעם נתק אוף זיבן טאג דס אנדערע מאל: (לד) וראה וגו׳ זאל דר כהן אים מאכן טהור וכבס בגדיו וטהר אונ ער זאל וואשען זיינע קליידער וועט ער זיין ריין: (לה) ואם אונ אז דר נתק וועט גמערט ווערן אין דר הוט נאך דעם אז דר כהן הט אים טהור גמאכט: (לו) וראהו הכהן זאל אים דר כהן זעהן והנה אז דר הט זיך גמערט אין דר הוט לא יבקר זאל דר כהן פארשטין לשער הצהב צו דיא האר פון גאלד ... אפילו עס איז ניטא אין דר נגע קיין האר פון פארב טמא הוא פון דעסטוועגין איז ער טמא: (לז) אונ אוב בעיניו אין זיין גשטאלט עמד הנתק איז דר ... גבליבן שטיין ער איז ניט גרעסער גווארן ושער

נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן: ס לח וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה
בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת בֶּהָרֹת לְבָנֹת:
לט וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם
בֶּהָרֹת כֵּהוֹת לְבָנֹת בֹּהַק הוּא פָּרַח
בָּעוֹר טָהוֹר הוּא: ס ששי שלישי כשהן
מחוברין מ וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֵרֵחַ
הוּא טָהוֹר הוּא: מא וְאִם מִפְּאַת

אונקלוס

צְמַח בַּהּ אִתַּסִּי
דְּכֵי הוּא וִידַכְּנֵהּ
לח וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא
דִּי בְמַשַׁךְ בִּסְרְהוֹן
בַּהֲרָן חִוְּרָן: לט וְיֶחֱזֵי
(כ)הֲנָא בְמַשַׁךְ בִּסְרְהוֹן
עֲמְיָן חִוְּרָן בַּהֲקָא
סְגֵי בְמַשְׁכָּא דְּכֵי
מ וּגְבַר אֲרֵי יִתַּר
רֵישֵׁהּ קָרַח הוּא
(דְּכֵי ה)וּא: מא וְאִם מִלְּקֳבֵל
אפוהי

רש"י

(צ)הוב ת"ל ושער ולבון להוב דומה לתבנית הזהב ק להוב
(ס)ורכל"ח בלע"ז: טהור הוא וטהרו הכהן. הא
(ט)הרו ר הכהן לא טהור (מ"ק ז'): (לח) בהרת
(בהרת): (לט) כהות לבנות. שאין לובן שלהן עז אלא
(כהה): בהק. כמין לובן הנראה בבשר אדם אדום שקורין
(רוסו)ן חברבורות אדמימותו קרוי בהק כאיש עדשן שבין
(עדשה ל)עדשה מבהיק הבשר בלובן לא: (מ) קרח הוא טהור
(ט)הור מטומאת נתקין שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם
(מקום ש)ער אלא בסימני נגעי עור בשר בשער לבן ומחיה
(ופשיון): (מא) ואם מפאת פניו. משפוע קדקד כלפי פניו

בית יהודא

דא גרינגע האר אדער רויטע האר גאר ניט גאלד פארביגע,
פון וואגן ווייסן מיר אז דר נתק איז טהור (תלמוד לומר ושער)
זאגט דער פסוק ושער, מיינט מען וועלכע האר עס איז,
אפילו ניט שווארצע, גאר ניט גאלד פארביגע, איז ער
טהור (ולשון צהוב דומה לתבנית הזהב) צהוב מיינט מען אז
די האר הט אקאליער פון גאלד (צהוב כמו זהוב) צהוב איז
גלייך ווי עס וואלט געשטאנען זהוב, גאלד פארביג: וטהרו
הוא וטהרו הכהן. דר מענטש איז טהור, פון דעסטוועגין
דארף דר כהן זאגען צו דעם מענטש דוא ביזט טהור, זאגט
רש"י (הא טמא שטהרו הכהן לא טהור) אבער אז דר מענטש
איז טמא אונ דר כהן זאגט צו אים דו ביזט טהור, איז ער

ר, ועיין ש"ת: (לח) ובהרות. (הברבורות) בהרות איז דער טייטש חברבורות, פלעקין: (לט) נכהות לבנות.
(ו)וייס (שאין לובן שלהן עז) זייער ווייסקייט איז ניט שטארק ווייס (אלא כהה) נאר טונקיל ווייס: ובהק. זאגט
(כ)מין לובן הנראה בבשר אדם אדום) די ווייסע פלעקין וואס ווערען געזעהן אויף דם רויטע הויט וואס איז אויף דעם מענטש
(בה)ק ובין חברבורות אדמימותו קרויה בהק) די ווייסקייט וואס ווערט געזעהן צווישן די רויטע פלעקין וואס זענען אויף דם
(ווע)רט גערופען בהק (כאיש עדשן) ווי אמענטש וואס האט אויף זיין פנים קליינע פלעקין וויא ארבעס, אדער ווי לינדזין
(מי)ט דם זומער שפרייגלעך) (שבין עדשה לעדשה מבהיק הבשר בלובן צח) צווישן די קליינע פלעקליך ווי די לינדזין
(ב)לייב קלאהר ווייס: (מ) וקרח הוא טהור הוא) . דר מענטש וואס זיין קאפ איז גאל, אן האר, אונ עס איז געווארען
(אוי)ף זיין קאפ (טהור מטומאת נתקין) דיא נגע הייסט ניט נתק, אונ ער איז ריין פון דיא טומאה וואס אנתק איז
(ש)אינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער) ער גיהער ניט צו די סימנים פון נגעים וואס זענען אויף דעם
(ו)דער אויף דיא בארד, דר קאפ אונ די בארד זענען בעוואקסין מיט האר, אבער דער מענטש וויל ער האט
(די) קאפ (אלא בסימני נגעי עור בשר) ווערט ער נאר גערעכונט צו די סימנים פון די נגעים וואס זענען אויף דיא
(או)ן לייב (בשער לבן ומחיה ופשיון) אוב ער האט ווייסע האר אין דיא נגע, אדער מחיה נא(ט)ליער פון געזונטע
(פלייש) אין די נגע, אדער די נגע איז גרעסער געווארין, מיט איינע פון דיא צייכונס ווערט ער טמא: (מא) ואם
(מפאת פנ)יו. אוב זיין קאפ איז גאל פארונט (משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת) פון מיטן קאפ וואס גייט אראפ ביז צום

שפתי חכמים

(צ)ה פסה הנתק בעור לא יבקר וגו' משמע שטמא מיד שפשה (אפילו א)ין בו שער להוב ממילא; אמרינן נמי להיפך אם יש בו שער (צהוב ...)"פ שלא פשה. רא"ם: ק (דכ"ט) מה שפירש"י זה כאן ולא למעלה בפסוק וכו שער להוב מפני שלמעלה יוכל לפרש כל מה שאינו שחור נקרא להוב אבל מאחר שפירש שאדום וירוק נתרבה במלת ושער שהוא בכלל שחור א"כ קשה מהו להוב ל"פ וכו': ר דלא תימא כיון

פירוש לתורת אלהים

(ד)עהאר האבן דרינען גשפראצט נרפא הנתק דם
(ס)ימן אז דר נתק איז גיהיילט געווארן טהור הוא
(דע)ם דר כהן זאגן דו ביסט טהור: (לח) ואיש אזכר
(או)' אשה אנקבה כי יהיה אז עס וועט זיין אין דר
(הויט פו)ן זייער לייב בהרות ווייסע פלעקין: (לט) וראה
(דע)ר כהן זעהן והנה בעור עס איז דא אין דר הויט
(פון זיי)ער לייב בהרות אזעלכע פלעקין כהות וואס זענין
טונקעל ווייס בוהק הוא דם ווערט גרופען בהק פרח דם
הט געבליט אין דר הויט טהור ער איז טהור: (מ) ואיש
אונ איין מענטש כי ימרט אז עס וועט אום גיפליקט
ווערען די האר פון זיין קאפ פון הינטן אקעגין האלז
אונ אקין קרח דם ווערט גירופען איין אונטער גאלונג
טהור הוא ער איז טהור: (מא) ואם אונ אז פון דר זייט
וואם צום פנים וועט אפ גפליקט ווערן ראשו די האר

פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבֵּחַ הוּא טָהוֹר
הוּא׃ מב וְכִי־יִהְיֶה בַקָּרַחַת אוֹ
בַגַּבַּחַת נֶגַע לָבָן אֲדַמְדָּם צָרַעַת
פֹּרַחַת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃
מג וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־
הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ
אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר
בָּשָׂר׃ מד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא
טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ׃

אונקלוס

אַפּוֹהִי יִתַּר שְׂעַר
גְּלוֹשׁ הוּא דְּכֵי
מב וַאֲרֵי יְהֵי בְקָרְחוּתֵ
בִגְלוֹשׁוּתֵהּ מַכְתַּשׁ
סַמּוֹק סְגִירוּת סָגְיָא
בְּקָרְחוּתֵהּ
בִגְלוֹשׁוּתֵהּ׃ מג וְיֶ
יָתֵהּ כַּהֲנָא וְהָא
מַכְתָּשָׁא חִוְּרָא סַ
בְּקָרְחוּתֵהּ אוֹ בִגְלוֹשׁ
כְּמֶחֱזֵי סְגִירוּתָא
בִּסְרָא׃ מד גְּבַר סְגִיר
מְסָאָב הוּא סָ
יְסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא בְּרֵ

תו"א בקרחתו זבחים נ נדה יט: ערכין ג כריתות ח:

בעל הטורים

(מד) טמא. ב' דין ואידך למען טמא את מקדשי. רמז לזר שמשמש שלוקה בצרעת פירוש למען טמא את מקדשי שזר שנכנס בו לעב[ודה] יטמאנו והיינו דכתיב בעוזיהו ובידו מקטרת להקטיר והצרעת זרחה במצחו: נגעו. ב' דין ואידך אשר ידעו איש את נגעו כענין תפל[ה]

רש"י

קרוי גבחת ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל ומשפוע כלפי אחוריו קרוי קרחת: (מב) נגע לבן אדמדם. פתו[ך] שאר המראות ת"ל כמראה צרעת עור בשר כמראה ה[צרעת] האמור בפרשת עור בשר. אדם כי יהיה בעור בשר אמור בו שמטמא בארבע מראות ונדון בב' שבועו[ת] כמראה צרעת האמור בשחין ומכוה שהוא נדון בשבוע [אחד] כמראה נתקין של מקום שער שאין מטמאין בארבע [מראות] שאת ותולדתה בהרת ותולדתה: (מד) בראשו נגעו

בית יהודא

פנים ווערט גערופן גַבַּחַת (וְאַף הַצְדָעִין שֶׁמִּכָּאן וּמִכָּאן בִּכְלָל) די שלייפן פון ביידע זייטן שטערען געהערין אויך צו דעם האלבען קאפ וואס פון פאראנט (וּמִשְׁפּוּעַ קָדְקֹד כְּלַפֵּי אֲחוֹרָיו) אונ די האלבע קאפ פון אינטען וואס גייט אראפ פון מיטען ביז צום נאקין (קָרוּי קָרַחַת) ווערט גרופן קרחת: (מב) וְנֶגַע לָבָן אֲדַמְדָּם. (פָּתוּךְ), אויב די נגע איז צומישט מיט צוויי קאלערין ווייס אונ רויט, זאגט רש"י (מִנַּיִן שְׁאָר מַרְאוֹת) פון וואנען ווייסן מיר אז די נגע איז צומישט מיט אנדערע קאלערין איז אויך טמא (תַּלְמוּד לוֹמַר) לערונט אונז דער פסוק צו זאגען (כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר בָּשָׂר) אויב דיא נגע זעהט־אוס וויא דר קאליער פון צרעת וואס איז אויף ד[י] פון לייב (כְּמַרְאֵה צָרַעַת הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת עוֹר בָּשָׂר) ווי דער קאליער פון דעם צרעת וואס שטייט אין דיא פרשה פו[ן] נגעים וואס זעגען אין די הויט וואס אויף זיין לייב, וויא עס שטייט אין פסוק (אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ) אמענטש ווען זיין א נגע אין די הויט פון זיין לייב (וּמַהוּ אָמוּר בּוֹ) וואס איז געזאגט געווארין ביי דיא נגע (שֶׁמְּטַמֵּא בְּאַרְבַּע מַ[רְאוֹת]) עס זענען דא פיר ערליי קאלערין וואס זענען מטמא די נגע (וְנִדּוֹן בְּב' שְׁבוּעוֹת) אונ ער ווערט פארשלאסן אויף וואכין נאיין וואך אונ נאך אמאל אוואך (וְלֹא כְּמַרְאֵה צָרַעַת הָאָמוּר בִּשְׁחִין וּמִכְוָה) אונ די נגע האט ניט דעם דין וויא קאלערין פון דעם צרעת וואס שטייט ביי שחין אונ בייא מכוה (שֶׁהוּא נִדּוֹן בִּשְׁבוּעַ אֶחָד) וואס ער ווערט פארש[לאסן] נאר איין מאל אויף איין וואך (וְלֹא כְּמַרְאֵה נְתָקִין שֶׁל מְקוֹם שֵׂעָר) אונ ניט ווי די קאלערין וואס דארפען זיין ביי נגעים פון נתק וואס זענען אויף דעם ארט וואס וואקסט האר (שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בְּאַרְבַּע מַרְאוֹת) זייא זענען ניט [מטמא] מיט די פיר ערליי קאלערין דאס איז (שְׂאֵת וְתוֹלַדְתָּהּ) דיא קאליער פון שאת אונ אביסול טינקעלער (בַּהֶרֶת וְתוֹלַ[דְתָּהּ]) דיא קאליער פון בהרת אונ אביסול טינקעלער: (מד) (בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ). זיין נגע איז אויף זיין קאפ, זאגט רש"י (אֵין לִ[י]) (נְתָקִין) פון דעם פסוק ווייסין מיר נאר אז איינער האט א נגע וואס הייסט נתק אויף זיין קאפ זאל אים דער כהן זאג[ן]

שפתי חכמים

גזרת הכתוב הוא שאין טומאות וטהרות נגעים אלא ע"פ כהן

דעת זקנים מבעלי התוספות

ללמדנו בפי': (מב) בקרחתו. בין במקום שאין בו שע[ר]

פירוש לתורת אלהים

פון קאפ גִּבֵּחַ דם ווערט גירופן איין פאראנט גאלונג טָהוֹר ער איז טָהוֹר: (מב) וְכִי אונ ווען יִהְיֶה עס וועט זיין בַקָּרַחַת אין אונטער גאלונג אוֹ אדער בַגַּבַּחַת אין פאראנט גאלונג נֶגַע אפלאג לָבָן אֲדַמְדָּם וואס וועט האבן אמראה ווייס מיט רויט גמישט צָרַעַת דאס האט קרעץ גבליטע אין זיין אינטער גאלונג אדר אין זיין פאראנט גאלונג: (מג) וְרָאָה אונ דר כֹּהֵן זאל אים זעהן וְהִנֵּה דם גשווילעכץ פון דר נגע לְבָנָה זיא איז ווייס רוט גמישט כְּמַרְאֵה אזו ווי דם גשטאלט צָרַעַת פו[ן] קרעץ עוֹר בָּשָׂר וואס איז אין דער הויט פון דעם לי[יב] (מד) אִישׁ דר מענטש איז איין קרעציגר טָמֵא דר זאל אים זאגין ער איז טָמֵא בְּרֹאשׁוֹ ווייל ער האט זיין קאפ איין נגע: (מה) וְהַצָּרוּעַ אונ דר מְצוֹרָע וואס אין אים איז די נגע בְּגָדָיו זיינע קליידר זאלן

מה וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא ׀ טָמֵא יִקְרָא׃
מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

שה: מה וּסְגִירָא דִּי מַכְתָּשָׁא לְבוּשׁוֹהִי מְבַזְּעִין וְרֵישֵׁהּ יְהֵי וְעַל שָׂפָם כְּאַבְלָא הֵי וְלָא תִסְתַּאֲבוּן תִּסְתַּאֲבוּן יִקְרֵי : יוֹמֵי דִּי מַכְתָּשָׁא יִמְסָאַב מְסָאָב הוּא דוֹהִי יְתֵיב מִבָּרָא

תו״א והצרוע מגילה יח סוטה כג ערכין ג כריתות ח : בגדיו יהיו מ״ק ח טו כריתות ח : ועל שפם מ״ק כד : וטמא טמא שבת סז מ״ק ה סוטה לב ב״ק לא חולין עח נדה סו : כל ימי מגילה ח : בדד ישב ברכות כה פסחים סז זבחים קיז ערכין יז :

בעל הטורים

אשו נגעו בתחלת הענין לריך שידע נגעו ויטהר ממנו בתשובה קודם שיתפלל : (מה) וראשו . ד׳ דין ואידך וראשו בשמים . וראשו מגיע . וראשו לעב יגיע . בשביל שהגיע ראשו עד לשמים ע״כ נגעים באים עליו וראשו יהיה פרוע : (מו) בדד ישב . לפי שהלא מבדיל בין

רש״י

נתקין מנין לרבות שאר יש המנוגעים ת״ל טמא לרבות את כולן. על כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים ה) פרמים . קרועים : פרוע . מגודל שער : פם יעטה. כאבל: שפם. שער השפתים גריינו״ן וטמא טמא יקרא. משמיע שהוא טמא ויפרשו ״ק ה) : (מו) בדד ישב. שלא יהיו שאר טמאים עמו . ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים לישב זיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין נהו אף הוא יבדל : מחוץ למחנה . חוץ לשלש

בית יהודא

איז טָמֵא (מִנַּיִן לְרַבּוֹת שְׁאָר הַמְנוּגָּעִים) פוּן וואַנֶען ווייסען מִיר אַז בַּיי אַנְדֶערֶע נְגָעִים דַּארְף אוֹךְ דֶער כֹּהֵן זָאגֶן צוּ אִים דוּ בִּיזְט טָמֵא (תַּלְמוּד לוֹמַר טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ) זָאגְט דֶער פָּסוּק טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ, צוּ וָואס זָאגְט דֶער פָּסוּק צְווַיי מָאל דָם וָוארְט טָמֵא (לְרַבּוֹת אֶת כּוּלָּן) צוּ לֶערְנֶען אוּנְז אַז בַּיי אַלֶע נְגָעִים דַּארְף דֶער כֹּהֵן זָאגִין צוּ אִים דוּ בִּיסְט טָמֵא (וְעַל כּוּלָּן הוּא אוֹמֵר בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וגו׳) אוּנ אוֹיף אַלֶע אַנְדֶערֶע נְגָעִים זָאגְט אוֹךְ דֶער פָּסוּק זַיינֶע קְלֵיידֶער זָאלֶן זַיין צוּרִיסֶען (אוּנ וִויא עֶס שְׁטֵייט וַוייטֶער אִין פָּסוּק) : (מה) וּפְרוּמִים) . אִיז דֶערְטַייטְשׁ (קְרוּעִים) צוּרִיסֶען : (פָּרוּעַ) טַייטְשׁ (מְגוּדָּל בְּשֵׂעָר) בֶּעוואַקְסִין מִיט גְרוֹסֶע הָאר : (וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה) . עֶר זָאל פַארְווִיקְלֶען וּבֶדֶעקִין) מִיט אַטוּךְ ...ילֶע) אוֹיף דִי מוֹיל (כְּאָבֵל) ווִיא אַאָבֵל בֶּדֶעקְט דִיא מוֹיל : (שָׂפָם) . זָאגְט רש״י (שְׂעַר הַשְּׂפָתַיִם) עֶר זָאל בֶּדֶעקִן וָוס זֶענֶן אוֹיף דִי לִיפְּפֶּען *) : (וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא) . וֶוען עֶר גֵייט אִין גַאס צְווִישֶׁען מֶענְטְשֶׁען (מַשְׁמִיעַ שֶׁהוּא טָמֵא) מַאכֶען הֶערֶען וֶער זָאל שְׁרַייעֶן) אִיךְ בִּין טָמֵא (וְיִפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ) וֶועט מֶען זִיךְ אָפְּשֵׁיידֶן וְדֶער וַוייטֶערְן) פוּן (מו) בָּדָד יֵשֵׁב) . עֶר זָאל זִיצֶען אַלֵיין, זָאגְט רש״י (שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁאָר טְמֵאִים יוֹשְׁבִים עִמּוֹ) אֲפִילוּ מֶענְטְשֶׁען וָואס מֵא זָאלֶען נִיט זִיצֶען מִיט אִים נְמִיט דֶעם מְצוֹרָע) *) צוּזַאמֶען (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) הָאבֶּן דִי רַבָּנָן גְזָאגְט (מַה נִּשְׁתַּנָּה מֵאִים לֵישֵׁב בָּדָד) פַר וָוס אִיז דֶר מְצוֹרָע גֶעעֶנְדֶערְט פוּן אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענֶען טָמֵא עֶר זָאל מוּזִין זִיצֶען זאיל וְהוּא הִבְדִּיל בְּלָשׁוֹן הָרַע בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ וּבֵין אִישׁ לְרֵעֵהוּ) ווייל עֶר הָט אָפְּגֶעשֵׁיידְט מִיט לָשׁוֹן הָרַע מַאנֶן ר, אָדֶער עֶר הָט אָפְּגֶעשֵׁיידְט גוּטֶע פְרַיינְד אֵיינֶעם פוּן אַנְדֶערִין, עֶר הָאט גְמַאכְט אַפֵּיינְדְשַׁאפְט צְווִישֶׁען זֵיי, (אַף הוּא יִבָּדֵל) זָאל עֶר אוֹיךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט וֶוערֶען פוּן מֶענְטְשֶׁן : (מִחוּץ לַמַּחֲנֶה) . דֶר מְצוֹרָע זָאל זַיין אוֹיסֶער זָאגְט רש״י (חוּץ לְג׳ מַחֲנוֹת) עֶר זָאל זַיין אוֹיסֶער אַלֶע דְרַייא מַחֲנוֹת (מַחֲנֵה שְׁכִינָה מַחֲנֵה לְוִיָּה מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל) :

דעת זקנים מבעלי התוספות

שבו שער : (מו) בדד ישב. לפי שאותו חולי מתפשט בבני ...ילין אצלו וגם אסור בתשמיש המטה לפי שהוא קשה

שפתי חכמים

לע״פ שכל סימני טומאה יש בנגע אינו טמא כל זמן שלא יאמר הכהן טמא הוא ה״ה אם יש בו סימני טומאה וטיהרו הכהן יהא טהור קמ״ל טהור הוא וטיהרו הכהן וכו׳ : ש פי׳ אין לי אלא נתקין שצריך שיהיו ...יס וראשו וגו׳ . וא״ת היה לו לרש״י לפרש כל זה על בגדיו יהיו פרומים וי״ל דדעת רש״י הכי אל תסבור לומר דהאי בראשו נגעו יתירא פרשה מדברת בראש ע״כ בא לרבות שאר נגעים. זה אין לומר דלא למדנו מראשו נגעו אלא שאר המנוגעים שהם מנגעי הנתקים דהא דומיא ...את שפתיהם בראשו שיהיו בגדיו פרומים וכל שאר דיני טומאה קרחת וגבחת שיטמאנו הכהן מניין לרבות אף שאר המנוגעים שהן מנגעי לרעת ...שיהיו המנוגעין שבהם בבגדים פרומים ופרועי ראש ושאר האמורים כשיטמאנו הכהן ת״ל טמא יטמאנו שני פעמים לרבות את כולן והיינו ...יפא שעל כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים. ברא״ם : ת לא שיקרא את אחרים טמאים כפי המובן מן המקרא : א ולכך נקרא מלורע מוליא

פירוש לתורת אלהים

וראשו אוּנ דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ יִהְיֶה זָאל עֶר ...קְסֶן וְעַל שָׂפָם אוּנ אוֹף דֶעם מוֹיל יַעְטֶה זָאל עֶר וְטָמֵא עֶר זָאל שְׁרַייעֶן אִיךְ בִּין טָמֵא כְּדֵי דִי לַייט זָאלֶן זִיךְ פוּן אִים אָפּ שֵׁיידֶן : (מו) כָּל יְמֵי אַלֵי טֶעג אֲשֶׁר וָוס דִי נֶגַע אִיז אִין אִים יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין בָּדָד יֵשֵׁב עֶר זָאל אַלֵיין זִיצֶן אֲפִילוּ אַנְדֶערֶע לַייט וָוס זֶענֶען

מצות השם

צָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וגו׳) דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין מְצוֹרָע זָאל זִיךְ צוּ רַייסֶען דִי אוּנ זָאל זִיךְ אַרוּם הִילֶען אוּנ זָאל שְׁרַייעֶן אַז עֶר אִיז טָמֵא כְּדֵי מֶען זָאל זִיךְ פוּן אִים אָפּ שֵׁיידֶען אוּנ עֶר זָאל זִיצֶן אוּנְטֶער דֶער שְׁטָאט כְּדֵי עֶר זָאל זַיין אָפּ גִישֵׁייד פוּן מֶענְטְשֶׁען :

והבגד

*) מען קען זאגין דריבער הט די תורה געבאטין דער טמא זאל פרוויקלען די מויל ווייל דער ריח וואס גייט ארוים פון זיין מויל איז שעדליך קראנק צו מאכין אנדרי מענטשין, עיין כתובות (דף עז) אונ אי״ל דארף פרוויקלען די מויל ער זאל גדיינקען ער טאר ניט פיל ריידין, עיין רש״י פ׳ תולדות ע״פ ויזד יעקב וגו׳ שמביא ממדרש מ״ק :

*) דער דין איז נאר ביי דעם מענטש וואס איז גיווארין אמצורע וועגין לשון הרע וואס ער הט גערעט, אונ ווייל מיר קענען ניט וויסען וועגין וועלכע עבירה ער איז גיווארין אמצורע טאמער וועגין לשון הרע דריבער טארין ניט אלע מצורעים זיצען צוזאמען, אבער אז עס וועט ...ליכע מצורעים וואס מיר וועלין וויסען אז זיי זענין גיווארין מצורעים ניט וועגין לשון הרע וועלין זיי מעגין זיצען צוזאמען, ווי עס שטייט אין ...ז) וארבעה אנשים היו מצורעים וגו׳, זענען פיר מצורעים גיזעסין צו זאמען, פרעגט די גמרא מי היו, ווער זענען זיי גיוועזן וואס האבן געמעגט ...ען, זאגט רבי יוחנן דאס זענען גיוועזן גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, זיי זענען גיווארין מצורעים ניט פון לשון הרע נאר פון די קללה פון אלישע :

מוֹשָׁבוֹ׃ ס מז וְהַבֶּגֶד כִּי־יִהְיֶה בוֹ
נֶגַע צָרָעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד
פִּשְׁתִּים׃ מח אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב
לַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְּכָל־
מְלֶאכֶת עוֹר׃ מט וְהָיָה הַנֶּגַע יְרַקְרַק
אוֹ אֲדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ בָעוֹר אוֹ־
בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר
נֶגַע צָרַעַת הוּא וְהָרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן׃
נ וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר
אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים׃ נא וְרָאָה
אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פָשָׂה
הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ

אונקלוס

לְמַשְׁרִיתָא מוֹתְבֵ
מז וּלְבוּשָׁא אֲרֵי יְהֵי
מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ
אוֹ בִּלְבוּשׁ כִּתָּן׃ מח
בִּשְׁתְיָא אוֹ בְעַרְ
לְכִתָּנָא וּלְעַמְרָא
בְּמַשְׁכָּא אוֹ בְּכָל עֲבִ
מְשַׁךְ׃ מט וִיהֵי מַכְ
יָרוֹק אוֹ סָמוֹק בִּלְב
אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בִשְׁ
אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְכָל
דִּמְשַׁךְ מַכְתַּשׁ סְגִיר
הוּא וְיִתַּחֲזֵי לְכַהֲנָ
נ וְיִחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְ
וְיַסְגַּר יָת מַכְתָּשָׁא שׁ
יוֹמִין׃ נא וְיִחֱזֵי יָת מַכְ
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בִּלְב
אוֹ בִשְׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָ

תו"א בבגד למר שבת כז כט מ
בכורות י: או בעור שבת כח

בית יהודא

(מח) וַלַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר]. אוּב עֶס אִיז דָא אַנֶגַע אִין אַקְלֵייד וָוָס זִיא אִיז וּשֶׁל פִּשְׁתִּים) פוּן פְלַאקְס וְפָאדִים) (אוֹ שֶׁל צֶמֶר) אָדֶער פוּן וָואלֶענֶע פָאדִים: וְאוֹ בְעוֹר]. אָדֶער דִי נֶגַע אִיז אִין אַפֶּעל, זָאגְט רש"י (זֶה עוֹר שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בוֹ מְלָאכָה) דָם מֵיינְט מֶען אַפֶּעל וָוָס מֶען הָט אִיר נִיט בֶּענוּצְט צוּ קֵיין אַרְבֶּעט זַאךְ: וְאוֹ בְּכָל מְלֶאכֶת עוֹר]. זָאגְט רש"י (זֶה עוֹר שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ מְלָאכָה) אָדֶער דִי נֶגַע אִיז אִין אַפֶּעל וָוָ... הָאט אִיר בֶּענוּצְט צוּ אַיין אַרְבֶּעט: (מט) וְיְרַקְרַק]. אִיז דֶערְטַייטְשׁ (יָרוֹק שֶׁבִּירוֹקִין) דָאס גְרִינְסְטֶע פוּן גְרִין, ...

רש"י

ב מחנות (פסחים סז): (מח) לפשתים ולצמר פשתים ג או של למר: או בעור. זה עור שלא נע... מלאכה: או בכל מלאכת עור. זה עור שנעשה בו... (מט) ירקרק. ירוק שבירוקין: אדמדם. אדום שבא...

שפתי חכמים

רע: ב פי' מדכתיב בדד ישב דמשמע אף שאר טמאין זב וטמא מת לא ישבו עמו. א"כ ע"כ מחוץ למחנה הוא חוץ לג' מחנות דהא טמא מת מותר במחנה לויה ואסור במחנה שכינה וזב אסור במחנה לויה ומותר במחנה ישראל מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא כתיב א... דמשמע תן מחנה לזה ומחנה לזה לטמא מת מחנה אחת ול... אחת ועוד אכתוב מזה א"ה: ג והלמ"ד כלמ"ד למי את...

פירוש לתורת אלהים

אוךְ טָמֵא טָארֶן בַּיי אַנַאנְדֶער מִיט אִים נִיט זִיצֶן [עיין רש"י] מִחוּץ זַיין זִיצוּנְג זָאל זַיין פוּן אוֹסֶן וֵויינֶג פוּן דֶער מַחֲנֶה: (מז) וְהַבֶּגֶד אוּנ אַקְלֵייד וָוָס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַפְּלֶעק פוּן צָרַעַת בְּבֶגֶד אִין אַקְלֵייד פוּן וָואל אוֹ אָדֶער אִין אַקְלֵייד פוּן פְלַאקְס: (מח) אוֹ אָדֶער בִּשְׁתִי אִין דִיא סְנָאוֶועֶ אוֹ אָדֶער בְּעֵרֶב אִין דֶעם דוּרְךְ וָוארְף לַפִּשְׁתִּים פוּן פְלַאקְס וְלַצֶּמֶר אָדֶר פוּן וָואל אוֹ אָדֶר בְּעוֹר אַפֶּעל וָוָס אִיז נָאךְ דֶר פוּן קֵיין כֵּלִי נִיט גִימַאכְט גְוָוארֶן אוֹ אָדֶר בְּכָל מְלֶאכֶת אַלֶערְלֵיי וֶוערְג וָוָס פוּן דֶער פֶעל אִיז גִימַאכְט גִיוָוארֶען אוּנ עֶס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַנֶגַע: (מט) וְהָיָה אוּנ דִיא נֶגַע וֶועט זַיין יְרַקְרַק גַאנְץ גְרִין אוֹ אָדֶר אֲדַמְדָּם גַאנְץ רוֹיט בַּבֶּגֶד אִין דֶעם קְלֵייד א... בָּעוֹר אִין דֶר פֶעל אוֹ אָדֶר בַּשְּׁתִי אִין דִי סְנָאוֶועֶ א... בָּעֵרֶב אִין דוּרְךְ וָוארְף אוֹ אָדֶר בְּכָל אִין אַלֶע כֵּלִי... מֶען הָט גְמַאכְט פוּן דֶר פֶעל נֶגַע דָם אִיז אַפְּלֶ... אַצָּרַעַת וְהָרְאָה זָאל דָם גְוִויזֶן וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (נ)... זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהְן דִי נֶגַע וְהִסְגִּיר זָאל עֶר פַאר... דִי זַאךְ וָוָס דְרִינֶען אִיז דִיא נֶגַע שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן... (נא) וְרָאָה אוּנ עֶר זָאל זֶעהְן דִי נֶגַע אִין דֶעם ז... טָאג כִּי פָשָׂה אַז דִיא נֶגַע הָאט זִיךְ גִימֶערְט אִי... קְלֵייד אוֹ בַשְּׁתִי וגו' אַיין קְרֶעץ מַמְאֶרֶת אַיין פַר שָׁא... הַנֶּגַע דִיא פְלָאג טָמֵא עֶס אִיז טָמֵא: (נב) וְשָׂרַף א...

מצות השם

(קעב) וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרָעַת]. דִיא מִצְוָה אִיז אַז אַקְלֵייד וָואס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַפְּלֶעק פוּן צָרַעַת אִיז דָם קְלֵייד טָמֵא אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן זֶעהְט דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג אַז דֶ... גַיים נִים אוּם הָט מֶען דָם גְמוּזְט פַר בְּרֶענֶען:

בָּעוֹר לְכֹל אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה הָעוֹר לִמְלָאכָה צָרַעַת מַמְאֶרֶת הַנֶּגַע טָמֵא הוּא׃ נב וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ אֶת־הַשְּׁתִי ׀ אוֹ אֶת־הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר אוֹ בַפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ הַנָּגַע כִּי־צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ נג וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ בַשְּׁתִי אוֹ בָעֵרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלִי־עוֹר׃ נד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע וְהִסְגִּירוֹ שִׁבְעַת־

א לְכֹל דִּי יִתְעֲבֵד לַעֲבִידָא סְגִירוּת מַכְתָּשָׁא מְסָאֵב וְיוֹקִיד יָת לְבוּשָׁא תְיָא אוֹ יָת עַרְבָא אוֹ בְכִתָּנָא אוֹ יָת ן דִּמְשַׁךְ דִּי יְהֵי תָּשָׁא אֲרֵי סְגִירוּת הִיא בְּנוּרָא׃ נג וְאִם יֶחֱזֵי וְהָא לָא אוֹסֵף א בִּלְבוּשָׁא אוֹ אוֹ בְעַרְבָא אוֹ מָאן דִּמְשַׁךְ׃ ד כַּהֲנָא וִיחַוְּרוּן בֵּהּ מַכְתָּשָׁא ה שִׁבְעַת יוֹמִין

אם יבמות קג:

(נא) צרעת ממארת. כמו סלון ממאיר וקוץ מכאיב. וכן המארה

בעל הטורים

הרע וגרם ליכב לזה לבד ולזה לבד: (נב) ושרף את הבגד. הפסוק מתחיל ומסיים בשרפה לומר שכל האסורים בהנאה טעונין שרפה: (נד) וכבסו. בגימ׳ כל אדם. הליווי בכהן והכיבוס בכל אדם:

רש״י

ת ממארת. לשון סילון ממאיר (יחזקאל כח) בלע״ז, ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה הימנו: ר או בפשתים. של למר או של פשתים זה פשוטו ומדרשו יכול יביא גיזי למר ואניצי פשתן וישרפם עמו כאם תשרף אינה לריכה דבר אחר עמה א״כ מה או בפשתים להוליא את האימריות שבו שהן (פסחים סה). אימריות לשון שפה כמו אימרא: אשר בו הנגע. יכול מקום הנגע בלבד ת״ל בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון כבוס ת״ל הנגע

בית יהודא

גרין: [אֲדַמְדָּם]. איז דערטייטש (אָדוֹם שֶׁבָּאֲדוּמִים) דאס רויטסטע פון רויט, שטארק רויט: (נא) [צָרַעַת מַמְאֶרֶת]. זאגט רש״י (לָשׁוֹן סִילוֹן מַמְאִיר) אפארפלוכטער דארן, ממארת איז דערטייטש פארפלוכט (וּמִדְרָשׁוֹ תֵּן בּוֹ מְאֵרָה שֶׁלֹּא תֵהָנֶה הֵימֶנּוּ) מען מיינט זאלסט געבען אפלוכונג אין דעם קלייד [דאס קלייד זאל זיין פארפלוכט] זאלסט פון איר קיין הנאה האבן: (נב) [בַּצֶּמֶר אוֹ בַפִּשְׁתִּים]. זאגט רש״י מען מיינט אזוי דם קלייד איז (שֶׁל צֶמֶר) פון וואל (אוֹ שֶׁל פִּשְׁתִּים) אדער פון פלאקס (זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ) דאס איז דער פשט פון פסוק (וּמִדְרָשׁוֹ) דער דרש פון די גמרא איז (יָכוֹל) איך יגען (יָבִיא גִיזֵי צֶמֶר וַאֲנִיצֵי פִשְׁתָּן וְיִשְׂרְפֵם עִמּוֹ) מען זאל ברענגען שטיקער וואל אונ פלאקס־שטעקליך אונ זיי פארברענגען מיט דיא קלייד צוזאמען (תַּלְמוּד לוֹמַר) לערנט אונז דר פסוק צו זאגן (הִיא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף) די יין זאל ווערן פארברענט אין פייער (אֵינָהּ צְרִיכָה דָּבָר אַחֵר עִמָּהּ) מען דארף ניט פארברענגען מיט איר איין ך, פרעגט רש״י (אִם כֵּן) אוב עס איז אזוי (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר בַּצֶּמֶר אוֹ בַפִּשְׁתִּים) וואס מיינט דר פסוק צו זאגן ווערטער „בַּצֶּמֶר אוֹ בַפִּשְׁתִּים" מיט וואל אדער פלאקס, ענפערט רש״י (לְהוֹצִיא אֶת הָאִמְרִיּוֹת שֶׁבּוֹ שֶׁהֵן) אוב די ברעגין קלייד זענען געוועבט מיט איין אנדער מין פאדים ניט וואל אדער פלאקס, מעג מען דם ן פון קלייד אונ ניט פארברענגען (אִמְרִיּוֹת לָשׁוֹן שָׂפָה כְּמוֹ אִמְרָא) אמריות איז דערטייטש די ברעגין קליידער ט געמאכט אזיים: (נד) [אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע]. זאגט רש״י (יָכוֹל מְקוֹם הַנֶּגַע בִּלְבַד) איך וואלט מיינען מען זאל ען דעם ארט וואס דיא נגע איז אויף אים (תַּלְמוּד לוֹמַר אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע) לערנט דער פסוק צו זאגן מען זאל אס קלייד וואס אין איר איז די נגע (יָכוֹל כָּל הַבֶּגֶד כּוּלוֹ טָעוּן כִּבּוּס) איך וואלט מיינען מען דארף וואשען דם ייד (תַּלְמוּד לוֹמַר הַנֶּגַע) זאגט דער פסוק די נגע זאל מען וואשן (הָא כֵּיצַד) וויא זאל מען וואשען (יְכַבֵּס מִן

דעת זקנים מבעלי התוספות

צרעת ממארת היא. כשתראה הצרעת מאירה שרפהו

שפתי חכמים

של מי אתם: ד פרש״י ל׳ סילון ממאיר ופירושו קוץ מכאיב כי פסוק הוא ביחזקאל סימן כ״ח ופי׳ רד״ק קוץ מכאיב וכן הוא בפרשים שלו: י״ת במקום של רק כמקום מ״ם כמו והנותר בבשר ובלחם: ו והכי״ת כמשמעו ודבוק עם ושרף: ז פי׳ לא לריך לכבס אלא מקום

פירוש לתורת אלהים

ברענגן: (נד) וְצִוָּה זאל דר כהן שאפן וְכִבְּסוּ זאל קלייד וואשן אבער ניט אין גאנצן נאר דאס ארט ווי די נגע פר נעמט אונ אביסל ווייטר וְהִסְגִּירוֹ אונ ער זאל דם פר שליסן דם אנדערע מאל אוף זיבן

יָמִים שֵׁנִית׃ שביעי רביעי כשהן מחוברין
נה וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי ׀ הֻכַּבֵּס אֶת־
הַנֶּגַע וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ
וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בָּאֵשׁ
תִּשְׂרְפֶנּוּ פְּחֶתֶת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ

אונקלוס

תִּנְיָנוּת׃ נה וְיֶחֱזֵי ... בָּתַר דְּחַוָּרוּ יָת מַ... וְהָא לָא שְׁנָא מַ... מִן כַּד הֲוָה וּמַכְתָּשָׁ... אוֹסֵף מְסָאָב הוּא ... תּוֹקְדִנֵּהּ תַּבְרָא ... בִּשְׁחִיקוּתֵהּ ...

תולדות אהרן

בקרחתו או זבחים נ נדה יט...

רשב"ם

והפהומה לי קללה וחסרון׃ (נה) פחתת. לשון מארה שמפחית ומחסר׃

בעל הטורים

(נה) בקרחתו. אלו הפחתים שכשנפחת הבגד נושר השער ונעשה ...

רש"י

ח הא כיצד יכבס מן הבגד עמו׃ (נה) אחרי הו... הכבס: לא הפך הנגע את עינו. ט לא הוכהה מ... והנגע לא פשה. שמענו שאם לא הפך ולא פ... ואין צ"ל לא הפך ופשה י הפך ולא פשה איני יודע מ... לו כ ת"ל והסגיר את הנגע מ"מ דברי רבי יהודה ... אומרים וכו' כדאיתא בתורת כהני' ורמזתיה כאן ליש... על אופניו: פחתת היא. לשון גומא כמו (שמוא... באחת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו ... בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו בשחיקותיה או בחד... קרחתו. שחקים ישנים ומפני המדרש שהוצרך לגז... מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח טהור אף כאן פרח בכולו טהור לכך אחז הכתוב ל... וגבחת. ולענין פירושו ותרגומו זהו משמעו קרחת ל...

בית יהודא

הַבֶּגֶד עִמּוֹ) עֶר זָאל וַואשֶׁען דִיא נֶגַע אוּנ אַבִּיסֶל פוּן דָאס קְלֵייד וָואס אַרוּם דִי נֶגַע זָאל עֶר אוֹיךְ וַואשְׁן׃ (נה) [וְאַחֲרֵי הֻכַּבֵּס]. זָאגְט רַשִׁ"י (לְשׁוֹן הָעֲשׂוּת) הֻעֲשׂוּת אִיז דֶערְטַייטְשׁ עֶס אִיז גִטָאן גִוָוארֶען, הוּכַּבֵּס אִיז אוֹיךְ דֶערְטַייטְשׁ עֶס אִיז גֶעוַואשְׁן גִוָוארִין׃ [לֹא הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת עֵינוֹ]. דִי נֶגַע הָאט נִיט פַארְקֶערְט זַיין קָאלִיעֶר (לֹא הוּכְהָה מִמַּרְאִיתוֹ) זִיא אִיז נִיט טִינְקֶעלֶער גִוָוארֶען פוּן פְרִיעֶרְדִיגֶען קָאלִיעֶר׃ [וְהַנֶּגַע לֹא פָשָׂה]. אוּנ דִי נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶער גִוָוארֶען אִיז עֶר טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (שָׁמַעְנוּ שֶׁאִם לֹא הָפַךְ וְלֹא פָשָׂה טָמֵא) פוּן דֶעם פָּסוּק הָאבֶּן מִיר גֶהֶערְט [וַוייסֶן מִיר] אוֹיבּ דִי נֶגַע הָט נִיט פַארְקֶערְט אִיר קָאלִיעֶר זִיא אִיז נִיט טִינְקֶעלֶער גֶעוָוארִין אוּנ אִיז נִיט גְרֶעסֶר גִוָוארִין, אִיז עֶר טָמֵא (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לֹא הָפַךְ וּפָשָׂה) אוּנ אוֹיבּ דֶער קָאלִיעֶר פוּן דִי נֶגַע אִיז נִיט פַארְקֶערְט גִוָוארִין [נָעם אִיז נִיט טִינְקֶעלֶער גֶעוָוארִין] אוּנ דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גִוָוארֶען אִיז גֶעוִויס טָמֵא (הָפַךְ וְלֹא פָשָׂה) אוֹיבּ דֶער קָאלִיעֶר פוּן דִי נֶגַע אִיז פַארְקֶערְט גֶעוָוארֶען צוּ טִינְקֶעלֶער אוּנ אִיז נִיט גְרֶעסֶער גֶעוָוארֶען, (אֵינִי יוֹדֵעַ מָה יֵעָשֶׂה לוֹ) [ווייס אִיךְ נִיט וָואס מֶען זָאל טָאן מִיט דִיא נֶגַע] (תַּלְמוּד לוֹמַר וְהִסְגִּיר אֶת הַנֶּגַע מִכָּל מָקוֹם) זָאגְט דֶער פָּסוּק זָאל פַארְשְׁלִיסְן דִיא נֶגַע, וְוִיא עֶס אִיז מִיט דִי נֶגַע אִיז אַלְץ דֶער דִין מֶען זָאל זִיא פַארְשְׁלִיסֶען אוֹיף זִיבֶּן טָעג (דִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה) אַזוֹ זָאגְט רַבִּי יְהוּדָה (וַחֲכָמִים אוֹמְרִים) אוּנ דִיא חֲכָמִים זָאגִין נִיט וְוִיא רַבִּי יְהוּדָה (כִּדְאִיתָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין תּוֹרַת כֹּהֲנִים. זָאגְט רַשִׁ"י (וּרְמַזְתִּיהָ כָּאן) אִיךְ הָאבּ אַבִּיסֶל גִבְּרֶענְגְט פוּן תּוֹרַת כֹּהֲנִים (לְיַישֵׁב הַמִּקְרָא עַל אוֹפַנָּיו) אַיינְ־צוּ־זֶעצִין [נצוא פַארְשְׁטֵיין] דֶעם פָּסוּק אוֹיף זַיין אָרְדֶענוּנְג ... מֵיינוּנְג אִיז פוּן פָּסוּק]׃ [פְּחֶתֶת הִיא]. זָאגְט רַשִׁ"י (לְשׁוֹן גּוּמָא) פְּחֶתֶת אִיז דֶערְטַייטְשׁ אַגְרוּבּ (כְּמוֹ) וְוִיא עֶס ... אִין פָּסוּק (בְּאַחַת הַפְּחָתִים) אִין אֵיינֶע פוּן דִי גְרִיבֶּער (כְּלוֹמַר) דֶער פָּסוּק מֵיינְט (שְׁפָלָה הִיא הַנֶּגַע) דִיא נֶגַע אִיז ... (שֶׁמַּרְאָיו שׁוֹקְעִין) דֶער קָאלִיעֶר זֶעהְט אוֹיס נִידֶערִיג׃ [בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ], זָאגְט רַשִׁ"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וְוִי דֶער תַּרְגּוּם ... (בִּשְׁחִיקוּתֵיהּ) אִין זַיין אַלְטְקֵייט (אוֹ בְּחַדְתּוּתֵיהּ) אָדֶער אִין זַיין בֶּענַייהוּנְג׃ [קָרַחְתּוֹ]. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (... יְשָׁנִים) אוֹיסְגֶעקְנֵייטְשְׁטֶע אוּנ אַלְטֶע (וּמִפְּנֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁהוּצְרַךְ לִגְזֵרָה שָׁוָה) אוּנ וֶועגֶען דֶעם דְרָשׁ וָואס מֶען דַארְף ... אַגְזֵרָה שָׁוָה [לֶערְנֶען אוּנ גְלַייכֶען אֵיין דִין צוּם אַנְדֶערִין וֶועגֶן דִי גְלַייכֶע וֶוערְטֶער וָואס שְׁטֵייט בַּיי בֵּיידֶע ...] זָאגְט דֶער תּוֹרַת כֹּהֲנִים (מִנַּיִן לִפְרִיחָה בִּבְגָדִים שֶׁהִיא טְהוֹרָה) פוּן וַואנֶען וַוייסֶען מִיר אַז דִי נֶגַע הָט גֶעבְּלִיהְט ... פַארְשְׁפְּרֵייט] אוֹיף דֶם גַאנְצֶע קְלֵייד אִיז דִי קְלֵייד טָהוֹר (נֶאֶמְרָה קָרַחַת וְגַבַּחַת בָּאָדָם) עֶס שְׁטֵייט קָרַחַת אוּנ ... בַּיי דִי נְגָעִים פוּן אַמֶענְטְשׁ (וְנֶאֶמְרָה קָרַחַת וְגַבַּחַת בִּבְגָדִים) אוּנ עֶס שְׁטֵייט קָרַחַת אוּנ גַבַּחַת בַּיי דִי נְגָעִים פוּן קְ... (מָה לְהַלָּן פָּרַח בְּכוּלּוֹ טָהוֹר) אַזוֹ וְוִיא בַּייא דִיא נְגָעִים פוּן אַמֶענְטְשׁ אוֹיבּ דִיא נֶגַע הָאט גֶעבְּלִיהְט וְזִיא הָאט ... פַארְשְׁפְּרֵייט] אוֹיף דֶעם גַאנְצֶען מֶענְטְשׁ אִיז עֶר טָהוֹר (אַף כָּאן פָּרַח בְּכוּלּוֹ טָהוֹר) אַזוֹ בַּיי דִי נְגָעִים פוּן קְלֵיידֶער ... נֶגַע הָאט גֶעבְּלִיהְט וְזִיא הָאט זִיךְ פַארְשְׁפְּרֵייט] אוֹיף דָאס גַאנְצֶע קְלֵייד אִיז דִי קְלֵייד טָהוֹר, (לְכָךְ אָחַז הַכָּתוּב ... קָרַחַת וְגַבַּחַת) דְרִיבֶּער הָאט דָא דֶער פָּסוּק גֶעשְׁרִיבֶּען דִיא וֶוערְטֶער "קָרַחַת אוֹ גַבַּחַת" מִיר זָאלֶען קֶענֶען פַארְגְלַייכֶען דִינִים פוּן דִי קְלֵיידֶער נְגָעִים צוּ דִי דִינִים פוּן מֶענְטְשֶׁענְס נְגָעִים, זָאגְט רַשִׁ"י (וּלְעִנְיַן פֵּירוּשׁוֹ וְתַרְגּוּמוֹ) צוּם פְּשַׁ...

שפתי חכמים

הנגע ולא הבגד שים עליה הנגע. ת"ל אשר בו הנגע וכו'׃ ח פירוש לקמן בפרשה זו כתיב גבי כבוס הנגע והנה כהה הנגע אחרי הכבס אותו היינו הנגע׃ ט ותידוק מיניה הא כהה טהור לא שלא פשו ותידוק הא פשו טהור או מוסגר שהרי זה יותר קשה מלא הפך עינו שהוא טמא׃ י שפשה יותר קשה מלא פשה שהוא טמא׃ כ שלא ...

דעת זקנים מבעלי התוספות

סופו שתפשים הנגע׃ (נה) פחתת היא. פוחת והולך הוא ... באש תשרפנו ולא סגי לקרוע מקום הצרעת מן הבגד ...

פירוש לתורת אלהים

טֶעג׃ (נה) וְרָאָה דֶר כֹּהֵן זָאל זֶעהְן אַחֲרֵי נָאךְ דֶעם אַז דָם אָרְט פוּן דֶר נֶגַע אִיז גִוַואשֶׁן גִוָוארֶן וְהִנֵּה אוּנ דִי נֶגַע הָט נִיט פַר עֶנְדֶערְט דָם גִשְׁטַאלְט וְהַנֶּגַע אוּנ דִי נֶגַע הָט זִיךְ נִיט גִמֶערְט טָמֵא הוּא אִיז עֶס טָמֵא תִּשְׂרְפֶנּוּ אִין פַייעֶר זָאל מֶען דָם פַר בְּרֶענֶען פְּחֶתֶת דִי נֶגַע אִיז אַיין גִגְרָאבֶּן אִין קְלֵייד בְּקָרַחְתּוֹ אִין אַלְטֶע

בְּגַבַּחְתּוֹ׃ נו וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
כֵּהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֹתוֹ וְקָרַע
אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־
הַשְּׁתִי אוֹ מִן־הָעֵרֶב׃ מפטיר נז וְאִם־
תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־
בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר פֹּרַחַת הִוא
בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אֵת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע׃
נח וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְּׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־
כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֵּס וְסָר
מֵהֶם הַנֶּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר׃

תֵהּ׃ נו וְאִם חֲזָא
הָא עֲמְיָא מַכְתָּשָׁא
חֲוָרוּ יָתֵהּ וּבְזַע
ן לְבוּשָׁא אוֹ מִן
אוֹ מִן שִׁתְיָא אוֹ מִן
נז וְאִם תִּתְחֲזֵי
בוּשָׁא אוֹ בְשִׁתְיָא
רְבָא אוֹ בְכָל מַאן
סְגְיָא הִיא בְּנוּרָא
נֵהּ יָת דִּי בֵהּ
א׃ נח וּלְבוּשָׁא אוֹ
אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל
מְשַׁךְ דִּי יִתְחַוַּר
מִנְּהוֹן מַכְתָּשָׁא
תִּנְיָנוּת וְיִדְכֵּי׃

ד או זכתים לד : וכבס שנית
לו.

בעל הטורים

ו החדשים שכשהוא חדש שערותיו בולטות. י"פ כתיב נגע לרעת בכי תזריע ובפרשת זאת תהיה שעל ידי י' דברים נגעים באים :

רש"י

ן חדשים כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו
' אחוריים והגבחת ל' פנים כמו שכתוב ואם מפאת
והקרחת כל ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו .
ב כתורת כהנים : (נו) וקרע אתו . יקרע
ע מן הבגד ל ויסרפנו : (נז) פרחת היא . דבר
וח : באש תשרפנו. את כל הבגד : (נח) וסר
ע. אם כשכבסוהו בתחלה ע"פ כהן סר ממנו
רי : וכבס שנית. ל' טבילה תרגום של כבוסין
ו לשון לבון ויתחוור הוץ מזה שאינו ללבון אלא

בית יהודא

צום טייטשין די צוויי ווערטער „קָרַחַת גַּבַּחַת" (וְהוּ מַשְׁמָעוֹ)
איז דָם דער מיינונג נַקָּרַחַת לָשׁוֹן יְשָׁנִים) קָרַחַת מיינט מען
אַלְטע (וְגַבַּחַת לָשׁוֹן חֲדָשִׁים) גַּבַּחַת מיינט מען נייע (כְּאִלּוּ
נִכְתָּב בְּאַחֲרִיתוֹ אוֹ בְּקַדְמוּתוֹ) גְּלַייךְ וויא עס וואלט גיוועזן
געשריבן אין לעצטין אָדער צום ערשטען (שֶׁהַקָּרַחַת לָשׁוֹן
אֲחוֹרַיִם) קָרַחַת מיינט מען אינטען (וְהַגַּבַּחַת לָשׁוֹן פָּנִים)
גַּבַּחַת מיינט מען פָארוּנט (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב) ווי עס איז געשריבן
אין פסוק (וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו וגו') אויב די נֶגַע וועט זיין אויף
דעם קאפ פָארוּנט הייסט ער גִּבֵּחַ, זעהן מיר גַּבַּחַת מיינט
מען פָארוּנט (וְהַקָּרַחַת כָּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִן הַקָּדְקֹד וּלְאַחֲרָיו)

ערשטער האלבער קאפ וואס גייט פון מיטען קאפ אַראפּ אינטען ביז צום נאקין ווערט גערופין קָרַחַת ביי
ז אויך אַזוֹ דיא אויבערשטע זייט הייסט גַּבַּחַת די אונטערשטע זייט וּפאטשעווקע, אונטער שְׁלַאקוּ הייסט
מְפוֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) אַזוֹ שטייט אין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים : (נו) וְקָרַע אוֹתוֹ . זאגט רש"י (יִקְרַע מְקוֹם הַנֶּגַע מִן
פֶּנוּ) ער זאל אויסרייסען פון דיא קלייד די שטיקל קלייד וואס אויף איר איז די נֶגַע אונ זאל דָם פארברענען :
ה הִיא) . דָם איז אַבליהענדע נֶגַע , דָם איז (דָּבָר הַחוֹזֵר וְצוֹמֵחַ) אַזאך וואס וואקסט נאך אַמאל : וּבָאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ.
"י (אֶת כָּל הַבֶּגֶד) איצט זאל מען פארברענען דיא גאנצע קלייד : (נח) וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע . זאגט רש"י (אִם
תְּחִלָּה עַל פִּי כֹּהֵן סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגַמְרֵי) אויב עס האט געטראפען ווען מען האט געוואשען די נֶגַע דאס ערשטע
דער כֹּהֵן האט געהייסען וואשען איז דיא נֶגַע אַוועקגעגאנגען אין גאנצען (וְכֻבַּס שֵׁנִית) זאל מען נאך אַמאל
גט רש"י איצט מיינט מען ניט וואשען , נאר (לָשׁוֹן טְבִילָה) מען זאל דאס קלייד טובל זיין אין אַמִקְוֶה ,
כִּבּוּסִין שֶׁבְּפָרָשָׁה זוּ לָשׁוֹן לִבּוּן וְיִתְחַוַּר) וויא פיל מאל עס שטייט אין די פָּרָשָׁה דער ווארט כִּבּוּס , טייטשט דער
חַוְרוּן , מען זאל ווייס מאכען , מען זאל וואשין דיא נֶגַע זיא זאל ווערען ווייס ודאס הייסט זיא זאל האבען
ע קאליער וואס זיא האט גהאט פריער) (חוּץ מִזֶּה) נאר דער ווארט וְכֻבַּס (שֶׁאֵינוֹ לְלַבֵּן) וואס מען מיינט ניט

שפתי חכמים

אם הספק יותר קשה מלא הספק אם לא : ל ולא שיקרעגו בלבד אלא ישרפנו ג"כ ואף שלא נזכרה שרפה הוזכר לעיל וכאן חוזר
לפרש אופן השרפה איך היא : חדלת פרשת תזריע

פירוש לתורת אלהים

ליידר או אדער בְּגַבַּחְתּוֹ אין דיא נייע קליידר : וועט ווידר גזעהן ווערן די נֶגַע בַּבֶּגֶד וכו' פּוֹרַחַת הִיא
ונ אַז דער כֹּהֵן וועט זעהן וְהִנֵּה וכו' וְקָרַע אוֹתוֹ דָם איז אַבליאונג פון אַנֶגַע בָּאֵשׁ זאל מען אין פייער
אוּם רייסן דאס אָרט פון דר נֶגַע פון דעם פַר ברענען דם קלייד וואס די נֶגַע איז דרינען : (נח) וְהַבֶּגֶד
נז) וְאִם אונ אויב אַז נאך דעם אַז מען הט אונ דָם קלייד אוֹ הַשְּׁתִי וכו' וואס וועט אום גיוואשן
ן דאס אָרט פון דר נֶגַע פון דעם קלייד ווערן וְסָר אונ די נֶגַע וועט זיך דר פון אָפּ טאן וְכֻבַּס

נט זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר | אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ׃ פ פ פ

ס"ז פסוקים. בני"ה סימן

אונק[לוס]

נט דָא אוֹרָיְתָ[א] סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ [...] כִּתָּנָא אוֹ שִׁתְיָ[א] אוֹ כָּל מָאן [...] לְדַכָּיוּתֵהּ אוֹ לְ[...]

פ פ נ[...]

תו"א לטהרו או גו' שם

בעל הטורים

(נט) זאת תורת נגע. תורת המצורע. תורת אשר בו. זאת התורה. תורת הצרעת. ה"פ כנגד ה' חומשים לומר שהמספר [...] על ה' חומשי תורה. י' פרשיות של נגעים הם בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ונגעי בתים שאם יקיימו י' הדברות ינצלו מ[...]

בית יהודא

נייס צו מאכן (אלא לטבול) נאר מען מיינט צו טובל זיין (לכך תרגומו וילטבע) דריבער טייטשט דר תרגום וילטבע (וכן כל כבוסי בגדים שהן לטבילה) אונ אזו אויף יעדער ארט וואו עס שטייט ביי קליידער דער ווארט כבוס, אונ מען מיינט ניט וואשען נאר מען מיינט טובל [...] (מתורגמין וילטבע) טייטש דער תרגום וילטבע׃

רש"י

לטבול לכך תרגומו וילטבע וכן כל כבוסי בגדי[ם ...] מתורגמין וילטבע׃ חסלת פרשת [...]

פירוש לתורת אלהים

שנית זאל מען דם צום אנדערן מאל טובלין וטהר אונ עס זאל זיין טהור׃ (נט) זאת תורת דאס איז דאס לערנונג נגע צרעת פון דער פלאג פון דעם צרעת בגד הצמר פון א קלייד פון וואל או הפשתי[ם ...] צו ריין מאכען אים או לטמאו אדער [...] מאכן אים׃

הפטרת תזריע כשהיא נפרדה במלכים ב' סי' ד'

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִ[ים]
בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׃ וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִי[שׁ]
תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכוֹל וְהוֹתֵר׃ וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְ[בַר]
וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וּנְשֻׂא פָנִים כִּי־בוֹ נָ[תַן]
תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃ וַאֲרָם יָצְאוּ גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶ[ץ]

פירוש ע"ט

ואיש בא מבעל שלשה בשעת עס איז גוועז[ן ...] אין לאנד פון ארץ ישראל אונ אליש[ע ...] שפייזן צוויי טויזנד תלמידים פון דיא נ[...] גקומן א מענטש פון שטאט בעל שלשה וי[...] גבראכט צום נביא פון גאט צו אלישע ל[...] ברוט פון אזו א גערשטן וואס איז ערשט צוי[...] וכרמל בצקלונו אונ גריבענע זאנגן וואס איז נ[...] שאלעכץ ויאמר האט דער נביא אלישע גזאג[ט] גיב צום פאלק צו די תלמידים פון די נבי[אים] אונ לאזן זיי עסין׃ ויאמר האט זיין משרת [...] אתן וואס זאל איך דם געבן איין ברוט פר [...] מענטשן ויאמר האט אלישע גזאגט תן גיב [...] אונ לאזן זיי עסן כי ווארום אזו האט גאט ג[...] זיי וועלן דם עסין והותר אונ עס וועט נא[ך ...] ויתן לפניהם האט דער משרת פר זיי דאס ברו[ט ...]

משלי יהודא

ונעמן שר צבא מלך ארם וגו'. די פסוקים אין מלכים א קפיטל כב דר ציילן ווען נבות היזרעאלי איז נהרגית גווארן דורך דעם מלך אחאב אונ זיין בלוט האט געבעטן ביי הקב"ה מען זאל דעם מלך אחאב ניט מוחל זיין די עבירה, איז נגזר גווארן פון הקב"ה דער מלך אחאב זאל גיין אין דיא מלחמה מיט ארם אונ זאל נהרגית ווערן אין די מלחמה, אזוי איז געווען, ווען אחאב איז געווען אין די מלחמה האט איינער גשאסן אויף אים אונ האט אים נהרגית, דר וואס האט גשאסן איז געווען איינער פון די זעלנער, נאר ווייל ער האט מיט דעם הרגינן דעם מלך אחאב איינגנומען די מלחמה דריבר האט דער מלך ארם אים גרויס גמאכט אונ האט אים גמאכט פר דעם אלצמין גענעראל, אונ ווען די פלוצלונגע גרויסקייט איז אים קאליע גווארן דם בלוט אונ איז גווארן מצורע, אבר דער מלך ארם אונ נעמן אליין האבן ניט גוואוסט אז דיא צרעת איז ווען זיין גרויסקייט, זיי האבן גמיינט אז דאס איז אפראסטע קראנקייט וואס מען דארף זיא היילן מיט מעדיצינען, נאר די נערה (דם יודישע מיידיל) האט פר שטאנען אז דיא צרעת איז נאר ווען זיין גרויסקייט אונ אזו לאנג ווי ער וועט ביי זיך ניט נידעריג ווערען וועט דאס צרעת ניט אוועק גיין פון אים,

ויאכלו האבן זיי געגעסין ויותירו אונ האבן איבער גלאזט כדבר יי אזוי וויא דיא רייד פון גאט׃ ונעמן אונ[ד] צבא דער הויבט מאן פון דעם חיל פון מלך ארם היה איז געווען איין גאכפערטר מאן פר זיין האר[ן] אונ דער מלך האט אים זייער ליב גהאט כי ווארום בו דורך אים נתן יי תשועה האט גאט גיגעבען [...] ארם והאיש אונ דער מאן איז געווען שטארק האפטיג מצורע אונ איז געווען קרעציג וארם אונ דיא [...] ארם יצאו זענען ארויס גגאנגען שארען זיי זאלן רויבן וואס זיי וועלן גפינען וישבו האבן זיי גפאנגען פון ארצ[...]

גע[...]

ערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ותאמר אל־גברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר
שמרון אז יאסף אתו מצרעתו: ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת וכזאת דברה הנערה
שר מארץ ישראל: ויאמר מלך־ארם לך־בא ואשלחה ספר אל־מלך ישראל וילך
קח בידו עשר ככרי־כסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ויבא הספר אל־
לך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי אליך את־נעמן עבדי
אספתו מצרעתו: ויהי כקרא מלך־ישראל את־הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני
המית ולהחיות כי־זה שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי אך־דעו־נא וראו כי־מתאנה
וא לי: ויהי כשמע | אלישע איש־האלהים כי־קרע מלך־ישראל את־בגדיו וישלח
ל־המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא־נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ויבא נעמן
סוסו° וברכבו ויעמד פתח־הבית לאלישע: וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלוך
רחצת שבע־פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי

פירוש ע"ט

°בסוסיו קרי

ערה קטנה אקליינע יונגע פרוי פון דר שטאט נערון
תהי אונ זיא איז גוועזן איין משרתת לפני פאר אשת
עמן דם ווייב פון נעמן: ותאמר הט די יונגע פרויא
זאגט צו איר הארינטע אחלי אדוני דם געבעט פון מיין
הארן זאל זיין לפני הנביא פר דעם נביא וואס וואנט
אין שומרון אז דענסטמאל יאסף וועט ער אים בוודאי
היילן פון זיינע קרעץ: ויבא איז נעמן גיקומען ויגד
לאדוניו אונ הט גיזאגט פר זיין הארן פר דעם מלך
ארם לאמר אזו צו זאגען כזאת וכזאת אזו אונ אזו דברה
הט די יונגע פרוי פון ארץ ישראל גרעט: ויאמר מלך
הט גזאגט דער מלך פון ארם צו נעמן לך גייא אהין
בא קום ואשלחה אונ איך וועל שיקן אבריף צום מלך
ישראל וילך איז נעמן גיגאנגן ויקח בידו אונ הט מיט
גנומן אין זיינע הענט אמתנה צו ברענגן צום נביא
צעהן צענטן זילבר וששת אונ זעקס טויזנד גילדען
ועשר אונ צעהן פאר קליידר: ויבא הט נעמן גבראכט
דעם בריף צום מלך ישראל לאמר אזו צו זאגן כלומר
אין דעם בריף איז גשטאנען דם לשון ועתה אונ אצונד
אז דר בריף קומט צו דיר הנה שלחתי אליך איך שיק
צו דיר מיין קנעכט נעמן ואספתו אונ דו זאלסט אים
היילן פון זיינע קרעץ: ויהי אונ עס איז גיוועזן כקרא
מלך אז דר מלך ישראל הט גלייענט דעם בריף ויקרע
בגדיו הט ער צו ריסען זיינע קליידר ויאמר אונ האט
גיזאגט האלהים אני בין איך דען אגאט להמית ולהחיות
איך זאל קאנען טייטן אונ לעבעדיג מאכן כי זה וואס
דר שיקט צו מיר לאסוף איך זאל היילן אמענטש פון
זיינע קרעץ כי וואָרום אך נייערט דעו נא ווייסט וראו
אונ זעהט כי מתאנה הוא לי ער זוכט אויף מיר עפיס איין עלילה: ויהי כשמוע אלישע אז אלישע איש האלהים
דר נביא פון גאט הט געהערט כי אז דר מלך ישראל הט צו ריסן זיינע קליידר וישלח האט ער גשיקט צום
מלך לאמר צו זאגן למה וואָרום האסטו צו ריסען דייני קליידר יבא לאז נעמן קומן צו מיר וועל איך אים
היילן וידע אונ לאז ער וויסען כי יש אז עס איז דא אנביא צווישען ישראל ויבא איז נעמן גיקומען בסוסיו
מיט זיינע פערד וברכבו אונ מיט זיין רייט וועגען ויעמוד פתח הבית לאלישע אונ הט זיך גשטעלט פר דער טיר
פון דעם הויז פון אלישע: וישלח הט אלישע צו אים גישיקט אשליח לאמר ער זאל אים זאגען הלוך גייא
ורחצת אונ דו זאלסט דיך וואשין שבע זיבן מאל אין ירדן וישב וועט זיך ווידער קערען דיין לייב צו דיר
אזו ווי עס איז פריער גוועזן איידער דו ביסט מצורע גיווארן וטהר אונ דו וועסט זיין ריין ויקצוף אונ נעמ

משלי יהודא

דריבר הט זי גזאגט ער זאל גיין צום נביא זי הט גטראכט געוויס
וועט אים דער נביא זאגן ער זאל אז טאן פון זיך זיין גרוסקייט
אונ זאל ביי זיך נידעריג ווערן וועט ער ווערן גהיילט, דר ענין
איז אדאקטאר איז אמאל גקומ צו אקראנקין, דער דאקטאר
הט גזעהן דער קראנקער הט אברוסט פעלר, הט דר דאקטאר
אים קיין מעדיצין פר שריבן, נאר ער הט אים גזאגט אוסווייניג,
דו זאלסט דיך היטן פון כעס, אז איינר וועט ניט טאן ווי דוא
ווילסט, זאלסטו ניט בייז ווערען, זאלסט קיינעם מקנא זיין
זאלסט ניט טאן דיא תאוות וואס דיין נאטור גלוסט צו זיי, אונ
אפראסטר מענטש וועט הערן דיא רייד פון דאקטאר וועט ער
זיך וואנדערין אונ ער וועט זאגין דר מענטש איז קיין דאקטר
ער איז אמגיד, ווס זאגט מוסר, דיא זעלביגע מוסר זאגט דער
תנא איך הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם,
די קנאה אונ די תאוה אונ דר כבוד ווס דר מענטש וויל האבן,
דס נעמט אוועק דעם מענטש פון דר וועלט פר די צייט, אבר
דר מענטש ווס פר שטייט די רייד פון דאקטאר ווייס ער אז דר
דאקטאר זאגט ניט דעם מוסר וועגען דעם עולם הבא אונ דר
דאקטאר וויל אים גאר ניט מאכן פרום, נאר דיא זאכן גהער
צוא זיין היילונג, ער קען ניט אנדערש גזונד ווערן סיידין ער
ער וועט טאן דעם מוסר ווס דר דאקטאר הט אים גזאגט, דס
זעלביגע איז גוועזן ביא דעם מלך ארם אונ נעמן, זייא האבן
גמיינט אז די נערה זאגט אין שומרון איז דא אנביא אונ ער איז
אדאקטאר וואס היילט מענטשין פון זייער צרעת, דריבר וויא
נעמן האט געהערט פון נביא ער זאל גיין זיך באדין אין ירדן.
הט ער גטראכט פון אים איך האב מיך גבאדין אין בעסרע וואסר
ווי דר ירדן אונ עס הט מיר ניט גהאלפן, אבר אין אמת הט
אלישע אנדערש גמיינט אז נעמן וועט אים פאלגן דם אליין איז
שון אנידעריגקייט אונ דיא רגע ווען ער וועט נאך זיין אין ירדן
אונ וועט זעהן דר צרעת גייט אראפ פון אים וועט ער ביי זיך
אלע מאל נידריגער ווערען געגין אלישע וועט ער אלע מאהל
בעסר גהיילט ווערין, אונ דר סוף איז אזו גיוועזן ביז נעמן הט
זיך מגייר גיוועזן:

אֵלַי ׀ יֵצֵא יָצוֹא וְעָמַד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהָיו וְהֵנִיף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם וְאָסַף הַמְּצֹ
הֲלֹא טוֹב אֲבָנָה וּפַרְפַּר נַהֲרוֹת דַּמֶּשֶׂק מִכֹּל מֵימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא־אֶרְחַץ בָּהֶם וְטָהַרְתִּי
וַיֵּלֶךְ בְּחֵמָה׃ וַיִּגְּשׁוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי דָּבָר גָּדוֹל הַנָּבִיא דִּבֶּר אֵלֶיךָ הֲ
תַעֲשֶׂה וְאַף כִּי־אָמַר אֵלֶיךָ רְחַץ וּטְהָר׃ וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע פְּעָמִים כִּדְבַר
הָאֱלֹהִים וַיָּשָׁב בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר נַעַר קָטֹן וַיִּטְהָר׃ וַיָּשָׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחֲ
וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂ
וְעַתָּה קַח־נָא בְרָכָה מֵאֵת עַבְדֶּךָ׃ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקָּח וַיִּפְ
בוֹ לָקַחַת וַיְמָאֵן׃ וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וָלֹא יֻתַּן־נָא לְעַבְדְּךָ מַשָּׂא צֶמֶד־פְּרָדִים אֲדָמָה
לוֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה׃ לַדָּבָר הַזֶּה יִ
יְהוָה לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵית־רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֺת שָׁמָּה וְהוּא ׀ נִשְׁעָן עַל־
וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח נָא יְהוָה לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ כִּבְרַת־אָרֶץ׃

°אמנה קרי — פירוש ע"ט — °נא כתיב ולא קרי

הָט גֶצֶערְנְט וַיֵּלַךְ אוּנ אִיז אַוֶועק גִיגַאנְגֶען וַיֹּאמֶר אוּנ עֶר הָט גְזָאגְט הִנֵּה אָמַרְתִּי אִיךְ הָאבּ מִיר גְטְרַאכְט אֵלַי יֵצֵא עֶר וֶועט אַרוֹס גֵייען צוּ מִיר וְעָמַד אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ שְׁטֶעלֶן וְקָרָא אוּנ וֶועט רוּפֶען דֶעם נָאמֶען פוּן זַיין גָאט וְהֵנִיף אוּנ עֶר וֶועט אוֹיף הֵייבֶּען זַיין הַאנְט צוּ דֶעם אָרְט פוּן דֶעם צָרַעַת וְאָסַף אוּנ עֶס וֶועט וֶוערִין פַר הֵיילְט דָס צָרַעַת אוּנ עֶר הֵייסְט אִיךְ זָאל מִיךְ בָּאדֶען זִיבֶּען מָאל אִין יַרְדֵּן הֲלֹא טוֹב עֶס אִיז בֶּעסֶר דִיא טַאכֶען פוּן דַמֶּשֶׂק מִכֹּל פוּן אַלֶע וַואסֶערִין פוּן יִשְׂרָאֵל הֲלֹא אֶרְחַץ אִיךְ וֶועל מִיךְ וַואשֶׁען אִין זֵיי אוּנ אִיךְ וֶועל וֶוערֶען רֵיין וַיִּפֶן אוּנ עֶר הָאט זִיךְ אַוֶועק גִיקֶערְט וַיֵּלֶךְ אוּנ אִיז אַוֶועק גִיגַאנְגֶען מִיט צָארֶען וַיִּגְּשׁוּ אוּנ זַיינֶע קְנֶעכְט הָאבֶּען גְנֶעהֶנְט וַיְדַבְּרוּ אוּנ הָאבֶּען צוּ אִים גְרֶעט וַיֹּאמְרוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּען צוּ אִים גְזָאגְט אָבִי מַיין פָאטֶער מַיין הַאר דָּבָר גָּדוֹל דֶר נָבִיא זָאל דִיר אֲפִילוּ זָאגֶען אַגְרוֹסֶע זַאךְ וָואלְסְטוּ דָאךְ דָאס גְטָאן וְאַף אוּנ אוֹךְ אִיז שׁוֹין אַכָּל שֶׁכֵּן כִּי אָמַר אַז עֶר הָט דִיר גְזָאגְט אַגְרִינְגֶע זַאךְ רְחַץ דוּ זָאלְסְט דִיךְ וַואשֶׁען אִין יַרְדֵּן וּטְהָר אוּנ וֶועסְט זַיין רֵיין גְהֶערְסְטוּ דָם בְּוַודַאי טָאן וַיֵּרֶד אוּנ נַעֲמָן הָאט גִינִידֶערְט וַיִּטְבּוֹל אוּנ הָאט זִיךְ גְטוּבֶלְט אִין יַרְדֵּן שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבֶּען מָאל כִּדְבַר אַזוֹ וִוי דֶר נָבִיא הָט אִים גְזָאגְט וַיָּשָׁב הָט זִיךְ ווידֶר גִיקֶערְט זַיין לַייבּ כִּבְשַׂר אַזוֹ וִוי דָם לַייבּ פוּן אַקְלֵיין יוּנְגֶעל וַיִּטְהָר אוּנ עֶר אִיז גְוָוארֶען רֵיין וַיָּשָׁב אוּנ עֶר הָט זִיךְ אוּם גְקֶערְט צוּ דֶעם נָבִיא פוּן גָאט הוּא עֶר נַעֲמָן וְכָל מַחֲנֵהוּ אוּנ גָאר זַיין מַחֲנֶה זֶענֶען גְקוּמֶען אוּנ נַעֲמָן הָאט זִיךְ גְשְׁטֶעלְט פַאר דֶעם נָבִיא

וַיֹּאמֶר אוּנ עֶר הָט גְזָאגְט הִנֵּה אַצוּנְד וֵויים אִיךְ אַז עֶס אִיז נִיטָא קֵיין אַנְדֶערֶר גָאט אוֹיף גָאר דֶר פוּן דֶר וֶועלְט כִּי נָאר דֶער גָאט פוּן יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה אַצוּנְד קַח נֶעם אֵיין מַתָּנָה פוּן דַיין קְנֶעכְט וַיֹּאמֶר עֶר הָט גְזָאגְט חַי יְיָ אִיךְ שְׁוֶוער אַזוֹ וִויא גָאט לֶ אֲשֶׁר וָוס אִיךְ בִּין גְשְׁטַאנֶען פַאר אִים אִם אֶקַּח אוּנ וֶועל גֶעמֶען דִי מַתָּנָה וַיִּפְצַר אוּנ נַעֲמָן הָט אִים גִיבֶּ עֶר זָאל נֶעמֶען וַיְמָאֵן אוּנ עֶר הָט נִיט גְוָואלְט וַיֹּאמֶר נַעֲמָן הָט גִיזָאגְט וָלֹא יוּתַּן וֶועט נִיט גִיגֶעבֶּען וֶוער דַיין קְנֶעכְט מַשָּׂא אַזוֹ פִיל וִויא עֶס קָאן טְרָאגֶען אַפָּאר אֵייזְלֶען אֲדָמָה פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֶרְד וַוייל דֶם הֵיילִיג וֶועל אִיךְ פוּן אִיר אִין מַיין שְׁטָאט מַאכֶען אַמְ כִּי וָוארוּם דַיין קְנֶעכְט נַעֲמָן וֶועט שׁוֹין נִיט מַקְ זַיין אֵיין עוֹלָה אוּנ אַשֶׁעכְטוּנְג לֵאלֹהִים צוּ אַנְדֶע גֶעטֶער כִּי אִם לַיְיָ נָאר צוּ גָאט נָאר לַדָּבָר צוּ דֶער זָאל גָאט פַר גֶעבֶּען צוּ דַיין קְנֶעכְט בְּבֹא אַז מַיין דֶר מֶלֶךְ אֲרָם וֶועט קוּמֶען אִין דֶעם הוֹז פוּן דֶעם גָאט בֵּית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֺת צוּ בּוּקֶען זִיךְ דָארְט אוּנ עֶר נִשְׁעָן אִיז אָן גִילֶעהֶנְט אוֹיף מַיין הַא וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי אוּנ אִיךְ וֶועל מִיךְ אוֹיךְ מוּזֶען בּוּקֶען אִיךְ מֵיין נִיט נָאר בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי אַז אִיךְ וֶועל מִיךְ בּוּקֶען אִיבֶּער דַאנְק צוּ דֶעם אָפּ גָאט בֵּית רִמּוֹן זָאל גָאט פַר גֶעבֶּען אוּנ זָאל מוֹחֵל זַיין צוּ דַיין קְנֶע דִי זַאךְ וַיֹּאמֶר הָט אֱלִישָׁע צוּ אִים גְזָאגְט לֵךְ גֵיי פְרִידֶען וַיֵּלֶךְ אוּנ עֶר אִיז אַוֶועק גִיגַאנְגֶען פוּן אִ כִּבְרַת אֶרֶץ אֵיין אֶקֶער לַאנְד׃

מנין המצות בפ' מצורע יש בה י"א עשין

[קעג] (עשה עט) לעשות טהרת המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו:
[קעד] (עשה פ) שיגלח המצורע את כל שערו שנאמר וגלח את כל שערו וגו':
[קעה] (עשה פא) שנטבול עצמינו במי מקוה של מ' סאה כדי להטהר מכל טומאה ונוכל אז לאכול בקדשים וליכנס למק
שנאמר ורחץ את בשרו במים וטהר וגו':
[קעו] (עשה פב) שיקריב המצורע קרבן כשיתרפא שנאמר וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנ
תמימה ושלשה עשרונים וגו':
[קעז] (עשה פג) לטמא בית המנוגע שנאמר ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית:
[קעח] (עשה פד) להיות הזב בשתי ראיות טמא ומטמא שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו:

(פה) שיקריב הזב קרבן כשיתרפא שנאמר וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה:
(פו) להיות שכבת זרע של אדם טמא בכל שהוא וטמא בכעדשה שנאמר ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים ...ת כל בשרו וטמא עד הערב:
(פז) להיות הנדה טמאה ומטמאה שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל ...נוגע בה יטמא עד הערב:
(פח) להיות הזבה טמאה ומטמאה שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגו':
(פט) שתקריב הזבה קרבן כשתתרפא שנאמר וביום השמיני תקח לה שתי תורים וגו':

ויקרא יד מצורע

יד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃ ג וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

אונקלוס

...יל יְיָ עִם מֹשֶׁה ...מָר׃ ב דָא תְהֵי ...א דִסְגִירָא בְּיוֹמָא ...ה וְיִתֵּתֵי לְוָת ...׃ ג וְיִפּוֹק כַּהֲנָא

יומא מא כריתות כח. זאת תהיה ...ה כה נדרים לג מנחות ה יט כז ...יתות ט: ויצא הכהן מגילה ח:

בעל הטורים

...את תהיה תורת המצורע. שתי צפרים ע"ש כלפור טודדת מקנה כן אים נודד ממקומו דכתיב כיה בדד ישב לכך טהרתו בצפרים:

רש"י

...תהיה תורת המצורע וגו'. (מגילה כא) ...שאין מטהרין אותו א בלילה: (ג) אל מחוץ ...חוץ לשלש מחנות ב שנשתלח שם בימי חלוטו:

בית יהודא

(ב) וזאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ. דָס זָאל זַיין דִי לֶערְנוּנְג נְדִי דִינִים) פוּן אַמְצוֹרָע אִין דֶעם טָאג וָוס עֶר וֶועט רֵיין וֶוערֶען פוּן דֶעם צָרַעַת, זָאגְט רַשִ"י וַוייל עֶס שְׁטֵייט נִיט בְּטָהֳרָתוֹ, אִין זַיין רֵיין וֶוערֶן, נָאר עֶס שְׁטֵייט ...תוֹ, אִין דֶעם טָאג וָוס עֶר וֶועט רֵיין וֶוערֶן (מְלַמֵּד שֶׁאֵין מְטַהֲרִין אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז מֶען זָאל ...אכֶען דֶעם מְצוֹרָע פוּן זַיין טוּמְאָה בַּיי נַאכְט, נָאר בַּיי טָאג *): (ג) וְאֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. דֶר כֹּהֵן זָאל אַרוֹס גֵיין ...ע אוֹיסֶער דִי מַחֲנֶה, זָאגְט רַשִ"י מֶען מֵיינְט (חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת) דֶער כֹּהֵן זָאל אַרוֹיסְגֵיין אוֹיסֶער אַלֶע דְרַייא ...שְׁתַּלַּח שָׁם בִּימֵי חָלוּטוֹ) וָוס דֶר מְצוֹרָע אִיז דָארְטֶען גִישִׁיקְט גִוָוארֶן וָוען עֶר אִיז גִוָוארֶן אַטָמֵא בִּיז צוּם גֶעזוּנְד

דעת זקנים מבעלי התוספות

...היה. ומכאן סמכו רז"ל לו' דעל ל' הרע נגעים באים ...קרי ביה המוציא שם רע וגם מצינו ארבעה שנטרדו ...ל ידי לשונם בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי וכו' כדאי' ...אלו אין להם חלק לעולם הבא וגם כתיב אל תתן ...וטיא את בשרך במאי בצרעת ועוד כתיב מות וחיים ...ות אם ספר לשון הרע והחיים אם עסק בתורה והתורה ...ו של לשון הרע שנא' מרפא לשון עץ חיים שעל ...עוסק בתורה הוא נמנע מלשון הרע וקשה לשון הרע ...ימים שהרוצח הורג נפש אחת והמספר לשון הרע ...ת האומרו והמקבלו והנאמר עליו כמו שמצינו בדואג ...שי נוב עיר הכהנים שנא' עליהם ל' הרע ושאול שקבל נהרג באותו עון שנאמר עמוד נא ומותתני כי אחזני ...שב"ץ אלא בגדי כהונה שנאמר ושבצת הכתנת שש ודואג שאמרו נטרד מן העולם הזה ומן העולם הבא שנא' גם ...לנצח וגו'. ועוד מצינו שקשה לשון הרע מע"ז וג"ע וש"ד כדאיתא בערכין: והובא אל הכהן. קרי ביה והוא בא

שפתי חכמים

א וא"ת למ"ל למכתב ביום טהרתו הא כתיב במקום אחר ביום לווחו ביום אבל לא בלילה וי"ל אי לא כתיב ביום טהרתו ה"א הואיל וקרבן שלו מבוגה מכל קרבן שלריך תנופה מחיים אף דינו מבוגה לכך אילטריך ביום טהרתו. מלאתי: ב וא"ל למה לו לרש"י לפרש זה והא כבר פירש זה לעיל גבי מחוץ למחנה בפרשת תזריע. די"ל דמ"ס פירש הכא שנית דלא תימא מדכתיב והובא אל הכהן דמשמע שיבא המצורע אל אחת המחנות ושם יראנו הכהן לכך הוכרח לפרש כן דהא כתיב ויצא אל מחוץ למחנה והא דכתיב והובא לאו אמצורע קאי אלא על טהרת המצורע כלומר והובא אל הכהן איך שהמצורע נטהר מנגעתו. וק"ל:

פירוש לתורת אלהים

...יְיָ אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹי צוּ זָאגֶן: (ב) זֹאת תִּהְיֶה דָס זָאל זַיין דָאס אוּנ דִי דִינִים פוּן דֶעם מְצוֹרָע בְּיוֹם אִין דֶעם ...ר וֶוערְט טָהוֹר וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן אוּנ עֶר זָאל ...וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (ג) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה ...הֵן זָאל אַרוֹיס גֵיין צוּ דֶעם מְצוֹרָע אוֹיסֶען

ליקוטי יקרים

(ב) זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע וגו'. עֶס זֶענֶען דָא בַּיי מֶענְטְשֶׁין צְווייעֶרְלֵיי קְרַאנְקַייט, אַקְרַאנְקַייט פוּן גוּף אוּנ אַקְרַאנְקַייט פוּן דִי נְשָׁמָה, בֵּיידֶע עֶרְלֵייא קְרַאנְקַייט בְּרֶענְגְט דֶער מֶענְטְשׁ אַלֵיין אוֹיף זִיךְ, דֶר מֶענְטְשׁ קֶען קְרַאנְק מַאכֶען דֶעם גוּף אוּנ קֶען קְרַאנְק מַאכֶען דִי נְשָׁמָה, דֶער גוּף קֶען קְרַאנְק וֶוערֶן אִין אֵיין מִנוּט, מֶען צוּ בְּרֶעכְט אַהַאנְט אָדֶער אַפוּס אִין אֵיין מִנוּט, דִי נְשָׁמָה קֶען אוֹיךְ קְרַאנְק וֶוערִין אִין אֵיין מִנוּט, עֶר טוּהְט אַעֲבֵירָה וֶוערְט קְרַאנְק דִי נְשָׁמָה, נָאר בַּיי זַייעֶר הֵיילוּנְג זֶענֶען זֵייא נִיט ...הֵיילֶין דֶעם גוּף מוּז מֶען הָאבֶּען אַדָאקְטָאר, עֶר הֵיילְט מִיט מֶעדִיצִין, דָאס אִיז נִיט אִין אֵיין מִנוּט, מֶען וֶוערְט

מצות השם

...תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז ...יין מְצוֹרָע אִין דֶעם טָאג וָוען עֶר וֶוערְט רֵיין בַּדַארְף עֶר צוּא בְּרֶענְגֶען צְוַויי טֵאוּבֶּען פַאר דֶעם וַוייל הַשֵׁי"ת הָאט אִים גְהָאלְפֶען עֶר אִיז גְוָוארִין גְרֵייניגְט פוּן דֶעם צָרַעַת:

(ב) והובא אל הכהן. דער מצורע זאל געברייננט ווערין צום כהן, פון דעם ווארט „געברייננט ווערין" זעהט אויס דער מצורע אליין וויל ניט קומען צום כהן, נאר מען בריינגט אים צום כהן, איז דאך אשאלה [אפראגע] פאר וואס זאל ניט וועלין דער מצורע קומען צום כהן ...ין טובה, ער וועט ריין ווערין פון זיין צרעת, פון זיין טומאה, ער וועט מעגין קומען אין שטאט צווישען אלע מענטשין, ער וועט מעגין ...אוהים צו זיין ווייב אונ קינדער. דאס צווייטע איז ווער בריינגט אים צום כהן. דער ילקוט אונ דער מדרש תנחומא זאגין דער ווארט ...א ווערטער „והוא בא" ער קומט צום כהן, איז דאך צוויא שאלות, איין שאלה איז פאר וואס שטייט נים אין דיא תורה והוא בא, דיא ...אין עס איז דאך אנדערש ווי עס שטייט אין די תורה, אין די תורה שטייט והובא ער זאל געברענגט ווערין צום כהן, אוב ער וויל ניט גיין

וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע־
הַצָּרַעַת מִן־הַצָּרוּעַ׃ ד וְצִוָּה הַכֹּהֵן
וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי־צִפֳּרִים חַיּוֹת
טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת

לְמַבְרָא לְמַשְׁרִי
כַּהֲנָא וְהָא אִתַּסִּ
סְגִירוּתָא מִן
ד וִיפַקֵּד כַּהֲנָא
לְמִדַּכֵּי תַּרְתֵּין צִ
דַּכְיָן וְאָעָא דְאַ

בית יהודא

ווערן: (ד) [חיות]. זאגט רש"י מען מיינט די פייגל זאלין זיין געזונטע (פרט לטרפות) ניט קראנקע וואס קענן ניט לעבן: [טהורות]. אזעלכע פייגל וואס מען מעג זיי עסין (פרט לעוף טמא) ניט די פייגיל וואס מען טאר זיי ניט עסין, זאגט רש"י (לפי שהנגעים באים על לשון הרע) ווייל נגעים קומן אויף דעם מענטש ווייל ער האט גירעט לשון הרע (שהוא מעשה פטפוטי דברים) דם זענן ליידיגע רייד וואס מען דארף ז... הוזקקו לטהרתו צפרים) דריבער ווען מען מאכט ריין דעם מצורע דארף מען ברענגען פייגיל (שמפטפטים ה... קול) וואס זיי ריידין שטענדיג מיט אזינגענדיגע שטיממע וואס דם נוצט גאר ניט ודם דארף מען דר מצורע ז... אז דם צרעת איז אויף אים גקומן וועגין לשון הרע, וועט ער ווייטער ניט ריידען לשון הרע: [ועץ ארז]. א...

רש"י

(ד) חיות. (חולין קמו) פרט ג לטרפות: טה... לעוף טמא ד לפי שהנגעים באין על לשון הר... ערכין טו) שהוא מעשה פטפוטי דברים לפיכך הו... לפרים שמפטפטין תמיד בצפצוף קול: ועץ...

שפתי חכמים

ג ר"ל למה לי חיות הא צפור לאו חיה הוא דאין לומר דחיות ר"ל שיהא חיה ולא מתה דהא אח"כ כתיב ושחט את הצפור האחת וכתי' ושלח את הצפור החיה על פני השדה ומתרץ פרט לטרפות ר"ל דבעינן ראוי להיות חי ולא טרפה דטרפה אינו יכול לחיות ואילטריך מיעוטא לטרפות שלא תימא כיון דלאו קרבן הוא אלא מחוץ יתכשרו טרפות לטהרת מצורע קמ"ל: ד כתב הרא"ם משמע דס"ל שאין שם צפרים מורה על עוף טהור אבל הוא מורה הטהור וק' דבפ' שלוח הקן שנו דעוף טמא פטור משלוח מנה"מ אמר ר' יצחק דכתיב בקרא כי יקרא קן צפור לפניך עוף בין משמע צפור טהור אשכחן דאיקרי טמא לא אשכחן דאיקרי וכו' אלמא צפרים דקרא בטהורים קמיירי ולא בטמאים עכ"ל וכו'. הרגיש בקושיא זו ותרצה במה שכ' לפי שהנגעים באין כו' וק' למה לא פי' זה על שתי צפרים והמתין עד כה אלא ודאי רש"י טהורות הא צפרים דקרא בטהורות קמיירי ומתרץ לפי וכו' א"כ ש"מ משום פטפוט קול מביא צפרים ולא בהמות א"כ ה"א דכ"... טמאים שהם מצפצפים ומשמיעים קול יותר מעופות טהורים והא דכתיב בקרא צפרים לאו למעוטי טמאים הוא דאתא אלא לרב... טהורים וכש"כ טמאים מש"ה כתב קרא טהורות. א"נ מש"ה כתב צפרים שהוא מורה על הצפצוף שהם מצפצפים מצפרא ו...

דעת זקנים מבעלי התוספות

שאין לו מי יביאנו שהכל בדלים ומתרחקין ממנו ישב מחוץ למחנה מושבו: (ד) ולקח למטהר ש...

ליקוטי יקרים

געזונד ביסלאכוויז, אבער צו די קראנקייט פון די נשמה דארף מען קיין דאקטאר, ער אליין האט זיין נשמה קראנק געמאכט און ער אליין קען זיא היילין און געזונד מאכן, און זיא קען געזונד ווערין אין איין מנוט ווי דר פסוק זאגט ושב ורפא לו, ער ווען טאן תשובה וועט ער געהיילט ווערין. דריבער זאגט דר פסוק זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, און דר מצורע וועט טאהן תשובה און וועט לערנען תורה וועט ער באלד ריין ווערין פון זיין צרעת. דער מדרש זאגט וועגין עלף עבירות קומן נגעים אויף מענטשין, אז מען דינט עבודה זרה, אז מען פארשעמט דעם נאמען פון הקב"ה, אז מען איז מזנה, אז מען גנבת, אז מען רעט לשון הרע. אז מען זאגט פא... אז א דיין פסקנט אפאלשין דין, אז מען שווערט פאלש, אז ער גייט אריין אין אזא ארט וואס ער איז ניט זיינער, צו טאן פאלשקייט, אז ער מאכט קריג צווישען גוטע פריינד. אנדערע זאגן אז איינר האט אעין רעה, אשלעכטי או... ניט צו מענטשין זייער פרמעגין און ער וויל קיינם ניט טאן אטובה, קומט אויף אים צרעת, רבי יצחק זאגט דר מע... שלי...

פירוש לתורת אלהים

וויינג פון דר מחנה וראה הכהן און דר כה... והנה נרפא נגע עס איז פר היילט גווארן די... דעם קרעציגן מענטשין: (ד) וצוה הכהן ד... שאפן ולקח למטהר און מען זאל נעמען צו... ווערט טהור פון דעם צרעת שתי צפרים צ... חיות לעבידיגע טהורות ריינע פון די פייגל וו... זיי עסן ועץ ארז און טענין האלץ ושני תולע...

באר

זאל מען אים בריינגען, און די מדרשים זאגין והוא בא, ער זאל אליין קומען צום כהן, און אז ער וויל ניט אליין קומן צום כהן, קום... מיר וועלין פרעגין איין אנדער שאלה וועלין מיר קענין ענפערין דיא פריערדיגע שאלות, דיא גמרא זאגט הקב... אמענטש באלד מיט נפשות, נאר פריער קומט אנגע אויף זיין שטוב, אויב ער טוהט ניט תשובה קומט אנגע אויף זייני קליידער ניט תשובה קומט אנגע אויף אים אליין, איז דאך אשאלה אין די תורה שטייט דאך פארקערט, פריער שטייט די דינים פון דעם מע... נאכדעם די נגעים פון קליידר נאכדעם די נגעים פון הייזער, זאגט דר ספר פ"צ עס זענין דא צוויערליי נגעים, עס זענען דא נגעים וואס מענטש וועגין די זינד פון זיינע אלטערין, אויב זיין פאטער איז גיוועזן בייא זיין מוטער ווען זיא איז גיוועזן אנדה און דיא מוטער איז ד... גיווארין, ווערט דר גוף פון קינד מצורע, און פון דעם מצורע שמועסט די תורה אין די סדרה תזריע, ווי דער מדרש זאגט פאר וואס ט... נגעים נעבין אשה כי תזריע צו לערנין אונז אז מאן און ווייב זענין ניט אפגעהיט פון נדות וועט זיין דאס קינד אמצורע, און ווייל דר צ... דעם מענטש פון די נאטור, גיהער דאך ניט צו זאגין פריער זאל דר צרעת קומן אויף די שטוב, אויף דיא קליידר, וואס גיהערין דא דיא קליידר, און עס איז דא אמצורע וום עס קומט אויף אים צרעת פאר אזינד, ווי דר מדרש זאגט וועגין זיבען ערליי עבירות קומן נגעים מצורע שמועסט די סדרה זאת תהיה תורת המצורע, דם איז די לערנונג די דינים פון דעם מענטש וואס איז גיווארין אמצורע ווייל ער הרע, ווייל די צרעת קומט וועגין אעבירה, איז פריער די נגעים אויף די שטוב אויף די קליידר נאכדעם אויף דעם מצורע, עס איז אבער אויף די נגעים פון אשטוב וועגין צרי עין, אז איינר וויל ניט בארגין זיינע כלים צו זיין חבר ער זאגט ער הט ניט, ברענגט הקב"ה אנגע... סוז ער אלץ פון שטוב ארוס טראגין אויף די גאס זעהט מען אז ער הט אלע כלים וום ער הט ניט גיוואלט בארגין און ער הט גיזאגט ער הט... מענטש וום איז גרוים ביי זיך וזכט ער צו גיין אין שיינע קליידר דריבער קומן די נגעים אויף די קליידר, איצט אז עס קומט אמענטש אי... מען ניט פר וום ער איז מצורע, עס קען זיין ער איז מצורע וועגין דעם זינד פון זייני אלטערין, ווייל זיי האבין ניט געהיט די דינים פון נד... זיין ער איז מצורע ווייל ער הט גירעט לשון הרע, און אפילו עס איז פריער גיוועזן נגעים אויף זיין שטוב און אויף זייני קליידר פון דעסט... ער איז מצורע וועגין זיין פאטער און מוטער, און די נגעים פון שטוב זענין גיוועזן וועגין צרי עין, אויף די קליידער זענין גיוועזן די נגע... דריבער זאגט דר פסוק והובא אל הכהן זאגט דר ילקוט און דר מדרש תנחומא והוא בא אל הכהן, ווייל מען ווייס ניט וועגין וום דער... אים גיקומן, אויב דר צרעת איז וועגין זיין פאטר און מוטער, איז והובא אל הכהן, ווערט ער גברענגט צום כהן, די זינד פון זייני א... אים צום כהן, אויב ער אליין הט גיזינדיגט מיט איינע פון די זאכין וום קומט אויף זיי נגעים, איז והוא בא אל הכהן, קומט ער אליין צ... איינגענעם ווילען קומט ער צום כהן:

ואזב: ה וצוה הכהן ושחט את־הצפור האחת אל־כלי־חרש על־מים חיים: ו את־הצפר החיה יקח אתה ואת־עץ הארז ואת־שני

הורי ואזובא: ה ויפקד כהנא ויכוס ית צפרא חדא למאן דחסף על מי מבוע: ו ית צפרא חיתא סב יתה וית אעא דארזא

א וכחט את מוטה טו טז:

בעל הטורים

) על מים חיים. כמו שמליכו בנעמן נתרפא מצרעתו במים חיים ולכך זה צריך טבילה במים חיים מסה"כ בסאר. טמאים סאינן צריכין להתרפאות ע"י מים חיים: על מים

רש"י

הנגעים באין ה על גסות הרוח: ושני תולעת ואזוב. ה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב: ץ ארז. מקל של ארז: ושני תולעת. לשון של צמר ז בוע זהורית (ב"מ כט): (ה) על מים חיים. נותן אותם חלה בכלי ח כדי שיהא דם צפור ניכר בהם ט וכמה הם ביעית: (ו) את הצפור החיה יקח אתה. מלמד אינו אוגדה עמהם י אלא מפריסה לעצמה אבל העץ והאזוב רוכים יחד בלשון הזהורית כ כענין שנא' ואת עץ הארז ואת י התולעת ואת האזוב קיחה אחת לשלשתן יכול כשם שאינה כלל אגודה כן לא תהא בכלל טבילה ת"ל וטבל אותם ואת

בית יהודא

נעמן אטענענבוים (לפי שהנגעים באים על גסות הרוח) ווייל נגעים קומן אויף דעם מענטש ווייל ער איז בייא זיך גרויס געוועזן, דריבר ברענגט מען אטענען בוים ווס ער איז דער העכסטער בוים אין וואלד, דר מענטש זאל געדיינקען אז וועגן זיין גרויסקייט איז ער געווארין אמצורע: (ושני תולעת ואזוב). שני תולעת איז וואל געפארבט רויט מיט די בלוט פון אזוי אווארעם, אזוב איז די נידעריגע בוימליך ווס וואקסן אין וואלד, דריבר דארף מען נעמן דעם שני תולעת אונ דעם אזוב צו לערנן דעם מצורע (מה תקנתו ויתרפא) ווס זאל ער טאן ער זאל געהיילט ווערן (ישפיל עצמו מגאותו) ער זאל זיך נידעריג מאכן פון זיין גרויסקייט אונ ער זאל זיין בייא זיך גערעכנט (כתולעת וכאזוב) ווי דר ווארעם אונ ווי דר אזוב: (עץ ארז). זאגט רש"י מען מיינט ניט מען זאל נעמען גאנצין בוים, נאר (מקל של ארז) אשטעקיל (אצווייג) פון אטענען בוים: (ושני תולעת). זאגט רש"י (לשון של צמר צבוע זהורית) וואל ווס איז אויסגעבארשטין לאנג געמאכט וויא אצונג איין עק ברייט איין עק שמאהל אונ געפארבט רויט: (על מים חיים). אויף לעבדיגי (פרישע) וואסר (אנגעשעפט פון אטייך ווס הט אקוואל) (נותן אותם תחלה בכלי) פריער גיסט ער אריין די וואסר אין אכלי אונ ער האלט די פייגיל איבר די וואסער אונ ער שעכט זיא אונ די בלוט גייט אריין אין די וואסר (כדי שיהא דם צפור ניכר בהם) דיא וואסער זאל ניט זיין פיל, נאר מען זאל דר קענן איינוויניג דיא בלוט פון די פייגיל, די וואסר זאל זיין רויטליך (וכמה הם רביעית) ווי פיל וואסר זאל מען אריין גיסען אין די כלי, אפערטיל פון אלוג (אזוי אמאס): (ו) (את הצפור החיה יקח אתה). אונ ער זאל נעמען די לעבדיגע פייגיל, זאגט רש"י (מלמד שאינו אוגדה עמהם) דר פסוק לערנט אונז ער זאל ניט צו זאמען בינדן די פייגיל מיט דעם עץ ארז צו זאמן (אלא מפרישה לעצמה) נאר ער האלט די פייגיל בזונדר (אבל העץ ארז והאזוב כרוכים יחד בלשון הזהורית) אבר דר עץ ארז מיט דעם אזוב זענן געווען צוזאמען פארוויקעלט מיט די רויטע וואל (כענין שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב) ער זאל נעמען דעם עץ הארז מיט דעם שני התולעת מיט דעם אזוב (קיחה אחת לשלשתן) מיט איין נעמונג זאל ער נעמען אלי דרייא (יכול כשם שאינה בכלל אגודה) איך וואלט מיינען אזוי ווי די פייגיל איז ניט צוזאמען גבונדען מיט זיי (כן לא תהא בכלל טבילה) אזוי זאל מען ניט איינטונקען אין דעם וואסר די פייגיל צוזאמען מיט דעם בינטול (תלמוד לומר) זאגט אונז דער פסוק (וטבל אותם ואת הצפור החיה) ער זאל איינטונקען אין די וואסר זיי ודעם בינטול צוזאמען

דעת זקנים מבעלי התוספות

וא עשה מעשה פטיט וכו': (ה) ושחט את הצפור האחת. מה שוחט אחת ומשלח אחת לומר שאם יעשה תשובה אין הצרעת חוזרת עליו.

שפתי חכמים

כמ"ש הרמב"ן ז"ל וק"ל: ה מ"ה צריך ליקח עץ ארז שהוא גבוה ויפה מאד מכל אילנות. וא"ת גבי צרעת בתים גם כן הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז ומה גסות רוח יש בבית. י"ל דהצרעת שנתן הקב"ה על הבתים משום שהטמינו האמוריים אוצרות בקירות הבתים לכך נתן קב"ה צרעת על הבתים כדי שיסיו צריכים לנתוץ הבתים וימצאו האוצרות כדפירש"י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה נעשה גס רוח כמו נאמר בפרשת עקב ובקרך וצאנך ירבון ונומר וכתיב אחריו ורם לבבך ושכחת וגו' לכך הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז כלומר אל תהא גס רוח מחמת רוב הממון שנתתי לך בקירות הבית: ו לאו אילן של ארז כמלת עץ בכל מקום דהיאך יכול ליקח כל האילן: ז כלומר מר היה ארוך כמו לי ולבוע זהורית: ח דבתחלה כתיב אל כלי חרש ואח"כ כתי' על מים חיים הא כיצד ומתרץ דהא והא איתא נותן אותם וכו': מדכתי' אחריו וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה וגו' משמע שצריך שיהא הדם ניכר במים: י דק"ל דהיה לו לכתוב קיחה את תכונן את הצפור וגו' ואת האזוב יקח אותם: כ כלומר העץ ארז והאזוב וגם הלשון זהורית כרוכין יחד באגודה אבל אין הלשון זהורית

פירוש לתורת אלהים

ומן פאדים ואזוב אונ קרייטעכץ וואס ווערט גרופן זוב: (ה) וצוה הכהן אונ דר כהן זאל שאפן ושחט אונ עהן זאל שעכטן איין פויגל אל כלי חרש איבער איין ערדני כלי על מים חיים אויף קוועלידגי וואסר [עי' רש"י]: ז) את אונ דעם לעבדיגן פויגל יקח אותה זאל ער זיא אזונדר נעמן ואת עץ הארז אונ דאס טעניגן האלץ את שני התולעת אונ דעם רוטן פאדים ואת האזוב אונ

ליקוטי יקרים

שלעכטס צוא מענטשין, אונ ער וויל ניט פארבארגין פון זיינע כלים צו מענטשין, אז איינר קומט צו אים בארגין אכלי זאגט ער איך האב ניט די כלי, ברענגט הקב"ה אנגע צרעת אויף זיין שטוב, אונ דר כהן הייסט מען זאל ארויס נעמען אלע כלים פון שטוב, זעהן אלע אז ער הט די כלים וואס מען האט ביי אים געוואלט בארגין נאר וועגן זיין שלעכטיקייט האט ער זייא ניט געוואלט פארבארגין. שלמה המלך הט גזאגט מות וחיים ביד לשון, דר טוט אונ דם לעבן איז נאר פון צונג, דער צונג פון מענטש קען ברייגן לעבן אויף דעם מענטש אונ ער קען ברייגן

ים טוים אויף דעם מענטש, אויב דר מענטש לערנט תורה אונ תפלה אונ טרייסט ארעמע לייט אונ אבלים ר"ל אונ זאגט מוסר אונ נאך אזעלכע רייד, דער צונג ברענגט לעבין צו דעם מענטש, אונ אויב דער מענטש זאגט מפירות, ניבול פה, חניפה, לשון רע, שקר, פאלשע שבועות, אונ נאך אזעלכע שלעכטע רייד, דער צונג ברענגט דעם טוט אויף דעם מענטש, אפילו מיר זעהן

הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם
וְאֵת ׀ הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר
הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים׃ ז וְהִזָּה
עַל הַמִּטַּהֵר מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר
הַחַיָּה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה׃ ח וְכִבֶּס
הַמִּטַּהֵר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־
שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ
לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים׃ ט וְהָיָה בַיּוֹם

וְיָת צְבַע זְהוֹרִיתָא וְיָת אֵז
וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן וְיָת צִפ
חַיְתָא בִּדְמָא דְצִפ
דִנְכִיסָא עַל מֵי מַב
ז וְיַדֵּי עַל דְמִדַּכֵּי
מִגִּירוּתָא שְׁבַע זִמְנ
וִידַכְּנֵהּ וִישַׁלַּח יָת צִפ
חַיְתָא עַל אַפֵּי חַקְ
ח וִיצַבַּע דְמִדַּכֵּי
לְבוּשׁוֹהִי וִיגַלַּח יָת
שַׂעֲרֵהּ וְיַסְחֵי בְמַיָּא וְי
וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִי
וְיִתֵּב מִבָּרָא לְמַשְׁכְּ
שִׁבְעַת יוֹמִין׃ ט וְ

תו"א וטבל אותם סוטה יז. וש
קידושין כז: וישב מחוץ חולין
כריתות ח: והיה ביום סוטה יז:

רשב"ם (ז) והזה שבע פעמים. על
המטהר מצרעתו:

בעל הטורים

חיים. בגימט' לא במים מלוחים: (ז) והזה על המטהר ז' פעמים. כנגד ז' דברים שנגעים באים עליהם מזה עליו שבעה פעמים: ושל
הצפור. רמז שהפרח ממנו הצרעת לצפור אחת שחוטה כן לא תבא עוד הצרעת ואחת משולחת לו' שאם יוסיף לחטא תחזור הצרעת כמו הצפור הש

רש"י

הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה: (ח) וי
מחוץ לאהלו. (ת"כ חולין קמא) מלמד שאסור בת

בית יהודא

מיט דיא לעבעדיגע פייגיל (הֶחֱזִיר אֶת הַצִּפּוֹר לִכְלָל טְבִילָה)
דער פסוק האט נאך אמאל דערמאנט די פייגיל מען זאל
זיא אויך איינטונקען אין דיא וואסער מיט דעם בינטעל
צוזאמען: (ח) וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ. דער מצורע זאל זיצען אויסער זיין וואהנונג (מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה)

ליקוטי יקרים

אמאהל אמענטש מיט אזעלכע עבירות אונ דער מענטש לעבט
לאנג, דאס איז וויא דיא גמרא זאגט רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִם
מֵתִים, רשעים אפילו ווען זיי לעבן הייסן זיי אויך געשטארבענע
ווייל זייער נשמה איז אין זיי לאנג געשטארבין, זיי האבן נאר
אין זיך אחיות [אלעבעדיגקייט] ווי א בהמה. די גמרא זאגט
מַה אוּמָנָתוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וואס זאל דער מענטש טאן אויף
די וועלט, יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלֵּם, ער זאל זיך מאכן וויא ער איז
שטום אונ זאל גאר ווייניג ריידן, דער ענין איז למשל איינער
איז גגאנגן אין וועג אונ איז גקומען אין אגרויסן וואלד אונ האט
ניט געוואוסט ווי אזוי ארויס צו קומען פון וואלד ער איז גגאנגען
אגאנצין טאג אונ איז אפגעמאטערט געווארען גייענדיג, פארין
נאכט האט ער גיטראפן אמענטש גייט אין וואלד שפאצירענדיג
האט ער פארשטאנען אז דער מענטש איז בקאנט אין דעם וואלד,
ער האט אים גיבעטין ער זאל אים ווייזין די וועג ווי אזוי ער קען
ארויס קומען פון וואלד, דער מענטש האט אים געוויזן צוויי וועגין,
אונ האט גזאגט צו אים דורך ביידע וועגן קען מען קומען צו דיין
שטאט, נאר אויב דו וועסט גיין אין די וועג וואס גייט רעכטס
עס איז אפילו שווער צו גיין אין די וועג ווייל עס ליגן פיל דערנער
אויף די וועג, נאר מיט די זאך איז די וועג גוט דוא וועסט ניט
בלאנדזען אין איר דיא וועג וועט דיך פירן גלייך ביז אין דיין
שטאט, אונ דיא וועג וואס גייט לינקס דורך איר קען מען איך קומען אין דיין שטאט אונ עס איז אין איר בעסער צו גיין נאר ווי
אין די וועג זענען דא פיל קליינע וועגין זייטיגע קען מען פארבלאנדזען אין אזייטיגע וועג וואס דיא וועג גייט אוועק אין אטי
וואלד פוהל חיות אונ שדים, שווער מען זאל פון דארטן ארויס קומען לעבעדיג, דאס זעלביגע איז ביי יעדער מענטש דא צווי

פירוש לתורת אלהים

דם קריטעכץ אזוב זאל ער בינדען צו זאמען
אותם אונ ער זאל זייא איין טונקען וְאֶת הַצִּפּוֹר אונ ד
לעבעדיגען פוגל זאל ער אויך צו זאמען מיט דיא ד
זאכען איין טונקען בְּדַם הַצִּפּוֹר אין דעם בלוט פון ד
פוגל וואס איז גשאכטען געווארן אויף די קוועלעדי
וואסער: (ז) וְהִזָּה אונ מען זאל דער מיט שפרענגען
הַמִּטַּהֵר אויף דעם וואס ווערט טהור פון דעם צרע
שֶׁבַע פְּעָמִים זיבן מאל וְטִהֲרוֹ אונ זאל אים טהור מא
וְשִׁלַּח אונ ער זאל אוועק שיקען דעם לעבעדיגען פו
עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה איבער דעם פעלד: (ח) וְכִבֶּס אונ דער ו
ווערט ריין זאל וואשן זיינע קליידער וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂ
אונ ער זאל אפ גאלן גאר זיינע האר וְרָחַץ בַּמַּיִם א
ער זאל זיך באדין אין וואסער וְטָהֵר אונ ער זאל ז
ריין וְאַחַר יָבוֹא אונ דער נאך זאל ער קומען אין ד
מַחֲנֶה וְיָשַׁב אונ ער זאל זיצן אויסער זיין גיצעלט ז
טאג: (ט) וְהָיָה אונ עס וועט זיין בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אין דע

מצות השם

(קעה) וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וגו'. דאס איז דיא מִצְוַת עֲשֵׂה אז
אמצורע דעם זיבעטן טאג אז ער ריינגט זיך פון
זיין צרעת זאל ער זיך אפ גאלין אונ זיך טובלן ווערט ער טה
ער איז קיין אנדערין ניט מטמא:

הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס אֶת־בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר׃
י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי־כְבָשִׂים תְּמִימִם וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת

אונקלוס

מָא שְׁבִיעָאָה יְגַלַּח יָת
שַׂעֲרֵהּ יָת רֵישֵׁהּ וְיָת
הּ וְיָת גְּבִינֵי עֵינוֹהִי
כָּל שַׂעֲרֵהּ יְגַלַּח
עַ יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וְיִדְכֵּי:
יוֹמָא תְּמִינָאָה יִסַּב
ן אִמְּרִין שַׁלְמִין
רְתָּא חֲדָא בַּת שַׁתַּהּ
מְתָא וּתְלָתָא עֶסְרוֹנִין

את ראשו יבמות ה נזיר מא נח . ואת
זקנו יבמות ה נזיר מ מא נה : ורחץ
ו חגיגה י קידושין כג קמא כב : וביום
יקח שני יומא כב : ושלשה מנחות לא :

רש"י

נה : (ט) את כל שערו וגו'. כלל ופרט וכלל
ם כל מקום כנוס שער ונראה : (י) וכבשה
. ב לחטאת : ושלשה עשרונים. לנסכי שלשה
הללו שחטאתו ואשמו של מצורע ם טעונין נסכים

בית יהודא

פְּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז עֶר טָאר זִיךְ נִיט בַּהֶעפְטֶען מִיט זַיין וַוייבּ : (ט) [אֶת כָּל שְׂעָרוֹ וגו׳]. זָאגְט רש״י (כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל) פְרִיעֶר שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַכְּלַל „כָּל שְׂעָרוֹ״, אַלֶע הָאר זָאל עֶר אָפְּגָאלִין, נָאכְדֶעם שְׁטֵייט אַפְּרָט וֶועלְכֶע הָאר עֶר זָאל אָפְּגָאלִין וּפוּן קָאפּ פוּן בָּארְד דִי בְּרֶעמֶען פוּן דִי אוֹיגִין; ם שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאל אַכְּלַל „כָּל שְׂעָרוֹ״ אַלֶע הָאר זָאל עֶר אָפְּגָאלִין (לְהָבִיא כָּל מָקוֹם כְּנוּס שֵׂעָר וְנִרְאֶה) צוּא ן אוּנְז אַלֶע אֶרְטֶער אוֹיף זַיין לַייבּ וָואס דָארְט אִיז פַארְזַאמוּלְט אַבִּיסוּל הָאר אוּנ מֶען זֶעהְט דִיא הָאר, מוּז י אָפְּגָאלִין פוּן דֶעם מְצוֹרָע : (י) [וְכַבְשָׂה אַחַת]. אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען אֵיין שֶׁעפְּס (לְחַטָּאת) פַאר אַקָרְבָּן חַטָּאת ה עֶשְׂרוֹנִים) אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען מֶעהְל דְרַייא צֶעהְנְטִיל פוּן אַאֵיפָה (לְנִסְכֵּי שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׂים הַלָּלוּ) צוּ דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן י שֶׁעפְּסֶן, צוּ יֶעדֶר שֶׁעפְּס אֵיין צֶעהְנְטִיל פוּן אַאֵיפָה מֶעהְל (שֶׁחַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ שֶׁל מְצוֹרָע טְעוּנִין נְסָכִים) וָוארוּם צוּא קָרְבַּן חַטָּאת אוּנ דֶעם קָרְבַּן אָשָׁם פוּן אַמְצוֹרָע דַארְף מֶען בְּרֶענְגֶען נְסָכִים וְדָס אִיז מֶעהְל אוּנ בּוֹימְאֵייל אוּנ וַויין :

שפתי חכמים

כיב השנים אלא כרוך עמהן באגודה ולא הזכיר בקרא במה הן ל דגמרינן אהלו מאהליכם דכתיב גבי מתן תורה דכתיב לך הם שובו לכם לאהליכם שהתיר להם תשמיש המטה : מ יגלח את ו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו ר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה פ רט מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה נ לאפוקי שער של בית השחי ושל בית הערוה אע"פ שכנוס שער אינו נראה ולאפוקי שער שעל גבי הידים אע"פ שנראה אינו כנוס שער כמו הפרט : נ וכבש אחד בא לאשם דכתיב ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם אבל בכבש הב' וכבשה אחת לא פירש כלום רק סתם ואמר האחד לעולה ואחד לחטאת וכבש השני ע"כ בא לעולה דאין מביאין נקבה לעולה כדכתיב בפרשת ויקרא וע"כ כבשה לחטאת : ם כלומר אע"פ שאר חטאות ואשמות אינן טעונין נסכים וילפינן להו מקרא דלפלא נדר או נדבה הבא בנדר ובנדבה טעונין נסכים שאינו

פירוש לתורת אלהים

ן טָאג יְגַלַּח אֶת כָּל זָאל עֶר אָפּ גָאלִין זַיינֶע הָאר
שׁוֹ פוּן זַיין קָאפּ וְאֶת זְקָנוֹ אוּנ דִיא הָאר פוּן זַיין
וְאֶת גַּבּוֹת עֵינָיו אוּנ דִי בְּרֶעמֶען פוּן זַיינֶע אוֹיגֶען
נ אַלֶע זַיינֶע הָאר זָאל עֶר אָפּ גָאלֶען : (י) וּבַיּוֹם
י אוּנ אִין דֶעם אַכְטֶען טָאג יִקַּח זָאל עֶר נֶעמֶען שְׁנֵי
צְווייא שָׁאף זְכָרִים תְּמִימִם גַאנְץ אָן אַמוּם וְכַבְשָׂה
וּנ אֵיין שָׁאף אַנְקֵבָה בַּת שְׁנָתָהּ וָוס זִיא אִיז אַלְט
תְּמִימָה אַגַאנְצֵי אָן אַמוּם וּשְׁלֹשָׁה אוּנ דְרַייא
יל וַוייצִין מֶעל מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אֵיין מִנְחָה זִיא
ין אוֹיס גִימִישְׁט מִיט אֵייל וְלוֹג אוּנ אֵיין מָאס

ליקוטי יקרים

וֶוערִין, אֵיין וֶועג אִיז אַגְלַייכֶע וֶועג ווִי דִי גמרא זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ מַאכֶען ווִיא שְׁטוּם, עֶר זָאל וַויינִיג רֵיידִין פוּן וֶועלְטְלִיכֶע זַאכֶן, אוּנ אַז עֶס אִיז דָא אַפַארְזַאמְלוּנְג מֶענְטְשִׁין אוּנ מֶען שְׁמוּסְט נִיט פוּן הֵיילִיגֶע זַאכֶן זָאל עֶר שְׁווַייגִין. דֶער מוּסַר סֵפֶר עָלִים לִתְרוּפָה, וְדָאס אִיז אַקְלֵיינֶער מוּסַר סֵפֶר פוּן ווִילְנֶער גָאוֹן ז״ל שְׁרַייבְּט פַר יֶעדֶער ווָארְט וָואס דֶער מֶענְטְשׁ הַאלְט־אֵיין דָס מוֹיל אוּנ רֶעט נִיט אַזֶעלְכֶע פְּרָאסְטֶע רֵייד, אִיז פַר דֶעם מֶענְטְשׁ בֶּעהַאלְטִין אַשַייעֶר לִיכְטִיגְקֵייט אִין גַן עֵדֶן וָואס מַלְאָכִים קֶענֶען נִיט זוֹכֶה זַיין צוּא אַזוֹ אַלִיכְטִיגְקֵייט, עֶס אִיז אֲפִילוּ אַשְׁווֶערֶע זַאךְ דוּרְךְ צוּגֵיין דִי וֶועלְט מִיט אַזוֹ וַויינִיג רֵיידֶן אוּנ צוּ זַיין אָפְּגֶעהִיט פוּן אַאִיבֶּערִיגֶען וָוארְט אֲפִילוּ וָואס עֶר אִיז נִיט אָסוּר, דֶער וֶועג אִיז אָבֶּער אַזִיכֶערֶער, דֶער וֶועג וֶועט דֶעם מֶענְטְשׁ גֶעווִיס בְּרֵיינְגֶען צוּ עוֹלָם הַבָּא, אָבֶּער דֶער אַנְדֶרֶער וֶועג דֶער מֶענְטְשׁ

בִּינ הַאלְטֶן אָפֶען דִי מוֹיל צוּ רֵיידֶן וָוס עֶר ווִיל דָס קֶען דֶעם מֶענְטְשׁ בְּרֵיינְגֶען צוּם גְרֶעסְטִין אוּמְגְלִיק, ווִי דֶער כַּף־עָלִים פה שְׁרַייבְּט, דֶער גַאנְצֶער כַּף הַקֶּלַע וָואס דִי מַלְאֲכֵי חַבָּלָה וַוארְפֶן דִי נְשָׁמָה פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערִין אָרְט דָס אִיז נָאר אוֹיף יֶעדֶר וָוארְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט :

מצות השם

וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אֵיין טָמֵא מֶענְטְשׁ דַארְף זִיךְ טוֹבְלִין אִין אֵיין וָואס דֶער גַאנְצֶער גוּף זָאל זַיין אִין וַואסֶער אוּנ עֶס זָאל ן קְוָאל אוּנ עֶר וֶוערְט טָהוֹר אַת אֵיין אִשָּׁה נִדָּה דָאס אֵיין אִשָּׁה וָואס זִיא רֵיינִיגְט זִיךְ פוּן אִיר וֶוסֶת אוֹיךְ אֵיין וָואס זִיא רֵיינִיגְט זִיךְ אִין אִיר צַייט זַייא מוּזֶען זִיךְ נָאךְ זוּן אוּנְטֶער גֵיין זִיךְ טוֹבְלִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן

(קעז) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו׳. דָס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז דֶעם אַכְטֶן טָאג זָאל דֶער מְצוֹרָע בְּרֶענְגֶען דִי קָרְבָּנוֹת אֵיינֶס אִיז אֵיין עוֹלָה דָס אַנְדֶרִי אִיז אֵיין אָשָׁם אוּנ דָס דְרִיטֶע אִיז אַחַטָּאת אוּנ דָס פִערְטִיל מֶעל אִיז אֵיין מִנְחָה מִיט דֶעם בּוֹימִיל אַז דֶער כֹּהֵן אִיז מַקְרִיב דִי קָרְבָּנוֹת וֶוען דָס בֵּיהמ״ק אִיז גִשְׁטַאנֶען אִיז עֶר מוּתָּר גִוָוארֶן צוּ עֶסִין קָדָשִׁים דָס אִיז נוֹהֵג בַּיי זְכָרִים אוּנ בַּיי נְקֵבוֹת :

מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן׃
יא וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֵת
הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ יב וְלָקַח הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ
לְאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשֶּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם

אונקלוס

סֻלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִי
בִּמְשַׁח וְלֻגָּא חַד דִּמְשַׁ
יא וִיקִים כַּהֲנָא דִּמְ
יָת גַּבְרָא דְּמִדַּכֵּי וְיָת
קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁ
זִמְנָא׃ יב וְיִסַּב כַּהֲנָא
אִמְּרָא חֲדָא וִיקָרֵב יָ
לַאֲשָׁמָא וְיָת לֻגָּא דִּמְשַׁ

תולדות אהרן

והעמיד סוטה ח: והקריב אותו יא
מנחות סא:

בית יהודא

(וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן). מֶען דַארְף בְּרֶענְגֶען אַלוֹג בּוֹימְאֵייל (אַלוֹג אִיז אַזוֹי אַמָאס) (לְהַזּוֹת שֶׁבַע) צוּ שְׁפְּרִיצֶן פוּן דֶעם בּוֹימְאֵייל זִיבֶּען מָאל פַאר גָאט (וְלִיתֵּן מִמֶּנּוּ עַל תְּנוּךְ אָזְנוֹ וּמַתַּן בְּהוֹנוֹת) אוּנ צוּ גֶעבֶּען פוּן דֶעם בּוֹימְאֵייל אוֹיף דָאס מִיטֶעלְסְטֶע וֶוענְטִיל וָוס אִין אוֹיעֶר אוּנ אוֹיף דִי גְרָאבֶּע פִינְגֶער פוּן דִי הֶענְט אוּנ פוּן דִי פִיס: (יא) (לִפְנֵי ה'). זָאגְט רש"י דֶער כֹּהֵן שְׁטֶעלְט דֶעם מְצוֹרָע אִין דֶעם טוֹיעֶר נִקָנוֹר (וְלֹא בָּעֲזָרָה עַצְמָהּ) נִיט אִין דִיא עֲזָרָה (לְפִי שֶׁהוּא מְחוּסַּר כִּפּוּרִים) עֶר הֵייסְט נָאךְ טָמֵא, וַוייל עֶר דַארְף נָאךְ בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת: (יב) (וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאָשָׁם). זָאגְט רש"י (יַקְרִיבֶנּוּ לְתוֹךְ הָ... לְשֵׁם אָשָׁם) עֶר זָאל גֶעגֶעבֶּען (בְּרֶענְגֶען) דֶעם שֶׁעפְּס אִין דִי עֲזָרָה פוּן וֶועגֶען אַקָרְבָּן אָשָׁם: (לְהָנִיף). מֶען זָא

רש"י

(סוטה יז): ולוג אחד שמן. להזות עליו שבע וליתן
על תנוך אזנו ומתן על בהונות: (יא) לפני ה'. (מ
לא. כלים ו) בשער נקנור פ ולא בעזרה עצמה לפי
מחוסר כפורים: (יב) והקריב אותו לאשם. יקר
לתוך העזרה צ לשם אשם: להניף. שהוא טעון ת

שפתי חכמים

בא בנדר ובנדבה אינן טעונין נסכים א"כ ה"א דהני ג' עשרונים דהכא במנחה הבאה בפני עצמה קמיירי ולא במנחת נסכים דא"כ לא הי' צריך אלא עשרון אחד לעולה לכך הוצרך לפרש שהן באין לג' כבשים הללו: ע רש"י רוצה לתת טעם על הלוג הזה למה לא נזכר כשום אחד מן נסכי הבהמות ועל זה פי' להזות וכו' הרא"ם. ונראה דנוכל לפרש דרש"י בא לפרש דלא נטעה לו' שהוא השמן למנחת נסכים ומה שהקשה הרא"ם איך נטעה לו' וכו' י"ל דה"ק קרא מנחה בלולה בשמן ובכמה שמן הוא בולל את המנחה בלוג אחד שמן לכך הוצרך לפרש להזות פ בשער נקנור שהוא למזרח העזרה וכי עומד שם אדם ופניו למערב רואה פתח ההיכל והיינו לפני ה' כו' ולא קידשום אלא שער נקנור בכ עזרה כדי שיוכל המצורע שהוא מחוסר כפורים לעמוד שם כדי להכנים ידו לפנים להזות עליו ומחוסר כפורים שנכנס בעזרה חייב לכך לא קדשוהו בקדושת עזרה. ע' בהרא"ם: צ מדכתי' אח"כ את הכבש משמע דעדיין חי והולך מקריבין אותו אלא יקריבנו

פירוש לתורת אלוהים

אַיִל: (יא) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר דֶער כֹּהֵן וָואס מַ
רֵיינִיגְן זָאל עֶר שְׁטֶעלְן אֶת הָאִישׁ דֶעם מֶענְטְשִׁן ו
וֶוערְט רֵיין וְאוֹתָם אוּנ זֵיי דִי קָרְבָּנוֹת לִפְנֵי יְיָ פַר
פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד אִין דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹ
(יב) וְלָקַח אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל נֶעמֶען אֵיין שָׁאף וְהִקְרִיב
זָאל אִים גְנֶעהֶנֶען צוּ דֶער עֲזָרָה פוּן אֵיין אָשָׁם וְ
וְאֵת לֹוג הַשֶּׁמֶן אוּנ דָאס מָאס מִיט אֵייל זָאל עֶר א
גְנֶעהֶנֶען וְהֵנִיף אוֹתָם אוּנ עֶר זָאל זֵיי אוֹיף הֵייבֶּן אֵיין

ליקוטי יקרים

פַאר לֵיידִיגֶע רֵייד, אֲפִילוּ נִיט פוּן עֲבֵירָה, דָאס הֵייסְט דְבָרִים בְּטֵלִים, אָבֶּער פַר רֵייד פוּן לָשׁוֹן הָרָע, רְכִילוּת, קְרִיג, לִיגְען, פַאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת, קְלָלוֹת, זִיךְ אַלֵיין אָדֶער אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע רֵייד וָוס מֶען טָאר נִיט רֵיידִין אִיז גָאר נִיט צוּ בֶּעשְׁרַייבֶּען ווִי גְרוֹס דֶער שְׁטְרָאף אִיז פַר דִי נְשָׁמָה, דִיא גְרֶעסְטֶע עֲבֵירָה פוּן רֵיידִין אִיז לָשׁוֹן הָרָע, דִי **גמרא** זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָוס רֶעדְט לָשׁוֹן הָרָע זֶענֶען זַיינֶע עֲבֵירוֹת גְרוֹס בִּיז צוּם הִימֶל, אוּנ נָאךְ גְרֶעסֶער ווִי דְרַייא עֲבֵירוֹת עֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, שְׁפִיכוּת דָמִים, **רב חסדא** זָאגְט הקב"ה הָאט גְזָאגְט צוּם שַׂר פוּן גֵיהִנֹּם מִיר בֵּיידֶע וֶועלְן שְׁטְרָאפְן דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע, דוּ וֶועסְט אִים שְׁטְרָאפְן אוֹיף דִיא וֶועלְט אוּנ אִיךְ וֶועל אִים שְׁטְרָאפְן אוֹיף דִי אַנְדֶרִי וֶועלְט. וֶוען מִיר וֶועלְן זֶעהְן פוּן וַו
קוּמְט דָס דִי לָשׁוֹן הָרָע אָדֶר אַנְדֶרֶע שְׁלֶעכְטֶע רֵייד וָוס מֶענְטְשִׁין רֵיידִין, דָס קוּמְט נָאר וָואס עֶס פֶעלְט דֶעם מֶענְטְשׁ יִרְאַת שָׁ
וִוי דִי **גמרא** זָאגְט הקב"ה הָט גְזָאגְט אִיךְ הָאבּ בַּשַׁאפֶן דֶעם יצה"ר אוּנ דִי תּוֹרָה זִי זָאל זַיין תַּבְלִין (וִוי בְּשָׂמִים) אַיינ־צוּ־הַאלְטְן דֶעם
הָרָע, פַר וָוס רוּפְט מֶען דִי תּוֹרָה בְּשָׂמִים צוּם יֵצֶר הָרָע, וַוייל אַזוֹי וִויא בְּשָׂמִים שִׁיט מֶען אַרַיין נָאר אַבִּיסוּל אִין אַטָאפּ ע
שְׁמֶעקְט דָס גַאנְצֶע עֶסִין, אַזוֹי אַז דֶער מֶענְטְשׁ לֶערוּנְט אַלֶע טָאג תּוֹרָה, אֲפִילוּ נָאר אַבִּיסוּל, אֵיין שָׁעָה, אָדֶער צְווֵיי שָׁ
דָס הֶעלְפְט צוּ שְׁטִילֶען דֶעם יֵצֶר הָרָע אוּנ צוּ זַיין דֶער וַוייטֶערְט פוּן אַלֶע מִינִים עֲבֵירוֹת, דְרִיבֶּר זָאגְט דֶער פָּסוּק וְזֹאת תִּהְיֶה ת
הַמְּצוֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ, וֶוען דֶער מְצוֹרָע וֶועט רֵיין וֶוערֶן פוּן זַיין צָרַעַת, זָאל זַיין דָס עֶרְשְׁטֶע עֶר זָאל לֶערְנֶען תּוֹרָה, דֶער יצה"ר זָאל אִים נִיט
אָנְרֵיידְן נָאךְ אַמָאל צוּ רֵיידְן לה"ר עֶס זָאל נִיט קוּמֶן נָאךְ אַמָאל אוֹיף אִים צָרַעַת, דֶער עִנְיָן פוּן יצה"ר אִיז **לְמָשָׁל** אַגַנָב אִיז גְשְׁטַאנֶען אִין
אוּנ הָאט גְזֶעהְן וִוי אַמְשָׁרֵת פוּן אַקַאנְטָאר טְרָאגְט זֶעקְלִיךְ גֶעלְט אִין אֵיין אַנְדֶער קַאנְטָאר, דֶער גַנָב הָט בַּאלְד גֶעטְרַאכְט אַעֵצָה
אַזוֹי עֶר זָאל קֶענֶען חַאפִּין פוּן מְשָׁרֵת אַזֶעקִיל גֶעלְד, הָאט עֶר גִיזֶעהְן אִין גַאס אִיז דָא אַקְרָאם מִיט מֶענְסְקֶע קְלֵיידֶער פַארְטִ
אִיז עֶר גְגַאנְגֶען צוּם קְרֶעמֶר אוּנ הָט גְזָאגְט צוּ אִים דֶער נָגִיד רַבִּי שְׁלֹמֹה פוּן יֶענֶע שְׁטָאט הָט גֶעשְׁרִיבֶּן צוּ מִיר אִיךְ זָאל קוֹפִין
דִיר אִין קְרָאם אַפַּייעֶרֶע זַיידֶענֶע קַאפָּאטֶע פַאר זַיין זוּהְן צוּא דִיא תְּנָאִים נָאר דִי קַאפָּאטֶע מוּז זַיין רִיכְטִיג גֶעפַּאסְט צוּ זַיין מָ
אוּנ אִיךְ וֶועל דִיר בַּאלְד בַּצָאלִין, דֶער סוֹחֵר זָאגְט צוּם גַנָב וִוי אַזוֹי קֶען אִיךְ וִויסֶען דִי מָאס פוּן דֶעם בָּחוּר. זָאגְט דֶער גַנָב
סוֹחֵר מִיר וֶועלְן בֵּיידֶע שְׁטֵיין בַּייא דִיא טִיר פוּן קְרָאם אוּנ מִיר וֶועלִין זֶעהְן טָאמֶער וֶועט דוּרְךְ גֵיין אַזוֹי אַבָּחוּר וֶועלֶען מִיר
אִים אָנְמֶעסְטִין דִי קַאפָּאטֶע (דֶער סוֹחֵר הָט נִיט גְעוּואסְט אַז דֶער מֶענְטְשׁ וָואס רֶעט מִיט אִים אִיז אַגַנָב, דֶער מְשָׁרֵת וָואס
גִיטְרָאגְן דָס גֶעלְד הָט אוֹיךְ נִיט גֶעוּואסְט אַז עֶר אִיז אַגַנָב), וְוִיא זֵיי זֶענֶען גְשְׁטַאנֶען אִיז פַארְבַּיי גֶעגַאנְגֶען דֶער מְשָׁרֵת פוּן קַאנ
אוּנ הָט גֶעטְרָאגֶן עֶטְלִיכֶע זֶעקְלִיךְ גֶעלְד, וִוי דֶער גַנָב הָט גְזֶעהְן פוּן וַוייטִין דֶער מְשָׁרֵת גֵייט מִיט גֶעלְט הָאט עֶר גֶעזָאגְט צוּם

תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: שני יג וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הָעֹלָה בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא

תְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם
וְיִכּוֹס יָת אִמְּרָא
דִּי יִכּוֹס יָת חַטָּאתָא
תָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ
כְּחַטָּאתָא אֲשָׁמָא

תולדות אהרן
מות ו זבחים נו : כחטאת יומא כא
שם זבחים מז ל מנחות עג :

רש"י

ף אותם. את האשם ק ואת הלוג : (יג) במקום
חט וגו'. על ירך המזבח בצפון ומה ת"ל והלא כבר
ורת אשם בפרשת צו את אהרן שהאשם טעון
צפון לפי שיצא זה מכלל אשמות לידון ר בהעמדה
כ) יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר
קום אשר ישחט וגו' : כי כחטאת. כי ככל
: האשם. הזה: הוא לכהן. בכל עבודות
ככהן ש השוה אדם זה לחטאת שלא תאמר הואיל

בית יהודא

אויפְהֵייבֶּען (שֶׁהוּא טָעוּן תְּנוּפָה חַי) וָוארוּם מֶען דַארְף אִים אויפְהֵייבֶּען וֶוען ער לֶעבְּט : וְהֵנִיף אוֹתָם). עֶר זָאל זֵייא אויפְהֵייבֶּען (אֶת הָאָשָׁם וְאֶת הַלּוֹג) דֶעם קָרְבָּן אָשָׁם אוּנ דֶעם לוֹג בּוֹימְאֵייל : (יג) וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וגו'). עֶר זָאל שֶׁעכְטֶן דֶעם שֶׁעפְּס וָוס אִיז אַאָשָׁם אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס עֶר וֶועט שֶׁעכְטֶן דֶעם חַטָּאת אוּנ דִי עוֹלָה, דָס אִיז (עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ בְּצָפוֹן) אוֹיף דִיא צָפוֹן זַייט פוּן מִזְבֵּחַ, פְּרֶעגְט רש"י (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָוס דַארְף דֶער פָּסוּק דָא לֶערְנֶען אַז דֶעם אָשָׁם זָאל מֶען שֶׁעכְטֶן אִין צָפוֹן זַייט פוּן מִזְבֵּחַ (וַהֲלֹא כְּבָר ...ת אָשָׁם בְּפָרָשַׁת צַו אֶת אַהֲרֹן) אִין דִי סֶדְרָה צַו אֶת אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעלֶערְנְט גְוָוארֶען דִיא דִינִים פוּן אַקָרְבָּן אָשָׁם ...טֶען שְׁטֵייט (שֶׁהָאָשָׁם טָעוּן שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן) אַז אַאָשָׁם דַארְף מֶען שֶׁעכְטֶן אִין צָפוֹן זַייט פוּן מִזְבֵּחַ, צוּ וָוס שְׁטֵייט ...דִין נָאךְ אַמָאל, עֶנְפֶערְט רש"י (לְפִי שֶׁיָּצָא זֶה מִכְּלַל אַשָׁמוֹת) וַוייל דֶער אָשָׁם אִיז אַנְדֶערְשׁ פוּן אַלֶע אַשָׁמוֹת ...עֲמָדָה) מֶען דַארְף אִים שְׁטֶעלֶען אִין טוֹיעֶר נִקָנוֹר (יָכוֹל תְּהֵא שְׁחִיטָתוֹ בִּמְקוֹם הָעֲמָדָתוֹ) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען מֶען ...שֶׁעכְטֶען וְוא עֶר שְׁטֵייט (לְכַךְ נֶאֱמַר וְשָׁחַט בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וגו') דְרִיבֶּער שְׁטֵייט מֶען זָאל שֶׁעכְטֶען דֶעם אָשָׁם ...ם אָרְט וָואס מֶען וֶועט שֶׁעכְטֶען דֶעם חַטָּאת מִיט דִי עוֹלָה, דָס אִיז אִין צָפוֹן זַייט פוּן מִזְבֵּחַ : (כִּי כַּחַטָּאת). ...ש"י (כִּי כְּכָל הַחַטָּאוֹת הָאָשָׁם הַזֶּה) וָוארוּם דֶר חַטָּאת אִיז וְויא אַלֶע חַטָּאוֹת אוּנ דֶער אָשָׁם אִיז וְויא אַלֶע אַשָׁמוֹת, ...שֶׁעכְט אַלֶע חַטָּאוֹת אוּנ אַלֶע אַשָׁמוֹת זָאל מֶען שֶׁעכְטֶען דֶעם חַטָּאת אוּנ דֶעם אָשָׁם : (הוּא לַכֹּהֵן). זָאגְט ...כָל עֲבוֹדוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּכֹהֵן) אַלֶע עֲבוֹדוֹת וָוס דֶער כֹּהֵן דַארְף טָאן (הִשְׁוָה אָשָׁם זֶה לְחַטָּאת) אִיז דֶער אָשָׁם ...ם חַטָּאת (שֶׁלֹּא תֹאמַר) זָאלְסְט נִיט זָאגֶען (הוֹאִיל וְיָצָא דָמוֹ מִכְּלַל שְׁאָר אַשָׁמוֹת) וַוייל מִיט דִי בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם

שפתי חכמים

טעם בזה כדי להניף אותו חי לפי שהוא טעון תנופה חי לא
...י שלמים וכו' : ק כלו' ולא שני כבשים וכבשה וג' עשרונים
...רא או נאמר שאין הכבש בכלל תנופה לפי שהק' יבה מיוחד
...ף ללוג ומאי אותם שהוא ל' רבים לכלול הלוג והעשרונים אבל
...ז"מ כיון שכתב ואת לוג השמן אחריו והוה כאלו אמר והקריב
...את לוג השמן שניהם בהקרבה זו וכשחזר ואמר והניף אותם
...קאי וכן כ' בהדיא גבי ואם דל הוא ולקח הכהן את הכבש
...ס: ר וא"ת גבי חטאת ועולה נמי למה לא גילה הקרא שטעון

שחיטה בצפון דהא הם נמי יצאו מכלל חטאות ועולה לידון בהעמדה כדכתיב והעמיד הכהן וגו' דקאי על כל הקרבנות שצריך המטהר. וי"ל דמהיכא תיתי שלא יהו צריכין שחיטה בצפון בשלמא גבי אשם דצריך לגלות משום דשאני אשם דצריך ליתן מדמו על בהן ועל תנוך איש המטהר ה"א דמותר ג"כ לשחוט אשם במקום העמדת איש המטהר כיון שמוליך הדם לשם ליתן על הבהונות ועל תנוך אוזן אבל גבי חטאת ועולה לא צריך שם לדם כלל : ש פי' בכל העבודות התלויות בכהן ומה חטאת בהמה מן החולין וביום וביד ימנית וטעונה כלי אף אשם כן לא

פירוש לתורת אלהים

...פַאר גָאט : (יג) וְשָׁחַט אוּנ זָאל שֶׁעכְטֶן דֶעם ...מְקוֹם אוֹיף דֶעם אָרְט וְויא מֶען שֶׁעכְט אַחַטָּאת ...עוֹלָה דָס מֵיינְט מֶען אוֹיף צָפוֹן זַייט פוּן דֶעם מְקוֹם הַקֹּדֶשׁ אוֹיף אֵיין הֵיילִיג אָרְט כִּי כַּחַטָּאת ...אַזוֹ וְוי אַחַטָּאת הָאָשָׁם אַזוֹ אִיז דֶער אָשָׁם צוּם

ליקוטי יקרים

דֶער בָּחוּר וָוס דָא גֵיים אִיז דִי רִיכְטִיגֶע מָאס וְוי דֶער בָּחוּר וָוס אִיךְ דַארְף פוּן זַייגֶעטְוֶועגֶן דִי קַאפָּאטֶע, דֶר סוֹחֵר אִיז גְגַאנְגֶען צוּם בָּחוּר אוּנ הָט גִיבֶּעטִין עֶר זָאל אַרַיין גֵיין צוּ אִים אִין קְרָאם אוּנ הָט גִיזָאגְט צוּ אִים דֶר מֶענְטְשׁ וָוס דָא שְׁטֵייט וִויל קוֹיפִין בַּייא מִיר אַטֵייעֶרֶע זֵיידֶענֶע קַאפָּאטֶע פַאר אַזוֹ אַבָּחוּר וְוי דוּא בִּיזְט טוּה מִיר אַטוֹבָה טוּה־אוֹס פוּן דִיר דַיין קַאפָּאטֶע אוּנ מֶעסְט אָן דִיא קַאפָּאטֶע אוּב זִיא וֶועט אוֹיף דִיר גוּט זַיין, דֶער ...ם אַוֶועק גֶעלֵייגְט דִי זֶעקְלִיךְ גֶעלְט אוֹיף דֶעם טִישׁ אוּנ הָט אוֹיסְגֶעטָאהְן זַיינֶע קְלֵיידֶער, אוּנ הָאט אָנְגֶעטָאן דִי זַיידֶענֶע ...ע, אוּנ עֶר הָאט דֶעם סוֹחֵר גֶעוִויזֶן וְוי גוּט דִי קַאפָּאטֶע אִיז אוֹיף אִים, דֶר גַנָּב הָט דֶערְוַוייל גְחַאפְּט אַפָּאר זֶעקְלִיךְ גֶעלְד ...אַנְטְלָאפִין, דֶער מְשָׁרֵת הָאט גִיוָואלְט אַרוֹיסְלוֹיפִין פוּן קְרָאם לוֹיפִין נָאךְ דֶעם גַנָּב, הָאט דֶער קְרֶעמֶער אִים נִיט גֶעלָאזְט ...עֶר הָט גְזָאגְט צוּם מְשָׁרֵת טוּה־אוֹס דִיא קַאפָּאטֶע מַיינִי וֶועסְטוּ לוֹיפִין, אוּנ אֵיידֶער עֶר הָאט אוֹיסְגֶעטָאהְן דֶעם קְרֶעמֶערְס ...ע אוּנ אָנְגֶעטָאהְן צוּרִיק זַיין קַאפָּאטֶע אִיז דֶערְוַוייל דֶער גַנָּב אַנְטְלָאפֶן אוּנ מֶען הָאט אִים נִיט גֶעפוּנֶען, דֶר יֵצֶר הָרָע טִיט ...נְטְשׁ טוּהט אוֹיךְ אַזוֹ, דֶער מֶענְטְשׁ אִיז צוּזַאמֶען גְשְׁטֶעלְט פוּן צְוֵויי זַאכֶן פוּן אַגוּף וָוס עֶר אִיז גְמַאכְט פוּן עֶרְד, אוּנ אַנְשָׁמָה ...ל, אוּנ וַוייל דִי נְשָׁמָה אִיז גַאנְץ פְרֶעמְד פוּן גוּף וָואלְט זִיא וֶועלִין אַלֶע מִנוּט אַנְטְלוֹיפִין פוּן גוּף, אוּנ זִיא וַוארְט עֶס זָאל ...א לֶעצְטֶע מִנוּט פוּן גוּף, זִיא זָאל קֶענֶן פוּן גוּף אַנְטְלוֹיפִין, וְוי דֶר פַייעֶר אַנְטְלוֹיפְט פוּן דִי לִיכְט וֶוען דִי לִיכְט עֶנְדִיגְט זִיךְ. דֶר יֵצֶר הָרָע זֶעהְט אַרָשָׁע גֵייט אַרוּם אוֹיף דֶר וֶועלְט, וֶוערְט עֶר בֵּייז אוֹיף זַיין נְשָׁמָה אוּנ וָואלְט גֶערִין דִיא נְשָׁמָה זָאל נִיט ...רוֹיף גֵיין אִין הִימֶעל, רֶעט עֶר צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ מִיט גוּטֶע רֵייד עֶר זָאל הֲנָאָה הָאבֶּן פוּן דִי וֶועלְט פוּן פִיל מִינִים עֲבֵירוֹת פַארְבִּינְדְט דִי נְשָׁמָה צוּ דִי עֲבֵירוֹת מִיט אַשְׁטַארְקֶע פַר בִּינְדוּנְג אוּנ וֶוען דֶר מֶענְטְשׁ שְׁטַארְבְּט אוּנ דִיא נְשָׁמָה וִויל אַרוֹיף הִימֶל, קוּמֶן דִי אַלֶע מַלְאָכִים וָואס זֶענִין דִיא שָׂרִים פוּן דִי תַּאֲווֹת אוּנ זָאגִין צוּא דִי נְשָׁמָה בַּצָאהְל אוּנְז פְרִיעֶר פַאר דִיא אוּנ עֲבֵירוֹת וָוס דוּ הָאסְט הֲנָאָה גְהַאט אוֹיף דִי וֶועלְט, נָאכְדֶעם וֶועלִין מִיר דִיךְ לָאזִין גֵיין וְואהִין דוּא וִוילְסְט גֵיין. ...ס אִיז דֶר צַער פוּן דִיא נְשָׁמָה זֵייעֶר גְרוֹס, נָאר וֵויינִיגְסְטוּנְס הָט דִי נְשָׁמָה גְהַאט הֲנָאָה פוּן דִי וֶועלְט, אָבֶּער אַז דִיא נְשָׁמָה

לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא׃ יד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃ טו וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשָּׁמֶן וְיָצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃

אונקלוס

הוּא לְכַהֲנָא קֹדֶשׁ ק[…] הוּא׃ יד וְיִסַּב כַּהֲנָא [...] דַאֲשָׁמָא וְיִתֵּן כַּהֲנָ[א …] רוּם אוּדְנָא דְמִ[…] דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן [...] דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן [...] דְיַמִּינָא׃ טו וְיִסַּב [...] מִלֻּגָּא דִמְשַׁחָא וְיִ[רִיק …] יְדָא דְכַהֲנָא דִשְׂמָ[אלָא׃]

תו"א ולקח הכהן יומא סח [...] ולקח הכהן מנחות ט:

רש"י

[…] שמות להנתן על תנוך וכהו[…] [...]ומורים לגבי מזבח לכך נ[…] [...] יכול יהא דמו ניתן למעלה ת[…] [...] (יד) תנוך. גדר אמצעי [...] והפותרים קורים לו טנד[…]

וילא דמו מכלל שאר אשמות להנתן על תנוך ובהו[…] יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח לכך נ[…] כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלה ת[…] ת"ל א וכו' בתורת כהנים: (יד) תנוך. גדר אמצעי ולשון תנוך לא נודע לי והפותרים קורים לו טנד[…]

בית יהודא

וָוערט גְעטָאן אַנְדֶערְשׁ וִויא מִיט דִיא בְּלוּט פוּן אַנְדֶערֶע אַשָׁמוֹת (לְהִנָּתֵן עַל תְּנוּךְ וּבְהוֹנוֹת) פוּן דִי בְּלוּט וֶוערְט גֶעגֶעבֶּן אוֹיף דָאס מִיטֶעלְסְטֶע וֶוענְטִיל וָואס אִין אוֹיעֶר פוּן מְצוֹרָע אוּנ אוֹיף דִיא גְרָאבֶּע פִינְגֶער פוּן מְצוֹרָע, דְרִיבֶּער (לֹא יְהֵא טָעוּן מַתַּן דָּמִים וְאֵמוּרִים עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ) זָאל מֶען נִיט דַארְפֶן שְׁפְּרִיצֶען דִי בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ מֶען זָאל נִיט דַארְפֶען מַקְרִיב זַיין דִיא חֵלֶב פוּן דֶעם אָשָׁם אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (לְכָךְ נֶאֱמַר) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק (כִּי הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן) בַּייא דֶעם כֹּהֵן זָאל זַיין דֶער אָשָׁם גְלַייךְ וִויא דֶער חַטָּאת (יָכוֹל יְהֵא דָמוֹ נִיתָּן לְמַעְלָה כַּחַטָּאת) וָואלְט מֶיינֶען מֶען זָאל שְׁפְּרִיצֶען דִיא בְּלוּט פוּן אָשָׁם אוֹיף דִיא אוֹיבֶּערְשְׁטֶע הַאלְבֶּע וַואנְט פוּן מִזְבֵּחַ אַזוֹי וִוי שְׁפְּרִיצְט דִי בְּלוּט פוּן אַחַטָּאת (תַּלְמוּד לוֹמַר זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם) זָאגְט דֶער פָּסוּק דָאס אִיז דִי לֶערְנוּנְג פוּן אַאָשָׁם, אָבֶּער פוּן אַחַטָּאת, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים: (יד) תְּנוּךְ. זָאגְט רש"י (גֶּדֶר אֶמְצָעִי שֶׁבָּאֹזֶן) דָם מִיטֶעלְסְטֶע וֶוענְטִיל וָואס אִין אוֹיעֶר וֶוערְט גֶערוּפֶען תְּנוּךְ, זָאגְט רש"י (וּלְשׁוֹן תְּנוּךְ לֹא נוֹדַע לִי) דֶעם טַייטְשׁ פוּן וָוארְט תְּנוּךְ וֵוייס אִיךְ נִיט (וְהַפּוֹתְרִים קוֹרִין לוֹ טַנְדְּרוֹן) דִיא מֶעפַטְשֶׁען וָואס טַייטְשִׁין דֶעם וָוארְט תְּנוּךְ, זָאגֶען זֵיי תְּנוּךְ אִיז דֶער[…]

שפתי חכמים

כחטאת להנתן לכהן: ת פי' שככר ידוע שגובה המזבח עשר אמות ובאמצע גובה היה חוט של סיקרא חוגרו סביב המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים וכחטאת כתיב על קרנות המזבח הנתנים למעלה הוא וכאשם לא כתיב קרנות ש"מ למטה הוא:

ליקוטי יקרים

דַארְף גִשְׁטְרָאפְט וֶוערִין פַר דִי עֲבֵירָה פוּן לָשׁוֹן הָרָע אִיז אִיר צַעַר נָאךְ גְרֶעסֶער, זִיא הָט פוּן דִי עֲבֵירָה קֵיין הֲנָאָה גֶעהַאט אוּנ זִיא וֶוערְט פַר דִי עֲבֵירָה שְׁטַארְקֶער בֶּעשְׁטְרָאפְט וִוי פַאר אַלִי אַנְדֶערֶע עֲבֵירוֹת, וִוי דִיא גמרא זָאגְט אַלִי חַיּוֹת הָאבֶּן זִיךְ פַארְזַאמֶעלְט צוּם שְׁלַאנְג אוּנ הָאבֶּן גֶעזָאגְט צוּ אִים עֶס אִיז אֶמֶת מִיר הַרְגֶנֶן מֶענְטְשִׁין, הָאבִּין מִיר הֲנָאָה מִיר עֶסִין זַיין פְלֵייש, אָבֶּר אַז דוּ בַּייסְט אַמֶענְטְשׁ אוּנ לָאזְט אַרַיין אִין אִים דַיין גִיפְט אוּנ עֶר שְׁטַארְבְּט וֶועלְכֶע הֲנָאָה הָאסְטוּ פוּן דֶעם, דוּ עֶסְט דָאךְ נִיט זַיין פְלֵייש, עֶנְטְפֶערְט דֶער שְׁלַאנְג אִיךְ בַּיים נָאר דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס רֵיידִין לָשׁוֹן הָרָע, וֶועלְכֶע הֲנָאָה הָאט עֶר גֶהַאט וֶוען עֶר הָאט גֶערֶעט לָשׁוֹן הָרָע:

פירוש לתורת אלהים

כֹּהֵן גְלַייךְ אִין זַיינֶע עֲבוֹדוֹת קֹדֶשׁ עֶר אִיז הֵיילִיג: (יד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל נֶעמֶען פוּן בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל עַל תְּנוּךְ אוֹיף דֶעם לֶעפִּיל פוּן דֶעם רֶעכְטֶן אוֹיעֶ[ר] דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס וֶוערְט רֵיין וְעַל אוּנ אוֹיף דֶעם פוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹיף דֶעם דוּי[…] זַיין רֶעכְטֶן פוּס: (טו) וְלָקַח אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען דֶער כֹּהֵן מִלֹּג הַשֶּׁמֶן פוּן דֶער מָאס אֵייל וְיָצַק אוּנ עֶר גִיסֶען עַל כַּף אוֹיף דֶער לִינְקֶע הַאנְט פוּן דֶעם [...]

דֶער מדרש שְׁרַייבְּט רַבִּי יוֹחָנָן אוּנ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ זָאגִין מֶען טָאר נִיט שְׁטֵיין אִין דִיא פִיר אֵיילִין פוּן אַמְצוֹרָע, אוּנ וֶוען עֶס אִיז אַוִוינְט מוּז מֶען זַיין וַוייט פוּן אַמְצוֹרָע מֶער[…] הוּנְדֶערְט אֵיילִין, וַוייל דֶער שְׁלֶעכְטֶער רֵיחַ וָואס גֵייט פוּן מְצוֹרָע קֶען קְרַאנְק מַאכִין מֶענְטְשִׁין, רַבִּי מֵאִיר פְלֶעגְט נִיט עֶסִי[ן] אַיְיעֶר וָוס זֶענֶען גְוֶוען אִין דִי גַאס וָואס דֶער מְצוֹרָע וואוֹהְנְט, אֲפִילוּ פוּן אֵייעֶר וֶוערְט אָפְּגֶעשֵׁיילְט אַהַארְטֶע שָׁאלַאכְץ, פוּן דֶעסְ[…] הָט עֶר דִי אֵייעֶר נִיט גִיגֶעסִין, אַנְדֶערֶע עֶסְנְוַוארְג וָואס הָאבִּין קֵיין שָׁאלַאכְץ הָאט עֶר גֶעווִיס נִיט גִיגֶעסִין. רַבִּי אַמִי אוּנ[…] אַסִי זֶענֶען נִיט אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אִין דִיא גַאס וָואס אִין אִיר וואוֹהְנְט אַמְצוֹרָע, וֶוען רֵישׁ לָקִישׁ פְלֶעגְט זֶעהֶן אַמְצוֹרָע גֵייט אִי[ן …] הָט עֶר אוֹיף אִים גְוָוארְפֶן שְׁטֵיינֶער אוּנ הָט גֶזָאגְט צוּ אִים אַנְטְלוֹיף פוּן גַאס זִיץ אִין דַיין וואוֹהְנוּנְג, זָאלְסְט נִיט קְרַאנְק מַ[אכִין] מֶענְטְשִׁין, רַבִּי אֶלְעָזָר הָאט גֶזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא וֶוען צְווַיי הוּנְדֶערְט אוּנ אַכְט אוּנ פֶערְצִיג גְלִידֶער אִיז דֶ[…] אַמֶענְטְשׁ, עֶס זֶענֶען דָא שְׁטֵייעֶנְדִיגֶע גְלִידֶער, לִיגֶענְדִיגֶע גְלִידֶער, אוּנ דֶער צוּנְג לִיגְט פַארְמַאכְט וִויא אִין אַתְּפִיסָה פַארְמַאכְט[…] צְוֵויא וֶוענְט, אַבֵּיינֶערְנֶע וַואנְט נֶמְלִיךְ דִיא צֵיין, אוּנ מִיט דִיא לֶעפְּצִין (לִיפֶּען), זֶעה נָאר וִוי פִיל שָׁאדִין דֶער צוּנְג הָט גִ[…] אוֹיף דֶר וֶועלְט, דוּרְךְ אִים שְׁטַארְבֶּן מֶענְטְשִׁין, וַוייל חַוָּה הָאט גֶערֶעט וָוס זִיא הָאט נִיט גְדַארְפְט רֵיידִין, דוּרְךְ אִים זֶענֶען [...] אִין גָּלוּת אוּנ בֵּיידֶע בָּתֵּי מִקְדָּשִׁים זֶענֶען פַאר בְּרֶענְט גִיוָוארֶן, אוּנ הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְדֶער יוּדִין זֶענֶען גֶהַרְגֵת גִיוָוארְן, וַוייל דִי מְ[…] הָאבֶּן גֶערֶעט וָוס זֵיי הָאבֶּן נִיט גְדַארְפְט רֵיידִין, אֲפִילוּ מִרְיָם אוּנ אַהֲרֹן וֶוען זֵייא הָאבֶּן גֶערֶעט אוֹיף מֹשֶׁה אַרָוארְט וָואס זֵיי הָאבֶּ[ן] גְדַארְפְט רֵיידִין, זֶענֶען זֵיי גִוָוארֶן מְצוֹרָע, אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט גֶעזִינְדִיגְט אִין דִי גַאנְצֶע ת[וֹרָה] וַוייל דִי אַיין עֲבֵירָה בְּרֶענְגְט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּא זִינְדִיגֶן אִין דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה וִויא סִפְרֵי מוּסָר שְׁרַייבִּין. דֶר זוהר זָאגְט אוּ[…]

טז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית
מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית
וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה׃ יז וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן
אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ
אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל
דַּם הָאָשָׁם׃ יח וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר

אונקלוס

טז [וְיִ]טְבּוֹל כַּהֲנָא יָת
[אֶצְבְּ]עֵהּ דְּיַמִּינָא מִן
[מִשְׁ]חָא דִּי עַל יְדֵהּ
[דִּסְמָ]אלָא וְיַדִּי מִן מִשְׁחָא
[בְּאֶצְבְּ]עֵהּ שְׁבַע זִמְנִין
[קֳדָם] יְיָ׃ יז וּמִשְּׁאָר מִשְׁחָא
[דִּי עַ]ל יְדֵהּ יִתֵּן כַּהֲנָא עַל
[רוּם] אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
[דְּיַמִּי]נָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ
[דְּיַמִּי]נָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ
[דְּיַמִּי]נָא עַל דְּמָא דַאֲשָׁמָא׃
[יח וּדְ]יִשְׁתָּאַר בְּמִשְׁחָא

תולדות אהרן

[...] מנחות ו י׃ ומיתר קידושין ס׃ תנוך [...]: רגלו יבמות קד׃ על דם מנחות י׃

רש״י

[...]גודל׃ (טז) לפני ה׳. (תורת כהנים) כנגד בית [קדשי הקדשים]:

בית יהודא

[...] שפריצען זיבען מאל פון דעם בוימאייל פר גאט, טנדרון (טנדרון איז אפראנצעזישער ווארט)׃ (טז) וְלִפְנֵי ה׳. זאגט רש״י (כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים) געגין קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים

פירוש לתורת אלהים

[...] אונ דר כהן זאל איין טונקן זיין רעכטע [...] מִן הַשֶּׁמֶן פון דעם אייל אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ וואס איז אוף [...] לינקע האנד וְהִזָּה אונ ער זאל שפרענגן פון דעם [...] מיט זיין פינגער שֶׁבַע פְּעָמִים זיבן מאל לִפְנֵי יְיָ פאר [...] געגין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃ (יז) וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אונ דעם [...]ן אייל אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ וואס איז אוף זיין האנט יִתֵּן [...]ר געבן אוף דעם בלוט פון דעם אָשָׁם וואס איז [...]ים גגעבן גווארן׃ (יח) וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אונ דאס [...]ם איז נאך גבליבן אוף דר האנט פון דעם כהן

ליקוטי יקרים

זינד אז מען טוהט תשובה איז הקב״ה מוחל, נאר אוף די זינד פון לשון הרע אפילו מען טוהט תשובה איז הקב״ה ניט מוחל. רבי חייא זאגט דער מענטש וואס רעט לשון הרע ווערין טמא זיינע אלי גלידר, נאך זאגט דר זוהר עס איז דא א מלאך וואס ער דארף אכטונג געבין אוף די רייד וואס מענטשין ריידין, אז ער הערט מענטשין (אדער איין מענטש) ריידין לשון הרע דער ציילט ער באלד די רייד פר הקב״ה, אונ עס ווערט באלד נגזר שלעכטי גזירות אוף דר וועלט אונ אוף דיא מענטשין וואס האבין גירעט לשון הרע, אונ אז דר מענטש איז מטמא זיין צונג אונ זיין מויל מיט לשון הרע, איז ער מטמא זיינע אלע תפלות אונ זיין תורה וואס ער דאווינט אונ לערנט, דריבר זאגט דער פסוק וזאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, אז ער ווערט ריין פון [...]ת אונ הקב״ה הט אים מוחל גיוועזן זיין עבירה דאמאלס איז זיין תורה אהייליגע תורה. אלע עבירות וואס א מענטש טוהט [...]ר געציילטע, עטליכע מאהל אין זיין לעבין, אבער דיא עבירות וואס דר מענטש טוהט מיט זיינע שלעכטי רייד, לשון [...]כילות, שבועות, קללות, נדרים, ניבול פה, ליגען, אונ נאך אזעלכע רייד דאס קלויבט זיך צו זאמן ביי דעם מענטש [...]ייט וואס ער לעבט טויזענדער עבירות, די גמרא זאגט לשון הרע הרגית דריי מענטשין, דר מענטש וואס זאגט די לשון [...]ונ דר מענטש וואס הערט אונ גלויבט די לשון הרע, אונ דר מענטש וואס אוף אים הט מען גרעט די לשון הרע. ווי מיר [...]דואג האדומי האט גרעט לשון הרע אוף דעם כהן גדול אחימלך, אונ דר מלך שאול הט געגלויבט די לשון הרע, איז [...] גיוועזן, דואג איז אויסגעריסן גיווארן פון ביידי וועלטין, שאול איז גהרגית גיווארן, אחימלך אונ דיא גאנצע שטאט נוב [...]לע זענין גיוועזן כהנים, זענין געהרגית גיווארן מיט זייערע ווייבר אונ קליינע קינדר. דר מדרש זאגט עס האט אמאהל [...] ארוכל (אקאראבעלניק) וואס גייט ארום אין דיא הייזער אונ דיא דערפר מיט סחורה) איז גגאנגן אין די שטעט וואס זענען [...] די שטאט צפורי אונ האט גשריגן ווער וויל קויפין אסם (אמעדיצין) צום לאנג לעבין, גייענדיג איז דער רוכל פארבייא [...] לעבין רבי ינאי, ווי רבי ינאי האט גהערט וואס דר רוכל שרייט, האט ער גזאגט צום רוכל קום צוא מיר אונ פארקויף מיר [...]דיצין, הט דער רוכל גזאגט צו רבי ינאי דוא דארפסט ניט דעם מעדיצין, אונ נאך אזעלכע מענטשין ווי דו ביזט דארפן [...]ט דעם מעדיצין. רבי ינאי האט אים שטארק גיבעטין איז דער רוכל גגאנגן צו רבי ינאי אונ האט ארוס גנומען דעם ספר [...] אונ האט אים געוויזען דעם פסוק מי האיש החפץ חיים, וועלכר מענטש עס וויל לעבין, אוהב ימים לראות טוב, ער האט [...] טעג ער זאל אין זייא זעהן גוטס, נצור לשונך מרע, היט דיין צונג פון שלעכטע רייד, ושפתיך מדבר מרמה, אונ דיינע [...] ואלסטו היטן פון צוא ריידין פאלשקייט, האט רבי ינאי גזאגט שלמה המלך האט אויך אזוי אויס גערופין שומר פיו ולשונו, [...]טש וואס היט זיין מויל אונ זיין צונג שומר מצרות נפשו, היט ער זיין לעבין פון צרות, מען מיינט שומר מצרעת נפשו ער [...] ליב עס זאל אוף אים ניט קומען צרעת, דריבר הט משה אויך אנגעזאגט די יודען זאת תהיה תורת המצורע, דס וועט זיין די [...] פון דעם מענטש המוציא רע, וואס רעט שלעכטי רייד. דר רוכל הט גיוועזן דוד המלך הט גיזאגט אין תהלים טאפעלע ווערטר [...]ש החפץ חיים, ווער איז דער מענטש וואס וויל לעבין, אוהב ימים לראות טוב, ער הט ליב די טעג צו זעהן גוטס, האט [...] גלערנט דאס מיינט מען ביידע וועלטין, ווער איז דער מענטש וואס וויל לעבין צו עולם הבא, אונ ער הט ליב די טעג [...]ם הזה, ער זאל אין זייא גוט לעבין, מיט געזונט, דיא ביידע זאכין קען האבין דר מענטש וואס רעט ניט שלעכטי רייד [...]רעט ניט פאלשקייט, ער וועט זיין געזונד אוף די וועלט, ער וועט ניט זיין מצורע, אונ ער וועט האבין עולם הבא׃

עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה׃ יט וְעָשָׂה
הַכֹּהֵן אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־
הַמִּטַּהֵר מִטֻּמְאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה׃ כ וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר׃ ס שלישי חמישי כשהן מחוברין
כא וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח
כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לִתְנוּפָה לְכַפֵּר
עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן׃ כב וּשְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ
וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה׃

דִי עַל יְדָא דְכַהֲנָא
רֵישָׁא דְמִדַּכֵּי וִ
עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָ
יט וְיַעְבֵּד כַּהֲנָ
חַטָּאתָא וִיכַפַּר עַל
מִסּוֹבְתֵהּ וּבָתַר כֵּ
יָת עֲלָתָא׃ כ וְיַסֵּק
יָת עֲלָתָא וְיָת מ
לְמַדְבְּחָא וִיכַפַּר
כַּהֲנָא וְיִדְכֵּי׃ כא
מִסְכֵּן הוּא וְלֵית
מַדְבְּקָא וְיִסַּב אִ
אֲשָׁמָא לַאֲרָמָא
עֲלוֹהִי וְעִסְרוֹנָא
חַד דְפִיל בִּמְשַׁח
וְלֻגָּא דִמְשְׁחָא׃ כב
שַׁפְנִינִין אוֹ
בְּנֵי יוֹנָה דִי תַ
יְדֵהּ וִיהֵי חַד חַ

תו"א ועשה הכהן זבחים ח:
והעלה פסחים כח מנחות
יומא מה ערכין י כריתות כח: ולוג
להנופה יומא ס מנחות לג לד:
נט פ:

רש"י

ב קדשי הקדשים: (כ) ואת המנחה. מנחת נכ
בהמה: (כא) ועשרון סלת אחד. לכבש זה שהו
עשרון ד א' לנסכיו: ולוג שמן. לתת ממנו ע

בית יהודא

זָאל עֶר שְׁפְּרִיצֶען: (כ) וְאֶת הַמִּנְחָה. זָאגְט רש"י (מִנְחַת נְסָכִים שֶׁל בְּהֵמָה) דֶר כֹּהֵן זָאל מַקְרִיב זַיין דִי מִנְחָה וַוי מֶען אִיז מַקְרִיב דִי מִנְחָה וָוָאס מֶען בְּרֶענְגְט מִיט אַקָרְבָּן בְּהֵמָה, דִי גַאנְצֶע מִנְחָה וֶוערְט פַארְבְּרֶענְט אַזוֹ וַוי אַקָרְבָּן עוֹלָה: (כא) וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד). אוּנ אֵיין צֶעהֶנְטֵיל אֵפָה וַאזוֹ אַמָאס) מֶעהְל (לְכֶבֶשׂ זֶה) צוּ דֶעם שֶׁעפְּס (שֶׁהוּא עֶר אִיז אֵיינֶער (יָבִיא עִשָּׂרוֹן אֶחָד לִנְסָכָיו) זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֵיין צֶעהֶנְטֵיל אֵיפָה מֶעהְל צוּ דִיא נְסָכִים וְדִי מִנְ בּוֹימְאֵייל וַויין וָואס מֶען בְּרֶענְגְט צוּ יֶעדֶער קָרְבָּן רוּפְט מֶען מִנְחַת נְסָכִים): וְלוֹג שָׁמֶן). אוּנ אַלוֹג וַאזוֹ אַמָאס זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען (לָתֵת מִמֶּנּוּ עַל הַבְּהוֹנוֹת) פוּן דֶעם בּוֹימְאֵייל זָאל מֶען גֶעבְּן אוֹיף דִיא גְרָאבֶּע פִינְגֶער, זָאגְט ר

שפתי חכמים

זאת תורת האשם שכל תורת לרבות שיהא באשם מצורע-מתן דמים בלו למטה מחוט הסיקרא אע"פ שהוקש לחטאת בשאר דברים: ב דהא השתא לאו מחוסר כפורים הוא ומותר לו לילך לעזרה ולפנים ועוד דאין הזאה בשער נקנור וע"כ האי לפני ה' כנגד בית קדשי קדשים: ג כלומר שבאה עם הבהמה שהיא מנחת נסכים לא מנחה הבאה בפני עצמה
שהמנחה הבאה בפני עצמה היא נקמצת והנותר נאכל לכה הוקשה לעולה שכולה כליל אף מנחה זו כולה כליל: ד (ג"א) בשלמא הא דכתי' וכבש א' ספיר לפי שהעשיר מביא ג' בהמות א' אבל גבי עשרון ליכא למימר הכי דכיון שהעשרון הזה ט הל"ל אלא ועשרון סולת לפיכך צ"ל שפי' הכ' ועשרון סולת א

פירוש לתורת אלהים

יִתֵּן זָאל עֶר גֶעבְּן אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם וָוָאס וֶוערְט רֵיין פוּן דֶעם צָרַעַת וְכִפֶּר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹיף אִים לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט: (יט) וְעָשָׂה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל מַקְרִיב זַיין דֶעם שֶׁעפְּס פַר אַחַטָּאת וְכִפֶּר אוּנ זָאל פַר גֶעבְּן אוֹיף דֶעם וָוָאס וֶוערְט גְרֵיינִיגְט פוּן זַיין טוּמְאָה וְאַחַר יִשְׁחַט אוּנ דֶר נָאךְ זָאל עֶר שֶׁעכְטְן דֶעם אַנְדֶרִין כֶּבֶשׂ פַר אֵיין עוֹלָה: (כא) וְאִם דַל הוּא אוּנ וֶוען דֶער מֶענְטְשׁ וָואס עֶר אִיז גְוֶוען מְצוֹרָע אִיז אֵיין אָרוּם מַאן וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת אוּנ עֶר פַאר מָאגְט נִיט צוּ קוֹיפְן דְרַייִ
שָׁאף וְלָקַח זָאל עֶר נֶעמֶן אֵיין כֶּבֶשׂ אַזְכָר פַר אַ לִתְנוּפָה צוּ אֵיין אוֹיף הֵייבוּנְג פַר גָאט וַוי עֶ אִין פָּסוּק י"ב וְעִשָּׂרוֹן אוּנ אֵיין צֶענְטֶל מֶעל גְ אוּם גְמוּשְׁט מִיט אֵייל לְמִנְחָה פַר אַמִנְחָה וְלוֹג אֵיין מָאס אֵייל: (כב) וּשְׁתֵּי תֹרִים אוּנ צְוֵויי טָאהְבִּין אוֹ אָדֶר שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה צְוֵויי יוּנְגֶע טָא וָוָאס עֶר פַר מָאגְט וְהָיָה אוּנ עֶס זָאל זַיין אֶחָד אַחַטָּאת וְאֶחָד אוּנ אֵיינְס פַר אַעוֹלָה: (כג) וְ אוּנ עֶר זָאל זֵיי בְּרֶענְגֶן אִין דֶעם אַכְטְן טָא

כג וְהֵבִיא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
לְטָהֳרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־
מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה׃ כד וְלָקַח הַכֹּהֵן
אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן
וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה׃ כה וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־
תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃
כו וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף
הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃ כז וְהִזָּה הַכֹּהֵן
בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־

לְתָא׃ כג וְיַיְתֵי
בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה
ה לְוָת כַּהֲנָא
מַשְׁכַּן זִמְנָא לִקֳדָם
וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת
דַאֲשָׁמָא וְיָת לֻגָּא
א וִירִים יָתְהוֹן
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃
ס יָת אִמְּרָא
וְיִסַּב כַּהֲנָא
דַאֲשָׁמָא וְיִתֵּן עַל
אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ
א וְעַל אִלְיוֹן
דְיַמִּינָא׃ כו וּמִן
יְרִיק כַּהֲנָא עַל
הֲנָא דִשְׂמָאלָא׃
כַּהֲנָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
מִן מִשְׁחָא דִי עַל
מָאלָא שְׁבַע זִמְנִין
׃ כח וְיִתֵּן כַּהֲנָא

לדות אהרן

ת קד : ועל בכן מנחות א :
לגעו זבחים כד :

רש״י

י המנחה לא הוזקק הכתוב לפרש: (כג) ביום
טהרתו. שמיני לצפרים ולהזאת עץ ארז ו ואזוב

בית יהודא

שֶׁל נִסְכֵּי הַמִּנְחָה לא הוּזְקַק הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ) די בוימאייל וואס
מען דארף צו די מנחה דארף ניט דער פסוק זאגן ווי פיל
בוימאייל מען דארף ווייל מען ווייס שון ווי פיל בוימאייל

צו אמנחה : (כג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתוֹ . דעם אכטען טאג פון זיין ריין ווערען, זאגט רש״י מען מיינט
ים וּלְהַזָּאַת עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת) דאס איז דער אכטער טאג פון ווען ער האט געברענגט די פייגיל אונ

שפתי חכמים

שתא הוא מחובר לכבש ועל אחד דכתיב גבי כבש קאי :
פירש״י זה לעיל גבי ג׳ חטאות שצריך התם ג׳ עשרונים
התם נמי לא כתיב כמה שמן צריך לנסכי המנחות וי״ל
ועשרון סלת לכבש זה וכו׳ מזה רוצה להוכיח מה שפירש
ו ואשמו של מצורע טעונין נסכים שלא תקשי מנליה דלמא
בכי עולה לחוד אבל חטאת ואשם של מצורע כשאר חטאות
טעונין נסכים ומפרש שהרי בדל כאמר ועשרון סולת
מביא אחד לא יביא אלא עשרון אחד ומהשתא ה״א לו׳
שה עשרונים לעולה לחוד ולחטאת ולאשם לא כלום
דא״כ דל למה לא מביא רק עשרון אחד כיון דבעשיר תלוי הכל בבהמה
וצריך לבהמה אחת ג׳ עשרונים גבי דל ג״כ יהיו שלשה עשרונים אלא
כדפרישית חטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים וא״כ שאר השנים א׳
לחטאת וא׳ לאשם : ר דק״ל דמשמע שזה יום א׳ להבאת הצפרים שהוא
טהור וזה אינו דהא ביום ח׳ מביא הקרבנות וע״כ אינו טהור קודם
לכן ועל זה פירש שמיני לצפרים כו׳ שזה ג״כ נקרא טהרה מלטמא משכב
ומושב . ואין להקשות מנ״ל שהוא ח׳ להזאה דלמא קאי איום הבאת
עולתו וחטאתו ואשמו . די״ל לומר דכתיב לעיל והיה ביום השביעי יגלח
ודאי השמיני קאי על השביעי ואע״ג דלעיל ג״כ כתיב וביום השמיני

פירוש לתורת אלהים

הַכֹּהֵן צום כֹּהֵן אֶל פֶּתַח צו דער טיר פון אוהל
פאר גאט : (כד) וְלָקַח אונ דער כֹּהֵן זאל
אם פון דעם אָשָׁם וְאֵת לוֹג הַשָּׁמֶן אונ דעם
הֵנִיף אונ דער כֹּהֵן זאל ווייא אויף הייבן איין
ג פאר גאט : (כה) וְשָׁחַט אונ ער זאל שעכטען
ן דעם אָשָׁם וְלָקַח אונ דער כֹּהֵן זאל נעמען
לוט פון דעם אָשָׁם וְנָתַן עַל תְּנוּךְ אונ ער
אויף דעם רעכטען אויער לעפיל פון דעם
וואס איז צו ריינִיגען וְעַל בֹּהֶן אונ אויף דעם דום פון זיין
רעכטע האנד וְעַל בֹּהֶן אונ אויף דעם דום פון זיין
רעכטען פוס : (כו) וּמִן הַשֶּׁמֶן יִצֹק אונ פון דעם אייל זאל
דער כֹּהֵן גיסען אויף דיא לינקע האנט פון דעם כֹּהֵן :
(כז) וְהִזָּה אונ דער כֹּהֵן זאל שפּרענגען מיט דעם פינגער
פון זיין רעכטע האנד מִן הַשֶּׁמֶן פון דעם אייל וואס איז
אויף זיין לינקע האנד שֶׁבַע פְּעָמִים זיבען מאל פאר גאט :
(כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן אונ דער כֹּהֵן זאל געבען מִן הַשֶּׁמֶן פון דעם

הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־
מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם׃ כט וְהַנּוֹתָר מִן־
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־
רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי
יְהוָה׃ ל וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־
הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יָדוֹ׃ לא אֵת אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל
הַמִּטַּהֵר לִפְנֵי יְהוָה׃ לב זֹאת תּוֹרַת
אֲשֶׁר־בּוֹ נֶגַע צָרָעַת אֲשֶׁר לֹא־תַשִּׂיג
יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ׃ פ רביעי ששי כשהן מחוברין
לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן

מִן מִשְׁחָא דִי
עַל רוּם אוּדְנָא
דִימִינָא וְעַל א
דִימִינָא וְעַל אַל
דִימִינָא עַל אֲתַ
דַאֲשָׁמָא׃ כט וּדְי
מִשְׁחָא דִי עַל יְדָ
יִתֵּן עַל רֵישָׁא
לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי
ל וְיַעְבֵּד יָת
שַׁפְנִינַיָא אוֹ מִן
מִדִי תַדְבֵּק יְדֵ
דִי תַדְבֵּק יְדֵה
חַטָּאתָא וְיָת ד
עַל מִנְחָתָא וִיכַ
עַל דְמִדַּכֵּי קֳדָם
אוֹרַיְתָא דִי בֵ
סְגִירוּ דִי לָא תַ
בְּדָכוּתֵהּ׃ לג
עִם מֹשֶׁה וְעִ

תולדות א

על מקום מנחות י נגעים
יומא סא: השר לא ערכין

בית יהודא

מען הָט אוּף אִים גֶעשְׁפְּרִיצְט פוּן דִי וַואסֶער מִיט דָעם עֵץ אֶרֶז אוּנ אֵזוֹב אוּנ שְׁנִי תוֹלַעַת : (כח) וְעַל מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם] . דֶער פָּסוּק זָאגְט דֶער כֹּהֵן זָאל גֶעבֶּען אַבִּיסֶל בּוֹימְאֵייל אוֹף דָם מִיטֶעלְסְטֶע וֶוענְטִיל פוּן אוֹיעֶר אוּנ אוֹיף פִינְגֶער פוּן מְצוֹרָע אוּף דֶעם אָרְט וְוא עֶר הָאט גְגֶעבִּין דִיא בְּלוּט פוּן אָשָׁם , זָאגְט רשׁ״י וַוייל עֶס שׁ זָאל גֶעבֶּען דִי בּוֹימְאֵייל אוֹיף דִי בְּלוּט פוּן אָשָׁם נָאר עֶס שְׁטֵייט אוֹף דֶעם אָרְט וְוא עֶר הָאט גְגֶעבֶּן ד אָשָׁם , מֵיינְט דֶער פָּסוּק (אֲפִילוּ נִתְקַנַּח הַדָּם) אֲפִילוּ דִיא בְּלוּט אִיז אָפְּגֶעוִוישְׁט גֶיוָוארֶען פוּן דִי אֶרְטֶער

רש״י

ושני תולעת : (כח) על מקום דם האשם.

שפתי חכמים

יקח שני כבשים וגו׳ ושם לא פירש כלום משום דלעיל כתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים וכתיב והיה ביום השביעי ומיד אח״

פירוש לתורת אלהים

אֵייל וָוס אִיז אוֹף זַיין הַאנְט עַל תְּנוּךְ אוֹף דֶעם רֶעכְטֶן אוֹעֶר לֶעפִּיל פוּן דֶעם וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגֶען וְעַל אוּנ אוֹף דֶעם דוֹם פוּן זַיין רֶעכְטֶן פוּס עַל מְקוֹם אוֹף דֶעם אָרְט וְוי עֶר הָט גְגֶעבֶּן דָם בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם [עיין רש״י] : (כט) וְהַנּוֹתָר מִן הַשֶּׁמֶן אוּנ וָוס אִיבֶּרִיג בְּלַייבְּט פוּן דֶעם אֵייל וָוס אִיז אוֹף דִי הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן יִתֵּן זָאל עֶר טוּן אוֹף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגֶען לְכַפֵּר עָלָיו צוּ פַר גֶעבֶּן אוֹף אִים לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט : (ל) וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד אוּנ עֶר זָאל מַאכֶן דִיא אֵיינֵי מִן הַתּוֹרִים פוּן דִי אַלְטֶע טָאהְבִּין אָדֶער פוּן דִי יוּנְגֶע טָאהְבִּין מֵאֲשֶׁר וָוס זַיינֶע הֶענְט וֶועט גְרַייכֶן : (לא) אֶת אֲ הֶענְט וֶועט גְרַייכֶן אֶת הָאֶחָד דָם אֵיינִי אַ הָאֶחָד אוּנ דָם אֵיינִי אַעוֹלָה אוֹף דֶער מִנְחָ דֶער כֹּהֵן זָאל פַר גֶעבֶּן עַל אוֹף דֶעם וָוס אִי לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט : (לב) זאת וָוס פְרִיעֶר אִי אִיז דָם לֶערְנוּנְג אוּנ דִי דִינִים וְוִי מֶען זָא זַיין מִיט דֶעם אָרוּם מַאן אֲשֶׁר בּוֹ וָואס אִ גְוֶוען צָרַעַת אֲשֶׁר וָואס עֶר וֶועט נִיט פַא בְּרֶענְגֶען טַייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת בְּטָהֳרָתוֹ אִין רֵיינִיגִין זִיךְ פוּן זַיין צָרַעַת : (לד) כִּי תָבוֹאוּ

לאמר: לד כי תבאו אל־ארץ כנען
אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי
נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם:
לה ובא אשר־לו הבית והגיד לכהן
לאמר כנגע נראה לי בבית: לו וצוה
הכהן ופנו את־הבית בטרם יבא

לד אֲרֵי תֵעֲלוּן
[לְאַרְעָא] דִכְנַעַן דִּי אֲנָא
[יָהֵב לְכוֹן] לְאַחְסָנָא וְאֶתֵּן
[מַכְתַּשׁ סְגִי]רוּ בְּבֵית אַרְעָא
[אַחְסַנְתְּכוֹ]ן: לה וְיֵיתֵי דִּי
[לֵיהּ בֵּיתָ]א וִיחַוֵּי לְכַהֲנָא
[לְמֵימַר כְּ]מַכְתָּשָׁא אִתְחֲזִי
[לִי בְּבֵיתָ]א: לו וִיפַקֵּד
[כַּהֲנָא וִיפַ]נּוֹן יָת בֵּיתָא

[..]מה יב: ונתתי נגע הוריות י:
[..] יומא יא יב מגילה כו נדרים
גיטין פב ב״ק פג: ובא אשר יומא יא יב פרדין מו: כנגע נראה נגעים מד: וצוה הכהן ערכין יז נגעים מד:

בעל הטורים

[..]ב׳ דין ואידך מרחוק ה׳ נראה לי זהו שאחז״ל שאפי׳ ת״ח ובקי בנגעים לא יאמר נגע אלא כנגע וזהו מרחוק נראה שיקח

רש״י

[א]ין הדם גורם אלא המקום גורם: (לד) ונתתי [..]. (ויקרא רבה) בשורה היא להם ז שהנגעים [באים עליהם] לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות [בתיהם כל אר]בעים שנה שהיו ישראל במדבר וע״י הנגע [נותץ הבית ומו]צאן: (לה) כנגע נראה לי בבית. (נגעים [..]) אפי׳ תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי לא [יפסוק דבר ב]רור לומר ח נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי: [(לו) בטרם] יבא הכהן וגו׳. שכל זמן שאין כהן נזקק לו

בית יהודא

גיסען די בּוֹימֵאייל (לָמַד שֶׁאֵין הַדָּם גּוֹרֵם אֶלָּא הַמָּקוֹם גּוֹרֵם) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז נִיט דִי בְּלוּט אִיז דֶער עִיקָר נָאר דֶער אָרְט אִיז דֶער עִיקָר: (לד) (וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת). זָאגְט רש״י (בְּשׂוֹרָה הִיא לָהֶם שֶׁהַנְּגָעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם) דָאס אִיז גְוֶועֶן אַגוּטֶער אָנְזָאג צוּ יוּדִין עֶס וֶועט קוּמֶן נְגָעִים אִין דִי וֶוענְט פוּן זַייעֶרֶע שְׁטוּבִּין (לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֱמוֹרִיִּים מַטְמוֹנִיּוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בָּתֵּיהֶם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר) וַוייל אִין דִיא גַאנְצֶע פֶערְצִיג יָאר וָואס דִיא יוּדִין זֶענֶען גְוֶועֶן אִין דֶער מִדְבָּר הָאבֶּן דִי אֱמוֹרִיִּים בֶּעהַאלְטֶען גָאלְד [..] פוּן זַייעֶרֶע שְׁטוּבִּין (וְעַל יְדֵי הַנֶּגַע נוֹתֵץ הַבַּיִת וּמוֹצְאָן) אוּנ וֶועגֶן דִיא נֶגַע וֶועט דֶער יוּד מוּזִין צוּ וַוארְפֶען [..]ט עֶר גֶעפִינֶען דִיא גָאלְד: (לה) (כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת). אִיךְ הָאבּ גְזֶעהְן אִין שְׁטוּבּ אִיז דָא אַזוֹ וִוי אַנֶגַע, (אֲפִילוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא נֶגַע וַדַּאי) אֲפִילוּ דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן שְׁטוּבּ אִיז אַלַמְדָן אוּנ עֶר ווייס [..]ם אִיז אַנֶגַע, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן (לֹא יִפְסוֹק דָּבָר בָּרוּר) זָאל עֶר נִיט פַּסְקְנֶן אוּנ זָאגִין אַגֶעוִויסֶע זַאךְ (נֶגַע [..]) הָאבּ גְזֶעהְן אַנֶגַע (אֶלָּא כְּנֶגַע נִרְאָה לִי) נָאר עֶר זָאל זָאגֶן אִיךְ הָאבּ גְזֶעהְן אַזוֹ וִויא אַנֶגַע וְטָאמֶער אִיז [..] (לו) (וּבְטֶרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן וגו׳). דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל אַלֶץ אַרוֹיסְנֶעמֶען פוּן שְׁטוּבּ אֵיידֶער דֶר כֹּהֵן קוּמְט (שֶׁכָּל זְמַן

דעת זקנים מבעלי התוספות

[..] אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל ראו מה [..]ת העולם כשהן חוטאין אני מלקה בהם תחלה [..]ם שנאמר וינגע ה׳ את פרעה גו׳ אבל אתם אם [..]ם אני מלקה תחלה שנא׳ ונתתי נגע צרעת בבית [..]. וכי מה חטאו העצים והאבנים אלא כדי שיראו [..]ן אתה מוצא כשחטאו ישראל ורצה הקב״ה להגלותם הביא סנחריב על כל האומות כדי שיראו ישראל ויעשו תשובה [..]גוים וכו׳ כך הקב״ה מראה לאדם ומלקה ביתו תחלה אם חזר בו מוטב ואם לאו בגדיו לוקים שנאמר אחר כן [..] ועדיין אם חזר בו מוטב ואם לאו לוקה בגופו שנא׳ לבסוף איש כי יהיה זב וגם לוקה בג׳ מינין הללו לשאת [..]ת וזש״ה נכונו ללצים שפטים אמר הקב״ה עד שלא בראתיו תקנתי לו את אלו. משל לעבד רע שנמכר בשוק [..]תו והכיר בו שהוא רע ולקח עמו כבלים ומקל לרדותו בהם אם יברח כיון שברח אסרו בכבלים והכהו במקל:

שפתי חכמים

ודאי קאי על שלפניו: ז דאל״כ כי תהיה מיבעי ליה מאי ונתתי. וא״ת תיקא נגעים של בתים אבל נגעים של בגדים למה הם באים וי״ל לפי שלא ידעו איזה בגדים היו תשמישי ע״א ואותן בגדים באו הנגעים וצריך לשורפם. מלאתי: ח דלמדה תורה דרך ארץ שיאמר לשון ספק

פירוש לתורת אלהים

[אין] צום לאנד כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי וָוס איך וֶועל אַייך [גֶעבּין צוּ יְ]רוּשָׁה וְנָתַתִּי וֶועל איך גֶעבִּין צָרַעַת בְּבֵית [אֶרֶץ] לַאנְד אֲחֻזַּתְכֶם פוּן אַייֶער יְרוּשָׁה [עיין רש״י]: [(לה) וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת אוּנ] עֶס זָאל קוּמֶן דֶר מֶענְטְשׁ וָוס דִי שְׁטוּבּ אִיז זַיין וְהִגִּיד אוּנ עֶר זָאל זָאגֶען צוּם כֹּהֵן כְּנֶגַע אַזוֹ וִויא אַנֶגַע הָט זִיךְ מִיר גְוִויזֶען אִין שְׁטוּבּ [עיין רש״י]: (לו) וְצִוָּה אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל שַׁאפֶן וּפִנּוּ אוּנ מֶען זָאל אוּם רָאמֶען אַלִי זַאכֶן וָוס אִיז אִין שְׁטוּבּ בְּטֶרֶם אֵיידֶר דֶר

מצות השם

[..]נֶגַע צָרַעַת. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען וֶועט זֶעהְן [..]אַיין נֶגַע אִין אַיין הוֹיז זָאל קוּמֶען דֶר כֹּהֵן אוּנ זָאל [..] אִיז אַיין נֶגַע פַר שְׁלוּסְט דֶר כֹּהֵן דָם הוֹיז אוֹיף זִיבֶּן [..] זִיבֶּעטִין טָאג קוּמְט דֶר כֹּהֵן אוּנ זֶעהְט אַז דִי נֶגַע [..]אַנְגֶן אִין דָם הוֹיז טָהוֹר רש״י שְׁרַייבְּט אִין דֶעם פָּסוּק [..] ב״ה גְזָאגְט אַיין בְּשׂוֹרָה טוֹבָה וָוארוּם וֶוען דִיא יוּדֶן זֶענֶען גְוֶועֶן אִין דֶר מִדְבָּר הָאבֶּן דִי אוּמוֹת אַיין גְמוֹעֶרְט אַסַךְ אוֹצָרוֹת אוּנ פִיל גָאלְד אִין דִי מוֹיעֶרְן פוּן זַייעֶרֵי הַאוִיזֶר דְרוּם הָט הקב״ה גְזָאגְט אַז דִי יוּדִין וֶועלִין קוּמֶען אִין זַייעֶר לַאנְד אַרַיין קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶועט עֶר שִׁיקְן אַיין צָרַעַת אִין דִיא הַייזֶר אַזוֹ וֶועט מֶען מוּזִין דִי וֶוענְט צוּ וַוארְפֶן וֶועלִין זֵיי גְפִינֶען דִי אוֹצָרוֹת וָוס דִי אוּמוֹת הָאבִּין אַיין גְמוֹעֶרְט:

[..]ני נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וגו׳. דיא תורה לערנט אונז אז ארץ ישראל מיט יודין זענען צוא זאמען געבונדין וויא אגוף מיט [נש]מה, אזוי ווי ווען דער מענטש זינדיגט קומט נגעים אויף דעם גוף. אזוי קומט נאך פריער די נגעים אויף די שטוב ווינט, נישט ווי [..]נדער צו אלע פעלקער, איז דאך די לאנד נאר אוואהנונג צום פאלק, אונ עס איז ביי דעם פאלק קיין אונטערשייד אין וועלכע לאנד זייא [..]נים אזוי איז ארץ ישראל מיט דיא יודין, ארץ ישראל מיט די יודין זענען ווי איין מענטש, דריבער אז יודין זענען הייליג איז דיא לאנד [..]ג זיא נים פון זיך אליין אלע פרוכטין אונ תבואה איבער גענוג אונ ווען די יודין זענען זינדיג גיווארין איז געקומען נגעים אויף דיא הייזער [..]ייא צו דערוועקין צו תשובה, וואס אועלכעס געפינען מיר נים בייא אלע פעלקער אין זייערע לענדער:

הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא
כָּל־אֲשֶׁר בַּבָּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן
לִרְאוֹת אֶת־הַבָּיִת׃ לז וְרָאָה אֶת־
הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת
שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת
וּמַרְאֵיהֶן שָׁפָל מִן־הַקִּיר׃ לח וְיָצָא
הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת אֶל־פֶּתַח הַבָּיִת
וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים׃
לט וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה
וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת׃

עַד לָא יֵיעוֹל כַּהֲ[נָא]
יָת מַכְתָּשָׁא וְלָ[א]
כָּל דִּי בְּבֵיתָא
יֵיעוֹל כַּהֲנָא
בֵּיתָא׃ לז וְיֶחֱזֵי יָ[ת]
וְהָא מַכְתָּשָׁא
בֵּיתָא פַּחְתִּין
סַמְקָן וּמֶחֱזֵיהוֹן
כּוֹתְלָא׃ לח וְיִפּוֹ[ק]
בֵּיתָא לִתְרַע בֵּי[תָא]
יָת בֵּיתָא שִׁבְעָ[א]
לט וִיתוּב כַּהֲנָ[א]
שְׁבִיעָאָה וְיֶחֱזֵי וְ[הָא]
מַכְתָּשָׁא בְּכָתְלֵ[י]

תו"א ולא יטמא שבועות יז
קסד סנהדרין עא פ
סנהדרין עא פז נדה יט : ויא
חולין י נגעים מד : והסגיר א
הכהן ערכין נא יומא ג יבמות
הוריות טז מנחות ד מה חולי
נדה כב :

רשב"ם

(לז) שקערורות. מין אחד מן המראות הוא שחבירו מוכיחים עליו ירקרקות אדמדמות כמו שמצינו אמוצים ברודים בתרי עשר בזכריה מיני מראות :

בעל הטורים

הדבר מרחוק ולא יפסוק לומר נגע : (לו) ואחר כן. ואחר כן תבא אליה ובעלתה כמו הכא שמפנה כלים נאים התם נמי צריכה להסיר כלים הנאים מעליה כדי שתתגנה בעיניו ולא יטמא בה :

בית יהודא

שֶׁאֵין כֹּהֵן נִזְקָק לוֹ אֵין שָׁם תּוֹרַת טֻמְאָה) וָוארוּם אַזוֹי לַאנְג ווי דֶער כֹּהֵן קוּמְט נִיט זֶעהֶן דִי נֶגַע וֶוערְט נִיט טָמֵא דִיא שְׁטוּבּ : וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבָּיִת] . עֶס זָאל נִיט טָמֵא וֶוערֶן אַלֶּץ וָוס אִין שְׁטוּבּ , (שֶׁאִם לֹא יְפַנֵּהוּ) וָוארוּם אַז עֶר וֶועט נִיט אַרוֹסְנֶעמֶן פוּן שְׁטוּבּ (וְיָבֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הַנֶּגַע) אוּנ דֶער כֹּהֵן וֶועט קוּמֶן אוּנ וֶועט זֶעהְן דִי נֶגַע (נִזְקָק לְהֶסְגֵּר) וֶועט מֶען מוּזִין פַארְשְׁלִיסֶען דִיא שְׁטוּבּ (וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ יִטְמָא) וֶועט דָאךְ טָמֵא וֶוערֶען אַלֶּץ וָואס אִין שְׁטוּבּ , זָאגְט רַשִׁ"י (וְעַל מַה חָסָה הַתּוֹרָה) אוֹף וָוס הָט דִי תּוֹרָה רַ[חמנות] (אִם עַל כְּלֵי שֶׁטֶף) אוּבּ אוֹף אַזֶעלְכֶע כֵּלִים וָוס מֶען קֶען זֵיי טוֹבֵל זַיין , וָוס פַּר אַשָׁאדֶן וֶועט זַיין ? אַז זֵיי [ווערן] וֶוערֶען (יַטְבִּילֵם וְיִטְהֲרוּ) וֶועט עֶר זֵיי טוֹבֵל זַיין וֶועלִין זֵייא זַיין טָהוֹר (וְאִם עַל אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין) אוּבּ הקב"ה גֶעהַאט אוֹיף עֶסִינְוַוארְג אָדֶער אוֹף מַשְׁקֶה טָאמֶר וֶועלֶען זֵיי טָמֵא וֶוערֶן , וָוס פַאר אַשָׁאדִין וֶועט זַיין אַז טָמֵא וֶוערֶן (יֹאכְלֵם בִּימֵי טֻמְאָתוֹ) עֶר וֶועט זֵיי מֶעגֶען עֶסִין וֶוען עֶר וֶועט זַיין טָמֵא (הָא לֹא חָסָה הַתּוֹרָה [אלא על כלי] חֶרֶס שֶׁאֵין לָהֶם טַהֲרָה בְּמִקְוֶה) מוּזִין מִיר זָאגִין דִי תּוֹרָה אִיז אַשָׁאד גְוֶוען אוֹף דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִים וָואס זֶענֶע[ן] אַז זֵייא וֶועלֶען טָמֵא וֶוערֶען קֶענֶען זַייא נִיט צוּרִיק וֶוערֶען טָהוֹר דוּרְךְ אַמִקְוֶה: (לז) וּשְׁקַעֲרוּרוֹת. זָאגְט רַשִׁ"[י]

רש"י

אין שם תורת טומאה : ולא יטמא כל אש[ר בבית] (ת"כ) שאם לא יפנהו ויבא הכהן ויראה ט[עון] להסגר וכל מה שבתוכו יטמא ועל מה חסה תו[רה אם על] כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם על אוכלין ומ[שקין יאכלם] בימי טומאתו הא לא חסה התורה אלא על כ[לי חרס שאין] להם טהרה במקוה : (לז) שקערורת. (ת["כ]

שפתי חכמים

כמו שאמרו חז"ל למד לשונך לומר איני יודע : ט כלומר מיד שיראה הנגע מיד יטמא כל אשר בבית אפילו לא פשה בבית בכדי אכילת פרס דאל"כ מה בא רש"י ז"ל להשמיענו בזה דזיל קרי בי רב הוא : י וא"ת נימא ליטמאם בו בשעת טומאתו כמו אוכלין טמאין דאמרי[נן] בימי טומאתו וי"ל דשאני אוכלין שהן נאכלין לזמן מוע[ט] לתקלה אבל כלי שקיומו לזמן מרובה חיישינן דלמא אתי

פירוש לתורת אלהים

כֹּהֵן וֶועט קוּמֶן זֶעהֶן דִי נֶגַע וְלֹא יִטְמָא כְּדֵי עֶס זָאל נִיט טָמֵא וֶוערִין אַלִי זַאכִין וָוס אִיז אִין הוֹז [עיין רש"י]. וְאַחַר כֵּן אוּנ נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט שׁוֹן אוֹס גֶרָאמְט פוּן דֶעם הוֹז יָבֹא זָאל דֶער כֹּהֵן קוּמֶן זֶעהֶן דָם הוֹיז : (לז) וְרָאָה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זֶעהֶן דִי נֶגַע וְהִנֵּה אַז דִיא נֶגַע אִיז בְּקִירוֹת אִין דִי וֶוענְט פוּן דֶעם הוֹז שְׁקַעֲרוּרוֹת אַיין גְגְרָאבֶּן עֶס זֶעהְט אוֹס דִיא נֶגַע אִיז טִיעֶף אִין וָואנְט יְרַקְרַקּוֹת גְרִין אוֹ אָדֶער רוֹט וּמַרְאֵיהֶן אוּנ זַייעֶר גְשְׁטַאלְט שָׁפָל אִיז נִידְרִיגֶער פוּן דֶר וַואנְט [:] (לח) [ויצא] זָאל דֶר כֹּהֵן אַרוֹס גֵיין פוּן דֶעם הוֹז אֶל פֶּתַח [הבית] פוּן דֶעם הוֹז וְהִסְגִּיר אוּנ עֶר זָאל פַר שְׁלִיס[ן] אוֹף זִיבֶּן טָאג : (לט) וְשָׁב אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל ווִ[ידער קומן] אִין זִיבֶּעטִין טָאג וְרָאָה אוּנ עֶר זָאל זֶעהֶן וְ[הנה] נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גְוָוארֶן אִין דִי וֶוענְט פוּן [דעם הויז :] (מ) וְצִוָּה זָאל דֶר כֹּהֵן שַׁאפֶן וְחִלְּצוּ מֶען זָאל [ארויס נעמען] דִי שְׁטֵיינֶער וָוס דִי נֶגַע אִיז אִין זֵיי וְהִשְׁלִיכ[וּ]

מ וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת־הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהֶן
אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מא וְאֶת־הַבַּיִת יַקְצִעַ מִבַּיִת סָבִיב
וְשָׁפְכוּ אֶת־הֶעָפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מב וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת וְהֵבִיאוּ
אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח
וְטָח אֶת־הַבָּיִת׃ מג וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע
וּפָרַח בַּבַּיִת אַחַר חִלֵּץ אֶת־הָאֲבָנִים
וְאַחֲרֵי הִקְצוֹת אֶת־הַבַּיִת וְאַחֲרֵי

אונקלוס

[וִיפַ]קֵּד כַּהֲנָא וִישַׁלְּפוּן
[יָת] אַבְנַיָּא דִּי בְהוֹן
[מַכְתָּ]שָׁא וְיִרְמוֹן יָתְהוֹן
[לְבַ]רָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
[מְסָאַ]ב׃ מא וְיָת בֵּיתָא
[יְקַלְּפ]וּן מִגָּיו סְחוֹר סְחוֹר
[וְיִרְמ]וּן יָת עַפְרָא דִּי קַלִּיפוּ
[לְבָ]רָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
[מְסָאַ]ב׃ מב וְיִסְּבוּן אַבְנַיָּא
[אָחֳרָ]נִין וְיֵיתוּן בַּאֲתַר
[אַבְנַ]יָּא וַעֲפַר אָחֳרָן יִסַּב
[וִישׁוּ]עַ יָת בֵּיתָא׃ מג וְאִם
[יְתוּב] מַכְתָּשָׁא וְיִסְגֵּי
[בְּבֵי]תָא בָּתַר דְּשַׁלִּיפוּ יָת
[אַבְנַיָּ]א וּבָתַר דְּקַלִּיפוּ יָת
[בֵּיתָ]א וּבָתַר דְּאִתְּשַׁע׃

[...]וחלצו את יבמות קב נגעים מד: ולקחו [...]נגעים מד: ועפר אחר שם:

[...]ם (מא) יקציע. יקליף כמו יעשהו במקצעות. ובתלמוד המקצע מכולן [א]שר הקצו. הקצות את הבית. מחטופי [...]א הוא. מן קצה יאמר הקצו. וי"ל שפתרגו לשון קיצוע מדכתיב אחרי הקצות את הבית נמצא שהקיצוע קרוי הקצות שהרי הלשון כתוב למעלה ואת הבית יקציע:

רש"י

[...]איכן: (מ) וחלצו את האבנים. כתרגומו וישלפון [...] מסם ל כמו (דברים כה) וחלצה נעלו ל' הסרה: אל [מקום] טמא. (ת"כ) מקום שאין טהרות משתמשות שם למדך [...] שהאבנים הללו מטמאו' מקומן בעודן בו: (מא) יקציע. [...]"ר בלעז) וכל' משנה יש הרבה: מבית. (ת"כ) [...]נים: סביב. סביבות הנגע ב בת"כ נדרש כן שיקלוף [...] שסביב אבני הנגע: הקצו. ל' קצה אשר קלעו [...]ם הנגע סביב: (מג) הקצות. לשון העשות וכן

בית יהודא

מיינט מען (שוֹקְעִית בְּמַרְאֵיהֶן) די נֶגַע זֶעהְט אוֹיס וויא זיא איז אַריין אין דיא וַואנְט: (מ) [וְחִלְּצוּ אֶת הָאֲבָנִים]. זָאגְט רש"י (כְּתַרְגוּמוֹ) וויא דער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (וִישַׁלְּפוּן) דָאס מיינט מען (וְיִטְּלוּן מִשָּׁם) מען זָאל די שְׁטֵיינֶער אַרוֹיסְנֶעמֶען פוּן דָארְטֶען (כְּמוֹ) וויא עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (וְחָלְצָה נַעֲלוֹ, איז דֶערְטַייטְשׁ לְשׁוֹן הֲסָרָה) אָפְּטָאהֶן זיא זָאל אָפְּטָאהֶן דֶעם שׁוּך פוּן זַיין פוּס: [אֶל מָקוֹם טָמֵא]. מען זָאל לֵייגֶען דיא שְׁטֵיינֶער (מָקוֹם שֶׁאֵין טְהָרוֹת מִשְׁתַּמְּשׁוֹת שָׁם) אוֹיף אַזוֹי אַארְט וָואס דָארְטֶען ווערֶען ניט גֶענִיצְט רֵיינֶע זַאכֶען (לִמֶּדְךָ הַכָּתוּב) דֶער [...]לֶערוּנְט דיך (שֶׁהָאֲבָנִים הַלָּלוּ מְטַמְּאוֹת מְקוֹמָן בְּעוֹדָן בּוֹ) דיא שְׁטֵיינֶער זֶענֶען מְטַמֵּא זֵייעֶר אָרְט ווען זייא זֶענֶען אוֹיף [...]אָרְט: (מא) [יַקְצִעַ]. זָאל עֶר אָפְּהַאקִין (וּבְלָשׁוֹן מִשְׁנָה יֵשׁ הַרְבֵּה) אין מִשְׁנָיוֹת איז דָא פִיל מָאל דֶער וָוארְט יַקְצִעַ: [...] (מִבִּפְנִים), פוּן אִינְוֶוענִיג: [סָבִיב]. זָאגְט רש"י (סְבִיבוֹת הַנֶּגַע) אַרוּם דיא נֶגַע (בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים נִדְרַשׁ כֵּן) אין [תּוֹרַת] כֹּהֲנִים ווערְט אַזוֹי גֶעלֶערוּנְט (שֶׁיְּקַלֵּף הַטִּיחַ שֶׁסָּבִיב אַבְנֵי הַנֶּגַע) עֶר זָאל אָפְּשֵׁיילִין די לֵיים וָואס אַרוּם די שְׁטֵיינֶער אוֹיף זַיי איז די נֶגַע: [הִקְצוּ]. זָאגְט רש"י (לְשׁוֹן קָצָה) אֶעק (אֲשֶׁר קָצְעוּ בִּקְצוֹת הַנֶּגַע) מען הָאט גֶעהַאקְט אֵיין [...]ין פוּן דיא נֶגַע אַרוּם די נֶגַע: (מג) [הִקְצוֹת]. עֶס איז אַרוּם גֶעהַאקְט גְוָוארֶען, (לְשׁוֹן הֵעָשׂוֹת) עֶס איז גֶעטָאן גְוָוארֶען:

שפתי חכמים

[...]ם בו בימי טהרתו או יגע בתרומה וקדשים: כ כתב הרא"ם [...]עיני מאד שא"כ מהו זה שכתוב אחר זה ומראיהן שפל מן הקיר. [...]"ל דהכתוב מפרש בעצמו מהו ל' שקערורות: ל כלומר ומהו [...]פל וישלפון ומפרש יטלום משם ואח"כ מפרש מנ"ל לתרגום שפי' [...]רש כמו וחלצה נעלו אבל רש"י לא מלי לפרש על הקרא יטלום משם דמגין לו: מ לא מן הבית כי יחסר ה"א. גם אין טעם לומר שיקליע הבית מן הבית: נ דא"ל סביבות הבית מארבע כותלים א"כ סביב ל"ל הא כבר כתיב ואת הבית יקליע מבפנים: ס מפני שמלת הקלו על משקל המרו את רוחו והמכוון פה הוא הקליעה לא הקלה. לכן אמר שהכוונה הוא אשר קלעו בקלות הנגע סביב ואם היה מונגר

פירוש לתורת אלהים

[...]ויי וַוארְפֶען אֶל מִחוּץ לָעִיר אַרוּם פוּן דֶער שְׁטָאט אֶל [...]אוֹיף אֵיין אוּם רֵיין אָרְט; (מא) וְאֶת הַבַּיִת אוּנ [...]הוֹז יַקְצִיעַ זָאל עֶר אַרוּם הַאקֶען פוּן אִינְוֶוענִיג דָארְטֶען [...]י שְׁטֵיינֶער פוּן דֶער נֶגַע זֶענִין גְוֶועזֶען אַיין גֶמוֹעֶרְט [...]עֶר דָאס לֵיים אוּנ דֶעם קַאלֶך וָואס איז גְוֶועזֶען [...]ו די שְׁטֵיינֶער פוּן אִינְוֶוענִיג אָפּ שֵׁיילֶען אוּנ אַרוּם [...]ן וְשָׁפְכוּ אוּנ מען זָאל אַרוּם שִׁיטֶען אֶת הֶעָפָר די עֶרְד אֲשֶׁר הִקְצוּ וָואס מען הָאט אַרוּם גֶהַאקְט: (מב) וְלָקְחוּ אוּנ מען זָאל נֶעמֶען אֲבָנִים אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער וְהֵבִיאוּ אוּנ מען זָאל אַיין מוֹעֶרִין אוֹיף דֶעם אָרְט וויא דיא עֶרְשְׁטֶע שְׁטֵיינֶער זֶענֶען גְוֶועזֶען וְעָפָר אוּנ אַנְדֶערִי עֶרְד זָאל עֶר נֶעמֶען וְטָח אוּנ זָאל אַרוּם קְלֶעבֶּען דָם הוֹז אוֹיף דֶעם אֵייגֶענֶם אָרְט ווי עֶר הָאט אַיין גְמוֹעֶרְט די אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער: (מג) וְאִם יָשׁוּב אוּנ אַז עֶס וֶועט ווידֶער קֶערֶען די נֶגַע וּפָרַח

הַטּוֹחַ׃ מד וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה
פָּשָׂה הַנֶּגַע בַּבָּיִת צָרַעַת מַמְאֶרֶת
הִוא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא׃ מה וְנָתַץ
אֶת־הַבַּיִת אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֵצָיו

מד וְיֵיעוֹל כַּהֲנָא וְ
וְהָא אוֹסֵף מַכְתָּ
בְּבֵיתָא סְגִירוּת מְחַ
הִיא בְּבֵיתָא מְסָאַב ה
מה וְיִתְרַע יָת בֵּיתָא

תו"א ובא הכהן נז ר ה מכות יג
מנחות ז מה חולין פה בכורים
נג ערכין נה יומא ב יבמות יו : ונתץ ה
קג נגעים מד :

רש"י

הטוח ע אבל חלץ את האבנים מוסב הלי אל האדם והוא משקל לי ככד פ כמו כפר דבר : ואם ישוב וגו'. (ת"כ) יכול חוזר בו ביום יהא טמא ת"ל ושב הכה ישוב מה שיבה האמורה להלן בסוף שבוע אף שיבה הא כאן בסוף שבוע : (מד) ובא הכהן וראה והנה פ (ת"כ) יכול לא יהא החוזר טמא אלא א"כ פשה צרעת ממארת בבתים ונאמר צרעת ממארת בבגדים מה טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף כאן טמא את אע"פ שאינו פושה א"כ מה ת"ל והנה פשה אין כאן של מקרא זה אלא ונתץ את הבית היה לו לכתוב אחר ישוב הנגע צ וראה והנה פשה הא לא בא ללמוד אל נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני

בית יהודא

(וכן הטוח) אזו הטוח, איז דער טייטש עס איז בעקלעבט גוואָרן (אבל חלץ את האבנים מוסב הלשון אל האדם שחלצן) אָבער דר וואָרט חלץ את האבנים, געהער צו דעם מענטש וואָס האט זיי ארויסגענומען, איז דערטייטש חלץ ער האט ארויסגענומען די שטיינער (והוא משקל לשון כבד כמו כפר דבר) רש"י זאָגט פר וואָס שטייט חלץ אונ עס שטייט ניט חָלַץ, נאָר חִלֵּץ איז ניטא אפינטעל אין למד, דס ווערט גערופין לשון קל, גרינג וואַייל מען מיינט דיא זאך איז גרינג ארויסגענומען גוואָרן) חלץ איז דא אפינטעל אין למד, דאס ווערט גערופין לשון כבד, שווער וואַייל מען מיינט די זאך איז שווער ארויסגענומען גיוואָרן אזו וויא עס שטייט כפר, ער הט פארגעבן, דבר, ער הט גערעט, אזו חלץ ער האט ארויסגענומען : ואם ישוב הנגע וגו').

אוב דיא נגע וועט צוריק קומען, זאָגט רש"י (יכול חוזר בו ביום יהא טמא) איך וואָלט מיינען אויב די נגע איז געקומען אין דעם זעלבּיגן טאג זאָל זיין טמא די שטוב (תלמוד לומר ושב הכהן ואם ישוב) שטייט אין פסוק ושב הכהן כהן וועט צוריק קומען צוא דיא שטוב, אונ עס שטייט ואם ישוב, אוב די נגע וועט צוריק קומען צו די שטוב (מה האמורה להלן בסוף שבוע) אזו ווי דם צוריק קערונג פון כהן וואס שטייט פריער ופסוק לט) מיינט מען דאך ער קומען אין ענדע דיא וואך וויא עס שטייט ביום השביעי, ער וועט קומען דעם זיבעטען טאג) (אף שיבה האמורה בסוף שבוע) אזו דם צוריק קערונג וואס דא שטייט ביי די נגע, מיינט מען אויך אויב דיא נגע וועט צוריק קערי וועט צוריק קומען) אין דיא שטוב אין סוף זיבען טעג וויא מען הט די שטוב ריין געמאכט וויא עס שטייט אין פ (מד) ובא הכהן וראה והנה פשה). דער כהן וועט קומען אונ וועט זעהן דיא נגע איז גרעסער גוואָרין פון וויא איז גוועזן פריער, איז דיא שטוב טמא, זאָגט רש"י (יכול לא יהא החוזר טמא אלא אם כן פשה) איך וואָלט מיינען די נגע איז צוריק געקומען אין שטוב זאָל אנדערש ניט זיין טמא סיידין דיא נגע איז איצט גרעסער וויא זיא גוועזן פריער דאס ערשטע מאָל, אָבער אז זיא איז ניט גרעסער, איז ניט טמא, דריבער (נאמר צרעת ממארת ב ונאמר צרעת ממארת בבגדים) שטייט אין פסוק אז די נגע איז צוריק געקומען אין שטוב איז דאס הצרעת ממא אונ ביי קליידער שטייט אויך אזו אוב דיא נגע איז צוריק געקומען אין קלייד איז דאס הצרעת ממארת (מה טמא את החוזר אף על פי שאינו פושה) אזו וויא דארטן ביי דיא קליידער אויב דיא נגע איז צוריק געקומען אין אפילו זיא איז ניט גרעסער וויא זיא איז גוועזן פריער פון דעסטוועגין איז די קלייד טמא (אף כאן טמא את אף על פי שאינו פושה) אזו דא ביי דיא נגע פון שטוב אוב דיא נגע איז צוריק געקומען אין שטוב אפילו זיא איז גרעסער וויא זיא איז גוועזן פריער, פון דעסטוועגען איז דיא שטוב טמא, פרעגט רש"י (אם כן) אויב עס איז אפילו דיא נגע איז איצט ניט גרעסער איז אויך טמא (מה תלמוד לומר והנה פשה) צו וואס שטייט אין פסוק דיא איז גרעסער, ענפערט רש"י (אין כאן מקומו של מקרא זה) דא איז ניט דער אָרט פון דעם פסוק (אלא ונתץ את היה לו לכתוב אחר ואם ישוב הנגע וראה והנה פשה) נאר אנדערש דארף שטיין אין פסוק, פריער דארף שטיין ישוב הנגע ביז ואחרי הטוח, נאכדעם דארף שטיין צרעת ממארת היא בבית טמא הוא ונתץ את הבית וגו' ביז מקום טמא והבא אל הבית וגו' והשוכב בבית וגו' ביז את בגדיו, נאכדעם דארף שטיין ובא הכהן וראה פשה הנגע וצוה הכהן וחלצו את האבנים ביז פסוק מג (הא לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ר דער פסוק קומט לערנען דעם דין פון אנגע וואס אין דיא ערשטע וואך איז זיין קאליער ניט געענדערט גוואָרען ניט גרעסער גוואָרען האט מען דיא שטוב פארשלאסין אויף נאך זיבען טעג (ובא בסוף שבוע שני) אין סוף פון

שפתי חכמים

אשר קלטו לא ידענו אותה קליפה היכן היא : ע פי' מבנין נפעל וכן הטוח משום דנקוד הס"א בחיר"ק לי התפעל הוא כלו' שהבית קבל קליפה בקלות הנגע אבל חלץ את האבנים וכו' : פ כלו' שהוא מן האותיות הדגושים לכן הוא נקוד בחיר"ק כמו דבר כפר : צ פי' האי צרעת ממארת לא קאי אובא הכהן אלא אואם ישוב הנגע כאלו אמ ישוב הנגע וכו' עד ואחרי הטוח צרעת ממארת היא בבית טמא ונתץ את הבית וגו' עד והבא אל הבית וגו' עד והאוכל בבית יכב בגדיו ואח"כ ובא הכהן וראה והנה פשה חולץ וקולה וטח כמו

פירוש לתורת אלהים

אונ וועט בליען אין הוז אחר נאך דעם אז מען הט ארוס גצוגן די שטיינער ואחרי אונ נאך דעם אז מען הט ארום גהאקט דם הוז פון אינוויינג דארטין ווי די שטיינער זענין גלעגין ואחרי אונ נאך דעם אז מען הט ארום גשמירט דם הוז מיט אנדער ליים: (מד) הכהן דר כהן וועט קומען אונ וועט זעהן די נגע וואס שטוב איז גרעסער גוואָרן צרעת ממארת היא איז ד אפרפלוכטי צרעת אין שטוב איז די שטוב טמא

וְאֵת כָּל־עֲפַר הַבַּיִת וְהוֹצִיא אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מו וְהַבָּא אֶל־הַבַּיִת כָּל־יְמֵי הִסְגִּיר
אֹתוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ מז וְהַשֹּׁכֵב

תו״א והבא אל יבמות קג:

הִי וְיָת אָעוֹהִי וְיָת
עֲפַר בֵּיתָא וְיַפֵּק
יא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
ב׃ מו וּדְיֵיעוֹל לְבֵיתָא
וּמִן דִּיסְגַּר יָתֵהּ
יִסְאַב עַד רַמְשָׁא׃
שְׁכוּב בְּבֵיתָא יְצַבַּע

רש״י

שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעיניו
ראשון ולמדך כאן בפסיון זה שאינו מדבר אלא בעומד
ופסה בשני ומה יעשה לו יכול יתצנו כמו שסמך לו
ונתץ הבית ת״ל ושב הכהן ובא הכהן נלמד ביאה משיבה
ה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ
וטח ונותן לו שבוע ואם חזר נותץ לא חזר טהור (ת״כ)
אם עמד בזה ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ר
א) ואם בא יבא במה הכתוב מדבר ש אם בפושה
הרי כבר אמור אם בפושה בשני הרי כבר אמור הא
ור (ובא) ואם בא יבא ת אלא את שבא בסוף שבוע
בא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה. זה העומד
ה לו יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית
נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי מה יעשה

בית יהודא

אַנְדֶערֶע וָואךְ אִיז גֶעקוּמֶען דֶער כֹּהֵן (וּמָצָאוֹ שֶׁפָּשָׂה) אוּנ הָט גֶעפוּנֶען דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארֶן (שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ בּוֹ הַכָּתוּב לְמַעְלָה כְּלוּם בְּעוֹמֵד בְּעֵינָיו בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן) בִּיז אִיצְט הָט דֶער פָּסוּק נָאךְ נִיט גֶעזָאגְט דֶעם דִין פוּן דִי נֶגַע וָואס אִין סוֹף עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אִיז זִיא גֶעבְּלִיבֶּען אִין אִיר קָאלִיעֶר אוּנ אִין אִיר גְרֵייס וְוִיא זִיא אִיז גְוֶועוֶן פַאר דֶעם פַארְשְׁלִיסֶען (וְלִמֶּדְךָ כַּאן) לֶערוּנְט דִיךְ דֶער פָּסוּק אִיצְט (בְּפִסְיוֹן זֶה) בַּייא דֶעם פַארְגְרֶעסֶערוּנְג פוּן דִי נֶגַע (שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּעוֹמֵד בָּרִאשׁוֹן וּפָשָׂה בַּשֵּׁנִי) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט נָאר אוֹב אִין סוֹף עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אִיז דֶער קָאלִיעֶר פוּן דִי נֶגַע נִיט גֶענֶעדֶערְט גִיוָוארִין אוּנ נִיט גְרֶעסֶער גִיוָוארִין, הָט מֶען דִיא שְׁטוּבּ פַארְשְׁלָאסִין אוֹיף נָאךְ זִיבֶּען טֶעג אוּנ אִין סוֹף זִיבֶּען טֶעג הָאט דֶער כֹּהֵן גְזֶעהֶן דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארִין (וּמַה יַּעֲשֶׂה לוֹ) וָוס זָאל עֶר טָאן מִיט דִי שְׁטוּבּ (יָכוֹל יִתְּצֶנּוּ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען עֶר

שטוב צושטויסין (כְּמוֹ שֶׁסָּמַךְ לוֹ וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת) ווייא עֶם שְׁטֵייט גֶעגֶעבֶּן דֶעם פָּסוּק וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת, עֶר זָאל
...ין דִיא שְׁטוּבּ (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְשָׁב הַכֹּהֵן) אִין פָּסוּק (לט) שְׁטֵייט וְשָׁב הַכֹּהֵן, אוּנ אִין פָּסוּק (מד)
וּבָא הַכֹּהֵן (נִלְמַד בִּיאָה מִשִּׁיבָה) לֶערְנֶען מִיר דֶעם וּבָא הַכֹּהֵן פוּן דֶעם וְשָׁב הַכֹּהֵן (מַה שִּׁיבָה) אַזוֹ וְויא עֶם
בַּייא דֶעם וְשָׁב הַכֹּהֵן (חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ) עֶר זָאל אַרוֹיסְנֶעמֶען דִי שְׁטֵיינֶער פוּן וַואנְט אוּנ עֶר זָאל
...אקין דִי לֵיים וָואס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער אוּנ זָאל אוֹיף דֶעם אָרְט אַרַיינְזֶעצִין אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בַּאקְלֶעבִּין מִיט
לֵיים אוּנ מֶען זָאל וַוארְטִין נָאךְ אַוָואךְ (אַף בִּיאָה) בַּייא דֶעם וּבָא הַכֹּהֵן אִיז אוֹיךְ דֶער דִין (חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח
שָׁבוּעַ) עֶר זָאל אַרוֹיסְנֶעמֶען דִי שְׁטֵיינֶער פוּן וַואנְט אוּנ עֶר זָאל אַרוּם הַאקִין דִיא לֵיים וָואס אַרוּם דִיא שְׁטֵיינֶער
אוֹיף דֶעם אָרְט אַרַיינְזֶעצֶען אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בֶּעקְלֶעבְּן מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים אוּנ מֶען זָאל וַוארְטֶען נָאךְ
(וְאִם חָזַר נוֹתֵץ) אוֹבּ דִיא נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען אוֹיף דִיא נַייעֶ שְׁטֵיינֶער, זָאל מֶען דִיא שְׁטוּבּ צוּבְּרֶעכִין (לֹא
ר) אוֹבּ דִיא נֶגַע אִיז נִיט צוּרִיק גֶעקוּמֶען אוֹיף דִיא נַייעֶ שְׁטֵיינֶער, אִיז דִיא שְׁטוּבּ טָהוֹר, רֵיין, זָאגְט רשׁ״י (וּמִנַּיִן
ד בָּזֶה וּבָזֶה) פוּן וַואנֶען וֵוייסֶען מִיר אוֹיבּ דִיא נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶער גִיוָוארִין נָאךְ דִיא עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אוּנ נִיט
אַנְדֶערֶע וָואךְ אִיז אוֹךְ דֶער דִין (חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ) עֶר זָאל אַרוֹיסְנֶעמֶען דִיא שְׁטֵיינֶער פוּן דִיא
וּנ זָאל אַרוּם הַאקִין דִי לֵיים וָוס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער, אוּנ זָאל אַרַיינְזֶעצֶען אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בַּקְלֶעבִּין מִיט
לֵיים אוּנ וַוארְטִין נָאךְ אַוָואךְ (תַּלְמוּד לוֹמַר וְאִם בֹּא יָבֹא) זָאגְט דֶער פָּסוּק אוֹבּ דֶער כֹּהֵן וֶועט קוּמֶען (בַּמֶּה
מְדַבֵּר) בַּיי וָואס רֶעט דֶער פָּסוּק (אִם בְּפוֹשֶׂה בָּרִאשׁוֹן) אוֹיבּ דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארִין בַּיי דִיא עֶרְשְׁטֶע זִיבֶּען
י כְּ.. אָמוּר) אִיז דָאךְ שׁוֹן דֶער דִין גְזָאגְט גְוָוארִין (אִם בְּפוֹשֶׂה בַּשֵּׁנִי) אוֹבּ דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארִין בַּיי דִיא
זִיבֶּען טֶעג (הֲרֵי כְּבָר אָמוּר) אִיז דָאךְ שׁוֹן דֶער דִין גְזָאגְט גְוָוארִין (הָא אֵינוֹ אָמוּר אִם בֹּא יָבֹא) מוּזִין מִיר זָאגִין
פָּסוּק זָאגְט וְאִם בֹּא יָבֹא, אוֹבּ דֶר כֹּהֵן וֶועט קוּמֶען (אֶלָּא) מֵיינְט מֶען נָאר (אֶת שֶׁבָּא בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן) אוֹבּ דֶער
גֶעקוּמֶען אִין סוֹף עֶרְשְׁטֶע וָואךְ (וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי) אוּנ אִין סוֹף אַנְדֶערֶע וָואךְ (וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא פָשָׂה) אוּנ עֶר
הֶן דִי נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶער גְוָוארִין (וְזֶה הָעוֹמֵד מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ) וָואס זָאל עֶר טָאן מִיט דִיא נֶגַע וָואס שְׁטֵייט אִין
ם (יָכוֹל יִפְטוֹר וְיֵלֵךְ) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען דֶער כֹּהֵן זָאל זָאגֶען דִיא שְׁטוּבּ אִיז טָהוֹר אוּנ זָאל גֵיין אַהֵיים (כְּמוֹ
כָּאן וְטִהֵר אֶת הַבַּיִת) וְויא דָא אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן עֶר זָאל רֵיין מַאכֶן דִי שְׁטוּבּ (תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי נִרְפָּא הַנֶּגַע) זָאגְט דֶר
...יבֶּער זָאל דֶר כֹּהֵן רֵיין מַאכֶן דִי שְׁטוּבּ וַוייל דִיא נֶגַע אִיז גֶעהֵיילְט גְוָוארִין (לֹא טִהַרְתִּי אֶלָּא הָרִפּוּי) אִיךְ הָאבּ
ן גֶעמַאכְט דִיא שְׁטוּבּ וָואס דִיא נֶגַע אִיז גֶעהֵיילְט גֶעוָוארִין (מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ) וָואס זָאל דֶער כֹּהֵן טָאן מִיט דִיא

שפתי חכמים

ויל: ק פי׳ הלי וראה והנה פשה לאו אחוזר ופורת קאי דהא
מהרת לג״ש דלעיל דאפי׳ אם לא פשה טמא וא״כ במה הכתוב
בפושה בראשון הרי כבר אמור ושב הכהן ביום השביעי והנה
בבא בסוף שבוע ראשון ומלאו עומד בעיניו ופסה בשניה
יאה משיבה בג״ש מה להלן קולה וטח ונותן לו שבוע אף כאן
תן את הבית וגו׳ אואם ישוב ופרח קאי שלא דבר כלום הכתוב
אן שהוא בתחילה אבל עומד בשבוע ראשון ופשה בשבוע שניה
ה וטח ונותן לו שבוע: ר פי׳ אין לי שהוא קולה וטח ונותן שבוע
ופרח נותן אלא שפשה בסוף שבוע ראשון שים בו פסיון ואף
עיניו בשניה או שעמד בראשון ופושה בשניה חולץ וקולה וטח
ביאה מסיבה כדלעיל אבל היכא שעמד בעיניו בשבוע ראשונה

ושניה מנין שאף בזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע כמו בשיש שם
פסיון ת״ל ואם בא יבא פירוש שהיה לו לו׳ ובא ומאי ואם בא יבא
שני פעמים אלא לאקושי ביאות להדדי מה ביאה ראשונה חולץ כו׳:
ש כלו׳ שעדיין לא שמענו מזה הפסוק דבעומד בזה ובזה קמיירי מפני
זה אמר במה הכתוב מדבר אם בפושה בראשון ולא חלץ ובסוף בשבא
בשני לחלוץ פשה הרי חולץ וקולה וטח אע״פ שלא פשה בשני שהרי הוא
אומר ושב הכהן ביום השביעי וגו׳ דמשמע כיון שפשה חולץ אע״ג דעמד
בתר הכי ואם פשה בשני ולא חלץ ועמד בשלישי ובסוף שלישי מלאו
שהוא עומד בפסיון הראשון כלו׳ בפסיון שבשבוע שניה כיון שפשה
חולץ וכו׳ שהרי הוא אומר ובא הכהן וראה והנה פשה ואוקמינן בפשה
בשני ומשמע שחולץ וכו׳ אע״ג שעמד בשלישי: ת לא גרסינן הכא ובא

בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו׃ מח וְאִם־בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת אַחֲרֵי הִטֹּחַ אֶת־

יָת לְבוּשׁוֹהִי וּדְיֵי[...] בְּבֵיתָא יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי׃ מח וְאִם מֵ[...] יֵיעוֹל כַּהֲנָא וְיֶחֱזֵי וְהָא[...] אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּבֵי[...] בָּתַר דְּאִתְּשַׁע יָת בֵּי[...] ויכי[...]

בית יהודא

שטוב (ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה) פריער שטייט אין פסוק אויב דער כהן וועט קומען צו די שטוב, נאכדעם שטייט נאך אמאל אויב דר כהן וועט קומען צו די שטוב (מה בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע) אזוי ווי פריער שטייט דר כהן זאל הייסען ארויסנעמען די שטיינער פון וואנט אונ ארומהאקין די ליים וואס ארום די שטיינער אונ אריינזעצין אנדערע שטיינר אונ בקלעבן מיט אנדערע ליים אונ ווארטען אוואך (דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה) ווארום מיר לערנען דער ושב הכהן אונ ובא הכהן האבן איין דין (אף בתחתונה כך) אזוי ביי דעם אנדערן מאל ווען דער כהן קומט זאל ער אויך הייסן ארויסנעמען די שטיינר פון וואנט אונ ארומהאקין די ליים ווס ארום די שטיינער אונ אריינזעצן אנדערע שטיינר אונ בקלעבין מיט אנדערע ליים אונ ווארטען אוואך, זאגט רש"י (גמרו של דבר) דר סוף פון די זאך איז (אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה) די שטוב ווערט אנדערש ניט צושטוסין נאר אויב מען האט ארויסגענומען די שטיינער וואס אויף זיי איז די נגע אונ מען האט ארומגעהאקט די ליים ווס א[...] שטיינער אונ מען האט אריינגעזעצט אנדערע שטיינער אונ באקלעבט מיט אנדערע ליים, אונ אויף די נייע [...] איז צוריקגעקומען די נגע, מוז מען צושטויסען דיא שטוב (ואין החוזר צריך פשיון) אונ מען דארף ניט דיא ניי[...] זאל זיין גרעסער וויא דיא ערשטע, אפילו זיא איז ניט גרעסר פון די ערשטע דארף מען אויך צושטויסען די (וסדר המקראות כך הוא) אונ אזוי איז דער סדר פון דיא פסוקים, פסוק (מג) ואם ישוב וגו׳, נאכדעם פסוק (מה) וגו׳, נאכדעם פסוק (מו) והבא אל הבית, נאכדעם פסוק (מז) והשוכב וגו׳ והאוכל וגו׳, נאכדעם פסוק (מ[...]) הכהן וראה והנה פשה וגו׳ (ודבר הכתוב) אונ דער פסוק שמועסט (בעומד בראשון) אז דער כהן שטייט נעבי[...] שטוב אין סוף ערשטע וואך (שנותן לו שבוע שני להסגרו) אונ ער הייסט מען זאל פארשליסין דיא שטוב אוי[...] אנוואך (ובסוף שבוע שני להסגרו) אונ אין סוף וואך פון דעם אנדערין פארשליסונג (בא וראהו שפשה) איז דר כהן אונ הט געזעהן די נגע איז גרעסער געווארין (ומה יעשה לו) וואס זאל דער כהן טאן (חולץ וקוצה וטח) ער הייסט גענומען פון וואנט דיא שטיינער אונ ארומהאקין דיא ליים ווס ארום די שטיינער אונ אריינזעצן אין וואנט א[...] שטיינער אונ בקלעבין מיט אנדערע ליים (ונותן לו שבוע) אונ ער גיט נאך אוואך צו ווארטין (חזר) אויב דיא נ[...] צוריקגעקומען אויף דיא נייע שטיינער (נותץ) זאל מען דיא שטוב צושטויסין (לא חזר) אויב אויף די נייע שטיינ[...] ניטא די נגע (טעון צפרים) דארף מען ברענגען דיא פייגיל מיט עץ ארז אזוב שני תולעת וויא עס שטייט א[...] פסוקים פון פסוק מט ביז פסוק נד] (שאין בנגעים יותר מג׳ שבועות) ביי נגעים ווארט מען ניט לענגער פ[...] וואכן, אדער עס איז טהור אדער עס איז טמא: (מח) [ואם בא יבא]. אויב דער כהן וועט קומען (לסוף שבוע שנ[...] סוף אנדערע וואך: [וראה והנה לא פשה]. אונ ער וועט זעהן דיא נגע איז ניט גרעסער געווארין, זאגט (מקרא זה בא ללמד) דער פסוק קומט לערנען (בעומד בעיניו בראשון ובשני) אויב דיא נגע איז אין דיא זעלביגע מ[...] דיא ערשטע וואך אונ אין דיא אנדערע וואך (מה יעשה לו) וואס זאל דער כהן טאן מיט דיא שטוב (יכול יטהר[...]) וואלט מיינען ער זאל זאגין דיא שטוב איז טהור (כמשמעו של מקרא) וויא מען קען מיינען פון פסוק (וטהר הכ[...] הבית) דער כהן זאל ריין מאכן דיא שטוב (תלמוד לומר כי נרפא הנגע) זאגט דער פסוק ווארום דיא נגע איז גע[...] געווארין (לא טהרתי אלא את הרפוי) דיא תורה האט אנדערש ניט ריין געמאכט די שטוב נאר ווען די נגע איז גע[...] געווארין (ואין רפוי אלא הבית שהוקצה והוטח ולא חזר הנגע) דאס היילונג פון די שטוב איז אויב מען האט ארויסגע[...] די שטיינער וואס אויף זיי איז די נגע] פון דיא וואנט, אונ מען האט ארומגעהאקט דיא ליים ווס ארום די שט[...] אונ מען האט אריינגעזעצט אין וואנט אנדערע שטיינער אונ מען האט בעקלעבט מיט אנדערע ליים אונ ד[...] איז ניט צוריק געקומען אויף די נייע שטיינער, דאס הייסט דיא שטוב איז געהיילט געווארין (אבל זה) אבער ד[...] ווס איז ניט גרעסער געווארין ביט אין די ערשטע וואך אונ ניט אין דיא אנדערע וואך (טעון חליצה וקצוי וטיחה[...]

רש"י

לו ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה מה בט[...] חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זהו שיבה זהו [...] אף בתחתונה כך וכו׳ כדאיתא בתורת כהנים. גמרו ש[...] אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה [...] החוזר צריך פשיון וסדר המקראות כך הוא ואם ישוב [...] והבא אל הבית והאוכל בבית ובא הכהן וראה והנה [...] ודבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני ל[...] ובסוף שבוע שני להסגרו בא וראה שפשה ומה יע[...] חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון [...] שאין בנגעים יותר מג׳ שבועות: (מח) ואם בא י[...] לסוף שבוע שני: וראה והנה לא פשה. מקרא [...] ללמד בעומד בעיניו בראשון ובשני מה יעשה לו יכול י[...] כמשמעו של מקרא וטהר הכהן את הבית ת"ל כי נרפא [...] לא טהרתי אלא את הרפוי ואין רפוי אלא הבית ש[...] והוטח ולא חזר הנגע אבל זה טעון חליצה וקצוי וטיחה [...]

שפתי חכמים

ואם בא יבא כו׳ אלא הכי גרסינן הא אינו אמור ואם בא יבא כו׳ אלא שבא בסוף שבוע ראשון אע"פ שלא פשה אינו טהור ומסגירו [...]

פירוש לתורת אלהים

(מח) ואם בוא אונ אויב דר כהן וועט קומן וראה אונ [...] ער וועט זעהן די נגע איז ניט גרעסר גיווארן אין שטוב אחרי הטוח נאכדעם וויא ער האט דיא [...] בקלעבט וטהר הכהן זאל דר כהן זאגין די שט[...]

הַבָּיִת וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבַּיִת כִּי נִרְפָּא הַנָּגַע׃ מט וְלָקַח לְחַטֵּא אֶת־הַבַּיִת שְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב׃ נ וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־מַיִם חַיִּים׃ נא וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֶרֶז וְאֶת־

אונקלוס

וִידַכֵּי כַהֲנָא יָת בֵּיתָא אֲרֵי אִתַּסִּי מַכְתָּשָׁא׃ מט וְיִסַּב לְדַכָּאָה יָת בֵּיתָא תַּרְתֵּין צִפְּרִין וְאָעָא דְאַרְזָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְאֵזוֹבָא׃ נ וְיִכּוֹס יָת צִפְּרָא חֲדָא לְמָאן דַּחֲסַף עַל מֵי מַבּוּעַ׃ נא וְיִסַּב יָת אָעָא

דארזא

רש"י

שלישי וכן המקרא נדרש ואם בא יבא בשני וראה והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את הבית אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע ואם חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה: (מו) כל ימי הסגיר אותו. (ת"כ) ולא ימים שקלף את נגעו א יכול שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו ב ת"ל כל ימי: יטמא עד הערב. (ת"כ) מלמד שאין מטמא בגדים ג יכול אפי' שהה בכדי אכילת ד פרס (עירובין דף פג) ת"ל והאוכל בבית יכבס את בגדיו אין לי אלא אוכל שוכב

בית יהודא

שלישי) דארף מען ארויסנעמען פון וואנט די שטיינער נום אויף זיי איז דיא נגע אונ מען דארף ארומהאקין די ליים וואס ארום די שטיינער אונ אריינזעצען אין וואנט אנדערע שטיינער אונ בקלעבען מיט אנדערע ליים אונ ווארטען אדריטע וואך (וכן המקרא נדרש) אונ אזו ווערט דר פסוק געלערנט (ואם בוא יבא בשני) אוב דער כהן וועט קומען צום סוף אנדערע וואך (וראה והנה לא פשה) אונ ער וועט זעהן דיא נגע איז ניט גרעסער געווארין (יטיחנו) זאל ער בעקלעבען מיט אנדערע ליים (ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי) אונ בקלעבן זאל מען אנדערש ניט סיידין מען הט פריער ארויסגענומען פון וואנט דיא שטיינער וואס אויף זייא איז דיא נגע אונ מען האט ארומגעהאקט דיא ליים וואס ארום די שטיינער אונ מען האט אריינגעזעצט אין וואנט אנדערע שטיינער אונ מען האט בקלעבט מיט אנדערע ליים (ואחרי הטוח את הבית) אונ נאכדעם וויא מען האט בקלעבט דיא שטוב מיט אנדערע ליים (וטהר הכהן את הבית) זאל דער כהן ריין מאכען די שטוב (אם לא חזר לסוף השבוע) אוב ביז אין סוף וואך איז דיא נגע ניט צוריק געקומען (כי נרפא הנגע) ווארום די שטוב איז געהיילט געווארען פון די נגע (ואם חזר) אונ אוב דיא נגע איז צוריק געקומען אויף דיא נייע שטיינער (כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה) האט שון די תורה געזאגט אוב די נגע איז צוריק געקומען אויף דיא נייע שטיינער דארף מען די שטוב צושטויסין: (מו) וכל ימי הסגיר אותו. דער מענטש וואס וועט אריינקומען אין דיא שטוב אין דיא אלע טעג וואס דיא שטוב איז פארשלאסין ווערט ער טמא, זאגט רש"י (ולא ימים שקלף את נגעו) אוב איינער איז אריינגעקומין אין שטוב אין די טעג וואס דיא שטיינער נום אויף זיי איז די נגע זענען ארויסגענומען געווארין פון דיא וואנט אוידער מען הט אריינגעזעצט אין די וואנט אנדערע שטיינער, ווערט ער ניט טמא (יכול שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו) אונ אוב אויף דיא נייע שטיינער נום מען הט אריינגעזעצט אין וואנט איז אויך געקומען דיא נגע, איז דאך דער דין מען זאל די גאנצע שטוב צושטויסען אונ מען האט דערווייל ארויסגענומען פון וואנט די נייע שטיינער נום אויף זיי איז די נגע אונ די שטוב האט מען נאך ניט צושטויסין אונ איינער איז אריינגעקומען אין שטוב וואלט איך מיינען ער זאל ניט זיין טמא ווייל דיא שטיינער מיט די נגעים זענען ניטא אין שטוב (תלמוד לומר כל ימי) זאגט דר פסוק כל ימי, אלע טעג איז דיא שטוב מטמא אפילו ווען דיא שטיינער מיט די נגעים זענען ניטא אין שטוב איז אויך דיא שטוב מטמא, ווייל מען מוז דיא שטוב צושטויסין איז די גאנצע שטוב טמא גלייך ווי אויף דיא גאנצע שטוב וואלט גיוועזן נגעים: (יטמא עד הערב). זאל ער זיין טמא ביז נאכט, זאגט רש"י (מלמד שאין מטמא בגדים) דער פסוק לערנט אונז נאר ער אליין איז טמא אבער זיינע קליידער זענען ניט טמא (יכול אפילו שהה בכדי אכילת פרס) איך וואלט מיינען אפילו ער איז גיוועזן אין שטוב אזו לאנג וויא מען קען אויפעסין פיר אייער, ווערין אויך ניט טמא דיא קליידער (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (והאוכל בבית יכבס בגדיו) דר נום עסט אין די שטוב וואס איז טמא זאל ער וואשן זיינע קליידער ומען מיינט טובל זיין דיא קליידער אין אמקוה), זאגט רש"י (אין לי אלא אוכל) ווייסין מיר נאר אז ער עסט אין דיא שטוב ווערען דיא קליידער אויך טמא (שוכב מנין) אוב ער ליגט

שפתי חכמים

שניה ולא פשה אף שלא פשה חולץ כו' כמו שמפרש רש"י עלמו בעומד. הרא"ם האריך כאן וקצרתי ע"ש: א פי' דכל ימי הסגרו ירדה עליו טומאה בהכרת ולפיכך הנכנס בו טמא אבל ימים שחולץ וקולה וטח אינו מטמא בביאה שהטומאה הלכה לה עד שיתחיל למנות שבועות ההסגר: ב שהוא הבית שחזר ופרח בו הנגע אחר שחלץ וקילה וטח וחזר הנגע ופרח וקלף נגעו והוליא האבנים שבהן הנגע שלא יטמא בביאה ת"ל כל ימי דהו"ל למיכתב בימי הסגיר אותו מאי כל לרבות המוחלט אף שקלף נגעו מטמא כיון דלנתילה קאי הוי כל הבית טמא ומטמא את האדם בביאה: ג דאל"כ הו"ל לכתוב וכבס בגדיו וטמא עד הערב: ד פי' ד' בילים. פי' לא יטמא בגדים דהא סתמא כתיב והבא אל הבית יטמא עד הערב דמשמע אפי' שהה כל היום כולו אינו מטמא בגדים ומפרש ואזיל ת"ל והאוכל כלו' כי היכי דהאוכל שהה בו ומטמא בגדים ה"ה

פירוש לתורת אלהים

טהור כי נרפא הנגע ווארום די נגע איז געהיילט גווארען: (מט) ולקח אונ ער זאל נעמען צו רייניגין דם הוז שתי צפרים צוויא פייגיל ועץ אונ טענין האלץ אונ רוטין פאדים אונ איין קרייטעכץ וואס הייסט אזוב: (נ) ושחט אונ ער זאל שעכטען דעם איינם פויגיל איבר איין ערדיני כלי על מים חיים איבר קוועלידיגי וואסערן: (נא) ולקח אונ ער זאל נעמען את עץ הארז דעם טענין האלץ אונ רוטין פאדים אונ איין קרייטיכץ וואס

הָאֵזֹב וְאֵת | שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֵת
הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדַם
הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים
וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים׃
נב וְחִטֵּא אֶת־הַבַּיִת בְּדַם הַצִּפּוֹר
וּבַמַּיִם הַחַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה וּבְעֵץ
הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבִשְׁנִי הַתּוֹלָעַת׃
נג וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־מִחוּץ
לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־
הַבַּיִת וְטָהֵר׃ חמישי נד זֹאת הַתּוֹרָה
לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק׃

אונקלוס

דְאַרְזָא וְיָת אֵזוֹבָא וְיָת
צְבַע זְהוֹרִי וְיָת צִפְּרָא
חַיְתָא וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן
בִּדְמָא דְצִפְּרָא דִנְכִיסָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וְיַדֵּי לְבֵיתָא
שְׁבַע זִמְנִין׃ נב וִידַכֵּי יָת
בֵּיתָא בִּדְמָא דְצִפְּרָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וּבְצִפְּרָא חַיְתָא
וּבְאָעָא דְאַרְזָא וּבְאֵזוֹבָא
וּבִצְבַע זְהוֹרִי׃ נג וִישַׁלַּח
יָת צִפְּרָא חַיְתָא לְמִבָּרָא
לְקַרְתָּא לְאַפֵּי חַקְלָא
וִיכַפַּר עַל בֵּיתָא וְיִדְכֵּי׃
נד דָא אוֹרַיְתָא לְכָל מַכְתָּשׁ
סְגִירוּתָא וְלִנְתָקָא׃

ולסגירות

תולדות אהרן

וחטא את תולין כז נדה כח : ושלח את נגעים פב :

רש״י

מנין ת״ל והשוכב אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין ת״ל יכבס ריבה א״כ למה נא׳ אוכל ושוכב ליתן

בית יהודא

אין די שְׁטוּב פון וואַנֶען וֵוייסֶען מִיר אַז זַייגֶע קְלֵיידֶר זֶענֶען אוֹךְ טָמֵא (תַּלְמוּד לוֹמַר וְהַשּׁוֹכֵב) זָאגְט דֶער פָּסוּק וְהַשּׁוֹכֵב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו, דֶר מֶענְטְשׁ וָוס לִיגְט אִין דִי שְׁטוּב וָוס אִיז טָמֵא זָאל עֶר וַואשֶׁען וטוֹבֵל זַיין) זַייגֶע קְלֵיידֶער, זָאגְט רש״י (אֵין לִי אֶלָּא אוֹכֵל וְשׁוֹכֵב) וֵוייסֶען מִיר נָאר דֶער וָואס עֶסְט אִין דִיא שְׁטוּב אָדֶער עֶר לִיגְט אִין דִיא שְׁטוּב וָועֶרֶען זַייגֶע קְלֵיידֶער אוֹךְ טָמֵא (לֹא אוֹכֵל וְלֹא שׁוֹכֵב מִנַּיִן) אוֹיב עֶר אִיז גִיוֶועֶן אִין שְׁטוּב אוּנ הָאט נִיט גֶעגֶעסֶען אוּנ אִיז נִיט גֶעלֶעגֶען פוּן וַואנֶען וֵוייסֶען מִיר אַז זַייגֶע קְלֵיידֶער זֶענֶען אוֹךְ טָמֵא (תַּלְמוּד לוֹמַר יְכַבֵּס יְכַבֵּס רִיבָּה) וַוייל עֶס הָאט גֶעקֶענְט שְׁטֵיין אִין פָּסוּק אֵיין מָאל יְכַבֵּס וְהַשּׁוֹכֵב בַּבַּיִת אוֹ הָאוֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס בְּגָדָיו) אוּנ עֶס שְׁטֵייט צְווייא מָאל יְכַבֵּס, לֶערְנֶען מִיר פוּן דֶעם אִיבֶּערִיגֶען וָוארְט יְכַבֵּס, אֲפִילוּ עֶר הָט נִיט גֶגֶעסֶען אִין שְׁטוּב אוּנ אִיז נִיט גֶלֶעגֶען אִין שְׁטוּב זֶענֶען אוֹיךְ טָמֵא זַייגֶע קְלֵיידֶער אוּנ עֶר מוּז זֵיי וַואשֶׁען וטוֹבֵל זַיין), פְּרֶעגְט רש״י (אִם כֵּן) אוֹב עֶס אִיז אַזוֹ וַואז מֶען קוּמְט אַרַיין אִין דִיא שְׁטוּב וָואס אִיז טָמֵא פוּן נְגָעִים וֶוערְט מֶען טָמֵא אוּנ אֲפִילוּ דִי קְלֵיידֶער זֶענֶען טָמֵא, אֲפִילוּ מֶען הָאט נִיט גֶגֶעסֶען אוּנ מֶען אִיז נִיט גְלֶעגֶען אִין דִי שְׁטוּב) (לָמָּה נֶאֱמַר אוֹכֵל וְשׁוֹכֵב) פַאר וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַז עֶר עֶסְט אִין דִי שְׁטוּב אָדֶער עֶר לִיגְט אִין דִי שְׁטוּב זָאל עֶר וַואשֶׁען וטוֹבֵל זַיין) זַייגֶע קְלֵיידֶער, אַז מֶען עֶסְט נִיט אוּנ מֶען לִיגְט נִיט אִין דִיא שְׁטוּב דַארְף מֶען דָאךְ אוֹיךְ

שפתי חכמים

נמי הבא אל הבית דכתב קרא אם שהה כדי אכילה דמטמא בגדים אע״פ שלא אכל דא״ל אכילה דוקא אבל שוכב דאין בו אלא שהייה לא הרי ת״ל והשוכב דשמעינן מיניה דטעמא דהאוכל לא משום אכילה אלא משום שהייה הוא וה״ה ביאה נמי אם שהה כדי אכילה טמא דאין לומר דוקא אם אכל או שכב קאמר דמטמא אבל לא שכב ולא אכל כגון ביאה לחוד אע״פ ששהה אינו מטמא בגדים א״כ מה ת״ל יכבס יכבס תרי זימני דס״ל למיכתב והאוכל בבית והשוכב בבית יכבס בגדיו אלא ע״כ לרבות מי שבא ושהה אע״פ שלא אכל ולא שכב אלא ששהה מטמא הבגדים והדר בעי א״כ כיון דבשהייה תליא מילתא א״כ שוכב ל״ל בשלמא אוכל מיבעי לן ליתן שיעור שהייה כשיעור אוכל ואי משום יכבס יתירה דמרבה אפילו בשהייה לחודיה בלא אכילה ושכיבה לכתוב קרא במקום והשוכב והבא מכיון דביאה בכלל שכיבה הוא מה ת״ל והאוכל והשוכב אלא ליתן שיעור לשוכב ופי׳ הכתוב הזה אחר ואם בא יבא שלא על הסדר כדי שידקק אם בא יבא עם ובא הכהן וראה שבניהן מענין א׳. הרא״ם האריך ואני

פירוש לתורת אלהים

הֵייסְט אֵזוֹב וְאֵת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה אוּנ דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶן פוֹגִיל וְטָבַל אוֹתָם אוּנ עֶר זָאל זֵיי אַיין טוּנְקֶען אִין דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם פוֹגִיל וָוס אִיז גְשָׁאכְטִין גְוָוארִין וּבַמַּיִם הַחַיִּים אוּנ אִין דִי קְוֶועלִידִיגֶע וַואסֶרִין וְהִזָּה אֶל הַבַּיִת אוּנ עֶר זָאל בַּשְׁפְּרֶענְגִין דָם הוֹיז זִיבֶּן מָאל: (נב) וְחִטֵּא אֶת הַבַּיִת אוּנ עֶר זָאל בֵּיינִיגִין דָאס הוֹיז מִיט דֶעם בְּלוּט פוּן פוֹגִיל וּבַמַּיִם הַחַיִּים אוּנ מִיט דִיא קְוֶועלִידִיגֶע וַואסֶער וּבַצִּפּוֹר הַחַיָּה אוּנ מִיט דֶעם לֶעבֶּעדִיגִין פוֹגִיל וּבְעֵץ הָאֶרֶז אוּנ מִיט טֶענִין הָאלְץ אוּנ רוֹטִין פָּאדִים אוּנ אֵיין קְרֵייטִיכְץ וָואס הֵייסְט אֵזוֹב: (נג) וְשִׁלַּח אוּנ עֶר זָאל דֶעם לֶעבֶּעדִיגִין פוֹגִיל לָאזִין אַוֶועק פְלִיעֶן אֶל מִחוּץ לָעִיר אוֹיסִין וֵוייגִיג צוּ דֶער שְׁטָאט אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אוֹיף דֶעם פְרַייעֶן פֶעלְד וְכִפֶּר עַל הַבַּיִת וְטָהֵר אוּנ עֶר זָאל פַר גֶעבֶּן אוֹיף דֶעם הוֹיז אוּנ עֶס זָאל רֵיין זַיין: (נד) זֹאת הַתּוֹרָה דָס אִיז דָאס לֶערְנוּנְג לְכָל צוּ אַלֵי פְּלָאגִין פוּן צָרַעַת וְלַנָּתֶק אוּנ צוּ דִי נֶגַע וָוס אִיז אוֹיף דֶעם קָאפּ: (נה) וּלְצָרַעַת

נה וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת: נו וְלַשְׂאֵת וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת: נז לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת תּוֹרַת הַצָּרָעַת: פ טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵּאמֹר: ב דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ

אונקלוס

נה וּלְסִגִירוּת לְבוּשָׁא וּלְבֵיתָא: נו וּלְעַמְקָא וּלְעָדְיָא וּלְבַהְרָא: נז לְאַלָּפָא בְּיוֹמָא מְסָאֲבָא וּבְיוֹמָא דַּכְיָא דָּא אוֹרַיְתָא דִּסְגִירוּתָא: א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר: ב מַלִּילוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימְרוּן לְהוֹן גְּבַר גְּבַר אֲרֵי יְהֵי דָּאִיב מִבִּשְׂרֵהּ דּוֹבֵהּ מְסָאַב

תו"א ולשאת שבת פב סוטה ד קדושין ע שבועות ו: דברו אל שבת פג: איש איש ערכין ג כריתות ט נדה לב לד שג עד: מבשרו חולין נה נדה לד לז: זובו טמא נדה לד נה נו:

בעל הטורים

(ב) דברו אל בני ישראל. וכפ' נגעים לא אמר דברו לפי שע"י העגל נעשה אהרן. כאו נגעים על ישראל. וסמך פרשת זב למצורע לפי שע"י הנחש נתקללה האשה בזיבה והנחש בצרעת:

רשב"ם

(נו) ולבהרת. ה"א אתה"ע גורמת להפוך את התיבה באתנחתא ובסוף הפסוק. מן בהרת בהרת. השעיר החי באתנחתא השעיר החי כזה וכזה תאכל החרב. וכבסו בגדיהם והטהרו. והטהרו בלא אתנחתא: (ב) זב מבשרו. רבותינו פירשו מראה זוב ומראה

רש"י

שיעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות מא): (נז) להורות ביום וגו'. איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו: (ב) כי יהיה זב. יכול זב מ"מ ו יהא טמא ת"ל מבשרו ולא כל בשרו (ת"כ נדה מג) אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין ז טמא בזוב וטמא בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה ח מטמאה טומאה חמורה זיבה אף הזב

בית יהודא

וואשען וטובל זיין] דיא קליידער, ענטפערט רש"י (ליתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס) דער פסוק זאגט וויא לאנג זאל אמענטש ליגען אין דיא שטוב זיינע קליידער זאלען אויך טמא ווערען, וויא מען קען אויפעסין פיר אייער [אדער איין אנדער עסינוואַרג וואס איז גרוס ווי פיר אייער], אונ אפילו ער איז ניט געלעגין אין די שטוב אונ האט ניט געגעסען אין דיא שטוב ער איז נאר געווען אין שטוב אזו לאנג וויא מען קען אויפעסין פיר אייער ווערען זיינע קליידער אויך טמא, אונ ער אליין ווערט טמא באלד דיא נגע וויא ער קומט נאר אריין אין שטוב (ועיין ברכות מא ות"כ): (נז) (ולהורות ביום וגו'). זאגט רש"י מען מיינט (איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו) דער כהן דארף לערנען די דינים פון נגעים צו וויסען וועלכען טאג ער זאל מטהר זיין [ריין מאכען] דיא נגע אונ וועלכין טאג ער זאל מטמא זיין דיא נגע: (ב) (כי יהיה זב). זאגט רש"י (יכול זב מכל מקום יהא טמא) איך וואלט מיינען פון וועלכען ארט עס רינט פון מענטש [אפילו פון דיא נאז, אדער פון מויל, אדער פון אויער] זאל ער זיין טמא (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (מבשרו) אוב עס וועט רינען פון זיין לייב [איין ארט איז דא אין זיין לייב אוב עס וועט רינען פון דעם ארט ווערט ער טמא] (ולא כל בשרו) אבער אז עס רינט פון אלע אנדערע ערטער פון זיין לייב ווערט ער ניט טמא, מיר ווייסען אבער ניט פון וועלכין ארט זאל רינען מען זאל זיין טמא, זאגט רש"י (אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר) ווייל דער פסוק האט אפגעטיילט דאס לייב איין ארט פון אנדערין (זכיתי לדין) האב איך זוכה געווען צו וויסען דעם דין (טמא בזב וטמא בזבה) אאשה איז טמא אז עס רינט פון איר, אונ אאיש איז טמא אז עס רינט פון אים (מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה מטמאה טומאה חמורה זבה) אזו וויא זיבה מיינט מען עס רינט פון דעם זעלבינגען ארט וואס רינט נדה, נאר נדה איז מטמא אגרינגע טומאת

שפתי חכמים

קלרתי: ה וכי"ת ביום טהרתו הוי כבי"ת ובחרושת אבן למלאות ובחרושת עץ ספירושו בענין חרושת אבן ועץ ה"ס ה"נ להורות בענין היום הטמא יום הטהור דהיינו ביום ולא בלילה שאין מטמאין ולא מטהרין בליל': ו פי' אפי' הזב מפיו או מחוטמו ואזנו יהא טמא: ז ואי לא חילק הכתוב ה"א לעולם מ"מ שזב ממנו טמא הוא אפי' זב מפיו או מאזנו או מן החוטם ואין לדון בג"ש מאשה דאיכא למיפרך מה לאשה שכן איכה מטמאה זבה אלא בג' ראיות שהם בג' ימים רצופים להיזקק ז' נקיים וקרבן אבל ג' ראיות ביום א' אין בה דין זבה אבל בזב אפי' בג' ראיות ביום א' יש לו דין זב א"כ ה"א שהוא טמא מ"מ שילא זיבה ממנו אבל השתא דגלי קרא מבשרו ולא כל בשרו דזב אינו טמא מ"מ שילא זיבה ממנו אלא דעדיין לא ידענו מאיזה בשר שזב ממנו שהוא טמא ומאיזה בשר שזב ממנו שהוא טהור זכיתי לדין כו': ח מה שקורא נדה טומאה

פירוש לתורת אלהים

אונ צו אזו אצרעת וואס איז אין אקלייד ולבית אונ צו אזו אצרעת וואס איז אין הויז: (נז) להורות צוא לערנין ביום אין וועלכען טאג ער זאל אום ריין מאכין ביום אונ וועלכין טאג מען זאל ריין מאכין זאת תורת דס איז דס לערנונג פון דעם צרעת: (ב) דברו רעד צו די קינדער ישראל ואמרתם אליהם אונ איר זאלט צו זייא זאגין איש איש איטליכער מענטש כי ווען יהיה עס וועט רינען פון זיין לייב פון זיין ערוה זובו זיין רינונג

מצות השם

(קעח) איש כי יהיה זב וגו'. דאס איז דיא מצוה פון איין זב דם הייסט וואס עס גייט פון זיין ערלה אזונס וואס גס איז ניט קיין (זרע) זאמין איז נאר דאס גייט פון אים דורך איין קראנקהייט איז יעדער זאך וואס ער זיצט דארויף אבער וואס ער ליגט דארויף טמא אונ דיא כלים וואס ער רירט אן זענין טמא אונ איין ערדינע כלי מוז מען צוא ברעכין אונ ער איז טמא זיבען טאג אונ דעם זיבעטען טאג זאל ער זיך וואשין זיינע קליידער אונ זאל זיך טובלין. דיא איבריגע דינים וועלין מיר ווייטער ערקלערין אין דיא אנדערע פסוקים:

טָמֵא הוּא׃ ג וְזֹאת תִּהְיֶה טֻמְאָתוֹ בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹ־הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ טֻמְאָתוֹ הִוא׃ ד כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו

הוּא׃ ג וְדָא תְּהֵי סוֹבְתֵ בְּדוֹבֵהּ דָּר בִּשְׂרֵהּ יָ דּוֹבֵהּ אוֹ חָתִים בִּשְׂרֵ מִדּוֹבֵהּ סוֹבְתֵהּ הִיא ד כָּל מִשְׁכְּבָא דִּי יִשְׁכּוּ

תו"א וזאת תהיה ב"ק פד נדה נו: טמא נדה מג: רר בשרו נדה מג נז: החתים שם מג: כל המשכב נדה כד לג:

רשב"ם

קרי: (ג) רר בשרו את זובו. כמו ויורד רירו על זקנו. כלו' אם מריר ומפפף בשרו את זובו שהזוב קלוש כעין קרי: או החתים. שהוא מודבק על הבשר: (ד) אשר ישכב עליו. אפי' הוא תחת האבן שלא נגע בו כלל. כללו של דבר זב וזבה ונדה כולן מטמאין פה שתחתיהם טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים אם הכל

בעל הטורים

(ג) החתים בשרו מזובו. בגימ' זה בהתימות פי האמה: (ד) ישכב על

בית יהודא

אונ זִיבָה אִיז מְטַמֵּא אַשְׁטַארְקֶערֶע טוּמְאָה (אַף הַזָּב מְקוֹם שֶׁמְּטַמֵּא טוּמְאָה קַלָּה קֶרִי מְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה זִיבָה) אַזוֹ בַּיי אַזָב מֵיינְט מֶען אוֹיךְ עֶס רִינְט פוּן דֶעם זֶעלְבִּיגֶן אָרְט וָואס גֵייט אַרוֹיס דִיא זֶרַע, נָאר זֶרַע אִיז מְטַמֵּא אַגְרִינְגֶע טוּמְאָה אוּנ זִיבָה אִיז מְטַמֵּא אַשְׁטַארְקֶערֶע טוּמְאָה: (וְזוֹבוֹ טָמֵא) וָואס עֶס רִינְט אִיז טָמֵא (לָמַד עַל הַטִּפָּה שֶׁהִיא מְטַמְּאָה) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַז דֶער טְרָאפִּין זִיבָה וָואס גֵייט אַרוֹיס פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ אִיז טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (זוֹב דוֹמֶה לְמֵי בָּצֵק שֶׁל שְׂעוֹרִים) זִיבָה אִיז וִויא דִיא וַואסֶר וָואס גֵייט אַרוֹיס פוּן אַגֶערְשְׁטֶענֶע טֵייג (וְדֵהוּי) אוּנ עֶס אִיז דִינֶען (שִׁיטֶער) (וְדוֹמֶה לְלוֹבֶן בֵּיצָה הַמּוּזֶרֶת) עֶס אִיז גְלַייךְ צוּ דִי וַוייסֶעל פוּן אַאֵיי וָואס אִיז גְוָוארִין אִין אַהוּן פוּן דִי וַוארֶעמְקַייט וָואס זִיא זִיצְט זוּמֶער אוֹיף דִיא עֶרְד (שִׁכְבַת זֶרַע קָשׁוּר כְּלוֹבֶן בֵּיצָה שֶׁאֵינָהּ מוּזֶרֶת) שִׁכְבַת זֶרַע אִיז גֶעדִיכְט אוּנ עֶס צִיהְט זִיךְ אַזוֹ וִויא דִי וַוייסֶעל פוּן אַאֵיי וָואס אִיז פוּן אַהוּן וָואס הָאט גְבֶּארִין דִי אֵיי פוּן אַזָכָר (פוּן אַהָאן): (ג) (רָר). זָאגְט רַשִׁ"י (לְשׁוֹן רִיר) עֶס רִינְט (שֶׁזָּב אֶת בְּשָׂרוֹ) עֶס רִינְט פוּן זַיין לַייבּ פוּן דִיא מִילָה (אֶת זוֹבוֹ) זַיין רִינוּנְג (כְּמוֹ רִיר שֶׁיּוֹצֵא צָלוּל) וִויא שְׁפַּייאַכְץ וָואס גֵייט אַרוֹיס שִׁיטֶער אוּנ קְלָאהֶר פוּן מוֹיל (אוֹ הֶחְתִּים). זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁיּוֹצֵא עָב) עֶס גֵייט אַרוֹיס גְרָאבּ (גֶעדִיכְט) (וְסוֹתֵם אֶת פִּי הָאַמָּה) אוּנ דָא פַארְמַאכְט דָאס לֶעכִיל פוּן דִיא מִילָה (וְנִסְתָּם בְּשָׂרוֹ מִטִּפַּת זוֹבוֹ) אוּנ דָאס לֶעכִיל וֶוערְט פַארְמַאכְט פוּן דֶעם טְרָאפִּין זִיבָה (וְזֶהוּ פְּשׁוּטוֹ) דָאס אִיז דֶער מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק (וּמִדְרָשׁוֹ) אוּנ דֶער דְרַשׁ פוּן פָּסוּק, זָאגְט דִיא גְמָרָא (מָנָה הַכָּתוּב הָרִאשׁוֹן רְאִיּוֹת שְׁתַּיִם וְקָרְאוֹ טָמֵא) דֶער עֶרְשְׁטֶער פָּסוּק הָאט גֶעצֵיילְט צְווַייא מָאל דָאס וָוארְט זִיבָה אוּנ עֶר רוּפְט אִים טָמֵא (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ טָמֵא הוּא) עֶס וֶועט "רִינֶען" פוּן זַיין לַייבּ זַיין "רִינוּנְג" אִיז עֶר טָמֵא שְׁטֵייט זָב אוּנ זוֹבוֹ (וּמָנָה הַכָּתוּב הַשֵּׁנִי רְאִיּוֹת שָׁלֹשׁ וְקָרְאוֹ טָמֵא) דֶער אַנְדֶערֶער פָּסוּק צֵיילְט דְרַייא מָאל דָס וָוארְט זִיבָה אוּנ עֶר רוּפְט אִים אוֹיךְ טָמֵא (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק טוּמְאָתוֹ בְּזוֹבוֹ, רָר בְּשָׂרוֹ אֶת זוֹבוֹ, אוֹ הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ, טוּמְאָתוֹ הִיא, דָאס אִיז זַיין טוּמְאָה (הָא כֵּיצַד) וִויא אַזוֹ, פְרִיעֶר זָאגְט דֶער פָּסוּק מִיט צְווַיי מָאל זֶעהֶן וֶוערְט עֶר טָמֵא, נָאכְדֶעם זָאגְט דֶער פָּסוּק מִיט דְרַייא מָאל זֶעהֶן וֶוערְט מֶען טָמֵא (שְׁתַּיִם לְטוּמְאָה וְהַשְּׁלִישִׁית מַזְקִיקַתּוּ לְקָרְבָּן) אוּבּ עֶר זֶעהְט צְווַייא מָאל זִיבָה אִיז עֶר טָמֵא בִּיז עֶר צֵיילְט אָפּ זִיבֶּען רֵיינֶע טֶעג, אוּנ אוּבּ עֶר זֶעהְט דְרַייא מָאל זִיבָה דַארְף עֶר צֵיילֶען זִיבֶּען רֵיינֶע טֶעג אוּנ דֶעם אַכְטֶען טָאג דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת (וְאוּנ אוּבּ עֶר זֶעהְט נָאר אֵיין מָאל זִיבָה, אִיז עֶר נָאר טָמֵא דֶעם טָאג בִּיז נַאכְט: (ד) (כָּל הַמִּשְׁכָּב). אַלֶע זַאכִין וָואס דֶער זָב אִיז אוֹיף זֵיי גֶעלֶעגִין זֶענֶען טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (הָרָאוּי לְמִשְׁכָּב) נָאר דִי זַאכִין וָואס זֶענֶען אָנְגֶעגְרֵייט צוּם לִיגֶען אוֹיף זֵיי (יָכוֹל אֲפִילוּ מְיוּחָד לִמְלָאכָה אַחֶרֶת) אִיךְ טָאלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ דֶער זָב אִיז גֶעלֶעגִין אוֹיף אַזַאךְ וָואס אִיז גְרֵייט צוּ אַנְדֶערֶע זַאכ

רש"י

ממקום שמטמא טומאה קלה קרי מטמא טומא' המורה זיבה: זובו טמא. (ת"כ) למד על הטפה שהיא מטמאה (נדה כד). זוב דומה למי בצק של שעורין ודהוי י ודומה ללובן ביצה המוזרת ב שכבת זרע קשור כלובן ביצה שאינה מוזרת: (ג) רר. ל' ריר שזב את בשרו: את זובו. כמו ריר שיוצא צלול: או החתים. שיוצא עב וסותם את פי האמה ונסתם בשרו מטפת זובו זהו פשוטו ומדרשו (מגילה ח' נדה מ) מנה הכתוב הראשון ראיות שתים וקראו טמא שנא' זב מבשרו זובו טמא הוא ומנה הכ' השני ראיות שלש וקראו טמא שנא' טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא הא כיצד שתים לטומאה והשלישית ל מזקיקו לקרבן: (ד) כל המשכב. הראוי למשכב יכול אפי' מיוחד

שפתי חכמים

קלה משום שאין צריכה ז' נקיים וקרבן משא"כ זבה גדולה שצריכה ז' נקיים וקרבן: ט וא"ת פשיטא והלא הזב נטמא מאותה טיפה טומאה חמורה שמטמא אדסוכלים טיפה לכ"ש שתטמא. וי"ל דאי לא פירש כן הייתי אומר דטיפה אינה מטמא דילפינן מטעיר המשתלח שהמתעסק בו טמא ומטמא את האחרים והוא עצמו אינו טמא ה"א דכמו כן גבי זבה לכן פירש"י לימד על הטיפה כו': י ודהוי פי' דק: כ ר"ל דספנא מהרעא ולא בא מזכר. פי' אל תתמה הואיל וטומאתו חמורה דאל טיפה אחת של זוב טמא היכי ידעי' אם יוצא ממנו טיפה אחת דלמא טפ קרי הוא וטהור או זוב הוא וטמא ועל זה פי' זוב דומה למי בצק כו ל פי' אם ראה ראייה ראשונה הוא כרואה שכבת זרע שאינו מטמא במגע ובראייה שניה מטמא אף במשא ומטמא משכב ומושב וטעון ספיר ז' נקיים ובשלישית אף לקרבן כדאית' פ"ק דמגילה אין בין ראיה שני

פירוש לתורת אלהים

טָמֵא הוּא אִיז עֶר טָמֵא: (ג) וְזֹאת תִּהְיֶה אוּנ דָס זָאל זַיין טֻמְאָתוֹ זַיין אוּם רֵיינִיקְייט בְּזוֹבוֹ אִין זַיין טוּעֶן רִינִין רָר לוֹטֶער וִויא שְׁפַּייעֶכְץ בְּשָׂרוֹ פוּן זַיין לַייבּ מִזּוֹבוֹ פוּן זַיין רִינִין סַיי וָוס רִינְט פוּן אִים אִיז לוֹטֶער אוֹ אָדֶער הֶחְתִּים עֶס וֶוערְט פַאר שְׁטָאפְּט בְּשָׂרוֹ זַיין לַייבּ מִזּוֹבוֹ פוּן זַיין רִינִין דְהַיְינוּ וָואס עֶס רִינְט אִיז גְרָאבּ אוּנ דֶער פוּן וֶוערְט פַר שְׁטָאפְּט זַיין לַייבּ טֻמְאָתוֹ הִיא דָס אִיז זַיין אוּם רֵיינִיקְייט עֶר אִיז טָמֵא: (ד) כָּל הַמִּשְׁכָּב אַלִי זַאכְ וָוס אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶען מֶען זָאל דְרוֹיף לִיגִין אוּנ נִי צוּ אַנְדֶערִי מְלָאכָה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב אוּנ דֶר זָב וֶוע דְרוֹיף לִיגֶן יִטְמָא זָאל דִי זַאךְ טָמֵא זַיין וְכָל הַכְּלִי אוּנ אַל כֵּלִים וָוס זֶענִין גִימַאכְט מֶען זָאל דְרוֹיף תָּמִיד זִיצְ

הַזָּב יִטְמָא וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב
עָלָיו יִטְמָא: ה וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע
בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: ו וְהַיֹּשֵׁב עַל־
הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־

והי דובנא יהי מסאב
מנא דייתב עלוהי
מסאב: ה וגבר די
ב במשכבה יצבע
ושוהי ויסחי במיא
מסאב עד רמשא:
דייתב על מנא דייתב
והי דובנא יצבע
ושוהי ויסחי במיא

א הזב נדה נד: אשר ישב שבת נט: ואיש אשר שבת פד ב"ק סו נדה נג: והיושב חגיגה כג נדה מט:

בעל הטורים

ריה זה מיוחד לשכיבה: וכל הכלי. בגי' אבל לא האבן: (ה) ורחץ במים. בגימ' ובארבעים סאה. ד"א במים במי מ' פי' ארבעים סאה:

רש"י

זכה אחרת מ ת"ל אשר ישכב אשר שכב לא נאמר אלא ישכב המיוחד תמיד לכך יצא זה שאומרים לו ב עמוד זה מלאכתנו: אשר ישב. ישב לא נאמר אלא אשר עליו הזב במיוחד תמיד לכך: (ה) ואיש אשר יגע שכבו. לימד על המשכב שחמור מן המגע שזה נעשה הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים והמגע שאינו משכב אלא ולד הטומאה ם ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין: והישב על הכלי. (ת"כ) אפילו לא נגע אפי' עשרה זה על זה כולן ע מטמאין משום מושב פ וכן במשכב:

בית יהודא

ניט צום ליגען אויף איר ווערט זיא אויך טמא (תלמוד לומר אשר ישכב) זאגט דר פסוק דם געלעגער אשר ישכב, וום דער זב וועט אויף אים ליגען (אשר שכב לא נאמר) עס שטייט ניט אשר שכב, וום דער זב איז אויף אים געלעגן*) (אלא אשר ישכב) נאר עס שטייט וואס ער וועט אויף אים ליגען, דם מיינט מען די זאך (המיוחד תמיד לכך) וום איז גרייט שטענדיג מען זאל אויף איר ליגען, ווען מען וויל ליגען ליגט מען אויף די זאך, און מען ניצט ניט די זאך צו אנדערע זאכין (יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו) אבער אז דער זב איז געלעגען אויף אזאך וואס איז ניט ליגען אויף איר, נאר אז דר זב האט זיך געלייגט אויף די זאך זאגט מען צו אים שטיי־אויף מיר דארפען די זאך אונזער ארבעט, דם ווערט ניט טמא וויא דער דין פון משכב הזב, נאר ווי דער דין פון אנדירען, דר זעלביגער איז (וכל הכלי אשר ישב עליו) אוב דער זב איז געזעסען אויף אזאך, זאגט רש"י (ישב לא נאמר) עס שטייט ניט ישב עליו, די כלי וואס דער זב איז אויף איר געזעסען (אלא) נאר עס שטייט אשר ישב עליו, וואס ער וועט אויף כלי זיצען שטענדיג (ובמיוחד תמיד לכך) ווייל די כלי איז נאר גרייט צום זיצען אויף איר: (ה) ואיש אשר יגע משכבו. דער מענטש וואס וועט אנרירען דעם געלעגער פון זב ואדער דאס זיצונג פון זבו, זאגט רש"י (לימד על משכב שחמור מן המגע) דער פסוק לערנט אונז דאס געלעגער ואדער דם זיצונג) פון זב איז מער טמא וויא דיא וואס דער זב רירט אן (שזה נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים) דאס געלעגער און דאס זיצונג פון זב איז אב הטומאה דער פאטער (דער עיקר) טומאה און עס איז מטמא אמענטש און כלים (והמגע שאינו משכב) די זאך וום דער זב האט אנגערירט און דאס איז ניט זיין געלעגער און ניט זיין זיצונג (אינו אלא ולד הטומאה) דאס נאר א קינד פון דיא טומאה (ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין) דאס איז נאר מטמא עסינווארג אדער משקה אמענטש און ניט כלים: (ו) והיושב על הכלים. און דער זב וום זיצט אויף די כלי (אפילו לא נגע) אפילו ער האט אנגערירט דיא כלי (אפילו עשרה כלים זה על גבי זה) אפילו עס ליגען צעהן כלים אייגע אויף דיא אנדערע און זב זיצט אויף דיא אויבערשטע כלי (כולן מטמאין משום מושב) ווערין אלע כלים טמא ווי די דער זב איז אויף זייא עסין, אפילו די אונטערשטע כלי איז אאב הטומאה (וכן במשכב) און אזוי איז דער דין ביי דעם געלעגער פון זב ג עס ליגט צעהן אויסשפרייטונגען איינע אויף דיא אנדערע און דר זב ליגט אויף די אויבערשטע אויסשפרייטונג

שפתי חכמים

יה ג' בזב הנה קרבן: מ פי' כגון דף של נחתומים או עריבה גדול': ו' שאי אפשר בעת שהוא משתמש בו למלאכה אחרת שיהא שוכב: ם כלו' שהמשכב שנגע בו הזב הוא אב הטומאה ומטמא אדם ו בגדים שעליו דכתיב ביה יכבס בגדיו ורחץ במים אבל דבר אחר ו מיוחד לשכיבה ונגע בו הזב אינו אב הטומאה אלא ולד הטומאה להשון בלבד ובשעת חיבורו מטמא כלי שטף במגעו ולא אדם וכלי. ולאחר פרישתו אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. ופי' חמור מן ע ר"ל שאינו של משכב: ע מדכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מקיש ישיבה של טהור לישיבה של זב מה ישיבה של זב אף כשלא יושב הוא על הכלי נטמאין הכלים ממנו כגון אבן מסמא כך ישיבה של טהור שהוא נטמא מהכלי שנטמא מהזב אף בשלא נגע בו. אבן מסמא הוא אבן שסמוה על גבי יתדות וכלים תחתי' כדכתיב והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא. ונדה או זב יושבין עליה אעפ"י שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים כדכתיב כל אשר יהי' תחתיו. רש"י פרק רבי עקיבא: פ דילפינן במה מצינו ממושב פי' שאם שכב טהור על אבן מסמא והי' תחת האבן משכבו של זב הרי הוא טמא אף שמפסיק בינייהו

פירוש לתורת אלהים

דר זב איז דרויף גיזעסין יטמא זאל טמא זיין: ואיש און אמענטש אשר וואס ער וועט אן רירין דם גילעגר פון דעם זב: (ו) והיושב און דר וום זיצט אויף דער כלי אשר וואס דער זב איז דרויף גזעסין:

והנוגע

הערה אז כען זאגט שכב, ער איז געלעגען אויף די זאך אדער מען זאגט ישב ער איז געזעסין אויף די זאך קען מען מיינען שטענדיג האט ער זיך געלייגט אדער געזעסין אויף די זאך, אז מען זאגט ישכב ער וועט ליגען אדער מען זאגט ישב ער וועט זיצען מיינט מען די זאך איז געמאכט צום אויף איר אדער צום זיצען אויף איר און מען וועט שטענדיג ליגען אדער זיצען אויף די זאך, וואס דער חילוק איז צווישען די צווי כלים זאגט רש"י אין אנדערין פסוק:

הָעָֽרֶב׃ חצי הספר ז וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר הַזָּב
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָֽרֶב׃ ח וְכִֽי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָֽרֶב׃ ט וְכָל־הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב
עָלָיו הַזָּב יִטְמָא׃ י וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכֹל
אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָֽרֶב׃ יא וְכֹל

אונקלוס

וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְ
ז וּדְיִקְרַב בִּבְסַר ד
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאַב
רַמְשָׁא׃ ח וַאֲרֵי
דּוֹבָנָא בְּדַכְיָא
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְ
ט וְכָל מֶרְכְּבָא דִּי יִ
עֲלוֹהִי דּוֹבָנָא יְהֵי מְ
י וְכָל דְּיִקְרַב בְּכֹ
יְהֵי תְּחוֹתוֹהִי יְהֵי מְ
עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאַב
רַמְשָׁא׃ יא וְכֹל דִּי

תו"א וכי ירק שבת מו נה נו: בטהור נדה נה: וכל הנוגע שם לד: והנושא שם לג נה: וכל אשר קידושין כ חולין קו נדה מג:

רש"י

(ח) וכי ירק הזב בטהור. (ת"כ נדה נה) ונגע נשאו שהרוק צ מטמא במשא: (ט) וכל המרכב שלא ישב עליו ק כגון התפוס של סרגא שקורין טמא משום מרכב והאוכף שקורין אלוי"ש טמא טומאת (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו. (ת"כ ר בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואי כבוס בגדים והוא חומר במשכב ממרכב: והנושא כל האמור בענין הזב זובו ורוקו ושכבת זרעו ומי

בית יהודא

זענען אלע אויסשפרייטונגען (אפילו דיא אונטערשטע) אב הטומאה: (ח) (וכי ירוק הזב בטהור). אונ דער זב וועט טאהן א שפיי אויף א מענטש וואס ער איז ריין פון טומאה (ונגע בו) אונ דיא שפייאכץ האט אים אנגערירט (או נשאו) אדער דער טהור האט געטראגן דיא שפייאכץ (דהיינו דער טהור האט געהאלטין אין האנט א שטעקיל אדער א שטיקיל האלץ אונ דער זב האט א שפיי געטאהן אויף דעם שטעקיל אדער אויף דעם שטיקיל האלץ אונ דר טהור האט דעם שטעקיל אדער דעם שטיקיל האלץ געטראגין) ווערט ער טמא (שהרוק מטמא במשא) ווארום דאס שפייאכץ איז מטמא דעם מענטש וואס טראג (ט) (וכל המרכב). אונ אלע כלים וואס געהערין צום רייטין (אף על פי שלא ישב עליו) אפילו ער איז ניט געזעס אים (כגון תפוס של סרגא) סרגא איז דער זאטעל וואס ליגט אויף דעם פערד ווען מען רייט אויף אים, אונ נעבן ווערט אריינגעשטעקט א שטיק האלץ פארוינט אונ אינטען אונ דער רייטער האלט מיט דיא האנט דעם הא פארוינט אדער פון אינטען ער זאל זיך ניט אראפרוקען פון זאטעל (טמא משום מרכב) איז די שטיק האלץ טמא וויא ער וואלט אויף איר געזעסין רייטענדיג (והאוכף טמא טומאת מושב) דער זאטיל איז טמא חוויל מען זי אים: (י) (וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו). ווער עס וועט אנרירען איינע פון דיא זאכין וואס וועט זיין (תחתיו) אונטער דעם זב, וואס דער זב הט אויף דעם געריטען, איז ער טמא, זאגט רש"י (בא ולימד על המרכ פסוק קומט אונ לערונט אונז דיא זאכין וואס דער זב האט אויף זיי גערוטען (שיהא הנוגע בו טמא) דער וואס זאך איז ער טמא (ואין טעון כבוס בגדים) אונ ער דארף ניט וואשין וטובל זיין) דיא קליידער וואס ער איז אנגעטאהן ווען ער האט אנגערירט (והוא חומר במשכב ממרכב) מיט דיא זאך איז שטארקער די טומאה זאכין וואס דער זב איז אויף זיי געלעגין וויא די זאכען וואס דער זב הט אויף זייא געריטען, אז א מענטש דיא זאך וואס דער זב איז אויף דעם געלעגען, דארף ער וואשין דיא קליידער וואס ער איז אין זייא געגאנגען האט די זאך אנגערירט, אונ אז מען רירט אן דיא זאך וואס דער זב האט אויף דעם געריטען, איז דער טמא אונ דיא קליידער דארף ער ניט וואשען: (והנושא אותם). דער וואס וועט זיי טראגין, זאגט רש"י מע (כל האמור בענין הזב) אז איינער וועט טראגין איינע פון דיא זאכין וואס שטייט אין דיא פרשה פון זב, ד וועט טראגען די זיבה, אדער רוקו, דיא שפייאכץ, אדער די שכבת זרע, אדער מימי רגליו, דיא השתנה וה

שפתי חכמים

האבן והאבן אינו מקבל טומאה אפי' הכי הוא טמא ואף על גב דגבי משכב לבד הוא דכתיב ילפינן מיניה אף למושב כיון דשוו משכב ומושב בחומר מגען לטמא בגדים חדא מילתא הוא: צ דהכי דרשינן לי' וכי ירוק הזב בטהור כלומר כמה שביד הטהור היינו כשירוק על המקל שביד טהור והוא נשאו הוא טמא: ק ר"ל לא שיושב ממש ע מושב דכתיב בקרא אלא לד האוכף שהוא עד שלפניו ולאחריו ש עליו אלא שהרוכב מחזיק בו שלא יחליק לפניו או לאחריו ול תפוס על שם שתופס בו: ר כלומר ולא תחתיו של מרכב ש

פירוש לתורת אלהים

(ז) וְהַנֹּגֵעַ אונ דער וואס רירט אן דעם לייב פון דעם זב: (ח) וְכִי יָרֹק אונ אז דער זב וועט שפייען אויף אריינעם מענטשן: (ט) וְכָל הַמֶּרְכָּב אונ אויף איטליכם רייטונג וואס דר זב וועט דרויף רייטן יִטְמָא זא זיין: (י) וְכָל הַנֹּגֵעַ אונ דר וואס וועט אן רירין וואס וועט זיין אונטער דעם זב יִטְמָא זאל טמ

והנושא

אֲשֶׁר יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא־שָׁטַף
בַּמָּיִם וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יב וּכְלִי־חֶרֶשׂ
אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַזָּב יִשָּׁבֵר וְכָל־כְּלִי־
עֵץ יִשָּׁטֵף בַּמָּיִם׃ יג וְכִי־יִטְהַר הַזָּב

אונקלוס

דּוֹבָנָא וִידוֹהִי לָא
בְּמַיָּא וִיצַבַּע
טוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
אַן דַּחֲסַף דִּי יִקְרַב
דּוֹבָנָא יִתְּבַר וְכָל
דְאָע יִשְׁתְּטֵף
יג וַאֲרֵי יִדְכֵּי

כי יטהר מגילה ח נדה לו:

בעל הטורים

. ב׳ דין ואידך וחלף ביהודה שטף ועבר שזב צריך מים חיים:
. בגימטריא הסיט. איזהו מגע במקלתו שהוא ככולו זהו היסטו:

רשב"ם

שתחתיו מיוחדין לישיבה אע"פ שלא נגע בהם כלל: (יא) וידיו לא שטף במים. הזב לא טבל. כך דרשו חכמים. ולי נראה לפי פשוטו לפי שאמר למעלה רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו שהוגלד ונדבק על בשרו לכך דבר לישת לא שטף במים שאם לא שפשף יפה את בשרו וגם פי האמה שהחתים כמפורש במס׳ נדה אע"פ שטבל עדיין טמא הואיל ולא שפשף יפה לה וכל הנוגע בו יטמא. ולפי שדרך פי האמה הזוב יוצא וצריך שישפשף דיבר לשון שטיפת ידיו למשל כעין מה שכתוב אצל זונה אכלה ואמרה לא פעלתי און וכן אך מסיך הוא את רגליו. לפי שמדבר על יציאת חוץ. אף כאן שטיפת ידים על מקום יציאת הזוב מאותו מקום. שפף מוכית שהוא להעביר לכלוך שום דבר ממקומו. כמו ומורק ושוטף במים, להעביר שומן של חטאת שבכלי. וכן מים כבירים שוטפים.

רש"י

והמרכב משכן מטמא אדם לטמא בגדים: (יא) וידיו
ף במים. בעוד שלא טבל מטומאתו ש ואפילו פסק
ספר שבעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה
הכתוב טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמדך
ת הסתרים א טעון ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו
ת"כ נדה סו): (יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב.
׳ נגע בו מאחוריו וכו׳ כדאי׳ בת"כ עד איזהו מגעו
כולו הוי אומר זה א היסטו: (יג) וכי יטהר. ב
ן: שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים טהורים
ו זיבה ג שלא יראה זוב וכולן רצופין (נדה סה):

בית יהודא

וְהַמִּשְׁכָּב, אָדער ער וועט טְראָגֶען דיא זאַכֶען וואָס דער זָב איז אויף זיי געלעגין (וְהַמֶּרְכָּב) אָדער ער וועט טְראָגין דיא זאַך וואָס דער זָב האָט אויף דעם געריטען, אַפִּילוּ ער האָט די זאַכען ניט אָנגערירט, זייא זענען געלעגן אויף אַבְּרעט, אונ ער האָט געטראָגין דיא בְּרעט (מַשָּׂא מְטַמֵּא אָדָם לְטַמֵּא בְּגָדִים) דאס טְראָגֶן איז מְטַמֵּא דעם מענטש וואס טְראָגט זייא אונ דיא קְליידער וואס ער איז אָנגעטאָהן ווען ער טְראָגט זיי זענען אויך טָמֵא: (יא) וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמָּיִם. דער פָּסוּק זאָגט אַלע זאַכען וואָס דער זָב האט אָנגערירט, איידער ער הט זייַנע הענט געוואַשין מיט וואַסער, זאָגט רש"י דָם מיינט מען (בְּעוֹד שֶׁלֹּא טָבַל מִטּוּמְאָתוֹ) איידער ער
ד טוֹבֵל געווען פון זיין טוּמְאָה (וַאֲפִילּוּ פָּסַק מִזּוֹבוֹ) אַפִּילוּ עס רינט ניט מעהר פון אים (וְסָפַר שִׁבְעָה) אונ ער געצֵיילט זיבען ריינע טעג, (וּמְחוּסַּר טְבִילָה) עס פעלט אים נאר ער זאל זיך טוֹבֵל זיין, איידער ער האט
ע געווען (מְטַמֵּא בְּכָל טוּמְאוֹתָיו) איז ער מְטַמֵּא אַלע טוּמְאוֹת וויא ער האט מְטַמֵּא געווען ווען די זִיבָה האט פון
ועגען, זאָגט רש"י (וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַכָּתוּב טְבִילַת גּוּפוֹ שֶׁל זָב בִּלְשׁוֹן שְׁטִיפַת יָדַיִם) פאר וואס רופט דער פָּסוּק דיא
פון זָב אָפּשְׁווענקען די הענט (לְלַמֶּדְךָ) דער פָּסוּק לערונט דיך (שֶׁאֵין בֵּית הַסְּתָרִים טָעוּן בִּיאַת מַיִם) ווען אַטָּמֵא
טוֹבֵל דיא בעהאַלטענע ערטער וואס זענען אויף דעם מענטש איז ניט נייטיג זיי זאָלן אויך בנעצט ווערען
וואַסער פון מִקְוָה (אֶלָּא אֵבֶר הַגָּלוּי כְּמוֹ הַיָּדַיִם) נאר די גְלידער וואס ווערען געזעהן אַזוֹ וויא די הענט מוזין בנעצט
מיט דיא וואַסער פון מִקְוָה: (יב) וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב. דיא ערדענע כֵּלִים וואס דער זָב וועט זייא
זאל מען צוּבְּרעכען (יָכוֹל אֲפִילּוּ נָגַע בּוֹ מֵאֲחוֹרָיו) איך וואָלט מיינען אַפִּילוּ ער האט אָנגערירט די ערדענע
ווייניג איז זיא אויך טָמֵא (כִּדְאִיתָא) וויא עס שטייט אין תּוֹרַת כֹּהֲנִים (עַד אֵיזֶהוּ מַגָּעוֹ שֶׁהוּא כְּכוּלּוֹ) וועלכעס
פון דעם זָב איז מְטַמֵּא ביי אַערדענע כֵּלִי גָליַיךְ וויא ער וואָלט אָנגערירט דיא גאַנצע כֵּלִי (הֱוֵי אוֹמֵר זֶה
וויב די כֵּלִי איז אין גאַנצין געשָׁקִילְט געוואָרען דורך דעם אָנרירען פון זָב, איז זיא טָמֵא: (יג) וְכִי יִטְהַר.
ר זָב וועט ריין ווערען. זאָגט רש"י מען מיינט (כְּשֶׁיִּפְסוֹק) עס האט אויפגעהערט רינען פון אים, אונ ער
געצֵיילט (שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ) זיבען טעג צוּא זיין ריינקייט, ער הט אָפּגעצֵיילט (שִׁבְעַת יָמִים טְהוֹרִים מִטּוּמְאַת
ען טעג וואס זענען געווען ריין פון זיין טוּמְאָה וואס הט גערוּגען פון אים (שֶׁלֹּא יִרְאֶה זוֹב) ער הט אין די ב גן
ן זִיבָה וריגונגו גזעהן (וְכוּלָּן רְצוּפִין) אונ די זיבען טעג זענען געווען צוזאַמען איין טאג נאך דעם אַנדערין,

שפתי חכמים

קאי כלומר שנגע במרכב שהיה תחתיו של זב טמא ואינו
בגדים: ש והזב קאי ולא הנוגע בו לומר שקודם שטבל
מא וטעון כבוס בגדים דאם לא כן לא ה"ל למיכתב אלא וכל
ט הזב וכבס בגדיו ורחץ במים וידיו לא שטף ל"ל:
ך פיו ופי האמה דלמטה ותוך הקמטים דאע"ג דלא עלו
טהור רק ראוי לביאת מים כבינן: א פי׳ שנתנדנד והוסט
כולו מכח הזב שאין היסט במקלתו אלא בכולו והא דאפקיה קרא להיסט
בל׳ מגע למימרא דהיסטו דומיא דמגעו מה מגעו בידיו מאברא׳ אף
היסטו בידיו ומאברא׳ לאפוקי קנה בקומטו דזב דאם היה קנה בקומטו
והסיט בה את הטהור טהור כיון שהיסטו לא בא אלא מכח בית הסתרים
שלו: ב היינו טהרת דמים לא טהרת טומא׳ דהא כתיב אחריו ורחץ
במים חיים וטהר: ג פי׳ אלו ז׳ ימים צריכים להיות טהורים מטומאת

פירוש לתורת אלהים

אותם אונ דר וואס טְראָגט איינע פון דיא זאַכין
זייט אין דעם עֶנְיָן: (יא) וְכֹל אונ אַלע זאַכין
זָב וועט אָן רירין וְיָדָיו אונ זייני הענט האָט
געשְׁווענקט אין וואַסער ער הט זיך נאך ניט
ן: (יב) וּכְלִי חֶרֶשׂ אונ איין ערדני כֵּלִי וואס דר
זָב וועט אָן רירין יִשָּׁבֵר זאל צו בראָכען ווערען וְכָל כְּלִי
עֵץ אונ איטליכי הילצערנע כֵּלִי וואס אַזָב האט אָן
גרירט יִשָּׁטֵף בַּמָּיִם זאל מען אום שְׁווענקין טוֹבְלֶן אין
וואַסער: (יג) וְכִי יִטְהַר אונ אַז דער זָב וועט טָהוֹר
ווערין פון זיין רינֶן דְהַיְינוּ עס וועט אויף הערין פון

מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים
לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ
בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר׃ יד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
וּבָא ׀ לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וּנְתָנָם אֶל־הַכֹּהֵן׃ טו וְעָשָׂה
אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹבוֹ׃ ס ששי שביעי כשהן מחוברין טז וְאִישׁ
כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ
בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ יז וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־
יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת־זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע

אונקלוס

דובנא מדובה וימ...
שבעת יומין לד...
ויצבע לבושוהי ו...
בשרה במי מבוע וי...
יד וביומא תמינאה
לה תרתין שפנינ...
תרין בני יונה וייתי ל...
יי לתרע משכן
ויתננון לכהנא׃ טו ו...
יתהון כהנא חד חט...
וחד עלתא ויכפר ע...
כהנא קדם יי מדו...
טז וגבר ארי תפוק
שכבת זרעא וי...
במיא ית כל בשרה
מסאב עד רמשא׃
לבוש וכל משך ד...
עלוהי שכבת
ויצטבע במיא
מסאב עד רמש...
יח ואתתא די ישכוב
יתה שכבת זרעא וי...

רשב״ם

וכן תשטף ספיחיה עפר ארץ. להעביר את הזוב שעל בשר

תו״א לטהרתו נזיר מד׃ וכבס בגדיו מגילה ח׃ ורחץ בשרו ערכין יד׃ ובא לפני שם לג׃ ועשה אותם יומא מח׃ וכפר עליו מגילה ג׃ ואיש קמא פב ע״ז סח נדה מג׃ ורחץ במים ערכין ד׃ וכל בגד שבת סד מו ב״ק נה׃ אותה שכבת יבמות לד׃

בעל הטורים

(יד) ובא לפני ה׳ אל פתח. בגי׳ הנה מלמד שהזב הוא טובל מבעוד יום׃ (טז) תצא ממנו. בגי׳ זה זרע יורה כחץ׃ כי תצא ממנו. בגי׳ זר... יבם׃ ורחץ במים את כל בשרו. בגימ׳ ולא יהא בו חציצה בבשרו ובשערו׃

שפתי חכמים

ויכה דאם לא כן מאי וכי יטהר וספר לו וגו׳ דמשמע אם לא פסק אינו סופר ואי לא יהיו טהורים מזיבה הא לא פסק ופירש עוד וכולן רלופים מדכתיב לטהרתו שתהא טהרתו אחת פי׳ דלא חזי׃ פ׳ ואי חזי להו באמצעי סתר ליומא קמאי ומונה שבעה ימים

פירוש לתורת אלהים

אים צו ריינען וְסָפַר לוֹ זאל ער ציילין זיבן טאג צו זיין ריינקייט זיבן טעג זאל שון פון אים ניט רינען וְכִבֶּס בְּגָדָיו זאל ער וואשין זייני קליידר וְרָחַץ אונ ער זאל וואשין זיין לייב מיט קוועלידיג וואסר וְטָהֵר אונ ער זאל זיין ריין׃ (יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אונ אין דעם אכטן טאג יִקַּח זאל ער געמען צוויי אלטע טאהבין אוֹ שְׁנֵי אדר צוויי יונגי טאהבין וּבָא אונ ער זאל קומן פר גאט צו דר טיר פון דעם אוהל מועד וּנְתָנָם אונ ער זאל זיי געבין צו דעם כהן׃ (טו) וְעָשָׂה אונ ד... זאל זיי מאכין איינם צו אחטאת אונ דם אנ... אעולה וְכִפֶּר אונ דער כהן זאל פר געבין אוף א... גאט מִזּוֹבוֹ פון זיין רינונג׃ (טז) וְאִישׁ אונ אמענ... תֵצֵא אז עס וועט פון אים ארוס גיין שִׁכְבַת זֶר... זאל ער וואשין זיין גאנץ לייב׃ (יז) וְכָל בֶּגֶד אינ... קלייד וְכָל עוֹר אדר אפעל אֲשֶׁר אז עס וועט או... זיין שִׁכְבַת זֶרַע׃ (יח) וְאִשָּׁה אונ אאשה אז אמ...

מצות השם

(קעט) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו׳. דאס איז דיא מצוה אז דעם אכטען טאג נאך דר נאכט ווס דר זב וועט זיך טובלן זאל ער ברענגן צוויי טאהבין איינם זאל זיין אחטאת אונ דם אנדערי איין עולה פאר איין קרבן אונ די מצוה איז נוהג בזמן הבית׃ (קפ) וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע וגו׳. דס איז די מצוה ווען עס גיים פון איינם (שִׁכְבַת זֶרַע) זאמן איז ער טמא ביז ... אונ ער טובילט זיך פר נאכט די גמרא שרייבט אז דורך ... אונז די תורה געגעבן די טבילה כדי מען זאל זיין אפ גע... די ווייבר מען זאל ביי זיי ניט זיין שטענדיג אזוי וויא די... זענין תמיד צו זאמין דורך דעם האט מען אונז געהייסן ...

וְרָחֲצ֣וּ בַמַּ֔יִם וְטָמְא֖וּ עַד־הָעָֽרֶב׃ פ
יט וְאִשָּׁה֙ כִּֽי־תִהְיֶ֣ה זָבָ֔ה דָּ֛ם יִהְיֶ֥ה
זֹבָ֖הּ בִּבְשָׂרָ֑הּ שִׁבְעַ֤ת יָמִים֙ תִּהְיֶ֣ה
בְנִדָּתָ֔הּ וְכָל־הַנֹּגֵ֥עַ בָּ֖הּ יִטְמָ֥א עַד־
הָעָֽרֶב׃ כ וְכֹל֩ אֲשֶׁ֨ר תִּשְׁכַּ֥ב עָלָ֛יו
בְּנִדָּתָ֖הּ יִטְמָ֑א וְכֹ֛ל אֲשֶׁר־תֵּשֵׁ֥ב
עָלָ֖יו יִטְמָֽא׃ כא וְכָל־הַנֹּגֵ֖עַ בְּמִשְׁכָּבָ֑הּ
יְכַבֵּ֧ס בְּגָדָ֛יו וְרָחַ֥ץ בַּמַּ֖יִם וְטָמֵ֥א עַד־
הָעָֽרֶב׃ כב וְכָל־הַנֹּגֵ֔עַ בְּכָל־כְּלִ֖י

אונקלוס

יִסְאֲבוּן עַד
יט וְאִתְּתָא אֲרֵי
א דְּם יְהֵי דּוֹבַהּ
שִׁבְעָא יוֹמִין תְּהֵי
וְכָל דְּיִקְרַב בַּהּ
ב עַד רַמְשָׁא׃
תִּשְׁכּוּב עֲלוֹהִי
יְהֵי מְסָאָב וְכֹל
ב עֲלוֹהִי יְהֵי
כא וְכָל דְּיִקְרַב
הִי יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
מַיָּא וִיהֵי מְסָאַב
שָׁא׃ כב וְכָל

רשב"ם

זבה, ארמימות מטמא בה ולא
ושכבת זרע שהם לבנים׃

במים נדה מא מב׃ והשה שם לב מד׃ והשה כי שם לו עג׃ דם יהיה שם נד נח׃ בבשרה שם כה׃ שבעת ימים פסחים ל׃

בעל הטורים

זובה בבשרה. בגימ׳ הן דם נדה מטמא לא ויבש׃ תהיה בנדתה (עם האותיות) בגימ׳ עד שהיא תבא במים (עם התיבות)׃

רש"י

במים. גזירת מלך היא שתטמא האשה בביאה
משום נוגע בשכבת זרע שהרי מגע בית ד
יא׃ (יט) כי תהיה זבה. (ת"כ) יכול
איבריה ת"ל (ויקרא כ) והיא גלתה את מקור
דם מטמא אלא הבא מן המקור (נדה יז)׃
זבה בבשרה. אין זובה קרוי זוב לטמא אא"כ
בנדתה. כמו (איוב יח) ומתבל ינידוהו שהיא
כל אדם׃ תהיה בנדתה. אפילו לא ראתה

בית יהודא

עס איז אין זיי קיין טראפין זיבה געזעהן געווארן׃ (יח) וְרָחֲצוּ בַמַּיִם]. ווען דער מאן בהעפט זיך מיט זיין ווייב אונ עס גייט ארויס פון אים זרע, מוזין ביידע זיך טובל זיין אין וואסער, זאגט רש"י (גְּזֵרַת מֶלֶךְ הִיא שֶׁתִּטְמָא הָאִשָּׁה בְּבִיאָה) דאס איז א גזרה פון הקב"ה אז די אשה זאל זיין טמא פון דעם מאן וואס ער האט זיך בהעפט מיט איר (וְאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּשִׁכְבַת זֶרַע) די טומאה איז ניט ווייל זיא רירט אן די שכבת זרע (שֶׁהֲרֵי מַגַּע בֵּית הַסְּתָרִים הִיא) ווארום די שכבת זרע רירט אן אין די אשה אינווייניג, אונ אזויא

טע טומאה איז ניט מטמא, זיא איז נאר טמא ווייל עס איז א גזרה פון הקב"ה זיא זאל זיין טמא
א דער מאן האט זיך בהעפט מיט איר׃ (יט) וְכִי תִהְיֶה זָבָה]. אויב אאשה וועט זיין א זבה, עס וועט פון
זאגט רש"י (יָכוֹל מֵאֶחָד מִכָּל אֵבָרֶיהָ) איך וואלט מיינען אויב עס וועט רינען בלוט פון איינעם פון
ער ופון דיא נאז, פון מויל, פון אויער] זאל זיא זיין טמא (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט דער פסוק (וְהִיא גִּלְּתָה אֶת
זיא האט אויפגעדעקט דעם קוואל פון אירע בלוט (אֵין דַּם מְטַמֵּא אֶלָּא הַבָּא מִן הַמָּקוֹר) אלע בלוט וואס
אשה איז ניט מטמא נאר דיא בלוט וואס גייט פון איר אינווייניגסטען קוואל איז מטמא׃ וְדָם יִהְיֶה זוֹבָהּ
אוב עס וועט פון איר רינען בלוט, זאגט רש"י (אֵין זוֹבָהּ קָרוּי זוֹב לְטַמֵּא אֶלָּא אִם כֵּן הוּא אָדוֹם) אלץ וואס
י אשה הייסט ניט זיבה צו מטמא זיין סיידען עס איז רויט׃ וּבְנִדָּתָהּ]. זאגט רש"י דער ווארט נדה איז
דערוויטערט (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק (וּמִתֵּבֵל יְנִידוּהוּ) פון דר וועלט וועט מען אים דערווייטערען
ה מִמַּגַּע כָּל אָדָם) זיא איז דערווייטערט פון אלע מענטשין זיא זאל זיי ניט אנרירען׃ תִּהְיֶה בְנִדָּתָהּ.

שפתי חכמים

נגע בית הסתרים טהור אפי׳ בזב ומיניה ילפינן דכל מגע בית הסתרים אינו מטמא מדאפקיה להיסטו של זב כלי נגיעה ילפינן

פירוש לתורת אלהים

בשלאפין מיט שכבת זרע׃ (יט) וְאִשָּׁה אונ
תִהְיֶה זָבָה אז זיא וועט זיין אזבה דָם יִהְיֶה עס
פון איר בלוט היינט זעגען די דינים פון
ערש דער וום וויל וויסין די דינים פון
לערנען אין שולחן ערוך יורה דעה הלכות
נגע בָּהּ אונ איטליכער וואס וועט איר אן
ער טמא זיין ביז אבינט׃ (כ) וְכֹל אונ אלי
זאכען וום זיא וועט ליגען דרויף בשעת זיא איז אנדה
יִטְמָא זאל דאס טמא זיין וְכֹל אונ אלי זאכין וום זיא
וועט דרויף זיצין יִטְמָא זאל טמא זיין׃ (כא) וְכָל הַנֹּגֵעַ
בְּמִשְׁכָּבָהּ אונ איטליכער וום וועט אן רירין איר געלעגער
יְכַבֵּס בְּגָדָיו זאל ער וואשין זייני קליידר וְרָחַץ בַּמַּיִם אונ
ער זאל זיך באדין אין וואסער וְטָמֵא עַד הָעָרֶב אונ זאל
טמא זיין ביז אבינט׃ (כב) וְכָל הַנֹּגֵעַ אונ איטליכער

מצות השם

כִּי תִהְיֶה זָבָה וגו׳. דס איז די מצוה אז איין אשה
איז אנדה איז זיא טמא אונ זיא איז מטמא אלדינג
אן אונ אפילו זיא זעהם נאר איין פלעק או, איר
לייב אדר אויף איר קלייד פון בלוט איז זיא אסור אונ איז מטמא
אנדערי אונ זיא איז אסור צום מאן אונ די מצוה איז נוהג אויף
יעדר ארט אונ אין יעדער צייט׃

אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ כג וְאִם עַל־
הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־
הִוא יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנָגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב׃ כד וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ
אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־
יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא׃ ס כה וְאִשָּׁה כִּי־

דְּיִקְרַב בְּכָל
תֵּיתַב עֲלוֹהִי
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי
וִיהֵי מְסָאַב עַד
כג וְאִם עַל מִשְׁכְּ
אוֹ עַל מָנָא דְּ
יָתְבָא עֲלוֹהִי בְּ
בֵּהּ יְהֵי מְסָאַ
רַמְשָׁא׃ כד וְאִם
יִשְׁכּוּב גְּבַר יָתַ
רְחַקַהּ עֲלוֹהִי וִיהֵ
שִׁבְעַת יוֹמִין וְכָ
דִּי יִשְׁכּוּב עֲלוֹ
מְסָאַב׃ כה וְאִתְּ

תו"א אשר היא נדה כד; ותהי נדתה יבמות מט קידושין סח שבועות יח נדה לג: יטמא נדה שם: ואשה שם מו:

רשב"ם

(כג) ואם על המשכב הוא וגו'. השוכב או היושב על מרכב שלו אע"פ שאינו נוגע בו יטמא עד ערב. לטמא אוכלין ומשקין כמ"ש בנגעו בו יטמא עד הערב כמו ששנינו במסכת נדה שעליונו של זב מטמא אדם לטמא אוכלין ומשקין: בנגעו בו יטמא עד הערב. כלומר או אפי' נגע במרכב יטמא עד הערב. ולא יטמא לטמא בגדים ש מרכב חלק מגעו ממע ממטא אדם לטמא בגדים ולא הנוגע מטמא אלא האדם ולא היא ישבת עליו. פירשו חכמים במרכב: (כד) אשר ישכב אוכלין ומשקין. תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב. בפר

רש"י

אלא ה ראיה ראשונה: (כג) ואם על המשכ
(ת"כ) השוכב או היושב על משכבה או על מושב
נגע בה ו אף הוא בדת טומא' האמורה במקרא הע
כבוס בגדים: על הכלי. לרבות את המרכב:
יטמא. אינו מדבר אלא על המרכב שנתרבה מ
בנגעו בו יטמא. ואינו טעון כבוס בגדים שמ
מגעו מטמא אדם לטמא בגדים: (כד) ותהי נד

בית יהודא

זאָגט רש"י (אֲפִילוּ לֹא רָאֲתָה אֶלָּא רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה) אֲפִילוּ זיא האָט גֶזעהֶן בְּלוּט נאָר אֵיין מאָל איז זיא אויך טָמֵא זיבּען טאָג: (כג) וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא). זאָגט רש"י (הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב עַל מִשְׁכָּבָהּ אוֹ עַל מוֹשָׁבָהּ) דער מענטש וואָס ליגט אויף דעם געלעגער וואָס אַנִּדָּה ליגט אָדער ער זיצט אויף דאָס זיצונג וואָס אַנִּדָּה זיצט (אֲפִילוּ לֹא נָגַע בָּהּ) אֲפִילוּ ער האָט די נִדָּה ניט אָנגערירט (אַף הוּא בְּדַת טוּמְאָה הָאֲמוּרָה בַּמִּקְרָא הָעֶלְיוֹן) האָט ער אויך דעם דין פון טוּמְאָה וואָס שטייט אין פריערדיגען פָּסוּק (שֶׁטָּעוּן כִּבּוּס בְּגָדִים) מען דאַרף וואַשען נטוֹבֵל זיין דיא קליידער וואָס מען איז אין זייא געוען מען איז געלעגין אויף איר געלעגער אָדער געזעסין אויף איר זיצונג: (עַל הַכְּלִי). זאָגט רש"י (לְרַבּוֹת) די כֵּלִי מיינט מען וואָס די נִדָּה האָט געהאַלטין אין האַנט ווען זיא האָט געריטען ווייא עס שטייט פריער (וּבְנָגְעוֹ בוֹ יִטְמָא). אַז ער וועט אים אָנרירען וועט ער זיין טָמֵא, זאָגט רש"י (אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא עַל הַמֶּרְכָּב מִשּׁוּם הַכְּלִי) מען מיינט אַז ער וועט אָנרירען דעם האַלץ וואָס זיא פלעגט האַלטען ווען זיא האָט געריטען. פָּסוּק זאָגט פריער עַל הַכְּלִי) ווערט ער טָמֵא: וּבְנָגְעוֹ בוֹ יִטְמָא). אַז ער וועט אים אָנרירען וועט ער זיין טָמֵא (כִּבּוּס בְּגָדִים) אָבער וואַשין נטוֹבֵל זיין דיא קליידער דאַרף ער ניט (שֶׁהַמֶּרְכָּב אֵין מַגָּעוֹ מְטַמֵּא אָדָם לְטַמֵּא) וואָרום אַז מען רירט אָן דעם אָרט פון איר רייטין איז דאָס אָנרירען ניט מְטַמֵּא דעם מענטש ער זאָל מְטַמֵּא קליידער: (כד) וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו). אַז איינער האָט בּוֹעֵל געווען אַאִשָּׁה וואָס איז אַנִּדָּה נזיין ווייב אָדער אַ

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) ואשה כי יזוב. וזש"ה בעצלתים ימך המק שהאשה מתעצלת לבדוק את עצמה מדמיה ג טהרות שעשתה למפרע ונעשית מכה ועניה ב בשפחתו ע"ל ר"ג שהיתה מפנה הביות ממקום למ בודקת עצמה בין כל אחת ואחת לסוף בדקה ונ טמאה ואלו לא בדקה בין כל אחת ואחת היו כלן טמאות ולכך אמרו חכמים כל היד המרבה לבדוק בנשים

שפתי חכמים

לכל נגיעות דמגע בית הסתרים אינן מטמאין דגזירת המלך היא: ה דתהיה יתירה וה"ק ואפה כי תראה דם אפי' פעם אחת שבעת ימים תהא בנדתה: ו כמו שפירש רש"י לעיל על והיושב על הכלי אפילו לא נגע וראיותיו פירשתי לעיל שמשכב ומושב מטמא אעפ"י שלא נגע

פירוש להורת אלהים

וָוס וָועט אָן רירין אין איטליכי כֵּלִי וָוס די נִדָּה וָועט זיצין: (כג) וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא אַז איינער וָועט ליגן אָדֶר ער וָועט זיצין אויף דעם גילעגער אָדֶר אויף דעם זיצונג פון דר נִדָּה אֲפִילוּ ער הָט ניט אָן גרירט הָט דר מענטש אויך די דינים פון דר טוּמְאָה וָוס פריער איז גשטאַנען אונ מוז וואַשין זייני קליידר בְּנָגְעוֹ בוֹ אָבֶר אַז אַמענטש רירט אָן דעם מֶרְכָּב פון אַנִּדָּה יִטְמָא זאָל ער טָמֵא זיין ביז אָבינט אָבֶר די קליידר בַּדאַרף ער ניט וואַשין: (כד) וְאִם אונ אוב יִשְׁכַּב ער וָועט ליגען אִישׁ אַמענטש אוֹתָהּ בְּשַׁעַת זיא איז אַנִּדָּה וּתְהִי זאָל זיין דָם אוּם פון איר נִדָּה אויף אים אַלֶע זאַכֶן וָוס זיא א איז ער אויך מְטַמֵּא וְטָמֵא אונ ער זאָל טָמֵא טאָג וְכָל הַמִּשְׁכָּב אונ אַלֶע גלעגער אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָ ליגט דרויף יִטְמָא זאָל טָמֵא זיין: (כה) וְאִשָּׁה א כִּי יָזוּב אַז עס וָועט רינֶן זוֹב דָּמָהּ דָם רינֶן פון

ימי

יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא: כו כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־

יב דְּמַהּ יוֹמִין
לָא עִדַּן רְחוּקַהּ
תְדוּב עַל רְחוּקַהּ
דּוֹב סוֹבְתַהּ
רִחוּקַהּ תְּהֵי
הִיא: כו כָּל

סם כב לה : בלא עת סם עג :
סם סב : כל ימי סם לא עג :

רשב"ם

נדתה. לאחר ימי נדתה, כמפורש במסכת נדה אין אשה
יא קרבן אלא לאחר שבעת ימי נדה בין אם תראה ג' ימים
רצופים בתוך אחד עשר יום בתחלתו בין בסופו צריך שבעת ימים נקיים רצופים וקרבן בשמיני :

רש"י

לג) יכול יעלה לרגלה ? שאם בא עליה בחמישי
ומאה אלא ג' ימים כמותה ת"ל וטמא שבעת ימים
י נדתה עליו מה היא מטמא' אדם וכלי חרס אף
אדם וכלי חרס : (כה) ימים רבים.
ס : בלא עת נדתה. אחר שילאו שבעת
או כי תזוב. את ג' הימים הללו : על נדתה.
כלג מנדתה יום א' ב זו היא זבה ומשפטה חרוך

בית יהודא

קומט אוף אים דיא טומאה פון איר, ער ווערט טמא אזו וויא זיא, זאגט רש"י (יָכוֹל יַעֲלֶה לְרַגְלָהּ) איך וואלט מיינן ער זאל רעכענען דיא טומאה גלייך מיט איר (שֶׁאִם בָּא עָלֶיהָ בַּחֲמִישִׁי לְנִדָּתָהּ) אויב ער האט בועל גוועזן די נדה דעם פינפטין טאג פון איר ווערין אנדה (לֹא יִטְמָא אֶלָּא שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּמוֹתָהּ) זאל ער זיין טמא נאר דריי טעג אזו וויא זיא ודעם פינפטין, זעקסטין, זיבעטין (תַּלְמוּד לוֹמַר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים) זאגט דער פסוק ער זאל זיין טמא זיבען טאג, אפילו ...על גוועזן דיא נדה דעם זיבעטען טאג פון דעסטוועגין איז ער טמא זיבען טאג (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר וּתְהִי ...צוא וואס שטייט אין פסוק אירע נדות זאל זיין אוף אים, עס שטייט דאך אין פסוק ער זאל זיין טמא זיבען אזו מיינט מען (מַה הִיא מְטַמְּאָה אָדָם וּכְלֵי חֶרֶס) אזו וויא דיא נדה איז מטמא דעם מענטש וואס זיא רירט זיא איז מטמא דיא ערדענע כלים וואס זיא רירט אן (אַף הוּא מְטַמֵּא אָדָם וּכְלֵי חֶרֶס) דער מענטש וואס האט די נדה איז אוך מטמא די מענטשען וואס ער ווערט זייא אנרירען אונ ווערט מטמא זיין דיא ערדענע כלים ... זייא אנרירען : (כה) וְיָמִים רַבִּים. אויב עס ווערט רינען בלוט פון דיא אשה פיל טעג, זאגט רש"י די פיל ...מען (שְׁלֹשָׁה יָמִים) דרייא טעג : וּבְלֹא עֶת נִדָּתָהּ. ניט אין דיא צייט וואס זיא איז אנדה (אַחַר שֶׁיָּצְאוּ שִׁבְעַת ...ם איז שון אוועקגעגאנגען דיא זיבען טעג וואס זיא איז גוועזן אנדה, נאכדעם האט זיא גזעהן דריי טאג ...איר בלוט ודעם אכטען טאג אונ דעם ניינצען אונ דעם צעהנטין) : וְאוֹ כִי תָזוּב. אדער עס ווערט פון איר (אֶת שְׁלֹשֶׁת יָמִים הַלָּלוּ) דיא דרייא טעג : וְעַל נִדָּתָהּ. מיינט מען (מוּפְלָג מִנִּדָּתָהּ יוֹם אֶחָד) איין טאג ...ירע נדות האבן זיך געענדיגט, דהיינו, דעם אכטין טאג האט זיא קיין בלוט גזעהן, נאר זיא הט געזעהן ...ן צעהנטין עלפטין (זוּ הִיא זָבָה) דיא אשה איז אזבה (וּמִשְׁפָּטָהּ חָרוּץ בְּפָרָשָׁה זוּ) אונ איר דין שטייט אין

שפתי חכמים

י סכי אל תסבור לומר מה דכתיב אחר ואם על המשכב
ו יטמא עד הערב משמע אף כשנגעו בו במשכב ומושב
יך כיבוס בגדים ויהיה פי' בו בכל אחד מהם זה אינו
ואם על המשכב וגו' דהא אפי' לא נגע טעון כיבוס
הקשות על מה קאי בנגעו בו יטמא עד הערב לכן פירש
י לרבות וכו' כלומר למה לריך למיכתב על הכלי לא
פר היא יושבת עליו אלא לרבות את המרכב א"כ מה
בו וגומר קאי על המרכב כדפירש"י דאין טעון כבוס
בשבילה להיות נכנס לימי טהרה בשבילה כלומר מיד
טהרה אף היא יהא כן ת"ל כו' : ח וכן שניט בת"כ ימים
שה או אינו אלא עשרה אמר ימים ואמר רבים מה ימים
גים אף רבים מיעוט רבים שלשה יכול שנים ושלשה הרי
ור ימים ורבים וכו' : ט פי' ואחר שבעה ראתה שלשה
או היא זבה ולריכה שבעה נקיים וקרבן אבל אם ראתה
שלשה ימים רלופים בתוך עת נדתה אינה אלא נדה ואינה טמאה
אלא שבעה ומיד שפסקה אחר שבעה טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה
לריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן ומש"ה הולרך הקרא לומר בלא עת
נדתה ללמד את זה ופרשה ראשונה דכתיב בה ואשה כי תהיה זבה מיירי
כשראתה יום א' או שני ימים שהיא זבה קטנה. כתב הרא"ם אך קשה
אנה מלא רש"י ז"ל להוליא המדרש הזה מקרא דבלא עת נדתה ולמה
הניח הברייתא שבת"כ שהוליא המדרש הזה מקרא דעל נדתה וכו'
ותמהתי על הרב ז"ל דאישתמיטתיה ממה שדרשו סוף מסכת נדה דף
ע"ג ודברי רש"י ז"ל הם תלמוד ערוך במס' נדה ע"ש : י כלומר לא
כי תזוב שהמא אפי' יום אחד נמפני שאותה שתזוב יום א' אינה זבה
גדולה אלא זבה קטנה ושומרת יום כנגד יום ולעת ערב טובלת את
עלמה ומשמשת עם בעלה והללו דנקט רש"י כלומר הנזכרים לעיל כי
היכי דלא תקשה עליו מדוע סתם הכ' ולא פירש לפי שהם הנזכרים
למעלה : כ דאין לומר סמוך לנדתה כלומר שלא פסקה מלראות כל

פירוש לתורת אלהים

...יל טעג ניט אין דער צייט פון איר נדה
...ן טעג פון איר נדה האבן זיך אום גלאזט
...ר גרונען בלוט דריי טעג דורך אנאנד או
...דריי טעג פון דעם רינען ווערט זיין איין טאג
...דער צייט פון איר נדה כָּל יְמֵי זוֹב אלע די
צייט פון דעם רינען פון אום ריינקייט כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה
זאל זיא זיין אום ריין אזו ווי זיא איז אום ריין אין די
טעג פון אנדה טְמֵאָה הִיא זיא איז טמא : (כו) כָּל הַמִּשְׁכָּב
אלי געלעגער אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו וואס זיא ווערט דרויף ליגען
אין איין טאג פון אלי דיא טעג וואס זיא איז אזבה

מצות השם

...ה כִּי יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים. דאס איז די מצוה
...ווען איין אשה זעהט נאך די זיבן טעג דם הנדה
...דרייא טאג בלוט איז זיא איין זבה דאס מיינט מען
...שה זעהט בלוט ווען זיא האט איר ווסת דארף זיא
...טאג אונ דעם זיבעטן טאג פר נאכט דארף זיא זיך
טובלן אונ אז זיא זעהט דעם אכטן טאג בלוט איז זיא איין זבה
אונ זיא איז טמא אונ מטמא דעם וואס ער רירט אן אין איר אונ
יודישי קינדר זענין מחמיר אפילו אז זיי זעהן נאר איין טיפת דם
ציילן זיי זיבן אום רייני טעג אונ זיבן רייני טעג אונ די מצות
איז נוהג אוף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט :

וביום

תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב
נִדָּתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר
תֵּשֵׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת
נִדָּתָהּ׃ כז וְכָל־הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כח וְאִם־טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ
וְסָפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר
תִּטְהָר׃ שביעי כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי
יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ל וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד

מִשְׁכְּבָא דִיתִשְׁ
כָּל יוֹמֵי דוֹבַהּ
רְחוּקַהּ יְהֵי לַהּ
דִיתֵּתֵב עֲלוֹהִי
כְּסוֹאֲבַת רְחוּקָ
דְיִקְרַב בְּהוֹן יִ
וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹ
בְּמַיָּא וִיהֵי מְ
רַמְשָׁא׃ כח וְאִם
מִדּוֹבַהּ וְתִמְנֵי לַ
יוֹמִין וּבָתַר כֵּן
כט וּבְיוֹמָא תְמִינָ
לַהּ תַּרְתֵּין שַׁפְ
תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָ
יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָ
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
כַּהֲנָא יָת חַד
וְיָת חַד עֲלָתָא וִ

תו"א כל ימי זובה מגילה
כמשכב שכת סד נדה
לז: וספרה לה כתובות פב
נדה סו סת לג

בעל הטורים

(כו) כטומאת. ב'. כטומאת נדתה כטומאת הנדה היתה וגו' כדאיתא במדרש שמדמה אותם לטומאת נדה מה נדה יש לה ט
ישראל יש להן טהרה שנאמר וזרקתי עליכם מים וגו' אי נמי מה נדה כהן נכנס עמה בבית אף ישראל אע"פ שהן טמאים שכינה
השוכן אתם בתוך טומאותם ולא כמת שאין הכהן נכנס עמו בבית. י"א פעמים כתיב בפרשה זבה זובו זובה נגד י"א יום שבי

בית יהודא

די פַּרְשָׁה (וְלֹא כְּדַת הַנִּדָּה) גִיט וִוי דֶער דִין פוּן אַנִדָּה (שֶׁזּוּ
טְעוּנָה סְפִירַת שִׁבְעָה נְקִיִּים) זִיא דַארְף צֵיילֶען זִיבֶּען רֵיינֶע
טֶעג (וְקָרְבָּן) אוּנ דֶעם אַכְטֶען טָאג דַארְף זִיא בְּרֶענְגֶען
אַקָרְבָּן (וְהַנִּדָּה אֵינָהּ טְעוּנָה סְפִירַת שִׁבְעָה נְקִיִּים) אוּנ אַנִדָּה
דַארְף נִיט צֵיילִין זִיבֶּען רֵיינֶע טֶעג (אֶלָּא שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְנִדָּתָהּ) נָאר זִיבֶּען טֶעג אִיז זִיא אַנִדָּה (בֵּין רוֹאָ
זָעהְט בְּלוּט אַלֶע זִיבֶּען טֶעג (בֵּין שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה) סַייא זִיא הָאט גְזֶעהְן בְּלוּט נָאר אֵיין מָאל (וְדָרְשׁוּ מִפָּרָשָׁה
גֶעלֶערוּנְט פוּן דִי פַּרְשָׁה (אַחַד עָשָׂר יוֹם שֶׁבֵּין סוֹף נִדָּה לִתְחִלַּת נִדָּה) פוּן סוֹף אֵיין נִדּוֹת בִּיז זִיא וֶוערְט נָאךְ
אִיז צְווִישֶׁען זַייא עֶלְף טֶעג (שֶׁכָּל שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין שֶׁתִּרְאֶה בְּאַחַד עָשָׂר יוֹם הַלָּלוּ תְּהֵא זָבָה) אוּנ זִיא וֶוערט

רש"י

בפרשה זו ולא כדת הנדה שזו טעונה ספירת ז'
והנדה אינה טעונה ספירת ז' נקיים אלא שבעו
בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרש
שבין סוף נדה לתחלת נדה ל שכל שלשה רצופין ש

שפתי חכמים

שבעת ימי נדתה וביום שמיני לנדתה ראתה ג"כ א"כ עדיין נדה
היא ואינה באה לכלל זבה עד שתפסוק ותטהר לכל הפחות יום אחד
להראות שפסקה מלראות דם נדות ומעיינה מדם נדות הוא סתום ועתה
נפתח מעיין אחר. גם בכאן הב א הרא"ם דדברי רש"י ז"ל הם ממדרש
ת"כ והקשה עליו ע"ש אבל דברי רש"י ז"ל הם ממדרש אגדה דמסכת
נדה (דע"ג) ושם דרש מקרא בלא עת נדתה סמוך לנדתה ומקרא דאו כי תזוב על נדתה מופלג מנדתה: לפי' שכל דמי האשה מ
ושם עד שתמות או עד שתעקר הושם ליום אחר היא סופרת שבעה מתחלת יום הושם ואחר כן י"א יום ואחריהם שבעה ו
ובאותן שבעת ימים כל דם שתראה כהן הן דמי הנדה ויושבת בנדתה שבעת ימים אפי' לא ראתה אלא יום אחד ואפילו שופע
נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא ז' נקיים ולא קרבן וכל דם שהיא רואה בתוך
נדה לנדה הן דמי הזיבה וזה משפטה אם תראה יום או יומים באותן י"א יום היא שומרת יום כנגד יום ואינה טמאה אלא יו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כח) ואחר תטהר. במי מקוה שיש בהן מ' וכן דו
במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן וכתיב
בשרו במים ודרשו רז"ל מים שכל גופו עולה בהן
מי מקוה ארבעים סאה וסמך לדבר מי השלוח ה
בגימטרי' ארבעים הוו:

פירוש לתורת אלהים

כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ וגו' הָט דָס גְלֶעגֶער דֶעם דִין אַזוֹ וִוי דָאס
גְלֶעגֶער וָוס זִיא אִיז דְרוֹף גִילֶעגִין בְּשַׁעַת אַז זִיא אִיז
גְוֶועזֶן אַנִדָּה וְכָל הַכְּלִי אוּנ דִי כֵּלִים וָוס זִיא וֶועט דְרוֹף
זִיצִין בְּשַׁעַת זִיא אִיז גִיוֶועזֶן אַזָבָה טָמֵא יִהְיֶה זָאל דָאס
טָמֵא זַיין כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ אַזוֹ וִוי דָס אוּם רֵיינ
אַנִדָּה: (כח) וְאִם טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ אַז זִיא וֶועט
פוּן אִיר רִינֶען כְּלוֹמַר אַז עֶס וֶועט פוּן אִיר
צוּ רִינֶען וְסָפְרָה לָּהּ זָאל זִיא צֵיילֶען שִׁבְעַת יָמִים

מצות השם

(קפג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז אֵיין זָבָה גְדוֹלָה
הָט גְדַארְפְט צוּ בְּרֶענְגֶען דֶעם אַכְטֶען טָאג וָוס עֶר אִיז נָאךְ
דִי זִיבֶּן רֵיינֵי טֶעג צְוֵויי טָאהְבֶּן אֵיינֵי פַר אַחַטָּאת אוּנ
אֵיין עוֹלָה אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וָוען דָס בֵּיהמ"ק אִ

עֹלָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹב טֻמְאָתָהּ׃ מפטיר לא וְהִזַּרְתֶּם
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא
יָמֻתוּ בְּטֻמְאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־
מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם׃ לב זֹאת תּוֹרַת
הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זֶרַע
לְטָמְאָה־בָהּ׃ לג וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ
וְהַזָּב אֶת־זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ

נָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹב
תַהּ׃ לא וְתַפְרְשׁוּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וֹאֲבַתְהוֹן וְלָא יְמוּתוּן
וֹאֲבַתְהוֹן בְּסָאֳבְהוֹן
מַשְׁכְּנִי דִּי בֵינֵיהוֹן׃
דָּא אוֹרַיְתָא דְּדוֹבָנָא
תִּפּוֹק מִנֵּהּ שִׁכְבַת
נָא לְאִסְתְּאָבָא בַהּ׃
וְלִדְסוֹבְתָהּ בְּרִחוּקַהּ
דְּאִיב יָת דּוֹבֵהּ לִדְכַר

א והזרתם את מ"ק ה שבועות יח נדה
סג : זאת תורת מגילה כ נדרים לה נדה
לה: והדוה שבת סד שבועות יח נדה כד :
את נזיר כט בבא קמא כד ערכין ג נדה כח
נה : לזכר נדה לב לד :

בעל הטורים

ולאים. ג' דין ואידך ולאים שתים מכסות להנה ולאים בושת בן שאול כי הס ב' תיבות ולאים אשר ישכב יש לו להתביים כדכתיב ולאים בושת
לד יעשה כמו שמלינו בר"א שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה לו כמי שכפאו שד וזו ולאים שתים מכסות: חסלת פרשת מצורע

רש"י

יוס הללו תהא זבה : (לא) והזרתם. אין נזירה אלא
פה מ וכן (ישעיה א) נזורו אחור וכן (בראשית מח) נזיר
: ולא ימתו בטמאתם. הרי הכרת של מטמא מקדש
וי מיתה: (לב) זאת תורת הזב. בעל ראיה אחת ומהו
תו: ואשר תצא ממנו שבבת זרע. הרי הוא כבעל
טמא טומאת ערב: (לג) והזב את זובו. בעל שתי

בית יהודא

דְרַייא טֶעג אַיין טָאג נָאךְ דֶעם אַנְדֶערְעֶן אִין דִי עֶלְף טֶעג הֵייסְט זִיא אַזָבָה ועיין הערה) *) : (לא) וְהִזַּרְתֶּם . זָאגְט רש"י (אֵין נְזִירָה אֶלָּא פְּרִישָׁה) נְזִירָה אִיז דֶרְטַייטְשׁ אָפְּשֵׁיידִין (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (נָזוֹרוּ אָחוֹר) זֵיי הָאבְּן זִיךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט אִינְטֶער זִיךְ , צוּרִיק (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (נְזִיר אֶחָיו) דֶער וָואס אִיז גְוֶוען אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זַיינֶע
ער : וְלֹא יָמֻתוּ בְּטֻמְאָתָם. זֵייא זָאלֶען נִיט מוּזִין שְׁטַארְבֶּן וֶועגֶען זֵייעֶר טוּמְאָה , וָוארוּם אַז אֵיינֶער אִיז טָמֵא גֵייט אַרַיין אִין מִשְׁכָּן קוּמְט אִים כָּרֵת , זָאגְט רש"י (הֲרֵי הַכָּרֵת שֶׁל מְטַמֵּא מִקְדָּשׁ קְרוּי מִיתָה) דֶער כָּרֵת פוּן דֶעם טְשׁ וָוס אִיז מְטַמֵּא דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶוערְט גֶערוּפֶען מִיתָה וְדֶער חִילוּק צְוִוישֶׁען מִיתָה אוּנ כָּרֵת , אִיז אַזוֹ , עֶם שְׁטֵייט כָּרֵת שְׁטַארְבֶּן זַיינֶע קִינְדֶער בַּיי זַיין לֶעבֶּען אוּנ עֶר שְׁטַארְבְּט אוֹיךְ פַר זַיין צַייט , אוּנ וְוא עֶס שְׁטֵייט ה, עֶר שְׁטַארְבְּט פַר זַיין צַייט אוּנ זַיינֶע קִינְדֶער בְּלַייבֶּן לֶעבִּין : (לב) זֹאת תּוֹרַת הַזָּב . דָאס אִיז דֶער דִין פוּן אַזָב רְאִיָּה אַחַת) אַז עֶר הָאט גִיזֶעהֶן זִיבָה נָאר אֵיין מָאל (וּמַהוּ תּוֹרָתוֹ) וָוס אִיז זַיין דִין (וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע) וְויא דֶער דִין אִיז בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס גֵייט אַרוֹיס פוּן אִים שִׁכְבַת זֶרַע (הֲרֵי הוּא כְּבַעַל קֶרִי) עֶר הָאט דֶעם דִין וְויא מֶענְטְשׁ וָואס גֵייט אַרוֹיס פוּן אִים זֶרַע ווייל עֶר הָאט זִיךְ בַּהֶעפְט מִיט זַיין וַוייבּ , אָדֶער עֶס אִיז אַזוֹ אַרוֹסְגֶעגַאנְגֶען אִים זֶרַע) (טָמֵא טוּמְאַת עֶרֶב) עֶר אִיז טָמֵא נָאר בִּיז נַאכְט : (לג) וְהַזָּב אֶת זוֹבוֹ) . זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (בַּעַל

שפתי חכמים

המחרת אם לא ראתה כל היום לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ראתה שלשה ימים רצופים בתוך י"א יום צריכה שבעה ימים נקיים : מ דהוא"ל וז' דוהזרתם דגושה מביא נו"ן לפניה והוי כאלו כתיב והנזרתם ושורש דוהנזרתם הוא נזר: נ דק"ל על מה דכתיב הכא בטומאת מקדש מיתה דמיתה פירושו הוא נכרת ואין זרעו נכרת לאפוקי כרת הוא וזרעו נכרת והא כתיב בתחלת פרשת חקת דעל טומאת מקדש

פירוש לתורת אלהים

ג וָוס אִין דִי זִיבֶּן טֶעג זָאל שׁוֹן פוּן אִיר נִיט רִינֶען ר תִּטְהָר אוּנ דֶר נָאךְ זָאל זִיא זַיין רֵיין : (לא) וְהִזַּרְתֶּם אִיר זָאלְט אָפּ שֵׁיידִין אֶת בְּנֵי דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל מְאָתָם פוּן זֵייעֶר אוּם רֵיינִיקַייט וְלֹא יָמֻתוּ זֵיי זָאלֶען שְׁטַארְבֶּן פוּן וֶועגִין זֵייעֶר אוּם רֵיינִיקַייט בְּטַמְּאָם זֵייעֶר טוּעֶן פַאר אוּם רֵיינִיגֶען אֶת מִשְׁכָּנִי מַיין רוּאוּנְג וָוס אִיז צְוִוישֶׁען זֵיי : (לב) זֹאת דָס וָואס אוֹבֶּן אִיז גְשְׁטַאנֶען תּוֹרַת הַזָּב אִיז דָס לֶערְנוּנְג אוּנ דִי דִינִים פוּן אַזָב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא אוּנ פוּן אַזוֹ אַמֶענְטְשֶׁן וָוס גֵייט פוּן אִים אַרוֹיס שִׁכְבַת זֶרַע לְטָמְאָה וָואס עֶר וֶוערְט דֶר מִיט אוּם רֵיין : (לג) וְהַדָּוָה אוּנ דִיא אִשָּׁה בְּנִדָּתָהּ אִין אִיר נִדָּה וְהַזָּב אוּנ פוּן דֶעם וָואס פוּן אִים רִינְט
זיבה

*) הערה צו פארשטיין וואס רש"י זאגט וועלין מיר שרייבין דעם דין פון נדה אונ זיבה בקיצור , אויב אשה אדער אבתולה זעהט בלוט דאס ערשטע מאהל , למשל זונטאג , אפילו זיא האט ניט מעהר גיזעהן פון דעסטוועגין הייסט זיא אנדה די גאנצע וואך אונ שבת דעם גאנצין טאג ביז עס ין גיזעהן דריי שטערין דאס הייסט מוצאי שבת , איז זיא זיך טובל אין אמקוה אונ איז טהור [ריין] צו אלע זאכין , צום מאן אויך , אונ אפילו זיא האט הן בלוט פון זונטאג אלע טאג ביז שבת פארין נאכט , אז עס ווערט מוצאי שבת אונ זיא זעהט שוין ניט קיין בלוט , מעג זיא באלד גיין זיך טובל אונ איז ריין אפילו צום מאן אויך , אונ אויב מוצאי שבת גייט אויך בלוט אונ זונטאג אויך הייסט זיא נאך אנדה , מוז זיא ווארטין ביז די בלוט וועט הערין גיין אונ די נאכט נאך דעם אויפהערין וועט זיא זיך טובל זיין אונ וועט זיין טהור , אפילו צום מאן , אונ אויב זיא האט זיך טובל גיווען מוצאי אונ זונטאג דעם אכטין טאג האט זיא קיין בלוט גיזעהן , גאר זיא האט גיזעהן מאנטאג אליין אונ ניט מער , דאס איז שוין זיבה ווארט זיא ביז טאג פארין נאכט [אנהייב נאכט פון מיטוואך] אונ איז זיך טובל אונ איז טהור , ריין , אונ אויב זיא האט גיזעהן בלוט דינסטאג אויך , ווארט זיא ביז אך פארין נאכט [אנהייב נאכט פון דאנערשטאג] אונ איז זיך טובל אונ איז טהור , ריין , אונ אויב זיא האט גיזעהן מאנטאג אונ דינסטאג אונ מיטוואך , איז דריי טעג איין טאג נאך דעם אנדערין , מוז זיא ציילין זיבען ריינע טעג , דעם זיבעטין טאג ביי נאכט איז זיא זיך טובל אונ מארגין דעם אכטין ברייננם זיא קרבנות , איצט וועלין מיר בערעכענען ווי פיל טעג עס איז אוועק געגאנגען נאך אירע נדות , שבת איז גיווען דער לעצטער טאג פון די , זונטאג אליידיגער טאג , מאנטאג דינסטאג מיטוואך , האט זיא גיזעהן זיבה איז פיר טעג , זיבען ריינע טעג איז עלף טעג , אויב זיא זעהט מארגין בלוט

אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה׃ פפפ

צ׳ פסוקים . עיד״ו סימן ׃ ומפטירין וארבעה אנשים במלכים ב׳ סי׳ ז׳

וְלִנְקְבָא וּלְגְבַר דִּי יִ
עִם מְסָאֲבָא׃ פ

בית יהודא

שְׁתֵּי רְאִיּוֹת) אוב ער הט געזעהן זיבה צוויי מאל (וּבַעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת) אדער ער האט געזעהן זיבה דרייא מאל (שֶׁתּוֹרָתָן מְפוֹרֶשֶׁת לְמַעְלָה) זייער דין שטייט שון אין דיא פריערדיגע פסוקים׃

רש״י

ראיות ובעל שלש ראיות שתורתן מפורשת למע
חסלת פרשת מצורע

שפתי חכמים

בכרת אות. ומתרץ הרי הכרת וכו׳ והרי מיתה נאמר על כללות מיתה בידי שמים ועל פרטות ג״כ׃ ם דק״ל דהא מדמה ליה הזב לבעל קרי להודיע שטומאתו אינו אלא כבעל קרי שהוא טומא׳ ערב ואחר כך כתיב והדוה בנדתה וגו׳ שמדמה אותו לנדה שהיא מטמאה טומאה חמורה וע״ז פי׳ שזה קאי על בעל שתי ראיות שהן מטמאי חמורה כמו שמפורש לעיל והבעל שתי ראיות הוא ג״כ בו לנ מביאה קרבן ומדהזכיר הכ׳ ג׳ זיבות מורה על בעל ג׳ ראיו ג״כ קרבן כמו שמפורש לעיל בפרשה׃ חסלת פרשת ב

פירוש לתורת אלהים

זִיבָה לַזָּכָר סייא פון אזכר וְלַנְּקֵבָה אונ סיי פון אנקבה מיט אזוי אאשה וואס זיא איז טמא זענע וּלְאִישׁ אונ צו אזוי אמענטשען וואס ער וועט ליגן דינים גישטאנען אין דער דאזיגער פרש

בלוט, דאס איז דער צוועלפטער טאג, איז דאס דער ערשטער טאג פון דיא נייע נדות איז זיא נאך אמאהל אנדה ווי פריער, אזוי איז דער תורה, אונ וויל נים יעדער אשה קען געדיינקען דעם רעכענונג פון די טעג, אויב זיא איז אין די טעג פון זיבה אדער פון נדה אונ אמאהל ציי טעג פון נדה לייגגער אונ אמאהל די טעג פון זיבה לייגגער דריבער האבן די חכמים געזאגט אדין אז יעדער אשה וואס זעהט בלוט אפילו נאר דארף זיא ציילין זיבען ריינע טעג נאכדעם גייט זיא טבילה, וועגין איבעריגע זאכין דארף זיא פרעגין אשאלה ביי אמורה הוראה׃

הפטרת מצורע (במלכים ב׳ סימן ז׳)

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִי
עַד־מָתְנוּ׃ אִם־אָמַרְנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם וְאִם־יָשַׁבְנ
וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם אִם־יְחַיֻּנוּ נִחְיֶה וְאִם־יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ׃ וַיָּקֻמוּ בַ
לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קְצֵה מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ׃ וַאדֹנָי הִשְׁמִ
אֶת־מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ׃ וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ בַ
וַיַּעַזְבוּ אֶת־אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר הִיא וַיָּנֻסוּ אֶל־נַפְ

ליקוטי יהודא

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים וגו׳, פיר מענטשין זענען גוועזן מצורעים, אונ זענען גזעסן אויסער די שטאט שומרון, ביי די צייט הט דר מלך פון ארם בעלעגערט די שטאט שומרון, אונ וועגין דעם בעלאגערונג איז גווארן אגרויסר הונגער אין שומרון. די גמרא פרעגט ווער זענען גיוועזן די פיר מצורעים, הט רבי יוחנן גיזאגט דס זענען גוועזן גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, דר אהבת יונתן פרעגט צו וואס פרעגט די גמרא ווער דיא מצורעים זענען גוועזן צו וואס דארף מען וויסן ווער זיי זענען גוועזן. ענטפערט דער אהבת יונתן ווייל די מצורעים זענען גוועזן פון שומרון, איז אקשיא פר וואס הט מען די מצורעים ארויס גשיקט פון שטאט, אין שומרון האבן געמעגט זיין מצורעים, ווי דיא מצורעים אליין האבען גיזאגט אוב מיר וועלן קומען אין שטאט וועלין מיר שטארבען פר הונגער, אבר וועגן ניט דער הונגער וואלטין זיי גמעגט זיך אין שטאט, ווייל אין שומרון מעגין זיין מצורעים,

פירוש ע״ט

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים אונ פיר מענטשען הָיוּ זענען מְצוֹרָעִים פֶּתַח אונ זענען גיזעסען פר טויער פון דער שטאט ווארום אמצורע האט זיצען מחוץ למחנה וַיֹּאמְרוּ האבען איינר צום א גזאגט מָה וואס וועלן מיר דא זיצען עַד מָתְנוּ בי וועלן שטארבען אִם אָמַרְנוּ אוב מיר וועלין זאג מיר וועלין קומען אין שטאט אריין וְהָרָעָב אי אהונגר אין שטאט וָמָתְנוּ וועלן מיר דארטן שט וְאִם יָשַׁבְנוּ אונ אז מיר וועלן דא זיצען וָמָתְנוּ וועל דא שטארבען וְעַתָּה אונ אצונד לְכוּ קומט וְנִפְּלָה גיין צו דער מחנה פון ארם אִם יְחַיֻּנוּ אז זיי וועלן לאזן לעבען נִחְיֶה וועלן מיר לעבען וְאִם אונ אוב זיי

אונז טייטן וָמָתְנוּ וועלן מיר שטארבען וַיָּקוּמוּ אונ זייא זענען אויף גשטאנען בַּנֶּשֶׁף אין אבינט לָבוֹא צו קו דער מחנה פון ארם וַיָּבֹאוּ אונ זיי זענין גקומען ביז אין עק פון דער מחנה ארם וְהִנֵּה אונ דארטן איז קיין מענטש ניט גוועזן אונ וויא איז די מחנה פון ארם אהין גקומען זאגט דער פסוק וַאדֹנָי אונ גאט הִשְׁמִיעַ גימאכט הערן דיא מחנה ארם קוֹל רֶכֶב אקול פון רייט וועגין וְקוֹל סוּס אונ אקול פון פערד קוֹל אקו אגרוס חיל וַיֹּאמְרוּ האבן זיי גזאגט איינר צום אנדערן הִנֵּה שָׂכַר דער מלך פון ישראל האט גדונגן אויף אֶת מַלְכֵי די מלכים פון חתים וְאֶת מַלְכֵי אונ דיא מלכים פון מצרים לָבוֹא צו מלחמה האלטין אויף אונז זענען אויף גשטאנען די מחנה ארם וַיָּנוּסוּ אונ זיי זענען אנטלאפן גווארען בַּנֶּשֶׁף אין אבינט וַיַּעַזְבוּ אונ הא גילאזט זייערי געצעלטען וְאֶת סוּסֵיהֶם זייערי פערד וְאֶת חֲמוֹרֵיהֶם אונ זייערע אייזלען הַמַּחֲנֶה די מחנה היא אזוי ווי דם איז וַיָּנוּסוּ אונ זיי זענען אנטלאפן גווארן אֶל נַפְשָׁם זיי זאלן ניצול ווערען מיט זייער לעבן

הַמְצֹרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קְצֵה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם
זָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ׃
אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן ׀ אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה הוּא וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים
עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וּמְצָאָנוּ עָווֹן וְעַתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה וְנַגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ
עֵר הָעִיר וַיַּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי
סּוּס אָסוּר וְהַחֲמוֹר אָסוּר וְאֹהָלִים כַּאֲשֶׁר הֵמָּה׃ וַיִּקְרָא הַשֹּׁעֲרִים וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ
ה׃ וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו אַגִּידָה־נָּא לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יָדְעוּ
עֵבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה לְהֵחָבֵה בְהַשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְפְּשֵׂם
וְאֶל־הָעִיר נָבֹא׃ וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וְיִקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים
נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֶהָמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־

°בשדה קרי °המון קרי

פירוש ע"ט

קומען די מצורעים ביז דעם עק פון דער מחנה
אונ זיי זענין גקומען אין איין געצעלט ויאכלו אונ
בן גיגעסן אונ גטרונקין וישאו אונ זייא האבן
רטין אוועק גיטראגין כסף זילבער אונ גאלד
אונ קליידער וילכו אונ זיי זענען אוועק גגאנגן
אונ האבן דס בהאלטן וישבו אונ זייא האבן
קערט ויבואו אונ זיי זענין גקומען אין אנאנדער
ט וישאו האבן זיי פון דארטן אויך אוועק גטראגן
רטן איז גוועזן וילכו אונ זיי זענען אוועק גגאנגן
בן דאס בהאלטן ויאמרו האבן דיא מצורעים
איינר צום אנדערן לא כן ניט רעכט אנחנו טוען
יינטיגן טאג יום דם איז א טאג פון א בשורה עס
כט מען זאל היינטיגן טאג א בשורה זאגן צום
שראל ואנחנו אונ מיר שווייגן וחכינו אונ אז מיר
ווארטן אונ וועלן ניט זאגן די בשורה ביז עס
ן הייבן לעכטיג ווערין אויף דעם טאג ומצאנו
אונז גבייכין אזינד אקעגין מלכות ועתה אצונד
ט ונגידה אונ מיר וועלן דאס זאגן אין הויז פון
לך ויבואו אונ זיי זענין גקומען ויקראו אונ זייא
גרופן אל שער צו די שומרים וום זיצן אין טויער
שטאט ויגידו אונ די מצורעים האבן זיי גזאגט
ר זענען גקומען צו דער מחנה ארם והנה אין שם
דארטן ניטא קיין שום מענטש אונ קיין שום
ן אמענטש כי אם נייערט הסוס דם פערד אסור
צו גבונדען והחמור אונ דאס אייזיל איז אויך אן גבונדען ואהלים אונ די געצעלטן כאשר זענען אזו ווי זיי
דיער גוועזן בשעת זיי זענען גזעסן אין זיי ויקרא אונ ער הט גרופן השערים דיא מענטשן פון די טויערן
אונ זייא האבן גזאגט בית המלך אין הויז פון דעם מלך פנימה איניווייניג ויקם איז דער מלך אויף גשטאנען
כט ויאמר אונ הט גזאגט צו זייני קנעכט אגידה איך וועל אייך זאגן את אשר וואס די לייט פון ארם
אונז גטאן ידעו זייא ווייסן אז מיר זענין הונגריג ויצאו זענען זיי ארום גגאנגן פון דר מחנה צו בהאלטן
ן פעלד לאמר צו זאגן זיי טראכטן כי יצאו די ישראל וועלן זעהן אז מיר זענין ניט דא וועלן זייא
גיין פון דר שטאט צום רוב ונתפשם וועלן מיר זייא חאפן לעבעדיגע ואל העיר אונ אין דער שטאט
ן מיר קומען ויען האט איינר פון זיינע קנעכט געענפערט ויאמר אונ האט גזאגט ויקחו לאזן זייא נעמן
פינף רייטער פון דיא פערד הנשארים פון דיא איבריגי אשר וום זענען גבליבן בה אין דר שטאט אונ
יט גשטארבן פר הונגר הנם די מענטשן זענען ככל ווי אלע יודן אשר וואס זענען אין איר גבליבן זייא
אך אין דר סכנה פון הונגער אזו ווי כל ישראל וען מען וועט זיי אפילו הרגנן וועלן זיי זיין אזו ווי
שראל אשר תמו וום זענין גשטארבן אין הונגר ונשלחה דרום וועלן מיר זיי שיקן ונראה אונ מיר וועלן

ליקוטי יהודא

דריבר פרעגט די גמרא ווער זענען גיוועזן די מצורעים וום מען
הט זיי ארויסגעשיקט אפילו פון שומרון, ענטפערט די גמרא
דס זענען גיוועזן גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, זיי הט מען אפילו
פון שומרון אויך ארוס געשיקט, ווארום דער מדרש זאגט ווי
יודין האבען געהערט דיא פרשה נגעים האבן זיי מורא גהאט,
למשל איינר הט גנומען א ווייב, נאך די חתונה איז דאס ווייב
אריינגגאנגן אין כאך־שטוב הט זיא גזעהן אויף די ווענט איינגעזען
קאנטש קעס, הט זיא מורא גהאט, הט דר מאן צו איר גזאגט
דס איז פר די קנעכט וום וועלין ניט פאלגין אבר דו מעגסט עסין
אונ טרינקן אונ זיין פריילך, אזו הט משה גזאגט צו די יודין,
די נגעים זענען פר דיא געצין דינער אבר איר מעגט עסין אונ
טרינקן, איז דאך אקשיא די נגעים שטייען דאך אין דיא תורת
פר יודין, ניט פר געצין דינער, נאר עס זענען דא צוויירליי
נגעים, עס זענען דא נגעים וום זענען אקראנקייט אונ זיי קענען
קראנק מאכן אנדערע מענטשין, דס זענען די נגעים פון די געצין
דינער, עס זענען דא נגעים וום קראנק מאכן זיי ניט נאר זיי זענען
מטמא, דריבר הט מען ארויסגעשיקט די יודישע מצורעים פון
יעדר שטאט זיי זאלן ניט מטמא זיין די שטאט, אונ ווייל די
שטאט שומרון איז ניט גיוועזן הייליג, דריבר הט מען פון שומרון
ניט ארויסגעשיקט יודישע מצורעים, דס פרעגט די גמרא די
פיר מצורעים זענען דאך גיוועזן יודין פר וום האט מען זיי ארויס
געשיקט פון די שטאט שומרון, ענטפערט ר' יוחנן דאס זענען
גיוועזן גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, וום אלישע הט זיי געפלוכט די
צרעת פון נעמן זאל קומען אויף זייא, אונ נעמן איז דאך גיוועזן
אגעצין דינער האט ער דאך גהאט א צרעת וואס מאכט קראנק
אנדרי אויך, אז דר צרעת פון נעמן איז גקומען אויף גיחזי מיט
זיינע קינדער האבן זיי דאך אויך גהאט דיא צרעת וואס מאכט
קראנק אנדערע מענטשין אויך דריבר הט מען זיי ארוס געשיקט
אפילו פון שומרון:

תמו ונשלחה ונראה: ויקחו שני רכב סוסים וישלח המלך אחרי מחנה־ארם
לכו וראו: וילכו אחריהם עד־הירדן והנה כל־הדרך מלאה בגדים וכלים אשר־ה
ארם בחפזם וישבו המלאכים ויגדו למלך: ויצא העם ויבזו את מחנה ארם ויה
סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר יהוה: והמלך הפקיד את־השליש
נשען על־ידו על־השער וירמסהו העם בשער וימת כאשר דבר איש האלהים אש
ברדת המלך אליו: ויהי כדבר איש האלהים אל־המלך לאמר סאתים שערים
וסאה־סלת בשקל יהיה כעת מחר בשער שמרון: ויען השליש את־איש ה
ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הזה ויאמר הנך ראה ב
ומשם לא תאכל: ויהי־לו כן וירמסו אתו העם בשער וימת:

°בחפזם קרי

פירוש ע"ט

זעהן ויקחו און זיי האבן גנומן שני צוויי רייטר אויף די פערד וישלח האט דער מלך געשיקט אחרי נאך דער מחנה פון ארם לאמר ער האט זיי גזאגט לכו גייט וראו און זעהט ווי די מחנה פון ארם איז אהין געקומן וילכו זענען די רייטר גיגאנגן נאך זיי ביז צום ירדן והנה כל הדרך גאר דער וועג מלאה פול בגדים קליידר און כלים אשר וואס דיא לייט פון ארם האבן אוועק גווארפען מחמת זיי האבן זיך גאיילט וישבו און דיא שלוחים האבין ווידר גקערט ויגידו און האבן דס גזאגט צום מלך פון ישראל ויצא איז דס פאלק ארוס גגאנגן ויבוזו און זיי האבין גירובט די מחנה פון ארם ויהי און עס איז גוועזן סאת סולת אמאס ווייצן מעל בשקל פר אשקל וסאתים און צוויי מאס גערשטין פאר אשקל כדבר יי' אזו ווי די רייד פון גאט והמלך און דער מלך האט גזעצט דעם גוועלטיגר אשר וואס דער מלך איז גוועזן גלעהנט אויף זיין האנד דעם זעלביגין האט דער מלך גיזעצט על השער אויף דעם טויער און מחמת ענגשאפט וואס דאס פאלק איז גגאנגן הין און הער וירמסוהו האבין דס פאלק אים צו טרעטין אין טויער וימות און ער איז געשטארבן כאשר אזו ווי דער נביא פון גא[ט] גזאגט בשעת דער מלך האט גנידערט צו אי[ם] פסוק מפורש וואס האט גזאגט דער נביא ויהי או[ן] גוועזן כדבר אז דער נביא פון גאט האט גזאגט צ[ו] סאתים צוויי מאס גערשטין פר אשקל וסאה [...] איין מאס ווייצין מעל פאר אשקל יהיה וו[ע]ט כעת מחר מארגין אין דער צייט בשער שומרון א[ין] פון שומרון ויען השליש און דער גיוועלטיג[ער] געענטפערט את איש האלהים צו דעם נביא ויאמר גיזאגט והנה יי' עשה וועט דען גאט מאכן פע[נצטער] אין הימעל עסין זאל אראפ נידערין היהיה [...] קען דען זיין אזו אזאך אז עס זאל מיט אכ[...] וואלוויל ווערן ויאמר האט דער נביא גיזאגט וועסט דעם זול זעהן מיט דיינע אויגין ומשם און וועסט פון דארטן ניט עסען ויהי לו כן איז אזו גוועזן וירמסו אותו האט מען אים צו טרעטן [...] טויער פון דר שטאט וימות און ער איז געשטא[רבן] האט ניט גיגעסן פון דעם זול און עס אי[ז] גיוואָרן די רייד פון דעם נביא:

מנין המצות בפ' אחרי יש בה כ"ח מצות ב' עשין וכ"ו לאוין

[קפד] (לאו לה) שלא יכנסו הכהנים אל מקומות המקדש אלא כדי לעשות עבודתם בעת שנצטוו בה ולא זולת שנאמר בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות:

[קפה] (עשה ל) שיעשה הכהן הגדול כל עבודת יום הכפורים על סדר הכתוב שנאמר בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בקר לחטאת ואיל לעולה וגו':

[קפו] (לאו לו) שלא להקריב קדשים בחוץ שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' וגו':

[קפז] (עשה לא) לכסות את דם חיה ועוף אחר שחיטתן שנאמר כי יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו וכסהו ב[עפר]:

[קפח] (לאו לז) שלא נתעדן ונתקרב לאחת מן העריות בשום מין קירוב בחבוק ונשוק וכדומה לעידונים אלו שנאמר א[יש איש] אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה':

[קפט] (לאו לח) שלא לגלות ערות האב שנאמר ערות אביך לא תגלה:

[קצ] (לאו לט) שלא לגלות ערות האם שנאמר וערות אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה:

[קצא] (לאו ק) שלא לגלות ערות אשת האב לעולם שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה:

[קצב] (לאו קא) שלא לגלות ערות אחותו מאביו או מאמו אף שתהא מאנוסת אביו או שתהא אחותו מאמו מן הזונות שתהי' נאסרה עליו שנאמר ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן:

[קצג] (לאו קב) שלא לגלות ערות בת הבן שנאמר ערות בת בנך לא תגלה:

[קצד] (לאו קג) שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה:

[קצה] (לאו קד) שלא לגלות ערות הבת ק"ו מערות בת בנך ולפי שאין עונשין מן הדין לא למדה הכתוב אלא מגז[רה שוה] כמבואר במס' יבמות דף ג'. (והרי היא מגופי תורה):

[קצו] (לאו קה) שלא לגלות ערות בת אשת אביו דהיינו אחותו מנשואת אביו שנאמר ערות בת אשת אביך מולדת אביך היא לא תגלה ערותה:

[קצז] (לאו קו) שלא לגלות ערות אחות האב מכל מקום שנאמר ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא:

[קצח] (לאו קז) שלא לגלות ערות אחות האם בכל ענין שתהיה שנאמר ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא:

[קצט] (לאו קח) שלא לגלות ערות אחי אביו בכל ענין שיהיה נקרא אחיו שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה:

[ר] (לאו קט) שלא לגלות ערות אשת אחי אביו שנאמר אל אשתו לא תקרב דודתך היא:

[רא] (לאו קי) שלא לגלות ערות אשת מי שקרוי בנו ואפי' ממזר פרט לבן שפחה ונכרית כי אין זה קרוי בנו שנאמ[ר] כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה:

שלא

ב] (לאו קיא) שלא לגלות ערות אשת אחיו בכל ענין שתהי' חוץ מכשהיא במקום מצוה שהתורה התם התירו בפירוש והכא אסרו שנאמר ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא:
ג] (לאו קיב) שלא לגלות ערות אשה ובתה שנאמר ערות אשה ובתה לא תגלה וגו':
ד] (לאו קיג) שלא לגלות ערות אשה ובת בנה ע"י נשואי הראשונה שנא' את בת בנה ואת בת בתה לא תקח וגו':
ה] (לאו קיד) שלא לגלות ערות אשה ובת בתה ע"י נשואי הראשונה שנא' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא:
ו] (לאו קטו) שלא יקח אדם אחות אשתו כל זמן שאשתו בחיים ואפי' שגרש את אשתו אחותה אסורה עליו בכל ענין עד שתמות אשתו זו שנתקדשה לו ראשונה שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה:
ז] (לאו קטז) שלא לבוא על האשה נדה ולא יקרב אליה בשום צד קירוב תגיעה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב:
ח] (לאו קיז) שלא למסור אחד או שנים מבניו כדי להעבירם באש כדרך עבודת המולך שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך:
ט] (לאו קיח) שלא לבא על הזכר ולא להביא הזכר עליו שנאמר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא:
י] (לאו קיט)) שלא לבוא על שום בהמה וחיה ולא יביאם עליו שנאמר ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה:
יא] (לאו קכ) שלא תביא האשה בהמה על עצמה שנאמר ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא:

ויקרא טז אחרי

אונקלוס

ומליל יְיָ עם משה בָּתַר דְמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ:

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ:

ג"א אחרי מות יומא נג סת מגילה ל לא סוטה מ שבועות יח:

בעל הטורים

(א) אחרי מות. כתיב לעיל ולאים אשר ישכב עם טמאה וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שאמרו המשמש עם הטהורה ופירשה ... דם התחתיו לא יפרוש כאבר חי אלא ימתין עד שימות האבר ויפרוש. ועוד כתיב לעיל זאת תורת וסמיך ליה אחרי מות מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכני אשר בתוכם וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שנאמר בקרובי אקדש. וסמך פרשת יה"כ לפ' נדה לו'

רשב"ם

(א) אחרי מות. הזהיר את אהרן שלא ימות כבניו על ביאת מקדש שלא כדת:

רש"י

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. מה תלמוד לומר היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון

בית יהודא

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן וגו']. גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה נָאכְדֶעם ווִיא דִי צְוֵייא זִיהְן פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּן, *) פְרֶעגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) נָוּס לֶערְנְט אוּנְז דֶר פָּסוּק צוּ זָאגֶען (אֵין אָנוּ יוֹדְעִים) מִיר ווייסֶען נִיט (מַה נֶּאֱמַר לוֹ בְּדִבּוּר רִאשׁוֹן) וָוּס הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּא מֹשֶׁה ווֶען עֶר הָאט אִיצְט גֶערֶעט צוּ אִים, ענְפֶערְט רש"י (הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מוֹשְׁלוֹ מָשָׁל) רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָאט גֶעזָאגְט אַמָשָׁל (לְחוֹלֶה שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ רוֹפֵא) אַדָאקְטָאר אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען צוּא אַקְרַאנְקִין (אָמַר לוֹ) דֶער דָאקְטָאר הָט גֶעזָאגְט צוּם קְרַאנְקֶען (אַל תֹּאכַל צוֹנֵן) אֶלְסְט נִיט עֶסִין קַאלְטֶע זַאכֶן (וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב) זָאלְסְט נִיט לִיגֶען אוּנ אַשְׁטוּב ווָאס דִי ווֶעגְט זֶעגֶען נַאס (בָּא אַחֵר) אכְדֶעם אִיז גֶעקוּמֶען נָאךְ אַדָאקְטָאר צוּא דֶעם קְרַאנְקֶען (וְאָמַר לוֹ) אוּנ הָט גֶעזָאגְט צוּ אִים (אַל תֹּאכַל צוֹנֵן) זָאלְסְט נִיט עֶסִין קַאלְטֶע זַאכֶען (וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב) זָאלְסְט נִיט לִיגֶען אִין אַשְׁטוּב ווָאס דִיא ווֶענְט זֶעגֶען נַאס (שֶׁלֹּא תָּמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי) אַז דוּא ווֶעסְט אַזוֹ טָאן ווִיא אִיךְ זָאג דִיר ווֶעסְטוּ נִיט שְׁטַארְבֶּן, ווִיא יֶענֶער אִיז גֶעשְׁטָארְבִּין ווָאס ער הָאט נִיט גֶעטָאן ווִיא אִיךְ הָאבּ אִים גֶעזָאגְט (וְזֶה זֵרְזוֹ יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן) דֶער דָאקְטָאר הָט אִים גֶעווָארִינְט מֶער ווִיא דער עֶרְשְׁטֶער דָאקְטָאר, דֶער עֶרְשְׁטֶער דָאקְטַאר הָאט נִיט גֶעזָאגְט דֶעם קְרַאנְקִין אַז מֶען קֶען שְׁטַארְבֶּן אוֹיבּ מֶען ווֶעט אִים נִיט פָאלְגִין, אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער דָאקְטַאר הָאט אִים גֶעזָאגְט אוֹיבּ עֶר ווֶעט אִים נִיט פָאלְגֶען ווֶעט עֶר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) אחרי מות. זש"ה כטוב כחוטא. כטוב אלו שני בני אהרן שלא מתו אלא מפני שהורו הלכה בפני משה רבן כדאי' ביומא. כחוטא זה קרח ועדתו אלו נשרפו ואלו נשרפו אמר ר' אחא בר זעירא זהו שאמר איוב אף לזאת יחרד לבי יתר ממקומו לא היו בניו של אהרן דומין למטה שהרי המטה נכנס לפני ולפנים יבש לח שנא' ויוצא פרח. וגם טיטוס הרשע

שפתי חכמים

א פי' טחב כל מקום שהוא מקרר ומלחלח ויסוד המקראות כן הוא דקשה לרש"י מה צריך לכתוב וידבר ה' אל משה לא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן או היה לו לכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות וגו' דבר אל אהרן וגו' למה צריך לכתוב ויאמר ה' אל משה וגו' ועל זה פי' רש"י מה ת"ל כו' והביא עליו משל דרבי אלעזר וכו'. כלומר כך הוא פי' הקרא דומיא דמשל זה וכו' א"כ השני זירזו יותר מהראשון ופירושו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ה' אל משה וגו' ר"ל שלא יאמר משה לאהרן רק שלא יבא אל הקודש מבית לפרוכת ולא יזכיר לו מיתה כדרך שמתו בניו ואחר כך כתיב אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה וגו' כלומר חזר הקב"ה ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להזהיר אותו פעם שנית שלא יבא למקדש ולהזהיר לו נמי מיתה כדכתיב אחרי מות שני בני אהרן וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' ולא ימות כלומר אם

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת נָאךְ דֶעם ווִי דִיא צְוֵויי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זֶענִין גֶשְׁטָארְבֶּן ווַייל זֵיי הָאבֶּן גִינֶעהְנְט פַאר גָאט אַהֲרֹן זֶענְן גִשְׁטַארְבֶּען ווֶעגִין דִי קְטוֹרֶת ווָאס זֵיי הָאבִּין מַקְרִיב

ליקוטי יוסף

(א) וַיְדַבֵּר ה' וגו' בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וגו'. דֶר באר מים חיים פְרֶעגְט צְוֵויי קַשְׁיוֹת אוֹיף דֶעם פָּסוּק, אֵיין קַשְׁיָא אִיז פַר ווָאס שְׁטֵייט צְוֵוייא מָאהְל דֶר ווָארְט מִיתָה, אַחֲרֵי מוֹת וגו' וַיָּמֻתוּ, דִי אַנְדֶערֶע קַשְׁיָא אִיז אִין דֶר תּוֹרָה שְׁטֵייט דִי צְוֵוייא קִינְדֶר פוּן גִיוֶוען נשמיני י אז אוּנ דִי גמרא זָאגְט אוֹיף זֵייא אַנְדֶרִי זַיְנְד ווַייל זיי

*) הערה ווארום אין פסוק שטייט אזוי וידבר ה' אל משה, גאט האט גערעט צו משה, ווען האט גאט גערעט צו משה (אחרי מות שני בני אהרן) נאכדעם ווי עס זענען גישטארבין די צווי זיהן פון אהרן, פאר וואס זענען גישטארבין די צווי זיהן פין אהרן (בקרבתם לפני ה' וימותו) ווייל זיי האבין גענענט פאר גאט דריבער זענען זי געשטארבין, אבער וואס גאט האט גערעט צו משה שטייט נים אין דעם פסוק דריבער פרעגט רש"י וכו':

ב וַיֹּאמֶר יְהוָֹה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת׃

אונקלוס

ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַ...
עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יְ...
עָלֵל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁ...
מִגָּיו לְפָרֻכְתָּא לְקֳדָ...
כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָ...
וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָ...
אֲנָא מִתְגְּלֵי עַל בֵּי...

תו"א דבר אל אהרן מנחות כז: ולא יבוא י...
נג: כי בענן יומא יט כג:

רשב"ם

(ב) כי בענן אראה על הכפרת. לפי פשוטו שהרי מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפורת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ואם יראה

בעל הטורים

מה נדה תשב ז' ימים קודם שתטהר אף ביה"כ מפרישין הכהן ז' י...
קודם שיכנס לפנים: (ב) ויאמר ה' אל משה. והלא כבר נא' וידבר ...

רש"י

לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן: (ב) ויאמר ה' אל מש...
דבר אל אהרן אחיך ואל יבא. שלא ימות כדרך שמ...
בניו: ולא ימות. שאם בא ב הוא מת: כי בענן אראה...
כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ג ולפי שגלוי שכינ...
שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי ...

בית יהודא

שְׁטַארְבֶּען (לְכַךְ נֶאֱמַר) דְּרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן, אוּנ אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, הקב"ה הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה, וֶוען הָט גָאט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה (אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן) נָאכְדֶעם וִויא דִי צְוַויא זִיהְן פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּן, וָוס הָט הקב"ה גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה? זָאגְט דֶר פָּסוּק הקב"ה הָט דֶערְצֵיילְט צוּ מֹשֶׁה פַּר וָואס דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּן (בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמוּתוּ) וַוייל זֵיי הָאבֶּען גֶענֶענְט צוּ הקב"ה דְּרִי... זֶענֶען זֵיי גֶעשְׁטָארְבֶּן: (ב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁהוּ. הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אִיצְט אַז דוּ וֵוייסְט פַאר וָוס דִיא קִינְדֶ... פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען (דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ) זָאלְסְטוּ בֵּייְדֶן צוּ דַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן (וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶ... עֶר זָאל נִיט קוּמֶען צוּ יֶעדֶער צַייט וֶוען עֶר וֶועט וֶועלִין) צוּ דִיא הֵיילִיגְקֵייט (שֶׁלֹּא יָמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּתוּ בָנָיו) עֶר זָאל נ... שְׁטַארְבֶּן וִוי זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען גֶישְׁטָארְבֶּען: וְוֹלֹא יָמוּת]. זָאגְט רש"י (שֶׁאִם בָּא הוּא מֵת) וָוארוּם אַז עֶר וֶועט קוּמֶ... אִין דִיא הֵיילִיגְקֵייט וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּן: וְכִּי בֶעָנָן אֵרָאֶה]. זָאגְט רש"י הקב"ה הָאט גִיזָאגְט (כִּי תָמִיד אֲנִי נִרְאֶה ... עִם עַמּוּד עֲנָנִי) וָוארוּם אִיךְ וֶוער שְׁטֶענְדִיג גֶזֶעהְן אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִיט מַיין וָואלְקִין (וּלְפִי שֶׁגָּלוּי שְׁכִינָתִי שָׁם) וַוי... דָארְטִין וֶוערְט גֶזֶעהְן מַיין שְׁכִינָה, דְּרִיבֶּער (יִזָּהֵר) זָאל עֶר זִיךְ הִיטֶען (שֶׁלֹּא יַרְגִּיל לָבֹא) עֶר זָאל נִיט זַיין גֶעוואֹהְנ... אַרַיין צוּא קוּמֶען שְׁטֶענְדִיג אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ) דָאס אִיז דֶער מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק (וּמִדְרָשׁוֹ) דִי גְמָרָא לֶערְנְ... אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק (לֹא יָבֹא כִּי אִם בֶעָנָן הַקְּטֹרֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים) אַהֲרֹן זָאל אַגַאנְץ יָאר נִיט אַרַיינְקוּמֶען אִין קָדְ...

דעת זקנים מבעלי התוספות

נכנס בשלום ויצא בשלום ובני אהרן נכנסו בשלום ויצאו שרופ...
וש"ה בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו למה בחורי ...
אהרן אכלה איש לפי שבתולות לא הוללו שהרי כמה בתול...
נאות יושבות עגונות וממתינות להם והם אמרו אחי אבינו מ...
שאם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע הן: ג ולפ"ז כי טעם אלמ...
במקרא ויהיה פי' של בענן ענן ממש ומה שהוסיף לפרש תמיד ...

שפתי חכמים

לא תבא אל המקדש לא תמות כדרך שמתו בניך אבל אם תבא אל המקדש כמו בניך תמות ג"כ כמו הם. והרא"ם גורס כרש"י גירסא אחרת ע"ש: ב הולרך לפרש זה דלפי' רש"י הם משל משני רופאים השני הזהירו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו' ובקרא לא כתיב כי אם ולא ימות ולא כתיב שאם יבוא ימות אבל כאן יבא ולא ימות משמע כדרך שלא באו בניו ולא מתו. לזה פי' שבמלת ולא ימות מרומז נמי לסיבת מיתה למי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמש בל' דהא ככל כי

פירוש לתורת אלהים

וַיָּמוּתוּ דְרוּם זֶענִין זֵיי גְשְׁטָארְבֶּן: (ב) וַיֹּאמֶר יְיָ אוּנ גָא... הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דַּבֵּר רֵייד צוּ דַיין בְּרוּדֶער אַהֲ... וְאַל יָבוֹא אוּנ עֶר זָאל נִיט קוּמֶען אַלֵי צַייט אִין קֹדֶשׁ... קָדָשִׁים מִבֵּית לַפָּרוֹכֶת פוּן אִינְוֵוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶ... אֶל פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר וָואס אוֹיף דֶע... אָרוֹן וְלֹא יָמוּת כְּדֵי עֶר זָאל נִיט שְׁטַארְבֶּען כִּי וָוארוּ... מִיט מַיין וָואלְקִין טוּא אִיךְ מִיךְ בַּוַוייזֶען אוֹיף דֶע... כַּפּוֹרֶת אוּנ וַוייל אִיךְ בַּוַוייז מִיךְ תָּמִיד דָארְטֶען מִי... מַיין שְׁכִינָה זָאל עֶר נִיט גִיוֵוינְטְלִיךְ זַיין אָפְט אִי...

ליקוטי יוסף

זֵיי הָאבִּין גְּטְרוּנְקֶן וַויין, אוּנ וַוייל זֵיי זֶענֶען גִיוֶוען אָפְּגֶעדֶעקְט דִי קֶעפּ, אוּנ נָאךְ עֲבֵירוֹת, פַּר וָוס אִיז נִיט גֶענוּג דִי עֲבֵירָה וָוס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה. עֶנְפֶּערְט דֶר באר מים חיים אַלִי זַאכֶן וָוס אַמֶענְטְשׁ הָט זֵיי שְׁטֶענְדִיג אֲפִילוּ דִי בֶּעסְטֶע זַאכֶן, אִיז דִי לִיבְּשַׁאפְט נִיט אַזוֹ גְרוֹס, לְמָשָׁל אַפָאטֶער וָוס הָט אַאֵיינְצִיגֶען זוּהְן, וַוייל זֵיי זֶענִין שְׁטֶענְדִיג צוּ זַאמֶען, אִיז דִי לִיבְּשַׁאפְט פוּן זֵיי בֵּיידֶע אֵיינֶער צוּם אַנְדֶרֶען אַלֶע טָאג גְלַייךְ זֵייעֶר שִׂמְחָה אוּנ זֵייעֶר פֶערְגֶעניגֶען אֵיינֶער פוּן אַנְדֶערִין פַארְגְרֶעסֶערְט זִיךְ נִיט, אָבֶּער וֶוען עֶס זָאל טְרֶעפִין דֶער זוּהְן אִיז אַוֶועק גֶעפָאהְרֶן אִין אַוַוייטֶע לַאנְד אוּנ אִיז דָארְט גִיוֶוען אַפָאר יָאהְר, אוּנ דֶר פָאטֶר הָט שְׁטַארְק גֶעבֵּיינְקְט צוּ אִים, וֶוען עֶר קוּמְט צוּ פָארִין וֶוערְט דִי שִׂמְחָה בַּיי זֵיי זֵייעֶר גְרוֹס, אוּנ עֶס דֶערְוֶועקְט זִיךְ בַּיא זֵיי אַנַייעֶ לִיבְּשַׁאפְט אַשְׁטַארְקֶערֶע וִויא עֶס אִיז גִיוֶוען פְרִיעֶר, אוּנ וָוס גְרֶעסֶער עֶס אִיז גִיוֶוען פְרִיעֶר דָאס בֵּיינְגְשַׁאפְט, אִיז נָאכְדֶעם גְרֶעסֶר דִי שִׂמְחָה, אָדֶער אֵיינֶר אִיז גִיפָארֶן אִין וֶועג בַּיי נַאכְט אוּנ דִיא נַאכְט אִיז גִיוֶוען שְׁטַארְק פִינְסְטֶער אוּנ עֶר אִיז גִיפָאר... דוּרְךְ אַוַואלְד אוּנ הָאט מוֹרָא גְהַאט פַאר חַיּוֹת פַאר גַזְלָנִים, אִין וֶועג הָט עֶר גִטְרָאפִין אַקָאמְפַּאנְיֶע מֶענְטְשִׁין פוּן זַיין שְׁטָאט וָו... זֶענֶען גִיוֶוען בְּעלָאדְן מִיט גוּטֶע גִיוֶוער, אוּנ זֵייא הָאבֶּען זִיךְ גִישְׁטֶעלְט אָפְּרוּהֶען, זַיין שִׂמְחָה וָואס עֶר הָאט גְהַאט מִיט דִי מֶענְטְשִׁין אִיז גָאר נִיט צוּ בֶּעשְׁרַייבִּין, בַּייא זִיךְ אִין שְׁטָאט קֶען זַיין עֶר וָואלְט זִיךְ גָאר נִיט גֶעפְרֵייט מִיט זֵיי, נָאר וַוייל זֵיי...

מצות השם

(קפד) וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. דָאס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז דִיא כֹּהֲנִים טָארִין נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַרַיין אֲפִילוּ אֵיין כֹּהֵן גָּדוֹל טָאר אוֹיךְ נִיט אַרַיי... גֵיין נָאר אוּם יוֹם כִּפּוּר הָאט דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל גֶעטָארְט אַרַיין גֵיי...

אוּנ

רְתָּא׃ ג בְּדָא יֵיעוֹל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא
וֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
בַר לַעֲלָתָא׃ ד כִּתּוּנָא
וּצָא קוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ

ג בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה׃ ד כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־

א בזאת יבא יומא ג ד נ: בפר יומא סט מנחות טח: כתונת בד קדש ילבש יומא לב זבחים יח יט: ומכנסי בד יומא כה סנהדרין עט:

בעל הטורים

ור הא׳ לו׳ לו מעט׳ פרה שנה היא לריב׳. פרים׳ ז׳ ימים קודם. אחרי מות שני ר״ת בגי׳ פרה אדומ׳: (ג) בזאת. עולה ת״י רמז לבית ראשון

רש״י

הקטרת ד ביוה״כ: (ג) בזאת. גימטריא שלו ד׳ מאות ה רמז לבית ראשון: בזאת יבא אהרן וגו׳. ואף בכל עת כי אם ביוה״כ ו כמו שמפורש בסוף הפרשה ם השביעי בעשור לחודש: (ד) כתנת בד וגו׳. מגיד נו משמש לפנים בשמונה בגדים ; שהוא משמש בהם בחוץ בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר״ה כו) אלא

בית יהודא

הַקֳּדָשִׁים, נָאר יוֹם כִּפּוּר זָאל עֶר אַרֵיינְקוּמֶען מִיט דֶעם וָואלְקִין נִמִיט דֶעם רוֹיךְ) פוּן דִיא קְטוֹרֶת *) : (ג) וּבְזֹאת. זָאגְט רַשִׁ״י (גִימַטְרִיָא שֶׁלוֹ) דֶער צָאהְל פוּן וָוארְט „בְּזֹאת" בַּטְרֶעפְט (ד׳ מֵאוֹת וְעֶשֶׂר) פִיר הוּנְדֶערְט מִיט צֶעהְן (רֶמֶז לְבַיִת רִאשׁוֹן) דָאס וַוייזְט אוֹף דֶעם עֶרְשְׁטִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דֶער עֶרְשְׁטֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גֶעשְׁטַאנֶען פִיר הוּנְדֶערְט מִיט צֶעהְן יָאר : וּבְזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו׳] . מִיט דִי זַאכִין וָואס

יט אִין פָּסוּק] זָאל אַהֲרֹן קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, זָאגְט רַשִׁ״י (וְאַף זוּ) אֲפִילוּ מִיט דִיא זַאכִין (לֹא בְּכָל עֵת) טָאר עֶר קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים צוּא יֶעדֶער צַייט וָוען עֶר וֶועט וֶועלֶען (כִּי אִם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים) נָאר יוֹם כִּפּוּר מֶעג עֶר נקוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה) וְויא עֶס שְׁטֵייט וַוייטֶער אִין דִיא סֶדְרָה (בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וֹר לַחֹדֶשׁ) אִין דֶעם זִיבֶּעטִין חוֹדֶשׁ וְדָאס אִיז תִּשְׁרֵי; דֶעם צֶעהְנְטִין טָאג אִין חוֹדֶשׁ דָס אִיז יוֹם כִּפּוּר זָאל דֶער כֹּהֵן אַרֵיינְקוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִיט דִיא זַאכִין וָואס שְׁטֵייט אִין דִיא פַּרְשׁוֹת : (ד) וּכְתוֹנֶת בַּד וגו׳] . אַהֶעמְד פוּן וָואנְד זָאל דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אָנְטָאהְן, זָאגְט רַשִׁ״י (מַגִּיד) דֶער פָּסוּק זָאגְט אוּנְז (שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ לִפְנִים בִּשְׁמוֹנָה בְּגָדִים א מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בַּחוּץ) דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל טָאר נִיט טָאן דִיא עֲבוֹדָה אִין קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מִיט דִיא אַכְט קְלֵיידֶער וָואס עֶר אָנְגֶעטָאהְן וֶוען עֶר טוּהְט דִיא עֲבוֹדָה אִין הֵיכָל (שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם זָהָב) וַוייל אִין דִי אַכְט קְלֵיידֶער אִיז דָא גָאלְד (לְפִי שֶׁאֵין וֹר נַעֲשֶׂה סַנֵיגוֹר) וַוייל דֶער מֶענְטְשׁ וָואס הָט גֶעמַסֶרְתְּ אוֹף זַיין חַבֵר, קֶען נִיט נָאכְדֶעם רֵיידֶען גוּטֶעס פַאר זַיין חַבֵר, דִי גָאלְד וֶועט דֶערְמַאנֶען פַאר הקב״ה דֶעם עֵגֶל וְדָאס וָואס גָאלְדֶענֶע קָאלְבּ וָואס דִי יוּדִין הָאבֶּן גֶעמַאכְט, וְויא אַזוֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות

ו כהן גדול אחי אמנו נשיא אנחנו סגני כהונה אוי לו אשה נת לנו ולכך לא נשאו ומתו בלא בנים ונ״ל דהיינו דמוהדר וימותו כלומר בלא זכרון : (ג) בואת. רמז לבית ראשון

שפתי חכמים

נראה מפני שמלת אראה הוא ל׳ עתיד ומפרש מלת אראה אני נראה שהוא בינוני שאין שבת המיתה שיראה לעתיד : ד ולפי׳ רבותינו מממש כי דהכא בל׳ אלא כלו׳ אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת ביה״כ כי ענן הקטורת דומה לענן ולאפוקי פי׳ עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה

בו ולא שיכוין רש״י כפי׳ זה שיבא עם ענן הקטורת מבחוץ שזה הוא דעת לדוקים אלא לאפוקי ממה שפי׳ תחלה שהוא הענן שהשכינה בו . ומה שפירש״י ביה״כ בסמוך מפרש רש״י בעצמו דכולה פר׳ זו משתעי ביה״כ : ה דק״ל למה צריך למכתב בזאת אין לומר דקאי גות שמכור׳ אח״כ דהא כן הל״ל באלו יבא אהרן ל׳ רבים דהא שני קרבנות היו . ועוד זאת ל׳ נקבה והקרבנות המפורשי׳ אח״כ זכרים או לא הל״ל לגמרי בזאת אלא הל״ל כי בענן אראה על הכפרת ובפר בן בקר לחטאת יבא אהרן וגו׳ אלא לרמז כמה שנים יש לעמידת אשון וא״ת וכי בבית ראשון לבד היו כהנים גדולים והא אף בבית שני היו כהנים גדולים . וי״ל דכך פירושו של קרא גימטרי׳ של בזאת יהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מושחין אותן בשמן המשחה אבל אחר בית ראשון לא כמלאו שהיו מושחין אותן בשמן המשחה דומיא ן משום דבסוף עמידת הבית הראשון נגנז שמן המשחה מיאשיהו ואילך כדפי׳ רש״י לקמן : ו אע״פ שכבר פי׳ לעיל גבי בענן אראה שהוא כ דלא תימא דקרא ה״ק בענן לבדו אל יבא אלא ביוה״כ אבל בהבאת פר לחטאת ואיל לעולה אפי׳ בשאר ימות השנה יבא לפיכך פי׳ ואף זו לא בכל עת כו׳ : ז דק״ל והלא כבר מפורש הלבשתו בפר׳ ואתה תצוה ל״פ מגיד כו׳ : ח משמע כמו דהיה קשה לו מה

פירוש לתורת אלהים

ם אַרְט אַרֵיין צוּ קוּמֶען : (ג) בְּזֹאת מִיט דֶעם וָואס טֶער וֶועט שְׁטֵיין יָבֹא אַהֲרֹן זָאל אַהֲרֹן קוּמֶען אִין שֵׁי קָדָשִׁים אָבֶּער אוֹיךְ נִיט אַלִי צַייט נָאר יוֹם כִּפּוּר בֶּן בָּקָר מִיט אֵיין פַּר וָוס אִיז אֵיין יוּנְגֶי רִינְד פַּר טָאת וְאַיִל אוּנ אַווידֶער פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה : (ד) כְּתֹנֶת הֶעמְד פוּן לַיינֶען קוֹדֶשׁ וָואס אִיז הֵיילִיג עֶס אִיז כְט גְוָוארֶען פוּן הֶקְדֵשׁ יִלְבָּשׁ זָאל עֶר אָן קְלֵיידֶען פֵי בַד אוּנ מִכְנְסַיִם פוּן לַיינֶען יִהְיוּ זָאלֶען זַיין אוֹף זַיין

ליקוטי יוסף

זֶענֶען גְקוּמֶן נָאךְ זַיינֶע אַגְרוֹסֶע שְׁרֶעק, דְרִיבֶּער אִיז זַיין שִׂמְחָה אִיצְט זֵייעֶר גְרוֹס, מִיר זֶעהְן אַפוּגִיל וָוס אִיז גִיוֶוען אִין אַשְׁטֵייג אַלַאנְגֶע צַייט פְּלוּצְלוּנְג הָאט זִיךְ גִיעֶפוּנְט דִי טִירוּל פוּן שְׁטֵייג אוּנ זִיא פְלִיהְט אַרוֹס מִיט אַגְרוֹסֶע שִׂמְחָה אוּנ פְלִיהְט גַאנְץ הוֹיךְ מִיט אַגְרוֹסִין כֹּחַ, וָוס גֶעוֵויינְלִיךְ שְׁטֶענְדִיג פְלִיהְט זִיא גָאר נִיט אַזוֹ הוֹיךְ, דָס זֶעלְבִּיגֶע זֶעהְן מִיר בַּיי אַגְרוֹסִין צַדִיק אַז אִים הָט גִיטְרָאפֶן עֶר הָאט גְטָאהְן אַעֲבֵירָה, וֶוערְט זַיין תְּשׁוּבָה אוּנ זַיין פְרוּמְקֵייט אוּנ זַיין לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב״ה פִיל גְרֶעסֶער וְוי עֶס אִיז גִיוֶוען פְרִיעֶר אֵיידֶער עֶר הָאט דִי עֲבֵירָה גִיטָאהְן, אוּנ אַזוֹי אִיז גִיוֶוען בַּיי נָדָב וַאֲבִיהוּא דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וֶוען זֵיי הָאבֶּן מַקְרִיב

ן דִי קְטֹרֶת פַאר הקב״ה אִיז דָאס גִיוֶוען מִיט אַזוֹ אַגְרוֹסֶע לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב״ה אַז דִיא נְשָׁמוֹת זֵייעֶרֶע הָאבֶּן גְוָואלְט אַרוֹיס פוּן זֵיי גְלֵייךְ צוּ הקב״ה, אוּנ וְוי הקב״ה הָאט גְזֶעהְן זֵייעֶר לִיבְּשַׁאפְט צוּ אִים הָט עֶר אַרָאפְּגֶעשִׁיקְט אַפַייעֶר פוּן זִיךְ אוּנ דֶער הָט אַרוֹסְגֶעצוֹגְן פוּן זֵיי זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת צוּ הקב״ה, וְוי דִי נַאטוּר אִיז אַז עֶס קוּמֶען צוּזַאמֶן צְוֵוייא פַייעֶרִין, דֶער גְרֶעסֶערֶער

מצות השם

די מִצְוָה גַיים אָן וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶען : אַז דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל טוּעֶן דִי עֲבוֹדָה אוּם יוֹם כִּפּוּר אוּנ. דִיא
(ג) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו׳. פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנִין מִיר אַרוֹס מִצְוָה גַיים אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ :

הערה דער כהן גדול קומט אריין יום כפור אין קדשי קדשים אונ ברייננט אריין אלעפיל קטורת אונ אמחתה [אזוי אכלי] מיט ברענגדיגע קוילין אונ אין קדשי קדשים שיט ער ארויף די קטרת אויף די קוילין אונ ווי די קטרת הייבין אן ברענען ווערט ארויך ווי אוואלקין אונ דער כהן גדול גיים באלד ארוים פון קדשי קדשים :

בַּד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד
יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־
קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ
וּלְבֵשָׁם׃ ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת
וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה׃ ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן

וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יְהוֹן עַל
בִּסְרֵהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּצָא
יֵסַר וּבְמִצְנֶפְתָּא דְבוּצָא
יָחֵת בְּרֵישֵׁהּ לְבוּשֵׁי
קוּדְשָׁא אִנּוּן וְיַסְחֵי בְמַיָּא
יָת בִּסְרֵהּ וְיִלְבְּשִׁנּוּן
ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי
עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד
לַעֲלָתָא׃ ו וִיקָרֵב אַהֲרֹן

תו"א בשרו יומא יב: בגדי קדש הם יומא יט זבחים פח: ומאת עדת בני ישראל יומא ג שבועות יד: ואיל אחד יומא ג ע:

רשב"ם

הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביום הכפורים צוהו הקב"ה להקטיר קטורת בפנים תחילה להחשיך את הבית בענן הקטורת ואח"כ יביא דם הפר ודם השעיר: (ו) והקריב אהרן. בעזרה את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו יתוודה עליו מיד. ולפי הפשט יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה כמו שמפרש לפנינו ושחט את פר החטאת

בעל הטורים

שעמד ת"י שנה: (ד) ולבשם. אותיות כלו שם שטעונין גניזה:

בית יהודא

ווערט דיא גאלד קענען בעטן פאר הקב"ה ער זאל מוחל זיין דיא יודין זייערע עבירות (אלא בארבעה ככהן הדיוט) דריבער מוז דר כהן גדול גיין יום כפור אין קדשי קדשים מיט פיר קליידר וויא אפראסטער כהן (וכולן של בוץ) אונ אלע פיר קליידער מוזין זיין ליינוואנדענע: וקדש ילבשו. זאגט רש"י מען מיינט (שיהיו משל הקדש) דיא קליידער זאלן ווערען געקופט פון הייליגע געלט, פון דיא געלט וואס זענען געהייליגט געווארין צום בית המקדש: יצנף זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט יחית ברישיה, מען מיינט יניח בראשו, ער זאל לייגען ואנטאהן דיא היטעל אויף זיין קאפ (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק ותנה בגדו, טייטשט דער תרגום ואחתיתיה, זיא האט געלייגט דאס קלייד נעבין זיך: ורחץ במים. זאגט רש"י (אותו היום) דעם טאג יום כפור (טעון טבילה בכל חליפותיו) דארף דער כהן גדול זיך טובל זיין ביי יעדער מאל וואס ער טאהשט דיא קליידער (וחמש פעמים היה מחליף) פינף מאל הט ער געטאהשט די קליידער (מעבודת פנים לעבודת חוץ) ווען ער האט געטאהן דיא עבודה אין קדשי קדשים אונ ער האט געדארפט טאן דיא עבודה אויסער דעם קדשי קדשים האט ער געטאהשט די קליידער (ומחוץ לפני) אונ ווען ער האט געטאהן דיא עבודה אויסער דעם קדשי קדשים אונ ער האט געדארפט טאן די עבודה אין קדשי קדשים, הט ער אויך געטאהשט די קליידר (ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן) אונ ער האט גענדערט פון דיא גאלדענע קליי... אויף דיא ווייסע קליידער (ומבגדי לבן לבגדי זהב) אונ פון דיא ווייסע קליידער אויף דיא גאלדענע קליידער

רש"י

בד' ככהן הדיוט ח וכולן של בוץ: קדש ילבש. (ת"כ) שיהיו ט משל הקדש: יצנף. כתרגומו יחית ברישיה י יניח בראשו כמו (בראשית לט) ותנח בגדו ואחתתיה: ורחץ במים. אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו (יומא ל) וחמש פעמי' הי' מחליף כ מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב

שפתי חכמים

דכתיב דווקא בגדים של הכהן גדול: ט דק"ל מה דכתיב קדש ילבש משמע קודש לבישה הן קדש וכי מה קדושה יש בהן קודם לבישה ואין לומר דבכר ביום כפורים שעבר היה לובשן וזה יום כפורים שני דהא מיד אחר לבישה טעונים גניזה ולא יעבוד בהן לעולם שהרי כתיב והניחם שם. ועל זה פירש שיהיו משל הקדש כלומר שיקנה אותן במעות של קודש לפי שמלינו שהפר בא משלו הייתי אומר שאף הבגדים יהיו משלו קמ"ל. והטעם שהפר בא משלו לפי שהפר בא לכפרה שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו אבל בבגדים היה מתפלל בעד כל ישראל. מלאתי:

י ויהי' בי"ת ובמלנפת כמו בי"ת ברוחו שמים שפרה שהיא ג"כ נוס כאלו אמר ומלנפת בד ילנף ויתפרש הבי"ת במקום עם כלומר ... מלנפת בד יסבב ראשו וכן תרגומו ומלנפתא בלא בי"ת ואשר הב... לזה מפני שאין בל' הארמי לניפה אבל בלשון הקרא מלינו לנוף ילנ... ויתפרש הבי"ת בל' עם כמו ובאבנט בד יחגור אף כאן עם מלנפת ... יסבב ראשו והכרח להביא התרגום להודיענו שהלניפה הוא בראש ו... במקום אחר ואגב זה פירש מלת יחית שהוא לשון יניח: כ וזהו ס... העבודות ביום כפורים בתחילה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של ש...

ליקוטי יוסף

פייער ציהט צו זיך דעם קלענערין פייער, די גמרא הט זיך גוואנדערט פון וואנען הט זיך פלוצלונג גענומען אין נדב ואביהוא אזו אגרויסע ליבשאפט, דריבר זאגט די גמרא ווייל זיי האבן נהאט אעבירה אונ האבן איצט גטאן תשובה, דורך די תשובה הט זיך פארשטארקט די ליבשאפט זייערי צו הקב"ה ביז זייערי נשמות האבן פארלאזין די וועלט אונ זענען אנטלאפן צו הקב"ה, אונ ווייל מיר ווייסין נים וואס זייערי עבירה איז גיוועזן, יעדר תנא זאגט מיט זיין שכל וואס די עבירה זייערי איז גיוועזן, אונ וויא משה רבינו האט געזעהן די ליבשאפט פון נדב ואביהוא איז אזו גרוס גוועזן צו הקב"ה, אז פון די גרויסע ליבשאפט זענען זייערע נשמות ארויסגפלויגן צו הקב"ה, דריבר הט ער גזאגט צו אהרן איצט זעה איך אז נדב אונ אביהוא זענען גרעסער פון אונז ביידע דריבר זאגט דער פסוק אחרי מות שני בני אהרן, הקב"ה האט גיזאגט צו משה נום ווייטר שטיים| נאכדעם ווי דיא צוויי זין פון אהרן נדב אונ אביהוא| זענען גשטארבן, פר וואס זענען זיי גשטארבן? בקרבתם לפני ה', ווייל זיי האבען גנענט פר הקב"ה וימותו, דריבער זענען זייא גישטארבין, אונ ווייל אז מען איז געוואהנט מיט אזאך איז די ליבשאפט נים גרוס, זאלסטו זאגן צו אהרן ער זאל נים קומן צוא יעדר צייט אין קדשי הקדשים נאר איין מאהל אין יאהר, יום הכפורים, ווערט דאמאלס זיין ביי אים שטארק די מורא אונ די ליבשאפט צו הקב"ה ווערט ער קענען מכפר זיין אויף די יודין זייערע עבירות פון גאנצין יאהר

פירוש לתורת אלהים

לייב ובאבנט אונ מיט אגארטיל פון ליינן זאל ער זיך ארום גארטלן ובמצנפת בד אונ מיט אהיטול פון ליין יצנוף זאל ער אן טאן אויף זיין קאפ בגדי די קליידע זאלן זיין פון הקדש ורחץ אונ ער זאל וואשן זיין לייב אין וואסר אונ דר נאך זאל ער די קליידר אן קליידן (ה) ומאת אונ פון די יודן יקח זאל ער נעמן צוויי ציגן פר אחטאת ואיל אחד אונ איין ווידר זאל ער נעמן פר אעולה: (ו) והקריב אהרן אונ אהרן זאל מקריב זיין

ויתן

את־פר החטאת אשר־לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ז ולקח את־שני השעירם והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ח ונתן אהרן על־שני השעירם גרלות גורל אחד

ורא דחטאתא די יכפר עלוהי ועל ביתה: ז ויסב ית צפירין ויקים יתהון קדם יי בתרע משכן: ח ויתן אהרן על צפירין עדבין עדבא

בעל הטורים

בגימ' זה בוידוי דברים שמתודה על פרו:

תו"א ולקח את שבועות יג חולין יא: ונתן הכהן יומא לג קידושין יד:

רש"י

ליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור: פר החטאת אשר לו. האמור למעלה ולמדך כאן וא כא לו ולא משל צבור: וכפר בעדו ובעד ביתו. ת"כ) מתודה עליו עונותיו הם ועונות ביתו:(ח) ונתן על שני השעירים גרלות. מעמיד א' לימין וא'

בית יהודא

(ובכל חליפה טעון טבילה) אונ ביא יעדער טאהשונג דיא קליידער דארף ער זיך טובל זיין (ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור) אונ ביי יעדער טאהשין די קליידער דארף ער צוויי מאל וואשין דיא הענט אונ די פים פון דעם קעסיל וואסער וואס איז גוועזן אין די עזרה: (ו) ואת פר החטאת אשר לו. אהרן זאל מקריב זיין דעם פר ודעם אקס וואס אים געהייליגט פר אחטאת פון זיינעטוועגין (האמור למעלה) וויא עס איז געזאגט געווארען פריער (ולמדך שלו הוא בא) דא לערנט דער פסוק אז דעם אקס זאל אהרן קויפין פון זיין געלט (ולא משל צבור) ניט פון ינם געלט: וכפר בעדו ובעד ביתו. זאגט רש"י (מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו) ווען ער האלט דיא הענט ם קאפ פון פר זאל ער בעטן ביא הקב"ה ער זאל אים מוחל זיין זיינע עבירות אונ דיא עבירות פון זיינע ענטשען: (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות. אהרן זאל געבן גורלות אוף די צוויא שעירים (מעמיד אחד חד לשמאל) ער שטעלט איין שעיר ביא זיין רעכטע זייט אונ איין שעיר ביא זיין לינקע זייט נאונ ער נעמט

דעת זקנים מבעלי התוספות

ת"י שנים בגי' של בזא"ת: (ח) גורל אחד לה' כו' כתב הרב אברהם בן עזרא ז"ל כשתגיע לשלשים ושלש ה"פ כשתגיע לגל עד שעולה בגי' ל"ג תמצא לו דומה תיבה מתחלקת לשנים כלומר גל עד בד בד והכא נמי אי תיבה לשנים לעז אזל וזהו שעיר המשתלח שהולך לעז לצוק ההר שהוא עז הולך מתרגמינן אזל:

שפתי חכמים

שהוא עבודת חוץ ואח"כ פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטורת של מחתה בפנים ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת איל שלו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ ואח"כ פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים להוציא הכף והמחתה אח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ להקריב שירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת הסמים ודו"ק ותמצא. וכדפירש רש"י לקמן על קרא זה ורחץ במים וגו' משמע שהיה צריך ים לכישת בגדי לבן ולקמן ג"כ כתיב שצריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב אמרינן דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ...ב שצריך טבילה ומה שפי' עוד שצריך עוד שני קידושי ידים ורגלים דמשום הכי הטיל הקרא ורחץ במים בין ופשט ולבש ליתן רחילה ורחילה ללבישה ואם אינו ענין לטבילה דכבר למדנוה תנהו ענין לקידוש: ל דקי"ל למה לי אשר לו והא אין פר אחר נזכר בפרשה ...ל אהרן כדכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגומר משמע להביא הקרבנות משלו וגם מדכתיב בסמוך ומאת עדת ...אל יקח שני שעירי עזים וגו' משמע דקרבנות הכתובים למעלה בשביל עצמו הביא: מ דכפרה ממש אי אפשר לו' דאין כפרה

פירוש להורת אלהים

...ר חטאת אשר לו וואס געהער צו אים דאס איז ...ר וואס איז געשטאנען אין פסוק ג'. אונ דרום ...אשר לו צו ווייזן אז אהרן זאל ברענגען דעם ...פון זיין געלט ניט פון צבור וכפר אונ ער זאל ...בן פאר זיך אונ פאר זיין הויז גזונד [טייטש"י]: ...ז אונ ער זאל נעמען דיא צווייא ציקעלעך: אונ ער זאל זיי שטעלן פר גאט פתח אין דער ...ן דעם אוהל מועד: (ח) ונתן אהרן אונ אהרן

ליקוטי יקרים

(ח) ונתן אהרן וגו' גורל אחד וגו'. דער ענין פון דיא צווייא שעירים איז געגין דעם גוף אונ די נשמה, ווען דר מענטש לעבט איז ער צוזאמען געשטעלט פון צוויי זאכן, פון א גוף מים א נשמה, דר גוף קען נים זיין אן די נשמה, די נשמה קען נים זיין אוף די וועלט אן א גוף, אונ ווען דער מענטש לעבט קען די נשמה ציהען דעם גוף צו זיך, דר גוף זאל ווערן היילינ ווי די נשמה, ווי משה רבינו איז געוועזן אונ וויא דיא אבות זענען געוועזן, אונ עס קען זיין פרקערט דר גוף זאל ציהען די נשמה צו זיך אונ ער זאל מטמא זיין די נשמה מים זיינע עבירות וויא די גרעסטע רשעים האבן געטאן, אונ עס קען זיין דיא נשמה זאל היילגן דעם גוף מים מצות אונ דער גוף זאל אביסול מטמא זיין דיא נשמה מים עבירות, דיא מענטשין זענען דאס ..., נאכדעם ווען דער מענטש שטארבט, אוב ער איז א צדיק אונ די נשמה זיינע איז אין גן עדן, שפייזט דיא נשמה

(ח) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות וגו'. דער ענין פון דעם שעיר וואס איז געשיקט געווארין צום עזאזל, איז איינע פון דיא סודות התורה, נאר מען קען זאגין מיר ווייסין ביי יעדער קרבן האט דער בעל הבית פון קרבן געדארפט לייגין זיינע ביידע הענט אויף דעם קאפ פון קרבן נאנציין כח, אונ ער האט געזאגט ודוי, אונ באלד האט מען געמוזט שעכטין דעם קרבן, אונ מיט די כחות פון די הענט האט ער ארויפגעצויגין קרבן די כחות פון הארצין זיינע גוטע טראכטונגען וואס ער האט געהאט אונ זיינע שלעכטע טראכטונגען, דריבער איז דער קרבן געווען היילינ, האט הקב"ה גיבאטין אויף דעם מזבח זאל זיין צווייערליי פייערין איין פייער פון האלץ אונ איין פייער פון הימעל, דער פייער פון האלץ האט ...נט פון קרבן די טומאה פון די עבירות, דער פייער פון הימעל האט אויסגעברענט פון קרבן די הייליגקייט פון די מצות אונ האט ארויפגעבריינגט ...יגען ריח צו הקב"ה, דריבער זאגט דער פסוק אשה ריח ניחוח לה', דער פייער פון הימעל ברייננט דעם גוטען הייליגען ריח פון קרבן צו ...ם אין נאר ביי אלע קרבנות פון גאנצין יאהר, אבער ביי די שעירים פון יום כפור, וואס דער כהן גדול איז דער שליח פון אלע יודין אונ ער נעמט ...ת אונ אלע עבירות פון אלע יודין אונ לייגט זייא אויף די צוויי שעירים, אלע עבירות פון אלע יודין לייגט ער אויף דעם קאפ פון איין שעיר, איז דער גאנצין גיווארין טמא, אויף דעם אנדערין שעיר ליגען אלע מצות דריבער מוזין זיין צוויי שעירים, אונ וויל איין שעיר איז גאנץ היילינ קודש דשי קדשים, אונ וויל דער אנדערער שעיר איז אין גאנצין טמא קען ער נים קומען צום פארברענען אויף דעם מזבח נאר מען מוז אים אוועק זאזל, ווי דער פסוק זאגט ונשא השעיר עליו את כל עונות בני ישראל, וויל ער טראגט אויף זיך אלע זינד פון אלע יודין דריבער מוז מען אים ...רעז אין דער מדבר, אונ וויל מען ווייס נים וועלכין שעיר זאל מען מטמא זיין מים די עבירות אונ וועלכין זאל מען היילגען מים די מצות דריבער האט מען געמוזט מאכין אגורל, ווי הקב"ה וועט זאגין דורך דעם גורל (המעתיק יפ"י):

לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל׃
ט וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר
עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ
חַטָּאת׃ י וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו

חַד לִשְׁמָא דַיְיָ וְ
חַד לַעֲזָאזֵל׃ ט
אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִּי
עֲלוֹהִי עַדְבָא לִשְׁמָ
וְיַעְבְּדִנֵּהּ חַטָּאו
י וּצְפִירָא דִּי סְלִיק

תו"א לעזאזל יומא סז: את השעיר יומא מ: ועשהו חטאת יומא מ מה קידושין יד חולין כד כריתות כח: והשעיר אשר יומא לט:

בעל הטורים

(ח) וגורל. ב' הכא ואידך וגורל לבחוזו דהיינו סימן שב' בו ויבז בעיניו והפיל גורלות על ישראל ואמר הקב"ה אינו שוה לך כ
גורלות ונפל הכלי כישראל מכל ע' אומות וז"ש גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל שמכפר עונותם של ישראל דכתיב ונשא עונותם עונות

בית יהודא

צוויי גאָלדענע שטיקלאך בלעך, זיי דארפען זיין ביידע גלייך, אויף איינם איז געשריבען לַהַשֵּׁם, אויף דאס אַנדערע איז געשריבען לַעֲזָאזֵל (דָם רופט מען גוֹרָלוֹת), אונ ביידע שטיקלאך בלעך לייגט מען אַריין אין אַקאַסטין, אונ מען צומישט זייא מען זאָל ניט דערקענען וועלכער איז לַה' אונ וועלכער לַעֲזָאזֵל (וְנוֹתֵן שְׁתֵּי יָדָיו בְּקַלְפִּי) דער כֹּהֵן גָּדוֹל שטעקט אַריין ביידע הענט אין דעם קעסטיל (וְנוֹטֵל גּוֹרָל בְּיָמִין וַחֲבֵרוֹ בִּשְׂמֹאל) איין גוֹרָל נעמט ער אין דיא רעכטע האַנט אונ דעם אַנדערין גוֹרָל נעמט ער אין דיא לינקע האַנט (וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם) דיא גוֹרָלוֹת לייגט ער אויף דיא צוויי שְׂעִירִים, דעם גוֹרָל וואס אין זיין רעכטע האַנט לייגט ער אויף דעם שָׂעִיר וָוס בייא זיין רעכטע האַנט, אונ דעם גוֹרָל וָוס אין זיין לינקע האַנט לייגט ער אויף דעם שָׂעִיר וואס שטייט ביי זיין האַנט (אֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ לַשֵּׁם) דער שָׂעִיר וואס אויף אים ליגט דער גוֹרָל לַה' (הוּא לַשֵּׁם) אים איז מען מַקְרִיב צו (וְאֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ לַעֲזָאזֵל) אונ דער שָׂעִיר וָוס אויף אים ליגט דר גוֹרָל לַעֲזָאזֵל (מִשְׁתַּלֵּחַ לַעֲזָאזֵל) ווערט ער אַוועקגע לַעֲזָאזֵל: (עֲזָאזֵל). זאָגט רש"י (הוּא הַר עַז וְקָשֶׁה) עֲזָאזֵל מיינט מען אַשטאַרקער בארג אונ אַהאַרטער (צוּ אַהוֹכער בארג (שֶׁנֶּאֱמַר) וואָרום עס שטייט אין פסוק מען זאָל שיקען דעם שָׂעִיר (אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה, חֲתוּכָה) צו וצו אַארט) גְּזֵרָה, וָוס ער זאָל דאָרט ווערען חֲתוּכָה, צו שניטען, ווען דער שָׂעִיר איז אַראָפּגעפאַלין פון בא ער צוריסען געוואָרין אויף שטיקער: (ט) וְעָשָׂהוּ חַטָּאת). ער זאָל אים מאַכין פאַר אַחַטָּאת (כְּשֶׁמַּנִּיחַ הַגּוֹרָל עָלָיו דער כֹּהֵן גָּדוֹל לייגט דעם גוֹרָל לַה' אויף דעם שָׂעִיר (קוֹרֵא לוֹ שֵׁם) רופט ער אויף דעם שָׂעִיר אַנאָמען

רש"י

לשמאל ב ונותן ב' ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחברו
ונותן עליה' את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו
משתלח לעזאזל: עזאזל. (יומא סז ת"כ) הוא הר ע
צוק גבוה ש שנא' ארץ גזרה חתוכה: (ט) ועשהו ח
(ת"כ) כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ע והומר ל

שפתי חכמים

אלא לאחר זריקת דמים כדכתיב בסמוך וכפר עליו ולקח מדם וגו' ונתן על קרנות המזבח וזה עדיין חי הוא שהרי אח"כ כתיב ושחט את פר החטאת לכך ילפינן מלכפר עליו שפירושו וידוי. מלאתי: ב מדכתיב ונתן על שני השעירים וגו' דמשמע בנתינה אחת נתן על שניהם גורלות חה אי אפשר הם לא אחד ביד ימין ואחד ביד שמאל: ם דבל' עזאזל

גשמעים תרווייהו שהיא מלה מורכבת עז אל ואל לשון חוזק ואת אילי הארץ לקח ומפרש עוד רש"י מנלן דהר הי' שם נב ארץ גזירה וגזירה ל' חתוכה שאם אתה מחתך הרין בארץ ממיל הר שהרי העומד באותו הרין הרי הוא כמו שעומד בעמק ההר ועשהו חטאת היינו קורא עליו שם חטאת. וא"ת מנ"ל לרש

ליקוטי יקרים

פון איר פערגעניגען דעם גוף אונ דר גוף שלאָפט ווי איינער שלאָפט מיט אַגאַנץ זיסען חָלוֹם וָוס ציהט זיך עטליכע שָׁעָה, ביז עס וועט זיין תְּחִיַּית הַמֵּתִים וועט די נְשָׁמָה נאָך אַמאָל זיך בַּהעפטין מיט דעם גוף, אונ פאַרקערט ווען אַרשע שטאַרבט אונ דיא נְשָׁמָה קומט אין גיהנם אונ האט יְסוּרִים שפּייזט זיא מיט אירע יְסוּרִים דעם גוף וָוס ליגט אין קֶבֶר אַזוֹ לאַנג ביז דער גוף ווערט פאַר־פוילט, אונ עס ווערט פון אים ערד, אונ בייא דעם מיטלען טענטש וואס דיא נְשָׁמָה הָט פרייער יְסוּרִים פאַר אירע עֲבֵירוֹת, דאַמאָלס שפּירט דר גוף אין קֶבֶר אויך די יְסוּרִים, אָבער נאָכדעם אַז די נְשָׁמָה הָט שוין אָפּגענומען איר שטראָף אונ זיא קומ גַן עֵדֶן נעמען שְׂכַר פאַר אירע מִצְוֹת אונ זיא הָט פאַרגעניגען אין גַן עֵדֶן שפּירט דר גוף אין קֶבֶר אויך דָם פערגעניגען אונ די וועט זיך נאָך אַמאָל בַּהעפטין מיט דעם גוף צוא דיא צייט פון תְּחִיַּית הַמֵּתִים, אונ ווייל הקב"ה וויל יעדער מענטש זא אַצַדִּיק, דריבער הָט הקב"ה געגעבין אין יעדער יאָהר איין טאָג דס איז יוֹם כִּפּוּר, אין דעם טאָג זאָל יעדער יוד אַוועקלאָזין אַ וָוס גיהער צום גוף אונ ער זאָל גאר אין זינען האָבין וועגין דיא נְשָׁמָה, אונ זאָל טאָן תְּשׁוּבָה פַר הקב"ה, אונ צו ווייזי מענטש אַז דר עִיקָר איז די נְשָׁמָה, אַז ער וועט זיין אַצַדִּיק קען ער זוֹכֶה זיין צו קומען ביז צו הקב"ה מיט דעם גרעסטין אונ פערגעניגען אונ ער וועט קענען מיט נעמען דעם גוף אויך צו דעם פערגעניגען, אונ אַז ער וועט זיין אַרשע וועט דער גוף גי קבר אונ זיינע ביינר וועלין צו בראָכין ווערין אין קֶבֶר מיט דיא יְסוּרִים וָוס ער וועט שפּירן פון די נְשָׁמָה ווען זיא וועט ג שטן אין גיהנם, דריבער הָט הקב"ה גיבאָטין מען זאָל נעמען יוֹם כִּפּוּר צווייא שְׂעִירִים איין שָׂעִיר געגין גוף אונ איין שָׂעִיר די נְשָׁמָה, מען זאָל די ביידע שְׂעִירִים שטעלין אין דיא עֲזָרָה, צו ווייזין אַז דר גוף מיט די נְשָׁמָה גיהערין צו הקב"ה ת אגין הַנְּשָׁמָה לָךְ וְהַגּוּף שֶׁלָּךְ, די נְשָׁמָה איז דיינע דר גוף איז דיינער, אונ ווייל דיא נְשָׁמָה אונ דר גוף גיהערין צו הק דריבער האט הקב"ה גיבאָטין מען זאָל וואַרפין גוֹרָל, וועלכער שָׂעִיר זאָל זיין געגין גוף אונ וועלכער שָׂעִיר זאָל זיין געג שָׁמָה, אונ דער שָׂעִיר וָוס אויף אים פאַלט דר גוֹרָל לַה' וואס ער איז געגין דיא נְשָׁמָה, קומט ער אַריין אין קָדְשֵׁי קָדָשִׁי גרוס כָּבוֹד, צו ווייזן אַז דיא נְשָׁמָה וועט זוֹכֶה זיין וועט זיא אויך קומען פַר הקב"ה מיט גרוס כָּבוֹד, אונ דער שָׂעִיר וואס אַ

פירוש לתורת אלהים

זאָל געבען על אויף דיא צווייא ציקעלעך איין גוֹרָל צו גאָט וגוֹרָל אונ איין גוֹרָל צו עֲזָאזֵל [
(ט) וְהִקְרִיב אונ אַהֲרֹן זאָל גנעהמען דעם שָׂעִיר אֲשֶׁ איז אויף גגאַנגען אויף אים דער גוֹרָל וואס איז ג לַיי וְעָשָׂהוּ אונ ער זאָל אים מאַכען פַר אַחַטָּאת [
(י) וְהַשָּׂעִיר אונ דר שָׂעִיר אֲשֶׁר וָוס אויף אים אי

לַעֲזָאזֵל יִתָּקַם כַּד
ם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי
ח יָתֵהּ לַעֲזָאזֵל
רָא: יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן
רָא דְחַטָּאתָא דִּי
כַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל
בֵּיתֵהּ וְיִכּוֹס יָת
דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ:

הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה
לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה: יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־
פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת

צד חי יומא מ סד סה עא : לכפר עליו יומא מ עב: לעזאזל המדברה יומא סז : אשר לו שם נא שבועות יד : ושחט את פר מנחות יט :

בעל הטורים

כתיב עזאזל (נ"ל דלא חסיב דמשלח) כנגד נושא עון ופשע ו מטומאתו . אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר. ובתלמוד מדבריות ביצה: לעזאזל. למ"ד יתירה כלמ"ד בית ארבאל שהוא מל' וארב לו. וכן מ"ם של ריקם ותנח יתירה לתיקון פעולה כמו נו"ן של שגעון ועצבון ועשרון:

רשב"ם

אשר לו: (י) לשלח אותו לעזאזל המדברה. לפי פשוטו לשלח אותו אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני

רש"י

ר חי. כמו יועמד חי על ידי אחרים ותרגומו יתקס (ת"כ) מה ת"ל פ לפי שנא' לשלח אותו לעזאזל ואיני ו אם למיתה אם לחיים לכך נאמר יעמד חי חי עד שישתלח מכאן ששליחותו למיתה: לכפר יתודה עליו צ כדכתיב והתודה עליו וגו': (יא) וכפר נו'. (ת"כ) וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים ק שהם ים ביתו שנ' (תהלים קלה) בית אהרן ברכו את ה' שהכהני' מתכפרים בו (ת"כ) וכל כפרתן אינה אלא ר מקדש וקדשיו כמו שנא' וכפר על הקדש מטומאות

בית יהודא

לַה' חַטָּאת) אונ ער זָאגְט לַה' חַטָּאת דער שָׂעִיר זָאל זַיין אַחַטָּאת צוּ הקב"ה: (י) יָעֳמַד חַי. זָאגְט רש"י (כְּמוֹ יוּעֲמַד חַי) עס איז גְלַייךְ וויא עס וָואלְט געשטאנען יוּעֲמַד חַי, דער שָׂעִיר זָאל בְּלַייבען שְׁטֵיין לֶעבֶּעדִיג (וְתַרְגּוּמוֹ) דער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט אויך אַזוֹ (יִתָּקַם כַּד חַי) ער זָאל בְּלַייבען שְׁטֵיין לֶעבֶּעדִיג, פְרֶעגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָואס דַארְף דער פָּסוּק זָאגִין דער שָׂעִיר זָאל בְּלַייבען שְׁטֵיין לֶעבֶּעדִיג, ענְטְפֶערְט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לְשַׁלַּח אוֹתוֹ לַעֲזָאזֵל) ווייל עס שְׁטֵייט אין פָּסוּק מען זָאל דעם שָׂעִיר שִׁיקען לַעֲזָאזֵל (וְאֵינִי יוֹדֵעַ שִׁלּוּחוֹ אִם לְמִיתָה אִם לְחַיִּים) אונ איךְ
ט צוּ וָואס מען שִׁיקְט אים, מען זָאל אים דָארְטִין הַרְגֶענֶן אָדער ער זָאל בְּלַייבען לֶעבען (לְכַךְ נֶאֱמַר) דְרִיבֶּער
ר פָּסוּק (יָעֳמַד חַי) ער זָאל שְׁטֵיין לֶעבֶּעדִיג (עֲמִידָתוֹ חַי עַד שֶׁיִּשְׁתַּלַּח) ער בְּלַייבְּט שְׁטֵיין לֶעבֶּעדִיג בִּיז ער ווערט
שִׁיקְט צוּם בַּארְג (מִכָּאן שֶׁשְּׁלִיחוּתוֹ לְמִיתָה) פוּן דַאנֶען ווייסֶען מיר אַז ער ווערט אַוֶועק גֶעשִׁיקְט צוּא
וֶוערֶען: (לְכַפֵּר עָלָיו). זָאגְט רש"י מען מֵיינְט (שֶׁיִּתְוַדֶּה עָלָיו) ווען דער כֹּהֵן גָדוֹל לֵייגְט זַיינֶע הֶענְט אוֹיף
פ פוּן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ זָאל ער בֶּעטען בַּיי הקב"ה ער זָאל מוֹחֵל זַיין דיא זִינְד פוּן אַלֶע יוּדִין (כִּדְכְתִיב) וויא עס
ן פָּסוּק וְהִתְוַדָּה עָלָיו וגו', ער זָאל זָאגֶען וִדוּי פוּן אַלֶע יוּדִינְס וֶועגֶען אונ זָאל גֶעבֶּן זֵייעֶרֶע זִינְד אוֹיף
פ פוּן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ: (יא) וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וגו'. זָאגְט רש"י מען מֵיינְט (וִדּוּי שֵׁנִי) דעם אַנְדֶערִין וִדּוּי
כֹּהֵן גָדוֹל זָאגְט, הָאט ער גֶעזָאגְט (עָלָיו וְעַל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים) פַר זיךְ אונ פַאר אַלֶע כֹּהֲנִים'ס וֶועגֶן וָואס זֵייא
עֶרוּפֶען זַיינֶע בְּרוּדֶער (שֶׁהֵם כּוּלָּם קְרוּיִם בֵּיתוֹ) אַלֶע כֹּהֲנִים וֶוערֶען גֶערוּפֶען זֵיי זֶענֶען דיא שְׁטוּב פוּן כֹּהֵן גָדוֹל
וויא עס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת ה') דִי שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין פוּן אַהֲרֹן (אַלֶע כֹּהֲנִים) זָאלֶען לוֹיבֶּען
ה (מִכָּאן שֶׁהַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בּוֹ) פוּן דַאנֶען ווייסֶען מיר אַז דיא זִינְד פוּן אַלֶע כֹּהֲנִים וֶוערְט פַארְגֶעבֶּען דוּרְךְ
ן פוּן אַהֲרֹן (וְכָל כַּפָּרָתָן אֵינָהּ אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו) מיט דעם קָרְבָּן וֶוערְט זֵיי נָאר פַארְגֶעבֶּען דיא
טוּמְאָה טָאמֶער איז אַכֹּהֵן גְוֶועזֶען טָמֵא אונ נִיט ווילֶענְדִיג (ער הָאט פַארְגֶעסִין אַז ער איז טָמֵא) הָאט ער
פוּן קָרְבָּנוֹת אָדער ער איז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (וְכִפֶּר עַל
מִטּוּמְאוֹת וגו') ער זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דיא טוּמְאָה. וָוס הָאט גֶעטְרָאפִין אוֹיף דיא הֵיילִיגְקֵייט פוּן מִקְדָּשׁ אונ פוּ

שפתי חכמים

ם חטאת כדין חטאת. וי"ל דלקמן כפ' כתיב ושחט את טאת וגו' משמע דעדיין לא הקריבו: פ פירוש לפי שנאמר עמידה אלא מחיים אם כן מה ת"ל חי כו': צ אבל לא כפרת י השעיר הזה לא הי' נקרב ואין בו קבלת דמים שהרי נשתלח ק וגם זה אינו כפרת דמים שהרי עדיין לא נשחט פרו. וא"ת פר אהרן על אחיו הכהנים בוידוי ראשון שהתודה בעדו ובעד ביתו. וי"ל משום דכתיב התקוששו וקושו ואמר ר"ל קשט עצמך ואחר כך קשוט אחרים לכך התודה אהרן מתחלה בעדו ובעד ביתו לבדו ואח"כ בוידוי שני התוד' נמי בעד אחיו ומלת ביתו נאמר' גם על אחיו שנא' בית אהרן וגו': ר מזה רולה גם כן להוכיח דמה שכתוב ובעד ביתו דקאי אכל אחיו הכהנים שהרי כל כפרתן אינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אם כן כל הכהנים צריכין כפרה על זה:

פירוש לתורת אלהים

דֶר גוֹרָל וָוס איז גְשְׁרִיבֶּן לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי זָאל
ט וֶוערֶן לֶעבֶּדִיגְהֵייט פַר גָאט לְכַפֵּר עָלָיו צוּ
ן אוֹיף אים ער זָאל אוֹיף אים מִתְוַדֶּה זַיין דִי
לַח אוֹתוֹ צוּ אַוֶועק שִׁיקִין אים צוּ עֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה
ר מִדְבָּר: (יא) וְהִקְרִיב אונ אַהֲרֹן זָאל גִינֶעהֶמֶן
ר הַחַטָּאת. וָוס איז צוּ אים וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אונ ער
גֶעבֶּן פַר אים אונ פַר זַיין הוֹז גְזוּנְד ער זָאל

ליקוטי יקרים

אין גְפַאלין דֶר גוֹרָל לַעֲזָאזֵל שְׁטֵייט אַגַאנְצִין טָאג אין דֶר עֲזָרָה, גֶעבִּין דעם שָׂעִיר וָוס איז לַה', צוּ וַוייזִין דִי גַאנְצֵי צַייט וָוס דֶר מֶענְטְשׁ לֶעבְּט איז דֶר גוּף מִיט דֶר נְשָׁמָה צוּזַאמֶן, אונ פַארִין נַאכְט פִּירְט מֶען אַוֶועק דעם שָׂעִיר וָוס גֶעגִין גוּף אוֹיסֶער דִיא מַחֲנֶה אונ מֶען וַוארְפְט אים אַרָאפּ פוּן אַבַּארְג אונ ער וֶוערְט צוּבְּרָאכֶן גְלִידֶערְוַוייז, צוּ וַוייזִין אַז פַארִין נַאכְט וֶוען ער וֶועט זַיין אַלְט אונ וֶועט שְׁטַארְבִּין וֶועט ער אַרָאפּ פוּן זַיין גְרוֹיסְקֵייט אונ מֶען וֶועט אים אַרַיינְוַוארְפִין אין קֶבֶר אונ דֶר מַלְאָךְ דוּמָה קוּמְט אונ צוּבְּרֶעכְט אים דֶעם גוּף, אַז דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט דָאס
ן וֶועט ער חֲרָטָה הָאבֶען אוֹיף זַיינֶע עֲבֵירוֹת אונ וֶועט טָאן תְּשׁוּבָה וֶועט ער זוֹכֶה זַיין צוּא עוֹלָם הַזֶּה אונ עוֹלָם הַבָּא:

אֲשֶׁר־לוֹ׃ יב וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה
גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה
וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה
וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת׃ יג וְנָתַן אֶת־
הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִסָּה ׀ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת׃
יד וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ
עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי

אונקלוס

יב וְיִסַּב מְלֵי מַ[...]
גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא
מֵעַל מַדְבְּחָא מִן קֳדָם [...]
חֲפַנּוֹהִי קְטֹרֶת
דַּקִּיקִין וְיָעֵל
לְפָרֻכְתָּא׃ יג וְיִ[...]
קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּ[...]
אֶשָּׁתָא לִקֳדָם יְיָ[...]
עֲנָנָא קְטָרְתָּא יָת כַּ[...]
דִּי עַל סַהֲדוּתָא [...]
יְמוּת׃ יד וְיִסַּב
דְּתוֹרָא וְיַדֵּי בְּאֶצְבְּ[...]
אַפֵּי כַּפּוּרְתָּא [...]

תו"א אשר לו שבזבות יד: ולקח [...] יומא מח מט זבחים נח [...] פסחים עה: ומלא חפניו יומא [...] קט: והביא מבית יומא מז מט [...] ונתן את הקטורת יומא נג: וכסה ע[...] פני הכפרת שם נה סנהד' ה [...]

בעל הטורים

וחטאה שבזבות ג' אבות: (יב) ומלא חפניו. ב' דין והידך ומלא החבל להחיות גבי יואב שבזבות עבודת יום הכפורים [...] במלחמה: סמים דקה. בגימטריא דקה מדקה: דקה. ב' דין והידך ואחר האש קול דממה דקה זהו כי בענן [...]

בית יהודא

קָרְבָּנוֹת: (יב) וּמֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל גֶעמֶען בְּרֶענֶענְדִיגֶע קוֹילִין פוּן מִזְבֵּחַ, זָאגְט רַשִׁ"י (הַחִיצוֹן) דִיא קוֹלִין זָאלֶען גֶענוּמֶען וֶוערֶען פוּן אוֹיסְוֶוענִיגְסְטִין מִזְבֵּחַ: (וּמִלִּפְנֵי ה'). עֶר זָאל גֶעמֶען דִי קוֹילִין (מִצַּד שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח) פוּן דִי זַייט מִזְבֵּחַ וָוָס אִיז פַאר דִי טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד (וְהוּא צַד מַעֲרָבִי) דָס אִיז דִי מַעֲרָב זַייט פוּן מִזְבֵּחַ: (דַּקָּה). דִיא קְטוֹרֶת זָאל זַיין דִיעֶן, פְּרֶעגְט רַשִׁ"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר דַּקָּה) צוּ וָוָס דַארְף דֶער פָּסוּק זָאגִין דִיא קְטוֹרֶת וָוָס מֶען וֶועט בַּייכֶערִין יוֹם כִּפּוּר זָאל זַיין דִיעֶן (וַהֲלֹא כָּל הַקְּטוֹרֶת דַּקָּה הִיא) אַלֶע קְטוֹרֶת אֲפִילוּ דִי קְטוֹרֶת וָוָס מֶען הָאט גֶעבַּייכֶערְט אַלֶע טָאג זֶענֶען אוֹיךְ גֶוועֶן דִיעֶן (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא [...] אִין פָּסוּק (וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק) זָאלְסְט שְׁטוֹיסִין דִי בְּשָׂמִים זַייא זָאלֶען זַיין דִיעֶן (אֶלָּא שֶׁתְּהֵא דַּקָּה מִן הַדַּקָּה) מֵיינְט דִיא דִינֶע בְּשָׂמִים זָאל גֶעשְׁטוֹיסִין וֶוערֶען זַייא זָאלֶען זַיין נָאךְ דִינֶער (שֶׁמֶּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים הָיָה מַחֲזִירָם) עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר הָט מֶען דִי בְּשָׂמִים נָאךְ אַמָאל אַרַיינְגֶעלֵייגְט אִין אַשְׁטוֹיסִיל אוּנ מֶען הָאט זַיי נָאךְ אַמָאל גֶעשְׁ[...] זָאלֶען וֶוערֶען נָאךְ דִינֶער: (יג) (עַל הָאֵשׁ). עֶר זָאל גֶעבֶּען דִי קְטוֹרֶת אוֹיף דֶעם פַייעֶר (שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתָּה) וָוָאס [...] פַייעֶר פַאן, אוֹיבּ עֶר וֶועט אַזוֹ טָאן (וְלֹא יָמוּת) וֶועט עֶר נִיט שְׁטַארְבֶּען (הָא אִם לֹא עָשָׂאָהּ כְּתִקְנָהּ) אָבֶּער אַ[...] נִיט גִיטָאהֶן וְויא עֶר דַארְף טָאן (חַיָּיב מִיתָה) אִיז עֶר פַארְשׁוּלְדִיגְט גִיוָוארֶען צוּ שְׁטַארְבֶּן: (יד) (וְהִזָּה) עֶר זָאל שְׁפְּרִיצֶען מִיט זַיין פִינְגֶער אוֹיף דֶעם כַּפּוֹרֶת (הַזָּאָה אַחַת בְּמַשְׁמָע) מֶען מֵיינְט עֶר זָאל טָאן אֵיין שְׁפְּרִיץ[...] (וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים) אוּנ פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת זָאל עֶר שְׁפְּרִיצֶען זִיבֶּען מָאל (הֲרֵי אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַ[...]

רש"י

וגו': (יב) מעל המזבח. ש החילון (יומא מה) [...] ה'. מלד שלפני הפתח והוא לד מערבי: דקה. מה ת"ל דקה והלא כל הקטורת דקה היא שנאמר ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדקה ש[...] הכפורים היה מחזירה למכתשת: (יג) על האש[...] ת המחתה: ולא ימות. הא אם לא עשאה כתקנה [...] מיתה: (יד) והזה באצבעו. הזאה אחת ב[...] ולפני הכפרת יזה שבע. הרי אחת למעלה וש[...]

שפתי חכמים

ש מדכת' מעל המזבח מלפני ה' ופרש"י מלד שהוא לפני הפתח זה נקרא לפני ה' וא"כ ע"כ מזבח החילון הוא דאי הפנימי מאי מלפני ה' דמשמע מהלד שלפני ה' והא כולו מזבח הפנימי לפני ה' אלא מזבח החילון הוא ולד מערבי היה נגד מזרח המקדש ששם הוא פתח המקדש שנקרא פנים: ת לאפוקי שלא תפרש שאם אחרת היא' לפני ה' ושם נתן הקטורת מ"ה פי' על האש שבתוך המחתה נתן הקטורת לפני ה' כלומר ולא מבחוץ כדעת לדוקים: א כלומר שלא נתן בה כל הסימני[ם] אע"פ שלא עשה כלדוקים אלא לאחר שנכנס נתן הקטורת [...] במחתה אפ"ה אם חסר מסממנים הן סמנים או המעק[...] כתיקונו חייב מיתה מ"ה נקט רש"י הא אם לא עשאה וכו' [...] מכלל לאו אתה שומע הן. וק"ל: ב אינו ר"ל שמלת והזה א[...] דוהזה אינו משמע אם אחת אם יותר אלא רולה לומר וה[...]

פירוש לתורת אלהים

אוֹיף אִים מִתְוַדֶּה זַיין זַיינִי זִינְד אוּנ דִי זִינְד פוּן זַיין הוֹיז גְזוּנְד וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל קוֹלִין דֶעם פַּר הַחַטָּאת וָוָס אִיז פַר אִים: (יב) וְלָקַח אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען אַפַייעֶר פַאן פוֹל מִיט פַייעֶרְדִיגֶי קוֹלִין פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס פַר גָאט וּמְלֹא אוּנ פוֹל זַיינֶע הֶענְט זָאל עֶר גֶעמֶען קְטוֹרֶת פוּן גִיוֶוערְץ דַּקָּה דִין וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל דָאס בְּרֶענְגֶען אִינְוֶוייְנִיג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אִין קֹדֶשׁ קָדָשִׁים: (יג) וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבְּן דִי קְטוֹרֶת אוֹיף דֶע[ם] וָוָס אִיז אִין דֶר פַייעֶר פַאן לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט [...] דֶר רוֹיךְ פוּן דִי קְטוֹרֶת זָאל בַּדֶעקִין אֶת הַכַּפֹּ[רֶת] כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר וָוָס לִיגְט אוֹיף דֶעם אָרוֹן וְויא ד[...] לִיגֶן אוֹבּ עֶר וֶועט אַזוֹ טָאהְן וְלֹא יָמוּת וֶועט [...] שְׁטַארְבֶּן: (יד) וְלָקַח אוּנ עֶר זָאל גֶעמֶען פוּן דֶע[ם] [...] פוּן דֶעם פַּר וְהִזָּה אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אֵיין כ[...]

הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ׃ טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־
דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־
דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה
אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת׃
טז וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם

פִּרְתָּא יַדֵּי שְׁבַע
דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ׃
יָת צְפִירָא
דִּי לְעַמָּא וְיָעֵל
לְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא
לִדְמֵהּ כְּמָא דִי
מָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי
כַּפֻּרְתָּא וְלָקֳדָם
׃ טז וִיכַפַּר עַל
מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי
וּמִמְּרָדֵיהוֹן לְכָל
וְכֵן יַעְבֵּד

כפרת יזה יומא נה: אבר לעם
יג יד: ושחט את דמו יומא נה:
: וכפר על הקודש מכות ז ת
לכל מכות ז ת כריתות ג כה:

בעל הטורים

כי כענן הקטורת שנאמר כה דקה יהיה קול דממה דקה ויראה כבוד ה': (יד) יזה. ב' דין ואידך כן יזה גוים רבים בפרשת הנה מדבר בענין משיח שעתיד הקב"ה להחזיר ב' המשפחות שבשבילה מלך המשיח תחזור ג"כ משפחת כהונה (ובית דוד) לעבודתם: ולפני ז"פ. למה מזה אחת למעלה וז' למטה כי די לתחתונים שיהיו א' מז' בעליונים וכן אמר דוד ז' הללו את ה' מן השמים וא' הללו ארץ וכן משה לא הזכיר השם בהאזינו אלא לאחר כ"א תיבות אמר די שאהיה א' מז' מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג' תיבות. ט"ז כפורת כנגד ט"ז בריתות שנכרתו בסיני. ט"ז על הפרוכת כנגד ט"ז שבאוהל מועד. ט"ז על מזבח הזהב עם שיורי הדם שעל המזבח ט"ז שבערבות מואב והיינו דכתיב דם הברית. וה' טבילות כנגד ה' עבודות שמשנה מחוץ לפנים ומפנים לחוץ וכנגד ה' תפלות מלך הכבוד שבמזמור לה' הארץ ומלואה ובאות לכפר על הנפש שיש לה ה' שמות. וי' קידושין כנגד י"פ שמזכיר השם בו ביום. השם עד תטהרו. וכ"ד כפרות כתובין בענין יה"כ טהתה תגוה ובהר סיני וכאן ובאמור אל הכהנים ובפנחס לכפר

רש"י

לעם. מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר
ג והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם: כאשר
הפר. אחת למעלה ד ושבע למטה: (טז) מטמאת
אל. (ת"כ) על הנכנסין למקדש בטומאה ולא

בית יהודא

ער שפריצען איין שפריץ העכער אונ זיבען שפריצען נידעריגער: (טו) ואשר לעם]. אהרן זאל שעכטין דעם שעיר וואס ער איז אחטאת פאר דעם פאלק, פאר אלע יודין, זאגט רש"י (מה שהפר מכפר על הכהנים) אויף דיא עבירות וואס דער פר איז מכפר אויף דיא כהנים (מכפר ישראל) איז דער שעיר מכפר אויף אלע יודין (והוא השעיר אשר עלה עליו הגורל לה') דאס איז דר שעיר אים איז געלעגין דער גורל לה', איז ער מכפר אויף אלע יודין טאמער איז איינד ואישראל אדער אלויז, אונ ער האט פארגעסין אז ער איז טמא אונ איז אריינגעגאנגען אין מקדש אדער ער האט גיגעסען כאשר עשה לדם הפר]. אזו ווי אהרן האט געטאן מיט דיא בלוט פון פר ער האט געשפריצט (אחת למעלה ה) איין שפריץ העכער אונ זיבען שפריצען נידעריגער, אזו האט ער געשפריצט די בלוט פון שעיר, איין העכער אונ זיבען שפריצען נידעריגער: (טז) מטומאות בני ישראל]. דער פר מיט דעם שעיר האבען (על הנכנסין למקדש בטומאה) אויף דיא מענטשין וואס זענען אריינגעגאנגען אין בית המקדש ווען זיי זענען א (ולא נודע להם בסוף) אונ זיי ווייסין ניט אז זיי זענען גוועען טמא, אונ ווייסין ניט אז זייא האבען גטאהן

שפתי חכמים

ה אחת מכת ג"ש דנאמרו דמים למטה בשעיר ונאמרו דמים מה למטה בפר שבע אף שעיר למטה שבע וכשם שלמעלה מדכתיב והזה אותו ודרז"ל אותו מיעוטא הוא פעם אחת למדנו שדם השעיר דלמעלה על הכפורת אינו אלא אחת למעלה אחת דדמים דמים לג"ש. הרא"ם: ג כלו' דהספר כהנים על טומאת מקדש כדפירש"י לעיל בסמוך כך שעיר על טומאת מקדש. וה"פ דק"ל מה צריך לכתוב אשר לעם שיר חטאת אחר אלא שעיר חטאת אשר לעם אלא לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים מה שמכפר השעיר על העם ושעיר אשר לעם ודאי מכפר על טומאת מקדש כדכתיב גביה וכפר על הקדש מטומאות וגו'. וכך ודאי מכפר פר דכהן על טומאת מקדש: ד פי' מה שצריך רש"י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליוני' מתחתונים ותחתוני' מעליוני' אימא למעלה ולמטה או אחד או ג' דה"א דניליף גופא מגופא קמ"ל כאשר עשה להקיש שעיר לפר לכל עשיותיו: ה פי' על הנכנסים בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת ע"א וגילוי עריות או שפיכת דמים הנקראים טומאה מדכתיב וכפר על הקדש ש"מ בטומאת מקדש וקדשיו

פירוש לתורת אלהים

ער פר דעם כפורה קדמה אין מזרח זייט ולפני אונ פר דעם כפורת אביסל ווייטער זאל ער רענגין מיט זיין פינגער זיבען מאל פון דעם איין במשניות במסכת יומא): (טו) ושחט אונ ער לין דעם שעיר החטאת וואס איז צום פאלק ף אים איז גפאלען דר גורל לה' אונ זאל ברענגען ט פון דעם שעיר אינוויינינג פון דעם פרוכת דמו אונ ער זאל טאן מיט דעם בלוט כאשר עשה אזו ווי ער הט גטאן צו דעם פר החטאת והזה אונ זאל שפרענגען פון דעם בלוט געגען דעם כפורת איין מאל ולפני הכפורת אונ פר דעם כפורת אביסל ווייטער זאל ער שפרענגען זיבן מאל: (טז) וכפר אונ ער זאל פר געבען אויף דעם הייליקייט מטומאות פון די אום ריינקייט פון די קינדר ישראל ער זאל מכפר זיין אויף די ישראל וואס זענען אריין גגאנגן אין ביהמ"ק בשוגג בשעת זיי זענען גוועען טמא ומפשעיהם אונ

וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם
בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: יז וְכָל־אָדָם לֹא־
יִהְיֶה ׀ בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל:
שני יח וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־
יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר

תו"א ולקח מדם הפר ומדם השעיר יומא נו נח זבחים פא מנחות כב חולין לח תמורה ה:

אונקלוס

לְמַשְׁכַּן זִמְנָא
עִמְּהוֹן בְּגוֹ סוֹ
יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵ
זִמְנָא בְּמֵעֲלֵהּ
בְּקוּדְשָׁא עַד
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְ
בֵּיתֵהּ וְעַל כָּל
דְּיִשְׂרָאֵל: י
לְמַדְבְּחָא דִּי
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיִ

בעל הטורים

על כ"ד עבירות שביחזקאל את ירושלים וכ"ד עריות הסדר: (טז) השכן אתם אע"פ שהם היו טמאים ה

רש"י

נודע להם בסוף ו שנאמר לכל חטאתם והטאת ה ומפשעיהם. אף הנכנסין ח מזיד בטומא': לאהל מועד. (יומא נז) כשם שהזה משניהם למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ מ למעלה ושבע למטה: השכן אתם בתוך טומא שהם טמאים שכינה ביניהם: (יח) אל המזבח ה'. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ומה ט לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המ והזה ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ו

בית יהודא

דִי עֲבֵירָה (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶער פַּר מִיט דֶעם שָׂעִיר זָענֶען מְכַפֵּר לְכָל חַטֹּאתָם צוּ זֵייעֶרֶע אַלֶע זִינְד (וְחַטָּאת הוּא שׁוֹגֵג) חַטָּאת וֶוערְט גֶערוּפִין דִי זִינְד וָואס מֶען טוּהְט נִיט ווִיסֶענְדִיג: [וּמִפִּשְׁעֵיהֶם]. מֵיינְט מֶען (אַף הַנִּכְנָסִין מֵזִיד בְּטוּמְאָה) אֲפִילוּ דִי מֶענְטְשִׁין ווָאס הָאבֶען גֶעזִינְדִיגְט ווִילֶענְדִיג זֵיי הָאבֶּן גֶעווָאסְט אַז זֵיי זָענֶען טָמֵא אוּנ הָאבֶּן גֶעווָאסְט אַז אַטָּמֵא טָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין מִשְׁכָּן נָאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוּנ זָענֶען אַרֵיינְגֶעגַאנְגֶען, אוּנ יוֹם כִּפּוּר טוּהֶען זֵיי תְּשׁוּבָה, אִיז אוֹיךְ זֵייא מְכַפֵּר דִי קָרְבָּנוֹת: [וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד]. אוּנ אַזוֹ זָאל אַהֲרֹן טָאהְן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד (כְּשֵׁם שֶׁהִזָּה מִשְּׁנֵיהֶם בִּפְנִים) אַזוֹ ווִי עֶר הָאט גְשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן בֵּיידֶע וּפוּן פַּר אוּנ פוּן שָׂעִיר קָדָשִׁים (אַחַת לְמַעְלָה) אֵיין שְׁפְּרִיץ הֶעכֶער (וְשֶׁבַע לְמַטָּה) אוּנ זִיבֶּען שְׁפְּרִיצֶען נִידֶערִיגֶער (כַּךְ מַזֶּה עַל הַפָּר אַזוֹ זָאל עֶר שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת אוֹיסְווֵייניג. ווָען עֶר וֶועט זַיין אִין הֵיכָל) (מִשְּׁנֵיהֶם) פוּן בֵּיידֶע בְּ אוּנ פוּן שָׂעִיר (אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה) אֵיין שְׁפְּרִיץ הֶעכֶער אוּנ זִיבֶּען שְׁפְּרִיצֶען נִידֶערִיגֶער: [וְהַשֹּׁכֵן טוּמְאוֹתָם]. הקב"ה רוּהְט מִיט זֵייא (מִיט דִי יוּדִין) אִין זֵייעֶר טוּמְאָה (אַף עַל פִּי שֶׁהֵם טְמֵאִים שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם) דִיא יוּדִין זָענֶען טָמֵא פוּן זֵייעֶרֶע עֲבֵירוֹת פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אִיז דִיא שְׁכִינָה מִיט זֵייא: (יח) [וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר] אַהֲרֹן זָאל קוּמֶען צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ ווָאס שְׁטֵייט פַאר גָאט (זֶה מִזְבַּח הַזָּהָב) דָם מֵיינְט מֶען דֶעם גָאלְדֶענֶעם מִ (לִפְנֵי ה' בַּהֵיכָל) ווָאס עֶר שְׁטֵייט אִין הֵיכָל פַאר הקב"ה, פְרֶעגְט רש"י (וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר וְיָצָא) פַאר ווָ וְיָצָא, אַהֲרֹן זָאל אַרוֹס גֵיין צוּם מִזְבֵּחַ, ווָאהִין זָאל עֶר אַרוֹיסְגֵיין, עֶר אִיז דָאךְ אִין הֵיכָל אוּנ גֵייט פָּרוֹכֶת אוּנ גֵייט צוּם גָאלְדֶענֶעם מִזְבֵּחַ ווָאס שְׁטֵייט אִין הֵיכָל דַארְף עֶר דָאךְ נִיט אַרוֹיסְגֵיין עֶנְטְפֶערְט (שֶׁהִזָּה הַהַזָּאוֹת עַל הַפָּרוֹכֶת) ווייל עֶר הָאט אִיצְט גֶעשְׁפְּרִיצְט אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת (וְעָמַד מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנִים וְהִזָּה) גֶעשְׁטַאנֶען פוּן מִזְבֵּחַ אִינְוֶוייניג, עֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען צְווִישֶׁען מִזְבֵּחַ אוּנ פָּרוֹכֶת מִיט דֶעם פָּנִים צוּם פָּרוֹכֶת אוּ אִינְטֶען צוּם מִזְבֵּחַ אוּנ הָאט גֶעשְׁפְּרִיצְט אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת (וּבְמַתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ) אוּנ אִיצְט ווָען עֶר הָט גֶעדַארְ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ הָאט עֶר נִיט גֶעמֶעגְט שְׁטֵיין מִיט דֶעם אִינְטֶען צוּם פָּרוֹכֶת אוּנ מִיט דֶעם פָּנִים צוּם שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (הִזְקִיקוֹ לָצֵאת מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ) נָאר עֶר הָאט גֶעדַארְפְט גֵיין צוּ דֶעם מִזְרַח זַייט

שפתי חכמים

קמיירי. עיין בגמ' פ"ק דשבועות ושם מבואר היטב: ו דאי נודע בסוף למה לוה הקרא להקריב שעיר עזים והא לעיל בפ' ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאת אשר חטאו עלי' והקריבו הקהל פר בן בקר אלא ע"כ הכא מיירי בשוגג גמור מ"ה הקריבו שעיר עזים לא פר וקרבן זה מביא לתלות עליו להגן עליו מן היסורי' עד שיודע לו ויביא לכלל חטא' עולי' ויורד המפורש בפ' ויקרא: ז וכה"א נפש כי תחטא בשגגה ומפשעיהם הם שמרדי' ר"ל שמזידי' וכה"א מלך מואב פשע בי ומיירי נ להם בסוף: ח וא"ת יאמר לשוגג צריך כפרה כש"כ מזיד. וי' שהוא חמור אין לו כפרה לעולם לכך נא' ומפשעיה'. ומדאילט ליסתוק משוגג. וי"ל דה"א מזיד החמור צריך כפר' אבל שוגג כפרה: ט ר"ל דהא אהרן קודם לזה היה גבי פרוכת שהם וכתיב ויצא משמע שיצא מהפרוכת להוץ ומפרש רש"י דעכ

פירוש לתורת אלהים

זֵייעֶרֶע זִינְד וֶוען אֵיינֶער אִיז טָמֵא גִיוֶוען אוּנ אִיז בְּמֵזִיד אַרַיין גְגַאנְגֶען אִין בהמ"ק דְרוֹף וֶועט אַלְץ דֶר שָׂעִיר מְכַפֵּר זַיין לְכָל חַטֹּאתָם צוּ אַלִי זֵייעֶרִי זִינְד וְכֵן יַעֲשֶׂה אוּנ אַזוֹ זָאל דֶר כֹּהֵן טָאן צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד [עיין רש"י]. הַשֹּׁכֵן אִתָּם ווָאס עֶר רוּעֶט בַּיי זֵיי בְּתוֹךְ טוּמְאוֹתָם צְווִישֶׁן זֵייעֶר אוּם רֵיינִיקֵייט חָאטְשֶׁי דִי יִשְׂרָאֵל זֶענִין טָמֵא רוּעֶט פָארְט דִי שְׁכִינָה צְווִישֶׁן זֵיי: (יז) וְכָל קֵיין מֶענְטְשׁ זָאל נִיט זַיין אִין אוֹהֶל מוֹ בְּשַׁעַת דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל קוּמְט מְכַפֵּר זַיין קָדָשִׁים בִּיז עֶר גֵייט אַרוֹס פוּן דָארְטֶן וְכִפֶּר עֶר זָאל פַר גֶעבֶּן פַר זִיךְ וּבְעַד בֵּיתוֹ אוּנ פַר גְזוּנְד אוּנ פַר אַלֶע יוּדֶן: (יח) וְיָצָא אוּנ עֶר זָאל

וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־
הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ
וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כ וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב
אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי׃ כא וְסָמַךְ אַהֲרֹן
אֶת־שְׁתֵּי יָדָו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר
הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־
חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ

מִדְּמָא דִצְפִירָא
קַרְנַת מַדְבְּחָא
חוֹר׃ יט וְיַדֵּי
דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
נִין וִידַכְּנֵהּ
מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי
וִישֵׁיצֵי מִלְּכַפָּרָא
שָׁא וְעַל מַשְׁכַּן
מַדְבְּחָא וִיקָרֵב
חַיָּא׃ כא וְיִסְמוֹךְ
תַּרְתֵּין יְדוֹהִי
צְפִירָא חַיָּא וִיוַדֵּי
ת כָּל עֲוָיָת בְּנֵי
ית כָּל מָרְדֵיהוֹן
יהוֹן וְיִתֵּן יָתְהוֹן
צְפִירָא וִישַׁלַּח

וקדשו יומא נט: וכלה מכפר
יומא נז ס סא זבחים מ נב:
ות לג: שהי שם לב: והתודה
תות כה: ואת כל כריתות כה כו:

רש"י

ת לפונית (יומא נח): וכפר עליו. ומה היא
מדם י הפר ומדם השעיר מעורבין כ זה לתוך
הזה עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות באצבעו
מזה ז' הזאות ל על גגו (ת"כ): וטהרו. ממה

בית יהודא

אונ שטיין געבין די אויסוויינינגסטע זייט פון מִזְבֵּחַ, ער
זאל שטיין מיט דעם פנים צום מִזְבֵּחַ אונ געגן דעם פָּרֹכֶת
(יַתְחִיל מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית) אונ ער זאל אנהייבן שפריצן
פון ווינקעל מִזְרָח אונ צָפוֹן, אונ וויל ביז איצט איז ער
געשטאנען אין מַעֲרָב זייט פון מִזְבֵּחַ אונ איצט מוז ער
פון מַעֲרָב זייט אונ זיך שטעלין אין מִזְרָח זייט פון מִזְבֵּחַ, דאס רופט דער פסוק „ארוסגיין", אפילו ביידע
ען אין הֵיכָל: (וְכִפֶּר עָלָיו). זאגט רש"י (וּמַה הִיא כַּפָּרָתוֹ) וואס איז דאס פארגעבונג אויף דעם מִזְבֵּחַ
הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר מְעֹרָבִין זֶה לְתוֹךְ זֶה) ער זאל צוזאמען גיסען דיא בלוט פון פַּר אונ פון שָׂעִיר אין איין
ידע ערליי בלוט זאלין זיין אויסגעמישט, אונ ער זאל נעמען פון די ביידע ערליי בלוט: (יט) וְהִזָּה עָלָיו
אונ זאל שפריצען אויף דעם מִזְבֵּחַ (אַחַר שֶׁנָּתַן מַתָּנוֹת בְּאֶצְבָּעוֹ עַל קַרְנוֹתָיו) נאכדעם וויא ער האט געגעבען
וט מיט דעם פינגער אויף די ווינקלען פון מִזְבֵּחַ (מַזֶּה שֶׁבַע הַזָּאוֹת עַל גַּגּוֹ) האט ער געשפריצט זיבען מאהל
מִזְבֵּחַ: (וְטִהֲרוֹ). ער זאל ריין מאכען דעם מִזְבֵּחַ (מִמַּה שֶׁעָבַר) פון דיא טומאה וואס איז אויף אים געווען ביז

שפתי חכמים

ת פי' אלא הפרוכת והפרוכת ממזבח ולפנים הוא ממילא
ת שייך לומר ויצא. ומה שפירש"י ויתחיל מקרן מזרחית
שרלה להזות הי' הופך פניו לצד המזבח כמלא לד ימינו
ן והולך מלד לפונו של מזבח כדאמרינן כל פינות שאתה
אלא דרך ימין הלכך כשחזר לחוץ על לד לפונית הוא הולך
ת שהוא מזרח ומשם הי' מתחיל מיד בקרן מזרחית לפונית
נבירין על המלות: י דא"ל שהוא וידוי דהא לעיל מייניה
בעדו שהוא וידוי והוא כפרת דברים כמו שמפורש
לעיל אם כן כפרתו הוא ולקח מדם. וכו' כאלו אמר וכפר ומה
היא כפרתו ולקח מדם הפר: כ מדכתיב בסוף פרשת תלוה
וכפר על קרנותיו אחת בשנה משמע דלא נתן על קרנות המזבח
הפנימי אלא פעם אחת בשנה ואם כן אי לא היו מעורבין זה בזה
אלא נתן כל אחד בפני עלמו דם הפר ודם השעיר הי' נתינת
הדם על קרנות המזבח הפנימי שני פעמים בשנה אלא ע"כ צ"ל
במתנה אחת נותנן והא כילד הא שתי דמים הם דם הפר ודם שעיר
אלא מעורבים זה בזה: ל מדכתיב עליו משמע על גגו הוא נותן:

פירוש לתורת אלהים

נוּם מִזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וָוס איז פאר גאט [ע' רש"י]
אונ ער זאל פאר געבין אויף אים אונ וואס
רם פר געבונג וְלָקַח מִדַּם ער זאל געמען פון
ט פון דעם פַּר אונ פון דעם בלוט פון שָׂעִיר
צו זאמען מישן וְנָתַן אונ ער זאל געבין אויף
ן פון דעם מִזְבֵּחַ סָבִיב ארום: (יט) וְהִזָּה עָלָיו
אל שפרענגן אויף אים פון דעם בלוט מיט
זיבען מאל וְטִהֲרוֹ אונ ער זאל ריינינגען אים
ג ער זאל היילינגן אים מִטֻּמְאוֹת פון די אום
ריינקייט פון דיא קינדער יִשְׂרָאֵל: (כ) וְכִלָּה אונ ער
זאל ענדיגען מְכַפֵּר פון צו פאר געבען אֶת הַקֹּדֶשׁ אין קָדְשֵׁי
קָדָשִׁים אונ דעם אוהל מועד אונ דעם מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב
אונ ער זאל גנעהנען דעם לעבעדיגן שָׂעִיר וואס אויף
אים איז גיפאלין דער גורל לַעֲזָאזֵל: (כא) וְסָמַךְ אונ
אַהֲרֹן זאל אן לעהנין זיינע ביידע הענד עַל רֹאשׁ אויף
דעם קאפ פון דעם לעבעדיגין צוקילי וְהִתְוַדָּה אונ ער
זאל מִתְוַדֶּה זיין אלי זינד פון די קינדער יִשְׂרָאֵל וְנָתַן
אונ ער זאל זיי געבין אויף דעם קאפ פון דעם צוקילי

הַשָּׂעִ֑יר וְשִׁלַּ֛ח בְּיַד־אִ֥ישׁ עִתִּ֖י
הַמִּדְבָּֽרָה׃ כב וְנָשָׂ֨א הַשָּׂעִ֥יר עָלָ֛יו
אֶת־כָּל־עֲוֺנֹתָ֖ם אֶל־אֶ֣רֶץ גְּזֵרָ֑ה
וְשִׁלַּ֥ח אֶת־הַשָּׂעִ֖יר בַּמִּדְבָּֽר׃ כג וּבָ֤א
אַהֲרֹן֙ אֶל־אֹ֣הֶל מוֹעֵ֔ד וּפָשַׁט֙ אֶת־
בִּגְדֵ֣י הַבָּ֔ד אֲשֶׁ֥ר לָבַ֖שׁ בְּבֹא֣וֹ אֶל־

בְּיַד גְּבַר דִּזְמ
לְמַדְבְּרָא׃ כב
צְפִירָא עֲלוֹהִי
חוֹבֵיהוֹן לַאֲרַ
יָתְבָא וִישַׁלַּח יָ
בְּמַדְבְּרָא׃ כג
אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמ
יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא

תו"א איש עתי יומא כו
יומא סז יבמות יג
יומא כו : במדבר כח : וכא ה
וכשט את בם מ

רשב"ם

(כא) ביד איש עתי. איש הבקי בדרכים ובמדברות ורגיל בכל עת ששולחין אותו: (כב) גזרה, ארץ חריבה שאין בה שום תבואה שהיא נגזרה ו

רש"י

ם שעבר: וקדשו. לעתיד לבא: (כא) איש ע
סו) המוכן לכך מיום א אתמול: (כג) ובא אהרן
מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מק
טעם לדבריהם ם במסכת יומא (דף לב)
הפרשה כולה אמור על הסדר חוץ מביאה
אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת
ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומ
ולובש בגדי לבן: ובא אל אהל מוע
את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הק
ולפנים: ופשט את בגדי הבד. אחר שה
בגדי זהב לתמיד של בין הערבים וזהו סדר העב
של שחר בבגדי זהב ועבודת פר ושעיר הפנימי
מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקלת המו

בית יהודא

איצט: וְקִדְּשׁוֹ]. עֶר זָאל הֵיילִיגֶען דֶעם מִזְבֵּחַ (לְעָתִיד לָבֹא) מֶען זָאל אַכְטוּנְג גֶעבֶּן אוֹיף וַוייטֶער עֶס זָאל קֵיין טוּמְאָה קוּמֶען צוּם מִזְבֵּחַ: (כא) [אִישׁ עִתִּי]. זָאגְט רש"י דֶר פָּסוּק מֵיינְט מֶען זָאל נֶעמֶען אַמֶענְטְשׁ (הַמּוּכָן לְכָךְ מִיּוֹם אֶתְמוֹל) וָואס אִיז גְרֵייט פוּן נֶעכְטֶען פוּן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר עֶר זָאל יוֹם כִּפּוּר אַוֶועקְפִירֶען דֶעם שָׂעִיר לַעֲזָאזֵל: (כג) [וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד]. אַהֲרֹן זָאל קוּמֶען אִין אֹהֶל מוֹעֵד, זָאגְט רש"י (אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גֶעזָאגְט (שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶה) דָא אִיז נִיט דֶער אָרְט פוּן דֶעם פָּסוּק (וְנָתְנוּ טַעַם לְדִבְרֵיהֶם בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא) אִין דֶער גְּמָרָא יוֹמָא זָאגֶן דִיא רַבָּנָן פַאר וָוס דָא אִיז נִיט דֶער אָרְט פוּן דֶעם פָּסוּק (וְאָמְרוּ) דִיא רַבָּנָן זָאגֶען (כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ נֶאֶמְרָה עַל הַסֵּדֶר) דִיא פְּסוּקִים פוּן דִיא גַאנְצֶע פָּרָשָׁה זֶענֶען גֶעלֶערוּנְט גֶעוָוארִין כְּסֵדֶר אֵיין פָּסוּק נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין פָּסוּק וִויא דִי עֲבוֹדָה אִיז גְוֶוען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (חוּץ מִבִּיאָה זוֹ) נָאר דֶער פָּסוּק אִיז נִיט גֶעשְׁרִיבֶּן כְּסֵדֶר וִויא דִיא גְוֶוען (שֶׁהִיא אַחַר עֲשִׂיַּית עוֹלָתוֹ וְעוֹלַת הָעָם) וָוארוּם דָאס אַרַיין קוּמֶען אִיז גְוֶוען נָאכְדֶעם וִויא אַהֲרֹן הָאט זַיין עוֹלָה אוּנ׳ דִיא עוֹלָה פוּן אַלֶע יוּדִין (וְהַקְטָרַת אֵימוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר) אוּנ׳ נָאכְדֶעם וִויא עֶר הָאט פַארְבְּרֶענְט מִזְבֵּחַ דִי חֵלֶב פוּן דֶעם פַּר אוּנ׳ פוּן דֶעם שָׂעִיר (שֶׁנַּעֲשִׂים בַּחוּץ בְּבִגְדֵי זָהָב) וָואס זֵיי זֶענֶען גֶעמַאכְט גְוָוארֶען הֵיכָל וֶוען עֶר אִיז גֶעגַאנְגֶען אָנְגֶעטָאן מִיט דִיא גָאלְדֶענֶע קְלֵיידֶער (וְטוֹבֵל) אוּנ׳ נָאכְדֶעם הָאט עֶר זִיךְ (וּמְקַדֵּשׁ) אוּנ׳ הָאט גֶעהֵיילִיגְט וְגֶעוַואשִׁין) דִי הֶענְט מִיט דִי פִּיס (וּפוֹשְׁטָן) אוּנ׳ הָאט אוֹיסְגֶעטָאן דִיא גָאלְדֶענֶ (וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן) אוּנ׳ הָאט אָנְגֶעטָאן דִי וַוייסֶע קְלֵיידֶער (וּבָא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד) אוּנ׳ עֶר אִיז גֶעקוּמֶען אִין אֹהֶל מוֹ אֶת הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה) אַרוּם צוּ טְרָאגִין דִיא לֶעפִיל פוּן דִיא קְטוֹרֶת אוּנ׳ דִיא פַאן פוּן דִיא קוֹלִין (שֶׁהִקְטִיר לִפְנַי וְלִפְנִים) עֶר הָאט מִיט דִיא כֵּלִים גֶערֵייכֶערְט דִיא קְטוֹרֶת אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד]. עֶר הָט דִי לַיינְוַואנְדֶענֶע קְלֵיידֶער (אַחַר שֶׁהוֹצִיאָם) נָאכְדֶעם וִוי עֶר הָאט זֵיי אוֹיסְגֶעטָאן (לוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב) הָאט עֶר אָנ גָאלְדֶענֶע קְלֵיידֶער (לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם) עֶר זָאל מַאכִין דֶעם תָּמִיד פוּן פַארִין נַאכְט (וְזֶהוּ סֵדֶר הָעֲבוֹדָה גִיוֶוען דֶער סֵדֶר פוּן דִיא עֲבוֹדָה יוֹם כִּפּוּר (תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר בְּבִגְדֵי זָהָב) דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל הָט אָנְגֶעטָאן דִי גָאלְדֶענ אוּנ׳ הָאט מַקְרִיב גִיוֶוען דֶעם תָּמִיד פוּן דֶער פְרִיה (עֲבוֹדַת פַּר וְשָׂעִיר הַפְּנִימִים וּקְטוֹרֶת שֶׁל מַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן) וֶוע גֶעטָאן דִיא עֲבוֹדָה פוּן פַּר אוּנ׳ פוּן שָׂעִיר וָוס מֶען הָט זַייעֶר בְּלוּט בֶּעדַארְפְט שְׁפְּרִיצֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים] אוּנ׳ קְטוֹרֶת וָואס מֶען הָאט גֶערֵייכֶערְט אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז עֶר גְוֶוען אָנְגֶעטָאהְן אִין דִיא וַוייסֶע קְלֵיידֶער (וְאֵיל

שפתי חכמים

ם פי' וטהרו מן הטומאה שעברה וקדשו שיזהרו מלטמאו לעתיד : נ בת"כ עתי שיהיה מזומן ונקרא עתי שהוא מורגל ללכת שם עתים הרבה כך פירש הרד"ק בשרש עת : ם במס' יומא דף ל"ב. ולמה הפסיק אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל ומקדש בו ביום ואילו

כסדרן לא מסכתת אלא שלש ופי' רש"י לא מסכתת אלא אחת לתמיד של שחר ואחת בינו ובין עבודת היום כולו ע ומחתה ואחת בין הולאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמו ותמיד של בין הערבים לפיכך לריך להפסיק אילו ואיל העם

פירוש לתורת אלהים

וְשִׁלַּח אוּנ׳ מֶען זָאל דָם אַוֶועק שִׁיקֶן בְּיַד אִישׁ עִתִּי דוּרְךְ אַזוֹ אַמֶענְטְשׁ וָוס אִיז גְוֶוען אָן גִיבְּרֵייט דֶער צוּ פוּן נֶעכְטִין הַמִּדְבָּרָה אִין דֶר מִדְבָּר: (כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אוּנ׳ דֶר שָׂעִיר זָאל אוֹיף זִיךְ טְרָאגִין דִי זִינְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה צוּ אֵיין פַאר שְׁנוּטֶן לַאנְד וָואס מֶענְטְשִׁין וואנִין דָארְט נִיט וְשִׁלַּח אוּנ׳ עֶר זָאל שִׁיקֶן

דֶעם שָׂעִיר אִין דֶר מִדְבָּר: (כג) וּבָא אַהֲרֹן זָאל אֹהֶל מוֹעֵד אַרוּם צוּ נֶעמֶען דֶעם כַּף מִיט דֶ וָוס עֶר הָט דְרוּנֶן מַקְטִיר גְוֶוען דִי קְטוֹרֶת דֶעם אַז עֶר הָט שׁוֹן אַרוּם גְנוּמֶען דֶעם כַּף מַחְתָּה וּפָשַׁט זָאל עֶר אוֹם טָאן דִיא קְלֵי לַיינֶן אֲשֶׁר לָבַשׁ וָוס עֶר הָט אָן גְקְלֵייד בְּבֹאוֹ אין

הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם׃ כד וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ

לְקוּדְשָׁא ... תַּמָּן׃ כד וְיַסְחֵי ... בְּמַיָּא בַּאֲתַר ... וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיַעְבֵּד יָת עֲלָתֵהּ

בעל הטורים

ושם (שם) אותיות וי"ח מנה. ... לבוש בגדים של י"ח מנה׃

תו"א והניחם שם פסחים כו יומא יב כד זבחים מז חולין קיז כריתות ו מעילה יא׃ ורחץ את בשרו שם לב׃ ולבש את שם כו׃ ויצא ועשה יומא ע עג׃

רש"י

... הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ושירי המוספין ותמיד ... הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי ... סדר המקראות לפי סדר העבודות כך הוא ושלח את ... במדבר ורחץ את בשרו במים וגו' ויצא ועשה את ... וגו' ואת חלב החטאת וגו' וכל הפרשה עד ואחרי ... אל המחנה ואחר כך ובא אהרן׃ והניחם שם. ... שטעונין גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ... כפורים אחר׃ (כד) ורחץ את בשרו וגו'. ... לב) למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא ... מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה שבאותה ... פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר ... בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו שכשהוא משנה ... מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה׃ במקום קדוש. ... (יומא שם) המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בגג ... הפרוה צ וכן ד' טבילות הבאות חובה ליום אבל ... היתה ק בחיל׃ ולבש את בגדיו. שמנה בגדים

בית יהודא

ומקצת המוספין בבגדי זהב) אונ ווען ער האט מקריב געווען זיין איל אונ דעם איל פון דיא יודין אונ אביסל קרבנות פון דיא מוספים איז ער געווען אנגעטאהן אין דיא ווייסע קליידער (והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן) אונ ווען ער האט ארויסגענומען פון קדשי קדשים די לעפיל פון דיא קטורת אונ די פאן מיט די קולין איז ער געווען אנגעטאהן אין דיא ווייסע קליידער (ושירי המוספין) אונ ווען ער האט מקריב געווען דיא שעירים פון קרבן מוסף (ותמיד של בין הערבים) אונ דעם תמיד פון פארין נאכט (וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב) אונ ווען ער הט געריכערט די קטורת אין היכל אוף דעם אינווייניגסטען גאלדענעם מזבח וידיא אלע דרייא זאכען זענען געטאן געווארן צוזאמען איינע נאך די אנדערע איז ער געווען אנגעטאן אין די גאלדענע קליידער (וסדר המקראות לפי סדר העבודות כך הוא) אז מען זאל שרייבען דיא פסוקים נאך דעם סדר וויא דער כהן גדול טוהט דיא עבודה יום כפור אין בית המקדש, דארפין דיא פסוקים אזי זיין געשריבען ושלח את השעיר

... ורחץ את בשרו במים, ויצא ועשה את עלתו וגו', ואת חלב החטאת וגו'. אונ דיא גאנצע פרשה נוייטער ביז ... יבוא אל המחנה, נאכדעם דארף זיין געשריבען דער פסוק ובא אהרן׃ והניחם שם. זאגט רש"י (מלמד ... סוק לערנט (שטעונין גניזה) די ווייסע קליידער ווס דער כהן גדול איז געווען אנגעטאן יום כפור, הט מען זייא ... ם כפור בעהאלטין אוף אייביג (ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר) אונ די פיר קליידער האט ... ן גדול ניט בענוצט צו איין אנדער יום כפור, אוף יעדער יום כפור האט מען געמאכט פאר דעם כהן גדול נייע ... ליידער ווייסע׃ (כד) ורחץ את בשרו וגו'. ער זאל זיך טובל זיין אין א מקוה אונ זאל אנטאהן זיינע קליידער, ... רש"י (למעלה למדנו) פריער האבען מיר געלערנט פון דעם פסוק (ורחץ את בשרו ולבשם) ער זאל זיך טובל ... ן זאל אנטאהן די קליידר (שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה) ווען ער ענדערט זיין קליידונג ער ... אוים די גאלדענע קליידער, דארף ער אנטאהן דיא ווייסע קליידער, דארף ער זיך טובל זיין פריער ... (טבילה) וארום ביא דיא טבילה שמועסט מען (פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר) אז ער ... אויסגעטאן די גאלדענע קליידר ווס ער האט אנגעטאן ווען ער הט מקריב געווען דעם קרבן תמיד פון דער פריה ... (בגדי לבן לעבודת היום) אונ ער וויל אנטאהן דיא ווייסע קליידער צו טאן די עבודה וואס געהער צו יום כפור, ... ער זיך טובל זיין פריער (וכאן למדנו) אונ דא אין דעם פסוק האבן מיר געלערנט (שכשהוא משנה מבגדי לבן ... זהב טעון טבילה) אז ער ענדערט דיא קליידונג ער טוהט־אויס דיא ווייסע קליידער אונ דארף אנטאהן דיא ... ענע קליידער דארף ער זיך טובל זיין פריער׃ (במקום קדוש). דיא מקוה זאל זיין אין א הייליגען ארט (המקודשת ... ת עזרה) ווס זיא איז געהייליגט געווארען מיט דיא הייליגקייט פון דיא עזרה (והיא היתה בגג בית הפרוה) דיא ... איז געווען אוף דעם דאך פון די שטוב ווס מען האט זיא גערופין בית הפרוה (וכן ארבע טבילות הבאות חובה ליום) ... פיר טבילות ווס דר כהן גדול הט זיך גמוזט טובל זיין וועגין יום כפור האט ער זיך טובל געווען אין די מקוה ... איז געווען אויף דעם דאך פון בית הפרוה (אבל הראשונה היתה בחיל) אבער די ערשטע טבילה באלד אין ... פריה איז געווען די מקוה אין דעם ארט חיל, אונ אין די מקוה ווס אין חיל הט דער כהן גדול זיך טובל געווען ... טאג אין דר פריה אדער ביי טאג׃ (ולבש את בגדיו). זאגט רש"י נאך דר עבודה ווס געהער צו יום כפור האט

שפתי חכמים

... הוצאת כף ומחתה. והוצאתן תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד הערבים הרי חמש טבילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון הוצאת כף ... בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב עכ"ל ובין כל לבישה צריך טבילה הרי ה' טבילות. ובכל טבילה צריך לפניה ולאחריה כדפירשתי לעיל הרי עשרה קדושין׃ ע פי' שלא ישתמש כ"ג אפילו ליוה"כ הבא ולא כהן הדיוט בכל ימות השנה דא"ל שיניח אותם במקום שהפשיטם ולא יוליאם חוצה דהא לא כתב בשום מקום לפני ה' דעלה קאי והניחם שם אלא מלמד וכו'׃ פ פירוש ולכך הוצרכו שניהם (עיין יומא ל"ב)׃ צ פירש"י בגמ' מכשף אחד בכאה ושמו פרוה ועיין בערוך ערך פרוה׃ ק רא"ס. היתה בחיל דהא כל יומא כמי איתא אבל ד' טבילות חובה של יום כתיב בהו במקום קדוש׃

פירוש לתורת אלהים

... זיין טוען קומן צום קדשי קדשים מקטיר זיין די ... רת, והניחם שם אונ זאל זיי דארטן לאזן ליגן [ע' רש"י]׃ (כד) ורחץ אונ ער זאל וואשן זיין לייב אין וואסר ער זאל זיך טובלן במקום קדוש אוף איין הייליג ארט ולבש אונ ער זאל אן טאן די קליידר ווס ער טוט אין זיי די עבודה אגאנץ יאר ויצא אונ ער זאל ארויס גיין

פון

וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
הָעָם׃ שלישי שני כשהן מחוברין כה וְאֵת חֵלֶב
הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃
כו וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם
וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ כז וְאֵת
פַּר הַחַטָּאת וְאֵת ׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ
יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ

אונקלוס

וְיָת עֲלַת עַמָּא
עֲלוֹהִי וְעַל עַמָּא׃
תַּרְבָּא דְחַטָּאתָא
לְמַדְבְּחָא׃ כו וּדְמוֹ[…]
צְפִירָא לַעֲזָאזֵל
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת
בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן
לְמַשְׁרִיתָא׃ כז וְיָת
דְחַטָּאתָא וְיָת צְ[…]
דְחַטָּאתָא דִּי אִ[…]
מִדְּמְהוֹן לְכַפָּרָא בְקֻ[…]
יַתַּפְּקוּן לְמִ[…]
לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקְדוּן בְּ[…]

תו"א ואת חלב שם עה׳ : ובמסלה[…]
עה׳ : ואת פר שם זבחים
בקדש שם : יוציא אל מחוץ למחנה
זבחים קב :

בית יהודא

דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אוֹיסְגֶעטָאהֶן דִי וַוייסֶע קְלֵיידֶער אוּנ הָאט אָנְגֶעטָאן (שְׁמֹנָה בְּגָדִים) דִי אַכְט קְלֵיידֶער (שֶׁהוּא עוֹבֵד בָּהֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה) וָואס עֶר גֵייט אָנְגֶעטָאהֶן אַלֶע טָאג פוּן אַגַאנְץ יָאהֶר וֶוען עֶר אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת׃ [וְיָצָא]. עֶר זָאל אַרוֹיסְגֵיין (מִן הַהֵיכָל אֶל הֶחָצֵר שֶׁמִּזְבַּח הָעוֹלָה שָׁם) פוּן הֵיכָל אִין הוֹיף וָוס דָארְט אִין הוֹיף שְׁטֵייט דֶער מִזְבֵּחַ וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִים מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת׃ [וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ]. אוּנ עֶר הָאט גֶעמַאכְט זַיין עוֹלָה (אַיִל לְעוֹלָה הָאָמוּר לְמַעְלָה בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו׳) וַויא עֶס שְׁטֵייט פְרִיעֶר אִין פָּסוּק וֶוען אַהֲרֹן וֶועט דַארְפֶן קוּמֶען יוֹם כִּפּוּר אִין דִיא הֵיילִיגְקֵייט זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַאַיִל פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה׃ [וְאֶת עֹלַת הָעָם] עֶר הָאט גֶעמַאכְט דִיא עוֹלָה וָואס גִיהֶער צוּ אַלֶע יוּדִין (וְאַיִל לְעוֹלָה הָאָמוּר לְמַעְלָה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳) עֶס שְׁטֵייט פְרִיעֶר אִין פָּסוּק פוּן דִיא יוּדִין זָאל עֶר נֶעמֶען אַאַיִל צוּ מַקְרִיב זַיין אַעוֹלָה׃ (כה) [וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת] דִי חֵלֶב פוּן חַטָּאת (אֵימוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר) דִי חֵלֶב פוּן פַּר אוּנ פוּן שָׂעִיר׃ [יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה]. זָאל עֶר פַארְבְּרֶענְ[…] דֶעם מִזְבֵּחַ, זָאגְט רַשִׁ"י (עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן) עֶר זָאל פַארְבְּרֶענְגֶען דִיא חֵלֶב אוֹיף דֶעם אוֹיסְוֶוייניגְסְטִין מִזְ[…] שְׁטֵייט אִין הוֹיף (דְאִלּוּ בִּפְנִימִי) וָוארוּם בַּייא דֶעם אִינְוֶוייניגְסְטִין מִזְבֵּחַ (כְּתִיב) אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען (לֹא תַעֲ[…] קְטֹרֶת זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה) אִיר זָאלְט נִיט אוֹיפְבְּרֶענְגֶען אוֹיף אִים פְרֶעמְדֶע קְטֹרֶת וָוס הקב"ה הָאט נִיט גֶעבָא[…] אַקָרְבָּן עוֹלָה אוּנ מְנָחוֹת זָאלְט אִיר נִיט מַקְרִיב זַיין אוֹיף אִים׃ (כז) [וַאֲשֶׁר הוּבָא אֶת דָּמָם]. וָואס אִיז גִבְּרֶענְגְט

רש"י

שהוא עובד בהן ר כל ימות השנה : ויצא. מן הה[…]
החלר שמזבח העולה שם : ועשה את עולתו. א[…]
האמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו׳ : ואת עולת[…]
(יומא עג) ואיל לעולה האמור למעלה ש ומאת ע[…]
ישראל וגו׳ : (כה) ואת חלב החטאת. אימורי[…]
ושעיר : יקטיר המזבחה. על מזבח החילון דאלו[…]
כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה (שמו[…]
(כז) אשר הובא את דמם. להיכל ולפני א ו[…]

שפתי חכמים

ר לא בגדים שלו שלובשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עושה אילו ואיל העם ל"פ שהם בגדי קודש ומה שקורהן בגדיו משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה : ש כתב הרא"ם תימה למה הוצרך לפרש דבר שהוא מבואר בזה וכו׳ וי"ל דהא דפרש"י את עולתו איל לעולה כו׳ ללמד בא כשם שעולה של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת כך ואת עולת העם כמי האמור למעלה לאפוקי העולות הכתובים בפרשת פנחס ובעשור לחדש וגו׳ והקרבתם עולה לה׳ פר בן בקר אחד וגו׳ והוכחת רש"י מדכיילינהו הקרא בחדא ולא כתיב ועשה את עלתו וכפר בעד[…] את עולת העם וכפר בעדם אלא לומר שגם עולת העם הוא כ[…] למעלה כמו עולת אהרן ולא עולות האמורים בפ׳ פנחס.רא"ם[…] היה אימורי פר חטאת לבד או שעיר לבד שהוא קרבן העם[…] למיכתב חלב חטאת העם או אי הוה של פר לבד דהוא קרבן[…] היה לו למכתב חלב החטאת אשר לו כדכתיב לעיל את פר החט[…] לו אלא ודאי מדכתיב חלב החטאת סתם של שני חטאות הוא : א[…] וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש שפירוש[…]

פירוש לתורה אלהים

פוּן דֶעם הֵיכָל אִין דֶעם חָצֵר וְוי דֶר מִזְבַּח הָעוֹלָה שְׁטֵייט׃ [וְעָשָׂה] אוּנ עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין זַיין עוֹלָה אוּנ דִיא עוֹלָה פוּן דֶעם פָאלְק זָאל עֶר אוֹיךְ מַקְרִיב זַיין [וְכִפֶּר] אוּנ עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין פַאר זִיךְ אוּנ פַאר דֶעם פָאלְק׃ (כה) [וְאֵת חֵלֶב] אוּנ דָאס חֵלֶב פוּן דֶעם חַטָּאת זָאל עֶר מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (כו) [וְהַמְשַׁלֵּחַ] אוּנ דֶר וָוס הָט גִפִירְט דֶעם שָׂעִיר לַעֲזָאזֵל זָאל עֶר וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶר [וְרָחַץ] אוּנ עֶר זָאל זִיךְ טוֹבְלֶן אִין וַואסֶר [וְאַחֲרֵי כֵן] אוּנ דֶר נָאךְ זָאל עֶר קוּמֶען אִין דֶער מַ[…] (כז) [וְאֵת] אוּנ דֶעם פַּר וָוס אַהֲרֹן הָט גִיבְּרַאכְט אַחַטָּאת [וְאֵת שְׂעִיר] אוּנ דֶעם שָׂעִיר הַחַטָּאת דָם מֶ[…] מֶען דֶעם שָׂעִיר וָוס אוֹיף אִים אִיז גְפַאלֶן דֶר גוֹרָ[ל] [אֲשֶׁר הוּבָא] וָוס עֶס אִיז גִיבְּרַאכְט גְוָוארֶן זַייעֶר [ב]לוּט צוּ מְכַפֵּר זַיין אִין הֵיילִיקֵייט אִין הֵיכָל אוּנ אִין קָ[דְשֵׁי] קָדָשִׁים [יוֹצִיא] זָאל מֶען דֶעם פַּר מִיט דֶעם שָׂעִיר [אַרוֹיס]צִיהֶען פוּן דֶר מַחֲנֶה [וְשָׂרְפוּ] אוּנ מֶען זָאל פַר בְּרֶ[ענֶען]

בָּאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־
פִּרְשָׁם׃ כח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ כט וְהָיְתָה לָכֶם
לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ ל כִּי־
בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
תִּטְהָרוּ׃ לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃
לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ
וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת

אונקלוס

מַשְׁכֵּיהוֹן וְיָת בִּסְרְהוֹן
אֻכְלֵיהוֹן׃ כח וּדְמוֹקֵד
וֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
חִי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא
רְכֵן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא׃
תְהֵי לְכוֹן לִקְיַם עָלַם
הָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא
חָא תְּעַנּוּן יָת
תֵיכוֹן וְכָל עֲבִידָא לָא
בְדוּן יַצִּיבָא וְגִיוֹרָא
גַיְרוּן בֵּינֵיכוֹן׃ ל אֲרֵי
מָא הָדֵין יְכַפֵּר עֲלֵיכוֹן
אָה יָתְכוֹן מִכָּל
יכוֹן קֳדָם יְיָ תִּדְכּוּן׃
בַת שַׁבְּתָא הִיא לְכוֹן
נּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיַם
׃ לב וִיכַפַּר כַּהֲנָא דִי
יָתֵהּ וְדִי יְקָרֵב יָת
נֵהּ לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת

את עורתם ואת בשרם יומא סז: והשורף שם עח זבחים פג: תענו את יומא עד נדרים פ: כי ביום הזה יומא : שבת שבתון שם עו חולין קא: ועניתם תיכם יומא עד: וכפר הכהן שם ה:

ם (לב) וכפר הכהן אשר ימשה אותו. לפי שאמר בזאת יבא ם אין אהרן תהיה עבודת יום הכפורים בכהן המשיח תחתיו:

רש״י

כפר הכהן אשר ימשח וגו'. (ת"כ) כפרה זו כל אינה כשרה אלא בכ"ג ב לפי שנאמרה כל הפרשה הוצרך לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו: ימלא את ידו. (ת"כ) אין לי אלא המשוח בשמן

בית יהודא

זייער בלוט (לְהֵיכָל וְלִפְנֵי וְלִפְנִים) אין הֵיכַל אונ אין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: (לב) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמְשַׁח וגו'). דער כֹּהֵן וואס וועט געזאלבט ווערין מיט דיא היילינע בוימאייל וואס איז דער כֹּהֵן גָּדוֹל) ער זאל טאהן דיא עֲבוֹדָה יוֹם כִּפּוּר אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, זאגט רש"י (כַּפָּרָה זו שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים
שֵׁרָה אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל) דיא קָרְבָּנוֹת וואס מען דארף מַקְרִיב זיין יום כפור טאר ניט מַקְרִיב זיין אַפְּראָסְטֶער כֹּהֵן
ער כֹּהֵן גָּדוֹל מוז זייא מַקְרִיב זיין (לְפִי שֶׁנֶּאֶמְרָה כָּל הַפָּרָשָׁה בְּאַהֲרֹן) ווייל אין דיא גאנצע פַּרְשָׁה איז נאר
אנט אַהֲרֹן, וואלט מען מיינען אז נאר אַהֲרֹן האט געקענט מְכַפֵּר זיין יום כפור אויף דיא יודין (הוּצְרַךְ לוֹמַר
דוֹל הַבָּא אַחֲרָיו שֶׁיְּהֵא כָּמוֹהוּ) דריבער דארף דער פָּסוּק זאגן דער כֹּהֵן גָּדוֹל וואס וועט זיין נאך אַהֲרֹן וועט אויך
א אַהֲרֹן: וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת יָדוֹ). זאגט רש"י (אֵין לִי אֶלָּא הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה) מיר וואלטען מיינען דער כֹּהֵן

שפתי חכמים

א לפני ולפנים אבל הכא כפר של יום כפור קאי שאותו הוכא דמו להיכל ולפני ולפנים: ב פירוש דאפר ימשח לא שייך אלא בכה"ג

פירוש לתורת אלהים

ט זייער פעל אונ מיט זייער פליישׁ אונ מיט
מיסט: (כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם אונ דער וואס וועט זיי
ברענען זאל ער וואשען זיינע קליידער אונ זאל
ן זיין לייב אין וואסער אונ דער נאך זאל ער
אין דער מַחֲנֶה: (כט) וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם אונ
אל זיין צו אייך אחוק אויף אייביג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
עם זיבעטען חודש דאס איז תִּשְׁרִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
עם צעהנטען טאג אין חודש יום כפור תְּעַנּוּ זאלט
פיינגן אייערע לייבער וְכָל מְלָאכָה אונ קיין שום
מְלָאכָה זאלט איר ניט טאן אין דעם טאג הָאֶזְרָח סיי
דר געבארענער יוד וְהַגֵּר אונ סיי אגר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם וואס
וואנט צווישען אייך: (ל) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה ווארום אין דעם
טאג יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם וועט גאט אויף אייך מְכַפֵּר זיין לְטַהֵר
אֶתְכֶם צו ריינגען אייך פון אייערע זינד לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ
פאר גאט וועט איר גערייניקט ווערען: (לא) שַׁבַּת
רואונג שַׁבָּתוֹן גאנץ רואונג הִיא זיא לָכֶם צו אייך וְעִנִּיתֶם
אונ איר זאלט פייניגן אייערע לייבער חֻקַּת עוֹלָם דס
זאל זיין צו אייך אחוק אויף אייביג: (לב) וְכִפֶּר ער

אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ: לג וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ
וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר
וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל
יְכַפֵּר: לד וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת
עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־
חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ רביעי יז א וַיְדַבֵּר

אונגקלוס

אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְ
בּוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְ
לג וִיכַפַּר עַל מַקְ
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן
וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר
כַּהֲנַיָּא וְעַל כָּל
דִּקְהָלָא יְכַפַּר: לד
דָא לְכוֹן לִקְיָם
לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂ
מִכָּל חוֹבֵיהוֹן
בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָ
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁ
א וּמַלֵּיל יְיָ עִם

רשב"ם (לד) ויעש. אהרן כשהגיע יום הכפורים כאשר צוה ה' את משה:

בית יהודא

גדול וואס איז געזאלבט געווארן מיט די היילגע בוימאייל קען מכפר זיין יום כפור, אבער דר כהן גדול וואס איז ניט געזאלבט געווארין מיט דיא היילגע בוימאייל, ער איז געווארן אכהן גדול (ומרובה בגדים) דורך דיא פיל קליידער ווייל ער האט אנגעטאן דיא אכט קליידער פון כהן גדול (מנין) פון וואנען ווייסן מיר אז ער הייסט אויך אכהן גדול (תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו וגו') זאגט דר פסוק דער כהן וואס ער וועט אנקליידין דיא קליידער פון כהן גדול ווערט ער אויך אכהן גדול וויא זיין פאטער איז (והם כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך) דאס זענען געווען די אלע כהנים גדולים וואס זענען געווען פון וואס יאשיהו איז געווען אמלך ביז דער בית המקדש איז חרב געווארין (שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה) אין דיא צייט וואס יאשיהו איז געווען אמלך איז פון הקב"ה בעהאלטין געווארין דם קריגול בוימאייל וואס מען דיא בוימאייל געזאלבט די כהנים גדולים, דריבר זענען שפעטערדיגע כהנים גדולים ניט געזאלבט געווארין זענען נאר געווארין כהנים גדולים ווייל זיי האבען אנגעטאן דיא אכט קליידער: ולכהן תחת אביו. ער זאל זיין גדול וויא זיין פאטער איז געווען, זאגט רש"י (ללמד) דער פסוק קומט צוא לערנען (שאם בנו ממלא את מקומו קודם לכל אדם) אויב דער זוהן פון כהן גדול איז אזוי וויא זיין פאטער איז געווען, זאל מען קיינעם מאכן פאר גדול נאר דעם זוהן: (לד) וכאשר צוה ה'. אהרן האט געטאן וויא הקב"ה האט געבאטין צו משה, זאגט רש באלד האט אהרן אזוי געטאן (כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה) ווען עס איז געקומען יום כפור האט אהרן וויא הקב"ה האט געבאטין צו משה (ולהגיד שבחו של אהרן) דער פסוק זאגט דאס לויב ופרומקייט פון אהרן (ש לובשן לגדולתו) ער האט ניט אנגעטאן דיא קליידער וועגין זיין גרויסקייט (אלא כמקיים גזרת המלך) נאר ווייל האט גוזר געווען אויף אים, ער זאל אנטאהן דיא קליידער דריבער האט ער זייא אנגעטאהן, צוא טאן וואס דע

רש"י

המשחה מרובה בגדים מנין ג ת"ל ואשר ימלא את יד והם כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימי צלוחית של שמן המשחה: לכהן תחת אביו (ת"כ שאם בנו ממלא את מקומו ה הוא קודם לכל אדם: (לד) כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יום הכפורים עשה כסד ולהגיד שבחו של אהרן ז שלא הי' לובשן לגדול

שפתי חכמים

כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו': ג וא"ת א"כ לשתוק מאשר ימשח אותו ואני אומר ומה אפי' מרובה בגדים נעשה כ"ג מי שנמשח בשמן המשחה לכ"ש. וי"ל דהייתי אומר אפילו היכא שהי' שמן המשחה אינו צריך רק רבוי בגדים לכך איצטריך שניהם: ד פי' דלבישת בגדים הוא מלוי ידם כדכתיב בפרשת תצוה והלבשת וחגרת אותם וגו' ומלאת יד אהרן ובניו ופירש"י ומלאת על ידי הדברים האלה: ה מדכתיב בסמוך ואשר ימלא וכו' ר"ל ואשר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו. אע"פ שרש"י דרש למעל אחריתי מ"מ מדסמכו גבי לכהן תחת אביו אתא ג"כ לדרש זה: ו אחר הצוואה עשה כן שהרי מיתתן של בני אהרן היה ביום א' ומסתמא היתה הצוואה מיד כדי שלא יבא לנקדם ושמיני למילוי בר"ח ניסן כמו שפירש"י בריש פרשת שמיני ואיך עשה אהרן כ משה והא לא נוהג, הקב"ה אלא דווקא ביו"כ לכך פי' כשהגיע כו'

פירוש לתורת אלהים

זאל פאר געבין הכהן דער כהן וואס מען וועט אים זאלבען פר אכהן גדול אדר ואשר ימלא וואס מען וועט דער פילן זיינע הענד מען וועט אים מחנך זיין צו זיין אכהן גדול לכהן תחת אביו ער זאל דינען ער זאל די עבודה טאן אויף דעם פאטערס ארט [פ"ו ט"ו]: ולבש אונ ער זאל אן קליידען די קליידער פון ליינען בגדי הקודש די היילגע קליידר: (לג) וכפר אונ זאל פר געבן את מקדש הקודש דעם היילגען מקדש דעם קדשי קדשים ואת אוהל מועד אונ אויף דעם אוהל מועד אונ אויף דעם מזבח זאל ער אויך מכפ אונ אויף די כהנים אונ אויף אלע יודן זאל ער זיין: (לד) והיתה אונ דער טאג יום כפור זאל אייך אחוק אויף אייביג לכפר צו מכפר זיין אוי קינדער ישראל פון זייערע זינד אחת בשנ מאל אין יאר. זאגט דער פסוק אז עס איז דיא צייט פון יום כפור ויעש האט אהרן ג כאשר אזוי וויא גאט האט געבאטן צו משה [ע (א) וידבר אונ גאט האט גרעדט צו משה אזו צו

יְהוָ֥ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃ ב דַּבֵּ֨ר
אֶֽל־אַהֲרֹ֜ן וְאֶל־בָּנָ֗יו וְאֶל֙ כָּל־בְּנֵ֣י
יִשְׂרָאֵ֔ל וְאָמַרְתָּ֖ אֲלֵיהֶ֑ם זֶ֣ה הַדָּבָ֔ר
אֲשֶׁר־צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה לֵאמֹֽר׃ ג אִ֤ישׁ
אִישׁ֙ מִבֵּ֣ית יִשְׂרָאֵ֔ל אֲשֶׁ֨ר יִשְׁחַ֜ט
שׁ֥וֹר אוֹ־כֶ֛שֶׂב אוֹ־עֵ֖ז בַּֽמַּחֲנֶ֑ה
א֚וֹ אֲשֶׁ֣ר יִשְׁחָ֔ט מִח֖וּץ לַֽמַּחֲנֶֽה׃
ד וְאֶל־פֶּ֜תַח אֹ֣הֶל מוֹעֵד֮ לֹ֣א הֱבִיאוֹ֒
לְהַקְרִ֤יב קָרְבָּן֙ לַֽיהוָ֔ה לִפְנֵ֖י מִשְׁכַּ֣ן
יְהוָ֑ה דָּ֣ם יֵחָשֵׁ֞ב לָאִ֤ישׁ הַהוּא֙ דָּ֣ם
שָׁפָ֔ךְ וְנִכְרַ֛ת הָאִ֥ישׁ הַה֖וּא מִקֶּ֥רֶב
עַמּֽוֹ׃ ה לְמַ֞עַן אֲשֶׁ֨ר יָבִ֜יאוּ בְּנֵ֣י

למימר: ב מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ לְמֵימָר: ג גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי יִכּוֹס תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא בְּמַשְׁרִיתָא אוֹ דִּי יִכּוֹס מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא: ד וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא אַיְתֵיהּ לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דַיְיָ דְּמָא יִתְחַשַּׁב לְגַבְרָא הַהוּא דְּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ: ה בְּדִיל דִּי יַיְתוּן בְּנֵי

גו"א זה הדבר נדרים עח בתרא קט זבחים קז: איש איש מבית ושראל יומא כג זבחים קז קח: שור או כשב שם קטו: במחנה שם קז: או אשר ישחט שם: מחוץ למחנה שם: ואל פתח אהל מועד יומא סג קידושין נז ע"ז כא זבחים קז קז קיב קיג קטו תמורה ו יג: קרבן ה' יומא סג זבחים קיג: לה' יומא שם זבחים קיג: לפני משכן ה' שם קיב: דם יחשב קידושין מג סנהדרין לד זבחים קז קח: ונכרת האיש קידושין מג: למען אשר ע"ז כא זבחים קז:

בעל הטורים

(ב) ואמרת אליהם. מלא י' לומר לך שצריך לפרסם הדבר בעשרה: (ג) אשר ישחט מחוץ למחנה. סמך פרשת שחוטי חוץ לשעיר המשתלח לומר לך אע"פ שהתרתי לך שעיר המשתלח בחוץ כדהייתו לצוק ופי' לוק הם סלעים שיש להם כמין שיניס בולטין וזו היא שחיטתו אעפ"כ השמר

רשב"ם

(ד) דם יחשב לאיש ההוא דם שפך. חיוב מיתה יחשב משמים לאיש ההוא אותו דם ששפך בשעת שחיטת חוץ:

רש"י

מקיים גזירת המלך (ת"כ): (ג) אשר ישחט שור או כשב. במוקדשין הכתוב מדבר ח שנאמר להקריב קרבן: במחנה. (זבחים קו) חוץ ט לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם האדם י שמתחייב בנפשו: דם שפך.

בית יהודא

פון דר וועלט האט גבאטן: (ג) נאֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב וגו'. זאגט רש"י (בְּמוּקְדָּשִׁים הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דער פסוק שמועסט אז איינער האט געהאט א קרבן אאקס אדער א שעפס אדער א ציג (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (לְהַקְרִיב קָרְבָּן) ער האט געדארפט מקריב זיין א קרבן אין משכן, אונ ער האט דעם קרבן געשאכטין (בַּמַּחֲנֶה) אין דער מחנה חוץ לַעֲזָרָה) אויסער דעם הויף פון משכן: (ד) נדם יֵחָשֵׁב]. ווערט דעם מענטש גערעכנט די עבירה (כְּשׁוֹפֵךְ דַּם הָאָדָם) גלייך וויא ער וואלט פארגאסין די בלוט פון א מענטש, גלייך וויא ער וואלט געהרגעט א מענטש (שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ) ער האט פארשולדיגט זיין לעבין צוא הקב"ה, ער וועט שטארבן פאר דיא עבירה: נדם שָׁפָךְ], בלוט האט ער

שפתי חכמים

פ' שמיני פירשתי ע"ש: ח פירוש בקדשים ששחט בחוץ הכתוב מדבר: ר"ל מה שכתוב הכא במחנה לא מיירי במחנה כהונה דהיינו מעזרה ולפנים דא"כ שחט הזבח שלא במקומו דהיינו בלפנים של מזבח יהא בכרת דאף אם ישחט אותו בדרום מה לך איסור יש בזה כששחט מעזרה ולפנים אלא חוץ לעזרה: י כאלו אמר דם אדם יחשב לאיש ההוא דאם לא כן וכי לא ידענו שדם יחשב כששפך דם בשחיטה:

פירוש לתורת אלהים

(ב) דַּבֵּר רייד צו אַהֲרֹן אונ צו זיינע זיהן אונ צו אַלֶע קינדער יִשְׂרָאֵל אונ זאלסט זיי זאגן זֶה הַדָּבָר דָּס איז די זאך אֲשֶׁר וואס גאט האט גיבאטין איך זאל אייך זאגן: (ג) אִישׁ אִישׁ איטליכער מענטש פון די יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט וואס ער וועט קולן איין אקס אדער א שאף אדער א ציג וואס ער האט מַקְרִיב גוועזן פאר א קרבן סיי ער וועט דאס קולן בַּמַּחֲנֶה אין דער מחנה נאר חוץ לַעֲזָרָה או אדער ער וועט קולן אויסער דיא מחנה: (ד) וְאֶל פֶּתַח אונ צו דער טיר פון דעם אוהל מועד וועט ער דאס ניט ברענגען לְהַקְרִיב צו מַקְרִיב זיין פאר א קרבן צו גאט פאר דעם מִשְׁכָּן פון גאט זאל דם גערעכנט ווערן צו דעם מענטשן גלייך וויא ער וואלט גהרגית א מענטשען וואלט ער חַיָּב געווען מִיתָה אזוי אז ער קוליט א קרבן חוץ לַעֲזָרָה איז ער חַיָּב כָּרֵת וואָרום דם שָׁפָךְ ער האט בלוט פאר גאסן וְנִכְרַת אונ דער מענטש זאל פאר שניטען ווערן פון צווישען זיין פאלק: (ה) לְמַעַן פון

מצות השם

(קפ) אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה אז מען האט נים גיטארט קולען קָדָשִׁים אויסען ה'יינינג פון דער עֲזָרָה אונ דיא מִצְוָה גייט אן ווען דאס בית הַמִּקְדָּשׁ איז גשטאנען:

יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם
זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאֻם
לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־
הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה
אוֹתָם׃ ו וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־
מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם
לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם
חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם
לְדֹרֹתָם׃ המישי שלישי כשהן מחוברין ח וַאֲלֵהֶם
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל יָת דִּבְחֵיהוֹן דִּ
אִנּוּן דָּבְחִין עַל אַפֵּ
חַקְלָא וְיַיְתוּנוּן לִקְדָם יְ
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָ
כַּהֲנָא וְיִכְסוּן נִכְסַת
קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יָתְהוֹן
ו וְיִזְרוֹק כַּהֲנָא יָת דְּמָא
עַל מַדְבְּחָא דַּיְיָ בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַסֵּק תַּרְבָּא
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ׃ ז וְלָא יְדַבְּחוּן עוֹד יָת
דִּבְחֵיהוֹן לַשֵּׁדִין דִּי אִנּוּ
טָעַן בַּתְרֵיהוֹן קְיָם עָלַ
תְּהֵי דָא לְהוֹן לְדָרֵיהוֹן
ח וּלְהוֹן תֵּימַר גְּבַר גְּבַר
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּ

תו"א והביאום לה' ע"ז שם זבחים כו מה
תמורה יב: וזרק הכהן זבחים קח קיח
והקטיר החלב פסחים עט זבחים קיט מנחו
כז: ולא יזבחו עוד סנהדרין פא ע"ז נ
זבחים קו: חקת עולם שם: לדרתם בתרא
ואליהם תאמר זבחים קז קיט: איש איש
קח: אשר יעלה עולה שם קט קטו:

רשב"ם

(ה) אשר הם זבחים על פני השדה. יש מה
שפוים לשעירים ולא לשמים:

בעל הטורים

בשאר קדשים מלשוחטן בחוץ: (ה) והביאום. ג' במס' דין ואידך והביאום בכלה בנבואת ירמיה על הגולה. ואידך ולקחום עמים והביאום
אל מקומם כשביל שהיו מביאים זבחים לשעירים שהיו עובדים אלילים והביאום בכלה ומיד כשיעשו תשובה יחזרו כדכתיב והביאום אל מקומם

בית יהודא

פַארְגָאסִין (לְרַבּוֹת אֶת הַזּוֹרֵק דָּמִים בַּחוּץ) אֲפִילוּ עֶר הָט דֶעם
קָרְבָּן גֶעשָׁאכְטִין אִין דִיא עֲזָרָה, נָאר דִיא בְּלוּט הָאט עֶר
גֶעשְׁפְּרִיצְט אוֹיסֶער דִיא עֲזָרָה, וֶועט עֶר אוֹיךְ שְׁטַארְבֶּען
פַאר דִי עֲבֵירָה: (ה) וַאֲשֶׁר הֵם זוֹבְחִים]. וָואס זֵיי שֶׁעכְטֶען צוּ
דִיא עֲבוֹדָה זָרָה, הַארְט רַשִׁ"י זֵייא הָאבֶּן דָאךְ דַאמָאלְס
נִיט גֶעשָׁאכְטִין צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה, נָאר מֶען מֵיינְט (אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לִזְבּוֹחַ) וַוייל זֵייא זֶענֶען אִין מִצְרַיִם גֶעוואָהְנְט
גִיוֶוען צוּ שֶׁעכְטֶען צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה, הָאט מֶען מוֹרָא טָאמֶער וֶועלִין זֵיי וַוייטֶער שֶׁעכְטִין צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה;
(ז) וְלַשְּׂעִירִם]. מֵיינְט מֶען לַשֵּׁדִים (כְּמוֹ) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם) שֵׁדִים וֶועלֶן דַארְטֶען טַאנְצִין;
(ח) וַאֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה וגו׳). זָאגְט רַשִׁ"י (לְחַיֵּיב עַל הַמַּקְטִיר אֵבָרִים בַּחוּץ כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ) אַז אֵיינֶער הָאט גֶשָׁאכְטֶן אַקָּרְבָּן
אִין דִיא עֲזָרָה נָאר דִיא גְלִידֶער פוּן דֶעם קָרְבָּן הָאט עֶר פַארְבְּרֶענְט אוֹיסֶער דִיא עֲזָרָה, וֶועט עֶר גִשְׁטְרָאפְט וֶוערִין

רש"י

כהנים) לרבות את הזורק דמים בחוץ: (ה) אשר הם
זבחים. אשר הם רגילים ב לזבוח: (ז) לשעירם.
לשדים כמו (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: (ח) אשר
יעלה עולה. לחייב על המקטיר איברים ל בחוץ (ע

שפתי חכמים

ב דאי זביחה ממש הוא היינו את זבחיהם והרי קראי ל"ל אע"כ שפי' אשר
הם רגילים לזבוח וק"ל. א"נ דק"ל אשר הם זובחים מ"מע שכבר זבוח והרי
אח"כ כתיב וזבחו זבחי שלמים רא"ם: ל דק"ל מה בא ללמד אשר יעלה עולה
אם לאסור שחיטת חוץ והלא כבר נאמר איש איש אשר ישחט וגו' לעיל
בפרשה זו ומפרש דבא ללמד לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט
כלו' אע"פ ששחט אחד כבר בחוץ והפסיל הקרבן ה"א אם הי' מקריב

פירוש לתורת אלהים

וֶוענֶען אֲשֶׁר יָבִיאוּ דִי יִשְׂרָאֵל זָאלֶען בְּרֶענְגֶען אֶת זֵייעֶר
שֶׁעכְטוּנְג אֲשֶׁר וָואס זֵייא זֶענֶען גֶוויינְטְלִיךְ גִוֶוען צוּ
שֶׁעכְטֶען עַל אוֹיף דֶעם פֶעלְד זָאלֶן זֵיי שׁוֹן נִיט אַזוֹ טָאן
נָאר וֶהֱבִיאֻם זֵיי זָאלִין זֵיי בְּרֶענְגֶען צוּ גָאט צוּ דֶער טִיר
פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד צוּם כֹּהֵן וְזָבְחוּ אוּנ זָאלֶען זֵייא
שֶׁעכְטֶען פַר שְׁלָמִים צוּ גָאט: (ו) וְזָרַק אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל
שְׁפְּרֶענְגֶען דָם בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן גָאט אִין דֶר
טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ אוּנ זֵיי זָאלִין נִיט
שֶׁעכְטֶען עוֹד נָאךְ זִבְחֵיהֶם זֵייעֶרֶע שֶׁעכְטוּנְג לַשְּׂעִירִים צוּ
דִי שֵׁדִים אֲשֶׁר וָוס הֵם זֵיי זֶענֶען זֵיךְ טוֹעֶה נָאךְ זֵיי חוּקַּת
עוֹלָם אַחוּק אוֹיף אֵייבִּג זָאל דָס זַיין צוּ זֵייעֶרֶע דוֹרוֹת
וָוס וֶועט קוּמֶען נָאךְ זֵיי: (ח) וַאֲלֵהֶם אוּנ זָאלְסְט צוּ זֵיי
זָאגֶן אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ פוּן דֶעם גֵּר
וָוס וואוֹנְט צְווִישֶׁן זֵיי אֲשֶׁר יַעֲלֶה וָוס עֶר וַועט מַקְטִיר

זיין

יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח׃ ט וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת
אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא
מֵעַמָּיו׃ י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל
כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת
אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב
עַמָּהּ׃ יא כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא

אונקלוס

פק עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא׃ ט וְלִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא לָא אַיְתְנֵהּ לְמֶעְבַּד
תֵהּ קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּהּ׃
גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
מִן גִּיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיכוֹן דְּיֵיכוּל כָּל דְּמָא
וְאֶתֵּין רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא דְּיֵיכוּל
ת דְּמָא וְאֲשֵׁיצֵי יָתֵהּ
מִגּוֹ עַמֵּהּ׃ יא אֲרֵי נְפַשׁ

ר"א או זבח שם קז : ואל פתח אהל מועד שם קו קט : לעשות אתו שם קז קח : לה' שם קח תמורה ו : כל דם חולין עד : נפש הבשר יומא נט זבחים כו מו חולין קיז מעילה יח :

רש"י

(ח"ס) כשוחט בחוץ שאם שחט אחד והעלה חבירו שניהם יבין (תורת כהנים חולין קט) : (ט) ונכרת. זרעו רת מ וימיו נכרתין : (י) כל דם. לפי שנאמר פש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשים ל נ כל דם : ונתתי פני. (ת"כ) פנאי שלי פונה אני מכל עסקי ועוסק בו : (יא) כי נפש הבשר. כל בריה בדם היא תלויה ע ולפיכך נתתיו על

בית יהודא

וויא דער ווס שעכט אקרבן אויסער דיא עזרה (שאם שחט אחד והעלה חברו) אויב איינער האט געשאכטין אקרבן אויסער די עזרה אונ איינער האט פארברענט דעם קרבן אויסער דיא עזרה (שניהם חייבין) זענען ביידע פארשולדיגט צום שטארבן : (ט) ונכרת. זאגט רש"י (זרעו נכרת וימיו נכרתין) זיינע קינדער ווערין פארשניטען פון דער וועלט זייא שטארבען אין דער יוגענד אונ זיינע טעג ווערין פארשניטען, ער שטארבט אויך אין דר יוגענד : (י) וכל דם. אלע בלוט, עס קען דאך שטיין דם לא תאכלו, בלוט זאלט איר ניט עסין, צו וואס שטייט כל דם, אלע בלוט זאלט איר ניט עסין, זאגט רש"י (לפי שנאמר) נוייל עס שטייט אין פסוק בייא דיא בלוט (בנפש יכפר) דיא בלוט איז מכפר אויף דעם מענטש ווס האט געזינדיגט (יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשים) וואלט איך מיינען נאר אז ער עסט בלוט פון אקרבן קומט אים כרת, אבער דיא בלוט וואס ניט פון אקרבן מעג מען עסין (תלמוד לומר כל דם) לערנט דער פסוק אלע בלוט טאר מען ניט עסין : ונתתי פני. זאגט רש"י פני מיינט מען פנאי שלי, מיין קערונג (פונה אני מכל עסקי ועוסק בו) הקב"ה זאגט איך וועל מיך אפקערין פון מיינע אלע געשעפטן אונ וועל מיך באשעפטיגן מיט דעם מענטש : (יא) וכי נפש הבשר. ווארום דם לעבין פון פלייש (של כל בריה) פון אלע באשעפענעש (בדם היא תלויה) איינגט אויף דעם בלוט (ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש האדם) דריבער האב איך געבאטין מען זאל

שפתי חכמים

ר מיתת פסול אינו עובר עליו דכבר פסלהו הראשון בא הכתוב וד שניהם עוברים וחייבים : מ (נח"י) הא דלא פי' זה לעיל נראה וס לעיל כתב מעמו שהוא לשון יחיד אבל מעמיו הוא ל' רבים מע קלא הרבה מיני כריתות : נ כתב הרא"ם ויש לתמוה ל"ל כל כות אף דם חולין שלא לאוכלו תיפוק ליה מקרא דרק הדם לא תאכל ופת כמה שדרשו שם אע"פ שאין שם זריקת מזבח הוא באזהרה. ותירץ ושמא י"ל כתיב בהאי וכתיב בהאי כדאמרינן גבי חיוב מלה דהוא בזמן הזה עכ"ל. [נח"י] כבודו במקומו מונח שלא ירד לחלק בין לשון חייב שפירושו כרת ובין לשון לא תאכלו שהוא באזהרה וחילוק זה פשוט הוא ואשתמיטתיה להרא"ם מה שאמרו פ"ק דכריתות אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם למה וכו' ע"ש : ס מפני שנתינת פניו של מקום בכל מקום הוא לטובה וכאן הוא לרעה : ע תיקן בזה דבשר דבקרא הוא :

פירוש לתורת אלהים

ן די אברים פון קרבן אויסער די עזרה : (ט) ואל ה אונ צו דר טיר פון דעם אוהל מועד וועט ער ם ניט ברענגן לעשות צו טאן אותו אים ליי צו גאט רת זאל דער מענטש פאר שניטן ווערן פון זיין אלק : (י) ואיש איש אונ איטליכר מענטש פון ישראל ר פון די גרים ווס וואנען צווישען אייך ווס וועט ין בלוט ונתתי פני וועל איך געבן מיין צארן בנפש ן דעם מענטש האוכלת ווס וועט עסין דאס בלוט כרתי אותה אונ איך וועל זיא פר שניידן פון צווישן ר פאלק : (יא) כי ווארום נפש הבשר בדם היא דאס

ליקוטי יהודא

(י) ואיש איש וגו' אשר יאכל כל דם וגו'. פיל טעמים זענען געזאגט געווארען אויף דעם איסור פון בלוט, דער זוהר שרייבט נוייל די מצרים האבן געגעסין כשוף מער פון אלי מענטשן פון דר וועלט, ווען זיי פלעגין וועלין מאכן כשוף פלעגין זייא גיין אין פעלד צו די הויכע בערג דארטן זענען גיוען פיל גריבער אונ פלעגין דארטן שעכטין קרבנות צו די שדים אונ די בלוט פון קרבן פלעגין זיי אריין גיסן אין אגרוב, אונ מיט אביסול בלוט פלעגין זיי שפריצען ארום די גרוב, אונ זייא פלעגין מיט כשוף צוזאמן רופן פיל שדים אונ פלעגין צוזאמן עסין די פלייש פון די קרבנות, אונ די שדים האבען זיי געזאגט אלץ וואס זייא האבן גיוואלט וויסן, אונ דיא יודין ווס זענען גיוען אין מצרים האבן דס גלערונט פון דיא מצרים אונ פלעגין אויך אזוי טאהן, דריבער הט הקב"ה געבאטין דיא יודין זייא זאלין נים שעכטין קרבנות, נאר זיי זאלין ברענגין זייערי בהמות אין אהל מועד אונ אין אהל מועד זאל מען זייא מקריב זיין קרבנות צו הקב"ה, : נוייל חיות אונ עופות (אייסער טאהבין) איז מען ניט מקריב אויף דעם מזבח פר הקב"ה, דארף מען דאך מורא האבן טאמר לן זיי דאס מקריב זיין קרבנות צוא דיא שדים דריבער האט הקב"ה געבאטין אז מען וועט שעכטין אחיה אדר אעוף זאל מען

וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ
יְכַפֵּר׃ יב עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל
דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל
דָּם׃ יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־
הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד

בִּסְרָא בִּדְמָא הִיא וַאֲ
יְהַבְתֵּהּ לְכוֹן עַל מַדְבְּ
לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתְכ
אֲרֵי דְמָא הוּא עַל נַפְ
מְכַפֵּר׃ יב עַל כֵּן אֲמַרִ
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֱ
מִנְּכוֹן לָא יֵיכוּל דְּ
וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵי
לָא יֵיכוּל דְּמָא׃ יג וּגְ
גְּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּ
גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵי
דִּי יְצוּד צֵידָא חַיְ

תו"א כי הדם הוא פסחים סה יומא ה זבחים מו מנחות לג חולין קיז כריתות כב מעילה יא : כל נפש מכם פסחים כב יבמות קיד חולין קכ : אשר יצוד הולין

בית יהודא

גָעבִּין דָאס בְּלוּט פוּן אַקָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, דָס בְּלוּט וָדאס לֶעבִּין) פוּן דִיא בְּהֵמָה זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דאס לֶעבִּין פוּן מֶענְטְשׁ (תָּבֹא נֶפֶשׁ וּתְכַפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ) זָאל קוּמֶען אַנֶּפֶשׁ וּפוּן אַבְּהֵמָה) אוּנ זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹיף אַנֶּפֶשׁ פוּן אַמֶענְטְשׁ:
(יב) וְכָל נֶפֶשׁ מִכֶּם) . אַלֶע מֶענְטְשִׁין פוּן אַייך זָאלִין נִיט עֶסִין בְּלוּט, זָאגְט רש"י (לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים) דִיא ת... הָאט גְבָּאטֶן דִיא גְרוֹיסֶע מֶענְטְשֶׁן זָאלִין הִיטֶען דִי קְלֵיינֶע קִינְדֶער זֵייא זָאלִין נִיט עֶסִין בְּלוּט: (יג) וַאֲשֶׁר יָצוּד) . יֶע... מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט פַאנְגֶען אַחַיָּה אָדֶער אַעוֹף וָואס מֶען מֶעג זֵייא עֶסִין אוּנ עֶר וֶועט זֵיי שֶׁעכְטֶן, זָאל עֶר בַּדֶ... דָאס בְּלוּט מִיט עֶרְד, זָאגְט רש"י (אֵין לִי אֶלָּא צַיִד) פוּן דֶעם פָּסוּק וֵוייסִין מִיר נָאר אַז עֶר הָאט גֶעשׁאכְ... גֶעפַאנְגֶענֶע דַארְף עֶר בַּדֶעקִין זֵייעֶר בְּלוּט (אֲוָזִין וְתַרְנְגוֹלִין מִנַּיִן) אַז עֶר הָאט גֶעשָׁאכְטֶן גֶענְדְז אָדֶער הִינֶער פוּן וַוא...

רש"י

המזבח לכפר על נפש האדם. תבוא נפש ותכפר על הנפ...
(יב) כל נפש מכם. להזהיר גדולים על הקטני...
(יג) אשר יצוד. (ת"כ חולין פד) אין לי אלא ציד. א...

שפתי חכמים

לאו בשר ממש אלא כל ברי' הוא נקרא בשם בשר כמו שנא' כי השחית כל בשר את דרכו וגם נקט ל' תלויה להורות שאין הנפש מונחת בדם כי נפש אין בה ממש ואין שייך בה ל' הנחה כ"א ל' תלויה כלו' שקיומה אינו אלא בדם כי בהעדר הדם תפסד הנפש ואמר עוד ולפיכך בו... ואני דבקרא כלומר כיון שהנפש תלויה בדם לפיכך נתתי... לכפר על הנפש של אדם ולא שיהא ואני דבקרא סיפור בפני ע...

ליקוטי יהודא

פַארְגִיסֶען זֵייעֶר בְּלוּט אוֹיף דִי עֶרְד אוּנ מֶען זָאל בַּאלְד בַּדֶעקִין מִיט עֶרְד אוֹיף דִי בְּלוּט, אוּנ דִיא בְּהֵמוֹת וָואס מֶען וֶועט נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, זָאל מֶען דִי בְּלוּט גִיסֶען אוֹיף דִי עֶרְד וִויא וַואסֶר, וֶועלִין דִי יוּדִין נִיט הָאבֶּן ווָס מַקְרִיב זַיין צוּ דִי שֵׁדִים:
הָרַב מוהרי"ע שְׁרַייבְּט דִי בְּלוּט אִיז וִוי אַכֵּלִי וָוס הַאלְט דִיא נְשָׁמָה, אוּנ דִי נְשָׁמָה אִיז וִויא אַכֵּלִי וָוס הַאלְט דִי בְּלוּט, אוֹב עֶס וֶועט אַרוֹיסְגֵיין דִי גַאנְצֶע בְּלוּט פוּן מֶענְטְשׁ, גֵייט אַרוֹיס דִי נְשָׁמָה פוּן מֶענְטְשׁ, הַאלְט דָאךְ דָאס בְּלוּט דִיא נְשָׁמָה, אוּנ וַוייל אִין מֶענְטְשׁ אִיז דָא אַנְשָׁמָה דְרִיבֶּער וֶוערְט פוּן דָאס עֶסִין בְּלוּט הַאלְט דָאךְ דִי נְשָׁמָה דָם בְּלוּט, אוּנ יֶעדֶר עֶסִין וָוס אַמֶענְטְשׁ עֶסְט וֶוערְט דָם עֶסִין אִין דֶעם מֶענְטְשׁ גֶעעֶנְדֶערְט, עֶר עֶסְט בְּרוֹט, וֶוערְט פוּן דָם בְּרוֹיט פְלֵייש, פֶעטְס, בְּלוּט, נָאר בְּלוּט וֶוערְט נִיט גִיעֶנְדֶערְט, אוֹב אַמֶענְטְשׁ וֶועט טְרִינְקֶען בְּלוּט גֵייט דִי בְּלוּט אַרַיין גְלַייךְ אִין דִי אָדֶערִין, אוּנ וַוייל בְּלוּט אִיז גֶעזוּנְד צוּם גוּף אַז עֶר וֶועט מֶעגִין טְרִינְקֶען בְּלוּט וֶועט עֶר טְרִינְקֶען פִיל בְּלוּט, וֶועט אִין אִים זַיין דִיא בְּלוּט פוּן בְּהֵמוֹת אוּנ חַיּוֹת מֶער וִויא מֶענְשְׁלִיכֶע בְּלוּט, וֶועט פוּן דֶעם זַיין צְוֵויי פֶעלֶערְס, אַיין פֶעלֶער וֶועט זַיין דִיא בְּלוּט פוּן דִיא חַיּוֹת וֶועלִין אִין אִים אַרַיינְגֶעבִּין אַרְצִיחָה, וֶועט עֶר וֶוערֶן אַרוֹצֵחַ וִוי אַלֶע חַיּוֹת, אוּנ וֶוענִין דִי בְּלוּט פוּן בְּהֵמוֹת אוּנ עוֹפוֹת וֶועט פוּן אִים אַוֶועק גֵיין דֶער פַרְשְׁטַאנְד אוּנ עֶר וֶועט זַיין וִויא אַבְּהֵמָה, וֶועט דָאךְ בָּטֵל ו... דִי גַאנְצֶע תּוֹרָה, דְרִיבֶּר הָט הקב"ה גִיבָּאטִין מֶען זָאל נִיט טְרִינְ... אוּנ נִיט עֶסִין בְּלוּט:
דֶער סֵפֶר נחל קדומים שְׁרַייבְּט דְרִיבֶּער הָאבִּין זוֹכֶה גִיוֶועןְ דִי עוֹפוֹת אוּנ חַיּוֹת מֶען זָאל זֵייעֶר בְּלוּט בַּאדֶעקִין מִיט עֶרְד מֶען זָאל מַאכִין אַבְּרָכָה, וַוייל דֶר מדרש שְׁרַייבְּט וֶוען קַיִן הָט גִהַרְגִ'ת זַיין בְּרוּדֶר הֶבֶל הָט עֶר אִים גִילָאזְט לִיגֶען אוֹיף פֶעלְד, זֶענֶען גִיקוּמֶען חַיּוֹת אוּנ עוֹפוֹת אוּנ הָאבֶּען אוֹסְגֶעגְרָאבִּין אַגְרוּב, גֶעבִּין הֶבֶל, הָאט קַיִן גְנוּמֶען זַיין בְּרוּדֶר הֶבֶל אוּנ אִים אַרַיינְגֶעלֵייגְט אִין דִיא גְרוּב, הָאבֶּן דִי חַיּוֹת אוּנ דִיא עוֹפוֹת אִים בַּדֶעקְט מִיט דִי עֶרְד וָוס זֵיי הָאבֶּן אוֹסְגֶעגְרָאבֶּן דְרִיבֶּר ה... זֵייא זוֹכֶה גִוֶועןְ זֵייעֶר בְּלוּט זָאל אוֹךְ בַּדֶעקְט וֶוערִין מִיט עֶרְד אוּנ מֶען זָאל זָאגִין אַבְּרָכָה אוֹיף דֶעם בַּדֶעקוּנג:

פירוש לתורת אלהים

לֶעבֶּן פוּן אִיטְלִיכֶן בַּשֶׁעפֶענִישׁ הֶענְגְט אָן דֶם בְּ...
וַאֲנִי אוּנ אִיךְ נְתַתִּיו אִיךְ הָאבּ גִיגֶעבֶּן דִי בְּלוּט לָכֶם
אַייךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ לְכַפֵּר צוּ פַר גֶעבִּין
נַפְשׁוֹתֵיכֶם אוֹיף אַייעֶרֶע לַייבֶּר וַוייל דֶר נֶפֶשׁ הֶענְ...
אִין דֶעם דַם דְרוּם הָאבּ אִיךְ גִיהֵייסֶן מֶען זָאל
בְּלוּט שְׁפְּרֶענְגֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דָאס נֶפֶשׁ פוּן דֶ...
קָרְבָּן זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹיף אַייעֶר נֶפֶשׁ כִּי וָוארוּם...
דָם בְּלוּט פוּן דֶעם קָרְבָּן הוּא טוּט מְכַפֵּר זַיין א...
אַייעֶר נֶפֶשׁ: (יב) עַל כֵּן אָמַרְתִּי דְרוּם הָאבּ אִיךְ גְזָא...
צוּ דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ
תֹאכַל דָם זָאל נִיט עֶסִין בְּלוּט וְהַגֵּר אוּנ דֶר פְרֶעמְ...
וָואס וואוֹנְט צְווִישֶׁן אַייךְ לֹא יֹאכַל דָם טָאר אוֹיךְ ...
עֶסִין בְּלוּט: (יג) וְאִישׁ אִישׁ אוּנ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ
דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר וכו' אֲשֶׁר יָצוּד וָוס עֶר וֶ...
פַאנְגֶן אַחַיָּה אוֹ אָדֶר אַיין עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וָוס מֶען מֶ...

חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־
דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר׃ יד כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־
בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ
כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל־
אֹכְלָיו יִכָּרֵת׃ טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר

עוֹפָא דִּי מִתְאֲכֵל
וד יָת דְּמֵהּ
הּ בְּעַפְרָא׃ יד אֲרֵי
כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ
הּ הוּא וַאֲמָרִית
יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל
א לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי
כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ
כָּל דְּיֵיכְלִנֵּהּ
צֵי׃ טו וְכָל אֱנָשׁ
כוּל נְבִילָא וּתְבִירָא
בָא וּבְגִיּוֹרָא וְיִצְבַּע

תיה או עוף חולין פד מז : אשר יאכל שם פה : ושפך את דמו שם פד פז שבת כב ביצה ח ב"ק לה : וכסהו בעפר חולין ל פג פד פז : כי נפש כל בשר חולין פו : ואמר לבני ישראל שם כו : וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה זבחים סט ע :

בעל הטורים

ך את דמו וכסהו בעפר . דם חיה ועוף טעונין כסוי שאין מממנו על המזבח שלא תהא מדת הדין מקטרגת איך דם יאכל דם

רש"י

לין מנין ת"ל ציד מכל מקום א"כ למה נאמר אשר יצוד אכל בשר אלא פ בהזמנה זאת : אשר יאכל . פרט אים : (יד) דמו בנפשו הוא . דמו הוא לו במקום ק שהנפש תלויה בו : כי נפש כל בשר דמו הוא. ר היא הדם . דם ובשר ל' זכר . נפש לשון נקבה : אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר

רשב"ם

(יג) וכסהו בעפר. כי אז לא יהא ראוי לאכילה : (טו) אשר תאכל נבלה. אפי' קטן יטמא :

בית יהודא

וַוייסְן מִיר אַז עֶר דַארְף בַּדֶעקִין זַייעֶר בְּלוּט (תַּלְמוּד לוֹמַר צַיִד) שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶר וָוארְט צַיִד , וָוס עֶר אִיז אִיבֶּערִיג אִין פָּסוּק , עֶס קֶען דָאךְ שְׁטֵיין אֲשֶׁר יָצוּד חַיָּה וגו' , צוּא וָוס שְׁטֵייט דֶר וָוארְט צַיִד (מִכָּל מָקוֹם) פוּן וֶועלְכֶן אָרְט עֶר וֶועט זַיי נֶעמֶן הֵייסְט דָס גֶעפַאנְגֶען , פְרֶעגְט רש"י (אִם כֵּן) אוֹב עֶס אִיז אַזוֹ , אַז מֶען שֶׁעכְט חַיּוֹת אָדֶער עוֹפוֹת נִיט גֶעפַאנְגֶענֶע דַארְף מֶען אוֹךְ בַּדֶעקִין זַייעֶר בְּלוּט (לָמָּה נֶאֱמַר וּד) צוּ וָוס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַז עֶר וֶועט פַאנְגֶען , זָאל שְׁטֵיין אֲשֶׁר יִשְׁחַט חַיָּה אוֹ עוֹף וגו' , אַז עֶר וֶועט ין אַחַיָּה אָדֶער אַעוֹף זָאל עֶר בַּדֶעקִין זַייעֶר בְּלוּט , נָאר דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּשָׂר אֶלָּא בְּהַזְמָנָה אַמֶענְטְשׁ זָאל נִיט עֶסִין פְלֵיישׁ נָאר מִיט אַזוֹי אַאָנְבְּרֵייטוּנְג , גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט גֶעדַארְפְט גֵיין פַאנְגֶען מֵיינְט וִויא וָואלְט גֶוֶוען אַז עֶר וָואלְט נִיט הָאבֶּען קֵיין אַנְדֶער פְלֵייש צוּ עֶסִין נָאר עֶר זָאל דַארְפֶן גֵיין אִין פַאנְגֶען אַחַיָּה אָדֶער אַעוֹף , פַארְשְׁטֵייעֶן מִיר נִיט אַלֶע טָאג וָואלְט דֶער מֶענְטְשׁ גֶעגַאנְגֶען אִין וַואלְד פַאנְגֶן , מָאל וֶוען עֶר וָואלְט גֶעהַאט דָאס פְלֵייש עֶסִין גֵייטִיג , אַזוֹ זָאל אַמֶענְטְשׁ נִיט עֶסִין שְׁטֶענְדִיג פְלֵייש , נָאר וֶוען ארף גֵייטִיג צוּא עֶסִין פְלֵייש : (אֲשֶׁר יֵאָכֵל) . אַז עֶר שֶׁעכְט אַחַיָּה אָדֶער אַעוֹף וָואס מֶען מֶעג זַיי עֶסִין , דַארְף אדֶעקִין זַייעֶר בְּלוּט (פְּרָט לִטְמֵאִים) אָבֶּער אַז עֶר הָאט גֶעשָׁאכְטִין אַחַיָּה אָדֶער אַעוֹף וָוס מֶען טָאר זַיי נִיט עֶסִין , עֶר נִיט בַּדֶעקִין זַייעֶר בְּלוּט : (יד) וְדָמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא) . זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (דָמוֹ הוּא לוֹ בִּמְקוֹם הַנֶּפֶשׁ) דָאס אִיז בַּייא דֶעם מֶענְטְשׁ נאוּנ בַּייא אַלֶע לֶעבֶּעדִיגֶע זַאכִין) זַייעֶר לֶעבִּין (שֶׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָה בּוֹ) ווייל דָאס לֶעבִּין ט אוֹף דֶעם בְּלוּט : (כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא) . דָאס לֶעבֶּן פוּן אַלֶע לֶעבֶּעדִיגֶע זַאכֶען אִיז דָם בְּלוּט (הַנֶּפֶשׁ הוּא דָם לֶעבִּין אִיז דָאס בְּלוּט (דָם וּבָשָׂר לָשׁוֹן זָכָר) בְּלוּט אוּנ פְלֵייש וֶוערֶן גֶערֶעט מֶענְלִיךְ (נֶפֶשׁ לָשׁוֹן נְקֵבָה) נְשָׁמָה וֶוערְט ט ווייבְּלִיךְ : (טו) וַאֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה) . אוֹב אֵייגֶער וֶועט עֶסִין אַנְבֵלָה אָדֶער אַטְרֵפָה , זָאגְט רש"י (בְּנִבְלַת עוֹף

שפתי חכמים

יי כאלו הוא לד שאינה מזומנת לו כלו' שלא יאכל בשר תדיר שלא צ וא"ת דלמא למעט טרפה הוא דאתא כגון שניקב קרום של מוח חטו טרפה. וי"ל דהוכחתו מדכתיב הכא ושפך את דמו וכסהו ולעיל ס ספק מה להלן שחיטה שאינ' ראויה אף כאן כגון ששחט טרפה ואפ"ה כתי' וכסהו בעפר א"כ אשר יאכל ל"ל אלא פרט לטמאי' הוא דאתא אליבא דר' מאיר ולא כחכמים דהלכתא כוותייהו ול"ע : ק לא שדמיו של אדם תלויין בנפשו אלא נפשו תלוי בדמו : ר רלונו לתרץ והרי הבשר והדם שניהם לשון זכר הם ולמה כתיב היא. ומתרץ הנפש היא הדם ומלת

פירוש לתורת אלהים

גְסִין אוּנ וֶועט דָם וֶועלֶן עֶסֶן וְשָׁפַךְ זָאל עֶר פַאר זַיין בְּלוּט מֶען זָאל דָם פְרִיעֶר קוֹלִין וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר מֶען זָאל דָם בְּלוּט צוּ דֶעקִין מִיט עֶרְד אָדֶר מִיט : (יד) כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר וגו' וָוארוּם דָם חַיּוֹת פוּן אַלֵי נְפֶענִישׁ הֶענְגְט אִין זַיין בְּלוּט וָאוֹמַר אוּנ דְרוּם אִיךְ זָאגֶן צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בָּשָׂר דָאס בְּלוּט פוּן אִיטְלִיכֶן לַייבּ לֹא תֹאכֵלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶן כִּי נֶפֶשׁ וָוארוּם דִי נְשָׁמָה פוּן אִיטְלִיכֶען לַייבּ אִיז דָם בְּלוּט כָּל אוֹכְלָיו אִיטְלִיכֶר וָואס עֶסְט דָאס בְּלוּט יִכָּרֵת וֶועט עֶר וֶוערֶן פַר שְׁנִיטֶן עֶר אִיז חַיָּיב כָּרֵת : (טו) וְכָל נֶפֶשׁ אוּנ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל וָוס וֶועט עֶסִין אַנְבֵילָה וָוס אִיז פוּן זִיךְ זֶעלְבֶּערְט גֶפַייגֶרְט וּטְרֵפָה אָדֶר

מצות השם

וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר . דִיא מִצְוָה פוּן דֶעם פָּסוּק אִיז עֶרְקְלֶערְט אַז מֶען קוֹילְט אַיין חַיָּה אָדֶר עוֹף בּוֹז מֶען גֶעבֶּען פוּן אוּנְטֶען אוּנְטֶער דֶעם בְּלוּט עֶרְד אוּנ פוּן אוֹבֶּען אוֹיף דֶעם בְּלוּט דַארְף מֶען אוֹיךְ צוּגֶא דֶעקִין מִיט עֶרְד אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אִין יֶעדֶער צַייט :

וְכִבֶּ֧ס בְּגָדָ֛יו וְרָחַ֥ץ בַּמַּ֖יִם וְטָמֵ֣א עַד־
הָעֶ֑רֶב וְטָהֵֽר׃ טז וְאִם֙ לֹ֣א יְכַבֵּ֔ס
וּבְשָׂר֖וֹ לֹ֣א יִרְחָ֑ץ וְנָשָׂ֖א עֲוֺנֽוֹ׃ פ
יח א וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃
ב דַּבֵּר֙ אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל וְאָמַרְתָּ֖

אונקלוס

לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַ
וְיִדְכֵּי׃ טז וְאִם לָא
וּבִסְרֵהּ לָא יַסְחֵי
חוֹבֵהּ׃ א וּמַלִּיל יְ
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר

רשב"ם

(טז) ונשא עונו. אם יאכל קודש
למקדש:

רש"י

הכתוב ש שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלע
ת הבליעה ולמדך כאן שמטמאה באכילת' ואינה מטמ
וטרפה האמור' כאן לא נכתבה אלא לדרוש וכן שנינו י
נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה ת"ל טרפה
במינו א טרפה יצא עוף טמא שאין במינו ט
(טז) ונשא עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש
על טומאה זו ככל שאר טומאות: ובשרו לא ירחץ
עונו. על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כבוס ג

בית יהודא

טָהוֹר דִּבֶּר הַכָּתוּב) דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט בַּיי אַנְבֵלָה פוּן אַעוֹף
וָוס מֶען הָט אִים גֶעמֶעגְט עֶסִין (שֶׁאֵין לָהּ טוּמְאָה אֶלָּא בְּשָׁעָה
שֶׁנִּבְלַעַת בְּבֵית הַבְּלִיעָה) דִּי נְבֵלָה פוּן אַעוֹף וָואס מֶען מֶעג
אִיר עֶסִין אִיז נִיט מְטַמֵּא אַז מֶען רִירְט זִיא אָן נָאר אַז מֶען
עֶסְט זִיא אוּנ מֶען שְׁלִינְגְט זִיא אַרָאפּ אִין הַאלְדְז דַאמָאלְס
וֶוערְט דֶער מֶענְטְשׁ טָמֵא (וְלִמֶּדְךָ כַּאן) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט
דִּיךְ דָא (שֶׁמְּטַמְּאָה בְּאַכִילָתָהּ וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַגָּע) אוֹב אַעוֹף
וָוס מֶען מֶעג אִים עֶסִין אִיז גֶעפֶּגֶרְט אוֹב אֵיינֶער עֶסְט דִי
נְבֵלָה פוּן דֶעם עוֹף אוּנ עֶר שְׁלִינְגְט זִיא אַרָאפּ אִין הַאלְדְז
וֶוערְט עֶר טָמֵא, אָבֶּער פוּן אָנְרִירֶען דִיא נְבֵלָה וֶוערְט מֶען נִיט טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (וּטְרֵפָה הָאֲמוּרָה כַּאן) וָוס עֶס
דָא אִין פָּסוּק דֶער וָוארְט טְרֵפָה (לֹא נִכְתְּבָה אֶלָּא לִדְרוֹשׁ) אִיז עֶר נָאר גֶעשְׁרִיבֶּען צוּא לֶערְנֶען אוֹיף דֶעם וָוארְ
מִיר זָאלֶען וִויסֶען וֶועלְכֶע נְבֵלָה דֶער פָּסוּק מֵיינְט (וְכֵן שָׁנִינוּ) אוּנ אַזוֹ הָאבִּין מִיר גֶעלֶערְנְט (יָכוֹל תְּהֵא נִבְלַת ע
מְטַמֵּא בְּבֵית הַבְּלִיעָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוֹיב מֶען הָאט גֶגֶעסֶען דִי נְבֵלָה פוּן אַעוֹף וָואס מֶען טָאר זִיא נִיט
זָאל דֶער מֶענְטְשׁ טָמֵא וֶוערִין אַרָאפְּשְׁלִינְגֶענְדִיג אִין הַאלְדְז דִי שְׁטִיקוֹל נְבֵלָה (תַּלְמוּד לוֹמַר טְרֵפָה) זָאגְט דֶר פָּס
וָוארְט טְרֵפָה (מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה) דִי נְבֵלָה פוּן אַזוֹ אַעוֹף וָואס בַּיי אִים אִיז דָא טְרֵפָה אוּנ כְּשֵׁרָה אִיז מְטַמֵּ
מֶענְטְשׁ וָואס שְׁלִינְגְט זִיא אַרָאפּ אִין הַאלְדְז וּטְרֵפָה אוּנ כְּשֵׁרָה קֶען מֶען נָאר זָאגִין בַּייא דֶעם מִין עוֹף וָו
מֶעג אִים עֶסִין מֶען הָט אִיר גוּט גֶעשָׁאכְטִין אוּנ אַגֶעזוּנְטֶע אִיז כָּשֵׁר, שְׁלֶעכְט גֶעשָׁאכְטִין אָדֶער אַקְרַאנְקֶע אִיז
(יָצָא עוֹף טָמֵא שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְרֵפָה) אָבֶער דִי עוֹפוֹת וָואס מֶען טָאר זֵיי נִיט עֶסִין, אִיז דָאךְ נִיטָא צוּ זָאגֶן דֶער ע
גֶיוָוארִין אַטְרֵפָה, אַז עֶר אִיז אֵייבִּיג טְרֵפָה, דִיא נְבֵלָה פוּן דֶעם עוֹף טָמֵא אִיז מְטַמֵּא אַז מֶען רִירְט זִיא אָן,
אַז אֵיינֶער הָאט גֶענוּמֶען אַשְׁטִיקוֹל נְבֵלָה פוּן דֶעם עוֹף טָמֵא אוּנ הָאט אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט זַיין חָבֵר בִּיז אִין
אוּנ דֶער חָבֵר הָאט דִי שְׁטִיקוֹל נְבֵלָה נִיט אָנְגֶערִירְט נָאר עֶר הָאט זִיא אַרָאפְּגֶעשְׁלוּנְגֶען וֶוערְט עֶר נִיט
(טז) וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ) . אוֹב עֶר הָעט גֶגֶעסֶען אַשְׁטִיקוֹל נְבֵלָה פוּן אַעוֹף וָוס מֶען הָט אִיר גֶעמֶעגְט עֶסִין (אִם יֹאכַל קֹדֶ
עֶר וֶועט נָאכְדֶעם עֶסִין וָואס הֵיילִיג אִיז (תְּרוּמָה אָדֶער קָרְבָּנוֹת) (אוֹ יִכָּנֵס לְמִקְדָּשׁ) אָדֶער עֶר וֶועט אַרַיין
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (חַיָּיב עַל טוּמְאָה זוֹ כְּכָל שְׁאָר טוּמְאוֹת) וֶוערְט מֶען גֶעשְׁטְרָאפְט וֶועגֶען דִיא טוּמְאָה וִויא מֶען
גֶעשְׁטְרָאפְט וֶועגֶען אַלֶע אַנְדֶערֶע טוּמְאוֹת : וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ) . אוֹב עֶר וֶועט זִיךְ נִיט טוֹבֵל זַיין אִין מִ
דִי טוּמְאָה אוּנ וֶועט אַרַיין גֵיין אִין מִקְדָּשׁ אָדֶער עֶר וֶועט עֶסִין קָדָשִׁים וֶועט עֶר גְשְׁטְרָאפְט וֶוערִין, זָאגְט רַשִׁ
דְּרְחִיצַת גּוּפוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת) אוֹב עֶר וֶועט זִיךְ נִיט טוֹבֵל זַיין אוּנ וֶועט אַרַיינְגֵיין אִין מִקְדָּשׁ אָדֶער עֶסִין קָדָשִׁים קוּ
כָּרֵת (וְעַל כִּבּוּס בְּגָדִים בְּמַלְקוֹת) אוֹב עֶר וֶועט דִי קְלֵיידֶר נִיט וַואשֶׁן פוּן דִי טוּמְאָה אוּנ עֶר הָאט זֵייא אַרַיינְגֶעוָוארְ

שפתי חכמים

היא קאי על הנפש שהיא ל' נקבה: ש פי' מדכתיב ולא יאכל לטמאה
בה כלומר שאין לו בה טומאה אלא ע"י אכילתה יצאת נבלת בהמה
טמאה שמטמאה במגע ובמשא ומ"ה כתיב כאן וכל אשר תאכל ללמדך
שמטמאה באכילה ולא במגע ובמשא ואין זה כ"א בנבלת עוף טהור
דבהמה מטמאה במגע ובמשא: ת לאפוקי קודם בליעה שבעודנה בפיו
טהור ולאפוקי אחר הבליעה שעודנה בתוך מעיו אף שלא נתעכל' עדיין
וטכל אחר הבליעה שהוא טהור: א כלומר קודם לכן היה כשר ועכשיו
נטרף יצא זה שאין כו' כלו' שלא הי' לו שעת הכושר: ב דק"ל הל"ל
טון ומפרש דלשון עונו משמע העונש המיוחד לנכנס בטומאה
והיינו העונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא בכרת. רא"ם. א
לרש"י למה ישא עונו אם מטמא את עצמו: ג (מהרא"י) ד
בשרו הל"ל ואם לא כבס בגדיו ולא רחץ במים כדכתיב בסמוך וכב
ורחץ במים. ומתרץ דמ"ה כתיב ובשרו על רחילת גופו כו' פי
טכל שהיא רחילת הגוף ענוש כרת אם אכל קודש או נכנס למ
אם לא כבס בגדיו וזרקן למקדש ואפילו נגעו בגדיו בעוד
במת ונכנס למקדש בעודן נוגעין במת פטור מן הכרת וחייב נ

פירוש לתורת אלהים

אַטְרֵיפָה וָוס זִיא אִיז פַר צוּקְט גֶוָוארֶען פוּן אַחַיָּה [פ' רש"י].
בָּאֶזְרָח סַיי אַגִיבָּארֶענֶער יוּד וֶועט דָאס עֶסִין וּבַגֵּר אוּנ
סַיי אַגֵר וֶועט דָס עֶסִין וְכִבֶּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשֶׁען
זַיינֶע קְלֵיידֶער וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ זָאל זִיךְ טוֹבְלֶען אִין וַואסֶער
וְטָמֵא אוּנ עֶר זָאל זַיין טָמֵא בִּיז פַר נַאכְט אוּנ דֶער נָאךְ
וְטָהֵר וֶועט עֶר זַיין רֵיין: (טז) וְאִם לֹא יְכַבֵּס אוּנ אַז עֶר
וֶועט נִיט וַואשֶׁין זַיינֶע קְלֵיידֶער וּבְשָׂרוֹ אוּנ זַיין לֵייב
וֶועט עֶר נִיט טוֹבְלֶען אוּנ וֶועט עֶסִין תְּרוּמָה
קָדָשִׁים אָדֶר עֶר וֶועט אַרַיין גֵיין אִין בֵּיהמ"ק
עֲוֹנוֹ וֶועט עֶר לַיידֶען זַיין זִינְד: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָא
גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָט אִים אַזוֹ גְזָאגְט: (ב) דַּבֵּר
צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי אִיךְ
אַזוֹ גְזָאגְט אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט [פ'
דְרוּם מוּזְט אִיר הַאלְטֶען מַיינֶע גְזֵירוֹת. וָואס

אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלֵכוּ׃ ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־

תו"א ובחקותיהם לא תלכו סנהדרין נב ע"ז יא חולין עא : ואת חקתי יומא פז :

אונקלוס

אֱלָהֲכוֹן׃ ג כְּעוֹבָדֵי
דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם
[ד]ִּי יְתֶבְתּוּן בַּהּ לָא
[תַעְבְּד]וּן וּכְעוֹבָדֵי עַמָּא
[דְאַרְעָ]א דִכְנַעַן דִּי אֲנָא
[מַעֵיל] יָתְכוֹן תַּמָּן לָא
[תַעְבְּד]וּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא
[תְהָכוּן׃] ד יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן

בעל הטורים

[...]כסותו : (ג) סמך לפרשת דם [...]ם לא תלכו. רמז שאין שוחטין [...]מא שלא יחקה את המינין (בחולין) :

רש"י

(ג) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני [...] אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה [...]תי. ר' אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות [...]רא לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה' אלהיכם [...] גוזר עליכם. דיין להפרע ונאמן לשלם שכר: [כמע]שה ארץ מצרים. (ת"כ) מגיד שמעשיהם [...]ים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו [...]שבו בו ה ישראל מקולקל מן הכל: אשר אני [...] אתכם שמה. מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל [...]לים יותר מכולם (ת"כ): ובחקתיהם לא תלכו. [...] הכתוב בלי אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים [...] להם כגון ז טרטיאות ח ואצטדיאות. רמ"א אלו [א]מורי שמנו חכמים: (ד) את משפטי תעשו.

בית יהודא

בהמ"ק קומט אים מַלְקוּת : (ב) נאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם]. זָאגט רש"י הקב"ה הָט גְזָאגְט (אֲנִי הוּא שֶׁאָמַרְתִּי בְּסִינַי אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ) אִיךְ בִּין דֶר, וָוָס אִיךְ הָאבּ גְזָאגְט אוֹף דֶעם בַּארְג סִינַי אִיךְ בִּין דֶר גָאט וָוָס אִיךְ הָאבּ בַּשַׁאפִין דִי גַאנְצֶע וֶועלְט אוּנ בִּין דַיין גָאט בֶּעזִינְדֶער (וְקִבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי) אוּנ אִיר הָאט אוֹיף אַייךְ גֶענוּמֶען מַיין מְלוּכָה נאִיךְ זָאל זַיין אַייעֶר מֶלֶךְ (מֵעַתָּה קַבְּלוּ גְזֵרוֹתַי) זָאלְט אִיר פוּן אִיצְט נֶעמֶן מַיינֶע גְזֵרוֹת, אִיר זָאלְט טָאן וָוָס אִיךְ וֶועל אוֹף אַייךְ גוֹזֵר זַיין (רַבִּי אוֹמֵר גָלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו שֶׁסּוֹפָן לְנַתֵּק בַּעֲרָיוֹת בִּימֵי עֶזְרָא) רַבִּי זָאגְט נוייל הקב"ה הָאט גֶעוואוּסְט אַז דִיא יוּדִין וֶועלֶען אַמָאל זִינְדִיגֶען מִיט זְנוּת אִין דִי צַייט פוּן עֶזְרָא (לְפִיכָךְ בָּא עֲלֵיהֶם בִּגְזֵרָה אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם) דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה אוֹיף זֵיי גוֹזֵר גֶוועֶן זֵייא זָאלִין נִיט מְזַנֶּה זַיין אוּנ הָאט גְזָאגְט צוּ זֵייא אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט (דְעוּ מִי גוֹזֵר עֲלֵיכֶם) נווייסְט וֶועֶר אִיז [...] אִיךְ אִיר זָאלְט נִיט מְזַנֶּה זַיין (דַּיָּן לְהִפָּרַע) אִיךְ בִּין אַדַיָּן אַייךְ צוּ שְׁטְרָאפִין אוּב אִיר וֶועט מִיךְ נִיט פָאלְגֶען [וְנֶאֱמָן לְ]שַׁלֵּם שָׂכָר) אוּנ בִּין בֶּעגְלוֹיבְּט אַייךְ צוּא בַּצָאהְלִין אַגוּטֶען שְׂכַר אוֹיבּ אִיר וֶועט מִיךְ פָאלְגִין : (ג) וּכְמַעֲשֵׂה [...]יִם וגו']. אִיר זָאלְט נִיט טָאהְן וִויא דִי מִצְרַיִם אוּנ וִויא דִיא כְּנַעֲנִים טוּהֶען, זָאגְט רש"י (מַגִּיד שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל [מִצְרִיִּים וְ]שֶׁל כְּנַעֲנִיִּים מְקוּלְקָלִים מִכָּל הָאוּמוֹת) דֶער פָּסוּק זָאגְט דִיא מִצְרִיִּים אוּנ דִיא כְּנַעֲנִיִּים הָאבֶּן גְטָאן עֶרְגֶער פוּן אַלֶע [...] (וְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיָּשְׁבוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מְקוּלְקָל מִן הַכֹּל) אוּנ דֶער אַרְט וָואס דִיא יוּדִין זֶענֶען דָארְט גִיוֶוען נאִין גּוֹשֶׁן] אִיז עֶרְגֶער פוּן אַלֶע עֶרְטֶער נִדִיא מִצְרַיִם וָואס הָאבִּין גֶעוואוּינְט אִין גּשֶׁן הָאבֶּען שֶׁלֶעכְטֶער גֶעטָאן פוּן אַלֶע [...] נאֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה]. אוּנ דִי כְּנַעֲנִים וָוָס וואהְנֶען אוֹף דֶעם אָרְט וָואס אִיךְ וֶועל אַייךְ דָארְטֶען [...], זָאלְט אִיר נִיט טָאהְן נווִיא זֵייא טוּהֶען, זָאגְט רש"י (מַגִּיד שֶׁאוֹתָן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁכָּבְשׁוּ יִשְׂרָאֵל מְקוּלְקָלִים [...]) דֶער פָּסוּק זָאגְט אוּנְז דִיא פֶעלְקֶער וָואס דִיא יוּדִין הָאבֶּן זֵייא אַיינְגֶענוּמֶען הָאבֶּען גֶעטָאהְן עֶרְגֶער פוּן [...]עֶלְקֶער : נוּ חֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ]. אִיר זָאלְט נִיט גֵיין אִין זֵייעֶרֶע חֻקִּים, פְרֶעגְט רש"י (מָה הִנִּיחַ הַכָּתוּב שֶׁלֹּא אָמַר) [...] דֶער פָּסוּק גֶעלָאזִין וָוָס עֶר הָט נִיט גֶעזָאגְט וְדֶר פָּסוּק הָאט דָאךְ גְעזָאגְט מֶען זָאל נִיט טָאן וִויא דִי מִצְרַיִם [...]א דִיא כְּנַעֲנִים טוּהֶען, מֵיינְט מֶען דָאךְ אַלְץ וָואס זֵיי טוּהֶען זָאלְט אִיר נִיט טָאן, וָוס זָאגְט דֶר פָּסוּק בֶּעזִינְדֶער [...]ט נִיט טָאן זֵייעֶרֶע חֻקִּים (אֶלָּא אֵלּוּ נִמּוּסוֹת שֶׁלָּהֶן) נָאר מֶען מֵיינְט זֵייעֶרֶע פִירוּנְגֶען אֲפִילוּ דָאס אִיז נִיט צוּ עֲבוֹדָה זָרוֹת (דְּבָרִים הַחֲקוּקִין לָהֶם) נווייל דִיא זַאכִין אִיז בַּייא זֵיי אַחוֹק וְאַדִין מֶען מוּז אַזוֹ טָאן] דָס זָאלְט אִיר [...]אהְן (כְּגוֹן טַרְטִיאוֹת) דְהַיְינוּ זֵייעֶרֶע טֶעאַטֶערִין (וְאִצְטַדְיָאוֹת) זֵייעֶרֶע חַיּוֹת מִלְחָמוֹת, דָאס זָאלְט אִיר נִיט [...] זֵיי הָאבֶּען גֶעהַאט אוֹיסְגֶעזֶעצְטֶע טֶעג אִין יָאר נָואס מֶען פְלֶעגְט פַארְשְׁטֶעלִין פַאר זֵיי טֶעאַטֶערִין, אוּנ חַיּוֹת [...]אבֶּן גֶעהַאלְטִין מִלְחָמוֹת, דָס זָאלֶן יוּדִין נִיט טָאן] (רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אֵלּוּ דַּרְכֵי אֱמוֹרִי שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים) רַבִּי מֵאִיר [זָאגְט דֶע]ר פָּסוּק מֵיינְט דִי יוּדִין זָאלִין נִיט טָאן דִיא מִנְהָגִים נפִירוּנְגֶען] וָואס דִי אֱמוֹרִים טוּהֶען וִויא דִי חֲכָמִים הָאבֶּען [...] פִיל זַאכִין פוּן זֵיי אִין דִיא גְמָרָא שַׁבָּת (דַף סז) : (ד) נאֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ]. אִיר זָאלְט טָאן מַיינֶע מִשְׁפָּטִים זָאגְט

שפתי חכמים

[...] דאלהים זה מדת הדין כלומר ליפרע על עונות. ה' זו מדת [רחמים] כלו' לכפר על עונות אם יעשה תשובה ולשלם שכר על המצות [...]א זכר מ"ש הרב ריש פרשת וארא אני ה' וכו' הרי דמאחי [...]ק לה כלא מלת אלהיכם ע"ש : ה פי' ארץ גושן דאל"כ אשר ישבתם בה ל"ל : ו פי' אף ממעשה ארץ גושן וכ"ש משל מצרים דאל"כ מאי וכמעשה ארץ כנען שהכתוב הולך ומוסיף ממצרי' לגושן ומגושן לכנען : ז פ"ק דכתובות פי' רש"י טרטיאות פלטי מלכי ע"א ופרים של ע"א : ח (ג"א) ואצטדיאות שחוק שמסיתים את השוורים ושאר חיות

פירוש לתורת אלהים

[...]גזרות : (ג) כְּמַעֲשֵׂה אַזוֹי וִוי דִי מַעֲשִׂים פוּן דֶעם [...] מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם וָוס אִיר זֶענְט גֶעזֶעסִין אִין [...]א תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן וּכְמַעֲשֵׂה אוּנ אַזֶעלְכֵי [...]ם וָואס טוּעֶן דִי לַייט וָואס וואוֹנֶען אִין לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר וָואס אִיךְ וִויל אַייךְ בְּרֶענְגֶען שָׁמָּה דָארְטִין לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן וּבְחוּקוֹתֵיהֶם אוּנ אִין זֵייעֶרֶע גִיזֶעץ זָאלְט אִיר נִיט נָאךְ גֵיין : (ד) אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ מַיינֶע גֶערֶעכְט זָאלְט אִיר טָאן [ע' רש"י]

חֻקֹּתַ֥י תִּשְׁמְר֖וּ לָלֶ֣כֶת בָּהֶ֑ם אֲנִ֖י יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּ֤ם אֶת־חֻקֹּתַי֙ וְאֶת־מִשְׁפָּטַ֔י אֲשֶׁ֨ר יַעֲשֶׂ֥ה

וְיָת קְיָמַי תִּטְּרוּן לִ
בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָ
ה וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַ
דִּינַי דִּי יַעֲבֵד

תו״א ושמרתם את עקרים מד
יעבה צ״ק לת סנהד׳ נט פכו

בית יהודא

רש״י מֶען מֵיינְט (אֵלּוּ דְבָרִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה בַּמִּשְׁפָּט) אִיר
זָאלְט טָאהְן דִיא זַאכִין וָואס שְׁטֵייעֶן אִין דִיא תּוֹרָה מִיט
אַמִשְׁפָּט וָום דֶער שֵׂכֶל וּפַארְשְׁטַאנְד) פוּן מֶענְטְשׁ זָאגְט אוֹךְ
אַזוֹ (שֶׁאִלּוּ לֹא נֶאֶמְרוּ) וֶוען זֵיי וָואלְטֶען נִיט גֶעזָאגְט גְוָוארֶן
אִין דִיא תּוֹרָה (הָיוּ כְּדַאי לְאוֹמְרָן) וָואלְט מֶען זֵייא אַלֵיין
גֶעדַארְפְט זָאגִין: וְאֶת חֻקּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ. אִיר זָאלְט הִיטֶען
מַיינֶע חֻקִּים, (דְבָרִים שֶׁהֵן גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ) חֻקִּים מֵיינְט מֶען דִי
זַאכִין וָום זֶענֶען אַגְזֵרָה פוּן הקב״ה (שֶׁיֵּצֶר הָרַע מֵשִׁיב עֲלֵיהֶן
לָמָּה לָנוּ לְשׁוֹמְרָן) דֶער יֵצֶר הָרָע פְרֶעגְט אוֹף דִי זַאכֶען צוּ
וָוס דַארְפֶן מִיר הִיטֶען דִי זַאכֶן (וְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן)
דִי פֶעלְקֶער פְרֶעגֶען אוֹךְ אוֹף דִי זַאכֶן צוּ וָוס מִיר הִיטֶען זֵייא (כְּגוֹן אֲכִילַת חֲזִיר וּלְבִישַׁת שַׁעַטְנֵז וְטַהֲרַת מֵי חַטָּאת)
פַאר וָוס מִיר עֶסִין נִיט חֲזִיר, פַאר וָוס קְלֵיידֶען מִיר נִיט שַׁעַטְנֵז וָואל מִיט פְלַאקְס צוּזַאמֶען, פַאר וָואס פַא
מִיר אַרוֹיטֶע קוּה אוּנ מִיט אִירֶע אַשׁ אוּנ וַואסֶר שְׁפְּרִיצֶען מִיר אוֹיף אַטָמֵא אוּנ מִיר זָאגִין עֶר אִיז טָהוֹר,
וַוייסֶען נִיט צוּא עֶנְטְפֶערִין (לְכָךְ נֶאֱמַר אֲנִי ה׳ גָּזַרְתִּי עֲלֵיכֶם אִי אַתֶּם רַשָּׁאִים לְהִפָּטֵר) דְרִיבֶּער זָאגְט הקב״ה אֲנִי
גָאט הָאבּ אוֹף אַייךְ אַזוֹ גְזֵר גְוָוען אִיר טָארְט אַייךְ נִיט פְרַייא מַאכֶן פוּן מַיין גֶעבָאט: וְלָלֶכֶת בָּהֶם. זָאגְט רש״י מֶען
תִּפָּטֵר מִתּוֹכָם) זָאלְסְט דִיךְ נִיט בֶּעפְרַייעֶן פוּן מַיינֶע גֶעבָּאט (שֶׁלֹּא תֹּאמַר) זָאלְסְט נִיט זָאגֶען (לָמַדְתִּי חָכְמַת יִשְׂ
וְאֵלֵךְ לִלְמוֹד חָכְמַת הַכְּנַעֲנִים) דִי יוּדִישֶׁע תּוֹרָה הָאבּ אִיךְ גְלֶערוּנְט אִיצְט וֶועל אִיךְ גֵיין לֶערְנֶען דִיא חָכְמוֹת פוּן דִיא
דָאס טָאר מֶען נִיט: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי. אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע חֻקִּים (לְרַבּוֹת שְׁאָר דִּקְדּוּקֵי הַפָּרָשָׁה
הַכָּתוּב בָּהֶם) זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט נָאךְ אַנְדֶערֶע מִצְוֹת פוּן דִי פַּרְשָׁה וָואס עֶס שְׁטֵייט נִיט אִין פָּסוּק אַז זֵיי
אַחוּק (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דְרִיבֶּער שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאךְ אַמָאל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי (לִיתֵּן שְׁמִירָה וַעֲשׂ
וּשְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים) בַּיי חֻקִּים זָאל שְׁטֵיין שְׁמִירָה אוּנ עֲשִׂיָּה מֶען זָאל זֵייא הִיטֶען אוּנ טָאן, אוּנ בַּיי מִשְׁפָּ
אוֹךְ שְׁטֵיין שְׁמִירָה אוּנ עֲשִׂיָּה, מֶען זָאל זֵייא הִיטֶען אוּנ טָאהְן (לְפִי שֶׁלֹּא נָתַן אֶלָּא עֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים וּשְׁמִירָ

רש״י

אלו דברים האמורי׳ בתור׳ ט במשפט שאלו לא נאמרו ו
לאומרן: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזיר
שיצה״ר משיב עליה׳ למה לנו לשומרן ואו״ה ע״א משיב
כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת
אני ה׳ גזרתי עליכ׳ אי אתם רשאי׳ להפטר: ללכת ב
תפטר מתוכם י שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך
חכמת האומות: (ה) ושמרתם את חקותי. לרב
דקדוקי הפרשה כ שלא פרט הכתוב בהם (ת״כ) ד
שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים ל

שפתי חכמים

לכלת בהם לא״ל שהרי תשמרו כתיב : כ דאם לא כן ושמרתם למה לי הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו : ל פי׳ דלעיל כתיב ואת חקתי ת
לנגמם ולהלכם זע״ז : ט כגון גזל ושפיכת דמים : י דאם לא כן ללכת כתיב אבר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטי׳ ושמירה ועשי

פירוש לתורה אלהים

וְאֶת חֻקּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ מַיינֶע גֶזֶעץ זָאלְט אִיר הִיטֶן [עיין רס״י] צוּ צָאלִין שָׂכָר: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חוּקּוֹתַי אוּנ אִי
אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְּט הִיטֶן מַיין גֶזֶעץ וְאֶת מִשְׁפָּטַי אוּנ מַיינֶע גְרֶעכְט

משלי חכמים

(ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי וגו׳ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי
בָּהֶם. דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אַקִינְד הָט אַמָאהְל גֶיזָאגְט
צוּ זַיין פָאטֶער פַר וָואס מַאכְסְטוּ מִיר נִיט אַשֵׁיינֶע קַאפָּאטֶע
מִיט שֵׁיינֶע הוֹזִין אוּנ שֵׁיינֶע שִׁיךְ וִוי אַלִי גְנִידֶערִישֶׁע קִינְדֶער
גֵייעֶן, אִיךְ ווייס דָאךְ אַז דוּא בִּיזְט אַנְגִּיד אוּנ קֶענְסְט מִיר
מַאכֶן שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, פַר וָום מַאכְסְטוּ מִיר נִיט, הָט דֶער
פָאטֶער גְזָאגְט צוּ אִים אַז דוּ וֶועסְט קֶענִין לֶערְנֶען וֶועל אִיךְ
דִיר מַאכֶן שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, הָאט דָאס קִינְד גִיזָאגְט אִיךְ קֶען
לֶערְנֶן, פְרֶעג בַּיי מַיין רֶבִּי וֶועט עֶר דִיר זָאגֶן אַז אִיךְ קֶען
לֶערְנֶן, הָט דֶר פָאטֶער צוּ אִים גְזָאגְט אִיךְ דַארְף נִיט פְרֶעגֶן
דַיין רֶבִּי, אִיךְ וֶועל דִיר וַוייזִין אַשְׁטִיקוּל מהרש״א אוּבּ דוּ
וֶועסְט וִויסֶען דֶעם מהרש״א וֶועל אִיךְ דִיר בַּאלְד מַאכִין
שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, דֶר פָאטֶער הָאט אִים גְוויזְן דֶעם מהרש״א
וִוי דָם קִינְד הָאט דֶער זֶעהְן דֶעם מהרש״א זָאגְט עֶר צוּם
פָאטֶער אִיצְט זֶעה אִיךְ אַז דוּ ווילְסְט מִיר נִיט מַאכִין שֵׁיינֶע
קְלֵיידֶר. אוּנ מִיט דֶעם מהרש״א אִיז נָאר צוּ הָאבֶּן אַתֵּירוּץ,
וָוארוּם אִיךְ ווייס אַז מַיין אֶלְטֶערֶר בְּרוּדֶר קֶען גוּט לֶערְנֶן,
דוּא אַלֵיין הָאסְט גִיזָאגְט אוֹף אִים אַז עֶר קֶען גוּט לֶערְנֶן,
אוּנ דֶעם זֶעלְבִּיגֶען מהרש״א הָאסְטוּ אִים גֶעוִויזֶען אוּנ עֶר
הָט נִיט גֶעוָואסְט, וַוייזְטוּ מִיר דֶעם זֶעלְבִּיגֶען מהרש״א אוּנ
נַוויל דוּא וַוייסְט אַז אִיךְ וֶועל דֶעם מַהרש״א נִי
דְרִיבֶּער הָאסְטוּ גְזָאגְט אַז אִיךְ וֶועל ווִיסֶן דֶעם
וֶועסְטוּ מִיר מַאכֶן שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, הָט דֶר פָאטֶער
גְזָאגְט, נֵיין מַיין קִינְד, אִיךְ וֶועל דִיר זָאגִין וָוכ
מִיט דֶעם מהרש״א, מֶען קֶען לֶערְנֶען דֶעם מהר׳
אַפְּרָאסְטִין אַגֶעוֵוינְלִיכֶן פְּשַׁט, אוּנ מֶען קֶען אִים
מִיט אַגְרוֹסִין פִּלְפּוּל מִיט חֲרִיפוּת, נַוויל דַיין בְּרוּדֶ
לֶערְנֶען הָאבּ אִיךְ פוּן אִים פַארְלַאנְגְט עֶר זָאל זָ
מהרש״א מִיט חֲרִיפוּת הָט עֶר נִיט גְקֶענְט, פוּן דִיו
אִיךְ נָאר דוּ זָאלְסְט זָאגִין דֶעם מהרש״א וִויא אַקְ
קֶען אַבִּיסוּל לֶערְנֶן דַארְף אִים זָאגֶן. דָם זֶעלְבִּיגֶע
דִי תּוֹרָה, טָאמֶר וֶועלֶן יוּדִין זָאגֶן אַז הקב״ה זָאגְט
אוּנְז גֶעבִּין פִיל גוּטְם אַז מִיר וֶועלִין לֶערְנֶן תּוֹרָה
קֶענֶן מִיר לֶערְנֶן תּוֹרָה, אֲפִילוּ מַלְאָכִים פַארְשְׁטֵיי
תּוֹרָה, וֶועלֶן מִיר פַרְשְׁטֵיין דִי תּוֹרָה? דְרִיבֶּר זָאגְ
דִי תּוֹרָה קֶען מֶען טַאקִי לֶערְנֶן מִיט אַזוֹ אַחָכְמָה
מַלְאָכִים קֶענֶן זִיא נִיט וִויסֶן, נָאר פוּן אַייךְ פַארְ
נִיט אַזוֹ פִיל, אִיךְ וִויל נָאר פוּן אַייךְ אֲשֶׁר יַעֲ
הָאָדָם, אַזוֹ ווי אַמֶענְטְשׁ קֶען טָאהְן, וָחַי, וֶועט
דֶעם לֶעבִּין מִיט אַלֶעם גוּטֶען:

אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה׃ ס ששי ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה׃ ס ז עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ

דְיֵחֵי בְהוֹן לְחַיֵּי ... אֲנָא יְיָ׃ ו גְּבַר ... כָּל קָרִיב בִּסְרֵהּ ... לְבוֹן לְגַלָּאָה עֶרְיָא ... יְיָ׃ ז עֶרְיַת אֲבוּךְ ... אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי

...בהם יומא פה סנהדרין עד ע"ז כו ... שער ע: אני ה' יומא סז: ... איש אל כל שאר בשרו שבת יג חגיגה יא כתובות מז סנהדרין ז ע"ז יז: ערות אביך סנהדרין נד: וערות אמך שם נג. מד:

בעל הטורים

...ם. וסמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר אע"פ שלויתי ... תקרבו לגלות ערוה כי בגילוי עריות יהרג ואל יעבור:

רשב"ם

(ה) וחי בהם. אבל אם לא יעשה. ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם: (ו) אני ה' ערות אביך וערות אמך. כי שלשה שותפין יש באדם:

רש"י

...עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: וחי בהם. ...שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת: אני ה'. ...לם שכר: (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה כזכר ...ר מ לשון רבים: אני ה'. נאמן ב לשלם שכר: ...ת אביך. (סנהד' כד) זו אשת אביך או אינו אלא

בית יהודא

ווייל ביז איצט איז בייא מִשְׁפָּטִים געשטאנען דער וואָרט עֲשִׂיָּה, מען זאָל זיי טאָן, אונ בייא חֻקִּים איז געשטאנען דער וואָרט שְׁמִירָה, מען זאָל זיי היטען, דריבער האָט דער פָּסוּק נאָך אַמאָהל געשריבען בייא מִשְׁפָּטִים דעם וואָרט שְׁמִירָה, מען זאָל זיי היטען אויך אונ בייא חֻקִּים האָט מען געשריבען דעם וואָרט עֲשִׂיָּה, מען זאָל זיי טאָן אויך *):

...ר. ער וועט לעבין וועגען דיא תּוֹרָה אונ מִצְוֹת, זאָגט רש"י מען מיינט ער וועט לעבין לְעוֹלָם הַבָּא (שֶׁאִם ...וֹלָם הַזֶּה) אויב דוא ווּעסט זאָגען מען מיינט ער וועט לעבען צו עוֹלָם הַזֶּה, צו די וועלט (וַהֲלֹא סוֹפוֹ הוּא מֵת) איז דאָך אַז יעדר מענטש מוז שטארבען: (אֲנִי ה') . איך בין גאָט (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) איך בין בעגלויבט אַז איך ...אהלין שְׂכַר דיא מענטשין וואָס היטען תּוֹרָה אונ מִצְוֹת: (ו) (לֹא תִקְרְבוּ) . איר זאָלט ניט גענעגען צו מְזַנֶּה ...יר הַנְּקֵבָה כְּזָכָר) מען זאָל אָנזאָגען די נְקֵבָה אַזוֹ וויא דעם זָכָר, אַז זיי זאָלען מְזַנֶּה קומט זייא ביידע מִיתָה ...ר בִּלְשׁוֹן רַבִּים) דריבער שטייט איר זאָלט ניט גענעגען, ווייל מען מיינט ביידע דעם זָכָר אונ די נְקֵבָה: ... איך גאָט נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר, בין בעגלויבט צו בצאהלין שְׂכַר דעם מענטש וואָס האָט געקענט זינדיגען אונ ...ט געזינדיגט: (ז) (עֶרְוַת אָבִיךָ) . דיא עֶרְוָה פון דיין פאָטער, זאָגט רש"י (זוּ אֵשֶׁת אָבִיךָ) מען מיינט דיא ...ן דיין פאָטערס ווייב ווָס זיא איז ניט דיין מוטער, פרעגט רש"י (אוֹ אֵינוֹ) טאָמער גיין (אֶלָּא כְּמַשְׁמָעוֹ) נאָר

שפתי חכמים

...את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת ...ו וא"ת והא דרך הפסוק לדבר כן בל' רבים ר"ל כל אחד מכם ...ך דכתיב תשמרו לא תעשו ולא תלכו. וי"ל דשאני הכא הואיל ...תיב לשון יחיד דכתיב איש וגו' ואחר כך כתיב תקרבו לשון ...ו ע"כ תקרבו לרבות הנקבה. וא"ת למה איצטריך לרבות גבי ...ות לא תעשה והא נקבה גם כן חייבת במצות לא תעשה דהא הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה בקידושין דף ל"ה. וי"ל דעריות שאני בשלמא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה שאשה חייבת דהא היא עשתה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות הבועל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום דהרי היא כקרקע עולם לכן איצטריך לרבויי שחייבת: נ אף על פי דאין כאן עשיית מלוה אלא הרחקת עבירה ואין שייך לומר לשלם שכר אלא במעש' י"ל כל מי שבא

פירוש לתורת אלהים

...ענטש וועט זיי טאָן וָחַי בָּהֶם וועט ער לעבען ...ייא לְעוֹלָם הַבָּא אֲנִי יְיָ איך בין גאָט איך בין ...ט צו בצאלען שְׂכַר: (ו) אִישׁ אִישׁ איטליכער ...ש אֶל כָּל צו זיין לייב פריינט לא תִקְרְבוּ זאָלט איר ...עהען לְגַלּוֹת צו אנפלעקין עֶרְוָה איר שאנד איר ...ניט מְזַנֶּה זיין מיט זיי אֲנִי יְיָ איך בין גאָט איך ...ליבט צו בצאלן שְׂכַר: (ז) עֶרְוַת אָבִיךָ די שאנד

ליקוטי יוסף

(ו) אי"ש איש אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ וגו'. הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ ר' לוי יצחק מב"ד זצ"ל שרייבט אַזוֹ, מיר ווייסין פון דר רמב"ם שרייבט אויף דעם פָּסוּק בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ, דיינע אַלע וועגין אונ מַעֲשִׂים זאָלסטו טאָן וועגין הקב"ה, אַמענטש זאָל עסין אונ טרינקען אונ שלאפין ער זאָל האָבען כֹּחַ צו דינען הקב"ה אונ ניט וועגין זיין הֲנָאָה, אונ ער זאָל נעמען אַווייב נאָר וועגען ער זאָל האָבין קינדר זיי זאָלין דינען הקב"ה, אונ ניט וועגין זיין הֲנָאָה, דריבר זאָגט דר פָּסוּק אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ, יעדר יוד זאָל ניט גנעגען צום ווייב וועגין לְגַלּוֹת עֶרְוָה, אויפצודעקין איר וועגין זיין הֲנָאָה, נאָר וועגין אֲנִי ה', ווייל איך גאָט האָב אַזוֹ גיבאָטין, יעדר יוד זאָל ברענגין קינדר אויף דר וועלט די זאָלן דינען צו הקב"ה:

מצות השם

...ש אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר וגו'. דאָס איז די לֹא תַעֲשֶׂה אַז מען טאָר זיך ניט האַלטען שטארק פריינטליך מיט ...ב פריינד די נְקֵבוֹת דָס מיינט מען מען טאָר זיך מיט זיי ...ן אויך אַנדערי זאַכען וואָס דורך דעם ליבשאפט קען ...ען צו זְנוּת (ח"ו) אונ עס איז (אָסוּר) צוא לאַכען צוא זיי ...שענע צו קוקן אויף איינע פון די קְרוֹבִים וואָס זיא איז ...רום דורך דעם קען מען ח"ו קומען צוא זְנוּת אָדער צוא ... זֶרַע לְבַטָּלָה) ח"ו אונ אונזרי הייליגי חֲכָמִים האָבען גְבָאטין אַז עס איז איין חִיוּב אַז דער טאַטי זאָל חֲתוּנָּה מאַכען זייני זוהן אונ זייני טעכטער נאָהענט צו דר צייט אַזוֹ וויא עס שטייט אין דער ערשטי מִצְוָה. אונ איין זָכָר טאָר ניט זיין אַליין אין איין שטוב מיט איין אִשָּׁה וואָרום מען קען אים חוֹשֵׁד זיין אַז ער האָט מיט איר מְזַנֶּה געווען אונ די מִצְוָה גייט אָן אויף יעדר אָרט אין יעדר צייט:

(קפט קצ) עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה) דאָס זיינין דיא מִצְוֹת אַז מען טאָר ניט מְזַנֶּה זיין מיט זייז

...רה) ווייל משפטים ווערין געריפין וואס צווישען איין מענטש אונ זיין חבר מען זאל אים בצאהלין זיין שאדין אדער מאכין שלום צווישען זיי, אין דער עיקר דאס טאהן וואס דער דיין פסקה דעם דין ווי די תורה האט גיבאטין אפילו ער האט ניט אין זינען געהאט אז ער מיינט וועגין מצוה איז אויך גוט, דריבער שטייט בייא משפטים דער ווארט שמירה, היטען, דאס מיינט מען טראכטין אין הארצין אז ער פסקת דעם דין:

לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה
עֶרְוָתָהּ׃ ס ח עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא
תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא׃ ס ט עֶרְוַת
אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ
מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא
תְגַלֶּה עֶרְוָתָן׃ ס י עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ

אִמָּךְ הִיא לָא
עֶרְיְתַהּ׃ ח עֶרְיַ
אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּ
אֲבוּךְ הִיא׃ ט
אֲחָתָךְ בַּת אֲבוּךְ
אִמָּךְ דִּילִידָא מִן
מִן אִתַּת אָחֳרִי
אִמָּךְ לִגְבַר אָחֳ
תְּגַלֵּי עֶרְיַתְהֶן׃ י

רשב"ם (ט) מולדת בית או
פנויה כך נראה בעיני

תו"א אמך היא שם עא עה : ערותה שם נג : ערות אשת שם כד : ערות אחותך יבמות כב כג : ערות בת בנך שם כב כג לז :

בית יהודא

מֶען מֵיינְט וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עֶרְוַת אָבִיךָ דִּי עֶרְוָה פוּן דַיין פָּאטֶער זָאלְסְטוּ נִיט אוֹיפְדֶעקִין זָאלְסְט נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט דַיין פָּאטֶר, עֶנְפֶערְט רש"י (נֶאֱמַר כַּאן עֶרְוַת אָבִיךָ) דָא שְׁטֵייט עֶרְוַת אָבִיךָ (וְנֶאֱמַר לְהַלָּן) אוּנ דָארְטֶען שְׁטֵייט עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה (מַה לְהַלָּן אֵשֶׁת אָבִיו) אַזוֹ וִויא דָארְטֶן מֵיינְט מֶען עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיו, דִּיא עֶרְוָה פוּן זַיין פָּאטֶערְס ווייב וְוָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה, דֶער מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין פָּאטֶערְ'ס ווייב, הָאט עֶר אוֹיפְגֶעדֶעקְט דִיא עֶרְוָה פוּן זַיין פָּאטֶער (אַף כָּאן אֵשֶׁת אָבִיו) דָא מֵיינְט דִי עֶרְוָה פוּן זַיין פָּאטֶערְס ווייב: וְעֶרְוַת אִמְּךָ, זָאגְט רש"י (לְהָבִיא אִמּוֹ שֶׁאֵינָהּ אֵשֶׁת אָבִיו) מֶען מֵיינְט אַמוּטֶער אִיז נִיט דֶעם פָּאטֶערְס ווייב, דְהַיְינוּ אֵיינֶער הָאט מְזַנֶּה גֶוועֶן מִיט אַאִשָּׁה אוּנ זִיא הָט גְבָארֶן פוּן אִים אַ זִיא אִיר זוּהְנְס אַמוּטֶער אוּנ אִיז נִיט זַיין פָּאטֶערְס ווייב: (ח) וְעֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ. זָאגְט רש"י וְלְרַבּוֹת לְאַ אֲפִילוּ דֶער פָּאטֶער אִיז גִשְׁטָארְבֶּן טָאר נִיט דֶער זוּהְן מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין פָּאטֶערְס ווייב: (ט) וּבַת אָבִי זָאגְט רש"י (אַף בַּת אֲנוּסָה בְּמַשְׁמַע) אֲפִילוּ רְאוּבֵן הָאט מְזַנֶּה גֶעוֶועֶן מִיט אַאִשָּׁה אוּנ דִיא אִשָּׁה הָאט אַטָאכְטֶר פוּן רְאוּבֵן, אִיז דִי טָאכְטֶער אַשְׁוֶועסְטֶער צוּ רְאוּבֵן'ס זוּהְן פוּן אֵיין פָּאטֶער: וּמוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּ רש"י (בֵּין שֶׁאוֹמְרִים לוֹ לְאָבִיךָ קַיֵּים אֶת אִמָּהּ) סַיי מֶען זָאגְט צוּ דַיין פָּאטֶער רְאוּבֵן דוּא מֶעגְסְט הַאלְטִין אִיר מוּ שֶׁאוֹמְרִים לוֹ הוֹצֵא אֶת אִמָּהּ) אוּנ סַייא מֶען זָאגְט צוּם פָּאטֶער צִיה אַרוֹס אִיר מוּטֶר פוּן דַיין שְׁטוּב, זִיא טָאר נִי ווייב (כְּגוֹן מַמְזֶרֶת אוֹ נְתִינָה) דְהַיְינוּ זִיא אִיז אַמַמְזֶרֶת אָדֶער אַנְתִינָה פוּן דִי גִבְעוֹנִים, דִי טָאכְטֶער וָואס זִיא הָ פוּן רְאוּבֵן אִיז אַשְׁוֶועסְטֶער צוּ רְאוּבֵן'ס זוּהְן: (י) וְעֶרְוַת בַּת בִּנְךָ וגו'. דִי עֶרְוָה פוּן דַיינְ זוּהְנְס טָאכְטֶער אוּנ דִי

רש"י

כמשמעו ס נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן
ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן א
וערות אמך. להביא אמו שאינה ע אשת אביו : (
אשת אביך. לרבות לאחר מיתה : (ט) בת א
בת אנוסה פ במשמע : מולדת בית או מולד
בין שנולדה מאותה שאומרים לו לאביך קיים את
שאומרים לו הוצא את אמה כגון ממזרת או נתינה : (

שפתי חכמים

עבירה לידו וניצול הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה. בקדושין דף ל"ט : ס ר"ל משכב זכור. וכתב הרא"ם יש לתמוה על ר"י ורש"י ז"ל שהביא דבריו למה לא הביאו הג"ם של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא שהוא כלדו ומיירי באזהרה כמוהו והביא הג"ם מקרא דפרשת קדושי' דמיירי בעונש והניח הדבר בתימה.

(נח"י) והכי אומר דהיא הכותנת מערות. אשת אביך הנכתו קשה כדמקש' התם אין לי אלא באזהרה וכו' עונש מניין דה בסמוך מיירי ג"כ באזהר' וע"כ מוכרח ללמוד מערות אביו ע ר"ל כגון שנולד מאנוסת אביו או ממפותת אביו : פ וקרא אשת אביו ללמד מי שיש לו אישות לאביך כה פרט לאחו

פירוש לתורת אלהים

פוּן דַיין פָּאטֶר דָאס מֵיינְט מֶען דֶעם פָּאטֶערְס ווייב חָאטְשֵׁי זִי אִיז נִיט זַיין מוּטֶר וְעֶרְוַת אִמְּךָ אוּנ דִי שַׁאנְד פוּן דַיין מוּטֶר חָאטְשֵׁי זִיא אִיז נִיט זַיין פָּאטֶרְס ווייב דְהַיְינוּ דֶר פָּאטֶר הָט אִיר גֶט גֶגֶעבֶּן לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אִמְּךָ הִיא זִיא אִיז דַיין מוּטֶר לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ טָארְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אִיר שַׁאנְד: (ח) עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ דִיא שַׁאנְד פוּן דַיין פָּאטֶרְס ווייב חָאטְשֵׁי דַיין פָּאטֶער אִיז גִשְׁטָארְבֶּן לֹא תְגַלֵּה טָארְסְטוּ נִיט

אַנְפְּלֶעקִין וָוארוּם עֶרְוַת אָבִיךָ הִיא עֶס אִיז דַיין שַׁאנְד: (ט) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ דִי שַׁאנְד פוּן דַיין שְׁ בַּת אָבִיךָ וָוס זִיא אִיז דִיא טָאכְטֶר פוּן דַיין פָּא אִיז מִיט דִיר אַשְׁוֶועסְטֶר פוּן אֵיין פָּאטֶר אוּנ אֵיין מוּטֶר אוֹ אָדֶר בַּת אִמְּךָ זִיא אִיז אַטָאכְטֶ דַיין מוּטֶר מוֹלֶדֶת בַּיִת סַייא דִיא טָאכְטֶר אִיז גְוָוארֶן צוּ דַיין פָּאטֶר פוּן אַזֶעלְכִי וָוס עֶר מַ הַאלְטִין בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב פַאר אַווייב אוֹ מוּ

מצות השם

פָּאטֶערְס ווייב אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט זַיין מַאמִי אוּנ מִיט זַיין מַאמִי טָאר עֶר נִיט מְזַנֶּה זַיין אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט זַיין פָּאטֶערְס ווייב דְהַיְינוּ זַיין פָּאטֶר הָט אִיר גֶט גֶגֶעבֶּן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

(קצא קצב) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ וגו'. דָס אִיז צְוֵויי מִצְוֹת אַז נִיט חַתוּנָה הָאבֶּן מִיט אֵיין שְׁוֶועסְטֶר וָוס זִיא דִיר פוּן אֵיין מַאמִין אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט פוּן אֵיין מַאמִין טָאר מֶען נִיט מִיט אַזַא שְׁוֶועסְטֶר וָוס זִיא אִיז מִיט דִי

דין וועגין מצוה ווייל די תורה האט אזוי גיבאטין [וויא עס שטייט אין פסוק ואביו שמר את הדבר, דער פאטער [יעקב] האט געהיט אין ה חלום פון יוסף], אונ ביי חקים וואלט מען מיינען איז דער עיקר דאס טראכטונג אין הארצין, ווי דער מדרש זאגט וואס איז דען ביי חקב"ה צו מען שעכט די בהמה פון האלדז צו פון נאקין, הקב"ה וויל נאר פרובין די מענטשין אויב זיי וועלין טאהן ווי ער האט גיבאטין, זעהן מי עיקר אין די אמונה, דריבער דארף דער פסוק זאגין ועשיתם, מען מוז טאהן אויך די חקים :

אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי
עֶרְוָתְךָ הֵנָּה׃ ס
יא עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת
אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא
לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס
יב עֶרְוַת
אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ
הִוא׃ ס
יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא

אונקלוס

ךְ אוֹ בַת בְּרַתָּךְ
גַלֵּי עֶרְיַתְהֶן אֲרֵי
אִנּוּן׃
יא עֶרְיַת
ת אֲבוּךְ דִּילִידָא
ךְ אֲחָתָךְ הִיא לָא
עֶרְיְתַהּ׃
יב עֶרְיַת
אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי
ת אֲבוּךְ הִיא׃
ת אֲחַת אִמָּךְ לָא

ת בת אשת אביך יבמות כב: ערות
ות אביך שם כד: שאר אביך היא
בתרא קט:

רש״י

' וגו'. (יבמות לז) בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר
בת בתו מאשתו ק אנו למדין מערות אשה ובתה
ן לא תגלה בין שהיא ממנו בין שהיא מאיש אחר:
ת בנך. ק״ו לבתך ר אלא לפי שאין מזהירין מן
זה מגזרה שוה ש (במסכת יבמות ג. סנהדרין
) ערות בת אשת אביך. לימד שאינו חייב על

בית יהודא

דיין טאכטערם טאכטער לא תגלה ערותן, זאגט רש״י (בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר) דער פסוק שמועסט אויב ראובן האט געגייט אאשה אונ האט מיט איר מזנה געוועזן אונ זיא האט געבארין פון אים אטאכטער, טאר ניט ראובן מזנה זיין אונ ניט נעמן פר אווייב ניט די טאכטער אונ ניט דיא טאכטערם טאכטער, (ובתו ובת בתו מאשתו) אונ אז ראובן טאר ניט נעמין זיין טאכטער אונ ניט זיין טאכטערם טאכטער וואס איז פון זיין ווייב (אנו למדין מערות אשה ובתה) דאס לערנען מיר פון דעם פסוק וואס שטייט ערות אשה ובתה, ...ט איר טאכטער טארסטו ניט נעמן פר אווייב (שנאמר בהן לא תגלה) ביי זיי שטייט זאלסט זיי ניט נעמען פר ווייבר ...א ממנו בין שהיא מאיש אחר) סיי די טאכטער האט זיין ווייב געבארין פון אים סייא זיא האט איר געבארין פון איין ...ן: נערות בת בנך]. זאגט רש״י (קל וחומר לבתך) מאדאך ער טאר ניט נעמען דעם זוהנם טאכטער, טאר ער ...ן טאכטער געוויס ניט נעמין אפילו דיא טאכטער איז פון אאשה וואס זיא איז ניט זיין ווייב נאר פון אאשה וואס ...מיט איר מזנה געוועזן איז זיא אויך געוויס אסור צו אים (אלא לפי שאין מזהירין מן הדין) נאר ווייל מען שטראפט די עבירה וואס מען האט זיא אפ געלערנט פון אקל נחומר (למדוה מגזרה שוה) דריבער לערנט מען דעם דין מיט ...ש״ה אין דיא מסכת סנהדרין: (יא) נערות בת אשת אביך]. די טאכטער פון דיין פאטערם ווייב וואס זיא איז געבארן ...פאטער, איז זיא דיינע אשוועסטער, זאגט רש״י (לימד) דר פסוק לערנט אונז (שאינו חייב על אחותו משפחה ...וכבים) אויב ראובן האט מזנה געוועזן מיט אשפחה כנענית אדער מיט אגויה, אונ זיא האט געבארין פון ראובן

שפתי חכמים

...השפחה משום דלא תפסי בה קידושין כדכתיב שבו לכם פה ...ר עם הדומה לחמור: צ רל״ת שלא תאמר מדכתיב בת בנך ...הא בת בנה ובת בתה מאיש אחר מותר והא כתיב ערות אשה ...תגלה את בת בנה ובת בתה. ל״פ במיירי באנוסה דלאו אשתו ...נו באזהרת לא תגלה אלא בבת בתו הבאה מזרעו אבל ...אנוסתו הבאה מזרע אחרי' אינו באזהרת לא תגלה וה״ה בת
אשתו דלאו בתו: ק פי' וא״ת אחר שזה המקרא של ערות בת בנך וגו' באנוסי' קמיירי אם כן בתו ובת בנו מנשואתו מנין דליכ' למימר דאתיא בק״ו מאנוסתו דהא אין מזהירין ואין עונשין מן הדין והשיב בתו אנו למדין וכו': ר פי' ק״ו לבתך מן האנוסה דאלו מן הנשואין מערות אשה ובתה ילפינן: ש כתיב הכא בערות בת בנך הנה ולקמן כתיב ערות אשה ובתה וגו' והתם כתיב ג״כ הנה מה הנה דכתיב התם מיירי בבתה

פירוש לתורת אלהים

...י טאכטער איז געבארן געווארן צו דיין פאטער ...עלכי וואס ער טאר זיא ניט האלטן פר אווייב ...ער האט זיא געהאט פון אממזרת לא תגלה ערותן: ...ת בת בנך די שאנד פון דיין זוהנם טאכטער או בת ...ר פון דיין טאכטערם טאכטער זאלסטו ניט ...קין ווארום עס איז דיין שאנד: (יא) ערות די פון דער טאכטער פון דיין פאטערם ווייב מולדת אביך וואס זיא האט געבארן פון דיין פאטער אחותך היא איז זיא דיין שוועסטער לא תגלה ערותה זאלסטו ניט אנפלעקין איר שאנד: (יב) ערות די שאנד פון דיין פאטערם שוועסטער זאלסטו ניט אנפלעקין שאר אביך היא ווארום זיא איז איין לייב פריינד פון דיין פאטער: (יג) ערות די ערוה פון דיין מוטערם שוועסטער זאלסטו ניט אנפלעקין כי שאר אמך הוא ווארום זיא איז אלייב

מצות השם

...נ ניט פון איין סאטין אונ די מצוה גייט אן אוף יעדער ארט אין יעדער צייט:
...ד) ערות בת בנך וגו'. דאס איז די מצות אז מען טאר ניט מיט זיין איינקל חתונה האבן אפילו ער האט זיין ...גיהאט בזנות! טאר ער אויך מיט דעם איינקיל פון דיא ניט חתונה האבן אונ די מצוה גייט אן אוף יעדער ארט אין יעדער צייט:
...ם איז די מצוה אז מען טאר ניט חתונה האבן מיט זיין ...טאכטער אפילו ער האט זיא גהאט בזנות אונ דס לערנין
אונזרי חכמים ארום פון איין קל וחומר אונ די מצוה איז נוהג אוף יעדער ארט אין יעדער צייט:
(קצו) ערות בת אשת אביך לא תגלה. דאס איז ערקלערט אז מיט איין שוועסטער וואס זיא איז פון איין סאטן טאר מען ניט חתונה האבן אבער אז די שפחה מוטר האט איין טאכטער פון איין אנדערן מאן מעג מען יוא מיט איר חתונה האבן אונ די מצוה גייט אן אוף יעדער ארט אין יעדער צייט:
(קצז קצח) ערות אחות אביך לא תגלה. דאס זענין צוויא מצות אז מיט זיין מומע דהיינו זיין סאטינס

תְגַלֶּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא׃ ס
יד עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־
אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא׃ ס
טו עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת
בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס
טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה
עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא׃ ס יז עֶרְוַת אִשָּׁה

תְּגַלֵּי אֲרֵי קָרִיב
הִיא׃ יד עֶרְיַת אַ
לָא תְגַלֵּי לְאִתְּ
תִקְרַב אִתַּת אַ
הִיא׃ טו עֶרְיַת כַּ
תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ
תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ׃ ט
אִתַּת אֲחוּךְ לָא
עֶרְיַת אֲחוּךְ׃
יז עֶרְיַת אִתְּתָא

תו"א שאר אמך היא שם: ע
סנהדרין כח: ערות
יבמות כא: אשת בנך היא סנ
ערות אשת אחיך יבמות נה: ע
שם: ערות אשה ובתה שם

בית יהודא

אַטָאכְטֶר, דִי טָאכְטֶער הֵייסְט נִיט אַשְׁוֶועסְטֶער צוּ רְאוּבֵן'ס זוּהְן (לְכָךְ נֶאֱמַר) דְרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק (בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ) דִי טָאכְטֶער פוּן דַיין פָאטֶערְס וַוייבּ (כְּרָאוּי לְקַיְּימָהּ) בַּייא אַזוֹ אַטָאכְטֶר וָוס דֶר פָאטֶר מֶעג הַאלְטִין אִיר מוּטֶר פַר אַוַוייבּ: (יד) נֶערְוַת אֲחִי אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה]. דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶערְס בְּרוּדֶר אִיז צוּ דִיר אָסוּר, זָאגְט רש"י (מַה הִיא עֶרְוָתוֹ) וָוס מֵיינְט מֶען דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶרְס בְּרוּדֶר, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב) צוּא זַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט גֶענֶענֶען: (טו) וְאֵשֶׁת בִּנְךָ הִיא]. דַיין שְׁנוּר אִיז נוייבּ פוּן דַיין זוּהְן אִיז זִיא אָסוּר צוּ דִיר, זָאגְט רש"י (לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשֶׁיֵּשׁ לְבִנְךָ אִישׁוּת בָּהּ) אוֹבּ רְאוּבֵן'ס גְנוּמֶן אַוַוייבּ אַזֶעלְכֶע וָואס עֶר מֶעג זִיא הַאלְטִין פַר אַוַוייבּ, אֲפִילוּ דֶר זוּהְן אִיז גְשְׁטָארְבִּין, אִיז דָם וַוייבּ פוּן צוּ רְאוּבֵן (פְּרַט לַאֲנוּסָה וְשִׁפְחָה וְעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים) אָבֶּער אַז דֶער זוּהְן פוּן רְאוּבֵן הָאט גֶענֵייט אַאִשָּׁה אוּנ הָאט מִיט גְוֶועָן, אָדֶער עֶר הָט גְנוּמֶען אַוַוייבּ אַגוֹיָה, אָדֶער אַשִּׁפְחָה כְּנַעֲנִית, אִיז זִיא מוּתָּר צוּ רְאוּבֵן: (יז) וֶעֶרְוַת אִ... זָאגְט רש"י (לֹא אָסַר הַכָּתוּב אֶלָּא עַל יְדֵי נְשׂוּאֵי הָרִאשׁוֹנָה) אוֹיבּ אֵיינֶער הָאט חֲתוּנָּה גִיהַאט מִיט אַאִשָּׁה, ט...

רש"י

אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת אבי... לקידושין: (יד) ערות אחי אביך לא תגלה ערותו אל אשתו וגו' לא תקרב: (טו) אשת בנך אמרתי אלא כשיש לבנך אישות בה פרט לאנו... ונכרית (סנהדרין עה): (יז) ערות אשה ובתה... לא) לא אסר הכתוב אלא ע"י נשואי הראשונה לכך...

שפתי חכמים

אף הנה דכתיב הכא מיירי בכתה: ת אבל גבי ערות אביך לא הו״לרך לכתוב אחריו אל אשתו לא תקרב להודיע מה היא ערותו משום דסמך הקרא על הגזירה שוה דלעיל: א והא דלא נקט רש"י גם לעיל גבי ערות בת אשת אביך אנוסה משום דלעיל מרבינן אנוסה לחיוב כדכתיב בת אביך ופרש"י אף בת אנוסה במשמע. וא"ת מ"ם הכא דממעט מקרא דאשת בנך אף האנוסה ואלו גבי בת אשת אביך אינו ממעט האנוסה אם מפני דלעיל ריבה הכ' משום דכתיב בת אביך ואף בת א... ה"נ כתיב כלתך אף האנוסה במשמע. ותירץ הרא"ם שאנ... תרי קראי וכל אחד נדרש לעצמו וכיון שמהאחד משמע... ומהאחד משמע למעט אנוסה כדי שלא יסתור זה את זה... למעט אלא השפחה וכו' בלבד כדי לקיים שני המקראו... שהרבוי והמיעוט שניהם במקרא א' אין כל אחד נדרש לעצ...

פירוש לתורת אלהים

פְרַיינְד פוּן דַיין מוּטֶר: (יד) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶרְס בְּרוּדֶר לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אוּנ וָוס אִיז זַיין עֶרְוָה אֶל אִשְׁתּוֹ צוּ זַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט גְנֶעהְנֶן דָאס הֵייסְט דוּ זָאלְסְט מִיט אִיר נִיט לִיגִין וָוארוּם דוֹדָתְךָ הִוא זִיא אִיז גְרֶעכִינְט אַז דַיין מוּמֶע: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ דִי עֶרְוָה פוּן דַיין שְׁנוּר זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין וָוארוּם אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא זִיא אִיז דַיין ז... דְרוּם לֹא תְגַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אִיר... (טז) עֶרְוַת דִיא עֶרְוָה פוּן דַיין בְּרוּדֶרְס וַוייבּ... נִיט אַנְפְּלֶעקִין וָוארוּם עֶרְוַת דָם אִיז דִי שַׁאנְ... בְּרוּדֶר: (יז) עֶרְוַת דִיא עֶרְוָה פוּן אֵיין אִשָּׁה... טָאכְטֶר לֹא תְגַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין וָוי...

מצות השם

שְׁוֶועסְטֶער אָדֶר זַיין מַאמִים שְׁוֶועסְטֶער טָאר מֶען נִיט חֲתוּנָּה הָאבִּין
אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:
(קצט ר) אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דוֹדָתְךָ הִיא. דָאס אִיז דִיא
מִצְוָה אַז מֶען טָאהְר נִיט נֶעמִין פַאר אֵיין וַוייבּ
זַיין טַאטִינְס בְּרוּדֶערְס וַוייבּ דָאס מֵיינְט מֶען זַיין מוּמֶע
אוּנ אֲפִילוּ דֶער פֶעטֶער שְׁטַארְבְּט טָאהְר מֶען אוֹיךְ נִיט נֶעמֶען
זַיין וַוייבּ אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין
יֶעדֶער צַייט:
(רא) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה. דָם אִיז דִיא [לֹא תַעֲשֶׂה] אַז אֵיין
מֶענְטְשׁ טָאר נִיט נֶעמִין זַיין זוּנְס וַוייבּ אוּנ זָאל מִיט
אִיר מְזַנֶּה זַיין אוּנ אֲפִילוּ דֶר זוּהְן אִיז גְשְׁטָארְבֶּן טָאר דֶר פָאטֶר
אוֹיךְ נִיט חֲתוּנָּה הָאבֶּן מִיט זַיין שְׁנוּר אוּנ אֲפִילוּ דֶר זוּהְן הָט דֶעם
וַוייבּ אֵיין גָט גֶעגֶעבֶּן טָאר אַלֶּץ דֶר פָאטֶר זִיא נִיט נֶע...
מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַיי...
(רב) עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה. דָאס אִיז דִיא...
אֵיין מֶענְטְשׁ טָאר נִיט חֲתוּנָּה הָאבֶּ...
בְּרוּדֶערְס וַוייבּ אוּנ אֲפִילוּ זַיין בְּרוּדֶער אִיז גִישְׁטָא...
עֶר הָאט אִיר גָט גֶעגֶעבֶּן טָאר זַיין בְּרוּדֶער אוֹיךְ...
זִיא אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט...
יֶעדֶער צַייט:
(רג רד רה) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה. דִי מִצְוֹת זֶענֶ...
נֶעמְט אַוַוייבּ טָאר עֶר נִיט לִיגְן...
טָאכְטֶר אָדֶר אַז עֶר נֶעמְט דִי טָאכְטֶר טָאר עֶר נִיט לִי...
מוּטֶר אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען אֵיין אִשָּׁה מִיט אִיר זוּ...

וּבַת־בִּתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת־בַּת־בְּנָהּ
וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת
עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא׃
יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח
לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ׃
יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא

אונקלוס

תְגַלֵּי יָת בַּת בְּרַהּ
בַּת בְּרַתַּהּ לָא תִסַּב
אָה עֶרְיְתַהּ קָרִיבָן
עֵצַת חַטְאִין הִיא׃
אִתְּתָא עִם אֲחָתַהּ לָא
לְעָקָאָה לְגַלָּאָה
תַהּ עֲלַהּ בְּחַיָּהָא׃
וּלְאִתְּתָא בְּרְחוּק
תַהּ לָא תִקְרַב

את בת בנה גם כא׃ שארה הנה
חגיגה יא יבמות ג כריתות ה׃ זמה היא
יא יבמות ג סנהדרין עה כריתות ה טו׃
אל אחותה יבמות ג יד כח קידושין נ׃ לצרר יבמות ח ס יג׃ לגלות ערותה עליה בחייה הוריות ח׃ ואל אשה בנדת שבת יג מכות יד שבועות יח כריתות ב׃ לא

בעל הטורים

עליה בחייה. גימטריא אף היבמה (עם האותיות)׃ (יט) ואל
ב׳. דין ואידך ואל אשה נדה לא יקרב וכן בנדת ב׳ הכא ואידך בעזרא בנדת עמי הארצות שאם לא יקרב אל אשה נדה כתיב ביה
לדיק הוא חיה יחיה אבל אם יקרב אליה בנדת טומאתה הרי הוא כנדת עמי הארצות׃

רשב״ם

(יח) לצרור. כמו וכעסתה צרתה. שתי נשים לאיש אחד נקראו צרות זו לזו׃

רש״י

ל׳ קיחה וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת אמה
רא כ) לשון קיחה אבל אנס אשה מותר ב לישא בתה׃
רה הנה. קרובות הן זו לזו׃ זמה. עצה כתרגומו ג עצת
ין שיצרך יועצך להטוא׃ (יח) אל אחתה. (קידושין
תיהן ד כאחת׃ לצרר. לשון צרה לעשות את זו
לזו׃ בחייה. למדך שאם גרשה לא ישא את אחותה

בית יהודא

נֶעמֶען פַר אַװייבּ אִיר טָאכְטֶער אוּנ נִיט אִיר זוּהְנְס טָאכְטֶער
אוּנ נִיט אִיר טָאכְטֶערְס טָאכְטֶער, אָבֶּער נָאר אוּבּ עֶר הָט מִיט
דִי עֶרְשְׁטֶע חֲתוּנָה גְהַאט (לְכָךְ נֶאֱמַר לֹא תִקַּח) דְרִיבֶּער זָאגְט
דֶר פָּסוּק לֹא תִקַּח, לָשׁוֹן קִיחָה, נֶעמֶען מֵיינְט מֶען מִיט
קִידוּשִׁין (וְכֵן לְעִנְיַן הָעוֹנֶשׁ) בַּיי דֶעם שְׁטְרָאף שְׁטֵייט אוֹךְ (אֲשֶׁר
יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ) אַז עֶר וֶועט נֶעמֶען אַאִשָּׁה אוּנ אִיר
מוּטֶער, לָשׁוֹן קִיחָה, שְׁטֵייט אוֹךְ אַז עֶר וֶועט נֶעמֶען, עֶר
מְקַדֵּשׁ זַיין אַאִשָּׁה, זָאל עֶר נִיט נֶעמֶען פַר אַװייבּ אִיר מוּטֶער (אֲבָל אָנַס אִשָּׁה) אָבֶּער אַז עֶר הָאט גֶעגֵייט אַאִשָּׁה אוּנ
מִיט אִיר מְזַנֶּה גֶוועזֶען (מוּתָּר לִישָּׂא בִּתָּהּ) מֶעג עֶר נֶעמֶען אִיר טָאכְטֶער פַר אַװייבּ׃ (שַׁאֲרָה הֵנָּה) . זֵיי זֶענֶען (קְרוֹבוֹת זוֹ
פְרֵיינְד אֵיינֶע צוּ דִי אַנְדֶערִי, זֵיי זֶענֶען וִוי אֵיין לַייבּ אוּנ פְלֵיישׁ׃ (זִמָּה). עֵצָה, כְּתַרְגּוּמוֹ, וִוי דֶער תַּרְגּוּם זָאגְט עֵצַת
אִין, דָאס אִיז אַעֵצָה פוּן זִינְד (שֶׁיִּצְרְךָ יוֹעַצְךָ לַחֲטוֹא) דֶער יֵצֶר הָרָע גִיט דִיר אַעֵצָה וִויא אַזוֹ צוּא זִינְדִיגֶען׃ (יח) וְאַל
תָּהּ. זָאגְט רַשִׁ״י (שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת) מֶען טָאר נִיט נֶעמֶען צְוֵויי שְׁוֶועסְטֶער צוּ זַאמֶען׃ (לִצְרוֹר). זָאגְט רַשִׁ״י (לָשׁוֹן צָרָה,
ת אֶת זוּ צָרָה לְזוּ) מֶען טָאר נִיט נֶעמֶען צְוֵויי שְׁוֶועסְטֶער צוּזַאמֶען פַר וַוייבֶּער, ווייל אֵיינֶע וֶועט זַיין אַצָּרָה צוּ דִיא
רֶע׃ וּבְחַיֶּיהָ). זָאגְט רַשִׁ״י (לְמֶדְךָ) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט דִיךְ (שֶׁאִם גֵּרְשָׁהּ לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחוֹתָהּ) אוּבּ אֵיינֶר הָט גִיגֶט זַיין

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואל אשה. לפי שהוא מצוי אצלה בימי טהרתה שייך
למימר שלא תקרב ביאתה אלא המתן עד שתטהר׃

שפתי חכמים

מבאר קלתו באייה כלתך אמרתי באותה שים לבנך איסות כה פרט לאנוסי
וכו׳ שאין לבנך איסות בה וכו׳׃ ב ומקרא של ערות בת בנך וגו׳ לאסר
הקרא בת אנוסתו לא אסר אלא בתו ובת בתו מאנוסתו אבל בתה ובת
ד כדתנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות
לא׃ ג כי דגש המ״ם מביא את הכפל והוי זמם שהוא ל׳ מחשבה׃
כתיב אשה אל אחות׳ לא תקח לא יהא לך לקוחין אפי׳ באחת מהן. ופי׳ אל אחותה כמו על ופי׳ עם אחותה כמו על נשיו שפירושו עם נשיו׃

פירוש לתורת אלהים

מְט אַװייבּ טָאר עֶר נִיט לִיגֶען בַּיי אִיר טָאכְטֶער
ר אַז עֶר נֶעמְט דִיא טָאכְטֶער טָאר עֶר נִיט לִיגֶען
אִיר מוּטֶער אֶת בַּת בְּנָהּ דַיין וַוייבְּס זוּהְנְס טָאכְטֶער
אֶת בַּת בִּתָּהּ אָדֶער אִיר טָאכְטֶערְס טָאכְטֶער לֹא תִקַּח
אָרְסְטוּ נִיט נֶעמֶען לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צוּ אַנְפְּלֶעקִין אִיר
אַנְד וָוארוּם שַׁאֲרָה הֵנָּה זֵיי זֶענֶען אֵיינְס מִיט דֶעם
דֶערֶען לַייבּ פְרֵיינְד זִמָּה הִוא דָס אִיז אֵיין עֵצָה פוּן דֶעם
ר הָרָע וָוס עֶר רֶעט דִיךְ אָן צוּ זִינְדִיגֶען׃ (יח) וְאִשָּׁה
אֵיין אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ צוּ אִיר שְׁוֶועסְטֶער לֹא תִקַּח
זָאלְסְטוּ נִיט נֶעמֶען טָארְסְט נִיט נֶעמֶען צְוֵוייא
שְׁוֶועסְטֶער זֵיי זָאלֶען צוּ דִיר זַיין פַר וַוייבֶּער לִצְרוֹר צוּ
בַּאלֵיידִיגֶען דָס הֵייסְט אַז מֶען הָט צְוֵויי וַוייבֶּער אִיז
אֵיינֶע צוּ דֶר אַנְדֶערֶר אַצָּרָה לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צוּ אַנְפְּלֶעקִין
אִיר עֶרְוָה עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ בַּיי זַיין וַוייבְּס לֶעבִּין טָאר עֶר
נִיט נֶעמֶען אִיר שְׁוֶועסְטֶער פַר אַװייבּ אָבֶּער אַז דָם וַוייבּ
שְׁטַארְבְּט מֶעג עֶר נֶעמֶען אִיר שְׁוֶועסְטֶער׃ (יט) וְאֶל
אִשָּׁה אוּנ צוּ אַאִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ אִין אִיר אוּמְרֵיינִיקֵייט
פוּן דֶער נִדָּה לֹא תִקְרַב זָאלְסְטוּ נִיט גִיגֶעהְנִין צוּ

מצות השם

ר אִיר טָאכְטֶערְס אֵיין טָאכְטֶער דָם הֵייסְט אַיְרָם אֵיין אֵיינִיקְל
אוּנ דִי מִצְוֹת גֵייעֶן אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט׃
ו) וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאהֶר
נִיט נֶעמִין צְוֵוייא שְׁוֶועסְטֶער אוּנ וֶוען אֵיין מֶענְטְשׁ
ז מְקַדֵּשׁ אֵיין אִשָּׁה וֶוערְט תֵּיכֶף אִיר שְׁוֶועסְטֶער אָסוּר אוֹיף
ם אוּנ אֲפִילוּ עֶר הָאט גְגֶט זַיין וַוייבּ טָאר עֶר אוֹךְ נִיט נֶעמֶען
אִיר שְׁוֶועסְטֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אִין
יֶעדֶער צַייט׃
(רז) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ וגו׳. דָאס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה
מֶען טָאר נִיט לִיגֶען בַּיי אֵיין אִשָּׁה דֶעמָאלְט וֶוען
זִיא אִיז אֵיין נִדָּה אוּנ אֲפִילוּ עֶס גֵייט אַוֶועק דִיא רֵיינֶי טֶעג
כָּל זְמַן דִיא אִשָּׁה טוֹבִילְת זִיךְ נִיט אִיז מֶען אַלְץ אָסוּר צוּא
גנעהנין

תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃ כ וְאֶל־אֵשֶׁת
עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע
לְטָמְאָה־בָהּ׃ כא וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן
לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־
שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ שביעי רביעי
כשהן מחוברין כב וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃
כג וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד

אונקלוס

לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ׃ כ וּב[...]
חַבְרָךְ לָא תִתֵּן שְׁ[...]
לְזַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא[...]
כא וּמִבְּנָךְ לָא
לְאַעֲבָרָא לְמוֹלֶךְ
תַחֵל יָת שְׁמָא דֶ[...]
אֲנָא יְיָ׃ כב וְעִם דְ[...]
לָא תִשְׁכּוּב מִשְׁ[...]
אִתְּתָא תּוֹעֶבְתָּא [...]
כג וּבְכָל בְּעִירָא לָא
שְׁכָבְתָּךְ לְאִסְתָּאָבָ[...]
וְאִתְּתָא לָא תְקוּם

תולדות אהרן

תקרב שבועות יח: ומזרעך לא תתן סנהדרין סד: משכבי אשה יבמות פג[...] קידושין כב סנהדרין נד נה הוריות[...] בהמה לא תתן סנהדרין נד[...]

בית יהודא

נייב זאל ער ניט נעמן איר שוועסטער פר אנוייב (כל זמן שהיא בחיים) אזוי לאנג וויא זיין נוייב לעבט: (כא) [למלך], זאגט רש"י (עבודת כוכבים ה א) דס איז עבודה זרה (ששמה מולך) איר נאמן איז מולך (וזו היא עבודתה) אזו דינט מען זיא (שמוסר בנו לכומרים) דער פאטער גיט זיין זוהן צו די כומרים (ועושין שתי מדורות גדולות) די כומרים מאכן צוויי גרוסי פייערין (ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש) אונ זיי פירן דעם זוהן ודר זוהן גייט מיט זיינע פיס צווישען די ביידי פייערין: [ולא תתן]. דו זאלסט ניט געבין די (זו היא מסירתו לכומרים) דאס מיינט מען זאלסט ניט געבין דיין זוהן צו דיא כומרים: [ולהעביר למולך]. (זו העברה) זיי זאלין אים פירן דורך דיא צוויי פייערין: (כג) [תבל הוא]. זאגט רש"י (לשון קדש וערוה וניאוף) דס איז אמיאוס (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק הקב"ה האט גזאגט (ואפי על תבליתם) מיין כעס איז אויף זייערע מיאוסה עבירות[...]

רש"י

[...]ה כל זמן שהיא בחיים: (כא) למלך. ע"א היא [...] מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים (סנהדר[...] ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן [...] בין שתי מדורות האש: לא תתן. זו היא מ[...] לכומרים: להעביר למלך. זו העברת [...] (כג) תבל הוא. לשון קדש וערוה וניאוף. וכן וע[...]

שפתי חכמים

(דכ"ט) דהל"כ בחייה ל"ל הא כבר כתיב אל אחותה דמשמע שתיהן כא׳:

פירוש לתורת אלהים

אנפלעקין איר ערוה אז אאשה איז אנדה טאר מען ביא איר ניט ליגין: (כ) ואל אשת עמיתך אונ צום ווייב פון דיין גזעלין לא תתן זאלסטו ניט געבן דיין גילעגער לזרע צו זייען מיט אפרעמד ווייב טארסטו ניט ליגין לטמאה צו פר אום רייניגין זיך מיט איר: (כא) ומזרעך אונ פון דייני קינדר זאלסטו ניט געבן להעביר צו מאכען איבער פארן דורך דעם פייער למולך צו דר ע"ג וואס ווערט גרופן מולך [עי׳ רש"י] ולא תחלל אונ זאלסט ניט פאר שעמן דעם נאמן פון גאט אבער נ"ז דו ווערסט אזו טאן ווערסטו פר[...] גאטס נאמן אני יי דו זאלסט וויסן איך בין גאט[...] קאן דיר בצאלן איין עונש: (כב) ואת זכר אונ אזכר זאלסטו ניט ליגען משכבי אשה אזעלכי גל[...] וויא מיט אאשה ווארום תועבה הוא דאס איז [...] ווערדיג: (כג) ובכל בהמה אונ אין אבהמה לא זאלסטו ניט געבן דיין גלעגר לטמאה דו זאלסט פר אום רייניגן מיט איר ואשה אונ אאשה זא[...] ניט שטעלן פאר אבהמה לרבעה צו מזנה זיין

מצות השם

נעהנין צוא איר אונ עס איז אסור צוא זיין ביא זיין ווייב נאהינט ווען זיא האט איר ווסת ווען איר שטייגער איז אז זיא זעהט בלוט ביא טאג טאהר ער אגאנצע טאג ביא איר ניט זיין אונ אז זיא זעהט תמיד ביא נאכט טאר ער אגאנצע נאכט ביא איר ניט זיין אונ דיא מצוה גייט אן יעדער צייט אונ אויף יעדער ארט:

(רח) ומזרעך לא תתן להעביר למולך. עס איז גוועזן איין עבודה זרה דער וואס ער האט זיא גדינט האט ער איבער געפערט איין קינד פון זייני קינדער צוא דיא דינערס אונ זייא האבן גמאכט צוויי גרוסי פלאקערין פון פייער אונ דער פאטער פון דעם קינד האט דאס קינד דורך גפירט דורך דעם [...] אונ דאס קינד איז פאר ברענט גווארן אזוי האט אונז א[...] הייליגי תורה אן גזאגט ווער פון דיא יודין וועט אזו טאן מען אים פאר שטייניגן:

(רט) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. דיא מצוה גייט אן יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רי ריא) ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה. איז דיא לא תעשה אז מען טאהר ליגען ביא קיין בהמה אונ דיא מצוה גייט אן אויף יע[...] ארט אין יעדער צייט:

לִפְנֵ֧י בְהֵמָ֛ה לְרִבְעָ֖הּ תֶּ֥בֶל הֽוּא׃
כד אַל־תִּֽטַּמְּא֖וּ בְּכָל־אֵ֑לֶּה כִּ֤י בְכָל־
אֵ֙לֶּה֙ נִטְמְא֣וּ הַגּוֹיִ֔ם אֲשֶׁר־אֲנִ֥י
מְשַׁלֵּ֖חַ מִפְּנֵיכֶֽם׃ כה וַתִּטְמָ֣א הָאָ֔רֶץ
וָאֶפְקֹ֥ד עֲוֺנָ֖הּ עָלֶ֑יהָ וַתָּקִ֥א הָאָ֖רֶץ
אֶת־יֹשְׁבֶֽיהָ׃ כו וּשְׁמַרְתֶּ֣ם אַתֶּ֗ם אֶת־
חֻקֹּתַי֙ וְאֶת־מִשְׁפָּטַ֔י וְלֹ֣א תַעֲשׂ֔וּ
מִכֹּ֥ל הַתּוֹעֵבֹ֖ת הָאֵ֑לֶּה הָֽאֶזְרָ֔ח וְהַגֵּ֖ר
הַגָּ֥ר בְּתוֹכְכֶֽם׃ כז כִּ֚י אֶת־כָּל־
הַתּוֹעֵבֹ֣ת הָאֵ֔ל עָשׂ֥וּ אַנְשֵֽׁי־הָאָ֖רֶץ
אֲשֶׁ֣ר לִפְנֵיכֶ֑ם וַתִּטְמָ֖א הָאָֽרֶץ׃ מפטיר
כח וְלֹֽא־תָקִ֤יא הָאָ֙רֶץ֙ אֶתְכֶ֔ם
בְּטַֽמַּאֲכֶ֖ם אֹתָ֑הּ כַּאֲשֶׁ֥ר קָאָ֛ה אֶת־

א לְמִשְׁלַט בַּהּ
א הוּא׃ כד לָא
אַבוּן בְּכָל אִלֵּין אֲרֵי
אִלֵּין אִסְתָּאֲבוּ
א דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן
כוֹן׃ כה וְאִסְתָּאֲבַת
וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ
רוֹקִינַת אַרְעָא יָת
א׃ כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן
מַי וְיָת דִּינַי וְלָא
וֹן מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא
יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא
רוּן בֵּינֵיכוֹן׃ כז אֲרֵי
תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
אֱנָשֵׁי אַרְעָא דִּי
יכוֹן וְאִסְתָּאֲבַת
׃ כח וְלָא תְּרוֹקֵן
יָתְכוֹן בְּסָאֳבֵיכוֹן
מָא דְרוֹקִינַת יָת

מטמאו בכל אלה סנהדרין פא מכות
: ותטמא הארץ שבת לג : ושמרתם
ן ם : כי את כל שבת לג יבמות כא
תמורה כט : ולא תקיא שבת לג :

רש"י

(ישעי׳ י). ד"א תבל הוא לשון בלילה וערבוב
ים. וזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ
. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין

בית יהודא

אַחַר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (תֶּבֶל הוּא), מֵיינְט מֶען (לָשׁוֹן בְּלִילָה
וְעִרְבּוּב זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה) דָּס אִיז אַפַּארְמִישׁוּנְג, עֶר פַּר־
מִישְׁט דִּיא זֶרַע פוּן אַמֶענְטְשׁ מִיט דִי זֶרַע פוּן אַבְּהֵמָה:
(כח) [וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם]. דִי לַאנְד זָאל אַייךְ נִיט אוֹיסְ־
נִיט אוֹיסְבְּרֶעכֶען, זָאגְט רש"י (מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דָּבָר מָאוּס שֶׁאֵין עוֹמֵד בְּמֵעָיו אֶלָּא מְקִיאוֹ) דָּס אִיז

פירוש לתורת אלהים

הוּא דָּס הֵייסְט אַפַּר מִישׁוּנְג: (כד) אַל תִּטַּמְּאוּ
לְט זִיךְ נִיט פַּר אוּם רֵיינִיגֶען מִיט אַלֶע דִיא
ם פְרִיעֶר אִיז גִשְׁטַאנֶען כִּי וָוארוּם מִיט דִי אַלִי
מְאוּ זֶענִין פַּר אוּם רֵיינִיקְט גִוָוארֶען דִי פֶעלְקֶער
פַר שִׁיק פַר אַייךְ: (כה) וַתִּטְמָא אוּנ דוּרְךְ דֶעם
לַאנְד פַר אוּם רֵיינִיגְט גִוָוארֶען וָאֶפְקֹד הָאבּ אִיךְ
אִיר זִינְד אוֹיף אִיר וַתָּקִיא דְרוּם הָט דָּס לַאנְד
פִּינֶען אִירֶע זִיצֶרְם: (כו) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט
ין גִיזֶעץ אוּנ נִיט טָאן פוּן דִי אַלִירְלֵיי אוּם
קַייט הָאֶזְרָח דֶר גְבָּארֶענֶר יוּד: (כז) כִּי וָוארוּם
אוּם וֶוערְדִיקַייט עָשׂוּ הָאבֶּען גִטָאן דִי מֶענְטְשֶׁן
זֵיי זֶענֶען דְרִינֶען גִזֶעסֶען פַר אַייךְ דוּרְךְ דֶעם
יוּ פַר אוּם רֵיינִיגְט גִוָוארֶען דָּס לַאנְד: (כח) וְלֹא
: דָּס לַאנְד זָאל אַייךְ נִיט אוּם שְׁפַּייאֶען בְּטַמַּאֲכֶם

ליקוטי יוסף

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וגו׳. דֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים שְׁרַייבְּט
הקב"ה הָט גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדִין אַתֶּם נָאִים שׁוֹמְרִים אוֹתָם,
אִיר וֶועט שֵׁיין הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת שֶׁאַתֶּם פִּתַּחְתֶּם אוֹתָם, וַוייל
אִיר הָט זֵיי אָנְגֶעהוֹבֶּן, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק גַן נָעוּל אַפַּאר־
שְׁלָאסֶענֶער גָארְטִין, גַל נָעוּל, אַפַּארְשְׁלָאסֶענֶער טוּעֶר, מַעְיָן
חָתוּם, אַפַּארְחַתְמֶעטֶר קְוַואל, דֶער מֵיינוּנְג פוּן תּוֹרַת כֹּהֲנִים
אִיז לְמָשָׁל אֵיינֶער הָט גִהַאט אַגָארְטִין מִיט פִיל עֶרְלֵיי בּוֹימֶער,
אוּנ עֶר הָט גֶעדוּנְגֶען אַרְבֶּעטֶער זֵיי זָאלֶן בֶּעגִיסֶען וַואסֶר אוֹיף דִיא
וָוארְצְלִין פוּן דִי בּוֹימֶער אוּנ אוֹיסְשְׁנֵיידִין דִי שְׁלֶעכְטֶע צְוַויגִין
עֶס אִיז גִקוּמֶען פַארִין נַאכְט וֶוען גִקוּמֶען דִיא אַרְבֶּעטֶער מֶען זָאל
זֵיי בַּצָאהְלִין, הָט דֶער בַּעַל הַבַּיִת גֶעפְרֶעגְט אֵיין אַרְבֶּעטֶער בַּיי
וֶועלְכִין בּוֹים הָאסְטוּ גַארְבִּיט. הָט עֶר גֶעזָאגְט בַּיי אַעֶפִּיל בּוֹים,
זָאגְט דֶר בַּעַל הַבַּיִת קוּמְט דִיר צְוַואנְצִיג קָאפֶּעקֶעס, דֶר אַנְדֶרֶר
זָאגְט אִיךְ הָאבּ גַארְבֶּעט בַּייא אַפֵייגִין בּוֹים, קוּמְט דִיר דְרַייסִיג
קָאפֶּעקֶעס, אֵיינֶר זָאגְט אִיךְ הָאבּ גַארְבֶּעט בַּייא אַנַאנַאס בּוֹים,
קוּמְט דִיר אַרוּבֶּל, צוּא יֶעדֶער אַרְבֶּעטֶער הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת
בַּצָאהְלְט, נָאךְ דִי טֵייעֶרְקֵייט פוּן בּוֹים, הָאבִּין דִיא אַרְבֶּעטֶער
גִזָאגְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת מִיר הָאבִּין אַלִי גְלַייךְ גַארְבֶּעט אַגַאנְצֶע
וָואס הָאסְטוּ אוּנְז נִיט גִיזָאגְט, אַז יֶעדֶער בּוֹים הָאט אֵיין אַנְדֶער פְּרַייז, הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת גִזָאגְט אַז אִיךְ וָואלְט
עֶר זָאגֶען וִוי פִיל אִיךְ צָאהְל פַאר יֶעדֶר בּוֹם וָואלְט אִיר אַלֶע גְלָאפִין אַרְבֶּעטִין בַּיי דִי טֵייעֶרֶע בּוֹימֶער אוּנ דִיא וָואלְוָועלֶע

הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם׃ כט כִּי כָּל־אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה
וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב
עַמָּם׃ ל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי
לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת
אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ

עַמְמַיָּא דִּי קֳדָמֵי
כט אֲרֵי כָּל דִּי יַעְבֵּד
תּוֹעֵבָתָא הָאִלֵּין וְישְׁ
נַפְשָׁתָא דְּיַעְבְּדוּן
עַמְּהוֹן׃ ל וְתִטְּרוּ
מַטְּרַת מֵימְרִי בְּדִיל
לְמֶעְבַּד מִנִּימ
תּוֹעֵבָתָא דְּאִתְעֲ
קֳדָמֵיכוֹן וְלָא תִסְתַּ

בעל הטורים

(כט) הנפשות העשת. כתיב חס׳ ... שחייב אפי׳ בלא התראה:

תו"א כי כל אשר יבמות ח לד קידושין סז בתרא פח בכורות ג כריתות כב: ונכרתו קידושין י׳ ב"ק לב מכות כג כריתות ב: ושמרתם את מ"ק ה חגיגה יח יבמות כא שבועות ז: לבלתי עשות חגיגה יח:

בית יהודא

אַזוֹ וִוי מֶען הָט גֶגֶעבֶּן צוּם מֶלֶךְ׳ם זוּהְן אַמִיאוּסֶה עֶסִין, דָם מִיאוּסֶה עֶסִין קֶען זִיךְ נִיט דֶערְהַאלְטִין אִין זַיינֶע גִידֶערִים אוּנ עֶר בְּרֶעכְט אַרוֹם דָם עֶסִין פוּן בּוֹיךְ (כַּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ מְקַיֶּימֶת עוֹבְרֵי עֲבֵירָה) אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קֶען נִיט הַאלְטִין אִין זִיךְ מֶענְטְשִׁין וָוס זִינְדִיגֶן (וְתַרְגּוּמוֹ) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשׁ אוֹיף דֶעם וָוארְט וְלָא תָקִיא (וְלֹא תְרוֹקֵן) זִיא זָאל נִיט לֵיידִיג וֶוערִין (לָשׁוֹן רִיקוּן) לֵיידִיג (לֹא תָרִיק עַצְמָהּ מֵהֶם) דִי יוּדִין זָאלֶן זֶעהֶן דִיא לַאנְד זָאל זִיךְ נִיט לֵיידִיג מַאכֶען פוּן זֵיי: (כט) [הַ]נְּפָשׁוֹת הָעֹשׂוֹת]. זָאגְט רַשִׁ"י (הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּמַשְׁמַע) מֶען בֵּיידֶע וֶועלִין גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען דֶער זָכָר אוּנ דִי נְקֵבָה: (ל) (וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי). אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיין (לְהַזְהִיר בֵּית דִּין עַל כַּךְ) בֵּית דִּין זָאלִין אָנְזָאגִין אוּנ אַכְטוּנְג גֶעבִּין מֶען זָאל נִיט מְזַנֶּה זַיין: (וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אֱלֹהֵיכֶם). אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין מִיט זְנוּת, אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט, (הָא אִם תִּטַּמְּאוּ) אָבֶּר אַז אִיר ווֶעט מְטַמֵּא זַיין מִיט זְנוּת (אֵינִי אֱלֹהֵיכֶם) וֶועל אִיךְ נִיט זַיין אַייעֶר גָאט (וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי) אוּנ אִיר וֶועט זַיין א...

רש"י

עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל ו אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון ריקון מרוקנת עצמה מהם: (כט) הנפשות העשת. הזכר והנקבה ז במשמע: (ל) ושמרתם את משמרתי. להזהיר בית דין ח על כך: ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם תטמאו איני אלהיכם ט ואתם נפסלים מאחרי...

שפתי חכמים

ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפילו אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה וא"כ מה גיזם להם שישמרו את החקי׳ והמשפטי׳ לכן הביא משל לבן מלכים וכו׳ כלו׳ שאתם תהיו כמו בני מלכים שאם יאכל דבר מאוס מיד מקיא מפני שהוא מפונק וכך אם אתם תטמאו את הארץ מיד תקיא אתכם ולא תאריכו ימים על האדמה כמו הגוי אשר לפניכם שהאריכו ימים על האדמה אף שעשו כל התועבו׳ האלו׳ אבל אתם אם תעשו התועבו׳ האלה מיד תקיא אתכם: ז עיין לעיל בפסוק לא תקרבו: ח דאי להזהיר את ישראל על כך הרי ככר אמור ושמרתם את חקותי וגו׳ ולא תעשו מכל התועבות: ט דקי"ל והא בתחלת הפרשה כתיב אני ה׳ אלהיכ׳. לכן פי׳ ה׳ אלהיכם דכתיב הכא הוא קבלת מלכותי וגזרותי ומש"ה הוא׳ וא"כ כשתטמאו את עצמכם ולא תשמרו את גזרותי א"כ נפ׳ ממני ואם כן מה הנא׳ תהי׳ לעולם בכם כיון שאין אתם מקיי׳ ומשפטים של הקב"ה וכל כבן שאין אתם מקיימים גזירות ומ׳ שאר מלכי בשר ודם וממילא אתם חייבים כלייה כיון שאין וכפרט שאתם עובדים עבודת אלילים: חסלת פרשת

ליקוטי יוסף

בּוֹימֶער וָואלְטִין נִיט בֶּעאַרְבֶּעט גִיוָוארִין אוּנ אִיךְ דַארְף דִיא פְּרָאסְטֶע בּוֹימֶער אַזוֹ וִוי אִיךְ דַארְף דִי טַייעֶרֶע בּוֹימֶער, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי הקב"ה מִיט דִי תּוֹרָה, הקב"ה הָאט גִיגֶעבִּין צוּ דִי יוּדִין אַנְויינְגָארְטִין, דִי תּוֹרָה, אִין אִיהְר אִיז דָא פִיל עֶרְלַייא בּוֹימֶר, פִיל עֶרְלַיי מִצְוֹת, אוּנ הקב"ה הָט נִיט גְזָאגְט פַר וֶועלְכֶע מִצְוָה עֶר גִיט מֶעהְר שָׂכָר אוּנ פַר וֶועלְכֶע וֶוייניגֶר שָׂכָר, מֶען זָאל נִיט לוֹפִין טָאן נָאר טַייעֶרֶע מִצְוֹת וָוס מֶען גִיט מֶעהְר שָׂכָר, אוּנ דִי מִצְוֹת וָוס מֶען גִיט וֶוייניגֶר שָׂכָר וֶועט מֶען נִיט טָאן, וִוי דֶער תַּנָּא זָאגְט הֱוֵי זָהִיר בְּמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, זָאלְסְט הִיטֶען צוּא טָאן אַגְרִינְגֶע מִצְוָה וִויא אַשְׁוֶוערֶע מִצְוָה, וַוייל דוּא ווֵייסְט נִיט וֶועלְכֶע מִצְוָה אִיז בַּיי הקב"ה טַייעֶרֶער אוּנ וֶועלְכֶע וֶועלְוָועלֶער, וֶוייסְטוּ דָאךְ נִיט פַר וֶועלְכֶע מִצְוָה הקב"ה וֶועט גֶעבִּין מֶער שָׂכָר, דִי יוּדִין וֶוען זֵיי זֶענֶען גְקוּמֶען נֶעמֶען דִי תּוֹרָה הָאבֶּען אוֹיךְ נִיט גְפְרֶעגְט פַאר וֶועלְכֶע מִצְוָה הקב"ה וֶועט גֶעבִּין מֶער שָׂ... דִי תּוֹרָה אִיז נָאךְ גִיוֶוען בֵּן נָעוּל וִויא אַפַארְשְׁלָאסֶענֶער גָארְטִין, גַּל נָעוּל, דֶער טִייעֶר פוּן דִיא תּוֹרָה אִיז נָאךְ גִיוֶוען פַאר מַעְיָן חָתוּם, דִי תּוֹרָה אִיז נָאךְ גִיוֶוען וִוי אַפַארְחַתְמֶעטֶר קְוָואל, דִי יוּדִין הָאבֶּן נָאךְ גָאר נִיט גֶעוְואוּסְט וָוס שְׁטֵייט אִין ... הָאבֶּן זֵיי גְזָאגְט נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, מִיר וֶועלֶן טָאן וָוס הקב"ה הָאט שׁוֹין גִיבָּאטִין אוּנ מִיר וֶועלִין הֶערִין וָואס הקב"ה וֶועט גֶעבִּיטֶען, דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גִיזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין אַתֶּם נָאִים שׁוֹמְרִים אוֹתָם, אִיר וֶועט שֵׁיין הִיטֶען דִיא תּוֹרָה, ... פְרֶעגְט נִיט אוֹיף דֶעם שָׂכָר פוּן דִי מִצְוֹת זֶעהְט מֶען אַז אִיר מֵיינְט נִיט דֶעם שָׂכָר, נָאר אִיר ווִילְט טָאן דִי מִצְוֹת וֶועגִין דִיא צוּ הקב"ה, וֶועט אִיר גֶעווִיס שְׁטֶעְנְדִיג הִיטֶען דִי תּוֹרָה דְרִיבֶּער וֶועט אִיר אֵייבִּיג בְּלַייבֶּן זִיצֶן אִין דִי לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַאנְד וָועט אַייךְ נִיט אוֹיס שְׁפַּייעֶן [נִיט אַרוֹם וואַרְפִּין] וְויא זִיא שְׁפַּייט אוֹיס אוּם דִיא זִיבִּן פֶעלְקֶער פַר אַייךְ:

פירוש לתורת אלהים

אַז אִיר וֶועט זִיא פַר אוּם רֵיינִיגִין כַּאֲשֶׁר אַזוֹ הָט אוּם גְשְׁפִּיגֶן אֶת הַגּוֹי דֶעם פָאלְק אֲשֶׁר לִפְנֵי זֶענֶען גִיוֶועסֶען דְרִינֶען פַאר אַייךְ: (כט) כִּי אִיטְלִיכֶר וָוס וֶועט טָאן פוּן אַלִי דִי אוּם וֶוער וְנִכְרְתוּ וֶועלֶן דִי לַייבֶּר וָוס וֶועלֶן דִי זַאכֶן טָ... שְׁנִיטֶען וֶוערִין מִקֶּרֶב עַמָּם פוּן צְווִישֶׁן זַייעֶר (ל) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן מַיין הִיטוּנְג לְבִלְתִּי אַז מֶען זָאל נִיט טָאן מֵחוּקּוֹת פוּן אוּם וֶוערְדִיגֶע גִיזֶעץ אֲשֶׁר וָואס זֶענֶען גְטָאן

הון אנא יי אלהכון : בהם אני יהוה אלהיכם : פ פ פ
פ פ פ

פ׳ פסוקים. כ״י כ״ל סימן לו עד״ו סימן :

רש״י

זה יש לי בכם ואתם מתחייבים כלייה לכך נאמר אני ה׳ אלהיכם : חסלת פרשת אחרי

בית יהודא

דרוויטערט פון מיר, (ומה הנאה יש לי בכם) וועלכין פאר־געניגען וועל איך האבן פון אייך (ואתם מתחייבים כליה) איר וועט זיין פרשולדיגט צו פרלענד ווערין (לכך נאמר אני ה׳ אלהיכם) דריבר האט הקב״ה גזאגט צו דיא יודין איר זאלט ניט זינדיגען וועל איך זיין אייער גאט :

פירוש לתורת אלהים

אייך ולא תטמאו אונ איר זאלט ניט ווערין פאר אום רייניגט דורך זייא אני יי איך בין אייער גאט :

הפטרת אחרי (בעמוס סי׳ ט׳)

שר העלה הלבוש סימן תצ״ג ואף כשאחרי וקדושים מחוברין מפטירין אותה בתרי עשר בעמוס סימן ט׳ ד׳ עד סוף הספר.

ו מהפכין וקורין כשאחרי וקדושים נפרדין ואתה בן אדם התשפוט וכו׳ לפ׳ אחרי ולפ׳ קדושים קורין הלא כבני כשיים וכו׳.

לוא כבני כשיים אתם לי בני ישראל נאם־יהוה הלוא את־ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתיים מכפתור וארם מקיר : הנה עיני ׀ אדני יהוה בממלכה החטאה ושמדתי אתה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את־בית יעקב נאם־יהוה : ־הנה אנכי מצוה והנעותי בכל־הגוים את־בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא־יפול ור ארץ : בחרב ימותו כל חטאי עמי האמרים לא־תגיש ותקדים בעדינו הרעה :

פירוש ע״ט

זאגט דר נביא צו די ישראל אזו זאגט גאט פר וואס זאל איך אייך ניט בצאלען פורעניות פאר אייערע עבירות : א פר וואר כבני איר זענט אזו ווי די כושים וואס זענען שווארץ אונ עס איז ניט גמאלט זייא לן וויים ווערען אזו וועט איר ישראל גוויס ניט נסר ווערן אונ פר וום זאל איך אייך אן נעמן פר ין פאלק איר וועט וועלן מיינען הלוא וויל איך אב די ישראל אמאל אום גיצוגן פון מצרים דרום ל איך אייך האלטן פאר איין פאלק דם איז קיין איה ניט ופלשתיים מכפתור איך האב דיא פלשתים ך אום גצוגן פון דעם לאנד כפתור אונ אזו וועל ך אום ציהן וארם מקיר ארם פון דעם לאנד קיר וום זענין אהין פר טריבן גווארן אונ פון דעסט וועגן אב איך זיי מיר ניט גנומן פר אפאלק אזו אוך די ראל אפילו איך האב זיי אום גצוגן פון מצרים אז ך וועל וועלין וועל איך זייא ניט האלטען פאר אלק דרום זאלט איר זעהן תשובה צוא טאן ה עיני גאטס אויגן וועלין זיין אין דעם זינדיגען גינגרייך וום ער איז אמלך איבר די צעהן שבטים שמדתי אונ איך וועל דיא מלוכה פאר טיליגען פון דר ערד אפס נייערט כי איך וועל ניט פר טיליגען ם הוז גיזינד פון יעקב נאר דיא מלוכה פון יהוא וועל איך פאר טיליגן נאום יי אזו זאגט גאט כי דען ך וועל גביטן והניעותי בכל הגוים אונ איך וועל פאר וואגלן צווישן אלע פעלקער את בית ישראל דם הויז גד פון דיא ישראל כאשר ינוע בכברה אזו וויא דיא גראבע קלייאן ווערין גיוואגילט אין דער זיפ ולא נ עס קאן ניט פאלן אברעקיל אוף דער ערד אזו וועל איך דיא ישראל אויך פר וואגלען בחרב ימותו ט דר שווערד פון דעם שונא וועלין זיי גיטייט ווערן כל חטאי עמי אלי זינדיגער פון מיין פאלק האומרים ם זיי זאגן לא תגיש ותקדים עס וועט ניט גנעהענן אונ עס וועט זיך ניט היילען בעדינו הרעה פון אונזערע

משלי יהודא

הלא כבני כושיים וגו׳. הקב״ה זאגט טאמר וועלין די פעלקר זאגן אוף די יודין זיי זענן ביי מיר גלייך ווי די כושים, די יודין האב איך אום געלייזט פון מצרים, די פלשתים האב איך אויסגעלייזט פון דיא כפתורים, ארם האב איך אויסגלייזט פון קיר, וום איז דער אונטערשייד פון די יודין צו די פלשתים אונ ארם, נאר די אנטווארט פון הקב״ה וועלן מיר זעהן למשל פרצייטין איז גוועזן אמנהג ביי יודין, דר מענטש וום איז גגאנגען שבת אשטריימיל אוף דעם קאפ איז גוועזן אצייכין אז ער איז אתלמיד חכם אדער אזו אגרויסער מאן, אמאל איז געקומען אין שוהל שבת פריה אדארף מאן אונ הט גיזעהן דעם כבוד וואס מען גיט די מענטשין וואס גייען אנגעטאהן מיט שטריימליך, ער הט ניט פרשטאנען אז דעם כבוד גיט מען נאר דעם מענטש, אונ די שטריימיל איז נאר אצייכין צו דערקענען דעם מענטש וועלכער איז אתלמיד חכם, ער הט גמיינט דעם כבוד גיט מען צו יעדר מענטש וום גייט אנגעטאהן אשטריימיל, איז בייא אים געבליבן ער וועט אויך אנטאהן אשטריימיל, ער איז געקומען אהיים אונ האט צוזאמען גענומען זייני נייטיגע עטליכע רובל אונ הט פאר זייא גקויפט אשטריימיל, שבת איז ער גקומען אין בית המדרש אנגעטאהן אשטריימיל אוף דעם קאפ, אונ איז גגאנגען אנגעטאהן זיינע וואכעדיגע דארף קליידער, פרשטייען מיר דעם כבוד וום ער הט גהאט אין בית המדרש פון זיין שטריימיל, דר שמש הט אים גזידולט אונ ארויסגעטריבען פון בית המדרש, ווען ער וואלט ניט אנגעטאהן די שטריימיל וואלט דר שמש אים געלאזט זיין אין בית המדרש אונ וויל ער הט אנגעטאהן דיא

ביום ההוא אקים את־סכת דויד הנפלת וגדרתי את־פרציהן והרסתיו אקים ובניו
כימי עולם: למען יירשו את־שארית אדום וכל־הגוים אשר־נקרא שמי עליהם נאם־יה
עשה זאת: הנה ימים באים נאם־יהוה ונגש חורש בקוצר ודרך ענבים במשך ה
והטיפו ההרים עסיס וכל־הגבעות תתמוגגנה: ושבתי את־שבות עמי ישראל ובנו ע
נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את־יינם ועשו גנות ואכלו את־פריהם: ונטעת
על־אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר־נתתי להם אמר יהוה אלהיך

משלי יהודא

שטריימיל האט ער געהאט די שאנדע פר כבוד, ווארום די תלמידי חכמים האבן פר דינט זייא זאלין גיין אנגעטאהן אשטריימיל, ווייל זיי האבין געלערנט תורה, איז שיין אויף זיי די שטריימיל, אבער דער עם הארץ מיט וואס האט ער פר דינט צו גיין אנגעטאהן אשטריימיל אונ זיא פאסט אים גאר ניט, דאס זעלביגע איז דער אונטערשייד פון די יודין צו די פלשתים אונ ארם, דיא יודין האט הקב״ה אויסגעלייזט פון מצרים זענן זיי געווארן אפאלק צוא הקב״ה אונ האבן גענומען די תורה, אפילו זיי האבן געזינדיגט, אבער ניט אלע האבין געזינדיגט, אונ אפילו דיא וואס האבין געזינדיגט זענען אויך יודין, פאסט פר זיי דאס אויסלייזונג וואס הקב״ה האט זיי אויסגעלייזט פון מצרים, אבר פלשתים אונ ארם האבען פריער געדינט עבודה זרה אונ נאכדעם געדינט עבודה זרה, אונ ווייל זייער אויסלייזונג איז געווען אומזיסט זיי האבען ניט דערקענט הקב״ה דריבער איז הקב״ה אויף זיי בייז אונ ער זאגט השמד אשמיד, איך וועל זיי פארלענדין פון דער וועלט, אבער דיא יודין שטראפט נאר הקדוש ברוך הוא זייא זאלען טאהן תשובה אבער ניט ח״ו פאר לענדין ווי עס שטייט ווייטער אין דיא פסוקים:

פירוש ע״ט

שלעכטי מעשים וועגן דם בייז ביום ההוא אין [...] טאג וואס איך וועל זייא פאר וואגלן וועט דער קומען דער טאג פון דער גאולה אקים את סוכת וועל אויף שטעלין אונ אויף ריכטען די סוכה די מל[כות] פון דויד הנופלת וואס זיא איז היינט גיפאלן וגדרתי פרציהן אונ איך וועל פר צאמן זייערע בריעך והרי[סתיו] אונ זיין צו פירונג אקים וועל איך אויף שטעלן ובנ[יתיה] כימי עולם אונ איך וועל זיא בואין אזו ווי די ער[שטע] טעג למען דרום יירשו די ישראל וועלין ירשינ[ען] שארית דם איבער בלייבונג אשר דען מיין נאמען ווי[רט] גרופן אויף זיי אויף די ישראל הנה עם וועט קו[מען] אזעלכע טעג זאגט גאט ונגש חורש בקוצר עם [...] גיגעהנין דר אקעריר מיט דעם שניטר ודורך [...] אונ דר וואס טרעט ויין טרובין וועט זיך באגע[גענען] במושך הזרע מיט דעם וואס זייעט אונ די בערג [...] טריפן זיסקייט וכל הגבעות אונ אלי די הייך תתמוגגנה וועלין צוא גיין מחמת רעגען ושבתי אונ איך [...] ווידר קערן דאס גפאנגשאפט פון מיין פאלק ישראל ובנו ערים נשמות אונ זיי וועלן בואין די וויסטי שט[עט] וישבו אונ זיי וועלין דארט זיצין ונטעו כרמים אונ זיי וועלן פלאנצין ויין גערטנער ושתו את יינם אונ וועלין טרינקין זייער ויין ועשו גנות אונ זייא וועלין מאכין גערטנר ואכלו את פריהם אונ זיי וועלין ע[סן] זייערע פירות ונטעתים על אדמתם אונ איך וועל די ישראל פלאנצן אויף זייער ערד דאס איז ארץ יש[ראל] ולא ינתשו אונ זיי וועלן שון ניט פאר וואגילט ווערן מער פון זייער ערד אשר נתתי להם וואס איך האב גג[עבן] צו זיי אמר יי׳ אלהיך דם האט גזאגט גאט דיין גאט:

מנין המצות בפ׳ קדושים יש בה נ״א מצות י״ג עשין ול״ח לאוין:

[ריב] (עשה לב) לירא מהאבות שאפילו הכו לבן וירקו בפניו לא יכלימם שנאמר איש אמו ואביו תיראו:
[ריג] (לאו קכא) שלא לפנות אחר העבודת כוכבים לא במחשבה ולא בדבור ולא בפחות שבראיה שנ׳ אל תפנו אל האלי[לים]
[ריד] (לאו קכב) שלא לעשות פסל ואפילו לעובד כוכבים שנאמר ואלהי מסכה לא תעשו לכם:
[רטו] (לאו קכג) שלא לאכול הנותר מן הקדשים אחר זמן המוגבל לאכילתו שנאמר והנותר עד יום השלישי באש ישרף [...]
ואוכליו עונו ישא וגומר:
[רטז] (לאו קכד) שלא לקצור כל זרע השדה. שנאמר ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור:
[ריז] (עשה לג) להניח פאה מזרע השדה לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[ריח] (לאו קכה) שלא ללקט השבלים הנופלים בשעת הקציר שנאמר ולקט קצירך לא תלקט:
[ריט] (עשה לד) לעזוב אותם השבלים שילקטו העניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכ] (לאו קכו) שלא לאסוף כל פירות הכרם שנאמר וכרמך לא תעולל:
[רכא] (עשה לה) להניח פאה ועוללות בכרם לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכב] (לאו קכז) שלא נלקט פרט הכרם שהן גרגיר אחד או שנים הנפרטים מן האשכול בשעת הבציר שנ׳ ופרט כרמך לא תל[קט]
[רכג] (עשה לו) לעזוב פרט הכרם הנזכר לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכד] (לאו קכח) שלא לגנוב ממון חבירו אפילו להכעיסו לשעה ואפילו על מנת לשלם ארבעה וחמשה שנאמר לא תגנבו
[רכה] (לאו קכט) שלא לכחש ממון אחרים שבידו באיזה אופן שיהיה שנאמר ולא תכחשו:
[רכו] (לאו קל) שלא לישבע על כפירת ממון חבירו שכפר בו וכחשו ואם נשבע עובר גם על מה שנא׳ ולא תשקרו איש בעמ[יתו]
[רכז] (לאו קלא) שלא לישבע לשקר שנאמר לא תשבעו בשמי לשקר:
[רכח] (לאו קלב) שלא להחזיק בממון חבירו דרך אלמות או דחייה ורמאות וזהו שנאמר לא תעשוק את רעך:
[רכט] (לאו קלג) שלא ליטול דבר מאת חבירו בעל כרחו בכח זרוע בפירסום שנאמר ולא תגזול:
[רל] (לאו קלד) שלא לאחר פרעון שכר שכיר עד אחר הזמן המוגבל שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר:
[רלא] (לאו קלה) שלא לקלל בשם כל אדם כשר מישראל שהוא בחיים ודומה לחרש שנאמר לא תקלל חרש:
[רלב] (לאו קלו) שלא לייעץ לאיש תם וישר שהוא סומא בדברי העולם ואינו מבחין בין טוב לרע. עצה שידע בה היועץ. ש[אינה]
הגונה למתייעץ בין בצורכי הגוף בין לצורך תיקון הנפש. שנאמר ולפני עור לא תתן מכשול:
[רלג] (לאו קלז) שלא יעוות הדיין המשפט דהיינו שידין נגד מה שידע בו שהוא האמת בדין התורה שנא׳ לא תעשו עול במש[פט]
[רלד] (לאו קלח) שלא לכבד לא׳ מבעלי הדין בשעה שעומדין בדין ואפי׳ לגדול ונשוא פנים שראוי לכבוד שנא׳ ולא תהדר פני ג[דול]

(עשה לז) להשוות בעלי הריב בכל הדברים ולדון ביניהם הדין תורה כמו שיודע בו ואם יעשה פשרה שיש בה שלום מה טוב לו כמו שנאמר בצדק תשפוט עמיתך:

(לאו קלט) שלא להגיד לחבירו דברים הרעים שׁשׁכנגדו דבר עליו שלא בפניו שנאמר לא תלך רכיל בעמך:

(לאו קמ) שלא להמנע מלהציל נפש מישראל כשנרא׳ אותו בסכנה ויש בידינו להצילו בשום צד שנא׳ לא תעמוד על דם רעך:

(לאו קמא) שלא לשנוא את אחד מאחיו שנאה הכבושה בלב שנ׳ לא תשנא את אחיך בלבבך:

(עשה לח) להוכיח אפי׳ מאה פעמים ואפי׳ קטן לגדול שנראה בו שאינו מתנהג כשורה בין בדברים שבין אדם לחבירו ומכ״ש בדברים שבין אדם למקום שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך:

(לאו קמב) שלא לבייש פני חבירו ברבים ואפי׳ בתחלת התוכחה בדברים שבין אדם למקום שנא׳ ולא תשא עליו חטא:

(לאו קמג) שלא לגמול לחבירו כמעשהו הרע שהרע לו שזהו נטילת נקמה ואסור שנאמר לא תקום:

(לאו קמד) שלא לשמור בלב הדבר שהרע לו חבירו. אפי׳ שאינו כדי להרע לו. אלא להזכיר בלבד אסור. שנא׳ ולא תטור:

(עשה לט) לאהוב כל אחד מהכשרים אהבת הנפ״ש וכמו שחומל על עצמו ועל ממונו כך צריך לחמול על חבירו כי זה כלל בתורה שנאמר ואהבת לרעך כמוך:

(לאו קמה) שלא להרביע שום בהמה וחיה במין שאינו מינו שנאמר את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים:

(לאו קמו) שלא לזרוע בא״י שני מיני זרעים כגון חטה ושעורה או פול ועדשה כאחד שנאמר שדך לא תזרע כלאים:

(לאו קמז) שלא לאכול ערלה כל שלש שנים הראשונים לנטיעת האילן שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:

(עשה ק) להיות כל פירות היוצאים באילן בשנה הרביעית לנטיעתו קדש כדי שיאכלום הבעלים כמו מעשר שני בירושלים שנאמר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים:

(לאו קמח) שלא להרבות באכילה ושתיה המביאה לשפוך דם והיא אכילת הבן סורר ומורה שלהיותו זולל וסובא חייב מיתה וזהו שהזהירה התורה לא תאכלו על הדם:

(לאו קמט) שלא יאמר אדם דבר זה שאירע לי טוב או אינו טוב ומפני כך ימנע מלעשות שום מעשה כי זהו ניחוש שהוזהרנו עליו שנאמר לא תנחשו:

(לאו קנ) שלא לקבוע עתים ולומר שעה פלונית טובה לעשות בה פעולה פלונית או להפך שנאמר ולא תעוננו:

(לאו קנא) שלא לגלח ולהשוות שערות ראשו לאחורי אזנו ולפדחתו כי זהו הנקרא הקפת פאתי הראש שאסרה תורה שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם:

(לאו קנב) שלא לגלח אפילו פאה אחת מחמשת פיאות הזקן שהן שתים בכל לחי ואחת מלמטן שנקרא שבולת הזקן ועל כל אחת מהן לוקה מלקות אחד ואם גלחם בבת אחת לוקה חמש שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך:

(לאו קנג) שלא לכתוב בבשרנו כתב חקוק ורשום בדיו או בשאר מיני צבעונים שמניחים רושם הכתב החקוק ואינו נמחק לעולם שזהו הנקרא כתובת קעקע שאסרה תורה שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה׳:

(עשה קא) לירא מן המקדש דהיינו לנהוג בו כבוד ולא יקל ראשו כי לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על מוראו שנאמר ומקדשי תיראו אני ה׳:

(לאו קנד) שלא לעשות מעשה אוב ולא לפנות לשאול בו ואז״ל אוב זה פיתום המדבר משחיו שנאמר אל תפנו אל האובות:

(לאו קנה) שלא לעשות מעשה ידעוני שהוא מעשה דומה לאוב להניח עצם בתוך פיו והוא מדבר מאליו ויש בשניהם שמץ עבודת כוכבים ומזלות שנאמר ואל הידעונים אל תבקשו לטמאה בהם אני ה׳ אלהיכם:

(עשה קב) לכבד את החכמים ולקום מפניהם שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן:

(לאו קנו) שלא להונות במדת הלח והיבש ולא במאזנים ולא בכל דבר הנמדד במדת הקרקעות והבגדים שנאמר לא תעשו עול במשפט. במדה. במשקל. ובמשורה:

(עשה קג) לצדק המאזנים והמשקלות והמדות ולליישר אותם בתכלית היושר האמיתי באופן שלא יהיה בהן שום צד רמאות להונות הבריות ולגנוב אותן באמצעותן אלא יהיו כולם מיושרות ומכונות אל האמת יפה יפה שנאמר מאזני צדק. אבני צדק. איפת צדק. והין צדק. יהיה לכם אני ה׳ וגו׳:

(לאו קנז) שלא לקלל אב ואם ואפילו לאחר שמתו בשם מן השמות המיוחדים ואם קללם מיתתו בסקילה שנאמר כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו:

(עשה קד) להיות ב״ד עושין במקצת עבירות משפט בשריפה ואחת מהן היא הבא על אשה ועל אמה שנאמר ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתהן:

(לאו קנח) שלא ללכת בחקות ונימוסי העובדי כוכבים שנאמר ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם:

ויקרא יט קדושים

אונקלוס

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

מַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה מֵימָר: ב מַלֵּל עִם כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל

רש״י

[ד]בר אל כל עדת בני ישראל. (ויקרא רבה. ת״כ) [מ]למד שנאמרה פרשה זו בהקהל א מפני שרוב גופי

[תו]רה) איז גזאגט געווארין ווען אלע יודין זענען געוועזן

בית יהודא

(ב) וְדַבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הקב״ה האט געזאגט צו משה ער זאל רײדן צו אלע יודין, זאגט רש״י (מְלַמֵּד) דער פסוק לערונט אונז (שֶׁנֶּאֶמְרָה פָּרָשָׁה זוּ בְּהַקְהֵל) די פרשה פארזאמעלט צוזאמען געבען משה (מִפְּנֵי שֶׁרוֹב גּוּפֵי תּוֹרָה

שפתי חכמים

[תור]ת והא כל התורה כולה שנה משה לישראל כמו שפירש״י בפרשת כי תשא. וי״ל דפרשה זו נאמרה להן בהקהל. נשים וטף כל עדת בנ״י כדכתיב בפרשת וילך הקהל את העם האנשים והנשים והטף אבל משה לא שנה אלא לאנשים. עי״ל דמשה שנה להם כתות כתות זו אחר זו אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל וכ״מ שאינם יכולין לומר אי אפשי במלוה זו דיש לי לשאול עליה ומה שלא

פירוש לתורת אלהים

[ד]בר יְיָ אונ גאט האט גערעט צו משה אזוי צו זאגן: (ב) דַּבֵּר דוּ משה רייד צו גאר דער עדה יודן

[א]ייך נאר בשאפן אויף דעם תנאי (בעדינגונג) אוב די יודין וועלין נעמין די תורה, אונ אוב די יודין וועלין ניט נעמין די תורה

ליקוטי יקרים

(ב) דַּבֵּר וגו׳ *) קְדֹשִׁים תִּהְיוּ וגו׳. די גמרא זאגט תנאי התנה הקב״ה עם מעשה בראשית וכו׳, ווען הקב״ה האט בשאפן די וועלט האט ער גיזאגט צו אלע בשאפונגען איר זאלט וויסן איך

[תו]רה קדושים תהיו וגו׳ ואת שבתותי וגו׳. דער ענין איז דאס ווארט קדושים [הייליג] מיינט מען דער מענטש זאל ניט פיל הנאה האבין אפילו פון די זאכין וואס מען מעג הנאה האבין, ווי עס שטייט אין פסוק ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים, ער האט גיגעסין אונ איז זאט [גי]ווארין [דאס עסין אליין איז קיין עבירה גיוועזן] נאר דאס צו פיל עסין האט געברײנגט ער זאל דינען עבודה זרה. למשל איינער האט גיגעבין

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ג אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי

וְתֵימַר לְהוֹן קַדִּישִׁין תְּ
אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא
אֱלָהֲכוֹן׃ ג גְּבַר מִן אִ
וּמִן אֲבוּהִי תְּהוֹן דָּחֲ
וְיָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִ

תו"א קדושים תהיו עקידה שער כד: איש אמו ואביו תיראו יבמות ה ו קידושין לא ל מציעא לב כריתות כח: ואת שבתותי תשמרו שבת סט יבמות

רשב"ם

(ב) קדשים תהיו. מפני שהרבה מצות הוזהרו להתקדש ולשמור: (ג) ואת שבתותי תשמרו. כשם שבעשרת הדברות נאמר כיבוד אב ואם אצל שמירת שבת שהושוו כבודם לכבוד המקום אף כאן סמכן הכתוב. לפי פשוטו:

בעל הטורים

(ב) קדשים תהיו. לעיל כתיב ושמרתם את משמרתי וסמיך ליה ק
תהיו שאם ישמור עצמו מן החטא בוב אין חטא
ידו ומקדשין אותו מלמעלה: אני ה' אלהיכם. וסמיך ליה דבר
עדת בני ישראל. וסמיך ליה קדושים שדבר שבקדושה צריך עשרה דהיינו עדת בני ישראל לומר שבני ישראל ייחדו השם ויאמרו ה' אחד: עדת

בית יהודא

תְּלוּיִן בָּהּ) ווייל פִיל מִצְוֹת וָוס זַיי זֶענֶען דֶער עִיקָר תּוֹרָה זֶענֶען גְזָאגְט גִיוָוארִין אִין דִי סֶדְרָה: (קְדֹשִׁים תִּהְיוּ). אִיר זָאלְט זַיין הֵיילִיג (הֱווּ פְּרוּשִׁים מִן הָעֲרָיוֹת וּמִן הָעֲבֵירָה) אִיר זָאלְט זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן מְזַנֶּה זַיין מִיט דִיא עֲרָיוֹת וָואס שְׁטֵייט אִין פְרִיעֶרְדִיגֶע סֶדְרָה אוּנ פוּן אַנְדֶערֶע זְנוּת זָאלְט אִיר אוֹךְ זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט (שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה) וְוא דוּ גֶעפִינְסְט אִין פָּסוּק גִבָּאטֶען מֶען זָאל זַיין פַּרְצָאהֶמְט אוּנ אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זְנוּת (אַתָּה מוֹצֵא קְדוּשָּׁה) גֶעפִינְסְטוּ דֶעם וָוארְט הֵיילִיג רוּפְט אִים דִיא תּוֹרָה אַהֵיילִיגֶער פָּסוּק שְׁטֵייט (אִשָּׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה וגו') אַכֹּהֵן זָאל נִיט נֶעמֶען אַווייב אַזוֹ אַאִשָּׁה וָואס אִיז אַזוֹנָה, אוּנ נִיט אַחֲלָלָה אוּב עֶר וֶועט אַזוֹ טָאן (אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם) וֶועל אִיךְ גָאט אַייךְ הֵיילִיגֶען (וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ) עֶר זָאל נִיט פָּסוּל מַ זַיינֶע קִינְדֶער (אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ) וֶועל אִיךְ גָאט אִים הֵיילִיגֶען (קְדוֹשִׁים יִהְיוּ אִשָּׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה) זַייא זָאלֶען זַיין הֵיילִיג זָאלִין נִיט נֶעמֶען אַאִשָּׁה וָוס אִיז אַזוֹנָה אוּנ נִיט אַחֲלָלָה: (ג) (אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ). זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (כָּל מִכֶּם תִּירָאוּ אָבִיו וְאִמּוֹ) יֶעדֶער מֶענְטְשׁ פוּן אַייךְ זָאל מוֹרָא הָאבֶּן פַאר זַיין פָּאטֶער אוּנ מוּטֶער (וְזֶהוּ פְּשׁוּטוֹ) דָאס

רש"י

תורה תלויין בה: קדושים תהיו. הוו פרושים מן הע
ב ומן העבירה (ויקרא רבה) שכל מקום שאתה מוצא
ערוה אתה מוצא קדושה (ויקרא כא) אשה זונה וחללה
אני ה' מקדשכם. (שם) ולא יחלל זרעו. אני ה' מקד
(שם) קדושים יהיו. אשה זונה וחללה וגו': (ג) איש
ואביו תיראו. כל אחד מכם תיראו ג אביו ואמו

שפתי חכמים

שאלתי מיד למשה לפי שלא היו שם כל ישראל ומ"ה היו כל ישראל כיחד שלא יכולין לומר כזה: ב דהא אין קדושה שייך אלא כמה שהם פרושים ונבדלים מן העמים כמעשה כגון בציצית ותפילין ושאר מצות עשה אבל בשב ואל תעשה אין ניכר שום פרישות. ומתרץ הוו פרושים וכו' ר"ל דקאי אפרשה של עריות דלעיל. ומן העבירות דנקט רש"י ר"ל נמי עבירות של עריות: ג דקשה לרש"י דאיש לשון יחיד ותיראו ל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) קדושים תהיו. וזהו קדושים תהיו כי קדוש אני ה
תפנו אל האלילים אפי' אמרו לשם שמי
עושין כדי להכיר הבורא ולהבדיל במה שהעכו"ם עושין א

ליקוטי יקרים

תּוֹרָה וֶועט פוּן אַלֶע זַאכֶן גָאר נִיט וֶוערִין אוּנ דִיא וֶועלְט וֶועט זַיין וִויסְט וִוי זִיא אִיז גִיוֶוען פְרִיעֶר, דַארְפִין מִיר וִויסֶן פַאר וָוס גִיהֶער דִי וֶועלְט בַּשַׁאפוּנְג צוּ דִי תּוֹרָה, נָאר מִיר וֵוייסִין דֶר עִיקָר רַחֲמָנוּת אִיז בַּיי הקב"ה, אוּנ דָם בֶּעסְטֶע בַּשֶׁעפֶּענִישׁ אוֹף דֶער וֶועלְט אִיז דֶר מֶענְטְשׁ, וֶועלִין מִיר פְרֶעגִין וְוא אִיז דֶר רַחֲמָנוּת פוּן הקב"ה אוֹף דֶעם מֶענְטְשׁ, אוּב דֶעם מֶענְטְשׁ גֵייט נִיט גוּט אוֹף דֶער וֶועלְט אִיז אַטָאפֶּעלֶער רַחֲמָנוּת, זַיין לֶעבִּין אִיז קַיין לֶעבִּין אוֹף דִי וֶועלְט, אוּנ אַמָאל זֶענֶען זַיינֶע צָרוֹת אַזוֹ גְרוֹס נָאךְ עֶרְגֶר וִוי גִישְׁטָארְבִּין, אוּנ וִוי גְרוֹס אִיז דִיא יְסוּרִים פוּן לֶעצְטִין טָאג אַז עֶר דַארְף זִיךְ גֶעזֶעגְנֶען מִיט זַיין וַוייבּ אוּנ קִינְדֶע

פירוש לתורת אלהים

וְאָמַרְתָּ אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי קְדֹשִׁים תִּהְיוּ אִיר זָ
זַיין הֵיילִיג אִיר זָאלְט זִיךְ אָפּ שֵׁיידֶן פוּן זְנוּת אוּ
אַנְדֶערֶע עֲבֵירוֹת כִּי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִיג יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם אַייעֶר גָאט: (ג) אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ
אַייךְ אִמּוֹ וְאָבִיו פַר זַיין מוּטֶער אוּנ פַר זַיין פָאטֶער
זָאלְט אִיר זִיךְ פָארְכְטֶען וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי אוּנ מַיינֶע שַׁבָּ

משלי יוסף

(ג) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמוֹרוּ, דִיא גְמָרָא זָאגְט אוּב דֶר פָאטֶער אָדֶר דִי מוּטֶער נָאדֶער בֵּיידֶע צוּזַאמֶען) זָאגִין צוּ זַייעֶר קִינְד עֶר זָאל טָאן אַמְלָאכָה שַׁבָּת אָדֶר עֶר זָאל טָאהְן אֵיין אַנְדֶער עֲבֵירָה זָאל עֶר זַייא נִיט

מצות השם

(ריב) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל
הָאבֶּן פַר דֶעם פָאטֶער אוּנ מוּטֶער דָס מֵיינְט מֶען מֶ
נִיט זִיצֶן אוֹף דֶעם אָרְט וָוס דֶער פָאטֶער זִיצְט אוּנ מֶען זָא
פָאטֶער נִיט אָפּ שְׁפַּארֶן זַיינֶע רֵייד וָואס עֶר רֶעט אוּנ מֶע

צו זיין חבר דעם שליסול פון זיין קראם צו היטען אים, דער חבר האט דעם שליסול פארלארין האט ער שטארק געשריגען אויף זיין חבר, הא חבר גיזאגט צו אים וואס שרייסטו ווי פיל איז ווערט אשליסול צוואנציג קאפעקעס, איך בצאהל דיר צוואנציג קאפעקעס, האט דער קרעמער צו זיין חבר, די נאר שרייא איך דען וועגין שליסול, איך האב מורא טאמער וועט אייגער געפינען דעם שליסול אונ ער וועט ביי נאכט עפענען די קר וועט ארויס נעמען די גאנצע סחורה, אזוי האט הקב"ה גיזאגט ואכל ושבע ודשן, ער האט גיגעסין אונ איז זאט אונ פעט גיווארין, דאס איז קיין [אויב דאס עסין איז גיוועזן כשרה אונ פאר ערליכע געלט] די גאנצע מורא איז נאר ופנה אל אלהים אחרים, ער וועט דינען עבודה זרה, פון פ אונ טרינקען, אויב ער איז אקינד ווערט ער אבן סורר ומורה אונ האט ניט מורא פאר זיין פאטער אונ מוטער ווי דער פסוק זאגט דער פאטער אונ עלין זאגין בננו זה סורר ומורה, דער זוהן אונזערער איז אסורר ומורה, אזולל וסובא ער עסט פלייש אונ טרינקט וויין, איננו שומע בקולנו, ער אונז ניט, פון וואנען איז דער קינד געקומען צו זיין אזולל וסובא, געווים האט ער גיזעהן דאס פירונג פון זיינע אלטערין אין שטוב איז אויך או עסט אונ טרינקט אן יראת שמים, דריבער זאגט דער פסוק קדושים תהיו, איר זאלט זיין אפגעשיידט אפילו פון די זאכין וואס איר מעגט, וואס ווי פון דעם אפשיידונג, ערשטונס וועט איר אליין זיין הייליג צווייטונס וועלין אייערע קינדער ניט זיין זוללים וסובאים נאר איש אמו ואביו תיראו, יעדע וועט מורא האבין פאר זיין פאטער אונ מוטער, אונ איר זאלט ניט מיינען איר טארט קיין מאהל ניט האבין פארגעניגען פון עסין אונ טרינקען, את תשמורו, מיינע שבתים זאלט איר היטען, זאגט ב"ח ז"ל דריבער שטייט שבתותי, צוויי שבתים, ווייל יעדער שבת האט צוויי מצות מען טאר ני מלאכה אונ מען מוז מענג זיין דעם שבת מיט עסין אונ טרינקען, ווי שמאי אונ הלל האבין גיטאהן, ווי דער קצב וואס די גמרא ברייננט אין מסכת אונ ווייל איר וועט עסין שבת ווייל אני ה' אלהיכם, האב אייך גיבאטין, פון דעם עסין אל תפנו אל האלילים, וועט איר אייך ניט קערין צו די זרה, עס וועט ניט קומען צו ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ווייל דאס עסין פון שבת איז הייליג מעט דאס עסין אייך ניט ברי אעבירה, המעתיק ימ"ש:

*) **הערה** אויב אכהן האט גענומען אוייב אגרושה אדער ער האט גענומען איין אנדער ווייב וואס ער האט זיא ניט גטמעגט נעמען פאר אווייב דאס ווייב האט געבארין פון דעם כהן אטאכטער, דיא טאכטער הייסט אחללה, אונ אכהן טאר זיא ניט נעמען פאר אווייב.

ן אנא יי אלהכון: **תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ד אַל־**
תתפנון בתר טען

אל תפנו אל האלילים שבת קמט:

בעל הטורים

ה' אלהיכם בפרשה זו: אני ה' אלהיכם איש אמו ואביו תיראו לומר ששקול כבוד אב ואם ומוראם ככבוד השם ומוראו וסמיך ליה את
תשמורו שאם א"ל אביו לחלל שבת אל ישמע לו. וסמיך לשבת ע"ג שהשקולים הם מנסך יין לע"ג ומחלל שבת כדאיתא בפ"ק דחולין:
(ג) אלהיכם וסמיך ליה אל תפנו כלו' אל געשהם מדעתכם אל תפנו לו:

רש"י

(תורת כהנים. קידושין כט). ונדרשו אין לי אלא איש
נין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים ד א"כ למה
יש שהאיש סיפק בידו לעשות אבל אשה רשות ה אחרים
אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי
שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב
פי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו
משדלתו ו בדברים: ואת שבתתי תשמרו. סמך
שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך ז על מורא
יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל
: אני ה' אלהיכם. (יבמות ה) אתה ואביך חייבים

בית יהודא

דר פשט פון פסוק (ומדרשו) די גמרא לערונט אזו (אין לי
אלא איש) פון דעם פסוק ווייס איך נאר אזוהן דארף מורא
האבען פאר זיין פאטער אונ מוטער (אשה מנין) פון וואנען
ווייסין מיר אטאכטער דארף אויך מורא האבען פאר איר
פאטער אונ מוטער (כשהוא אומר תיראו) אז דער פסוק
זאגט תיראו, איר זאלט מורא האבען (הרי כאן שנים) מיינט
מען ניט ווייניגער וויא צוויי, אזוהן אונ אטאכטער
ביידע מוזין מורא האבען פאר זייער פאטער אונ מוטער,
פרעגט רש"י (אם כן) אויב עס איז אזו, אז אטאכטער מוז
אויך מורא האבען פר איר פאטר אונ מוטר (למה נאמר איש) פר
וואס שטייט אין פסוק איש, דר מאנספערזן זאל מורא האבען פר
טר אונ מוטר, ענפערט רש"י (שהאיש סיפק בידו לעשות) ווייל יעדר מאנספערזאן קען מורא האבען פר זיין פאטר
וטער אונ קען זיי געבין אונ טאהן וואס זייא דארפין (אבל אשה רשות אחרים עליה) אבער נקבות, ניט אלע קענן
האבען אונ געבן אונ טאן פאר זייער פאטער אונ מוטר נאם זיי דארפן ווייל זייא האבן אויף זיך אגוועלטיגקייט
ערע מאנען ונאר אזעלכע וואס האבען קיין מאנען אבתולה, אגרושה, אאלמנה, זייא קענען מורא האבען
בן אונ טאן פר זייערע פאטער אונ מוטער וואס זייא דארפן דריבער זאגט דיא תורה נאר איש, אמאנספערזאן
ורא האבען פאר זיין פאטער אונ מוטער: ואמו ואביו תיראו. זאגט רש"י (כאן הקדים אם לאב) דא ביי מורא
תורה געשריבען די מוטער פריער פר דעם פאטער (לפי שגלוי לפניו) ווייל עס איז בעוואסט פר הקב"ה (שהבן
ת אביו יותר מאמו) אז אקינד הט מורא פר זיין פאטער מעהר וויא ער הט מורא פר זיין מוטר, דריבער הט דיא
געשריבען איש אמו ואביו תיראו, יעדער מענטש זאל מורא האבען פר זיין מוטער וויא ער האט מורא פר זיין
ר (ובכבוד הקדים אב לאם) ביי כבוד האט דיא תורה געשריבען דעם פאטער פריער פר דיא מוטער, וויא עס
אין פסוק כבד את אביך ואת אמך, זאלסט געבין כבוד דיין פאטער אונ דיין מוטער (לפי שגלוי לפניו) ווייל
ז בעוואסט פאר הקב"ה (שהבן מכבד את אמו יותר מאביו) אקינד גיט כבוד צו די מוטער מעהר ווי צום פאטער
שמשדלתו בדברים) ווייל זיא רעט מיט אים מיט גוטע רייד, דריבער זאגט דיא תורה כבד את אביך ואת
זאלסט געבין כבוד דיין פאטער ווי דוא גיבסט כבוד דיין מוטער: ואת שבתותי תשמורו. איר זאלט היטען
שבתים, זאגט רש"י (סמך שמירת שבת למורא אב) פר וואס הט דיא תורה געשריבן דם היטונג פון שבת נעבין
רא פון פאטר אונ מוטער (לומר) צו זאגן (אף על פי שהזהרתיך על מורא אב) אפילו איך האב דיך געבאטין
לסט מורא האבען פאר דיין פאטער (אם יאמר לך חלל את השבת) אויב דיין פאטער וועט דיר זאגען דו זאלסט
מלאכה עב"ז (אל תשמע לו) זאלסט אים ניט פאלגען (וכן בשאר כל המצות) אונ אזו איז ביי אלע אנדערע מצות,
ער פאטער אדער די מוטער זאגין צו זייער קינד ער זאל דיא מצוה ניט טאן, זאל דער קינד זיי ניט פאלגען:
אלהיכם. איך בין דער גאט פון אייך ביידע (אתה ואביך חייבים בכבודי) דו מיט דיין פאטער מוזין מיר געבען

שפתי חכמים

והא אמרינן הסוה הכתוב אשה לאיש. וי"ל דהיינו היכא דכתיב
נכר אבל היכא דכתיב איש ממעטינן אשה אי לאו ריבויא וכה"ג
תוס' פרק ד' מיתות. מלאתי: ה ואין להקשות אם כן למה מרבינן
די"ל כגון גרושה או אלמנה דאין רשות אחרים עליה: ו פירוש
מפתה אותו כדמתרגמינן כי יפתה ארי ישדל: ז דעת רש"י בזה שאל
תקשה מנ"ל לפרש דלכך סמכן יחד כדי לומר שאף על פי שהזהרתיך על
מורא אב ואם אין דוחה שבת הא רש"י סביר' ליה בפרש' ויקהל להיפך
דמה שמוקדם בפסוק הוא עיקר כמו שמבואר שם. וכאן הקדים מורא

פירוש לתורת אלהים

איר היטן איר זאלט ניט מחלל שבת זיין [ע' רש"י]:
אל תפנו איר זאלט זיך ניט קערען צו דיא

ליקוטי יקרים

אייביג אונ ער ווייס ער לאזט זייא ניט אפילו אויף איין טאג
פרנסה, אונ די יתומים זענען קליינע, דארף מען דען דאמאלס
ניט פרעגין עס וואלט דען ניט גלייכר גיוועזן אז דר מענטש וואלט
קומען אויף דר וועלט, ווי די גמרא זאגט נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עס וואלט בעסער גווען דר מענטש
נאר ניט בשאפן גיווארן, אונ אפילו ווען דר מענטש איז רייך, אונ לעבט גוט אויף דער וועלט, אז ער האלט ביא דעם
ן טאג אונ ער ווייס מען וועט אים באלד אראפ נעמן פון זיין שיינע בעט אונ מען וועט אים לייגין אויף דיא ערד, אונ

מצות השם

יט רופן ביא דעם נאמן נאר טאטע אונ אזו גוט וויא מען
רא פר דעם טאטין אזו דארפען פאר דער מאמי אויך אזו
צו האבן אונ דר וואס טוט ניט אזו דר איז עובר אויף דר
אונ די מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

משלי יוסף

פאלגין, איז דאך אקשיא פר וואס זאל ער זיי ניט פאלגין,
דר מענטש איז דאך גקומען אויף דר וועלט פון דריי שותפים
פון זיין פאטר אונ מוטר אונ הקב"ה פר וואס זאל ער פאלגן
הקב"ה מער ווי זיין פאטר אונ מוטר, זאגט דר דובנער
מגיד אמשל, אמאל זענען גגאנגן אין וועג דריי מענטשין,
נפתלי יהודה] איינר הט ביי זיך גהאט אשפאקטיוו וואס מען הט גיקענט זעהן דורך דעם שפאקטיוו הונדערט
וויט דר צווייטר הט גהאט אלופט־באלאן וואס מען הט געקענט זיצען אינווייניג אונ פליהען הונדערט מייל
שגה, דר דריטר הט גקענט היילין אלי קראנקייט, ווי זיי זענען גגאנגן אין וועג האבין די צוויי מענטשין גזאגט

תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

וְדַחֲלָן דְּמַתְּכָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָ

בעל הטורים

(ד) ה' אלהיכם וסמיך ליה ו
שצריך לזכות לה':

בית יהודא

כָּבוֹד (וּלְפִיכָךְ לֹא תִשְׁמַע לוֹ לְבַטֵּל אֶת דְּבָרַי) דְּרִיבֶּער זָאלְסְטוּ
נִיט פָאלְגֶען דַיין פָאטֶער וָואס עֶר הֵייסְט דִיר דוּ זָאלְסְט נִיט
טָאהְן וָואס אִיךְ הָאבּ גִירֶעט, זָאגְט רַשִׁ"י (אֵיזֶהוּ מוֹרָא) וָואס
הֵייסְט מוֹרָא הָאבְּן פַר פָאטֶער אוּנ מוּטֶער (לֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ)
עֶר זָאל נִיט זִיצֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וְוא זַיין פָאטֶער זִיצְט
שְׁטֶענְדִיג (וְלֹא יְדַבֵּר בִּמְקוֹמוֹ) עֶר זָאל נִיט רֵייֶדען פַאר זַיין
פָאטֶערְס וֶועגֶן וַוייל עֶר פַארְשֶׁעמְט זַיין פָאטֶער, מֶען וֶועט
מֵיינֶען עֶר אִיז קְלִיגֶער פַאר זַיין פָאטֶער, דֶר פָאטֶר ווייס
נִיט צוּ רֵייֶדן אוּנ עֶר מוּז רֵיידִין פוּן זַיינֶעטְוֶועגֶן (וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו) עֶר זָאל נִיט צוּ־וַוארְפִין דִי רֵייד פוּן זַיין
עֶר זָאל נִיט זָאגִין צוּ זַיין פָאטֶער עֶס אִיז נִיט וְויא דוּ זָאגְסְט (וְאֵיזֶהוּ כָּבוֹד) וֶועלְכֶען כָּבוֹד דַארְף מֶען גֶעבּ
פָאטֶער אוּנ מוּטֶער (מַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה) עֶר מוּז זֵייא גֶעבְּן עֶסִין אוּנ טְרִינְקֶען (מַלְבִּישׁ וּמַנְעִיל) עֶר זָאל אִים בֶּעקְלֵייד
גֶעבְּן דִיא שִׁיךְ אָנְצוּטָאהְן (מַכְנִיס וּמוֹצִיא) עֶר פִירְט אִים אַרַיין אִין שְׁטוּבּ אוּנ פִירְט אִיהְם אַרוֹיס פוּן שְׁטוּבּ ואו
פָאטֶער אוּנ דִיא מוּטֶער דַארְפִין דָאס: (ד) וְאַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים. אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט קֶערִין צוּ דִי עֲבוֹדָ
(לְעוֹבְדָם) זֵייא צוּא דִינֶען (אֱלִילִים לְשׁוֹן אַל) אֱלִילִים אִיז דֶערְטַייטְשׁ גָאר נִישְׁט (כְּלָא הוּא חָשׁוּב) דִיא גֶאטֶער
גֶערֶעכוּנְט ווי גָאר נִישְׁט: וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה. הָארְט רַשִׁ"י פְּרִיעֶר רוּפְט זֵיי דֶער פָּסוּק אֱלִילִים, זֵיי זֶענֶען גָאר נִיט, בַּ
רוּפְט עֶר זֵייא וֵאלֹהֵי, גֶאטֶער, עֶנְפֶערְט רַשִׁ"י (תְּחִלָּתָן אֱלִילִים הֵם) אִין אָנְהֵייבּ זֶענֶען זֵייא בַּיי דִיר וְויא גָא
(אִם אַתָּה פּוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם) אוּבּ דוּ וֶועסְט דִיךְ קֶערִין נָאךְ זֵייא אוּנ וֶועסְט זֵיי אָנְהֵייבְּן דִינֶען (סוֹפְךָ לַעֲשׂוֹתָן אֱלָהוּת)
זִיךְ נַארִין אוּנ וֶועסְט מֵיינֶען אַז זֵיי זֶענֶען טַאקִי גֶעטֶער: וְלֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא תַעֲשׂוּ לַאֲחֵרִים) אִיר
נִיט מַאכֶען גֶעטֶער פַאר אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען (וְלֹא אֲחֵרִים לָכֶם) אוּנ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען זָאלֶן נִיט מַאכֶן גֶעטֶער פַא

רש"י

בכבודי ח לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. (ב'
קידושין לו) איזהו מורא לא ישב במקומו ט ולא ידבר
י ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד מאכיל
כ מלביש ומנעיל מכניס ומוציא: (ד) אל תפנו אל הא
ל לעבדם (ת"כ) אלילים לשון אל כלא הוא חשוב:
מסכה. תחלתן אלילים הם ואם אתה פונה אחריהם ס
לעשותן אלהות: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחר

שפתי חכמים

אב ואם לשבת א"כ דלמא מורא אב ואם דוחה השבת. ועוד נ"ל
לפרש וכן בשאר כל המצות דלמא דוקא שבת אינו דוחה משום תמור ויש
בו מצות עשה ולא תעשה אבל שאר כל המצות נדחין מפני מורא אב
ואם לכך פי' אני ה' אלהיכם אתה ואביך כו': ח וא"ת והא בפרשה זו
לא כתיב כבוד אלא מורא וגם לעיל פירש"י א"כ למה נא' איש מפני שאיש כו' משמע נמי שר"ל דפרשה זו מדברת בכבוד דגבי
שייך ל' סיפק ואין סיפק. וי"ל כיון דלעיל מרבינן אשה מדכתיב תיראו ומ"מ איש נוזהר טפי מאשה מדכתיב איש כמו שפי' רש"י
אינו לענין מורא דאין שייך בה סיפק ואין סיפק תנהו ענין לכבוד דשפיר שייך בו אין סיפק מפני שרשות אחרים עליה: ט י"מ כ"מ
בבית. וי"מ מקום מיוחד שיש לו אלל זקנים: י כגון שהזקנים מדברים זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא ידבר הבן במקומו:
היאך תלה זה בכאן לעיל הי' לו לפרשו וגם גבי כבוד היה לו לפרשו בפ' ויבמע יתרו. וי"ל דבלא פירוש זה הייתי אומר למורא היינו
אמר לך חלל השבת תשמע לו ותחללו וכן בשאר כל המצות אם אומר לך עבור עליהם חייב אתה להשמע לו ולעבור עליהם וכבוד דכתיב
אחר הוא שלא ישב במקומו כו' אבל השתא דפי' רש"י דמורא אב ואם אין דוחה המצות ע"כ מורא היינו לא ישב במקומו א"כ
כביד ומתרץ מאכיל אותו וכו': ל פי' לא תפנה מחשבתך לעבדם ואין פי' לעבדם כמשמעו שזה כבר אמור אחת בי' הדברות וא' בפ'
ולימוד דאף שלא כדרכם אסור לעובדן. ועוד הא כ' אחר זה אם אתה פונה סופך כו' והא רבר עשאן אלהות כיון שעובדן אלא ע"כ
תפנה מחשבתך לעובדם. וא"ל אל תפנו לראות א"כ הי' לו לכתוב לא תביטו: מ דאל"כ למה קראן תחלה אלילים ואחר כך קראן

דעת זקנים מבעלי התוספות

תפנו: (ד) ואלהי מסכה לא תעשו לכם. מה לכם שהרי
לאחרים יש אזהרה אלא אמר הקב"ה ואלהי מסכה לא
לאחרים ומה שאחרים עושין לא תקבלו באלוה

ליקוטי יקרים

נָאכְדֶעם וֶועט מֶען אִים אַרוֹיסְטְרָאגִין פוּן זַיינֶע סַאלָאנֶען אוּנ מֶען
וֶועט אִים לֵייגִין אִין דֶעם גְרוּבּ בֶּדֶעקִין מִיט עֶרְד, אוּנ וֶוערִים
וֶועלִין אִים עֶסִין, וְואלְט דֶען נִיט גְלַייכֶר גִיוֶוען אֲפִילוּ דֶר מֶענְטְשׁ
וְואלְט אוֹיךְ נִיט בַּשַׁאפֶען גִיוָוארִין, וְוא אִיז דֶער רַחֲמָנוּת
פוּן הקב"ה? אוּנ וְויא אַזוֹי קֶען אַמֶענְטְשׁ לִיבּ הָאבֶען זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער אוּנ מוֹרָא הָאבְּן פַר זֵיי אוּנ זֵיי גֶעבִּין כָּבוֹד, זֵ
דָאךְ אִים גֶבְּרֶענְגְט אוֹיף דֶר וֶועלְט צוּ דֶעם אוּמְגְלִיק, אָבֶּער אַז מִיר וֶועלִין זָאגִין דֶר מֶענְטְשׁ אִיז גָאר נִיט בַּאשַׁאפִין גִיוָוארְ
הָאבְּן הֲנָאָה פוּן דִי וֶועלְט, עֶר אִיז נָאר גְקוּמֶן אוֹיף דֶר וֶועלְט וִויא אַסוֹחֵר פָארְט אוֹיף אַיְרִיד הַאנְדְלִין סְחוֹרָה אוּנ דַארְף בְּרֶ
סְחוֹרָה אַהֵיים עֶר זָאל זֵיי פַרְקוֹפִין אוּנ הָאבֶּן פַּרְנָסָה צוּא לֶעבִּין פוּן דֶעם פַארְדִינְסְט מִיט זַיין וַוייבּ אוּנ קִינְדֶר, דֶר מֶענְ

פירוש לתורת אלהים

צוּרוֹת פוּן כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת צוּ דִינֶען זֵיי וֵאלֹהֵ
זָאלְט אִיר נִיט מַאכֶען אֲפִילוּ צוּ אַנְדֶערֶ
אַנְדֶערֶע זָאלִין נִיט מַאכֶן לָכֶם צוּ אַייךְ אֲנִי יְיָ א

משלי יוסף

צוּ מֹשֶׁה זֶעה נָאר דוּרְךְ דַיין שְׁפַּאקְטִיוו דִי וֶועג וָואס מִיר
גֵייעֶן אוּבּ מִיר זֶענֶען נָאנְט צוּ אַשְׁטָאט, ווי מֹשֶׁה הָט גְקוּקְט
דוּרְךְ דֶעם שְׁפַּאקְטִיוו הָט עֶר גִזֶעהֶן אִין דִיא קֵייזֶערְלִיכֶע
שְׁטָאט וַוייט הוּנְדֶערְט מַייל גֵייעֶן מֶענְטְשִׁין אִין גַאס אוּנ
וֵוויינֶען, הָט נַפְתָּלִי גִזָאגְט אִיךְ וֶועל עֶפֶענֶען מַיין לוּפְטְבַּאלָאן
אוּנ מִיר וֶועלִין אַלֶע דְרַייא אַרַיינְגֵיין אִינְוֵוייניג אִין אֵיין
שָׁעָה וֶועלִין מִיר דָארְטִין זַיין אוּנ מִיר וֶועלִין ווִיסֶען וָואס
מֶע וֵויינְט, זֵיי הָאבֶן אַזוֹי גִטָאן, אִין אֵיין שָׁעָה זֶענֶען זֵייא
גְקוּמֶן אִין דִי קֵייזֶערְלִיכֶע שְׁטָאט, הָט מֶען זֵיי גִזָאגְט דִיא
טָאכְטֶר פוּן קֵיסָר אִיז קְרַאנְק אוּנ דִי דָאקְטוֹרִים זָאגִין זִיא
אִיז פַארְלָארִין, הָאבֶן זֵיי גִזָאגְט צוּ יְהוּדָה דוּ קֶענְסְט דָאךְ

הֵיילִין אַלֵי קְרַאנְקְהַייט גֵיי צוּ אִיר טָאמֶר וֶועסְטוּ אִיר
הֵיילִין וֶועלִין מִיר אַלֵי זַיין גְלִיקְלִיךְ, יְהוּדָה אִיז
אוּנ הָט אִיר גְגֶעבִּין עֶטְלִיכֶע טְרָאפִּין אוֹיף צוּקֶער
פְלֶעשֶׁעלֶע אוּנ אִיר אִיז בַּאלְד בֶּעסֶער גִיוָוארִין,
אִיז זִיא אַרָאפּ גְגַאנְגֶן פוּן בֶּעט אוּנ אִיז גִיוֶוען שִׂמְחָה
שִׂמְחָה וָואס אִיז גִיוֶוען בַּייא דֶעם קֵיסָר פַארְשְׁטֵייעֶן
נָאכְדֶעם הָט דֶר קֵיסָר גְגֶעבֶּן גְרוֹסֶע מַתָּנוֹת צוּ אַלֵי
אוּנ עֶר הָט גִזָאגְט צוּ זֵיי דָם אִיז וֵוייניג, נָאר צוּא
פוּן אַייךְ וֶועל אִיךְ גֶעבִּין מַיין טָאכְטֶר פַר אַוַוייבּ, דֶ
הָט גְפְרֶעגְט בַּיי זַיינֶע חֲכָמִים צוּא וֶועלְכִין פוּן זֵיי דְ
עֶר זִיא גֶעבִּין פַר אַוַוייבּ, דִיא הִילְף אִיז דָאךְ גְקוּמֶן

: ה וַאֲרֵי תִכְּסוּן
קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ
לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנֵּהּ :
ו דְּיִתְנַכֵּס יִתְאֲכֵל

ה וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה
לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ : ו בְּיוֹם זִבְחֲכֶם

תו"א לרצונכם תזבחוהו זבחים מז מנחות קי חולין יג כט : ביום זבחכם יאכל פסחים ג מגילה כ :

בעל הטורים

זבחכם חסר וי"ו שלא יהיו שנים שוחטים זבח אחד :

רשב"ם

(ה) לרצונכם. שיהא תמים לסמיכה ולכל משפטו של קרבן וכמו שמפרש

רש"י

לכם וא"ת לא תעשו לעצמכם אבל אחרים עושין כבר נאמר (שמות כ) לא יהיה לך לא שלך ולא : (ה) וכי תזבחו וגו'. לא נאמרה פרשה זו אלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם זבח קרבנו וגו': לרצנכם תזבחהו. תחלת על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון שאם תחשבו זבת פסול לא ירצה עליכם לפני : לרצנכם. גנטו. זהו לפי פשוטו. ורבותינו למדו (חולין יג) מכאן בקדשים ע שפסול שצריך שיתכוין לשחוט : וזבחכם יאכל. כשתזבחוהו תשחטוהו ע"מ זמן

בית יהודא

(וְאִם תֹּאמַר לֹא תַעֲשׂוּ לְעַצְמְכֶם) אוּב דוּ וֶועסְט זָאגֶען דֶער פָּסוּק מֵיינְט אִיר זָאלְט נִיט מַאכֶן דִי עֲבוֹדָה זָרָה פַאר אַייךְ (אֲבָל אֲחֵרִים עוֹשִׂין לָכֶם) אָבֶער אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען מֶעגֶען מַאכֶן עֲבוֹדָה זָרָה פוּן אַייעֶרְטְוֶועגֶען (הֲרֵי כְּבַר נֶאֱמַר) עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין אִין פָּסוּק (לֹא יִהְיֶה לְךָ) עֶס זָאל נִיט זַיין בַּיי דִיר אַ עֲבוֹדָה זָרָה (לֹא שֶׁלְּךָ) נִיט דַיין עֲבוֹדָה זָרָה וָואס דוּ הָאסְט פַאר דִיר גֶעמַאכְט (וְלֹא שֶׁל אֲחֵרִים) אוּנ נִיט דִיא עֲבוֹדָה זָרָה וָואס אַנְדֶערֶע הָאבֶּען גֶעמַאכְט : (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ וגו'. זָאגְט רש"י (לֹא נֶאֶמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ) דִיא פָּרָשָׁה אִיז נָאר גְזָאגְט גֶעוָוארֶן (אֶלָּא לְלַמֵּד) נָאר צוּ לֶערְנֶען (שֶׁלֹּא תְּהֵא זְבִיחָתָן אֶלָּא עַל מְנַת לְהֵאָכֵל בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה) וֶוען אִיר וֶועט שֶׁעכְטֶען דֶעם קָרְבָּן זָאל עֶר גֶעשָׁאכְטֶען וֶוערֶען אוֹיף דֶעם

זָאל אִים עֶסִין נָאר אִין דִי צַייט וָואס דִיא תּוֹרָה הָאט גְבָּאטְען (שֶׁאִם לִקְבּוֹעַ לָהֶם זְמַן אֲכִילָה) אוֹיב דִיא תּוֹרָה וָואלְט גֶעוָואלְט בָּאשְׁטִימֶען די צַייט פוּן עֶסִין וָואלְט זִי גֶעדַארְפְט זָאגֶען צוּא זָאגֶען דִיא צַייט וֶוען מֶען זָאל עֶסִין דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים (הֲרֵי כְּבַר נֶאֱמַר) דִי צַייט פוּן עֶסִין שְׁלָמִים דִי תּוֹרָה לַאנְג גֶעזָאגְט וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְאִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ, אוֹיב אִיר וֶועט שֶׁעכְטֶען דָאס אִיז אַ נֶדֶר אָדֶער אַ נְדָבָה זָאל מֶען עֶסִין דִיא פְלֵייש פוּן קָרְבָּן דֶעם טָאג וָוָאס מֶען וֶועט אִים שֶׁעכְטֶען אוּנ מָארְגִין אוּנ דִי נַאכְט וָואס נָאךְ מָארְגִין בִּיז אִין דֶער פְרִיה, צוּ וָואס דַארְף דָא שְׁטֵיין נָאךְ אַמָאל דֶער דִין פוּן עֶסִין, מוּזִין מִיר זָאגֶען דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט נִיט דָא פוּן עֶסִין דֶעם קָרְבָּן נָאר פוּן שֶׁעכְטִין דֶעם קָרְבָּן. וֶוען מֶען קָרְבָּן מוּז מֶען טְרַאכְטִין מֶען וֶועט אִים עֶסִין וְוִיא דִי תּוֹרָה הָאט גְבָּאטִין : וּלִרְצוֹנְכֶם תִּזְבָּחוּהוּ. זָאגְט רש"י מֵיינְט (תְּחִלַּת זְבִיחָתוֹ תְּהֵא עַל מְנַת נַחַת רוּחַ) בַּאלְד אִין אָנְהֵייבּ שֶׁעכְטוּנְג זָאל זַיין דָס שֶׁעכְטֶען אוֹיף דֶעם תְּנַאי הָאבֶּען פַארְגֶענִיגֶען פוּן דֶעם קָרְבָּן (שֶׁיְּהֵא לָכֶם לְרָצוֹן) עֶס זָאל זַיין צוּ אַייךְ צוּא אַבֶּעווִילִיגוּנְג פוּן הקב"ה שְׁבוּ עָלָיו מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל) אוֹיב אִיר וֶועט טְרַאכְטֶען אוֹיף דֶעם קָרְבָּן אַטְרַאכְטוּנְג וָואס אִיז פָּסוּל צוּם קָרְבָּן (לֹא כֶם לְפָנַי) וֶועט דֶער קָרְבָּן נִיט בְּעוִוילִיגֶן אוֹיף אַייךְ פַאר מִיר : (לִרְצוֹנְכֶם). צוּא אַייעֶר וִוילֶען (וְזֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ) דָס מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק (וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ מִכָּאן) דִיא רַבָּנָן לֶערְנֶען פוּן דֶעם פָּסוּק (לְמִתְעַסֵּק בְּקָדָשִׁים שֶׁהוּא פָּסוּל) אוֹיב זִיךְ בַּשֶׁעפְטִיגְט מִיט אַמֶעסֶער אוּנ נִיט ווִילֶענְדִיג אִיז גֶעשָׁאכְטֶן גֶעוָוארֶן דֶר קָרְבָּן, אִיז דֶער קָרְבָּן פָּסוּל (שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁחוֹט) וֶוען מֶען שְׁנַייְדְט מִיט דֶעם מֶעסֶר אִין דִיא הַאלְדְז פוּן דֶעם קָרְבָּן דַארְף מֶען טְרַאכְטֶען עֶר שְׁנַייְדְט אִין צוּ מְקַיֵּים זַיין דִיא מִצְוָה שְׁחִיטָה : (ו) בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל. זָאגְט רש"י דֶער פָּסוּק מֵיינְט (כְּשֶׁתִּזְבָּחוּהוּ) וֶוען אִיר שֶׁעכְטֶען דֶעם קָרְבָּן (תִּשְׁחָטוּהוּ) זָאלְט אִיר אִים שֶׁעכְטֶען (עַל מְנַת) אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט אִים עֶסִין (וּמִן זֶה

שפתי חכמים

מחלקין הפסוק לא תעשו פי' לאחרים. ולכם פי' ולא אחרים שתי אזהרות אחת לא תעשו ואחת לכם : ם ואין להקשות נוקשה רש"י נמי וגם תעשו לאחרים די"ל דזה אין לא משמע מלא יהיה לך אלא אם עושה הוא או אחרים לו קיימו אבל ם זאת לא יעשה לאחרים לא משמע מלך. ואם תאמר הואיל וכן הוא דלמא הוא מותר לעשות לאחרים דדוקא כתיב לא תעשו לכם. וי"ל הואיל ומרבינן מלך לא שלך ולא של אחרים ע"כ לכם דכתיב כאן לא קאי אלא תעשו דהא של אחרים נמי אסור לך וזר ך לחלק הפסוק וא"כ לא תעשו ע"כ לא תעשו לאחרי' משמע. מהרי"ן : ע ר"ל שמתעסק בדבר אחר ובא שחיטה לידו כגון

פירוש לתורת אלהים

גָאט : (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ אוּנ וֶוען אִיר וֶועט אַשֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים צוּ גָאט לִרְצוֹנְכֶם זָאלְט שֶׁעכְטֶען עֶס זָאל אַייךְ זַיין לְרָצוֹן פַר מִיר [ע' רש"י]: דֶער קָרְבָּן שְׁלָמִים זָאל גִיקוֹילִיט וֶוערֶען אוֹיף תְּנַאי עֶס זָאל גֶגֶעסֶן וֶוערֶען דֶעם טָאג וָוָם וֶוערְט

ליקוטי יקרים

עֶר אִיז אוֹיף דֶעם יָרִיד קוּקְט עֶר נִיט עֶר זָאל הָאבֶּן אַגוּטִין מִיטָאג מִיט אַשֵׁיינֶע סְטַאנְצְיֶע, עֶר קוּקְט נָאר עֶר זָאל הָאבִּין שֵׁיינֶע סְחוֹרָה, ווייל זַיין גַאנְצִין לֶעבֶּן אֵיינְגְט נָאר אָן דִי סְחוֹרָה, אַז עֶר וֶועט הָאבִּין גִקוֹיפְט גוּטֶע סְחוֹרָה וֶועט עֶר הָאבִּין אִין דָרְהֵיים אַגוּטִין מִיטָאג מִיט אַשֵׁיינֶע וואוֹינוּנְג, דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי יֶעדֶר יוּד עֶר אִיז גְשִׁיקְט גִיוָוארִין אוֹיף דֶער וֶועלְט עֶר זָאל דָא אַיינְקוֹיפִין תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים אוּנ נָאכְדֶעם וֶוען עֶר וֶועט

אין אוּנ דִי נְשָׁמָה וֶועט קוּמֶען אִין הִימֶעל מִיט דִי תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים וֶועט אִיר פַארְגֶענִיגֶען זַיין זֵייעֶר גְרוֹיס ער תנא זָאגְט אֵיין שָׁעָה פֶּערְגֶענִיגֶען פוּן עוֹלָם הַבָּא אִיז טַייעֶרֶער וְוִיא זִיבֶּעצִיג יָאהְר פֶּערְגֶענִיגֶען פוּן דִיא וֶועלְט, אוּנ אוֹיף ן פוּן דִיא וֶועלְט דַארְף עֶר גָאר נִיט קוּקֶען וְוִיא עֶס וֶועט זַיין, ווִי דֶר תנא זָאגְט כַּךְ הִיא דַרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, אַזוֹי דַארְף ער פִירוּנְג פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס ווִיל לֶערְנֶען תּוֹרָה פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכֵל, עֶר זָאל עֶסִין בְּרוֹיט מִיט זַאלְץ •

משלי יוסף

רַיי. אֵיין חָכָם הָט גְזָאגְט דֶר עִיקָר אִיז מֹשֶׁה, וֶוען אלְט נִיט גְזֶעהֶן מִיט זַיין שְׁפַּאקְטִיוו דָס ווייגֶען פוּן וָואלְטִין זֵיי ווִיסֶן אַז דֶעם קֵיסֶרְס טָאכְטֶר אִיז קְרַאנְק, וייטֶר חָכָם הָט גְזָאגְט דֶר עִיקָר אִיז נַפְתָּלִי, וֶוען עֶר נִיט גְהַאט דֶעם לוּפְט בַּאלָאן, וָואלְט דִי טָאכְטֶער גִישְׁטָארְבִּין אֵיידֶר זֵייא וָואלְטִין גְקוּמֶן מִיט דֶעם מֶעדִיצִין. דֶער דְרִיטֶער חָכָם הָט גִיזָאגְט דֶר עִיקָר אִיז יְהוּדָה וָוָם וָואלְט הֶעלְפִין דֶער שְׁפַּאקְטִיוו אוּנ דֶער לוּפְט בַּאלָאן אָן יְהוּדָס מֶעדִיצִין, אָבֶּר וָוָם וָואלְט הֶעלְפִין יְהוּדָס מֶעדִיצִין אָן דֶעם שְׁפַּאקְטִיוו אוּנ אָן דֶעם לוּפְט בַּאלָאן, הָט מֶען נִיט גְוואוּסְט וָוּם

יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃ ז וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא

אונקלוס

ו בְּיוֹמָא דְּבַחְו... וּדְאִשְׁתָּאַר עַד יוֹ... תְּלִיתָאָה בְּנוּ... יִתּוֹקַד׃ ז וְאִם אִתְאַכָ... יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְּלִיתָ... מְרַחַק הוּא לָא

תו"א והנותר עד יום זבחים ט: השלישי זבחים כח כט: לא ירצה פסחים טז יומא ז:

רשב"ם

והולך: (ז) ואם האכל יאכל. במחשב לאוכלו חוץ כמקומו פירשו חכמים:

בית יהודא

שקבעתי לכם כבר) די צייט וואס איך האב אייך שוין לאנג גבאטן: (ז) וְאִם הֶאָכוֹל יֵאָכֵל וגו׳) . אויב די שלמים וועט גגעסען ווערין דעם דריטען טאג פון שעכטן, זאגט רש"י (אם אינו ענין להוץ לזמנו) ווייל מיר דארפן ניט דעם פסוק צו לערנען אונז אז ער הט געשאכטין דעם קרבן ער זאל אים עסין לייננגער ווי די צייט וואס די תורה הט גבאטען איז דער קרבן פסול (שהרי כבר נאמר) ווייל דער דין איז שוין געזאגט גוואָרין (ואם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו וגו׳) אויב ווען מען וועט שעכטן דעם קרבן וועט מען טראַכטן מען זאל אים עסין אויף דעם דריטען טאג איז דר קרבן פסול (תנהו ענין לחוץ למקומו) וועלען מיר זאגן דער מיינט אז מען האט געטראַכט ווען מען האט דעם קרבן געשאכטען) מען זאל עסין דם פלייש ניט אויף דעם וואו הקב"ה הט געבאטן איז דר קרבן פסול (יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו) אוב מען האט געטראַכט ווען מען הט קרבן געשאכטען) מען זאל דאס פלייש עסין ניט אויף דעם אָרט וואו הקב"ה הט גבאטין, איז דר קרבן גוואָרן ... אוב מען הט גגעסן דם פלייש פון דעם קרבן וואלטן מיר מיינען עס קומט אים כרת (תלמוד לומר והנפש הא... ממנו עונה תשא) לערנט אונז דער פסוק אויב ער האט גגעסן אשטיקל פלייש פון דעם קרבן וואס ער הט גט... ווען ער הט אים געשאכטן) ער זאל אים עסין לענגער וויא די צייט וואס דיא תורה הט גבאטן, קומט אים... אפילו ער עסט אין דיא צייט (ממנו) נאר פון דעם קרבן אז ער עסט קומט אים כרת (ולא מחברו) אבער ניט פון אנדערין קרבן (יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו) אבער אז ער עסט אשטיקל פלייש פון דעם קרבן וואס ער געטראַכט ווען ער האט אים געשאכטען) ער זאל עסין ניט אויף דעם אָרט וואס הקב"ה הט גבאטין, קומט אי... כרת: ופגול) . מיינט מען (מתועב) פארמיאוסת (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (ומרק פגולים כליהם) זייערע כלים...

רש"י

זה שקבעתי לכם כבר: (ז) ואם האכל יאכל וגו׳ אינו ענין להוץ לזמנו שהרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם יאכל מבשר זבח שלמיו וגו׳ תנהו ענין להוץ למקומו ... יהיו חייבין כרת על אכילתו ת"ל (שם) והנפש האוכלת עונה תשא ממנו ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבת ... למקומו: פגול. מתועב כמו (ישעיה סה) ומרק כ...

שפתי חכמים

זורק סכין בכותל לנועלו וזריקה נשחטה הבהמה בלא כוונה: פ רלה לומר שאם חישב בזמן שחיטה על מנת לאכול חוץ למקומו תלמוד לומר והנפש האוכלת בחוץ לזמנו כתיב: בשחיטה היה מחשבתו לאכול חוץ למקומו. ר"ל חוץ לק...

ליקוטי יקרים

אונ טרינקען וואסער מיט אמאס, אונ שלאפין אויף דיא ערד, אונ לעבין מיט צער אונ יסורים, אונ זאל זיך מאטערין לערנען תורה אשריך בעולם הזה, אוב דער מענטש וועט דאס האלטין פר אגליק אויף די וועלט, וועט אים גוט זיין צוא עולם הבא, דר מענטש וועט ניט זארגין וואס ער וועט שטארבין, ווי שלמה המלך הט גזאגט ותשחק ליום אחרון, אז עס וועט קומען זיין לעצטער טאג וועט ער זיין פרייליך, ווייל ער וועט וויסען ער גייט צו האבן פארגעניגן פון עולם הבא, אונ ער וועט ליב האבין הקב"ה ווייל ער הט אים געגעבין תורה אונ מצות ... וועט ליב האבן זיין פאטער אונ מוטער פר דעם וואס זיי האבן אים גברענגט אויף דר וועלט ער זאל לערנען תורה אונ טאן מצו... מעשים טובים, דריבר זאגט דער פסוק קדושים תהיו, אז איר וועט זיין היילינג, וועט זיין איש אמו ואביו תיראו, וועט ... פון אייך מורא האבן פר זיין פאטער אונ מוטר, אונ ווייל ביא אייך וועט זיין דר עיקר עולם הבא אונ איר וועט ניט אר... אזו פיל פאר עולם הזה ואת שבתותי תשמורו, וועט איר היטען מיינע שבתים ווי איך האב גבאטין, דריבר הט הקב"ה ג... צו די וועלט אוב יודין וועלן נעמען די תורה, איז דם בשאפונג פון די וועלט אגליק פאר די יודין, וועט די וועלט בלייבין ש... אבער אז דיא יודין וועלין ניט נעמין דיא תורה איז דיא וועלט בשאפונג אאומגליק פר אלע מענטשין, דריבר וועט די ... צוריק וויסט ווערין:

פירוש לתורת אלהים

גקוליט וממחרת אונ מארגן עס זאל גיגעסען ווע... צווייי טאג והנותר אונ דאס וואס בלייבט אויף ... דריטן טאג באש זאל עס פר ברענט ווערן אין פי... (ז) ואם אונ אז עס וועט גגעסן ווערין דעם דר... טאג פגול הוא איז דם אום ווערדיג לא ירצה עס ...

משלי יוסף

ווס מען זאל טאהן, האט די טאכטער פון קיסר גזאגט מיר זאלין קוקן אין וואס עס איז גוועזן זענען אלי דבריי גלייך אייגער און אנדערין האט ניט געקענט העלפין, די הילף מיינע איז גקומען דורך אלי דבריי, אז מיר וועלן זעהן וועגין שפעטער, דארף מען ניט דעם שפאקטיוו אונ מען דארף ניט דעם לופט באלאן, נאר יהודהם מעדיצין דארף מען שטענדיג, דריבר גיהער איך צו יהודה, דם זעלבינע זאגט די תורה, מיר זענען טאקי דרייא שותפים גיוועזן ווען דער מענטש איז גיקומען אויף דר וועלט, אבר אז ער איז שון גיקומען א... וועלט, די צוויי שותפים דעם פאטער אונ מוטער דארף ער שון ניט, זייגען קען ער בייא איין אנדער אשה און...

מצות השם

(רמו) וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. דאס איז די... תעשה אז די קרבנות וואס דיא תורה הט ג... אז מען זאל זייא עסין צווייא טאג אונ אז עס איז פון דעם... איבער גבליבן אויף דעם דריטען טאג מאר מען שון דאס ... בלייבונג נים עסין נאר מען מוז דאס פר ברענן אונ דיא... איז נוהג בזמן הבית:

יֵרָצֶה: ח וְאֹכְלָיו עֲוֺנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־
קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־
קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת
שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא
תְלַקֵּט: י וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט

אונקלוס

א: ח וּדְיֵיכְלִנֵּהּ
יְקַבֵּל אֲרֵי יָת
שָׁא דַּיְיָ אַחֵל
צֵי אֱנָשָׁא הַהוּא
הּ: ט וּבְמֶחְצַדְכוֹן
צָדָא דְּאַרְעֲכוֹן לָא
י פָּאתָא דְּחַקְלָךְ
ד וּלְקָטָא דַּחֲצָדָךְ
לַקֵּט: י וְכַרְמָךְ לָא
וְנִתְרָא דְּכַרְמָךְ

רשב"ם

ולל. פאה משמע כדכתיב עולל ישולל
כגפן:

תו"א

ואוכליו עונו ישא זבחים כח תמורה ג כריתות ה: כי את קדש ה' חלל זבחים כח מד מה: לא תכלה שבת צג חולין קמא תמורה ו: פאה שדך נדרים ו: לקצור חולין קלז: וכרמך לא תעולל פאה חולין קלא:

בעל הטורים

רכם. קרי ביה וקציר כם שצריך להניח א' מסמ"ך שהוא שיעור של פאה. וד' פעמים לשון קציר בפסוק למעוטי קצירו לסטים. נמלים. שברתו הרוח. אכלתו בהמה: פאת שדך. בגי' (שיעור) הפיאה אחד מששים: ונכרתה וסמיך ליה ובקצרכם מי שגוזל את העניים

רש"י

: (ח) ואכליו עונו ישא. בנותר גמור הכתוב מדבר
ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו (זבחים כח)
מיעטו הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר. ובמסכת
למדוהו ר מגזרה שוה: (ט) לא תכלה פאת שדך.
פאה ש בסוף שדהו (ת"כ): ולקט קצירך. שבלים
ס בשעת ת קצירה אחת או שתים אבל שלש א אינן
"כ. פאה ח): (י) לא תעולל. לא תטול עוללות

בית יהודא

פַּארְמִיאוּסְתּ פוּן זַייעֶרֶע מִיאוּסֶה עֶסִין: (ח) וְאֹכְלָיו עֲוֺנוֹ
יִשָּׂא. זָאגְט רַשִׁ"י (בְּנוֹתָר גָמוּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶער פָּסוּק
שְׁמוּעֶסְט אַז עֶר עֶסְט אַשְׁטִיקֶל פְלֵייש פוּן קָרְבָּן וָואס אִיז
גֶעבְּלִיבֶּען אוֹיף נָאךְ דִיא צַייט (וְאֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת עַל הַנִּשְׁחָט
חוּץ לִמְקוֹמוֹ) אָבֶּער אַז עֶר עֶסְט אַשְׁטִיקֶל פְלֵייש פוּן דֶעם
קָרְבָּן וָוס מֶען הָאט גֶעטְרַאכְט וָוען מֶען הָט אִים גְשַׁאכְטֶן
מֶען זָאל אִים עֶסִין נִיט אוֹיף דֶעם אָרְט וְוא הקב"ה הָאט
גְבָּאטִין, קוּמְט אִים נִיט כָּרֵת (שֶׁכְּבַר מִעֲטוֹ הַכָּתוּב) וָוארוּם
סוּק הָאט שׁוֹין גֶעזָאגְט אַז אוֹיף דֶעם קוּמְט נִיט כָּרֵת (וְזֶהוּ בְּנוֹתָר גָמוּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר) אוּנ דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אַז
ט גְגֶעסִין אַשְׁטִיקֶל פְלֵייש פוּן אַקָרְבָּן וָואס אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אוֹיף נָאךְ דִי צַייט וָוס הקב"ה הָאט גְבָּאטֶן צוּם
בְּמַסֶּכֶת כְּרִיתוּת לָמְדוּהוּ מִגְּזֵרָה שָׁוָה) אִין דִיא מַסֶּכֶת כְּרִיתוּת לֶערְנֶע, מִיר דֶעם דִין פוּן גְּזֵרָה שָׁוָה: (ט) וְלֹא תְכַלֶּה
דְךָ וגו') . דֶער פָּסוּק מֵיינְט (שֶׁיַנִּיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ) עֶר זָאל לָאזִין אַבִּיסֶל תְּבוּאָה אִין עֶק פֶעלְד: וְלֶקֶט קְצִירְךָ.
שִׁ"י (שִׁבֳּלִים הַנּוֹשְׁרִים בִּשְׁעַת קְצִירָה) דִי זַאנְגֶן וָואס פַאלִין אוֹיף דִיא עֶרְד וָוען מֶען שְׁנַיידְט דִיא תְּבוּאָה (אַחַת אוֹ
אֵיין זַאנְג אָדֶער צְוַוייא זַאנְגֶען מוּז מֶען זֵייא לָאזִין פַאר דִי אָרֶעמֶע לַייט (אֲבָל שָׁלֹשׁ אֵינָן לֶקֶט) אָבֶּער אַז עֶס
אוֹיף דִי עֶרְד דְרַייא זַאנְגֶען מִיט אֵיין מָאל, מֶעג זֵייא דֶער בַּעַל הַבַּיִת גֶעמֶען: (י) וְלֹא תְעוֹלֵל. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען

שפתי חכמים

כיון דקרא דואס האכל יאכל וגו' מדבר במחשבת קומו ואין עונש כרת עליו הא כתיב ואוכליו עונו ישא משמע ו עונש כרת. ומתרץ דזה מדבר בנותר גמור: ר נאמר כאן עונו ישא ולהלן בפרשת צו הוא אומר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא מה להלן מדבר בנותר גמור אף כאן בנותר גמור: ש פי' רש"י בגמר קצירת שדהו ולא בתחלתו: ת פי' ולא בשעת קטוף מלילות שאם נושר מידו אינו לקט דקציר במגל הוא שדרכו בכך: א דבפרשת אמור כתיב ג"כ ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב

פירוש לתורת אלהים

ין בַּאוִוילִיגְט פַר אַקָרְבָּן: (ח) וְאוֹכְלָיו אוּנ וֶוער
עֶם עֶסִין דִי שְׁלָמִים דֶעם דְרִיטֶן טָאג עֲוֺנוֹ יִשָּׂא
ער לֵיידִין זַיין זִינְד כִּי וָוארוּם עֶר הָאט פַאר
מְט דָאס הֵיילִיקַייט פוּן גָאט וְנִכְרְתָה אוּנ עֶס
וֶוערֶן פַר שְׁנִיטֶן הַנֶּפֶשׁ דָם דָאזִיגֶע לַייבּ פוּן אִיר
ן: (ט) וּבְקֻצְרְכֶם אוּנ אִין אַייעֶר טָאן שְׁנַיידֶן אֶת
קְצִיר דָם שְׁנִיט פוּן דֶער תְּבוּאָה פוּן אַייעֶר לַאנְד לֹא
תְכַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אָפּ שְׁנַיידֶן דִי תְּבוּאָה וָוס וַואקְסְט
אִין עֶק פוּן דֶעם פֶעלְד וְלֶקֶט אוּנ דִי זַאנְגֶן וָוס פַאלִין
אַרָאפּ בְּשַׁעַת דוּ שְׁנַיידְסְט דִיא תְּבוּאָה לֹא תְלַקֵּט
זָאלְסְטוּ זֵיי נִיט אוֹיף קְלוֹבֶּן: (י) וְכַרְמְךָ אוּנ דוּ זָאלְסְט
נִיט גֶעמֶען דִי שְׁלֶעכְטֶע צְוַוייגֶן פוּן דַיין וַוייְנְגָארְטִין

מצות השם

ריז) לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ. דָם זֶענֶען צְוֵויי מִצְוֹת אֵיינְס אַז מֶען
טָאר נִיט אַרָאפּ נֶעמֶען דִי תְּבוּאוֹת פוּן דֶעם עֶק פֶעלְד אוּנ
אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל אִיבֶּער לָאזֶן פֵּאָה פַר דִי אָרוּמֶע
ם וֶוען אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:
(ריט) וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט. דָאס אִיז צְווייא
מִצְוֹת אֵיינְס אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל נִיט
קְלוֹבֶּן דִיא זַאנְגֶען וָואס זֵייא פַאלֶען אַרָאפּ בְּשַׁעַת מֶען
דִי תְּבוּאוֹת אוּנ וִוידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל
בֶּר לָאזִין דִי אָרוּמֶע לַייט זָאלֶן דָם אוֹיף קְלוֹבֶּן אוּנ דִי מִצְוָה
גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:
רכא) וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער
בַּעַל הַבַּיִת טָאר נִיט אָפּ רַייסֶען דִיא שְׁלֶעכְטֶע וַויין טְרוֹבִּין אוּנ וִוידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען

משלי יוסף

אַנְדֶערֶע קֶענֶען אִים אוֹיפְפָּאדֶעוֶוען, אוּנ אַז עֶר וֶוערְט גְרוֹס
קֶענֶען זֵיי אִים אִיצְט נָאר נִיט הֶעלְפִין, עֶר מוּז נָאר אָנְקוּמֶען
צוּם דְרִיטֶן שׁוּתָּף צוּ הקב"ה, עֶר זָאל אִים גֶעבִּין לֶעבִּין
גֶזוּנְד פַּרְנָסָה אוּנ. אַלִין וָואס אַמֶענְטְשׁ דַארְף קֶען עֶר נִיט
הָאבֶּן פוּן זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער נָאר פוּן הקב"ה, הָאט זִיךְ
שׁוֹין גֶעעֶנְדִיגְט זַייעֶר שׁוּתָּפוּת, דְרִיבֶּער דַארְף מֶען נָאר דַאנְקֶן
דֶעם פָאטֶער אוּנ מוּטֶער פַר וָואס זֵיי הָאבֶּן אִים גְבְּרֶענְגְט אוֹיף
דֶר וֶועלְט, אָבֶּער עֶר גֵיהֶער נָאר צוּ הקב"ה אוֹיף אַלִי זַאכֶן וָוס
עֶר דַארְף וַוייטֶער אוּנ זַיין לֶעבֶּן אוֹיף דֶר וֶועלְט גֵיהֶער נָאר צוּ
הקב"ה, דְרִיבֶּער מוּז עֶר נָאר פַאלְגִין צוּ הקב"ה:

כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יא לֹא תִּגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ

לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיֵּי וּ...
תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲ...
אֱלָהֲכוֹן: יא לָא תִ...
וְלָא תְכַדְּבוּן
תְשַׁקְּרוּן אֱנָשׁ בְּחַ...

תו"א לא תלקט גיטין יב חולין קלא קלד: תעזוב יומא לו בבא קמא לד תמורה טו: לא תגנבו מציעא סא סנהדרין פו: ולא תשקרו בבא קמא קה ב...

רשב"ם

(יא) לא תגנבו. ממון: ולא תכחשו. כפירת הממון המופקד בידו. כדכתיב וכחש בה: ולא תשקרו. ממון שהלוהו:

בעל הטורים

וקבע את קובעיהם נפש: (י) לא תלקט. וסמיך ליה לא תגנו... לבעה"ב שלא יגנוב ממה שראוי לעניים וכן להזהיר לעניים... משל בעה"ב יותר מהראוי כדתנן ב' לקט ג' אינו לקט: (יא) לא תגנובו. וסמיך ליה ולא תכחשו שהגונב בא לידי לא תכחשו ולידי לא ת...

בית יהודא

מיינט (לא תעולל עוללות שבה) זאלסט ניט געמען די יונגע צנויגעליך מיט די טרויבין (והן ניכרות) מען דערקענט זייא (איזהו עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף) וועלכע צווייגן זענען יונגע אז די טרויבן ליגען ניט איינע אויף די אנדערי אונ די צווייגען זענען ניט אראפגעבויגין פון די שווערקייט פון דיא טרויבען: ופרט כרמך. זאגט רש"י מען מיינט (גרגרי ענבים) דיא איינציגע טרויבן (הנושרים בשעת בצירה) וואס פאלין אויף די ערד ווען מען שניידט דיא טרויבין פון דיא ווייגשטאקין: ואני ה' אלהיכם. איך בין אייער גאט (דיין להפרע) איך בין אדיין אייך צו שטראפין (ואיני גובה מכם אלא נפשות) אונ איך וועל פון אייך נעמען ... (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (אל תגזל דל וגו' כי ה' יריב ריבם וגו') זאלסט ניט אוועקנעמען, פון דעם א... וואס נאט האט אים געגעבען ווארום הקב"ה וועט מיט דיר קריגען זייער קריג אונ ווער עס וועט אוועק נ... ארעם מאן וועט הקב"ה פון אים אוועקנעמען זיינע מענטשען: (יא) ולא תגנבו. איר זאלט ניט גנבנען, זאגט (אזהרה לגונב ממון) דאס איז אנגעזאגט מען זאל ניט גנבען געלט (אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות) אבער תגנוב וואס שטייט אין דיא עשרת הדברות (אזהרה לגונב נפשות) איז אנגעזאגט מען זאל ניט גנבען מענטש... (הלמד מעניניו) דאס לערנן מיר פון דיא עבירות וואס זענען געבאטין געווארין נעבין לא תגנוב (דבר שחייבין ע... בית דין) נעבען לא תגנוב שטייען אזעלכע עבירות וואס קומט אויף זיי מיתה פון בית דין דהיינו לא תרצח ניט הרגנען אמענטש) לא תנאף (זאלסט ניט מזנה זיין), מיינט מען לא תגנוב אויך זאלסט ניט גנבנען א... נום אויף איר קומט מיתה פון בית דין, דס מיינט מען אז מען גנבת אמענטש: (ולא תכחשו). איר זאלט ניט ל... זאגט רש"י (לפי שנאמר וכחש בה משלם קרן וחומש) ווייל עס שטייט אין פסוק אז איינער (ראובן) האט געגעב...

רש"י

ב שבה והן ניכרות איזהו עוללות כל שאין לה לא כ... נטף (פאה ז): ופרט כרמך. גרגרי ענבים ד... בשעת בצירה: אני ה' אלהיכם. דיין הוא להפרע ו... מכם אלא נפשות שנאמר (משלי כב) אל תגזל דל... ה' יריב ריבם וגו': (יא) לא תגנבו. אזהרה לג... אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפ... הלמד מעניינו דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד: ולא ת... (ב"ק קט) לפי שנא' (ויקרא ה) וכחש בה משלם ק...

שפתי חכמים

אותם ומיעוט רוב שנים. ועוד מצאתי שנא' ולקחתם לכם אגודת אזוב ופי' רש"י ג' קלחים נקראים אגודה לכך פי' רש"י כאן אבל ג' אינן לקט אלא אגודה: ב לשון עולל ויונק. כלו' האשכולות הקטנות: ג פי' שאינן תכופין ושוכבין זה על זה כמו הבריות שזה שוכב על כתף חבירו. נטף פי' כמו טיפות הנוטפים זה אחר זה ואינן תכופין וסמוכין כמו הכתף זה מקרי נטף. פי' האשכול יש שממנו יוצאים מהסדרה שלו פצולים מכאן ומכאן זו על גב זו וכאותן הפצולים תלויין גרגרי ענבים יחד בקיבוץ א' ומחוברים כל הפיצולין עם הגרגרים שלהם זו האשכול ויש ממנו שאין פצולין יוצאין ממנו כלל אלא גרגרי ענבים תלויין מהסדרה שלו ויורדין מראש האשכול עד סופו וכל א' משני המינים הללו אינו נקרא עולל אלא אשכול שמו אבל מי שאין לו משני המינים שנזכרים לעיל אלא שהגרגרים כולם מקובלים יחד במקום אחד ואין שם סדרה כלל והרוב מזה המין נקראים בוסר ונמצאים בראשי הגפנים זה ועליו הזהיר הכתוב שלא ליטול. הרא"ם. עיין במסכת פאה ד... רבינו שמשון שהאריך שם בפי' כתף ונטף: ד ר"ל דפרט ל... פרט וכלל דהיינו גרגרי ענבים: ה דק"ל דכתיב לא תעול... תלקט כולן ל' יחיד וכתיב ה' אלהיכם ל' רבים אלא ה... שאני דיין ליפרע וא"כ אתי שפיר דכתיב ל' רבים אלהיכם מא... נפשות דהיינו נפשו של גזלן וכזה יקח גם נפש בניו של גז... יתומים: ו (ג"א) דאל"כ למה נזכר כאן נאמן ליפרע יותר מכ... ז ר"ל דהתם כתיב לא תרצח לא תנאף שהיא מיתת ב"ד אף מדבר במיתת ב"ד ע"כ לא תגנובו דכאן אינו אלא לממון ד... ל"ל. וכתב הרא"ם ויש לתמוה למה צריך רש"י להוכית מ... מדבר בגונב ממון. הרי מכאן ג"כ מוכח דדבר הלמד מעניינו...

פירוש לתורת אלהים

צו דיר אהיים ופרט כרמך אונ די ווייןטרובן וואס פאלן אראפ בשעת דו שניידסט דיין ווייןגארטן לא תלקט זאלסטו ניט אויף קלויבן לעני נאר דו זאלסט דס אלץ פר לאזן צום ארום מאן אונ צום גר זיי זאל... געמן אונ אויף קלויבן אני ה' איך בין גאט אייע... (יא) לא תגנבו איר זאלט ניט גנבנען ולא תכחשו א...

מצות השם

זאל דאס איבער לאזין פון דיא ארומע לייט וועגן אונ די מצוה גייט אן בייא זכרים אונ נקבות אויף דעם ארט וואו די מצוה גייט אן:

(רכב) (רכג) ופרט כרמך לא תלקט דס איז די לא תעשה אז דר בעל הבית טאר ניט אויף קלויבן די ויין טרויבן וואס זיי פאלן אראפ בשעת ער רייסט אפ די ווין טרויבן פון זיין גארטין אונ ווידר איז איין מצות עשה אז מען זאל דס לאזן אויף קלויבן די ארומי לייט אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות אויף דעם ארט וואו די מצוה גייט אן:

(רכד) לא תגנובו. דאס איז דיא לא תעשה אז מען טאר ניט גנבינען קיין שום הפץ אדער געלד אונ אזו באלד מען גנבית מער וויא איין פרוטה איז מען שוין ע... דעם לאו אויך טאהר מען ניט גנבינען אויף קיפאווי... מען וויל יענעם אפ געבען אונ מען טאהר ניט קופע... זאך וואס מען ווייסט אז דער וואס ער פר קויפט א... דאס גגנבית אונ דיא מצוה גייט אן אין יעדער...

(רכה) ולא תכחשו. דאס איז דיא לא תעשה א... זיין חבר שולדיג געלד טאהר מען ... לייקינען אדער מען האט איינעם גגעבען עפים צוא ... טאהר ער ניט לייקינין אז ער האט ניט גנומן צו בהא... דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער ז... זכרים אונ ביי נקבות:

איש בעמיתו: יב ולא־תשבעו בשמי לשקר וחללת את־שם אלהיך אני יהוה: יג לא־תעשק את־

א תשבעון בשמי
א ותחל ית שמא
ך אנא יי: יג ולא
ק ית חברך ולא

רשב"ם

תשבעו. אפי' בלא כפירת ממון:
תעשק. עשק שכר שכיר וממונו:

תו"א ולא תשבעו שבת לג שבועות כ כא לו: לא תעשוק מליעא קיא:

רש"י

עונש אזהרה מנין ת"ל ולא תכחשו: ולא תשקרו.
אמר (שם) ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו
הרה מנין ת"ל ולא תשקרו: לא תגנבו ולא תכחשו
תשקרו ולא תשבעו. אם גנבת סופך לכחש
שקר סופך להשבע לשקר: (יב) ולא תשבעו בשמי.
מר לפי שנא' (שמות כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא
יהא חייב אלא על שם המיוחד מנין לרבות כל הכנויין
א תשבעו בשמי לשקר כל שם שיש לי: (יג) לא תעשק.

בית יהודא

חבר (שמעון) אזאך צו בעהאלטן, און שמעון הט גלייקנט און הט געשווארין אז ראובן האט אים קיין זאך געגעבן בעהאלטין, נאכדעם הט שמעון מודה געוועז, דארף שמעון בצאהלין וואס מען האט בײ אים געגעבן בעהאלטין און אפינפטיל מעהר (למדנו עונש) האבן מיר געלערנט דעם שטראף וואס קומט צו שמעון (אזהרה מנין) פון וואנען ווייסין מיר אז מען זאל ניט לייקענען (תלמוד לומר ולא תכחשו) לערונט אונז דא דער פסוק „איר זאלט ניט

ען": ולא תשקרו. איר זאלט ניט זאגין פאלש (לפי שנאמר) ווייל עס שטייט אין פסוק (ונשבע על שקר) אז ער
וועריען פאלש (ישלם קרן וחומש) זאל ער בצאהלין דעם קרן און אפינפטיל מעהר (למדנו עונש) לערנען מיר
ווערט געשטראפט (אזהרה מנין) פון וואנען ווייסין מיר אז הקב"ה האט גבאטע מען זאל ניט זאגען ליגען
לומר) זאגט דער פסוק (ולא תשקרו) איר זאלט ניט זאגין ליגען: ולא תגנבו. ואיר זאלט ניט גנבנען ולא
ואיר זאלט ניט לייקענען ולא תשקרו ואיר זאלט ניט זאגין ליגען ולא תשבעו ואיר זאלט ניט שווערען
בת) אויב דוא האסט געגנבת (סופך לכחש) נאכדעם וועסטו לייקענען (סופך לשקר) נאכדעם וועסטו זאגן ליגען
לישבע לשקר) נאכדעם וועסטו שווערין פאלש: (יב) ולא תשבעו בשמי לשקר. איר זאלט ניט שווערען
בייא מיין נאמען, זאגט רש"י (למה נאמר) צו וואס שטייט דער פסוק, עס שטייט דאך אין די עשרת הדברות
ן טאר ניט שווערען פאלש בײ דעם נאמן פון הקב"ה, ענטפערט רש"י (לפי שנאמר) ווייל אין דיא עשרת הדברות
(לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא) זאלסט ניט שווערען פאלש בײ דעם נאמען ה' וואס ער איז אלהיך, דיין גאט
א יהא חייב אלא על שם המיוחד) וואלטן מיר מיינען נאר אז ער דערמאנט דעם נאמען הוי"ה בייא זיין פאלשע
ה איז ער חייב וועט ער געשטראפט ווערין (מנין לרבות כל כנויין) פון וואנען ווייסן מיר בײ וועלכין נאמן פון הקב"ה
ווערט פאלש איז ער חייב (תלמוד לומר) לערונט אונז דא דער פסוק (ולא תשבעו בשמי לשקר) איר זאלט ניט שווערען
בײ מיין נאמן (כל שם שיש לי) בײ וועלכן נאמן איך האב טארט איר ניט שווערען פאלש: (יג) ולא תעשוק.

שפתי חכמים

דבר אלא בממון וי"ל דכאן ג"כ מדבר במיתה דכתיב אני ה' רש"י לעיל דרשה זו. ועוד כ"ל רלונו לתרץ דלא תקשה ואימא איפכא
ופי' רש"י דיין ליפרע ואיני גובה מכם אלא נפשות.ולכך כבית דכאן מיירי בגונב נפשות ולעיל מיירי בגונב ממון ותירץ דבר הלמד

פירוש לתורת אלהים

לייקענין געלט אדר אפקדון ולא תשקרו און איר
ניט פעלשן איש אמענטש אין זיין חבר: (יב) ולא
און איר זאלט ניט שווערן מיט מיין נאמן אויף
ש ווארום אז איר וועט פאלש שווערן מיט מיין
והללת את שם אלהיך וועסטו פר שעמן דעם נאמן
יין גאט אני יי איך בין גאט ווס איך בין בגלייבט
אלין שכר דעם וואס איז מקיים מיינע מצות
פורעניות צו דעם ווס פאלגט מיך ניט: (יג) לא
וק את רעך דו זאלסט ניט רובן דיין חבר [עיין רש"י].

ליקוטי יהודא

(יג) לא תעשוק וגו' ולא תלין וגו'. די תורה האט גיבאטין אז מען דינגט איין ארבעטער אויף אטאג אדער אויף די וואך, ווען עס ענדיגט זיך דיא ארבעט, פארין נאכט, אדער פרייטאג פארין נאכט זאל ער אים באלד בצאהלין זיין ארבעט געלד דם זעלביגע אז מען גיט צו אשניידער מאכין אמלבוש אדער צו וועלכין בעל מלאכה מען גיט צוא ארבעטין, באלד וויא ער ברענגט די ארבעט מוז מען אים בצאהלין, ווארום עס קען זיין די קינדער און זיין ווייב האבין אנאנצין טאג ניט געגעסין, אדער מען הט גווארט צו קויפין אויף שבת פר זיין געלד, אז מען הט אים ניט בצאהלט, קען טרעפין זיי ווערין פר חלשות פון הונגר און מען ווערט קראנק אדער ח"ו מען שטארבט, אדער עס איז ניטא צו שבת, און מען פלוכט דעם בעל הבית, און הקב"ת
דעם צער פון דעם בעל מלאכה וועט דר בעל הבית גווים געשטראפט ווערן, דריבר זאל יעדר ייד זיך היטן פון אזעלכע זאכן:

מצות השם

ולא תשקרו איש בעמיתו. דאס איז דיא לא תעשה אז מען טאר ניט שווערען פאלטש דהיינו ווען איינער דעם חבר געלד אזוי שווערט דער חבר אז ער איז אים שולדיג דאס הייסט ער שווערט פאלטש איז ער עובר אויף לא תעשה און ער איז חייב צוא צאלען דאס קרן און נאך פינפטל מער וויא ער איז שולדיג און דארף ברענגען איין ווען דם בית המקדש איז געשטאנען און דיא מצוה גייט אן בייא זכרים און נקבות:
ולא תשבעו בשמי לשקר. דם איז די לא תעשה אז מען טאר ניט ארויס רעדין מיט דעם מויל איין פאלטשי שבועה דהיינו ער שווערט ער זאל עסין און עסט ניט אדער ער שווערט אז ער הט געגעסן און אין אמת האט ער ניט געגעסין אויך נאך אנדרי שבועות ווס ער ווייסט אז עס איז ליגן טאר מען ניט שווערין און די מצוה גייט אן בײ זכרים און נקבות אויף יעדער ארט און אין יעדר צייט:
(רכח) לא תעשוק את רעך. דאס איז דיא מצוה אז מען טאר דעם חבר ניט רובן און מען טאר ניט אויף האלטן פרעמד געלד בײ זיך ווס דר חבר הט אים געגעבן צוא בהאלטען און ער וויל אפ נעמען מוז מען אים אפ געבן און די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט און אין יעדר צייט:

ולא

רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר׃ יד לֹא־תְקַלֵּל

תַּעֲנֵים לָא תְבִית דַּאֲגִירָא לְוָתָךְ עַד צַ
יד לָא תְלוּט דְּלָא

תו"א ולא תגזול מציעא כו קיג מכות טז שבועות מה חולין קמא תמורה ו : לא תלין פעולת שכיר ב"ק צט מציעא קי קיא קיב שבועות מה : אתך תנ
לא תקלל חרש סנהדרין סו שבועות לה תמורה ד :

רשב"ם

ולא תגזול. כעין ויגזול את החנית מידו : לא תלין. שכיר לילה : (יד) לא תקלל חרש. בהווה דבר הכתוב. וטעמו ברי"ש כי משקל דגש הוא כמו עור גבן:

בעל הטורים

לא תשבעו : (יג) לא תלין פעולת שכיר. וסמיך ליה לא תקלל ילין שכרך אל תקללהו אלא התשבעו כב"ד :

בית יהודא

זָאגְט רש"י (זֶה הַכּוֹבֵשׁ שְׂכַר שָׂכִיר) דֶר פָּסוּק זָאגְט אַז אֵיינֶר הָאט גֶעדוּנְגֶען אֵיין אַרְבֶּעטֶער אוּנ עֶר בַּצָאהְלְט אִים נִיט פַאר זַיין אַרְבֶּעט וֶועט עֶר גֶשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן: [לֹא תָלִין]. זִיא זָאל נִיט גֶענֶכְטִיגֶן (לָשׁוֹן נְקֵבָה) נַוייבְּלִיךְ (מוּסָב עַל הַפְּעֻלָּה) ווייל דָאס גֵייט אוֹיף דִי אַרְבֶּעט, דִי אַרְבֶּעט פוּן דֶעם אַרְבֶּעטֶער זָאל נִיט זַיין בַּייא דִיר נִיט בַּצָאהְלְט בִּיז אִין דֶער פְרִיה: [עַד בֹּקֶר]. בִּיז אִין דֶער פְרִיה, זָאגְט רש"י (בְּשָׂכִיר יוֹם הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אַז אֵיינֶר הָט גֶעדוּנְגֶען אֵיין אַרְבֶּעטֶער עֶר זָאל בַּיי אִים אַרְבֶּעטֶן דֶעם גַאנְצֶען טָאג (שֶׁיְצִיאָתוֹ מִשֶּׁשָּׁקְעָה חַמָּה) עֶר גֵייט אַוֶועק פוּן דִיא אַרְבֶּעט וֶוען דִיא זוּנְן גֵייט אוּנְטֶער (לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַלַּיְלָה) אִיז דִי צַייט אַגַאנְצֶע נַאכְט עֶר זָאל בֶּעמֶען זַיין אַרְבֶּעט גֶעלְט (וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר) אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט זָא
פָּסוּק (וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ) דִיא זוּנְן זָאל נִיט אוּנְטֶער גֵיין וּמֶען מוּז בַּצָאהְלִין דֶעם אַרְבֶּעטֶער אֵיידֶער דִיא זוּנ
אוּנְטֶער] (מְדַבֵּר בְּשָׂכִיר לַיְלָה) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אַז אֵיינֶער הָאט גֶעדוּנְגֶען אֵיין אַרְבֶּעטֶער עֶר זָאל בַּיי אִים אַ
אַגַאנְצֶע נַאכְט (שֶׁהַשְׁלָמַת פְּעוּלָּתוֹ מִשֶּׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר) זַיין אַרְבֶּעט עֶנְדִיגְט זִיךְ וֶוען דֶער מָארְגִינְשְׁטֶערְן גֵ
(לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַיּוֹם) דְרִיבֶּר אִיז דִיא צַייט אַגַאנְצֶע טָאג עֶר זָאל אָפְּנֶעמֶען זַיין אַרְבֶּעט גֶעלְט וֶדער נ
דֶעם דִין אִיז אַזוֹ, דֶר אַרְבֶּעטֶר וָואס אִיז גֶעדוּנְגֶען גֶוָוארִין צוּ אַרְבֶּעטֶן אַגַאנְצִין טָאג, הָט דֶער בַּעַל הַבַּיִת צַייט אַ
נַאכְט בִּיז אִין דֶער פְרִיה אִים צוּ בַּצָאהְלִין זַיין אַרְבֶּעט גֶעלְט, אוּנ דֶר אַרְבֶּעטֶר וָואס אִיז גֶעדוּנְגֶען גֶוָוארִין צוּ אַ
אַגַאנְצֶע נַאכְט, הָט דֶר בַּעַל הַבַּיִת צַייט אַגַאנְצִין טָאג בִּיז נַאכְט אִים צוּ בַּאצָאהְלִין זַיין אַרְבֶּעט גֶעלְט (לְפִי שֶׁנָּתְנָ
זְמַן לְבַעַל הַבַּיִת עוֹנָה לְבַקֵּשׁ מָעוֹת) וָוארוּם דִיא גַאנְצֶע נַאכְט אָדֶער דֶעם גַאנְצִין טָאג וָוס דֶר אַרְבֶּעטֶר אַרְבֶּעט
דֶר בַּעַל הַבַּיִת אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אוֹיף דִי אַרְבֶּעטֶר זִייא זָאלִין גוּט אַרְבֶּעטִין, נָאכְדֶעם וִויא דִי אַרְבֶּעט הָאט זִיךְ גִי
הָט דִי תּוֹרָה גֶגֶעבֶּען צַייט דֶעם בַּעַל הַבַּיִת צְוֶועלְף שָׁעָה עֶר זָאל גֵיין זוּכֶען גֶעלְט צוּ בַּצָאהְלִין דֶעם אַרְבֶּעטֶער :
תְקַלֵּל חֵרֵשׁ]. דוּ זָאלְסְט נִיט פְלוּכֶען אַטוֹיבִּין, זָאגְט רש"י (אֵין לִי אֶלָּא חֵרֵשׁ) פוּן דֶעם פָּסוּק וֶוייסִין מִיר נָאר
טָאר מֶען נִיט פְלוּכֶן (מִנַּיִן לְרַבּוֹת כָּל אָדָם) פוּן וַואנֶען וֶוייסִין מִיר אַלֶע מֶענְטְשֶׁן טָאר מֶען נִיט פְלוּכִין (תַּלְמוּד לוֹמַ
לֹא תָאוֹר) זָאגְט דֶער פָּסוּק אַלֶע מֶענְטְשֶׁן פוּן דַיין פָאלְק זָאלְסְטוּ נִיט פְלוּכִין, פְרֶעגְט רש"י (אִם כֵּן) אוּב אַזוֹ
מֶענְטְשִׁין טָאר מֶען נִיט פְלוּכִין (לָמָּה נֶאֱמַר חֵרֵשׁ) פַאר וָואס זָאגְט דִי תּוֹרָה זָאלְסְט נִיט פְלוּכִין אַטוֹיבִּין. עֶנְפֶערְט
(מַה חֵרֵשׁ מְיוּחָד שֶׁהוּא בַּחַיִּים) אַז דִיא תּוֹרָה זָאגְט זָאלְסְט נִיט פְלוּכִין אַטוֹיבִּין, מֵיינְט מֶען דָאךְ אַלֶעבֶּעדִיגֶען
שֶׁהוּא בַּחַיִּים) אַזוֹ אַלֶע מֶענְטְשִׁין וָואס לֶעבֶּען טָאר מֶען זֵייא נִיט פְלוּכֶען (יָצָא הַמֵּת שֶׁאֵינוֹ בַּחַיִּים) אָבֶּער אַטוֹיטֶן נ

רש"י

(ת"כ) זה הכובש שכר שכיר: לא תלין. לשון נקבה על הפעולה: עד בקר. בשכיר יום הכתוב מדבר שיציאתו משתשקע חמה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד) ולא תבוא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר (ב"מ קי) לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שנתנו זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות: (יד) לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל (שמות כב) לא תאור ל א"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד בחיים אף כל שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים

שפתי חכמים

מעניינו כו' ודלא כפי' הרא"ם דלעיל שפי' דקשה לו תרתי למה לי. וק"ל: ח דכל ל' עושק כבישת שכר שכיר הוא וכן פירש"י בב"מ דף כ"ח: ט ופי' הרא"ם דאי הוי תי"ו הנוכח א"כ הוי פועל יוצא ולא מצינו המלה הזאת בשום מקום שהיא יוצאת אלא פועל עומד כמו וילן שם כי ברחוב נלין רק בפסוק ערום ילין בלי לבוש וויותר טוב לפרש על הפעולה ויהי' עומד. וכ"ל דאי קאי אבעל הבית לא נתקשר עמו מלת אתך דלא הל"ל אלא לא תלין פעולת שכיר עד בוקר : י דק"ל דמשמע כל הלילה מותר ללין רק עד הבוקר אסור והא כפ' כי תצא כתיב ולא תבוא עלי ומתרץ דבשכיר יום הכתוב מדבר : כ עונה או יום או לילה שהוא י"ב שעות נקרא עונה : ל דלא הל"ל אלא ונשיא לא תאור בעמך לרבות כל שבעמך. ומה שדרשו בעושה מעשה עמך אינו אלא מסמיכות מדסמיך אזהרת נשיא לאזהרת עמך : מ דאי לאו מיעוטא ה"א ב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) לא תלין. כתוב בת"כ אין לי אלא שכר אדם שכר ושכר קרקעות מנין ת"ל לא תלין פעולת שכיר הרי במשמע. ומכאן יש ללמוד דהשוכר בית או בהמה ומשהה שכרו שעובר עליו משום בל תלין ותלמוד של מזכיר קרקעות כלל :

פירוש לתורת אלהים

וְלֹא תִגְזוֹל אוּנ זָאלְסְט נִיט גַזְלֶן לֹא תָלִין עֶס זָאל נִיט אִיבֶּר גֶענֶכְטִיגֶן דָם גֶצָאלְט פוּן אַגֶעדוּנְגֶנִים בַּיי דִיר עַד בּוֹקֶר בִּיז אִין דֶר פְרִי: (יד) לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ דוּ זָאלְסְ שִׁילְטֶן אַטוֹבֶן אוּנ אֵיין אַנְדֶרֶן מֶענְטְשֶׁן טָאר מֶע

מצות השם

(רכט) וְלֹא תִגְזוֹל דָאס אִיז דִיא [לֹא תַעֲשֶׂה] אַז מֶען טָאר נִיט גַזְלִין פוּן זַיין חַבֵר אוּנ אַזוֹ בַּאלְד עֶר נֶעמְט אַוֶועק פוּן זַיין חַבֵר מֶער פוּן אֵיין פְּרוּטָה מִיט גְוַואלְד אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף דֶר מִצְוָה אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

(רל) לֹא תָלִין פְּעוּלַּת שָׂכִיר. דָם אִיז דִי [לֹא תַעֲשֶׂה] אַז עֶס טָאר נִיט אִיבֶּר נֶעכְטִיגֶן דָאס גִיצָאלְט פוּן אֵיין פּוֹעֵל בַּיי זַיין בַּעַל הַבַּיִת נָאר עֶר מוּז אִים תֵּיכֶף גֶעבֶּען דְהַיְינוּ וֶוען אֵיינֶער פַאר דִינְגְט זִיךְ עֶר זָאל אַרְבִּיטִין בַּייא טָאג הָאט מֶען צַייט צָאלֶען אַגַאנְצֶע נַאכְט אוּנ אַז עֶר הָאט זִיךְ פַאר דוּנְגִין אַרְבִּיטֶען בַּייא נַאכְט אַזוֹ הָאט מֶען אִים צַייט צוּא צָאלְ אַנְדֶרִין טָאג אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָ יֶעדֶער צַייט :

(רלא) לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָ שִׁילְטִין אֵיין עֶרלִיבֶּען יוּד אֲפִילוּ עֶר הֶערְט נִיט אִ מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדִין אָדָם אִין יֶעדֶר צַייט :

ולפני

חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ שני חמישי כשהן מחוברין טו לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי

…ם דְּלָא חָזֵי לָא תְשִׂים …לָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ …יְיָ׃ טו לָא תַעְבְּדוּן …בְּדִינָא לָא תִסַּב אַפֵּי …נָא וְלָא תְהַדַּר אַפֵּי

…ולפני עור לא תתן מכשול פסחים כב מ"ק ה יז נדרים סח קידושין לב …ל ע"ז ו כו חולין ז נדה כז: ויראת מאלהיך ס' הנוכר פ' ויקהל:

בעל הטורים

…א תתן מכשל. חסר וי"ו לומר אפילו אינו נותן מכשול ממש אלא אפילו ליעצו לפי דרכו: ויראת מאלהיך. וסמיך ליה לא תעשו עול

רש"י

…י עור לא תתן מכשול. (ת"כ) לפני הסומא בדבר …תן עצה שאינה הוגנת לו ב אל תאמר מכור שדך וקח לך …ואתה עוקף עליו ם ונוטלה הימנו: ויראת מאלהיך. …שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה …ה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך …בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר …ר ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו …בו ויראת מאלהיך: (טו) לא תעשו עול במשפט. …שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול. שנאוי ומשוקץ. …ותועבה, שהעול קרוי תועבה שנאמר (דברים כה) כי …ת ה' וגו' כל עושה עול ע והתועבה קרוי' שקץ וחרם …שם ז) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו …תשקצנו וגו': לא תשא פני דל. (ת"כ) שלא תאמר

בית יהודא

לעבט ניט מעג מע אים פלוכן: [ולפני עור לא תתן מכשול]. צו אבלינדען זאלסטו ניט געבען אשטרויכלונג, זאגט רש"י מען מיינט (לפני הסומא בדבר) דר מענטש וואס איז בלינד אין אזאך (לא תתן עצה שאינה הוגנת לו) זאלסטו אים ניט געבן אעצה וואס איז ניט גוט פאר אים (אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור) זאלסט ניט זאגן צו איינעם פארקויף דיין פעלד אונ קויף אאייזיל, אונ דיין מיינונג איז ניט וועגן זיין טובה נאר וועגן דיין טובה (ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו) אונ דו וועסט דיך שטארקן אויף אים אונ וועסט פון אים אוועקנעמען דעם אייזיל: [ויראת מאלהיך], זאלסט מורא האבן פאר דיין גאט. זאגט רש"י (לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות) ווייל די זאך איז ניט איבערגיגעבן צו מענטשן (לידע) זייא זאלן וויסען (אם דעתו של זה לטובה או …) אוב דער מענטש גיט די עצה צו גוטין נעם איז טאקי פאר דעם מענטש בעסער צו האבן אאייזיל וויא צו האבען …ד אונ ער מיינט ניט פאר זיך אטובה] אדער ער מיינט צום שלעכטין ווייל אפעלד קען ער ניט אוועקנעמען פון …דריבער גיט ער אים די עצה ער זאל פארקויפן די פעלד אונ קויפין אאייזיל וועט ער קענען אוועקנעמען דעם אייזיל] …להשמט ולומר לטובה נתכוונתי) ער קען דאך זאגין איך האב געמיינט צו גוטין (לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך) …זאגט אויף אים דר פסוק זאלסט מורא האבן פאר הקב"ה (המכיר מחשבותיך) ער ווייס דיין טראכטונג וואס האסט געמיינט מיט דיין עצה (וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו) אונ אזוי אלע זאכן וואס גיהער צו דיא הארץ …עם מענטש וואס טוהט דיא זאך (ואין שאר הבריות מכירות בו) אונ אנדערע מענטשען ווייסין ניט וואס ער מיינט אדער שלעכט (נאמר בו ויראת מאלהיך) אויף אים זאגט דר פסוק זאלסט מורא האבן פאר דיין גאט, ער ווייס וואס הארץ טראכט: (טו) [ולא תעשו עול במשפט]. זאגט רש"י (מלמד) דער פסוק לערנט אונז (שהדיין המקלקל את …דער דיין וואס פסקנט אפאלשין דין (קרוי) ווערט ער גערופין פינף נעמען עול שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה, דר …ן עול שטייט אין דיא תורה לא תעשו עול במשפט, איר זאלט ניט טאן אומרעכט בייא דעם משפט ווארום איר …גערופין ווערן "עול" וועגין דעם פאלשען משפט וואס איר וועט טאן (שהעול קרוי תועבה) דר עול ווערט גערופין …ה (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (כי תועבת ה' כל עושה עול) דר וואס טוהט עול איז ער תועבה נפארמיאוסט הקב"ה (והתועבה קרויה שקץ וחרם) אונ תועבה ווערט גערופין שקץ אונ חרם (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק …תביא תועבה אל ביתך) זאלסט ניט ברענגען תועבה אין דיין שטוב (והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו) דוא וועסט זיין וויא ער איז, זאלסט אים פארמיאוסין נתועבה ווערט גערופין שנאוי, געפיינט. וויא עס שטייט אין פסוק כל …ת ה' אשר שנא, אלע פארמיאוסונג פון הקב"ה וום ער האט פיינד]: [ולא תשא פני דל]. זאלסט ניט געבן כבוד ארעם מאן, אויב אארעם מאן האט אדין תורה מיט אגייכין ער מאנט בייא אים געלט (שלא תאמר) זאלסטו ניט

שפתי חכמים

…דסא לקמן כתיב אביו ואמו קלל לרבות לאחר מיתה לכך איצטריך …עה: ב וא"ת מנ"ל לרש"י שפירושו כן דלמא כמשמעו. וי"ל דרש"י …ו מתרץ ויראת מאלהיך שהדבר הזה כו'. ואי אמרת לפני עור כמשמעו …בר זה מסור לבריות דדעתו של זה לרעה שהרי נתן תקלה לרגלי העור ואין שייך ויראת מאלהיך בדבר המסור לבריות אלא ודאי אין פירושו כמשמעו: ם כמו אל תבא עליו בעקיפין (ול' ערמה הוא) דכפר' בהר ופירש"י בב"ק (דף קי"ג) בעלילות והוא כמו עוקב לשון ויעקבני זה פעמים כי פ"א מתחלף בבי"ת כדכסמוך בפירש"י בעצמו: ע וגם

פירוש לתורת אלהים

…שילטן (עיין רש"י) ולפני עור אונ פר אבלינדן זאלסטו געבן אשטרויכלונג דו טארסט ניט לייגן אשטיין …ער אנדערע זאכין אויף דעם וועג וואו ער גייט ווארום ער איז דאך בלינד וועט ער דריבער פאלן ע' רש"י ויראת מאלהיך זאלסט מורא האבן פר גאט אני יי איך בין גאט: (טו) לא תעשו עול במשפט איר זאלט ניט טאן

מצות השם

…) ולפני עור לא תתן מכשול. דס איז די מצוה אז מען טאר …זיין חבר נים ראטין קיין שלעכטי עצה אדר צו צו רעדין …חבר ער זאל טאן איין עבירה אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

…) לא תעשו עול במשפט. דס איז די לא תעשה אז דר דיין …טאר נים מחייב זיין דעם וואס ער איז גירעכט אדר ער זאל גירעכט מאכן דעם וום ער איז אום גירעכט אונ אז דר דיין ווייסט דעם דין טאר ער די בעלי דינים נים מצער זיין אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רלד) ולא תהדר פני גדול. פון דעם פסוק איז ערקלערט דיא מצוה אז בייא דעם דין טאר מען נים באשיינין איין בעל דין אונ דעם אנדערין נים אונ דער דיין טאר נים

יאד

גָּד֑וֹל בְּצֶ֖דֶק תִּשְׁפֹּ֥ט עֲמִיתֶֽךָ׃ טז לֹא־תֵלֵ֤ךְ רָכִיל֙ בְּעַמֶּ֔יךָ לֹ֥א תַעֲמֹ֖ד עַל־

רַבָּא בְּקוּשְׁטָא ...לְחַבְרָךְ׃ טז לָא ... קוּרְצִין בְּעַמָּךְ לָא

תו״א בלדק תשפט עמיתך סנהדרין לא לב שבועות ל : לא תלך רכיל כתובות מו סנהדרין ל לא : לא תעמוד על דם רעך סנהדרין עג :

רשב״ם

(טז) לא תלך רכיל. המחזר בעיירות מהלך לומר לשון הרע מזה אל זה. **ותרגום** לא תיכול קורצין. לא תכריז רכילות. וכן בדניאל. אכלו קורציהון דיהודאי. הכריזו. וכן ירעם משמים מתורגם אכלי מן שמיא. לשון השמעת קול: **לא** תעמוד על דם רעך. לא תעמוד מנגד אלא ניתן להצילו **בנפשו של** רודף:

בעל הטורים

במשפט **כי לא לאדם** תשפטו כי אם לה׳ : (טו) בצדק תשפוט רמז שכ״ד יושבין בשני ובחמישי. בצדק. פי׳ במזל צדק וצדק משמ... וביום ה׳ בתחלתו. בצדק תשפוט עמיתך. וסמיך ליה לא תלך רכ... לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה ולא יאמר אני מזכה והבירי...

(טז) רכיל בעמיך. מלא יו״ד שהרכיל עובר בי׳ הדברות. **בירושלמי** מותר לומר לשה״ר **על** בעלי מריבה שנאמר לא תלך רכיל [בעמיך כשו...

בית יהודא

זאגין (עָנִי הוּא זֶה) דער מענטש איז ארעם (וְהֶעָשִׁיר חַיָּב לְפַרְנְסוֹ) אונ דער רייכער דארף אים שפייזין מיט צדקה (אֲזַכֶּנּוּ בַּדִּין) איך וועל זאגן דער ארעם מאן איז גערעכט, דר רייכער דארף אים בצאהלין וואס ער מאנט ביי אים (וְנִמְצָא מִתְפַּרְנֵס בִּנְקִיּוּת) וועט דר ארעם מאן געשפייזט ווערין מיט כבוד, דאס טאר מען ניט : (וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל). אונ אויב אגרויסער גביר אפילו ער איז אויך אגרויסער יחסן הט אדין תורה מיט אפראסטין מענטש (שֶׁלֹּא תֹאמַר) זאלסטו ניט זאגין (עָשִׁיר הוּא זֶה) דר מענטש איז רייך (בֶּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה) ער איז אזוהן פון גרוסע לייט (אֵיךְ אֲבַיְּשֶׁנּוּ) וויא אזו וועל איך אים פארשעמן (וְאֶרְאֶה בְּבָשְׁתּוֹ) ווי אזו וועל איך קענען זעהן וויא ער וועט פארשעמט ווערן, אז ער ווערט אומגערעכט זיין ביי דיא דין תורה (עי״ש יש בדבר) איך וועל גשטראפט ווערן פאר די זאך (לְכָךְ נֶאֱמַר) דריבער שטייט אין דר פסוק (וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל) דו זאלסט ניט באשייגען דעם פנים פון אגרויסין גביר אונ ניט פון אגרויסן יחסן : (בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ). זאגט רש״י (כְּמַשְׁמָעוֹ) וויא דער פשט איז, זאלסט משפטין מיט גרעכטיגקייט, ריכטיג ווי דער (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז דר פסוק שמועסט ניט פון אדין תורה, נאר אויב דוא האסט גזעהן דיין חבר האט אזאך, דוא קענסט אים באשולדיגען אונ קענסט אים גרעכט מאכן (הֱוֵי דָן אֶת חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת) זאלסטו אייביג גרעכט מאכן דיין חבר אונ זאלסט זוכען אויף אים אזכות : (טז) וְלֹא תֵלֵךְ רָכִיל. זאגט רש״י (אֲנִי אוֹמֵר) איך זאג (עַל שֶׁם) וועגין (שֶׁכָּל מְשַׁלְּחֵי מְדָנִים) דיא אלע מענטשין וואס רייצין קריג צווישען מענטשין (וּמְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרַע) אונ זיי דערציילן לשון הרע (הוֹלְכִים בְּבָתֵּי רֵעֵיהֶם) זיי גייען אין דיא שטובין פון זייערע פריינד (לְרַגֵּל) אוים צו זעהן (מַה יִּרְאוּ רַע) שלעכטע זאכין זיי וועלען דארטין זעהן (אוֹ מַה יִּשְׁמְעוּ רַע) אדער וועלכע שלעכטע רייד זיי וועלען דארטן הערן (לְסַפֵּר בַּשּׁוּק) זיי זאלען האבן וואס צו דערציילין אין גאס (נִקְרָאִים) ווערן זיי גערופין (הוֹלְכֵי רָכִיל) זייא גייען אויסזעהן (רְגִילָה) זייא גייען אויסזעהן, זאגט רש״י (וְרְאָיָה לִדְבָרַי) אבעווייזונג צוא מיינע רייד (שֶׁלֹּא מָצִינוּ רְכִילוּת שֶׁל בְּלָשׁוֹן הֲלִיכָה) מיר געפינען ניט געבען דעם ווארט רכיל זאל ניט שטיין דר ווארט הליכה, גיין, נאר אייביג דער ווארט הליכה, גיין, געבין דעם ווארט רכיל, וויא דא שטייט (לֹא תֵלֵךְ רָכִיל), (הוֹלְכֵי רָכִיל נְחוֹשֶׁת...) מיינט מען זיי גייען אין דיא שטובין אויסזעהן (וּשְׁאָר לָשׁוֹן הָרַע אֵין כָּתוּב בּוֹ הֲלִיכָה) ביי אנדערע לשון הרע שטייט ניט דער ווארט הליכה, גיין, ווי עס שטייט אין פסוק (מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ) ער מסרת אויף זיין חבר אין דערשטיל,

רש״י

עני הוא זה פ והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ... מתפרנס בנקיות: ולא תהדר פני גדול. שלא תאמ... הוא זה בן גדולים הוא זה היאך אביישנו ואראה... עונש יש בדבר לכך נאמר ולא תהדר פני גדול: ... תשפוט עמיתך. כמשמעו ד״א הוי דן את חבירך ... זכות (סנהדרין לב):(טז) לא תלך רכיל. אני אומר ... שכל משלחי מדנים ומספרי לה״ר הולכים בבתי ... לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק ... הולכי רכיל הולכי רגילה אספיי״מנט בלעז. וראיה לד... מלינו רכילות שאין כתוב בל׳ הליכה. לא תלך רכיל ... רכיל נחשת וברזל (ירמיה ו) ושאר לה״ר אין כתוב ב... (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו (שם קכ) לשון רמ...

שפתי חכמים

פתועבה קרויה שנאמר שנאמ׳ כי כל תועבת ה׳ אשר שנא כפ׳ ראה : פ דהל״כ מאי לא תשא פני דל אטו הני לאו בכלל לא תעשו עול במשפט ...

פירוש לתורת אלהים

קיין אום רעכט אין משפט איר זאלט ניט פאלש פאסקינען לא תשא פני דל דו זאלסט ניט דר הייבן אין דעם משפט דעם פנים פון דעם ארום מאן [עיין רש״י] ולא תהדר פני גדול אונ דוא זאלסט ניט באשיינען דעם פנים פון איין עושר ביי דעם משפט [עיין רש״י] נאר בצדק תשפוט מיט גירעכטיקייט זא... משפטן דיין חבר דער וואס איז גירעכט אי... משפט סייא דר עושר סייא דער ארום מאן זאלסטו גירעכט מאכען : (טז) לא תלך דוא ז... ניט גיין רכילות זאגען אין דיין פאלק לא תע...

מצות השם

נאך פרעגען אונ האנדלין מיט איינים מער וויא מיט דעם אנדרין בייא דעם משפט אונ דאס גייט אן אויף יעדר ארט אין יעדער צייט :

(רלה) בצדק תשפוט עמיתך. דס איז די מצוה אז מען זאל די ווס משפטען זיך גלייך האלטען ניט איינר זאל זיצן אונ דער אנדערער זאל שטיין אונ איינער זאל אסאך רעדין אונ דער אנדרר ווייניג דאס מיינט מען דער דיין טאר ניט איינים אסאך אום הערין אונ דעם אנדרין ווייניג אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אין יעדער צייט :

(רלו) לא תלך רכיל בעמך. דס איז דיא לא תעשה אז מען טאר ניט זאגין קיין רכילות דאס מיינט מען מען טאר דר ציילין איינים ווס דר אנדרר הט אים דר ציילט אונ איין גרויסי עבירה אויך איז אונטער דעם אז מען טאר ני... לשון הרע רעדין אונ דר ווס רעט איז זיין זינד זייער גר... די מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אין יעדר צייט:

(רלז) לא תעמוד על דם רעך. דס איז דיא מצוה מען ... חבר מציל זיין פון איין סכנה דהיינו ווען זעהט זיין חבר טרענקט אין איין טייך זאל ער זעה... צו ראטין אויך פון אנדרי סכנות דארף מען מ... זיין חבר אונ אין געלד זאכען אז מען קען אפ היטין זיי...

ער

מא דחברך אנא יי׃
תשני ית אחוך
אוכחא תוכח ית

דם רעך אני יהוה׃ יז לא־תשנא
את־אחיך בלבבך הוכח תוכיח

א תענה פסחים. קיג נדרים סה. [illegible] ערכין טז: הוכח תוכיח מציעא לא:

בעל הטורים

לא תעמוד על דם רעך וכן מצינו בנתן הנביא ואני אבא אחריך

רשב"ם

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך. אם גמלך רעה לא תתראה לפניו באוהב.

רש"י

ן מדברת גדולות לכך אני אומר שהל' הולך
שהכ"ף נחלפת בגימ"ל שכל האותיות שמוצאיהם
א' ק מתחלפות זו בזו בי"ת בפ"א וגימ"ל בכ"ף וקו"ף
נו"ן בלמ"ד וזי"ן בצד"י וכן (ש"ב י"ט) וירגל בעבדך
רמה לאמר עלי רעה וכן (תהלים טו) לא רגל על
ן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר
להתקשט בהם הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירות
וכל ל' רוגל ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג')
קורציהון די יהודאי אכל קורצא בי מלכא נראה
שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום
והוא גמר הזוק שדבריו מקויימים ומעמידם על
אותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו
) שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז
כילותן שלא יבינו שאר השומעים: לא תעמוד על
ך. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (ת"כ) כגון
נהר וחיה או לסטים באים עליו · אני ה'. נאמן

בית יהודא

רמיה) אפאלשער צונג (לשון מדברת גדולות) דר צונג וואס רעט מיט גרוסקייט, זאגט רש"י (לכך אני אומר) דריבער זאג איך (שהלשון הולך ומרגל) הולך רכיל מיינט מען הולך ומרגל, ער גייט אין דיא שטובין איוסזעהן, דער ווארט רכיל איז וויא עס וואלט געשטאנען רגיל, (שהכף נחלפה בגימל) דר כף ווערט פארטאהשט אוף אגימל (שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד) ווארום אלע אותיות וואס גייען ארוס פון איין ארגאן (מתחלפות זו בזו) ווערן פארטאהשט איינע מיט דיא אנדערע ואבי"ת ווערט פארטאהשט אוף אפ"א, אגימל אויף אכף, אקו"ף אויף אכף, אנון אויף אלמד, אזיין אויף אצד"י *) (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (וירגל בעבדך) ער האט אויסגזעהן אויף דיין קנעכט, מען מיינט (רגל במרמה לאמר עלי רעה) ער הט אויסגזעהן מיט פאלשקייט ער זאל קענען זאגען אויף מיר שלעכטס (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (לא רגל על לשונו) ער הט ניט אויס געזעהן אין פרעמדע שטובען ער זאל
וואס צוא רעדין מיט זיין צונג (וכן) אונ אזו רופט מען „רוכל" דעם מענטש (הסוחר ומרגל סחורה) וואס האנדילט אונ גייט זוכען סחורה צוא קופין אונ פארקופין (וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים) ר מענטש וואס פארקופט בשמים צו ווייבר זיי זאלן האבען צו זייער צירונג (על שם שמחזר תמיד בעירות) ווייל שטענדיג אין די קליינע שטעט (נקרא רוכל) דריבער ווערט ער גערופען רוכל (לשון רוגל) אויסזעהר, גייער) דער תרגום טייטשט אוף דיא ווערטער „לא תלך רכיל" (לא תיכול קורצין) איר זאלט ניט עסין אקיכול (כמו) ם שטייט אין פסוק (ואכלו קורציהון דיהודאי) זייא האבען געגעסין די קיכליך פון די יודין, אין די גמרא שטייט ה קורצי בי מלכא) ער הט געגעסין אקיכול ביי דעם מלך, זאגט רש"י (ונראה בעיני) מיין מיינונג איז אזו דער תרגום (שהיה משפטם) זייער פירונג איז געוועזין אז איינער (ראובן) איז געקומען צו זיין חבר (ושמואל) אים דערציילין, אויב שמואל הט אנגענומען דיא רייד פון ראובן הט שמואל געשטעלט פאר ראובן עפיס צו עסין בבית המקבל דבריהם שום הלעטה) אונ ראובן האט עפעס געגעסין ביי שמואל וום ער האט אנגענומען זיינע רייד ר הזוק שדבריו מקוימים ומעמידם על האמת) אונ מיט דאס ביסול עסין האט שמואל געשטארקט דיא רייד פון אונ האט אים געוויזען אז ער רעכינט זיינע רייד פאר אמת (ואותה הלעטה) אונ דאס ביסל עסין (נקראת גערופין אכילת קורצין ואווינק־עסין) (לשון קורץ בעיניו) וויא עס שטייט אין פסוק קורץ בעיניו, ער ווינקט ע אויגין (שכן דרך כל הולכי רכיל) ווארום אזו איז דערפירונג פון דיא מענטשין וום גייען אין דיא שטובין לשון הרע ווייל זייא האבען מורא ארוים צו רעדין זייערע לשון הרע) (לקרוץ בעיניהם) ווינקען זייא מיט דיא ולרמוז דברי רכילותן) זייערע לשון הרע ריידין זייא מיט אוואנק (שלא יבינו שאר השומעין) אנדערע מענטשין ערין זאלען ניט פארשטיין וום זיי מיינען מיט זייערע רייד: (לא תעמוד על דם רעך). זאלסט ניט שטיין נעבען דיא פון דיין פריינד (לראות במיתתו) צוא זעהן זייער שטארבען (ואתה יכול להצילו) אונ דו קענסט אים רעטין טבע בנהר) דהיינו ער זעהט וויא איינער טרינקט אין טייך אונ ער קען אים רעטין (וחיה או לסטים באים עליו) ער זעהט אחיה אדער גזלנים קומען אויף אים אונ ער קען אים רעטין פון זיי, אונ ער רעטעט אים ניט איז וויא ער וואלט אים געהרגעט: (אני ה') איך גאט (נאמן לשלם שכר) בין בעגלויבט צוא בעצאהלין שכר דעם

שפתי חכמים

שהוא חבירך תדין אותו לכף זכות אבל אם הוא רשע הוי דן אותו לחובה ועיין בפי' הרמב"ם פ"ק דמס' אבות: ק ר"ל שיש בקלת

פירוש לתורת אלהים

ט ניט שטיין אוף דעם בלוט פון דיין חבר [פ׳ רש״י] וואס איז מקיים מיינע מצות אונ צו באצאלען איך בין באגלייבט צו באצאלען שכר צו דעם פורעניות דעם וואס פאלגט מיך ניט: (יז) לא תשנא

מצות השם

נים קיין שאדין האבען דארף מען אים אוך אפ היטין א מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט ביא זכרים אונ נקבות:

לא תשנא את אחיך בלבבך. דאס איז איין מצוה אז איין ענטש זאל אויף זיין חבר נים נאך טראגין איין שנאה אין זיין הארץ, נאר ווען איינער זעהט אז זיין חבר טוט איין עבירה אונ אז ער זאגט אים ער זאל תשובה טאן אונ ער וויל ניט מעג ער אים פיינד האבין אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רלט) הוכח תוכיח את עמיתך. דס איז די מצוה ווען איינער זעהט

---

*) יעדער מענטש האט צום ריידין פינף ארגאנען גרון [האלדז] חיך [גומען] לשון [צונג] שינים [ציין] שפתים [ליפפען], דיא אותיות א ח ה ע ווערין גירעט פון האלדז, די אותיות ג י כ ק ווערן גירעט פון גומען, דיא אותיות ד ט ל נ ת ווערין גירעט פון די צונג, דיא אותיות ז ס ש ר צ רעט פון די ציין, די אותיות ב ו מ ף ווערין גירעט פון די ליפפען, אונ די אותיות וואס ווערין גירעט פון איין ארגאן ווערן געטאהשט איינס אויף דאס אנדערע ווי רש"י שרייבט:

אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא׃
יח לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי
עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי

חַבְרָךְ וְלָא תְקַבֵּ
דִּי לֵהּ חוֹבָא׃ י
תִקּוֹם וְלָא תִטַּר
לִבְנֵי עַמָּךְ וּ תְ
לְחַבְרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָ

תו"א לא תקם ולא תטר יומא כג: ואהבת לרעך כמוך פסחים עה כתובות לז נדרים סה סוטה ח קידושין מא ב"ק נא סנהדרין נב נה פד נדה י
פה עקידה שער ח ושער כג:

רשב"ם

שבקרבו ישים ארבו לא טוב אל תשנאהו בלבבך אלא הוכח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום: ולא תשא עליו חטא. בלבבך: (יח) לא תקום. לגמול לו רעה תחת רעה: ולא תטר. אפי' בלבבך אלא עבור על מדתך: ואהבת לרעך כמוך. רעך הוא אם טוב הוא אבל לא אם הוא רשע כדכתיב

בעל הטורים

ומלאתי את דרכיך: (יז) ולא תשא עליו חטא. וסמיך ליה לא
לת"ח שאינו נושא חטא אם נוקם ונוטר: (יח) ואהבת לרעך כ
ליה לא תרביע כלאים האוהב אשתו לא ישמש עמה ועיניו בא

בית יהודא

מענטש וואס טוהט וויא איך האב געבאטין (ונאמן להפרע) און בין בעגלויבט צו שטראפן דעם מענטש וואס טוהט ניט וויא איך האב גבאטין: (יז) [ולא תשא עליו חטא]. זאגט רש"י מען מיינט (לא תלבין את פניו ברבים) זאלסט ניט צוויים מאכן [פארשעמען] זיין פנים פאר פיל מענטשין, צו זאגין אים דו האסט געזינדיגט: (יח) [ולא תקום]. זאגט רש"י מען מיינט (אמר לו) ראובן האט גזאגט צו שמעון (השאילני מגלך) בארג מיר דיין שנייד מעסער (אמר לו לאו) האט שמעון געזאגט ניין, איך וועל דיר ניט בארגין (למחר) צו מארגין (אמר לו) האט שמעון גזאגט צו ראובן (השאילני קרדומך) בארג מיר דיין האק (אמר לו) האט ראובן צו שמעון (איני משאילך כדרך שלא השאלתני) איך וועל דיר ניט בארגין מיין האק אזו וויא דו האסט מיר ניט בארגין דעם שנייד מעסער (זו היא נקימה) דאס הייסט זיך אפגערעכונט מיט זיין חבר, וויא דו האסט מיר אזו טוה איך צו דיר (ואיזהו נטירה) וואס הייסט נטירה (אמר לו) ראובן האט געזאגט צו שמעון (השאילני את קרדומך) בארג מיר דיין האק (אמר לו לאו) האט שמעון גזאגט צוא ראובן ניין איך וועל דיר ניט בארגין (למחר) צו מארגין האט שמעון גזאגט צו ראובן (השאילני מגלך) בארג מיר דיין שנייד מעסער (אמר לו) האט ראובן גזאגט צו (הא לך) נא דיר דעם שנייד מעסער (ואיני כמותך שלא השאלתני) איך בין ניט וויא דו וואס דו האסט גוואלט בארגין (זו היא נטירה) דאס הייסט היטען (שנוטר האיבה בלבו) ער היט דיא פיינדשאפט אין הארצן (שאינו נוקם) אפילו ער רעכונט זיך ניט מיט אים: [ואהבת לרעך כמוך]. זאלסט ליב האבן דיין פריינד וויא ד ליב זיך אליין (אמר) רבי עקיבא האט געזאגט (זה כלל גדול בתו"ה) דס איז אגרויסער עיקר אין דער תורה מען

רש"י

לשלם ש"כר ונאמן ש להפרע: (יז) ולא תש
חטא. לא תלבין את פניו ברבים: (יח) לא תקו
כג) אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר
השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא
זו היא נקימה ואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדו
לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך
כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האי
אע"פ שאינו נוקם: ואהבת לרעך כמוך. (ת"

שפתי חכמים

האותיו' שמולאיהן בשפ' וקלתן בלשון וקלתן בגרון: ר למקיימי' האזהרות: ש פי' לעוברים בהם: ת וא"ת ולמה התחיל בתקום במגל ובתטור התחיל בקרדום. וי"ל דגבי נקימה נקט מגל ברישא לרבו אם לא רצה להשאילך אפי' מגל שהוא בת זוז אחד ואת מ

פירוש לתורת אלהים

דו זאלסט ניט פיינט האבען דיין ברודער אין דיין הארצען הוכח דו זאלסט שטראפען דיין חבר ווען דו זעהסט אים טאן איין עבירה נאר ולא תשא עליו חטא דו זאלסט ניט ליידן איבער אים קיין עבירה [עיין רש"י]:

(יח) לא תקום דוא זאלסט זיך ניט רעכענען ולא תטור את בני עמך און דוא טארסט ניט קיין שנאה צו דיא קינדער פון דיין פאלק ואהבת לרעך כמוך און דו זאלסט ליב האבין די

מצות השם

זעהט זיין חבר איין עבירה טאן דארף ער אים שטראפין און זאל אים זאגן אז ער האט גזינדיגט ער זאל תשובה טאן און ער זאל זיין חבר זאגן אז ער שטראפט אים נאר פון זיין טובה וועגען כדי ער זאל האבן עולם הבא און דער וואס שטראפט זיין חבר זאל ער אים ניט מבייש זיין נאר אין דר שטיל זאגן קיינער זאל ניט הערין און דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדר צייט ביי זכרים און נקבות:

(רמ) ולא תשא עליו חטא. דאס איז דיא (לא תעשה) אז מען טאר ניט מבייש זיין זיין חבר (מכל שכן) צווישין אסאך מענטשין טאר מען בוודאי ניט. די גמרא שרייבט אז דער וואס איז מבייש זיין חבר צווישן אסאך מענטשין דער האט ניט קיין (חלק לעולם הבא) און מען טאר ניט רופען זיין חבר איין מיאוסן נאמען און די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט ביי זכרים און נקבות:

(רמא)(רמב) לא תקום ולא תטור. דס איז צווייי מצות איינס אז מען טאר זיך ניט רעכענין מיט זיין חבר דאס מיינט מען ווען דו האסט דיר גיוואלט אנטלאין עפיס ביא און דיין חבר האט דיר ניט גיוואלט אנטלאין אז דיין קומען צו דיר אז דו זאלסט אים עפיס לייאן טארסטו זאגען ווייל ער האט דיר ניט גליען ווען דו האסט בדא אים צוא לייאן אזו וועסטו אים ווידער ניט אנטלאין דארף דיין טובה טאר מען אזו ניט. אויך אז ער אנטל חבר טאר ער אים ניט זאגן איך אנטלייי דיר יוא און מיר ניט גוואלט אנטלייאן טאר ער אזו אויך ניט נאר טוען זיין חבר איין טובה מיט דעם גאנצין הארצין מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צי זכרים און נקבות:

(רמג) ואהבת לרעך כמוך. דס איז איין מצוה מען יוד ליב האבען מיט דעם גאנצען הארץ און ער האט הנאה אז מען איז מבייש זיין חבר דער האט (חלק לעולם הבא) און דיא מצוה גייט אן אויף יעדער יעדר צייט ביי זכרים און נקבות:

יְהוָה׃ יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ
בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ
לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם
שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ כ וְאִישׁ כִּי־
יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא
שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא

אונקלוס

קְיָמַי תִּטְּרוּן בְּעִירָךְ
תַרְכֵּב עֲ ר וּ בִ י ן
לָא תִזְרַע עֲרוּבִין
ש עֲרוּבִין שַׁעַטְנֵזָא
יִסַּק עֲלָךְ׃ כ וּגְבַר
יִשְׁכּוּב עִם אִתְּתָא
תַזַּרְעָא וְהִיא אַמְתָא
יא לִגְבַר וְאִתְפָּרְקָא
תְפְּרִיקַת בְּכַסְפָּא אוֹ

את חקותי תשמרו קידושין לט: ובגד כלאים שעטנז יבמות ד נדה סא: לא יומא סט ביצה יד תמיד כז: ואיש כי ישכב את אשה סנהדרין כט: כריתות ט יא שכבת זרע כריתות יא: והיא שפחה קדושין ו כריתות יא: והפדה לא נפדתה גיטין לט מה כריתות יא:

בעל הטורים

...ה לתשמים: (יט) לא תרביע כלאים. וסמיך ליה ואיש כי ישכב ...ש"ז והיא שפחה נחרפת דהיינו כמו כלאים שהיא חציה שפחה ...ת חורין. וסמיך לשפחה חרופה ערלתו את פריו לו' שהבועל שפחה ...הפרי יהיה רשע ועוד דאמרינן נטיעה מקטע רגליהון דבועלי ...מן זה שלא היה יכול להמתין עד שנשתחררה: (כ) והפדה לא

רשב"ם

יראת ה' שנאת רע: (יט) בהמתך לא תרביע כלאים. לפי דרך ארץ ותשובת המינין. כשם שצוה הכתוב שכל אחד וא' יוציא פרי למינהו במעשה בראשית כך צוה להנהיג את העולם בבהמות בשדות ואילנות וגם בחרישת שור וחמור. שהם שני מינים. וגם בצמר ופשתים אחר שזה מין בהמות וזה מין קרקע וגידוליו. ולמינים אמרתי הצמר צבוע והפשתן אינו צבוע וקפיד בבגד של שני מראות וחכמי הדור הודו לי: (כ) נחרפת. מסורה ומיוחדת לעבד עברי

רש"י

...א גדול בתורה: (יט) את חקתי תשמרו. ואלו הן ...לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גזרות מלך שאין ...לדבר: ובגד כלאים. למה נאמר לפי שנא' לא ...שעטנז צמר ופשתים יחדו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי ...ת"ל בגד מנין לרבות הלבדים ת"ל שעטנז דבר שהוא ...וי וטוי ונוז ואומר אני נוז לשון דבר ב הנמלל ג ושזור זה ...להברו מיסטי"ר בלע"ז (מ"ק יב) כמו הזיין לנאזי ...בהון שאנו מפרשין ל' ד כמוש פליסטר"א ול' שעטנז ...אחס מחברת ה צמר ופשתים: (כ) נחרפת לאיש.

בית יהודא

האבן אַלֶע מֶענְטְשִׁין ווי מֶען האט לִיבּ זִיךְ: (יט) [אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ]. מַיינֶע חֻקִּים זָאלְט איר היטֶען, (וְאֵלּוּ הֵן) דָאס זֶענֶען די חֻקִּים בְּהֶמְתְּךָ וגו' (חֻקִּים אֵלּוּ גְזֵרוֹת מֶלֶךְ) דיא חֻקִּים זֶענֶען אַגְזֵרָה פון הקב"ה דֶר מֶלֶךְ פון דֶר וֶועלְט (שֶׁאֵין טַעַם לַדָּבָר) מִיר וֵוייסִין נִיט אַטַעַם צוּ די גְזֵרוֹת: [וּבֶגֶד כִּלְאַיִם]. פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צוּ וָואס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט בֶּגֶד, עֶנְטְפֶערְט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר) ווייל עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו) דוּ זָאלְסְט נִיט אָנְקְלֵיידִין שַׁעַטְנֵז וָואל מִיט פְלַאקְס צוּזַאמֶען (יָכוֹל לֹא יִלְבַּשׁ גִּיזֵי צֶמֶר וַאֲנִיצֵי פִשְׁתָּן) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען מֶען ...יט בֶּעקְלֵיידִין אויף זִיךְ שְׁטִיקֶער וָואל גֶעשְׁוִירֶענֶע צוּזַאמֶען מִיט פְלַאקְס ווען דיא פְלַאקְס איז נָאךְ אין שְׁטֶעקְלִיךְ ...לוֹמַר בֶּגֶד) זָאגְט דֶער פָּסוּק בֶּגֶד, אַקְלֵייד וָואס איז גִימַאכְט וָואל מִיט פְלַאקְס צוּזַאמֶען טָאר מֶען נִיט אָנְקְלֵיידִין ...ךְ, אָבֶּער שְׁטִיקֶער וָואל מִיט שְׁטִיקֶער פְלַאקְס צוּ זַאמֶען מֶעג מֶען, זָאגְט רש"י (מִנַּיִן לְרַבּוֹת הַלְּבָדִין) פון וַואנֶען וֵוייסִין ...י פִילְשִׁין וָוס זֶענֶען גְמַאכְט פְלַאקְס מִיט וָואל צוּזַאמֶען טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט אָנְקְלֵיידִין אויף זִיךְ (תַּלְמוּד לוֹמַר שַׁעַטְנֵז) ...ר פָּסוּק שַׁעַטְנֵז זָאל מֶען נִיט אָנְקְלֵיידִין אויף זִיךְ (דָּבָר שֶׁהוּא שׁוּעַ טָווּי וְנוּז) די פְלַאקְס מִיט וָואל וָוס זֶענִין צוּזַאמֶען ...ט גִיוָוארִין אוּנ זֶענֶען גִיוָוארִין אֵיין שְׁטִיק טָאר מֶען נִיט אָנְקְלֵיידִין אויף זִיךְ, זָאגְט רש"י (וְאוֹמֵר אֲנִי) אִיךְ ...ז לָשׁוֹן דָבָר הַנִּמְלָל וְשָׁזוּר זֶה עִם זֶה לְחַבְּרוֹ) נוּז וֶוערְט גְרוּפֶן אַזַאךְ וָוס וֶוערְט אויסְגִיצוֹגִין אוּנ צוּזַאמֶען גְמִישְׁט צְוֵוייא ...אוּנ זֶענֶען בַּהֶעפְט גִיוָוארֶן אוּנ זֶענֶען גִיוָוארִין וויא אֵיין שְׁטִיק (כְּמוֹ) ווי עֶס שְׁטֵייט אין די גְמָרָא (חֲזַיִין לְנַאזֵי דְאִית ...ער הָט גֶזֶעהְן אין זַיי איז דָא הַארְטֶע קֶערְנֶער, נַאזִי איז דֶערְטַייטְשׁ הַארְט אוּנ די זַאכֶן וָואס זֶענֶען צוּזַאמֶען בַּהֶעפְט ...ן וֶוערִין הַארְט הֵייסְט דָאס נוּז (שֶׁאָנוּ מְפָרְשִׁין לָשׁוֹן כָּמוּשׁ) מִיר טַייטְשִׁין דֶעם וָוארְט נוּז עֶס איז הַארְט (וּלְשׁוֹן שַׁעַטְנֵז ...נַחֵם) מְנַחֵם טַייטְשְׁט דֶעם וָוארְט שַׁעַטְנֵז (מַחְבֶּרֶת צֶמֶר וּפִשְׁתִּים) וָואל מִיט פְלַאקְס צוּ זַאמֶען בַּהֶעפְט הֵייסְט שַׁעַטְנֵז: ...רֶפֶת לְאִישׁ]. זָאגְט רש"י נֶחֱרֶפֶת מֵיינְט מֶען (מְיוּעֶדֶת וּמְיוּחֶדֶת לְאִישׁ) זיא איז מְקוּדָשׁ גִיוָוארִין צוּ אַמַאן, זָאגְט

שפתי חכמים

...שהוא בת חמש זוז אפ"ה לא תקום והשאילו ומש"ה גבי ...נקט קרדום כרישא כדי לדקדק ולפרש הרבות' דלעיל: א ר"ל ...זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואידך פירושו הוא: ב הנמלל פי' משוך: ג ושזור מעורב: ד לשון כמוש ר"ל נתקשה כמו דבר שזור שהוא קשה: ה ר"ל שעטנז לשון חיבור שמחבר צמר לפשתים:

פירוש לתורת אלהים

...י דִיךְ אַלֵיין אֲנִי יְיָ: (יט) אֶת חֻקֹּתַי אוּנ מַיין גֶזֶעץ ...ט מֶען אַזֶעלְכֶע מִצְוֹת וָוס זֵיי זֶענֶען גָאר אָן אַטַעַם ...רוּ זָאלְט איר הִיטֶן וָוס זֶענִין זֵייא בְּהֶמְתְּךָ דַיינֶע ...ות זָאלְסְטוּ נִיט צוּ זַאמֶן פָּארִין צְוֵויי מִינִים שָׂדְךָ ...פֶעלְד זָאלְסְטוּ נִיט זֵייעֶן כִּלְאַיִם צְוֵויי מִינִים צוּ זַאמֶען אַזוֹ ווי ווייץ מִיט גֶערְשְׁטֶן וּבֶגֶד כִּלְאַיִם אוּנ אֵיין קְלֵייד פון כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז עֶס איז גִוֶועבְּט גְוָוארֶן אָדֶער גְשְׁפּוּנֶן גְוָוארֶן לַיינֶן מִיט וָואל אין אֵיינֶעם לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ זָאל דָס נִיט אויף גֵיין אויף דִיר זָאלְסְט דָאס נִיט אָן טָאן: (כ) וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט

מצות השם

...בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם. דָאס איז דיא (לֹא תַעֲשֶׂה) אַז מֶען טאר נִיט צוּא זַאמֶען פָּארִין צְוֵויי מִינִים דָס מֵיינְט ...יין אָקְס מִיט אֵיין פֶערְד אוּנ די מִצְוָה גֵייט אָן אויף יֶעדֶער אָרְט אין יֶעדֶער צַייט: (רמה) שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם. דָס איז דיא (לֹא תַעֲשֶׂה) אַז מֶען טָאר נִיט זֵייעֶן צְוֵוייא מִינִי (זְרָעִים) אין אֵיינִים דְהַיְינוּ ווייץ מִיט גֶערְשְׁטִין אויף אֵיין אָרְט אוּנ דיא מִצְוָה גֵייט אָן נָאר אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָבֶּער אין חוּץ לָאָרֶץ מֶעג אַיִיד יוֹא זֵייעֶן

נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה׃ כא וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם׃ כב וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל

חֵירוּתָא לָא אִתְ... לַהּ בִּשְׁטָר בִּקֻּרְתָּ... לָא יוּמְתוּן אֲרֵ... אִתְחָרָרַת׃ כא וְיַיְ... אֲשָׁמֵהּ קֳדָם יְיָ... מַשְׁכַּן זִמְנָא לַאֲשָׁמָא׃ כב וִיכַפֵּר כַּהֲנָא בְּדִכְרָא דַ...

תו"א בקרת תהיה שם: לא יומתו גיטין מג כריתות שם: והביא את שם: איל אשם שם כב: באיל האשם ב"ק קיא זבחים מט כריתות ט:

רשב"ם

אם אדוניו יתן לו אשה, ודומה לו עם חרף נפשו למות מסר נפשו. וגם בתרגום: לא נפדתה. שאינה משוחררת ואיננה כאשת איש ...

בית יהודא

רש"י (אֵינִי יוֹדֵעַ לוֹ דִמְיוֹן בְּמִקְרָא) איך ווייס ניט צו געפינען אין תנ"ך אַנוואָרט גְלייך צו דעם וואָרט נֶחֱרֶפֶת (וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין) דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פוּן אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית וַאדִינְגְסְט וָוס זִיא אִיז אַכְּנַעֲנִית) זִיא אִיז הֶעלְפְט אַדִינְגְסְט אוּנ הֶעלְפְט פְרַייא נְדַהַיינוּ צְווייא מֶענְטְשִׁין האָבִּין גִיקוֹפְט אַדִינְגְסְט בְּשׁוּתְפוּת, אוּנ אֵיינֶר הָט אִיר פְרַייא גְמַאכְט פוּן צוּ דִינֶן אוּנ דֶר אַנְדֶרֶר הָט זִיא נִיט פְרַייא גְמַאכְט) (הַמְאוֹרָסָה לְעֶבֶד עִבְרִי) אוּנ אַיוּדִישֶׁער קְנֶעכְט הָט זִיא מְקַדֵּשׁ גְוֶועֶן (שֶׁמּוּתָר בְּשִׁפְחָה) דֶר יוּדִישֶׁער קְנֶעכְט מֶעג גֶעמֶען פַר אַווייבּ דִי כְּנַעֲנִישֶׁע דִינְגְסְט וָוס זִיא אִיז בַּיי זַיין בַּעַל הַבַּיִת) (הַכָּתוּב מְדַבֵּר) אַזוֹ שְׁמוּעֶסְט דֶר פָּסוּק: וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה) . זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (פְּדוּיָה) זִיא אִיז אוֹם גִילֵייזְט (וְאֵינָהּ פְּדוּיָה) אוּנ אִיז נִיט אוֹסְגִילֵייזְט, פוּן אֵיין בַּעַל הַבַּיִת אִיז זִיא אוֹיסְגִילֵייזְט, פוּן אַנְדֶרִין בַּעַל הַבַּיִת אִיז זִיא נִיט ... (וּסְתָם פִּדְיוֹן בְּכֶסֶף) אוֹיסְגִילֵייזְט מֵיינְט מֶען מִיט גֶעלְט, זִיא הָט צוּ אֵיין בַּעַל הַבַּיִת צוּרִיק גִיגֶעבִּין זַיין גֶעלְד הָא... פְרַייא גִימַאכְט: (אוֹ חֻפְשָׁה) , אָדֶר עֶר הָאט אִיר פְרַייא גִימַאכְט מִיט אַשְׁטָר, עֶר הָט גִשְׁרִיבֶּן אוֹף אַפַּאפִּיר "דוּ בִּי... פוּן צוּ דִינֶן בַּיי מִיר": וּבִקֹּרֶת תִּהְיֶה). זָאגְט רש"י (הִיא לוֹקָה וְלֹא הוּא) אִיר שְׁלָאגְט מֶען מַלְקוֹת ווייל זִיא הָאט מְזַנֶּ... אָבֶּר דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס הָאט מִיט אִיר מְזַנֶּה גִיוֶועֶן שְׁלָאגְט מֶען נִיט מַלְקוֹת. זָאגְט רש"י (יֵשׁ עַל בֵּית דִּין לְבַקֵּר שֶׁלֹּא לְחַיְּיבָהּ מִיתָה) בֵּית דִין דַארְף פָארְשְׁטֵין אִין דֶר זַאךְ מֶען זָאל זִיא נִיט בַּשׁוּלְדִינֶען צוּם הַרְגִינֶען (כִּי לֹא חֻפָּשָׁה) זִיא אִיז נָאךְ נִיט פְרַייא גְוָוארְעֶן אִין גַאנְצִין (וְאֵין קִדּוּשֶׁיהָ גְמוּרִין) אוּנ דִי קִדוּשִׁין וָוס דֶר עֶבֶד עִבְרִי הָט זִיא מְקַ... זֶענֶען נִיט רִיכְטִיגֶע קִידוּשִׁין, דְרִיבֶּר קוּמְט אִיר נִיט מִיתָה אַז זִיא הָאט מְזַנֶּה גִיוֶועֶן (וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ מִכָּאן) דִיא רַבָּנָ... פוּן וָוארְט בִּקֹּרֶת (שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּמַלְקוּת) דֶער מֶענְטְשׁ וָוס מֶען שְׁלָאגְט אִים מַלְקוֹת (יְהֵא בִּקְרִיאָה) זָאל מֶען פַר אִי... דֶעם פָּסוּק פוּן מַלְקוֹת (שֶׁהַדַּיָּינִים הַמַּלְקִין קוֹרִין עַל הַלּוֹקֶה) דִי דַיָינִים וָואס שְׁלָאגִין מַלְקוֹת וֶוען מֶען שְׁלָאגְט אִ... זַיי דֶעם פָּסוּק אִם לֹא תִשְׁמוֹר לַעֲשׂוֹת וגו' וְהִפְלָא ה' אֶת מַכּוֹתְךָ וגו': (כִּי לֹא חֻפָּשָׁה) . וָוארוּם זִיא אִיז נָאךְ ... גִיוָוארִין, (לְפִיכָךְ אֵין חַיָּיב עָלֶיהָ מִיתָה) דְרִיבֶּער קוּמְט אִים נִיט מִיתָה אוֹף דִי עֲבֵירָה וָוס עֶר הָאט מִיט אִיר מְזַנֶּה גִיוֶו...

רש"י

מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא... כנענית (קידושין ו) שחציה שפחה וחציה בת חורין ז ו... לעבד עברי ח שמותר בשפחה הכתוב מדבר: והפ... נפדתה. פדויה ואינה פדויה וסתם פדיון בכסף (... לט): או חפשה. ט בשטר: בקרת תהיה. ... ולא הוא י יש על ב"ד לבקר את הדבר שלא לחייבו... לא חפשה ואין קידושיה קידושין גמורין. ורבותינו... יא) למדו מכאן שמי שהוא במלקות יהא בקריאה כ... המלקין קורין על הלוקה (דברים כח) אם לא תשמ... וגו' והפלא ה' את מכותך וגו': כי לא חפשה... כג) לפיכך אין חייב עליה מיתה ל שאין קידושיה...

שפתי חכמים

ו אבל במשנה יש לו דמיון כמו הרי את חרופתי ביהודה וכו' זהו פשוטו אבל מדרשו בכריתות דף י"א: ז ר"ל מדכתיב בסמוך והפדה לא נפדתה דסתרי זה את זה אם הפדה היא למה אמר לא נפדתה ואי לא נפדתה למה אמר והפדה אלא פדויה ואינה פדויה כמו שפי' רש"י בסמוך: ח ר"ל דודאי מקודשת לאיש מדאיצטריך הכתוב לבועל להביא אשם ואי מקודשת לכן חורין אסור להשתמש בלא עבודות שבה ואי מקודשת לעבד כנעני שחליו בן חורין אסור בלא עבודות שבו להשתמש בלא ... אלא ע"כ נ"ל שמקודשת לעבד עברי שהוא מותר בה: ט חפשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה דכתי' וכתב ונתן לה: י גילה הכתוב מלקות באשה ואשם באיש וילמוד האחד מחבי... האשה במלקות ואשם וכן האיש מ"ה כתיב תהי' למעט האי... כ ר"ל מדכתי' בקורת שהוא ל' קריאה שקורין על הלוקה אם לא...

פירוש לתורת אלהים

מְזַנֶּה זַיין מִיט אַאִשָּׁה וְהִיא שִׁפְחָה אוּנ דִיא אִשָּׁה אִיז אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ אֵיינֶר הָאט זִיא מְקַדֵּשׁ גְוֶועֶן וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוּנ זִיא הָט זִיךְ נִיט אוֹם גְלֵייזְט פוּן אִיר הַאר אוֹ חֻפְשָׁה אָדֶר דֶר הַאר הָאט זִיא נִיט פְרַייא גְמַאכְט לֹא יוּמְתוּ זָאלִין נִיט גֶעטֵייט וֶוערִין נִיט דִי שִׁפְחָה נִיט דֶר וָוס הָט מִיט אִיר מְזַנֶּה גְוֶועֶן כִּי לֹא חֻפָּשָׁה וָוארוּם זִיא אִיז נָאךְ נִיט פְרַייא גְוָוארֶען אִיז דִי קִידוּשִׁין גָאר נִיט הֵייסְט זִיא נִיט אַאֵשֶׁת... (כא) וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶן אֶת אֲשָׁמוֹ לַיְיָ זַיי... אָשָׁם צוּ גָאט אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד צוּ דֶר טִיר פ... אוֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אַווידֶר פַר אַקָרְבָּן אָשָׁם: (כ... עָלָיו הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אוֹף אִים פַאר גֶע... דֶעם אַיִל פוּן דֶעם אָשָׁם לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט עַל חַטָּ... זַיין עֲבֵירָה וָוס עֶר הָט גְזִינְדִיגְט וָוס עֶר הָא...

מצות השם

זַייעֶן דִיא מִינֵי (זְרָעִים) אִין אֵיינֶעם אָבֶּער (כִּלְאֵי אִילָנוֹת) דָאס קֵיינְם מֶען צוּא זַאמֶען זֶעצִין אֵיין בֵּיימֶעל פוּן אֶתְרוֹגִים אוֹיף אֵיין עֶפִּיל בֵּיימִיל כְּדֵי עֶס זָאל וַואקְסֶען אֶתְרוֹגִים מַאר מֶען... דִי מִצְוָה גֵיים אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט:

הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא: פ שלישי כג וְכִי־תָבֹאוּ
אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל
וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ
שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל:

אונקלוס

יי עַל חוֹבְתֵהּ דִּי
שְׁתְּבֵקְלֵהּ מֵחוֹבְתֵהּ
ב: כג וַאֲרֵי תֵעֲלוּן
עָא וְתִצְבּוּן כָּל
דְּמֵיכַל וּתְרַחֲקוּן
א יָת אִבֵּהּ תְּלָת
יְהֵי לְכוֹן מְרַחַק
א לָא יִתְאֲכֵל:

ונטעתם פסחים כג סוכה לה: וערלתם
ברכות לו יומא פא קידושין נו ב"ק
קפא: ערלתו שבת קח: שלש שנים
רלים לא פסחים כב קידושין נו ב"ק קא:

בעל הטורים

בגימ' יהיה ככסף וכסוה כסף: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר
מיך ליה וכי תבואו אל הארץ לומר כל הדר בא"י שרוי בלא עון:
(כג) כל עץ מאכל. בגימ' זהו כפלפלין:

רשב"ם

בקרת תהיה. כמו לא יבקר הכהן כן פתרוהו דונ"ש ומנחם. יחקרו ב"ד אם לא חופשה לא יחייבוהו מיתה כאשת איש: (כג) וערלתם. לשון סתימה ואטימת והרחקה. ערלה אוזנם. ערל לב. שתה גם אתה והערל:

רש"י

חופשה קידושיה קידושין מ וחייב מיתה: (כב) ונסלח
מחטאתו אשר חטא. (גיטין לט. כריתות ט) לרבות
המזיד כשוגג: (כג) וערלתם ערלתו. ואטמתם
יהא אטום וכסתם מליהנות ממנו: שלש שנים
לכם ערלים. מאימתי מונה לו משעת נטיעתו (ת"כ)
ם הלניעו לאחר שלש שנים יהא מותר ם ת"ל יהיה

בית יהודה

קדושיה קידושין) וואָרום די קדושין וָוס דער עֶבֶד עִבְרִי האָט איר מְקַדֵּשׁ גִיוָוען זֶענֶן ניט קיין קדושין (הָא אִם חָפְשָׁה קְדוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין) אָבֶּר אַז זיא וואָלְט גִיוָוען אִין גַאנְצִין פְרַייא וָוער עֶס וואָלְט איר מְקַדֵּשׁ גִיוָוען וואָלְטִין די קְדוּשִׁין גִיוָוען גוּטֶע קְדוּשִׁין, אוּנ אַז אֵיינֶער וואָלְט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוָוען (חַיָּיב מִיתָה) וואָלְט מֶען אים גֶהַרְגִית: (כב) וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָאו. וָועט אים גֶעשֵׁיינְקְט וָוערין זַיין זִינְד וָוס עֶר האָט
גְט, זאָגְט רַשִׁ"י (לְרַבּוֹת אֶת הַמֵּזִיד כַּשּׁוֹגֵג) אֲפִילוּ עֶר הָט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוָוען בְּמֵזִיד עֶר האָט גֶעוואוּסְט אַז זיא איז
ה חֲרוּפָה פוּן דֶעסְטְוֶועגִין האָט עֶר מִיט איר מְזַנֶּה גִיוָוען, אַז עֶר טוּט תְּשׁוּבָה אוּנ בְּרֵיינְגְט אַקָרְבָּן שֵׁיינְקְט אים הקב"ה
ה גְלַייךְ ווי עֶר וואָלְט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוָוען נִיט וִויסֶענְדִיג אַז זִי אִיז אַשִׁפְחָה חֲרוּפָה: (כג *) וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ.
שִׁ"י מֶען מֵיינְט (וַאֲטַמְתֶּם אֲטִימָתוֹ) אִיר זאָלְט פַארְמַאכִין זַיין פַארְמַאכוּנְג (יְהֵא אָטוּם וְנִסְתָּם) דֶער בּוֹים זאָל זַיין
כְט (מִלֵּיהָנוֹת מִמֶּנּוּ) אִיהְר זאָלְט פוּן אים קיין הֲנָאָה הָאבִּין: וּשָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים. דְרַייא יאָהְר זאָל דֶער
יין פַארְמַאכְט מֶען זאָל פוּן אים קיין הֲנָאָה הָאבֶּען *) (מֵאֵימָתַי מוֹנֶה לוֹ) פוּן וָוען הֵייבְּט מֶען אָן צֵיילִין דיא דְרַייא יאָר
נְטִיעָתוֹ) פוּן די צַייט וָואס מֶען הָט אים גִפְלַאנְצְט (יָכוֹל אִם הִבְרִיכוֹ לְאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים יְהֵא מוּתָּר) איךְ וואָלְט מֵיינֶען אוּב מֶען
פֵּירוֹת וָוס הָט גִיוואַקְסִין אִין די דְרַייא יאָהְר בַּהַאלְטֶן אוֹיף נָאךְ די דְרַייא יאָהְר זאָל מֶען זֵיי מֶעגֶען עֶסִין (תַּלְמוּד לוֹמַר)

דעת זקנים מבעלי התוספות

רלתם. הפסוק הזה על תינוק אומר שלש שנים יהיה לכם
שאינו יודע לדבר ובשנה הרביעית תאכלו את פריו שאז
לקרוא בתורה ומשם ואילך להוסיף לכם תבואתו כמו
מכאן ואילך תקבל ליה וספי ליה כתורא מכאן אמרו
חכמים בן ה' שנים למקרא בן י' למשנה:

שפתי חכמים

כל כי שבמקרא הוא נתינת טעם אדלעיל: מ הוצרך לדיוקא הזאת לו' דאף אם חופשה אפילו בכסף נעשית בת חורין להתירה לבן חורין וקידושיה קידושין: נ ופירש"י כפ' ד' מחוסרי כפרה לעשות מזיד כשוגג שיביא קרבן על המזיד דהא קרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב על חטאתו אשר חטא ונסלח לו ולמה חזר וכתב עוד מחטאתו אשר חטא לרי שאף המזיד מביא קרבן: ס והכי קאמר פריו שלש שנים יהיו ערלים
אלא כן עלמן יהיו מותרין (גמ"י) וג"ל בשלמא אי מגיין הג' שנים משעה שמוליא פרי פשיטא דהוי ידעינן שכל מה שגדל בג' שנים

פירוש לתורת אלהים

מיט דֶער שִׁפְחָה וְנִסְלַח לוֹ אוּנ עֶס וָועט צוּ אים
פַר גֶעבִּין מֵחַטָּאתוֹ פוּן זַיין עֲבֵירָה אֲשֶׁר חָטָא וָוָס
ט גִזִינְדִיגְט: (כג) וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אוּנ אַז איר
קוּמֶן צוּ דֶעם לַאנְד כְּנַעַן וּנְטַעְתֶּם אוּנ איר וָועט
פְּלַאנְצֶן כָּל עֵץ מַאֲכָל אַלֶערְלֵייא בֵּיימֶר וָוָס וַואקְסְט אוֹיף זֵייא פֵּירוֹת וַעֲרַלְתֶּם זאָלְט איר פַר שְׁטָאפֶּן עָרְלָתוֹ זַיין פַר שְׁטָאפוּנְג אֶת פִּרְיוֹ זַיינֶע פֵּירוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים דְרַייא יָאר זאָלֶן זַיין צוּ אַייךְ די פֵּירוֹת פַר שְׁטָאפְּט לֹא יֵאָכֵל זֵיי זאָלִין

מצות השם

שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים וגו'. דָאס אִיז דיא מִצְוָה
וָוען אֵיינֶער פְּלַאנְצְט אַיין בּוֹים טָאר עֶר דיא
דְרַייא יָאהְר נִיט עֶסִין דיא פֵּירוֹת פוּן דֶעם בּוֹים אוּנ
מֶען טאָר קיין הֲנָאָה נִיט הָאבֶּן פוּן דיא פֵּירוֹת וָוָס זֵיי וַואקְסִין אִין דיא עֶרְשְׁטֵי דְרַייא יָאהְר אוּנ דיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָדָם:

רה על ענין ערלה, דער דין איז מען טאר ניט עסין אונ ניט טרינקען אן אברכה, אונ מען טאר ניט עסין אונ ניט טרינקען ווען מען וויס ניט ריכטיג וועלכע ברכה מען דארף זאגין, בורא פרי העץ, אדער בורא פרי האדמה, אדער שהכל, אונ נאך אזעלכע ברכות, זאגט די פירות וואס וואקסין אויף דעם בוים אין די ערשטע דריי יאהר ווי מען האט אים געפלאנצט, זאל מען זיי ניט עסין ווייל די פירות האבין צוויי אטעם פון ערד פרי אונ אטעם פון אבוים פרי, ווייס מען ניט וועלכע ברכה מען זאל זאגין בורא פרי האדמה אין די פרי איז שוין דא אטעם פון בוים אויך, ניט אריכטיגער בוים, די פרי האט אטעם פון ערד פרי, זאל מען זאגין בורא פרי העץ, דאס זאל מען ניט עסין די פירות וואס וואקסין אויף דעם בוים אין די ערשטע דריי יאהר ווי מען האט אים געפלאנצט ווייל מען וויס ניט וועלכע ן זאגין אויף די פירות, זאגט די תורה ובשנה הרביעית, אויף דעם פערטין יאהר וואס די פירות האבין נאר איין טעם, אטעם פון אבוים, קען ין אויף די פירי אברכה בורא פרי העץ, מעג מען עסין די פרי, דריבער זאגט דער פסוק יהיה כל פריו קדש הלולים לה' וועט מען אויף די פירות לויבין צו הקב"ה מיט אברכה בורא פרי העץ:
רה מען מיינט ניט מען זאל דעם בוים פארמאכין [באדעקין], נאר מען זאל זיין דער ווייטערט פון דיא פירות פון דעם בוים די גאנצע דריי יאהר גלייך ווי דער בוים וואלט ניתען בדעקט מיט עפעס ואונ מען קען ניט נעמען פון אים די פירות [ועיין רש"י ריש פרשה וארא ע"פ ואני ערל שפתים]:

כד וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ
קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃ כה וּבַשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ
לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם

אונקלוס

כד וּבְשַׁתָּא רְבִיעֲתָא
כָּל אִבֵּהּ קֹדֶשׁ תּוּשְׁ
קֳדָם יְיָ׃ כה וּבְ
חֲמִישֵׁתָא תֵּיכְלוּן
אִבֵּהּ לְאוֹסָפָא
עֲלַלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲ
כו לָא תֵיכְלוּן עַל

תו"א ובשנה הרביעית ר"ה י: קדש
לה' ברכות לה ב"ק סט
התמישית ר"ה י: להוסיף לכם תבואתו ברכות לה: לא תאכלו על הדם ברכות יא מ"ק יד סנהדרין סג ספר הזוהר פ' ויקהל:

רשב"ם

(כד) קודש הלולים. קדש כמעשר שני לאוכלו בירושלים ולהלל לבורא שכן מצינו במעשר שני שיאכלוהו במקום אשר יבחר למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. לכך תזכו אם תעשו כאשר צויתי: (כו) לא תאכלו על הדם. לפי פשוטו דבר הלמד מענינו: לא תנחשו ולא ת

בעל הטורים

סמך (כו) לא תאכלו על הדם לערלה לומר שאסור לאכול כל

בית יהודא

יִהְיֶה) זָאגְט דֶר פָּסוּק יִהְיֶה, עֶס זָאל זַיין (בַּהֲוָיָיתוֹ יְהֵא) אַזוֹ ווי דִי פֵּירוֹת זֶענֶען אָסוּר אִין דִי דְרַייא יָאהְר, אַזוֹ זָאלִין זַיי זַיין אָסוּר נָאךְ דִי דְרַייא יָאהְר: (כד) וּבַשָּׁנָה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ. דִי פֵּירוֹת וָוָאס וֶועלִין וואַקְסִין אוֹיף דֶעם בּוֹים דֶעם פֶערְטִין יָאהְר, זָאלִין אַלֶע זַיין הַיילִיג (כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי) אַזוֹ ווי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי (שֶׁכָּתוּב בּוֹ) וָואס בַּיי אִים אִיז גֶשְׁרִיבֶּן (וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ וגו' קֹדֶשׁ לַה') אַלֶע מַעֲשֵׂר וָואס מֶען וֶועט גֶעבִּין אִין לַאנְד זָאל זַיין הַיילִיג צוּ הקב"ה (מַה מַּעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵינוֹ נֶאֱכָל חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם) אַזוֹ ווי מֶען טָאהְר נִיט עֶסִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אוֹיסֶער דִי מָאהְר פוּן יְרוּשָׁלַיִם, נָאר מֶען מוּז עֶסִין אִין יְרוּשָׁלַיִם (אֶלָּא בְּפִדְיוֹן) נָאר סַיידִין מֶען הָט אוֹיסְגֶעלֵייזְט דִי פֵּירוֹת אוֹיף גֶעלְט, דַאמָאלְס מֶעג מֶען דִי פֵּירוֹת עֶסִין אוֹיסֶער יְרוּשָׁלַיִם, אוּנ דָאס גֶעלְט בְּרֵיינְגְט מֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ מֶען קוֹיפְט פַאר זַיי עֶסִין אוּנ מַשְׁקֶה צוּם טְרִינְקֶען אוּנ מֶען עֶסְט אוּנ מֶען טְרִינְקְט אִין יְרוּשָׁלַיִם (אַף זֶה כֵּן) בַּיי דִי פֵּירוֹת וָואס וואַקְסְט אוֹיף דֶעם פֶערְטִין יָאהְר אִיז אוֹיךְ אַזוֹ דֶער דִין (וְדָבָר זֶה הִלּוּלִים לַה' הוּא) אוּנ דָס אִיז אַלוֹב צוּ הקב"ה (שֶׁנּוֹשְׂאוֹ שָׁם) עֶר דִי פֵּירוֹת אִין יְרוּשָׁלַיִם (לְשַׁבֵּחַ וּלְהַלֵּל לַשָּׁמַיִם) עֶר זָאל דָארְטֶען לוֹבִּין צוּ הקב"ה פַאר דִי פֵּירוֹת אוּנ פַאר אַלֶעם גוּטֶע הקב"ה הָאט אִים גֶגֶעבֶּן: (כה) וּלְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ. הקב"ה זָאל אַייךְ מֶעהְרִין אַייֶערֶע תְּבוּאָה אוּנ אַייֶערֶע זָאגְט רש"י (הַמִּצְוָה הַזֹּאת שֶׁתִּשְׁמְרוּ תִּהְיֶה לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ) דִי מִצְוָה וָואס אִיר וֶועט הִיטֶען וֶועט זַיין אַייֶער טוֹבָה אִיר וֶועט גִימֶעהְרְט וֶוערִין צוּ אַייךְ דִי פְּרוֹכְטִין אוּנ דִיא תְּבוּאָה (שֶׁבִּשְׁכָרָהּ) פַאר דֶעם שְׂכַר פוּן דִיא מִצְוָה (אֲנִי לָכֶם פֵּירוֹת הַנְּטִיעוֹת) וֶועל אִיךְ בֶּענְטְשִׁין צוּ אַייךְ דִיא פֵּירוֹת פוּן אַייֶערֶע פְלַאנְצוּנְג (הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר) רַבִּי פְּלֶעגְט זָאגִין (דִּבְּרָה תּוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרַע) דִי תּוֹרָה הָט דָאס גֶרֶעט גֶעגִין יֵצֶר הָרַע (שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם) אַמֶענְטְשׁ זָאגִין (הֲרֵי אַרְבַּע שָׁנִים אֲנִי מִצְטַעֵר בּוֹ חִנָּם) אִיךְ הָאבּ גֶאַרְבִּיט בַּיי דֶעם בּוֹים פִיר יָאהְר אוּמְזִיסְט, אִיךְ הָאבּ פוּן דֶ קַיין הֲנָאָה גֶהַאט (לְפִיכָךְ נֶאֱמַר לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ) דְרִיבֶּר זָאגְט דֶער פָּסוּק הקב"ה וֶועט אַייךְ גֶעבִּין דֶעם פִינְפְטְ אוּנ וַוייטֶר) אַזוֹ פִיל פְּרוֹכְטִין פַאר דִי גֶעוֶועזֶענֶע פִיר יָאהְר אוֹיךְ, אִיר זָאלְט קַיין שָׁאדִין הָאבֶּן פוּן דִי יָאהְרִין וַאֲנִי ה') . הקב"ה זָאגְט (אֲנִי ה' הַמַּבְטִיחַ עַל כָּךְ) אִיךְ גָאט פַארְזִיכֶער אַייךְ אוֹיף דֶעם (וְנֶאֱמָן לִשְׁמוֹר הַבְטָחָתִי) אוּ בִּין בַּגְלוֹיבְּט צוּ הִיטֶען אוּנ צוּ גֶעבִּין וָואס אִיךְ זָאג צוּ גֶעבֶּן: (כו) וְלֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. אִיר זָאלְט נִיט עֶסִין אוֹיף

רש"י

ע בהוייתו יהא: (כד) יהיה כל פריו קדש. כמע שכתוב בו (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים (קידושין כד בפדיון אף זה כן. ודבר זה הלולים לה' הוא שנוש פ לשבח ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבו המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו ש אני מברך לכם פירות הנטיעות. היה רע"א דברה כנגד יצה"ר שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: אני ה' ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי: (כו) לא ה

שפתי חכמים

אסור לעולם אבל הסת' דמוגין מנטיעתו ואפי' שלא גדל כלום ומה שיגדל לאחר ג' שנים מותר מיד ס"מ דלאו כפרי תליא מילתא אלא בשנים מעתה ה"א אפי' מה שגדל בתוך ג' שנים מותר לאחר ג' שנים הואיל ובשנים תליא מילתא לכך ת"ל יהיה: ע כלו' בהוייתו שיש לו ; שהוא אסור יהא כן: פ דלכך תלי' כפי' דלעיל שלא תיקשי ליה לפרש דגמרינן קדש קדש ממעשר לענין שמותר בפדי

ליקוטי יוסף

(טו) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם, זָאגְט דִי גְמָרָא מֶען מֵיינְט אִיר זָאלְט נִיט עֶסִין אֵיידֶער אִיר בֶּעט בַּיי הקב"ה אוֹיף אַייֶער בְּלוּט, אוֹיף אַייֶער לֶעבִּין, דָס בְּלוּט אִיז דָס לֶעבִּין, בַּייא אַלֶי דְרַייא תְּפִלּוֹת

פירוש לתורת אלהים

נִיט וֶוערֶען גֶגֶעסֶען וֶוען אֵיינֶער פְלַאנְצְט אַבּוֹם טָא דְרַייא יָאר נִיט עֶסִין דִי פֵּירוֹת אוּנ דִי פֵּירוֹת גְרוּפֶען עָרְלָה: (כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית אוּנ אִין דֶעם

יָאר יִהְיֶה זָאל זַיין גָאר זַיינֶע פֵּירוֹת הֵיילִיג [עיין רש"י]: (כה) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית אוּנ אִין פִינְפְטֶען יָאר תֹּאכְלוּ אִיר שׁוֹן עֶסֶען זַיינִי פֵּירוֹת אִין דֶר הֵיים אוּנ דָאס וֶועט אַייךְ זַיין לְהוֹסִיף צוּ מֶערֶען אַייךְ זַיין תְּבוּאָה אַז אִי מְקַיֵּים זַיין דִי מִצְוָה פוּן עָרְלָה אוּנ אוֹךְ פוּן רְבַעִי וֶועל אִיךְ גָאט אַייךְ פַאר דֶעם שְׂכַר מֶערֶען דִיא פֵּירוֹ

מצות השם

(רמז) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז דִי פֵּירוֹת פוּן פֶערְטִין יָאר וָוָאס זַיי וואַקְסֶען אוֹיף דֶעם בּוֹים וָואס מֶען הָט גִיפְלַאנְצְט זָאלִין זַיין הַיילִיג צוּ גָאט אוּנ דֶר (בַּעַל הַבַּיִת) וָואס עֶר הָט זַיי גִיפְלַאנְצְט מוּז עֶר זַיי בְּרֶענְגֶען קַיין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ עֶר זָאל זַיי דָארְט עֶסִין אַנִיט זָאל עֶר זַיי אוּס לֵייזִין אָדֶער דִי פֵּירוֹת אַוֶועק וַוארְפֶען אִין יַם אַרַיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט נָאר אָן יִשְׂרָאֵל) אָבֶּר אִין חוּץ לָאָרֶץ מֶעג עֶר דִי פֵּירוֹת פוּן דֶעם יָאר עֶסִין אוּנ עֶר דַארְף זַיי נִיט אוּס לֵייזִין:

(רמח) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זַיין אַיין פַרֶעסִיר דָס מֵיינְט דֶר פָּסוּק (לֹא תֹאכְלוּ

נַחֲשׁוּן וְלָא תְעוֹנוּן : לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ : כז לֹא
א תַקְּפוּן פָּאתָא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית
כוֹן וְלָא תְחַבֵּל יָת

א תנחשו ולא תעוננו סנהדרין סו : לא
קיפו פאת ראשכם יבמות ב נזיר מה כז קידושין כט לה מכות כז : ולא תשחית שבת סז קכט נזיר נח קידושין כט לב לה ב"ק כא מכות כא חולין ז :

בעל הטורים

א חילול. לא תאכלו על הדם. וסמיך ליה לא תנחשו שלא ינחשו דרך שעושין הרואים שאוכלים לחם על ההרוג שלא ינקמו רוג : (כז) לא תקיפו. בגימ' אחד המקיף ואחד הניקף חייבים הם : ולא תשחית. בגימ' זהו תער ולא מספרים : פאת זקנך. וסמיך ליה:

רשב"ם

זה יעשו כחקות הגוים שאוכלים על קבר ההרוג לשם מכשפות שלא ינקום או מכשפות אחר כעין שאנו אומרים במסמר מן הצלוב ורבותינו דרשוהו בכמה

רש"י

ם. להרבה פנים נדרש בסנהדרין (סנהדרין סג) שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים ואזהרה ובהמת חולין טרם שתצא נפשה ועוד הרבה : לא . (סנהדרין סו) כגון אלו המנחשין בחולדה צ פתו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך: לא תעוננו. ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה קשה לצאת : (כז) לא תקיפו פאת ראשכם.) זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו וכמלא

בית יהודא

זָאגְט רש"י (לְהַרְבֵּה פָּנִים נִדְרַשׁ בְּסַנְהֶדְרִין) פִיל פְּשָׁטִים מֵיינוּנְגֶען) ווערט גילערונט אויף דעם פסוק אין די מַסֶכֶת סַנְהֶדְרִין (אַזְהָרָה שֶׁלֹּא יֹאכַל מִבְּשַׂר קָדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים) דר פסוק זאגט מען זאל ניט עסין דיא פליש פון די קרבנות איידער מען הט געשפריצט די בלוט פון קרבן אויף דעם מזבח (וְאַזְהָרָה לְאוֹכֵל מִבְּהֶמַת חוּלִין טֶרֶם שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁהּ) אונ מען טאר ניט עסין די פלייש פון אַבְּהֵמָה וַאֲפִילוּ ווס איז ניט אקרבן איידער עס גייט ארויס פון איר דיא נְשָׁמָה, איידער זיא שטארבט (וְעוֹד הַרְבֵּה) אונ נאך פיל דינים ווערט גילערונט

פסוק : וְלֹא תְנַחֲשׁוּ) . איר זאלט ניט מאכן צייכונגם צו וויסען וואס עס וועט זיין , שלעכט אדער גוט (כְּגוֹן אֵלּוּ בַּחוּלְדָּה וּבְעוֹפוֹת) אזו וויא די מענטשין וואס מאכן צייכונגם מיט חולדות ואזו אמין שרץ) אדער מיט עופות , נדערע מינים צייכונגם (פִּתּוֹ נָפְלָה מִפִּיו) אשטיקול ברויט איז אים ארויסגעפאלין פון מויל (צְבִי הִפְסִיקוֹ בַּדֶּרֶךְ) איז אריבער געגאנגען דעם וועג וואס ער איז געגאנגען : וְלֹא תְעוֹנֵנוּ) . זאגט רש"י (לְשׁוֹן עוֹנוֹת וְשָׁעוֹת) ן (שֶׁאוֹמֵר יוֹם פְּלוֹנִי יָפֶה לְהַתְחִיל מְלָאכָה) ער זאגט דר טאג איז אגוטר מען זאל אין אים אנהייבן צו ארבעטן צו האנדלען) (שָׁעָה פְּלוֹנִית קָשָׁה לָצֵאת) אין דיא צייט איז ניט גוט ארויס צו גיין אין וועג , דיא אלע צייכונגם יט מאכן יודין , יעדער יוד מוז זיך נאר פארזיכערן אויף הקב"ה : (כז) וְלֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם) . זאגט רש"י נט (זֶה הַמַּשְׁוֶה צְדָעָיו לַאֲחוֹרֵי אָזְנוֹ וּלְפַדַּחְתּוֹ) אז מען וועט אפגאלין די האר פון דיא פאות צוזאמען מיט דיא גאנצין קאפ ווערט פארגלייכט די האר פון דיא שלייפין ופון ביידע זייטען שטערין) צו די האר וואס זענען

שפתי חכמים

ם קדם משביעית לענין שאין לו פדיון שנא' כי יובל היא קודש ס. ומתרץ אי גמרינן קדש קדש משביעית אין מתיישב מה ריו קדש הלולים לה' כיון שאסור לפדותו ולאכלו בשלמא אי בר א"ש דכתיב קידש הלולים דה"פ ודבר זה כו' אכל בברכות נפרש זה בענין אחר : צ או בקריאתן או בפגיעתן אם הוא לטובה או לרעה. ואליעזר עבד אברהם ויהונתן לא סמכו על הדבר אליעזר סמך על זכותו של אברהם כמו שפירשתי לעיל ויהונתן בן שאול לזרז את נערו אמר כן ובלאו הכי היה עולה. בחולין צ"ה : ק כאלו אמר לא תשחיתו לדעיכם. וקראם פאת ראש מפני שסוף הראש הוא סוף עיקרי השער בכפדחת וסוף עיקרי השער שבאחורי האזנים וסוף

פירוש לתורת אלהים

ן גאט אייער גאט איך גאט זאג אייך עם צו ד בין באגלייבט מקיים צו זיין : (כו) לא תאכלו

ליקוטי יוסף

מַעֲרִיב שַׁחֲרִית מִנְחָה , ווען עס קומט די צייט פון דאווענען טאר מען ניט עסין ביז מען דאווינט פריער :

איר זאלט ניט עסען פלייש מיט זיין בלוט איידער מען זאלצט עס אויס איז דאס פלייש ט בלוט זאלט איר דם פלייש ניט עסן [ע' רש"י] לא תְנַחֲשׁוּ איר זאלט ניט מאכען סימנים [עיין רש"י] .
נו אונ איר זאלט ניט מאכן צייטן צו זאגן דיא צייט איז ניט גוט ארויס צו גיין אין וועג דעם טאג ט אן צו הייבן די מלאכה : (כז) לא תַקִּיפוּ איר זאלט ניט ארום רינגלען אונ אפ גאלען דיא עקין פון

מצות השם

קן דורך דעם ארום קומן (שְׁפִיכַת דָּמִים) דהיינו ווען נים האבען צוא עסין וועט ער ראבווען מענטשין גינען כדי ער זאל האבען צוא עסין אויך לערנען היליגע חכמים ארום פון דעם פסוק אז מען טאר ניט דער מען דאווינט אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארם :

א תְנַחֲשׁוּ . דס איז די מצוה אז מען טאר קיין כשוף טרייבין דורך סימנים דס הייסט עס גיט זיך אום מאנכי אלט זיי ארום דר ביסן ברויט פון דעם מויל האבן זיי ען נים מער צו גיין דעם נאג ווס ער הט געוואלט גיין דר שטעקין פאלט זיי ארום פון דיא האנד דאבען זייא זיי זאלן גיין אויף דעם ארט ווס ער הט אין זין גהאט די הייליגע תורה אן גזאגט אז מען טאר אין דעם כשוף גלייבין אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארם :

תְעוֹנְנוּ . דאס איז די מצוה אז עס זאל זיך נים גיפינין שן יודן איין צייטן זאגר דם מיינט מען ווס ער זאגט דעם טאג אין חודש איז שלעכט צו פארן אין וועג אריין אין דעם טאג אין חודש איז גוט אדער די מלאכה איז גוט אן צו הייבן אין דעם טאג אין הודש אונ אין דעם אנדרין טאג ניט טאר מען אזו ניט אונ די מצוה גייט אן אויף יעדר ארם :

(רנא) לֹא תַקִּיפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם . דאס איז דיא לא תעשה אז יעדער יוד טאר זיך ניט אפ שערין דיא פאות פון דעם קאפ זייא זאלען זיין גלייך מיט דיא האר פון גאנצען קאפ אונ מען טאר זיך נים ארום גאלען אז עס זאל זיין גלייך די פאית מיט די הינטערשטי האר אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארם :

(רנב) וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ . דס איז די מצוה אז מען טאר זיך נים די שפיצין פון דר בארד אראפ גאלן אונ אז מען גאלט לא אפ איז מען עובר אויף פינף לאוין דער זוהר הקדוש שרייבט אז דר קאפ פון דעם מענטש איז אזו וויא דאס קעפילי פון איין יוד דס איז דם ערשטי אות פון הקב"ה נאמן אונ דר שפיץ פון דר בארד איז דס שטעכילי פון דער יוד אונ

אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ׃ כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה׃ כט אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־

אונקלוס

פָּאתָא דְדִקְנָךְ׃ כח
וְרִשּׁוּם עַל מִית לָא
תִתְּנוּן בִּבְסַרְכוֹן וְרִ
חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן
אֲנָא יְיָ׃ כט לָא תַחַ
בְּרַתָּךְ לְאַטְעָיוּתַהּ

רשב"ם

ענינים במס' סנהדרין : (כט) להז
של פנויה להיות כקדשו

תו"א ושרט לנפש לא תתנו מכות כ : וכתובת קעקע שם כא : אל תחלל את בתך סנהדרין ❧ :

בעל הטורים

ושרט לנפש לומר כשם שחייב על הפאה כה' פאות כך חייב אם שרט ה' שריטות כה' אצבעות : (כח) קעקע. בגי' שם שכותבים הטומא

בית יהודא

אינטער דעם אויער אונ צו די האר וואס זענן איבער דעם שטערין (ונמצא הקף ראשו עגול סביב) ווערט דיא האר קיילעכדיג ארום קאפ (שעל אחורי אזנו עקרי שערו למעלה מצדדיו הרבה) ווארום אינטער דעם אויער זענן די ווארצלין פון די האר פיל העכער וויא דיא ווארצלען פון דיא האר וואס זענען אויף דיא שלייפין ואונ דער מענטש וואס האט ברוישע האר טאר ניט ארום שערין דיא האר זיי זאלן זיין קיילעכדיג ארום קאפ אין אלע זייטען גלייך : ופאת זקנך. זאלסט ניט אפגאלין דעם עק בארד, זאגט רש"י מען מיינט (סוף הזקן וגבוליו) וואו די בארד ענדיגט זיך אין אלע זייטין טאר מען ניט אפגאלין (והן חמש) זייא זענען פינף עקין (שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש) הויבין געבען קאפ זענען צוויי עקין ביא יעדער באק (שהוא רחב) דער ארט איז ברייט (ויש בו שתי פאות) אונ ער הט צ (ואחת למטה בסנטרו) אונ איין עק איז אונטען ביא דעם שפיץ בארד (מקום חבור שני הלחיים יחד) וואו די באקין בהעפטין זיך איינער מיט דעם אנדערן : (כח) ושרט לנפש. מען זאל ניט רייסין דם לייב פאר צער ו איז געשטארבן (כן דרכן של אמוריים) אזו פלעגען טאן דיא אמוריים (להיות משרטין בשרן כשמת להם מת) ווען איז איינער געשטארבין פלעגן זיי רייסען זייער לייב : וכתובת קעקע. זאגט רש"י מען מיינט (כתב המחוקה וש הט איינגעקריצט אותיות אין לייב (שאינו נמחק לעולם) דאס איז קיין מאל אפגעמעקט געווארין ושמקעק מען האט געקריצט אין לייב אותיות מיט אנאדיל (והוא משחיר לעולם) אונ די אותיות זענען געווארען שווא אייביג : וקעקע. זאגט רש"י (לשון והוקע אותם) דעם ווארט קעקע איז פון ווארט והוקע אותם, מען זאל זייא אדער והוקענום, מיר וועלען זיי איינגען (תוחבין עץ בארץ) מען פלעגט אריינשטעקין אשטיק האלץ אין ז אונ מען האט אויף זייא געהאנגען דיא מענטשין וואס מען הט געדארפט איינגען (ונמצאו מחוקין ותחובין בק ווען די מענטשין זענען געהאנגען זענן גוועז זייערע פיס אריינגעשטעקט אין דיא ערד איז והוקע דערטיי זאל זייא אריינשטעקין אין דיא ערד, אונ קעקע איז אויך דערטייטש אריינגעשטעקט די נאדיל אין לייב : תחלל את בתך להזנותה. זאלסט ניט פארשעמען דיין טאכטער צו מאכען זיא זאל מזנה זיין, זאגט רש"י

רש"י

הקף ראשו עגול סביב שעל אחורי אזניו עקרי שער מצדעיו הרבה : פאת זקנך. (מכות כא) סוף הזו והן חמש שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בסנטרו מקום הלחיים יחד : (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של ש להיות משרטין בשרם כשמת להם מת: וכתבת (מכות כא) כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק ת שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם : קעקע (במדבר כה) והוקע אותם (שמואל ב כא) והוקעטו עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מחוקין ותחובי א פורפוי"ינט בלע"ז:(כט)אל תחלל את בתך לז

שפתי חכמים

עיקרי השער שבאחורי הקדקד שמשם ולמטה שער העורף דעורף להדי הלואר הוא ונמצא שכל עיקרי השער הם נטועי' בסוף הראש בעיגול חוץ מן הצדעים שיורדין מכאן ומכאן ולמטה ומעכבי' העיגול וכשישחית שער הצדעין כתער וישוה אותם לאחורי אזניו ולפדחתו נשאר כל ראשו מוקף סביב בעיגול ולפיכך אמר לא תקיפו פאת ראשכם במקו' לא תשחיתו לדעיכם. הרא"ם : ר ר"ל במקום חבור הלחי עם הצדע להדדי קא כ' פאות והוא ראש העצם שבלחי ואחת בסוף רוחב הלחי שהלחי רחב בראשו והם הנקראי' תפוחי הפנים וכא א באמצע הפני' והוא סוף רוחב הלחי ואחת במקום חבור ש יחד בסנטרו שבו שבולת הזקן. רא"ם. ויש עוד פירושי עיין בטור יורה דעה סימן קפ"א : ש דאם לא כן מה ג אלא לא תנתנו ולא תעוננו שהן מעשה האמורים: ת סור שאינו חייב אלא אם כן כתב ואימו חייב אלא אם כן הוא במכות דף כ"א : א ר"ל האדם שנתלה עליו נראה

פירוש לתורת אלהים

אייער קאפ ולא תשחית אונ זאלסט ניט פר דארבען די עקין פון דר בארד : (כח) ושרט אונ אקראצונג לנפש פון וועגען איין טוט לייב לא תתנו בבשרכם זאלט איר ניט געבען אין אייער פלייש וכתובת קעקע אונ אשרייבונג וואס עס איז איין גיגראבען אין לייב צו געמן אנאדל אונ אום קריצן אין לייב אותיות לא תתנו בכם טארט איר ניט געבען אין אייך אני יי גאט איך בין אויף אייך גוזר איר זאלט די ז טאן אונ איך בין באגלייבט צו באצאלען ש פורענויות : (כט) אל תחלל וגו' להזנותה דוא ניט געבן צו איינם דיין טאכטער ער זאל מ מזנה זיין ולא תזנה אונ די ערד זאל ניט אפ קע

מצות השם

אז דאס שטרעכילי איז נים דא הם די יוד גאר נים קיין פנים פון איין יוד אזו אויך אז איין יוד געבט זיך אראפ דעם שפיץ פון דער בארד הם ער גאר נים קיין פנים פון קיין יוד אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט :

(רנג) וכתיבת קעקע לא תתנו בבשרכם. דם איז די ל אז מען טאר זיך נים אום קריצין אויף זיין פל איין נאמן אבר איין אנדרי זאך אונ מען זאל דם מיט לאזין אונ די מצוה גיים אן אין יעדר צייט :

תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה׃
ל אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי
תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ לא אַל־תִּפְנוּ אֶל־
הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ

אַרְעָא וְתִתְמְלֵי
עֲצַת חִטְאִין׃ לְיָת
בַיָּא דִילִי תִּטְּרוּן
מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן
אֲנָא יְיָ׃ לא לָא
וֹן בָּתַר בִּדִין
לָא תִתְבְּעוּן

תו"א ומלאה הארץ זמה יומא יח יבמות לז נזיר מ: את שבתותי תשמרו ס' הזהר פ' בראשית:

בעל הטורים

כא): (כט) ומלאה הארץ זמה. וסמיך ליה (ל) את שבתותי לו' שקשה דשתא ריגלא (ועדש"י קידושין דף פא) שאוכלין ושותין ושמחין שבתות והיינו דכתיב זנות יין ותירוש יקח לב: סמך שבתותי תשמורו לאל תפנו אל האובות שהשואל באוב אינו מודה בשבת:

רש"י

פנויה לביאה שלא לשם קידושין: ולא תזנה
אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה
מקום אחר ולא בארצכם. וכה"א (ירמיה ג) וימנעו
: (ל) ומקדשי תיראו. (יבמות ה) לא יכנס לא
במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע"פ
רכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית
דוחה שבת: (לא) אל תפנו אל האובות.
על אוב ג וידעוני (סנהדרין סה). בעל אוב זה
נדבר משחיו. וידעוני מכנים עצם חיה ששמה
תוך פיו והעצם מדבר: אל תבקשו. להיות

בית יהודא

בתי פְּנוּיָה לְבִיאָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין) מֶען מֵיינְט דֶר מֶענְטְשׁ
וָואס הָט אַטָאכְטֶער וָוס זִיא אִיז לֵיידִיג נָזִיא הָט קֵיין מַאן׃
טָאר עֶר נִיט גֶעבֶּען זַיין טָאכְטֶער צוּ אֵיינֶעם עֶר זָאל אִיר
בּוֹעֵל זַיין נִיט וֶועגִין צוּ מְקַדֵּשׁ אִיר זַיין זִיא זָאל זַיין וַוייבּ
וֶוערִין, נָאר וֶועגִין עֶר זָאל מִיט אִיר מְזַנֶּה זַיין, דָס טָאר
מֶען נִיט: וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ). דִי עֶרְד זָאל נִיט מְזַנֶּה זַיין׃
(אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן) אוּב דוּ וֶועסְט אַזוֹ טָאן, דוּ וֶועסְט דִיךְ
בַּשֶׁעפְטִיגֶען מִיט מְזַנֶּה זַיין (הָאָרֶץ מְזַנָּה אֶת פֵּירוֹתֶיהָ) וֶועט
דִיא עֶרְד אַוֶועק נֶעמֶן פוּן דִיר אִירֶע פֵּירוֹת (לַעֲשׂוֹתָן בְּמָקוֹם
אַחֵר) זֵיי זָאלֶן וַואקְסִין אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט (וְלֹא בְּאַרְצְכֶם)
נִיט אִין אַייעֶר לַאנְד (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶר פָּסוּק
בִים) דֶער רֶעגִין אִיז פַארְמִיטֶען גְוָוארִין, עֶס הָט אוֹיפְגֶיהֶערְט רֶעגֶענֶען, (וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ) וַוייל דוּא
טֶערֶען פוּן אַאִשָּׁה וָואס אִיז אַזוֹנָה: (ל) וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ). אִיר זָאלְט מוֹרָא הָאבִּין פַר מַיין מִקְדָּשׁ, מֶען מֵיינְט
ר זָאל נִיט אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (לֹא בְּמַקְלוֹ) נִיט מִיט זַיין שְׁטֶעקִין (וּבְמִנְעָלוֹ) אוּנ נִיט מִיט זַיינֶע שִׁיךְ
) אוּנ נִיט מִיט זַיין לֶעדֶערְנֶעם גַארְטִיל (וּבְאָבָק שֶׁעַל רַגְלָיו) אוּנ נִיט מִיט דִי שְׁטוֹיבּ וָואס אוֹיף זַיינֶע פִיס
שֶׁאֲנִי מַזְהִירְכֶם עַל הַמִּקְדָּשׁ) אֲפִילוּ אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיבָּאטֶן אִיר זָאלְט הַאלְטִין הֵיילִיג דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, פוּן
ין (אֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמוֹרוּ) זָאלְט אִיר הִיטֶען מַיינֶע שַׁבָּתִים (אֵין בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת) דָס בָּאהֶען
הַמִּקְדָּשׁ שְׁטוֹיסְט נִיט אַוֶועק שַׁבָּת, מֶען טָאר נִיט בָּאהֶען דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שַׁבָּת: (לא) נַאל תִּפְנוּ אֶל
אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט קֶערֶן צוּ דִיא מְכַשְּׁפִים וָואס מַאכִין כִּשּׁוּף מִיט אוֹבוֹת אוּנ מִיט יִדְּעוֹנִי, זָאגְט רַשִׁ"י
עַל אוֹב וְיִדְּעוֹנִי) דָאס אִיז אַנְגֶעזָאגְט מֶען זָאל נִיט מַאכֶען כִּשּׁוּף מִיט אוֹב אוּנ יִדְּעוֹנִי (בַּעַל אוֹב זֶה פִּתּוֹם
שֶׁחָיו) דֶער כִּשּׁוּף פוּן אוֹב וֶוערְט גֶעמַאכְט, מֶען נֶעמְט אַבֵּיין פוּן אַטוֹיטִין מֶענְטְשׁ אוּנ מֶען לֵייגְט אִים
עֶם אָרֶעם אוּנ דֶר בֵּיין רֶעט וָואס דֶר מֶענְטְשׁ וִויל (וְיִדְּעוֹנִי) אוּנ דֶער כִּשּׁוּף יִדְּעוֹנִי וֶוערְט גֶעמַאכְט (מַכְנִיס עֶצֶם
ה יָדוּעַ לְתוֹךְ פִּיו) עֶר נֶעמְט אַרַיין אִין מוֹיל אַבֵּיין פוּן אַחָיָה וָואס הֵייסְט יָדוּעַ (וְהָעֶצֶם מְדַבֵּר) אוּנ דֶער בֵּיין
דֶר מֶענְטְשׁ וִויל: נַאל תְּבַקְשׁוּ). (לִהְיוֹת עֲסוּקִים בָּם) אִיר זָאלְט נִיט וֶועלִין זַיין בַּשֶׁעפְטִיגְט מִיט דֶעם כִּשּׁוּף (שֶׁאִם

שפתי חכמים

ע והוקש ל' תחיבה: ב ואת היאך סלקא דעתך דבנין
שבת הא מק"ם עשה ושבת עשה ולא תעשה ואין עשה
עשה ועשה וי"ל דאי לאו קרא ה"א הואיל ומקריבין במקדש
זמין שבת דעבודה דוחה שבת א"כ ק"ו בנין המקדש
איצטריך קרא. ואע"פ בהקדים שבת לביהמ"ק ס"מ
ק אינו דוחה שבת כמו שפירש"י בפ' ויקהל א"כ למה נאמר
אני ה'. וי"ל כיון דכתי' יראה גבי מקדש ה"א שהוא דוחה שבת שאין בה
אלא שמירה בעלמא מסום הכי כתיב אני ה' וכזה נמי יתורץ קושיות
דלעיל: ג לפי שנא' בפ' שופטים לא ימצא בך וגו' והתם ג"כ אזהר'
על זה ולא נא' שם כרת והכא יתיב כרת שנא' והכרתי אותו מקרב
עמו א"כ ודאי בכאן מדבר כבעל אוב עצמו והתם מדבר בשואל בבעל
אוב: ד כ' רבינו שמשון בשם ר' מאיר בר קלונימוס שהיא חיה ששמה

פירוש לתורת אלהים

נ עֶס וֶועט וֶוערֶן דֶער פִילְט דִיא עֶרְד מִיט
ע עֲצוֹת פוּן זְנוּת׃ (ל) אֶת אוּנ מַיינֶע שַׁבָּתִים
ר הִיטֶן אִיר זָאלְט קֵיין מְלָאכָה טָאן וּמִקְדָּשִׁי
אוּנ פַר מַיין בהמ"ק זָאלְט אִיר זִיךְ פָארְכְטֶן [ע' רש"י].
אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט׃ (לא) אַל תִּפְנוּ אִיר זָאלְט זִיךְ
נִיט קֶערֶן אֶל צוּ דִי כִּישׁוּף מַאכֶערְס וָוס זֵיי וֶוערֶן

מצות השם

דְשִׁי תִּירָאוּ. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט אַרַיין
אִין בֵּיהמ"ק אַרַיין מִיט דֶעם שְׁטֶעקִין אוּנ מִיט דִי שִׁיךְ
יט דֶעם שְׁטוֹיבּ וָואס אוֹיף דִיא פִיס וָוארוּם דָס אִיז נִיט
אֵיךְ אַז אִין שׁוּל טָאר מֶען אֵיךְ נִיט לַאכִין אוּנ שְׁמוּסִין
ם בְּטֵלִים אוּנ מֶען טָאר אִין אִיר נִיט שְׁלָאפִין אוּנ דִיא
מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט׃
תִּפְנוּ אֶל הָאוֹבוֹת. דָס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר
נִיט קֶערִין צוּ דֶעם כִּשּׁוּף פוּן דִי אוֹבוֹת וָוס זֵיי פְּלֶעגִין
נִי פְּעוּלוֹת וָוס עֶס הָט זִיךְ גִדַאכְט אַז מֶען הֶערְט רֶעדִין
אֵיין קוֹל פוּן אוּנְטֶער דֶר עֶרְד אָדֶער זֵיי הָאבּ גִיזֶען אֵיין שַׁארְבֶּען
פוּן דֶעם מוֹחַ פוּן אֵיין טוֹטִין מֶענְטְשׁ אוּנ הָאבֶן מִיט דֶעם כִּשּׁוּף
גִבְּרוּכְט בִּיז מֶען הָט גִהֶערְט אֵיין קוֹל פוּן אוּנְטֶער זִיךְ אוּנ מֶען הָט
מִיט דֶעם גֶרֶעט דָס טָאר מֶען נִיט אוּנ עֶס אִיז אַגְרוֹיסֶי עֲבֵירָה
אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט׃
(רנו) וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל זִיךְ נִיט קֶערִין
צוּ דֶעם כִּשּׁוּף פוּן דִי יִדְּעוֹנִים וָוס זֵיי פְּלֶעגֶן צוּ נֶעמֶען אַבֵּיין
פוּן אַחָיָה אוּנ הָאבֶּן גִילֵייגְט אַמֶענְטְשׁ אִין מוֹיל אַרַיין אוּנ הָאבֶּען
אִים גֶגֶעבֶּן אַזֶעלְכֵי קְרֵייטִיכְצֶר וָוס דֶר מֶענְטְשׁ אִיז בַּיי בְּט גְוָוארֶן

לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
לב מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי
זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ ס

לְאִסְתָּאָבָא בְהוֹן אֲנָא [ה׳] אֱלָהֲכוֹן׃ לב מִן קֳ[דָם] דְסָבַר בְּאוֹרַיְתָא תְּ[קוּם] וּתְהַדַּר אַפֵּי סָבָא וְתִ[דְחַל]...

תו״א מפני שיבה תקום והדרת מגילה יז
לב לג: זקן ויראת מאלהיך סם מלוט

בעל הטורים

(לא) אני ה׳ וסמיך ליה מפני שיבה תקום אמר הקב״ה אני כבדתי זקנים שנא׳ ונגד זקניו כבוד: (לב) זקן ויראת. אזהרה לזקן שלא יטריח: שיבה תקום וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לו׳ אפילו מפני זקן אשמאי: אני ה׳ וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לו׳ כל המטה דינו של גר כאלו...

בית יהודא

תִתְעַסְּקוּ בָּם) וָוארוּם אַז אִיר וָועט זַיין בַּשֶׁעפְטִיגְט מִיט דִיא כִּשׁוּף (אַתֶּם מִיטַמְּאִין לְפָנַי) וָועט אִיר זַיין טָמֵא בַּייא מִיר (וַאֲנִי מְתַעֵב אֶתְכֶם) אוּנ אִיךְ וָועל אַייךְ פַארְמִיאוּסִין׃ וַאֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם) . הקב״ה זָאגְט אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט (דְעוּ אֶת מִי אַתֶּם מַחְלִיפִים בְּמִי) וַוייסְט וֶועמֶען אִיר פַארְטָאהְשְׁט אוֹיף וָועמֶען, אִיר פַארְטָאהְשְׁט וּפַארְבַּייט) דֶעם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹיף דֶעם כִּשׁוּף פוּן אוֹב וְיִדְעוֹנִי׃ (לב) וּמִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם) . פַר אַאַלְטֶען מַאן זָאלְסְטוּ אוֹפְשְׁטֵיין (יָכוֹל זָקֵן אַשְׁמָאי) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ פַאר אַאַלְטֶען מַאן אַרְשָׁע זָאל מֶען אוֹךְ אוֹיפְשְׁטֵיין (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק זָקֵן (אֵין זָקֵן אֶלָּא שֶׁקָּנָה חָכְמָה) זָקֵן וֶוערְט גֶערוּפֶען דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אַחָכָם, אַלַמְדָן׃ וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן) . דוּ זָאלְסְט בֶּעשֵׁייגֶען דֶעם פָּנִים פוּן אַלַמְדָן, רַשִׁ״י (אֵיזֶהוּ הִדּוּר) מִיט וֶועלְכֶע זַאכֶן זָאל עֶר אִים בַּשֵׁיינֶען (לֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ) עֶר זָאל נִיט זִיצֶען אוֹיף דֶעם אָרְט דֶער לַמְדָן זִיצְט אוֹיף אִים שְׁטֶענְדִיג (וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו) עֶר זָאל נִיט צוּוַוארְפִין זַיינֶע רֵייד, עֶר זָאל נִיט זָאגֶ[ען] לַמְדָן עֶס אִיז נִיט וִויא דוּ זָאגְסְט, נָאר אוֹיבּ עֶר וֵוייס דֶר לַמְדָן הָאט אַטָעוּת זָאל עֶר צוּ אִים זָאגִין מִיט כָּבוֹד דַאכְט זִיךְ אַז אִין דֶעם סֵפֶר שְׁטֵייט אַנְדֶערְשׁ, זָאגְט רַשִׁ״י (יָכוֹל יַעְצִים עֵינָיו כְּמִי שֶׁלֹּא רָאָהוּ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶ[ען] אֵיינֶער זֶעהְט פוּן וַוייטִין אַלַמְדָן גֵייט זָאל עֶר מֶעגִין פַארְמַאכִין דִיא אוֹיגִין עֶר זָאל אִים נִיט זֶעהְן בִּיז עֶר אַרִיבֶּערְגֵיין, עֶר זָאל נִיט דַארְפִין אוֹפְשְׁטֵיין פַאר אִים (לְכַךְ נֶאֱמַר וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק זָאלְסְט הָאבֶּן פַר הקב״ה (שֶׁהֲרֵי דָבָר זֶה מָסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל עוֹשֵׂהוּ) דִיא זַאךְ אִיז אִיבֶּערְגֶעגֶעבִּין צוּ דִי הַארְץ פוּן דֶעם מֶענְטְ[שׁ] טוּהְט דִי זַאךְ (שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הוּא) עֶס וֵוייס קֵיינֶער נִיט וָוס עֶר הָאט גֶעמֵיינְט נָאר עֶר אַלֵיין, פַר מֶענְטְשׁ עֶר זָאגִין עֶר הָאט דֶעם לַמְדָן נִיט גֶזֶעהְן, אָבֶּער עֶר וֵוייס אִין הַארְצִין אַז עֶר הָט דֶעם לַמְדָן יָא גֶזֶעהְן אוּנ עֶר נִיט גִוָואלְט אוֹיפְשְׁטֵיין פַר אִים, דְרִיבֶּר הָט עֶר פַארְמַאכְט דִיא אוֹיגִין מֶענְטְשִׁין זָאלִין מֵיינֶען עֶר זֶעהְט אִים נִי[ט] דָבָר הַמָּסוּר לְלֵב) אוּנ יֶעדֶער זַאךְ וָואס אִיז אִיבֶּערְגֶעגֶעבִּין צוּ דִי הַארְץ פוּן מֶענְטְשׁ, עֶס וֵוייס קֵיינֶר נִיט וָוס עֶ[ר] גֶעמֵיינְט, גוּט אָדֶער שְׁלֶעכְט, נָאר עֶר אַלֵיין, אוּנ עֶר קֶען נַארֶען מֶענְטְשִׁין אוּנ זָאגִין עֶר הָאט גֶעמֵיינְ[ט] (נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ) זָאגְט אוֹיף אִים דֶער פָּסוּק זָאלְסְט מוֹרָא הָאבֶּן פַאר הקב״ה, וָואס עֶר וֵוייס וָואס דוּ...

רש״י

עסוקים בס ה שאס תעסקו בס אתס מיטמאין לפני מתעב אתכס: אני ה׳ אלהיכם. דעו את מי אתס מח[ליפין] במי: (לב) מפני שיבה תקום. (ת״כ. קידושין לב) זקן ו אשמאי. ת״ל זקן אין זקן אלא שקנה ז חכ[מה]: והדרת פני זקן. איזהו הדור לא ישב במקומו ולא י[סתור] את דבריו. יכול יעלים עיניו ח כמי שלא ראהו לכך ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נא׳ בו ו[יראת]...

שפתי חכמים

ידוע וכמין חכל גדול יולא מסורס סבארץ ססס גדלה אותה חיה כעין קסואין ולטעין אלא שהידוע לורתו כלורת אדס צין בלורת פניו בין בלורת שאר אבריו ומטבורו הוא מחובר בתוהו חבל ואין כל בריה רפאי להתקרב במלא החבל שטורפת והורגת את הכל ובמלא החבל רואה את כל סביבותיה וכשבאים ללוד אותה מורים בחילים מרחוק אל החבל עד שיפסוק ומיד מתה. סמ״ג ע״כ: ה דק״ל דפשיטא הוא דאין אדם מטמא את עלמו מדעתו ומתרץ להיות עסוקים בו כו׳: ו רש״י ל׳ אשס כלו׳ רשע שחייב הרבה אשמות. ור״ת מפרש שהוא כו[י] של לא תשס ומתרגמינן לא תבור ר״ל בור: ז לאו מנוטריקו[ן] דרש רק מג״ש דזקן זקן מזקני ישראל כדכתי׳ אשר ידעת כי ה[ם] הטע ושוטריו כלו׳ שהם גדולים וחכמים: ח וא״ת היאך שלקא דיעלים עיניו פשיט׳ שטוכר וי״ל דה״פ יכול יעלים עיניו קודם ש[...]

ליקוטי יהודא

(לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם. סִפְרֵי מוּסַר זָאגִין מֶען מֵיינְט פַאר דַיין אֵייגֶענֶע עֶלְטֶער זָאלְסְטוּ אוֹפְשְׁטֵיין, זָאלְסְט אוֹפְשְׁטֵיין טָאהְן תְּשׁוּבָה אֵיידֶער דוּ וֶוערְסְט אַלְט, וִוי דֶר פָּסוּק זָאגְט אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת ה׳, ווּאל דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס טוּט תְּשׁוּבָה וֶוען עֶר אִיז נָאךְ אַמֶענְטְשׁ, וֶוען עֶר אִיז נָאךְ יוּנג מִיט זַיינֶע כּוֹחוֹת, וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן, מִיט דִיא תְּשׁוּבָה וֶועסְטוּ בַּשֵׁיינֶען דַיין פָּנִים וֶוען דוּא וֶועסְט זַיין אוֹיף דִיא עֶלְטֶער׃

פירוש לתורת אלהים

גֶערוּפֶען אוֹבוֹת וְיִדְעוֹנִים אַל תְּבַקְשׁוּ אִיר זָאלְ[ט] בַּאגֶערֶען צוּ טָמֵא וֶוערֶען דוּרְךְ זֵיי אֲנִי יְיָ אִי[ךְ בִּין] אַייעֶר גָאט׃ (לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה פַאר אַגְרַייז גְ[...] תָּקוּם זָאלְסְטוּ אוֹיף שְׁטֵיין וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן אוּנ זָאלְסְט בַּשֵׁיינֶען דֶעם פָּנִים פוּן אֵיין אַלְטֶען מַאן [...] וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אוּנ זָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטֶען פַר דַיין [...]

מצות השם

אוּנ אִיז אַנִידֶער גְפַאלִין אַזוֹי וִוי אַשִׁיכּוֹר אוּנ עֶר הָט גְפְלָאדִירְט אַזֶעלְכֵי וֶוערְטֶער וָוס זֵיי הָאבֶּן קֵיין בַּדֵייטוּנְג נִיט גְהַאט מֶען הָט גָאר נִיט פַר שְׁטַאנֶען נָאר דִי כִּשׁוּף מַאכֶערְס הָאבֶּען פוּן דִי וֶוערְטֶער גְמַאכְט אוֹס לֵייגִין אוּנ הָאבֶּן דַאמִיט פַאלְשֶׁע נְבִיאוֹת גִיזָאגְט פַר דֶעם פָאלְק אַזוֹי הָט אוּנְז דִי תּוֹרָה אָן גְזָאגְט אַז מֶען טָאר אָן דֶעם נִיט גְלֵייבִּין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט׃

(רנז) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם. דָס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען דַארְף זִיךְ אוֹיף שְׁטֶעלֶען אַז מֶען זֶעהְט גֵיין אֵיין אַלְטֶען מַאן אוּנ מֶען זָאל עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן אֵיין (תַּלְמִיד חָכָם) אוּנ אֲפִילוּ דֶר תַּלְמִיד חָכָם אִיז אֵיין יוּנְגֶער מַאן דַארְף מֶען אוֹיךְ פוּן זִיצֶן אוֹיף אַז עֶר גֵייט דוּרְךְ נָאנְט פַר דִי אוֹיגֶען נָאר אַז עֶר אִיז נִי[ט] תַּלְמִיד חָכָם דַארְף מֶען זִיךְ נִיט פַר אִים אוֹיף הֵייבֶּן נָאר אִיז אֵיין אַלְטֶער מַאן אוּנ פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנֶען אוּנְזֶערֶע [חֲכָמִים] אַרוֹם אַז מֶען דַארְף עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן אֵיין רַבִּין אוּנ מֶען טָ[אר] מְבַזֶּה זַיין קֵיין תַּלְמִיד חָכָם אוּנ דֶר וָוס עֶר אִיז מְבַזֶּה אֵיין חָכָם דֶר הָט נִיט קֵיין חֵלֶק לעוה״ב אוֹיךְ שְׁרַייבֶּן אוּנְזֶערֶע [חֲכָמִים] אֲפִילוּ אֵיין גּוֹי וָואס עֶר אִיז אַלְט זָאל מֶען אִים בַּאשֵׁיי[נֶען מִיט] גוּטֶע וֶוערְטֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָ[רְט]

רביעי ששי כשהן מחוברין לג וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר
בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ׃ לד כְּאֶזְרָח
מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר ׀ הַגָּר אִתְּכֶם
וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
לה לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה

ךְ אֲנָא יְיָ׃ לג וַאֲרֵי
עִמָּךְ גִּיוֹרָא
כוֹן לָא תוֹנוּן יָתֵהּ׃
צִיבָא מִנְכוֹן יְהֵי
גִּיוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר
ן וּתְרַחֵם לֵהּ כְּוָתָךְ
רִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא
יִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִין
חֲתָא בְּמַתְקְלָא

תו"א וכי יגור אתך גר מגילה יז יבמות מז : לא תונו אותו מליעה נט : לא תעשו עול במשפט מליעה סא בתרא פט

ן (לה) במדה. במדת קרקע:

בעל הטורים

קב"ה:(לה) במדה ג'. דין ואידך אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה. הארך אמות במדה הראשונ' מה כתם איירי במדת קרקע

רש"י

: (לג) לא תונו. אונאת דברים לא תאמר לו ית עובד ע"א ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה בורה: (לד) כי גרים הייתם. מום שבך אל תאמר : אני ה' אלהיכם. אלהיך ואלהיו אני: (לה) לא עול במשפט. אם לדין הרי כבר נא' לא תעשו עול ומהו משפט השנוי כאן היא המדה והמשקל והמשורה שהמודד נקרא דיין י שאם שיקר במדה הרי מקלקל את הדין וקרוי עול שנאוי ומשוקץ חרם : וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין כ מטמא ארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את בחרב ומגלה אותם מארצם : במדה. זו מדת

בית יהודא

גֶעטְרַאכְט : (לג) וְלֹא תוֹנוּ. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (אוֹנָאַת דְּבָרִים) זָאלְסְט נִיט דֶערְצֶערְנֶען דֶעם גֵר מִיט שְׁלֶעכְטֶע רַייד (לֹא תֹאמַר לוֹ) זָאלְסְט נִיט זָאגִין צוּ אִים (אֶמֶשׁ הָיִיתָ עוֹבֵד עֲבוֹדַת גִלּוּלִים) נֶעכְטִין בִּיזְטוּ גְוֶוען אַגֶעצְייז דִינֶער (וְעַכְשָׁיו אַתָּה בָּא לִלְמוֹד תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה) אוּנ אִיצְט קוּמְסְטוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה וָוֹס אִיז גֶגֶעבֶּען גְוָוארִין פוּן הקב"ה : (לד) כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם). אִיר זֶענְט דָאךְ אוֹיךְ גְוֶוען גֵרִים (מוּם שֶׁבְּךָ אַל תֹּאמַר לַחֲבֵרְךָ) מִיט דֶעם פֶעלֶער וָוֹס דוּ הָאסְט זָאלְסְטוּ נִיט פַארְשֶׁעמֶען דַיין חָבֵר וָואס הָט אוֹיךְ דֶעם זֶעלְבִּיגֶען פֶעלֶער : וַאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם). הקב"ה זָאגְט (אֱלֹהֶיךָ וֵאלֹהָיו אֲנִי) אִיךְ בִּין דַיין גָאט אוּנ בִּין אוֹיךְ זַיין גָאט : (לה) וְלֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט). זָאגְט רַשִׁ"י (אִם לַדִּין) אוֹיבּ מֶען מֵיינְט אַדִיין

ט מָאן אוּמְרֶעכְט נָזאל נִיט פַאלְשׁ פַּסְקְנֶען אַדִין (הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר) דָאס הָט דָאךְ דִי תּוֹרָה אַמָאל גְזָאגְט לֹא תַעֲשׂוּ מִשְׁפָּט, אִיר זָאלְט נִיט טָאן אוּמְרֶעכְט אִין אַדִין (וּמַהוּ מִשְׁפָּט הַשָּׁנוּי כָּאן) וָואס מֵיינְט מֶען מִיט דֶעם וָוארְט מִשְׁפָּט א אִיז גֶלֶערוּנְט אִין פָּסוּק (הִיא הַמִּדָּה וְהַמִּשְׁקָל וְהַמְּשׂוּרָה) דָס מֵיינְט מֶען דִיא מָאס אוּנ דִי וָואג (מְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק ט אוּנְז (שֶׁהַמּוֹדֵד נִקְרָא דַיָּן) דֶער וָוֹס מֶעסְט וֶוערְט עֶר גִירוּפִין דַיָּין (שֶׁאִם יְשַׁקֵּר בַּמִּדָּה) אוֹיבּ עֶר וֶועט גֶעבִּין שֶׁע מָאס (הֲרֵי הוּא כִּמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין) אִיז עֶר גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט גְוֶוען אַדַיָּין אוּנ וָואלְט גֶעפַּסְקְנְט אַפַאלְשִׁין קָרוּי עָוֶל שָׂנוּאִי וּמְשׁוּקָץ חֵרֶם וְתוֹעֵבָה) דֶעם מֵיינוּנְג פוּן דִי פִינְף וֶוערְטֶער שְׁטֵייט אִין דִיא סֶדְרָה פָּסוּק טו (וְגוֹרֵם ה דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בַּדַּיָּן) אוּנ עֶר בְּרֶענְגְט דִיא זֶעלְבִּיגֶע פִינְף שְׁטְרָאפִין וָוֹס שְׁטֵייט בַּיי אַדַיָּין וָואס פַּסְקְנְט אַפַאלְשִׁין טַמֵּא אֶת הָאָרֶץ) עֶר אִיז מְטַמֵּא דִי לַאנְד (וּמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם) עֶר פַארְשֶׁעמְט דֶעם נָאמֶען פוּן הקב"ה (וּמְסַלֵּק אֶת ט) וֶוענִין אִים נֵייט אַוֶועק דִיא שְׁכִינָה פוּן דִיא יוּדִין (וּמַפִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב) אוּנ דִיא יוּדִין פַאלִין אִין דֶעם ד פוּן זַייעֶרֶע פַיינְד (וּמַגְלֶה אוֹתָם מֵאַרְצָם) אוּנ עֶר פַארְטְרַייבְּט דִיא יוּדִין פוּן זַייעֶר לַאנְד : וּבַמִּדָּה). (זוּ מִדַּת

שפתי חכמים

לו דהיינו חייב לקים מפניו אלא כשיבא להרבע אמות שלו : כפ' כהר כתיב לא תונו שמדבר באונאת ממון דשם.מדבר במקח וא"כ ע"כ לא תונו דכי' כאן מדבר באונאה דברים : י משום דכתיב מלמד שהמודד נקר' דיין וג"מ שאם שיקר כמד' הרי הוא כו' :

כ וק' למה לריך משפט ללימוד זה הא ג"כ בכאן כתי' עול משמע עול ושנאוי כמו שפירש"י לעיל גבי דיין.וע"ק למה פי' בכאן וגורם לה' דברי וכו' למה לא פי' זה לעיל בדיין.וי"ל דכך כוונת רש"י למה לריך למכתב משפט ללמד שהוא כדיין לענין מאי אין לומר לענין שיהא קרוי עול

פירוש לתורת אלהים

וְכִי יָגוּר אוּנ אַז עֶס וואוֹנְט מִיט דִיר אַגֵר בְּאַרְצְכֶם אִייעֶר לַאנְד לֹא תוֹנוּ זָאלְסְטוּ אִים נִיט נַארֶען מִיט : (לד) כְּאֶזְרָח וִוי אַגִיבָּארֶענֶער יוּד פוּן אַייךְ זָאל זַיין הַגֵּר דֶער גֵר וָוֹס וואוֹנְט מִיט אַייךְ וְאָהַבְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט אִים לִיבּ הָאבֶּן אַזוֹ וִוי דִיךְ אַלֵיין כִּי וָוארוּם אִיר זֶענְט אוֹיךְ גְוֶוען גֵרִים אִין לַאנְד מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ

אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט אִיךְ בִּין דַיין גָאט אוּנ זַיין גָאט: (לה) לֹא תַעֲשׂוּ אִיר זָאלְט נִיט טָאן קֵיין אוּמְרֶעכְט אִין מִשְׁפָּט אוּנ וָוֹס אִיז דֶר מִשְׁפָּט בַּמִּדָּה אִין דֶער מָאס פוּן עֶרְד וֶוען אֵיינֶר קוֹפְט בַּיי דֶעם אַנְדֶערֶן אַפֶעלְד פוּן צֶעהֶן אֵיילֶן טָארְסְטוּ אִים נִיט פַאלְשׁ מֶעסְטֶען בַּמִּשְׁקָל אִין דֶער וָואג. אִיר זָאלְט נִיט פַאלְשׁ וֶועגֶען

מצות השם

רנט) לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען מָאר זִיךְ נִיט מַאכֶן אַיין קְלֶענֶערִי מָאס אָבֶּער קְלֶענֶערֶע ס ווִי אַלֶע בֶּיעגֶעשְׁן הָאבֶּן אִין דַיין שְׁטָאט ווִידֶער טָאר מֶען אַרֶן מִיט דֶר מָאס פוּן דֶר עֶרְד וֶוען אֵיינֶר קוֹפְט בַּיי דֶעם רֶען אַיין שְׁטִיקִיל פֶעלְד פוּן צֶעהֶן אֵיילֶען טָאר עֶר אִים נִיט פַאלְשׁ מֶעסְטֶען אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל הָאבֶּען גְרֶעכְטֶע וָואגֶען נִיט קֵיין פַאלְשֶׁע אוֹיךְ דִי מָאסֶן פוּן גִשְׁרַאנְק זַיי זָאלֶען נִיט זַיין פַאלְשׁ אוּנ אֲפִילוּ אַיין נוּי טָאר מֶען נִיט גֶעבֶּען קֵיין פַאלְשׁ מָאס אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט :

בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה: לו מֹאזְנֵי צֶדֶק
אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק
יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם: לז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי
וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
אֲנִי יְהוָה: פ חמישי כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

וּבִמְכִלְתָּא: לו מ...
דִּקְשׁוֹט מַתְקְלָן דִּ...
מְכִילָן דִּקְשׁוֹט וְ...
דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לְכוֹן
יְיָ אֱלָהָכוֹן דִּי אַפֵּ...
יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְ...
לז וְתִטְּרוּן יָת כָּל ...
וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְ...
יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ: א וּ...
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵי...
ב וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּ...

תו"א מאזני לדק סנהדרין נט: מליעה מט:

רשב"ם ובמשורה. מדת הלח. כמ... ומים במשורה תשתה: (ל... מדת הלה:

בעל הטורים

אף הכא איירי במדת קרקע: (לו) והין לדק יהיה לכם. וסמיך ליה ושמרתם את כל חקותי. לו' שהמעוות המדות כאילו עוכר על המלות...

בית יהודא

הָאָרֶץ) (בַּמִּדָּה) מיט אַמָאס, מֵיינְט מֶען דִי מָאס וָואס מֶען מֶעסְט מִיט אִיר עֶרְד: וּבַמִּשְׁקָל). (כְּמַשְׁמָעוֹ), דִי גֶעוִויכְטֶער וָואס מֶען וֶועגְט מִיט זֵייא, פּוּנְטִין, פּוּדִין: וּבַמְּשׂוּרָה). (הִיא מִדַּת הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ) מֵיינְט מֶען דִי מָאס וָוָס מֶען מֶעסְט מִיט אִיר נַאסֶע זַאכֶן אוּנ טְרוּקֶענֶע זַאכֶן, דְהַיְינוּ אַקְוָוארְט, אַטָאפּ, אַקְוַואטִירְגִל: (לו) וְאַבְנֵי צֶדֶק). רִיכְטִיגֶע שְׁטֵיינֶער (הֵם הַמִּשְׁקָלוֹת שֶׁשּׁוֹקְלִין כְּנֶגְדָּן) מֵיינְט מֶען דִיא גֶעוִויכְטֶער וָואס מֶען וֶועגְט גֶעגִין זֵיי, פּוּנְטִין הַאלְבֶּע פּוּנְטִין פּוּדִין: וְאֵיפָה) (הִיא מִדַּת הַיָּבֵשׁ), דִי מָאס וָואס הֵייסְט אֵיפָה הָט מֶען מִיט אִיר גֶעמָאסְטִין נָאר טְרוּקֶענֶע זַאכֶען: וְהִין). (זוּ הִיא מִדַּת הַלַּח), דִי מָאס וָואס הֵייסְט הִין, הָאט מֶען מִיט גִימָאסְטִין נָאר נַאסֶע זַאכִין, דִיא צְווֵייא מָאסִין „אֵיפָה אוּנ הִין" זָאלִין אוֹיךְ זַיין רִיכְטִיגֶע מָאסִין: וַאֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶ... אִיךְ הָאבּ אַייךְ אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם (עַל מְנַת כֵּן) אוֹף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט הַאנְדְלֶען עֶרְלִיךְ אוּנ נִיט נ... אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערִין (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַזַאךְ הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט (אֲנִי הִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם) אִיךְ הָאבּ גֶעוָואסְ... מִצְרַיִם (בֵּין טִיפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְטִיפָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר) וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ אִיז אַבְּכוֹר בַּיי זַיין פָּאטֶער אוּנ וֶועלְכֶער מֶ... אִיז נִיט אַבְּכוֹר בַּייא זַיין פָאטֶער וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִּבָּארִין גֶעוָוארִין פוּן זַיין פָּאטֶערְס עֶרְשְׁטֶער טְרָאפִּין אוּנ אִיז גֶעשְׁטָארְבִּין אִין מִצְרַיִם, אוּנ וֶועלְכֶר מֶענְטְשׁ אִיז נִיט גִבָּארִין גִיוָוארִין פוּן עֶרְשְׁטִין טְרָאפִּין זֶרַע, אוּ... גֶעבְּלִיבֶּען לֶעבִּין אִין מִצְרַיִם) (וַאֲנִי נֶאֱמָן לְהִפָּרַע) אוּנ אִיךְ בִּין בֶּעגְלוֹיבְּט גֶעצָאהְלְט וֶוערִין (צוּא שְׁטְרָאפִין) (מִמִּי ... מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמֶלַח) פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס בֶּעהַאלְט זַיינֶע גֶעוִויכְטֶער (פוּנְטִי) אִין זַאלְץ זֵיי זָאלֶען וֶוערֶן גְרִינְג (לְ... אֶת הַבְּרִיּוֹת) עֶר זָאל נַארִין מֶענְטְשִׁין, עֶר זָאל גֶעבֶּען אַפַאלְשֶׁע וָואג (שֶׁאֵין מַכִּירִים בָּהֶם) אוּנ מֶענְטְשִׁין דֶערְ... דָס נִיט, זֵייא מֵיינֶען דָאס אִיז אַרִיכְטִיגֶער פוּנְט, אָבֶּער הקב"ה וֵוייס אוּנ עֶר וֶועט דֶעם מֶענְטְשׁ שְׁטְרָאפֶען: (ב... בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר). צוּא דִיא יוּדִין זָאלְסְטוּ זָאגִין (עוֹנְשִׁין עַל הָאַזְהָרוֹת) דִי שְׁטְרָאף וָואס זֵייא וֶועלֶן הָאבֶּן אוּב זֵיי טָאהְן דִי זַאכִין וָואס אִיךְ הָאבּ זֵייא גִיבָּאטִין זֵייא זָאלֶן נִיט טָאהְן: מוֹת יוּמָת). מֵיינְט מֶען בְּבֵית דִּין, בֵּית דִּין ...

רש"י

...ל הארץ (ב"מ סא בבא בתרא כט): במשקל. כמ... ובמשורה. היא מדת הלח: (לו) אבני צדק. המשקולות ששוקלין כנגדן: איפה. היא מדת ה... הין. זו היא מדת הלח: אשר הוצאתי אתכם... מנת כן. ד"א אני הבחנתי במצרים בין טפה של בכור שאינה של בכור ואני הנאמן להפרע ממי שטומן מש... במלח להונות את הבריות שאין מכירים בהם: (ב) בני ישראל תאמר. עונשין על האזהרות: מות י...

שפתי חכמים

שנאוי כו' הא בכאן ג"כ כ' עול. ומתרץ דלעכין זה הוקש לדיין לו' שגורם לה' דברים האמורים בדיין: ל ר"ל ב' אחים או ב' שותפי' לא ימדוד לזה חלקו בחבל בימות הגשמים מפני שאז החבל לח ונמתח ביותר ולזה בימות החמ' שאז החבל קשה ואינו נמתח ונמל' שזה יפסיד א"נ אפי' אם ימדוד בעז לא ימדוד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמי' מפני שבימות החמה הארץ יבשה וקושה ובימות הגשמים מחובר להדדי: מ ה"ג במשור' מדת הלח ול"ג מדת היבש דמשורה היא מדת... כדתנן במסכת אבות ומים במשור' תשתה: נ שנא' והעומר ע... האיפה: ס שנא' רביעית ההין: ע י"מ הלוקח טומן מש... במלח כדי שיהא כבד ע"י לחלוחית המלח וי"מ המוכר טומן מש... במלח לפי שבא המלח חזק וחריף וממעט את המשקל ונעשה קל... לבריות ושוקל במשקל זה: פ דק"ל הא לאוין הללו כתובין כולן...

פירוש לתורת אלהים

וּבַמְּשׂוּרָה אוּנ אוֹיךְ אִין דֶעם מֶעסְטֶען פוּן גִיטְרַאנְק: (לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק נָאר גְרֶעכְטֶע שָׁאלֶען אַבְנֵי צֶדֶק גְרֶעכְטֶע שְׁטֵיינֶער פוּן גְוֶועכְט אֵיפַת צֶדֶק גְרֶעכְטֶע מָאסֶן וְהִין צֶדֶק אוּנ אֵיין גְרֶעכְטֶן עֶמִיר יִהְיֶה לָכֶם זָאל זַיין צוּ אַייךְ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹיס גֶ־צוֹגֶען פוּן מִצְרַיִם אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט מִיךְ פָאלְגֶען: (לז) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הָ... אַלֶע מַיינֶע גֶזֶעץ וְאֶת כָּל אוּנ אַלִי מַיינֶע דִינִים וַעֲ... אוּנ אִיר זָאלְט זֵייא טָאן אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ... בַּגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלֶען שְׂכַר צוּ דֶעם וָוס עֶר אִיז מְ... מַיינֶע מִצְוֹת: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ ... אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ב) וְאֶל אוּנ צוּ דִי יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ ...

איש

תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר ׀ הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן׃ ג וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן

אונקלוס

גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן
רָאֵל דִּי יִתֵּן מִזַּרְעֵהּ
ךְ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל
בֵּית יִשְׂרָאֵל
נֵּהּ בְּאַבְנָא׃ ג וַאֲנָא
יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא
א וְאֵשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ
אֲרֵי מִזַּרְעֵהּ יְהַב
ךְ בְּדִיל לְסָאָבָא יָת

תו"א אשר יתן חגיגה יא: כי מזרעו סנהדרין סד: למען טמא שבועות ז:

בעל הטורים

(ג) ואני אתן. ב' . דין ואידך ואני אתן את שכרך שאם חזר בתשובה ואני אתן את שכרך שעונותיו נחשבין לו כזכיות:

רש"י

בב"ד ואם אין כח לבית דין עם הארץ צ מסייעין עם הארץ. (ת"כ) עם שבגינו נבראת הארץ ד"א עתידין לירש את הארץ ע"י מצות הללו: (ג) אתן י. (ת"כ) פנאי שלי ר פונה אני מכל עסקי ועוסק איש. ולא בצבור שאין כל ש הצבור נכרתין: כי נתן למלך. (ת"כ סנהדרין סד) לפי שנא' מעביר ו כאש בן בנו ובן בתו ת מנין ת"ל כי מזרעו נתן זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו למולך: למען את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא א מקודשת

בית יהודא

אִים הַרְגֶנֶן (וְאִם אֵין כֹּחַ לְבֵית דִּין) אוּנ בֵּית דִּין קֶענֶן אִים נִיט הַרְגֶנֶן (עַם הָאָרֶץ מְסַיְּיעִין אוֹתָם) זָאלֶען אַנְדֶערֶע יוּדִין נָאוּסֶער בֵּית דִּין הֶעלְפִין צוּ בֵּית דִּין זֵיי זָאלֶן קֶענֶען אִים הַרְגֶנֶן: וַעַם הָאָרֶץ]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט דִיא פְרוּמֶע יוּדִין נוּם זֵיי זֶענֶען (עַם שֶׁבִּגִינוֹ נִבְרֵאת הָאָרֶץ) אַפָּאלְק וָואס פוּן זֵייעֶרְטְוֶועגִין אִיז בַּשַׁאפִין גְוָוארֶן דִיא עֶרְד נִדי וֶועלְט] (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז עַם הָאָרֶץ, זֵייא זֶענֶען (עַם) אַפָּאלְק (שֶׁעֲתִידִין לִירַשׁ אֶת הָאָרֶץ עַל יְדֵי מִצְוֹת הַלָּלוּ) וָואס זֶענֶען גְרֵייט [זֵייא וֶועלֶן גְעווּיס] יַרְשְׁנֶען דִי לַאנְד וּפוּן דִיא בְּנֵענִים] וֶועגִין דִיא מִצְוֹת וָואס זֵייא וֶועלֶן טָאן: (ג) וְאָתֵּן

. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (פְּנַאי שֶׁלִּי) מֵיין קֶערוּנְג (פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ) הקב"ה זָאגְט אִיךְ וֶועל מִיךְ קֶערִין פוּן מַיינֶע אַלֶע גִישֶׁעפְטִין אוּנ וֶועל מִיךְ בַּשֶׁעפְטִיגֶען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּ שְׁטְרָאפֶן אִים: וּבָאִישׁ]. רש"י מֶען מֵיינְט (בְּאִישׁ וְלֹא בְצִבּוּר) אַז אֵיין מֶענְטְשׁ וְאָדֶער עֶטְלִיכֶע מֶענְטְשִׁין] הָאט גְגֶעבְּן פוּן זַיינֶע קִינְדֶער עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ וֶועט עֶר פַארְשְׁנִיטֶען וֶוערֶען פוּן דֶער וֶועלְט, אָבֶער אַז אַלֶע יוּדִין הָאבֶן גְגֶעבְּן פוּן זֵייעֶרֶע צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ וֶועלֶן זֵיי נִיט פַארְשְׁנִיטֶען וֶוערֶען פוּן דֶער וֶועלְט (שֶׁאֵין כָּל הַצִּבּוּר נִכְרָתִין) וָוארוּם יוּדִין צוּזַאמֶען וֶועלִין נִיט פַארְשְׁנִיטֶען וֶוערֶן פוּן דֶער וֶועלְט: וְכִי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמּוֹלֶךְ]. הַארְט רש"י דִי פִיר וֶוערְטֶער דָאךְ אִיבֶּעריג, מֶען שְׁמוּעֶסְט דָאךְ פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס הָאט גְגֶעבְּן פוּן זַיינֶע קִינְדֶער צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ, רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ) נוייל אִין פָּסוּק שְׁטֵייט אַז עֶר וֶועט פִירֶען זַיין זוּהְן אָדֶער זַיין טָאכְטֶער עֵם פַייעֶר פוּן דִיא עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ קוּמְט אִים כָּרֵת (בֶּן בְּנוֹ וּבֶן בִּתּוֹ מִנַּיִן) אַז עֶר הָאט גֶעפִירְט זַיין זוּהְנְס אַזוּהְן זַיין טָאכְטֶערְס אַזוּהְן דוּרְךְ דֶעם פַייעֶר מוֹלֶךְ פוּן נוֹאנֶען וֵוייסִין מִיר אַז עֶם קוּמְט אִים כָּרֵת (תַּלְמוּד לוֹמַר) דֶער פָּסוּק (כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמּוֹלֶךְ) נוייל עֶר הָאט גְגֶעבִּין פוּן זַיינֶע קִינְדֶער צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ דְרִיבֶּער קוּמְט כָּרֵת, אֵיינִיקְלַאךְ וֶוערִין אוֹיךְ גֶערוּפִין זַרְעוֹ, זַיינֶע קִינְדֶער, זָאגְט רש"י (זֶרַע פָּסוּל מִנַּיִן) אַז אֵיינֶער הָט קִינְדֶער אַאִשָּׁה וָואס עֶר הָאט זִיא נִיט גִימֶעגְט נֶעמֶען פַאר אַנַוייבּ אוּנ דִיא קִינְדֶער זֶענֶען פָּסוּל זִיךְ מִתְחַתֵּן זַיין מִיט אוּנ עֶר הָט גְגֶעבִּין פוּן דִיא קִינְדֶער צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ פוּן נוֹאנֶען וֵוייסִין מִיר אַז אִים קוּמְט כָּרֵת לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמּוֹלֶךְ) נוייל עֶר הָאט גְגֶעבְּן פוּן זַיינֶע קִינְדֶער צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ קוּמְט כָּרֵת, וועלְכֶע קִינְדֶער זֵיי זֶענֶען, אֲפִילוּ פְּסוּלָה, וֶוען זֵייא זֶענֶען נָאר זַיינֶע קִינְדֶער קוּמְט אִים כָּרֵת: וּלְמַעַן טַמֵּא קָדְשִׁי]. עֶר הָט גְגֶעבִּין פוּן זַיינֶע קִינְדֶער צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ עֶר זָאל מְטַמֵּא זַיין מַיין הֵיילִיגְקֵייט, זָאגְט רש"י הֵיילִיגְקֵייט מֵיינְט מֶען (אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל) דִיא יוּדִישֶׁע פַארְזַאמְלוּנְג, דִיא יוּדִישֶׁע פָאלְק (שֶׁהִיא מְקוּדֶּשֶׁת לִי) וָואס

שפתי חכמים

אחרי מות. ומתרץ לעיל כתובין האזהרות וכאן כתובין על האזהרות: צ דאם"ד שעם הארץ ירגמוהו הוא פי' של ת לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב מות יומת: ק דאל"כ הארץ "ל העם ירגמו אותו וגו'. [מהרר"ה] ובהאי לחוד לא סגי "ל עם העולם ובהאי לחוד נמי לא סגי דא"כ ה"ל לפרש ישראל קמיירי מדכתב סתם משמע כל העולם: ר דק"ל ו טובה לו שהקדוש ברוך הוא נותן פניו אליו ועוד דהא אין דרכו לשום פניו אלא בצדיקים. ל"פ שלא מענין פנים הוא: ש (נח"י) בת"כ נראה לי דהכי פירושו שאם כל הצבור נתנו מזרעם למולך אין נכרתין דאין לו' שאין כל הצבור בהכרת מחמת חטא היחיד דהא מילתא דפשיטא היא דהא אפילו משפחתו אינן בהכרת ע"ש יותר: ת פירש רש"י בסנהדרין ס"ד דהני תרי קראי כי מזרעו נתן למולך וכן בתתו מזרעו למולך יתירי נינהו לכך דרשו חד לרבות בן בנו ובן בתו וחד לרבות זרע פסול: א אבל לא מקדש

פירוש לתורת אלהים

עטליכר מענטש פון די קינדר ישראל וּמִן הַגֵּר ... דעם גר וואס ער וואגט צווישן דיא ישראל ... וואס ער וועט געבן פון זיינע קינדר לַמּוֹלֶךְ צו ... וואס זיא הייסט מולך מוֹת יוּמָת זאל ער גטייט וֶוערֶן בַּיי דֶעם בֵּית דִּין עַם הָאָרֶץ דָם פָאלְק פוּן דֶעם לַאנְד יִרְגְּמֻהוּ זָאלֶען אִים פַאר שְׁטֵיינֶן מִיט אַשְׁטֵיין: (ג) וַאֲנִי אוּנ אִיךְ גָאט וֶועל גֶעבֶּן מַיין צָארֶן אִין דֶעם מֶענְטְשֶׁן וָוס עֶר הָט גְגֶעבְּן פוּן זַיינֶע קִינְדֶר צוּ דֶער

טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם
קָדְשִׁי׃ ד וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם
הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא
בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית
אֹתוֹ׃ ה וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ
הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ
וְאֵת | כָּל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת

אונקלוס

מַקְדְּשִׁי וּלְאַחֲלָא יָ
דְקוּדְשִׁי׃ ד וְאִם
יְכַבְּשׁוּן עַמָּא בֵית יִ
יָת עֵינֵיהוֹן מִן
הַהוּא בְּדִיהַב
לְמוֹלֶךְ בְּדִיל
לְקַטָּלָא יָתֵהּ׃ ה
אֲנָא יָת רוּגְזִי בְּ
הַהוּא וּבְסָעֲדוֹהִי
יָתֵהּ וְיָת כָּל
בַּתְרוֹהִי לְמִטְעֵי

תו"א ואם העלם כתובות ל׃ סנהדרין כד׃ ושמתי אני והכרתי אותו פס נו

בית יהודא

זיא איז געהייליגט צו מיר (כְּלָשׁוֹן) וויא עס שטייט אין פסוק (וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי) ער זאל ניט פסול מאכן מיין הייליגקייט, וואס ביי מיר איז הייליג׃ (ד) וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ. זאגט רש"י מען מיינט (אִם הֶעְלִימוּ בְּדָבָר אֶחָד) אויב זייא האבען אוועקגענומען זייערע אויגן פון איין עבירה אונ האבען דעם מענטש ניט געשטראפט (סוֹף שֶׁיַּעְלִימוּ בִּדְבָרִים הַרְבֵּה) וועלן זיי אוועקנעמען זייערע אויגן פון פיל עבירות עס וועלן פיל מענטשען זינדיגען אונ מען וועט זיי ניט בשטראפין (אִם הֶעְלִימוּ סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה) אויב דיא קליינע סנהדרין (פון דריי אונ צוואנציג דיינים) האבן אוועקגענומען זייערע אויגן פון דיא עבירה אונ האבען דעם מענטש ניט בעשטראפט (סוֹף שֶׁיַּעְלִימוּ סַנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה) וועט ווערען פיל עבירות אונ אפילו דיא גרויסע סנהדרין פון איין אונ זיבעציג דיינים וועלין זייא אויך ניט בעשטראפין׃ (ה) וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ. זאגט רש"י (אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן) רבי שמעון האט געזאגט (וְכִי מִשְׁפָּחָה מַה חָטְאָה) די משפחה געזינדיגט (אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ) נאר דר פסוק לערנט דיך (שֶׁאֵין לְךָ מִשְׁפָּחָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹכֵס) אין די משפ איז דא איינער אגזלן (שֶׁאֵין כּוּלָּם מוֹכְסִין) זענען אלע מענטשין פון די משפחה גזלנים (שֶׁכּוּלָּם מְחַפִּין ע אלע פארדעקין דיא זינד זיינע אונ זיכען אים גערעכט צו מאכין, דאס איז אויך אזוי, אז דיא מענטשין משפחה וואלטין דאס האלטין פר אזינד וואס ער האט געגעבען פון זיינע קינדער צו די עבודה זרה מולך, אונ ז גוועין פרומע מענטשין וואלטען זיי אליין אים איבערגעגעבן צו בית דין מען זאל אים הרגענען, אונ אז זייא ט ניט, איז געוויס אז זייא זענען ניט בעסער פון אים, דריבער וועט הקב"ה שטראפין אים מיט זיין משפחה׃ וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ. איך וועל אים פארשניידין, זאגט רש"י (לָמָה נֶאֱמַר) צו וואס שטייט נאך אמא אותו עס שטייט דאך פריער (פסוק ג) וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ, ענטפערט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ) ווייל אין ד שטייט הקב"ה וועט שטראפין זיין משפחה (יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרֵת) וואלט איך מיינען הקב"ה וועט די גאנצע משפחה מיט כרת (תַּלְמוּד לוֹמַר אוֹתוֹ) זאגט דער פסוק וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ, נאר אותו בהכרת, וועט פארשניטען ווערען פון דער וועלט (וְלֹא כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרֵת) אבער דיא גאנצע משפחה וועט ניט גע ווערען מיט כרת (אֶלָּא בְּיִסּוּרִין) נאר מיט יסורים, מיט צרות אונ שמערצין׃ לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמּוֹלֶךְ. זאגט רש" שאר עבודת כוכבים שעבדה בכך) אפילו ער האט געדינט צו איין אנדער עבודה זרה אזוי וויא מען דינט צו זרה מולך מיט צווייא פייערין, וועט ער אויך געשטראפט ווערין (וַאֲפִילוּ אֵין זוֹ עֲבוֹדָתָהּ) אפילו אלע מענט

שפתי חכמים

ממש כי מה ענין טומאת מקדש אצל החוטא. כתב הרב רבי אליהו מזרחי אבל יש לתמוה איך יטמאו כנסת ישראל באיש אחד אשר יחטא וכו'. ונראה לי כיון שעובד עבודת אלילים א"כ נסתלקה השכינה מן הארץ ובהסתלקות השכינה יבואו רוחות הטומאה באר יטמאו כל ישראל כמו שהאריך בעניני' כאלו בספר הזוהר ואין ב ר"ל שגולן מהפכין בזכותו לפי שקרובין לו לפיכך כולן

ריש"י

לי כלשון (ויקרא כא) ולא יחלל את מקדשי׃ העלם יעלימו. אם העלימו בדבר אחד סוף בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף סנהדרי גדולה׃ (ה) ובמשפחתו. אמר ר"ש וכ מה חטאה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מ כולם מוכסין שכולם ב מחפין עליו׃ והכרתי אות נא' לפי שנ' ובמשפחתו יכול יהיו כל המשפחה בהכ אותו. אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא לזנות אחרי המלך. (ת"כ) לרבות שאר ע"א שע

פירוש לתורת אלהים

ע"ז וואס הייסט מולך וְהִכְרַתִּי אונ איך וועל אים פאר שניידען פון צווישען זיין פאלק כי ווארום ער האט געגעבן פון זיינע קינדער צו דער ע"ז מולך לְמַעַן דרום טמא צו פאר אום ווערדיגן מיין הייליג פאלק וּלְחַלֵּל אונ צו פאר שעמן מיין הייליגן נאמען׃ (ד) וְאִם אונ אויב הַעְלֵם פאר הולן יַעְלִימוּ זיי וועלן פאר הולן עַם הָאָרֶץ דאס פאלק פון דעם לאנד אֶת עֵינֵיהֶם זייערע אויגן מִן פון דעם מענטשען בְּתִתּוֹ וואס ער האט געגעבן פ קינדער צו דער ע"ז מולך לְבִלְתִּי זיי וועלען א הייטען׃ (ה) וְשַׂמְתִּי וועל איך גאט טאן מיין צא אין דעם מענטשען אונ אין זיין משפחה וְהִכְ איך וועל אים פאר שניידן וְאֵת אונ אלע וואס ה גקערט נאך אים לִזְנוֹת אפ צו קערן זיך נאך מולך וועל איך זיי פאר שניידן מִקֶּרֶב עַמָּם פו

פאלק

אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ו וְהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־
הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־
פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ
מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ששי
שביעי כשהן מחוברין ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר
יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת
יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ׃

אונקלוס

ךְ מִגוֹ עַמְּהוֹן׃
נַשׁ דִּי יִתְפְּנֵי בָּתַר
ן וּדְכוּרוּ לְמִטְעֵי
יהוֹן וְאֶתֵּן יָת רוּגְזִי
שָׁא הַהִיא וְאֵשֵׁיצֵי
ה מִגוֹ עַמַּהּ׃
תִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן
ישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ
הֲכוֹן׃ ח וְתִטְּרוּן יָת
מַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא
מְקַדִּשְׁכוֹן׃ ט אֲרֵי גְּבַר
דִּי יְלוּט יָת אֲבוּהִי
אִמֵּהּ אִתְקְטָלָא
קַטֵּל אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ

בעל הטורים

ני ה' מקדשכם. סמך אלל אביו ואמו
שותפין יש באדם: סמך ואיש אשר
את אשת רעהו למקלל אביו ואמו לפי
ממזר אינו יודע מי אביו ומקללו:

ב"ם (ט) דמיו בו. דמיו בראשו. הוא חייב עצמו מיתה:

א והתקדשתם ברכות נג יומא לט יבמות ס: איש איש סנהדרין פה שבועות כז: אביו ואמו מליעא לד סנהדרין פה שבועות כז חולין עח:

רש"י

לו אין זו ג עבודתה: (ז) והתקדשתם. זו פרישות
: (ט) אביו ואמו קלל. (ת"כ סנהדרין פה) לרבות
ר ד מיתה: דמיו בו. זו סקילה וכן כל מקום שנאמר
ו בו דמיהם בם ולמדנו מאוב וידעוני שנא' בהם באבן
מו אותם דמיהם בם. ופשוטו של מקרא כמו דמו בראשו

בית יהודא

דיגען צוא דיא עֲבוֹדָה זָרָה, דיגען צו איר אַנְדֶערְשׁ מיט
אַנְדֶערֶע זאַכין, אונ איינער הָט גֶעדינְט צו איר וויא מֶען
דינְט צו די עֲבוֹדָה זָרָה מֹלֶךְ קוּמְט אים כָּרֵת: (ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם.
איר זָאלְט אַייךְ הֵיילִיגֶען (זו פְּרִישׁוּת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) מֵיינְט
מֶען איר זָאלְט זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פון דיא עֲבוֹדָה זָרָה:
(ט) נָאבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל]. זָאגְט רש"י (לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה) אֲפִילוּ
פְלוּכְט זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין מוּטֶער נָאכְדֶעם וויא זַייא זֶענֶען גִישְׁטָארְבִּין, קוּמְט אים אוֹךְ מֶען זָאל אים הַרְגֶנֶן:
ו בּוֹ). זַיין בְּלוּט זָאל זַיין אין אים (זוּ סְקִילָה) מֶען מֵיינְט מֶען זָאל אים בֶּעוַוארְפִין מיט שְׁטֵיינֶער בִּיז עֶר
ארְבְט, בַּיי דֶעם הַרְגֶנֶן בְּלַייבְּט זַיין בְּלוּט אין אים (וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר) אוּנ אַזוֹ איז בַּיי אַלֶע אָרְטֶער וָואס דֶער
ק זָאגְט (דָּמָיו בּוֹ) זַיין בְּלוּט זָאל זַיין אין זַייא, מֵיינְט מֶען סְקִילָה, מֶען
אים בֶּעוַוארְפִין מיט שְׁטֵיינֶער (וְלָמַדְנוּ מֵאוֹב וְיִדְעוֹנִי) דָם לֶערְנֶען מִיר פון דֶעם שְׁטְרָאף וָואס שְׁטֵייט בַּיי אוֹב אוּנ
וֹנִי (שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם) עֶס שְׁטֵייט בַּייא זַייא (בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם) דיא מֶענְטְשִׁין וָואס מַאכִין כִּשׁוּף מיט אוֹב אָדֶער
יִדְעוֹנִי זָאל מֶען זַייא בֶּעוַוארְפִין מיט שְׁטֵיינֶער זַייעֶר בְּלוּט זָאל זַיין אין זֵיי, זָאגְט רש"י (וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא) דֶער
נוּנג אין פָּסוּק פון דיא צְוַוייא וֶוערְטֶער דָּמָיו בּוֹ, אָדֶער דְּמֵיהֶם בָּם (כְּמוֹ) וויא עֶס שְׁטֵייט (דָמוֹ בְּרֹאשׁוֹ) זַיין בְּלוּט

שפתי חכמים

ין) נ"ל שקאי אדלעיל ואם העלם יעלימו ומסתמא מפני שנתייראין
נו ומהמשפחה שמחפין עליו לפיכך ובמשפחתו וכו': ב מפני שכבר
: והכרתי אותו מקרב עמו והכרתי אותו תו למה לי אלא להכי הדר
כתביה דלכתוב ביה ואת כל הזונים וגו' שפירושו לזנות אחר המולך
לעשות כמוהו בשאר עבודת אלילים שאע"פ שהיא שלא כדרכה שאם
עבדה בכך חייב עליה כרת: ד דלא תקים למכה אביו שחייב דוקא בחיים

פירוש לתורת אלהים

לְק: (ו) וְהַנֶּפֶשׁ אוּנ דָם לַייבּ אֲשֶׁר תִּפְנֶה וָוס וֶועט זִיךְ
רֶען אֶל הָאוֹבוֹת צוּ דֶעם כִּישׁוּף וָואס וֶוערְט גְרוּפֶן
בוֹת אוּנ צוּ דֶעם כִּישׁוּף וָואס הֵייסְט יִדְעוֹנִים צוּ
רֶען זִיךְ נָאךְ זֵיי וְנָתַתִּי וֶועל אִיךְ גֶעבֶּן מַיין צָארְן
פֶשׁ אין דֶעם מֶענְטְשׁ וְהִכְרַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אים פַר
נַיידֶען מִקֶּרֶב עַמּוֹ פון זַיין פָאלְק: (ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אוּנ
ר זָאלְט זִיךְ הֵיילִגֶען וִהְיִיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זַיין
הֵיילֶג כִּי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילֶג דְרוּם זָאלְט אִיר אוֹךְ
זַיין הֵיילֶעג: (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיין
גֶזֶעץ וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זֵיי טָאן אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט
טוּא אַייךְ הֵיילִיגֶען: (ט) כִּי אִישׁ וָוארוּם אִיטְלִיכֶער
מֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט שֶׁעלְטֶן זַיין פָאטֶר אָדֶר זַיין
מוּטֶר מוֹת יוּמָת זָאל עֶר וֶוערֶן גְטֵייט בַּייא דֶעם בֵּית
דִין וָוארוּם אָבִיו וְאִמּוֹ עֶר הָט גְשָׁאלְטֶן זַיין פָאטֶער

מצות השם

ט) אֲשֶׁר יְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען
פָאר זַיין טַאטֶן אָבֶּר דִי מַאמֶע נִיט שֶׁעלְטֶן אוּנ דֶר וָוס עֶר
ט גְשָׁאלְטֶן טַאטִי אוּנ מַאמִי הָט מֶען אִים פַר שְׁטֵיינְט אוּנ מֶען
פָאר זַיין טַאטֶען אָבֶּר זַיין מַאמִי נִיט מְבַזֶּה זַיין אוּנ דֶר וָוס עֶר
אִיז מְבַזֶּה טַאטֶע אוּנ מַאמֶע אִיז עֶר פַר שָׁאלְטֶען פון גָאט אוּנ
דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ
אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־
יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת׃ יא וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו
גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם
בָּם׃ יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ
מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ
דְּמֵיהֶם בָּם׃ יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב

אונקלוס

לַט קְטָלָא חַיָּב׃ י
דִּי יְגוּף יָת אִתַּת
דִּי יְגוּף יָת אִתַּת
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל
וְגַיַּפְתָּא׃ יא וּגְבַר
יִשְׁכּוּב עִם אִתַּת
עֶרְיְתָא דַאֲבוּהִי
אִתְקְטָלָא יִתְ
תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַ
יב וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּ
כַּלְּתֵהּ אִתְקְ
יִתְקַטְּלוּן תַּרְוֵיהוֹן
עֲבָדוּ קְטָלָא הַ
יג וּגְבַר דִּי יִשְׁכּ

תו"א ואיש אשר קידושין יט סנהדרין נא נב: ואיש אשר שם נד: ערות אביו שם עא: דמיהם בם שם כריתות ה: ואיש אשר ישכב את זכר סנהדרין שם:

רשב"ם (י) את אשת רעהו. ולא עובד כוכבים:

בית יהודא

איז אויף זיין קאפ, מען מיינט ער אליין האט אויף זיך געברענגט זיין טויט (אין נענש על מיתתו אלא הוא) עס וועט קיינער געשטראפט ווערין אויף זיין טויט נאר ער אליין (שהוא גרם לעצמו שיהרג) ער אליין האט זיך געברענגט בית דין זאלן אים הרגנן, הט ער ניט גדארפט זינדיגען: (י) ואיש. אויב אמענטש וועט מזנה זיין קומט אים מיתה (פרט לקטן) אבער אז אקינד איז מזנה, קומט אים ניט מיתה: ואשר ינאף את אשת איש, אויב אמענטש וועט מזנה זיין מיט אאשה וואס זיא איז אווייב צו אמענטש, קומט אים מיתה (פרט לאשת קטן) אויב זיא איז צו אקינד קומט אים ניט מיתה (למדנו שאין לקטן קדושין) פון דאנען לערנען מיר אז אקינד איז מקדש אאשה דיא קדושין גאר ניט, זאגט דיא תורה (ועל איזה אשת איש חייבתי לך) אויף וועלכע ווייב פון אמאן האב איך מען זאל ניט מיט איר מזנה זיין (אשר ינאף את אשת רעהו) אז ער וועט מזנה זיין מיט דאם ווייב פון אזו אמענטש ער איז (פרט לאשת עובד כוכבים) אז ער איז מזנה מיט אווייב פון אגעצין דינער קומט אים ניט מיתה (למדנו שאין קדושין לעובד כוכבים) אז אגעצינדינער איז מקדש אאשה, איז דאם קיין קדושין, אונ זיא הייסט ניט אאשת (מות יומת הנואף והנואפת). מען זאל הרגנען דעם מענטש ודעם זכר וואס האט מזנה געווען מיט דיא אשה וואס האט מיט איר מזנה געווען, זאגט רש"י (כל מיתה האמורה בתורה סתם) וואו עס שטייט אין דיא תורה מען זאל אונ עס שטייט ניט וויא אזו מען זאל הרגנען (אינה אלא חנק) מיינט מען מיט חנק מען זאל אים דערשטיקט וויקולט ארום זיין האלדז אשטריק איינער ציהט די זייט אונ איינער דיא אנדערע זייט ביז ער ווערט דערשטיקט (יב) ותבל עשו. זאגט רש"י תבל מיינט מען גנאי, זייא האבן געטאהן אמיאוסה זאך (לשנא אחרינא) נאך אפ

שפתי חכמים

דאל"כ הרי כבר אמור איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אלא כאן בא לרבות לאחר מיתה: ה ואת"ת פשיטא הא לאו בר עונשין הוא. וי"ל דהא קמ"ל דקטן אינו נענש אבל היא נענשה אפי' אם בא קטן עליה: ו הוצרך רש"י להאריך פה ועל איזו א"א וכו' ולא אמר אשת רעהו פרט לאשת ע"א כמו שאמר ואיש פרט לקטן אלא דק"ל למה ליה לקרא להאריך ולכתוב ב' פעמים אשר ינאף לא הי' לו לכתוב אלא אשר ינאף את א"א אשת רעהו ל"ל מ"ה פי' דקרא עלמו פיר ועל איזה א"א וכו' ומה שפי' עוד למדנו כו' שלא תקשה לו אשת איש היא ואע"פ שאין חייבים במצות מ"מ הא אשת איש היא למדנו כו': ז מדכתיב מות יומת סתם והוא מיתה בידי אדם נמי מיתה סתם שהוא מיתה בידי שמים גבי ער ואונן דכתי' אותו מה מיתה בידי שמים אין בה רושם אף מיתה בידי אדם

רש"י

אין נענש על מיתתו אלא הוא שהוא גרם לעצמו (י) ואיש. פרט ה לקטן: אשר ינאף את אשת (קידושין יט. סנהדרין נב) פרט לאשת קטן למדנו של קדושין. ועל איזו אשת איש ו חייבתי לך: אשר ינ אשת רעהו. פרט לאשת עו"ג למדנו שאין קידושין מות יומת הנואף והנואפת. כל מיתה האמורה סתם ז אינה אלא חנק: (יב) תבל עשו. גנאי

פירוש לתורה אלהים

און מוטר דרום דמיו זיין בלוט איז אין אים [עיין רש"י]: (י) ואיש און אמענטש וואס וועט מזנה זיין את אשת איש מיט איין אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו ער וועט מזנה זיין מיט דעם ווייב פון זיין חבר מות יומת זאל דר מענטש און די אשה וואס זיי האבן ביידע מזנה געווען געטייט ווערן מיט חנק: (יא) ואיש אשר ישכב און ווען אמענטש וועט מזנה זיין מיט זיין פאטרס ווייב ערות הט ער אנפלעקט דעם פאטרס שאנד מות יומתו זאלן זיי ביידע געטייט ווערן מיט סקילה דמי זייער בלוט איז אין זייא זיי האבן אליין גורם זייער מיתה: (יב) ואיש און ווען אמענטש מזנה זיין מיט זיין שנור מות יומתו שניהם זאלן ביידע געטייט ווערן מיט סקילה תבל עשו אום וו האבן זיי געטאן: (יג) ואיש און אמענטש וואס ער ליגן מיט אזכר אזוי אגילעגער ווי מען ליגט מיט אשה תועבה עשו שניהם האבן זיי ביידי געטאן איי

אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה
עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם
בָּם׃ יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ
אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה
בְּתוֹכְכֶם׃ טו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־

אונקלוס

א מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא
תָא עֲבַדוּ תַּרְוֵיהוֹן
לָא יִתְקַטְלוּן קְטָלָא
יד וּגְבַר דִּי יִסַּב
תְּתָא וְיָת אִמַּהּ
חִטְאִין הִיא בְּנוּרָא
יָתֵהּ וְיָתְהֶן וְלָא
צַת חִטְאִין בֵּינֵיכוֹן׃
ר דִּי יִתֵּן שְׁכָבְתֵּהּ
ירָא אִתְקְטָלָא
ל וְיָת בְּעִירָא

את אשה ואת חגיגה יא יבמות ג
סדרין עה פ״ו יז כריתות ה : באש ישרפו יבמות לד לה סנהדרין עו : ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה שם תמורה כח : ואת הבהמה תהרוגו סנהדרין ג :

רש״י

ח זרע האב בזרע הבן : (יג) משכבי אשה.
ן נה) מכנים כמכחול בשפופרת : (יד) ישרפו
אתהן. (סנהדרין עה) אי אתה יכול לומר אשתו
ישרפו שהרי נשאה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא
מה הכתובין כאן שתיהן לאיסור שנשא את המותו
ש מרבותינו שאומרים אין כאן אלא המותו ומהו
ת אחת מהן ולשון יוני הוא הן אחת: (טו) ואת
ה תהרגו. אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא
באה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכ׳ תסקל
דם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו
בירה. כיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב) אבד
את כל המקומות הרי דברים ק״ו מה אילנות שאינן

בית יהודא

תָּבֶל איז דערטייטש אצומישונג (מְבַלְבְּלִין זֶרַע הָאָב בְּזֶרַע הַבֵּן)
זיי צומישען דיא זרע פון פאטער מיט דיא זרע פון זוהן :
(יד) יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהֶן . דער פסוק זאגט אז איינער האט
גענומען אווייב אונ נאכדעם האט ער גענומען איר מוטער
אויך פאר אווייב ואדער פריער האט ער גנומען די מוטער
נאכדעם די טאכטער) , זאל מען פארברענן אים אונ זיי ,
זאגט רש״י (אִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר) דו קענסט ניט זאגן (אִשְׁתּוֹ
הָרִאשׁוֹנָה יִשָּׂרְפוּ) מען זאל פארברענן דאס ווייב וואס ער האט
גענומען דיא ערשטע ודיא טאכטער אדער דיא מוטער)
(שֶׁהֲרֵי נְשָׂאָהּ בְּהֶיתֵּר) די ערשטע האט ער דאך גמעגט נעמן
(וְלֹא נֶאֶסְרָה עָלָיו) אונ זיא איז ניט געווען אסור אויף אים
(אֶלָּא אִשָּׁה וְאִמָּהּ הַכְּתוּבוֹת כַּאן שְׁתֵּיהֶן לְאִסּוּר) נאר וואס דא
שטייט אז דם ווייב מיט די מוטער הט ער ניט געטארט
שֶׁנָּשָׂא אֶת חֲמוֹתוֹ וְאִמָּהּ) מייזט מען ער הט גענומין זיין שוויגער אונ איר מוטער (וְיֵשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ שֶׁאוֹמְרִים) עס
א רַבָּנִים וָוס זאגין (אֵין כַּאן אֶלָּא חֲמוֹתוֹ) דער פסוק מיינט ער האט גענומען אאשה וואס ער האט זיא גמעגט
אונ נאכדעם האט ער גענומען איר מוטער ודאס הייסט זיין שוויגער) אונ מען זאל נאר פארברענען דיא
, אונ די טאכטער זאל מען ניט פארברענען (וּמַהוּ אֶתְהֶן) וואס דען זאגט דיא תורה אֶתְהֶן (אֶת אַחַת מֵהֶן) מען
יינע פון זיי זאל מען פארברענען (וְלָשׁוֹן יְוָנִי הוּא הֵן אַחַת) אוף גריכישע שפראכע זאגט מען אוף איינס, הֵן,
תורה מיינט וועלכע ווייב עס איז דיא צווייטע דיא זאל מען פארברענען, איז די מוטער די ערשטע פרברענט
טאכטער, איז דיא טאכטער די ערשטע פארברענט מען דיא מוטער : (טו) וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהֲרוֹגוּ . פרעגט רש״י
חָטָא) אוב דער מענטש הט געזינדיגט (בְּהֵמָה מַה חָטְאָה) וואס האט די בהמה געזינדיגט (אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לְאָדָם
יָדָהּ) נאר ווייל אמענטש איז וועגין איר געהרגט גוואריז (לְפִיכָךְ אָמַר הַכָּתוּב תִּסָּקֵל) דריבער האט דיא תורה
די בהמה זאל אוך געהרגת ווערין (קַל וָחוֹמֶר לְאָדָם שֶׁיֹּדֵעַ לְהַבְחִין בֵּין ט״ב לָרַע וְגוֹרֵם רָעָה לַחֲבֵרוֹ לַעֲבוֹר עֲבֵירָה)
ען לערנען מיר אקל וחומר, מאדאך אבהמה וואס זיא ווייס ניט פון שלעכטס אונ גוטס אונ זיא האט ניט
אוב זיא מאכט זינדיגען דעם מענטש אדער ניין, פון דעסטוועגין הרגת מען זיא, אמענטש וואס ער ווייס
כט אונ גוט אונ ער ווייס וועלכעס איז אזינד אונ ער מאכט זיין חבר זאל זינדיגען איז געוויס אז ער וועט
פט ווערען (כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר) אזוי אגלייכין זאגסטו אין נאך אפסוק, עס שטייט אין פסוק (אַבֵּד תְּאַבְּדוּן
מְקוֹמוֹת) דוא זאלסט אויסרייסין אלע ערטער וואס די כנענים האבן אוף זיי געדינט עבודה זרה, אונ זאלסט
גען אלע ליגדין בוימער (הֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר) פון דיא גרינגע זאכין קענען מיר לערנען אוף שווערע זאכן

שפתי חכמים

ן כל זה בסנהדרין פרק ארבע מיתות : ח לפי׳ הראשון
ויכלול לי׳ גנאי וענין כלילות כל האר לות.ולפי׳ השני פרשו
כלל : ט דאם לא כן משכבי אשה למה לי וכי יש לו לזכר משכב אחר עד
שיאמר משכבי אשה לאפוקי משכב האחר מכחול פירש״י בב״מ דף

פירוש לתורה אלהים

קייט מות יוּמָתוּ זאלן זיי גטייט ווערן : (יד) וְאִישׁ
ן אמענטש וועט נעמען איין אִשָּׁה מיט איר
ביידע פר ווייבר זִמָּה הִוא דם איז איין עצה וום
הרע רעט אן צו זינדיגן בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אין פייער
זאל מען פר ברענן אים מיט זיי ביידע וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה
בְּתוֹכְכֶם אונ עס זאל ניט זיין קיין עצה פון זנות
צווישען אייך : (טו) וְאִישׁ אונ ווען אמענטש וועט
מזנה זיין מיט אבהמה מוֹת יוּמָת זאל דער מענטש

מצות השם

אֵשׁ יִשָּׂרְפוּ וגו׳ . דס איז דיא מצוה אז דם (בית דין)
ל הייסען פר ברענען דעם וום עס איז אים גקומען אז
מען זאל אים פר ברענען אונ די מצוה גייט אן אין דער צייט
ווען עס גייט אן דיני נפשות :

הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ׃ טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָה
אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־
הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃
יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־
אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם
עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֺנוֹ יִשָּׂא׃
יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָּוָה
וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ
הֶעֱרָה וְהִוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר

אונקלוס

תִּקְטְלוּן׃ טז וְאִתְּ[...]
תִּקְרַב לְכָל בְּ[...]
לְמִשְׁלַט בַּהּ וְתִקְ[...]
אִתְּתָא וְיָת
אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּ[...]
חַיָּבִין׃ יז וּגְבַר דִּי
[...]אַחְתֵהּ בַּת אֲבוּהִי
[...]אִמֵּהּ וְיֶחֱזֵי יָת
וְהִיא תֶחֱזֵי יָת
קְלָנָא הוּא וְיִשְׁתֵּיצ[...]
בְּנֵי עַמְּהוֹן עֶרְיַת
גַּלִּי חוֹבֵהּ יְקַבֵּל׃
דִּי יִשְׁכּוּב יָת
סוֹאֲבְתָא וִיגַלֵּי יָת
יָת קְלָנַהּ גַּלִּי וְהִיא[...]

תולדות אהר[ן]

והרגת את האשה ואת הבהמה [...]
אשר יקח יבמות עז סנהדרין [...]
חסד הוא עקדה שער סד: ערות [...]
יד כריתות ג טו: ואיש אשר י[...]
נד מכות יד נדה מא: את מקו[...]
והיא גלתה נדה יט:

רשב"ם (יז) חסד הוא. כ[...]
שומע וכן וחסד לא[...]
קלון לאומים ע"י חטאת וכן תו[...]
והיסוד דעמא חטאוהי[...]

בעל הטורים

(יז) ואיש אשר יקח את אחותו. סמך את אחותו לבהמה לפי שבניהם מלוין עמו בבית וסמיך ליה נדה שגם היא מלויה עמו תראה את ערותו ונכרתו לעיני בני עמם. רמז למה שאמרו המסתכל באותו מקום הויין ליה בנים סומין וזהו וראה את ערותה שמסתכל ונכרתו לעיני בני שהבנים יכרתו עיניהם: (יח) דוה. ג' דין ואידך תזרם כמו דוה. כל היום דוה. שע"ג מטמאה כנדה ובעון גרמו להיות כל היום דוה: מקורה. ב' דין ואידך והובשתי את מקורה שבשביל שהערה מקורה יבש מקורה כדכתי' ערירים יהיו הערה. ג' דין ואידך כי את שארו הערה אשר הערה למות נפשו שבשביל שהערה שארו הערה למות נפשו שנתחייב מיתה בעדים

בית יהודא

(וּמָה אִילָנוֹת שֶׁאֵינָן רוֹאִין וְאֵינָן שׁוֹמְעִין) מַאדָאךְ בּוֹימֶער וָואס זֵיי זֶעהֶן נִיט אוּנ הֶערִין נִיט (עַל שֶׁבָּאת תַּקָּלָה עַל יָדָם) ווייל דוּרְךְ זֵייא הָאבֶּן מֶענְטְשִׁין גֶעזִינְדִיגְט (אָמְרָה תוֹרָה הַשְׁחֵת שְׂרוֹף וְכַלֵּה) הָאט דִי תוֹרָה גְזָאגְט מֶען זָאל זֵיי אוֹיסְרַייסִין אוּנ פַארְבְּרֶענֶען אוּנ פַארְלֶענְדִין (הַמֵּסִית אֶת חֲבֵרוֹ מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדַרְכֵי מִיתָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה) אַז אַמֶענְטְשׁ רֶעט אָן זַיין חָבֵר צוּם זִינְדִיגֶען אוּנ פִירְט אִים אַוֶועק פוּן וֶועג וָואס גֵייט צוּם לֶעבִּין אוֹיף דִיא וֶועגֶען וָואס גֵייעֶן צוּם שְׁטַארְבִּין אִיז גֶעוִויס אַז עֶר וֶועט שְׁטַארְבֶּן פַר דִי זִינְד: (יז) [...] זָאגְט רש"י (לָשׁוֹן אֲרַמִּי חֶרְפָּה חִסּוּדָא) אוֹיף אַרַמִישֶׁע שְׁפְּרַאכֶע זָאגְט מֶען אוֹיף שַׁאנְדֶע חִסּוּדָא, אִיז דֶערְטַייטְשׁ [...] דָאס אִיז אַשַׁאנְדֶע (וּמִדְרָשׁוֹ) דִיא גְמָרָא לֶערִינְט אַזוֹ מֵיינְט מֶען (אִם תֹּאמַר) אוֹב דוּ וֶועסְט זָאגִין (קַיִן נָשָׂא [...]) הָאט דָאךְ אוֹיךְ גֶענוּמֶען זַיין שְׁוֶועסְטֶער פַר אַנְוַייבּ (חֶסֶד עָשָׂה הַמָּקוֹם) דַאמָאלְס הָאט הקב"ה גְטָאן חֶסֶד (לְ[...] מִמֶּנּוּ) דִיא וֶועלְט זָאל גְבָּאהְט וֶוערִין פוּן אִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא דֶער פָּסוּק זָאגְט (עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה) דִי וֶועלְט אִי[ז] גְוָוארִין מִיט חֶסֶד והקב"ה הָט גְטָאן חֶסֶד קַיִן זָאל נֶעמֶען זַיין שְׁוֶועסְטֶער דִיא וֶועלְט זָאל גְבָּאהְט וֶוערִין: (יח) [...] אִיז דֶערְטַייטְשׁ גִּלָּה, עֶר הָאט אוֹיפְגֶעדֶעקְט (וְכֵן כָּל לָשׁוֹן עֶרְוָה גִּלּוּי הוּא) וְוא עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט עֶרְוָה

רש"י

רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם א[...] השחת שרוף וכלה המטה את חבירו מדרך חי[...] מיתה עאכ"ו: (יז) חסד הוא. לשון ארמי חר[...] (סנהדרין נח) ומדרשו א"ת קין נשא אחותו [...] המקום לבנות עולמו ממנו שנ' (תהלים פט) עולם [...] (יח) הערה. גלה וכן כל ל' ערוה גלוי הוא וה[...]

פירוש לתורת אלוהים

וֶוערֶן גְטֵייט וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ אוּנ דִי בְּהֵמָה זָאלְט אִיר אוֹיךְ הַרְגִינֶען: (טז) וְאִשָּׁה אוּנ וֶוען אַאִשָּׁה וֶועט מְזַנֶּה זַיין מִיט אַבְּהֵמָה וְהָרַגְתָּ זָאלְסְטוּ הַרְגִינֶען דִיא אִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה וגו' אוּנ דִיא בְּהֵמָה זָאלְט אִיר אוֹיךְ הַרְגִינֶען: (יז) וְאִישׁ אוּנ אַז אַמֶענְטְשׁ וֶועט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין שְׁוֶועסְטֶער בַּת אָבִיו זִיא אִיז זַיין שְׁוֶועסְטֶער פוּן אֵיין פָאטֶער אוֹ בַת אִמּוֹ אָדֶער פוּן אֵיין מוּטֶער וְרָאָה אוּנ עֶר וֶועט זֶעהֶן אִיר שַׁאנְד וְהִיא אוּנ [...] זֶעהֶן זַיין שַׁאנְד חֶסֶד הוּא דָס אִיז אַשַׁאנְד וְנִכְ[רְתוּ] וֶועט זֵיי פַר שְׁנַיידֶן פַר דִי אוֹיגִין פוּן זֵייעֶר פָ[...] וֶועלֶן זֶעהֶן וָוארוּם עֶרְוַת עֶר הָט אַנְפְּלֶעקְט פוּן זַיין שְׁוֶועסְטֶער עֲוֺנוֹ יִשָּׂא עֶר וֶועט גֶ[...] וֶוערֶן פַר זַיין עֲבֵירָה: (יח) וְאִישׁ אוּנ וֶוען [...] וֶועט לִיגֶן מִיט אַאִשָּׁה דָוָה וָואס אִיז אַנִדָּה

דְּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם׃
יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ
לֹא תְגַלֵּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה
עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ׃ כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם
יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ׃ כא וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הִוא

אונקלוס

בַת דְּמָהָא וְיִשְׁתֵּיצוּן
הוֹן מִגוֹ עַמְּהוֹן׃
רְיַת אֲחַת אִמָּךְ וַאֲחַת
לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יָת
בְּהוֹ גַּלִּי חוֹבְהוֹן יְקַבְּלוּן׃
גְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת
אַח אֲבוּהִי עֶרְיַת
אֲבוּהִי גַּלִּי חוֹבְהוֹן
לוּן בְּלָא וְלָד יְמוּתוּן׃
גְבַר דִּי יִסַּב יָת אִתַּת

ועלות אחות אמך יבמות נד: ערות
דודו יבמות נד: ערירים ימותו שם
נג: ואיש אשר שם נד:

בעל הטורים

מיה. קרי ביה דמי ה׳ שה׳ דמים טמאים באשה. בכולם לא נא׳

רש״י

: לשם דבר כמו זעוה מגזרת (אסתר ה) ולא קם ולא
ן אחוה מגזרת אח. והערלה זו נחלקו בה רבותינו
ת נה) י״א זו נשיקת שמש וי״א זו הכנסת עטרה:
ערות אחות אמך. שנה הכתוב באזהרתן לומר
ר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב בין על
יהן מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא
ת אחי אביו מן האב: (כ) אשר ישכב את דדתו.
ת כד) המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה
א בעונש הליכת ערירי: ערירים. כתרגומו בלא ולד
לו (בראשית טו) ואנכי הולך ערירי יש לו בנים קוברן
בנים מת בלא בנים לכך שנה בשני מקראות אלו
ם ימותו ערירי׳ יהיו. ערירים ימותו אם יהיו לו בשעת
ה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברן בחייו ערירים יהיו
אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו:
נדה היא. השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה.

רשב״ם

(כ) ערירים ימותו. לא יניחוהו מהשמים להחיות להוליד בנים:

בית יהודא

אויפגעדעקט (והוי״ו יורדת בתיבה לשם דבר) דר וא״ו וואס
אין ווארט ערוה איז צו טייטשין ערוה ענטדעקונג (כמו)
ווי עס שטייט זעוה און דר ווארט זעוה איז (מגזרת) פון
דעם ווארט ולא קם ולא זע (וכן אחוה מגזרת אח) דר ווארט
אחוה, ברידערשאפט, איז פון ווארט אח, אברודר (והערלה
זו נחלקו בה רבותינו) וואס מען מיינט ער הט אפגעדעקט,
קריגען אין דעם די רבנן אין מסכת יבמות: (יט) ועֶרות
אחות אמך. זאגט רש״י (שנה הכתוב באזהרתן) דר פסוק
הט נאך אמאל אנגעזאגט וועגן אמוטערס שוועסטר (לומר)
צו זאגין (שהוזהר עליהן) ער איז אנגעזאגט גיווארין אויף
זיי (בין על אחות אביו ואמו) סייא זיא איז אשוועסטער
פון זיין פאטער אדער פון זיין מוטער (מן האב) פון איין
פאטער (בין על אחיותיהן מן האם) סיי זייערע שוועסטערין
פון איין מוטער (אבל ערות אשת אחי אביו) אבער אויף
דעם זנות פון זיין פאטערס ברודערס ווייב (לא הוזהר
...אשת אחי אביו מן האב) איז נאר אסור דאס ווייב פון זיין פאטערס ברודער וואס זיי זענען ברידער פון איין פאטער:
...שר ישכב את דודתו). אז איינער איז מזנה מיט זיין מומע, זאגט רש״י (המקרא הזה בא ללמד) דר פסוק קומט
... (על כרת האמור למעלה) אויף דעם כרת וום דער פסוק האט גיזאגט פריער (שהוא בעונש הליכת ערירי) ער וועט
...אפט ווערין צוא דעם כרת ער זאל שטארבין פאר זיין צייט און ער זאל קיין קינדר האבן: [ערירים]. זאגט רש״י
...מו) ווי דר תרגום טייטשט (בלא ולד) אן אקינד (ודומה לו) גלייך צוא דעם ווארט גיפינען מיר אברהם אבינו האט
... ואנכי הולך ערירי, און איך גייא אליין אן קינדער (יש לו בנים) און ער הט קינדר בגראבט ער זיי ביי זיין לעבין
...בנים) און ער הט ניט קינדר (מת בלא בנים) שטארבט ער אן קינדער (לכך שנה הכתוב בשני מקראות אלו) דריבר האט
...סוק געענדערט דעם לשון אין דיא צוויי פסוקים, אין איין פסוק שטייט (ערירים ימותו) אליין וועלין זיי שטארבין, אין
...רין פסוק שטייט (ערירים יהיו) אליין וועלין זיי זיין (ערירים ימותו) אליין וועלין זייא שטארבין מיינט מען (אם יהיו
...עת עבירה) און ער הט קינדער ווען ער זינדיגט (לא יהיו לו כשימות) וועט ער ניט האבין די קינדר ווען ער וועט
...בין (לפי שקוברן בחייו) ווייל ער וועט זיי בגראבן ביי זיין לעבין (ערירים יהיו) אליין וועלין זייא זיין (שאם אין לו
... עבירה) און ער הט ניט קינדר ווען ער זינדיגט (יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו) וועט ער זיין אן קינדר אין זיין גאנצן
...ן אזו ווי ער איז איצט אן זיי: (כא) נדה היא. זאגט רש״י מען מיינט (השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה) צו געמען

שפתי חכמים

...דרך שמכניסין קיסם או כנף בשפופרת חלולה שהכחול בתוכו ומוליאין מן הכחול במכחול ומעבירין על העין עכ״ל. (מהר״ן): י פי׳

פירוש לתורת אלהים

...וועט אנפלעקן איר שאנד את מקורה איר קוואל
...ער אנפלעקט והוא און זיא הט אנפלעקט איר
...אל פון איר בלוט ונכרתו וועלען זיי ביידע פאר
...טן ווערן פון זייער פאלק: (יט) וערות און דיא
...נד פון דיין מוטערס שוועסטר אדער פון דיין
...טערס שוועסטער לא תגלה זאלסטו ניט אנפלעקן
...זאל מיט זיי ני״ט מזנה זיין כי ווארום את שארו
זיין פריינד הערה הט ער אנפלעקט עונם ישאו זייער
זינד וועלן זייא לייהן: (כ) ואיש און ווען אמענטש
וועט מזנה זיין מיט זיין מומי ערות הט ער אנפלעקט
דיא שאנד פון זיין פעטר חטאם ישאו זאלן זיי ליידין
זייער זינד ערירים ימותו אליין אן קינדער וועלן זייא
שטארבן: (כא) ואיש און ווען אמענטש וועט נעמן
זיין ברודערס ווייב אפילו ווען זיין ברודער איז שון
גשטארבן;

עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ׃
כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־
כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־
תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃
שביעי כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־
אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־
אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֻץ בָּם׃ כד וָאֹמַר
לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם
וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ אֲנִי יְהוָה

אַחוּהִי מְרַחֲקָא
עֲרִיתָא דַאֲחוּהִי גַּ
וְלָד יְהוֹן׃ כב וְתִטְּ
כָּל קְיָמַי וְיָת כָּ
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן
תְרוֹקֵן יָתְכוֹן אַרְ
אֲנָא מָעֵיל יָתְכוֹן
לְמִתַּב בַּהּ׃ כג
תְהָכוּן בְּנִימוֹסֵי
דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳ
אֲרֵי יָת כָּל אִלֵּין
וְרָחִיק מֵימְרִי
כד וַאֲמָרִית לְכוֹן
תֵּירְתוּן יָת אַרְעֲהוֹן
אֶתְּנִנַּהּ לְכוֹן
יָתַהּ אַרְעָא עָבְדָא
וּדְבַשׁ אֲנָא יְיָ אֱ
דִּי אַפְרֵשִׁית יָתְכ
ת"א ערות אחיו שם נה: ערירים

בעל הטורים

ינאף אלא על אשת רעהו שהקב"ה מלא עליו אף שאוסרה על בעלה: (כד) אשר הבדלתי אתכם. שבעים מלות בפ' קדושים כנגד שב
שהבדלתי אתכם מהם:

רש"י

ורבותינו דרשו לאסור העראה בה כלה שהערא
בה את מקורה הערה: (כג) ואקץ. לשון מיא
(בראשית כז) קצתי בחיי כאדם שהוא קץ ב

בית יהודא

אַבְּרוּדֶערְם וַוייבּ דָם איז דֶערְוַוייטֶערְט אונ פַּרְמִיאוּסְתְּ בַּייא הקב"ה (וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ) דִי רַבָּנָן הָאבִּין גֶעלֶערוּנְט (לֶאֱסוֹר הָעֲרָאָה בָּהּ כְּנִדָּה) עֲרָאָה איז אָסוּר בַּיי זַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ ווי עֶס איז אָסוּר הָעֲרָאָה בַּיי אַנִדָּה (שֶׁהָעֲרָאָה כְּפִירְשַׁת בָּהּ) בַּיי אַנִדָּה שְׁטֵייט אין דיא תּוֹרָה. עֶס איז אָסוּר הָעֲרָאָה, ווִיא עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (אֶת מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה) איר קְוַואל הָט זיא אוֹיפְגֶעדֶעקְט וָואס הֵייסְט הָעֲרָאָה, זֶעה פְרִיעֶר פָּסוּק יח: (כג) וָאָקֻץ בָּם. זָאגְט רש"י (אָקוּץ לָשׁוֹן כִּיא... מ
מֵיינְט קֶען מִיאוּס (כְּמוֹ) ווי עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק רִבְקָה הָאט גְזָאגְט (קַצְתִּי בְּחַיַּי) איך הָאבּ פַאר מִיאוּסְתְּ מַיין לֶעבּ

שפתי חכמים

באחרי מות נכתב אחר כל העריות ונכרתו וגו' שהוא כעונש ערירי דהתם כרת הוא נכרת וזרעו נכרת אבל לא ידעינן איזה זרע נכרת אם אותן שהיו לו קודם החטא שהם בכלל העונש ואם הם אותן שנולדו

לאחר החטא דוקא שהם כני רשע ואתא קרא דעריריים ימותו דימותו כמו שהם ערירי' עתה ואתא קרא דערירי' יהיו דמשמ מיתתן סופן לבא לידי ערירי שאם יש לו בנים קוברן כין שהיו

פירוש לתורת אלהים

גְשְׁטָארְבֶּן אונ עֶר הָט קִינְדֶער גְלָאזְט נִדָּה הִוא איז דָם מִיאוּס עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה הָט עֶר אַנְפְּלֶעקְט דִי שַׁאנְד פוּן זַיין בְּרוּדֶער עֲרִירִים יִהְיוּ וֶועלֶן זֵיי זַיין אַלֵיין. זֵיי וֶועלֶן שְׁטַארְבֶּן אָן קִינְדֶער: (כב) וּשְׁמַרְתֶּם אונ איר זָאלְט הִיטֶען אַלֶי מַיין גְזֶעץ וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי אונ גָאר מַיינֶע דִינִים וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אונ איר זָאלְט זֵייא טָאן וְלֹא אונ עֶס זָאל אַייךְ נִיט אוּם שְׁפַּייעֶן דָם לַאנְד אֲשֶׁר וָואס איךְ בְּרֶענְג אַייךְ שָׁמָּה דָארְטֶן לָשֶׁבֶת בָּהּ צוּ זִיצֶן אין איר אַז איר וֶועט הִיטֶן מַיינֶי מִצְוֹת וֶועט איר נִיט פַר טְרִיבֶּען וֶוערֶן פוּן אַייעֶר לַאנְד: (כג) וְלֹא תֵלְכוּ אונ א'ר זָאלְט נִיט גֵיין אין דֶעם גְזֶעץ פוּן פָאלְק אֲשֶׁר וָואס איךְ שִׁיק אַוֶועק פוּן פַאר אַ וָוארוּם דָם אַלֶץ וָוס פְרִיעֶר איז גְשְׁטַאנֶען הָא גְטָאן וָאָקֻץ בָּם אונ איךְ הָאבּ פַר מִיאוּסְתְּ אין (כד) וָאֹמַר לָכֶם אונ איךְ טוּא זָאגֶן צוּא אַייךְ אַתֶּ וֶועט יַרְשֵׁינֶען זֵייעֶר עֶרְד וַאֲנִי אונ איךְ וֶועל גֶ זִיא צוּא אַייךְ לָרֶשֶׁת צוּ יַרְשֵׁינֶען זִיא אֶרֶץ עֶס אַ לַאנְד וָוס דָארְטֶן טוּט רִינֶען מִילֶךְ פוּן דִיא בֵּ אונ הָאנִיק פוּן דִי טֵייטְלֶען אֲנִי יְיָ איךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט אֲשֶׁר וָוס איךְ הָאבּ אַייךְ אָפּ גְשֵׁי

מצות השם

(רסב) וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקּוֹת הַגּוֹי. דָם איז דִי מִצְוָה אַז מִיר יוּדֶען טָארֶן נִיט גֵיין אין דִי גֶענְג פוּן (עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת) אונ מִיר טָארֶן זֵיי נִיט נָאךְ טוּעֶן מִיר זָאלֶן גֵיין אַזוֹנִי (מַלְבּוּשִׁים) אַזוֹ ווִי זֵיי גֵיין אונ ווִידֶער מִיר טָארֶן זִיךְ נִיט לָאזֶען וַואקְסֶן דִ... אַרוּם דֶעם קָאפּ אַזוֹ ווִי דִי גוֹיִם אונ מִיר טָארֶען נִיט גֵיי... אַיין צָאפְּרוֹנִי אונ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְ...

אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם
מִן־הָעַמִּים׃ מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־
הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־
הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף
וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא׃ כו וִהְיִיתֶם
לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה
וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת

תו"א והבדלתם בין מעילה טו : תרמש האדמה מכות ד :

אונקלוס

׃ כה וְתַפְרְשׁוּן בֵּין
דַכְיָא לִמְסָאֲבָא
פָא מְסָאֲבָא לְדָכֵי
ת שַׁקְצוּן יָת
תְיכוֹן בִּבְעִירָא
א וּבְכֹל דִי תַרְחֵשׁ
דִי אַפְרֵשִׁית לְכוֹן
׃ כו וּתְהוֹן קֳדָמַי
אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא
רֵשִׁית יָתְכוֹן מִן
לְמֶהֱוֵי פָלְחִין

בעל הטורים

אתכם מן העמים. וסמיך ליה כי יהי' בהם אוב או ידעוני תי' אתכם מן העכו"ם והסריתי ם ואינכם צריכין לאוב וידעוני "ם שאין להם נביא ולא יודע לכך צריכים לאוב וידעוני:

רש"י

דלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה. אין צ"ל חמור שהרי מובדלין וניכרין הם אלא בין טהורה זה לך בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה חציו מלא שערה: אשר הבדלתי לכם לטמא. (כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם צר וחביריו. רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא ם נפשי קצה בבשר חזיר אי אפשי ללבוש כלאים אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי ת"ל

בית יהודא

שֶׁהוּא קָץ בִּמְזוֹנוֹ) וויא אַמֶענְטְשׁ פַאר מִיאוּסְת זַיין עֶסִין׃ (כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה) . אִיר זָאלְט אָפּ־שֵׁיידִין צְווִישֶׁן אַבְּהֵמָה וָוס אִיז רֵיין וָואס אִיר מֶעגְט עֶסִין) צְווִישֶׁן אַבְּהֵמָה וָוס אִיז טָמֵא וּמֶען טָאר זִיא נִיט עֶסִין. זָאגְט רש"י (אֵין צָרִיךְ לוֹמַר) דִי תּוֹרָה דַארְף נִיט זָאגִין מִיר זָאלִין אָפְּשֵׁיידִין (בֵּין פָּרָה לַחֲמוֹר) צְווִישֶׁן אַקוּה אוּנ אַאֵייזִיל (שֶׁהֲרֵי מוּבְדָּלִין וְנִכָּרִין הֵם) זֵיי זֶענֶן דָאךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט אוּנ מֶען דֶער־קֶענְט זֵיי, וֶועלְכֶע אִיז אַקוּה אוּנ וֶועלְכֶער אַאֵייזִיל (אֶלָּא) נָאר מֶען מֵיינְט דוּ זָאלְסְט אָפְּשֵׁיידִין (בֵּין טְהוֹרָה לְךָ לַטְּמֵאָה לָךְ) צְווִישֶׁן דִי בְּהֵמָה וָוס זִיא אִיז טָהוֹר וְכָשֵׁר) צוּ דִיר וּדוּרְךְ וֶועלְכֶע עֶס אִיז טָמֵא וּטְרֵפָה) צוּ דִיר וּדוּרְךְ דִיר) (בֵּין שֶׁשָּׁחַט רוּבּוֹ שֶׁל סִימָן) צְווִישֶׁן דִי בְּהֵמָה וָוס אִיז גֶשָׁאכְטֶען ער וויא אַהאַלְבֶּער סִימָן אִיז זִיא כָּשֵׁר (לְנִשְׁחַט חֶצְיוֹ) צוּ דִי בְּהֵמָה וָוס אִיז גִישָׁאכְטִין גִיוָוארֶען אַהאַלְבֶּער סִימָן פָּה (וְכַמָּה בֵּין רוּבּוֹ לְחֶצְיוֹ) ווִי פִיל אִיז דֶער חִילוּק פוּן אַהאַלְבִּין סִימָן צוּ מֶער ווִיא אַהאַלְבֶּער סִימָן (מְלֹא שַׂעֲרָה) אר מֶעהְר וויא אַהאַלְבֶּער סִימָן אִיז כָּשֵׁר נאִין הַאלְדְז פוּן בְּהֵמוֹת חַיּוֹת עוֹפוֹת מֶענְטְשִׁין זֶענֶען דָא צְווֵייא לַאנְגֶע ין רֶער הֵייסְט וֵשֶׁט דִי אַנְדֶערֶע רֶער הֵייסְט קָנֶה דָם רוּפְט מֶען סִימָנִים)׃ וַאֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא) . וָוס אִיךְ עשֵׁיידְט צוּ אַייךְ צוּ זַיין טָמֵא , עֶס זָאל זַיין אָסוּר צוּ עֶסִין ׃ (כו) וָאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי) . אִיךְ הָאבּ שֵׁיידְט פוּן דִי פֶעלְקֶר אִיר זָאלְט זַיין צוּ מִיר , הקב"ה זָאגְט (אִם אַתֶּם מוּבְדָּלִים מֵהֶם) אוּב אִיר וֶועט זַיין אָפּ גֶעשֵׁיידְט עלְקֶער גֶעצִין דִינֶער (הֲרֵי אַתֶּם שֶׁלִּי) וֶועט אִיר זַיין מַיינֶע (וְאִם לַאו) אוּב אִיר וֶועט נִיט זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן דִי ער (הֲרֵי אַתֶּם שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר וַחֲבֵרָיו) וֶועט אִיר זַיין דָאס פָאלְק פוּן נְבוּכַדְנֶצַּר מִיט אַנְדֶערֶע מְלָכִים רים . רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה זָאגְט (מִנַּיִן שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם נַפְשִׁי קָצָה בִּבְשַׂר חֲזִיר) פוּן וַואנֶען ווייסִין מִיר זאל נִיט זָאגִין דֶרִיבֶּר עֶס אִיךְ נִיט חֲזִיר ווייל חֲזִיר אִיז מִיאוּס צוּא עֶסִין (אִי אֶפְשִׁי לִלְבּ"שׁ כִּלְאַיִם) אוּנ עֶר זָאל נִיט ער גֵייא אִיךְ נִיט גֶעקְלֵיידְט מִיט שַׁעַטְנֵז ווייל אִיךְ ווִיל נִיט גֵיין אִין אַקְלֵייד וָואס אִיז גִימַאכְט פוּן וָואל מִיט (אֲבָל יֹאמַר) אָבֶּר עֶר זָאל זָאגִין (אֶפְשִׁי) אִיךְ ווִיל עֶסִין חֲזִיר אִיךְ ווִיל גֵיין גִקְלֵיידְט מִיט שַׁעַטְנֵז (וּמָה אֶעֱשֶׂה) אִיךְ טָאן (וְאָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם גָּזַר עָלַי) מַיין פָאטֶער וָואס אִין הִימֶל הָט אוֹיף מִיר גוֹזֵר גִיוֶוען אִיךְ זָאל נִיט עֶסִין חֲזִיר

שפתי חכמים

אחר השחט כולן יהיו נכרתין. אע"פ שבאיזה נוסחאות יש פי' טהורה וטמאה ע"י פעולתך כגון שחט כל הושט ותלי הקנה בלבד טמא שחט כל הושט ורוב הקנה טהור כלומר טהרת אותו להכילה: ל דפירוש לטמא לך קאמר שהוא טמא ע"י פעולתך כדלעיל:

פירוש לתורת אלהים

ער׃ (כה) וְהִבְדַּלְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט מַאכֶען שֵׁייד צְווִישֶׁן דִי רֵיינֶע בְּהֵמוֹת אוּנ צְווִישֶׁן רֵיינֶע בְּהֵמוֹת וּבֵין אוּנ צְווִישֶׁען דֶעם אוּם ף אוּנ צְווִישֶׁען דֶעם רֵיינֶם עוֹף (עַיין רש"י) אִיר זָאלְט נִיט פַאר אוּם וֶוערְדִיגֶען אַיירֶער הֵמָה וּבָעוֹף אִין דִי בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת אוּנ אִין דִי מֵאִים וּבְכֹל אוּנ אִין אַלֶע זַאכֶן וָוס ווִידְמֶעגְט דִי עֶרְד אֲשֶׁר וָוס אִיךְ הָאבּ אָפּ גְשֵׁייד צוּ אַייךְ לְטַמֵּא צוּ אוּם רֵיין אָסוּר מַאכֶן צוּ אַייךְ אַז אִיר זָאלְט דָם נִיט עֶסִין ׃ (כו) וִהְיִיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זַיין צוּ מִיר הֵיילִיג כִּי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִיג וָאַבְדִּל אוּנ אִיךְ הָאבּ אַייךְ אָפּ גְשֵׁייד פוּן דִיא פֶעלְקֶר דִי כְּנַעֲנִים לִהְיוֹת לִי צוּ זַיין צוּ מִיר אַפָאלְק דְרוּם זָאלְט אִיר זַיין הֵיילִיג אוּנ זָאלְט נִיט עֶסֶן דִיא בְּהֵמוֹת אוּנ עוֹפוֹת

לִי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם:

פפפ

ס"ד. ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן:

קֳדָמָי: כז וּגְבַר אוֹ א
אֲרֵי יְהֵי בְהוֹן בִּדִ
דְכוּר אִתְקְטָלָא יִתְ
בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן
קְטָלָא חַיָּבִין: פ פ

תו"א ואיש או אשה סנהדרין סו
ידעוני ברכות כא סנהדרין
יומתו באבן סנהדרין סו כריתות

בית יהודא

אונ ניט גיין געקליידט מיט שעטנז, פון וואגן ווייסן מיר אזו דארף מען זאגין (תלמוד לומר) זאגט דר פסוק (ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי) איך האב אייך אפגעשיידט פון דיא פעלקער איר זאלט זיין צוא מיר (שתהא הבדלתכם מהם לשמי) איר זאלט זיין אפ געשיידט פון דיא פעלקער פון מיינעטוועגין ווייל איך האב אייך אזו געבאטין (פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים) מען זאל זיך אפשיידן פון אעבירה אונ נעמן אוף זיך צו דינען הקב"ה: (כז) (כי יהיה בהם אוב וגו') . אוב עס וועט זיין ביי יודין ווער וועט מאכין כשוף מיט אוב אדר ידעוני וזעה פריער פסוק לא], זאגט רש"י (כאן נאמר בהם מיתה) דא שטייט מכשפים פון אוב אדער ידעוני זאלין בית דין הרגנין (ולמעלה כרת) אונ פריער [אין פסוק לא] שטייט די מכשפים אונ ידעוני וועלין גישטראפט ווערין מיט כרת, נאר אזו איז דער דין (עדים והתראה בסקילה) אוב עס זענען דא עדות האבען פריער געזאגט צו אים מאך ניט דעם כשוף מיט אוב אדר מיט ידעוני, אונ דיא עדות האבען פריער געזאגט צו אים מאך ניט דעם כשוף, ווארום עס וועט דיר קומען סקילה, אונ ער הט ניט מורא גיהאט פאר זיי אונ הט גמאכט דעם כשוף, דארפין אים הרגינן מיט שטיינר (מזיד בלא התראה) אוב ער האט געוואסט דעם דין אז מען טאר ניט מאכין כשוף מיט אוב ידעוני, נאר עדות זענען ניט גיוועזן, אדער עדות זענען גיוועזן נאר זיי האבן אים ניט גיזאגט ער זאל ניט כשוף, אונ ער האט די כשוף געמאכט (בהכרת) ווערט ער גישטראפט פון הקב"ה מיט כרת (ושגגתם חטאת) ווען ער הט גמאכט דעם כשוף אוב אדר ידעוני הט ער ניט געוואסט אז מען טאר ניט מאכען דעם כשוף, נאר איז אים בעוואסט גיווארין אז ער הט גזינדיגט מיט דעם כשוף אונ ער וויל טאהן תשובה זאל ער ברענגען חטאת (וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת) אונ ביא אלע עבירות וואס קומט אוף זיי מיתה אונ כרת, איז און דין, עדות מיט התראה איז מיתה, מזיד אן התראה אדר אן עדות, איז כרת, שוגג איז חטאת:

פירוש לתורת אלהים

טמאים אונ אלע זאכן וואס זענען טמא: (כז) ואיש או אשה אונ אמאן אדר אאשה כי אז עס וועט זיין אין זיי אזו איין כישוף וואס ווערט גרופען אוב אדער ידעוני מות יומתו זאלן זייא ווערן גטייט באבן מיט אשטיין זאל מען זייא פאר שטייגן דמיהם ב[ם] בלוט איז אין זיי זייא זענען זיך אליין שול[דיג] דעם וואס זייא ווערען גהרגית. קיינער וועט [ניט] גשטראפט דער פאר:

הפטרת קדושים ביחזקאל סימן כב

וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹ[דַעְתָּהּ]
אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ: וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא
וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה: בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־עָשִׂית

ליקוטי יהודא

ואתה בן אדם. דעם נביא יחזקאל הט מען גרופן בן אדם, ווייל זיין נשמה איז גוועזן פון קין דער זוהן פון אדם הראשון, איז גלייך ווי ער אליין וואלט גוועזן דער זוהן פון אדם הראשון, אונ ווייל קין איז גוועזן דער ערשטער וואס האט גטאהן תשובה, דריבר איז גוועזן יחזקאל אנביא אונ שטענדיג האט ער גזאגט מוסר צו יודען זייא זאלען טאהן תשובה, אונ ער הט זיי גזאגט ותקריבי ימיך ותבא עד שנותיך, דו האסט גאנץ גמאכט דיינע עבירות דוא האסט אזו פיל עבירות געטאהן, די עבירות וואס מענטשען טוהען אין יאהרען האסטו זיי גטאהן אין טעג, דריבער הט זיי הקב"ה פרטריבען פון ארץ ישראל אין גלות, ווייל דער גלות וועט זיי דערנידערען אונ וועלען האבען אזו פיל זארג אז זיי וועלען ניט זינדיגען אונ וועלען טאן תשובה, נאכדעם וועט זיי הקב"ה אום ל[ו]יזען:

פירוש ע"ט

יחזקאל הנביא הט גזאגט ויהי אונ עס איז [גווען] נבואה פון גאט צוא מיר אונ האט גזאגט ואתה אונ דו בן אדם אוב דוא וועסט אוויכוח את עיר מיט דיא מענטשן פון דע[ר] שולדיגי שטאט ירושלים והודעתה זאלסטו א[ו]יסען את כל תועבותיה גאר איר אום וועה ואמרת אונ דוא זאלסט זאגען כה אמר אזו ז[אגט] גאט עיר די שטאט ירושלים וואס די מענ[טשן] גיסן בלוט אין איר דרום הט גאט גזאגט איז גקומען איר צייט זיא זאל חרוב ווער[ן] אונ וואס זיא הט גמאכט בילדר צו די עבוד[ה]

לטמאה צוא פאר אום ריינגען זיך דרום הט גזאגט גאט עס איז גקומען איר צייט פון פורעניו[ת]

רש"י

ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכ[ם]
לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות
(כז) כי יהיה בהם אוב וגו'. כאן נאמר בה[ם]
ולמעלה כרת. עדים והתראה בסקילה מזיד בלא
בהכרת ושגגתם חטאת וכן בכל חייבי מיתות שנאמ[ר]
כרת: חסלת פרשת קדושים

בי ימיך ותבא עד־שנותיך על־כן נתתיך חרפה לגוים וקלסה לכל־הארצות :
ת והרחקות ממך יתקלסו־בך טמאת השם רבת המהומה : הנה נשיאי ישראל
זרעו היו בך למען שפך דם : אב ואם הקלו בך לגר עשו בעשק בתוכך יתום
ה הונו בך : קדשי בזית ואת־שבתתי חללת : אנשי רכיל היו בך למען שפך־דם
הרים אכלו בך זמה עשו בתוכך : ערות־אב גלה־בך טמאת הנדה ענו־בך :
את־אשת רעהו עשה תועבה ואיש את־כלתו טמא בזמה ואיש את־אחתו בת־
נה־בך : שחד לקחו־בך למען שפך־דם נשך ותרבית לקחת ותבצעי רעיך בעשק
שכחת נאם אדני יהוה : והנה הכיתי כפי אל־בצעך אשר עשית ועל־דמך אשר
תוכך : היעמד לבך אם־תחזקנה ידיך לימים אשר אני עשה אותך אני יהוה
י ועשיתי : והפיצותי אותך בגוים וזריתיך בארצות והתמתי טמאתך
ממך : ונחלת בך לעיני גוים וידעת כי־אני יהוה :

פירוש ע״ט

ן דעם בלוט וואס דו האסט פר גאסן אשמת
גזינדיגט אונ מיט די בילדר וואס דו האסט
טמאת ביסטו טמא גווארן ותקריבי אונ דייני
ן פורעניות האבען גנעהנט ותבא אונ דוא
קומן עד ביז דיינע יארן וואס שטייט אין דר
וען די ישראל וועלען זיין שלעכט ונושנתם
וועלן פאר עלטערט ווערן אין לאנד וועלן
טריבן ווערן אין גלות אונ דם ווארט ונושנתם
ט אן אכט הונדרט אונ צוויי אונ פופציג יאר
ונד זענן שון די ישראל אכט הונדרט אונ
יאר אין לאנד דרום איז שון באלד די צייט
לט פאר טריבן ווערן על כן דרום ווייל דוא
קיין תשובה ניט נתתיך האב איך דיך גגעבן
שאנד צווישען דיא פעלקר וקלסה אונ איין
נג צו אלי לענדר הקרובות אונ די נאהינטע
יא וויטע אומות יתקלסו וועלען שפעטן אונ
פון דיר אונ וואס וועלן זיי זאגן טמאת השם זיא
טמא גוועען איר נאמן ווארום פריער הט זיא
עם קדוש אהייליג פאלק אונ היינט הייסן זיי
אפאלק מיט אומריינע לעפצן רבת עס איז
נ גרוס איר ברומונג מחמת הונגער אונ
רציחה פון דעם שונא אונ פר וואס וועט דם
יך קומן ווארום הנה נשיאי די הארן פון דיא
איש איטליכר מענטש נאך זיין שטארקייט
י גוועען אין דיר וועו עס איז גוועען שטארק
ט ביי דעם אנדערן אוועק גנומן למען פון וועגן
פר גיסן בלוט אב ואם פאטר אונ מוטר הקלו
זיי מבזה גוועען בך די מענטשן וואס וואנן אין
ירושלים לגר צו אגר האבן זיי גטאן מיט גזלה
ביא דיר איתום אונ אאלמנה הונו בך האבן
נארט אין דיר קדשי מיינע קדשים האסטו
גוועען ואת שבתותי אונ מייני שבתים האסטו
עמט אנשי מענטשן רכילות זאגערס זענן גוועען
יר למען פון וועגן שפך דם צו פאר גיסן בלוט

ואל ההרים אונ אויף די בערג אכלו האבן זייא געגעסן
די קרבנות פון דר עכו״ם זמה אונ שלעכטע עצות
פון זינד עשו האבן זיי גטאן ביי דיר ערות די שאנד
פון אפאטר האבן זיי אנפלעקט ביי דיר זיי האבן
מזנה גוועען מיט זייער שטיף מוטר טמאת דם אום
ריין פון אנדה ענו בך האבען זיי גפייניגט אין דיר
זיי זענן גוועען מיט די ווייבר אז זיי זענן גוועען נדות
ואיש אונ אמענטש מיט דעם ווייב פון זיין חבר הט
מזנה גוועען ואיש אונ אמענטש הט זיין אייגענע שנור
מטמא גוועען בזמה מיט די שלעכטע עצות פון זנות
ואיש אונ אמענטש האט זיין שוועסטער פון איין
פאטר גפייניגט אונ מאנס גוועען שוחד שוחד האבן
גנומען די דיינים וואס זענן גוועען אין דיר פון וועגן
צו פר גיסן בלוט נשך ביישונג אונ מערונג פראצענט
לקחת האסטו גנומען ותבצעי אונ דוא האסט גוויגן
געלט פון דיין געזעלן בעשק מיט דעם רובן וואס האסט
גרובט דעם ארום מאן ואתי אונ מיך גאט האסטו
פאר געסן נאום יי׳ זאגט גאט והנה הכיתי איך האב
גקלאפט מיינע הענט איינע צו דר אנדערע אונ
האב גקלאגט אל בצעך פון וועגן דיין רוב אשר וואס
דו האסט גטאן ועל דמך אונ אויף דיין שולט בלוט
וואס עס איז גוועען אין דיר היעמוד וועט דען קאנען
באשטיין דיין הארץ אם תחזקנה אונ וועט זיך דען
שטארקן דיין האנד לימים צו די טעג אשר וואס איך
וועל דיר באצאלן אזו ווי דיינע מעשים אני יי׳ איך
גאט האב עס גרעט ועשיתי אונ איך וועל עס טאן
איך וועל עס מקיים זיין והפיצותי אונ איך וועל
דיך פר שפרייטן צווישן די פעלקר וזריתיך אונ איך
וועל דיך פר שפרייטן צווישן די לענדער והתימותי
אונ איך וועל צו גענצן אונ פר לענדן דיין טומאה
פון דיר ונחלת אונ דו וועסט קרענקען פון דיר דם
הייסט פון די שלעכטע מעשים וואס דו האסט גטאן
וידעת כי אני יי׳ אונ דוא וועסט וויסן אז איך בין
איין גאט :

בפ' אמור יש בה ס"ג מצות כ"ד עשין ול"ט לאוין :

[רסג] (לאו קנט) שלא יטמא כהן הדיוט למתים זולתי אל המפורשים במקרא שנאמר אמור אל הכהנים בני אהר
אליהם לנפש לא יטמא בעמיו :
[רסד] (עשה קה) שיטמאו הכהנים לקרוביהם המפורשים בכתוב שהם ששה ואם לא רצו מטמאין אותם בע"כ כרו
מפורש אצלינו מאבותינו המקובלים על פסוק שנאמר לה יטמא :
[רסה] (לאו קס) שלא ישמש כהן טבול יום עד שיעריב שמשו כי קודם הערב שמש אחר הטבילה נעשה שני לטומא
קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם :
[רסו] (לאו קסא) שלא ישא ויבעול כהן בין גדול בין הדיוט אשה זונה שנאמר אשה זונה לא יקחו :
[רסז] (לאו קסב) שלא ישא ויבעול כהן בין גדול בין הדיוט אשה חללה שנאמר וחללה לא יקחו :
[רסח] (לאו קסג) שלא ישא ויבעול כל כהן שום אשה גרושה שנאמר ואשה גרושה מאישה לא יקחו :
[רסט] (עשה קו) לקדש זרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה מאחר שהש"י בחר בהם וקרבם ולקחם
שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב :
[ער] (לאו קסד) שלא יכנס כהן גדול באהל המת ואפי' לאותם המתים שחובה על שאר הכהנים לטמא הוא אינו יכו
שנאמר ועל כל נפשות מת לא יבא :
[רעא] (לאו קסה) שלא יטמא כהן גדול לא במגע ולא במשא אפי' לאביו ולאמו שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא :
[ערב] (עשה קז) שישא הכהן הגדול נערה בתולה ולא קטנה ובוגרת שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח :
[רעג] (לאו קסו) שלא ישא כהן גדול אלמנה ואפי' מן האירוסין שנאמר אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יק
[ערד] (לאו קסז) שלא יבעול כהן גדול אלמנה ואפי' בלא קדושין שנאמר ולא יחלל זרעו בעמיו :
[ערה] (לאו קסח) שלא יעבוד כהן בעל מום קבוע בבהמ"ק שנא' איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להק
[רעו] (לאו קסט) שלא יעבוד כהן בעל מום עובר כל זמן שהמום בו שנאמר כי כל איש אשר בו מום לא יקרב וגו' :
[רעז] (לאו קע) שלא יכנס כהן בעל מום להיכל שנאמר אך אל הפרוכת לא יבא :
[רעח] (לאו קעא) שלא יעבוד כהן בעודו טמא שנאמר ולא יחללו את שם קדשי :
[רעט] (לאו קעב) שלא יאכל כהן טמא תרומה שנאמר איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אש
[רפ] (לאו קעג) שלא יאכל כל זר תרומה ובכורים שנקראו תרומה שנאמר וכל זר לא יאכל קדש :
[רפא] (לאו קעד) שלא יאכל תושב כהן ושכירו תרומה שנאמר תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש :
[רפב] (לאו קעה) שלא יאכל ערל קדש ותרומה ונלמד מגזרה שוה שנאמר תושב ושכיר בפסח וכן בתרומה מה תוש
שנאמר בפסח כל ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה כל ערל אסור בה וה"ה לכל שאר חק־שי
[רפג] (לאו קעו) שלא תאכל חללה את הקדש דהיינו תרומה וחזה ושוק שנ' ובת כהן כי תהי' לאיש זר היא בתרומת הקדשים ל
[רפד] (לאו קעז) שלא לאכול טבל דהיינו הדבר שלא ניטל ממנו תרומ' ומעשרו' שנא' ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר יר
[רפה] (לאו קעח) שלא להקדיש בעלי מומים לגבי מזבח שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכ
[רפו] (עשה קח) שיהיו כל הקרבנות הקרבים על גבי המזבח שלמים במינם ותמימים מן המומים שנתפרשו בכתו
שאמרו עפ"י הקבלה שהן מומין פסול שנא' תמים יהיה לרצון :
[רפז] (לאו קעט) שלא ינתן מום בקדשים שנאמר כל מום לא יהיה בו :
[רפח] (לאו קפ) שלא לשחוט בעלי מומין לשם קרבן שנאמר עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב לא תקריבו א
[רפט] (לאו קפא) שלא להקטיר אמורי בעלי מומין שנאמר ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה' :
[רצ] (לאו קפב) שלא לזרוק דם בעלי מומין לגבי המזבח שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו לה' :
[רצא] (לאו קפג) שלא לסרס שום בעל חי ומכ"ש אדם שנאמר ובארצכם לא תעשו :
[רצב] (לאו קפד) שלא להקריב קרבנות בעלי מומין מיד העובדי כוכבים שנא' ומיד בן נכר לא תקריבו :
[רצג] (עשה קט) להקריב קרבן מהבהמות אחר שיהיו בני שמונת ימים או יותר אך לא פחות מזה כי אז יקרא מחוסר זמן בגו
שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' :
[רצד] (לאו קפה) שלא נשחוט כל עיקר בהמה ובנה ביום אחד שנא' ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום
[רצה] (לאו קפו) שלא לעשות שום דבר שימשך ממנו חילול השם הנכבד והנורא אשר בחר בנו מכל עם להיות לו לעמ
שנאמר ולא תחללו את שם קדשי :
[רצו] (עשה קי) חובה עלינו לקדש את השם ולמסור אפי' נפשנו למות על קיום מצות הדת שנא' ונקדשתי בתוך בני
אני ה' מקדשכם וגו' :
[רצז] (עשה קיא) לשבות ממלאכת עבודה ביום ראשון של פסח שנאמר ביום הראשון מקרא ק"ש יהיה לכם :
[רצח] (לאו קפז) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ראשון של פסח שהוא יום ט"ו בניסן שנא ביום הראשון מקרא קד
לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו :
[רצט] (עשה קיב) להקריב קרבן מוסף בכל ז' ימי הפסח שנא' והקרבתם אשה לה' שבעת ימים :
[ש] (עשה קיג) לשבות ממלאכת עבודה ביום ז' של פסח שנא' ביום השביעי מקרא קדש :
[שא] (לאו קפח) שלא נעשה מלאכת עבודה ביום ז' של פסח שנא' ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תע
[שב] (עשה קיד) להקריב ביום שני של פסח שהוא ט"ז בניסן יתר על קרבן המוסף מנחת העומר שנא' והבאתם א
ראשית קצירכם וכו' והניף את העומר לרצונכם ממחרת השבת :
[שג] (לאו קפט) שלא לאכול לחם העשוי מתבוא' חדשה קודם שישלם יום ט"ז בניסן שנ' ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם הי
[דש] (לאו קצ) שלא לאכול קלי מתבואה חדשה קודם שישלם יום ט"ז בניסן שנאמר וקלי לא תאכלו עד עצם היום הזה
[שה] (לאו קצא) שלא לאכול כרמל מן החדש קודם שישלם יום ט"ז בניסן שנאמר וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה :
[שו] (עשה קטו) לספור מיום הבאת העומר יום יום ושבוע שבוע עד מלאת תשעה וארבעים יום שהם ז' שבועות תמימות
וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת ה
תספרו חמשים יום :
[שז] (עשה קטז) להביא ביום חמשים מהקרבת העומר שתי הלחם חמץ עם הקרבנות הבאים בגלל הלחם מלבד מוסף היום
ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה וגו' :
[שח] (עשה קיז) לשבות ממלאכת עבודה ביום עצרת שנאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם :
[שט] (לאו קצב) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום עצרת שנאמ' כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' :
[שי] (עשה קיח) לשבות ממלאכת עבודה בראש השנה שנא' בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא
[שיא] (לאו קצג) שלא לעשות מלאכת עבודה בראש השנה שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו :
[שיב] (עשה קיט) להקריב קרבן מוסף בראש השנה שנאמר והקרבתם אשה לה' :
[שיג] (עשה קכ) להתענות ביום הכפורים שנאמר אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קודש יהי
ועניתם את נפשותיכם :
[שיד] (עשה קכא) להקריב קרבן מוסף ביום הכפורים שנאמר והקרבתם אשה לה' :
[שטו] (לאו קצד) שלא לעשות מלאכה כל עיקר ביום הכפורים שנא' וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה:
[שטז] (לאו קצה) שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמ
[שיז] (עשה קכב) לשבות ממלאכה כל עיקר ביום הכפורים שנאמר שבת שבתון הוא לכם :
[שיח] (עשה קכג) לשבות ממלאכת עבודה ביום ראשון של חג הסוכות שנא' בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג
שבעת ימים לה' ביום הראשון מקרא קדש :
[שיט] (לאו קצו) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ראשון של סוכות שנא' כל מלאכת עבודה **לא תעשו :**
[שכ] (עשה קכד) להקריב קרבן מוסף בחג הסוכות שנא' שבעת ימים תקריבו אשה לה' :

(עשה קכה) לשבות ממלאכת עבודה ביום שמיני עצרת שנאמר ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם:
עשה קכו) להקריב קרבן מוסף ביום שמיני חג העצרת שנאמר והקרבתם אשה לה׳ עצרת היא:
(לאו קנז) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום שמיני חג העצרת שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו:
(עשה קכז) ליטול לולב אחד. ואתרוג אחד. ושני בדי ערבה. ושלשה בדי הדס כשרים. שנא׳ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו׳:
(עשה קכח) לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג שנאמר בסכת תשבו שבעת ימים:

אונקלוס · ויקרא כא אמור

ואמר יי למשה אמר לכהניא בני אהרן ותימר

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן

אמור אל הכהנים בני אהרן ר״ה טז יבמות פה סוטה כג קידושין לה לו: אמור ואמרת יבמות קיד:

בעל הטורים

אמור אל הכהנים. סמך אזהרת הכהנים שלא יטמאו לאוב שגם בו נא׳ אזהרה שלא לטמא בו א״נ שלא יטמא הכהן למת כשירצה לשאול באוב שצריכין ליטמא כששואלין בו א״נ להכי סמך אמור אל הכהנים לאוב וידעוני שאם תאמרו נומי נדע העתידות הרי לא נדרש באוב לכך סמך לו אמור אל הכהני׳ הרי לך כהן שישאל לך באורי׳ ותומים. והכי איתא בתנחומ׳ ואיש או אשה כי יהי׳ בהם אוב או ידעוני זה ששאל את אוב וסמך לו אמור אל הכהני׳. אמר ר׳ לוי יפה הי׳ לו לשאול באורי׳ ותומי׳ האמורים למט׳ ולא באוב האמור למעל׳. לעיל מייתי כתי׳ בהם וסמך ליה לא יטמא שאם יטמא דמיו בו והיינו דאמרינן כהן שמת בטומא׳ אחיו הכהנים מפלעי׳ את מותו: אל הכהנים. בני׳ זה בהם: בני אהרן. בני׳ זהו גם בעלי מומין. למה אמר בני אהרן ולא בנות אהרן. לפי שהם גרמו מיתה לדורות. אמור אל הכהנים

רש״י

אמור אל הכהנים. (יבמות פה ת״כ) אמור ואמרת להזהיר א גדולים על הקטנים: בני אהרן. יכול חללים תלמוד לומר ב הכהנים: בני אהרן. אף בעלי מומין במשמע: בני אהרן

בית יהודא

(א) וַיֹּאמֶר אֶל הַכֹּהֲנִים. זאג צו די כֹּהֲנִים, פרעגט רש״י פאר וואס שטייט (אֱמֹר וְאָמַרְתָּ), עס קען דאך שטיין אין פסוק אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו זאג צו דיא קינדער פון אַהֲרֹן זייא זאלין זיך ניט מְטַמֵּא זיין צו א טויטן מענטש צו וואס שטייט וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, ענטפערט רש״י (לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים) דר פסוק זאגט מען זאל זאגין צו די גרויסע כֹּהֲנִים זייא זאלען היטען דיא קינדער זייערע זיי זאלן ניט טָמֵא ווערען פון אַמֵּת: וּבְנֵי אַהֲרֹן). האט רש״י צו וואס שטייט בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים, ווייסן דאך, די קינדער פון אהרן זענען כֹּהֲנִים, אונ כֹּהֲנִים זענען די קינדער פון אַהֲרֹן, ענטפערט רש״י אז עס געשטאנען בְּנֵי אַהֲרֹן אונ הַכֹּהֲנִים וואלט ניט געשטאנען (יָכוֹל אֲפִילוּ חֲלָלִים) וואלט מען מיינען אפילו די כֹּהֲנִים וואס זאל מַקְרִיב צו זיין קָרְבָּנוֹת טארין אויך ניט זיך מְטַמֵּא זיין צו אַמֵּת ווייל זייא זענען די קינדער פון אַהֲרֹן (תַּלְמוּד לערנט אונז דער פסוק (הַכֹּהֲנִים) דיא וואס זענען כֹּהֲנִים, וואס מעגין מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זיך ניט מְטַמֵּא זיין צו אַמֵּת אָבער די קינדער פון אַהֲרֹן וואס טארין ניט מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת וְדַהַיְינוּ אַכֹּהֵן האט גענומען אַ ווייב אַגְרוּשָׁה אונ זיא האט געבארין פון אים אזוהן, דר זוהן הייסט אַחָלָל אונ ער טאר ניט מַקְרִיב זיין מעג ער זיך מְטַמֵּא זיין צו אַמֵּת), האט רש״י זאל שטיין דער ווארט הַכֹּהֲנִים אליין, אונ דיא צווייא ווער בְּנֵי אַהֲרֹן זאל ניט שטיין, ענטפערט רש״י אז עס וואלט געשטאנען נאר „הַכֹּהֲנִים" וואלטין מיר זאגין דיא כֹּהֲנִים וואס האבן פעלערם ווייל זייא טארין ניט מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת מעגען זייא זיך מְטַמֵּא זיין צו אַמֵּת, דער שטייט בְּנֵי אַהֲרֹן (אַף בַּעֲלֵי מוּמִין בְּמַשְׁמַע) דיא כֹּהֲנִים וואס האבן פעלערם טארין זיך ניט מְטַמֵּא זיין צו אַמֵּת, ווייל זיי זענען קינדער פון אַהֲרֹן אונ מעגין עסין קָרְבָּנוֹת: וּבְנֵי אַהֲרֹן). נאר זְכָרִים פון אַהֲרֹן טארין ניט זיך מְטַמֵּא זיין

שפתי חכמים

היה לו לכתוב אלא אמור אל הכהנים אלא אמור להזהיר את עצמן ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים וא״ת למה רש״י כמו דבר ואמרת דכתי׳ בפ׳ קדושים. וי״ל דדבור הוי מפרש מהו הדבור ואמרת הוי פרט ר״ל דבר זה אמור להם גבי אמור הוא פרט קשה לרש״י למה לי ב׳ פרטי׳: ב וקשה רש״י הפי׳ של פסוק בתחלה הי׳ לו לפרש בני אהרן ואח״כ אליה׳. וע״ק מנ״ל למילף כל הלימודים מבני אהרן. וי״ל דה״פ כיון ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים קשה לנ״ל בני אהרן בשלמא בלא זה הייתי אומר אי כתיב הכהנים אהרן ה״א דוקא גדולים אבל לא קטנים לכך איצטריך למכתב להזהיר הגדולי׳ על הקטני׳. אבל השתא דלמדתי זה מואמרת קשה ל״ל למכתב הכהני׳. ומתרץ אי כתיב בני אהרן ולא הכהני׳ אפי׳ חללים ת״ל הכהני׳ ר״ל שהוא כהן גמור. ותו מתרץ תקשה לו מנלן לתרץ דהכהנים ממעט חללים דלמא לכך דאי לא כתיב הכהנים אלא בני אהרן ה״א דומיא דבני אהרן שהיו תמימים לאפוקי בעלי מומין לכך איצטריך הכהנים לרבות בעלי מומין: ומתרץ דמן בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ולא הי׳ מתורץ למה ליה הכהנים אלא לכך איצטריך כמו שתירצתי לעיל למעט חללים. ותו קשה לרש״י בני אהרן למה לי דלא היה למכתב רק הכהנים ויכול אני למעט חללים ולרבות בעלי מומין שהרי שניהם נשמעים מגולת הכהני׳. ומתרץ אין לא כתיב בני אהרן ה״א דגם בנות אהרן במשמעות של הכהנים הכ״מ שנכתב בתורה בל׳ זכר אף הנשים בכלל לכך איצטריך בני אהרן ולא בנות אהרן ע׳ במזרחי שפירש בענין אחר והכי פי׳ הם איצטריכו תרוייהו דאלו מבני אהרן גרידא הוה אמינא אף חללים במשמע וא״כ אין כאן מיעוט הממעט חללי׳ ויכולים להיות נכללין בבני אהרן ת״ל הכהנים ילאו חללים והדר אמר ומנין לרבות אף בעלי מומין ת״ל בני אהרן כלו׳ דלא אתא שום מיעוט למעטינהו כמו שבא מיעוט הכהני׳ למעט חללים ונשאר בני אהרן דאף בעלי מומין במשמע ולמעט בנות אהרן ואלו בכהנים גרידא הוה אמינא כהנות בכלל דהושוו לכל עונשין שבתורה לאיש ולאשה למימר איפכא דהוה לאומרת הכהנים יכול ולא

פירוש לתורת אלהים

ויאמר יי אל משה אונ גאט האט גזאגט צו משה אֱמֹר אל הַכֹּהֲנִים זאג צו די כֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן די קינדער

ליקוטים על התורה

(א) אֱמֹר וגו׳ לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא וגו׳, די תּוֹרָה זאגט אַכֹּהֵן זאל ניט טָמֵא ווערען פון אַמֵּת, ער טאר ניט אַנְדְרֵייעֶן אַמֵּת אונ טאר ניט אריין גיין אין די שטוב וואס איינוויינג איז דא

איז דאך אַקַשְׁיָא שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ האט דאך גזאגט טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית הַמִּשְׁתֶּה, עס איז בעסער אין אַשְׁטוּב וואס מען טרויערט אויף אַמֵּת ווייא צו גיין אויף אַשִׂמְחָה, ווייל אין דעם טרויער שטוב וועט דער מענטש דעם סוף פון מענטשען וועט ער פרום ווערען, דרייבער וואלט דאך גלייכער גווען כֹּהֲנִים זאלען זיך מְטַמֵּא זיין צוא

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא
בְּעַמָּיו׃ ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב
אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ
וּלְאָחִיו׃ ג וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה

אונקלוס

לְהוֹן עַל מִית
יִסְתָּאַב בְּעַמֵּהּ׃ ב אֱ
לְקָרִיבֵהּ דְּקָרִיב
לְאִמֵּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְ
וְלִבְרַתֵּהּ וְלַאֲחוּהִי
ג וְלַאֲחָתֵהּ בְּתֻ

תו"א לנפש לא יטמא בעמיו סוטה ג
כט סנהדרין מז: כי אם לשארו
נב סוטה ג: לאמו ולאביו נזיר מג מד זבחים ק: ולאחתו ברכות יט מגילה ג נזיר מח זבחים ק: הבתולה יבמות ס:

רשב"ם

(א) לנפש לא יטמא בעמיו. איש בעם הכהנים לא יטמא לנפש אדם. כמו בתולה מעמיו יקח אשה. אבל אילו היה כתוב לעמיו היה משמע לא יטמא לעמיו. כמו שכתוב לנפש לא יטמא. לאחיו ולאחותו לא יטמא להם.

בעל הטורים

וגו' ואמרת בגי' לדורות: ואמרת הם אותיות אמרו"ת טהורות. ואמרת אמירה ראשונה כדי שלא ליטמא במת ואמירה שניי' למת מצוה: לנפש לא בגי' בדם המת:

בית יהודא

צו אמת (ולא בנות אהרן) אבער טעכטער פון אהרן מעגען זיך מטמא זיין צו אמת: ולא יטמא בעמיו. זאגט רש"י (בעוד שהמת בתוך עמיו) אוב דר מת איז צווישען זיין פאלק, עס זענען דא מענטשין וואס קענען זיך בשעפטיגען מיט זיין קבורה, טארין ניט די כהנים זיך בשעפטיגען מיט מת (יצא מת מצוה) אבער אז אכהן געפינט אמת אויף אזו אארט וואס איז ניטא וועה עס זאל אים בגראבין, אמצוה דער כהן זאל זיך בשעפטיגען אים צו באגראבין: (ב) כי אם לשארו. זאגט רש"י (אין שארו אלא

רש"י

ולא בנות אהרן: לא יטמא בעמיו. (ת"כ) בעוד ג בתוך עמיו יצא מת ד מלוה: (ב) כי אם לשא

שפתי חכמים

חללים ת"ל בני אהרן ואף חללי' בכלל בני אהרן דא"כ מיעוטא דהכהני' במאי מוקמית ליה: ג דאל"כ בעמיו למה לי אלא ר"ל שישנו בתוך עמיו שיש הרבה בני אדם שמתעסקין עמו לקבור אותו: ד ר"ל שאין

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) לנפש לא יטמא. כלו' אפי' לעמיו לקרובים וכ"ש לג (ב) כי אם לשארו הקרוב אליו. איתמר בת"כ ו ולא הארוסה וגבי לאחותו פרש"י הקרובה אליו לרבות הנ והיא הנותנת דכיון דכהן אינו מטמא לארוסתו א"כ די שיטמא לאחותו ארוסה הואיל ואם הי' בעלה כהן אינו מתעסק בקבורתה. ואז"ל שארו זו אשתו וכן מוכח לקמן מיטמא לאשתו דכתיב לא יטמא בעל בעמו להחלו הא שלא להחלו מטמא ועוד מדכתיב ולאחותו הבתולה הקרובה אליו לא היתה לאיש לה יטמא הא אם היתה לאיש לא יטמא לה לפי שבעלה קרוב לה יותר ומטמא לה ואפי' כהן דכתי לבשר אחד ואין לך קורבה גדולה מזו: לאמו ולאביו. לו' מה אמו ואביו שהם בני קיימא אף כל אלו בני קיימא יצאו שאינו מטמא להם. ומאי שנא דכאן גבי כהן הדיוט מקדים אמו לאביו משום דגבי הדיוט כתיב יטמא הילכך לא לאמו שהוא ודאי אלא אפילו לאביו שאינו ודאי יטמא. וגבי כהן גדול דכתיב לא יטמא קאמר לא מבעיא לאביו שאינו ודא אפילו לאמו שהוא ודאי לא יטמא: לאחיו ולאחותו. איתמר בת"כ יכול לאחיו ולאחותו מן האם ת"ל לבנו ולבתו מה בנו ובת יורשין אף אחיו ואחותו היורשין אותו לאפוקי מן האם שאינן יורשין: (ג) ולאחותו הבתולה אז"ל לאחותו הוא דאינו מטמא

פירוש לתורת אלהים

פון אהרן ואמרת אליהם אונ דו זאלסט צו זיי אזו לנפש לא יטמא צו אמת זאל זיך דר כהן ניט מטמ ווען בעמיו אז דר מת ליגט צווישען זיין פאלק ע דא אנדערע מענטשען זיי זאלען זיך מיט אים מה זיין אבער צו אמת מצוה דהיינו דר כהן גפינט אין פעלד וום קיינער האט זיך מיט אים ניט מה צו זיין מוז ער זיך יוא מטמא זיין צו אים [עיין (ב) כי נאר צו זיין ווייב הקרוב אליו וום זיא איז נא צו אים מעג ער זיך מטמא זיין לאמו צו זיין מו אונ צו זיין פאטער אונ צו זיין זוהן ולבתו אונ צ טאכטער אונ צו זיין ברודער צו די אלע מעג ער מטמא זיין: (ג) ולאחותו אונ צו זיין שוועסטער

ליקוטים על התורה

מתים, נאר דער זוהר זאגט פאר וואס גייען ווייבער זייער גערען צו אלויה, ווייל זיי האבען גברענגט דאס שטארבען אויף דער וועלט ווייל חוה הט גגעבען פון דעם עץ הדעת צו אדם] נאר ווען יודען זענען גשטאנען נעבען בארג סיני הט דס שטארבען אויפגעהערט, אונ ווייל יודען האבען געמאכט דעם עגל איז דם שטארבען צוריק גקומען, מיר ווייסען דער עגל איז גימאכט גיווארען דורך אהרן, אז אהרן אונ זיינע קינדער וועלען קומען צו מתים וועלען דיא יודען שטענדיג פארשעמען אהרן מיט זיינע קינדער, זייא וועלען זאגן וועגען די כהנים איז אויף אונז גקומען דם גזרה פון שטארבען אונ אלע כהנים וועלען פון דער נאסור לופען צו מתים וויא דער נאסור פון די ווייבער, ווער וועם מקריב זיין קרבנות, דריבער האט הקב"ה גיבאטען כהנים זאלען גים גיין צו אמת, נאר ווייל מען דארף דאך האבען אמאהל אמוסר דריבער האט די תורה גזאגט צו די זיבען ערליי מתים אונ צו אמת מצוה מעגען זייא זיך מטמא זיין, אונ ווייל אויף דעם כהן גדול איז דא דיא מורא פון הקב"ה שטענדיג דריבער זאל דע גדול צו אלע מתים זיך נים מטמא זיין, נאר צו אמת מצוה *):

מצות השם

רמג) לנפש לא יטמא בעמיו. די מצוה איז אז (אכהן הדיוט) טאר זיך נים מטמא זיין צו אמת וום ער ליגט אין שטאט אונ אנדרי מענטשין קענין זיך מיט אים עוסק זיין נאר צו אמת מצוה דם הייסט וואס מען הט אים גפינען אויף דעם וועג אונ עס איז קיינער נים דא ווער עס זאל זיך מיט אים עוסק זיין מעג זיך יוא איין כהן מטמא זיין אונ די מצוה גיים אן אויף יעדר ארט:

(רסד) לאמו ולאביו וגו'. דם איז איין מצוה אכהן הדיוט ז מטמא זיין צוא זייני קרובים וום זיי שטייען אין דער אום גרעכינט אוך צו זיין ווייב מעג ער זיך מטמא זיין אונ ווי אמצוה אז יעדר יוד איז מחויב צו טרויערן אז עס איז גשט זיינם אקרוב דהיינו זיין שוועסטער אדר זיין פאטער אדר די אונ די מצוה גיים אן ביי זכרים אונ נקבות אויף יעדר א

*) הערה מען קען זאגין דריבער האט הקב"ה גיבאטין די כהנים זאלין זיך נים מטמא זיין צו מתים, ווייל די כהנים דארפין מקריב זיין ק אונ די שכינה דארף זיין ביי זייער מקריב זיין דעם קרבן, אונ די שכינה איז נישא ביי דעם מענטש וואס איז טרויעריג, דרי דער כהן וועט זיך מטמא זיין צו מתים וועט ער גים קענען מקריב זיין קרבנות ערשטענס ווייל ער וועט זיין טמא צווייטענס ווייל ער וועט זיין טר אבער ביי די זיבען ערליי מתים וואס ער דארף זיצען שבעה וועט ער דאך די זיבען טעג נים מקריב זיין קרבנות, דריבער מעג ער זיך מטמא זיין צ

הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחַלּוֹ: ה לֹא־יִקְרְחָה קָרְחָה

יבָא לַהּ דִּי לָא הֲוָת
לַהּ יִסְתָּאַב: ד לָא
אב רַבָּא בְּעַמֵּהּ
לוּתֵהּ: ה לָא יִמְרְטוּן

תו"א לה יטמא נזיר מג סוטה ג יבמות נו: לא יטמא יבמות כב ל קידושין פז זבחים ק: להחלו נזיר מג: לא יקרחו קידושין לו מכות כ:

בעל הטורים

קרחה. כתיב כה"א לחייב על ה' אפי' קרח חמישתן בפעם אחת:

רשב"ם

בום. גם יש לפרש לנפש הנמצא בעמיו לא יטמא: (ד) לא יטמא [...]ו. שום בעל בעם הכהנים לא יטמא לאשתו: להחלו. שהרי מתחלל מכהונתו. ולפי דברי חכמים. לא מטמא לאשתו פסולה וחללה אבל מטמא לאשתו כשירה: (ה) לא יקרחו. על מת. והוא הדין לישראל:

רש"י

אין שארו אלא ה אשתו: (ג) הקרובה. לרבות את [...]סה (ת"כ יבמות ס): אשר לא היתה לאיש. : לה יטמא. ז מלוה (ת"כ יבמות לז): (ד) לא בעל בעמיו להחלו. (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסול' [...]ת. לל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא [...]ארו בעוד שהיא בתוך עמיו שיש לה קוברין שאינה [...]ה ובאיזה שאר אמרתי באותו שהיא להחלו להתחלל [...]הונתו: (ה) לא יקרחו קרחה. (ת"כ) על מת ח והלא [...]אל הוזהרו על כך אלא לפי שנאמר בישראל (קידושין [...]ות כ) בין עיניכם (דברים יד) יכול לא יהא חייב על

בית יהודא

שארו מיינט מען זיין ווייב: (ג) והקרובה). זאגט רש"י (לרבות את הארוסה) אפילו זיא איז אכלה, איינער האט איר מקדש געווען, נאר דיא חתונה איז נאך ניט געווען אונ זיא איז געשטארבין, מעג איר ברודער דר כהן זיך מטמא זיין צו איר קבורה: ואשר לא היתה לאיש). זאגט רש"י (למשכב) אוב די שוועסטער האט נאך ניט חתונה געהאט: לה יטמא). (מצוה), עס איז א מצוה איר ברודער זאל זיך צו איר מטמא זיין צו בגראבין זיא: (ד) ולא יטמא בעל בעמיו להחלו). זאגט רש"י מען מיינט (לא יטמא לאשתו פסולה) אוב א כהן האט חתונה געהאט מיט אזו א אשה וואס זיא איז פסול צו אים ודהיינו א גרושה (שהוא מחולל בה בעודה עמו) אזו לאנג [...]ווייב איז מיט אים איז ער פסול צו דיא כהונה, אוב דאס ווייב איז געשטארבין טאר ניט דר מאן זיך מטמא [...]א איר (וכן פשוטו של מקרא) אונ אזו מיינט דער פסוק (לא יטמא בעל בשארו) אמאהל טאר ניט דר מאן ואכהן) זיך זיין צו ווייב (בעוד שהוא בתוך עמיו) ווען זיא איז געשטארבען צווישן זיין פאלק (שיש לה קוברין) עס זענען דא [...]שראלים לוים) וואס קענען זיך בשעפטיגען מיט איר קבורה (שאינה מת מצוה) זיא איז ניט אמת מצוה וזיא [...]אליין אן מענטשן) (ובאיזה שאר אמרתי) ביי וועלכע ווייב האב איך גזאגט דעם דין (באותו שהוא להחלו) ביי זיא [...]ב ווס זיא מאכט אים פסול פון דער כהונה (להתחלל הוא מכהונתו) ווס דורך איר ווערט ער פסול צו די כהונה [...]אז דם ווייב דיא גרושה איז געשטארבען אויף אזו א ארט וואס איז אמת מצוה זיא איז ניטא ווער זאל איר [...] מוז איר מאן דער כהן זיך מטמא זיין צו איר אונ זיך בשעפטיגין מיט איר קבורה): (ה) ולא יקרחו קרחה). [...], כהנים טארין ניט אויסרייסין די האר פון קאפ וועגען צער אויף א מת, פרעגט רש"י (והלא אף ישראל הוזהרו [...]אפילו ישראלים זענען אויך גבאטען געווארען זיי זאלען ניט רייסין זייערע האר פון קאפ וועגען צער פון א מת, [...]ט רש"י (אלא לפי שנאמר בישראל בין עיניכם) ווייל ביי ישראלים שטייט זייא זאלין ניט רייסין די האר פון קאפ [...]ע האר) די האר וואס איז פארנגט געגען צווישן דיא אויגין (יכול לא יהא חייב על כל הראש) וואלט איך מיינען

דעת זקנים מבעלי התוספות

[...]וא למת מצוה. תמצא בספר הרמב"ם ז"ל דהיינו מת [...]ל הדרך והוא רחוק כ"כ מבני אדם שאם יצעק המוצאו [...]מקום לא יהא קולו נשמע לאחרים וזהו שאז"ל קורא [...]רים שנים אותו זהו מת מצוה וזהו חומרא גדולי' דמשמע [...]נו מוצאין שום מתעסקי' אחרי' דאין כהן יכול להטמא [...]צוה: (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. פי' הרב בכור [...]ו לבעל בעמיו כלו' שאפי' לכהן גדול שמת שהוא בעל קדושתו גדול' א"ה לא יטמא לו כהן אחר אם אינו מקרובין המוזכרים בפסוק:

שפתי חכמים

לו קוברין שמותר לטמא לו ומת מצוה הוא כל שקורא ואין אחרים עונין אותו: ה ר"ל שארו דכתיב הכא (ועי' בתוספות י"ט פרק יש נוחלין) וא"ת היה לו לכתוב הקרובה שהיא ל' נקבה. וי"ל דכל היכא דכתיב שאר היינו שאר בשר והוי כאלו כתיב שאר בשר ובשר ל' זכר הוא לכך כתיב הקרוב בל' זכר: ו יש מקשין ואימא איפכא למעט הארוסה שלא יטמא לה. וי"ל דא"כ ליסתוק קרא ולא יכתוב הקרובה ואנן ידעינן דארוסה ממועט מדכתי' אשר לא היתה דסתם הויה היא קידושין וא"כ ממילא אנו יודעין דארוסה אסורה מלטמא לה אלא על כרחך הקרובה לרבות בא שיטמא לה ואשר לא היתה פי' למשכב הוא כדפי' רש"י בסמוך. וא"ת מנא ליה לרבות ארוסה [...]דכתי' הקרובה לרבות מוכת עץ הוא דאתא שלא תמעט מוכת עץ מדכתיב הבתולה ולא בעולה ואשר לא היתה בא למעט הארוסה וי"ל [...]לכתוב קרא לא הבתולה ולא הקרובה ואנא ידעני' דמוכת עץ מותר לטמא אע"כ ל"ל דהקרוב' לרבות ארוס' הוא בא ואשר לא היתה לאיש [...]ב וממיל' איתרבי מוכת עץ כיון דבלא משכב נעשית בעולה ואין להקשות ליסתוק קרא מבתולה ולא לכתוב נמי אשר לא היתה לאיש א"כ [...]רוב' למעט ארוסה הוא בא מש"ה הולרך לכתוב אשר לא היתה לאיש כדפירש"י לעיל וממילא ילפינן נמי למוכת עץ: ז מדכתיב לפניו לא [...]עמיו כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה וגו' משמע דכל הני דקחשיב רשאי לטמא להן ל"ל למכתב עוד לה יטמא אלא למלוה: ח כמו

פירוש לתורת אלהים

[...]ז א בתולה ווס זיא איז נאהינט צו אים אפילו [...]ז שון אכלה נאר אשר וואס זיא איז נאך ניט [...]צו א מאן זיא האט נאך ניט חתונה גהאט לה [...]וא איר איז א מצוה ער זאל זיך מטמא זיין: [...]טמא בעל ער זאל זיך ניט מטמא זיין דר מאן ווס [...]ז א כהן צו זיין ווייב בעמיו אוב דם ווייב ליגט [...] זיין פאלק אין שטאט ווס איז דא אנדערע [...]שין זאלן זיך מיט איר מתעסק זיין אונ בייא וועלכע ווייב שמועסט ער להחלו צו מאכן אים פסול אז בשעת זיא האט גלעבט האט זיא אים גמאכט פסול פון דר כהונה דהיינו זיא איז געווען א גרושה צו איר טאר ער זיך ניט מטמא זיין אבער אזו א ווייב ווס ביי איר לעבן האט זיא אים ניט גמאכט פסול פון דער כהונה מעג ער זיך צו איר מטמא זיין: (ה) לא ווען עס איז געשטארבן זייערר אפריינד טארן זייא ניט רייסן אונ פליקן די האר פון קאפ ופאת אונ זייערע

בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת׃ קְדשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ

מְרַט בְּרֵישְׁהוֹן וּ... דְדִקְנְהוֹן לָא ... וּבְבִשְׂרְהוֹן לָא ... חִבּוּל׃ קַדִּישִׁין יְהוֹ... אֱלָהֲהוֹן וְלָא יְחַלּוּ...

תו"א ופאת זקנם יבמות ס נזיר מ מא נח קידושין לה מכות כא: קדושים יהיו יבמות כ סנהדרין נג סג צחים יז:

בעל הטורים

ופאת זקנם. בגימטריא זו ...

רש"י

כל הראש ת"ל בראשם וילמדו ישראל מהכהנים בג... נאמר כאן קרחה ונאמר להלן בישראל קרחה מה הראש מ' אף להלן כל הראש במשמע כ"מ שיקר... ומה להלן על מת אף כאן על מת: ופאת זקנם לא... לפי שנ' בישראל (ויקרא יט) ולא תשחית יכול לקט... י ורהיטני לכך נאמר לא יגלחו שאינו חייב אלא... הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער: ובבשרם לא... שרטת. לפי שנאמר בישראל (ויקרא שם) ושרט... תתנו יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא א... לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה ב... יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ואני יו... שרטת: (ו) קדושים יהיו. (ת"כ) על כרחם יקדיש...

בית יהודא

אויב ער רייסט די האר פון אנדערע ערטער פון קאפ מעג מען (תלמוד לומר בראשם) שטייט דא אין פסוק ביי כהנים פון וועלכן ארט פון קאפ מען וויל רייסן די האר טאר מען ניט (וילמדו ישראל מכהנים בגזרה שוה) לערנן מיר ישראלים פון כהנים מיט א גזרה שוה גלייכע ווערטער (נאמר כאן קרחה) דא ביי כהנים שטייט דר ווארט קרחה (ונאמר להלן בישראל קרחה) און דארטן ביי ישראלים שטייט אויך דר ווארט קרחה (מה כאן כל הראש) אזו ווי דא ביי כהנים פון וועלכן ארט פון קאפ מען וויל רייסן די האר טאר מען ניט רייסן (אף להלן כל הראש במשמע) דארטן ביי די ישראלים מיינט מען אויך דעם גאנצן קאפ (כל מקום שיקרח בראש) פון וועלכן ארט פון קאפ ער וועט וועלן רייסן די האר טאר מען ניט (ומה להלן על מת) און אזו ווי דארטן ביי ישראלים מיינט מען נאר ווען דעם צער אויף אמת טאר מען ניט רייסן די האר פון קאפ, א... וועגן צער אויף אמת מעג מען רייסן די האר (אף כאן על מת) דא ביי כהנים איז אויך אזו, נאר וועגן ... אויף אמת טאר מען ניט רייסן די האר פון קאפ, אבער ניט וועגן צער אויף אמת מעג מען רייסן די הא... זקנם לא יגלחו. זאגט רש"י (לפי שנאמר בישראל לא תשחית) ווייל ביי ישראלים שטייט זאלסט ניט פארדא... בארד, וואס מיינט מען ניט פאר דארבין (יכול לקט במלקט ורהיטני) איך וואלט מיינען אויב ער האט ארויס... די האר פון בארד מיט א צווייננגיל אדער אפגעשוירין מיט א שעריל זאל מען אויך ניט טארין (לכך נאמר ... דריבער זאגט דר פסוק זייא זאלין ניט גאלין (שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה) מען איז אנ... חייב נאר אז ער נעמט אראפ די האר פון בארד מיט אזו אזאך וואס ווערט גערופין געגאלט און די האר ... גאנצין אראפגענומען עס בלייבט גאר ניט קיין האר אויף דאס לייב פון בארד (וזהו תער) און דס ווערט ... אגאל מעסער: ובבשרם לא ישרטו שרטת. זיי זאלן ניט רייסן זייער לייב וועגן צער אויף אמת, זאגט ר... שנאמר בישראל) ווייל ביי ישראלים האט די תורה געזאגט (ושרט לנפש לא תתנו) איר זאלט ניט געבן ארי... אייער לייב וועגן אמענטש וואס איז געשטארבין (יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת) איך וואל... אויב איינער האט געריסן זיין לייב פינף מאל זאל מען אים שלאגין מלקות נאר איין מאל (תלמוד לומר) ... פסוק (לא ישרטו שרטת) איר זאלט ניט רייסן אריסונג אויף אייער לייב (לחייב על כל שריטה ושריטה) ... לערונט אונז אז עס קומט מלקות אויף יעדער רייסונג בזונדער (שתיבה זו יתרה היא) ווארום דר ווארט ע... איבעריג (לדרוש) צום לערנען אז עס קומט מלקות אויף יעדער ריס בזונדער (שהיה לו לכתוב לא ישרטו) ... געדארפט שטיין לא ישרטו, זיי זאלען ניט רייסן (ואני יודע שהיא שרטת) וואלטן מיר וויסען אז דס איז אריי... מען רייסט איז אריסונג, צו וואס שטייט דער ווארט שרטת, צו לערנען אונז אז עס קומט מלקות אויף יע... בזונדער: (ו) וקדושים יהיו. זיי זאלין זיין הייליג, זאגט רש"י (על כרחם יקדישום בית דין בכך) אפילו די כה...

שפתי חכמים

שמוכיח רש"י מג"ש: ם וא"ת דלמא איפכא מה להלן בין עיניכ' דוקא אף בכהני' בין עיניכם דוקא ולא על כל הראש. וי"ל דאין יכול למילף כהנים מישראל לענין זה דהא בהדיא כתיב הכא בראשם דמשמע כל הראש. ואין להקשות השתא נמי היאך ילפינן גבי ישראל נמי כל הראש הא כתיב בין עיניכם. די"ל דודאי כל הראש במשמע והא דכתי' בין עיניכם לג"ש אחרת אצטריך כדי שילמוד תפילין מיניה דכתיב והיו לטוטפות בין עיניכם שלא תאמר בין עיניכם ממש דילפינן ג"ש כתיב הכא בין עיניכם ולהלן כתיב לא יקרחו קרחה בין עיניכם מה להלן מקום שעושה קרחה אף גבי תפילין מקום שעושה קרחה. ואין להקשות היאך ס"ד שילמוד כהנים מישראל דדוקא בין עיניכם דאם כן לא יקרחו קרחה ל"ל וגו' הא בכלל ישראל הם. די"ל דלכך אצטריך כדי שילמוד ממנו שאם קרח הרבה קריחות בפעם אחת שחייב על כל קריחה וקריחה. ובזה יתורץ קושי' רא"ם שהקשה היאך מלו רז"ל לדרוש לפי שנאמר לא תשימו קרחה בין עיניכם אין לי אלא על בין עיניכם מגלן לרבות את כל הראש תלמוד לומר בראשם והא בי עי... ואם קרא בראשם בא לרבות כל הראש קרא דבין ע... מיתוקמא ואדרבה הוה ליה למידרש איפכא לפי שנאמר קרחה בראשם שומע אני כל הראש ת"ל בין עיניכם ... אלא על בין העינים בלבד דהשתא ליכא לאקשויי והא כת... דבין העינים נמי ראשם הוא שאפי' מקצת ראשו ראש... דהדר כתביה גבי כהני' אינו אלא משום קרחה יתירא דאית... על כל קרח' וקרח' כו' והרב הניח הדבר בצ"ע ודו"ק: י ר... חייב כו' וילפינן ישראל מכהני' דריבה בהן הכ' מצות יו... אינן חייבין אלא ב' ינוח כעין תער ישראל לכ"ם: כ וילפינן יש... מג"ש דשריט' שריט' אבל א"ל דילפינן במה מצינו ישראל מ... חייבים על כל שריטה דאיכא למפרך מה לכהנים שריבה... להכי נריבי' אנו לג"ש ואף שלא הזכיר זה רש"י ז"ל מפני... שכתב בג"ש דקרחה קרחה ולא חש להאריך: ל מדלא כת...

פירוש לתורת אלהים

עקין פון זייער בארד זאלן זיי ניט אפ גאלן וּבִבְשָׂרָם און אין זייער פלייש זאלען זייא ניט קראצען קיין קראצונג וועגן אמת: (ו) קְדוֹשִׁים די כהנים ... הייליג צו זייער גאט כלומר אוב זיי ווילן זיך...

מצות השם

(רסה) וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם. דאס איז דיא מצוה אז איין כהן איין (טבול יום) זאל נים טאן דיא עבודה אין בית המקדש און די מצוה גיים אן ווען דס ביי... איז גישטאנען:

שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה
לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ
קֹדֶשׁ׃ ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ
וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ
כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו׃ ח וְקִדַּשְׁתּוֹ
כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב

הֲהוֹן אֲרֵי יָת
קֻרְבָּנַיָא דַיְיָ קֻרְבַּן
הוֹן אִנּוּן מַקְרִיבִין
קַדִּישִׁין׃ ז אִתְּתָא
יָא וּמְחַלְּלָא לָא
ן וְאִתְּתָא דְמִתָרְכָא
לַהּ לָא יִסְּבוּן אֲרֵי
ש הוּא קֳדָם אֱלָהֵהּ׃
תְקַדְּשִׁנֵּהּ אֲרֵי יָת
ן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵב

הם מקריבים סנהדרין נח: ואשה גרושה יבמות נב לב לד גיטין פב קידושין עח: גרושה יבמות פד פה: וקדשתו מ"ק כח יבמות פח נדרים סב גיטין נט הוריות יג:

בעל הטורים

שתו. שלש קדושות בפסוק לפתוח ראשון ולברך ראשון וליתן לו

רש"י

(ז) זונה. שנבעלה בעילת ישראל האסור לה כגון
כריתות או נתין או ממזר (יבמות סא): חללה.
ה מן הפסולים שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן
או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט (קידושין
וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן
לים מ לכהונה: (ח) וקדשתו. על כרחו שאם לא

רשב"ם

(ז) וחללה. באותן שכתוב בהן ולא יחלל זרעו:

בית יהודא

ווילן ניט זיין הייליג, זאל בית דין זיי גייטין זייא מוזין זיין
הייליג: (ז) [זונה]. זאגט רש"י אזונה הייסט (שנבעלה
בעילת ישראל האסור לה) אאשה וואס איר האט בועל גוועען
אזו איינר וואס ער טאר זיא ניט נעמען פאר אווייב (כגון חייבי
כריתות או נתין או ממזר) דהיינו אברודער אדער אנתין ופון
די גבעונים) אדער אממזר, די אשה הייסט אזונה: [חללה].
זאגט רש"י חללה מיינט מען (שנולדה מן הפסולים לכהונה)
זענן פסול צו דיא כהונה (כגון בת אלמנה מכהן גדול) דהיינו
ה וואס איז געבארין געווארין פון אזעלכע מענטשן וואס
גדול האט גענומען אווייב וואס זיא איז גוועען אאלמנה אונ די אלמנה האט געבארן אטאכטער פון דעם כהן גדול,
אכטער הייסט אחללה (או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט) אדער אפראסטער כהן האט גענומען אווייב אגרושה אדער
צה, אונ דיא גרושה אדער דיא חלוצה האט גיבארין אטאכטער פון דעם כהן, די טאכטער הייסט אחללה, אונ
טאר זיא ניט נעמען פאר אווייב (וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים לכהונה) דהיינו אכהן האט
ן אווייב אגרושה אונ די גרושה הט גיבארין אזוהן פון כהן, דר זוהן הייסט אחלל ער איז פסול צו די כהונה,
דר חלל הט גענומען אווייב אפילו אבתולה, אונ ער איז גשטארבין, טאר ניט אכהן חתונה האבין מיט דאס ווייב
דעם חלל (עיין ש"ח): (ח) [וקדשתו]. זאלסט אים הייליגן (על כרחו) אפילו ער וויל ניט זיין הייליג, דהיינו
הט גנומן אווייב אגרושה, אונ דורך איר ווערט ער פסול צוא זיין אכהן (שאם לא רצה לגרש) אויב ער וויל זיא

שפתי חכמים

לא קדושים יהיו משמע על כרחם: מ כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שנתחללה היא מן הכהונה ונקראת חללה אע"פ

פירוש לתורת אלהים

צו אפרעמדן מת זאל דם בית דין ניט לאזן ולא
זיי זאלן ניט פר שעמן דעם נאמן פון זייער גאט
וארום את אשי יי דאס פייער אפער פון גאט לחם
הם די קרבנות פון זייער גאט הם מקריבים זענען
מקריב דרום והיו קודש זאלען זייא זיין
לג: (ז) אשה זונה אאשה וואס זיא איז אזונה
אחללה לא יקחו זאלן זייא ניט נעמן [עיין רש"י]
קדוש ווארום דער כהן איז הייליג צו זיין גאט:
וקדשתו אונ דו זאלסט הייליגן דעם כהן מיט
אלד דם בית דין זאל אים שלאגן אונ שטראפן
ער זאל זיא גטין כי ווארום את לחם אלהיך ער

משלי חכמים

(ח) וקדשתו וגו' קדוש יהיה לך וגו'. הקב"ה הט גיבאטן
די יודין זיי זאלין הייליגן די כהנים, אונ הט גיזאגט
אטעם ווייל אני ה' מקדשכם, איך גאט הייליג אייך, עס
הט דאך גדארפט שטיין אני ה' מקדשו, ווייל איך גאט
הייליג אים נדעם כהן דריבר זאלט איר אים אוך הייליגן,
נאר מיר האבין נאך אקשיא צו פרעגין אויף דעם פסוק,
דער פסוק זאגט אטעם פר וום זאל מען הייליגן דעם כהן
ווייל ער איז מקריב קרבנות די הייליגקייט קומט אים וועגן
דר בית המקדש איז גוועען אונ מען הט מקריב גוועען קרבנות,
אבער היינט אז דר בית המקדש איז ניטא אונ דער כהן איז
ניט מקריב קרבנות פר וום זאל מען אים הייליגן, נאר דר
תירוץ איז למשל אמלך הט גהאט אשר הצבא ואגענעראל
וום ער הט איינגענומן פיל מלחמות, פון יעדר מלחמה וום
דער גענעראל פלעגט קומען האט מען אים גיגעבין
ים כבוד, אמאהל הט גיטראפין דר גענעראל האט אמלחמה פארלארין, פון דעסטוועגין האט דר מלך גהייסין
ן זאל אים געבין כבוד, אפילו דעם זעלביגען כבוד וויא ער פלעגט איינגעמן אמ; חמה קען מען אים ניט געבין נאר
ד מוז מען אים געבין, ווייל עס וועט דאך געוויס זיין נאך מלחמות וועט ער איין אנדער מלחמה איינגעמן, דאס

מצות השם

ו רסז רסח) אשה זונה וגו'. דאס איז דיא מצוה אז איין כהן
טאר ניט נעמען איין זונה אדר איין (חללה) דם
נס מען וועט איין כהן הם עובר גוועען אונ הט גנומן אגרושה
ג זיי האבן גהאט איין טאכטר איין (חללה) טאר זיא קיין כהן
ניט נעמען אונ קיין גרושה טאר אוך קיין כהן ניט נעמען אונ דיא
מצוה גיים אן אויף יעדען ארט:
(רסט) וקדשתו. דאס איז דיא מצוה אז מען דארף דעם כהן
כבוד אן טאן אונ מען זאל אים מקדים זיין צוא יעדער
הייליגי

קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ ס י וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ ׀ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע

אונקלוס

קַדִּישׁ יְהֵא לָךְ אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃ גְּבַר כָּהֵן אֲרֵי לְמִטְעֵי מְקַדְּשַׁת הִיא מִתַּחֲלָא תִּתּוֹקַד׃ י וְכַ דְּאִתְרַבָּא מֵאֲ דְּיִתְרִיק עַל רֵישֵׁהּ מִ דִּרְבוּתָא וְדִי קָרֵי קֻרְבָּנֵהּ לְמִלְבַּשׁ לְבוּשַׁיָּא יָת רֵישֵׁהּ

רשב"ם (ט) ובת איש כהן. ומפורש בסנהדרין:

תו"א ובת איש כהן סנהדרין נא סו עז: את אביה היא מחללת שם ס עב עו: באש תשרף פסחים עה: והכהן הגדול מאחיו יומא יח הוריות ט יב תולין ראשו לא יפרע הוריות יב יג:

בעל הטורים

מנה יפה ראשון: (ט) באש תשרף. לפי שכל מעשה הכהנים באש לפיכך מיתתה באש: (י) והכהן הגדול. ה' גדול מאחיו בנוי בכח בעושר וכשנים: יוצק. ב' דין ואידך ונהר יוצק יסודם מלמד שמן המשחה אשר עשה משה הי' מושך כנהר וממנו היו מושחין כל המלכים: ל

בית יהודא

ניט גֶטִין (הִלְקוּהוּ וְיִסְּרוּהוּ עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ) זָאלְסְט אִים שְׁלָאגֶען אָדֶער אַנְדֶערֶע יְסוּרִים בִּיז עֶר וֶועט זִיא גֶטִין: וְקִדַּשְׁתּוֹ. דֶער כֹּהֵן זָאל זַיין בַּיי דִיר הֵיילִיג (נָהוֹג בּוֹ קְדוּשָּׁה) זָאלְסְט נֵייזִין צוּ אִים אַהֵיילִיגְקַייט (לִפְתּוֹחַ רִאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר) בַּיי יֶעדֶער זַאךְ זָאל עֶר אָנְהֵייבִּין דֶר עֶרְשְׁטֶער (וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בִּסְעוּדָה) בַּיי אַסְעוּדָה זָאל עֶר זַיין דֶר עֶרְשְׁטֶער צוּ מַאכִין אַבְּרָכָה: (ט) [כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (כְּשֶׁתִּתְחַלֵּל עַל יְדֵי זְנוּת) אַז זִיא וֶועט וֶוערִין פָּסוּל דוּרְךְ זְנוּת נַוייל זִיא הָט מְזַנֶּה גִיוֶוען (שֶׁהָיָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזִנְּתָה) זִיא הָט גִהַאט אַפַארְבִּינְדוּנְג צוּ אַמַאן אוּנ זִיא הָאט מְזַנֶּה גִוֶוען (אוֹ מִן הָאֵרוּסִין) אָדֶער אֵייגֶער הָט אִיר מְקַדֵּשׁ גִוֶוען אוּנ הֶט מְזַנֶּה גִוֶוען נָאךְ דִי קִדּוּשִׁין (אוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין) אָדֶער זִיא הָט מְזַנֶּה גִוֶוען נָאךְ דִי חֲתוּנָּה, (וְרַבּוֹתֵינוּ נֶחְלְקוּ בְּדָבָר) רַבָּנָן קְרִיגֶן אִין דִיא זַאךְ (וְהַכֹּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דִּבֵּר הַכָּתוּב בִּפְנוּיָה) אַלֶע זֶענֶען מוֹדֶה אַז דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט נִיט פוּן אַאִי גִיהֶער גָאר נִיט צוּ אַמַאן, אוֹיבּ זִיא אִיז גָאר לֵיידִיג פוּן אַמַאן אוּנ זִיא הָאט מְזַנֶּה גִוֶוען פַארְבְּרֶענְט מֶען זִיא [אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת]. זִיא הָאט פַארְשֶׁעמְט אִיר פָאטֶער (חִלְּלָה וּבִזְּתָה אֶת כְּבוֹדוֹ) זִיא הָט פַארְשֶׁעמְט דֶעם כָּבוֹד אִיר פָאטֶער (שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו) מֶענְטְשִׁין זָאגִין אוֹיף אִים (אָרוּר שֶׁזֶּו יָלַד אָרוּר שֶׁזֶּו גִּדֵּל) פַארְפְלוּכְט זָאל זַיין דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הָט דִיא טָאכְטֶער גִבָּארִין, פַארְפְלוּכְט זָאל זַיין דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָט דִי טָאכְטֶער גֶעאָדֶערְוֶועט: (י) [וְלֹא יִפְרָע]. זָאגְט

רש"י

רלה לגרש הלקהו נ ויסרהו עד שיגרש (יבמות פח): יהיה לך נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ראשון בסעודה (ת"כ): (ע) כי תחל לזנות. כשתח ידי זנות ם שהיתה בה זיקת ע בעל וזנתה או מן הא או מן הנשואין (סנהדרין נא) ורבותינו נחלקו בדבר מודים שלא דבר הכ' בפנויה: את אביה היא מח (סנהדרין נב) חללה ובזתה את כבודו שאומרים עלי שזו ילד ארור שזו גדל: (י) לא יפרע. (ת"כ) לא יגד

שפתי חכמים

שקודם לכן ג"כ היתה אסורה לכהן כ"מ אם בא כהן אחר כך עליה שחייב שני לאוין א' משום גרושה וא' משום חללה: נ וא"ת הא לעיל כמי כתיב קדושי' יהיו על כרחם. י"ל דלעיל מיירי לענין שלא יטמא למתים חייבי' ב"ד להפרישו בע"כ והכא מיירי באשה הפסולה וזהו שנקט רש"י הכא ואם לא רלה לגרש הלקהו כו': ם דק"ל דמשמע דוקי כ לזנות היא בשריפה הא אם כבר התחילה לזנות ולא היו ולבסוף נודע הדבר אינה בשריפ' וזה אין לו שום טעם לכן פי' כש ע"י זנות והודיענו שמלת תחל מל' חלול ולא ל' התחלה:

משלי חכמים

זָעלְבִּיגֶע הָט הקב"ה גְזָאגְט הַיינְט וֶוען דֶר מִשְׁכָּן אִיז דָא אוּנ דֶר כֹּהֵן אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת דַארְף מֶען אִים גֶעווִים הֵיילִיגֶען, נָאר אֲפִילוּ וֶוען דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט נִיט זַיין, נַוייל דִי יוּדֶן וֶועלֶין זִינְדִיגֶען, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין זָאלְט אִיר אוֹיךְ גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּם כֹּהֵן, וֶוען נִיט אַזוֹ פִיל וִוי אִיצְט, זָאל נַיין וֶוייבִּיגֶער, כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם, וָוארוּם אִיךְ גָאט וֶועל אַייךְ הֵיילִיגֶן, וֶועט אִיר אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערִין פוּן גָלוּת אוּנ דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט נָאךְ אַמָאהְל גִבָּאהְט וֶוערֶן אוּנ דִי כֹּהֲנִים וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דְרִיבֶּר דַארְפְט אִיר אֵייבִּיג גֶעבִּין כָּבוֹד צוּם כֹּהֵן טָאמֶר וֶועט אִיר הַיינְט אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערִין:

פירוש לתורת אלהים

אִיז מַקְרִיב דִי קָרְבָּנוֹת פוּן גָאט דְרוּם קָדֹשׁ זָא זַיין הֵיילֶעג צוּ דִיר כִּי וָוארוּם קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין הֵיילֶעג מְקַדִּשְׁכֶם אַייעֶר הֵיילִיגֶער: (ט) וּבַ כֹּהֵן אוּנ אַטָאכְטֶער פוּן אַכֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אַ וֶועט מְזַנֶּה זַיין וֶוען זִיא אִיז אַכַּלָּה אָדֶער נָא חֲתוּנָּה אֶת אָבִיהָ טוּט זִיא פַאר שֶׁעמֶן אִיר פָאטֶער נִ בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף מֶען זָאל זִיא פַאר בְּרֶענֶען אִין פַייעֶר: (י) אוּנ דֶר כֹּהֵן וָוס עֶר אִיז גְרֶעסֶר פוּן זַיינֶע בְּרִידֶ כֹּהֵן גָדוֹל אֲשֶׁר וָוס אִיז וָוארֶן גִגָאסֶן אוֹיף זַיין קָאפּ הַמִּשְׁחָה זַאלְבּ אֵייל וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ אוּנ עֶר הָט דֶר פִילְט זַיין הַאנְד אָן צוּ קְלֵיידֶען דִיא אַכְט קְלֵיידֶער אֶת זַיינֶע הָאר פוּן דֶעם קָאפּ זָאל עֶר נִיט לָאזֶען וַואקְסֶען מֶער פוּן דְרַייסֶג טָאג אֲפִילוּ וֶוען עֶר וֶועט זַיין

מצות השם

הֵיילִיגִי זַאךְ דְהַיְינוּ מֶען זָאל אִים צוּם עֶרְשְׁטִין אוֹיף רוּפִין צוּ דֶער תּוֹרָה אוּנ עֶר זָאל בֶּענְטְשִׁין צוּם עֶרְשְׁטִין אוּנ דִיא מִצְוָה אָן אוֹיף יֶעדִין אָרְט: 6 18 ב"י

וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: יא וְעַל כָּל־
נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ
לֹא יִטַּמָּא: יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא
וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר
שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה:

אונקלוס

הִי פְּרוּעַ וּלְבוּשׁוֹהִי לָא
עַ: יא וְעַל כָּל נַפְשָׁת
תָא לָא יֵיעוֹל לַאֲבוּהִי
אִמֵּהּ לָא יִסְתָּאָב: יב וּמִן
קְדְשָׁא לָא יִפּוֹק וְלָא
ל יָת מַקְדְּשָׁא דֶאֱלָהֵהּ
י כְּלִיל מְשַׁח רְבוּתָא
אֱלָהֵהּ עֲלוֹהִי אֲנָא יְיָ:

א ועל כל נפשות מת לא סנהד׳ ד הוריות
יב מז מת מט נב תולין עב : לאביו נזיר מז : לאביו ולאמו לא יטמא שם מח : ומן המקדש לא יצא סנהדרין יח יט פד זבחים יז : כי נזר שמן הוריות יב :

בעל הטורים

איך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש כדדרשינן גדלהו משל אחיו והו כיון שמלא ידו ללבוש הבגדים אז ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש : (יא) ועל כל נפשות מת וגו׳. כל הפסוק האותיות של סופי תיבות כפולות רמז לרביעית דם הבא משני מתים שמטמא :

רש״י

אבל פ ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום: (יא) ועל נפשת מת. באהל ע המת: נפשת מת. (נזיר לח) יא רביעי׳ דם מן ק המת שמטמא באהל:לאביו ולאמו יטמא. (סנהדרין ד׳. ת״כ) לא בא אלא להתיר ר לו מצוה: (יב) ומן המקדש לא יצא. (ת״כ. נזיר לז) ו הולך אחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול ריב אונן ש וכן משמעו אף אם מתו אביו ואמו אינו לריך ת מן המקדש אלא עובד עבודה : ולא יחלל את

בית יהודא

מֶען מֵיינְט (לֹא יְגַדֵּל פֶּרַע עַל אֵבֶל) אוּב עֶס טְרֶעפְט בַּיי אִים אַטְרוֹיעֶרְקַייט וֶועגֶן אַמֵת, עֶס אִיז בַּייא אִים גֶעשְׁטָארְבִּין אֵיינֶר פוּן דִי זִיבְּעֶן מֵתִים וָואס שְׁטֵייט פְרִיעֶר אִין פָּסוּק ב־ג׳ זָאל עֶר גִיט לָאזִין גְרוֹיס וַואקְסִין דִיא הָאר פוּן קָאפּ (וְאֵיזֶהוּ גִידוּל פֶּרַע) וָואס הֵייסְט גֶעלָאזְט וַואקְסִין גְרוֹיסֶע הָאר (יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם) אוֹיב דִיא הָאר וַואקְסְט מֶעהְר וִויא דְרַייסִיג טֶעג הֵייסְט דָס גְרוֹיסֶע הָאר: (יא) וְעַל כָּל נַפְשׁוֹת מֵת וגו׳. זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט (בְּאֹהֶל הַמֵּת) עֶר זָאל נִיט אַרַיינְקוּמֶען אִין אַשְׁטוּב וָואס אִינְוֶוייניג לִיגְט אַמֵת: וְנַפְשׁוֹת מֵת. זָאגְט רש״י (לְהָבִיא רְבִיעִית דָם מִן הַמֵּת שֶׁמְּטַמֵּא בָּאֹהֶל) אוֹיב אִין אַשְׁטוּב אִיז דָא אַקְוָואטִירְל בְּלוּט פוּן אַמֵת, וֶוער עֶס אִיז שְׁטוּב וֶוערְט טָמֵא: לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא. אוּב זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין מוּטֶער זֶענֶען גִישְׁטָארְבֶּן זָאל עֶר זִיךְ נִיט מַא זַיין צוּ זֵיי, דִי פִיר וֶוערְטֶר זֶענֶען אִיבֶּערִיג עֶס שְׁטֵייט דָאךְ אִין פָּסוּק וְעַל כָּל נַפְשׁוֹת מֵת לֹא יָבֹא, צוּא אַלֶע מֵתִים עֶר נִיט קוּמֶען זִיךְ מְטַמֵּא זַיין צוּ זֵייא, דְרִיבֶּער זָאגְט רש״י (לֹא בָא) דִי פִיר וֶוערְטֶער זֶענֶען נִיט מֶעהְר גֶעקוּמֶען פָּסוּק (אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה) נָאר צוּא זָאגִין צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער וָואס זֶענֶען גִשְׁטָארְבֶּן טָאר עֶר זִיךְ נִיט מַא זַיין אָבֶּער צוּ אַמֵת מִצְוָה, אַז עֶר הָאט גֶפוּנֶן אַמֵת אוֹיף אַזוֹ אָארְט וָואס אִיז נִיטָא וֶוער זָאל אִים בַּגְרָאבִּין מֶעג ר כֹּהֵן גָדוֹל זִיךְ מְטַמֵּא זַיין צוּ אִים אוּנ אִים בַּגְרָאבִין: (יב) וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא. זָאגְט רש״י דֶער פָּסוּק מֵיינְט דֶער כֹּהֵן גָדוֹל גֵייט נָאךְ אַלְוָויָה (אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּטָּה) זָאל עֶר נִיט גֵיין נָאךְ דֶער מִטָּה (וְעוֹד לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכַּאן) הָאבֶּן אוּנְזֶערֶע רַבָּנָן גְלֶערְנְט פוּן דֶעם פָּסוּק (שֶׁכֹּהֵן גָדוֹל מַקְרִיב אוֹנֵן) דֶער כֹּהֵן גָדוֹל מֶעג מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אִין דֶעם טָאג וָואס עֶר אִיז אָאוֹנֵן אִין דֶעם טָאג וָואס בַּיי אִים אִיז גִשְׁטָארְבֶּן אֵיינֶר פוּן דִי זִיבְּעֶן מֵתִים וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק ב־ג אוּנ דֶר מֵת אִיז נָאךְ נִיט בַּגְרָאבִּין גְוָוארִין הֵייסְט מֶען אָאוֹנֵן (וְכֵן מַשְׁמָעוֹ) אוּנ אַזוֹ מֵיינְט דֶער וּק (אַף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ) אֲפִילוּ זַיין פָאטֶר אוּנ מוּטֶער זֶענֶען גִשְׁטָארְבֶּען פוּן דֶעסְטְוֶועגִין (אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ) עֶר נִיט אַרוֹיסְגֵיין פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה) נָאר עֶר אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת: וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ. (שֶׁאִתּוֹ

שפתי חכמים

קשירה ומלכיהם נהוגים ת״י ומלכיהם זקוקין: פ דילפינן מבני ן דכתיב ראשיכם אל תפרעו מה להלן על האבל אף כאן על ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום דילפינן מנזיר דכתיב בו גדל פרע יסי׳ בגי׳ שלשים: צ ר״ל מדכתיב לא יבוא ואין שייך זה אלא בדבר שיש לו תוך: ק וא״ת והא בפרשת חקת ג״כ כתיב ת בנפש ופרש״י בנפש זו רביעית דם ולמה לי תרי קראי. וי״ל דכאן בר שמטמא באהל והתם מדבר שמטמא במגע: ר דהא כבר כתיב כל נפשות מת לא יבא ועל כרחך זה בא ללמד שאינו מטמא אף ביו ולאמו דאי דוקא לשאר בני אדם הוא דאתא פשיטא דהא אפי׳ כהן יוט הוא אסור כדכתיב לנפש לא יטמא אלא על כרחך על כל נפשות לא יבא לאסור בכ״ג אף מה שהתיר בכהן הדיוט דהיינו אביו ואמו וא״כ לאביו ולאמו לא יטמא למה לי אלא ודאי לכך אלטריך דאי לאו לאביו ולאמו ה״א כיון דקרא דעל כל נפשות וגומר בא לאסור בכהן גדול אף מה שהתיר בכהן הדיוט ולעיל התיר לו ג״כ מת מצוה ואביו ואמו וכאן בכ״ג אסר לו הכל והואיל ואסר לו מת מצוה בכאן ה״א אף באביו ואמו אם הם מת מצוה אסור לו ליטמא להן דדוחק הוא לחלק לכך חזר וכתב לאביו ולאמו לא יטמא לומר לך דאביו ואמו לא דמי לשאר אדם דלשאר אדם אסור ליטמא אפי׳ מת מצוה ולאביו ולאמו כשהן מת מצוה מותר ליטמא להן כך מלאתי: ש פי׳ מקרא הזה ילפינן דהיינו מדכתיב ולא יחלל את מקדש אלהיו דאין לומר מדכתיב לא ילא דרשינן הכי איך יתכן לדרוש השתי דרשות מן המקרא הזה דהא שדרשו אינו הולך אחר המטה משמע בין בעבודה ובין שלא בעבודה ולפי

פירוש לתורת אלהים

בל וּבְגָדָיו אוּנ זַיינֶע קְלֵיידֶר זָאל עֶר נִיט צוּ רַייסֶען יבֶר אַמֵת: (יא) וְעַל אוּנ אִין אַגְצֶעלְט וִויא דָארְטֶען גְט אַמֵת לֹא יָבוֹא זָאל דֶר כֹּהֵן אַהִין נִיט קוּמֶען ע׳ רש״י אָבִיו וּלְאִמּוֹ אֲפִילוּ צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ צוּ זַיין מוּטֶער טָאר עֶר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין: (יב) וּמִן אוּנ פוּן דֶעם בֵּיהמ״ק זָאל עֶר נִיט אַרוֹס גֵיין אֲפִילוּ זַיין פָאטֶער אָדֶר זַיין מוּטֶער שְׁטַארְבְּט טָאר עֶר נִיט גֵיין זֵייא מְלַוֶה זַיין אוּנ עֶר מֶעג טָאן דִיא עֲבוֹדָה דֶעם

מצות השם

ר רעא) וְעַל כָּל נַפְשׁוֹת וגו׳. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל זָאל נִיט קוּמֶען אִין אֵיין גְצֶעלְט וָואס דָארְטֶען לִיגְט אֵיין מֵת נִידֶער אִיז אֵיין לֹא תַעֲשֶׂה אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל טָאר זִיךְ אֲפִילוּ צוּא זַיינֶע קְרוֹבִים אוֹיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט:

יג וְהוּא אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח׃
יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־
אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו
יִקַּח אִשָּׁה׃ טו וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ
בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ ס שני
טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יז דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ
לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם לֹא

יג וְהוּא אִתְּתָא בִבְתוּלַ...
יִסַּב׃ יד אַרְמְלָא וּמְ...
וַחֲלִילָא מַטְעֲיָא יָת...
לָא יִסַּב אֱלָהֵין בְּת...
מֵעַמֵּהּ יִסַּב אִתְּתָ...
טו וְלָא יַחֵיל זַרְעֵהּ בְּ...
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּ...
טז וּמַלֵּיל יְיָ עִם...
לְמֵימָר׃ יז מַלֵּל עִם...
לְמֵימַר גְּבַר מִ...
לְדָרֵיהוֹן דִּי יְהֵי...

תו"א והוא אשה בבתוליה יקח... כתובות לז הוריות יב: אלמנ... נט: אלמנה וגרושה וחללה שם ס כ... קידושין סד עז עח תמורה כ: בתול... יבמות עח עז קידושין עז: יקח ה... סא: ולא יחלל זרעו בעמיו יבמות ס סט כתובות כט נזיר מב סוטה כג כו מד קידושין סד סח עו עז בכורות נו תמורה ס כט: איש מזרעך חולין...

בעל הטורים

(יג) והוא אשה בבתוליה. והוא עולה י"ח רמז בן י"ח שנה לחופה וכן והוא כחתן יוצא מחופתו. בבתוליה. בי"ת ויו"ד יתירין הכי מלי בתולה רמז עד י"ב שנים בתוליה שלמים:

רש"י

מקדש. שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכ... כהן הדיוט שעבד אונן חלל: (יד) וחללה. שנולדה מ... ת כהונה: (טו) ולא יחלל זרעו. הא אם נשא א... הפסולות זרעו הימנה חלל מדין קדושת א כהונה: (יז) ... אלהיו. מאכל אלהיו כל ב סעודה קרויה לחם כמו ...

בית יהודא

מְחַלֵּל בְּכַּךְ אֶת הָעֲבוֹדָה) אַז דֶר כֹּהֵן גָדוֹל אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת וֶוען עֶר אִיז אָאוֹנֵן מַאכְט עֶר נִיט פָּסוּל דֶעם קָרְבָּן (שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכָּתוּב) וַוארוּם דֶער פָּסוּק הָט אִים גְגֶעבֶּן רְשׁוּת עֶר מֶעג מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת וֶוען עֶר אִיז אָאוֹנֵן (הָא כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבַד אוֹנֵן חִלֵּל) אוּנ אוֹב אַפְּרָאסְטֶער כֹּהֵן הָט מַקְרִיב גְוֶוען אַקָרְבָּן וֶוען עֶר אִיז גְוֶוען אָאוֹנֵן אִיז דֶר קָרְבָּן פָּסוּל: (יד) וַחֲלָלָה). מֵיינְט מֶען (שֶׁנּוֹלְדָה מִפְּסוּלֵי כְהוּנָּה) אַאִשָּׁה וָואס אִיז גְבָארִין גְוָוארִין פוּן אַזֶעלְכֶע מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענֶן פָּסוּל צוּ דִי כְּהוּנָּה (עַיין לְעֵיל פָּסוּק ז) : (טו) וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ). עֶר זָאל נִיט פָּסוּל מַאכֶען זַיינֶע קִינְדֶער (הָא אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּ... אָבֶּער אַז אַכֹּהֵן הָט גְנוּמֶן אַווייב אַזוֹ אַאִשָּׁה וָואס אִיז פָּסוּל צוּ אִים (זַרְעוֹ הֵימֶנָּה חָלָל מִדִּין קְדוּשַׁת כְּהוּנָּה) זַיינֶע וָואס עֶר הָאט פוּן דִיא וַוייב הָט עֶר גְמַאכְט פָּסוּל צוּ דִיא הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִיא כְּהוּנָּה: (יז) לֶחֶם אֱלֹהָיו). דָאס בְּר... זַיין גָאט, הַארְט רַשִׁ"י מֶען אִיז דָאךְ נִיט מַקְרִיב בְּרוֹיט נָאר קָרְבָּנוֹת בְּהֵמוֹת, זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (מַאֲכַל ... דָאס עֶסִין פוּן גָאט (כָּל סְעוּדָה קְרוּיָה לֶחֶם) יֶעדֶער סְעוּדָה וֶוערְט גֶערוּפִין בְּרוֹיט (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק...

שפתי חכמים

המדרש האחר יהויב שיפרש בשעת עבודה: ת וא"ת הא כבר פירש לעיל ואי רוצה לפרש גם כאן היה לו לפרש גם פי' שני שפירש לעיל והי' לו לפרש גם כן זונה דכתיב כאן וי"ל כאן לריך לפרש הפי' של חללה דה"א דמיירי דוקא כשנתחללה מן הכהונה ע"י ביאת א' מן הפסולים פי' אף שלא כדרכה. אבל בתול' שנולד' מן הפסולין לכהונ' לא הוה חללה דדוקא כתיב וחללה זונה דמשמע חללה שהיא זו כתיב לפניו אלמנה וגרושה דמשמע אלמנה או גרושה א"כ גם בכאן היה לו לכתוב וזונה דמשמע או זונה אלא מדכתיב זונה בלא וא"ו חללה שהיא זונה לכך הולרך רש"י לפרש דנולדה מפסולי כהונה ג"כ מקרי חללה וזונה לא קאי אחללה והא דלא כתיב וחללה וזונ המקרא לדבר כן כמו לעיל כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו היה לו לכתוב ולאמו: א (נח"י) ר"ל שבניו הזכרים מותרים ולישא גרושה וכל כיוצא בזה: ב וא"ת למה לא פי' זה לעיל דכתיב לחם אלהיהם הם מקריבי' והיו קודש וי"ל דלעיל ה"א הא דנקט לח...

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) אשר יהי' בו מום לא יקרב. תימה אמאי מצרכינן קדושין קרא הנני נותן לו את בריתי שלום לו' כשהוא ולא כשהוא חסר תיפוק ליה מהכא וצ"ע:

פירוש לתורת אלהים

אֵייגִינֶעם טָאג וְלֹא יְחַלֵּל אוּנ עֶר וֶועט דֶער מִיט נִיט מַאכֶען פָּסוּל דֶעם מִקְדָּשׁ פוּן זַיין גָאט כִּי וָוארוּם נֵזֶר אַקְרוֹן שֶׁמֶן וַאלְבּ אֵייל פוּן זַיין גָאט אִיז אוֹיף אִים [ע' רש"י] אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט: (יג) וְהוּא אוּנ דֶר כֹּהֵן גָדוֹל זָאל נֶעמֶען אַבְּתוּלָה פַאר אַווייב: (יד) אַלְמָנָה אַאַלְמָנָה אוּנ אַגְרוּשָׁה אוּנ אַחֲלָלָה אֶת אֵלֶּה דִי אַלֶע טָאר דֶער כֹּהֵן גָדוֹל נִיט נֶעמֶען כִּי אִם בְּתוּלָה נָאר אַבְּתוּלָה פוּן זַיין פָאלְק זָאל עֶר נֶעמֶען פַאר אַווייב: (טו) וְלֹא יְחַלֵּל אוּנ עֶר זָאל נִיט מַאכֶען פָּסוּל זַיינֶע קִינְדֶער פוּן דֶר כְּ... צְווִישֶׁען זַיין פָאלְק וָוארוּם אַז עֶר וֶועט נֶעמֶען אַגְר... אָדֶער אַאַלְמָנָה וֶועלֶען דִי קִינְדֶער וָוס עֶר וֶועט ... מִיט אִיר וֶוערֶען פָּסוּל פוּן דֶר כְּהוּנָּה כִּי אֲנִי יְיָ וָוא... אִיךְ גָאט וֶועל אִים הֵיילִיגֶען: (טז) וַיְדַבֵּר אוּנ גָא... גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶען: (יז) דַּבֵּר רֵייד צוּ ... אוּנ זָאלְסְט אִים אַזוֹ זָאגֶען אִישׁ מִזַּרְעֲךָ אַמֶענְטְשׁ... דַיינֶע קִינְדֶער לְדוֹרוֹתָם אוֹיף דוֹר דוֹרוֹת אֲשֶׁר וָוס ...

מצות השם

(ערב) וְהוּא אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אֵיין כֹּהֵן גָדוֹל זָאל נֶעמֶען אֵיין בְּתוּלָה פַר אֵיין וַוייבּ אָבֶּר אֵיין אַלְמָנָה אָדֶר אֵיין גְרוּשָׁה טָאר עֶר נִיט נֶעמֶען:
(ערג ערד) אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה וגו'. פוּן דֶעם פָּסוּק אִיז דֶר קְלֶערְט אַז אַכֹּהֵן גָדוֹל טָאר דִיא אַלֵי נִיט נֶעמֶען פַאר אַ...
(ערה רעו) אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם וגו'. דִי מִצְוָה אִיז אַז אַכֹּהֵן ... הָט אֵיין פֶעלֶר טָאר עֶר נִיט טָאן דִיא עֲבוֹדָה אִין ... הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁ...

אך

יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו׃ יח כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוּעַ׃ יט אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד׃ כ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ

תו"א איש עור בכורות מד : או חרם שם : שבר רגל שם מה : או גבן או דק מגילה כט בכורות לט מג : או תבלל בכורות לד מד : בעינו שם מד : או גרב בכורות מה מג : או מרוח אשך שם מד :

א לָא יִקְרַב לְקָרָבָא
בָנָא קֳדָם אֱלָהֵהּ׃
אֲרֵי כָל גְּבַר דִּי בֵהּ
א לָא יִקְרַב גְּבַר
ר אוֹ חֲגִיר אוֹ חֲרִים
שְׂרִיעַ׃ יט אוֹ גְּבַר
יְהֵי בֵהּ תְּבַר
א אוֹ תְּבַר יְדָא׃ כ אוֹ
אוֹ דְקָא אוֹ חִלִּיז
נֵהּ אוֹ גַרְבָן אוֹ חֲזָזָן

"ם (יח) חרם ושרוע. מפורש בבכורות:

רש"י

ד לחם רב : (יח) כי כל איש אשר בו מום לא
. אינו דין ג שיקרב כמו (מלאכי א) הקריבהו נא
: חרם. (בכורות מד) שחוטמו שקוע בין שתי העינים
ל שתי עיניו ד כאחת : שרוע. שאחד מאיבריו גדול
ן עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו אחת
ה מחברתה : (כ) או גבן. שורצילו"ש בלע"ז
עיניו שערן ארוך ושוכב : או דק. (בכורות לט) שיש
עיני דוק שקורין טיל"א כמו (ישעיה מ) הנוטה כדוק :
בלל. דבר המבלבל את העין כגון חוט לבן הנמשך מן
ופוסק בסירא שהוא עוגל המקיף את השחור שקוראים
"לא והחוט הזה פוסק את העוגל ונכנס בשחור ותרגום
חיליז ל' חלזון שהוא דומה לתולעת אותו החוט וכן
חכמי ישראל במומי הבכור חלזון נחש ו עינב (בכורו'

בית יהודא

לֶחֶם רַב) ער הָט גְמַאכְט אַגְרוֹיסִין בְּרוֹט, אַגְרוֹסֶע סְעוּדָה׃ (יח) נכִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם וגו׳] יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָאט אַפֶּעלֶער (לֹא יִקְרַב) זָאל נִיט גֶעגֶען צוּם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אֵינוֹ דִין שֶׁיִּקְרַב) עֶס אִיז נִיט שֵׁיין פַר דֶעם מִזְבֵּחַ אַמֶענְטְשׁ מִיט אַפֶּעלֶער זָאל מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ) גֶעגֶען נשִׁיק] נָאר אַמֶענְטְשׁ מִיט אַפֶּעלֶער צוּ דַיינֶעם אַשְׂרָרָה. וֶועט דֶען דֶער שְׂרָרָה גֶעבֶּן דוֹרְךְ אִים וָואס דוּ פַארְלַאנְגְסְט פוּן אִים : נחָרֻם]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שֶׁחוֹטְמוֹ שָׁקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם) דִי שְׁטִיקְל נָאז וָואס נֶעבִּין זַיינֶע צְווייא אוֹיגִין אִיז נִידֶערִיג (שֶׁכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת) עֶר קֶען פַארְבִּין אוּנְטֶער בֵּיידֶע אוֹיגִין מִיט אֵיין מָאל בֵּיידֶע אוֹיגִין צוּזַאמֶען : נשָׂרוּעַ]. מֵיינְט מֶען (שֶׁאֶחָד מֵאֵבָרָיו גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ) אֵיין גְלִיד אִיז גְרֶעסֶר פוּן דֶעם אַנְדֶערִין (עֵינוֹ אַחַת

) אֵיין אוֹיג זַיינֶע אִיז גְרוֹיס (וְעֵינוֹ אַחַת קְטַנָּה) דִיא אַנְדֶערֶע אוֹיג אִיז קְלֵיין (אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת אֲרוּכָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ) אֵיין פוּס אִיז לֶיינְגֶער וִוי דִיא אַנְדֶערֶע פוּס : (כ) נאוֹ גִבֵּן]. זָאגְט רש"י (שֶׁגַּבִּינֵי עֵינָיו שַׂעְרָן אָרוֹךְ וְשׁוֹכֵב) דִיא בְּרֶעמֶען יְנֶע אוֹיגִין זֶענֶען מִיט לַאנְגֶע הָאר אוּנ דִי הָאר לִיגֶען אוֹיף זַיינֶע אוֹיגִין : נאוֹ דַק]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שֶׁיֵּשׁ לוֹ דוּק) עֶר הָאט אוֹיף דִיא אוֹיגִין אַדִינֶע הוֹיט נאַבְּלַאנְגֶע] (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (הַנּוֹטֶה כַדֹּק שָׁמַיִם) עֶר הָט נאוֹיסְגֶעשְׁפְּרֵייט] דִי הִימֶל וִוי אַדִינֶע אוֹיסְשְׁפְּרֵייטוּנְג : נאוֹ תְּבַלֻּל]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט אִין אוֹיג אִיז דָא (דָבָר ל אֶת הָעַיִן) אַזַאךְ וָואס פַארְמִישְׁט דִיא אוֹיג (כְּגוֹן חוּט לָבָן) דְהַיְינוּ עֶס אִיז דָא אִין אוֹיג וְויא אַוַוייסֶער פָאדִים ךְ מִן הַלָּבָן) דֶר פָאדִים צִיהְט זִיךְ פוּן דִיא וַוייסִיל (וּפוֹסֵק בְּסִירָא) אוּנ עֶר גֵייט אַרִיבֶּער אִיבֶּער דִיא סִירָא (שֶׁהוּא מַקִּיף אֶת הַשָּׁחוֹר) סִירָא וֶוערְט גֶערוּפֶן דָאס קַיילֶעכְדִיגֶע רִינְגְעלֶע וָוס אַרוּם דֶם שְׁוַוארְצֶע וָוס אִין אוֹיג (וְהַחוּט הַזֶּה אֶת הָעוּגָל) אוּנ דֶר פָאדִים הַאקְט־אִיבֶּער דָם רִינְגְעלֶע (וְנִכְנָס בְּשָׁחוֹר) אוּנ עֶר גֵייט אַרַיין אִין דִיא שְׁוַוארְצֶע (וְתַרְגּוּם חִילִיז) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט אוֹיף דֶעם וָוארְט תְּבַלֻּל, חִילִיז (לְשׁוֹן חִלָּזוֹן) חִילִיז אִיז חִלָּזוֹן (שֶׁהוּא דוֹמֶה לְתוֹלַעַת הַחוּט) דֶר פָאדִים אִיז גְלַייךְ צוּ אַוָוארֶעם (וְכֵן כִּנּוּהוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמֵי הַבְּכוֹר) וֶוען דִיא חֲכָמִים רֶעכֶענֶען דִי פֶּעלֶער כוֹר, אוּנ אֵיינֶער פוּן דִיא פֶּעלֶער אִיז אַז אִין אוֹיג גֵייט וְויא אַפָאדִים פוּן דִי וַוייסֶע בִּיז אִין דִיא שְׁוַוארְצֶע, דִי חֲכָמִים דֶעם פָאדִים חִלָּזוֹן, אָדֶער זֵיי רוּפִין אִים נָחָשׁ, שְׁלַאנְג, אָדֶער זֵייא רוּפִין אִים עֵינָב, אַשְׁנִירוֹל : נגָרָב

שפתי חכמים

לחם הפנים שהיה בהיכל אבל הכא כתיב לא יקרב להקריב
קריב ל"ל אלא על כרחך בכל הקרבנות שמקריבים על המזבח
כך הולרך לפרש כל מאכל וכו׳ : ג דאל"כ לא יקרב לג"ה לי
על כתיב לא יקרב : ד פירוש שחוטמו שקוע סמוך לעיניו עד
ה לכחול שתי עיניו אין חוטמו מעכבת מלכחול שתיהן יחד

בכחילה אחת : ה ואין לו׳ היינו פסח די"ל פסח איירי שאיבריו כשאר כל אדם אך שוק אחד הוא יותר קצר אבל שרוע הוא להפך כי כל איבריו כשאר איברים של אדם אך שוק אחד הוא יותר ארוך ול׳ שרוע הוא מל׳ כי קצר המצע מהשתרע : ו ר"ל שיש לו כמין חלזון או כמין נחש או כגרגיר של ענב בעיניו יש שגורסין חלזון נחש עיניו ר"ל שיש לו

פירוש לתורת אלהים

ין דֶעם מֶענְטְשֶׁען אַמוּם לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט
גֶן לְהַקְרִיב צוּ מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין
: (יח) כִּי כָל אִישׁ וָוארוּם אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָואס
יז אִין אִים דָא אַמוּם לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט גֶענֶעהְנֶן
ב זַיין קָרְבָּנוֹת אִישׁ אַמֶענְטְשׁ עִוֵּר אַבְּלִינְדֶער אוֹ
דֶער אַהִינְקִידִיגֶר אוֹ חָרוּם אָדֶער עֶר הָאט אֵיין
עפַּאלֶענֶע נָאז אוֹ שָׂרוּעַ אָדֶער עֶר הָאט אַגְרוֹיס

גְלִיד : (יט) אוֹ אִישׁ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ וָוס עֶס וֶועט זַיין אִין אִים שֶׁבֶר רָגֶל אַצוּבְּרָאכֶענֶע פוּס אָדֶער אַצוּבְּרָאכֶענֶע הַאנְד : (כ) אוֹ גִבֵּן אָדֶר דִיא הָאר פוּן זַיינֶע בְּרֶעמֶן זֶענֶען גַאנְץ לַאנְג אוֹ דַק אָדֶער עֶר הָאט אַדִין הֵייטֶל אוֹיף דֶעם אוֹג אוֹ תְּבַלּוּל בְּעֵינוֹ אָדֶער אַשְׁטְרַאם אוֹיף זַיינֶע אוֹגֶן אוֹ גָרָב אָדֶר אַדַארֶע קְרֶעץ אוֹ אָדֶר אַנַוייכֶע קְרֶעץ אוֹ אָדֶר מְרוֹחַ אָשֶׁךְ וָוס זַיינֶע

מְרוֹחַ אָשֶׁךְ׃ כא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ
מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ
לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ
אֵת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃
כב לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים

אוֹ מְרַס פַּחֲדִין׃
גְּבַר דִּי בֵהּ מוּמָא מִ
דְּאַהֲרֹן כַּהֲנָא לָא
לְקָרָבָא יָת קֻרְבָּנַיָּ
מוּמָא בֵהּ יָת
אֱלָהֵהּ לָא יִקְרַב לְקָ
כב קֻרְבַּן אֱלָהֵהּ מִ

תו"א כל איש אשר בו מום פס אלהיו זבחים קא קב :

רשב"ם

(כ) מרות אשך . מעוך ביצים :

בעל הטורים

(כב) לחם אלהיו . הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לל' מומי

רש"י

לח) : גרב וילפת . מיני שחין הם . גרב . זו הח
היבש מבפנים ומבחוץ . ילפת . היא חזזית המצר
נקראת ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה והוא לח
ויבש מבפנים ובמקום אחר קורא לגרב שחין הלח
ויבש מבפנים שנאמר (דברים כח) ובגרב ובחרס
גרב אצל חרס קורא לילפת גרב וכשהוא סמוך אצל ילפ
לחרס גרב כך מפורש בבכורות (בכורות מד) : מרוח
לפי התרגום מרים פחדין ז שפחדיו מרוססים שב
כתותין . פחדין כמו (איוב מ) גידי פחדיו ישורגו : (
איש אשר בו מום . (ת"כ) לרבות שאר ח מומין : כ
בעוד מומו בו פסול הא אם עבר מומו כשר : לחם
כל מאכל ט קרוי לחם : (כב) מקדשי הקדשים . א
הקדשים : ומן הקדשים יאכל . אלו קדשים קלים . וא
קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים (ת"כ . ז
אם לא נאמרו הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל

בית יהודא

אז ילפת] . זאגט רש"י (מיני שחין הם) דאס זענען מינים פארכעס (גרב זו החרס) גרב מיינט מען הארטע שחין טרוקענע וויא אשארבין (שחין היבש מבפנים ומבחוץ) אפארך וואס איז טרוקין אינוועייניג אונ אויסוועייניג : ילפת] . (היא חזזית המצרית) , ילפת איז אזו אפארך וויא עס איז געוועזן אין מצרים (ולמה נקראת ילפת) פאר וואס רופט מען דעם פארך ילפת (שמלפפת והולכת עד יום המיתה) ווייל דר פארך קלעבט זיך איין אין אים אונ גייט ניט אוועק פון אים ביז ער שטארבט , דעם פארך קען מען ניט היילין (והוא לח מבחוץ) אויסוועייניג איז ער נאס (ויבש מבפנים) אונ אינוועייניג איז ער טרוקען , פרעגט רש"י (ובמקום אחר) אויף איין אנדער ארט (קורא לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים) רופט דער פסוק דעם שחין וום איז נאס אויסוועייניג אונ טרוקין אינוועייניג , מיט דעם ווארט גרב (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ובגרב ובחרס) פייכטע שחין אונ טרוקענע שחין , ענפערט רש"י (כשסמוך גרב אצל חרס) ווען דער ווארט גרב שטייט נעבין דעם ווארט חרס (קורא לי
רופט דר פסוק די נאסע שחין מיט דעם ווארט גרב (וכשהוא סמוך אצל ילפת) אונ ווען דער ווארט גרב שטיי
ווארט ילפת (קורא לחרס גרב) רופט דער פסוק די טרוקענע שחין מיט דעם ווארט גרב (כך מפורש בבכורות)
געלערנט געווארין אין די מסכת בכורות : נמרוח אשך] . זאגט רש"י (לפי התרגום מרים פחדין) ווי דער תרגום
אוף די צוויי ווערטער "מרוח אשך" "מרים פחדין" איז דער מיינונג פון מרוח אשך שפחדיו מרוססין , מע
(שביצים שלו כתותין) זיינע אייער זענען צושטוסן , צוקוועטשט . פחדין מיינט מען דיא מענליכע אייער (כמו) וויא ע
אין פסוק (גידי פחדיו ישורגו) , דיא אדערין פון זיינע אייער זענען צוזאמען גיפלאכטין : (כא) וכל איש אשר ב
יעדער מענטש נאך אין אים איז דא אפעלער (לרבות שאר מומין) אפילו דר כהן האט אנדערע פעלערם וואס
געשריבין אין דיא פסוקים טאר ער אויך ניט מקריב זיין קרבנות : נמום בו] . זאגט רש"י מען מיינט (בעוד
פסול) אזו לאנג וויא דר פעלער איז ביי דעם כהן טאר ער ניט מקריב זיין קרבנות (הא אם עבר מומו כשר) א
דער פעלער איז אוועקגעגאנגען , ער איז געזונד געווארין מעג ער מקריב זיין קרבנות : ולחם אלהיו] , דע
פון זיין גאט , זאגט רש"י (כל מאכל קרוי לחם) אלע עסינווארג ווערט גערופין ברויט , אלע קרבנות
גערופין דיא ברויט פון הקב"ה : (כב) ומקדשי הקדשים] . זאגט רש"י (אלו קדשי הקדשים) דס זענען די קרבנ
זענען גאנץ הייליג (ומן הקדשים יאכל) אונ פון דיא הייליגע קרבנות זאל ער אויך עסין (אלו קדשים קלים) דא
מען דיא קרבנות וואס זייער הייליגקייט איז גרינג , קלענער , פרעגט רש"י (ואם נאמרו קדשי הקדשים) אז די
זאגט דר כהן וום האט אפעלער מעג עסין דיא קרבנות וואס זענען קדשי קדשים , גאנץ הייליגע , מעג
די קרבנות וואס זענען קדשים קלים , גרינג הייליג , געוויס עסין (למה נאמרו קדשים קלים) צו וואס דארף זאגן
אז ער מעג עסין קדשים קלים , ענפערט רש"י (אם לא נאמר) אז עס וואלט ניט גזאגט געווארין אין דיא תור
מעג עסין קדשים קלים (הייתי אומר) וואלט איך זאגין (בקדשי הקדשים יאכל בעל מום) קרבנות וואס זענע

שפתי חכמים

כמין חלזון או נחש בעיניו ויש אומרים ענב ל' עניבה דדרך של נחש שכורך את עצמו ועניבה הוא לשון כריכה והכל הוא דבר אחד :

ז פחדין פי' ביצים : ח דאל"כ כל איש אשר בו מום ס"ית ל"ל כתיב איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום וגו' : ט וא"ת

פירוש לתורת אלהים

בצים זענען צו קוועטשט : (כא) כל איש איטליכער מענטש וואס איז אין אים דא אפילו אנאנדער מום מזרע וואס דער מענטש איז פון די קינדער פון אהרן הכהן לא יגש להקריב זאל ער ניט גנעהנען מקריב צו זיין דעם פייער אפפער פון גאט ווארום מום בו עם איז

אין אים דא אמום דרום את לחם אלהיו די קרב
מען איז מקריב צו זיין גאט לא יגש זאל דר כ
גנעהנען מקריב זיין : (כב) לחם אלהיו דיא קרב
זיין גאט מקדשי הקדשים פון גאנץ הייליגע קרב
הקדשים אונ פון גרינגע קדשים יאכל מעג דע

דְּשַׁיָּא וּמִן קוּדְשַׁיָּא
ןֵיכוּל׃ כג בְּרַם לְפָרֻכְתָּא
א יֵיעוֹל וּלְמַדְבְּחָא לָא
רַב אֲרֵי מוּמָא בֵהּ וְלָא
ל יָת מַקְדְּשַׁי אֲרֵי אֲנָא
מְקַדֵּשְׁהוֹן׃ כד וּמַלֵּיל
שֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי
ם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
יֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן
ם בְּנוֹהִי וְיִפְרְשׁוּן

וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃ כג אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ כד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ כב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי

א אך אל הפרכת עירובין קה : ולא יחלל בכורות מג : דבר אל אהרן סנהדרין פג זבחים טו עז יז תמורה ג :
ב"ם (ב) וינזרו . מאכילת קדשים בטומאת הגוף :

בעל הטורים

אך אל הפרוכת לא יבא. אך מיעוטא הוא שלפעמים יבא כההיא דאמרינן אם אין כהנים נכנסין לוים אם אין טהורין נכנסין טמאין אם אין טמאין נכנסין בעלי מומין :

רש"י

ינו שהותרו לזר שאכל משה בשר המלואים אבל בחזה של קדשים קלים לא יאכל שלא מצינו זר חולק כהן לכך רי קדשים קלים. כך מפורש בזבחים : (כג) אך אל רכת. להזות שבע הזאות שעל הפרכת: ואל המזבח. ון ושניהם הוצרכו להכתב ומפורש בת"כ: ולא יחלל מקדשי. שאם עבד עבודתו מחוללת להפסל :) וידבר משה. המצוה הזאת: אל אהרן וגו' ואל בני ישראל. להזהיר בית דין על הכהנים (ת"כ) : וינזרו. אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר (יחזקאל

בית יהודא

קָדָשִׁים מֶעג עֶסִין דֶר כֹּהֵן וָוס הָט אַפֶּעלֶער (שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהוּתְּרוּ לַזָּר) וָוארוּם מִיר גֶעפִינֶען אֲפִילוּ אַמֶענְטְשׁ וָוס אִיז נִיט אַכֹּהֵן הָט אוֹיךְ גֶגֶעסִין קָרְבָּנוֹת וָוס זֶענֶען קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (שֶׁאָכַל מֹשֶׁה בְּשַׂר הַמִּלּוּאִים) משֶׁה הָאט גֶגֶעסִין דִי פְלֵייש פוּן דִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען הָט מַקְרִיב גֶוֶוען אִין דִי זִיבֶּען טֶעג פוּן מִלּוּאִים, דִי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גֶוֶוען קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (אֲבָל בְּחָזֶה וָשׁוֹק שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים לֹא יֹאכַל) אָבֶער דִי בְּרוּסְט מִיט דִי פָאלֶקע פוּן שְׁלָמִים וָוס זֵיי זֶענֶען קָדָשִׁים קַלִּים גְרִינְגֶע קָרְבָּנוֹת זָאל נִיט עֶסִין דֶר כֹּהֵן וָוס הָאט אַפֶּעלֶער (שֶׁלֹּא מָצִינוּ זָר חוֹלֵק בָּהֶם) ווייל מִיר גֶעפִינֶען נִיט אַזָר וְדֶער מֶענְטְשׁ וָוס אִיז נִיט אַכֹּהֵן] נֶעמֶען אַחֵלֶק פוּן חָזֶה וָשׁוֹק פוּן שְׁלָמִים (לְכַךְ נֶאֶמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק אֲפִילוּ פוּן קָדָשִׁים ם גֶעמְט אוֹיךְ אַחֵלֶק דֶער כֹּהֵן וָואס הָאט אַפֶּעלֶער (כַּךְ מְפוֹרָשׁ בִּזְבָחִים) אַזוֹ אִיז גֶעלֶערוּנְט אִין דִיא מַסֶּכֶת ם: (כג) נָאךְ אֶל הַפָּרֹכֶת] . נָאר צוּם פָּרוֹכֶת (לְהַזּוֹת שֶׁבַע הַזָּאוֹת שֶׁעַל הַפָּרוֹכֶת) צוּא שְׁפְּרִיצֶען זִיבֶּען מָאהְל אוֹיף דֶעם ת פוּן דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּנוֹת, דָאס טָאר נִיט טָאן דֶער כֹּהֵן וָואס הָאט אַפֶּעלֶער (וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן) אוּנ צוּ דֶעם ווייניגְסְטִין מִזְבֵּחַ טָאר עֶר אוֹךְ נִיט צוּ גֵיין, זָאגְט רש"י (וּשְׁנֵיהֶם הוּצְרְכוּ לְהִכָּתֵב) בֵּייֶדֶע דִינִים דַארְפֶן גֶעשְׁרִיבֶּן וֶוערֶען רָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים: וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשַׁי]. עֶר זָאל נִיט מַאכֶען פָּסוּל מַיינֶע ינְקַייט (שֶׁאִם עָבַד) אוּנ דֶער כֹּהֵן וָוס הָאט אַפֶּעלֶער הָאט מַקְרִיב גֶוֶוען אַקָרְבָּן (עֲבוֹדָתוֹ מְחוּלֶּלֶת לְהִפָּסֵל) אִיז זַיין ה פָּסוּל אוּנ דֶער קָרְבָּן וֶוערְט פָּסוּל: (כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה]. משֶׁה הָאט גֶערֶעט הַמִּצְוָה הַזֹּאת, דִי מִצְוָה צוּ אַהֲרֹן, כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל]. אוּנ צוּ אַלֶע יוּדִין (לְהַזְהִיר בֵּית דִּין עַל הַכֹּהֲנִים) מֶען זָאל זָאגֶען צוּ בֵּית דִּין זֵייא זָאלֶען אַכְטוּנְג ן אוֹיף דִיא כֹּהֲנִים: (ב) וְיִנָּזְרוּ]. זָאגְט רש"י (אֵין נְזִירָה אֶלָּא פְּרִישָׁה) נְזִירָה אִיז דֶערְטַייטְשׁ פְּרִישָׁה, אָפְּגֶשֵׁיידְט

דעת זקנים מבעלי התוספות

אך אל הפרכת לא יבא. בת"כ עביד צריכותא מפרכת בח דאי כתב פרכת משום דלפנים ואי כתב מזבח משום דבר עבודה הוא :

שפתי חכמים

פירש זה לעיל ועוד קשה דכאן מפרש כל מאכל ולעיל פירש דוקא מאכל אלהיו וי"ל דלעיל מדבר בקרבן תמידין דהם נקראי' לחם שנא' לחמי לאשי והכא מדבר בקדשי קדשים וה"א דלא מיקרי לחם לכן פי' כל מאכל קרוי לחם : י דאל"כ מה לו ולפרוכת עד שיזהיר הכתוב מלבא ב וא"ת מנא ליה לרש"י דלמא מזבח הפנימי וי"ל דאי מדבר במזבח הפנימי אז לא צריך למכתב תו ואל הפרוכת לא יבא דאם אסור : למזבח הפנימי שהוא חוץ לפרוכת מכ"ש שאין רשאי ליקרב אל הפרוכת אלא אי מדבר במזבח החיצון שניהם הוצרכו לכתוב ומפורש ל כלו' מקדשי שנא' בקרא אינו מקדש ממש אלא פירוש עבודתו כי מלת מקדש קא' על מקדש ממש וגם על העבודה הנעשה במקדש : מ דאם

פירוש לתורת אלהים

עֶסֶען (עיין רש"י) : (כג) אַךְ נָאר צוּ שְׁפְּרֶענְגֶען אוֹיף פָּרוֹכֶת וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ אוּנ צוּם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב זַיין בָּנוֹת לֹא יִגַּשׁ טָאר עֶר נִיט גֶנֶעהֶנֶען כִּי מוּם בּוֹ וָוארוּם אִים אִיז דָא אַמוּם וְלֹא יְחַלֵּל אוּנ עֶר זָאל נִיט ל זַיין מַיין בִּיהמ"ק כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ גָאט בִּין ר הֵיילִיגֶער וָוס אִיךְ הֵיילִיג זֵיי : (כד) וַיְדַבֵּר הָאט משֶׁה גֶערֶעט דָם אַלֶץ צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער וְאֶל כָּל אוּנ צוּ אַלֶע קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָט עֶר גֶזָאגְט מֶען זָאל מַזְהִיר זַיין דָם בֵּית דִּין זֵיי זָאלֶן זֶעהְן דִי כֹּהֲנִים זָאלֶען אָפּ הִיטֶען דִיא דִינִים וָואס דָא אִיז גְשְׁטַאנֶען : (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ משֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן : (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער וְיִנָּזְרוּ אוּנ

מצות השם

אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא. דִיא מִצְוָה אִיז עֶרְקְלֶערְט פוּן דֶעם פָּסוּק אוּנ זִיא גֵייט אָן (בִּזְמַן הַבַּיִת): (רעח) וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז אַיין כֹּהֵן טָמֵא טָאר נִיט טָאן דִי עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִיא

בְּנֵֽי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם
קׇדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּשִׁים לִי אֲנִי
יְהוָה׃ ג אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כׇּל־
אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכׇּל־זַרְעֲכֶם אֶל־
הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

מִקּוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִ
וְלָא יְחַלְּלוּן יָת
דְּקוּדְשִׁי דִּי אִנּוּן מְ
קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃ ג
לְהוֹן לְדָרֵיכוֹן כׇּל גְּ
יִקְרַב מִכׇּל בְּ
לְקוּדְשַׁיָּא דִּי יַקְדְּשׁ
יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ וְסֹא

רשב"ם (ג) אשר יקרב. לאכו

תו"א בני ישראל זבחים מה: ולא יחללו שבת לג ע"ז כז כד זבחים מד מה: אמר אליהם בפרא קכו: אשר יקרב זבחים מה מעילה ו:

בית יהודא

(וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דער פסוק (וינזרו מאחרי) זיי האבין זיך אפגעשיידט פון מיר (נזורו אחור) זייא האבין זיך אפ געשיידט צוריק, דא מיינט אוך דר פסוק אזו (ויפרשו מן הקדשים בימי טומאתן) די כהנים זאלין זיין אפגעשיידט פון אלע היילינקייט אין דיא טעג וואס זיי ווען זיין טמא (דבר אחר) נאך אפשט איז אזו דארף שטיין אין פסוק (וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי) די כהנים ווען זיי וועלן זיין טמאו זאלן זיין אפגעשיידט פון די היילינקייט וואס די יודין היילגען צו מיר (ולא יחללו את שם קדשי) זיי זאלן ניט פרשעמין מיין היילגן נאמן (סרס המקרא ודרשהו) זאלסט אנדערש שטעלין די ווערטער פון פסוק אונ לערנען דעם מיינונג פון פסוק: ואשר הם מקדישים לי. זאגט רש"י

רש"י

יד) וינזרו מאחרי (ישעיה א) נזורו אחור יפרשו מן
בימי טומאתן. ד"א וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם
לי ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ב ודרשהו
הם מקדישים לי. לרבות קדשי כהנים עצמן:
איש אשר יקרב. אין קריבה זו אלא אכילה
שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומאה בלשון נגי
קדש לא תגע (ויקרא יב) אזהרה לאוכל ולמדוה
מגזירה שוה (זבחים מה) ס וא"א לומר שחייב על
שהרי נא' כרת ע. האכילה בצו את אהרן שתי כריתו
זו ואם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על הא
נדרש בת"כ וכי יש נוגע חייב א"כ מה ת"ל יקרב

(לרבות קדשי כהנים עצמן) אפילו די קרבנות וואס די כהנים אליין היילגן צו מיר זאלין זייא אויך זיין אפגעש זיי אין די צייטין ווס זיי זענן טמא: (ג) וכל איש אשר יקרב וגו'. יעדר מענטש וואס וועט גענענען צוא דיא היי זאגט רש"י (אין קריבה זו אלא אכילה) דם גינענען מיינט מען עסין, ווען אייגער וועט עסין קרבנות ווען ער טמא, קומט אים כרת, זאגט רש"י (וכן מצינו) אונ אזו געפינען מיר (שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומא נגיעה) הקב"ה האט גיבאטין מען זאל גיט אנרירען קדשים ווען מען איז טמא אונ האט געמיינט מען זאל נ קדשים ווען מען איז טמא, ווי עס שטייט אין פסוק (בכל קדש לא תגע) אין אלע היילינקייט זאל זיא ניט (אזהרה לאוכל) דאס איז אנגיזאגט זיא זאל ניט עסין קדשים ווען זיא איז טמא (ולמדוה רבותינו מגזרה שוה) די רב גלערנט דעם מיינונג פון פסוק מיט אגזרה שוה אז בכל קדש לא תגע, מיינט מען זיא זאל ניט עסין קדש זיא איז טמא, זאגט רש"י (ואי אפשר לומר שחייב על הנגיעה) אונ מען קען ניט זאגין אז הקב"ה מיינט אז אטמא קדשים קומט אים כרת (שהרי נאמר כרת על האכילה בצו את אהרן) ווארום אין די סדרה צו את אהרן איז גיזאגט אז מען עסט קדשים ווען מען איז טמא קומט כרת (שתי כריתות זו אצל זו) צוויי מאהל איינס געבין דם אנדע אין די סדרה צו אז מען עסט קדשים ווען מען איז טמא קומט כרת (ואם על הנגיעה חייב) אויב עס קומט כרת אז מ אז קדשים ווען מען איז טמא (לא הוצרך לחייבו על האכילה) דארף דער פסוק גיט זאגין אז מען עסט קדשים איז טמא קומט כרת, מען קען דאך ניט עסין מען זאל ניט אנרירען קומט דאך כרת באלד ווי ער רירט אן דיא געווים מוזין מיר זאגין אויף אנרירען קומט ניט כרת. נאר אויף עסין קדשים ווען מען איז טמא קומט כרת בתורת כהנים) אונ אזו ווערט גלערנט אין ספר תורת כהנים (וכי יש נוגע חייב) קען מען דען זאגין אז פאר אנרירן ווען מען איז טמא זאל קומן כרת, פרעגט רש"י (אם כן) אויב עס איז אזו אז עס קומט נאר כרת אויף דע קדשים ווען מען איז טמא (מה תלמוד לומר יקרב) פאר וואס שטייט אין פסוק ער וועט גענענען צו קדשים, זאל ש

שפתי חכמים

לא כן מה לישראל כאן אלא אזהרת כהנים: נ ר"ל וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי אבל לא כמו שכתוב בקרא ואי לא מסורס המקרא הלא אשר הם מקדישים לי כתוב אחר ולא יחללו ואשר הם מקדישים לי מרבה אני אפילו קדשי כהנים עצמן כדפירש רש"י בסמוך א"כ אין לפסוק הכרע דמלינו לפרש דלאו דולא יחללו קאי ג"כ על אשר הם מקדישים לי או את אשר הם מקדישים לי קאי אאני ה' ויהי' פירושו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אבל אותם אשר הם מקדישי' לי אני ה' להפרע מהם אבל אינם בחילול וכו'. הרא"ם. ואני מלאתי בספר מוגה דהאי ד"א שגרס רש"י לעיל ט"ם וצריך להגיה האי ד"א למטה וכך היא הגירסא יפרשו מן הקדשי' בימי טומאתן וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישי' ל ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ודרשהו ד"א אשר וכו' לפרש דהכי פירושו דלאיסנא קמא פי' רש"י וינזרו מקדשי ב טומאתן ולפי הד"א שפירש"י וינזרו וכו' פי' דקאי אבהמה לקרבן הוזהרו הכהנים שלא יאכלו אותם אלא יקריבו אותן על דלא תימא מאחר דקדשים מותרים לכהנים אחר הקרבת מ כן בהמה משהקדיש אותה תהא נמי מותרת לכן הזהיר על מסרס רש"י הקרא ודורשו כאילו כתיב וינזרו מקדשי בני יש הם מקדישי' לי דקאי על קריאת שם של הק.ש: ס הכי גרסינן רבותינו בהיקש וכי יש נוגע חייב א"כ כו' ר"ל אם על הנגי

פירוש לתורת אלהים

זיי זאלן זיך אפ שיידן בשעת זיי זענען טמא מקדשי פון דעם היילינקייט פון דיא קינדער ישראל פון דיא קרבנות אשר וואס זיי זענן מקדיש צו מיר זאלן דיא כהנים ווס זיי זענן טמא ניט עסן זיי: (ג) אמור אליהם זאג צו זיי דאס זאל נוהג זיין אויף דור דורות איטליכר מענטש פון אייערע קינדער פון די וואס ער וועט גנעהנן אל הקדשים צו די קדשים די קינדער ישראל האבן מקדיש געווען אונ ער

לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה׃
ד אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ
אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר
יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ
אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע׃
ה אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ

אונקלוס

הִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא
א מִן קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃
ד גְּבַר מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן
א סְגִיר אוֹ דָאִיב
דְשַׁיָּא לָא יֵיכוּל עַד
יִדְכֵּי וּדְיִקְרַב בְּכָל
א נַפְשָׁא אוֹ גְבַר דִּי
ק מִנֵּהּ שִׁכְבַת זַרְעָא׃
גְּבַר דִּי יִקְרַב בְּכָל

א איש איש מזרע אהרן חגיגה ד יבמות ע
עא עב עד מכות יד בכורות ג : עד אשר
במות סד עה : והנגע בכל טמא נפש ב"ק
איש אשר תצא שכבת סד ב"ק שם בתרא ט
: או איש אשר יגע שבת שם ב"ק שם
בתרא שם נדה מג :

רש"י

ב שאין חייבין עליו משום טומאה אלא א"כ קרבו
יו ע ואם תאמר שלש כריתות בטומאת כהנים למה פ כבר
ו במס' שבועות אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועו' ז) :
אתו עליו. וטומאת האדם עליו יכול בבשר הכ' מדבר
אתו של בשר עליו ובטהור שאכל את הטמא הכ' מדבר
רחך ממשמעו אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנו צ
וב מדבר וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה: ונכרתה
. יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו ויתישב במקום
ת"ל אני ה' בכל מקום אני : (ד) בכל טמא נפש.
שנטמא במת : (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו.

בית יהודא

וועט עסין קָדָשִׁים, נָאר מֶען מֵיינְט (מִשֶּׁיּוּכְשַׁר לִיקָּרֵב) אַז דֶר קָרְבָּן אִיז גִיוָוארֶן כָּשֵׁר מֶען זָאל אִים מַקְרִיב זַיין (שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טוּמְאָה אֶלָּא אִם כֵּן קָרְבוּ מַתִּירָיו) אַז מֶען עֶסְט פוּן אַקָּרְבָּן וָוען מֶען אִיז טָמֵא אִיז מֶען אַנְדֶערְשׁ נִיט חַיָּיב סַיידִין מֶען הָט שׁוֹין גִשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן קָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ מֶען הָט שׁוֹין פַר בְּרֶענְט דִי חֵלֶב פוּן קָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אָבֶער אַז אַטָּמֵא עֶסְט פוּן קָרְבָּן אֵיידֶער מֶען הָט גֶעשְׁפְּרִיצְט דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ אֵיידֶער מֶען הָאט מַקְרִיב גִיוֶועזֶן דִי חֵלֶב פוּן קָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ קוּמְט אִים נִיט כָּרֵת, זָאגְט רשׁ"י (וְאִם תֹּאמַר) אוֹיבּ דוּ וֶועסְט זָאגִין (שָׁלֹשׁ כְּרִיתוּת בְּטוּמְאַת כֹּהֲנִים לָמָּה) צוּ וָוס שְׁטֵייט דְרַיי מָאהל כֹּהֲנִים אַז זַיי וֶועלִין עֶסִין פוּן קָרְבָּן וָוען זַייא זֶענֶן טָמֵא קוּמְט כָּרֵת (כְּבַר נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת) דָאס אִיז שׁוֹין גִלֶערוּנְט אָרִין אִין דִיא מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת (אַחַת לִכְלָל וְאַחַת לִפְרָט) אֵיינְס אוֹיף אַכְּלָל אוּנ אֵיינְס אוֹיף אַפְּרָט ועיין שבועות דף ז׃ ... אָתוֹ עָלָיו), אוּנ זַיין טוּמְאָה אִיז אוֹיף אִים, זָאגְט רשׁ"י מֶען מֵיינְט (וְטוּמְאַת הָאָדָם עָלָיו) דֶער מֶענְטשׁ אִיז טָמֵא זַיין אָה וָואס עֶר אִיז טָמֵא גִיוָוארִין (יָכוֹל בְּבָשָׂר הַכָּתוּב מְדַבֵּר) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פוּן דִי פְלֵייש פוּן ... (וְטוּמְאָתוֹ שֶׁל בָּשָׂר עָלָיו) דִי טוּמְאָה פוּן דִי פְלֵייש פוּן קָרְבָּן אִיז אוֹיף דִיא פְלֵייש (וּבְטָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא הַכָּתוּב ...) אוּנ דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אוֹיבּ אַכֹּהֵן וָוס אִיז טָהוֹר הָאט גִיגֶעסִין פְלֵייש פוּן אַקָּרְבָּן וָוס דִי פְלֵייש אִיז גִיוֶועזֶן טָמֵא, ... רשׁ"י (עַל כָּרְחֲךָ מִמַּשְׁמָעוֹ אַתָּה לָמֵד) פוּן פָּסוּק אַלֵיין קֶענֶען מִיר וִויסֶן אַז מֶען שְׁמוּעֶסְט דֶער כֹּהֵן אִיז טָמֵא, וַוייל ... פָּסוּק זָאגְט זַיין טוּמְאָה אִיז נָאךְ אוֹיף אִים, זִיא אִיז נָאךְ פוּן אִים נִיט אַוֶועק גִגַאנְגֶען, זִיא וֶועט אַוֶועקְגֵיין פוּן אִים, ... וֶועט וֶוערִין טָהוֹר, נָאר דֶערְנָאךְ אִיז עֶר טָמֵא (בְּמִי שֶׁפּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ הַכָּתוּב מְדַבֵּר) שְׁמוּעֶסְט דָאךְ דֶער פָּסוּק פוּן אַזוֹ ... ךְ וָואס דִי טוּמְאָה קֶען פוּן אִים אַוֶועק גֵיין (וְזֶהוּ הָאָדָם) אוּנ דָאס אִיז בַּיי אַמֶענְטְשׁ (שֶׁיֵּשׁ לוֹ טַהֲרָה בִּטְבִילָה) אַז עֶר ... זִיךְ טוֹבֵל אִין אַמִקְוֶה וֶוערְט עֶר טָהוֹר, אָבֶּר פְלֵייש אַז עֶס וֶוערְט טָמֵא אִיז טָמֵא אוֹיף אֵייבִּיג: [וְנִכְרְתָה וגו']. זָאגְט ... (יָכוֹל מִצַּד זֶה לְצַד זֶה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען עֶר וֶועט פַארְשְׁנִיטֶען וֶוערִין פוּן דִיא זַייט צוּא דִי זַייט (יִכָּרֵת מִמְּקוֹמוֹ ... שֵׁב בְּמָקוֹם אַחֵר) עֶר וֶועט פַרְשְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן דֶעם אָרְט אוּנ וֶועט זִיךְ בַּזֶעצִין וואוֹהֶנֶען אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט (תַּלְמוּד ... אֲנִי ה') זָאגְט הקב"ה אִיךְ בִּין דֶער גָאט פוּן דִי גַאנְצֶע וֶועלְט (בְּכָל מָקוֹם אֲנִי) אִיךְ בִּין אוֹיף יֶעדֶר אָרְט, וָוס אִיז דֶר ... טֶערְשֵׁייד דֶר אָרְט צוּ אֵיין אַנְדֶר אָרְט, דְרִיבֶּר מוּזִין מִיר זָאגִין כָּרֵת מֵיינְט מֶען עֶר וֶועט פַאר שְׁנִיטֶען וֶוערִין פוּן דִיא ... וֶועלְט׃ (ד) וּבְכָל טְמֵא נֶפֶשׁ. זָאגְט רשׁ"י מֶען מֵיינְט (בְּמִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת) דֶר כֹּהֵן הָט אָנְגְרִירְט דֶעם מֶענְטְשׁ ... אִיז טָמֵא גִוָוארֶן וַוייל עֶר הָט אָנְגֶערִירְט אַמֵּת׃ (ה) וּבְכָל שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ. דֶר כֹּהֵן הָאט אָנְגֶערִירְט אַטוֹטִין שֶׁרֶץ,

שפתי חכמים

סולרך לחייבו על האכילה אלא על כרחך לריך לו'. אין קריבה זו
א אכילה וא"ת לעולם אימא לך יקרב מיירי בנגיעה ודקשה לך אם
ליפתוק מן האכילה האמור בלו את אהרן אילטריך דה"א אין עונשין
הדין וי"ל דוקא בעונש דיני אדם אין עונשין מן הדין אבל בדיני שמים
שין מן הדין: ע ר"ל אינו חייב אלא אם כן קרב דבר המתיר את
הקרבן באכילה דהיינו חלב וזריקת דם: פ ר"ל לפי מה שפירשתי לעיל
שהרי נאמר כרת על האכילה בלו את אהרן שתי כריתות זו אגל זו ואם
על וכו'. דמשמע דגם כרת זה מדבר באכילה וא"כ לפי זה מכ"ש קשה
ג' כריתות למה לי הא כבר נדרשו: צ כלומר מדכתיב עליו כלומר
שעדיין עליו שלא נטהר מטומאתו דאי אבשר קאי שאין לה טהרה במקוה

פירוש לתורת אלהים

ם עֶסֶען וְטוּמְאָתוֹ עָלָיו וָוען זַיין טוּמְאָה אִיז אוֹיף אִים
כְרְתָה זָאל פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן דֶר מֶענְטְשׁ פוּן פַר מִיר
יְיָ אִיךְ בִּין גָאט׃ (ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן אִיטְלִיכֶר
עֶנְטְשׁ פוּן דִיא קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ וָוען עֶר
אִיז קְרֶעצִיק אוֹ זָב אָדֶר עֶר אִיז אַרִינְגֶעדִיגֶר וָוס אִיז
טָמֵא בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל זָאל עֶר נִיט עֶסֶן קָדָשִׁים עַד בִּיז
וַואנֶען עֶר וֶועט וֶוערֶן רֵיין וְהַנֹּגֵעַ אוּנ וֶוער עֶס רִירְט
אָן אַזוֹ אַמֶענְטְשֶׁן וָוס עֶר אִיז טָמֵא גְוָוארֶן פוּן אַמֵּת

מצות ה׳ם

מִצְוָה גֵּייט אָן וָוען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִשְׁטַאנֶען׃
עם) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיי
כֹּהֵן טָמֵא טָאר נִיט עֶסִין קַיין תְּרוּמָה אָדֶער אַנְדֶערֶע קָדָשִׁים
אוּנ דִי מִצְוָה גֵּייט אָן (בִּזְמַן הַבַּיִת)׃

אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר
יִטְמָא־לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ׃ ו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעָרֶב וְלֹא
יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם׃ ז וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר
וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ
הוּא׃ ח נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל

רִחֲשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵהּ
בַּאֲנָשָׁא דִּי יִסְתָּאַב
לְכֹל סָאֳבְתֵיהּ׃ ו אֱנָשׁ
יִקְרַב בֵּהּ וִיהֵי מְסָ
עַד רַמְשָׁא וְלָא יֵיכוֹל
קוּדְשַׁיָּא אֱלָהֵן אַ
בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא׃ ז וּבְ
שִׁמְשָׁא וְיִדְכֵּי וּבָתַר
יֵיכוֹל מִן קוּדְשַׁיָּא
לַחְמֵהּ הוּא׃ ח נְבֵ
וּתְבִירָא לָא יֵ

הו"א נפש אשר תגע בו יבמות סג מכות יט: ולא יאכל מן הקדשים יבמות עד: ובא השמש וטהר ברכות ב שבת יד יבמות עה: ואחר יאכל מן הקדשים יבמות עד: נבלה וטרפה חולין ק נדה מב:

רשב"ם (ח) נבלה וטרפה לא יאכל שמליקת העוף הותרה להם לנבלה:

בית יהודא

אָדֶער עֶר הָט אָנְגֶערִירְט אַשְׁטִיקְל פְלֵייש פוּן אַשֶׁרֶץ (בְּשִׁיעוּר הָרָאוּי לְטַמֵּא) דִי שְׁטִיקְל פְלֵייש פוּן שֶׁרֶץ אִיז גִיוֶוען גְרוֹיס וָוס זִיא קֶען מְטַמֵּא זַיין (בְּכַעֲדָשָׁה) זִיא אִיז גִיוֶוען גְרוֹיס וִויא אַלִינְזְ; [אוֹ בְאָדָם]. (בְּמֵת) אָדֶר עֶר הָט אָנְגֶערִירְט אַגַאנְצֶן מֵת: [אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ]. אָדֶער עֶר הָט אָנְגֶערִירְט אַשְׁטִיקְל פְלֵייש פוּן אַמֵת (כְּשִׁיעוּרוֹ לְטַמֵּא) דָם שְׁטִיקְל פְלֵייש פוּן מֵת אִיז גִיוֶוען גְרוֹיס זִיא זָאל קֶענֶען מְטַמֵּא זַיין (וְזֶהוּ כְּזַיִת) זִיא אִיז גִיוֶוען גְרוֹיס וִוי אַאֵייל בִּירְט: [לְכֹל טוּמְאָתוֹ]. אָדֶער עֶר אִיז גִיוֶוען טָמֵא פוּן אַנְדֶערֶע טוּמְאוֹת (לְרַבּוֹת נוֹגֵעַ בְּזָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת) עֶר הָט אָנְגֶערִירְט אַזָב אָדֶער אַזָבָה אָדֶר אַנִדָּה אָדֶער אַיוֹלֶדֶת וָוס הָאט גִיבָּארִין אַקִינְד]: (ו) [וְנֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ]. דֶער מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט אִים אָנְרִירֶען, וְוִיעֶמֶן וֶועט אָנְרִירֶען (בְּאֶחָד מִן הַטְּמֵאִים הַלָּלוּ) אֵיינֶע פוּן דִי זַאכִין וָואס זֶענֶען טָמֵא: (ז) [וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים]. נָאכְדֶעם וֶועט עֶסִין פוּן דִיא הֵיילִיגְקֵייט, זָאגְט רש"י (נִדְרַשׁ בִּיבָמוֹת בִּתְרוּמָה) אִין דִי גְמָרָא יְבָמוֹת לֶערְנְט מֶען דָם הֵיילִיגְקֵייט מֵיינְט תְּרוּמָה (שֶׁמּוּתָּר לַאֲכָלָהּ בְּהֶעֱרֶב שֶׁמֶשׁ) אַז דִיא זוּנְן אִיז אוּנְטֶערְגֶיגַאנְגֶען עֶס אִיז גִיוָוארִין נַאכְט מֶעג עֶר עֶסִין תְּרוּמָה הַקֳּדָשִׁים). פוּן דִי הֵיילִיגְקֵייט מֶעג עֶר עֶסִין (וְלֹא כָּל הַקֳּדָשִׁים) אָבֶער נִיט אַלֶע הֵיילִיגְקֵייט, נָאר תְּרוּמָה מֶעג עֶר אָבֶער נִיט קָרְבָּנוֹת: (ח) [וּנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה בָהּ]. דֶר כֹּהֵן טָאר נִיט עֶסִין אַנְבֵלָה אוּנ אַטְרֵפָה עֶר זָאל אִיר טָמֵא וֶוערִין, זָאגְט רש"י (לְעִנְיַן הַטּוּמְאָה הִזְהִיר כָּאן) דָא הָט דֶער פָּסוּק אָנְגֶעזָאגְט מֶען זָאל זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין דָאס עֶסִין נְבֵלוֹת אוּנ טְרֵפוֹת (שֶׁאִם אָכַל נִבְלַת עוֹף טָהוֹר) אוֹיבּ עֶר הָט גִיגֶעסִין אַנְבֵלָה פוּן אַעוֹף וָואס מֶען מֶעג זִיא וּמֶען מֵיינְט אַעוֹף וָוס מֶען מֶעג זִיא עֶסִין נָאךְ דֶר שְׁחִיטָה, דֶער עוֹף אִיז אָבֶר גֶעפֶּגֶרְתְּ, אוּנ אִיז גִיוָוארִין אַנְבֵלָה עֶר הָאט גִיגֶעסִין דִיא נְבֵלָה (שֶׁאֵין לָהּ טוּמְאַת מַגָּע וּמַשָּׂא) אַז מֶען רִירְט־אָן אָדֶער מֶען טְרָאגְט דֶעם גֶעפֶּגֶרְטִין עוֹף וֶוערְט מֶען נִיט טָמֵא (אֶלָּא טוּמְאַת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה) נָאר אַז מֶען עֶסְט דָאס גֶעפֶּגֶרְטֶע עוֹף אוּנ מֶען שְׁלִינְגְט אַרָאפּ דַאמָ

רש"י

כשיעור הראוי לטמא ק ככעדשה (ת"כ): או באדם. ר אשר יטמא לו. כשיעורו לטמא ש וזהו כזית: טומאתו. לרבות נוגע בזב וזבה ת נדה ויולדת: (ו) אשר תגע בו. באחד מן הטמאים א הללו: (ז) ו יאכל מן הקדשים. (יבמות עד) נדרש ביבמות בת שמותר לאכלה ב בהערב השמש: מן הקדשים. ול הקדשים: (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה לענין הטומאה הזהיר כהן ג שאם אכל נבלת עוף טהור לה טומאת מגע ומשא ד אלא טומא' אכילה בבית הב

שפתי חכמים

היה לו לומר והוא טמא כלומר שאינו נטהר מטומאתו. והא דמקשה רש"י הכא אחר שפי' קריבה זו אכילה. י"ל בשלמא בלא זה היה לו לתרץ ג' כריתות חד לאיסור אכילה וחד לאיסור נגיעה וחד כרת לאוכלו קודם שקרבו מתיריו. אבל השתא דפי' רש"י דאין חייב על הנגיעה ואין חייב אלא אחר שקרבו מתיריו אם כן קשה ג' כריתות למה לי וכו': ק דאל"כ לא לכתוב אלא או איש אשר יגע בכל שרץ ותו לא אשר יטמא לו למה לי אלא דלא תימא דוקא נוגע בשרץ שלם: ר וא"ת והלא טומאת מת צריך שבעה וכאן כתיב שלא צריך אלא רק הערב שמש כמו טומאת שרץ שנאמר וטמא עד הערב. וי"ל דלא בא אלא ללמד טומאת מת מטומאת שרץ מה טומאת שרץ צריך הערב שמש אף טומאת מת כן בלא תאמר משנכנס מקלת היום שביעי הוא שהו שמקלת היום ככולו. מגאתי: ש דאל"כ אשר יטמא לו למה לי באדם לכל טומאתו שמעינן ליה: ת שאע"פ שאינם מטומאת מת ש כיה קרא מ"מ הם בכלל לכל טומאתו שכל אלה טומאת אדם א ר"ל דהל"ל נפש אשר תגע בהם: ב פי' האי מן הקדשים ול הקדשים דמשמע מקצת קדשים בקדשי תרומה מיירי: ג דקי"ל הנ כתיב נבלה וטרפה לא יאכל. והא דקאמר לענין הטומאה וכו' פירוש לא שבא להזהיר על אכילתה אלא רק לענין הטומאה שאם אכל וכו'. ומה שאמר אלא טומאת אכילה בבית הבליעה עיין בפרשת אחרי מות בפסוק אשר תאכל נבלה: ד וא"ת מה צריך

פירוש לתורת אלהים

אוֹ אִישׁ אָדֶער אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶס אִיז פוּן אִים אַרוֹס גֶגַאנְגֶען שִׁכְבַת זֶרַע: (ה) אוֹ אִישׁ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט אָן רִירֶן אַשֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אִין אַזוֹ אַשִׁיעוּר וָואס עֶס אִיז מְטַמֵּא אַזוֹ גְרוֹס וְוִיא אַאַרְבִּים אוֹ בְאָדָם אָדֶער עֶר וֶועט אָן רִירֶען אַטוֹטֶען מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר אַזוֹ אַשִׁיעוּר וָוס מֶען וֶוערְט דֶר פוּן טָמֵא דְהַיְינוּ אַזוֹ גְרוֹס וְוִי אַאֵייל בִּירְט אָדֶר לְכֹל טוּמְאָתוֹ צוּ אַלֶע טוּמְאוֹת אַז עֶר וֶועט טָמֵא וֶוערֶן דוּרְךְ אַנְדֶערֶע טוּמְאוֹת דְהַ עֶר הָאט אָן גִרִירְט אַזָב אָדֶר אַנִדָּה אָדֶער אַיוֹלֶדֶ (ו) נֶפֶשׁ דֶר מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וָוס עֶר וֶועט אָן רִ אֵיינֶם פוּן דִיא טוּמְאוֹת וְטָמְאָה זָאל עֶר טָמֵא זַיין נַאכְט וְלֹא יֹאכַל אוּנ עֶר זָאל נִיט עֶסֶן קָדָשִׁים כִּי אִם נָאר אַז עֶר וֶועט טוֹבְלִין זַיין לַייבּ אִין וַואסֶר: (ז) הַשֶּׁמֶשׁ אוּנ אַז דִי זוּנְן וֶועט אוּנְטֶער גֵיין וְטָהֵר וֶועט

לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה׃ ט וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא
וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם׃ י וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ
תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃

אונקלוס

תְאָבָא בַהּ אֲנָא יְיָ׃
טְרוּן יָת מַטְרַת מֵימְרִי
יְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא
תוּן בֵהּ אֲרֵי יְחַלְּנֵהּ
יְיָ מְקַדִּשְׁהוֹן׃ י וְכָל
לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא
בָא דְכַהֲנָא וַאֲגִירָא
יֵיכוֹל קוּדְשָׁא׃

ושמרו את סנהד' פג: ולא ישאו זבחים
פב: ומתו בו יבמות צו סנהדרין פג ל תולין קיג קלו כריתות ז: אני ה' סנהדרין פג: וכל זר לא יאכל קדש פסחים כג יבמות סח ע עא כתובות כה.
קידושין סט סנהדרין פג מכות יח כריתות ד: תושב כהן יבמות ע עא קידושין ד זבחים פב:

בעל הטורים

כהן ושכיר. בגימ' (זה) קנוי קנין עולם (וקנוי) קנין שנים:

רשב"ם

(י) וכל זר לא יאכל קדש. תרומה:

רש"י

לאכול בקדשים וצ"ל וטרפה מי שיש במינו טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה:(ט)ושמרו את משמרתי. תרומה ה בטומאת הגוף: ומתו בו. (סנהדרין פג) שהיא מיתה ו בידי שמים: (י) לא יאכל קדש. (סנהדרין פג) בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין דבר בה: כהן ושכיר. תושבו של כהן ושכירו ז לפיכך תושב

בית יהודא

ווערט מען טמא (אסור לאכול בקדשים) און מען טאר ניט עסין פון הייליגע זאכן, זאגט רש"י (וצריך לומר) מען דארף ומען מוזן זאגין (וטרפה) ווים דא שטייט נבלה וטרפה, מיינט מען (מי שיש במינו טרפה) ווים מען קען זאגין ביי דעם מין דעם ווארט טרפה, דר ווארט טרפה לערונגט אונז צו וויסען פון וועלכע נבלה מען שמועסט דא, אוב עס איז געפגרת אזוי אעוף אז מען וואלט זיא געשאכטין וואלט מען זיא עסין, ביי אזו אעוף קען מען זאגין דעם ווארט טרפה, ווארום אעוף וואס איז כשר צום עסין אז מען שעכט ען זיין זיא זאל ווערין אטרפה, דהיינו זיא איז ניט גוט געשאכטין געווארין אדר מען האט געפינען אינווייניג זיא איז קע (יצא נבלת עוף טמא שאין במינו טרפה) אבער ביי אעוף וואס איז טמא וואס מען טאר זיא ניט עסין איז דאך ייא איר מין דער ווארט טרפה, מען שעכט זיא דאך ניט, און עס איז קיין חילוק אגעזונטע צו אקראנקע: שמרו את משמרתי) . זיי זאלין היטען וואס איך האב זייא גיבאטין צו היטען (שלא יאכלו תרומה בטומאת הגוף) זייא זאלין ין תרומה ווען זייא וועלין זיין טמא: ומתו בו) . אוב זיי וועלין עסין תרומה ווען זיי וועלין זיין טמא, וועלין ארבין פר די עבירה, זאגט רש"י (למדנו) מיר האבען געלערנט (שהיא מיתה בידי שמים) מען מיינט ער וועט בין דורך הקב"ה, פון הימל וועט אויף אים געשיקט ווערין אסבה ער זאל שטארבין פאר זיין צייט: (י) ולא יאכל . זאגט רש"י (בתרומה הכתוב מדבר) דער פסוק מיינט ער זאל ניט עסין תרומה (שכל הענין דבר בה) ווייל דר גאנצער שמועסט פון תרומה, געוויס מיינט מען דעם ווארט "קודש", תרומה: ותושב כהן ושכיר) . זאגט רש"י מען (תושבו של כהן ושכירו) דער תושב פון כהן און זיין שכיר (לפיכך תושב זה נקוד פתח) דריבער איז דר ווארט תושב

שפתי חכמים

כמה שאין מטמא כך היה לו לומר שאם אכל נבלת עוף טהור ה טומאת אכילה בבית הבליעה. וי"ל שרש"י רוצה להוכיח מה נבלת עוף טהור ולא נקט נבלת בהמה משום דבקרא כתיב נבלה לא יאכל לטמאה בה באכילה ר"ל באכילתה מטמאה ואין : במגע ובמשא ואי מדבר בנבלת בהמה הא מטמאה ג"כ במגע בשלמא אי מדבר בנבלת עוף אתי שפיר דמטמא' דוקא באכיל' ס יאכל נבלת עוף טהור אין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת כו' : ה פי' דושמרו אלעיל קאי דמיירי בתרומה כדפירש"י ו הקשה הרא"ם יש לתמוה מהיכן למדו שהוא במית' בידי שמי' קי"ל כל מיתה האמורה בתור' סתם אינו אלא חנק וכו' והניח הדבר בצ"ע. וי"ל דע"כ מיתה דהכא בידי שמים היא דהא קדשים ששם חמורים מתרומה דהא אסור לאכול קדשים בהערב שמש אפ"ה אם אכל קדשים בטומאת הגוף אינו חייב מיתה בידי אדם דילפינן אכילת קדשים מביאת מקדש בהיקש כדלעיל בפרשת כי תזריע וביאת מקדש בטומאה הוא בכרת דכתיב ונכרתה כי את מקדש ה' טמא תרומה הקל לא כ"ש שאין חייב מיתה בידי אדם. ועי"ל דרש"י פירש לעיל בפ' כי תזריע בכל קדש לרבות את התרומה ש"מ מיתה שנא' בתרומה הוא כרת כמו אכילת קודש ועי"ל דקרא דייקא דכתיב ומתו בו וגו' אני ה' דקשה למה לי אני ה' אלא אני ה' מוסב לתחלת המקרא על ומתו בו וגו' אני ה' נאמן ליפרע שאמית אותו והיינו מיתה בידי שמים: ז פירוש

פירוש לתורת אלהים

ןריין ואחר אונ דר נאך מעג ער עסן קדשים פ' רש"י מו הוא ווארום עס איז זיין ברויט: (ח) נבלה אנבלה אטרפה לא יאכל זאל ער ניט עסען צו טמא ווערן איר (עיין רש"י) אני יי איך בין גאט: (ט) ושמרו אונ זאלן היטן מיין היטונג זייא זאלן ניט עסען מה ווען זיי זענן טמא ולא ישאו אונ זיי זאלן ניט גן איבר דעם קיין עבירה ווארום אז זייא וועלן עסן תרומה אין דר טומאה ומתו בו וועלן זיי גשטייט ווערן בידי שמים כי יחללוהו ווארום זיי וועלן מאכן פסול די תרומה אני יי מקדשם איך בין גאט וואס איך טוא זייא הייליגען: (י) וכל זר אונ אישראל זאל ניט עסען תרומה תושב כהן אקנעכט אישראל אונ האט גדינגט ביי אכהן זעקס יאר אונ האט ניט געוואלט ארוס גיין פריי בוערט מען אים דס אויער אונ ער זאל דינן

מצות השם

(רפא) וכל זר לא יאכל קודש. דאס איז די מצוה אז אישראל טאר ניט עסין קיין תרומה אויך אישראל וואס ער איז איין ביייא איין כהן טאר ער אויך ניט עסין קיין תרומה אויך די (קדשים) אונ די מצוה גייט אן אויף דעם ארט וואו דער דין פון תרומה איז נוהג: (רפב) דס איז די מצוה אז איין כהן וואס ער איז ניט גמלית דהיינו ער האט גיהאט עטליכע ברידר אונ זייא זענין גשטארבן דורך דעם וואס מען האט זייא מל גוועזן האט מען איס שון מורא גהאט מל צו זיין טאר ער ניט עסין קיין תרומה אונ אויף דיא מצוה האבין מיר ניט קיין פסוק אין דר תורה נאר אונזרי חכמים

יא וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: יב וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יג וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה

יא וְכָהֵן אֲרֵי יִקְנֵי קְנָין כַּסְפֵּהּ הוּא יֵיכוֹל בֵּיהּ וִילִיד בֵּיתֵהּ יֵיכְלוּן בְּלַחְמֵהּ: יב כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי חִילוֹנָי הִיא בְּאַפְ קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכ יג וּבַת כָּהֵן אֲרֵי

תו"א וכהן כי יקנה יבמות נז

מ: קנין כספו יבמות סז כתובות נח גיטין מב פס קידושין ה: ויליד ביתו גיטין מג נדה מד: ובת כהן יבמות סח סט ע כתובות כה סוטה כו סנהדר העזר פ' משפטים ופ' קדושים ופ' ויקרא: היא בתרומת הקדשים יבמות פז קידושין סט: ובת כהן כי תהיה אלמנה יבמות סח סוטה כו קידושין

בעל הטורים

(יא) וכהן. ב' דין ואידך ויגאן כזעס אפו מלך וכהן זהו שאמרו בפ' מקום שנהגו ד' לווחות לווחה עזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס בן פאבי וישמש בכהונה גדולה שהי' לדיק ורבים אוכלי שלחנו ולא נמלא נותר בימיו. וזהו וכהן כי יקנה שהי' לו הרבה קניני נכסות

בית יהודא

מִיט אַפַּתַח „תוֹשַׁב" (לְפִי שֶׁהוּא דָבוּק) וַוייל עֶר אִיז בַּהֶעפְט צוּם וָוארְט כֹּהֵן (וְאֵיזֶהוּ תוֹשָׁב) וֶועֶר אִיז דֶר תוֹשָׁב (זֶה נִרְצָע) דָם מֵיינְט מֶען אוֹב דֶר כֹּהֵן הָאט אַיוּדִישֶׁען קְנֶעכְט וָואס מֶען הָט אִים גִישְׁטָאכִין דֶעם אוֹיעֶר (שֶׁהוּא קָנוּי לוֹ עַד הַיּוֹבֵל) דֶער קְנֶעכְט אִיז פַר קוֹפְט צוּם כֹּהֵן עֶר זָאל בַּייא אִים דִינֶען בִּיז יוֹבֵל (וְאֵיזֶהוּ שָׂכִיר) וֶועֶר אִיז דֶר שָׂכִיר (זֶה קָנוּי קִנְיַן שָׁנִים) דֶר קְנֶעכְט וָוס אִיז פַאר קוֹפְט נָאר אוֹיף זֶעקְס יָאהְר (שֶׁיּוֹצֵא בְּשֵׁשׁ) אַז עֶר הָט אָפְּגֶעדִינְט זֶעקְס יָאהְר גֵייט עֶר אַרוֹס פְרַייא וְדִיא דִינִים שְׁטֵייעֶן אִין אָנְהֵייבּ סֶדְרָה מִשְׁפָּטִים) (בָּא הַכָּתוּב וְלִמֶּדְךָ כָּאן) קוּמְט דָא דֶער פָּסוּק אוּנ לֶערוּנְט דִיךְ (שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַאֲדוֹנָיו לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתוֹ) אַז דֶר גוּף וָדר קֶערְפֶּר) פוּן קְנֶעכְט אִיז נִיט פַארְקוֹיפְט צוּ זַיין בַּעַל הַבַּיִת עֶר זָאל מֶעגִין עֶסִין דִי תְּרוּמָה פוּן זַיין בַּעַל הַבַּיִת וְדִיא אַרְבֶּעט פוּן קְנֶעכְט אִיז פַארְקוֹיפְט צוּא זַיין בַּעַל הַבַּיִת אָבֶער נִיט זַיין קֶערְפֶּער) : (יא) (וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ). אָבֶער אַז אַכֹּהֵן קוֹפִין אַמֶענְטְשׁ (עֶבֶד כְּנַעֲנִי) אַגוֹי וֶועט זִיךְ פַארְקוֹפִין פַאר אַקְנֶעכְט אוֹיף אֵייבִּיג צוּ אַכֹּהֵן (שֶׁקָּנוּי לְגוּפוֹ) וָוס זַיין גוּף אִיז פַארְקוֹיפְט צוּם כֹּהֵן מֶעג דֶער קְנֶעכְט עֶסִין תְּרוּמָה וָוארוּם דֶער דִין אִיז אַז אַגוֹי פַר קוֹיפְט זִיךְ פַר אַקְנֶעכְט אוּן צוּ אַיוּד, מוּז דֶר קְנֶעכְט גֶעמַלְתְּ וֶוערִין, אוּנ זִיךְ טוֹבֵל זַיין אִין אַמִקְוֶה, אוּנ עֶר מוּז טָאן אַלֶע מִצְוֹת וָואס אַיוּדִישׁ מוּז טָאן: (וִילִיד בֵּיתוֹ). דִי קְנֶעכְט וָואס זֶענִין גִיבָּארִין בַּייא דֶעם כֹּהֵן אִין שְׁטוּבּ (אֵלּוּ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת) דָם מֵיינְט מֶען אַכֹּהֵן הָט גוֹיִשֶׁע דִינְסְטִין וָואס זֵיי זֶענֶען צוּא אִים פַר קוֹפְט גִיוָוארִין אוֹיף אֵייבִּיג, דִי קִינְדֶער וָוס דִי דִינְסְטִין הָאבִּין אוֹךְ קְנֶעכְט אוּנ דִינְסְטִין צוּם כֹּהֵן אוֹיף אֵייבִּיג אוּנ דִיא זְכָרִים מוּזִין גֶעמַלְתְּ וֶוערִין, אוּנ מוּזִין זִיךְ טוֹבֵל זַיין אוּנ דֶעם דִין ווי דִי גוֹיִשֶׁע פַארְקוֹיפְטֶע קְנֶעכְט אוּנ אַזוֹ אִיז מִיט דִיא קִינְדֶר וָואס זֶענֶן נְקֵבוֹת טוּהְט מֶען מִיט זֵיי ווי גְטָאן מִיט זֵייעֶר מוּטֶער, זֵיי אַלֶע מֶעגִין עֶסִין תְּרוּמָה (וְאֵשֶׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה) פוּן דֶעם פָּסוּק מִיר אַז דָם וַוייבּ פוּן אַכֹּהֵן מֶעג אוֹךְ עֶסִין תְּרוּמָה (שֶׁאַף הִיא קִנְיַן כַּסְפּוֹ) דָאס וַוייבּ אִיז דָאךְ אוֹךְ פַארְקוֹיפְט צוּם מַן אֵייבִּיג (וְעוֹד לָמֵד מִמִּקְרָא אַחֵר כָּל טָהוֹר בְּבֵיתְךָ וגו' בְּסִפְרִי) אִין סֵפֶר סִפְרִי לֶערוּנְט מֶען פוּן נָאךְ אַפָּסוּק אַז דָא פוּן כֹּהֵן מֶעג עֶסִין תְּרוּמָה, וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז בַּיי דֶעם כֹּהֵן אִין שְׁטוּבּ וּשְׁ אוּנ עֶר אִיז רֵיין (נִיט טָמֵא) מֶעג עֶר עֶסִין תְּרוּמָה וּבֵיתוֹ, זַיין שְׁטוּבּ, מֵיינְט מֶען זַיין וַוייבּ, עַיין שבת קיחו: (יב) (זָר) צוּ אַפְרֶעמְדִין. מֵיינְט מֶען (לֵוִי וְיִשְׂרָאֵל), צוּא אַלֵוִי אָדֶער צוּא אַיִשְׂרָאֵל, זֵייא זֶענֶען פְרֶעמְדֶע צוּא דִיא (יג) (אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה). זִיא וֶועט וֶוערִין אַאַלְמָנָה אָדֶער אַגְרוּשָׁה (מִן הָאִישׁ הַזָּר) פוּן דֶעם פְרֶעמְדִין מַאן:

רש"י

זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ואיזהו תושב זה נרצע קנוי לו עד היובל ואיזהו שכיר זה קנוי קנין שנים בשש בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדוני בתרומתו: (יא) וכהן כי יקנה נפש. עבד כנעני לגופו: ויליד ביתו. אלו בני השפחות ואשת כהן בתרומה מן המקרא הזה שאף היא קנין כספו ועוד ממקרא אחר כל טהור בביתך וגו' בספרי: (יב) לאיש זר. לוי וישראל: (יג) אלמנה וגרושה. מן האיש הזר

שפתי חכמים

לא תושב פהוא כהן וכן שכיר דאטו משום קנין שנים הפסיד כהונתו: ח ואין להקשות א"כ לכתוב תושב שקנוי לו עד היובל ואפ"ה אין אוכל בתרומה ואז לא איצטריך למכתב שכיר שאינו אוכל כיון שיולא בשש די"ל דאי לא כתיב שכיר הוה מוקמינן קרא אמסתבר וה"א תושב זה שקנוי קנין שנים שיולא בשש מש"ה אינו אוכל. אבל נרלע שקנוי לו אוכל בתרומה לכך איצטריך תושב ושכיר: ט דק"ל הא בפסוק משמע שאין גופו קנוי לו וכאן כתיב כי יקנה וגו' ומתרץ דלעיל בעבד עברי וכאן מדבר בעבד כנעני: י דק"ל פשיטא דתהיה

פירוש לתורת אלהים

בִּיז יוֹבֵל דֶער וֶוערְט גְרוּפֶען תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר אוּנ דֶער גְדוּנְגֶענֶר פוּן דֶעם כֹּהֵן וָואס עֶר הָאט נָאךְ נִיט אוֹם גְדִינְט דִיא זֶעקְס יָאר לֹא יֹאכַל קוֹדֶשׁ זָאל נִיט עֶסֶען תְּרוּמָה: (יא) וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ אוּנ אַז אַכֹּהֵן וֶועט קוֹפֶן אַעֶבֶד כְּנַעֲנִי קִנְיַן כַּסְפּוֹ עֶר וֶועט אִים קוֹפֶען פַאר זַיין גֶעלְד הוּא יֹאכַל בּוֹ מֶעג עֶר עֶסֶן תְּרוּמָה וִילִיד בֵּיתוֹ אוּנ דִי קִינְדֶר וָוס זַיין שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית הָט גִבָארֶן הֵם מֶעגֶן זֵיי עֶסֶן תְּרוּמָה: (יב) וּבַת כֹּהֵן אוּנ אַטָאכְטֶער אַכֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר אַז זִיא וֶועט זַיין פַר אַמַן אַלֵוִי אָדֶער צוּ אַיִשְׂרָאֵל הִיא בִּתְרוּמַת טָאר זִי תְּרוּמָה נִיט עֶסִין: (יג) וּבַת כֹּהֵן אוּנ אַז דִיא טָאכְטֶער פוּן דֶעם כֹּהֵן אִיז גְוָוארֶען אַאַלְמָנָה אִיר מַאן

מצות השם

הָאבִּין דָם אַרוֹס גֶלֶערִינְט פוּן אַיין (קַל וָחוֹמֶר) אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דֶער דִין פוּן תְּרוּמָה גֵייט אָן:

(רפג) וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר וגו'. דָם אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיין טָאכְטֶער פוּן אַיין כֹּהֵן הָאט חֲתוּנָה צוּא אַיין לֵוִי אַיין יִשְׂרָאֵל טָאר זִיא נִיט עֶסִין תְּרוּמָה אוּנ דִיא מִצְוָה אִין דֶר צַייט וֶוען דֶר דִין פוּן תְּרוּמָה גֵייט אָן:

וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־
בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ
תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃ יד וְאִישׁ
כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף
חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־
הַקֹּדֶשׁ׃ טו וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה׃

אונקלוס

יא וּמְתָרְכָא וּבַר
לֵהּ וּתְתוּב לְבֵית
א כְּרַבְיוּתְהָא
מָא דַאֲבוּהָא תֵּיכוּל
לוֹנַי לָא יֵיכוּל בֵּהּ׃
ר אֲרֵי יֵיכוּל קוּדְשָׁא
י וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁהּ
י וְיִתֵּן לְכַהֲנָא יָת
א׃ טו וְלָא יְחַלּוּן יָת
שַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
פְּרְשׁוּן קֳדָם יְיָ׃

זרע אין לה יבמות ע קידושין ד סד
דה מד: ושבה אל בית אביה יבמות
נהדרין נא נדה מד: מלחם אביה תאכל יבמות פז: וכל זר לא יאכל בו שם סח: ואיש כי יאכל עירובין לב יומא פ מליעה לט מעילה יט: ויסף חמשיתו
עליו יבמות פו מליעה נד חולין קל: ונתן לכהן את הקדש פסחים לב מליעה נד: ולא יחללו סנהדרין פג זבחים ג יב מה מו תמורה ג נדה לב:

בעל הטורים

ק שהי' לדיק אכל ויגאן בזעס אפו הוא ינאי המלך שהיה רשע
סוף פסוק. ד"א לפי שהיו מה"ם כהנים רשעים לקנות כהונה
להם ע"כ ויגאן בזעס אפו מנך וכהן: בלחמו. ג' הכא ואידך נסחיתה ען בלחמו ע"כ בלחמו קדמו דוד שהלכו בגולה מפני חרב נטושה
וקשת דרוכה: (יג) כנעוריה. מלא וא"ו לומר לך שאין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד:

רשב"ם

(יד) כי יאכל קדש. תרומה:

רש"י

. ממנו כ' (יבמות פז): ושבה. הא אם יש לה זרע
אסורה בתרומה כל זמן שהזרע בו קיים: וכל זר
אכל בו. לא בא אלא להוציא את האונן שמותר
זרות אמרתי לך ולא אנינות: (יד) כי יאכל קדש. ב
: ונתן לכהן את הקדש. (ת"כ) דבר הראוי
קדש ם שאינו פורע לו מעות אלא פירות של חולין
ין תרומה: (טו) ולא יחללו וגו'. להאכילם לזרים:

בית יהודא

לָהּ מִמֶּנוּ. אוּנ זִיא הָט נִיט קִינְדֶר פוּן דֶעם מַאן: וְשָׁבָה
גֵייט זִיא צוּרִיק צוּ אִיר פָאטֶער אוּנ מֶעג עֶסִין תְּרוּמָה (הָא אִם
יֵשׁ לָהּ זֶרַע מִמֶּנוּ) אָבֶּער אַז זִיא הָאט קִינְדֶער פוּן אִיר מַאן
(אַלֵּוִי אָדֶער אַיִשְׂרָאֵל) (אֲסוּרָה בִּתְרוּמָה כָּל זְמַן שֶׁהַזֶּרַע קַיָּם)
טָאר זִיא נִיט עֶסִין תְּרוּמָה אַזוֹ לַאנְג וִוי דִיא קִינְדֶר לֶעבִּין
אוּנ אַז דִי קִינְדֶר שְׁטַארְבִּין מֶעג זִיא עֶסִין תְּרוּמָה: וְכָל זָר
לֹא יֹאכַל בּוֹ). אַפְרֶעמְדֶער (אַלֵּוִי אָדֶער אַיִשְׂרָאֵל) טָאר נִיט
עֶסִין תְּרוּמָה, זָאגְט רַשׁ"י (לֹא בָא) דֶר פָּסוּק קוּמְט נִיט מֶער
גֶען (אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹנֵן שֶׁמּוּתָּר בִּתְרוּמָה) נָאר אוּב דֶער כֹּהֵן אִיז אַאוֹנֵן וֶדער טָאג וָואס בַּיי אִים אִיז גִישְׁטָארְבִּין
פוּן דִי זִיבֶּן מֵתִים וָואס שְׁטֵייט אָנְהֵייבּ סֶדְרָה הֵייסְט עֶר אַאוֹנֵן) פוּן דֶעסְטְוֶועגִין מֶעג עֶר עֶסִין תְּרוּמָה (זָרוּת אָמַרְתִּי
אַלֵּוִי אוּנ אַיִשְׂרָאֵל) הָאבּ אִיךְ גְזָאגְט זֵיי טָארִין נִיט עֶסִין תְּרוּמָה (וְלֹא אֲנִינוּת) אָבֶּער אוֹיף אַאוֹנֵן הָאבּ אִיךְ נִיט
עֶר טָאר נִיט עֶסִין תְּרוּמָה: (יד) כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ). אוּבּ אַזַר וֶועט עֶסִין קֹדֶשׁ, זָאגְט רַשׁ"י מֶען מֵיינְט עֶר וֶועט עֶסִין
וְדְהַיְינוּ אַלֵּוִי אָדֶער אַיִשְׂרָאֵל הָאבִּין גֶענוּמֶען פוּן אַכֹּהֵן אַבִּיסֶעל תְּרוּמָה אוּנ הָאבִּין גִיגֶעסִין: וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת
, זָאל עֶר גֶעבִּין צוּם כֹּהֵן דָאס הֵיילִיגֶע, זָאגְט רַשׁ"י מֶען מֵיינְט עֶר זָאל גֶעבִּין צוּם כֹּהֵן (דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ)
וָוס קֶען זַיין הֵיילִיג וָוס קֶען וֶוערֶן תְּרוּמָה (שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ מָעוֹת) עֶר צָאהְלְט אִים נִיט גֶעלְט פַאר דִי תְּרוּמָה וָוס עֶר
גֶעגֶעסִין (אֶלָּא פֵּירוֹת שֶׁל חוּלִּין) נָאר עֶר גִיט אִים פֵּירוֹת פוּן חוּלִּין (נִיט הֵיילִיגֶע) (וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה) אוּנ זֵיי וֶוערִין
: (טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ וגו'). דִי כֹּהֲנִים זָאלִין נִיט פָּסוּל מַאכִין זֵייעֶרִי תְּרוּמָה (לְהַאֲכִילָם לְזָרִים) זָאלֶן גֶעבֶּען עֶסִין תְּרוּמָה

שפתי חכמים

זורה לקרובים ומתרץ דלוי וישראל נקראים זר אלא: ב כלו'
ים לה זרע מאים אחר שהוא כהן אפ"ה לא תאכל אם יש לה זרע
ל אע"פ שפשוט הוא הולרך כאן מפני שאין כוונת התורה אלא
האיסור ולא להודיע ההיתר כמובן מן הקרא וכאלו אמר ובת כהן
י אלמנה וגו' ולה זרע ממנו לא תאכל בתרומה: מ אבל אחר
מיתתו חוזרת אע"פ דגבי יבמה אם מת בעלה ואח"כ מת הבן הרי הוא
כמי והינה חוזרת להזקק ליבם אפ"ה לענין תרומה אם מת חוזרת ואיט
נחשב כמי מדכתיב וזרע אין לה כך מפורש ביבמות פ"ז: נ משום דכל
הפרשה כולה בתרומה מיירי ודלא כהרא"ם שפי' מג"ש דקדש קדש דכתיב
גבי ביעור בערתי הקדש מן הבית: ס דק"ל הא כבר אכל התרומה כיון

פירוש לתורת אלהים

ל אִיז גִשְׁטָארְבֶּן. אָדֶער וּגְרוּשָׁה זִיא אִיז גִיגֶט
ן פוּן דֶעם יִשְׂרָאֵל וְזֶרַע אֵין לָהּ אוּנ קַיין קִינְד הָט
ט פוּן דֶעם מַאן וְשָׁבָה זִיא וֶועט זִיךְ אוּם קֶערֶן
ר פָאטֶערְס הוֹז כִּנְעוּרֶיהָ אַזוֹ וִוי אִיר יוּגֶענְט מִלֶּחֶם
פוּן אִיר פָאטֶערְס בְּרוֹט מֵיינְט מֶען תְּרוּמָה מֶעג
סֶען וְכָל זָר אוּנ אִיטְלִיכֶר פְרֶעמְדֶר אַלֵּוִי אָדֶער
אֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ טָארֶען נִיט עֶסֶן הַתְּרוּמָה: (יד) וְאִישׁ
אוּנ אַיִשְׂרָאֵל אָדֶר אַלֵּוִי כִּי יֹאכַל קוֹדֶשׁ אַז עֶר וֶועט עֶסֶן
תְּרוּמָה בִּשְׁגָגָה אוּם גֶערֶן וְיָסַף זָאל עֶר בַּצָאלֶן דֶם קֶרֶן
אוּנ זָאל נָאךְ מוֹסִיף זַיין אַפִינְפְטֶעל וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל
גֶעבֶּען צוּם כֹּהֵן אַזֶעלְכֶם וָואס אִיז רָאוּי עֶס זָאל זַיין
תְּרוּמָה עֶר זָאל נִיט גֶעבֶּן גֶעלְד נָאר פֵּירוֹת פוּן חוּלִּין
אוּנ דִי פֵּירוֹת וֶוערֶן תְּרוּמָה: (טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ אוּנ זֵייא
זָאלֶן נִיט פָּסוּל מַאכֶן אֶת קָדְשֵׁי דֶם הֵיילִיקֵייט פוּן דִיא
השם

מצות

וְלֹא יְחַלְּלוּ וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל אָפּ שֵׁיידִין
תְּרוּמָה אוּנ מַעַשְׂרוֹת צוּ דֶעם כֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן טָאר
ט עֶסִין קַיין (טֶבֶל) נָאר עֶר דַארְף אָפּ צוּ שֵׁיידֶען מַעֲשֵׂר
נָאר דָאס מַעֲשֵׂר גִיהֶערְט צוּ אִים אַלֵיין עֶר דַארְף קֵיינִים נִיט
גֶעבֶּען אוּנ דִיא מִצְוָה גֵיים אָן אִין דֶער צַייט וָוען (מַעֲשֵׂר)
גֵיים אָן׃

טז וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֺן אַשְׁמָה
בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם׃ פ שלישי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב
קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם

אונקלוס

טז וִיקַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עֲ
חוֹבִין בְּמֵיכְלְ
בְּסוֹאֲבָא יָת קוּדְשֵׁ
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁ
יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מ
לְמֵימָר : יח מַלֵּל
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר ל
גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂ
וּמִן גִּיּוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל
יְקָרֵב קֻרְבָּנֵהּ
נִדְרֵיהוֹן וּלְכָל נִדְבָ

רשב"ם

(טז) באכלם. הזרים: את קדשיהם. ה

תו"א והשיאו אותם עון אשמה שנ

וידבר ה' אל משה לאמר פסחים מב תמורה ז: איש איש מבית ישראל נזיר סב מנחות עג חולין יג: אשר יקריב קרבנו מנחות קד: לכל נדריהם ולכל נדבותם נ

בעל הטורים

(טז) והשיאו. ב' הכא ואידך והשיאו כל ישראל אל העיר בענין אבשלום בעלה שנתן לו חושי שיען לו לרעתו וזהו והשיאו אותם עון א
י"א פעמים הזכיר קדשים בזאת הפרשה (מן איש איש מזרע אהרן שמדבר בתרומה עד כי אני ה' מקדשם דחד לריך לגופיה) כנגד י"א
שבין תרומה לקודש: באכלם. ב' הכא ואידך באכלם מעבור הארץ דאוכל תרומה בטומאת הגוף (עיין קידושין דף כ"ד):

בית יהודא

צו דִי מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענֶן פְּרֶעמְדִי (נִיט כֹּהֲנִים) : (טז) וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם. (אֶת עַצְמָם), זֵיי וֶועלִין טְרָאגִין אוֹיף זִיךְ אַזִינְד (יִטְעֲנוּ עָוֺן בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם) דִיא זָרִים (לְוִיִּם יִשְׂרְאֵלִים) וֶועלִין טְרָאגִין אוֹיף זִיךְ אַזִינְד אַז זֵיי וֶועלֶן עֶסִין דִי הֵיילִיגִי תְּבוּאָה אוּנ פֵּירוֹת (שֶׁהוּבְדְּלוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה) וָוס זֶענֶען אָפְּגֶעשֵׁיידְט גִיוָוארִין וֶועגִין תְּרוּמָה (וְקִדְּשׁוּ) אוּנ זֶענֶן גֶהֵיילִיגְט גִיוָוארִין (וְנֶאֶסְרוּ עֲלֵיהֶם) אוּנ דִיא תְּבוּאָה מִיט דִי פֵּירוֹת פוּן תְּרוּמָה זֶענֶן אָסוּר גְוָוארֶן אוֹיף זֵיי (וְאוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם בְּמֵיכַלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא) דֶער תַּרְגוּם זָאגְט דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אַז אַכֹּהֵן וֶועט עֶסִין תְּרוּמָה וֶוען עֶר אִיז טָמֵא (שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ תִּרְגְּמוּ כֵּן) עֶס אִיז נִיט נֵייטִיג מֶען זָאל אַזוֹ טַייטְשִׁין דֶעם פָּסוּק : וְהִשִּׁיאוּ אוֹ
זָאגְט רַשִׁ"י (וְזֶה אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה אֶתִים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁמְּדַבְּרִים בְּאָדָם עַצְמוֹ) דָס אִיז אֵיינֶער פוּן דִיא
אֶתִים נאוֹתָם אוֹתוֹ אוֹתוֹ) וָוס שְׁטֵייעֶן אִין דִיא תּוֹרָה אוּנ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָט גְלֶערְנְט אַז דָס מֵיינְט מֶען דֶעם מֶענְטְשׁ
עָוִי דָא שְׁטֵייט וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם, זֵיי וֶועלִין טְרָאגִין דִיא זִינְד אוֹיף זִיךְ אַלֵיין) (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (בְּיוֹם מְ
יְמֵי נִזְרוֹ) אִין דֶעם טָאג וָואס וֶועט פוּהל וֶוערִין וֶעם וֶועט זִיךְ עֶנְדִיגֶען) דִי טֶעג פוּן זַיינֶע נְזִירוֹת (יָבִיא אוֹתוֹ) זָאל עֶר
בְּרֶענְגֶען, וָועמֶען זָאל עֶר בְּרֶענְגִין ? נָאר מֶען מֵיינְט (יָבִיא אֶת עַצְמוֹ) עֶר זָאל זִיךְ אַלֵיין בְּרֶענְגֶען (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵיי
פָּסוּק (וַיִּקְבּוֹר אוֹתוֹ בַּגַּיְא) עֶר הָאט אִים בַּגְרָאבֶען אִין טָאהל, וָועמֶן הָט עֶר בַּגְרָאבִין ? נָאר מֶען מֵיינְט (הוּא קָבַר אֶת
עֶר הָט זִיךְ אַלֵיין בַּגְרָאבֶען (כַּךְ נִדְרַשׁ בְּסִפְרִי) אַזוֹ וֶוערְט גְלֶערְנְט אִין סִפְרִי : (יח) נִדְרֵיהֶם. זַייעֶרֶע נְדָרִים, וָוא
אַנֶדֶר, זָאגְט רַשִׁ"י עֶר זָאגְט (הֲרֵי עָלַי) אִיךְ גֶעם אוֹיף מִיר וצוּ גֶעבִּין אַרוֹבֶּל צְדָקָה אָדֶער עֶר הָט גִזָאגְט אִיךְ גֶע
מִיר צוּ בְּרֵיינְגֶען אַבְּהֵמָה פַּר אַקָרְבָּן, נָאכְדֶעם הָט עֶר גִינוּמֶן אַרוּבֶּל אוּנ הָאט גְזָאגְט דֶעם רוּבֶּל וָועל אִיךְ גֶעבִּין
פַּר מַיין נֶדֶר, אָדֶער עֶר הָאט גְזָאגְט אוֹיף אַבְּהֵמָה דִיא בְּהֵמָה וֶועל אִיךְ בְּרֵיינְגֶן אַקָרְבָּן פַּר מַיין נֶדֶר, אוּנ דֶער רוּבֶּל
דִי בְּהֵמָה זֶענִין פַּרְלָארִין גִיוָוארִין, מוּז עֶר גֶעבִּין צוּ צְדָקָה אֵיין אַנְדֶער רוּבֶּל אָדֶער אֵיין אַנְדֶער בְּהֵמָה צוּ אַקָ
נִדְבוֹתָם) . זַייעֶרֶע נְדָבוֹת, וָוס הֵייסְט אַנְדָבָה, זָאגְט רַשִׁ"י (הֲרֵי זוֹ) אוּב אֵיינֶער הָאלְט אִין הַאנְט אַרוּבֶּל אוּנ זָאגְט

רש"י

(טז) והשיאו אותם. את עלמס יטענו עון באכלם
קדשיהם שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם ואו
שתרגם במיכלהון בסואבא שלא לצורך ע תרגמו
והשיאו אותם. זה אחד מג' אתים שהיה רבי יש
דורש בתורה שמדברים באדם עלמו וכן (במדבר ו)
מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא יביא את עלמו וכן (דברי
ויקבור אותו בגיא הוא קבר את עלמו כך נדרש בס
(יח) נדריהם. (חולין ב) הרי פ עלי: נדבותם. הרי

שפתי חכמים

שצריך לשלם ולמה כתיב ונתן לכהן את הקדש: ע פירוש נראה שדעת המתרגם היה שלא יחללו מוסב למעלה על ויזהרו מקדשי בני ישראל כלומר יזהרו כהם שלא יחללום וישיאו את עלמס עון

כשיאכלום בטומאה ולפיכך כתב ואין צורך כי כבר אפשר ש
ולא יחללו על ענינו שלא יאכילו לזרים. הרא"ם: פ רלכ
ואם הפריש ונאבד קודם הקרבה חייב באחריותו: ז

פירוש לתורת אלהים

קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל מֵיינְט מֶען דִי תְּרוּמָה אֵת אֲשֶׁר וָוס זֵיי וֶועלֶן אָפּ שֵׁיידֶן פוּן גָאטְס וֶועגֶען : (טז) וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם אוּנ זֵייא וֶועלֶן אוֹיף זִיךְ טְרָאגֶן עֲוֺן אַשְׁמָה אֵיין עֲבֵירָה פוּן שׁוּלְד בְּאָכְלָם אַז זֵיי וֶועלֶן עֶסֶן זֵייעֶר הֵיילִיקַייט כִּי וָוארוּם אִיךְ גָאט בִּין זֵייעֶר הֵיילִיגֶר : (יז) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן : (יח) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן

רֵייד דוּ מֹשֶׁה צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער וְ
אוּנ צוּ גָאר דִיא יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ דוּ זָא
זָאגֶן צוּ זֵיי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ
דִי יִשְׂרָאֵל וּמִן אוּנ פוּן דֶעם גֵר וָוס עֶר וואוֹנְט צְוִ
דִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ וָוס עֶר וֶועט מַקְרִיב
אַקָרְבָּן לְכָל נִדְבוֹתָם צוּ אַלֶע זֵייעֶרֶע נְדָבוֹת דְהַיְינ

אשר־יקריבו ליהוה לעלה׃
יט לרצנכם תמים זכר בבקר
בכשבים ובעזים׃ כ כל אשר־בו
מום לא תקריבו כי־לא לרצון יהיה
לכם׃ כא ואיש כי־יקריב זבח־
שלמים ליהוה לפלא־נדר או
לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה
לרצון כל־מום לא יהיה־בו׃ כב עורת

אונקלוס

...קרבון קדם יי
...: יט לרעוא לכון
...דכורא בתורי
...א ובעזיא: כ כל
...מומא לא תקרבון
...א לרעוא יהי לכון:
...ארי יקרב נכסת
...א קדם יי לפרשא
...או לנדבתא בתורי
...ענא שלים יהי
...כל מומא לא יהי
...כב עויר או תביר

...ר. יקריבו לה׳ מנחות מג : לעולה ...י סח: כל אשר בו מום תמורה ה ...לון מנחות כה : תמים יהיה לרצון ...בורות לג לט : כל מום בילה כו מנחות ו בכורות לג :

רש״י

...צונכם. הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהא ...ן אפייסמנ״ט בלע״ז ואיזהו הראוי לרצון: תמים זכר ...כשבים ובעזים. אבל בעולת העוף אין צריך תמות ...אינו נפסל במום אלא בחסרון אבר : (כא) לפלא ...להפריש ק בדיבורו : (כב) עורת. שם דבר

בית יהודא

רוגל וועל איך געבין אויף צדקה, אונ דר רוגל איז פרלארן גיווארן, דארף ער ניט געבין איין אנדער רוגל, אדער ער הט גזאגט אויף אבהמה די בהמה וועל איך געבן צו אקרבן אונ די בהמה איז פארלארין גיווארין אדער געפגרת דארף ער ניט געבין איין אנדער בהמה : (יט) [לרצנכם]. צו אייער ווילען, הקב״ה הט גזאגט צו די יודין (הביאו דבר ...צות אתכם לפני) איר זאלט ברייגען אזו אזאך וום זיא זאל ווערט זיין אייך צו בעוויליגען פאר מיר (שיהא לכם ...ם זאל זיין אבעוויליגונג פון מיר צו אייך (ואיזהו הראוי לרצון) וועלכר קרבן איז ווערט ער זאל זיין בעוויליגט ...ר בבקר בכשבים ובעזים) אויב איר וועט ברייגען אקרבן פון רינדער אדער פון שעפסין אדער פון ציגען, זאל ...ן זיין אן אפעלער אונ זאל זיין אזכר, זאגט רש״י (אבל בעולת העוף) אבער אז ער ברענגט אקרבן עולה פון ...ין צריך תמות וזכרות) דארף מען ניט ער זאל אן אפעלער זיין, אונ נאר אזכר זיין (ואינו נפסל במום) דיא ...יז ניט פסול צו אקרבן וייל זיא האט אפעלער (אלא בחסרון אבר) נאר אז עס פעלט איר אגליד איז זיא פסול צו אונ דיא טאהב וואס ער ברייגט צוא אקרבן עולה מעג זיין אנקבה אויך: (כא) [ולפלא נדר]. זאגט רש״י מען ...הפריש בדיבורו) ער וועט ארום רעדין מיט זיין מויל דעם נדר אדער דיא נדבה, ניט נאר טראכטין אין הארצין: ...תו. זאגט רש״י (שם דבר של מום עורון בלשון נקבה) רש״י זאגט מיר זאלין ניט טייטשין „עורת״ אבלינדע,

שפתי חכמים

...ו חייב באחריותו : ק שלא תאמר אם הסב בלבו להביא נדר יביא נדר ל״פ להפריש וכו׳ וא״ת מ״מ למה לרש״י למינקט בדבורו

פירוש לתורת אלהים

...גט די בהמה זאל זיין אקרבן עולה אשר וום ...ן עס גנעהנן צו גאט לעולה פר אקרבן עולה: ...צונכם זאלט איר ברענגען אזו אקרבן עס ...יך באוויליגן פר מיר אונ צו אייך וועלכער איז ראוי עס זאל זיין לרצון תמים דער קרבן ...ן גאנץ אן אמום אונ זאל זיין אזכר בבקר אז ...לט ברענגן דעם קרבן פון רינדר אדער פון ...דר פון ציגן זאל ער זיין גאנץ אונ אזכר פ׳ רש״י: אשר בו מום אליץ וום עס איז אין אים אמום לא זאלט איר ניט מקריב זיין כי לא לרצון ווארום עס וועט אייך ניט זיין בוויליגט פר מיר: (כא) ואיש אונ ווען אמענטש וועט מקריב זיין אשעכטונג פון שלמים צו גאט לפלא נדר ער ברענגט דעם קרבן ווייל ער הט אנדר גטאן דהיינו ער הט גזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברענגען אקרבן שלמים צו גאט או לנדבה אדר צו אנדבה דהיינו ער הט גיזאגט דיא בהמה זאל זיין אקרבן שלמים צו גאט בבקר או בצאן ער וועט ברענגן פון רינדר אדר פון שאף תמים יהיה זאל ער זיין גאנץ אן אמום כדי דער קרבן זאל זיין לרצון בוויליגט פר מיר כל מום קיין מום זאל ניט

מצות השם

...ל אשר בו מום לא תקריבו , דאס איז דיא מצוה אז ...יין קרבן מיט איין פעליר טאר מען ניט גנעהנן פאר ...ג דער וואס ער איז מקדיש איין קרבן מיט איין פעליר איז עובר אויף דער מצוה:

...מים יהיה לרצון . דאס איז דיא מצוה אז דאס קרבן ...אס מען איז מקריב זאל זיין אן איין מום נאר פון דיא (בהמות) אויך יעדער זאך וואס מען טוט פון גאטס וועגן דארף מען טאן וויא צום בעסטען דהיינו ווען ער מויערט איין שול דארף ער זיא שענער בויען וויא זיין דירה אונ אז אינער גיט איין ארום מאן צו עסען זאל ער אים געבען פון דעם בעסטין פון דיא מאכלים אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

ורפז) כל מום לא יהיה בו . דאס איז דיא מצוה אז מען טאר ניט מאכען קיין פעלער אין איין (בהמה) פון (קדשים) אונ דיא מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות:

עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה׃ כג וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה׃

אוֹ פְסִיק אוֹ יַבְּלָן א
אוֹ חֲזָזָן לָא תְקָרְבוּ
קֳדָם יְיָ וְקֻרְבָּנָ
תִּתְּנוּן מִנְּהוֹן עַל מַ
קֳדָם יְיָ׃ כג וְתוֹר
יַתִּיר וְחַסִּיר נְ
תַּעְבֵּד יָתֵהּ וּלְנִדְרָ

רשב"ם (כג) וקלוט. פרסות
נדבה תעשה. לבדק הבית: ולנ

תו"א עורת או שבור סוטה מו בכורות יד תמורה ו: או חרוץ בכורות מה: או גרב או ילפת בכורות מה: ואשה לא תתנו מהם יומא סג: על המזבח
ושור ושה שרוע פסחים מב חולין פ: נדבה תעשה אתו תמורה ז: ולנדר לא ירצה שם:

בית יהודא

וועט דָם גֵיין אויף אַבְּהֵמָה אַנְקֵבָה וָואס איז אַבְּלִינְדֶע, וועלין מיר מֵיינֶען אָבֶּער אַבְּהֵמָה אַזָכָר אַבְּלִינְדֶער מֶעג עֶר זַיין אַקָרְבָּן, דְרִיבֶּער זָאגְט רש"י עַוֶּרֶת שֵׁם דָבָר שֶׁל מוּם עִוָּרוֹן בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה, דֶר פֶעלֶער פוּן בְּלִינְד, וֶוערְט אַמָאל גִיזָאגְט בִּלְשׁוֹן זָכָר „עִוָּרוֹן" בְּלִינְדִיקַייט, אוּנ אַמָאל וֶוערְט גֶעזָאגְט בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה עַוֶּרֶת, בְּלִינְדִיקַייט, דֶער פָּסוּק מֵיינְט (שֶׁלֹּא יְהֵא בוֹ מוּם שֶׁל עַוֶּרֶת) אִין דֶעם קָרְבָּן זָאל נִיט זַיין דֶער פֶעלֶער פוּן בְּלִינְדִיקַייט נָוָם דֶער קָרְבָּן וֶועט זַיין אַזָכָר אָדֶער אַנְקֵבָה זָאל נִיט זַיין אִין קָרְבָּן דֶער פֶעלֶער פוּן בְּלִינְד׃ [או שָׁבוּר]. (לֹא יִהְיֶה) דֶר קָרְבָּן זָאל נִיט זַיין צוּבְּרָאכֶן׃ [חָרוּץ]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (רִים שֶׁל עַיִן שֶׁנִּסְדַּק אוֹ שֶׁנִּפְגַּם) דִי בְּרֶעם וָוָם בַּדֶעקְט דִיא אוֹיג אוֹב זִיא אִיז גִישְׁפָּאלְטִין אָדֶער עֶס פֶעלְט אַשְׁטִיקְל אִיז דֶר קָרְבָּן פָּסוּל (וְכֵן שְׂפָתוֹ אוֹ נִפְגְמָה) אָדֶר דִי לִיפּ פוּן מוֹיל אוֹיבּ זִיא אִיז גֶעשְׁפָּאלְטִין אָדֶר עֶס פֶעלְט אַשְׁטִיקְל אִיז דֶער קָרְבָּן פָּסוּל׃ וְגָרָ(ב. מִין) חֲזָזִית) גָרָב אִיז אַסָארְט פַארֶעךְ (וְכֵן יַלֶּפֶת) אוּנ אַזוֹ יַלֶּפֶת אִיז אוֹיךְ אַסָארְט פַארֶךְ (וְלָשׁוֹן יַלֶּפֶת) דֶרְטַייטְשׁ פוּ(ן) יַלֶּפֶת אִיז (כְּמוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן, שִׁמְשׁוֹן הָט אָנְגֶענוּמֶען, דְרִיבֶּער רוּפְט מֶען דֶעם פַארֶךְ יַלֶּפֶת (שֶׁאֲ(חוּזָה בוֹ) עַד יוֹם מִיתָה) ווייל דֶער פַארֶךְ הַאלְט זִיךְ אוֹיף אִים בִּיז עֶר שְׁטַארְבְּט (שֶׁאֵין לָהּ רְפוּאָה) עֶס אִיז נִיטָא אַהֵיילוּנְג (פוּן) פַארֶךְ׃ ולא תַקְרִיבוּ. אַבְּהֵמָה מִיט אַפֶעלֶער זָאלְט אִיר נִיט מַקְרִיב זַיין צוּא הקב"ה, זָאגְט רש"י (שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים) מָאהל הָאט דִי תּוֹרָה גִיבָּאטִין מֶען זָאל נִיט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִיט אַפֶעלֶער (לְהַזְהִיר עַל הֶקְדֵּשָׁן וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִי(קַת דָּמָן)) מֶען טָאר נִיט זָאגִין אוֹיף אַבְּהֵמָה וָואס הָאט אַפֶעלֶער זִיא זָאל זַיין אַקָרְבָּן, אוּנ מֶען טָאר נִיט שֶׁעכְטִין וָואס הָאט אַפֶעלֶער ווֶעגִין אַקָרְבָּן, אוּנ מֶען טָאר נִיט שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִי בְּלוּט פוּן אַקָרְבָּן וָוא(ס) אַפֶעלֶער, אוּנ אוֹב מֶען הָט גְטָאהְן אַלֶע דְרַיי זַאכִין, הָאט עֶר עוֹבֵר גֶוֶוען אוֹיף דְרַייא לָאוִין׃ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ (מֵהֶם) רש"י (אַזְהָרַת הַקְטָרָתָן) דָאם אִיז אַאָנְזָאג מֶען זָאל נִיט פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ דֶעם קָרְבָּן (וָואס הָט) אַפֶעלֶער׃ (כג) וְשָׂרוּעַ]. מֵיינְט מֶען (אֵבֶר גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ) אֵיין גְלִיד אִיז גְרֶעסֶער פוּן דֶעם אַנְדֶערִין׃ וְקָלוּט]. מֵיי(נְט מֶען) (פַּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת) דִיא קְלָאהֶען זֶענֶען צוּזַאמֶען גֶעוַואקְסִין, זַיי זֶענֶען אֵיין שְׁטִיק ווִיא בַּיי אַפֶערְד׃ וּנְדָבָה תַּעֲשֶׂ(ה אֹתוֹ) זָאגְט רש"י (לְבֶדֶק הַבַּיִת) עֶר מֶעג זָאגִין אוֹיף אַבְּהֵמָה וָואס הָאט אַפֶעלֶער דָם גֶעלְט פוּן דִיא בְּהֵמָה זָאל זַיין (הֶקְדֵּשׁ), מֶען זָאל זִיא פַארְקוֹיפִין אוּנ דָם גֶעלְט וָוָם מֶען וֶועט נֶעמֶען פַאר אִיר זָאל זַיין הֵיילִיג צוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃ (וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה) (לַמִּזְבֵּחַ), אָבֶּער אַז עֶר הָאט גִיטָאהְן אַנֶדֶר צוּ גֶעבִּין אַקָרְבָּן צוּם מִזְבֵּחַ, טָאר עֶר נִיט גֶעבִּין פַאר דֶעם נֶדֶר אַבְּהֵמָה (וָואס הָ)ט אַפֶעלֶער׃ [לֹא יֵרָצֶה]. דֶר קָרְבָּן מִיט אַפֶעלֶער וֶועט נִיט זַיין בֶּעוִוילִיגְט פַאר הקב"ה, זָאגְט רש"י (אֵיזֶה הֶקְ(דֵּשׁ))

רש"י

של מום ר עורון בלשון נקבה שלא יהא בו מום של
או שבור. לא ש יהיה: חרוץ. (בכורות לה)
עין שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או נפגמה
ורוא"ה בלע"ז: גרב. מין חזזית וכן ילפת ולשון י
(שופטים טז) וילפת שמשון שאוחזה בו עד יום מי
לה רפואה: לא תקריבו. שלשה פעמים להזהיר ע
ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ו): ואשה לא
אזהרת הקטרתן: (כג) שרוע. אבר גדול מ
קלוט. פרסותיו ת קלוטות: נדבה תעשה אות
הבית: ולנדר. (ת"כ) למזבח: לא ירצה. אי

שפתי חכמים

כיון שפי' לספרים פשיטא שבדבורו הוא. וי"ל שלא תאמר שהפרים בהמה וא"כ לא יהי' הפרש בין נדר לנדבה ל"פ בדבורו אם אומר הרי זו או הרי עלי: ר פי' אין עורת תואר לנקבה כלו' בהמה עורת שהרי כל הענין הזה הוא בל' זכר רק הוא שם דבר כמו עירון אלא ששם עורון הוא בלשון זכר ושם עורת הוא בל' נקבה כאלו אמר לא יהי' בו מום של עורת: ש והא דלא נקט רש"י לא יהא בו שבור כמו שנקט גבי עו(רת) דשבור הוא שם התואר כלו' הקרבן לא יהא שבור מ"ה ר(אוי) עליו אלא ל' לא יהיה אבל כשיהיה שם דבר של עורון נופל ע(ליו) לא יהי' כלו' לא יהיה בו המום של עורת: ת ר"ל בהמה (ש)פרסה וברגל א' פרסותיו קלוטות ואינה סדוקה כשאר פרסו(ת)

פירוש לתורת אלהים

זַיין אִין אִים׃ (כב) עַוֶּרֶת אַבְּלִינְדֶע אוֹ שָׁבוּר אָדֶער עֶר הָט אַצוּבְּרָאכֶענֶם אֵבֶר אוֹ חָרוּץ אָדֶר אַצוּשְׁפָּאלְטֶענֶע בְּרֶעם אָדֶר עֶר הָט אַצוּשְׁפָּאלְטֶענֶע לִיפּ אוֹ גָרָב אַדַארִי קְרֶעץ אוֹ יַלֶּפֶת אָדֶער אַוֶוייכֶע קְרֶעץ לֹא תַקְרִיבוּ זָאלְט אִיר נִיט מַקְרִיב זַיין דִיא צוּ גָאט וְאִשֶּׁה אוּנ אַפַייעֶר אָפְּפֶּער זָאלְט אִיר נִיט גֶעבֶּן פוּן זֵייא אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ צוּ גָאט׃ (כג) וְשׁוֹר וָשֶׂה אוּנ אַאָקְס אָדֶער אַלֶע(מְל) שָׂרוּעַ וָואס עֶר הָאט אַגְרוֹם גְלִיד וְקָלוּט זַיינֶע (קְלָאהֶען) זֶענֶען צוּ נוֹיף גֶוַואקְסֶען ווִיא בַּייא אַבְּהֵמָה טְמֵאָ(ה) תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ מֶעגְט אִיר אִים מַאכֶען פַר אַנְדָבָה (צוּ) אָבֶּער וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה צוּ אַקָרְבָּן נֶדֶר מֶען זָאל מַ(קְרִיב) זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וֶועט עֶס נִיט זַיין בַּאוִויל(יגְט)

מצות השם

(רפח רפט רצ) עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר וגו'. דָם אִיז דִי מִצְוָה וֶוען אֵיינֶער הָאט שׁבר גְוֶוען אוּנ הָאט (מַקְדִּישׁ) גְוֶוען אֵיין בְּהֵמָה מִיט אֵיין פֶעלִיר אַזוֹ טָאר מֶען זִיא נִיט קוֹלִין א(ו) מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶע(ן)

עֲוָא : כד וְדִי מְרִיס
וּם וְדִי שְׁלִיף וְדִי
א תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ
צְכוֹן לָא תַעְבְּדוּן :
ן בַּר עַמְמִין לָא

כד וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ : כה וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ

עוך וכתות שבת קי״א קידושין כה
תות גו בכורות לג לט תמורה ז :
ם : ובארצכם לא תעשו חגיגה יד :
בן נכר סוטה מו תמורה ז :

בעל הטורים

(כד) ובארצכם לא תעשו . וסמיך ליה ומיד בן נכר לומר שאסור לסרס אפי׳ ע״י עכו״ם :

רש״י

ת הוי אומר זה א הקדש המזבח : (כד) ומעוך
נתוק וכרות . בבילים או בגיד : מעוך . ביציו
יד : כתות . כתושים יותר ממעוך (בכורות לה) :
לושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן אבל
ם בתוך הכיס והכיס לא נתלש : וכרות . כרותין
ן בכים : ומעוך . תרגומו ודימרים זה לשונו
ל׳ כתישה : וכתות . תרגומו ודירסים כמו (עמוס
הגדול רסיסים בקיעות דקות וכן קנה המרוסס :
ם לא תעשו . דבר זה לסרס שום בהמה וחיה
מאה ב לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם
ר לומר לא נלטוו על הסרוס אלא בארץ ג שהרי
ת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין
רץ: (כה) ומיד בן נכר . נכרי שהביא קרבן ביד
ריבו לשמים לא תקריבו לו בעל מום ד ואע״פ שלא

בית יהודא

לְרָצוֹת) וועלכע הייליגקייט קומט צו בעוויליגן דעם מענטש פַּר הקב״ה (הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֶקְדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ) וואס מען הייליגט פַר אַקָרְבָּן צום מִזְבֵּחַ : (כד) וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת. זאגט רש״י די פיר פעלערין זענען אין די מענליכע ביצים אָדער אין דעם גליד פון אַזָכָר : וּמָעוּךְ. מיינט מען (בֵּיצָיו מְעוּכִין בְּיָד), זיינע ביצים זענען צוקוועטשט גוואָרן מיט די הענט : וּכָתוּת. מיינט מען (כְּתוּשִׁים יוֹתֵר מִמָּעוּךְ), אויב דיא ביצים זענען שטארק צוקוועטשט הייסט דס כָּתוּת: וְנָתוּק. מיינט מען (תְּלוּשִׁין בְּיָד), מען האט מיט דיא הענט אָפּגעריסין די ביצים (עַד שֶׁנִּפְסְקוּ חוּטִים שֶׁתְּלוּיִן בָּהֶם) ביז עס זענען צוריסען גוואָרין די פעדים וואָס די ביצים איינגען אוף זיי (אֲבָל נְתוּנִים הֵם בְּתוֹךְ הַכִּיס) אָבער די ביצים ליגען אין בייטיל (וְהַכִּיס לֹא נִתְלַשׁ) די בייטיל איז ניט אָפּגעריסען : וְכָרוּת. מיינט מען (כְּרוּתִין בִּכְלִי), זיי זענען אָפּגעשניטען גיוואָרין מיט אַכֵּלִי ומיט אַמעסער] (וְעוֹדָן בְּכִיס) די ביצים

ךְ אין בייטיל : וּמָעוּךְ]. (תַּרְגּוּמוֹ וְדִימְרִים), אויף דעם וואָרט וּמָעוּךְ שרייבט דער תַרגום וְדִימְרִים (וְהוּ לְשׁוֹנוֹ אויף אַרַמִית זאָגט מען וְדִימְרִים (לָשׁוֹן כְּתִישָׁה) צושטויסין, צוקוועטשט, איז אויף די שפּראכע פון אַרַמִית וְכָתוּת]. (תַּרְגּוּמוֹ וְדִירְסִים), אוף דעם וואָרט וְכָתוּת שרייבט דער תַרגום וְדִרְסִים (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פָּסוּק ית הַגָּדוֹל רְסִיסִים), ער וועט שלאָגען נער וועט איינברעכין] אין דר גרויסער שטוב רְסִיסִים, (בְּקִיעוֹת דַקּוֹת), לְטֶן (וְכֵן) אונ אזו שטייט (קָנֶה מְרוּסָּס) אצושפּאלטנר ראר שטעקין, טייטשט דר תַרגום דעם וואָרט „כָּתוּת" דיא נען צושפאלטין : וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ]. (דָּבָר זֶה), אין אייער לאנד זאלט איר די זאך ניט טאהן (לְסָרֵס שׁוּם ה) צו מאכן אַבְהֵמָה אָדער אַחַיָה זאלן ניט קענען האבן קינדער (וַאֲפִילוּ טְמֵאָה) אֲפִילוּ דיא בְּהֵמוֹת אונ חַיוֹת טארט זיי ניט עסין זאלט איר זייא אוך ניט מסרס זיין, זאלט איר אוך ניט מאכין אין זיי אַפעלער זיי זאלן האבן קינדער (לְכַךְ נֶאֱמַר בְּאַרְצְכֶם) דריבער שטייט דער וואָרט בְּאַרְצְכֶם, אין אייער לאנד (לְרַבּוֹת כָּל אֲשֶׁר צו לערנען אלע לעבעדיגע זאכן וואס זענען אין אייער לאנד זאלט איר ניט מסרס זיין זיי זאלן קיין קינדר אגט רש״י (שֶׁאִי אֶפְשַׁר לוֹמַר) וואָרום מען קען ניט זאגין (לֹא נִצְטַוּוּ עַל הַסֵּירוּס אֶלָּא בָּאָרֶץ) יודין זענען גבאטין אר אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זאלין זיי ניט מסרס זיין דיא בְּהֵמוֹת אונ חַיוֹת אָבער אויסער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מעגען זיי ין (שֶׁהֲרֵי סֵרוּס חוֹבַת הַגּוּף הוּא) די מִצְוָה מען זאל ניט מסרס זיין, גהער דאך צוא מענטשין (וְכָל חוֹבַת הַגּוּף מִצְוֹת וואס גיהער צום מענטש (נוֹהֶגֶת בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ) דארף מען טאן אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ אין ן : (כה) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר]. זאגט רש״י דר פָּסוּק זאגט (עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא קָרְבָּן בְּיַד כֹּהֵן לְהַקְרִיבוֹ לַשָּׁמַיִם) האט געבריינגט אַקָרְבָּן צום כֹּהֵן ער זאל אים מַקְרִיב זיין צו הקב״ה (לֹא תַקְרִיבוּ לוֹ בַּעַל מוּם) אוב דר קָרְבָּן ער זאלט איר אים ניט מַקְרִיב זיין (וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֶסְרוּ בַּעֲלֵי מוּמִין לְקָרְבַּן בְּנֵי נֹחַ) אֲפִילוּ דער דין איז

שפתי חכמים

ה רגליו לשל סוס ולשל חמור: א רש״י רולה להוכיח בזה שאל ל דנדבה תעשה אותו לבדק הבית ולנדר לא ירלה דהיינו מה איפכא ומתרץ איזה הקדש כו׳ הוי אומר זה הקדש המזבח שכתוב לא ירלה מדבר במזבח וממילא מה שכתוב נדבה בר בהקדש בדק הבית . והרא״ם פי׳ מפני שרוב נדבות הם ת ורוב נדרים למזבח לכן קרא בדק הבית בשם נדבה ושל מזבח נדר : ב לא שלא תקריבו בארצכם מעוך וכתות שהרי אין הקרבה בח״ל אלא מאי לא תעשו הסירוס לכל הוא דקאמר : ג פי׳ שאי אפשר לומר שפי׳ ובארצכם לא תעשו הוא שלא ינהגו באיסור הסירוס אלא בארץ ולא בח״ל אבל לא לרבות כל שבארצכם דהיינו אף הטמאה. דהא הסירוס חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ אלא ע״כ לא בא אלא לרבות אפי׳ בהמה טמאה . רא״ם : ד פי׳ דוקא לקרבן יחיד שהביאו

פירוש לתורת אלהים

עוּךְ אונ אזו אבהמה וואס זיינע ביצים זענען צו
שט וְנָתוּק אָדער פַר רוקט וְכָרוּת אָדער פַר שניטן
בוּ לַיָי זאלט איר עס ניט מַקְרִיב זיין פַאר

אַקָרְבָּן צו גאט וּבְאַרְצְכֶם אונ אין אייער לאנד זאלט איר דס ניט טאן מְסַרֵס צו זיין אַבְהֵמָה אָדער אַחַיָה: (כה) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר אונ פון אַפרעמדן לֹא תַקְרִיבוּ זאלט

מצות השם

אַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ . דאס איז דיא מִצְוָה אַז איין בְּהֵמָה ר איין חַיָה טאר מען ניט מְסַרֵס זיין דאס הייסט מען אוס שניידען דיא גשלעכטס גלידער אונ דיא מִצְוָה גיים אָן אוף יעדער אָרט אונ יעדער צייט :

(רצב) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר וגו׳. פון דעם פָּסוּק איז ערקלערט אַז אַגוֹי וויל מַקְרִיב זיין איין קָרְבָּן מיט איין פעליר זאל מען בייא אים ניט אָן נעמין אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ :

אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי
מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ
לָכֶם: ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: כז שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי
יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ
וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן
אִשֶּׁה לַיהוָה: כח וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ

תְקָרְבוּן יָת קֻרְבַּן
מִכָּל אִלֵּין אֲרֵי ח
בְּהוֹן מוּמָא בְּה
לְרַעֲוָא יְהוֹן ל
כו וּמַלִּיל יְיָ עִם
לְמֵימַר: כז תּוֹר א
אוֹ עִזָּא אֲרֵי יִתְיְלִ
שִׁבְעָא יוֹמִין בָּתַ
וּמִיּוֹמָא תְּמִינָאָה
יִתְרְעֵי לְקָרְבָּא
קֳדָם יְיָ: כח וְתוֹ

תו"א כי משחתם בהם מום ע"ז כג זבחים עז חולין

מסורס כח: שור או כשב ב"ק סה עז עח חולין לח עח בכורות יב יז מ נדה מ מח: והיה שבעת זבחים יב חולין פא בכורות יב כד נז נדה
השמיני שבת קלב זבחים יב חולין פא: ירצה לקרבן יומא סג: ושור או שה אותו ואת בנו חולין עח עט פב קטו:

בעל הטורים

(כז) שור או כשב או עז. סמיך לבן נכר לומר שאין מקבלין קרבן חובה אלא מישראל: והי' שבעת ימים וגו' אמר הקב"ה אם ישחט ביו
נראה כשוחט לשם שמים וארץ שנבראו ביום א' ואם ביום ב' יהא נראה' כאילו שוחט לרקיע שנעש' ביום ב' וביום ג' לים וליבשה ו
מאורות וביום ה' לשם שרצים וביום ו' לשם אדם אלא ימתין עד שבעה ימים וידע שבראתי העולם בששת ימים ונחתי בשביעי וישחט לשמי

בית יהודא

גוים מעגין מקריב זיין אקרבן מיט אפעלער (אלא אם כן מחוסר אבר) נאר אזב אין דעם קרבן פעלט אגליד טארין זיי אים ניט מקריב זיין (זאת נוהגת בבמה שבשדות) דאס איז נאר אזב זיי זענען מקריב דעם קרבן אויף אשטיין וואס ליגט אין פעלד (אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה) אבער אויף דעם מזבח וואס אין משכן זאלט איר ניט מקריב זיין אקרבן מיט אפעלער, אפילו פון אגוי אויך ניט (אבל תמימה תקבלו מהם) אבער אז אגוי ברענגט אקרבן אן אפעלער זאל דער כהן געמען פון אים דעם קרבן אונ זאל אים מקריב זיין וויא ער איז מקריב דעם קרבן פון איזד למעלה איש איש) דריבער שטייט פריער אין פסוק איש איש, צוויא מאל (לרבות את העובדי כוכבים שנודרים נדר כישראל) צו לערנען גוים מעגין ברענגען נדרים ונדבות אין משכן אזו וויא יודין אונ דר כהן זאל מקריב ז קרבנות וויא די יודישע קרבנות: (משחתם). (חבולהון) זייער פארדארבונג: (לא ירצו לכם). דער קרבן זיין בוויליגט צו אייך (לכפר עליכם) ער זאל פארגעבען אויף אייך אייערע זינד: (כז) (כי יולד). די בהמה געבארין ווערין, זאגט רש"י (פרט ליוצא דופן) אזב מען הט אויפגעשניטען דעם בויך פון אבהמה אונ ארו פון איר אלעבעדיגע קאלב, טאר מען ניט מקריב זיין דיא קאלב פר אקרבן: (כח) (ואותו ואת בנו), זאגט ר

רש"י

נאסרו בעלי מומים לקרבן בני נח אלא א"כ מה זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו) אבל על המזב לא תקריבוה אבל תמימה תקבלו מהם (חולין יג:) למעלה איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדר כישראל: משחתם. חבולהון: לא ירצו לכ ה עליכם: (כז) כי יולד. פרט ליוצא דופן: (ואת בנו. (ת"כ חולין עח) נוהג בנקבה שאס

שפתי חכמים

לכהן להקריבו אז לא יקבלו בעל מום אבל אם הם תמימים יקבלו כמו שפי' רש"י איש איש לרבות את הנכרים כו': ה פי' דמלת ירצו לכם

משמע שהם אינם מקובלים לכם ואינו נופל לו' על זה מ לא שיוסיף מלת לכפר גם שיהא מלת לכם וכתב עליכם

ליקוטי יקרים

(כז) שור או כשב וגו'. דער מדרש זאגט פאר וואס איז דער אקס דר ערשטער פון די קרבנות, למשל מען הט אמאהל גיזאגט צו אמלך זאלסט וויסען דיין ווייב די מלכה האט מזנה גיוועו מיט דיין גרעסטין מיניסטער, דר מלך האט געזוכט צו דערגיין די זאך אויב עס איז אמת, איז ער דערגאנגען אז די זאך איז ליגען, וועגין צו ווייזען פאר אלע מענטשין אז די זאך איז ליגען האט דער מלך געמאכט אגרויסע סעודה אונ האט גערופען דעם מיניסטער צו דיא סעודה אונ האט אים געזעצט נעבין זיך ווי ערשטער פון אלע געסט) האבין אלע געוואוסט וואס

פירוש לתורת אלהים

איר ניט מקריב זיין דעם קרבן צו גאט פון מומים כי משחתם בהם ווארום זייער פר דאו אין זיי מום בם מיט דעם וואס אין זיי איז לא ירצו לכם זיי וועלן ניט זיין בוויליגט צו קרבנות וועלן אויף אייך ניט מכפר זיין: אונ גאט הט גרעט צו משה ער זאל וויי (כז) שור או כשב אאקס אדר אשעפס כי יול וועט גבוירן ווערן והיה זאל עס זיין זיבען

זיין מוטער מען טאר עס נאך ניט מקריב זיין צו אקרבן פר גאט אונ פון דעם אכטען טאג א ירצה וועט עס בוויליגט ווערען צו אקרבן פר גאט מעג מען עס מקריב זיין פאר אקרבן צו גאט

מצות השם

(רצג) ומיום השמיני וגו'. דאס איז דיא מצוה אז פאר אכט טאג קען מען נים מקריב זיין איין קעלבל פאר איין קרבן נאר נאך אכט טאג אונ ווייטער קען מען יוא מקריב זיין אונ די מצוה גייט אן אין בית המקדש:

(רצד) אותו ואת בנו וגו'. דאס איז דיא מצוה א אדער איין שאף טאר מען נים קולען מיט אין איין טאג אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדע יעדער צייט:

תָא לַהּ וְלִבְרַהּ לָא
סוּן בְּיוֹמָא חָד: כט וַאֲרֵי
סוּן נִכְסַת תּוֹדְתָא קֳדָם
רַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנֵּהּ:
יוֹמָא הַהוּא יִתְאֲכֵל לָא

וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד:
כט וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה
לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: ל בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל

א לא תשחטו יומא סד חולין פג: ביום אחד חולין פג:

בעל הטורים

נו. ב' הכא ואידך ועבדו אותו וגו' ואת בנו גבי ג"כ בשביל שנא' אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א' והוא לא עשה כן אלא שחט בני לדקיהו ע"כ נאמר בו ועבדו אותו ואת בנו עד בא עת ארצו גם הוא ועבדו בו גוים רבים שנהרג בלשצר ונטלה ממנו המלכות: סמך אותו ואת שור או כשב לומר שנוהג במוקדשין: (כט) וכי תזבחו. סמך לאותו ואת בנו רמז למה שאמרו בד' פרקים בשנה צריך להודיע אמו מכרתי היום

רש"י

והבן או ו הבת ואינו נוהג בזכרים ז ומותר לשחוט האב : אותו ואת בנו. (שם פב) אף בנו ואותו ח במשמע :) לרצנכם תזבחו. תחלת זביחתכם הזהרו שתהא ן לכם. ומהו הרצון: ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר שתהא שחיטה על מנת כן אל תשחטוהו על מנת לאכלו ר שאם תחשבו בו מחשבת פסול לא יהא לכם לרצון. אחר לרצונכם לדעתכם מכאן למתעסק שפסול בשחיטת ים ואף ע"פ שפרט בנאכלים לשני ימים ט חזר ופרט כלין ליום אחד שתהא זביחתן על מנת לאכלן בזמנן: ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה

בית יהודא

בְּנְקֵבָה) דר דין איז נאר ביי די בְּהֵמוֹת נְקֵבוֹת (שֶׁאָסוּר לִשְׁחוֹט הָאֵם וְהַבֵּן או הַבַּת) מען טאר ניט שעכטן אין איין טאג אקוה מיט איר קאלב, סיי די קאלב איז א זכר אונ סייא זיא איז א נקבה (וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּזְכָרִים) אבער ביי זְכָרִים איז ניטא דר דין (וּמוּתָּר לִשְׁחוֹט הָאָב וְהַבֵּן) מען מעג שעכטן אין איין טאג אאקס מיט זיין קאלב (ועיין ש"ח): נאותו וְאֶת בְּנוֹ]. זאגט רש"י (אַף בְּנוֹ וְאוֹתוֹ בְּמַשְׁמַע) אזו וויא מען טאר ניט שעכטן אין איין טאג פריער דיא קוה נאכדעם די קאלב אזו טאר מען ניט שעכטין פריער דיא קאלב נאכדעם די קוה אין איין טאג: (כט) נלִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ]. זאגט רש"י מען מיינט (תְּחִלַּת זְבִיחַתְכֶם) באלד וויא איר הייבט אן שעכטען דעם ן (הִזָּהֲרוּ) זאלט איר אייך היטען (שֶׁתְּהֵא לְרָצוֹן לָכֶם) דאס שעכטען זאל זיין וועגין אייער בעוויליגונג (וּמַהוּ הָרָצוֹן) איז דם בעוויליגונג: נבַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל]. די פלייש פון קרבן זאל גגעסין ווערין אין דעם טאג (לֹא בָּא לְהַזְהִיר אֶלָּא שְׁחִיטָה עַל מְנַת כֵּן) דער פסוק קומט אנזאגן ווען מען שעכט דעם קרבן זאל מען אים שעכטן אויף דעם תנאי זאל אים עסין אין דיא צייט וואס הקב"ה האט גבאטין (אַל תִּשְׁחָטוּהוּ עַל מְנַת לְאָכְלוֹ לְמָחָר) איר זאלט ניט שעכטין קרבן אויף דעם תנאי איר זאלט אים עסין מארגין ושפעטער וויא די צייט וואס הקב"ה האט גבאטין] (שֶׁאִם תְּחַשְּׁבוּ מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל) אוב איר וועט טראכטין ביא דעם שעכטען דעם קרבן אשלעכטע טראכטונג (לֹא יְהֵא לָכֶם לְרָצוֹן) וועט קרבן ניט זיין צו אייך אבעוויליגונג (דָּבָר אַחֵר) נאך אזאך מיינט דער פסוק (לִרְצֹנְכֶם) צו אייער ווילען (לְדַעְתְּכֶם) אייער וויסען איר זאלט וויסען אז איר שעכט אקרבן (מִכָּאן) פון דאנען לערנן מיר (לְמִתְעַסֵּק שֶׁפָּסוּל בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים) איינער האט זיך בשעפטיגט מיט אמעסער אונ ניט ווילענדיג איז געשאכטין געווארין מיט דעם מעסער דער קרבן, דער קרבן פסול. זאגט רש"י (וְאַף עַל פִּי שֶׁפָּרַט בַּנֶּאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים) אפילו דער פסוק האט געשריבען ביי די קרבנות ווערין געגעסין צוויי טעג מען זאל טראכטין ווען מען שעכט דעם קרבן מען זאל נאר עסין צוויי טעג ניט לענגער, דעסטוועגין (חָזַר וּפָרַט בַּנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁתְּהֵא זְבִיחָתָן עַל מְנַת לְאָכְלָן בִּזְמַנָּן) שטעלט דר פסוק נאך אמאל ביי די קרבנות וואס ווערין געגעסין נאר איין טאג ווען ער שעכט דעם קרבן זאל ער טראכטין אז ער וועט אים נאר עסין ן טאג ווי הקב"ה האט גבאטין: (ל) נבַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל]. דער קרבן זאל געגעסין ווערין דעם טאג וואס מען האט אים געשאכטין, זאגט רש"י (לֹא בָּא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל מְנַת כֵּן) דר פסוק קומט נאר זאגין ווען מען שעכט דעם

שפתי חכמים

ה אינה נופלת רק ל' על כמו ונראה לו לכפר עליו: ו דילפינן משלוח כלקמן ומה התם אף הנקבות בכלל דהא כתיב או על האפרוחי' על בין זכרי' בין נקבות ה"ה ה"נ ל"ש זכרים ול"ש נקבות: ז דילפינן ה מלינו משילוח הקן דמלית אותו ואת בנו נאמרה בבנים ובאבות ות שילוח הקן נאמרה בבנים ובאבות מה להלן בבנים ולא באבות ואם דכתיב ס רי"לת אף הכא בנים ולא. וא"ת הל"ל אותה ואת בנה. וי"ל כיון ויב לפניו שור או שה לשון זכר נקט נמי אותו ואת בנו דסמיך ליה זכר: ח ר"ל אם שחט בנה קודם הוא ג"כ חייב מדכתיב לא תשחטו

משמע דמלינו שני שוחטים חייבין בין השוחט האם בין השוחט הבת והיכן מלינו ע"כ צ"ל דמיירי בג' פרות אם ובתה ובת בתה ולעולם הראשון פטור. וא"ל דמיירי כגון ששחט זה האם ושנים האחרים שחטו כ"א בתה דזה פשיטא הוא דשנים אחרוני' חייבים דהא תרווייהו אותו ואת בנו נינהו אלא ודאי כך מלינו כגון ששחט אחד פרה ואחד שחט אמה דהוא חייב וא' שחט בתה אע"פ שהראשון שחט בתה קודם למה יתחייב מי ששחט האם אלא לאו ש"מ אף אם שחט בנו קודם ואח"כ אותו חייב: ט בפרשת צו דכתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח

פירוש לתורת אלהים

נ אאקס אדר אלעמעלי די מוטר מיט איר קינד תִּשְׁחֲטוּ טארט איר ניט קוילן אין איין טאג אבער עם פאטער מיט דעם קינד מעג מען קוילען ן איין טאג: (כט) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח אונ אז איר וועט עכטן אשעכטונג פון אקרבן תודה צו גאט לִרְצֹנְכֶם בחו זאלט איר שעכטן עס זאל אייך זיין לרצון פאר יר. ווען וועט זיין לרצון: (ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל אז שעת קולן זאלט איר טראכטן מען זאל דעם קרבן

ליקוטי יקרים

מען האט גיזאגט אויף די מַלְכָּה אז זיא האט מְנַחָה גיווען מיט דעם מיניסטער איז ליגען, ווען עס וואלט גיווען אמת וואלט דאך דר מלך נים גינעבין אזו פיל כבוד דעם מיניסטער, דאס זעלביגע איז גיוועזן ביי יודין, עס איז געקומען אקול נאשטימע] אויף יודין זייא האבין מְזַנֶּה גיוועזן נאוועקגעקערט פון הקב"ה] אונ האבין געדינט צו אקאלב נאקלייגעם אקם], הקב"ה האט אבער גיוועזן אז דיא זאך איז ליגען ניודין האבין נים געזאגט אז דער קאלב איז אגאט, נאר דער ערב רב האט אזו גיזאגט] צו ווייזין פאר אלע פעלקער אז די זאך איז ליגען, האט הקב"ה געהייסין מאכין אמשכן אין משכן. זאל מען מקריב זיין קרבנות, אונ דר ערשטער

ן אלע קרבנות זאל זיין דר אקס, ווען עס וואלט גיווען אמת אז יודין האבין געדינט צוא אאקס וואלט הקב"ה נים גיוואלט ן זאל ברענגען אין משכן אאקס פאר אקרבן אונ געווים דארף נים זיין דר אקס דער ערשטר קרבן, האבין שון אלע געגלויבט אז יודין האבין נים געהאלטין דעם עגל פר אגאט:

לֹֽא־תוֹתִ֥ירוּ מִמֶּ֖נּוּ עַד־בֹּ֑קֶר אֲנִ֖י
יְהוָֽה׃ לא וּשְׁמַרְתֶּם֙ מִצְוֺתַ֔י וַעֲשִׂיתֶ֖ם
אֹתָ֑ם אֲנִ֖י יְהוָֽה׃ לב וְלֹ֤א תְחַלְּלוּ֙ אֶת־
שֵׁ֣ם קָדְשִׁ֔י וְנִ֨קְדַּשְׁתִּ֔י בְּת֖וֹךְ בְּנֵ֣י
יִשְׂרָאֵ֑ל אֲנִ֥י יְהוָ֖ה מְקַדִּשְׁכֶֽם׃

אונקלוס

תַשְׁאֲרוּן מִנֵּהּ עַד
אֲנָא יְיָ׃ לא וְתִטְּרוּן
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָ
לב וְלָא תְחַלְּלוּן יָת
דְקוּדְשִׁי וְאִתְקַדַּשׁ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָ

תולדות אהרן

ולא תחללו סנהדרין עד: ונקדשתי מגילה כג סנהדרין עד:

בעל הטורים

לשחוט וכל הפרקים ברגלים לכך סמך אותו לרגלים: (ל) לא תותירו ממנו עד בקר. וסמיך ליה אני ה' ושמרתם מצותי לו' שאין מעבירין
כלומר לא תותירו המצות: (לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל. בגי' זהו אין אומרים קדושה פחות מעשרה: בתוך בני ישראל. וסמיך ליה
שכמועדים מתקבלים כדי להתפלל ולהלל להקב"ה שברוב עם הדרת מלך: מקדשכם. וסמיך ליה מועדי ה' שחייב אדם לטהר את עצ

רש"י

על מנת כן שאם לקבוע לה זמן אכילה כבר כתיב (ו
ובשר זבח תודת שלמיו וגו': אני ה'. דע מי גזר ע
ואל יקל בעיניך: (לא) ושמרתם. (ת"כ) זו י ה
ועשיתם. זה המעשה: (לב) ולא תחללו. לע
דברי מזידין ב ממשמע שנאמר ולא תחללו מה ת"ל ו
ל מסור עצמך וקדש שמי יכול ביחיד ת"ל בתוך בני
וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו ע"מ למות שכל
עצמו ע"מ הנס אין עושין לו נס שכן מצינו בחנניה
ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס שנא' (דניאל ג)

בית יהודא

קָרְבָּן זָאל מֶען טְרַאכְטְן מֶען שֶׁעכְט אִים אוֹיף דֶעם תְּנַאי עֶר זָאל גָאר גֶגֶעסִין וֶוערִין דֶעם הַיינְטִיגֶן טָאג (שֶׁאִם לִקְבּוֹעַ לָהּ זְמַן אֲכִילָה) אוּן אִיךְ וֶועל זָאגִין דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט דִי צַייט וֶוען מֶען זָאל עֶסִין דֶעם קָרְבָּן (כְּבַר כָּתוּב) דָם הָאט דֶער פָּסוּק שׁוֹין לַאנְג גְשְׁרִיבֶּן (וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו וגו') דִיא פְלֵייש פוּן דֶעם קָרְבָּן וָוס אִיז אַתּוֹדָה זָאל מֶען עֶסִין דֶעם טָאג וָואס מֶען הָט אִים גְשָׁאכְטְן אוּנ דִיא נַאכְט נָאךְ דֶעם טָאג בִּיז אִין דֶר פְרִיה: וַאֲנִי ה'. (דַע מִי גָזַר עַל הַדָּבָר), וַויים וֶוער הָט גוֹזֵר גְוֶוען אוֹיף דִי אַלֶע זַאכֶן (וְאַל יֵקַל בְּעֵינֶיךָ) דִי זַאכֶן זָאלֶן נִיט זַיין גְרִינְג בַּיי דִיר: (לא) וּשְׁמַרְתֶּם. (זוּ הַמִּשְׁנֶה), דָם מֵיינְט מֶען דָאס לֶערְנֶען: וַעֲשִׂיתֶם. (זֶה הַמַּעֲשֶׂה), דָאס טְאן דִי מִצְוֹת: (לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ. אִיר זָאלְט פַארְשֶׁעמֶן מַיין הֵיילִיגְעֶן נָאמֶען (לַעֲבוֹר עַל דִּבְרֵי מְזִידִין) אִיר זָאלְט ווִילֶענְדִיג נִיט טָאהֶן וָואס אִיךְ הָאבּ גְבָאטִין. רַשִׁ"י (מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תְחַלְּלוּ מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְנִקְדַּשְׁתִּי) אַז עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אִיר זָאלְט נִיט פַארְשֶׁעמֶען מַיין נָאמֶען, אַז מֶען וֶועט דֶעם הֵיילִיגֶן נָאמֶען פוּן הקב"ה נִיט פַארְשֶׁעמֶען וֶועט עֶר דָאךְ זַיין הֵיילִיג צוּ וָואס זָאגְט אַמָאל הקב"ה אִיךְ זָאל וֶוערִין גֶעהֵיילִיגְט, נָאר הקב"ה מֵיינְט (מְסוֹר עַצְמְךָ וְקַדֵּשׁ שְׁמִי) דוּ זָאלְסְט אַוֶועקְגֶעבּ לֶעבִּין צוּ הֵיילִיגֶן מַיין נָאמֶען (יָכוֹל בְּיָחִיד) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ עֶר אִיז אֵיינֶער אַלֵיין צְווִישֶׁען גוֹיִם וָואס גֵייט עֶר זָאל לֵייקֶענֶן אִין הקב"ה זָאל עֶר אוֹיךְ זִיךְ לָאזֶן הַרְגֶענֶען (תַּלְמוּד לוֹמַר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) לֶערוּנְט אוּנְז דֶער פָּס אַז עֶר אִיז צְווִישֶׁען נָאךְ יוּדִין מוּז עֶר אַוֶועקְגֶעבְּעֶן זַיין לֶעבֶּען אוּנ נִיט לֵייקֶענֶען אִין הקב"ה, זָאגְט רַשִׁ"י (וּ מוֹסֵר עַצְמוֹ) אוּנ וֶוען עֶר גִיט זַיין לֶעבֶּן פַאר הקב"ה (יִמְסוֹר עַצְמוֹ עַל מְנַת לָמוּת) זָאל עֶר מֵיינֶען מִיט אֱמֶת א לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה גִיט עֶר זַיין לֶעבֶּען וֶועגֶען דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן הקב"ה (שֶׁכָּל הַמּוֹסֵר עַצְמוֹ עַל מְנַת הַנֵּס) וָואר מֶענְטְשׁ וָוס גִיט זִיךְ אִיבֶּער צוּם הַרְגֶענֶן פַאר הקב"ה נָויל עֶר טְרַאכְט גֶעווִיס וֶועט הקב"ה טָאן אַנֵס אוּנ עֶר וֶוי גֶעהַרְגֶת וֶוערֶען (אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס) פַר דֶעם מֶענְטְשׁ וֶועט הקב"ה נִיט טָאהֶן אַנֵס (שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל) וָוארוּם אַזוֹ גֶעפִינֶען מִיר אִיז גְוֶוען בַּייא חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל עֲזַרְיָה (שֶׁלֹּא מָסְרוּ עַצְמָן עַל מְנַת הַנֵּס) זֵיי הָאבֶּן זִיךְ נִיט אִיבֶּע צוּם פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם תְּנַאי הקב"ה זָאל זֵיי טָאהֶן אַנֵס זֵייא זָאלֶען נִיט פַארְבְּרֶענְט וֶוערִין (שֶׁנֶּאֱמַר) וְ

שפתי חכמים

שלמיו ביום השלישי לא ירצה. חזר ופרט בנאכלים וכו' שהשלמים האמורים כאן הם שלמים הנאכלין ליום א': י ר"ל שגוה ושומר כל המצות בלב ואח"כ ועשיתם מה שמור בלב כי לעולם הפעולה אחר המחשב' דהיינו השמירה בלב: כ ר"ל מי שרוצה להעבירך על תשמע לו לעבור על דברי: ל בשלמא בלא זה ה"א חדא על הסו המזיד וקאי על האדם שיזהר שלא יבא לידי איסור שמור שה

פירוש לתורת אלהים

נָאר עֶסֶן דֶעם טָאג לא תוֹתִירוּ אִיר זָאלְט נִיט לָאזֶען פוּן אִים אוֹיף דֶעם אַנְדֶערֶען טָאג אִין דֶר פְרִי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין אוֹיף דִיר גוֹזֵר אוּנ עֶס זָאל נִיט זַיין בַּיי דִיר גְרִינְג: (לא) וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוּנ אִיר זַייא טָאן אֲנִי יְיָ: (לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ אוּנ אִיר נִיט פַארְשֶׁעמֶן מַיין הֵיילִיגֶן נָאמֶען וְנִקְדַּשְׁתִּי אוּ זָאל וֶוערֶן גֶהֵיילִיגְט צְווִישֶׁען דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל

מצות השם

(ריצה) וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז וִויא בַּאלְד מֶען וֶועט אַנְדֶערֶען אֵיין יוּד אַז עֶר זָאל עוֹבֵר זַיין אוֹיף אֵיין מִצְוָה פוּן גָאטְס מִצְוֹת אוּנ מֶען אִיז זִיךְ מְכַוֵּין אַז מֶען זָאל אִים אָפּ רֶעדֶען פוּן יוּדִישֶׁען דָת אַזוֹ דַארְף עֶר זִיךְ מַפְקִיר צוּ זַיין פוּן גָאטְס וֶועגִין אוּנ זָאל נִיט עוֹבֵר זַיין אֲפִילוּ אוֹיף דֶער קְלֶענְסְטֶער עֲבֵירָה אוּנ דֶער וָואס עֶר טוּט אֵיין עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט נִיט פוּן אִיר קֵיין הֲנָאָה נָאר עֶר אִיז זִיךְ מְכַוֵּין לְהַכְעִיס צוּ טָאן אֵיין עֲבֵירָה הֵייסְט עֶר אֵיין מְחַלֵּל הַשֵּׁם אוּנ זַיין זִינְד אִיז זֵייעֶר גְרוֹס אוּנ ווִידֶער לֶערְנִין מִיר אַרוֹם פוּן דַאנִין אַזַאךְ וָואס דֶער (הֲמוֹן עַם) הַאלְט דָאס פַאר אֵיין אִיסוּר דִיא זַאךְ אִיז מוּתָּר טָאר מֶען פַאר זֵייא נִיט טָאן דִיא זַ דֶער וָואס עֶר טוּט יוֹא אֲפִילוּ עֶר אִיז אֵיין אָדָם חָשׁוּב הֵיי אֵיין מְחַלֵּל הַשֵּׁם אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָ אִין יֶעדֶער צַייט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

(רצו) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה דַארְפִין מְפַרְסֵם צוּ זַיין אַז אוּנְזֶער גָאט אִיז אֵיינְצִ

דער

לג הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהֹוָה: פ
רביעי כג א וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהֹוָה אֲשֶׁר־
תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה
הֵם מוֹעֲדָי: ג שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה

אונקלוס

שְׁכוֹן: לג דְּאַפֵּיק
ן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
ּי לְכוֹן לֵאלָהָא אֲנָא
וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
מַר: ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי
אֵל וְתֵימַר לְהוֹן
יָא דַיְיָ דִּי תְעָרְעוּן
ן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ אִלֵּין
מוֹעֲדָי: ג שִׁתָּא יוֹמִין

ם (ב) אשר תקראו אותם מקראי קדש. שר תזמנו אותם זמני קדש. כל לשון אצל מועדים לשון קביעת זמן הוא.

בעל הטורים

די ה'. מלא ו' על ו' חדשים שלוחים

תו"א אשר תקראו ר"ה כד: אלה הם מועדי שם:

רש"י

הוא לך מלכא וגו' מציל ולא מציל ידיע להוי לך וגו': מוציא אתכם. על מנת כן: אני ה'. נאמן לשלם (ב) דבר אל בני ישראל וגו' מועדי ה'. עשה ת שיהיו ישראל מלומדין בהם שמעברים את השנה מ על נעקרו ממקומ' לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלי': שת ימים. מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל

בית יהודא

שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זַיי הָאבֶּען גְזָאגְט צוּ נְבוּכַדְנֶצַּר (וְהֵן לָא) אֲפִילוּ הקב"ה וֶועט אוּנְז פוּן דֶעם פַייֶער נִיט רֶעטְטִין (יְדִיעַ לֶהֱוֵא לָךְ מַלְכָּא) זָאלְסְטוּ ווִיסֶען מֶלֶךְ מִיר וֶועלֶן צוּ דַיין צֶלֶם נִיט דִינֶען (מַצִּיל וְלָא מַצִּיל יְדִיעַ לֶהֱוֵי לָךְ וגו') צוּ הקב"ה וֶועט אוּנְז רֶעטְטִין פוּן דֶעם פַייֶער צוּ עֶר וֶועט אוּנְז נִיט רֶעטְטִין וֶועלֶען מִיר צוּ דַיין צֶלֶם נִיט דִינֶען וְדְרִיבֶּער הָט זַיי הקב"ה גֶערֶעטֶעטו: (לג) וְהַמּוֹצִיא אֶתְכֶם]. (עַל מְנַת כֵּן), עם תְּנַאי הָאבּ אִיךְ אַייךְ אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם אִיר זָאלְט אַייעֶר לֶעבֶּען גֶעבִּין פַאר מַיין לִיבְּשַׁאפְט: (אֲנִי ה'). אט (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) בִּין בַּאגְלוֹיבְּט צוּ צָאהְלִין שָׂכָר דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס גִיט זַיין לֶעבִּין וֶועגִין מִיר צוּ הֵיילִיגֶען אמֶן: (ב) וְדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' מוֹעֲדֵי ה']. זָאגְט רַשְׁ"י הקב"ה הָט גְבָּאטֶען (עֲשֵׂה מוֹעֲדוֹת שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְלוּמָּדִין אֶלְסְט מַאכֶען יָמִים טוֹבִים אִין אוֹיסְגֶעזֶעצְטֶע אוּנ גֶעוִוִיסֶע צַייטֶען, דִי יוּדִין זָאלִין זַיין גֶעלֶערְנְט צוּ ווִיסֶען רִיכְטִיג עט זַיין יוֹם טוֹב (שֶׁמְּעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה) אַמָאל מַאכְט מֶען דֶעם יָאהְר מְעוּבֶּרֶת וּמֶען מַאכְט צְווֵייא מָאהְל דֶעם אָדָר] (עַל גָּלִיּוֹת שֶׁנֶּעֶקְרוּ מִמְּקוֹמָם לַעֲלוֹת לָרֶגֶל וַעֲדַיִין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם) אוֹיבּ דִיא יוּדִין וָוס הָאבֶּען גֶעווֹאהְנְט ווייט שָׁלַיִם זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן זַייעֶרֶע שְׁטֶעט צוּא קוּמֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם אוֹיף יוֹם טוֹב, אוּנ דִי סַנְהֶדְרִין הָאבֶּן זַיי וֶועלֶן נִיט קוּמֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם בִּיז יוֹם טוֹב מַאכְט מֶען צְווֵייא מָאל דֶעם חוֹדֶשׁ אֲדָר דֶער חוֹדֶשׁ נִיסָן זָאל זַיין ר וֶועלֶן זַיי קֶענֶען קוּמֶען אוֹיף יוֹם טוֹב אִין יְרוּשָׁלַיִם: (ג) וְשֵׁשֶׁת יָמִים]. פְרֶעגְט רַשְׁ"י דִי תּוֹרָה ווִייל דָאךְ אִיצְט וֶועגִין יָמִים טוֹבִים (מַה עִנְיַן שַׁבָּת אֵצֶל מוֹעֲדוֹת) פַאר וָוס הֵייבְּט־אָן דֶער פָּסוּק מִיט שַׁבָּת וְוִיא קוּמְט שַׁבָּת צוּא ב, עֶנְפֶערְט רַשְׁ"י (לְלַמֶּדְךָ) דִיא תּוֹרָה קוּמְט דִיךְ לֶערְנֶען (שֶׁכָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַמּוֹעֲדוֹת) דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הַאלְט

שפתי חכמים

י איסור קל כגון סוגג אבל השתא ספי' דאיירי הקרא במזידין ונקדשתי ל"ל: מ הכי גרסינן עשה המועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם ר"ל שיהיו רגילים לעלות לרגל ומפרש והולך כילד שמעברין כו' כיון שנעקרו ממקומן מעברין דאם לא יעברו לא יוכלו

פירוש לתורת אלהים

מְקַדִּשְׁכֶם אִיךְ גָאט בִּין אַייעֶר הֵיילִיגֶער: הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם וָוס אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹס גְצוֹגֶן פוּן לַאנְד מִצְרַיִם לִהְיוֹת צוּ זַיין צוּ אַייךְ צוּ אַגָאט אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְּט צוּ בַּצָאלֶן שָׂכָר וָוס עֶר אִיז מְקַיֵּים מַיינֶע מִצְוֹת: (ב) דַּבֵּר הֵייד קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ זָאלְסְט זָאגֶען צוּ זֵייא מוֹעֲדֵי יְיָ דִיא יָמִים טוֹבִים פוּן גָאט אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם וָוס אִיר זָאלְט זֵייא רוּפֶען מִקְרָאֵי אַרוּפוּנְג קוֹדֶשׁ הֵיילִג דִי יָמִים טוֹבִים וֶועְרֶן גְרוּפֶן מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ אֵלֶּה דִי וָוס נַייטֶער וֶועלֶן שְׁטֵיין הֵם מוֹעֲדָי זֶענֶן מַיינֶע יָמִים טוֹבִים: (ג) שֵׁשֶׁת יָמִים זֶעקְס טָאג מֶעג גִיטָאן וֶוערֶען בַּיי אַייךְ אַמְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוּנ אִין דֶעם זִיבִּיטֶן

מצות השם

אוּנְזֶער וֶועלְט אוּנ אַז אַיינֶער וֶועט אוּנְז אָפּ רֶעדֶען פוּן אֱמוּנָה זָאל מֶען אִים נִיט וֶועלִין צוּ הֶערִין אוּנ אוּנְז מְחוּיָב מִיר זָאלֶען זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ זַיין אֲפִילוּ מֶען וֶועט וֶועלֶען חָלִילָה הַרְגִינֶען פוּן גָאטְס וֶועגִין אוּנ דֶער וָואס ט אַיין מִצְוָה אוּנ פַר מַיט זִיךְ פוּן אַיין עֲבֵירָה פוּן גָאטְס אַז וִוי (יוֹסֵף הַצַּדִּיק) הָאט זִיךְ פַאר מִיטֶען פוּן אַיין עֲבֵירָה טִיפֶרְס ווַייבּ הָאט אִים צוּ גֶרֶעט אַז עֶר זָאל מִיט אִיר לִיגֶן עֶר אַיין מְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:
ן אוּנ עֶר אִיז גְפַאלֶן אִין אַרִינְשְׁטָאק אוּנ הָט בֶּעשְׁמוּצְט

משלי יוסף

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וגו'. דֶר עִנְיַן שַׁבָּת אִיז בַּייא אוּנְז לְמָשָׁל אַגְבִיר הָט גִיקוֹיפְט אַשְׁטִיק סְחוֹרָה טַייעֶרֶע צוּ מַאכֶן פַר זַיין קִינְד עֶטְלִיכֶע מַלְבּוּשִׁים מִיט אַיין מָאהְל, עֶר הָט דִי סְחוֹרָה גְגֶעבֶּן צוּ אַשְׁנֵיידֶר אוּנ עֶר הָט גְזָאגְט צוּם שְׁנֵיידֶר ווֶעלְכֶר מַלְבּוּשׁ עֶס וֶועט זַיין פְרִיעֶר פֶערְטִיג זָאל עֶר אִים בַּאלְד בְּרֶענְגֶען, דֶר שְׁנֵיידֶר הָט פֶערְטִיג גִימַאכְט דֶעם עֶרְשְׁטִין מַלְבּוּשׁ אוּנ הָט אִים גִיבְּרֶענְגְט צוּם גְבִיר, מֶען הָט דֶם קִינְד אָנְגִיטָאהְן דֶעם מַלְבּוּשׁ, עֶר אִיז מִיט דֶעם מַלְבּוּשׁ אַרוֹיסְגְגַאנְגֶן אִין גַאס נַוייזִין זַיינֶע חֲבֵרִים, אַיין חָבֵר הָאט אִים מְקַנֵּא גִיוֶועזֶן דֶם שֵׁיינֶע מַלְבּוּשׁ הָאט עֶר אִים אַשְׁטוּיס דֶעם מַלְבּוּשׁ, אוּנ עֶר הָאט מֶער קֵיין וָוערְט גִיהַאט, דֶרְנָוייל

מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת
שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ פ ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
בְּמוֹעֲדָם׃ ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם

תִּתְעֲבֵד עֲבִידָא ו
שְׁבִיעָאָה שַׁבָּת
מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל
לָא תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָ
קֳדָם יְיָ בְּכֹל מוֹתְבָ
ד אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ
קַדִּישׁ דִּי תְעָרְעוּן
בִּזְמַנֵּיהוֹן׃ ה ב
קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת
לְיַרְחָא בֵּין שְׁ

תו"א שבת קוא חולין קא: א
ר"ה כא כב כד כה:

רשב"ם

כמו קרא עלי מועד. וכן התרגום מערעי קדיש. ולשון כמקרה הכסיל:

בעל הטורים

יולאים: (ג) מקרא קדש. בגי' משתה. מקרא קדש. בגי' במאכל כ

בית יהודא

יוֹם טוֹב וְוִיא וָואכֶעדִיג (מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ חִלֵּל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת) רֶעכוּנְט מֶען אִים דִי עֲבֵירָה אַזוֹ גְרוֹיס גְלַייךְ וְוִיא עֶר וָואלְט גְוָועֶן מְחַלֵּל שַׁבָּת (וְכָל הַמְקַיֵּים אֶת הַמּוֹעֲדוֹת) אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הַאלְט הֵיילִיג יוֹם טוֹב (מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּים אֶת הַשַּׁבָּתוֹת) רֶעכוּנְט מֶען אִים דִי מִצְוָה אַזוֹ גְרוֹיס גְלַייךְ וְוִיא עֶר הֵיילִיגְט שַׁבָּת : (ד) [אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'] . זָאגְט רש"י (לְמַעְלָה מְדַבֵּר בְּעִבּוּר שָׁנָה) פְרִיעֶר הָאט מֶען גֶערֶעט וָוען מֶען דַארְף מְעַבֵּר זַיין דֶעם יָאהְר , צוּ מַאכֶען צְוֵויי מָאל אֲדָר , גְהֶער סַנְהֶדְרִין (וְכַאן מְדַבֵּר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ) אוּנ דָא רֶעט מֶען פוּן מְקַדֵּשׁ זַיין דֶעם חוֹדֶשׁ , וֶועלְכֶער חוֹדֶשׁ זָאל זַיין צְוָואנְצִיג טֶעג אוּנ וֶועלְכֶער חוֹדֶשׁ זָאל זַיין דְרַייסִיג טֶעג , דָס גִיהֶער אוֹיךְ צוּ דִיא סַנְהֶדְרִין : (ה) [וּבֵין הָעַרְבָּיִם רש"י מֶען מֵיינְט (מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה) פוּן זֶעקְס שָׁעָה אוּנ וַוייטֶער בִּיז נַאכְט *) : [פֶּסַח לַה'] . זָאגְט רש"י מֶ

רש"י

המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את הש
המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו קיים את
(ד) אלה מועדי ה'. למעלה מדבר בעבור
מדבר ב בקדוש החדש : (ה) בין הערבים. מ
ם ולמעלה : פסח לה'. הקרבת ע קרבן שמ

שפתי חכמים

לעלות ולהגיע לירושלים אלא עד אחר הרגל ובשנה הבאה לא ירצו לעלות לרגל דסבורין שאינן יכולין לבא לירושלים קודם הרגל הלכך מעברין. ועיין בסנהדרין דף י"א: נ ר"ל לעיל כתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם וקרינן אתם ר"ל דתלוי הכל בב"ד אם מעברין השנה מעובר ואם לאו אינו מעובר וכאן ג"כ כתיב מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם משמע דתלוי בב"ד שאם קדשוהו מקודש ואם מקודש : ס ר"ל דבתחילת היום עד שש שעות מאיר וכשיגיע משש שעות ולמעלה אינו מאיר כל כך כבתחילה ואילך נקרא ערב וכשיקרב הלילה שהוא מאפיל ביותר וזהו נמצא משש שעות ואילך עד הלילה נקרא הכל בין ערבים

פירוש לתורת אלהים

טָאג שַׁבָּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג מִקְרָא קוֹדֶשׁ עֶס זָאל וֶוערֶען אָן גְרוּפֶען הֵיילֶעג כָּל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט אִיר נִיט טָאן שַׁבָּת הוּא לַיְיָ דָאס אִיז שַׁבָּת פוּן גָאטְס וֶועגֶען בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אֵייעֶר זִיצוּנְג סַייא אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סַייא אִין חוּץ לָאָרֶץ זָאלְט אִיר אַלְץ רוּעֶן שַׁבָּת [פ] (ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ דָאס זֶענֶען מַיינֶע יָמִים טוֹבִי[ם] קוֹדֶשׁ זַיי וֶוערֶן גְרוּפֶן הֵיילֶג אֲשֶׁר וָוס אִיר זָא[לט] רוּפֶן הֵיילֶג בְּמוֹעֲדָם אִין זֵייעֶר צַייט : (ה) בַּחוֹדֶ[שׁ] אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין חוֹדֶשׁ דָאס אִיז נִיסָן בְּאַרְ[בָּעָה]

משלי יוסף

הָט דֶר שְׁנַיידֶר גִיבְּרֶענְגְט נָאךְ אַמַלְבּוּשׁ , מִיט דֶעם צְוֵוייטֶן מַלְבּוּשׁ אִיז אוֹיךְ גְוֶוען דָם זֶעלְבִּיגֶע , אוּנ מִיט אַלֶע מַלְבּוּשִׁים אִיז אַזוֹ גִיוֶוען בִּיז דֶעם לֶעצְטִין מַלְבּוּשׁ וָוס דֶער שְׁנַיידֶר הָט גִבְּרֶענְגְט , נָאכְדֶעם הָט דֶער פָאטֶער גִיזָאגְט צוּם קִינְד מִיט דִי בֶּעשְׁמוּצְטֶע מַלְבּוּשִׁים וֶועסְטוּ גֵיין אַלֶע טָאג אִין גַאס אָבֶער דֶעם מַלְבּוּשׁ וֶועל אִיךְ דִיר נָאר גֶעבִּין צוּ גֵיין אִין אִים אִין שְׁטוּב נִיט אוֹיף דִי גַאס , וֶועט דֶער מַלְבּוּשׁ בְּלַייבִּין רֵיין . דָם זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דֶעם שַׁבָּת . הקב"ה הָט גְגֶעבֶּן דֶעם מֶענְטְשׁ אַרֵיינֶע נְשָׁמָה פוּן הִימֶל , דֶער מֶענְטְשׁ גֵייט אַרוּם אִין גַאס מִיט זַיין רֵיינֶע נְשָׁמָה , זוּנְטָאג , דֶר יֵצֶר הָרָע אִיז אִים מְקַנֵּא אוּנ עֶר מַאכְט אִים זִינְדִיגֶן אוּנ בֶּעשְׁמוּצְט אִים דִי נְשָׁמָה , בַּיי נַאכְט אֵיידֶר דֶער מֶענְטְשׁ גֵייט שְׁלָאפִין טוּט עֶר תְּשׁוּבָה דִי נְשָׁמָה גֵייט אַרוּף אִין הִימֶל , אִין דֶר פְרִיה קוּמְט אַמָאהל אַרָאפּ רֵיין אוּנ דֶער יֵצֶר הָרָע בֶּעשְׁמוּצְט זִינְד אוּנ אַזוֹ אִיז אַלֶע טָאג , בִּיז עֶס קוּמְט שַׁבָּת אוּ[נ] גִיט דֶעם מֶענְטְשׁ אַנַייעֶ נְשָׁמָה אוֹיף שַׁבָּת זָאגְט הק[ב"ה] דִי נְשָׁמָה זָאלְסְטוּ נִיט גֵיין הַיינְט אִין גַאס , נָאר אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ , וֶועט דִי נְשָׁמָה בְּלַייבִּין רֵיין , דָר[ום] דֶער פָּסוּק שֵׁשֶׁת יָמִים וגו' זֶעקְס טָאג זָאלְסְטוּ אַ[רבייטען] נַוויל דִיא נְשָׁמָה אִיז שׁוֹן בֶּעשְׁמוּצְט , נָאר בַּיוֹם ה[שביעי] דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג זָאלְסְטוּ רוּהֶען פוּן אַלֶע אַרְ[בייט] דֶער טָאג זָאל בַּיי דִיר זַיין הֵיילִיג , זָאלְסְט דַאוְונֶען , לֶערְנֶען תּוֹרָה , וֶועט נַוויגְסְטוּנְס דַיין נְשָׁמָה בְּלַייבִּין רֵיין אוּנ הֵיילִיג :

והקרבתם

*) הערה די זייגערס אין ארץ ישראל זענען אנדערש ווי ביי אונז וויל דארט רעכונט זיך טאג מיט נאכט גלייך , צוועלף שעה טאג צו
נאכט [עיין בהרע"ב פ"א דברכות מ"ב] אין דער פריה איז דער זייגער 12 , שעה 1 איז דיא ערשטע שעה אוף דעם טאג אונ א
האלבער טאג איז דער זייגער זעקס , אנהייב אבענד איז דער זייגער 12 , שעה איינס , איז דיא ערשטע שעה אין דיא נאכט , דריבער ז
און זעקס שעה ביי טאג , נאך האלבין טאג , הייסט בין הערבים , צווישען די אבענדין , איין אבענד הייסט נאך צוועלף ביי טאג דער אנגע
הייסט איידער עס ווערט נאכט ועיין ש"ח :

...חָא קֳדָם יְיָ׃ וּבְחַמְשַׁת
...שְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין
...א דְפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ
...בְעָה יוֹמִין פַּטִּיר
...כְלוּן׃ ז בְּיוֹמָא קַדְמָאָה
...רַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
... עֲבִידַת פָּלְחָן לָא
...עְבְדוּן׃ ח וּתְקָרְבוּן
...רְבָּנָא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא

...א ובחמשה עשר יום סוכה כז כח:

פֶּסַח לַיהוָה׃ ו וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ׃ ז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת

רש"י

...) והקרבתם אשה וגו'. הם המוספין האמורים בפרשת ...חס ולמה נאמרו כאן לומר לך שאין המוספין מעכבין ...את זה: והקרבתם אשה לה'. מ"מ אם אין פרים ...א אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים: שבעת ...ים. כל מקום שנאמר שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים ...שטיינ"א בלע"ז וכן כל ל' שמונת ששת חמשת שלשת: ...לאכת עבודה. אפילו מלאכות החשובות לכם עבודה

בית יהודא

(הַקְרָבַת קָרְבַּן שֶׁשְּׁמוֹ פֶּסַח) אין דִי צַייט אִיז מֶען מַקְרִיב אַקָרְבָּן וָוס עֶר הֵייסְט פֶּסַח: (ח) וְהִקְרַבְתֶּם וגו'). זָאגְט רש"י (הֵם הַמּוּסָפִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס) מֶען מֵיינְט דִיא קָרְבָּנוֹת מוּסָפִים וָוס מֶען אִיז מַקְרִיב פֶּסַח, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי סֵדְרָה פִּנְחָס (וְלָמָּה נֶאֶמְרוּ כַּאן) צוּ וָוס שְׁטֵייט דָא דֶערְמַאנְט דִי קָרְבָּנוֹת מוּסָפִין (לוֹמַר לְךָ שֶׁאֵין הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה) צוּ זָאגִין דִיר דִי מוּסָפִין פַארְהַאלְטִין נִיט אֵיינֶע דִי אַנְדֶערֶע, אוּב עֶר הָט נִיט אַלֶע בְּהֵמוֹת וָוס עֶר דַארְף צוּ דִי מוּסָפִין,

...ל עֶר מַקְרִיב זַיין דִיא בְּהֵמוֹת וָוס עֶר הָאט: וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה'). אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן צוּא הקב"ה (מִכָּל ...וֹם) וִוי פִיל בְּהֵמוֹת אִיר הָאט צוּ דִיא קָרְבָּנוֹת (אִם אֵין פָּרִים) אוּב אִיר הָט נִיט אָקְסִין (הָבֵא אֵילִים) בְּרֵיינְג ווידֶערְס *) (וְאִם ...פָּרִים וְאֵילִים) אוֹיבּ עֶס אִיז נִיטָא פָּרִים אוּנ נִיט אֵילִים (הָבֵא כְּבָשִׂים) בְּרֵיינְג שֶׁעפְּסִין: וְשִׁבְעַת יָמִים). הַארְט רש"י ...ר וָואס שְׁטֵייט נִיט שִׁבְעָה יָמִים, נָאר עֶס שְׁטֵייט שִׁבְעַת, זָאגְט רש"י (כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שִׁבְעַת) וְוא עֶס שְׁטֵייט דֶער ...ארְט שִׁבְעַת (שֵׁם דָּבָר הוּא) אִיז דֶר נָאמֶען פוּן וָוארְט זִיבֶּען (שְׁבוּעַ שֶׁל יָמִים) אַזִיבֶּעטִיל פוּן טֶעג, דָאס הֵייסְט זִיבֶּען טֶעג ...א זַאמֶען (וְכֵן כָּל לָשׁוֹן שְׁמוֹנַת שֵׁשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁלֹשֶׁת) אוּנ אַזוֹ אִיז וְוא עֶס שְׁטֵייט שְׁמוֹנַת נַאכְט טֶעג צוּ זַאמֶען) שֵׁשֶׁת ...זֶקְס טֶעג צוּזַאמֶען) חֲמֵשֶׁת וּפִינְף טֶעג צוּזַאמֶען) שְׁלֹשֶׁת וְדְרַייא טֶעג צוּזַאמֶען). אַז עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען שִׁבְעָה יָמִים ...אלְט מֶען מֵיינֶען הַיינְט אַטָאג, אֵיין אַנְדֶער וָואךְ נָאךְ אַמָאל אַטָאג, דְרִיבֶּער שְׁטֵייט שִׁבְעַת יָמִים צוּ לֶערְנֶען אַלֶע ...בֶּען טֶעג זָאלִין זַיין צוּזַאמֶען אֵיין טָאג נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין: מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה). (אֲפִילוּ מְלָאכוֹת הַחֲשׁוּבוֹת לָכֶם עֲבוֹדָה וְצוֹרֶךְ)

שפתי חכמים

...קשי אע"ג אלא אהקרבת כו': פ והכוונה בזה כי שבעה הוא שם ...אר לקבוץ שבעה שהם בעלי חומר או כ"ח או גמחים או דומה אבל

שבעת מורה על השבעה המופשטים מן החומר כמו הגבורה והחכמה שהם מופשטים מהחומר לא כמו הגבור והחכם שהוא מורה על החיבור

פירוש לתורת אלהים

...ודֶש פֶערְצֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם צְוִוישֶׁן דִי ...בִּינְט נָאךְ הַאלְבֶּען טָאג זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין ...קָרְבַּן פֶּסַח צוּ גָאט: (ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר אוּנ אִין פִיפְצֶעטֶן ...אג אִין דֶעם חוֹדֶשׁ חַג זָאל צוּ אַייךְ זַיין יוֹם טוֹב פוּן ...צוֹת פוּן גָאטְס וֶועגֶן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג זָאלְט אִיר עֶסֶן מַצּוֹת וַוייל מֶען דַארְף עֶסֶן זִיבֶּן טָאג מַצּוֹת זָאל מֶען רוּפֶן דֶעם יוֹם טוֹב חַג הַמַּצּוֹת: (ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ זָאל צוּ אַייךְ זַיין אַרוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקַייט כָּל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט אִיר נִיט טָאן: (ח) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ

מצות השם

...צו רצח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג פוּן פֶּסַח זָאל מֶען רוּעֶן אוּנ מֶען זָאל ...זַיין שׁוּם מְלָאכָה נִיט טָאן נָאר קָאכֶען אוּנ בַּאקֶען מֶעג מֶען יוֹא ...נ אַזוֹ אֵיין זַאךְ וָואס מֶען קֶען טָאן אוּם עֶרֶב יוֹם טוֹב טָאר ...עֶן נִיט טָאן אוּם יוֹם טוֹב אוּנ אֵיין מֵת דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג זָאלִין ...ךְ מִתְעַסֵּק זַיין גוֹיִים אוּנ דֶעם אַנְדֶערִין טָאג מֶעג זִיךְ אֲפִילוּ אַייד ...תְעַסֵּק זַיין מֶען זָאל אִים אוֹיף טַייעֶן קְלֵיידֶער אוּנ בַּאגְרָאבֶּן אוּנ ...יא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת: ...צט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אוּם פֶּסַח הָט מֶען אַלֶע טָאג מַקְרִיב גֶוועֶן אֵיין קָרְבַּן מוּסָף אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

משלי יהודא

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה' וגו'. בַּארְפִין מִיר וִויסֶן פַאר וָואס אַלֶע טָאג סוּכּוֹת וָואס דִי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גִיוָועֶן פַאר דִי פֶעלְקֶר הָט מֶען יֶעדֶר טָאג מַקְרִיב גִיוָועֶן פִיל קָרְבָּנוֹת, אוּנ שְׁמִינִי עֲצֶרֶת וָואס דִי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גִיוָועֶן פַר דִי יוּדִין הָאט מֶען מַקְרִיב גִיוָועֶן וֶוענִיג קָרְבָּנוֹת. נָאר דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אַגְבִיר הָאט גֶעהַאט קִינְדֶר פוּן זַיין וַוייבּ, אוּנ זַיין וַוייבּ אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוּנ עֶר הָאט גֶענוּמֶען אֵיין אַנְדֶער וַוייבּ וָואס זִיא הָאט גֶעהַאט קִינְדֶר פוּן אִיר עֶרְשְׁטִין מַאן, אַמָאל אִיז דֶר גְבִיר גְקוּמֶען צוּ פָארֶן פוּן לַייפְּצִיג אוּנ הָט גִבְּרֶענְגְט מַתָּנוֹת פַר אַלֶי קִינְדֶר, דִי שֶׁענֶערֶע מַתָּנוֹת הָט עֶר גֶגֶעבִּין צוּ דִי קִינְדֶר פוּן זַיין וַוייבּ, דִי עֶרְגֶערֶע מַתָּנוֹת הָט עֶר גֶגֶעבִּן צוּ זַיינֶע קִינְדֶר, הָאט מֶען אִים גְפְרֶעגְט הָאסְטוּ דַיין וַוייבְּס ...קִינְדֶר לִיבֶּער וִויא דַיינֶע קִינְדֶר, הָט דֶר גְבִיר גִיעֶנְפֶערְט אִיךְ הָאבּ גִיוָואלְט דִי עֶרְשְׁטֶע פַאר טָאג וָואס אִיךְ בִּין גְקוּמֶען צוּא פאָרין

...) הערה אשעפס אוכר ביז איאהר ווערט ער גערופין כבש, דעם דרייצעהנטין חדש ווערט ער גערופין פלגס, אין דעם חדש טאר מען אים נים מקריב זיין אקרבן, פון נאך דעם דרייצעהנטין חדש אונ ווייטער רופט מען אים איל אונ מען מעג אים מקריב זיין אקרבן:

שרש

יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ פ
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ
וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית

אונקלוס

יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִי[עָאָה]
מְעָרַע־קַדִּישׁ כָּל עֲבִ[ידַת]
פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּ[ן]
ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מ[שֶׁה]
לְמֵימָר׃ י מַלֵּיל עִם [בְּנֵי]
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
תֵּעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי [אֲנָא]
יָהֵב לְכוֹן וְתַחְצְדוּן
חֲצָדַהּ וְתֵיתוּן יָת עוּ[מְרָא]
רֵישׁ חֲצָדְכוֹן לְוָת כַּהֲ[נָא]
וירי[ב]

תו"א כי תבואו אל הארץ מנחות פד: וקצרתם הגיגה יז מנחות סח: והבאתם את עמר קל מנחות מ סט סב פד:

בעל הטורים

(י) קצירה. ב' וקצרתם את קצירה בימות קצירה שאם תביאו העומר וקצרתם את קצירה ואם לאו בימות קצירה:

בית יהודא

אֲפִילוּ איר הָט צוּ טָאן אַזֶעלְכֶע זַאכִין וָוס הֵייסְן בֵּיי אַייךְ איין אַרְבֶּעט אוּנ איר דַארְפְט זֵיי נֵייטִיג (שֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן כִּיס בְּבַטָּלָה שֶׁלָּהֶם) אוּנ איר וֶועט הָאבֶּן שָׁאדִין גֶעלְט אַז איר וֶועט נִיט טָאהְן דִי אַרְבֶּעט (כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד) דְּהַיְינוּ דָם איז אַזוֹ אַזַאךְ אַז איר וֶועט דָם נִיט טָאהְן יוֹם טוֹב וֶועט דִיא זַאךְ זַיין שָׁאדִין פוּן דֶעסְטְוֶועגִין טָאר מֶען נִיט טָאן דִיא זַאךְ יוֹם טוֹב, זָאגְט רש"י (כָּךְ הֵבַנְתִּי מִתּוֹרַת כֹּהֲנִים) אַזוֹ אִיךְ פַארְשְׁטַאנֶען פוּן סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים (דְּקָתָנֵי) דֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים לֶערוּנְט (יָכוֹל אַף חוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְ[לֶאכֶת עֲבוֹדָה]) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ חוֹל הַמּוֹעֵד זָאל מֶען אוֹךְ נִיט מֶעגִין טָאן איין אַרְבֶּעט, בְּלַייבְּט דֶר דִין חוֹל הַ[מּוֹעֵד] מֶעג מֶען טָאהְן אַזוֹ איין אַרְבֶּעט וָוס עֶר וֶועט הָאבֶּן שָׁאדִין גֶעלְט אַז עֶר וֶועט דִיא אַרְבֶּעט נִיט טָאן חוֹל הַמּ[וֹעֵד] פַארְשְׁטֵייעֶן מִיר אָבֶּער יוֹם טוֹב טָאר מֶען נִיט טָאן אֲפִילוּ אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָוס עֶר וֶועט הָאבֶּן שָׁאדִין גֶעלְט אַז עֶר דִי אַרְבֶּעט נִיט טָאן יוֹם טוֹב׃ (י) וְרֵאשִׁית קְצִירְכֶם. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שֶׁתְּהֵא רִאשׁוֹנָה לַקָּצִיר) דָאס עֶר[שְׁטֶע] שְׁנַיידוּנְג פוּן דִיא פֶעלְדֶער זָאל זַיין צוּם עוֹמֶר, עֶס זָאל קֵיינֶער שְׁנַיידֶן תְּבוּאָה פוּן פֶעלְד בִּיז מֶען וֶועט אָפְּשְׁנַ[יידֶן] תְּבוּאָה צוּם עוֹמֶר׃ (עוֹמֶר עֲשִׂירִית הָאֵפָה) אַעוֹמֶר איז אַצֶעהֶנְטִיל פוּן דִיא מָאס וָואס הֵייסְט אֵפָה (כָּךְ הָיְתָה [...])

רש"י

ולורך שיש חסרון כיס בבטלה שלהן כגון דבר האבד הבנתי מתורת כהנים דקתני יכול אף חולו של מועד אסור במלאכת עבודה ת"ל וכו': (י) ראשית קציר[כם] שתהא ראשונה לקציר: עומר. עשירית האיפה כך [היתה]

פירוש לתורת אלהים

איר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן צוּ גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טֶעג בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג פוּן פֶּסַח מִקְרָא קוֹדֶשׁ וגו' קֵיין שׁוּם מְלָאכָה פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט איר נִיט טָאן׃ (י) כִּי אַז איר וֶועט קוּמֶן צוּם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר וָוס אִיךְ גִיב אַייךְ וּקְצַרְתֶּם אוּנ איר וֶועט שְׁנַיידֶן איר שְׁנִיט וַהֲבֵאתֶם זָאלְט איר בְּרֶענְגֶען אַעוֹמֶר [...] אַזוֹ אַמָאס רֵאשִׁית קְצִירְכֶם דָם עֶרְשְׁטֶע פוּן אַייעֶר שְׁ[נִיט] פוּן דֶעם גֶערְשְׁטֶען וָוס איר וֶועט שְׁנַיידֶן צוּם עֶרְ[שְׁטֶען] זָאלְט איר דָם בְּרֶענְגֶען צוּם כֹּהֵן׃ (יא) וְהֵנִיף אוּנ דֶ[ער] כֹּהֵן זָאל אוֹיף הֵייבֶּן דֶעם עוֹמֶר לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט מִ[...]

שפתי חכמים

עס החומר ומפרש אחריו ממה הוא הקיטן מימים ועיין בפרשת כא: צ ומתרץ דבחול המועד מותר דבר האבד משמע דבי"ט עלמו אפי' דבר האבד אסור: ק כלומר שלא יהא רשות לישראל לקצור שדותיהם שיקצור העומר תחילה לכל הנקצרים ולא שתפרש ראשית קצירכם

משלי יהודא

פָארִין זָאלִין אַלִי קִינְדֶר אִין שְׁטוּב זַיין פְרֵיילִיךְ, הָאבּ אִיךְ אַזוֹ בַּרֶעכוּנְט, מַיין נַייבְּם קִינְדֶר הָאבִּין דָאךְ מִיט מִיר קֵיין שִׂמְחָה אִיךְ בִּין דָאךְ נָאר אֵיין אַכְטוּנְג גֶעבֶּער אוֹיף זֵיי אִיךְ גִיבּ זֵיי עֶסִין, אָבֶּר אִיךְ בִּין נִיט זֵייעֶר פָּאטֶר, וֶועלִין זֵיי זִיךְ פְרֵייעֶן מִיט דִיא שֵׁיינֶע מַתָּנוֹת, אָבֶּר מַיינֵי קִינְדֶר הָאבּ אִיךְ גֶעגֶעבִּין קְלֵיינֶע מַתָּנוֹת, ווייל זֵייעֶר שִׂמְחָה וֶועט נִיט זַיין אוּנ דַארְף נִיט זַיין מִיט דִיא מַתָּנוֹת נָאר מִיט מִיר דַארְף זַיין אוּנ וֶועט זַיין דִי שִׂמְחָה, דָם זֶעלְבִּיגֶע הָט הקב"ה גִיזָאגְט אוֹיף דִיא פַארְצַייטִיגֶע פֶעלְקֶער, ווייל זֵיי זֶענִין נִיט מַיינֶע קִינְדֶער אִיךְ גִיבּ נָאר אַכְטוּנְג אוֹיף זֵייא אוּנ גִיבּ זֵייא עֶסִין, הָאבִּין זֵייא דָאךְ גִיט קֵיין שִׂמְחָה מִיט מִיר, וֶועלִין זֵ[יי] זִיךְ פְרֵייעֶן וָואס מֶען איז מַקְרִיב פַאר זֵייא פִיל קָרְבָּנוֹת, אָבֶּער יוּדִין וָואס זֶענֶען מַיינֶע קִינְדֶער פַאר זֵייא דַא[רְף] מֶען מַקְרִיב זַיין וֵוייגִיג קָרְבָּנוֹת. זֵייא זָאלִין נִיט הָאבֶּען דִיא שִׂמְחָה מִיט דִיא קָרְבָּנוֹת נָאר דִיא שִׂמְחָה זָאל [זַיין] מִיט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא׃

מצות השם

(ש שא) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קוֹדֶשׁ. דָאס איז דִיא מִצְוָה דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג פֶּסַח זָאל מֶען נִיט טָאן קֵיין [...] מְלָאכָה נָאר מֶען מוּז רוּעֶן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדִין [...] אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט׃

(שב) וַהֲבֵאתֶם אֶת עוֹמֶר וגו'. דָאס איז דִיא מִצְוָה אַז [...] וָועכְצִיטִי נַאכְם פוּן חוֹדֶשׁ נִיסָן זָאל מֶען בְּרֶענְגֶען דֶעם עוֹ[מֶר] דָם איז אַזַא מָאס וָואס עֶס איז איין צֶעהֶנְטִיל פוּן דֶר מָאס וָוס הֵייסְט אֵיפָה פוּן גֶערְשְׁטֶען צוּ דֶעם כֹּהֵן׃

ולחם

קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן: יא וְהֵנִיף אֶת־
הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת
הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: יב וַעֲשִׂיתֶם
בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ
תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה:
יג וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ
וְנִסְכֹּה יַיִן רְבִיעִת הַהִין: יד וְלֶחֶם

אונקלוס

רים יָת עוּמְרָא קֳדָם
רַעֲוָא לְכוֹן מִבָּתַר
אטָבָא יְרִימִנֵּהּ כַּהֲנָא:
וְתַעְבְּדוּן בְּיוֹמָא
מוּתְכוֹן יָת עוּמְרָא
שְׁלִים בַּר שַׁתֵּהּ
תָא קֳדָם יְיָ:
מִנְחָתֵהּ תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין
א דְּפִילָא בִמְשַׁח
בָּנָא קֳדָם יְיָ
תְקַבְּלָא בְרַעֲוָא
הּ חַמְרָא רַבְעוּת
איד וּלְחֵם וּקְלִי וּפֵרוּכָן

ם (יא) ממחרת השבת. ממחרת יום ראשון של פסח:

תו"א קצירכם פסחים כג ר"ה יג: ביום הניפכם מגילה כ: ומנחתו שני מנחות כט: ונסכה יין שם: ולחם וקלי פסחים כג כריתות ה:

רש"י

כמו (שמות טז) וימודו בעומר: (יא) והניף. (מנחות ל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד ש מוליך ומביא רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור ת טללים רעים: כם. אם תקריבו כמשפט זה יהיה ל־צון לכם: ת השבת. (שם סו) ממחרת יום טוב הראשון של שאם אתה אומר שבת בראשית א אי אתה ב יודע: (יב) ועשיתם. כבש. חובה לעומר ג הוא בא: מנחתו. מנחת ד נסכיו: שני עשרונים. כפולה: ונסכו יין רביעית ההין. (מנחות פט) אף ע"פ

בית יהודא

אַזוֹ אִיז גְוֶוען דֶר נָאמֶען פוּן דִי מָאס (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיָּמוֹדּוּ בָעֹמֶר) מֶען הָט גְמָאסְטְין מִיט אַעוֹמֶר: וְהָעוֹמֶר עֲשִׂירִית הָאֵפָה]. אוּנ דֶר עוֹמֶר אִיז אַצֶעהֶנְטֵיל פוּן אַאֵיפָה: (יא) [וְהֵנִיף]. עֶר זָאל אוֹיפְהֵייבִּין, זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל תְּנוּפָה) אַלֶע אוֹיפְהֵייבוּנְג אִיז גְוֶוען (מוֹלִיךְ וּמֵבִיא) עֶר הָט גֶעפִירְט פוּן זִיךְ אוּנ הָט גֶעבְּרֵיינְגְט צוּ זִיךְ (מַעֲלֶה וּמוֹרִיד) עֶר הָט אוֹיפְגֶעהוֹיבִּין אוּנ אַרָאפְּגֶענִידֶערְט נַאזוֹ וְויא מִיר טוּהֶען מִיט דֶעם לוּלָב יוֹם טוֹב סוּכּוֹת] (מוֹלִיךְ וּמֵבִיא) עֶר הָט גֶעפִירְט פוּן זִיךְ אוּנ גֶעבְּרֵיינְגְט צוּ זִיךְ אִין אַלֶע פִיר זַייטִין (מִזְרָח דָרוֹם מַעֲרָב צָפוֹן] (לַעֲצוֹר רוּחוֹת רָעוֹת) אוֹיף לְטִין דִי שְׁלֶעכְטֶע וְוינְטֶען (מַעֲלֶה וּמוֹרִיד) עֶר הָאט אוֹיפְגֶעהוֹיבִּין אוּנ אַרָאפְּגֶענִידֶערְט (לַעֲצוֹר טְלָלִים רָעִים) אוֹיף אַלְטִין שְׁלֶעכְטֶע טָאהֶען: [לִרְצוֹנְכֶם]. (אִם תַּקְרִיבוּ כַּמִּשְׁפָּט זֶה) אוֹב אִיר וֶועט מַקְרִיב זַיין דֶעם עוֹמֶר אַזוֹ וְויא אִיךְ הָאבּ עְבָּאטִין (יִהְיֶה לָרָצוֹן לָכֶם) וֶועט דָס בְּעווילִיגֶן צוּ אַייךְ: [מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת]. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב ן שֶׁל פֶּסַח) אוֹיף מָארְגִין פוּן דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג יוֹם טוֹב פוּן פֶּסַח זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין דֶעם עוֹמֶר (שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר בְּרֵאשִׁית) וָוארוּם אַז דוּ וֶועסְט זָאגִין מֶען מֵיינְט אוֹיף מָארְגִין פוּן שַׁבָּת זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין דֶעם עוֹמֶר (אִי אַתָּה וְזֶהוּ) נֵייסְטוּ דָאךְ נִיט נָאךְ וֶועלְכֶען שַׁבָּת זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין דֶעם עוֹמֶר: (יב) [וַעֲשִׂיתֶם וגו' כֶּבֶשׂ]. זָאגְט רַשִׁ"י לָעוֹמֶר הוּא בָּא) דֶער שֶׁעפְּס גִיהֶער נִיט צוּ דִיא מוּסָפִים פוּ, יוֹם טוֹב, נָאר עֶר גִיהֶער צוּם עוֹמֶר: (יג) [וּמִנְחָתוֹ]. מֶען (מִנְחַת נְסָכָיו) דִי מִנְחָה אִיז אַמִנְחַת נְסָכִים וָוס גִיהֶער צוּם שֶׁעפְּס פוּן עוֹמֶר: [שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים]. (כְּפוּלָה הָיְתָה), ז אַטָאפֶּעלֶע מִנְחָה, צוּא אַלֶע שֶׁעפְּסִין דַארְף מֶען נָאר אֵיין עִשָּׂרוֹן מֶעהְל אוּנ צוּ דֶעם שֶׁעפְּס דַארְף מֶען צְוֵויא ים מֶעהְל: [וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִית הַהִין]. זָאגְט רַשִׁ"י (אַף עַל פִּי שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה אֵין נְסָכָיו כְּפוּלִים) אֲפִילוּ דִיא מִנְחָה מֶעהְל

דעת זקנים מבעלי התוספות

נחתו שני עשרונים. ארז"ל זה חלוק מכל שאר כבשים ך כבש בתורה שיהא במנחתו יותר מעשרון אבל מן הנסך חלוק כדכתיב ונסכו יין רביעית ההין ולכך אנו מפרשים

שפתי חכמים

דוקא מראשית קציר השדה תקריבו העומר אבל לא מסוף קציר השדה או אמצע: ר כלומר שם המדה המכילה בתוכה עשירית האיפה קרוי עומר: ש ואף מנ"ל לרש"י דתנופה הוא כך׳ ג"כ על מעלה ומוריד וי"ל דילפינן ג"ש הונף הונף דכתיב בפרשת תלוה אשר הונף ואשר הרם מוליך ומביא מעלה ומוריד דהונף היינו מוליך ומביא דהוא ל' הנפה כסודרין שעשוי להבריח הזבובים שמוליכים ומביאים אותו היינו מעלה ומוריד דהורם ל' הרמה ואם תגביה צריך אתה להורידו אף כאן כן: ת ר"ל סיפי' הטל לברכה ולא לקללה: א כל שבת בת בראשית ע"ש ששבת בו הקב"ה במעשה בראשית: ב ואע"פ שזאת הראיה היא פריכא בגמ' והביא שם ראיות אחרות מכל מקום איה זו משום שהיא תשובה לדברי לדוקים ובייתוסין ומשום הכי הביא ראיה זו: ג דק"ל הא בפרשת פנחס מנה קרבנות המוספין כמו ולמה לא מנה ג"כ כבש זה.ומתרץ דכבש זה לא בא למוספין אלא חובה לעומר בא: ד כלו' לא המנחה בפני עצמה האמורה בפ׳

פירוש לתורת אלהים

עם אַנְדֶערֶן טָאג יוֹם טוֹב פוּן פֶּסַח יְנִיפֶנּוּ זָאל אִים כֹּהֵן אוֹיף הֵייבֶּען: (יב) וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט ב זַיין אִין דֶעם טָאג וָוס אִיר וֶועט אוֹיף הֵייבֶּן עוֹמֶר כֶּבֶשׂ אַשָׁאף וָוס זִיא אִיז אַלְט אַיָאר לְעוֹלָה קָרְבָּן עוֹלָה צוּ גָאט: (יג) וּמִנְחָתוֹ אוּנ זַיין מִנְחָה זָאל זַיין צְווֵיי צֶעגְטְלֶען וֵוייצֶען מֶעל צוּ מִישְׁט מִיט אֵייל אִשֶּׁה אַפֵייעֶר אָפְּפֶר צוּ גָאט צוּ אַגִישְׁמַאקֶן רֵיחַ וְנִסְכֹּה אוּנ זַיין גִיסוּנְג זָאל זַיין יַיִן רְבִיעִית וַויין אַפֶערְטֶל עֶמִיר: (יד) וְלֶחֶם אוּנ בְּרוֹט פוּן נַייעֶ גֶערְשְׁטֶען וְקָלִי אוּנ מֶעל וָוס אִיז גְמָאלֶן גְוָוארֶן פוּן וַוייסֶע זַאנְגֶן וָוס

מצות השם

שח) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט עֶסֶען דִיא פִינְף מִינִים פוּן קָארְען קִיין בְּרוֹט אוּנ קִיין גִידַארְטִי זַאנְגֶען בִּיז מֶען וֶועט בְּרֶענְגֶען דֶעם (עוֹמֶר):

וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם
הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן
אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ ס טו וּסְפַרְתֶּם
לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם
הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע

אונקלוס

לָא תֵיכְלוּן עַד כְּרַן יוֹ[מָא]
הָדֵין עַד אַיְתוֹאֵיכוֹן [יָת]
קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן קְיָם עָ[לַם]
לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכ[וֹן]
טו וְתִמְנוֹן לְכוֹן מִבָּ[תַר]
יוֹמָא טָבָא מִיּוֹ[ם]
אַיְתוֹאֵיכוֹן יָת עוּמְ[רָא]
דַאֲרָמוּתָא שְׁבַעָא שָׁבוּ[עִין]

תו"א עד עלס היוס סוכה מא ר"ה ל מ[...]
סח : עד הביאכס מנחות סח
קלא : לדרתיכס מנחות פד : וספרתס שס
ממחרת השבת שס סה : מיום הב' א:ס שס
שבע שבתות שס סה טו :

בית יהודא

איז גְוָוען טָאפִּיל צְוֵויי עֶשְׂרוֹנִים, אָבֶּער דִי וַויין אִיז נִיט גְוָוען טָאפִּיל נָאר אַזוֹי וְויא בַּיי אַלֶע שֶׁעפְּסִין אַיין פֶערְטִיל הִין וַויין: (יד) וְקָלִי. זָאגְט רש"י קָלִי אִיז (קֶמַח עָשׂוּי מִכַּרְמֶל רַךְ שֶׁמְּיַיבְּשִׁין אוֹתוֹ בְּתַנּוּר) מֶעהְל וָואס אִיז גֶעמַאכְט פוּן נַייכֶע קֶערְנֶער תְּבוּאָה וָואס זֶענֶען גֶעטְרִיקוּנְט גְוָוארִין אִין אַהוֹיבִין: וְכַרְמֶל. (הֵן קְלָיוֹת), כַּרְמֶל מֵיינְט מֶען גֶעטְרִיקוּנְטֶע קֶערְנֶער תְּבוּאָה: [בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם]. זָאגְט רש"י (נֶחְלְקוּ בוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל) דִי חֲכָמִים קְרִיגֶען וֶועגֶען דִיא צְוֵויי וֶוערְטֶער בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם (יֵשׁ שֶׁלָּמְדוּ מִכָּאן) עֶס זֶ[ענֶען] דָא חֲכָמִים וָואס לֶערְנֶען פוּן דֶעם פָּסוּק (שֶׁהֶחָדָשׁ נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ) אֲפִילוּ אוֹיסֶער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט [עֶסֶען] פוּן דִיא נַייעֶ תְּבוּאָה בִּיז נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין טָאג פֶּסַח, דָאס מֵיינְט מֶען בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, וְוא אִיר וֶועט זִיצֶען וְואהְנֶ[ען] (וְיֵשׁ אוֹמְרִים) אוּנ עֶס זֶענֶען דָא חֲכָמִים וָואס זָאגֶן (לֹא בָא אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ עַל הֶחָדָשׁ אֶלָּא לְאַחַר יְרוּשָׁה וִישִׁיבָה) צְוֵויא וֶוערְטֶער "בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם" קוּמֶען נָאר לֶערְנֶען אַז יוּדִין זֶענֶען נִיט גִיבָּאטִין גִיוָוארִין זֵייא זָאלִין נִיט עֶסִין [פוּן דִיא] נַייעֶ תְּבוּאָה בִּיז נָאכְדֶעם וְויא מֶען וֶועט מַקְרִיב זַיין דֶעם עוֹמֶר, נָאר נָאכְדֶעם אַז זֵיי הָאבֶּן אַיינְגֶענוּמֶען אֶרֶץ יִשְׂ[רָאֵל] (שֶׁכָּבְשׁוּ וְחָלְקוּ) זֵיי הָאבֶּען אַיינְגֶענוּמֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ הָאבֶּן זִיא צוּא טֵיילְט אוּנ יֶעדֶער יוּד אִיז גֶזֶעסִין אוֹיף [זַיין] לַאנְד, אָבֶּער אֵיידֶער זֵייא הָאבִּין זִיךְ בַּזֶעצְט אוֹיף זֵייעֶרֶע פֶעלְדֶער, הָאבֶּען זֵיי גֶעמֶעגְט עֶסִין פוּן דִיא נַייעֶ תְּבוּאָה אֲפִילוּ אֵיידֶר מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם עוֹמֶר: (טו) [מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב):

רש"י

שמנחתו כפולה אין נסכיו כפולים: (יד) וקלי. קמח [עשוי] מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור: וכרמל. הן ק[ליות] שקורין גרניילי"ש: בכל משבתיכם. (קידושין לז) נח[לקו] בו חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה ל[ארץ] וי"א לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר יר[ושה] וישיבה משכבשו וחלקו: (טו) ממחרת השבת. ממ[חרת יום טוב]

שפתי חכמים

ויקרא מדכתיב בתריה ונסכו יין רביעי' ההין וכיון דיין הוא יין הנסכי' ודאי מנחה היא ג"כ מנחת נסכים אע"פ שהוא שני עשרונים ומנחת

דעת זקנים מבעלי התוספות

בתחלת המוסף שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל וע[שרון] לכבש לפי שמצינו כבש שמנחתו חלוקה שהיא משני עשר[ונים] אבל מן הנסוך אין אנו אומרים כי אם יין כנסכו בלבד [...] אנו מפרשים הנסכים לפי שלא מצינו שום כבש חלוק בנסוך היין ולכך כתיב ונסכו דהכא בה"א למדרש ונסכה דאכלה כ[...] קאי דאי כתי' ונסכו הוה אמינא דאכל עשרון ועשרון קאי. ולפי הפשט משמע כי אחד משני עשרונים הוי מנחת העומר ו[...] עשרון והוא בא עם זה הכבש והעשרון השני הוא עשרון הראוי למנחתו ותדע שאין בנסכו כי אם רביעית כמו בשאר נס[כים]

ליקוטי יהודא

(טו) שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת וגו'. דִי יוּדִין זֶענִין אַרוֹס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם דֶעם פוּפְצֶעהְנְטִין טָאג אִין נִיסָן, בַּאלְד דִי נַאכְט נָאךְ דֶעם טָאג הָאבִּין יוּדִין אָנְגֶעהוֹבִּין צֵיילֶען הַיּוֹם יוֹם רִאשׁוֹן, הַיְינְט אִיז דֶער עֶרְשְׁטֶער טָאג, אוּנ אַזוֹי הָאבִּין זֵיי גֶעצֵיילְט בִּיז נַיין אוּנ פֶערְצִיג טֶעג אוּנ דֶעם פוּפְצִיגְסְטִין טָאג הָט הקב"ה זֵיי גִיגֶעבִּין דִיא תּוֹרָה, צוּ וַוייזִין דִי יוּדִין וָואס הקב"ה הָאט זֵייא אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם אִיז נָאר גִיוֶוען וֶועגִין דִי תּוֹרָה, וְויא הקב"ה הָט גִיזָאגְט צוּ משֶׁה בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, וֶוען דוּ וֶועסְט אַרוֹיסְנֶעמֶען דָס פָאלְק פוּן מִצְרַיִם וֶועט אִיר דִינֶען גָאט אוֹיף דֶעם בַּארְג, וָוארוּם אִין אֶמֶת דֶער מֶענְטְשׁ וָוס לֶעבְּט אוֹיף דֶר וֶועלְט אָן תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, וָוס הָאט עֶר פַר אִיבֶּעריגְט פוּן זַיין לֶעבִּין אַז עֶר שְׁטֵייט בַּייא דֶעם לֶעצְטִין טָאג אוּנ עֶר טוּהְט אַקוּק צוּרִיק פוּן אָנְהֵייב לֶעבִּין בִּיז דֶעם לֶעצְטִין טָאג וָואס עֶר לִיגְט אוֹיף זַיין בֶּעט אוּנ דַארְף זִיךְ גֶעזֶעגֶענֶען מִיט דִיא וֶועלְט, אוּנ בֶּערֶעכוּנְט וָוס הָאב אִיךְ מִיט גֶענוּמֶען פוּן דִי וֶועלְט, גָאר אַזוֹ וְוִי עֶס וָואלְט גִיוֶוען אַחֲלוֹם, וֶוען עֶס וָואלְט גִיוֶוען גְלַייךְ אִיף גְלַייךְ וָואלְט אוֹיךְ גוּט גִיוֶוען עֶר נֶעמְט אָבֶּער מִיט זִיךְ אַשְׁ[...] פַּאק מִיט עֲבֵירוֹת, וָואס עֶר וֶועט אִיצְט קוּמֶען צוּ אַרֶעכֶענוּנְג פַר הקב"ה אוּנ אָנְהֵייבִּין גִישְׁטְרָאפְט וֶוערִין אוֹיף זֵייא מִיט חִבּוּט הַ[קֶבֶר]

פירוש לתורת אלהים

זֶענֶען גְדַארְט אִין אוֹבֶן וְכַרְמֶל אוּנ דַארֶע זַאנְגֶען גֶערְשְׁטֶען לֹא תֹאכְלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶען בִּיז דֶ[עם] אַנְדֶערֶן טָאג פֶּסַח עַד הֲבִיאֲכֶם בִּיז אִיר וֶועט בְּרֶ[ענְגֶען] דֶעם קָרְבָּן פוּן גָאט דֶעם עוֹמֶר. דָס זָאל זַיין צוּ אַ חוּקַת עוֹלָם אַחוּק אוֹיף אֵייבֶּעג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אֵי[ערֶע] גְבִירְט בְּכֹל אִין אַלֶע אֵייעֶרֶע וְואנוּנְגֶען: (טו) וּסְפַ[רְתֶּם] לָכֶם אוּנ אִיר זָאלְט צֵיילֶען צוּ אַייךְ מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת דֶעם אַנְדֶרֶן טָאג יוֹם טוֹב מִיּוֹם פוּן דֶעם טָאג וָוס [אִיר] וֶועט בְּרֶענְגֶען דֶעם עוֹמֶר וָוס עֶר וֶוערְט אוֹיף גְהוֹ[יבְּן] שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת זִיבֶּן וָואכֶן תְּמִימוֹת גַאנְצֶע טֶעג זָאלֶן

מצות השם

(ש) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת. דָס אִיז דִי מִצְוָה פוּן סְפִירָה צֵיילֶען אוּנ פוּן דֶר אַנְדֶערֶע נַאכְט פוּן פֶּסַח הֵייבְּט מֶען אָן צוּ צֵיילֶן דִי זִיבֶּן וָואכֶן אוּנ אַז מֶען הָט בַּאנַאכְט פַר גֶעסֶן צוּ צֵיילֶן סְפִירָה מֶעג מֶען צֵיילֶען סְפִירָה בַּאטָאג אוּנ מֶען מוּז צֵ[יילֶען] שְׁטֵייעֶנְדִיג אוּנ מֶען דַארְף מַאכֶן אַיין בְּרָכָה (עַל סְפִירַת הָעֹ[מֶר]) אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִים אִין יֶעדֶער צַייט:

יְהֶוְיָן (נ״א תְּהֶוְיָן):
מִבָּתַר שְׁבוּעֲתָא
תָא תִּמְנוּן חַמְשִׁין
וּתְקָרְבוּן מִנְחָתָא
א קֳדָם יְיָ:
וֹתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוֹן
אֲרָמוּתָא תַּרְתֵּין

(טז) מנחה חדשה. להתיר חדש
מקדש כי הוא זמן בישול תבואות:

שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: טז עַד
מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ
חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַיהוָה: יז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם
תָּבִיאוּ ׀ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי

פרו חמשים חגיגה יז מנחות סה : מנחה חדשה מנחות ח פא פד : ממושבותיכם תביאו לחם תנופה זבחים נ׳ מנחות פו נז סט עו עח פג פד :

רש״י

תמימות תהיינה. מלמד שמתחיל ומונה מבערב ...ן אינן תמימות: (טז) השבת השביעת. כתרגומו ...ה שביעתא: עד ממחרת השבת השביעת ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה יום: חמשים ...קרבתם מנחה חדשה לה׳. ביום החמשים ...ה ואומר אני זהו מדרשו אבל פשוטו עד ממחרת ...ביעית שהוא יום חמשים תספרו ומקרא מסורס ...נחה חדשה. היא המנחה הראשונה שהובאה מן ...״ת הרי קרבה מנחת העומר אינה כשאר כל המנחות ...ה ז מן השעורים: (יז) ממושבותיכם. ולא ...רץ: לחם תנופה. לחם תרומה המורם לשם גבוה

בית יהודא

מָארְגִין פוּן יוֹם טוֹב וּפוּן עֶרְשְׁטִין טָאג פֶּסַח] : וּתְמִימוֹת תִּהְיֶינָה] . זֵיי זָאלִין זַיין גַאנְצֶע וָואכִין , זָאגְט רַשִׁ״י (מְלַמֵּד דֶר פָּסוּק לֶערְנְט שֶׁמַּתְחִיל וּמוֹנֶה מִבָּעֶרֶב) מֶען זָאל אָנְהֵייבִּין צֵיילִין דִי זִיבְּעֶן וָואכִין דִי נַאכְט וָואס גִיהֶער צוּם אַנְדֶערִין טָאג פֶּסַח (שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵינָן תְּמִימוֹת) וָוארוּם אַז מֶען וֶועט נִיט אָנְהֵייבִּין צֵיילִין דִי אַנְדֶערֶע נַאכְט פֶּסַח , וֶועט נִיט זַיין גַאנְצֶע וָואכִין : (טז) הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית] . זָאגְט רַשִׁ״י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶר תַּרְגּוּם זָאגְט (שְׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֲתָא) דִי זִיבֶּעטֶע וָואךְ : וְעַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ] . אִיר זָאלְט צֵיילִין בִּיז אוֹיף מָארְגִין פוּן דִי זִיבֶּעטֶע וָואךְ (וְלֹא עַד בִּכְלָל) אָבֶּער מָארְגִין בַּיי נַאכְט זָאלְט אִיר נִיט צֵיילִין (וְהֵן אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה ... אִיר נָאר צֵיילֶען נַיין אוּנ פֶערְצִיג טֶעג : וַחֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה׳] . מֶען מֵיינְט (בְּיוֹם הַחֲמִשִּׁים ... דֶעם פוּפְצִיגְסְטִין טָאג זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת וָוס שְׁטֵייעֶן אִין דִי פְּסוּקִים , זָאגְט רַשִׁ״י (וְאוֹמֵר אֲנִי וְזֶהוּ מִדְרָשׁוֹ) דָס אִיז דֶר דְרַשׁ פוּן פָּסוּק (אֲבָל פְּשׁוּטוֹ) אָבֶּער דֶער מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק אִיז אַזוֹ (עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת ... בִּיז אוֹיף מָארְגִין פוּן דִיא זִיבֶּעטֶע וָואךְ (שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים) וָואס דָס אִיז דֶער פוּפְצִיגְסְטֶער טָאג (תִּסְפְּרוּ) בִּיז ... זָאלְט אִיר צֵיילֶען (וּמִקְרָא מְסוֹרָס הוּא) דִי וֶוערְטֶער פוּן דֶעם פָּסוּק שְׁטֵייעֶן נִיט גְלַייךְ , דֶער וָוארְט תִּסְפְּרוּ דַארְף ... דֶעם וָוארְט יוֹם : וּמִנְחָה חֲדָשָׁה] . זָאגְט רַשִׁ״י (הִיא הַמִּנְחָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּבָאָה מִן הֶחָדָשׁ) דָס דַארְף זַיין דִי מִנְחָה וָוס וֶוערְט גֶעבְּרֵיינְגְט פוּן דִי נַייעֶ תְּבוּאָה (וְאִם תֹּאמַר) אוּב דוּא וֶועסְט זָאגִין (הֲרֵי קָרְבָה מִנְחַת הָעוֹמֶר) ... הָעוֹמֶר הָט מֶען דָאךְ פְרִיעֶר מַקְרִיב גִיוֶועזְן פוּן דִיא נַייעֶ תְּבוּאָה וְדֶעם אַנְדֶערִין טָאג פֶּסַח] עֶנְטְפֶערְט רַשִׁ״י (אֵינָהּ ... הַמְּנָחוֹת) דִי מִנְחַת הָעוֹמֶר אִיז נִיט וִויא אַלֶע מְנָחוֹת (שֶׁהִיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים) דִיא מִנְחַת הָעוֹמֶר אִיז דִיא ... מִנְחָה וָוס קוּמְט פוּן דִיא נַייעֶ גֶערְשְׁטִין , אוּנ דִיא צְוֶוייא חַלּוֹת זֶענֶען דִי עֶרְשְׁטֶע מִנְחָה וָוס קוּמְט פוּן דִיא ... : (יז) וּמִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם] . זָאגְט רַשִׁ״י (וְלֹא מִחוּצָה לָאָרֶץ) דִי צְוֶוייא חַלּוֹת זָאל מֶען נִיט בְּרֵיינְגֶען פוּן דִיא נַייעֶ ... וָואקְסְט אוֹיסֶער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל , נָאר פוּן דִיא נַייעֶ ווייץ וָוס וָואקְסְט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל : וְלֶחֶם תְּנוּפָה] . זָאגְט ... מֶען מֵיינְט (לֶחֶם תְּרוּמָה) בְּרוֹט וָוס אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט (הַמּוּרָם לְשֵׁם גָּבוֹהַּ) וָואס אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט גִוָוארִין פוּן וֶוערִין

שפתי חכמים

...בס הוא עשרון אחד אפ״ה היא מנחת נסכים אלא שהיא ...ה דק״ל דאי שבת ממש א״כ שבע שבתות לא יהיו חמשים ...נ״ב יום: ו ר״ל כיון . שאין מונין אלא מ״ט יום היאך מיושב מה שכתוב בקרא נ׳ יום ומתרץ דחמשים לאו אתספרו קאי אלא אהקרבי׳ קאי ביום החמשים תקריבוהו ויחסר בי״ת כאלו אמר ביום החמשים תקריבוהו: ז ר״ל היא תחילה מן החטים ועומר תחלה מן השעורין:

פירוש לתורת אלהים

...ם הֵייסְט אֵיין טָאג מִיט אֵיין נַאכְט : (טז) עַד ...בִּיז נָאךְ דֶעם מָארְגֶן פוּן דֶר זִיבֶּעטֶר וָואךְ דָם ...פוּפְצִיגְסְטֶר טָאג בִּיז דֶעגְצְמָאל זָאלְט אִיר ...דָם הֵייסְט נַיין אוּנ פֶערְצֶג טֶעג אוּנ אִין דֶעם ...טֶען טָאג וְהִקְרַבְתֶּם זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין פוּן ...תְבוּאָה אַמִנְחָה צוּ גָאט : (יז) מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם פוּן ...ע זִיצוּנְגֶען נָאר פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תָּבִיאוּ זָאלְט ...רֶענְגֶן לֶחֶם בְּרוֹט פוּן תְּרוּמָה תְּנוּפָה עֶס זָאל אוֹיף ...וֶוערֶן פוּן גָאט וֶועגֶען שְׁתַּיִם צְוֶוייא בְּרוֹט זָאלְט אִיר בְּרֶענְגֶען פוּן שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים צְוֶויי צֶענְטְלֶען סוֹלֶת עֶס ...ן ווייצֶען מֶעל חָמֵץ עֶס זָאל גִבַּאקִין וֶוערֶן פוּן גִזַייעֶרְט טֵייג בִּכּוּרִים פוּן נַייעֶ תְּבוּאָה לַיְיָ זָאלְסְטוּ זַייא

ליקוטי יהודא

מִיט יִסּוּרִים פוּן גֵיהִנָּם , אָבֶּר דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הָט פַארְבְּרֵייגְט זַיין לֶעבִּין אוֹיף דִי וֶועלְט מִיט תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת , גֵייט עֶר אַוֶועק פְרֵייליךְ פוּן דִי וֶועלְט , וַוייל עֶר וֵוייס עֶר גֵייט גְלַייךְ אִין גַן עֵדֶן , עֶס אִיז גָאר נִיט צוּ בַּרֶעכֶענֶען דֶעם גְרוֹיסֶען פֶערְגֶעניגֶען פוּן גַן עֵדֶן , דְרִיבֶּער הָט הקב״ה גֶעהֵייסֶען אַלֶע יָאהְר זָאל מֶען צֵיילִין דִי טֶעג פוּן פֶּסַח בִּיז שְׁבוּעוֹת , צוּ גֶעדֵיינְקֶען אוּנְזֶער שִׂמְחָה וָוס מִיר הָאבִּין גֶעהַאט פֶּסַח וַוייל מִיר זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם אִיז דֶר עִיקָר שִׂמְחָה נָאר אוּב מִיר הִיטֶען דִי תּוֹרָה וָוס אִיז גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין שְׁבוּעוֹת :

מצות השם

...מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ וגו׳ . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז נָאךְ ...עֶם אַז מֶען צֵיילְט אָפּ דִיא זִיבֶּען וָואכֶען דָאס אִיז ...ג פֶערְצִיג טָאג זָאל מֶען דֶעם פוּפְצִיגְסְטֶען טָאג דָאס אִיז שְׁבוּעוֹת בְּרֶענְגֶען צְוֶוייא בְּרוֹט זַייא זָאלֶען זַיין פוּן חָמֵץ גִיבַּאקִין אוּנ מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין פַאר גָאט אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ :

עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ
תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה׃
יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת
כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ
עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ יט וַעֲשִׂיתֶם
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי
כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים׃

אונקלוס

(גְּרִיצָן) תְּרֵין עֶשְׂ
סֻלְתָּא יְהֶוְיָן חֲמִיעַ יִ
בִּכּוּרִין קֳדָם
יח וּתְקָרְבוּן עַל
שִׁבְעָא אִמְּרִין שַׁלְמִ
שְׁנָא וְתוֹר בַּר תּוֹ
וְדִכְרִין תְּרֵין יְהוֹן
קֳדָם יְיָ וּמִנְחָ
וְנִסְכֵּיהוֹן קֻרְבַּן דְּמִ
בְּרַעֲוָא קֳדָם
יט וְתַעְבְּדוּן צְפִיר בַּ
חַד לְחַטָּאתָא
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא לְ

תו"א סלת תהיינה מנחות מה עז :
על הלחם מנחות מה : יהיו
ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת זב

בעל הטורים

(יח) על הלחם. ב' במסו' והקרבתם על הלחם שבעת כבשים. כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם ע"כ והקרבתם על הלחם שבעת כבשים המזבח מעין אכילת אדם כדאמרינן גבי נסכים מה אכילת אדם אכילה מרובה משתיה וכו':

בית יהודא

דיא מִצְוָה וָוס הקב"ה הָט גבאָטין (וְזוֹ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה) דָס איז דיא זֶעלְבִּיגֶע מִנְחָה וָואס שְׁטֵייט פְרִיעֶר מֶען זָאל בְּרֵיינְגֶען אַמִּנְחָה פוּן דיא נַייעֶ וָוייץ: [בִּכּוּרִים]. זָאגְט רש"י (רִאשׁוֹנָה לְכָל הַמְּנָחוֹת) די צְוֵויי חַלּוֹת פוּן שְׁבוּעוֹת זֶענֶען די עֶרְשְׁטֶע מִנְחָה פוּן נַייעֶ תְּבוּאָה (אַף לְמִנְחַת קְנָאוֹת הַבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים) אֲפִילוּ די מִנְחָה פוּן אַסוֹטָה וָוס מֶען בְּרֶענְגְט פוּן גֶערְשְׁטִין מֶעהְל (לֹא תִקְרַב מִן הֶחָדָשׁ קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם), פוּן דֶעסְטְוֶועגִין זָאל מֶען די מִנְחָה נִיט בְּרֵיינְגֶען פוּן נַייעֶ גֶערְשְׁטִין אֵיידֶער מֶען בְּרֵיינְגְט די צְוֵויא חַלּוֹת שְׁבוּעוֹת: (יח) [עַל הַלֶּחֶם]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (בִּגְלַל הַלֶּחֶם) די זִיבֶּען שֶׁעפְּסִין זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין וֶועגִין די חַלּוֹת (חוֹבָה לַלֶּחֶם) דיא קָרְבָּנוֹת גֶהֶערִין צוּא דיא צְוֵויא חַלּוֹת פוּן שְׁבוּעוֹת: [וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם]. זָאגְט רש"י מֵיינְט (כְּמִשְׁפַּט מִנְחָה וּנְסָכִים הַמְפוֹרָשִׁים בְּכָל בְּהֵמָה בְּפָרָשַׁת נְסָכִים) דיא מִנְחָה וּמֶעהְל וּנְסָכִים וַוויין] פוּן דיא קָ... נָאהִין זַיין וויא די מִנְחָה אוּנ נְסָכִים וָואס מֶען דַארְף בְּרֵיינְגֶען צוּ אַלֶּע בְּהֵמוֹת וָוס זֶענֶען קָרְבָּנוֹת וויא עֶס שְׁטֵייט פָּרָשָׁה נְסָכִים [אִין די סִדְרָה פִּנְחָס] (שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר) צוּ אֵיין אָקְס דַארְף מֶען בְּרֵיינְגֶען דְרֵייא צֶעהְנְטִיל אֵיפָה (וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל) צוּ אֵיין אַיִל בְּרֵיינְגְט מֶען צְוֵויא צֶעהְנְטִיל אֵיפָה מֶעהְל (וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ) צוּ אֵיין שֶׁעפְּס בְּרֵיינְג... אֵיין צֶעהְנְטִיל אֵיפָה מֶעהְל (זוֹ הִיא הַמִּנְחָה) דָאס אִיז דיא מִנְחָה (וְהַנְּסָכִים) דָם גִיסוּנְג וַויין (חֲצִי הַהִין לַפָּר) צוּ... אָקְס גִיסְט מֶען אַהַאלְבִּין הִין וויין (וּשְׁלִישִׁית הַהִין לָאַיִל) צוּא אֵיין אַיִל גִיסְט מֶען אַדְרִיטוּל הִין וַויין (וּרְבִיעִית הַהִין) צוּ אֵיין שֶׁעפְּס גִיסְט מֶען אַפֶערְטִיל הִין וויין [הִין אִיז אַמָאס פוּן צְוֶועלְף קְוָוארְט]: (יט) [וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר עִזִּים]. זָאגְט (יָכוֹל שִׁבְעַת כְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים כָּאן) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען די זִיבֶּען שֶׁעפְּסִין אוּנ דֶער שְׂעִיר וָוס אִיז גֶעזָאגְט אִי... פְּסוּקִים (הֵם שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים בְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים) זֶענֶען די זֶעלְבִּיגֶע זִיבֶּען שֶׁעפְּסִין אוּנ דֶר שְׂעִיר וָואס... אִין סֵפֶר בַּמִּדְבָּר [סִדְרָה פִּנְחָס] (כְּשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ אֵצֶל פָּרִים וְאֵילִים אֵינָן הֵם) אַז דוּ וֶועסְט קוּמֶען צוּ די פָּרִים או...

רש"י

ח וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה: בכו... ראשונה לכל המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן הש... ט לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם: (יח) על ה... בגלל הלחם חובה י ללחם: ומנחתם ונסכיהם. כ... מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרשת נסכים (... טו) ג' עשרונים לפר וב' עשרונים לאיל ועשרון לכבש... המנח'. והנסכי' חצי ההין לפר ושלישי' ההין לאיל ורביע... לכבש: (יט) ועשיתם שעיר עזים. (ת"כ מנחות מה) ... כבשים והשעיר האמורים כאן הם ז' הכבשים ו... האמורים בחומש הפקודים כשאתה מגיע אצל פרים ...

שפתי חכמים

ח פי' אין התנופה הזאת מאותה התנופה שאמר מוליך ומביא וכו' כי אותה תנופה היא אחר ההבאה וזאת התנופה היא קודם ההבאה הלכך ע"כ צריך לומר תנופה דהכא מלשון הרמה והפרשה המורמת לשם גבוה: ט לא ראשונה לנקצרים אלא היא עצמה היא בכורים להיות ראשונה לכל המנחות דאל"כ בכורים ל"ל דהא לעיל כתיב והקרבתם מנחה חדשה לה' שמביא מנחה מן החדש אלא להכי כתיב בכורי' ל' בכור כדי שתהא היא ראשונה לכל המנחות וכו' כלומר שאף קנאות שהיא מן השעורים אינה באה אלא אחר המנחה הזאת שמנחת הקנאות אינה באה מן החטים: י ולא חובת היום ... הביא הלחם אינו מביא כבשים כו': ואמר בגלל הלחם כי לא... להיות כמשמעו עליו ממש אלא על פי' בגלל שמגינו שעל משמש... למ"ד המשמשת במקום בגלל. (נח"י) הרא"ם הא ריך לבאר...

פירוש לתורת אלהים

בְּרֶענְגֶן פוּן גָאט וֶועגֶן: (יח) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין פוּן וֶועגֶן דֶעם בְּרוֹט שִׁבְעַת זִיבֶּן שָׁאף וָוס אִיטְלִיכְם שָׁאף אִיז אַלְט אַיָאר וּפַר בֶּן בָּקָר אוּנ אַיוּנְגֶע רִינְד אוּנ צְוֵויי ווידֶר זָאלֶען זַיי זַיין אַקָרְבָּן עוֹלָה צוּ גָאט וּמִנְחָתָם אוּנ זֵייעֶר מִנְחָה אוּנ זֵייעֶרֶע נְסָכִים אַפַייעֶר אָפְּפֶער אַנְשְׁמַאקֶן רֵיחַ צוּ גָאט: (יט) וַעֲ... אוּנ אִיר זָאלְט מַאכֶן אַצִיקֶעלֶע פַאר אַקָרְבָּן חַ... וּשְׁנֵי כְבָשִׂים אוּנ צְוֵויי שֶׁעפְּסֶען וָוס אִיטְלִיכְם אִיז...

כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן ׀ אֹתָם עַל לֶחֶם
הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־
שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה
לַכֹּהֵן׃ כא וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם ׀ הַיּוֹם
הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם׃
כב וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם

אונקלוס

יָא׃ כ וִירִים כַּהֲנָא
יָתְהוֹן עַל לְחֵם בִּכּוּרַיָּא
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין
אִמְּרִין קוּדְשָׁא יְהוֹן קֳדָם
יְיָ לְכַהֲנָא׃ כא וּתְעָרְעוּן
בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין מְעָרַע
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל
עֲבִידַת פָּלְחָן לָא
תַעְבְּדוּן קְיָם עָלַם בְּכָל
מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן׃
כב וּבְמִחְצַדְכוֹן יָת חֲצָדָא

והניף הכהן אותם מנחות סב: על שני
כבשים מנחות מה מו סב: קדש יהיו
: וקראתם חגיגה יז: ובקצרכם
פס הולין קלה קלה:

(כב) ובקצרכם .. ממחרת הפסח
לאחר הקרבת העומר:

רש"י

כ אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קרבו בגלל
אלו למוספין: (כ) והניף הכהן אותם תנופה.
(סב) מלמד שטעונין תנופה מחיים ל יכול כולם ת"ל
כבשים: קדש יהיו. לפי ששלמי יחיד קדשים קלים
לומר בשלמי צבור מ שהם קדשי קדשים:
קצרכם. חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין אמר
ימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים
עצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורי' וחג מכאן;
כל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו

בית יהודא

אילים וועסטו זעהן עס זענען ניט די זעלביגע (אָמוֹר מֵעַתָּה)
וועסטו איצט זאגין (אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן) די קָרְבָּנוֹת וואס
דא שטייען זענען בעזונדער אונ די קָרְבָּנוֹת וואס שטייען
אין סדרה פִּנְחָס זענען בזונדער (אֵלּוּ קָרְבוּ בִּגְלַל הַלֶּחֶם) די
קָרְבָּנוֹת וואס דא שטייען הט מען מַקְרִיב געווען וועגין דיא
צוויי חַלּוֹת (וְאֵלּוּ לְמוּסָפִין) אונ די קָרְבָּנוֹת וואס שטייען אין
סדרה פִּנְחָס זענען מוּסָפִין: (כ) וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אוֹתָם תְּנוּפָה.
זאגט רש"י (מְלַמֵּד) דר פסוק לערונט אונז (שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה
מֵחַיִּים) די קָרְבָּנוֹת דארף מען אויפהייבין ווען זיי לעבין
(יָכוֹל כּוּלָם) איך וואלט מיינען אלע קָרְבָּנוֹת פון שְׁבוּעוֹת
ען אויפהייבין ווען זיי לעבין (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט דר פסוק (עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים) נאר דיא צוויי שעפסין דארף מען
ין: וְקוֹדֶשׁ יִהְיוּ. זייא זאלין זיין היילינ, זאגט רש"י (לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי יָחִיד קָדָשִׁים קַלִּים) ווייל דיא שְׁלָמִים וואס
נע מענטשן ברייגגען זענען גרינגע קָדָשִׁים (הוּזְקַק לוֹמַר בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר) מוז דער פסוק זאגין דיא שְׁלָמִים וואס
עברייננט פר אלע יודינס וועגען (שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים) זיי זענען נאנץ היילינע: (כב) וּבְקוּצְרְכֶם. זאגט רש"י
ה) די תורה הט נאך אמאל געשטעלט דיא דינים פון פֵּאָה אונ לֶקֶט (לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם בִּשְׁנֵי לָאוִין) דער מענטש
ט ניט געבין פון זיין פעלד פֵּאָה אונ לֶקֶט וועט דיא זינד זיינע זיין טאפיל דס הייסט ער וועט עובר זיין אויף
זין (אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף) רבי אבדימי ברבי יוסף האט גזאגט (מָה רָאָה הַכָּתוּב לִיתְנָם בְּאֶמְצַע הָרְגָלִים) פאר
אט הקב"ה געשריבין דעם דין פון לֶקֶט אונ פֵּאָה אין מיטען צווישען די יָמִים טוֹבִים (פֶּסַח וַעֲצֶרֶת מִכָּאן) פאר
ם שטייט פֶּסַח אונ שְׁבוּעוֹת (וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּרִים וְחַג מִכָּאן) נאך וּבְקוּצְרְכֶם שטייט ראש השנה יום כפור
לַמֶּדְךָ) צו לערנען דיר (שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה לְעָנִי כָּרָאוּי) דער מענטש וואס גיט צום ארעם מאן לֶקֶט

שפתי חכמים

אם לא הביא לחם אינו מביא כבשים והביא לראיה דברי הת"כ
תיה הא דאמרינן במנחו' דף מ"ה במסכ' ויותר מבואר בסוגי'
ין אתם בדברי ר"ע: כ פי' אע"פ שמספר הכבשים והשעיר
פרשה הם כמספר אותן שבפרשת פנחס מ"מ מספר פרים
זאת הפ' אינן מכווני' עם פר ואיל שבפ' פנחס דכאן כתיב פר
' ואילים שנים ובפ' פנחס כתיב פרים בני בקר שנים ואיל
ילפינן ג"ש דאותם אותם כתיב הכא והניף הכהן אותם ולהלן

בכרס' מלורע כתיב והניף אותם תנופה מה להלן מחיים שהרי כתיב
אחריו ושחט אף כאן מחיים. והרא"ם פירש מדכתיב בשלמי יחיד
את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בנ"י מזבחי שלמיה'
דמשמע ל' רבים והל"ל בל' יחיד כיון דבשלמי יחיד מיירי לימד על שלמי
צבור שטעונים תגיפה א"כ והניף אותם תנופה לפני ה' דכתיב הכא
ל"ל אלא ללמד שתנופת שלמי צבור תנופת' מחיים והוא בפרק כל
המנחות: מ דאל"כ קדש יהיו ל"ל דלא גריעי שלמי צבור משלמי יחיד

פירוש לתורת אלהים

זֶבַח צו אשעכטונג פאר אקרבן שְׁלָמִים:
ף אונ דער כהן זאל זיי אויף הייבן עַל לֶחֶם מיט
רוט פון בִּכּוּרִים לִפְנֵי יְיָ פר גאט עַל שְׁנֵי מיט
י שעפסן זאל ער אויף הייבן אבער די זיבען
בדארף מען ניט אויף הייבן קוֹדֶשׁ זייא זאלן
לג צו גאט לַכֹּהֵן אונ דיא צוויי ברוט געהערן

צום כהן: (כא) וּקְרָאתֶם אונ איר זאלט רופן אין דעם
לויטערקייט פון דעם טאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ ארופינג פון
היילינקייט זאל ער זיין צו אייך דס מיינט מען דעם
יום טוב שְׁבוּעוֹת כָּל מְלֶאכֶת קיין שום מְלָאכָה פון
ארבייט זאלט איר ניט טאן: (כב) וּבְקֻצְרְכֶם אונ אז
איר וועט שניידען דעם שניט פון אייער לאנד לא

מצות השם

) וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה אז אום
שבועות זאל מען רוען אונ מען זאל ניט טאן קיין
מְלָאכָה פון האנד ווערק אונ דיא מִצְוָה גייט אן אין יעדער
צייט בייא זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

לֹֽא־תְכַלֶּה פְּאַת שָֽׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ
וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶֽעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ פ
חמישי כג וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹֽר׃
כד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה
מִקְרָא־קֹֽדֶשׁ׃ כה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהֹוָֽה׃
ס כו וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹֽר׃
כז אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה

אונקלוס

דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁ
פָּאתָא דְחַקְלָךְ בְּמֶחֱצָ
וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ
תְלַקֵּט לַעֲנִיֵי וּלְגִי
תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא
אֱלָהֲכוֹן׃ כג וּמַלִּיל יי
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ כד מַלֵּיל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵ
בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּ
לְיַרְחָא יְהֵי לְכוֹן נְ
דוּכְרָן יַבָּבָא מְעָרְעֲקִ
כה כָּל עֲבִידַת פָּלְחָנָא
תַעְבְּדוּן וּתְקָרְבוּן קֻרְ
קֳדָם יי׃ כו וּמַלִּיל יְ
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ כז
בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָ

רשב"ם

(כד) זכרון תרועה. ע"י התרועה תזכו
כדכתיב והרעותם בחצוצרות וגו' ונזכר
(כז) אך בעשור וגו'. בשאר ימים טובי

תו"א לא תכלה פאת מכות טז חולין קלא : שדך שם קלה : בקצרך שם קלג : ולקט קצירך שם קלא : תעזב ב"ק לד תמורה ו : בחדש השביעי באחד לחדש מ
שבתון זכרון תרועה ר"ה יא כו כח כט לב לד : כל מלאכת עבודה לא תעשו ר"ה כח : אך בעשור יומא עה פו סוטה מ שבועות יג כריתות ז ס' הזוהר

בעל הטורים

(כד) שבתון זכרון תרועה. שבשבת אין תוקעין שאין תקיעת שופר דוחה שבת ואין בו אלא זכרון תרועה אבל במקדש תוקעין. תק
בליון ר"ת שבת שבליון תוקעין אפי' בשבת : זכרון. ג' במסורה דין ואידך אין זכרון לראשונים ואידך אין זכרון לחכם עם הכסיל
ספרים שנפתחים בר"ה ע"כ בשנים כתיב אין זכרון דהיינו לצדיקי' ורשעים שאין צריכים להזכירם יותר אלא אלו נחתמין מיד לחיים ולמ
והיינו אין זכרון לחכם וגם בפסוק השני כתיב אין זכרון שהוא כנגד הרשעים אבל בפסוק השלישי כתיב זכרון שהוא כנגד הבינוני
ושמדין וצריך להזכירם עוד ביוה"כ : (כז) אך בעשור לחודש. אך מיעוט הוא שמכפר לשבים ואינו מכפר לשאינן שבים. וחמשה עינויים ה

רש"י

כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו ב
תעזב. (פאה פ"ד) הנח לפניה' והם ילקטו ואין לך לסייע
מהם: אני ה' אלהיכם. נאמן לשלם שכר: (כד) זכרון ו
(ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות ב לזכ
עקידת יצחק שקרב תחתיו איל: (כה) והקרבתם
המוספי' האמורים בחומש הפקודים: (כז) אך. כל אכ

בית יהודא

שִׁכְחָה פֵּאָה ווי דער דין איז (מַעֲלִין עָלָיו) רֶעכְנֶעט מֶען אוֹף
אִים (כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבְּנוֹתָיו לְתוֹכוֹ) גְלַייךְ
ווי ער וָואלְט גֶעבָּאהְט דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ וָואלְט אִין
אִים מַקְרִיב גֶיוֶועזֶן קָרְבָּנוֹת : (תַעֲזוֹב) . דוּ זָאלְסְט פַארְלָאזֶן
(הַנַּח לִפְנֵיהֶם וְהֵם יִלְקְטוּ) לָאז לִיגֶען אִין פֶעלְד דִי לֶקֶט שִׁכְחָה
פֵּאָה פַר דִי אָרֶעמֶע לַייט אוּנ זֵייא וֶועלִין קוּמֶען אוּנ נֶעמֶען
(וְאֵין לְךָ לְסַיֵּעַ לְאֶחָד מֵהֶם) אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת טָאר נִיט הֶעלְפִין צוּ אֵיין אָרֶעם מַאן קְלוֹיבִּין פוּן פֶעלְד :
(אֱלֹהֵיכֶם) . אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) אִיךְ בִּין בֶּעגְלוֹיבְּט צוּ צָאהְלִין שְׂכַר צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס טוּעֶן
מִצְוֹת : (כד) (זִכְרוֹן תְּרוּעָה) . (זִכְרוֹן פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת) אִין דֶעם טָאג זָאלְט אִיר זָאגִין פְּסוּקִים
שׁוֹפָרוֹת (לִזְכּוֹר לָכֶם עֲקֵדַת יִצְחָק שֶׁקָּרַב תַּחְתָּיו אַיִל) אִיךְ זָאל צוּ אַייךְ גֶעדֵיינְקֶען דִי עֲקֵדָה פוּן יִצְחָק וָוס מֶען הָאט
גְוֶועזֶן פוּן זַיינֶעטְוֶועגֶען אַאַיִל : (כה) (וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה) . אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת (הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרִין בְּחוּמַּשׁ הַפְּקוּ
קָרְבָּנוֹת מוּסָפִין וָוס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר בַּמִּדְבָּר אִין דִיא סֵדְרָה פִּנְחָס : (כז) (אַךְ) . הַארְט רש"י צוּ וָואס שְׁטֵייט דֶער

שפתי חכמים

שהם קודם אלא לומר שהם קדשי קדשים : נ פי' דק"ל למה לא נא'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כז) אך בעשור לחודש. מהו אך לפי שכל שאר ימים טובי

פירוש לתורת אלהים

תְּכַלֶּה דִי תְּבוּאָה פוּן דֶעם עֶק פֶעלְד זָאלְט אִיר נִיט
אָפּ שְׁנַיידֶן וְלֶקֶט קְצִירְךָ דִי תְּבוּאָה וָוס פַאלְט אַרָאפּ
בְּשַׁעַת שְׁנַיידֶן לֹא תְלַקֵּט זָאלְסְטוּ נִיט אוֹיף קְלוֹיבֶּן לֶעָנִי.
וְלַגֵּר נָאר דוּ זָאלְסְט עֶס לָאזֶען צוּם אָרוּם מַאן אוּנ
צוּם גֵר זֵיי זָאלֶן עֶס אוֹיף קְלוֹיבֶּן אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט
אַייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְט צוּ בַּאצָאלֶען שָׂכָר :
(כד) דַּבֵּר דוּ מֹשֶׁה רֵייד צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
אַזוֹ צוּ זָאגֶן בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ
מֶען תִּשְׁרִי בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ אִין אֵיין טָאג אִין חוֹדֶ
לָכֶם זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַרוּאוּנְג דָאס אִיז רֹאשׁ
זִכְרוֹן תְּרוּעָה אֵיין גְדֶעכֶענִשׁ פוּן שַׁאלוּנְג אִיר זָאלְ
פְּסוּקִים פוּן זִכְרוֹנוֹת אוּנ פוּן שׁוֹפָרוֹת מִקְרָא קֹ
זָאלְט מַאכֶן דֶעם טָאג יוֹם טוֹב : (כה) כָּל מְלֶאכֶ
מְלָאכוֹת פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט אִיר נִיט טָאן וְהִקְרַ

מצות השם

(שי שיא) בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ וגו' . אִין דֶעם
זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ מֵיינְט מֶען תִּשְׁרֵי אִין אֵיין
טָאג אִין דֶעם חוֹדֶשׁ זָאל זַיין צוּא אַייךְ אַרוּפוּנְג פוּן הַ
(שיב) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ . דִי מִצְוָה אִיז אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָ

ומָא דְכִפּוּרַיָא הוּא
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן
בוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃
כָל עֲבִידָא לָא
וּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין
יוֹמָא דְכִפּוּרַיָא הוּא
א עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ
וֹן׃ כט אֲרֵי כָל
דִי לָא מִתְעַנֵּי
יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּיצֵי
א׃ ל וְכָל אֱנַשׁ דִי
כָל עֲבִידָא בִּכְרַן
הָדֵין וְאוֹבֵד יָת

27 יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ כח וְכָל־
מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כט כִּי
כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם
הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃ ל וְכָל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־

הכפורים הוא שבועות יג חולין
: ועניתם את יומא פא : וכל
תעשו שם : כי כל הנפש אשר לא
יבמות מ : וכל הנפש אשר תעשה
פא : והאבדתי את יומא פד :

בעל הטורים

חילה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה. כנגד ה״פ
בי בפרשה וכנגד ה' שמות שיש לנפש וה' טבילות לכ״ג :

רשב״ם

מלאכת אוכל נפש ונאסרה מלאכת עבודה. אבל יוה״כ שהוא יום עינוי כל מלאכה אסורה כשבת: והקרבתם אשה. כדכתיב באחרי מות ובפינחס:

רש״י

מיעוטין מכפר הוא לשבים ואינו מכפר לשאינם
) והאבדתי. לפי שהוא אומר כרת בכ״מ ואיני יודע
כשהוא אומר והאבדתי למד על הכרת שאינו אלא

בית יהודא

אַךְ , ענְפֶערְט רש״י (כָּל אַכִין וְרַקִין שֶׁבַּתּוֹרָה מִעוּטִין הֵן) וואוּ
עֶס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה דֶער וָוארְט אַךְ אָדֶר דֶר וָוארְט רַק
קוּמְט דָס וֶוייניגֶער צוּ מַאכִין פוּן וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק ,
דָא לֶערוּנְט אוֹיךְ דֶער וָוארְט אַךְ וֶוייניגֶער צוּ מַאכֶן (מְכַפֵּ־

יום) יוֹם כִּפּוּר אִיז נָאר מְכַפֵּר צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָוס טוּעֶן תְּשׁוּבָה (וְאֵינוֹ מְכַפֵּר עַל שֶׁאֵינָם שָׁבִים) אָבֶר דִי מֶענְטְשִׁין וָוס
ט תְּשׁוּבָה יוֹם כִּפּוּר , אוֹף זֵייא אִיז יוֹם כִּפּוּר נִיט מְכַפֵּר : (ל) וְהַאֲבַדְתִּי . זָאגְט רש״י (לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר כָּרֵת
ם) וַוייל אוֹף אַלֶע נאוּף פִילֶ׳ עֲבֵירוֹת שְׁטֵייט בַּיי זֵיי עֶס קוּמְט כָּרֵת (וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא) אוּנ אִיךְ וֵוייס נִיט וָואס
(כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְהַאֲבַדְתִּי) אַז דָא שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהַאֲבַדְתִּי אִיךְ וֶועל מַאכֶן דֶער מֶענְטְשׁ זָאל פַארְלָארֶן וֶוערֶן
עלְט (לָמַד עַל הַכָּרֵת שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אֲבַדּוֹן) דָס לֶערוּנְט אוּנְז וואוּ עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט כָּרֵת מֵיינְט מֶען דֶער מֶענְטְשׁ

דעת זקנים מבעלי התוספות

יש לאכול ולשתות ולהתענג וזה אסור בכל אלו לכך כתיב
שאינו נקרא מקרא קדש אלא לכבד היום להקריב קרבן
מלאכה אך ועניתם את נפשותיכם בו כי יום כפורים הוא:

שפתי חכמים

יום תרועה כמו בפ' פנחס וע״ז פירש זכרון פסוקי וכו' ותו קשה ליה
למה מזכיר פסוקי שופרות בשלמא פסוקי מלכיות שאומרים הוי״ן משום
דהקב״ה דן בר״ה כל העולם כמלך אלא פסוקי שופרות למה אומרי'

פירוש לתורת אלהים

לט מַקְרִיב זַיין אַפַייעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט : (כז) אַךְ
בֶּעָשׂוֹר אִין דֶעם צֶענְטֶן טָאג אִין דֶעם זִיבֶּטִין
יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא אִיז דֶער טָאג יוֹם כִּפּוּר מִקְרָא
ל צוּ אַייךְ זַיין אַרוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקַייט [ע' רש״י].
אוּנ אִיר זָאלְט אוּם יוֹם כִּפּוּר פַּיינִיגֶן אַייעֶרֶע
אִיר זָאלְט פַאסְטֶן אוּנ נָאךְ עִנּוּיִים (עיין מסכת
קח) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַפַייעֶר
צוּ גָאט: (כח) וְכָל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט

אִיר נִיט טָאן בְּעֶצֶם אִין לוֹטֶערְקַייט פוּן דֶעם טָאג יוֹם
כִּפּוּר כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא וָוארוּם דֶר טָאג אִיז יוֹם כִּפּוּר
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם צוּ פַר גֶעבֶּן אוֹף אַייעֶרֶע עֲבֵירוֹת לִפְנֵי יְיָ
פַר גָאט אַייעֶר גָאט: (כט) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ וָוארוּם אִיטְלִיכֶער
מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט נִיט וֶוערֶן גְפַּיינִיגְט בְּעֶצֶם א׳ י׳ דֶעם
טָאג וְנִכְרְתָה וֶועט דֶר מֶענְטְשׁ פַאר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן
אִיר פָאלְק : (ל) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אוּנ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָוס
עֶר וֶועט טָאן אַמְלָאכָה בְּעֶצֶם אִין דֶעם טָאג וְהַאֲבַדְתִּי

מצות השם

זיין אַקָרְבָּן מוּסָף אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ :

ד) וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם . דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אוּם יוֹם
כִּפּוּר זָאל מֶען פַאסְטֶן אוּנ מֶען טָאר נִיט עֶסֶן אוּנ נִיט
אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס עֶר וֶועט עֶסֶען אָדֶר טְרִינְקֶען אוּם יוֹם
ט וֶוערֶן פַר שְׁנִיטֶן פוּן דֶר וֶועלְט אוּנ אוּנְזֶערִי הֵיילִיגֶע
הָאבֶּן גֶאַסֶרְט אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט וַואשֶׁן אָדֶר שְׁמִירֶן אָדֶר

אָן טָאן דִיא שִׁיךְ אוּם יוֹם כִּפּוּר אוּנ דֶער חִיּוּב אִיז אַז מֶען זָאל
פַאסְטֶן פוּן אֵיין פַר נַאכְט בִּיז צוּ דֶר אַנְדֶערִי נַאכְט אוּנ דֶר וָואס
אִיז מַרְבֶּה בִּסְעוּדָה דָס הֵייסְט וָוס עֶר עֶסְט עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר הָאט
עֶר אֵיין מִצְוָה גְלַייךְ עֶר וָואלְט גְפַאסְט צְווֵיי טֶעג אוּנ דִי מִצְוָה
גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

(שטו) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ . דִי מִצְוָה אִיז מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן
מוּסָף אוּם יוֹם כִּפּוּר אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין ביהמ״ק :

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ לא כָּל־
מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃
לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ
בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ
שַׁבַּתְּכֶם׃ פ ששי לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ לד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת
שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה׃ לה בַּיּוֹם

אונקלוס

אֱנָשָׁא הַהִיא מִגּוֹ עַ
לא כָּל עֲבִידָא לָא תַ
קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן
מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ לב
שְׁבָתָא הוּא לְכוֹן וּ
יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּתִ
לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַ
עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן נְ
לג וּמַלִּיל יְיָ עִם
לְמֵימָר׃ לד מַלֵּיל עִ
יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּחַ
עַשְׂרָא יוֹמָא לְ
שְׁבִיעָאָה הָדֵין
דִּמְטַלַּיָּא שִׁבְעַת
קֳדָם יְיָ׃ לה בְּ

תולדות אהרן

שבת שבתון שם פו : ועניתם את
כרכות ח פסחים סח יומא פא ר״ה
תשבתו יומא פא : בחמשה עשר סוכ
חג הסוכות שם ט ביצה ל : ביו
פסחים ה חגיגה יח :

בית יהודא

וָועט פַארְשְׁנִיטְען אוּנ פַארְלָארִין וֶוערֶן פוּן דֶער וֶועלְט : (לא) וְכָל מְלָאכָה וגו׳] . זָאגְט רַשִׁ״י דְרִיבֶּר שְׁטֵייט דְרַיי מָאל מֶען זָאל נִיט טָאן אַמְלָאכָה יוֹם כִּפּוּר (לַעֲבוֹר עָלָיו בְּלָאוִין הַרְבֵּה) אוּב עֶר וֶועט טָאן אַמְלָאכָה יוֹם כִּפּוּר וֶועט עֶ

רש״י

אבדון : (לא) כל מלאכה וגו׳. לעבור עליו בלאוי

ליקוטי יוסף

(לב) וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחוֹדֶשׁ וגו׳ . דִי גמרא פְרֶעגְט פַאסְט מֶען דֶען דֶעם נַיינְטְין טָאג מֶען פַאסְט דָאךְ דֶעם צֶעהְנְטִין טָאג , זָאגְט דִי גמרא דֶר וָוָאס עֶסְט דֶעם נַיינְטִין טָאג [עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר] אוּנ עֶר פַאסְט יוֹם כִּפּוּר אִיז בַּייא הקב״ה גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט גֶעפַאסְט בֵּיידֶע טֶעג עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר אוּנ יוֹם כִּפּוּר , דַארְפִין מִיר פַארְשְׁטֵיין וִוי אַזוֹי קֶען מֶען רֶעכֶענֶען דָאס עֶסִין גְלַייךְ וִויא גֶעפַאסְט , נָאר דֶער עִנְיָן אִיז לְמשל אֵיינֶער [שְׁמוּאֵל] אִיז שׁוּלְדִיג גִיוֶוען פִיל גֶעלְט צוּ אֵיינֶעם [מֹשֶׁה], אַמָאהְל פְלוּצְלוּנְג פְרַייטָאג פַארִין נַאכְט אִיז מֹשֶׁה גֶעקוּמֶען צוּ פָארִין צוּ שְׁמוּאֵל וֶועגִין זַיין חוֹב , שְׁמוּאֵל מִיט זַיין ווַייבּ אוּנ קִינְדֶער הָאבִּין צוּגֶענוּמֶען מֹשֶׁה׳ן מִיט אַפְרַיילִיךְ פָּנִים , אוּנ וַוייל עֶס אִיז גִיוֶוען נָאנְט צוּ שַׁבָּת הָט מֹשֶׁה גָאר נִיט גִירֶעט מִיט שְׁמוּאֵל וֶועגִין זַיין חוֹב , נָאר עֶס אִיז גִיוָוארִין שַׁבָּת מֶען הָאט גִיגֶעסִין גֶעטְרוּנְקֶען אַלֶע זֶענֶען גִיוֶוען פְרֵיילִיךְ , מֹשֶׁה אִיז גִיוֶוען פְרֵיילִיךְ ווַייל עֶר הָט גֶערֶעכְנְט אַז שְׁמוּאֵל מִיט זַיין ווַייבּ אוּנ קִינְדֶער פְרֵייעֶן זִיךְ אַזוֹי שְׁטַארְק מִיט אִים גֶעווִיס הָאט שְׁמוּאֵל גֶעלְט צוּ בַּצָאהְלִין דֶעם חוֹב , שְׁמוּאֵל מִיט זַיין ווַייבּ אוּנ קִינְדֶער וָוס זֵיי הָאבִּין גֶעוְואסְט אַז זֵייא הָאבִּין קֵיין גֶעלְט צוּ בַּצָאהְלִין דֶעם חוֹב אוּנ מָארְגִין זוּנְטָאג וֶועט מֹשֶׁה מָאנִין זַיין חוֹב אוּנ זֵייא הָאבִּין אִים נִיט צוּ גֶעבִּין , וִויא פַארְשֶׁעמְט וֶועלִין זֵיי בְּלַייבִּין פַר אִים אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ וְוָאנְדֶערִין אוֹף זֵיי אִינ וֶועט זֵיי פְרֶעגִין אַז אִיר הָט גֶ אַז אִיר הָט מִיר נִיט צוּ צָאהְלִין דֶעם חוֹב וָוס זֶענְט אִיר גֶעכְטִין שַׁבָּת אַזוֹי פְרֵיילִיךְ גִיוֶוען , אוּנ זֵייא הָאבִּין זִיךְ דֶערְמָאנְט וֶועלִין מָארְגִין זוּנְטָאג ווַייגֶען פַאר מֹשֶׁה עֶר זָאל זֵיי וַוארְטִין דֶעם חוֹב עֶר זָאל זֵיי דֶערְווַייל קֵיין שְׁלֶעכְטְס טָאהְן מִיט דֶעם וָו

פירוש לתורת אלהים

וֶועל אִיךְ מַאכֶן פַר לִירֶן דֶעם מֶענְטְשׁ מִקֶּרֶב עַ צְווִישֶׁן אִיר פָאלְק : (לא) כָּל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְ לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן דָאס זָאל זַיין צוּ חֻקַּת עוֹלָם אַחוּק אוֹף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶרֶ דוֹרוֹת בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע וואוֹנ (לב) שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג הוּא עֶר אַייךְ בְּתִשְׁעָה נַיין טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי אוֹף נַאכְט וָוס גְהֶער צוּם צֶענְטֶן טָאג זָאל זִיךְ אָן דָס רוּאוּנְג מֵעֶרֶב פוּן אֵיין נַאכְט בִּיז דֶר אַנְדֶערֶ אַמְעַת לַעֲת תִּשְׁבְּתוּ זָאלְט אִיר רוּעֶן אַייעֶר רוּ (לד) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹי צ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אִין פוּפְצֶעְן טָאג אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶן חַג הַסּוּכּוֹת זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַיוֹם טוֹב פוּן סוּכּוֹ גָאטְס וֶועגֶן : (לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶ סוּכּוֹת אִיז מִקְרָא קוֹדֶשׁ אַרוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקֵי

מצות השם

(שטו שיז) כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען זָאל רוּעֶן אוּם יוֹם כִּפּוּר אוּנ מֶען זָאל נִיט טָאן קֵיין שׁוּם מְלָאכָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

(שיח שיט) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קוֹדֶשׁ . דָס אִיז דִיא מִ דִי עֶרְשְׁטֶע צְווֵיי טָאג פוּן סוּכּוֹת מוּז מֶען רוּ מֶען טָאר קֵיין שׁוּם הַאנְד אַרְבֵּייט נִיט טָאן אוּנ דִי מִצְוָ אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

שבעת

הָרִאשׁ֔וֹן מִקְרָא־קֹ֖דֶשׁ כָּל־מְלֶ֥אכֶת עֲבֹדָ֖ה לֹ֥א תַעֲשֽׂוּ׃ לו שִׁבְעַ֣ת יָמִ֔ים תַּקְרִ֥יבוּ אִשֶּׁ֖ה לַיהוָ֑ה בַּיּ֣וֹם הַשְּׁמִינִ֡י מִקְרָא־קֹ֨דֶשׁ יִהְיֶ֜ה לָכֶ֗ם וְהִקְרַבְתֶּ֨ם אִשֶּׁ֤ה לַֽיהוָה֙ עֲצֶ֣רֶת הִ֔וא כָּל־

אה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל
ת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:
עָא יוֹמִין תְּקָרְבוּן
א קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
אָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי
וּתְקָרְבוּן קֻרְבְּנָא
יְיָ כְּנִישׁ תְּהוֹן כָּל

תולדות אהרן

לאכת עבודה לא תעשו שם:

רש"י

יר על מלאכת לילה ם כמלאכת יום: (לה) מקרא [ביוה"כ] קדשהו בכסות נקיה ובתפלה ע ובשאר וכים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה: רת היא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנן להפטר אמר בני מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם: אבת עבודה. אפי' מלאכה שהיא עבודה לכם שאם

בית יהודא

זַיין אוֹיף פִיל לַאוִין (או לְהַזְהִיר עַל מְלֶאכֶת לַיְלָה כִּמְלֶאכֶת יוֹם) אָדֶער דֶער פָּסוּק קוּמְט זָאגִין אַז מֶען טוּהְט אַמְלָאכָה יוֹם כִּפּוּר בַּיי נַאכְט קוּמְט כָּרֵת אַזוֹ ווִי עֶס קוּמְט כָּרֵת אַז מֶען טוּהְט אַמְלָאכָה יוֹם כִּפּוּר בַּיי טָאג: (כז) וּמִקְרָא קֹדֶשׁ]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (קַדְּשֵׁהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה) זָאלְסְט הֵיילִיגֶען דֶעם טָאג יוֹם כִּפּוּר מִיט רֵיינֶע שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר אוּנ מִיט דַאוֶונֶען דִי תְּפִלּוֹת פוּן יוֹם כִּפּוּר (וּבִשְׁאַר יָמִים טוֹבִים) אַנְדֶערֶע יָמִים טוֹבִים הֵיילִיגְט מֶען (בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבִכְסוּת תְּפִלָּה) מִיט גוּט עֶסִין מִיט גוּט טְרִינְקֶען מִיט רֵיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ מִיט דִיא תְּפִלּוֹת פוּן יוֹם טוֹב: (לו) [עֲצֶרֶת הִיא]. ג אִיז אַאוֹיפְהַאלְטוּנְג, הקב"ה זָאגְט צוּא דִיא יוּדִין (עָצַרְתִּי אֶתְכֶם אֶצְלִי) אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹיפְגֶעהַאלְטִין בַּייא מִיר זִימֵּן אֶת בָּנָיו לִסְעוּדָה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים) אַזוֹ ווִי אַמֶּלֶךְ וָוס הָאט פַארְבֶּעטִין זַיינִי קִינְדֶער צוּא אַסְעוּדָה אוֹיף עֶטְלִיכֶע טֶעג ט זַייא גֶעזָאגְט אוֹיף ווִיא פִיל טֶעג (כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּן לְהִפָּטֵר) ווִי עֶס אִיז גֶעקוּמֶן דִי צַייט זֵיי זָאלִין אַוֶועק גֵיין פוּן טֶעג פוּן דִי סְעוּדוֹת הָאבִּין זִיךְ גִיעֶנְדִיגְט (אָמַר) הָט דֶר מֶלֶךְ גֶעזָאגְט (בָּנַי) מַיינֶע קִינְדֶער (בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם) אִיךְ בֶּעט (עִכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד) פַארְהַאלְט אַייךְ מִיט מִיר נָאךְ אֵיין טָאג (קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם) עֶס אִיז מִיר שְׁוֶוער צוּ גִין אַייֶער אָפְּשֵׁיידִין זִיךְ פוּן מִיר *): וְכָל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה]. זָאגְט רש"י (אֲפִילוּ מְלָאכָה שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לָכֶם) אֲפִילוּ

שפתי חכמים

רן לזכור לכם כו': ס וא"ת למה אצטריך להכי מה"ת למעט ה"א הואיל וכתיב בעלם היום דמשמע בעלומו של יום דוקא ם היום הזה בא נח. בעלם היום הזה נימול אברהם דהוה לומו של יום אף אסר תעשה כל מלאכה בעלם היום הזה הוא דוקא בעלומו של יום לכך אצטריך כל מלאכה. רא"ם. א"נ הואיל ובעלם היום ממעט תוספת יו"כ מה שמוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביליאתו שאינו בכרת אם עושה בהם מלאכה ה"א דממעט לילה גמי ממלאכה לכך אצטריך רבויא: ע והא דמהפך רש"י הקרא דמקרא קדש דהיה לו

פירוש לתורת אלהים

אַלֶע מְלָאכוֹת פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט אִיר נִיט טָאן: בְעַת יָמִים דִי זִיבֶּן טָאג סוּכּוֹת זָאלְט אִיר מַקְרִיב יִיעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אִין אַכְטֶען אלְט אִיר אוֹךְ מַאכֶן יוֹם טוֹב וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיר מַקְרִיב זַיין אַפַייעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט עֲצֶרֶת הִיא אֵיין אוֹיף הַאלְטוּנְג (עיין רש"י) כָּל מְלֶאכֶת אַלֶע

ליקוטי יוסף

ווִי פַארְשְׁטֵייעֶן מִיר אִיז דִיא שַׁבָּתדִיגֶע שִׂמְחָה וָוס שְׁמוּאֵל מִיט זַיין ווַייבּ אוּנ קִינְדֶער הָאבִּין זִיךְ גֶעפְרֵייט מִיט מֹשֶׁה גִיוֶועזֶן אַאֱמֶתֶה שִׂמְחָה? גֶעווִיס נֵיין, אוֹיסְווֵייזִיג הָט מֶען זִיךְ גֶעפְרֵייט אִין הַארְצִין אִיז גִיוֶועזֶן טְרוֹיעֶר, זֵיי הָאבִּין פַארְקֶערְט גֶעטְרַאכְט הַלְוַאי וָואלְט הַיינְט נִיט גֶעוֶועזֶן שַׁבָּת וָואלְט מֶען שׁוֹין הַיינְט גֶעוֶוינְט פַר מֹשֶׁה עֶר זָאל אוּנְז ווַארְטִין אָדֶער שֵׁיינְקֶען דֶעם חוֹב, וָואס טוֹ"ג אוּנְז הַיינְטִיגֶע פֵייד אַז מֶען וֶועט מָארְגִין דַארְפִין ווֵיינֶען. דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז מִיט דִי שִׂמְחָה פוּן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, אַז

ם מֶען אִיז פִיל שׁוּלְדִיג צוּ הקב"ה, אוּנ מֶען הָט נִיט צוּ בַּצָאהְלִין אוּנ מָארְגִין יוֹם כִּפּוּר נָאוּנ נָאךְ בַּאלְד בַּייא נַאכְט צוּ ן וֶועט מֶען דַארְפִין ווֵיינֶען פַאר הקב"ה עֶר זָאל ווַארְטִין אָדֶער שֵׁיינְקֶען דֶעם חוֹב, אוּנ אוּבּ ח"ו נִיט, אִיז עֶר אוּמְגְלִיקְלִיךְ ווַייבּ אוּנ קִינְדֶער, אַז דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט דָס טְרַאכְטִין עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר בַּייא זַיין עֶסִין, וֶועט עֶר עֶפֶּעס הָאבִּין אַשִּׂמְחָה עֶסִין וְדִיא קְרֶעפְּלִיךְ? גֶעווִיס נֵיין, אִיז דֶען אַזוֹ אַעֶסִין נִיט עֶרְגֶער ווִי גֶעפַאסְט, עֶר וָואלְט וֶועלִין שׁוֹין הַיינְט עֶרֶב יוֹם אסְטִין אוּנ ווֵיינֶען אוּנ נִיט ווַארְטִין אוֹיף מָארְגִין, דְרִיבֶּר זָאגְט דִי גְמָרָא דֶר וָואס עֶסְט עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר עֶר זָאל הָאבִּין כֹּחַ צוּ פַאסְטִין יוֹם כִּפּוּר, אִיז דָס עֶסִין גְלַייךְ ווִי גֶעפַאסְט, ווַייל עֶר גֶעדֵיינְקְט בַּיי דֶעם עֶסִין דֶעם יוֹם כִּפּוּר:

מצות השם

שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַלֵי זִיבֶּען טָאג פוּן סוּכּוֹת מוּז מֶען מַקְרִיב זַיין טָאג אֵיין קָרְבָּן מוּסָף אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

שכב) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וגו' דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל רוּעֶן אוּם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אוּנ מֶען טָאר קֵיין שׁוּם הַאנְד וֶוערְק נִיט טָאן אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶר צַייט:

(שכג) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. דִיא מִצְוָה אִיז מֶען זָאל מַאכֶען אַקָרְבָּן מוּסָף אוּם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּיהמ"ק:

ולקחתם

---

*) אונ אייער אפשיידין זיך איינער פון אנדערין איז מיר אויך שלעכט, וויא דער פסוק זאגט מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, וויא גוט א"נ וויא זיס איז אז ברידער זיצען צוזאמען, דאס זעלבּיגע איז גיוועזן ביי ' דין ווען זיי זענען געקומען אויף יום טוב אין ירושלים ם ליבשאפט צו הקב"ה פאר אלעם גוטען וואס ער האט זיי ג'געבין אונ דאס מערסטע שמחה איז גוועזן אין דעם יום טוב סוכות, ווייל אין די צייט ער יוד געהאט פאר זאמולטע שפייכלער מיט אלע מינים תבואות אונ פירות אונ ווייז, ווי דער יום טוב ווערט גערופין חג האסיף [דער יום טוב אמלונג] אונ ביי אלע יודין איז גיוועזן אגרויסע ליבשאפט איינער צום אנדערין [עיין רש"י מקץ ע"פ יפות מראה], דריבער האט הקב"ה גיגעבין טוב סוכות נאך אטאג יום טוב „שמיני עצרת" אונ ער האט גיזאגט קשה עלי פרידתכם, עס איז מיר אשאר וואס איר שיידט אייך אפ פון מיר אונ וואס איר שיידט אייך אפ איינער פון אנדערין אויף אגאנצין האלבין יאהר ביז פסח'

מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ לז אֵלֶּה
מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה
לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים
דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ לח מִלְּבַד שַׁבְּתֹת
יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד
כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה׃ לט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה

אונקלוס

עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְ
לז אִלֵּין מוֹעֲדַיָא דַי
תְעָרְעוּן יָתְהוֹן מְ
קַדִּישׁ לְקָרָבָא קֻ
קֳדָם יְיָ עֲלָתָא וּמִנְ
נִכְסַת קוּדְשִׁין וְנִ
פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמֵהּ׃ ל
שַׁבַּיָא דַיְיָ וּבַר מַתְּנָ
וּבַר כָּל נִדְרֵיכוֹן וּבַ
נִדְבָתֵיכוֹן דִי תִתְּנוּן
יְיָ׃ לט בְּרַם בְּחַ

תולדות אהרן

עלה ומנחה מנחות מד : זבח ונסכים ש
יז תמורה יד : מלבד שבתות ה' שם
עשר יום לחודש ר"ה ז :

רשב"ם

(לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי. אע"פ שראש השנה ויום הכפורים באים לזכרון לכפרה אבל סוכות בא לשמחה ולהודאה ע

רש"י

לא תעשוה יש חסרון כיס בדבר: לא תעשו. יכול א
של מועד יהא אסור במלאכת עבודה ת"ל היא: (לז
ומנחה. (מנחות מד) מנחת נסכים הקריבה פ עם
דבר יום ביומו. חוק הקצוב בחומש צ הפקודים:
יום ביומו. הא אם עבר יומו בטל קרבנו: (ל
בחמשה עשר יום תחגו. קרבן שלמים לחגיג
תדחה את השבת ת"ל אך הואיל ויש לה תשלומין כל

בית יהודא

אַזוֹ אֵיין אַרְבֵּיט וָוָאס אִיר דַארְפְט זִיא גֵייטִיג (שֶׁאִם לֹא תַעֲשׂוּהָ יֵשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בְּדָבָר) אוֹיבּ אִיר וֶועט דִי אַרְבֶּעט נִיט טָאהְן וֶועט אִיר הָאבִּין שָׁאדִין גֶעלְד, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין (לֹא תַעֲשׂוּ) זָאלְט אִיר דִי אַרְבֶּעט נִיט טָאהְן (יָכוֹל אַף בְּחוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ חוֹל הַמּוֹעֵד טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט טָאהְן אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָואס מֶען קֶען הָאבִּין שָׁאדִין אַז מֶען וֶועט זִיא נִיט טָאהְן (תַּלְמוּד לוֹמַר הִיא) זָאגְט דֶר פָּסוּק הִיא, זִיא, נָאר יוֹם טוֹב טָאר מֶען נִיט טָאהְן אֲפִילוּ אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָואס מֶען קֶען הָאבִּין שָׁאדִין אַז מֶען וֶועט זִיא נִיט טָאהְן, אָבֶּר חוֹל הַמּוֹעֵד מֶעג מֶ אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָוָאס מֶען וֶועט הָאבִּין שָׁאדִין אַז מֶען וֶועט זִיא נִיט טָאן: (לז) (עוֹלָה וּמִנְחָה). זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט נְסָכִים) דִיא מִנְחָה מֶעהְל מִיט וַויין (הַקְּרֵיבָה עִם הָעוֹלָה) וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב צוּזַאמֶען מִיט אַלֶע עוֹלוֹת: (דְּבַר יוֹם זָאגְט רַשִׁ"י (חוֹק הַקָּצוּב בְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים) דִי קָרְבָּנוֹת וָואס זֶענֶען גֶשְׁרִיבֶּען בַּייא סוּכּוֹת אִין סֵפֶר בַּמִּדְבָּר אִין דִיא פִּנְחָס וֶועלְכֶע קָרְבָּנוֹת מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין יֶעדֶער טָאג סוּכּוֹת: (וּדְבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ). זָאגְט רַשִׁ"י (הָא אִם עָבַר יוֹ קָרְבָּנוֹ) אָבֶּער אַז דֶער טָאג אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען אוּנ מֶען הָט אִין אִים נִיט מַקְרִיב גִיוֶועזֶען דִי קָרְבָּנוֹת וָוָאס מֶען הָאט גֶ מַקְרִיב זַיין, זָאל מֶען מָארְגִין נִיט מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן גֶעכְטִין, נָאר דִיא קָרְבָּנוֹת וָוָאס גִיהֶער צוּא מָארְגִין זַ מַקְרִיב זַיין: (לט) (אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם תָּחוֹגּוּ). זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (קָרְבַּן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה) מֶען זָאל בְּרֵיינְגֶען שְׁלָמִים לְכָבוֹד יוֹם טוֹב (יָכוֹל תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוֹיבּ יוֹם טוֹב אִיז שַׁבָּת זָאל מֶען מֶעגִין שֶׁעכְט קָרְבַּן חֲגִיגָה אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת (תַּלְמוּד לוֹמַר אַךְ) זָאגְט דֶער פָּסוּק אַךְ, נָאר, אוּנ וואו עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוָארְט אַךְ מֶען וֶוייניגֶער צוּ מַאכֶען, שַׁבָּת זָאל מֶען נִיט שֶׁעכְטִין שְׁלָמִים (הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה) וַוייל מֶען קֶען בְּצָ

שפתי חכמים

לפרש לעיל קודם פי' והאכלתי וקודם כל מלאכה לא תעשו וי"ל דלעיל לא יכול לפרש קדשהו בכסות נקיה כו' דלמא הא דכתיב מקרא קדש לאסור הלילה כיום לענין עשיית מלאכה וכרת אבל עכשיו דכתיב כל מלאכה לא תעשו שהוא מיותר ובא ללמד ולהזהיר על מלאכת לילה כיום ע"כ האי מקרא קודש בא ללמד קדשהו בכסות נקיה כו' : פ דק"ל דהרבה מנחות כתובים בפ' ויקרא ולמה לא נפרש איזה מהן . והרא"ם פי' אי מנחה בפ"ע היא עולה וזבח ונסכים ומנחה מבע"ל : צ בפ' פנחס ושם מפורש כל המוספי' שיש יום שיש בו מוספי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לט) אך בחמשה עשר יום. לפי שגבי פסח לא כתי' שמו שעדיין לא נלקטה שום תבואה וגבי שבועות לא כתיב אל שמחה לפי שהתבואה נלקטה אבל פירות האילן לא נלק בסוכות שהכל נאסף אל תוך הבית וגם נמחלו העונות כתיב ביה שלש שמחות ושמחתם דהכא ושמחת בחגך

פירוש לתורת אלהים

מְלָאכוֹת פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט אִיר נִיט טָאן: (לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי דָם זֶענֶען דִי יָמִים טוֹבִים פוּן גָאט אֲשֶׁר וָואס אִיר זָאלְט רוּפֶען זֵייא מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אַרוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקַייט לְהַקְרִיב צוּ מַקְרִיב זַיין אַפַייעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט עוֹלָה אַקָרְבָּן עוֹלָה מִיט אַמִנְחָה צוּ דֶר עוֹלָה זֶבַח אַשֶׁעכְטוּנְג מִיט נְסָכִים דְּבַר יוֹם דֶעם דִין פוּן אִיטְלִיכֶען טָאג וְוִיפֶל קָרְבָּנוֹת מֶען דַארְף מַקְרִיב זַיין בְּיוֹמוֹ זָאלְט אִיר עֶס מַקְרִיב זַיין אִין זַיין טָאג: (לח) מִלְּבַד חוּץ דִי קָרְבָּנוֹת וָוָאס מֶען דַארְף מַקְרִיב זַיין שַׁבָּת זָאלְט אִיר מַ זַיין דִי קָרְבָּנוֹת פוּן יוֹם טוֹב וּמִלְּבַד חוּץ קָרְבָּנוֹ אַייעֶרֶע מַתָּנוֹת וָוָאס אִיר וֶועט גֶעבֶּען קָרְבָּנוֹת אַמַתָּנָה צוּ גָאט וּמִלְּבַד אוּנ חוּץ אַלֶע אַייעֶרֶע נְ וָוָאס אִיר וֶועט מְנַדֵּר זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט וּמִלְּבַ חוּץ אַלִי אַייעֶרִי נְדָבוֹת אֲשֶׁר תִּתְּנוּ וָוָאס אִיר וֶועט צוּא גָאט: (לט) אַךְ בַּייעֶרְט בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אִין פוּפְצֶעגְטֶען טָאג אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ בְּאָסְפְּכֶם אַ

עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׃
מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי

שַׂר יוֹמָא לְיַרְחָא
בִיעָאָה בְּמִכְנַשְׁכוֹן יָת
לַלַּת אַרְעָא תְּחַגּוּן
ת חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא
מִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה
חָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה
חָא׃ מ וְתִסְּבוּן לְכוֹן
יוֹמָא קַדְמָאָה פֵּרֵי

״א ביום הראשון שבתון פסחים ה: ולקחתם לכם ביום הראשון שם לח סוכה יא כ כט ל לג לד מא מג מגילה כ מנחות פז ס׳ הזוהר פ׳ נח ענין נתמד על ד׳ מינים בלולב שבאים לרצות על המים וש׳ תלוה ופ׳ ויקרא: פרי עץ הדר ברכות נז סוכה לד לה:

בעל הטורים

פרי עץ הדר כפת תמרים. פרי עץ הדר בגי׳ אתרוגים: עבת.

רש״י

אספכם את תבואת הארץ. שיהא חדש שביעי זה בזמן אסיפה מכאן שנצטוו לעבר את השנים שאם אין עבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או החורף: תחגו. מי חגיגה: שבעת ימים. (חגיגה י) אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביאן כל שבעה ת״ל וחגותם אותו יום אחד במשמע ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין: (מ) פרי עץ הדר. (סוכה לד) עץ שטעם עצו ופריו שוה:

רשב״ם

כתיהם כל טוב בימי אסיפה: עצרת. עצירת מניעת מלאכה:

בית יהודא

דִי שְׁלָמִים דִי אַלֶע זִיבְּן טֶעג סוּכּוֹת, וֶועלְכֶן טָאג מֶען וִויל: (בְּאָסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ). וֶוען אִיר וֶועט פַארְזַאמְלֶען דִי תְּבוּאָה פוּן לַאנְד, זָאגְט רש״י הקב״ה הָט גִיבָּאטִין (שֶׁיְהֵא חֹדֶשׁ שְׁבִיעִי זֶה בָּא בִּזְמַן אֲסִיפָה) דֶער זִיבֶּעטֶער חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי זָאל זַיין אִין דִי צַייט וֶוען מֶען פַארְזַאמוּלְט דִי תְּבוּאָה פוּן פֶעלְד (מִכַּאן שֶׁנִּצְטַוּוּ לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנִים) פוּן דַאנֶען וֵוייסִין מִיר דִי יוּדִין זֶענֶען גִיבָּאטִין גִיוָוארִין מֶען זָאל מְעַבֵּר זַיין דִיא יָאהְרִין וּמֶען זָאל מַאכִין צְוַויי מָאהְל אֲדָר, דִי פַּרְזַאמְלוּנְג דִי תְּבוּאָה זָאל זַיין אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי (שֶׁאִם אֵין הָעִיבּוּר פְּעָמִים שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַקַּיִץ אוֹ הַחוֹרֶף) וָוארוּם אַז מֶען וֶועט אֵין מָאהְל מַאכִין אַצְוֵוייטִין אֲדָר וֶועט זַיין דֶער חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי אַמָאהְל אִין מִיטֶען זוּמֶער אוּנ אַמָאהְל אִין מִיטֶען ווינְטֶער: (תָּחֹגּוּ). מֵיינְט מֶען אִיר זָאלְט מַאכֶן שְׁלָמִים אַקָרְבַּן חֲגִיגָה, וֶועגִין כָּבוֹד יוֹם טוֹב: (שִׁבְעַת יָמִים). זָאגְט רש״י אַקָרְבַּן חֲגִיגָה דַארְף מֶען נָאר בְּרֵיינְגֶען אֵיין מָאהְל אִין דִיא זִיבֶּען טֶעג (אִם לֹא הֵבִיא בָּזֶה) אוּנ עֶר הָאט נִיט גִבְּרֵיינְגְט אִין דֶעם טָאג (יָבִיא בָּזֶה) זָאל עֶר בְּרֵיינְגֶען אִין אֵיין אַנְדֶער טָאג (יָכוֹל יְהֵא מְבִיאָן כָּל שִׁבְעָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אַלֶע זִיבֶּען טֶעג זָאל מֶען בְּרֵיינְגֶען אִין יֶעדֶער טָאג אַקָרְבַּן חֲגִיגָה (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְחַגּוֹתֶם אוֹתוֹ) אִיר זָאלְט אִין אִים בְּרֵיינְגֶען קָרְבַּן חֲגִיגָה, אַז מֶען זָאגְט אִין „אִים״ (יוֹם אֶחָד בְּמַשְׁמַע וְלֹא יוֹתֵר) מֵיינְט מֶען דָאךְ נָאר אֵיין טָאג זָאל מֶען בְּרֵיינְגֶען קָרְבַּן חֲגִיגָה נִיט מֶעהְר (וְלָמָּה נֶאֱמַר שִׁבְעָה) פַר וָואס שְׁטֵייט תָּחוֹגּוּ וגו׳ שִׁבְעַת יָמִים, אִיר זָאלְט בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבַּן חֲגִיגָה זִיבֶּען טֶעג: (לְתַשְׁלוּמִין) צוּם בַּצָאהְלִין, מֶען דַארְף בְּרֵיינְגֶען דֶעם קָרְבַּן חֲגִיגָה דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג יוֹם טוֹב נָאר אוֹיבּ עֶר הָאט נִיט גֶעבְּרֵיינְגְט דֶעם קָרְבַּן חֲגִיגָה דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג יוֹם טוֹב הָט עֶר צַייט גַאנְצֶע זִיבְּעַן טָאג צוּא בְּרֵיינְגֶען דֶעם קָרְבַּן חֲגִיגָה אִין וֶועלְכִין טָאג עֶר וִויל: (מ) וּפְרִי עֵץ הָדָר. הַארְט רש״י „עֵץ״ צוּ וָואס שְׁטֵייט פְּרִי עֵץ, עֶס קֶען דָאךְ זַיין פְּרִי הָדָר, עֶנְפֶערְט רש״י (שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה) דֶר בּוֹים וָוס אוֹיף אִים וַואקְסְט דִי פֵּירָא הָט אַטַעַם וִוי דִי פֵּירָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות

שבה חדא מתבואה וחדא מפירות האילן וחדא ממחילת עונות וזש״ה והיית אך שמח שאין לך להתעסק רק בשמחה:) ולקחתם לכם. אז״ל משלכם להוציא את השאול ואת הגזול שלא יהא סניגורו קטיגורו. משל למלך ששלח שלוחו לגבות יר מגבת שלו לאחר שגבה מצאו עירוני אחד קפחו ונטל את כליו וכל מה שבידו לימים הוצרך העירוני הזה לדון לפני לך ובא לשכור מי שילמד עליו זכות לפני המלך ומצאו אותו הגבאי אמר לו מה אתה עושה בכאן אמר לו יש לי דין ני המלך ואני מבקש לשכור מי שידבר בשבילי אמר לו תן לי מה שגזלת ממני ואני אדבר בשבילך החזיר הכלי׳ לבד והלך למחר בא לדון לפני המלך שאלו יש לך אדם שילמד עליך זכות אמר לו הרי פלוני שילמד עלי זכות אמר לו מה זכות יש ללמד על זה אמר להם אני אומר לכם מה עשה לי חבירי זה כשהלכתי לגבות מגבת המלך מעיר פלוני עמד עלי בדרך פחני ונטל כל אשר לי והכלי׳ הללו הם מקצת כלי׳ שהחזיר לי על מנת שאלמד עליו זכות התחילו הכל ואמרו אוי לו לזה עשה קטיגורו סניגורו. (ובמדרש איתא סניגורו קטיגורו): ביום הראשון. הלולב שאנו נוטלין ביום ראשון הוא סי׳ כינו בדין ביום הכפורים וזש״ה אז ירננו עצי היער מלפני ה׳ כי בא לשפוט הארץ במי הכתוב מדבר בישראל ובאומות עולם שהקב״ה דן אותם ביום הכפורים אלו ואלו נכנסין לדין ואין אנו יודעין מי הנוצחין אמר הקב״ה טלו לולביכם בידיכם כל יודעים שזכיתם בדין משל לשני בני אדם שנכנסו לדון לפני המלך ולא היו יודעין הבריות מי נצח אלא מי שהוא צא במקל לבן או תפוח בידו אז יודעין שהוא יצא זכאי מלפני המלך: פרי עץ הדר. ארבעה מינין הללו יש מהן שיש בו טעם יח כמו האתרוג והוא כנגד הצדיקים שיש בהם ריח תורה וטעם של מעשים טובים. באילן שבו גדל הלולב יש בו טעם ולא ח וכנגדו הבינונים של ישראל שיש בהם טעם של מצות ואין בהם ריח תורה. ההדס יש בו ריח ולא טעם והוא כנגד אותם

פירוש לתורת אלהים

עט אַיין זַאמְלֶען דִיא תְּבוּאוֹת פוּן דֶעם לַאנְד תָּחוֹגּוּ אוּנ אִין אַכְטֶען טָאג זָאלְט אִיר רוּעֶן: (מ) וּלְקַחְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט נֶעמֶען צוּ אַייךְ אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג סוּכּוֹת פְּרִי עֵץ אַפְּרִי וָואס זִיא וַואקְסְט אוֹיף אַבּוֹם זָאלְט אִיר פַייעֶר טָאגֶן דֶעם פַייעֶר טָאג פוּן גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין עֶרְשְׁטִין טָאג

מצות השם

זכר) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה פוּן אֶתְרוֹג בֶּענְטְשֶׁען אוּנ בְּשַׁעַת מֶען בֶּענְטְשְׁט זָאל מֶען נֶעמֶען גם לוּלָב אִין דֶער רֶעכְטֶער הַאנְד אוּנ דֶעם אֶתְרוֹג אִין ער לִינְקֶער הַאנְד אוּנ זָאל מַאכֶען אֵיין בְּרָכָה (עַל נְטִילַת לוּלָב) אוּנ אֵיין קִינְד וָואס עֶר ווֵייסְט וָואס מֶען מֵיינְט לוּלָב אוּנ וִויא אַזוֹי מֶען אִיז (מְנַעְנֵעַ) מִיט אִים אִיז זַיין פָאטֶער אִים מְחוּיָב צוּא גִיוֵוייגֶען. אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־
עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי
יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃
מא וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהֹוָה שִׁבְעַת
יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃
מב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־
הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃

אונקלוס

אִילָנָא אֶתְרוֹגִין וְלוּ...
וַהֲדַסִּין וְעַרְבִין דְּנ...
וְתֶחֱדוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲ...
שַׁבְעַת יוֹמִין׃ מא וְתָחֲ...
יָתֵהּ חַגָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְ...
יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם ל...
לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָ...
תְּחַגּוּן יָתֵהּ׃ מב בִּמְטַ...
תֵּיתְבוּן שַׁבְעַת יוֹ...
כָּל יַצִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יָתְ...

תו"א כפות תמרים שם לא לב לד מה עץ עבות שם לב : וערבי נחל מד : ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבת קלא ה סוכה מג : וחגותם אותו חג לה' פס... תגיגה ט י : בחדש השביעי תחגו אתו ט י : בסכת תשבו סוכה ו ט כו כז כח קידושין לד סנהדרין ד זבחים לז ערכין ... האזרח בישראל סוכה כז כח זבחים לז :

הזוהר פ' בראשית ופ' תצוה : כל האזרח

רשב"ם

(ם) וענף עץ עבות. קמץ הוא. כמו קדוש טהור. עמוק. גדול. כלומר ענף של עץ מעובה הרבה : (מב) כל האזרח. אפי' אותן שיש להם בתים. ישבו בסכות :

בעל הטורים

חסר ו' בשביל ששה דברים שפוסלים בו ואלו הן יבש גזול אסיר... הנדחת נקטם ראשו ושל ע"ג : כפות תמרים. היינו לולב. לול... חיים לכך יבש פסול. עץ חיים. היינו לולב שעולה כמנין חיים וכן תודיעני אורח חיים : (מב) בסכות תשבו שבעת ימים. כנגד ז' ענני... וכנגד שבעת הימים שישראל יושבין בסוכות זוכין לז' חופות ואלו הן. ענן. עשן. נוגה. אש. להבה. כבוד שכינה. וסכת לויתן. וגוה ... סוכות בתחלת החורף שאם היו עושים אותן בקיץ לא הי' ניכר אלא היה נראה שעושין אותן לצל :

בית יהודא

הָדָר׃ . מֵיינְט מֶען (הַדָּר בְּאִילָנוֹ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה) אַזוֹ אַפְּרִי וָוס וָואקְסְט אוֹיף דֶעם בּוֹים פוּן אֵיין יָאהְר בִּיז אוֹיף דֶעם אַנְדֶרִין יָאהְר, דִי פֵּירָא פַאלְט נִיט אַרָאפּ וַוייְנְטֶער פוּן בּוֹים, בִּיז דְרַיי יָאהְר וַואקְסְט זִיא אוֹיף דֶעם בּוֹים (וְזֶהוּ אֶתְרוֹג) אוּנ דָם אִיז אֶתְרוֹג, דֶר בּוֹים וָוס דֶר אֶתְרוֹג וַואקְסְט אוֹיף אִים הָאט דִי הָאלְץ אַזוֹ אַטַעם וִוי דֶער אֶתְרוֹג, אוּנ דֶער אֶתְרוֹג וַואקְסְט אוֹיף דֶעם בּוֹים דְרַיי יָאהְר זוּמֶער אוּנ וִוינְטֶער : וְכַפֹּת תְּמָרִ... זָאגְט רַשִׁ"י חָסֵר ו', עֶס פֶעלְט אַוי"ו אִין וָוארְט כַּפֹּת, עֶס דַארְף שְׁטֵיין כַּפּוֹת (לָמַד שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא אַחַת) דֶער פָּסוּק לֶע... מֶען דַארְף נָאר נֶעמִין אֵיין לוּלָב : וַעֲנַף עֵץ עָבֹת׃, זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁעֲנָפָיו קְלוּעִים כַּעֲבוֹתוֹת וְכַחֲבָלִים) צְוַוייגִין זֶענֶען צוּזַאמֶן גִיפְלָאכְטִין וִוי דִי שְׁטְרִיק (וְזֶהוּ הֲדַס) אוּנ דָאס מֵיינְט מֶען אַהֲדַס (הֶעָשׂוּי כְּמִין קְלִיעָה) עֶר אִיז גִימַ... וִויא אַפְּלֶעכְטוּנְג : (מב) וְהָאֶזְרָח׃. (זֶה אֶזְרָח) אֶזְרָח מֵיינְט מֶען דֶעם גִיבָּארֶענֶעם יוּד : וּבְיִשְׂרָאֵל׃. (לְרַבּוֹת הַגֵּרִים) בְּיִשְ...

רש"י

הדר. הדר באילנו משנה לשנה וזהו אתרוג : נ... תמרים. חסר וי"ו למד שאינה אלא אחת : וענף עבת. שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים וזהו הדס ה... כמין קליעה : (מב) האזרח. זה אזרח : בישר...

שפתי חכמים

ויש יוס שים בו מוספים מועטים : ק וא"ת פלפל ארוך הוא שדר ג"כ באילנו משנה לשנה וטעם עלו ופריו שוה נמי. וי"ל דמ"מ אין יוצאין בו דאי שקלת חדא לא הוי כשיעורו ולא ניכר לקיחתו ואי שקלת ב' או ג' ולקחתם פרי כתיב פרי א' במשמע ולא שנים : ר וא"ת א"כ היה לו לכתוב כף (נח"י) וי"ל דכפת היינו כד אחת וכה עלין הרבה אבל אי כתיב כף לא משמע אלא עלה אחת : ש ר"ל ישראל מדכתי' האזרח בה"א הידיעה לו' המיוחן שבאזרחי' דהיינו ישראל וא"כ ל"ל בישראל

דעת זקנים מבעלי התוספות

שיש בהם ריח תורה ואין בהם מצות. וערבה אין בה לא ולא ריח וכנגדן עמי הארץ שאין בהם לא ריח תורה ולא של מצות ואנו אוגדין הארבע' ביחד רמז שאין הקב"ה מת... לישראל עד שיהיו כולם לאגודה אחת שנא' הבונה ב... מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה אימתי הקב"ה מתעלה שכלנו נעשים אגודה ונ"ל שלכך אנו אומרים בר"ה ויעשו אגודה אחת. ד"א הלולב דומ' לשדרה ההדס דומה הערבה דומה לשפתים האתרוג דומה ללב ואין לך אבר גדול מאלו ושקולין הן כנגד כל הגוף וזהו שאמר דוד כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך שיש לשבח הקב"ה בפה ובעין ובשדרה שהוא כל הגוף שתלוי בשדרה :

פירוש לתורת אלהים

מֵיינְט מֶען אֵיין אֶתְרוֹג הָדָר עֶר אִיז שֵׁיין [עיין רש"י]. כַּפּוֹת תְּמָרִים אוּנ דִי בְּלֶעטֶער פוּן טֵייטֶל בֵּיימֶער אַלוּלָב וַעֲנַף אוּנ דִיא צְוַוייגֶן וָואס זֶענֶען גִפְלָאכְטֶען אַזוֹ וִויא שְׁטְרִיק מֵיינְט מֶען אֵיין הָדָס וְעַרְבֵי נָחַל אוּנ צְוַוייגֶן וָואס וַואקְסֶן בַּיי וַואסֶר מֵיינְט מֶען עֲרָבוֹת וּשְׂמַחְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ פְרֵייעֶן פַר אַייעֶר גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג : (מא) וְחַגֹּתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זֵייא פַי... טָאגֶן פוּן גָאטְס וֶועגֶן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג אִין ... זָאל דָאס זַיין צוּ אַייךְ חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹיף אֵיי... לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶר גִבִּירְט בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶ... זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ זָאלְט אִיר פַייעֶר טָאגֶן דֶעם יוֹם ט... (מב) בַּסּוּכּוֹת תֵּשְׁבוּ אִין סוּכּוֹת זָאלְט אִיר זִיצֶען זִי...

מצות השם

(שכה) בַּסּוּכּוֹת תֵּשְׁבוּ וגו'. דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז דִיא גַאנְצֶי זִיבֶּן טָאג פוּן סוּכּוֹת זָאל מֶען עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען אוּנ וואוֹינֶען אִין דֶער סוּכָּה אוּנ מֶען טָאר נִיט עֶסִין קַיין שׁוּם סְעוּדָה אִין שְׁטוּב נָאר אִין סוּכָּה אוּנ דִיא מִצְוָה פוּן דֶער סוּכָּה אִיז זֵייעֶר גְרוֹם אוּנְזֶערֶע הֵיילִיגֶע סְפָרִים שְׁרַייבֶּין דָאס עִנְיָן וָואס גָאט ... אוּנְז גִבָּאטֶען אַז מִיר זָאלֶען עֶסֶען אִין דֶער (סוּכָּה) אִיז כְּדֵי ... זָאלֶען וִויסֶען אַז גָאט בָּרוּךְ הוּא בַּאשִׁיצְט דִי יוּדֶן אוּנְטֶער ... פְלִיגִיל אוּנ עֶר אִיז צוּ זֵייא אַזוֹ וִויא אֵיין שָׁאטֶען וָואס עֶס ... שטעלט

מג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת
הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי
אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי
יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ שביעי
כד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ
שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת

אונקלוס

לַיָא׃ מג בְּדִיל דְיִדְעוּן
בוֹן אֲרֵי בִמְטַלַּיוּת
אוֹתֵבִית יָת בְּנֵי
אֵל בְּאַפָּקוּתִי יָתְהוֹן
עָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ
כוֹן׃ מד וּמַלִּיל מֹשֶׁה
סְדַר מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ
נוּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
לִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
ר׃ ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי
אֵל וְיִסְּבוּן לָךְ מְשַׁח
דַּכְיָא כְּתִישָׁא
הָרָא לְאַדְלָקָא

למען ידעו דורותיכם עירובין ג סוכה
ובמים לז: כי בסוכות הושבתי סוכה יא: וידבר משה את מועדי ה׳ ר״ה כד מגילה לא לב נדרים עח בתרא קכ מנחות עב:

בעל הטורים

ען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי . תגין על כ"ף דבסכות אמה אדם יודע שיושב בלל סוכה : (ב) ויקחו אליך שמן זית . נן זית לסוכה לומר שגומרים ההלל כל שמונת ימי חנוכה כדרך אותו כל שמונת ימי החג : להעלות נר . ואח"כ כתיב נרות

רשב"ם

(מג) למען ידעו דורותיכם. פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה סוכה ממש. וזה טעמו של דבר חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך באספך את תבואת הארץ ובתיכם מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר. למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה . וכסדר הזה נמצא בפרשת עקב תשמעון . וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה׳ אלהיך זה ארבעים שנה וגו׳ את המן וגו׳ . ולמה אני מצוה לך לעשות זאת . כי ה׳ אלהיך מביאך **אל** ארץ טובה ואכלת ושבעת ורם לבבך ושכחת את ה׳ וגו׳ ואמרת בלבבך כחי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה׳ אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל . ולכך יוצאים מבתים מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת . ומפני הטעם הזה קבע הקב"ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב לבלתי רום לבבם על בתיהם מלאים פן יאמרו ידינו עשו לנו את החיל הזה : (ב) ויקחו אליך שמן זית זך . פרשה זו נשנית לפי שהמנורה נוכח השלחן להאיר אל השלחן שעליו לחם הפנים שמפורש כאן שכל זה מתיקון השלחן והמנורה . השמן להאיר . והפת לערוך :

רש"י

לרבות את הגרים : (מג) כי בסכות הושבתי . יא) ענני כבוד : (ב) צו את בני ישראל. זו פרשת נרות ופ׳ ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת לפרש צורך המנורה וכן משמע ואתה סופך לצוות את אל על כך : שמן זית זך . שלשה שמנים יוצאים מן אשון קרוי זך והן מפורשים במנחות (דף פו) ובת"כ : מלילה ללילה כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום:

בית יהודא

מֵיינְט מֶען עֶר אִיז מִיט יוּדִין צוּזַאמֶען , דָס אִיז אַגֵר : (מג) וְכִּי בַסּוּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי) . הקב"ה זָאגְט וָוארוּם אִין סוּכּוֹת (עַנְנֵי כָּבוֹד) פוּן וָואלְקִינְס הָאבּ אִיךְ גֶעמַאכְט זִיצֶען דִי יוּדִין וָוען אִיךְ הָאבּ זֵיי אַרוֹסְגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם : (ב) (צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) . הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאלְסְט גֶעבִּיטֶען דִי יוּדִין (זוּ פַּרְשַׁת מִצְוַת הַנֵּרוֹת) דִי מִצְוָה צוּ צִינְדִין דִי מְנוֹרָה אִין מִשְׁכָּן (וּפַרְשַׁת וְאַתָּה תְּצַוֶּה לֹא נֶאֶמְרָה אֶלָּא עַל סֵדֶר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן) אוּנ דִי פַּרְשָׁה וְאַתָּה תְּצַוֶּה וָוּם דָארְטִין שְׁטֵייט אוֹיךְ מֶען זָאל צִינְדֶען ה אִין מִשְׁכָּן) אִיז נִיט גִיזָאגְט גִיוָוארִין וֶועגִין דִיא מִצְוָה , נָאר ווייל דָארְט שְׁטֵייט דִיא אַרְבֶּעט פוּן מִשְׁכָּן מִיט לים אוּנ עֶס שְׁטֵייט מֶען זָאל מַאכִין אַמְנוֹרָה (לְפָרֵשׁ צוֹרֶךְ הַמְּנוֹרָה) שְׁרַייבְּט מֶען אִין וְאַתָּה תְּצַוֶּה צוּ וָואס מֶען דִי מְנוֹרָה (וְכֵן מַשְׁמַע) אוּנ אַזוֹ מֵיינְט מֶען אַזוֹ הָאט הקב"ה גִיזָאגְט צוּא מֹשֶׁה (וְאַתָּה סוֹפְךָ לְצַוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דוּא דַיין סוֹף וֶועט זַיין וֶוען דֶער מִשְׁכָּן וֶועט אוֹיפְגִישְׁטֶעלְט וֶוערִין וֶועסְטוּ זָאגִין דִי יוּדִין זֵייא זָאלִין נֶעמֶען בּוֹימְאֵייל אוּנ בְּרֵיינְגֶען אִין מִשְׁכָּן אָנְצוּצִינְדֶען דִי מְנוֹרָה : (שֶׁמֶן זַיִת זָךְ) . זָאגְט רש"י (שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן דִייא עֶרְלֵייא בּוֹימְאֵייל גֵייט אַרוֹיס פוּן אַאֵייְלְבִּירְט (הָרִאשׁוֹן קָרוּי זָךְ) דִי עֶרְשְׁטֶע בּוֹימְאֵייל וֶוערְט גֶערוּפֶען זָךְ , (וְהֵן מְפוֹרָשִׁין בִּמְנָחוֹת ובת"כ) אִין דִי מַסֶּכֶת מְנָחוֹת אוּנ אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים וֶוערְט גֶעלֶערְנְט דִי דִינִים פוּן דִיא ל׳ ; וְתָמִיד) . שְׁטֶענְדִיג , הַארְט רש"י דִיא מְנוֹרָה הָאט דָאךְ נָאר גִבְּרֶענְט בַּיי נַאכְט , נִיט בַּיי טָאג , וְוִי אַזוֹ אִיז דָס יג ? עֶנְטְפֶערְט רש"י (מִלַּיְלָה לְלַיְלָה) ווייל עֶס הָאט גֶעבְּרֶענְט אַלֶע נַאכְט אוּנ עֶס הָאט נִיט גִיפֶעלְט אֵיין נַאכְט , וֶוערְט דָס גֶערוּפִין תָּמִיד (כְּמוֹ) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט עוֹלַת תָּמִיד , הָט מֶען שְׁטֶענְדִיג מַקְרִיב גִיוֶועזִין דִי עוֹלָה ? (שֶׁאֵינָהּ

פירוש להורת אלהים

ל הָאֶזְרָח אַלֶע גִיבָּארֶענֶע יוּדֶען יֵשְׁבוּ זָאלֶען זִיצֶען כּוֹת : (מג) לְמַעַן דְרוּם הֵיים אִיךְ אַייךְ זִיצֶען אִין יֵדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם אַייֶערִי דוֹרוֹת זָאלֶען וִויסֶען כִּי בַסּוּכּוֹת הָאבּ גְמַאכְט זִיצֶען דִי יִשְׂרָאֵל אִין סוּכּוֹת [ע׳ רש״י] אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אַייֶער גָאט : (מד) וַיְדַבֵּר אוּנ מֹשֶׁה הָט גְרֶעט אֶת מוֹעֲדֵי דִי יָמִים טוֹבִים פוּן גָאט צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל : (ב) צַו דוּ מֹשֶׁה גְבִּיט צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ אוּנ זֵיי זָאלֶען נֶעמֶען צוּ דִיר שֶׁמֶן זַיִת

מצות השם

אַזוֹ פַר שְׁטֶעלְט עֶר אַז מֶען זָאל אוּנְז קֵיין שְׁלֶעכְטֶס נִיט בֵּר דֶעם הָט אוּנְז הקב"ה תֵּיכֶף נָאךְ (יוֹם כִּפּוּר) וָוס אִין אוּנ פַר גִיבְּט עֶר אוּנְז דִיא עֲבֵירוֹת וָואס מִיר הָאבִּין אֵיין ר נִיטָאן גְהֵייסִין מַאכֶען (סוּכּוֹת) אוּנ דָאס אִיז אֵיין גְדֶעכְנִיש אַז אַזוֹ וִוי וֶוען דִי יוּדֶען זֶענִין אַרוֹס גְגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם אוּנ גָאט בָּרוּךְ הוּא הָט זֵיי גְרֵיינִיגְט פוּן זֵייעֶרִי זִינְד הָט עֶר זֵייא בַּאשִׁיצְט מִיט דִי (עַנְנֵי כָּבוֹד) אַזוֹ בַּאשִׁיצְט עֶר אוּנְז יֶעצְט אוֹיךְ אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט אוּנ יֶעדֶער צֵייט :

נֵר תָּמִיד׃ ג מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן
מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ ד עַל הַמְּנֹרָה
הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי
יְהוָה תָּמִיד׃ פ ה וְלָקַחְתָּ סֹלֶת
וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת

אונקלוס

בּוֹצִינָא תְּדִירָא׃ ג מִ
לְפָרֻכְתָּא דְּסַהֲדוּ
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא יְסַדַּר
אַהֲרֹן מֵרַמְשָׁא עַד צַ
קֳדָם יְיָ תְּדִירָא קְיָ
לְדָרֵיכוֹן׃ ד עַל מְנָ
רְתָּא דָּכִיתָא יְסַדַּר יָת בּוֹ
קֳדָם יְיָ תְּדִירָא׃ ה וְ
סֻלְתָּא וְתֵיפֵי
תַּרְתָּא עַשְׂרֵי גְּרִיצָן

תו"א מערב עד בקר זבחים יב מ
על המנורה מנחות כט : ו
מנחות סו לח :

בעל הטורים

והיינו כב"ה שבליל ראשון מדליק נר אחד ומוסיף והולך : (ג) מחוץ לפרכת העדות . וכן בואתה תגוה אשר על העדות וזהו שאמרו מערבי הוא עדות שהשכינה בישראל : מחוץ לפרכת . הפסוק מתחיל במ"ם ומסיים במ"ם שההיכל הי' ארכו מ' אמה (וכן הפרוכת מ"ם) : יערוך אותו אהרן . ובואתה תגוה כתיב אהרן ובניו לפי שאחר שמתו נדב ואביהוא בהכנסם להיכל לא הניח אהרן לבניו ליכ אלא היה נכנס עמהם ומ"מ היה פורש בשעת הקטרה : (ה) ואפית אותה . בגימ' כמין תבה פרוצה וגימ' ספינה רקדת . בלחם הפ עשרונים והם י"ב חלות כנגד י"ב מזלות שחוזרין חלילה בכ"ד שעות שביום והם שם שם מערכת כנגד ששת ימי בראשית שבהן נבר שהכל מתקיים בזכות ישראל :

בית יהודא

אֶלָּא מִיּוֹם לְיוֹם) די עוֹלָה האט מען דאך נאר מַקְרִיב געוועז איין שעפס אין דר פְרִיה אונ איין שעפס פארין נאכט פון דעסטוועגין רופט מען דם תָּמִיד , שטענדיג , נוויל עס איז אזוי געוועז אלע טאג : (ג) וּלְפָרֹכֶת הָעֵדוּת) , מען מיינט דעם פרוֹכֶת (שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן) נוֹם פאר דעם ארון (שֶׁהוּא קָרוּי עֵדוּת) דער ארון נוערט גרופין עדות (וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל נֵר מַעֲרָבִי) די רַבָּנָן זאגין עדות מיינט מען די רעריל וואס איז געוועז אין מַעֲרָב זייט פון די מְנוֹרָה (שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל) די רעריל איז געוועז אעדות פייא די גאנצי וועלט מענטשין אז די שְׁכִינָה איז דא פיי דיא יודין (שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ) אין די רעריל הט מען ארי בוימאייל אזוי פיל ווי אין אלע רערליך (וּמִמֶּנָּה הָיָה מַתְחִיל) פון דיא רעריל האט ער אנגעהויבין אנצינדען אלע (וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּים) אונ בייא איר האט ער אויסגילאזין דאס צינדין*) : יַעֲרוֹךְ אוֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר . זאגט מען מיינט (יַעֲרוֹךְ אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּי לְמִדַּת כָּל הַלַּיְלָה) אהרן זאל צוגרייטין אלע טאג דיא מְנוֹרָה זיא זאל קענען אנאנצע נאכט (וְשִׁיעֲרוּ חֲכָמִים) די חכמים האבען בארעכונט (חֲצִי לוֹג לְכָל נֵר וָנֵר) אהאלבע קווארט בוימאייל זאל אריין גיסען אין יעדער רעריל (וְהֵן כְּדַאי אַף לְלֵילֵי תְּקוּפַת טֵבֵת) אונ דם איז געוועז גענוג אפילו צו די לייננגסטע נעכט זענען אין חודש טבת (וּמִדָּה זוּ הוּקְבְּעָה לָהֶם) אונ דיא מאס בוימאייל איז געוועז ביי זייא אבעשטימטע מאס צו מְנוֹרָה : (ד) וְהַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה . וואס מיינט מען אריינע מנורה , זאגט רש"י (שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר) מען מיינט געמאכט פון ריין גאלד (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז מען מיינט (עַל טָהֳרָה שֶׁל מְנוֹרָה) אויף די ריינקייט פון דיא

רש"י

(ג) לפרכת העדת. שלפני הארון שהוא קרוי (שבת כב . ת"כ) ורבותינו דרשו על נר מערבי שהוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל שנותן בה שמן חברותיה וממנה היה מתחיל ובה ה היה מסיים : אתו אהרן מערב עד בוקר. (ת"כ) יערוך אותו הראויה למדת כל הלילה ושיערו חכמים חצי לוג לכל והן כדאי אף ללילי תקופת טבת ומדה זו הוקבעה (ד) המנורה הטהרה . שהיא זהב טהור. ד"א ע

שפתי חכמים

אלא לרבות את הנרים כישראל : ת ר"ל בתחלה בערב כשהדליק את הנרות הדליק נר המערבי בתחלה וכשבא להטיב את הנרות בשחרית היה מטיב כולן ועדיין נר מערבי דולק והוציא הפתילות הדולו ומטיב אבל נר זה לא הי' מטיב עד הערב ונותן בו שמן ו

פירוש לתורת אלהים

בומיל פון אייל בּ׳רט לוטערן בומיל כָּתִית צו שְׁטוֹסֶן מען זאל די אייל בירטען צו שטוסען דער בומיל זאל זיין לַמָּאוֹר צו לייכטען לְהַעֲלוֹת נֵר אָן צו צינדען די לעכט פון דער מנורה תָּמִיד אלע נעכט : (ג) מִחוּץ פון אויסין ווייניג פון דעם פרוכת וואס הענגט הָעֵדוּת פאר דעם ארון פון די לוחות בְּאֹהֶל מוֹעֵד אין דעם אוהל מועד זאל אהרן אן ריכטען די מנורה אונ ער זאל אזוי פיל בומיל אריין גיסען אין די רערליך פון דער מנורה עס זאל ברענען מֵעֶרֶב פון נאכט ביז פרי לִפְנֵי יְיָ פ תָּמִיד אלע נאכט דאס זאל זיין צו אייך חֻקַּ אחוק אויף אייביג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צו אייערע דור ד (ד) עַל הַמְּנוֹרָה אויף דער מנורה הַטְּהוֹרָה וואס זיא ריין גאלד יַעֲרוֹךְ זאל ער אן רעכטען די רערליך פאר גאט תָּמִיד אלע נאכט : (ה) וְלָקַחְתָּ סוֹלֶת זאלסט נעמען ווייצן מעל וְאָפִיתָ אונ זאלסט זיא שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת צוועלף קיכען שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים אי

חלה

*) **הערה** רש"י שרייבט (אין מסכת שבת פ"ב) דער כהן פלעגט אריינגיסען בוימאייל אין די רערליך פון די מנורה אין אלע רערליך גלי נאכט האט ער אנגעצינדין די ערשטע רעריל וואס אין מערב זייט , אונ אזוי אלע רערליך איינע נאך די אנדערע ביז די זיבע דער פריה האט ד'ער כהן גיטראפין אלע רערליך זענען אויסגעברענט נאר די רעריל וואס אין מערב זייט ברענט נאך , ער האט ארויסגענומען קנייטליך פון די רערליך אונ האט די רערליך ריין געמאכט אונ אריינגעשטעקט אנדערע קנייטליך אונ די רעריל וואס אין מערב זייט האט ברענען ביז פארין נאכט , פארין נאכט האט ער מיט די מערב רעריל אנגעצינדין אלע זעקס רערליך , נאכדעם האט ער פארלאשין די מערב האט פון איר ארויסגענומען דאס קנייטיל אונ ריין געמאכט אונ אריינגעשטעקט אנייעס קנייטיל אונ אנגענאסין בוימאייל אונ אנגעצונדין

שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת׃
ו וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ
הַמַּעֲרָכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי
יְהוָה׃ ז וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה
זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה
לַיהוָה׃ ח בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃ ט וְהָיְתָה

אונקלוס

...שְׂרוֹנִין תְּהֵי גְּרִיצְתָּא
...דָא׃ ו וּתְשַׁוֵּי יָתְהוֹן
...רְתֵּין סִדְרִין שִׁית סִדְרָא
...עַל פָּתוּרָא דַכְיָא קֳדָם
...׃ ז וְתִתֵּן עַל סִדְרָא
...בֻנְתָּא דָכִיתָא וּתְהֵי
...לַחְמָא לְאַדְכָּרְתָּא קֻרְבָּנָא
...קֳדָם יְיָ׃ ח בְּיוֹמָא
...שַׁבְּתָא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא
...סַדְּרִנֵּהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא
...ן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם
...לָם׃ ט וּתְהֵי לְאַהֲרֹן

...״א שני עשרונים מנחות לד לה : ושמת אותם מנחות לד לה : על השלחן חגיגה
מנחות כט ל : ונתת על סוטה לז מנחות סב לו לח : ביום השבת יומא לד : מאת בני ישראל מנחות כח : והיתה לאהרן יומא יז בתרא קמג סנהדרין כא ע״ז י :

רש״י

...מנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר : (ו) שש המערכת. שש חלות המערכה א האחת: השלחן הטהר. ...זהב טהור. ד״א על טהרו של שלחן ב שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל ג גבי השלחן (מנחות נו. ת״כ) : (ז) ונתת על המערכת. על כל אחת משתי המערכות ...שני בזיכי לבונה מלא ד׳ קומץ לכל אחת : והיתה. ...לבונה הזאת : ללחם לאזכרה. שאין מן הלחם לגבוה ...כלום אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת ...והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהוא ...אזכרה למנחה : (ט) והיתה. המנחה הזאת שכל דבר הבא

בית יהודא

(שֶׁמְּטַהֲרָהּ וּמְדַשְּׁנָהּ תְּחִלָּה מִן הָאֵפֶר) איידער ער צינדט אן די מְנוֹרָה מאכט ער זיא פריער ריין פון די אַש : (ו) [שֵׁשׁ הַמַּעֲרָכֶת] . זאגט רש״י (שֵׁשׁ חַלּוֹת הַמַּעֲרָכָה הָאַחַת) אוף איין האלבין טיש איז געלעגין זעקס חלות איינע אוף די אנדערע אונ אוף דעם אנדערין האלבין טיש איז אויך געלעגין זעקס חלות איינע אוף די אנדערע : [הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר] . מען מיינט (שֶׁל זָהָב טָהוֹר) פון ריינע גאלד דר טיש איז געוועזן בדעקט מיט ריין גאלד (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר מיינט מען (עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן) אוף דעם טיש נאויף די ברעט וואס ליגט אוף די פיס פון טיש] זענען געלעגין דיא חלות (שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַסְּנִיפִין מַגְבִּיהִין אֶת הַלֶּחֶם מֵעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן) די האלבי

...רין וואס די חלות זענען אוף זייא געלעגין האבין זיך אנגעהויבין פון דיא צווייטע חלה אבער דיא ערשטע חלה דיא ...נטערשטע איז געלעגין אוף דעם טיש ניט אוף אהאלבע ר׳ער [ועיין רש״י על החומש פ׳ תרומה ע״פ קְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיּוֹתָיו] : (ז) [וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת] . זאגט רש״י (עַל כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת) געבין יעדערע זעקס חלות בייא דער זייט (הָיוּ שְׁנֵי ...כֵי לְבוֹנָה) זענען געוועזן צווייא לעפיל בשמים (מְלֹא קוֹמֶץ לְכָל אַחַת) אין יעדער לעפיל איז געוועזן אפולער קומץ בשמים ...קומץ איז ווי מען פארנעמט פוהל מיט דריא פינגער] (עיין רש״י ויקרא ע״פ וְקָמַץ) : [וְהָיְתָה] (הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת) [לַלֶּחֶם ...אַזְכָּרָה] . דיא בשמים איז אאנדיינקען צו הקב״ה פון דיא חלות (שֶׁאֵין מִן הַלֶּחֶם לַגָּבוֹהַּ כְּלוּם) פון די חלות איז מען צו ...קב״ה גאר ניט מקריב (אֶלָּא הַלְּבוֹנָה נִקְטֶרֶת) נאר די בשמים איז מען מקריב צוא הקב״ה (כְּשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת) ...דער שבת ווען מען נעמט אראפ דיא חלות פון טיש (וְהִיא לְזִכָּרוֹן לַלֶּחֶם) די בשמים איז אאנדיינקען צו הקב״ה פון די ...לות (שֶׁעַל יָדָהּ הוּא נִזְכָּר לְמַעְלָה) דורך די בשמים וואס ווערן פארברענט ווערט דערמאנט אין הימעל דיא מצוה פון דיא ...לות (כְּקוֹמֶץ שֶׁהוּא אַזְכָּרָה לְמִנְחָה) אזוי ווי דער קומץ מעהל וואס מען נעמט אראפ פון אמנחה אונ מען פארברענט אים ...וף דעם מזבח, אונ דאס איז דר אנדיינקען פון דיא מנחה פאר הקב״ה : (ט) [וְהָיְתָה] . (הַמִּנְחָה הַזֹּאת) , די מנחה ווערט זיין,

שפתי חכמים

...ות כן פרש״י בפרק במה מדליקין: א והוא מקרא קצר וצריך להוסיף ...ות אחר מלת שש להודיע אלו ו׳ מה הן והוסיף מלת אחת להודיע ...׳ חלות האחרות הן היו על המערכ׳ השניה : ב ופי׳ טהרו גגו וכל׳ ...מעלה קורין הגג טהור בטי״ת רפויה הנקרא בלשונם ד״ט.הרא״ס : ...כלו׳ הסניפין היו למעלה על השלחן ולחם הפנים מונח עליהם והיו בין כל לחם ולחם כמו שמפורש בפרשת תרומה כדי שלא יכבד משא העליונים על התחתונים וישברו אבל על השלחן לא היה קנה דהלחם התחתון שוכב על השלחן : ד פי׳ דילפינן מג״ש כתיב הכא מערכת וכתיב גבי לחם הפני׳ מערכת מה מערכת האמורה גבי לחם הפנים שתים אף כאן הי׳ שתים נותן שני בזיכי לבונה כלו׳ על כל מערכה הי׳

פירוש לתורת אלהים

...לה זאל גבאקן ווערן פון צוויי צענטלן ווייצן מעל: (ו) וְשַׂמְתָּ אונ דו זאלסט זיי מאכן שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת צוויי ...ן רעכטן שש זעקס חלות הַמַּעֲרֶכֶת זאל זיין אין איין ...ן רעכט אונ די צוועלף חלות זאל מען אוס סדערן ...׳ הַשֻּׁלְחָן אוף דעם טיש וואס ער איז פון ריין גאלד ...אר גאט : (ז) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת אונ דו זאלסט געבען ...וף דעם אן רעכטונג לְבֹנָה זַכָּה לוטערן ווייראך וְהָיְתָה ...ונ דער ווייראך זאל זיין לַלֶּחֶם צו ברוט לְאַזְכָּרָה צוא אגידעכעניש אִשֶּׁה לַיְיָ אפייער אפפער צו גאט : (ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אום שבת יַעַרְכֶנּוּ זאל ער דם ברוט אן רעכטן לִפְנֵי יְיָ פאר גאט תָּמִיד פון איין שבת צום אנדרן שבת זאל ער אראפ נעמען דם ברוט וואס עס איז גלעגן פון יענער וואך אונ זאל לייגן ארוף דם פרישע ברוט דאס זאל זיין מֵאֵת פון די קינדער יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם אברית אוף אייביג : (ט) וְהָיְתָה אונ די מנחה די אלע ברוט זאלען זיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צו אהרן אונ צו זיינע

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם
קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ
מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם: ס י וַיֵּצֵא
בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ
מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ

אונקלוס

וְלִבְנוֹהִי וְיֵיכְלֻנֵּהּ בַּ
קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּ
הוּא לֵהּ מִקֻּרְבָּנַיָּא
קְיָם עָלָם : י וּנְפַק
אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְ
בַּר גְּבַר מִצְרָאָה בְּגוֹ
יִשְׂרָאֵל וּנְצוֹ בְּמַשְׁרִ

תולדות אהרן

חק עולם מנחות טו:

בעל הטורים

(י) וילא בן אשה ישראלית. סמך מקלל לביום השבת לו' שהמקלל ומקושש היו בזמן א' ולו' שהמחלל שבת ככופר בעיקר: וינלו. ג
במחנה וינלו שניהם בשדה רמז למ"ד שילא חייב מבית דינו של משה על שרלה ליטע אהלו במחנה דן וזהו וינלו בשדה על עסקי

בית יהודא

זָאגְט רש"י (שֶׁכָּל דָּבָר הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה בִּכְלַל מִנְחָה הִיא)
יֶעדֶערֶע זַאךְ וָוס קוּמְט פוּן תְּבוּאָה וֶוערְט גֶערוּפִין מִנְחָה:
וַאֲכָלֻהוּ . מֶען וֶועט אִים עֶסִין , זָאגְט רש"י (מוּסַב עַל
הַלֶּחֶם) מֶען מֵיינְט מֶען וֶועט עֶסִין דֶעם בְּרוֹט (שֶׁהוּא לָשׁוֹן זָכָר)
בְּרוֹיט אִיז לָשׁוֹן זָכָר : (י) וַיֵּצֵא בֶּן אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית . אַזוּהְן פוּן
אַיוּדִישֶׁע אִשָּׁה אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען , פְרֶעגְט רש"י (מֵהֵיכָן
יָצָא) פוּן וַואנֶען אִיז עֶר אַרוֹיס גְגַאנְגֶען , רַבִּי לֵוִי זָאגְט (מֵעוֹלָמוֹ
יָצָא) עֶר אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן זַיין וֶועלְט וֶוער אִיז דוּרְךְ
דִי קְרִיג אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען פוּן דֶער וֶועלְט , עֶר אִיז גֶעהַרְגִית
גִיוָואַרִין . רַבִּי בֶּרֶכְיָה זָאגְט (מִפָּרָשָׁה שֶׁל מַעְלָה יָצָא) עֶר אִיז
אַוֶועק גְגַאנְגֶען פוּן דִי פְרִיעֶרְדִיגֶע פַּרְשָׁה (לִגְלֵג וְאָמַר בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ) עֶר הָאט גֶעלַאכְט אוּנ הָאט גֶעזָאגְט דִיא תּוֹרָה זָאגְט אַלֶע שַׁבָּת זָאל מֶען לֵייגִין דִי צְוֶועלִיף חַלּוֹת אוֹיף
טִישׁ , אוּנ דִי כֹּהֲנִים זָאלִין עֶסִין דִי צְוֶועלְף חַלּוֹת וָואס מֶען הָאט גֶעלֵייגְט אוֹיף דֶעם טִישׁ פַאר אַכְטָאגִין שַׁבָּת אוּנ
גֶעמְט זֵייא אַרָאפּ פוּן טִישׁ דֶעם שַׁבָּת , הָאט דֶער בֶּן אִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית גְזָאגְט מִיט אַגֶעלֶכְטֶער (דֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ לֶאֱכוֹל פַּת
בְּכָל יוֹם) דֶער פִירוּנְג פוּן אַמֶּלֶךְ אִיז עֶר זָאל עֶסִין אַלֶע טָאג וַוארְמֶע פְרִישֶׁע בְּרוֹיט (שֶׁמָּא פַּת צוֹנֶנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים)
עֶר דֶען עֶסִין קַאלְטֶע אוּנ אַלְטֶע בְּרוֹט וָואס אִיז שׁוֹין נַיין טֶעג וִוי עֶס אִיז גִיבַּאקְט גִיוָואַרִין (בִּתְמִיָּה) אַוואוּנְדֶער , הָנ
זָאל גֶעבִּין צוּ דִי כֹּהֲנִים בְּרוֹט וָוס אִיז גֶעבַּאקְט גִיוָואַרֶן פוּן נַיין טֶעג פְרִיעֶר ! וָוארוּם דֶעם לֶחֶם הַפָּנִים הָאט מֶען גֶעבַּ
פְרֵייטָאג אוּנ גִיגֶעסִין הָאט מֶען אִים אִיבֶּער אַכְטָאג שַׁבָּת (וּמַתְנִיתָא אָמְרָה) דִי בְּרַיְיתָא זָאגְט (מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
מְחוּיָּב) עֶר אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פַרְשׁוּלְדִיגְט פוּן מֹשֶׁה'ס בֵּית דִין (בָּא לִיטַּע אָהֳלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֵה דָן) עֶר הָאט גִיוָואלְט שְׁטֶ
זַיין גֶעצֶעלְט אִין דִיא מַחֲנֶה פוּן דָן (אָמְרוּ לוֹ מַה טִּיבְךָ לְכָאן) דִי מֶענְטְשִׁין פוּן שֵׁבֶט דָן הָאבֶּן גֶעזָאגְט צוּ אִים וִוי קוּמְ
צוּם שֵׁבֶט דָן (אָמַר לָהֶם מִבְּנֵי דָן אֲנִי) הָט עֶר גִיזָאגְט צוּ זֵיי אִיךְ בִּין פוּן שֵׁבֶט דָן (אָמְרוּ לוֹ) הָאבִּין זֵייא גְזָאגְט צוּ אִים
עַל דִּגְלוֹ בְאוֹתוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם כְּתִיב) אִין דִי תּוֹרָה אִיז גְשְׁרִיבֶּען יֶעדֶער מֶענְטְשׁ זָאל גֵיין צוּ דִי פָאן פוּן דֶעם שֵׁבֶט וָואס
פָאטֶער אִיז גֵיי דוּ אוֹיךְ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דַיין פָאטֶר וְהָט עֶר גְפְרֶעגְט וֶוער אִיז מַיין פָאטֶער , הָאט מֶען אִים גֶעזָאגְט
פָאטֶער אִיז גִיוֶוען דֶער מִצְרִי וָואס מֹשֶׁה הָאט אִים גֶעהַרְגִית מִיט דֶעם נָאמֶן פוּן גָאט , דְרִיבֶּר אַז עֶר אִיז אַרוֹיסְגְגַא
פֶערְשׁוּלְדִיגְט פוּן מֹשֶׁה'ס בֵּית דִין הָט עֶר גֶעפְלוּכְט הקב"ה (נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) אִיז עֶר אַרַיינְגְגַאנְגֶען צוּם בֵּית
פוּן מֹשֶׁה (וְיָצָא מְחוּיָּב) אוּנ עֶר אִיז אַרוֹיסְגְגַאנְגֶען פַרְשׁוּלְדִיגְט (עָמַד וְגִדֵּף) הָט עֶר זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט אִין דֶער מַחֲנֶה אוּנ
גֶעפְלוּכְט הקב"ה : וּבֶן אִישׁ מִצְרִי . זָאגְט רש"י הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהָרַג מֹשֶׁה) דָס אִיז דֶער מִצְרִי וָואס מֹשֶׁה הָט אִים גֶעהַרְגִ

רש"י

מן התבואה בכלל מנחה היא: ואכלהו. מוסב על
שהוא לשון זכר: (י) ויצא בן אשה ישראלית. (
מהיכן יצא רבי לוי אומר מעולמו יצא רבי ברכיה
מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו ד
המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של ת
ימים בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה
מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה
לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו לו (במדבר ב) אי
דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של
וילא מחוייב עמד וגדף: בן איש מצרי. הוא המצרי ש

שפתי חכמים

נותן לבונה ולא על הלחם היו הבזיכין אלא אלל ומערכה כדי שלא
יבלעו הלחם מפני כובדן של בזיכין ופי' על המערכת אלל המערכה
וסמוך לו כמו וסכות על הארון את הפרוכת: ה לפי שדרשינן סמיכות
ולעיל כתיב חק עולם וילא וגו' כלומר מעולמו יצא: ו כתב הרא"ם
מהכא משמע דמעשה המקלל בשנה שניה הי' שהרי לחם הפנים לא הי'
אלא לאחר שהוקם המשכן וכן מעשה הדגלים לא היה אלא עד שנה שניה כדכתיב בפרשת במדבר וקשה דהא פירש"י ויניחוהו במשמר
הניחו המקושש עמו כו' והמקושש בשנה ראשונה הי' כדפירש"י וימלאו איש מקושש עלים בגנותן של ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא
ראשונה ובשניה בא זה וחללה כו' א"כ מעשה דמקלל ג"כ בשנה ראשונה היה. ותירץ אע"פ שמעשה לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה
אפשר שלווי לחם הפנים היה בשנה ראשונה ובשעת הלווי כששמע אותו רשע מיד לגלג ע"כ: ז לפי פי' רש"י לעיל וילא מחוייב
וגידף קשה היאך תליא זה בזה אלא כך פירושו כשאמרו לו באותות לבית אבותם כתיב אמר להו מי היה אבי אמרו לו מלרי היה אמר להו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) והוא בן איש מצרי. הוא גרם לו שברך את השם שה
של מצריים לבזות את השם כמו שאמר פרעה לא ידעתי את
וינצו במחנה. אמר לו חבירו אביך המצרי משה הרגו אמו
במה אמר לו בשם המפורש כדפרשינן מיד ויקוב את השם ויק

פירוש לתורת אלהים

קִינְדֶער וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוּנ זֵיי זָאלֶן עֶסִין אִים אוֹיף
אֵיין הֵיילִיג אָרְט כִּי וָוארוּם קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים גַאנְץ הֵיילֶג
הוּא לוֹ אִיז דִיא מִנְחָה צוּ אִים מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִיא פַייעֶר
אָפְּפֶר פוּן גָאט חָק עוֹלָם אַגִיזֶעטְץ אוֹיף אֵייבִּיג : (י) וַיֵּצֵא
אוּנ עֶס אִיז אַרוֹיס גִיגַאנְגֶען דֶער זוּהְן פוּן אֵיין אִשָּׁה
יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא אוּנ עֶר אִיז אַזוּהְן פוּן אַמִצְרִי אַיוּדִישׁ
אִשָּׁה הָט גְהַאט אַזוּהְן פוּן אַמִצְרִי אוּנ הָט זִיךְ מְגַ
גְוֶוען אִיז עֶר גְגַאנְגֶען צְווִישֶׁן דִיא יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲ
אוּנ זֵיי הָאבֶּן זִיךְ גְקְרִיקְט אִין דֶר מַחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵ
דֶר זוּהְן פוּן דֶר יִשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִיט אַיִשְׂרָאֵ

בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ
הַיִּשְׂרְאֵלִי׃ יא וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה
הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל
וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ
שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן׃
יב וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־

אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל
א בַּר יִשְׂרָאֵל׃
רֵישׁ בַּר אִתְּתָא בַּת
אֵל יָת שְׁמָא וְאַרְגֵּז
יאוּ יָתֵהּ לְוָת מֹשֶׁה
אִמֵּהּ שְׁלֹמִית בַּת
לְשִׁבְטָא דְדָן׃
סְרוּהִי בְּבֵית מַטְּרָא
דְיִתְפְּרַשׁ לְהוֹן עַל

ם (יא) ויקב. הזכיר את השם ואח"כ בירכו:
ויקב את השם סנהדרין פ:

בעל הטורים

וב. ב' במס' מתרי ליסני ויקוב את השם ויקוב חור בדלתו והיינו דאיתא בסנהדרין ואימא דברזיה מברז מלמד ששתים רעות עשה: ד' במס' ויקיב ויקלל ושמעי הולך בצלע ההר לעומתו הלוך ויקלל ויקלל הפלשתי את דוד ויקלל את יומו באיוב דאיתקש קללת קללת השם כדכתיב אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור ע"כ נהרג שמעי והפלשתי אבל איוב שלא רצה לקלל כדכתיב כאחת תדברי ולא קלל רק את יומו ע"כ ויוסף ה' לאיוב למשנה: (יב) ויניחוהו. ב' במסורה הכא ויניחוהו במשמר ויניחוהו מחוץ לעיר

רש"י

בתוך בני ישראל. מלמד שנתגייר: וינצו ה. על עסקי המחנה: ואיש הישראלי. זה ו שמיחה בו מטע אהלו: (יא) ויקב. כתרגומו (סנהדרין פו) שנקב שם המיוחד וגדף והוא שם ם ששמע מסיני: ושם אמו שלומית בת דברי. ל ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה שלמית. דהות פטפטה שלם עלך שלם עלך שלם עליכון ת בדברים שואלת בשלום הכל: בת דברי. דברנית מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה: למטה דן. שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו כיוצא בו לא) אהליאב בן אחיסמך למטה דן שבח לו שבח שבח לשבטו: (יב) ויניחהו. לבדו ולא הניחו מקושש

בית יהודא

וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זָאגְט רש"י (מְלַמֵּד שֶׁנִּתְגַּיֵּיר) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַז דֶער בֶּן אִישׁ מִצְרִי הָט זִיךְ מְגַיֵּיר גְוֶועְן: וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה. זָאגְט רש"י (עַל עִסְקֵי מַחֲנֶה) זֵייא הָאבֶּען גֶעקְרִיגְט וֶועגִין דִי מַחֲנֶה: וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי. זָאגְט רש"י דֶער יוּד אִיז גְוֶועְן (זֶה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ) דֶער וָוס הָט זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט גֶעגִין אִים (שֶׁמִּיחָה בּוֹ מַטַּע אָהֳלוֹ) אוּנ הָט אִים נִיט גְלָאזְט שְׁטֶעלִין זַיין גְצֶעלְט אִין מַחֲנֶה דָן: (יא) וַיִּקֹּב. זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וְוִי דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (וּפָרֵישׁ) עֶר הָט אַרוֹס גְרֶעט (שֶׁנָּקַב שֵׁם הַמְיוּחָד) עֶר הָט אַרוֹסְגְרֶעט דֶעם נָאמֶען הַוַיָ"ה (וְגִדֵּף) אוּנ עֶר הָט אִים גֶעפְלוּכְט (וְהוּא שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ שֶׁשָּׁמַע מִסִּינַי) מֶען מֵיינְט עֶר הָט אַרוֹס גֶערֶעט דֶעם רִיכְטִיגֶן נָאמֶען פוּן הקב"ה, דֶעם נָאמֶען הָט עֶר גִיהֶערְט פוּן הקב"ה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי וֶוען הקב"ה הָט גְזָאגְט אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ: וּשְׁלוֹמִית

בַּת דִּבְרִי. הַארְט רש"י צוּ וָוס דַארְפְן מִיר וִויסֶן אִיר נָאמֶען, עֶנְפֶערְט רש"י דִיא תּוֹרָה דֶער צֵיילְט (שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל) דִיא שֶׁבַח פוּן יוּדִין (שֶׁפִּרְסְמָהּ הַכָּתוּב לָזוֹ) דֶער פָּסוּק הָאט גֶעזָאגְט דֶעם נָאמֶען פוּן דִי אִשָּׁה (לוֹמַר שֶׁהִיא לְבַדָּהּ הָיְתָה זוֹנָה) נָאר דִי אַלֵיין הָט מְזַנֶּה גְוֶועְן: (שְׁלֹמִית). זָאגְט רש"י דְרִיבֶּר הָאט מֶען אִיר גֶערוּפִין שְׁלוֹמִית (דְּהָוַת פַּטְפְּטָה) וַוייל וֶועמֶען זִיא גִיזֶעהְן הָט זִיא צוּא אִים גֶערֶעט, זִיא הָאט גִיזָאגְט צוּא אִים (שְׁלָם עֲלָךְ) פְרִידֶען אוֹיף דִיר (שְׁלָם עֲלָךְ) פְרִידֶען אוֹיף דִיר עֲלֵיכוֹן) פְרִידֶען אוֹיף אַייךְ (מְפַטְפֶּטֶת בִּדְבָרִים) זִיא הָט פִיל גֶערֶעט (שׁוֹאֶלֶת בִּשְׁלוֹם הַכֹּל) זִיא הָאט גֶעפְרֶעגְט דֶעם פְרִידֶען עֶע מֶענְטְשִׁין: וּבַת דִּבְרִי. מֵיינְט מֶען דִיא רֵיידֶערִין (דַּבְּרָנִית הָיְתָה) זִיא אִיז גִיוֶועְן אַרֵיידֶערִין, זִיא הָט פִיל ט (מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם לְפִיכָךְ קִלְקְלָה) וַוייל זִיא פְלֶעגְט רֵיידִין מִיט יֶעדֶר מֶענְטְשׁ דְרִיבֶּער הָט זִיא מְזַנֶּה גְוֶועְן: לְמַטֵּה זָאגְט רש"י (מַגִּיד שֶׁהָרָשָׁע גוֹרֵם גְּנַאי לוֹ גְּנַאי לְאָבִיו גְּנַאי לְשִׁבְטוֹ) דֶער פָּסוּק זָאגְט אוּנְז דֶער רָשָׁע פַארְשֶׁעמְט זִיךְ אוּנ עמְט זַיין פָאטֶער אוּנ פַרְשֶׁעמְט זַיין שֵׁבֶט נָזיין מִשְׁפָּחָה) (כַּיּוֹצֵא בּוֹ) אַזוֹ אַגְלֵייכִין שְׁטֵייט אִין אֵיין אַנְדֶר פָּסוּק אָהֳלִיאָב יסָמָךְ לְמַטֵּה דָן (שֶׁבַח לוֹ שֶׁבַח לְאָבִיו שֶׁבַח לְשִׁבְטוֹ) וַוייל אָהֳלִיאָב אִיז גִיוֶועְן אַצַדִּיק אִיז גִיוֶועְן שֵׁיין פַר אִים, שֵׁיין ן פָאטֶער, שֵׁיין פַאר זַיין שֵׁבֶט וּשְׁלוֹמִית בַּת דִּבְרִי הָאט פַארְשֶׁעמְט דֶעם שֵׁבֶט דָן אוּנ אָהֳלִיאָב הָאט בֶּעשֵׁיינְט דֶעם ן: (יב) וַיַּנִּיחֻהוּ. מֶען הָאט אִים גְלָאזְן אִין אַהִיטוּנְג, זָאגְט רש"י (לְבַדּוֹ) אִים אַלֵיין בֶּעזוּנְדֶער הָט מֶען גֶעהִיט נִיחוּ הַמְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ) אוּנ מֶען הָאט נִיט גֶעהִיט דֶעם מְקוֹשֵׁשׁ צוּזַאמֶען מִיט אִים נָאר דֶעם מְקוֹשֵׁשׁ הָאט מֶען גֶעהִיט

דעת זקנים מבעלי התוספות

מטה דן. הוא גרם לו המריבה כדאמרינן בפ"ק דפסחים דהוה אמר דונו דינא אמר שמא משבט דן קא אתי: פרוש להם על פי ה'. לפרוש משמע לפרש הכל שלא היו אם היה חייב סקילה מק"ו דמקלל אביו ואמו דכתיב בהו אמו קלל דמיו בו או שמא אינו דין שיהא נדון במיתת ב"ד ולא יהא לו כפרה לפי שענשו גדול כדאמרינן גבי מעביר

שפתי חכמים

מצרי אמרו לו אותו מצרי שהרגו משה בשם המפורש מי' ע"ד וגידף: ה וא"ה והא בפרשת שמות כתיב וירא כי אין איש ופירש"י עתיד לצאת ממנו איש טוב וי"ל דלכך נקט רש"י עתיד לצאת ר"ל דבאותו זמן כבר נולד היה זה אבל אח"כ אין איש עתיד לצאת ממנו שהוא טוב. והא דאמר שנתגייר והא נכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ומה צריך להתגייר. תירץ הרמב"ן שנכנס לברית מילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה והוא דבק באמו בתוך בנ"י. והתוס' תירצו קודס

ורה פי' שהולד הולך אחר אביו וכאשר נולד לא מלו אותו כי הוא מצרי וכאשר גדל נתגייר מדעתו: ט ר"ל שלא הניחו ליטע אהלו שם:

פירוש להורת אלהים

וַיִּקֹּב בֶּן הָאִשָּׁה אוּנ דֶער זוּהְן פוּן דֶער יִשְׂרְאֵלִית אַרוֹס גִירֶעט דֶעם שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ וַיְקַלֵּל אוּנ הָאט לְטֶן וַיָּבִיאוּ הָאט מֶען אִים גְבְּרַאכְט צוּ מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ אוּנ דֶער נָאמֶען פוּן זַיין מוּטֶער אִיז שְׁלוֹמִית דִיא טָאכְטֶער פוּן דִּבְרִי פוּן דֶעם שֵׁבֶט דָן: (יב) וַיַּנִּיחֻהוּ הָט מֶען אִים גְהַאלְטֶן אִין דֶר תְּפִיסָה לִפְרוֹשׁ עֶס זָאל

פִּי יְהוָֹה: פ יג וַיְדַבֵּר יְהוָֹה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: יד הוֹצֵא אֶת־הַֽמְקַלֵּל אֶל־
מִחוּץ לַֽמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ
כָּל־הָעֵדָה: טו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

גְּזֵרַת מֵימְרָא דַיְיָ
יג וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁ
לְמֵימָר: יד אַפֵּק יָ
דְּאַרְגֵּז לְמִבָּרָ
לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן כָּ
דִּי שְׁמָעוּ יָת יְדֵיהוֹן עַ
רֵישֵׁהּ וְיִרְגְּמוּן יָתֵהּ כָּ
כְּנִשְׁתָּא: טו וְעִם בְּ
יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵי

תו"א הוצא את המקלל שם מב מג: ורגמו אותו סוטה כג סנהדרין מה:

רשב"ם

(טו) איש איש כי יקלל אלהיו. סתם בכינוי בלא פירוש שם המובהק.

בעל הטורים

גבי לוט ויניחוהו מחוץ לעיר למה ויניחו. במשמר כדי לשמ

רש"י

עמו שכולם היו בפרק אחד ויודעים היו שהמקושש במי[תה] (סנהדרין עח) שנאמר (שמות לא) מחלליה מות יומת א[בל] לא פורש להם באיזו מיתה לכך נאמר (במדבר טו) כי [לא] פורש מה יעשה לו. אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם ש[לא] היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו: (יד) השומעים אלו העדים: כל. להביא את הדיינים: את ידיהם. אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך שא[תה] גרמת לך: כל העדה. (ת"כ) במעמד כל העדה (מכ

בית יהודא

בזונדער (ששניהם היו בפרק אחד) אפילו זיי זענען געוועזן ביידע אין איין צייט (שיודעים היו שהמקושש במיתה) זייא האבען געוואוסט דעם מקושש קומט מיתה (שנאמר) וואָרום עס שטייט אין פסוק (מחלליה מות יומת) דער מענטש וואס איז מחלל שבת קומט מען זאל אים הרגינען ודער מקושש ווייל ער הט געקליבען האלץ אום שבת האבען אלע יודין געוואוסט מען וועט אים הרגינען (אבל לא פורש להם באיזה מיתה) נאר זיי האבין ניט געוואוסט מיט וועלכע מיתה מען וועט אים הרגינען (לכך נאמר כי לא פורש מה יעשה לו) דריבער זאגט דער פסוק עס איז נאך ניט ארוס גערעט געוואָרען וואס מען וועט אים טאהן ודם הייסט טאהן והרגינען וועט נ אים געווים, נאר מען ווייסט ניט ווי אזוי (אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם) אבער ביי דעם בן איש מצרי וואס ער הָ געפלוכט הקב"ה זאגט דער פסוק לפרוש להם, מען זאל איצט זאגען זיין משפט (שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם ל די יודין האבען נאך ניט געוואוסט אויב מען וועט אים הרגנען אדער ניין דריבער הט מען ניט געהיט ביידע צוזאמען, ג יעדען באזונדער ועיין ש"ח סי' י; (יד) (השומעים). (אלו העדים) דאס זענען די עדות וואס האבען גיהערט וויא ער הָ געפלוכט הקב"ה: (כל). (להביא את הדיינים) די דיינים וואס האבין געפסקית דעם דין מען זאל אים הרגינען, די דיי אונ דיא עדות דארפין לייגין זייערע הענט אויף דעם קאפ פון דעם בן איש מצרי איידער מען הרגית אים: (את ידיהם) זאגט רש"י ווען דיא דיינים אונ די עדות לייגין זייערע הענט אויף זיין קאפ (אומרים לו) זאגין זייא צוא אים (ד בראשך) דיין בלוט איז אויף דיין קאפ (ואין אנו נענשים במיתתך) מיר וועלין ניט געשטראפט ווערין וועגין דיין מ (שאתה גרמת לך) דוא אליין האסט אויף דיר געברענגט דעם טויט: (כל העדה). האָרט רש"י יודין זענען דאמאלס גי ניט ווייניגער ווי זעקס מאהל הונדערט טויזענד פון צוואנציג יאהר אונ ווייטער, האט מען דען אויף אים גיוואָרפין זע מאהל הונדערט טויזענד שטיינער? מיט עטליכע שטיינער האט ער דאך אויך געקענט גהרגית ווערין, דריבער זאגט רש מען מיינט (במעמד כל העדה) אלע יודין זאלין דארטין זיין אונ זעהן וויא מען הרגית אים, אונ זייא זאלין זאגין צ עטליכע מענטשין זיי זאלין אים הרגנן, וועלין די עטליכע מענטשין זיין שלוחים געשיקט פון אלי יודין זייא זאלין א הרגנן, אונ ווייל די תורה רעכנט דאס גלייך וויא אלי יודן וואלטן אים געהרגית (מכאן) פון דאנען ווייסין מיר (ששל

שפתי חכמים

י זה טעם הוא אדלעיל למה לא הניחום ביחד ומפרש לפי שיודעין שזה במיתה אבל מקלל לא היו יודעין שהוא במיתה ושמא לא יהי' במית' ויש טעם זה שסבר הואיל ויושבין יחד ימיתוהו: כ וא"ת כיון שהיו יודעין שהמחלל שבת במית' למה לא דנוהו בחנק דהא כל סתם מית' שבתור' היא חנק. וי"ל שסבורין שהמחלל שבת כאלו עובד ע"א וכופר בהקב"ה כיון שאין מאמין ששבת הקב"ה במעשה בראשית אין מאמין שהקב"ה ברא העולם וכאלו מאמין בע"א ושמא כמו שע"א בסקילה כך מחלל שבת בסקילה או שמא חנק לכך היו מסופקים: ל י"מ אין אנו נענשין

דעת זקנים מבעלי התוספות

בנו ובתו באש איש כי יתן מזרעו ודרשינן מזרעו ולא כל ז מכאן אמרו המעביר כל זרעו פטור והאי פטור לאו פטור מ קאמר דא"כ מצינו חוטא נשכר אלא ר"ל פוטרין אותו ממי ב"ד כדי שלא יתכפר בכך לכך הוצרך לומר לפרוש להם פי ה' אבל במקושש שידעו בודאי שהוא חייב מיתה שנא מחלליה מות יומת אך לא ידעו באי זו מיתה הוא נהרג בחנק משום דכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא ח או דילפינן חלול מע"ז לכך לא נאמר בו לפרוש אלא כי פורש מה יעשה לו. וקשה כאן ולשם לרבי יהודה דאמר שא נהרג עד שיודיעוהו באי זו מיתה נהרג א"כ איך נתחייבו אלו ושמא התרו בהן בכל ארבע מיתות ב"ד והתירו עצמן למי כלן ומיהו קשיא למ"ד התראת ספק לא שמה התראה שהרי בכל מיתה ומיתה הויא לה התראת ספק ודוחק הוא שיהו ב כל כך עדים שהתרו להם מכלם ביחד ושמא אפשר להיות כן מדכתיב כאן וסמכו השומעי' ולא כתיב העדים וכן במקו כתיב ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש משמע שהרבה היו שם. ועוד י"ל חברים היו וס"ל דחבר אין צ התראה. תן לחכם ויחכם עוד: (יד) וסמכו כל השומעים. איתא בת"כ מה נשתנה מיתה זו שהיא בסמיכה אלא לפי שבש גמר דין צריכין העדים לומר בפי' כמו ששמעו מפי המברך לפיכך סומכין ידיהם עליו לומר העון הזה שאתם גורם לנו ע

פירוש לתורת אלהים

ווערען באשייד דורך דעם ציווי פון גאט אוב עס קומט אים מיתה: (יד) הוצא ציה אוס דעם וואס האט גישאלטען פון דר מחנה וסמכו אונ אלע וואס האבען גיהערט וויא ער האט גישאלטען זאלען אנלעהנען את ידיהם זייערע הענד אויף זיין קאפ [פ"י ורגמו אונ זאלען אים פאר שטיינען גאר דאס א זאמלונג: (טו) ואל בני אונ צו דיא קינדער ישר זאלסטו אזוי זאגן איש איטליכער מענטש וואס וו

תדבר לאמר איש איש כי־יקלל
אלהיו ונשא חטאו: טז ונקב שם־
יהוה מות יומת רגום ירגמו־בו כל־
העדה כגר כאזרח בנקבו שם
יומת: יז ואיש כי יכה כל־נפש אדם
מות יומת: יח ומכה נפש־בהמה
ישלמנה נפש תחת נפש: יט ואיש
כי־יתן מום בעמיתו כאשר עשה

אונקלוס

גבר די ירגיז קדם
ויקבל חובה:
די פריש שמא דיי
קטלא יתקטל מרגם
ון בה כל כנשתא
ורא כיציבא
שותה שמא
ל: יז וגבר ארי
ול כל נפשא
שא אתקטלא
ל: יח ודיקטול
בעירא ישלמנה
א חלף נפשא:
בר ארי יתן מומא
רה כמא די עבד כן

תו"א איש כי יקלל אלהיו חגיגה יא קידושין ל סנהדרין נז שבועות לו: ונשא חטאו פסחים לג לו: ונוקב שם סנהדרין נז שבועות לז: כגר כאזרח סנהדרין נו: בנקבו שם יומת שם ס שבועות לו: ואיש כי יכה קמא פג סנהדרין עח נדה מד: ומכה נפש בהמה בילה כא כתובות לה נזיר מח ב"ק יב פג: נפש תחת נפש שם פד: ואיש כי יתן מום כתובות לה ב"ק לג נו פג פד: כאשר עשה כן יעשה לו כתובות כב קמא פד:

בעל הטורים

קבו שם. וסמיך ליה ואיש כי יכה רמז למה שאמרו יכה יוסי את ...ת בנקבו שם וסמיך ואיש כי יכה לומר כל הסוטר לועו של

רשב"ם

ומפרש השם המובהק יתברך שמו. ואחר כך מקללו: (טז) מות יומת. לפי פשוטו יש לפרש כן: (יח) ומכה נפש בהמה. ממיתה לגמרי:

רש"י

של אדם כמותו: (טו) ונשא חטאו. בכרת התראה: (טז) ונקב שם. אינו חייב עד שיפרש שם ולא המקלל בכינוי: ונקב. לשון קללה כמו ...ר כג) מה אקב: (יז) ואיש כי יכה. לפי שנאמר ...כא) מכה איש וגו' אין לי אלא שהרג את האיש אשה

בית יהודא

של אדם כמותו) אז איינער שיקט אשליח ער זאל טאן אזאך, ווס דער שליח טוהט איז גלייך וויא ער אליין וואלט דיא זאך געטאהן, דדיבור איז גלייך ווי אלי יודין וואלטין אים געהרגית: (טו) ונשא חטאו. ער זאל טראגין אויף זיך זיין זינד, זאגט רש"י (בכרת כשאין התראה) אוב עס איז ניט עדות אדער עס זענען גוועזן עדות נאר זיי האבין צו אים ניט גיזאגט ער זאל ניט פלוכין, אונ ער הט געפלוכט בית דין קען אים ניט הרגינען וועט ער געשטראפט ווערין פון הקדוש ברוך הוא מיט כרת *): ונוקב שם. אז ער רעט ארוס דעם נאמען, זאגט רש"י (אינו חייב עד שיפרש את השם) ער איז ניט פרשולדיגט מען אים הרגנן סיידין ער רעט ארוס דעם נאמן הוי"ה (ולא המקלל בכינוי) אבער דער ווס פלוכט אנדרע נעמן פון הקב"ה מען אים ניט: ונקבו. (לשון קללה), נוקב איז דערטייטש פלוכין (וכמו) וויא עס שטייט אין פסוק מה אקוב, וואס איך פלוכין: (יז) ואיש כי יכה, זאגט רש"י (לפי שנאמר מכה איש) ווייל אין די סדרה משפטים שטייט אז איינר וועט אאיש, זאל מען אים הרגנען (אין לי אלא שהרג את האיש) פון דעם ווארט איש ווייסין מיר נאר אז מען הרגת אגרויסין מענטש, דארף מען דעם רוצח הרגינן (אשה וקטן מנין) פון וואנען ווייסען מיר אז איינער

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כו) איש איש כי יקלל אלהיו. אפילו המקלל הנשיא ונשא חטאו במלקות שנאמר אלהים לא תקלל וגו' תוקב

פירוש לתורת אלהים

...טען גאט ונשא חטאו וועט ער ליידען זיין זינד ...ען הט אים ניט מתרה גוועזן איז ער חייב כרת: ונוקב אונ דר ווס רעט ארוס דעם נאמן פון גאט שעלט אונ מען האט אים מתרה גוועזן מות יומת ער גטייט ווערן ביי דעם בית דין רגום פר שטיינגן זאלן פר שטיינגן בו אין אים כל העדה גאר די עדה כאזרח סיי אגר סיי איוד בנקבו אז ער רעט ארוס ...ם נאמען פון גאט יומת זאל ער ווערען גיטייט: ואיש אונ ווען אמענטש וועט הרגנען אמענטש ...לו ער וועט הרגען אקינד מות יומת זאל ער ווערן ...יט: (יח) ומכה אונ ווען איינער וועט הרגנן אבהמה ישלמנה זאל ער בצאלן פר איר נפש אנפש פר אנפש ...ל זיא איז ווערט גוועזן: (יט) ואיש אונ ווען איינער וועט מאכן אמום אין זיין גזעלען כאשר עשה אזו ווי ער האט

ליקוטים על התורה

(טו) איש איש כי יקלל אלהיו וגו'. דר מענטש ווס וועט ארוס ריידין דעם ווארט אלהים אונ וועט אים פלוכין, קען מען אים ניט הרגנן ווארום ער קען זאגין ער הט ניט געפלוכט הקב"ה נאר ער הט געפלוכט אדיין, ווארום אדיין ווערט אויך גערופין אלהים, נאר ווייל הקב"ה ווייס דעם אמת ווען ער האט געפלוכט, וועט ער געשטראפט ווערין, ווארום אפילו ער הט געמיינט צו פלוכין אדיין וועט ער אויך געשטראפט ווערין, מען טאר ניט פלוכין אדיין, אבער ונוקב שם ה', דר ווס וועט ארוס ריידען דעם נאמען הוי"ה אונ וועט אים פלוכין, הט ער דאך געפלוכט צו הקב"ה דר מענטש וועט געהרגת ווערן דורך בית דין אויף דיא וועלט אונ וועט זיין גישטארבין פון עולם הבא אויך:

*) ...עדה, מען קען זאגין אזוי מיינט דער פסוק איש איש כי יקלל „אלהיו", ווען ער וועט ארויסריידין די קללה האט ער גיזאגט דעם ווארט „אלהים" קען אים בית דין ניט הרגנן, ווארום דיינים ווערין אויך גערופין אלהים, קען ער זאגין איך האב געמיינט דיינים, נאר הקב"ה וואס ער ...איש וועמען ער האט געמיינט, ער וועט אים שטראפין מיט כרת, אבער אז ער האט ארויסגערעט דעם שם הוי"ה, הרגנן אים בית דין:

כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ׃ כ שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן
תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן
מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ׃ מפטיר כא וּמַכֵּה
בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת׃
כב מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר

אונקלוס

יִתְעֲבֵד לֵיהּ׃ כ תַּ
חֲלַף תַּבְרָא עֵינָא
עֵינָא שִׁנָּא חֲלַף
כְּמָא דִּי יִתֵּן מ
בַּאֲנָשָׁא כֵּן יִתְיְהֵב
כא וּדְיִקְטוֹל בְּעִ
יְשַׁלְּמִנַּהּ וּדְיִקְטוֹל אֱ
יִתְקְטֵל׃ כב דִּינָא
יְהֵי לְכוֹן כְּגִיּ

תו"א עין תחת עין כתובות לב קמא כט: כאשר יתן מום באדם קמא שם עקידה שער מו: כן ינתן בו כתובות לב קמא פד: ומכה בהמה כתובות ה לת קמא י לה פג סנהדרין פד: ומכה אדם יומת שם: משפט אחד יבמות קכב כתובות לג קמא פד סנהדרין ג

רשב"ם

(כא) ומכה בהמה ישלמנה. הובל. אע"פ שאינו ממיתה לגמרי:

בעל הטורים

שהמקלל קלל השם ששמע בסיני. ועוד כאשר צוה ה' את משה וסמיך ליה ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה: סמך מקלל לרצח כאשר פי

רש"י

וקטן מנין ת"ל כל נפש אדם: (כ) כן ינתן בו. רבותינו שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון שמין כעבד מ לכך כתיב בו לשון נתינה דבר הנתון מיד (כא) ומכה בהמה ישלמנה. למעלה דבר בהורג ג וכאן דבר בעושה נ בה חבורה: ומכה אדם יומת. לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש ובמכה ואמו דבר הכתוב ס ובא להקישו למכה בהמה מה בהמ' מחיים אף מכה אביו ואמו מחיים פרט למכ' לאחר לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב הוצרך לו' במכה ש ומה בבהמה בחבלה שאם אין חבלה אין תשלומין אף

בית יהודא

הַרְגֶת אַאִשָּׁה אָדֶער עֶר הַרְגֶת אַקִינְד, דַארְף מֶען אוֹךְ דֶעם רוֹצֵחַ הַרְגֶנֶן (תַּלְמוּד לוֹמַר כָּל נֶפֶשׁ אָדָם) זָאגְט דָא דֶר פָּסוּק וֶועלְכִין לֶעבֶּדִיגֶן מֶענְטְשׁ מֶען הַרְגֶת, דַארְף מֶען דֶעם רוֹצֵחַ הַרְגֶנֶן: (כ) כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ. זָאגְט רַשִׁ"י (פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנָן הָאבֶּן גְלֶערוּנְט (שֶׁאֵינוֹ נְתִינַת מוּם מַמָּשׁ) אַז אֵיינֶער מַאכְט אַפֶּעלֶער צוּ זַיין חָבֵר, זָאל מֶען אִים נִיט צוּרִיק מַאכִין אַפֶּעלֶער (אֶלָּא תַּשְׁלוּמֵי מָמוֹן) נָאר עֶר זָאל בְּצָאהְלִין גֶעלְט פַר דֶעם פֶּעלֶער (שָׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד) מֶען שַׁאצְט אִים וִויא אַקְנֶעכְט, ווִי עֶר וָואלְט גִוֶועְן אַכְּנַעֲנִישֶׁער קְנֶעכְט וָוס וֶוערְט פַארְקוֹיפְט אוֹיף אֵייבִּיג, ווִי פִיל עֶר אִיז וֶוערְט גְוֶוען פְרִיעֶר אָן דֶעם פֶעלֶער אוּנ ווִי פִיל עֶר אִיז וֶוערְט אִיצְט מִיט דֶעם פֶּעלֶער, וִויא פִיל עֶר אִיז אִיצְט ווַיינִיגֶער וֶוערְט, אַזוֹ פִיל זָאל עֶר אִים בַּצָאהְלִין, ווייל מֶען צָאהְלְט נָאר גֶעלְט (לְכָךְ כְּתִיב בּוֹ לָשׁוֹן נְתִינָה) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט דֶר וָוארְט גֶעבֶּן "יִנָּתֶן" עֶס זָאל גְגֶעבֶּען וֶוערְן (דָּבָר הַנָּתוּן מִיַּד לְיַד) אַזַאךְ וָוס וֶוערְט גְגֶעבֶּען פוּן הַאנְט אִין הַאנְט, דָאס אִיז גֶעלְט: (כא) וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה. רַשִׁ"י (לְמַעְלָה דִבֶּר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה) פְרִיעֶר שְׁמוּעֶסְט מֶען אַז עֶר הַרְגֶת אַבְּהֵמָה (וְכַאן דִּבֶּר בְּעוֹשֶׂה בָהּ חַבּוּרָה) אוּנ שְׁמוּעֶסְט מֶען אַז עֶר שְׁלָאגְט אַבְּהֵמָה אוּנ מַאכְט אִין אִיר אַפֶּעלֶער: וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת. זָאגְט רַשִׁ"י דָא שְׁמוּ (אַפִילּוּ לֹא הֲרָגוֹ) עֶר הָט דֶעם מֶענְטְשׁ נִיט גֶעהַרְגֶת (אֶלָּא עָשָׂה בוֹ חַבּוּרָה) נָאר עֶר הָאט גְמַאכְט אִין אִים אַבֵּייל (נֶאֱמַר כַּאן נֶפֶשׁ) וָוארוּם דָא שְׁטֵייט נִיט וּמַכֵּה נֶפֶשׁ, עֶר הָאט גֶעשְׁלָאגֶן דֶם לֶעבֶּן פוּן מֶענְטְשׁ, אִיז דָאךְ אַקַשְׁיָא אַ הָט דֶעם מֶענְטְשׁ נִיט גֶעהַרְגֶת, פַאר וָואס זָאל מֶען אִים הַרְגֶנֶען, זָאגְט רַשִׁ"י (וּבְמַכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ דִּבֵּר הַכָּתוּב) פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אַז עֶר שְׁלָאגְט זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין מוּטֶער, אוּנ דֶר דִין אִיז אַז אֵיינֶער שְׁלָאגְט זַיין פָאטֶר אָדֶער מוּטֶער אוּנ עֶר מַאכְט זֵיי אַבֵּייל קוּמְט אִים מֶען זָאל אִים הַרְגֶנֶען, (וּבָא לְהַקִּישׁוֹ לְמַכֵּה בְהֵמָה) אוּנ עֶר קוּמְט גְלַייכֶן שְׁלָאגֶן פוּן פָאטֶער אוּנ מוּטֶער צוּ דֶעם שְׁלָאגֶען פוּן אַבְּהֵמָה, אוּנ פַר וָואס שְׁטֵייט אִין אֵיין פָּסוּק דֶר דִין פוּן אַבְּהֵמָה דֶר דִין פוּן פָאטֶר אוּנ מוּטֶער (מַה מַכֵּה בְהֵמָה מֵחַיִּים) אַז עֶר שְׁלָאגְט אַבְּהֵמָה מֵיינְט מֶען דָאךְ וֶוען זִיא לֶעבְּט ווָא אַז עֶר שְׁלָאגְט זִיא וֶוען זִיא אִיז טוֹיט פַאר וָואס זָאל עֶר בַּצָאהְלִין! (אַף מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מֵחַיִּים) אַז עֶר שְׁלָאגְט פָאטֶער אוּנ מוּטֶער וֶוען זֵיי לֶעבְּן קוּמְט אִים מִיתָה (פְּרָט לְמַכֶּה לְאַחַר מִיתָה) אָבֶּער אַז עֶר שְׁלָאגְט דֶעם פָאטֶער אָ דִיא מוּטֶער נָאךְ דֶעם שְׁטַארְבֶּען קוּמְט אִים נִיט מִיתָה (לְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַמְקַלְּלוֹ לְאַחַר מִיתָה חַיָּב) ווייל דֶר דִין אִיז אֵיינֶער פְלוּכְט זַיין פָאטֶר אָדֶער זַיין מוּטֶער נָאכְדֶעם ווִיא זֵיי זֶענֶען גִשְׁטָארְבִּין, קוּמְט אִים מִיתָה, וָואלְטֶן מִיר מֵי בַּיי שְׁלָאגִין אִיז אוֹיךְ אַזוֹ דֶער דִין (הוּצְרַךְ לוֹמַר בְּמַכֶּה שֶׁהוּא פָּטוּר) דַארְף דִי תּוֹרָה זָאגִין בַּייא שְׁלָאגִין פָאטֶער אוּנ מוּ נָאךְ זַייעֶר שְׁטַארְבֶּען אִיז מֶען פָּטוּר (וּמַה בִּבְהֵמָה בְּחַבָּלָה) אוּנ אַזוֹ וִויא בַּיי אַבְּהֵמָה אִיז מֶען נָאר שׁוּלְדִיג צוּ בַּצָאהְלִין עֶר הָט אִיר גֶעבַּיילְט (שֶׁאִם אֵין חַבָּלָה אֵין תַּשְׁלוּמִין) אָבֶּער אַז עֶר הָאט אִיר נָאר גֶעשְׁלָאגִין נִיט גֶעבַּיילְט, צָאהְלְט נִיט (אַף מַכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ) אַז עֶר הָאט גֶעשְׁלָאגִין זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער (אֵינוֹ חַיָּב) קוּמְט אִים נִיט מִיתָה (עַד שֶׁיַּ

שפתי חכמים

לפי שהעדים צריכים להעיד כמו ששמעו מפי המגדף אבל אין לי רש"י משמע כן: מ פי' כמה הי' שוה בלא מום וכמה הוא שוה עם המום ומשלם הפחת: נ דאל"כ מה ישלמנה מה חסרון עשה בה שישלמנה: ס פירוש כיון דלא כתיב הכא נפש ש"מ דבהכאה בלא מיתה זאי באדם אחר מיירי והא כתיב ומכה איש ומת אמר רחמנא ולא בהכאה בלבד אע"כ במכה אביו ואמו מיירי וכו': חסלת פרשת א

דעת זקנים מבעלי התוספות

ה' מות יומת מברך את ה' כמו מה אקב לא קבה אל

פירוש לתורת אלהים

הָט גְטָאן כֵּן יֵעָשֶׂה אַזוֹ זָאל גְטָאן וֶוערֶן צוּ אִים [ע"רש"י]: (כ) שֶׁבֶר וֶוען אֵיינֶר הָאט דֶעם אַנְדֶערֶן אוּם גְבְּרָאכֶן אַהַאנְד אָדֶער אַפוּס זָאל עֶר אִים בַּאצָאלֶען פַאר דֶעם בְּרָאךְ כַּאֲשֶׁר יִתֵּן אַזוֹ וִויא עֶר וֶועט גֶעבֶּן אַמוּם אִין מֶענְטְשֶׁן כֵּן אַזוֹ זָאל גְגֶעבֶּן וֶוערֶן אִין אִים [ע"רש] (כא) וּמַכֵּה בְהֵמָה אוּנ וֶוען אֵיינֶר וֶועט הַרְגֶנֶן אַבְּהֵ זָאל עֶר בַּצָאלֶן פַאר אִיר אוּנ אַז אֵיינֶר וֶועט הַרְ אַמֶענְטְשֶׁן זָאל עֶר וֶוערֶן גְטֵייט: (כב) מִשְׁפַּט אֵיין

זאל

כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
כג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבֶן וּבְנֵי־
יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ פ פ פ

קכ"ד פסוקים. עוזיא"ל סימן׃

אונקלוס

בא יְהֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ
הכוֹן׃ כג וּמַלִּיל מֹשֶׁה
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַפִּיקוּ
דְּאַרְגֵּז לְמִבָּרָא
שְׁרִיתָא וּרְגָמוּ יָתֵהּ
א וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ
א דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ פ פ פ

ויוציאו את סנהדרין מב מג׃ וירגמו אתו שם מג׃ ובני ישראל עשו שם׃

בעל הטורים

י לומר כאשר צוה לגשה כסיני יסקל או ירה יירה כן יעשה לו׃

רש"י

אמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה׃ (כב) אני ה' יכם. אלהי כולכם כשם שאני מיחד שמי עליכם כך יחד שמי על הגרים׃ (כג) ובני ישראל עשו. כל המורה בסקילה במקום אחר דהייה רגימה ותלייה׃

חסלת פרשת אמור

בית יהודא

בָּהֶם חַבּוּרָה) הַיידִין עֶר הָאט גֶעמַאכְט אִין זַייא אַבִּייל׃ (כב) [אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם]. הקב"ה זָאגְט (אֱלֹהֵי כֻּלְּכֶם), אִיךְ בִּין דֶר גָאט פוּן אַלֶע (כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מְיַיחֵד שְׁמִי עֲלֵיכֶם) אַזוֹ וויא מַיין נָאמֶען וֶוערְט גֶערוּפִין אוֹיף אַייךְ בַּזוּנְדֶער (כַּךְ אֲנִי מְיַחֲדוֹ עַל הַגֵּרִים) אַזוֹ וֶוערְט גֶערוּפִין מַיין נָאמֶן אוֹיף דִי גֵרִים אוֹךְ׃ (כג) [וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ]. דִי יוּדִין הָאבִין גְטָאהְן (כָּל הָאֲמוּרָה בִּסְקִילָה בְּמָקוֹם אַחֵר) אַלֶע דִינִים וָוס זֶענֶען גְזָאגְט גְוָוארֶן צוּ טאהְן מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס אִים קוּמְט ... וויא עֶס שְׁטֵייט אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט (דְּחִיָּה רְגִימָה תְּלִיָּה) מֶען דַארְף אִים אַרָאפְּשְׁטוֹיסֶען פוּן אַהוֹיכִין ארט אוּנ בֶּעוָוארְפִין מִיט שְׁטֵיינֶער אוּנ אִים אֵיינְגֶען׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

ימות שפשט ידו בעיקר׃ (כג) ובני ישראל עשו. קיימו מה שכתוב בפרשה׃

פירוש לתורת אלהים

ין צוּ אַייךְ כַּגֵּר כָּאֶזְרָח אֵיין גֵר הָאט דֶעם דִין ויא אַיוּד [עיין רש"י]׃ (כג) וַיְדַבֵּר משה אוּנ מֹשֶׁה גִירֶעט דִיא גַאנְצֶע פַּרְשָׁה צוּ דִיא קִינְדֶער אֶל וַיוֹצִיאוּ אוּנ זַייא הָאבֶּען אוֹיס גִיצוֹגֶען דֶעם ין וָואס הָאט גְשָׁאלְטֶען אֶל מִחוּץ צוּא אוֹסֶען וַוייניג פוּן דֶער מַחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוּנ זַייא הָאבֶּען אִים פַאר שְׁטֵיינְט מִיט אַשְׁטֵיין וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גְטָאן וִוי גָאט הָט גְבָאטִין צוּ מֹשֶׁה׃

הפטרת אמור (ביחזקאל סימן מ"ד)

הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי
הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃

פירוש ע"ט

זָאגְט יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא פוּן גָאטְס וֶועגֶן׃ הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אוּנ דִי כֹּהֲנִים וָוס זֶענֶען פוּן שֵׁבֶט לֵוִי בְּנֵי צָדוֹק דִי קִינְדֶער פוּן צָדוֹק כֹּהֵן גָּדוֹל אֲשֶׁר זַיי הָאבֶּן גְהִיט דָאס הִיטוּנְג פוּן מַיין בֵּיהמ"ק אֲפִילוּ בְּשַׁעַת דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זִיךְ אָפּ ... פוּן מִיר הָאבֶּן דִי כֹּהֲנִים פָארְט גְהִיט מַיין מ"ק דְרוּם הֵמָּה זָאלֶן זַיי גֶנֶעהֶנֶן צוּ מִיר צוּ בַּדִינֶען וְעָמְדוּ אוּנ זַיי זָאלֶן שְׁטֵיין פַר מִיר מַקְרִיב צוּ זַיין חֵלֶב אוּנ דֶעם בְּלוּט פוּן דִי קָרְבָּנוֹת נְאֻם יְיָ דָם ... גָאט הֵמָּה יָבוֹאוּ אֶל מִקְדָּשִׁי זַייא זָאלֶען קוּמֶען

ליקוטי יהודא

וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק וגו'. מִיר וַוייסִין דֶער שְׂכַר פוּן מִצְוֹת אוּנ דֶער שְׁטְרָאף פוּן עֲבֵירוֹת וֶוערְט גִיצָאהְלְט נָאךְ דִי צַייט, וֶוען דִי מִצְוָה אִיז גִיטָאהְן גִיוָוארִין אָדֶער וֶוען דִי עֲבֵירָה אִיז גִיטָאהְן גִיוָוארֶען, ווי דִי גמרא זָאגְט אוֹיבּ אֵיינֶער טוּהְט אַמִצְוָה אִין אַזוֹ אַצַייט וָוס דִי וֶועלְט אִיז גְלַייךְ אוֹיף גְלַייךְ. אַזוֹ פִיל מִצְוֹת ווי פִיל עֲבֵירוֹת, אוּנ מִיט זַיין מִצְוָה הָט עֶר גְמַאכְט דִי וֶועלְט זָאל הָאבֶּן מִיט אֵיין מִצְוָה מֶער וויא עֲבֵירוֹת, הָאט עֶר אַגְרוֹיסֶען שָׂכָר, וַוייל עֶר הָט גִיטָאהְן אַטוֹבָה דִי גַאנְצֶע וֶועלְט נָאדֶער דִי וֶועלְט הָט גֶעהַאט מִיט אֵיין עֲבֵירָה מֶער ווי מִצְוֹת, אוּנ עֶר הָט גִטָאהְן אֵיין מִצְוָה הָט עֶר גֶעמַאכְט דִי וֶועלְט זָאל זַיין גְלַייךְ מִצְוֹת מִיט עֲבֵירוֹת, הָט עֶר אוֹיךְ אַגְרוֹיסֶען שָׂכָר אָדֶער דִי וֶועלְט אִיז גְוֶוען גְלַייךְ מִצְוֹת מִיט עֲבֵירוֹת אוּנ עֶר הָאט גְטָאהְן אֵיין עֲבֵירָה הָט עֶר גֶעמַאכְט דִי וֶועלְט זָאל הָאבֶּן עֲבֵירוֹת מֶער ווי מִצְוֹת הָט עֶר אַגְרוֹיסֶע שְׁטְרָאף, אָדֶער דִי וֶועלְט הָט גֶעהַאט אֵיין מִצְוָה מֶער ווי עֲבֵירוֹת אוּנ עֶר הָאט גְטָאהְן אֵיין עֲבֵירָה הָאט עֶר גְמַאכְט דִיא וֶועלְט זָאל זַיין גְלַייךְ מִצְוֹת מִיט עֲבֵירוֹת, וֶוערְט עֶר אוֹיךְ שְׁטַארְק גְשְׁטְרָאפְט, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק דִי כֹּהֲנִים, דִי כֹּהֲנִים וָוס זֶענֶען פוּן שֵׁבֶט לֵוִי, דִי קִינְדֶער פוּן כֹּהֵן צָדוֹק, וַוייל זַיי הָאבֶּען גֶעהִיט דִי הִיטוּנְג פוּן מַיין מִקְדָּשׁ אִין דִי וֶוען דִיא יוּדִין זֶענֶען אָוֶועק גֶעפַאנְגֶען פוּן מִיר, וֶוען דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט, הָאבִּין דִי כֹּהֲנִים גְטָאהְן מִצְוֹת, הָאבֶּן זַייא גְטָאן אַטוֹבָה צוּא אַלֶע יוּדִין, דְרִיבֶּער וֶועט זַיין זַייעֶר שָׂכָר, זַייא זָאלֶען שְׁטֶענְדִיג בֶּעדִינֶען צוּ הקב"ה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, זַייא זָאלֶען שְׁטֶענְדִיג מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת פַר הקב"ה אוּנ וויא עֶס שְׁטֵייט ווי שְׁטֶעהְט אִין דִי פְּסוּקִים בִּיז סוֹף הַהַפְטָרָה׃

המה יבאו אל־מקדשי והמה יקרבו אל־שלחני לשרתני ושמרו את־משמרתי: ו
בבואם אל־שערי החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא־יעלה עליהם צמר בש
בשערי החצר הפנימית וביתה: פארי פשתים יהיו על־ראשם ומכנסי פשתים יהיו
מתניהם לא יחגרו ביזע: ובצאתם אל־החצר החיצונה אל־החצר החיצונה אל־
יפשטו את־בגדיהם אשר־המה משרתם בם והניחו אותם בלשכת הקדש ולבשו בג
אחרים ולא־יקדשו את־העם בבגדיהם: וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכ
את־ראשיהם: ויין לא־ישתו כל־כהן בבואם אל־החצר הפנימית: ואלמנה וגרושה
יקחו להם לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר־תהיה אלמנה מ
יקחו: ואת־עמי יורו בין קדש לחל ובין־טמא לטהור יודיעם: ועל־ריב המה יע
ל°שפט במשפטי °ישפטהו ואת־תורתי ואת־חקתי בכל־מועדי ישמרו ואת־שב
יקדשו: ואל־מת אדם לא יבוא לטמאה כי אם־לאב ולאם ולבן ולבת לאח ול
אשר־לא־היתה לאיש יטמאו: ואחרי טהרתו שבעת ימים יספרו־לו: וביום בא
הקדש אל־החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו נאם אדני יהוה: והיתה
לנחלה אני נחלתם ואחזה לא־תתנו להם בישראל אני אחזתם: המנחה והח

°למשפט קרי °ישפטוהו קרי

פירוש ע"ט

צו מיין בית המקדש והמה יקרבו אל שלחני און זייא
זאלען גנעהנן צו מיין טיש לשרתני צוא בדינגען מיך
ושמרו את משמרתי און זיי זאלן היטן מיין היטונג והיה
און עס וועט זיין בבואם אז די כהנים גדולים וועלען
קומען אום יום כפור אין קדשי קדשים אריין בגדי
זאלן זייא אן קליידן די קליידר פון ליינען ולא יעלה
און עס זאל אויף זיי ניט אויף גיין קיין וואל בשרתם אז
זיי וועלן בדינן בשערי מיינט מען אין קדשי קדשים
פארי זייא זאלן אן טאן היטלן פון ליינין אויף זייער
קאפ ומכנסי און מכנסים פון ליינן יהיו זאלן זייא אן
טאן אויף זייערע לענדן לא יחגרו זיי זאלן זיך ניט צו
גארטלן אויף איין שווייסיג ארט ובצאתם און אז זייא
וועלן ארוס גיין אל החצר צום אויסוויניגסטן חצר
אל העם צום פאלק יפשטו זאלן די כהנים אוס טאן די
קליידר וואס זיי האבן אין זייא מקריב גוועןן קרבנות
והניחו און זאלן זייא לייגן אין דעם הייליגן קאמער
ולבשו און זאלן אן קליידן קליידר פון חול ולא יקדשו
און זייא זאלן ניט הייליגן דאס פאלק מיט זייערע
קליידר זיי זאלן ניט אן רירען מיט זייערע קליידר
דם פאלק וראשם און זייערע האר פון דעם קאפ לא
יגלחו זאלן די כהנים גדולים אין גאנצן ניט אפ גאלן
ופרע און פר וואקסונג זאלן זיי ניט צו שפרייטן זיי
זאלן ניט לאזן גרוסע האר וואקסן כסום גלייבן יכסמו
זאלען זייא גלייבן את ראשיהם זייערע האר פון דעם
קאפ ניט זיי זאלן אפ גאלן די האר און זיי זאלן ניט
לאזן וואקסן גרוסע האר נאר אין מיטעל מאס ניט
גרוס און ניט קליין ויין און וויין זאל ניט טרינקען
קיין שום כהן בבואם איידר זיי וועלן אריין קומען אין
היכל אריין ואלמנה און אאלמנה און אגרושה זאלען
די כהנים גדולים ניט נעמן פאר ווייבר כי אם בתולות
נאר בתולות מזרע ישראל פון דיא קינדער ישראל

והאלמנה און אאלמנה אשר וואס זיא וועט נא
אאלמנה אבער ניט אחלוצה מכהן יקחו פראסטי
מעגן זיא נעמן פאר אווייב ואת עמי און מיין
זאלן זיי לערנן זיי זאלן מאכן אצווישן שייד ב
לחול צווישן קודש און צווישן חול ובין און צו
טמא און טהור יודיעום זאלן די כהנים זיי מוד
ועל ריב און ווען מענטשין פון דיא ישראל וועו
קריגן זאלן זיי זיך שטעלן פר די כהנים צום
במשפטי מיט מיין משפט מיט דעם דין התורה
די כהנים דעם דין משפטן ואת תורותי און מיין
און מיין גזעץ בכל אין אלע מיינע ימים טובים
זאלן זייא היטן ואת שבתותי און מיינע שבתים
זאלן זיי הייליגען ואל מת און צו א מת לא יבא ז
ניט קומען מטמא זיין זיך צו אים כי אם לאב נ
אפאטער און אמוטער ולבן און צו אזוהן און צו אט
און צו אברודר און צו אשוועסטער אשר וום ז
נאך ניט גוועןן צו אמאן יטמאו מעגן זיך דיא
מטמא זיין ואחרי און נאך דעם אז ער שייד
פון דעם מת און וויל זיך שון רייניגן שבעת ימ
מען ציילן זיבן טעג וביום און אין דעם טאג ו
הייבט אן זיך מחנך זיין צום הייליקייט אל הח
אוהל מועד לשרת צו בדינגען אין הייליקייט
זיין קרבנות יקריב זאל ער מקריב זיין זיין
מיינט מען ווייצען מעל עשירית האיפה אצענט
אמאס וום זיא ווערט גרופן איפה נאום יי זאג
והיתה און די כהונה זאל צו זיי זיין צו איין נח
נחלתם איך בין זייער נחלה וואס בלייבט פון
קרבנות האב איך זייא גגעבן ואחוזה און אי
לא תתנו זאלט איר זיי ניט געבן צווישן דיא י
ווארום אני אחוזתם איך בין זייער ארב אמנה
אחטאת און אאשם המה יאכלום זאלן דאס די

עסן

ם הַמָּה יֹאכְלוּם וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה׃ וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל וְכָל־תְּרוּמַת
כֹּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה
אֶל־בֵּיתֶךָ׃ כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים׃

פירוש ע"ט

און אַלֶע הֶקְדֵשׁ פון צְווִישֶׁן דיא יִשְׂרָאֵל לָהֶם
צו זַיי וְרֵאשִׁית און אַלֶע דָם עֶרְשְׁטֶע תְּבוּאוֹת
ט פְרִיעֶר צַייטֶג וְכָל תְּרוּמַת און אַלֶע תְּרוּמוֹת
ן תְּבוּאוֹת לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה זָאל זַיין צו דיא כֹּהֲנִים
דָם עֶרְשְׁטֶע פון טֵייג מֵיינְט מֶען חַלָּה זָאלְט
איר גֶעבֶּן צום כֹּהֵן און דָם וֶועט דיר גוֹרֵם זַיין לְהָנִיחַ
צו מַאכֶן רוּעֶן אַבְּרָכָה אין דַיין הויז כָּל נְבֵלָה וּטְרֵפָה אַלִי
נְבֵלוֹת און טְרֵפוֹת מִן הָעוֹף סַיי פון עוֹפוֹת און סַיי פון
בְּהֵמוֹת לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים זָאלֶן נִיט עֶסֶן דִי כֹּהֲנִים און
יִשְׂרָאֵל טָאר אוֹךְ נִיט עֶסֶן נְבֵלוֹת און טְרֵפוֹת׃

מנין המצות בפ׳ בהר יש בה כ"ד מצות ז׳ עשין וי"ז לאוין

לאו קנח) שלא לעבוד את האדמה בשנה השביעית שנא׳ ובשנה השביעי׳ וגו׳ שדך לא תזרע׃
לאו קנט) שלא לעבוד עבודה גם באילנות בשנה השביעית שנ׳ וכרמך לא תזמור׃
לאו ר) שלא לקצור מה שהצמיחה הארץ מעצמה בשנה השביעית כמו שנקצר בכל שנה בהכנה ותיקון שנ׳ את ספיח קצירך לא תקצור׃
לאו רא) שלא ללקט מה שיצמחו האילנות מן הפירות בשנה השביעי׳ כמו שנאסף פירותיהן בכל שנה שנא׳ ואת ענבי נזירך לא תבצור׃
עשה קכט) להיות הב"ד הגדול של הסנהדרין מונין שנה שנה מהחמשים שנה ושבוע שבוע של שנים עד שנת היובל כמו שאנו מונין ימי ספירת העומר שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים׃
עשה קל) לתקוע בשופר בעשרה בתשרי משנת החמשים שנאמר והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגו׳ וקראתם דרור וגו׳׃
עשה קלא) לקדש שנת החמשים בביטול עבודת האדמ׳ והפקר מה שתצמיח כמו בשנת השמטה שנ׳ וקדשתם את שנת החמשים שנה וגו׳׃
לאו רב) שלא לעבוד את האדמה ואת האילנות בשנת היובל שנ׳ יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו׃
לאו רג) שלא ללקט ולקצר ספיחי תבואו׳ שנת היובל כמו בשאר השנים שנא׳ ולא תקצרו את ספיחיה׃
לאו רד) שלא לקבץ פירות האילנות בשנת היובל כמו בשאר השנים שנ׳ ולא תבצרו את נזיריה׃
עשה (קלב) לדון בדין מקח וממכר שנ׳ וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך׃
לאו רה) שלא להונות במקח וממכר שנ׳ אל תונו איש את אחיו׃
לאו רו) שלא להונות בדברים שנ׳ ולא תונו איש את עמיתו׃
לאו רז) שלא למכור שדה בארץ ישראל לצמיתות שנ׳ והארץ לא תמכר לצמיתות׃
עשה קלג) להשיב בשנת היובל לבעלים הראשונים כל אשר בשם קרקע יכונה בלא כסף ובלא מחיר שנ׳ ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ וגו׳׃
(עשה קלד) שיהיה פדיון לקרקעות הנמכרים תוך חומת המדינה עד תום שנה לבד ואחר השנה יתקיים לקונה ולא יצא ביובל שנ׳ ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה וגו׳׃
(לאו רח) שלא לשנות מגרשי ערי הלוים ושדותיהם שנ׳ ושדה מגרש עריה׳ לא ימכר׃
(לאו רט) שלא להלוות ברבית שנ׳ את כספך לא תתן לו בנשך׃
(לאו רי) שלא לעבוד בעבד עברי בעבודה שיש בה בזיון ועינוי גדול והכנעה שנ׳ לא תעבוד בו עבודת עבד׃
(לאו ריא) שלא למכור עבד עברי כדרך שמוכרין הכנעני בהכרזה על אבן המקח שלא בהצנע ו רק ככבוד שנאמר לא ימכרו ממכרת עבד׃
(לאו ריב) שלא להעביד עבד עברי בדבר שאין לו צורך שנ׳ לא תרדה בו בפרך׃
(עשה קלה) לעבוד בעבד כנעני לעולם שנ׳ לעולם בהם תעבודו׃
(לאו ריג) שלא להניח הכנעני השוכן בארץ ישראל להעביד עבד עברי שמכר עצמו בעבודת פרך שנ׳ לא ירדנו בפרך לעיניך׃
(לאו ריד) שלא לעשות אבן מוכנת להשתחוות עליה אפילו שתהיה זה לאל יתברך שנאמר ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה׃

ויקרא כה בהר

אונקלוס

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי

מַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינַי
לְמֵימַר׃ ב מַלֵּל עִם בְּנֵי

בעל הטורים

סיני. סמך מקלל להר סיני לפי שבסיני שמעו לא תשא

רשב"ם

(א) בהר סיני, קודם שהוקם אהל מועד

רש"י

הר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל

בית יהודא

(א) בְּהַר סִינַי. פְרֶעגְט רש"י צְווַיי שְׁאֵלוֹת, אֵיין מָאהל (מַה עִנְיַן שְׁמִטָּה אֵצֶל הַר סִינַי) צו וָוס הָאט הקב"ה גֶזָאגְט
ווֹדין דֶעם דִין שְׁמִטָּה וָוען זֵיי זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען נֶעבֶּן בַּארְג סִינַי, דֶער דִין שְׁמִטַּת גִיהֶער דָאךְ צו אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

דעת זקנים מבעלי התוספות

הר סיני כל הפרשיות של מעלה מראש הספר ועד כאן נאמרו באהל מועד וכלהו שייכי באהל כמו הקרבנות ומצורעים ובעלי

פירוש לתורת אלהים

דַבֵּר יְיָ און גָאט הָאט גֶרֶעט צו מֹשֶׁה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי אַזוֹ צו זָאגֶען׃ (ב) דַבֵּר רֵייד צו די קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם און דו זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן כִּי תָבֹאוּ אַז איר וֶועט קוּמֶען אִין דֶעם לַאנְד וָוס אִיךְ

יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה׃

יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְה[ון] תֵעֲלוּן לְאַרְעָא ד[י] יָהֵב לְכוֹן וְתַשְׁמֵט

רשב״ם

(ב) ושבתה. לשון בי[...]

בעל הטורים

ונזדעזע כל העולם וזה שמע ולא נזהר. ועוד כדאיתא בקידושין פס בן הרכב אתיות חכמים מוסרים אותו לתלמידיהם פעם אחת

בית יהודא

אונ הקב״ה הָט דָאךְ גֶעוואָסְט אַז יוּדִין דַארְפִין זַיין פֶערְצִיג יָאהְר אִין דֶר מִדְבָּר, אִיז דָאךְ גְוֶועֶן צַייט זֵיי צוּ זָאגֶן דֶעם דִין שְׁמִטָּה וֶוען זֵיי וֶועלֶן זַיין אִין עַרְבוֹת מוֹאָב, דִי צְוֵוייטֶע שְׁאֵלָה אִיז צוּ וָוס דַארְף דִי תּוֹרָה דֶערְצֵיילִין אַז דֶער דִין שְׁמִטָּה אִיז גְזָאגְט גִיוָואָרִין אוֹף דֶעם בַּארְג סִינַי (וַהֲלֹא כָּל הַמִּצְוֹת נֶאֶמְרוּ מִסִּינַי) אַלֶע מִצְוֹת זֶענֶען דָאךְ גְזָאגְט גְוָואָרִין אוֹף דֶעם בַּארְג סִינַי, וֶועלֶן מִיר דָאךְ אַלַיין ווִיסֶען גֶעוִויס אִיז דֶר דִין שְׁמִטָּה אוֹךְ גְזָאגְט גְוָוארֶן אוֹף דֶעם בַּארְג סִינַי, עֶנְפֶערְט רַשִׁ״י (אֶלָּא מַה שְּׁמִטָּה נֶאֶמְרָה כְּלָלוֹתֶיהָ וּפְרָטוֹתֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ מִסִּינַי) אַזוֹ וִויא שְׁמִטָּה זֶענֶען גְזָאגְט גְוָוארִין דִיא כְּלָלִים אוּנ דִי פְּרָטִים אוּנ דִי דִקְדּוּקִים אוֹף דֶעם (אַף כּוּלָּן) אַזוֹ אַלֶע מִצְוֹת זֶענֶען גְזָאגְט גִיוָוארֶן (כְּלָלוֹתֵיהֶן וְדִקְדּוּקֵיהֶן מִסִּינַי) זֵייעֶרֶע כְּלָלִים אוּנ זֵייעֶרֶע דִקְ[דוּקִים אוֹף דֶעם] בַּארְג סִינַי (כַּךְ שְׁנוּיָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) אַזוֹ אִיז גֶעלֶערְנְט אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים, זָאגְט רַשִׁ״י (וְנִרְאֶה לִי) מִי[ר דוּכְט זִיךְ] צוּ זָאגִין (שֶׁכַּךְ פֵּירוּשָׁהּ) אַזוֹ אִיז דֶר מֵיינוּנְג פוּן תּוֹרַת כֹּהֲנִים (לְפִי שֶׁלֹּא מָצִינוּ שְׁמִטַּת קַרְקָעוֹת שֶׁנִּשְׁנֵית בְּעַרְבוֹת מוֹ[אָב בְּמִשְׁנֵה] תּוֹרָה) וַוייל אִין מִשְׁנֶה תּוֹרָה (אִין סֵפֶר דְבָרִים) וָואס עֶר אִיז גְזָאגְט גְוָוארִין אִין עַרְבוֹת מוֹאָב גֶעפִינֶען מִיר נִי[ט] גֶעלֶערְנְט וֶוערִין דֶר דִין פוּן שְׁמִטָּה בַּיי פֶעלְדֶער (לָמַדְנוּ) לֶערְנֶען מִיר (שֶׁכְּלָלוֹתֶיהָ וּפְרָטוֹתֶיהָ כּוּלָּן נֶאֶמְרוּ מִ[סִּינַי]) כְּלָלִים אוּנ דִי פְּרָטִים פוּן שְׁמִטָּה זֶענֶען אַלֶע גְזָאגְט גְוָוארֶען אוֹף דֶעם בַּארְג סִינַי (וּבָא הַכָּתוּב וְלָמַד כָּאן) קוּמְט [דֶר פָּסוּק] וַיְדַבֵּר ה׳ וגו׳ בְּהַר סִינַי אוּנ לֶערְנְט אוּנְז דָא (עַל כָּל דִּבּוּר שֶׁנִּדְבַּר לְמֹשֶׁה) אוֹיף אַלֶע מִצְוֹת וָואס הקב״ה הָאט [גֶערֶעדְט צוּ] מֹשֶׁה (שֶׁמִּסִּינַי הָיוּ כּוּלָּן) אַז פוּן סִינַי אִיז אַלְץ גְזָאגְט גְוָוארֶען (כְּלָלוֹתֵיהֶן וְדִקְדּוּקֵיהֶן) דִיא כְּלָלִים אוּנ דִי דִקְדּוּ[קִים] (וְנִשְׁנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב) אוּנ זֶענֶען נָאךְ אַמָאל גֶלֶערְנְט גְוָוארֶן אִין עַרְבוֹת מוֹאָב ועיין במסכת חגיגה דף ו׳ סוף [ע״א].

(ב) (שַׁבָּת לַה׳). זָאגְט רַשִׁ״י מֶען מֵיינְט לְשֵׁם ה׳, דִי עֶרְד זָאל רוּהֶען וַוייל הקב״ה הָט אַזוֹ גִיבָאטִין וניט וַוי[יל זִי] דַארְף רוּהֶען זִיא זָאל אִין אַנְדֶערִין יָאהְר בֶּעסֶער וַואקְסִין (כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשַׁבַּת בְּרֵאשִׁית) אַזוֹ וִויא עֶם [...] זַייט שַׁבָּת, דֶער מֶענְטְשׁ דַארְף רוּהֶען צוּ גֶעדֵיינְקֶען אַז הקב״ה הָט אוֹיךְ גֶערוּהְט דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג, אַזוֹ דַארְף נ[...]

רש״י

המלות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה [נאמרו] כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני אף כו[לן נאמרו] א כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת״כ. [ונראה לי שכך] פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית [בערבות] מואב במשנה תור׳ למדנו שכללותיה ופרטותי׳ כו[לן נאמרו] מסיני ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למ[שה שמסיני] היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ושנו בערב[ות מואב]:

(ב) שבת לה׳. לשם ה׳ כשם שנאמר ב בשבת [בראשית]

שפתי חכמים

א וא״ת מנ״ל לרש״י דכולם נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ודאי מהא יתור לשון של בהר סיני יש ללמוד שכללותיהן ודקדוקיהן נאמרו בהר סיני מ״מ שמא בא ללמד על שמיטה עצמה ולא על שאר מצות וגם היא גופה תקשה לך מנלן דלמא בהר סיני אתא דלא תימא באהל מועד דכתיב ברישא דכפ׳ ויקרא אכלהו פרשיות שאחר פר׳ ויקרא קאי מ״ה כתיב כאן בהר סיני. וי״ל דלכך פירש״י ונראה לי שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה שכללותיהן נאמרו בפרשת משפטים א״כ יכול אני לבא לידי טעות ויכול לומר דלכך נשנו כל המצות בערבות מואב משום פרטותיהן ודקדוקיהן אבל אינם מסיני והא דכתיב הספר אלה המצות וגו׳ דמשמע דכל המצות נאמרו בסיני דלמא אכללות של מצות קאי ולא על הפרטות אבל כיון דשמיטה לא נשנ[ית] ברמיזה שמוע תשמוע א״כ צריך אני לו׳ שכללותיה ופרטותיה נאמרו כלן מסיני וא״כ למה נא׳ כאן בהר סיני אלא בא ללמד דבור ודבור שנא׳ למשה שמסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן והרי בנין אב לכל התורה כולה: ב וא״ת היאך תלוי זה בזה. וי״ל [...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

קריין ויולדות וכהנים ולוים וכל הענין אבל שתי פר[שיות] בהר סיני ואם בחקתי לא שייכי כל כך באהל מועד [...] לכך נאמר בהר סיני ומ״מ כתבינהו בתורת כ[הנים] שמדברות בשביעית ביובל וערכין וחרמים דשייכי ב[...] המתקדשים בשני׳ וביובל וגם כתיב והעברת שופר תר[ועה] במקום אחר ובני אהרן יתקעו לפיכך נצטרפו כאן בר[...] דלא תיסוק אדעתין שנאמרו באהל מועד כתיב [...]

ליקוטי יקרים

(א) וַיְדַבֵּר ה׳ וגו׳ כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וגו׳. מֶען קֶען זָאגִין נָאךְ אַטַעַם אוֹף דֶעם עִנְיָן פוּן שְׁמִטָּה, מִיר גֶעפִינֶען אִין דֶר תּוֹרָה וֶוען יוֹסֵף הָאט גִיקוֹיפְט דִיא עֶרְד פוּן גַאנְצִין לַאנְד מִצְרַיִם פוּן דִיא מִצְרִים, דִי גַאנְצֶע לַאנְד זָאל גִיהֶערִין צוּ פַּרְעֹה, אוּנ[ד] זָאלֶן פוּן דִיא צַייט אוּנ וַוייטֶער דִינְגֶען דִי עֶרְד פוּן פַּרְעֹה, זֵייא זָאלִין גֶעבִין צוּא פַּרְעֹה אַפִנְפְטֶע טֵייל פוּן זֵייעֶרֶע תְּבוּא[ה] יוֹסֵף כּוֹרָא גִיהָאט סָאמֶער מִיט אַצַיים יָאהְרִין שְׁפֶּעטֶער וֶוען דִיא מִצְרִים וֶועלִין זַיין גִישְׁטָארְבִּין אוּנ עֶם וֶועלֶן זַיין קִינְדֶער [...]

פירוש לתורת אלהים

גָאט גִיב אַייךְ וְשָׁבְתָה זָאל דִי עֶרְד רוּהֶען אַרו[ם ...]

*) הערה נוכל לומר כונת רש״י כך הוא: הקב״ה האט גיוואלט וויזין אז אלע מצות וואס זענען געשריבען אין די תורה זענען גיזאגט [געווארן פון] הקב״ה צו משה אויף דעם בארג סיני די כללים מיט די פרטים אונ מיט די דקדוקים, אפילו אין די תורה שטייען נאר כ[ללים] עס שטייט מען זאל מאכין ציצית, אונ עס שטייט ניט די פרטים פון די ציצית, ווי פיל פעדים, ווי פיל קניפלאך, ווי עס זאל זיין פאר[...] לאנג זאלין זיין די פעדים, ווי זיי זאלין ליגען אויף די כנפה, דינים פון טלית גדול, פון טלית קטן, כפול שמנה, אונ נאך דינים, [...] שטייט אכלל מען זאל מאכין תפלין, אונ די אלע פרטים מיט דקדוקים ווי די תפלין זאלין זיין געמאכט, אויף וועלכע ארטער מען זאל זיי[...] נאך דינים, דאס שטייט נים אין די תורה] פון דעסטוועגין זענען די פרטים מיט די דקדוקים אויך געזאגט גיווארין פון הקב״ה צו משה, או[נ] נעלרונט צו די יודין יעדער מצוה די כללים מיט דיא פרטים מיט די דקדוקים, אונ איידער משה איז גישטארבין הט ער דאס אויסווייניג איבער גיגעב[ן] אונ יהושע צו די זקנים אונ אזוי וויטער ביז צו די חכמים פון די גמרא [ווי עס שטייט אין מסכת אבות פ״א] אונ צו ווייזין אז עס איז אזוי[...] האט גיזאגט צו משה יעדער מצוה די כללים אונ פרטים אונ דקדוקים האט הקב״ה אויסגעקליבען איין מצוה וועלכע זיא איז ביי אים טייער [...] מצוה שמטה [ווי מיר זעהן אין די סדרה בחקתי אז דער חורבן בית המקדש אונ דער גלות בבל מיט די גרויסע יסורים אונ צרות וואס די [...] געליטען (עיין במדרש בפתיחה למגלת איכה) איז נאר גיוועין ווייל יודין האבין נים געהאלטין די מצוה שמטה] אונ האט זיא גיזאגט אויף דע[ם...] [אפילו פאר די צייט] מיט אלע כללים אונ פרטים אונ דקדוקים צו לערנען אונז אז אלע מצות וואס שטייען אין די תורה נאר כללים, פון [...] זענען זייערע פרטים אונ דקדוקים אויך גיזאגט גיווארין אויף דעם בארג סיני, דריבער איידער די תורה האט אנגעהויבין די דינים פון שמ[טה ...] פרטים אונ דקדוקים האט די תורה פריער געזאגט די צווי ווערטער ,,בהר סיני״ ווען מען זיך דאך וואנדערין מה ענין שמטה אצל הר סיני [...] דאך גיזאגט געווארין אין ערבות מואב אלא מה שמטה וכו׳. המעתיק ימ״ש:

ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים
תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃
ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא
תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר׃ ה אֵת
סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עִנְּבֵי

תא קֳדָם יְיָ׃ ג שִׁית
תִּזְרַע חַקְלָךְ וְשִׁית
תִּכְסַח כַּרְמָךְ
ש יָת עֲלַלְתַּהּ׃
תָא שְׁבִיעֵתָא נְיָח
תָא יְהֵי לְאַרְעָא
מַט קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ
תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא
ח׃ ה יָת כַּתֵּי
ךְ לָא תַחְצַד וְיָת

(ג) ואספת. שלא תפקיר׃

תו"א שש שנים נדרים סא׃ ובשנה השביעית ר"ה ח׃ מ"ק ג׃ שדך לא תזרע ר"ה ט מ"ק ג מכות ח׃

בעל הטורים

ך גו שמיטה׃ (ה) ענבי. ב' במסורה דין ואידך ענבימו ענבי רוש שאס תבלור בשביעית יהיו ענבי רוש שבעון שביעית גלו ישראל׃

רש"י

ה לארץ. לשדות ג ולכרמים׃ לא תזמור. שקוצצין
ותיה ותרגומו לא תכסח ודומה לו (ישעיה לג)
כסוחים (תהלים פ) שרופה באש כסוחה׃ (ה) את
קצירך. אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע
ה בעת הקציר הוא קרוי ספיה׃ לא תקצור. להיות

בית יהודא

פון צו אַקערין אונ זייען דיא ערד דעם זיבעטן יאהר צו
געדיינקען אַז די ערד געהער צו הקב"ה ער הט זיא בשאפן
אונ הט גערוהט דעם זיבעטין טאג׃ (ד) [יִהְיֶה לָאָרֶץ]. מען
מיינט (לְשָׂדוֹת וְלִכְרָמִים) די פעלדר אונ דיא וויינגערטנער
זאלין רוהען׃ [לֹא תִזְמוֹר]. (שֶׁקּוֹצְצִין זְמוֹרוֹתֶיהָ) אַלע יאהר
שניידט מען אום פון די וויינגערטנער די שלעכטע צווייגן
ם זיבעטין יאהר זאל מען ניט אויסשניידין דיא שלעכטע צווייגען פון דיא וויינגערטנער (וְתַרְגּוּמוֹ לָא תִכְסַח)
גום טייטשט אויף לֹא תִזְמוֹר, לֹא תִכְסָח, זאלסט ניט שניידין (וְדוֹמֶה לוֹ) גלייך צום ווארט תִּכְסָח [פארשניידין]
אין לשון קודש אויך (קוֹצִים כְּסוּחִים) פארשניטענע דערנר (שְׂרוּפָה בָאֵשׁ כְּסוּחָה) פארברענט אין פייער פארשניטען׃
[סְפִיחַ קְצִירְךָ]. ווס עס וועט וואקסען פון דיין שניידען (אֲפִילוּ לֹא זְרַעְתָּהּ) אפילו דו האסט דעם זיבעטין יאהר ניט
(וְהִיא צָמְחָה מִן הַזֶּרַע שֶׁנָּפַל בָּהּ בְּעֵת הַקָּצִיר) נאר ווען דו האסט געשניטען דיא תבואה פון זעקסטען יאהר זענען
ן קערנער אין דיא ערד אונ פון דיא קערנער האט געוואקסין תבואה אין זיבעטין יאהר׃ [וְלֹא תִקְצוֹר]. זאלסטו

שפתי חכמים

חורש את האדמה אלא מפני טובתו כדי שתהא הארץ שמינה׃
"י כמו שנא' בשבת בראשית כלומר דהתם כתיב ויום השביעי
והטעם משום שהקב"ה שבת ביום ז' אף כאן הטעם להזכרה
עשות שמיטה בשנה השביעית להזכיר שהקב"ה שבת ביום
לא בא הכ' להזהיר שלא יחרוש האדמ' אלא בשביל השם ולא
תו בשביל טובתו׃ ג דאל"כ הי' ראוי לאסור אף לעשות גומא
לכן פרש"י לשדות ולכרמי' והוכחתו מדכתיב שדך לא תזרע

וכרמך לא תזמור משמע דוקא שדות וכרמי' אסור אבל גומא מותר.
והא דלא פרש"י זה לעיל גבי ושבתה הארץ. י"ל דה"א מנ"ל דלמא אף
חפירת קרקע אסור אבל הכא כתי' בהדיא שדה וכרם׃ד והא דלא פרש"י
זה לעיל גבי ושש שנים תזמור כרמך י"ל דלעיל ה"א דתזמור ל' נטיעה
הוא כלומר שלא יטע זמורות להיות כרם אבל הכא כתיב וכרמך לא
תזמור דכתיב כרמך ברישא ש"מ שהוא כרם נטוע כבר וא"כ מאי לא
תזמור אלא ע"כ פירוש ל' כריתות הוא׃ ה והא דלא פירש כתרגומו

פירוש לתורת אלהים

וועגן איר זאלט ניט זייען אונ שניידן׃ (ג) שֵׁשׁ
עקס יאר זאלסטו זייען דיינע פעלדער וְשֵׁשׁ
אונ דיא זעקס יאר תִּזְמוֹר כַּרְמֶךָ זאלסטו שניידן
יות פון דיין וויין גארטען וְאָסַפְתָּ אונ דו מעגסט
אמלען איר תְּבוּאָתָהּ׃ (ד) וּבַשָּׁנָה אונ אין דעם
ן יאר שַׁבַּת רואונג שַׁבָּתוֹן גאנץ רואונג יִהְיֶה לָאָרֶץ
ין צו דער ערד צו די פעלדר אונ צו דיא וויין
ער. אונ דאס יאר ווערט אן גרופען שְׁמִטָּה
ליי ארואונג פון גאטס וועגען שָׂדְךָ דיין
לא תִזְרָע זאלסטו ניט זייען וְכַרְמְךָ לא תִזְמוֹר
ין וויין גארטען זאלסטו ניט שניידן׃ (ה) אֵת
צירך דם ווידר וואקסונג פון דיין שניט[עיין רש"י]

ליקוטי יקרים

ווען זיי זאגין די לאנד איז אונזערע פון אונזערע אלטערן האבן
מיר יעדר פון אונז געירשת אונזערע פעלדער, דריבער הט יוסף
גיטאהשט [געב טן] די מענטשין פון די שטאט הט ער בעזעצט
אין איין אנדער שטאט אונ אזו הט ער גיטאן צום גאנצן לאנד
מצרים, אלע עטליכע יאהר הט ער זיי גיטאהשט פון איין ארט
צו איין אנדער ארט, דם זעלביגע איז דא גיוועזן ביי הקב"ה מיט
די יודין, ווען הקב"ה הט גיגעבין די לאנד ארץ ישראל צו די
יודין הט ער זיי גיגעבין אויף דעם תנאי זיי זאלן לערנען תורה
אונ טאן מצות, ווי עס שטייט אין פסוק ויתן להם ארצות גוים.
הקב"ה האט גיגעבן צו די יודין די לענדר פון די פעלקר בעבור
ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו, זיי זאלן היטען צו טאן די חקים
אונ זאלען היטען צו לערנען תורה, דעם תנאי האבין נאר
געוואסט די יודין וואס זענען אריינגיגאנגען אין ארץ ישראל,
אבר אז די יודין וועלן שטארבין אונ עס וועלן זיין זייערע קינדר
אונ אייניקליך וועלן זייא זאגן מיר ווייסין גאר ניט פון אתנאי,
אבן די לאנד געירשת פון אונזערע אלטערין אונ זיא איז אונזערע אויף אייביג אפילו מיר וועלען ניט לערנען תורה אונ ניט

מצות השם

כו שבת שבתם) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וגו'. דאס זענין די מצות
אז דם זיבעטי יאר טאר מען ניט זייען אונ ווידר איז
א תַעֲשֶׂה) אז מען טאר ניט פלאנצען קיין ביימר אונ דאס
אקסונג פון דר תבואה ווס עס איז נאך דעם ערשטן מאל

אף שניידן ווידר אויף גיוואקסן טאר מען דאס ניט אף שניידן
אונ ווידר טאר מען ניט אויף קלויבן די פירות ווס זיי זענען אראפ
גפאלן פון די ביימר אין דעם זיבעטן יאר אונ די מצוה גיים אן
אויף דעם ארט וויא (שְׁמִטָּה) גיים אן׃

וספרת

נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: ו וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ

ענבי שבקך לא ת... שנת שמטתא... לארעא: ו ותהי ש... ארעא לכון למיכ... ולעבדך ולאמ...

תו"א נכס ב"ק קב: לאכלה. פסחים נב סוכה מה קמה קב כ"ז כב מנחות פד בכורות יב:

בית יהודא

זיי ניט שניידין (להיות מחזיק בו כשאר קציר) דו זאלסט די תבואה האלטין פר זיך אזו וויא דו נעמסט פאר זיך דיא תבואה וואס דו שניידסט אלע יאהר (אלא הפקר יהיה לכל) נאר די תבואה זאל זיין פרייא פאר אלע מענטשין עס זאל מעגין שניידין די תבואה וועלכער מענטש עס וועט וועלין אונ זיי נעמען פר זיך: ונזירך). די טרויבין (שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם) וואס דו האסט דיא זעקס יאהר אפגעשיידט אלע מענטשין פון זייא אונ דו האסט ניט געלאזט פרעמדע מענטשין זאלען זיי נעמען, אבער אין דעם זיבעטין יאהר (לא תבצור אותם) זאלסטו זייא ניט שניידין פאר זיך אליין, (אינך בוצר אלא מן המופקר) נאר זאלסט זיי מאכן פריי פר אלע מענטשין נאכדעם מעגין פר זיך אויך שניידין וויינטרויבן נאר ביסלעכווייז: (ו) והיתה שבת הארץ וגו'). דיא תורה זאגט (אף שאסרתים עליך) אפילו איך האב געאסרת אויף דיר דיא תבואה אונ דיא טרויבין (לא באכילה ולא בהנאה אסרו...) האב ניט געאסרת אויף דיר דו זאלסט זייא ניט עסין אונ זאלסט פון זיי ניט הנאה האבין (אלא שלא תנהוג ב... הבית) נאר זאלסט זיך ניט פירען מיט זיי וויא א בעל הבית (אלא הכל יהיו שוים בה) נאר אלע זאלן מעגין געמען צום עסין (אתה ושכירך ותושבך) דוא אונ דיין שכיר אונ דיין תושב. נשכיר הייסט דר יודישער קנעכט וואס איז פ... אויף זעקס יאהר תושב הייסט אז מען האט אים גישטאכין דעם אויער אונ ער דינט ביז יובל, עיין רש"י פ' אם... ע"פ תושב כהן: ושבת הארץ לכם לאכלה). זאגט רש"י (מן השבות אתה אוכל) פון די תבואה אונ פירות וואס... געוואקסין דעם זיבעטין יאהר אונ זענען הפקר מעגסטו עסין (ואי אתה אוכל מן השמור) אבער דיא תבואה א... וואס האבן געוואקסין דעם זיבעטין יאהר אונ דו האסט זייא ניט מפקיר געווען נאר זיי זענען געהיט בייא דיר... קיינער געמען פון זיי טארסטו זיי ניט עסין, נאר אז דוא וועסט זיי מפקיר זיין וועסטו אויך מעגן עסין פון זיי... ולעבדך ולאמתך). זאגט רש"י (לפי שנאמר ואכלו אביוני עמך) ווייל עס שטייט אין פסוק ואין דיא סדרה משפט... ארעמע מענטשין פון דיין פאלק זאלין עסין דיא תבואה אונ פירות וואס וואקסין דעם זיבעטין יאהר (יכול יהי...

שפתי חכמים

ר"ל שאף הוא ל' מקרא קולים כסוחי'. וכן כפ' וילא חוס פירס"י שחוס והוא כתרגומו ולמה לא פי' כתרגומו אלא משום שאף הוא ל' משנה שחמותית כו': ו דק"ל קלירך ל"ל לא הל"ל אלא את ספיח לא תקלור. ועל זה פי' להיות מחזיק וכו'. א"נ דק"ל איך כתב לא תקלור והא כתיב והיתה לכם לאכלה לך וגו' ש"מ דמותר לאכול ואין סברא שיאכל מן השדה כבהמה בלא קלירה ועל זה פי' להיות מחזיק כו': ז הרא"ם פי' באזהרה ראשונה השמיענו שאפי' בספיחים שלמחו מעלמם אינו רשאי לקלור מהם אלא מן ההפקר וה"ה ענבים שנהיו בלא זמירה וחפירה ואזהרה השניה היא שאפי' הענבים שהפרים בני אדם מהם או אפי' עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם מותרים באכילה ויכול לבלו... הוא כאחד מן העניים וה"ה בזרעים אם הפרים בני אדם אפי' עבר וחרש וזרע וחזר והפקיר' הם מותרים באכילה ויכו... לקלור מהם כא' מן העניים הקולרים: ח וא"ת הרי גם לנ... לא תקלור להיות מחזיק בו כשאר קליר אלא הפקר יהיה לכ... מותר בהנאה ובאכילה. וי"ל דגם לעיל הוכחתו מכאן שאם קרא זה והיתה לכם לאכלה הייתי אומר לא תקלור אפי' באכי... אסור: ט שבות הוא ל' רשות כלומר מה שהוא רשות לכל ל... ממנו דהיינו הפקר אתה אוכל: י פי' מן הפירות של סביב...

ליקוטי יקרים

פאן מצות, אזו ווי אלע פעלדער האבן זייערע לענדער אויף אייביג, דריבער האט הקב"ה גיגעבן עטליכע דינים ביי די לאנד דורך די דינים וועלין זייא וויסען אז די לאנד איז נים זייערע, איין דין איז וואס אלע זיבעטין יאהר מוז מען די פעלד לאזין ליידיג אונ נים זייען, טאמער וועלן די יודין זאגין מען לאזט די פעלדער ליידיג דעם זיבעטין יאהר דיא ערד זאל זיך פארבעסערין, מיר זעהן פארקערט דעם זעקסטין יאהר ווס זיא דארף זיין שוואכער פון דיא פריערדיגע יארין וועט דאמאלס וואקסין תבואה אין איין יאהר אויף דריי יאהר, דער צווייטער דין די תבואה וואס וואקסט דעם זיבעטין יאהר פון זיך אליין מוז זיין הפקר ופרייא פר אלע מענטשין אונ פר בהמות אונ חיות, דער דריטער דין אלע פעלדער קענען נים פארקויפט ווערן אויף אייביג, נאר ביז יובל, אז עס קומט יובל גייען צוריק אלע פעלדער צו זייערע פארקויפערס, צו ווייזין אז דיא לאנד ארץ ישראל געהער אייביג צו הקב"ה, צו ווען ער וויל גים ער זיא. דריבער שטייט סיני' געבין שמטה, צו ווייזין ווייל יודין האבין זוכה גיוועז די לאנד ארץ ישראל נאר וועגין די תורה וואס זייא האבין אויף דעם בארג סיני, דריבער מוזין זייא היטען שמטה אונ יובל, אונ ווייל יודין האבן געזאגט די לאנד איז אונזערע אונ האבען נים גיוואלט לערנען תורה אונ האבען נים גיוואלט האלטען שמטה אונ יובל, דריבער האט הקב"ה זיי ארויסגע... פון ארץ ישראל:

פירוש לתורת אלהים

זאלסטו דם אוך ניט שניידן אום שמיטה צו... דאס פון דיינט וועגען נאר עס זאל זיין הע... איטליכן ואת ענבי אונ דיא ויין טרובן נזירך פ... אפ שיידונג וואס דו האסט אפ גשייד אנדרים... פון זייא אונ האסט זייא ניט מפקיר גוועט... טארסטו ניט אפ קלייבן נאר פון הפקר מעגס... קלייבן שנת שבתון יהיה לארץ איאר פון רואונג... זיין צו דר ערד: (ו) והיתה אונ עס זאל זיין דם... פון דר ערד לכם צו אייך לאכלה צו עסען [...] לך ולעבדך ולאמתך צו דיר אונ צו דיין קנעכ...

רש"י

מחזיק בו כשאר קליר ו אלא הפקר יהיה לכל: שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: לא אותם אינך בולר ז אלא מן המופקר: (ו) והית... הארץ וגו'. אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא... אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית ח אלא... שוים בה אתה ושכירך ותושבך: שבת האר... לאכלה. (ת"כ) מן השבות ט אתה אוכל ואי אתה... י השמור: לך ולעבדך ולאמתך. (ת"כ) לפי שנא... כג) ואכלו אביוני עמך יכול יהיו אסורים באכילה...

וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ׃
ז וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ
תִּהְיֶה כָל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל׃ ס
ח וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים

ירך וּלְתוֹתָבָךְ
ין עִמָּךְ׃ ז וְלִבְעִירָךְ
תָא דִּי בְאַרְעָךְ תְּהֵי
עֲלַלְתַּהּ לְמֵיכַל׃
מְנֵי לָךְ שְׁבַע שְׁמִטִּין
ין שְׁבַע שְׁנִין שְׁבַע

ולבהמתך פסחים נב תענית ו: תהיה
קמא כא נדה נא:

רש"י

לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים ועבדים ושפחות כאן: ולשכירך ולתושבך. (ת"כ) אף ל הנכרים: בהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת בהמה לא כ"ש ונותיה עליך מה ת"ל ולבהמתך מקיש בהמה לחיה כל יה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה ן השדה כלה ב לבהמתך מן הבית (ת"כ. תענית ו): בתת שנים. שמטות שנים ם יכול יעשה שבע שנים שמטה ויעשה יובל אחריהם ת"ל שבע שנים שבע

בית יהודא

בַּאֲכִילָה לַעֲשִׁירִים) וואלט מען מיינען אז רייכע מענטשין טארין ניט עסין די תבואה וואס וואקסט דעם זיבעטין יאהר (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט דא דער פסוק (לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ) וואס עס וואקסט דעם זיבעטן יאהר זאל זיין צום עסין פאר דיר אונ פאר דיין קנעכט אונ פר דיין דינסט (הֲרֵי בְּעָלִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת אֲמוּרִים כַּאן) זענען דא גזאגט געווארין בעלי בתים, קנעכט, דינסטין, אלע מעגין עסין פון דיא זאכין וואס וואקסט דעם זיבעטין יאהר, אונ מען האט זיי מפקיר געוועין: (וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ). זאגט רש"י (אַף הַגּוֹיִם) אפילו גויים מעגין אויך עסין פון דיא זאכין וואס וואקסן דעם זיבעטן יאהר: (ז) (וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה). פרעגט רש"י (אִם חַיָּה אוֹכֶלֶת) חיה מעג עסין וואס וואקסט אין זיבעטין יאהר (בְּהֵמָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן) מעג דאך א בהמה געוויס עסין (שֶׁמְּזוֹנוֹתֶיהָ עָלֶיךָ) ווייל דער בעל הבית דארף איר געבן עסין, איז זיא גלייך צו זייגע קנעכט אונ דינסטין (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְלִבְהֶמְתְּךָ) צוא וואס זאגט דער פסוק וְלִבְהֶמְתְּךָ, די בהמה מעג עסין, מיר וועלן אליין וויסען אז די בהמה מעג עסין וואס עס וואקסט דעם זיבעטין יאהר, ענטפערט רש"י (מַקִּישׁ בְּהֵמָה לְחַיָּה) דריבער שטייט בהמה אונ חיה מיר זאלען גלייכן די בהמה צו (כָּל זְמַן שֶׁחַיָּה אוֹכֶלֶת בַּשָּׂדֶה) אזו לאנג וויא דיא חיה הט צו עסין אין פעלד (הַאֲכֵל לִבְהֶמְתְּךָ מִן הַבַּיִת) מעגסטו עסין דיין בהמה פון די תבואה וואס דו האסט אין שטוב (כָּלָה לְחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה) אוב דיא חיה האט ניט צו עסין אין פעלד (כַּלֵּה לִבְהֶמְתְּךָ מִן הַבַּיִת) זאלסטו ניט געבען עסין צו דיא בהמה פון שטוב, נאר זאלסט ארויס טראגין פון אין פעלד, אלע זאלן עסין: (ח) (שַׁבְּתוֹת שָׁנִים). זאגט רש"י (שְׁמִטּוֹת שָׁנִים) דוא זאלסט ציילן זיבע שמטות, זאגט רש"י (יָכוֹל יַעֲשֶׂה שֶׁבַע שָׁנִים רְצוּפוֹת שְׁמִטָּה וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל אַחֲרֵיהֶם) איך וואלט מיינען מען מעג מאכן שמטה איין יאהר נאך דעם אנדערין אונ נאכדעם דעם אכטין יאהר זאל ער מאכין יובל (תַּלְמוּד לוֹמַר שֶׁבַע

דעת זקנים מבעלי התוספות

רת לך. לכאורה משמע דמצוה אתא לאשמועינן דמצוה יומי ושבועי כמו בספירת העומר. ואי קשיא בזבה דכתיב היה לה לברך כמו בספירת העומר. וי"ל שמא תראה וסותרת ונמצאת ברכה לבטלה:

שפתי חכמים

לעצמו מלהפקירן לכל מדכתיב והיתה שבת הארץ ולא כתיב והיתה תבואת שבת הארץ וגו' אלא שבת לי שבות. ואע"ג דלעיל כתיב לא תבצור ופרש"י אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר. י"ל דלעיל לא מיירי אלא בענבים והכא כולל כל יוצא מן הארץ. א"נ היא גופא מהכא נפקא דאי לאו האי קרא ה"א לא תבצור כלל כדפירשתי לעיל: כ הא דכתיב שבת הארץ לכם לאכלה וקמרבה נמי לדידיה ה"א דוקא אם הוא ג"כ עני מדכתיב ואכלו אביוני עמך מש"ה כתיב לך ולעבדך וגו' שיר דאף הוא אוכלו. וא"ת למה כתיב כאן לעבדך ולאמתך לא היה לו לכתוב רק לך שהרי עניי' כבר כתיב דכתיב ואכלו אביוני וי"ל דכאן מדבר קודם ביעור שיש עדיין תבואה בשדה שאין בעה"ב צריך ליתן על השדה מפא ובא להודיע שכולן אוכלין מן השדה ודבר לאחר ביעור שבעה"ב צריך ליתן על השדה ולהכי כתיב ואכלו אביוני עמך שהם אוכלין ואינן צריכים ליתן על השדה: ל (נח"י) ו' ישראל ושכיר היינו קנין שנים ותושב היינו קנין עולם ככל שכיר ותושב שבמקרא דהא כבר כתיב ולעבדך ולאמתך שהם עברים אף ע"פ שנקראת השנה קודש אפ"ה מותרין הפירות לנכרים: מ (נח"י) וה"פ מאחר שכוונת הפסוק להתיר הפירות ואפי' לעכו"ם ולחיות אף ע"פ שהן קודש אם כן יותר יש סברא להתיר לבהמ' שמלווה באכילתה שהיא ברשותך ומזונותיה עליך מאח"כ היה "ל ולבהמתך ולאפוקי ממה שהקשה הרא"ם ע"ש: נ כלומר מה שאספת מפירות שביעית לבהמתך צריך אתה לבערם מן הבית כשכלה מן השדה וצריך להפקיר כל מה שאסף מן הפירות של שביעית לבית: ס פירוש דשמיטה נקראת שבת כדכתיב אז תרצה הארץ את ה וכן תרגם אונקלוס שבע שמיטין דשנין והוכחתו הוא מדכתיב שבע שנים שבע פעמים דמשמע דקאי אשנים ולא אשבועות שנים

פירוש לתורת אלהים

רינסט מוד וְלִשְׂכִירְךָ אונ צו דיין גדונגענים אונ ין אלט געזעסענם וואס וואנען מיט דיר זאלן אלע לייך אויף דיא פירות: (ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ אונ צו דיינע בהמות אונ צו די חַיָּה וואס איז אין דיין לאנד תִּהְיֶה זאל זיין גאר איר תבואה צו עסען: (ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ אונ דו זאלסט ציילן שֶׁבַע שַׁבְּתוֹת שָׁנִים זיבן שמטות פון

מצות השם

לא) וְסָפַרְתָּ לְךָ וגו'. דיא מצוה איז יום כפור פון דעם פציגסטן יאר זאל מען בלאזן מיט איין שופר אונ דאס יאר (יובל) אזו ווערען די אלי קנעכט וואס זייא האבן גידינט אן זייערע הארן אונ די פר קויפטע הייזר מיט די פעלדער צוריק צו די מענטשן וואס עס איז געווען זייערי פריער אונ די מצוה גייט אן אין דר צייט ווען (יובל) גייט אן:

משלי חכמים

(ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתוֹת שָׁנִים וגו'. הקב"ה פרלאנגט פון יעדער מענטש ער זאל לעבין אויף דער וועלט מיט ארענטליכקייט, דיא שמחה פון צדיק אויף דער וועלט איז מיט דיא יאהרין וואס זענען אוועק גנאנגען, וואס ער הט אין זייא פארזאמילט תורה אונ מצות אונ מעשים טובים, פאר זיי וועט ער געוויס האבין עולם הבא אונ דאס איז אזיכערער קאפיטאל דאס וועט קיינער ניט אוועק גענעמען ים, דער רשע האט ניט וואס זיך צו פרייען מיט דיא יאהרין וואס זענען אוועק גנאנגען, ווארום וואס האט ער פון געכטיגען פארגעניגען, דיא יאהרין מיט זייערע פערגעניגען זענען אוועק געפלויגן, ער פרייט זיך מיט די יאהרין;

שֶׁ֤בַע שָׁנִים֙ שֶׁ֣בַע פְּעָמִ֑ים וְהָי֣וּ לְךָ֗ יְמֵי֙ שֶׁ֚בַע שַׁבְּתֹ֣ת הַשָּׁנִ֔ים תֵּ֥שַׁע וְאַרְבָּעִ֖ים שָׁנָֽה׃ ט וְהַֽעֲבַרְתָּ֞ שׁוֹפַ֤ר תְּרוּעָה֙ בַּחֹ֣דֶשׁ הַשְּׁבִעִ֔י בֶּעָשׂ֖וֹר לַחֹ֑דֶשׁ בְּיוֹם֙ הַכִּפֻּרִ֔ים תַּעֲבִ֥ירוּ

אונקלוס

זִמְנִין וִיהוֹן לָךְ יוֹמֵי שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין אַרְ... וְתֵשַׁע שְׁנִין: ט וְתַ... שׁוֹפָר יַבָּבָא בְּיַ... שְׁבִיעָאָה בַּעֲשָׂרָא לְיַ... בְּיוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא תַּעַ...

תו"א שבע שנים עקידה שער נט: ... שבת לו ר"ה כז: תרו... הזוהר פרשת אמור: בחדש השביעי שם... הכפורים שבת קלא ר"ה ח ל לג ערכין...

בעל הטורים

(ט) בחדש השבעי. חסר יו"ד כלומר ששבע במלות: תעבירו סופר ככל. ר"ת שבת לומר דוקא תקיעת יובל שהוא בב"ד דוחה ש...

בית יהודא

שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים) זָאגְט דֶר פָּסוּק מֶען זָאל צֵיילֶן זִיבְּעֶן מָאל זִיבְּעֶן יָאהְר (הֲוֵי אוֹמֵר כָּל שְׁמִטָּה וּשְׁמִטָּה בִּזְמַנָּהּ) ווייסֶן מִיר יֶעדֶער שְׁמִטָּה דַארְף זַיין אִין אִיר צֵייט, מֶען צֵיילְט זֶעקְס יָאהְר דֶר זִיבֶּעטֶער יָאהְר אִיז אַשְׁמִטָּה, אוּנ אַזוֹ צֵיילְט מֶען בִּיז צוּ יֶעדֶער יוֹבֵל: וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע וגו׳). זָאגְט רש"י (מַגִּיד לָךְ) דֶר פָּסוּק זָאגְט דִיר (שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשִׂיתָ שְׁמִטּוֹת) אֲפִילוּ דוּ הָאסְט נִיט גֶעהִיט דִיא דִינִים פוּן שְׁמִטָּה פוּן דֶעסְטְוֶועגֶין (עֲשֵׂה יוֹבֵל לְסוֹף אַרְבָּעִים וָתֵשַׁע שָׁנִים) זָאלְסְטוּ אָפְּצֵיילֶין נַיין אוּנ פֶערְצִיג יָאר אוּנ זָאלְסְט מַאכֶן יוֹבֵל (וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא) דֶער פְּשַׁט פוּן פָּסוּק אִיז אַזוֹ אַז דוּ וֶועסְט אָפְּצֵיילִין זִיבְּעֶן שְׁמִטּוֹת (יַעֲלֶה לְךָ חֶשְׁבּוֹן שְׁנוֹת הַ... לְמִסְפַּר אַרְבָּעִים וָתֵשַׁע שָׁנִים) וֶועט זִיךְ בַּרֶעכֶענֶען דִי יָאהְרִין פוּן דִיא שְׁמִטּוֹת בִּיז נַיין אוּנ פֶערְצִיג יָאהְר: (ט) וְהַעֲ... זָאגְט רש"י (לָשׁוֹן וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֶען הָט דוּרְךְ גֶעפִירְט אַקוֹל וְאַשְׁטִימֶע) אִין דֶ... (לְשׁוֹן הַכְרָזָה) מֶען מֵיינְט מֶען הָט אוֹיסְגֶערוּפֶין אִין דֶער מַחֲנֶה, דָא מֵיינְט מֶען אוֹיךְ מֶען זָאל אוֹיסְרוּפֶען אִי... מַחֲנֶה מִיט אַשׁוֹפָר: [בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים]. פְרֶעגְט רש"י (מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים) אַז עֶס שְׁטֵייט מֶען זָאל אוֹי... אִין יוֹם כִּפּוּר (אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ) ווייס אִיךְ דֶען נִיט אַז יוֹם כִּפּוּר אִיז דֶער צֶעהֶנְטֶער טָאג אִין חוֹדֶשׁ (לָמָּה נֶאֱמַר בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ) אוֹב אַזוֹ צוּ וָואס שְׁטֵייט בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ (אֶלָּא לוֹמַר לְךָ תְּקִיעַת עָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ דּוֹחָה שַׁבָּ... אַרְצְכֶם) נָאר דֶער פָּסוּק קוּמְט דִיר זָאגִין דֶר שׁוֹפָר וָוס מֶען דַארְף בְּלָאזִין דֶעם צֶעהֶנְטִין טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי [יוֹם... פוּן יוֹבֵל זָאל מֶען בְּלָאזִין אִין אַלֶע שְׁטֶעט אֲפִילוּ דֶער יוֹם כִּפּוּר אִיז שַׁבָּת (וְאֵין תְּקִיעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה דּוֹחָה שַׁבָּ...

רש"י

פעמים הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה (ת"כ): וה... ימי שבע וגו׳. מגיד לך שאע"פ שלא עשית שמטות ... יובל לסוף, מ"ט שנה ופשוטו של מקרא יעלה לך השבו... השמטות פ למספר מ"ט: (ט) והעברת. לשון (שמ... ויעבירו קול במחנה לשון צ הכרזה: ביום הכפו... (ת"כ) ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא... לחדש א"כ למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך ... עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר"ה...

שפתי חכמים

דומיא דשבע שבתות תמימות דהיינו שתרגם אונקלוס שבע שבועין שלמין: ע פי׳ ודרוש קרא הכי והיה לך מ"ט שנים אז והעברת שופר וגו׳ ותקרא יובל: פ וא"ת וכי לריך הכתוב להודיע מנין. ותי׳ הרא"ם דמנהג הכתוב כך הוא בכמה מקומות. ונ"ל לפי ששנת היובל עולה לכאן ולכאן כלו׳ שהוא שנת היובל וגו מתחילין לספור השמיטה אחר היובל (ר"ה דף ט) א"כ הייתי אומר גם שנת השמיטה ע"ל ולכאן וא"כ לא יהיה חשבון השנים רק מ"ג לכך פרש"י ועי"ל דכתיב שבע שבתות השנים וא"כ כתיב והעברת שו... בעשור לחודש ביה"כ וא"כ הייתי אומר מ"ט שנים כליס ביו... יהי׳ עשרה ימים יתרים לכן פרש"י מ"ט: צ לא העברה ביד (כ...

פירוש לתורת אלהים

יָארֶן שֶׁבַע זִיבְּן מָאל זִיבְּן יָאר וְהָיוּ לְךָ יְמֵי וֶועט זַיין צוּ דִיר דִי טֶעג פוּן זִיבְּן שְׁמִטּוֹת פוּן יָארֶן תֵּשַׁע נַיין אוּנ פֶערְצִיג יָאר אוּנ דֶם פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר וֶוערְט גִירוּפֶן יוֹבֵל: (ט) וְהַעֲבַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט אוּם רוּפֶן אִין דֶעם פוּפְצִיגְסְטֶען יָאהְר שׁוֹפָר מִיט אַשׁוֹפָר תְּרוּעָה אַשַׁ... בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ דֶם אִיז ... בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ אִין דֶעם צֶענְטֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ ... אוּם יוֹם כִּפּוּר תַּעֲבִירוּ שׁ׳פָר זָאלְט אִיר אוּם רוּפֶ...

משלי חכמים

יָאהְרִין וָואס עֶר וֶועט לֶעבִּין, עֶר רֶעכוּנְט אִיךְ וֶועל נָאךְ לֶעבִּין אוּנ וֶועל נָאךְ הָאבִּין פַּרְגֶעניגֶן פוּן דִי וֶועלְט, פְרֵייט עֶר זִיךְ מִיט אַזוֹ אַזַאךְ וָואס עֶר הָט נָאךְ נִיט אוּנ וֶוער ווייס אוֹיב עֶר וֶועט הָאבִּין, קֵיין מֶענְטְשׁ ווייס נִיט וָואס מִיט אִים וֶועט זַיין אִין אַמִינוּט שְׁפֶּעטֶער, נִיט מִיט זַיינֶע סְבּוֹת וָוס אִים קֶען טְרֶעפִין, אוּנ נִיט מִיט זַיין לֶעבִּין. דָאס אִיז לְמָשָׁל צְוֵויי אָרֶעמֶע לֵייט זֶענֶען גִגַאנְגֶען אִין דִיא הַייזֶער נָאךְ נְדָבוֹת, זֵייא זֶענֶען שְׁטֶענְדִיג גֶעגַאנְגֶען צוּ זַאמֶען, אֵיינֶער פְּלֶעגְט קוּמֶען אַהֵיים פַארִין נַאכְט וִויא פִיל גֶעלְט עֶר הָט צוּ זַאמֶן גֶעקְלִיבֶּן דֶעם טָאג הָט עֶר אוּם גֶגֶעבֶּן אוֹיף זִיךְ, אוּנ עֶר הָאט קֵיין מָאל גִילָאזִין אַקָאפֶּעקֶע אוֹיף מָארְגֶן, דֶער אַנְדֶערֶער הָאט אֵייבִּיג נָאר אוֹיס גִיגֶעבִּין דִיא הֶעלְפְט פוּן דִיא אַנְדֶערֶע הֶעלְפְט הָט עֶר גִזַאמוּלְט אַקַאפִּיטַאל, עֶר פְלֶעגְט אַלֶע פַארִין נַאכְט אוֹיס טָאהְשִׁין [אוֹיס בֵּייטִין] דִיא

גְרָאשִׁינְס אוֹיף גִילְדוּנְס, פוּן גִילְדוּנְס אוֹיף רוּבְּלֶעס, א... אַלֶע מָאהְל גְרֶעסֶר אוּנ גְרֶעסֶר בִּיז עֶר הָט גֶעהַאט קַאפִּיטַאל הָט עֶר נִיט גֶעדַארְפְט גֵיין אִין דִי הַייזֶער ... גֶעקֶענְט גוּט לֶעבִּין פוּן זַיין קַאפִּיטַאל, אָבֶּער אַז אוֹיךְ ... עֶרְשְׁטִין אִיז גֶעקוּמֶען אַצֵייט עֶר הָאט נִיט גֶקֶענְט גֵי... דִיא הַייזֶר אִיז עֶר גִישְׁטָארְבִּין פַאר הוּנְגֶר, דֶער רָשָׁ... אוֹיס זַיינֶע אַלֶע יָאהְרִין נָאר פַאר זַיין גוּף אוּנ אַז עֶר שְׁטַארְבִּין בְּלַייבְּט אִים נָאר נִיט פַאר זַיין נְשָׁמָה, אָבֶּער צַדִּיק הָט זַיינֶע יָאהְרִין גֶעטֵיילְט פַאר דֶעם גוּף אוּנ פַ... נְשָׁמָה, אַז עֶס קוּמְט דִי צֵייט פוּן צַדִּיק צוּ שְׁטַארְבִּין ה... מִיט זִיךְ זַיין קַאפִּיטַאל צוּ לֶעבִּין בְּעוֹלָם הַבָּא, דְרִיבֶּ... הקב"ה גִיזָאגְט יֶעדֶער יוּד זָאל צֵיילִין שְׁמִטּוֹת אוּנ ... לְמָשָׁל אֵיינֶער הָט הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, פְרֶעגְט אִים זַיין ... וִויא פִיל הָאסְטוּ דַיין פַארְמֶעגִין זָאגְט עֶר צְוֵויא טוֹ...

צְוֵויי הוּנְדֶערְט

שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ:

אונקלוס

רָא בְּכָל אַרְעֲכוֹן:
קַדְּשׁוּן יָת שְׁנַת חַמְשִׁין
ן וְתִקְרוֹן חֵרוּתָא
רְעָא לְכָל יָתְבַהָא
א הִיא תְּהֵי לְכוֹן
וּבוּן גְּבַר לְאַחֲסַנְתֵּיהּ
ר לְזַרְעִיתֵיהּ תְּתוּבוּן:

בעל הטורים

ור. עולה כמנין ת"י רמז כמנין
נים היו דרורים בארץ משנכנס

תו"א וקדשתם את ר"ה ו ח כד נדרים סא סנהדרין י: וקראתם דרור ר"ה ט קידושין לח ערכין לב: ושבתם איש קידושין טו:

רשב"ם

(י) ושבתם איש. לירושתו. כמו שמפורש לפנינו שהמוכר שדה חוזר לו בחנם ביובל: ואיש אל משפחתו. עבד עברי חוזר חפשי ביובל:

רש"י

בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד: (י) וקדשתם. (ת"כ) תה מקדשין אותה בב"ד ק ואומרים מקודשת השנה: אתם דרור. לעבדים בין נרצע בין שלא כלו לו שש משנמכר (ר"ה ט) א"ר יהוד' מהו לשון דרור כמדייר בי ר וכו' שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים: הוא. שנה זאת מובדלת משאר שני' בנקיבת שם לה לבדה ומה יובל שמה על שם תקיעת שופר: ושבתם איש אחזתו. שהשדות ש חוזרות לבעליהן: ואיש אל

בית יהודא

אַרְצְכֶם) אָבֶער אַז ראשׁ הַשָּׁנָה אִיז שַׁבָּת בְּלָאזְט מֶען נִיט שׁוֹפָר אִין אַלֶע שְׁטֶעט (אֶלָּא בְּבֵית דִּין לְבַד) נָאר בַּיי בֵּית דִּין אַלֵיין בְּלָאזְט מֶען שׁוֹפָר: (י) וְקִדַּשְׁתֶּם]. אִיר זָאלְט הֵיילִיגֶן דֶעם פוּפְצִיגְסְטֶין יָאהְר, זָאגְט רש"י (בִּכְנִיסָתָהּ) וֶוען דֶער פוּפְצִיגְסְטֶער יָאהְר גֵייט אַרַיין וֶוען עֶר הֵייבְּט זִיךְ אָן (מְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין) הֵיילִיגְט מֶען דֶעם יָאהְר בַּיי בֵּית דִּין (וְאוֹמְרִים מְקוּדֶּשֶׁת הַשָּׁנָה) מֶע זָאגְט דֶר יָאר זָא"ל זַיין הֵיילִיג: וּקְרָאתֶם דְּרוֹר]. אִיר זָא"ט רוּפִין פְרַייהֵייט (לַעֲבָדִים) צוּ דִי יוּדִישֶׁע קְנֶעכְט (בֵּין נִרְצָע) סַיי דֶר קְנֶעכְט וָאס מֶען הָאט שְׁטָאכֶען דֶעם אוֹיעֶר (בֵּין שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים מִשֶּׁנִּמְכַּר) אוּנ סַייא דֶער קְנֶעכְט וָואס הָאבֶען זִיךְ נָאךְ נִיט גט זֶעקְס יָאהְר פוּן זַיין פַארְקוֹיפוּנְג, בֵּיידֶע עֶרְלֵייא קְנֶעכְט גֵייעֶן אַרוֹיס פְרַייא (אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַהוּ לְשׁוֹן דְּרוֹר) הוּדָה הָאט גְזָאגְט וָואס אִיז דֶר וָוארְט דְּרוֹר (כִּמְדַיֵּיר בֵּי דַיָּירָא) וְויא מֶען וואוֹינְט אִין אַוואוֹינוּנְג (שֶׁדָּר בְּכָל מָקוֹם רוֹצֶה) דֶר קְנֶעכְט מֶעג וואוֹינֶען אוֹיף וֶועלְכֶען אָרְט עֶר וִויל (וְאֵינוֹ בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים) אוּנ עֶר אִיז נִיט אִין דִי שְׁטוּבּ פוּן עַל הַבַּיִת, אוּנ זַיין בַּעַל הַבַּיִת הָאט נִיט אוֹיף אִים צוּ בַּאפֶעלִין: [יוֹבֵל הִוא]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שָׁנָה זֹאת הִיא מִשְּׁאָר שָׁנִים) דֶער יָאהְר אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן אַנְדֶערֶע יָאהְרִין (בִּנְקִיבַת שֵׁם לָהּ לְבַדָּהּ) עֶס אִיז אַרוֹיסְגֶערֶעט אִין דִיא תּוֹרָה צוּא אִיר אַלֵיין אַבֶּעזוּנְדֶער נָאמֶען (וּמַה שְּׁמָהּ) וָואס אִיז אִיר נָאמֶען (יוֹבֵל שְׁמָהּ) אִיר נָאמֶען בֵל (עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר) וַוייל אִין דֶעם יָאהְר בְּלָאזְט מֶען מִיט אַשׁוֹפָר: וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ]. יֶעדֶר מֶענְטְשׁ צוּרִיק קֶערִין צוּ זַיין פַארְמֶעגִין (שֶׁהַשָּׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן) אַלֶע פֶעלְדֶער וָואס זֶענֶען פַארְקוֹיפְט גִיוָוארִין וֶוערִין צוּרִיק

שפתי חכמים

ק כלו' ולא בעשור לחודש שבו העברת השופר של יובל דא"כ נת החמשים שנה ל"ל הא ממילא שמעינן דשנת החמשים קדשין. ואין להקשות דמהכא משמע דמתחלת השנה נעשו בני ולעיל כתיב והעברת שופר וגו' בי' לחדש לענין מה היא העברת י' הא כבר מקודשת השנה לכל מילי מתחלת השנה כבר תירלו פרק קמא דר"ה מר"ה עד יה"כ לא היו העבדי' נפטרי' לבתיה' ולא משתעבדין לאדוניהם אלא אוכלים ושותים ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרים עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: ר ומוביל סחורתא בכל מדינתא. ופי' הערוך כמדייר בי דיירא פי' שירון נושא הסבל הסוחר ומוליך סחורה בכל מקומות. מדייר ל' רילה דיירא ל' סבל מדור בשני ווי"ן ורש"י פי' שם כמדייר בי דיירא מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירלה: ש ולפי זה מקרא

פירוש לתורת אלהים

בְּלָאזֶן מִיט אַשׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע עֶר: (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הֵיילִיגֶען דָאס יגְסְטֶע יָאר אִין דֶעם אָן הֵייבּ יָאר זָאל בֵּית דִּין מְקוּדֶּשֶׁת הַשָּׁנָה דָס יָאר זָאל זַיין הֵיילִיג וּקְרָאתֶם אוּנ זָאלְט רוּפֶן צוּ אַלֶע קְנֶעכְט זֵייא זָאלֶן אַרוֹס גֵיין א יוֹבֵל הִיא דָס יָאר זָאל צוּ אַיךְ זַיין יוֹבֵל וְשַׁבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ וִוידֶר קֶערֶן אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ אִיטְלֶכֶער מֶענְטְשׁ צוּ זַיין נַחֲלָה וֶוען אֵיינֶער פַאר קוֹפְט דֶעם אַנְדֶערֶן אַנַחֲלָה זָאל דִי נַחֲלָה אוּם יוֹבֵל זִיךְ אוּם קֶערֶן צוּם מוֹכֵר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ וִוידֶער קֶערֶן צוּ זַיין מִשְׁפָּחָה מֵיינְט מֶען אִיר זָאלְט אַרוֹס לָאזֶען פְרַייא דִיא קְנֶעכְט: (יא) יוֹבֵל הִיא דָאס

מצות השם

וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס בֵּית דִּין זָאל הֵיילִיגֶען דָאס פוּפְצִיגְסְטֵי יָאר יינְט מֶען אִין אָנְפַאנְג וֶוען דָאס יָאהְר הֵייבְּט זִיךְ אָן אס בֵּית דִּין זָאגֶען מְקוּדֶּשֶׁת הַשָּׁנָה דָאס הֵייסְט דָאס ין הֵיילִיג אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶער צַייט וֶוען יוֹבֵל גֵייט אָן:

משלי חכמים

צֶענֶער, הָט עֶר גֶעלַאכְט פוּן אִים וֶוער רֶעכוּנְט דָם אַפַארְ מֶעגִין אוֹיף צֶענֶערְס, זָאג אִיךְ הָאבּ הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, וָואס אִיז הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, גְלַייךְ וִוי גָאר נִיט גֶעגִין דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין מִילְאנֶען, דָם זֶעלְבִּיגֶע זָאגְט דִיא תּוֹרָה דֶער מֶענְטְשׁ זָאל נִיט רֶעכֶענֶען עֶר הָט זִיבֶּעצִיג יָאהְר צוּ לֶעבִּין אוֹיף דֶער וֶועלְט הָאט עֶר נָאךְ צַייט צוּ טָאהֶן תְּשׁוּבָה, נָאר עֶר זָאל רֶעכֶענֶען עֶר הָאט צוּא זַיין אוֹיף דֶער וֶועלְט צֶעהֶן

ת, אִין דֶער צַייט אִיז נָאר דָא אֵיין יוֹבֵל, וָואס אִיז גֶערֶעכוּנְט אַזוֹי אַבִּיסֶעל יָאהְרִין, דְרִיבֶּער דַארְף עֶר זִיךְ אֵיילִין צוּא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, וַוייל דָאס וֶועט גֶעשְׁווִינְט אַנְטְלוֹיפִין:

יא יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִרֶיהָ׃ יב כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה

אונקלוס

יא יוֹבֵלָא הִיא שְׁ... חַמְשִׁין שְׁנִין תְּהֵי לְכוֹן תִּזְרְעוּן וְלָא תַחְצְדוּן כַּתְהָא וְלָא תִקְטְפוּן שִׁבְקָהָא׃ יב אֲרֵי יוֹבֵ... הִיא קוּדְשָׁא תְּהֵי לְכוֹן

תו"א כי יובל הוא סוכה מ ר"ה ח ט ... לח נג נה ע"ז כד ;

רשב"ם

(יא) נזריה. גידולי ענבים שנשרו לא תבצרו. וכן ספיחים בתבואה :

בעל הטורים

הבית : (יא) ספיחיה. ב' דין ואידך תשטוף ספיחיה עפר והיינו דאיתא בתוספתא בשביעית. פורץ אדם כרמו וסותר גדרו והיינו דכתיב אבנים שחקו מים תשטוף ספיחיה עפר ארץ שאפ ים לה גדר אבני' ישחקנו ואף אם בא על שדהו שטף מים לא יגדור אותה : נזיריה. ב' במס' דין ואידך זכו נזיריה משלג רמז כחור סחיר ה לנזירה לכרמא לא תקרב זכו נזיריה שלא תבצרו את נזיריה. ע' שמיטות ויובלות בטלו ישראל בארץ וכנגדם גלו ע' שנה זה הוא וטמאה שבועים כ שבעי' כתי' חסר וכתיב בתריה כנדתה ע"כ היו כנדה דכתי' סביביו צריו היתה' ירושלים לנדה ביניהם כמגין נדה ד ס ז' של שנה האחרון חשוב

בית יהודא

גגעבין צו זייערע פארקויפערם ; וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ. יעדער מענטש זאל גיין צו זיין פאמיליע (לְרַבּוֹת אֶת הַנִּרְצָע) אפילו דער קנעכט וואס מען האט אים געשטאכין דעם אויער גייט ארוס פון זיין בעל הבית צו זיין פאמיליע (ועיין ש"ת) : (יא) יוֹבֵל הִיא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה. דר פופציגסטער יאהר איז יובל, פרעגט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צו וואס זאגט דם דער פסוק, עס שטייט דאך שוין פריער אז דער פופציגסטער יאהר איז יובל, (זאגט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וְקִדַּשְׁתֶּם), ווייל עס שטייט אין פסוק וְקִדַּשְׁתֶּם כִּדְאִיתָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים) : וְאֶת נְזִרֶיהָ. איר זאלט ניט אפשניידין פאר זיך (אֶת הָעֲנָבִים הַמְשׁוּמָּרִים) די טרויבין איר היט זיי נאר פר זיך אליין (אֲבָל בּוֹצֵר אַתָּה מִן הַמּוּפְקָרִים) אבער אז דו האסט דיא טרויבין מפקיר גיוועון פאר מענטשין, מעגסטו פון זייא שניידין פאר זיך אויך (כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁבִיעִית כָּךְ נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל) אזו וויא עס שטייט שמטה אזו שטייט בייא יובל (נִמְצְאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ) זענען צוויי יאהרין הייליגע נאנט איינע נעבע אנדערע (שְׁנַת מ"ט שְׁמִטָּה (וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים יוֹבֵל) דר ניין אונ פערציגסטער יאהר איז שמטה אונ דער פופציגסטער איז יובל : (יב) וְקֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם. זאגט רש"י (תּוֹפֶסֶת דָּמֶיהָ כְּהֶקְדֵּשׁ) אוב ער האט געטאהישט די פירות פון ש... אדער פון יובל אויף געלט, ווערען דיא געלט הייליג וויא די פירות, אונ מען דארף די געלט מפקיר זיין, וויא דין איז ביי דיא זאכין וואס ווערען געהייליגט צו הקב"ה אז מען טאהשט זייא אויף געלט ווערען דיא געלט ה... (יָכוֹל תֵּצֵא הִיא לְחוּלִּין) איך וואלט מיינען דיא פירות פון שמטה אדער פון יובל זאלין ווערין פראסט ווי אלע פ... ווייל זייער הייליגקייט איז געקומען אויף דעם געלט וויא דער דין איז ביי דיא זאכין וואס ווערן געהייליגט צו ה... אז מען טאהשט זייא אויף געלט ווערען דיא געלט הייליג אונ דיא זאך ווערט פראסט (תַּלְמוּד לוֹמַר תִּהְיֶה בַּהֲוָיָתָהּ

רש"י

משפחתו תשובו. לרבות את הנרצע : (יא) יובל שנת החמשים שנה. מה ת"ל לפי שנאמר וקדשתם כדאיתא א בר"ה ובת"כ : את נזריה. את הע המשומרים אבל בוצר אתה מן המופקרים כשם ש... בשביעית כך נאמר ביובל ב נמצאו שתי שנים קדושות ס... זו לזו שנת מ"ט שמטה ושנת החמשים יובל : (יב) ... תהיה לכם. (ת"כ) תופסת דמיה ג כהקדש יכול היא לחולין ד ת"ל תהיה בהוייתה תהא: מן השדה תא...

שפתי חכמים

מסורס הוא וצריכין לומר ושבה אחוזתו אל איש כלו' ולא שהבעלים חוזרים לשדות כמובן מושבתם איש וגו' : ת פירוש הנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו כדתניא בת"כ ובקידושין דף ט"ו וא"ת והלא כבר כתיב וקראת' דרור ופרש"י לעבדי' בין נרצע כו' ולמה כתיב ואיש אל משפחתו. וי"ל דמה שפרש"י על וקראתם דרור לעבדי' בין נרצע כו' הוא יליף מאיש אל משפחתו תשובו כי זהו עיקר הפסוק וראיה לדברי שהרי פי' רש"י בואל' המשפטים על לעולם בהם תעבודו עד היובל ומקשה או אינו אלא לעולם ממש ת"ל ואיש אל משפחתו תשובו ולא מביא קרא דוקראתם דרור אלא ש"מ דזה עיקר. ועי"ל דאי לא כתיב אלא וקראתם דרור לכד ה"א ה"מ שיוצא ביובל היכא שמכרוהו ב"ד אבל מוכר עצמו לא לכך נאמר ואיש אל נשפחתו תשובו או להיפך : א כלו' כדאיתא בר"ה ובת"כ ר"ל כ"מ דשייך לומר קודם כמו ביו"ט

ושנת מוסיפין מחול על הקודש והכא ביובל ג"כ כתיב וקדשתם ה' מוסיפין משנה שלאחר היובל ליובל לכך נאמר יובל היא שנת ה... דוקא שנה זו ולא יותר ואין צריך להוסיף משנה שלאחריה : ב... למה מפרש רש"י כשם שנא' כו' גבי לא תבצרו את נזיריה יותר... לא תזרעו ולא תקצרו. וי"ל דלכך פרש"י כשם כו' לפי שכתוב... לא תבצרו את נזיריה סתם והיכא למימר דלמא שאר פירות ולא... לכך פרש"י כשם כו' דהתם גבי שמיטה נמי נא' ואת ענבי נזי... תבצור וה"נ כתיב את נזיריה והתם קאי על ענבים דכתיב שם... ואת ענבי נזירך לא תבצור ה"נ קאי על ענבים ולכך פרש"י כ... כלו' דשנת שמיט' ושנת יובל שוין בכל דבר : ג פי' אי פרקינהו... שביעית או דיובל בדמים הני דמים תפיסי קדושה כמו הקדש... בדמים שהדמים נתפסין ונעשו הקדש : ד כמו הקדש שפדוהו...

פירוש לתורת אלהים

פופציגסטע יאר זאל זיין צו אייך יובל לֹא תִזְרָעוּ איר זאלט ניט זייען וְלֹא תִקְצְרוּ אונ איר זאלט ניט שניידען איר ווידער וואקסונג וְלֹא תִבְצְרוּ אונ איר זאלט ניט שניידען איר אפ שיידונג צו נעמען די תבואה אונ די ווייגטרויבין פר זיך אליין נאר דאס זאל זיין הפקר

אונ פריי פר אלע מענטשן : (יב) כִּי יוֹבֵל הִיא ווי... דם יאר איז יובל קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם עס זאל זיין צו... איר תבואה אזו ווי הקדש אז מען פר קופט ה... איז דאך דם געלד אויך הייליג אזו ביי יובל אז... פר קופט תבואה איז דם געלד אויך ווי תבואה...

מצות השם

(שלג שלד שלה) לֹא תִזְרָעוּ. דאס איז דיא מצוה אז דאס פופציגסטי יאר טאר נים ווערען גזייעט אונ גאקירט אונ מען טאר ניט פלאנצען קיין ביימער אונ ווידער איז איין מצות לא תעשה אז מען טאר נים אום יובל אויף

קלויבען אונ אפ שניידען דיא ווידער וואקסונג וואס עס וו... פון דיא זארגעס וואס זייא פאלען אראפ בשעת מען שניי... ערשטי מאל דיא תבואה אונ דיא מצוה גייט אן אויך דרע... וויא יובל גייט אן :

לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ׃ שני יד וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־

לָא תֵיכְלוּן יָת עֲלַלְתַּהּ׃ בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא הָדָא תְּתוּבוּן גְּבַר לְאַחְסַנְתֵּהּ׃ וַאֲרֵי תְזַבְּנוּן זְבִינִין לְחַבְרָךְ אוֹ תִזְבְּנוּן מִידָא דְחַבְרָךְ לָא תוֹנוּן גְּבַר

בעל הטורים (יב) מן השדה תאכלו. ולא מן הנאסף אל הבית שאסור לאוספו׃

א בשנת היובל סוכה מ קידושין כ בכורות נב ערכין ל לא׃ וכי תמכרו סוכה מ קידושין כ כו מליעה מז נא נח בכורות יג ערכין ל׃ או קנה מליעה מז נו נח בכורות יג׃ אל תונו איש את אחיו מליעה נח נח בכורות יג׃

בעל הטורים

איש אל אחזתו. וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך לו׳ נכסי׳ שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. ועוד סמך אל תונו לאחוזתו לו׳ שגם קרקע יש בו אונאה עד כדי דמיו׃ (יד) קנה. ג׳ דין ותדי גבי דיד לא כי קנה אקנה בכסף מלא. כי קנו אקנה בנתיר כבקנה הגורן מארונה דלא״ג דדרשינן או קנה מיד עמיתך שתקנה מיד ישראל ולא מיד עכו״ם אעפ״כ קנה דוד הגורן כיון שלא היה יכול לקנות מישראל׃ אל תונו איש את אחיו. וסמיך ליה במספר לומר לך דבר שבמדה ושבמשקל אין בו אונאה׃

רש״י

(יב) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית כמו שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל׃ (יג) תשובו איש אל אחזתו. והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחוזרת לאביו ביובל׃ (יד) וכי תמכרו. לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר מכור לישראל חברך ת״ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור ומנין שאם באת לקנות קנה מישראל חברך ת״ל או קנה מיד

בית יהודא

זאָגט דער פּסוק תִּהְיֶה, זיא זאָל זיין, אַזוֹ וויא זיא איז הייליג, זאָל זיא בְּלייבּן הייליג, דאַרף ער בּיידע מַפְקִיר זיין די געלט אונ די פּירות: וּמִן הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ. זאָגט רש״י מען מיינט (עַל יְדֵי הַשָּׂדֶה אַתָּה אוֹכֵל מִן הַבַּיִת) ווען עס איז דאָ תְּבוּאָה אונ פּירות אין פעלד מעגסטו עסין פון דיא תְּבוּאָה אונ פּירות וואָס דו האָסט אין שְׁטוּב (שֶׁאִם כָּלָה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה) אויב עס איז ניטאָ פאַר די חַיָּה אין פעלד (צָרִיךְ אַתָּה לְבַעֵר מִן הַבַּיִת) דאַרפסטו אַרויס געמען תְּבוּאָה אונ פּירות פון שטוב אונ לייגין אין פעלד ודם מיינט מען נאר פּירות וואָס האָט געוואַקסין אין יאָהר שְׁמִטָּה אָדער אין יאָהר יוֹבֵל] (כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁבִיעִית כָּךְ נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל) אַזוֹ וויא דינים זענען גזאָגט געוואָרין ביי שְׁמִטָּה, אַזוֹ זענען זייא גזאָגט געוואָרן ביי יוֹבֵל׃ (יג) תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ. פרעגט ער (וַהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ) עס איז דאָך שוין גזאָגט געוואָרין אין דעם יאָהר יוֹבֵל זאָל יעדער מענטש מען צוריק צו זיינע פעלדער וואָס ער האָט פאַרקויפט (אֶלָּא לְרַבּוֹת הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ וְעָמַד בְּנוֹ וּגְאָלָהּ שֶׁחוֹזֶרֶת לְאָבִיו בְּיוֹבֵל) נאָר די תּוֹרָה מיינט אויב איינער האָט פאַרקויפט אַ פעלד, אונ זיין זוהן האָט זיא אויסגעלייזט פון דעם וואָס האָט זיא גקויפט, אַז עס קומט יוֹבֵל מוז דער זוהן צוריק געבן דיא פעלד צום פאָטער׃ (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ וגו׳. זאָגט רש״י (לְפִי פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ) דיא תּוֹרָה מיינט אַז איינער פאַרקויפט אַזאַך זאָל ניט נאַרין איינער דעם אַנדערין, דר פאַרקויפער זאָל ניט נאַרין דעם קויפער, אונ דר קויפער זאָל ניט נאַרין דעם פאַרקויפער (וְעוֹד יֵשׁ דְּרָשָׁה) עס איז נאָך דאָ אַ דְּרָשָׁה אויף דעם פָּסוּק (מִנַּיִן כְּשֶׁאַתָּה מוֹכֵר מְכוֹר לְעוֹבֵד ה׳ חֲבֵרְךָ) פון וואַנען ווייסן מיר אַז דו האָסט עפּעס צו פאַרקויפן זאָלסטו פאַרקויפין צו אַזוֹ אַמענטש וואָס דינט צו הקב״ה וויא דו (תַּלְמוּד לוֹמַר) לערנט אונז דער פָּסוּק (וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר) אַז דו וועסט עפּעס פאַרקויפין (לַעֲמִיתְךָ מְכוֹר) זאָלסטו פאַרקויפען צו דיין חָבֵר (וּמִנַּיִן שֶׁאִם בָּאתָ לִקְנוֹת) אונ פון וואַנען ווייסין אויב דו ווילסט עפּעס קויפין (קְנֵה מֵעוֹבֵד ה׳ חֲבֵרְךָ) זאָלסטו קויפין פון דעם מענטש וואָס דינט צו הקב״ה וויא (תַּלְמוּד לוֹמַר אוֹ קָנֹה) זאָגט דער פָּסוּק אויב דוא ווילסט קויפין (מִיַּד עֲמִיתֶךָ) זאָלסטו קויפין פון דיין חָבֵר׃ וְאַל תּוֹנוּ.

שפתי חכמים

ימים נתפסין במקומו והוא יוצא לחולין אף פירות שביעית כן ת״ל ה וא״ת למה מפ׳ רש״י כשם דכבר פי׳ לעיל גבי נזיריה. וי״ל זה הוא לפירושו שפי׳ כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן ת. ואין להקשות מנ״ל דלמא אף ע״פ שכלה לחיה מן השדה אי צריך לבער מן הבית והא דכתיב מן השדה תאכלו פירושו שמה שאתה מביא מן השדה ביומו אתה תאכל ולא מה שאתה אוצרת ממנו בבית די״ל אי אתה מודה כשם שנא׳ בשמיטה כך נא׳ ביובל ובשמיטה כתיב ולבהמתך ולחיה ופירש״י אם חיה אוכל׳ בהמה לא כ״ש ומתרץ כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וה״ה גבי יובל כמי לכך פירש רש״י כשם שנאמר וכו׳׃ ר כלו׳ ולא תאמר כיון דכנו יורש

פירוש לתורת אלהים

דאס געלד אוך מַפְקִיר זיין מִן הַשָּׂדֶה דורך דיא תְּבוּאָה פון דעם פעלד מעגט איר עסין פון דער תְּבוּאָה וואָס זיא ליגט אין דר היים נָּבֶר אַז עס האָט אוס גלאָזט אין פעלד עסין צו די חַיּוֹת מאַרסטו עסין פון דר היים נאָר דו מוזט זיא פון דר היים אוס רוּמין׃ (יג) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת אין דעם דאָזיגען יאָר פון יוֹבֵל תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ זאָלט איר זיך ווידר קערן איטליכר מענטש צו זיין נַחֲלָה [ע׳ רש״י]׃ (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ אונ אַז איר וועט עפּעס פאַר קויפן צו דיין גזעלן אַל תּוֹנוּ זאָלט איר ניט נאַרן איינר דעם אַנדרן׃

מצות השם

(ש״ז) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ. דאס איז דיא מִצְוָה אַז מען איז מְחוּיָב צוּא פאַסקינען דעם דין פון (מֶקַח וּמִמְכָּר) אס הייסט וואס איינער האנדילט מיט דעם אַנדערין אונ וועלכי אופנים דער מֶקַח הייסט איין מֶקַח אונ אויף וועלכי אופנים ניט אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אויף יעדער אָרט אונ אין יעדער צייט׃

(ש״ז) אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו. דָם איז די מִצְוָה אַז איין מענטש דעם אַנדערען טאר ניט נאַרען אין (מַשָּׂא וּמַתָּן) אונ ווען איינער נאַרט דעם אַנדערען מיט איין זעקסטיל געלד מוז דער וואָס ער האָט גנאַרט אָפּ געבן דעם מותר וואָס ער האָט מער גנומען ביי יענים אונ אַז דער מֶקַח איז גוועזן גנאַרט מער פון איין זעקסטיל ווערט דער מֶקַח אוך בָּטֵל דָס הייסט ביי קענען פון דר מְכִירָה אוך

אָחִיו׃ טו בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל
תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־
תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ׃ טז לְפִי | רֹב

יָת אֲחוּהִי׃ טו בְּמִנְיַן שְׁ
בָּתַר יוֹבֵלָא תִּזְבֵּן
חַבְרָךְ בְּמִנְיַן שְׁנֵי עֲלַ
יְזַבֵּן לָךְ׃ טז לְפוּם סְגִיא

תו"א במספר שנים גיטין מח מליעא קו
יד יח כט ל לג נדה מז: לפי
השנים ערכין כט:

בית יהודא

איר זאָלט ניט נאַרען (זו אוֹנָאַת מָמוֹן) מיינט מען איר זאָלט ניט נאַרען מיט געלט: (טו) וּבְמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה. איר זאָלט קויפען די פעלדער נאָך דעם צאָל ווי פיל יאָהר עס איז נאָך יובל (זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו) דאָס איז דער פשט איינ־צו־זעצען דעם פסוק אויף זיין אָרדענונג (על האונאה בא להזהיר) דער פסוק קומט אָנזאָגען מען זאָל ניט נאַרען איינער דעם אַנדערען (כשתמכור או תקנה קרקע) אויב דו וועסט פאַרקויפען אָדער קויפען אַפעלד (דע כמה שנים יש עד היובל) זאָלסטו וויסען ווי פיל יאָהרען עס איז ביז יובל (ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות) אונ נאָך די יאָהרען וואָס איז ביז יובל אונ ווי פיל תבואה עס וועט וואַקסען ביז יובל (ימכור המוכר) אַזוֹ זאָל פאַרקויפען דער פאַרקויפער (ויקנה הקונה) אונ אַזוֹ זאָל קויפען דער קויפער (שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל) וואָרום דער סוף וועט זיין די פעלד וועט ער אים מוזען אָפּגעבען צום יאָהר פון יובל, קויפט ער דאָך ניט די פעלד, נאָר ער קויפט די תבואות וואָס וועט וואַקסען אויף דיא פעלד, דאַרף ער דאָך וויסען ווי פיל מאָהל תבואה וועט ער אַראָפּנעמען פון די פעלד ביז יובל (ואם יש שנים מועטות) אויב עס איז דאָ ווייניג יאָהרען ביז יובל אונ דער קויפער נעמט ניט אַז עס איז דאָ ווייניג יאָהרען ביז יובל (וזה מוכרה בדמים יקרים) אונ דער פאַרקויפט אים פאַר טייער געלט ער זאָגט אים עס איז נאָך פיל יאָהרען ביז יובל (הרי נתאנה לוקח) איז דער קויפער גענאַרט געוואָרען (ואם יש שנים מרו...) אונ אויב דער קויפער האָט געוואוסט אַז עס איז דאָ פיל יאָהרען ביז יובל אונ דער פאַרקויפער האָט ניט געוואוסט האָט פאַרקויפט פאַר ווייניג געלט (ואכל ממנה תבואות הרבה) אונ ער האָט געגעסען פון דיא פעלד פיל תבואות (הרי נ...) מוכר) איז דער מוכר גענאַרט געוואָרען (לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן) דריבער דאַרף מען קויפען די פעלד נאָך די ... ביז יובל (וזהו שנאמר) דס זאָגט דר פסוק (במספר שני תבואות ימכר לך) מיט דעם צאָהל פון די יאָהרען וואָס דאַרף וואַ... תבואה ביז יובל זאָל מען דיר פאַרקויפען דיא פעלד (לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכיר לו) נאָך צאָהל פון דיא יאָהרען וואָס אויף דיא פעלד וועט וואַקסען תבואה ווען זיא וועט זיין ביי דעם קויפער ביז יובל, זאָלסטו אים די פעלד פאַרקויפען (ורבותינו דרשו מכאן) די רבנן לערנען פון דעם פסוק (שהמוכר שדהו אינו רשאי ל... פחות משתי שנים) אוב איינער האָט פאַרקויפט אַפעלד טאָר ער זיא ניט אויסלייזען צוריק פון קויפער פאַר צוויי י... נאָך דעם פאַרקויפען (שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום) דער מוכר ופאַרקויפער) מוז לאָזין זיין דיא פעלד ... דעם קויפער צוויי יאָהר ניט ווייניגער איין טאָג (ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים) אפילו אין די צוויי י... איז דאָ דריי מאָהל תבואה אַראָפּ צו נעמען (כגון שמכרה לו בקמותיה) דהיינו ער האָט אים פאַרקויפט די פעלד ... פערטיגע תבואה, פון דעסטוועגען קען ניט דער פאַרקויפער זיא אויסלייזען פון קויפער פאַר צוויי יאָהר (ושני אינו ... מפשוטו) דער וואָרט שני איז דערטייטש צוויי, אונ אַזוֹ מיינט דער פסוק במספר שני תבואות, אין דעם צאָה... אַראָפּנעמען פון פעלד צוויי מאָל תבואה ימכר לך, דאַס מוז ווערין פאַרקויפט, אונ פאַר וואָס שטייט תבואות, עס שטייט ניט במספר שתי שנים, אין צאָהל פון צוויי יאָר (כלומר במספר שנים של תבואות ולא של שדפון) נאָר

רש"י

עמיתך: אל תונו. (ת"כ. ב"מ נח) זו אונאת ז מ... (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פ... ליישב המקרא על אופניו על האונאה בא להזהיר כשת... או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל ולפי ה... ח ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ו... הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ואם יש ... מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח ואם... שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה ... לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן וזהו שנאמר במספר ... תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ... הלוקח תמכור לו. ור"ד (ערכין כ) מכאן שהמוכר שדהו ... רשאי לגאול פחות משתי שנים ט שתעמוד שתי שנים ... הלוקח מיום ליום ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי ... כגון שמכרה לו בקמותיה. ושני אינו יוצא מפשוטו כ... מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומיעוט שנים ש...

שפתי חכמים

אותו לא ישוב השדה לאביו ביובל: ז בפרשת קדושים פירשתי: ח פירש פשוטו וכו׳ פירוש קרא דמספר שנים הוא מה שפירש אחריו לפי רוב השנים וכו׳ והוא דבק עם אל תונו ולא על פי שהפסוק הראשון תפס השנים שעברו אחר היובל תמורת השנים שנשארו עד היובל שהפסוק האחרון מפני שמתחייב זה מזה כי ... והמוכר אינם מביטין אלא על השנים הנשארים עד היובל מספרם יהיה הכין לכן פירש רש"י השני פסוקים על ... השנים הנשארות. רא"ם: ט משום דקשה להו לפרש...

פירוש לתורת אלהים

(טו) בְּמִסְפַּר אין צאָל פון די יאָרען וואָס עס איז דאָ נאָך פון די יאָרען פון תבואות זאָל ער פר קויפען צו ד... יוֹבֵל תִּקְנֶה זאָלסטו קויפען פון דיין חבר בְּמִסְפַּר אין צאָל (טז) לְפִי רוֹב אַז עס איז נאָך דאָ פיל יאָרען ביז יו...

מצות השם

חרטה האָבען אונ דער וואָס קויפט האָט צייט צו מאַנען דאָס איבעריגע געלד וואָס מען האָט אים גנאַרט אָבער דעם מקח (מבטל) צו זיין אַזוֹ לאַנג ווי ער דאַרף גיין צו ווייזען די זאַך וואָס ער האָט געקויפט צו איין מבין אָבער צוא זיינם איין פריינד אָבער אַז ער האָט זיך לענגער געזאַמט אפילו ער האָט געקויפט אַזאַ זאַך וואָס עס איז ווערט הונדערט גילדען פאַר צוויי הונדערט קען ער דער נאָך ניט קיין חרטה האָבען אונ דר וואָס ער פר קויפט קען תמיד חרטה האָ... נאָר אַזאַ זאַך וואָס יעדער ווייסט ווי פיל דאָס איז ווערט קענען ביידי קיין חרטה ניט האָבען אַז עס האָט לענגער געדויערט ווי ער בדאַרף דיא זאַך ווייזען איין סוחר אָבער קרוב אונ דיא מצוה גייט אָן אויף יעדער אָרט אונ יעדער צייט:

הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט
הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר
תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ׃ יז וְלֹא תוֹנוּ
אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ יח וַעֲשִׂיתֶם

אונקלוס

יא תַסְגֵּי זְבִינוֹהִי וּלְפוּם
רוּת שְׁנַיָּא תַּזְעֵר
נוֹהִי אֲרֵי מִנְיַן עֲלַלְתָּא
א מְזַבֵּן לָךְ׃ יז וְלָא
נוּן גְּבַר יָת חַבְרֵהּ
דְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲרֵי אֲנָא
אֱלָהֲכוֹן׃ יח וְתַעְבְּדוּן

א ולא תונו איש את עמיתו מליעה נח נט:
ויראת מאלהיך סם נה:

בעל הטורים

איש את עמיתו ויראת. ס"ת סתות לו' לך שאונאה עד סתות: אני ה'

רשב"ם

(טז) כי מספר תבואת. שעד היובל הוא. מוכר לך ולא גוף הקרקע:

רש"י

) תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר: תמעיט מקנתו. עיט' בדמיה: (יז) ולא תונו איש את עמיתו. (ת"כ) הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חבירו ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של ן וא"ת מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת היך היודע מחשבות הוא יודע כל דבר המסור ללב ן מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת

בית יהודא

מיינט אוב דער קויפער האט אראפגענומען תבואה אין דיא צוויא יאהר, קען דער פארקויפער צוריק אויסקויפין פון אים די פעלד, אבער אז אין דיא צוויא יאהר איז דיא תבואה אויסגעקלאפט געווארין פון אהאגיל אדער פון איין אנדער זאך, קען ניט דר פארקויפער צוריק אויסלייזין די פעלד ביז דער קויפער וועט אראפגענעמען פון פעלד צוויא מאהל תבואה אין צוויא יאהר (ומיעוט שנים שנים) אז מען זאגט שנים וואהרין מיינט מען ניט ווייניגער וויא צוויי
ר, ווארום ווייניגער וויא צוויא איז אייניגער אוף איין יאהר זאגט מען שנה, איאהר: (טז) (תרבה מקנתו). מיינט ן (תמכרנה ביוקר) זאלסט זיא פארקויפין פאר טייער זאלסט פאר איר געמן פיל געלט: (תמעיט מקנתו). מיינט ן (תמעיט בדמיה) זאלסט פאר איר נעמען ווייניגער געלט: (יז) (ולא תונו איש את עמיתו). זאגט רש"י (כאן יר על אונאת דברים) דא האט דיא תורה גבאטין מען זאל ניט דערצערענען מיט רייד (שלא יקניט איש את חברו) ענטש זאל ניט דערצערענען מענטשין (ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו) ער זאל ניט געבין זיין חבר אעצה וואס נ ניט פר זיין חבר (לפי דרכו והנאתו של יועץ) דיא עצה איז נאר גוט פאר דעם ווס גיט די עצה, אבער ניט פאר חבר, דאס טאר מען ניט (ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה) אוב דו וועסט זאגין ווער ווייס אז איך האב גטראכט טאהן מיין חבר שלעכט (לכך נאמר) דריבער זאגט דר פסוק (ויראת מאלהיך) דו זאלסט מורא האבען פאר דיין גאט ידע מחשבות) ווס ער ווייס דיא טראכטונג פון מענטשין (הוא יודע) ער ווייס וואס דו האסט געמיינט (כל דבר המסור) יעדערע זאך ווס איז איבערגיגעבין צו דיא הארץ פון מענטש (שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו) וואס קיינער ם ניט ווס ער טראכט נאר דער מענטש וואס טראכט אין זיין הארץ, האט ער דאך פר קיינעם ניט מורא (נאמר

שפתי חכמים

וק הראשון דבוק לאחרון: י משום דתרבה ותמעיט מקנתו משמע כה וימעיט קניותיו ואין זה כוונת הכתוב משום הכי פי' תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ותמעיט מקנתו שיקנה בזול והא דאמר תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ולא נקט תרבה בדמיה כמו שנקט תמעיט בדמיה כדי

פירוש לתורת אלהים

עט דער לוקח האבען דר פון פיל תבואה תרבה מקנתו לסטו מערן זיין פר קופונג זאלסטו אים פר קופן יער ולפי אז עס איז ווייניג יארן צום יובל תמעיט נתו זאלסטו אים פאר קופען וועלוועלער כי מספר ארום דר מוכר פר קופט דיר מער ניט נאר דיא אל פון תבואות ווס עס וועט וואקסן אין פעלד ביז בל ווארום דס פעלד וועט דאך אום יובל צוריק ין צום מוכר: (יז) ולא תונו אונ איר זאלט ניט נארן יט רייד איין מענטש דעם אנדרן ויראת מאלהיך אונ זאלסט דיך פארכטן פר דיין גאט כי אני יי ווארום ך בין גאט א יער גאט: (יח) ועשיתם אונ איר זאלט

ליקוטים על התורה

(יח) ועשיתם את חקתי וגו' ונתנה וגו' וכי תאמרו וגו'. דיא תורה שרייבט אוב יודין וועלען פרעגין וואס וועלן מיר עסין דעם זיבעטין יאהר [שמיטה] זייען טאר מען ניט, אונ ווס עס וואקסט פון זיך אליין טאר מען ניט פא־זאמלען אין שפייכלער נאר דס מוז זיין הפקר, ווס וועלן מיר עסין דעם זיבעטין יאהר [אונ דעם אכטען יאהר ביז עס וועט זיין נייע תבואה] האט הקב"ה גיענפערט איך וועל געבען מיין ברכה דעם זעקסטען יאהר עס זאל וואקסן תבואה אוף דריי יאהר, זעקסטען זיבעטען אכטען, פרעגט דער אהל יעקב, אונ אוב יודן וועלן ניט פרעגן ווס וועלן מיר עסען דעם זיבעטן יאר וועט הקב"ה ניט געבן די ברכה דעם זעקסטן יאר, ענפערט דער אהל יעקב, ברכות זענען דא צווייערליי, אברכה אין פעלד עס וואקסט פיל תבואה, די ברכה האט אמעלה מיט אחסרון, אמעלה איז דר מענטש זעהט די ברכה פא־ זיינע אויגען, אחסרון איז אז עס איז דא פיל תבואה איז
פיל ארבעט, שניידן, דרעשן, אונ עס איז דא נאך אברכה, אין פעלד וואקסט ווייניג נאר דיא ברכה איז אין בויך, ער עסט

מצות השם

(לח) ולא תונו איש את עמיתו. דס איז דיא מצוה אז איין מענטש דעם אנדרן טאר ניט נארן מיט ווערטער דס מיינט ן אז איין מענטש טאר ניט זאגען אבעל תשובה דאס הייסט ין מענטש ווס ער טוט תשובה אוף זייני עבירות טאר ער אים ט זאגן דר מאן דיך אין דיי־י שלעכטי מעשים ווס דוא האסט גטאן אבר ער זאל זאגן צו אנדרס איין זון גדענק נאר דיין טאטין מיט זיינע מעשים אבר מען זאל פרעגן איין (דבר חכמה) פון אזעלכן ווס מען ווייסט אז ער וועט ניט ווייסן צו ענטפערן וועט ער מבויש ווערען טאר מען אזוי ניט אונ דיא מצוה גייט אן אוף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ
לָבֶטַח: שלישי שני כשהן מחוברין יט וְנָתְנָה
הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע
וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ: כ וְכִי
תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת
הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־

אונקלוס

יַת קְיָמַי וְיַת דִּינַי
תִּטְּרוּן וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן
וְתֵיתְבוּן עַל אַרְעָא
לְרֻחְצָן: יט וְתִתֵּן אַרְעָא
אִבַּהּ וְתֵיכְלוּן לְמִשְׂבַּע
וְתֵיתְבוּן לְרֻחְצָן עֲלַהּ:
כ וַאֲרֵי תֵימְרוּן מָא נֵיכוּל
בְּשַׁתָּא שְׁבִיעֵתָא הָא
לָא נִזְרַע וְלָא נִכְנוֹשׁ

בעל הטורים

אלהיכם. וסמיך ליה ועשיתם את ד׳ יעשה הגלות לשם פועלם: (יט) ויש׳ לבטח. בטח בז״ת ב״ס שנ״ס כ׳ שנ״ס עמוד הבית ויקבו בטח:

תו״א הן לא נזרע פסחים נג:

בית יהודא

בו וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ) ביי איס זאגט דער פסוק דו זאלסט מורא האבין פאר הקב״ה וואס ער ווייס וואס דו טראכסט: (יח) וִישַׁבְתֶּם עַל הָאָרֶץ לָבֶטַח). וועט איר זיצען אויף די לאנד זיכער (שֶׁבְּעָוֹן שְׁמִטָּה יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים) ווארום וועגין דיא זינד וואס יודין האבען ניט געהאלטין שמטה זענען זייא פאר טריבען גיווארין פון זייער לאנד (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ) דאמאלס ווען די יודין וועלין פארטריבען ווערין פון זייער לאנד אונ דיא ערד וועט ניט בעארבעט ווערין וועט זיא זיין בעוויליגט נצו פרידען) ווייל זיא וועט דאמאלס רוהען פאר פון זיא האט ניט גערוהט שמטה אונ יובל (וְהִרְצָת אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ) דיא ערד וועט זיין בעוויליגט נצוא פרידען) מען האט דיא יודין ארויסגעטריבען פון לאנד ווייל זיא וועט איצט רוהען פאר די צייט וואס זיא האט ניט גערוהט שמטה אונ יובל (וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גָּלוּת בָּבֶל) אונ וואס יודין זענען גיוועזען פארטריבען אין בבל זיבעציג יאהר (שִׁבְעִים שְׁמִטּוֹת שֶׁבִּטְּלוּ הָיוּ) דאס איז גיוועזען געגין די זיבעציג שמטות וואס יודין האבין אין זיי געארבעט זייערע פעלד (יט) וְנָתְנָה הָאָרֶץ וגו׳ וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח). די ערד וועט געבין אירע פרוכט אונ איר וועט עסין צו זאט ווערען אונ וועט זיצין זיכער אויף אייער לאנד (שֶׁלֹּא תִּדְאֲגוּ מִשְּׁנַת בַּצֹּרֶת) איר וועט ניט דארפען זארגין טאמער וועט זיין אהונגער יאהר (וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע) איר וועט עסין צום זאט ווערין, זאגט רש״י (אַף בְּתוֹךְ הַמֵּעַיִם תְּהֵא בּוֹ בְּרָכָה) אפילו אין גידערים אייערע וועט זיין אברכה, וויא פיל איר וועט עסין וועט איר ווערין זאט: (כ) וְלֹא נֶאֱסֹף). (אֶל הַבַּיִת) מיר וועלין ניט פארזאמלען אין שטוב: וְאֶת תְּבוּאָתֵנוּ. אונזערע תבואה, הארט רש״י אז זיי זאגין מיר וועלען ניט זי...

רש״י

מאלהיך: (יח) וישבתם על הארץ לבטח. שבעון ש׳ ישראל ג גולים שנאמר (ויקרא כו) אז תרצה הארץ שבתותיה והרצת את שבתותיה ושבעים שנה של גלות כנגד שבעים שמטות שבטלו היו: (יט) ונתנה הארץ וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצורת ואכלתם לשבע. אף בתוך המעים תהא בו ברכה (כ) ולא נאסף. אל ה הבית: את תבואתנו.

שפתי חכמים

שלא נחשוב שפי׳ ירבה וימעיט למיכן יותר מכדי שווין אבל מתמכרנה ביוקר אינו משמע ביותר מכדי שוין אלא שסויו רב. רא״ם: כ ופי׳ ועשיתם את חקותי וגו׳ דהתחלת הקרא מיירי בחקות ומשפטים של שמיטה דאל״כ מה ענין זה לכאן: ל ר״ל והלא בהדיא כתיב ונתנה הארץ פריה וממילא שמעינן דאיכל לשובע ולמה כתיב ואכלתם לשובע לכך פרש״י בתוך כו׳ והא דמהפך רש״י לפרש תחלה וישבתם לבטח שכתוב אחר מלת ואכלתם לשובע משום דרש״י פירש לעיל מיניה וישבתם על הארץ לבטח משום עון שמיטה ישראל כו׳ וקשה לו ולמה כתב עוד וישבתם לבטח עליה. ומתרץ שלא תדאגו משנת בצורת וכדי להודיע הספרש שבין וישבתם על וגו׳ וכן ויי לבטח. הרא״ם: מ והוא מל׳ כניסה אל הבית אבל אין לומר ולא נאסף בשדה אל הגדים והוא מל׳ קיבוץ אל מקום אחד אם כ...

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) וכי תאמרו. תימא מאי קאמר והלא מה שלקטו בשנה הש׳ הוא לאכול בשביעית אלא פי׳ המקרא וה״ק וכי תאמרו ב׳ השביעית מה נאכל מכאן ואילך:

ליקוטים על התורה

ווייניג אונ ווערט זאט, דאס איז אויך אמעלה ביים אחרון, אמעלה איז מען האט ווייניג ארבעט ביי די תבואה, אחרון איז מען זעהט ניט די ברכה ביז דס עסען קומט אין בייך, זאגט די תורה די צווייערליי ברכות, איין ברכה איז ושמרתם את חקתי וגו׳ אוב איר וועט היטען מיינע חקים מיט מיינע מצות אונ איר וועט היטען שמטה אונ יובל, אונ איר וועט ניט פרעגען וואס וועט מען עסען דעם זיבעטען יאר, ווייל איר וועט גלייבען אין גאט אז ער וועט אייך געווים שפייזן, וועט אזו זיין ונתנה הארץ פריה, דיא ערד וועט געבען אירע געוויינליכע פרוכטין ווי זיא גיט אלע יאהר, וועט איר דעם יאר ניט האבן מער ארבעט ווי אלע יאר, נאר די ברכה וועט זיין ואכלתם לשובע, ווי פיל איר וועט עסען וועט איר זיין זאט, ווי וועט אבר זיין אז איר וועט ניט גלויבען די ברכה פון עסן אביסל אונ זיין זאט דריבר וועט איר פרעגען מה נאכל וגו׳ וואס וועלן מיר עסען דעם זיבעטן יאר, זאגט הקב״ה וועל איך אייך געבן איין אנדער ברכה, עס וואקסען דעם זעקסטען יאהר תבואה אויף דרייא יאהר, וועט איר זעהן די ברכה מיט די אויגען נאר איר וועט האבען פיל ארב...

פירוש לתורת אלהים

טאן מיין גזעץ ואת משפטי תשמרו אונ מיינע ד... זאלט איר היטן ועשיתם אותם אונ איר זאלט זיי... וישבתם וועט איר זיצען אויף דעם לאנד ארץ ישר... לבטח זיכער אונ איר וועט דער פון ניט פאר טרי... ווערן: (יט) ונתנה אונ דיא ערד וועט געבען א... פירות ואכלתם לשובע אונ איר וועט עסן צו זעטי... וישבתם לבטח אונ איר וועט זיצן זיכער אויף איר... איר וועט ניט זארגן פר הונגר יאר: (כ) וכי ת... אונ אז איר וועט זאגן מה נאכל וואס וועלן מיר ע... דם זיבעטע יאר הן פר וואר לא נזרע מיר וועלן...

תְּבוּאָתֵנוּ׃ כא וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי
לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת־
הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים׃
כב וּזְרַעְתֶּם אֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת
וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד
הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא

תָנָא׃ כא וְאֶפַקֵּד יָת
כְתִי לְכוֹן בְּשַׁתָּא
יתָתָא וְתַעְבֵּד יָת
תָא לִתְלָת שְׁנִין׃
וְתִזְרְעוּן יָת שַׁתָּא
נֵתָא וְתֵיכְלוּן מִן
לְתָא עַתִּיקָא עַד שַׁתָּא
שִׁיעֵתָא עַד מֵעַל

א ועשת את התבואה ר״ה יג נדרים סא: וזרעתם את השנה השמינית ראש השנה ואכלתם מן התבואה ישן בתרא נא: עד בוא תבואתה שם ל:

רשב״ם

לשלש השנים. לפי הפשט זריעת ששית תפרנס ששית ושביעית. ושמיני יזרעו ויאכלו מתבואת ששית עד תחלת תשיעי׳ שיתפרנסו מתבואה הנזרעת

רש״י

פירות האילן וספיחין ב׳ הבאים מאליהם: (כא) לשלש נים. למקצת הששית מניסן ועד ר״ה ולשביעית ינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן: (כב) עד נה התשיעית. עד חג הסכות של תשיעית שהיא עת תבואתה של שמינית לתוך הבית שכל ימות הקיץ היו ה בגרנות ובתשרי הוא עת האסיף לבית ם. ופעמים תה צריכה לעשות לארבע שנים בששית שלפני השמטה יעית שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות יעית והיובל ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן:

בית יהודא

צו וָוס זָאגִין זַייא מִיר װעלֶען נִיט פַארְזַאמְלֶען אִין שְׁטוּבּ אוּנְזֶערֶע תְּבוּאָה, אַז זַיי װעלֶען נִיט זַייעֶן װעלֶען זַייא דָאךְ נִיט הָאבֶּן וָוס צוּ פַארְזַאמְלֶען, עֶנְטְפֶערְט רש״י זַיי זָאגֶען צְוַוייא זַאכִין, אֵיין מָאל זָאגִין זַייא „מִיר װעלִין נִיט זַייעֶן״ דָאס צְוַוייטֶע זָאגִין זַיי אֲפִילוּ (כְּגוֹן יַיִן וּפֵירוֹת הָאִילָן וּסְפִיחִין הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם) וַויין אוּנ דִי פְּרוּכְטִין פוּן בּוֹימֶער אוּנ דִיא תְּבוּאָה וָוס וַואקְסְט פוּן זִיךְ אַלֵיין טָארִין מִיר אוֹיךְ נִיט פַארְזַאמְלֶען אִין אוּנְזֶערֶע שְׁטוּבִּין נָאר מִיר מוּזִין דָם לָאזִין לִיגֶען אִין פֶעלְד הֶפְקֵר עֶס זָאל נֶעמֶן װער עֶס װעט װעלֶן, וָוס װעלִין מִיר עֶסִין, הָט הקב״ה גְזָאגְט אִיךְ װעל אַייךְ

ן אַבְּרָכָה דֶעם זֶעקְסְטִין יָאהְר אַז עֶס װעט וַואקְסִין: (כא) לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים). אוֹיף דְרַייא יָאהְר (לְמִקְצַת הַשִּׁשִּׁית) אוֹיף סוֹף פוּן זֶעקְסְטִין יָאהְר (מִנִּיסָן עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה) פוּן חוֹדֶשׁ נִיסָן בִּיז רֹאשׁ הַשָּׁנָה (וְלִשְׁבִיעִית) אוּנ אוֹיף דֶעם גַאנְצִין טִין יָאהְר (וְלִשְׁמִינִית) אוּנ אוֹיף דֶעם אַכְטִין יָאר (שֶׁיִּזְרְעוּ בִּשְׁמִינִית בְּמַרְחֶשְׁוָן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן) דֶעם אַכְטִין יָאר װעלֶן זַייא ן אִין חוֹדֶשׁ חֶשְׁוָן אוּנ װעלִין שְׁנַיידִין דִיא תְּבוּאָה אִין חוֹדֶשׁ נִיסָן: (כב) וְעַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית). זַיי װעלֶען עֶסִין דִי אַלְטֶע תְּבוּאָה בִּיז דֶעם נַיינְטִין יָאר (עַד חַג הַסֻּכּוֹת שֶׁל תְּשִׁיעִית) בִּיז דֶעם יוֹם טוֹב סוּכּוֹת פוּן נַיינְטִין יָאהְר א עֵת בּוֹא תְּבוּאָתָהּ שֶׁל שְׁמִינִית לְתוֹךְ הַבַּיִת) סוּכּוֹת אִיז דִי צַייט וָוס מֶען װעט אַרַיין נֶעמֶען אִין שְׁטוּבּ דִי תְּבוּאָה הָאט גֶעוַואקְסִין דֶעם אַכְטִין יָאהְר (שֶׁכָּל יְמוֹת הַקַּיִץ הָיוּ בַּשָּׂדֶה בְּגְרָנוֹת) וָוארוּם אַגַאנְצִין זוּמֶער לִיגְט אַלֶץ אוֹיף דִיא דֶער בֶּערְגֶער צוּם טְרִיקֶענֶען (וּבְתִשְׁרֵי הוּא עֵת הָאָסִף לַבַּיִת) אוּנ אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי אִיז דִי צַייט אַלֶע תְּבוּאוֹת אוּנ פְּרוּכְטִין ן צוּנֶעמֶען אִין שְׁטוּבּ (וּפְעָמִים שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לַעֲשׂוֹת לְאַרְבַּע שָׁנִים) אוּנ אַמָאהְל הָאט דִי תְּבוּאָה גְדַארְפְט וַואקְסִין זֶעקְסְטִין יָאהְר אוֹיף פִיר יָאהְר (בַּשִּׁשִּׁית שֶׁלִּפְנֵי הַשְּׁמִטָּה הַשְּׁבִיעִית) אִין דֶעם זֶעקְסְטִין יָאהְר וָוס פַאר דִיא זִיבֶּעטֶע טָה, בַּאלְד נָאךְ דִי שְׁמִטָּה אִיז יוֹבֵל (שֶׁהֵן בְּטֵלִין מֵעֲבוֹדַת קַרְקַע שְׁתֵּי שָׁנִים רְצוּפוֹת) זַיי זֶענֶען לֵיידִיג פוּן דִי עֶרְד אַרְבֶּעט יא יָאהְר אֵיין יָאהְר נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין (הַשְּׁבִיעִית וְהַיּוֹבֵל) דֶעם זִיבֶּעטֶן יָאר (שְׁמִטָּה) אוּנ יוֹבֵל, דַארְף וַואקְסִין דִיא אָה פַר דֶעם זֶעקְסְטִין יָאהְר יוֹבֵל אוּנ פַר דֶעם יָאר שְׁמִטָּה אוּנ פַאר דֶעם יָאהְר וָוס נָאךְ יוֹבֵל רָא זֶה נֶאֱמַר בִּשְׁאָר הַשְּׁמִטּוֹת כּוּלָן) אוּנ דֶער פָּסוּק וָואס זָאגְט דִי תְּבוּאָה װעט וַואקְסִין אוֹיף דְרַיי יָאר מֵיינְט מֶען

שפתי חכמים

לא בזה אם היה נאסף בשדה בגדים ולא היה נאסף לבית: כתיב הן לא נזרע ממילא דלא נאסף התבואה ולמה כתיב ולא נאסף תבואתנו אלא ודאי כך פירושו ולא נאסף את תבואתנו כגון יין ות וספיחים שאינם צריכין זריעה: ם משמע שלא היו אוכלין מן אלא עד חג הסוכות ולעיל פרש״י לשלש השנים קצת הששית מניסן ר״ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו ן. משמע שהיו אוכלין מיד בניסן וקשיא אהדדי. וי״ל לעיל כתיב וכי תאמרו כלומר אם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף והשיב הקב״ה על דבריהם וצויתי את ברכתי ועשת את התבואה לשלש השנים כמו שפרש״י שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן אבל באמת לא היו אוכלין עד שנה ט׳ שהוא חג הסוכות והא דכתיב ואכלתם וגו׳ עד השנה התשיעית רבותא קמ״ל לא מיבעיא לשלש שנים שמניסן של ששית עד ניסן של שמינית אלא אפילו עד סוף השמינית שהיא תחלת השנה התשיעית יספיק לכם היישן שתאכלו ממנה

פירוש לתורת אלהים

עֶן תְּבוּאָה וְלֹא נֶאֱסוֹף אוּנ מִיר װעלֶן נִיט אַיין זַאמְלֶן ן דֶעם פֶעלְד אֶת תְּבוּאָתֵנוּ אוּנְזֶערֶע תְּבוּאוֹת: א) זָאג אִיךְ אַייךְ גָאט וְצִוִּיתִי אִיךְ װעל גִבִּיטֶן מַיין כָה לָכֶם צוּ אַייךְ בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית אִין דֶר תְּבוּאָה וָואס נט וַואקְסֶן אִין זֶעקְסְטֶן יָאר וְעָשָׂת װעט דָם זֶעקְסְטֶע ר וַואקְסֶן תְּבוּאָה אוֹיף דְרַייא יָאר אוֹיף דֶעם זֶעקְסְטֶן ר אוּנ אוֹיף דֶעם זִיבֶּעטֶן יָאר אוּנ אוֹיף דֶעם אַכְטֶן יָאר בִּיז מֶען װעט שְׁנַיידֶן נַייעֶ תְּבוּאָה: (כב) וּזְרַעְתֶּם אוּנ אִיר װעט זַייעֶן פוּן דֶער תְּבוּאָה דָאס אַכְטֶע יָאר וַאֲכַלְתֶּם אוּנ אִיר װעט עֶסֶן פוּן דֶר אַלְטֶר תְּבוּאָה פוּן דֶעם זֶעקְסְטֶן יָאר עַד בִּיז דֶעם נַיינְטֶן יָאר [עיין רש״י]: (כג) וְהָאָרֶץ אוּנ דִי עֶרְד דִיא פֶעלְדֶער זָאלֶן נִיט פַאר קוֹיפְט װערֶן אוֹיף אֵייבִּיג נָאר זַיי זָאלֶן אַרוּם גֵיין אוּם יוֹבֵל צוּם בַּעַל הַבַּיִת כִּי לִי הָאָרֶץ וָוארוּם צוּ מִיר גְהֶער

תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן: כג וְהָאָרֶץ
לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־
גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: כד וּבְכֹל
אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ:
ס רביעי כה כִּי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר

אונקלוס

עֲלַלְתַהּ תֵּיכְלוּן עַתִּ
כג וְאַרְעָא לָא ת
לַחֲלוּטִין אֲרֵי דִילִי אַ
אֲרֵי דַיָּרִין וְתוֹתָבִין
קֳדָמַי: כד וּבְכֹל אַ
אַחְסַנְתְּכוֹן פֻּרְקָנָא ת
לְאַרְעָא: כה אֲרֵי יִתְ
אָחוּךְ וְיִזַבֵּן מֵאַחְסַ

תו"א והארץ לא תמכר לצמיתות מגילה טט סנהדרין קו ערכין טו : כי לי הארץ גיטין מז : ובכל ארץ אחוזתכם גאולה קידושין כא : כי ימוך אחיך סס ל : ומכר מאחוזתו קידושין ע :

רשב"ם

בשמינית : (כד) גאולה תתנו לארץ , אם ירצה המוכר לפדותה לפני היובל :

בעל הטורים

(כג) כי גרים ותושבים אתם עמדי. וסמיך ליה ובכל ארץ אחוזת

בית יהודא

בַּיי דיא שְׁמִטּוֹת וָוס זֶענֶען נִיט פַאר יוֹבֵל : (כג) וְהָאָרֶץ לֹא
תִמָּכֵר] . די עֶרְד זָאל נִיט פַארְקוֹיפְט וֶוערֶען אוֹיף אֵייבִּיג ,
זָאגְט רש"י (לִיתֵּן לָאו עַל חֲזָרַת שָׂדוֹת לַבְּעָלִים בְּיוֹבֵל) דֶער
פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אוֹב דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הָט גְקוֹיפְט אַפֶּעלְד ווייל
נִיט אַוֶועקְגֶעבִּין די פֶּעלְד צוּרִיק צוּם פַארְקוֹיפֶער אִין יוֹבֵל ,
נָאר עֶר ווייל זִיא הַאלְטִין פַאר זִיךְ אוֹיף אֵייבִּיג , אִיז עֶר
עוֹבֵר אוֹיף דֶעם לָאו וָוס די תּוֹרָה זָאגְט וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר
לִצְמִיתוּת , די עֶרְד זָאל נִיט פַארְקוֹיפְט וֶוערִין אוֹיף אֵייבִּיג
(שֶׁלֹּא יְהֵא הַלּוֹקֵחַ כּוֹבְשָׁהּ) דֶר קוֹיפֶער זָאל נִיט פַארְהַאלְטִין די
פֶּעלְד פַר זִיךְ אוֹיף אֵייבִּיג , נָאר יוֹבֵל זָאל עֶר זִיא צוּרִיקְגֶעבֶען צוּם פַארְקוֹיפֶער : [לִצְמִיתוּת . (לִפְסִיקָה) , צוּם אָפְּהַ
פֶּעלְד אוֹיף אֵייבִּיג פוּן דֶעם פַארְקוֹיפֶער (לִמְכִירָה פְּסוּקָה עוֹלָמִית) צוּ אַפַּארְקוֹיפוּנְג וָואס די פֶּעלְד זָאל זַיין אוֹיף
אָפְּגֶעהַאקְט פוּן אִיר בַּעַל הַבַּיִת , טָאר מֶען נִיט אַזוֹ פַּרְקוֹיפִין : [כִּי לִי הָאָרֶץ] . הקב"ה זָאגְט די עֶרְד אִיז מַיינֶע (אַ
עֵינֶיךָ בָּהּ) זָאל דִיר נִיט שְׁלֶעכְט זַיין וָואס דוּ קֶענְסְט נִיט פַארְקוֹיפִין די עֶרְד אוֹיף אֵייבִּיג אוּנ נֶעמֶען פַאר איר פּי
(שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְּךָ) ווָארוּם זִיא אִיז נִיט דַיינֶע : (כד) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם] . אִין די גַאנְצֶע לַאנְד וָוס אִיר וֶועט יַרְשֶׁנֶען פ
פֶעלְקֶער , זָאלְט אִיר גֶעבְּן אַאוֹיסְלֵייזוּנְג , דֶער פַארְקוֹיפֶער זָאל דִיא זַאךְ אָפְּגֶעמֶען צוּרִיק אִין יוֹבֵל , זָאגְט רש"י
בָּתִּים וְעֶבֶד עִבְרִי) פַארְקוֹיפְטֶע הַייזֶער מוּז דֶער קוֹיפֶער צוּרִיק גֶעבִּין צוּם פַארְקוֹיפֶער אִין יוֹבֵל , יוּדִישֶׁע קְנֶעכְט וָוס
פַארְקוֹיפְט גִיוָוארִין גֵייעֶן אַרוֹיס פְרַיי פוּן זֵייעֶר בַּעַל הַבַּיִת אִין יוֹבֵל אֲפִילוּ זֵייא הָאבִּין נָאךְ נִיט אָפְּגֶעדִינְט זֶעקְ
(וְדָבָר זֶה מְפוֹרָשׁ בְּקִדּוּשִׁין פ"ק א) דֶער דִין שְׁטֵייט אִין מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין אִין עֶרְשְׁטֶען פֶּרֶק , זָאגְט רש"י (וּלְפִי
נָאךְ דֶעם לֶערְנוּנְג פוּן דִיא פְּסוּקִים (סָמַךְ לְפָרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרָיו) גִיהֶער דֶער פָּסוּק צוּא דִיא ווַייטֶערְדִיגֶע פָּרָשָׁה (שֶׁ
אֲחוּזָּתוֹ רַשַּׁאי לִגְאָלָהּ לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים) אַז אֵיינֶר הָאט פַרְקוֹיפְט אַפֶּעלְד אוּנ די פֶּעלְד אִיז גִיוֶוען בַּייא דֶעם קוֹיפֶער
יָאהְר , אוּנ דֶער פַארְקוֹיפֶער ווִייל אִים צוּרִיק גֶעבִּין זַיין גֶעלְט אוּנ אָפְּנֶעמֶען זַיין פֶּעלְד (אוֹ הוּא) אָדֶער דֶער פַּאר
אַלֵיין ווייל אִים צוּרִיק גֶעבִּין זַיין גֶעלְט (אוֹ קְרוֹבוֹ) אָדֶער דֶער קָרוֹב פוּן פַארְקוֹיפֶער ווייל אִים צוּרִיק גֶעבִּין זַיין גֶעל
הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְעַכֵּב) קֶען נִיט דֶר קוֹיפֶר פַארְהַאלְטִין די פֶּעלְד נָאר עֶר מוּז אִים דִיא פֶּעלְד צוּרִיק גֶעבִּין : (כה) וְכִי יָמוּ

רש"י

(כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) ליתן לאו על החזר
לבעלים ע ביובל שלא יהא הלוקח כובשה: לצמתת. ל
למכירה פסוקה עולמית : כי לי הארץ . (ת"כ) א
עינך בה פ שאינה שלך : (כד) ובכל ארץ אחז
(ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי צ ודבר זה מפורש בק
בפרק א' (דף כא) . ולפי פשוטו סמוך לפרשה ש
שהמוכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים ק או
קרובו ואין הלוקח יכול לעכב: (כה) כי ימוך אחיך ו

שפתי חכמים

כמו בכל שנה ושנה שאוכלין מן ה כן עד חג הסוכות של שנה הבאה כו׳ . סרא"ם : ע כאלו אמר לא יכבשנה הלוקח תחת ידו מלהחזירה עד שנמלא שנמכרת לצמיתות : פ והא דלא נקט רש"י כמו דכתיב בקרא שהיא שלי מפני כי אין טעם בדבר לאמר לא יכבשנה הלוקח בידו מלהחזיר לבעלי׳ מפני שהלי הארץ אלא מפני שבלהם היא היה לו לומר או מפני אינה שלך ולכן אל ירע בעיניך מלהחזירה לכן נקט הרב שאינה שלך . הרא"ם : צ דהל"כ ובכל ל"ל אלא לרבות גאולי׳ אף בקרובי׳ לא חומה ועבד עברי הנמכר לישראל : ק כתב הרא"ם לא ידעתי מי הכריחו לו׳ שהות סמוך לפר׳ שלאחריו ולא לראם הפ׳ עצמה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) כי ימוך אחיך וגו׳ . על שעשה סחורה בפירות ש
כדפירש"י וכן מצינו בימי ירמיה שנמכרו ישראל לעבו׳

ליקוטי יקרים

(כג) כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי . דֶער וואהְנוּנְג פוּן גוּף אִיז
אוֹיף דִיא וֶועלְט , דָא אִיז עֶר אַגֵר , עֶר אִיז דָא קֵיין מָאהְל
גֶוועזֶען , אוּנ וֶועט עֶר גֵייט אַוֶועק פוּן דֶער וֶועלְט , וֶועט עֶר שׁוֹן
קֵיין מָאל נִיט צוּרִיק קוּמֶען נִיז תְּחִיַּת הַמֵּתִים] , די נְשָׁמָה אִיז

פירוש לתורת אלהים

די עֶרְד דְרוּם זָאל דִיר נִיט בַּאנְג טְאן וָוס דוּ טָאר
די פֶּעלְדֶר נִיט פַאר קוֹפֶן אוֹיף אֵייבֶּג כִּי ווָארוּם
פְרֶעמְדֶע לַייט וְתוֹשָׁבִים אוּנ אַלְט גְזֶעסֶענֶע אַתֶּם
זֶענְט אִיר מִיט מִיר : (כד) וּבְכֹל אוּנ אִין אַלֶע עֶרְ
אֵייעֶר אַרְבוּנְג גְאוּלָּה זָאלְט אִיר גֶעבֶען אֵיין אוּם לֵייזוּנְג : (כה) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אוּנ וֶוען דַיין בְּרוּדֶער

מצות השם

(שלט) וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִיתוּת . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז
קֵיין פֶּעלְד אוּנ קֵיין הוֹז וֶוערְט נִיט פַאר קוֹפְט אִין אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל אוֹיף אֵייבִּיג נָאר אַז עֶס קוּמְט (יוֹבֵל) גֵייט דָאס הוֹז
אָבֶּער דָאס פֶּעלְד צוּרִיק צוּ דֶעם (בַּעַל הַבַּיִת) ווָאס עֶס אִיז
גֶוועזֶען זַיין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּייא זְכָרִים
אוּנ נְקֵבוֹת :

(שמ) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם וגו׳ . די מִצְוָה אִיז עֶס קוּמְט (יוֹבֵל
צוּרִיק די הַייזֶר אוּנ די פֶּעלְדֶר וָוס מֶען הָט זֵיי פַר
אוּנ מֶען הָט נִיט אוּם גֶענוּמֶען אוֹיף ווִי פִיל יָאר אַז עֶס קוּמְט
גֵיין זֵיי צוּרִיק אָן גֶעלְד צוּ דֶעם בַּעַל הַבַּיִת אָבֶר וֶוען אֵיינֶר
אֵיין הוֹז אוּנ גֶענוּמְט זִיךְ אוּם אוֹיף זִיבְּצִיג יָאר אַז עֶס קוּמְט
גֵייט דָס נִיט צוּרִיק אוּנ די מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען יוֹבֵל גֵייט

מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו
וגאל את ממכר אחיו: כו ואיש כי
לא יהיה־לו גאל והשיגה ידו ומצא
כדי גאלתו: כז וחשב את־שני
ממכרו והשיב את־העדף לאיש

אונקלוס

פריקה דקריב לה
ק ית זביני אחוהי :
ר ארי לא יהי לה
ותדבק ידה
ח כמסת פרקנה :
שב ית שני זבינוהי
ית מותרא לגבר

ם (כז) והשיב את העודף. מן השנים עד היובל שלא אכל עדיין מהעודף יף תדע על שנים שאכל כבר :

וגאל את שם כה : ואיש כי לא יהיה לו גואל שם כ כא ערכין ל : וחשב את שני ממכרו ערכין שם : והשיב את העדף שם: לאיש אשר מכר לו שם :

רש״י

מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק מאחזתו . ולא כולה למד דרך ארץ שישייר שדה : וגאל את ממכר אחיו . (ת״כ) ואין הלוקח לעכב : (כו) ואיש כי לא יהיה לו גואל ן שם ת״כ) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו את גואלים אל שיוכל לגאול א ממכרו : (כז) וחשב את שני ו. כמה שנים היו עד היובל כך וכך וכמה מכרתיה וכך עתיד היית להחזירה ביובל נמצאת קונה מספר ת כפי השבון של כל שנה אכלת אותה שלש שנים או הולא את דמיהן מן החשבון וטול את השאר וזהו : את העדף. בדמי המקח על האכילה שאכל ויתנס

בית יהודא

ומכרו . אויב דיין ברודער וועט ארעם ווערין אונ ער וועט פרקויפין אפעלד , זאגט רש״י (מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני) דער פסוק לערונט אונז איד הט ניט געטארט פארקויפין אפעלד אין ארץ ישראל נאר אז דם ארעמקייט הט אים געטייט צו פארקויפין : [מאחוזתו] . פון זיינע פעלדער (ולא כולה) אבער ניט דיא גאנצע פעלדר נאדער ניט אלע פעלדערו (למדה תורה דרך ארץ) די תורה לערונט דעם מענטש ווי זיין פירונג זאל זיין אפילו ער איז שטארק ארעם פון דעסטוועגין (שישייר שדה לעצמו) זאל ער לאזין אפעלד פר זיך : [וגאל את ממכר אחיו] . אונ ער זאל אויס לייזין וום זיין ברודער הט פארקויפט (ואין הלוקח יכול לעכב) אונ דר קויפער טאר ניט פארהאלטין דם פעלד נאר זיא אים אוועקגעבין : (כו) [ואיש כי לא יהיה לו גואל] . אונ דער מענטש וום וועט ניט האבין אפריינד , פרעגט רש״י לך אדם בישראל שאין לו גואלים) איז דען דא איוד וום הט ניט פריינד [משפחה] , זאגט רש״י (אלא גואל שיוכל מכרו) נאר מען מיינט ער האט ניט אזעלכע פריינד זיי זאלין קענין אויסלייזין דיא פעלד , זיי זענען אלי ארעם : שב את שני ממכרו] . ער זאל ברעכענען דיא יאהרין פון זיין פארקויפונג (כמה שנים היו עד היובל כך וכך) ווי פיל איז געווען ביז יובל ווען איך האב דיר דיא פעלד פארקויפט [למשל צעהן יאהר] (בכמה מכרתיה לך) פאר ווי פיל ך דיר דיא פעלד פארקויפט (בכך וכך) פאר אזו פיל אונ אזו פיל [למשל פר הונדערט רובל] (עתיד היית להחזירה ו האסט דאך געוואוסט אז עס וועט קומן יובל וועסטו מוזין מיר דיא פעלד צוריק געבין (נמצאת קונה מספר התבואות ין של כל שנה) האסטו דאך נאר געקויפט דעם צאהל פון דיא תבואה וואס וועט וואקסין יעדער יאהר [פאר יאהר תבואה האסטו בצאהלט צעהן רובל] , (אכלת אותם שלש שנים או ארבע) דרייא אדער פיר יאהר האסטו די תבואה פון פעלד , דארף מען אפרעכענען פר יעדער יאהר צעהן רובל (הוצא את דמיהן מן החשבון) רעכין אראפ ובל פר יעדר יאהר (וטול את השאר) אונ נעם צוריק דאס איבעריגע געלד אונ גיב מיר מיין פעלד (וזהו והשיב את דם מיינט דר פסוק דר פארקויפער זאל צוריק געבען דם איבעריגע געלט צום קויפער (כדמי המקח על האכילה דס געלט וואס דער פארקויפער האט גענומן מער ווי עס בטרעפט די תבואה וואס דער קויפער האט גיגעסין

דעת זקנים מבעלי התוספות

השביעית שנאמר ויגל את השארית וגו׳ וכתיב עד רצתה ת שבתותיה. ובא גואלו זה הקב״ה שנא׳ אשר לו אלהים אליו . וגאל את ממכר אחיו אמר לו ירמיה להקב״ה רבון קיימת להם כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו קיים להם וגאל כר אחיו שאתה קראת אותם אחים שנאמר למען אחי דברה נא שלום בך וש״ה למענכם שולחתי בבלה :

שפתי חכמים

כאן שאין הלוקח יכול לעכב אלא גאולה יתנו לארץ עד כאן . ונראה דהוכרח רש״י לפרש כן דקשה לו ל״ל הקרא ובכל ארץ אחוזתכם וגו׳ . והא בפר׳ שניה כתיב שאין הלוקח רשאי לעכב לכן פירש שאף המקרא הזה סמוך לפרש׳ שלאחריו . ודו״ק : ר דכיון שאין רשאי למכור אלא מפני דוחקו מאי האי דכתיב מאחוזתו כיון שהשעה דוחקתו שצריך למכור אפי׳ כו׳ לכן פי׳ למדה תורה כו׳ כלו׳ אף אם השעה דוחקתו ילנגס את עצמו כמה שיוכל ולא ימכור כלו אלא ישייר לעצמו פו׳ וק״ל:

הרא״ס כמ״ד וגאל רשות וכא הכתוב של וגאל לומר שאין הלוקח יכול לעכב דהל״כ וגאל למה לי בשלמא למ״ד חובה שפיר א הכתוב לחייב היותר קרוב שיגאלנה אלא למ״ד רשות וגאל ל״ל וכי תעלה על דעתך שאם רצה לגאול שלא יהא רשאי לגאול . אלא קמ״ל שאין הלוקח יכול לעכב : ת כלומר וכי יש לך בישראל מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלים מזרע יעקב : א כלו׳ שהם עניים ת״ס אבל בקידושין שנו אלא זה שיש לו ואינו רוצה שהרשות בידו ומכאן הביא רבי יהושע ראיה דהאי קרא דוגאל את ממכר אחיו

פירוש לתורת אלהים

ומט ווערן ומכר מאחוזתו אונ ער וועט פר קופן ן ארב פון זיינע פעלדר ובא גואלו זאל קומען ם לייזר וואס איז נאהינט צו אים וגאל אונ ער וס לייזין די פעלדר וואס זיין פריינד האט פאר : (כו) ואיש אונ ווען עס איז אזו אמענטש וואס עט ניט האבן אקרוב ער זאל קאנן אום לייזען די פעלדר דהיינו די קרובים זענין עניים והשיגה ידו ס וועט גרייכן זיינע הענט ער וועט אליין פר מאגן אום לייזן זיין פעלד : (כז) וחשב זאל ער רעכענען י ממכרו די יארען פון זיין פאר קופונג וויפל יאר עס איז גוועןן ביז יובל בשעת ער האט פר קופט דאס

ליקוטי יקרים

פו: הימעל , אז דר מענטש שטארבט גייט די נשמה צוריק אין איר אלטן וואהנונג אין הימל , איז זיא דארטן אתושב , דאס זאגט דר פסוק כי גרים ותושבים אתם עמדי , איר זעיט מיט מיר גרים אונ תושבים , דער גוף איז אגר אוף די וועלט די נשמה איז אתושב אין הימעל מיט הקב״ה :

אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ כח וְאִם
לֹא־מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה
מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת
הַיּוֹבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃
ס חמישי שלישי כשהן מחוברין כט וְאִישׁ כִּי־

אונקלוס: דִּי זַבֵּן לֵהּ וִית[וּב] לְאַחְסַנְתֵּהּ׃ כח וְאִם [לָא] תַשְׁכַּח יְדֵהּ כְּמִסַּ[ת] אֲתֵב לֵהּ וִיהֵי זְבִינ[וֹהִי] בִּידָא דִזְבַן יָתֵהּ עַד שַׁ[תָּא] דְיוֹבֵלָא וְיִפּוֹק בְּיוֹבֵ[לָא] וִיתוּב לְאַחְסַנְתֵּ[הּ׃] כט וּגְבַר אֲרֵי יְזַבֵּן בֵּ[ית]
תו"א ושב לאחוזתו שם יד׃

בעל הטורים

שבכל מקום שגלו שכינה עמהם: (כח) מצאה. ב' במסורה ואם לא מצאה ידו ואידך גם לפור מצאה בית ודרור קן לה פי' אם לא מצאה שאינו יכול לגאול ישאר ביד הלוקח עד שנת הדרור וזהו מצאה בית ודרור שבשנת הדרור ימצא ביתו:

בית יהודא

(וְיִתְּנָהּ לְלוֹקֵחַ) דָם זָאל ער צוריק געבין צום קויפער: וְלָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ. זָאגט רש"י מען מיינט וְהַמּוֹכֵר הַזֶּה שֶׁבָּא לִגְאֹלָהּ) דער פארקויפער וואס קומט אויסליזין די פעלד פון קויפער דארף ער צוריק געבין די איבעריגע געלד צום קויפער וויא עס שטייט פריער, ועיין ש"ח]: (כח) וְדֵי הָשִׁיב לוֹ. אויב דער פארקויפער האט קיין געלט אוים צו לייזין פעלד בלייבט די פעלד בייא דעם קויפער ביז יובל, זאגט רש"י (מִכַּאן שֶׁאֵינוֹ גוֹאֵל לַחֲצָאִין) אויב דער פארקויפער [האט] נאר געלד אוים צו לייזין אהאלבע פעלד, מעג דר קויפער זאגין ער וויל ניט אוועק געבין אהאלבע פעלד, נאר גאנצין אדער גאר ניט [ועיין ש"ח]: וְעַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל). אוב דר פארקויפער האט די פעלד ניט אוים געלייזט פון קויפ[ער] בלייבט די פעלד ביי דעם קויפער ביז צום יאהר וואס איז יובל, זאגט רש"י באלד אנהייב יובל מוז דער קוי[פער] אוועק געבין די פעלד צום פרקויפער (שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְתוֹךְ אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם) עס זאל גאר ניט אריינגיין אין יאהר פון

רש"י

ללוקח: לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה ב שבא לגא[ול] (כח) די השיב לו. (ערכין ל) מכאן שאינו ג גואל לחצ[אין]: עד שנת היובל. (ת"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כ[לום]:

שפתי חכמים

רשות דקאמר התם אתה אומר רשות או אינו אלא חובה ת"ל ואיש כי לא יהיה לו גואל וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו ואם היה כדברי רש"י שאין לו גואל שיכול לגאול שאין לו השגת יד טוב אין ראיה מן המקרא הזה דקרא וגאל את ממכר אחיו ברשות קמיירי דלמא בחובה קמיירי ומאי ואם אין לאיש גואל שאין לו גואל שיש לו השגת יד לגאול ואם כן לפ[י] הרא"ם יהיו דברי רש"י סותרים זה את זה דלעיל פי' כמ"ד דברשות קמיירי כמו שפי' הרא"ם והכא פי' כמ"ד חובה ואף כי הרבה כ[ן] מצינו שרש"י פי' פעמים כי האי מ"ד ופעמי' כי האי מאן דאמר אע"פ שסניהם סותרים זה את זה היינו בשני מקומות אבל במקום אחד כ[ן] קשה. לכן נראה דרש"י סובר כמאן דאמר חובה ולעיל נמי בחובה איירי ודלא כהרא"ם. וא"ת מה מתורץ בזה וכי יש לך אדם בישראל לו גואל שהוא עשיר שיוכל לגאול ממכרו. ויש לומר דהכי פירושו אין לו גואל הקרוב שיכול לגאול ממכרו לפי שהמצוה מוטלת על ה[קרוב] לו ביותר ואותו קרוב אינו עשיר כ"כ שיוכל לגאול ממכרו: ב פירוש לא הלוקח הראשון שמכר לשני שגם הוא נקרא מוכר (ערכין ל) דא"כ נמצא דמוכר שדה אחוזתו לפעמים יפסיד דשמא קנה לוקח ראשון במנה ומכר במאתים: ג דאל"כ די ל"ל אלא לומר שאם [...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כט) ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. איש זה הק[ב"ה] ברוך הוא שנא' ה' איש מלחמה כלומר בעל ואדון כמו איש [...] שמכר מושב ביתו לכשדים שנא' כי בחר ה' בציון אוה למוש[ב לו]

ליקוטי יוסף

(כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר וגו' וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים וגו'. צו וויסן דעם חילוק [אונטערשייד] פון די שטוב וואס אין די שטאט וואס האט ארום אמאהער אונ די שטוב וואס אין די שטאט וואס האט ניט ארום אמאהער, זאגט דער אברבנאל ווייל פארצייטען זענען געווען בייא דיא רייכע מענטשען צווייערלייא וואהנונגען, איין וואהנונג [אשטוב] האט ער געהאט אין שטאט אונ ארום דיא שטאט איז געווען אמאהער, אין די שטוב האבן געוואהנט זיין ווייב אונ קינדער אונ זיין גאנצער פארמעגען אונ ווינטער פלעגט ער אליין אויך וואהנען אין דיא שטוב, נאר זומער האבען זייא געהאט שטובן אוסער דיא שטאט נאנט צו זייערע פעלדער זייא זאלן היטן די תבואה די וויינגערטנער, דריבר די שטובן וואס זענען לעבן די פעלדר האבן דעם דין ווי די פעלדער, אונ דיא שטובן וואס זענען אין די שטעט וואס האבן ארום אמאהער האבען איין אנדער דין ווי עס שטייט אין די פסוקים:

פירוש לתורת אלהים

פעלד למשל ווען ער הט פר קופט דאס פעלד [...] זעקס הונדערט גילדען איז געווען זעקס יאר צום י[ובל] האט ער גקופט דיא פירות פון איטליכען יאר [...] הונדערט גילדען אונ דאס פעלד איז געווען בייא ד[עם] לוקח דריי יאר הט ער שון אפ געגעסען פירות [פון] דריי הונדערט גילדען וְהֵשִׁיב זאל ער אום קערען איבריגע דריי הונדערט גילדען צו דעם מענטשען ער הט אים פר קופט וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ אונ ער זאל אום קערען צו זיין נחלה: (כח) וְאִם לֹא אונ אז [ער] וועט ניט פר מאגן אום צו קערען דעם לוקח [די] איבריגע געלד וְהָיָה מִמְכָּרוֹ זאל זיין דם פעלד וואס [ער] הט פר קופט בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ אין דער האנט וואס ה[ט] דם גקופט עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל ביז צו דעם יאר פון יובל וְיָצָא בַּיֹּבֵל אונ דאס פעלד זאל ארוס גיין אום יובל [צום] מוכר וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ אונ דער מוכר זאל זיך אום קערען צו זיין פעלד: (כט) וְאִישׁ אונ ווען אמענטש וו[עט] פר קופן בֵּית מוֹשַׁב אהויז אין אשטאט וואס ארום איר איז דא אמויער וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ זאל זיין דאס אום לייזונ[ג]

מצות השם

(שמא) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר וגו'. די מצוה איז איינר פר קופט אהויז אין איין שטאט וואס זיא איז ארום גרינגעלט איין מויער פון דר צייט וואס יודן האבן איין גנומן ארץ ישראל הט ער צוועלף חדשים צייט אום צו לייזן אונ אזו באלד אז ער לייזט ניט או[יס] צוועלף חדשים ווערט דם הויז פר פאלן אונ עס גייט ניט פריי [...] אום (יובל) אונ די מצוה גייט אן אין דר צייט ווען יובל איז נ[והג]

יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה
גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים
תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ל וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־
מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת
אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה
לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא

קַרְתָּא מַקְּפָא
וּתְהֵי פוּרְקָנֵהּ
מִשְׁלַם שַׁתָּא
נוֹהִי עִדָּן בְּעִדָּן תְּהֵי
נֵהּ: ל וְאִם לָא
עַד מִשְׁלַם לֵהּ
שְׁלֶמְתָּא וִיקוּם
דִּי בְקַרְתָּא דִּי לֵהּ
לַחֲלוּטִין לְדִי זְבַן

אלים כי ימכור מגילה ג קידושין כ ערכין לא לג: עד תם שנת שם יח לא נדה מו: כתובות נג קידושין כ כא: עד מלאת לו שנה ערכין לא: תמימה שם: וקם הבית אשר בעיר קמא כב ערכין ל לא לב: אשר לא חומה מגילה ג ה י שבועות מו ערכין לב: לקונה אתו שם לא:

רש״י

כל מסמט בתחלתו: (כט) בית מושב עיר חומה. בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון: גאלתו. לפי שנא׳ בשדה שיכול לגאלה משתי שנים כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול הוצרך לפרש בזה שהוא חלוף שאם רצה לגאול בשנה גואלה ולאחר מכאן אינו גואלה: והיתה גאלתו. בית: ימים. ימי שנה שלימה קרויים ימים וכן ית כד) תשב הנערה אתנו ימים: (ל) וקם הבית וגו׳ תת. יצא מכחו של מוכר ועומד ז בכחו של קונה: לא חמה. לו קרינן אמרו רז״ל אע״פ שאין לו עכשיו והיתה לו קודם לכן. ועיר נקבה היא והוצרך לכתוב מתוך שצריך לכתוב לא בפנים תקנו לו במסורת זה ל זה): לא יצא ביבל. אמר רב ספרא (אף) אם

בית יהודא

(שֶׁהַיּוֹבֵל מְשַׁמֵּט בִּתְחִלָּתוֹ) דֶער אָנְהֵייבּ יוֹבֵל וואו עֶס גֵייט נָאר אַוֶועק דֶער טָאג פוּן עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה פוּן יוֹבֵל) בַּאלְד אָנְהֵייבּ אָבֶּענְד פוּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה טאר נִיט דֶער קוֹיפֶער גִיצֶען מִיט דִי פֶעלְד, נָאר זִיא גִיהֶער שׁ׳ין צוּרִיק צוּם פַרְקוֹיפֶער: (כט) וּבֵית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה). זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט (בַּיִת בְּתוֹךְ עִיר הַמּוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן) אוֹיבּ אֵיינֶער הָט פַארְקוֹיפְט אַשְׁטוּבּ וָואס אִיז אִין אַשְׁטָאט וָואס אַרוּם דִי שְׁטָאט אִיז דָא אַמָאהֶער פוּן דִי צַייט וָואס יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הָט אַיינְגֶענוּמֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ וגו׳). הָט דֶר פַארְקוֹיפֶער צַייט צוּרִיק אוֹיסְלֵייזִין דִי שְׁטוּבּ פוּן קוֹיפֶער בִּיז עֶס עֶנְדִיגְט זִיךְ דֶר יָאהְר פוּן פַארְקוֹיפִין, זָאגְט רש״י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּשָׂדֶה שֶׁיָּכוֹל לִגְאָלָהּ מִשְּׁתֵּי שָׁנִים וְאֵילָךְ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה) ווייל אַז אֵיינֶער הָט פַארְקוֹיפְט אַפֶעלְד אִיז דֶער דִין דֶער פַארְקוֹיפֶער דַארְף וַוארְטִין צְוֵויי יָאהְר, אוּנ נָאךְ דִי צְוֵוייא מֶעג עֶר זִיא אוֹיסְלֵייזִין פוּן קוֹיפֶער וֶוען עֶר ווִיל (וּבְתוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ יָכוֹל לִגְאָלָהּ) אוּנ אִין דִיא צְוֵוייא יָאהְר קֶען עֶר זִיא נִיט אוֹיסְלֵייזִין פוּן קוֹיפֶער (הוּצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּזֶה) דַארְף דֶער פָּסוּק זָאגִין בַּיי דִיא שְׁטוּבּ חִלּוּף) אִיז פַארְקֶערְט (שֶׁאִם רָצָה לִגְאוֹל בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה גּוֹאֲלָהּ) אוֹיבּ דֶער פַארְקוֹיפֶער ווִיל אוֹיסְלֵייזִין דִיא שְׁטוּבּ פוּן אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין יָאר קֶען עֶר זִיא אוֹיסְלֵייזִין (וּלְאַחַר מִכָּאן אֵינוֹ גוֹאֲלָהּ) אוּנ נָאךְ דֶעם עֶרְשְׁטִין יָאהְר קֶען עֶר זִיא יסְלֵייזִין: וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ). (שֶׁל בַּיִת), דָם אוֹיסְלֵייזוּנְג פוּן דִי שְׁטוּבּ אִיז וְיָמִים) אַיָאהְר, זָאגְט רש״י (יְמֵי שָׁנָה שְׁלֵמָה יָמִים) דִיא טֶעג פוּן אַגַאנְצִין יָאהְר וֶוערִין גֶערוּפִין יָמִים (וְכֵן) אַזוֹי שְׁטֵייט אִין פָּסוּק לָבָן הָט גִיזָאגְט צוּ אֱלִיעֶזֶר (תֵּשֵׁב אִתָּנוּ יָמִים) זָאל דִיא נַעֲרָה זִיצֶען מִיט אוּנְז אַיָאהְר: (ל) וְקָם הַבַּיִת וגו׳ לַצְּמִיתוּת). אוֹיבּ דֶר פַארְקוֹיפֶר הָט אִין דֶעם דִיא שְׁטוּבּ נִיט אוֹיסְגֶעלֵייזְט (יָצָא מִכּוֹחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעָמַד בְּכוֹחוֹ שֶׁל קוֹנֶה) אִיז דִי שְׁטוּבּ אִין גַאנְצִין אַרוֹיס גֶגַאנְגֶען פוּן פֶער אוּנ זִיא אִיז גֶעבְּלִיבֶּען בַּייא דֶעם קוֹיפֶער: וַאֲשֶׁר לֹא חוֹמָה). זָאגְט רש״י (לוֹ קְרִינָן), מִיר לֵייעֶנֶען לוֹ מִיט וָאו, לֹא מִיט אַאַלֶף אִיז דֶערְטַייטְשׁ, נִיט, מֵיינְט מֶען דִי שְׁטָאט הָאט נִיט אַמָאהֶער, לוֹ מִיט אוא״ו אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִים, מֵיינְט מֶען דִיא שְׁטָאט הָאט אַמָאהֶער (אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל) הָאבִּין דִי רַבָּנָן גִיזָאגְט אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק (אַף שֶׁאֵין לוֹ עַכְשָׁיו) אֲפִילוּ אִיצְט הָאט נִיט דִיא שְׁטָאט אַמָאהֶער (הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ קוֹדֶם לָכֵן) ווייל זִיא הָאט אַמָאהֶער וֶוען יְהוֹשֻׁעַ הָט אַיינְגֶענוּמֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִיז גְלַייךְ ווִיא זִיא הָאט אִיצְט גֶעהַאט אַמָאהֶער, זָאגְט (וְעִיר נְקֵבָה הִיא) אַשְׁטָאט אִיז לָשׁוֹן נְקֵבָה (הוּצְרַךְ לִכְתּוֹב לָהּ) הָאט גֶעדַארְפְט שְׁטֵיין לָהּ, צוּ אִיר, (אֶלָּא מִתּוֹךְ לִכְתּוֹב לֹא בִּפְנִים) נָאר ווייל אִינְוֵוייגִיג אִין דִיא תּוֹרָה דַארְף זַיין גִשְׁרִיבֶּן לֹא (תִּקְּנוּ לוֹ בְּמַסּוֹרֶת) הָט מֶען צוּ גִשְׁרִיבֶּן זַייט לוֹ, מִיט אוא״ו (זֶה נוֹפֵל עַל זֶה) עֶס זָאל פַּאסְטִין אֵיינְס צוּ דָאס אַנְדֶערִי (לֹא לוֹ): וְלֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל). זָאגְט רש״י (רַב סַפְרָא) רַב סַפְרָא הָאט גֶעזָאגְט (אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ לֹא יֵצֵא) אוֹיבּ יוֹבֵל אִיז גֶעקוּמֶען אִין דֶעם יָאהְר פוּן

דעת זקנים מבעלי התוספות

גאולתו עד תום שנת ממכרו. ישנאמר לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם:

שפתי חכמים

ידו כדי גאולת כל השדה הוא גואל ואם לאו לאו: ד בערכין דף ל׳ פירש״י בין השמטות של ערב שנת היובל נפקא שביעית והיא שעתא תרווייהו משמטים עכ״ל: ה פי׳ שבתחלה הוקפה ואח״כ נתיישבה ימות יהושע כו׳ דמשתמ׳ אין הכתוב מדבר אלא בעיר שמוקפת בשעת כיבוש שהוא תחילת ישיבתן בארץ: ו כלומר ולא של ממכרו דומגא כדי גאולתו דלעיל דהתם עכ״ל גאולתו של ממכר ולא גאולתו של אחוזה דאחוזה ל׳ נקבה אבל הכא דבית לשון זכר הוא הוזכר פה ממכר עד שיפול עליו כנוי של גאולתו עכ״ל שפירושו גאולתו של בית. רא״ם: ז כלו׳ אע״פ שהיה בידו של קונה מ״מ היה

פירוש לתורת אלהים

יז עֶס וֶועט זִיךְ אוֹס לָאזֶען אַיָאר פוּן זַיין פַאר גְ יָמִים נָאר דָם עֶרְשְׁטֶע יָאר פוּן זַיין פַר קוֹפוּנְג עֶר דִי שְׁטוּבּ אוֹס לֵייזֶן: (ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל אוּנ אַז וֶעט עֶס נִיט אוֹס לֵייזֶן עַד מְלֹאת בִּיז עֶס וֶועט דֶר פִילְט וֶוערֶן צוּ אִים אַגַאנְץ יָאר פוּן דֶעם פַר קוֹפֶן וְקָם הַבַּיִת זָאל בְּלַייבֶּן דָם הוֹז וָוס עֶס אִיז אִין דֶער שְׁטָאט וָואס עֶס אִיז אַרוּם אִיר אַמוֹעֶר לַצְּמִיתוּת אוֹף אֵייבֶּעג לַקֹּנֶה אֹתוֹ צוּא דֶעם וָואס הָאט עֶס

יצא ביבל: לא ובתי החצרים אשר
אין־להם חמה סביב על־שדה
הארץ יחשב גאלה תהיה־לו וביבל
יצא: לב וערי הלוים בתי ערי
אחזתם גאלת עולם תהיה ללוים:
לג ואשר יגאל מן־הלוים ויצא

אונקלוס

יתה לדרוהי לא יפ
ביובלא: לא ובתי פצח
די לית להון שור מ
סחור סחור על ח
ארעא יתחשב פרק
תהי לה וביובלא יפו
לב וקרוי ליואי בתי ק
אחסנתהון פורקן ע
תהי לליואי: לג ודי יפו
מן ליואי ויפ"ק ז

תו"א לא יצא ביובל שם כט לא: ובתי החצרים שם לג: על שדה הארץ יחשב קידושין כא ערכין שם: גאולה תהיה לו קידושין כ ערכין ל לג: גאלת עולם ללוים שם לג: ואשר יגאל מן הלוים שם: ויצא ממכר בית שם:

רשב"ם

(לג) ואשר יגאל מן הלוים. כמו שנא' גאולת עולם תהיה ללוים. והוא ירצה לגאול. ואין לו במה לגאול: ויצא ממכר בית וגו'. כלומר תשוב לו בחנ

בית יהודא

פארקויפונג, גייט ניט ארוים דיא שטוב פון קויפער צום פארקויפער אום יובל: (לא) ובתי החצרים). זאגט רש"י (כתרגומו), ווי דער תרגום טייטשט פצחיא, אפענע (עירות פתוחות מאין חומה) שטעט וואס זענען אפען אונ האבין ניט ארום אמאהער (ויש הרבה בספר יהושע) אין ספר יהושע שטייט פיל מאהל דער ווארט חצרים, (הערים וחצריהם), דיא פארמאכטע שטעט אונ דיא אפענע שטעט (בחצריהם ובטירותם) אין זייערע אפענע שטעט אונ אין זייערע פאלאצין: ועל שדה הארץ יחשב). די שטובין וואס זענען אין די שטעט וואס האבין ניט ארום שטאט אמאהער, זענין גלייך ווי פעלדער (הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל) זייא האבין דעם דין ווי פעלדער מען קען זייא אויס לייזין ביז יובל (ויוצאים ביובל לבעלים אם לא נגאלו) אונ אויב זיי זענען ביז יובל ניט אויסגעלייזט געווארן גייען זיי צוריק צום פרקויפער אין יובל אומזיסט אן געלט: וגאולה תהיה לו). מען קען שטוב אויסלייזין (מיד אם ירצה) באלד אויב דר פרקויפר וויל זיא אויסלייזין באלד (ובזה יפה כוחו מכח שדות) מיט זאך איז בעסר דאס פארקויפונג פון דיא שטובין ווי דאס פארקויפונג פון פעלדער (שהשדות אין נגאלות עד שתי ש פעלדער קען ניט דערפארקויפער אויסלייזין ביז צווייא יאהר נאך דעם פארקויפין, אונ שטובין קען דער פארק אויסלייזין אפילו באלד מארגין נאך דעם פארקויפין, אונ אויב דר פארקויפער הט די שטוב ניט אויסגעלייזט (וב יצא חנם) גייט ארוים די שטוב פון קויפער צום פאר קויפער אומזיסט אן געלט: (לב) וערי הלוים). אונ דיא שטעט די לוים (ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם) אויב אלוי האט פארקויפט אשטאט פון די אכט אונ פערציג שטעט וו האט גיגעבין צוא די לוים אדער ער הט פארקויפט אפעלד פון די פעלדער וואס זענען ארום דיא שטעט אין דיא צ טויזענד איילין פון שטאט: וגאולת עולם תהיה ללוים). מעגען די לוים דאס אייביג אויסלייזין (גואל מיד אפילו לפני שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים) אויב אלוי האט פארקויפט אפעלד פון זיי פעלדער וום מען האט זייא גיגעבין אין דיא צווייא טויזענד איילין פ"אין ווס זענען ארום דיא שטעט, מעג דער דיא פעלד באלד צוריק אויס לייזין אפילו פאר צוויי יאהר (או אם מכרו בית בעיר חומה) אדער דער לוי האט פארק אשטוב אין איינע פון זייערע שטעט וואס האט אמאהער ארום שטאט (גואלין לעולם) מעגין זיי אייביג אויסלייז שטוב (ואינו חלוט לסוף שנה) אונ אפילו דער לוי הט זיא ניט אויסגעלייזט ביז צום יאהר איז זיא אויך ניט פארפא צום קויפער נאר ער קען זיא נאך אויסלייזין ווען ער וויל: (לג) ואשר יגאל מן הלוים). זאגט רש"י מען מיינט

רש"י

פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא: (לא) ובתי החצר כתרגומו פצחיא עיירות פתוחות מאין חומה ויש הרבה ב יהושע (יהושע יג) הערים וחצריהם (בראשית כה) בחצ ובטירותם: על שדה הארץ יחשב. הרי הן כ הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נג גאלה תהיה לו. (ת"כ) מיד אם ירצה. ובזה יפה כחו שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וביובל יצ א בחנם: (לב) וערי הלוים. ארבעים ושמנה עיר ש להם: גאלת עולם. גואל מיד אפי' לפני שתי שני מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סב הערים או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם חלוט לסוף שנה: (לג) ואשר יגאל מן הלוים. ואם

שפתי חכמים

ג"כ בכחו של מוכר שעדיין היה בידו לפדותו ועמד בידו של קונה שסוב אין יכול להוציאו מידו וכתב הרא"ם אבל יש לתמוה למה לא פי' דמלת וקם אלמיתות קאי דעד השתא היה בידו של קונה קנין של שנה כו'. ול"ל דדיוקא דרש"י הוא מדכתיב בקרא לצמיתות לקונה וגו' לקונה יתירא הוא פשיטא דלקונה קאי אלא לקונה דיוקא הוא לקונה למוכר כלומר דעד השתא היה ברשות של מוכר לפדותו ועכשיו שעברה השנה יצאה מרשותו של מוכר וכו': ח כלומר בלא הנ דגבי שדה אחוזה תניא אכלה שנה ופגע בו יובל מעלים לו עוד

פירוש לתורת אלהים

געקויפט לדורותיו צוא זיין גיבירט לא יצא ביובל עס זאל ניט ארוים גיין צום מוכר אום יובל [עיין רש"י]: (לא) ובתי החצרים אונ די הייזר וום זענן אין די אפעני שטעט אשר אין להם וואס צו דיא שטעט איז ניטא אמויער ארום על שדה זאל דס זיין גרעכינט וויא די פעלדר עס הט דעם דין ווי איינר פר קופט אפעלד גאולה מעג ער אום לייזען ביז יובל וביובל יצא אונ מען לייזט זיי ניט אום גייען זיי אום יובל ארוס די בעלים אן געלד: (לב) וערי הלוים אונ די שטע פון די לוים בתי די הייזר ערי אחוזתם פון דיא שטע פון זייער ארב גאולת עולם איין אייביג אום ליי זאל זיין צו די לוים זיי מעגן תמיד אום לייזן זיי

ממכר־בית ועיר אחזתו ביבל כי בתי ערי הלוים הוא אחזתם בתוך בני ישראל׃ לד ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי־אחזת עולם הוא

אונקלוס

...תא וקרתא אחסנתה ...בלא ארי בתי קרוי ...אי היא אחסנתהון ...בני ישראל׃ לד וחקל ...קרויהון לא יזדבן ...אחסנת עלם הוא

...כי בתי ערי הלוים סם : ושדה מגרש עריהם סם : כי אחזת עולם סם כח לד :

בעל הטורים

...דה . ב׳ במס׳ דין ואידך ושדי תרומות היינו דאמרינן בערכין ושדה מגרש עריהם לא ימכר פי׳ לא ישונה כמו כן שדי תרומות לא ישונה כדכתיב אל טל ואל מטר :

רשב״ם

(לד) ושדה מגרש. כמפורש באלה מס׳

רש״י

...או עיר מהם : ויצא ביובל. אותו ממכר של בית או עיר ויסוב ללוי שמכרו ולא יהי׳ חלוט כשאר בתי ערי חומה ...ישראל וגאולה זו ל׳ מכירה. ד״א לפי שנאמר גאולת עולם ...ללוים ט יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל ...בית בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת״ל ...יגאל מן הלוים אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם : ...ממכר בית. הרי זו מצוה אחרת י ואם לא גאלה ...ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל: כי בתי הלוים היא אחזתם. לא היה להם נחלת שדות ...אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום ...ויש להם גאולה כשדות כ כדי שלא יופקע ...מהם : (לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר.

בית יהודא

(יקנה בית או עיר מהם) אויב איינר וועט קויפן אשטוב אדער אשטאט פון די לוים : (ויצא ביובל). (אותו ממכר של בית או של עיר) די פארקויפטע שטוב אדער דיא פארקויפטע שטאט (וישוב ללוי שמכרו) זאל אין דעם יאהר יובל צוריק גיין צום לוי וום ער האט זיא פארקויפט (ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל) אונ אפילו נאך דעם יאהר פון פרקויפן זאל די שטוב ניט בלייבן פארפאלין ביי דעם קויפער וויא עס איז דער דין ביי די שטובין וואס זענען אין אשטאט וום ארום איר איז דא אמאהער אונ זיא איז פארקויפט גיוואָרן פון אישראל (וגאולה זו לשון מכירה) דער וואָרט גאולה וום דא שטייט מיינט מען פארקויפין (דבר אחר) נאך קען מען זאגין (לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים) ווייל עס שטייט אין פסוק די לוים קענן אייביג אויסלייזין זייערע פרקויפטע ...פין (יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים) וואָלט איך זאגין דער פסוק מיינט נאר אז דער ...ער איז אישראל, אויב אישראל האט געקויפט אשטוב פון די שטעט וואס גיהער צו די לוים, קען דער לוי אייביג ...לייזין די שטוב פון ישראל (אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט) אבער אז אלוי האט געקויפט אשטוב פון אלוי אונ ער ...זיא ניט אויסגעלייזט ביז צום יאהר פון פארקויפין זאל זיא זיין נאך דעם יאהר פארפאלין צום קויפער נאזו ווי ...ראל קויפט פון אישראל (תלמוד לומר ואשר יגאל מן הלוים) זאגט דער פסוק אז ער וועט אויס לייזין פון לוים (אף ...אל מיד לוי גואל גאולת עולם) אפילו דער לוי דארף אויס לייזין פון אלוי מעג ער אויך אייביג אויס לייזין : (ויצא ממכר ...) זאגט רש״י (הרי זו מצוה אחרת) דם איז איין אנדער מצוה (ואם לא גאלה) אוב דער לוי הט ניט אויסגעלייזט דיא ...(ויוצאה ביובל) גייט זיא ארוים פון קויפער צום לוי וועט עס קומט יובל (ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל) אונ זיא ...ניט פארפאלין צום קויפער אפילו נאך דעם יאהר ניט וויא דער דין איז ביי אשטוב פון אישראל : (כי בתי ערי ...ים היא אחזתם), וואָרום די הייזער פון דיא שטעט וום גיהערין צוא די לוים דאס איז זייער פארמעגין (לא היו להם ...ת שדה וכרמים) זיי האבין ניט געהאט פעלדער אונ ניט ווייגגערטנער (אלא ערים לשבת ומגרשיהם) זייא האבין נאר ...האט שטעט צום זיצען (צום וואהנען) אונ פלעצער צוא די שטעט (לפיכך הם להם במקום שדות) דריבר זענען ביי די ...ם די דינים פון די שטעט אזו וויא דיא דינים פון פעלדער (ויש להם גאולה כשדות) אונ זיי האבין אויסלייזונג אזוי וויא ...לדער (כדי שלא יופקע נחלתם מהם) עס זאל ניט אוועק גנומען ווערין פון זיי זייער פארמעגין [עיין ש״ח] : (לד) ושדה ...ש עריהם לא ימכר] . די פעלדער וואס זענען אויף דעם פלאץ פון זייערע שטעט זאל ניט פארקויפט ווערן (מכר גזבר)

שפתי חכמים

...ביובל להכי איצטריך וביובל ילא קרא יתירא הוא לו׳ שילא בחנס ...הסלמה (בערכין דכ״ט) : ט פי׳ ד״א ואשר יגאל הוא גאולה ...ל׳ פדיון ולא לשון קנין ואדלעיל קאי דכתיב גאולת עולם תהיה ...כא הכי לו׳ שלא בישראל שקנה מלוי בלבד קאמר שיש ללוי לפדותו ...אלא אפי׳ לוי שקנה מלוי פודה המוכר גאולת עולם : י היינו לפי פירוש דבר אחר כו׳ ולא אגאולת עולם דלעיל מיניה קאי דמיירי בפדיון אבל לפי פי׳ ראשון כולה חדא מילתא היא : כ והא דקאמר ויש להם גאולה כשדות ולא קאמר כמו ויוצאין ביובל כשדות לאו דוקא הוא אלא הה״נ ויוצאין ביובל וחד מינייהו נקט. כתב הרא״ם אך קשה כי זה הטעם כי בתי ערי הלוים וגו׳ לא שייך אלא בישראל הקונה מן

פירוש לתורת אלהים

...יזר : (לג) ואשר אונ ווען איינער וועט קויפען אהויז ...ר אשטאט פון די לוים ויצא זאל ארום גיין דם פר...פטע הויז ועיר אחזתו אונ די שטאט פון זיין ארבווס ...הט זיא פאר קויפט זאל דאס ארום גיין צום לוי ...בל אום יובל כי בתי וואָרום די הייזר אונ די שטעט ...ן די לוים היא אחזתם איז דם זייער ארב צווישען די קינדער ישראל זייא האבען דאך ניט קיין פעלדער נאר שטעט זענען דיא שטעט ביי זייא וויא פעלדער דרום האבן דיא הייזר דעם דין פון אום לייזן אזו ווי פעלדער : (לד) ושדה אונ די פעלדער פון דעם פלאץ וואס זייא האבן צו זייערע שטעט לא ימכר זאל ניט פר קופט ווערען פון גבאי [עיין רמב״ן]

מצות השם

...מב) ושדה מגרש עריהם לא ימכר. דאס איז די מצוה אז די ליידיגע פלאץ וום עס איז גוועין אין די שטעט וואס עס ...גהערט צו די לוים טאר מען אום זיי ניט מאכן איין שטאט אונ ווידער פון איין שטאט טאר מען ניט מאכען קיין ליידיגען פלאץ אדער פון איין ליידיגען פלאץ איין פעלד טאר מען אויך ניט מאכן אונ די מצוה גייט אן אין ארץ ישראל :

הוּא לָהֶם: ס לה וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ: לו אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ

להון: לה וַאֲרֵי יִתְ... אָחוּךְ וּתְמוּט יְדֵהּ וְתַתְקֵף בֵּהּ דַּיָּר וְ... וִיחֵי עִמָּךְ: לו לָא מִנֵּהּ חִבּוּלְיָא וְרִ...

תו"א וכי ימוך אחיך קידושין כ מציעא פא קיד ערכין ל: אל תקח מאתו נשך ותרבית קידושין כ ב"ק קיב מציעא סא עה ערכין ל:

בית יהודא

דס פארקויפונג פון דעם הקדש גבאי (שאם הקדיש בן לוי את שדהו) אויב א לוי הט גיזאגט אויף זיין פעלד זיא זאל זיין הייליג צום בית המקדש (ולא גאלה) אונ ער הט ניט צוריק אויס געלייזט די פעלד פון הקדש (ומכרה גזבר) אונ דר גבאי פון הקדש האט די פעלד פאר קויפט (אינה יוצאה לכהנים ביובל) אז עס קומט יובל גייט ניט ארוס די פעלד פון קופר צו דיא כהנים (כמו שנאמר בישראל) וויא עס שטייט ביי א ישראל (ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד) אויב א ישראל הט געזאגט אויף זיינע א פעלד זיא זאל זיין הייליג צו הקב"ה אונ דער ישראל האט ניט אויסגעלייזט די פעלד צוריק פון גבאי אונ דר גבאי הט די פעלד פרקויפט ... אנדער מענטש קען שוין ניט דער ישראל אויסלייזן, די פעלד פון דעם מענטש וואס זיא איז צו איהם פר קופט ג... אונ אז עס קומט יובל גייט ארוס דיא פעלד פון קויפר צו דיא כהנים (אבל בן לוי גואל לעולם) אבער אז דער לוי הט גה... זיין פעלד קען ער זיא אייביג אויסלייזן, אפילו דער גבאי האט דאס פעלד פארקויפט פון דעסטוועגין קען ער זיא ... לייזן פון קויפר: (לה) והחזקת בו. זאלסט אים שטארקין (אל תניחהו שירד ויפול) נאלסט אים ניט לאזין ער זאל ... נידערין אונ פאלין (ויהיה קשה להקימו) וועט זיין שווער מען זאל אים אויפשטעלין (אלא חזקהו משעת מוטת היד) זאלסט אים שטארקין וועןער וועט אנהייבין איינגעבויגין ווערין נארעם ווערין (למה זה דומה) צו וואס איז די... גלייך (למשאוי שעל החמור) צוא אמשא וואס ליגט אויף א אייזיל (עודהו על החמור) אויב די משא איז נאך אוי... אייזיל, נאר זיא הייבט אן אראפ בייגין (אחד תופס בו ומעמידו) אפילו נאר איינער האלט אונטער דיא משא ב... דיא משא ליגן אויף איר ארט אונ פאלט ניט אראפ (נפל לארץ) אבער אז די משא איז שיין גפאלין אויף די ערד (חמ... מעמידין אותה) אפילו פינף מענטשין קענען זיא ניט צוריק אויפהייבין אונ לייגין אויף דעם אייזיל: גר ותושבו. רש"י מען מיינט (אף אם הוא גר א' תושב) אפילו ער איז אגר אדער אתושב פון דעסטוועגין זאלסטו איהם שט... אונ העלפין צו זיין פרנסה (ואיזהו תושב) ווער איז אתושב (כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות...

רש"י

מכר גזבר שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ... גזבר אינה יוצאה לכהנים ל ביובל כמו שנאמר ... (ויקרא כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל ע... בן לוי גואל לעולם: (לה) והחזקת בו. אל תניחהו ... ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת הי... זה דומה למשאוי שעל החמור עודהו על החמור אחד ... בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו: גר ותו... אף אם הוא גר או תושב מ ואיזהו תושב כל שקב...

שפתי חכמים

הלוים אבל כשהקונים הם לוים דלא שייך האי טעמא שהרי נשאר ביד לוי ולא יופקע נחלתם דלמא דינם כבתי ערי חומה של ישראל כו' ושמא י"ל משום שרוב הקונים מן הלוים הם ישראלי' מפני שהם הרוב נתנה התורה הטעם בעבורם ולא חששה למיעוטא דקונים שהם לוים. ולי נרא' מיתורא דקרא יש ללמוד דאין לחלק בין הקונים הן שהם ישראלי' או לוים דין אחד להם מדכתיב היא אחוזתם בתוך בנ"י בתוך בנ"י ל"ל אלא לדרשא קאתי לומר שנחלת לוים תהיה בשלימות כמו שהוא בתחילה בתוך בנ"י ואם אינו ענין לקונים ישראלי' תנהו לקונים לוים שיחזרו ביובל: ל כתב הרא"ם ויש לתמוה דמדהוצרך להביא ראיה מקרא דאחוזת עולם הוא להם שלא ימכר מכר עולם כדתניא בת"כ לא ימכר מכר גזבר או לא ימכר מכר עולם פירוש שאין הלוי יכול למוכרו ת"ל כי אחוזת עולם ולא הביא נמה שכתוב גאולת עולם תהיה ללוים ש"מ דס"ל דהנהו קראי דלעיל בבתים וערים קמיי... בשדה מגרש וכיון שכן הוא למה לא יפרשו לא ימכר שלא יוכל... למכור השדה מגרש שלו וקראי דלעיל בבתים וערים בלבד קא מיי... בשדה מגרש וכו'ול"ע.ונ"ל דהכי קא יליף מקרא דכי אחוזת עולם ... אלו לא נא' כי אחוזת עולם ה"א לא ימכר דכתיב בשדה מגרש יוכל למכור הלוי שדה מגרש שלו וקרא דגאולת עולם מיירי ... ועריס ולא בשדה מגרש אבל השתא דכתיב כי אחוזת עולם הו... א"כ ילפינן אחוזת אחוזת מבתים וערי' מה בתי' יכולין למכור א... מגרש יכולין למכור דומיא דבתים שלא ינכר ממכר עולם וא"... דילפינן דדין א' להם לבתים ועריס ושדה מגרש א"כ לערבינה... ולכתבינהו גבי הדדי אלא ע"כ לא ימכר למכר גזבר הוא דאת... יתורץ גמי הקושיא השניה שהקשה הרא"ם על מתניתא דת"כ:

ליקוטי יהודא

(לה) וכי ימוך אחיך וגו', דער **אהל יעקב** שרייבט דער **מדרש** זאגט דאס איז וואס דוד המלך האט גזאגט אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', דר מיינונג פון דעם פסוק איז אזו אשרי משכיל אל דל, וואל דעם מענטש וואס בעטראכט מיט חכמה דעם ארעם מאן, ביום רעה, אפילו אין דעם טאג ואין די ציית) וואס אים אליין איז אויך שלעכט, פון דעסטוועגן בעטראכט ער דעם ארעם מאן איז ערגער פון מיר, אונ ער העלפט דעם ארעם מאן, פר דעם ימלטהו ה', וועט הקב"ה אים רעטין פון אלע צרות. דס זאגט די **תורה** וכי ימוך אחיך אויב דיין ברודער וועט ווערען ארעם, ומטה ידו עמך, אונ זיין האנט [זיין כח] וועט זיין איינגעבויגן מיט דיר, עס וועט דיר אויך גוט זיין, פון דעסטוועגען והחזקת בו. זאלסטו אים שטארקען אונ זאלסט אים העלפן. דער **אהל יעקב** שרייבט אמשל... דעם פסוק אשרי משכיל אל דל עס האט אמאל גטראפען איינער איז שטארק ארעם גווארן, איז ביי אים געבליבן ער זאל ו... אמסר, אלע טאג איז ער גגאנגען אין וועג זעהן וועלכע סחורה מען פירט אריין אין שטאט, איין טאג האט ער גטראפען סוו... פארען מיט פורען טרפה סחורה, איז ער צוא גגאנגען צוא אסוחר אונ זאגט צוא אים גיב מיר אנדבה, איך בין אר... דער סוחר איז גוועזן אקלוגער ער האט גזעהן דער ארעם מאן קוקט שטארק אויף דיא פורען צוא וויסען וואס איינוייניג ל... דריבער האט דער סוחר אים גגעבען עטליכע רובל, דער ארעם מאן האט אים גדאנקט אונ דער סוחר איז אוועק נפאר...

פירוש לתורת אלהים

כי אחוזת עולם וואראם עס איז צו זייא איין ... אויף אייביג: (לה) וכי ימוך אחיך ווען דיין ברו... וועט ארעם ווערין ומטה ווען ער וועט אן הייב... ארום ווערן והחזקת בו זאלסטו אים שטיצען [מיין ... גר ותושב סיי אגר סיי איוד וחי כדי ער זאל בלייב... לעבן עמך מיט דיר ווארום אז ער וועט ניט האבע... עסן וועט ער שטארבן: (לו) אל תקח מאתו דו זאלסט ...

נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: לז אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ: לח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי

אונקלוס

תִּדְחַל מֵאֱלָהָךְ וִיחֵי אֲחוּךְ עִמָּךְ: לז יָת כַּסְפָּךְ לָא תִתֵּן לֵהּ בְּחִבּוּלְיָא וּבְרִבִּיתָא לָא תִתֵּן מֵיכְלָךְ: לח אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן

גר"א ויראת מאלהיך מליעא עה תמורה ו: ומי אחיך עמך נדרים סב מליעא סב פו: את כספך לא תתן לו בנשך מליעא ס סא עה:

בעל הטורים

(ו) וחי אחיך עמך. וסמיך ליה אל תקח מאתו נשך ותרבית רמז שכל המלוה ברבית אינו חי וכה"א בנשך נתן חוה לא יחיה: נשך. ג' זה נחש. לעתיד לבא אין הנחש מתרפא כדכתיב ונחש עפר לחמו כן הלוקח רבית לא יחיה ד"א שדומה רבית לנחש שנושך כנחש.

רש"י

לא לעבוד ע"א ואוכל נבלות: (לו) נשך ותרבית. חד וינהו רבנן ולעבור עליו בשני לאוין: ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו הוצרך לומר ויראת מאלהיך (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך: (לח) אשר

בית יהודא

גוי וואס הט אויף זיך גענומען ער זאל ניט דינען עבודה זרה, אונ נבלות עסט ער *), אבער הייסט דער גוי וואס האט זיך מגייר געוועזן אונ ער איז געווארין איוד אזוי ווי אלע יודין: (לו) נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית. בייסונג אונ מעהרונג דס איז פראצענט נאז ראובן פארבארגט צו שמעון הונדערט רובל ער זאל אים צוריק געבין הונדערט מיט צעהן רובל, ביי ראובן הייסט דאס תרבית, ער ווערט געמערט ורייכער מיט צעהן רובל, אונ ביי שמעון הייסט דם נשך, געביסן, ען בייסט אפּ פון אים צעהן רובל, זאגט רש"י (חד שויניהו רבנן) די רבנן האבין דאס געמאכט ווי איינס, אפילו בייא געלט שטייט נשך אונ בייא עסינוואַרג שטייט תרבית, פון דעסטוועגין איז ביי געלט דא דער לאו פון תרבית אויך אונ ביי עסינווארג איז דא דער לאו פון נשך אויך, וייל איינס אן דאס אנדרי קען ניט זיין, אז ראובן נעמט פראצענט פון שמעון איז ביי ראובן תרבית, ער ווערט געמערט אונ בייא שמעון איז נשך, ער ווערט גביסן, די תורה הט דם גטיילט זונדער (ולעבור עליו בשני לאוין) אז מען נעמט פראצענט זאל ער האבן אעבירה פון צוויי לאוין נבי געלט צווייא לאוין נשך אונ תרבית אונ ביי עסינווארג צוויי לאוין נשך אונ תרבית, די זעלביגע צוויי לאוין זענען בייא ביידע ביי געלט אונ ביי עסינווארג: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ. זאלסט מורא האבן פר דיין גאט, זאגט רש"י (לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר רבית) ווייל דער ווילען פון מענטשען ציהט זיך נאך פראצענט צו נעמען (וקשה לפרוש הימנו) אונ עס איז שווער מען זאל זיך אפשיידין פון דעם פראצענט (ומורה לעצמו היתר) אונ ער לערונט איינגען אז ער מעג נעמען פראצענט בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו) ווייל זיין געלט איז געווען ליידיג, ער הט מיט זיי גאר ניט פארדינט אונ זיין חבר האט מיט זיין געלט פארדינט, דריבער וועט ער וועלין זיין חבר זאל אים געבען פראצענט (הוצרך לומר ויראת מאלהיך) דריבער דארף די תורה זאגין דו זאלסט מורא האבן פאר הקב"ה אונ זאלסט ניט נעמען פראצענט (או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית) אדער ער זאגט פאר מענטשין אגוי הט אים געגעבין געלט ער זאל זיי פרבארגין אויף פראצענט. אונ ער פארבארגט צו יודין דאס געלט פון גוי, אונ דיא זאך איז ליגען, דאס געלט איז זיינע, מענטשין קען ער נארין (הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו) דיא זאך איז איבערגיגעבין צו דאס הארץ פון מענטש אונ צו זיין טראכטונג, דעם אמת וועמעס געלט דאס איז וויים נאר ער אין זיין הארץ (לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך) דריבער דארף דר פסוק צו אים זאגין דוא זאלסט מורא האבין פר הקב"ה, ער וויים דאך דעם אמת אז דס געלט איז זיינע: (לח) וַאֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וגו'. הקב"ה זאגט צוא דיא יודין איך האב אייך ארויסגענומען פון מצרים

שפתי חכמים

וכל לא גר ותושב דוקא דומיא דואל תונו את הגר והכתם את הגר. משום דכריסא דקרא כתיב וכי ימוך אחיך ותושב לאו אחיך הוא כיון

פירוש לתורת אלהים

ניט נעמען פון אים נשך בייסונג ותרבית אונ מערונג פראצענט ויראת אונ דו זאלסט דיך פארכטן פאר דיין גאט וחי אחיך אונ דיין ברודער זאל לעבען עמך מיט דיר: (לז) אֶת כַּסְפְּךָ דיין געלד זאלסטו אים ניט געבן בנשך מיט בייסונג ובמרבית אונ מערונג טארסטו ניט געבן דיין עסן ווארג דו טארסט ניט לייען געלד אדער עסען ווארג מען זאל דיר געבען פראצענט: (לח) אֲנִי יְיָ איך בין גאט אייער גאט אשר וואס איך

ליקוטי יהודא

דער ארעם מאן איז גגאנגען צום אנדערן סוחר בעטען אנדבה, האט דער סוחר אים געגעבען עטליכע קאפעקעס האט ער ניט געוואלט נעמען, דיא משרתים פון סוחר האבען אים אוועק געיאגט אונ האבען אים געשלאגען, דער ארעם מאן איז גלייך געגאנגען צום בירגערמייסטער אונ דער בירגערמייסטער איז געקומען מיט פאליציע אונ מען האט פארנומען דיא פורען סחורה מיט דעם סוחר, דער סוחר האט געוואלט איצט געבען

מצות השם

(שמג) אֶת כַּסְפְּךָ וגו'. די מצוה איז מען טאר ניט אנטלייען איין יודיש קינד אויף פראצענט סיי געלד אדער עסן ווארג אדער אנדערע זאכן דהיינו מען זאל אנטלייען איינס אונ מען זאל אפּ נעמען צוויי טאר מען אזוי ניט אונ דער וואס ער איז עובר אונ אנטלייט יוא איז ער עובר אויף צווייא לאוין. אונזערי הייליגע חכמים שרייבן אז דורך דעם הט די תורה הקדושה גאסרת אז מען

*) הערה ווען יודין האבין געוואהנט אין ארץ ישראל האבין זיי ניט געטארט לאזין וואהנען דיא גוים צווישען זיי, אונ האבין ניט געטארט פארקויפין צו אגוי אונ ניט פארדינגען צו אגוי ניט אשטוב אונ ניט אפעלד, נאר דער גוי וואס האט אויף זיך גענומען ער זאל ניט דינען עבודה זרה אפילו צו אלע זאכין איז ער געווען ווי אלע גוים, האט ער געמעגט וואהנען אין ארץ ישראל, דריבער האט מען אים גערופן „גר תושב" ער איז אגר נאר צו מעגין זיצען [וואהנען] אין ארץ ישראל:

אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: ס ששי רביעי כשהן מחוברין לט וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ לֹא־

אונקלוס

מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם ... לְכוֹן יָת אַרְעָא דִכ... לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָ...
לט וַאֲרֵי יִתְמַסְכַּן אֲ... עִמָּךְ וְיִזְדַּבַּן לָךְ לָא תִ...

רשב"ם

(לט) עבדת עבד. לרדותו בפרך כעבו...

תו"א לתת לכם כתובות קי: וכי ימוך אחיך עמך קידושין כ מציעא פא ערכין ל:

רש"י

הוצאתי וגו'. והבחנתי בין בכור לשאינו בכור אף אני ונפרע מן המלוה לישראל ברבית ואומר של נכרי הם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ע"מ שתקבלו עליכם מצותי אף כבדות עליכם: לתת לכם את ארץ כנען. בשכר שת... מצותי: להיות לכם לאלהים. (ת"כ) שכל הדר ... ישראל אני לו לאלהים וכל היוצא ממנה כעובד ע... (לט) עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כ... שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ ולא ינעול לו מנע...

בית יהודא

(וְהִבְחַנְתִּי בֵּין בְּכוֹר לְשֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר) אונ איך האב געוואוסט וועלכער מצרי איז א בכור אונ וועלכער מצרי איז ניט א בכור (אַף אֲנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרַע מִן הַמַּלְוֶה לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וְאוֹמֵר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הֵם) אזוי ווייס איך אויך דעם מענטש וואס פארבארגט זיין געלט צו יודין אויף פראצענט אונ ער זאגט דס געלט איז פון א גוי, אונ איך וועל אים שטראפן (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז הקב"ה זאגט צו די יודין (אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם) איך האב אייך ארויסגענומען פון מצרים (עַל מְנָת) אויף דעם תנאי (שֶׁתְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם מִצְוֹתַי אֲפִילוּ הֵן כְּבֵדוֹת עֲלֵיכֶם) איר זאלט אויף אייך גענומען צו טאהן וואס איך וועל אויף אייך געביטען אפילו עס וועט אייך ש... זיין דס צו טאהן: (לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן) איך זאל אייך געבין דיא לאנד כנען (בִּשְׂכַר שֶׁתְּקַבְּלוּ מִצְוֹתַי) ווייל איר אויף זיך גענומען צו טאהן וואס איך וועל אייך געביטען: (וְלִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים) איך זאל צו אייך זיין א גאט, הק... זאגט (שֶׁכָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲנִי לוֹ לֵאלֹהִים) דר יוד וואס וואהנט אין ארץ ישראל בין איך צוא אים א גאט (וְכָל הַ... מִמֶּנָּה כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) אונ דער יוד וואס גייט ארויס פון ארץ ישראל איז גלייך וויא ער וואלט געדינט ע... זרה: (לט) (וַעֲבוֹדַת עָבֶד). אז איינער הט געקויפט א קנעכט וואס ער איז א יוד, זאל דער בעל הבית ניט ארבעטין אים (עֲבוֹדָה שֶׁל גְּנַאי) א שענדליכע ארבעט (שֶׁיְּהֵא נִיכָּר בָּהּ כְּעֶבֶד) מען זאל דורך דיא ארבעט דערקענען אז ער א קנעכט (שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ כֵּלָיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ) ווען דר בעל הבית גייט אין באד זאל ער ניט זאגין צום קנעכט נעם קליידער אונ טראג זיי אונ גייא אינטער מיר ביז אין באד (וְלֹא יִנְעוֹל לוֹ מִנְעָלָיו) אונ דר בעל הבית זאל ניט זאגין...

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לח) לתת לכם את ארץ. כדאמרינן בשלהי מסכת כתובות לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפי' בעיר שרובה עכו"ם ידור בחוצה לארץ ואפי' בעיר שרובה ישראל שכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר להיות לכם לאלהים. דוד הוא אומר כי גרשוני היום וגו':

ליקוטי יהודא

דעם ארעם מאן פיל געלט מען זאל אים ארוים לאזען פון תפיסה, האט דער ארעם מאן געזאגט איצט קען איך אויך ניט העלפען, די סחורה איז ניט אין מיין האנט, דס זעלביגע איז ביייא פיל מענטשען, ראש השנה אונ יום כפור ווערט בעשריבען אויף יעדער מענטש ווי פיל ער זאל דעם יאהר פארדינען אונ ווי פיל ער זאל האבען שאדען, נאר אוב דר מענטש איז קלוג גיט ער דאס געלט פון שאדען צוא ארעמע לייט אונ ווען דער ארעם מאן קומט צום גביר נאך א נדבה דארף ער אים געבען דיא נדבה מיט כבוד, דער ארעם מאן דאנקט דעם גביר אונ בענטשט אים פאר דיא נדבה, אבער אז דער גביר איז ניט קלוג אונ דער ארעם מאן קומט צוא אים נאך א נדבה, ווערט ער בייז אויף דעם ארעם מאן אונ ז... צוא אים דוא האסט עפעס אשותפות אין מיינע געשעפטען וואס דוא קומסט צוא מיר נאך געלט, דער ארעם מאן ווי... פארשעמט אונ גייט אוועק פון גביר אונ וויינט פאר הקב"ה, דאס איז שוין די מסירה, אונ הקב"ה זאגט וְהָיָה כִּי יִצְעַק וְשָׁמַעְתִּי אז דער ארעם מאן וועט שרייען צוא מיר וועל איך הערען, דער ווייל שטראפט הקב"ה דעם גביר ער ווי... קראנק, דאמאלס זוכט מען דיא ארעמע לייט מען גיט זייא צדקה זייא זאלען זאגען תהלים, זיין משפט איז שוין א... ניט אין דיא הענט פון דיא ארעמע לייט, עס איז שוין ביייא דעם בית דין וואס אין הימעל, אונ ער דארף שוין הא... א גרויסען זכות ער זאל געראטעוועט ווערען, דאס זאגט דער פסוק אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל, וואהל דעם מענטש וואס האנדילט מ... דעם ארעם מאן מיט חכמה, וועט ער פארדינען בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה', ווען עס וועט ח"ו קומען אויף אים א שלעכט... טאג וועט הקב"ה אים רעטען:

פירוש לתורת אלהים

האב אייך ארוס געצוגען פון דעם לאנד מצרים ... זאלט מקבל זיין מיינע מצות לָתֵת צו געבען אייך ... לאנד כנען פאר דעם שכר לִהְיוֹת איך זאל צו א... זיין א גאט: (לט) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אונ ווען עס ווע... פאר ארומט ווערען דיין ברודער עִמָּךְ מיט ... וְנִמְכַּר לָךְ אונ ער וועט פאר קויפט ווערען צוא ... פאר א קנעכט לֹא תַעֲבוֹד בּוֹ זאלסטו מיט אים ... ארבעטען עֲבוֹדַת אזוי איין ארבעט עס זאל ד...

מצות השם

מען טאר ניט לייען אויף קיין פראצענט ווייל דער וואס א נעמט ... אויף פראצענט הט אין זיך איין מדה פון אכזריות אונ מיר יודען מוזן זיך פירן מיט רחמנות איבר דעם שטעלט די תורה דס לשון (ולא תשיך) דס מיינט מען דו זאלסט ניט בייסן וואָרום אזוי וויא איין שלאנג בייסט איין מענטש אזוי דיא וואס זיי אנטלייען אויף פראצענט עסט ער אויף דעם מענטשינס געלד דורך דעם דא... מען זיך דר ווייטערן דר פון אונ מיר זאלן זיך פירן מיט רחמנ... אונ די מצוה גייט אן אין יעדער ארט אונ אין יעדער צייט (שרש) לא תעבוד וגו'. דאס איז דיא מצוה אז מיט א... יודישן קנעכט טאר מען ניט ארבטן אזוי ארבים ו...

עס

תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃ מ כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ׃ מא וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃ מב כִּי־עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד׃ מג לֹא־

אונקלוס

פָּלְחַן עַבְדִין׃
אֲגִירָא כְּתוֹתָבָא יְהֵי
עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא
עִמָּךְ׃ מא וְיִפּוֹק
הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ
לְזַרְעִיתֵהּ
אַחְסָנַת אֲבָהָתוֹהִי
מב אֲרֵי עַבְדַי אִנּוּן
אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא
מִצְרַיִם לָא יִזְדַּבְּנוּן זְבוּן
עַבְדִין׃ מג לָא תִפְלַח

עד שנת היובל יעבד עמך קידושין כ: ויצא מעמך הוא ובניו עמו קידושין כב: ושב אל שם טו כח מליצא עח מכות יג: לא ימכרו ממכרת עבד סנהדרין פו עקידה שער ס:

בעל הטורים

עולה תרי"ב בפסוק כנגד תרי"ב מצות: (מ) כשכיר. ב׳ דין והידך עד ירצה כשכיר יומו רמז למה שאמרו חכמים פועל חוזר אפי׳ בחצי היום פירוש כשכיר יהיה עמך עד שירצה ואפילו ביומו אם ירצה יחזור:

רש"י

כשכיר כתושב. עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהג בו: עד שנת היובל. אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציאו: (מא) הוא ובניו עמו. אמר ר׳ שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו: ואל אחזת אבתיו. (ת"כ. מכות יג) אל כבוד אבותיו ם ואין לזלזלו בכך: אחזת. חזקת: כי עבדי הם. (ת"כ) שטרי קודם: לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה כאן יש עבד למכור ולא יעמידנו על אבן הלקח: (מג) לא תרדה בו בפרך.

בית יהודא

יוּדִישֶׁען קְנֶעכְט עֶר זָאל אִים אָנְטָאהְן דִי שִׁיךְ: (מ) וּכְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב]. זָאגְט רש"י (עֲבוֹדַת קַרְקַע וּמְלֶאכֶת אוּמָנוּת כִּשְׁאָר שְׂכִירִים הִתְנַהֵג בּוֹ) דֶר בַּעַל הַבַּיִת זָאל נָאר אַרְבֶּעטִין מִיט דֶעם קְנֶעכְט גְלַייךְ ווי עֶר וָואלְט גְוֶועןן בַּיי אִים אַגֶעדוּנְגֶענֶער צוּ אַרְבֶּעטִין אִין פֶּעְ"ד אָדֶער אַנְדֶערֶע אַרְבֶּעט: וַעַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל]. דֶר קְנֶעכְט זָאל אַרְבֶּעטִין בִּיז צוּם יָאהְר יוֹבֵל (אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים הָיָה הַיּוֹבֵל מוֹצִיאוֹ) אוֹיבּ יוֹבֵל אִיז גְוֶועןן אִין דִי זֶעקְס יָאהְר אִיז עֶר יוֹבֵל אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פְרַייא פוּן בַּעַל הַבַּיִת: (מא) וְהוּא וּבָנָיו עִמּוֹ]. (אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן) ר׳ שמעון הָאט גְזָאגְט (אִם הוּא נִמְכַּר) אוֹבּ עֶר אִיז פַארְקוֹיפְט גְוָוארִין פַאר אַקְנֶעכְט (בָּנָיו מִי מְכָרָן) וֶוער הָט זַיינֶע קִינְדֶער פַארְקוֹיפְט צוּ דֶעם זֶעלְבִּיגֶען בַּעַל הַבַּיִת (אֶלָּא מִכָּאן שֶׁרַבּוֹ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו) נָאר פוּן דַאנֶען ווייסִין מִיר אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דֶעם קְנֶעכְט מוּז גֶעבִּין עֶסִין דִי קִינְדֶער פוּן דֶעם קְנֶעכְט אַזוֹ לַאנְג ווִיא דֶער קְנֶעכְט דִינְט בַּיי אִים: וְאֶל אֲבוֹתָיו] זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אֶל כְּבוֹד אֲבוֹתָיו) אַז דֶער קְנֶעכְט גֵייט אַרוֹם פְרַייא פוּן זַיין בַּעַל הַבַּיִת גֵייט עֶר צוּא דֶעם כָּבוֹד פוּן זַיינֶע אֶלְטֶערִין (וְאֵין לְזַלְזְלוֹ בְּכָךְ) אוּנ מֶען טָאר אִים נִיט פַארְשֶׁעמֶען מִיט דֶעם וָוס עֶר אִיז אַקְנֶעכְט: וַאֲחֻזַּת]. (חֶזְקַת), דָס בֶּעשְׁטִימוּנְג, לְמָשָׁל זַיין פָאטֶער אִיז אַרַב, הָאט מֶען אִים פְרִיעֶר גְגֶעבֶּן כָּבוֹד, עֶר אִיז אַזוֹהְן פוּן אַרַב, אוּנ ווייל אִים הָאט גְעפֶעלְט פַּרְנָסָה הָט עֶר גֶעמוּזְט זִיךְ פַארְקוֹיפְען פַר אַקְנֶעכְט, אִיצְט ווערְט פְרַייא מוּז מֶען אִים גֶעבִּין דֶעם זֶעלְבִּיגֶען כָּבוֹד ווִיא פְרִיעֶר אוּנ מֶען טָאר אִים נִיט פַארְשֶׁעמֶען דוּא גְוֶועןן אַקְנֶעכְט: (מב) וְכִי עֲבָדַי הֵם]. דִיא יוּדִין זֶענֶען מַיינֶע קְנֶעכְט (שְׁטָרִי קוֹדֵם) מַיין חוֹב אוֹיף זֵיי זֵיי זָאלֶן מִיךְ אִיז פְרִיעֶר, דְרִיבֶּער טָארִין זֵיי זִיךְ נִיט פַארְקוֹיפִין צוּ זַיין אֵייבִּיגֶע קְנֶעכְט: וְלֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד]. דִיא יוּדִישֶׁע זָאלֶען נִיט פַארְקוֹיפְט ווערֶען ווִיא דִיא גוֹיִשֶׁע קְנֶעכְט ווערֶען פַארְקוֹיפְט (בְּהַכְרָזָה כָּאן יֵשׁ עֶבֶד לִמְכּוֹר) אוֹיסְרוּפְענְדִיג צוּ פַארְקוֹיפִין אַקְנֶעכְט (וְלֹא יַעֲמִידֶנּוּ עַל אֶבֶן הַלֶּקַח) אוּנ מֶען זָאל נִיט שְׁטֶעלֶען דֶעם יוּד אוֹיף דֶעם שְׁטֵיין וָוא מֶען שְׁטֶעלְט דִיא גוֹיִשֶׁע קְנֶעכְט וֶוען מֶען פַארְקוֹיפְט זֵייא, מֶען זָאל אִים אוֹיךְ אַזוֹ פַארְקוֹיפִין: (מג) וְלֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ].

שפתי חכמים

יובל גליות אף שמקיי׳ ז׳ מצות בני נח ואינו עובד עבודת אלילי׳: קראי כתיבי חד עד שנת היובל יעבוד עמך ואוקמוה במוכר נפגע בו יובל קודש שם. ושב אל משפחתו במכרוהו ב"ד שפגע בו יובל קודש שם. ואיש אל משפחתו תשובו בנרלע שפגע בו יובל קודש שם לרציעתו. ועבדו לעולם בנרלע שפגע בו יובל אחר שם לרציעתו. ברייתא פ"ק דקידושין דף כ׳: ס ולא אחוזת קרקעותיו דא"כ

פירוש לתורת אלהים

ווערן עֶבֶד אַז עֶר אִיז בַּיי דִיר אַקְנֶעכְט [ע׳ רש"י]: שָׂכִיר עֶר זָאל זַיין ווִי אַגֶעדוּנְגֶענֶער אָדֶר ווִי אַאַלְט גֵר עַד בִּיז יוֹבֵל זָאל עֶר אַרְבֶּעטֶן בַּיי דִיר [ע׳ רש"י]: וְיָצָא מֵעִמָּךְ אוּנ עֶר זָאל אַרוֹם גֵיין פוּן דִיר הוּא עֶר אוּנ זַיינֶע קִינְדֶר מִיט אִים וְשָׁב אוּנ עֶר זָאל זִיךְ אוּם קֶערֶן צוּ זַיין מִשְׁפָּחָה וְאֶל אֲחֻזַּת אוּנ צוּ דֶעם כָּבוֹד פוּן זַיינֶע עֶלְטֶרֶן זָאל עֶר זִיךְ אוּם קֶערֶן [ע׳ רש"י]: (מב) כִּי עֲבָדַי הֵם ווָארוּם זֵייא זֶענֶען מַיינֶע קְנֶעכְט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאבּ זֵיי אַרוֹם גְצוֹגֶן פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם לֹא יִמָּכְרוּ זֵייא זָאלֶען נִיט פַאר קוֹיפְט ווערֶען

מצות השם

שְׁווֶער אָדֶער עֶס אִיז אַיין שַׁאנְד אַז עֶר זָאל אַרְבֵּיטֶען ... בַּיִת דְהַיְינוּ אַז עֶר זָאל נָאךְ טְרָאגֶען דִיא כֵּלִים דֶעם בַּעַל ... אִין בָּאד אַרַיין אָדֶער עֶר זָאל אִים דִיא שְׁטִיוָוייל אַרָאפּ ... פוּן דִיא פִּיס אָדֶער נָאךְ אַנְדֶערִי זַאכֶען וָואס עֶס אִיז ... אַז עֶר זָאל דָס טָאן נָאר עֶר מוּז זִיךְ מִיט אִים פִירֶען מִיט לִיבְשַׁאפְט עֶר בַּדַארְף אִים גֶעבֶּען צוּא עֶסֶען פוּן דֶעם וָואס עֶר עֶסְט אוּנ דַארְף אִים קְלֵיידֶען אוּנ דִירָה גֶעבֶּען אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען יוֹבֵל אִיז נוֹהֵג:

(שְׁנֵה שְׁמוֹ שְׁמוֹ) לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד, דָס אִיז דִי מִצְוַת אַז מֶען טָאר נִיט פַר קוֹיפֶן קֵיין יוּדִישֶׁן קְנֶעכְט אַזוֹ ווִיא דִיא

תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ׃
מד וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ
מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה׃ מה וְגַם מִבְּנֵי
הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם
אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם

בַּהּ בְּקַשְׁיוּ וְתִ
מֵאֱלָהָךְ׃ מד וְ
וְאַמְתָךְ דִּי יְהוֹן לָ
עַמְמַיָּא דִּי בְסַחֲ
מִנְּהוֹן תִּקְנוּן
וְאַמְהָן׃ מה וְאַף
תּוֹתָבַיָּא עָרְלַיָּא דְּ
עִמְּכוֹן מִנְּהוֹן תִּ
וּמִזַּרְעִיַתְהוֹן דְּעִמְּכ
אִתְיְלִידוּ בְּאַרְעֲכוֹן

תו"א וגם מבני יבמות מז עת קוט
לז קידושין סו : אשר הול
עת סוטה כ :

בעל הטורים

(מה) הולידו. ב' במס' דין ואידך אשר הולידו בניה התוכנם בחזקתל בענין חלוקת הארץ שלוה ליתן לגרים חלק בארץ שאע"כ

בית יהודא

זאגט רש"י מען מיינט (מלאכה שלא לצורך כדי לענותו) דר בעל הבית טאר ניט הייסן דעם יודישען קנעכט טאהן אזו אארבעט וואס ער דארף זיא ניט, ער הייסט אים נאר טאהן די ארבעט ווייל ער וויל אים פייניגען (אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה) דר בעל הבית טאר ניט זאגין צום קנעכט דו זאלסט מאכן ווארעם פון מייגעטרונקען די גלאז וואסער (והוא אינו צריך) אונ ער דארף ניט די ווארעמע וואסער, ער טאר ניט זאגין צום קנעכט (עדור תחת הגפן עד שאבוא) גראב די ערד וואס אונטער דעם ווייגשטאק ביז איך וועל קומען (שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך או לאו) טאמער וועסטו זאגין קיינער ווייס דאך ניט אויב איך דארף זיין ארבעט אדער ניין (ואומר אני לו שהוא לצורך) איך וועל זאגין צו אים איך דארף די ארבעט (הרי הדבר הזה מסור ללב) דיא זאך גיהער דאך נאר צוא מיין הארץ, נאר מיין הארץ ווייס אז איך דארף ניט די זאך (לכך נאמר דריבער זאגט דר פסוק זאלסט מורא האבן פאר הקב"ה ער ווייס אוך וואס ביי דיר אין הארצין איז אז דוא דארפסט דיא ארבעט דו ווילסט נאר פייניגען דיין קנעכט: (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. דיין קנעכט אונ דיין דינסט וו זיין ביי דיר פון די פעלקער, רש"י זאגט אזו מיינט דער פסוק (אם תאמר) אויב דו וועסט זאגען (אם כן במי א אויב עס איז אזו מיט וועמען וועל איך מיך בעדינען (בעבדי איני מושל) אויף מיין יודישען קנעכט טאר א בעוועלטיגען (בעובדי כוכבים איני נוחל) די כנעניישע גוים טאר איך ניט ירשנען (שהרי הזהרתני לא תחיה כל נשמה האסט דאך מיר אנגעזאגט איך זאל אפילו איינעם פון זייא ניט לאזן לעבען (אלא מי ישמשני) נאר ווער וועט בעדינען: (מאת הגוים). פון די פעלקער וואס וואהנען ארום ארץ ישראל (הם יהיו לך לעבדים) זייא וועלען זיין צו קנעכט: (אשר סביבותיכם). נאר פון די פעלקער וואס וואהנען ארום אייך מעגסטו קויפען קנעכט אונ דינסטין (ולא בגבול ארצכם) אבער פון דיא פעלקער וואס זענען אין דעם גרענעץ פון אייער לאנד, זאלט איר ניט קויפען אונ דינסטין (שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה) ווארום ביי זייא האב איך געזאגט דו זאלסט ניט לאזען איין נשמה: (מה) וגם מבני התושבים. זאגט רש"י מען מיינט (שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו די פעלקער וואס וואהנען ארום אייך אונ זיי זענען געקומען אין ארץ ישראל אונ האבן גענומען ווייבער פון די אונ דיא כנעניישע ווייבער האבען צו זיי גיבארין קינדער (הבן הולך אחר האב) דאס קינד גייט נאך דעם פאטע בכלל לא תחיה) אונ ער איז ניט אין דיא גזרה פון לא תחיה כל נשמה נאר מען מעג אים לאזין לעבן (אלא אתה

רש"י

מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאב תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר שהוא לצורך הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. א"ת אם אסתמם. בעבדי איני מושל. בז' אומות איני נוחל הזהרתני (דברים כ) לא תחיה כל נשמה אלא מי י מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביב ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי בהם אמרתי לא ת נשמה: (מה) וגם מבני התושבים. (קידושין ס מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן ה האב ואינו בכלל לא תחיה אלא אתה מותר לקנותו

פירוש לתורת אלהים

ממכרת עבד איין פר קויפונג פון איין קנעכט [עיין רמ"ן] ; (מג) לא תרדה זאלסט ניט ארבעטן מיט אים שווער עיר"י: (מד) ועבדך ואמתך אונ דיין קנעכט אונ דיין דינסט אשר יהיו לך וואס וועלן צו דיר זיין מאת פון די פעלקער וואס זיי זענין ארום אייך ניט פון די זיבן אומות מהם תקנו פון זיי זאלט איר קויפן אקנעכט אונ אדי (מה) וגם אונ אוך מבני פון דיא אנדערע אומות וואגן ארום אייער לאנד מהם תקנו פון זיי זאל קויפן קנעכט וממשפחתם אונ פון זייער משפחה זענען מיט אייך אשר הולידו וואס זיי האבן געבאר

מצות השם

עוויישי קנעכט ווערען פר קויפט אונ ווידער איז איין (מצות לא תעשה) אז מען טאר נים ארבעטען קיין שווערי ארבעט מיט אים אונ ווידר איז איין מצוה אז מען טאר נים לאזן איין יוד ארבעטן שווערי ארבעט ביי איין גוי דס הייסט אז ער הייסט אים אן איין צאל טאר מען דס ניט לאזען אונ די מצוה גייט יובל איז נוהג :

ון לְאַחְסָנָא: מו וְתַחְסְנוּן
הוֹן לִבְנֵיכוֹן בָּתְרֵיכוֹן
וּתַת אַחְסָנָא לְעָלַם בְּהוֹן
וֹן תִּפְלְחוּן וּבַאֲחֵיכוֹן
יִשְׂרָאֵל גְּבַר בַּאֲחוּהִי
תִפְלַח בֵּהּ בְּקַשְׁיוּ:
אֲרֵי תַדְבֵּק יַד עָרֵל
תָב עִמָּךְ וְיִתְמַסְכַּן

ב"ם (מז) או לעקר. שנעקר מזה המלכות רחוק מארצכם לא תושב ולא גר ולא גוי ואזרח:

לַאֲחֻזָּה: מו וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ס

שביעי מז וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ

תו"א והתנחלתם מגילה כג כתובות מג נדר כא גיטין לח קידושין יח: ככ בתרא קי: לרשת תמורה בכורות יג: לעולם בהם תעבדו ברכות מז סוטה ג גיטין לח קידושין כב ערכין מז: וכי תשיג קידושין יד:

בעל הטורים

לא נטלו גרים חלק בארץ לעתיד לבא יטלו חלק בארץ: (מ.ו) והתנחלתם אותם לבניכם. ב' דין ואידך והתנחלתם את הארץ וזהו שאמרו חכמים דעבד אתקש לקרקעות לקנות בכסף ובשטר ובחזקה:

רש"י

ם תקנו. ע אותם תקנו: (מו) והתנחלתם אתם ניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא לפרש הנחילום לבניכם שא"כ היה לו לכתוב והנחלתם ם לבניכם: והתנחלתם. כמו והתחזקתם: איש חיו. להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות ך: (מז) יד גר ותושב. גר והוא תושב כתרגומו תותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד ותושב עמך. מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך: ומך

בית יהודא

לִקְנוֹתוֹ בְּעֶבֶד) אִים מֶעגְּסְטוּ קוֹיפֶן פַר אַקְנֶעכְט: וּמֵהֶם תִּקְנוּ. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אוֹתָם תִּקְנוּ) זֵיי זָאלְט אִיר קוֹיפֶן פַר קְנֶעכְט אוּנ דִינְסְטֶען: (מו) וְהִתְנַחַלְתֶּם אוֹתָם לִבְנֵיכֶם. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (הַחֲזִיקוּ בָּהֶם לְנַחֲלָה לְצוֹרֶךְ בְּנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם) אִיר זָאלְט זֵיי קוֹיפֶען זַייא זָאלֶן זַיין קְנֶעכְט בַּיי אַייךְ אַזוֹ לַאנְג וִויא אִיר וֶועט לֶעבֶּן אוּנ אַז אִיר וֶועט שְׁטַארְבֶּן זָאלֶן זֵיי זַיין קְנֶעכְט בַּייא אַייעֶרֶע קִינְדֶער, זֵיי זָאלֶן זַיין קְנֶעכְט אַזוֹ לַאנְג וִויא זֵיי וֶועלֶן לֶעבֶּן וְאִיז דֶערְטַייטְשׁ וְהִתְנַחַלְתֶּם אִיר זָאלְט זֵיי יַרְשֶׁנֶן פַאר קְנֶעכְט פַר אַייךְ אוּנ פַר אַייעֶרֶע

ער) זָאגְט רש"י (וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ הַנְחִילוּם לִבְנֵיכֶם) אוּנ מֶען קֶען נִיט טַייטְשֶׁען וְהִתְנַחַלְתֶּם אִיר זָאלְט דִיא קְנֶעכְט ן יַרְשֶׁנֶען צוּ אַייעֶרֶע קִינְדֶער (שֶׁאִם כֵּן) וָוארוּם אוֹיבּ אַזוֹ (הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב) הָט דֶער פָּסוּק גֶעדַארְפְט שְׁרַייבֶּען וְהִנְחַלְתֶּם ם לִבְנֵיכֶם, אִיר זָאלְט זֵיי נָדִי קְנֶעכְט אוּנ דִי דִינְסְטִין] מַאכֶען יַרְשֶׁנֶן צוּ אַייעֶרֶע קִינְדֶר: וְהִתְנַחַלְתֶּם. (כְּמוֹ וְהִתְחַזַּקְתֶּם), וָוארְט וְהִתְנַחַלְתֶּם וֶוערְט גֶעטַייטְשְׁט וִויא דֶער וָוארְט וְהִתְחַזַּקְתֶּם, דֶער וָוארְט וְהִתְחַזַּקְתֶּם אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִיר ט אַייךְ שְׁטַארְקִין, אִיר זָאלְט גֶעבֶּען שְׁטַארְקֵייט צוּ זִיךְ אַלֵיין, וְהִתְנַחַלְתֶּם אִיז אוֹיךְ דֶערְטַייטְשׁ אִיר זָאלְט גֶעבְּן דִי כְט פַר אֵיין עֶרְבְּטֵייל [אַיְרוּשָׁה] פַאר זִיךְ אַלֵיין, אוֹיף אַזוֹ לַאנְג וִויא אִיר וֶועט לֶעבִּין, נָאכְדֶעם וֶועלֶען אַייעֶרֶע ער זֵיי יַרְשֶׁנֶן זֵיי זָאלֶען זַיין קְנֶעכְט צוּ אַייעֶרֶע קִינְדֶער אַזוֹ לַאנְג וִויא דִיא קְנֶעכְט וֶועלֶן לֶעבֶּען: [אִישׁ בְּאָחִיו. בִיא נָשִׂיא בְּעַמּוֹ), דֶר אֶלְצְטֶער פוּן אַשְׁטָאט זָאל נִיט שְׁוֶוער אַרְבֶּעטִין מִיט דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס מוּזִין אִים בֶּעדִינֶען ךְ בִּמְשָׁרְתָיו), אוּנ דֶער מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מִיט זַיינֶע בֶּעדִינֶער (שֶׁלֹּא לִרְדּוֹת בְּפֶרֶךְ) זָאל נִיט מִיט זֵייא שְׁוֶוער אַרְבֶּעטִין: נַיַד גֵר וְתוֹשָׁב]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (גֵר וְהוּא תּוֹשָׁב) אַגֵר וָואס עֶר אִיז אַגֵר תּוֹשָׁב אַגוֹי וָוס הָט זִיךְ מְגַיֵּיר גֶוֶוען עֶר זָאל נִיט דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה אוּנ עֶר זָאל מֶעגֶען וואוֹהְנֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ וַוייטֶער צוּא אַלֶע זַאכֶען אִיז וִויא אַלֶע גוֹיִם, דֶער גוֹי וֶוערְט גֶערוּפֶען גֵר תּוֹשָׁב [עיין פסוק לה בהערה] (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט תּוֹתָב וְאַגוֹי וָואס מֶעג וואוֹהְנֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל] (וְסוֹפוֹ מוֹכִיחַ) דֶר סוֹף פָּסוּק בַּוייזְט אַז גֵר וְתוֹשָׁב מֵיינְט מֶען נִיט אָדֶער אַתּוֹשָׁב נָאר מֶען מֵיינְט אַגֵר תּוֹשָׁב וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב), עֶר וֶועט קוֹיפְט וֶוערֶען צוּ אַגֵר תּוֹשָׁב: וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ]. אוֹיבּ דֶר גֵר תּוֹשָׁב וָוס וואוֹהְנְט מִיט דִיר וֶועט רַייךְ וֶוערְן, ט רש"י דִי תּוֹרָה זָאגְט (מִי גָרַם לוֹ שֶׁיַּעֲשִׁיר) וֶוער הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט דִיא רַייכְקֵייט צוּם גֵר תּוֹשָׁב? (דִבּוּקוֹ עִמָּךְ) וַוייל

דעת זקנים מבעלי התוספות

וכי תשיג יד גר. גר זה מלכות מדי. תושב זו מלכות יון: או לעקר

שפתי חכמים

אבותיו דכתיב בקרא למ"ל. ועוד הא לאו כמוכר אחוזתו קמיירי אלא בכבוד אבותיו הוא כלומר שלא יזלזלו אותו שהוא עבד: ע וא"ת למה רש"י לפרש אותם תקנו וי"ל אם לא פי' כן הייתי אומר אם היו להם עבדים הנמכרים להם אותם עבדים תקנו מהם לכך פירש רש"י ם תקנו כלומר הם עצמם תקנו ועוד יש לומר לכך פירש רש"י אותם תקנו ר"ל האבות של בנים מותר לקנות וכ"ש בניהם שמותרים ת אבל אי פירוש של מהם כמשמעו הייתי אומר פי' מן האבות מותר לקנות הבנים אבל האבות עצמן אסורים לקנות לעבדי' ל"פ מהם אותם תקנו אפי' האבות עצמן מותר לקנות כמו הבנים וא"ת ולמה לא פירש רש"י זה לעיל גבי מהם תקנו עבד ואמה וי"ל דלעיל לא צריך לפרש מידי לפי שהכתוב גופיה מפרש והולך מהם תקנו עבד ואמה אבל כאן שלא כתיב בפסוק מידי בתריה ולא ידעינן אהיכא קאי

פירוש לתורת אלהים

ער לַאנְד וְהָיוּ אוּנ זֵייא זָאלֶן זַיין צוּ אַייךְ צוּ אַיין ב: (מו) וְהִתְנַחַלְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זֵיי מַאכֶן אַרְבִּין כֶם צוּ אַייעֶרֶע קִינְדֶר נָאךְ אַייךְ לָרֶשֶׁת צוּ מַאכֶען שֶׁנֶן אַייעֶרֶע קִינְדֶער אֵיין אַרְבּ לְעוֹלָם אוֹיף אֵייבֶּעג זָאלְט אִיר מִיט זֵיי דִינֶען וּבְאַחֵיכֶם אוּנ מִיט אַייעֶרֶע בְּרִידֶר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵיין מֶענְטְשׁ מִיט זַיין בְּרוּדֶר זָאלְט אִיר נִיט אַרְבֶּעטֶן מִיט אִים בְּפָרֶךְ מִיט שְׁוֶוערְקֵייט: (מז) וְכִי אוּנ אַז עֶס וֶועט גְרֵייכִין יַד דִי הַאנְט פוּן אַזוֹ

מצות השם

(ח) לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ, דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מִיט אֵיין (עֶבֶד כְּנַעֲנִי) מוּז מֶען אֵייבִּיג אַרְבִּיטֶען אוּנ מֶען טָאר נִים פְרַייא לָאזֶען אוּנ דֶער וָואס עֶר לָאזְט פְרַיי אֵיין (עֶבֶד כְּנַעֲנִי) אִיז עוֹבֵר אוֹיף אֵיין (עֲשֵׂה) נָאר צוּא אֵיין עֶבֶד עִבְרִי מֶעג מֶען יוֹא פְרַיי לָאזֶען אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶער צַייט וָוען דָם בהמ"ק אִיז גִישְׁטַאנֶען:

וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב
עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר׃
מח אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ
אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ׃ מט אוֹ־דֹדוֹ אוֹ

אונקלוס

אָחוּךְ עִמֵּהּ וְיִזְדַּבַּן
תּוֹתָב עִמָּךְ אוֹ
זַרְעִית גִּיּוֹרָא׃ מח
דְּיִזְדַּבַּן פֻּרְקָנָא תְ
חַד מֵאֲחוֹהִי יִפְרְ
מט אוֹ אַח אֲבוּהִי

תו"א לגר תושב עמך או לעקר מש
ערכין ל׳: אחד מאחיו ק

בית יהודא

עֶר הָאט זִיךְ בַּהֶעפְט מִיט דִיר׃ (וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ). (מִי גָּרַם לוֹ שֶׁיָּמוּךְ), וָוער הָט גֶעבְּרֵיינְגט דִי אָרֶעמְקֵייט צוּ דַיין בְּרוּדֶער? (דִבּוּקוֹ עִמּוֹ) ווייל עֶר הָט זִיךְ בַּהֶעפְט צוּם גֵר תּוֹשָׁב (עַל יְדֵי שֶׁלָּמַד מִמַּעֲשָׂיו) ווייל עֶר הָאט זִיךְ אָפְּגֶעלֶערוּנְט פוּן זַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע מַעֲשִׂים׃ (מִשְׁפַּחַת גֵּר). דִי מִשְׁפָּחָה פוּן גֵר (זֶהוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים) זֵיי זֶענֶען גוֹיִם (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְעֵקֶר) אַז דֶער פָּסוּק זָאגְט עֶר הָט זִיךְ פַארְקוֹיפְט לְעֵקֶר (זֶה הַנִּמְכָּר לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָהּ) מֵיינְט מֶען עֶר הָאט זִיךְ פַארְקוֹיפְט צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה אַלֵיין (לִהְיוֹת לָהּ שַׁמָּשׁ) עֶר זָאל זִיא בֶּעדִינֶען (וְלֹא לֶאֱלָהוּת) עֶר הַאלְט זִיא נִיט פַאר אַגָאט וְנִיט עֶר זָאל זִיא דִינֶען נָאר עֶר זָאל זִיא בֶּעדִינֶען (אֶלָּא לַחְטוֹב עֵצִים וְלִשְׁאוֹב מַיִם) עֶר זָאל הַאקִין הָאלְץ שֶׁעפֶּן וַואסֶר צוּם קְלוֹיסְטֶער נוֹם מֶען דַארְף נֶוענֶען דִי עֲבוֹדָה זָרָה׃ (מח) וּגְאוּלָּה תִּהְיֶה לוֹ. (מִיַּד) זָאל מֶען אִים בַּאלְד אוֹסְלֵייזֶען פוּן דִי גוֹיִם (אַל תַּנִּיחֵהוּ שֶׁיִּטָּמַע עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל) זָאלְסְט אִים נִיט לָאזִין עֶר זָאל זַיין צוּמִישְׁט צְווִישֶׁען גוֹיִם בִּיז יוֹבֵל (שֶׁהֲרֵי כָּל עַצְמוֹ לֹא קְנָאוֹ אֶלָּא לְעָבְדוֹ עַד הַיּוֹבֵל) דִי גוֹיִם אָדֶער דֶער גֵר תּוֹשָׁב הָאבֶּן דָאךְ אִים נָאר גֶעקוֹיפְט עֶר זָאל דִינֶען בִּיז יוֹבֵל (שֶׁהֲרֵי יֵצֵא) ווארוּם יוֹבֵל וֶועט עֶר אַרוֹיסְגֵיין פְרַייא פוּן זֵייא (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְמַטָּה) וִויא עֶס שְׁטֵייט נִוייטֶער אִין פָּסוּק (וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל) עֶר זָאל אַרוֹיסְגֵיין אִין דֶעם יָאר יוֹבֵל (וּבְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים שֶׁתַּחַת יָדְךָ הַכָּתוּב מְדַבֵּר) ווארוּם דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פוּן צֵייט וָואס דִי גוֹיִם זֶענֶען גֶווען אוּנְטֶער דִיא הַאנְט פוּן יוּדִין וָואס דִי יוּדִין הָאבֶּען גֶעקֶענְט גֵייטֶען דִי גוֹיִם זֵיי זָאלֶען טָאן וִויא דֶער יוּדִישֶׁער דִין אִיז, אַז אַיוּדִישֶׁער קְנֶעכְט מוּז אַרוֹיסְגֵיין פְרַייא פוּן זַיין בַּעַל הַבַּיִת אִין דֶעם יוֹבֵל (וְאַף עַל פִּי כֵן) פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען (לֹא תָבֹא עָלָיו בַּעֲקִיפִין) זָאלְסְטוּ נִיט קוּמֶען אוֹיף דֶעם גוֹי מִיט שְׁטַארְקֵייט (מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם) זָאלְסְט נִיט פַארְשֶׁעמֶען דֶעם נָאמֶען פוּן הקב"ה וְדִיא גוֹיִם זָאלִין נִיט זָאגִין הקב"ה הֵייסְט מֶען זָאל בַּיי אַוֶועקְנֶעמֶען זַייעֶר גֶעלְט) (אֶלָּא כְּשֶׁבָּא לִיגָּאֵל) נָאר וֶוען מֶען קוּמְט אוֹיסְלֵייזֶען דֶעם קְנֶעכְט פוּן גוֹי (יְדַקְדֵּק בְּחֶשְׁבּוֹן) זָאל מֶען רִיכְטִיג בַּארֶעכֶענֶען (לְפִי הַמַּגִּיעַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה) וִוי פִיל גֶעלְט עֶס קוּמְט פַאר יֶעדֶער יָאהְר (יְנַכֶּה לוֹ הָעוֹבֵד מִן דָּמָיו) זָאל דֶער גוֹי אָפְּרֶעכֶענֶען פוּן דֶעם גֶעלְט פַאר דִיא יָאהְרִין וָואס עֶר הָאט בַּיי אִים גֶעדִינְט (אִם הָיוּ עֶשְׂרִים שָׁנָה מִשֶּׁנִּמְכַּר עַד הַיּוֹבֵל) אוֹיב עֶס אִיז גֶוֶוען צְוָואנְצִיג יָאהְר בִּיז יוֹבֵל וֶוען דֶער יוּד הָאט זִיךְ צוּ אִים פַארְקוֹיפְט (וּקְנָאוֹ בְּעֶשְׂרִים מָנֶה) אוּנ דֶער גוֹי הָט אִים גֶעקוֹיפְט פַאר צְוָואנְצִיג הוּנְדֶערְט גִילְדִין (נִמְצָא שֶׁקָּנָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עֲבוֹדַת שָׁנָה בְּמָנֶה) הָאט דָאךְ דֶער גוֹי גֶעקוֹיפְט דִי אַרְבֶּעט פוּן יֶעדֶער יָאהְר פַאר הוּנְדֶערְט גִילְדִין (וְאִם שָׁהָה זֶה אֶצְלוֹ חָמֵשׁ שָׁנִים) דֶער יוּד הָט גֶעאַרְבֶּעט בַּייא דֶעם גוֹי פִינְף יָאהְר (וּבָא לִיגָּאֵל) אוּנ דֶער יוּד קוּמְט אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערֶען פוּן גוֹי (יְנַכֶּה לוֹ חֲמִשָּׁה מָנִים) זָאל דֶר יוּד אָפְּרֶעכֶענֶען פִינְף הוּנְדֶערְט גִילְדִין פַאר זַיינֶע פִינְף יָאהְר אַרְבֶּעט (וְיִתֵּן לוֹ הָעֶבֶד חֲמִשָּׁה עָשָׂ...) אוּנ דֶער קְנֶעכְט זָאל אִים צוּרִיק גֶעבֶּען פוּפְצֶעהְן הוּנְדֶערְט גִילְדִין (וְזֶהוּ וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים) דָאס מֵיינְ... פָּסוּק דָאס גֶעלְט פוּן זַיין פַארְקוֹיפוּנְג זָאל זַיין נָאךְ דֶעם צָאהְל פוּן דִי יָאהְרִין וָוס עֶר הָאט גֶעאַרְבֶּעט אוּנ פוּן דִיא...

רש"י

אחיך עמו. מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י שלמד ממעשיו: משפחת גר. (קידושין כ ב"מ עא) זהו עובד כוכבים כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע"א עצמה להיות לה שמש ולא לאלהות אלא לחטוב עצים ולשאוב מים: (מח) גאלה תהי׳ לו. מיד אל תניחהו שיטמע פ עד שנת היובל שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל שהרי ביו... כמו שנא׳ למטה וילא בשנת היובל ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר צ ואעפ"כ לא תבא עליו (ב"ק קיג) בעקיפין מפני חלול השם אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה נמצא שקנה עבודת שנה במנה ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים וזה...

שפתי חכמים

מהס תקנו דלמא קאי אכהמות וה"פ מהס תקנו כהנות לכך לריך רש"י לפרש אותס תקנו רא"ס. וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש אותס תקנו דילמא מהס כמשמעו הוא ולא אותס וי"ל דלעיל בפ׳ שמות כתיב ותמלא הארץ אותס ופירש"י מהס ופס מוכרח שפי׳ אותס הוא מהס ש"מ דפירושו של אותס מהס ה"נ דפירושו של מהס אותס: פ מלאתי בפס הערוך מטמון תרגוס טמיע ובערוך הגדול מלאתי ויאפרוהו ממטמוניס תרגוס מן טומעיא. כי בא הפמס תרגוס ירושלמי טמועת שמשא. ורלה לו׳ אל תניחהו עד שיהא טמון בין עובדי אלילים: צ מסברא אומר

דעת זקנים מבעלי התוספות

משפחת גר. זו מלכות אדום שתעקר: (מח) אחרי נמכר גאולה תהיה לו. שנא׳ כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה: אחד מאחיו יגאלנו נ"ל דהיינו הקב"ה שהוא אחד ואחיו שנאמר למען אחי... (מט) או דודו. זה הקדוש ברוך הוא שנא׳ זה דודי וזה רעי... בן דודו. זה מלך המשיח שנא׳ בו אמר אלי בני אתה כמו שד...

פירוש לתורת אלהים

אַגֵר וָוס עֶר אִיז אַתּוֹשָׁב (עיין רש"י) וּמָךְ אָחִיךָ אוּנ דַיין בְּרוּדֶער וֶועט פַר אָרוּמְט וֶוערֶען ווייל עֶר הָאט זִיךְ בַּהֶעפְט עִמּוֹ מִיט אִים אוּנ הָט זִיךְ אָפּ גִילֶערְנְט פוּן זַיינֶע מַעֲשִׂים וְנִמְכַּר וֶועט דַיין בְּרוּדֶר פַר קוֹפְט וֶוערֶען צוּם גֵר תּוֹשָׁב אוֹ לְעֵקֶר אָדֶר עֶר וֶועט פַר קוֹפְט וֶוערֶען צוּ בַּאדִינֶען דִי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מִשְׁפַּחַת גֵר אָדֶער עֶר וֶועט פַר קוֹפְט וֶוערֶען צוּ דֶער מִשְׁפָּחָה פוּן דֶעם... (מח) אַחֲרֵי בַּאלְד נָאךְ דֶעם אַז עֶר אִיז פַר קוֹיפְט גְ... גְּאוּלָּה זָאל מֶען אִים אוֹם לֵייזֶן מֶען זָאל אִים נִיט... דִינֶן בִּיז יוֹבֵל אֶחָד אֵיינֶר פוּן זַיינֶע פְרַיינְד זָאלֶן... אוֹם לֵייזֶן׃ (מט) אוֹ דוֹדוֹ אָדֶער זַיין פֶעטֶער אוֹ בֶּ... אָדֶער זַיין פֶעטֶערְס זוּהְן יִגְאָלֶנּוּ זָאל אִים אוֹם לֵיי...

משאר

בֶּן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל׃
נ וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ׃
נא אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ׃
נב וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃
נג כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ׃

אונקלוס

אֲבוּהִי יִפְרְקִנֵּהּ אוֹ ...יב בִּשְׂרֵהּ מִזַּרְעִיתֵהּ ...נֵהּ אוֹ דְתַדְבֵּק ...וְיִתְפְּרֵק׃
נ וְיִחַשֵּׁב ...בְנֵהּ מִשַּׁתָּא דְאִזְדַּבַּן ...עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא ...כְּסַף זְבִינוֹהִי בְּמִנְיַן ...א כְּיוֹמֵי אֲגִירָא יְהֵי ...׃
נא אִם עוֹד סַגִּיּוּת ...יָא לְפוּמְהֵן יָתֵב ...נֵהּ מִכְּסַף זְבִינוֹהִי׃
...וְאִם זְעֵר יִשְׁתְּאַר ...יָא עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא ...ב לֵהּ כְּפוּם שְׁנוֹהִי ...יָת פּוּרְקָנֵהּ׃
...אֲגִיר שְׁנָא בִּשְׁנָא ...עִמֵּהּ לָא יִפְלַח בֵּהּ

...או דדו או בן דדו יגאלנו יבמות כד קי קידושין טו כא: או השיגה ידו שם טו: ...ו יגאלנו יבמות כד קידושין טו כא: ...א קנהו שם יז ית קמא קיג: כימי שכיר קידושין כ כא ערכין ל: אם עוד רבות בשנים קידושין כ ערכין ל: ישיב גאלתו קידושין ח יז: מכסף מקנתו קידושין ח יד טו ערכין ל: ואם מעט נשאר בשנים קידושין כ: כפי שניו קידושין שם ערכין שם:

בעל הטורים

...ן דדו. חסר וי"ו אותיות בן דוד: (נא) אם עוד רבות בשני'. רבות בגימ' יולא בגירעון כסף: (נב) שניו. ג' דין ואידך ורב שיהיו ימי ...מספר שניו ולא חקר. פי' כפי שניו בין אם הם רבים כדכתיב ורב שיהיו ימי שניו או מועטי' כדכתי' מספר דהיינו מועטי' כמו מתי ...עול' ישיב גאולתו. י"ד פעמים כתי' יובל כפ' כנגד י"ד יובלו' שהיו בארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה. וי"ט פעמים גאולה יגאלנו ונגאל כנגד י"ט ברכות לכן צריך לסמוך גאולה לתפלה:

רש"י

...ממכרו במספר שני': (נ) בימי שכיר יהיה עמו. החשבון ...לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה ...לו: (נא) אם עוד רבות בשנים. עד היובל: לפיהן ...מו שפירשתי: (נג) לא ירדנו בפרך לעיניך. כלו' ק

בית יהודא

וואס איז ביז יובל: (נ) וכִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ]. ער זאל זיין מיט אים וויא א ארדונגענער (חֶשְׁבּוֹן הַמַּגִּיעַ לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה) דער רעכענונג וואס דארף בערעכונגט ווערן פר יעדער יאהר (יִחָשֵׁב כְּאִלּוּ נִשְׂכַּר עִמּוֹ כָּל שָׁנָה בְּמָנֶה וְיִנַכֶּה לוֹ) זאל גרעכונגט ווערן גלייך וויא ער וואלט גיוועזן פארדונגען צו אים ער ...ייא אים ארבעטען יעדער יאהר פר הונדערט גילדין, אונ זאל אים אפרעכענען הונדערט גילדין פר יעדער יאהר ...ער האט געארבעט: (נא) ואם עוד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים]. אויב עס איז נאך פיל יאהר (עַד הַיּוֹבֵל) ביז יובל: [לְפִיהֶן]. נאך ...אך די יאהרין פון ארבעט אונ נאך די יאהרין צו יובל זאל מען בארעכענען, זאגט רש"י (הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי) אלץ ...יא איך האב גזאגט אין פסוק (מח): (נג) וְלֹא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ]. דר גוי זאל ניט שווער ארבעטין מיט דעם

דעת זקנים מבעלי התוספות

...מסכת סוכה: או השיגה ידו. ע"י מצות וזכיות שבידו ונגאל: ...שב עם קנהו. זה עשו שקנהו בעוה"ז: כימי שכיר יהיה ...שישיב לו שכירותו כד"א מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו ...(נג) לא ירדנו בפרך. שמזהירין אוה"ע שלא להשתעבד

שפתי חכמים

בעובד אלילים שאינו תחת ידו מה אתה יכול לעשות לו עד שיאמר הכתוב עליו וילא בשנת היובל וגומר: ק וא"ת והיאך אני יודע אם כוונתו לרדותו בפרך שהרי לעיל פירש"י לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך וזה אינו יכול לידע שמא הוא לצורך. ועוד קשה מה שפי' רש"י לעיל א"ת כמי אפתמם כו'. ומאי קשה ליה לרש"י והרי כל ...וא לצורך לו מותר להשתמש בעבד עברי. וי"ל דמה שפירש רש"י לעיל לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך כדי לענותו ה"פ שלא תאמר

פירוש לתורת אלהים

...אדער פון זיינע פריינד פון זיין מִשְׁפָּחָה או הִשִּׂיגָה ...ער וועט אליין פאר מאגען וְנִגְאָל ער זאל זיך ...ן אוס לייזן: (נ) וְחִשַּׁב זאל ער זיך ברעכענען מיט ...קופר מִשְּׁנַת פון דעם יאר ווס ער איז פאר קופט ...ן צו אים עַד ביז דעם יאר פון יובל כִּימֵי אזו ווי ...ענ פון אנידונגנם זאל ער זיין מיט אים[פ' רש"י]: ...אם עוד אז עס איז נאך פיל יארען ביז יובל לְפִיהֶן ...די יארין נאך יָשִׁיב זאל ער אום קערן זיין אום לייזונג מִכֶּסֶף פון דעם געלד פון זיין קופונג: (נב) וְאִם אונ אוב עס איז ווייניג יארען גבליבן ביז יובל וְחִשַּׁב זאל ער אים בארעכענען כְּפִי שָׁנָיו נאך זיינע יארן ווס עס איז גבליבן ביז יובל זאל ער אום קערן זיין אום לייזונג: (נג) כִּשְׂכִיר ער זאל זיך מיט אים רעכענן גלייך ווי ער וואלט אים גדונגן אוף איטליכן יאר באזונדר לא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ ער זאל מיט אים ניט ארבטן מיט שווערע ארבעט לְעֵינֶיךָ אונ דו זאלסט זעהן:

לְעֵינֶיךָ׃ נד וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃
מפטיר נה כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
כו א לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל

אונקלוס

בְּקַשְׁיוּ לְעֵינָךְ׃ נד וְ
לָא יִתְפְּרַק בְּאִלֵּין וְיִ
בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא ה
וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ׃ נה
דִּילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְ
עַבְדַי אִנּוּן דִּי אַפֵּ
יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְ
אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ א
תַעְבְּדוּן לְכוֹן טַעֲוָן וְצ

ותו"א ואם לא יגאל באלה קידושין שם
בבנת ריובל שם : כי לי בני
עבדים שם כב קמא קיז מגיעא י בתרא

בעל הטורים

(א) ופסל. הפ"א עקומה לו' לך שכל המודה בע"א כאילו כופר בכל התורה כולה שניתנה מנשיקות פיהו של הקב"ה:

בית יהודא

יוד פאר דיינע אויגען (כְּלוֹמַר וְאַתָּה רוֹאֶה) מען מיינט דו וועסט זעהן וויא דר גוי ארבעט מיט אים שווער און דו וועסט אים ניט אויסלייזין פון זיין האנט: (נד) וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה]. אוב דר יוד וועט ניט אויסגעלייזט ווערען פון גוי מיט געלט, זאל ער דינען ביי דעם גוי ביז יובל, זאגט רש"י (בְּאֵלֶּה הוּא נִגְאָל) דר יוד ווערט אויסגעלייזט פון גוי מיט געלט אדער מיט יובל (וְאֵינוֹ נִגְאָל בְּשֵׁשׁ) אבער מיט זעקס יאהר [אז ער הט געדינט בייא דעם גוי זעקס יאהר] גייט ער ניט ארויס פרייא פון גוי: [הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ]. זאגט רש"י (הַנָּכְרִי חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו) אזו לאנג וויא דער האט געדינט בייא דעם גוי האט דער גוי געמוזט געבען עסען דיא קינדער פון דעם יוד: (נה) [כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים]. ווארום דיא יודין זענען קנעכט צו מיר (שְׁטָרִי קוֹדֵם) מיין חוב אויף זייא זיי זאלן מיך דינען איז פריער: [אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם]. זאגט רש"י (כָּל הַמְשַׁעְבְּדָן מִלְּמַטָּה) דר וואס ארבעט מיט דיא יודין אונטען נער ארבעט מיט זייערע קערפערס וואס דיא קערפערס זענען פון אונטען פון דיא ערד] (כְּאִלּוּ מְשַׁעְבְּדָן מִלְּמַעְלָה) איז גלייך וויא ער וואלט געארבעט זייערע נשמות וואס זענען פון הובן, פון הימעל*): (א) [לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים]. איר זאלט ניט מאכען צו אייך געטער, רש"י דער פסוק שמועסט (וּכְנֶגֶד זֶה הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים) געגין דעם מענטש וואס האט זיך פארקויפט צו א גוי (יֹאמַר) ער זאל ניט זאגין (הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלֶּה עֲרָיוֹת) נוייל מיין בעל הבית איז מזנה (אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ) איך וועל טאן וויא ער טוהט (הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) נוייל מיין בעל הבית דינט עבודה זרה (אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ) וועל

רש"י

ואתה רואה: (נד) ואם לא יגאל באלה. באלה נגאל ואינו נגאל בשש: (הוא ובניו עמו. ה חייב במזונות בניו): (נה) כי לי בני ישראל עבד שטרי קודם: אני ה' אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה משעבדן מלמעלה: (א) לא תעשו לכם אלילים. (ו כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה ע ר אף אני כמותו הואיל ורבי עובד ע"א אף אני כ

שפתי חכמים

לו כחס לי כוס זה ואינו לריך לו או עדור תחת הגפן זו עד שאכא אפי' הוא ללורך שמא לא יבא לעולם א"כ מתורץ הכל מה שפי' רש"י וא"ת א"כ במי אשתמש שסרי אפי' מלאכ' שהוא ללורך אסור להשתמש וכדפירש"י וגם מתורץ מה שפירש"י ואתה רואה לפי שאתה יכול לראות אם אומר עשה לי מלאכה זו עד שאבא אפי' הוא ללורך נקרא רידוי הואיל ואמר עד שאבא: ר וא"ת בשלמא ע"א ושבת כתיבי בקרא הכא כפי' אלא גילוי עריות לא הוזכר בקרא למה נקט רש"י גילוי עריות.

דעת זקנים מבעלי התוספות

בישראל יותר מדאי כדאי' בשלהי מס' כתובות: (נד) ואם לא יגאל באלה. המשפטים אשר תשים לפניהם שלא קיימו ה מ"מ לא אניחם בגלות אלא ויצא בשנת היובל כלו' ביום שי הקב"ה ביובל ויתקע בשופר כדכתיב והי' ביום ההוא יתקע ב גדול ובאו האובדים וגו': הוא ובניו עמו. הקב"ה ובני ישרא שנא' ושב וקבצך ישוב לא נא' אלא ושב: (נה) כי לי בני יש עבדים: ולא עבדי עשו: אני ה' אלהיכם. וכתיב עוד לא ו

ליקוטי יקרים

(נה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם. דער אלשיך פרעגט פאר וואס שטייט צוויי מאהל „עֲבָדִים, עֲבָדַי", נאר דער דין איז אז א יוד פארקויפט זיך פאר א קנעכט צוא א יוד דינט ער בייא אים ביז זעקס יאהר, און אוב דער יוד פארקויפט זיך צוא א קנעכט צוא א גוי דינער מוז מען אים באלד אום לייזן פון געצין דינער, זאגט הקב"ה כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, ווייל אלע יודען זענען מיינע קנעכט, עֲבָדַי הֵם, ביידע זענען מיינע קנעכט, דער קנעכט מיט זיין בעל הבית זענען ביידע מיינע קנעכט, דריבער ווען דער קנעכט ניט קענען לערנען פון בעל הבית צוא טאהן שלעכטס, אז דער בעל הבית מוז אויך זיין א צדיק, וועט ער נייטען דעם קנעכט ער זאל אויך זיין א צדיק וויא מיר געפינען בייא רבן גמליאל ער האט געהאט א קנעכט פון דיא היידען, ווייל ער איז געווען א קנעכט בייא א צדיק איז ער אויך געווען א צדיק], אבער אז דער האט

פירוש לתורת אלהים

(נד) וְאִם און אז ער וועט ניט אום גלייזט ווע נוייל זיינע פריינד פר מאגן אים ניט אום צו ל און ער אליין פאר מאגט אויך ניט וְיָצָא ב היובל זאל ער ארום גיין אין דעם יאר פון יובל וּבָנָיו עִמּוֹ ער און זיינע קינדער מיט אים [עיין (נה) כִּי לִי ווארום צו מיר זענין דיא קינדר יש קנעכט עֲבָדַי הֵם זיי זענען מיינע קנעכט אֲשֶׁר הוֹצֵ אוֹתָם וום איך האב זייא ארום גצוגן פון דעם ל מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין אייער גאט: (א) לא ת

*) הערה די געצין דינער וואס זיי האבין קיין נשמה, זיי האבין נאר אלעבונגם קראפט וויא א בהמה, אז מען ארבעט מיט זיי ארבעט מען נאר מיט זייער קערפער, אבער יודין וואס זיי האבין א נשמה, און די נשמה דארף דינען צו הקב"ה מיט תורה און מצוה, אז מען נעמט דעם יוד צו ארבעט און די נשמה קען ניט דינען צו הקב"ה ווייל דער ארבעט, ארבעט מען זיך מיט דעם יוד'ס זיין גוף און מיט זיין נשמה, ווארום די ארבעט דאך צו וואכען מיט דעם גוף און די ארבעט פון גוף:

וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֺת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ב אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ

א לָא תְקִימוּן לְכוֹן
סַגְדָא לָא תִתְּנוּן
עֲכוֹן לְמִסְגַּד עֲלַהּ
אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִילִי

(א) משכית, מן שכה כמו מרבית מן רבה. ואיני מוצא לו חבר כי אם משכיות לבב. לשון ראיות לבבו. אבן דואה שיש לו בה צלמים וציורים להסתכל בהן׃

בעל הטורים

שבתותי תשמרו. סמך לע"א שסקול שבת כנגד ע"א וסמיך לו את מקדשי תיראו שאין בנין בה"מ דוחה שבת׃ את שבתותי תשמרו.

רש"י

ורבי מחלל שבת אף אני כמותו לכך נאמרו מקראות אף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על ית ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור יו לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (מה כתיב ביה או קנה י' דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לוה ברבית כל אחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו סוף מוכר מו לא הזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי׃ ואבן ית. ל' כסוי כמו (שמות לג) ושכותי כפי. שמכסין ע ברצפת אבנים׃ להשתחות עליה. אפילו

בית יהודא

אויך טאן וויא ער טוהט (הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת) ווייל מיין בַּעַל הַבַּיִת אַרְבֶּעט שַׁבָּת (אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ) וועל איך אויך טאן וויא ער טוהט (לְכָךְ נֶאֶמְרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ) דריבער זענען גזאגט געווארין די פְּסוּקִים, מען זאל זעהן אוים צוליידין דעם קנעכט פון דעם גוי, זאגט רש"י (וְאַף הַפָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נֶאֶמְרוּ עַל הַסֵּדֶר) אֲפִילוּ די פַּרְשׁוֹת פון די סֵדְרָה זענען אויך גזאגט געווארן כְּסֵדֶר (בִּתְחִלָּה הִזְהִיר עַל הַשְּׁבִיעִית) אין אנהייב סֵדְרָה האט די תּוֹרָה גבאטין מען זאל היטען די דינים פון שְׁמִטָּה (וְאִם חָמַד מָמוֹן) אונ אוב ער האט געגלוסט געלט (וְנֶחְשַׁד עַל הַשְּׁבִיעִית) אונ ער האט ניט גטאן די דינים פון שְׁמִטָּה [ער הט געאקערט אונד געזייעט אין שְׁמִטָּה] (סוֹפוֹ לִמְכּוֹר מִטַּלְטְלָיו) וועט זיין דר סוף פון אים ער וועט ווערין אָרעם אונ וועט מוזין פארקויפן זיינע זאכען פון שטוב (לְכָךְ סָמַךְ לָהּ וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר) דריבער באלד נאך שְׁמִטָּה שטייט דער דין אויב איר וועט עפעס פארקופען זאלט איר ניט (מַה כְּתִיב בֵּיהּ) וואס שטייט נאכדעם (אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ) אדער ער וועט קויפין פון דיא האנט פון דיין חָבֵר, יוארט מִיַּד, פון דיא האנט, איז דאך איבעריג, עס קען שטיין או קָנֹה מֵעֲמִיתֶךָ, אדער ער וועט קויפען פון חָבֵר, נאר דר פָּסוּק לערונט אונז צו וויסען וואס ער פארקויפט (דָּבָר הַנִּקְנֶה מִיַּד לְיָד) אזאך וואס ווערט געקויפט הנט אין האנט (לֹא חָזַר בּוֹ) אויב ער האט ניט חֲרָטָה אויף דיא עבירה פון שְׁמִטָּה אונ ער היט ניט דיא דינים פון (סוֹף מוֹכֵר אֲחוּזָּתוֹ) וועט ער ארעמער ווערן אונ וועט פארקויפען זיין פעלד (לֹא חָזַר בּוֹ) אויב ער האט נאך ניט (סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ) וועט ער נאך ארעמער ווערען אונ וועט פארקויפען זיין שטוב (לֹא חָזַר בּוֹ) אויב ער האט ניט חֲרָטָה (לֹוֶה בְּרִבִּית) וועט ער נאך ארעמער ווערין אונ וועט מוזין בארגין געלט אונ צאהלין פראצענט (כָּל הָאַחֲרוֹנוֹת קָשׁוֹת מִן הָרִאשׁוֹנוֹת) בייא די אלע זאכען זענען די לעצטערע זאכען ערגער פון דיא פריערדיגע זאכין (לֹא חָזַר בּוֹ) אויב ער האט נאך ניט חֲרָטָה (סוֹף מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ) ווערט ער נאך ארעמער אונ ער מוז זיך פארקויפען פר (לֹא חָזַר בּוֹ) אוב ער הט נאך ניט חֲרָטָה (לֹא דַיּוֹ לְיִשְׂרָאֵל) ניט גענוג ער וועט זיך פארקויפען צוא איוד (אֶלָּא לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים) נאר ער וועט זיך מוזין פארקויפען צו אגוי׃ [וְאֶבֶן מַשְׂכִּית]. זאגט רש"י (מַשְׂכִּית לָשׁוֹן כִּסּוּי) איז דערטייטש באדעקט (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פָּסוּק (וְשַׂכּוֹתִי כַפִּי) איך וועל בדעקין מיט מיינע הענט (שֶׁמְּכַסִּין הַקַּרְקַע בְּרִצְפַּת אֲבָנִים) זיי בדעקען דיא ערד מיט אפאדלאגע פון שטיינער׃ [לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ]. זיך צוא בוקין

דעת זקנים מבעלי התוספות

אלילים ומה שייך זה לכאן אלא אומר אני שבא ליתן טעם על נגאלין בלא קיום המצות שהרי מ"מ קיימו דבור לא יהיה הי' אחרים׃ (א) ואבן משכית. אבן שיש בו צורה ובנ"א לין בה ומשתחוים עליה ודומה שמשתחוה לצורה ומשכית יה שהכל סכין ביופיה׃ (ב) את שבתותי תשמורו ומקדשי

שפתי חכמים

וי"ל אף שלא נזכר בקרא גילוי עריות רמז גם כן על ג"ע כיון שהזכיר עבודת אלילים כדאמר במדרש שני שדיך וכו' שהיו השני לוחות מכוונים דבור כנגד דבור לא תנאף כנגד לא יהיה לך דהיינו גילוי עריות. א"נ ע"ד שאמרו לא עבדו ישראל עבודת אלילים אלא כדי להתירם בעריות והא דהזכיר שבת דהא כל המחלל שבת כאלו כפר

פירוש לתורת אלהים

זאלט צו אייך ניט מאכען קיין אפ געטער (עיין רש"י) ומַצֵּבָה אונ אבילד אונ אבשטאנד מַקְרִיב צו אוף דעם צו דיא כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לֹא תָקִימוּ לָכֶם ט איר ניט אוף שטעלען צו אייך וְאֶבֶן מַשְׂכִּית זאלט ניט מאכען אפאדלאגע פון שטיינער חוֹת עָלֶיהָ כְּדֵי איר זאלט זיך בוקען אוף איר [עי' רש"י] ני יְיָ ווארום איך בין אייער גאט איך היים ניט׃ (ב) אֶת שַׁבְּתוֹתַי מיינע שַׁבָּתִים זאלט איך זאל אייך קיין שלעכטס טאהן נאר גוטס׃

ליקוטי יקרים

האט זיך פארקויפט פאר אקנעכט צוא אגעצין דינער, האבען מיר מורא טאמער וועט דר יוד זיך אפלערנען פון אים צוא זיין וויא ער איז, דריבער האט הקב"ה גבאטען מען זאל אים באלד אויס לייזען פון געצין דינער [עיין רש"י (א) לא תעשו לכם אלילים]׃ (ב) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. הקב"ה זאגט צוא דיא יודין איר זאלט היטען מיינע שַׁבָּתִים, ווייל איר וועט גלויבען אז איך האב באשאפען דיא וועלט, דריבער וועט איר מורא האבען פאר מיין היילינקייט, ווארום אז איך האב דיא וועלט באשאפען קען איך דאך טאהן גוטס, אונ אויך שלעכטס דריבער וועט איר פאר מיר מורא האבען.

מצות השם

ז) וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה אז מען טאר נים טוען קיין גהורמען שטיין אין דעם לאנד פון דיא יודין מען זאל זיך בוקין צו אים אפילו ער האט אין זינען אז ער זאל דינען צו גאט מיט דעם טאר ער נים אונ איין שול

וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ פ פ פ

תִּטְּרוּן וּלְבֵית מַקְ
תְּהוֹן דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃ פ

נ"ז פסוקים. חטי"ל. לאחוז"ה סימן:

בעל הטורים

סרי שכתב שמירה אחר השבת שמור את יום השבת הרי שמירה לפניו שצריך שמירה בין מלפניו בין מלאחריו והוא תוספת מחול על הק

בית יהודא

ואַיינבֵּייגְן אוֹיף דִי פָּאדְלָאגֶע (אֲפִילוּ לַשָּׁמַיִם) אֲפִילוּ עֶר מֵיינְט זִיךְ אַיינְבֵּייגְן פַר הקב"ה טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט (לְפִי שֶׁהִשְׁתַּחֲוָאָה בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם הִיא) הִשְׁתַּחֲוָאָה מֵיינְט מֶען זִיךְ לֵייגְען אוֹיף דִי עֶרְד אוּנ אוֹיסְצִיעֶן דִי הֶענְט מִיט דִי פִּיס (וְאַזְהָרָה תּוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּן חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ) אוּנ אוֹיסֶער דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָאט דִי תּוֹרָה גֶעאַסְרְתּ אַזוֹ צוּ טָאהְן; (ב) וַאֲנִי ה'. אִיךְ בִּין (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) אִיךְ בִּין בַּגְלוֹיבְּט צוּ צָאהְלִין שָׂכָר צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָוס הִיטְעָן מַיין תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת׃

רש"י

לשמים לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא ש ו
תורה לעשות כן חוץ מן המקדש: (ג) אני ה'.
לשלם שכר: חסלת פרשת בהר

שפתי חכמים

כפריאת שמים וארץ. א"נ כגון שיקפה העבד למסכב זכור והיינו פליות: ש וא"ת מנ"ל לרש"י שהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים ויש לומר דלעיל בפרשת ויפה כתיב להשתחוות לך ארצה ש"מ דהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים היא: ת ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא אף במקדש אסור לעשות כן וי"ל דכתיב בקרא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה משמע בארצכם אסרה תורה במקדש לא אסרה תורה: חסלת פרשת בהר

דעת זקנים מבעלי התוספות

תיראו. אתקש מקדש לשמירת שבת לו' לך מה שמירת לעולם שנא' אות היא לעולם אף מורא מקדש לעולם בחורבנו אסור ליכנס בו:

פירוש לתורת אלהים

איר היטען וּמִקְדָּשִׁי אוּנ פַר מַיין ביהמ"ק זָאלְט איר מוֹרָא הָאבֶּן איר זָאלְט נִיט אַריין גֵיין אִין ביהמ"ק בְּקַלוּת ראש אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בַּגְלֵייבְּט צוּ צָאלֶן שָׂכָר צוּ דֶעם וָוס פָאלְגְט

מצות השם

שׁוּל וָוס עֶס אִיז דָא אַיין בְּרוּק פוּן שְׁטֵיינֶער דַארְפֶען אוּס צוּא בְּעטְען מִית רָאגְזִים אָדֶער דִיוָואנִים כְּדֵי מֶען זָאל נִיט מֵיינֶען אַז מֶען בוּקְט זִיךְ צוּא שְׁטֵיינֶער וֶוען מֶען פָאלְט כּוֹרְעִים או מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת׃

הפטרת בהר (בירמיה סימן לב)

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלֻּם דֹּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵא
קְנֵה לְךָ אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לִקְנוֹת׃ וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְ
בֶּן־דֹּדִי כִּדְבַר יְהוָה אֶל־חֲצַר הַמַּטָּרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲ
בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיְרֻשָּׁה וּלְךָ הַגְּאֻלָּה קְנֵה־לָךְ וָאֵדַע כִּי דְבַר־יְהוָה ה
וָאֶקְנֶה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וָאֶשְׁקֲלָה־לּוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְ

ליקוטי יוסף

הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן שַׁלֻּם דֹּדְךָ וגו'. דֶער פְּסִיקְתָּא רַבָּתִי שְׁרַייבְּט דֶער נָבִיא יִרְמְיָה הָאט גְזָאגְט צוּא הקב"ה פִּתִּיתַנִי ה' וָאֶפָּת, דוּא הָאסט מִיךְ אָנְגֶערֶעט אוּנ אִיךְ בִּין אַ בֶּערְגֶערֶעט גִּנְאַרְען, ווען הָאט הקב"ה אִיבֶּערְגֶערֶעט דֶעם נָבִיא יִרְמְיָה? נָאר וֶוען עֶס אִיז גְקוּמֶען דִיא צַייט יְרוּשָׁלַיִם זָאל גֶעשְׁטֶערְט וֶוערְען הָאט הקב"ה גְזָאגְט צוּם נָבִיא יִרְמְיָה גֵיי אִין דִיא שְׁטָאט עֲנָתוֹת אוּנ קוֹיף דִיא פֶעלְד פוּן דַיין פֶעטֶער חֲנַמְאֵל, דַאמָאלְס הָאט יִרְמְיָה גְטְרַאכְט טָאמֶע הָאט הקב"ה גְזָעהְן אַז יוּדֶען וֶועלֶן טָאהְן תְּשׁוּבָה, אוּנ יְרוּשָׁלַיִם וֶועט נִיט חָרֵב וֶוערְען אוּנ יוּדֶען וֶועלֶען בְּלַייבֶּען וְואוֹינֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְרִיבֶּער זָאגְט הקב"ה אִיךְ זָאל קוֹיפֶען אַפֶעלְד אִין עֲנָתוֹת, ווִיא יִרְמְיָה אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן יְרוּשָׁלַיִם צוּא גֵיין אִין עֲנָתוֹת אִיז אַרָאפּ גְקוּמֶען אַמַלְאָךְ פוּן הִימֶעל אוּנ הָאט גְשְׁטֶעלְט זַיין פוּס אוֹיף דִיא מָאהֶער וָואס אַרוּם יְרוּשָׁלַיִם אוּנ הָאט זִיא צוּבְּרָאכֶען אוּנ עֶר הָאט גֶערוּפֶען דִיא פַיינְד זִיא זָאלֶען אַריינְגֵיין אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ זָאלֶען זִיא חָרֵב מַאכֶען ווָארוּם דֶער בַּעַל הַבַּיִת (הקב"ה) אִיז נִיטָא אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט לוֹבֶּען אַז אִיר הָאט אַיינְגֶענוּמֶען יְרוּשָׁלַיִם, ווָארוּם אִיר הָט אַיינְגֶענוּמֶען אַיין אַיינְגֶענוּמֶענֶע שְׁטָט הַרְגְתָּה גֶעהַרְגְתָּה מֶענְטְשֶׁען הָאט אִיר גֶעהַרְגֶעט, דִיא שׂוֹנְאִים הָאבּ, זִיךְ גְזָגְט טְרַאכְטֶען עֵצוֹת ווִיא אַזוֹי זִיא זָאלֶען פַארְבְּרֶענֶען

פירוש ע"ט

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָט יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא גְזָאגְט הָיָה עֶס גֶוֶוען צוּ מִיר דִי רֵייד פוּן גָאט הִנֵּה דֶר פוּן שַׁלּוּם דוֹדְךָ דַיין פֶעטֶער בָּא אֵלֶיךָ וֶועט קוּמֶען דִיר לֵאמֹר עֶר וֶועט דִיר זָאגֶן קְנֵה קוֹיף מַיין פֶעלְד וָוס אִיז אִין דֶר שְׁטָאט עֲנָתוֹת וָוס אִין דֶעם לַ פוּן בִּנְיָמִין כִּי וָוארוּם צוּ דִיר אִיז דֶער דִין פוּן לֵייזִין וֶוען אִיךְ זָאל פַר קוֹיפֶען אַנַאנְדֶערְן אוּנ שֶׁכֵן אַז אִיךְ וִויל דִיר פַאר קוֹיפֶען לִקְנוֹת דַארְפְ בְּוַודַאי קוֹיפֶען אַזוֹ וֶועט דִיר חֲנַמְאֵל זָאגֶען יִרְמְיָהוּ וַיָּבֹא אוּנ עֶס אִיז אַזוֹ גֶוֶוען עֶס אִיז גֶקוּ צוּ מִיר חֲנַמְאֵל מַיין פֶעטֶערְס זוּהְן כִּדְבַר יְיָ אַזוֹ דִיא רֵייד פוּן גָאט אֶל חֲצַר צוּם חָצֵר פוּן מַטָּרָה וַ אוּנ הָט גְזָאגְט צוּ מִיר קְנֵה קוֹיף יִרְמְיָהוּ אֶת שָׂדִי פֶעלְד וָוס אִיז אִין דֶער שְׁטָאט עֲנָתוֹת כִּי וָוארוּם דִיר אִיז דֶער דִין פוּן יְרוּשָׁה וּלְךָ הַגְּאוּלָּה אוּנ צוּ אִיז דָם אוּם לֵייזוּנְג אוּנ הַיינְט קְנֵה לָךְ קוֹיף דִיר הָאבּ אִיךְ גְוִויסְט אַז עֶס אִיז דֶר ווִילֶן פוּן גָאט

וָאל קוֹיפֶען דָם פֶעלְד וָאֶקְנֶה הָאבּ אִיךְ גְקוֹיפְט דָם פֶעלְד מֵאֵת פוּן חֲנַמְאֵל מַיין פֶעטֶערְס זוּהְן פוּן דֶער שְׁ
עֲנָתוֹת וָאֶשְׁקֲלָה אוּנ אִיךְ הָאבּ אִים אָפּ גְוואגֶען דֶעם זִילְבֶּר שִׁבְעַת שְׁקָלִים זִיבֶּען שְׁקָלִים אוּנ צֶעהְן טָאלְ

ים ועשרה הכסף: ואכתב בספר ואחתם ואעד עדים ואשקל הכסף במאזנים:
ח את־ספר המקנה את־החתום המצוה והחקים ואת־הגלוי: ואתן את־הספר המקנה
ברוך בן־נריה בן־מחסיה לעיני חנמאל דדי ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה
י כל־היהודים הישבים בחצר המטרה: ואצוה את־ברוך לעיניהם לאמר: כה־
יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את־הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת
תוב ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכלי־חרש למען יעמדו ימים רבים: כי כה אמר
ה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת: ואתפלל אל־
ה אחרי תתי את־ספר המקנה אל־ברוך בן־נריה לאמר: אהה אדני יהוה הנה
ה עשית את־השמים ואת־הארץ בכחך הגדול ובזרעך הנטויה לא־יפלא ממך כל־
י: עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל־חיק בניהם אחריהם האל הגדול הגבור
ה צבאות שמו: גדל העצה ורב העליליה אשר־עיניך פקחות על־כל־דרכי בני אדם
ת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: אשר שמת אתות ומפתים בארץ מצרים עד־היום

פירוש ע"ט

יב האב איך דאס קופונג גשריבען אין אספר
ום אונ האב גלאזט חתמנן ואעד עדים אונ האב
בצייגט עדים ואשקול אונ האב דם זילבר גוואגן
אוואג שאל ואקח אונ איך האב גנומן דעם שטר
רה את החתום וום ער איז גחתמית המצוה אזו ווי
ין איז ואת הגלוי אונ ער הט גרופן די עדות צום
דין אונ דאס ב"ד האט מקיים גיוועו זייערע
מות ואתן אונ איך האב גגעבן דעם שטר מכירה
רוך דר זון פון נריה דר זון פון מחסיה לעיני פר
וגן פון מיין פעטר חנמאל ולעיני אונ פר די אוגן
די עדות וום זענען געחתמת גשריבן אין שטר
רה לעיני אונ פר די אוגין פון אלע יהודים וואס
גיזעסן אין חצר המטרה ואצוה אונ איך האב
טן צו ברוך פר זייערע אוגן אונ האב אים אזו
ט כה אמר אזו הט גזאגט גאט וום ער הערשט
ר אלע הערשאפט אלהי דר גאט פון די ישראל
נעם די גשריבענע בריף את ספר אונ דעם שטר
רה ואת החתום אונ דעם גחתמתן בריף ואת ספר
די פסקים פון דעם בית דין ונתתם אונ דו זאלסט
געבן אין אערדינע כלי למען פון וועגין יעמדו זיי
ן קאנען דארטן ליגען אלאנגע צייט אונ עס זאל ניט פר פולט ווערן כי כה אמר ווארום אזו הט גזאגט
ט וום ער הערשט איבער אלע הערשאפט אלהי ישראל דר גאט פון דיא ישראל עוד יקנו מען וועט נאך
ען הייזר אונ פעלדר אונ ווייו גערטנער בארץ אין דעם לאנד זאגט ירמיה ואתפלל האב איך גבעטן צו
ט אחרי נאך דעם אז איך האב גגעבן דעם שטר מכירה צו ברוך דער זוהן פון נריה אונ האב גזאגט
איך קלאג אדני דער האר יי' גאט הנה אתה עשית דו האסט בשאפן דעם הימל אונ די ערד בכוחך מיט
ן גרוסען כח ובזרועך הנטויה אונ מיט דיין אום גשטרעקטן ארעם לא יפלא פון דיר איז נימז פאר הולן
ן זאך עשה דר וואס טוט חסד אונ צאלט שכר פון דעם צדיק צו זיינע קינדר ביז צוויי טוזינט דורות
לם אונ בצאלט די זינד פון די פעטר אל חיק צו די שום פון זייערע קינדער אחריהם אז זיי גייען נאך
גרע פעטערס אין שלעכטיין וועג האל הגדול דער גרוסער גאט הגבור אונ דר שטארקר גאט גדול העצה
איז גרום דיינע עצות ורב העליליה אונ זענען פיל דיינע ווערג אשר עיניך פקוחות וואס דיינע אוגן זענען
ען על כל דרכי בני אדם אויף אלע וועגען פון דיא מענטשען לתת לאיש כדרכיו צו געבען צוא איטליכען
נטשן אזו ווי זיינע וועגן וכפרי מעלליו אונ אזו וויא די פרוכט פון זיינע ווערג ער באצאלט איטליכען
י זיינע מעשים אשר שמת דען דו האסט גיטאן אותות ומופתים צייכן אונ וווגדער אין מצרים עד היום

ליקוטי יוסף

דעם בית המקדש, דערווייל האבען זייא דערזעהן פיר
מלאכים גייען אראפ פון הימעל אונ האלטען פיר פלאמען
פייער זייא האבען גלייגט אן יעדער ווינקול פון בית המקדש
אפלאם פייער אונ מיט איין מאהל איז דער בית המקדש
פארברענט גיווארען, דער נביא ירמיה איז געגאנגען צוריק
פון ענתות צו ירושלים אין וועג האט ער אויפגעהובען זיינע
אוגען אונ האט גזעהן עס גייט ארוף פון בית המקדש, האט
ער געטראכט גוים האבען יודען גטאהן תשובה אונ זיי זענען
מקריב קרבנות אונ רייכערען קטורת אין בית המקדש, אונ
דאס איז דער רוך וואס איך זעה, ביז ער איז גקומען אויף די
מאהער פון ירושלים אונ ער הט גזעהן וויא דער בית המקדש
איז פארברענט גווארען, האט ער געשריגען פתיתני ה' ואפת,
הקב"ה דוא האסט מיך אנגערעט אונ איך בין איבערגערעט
גווארען, דוא האסט מיר גהייסען ארוס גיין פון ירושלים אין
ענתות, אונ איך האב אזו געטאהן, דער ווייל איז דער בית
המקדש פארברענט גווארען, ווארום אזו לאנג וויא ירמיה
וואלט גוועזן אין ירושלים וואלט זיין זכות בעשיצט דער בית
המקדש זאל ניט פארברענט ווערען, ירמיה האט גזאגט פאר
הקב"ה וואס האב איך אזו פיל געזינדיגט וואס נאר אין מיין
צייט איז דער בית המקדש חרב גווארען מיין הארץ קען ניט
רוהען אונ שטיל זיין וועגען דעם גרוסען אומגליק פון דיא
יודען ביז דוא וועסט צוריק אויפבאהען דעם בית המקדש
אונ דו וועסט די יודען צוריק פארזאמלען אין ירושלים:

הזה ובישראל ובאדם ותעשה־לך שם כיום הזה: ותצא את־עמך את־ישראל מא
מצרים באתות ובמופתים וביד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: ותתן להם
הארץ הזאת אשר־נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש: ויבאו וירשו א
ולא־שמעו בקולך ובתורתך לא־הלכו את כל־אשר צויתה להם לעשות לא עשו ותק
אתם את כל־הרעה הזאת: הנה הסללות באו העיר ללכדה והעיר נתנה ביד הכש
הנלחמים עליה מפני החרב והרעב והדבר ואשר דברת היה והנך ראה: ואתה אמ
אלי אדני יהוה קנה־לך השדה בכסף והעד עדים והעיר נתנה ביד הכשדים: ו
דבר־יהוה אל־ירמיהו לאמר: הנה אני יהוה אלהי כל־בשר הממני יפלא כל־דב

ובתרותך כתיב

פירוש ע"ט

הזה ביז דעם טאג ובישראל אונ אין די ישראל האסטו גטאן וואונדער ובאדם אונ אין אנדערע מענטשן ותעשה לך שם אונ דו האסט דיר גימאכט אשם אזו וויא היינטיגן טאג ותוצא אונ דו האסט אוס גצוגען דיין פאלק ישראל פון דעם לאנד מצרים באותות מיט צייכין אונ מיט וואונדער וביד חזקה מיט שטארקע מאכט אונ מיט אוס גשטרעקטן ארום ובמורא גדול אונ דורך גרוס פארכט ותתן אונ דו האסט גגעבען צו זיי דיא לאנד וואס דו האסט גשווארן צו זייערע עלטערן לתת צו געבן זיי אלאנד וואס עס רינט מילך פון דיא בהמות אונ שאף אונ עס רינט האניק פון די טייטלען ויבואו אונ זיי זענען גקומן אין דעם לאנד אונ האבן אים גירשינת ולא שמעו בקולך אונ זיי האבן ניט גהערט דיין קול ובתורתך אונ אין דיין תורה זענען זיי ניט גגאנגען את כל וואס דו האסט גבאטן זיי צו טאן לא עשו האבן זיי ניט גטאן ותקרא אותם אונ דו האסט זיי גמאכט טרעפן את גאר דם שלעכטס הנה הסוללות די וואלן מאכר זענן גקומן אין דר שטאט ירושלים ללכדה צו בצווינגן זיא והעיר נתנה אונ דיא שטאט איז גליך ווי זיא איז גגעבן גוואורן אין די הענד פון די כשדים וואס זייא האלטן מלחמה איר מפני החרב פון דר שווערד פון דעם שונא הונגר אונ מארד וואס עס איז אין שטאט ואשר אונ וואס דו גאט האסט גרעט היה איז שון גוועז והנך רואה אונ דו זעהסט דאך אלץ ואתה או האסט מיר גזאגט יי גאט דער האר קנה לך קויף דאס פעלד פאר געלד והעד עדים אונ באצייג ע והעיר נתנה אונ דיא שטאט איז דאך שון גליך גגעבען גיווארען אין דיא הענט פון דיא כש אוף וואס טוג מיר דאס פעלד ויהי אונ עס גוועזן דיא נבואה פון גאט צו ירמיהו לאמר צו זאגען הנה אני יי איך בין אגאט אלהי דער פון אלע באשעפעניש הממני איז דען פון פאר הולען איין זאך בוודאי ווייס איך אז כשדים וועלען חרוב מאכען דאס לאנד נאר וועט אבער זיין ווידער אצייט וואס דיא יש וועלען זיך צוריק אום קערען אין ישראל דאמאהלם וועט מען ווידער קו פעלדער אין ארץ ישראל אזו וויא וואי וועט שטיין:

מנין המצות בפ' בחקותי יש בה י"ב מצות ז' עשין וה' לאוין:

[שנ] (עשה קלו) לדון בדין ערכי אדם שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי שצריך שיתן לכהן כפי ערך השנים לזכר ולנקב שבא בכתוב ולפי ענין המעריך שנאמר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' וגו':

[שנא] (לאו רטו) שלא להמיר הקדשים שהקדיש למזבח בבהמות אחרות שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו':

[שנב] (עשה קלז) להיות תמורת הקרבן קדוש כקרבן עצמו שנאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש:

[שנג] (עשה קלח) לדון בדין ערכי בהמה שהקדישה ונפל בה מום הרי זו נערכת ונפדית ע"פ כהן שנאמר והעמיד את ה לפני הכהן והעריך וגו':

[שנד] (עשה קלט) לדון בערכי בתים שהקדישום הבעלים ורוצים לפדותם מיד ההקדש שצריך להעריכם הכהן ונותן לו כפי שיאמר ועוד חומש נוסף על מה שהעריך שנאמר ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' והעריכו וגו':

[שנה] (עשה קמ) לדון בדין ערכי שדות שהקדישום הבעלים ורוצים לפדותם צריך שיתן כערך הקצוב בפרשה שנאמ משדה אחזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו:

[שנו] (לאו רטז) שלא לשנות הקרבנות דהיינו שלא יעשה הבכור עולה ולא שלמים אשם או האשם חטאת שנאמר אך אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו:

[שנז] (עשה קמא) לדון בדיני חרמים אם הם לה' או לבדק הבית או סתמם לכהן עם פרטי דיניהם שנאמר אך כל חרם יחרים איש לה' וגו':

[שנח] (לאו ריז) שלא ימכרו שדות וקרקעות ומטלטלין שהחרימו אותן הבעלים אלא ינתנו לכהנים שבאותו משמר שנא' לא י

[שנט] (לאו ריח) שלא יגאלו שדות וקרקעות ומטלטלין המוחרמים שאין להם פדיון אלא נתנים לכהנים שנא' ולא יגאל כל

[שס] (עשה קמב) לעשר כל הבהמות הטהורות שהם בקר וצאן ועזים הנולדים בעדרינו בכל שנה ושנה ולהביא המעשר לירו ולאוכלו שם אחר הקרבת החלב והדם במזבח שנא' וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהי' קדש

[שסא] (לאו ריט) שלא ימכור מעשר בהמה בשום צד אלא יאכלוהו בעליו או מי שירצו עכ"פ בירושלים שנאמר לא יגאל

ג **אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֺתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם׃**

ם בִּקְיָמַי תְּהָכוּן וְיָת פִּקּוֹדַי תִּטְּרוּן

אם בחקתי תלכו קידושין פא בתרא מח ע"ז ה :

בעל הטורים

ם בחקתי (תלכו). בגי' עמלים בדברי תורה. סמך אם בחקותי לשבת וע"א לומר שסקולים הם ככל המלות והחוקים. ועוד סמך שבת לונתתי גשמיכם בעתם דהיינו בלילי שבתות: אם בחקותי תלכו. ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות. בחקותי תלכו. היא היראה וכתיב יראת אולרו אם תמלאו את אולרותי אמלא אולרותיכם יפתח ה' לך את אולרו: ועשיתם אתם. אותיות אמת. א"נ שתתעסקו בתורה דכתיב יה שכל טוב לכל עושיהם. י' פסוקים מאם בחקותי (ר"ל מן ונתתי) עד ואולך אתכם קוממיות כנגד עשרה ברכות שבויתן לך וכנגד

רש"י

ם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המלות כשהוא אומר ואת מלותי תשמרו א הרי קיום המלות אמור זה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים ב: ואת מצותי תשמרו. הוו עמלים בתורה על שמור ג ולקיים כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם

בית יהודא

(ג) נאם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ. הקב"ה זָאגְט אוּבּ אִיר װֶעט גֵיין אִין מַיינֶע חֻקִּים, זָאגְט רש"י (יָכוֹל זֶה קִיּוּם הַמִּצְוֹת) אִיךְ װָאלְט מֵיינֶען הקב"ה זָאגְט אוּיבּ יוּדִין װֶעלִין טָאהְן מַיינֶע מִצְוֹת (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ) אַז בַּאלְד נָאכְדֶעם זָאגְט הקב"ה אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת אוּנ אִיר זָאלְט זֵייא טָאהְן (הֲרֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת אָמוּר) הָט דָאךְ הקב"ה שׁוֹן גֶעזָאגְט

אל טָאהְן דִי מִצְוֹת (הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ) וָוס דֶען הָאט הקב"ה גִימֵיינְט אוֹיבּ אִיר װֶעט גֵיין אִין מַיינֶע (שֶׁתִּהְיוּ עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה) אִיר זָאלְט אַייךְ מַאטֶערִין צוּא לֶערְנֶען תּוֹרָה: וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט מֵלִים בַּתּוֹרָה עַל מְנַת לִשְׁמוֹר וּלְקַיֵּים) אִיר זָאלְט אַייךְ מַאטֶערִין צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט הִיטֶען הְן וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּלְמַדְתֶּם אוֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם) אִיר

דעת זקנים מבעלי התוספות

ם בחקותי וכו' ורדפו מכם חמשה וכו'. תימה שהרי חשבון זה אינו דחמשה למאה הוי אחד שרודף עשרים ומאה הוא שאחד רודף מאה. וי"ל דתפלת צבור עדיפא. אי ק ומאה מכם כלומר מאה מנינים של חמשה רבבה ירדופו אחד לעשרים ומיהו אותו חשבון דפרשת האזינו דכתיב ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה הוי אחד רודף חמשת ועוד קשיא מהתם דהא אמרינן מדה טובה מרובה ממדת נות ולכאורה התם ר"ל אחד מן האומות ירדוף אלף אל ושנים רבבה והכא גבי טובה לא קאמר אלא אחד מישראל ירדוף עשרים. ונ"ל דהתם נמי ר"ל שהרודפים ישראל פים עכו"ם ולעיל קאי לו חכמו ישכילו זאת האומות ישכילו זאת יבינו לאחריתם איך היה שרודף אחד מישראל אלף עכו"ם שמשון שהרג אלף פלשתים כדכתיב בלחי החמור הכיתי אלף איש. ושנים יניסו רבבה זה יהונתן ונערו אם לא כי צורם לאומות ביד אלו וה' הסגירם וא"כ היה להם להבין שה' פעל כל זאת. א"נ הכא רודפים והורגים קאמר כדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב אבל התם יניסו כתיב אבל לא הורגין:

שפתי חכמים

א ה"ג כשהוא אומר ועשיתם אותם הרי קיום המלות אמור וכו' וא"ב פירוש ואם בחקתי תלכו בעמלים סתם ואת מלותי תשמרו בעמלים על מנת לשמור ולקיים: ב מדכתיב תלכו ולא כתיב תלמדו אלא ללמדך שתלכו אחר מדרש חכמים: ג רלונו בזה דהא אחרי כן כתיב ונתתי גשמיכם וגו'. והוה משמע שיתעסקו בתורה ע"מ שיקבלו שכר והלא אמרו רז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס ל"פ ע"מ לקיים כו' כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם

פירוש לתורת אלהים

ם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ אוֹבּ אִיר װֶעט גֵיין אִין מַיין גֶזֶעץ אִיר װֶעט לֶערְנֶען מַיין תּוֹרָה וְאֶת מִצְוֹתַי אוּנ אִיר װֶעט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וַעֲשִׂיתֶם

ליקוטים על התורה

(ג) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו'. צוּא פַארְשְׁטֵיין דִיא צְווֵיי װֶערְטֶער „בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ", װֶועלֶען מִיר זֶעהְן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גִזָאגְט אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא ה' הַהוֹלֵךְ בִּדְרָכָיו, װוּאהְל צוּא דִיא אַלֶע מֶענְטְשֶׁען וָואס הָאבֶען מוֹרָא פַאר הקב"ה, װֶוען עֶר גֵייט אִין

װעגֶען, אֲפִילוּ װֶוען עֶר גֵייט אִין זַיינֶע װֶועגֶען, װֶוען עֶר גֵייט הַאנְדְלֶען אָדֶער עֶסֶען, טְרִינְקֶען, שְׁלָאפֶען, אוּנ נָאךְ ע מֶענְטְשְׁלִיכֶע זַאכֶען, דַאמָאלְס הָאט עֶר אוֹיךְ מוֹרָא פַאר הקב"ה, דְהַיְינוּ עֶר זֶעהְט זַיין הַאנְדִיל זָאל זַיין וְויא דִי הָאט גְבָּאטֶען עֶרְלִיךְ אָן פַאלְשְׁקֵייט, זַיין עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען זָאל זַיין כָּשֵׁר אוּנ מִיט בְּרָכוֹת וְויא הקב"ה הָאט עֶן אוּנ אַזוֹ זָענֶען זַיינֶע אַלֶע זַאכֶען, יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל, אוּנ זַיינֶע אַרְבֶּעט מִיט דִיא הֶענְט אִיז נָאר עֶר זָאל הָאבֶען

משלי יהודא

ם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו'. דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט הַכִּכָּר וְהַמַּקֵּל תְנוּ כְּרוּכִים מִן הַשָּׁמַיִם, דֶער בְּרוֹיט אוּנ דֶער שְׁטֶעקִין גִיגֶעבִּין גִיוָוארְן אַיינְגֶעוִויקוֹלְט פוּן הִימֶעל. הקב"ה גִיזָאגְט צוּא דִיא יוּדִין אוֹיבּ אִיר װֶעט הִיטֶען דִי תּוֹרָה א פַאר אַייךְ אַבְּרוֹיט צוּם עֶסִין, אוּנ אוֹבּ אִיר װֶעט הִיטֶען דִיא תּוֹרָה אִיז דָא אַשְׁטֶעקִין וָוס װֶעט אַייךְ ין, וָוס מֵיינְט מֶען דֶער בְּרוֹיט אוּנ דֶער שְׁטֶעקִין זֶענֶען עוִויקוֹלְט, נָאר לְמָשָׁל אַגְבִיר הָאט גֶעוואוֹהְנְט אִין ף וָואס דִי פָּאטְשְׁטָאוֶוע װֶועג אִיז גֶעגַאנְגֶען דוּרְךְ דֶעם, אוּנ וַוייל אִין דֶעם דָארְף פְלֶעגִין רוּהֶען פוּן װֶועג פִיל רֵייזֶענְדֶער רַייכֶע אוּנ אָרֶעמֶע, דְרִיבֶּר הָט דֶער גְבִיר גְמַאכְט אִין זַיין שְׁטוּבּ אַגְרוֹיסֶע רֶעסְטָארַצְיֶע, רַייכֶע פְלֶעגִין בַּצְאהְלִין פַאר עֶסִין טְרִינְקֶען נֶעכְטִיגֶען, אוּנ אָרֶעמֶע הָט מֶען גֶעגֶעבִּין עֶסִין אוּמְזִיסְט, אַמָאהְל אִיז גֶעקוּמֶען אַאָרֶעם מַאן אוּנ הָאט זִיךְ גֶעבֵּייזֶערְט אוֹיף דֶעם בַּעַל הַבַּיִת אוּנ זָאגְט צוּ אִים אַייֶער עֶסִין הָאט מִיךְ קְרַאנְק גֶעמַאכְט, הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת גֶעזָאגְט צוּם אָרֶעם מַאן דָא זִיצֶן פִיל מֶענְטְשִׁין אוּנ עֶסִין זָאלִין זֵיי זָאגִין אוֹיבּ מַיין עֶסִין הָט װֶעמִין קְרַאנְק גֶעמַאכְט, נָאר אִיךְ װֶעל דִיר זָאגִין אִין מַיין עֶסִין אִיז אַיינְגֶעוִויקוֹלְט גֶעזוּנְד אוּנ סַם, אוֹיבּ אַגֶעזוּנְטֶער מֶענְטְשׁ עֶסְט מַיין

ה (ג) אם בחקתי תלכו. זאגט רש"י מען מיינט שתהיו עמלים בתורה, איר זאלט אייך מאטערין צו לערנען תורה, פון וואנען נעמט רש"י דעם מיינונג צו זאגין אם בחקתי תלכו זאל מען מיינען צו לערנען תורה, נאר די גמרא זאגט שכר מצות בהאי עלמא ליכא, אויף די וועלט צאהלט ניט הקב"ה אר מצות, פאר וואס צאהלט ניט הקב"ה שכר פאר מצות אויף די וועלט, ווייל די גמרא זאגט עבירה מכבה מצוה, עבירות פארלעשין די מצות, אז האט געטאהן מצות נאכדעם האט ער גיטאהן עבירות, ווערין די מצות גאר ניט גערעכונט, ווי דער נביא יחזקאל האט געזאגט ובשוב צדיק מצדקתו ועשה ן דער צדיק האט זיך צוריק געקערט פון זיין פרומקייט אונ האט געזינדיגט, כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה לו, אלע מצות וואס ער האט טעט מען ניט געדיינקען, איז דאך אקשיא דא שטייט דאך אין דיא תורה אז מען גיט שכר פאר מצות, דריבער זאגט רש"י אם בחקתי תלכו מיינט וועט לערנען תורה, ואין עבירה מכבה תורה, אעבירה פארלעשט ניט תורה, אז מען לערנט תורה אפילו מען זינדיגט פון דעסטוועגין בצאהלט הקב"ה אר די תורה וואס מען האט געלערנט. נאר צו וויסען פאר וואס שטייט ניט אין די תורה שכר פון עולם הבא, ווייל דאס קען מען ניט געבין צו ין דעם מענטשין ווען ער לעבט, אזוי ווי מען קען ניט געבין צו פארשטיין די קאלערין, רויט גרין בלאה געל צו דעם מענטש וואס איז געבארין בלינד אזוי קען מען ניט געבין פארשטיין דעם מענטש וואס לעבט דעם פארגעניגען פון עולם הבא:

ד וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה
הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ׃
ה וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר
יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם
לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם׃

וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן׃ ד ו
מִטְרֵיכוֹן בְּעִדָּנְהוֹן
אַרְעָא עֲלַלְתַּהּ ו
חַקְלָא יִתֵּן אִבֵּהּ׃ ה וִי
לְכוֹן דַּיְשָׁא יָת ק
וּקְטָפָא יַעֲרַע לְאַפּוֹ
זַרְעָא וְתֵיכְלוּן לַחְ
לְמִשְׂבַּע וְתֵיתְבוּן לְ

תו"א ונתתי גשמיכם בעתם תפיק

בעל הטורים

מסרת הדברות: (ה) לשובע. ד' במסורה הכא ואידך בפרשת בהר ואידך בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע ואידך לדה נ
לשובע בכולן מזכיר שובע על הלחם או על הפירות בשביל שהוא כתוב על מקום ישוב אבל כשהיו במדבר אומר לידה שלח להם לשובע

בית יהודא

זאָלט זייא לערנען אונ זאָלט זייא היטען צו טאָהן: (ד) וּבְעִתָּם] . אין זייער צייט (בְּשָׁעָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לָצֵאת) עס וועט רעגענען אין די צייט ווען מענטשין גייען ניט ארויס פון שטוב (כְּגוֹן בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת) דהיינו אין די נעכט פון שבת: וְעֵץ הַשָּׂדֶה] . דער בוים פון פעלד (הֵן אִילָנֵי סְרָק) דם מיינט מען לידיגע בוימער וואס ביז איצט האט אויף זיי ניט געוואקסין פרוכטין, אז איר וועט לערנען תורה וועט אויף זיי וואקסין פרוכטין: (ה) וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת בָּצִיר] . דאס דרעשונג פון די תבואה וועט געדארין ביז מען וועט דארפין שניידין די וויינטרויבין (שֶׁיְּהֵא הַדַּיִשׁ מְרוּ
דרעשונג וועט זיין פיל (וְאֵתָם עֲסוּקִים בּוֹ עַד הַבָּצִיר) אונ איר וועט זיין בעשעפטיגט מיט דעם דרעשין ביז צו די צייט
מען וועט דארפין שניידין דיא וויינטרויבין (וּבְבָצִיר תִּתְעַסְּקוּ) אונ מיט דעם שניידין די וויינטרויבין וועט איר זיין בעשע
(עַד שְׁעַת הַזֶּרַע) ביז די צייט צוא פארזייען נייע תבואה: וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂוֹבַע] . איר וועט עסין אייער ברוי
זאט זיין (אוֹכֵל קִמְעָא) ער וועט עסין אביסול (וְהוּא מִתְבָּרֵךְ בְּמֵעָיו) אונ דם עסין וועט געבענטשט ווערין אי

רש"י

ושמרתם לעשותם: (ד) בעתם. (ת"כ. תענית כב) שאין דרך בני אדם לצאת ד כגון (בלילי רביעית. ישן) בלילי ה שבתות: ועץ השדה. (ת"כ) הן סרק ו ועתידין לעשות פירות: (ה) והשיג לכם די בציר. שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד ז ובבציר תעסקו עד שעת הזרע: ואכלתם לח לשבע. (ת"כ) אוכל קמעא ח והוא מתברך ב

שפתי חכמים

שם שמע שישמרו בלב בעת שעמלים בה לעשות כל האמור בה: ד וא"ת מנ"ל לרש"י דלאו בעתם פירוש בעת שצריכים אתם לגשמים. וי"ל מדכתיב גשמיכם ולא כתיב גשם אלא גשמיכם משמע גשם שלכם ר"ל בעת שצריכין לו וא"כ בעתם ל"ל אלא בא ללמדך בשעה שאין וכו': ה כדאמרינן בע"פ דף קי"ב משום דבעתם קאי אלעיל דכתיב בסוף פרשת בהר את שבתותי תשמרו ודרשינן סמיכות עיין לקמן בפר עוד ע"ז: ו מדכתיב ועץ השדה דהוא מיותר אלא השדה משמע שגדלין בשדה שאין דרכן לעשות פרי דהיינו אילן סרק: ז פי' ד זה מכלל ברכה אם יתעכב הדיש עד סמוך לבציר וע"ז פיר ח מדכתיב בתחלה והשיג לכם דיש וגו' משמע שיהא להם תבוא

ליקוטים על התורה

עסען ניט צום רייך ווערען, אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ, וועסטו זיין גליקליך אוף דיא וועלט אונ עם וועט דיר זיין גוט צוא עולם הבא. אזו זאגט דא דיא תורה אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, אוב איר וועט גיין אפילו צוא אייערע זאכען מיט מיינע חקים, איר וועט אייביג טראכטען אז אלץ וואס איר טוהט זאל זיין ווייא הקב"ה הט גיזאגט, סיי דיא מצות וואס זענען חקים וואס איר ווייסט ניט פאר וואס הקב"ה הט זיי גיזאגט אונ סיי די מצות וואס איר ווייסט פר וואס הקב"ה הט זייא גיזאגט, וועט איר זייא היטען שטענדיג צוא טאהן, וועל איך געבען אייער רעגען אין דיא צייט אונ איהר וועט האבען פרנסה אונ איר וועט זיין גליקליך אין אייער לאנד. נאך אפשט קענען מיר זאגען דוד המלך האט גבעטען בייא הקב"ה אַחֲלַי יִכֹּנוּ
לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ, איך בעט דיך מיינע וועגען זאלען זיין אנגעברייט צוא היטען דיינע חקים, אָז לֹא אֵבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל כָּל מִ
דאמאלס וועל איך מיך ניט שעמען אז איך וועל קוקען אויף דיינע מצות, דער מיינונג פון דוד איז גוועז
חקים האבען ניט אטעם פר וואס הקב"ה האט אזוי גבאטען, דריבער דער מענטש וואס טוהט דיא חקים קען ער ניט

פירוש לתורת אלהים

אותם אונ איר וועט זייא טאן: (ד) וְנָתַתִּי ווע
געבען גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם אייער רעגען אין זייער צייט
וְנָתְנָה די ערד וועט געבען איר פרוכט וְעֵץ הַשָּׂדֶה
די לידיגע ביימר וואס וואקסען אין פעלד יִתֵּן פִּרְיוֹ
אוף זייא וואקסען פירות: (ה) וְהִשִּׂיג אונ עס
גרייכען צו אייך דם דרעשען אֶת בָּצִיר דעם שניט
וּבָצִיר אונ דער שניט פון דר נייער תבואה יַשִּׂיג
גרייכען ביז מען וועט בדארפן זייען וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם

משלי יהודא

מיין עסין ווערט ער געזינטער אויב אקראנקער מענטש עסט מיין עסין ווערט ער קראנקער, אז אגעזונטער מענטש עסט אפעטע שטיק פלייש ווערט ער געזינטער אז אקראנקער עסט אפעטע שטיק פלייש ווערט ער קראנקער, אין דיא זעלביגע שטיק פלייש איז איינגעוויקולט געזונד אונ קראנקייט, דאס זעלביגע איז בייא די תורה ווי די גמרא זאגט לַמְיַימִינִים בָּהּ סַמָּא דְחַיֵּי, אויב אצדיק לערנט תורה גיט אים די תורה לעבין אוף עולם הזה אונ עולם הבא,

וְלַמַּשְׂמְאִילִים בָּהּ סַמָּא דְמוֹתָא, אז ארשע לערנט איז די תורה פאר אים סם המות, דער וואס לערנט אונ איז ארשע ווערט ער נאך מער געשטראפט, דאס דער מדרש דער ברויט אונ דר שטעקין זענען געגעבן פון הימעל איינגעוויקולט, זיי זענען איינגעוויקולט תורה, דעם צדיק גיט די תורה ברוט, ווי עס שטייט א אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו', דעם רשע שלאגט די תורה ווי אשטעקין ווי עס שטייט אין פסוק וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ

שני ו וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם׃ ז וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ ח וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם

[...]עֲכוֹן׃ ו וְאֶתֵּן שְׁלָמָא
[...]רְעָא וְתִשְׁרוּן וְלֵית
[...]יד וַאֲבַטֵּל חַיְתָא
[...]תָא מִן אַרְעָא
[...]טְלִין בְּחַרְבָּא לָא
[...]דוּן בְּאַרְעֲכוֹן׃
וְתִרְדְּפוּן יָת בַּעֲלֵי
[...]בֵיכוֹן וְיִפְּלוּן קֳדָמֵיכוֹן
[...]רְבָּא׃ ח וְיִרְדְּפוּן מִנְּכוֹן
[...]שָׁא מְאָה וּמְאָה מִנְּכוֹן

[...]א ונתתי שלום בארץ שם: וחרב לא תעבר שם:

בעל הטורים

[...]ל לידתם לשובע: לשובע. בגי' אפילו אוכל קימעא: (ו) שלום. אותיות גאמו ששמו שלום: והשבתי חיה רעה. בגי' אלו ד' מלכיות בבל מדי [...]וס: (ח) ורדפו מכם חמשה. בגי' חלשים שבכם: רבבה. ד'. אחותנו את היי לאלפי רבבה. רבבה כצמח השדה. ופניס יניסו רבבה. רבבה

רש"י

[...]נתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה [...]אין שלום אין כלום ת"ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ [...]ן שהשלום שקול ט כנגד הכל וכן הוא אומר עושה [...] ובורא י את הכל: וחרב לא תעבר בארצכם. [...]כ) א"ל לומר שלא יבאו למלחמה אלא אפי' לעבור כ דרך [...]כם ממדינה למדינה: (ז) לפניכם לחרב. (ת"כ) איש [...]ב ל רעהו: (ח) ורדפו מכם. (ת"כ) מן החלשים שבכם [...]א מן הגבורים שבכם: חמשה מאה ומאה רבבה.

בית יהודא

גֶעדֶערֶעם: (ו) (וְנָתַתִּי שָׁלוֹם). אִיךְ וֶועל גֶעבִּין פְּרִידֶען (שֶׁמָּא תֹאמְרוּ) טָאמֶער וֶועט אִיר זָאגִין (הֲרֵי מַאֲכָל וַהֲרֵי מִשְׁתֶּה) עֶס וֶועט זַיין צוּם עֶסִין, עֶס וֶועט זַיין צוּם טְרִינְקֶען (אִם אֵין שָׁלוֹם אֵין כְּלוּם) אוּב עֶס וֶועט נִיט זַיין פְּרִידֶען אִיז אַלֶץ גְלַייךְ וִוי גָאר נִיט (תַּלְמוּד לוֹמַר אַחַר כָּל זֹאת) נָאךְ דִי אַלֶע בְּרָכוֹת זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ) אִיךְ וֶועל גֶעבִּין פְּרִידֶען אִין דֶעם לַאנְד (מִכָּאן) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר *) (שֶׁהַשָּׁלוֹם שָׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל) דִי בְּרָכָה פוּן פְּרִידֶען אַלֵיין אִיז גְלַייךְ גֶעוואָגִין [...]ן אַלֶע בְּרָכוֹת (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹי הָט דֶער נָבִיא יְשַׁעְיָה גְזָאגְט (עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל) הקב"ה טוּהְט שָׁלוֹם [...]דֶען) אוּנ עֶר בַּאשַׁאפְט אַלֶץ, רֶעכוּנְט דֶער נָבִיא שָׁלוֹם בַּזוּנְדֶער אוּנ אַלֶע בַּשַׁאפוּנְג בַּזוּנְדֶער, ווייל שָׁלוֹם אַלֵיין [...]ווערט אַזוֹ פִיל וִוי אַלֶע בֶּעשַׁאפוּנְג: (וְחֶרֶב לֹא תַעֲבוֹר בְּאַרְצְכֶם). אוּנ אַשְׁוֶוערְד וֶועט נִיט גֵיין דוּרְךְ אַייעֶר לַאנְד, [...]ט רַשִׁ"י (אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַמִּלְחָמָה) דֶער פָּסוּק דַארְף נִיט זָאגִין אַז מֶען וֶועט נִיט קוּמֶען צוּא אַמִלְחָמָה אוֹיף [...]ן וואָרוּם דָאס ווייסין מִיר דָאךְ פוּן (וְנָתַתִּי שָׁלוֹם) (אֶלָּא אֲפִילוּ לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ אַרְצְכֶם מִמְּדִינָה לִמְדִינָה) נָאר אֲפִילוּ גֵיין [...]ךְ אַייעֶר לַאנְד פוּן אֵיין מְדִינָה אִין דִיא אַנְדֶערֶע מְדִינָה וֶועט מֶען אוֹיךְ נִיט: (ז) (לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב). וְנָפְלוּ מֵיינְט מֶען [...]וועלין אַלֵיין פַאלִין דוּרְךְ זֵייעֶר אֵייגֶענֶם שְׁוֶוערְד, זָאגְט רַשִׁ"י (אִישׁ בְּחֶרֶב רֵעֵהוּ) הקב"ה וֶועט זֵייא פַארְטוּמְלֶען אוּנ [...]ר וֶועט הַרְגִינֶען דֶעם אַנְדֶערֶען מִיט דֶעם שְׁוֶוערְד: (ח) (וְרָדְפוּ מִכֶּם). זָאגְט רַשִׁ"י (מִן הַחַלָּשִׁים שֶׁבָּכֶם) דִי שְׁוואַכֶע פוּן אַייךְ [...]ין פִינְף יָאגִין הוּנְדֶערְט אוּנ הוּנְדֶערְט וֶועלִין יָאגִין צֶעהְן טוֹיזֶענְד (וְלֹא מִן הַגִּבּוֹרִים שֶׁבָּכֶם) אָבֶּער נִיט פוּן דִיא [...]אַרְקֶע, דִיא שְׁטַארְקֶע פוּן אַייךְ וֶועלִין יָאגִין נָאךְ מֶעהְר: וַחֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רְבָבָה]. פִינְף פוּן אַייךְ וֶועלִין יָאגִין

שפתי חכמים

[...]נ"ל למכתב ואכלתם לשובע פשיטא שיאכלו לשובע כיון שיש להם [...]ה תבואה אלא רבותא קמ"ל אפילו אם אוכל קמעא כו': ט מדכתיב [...] מיניה ונתנה הארץ יבולה וגו' שמדבר בענין תבואה ואחר ונתתי [...] כתיב ג"כ ואכלתם ישן נושן וגו' שמדבר בתבואה ונתתי שלום כתיב [...]לע ולמה כתיב באמצע אלא שפקול כנגד הכל: י ואע"פ שאין במקרא [...]אלא כתיב עושה שלום ובורא רע אך שינה מכוס ליסנא מעליא

כדאמר בברכות: כ דק"ל דהל"ל וחרב לא תבא בארצכם ועוד הא כתיב וישבתם לבטח ונתתי שלום אלא אין צ"ל שלא תבא חרב למלחמה אלא אפילו כו': ל מדלא כתיב והפלתים לפניכם בחרב או והכיתם אותם בחרב מיבעי לומר אלא שיפלו איש בחרב רעהו רא"ם. א"כ כי דרך הבורחים כשמכים אותם בחרב מכים אותם מאחוריהם והם נופלים על פניהם וא"כ למה כתיב לחרב אלא לחרב רעהו: מ מדלא כתיב ורדפו ה'

פירוש לתורת אלהים

[...] אִיר וֶועט עֶסֶן אַייעֶר בְּרוֹט צוּ זֶעטִיגְקַייט [עי' רש"י]
[...]בְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט זִיצֶען זִיכֶער אִין אַייעֶר לַאנְד:
[...]וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען שָׁלוֹם בָּאָרֶץ פְּרִיד אִין
[...]ם לַאנְד וּשְׁכַבְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט רוּעֶן וְאֵין מַחֲרִיד אוּנ
[...] וֶועט אַייךְ קֵיינֶער דֶער שְׁרֶעקִין וְהִשְׁבַּתִּי אוּנ אִיךְ
[...]ל פַאר שְׁטֶערִין אַשְׁלֶעכְטֶע חַיָּה פוּן דֶעם לַאנְד
[...]ב אוּנ אַשְׁוֶוערְד וֶועט נִיט אִיבֶּר פָארֶען אִין אַייעֶר
[...]נְד: (ז) וּרְדַפְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט יָאגֶען אַייעֶרֶע פַיינְד
[...]לוּ אוּנ זֵייא וֶועלֶען פַאלֶען פַאר אַייךְ לֶחָרֶב צוּם
[...]ווערְד [עיין רש"י]: (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה פִינְף פוּן אַייךְ וֶועלֶען יָאגֶען הוּנְדֶערְט פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד וּמֵאָה

ליקוטים על התורה

אֵיין אַנְדֶער מֵיינוּנְג נָאר עֶר טוּהְט דִיא חֻקִּים ווייל הקב"ה הָט אַזוֹ גְבָּאטֶען, דוּרְךְ דֶעם וֶוערְט דֶער מֶענְטְשׁ גֶעוואָהְנְט צוּא טָאהְן אֲפִילוּ מִצְוֹת אוֹיךְ נָאר ווייל הקב"ה הָט גְבָּאטֶען אוּנ נִיט ווייל עֶס גֶפֶעלְט אִים דֶער טַעַם פוּן דִיא מִצְוָה, דָאס הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט אַז אִיךְ וֶועל זַיין גְוואָהְנְט צוּא טָאהְן חֻקִּים וֶועל אִיךְ מִיךְ נִיט שֶׁעמֶען צוּ טָאהְן מִצְוֹת, ווייל אִיךְ וֶועל דִיא מִצְוֹת אוֹיךְ טָאהְן נָאר פוּן דַיינֶעט וֶועגֶען ווייל דוּ הָאסְט אַזוֹ גְבָּאטֶען, דְרִיבֶּער זָאגְט דִיא תּוֹרָה אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, אוּב אִיר וֶועט זַיין גְוואָהְנְט צוּא גֵיין אִין מֵיינֶע חֻקִּים, וֶועט זַיין דֶער סוֹף וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, אִיר וֶועט הִיטֶּן מֵיינֶע אַלֶע מִצְוֹת אוּנ אִיר וֶועט זֵיי טָאהְן:

הערה ווייל דער אנהייב פון די ברכות איז מיט דעם ווארט ונתתי ביז בארצכם, נאכדעם הייבט מען אן נאך אמאהל מיט דעם ווארט ונתתי, וזהו מיר ביז בארצכם איז איין טייל ברכות, אונ פון ונתתי שלום ביז ונתתי משכני איז די צווייטע טייל ברכות, אונ פון ונתתי משכני ביז קוממיות איז [...]דריטע טייל ברכות, די ערשטע טייל ברכות, איז וועגין עסין אונ טרינקען, די אנדערע טייל ברכות איז וועגין שלום, די דריטע טייל ברכות איז וועגין [...]נשמה, אונ ווייל די תורה האט געשריבען אלע ברכות בזונדער, אונ די ברכה פון שלום בזונדער ווייסין מיר אז די ברכה פון שלום אליין איז ווערט אזוי פיל ווי פריערדיגע אלע ברכות:

רְבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ ט וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם׃ שלישי

אונקלוס

לְרִבּוֹתָא יֵעֲרְקוּן וְיִפ
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן קֳדָמֵי
לְחַרְבָּא : ט וְאֶת
בְּמֵימְרִי לְאוֹטָבָא ל
וְאַפֵּשׁ יָתְכוֹן וְאַסְגֵּי יָת
וַאֲקֵים יָת קְיָמִי עִמְּכוֹ
ותיכלון

בעל הטורים

ירדפו. שהתפללו עליה שיהיו זרעה מ"ה שנאמר בהם רבבה כגמח ורבבה ירדופו : (ט) ופניתי אליכם. פני ת"י שת"י שנים שעמד היו פני שם כדכתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים אבל לאחר שגלו אנה פנה דודך :

בית יהודא

הונדערט, אונ הונדערט פון אייך וועלין יאגין צעהן טויזענד, פרעגט רש"י (וְכִי כַּךְ הוּא הַחֶשְׁבּוֹן) איז דען אזו דער רעכענונג (וַהֲלֹא לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר אֶלָּא מֵאָה מִכֶּם שְׁנֵי אֲלָפִים יִרְדֹּפוּ) דער פסוק דארף דאך זאגין הונדערט פון אייך וועלין יאגין צוויי טויזענד, ענטפערט רש"י (אֶלָּא אֵינוֹ דוֹמֶה מוּעָטִין הָעוֹשִׂין אֶת הַתּוֹרָה לִמְרוּבִּין הָעוֹשִׂין אֶת הַתּוֹרָה) עס איז ניט גלייך דער זכות פון פינף מענטשין וואס לערנען תורה צו דעם זכות פון הונדערט מענטשין וואס לערנען תורה, דריבער וועלן הונדערט יודין קענען הרגענען צעהן טויזינד פון די שׂונאים : וְנָפְלוּ וגו׳. (שֶׁיִּהְיוּ נוֹפְלִים לִפְנֵיכֶם שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הָאָרֶץ) זיי וועלן פאלען פאר אייך ניט ווי דער פירונג פון דער וועלט מיט מלחמות : (ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם. הקב"ה זאגט (אֶפְנֶה מִכָּל עֲסָקַי) איך וועל מיך לעדיג מאכן פון מיינע אלע געשעפטן (לְשַׁלֵּם שְׂכַרְכֶם) צו בצאהלין אייך אייער שכר : וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם. איך וועל אייך פרוכטבאר מאכן (בִּפְרִיָּה וְרִבְיָה) איר וועט האבין פיל קינדער : וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם. איך וועל אייך גרוס מאכן (בְּקוֹמָה זְקוּפָה) מיט אאופגעשטעלטע הייך, איר וועט גיין אויפגעשטעלט ווי גבורים וויא שטארקע מענטשין מיט כח : וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם. איך וועל מאכין מיט אייך (בְּרִית חֲדָשָׁה) אנייע פארבינדונג (לֹא כַּבְּרִית הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהֲפַרְתֶּם אוֹתָהּ) ניט ווי די ערשטע פארבינדונג איז געוועזן וואס איר האט צושטערט דאס פארבינדונג (אֶלָּא בְּרִית חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא תוּפַר) נאר עס וועט

רש"י

(ת"כ) וכי כך הוא החשבון ב והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו (יש מדקדקים כל' רש"י כמו כפל ואריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ' וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים והשוביהם כל ר בפרשת בראשית לא היה צריך להתחיל ומה טעם פתח כפל וע"ש בישובם וכאן נראה לפרש למורי הגאון המ מוהר"ר משה חריף נר"ו שמלת רבבה סובל ב' פירושים א' עשרת אלפים וע"ז מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון ב' רבבה מספר מרובה על שם ריבוי וזה הפירוש סובל ר באומרו והלא לא היה צ"ל וכו' ודו"ק) אלא אינו דומה מו העושין את ם התורה למרובים העושין את התורה : ונ אויביכם וגו׳. שיהיו נופלין לפניכם ע שלא כדרך הא (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם מל למלך ששכר פועלים פ וכו' כדאיתא בת"כ : והפר אתכם. (ת"כ) בפריה צ ורביה : והרביתי אתכ (ת"כ) בקומה ק זקופה : והקימתי את בריתי את (ת"כ) ברית חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה

שפתי חכמים

מכם מאה כמו שכתוב אח"כ ומאה מכם רבבה אלא לכך שינה וכו' לומר לך דהאי מכם אין פירושו כמשמעו אלא מכם ל' מך כמו ומך אחיך עמו דהיינו עני ושתם עני הוא חלש : נ והלא שייך ה' מאות איש לרבבה לפי חשבון ה' אנשים למאה. ומצאתי בשם מהר"ר יעקב מאורליינ"ש שהוא מפרש הפסוק ורדפו מכם חנ"ש : מאה ומאה פעמים חמשה איש ירדפו רבבה. מצאתי : ם כתב הרא"ם ויש לתמוה דא"כ בעכו"ם דכתיב בהו איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה היה לו לומר ושנים יניסו שני אלפים. בספר אמרי נועם מקשה קושיא זו ותירץ בשם ר"ת דהכא רודפים והורגים קאמר מדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב ולכך לא ירדוף ויהרוג כ"א חמשה מאה אבל התם לא הריגה כ"א רדיפה. ול"צ דכל רדיפה הוא הריגה ולא כן לשון ניסה ולכן גבי עכו"ם דאמר ירדוף ויהרוג אלף ה"ה כמי דשנים יהרגו ב' אלפים ולא יותר וכן ג' ג' וכן לעולם ולא כן בני ישראל כדפרש"י וכי כך הוא החשבון וכו' אבל לענין ניסה יכול להיות ששנים יניסו עשרת אלפים איש ואפשר ששני אנשים מישראל יניסו כפלים מהם כמו יונתן ונושא כליו ואפשר דבכלל דברי הם ג"כ דברי בעל אמרי נועם וק"ל ועיין בתוספות דסוטה ד ע דקשה לרש"י ל"ל למכתב ב' פעמים ונפלו אויביכם הא לעיל כתיב ונפלו לפניכם אלא וכו' : פ ולא עבדו לו באמונה חוץ מ שעבד לו באמונה נכנסו הפועלים לטול שכרם ונכנס עמהם גם ה ההוא אמר לו המלך בני אפנה לך כי אלו עשו עמי מלאכה מו ואני נותן להם שכר מועט אבל אתה חשבון רב יש לי עמך כך הק לעכו"ם משלם שכרם במהירות וכשבא לישראל פונה מכל ע ששכרם הרבה מאד וצריך פנאי לעשות עמהם חשבון לפרוע כל הו (נח"י) ועיין במ"ש בפרשת כי תשא ובפרשת אחרי מות : צ ו דלמא והפריתי והרביתי תרווייהו קאי אפריה ורביה כמו בכל מ דכתיב פריה ורביה בהדדי. וי"ל מדלא כתיב והפריתי והרביתי אתכם והפריתי אתכם כו' דמשמע דשני ענינים הם (מהרא"י) והא דלא ד כלום גבי ישמעאל דכתיב ולישמעאל שמעתיך והפריתי אותו ולא ד כלום במלת אותו וי"ל דגבי ישמעאל מלת אותו מיעוט הוא אותו א בברכת פו"ר ולא בני קטורה אף שהם ג"כ בני אברהם ודו"ק : ק הר

פירוש לתורת אלהים

אונ הונדערט פון אייך רְבָבָה וועלן יאגן צעהן טוזינט פון אייערע פיינד וְנָפְלוּ אונ אייערע פיינד וועלען פאלען פאר אייך לֶחָרֶב צו דער שווערד : (ט) וּפָנִיתִי אונ איך וועל מיך קערין צוא אייך צוא באצאלי אייער שכר וְהִפְרֵיתִי אונ איך וועל פרוכטבארי אייך וְהִרְבֵּיתִי אונ איך וועל מערן אייך וַהֲקִימוֹתִי א

משלי חכמים

(ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וגו׳. למשל איינער האט געדונגען ארבעטער זיי זאלין ארבעטין אין זיין וויינגארטין, דער בעל הבית הט גיזעהן אלע ארבעטר האבן וויניג גארבעט, נאר איינער איז גיוועזן וואס הט פיל גארבעט, פארין נאכט זענען געקומן אלע ארבעטער מען זאל זיי בצאהלין, דער ארבעטער וואס הט פיל גארבעט איז אויך גקומן מיט זיי צוזאמען, הט דער בעל הבית געזאגט צוא אים מיין זוהן דו וועסט זיין דר לעצטער ווייל זיי האבין וויניג גארבעט קומט זיי וויניג צו בצאלין, וועל איך זייא פריער בצאלין זיי זאלין אוועקגיין פון מיר, אבער דו האסט פיל גארבעט קומט דיר פיל שכר אונ מיר דארפן האבן אגרוסן רעכענונג דריבער מוזטו ווארטין ביז איך וועל מיך אפ פערטיגען פ אלע ארבעטער, וועל איך מיך נעמן צו דיין רעכנונג או זאל דיר דיין פיל שכר בצאהלין, דס זאגט הקב"ה די

חמישי כשהן מחוברין י וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃ יא וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם

אונקלוס

ֵיכְלוּן עַתִּיקָא דְעַתִּיק
תִּיקָא מִן קֳדָם חֲדַתָּא
ּנוּן׃ יא וְאֶתֵּן מַשְׁכְּנִי
ֵיכוֹן וְלָא יְרַחֵק מֵימְרִי
ּכוֹן׃ יב וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי

תולדות אהרן

ם ישן בתרא לה : ונתתי משכני עירובין
ב שבועות טז :

בעל הטורים

(י) ונתתי משכני. מנין שניס של משכנ"י עמד בית שני וסמיך ליה
תם ישן שבזכות ביהמ"ק בא השובע : (יב) והתהלכתי. ב' במסורה
לכתי בתוככם והתהלכתי באמתך בזכות והתהלכתי באמתך והתהלכתי בתוככם. מאם בחקותי עד קוממיות כל האלפ"א בית"א חוץ

רשב"ם

(י) וישן מפני חדש תוציאו. שהגרנות למכור כדכתיב תוציא את כל מעשר

רש"י

ת חדשה שלא תופר שנאמר (ירמיה לא) וכרתי את בית
אל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו' :
ואכלתם ישן נושן. (ת"כ) הפירות יהיו משתמרין
ים ר להתיישן שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול
 משתקד : וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות
ות חדש ש והאוצרות מלאות ישן וצריכים אתם לפנות
צרות למקום אחר ת לתת החדש לתוכן : (יא) ונתתי
שכני. זה א בה"מ : ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה
ם כל געילה ל' פליטת דבר הבלוע בדבר כמו (שמואל ב
כי שם נגעל מגן גבורים לא קבל המשיחה שמושחין מגן
עור בחלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית
 יקוב העור : (יב) והתהלכתי בתוככם. אטייל עמכם

בית יהודא

אַנַייֶע פַארְבִּינְדוּנְג וָוס זִיא וֶועט נִיט גִישְׁטֶערְט וֶוערִין (שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִי עֶס אִיז גֶעזָאגְט גִיוָוארִין אִין פָּסוּק (וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה לֹא כַבְּרִית וגו') הקב"ה זָאגְט אִיךְ וֶועל פַר שְׁנַיידִין מִיט יִשְׂרָאֵל נִדִי צֶעהְן שְׁבָטִים אוּנ מִיט יְהוּדָה נאוּנ בִּנְיָמִין אַנַייֶעם פַארְבִּינְדוּנְג נִיט וְוִי דֶער עֶרְשְׁטֶער פַארְבִּינְדוּנְג וָוס אִיךְ הָאבּ גֶעמַאכְט מִיט אַייֶערֶע אֶלְטֶערִין וָוס עֶר אִיז גִישְׁטֶערְט גִיוָוארִין : (י) וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן] . אִיר וֶועט עֶסִין גַאנְץ אַלְטֶע תְּבוּאָה (הַפֵּירוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְּרִין) דִי פֵּירוֹת וֶועלִין גֶעהִיט וֶוערִין פוּן הקב"ה זַייא זָאלִין נִיט קַאלְיֶע וֶוערִין (וְטוֹבִים לְהִתְיַשֵּׁן) זַיי וֶועלִין זַיין גוּט צוּם אַלְט וֶוערְן (שֶׁיְּהֵא יָשָׁן הַנּוֹשָׁן שֶׁל שָׁלשׁ שָׁנִים יָפֶה לֶאֱכוֹל מִשֶּׁל אֶשְׁתָּקַד) דִי גַאנְץ אַלְטֶע תְּבוּאָה וָואס הָאט גִיוַואקְסִין פַאר דְרַיי יָאהְר וֶועט זַיין בֶּעסֶער צוּם עֶסִין וְוִי דִי תְּבוּאָה

ם הָאט גֶעוואקְסִין פַר אַיָאהְר : וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ] . זָאגְט רַשִׁ"י דֶער פָּסוּק מֵיינְט (שֶׁיִּהְיוּ הַגְּרָנוֹת מְלֵאוֹת חָדָשׁ) דִיא
ֶערִין וֶועלִין זַיין פוּהְל מִיט נַייֶע תְּבוּאָה (וְהָאוֹצְרוֹת מְלֵאוֹת יָשָׁן) דִי שְׁפַּייכְלֶער וֶועלִין זַיין פוּהְל מִיט אַלְטֶע תְּבוּאָה
ריכִין אַתֶּם לְפַנּוֹת הָאוֹצְרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר) וֶועט אִיר דַארְפִין אוֹיסְרָאמֶען דִיא תְּבוּאָה פוּן דִיא שְׁפַּייכְלֶערְם אִין אֵיין אַנְדֶער
ט (לָתֵת הֶחָדָשׁ לְתוֹכָן) אִיר זָאלְט קֶענֶען אַרַיינְלֵייגִין דִיא נַייֶע תְּבוּאָה אִין דִיא שְׁפַּייכְלֶערְם : (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי] . הקב"ה
ט אִיךְ וֶועל גֶעבִּין מַיין רוּהוּנְג נוואהְנוּנְג] צְוִוישֶׁען אַייךְ (זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) דָאס מֵיינְט מֶען דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ : וְלֹא תִגְעַל
שִׁי . הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט (אֵין רוּחִי קָצָה בָּכֶם) מַיין גֶאטְלִיכְקַייט וֶועט אַייךְ נִישְׁט פַּרְמִיאוּסִין , זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל
לָה לָשׁוֹן פְּלִיטַת דָּבָר הַבָּלוּעַ בְּדָבָר) אַז עֶס גֵייט אַרוֹיס פוּן אַכְּלִי נאָדֶר פוּן אַאַנְדֶער זַאךְ] דִי זַאךְ וָוס אִיז אִין אִיר אַייְנ־
זאפְּט , דָאס וֶוערְט גִירוּפְן גְּעִילָה , אוֹיסְשְׁפַּייעֶן (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי שָׁם נִגְעַל מָגֵן גִּבּוֹרִים) וָוארוּם דָארְטִין
 אוֹיסְגֶעשְׁפִּיגֶען גִיוָוארִין דֶער פַאנְצִיר פוּן דִי שְׁטַארְקֶע (לֹא קִבֵּל הַמְּשִׁיחָה) דֶער פַאנְצִיר הָאט נִיט אַרַיינְגֶענוּמֶען אִין זִיךְ
ם שְׁמִירוּנְג (שֶׁמּוֹשְׁחִין כָּגֵן שֶׁל עוֹר בְּחֵלֶב מְבוּשָּׁל) זַיי פְלֶעגֶען בַּשְׁמִירֶען מִיט גֶעקָאכְטֶע חֵלֶב זֵייעֶרֶע פַאנְצִירֶען וָואס זֶענֶען
וען פוּן פֶעל (כְּדֵי לְהַחְלִיק מֵעָלָיו מַכַּת חֵץ אוֹ חֲנִית) אוֹב מֶען וֶועט שִׁיסֶען אוֹיף דֶעם פַאנְצִיר מִיט אַפַייל אָדֶער מֶען וָועט
ארְפִין אַשְׁפִּיז אוֹיף דֶעם פַאנְצִיר (שֶׁלֹּא יִקּוֹב הָעוֹר) אוּנ זָאלִין נִיט לֶעכֶערִין דִי פֶעל : זָאלִין זֵייא אַרָאפְּגְלִיטְשֶׁען פוּן פַאנְצִיר
) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם] . הקב"ה זָאגְט אִיךְ וֶועל גֵיין צְוִוישֶׁען אַייךְ (אֲטַיֵּיל עִמָּכֶם בְּגַן עֵדֶן כְּאַחַד מִכֶּם) אִיךְ וֶועל גֵיין מִיט

שפתי חכמים

ם מכיון שפרים ודאי מתרבין אלא ודאי מל' התברכבות הוא דהיינו
זה וקופה: ר דק' לרש"י מה ברכה יש בזו שתאכלו ישן וכו': ש ר"ל שאין
כו של חדש להיות נשאר בגורן אלא מרקבת אם נשאר בגורן הלכך
כין לתת כאוצרות : ת אבל לא נקט רש"י שזורקין שישן לאיבוד דא"כ
מה ברכה יש בזה . ועוד איך יאכלו ישן נושן וש"מ ישן כמי הוא יותר טוב מן
החדש אלא עכצ"ל להוציאו מן האוצר וליתן במקום אחר בבית שהאוצר
שומר החדש שלא תרקב והישן כיון שעברה עליו השנה אין כח להתקלקל :
א אבל אינו משכן כמשמעו דבא"י לא היה להם המשכן אלא דוקא במדבר.

פירוש לתורת אלהים

ךְ וֶועל בַּשְׁטֶעטִיגֶען מַיין בְּרִית מִיט אַייךְ :
) וַאֲכַלְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט עֶסִין יָשָׁן אַלְטֶע תְבוּאוֹת
נ פֵּירוֹת נוֹשָׁן גַאנְץ אַלְטֶע פוּן דְרַיי יָאר [עיין רש"י]
ָשָׁן אוּנ דִיא אַלְטֶע תְּבוּאָה וֶועט אִיר מוּזֶען אַרוֹס
ֶיעְן פוּן דִיא אוֹצְרוֹת כְּדֵי מֶען זָאל אַרַיין לֵייגֶען
יא נַייֶע תְּבוּאָה : (יא) וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבִּין מַיין רוּאוּנְג דָאס אִיז בֵּיהַמ"ק צְוִוישֶׁען אַייךְ
א תִגְעַל אוּנ מַיין וִוילֶן וֶועט אַייךְ נִיט פַר מִיאוּסֶן : (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֵיין צְוִוישֶׁן אַייךְ [ע' רש"י]

ליקוטי יהודא

(יא) וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם וגו'. דֶער וָוארְט נַפְשִׁי אִיז דֶערְטַייטְשׁ מַיין וִוילֶען נעיין רש"י פ' ח"ש ע"פ אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם] זָאגְט הקב"ה צוּ דִיא יוּדֶען וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם , אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען מַיין רוּהוּנְג אִין אַייךְ , אוּנ מַיין וִוילֶען וֶועט נִיט אַוֶועקְגֶעצוֹגֶען וֶוערֶען פוּן מַיין הַארְצֶען , נָאר מַיין וִוילֶען וֶועט שְׁטֶענְדִיג זַיין צוּא אַייךְ נעיין רש"י עַל תֵּיבַת תִגְעַל] :

משלי חכמים

ֶעלְקֶר הָאבִּין נָאר זִיבְּן מִצְוֹת קוּמְט זֵיי וִויינִיג שְׂכַר דְרִיבֶּער
ע' אִיךְ זַיי פְרִיעֶר בַּצָאהְלִין זַיי זָאלִין אַוֶועק גֵיין פוּן מִיר ,
ֶבֶער יוּדִין הָאבִּין זֶעקְס הוּנְדֶערְט דְרַייצֶעהְן מִצְוֹת פוּן דִיא
וֹרָה אוֹיסֶער פוּן דִי רַבָּנָן הָאט הקב"ה מִיט זֵייא אַגְרוֹיסִין
רֶכְנוּנְג , דְרִיבֶּר זָאגְט הקב"ה צוּ דִי יוּדֶן אִיר מוּזְט נוֹארְטֶן בִּיז
אִיךְ וֶועל בַּצָאלִין דֶעם שָׂכָר צוּ אַלֵי פֶעלְקֶר נָאכְדֶעם וּפָנִיתִי
אֲלֵיכֶם , וֶועל אִיךְ מִיךְ קֶערִין צוּ אַייךְ אִיךְ זָאל אַייךְ בַּצָאלְן
אַייֶער גְרוֹסִין שְׂכַר פַאר אַייֶערִי פִיל מִצְוֹת [תורת כהנים] :

ואם

וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־
לִי לְעָם׃ יג אֲנִי יְהוָֹה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת
עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת׃
פ יד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ

אונקלוס

בֵּינֵיכוֹן וְאֶהֱוֵי
לְאֱלָהּ וְאַתּוּן תְּהוֹן
לְעָם׃ יג אֲנָא יְיָ אֱלָ
דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַ
דְמִצְרַיִם כַּד הֲוֵיתוּן
עַבְדִין וְתַבָּרִית
עַמְמַיָּא מִנְּכוֹן וְדַבַּ
יָתְכוֹן לְחֵרוּתָא׃ יד
לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי

תו"א והולך אתכם קוממיות במד
סנהד' ק: ואם לא תשמעו לי מ

רשב"ם

ואתך ונתת ללוי וגו': (יג) מטת עלכם. כדכתיב עשה לך מוסרות היא הרצועה שקושרין בה העול של עץ הקרוי מוטות. לפי שמטה ומרכין את צואר השור: קוממיות. כשהוסר העול זוקף את ראשו:

בעל הטורים

מסמ"ך וף' וכן כיון לך חסר סמ"ך וף' כי אין שטן ולא
ונגף ואנף בברכות אלו: (יג) קוממיות. ב' תגין על הקו"ף
להיות קומתן מאה אמה ולמ"ד ר' אמה לכך יש כה שני תג

ריש"י

בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני יכול לא
ממני ת"ל והייתי לכם לאלהים: (יג) אני ה' אלה
כדאי אני שתאמינו כי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי
אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים: מטת
יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא
השור ויתיר הקשר כמו (ירמיה כז) עשה לך מוסרות ו
קביליי"א בלע"ז: קוממיות. בקומה זקופה: (יד) ואם
תשמעו לי. להיות עמלים בתורה. ולדעת מדרש ח
ב יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי

בית יהודא

איך שפּאציערען אין גן עדן אזוי ווי איינער פון אייך גייט מיט אייך (וְלֹא תִהְיוּ מִזְדַּעְזְעִים מִמֶּנִּי) אונ איר וועט אייך ניט שרעקין פר מיר (יָכוֹל לֹא תִירְאוּ מִמֶּנִּי) איך וואלט מיינען איר זאלט ניט מורא האבין פר מיר (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט הקב"ה (וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים) איך וועל זיין צו אייך אדיין אייך צוא שטראפן אויב איר וועט געגין מיר זינדיגען: (יג) (אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם). איך בין אייער גאט (כְּדַאי אֲנִי שֶׁתַּאֲמִינוּ בִּי) איך בין ווערט איר זאלט אין מיר גלויבין (שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֵלֶּה) נוייל איך קען טאהן די אלע זאכן (שֶׁהֲרֵי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם). וואררם איך האב אייך ארויסגענומען פון לאנד מצרים (וְעָשִׂיתִי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים) אונ איך האב געטאהן צו אייך גרויסע נסים: (מוֹטוֹת). זאגט רש"י (כְּמִין יָתֵד בִּשְׁנֵי רָאשֵׁי הָעוֹל) אין די ביידע עקין פון יאך וואס ליגט אויף דעם אקם איז אריינגעשטעקט אגרויסער פ (הַמְעַכְּבִים הַמּוֹסֵרָה שֶׁלֹּא תֵּצֵא מֵרֹאשׁ הַשּׁוֹר וְיַתִּיר הַקֶּשֶׁר) דער פלאקין פארהאלט דעם שטריק ער זאל ניט אראפג דעם קאפ פון אקם עם זאל ניט אויפגעבונדען ווערין דער קנופ פון שטריק (כְּמוֹ) וויא עם שטייט אין פסוק (עֲשֵׂה לְךָ מוֹסֵרוֹת וּמוֹטוֹת) זאלסט דיר מאכען שטריק אונ שטעקינם אריינצושטעקין אין דעם יאך צוא פארהאלטין די שט (קוֹמְמִיּוּת). (בְּקוֹמָה זְקוּפָה), מיט אאויפגעשטעלטע הייך: (יד) (וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי). אונ איר וועט ניט הערען צ (לִהְיוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה) איר זאלט אייך מאטערין אין דער תורה (וְלָדַעַת מִדְרַשׁ חֲכָמִים) נאך דעם לערנונג פון דיא ח איז אזו דער פשט (יָכוֹל לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת) איך וואלט מיינען אם לא תשמעו לי אויב איר וועט ניט הערען צוא צוא טאהן מיינע מצות (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְלֹא תַעֲשׂוּ וגו') אז עם שטייט אין פסוק אונ איר וועט ניט טאהן די מצות

שפתי חכמים

במסכת עירובין בשמעתא קמייתא גרסינן בשלמא מקדש דאקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ופרש"י כשנאמר קרא זה כבר הוקם המשכן שהרי בת"כ נכתב קרא זה וכל אותו הספר באהל מועד נאמר כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד ועל איזה משכן היה מבטיחן אם המקדש כו' עכ"ל: ב פירוש דק"ל למה שינה הכתוב דלעיל כ בחקתי תלכו דהיינו שתהיו עמלים בתורה והכא כתיב ואם לא

פירוש לתורת אלהים

וְהָיִיתִי אונ איך וועל זיין צו אייך אגאט וְאַתֶּם אונ איר וועט זיין צו מיר אפאלק: (יג) אֲנִי יְיָ איך בין אייער גאט אֲשֶׁר וואס איך האב אייך אוס גצוגען פון דעם לאנד מִצְרַיִם מִהְיוֹת פון צו זיין לָהֶם צו זיי עֲבָדִים קנעכט וָאֶשְׁבּוֹר אונ איך האב צו בר מוֹטוֹת שטאנגען עֻלְּכֶם פון אייער יאך וָאוֹלֵךְ אונ האב אייך גפירט קוֹמְמִיּוּת אויף געשטעלט [פיין ר (יד) וְאִם לֹא אונ אז איר וועט מיך ניט וועלן הער

משלי יוסף

(יד) וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וגו'. צוא פארשטיין דיא פסוקים וועלן מיר זעהן למשל עם הט אמאל גיטראפן אמלך הט בקומן אבריף פון אפריקא אז מען גייט מלחמה האלטן מיט אים אין זיין לאנד, אונ ווייל ער האט ניט גיוואלט די מלחמה זאל זיין אין זיין לאנד, נוארום אין די צייט פון מלחמה ווערט געשטערט אלע פאבריקין אונ דאם גאנצע האנדיל אונ עם ווערט פיל שאדין אין לאנד, דריבר האט ער גיזאגט צו זיין געגעראל ער זאל מיט נעמן מיליטער, ניט אלע, נאר די העלפט, אונ גיי אנטקעגין דעם שונא אונ זאלסט מאכען מיט אים אמלחמה אין מיטען וועג, דער געגעראל האט אזוי גיטאן אונ איז אוועק צו די מלך דערוויל הט דער מלך בעקומן אבריף פון אזיא, אז מלך פון אזיא גייט אויך צו אים האלטין מיט אים מלח דיא מלחמה האט ער אויך ניט גיוואלט זאל זיין אי לאנד הט ער גיוואלט שיקען דיא איבעריגע הע מיליטער אנטקעגין די אנדערע מלחמה, ער הט אבר גהאט נאך אגעגעראל צו שיקען אין די אנדערי מלח האט ער געמוזט שיקען זיין זוהן אין די מלחמה, די מלחמות זענען ניט גוט געגאנגין, דער געגעראל גיזעהן ער פארלירט די מלחמה הט ער גבעטין הנא

דיר

אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: טו וְאִם־בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לְהַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי:

אונקלוס

...בְדוּן יָת כָּל פִּקּוּדַיָּא
...ן: טו וְאִם בִּקְיָמַי
...צוּן וְאִם יָת דִּינַי
...חַק נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל דְּלָא
...עְבַד יָת כָּל פִּקּוּדַי
...שַׁנְיוּתְכוֹן יָת קְיָמִי:

...א ואם בחקתי תמאסו קידושין פא
נתרא פה:

רש"י

...אמור הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות
...ם בתורה ומה ת"ל לי אין לי אלא זה המכיר את רבונו
...וין למרוד בו וכן בנמרוד (בראשית י) גבור ציד לפני
...מכירו ומתכוין למרוד בו וכן באנשי סדום (שם יג)
...ו וחטאים לה' מאד מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד
...ולא תעשו. (ת"כ) משלא תלמדו לא תעשו ג הרי
...עבירות: (טו) ואם בחקתי תמאסו. מואס באחרים ד
...ים: משפטי תגעל נפשכם. שונא החכמים:
...תי עשות. מונע את אחרים מעשות: את כל מצותי.
...שלא צויתים לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל
...ת: להפרכם את בריתי. כופר בעיקר הרי שבע
...ות הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן.

בית יהודא

קִיּוּם הַמִּצְוֹת אָמוּר) שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין אִין פָּסוּק אוּב אִיר וֶועט נִיט מְקַיֵּים זַיין דִי מִצְוֹת (הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי) ווָאס דֶען מֵיינְט מֶען אוּב אִיר וֶועט נִיט הֶערֶן צוּ מִיר (לִהְיוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה) אִיר זָאלְט אַייךְ מַאטֶערִין אִין דֶר תּוֹרָה (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר לִי) צוּ ווָאס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶר ווָארְט לִי (אֵין לִי אֶלָּא זֶה הַמַּכִּיר אֶת רִבּוֹנוֹ וּמְכַוֵּין לִמְרוֹד בּוֹ) דֶעם ווָארְט לִי מֵיינְט מֶען, נָאר וַוייל עֶס אִיז צוּ מִיר דְרִיבֶּער ווִילְט אִיר נִיט הֶערִין, וַוייל דִי תּוֹרָה אִיז מַיינֶע דְרִיבֶּער ווִילְט אִיר זִיא נִיט לֶערְנֶען, דָס הֵייסְט הַמַּכִּיר אֶת רִבּוֹנוֹ, עֶר קֶען זַיין הֶערְר, עֶר קֶען הקב"ה, וּמְכַוֵּין לִמְרוֹד בּוֹ, אוּנ ווִיל אִים דֶערְצֶערְנֶען (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי ה') אַזוֹי ווִיא נִמְרוֹד אִיז גִיוֶוען אַשְׁטַארְקֶער פַאנְגֶער פַר הקב"ה (שֶׁמַּכִּירוֹ וּמְכַוֵּין לִמְרוֹד בּוֹ) עֶר הָט גֶקֶענְט ...ה אוּנ הָט אִים גְוָואלְט דֶערְצֶערְנֶען (וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם) אוּנ אַזוֹי אִיז גִיוֶוען בַּייא דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן סְדוֹם, ווִיא עֶס ...ט אִין פָּסוּק זֵייא זֶענֶען גִוֶוען (רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד) זֵייעֶר שְׁלֶעכְט אוּנ זִינְדִיג צוּ הקב"ה (מַכִּירִים אֶת רִבּוֹנָם ...וּנִים לִמְרוֹד בּוֹ) זֵיי הָאבְּן גֶקֶענְט זֵייעֶר הֶערְר, הקב"ה, אוּנ הָאבֶּען אִים גְוָואלְט דֶערְצֶערְנֶען: וְלֹא תַעֲשׂוּ. זָאגְט ...י מֶען מֵיינְט (מִשֶּׁלֹּא תִלְמְדוּ לֹא תַעֲשׂוּ) אַז אִיר וֶועט נִיט לֶערְנֶען וֶועט אִיר נִיט טָאהְן (הֲרֵי שְׁתַּיִם עֲבֵירוֹת) זֶענֶען צְווֵיי ...ת: (טו) וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ. אוּב אִיר וֶועט פַרְמִיאוּסִין מַיינֶע חֻקִּים (מוֹאֵס בַּאֲחֵרִים הָעוֹשִׂים) עֶר פַארְמִיאוּסְט אַנְדֶערֶע ...שִׁין וַוייל זֵייא טוּהֶען דִיא מִצְוֹת פוּן הקב"ה: וּמִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם. מַיינֶע מִשְׁפָּטִים וֶועט אִיר פַרְמִיאוּסִין (שׂוֹנֵא ...ים) עֶר הָט פֵיינְט דִי חֲכָמִים: לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת. מֵיינְט מֶען (מוֹנֵעַ אֶת אֲחֵרִים מֵעֲשׂוֹת), עֶר לָאזְט נִיט אַנְדֶערֶע ...שִׁין זָאלֶען טָאהְן מִצְוֹת: וְאֶת כָּל מִצְוֹתַי. מֵיינְט מֶען (כּוֹפֵר שֶׁלֹּא צִוִּיתִים) עֶר לֵייקֶענְט אוּנ זָאגְט אִיךְ הָאבּ דִי מִצְוֹת נִיט גְבָאטִין (לְכָךְ נֶאֱמַר אֶת כָּל מִצְוֹתַי) דְרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק „מַיינֶע אַלֶע מִצְוֹת" (וְלֹא נֶאֱמַר) אוּנ דֶר פָּסוּק זָאגְט ...אֶת כָּל הַמִּצְוֹת) אַלֶע מִצְוֹת, ווָארוּם נִיט נָאר דִיא מִצְוֹת לֵייקֶענְט עֶר, נָאר עֶר לֵייקֶענְט דִי מִצְוֹת זֶענֶען נִיט מַיינֶע: ...כֶם אֶת בְּרִיתִי. צוּ שְׁפֶּערֶען מַיין פַארְבִּינְדוּנְג (כּוֹפֵר בְּעִיקָר) עֶר לֵייקֶענְט אִין הקב"ה עֶר זָאגְט עֶס אִיז נִיטָא ...ט אוֹף דֶר וֶועלְט (הֲרֵי שֶׁבַע עֲבֵירוֹת) זֶענֶען זִיבֶּען עֲבֵירוֹת (הָרִאשׁוֹנָה גּוֹרֶרֶת הַשְּׁנִיָּה) דִיא עֶרְשְׁטֶע עֲבֵירָה שְׁלֶעפְּט דִיא ...עֶרֶע עֲבֵירָה, דִי אַנְדֶערֶע עֲבֵירָה שְׁלֶעפְּט דִיא דְרִיטֶע עֲבֵירָה (וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית) אוּנ אַזוֹי בִּיז דִיא זִיבֶּעטֶע עֲבֵירָה

שפתי חכמים

...ל אם בחקותי לא תלכו בשלמא אי מיירי נמי במדרש חכמים א"ש ...בשמיעה מפני שמדרש חכמים היא נקראת קבלה שהם קבלו איש ...ים: ג דק"ל כיון שלא למדו ודאי לא יודעין לעשות ומתרץ דאין הכי נמי דאמר הפסוק כן הואיל ולא תלמדו ודאי לא תעשו: ד דאל"כ הא לעיל כתיב ולא תעשו דהיינו מאום המצות א"כ ואם בחקותי תמאסו ל"ל אלא מואס באחרים וכן הוא פירוש ואת משפטי תגעל נפשכם

פירוש לתורה אלהים

...נֶן תּוֹרָה אוּנ מַחֲמַת אִיר וֶועט נִיט לֶערְנֶען וְלֹא ...וֶועט אִיר נִיט טָאן דִי אַלֶע מִצְוֹת הֵייסְט שׁוֹין ...י עֲבֵירוֹת: (טו) וְאִם אוּנ אוּב בְּחֻקּוֹתַי אִין מַיינֶע ...ן תִּמְאָסוּ וֶועט אִיר פַאר מִיאוּסֶן צוּ אַנְדֶערֶע ...טְשֶׁן אִיז שׁוֹן דִי דְרִיטֶע וְאִם אוּנ אוּב אֶת מִשְׁפָּטַי ...אִיר וֶועט פַיינְט הָאבֶּן דִי חֲכָמִים ווָס לֶערְנֶען דִי מִשְׁפָּטִים דָס אִיז דִי פֶערְטֶע עֲבֵירָה לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אִיר וֶועט מְבַטֵּל זַיין אַנְדֶערֶע פוּן צוּ טָאן מַיינֶע מִצְוֹת דָס אִיז דִי פִינְפְטֶע עֲבֵירָה אֶת כָּל מִצְוֹתַי אוּנ אִיר וֶועט לֵייקֶענֶען אוּנ וֶועט זָאגֶן אִיךְ הָאבּ דִי מִצְוֹת גָאר נִיט גְבָאטֶען דָס אִיז דִי זֶעקְסְטֶע עֲבֵירָה לְהַפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי אִיר וֶועט לֵייקֶענֶען אִין גָאט דָס אִיז דִי זִיבֶּעטֶע

משלי יוסף

זוּהְן פוּן מֶלֶךְ אוֹיךְ פַארְלִירֶען דִי מִלְחָמָה, ווָארוּם אַז ...זוּהְן פוּן מֶלֶךְ וֶועט גֶעווִינֶען דִי מִלְחָמָה וֶועט דֶר מֶלֶךְ ...מִיר זָאגֶן, וַוייל דִיא מִלְחָמָה אִיז נִיט פוּן מַיינֶעטְווֶעגִין ...עֶר הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעפִירְט עֶרְלִיךְ דִי מִלְחָמָה, דֶר זוּהְן ...מֶלֶךְ וַוייל דִי מִלְחָמָה אִיז זַיינֶע הָאט עֶר גֶעפִירְט עֶרְלִיךְ ...מִלְחָמָה דְרִיבֶּער הָאט עֶר דִיא מִלְחָמָה גֶעווָאוּנֶען, דֶער ...פוּן מֶלֶךְ הָאט גִיזֶעהֶן עֶר פַארְלִירְט דִי מִלְחָמָה הָאט ...גֶעבֶּעטִין הַלְוַאי זָאל דֶר גֶענֶעְרַאל גֶעווִינֶען דִי מִלְחָמָה, ...מַיין פָאטֶער הָאבִּין אַיין מִלְחָמָה גֶעווָאוּנֶען, ווִיא דֶר גֶענֶעְרַאל אִיז גֶעקוּמֶען אַהֵיים פוּן דִי פַארְלָארֶענֶע מִלְחָמָה הָט דֶער מֶלֶךְ גֶעהֵייסִין מֶען זָאל דֶעם גֶענֶעְרַאל אַרַיין פִירֶן אִין טִיוּרְמֶע בִּיז מֶען וֶועט אִים בֶּעשְׁטְרָאפִין, נִיט וַוייל עֶר הָאט פַארְלָארִין דִי מִלְחָמָה, אַזֶעלְכֶע זַאכִין טְרֶעפְט בַּייא מִלְחָמוֹת, אֵיינֶר גֶווִינְט אוּנ אֵיינֶר פַארְשְׁפִּילְט, דֶר שְׁטְרָאף קוּמְט דִיר נָאר וַוייל דוּ הָאסְט גִיבֶּעטִין מַיין זוּהְן זָאל אוֹיךְ פַארְלִירֶען דִי מִלְחָמָה, זֶעה אִיךְ אַז דוּא בִּיזְט מִיר אַשׂוֹנֵא, דוּ הָאסְט גִיוָואלְט אִיךְ זָאל מַיין מְלוּכָה פַארְלִירֶען, וַוייל דוּ בִּיזְט מַיין שׂוֹנֵא דְרִיבֶּר ווֶעל אִיךְ דִיךְ בֶּעשְׁטְרָאפִין בִּיז

טז אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם
וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־
הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת
עֵינַיִם וּמְדִיבֹת נָפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק
זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם: יז וְנָתַתִּי

אונקלוס

טז אַף אֲנָא אֶעְבֵּד
לְכוֹן וְאַסְעַר עֲ...
בַּהֲלְתָא יָת שַׁחַפְתָּא
קַדַּחְתָּא מְהַשְׁכָן ...
וּמַפְּחָן נְפָשׁ וְתִזְ...
לְרֵיקָנוּן זַרְעֲכוֹן וְיֵיכ...
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן: יז ...

תולדות אהרן

אף אני אעשה שבת לג:

בעל הטורים

(טז) ואכלוהו. ג' במסורה ואכלוהו אויביכם ואכלוהו במקום קדוש ואכלוהו ויכלוהו פי' אני אמרתי ואכלוהו במקום קדוש שתשמר ותשארו בארץ במקום קדוש ואתם לא עשיתם כן על כן ואכלוהו ויכלוהו ואת גוהו השמו ואכלוהו אויביכם:

בית יהודא

(וְאִלּוּ הֵן) דָם זֶענֶען דִי זִיבֶּען עֲבֵירוֹת (לֹא לָמַד) עֶר הָאט נִיט גֶלֶערוּנְט (וְלֹא עָשָׂה) אוּנ עֶר הָאט נִיט גִיטָאהְן מִצְוֹת (מוֹאֵס בַּאֲחֵרִים הָעוֹשִׂים) עֶר פַארְמִיאוּסְט אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען וָוָאם טוּהֶען מִצְוֹת (שׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים) עֶר הָאט פַיינְט דִיא חֲכָמִים (מוֹנֵעַ אֶת הָאֲחֵרִים) עֶר לָאזְט נִיט אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען זָאלִין טָאהְן מִצְוֹת (כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת) עֶר לֵייקֶענְט דִי מִצְוֹת זֶענֶען נִיט פוּן הקב"ה (כּוֹפֵר בְּעִיקָר) עֶר לֵייקֶענְט אִין הקב"ה, עֶר זָאגְט עֶס אִיז נִיטָא אַגָאט אוֹיף דֶר וֶועלְט: (טז) וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. אִיז דֶערְטַייטְשׁ (וְצִוֵּיתִי עֲלֵיכֶם) אִיךְ וֶועל גֶעבִּיטֶען פוּן אַייעֶרְטְוֶועגִין דִי מִינִים יְסוּרִים זַיי זָאלֶען אוֹיף אַייךְ קוּמֶען: (שַׁחֶפֶת). (חוֹלִי שֶׁמְּשַׁחֵף אֶת הַבָּשָׂר) שַׁחֶפֶת אִיז אַזוֹ אַקְרַאנְקְהַייט וָואס וֶוערְט גְשְׁוָואלִין דָם פְלֵייש פוּן מֶענְטְשׁ (דּוֹמֶה לְנָפוּחַ שֶׁהוּקְלָה נְפִיחָתוֹ) עֶס זֶעהְט־אוֹיס וִויא אוֹיפְגֶעבְּלָאזִין, דָאס אוֹיפְבְּלָאזוּנְג אִיז גְרִינְג (וּמַרְאִית פָּנָיו זְעוּפָה) דָם אוֹיפְּבְ... אִיז וַוייס, וִויא אַייגֶר וֶוערְט בְּלַאס פוּן כַּעַס: וַקַּדַּחַת). (חוֹלִי שֶׁמַּקְדִּיחַ אֶת הַגּוּף וּמְחַמְּמוֹ וּמַבְעִירוֹ), קַדַּחַ... אַקְרַאנְקְהַייט וָואס דֶערְהִיצְט דֶעם קֶערְפֶּער אוּנ אַלֶע גְלִידֶער בְּרֶענֶען פוּן הִיץ (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי אֵשׁ בְּאַפִּי) מַיין כַּעַס בְּרֶענְט וִויא אַפַייעֶר נָאדֶער מֶען מֵיינְט אַפַייעֶר בְּרֶענְט אִין מַיין נָאז פוּן כַּעַס: וּמְכַלּוֹת עֵינַיִם וּ... נָפֶשׁ. מֶען מֵיינְט (הָעֵינַיִם צוֹפוֹת וְכָלוֹת לִרְאוֹת שֶׁיֵּקֵל וְיֵרָפֵא) דִי אוֹיגִין קוּקֶען אוּנ וֶוערִין פַארְלֶענְדְט קוּקֶענְדִי... קְרַאנְקְהַייט זָאל וֶוערִין גְרִינְגֶער אוּנ עֶר זָאל גְהֵיילְט וֶוערִין (וְסוֹף שֶׁלֹּא יֵרָפֵא) אוּנ דֶער סוֹף אִיז עֶר וֶוערְט נִיט גֶע... (וְיִדְאֲבוּ הַנְּפָשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ) אוּנ וֶוען עֶר שְׁטַארְבְּט הָאבֶּען זַיין גַאנְצֶע פַאמִילְיֶע גְרוֹיסֶע שְׁמֶערְצִין אוּנ צַ... זַיין שְׁטַארְבֶּען, זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל תַּאֲוָה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה) אַז אַמֶענְטְשׁ גְלוּסְט צוּ אַזַאךְ אוּנ דִי זַאךְ קוּמְט נִיט (וְתוֹחֶלֶת מְ... אוּנ אַז אֵייגֶר וַוארְט אוֹיף אַזַאךְ אוּנ עֶס דָאעֶרְט לַאנְג בִּיז זִיא קוּמְט אֲפִילוּ עֶר וֵוייס גֶעווִיס דִי זַאךְ וֶועט קוּמֶען כִּלְיוֹן עֵינַיִם) דָאס וֶוערְט גְרוּפֶן אַאוֹיגִין פַארְלֶענְדוּנְג: וּזְרַעְתֶּם לָרִיק. אִיר וֶועט זֵייעֶן צוּ גָאר נִיט (תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַ... וֶועט זֵייעֶן אוּנ עֶס וֶועט נִיט וַואקְסִין (וְאִם תִּצְמַח) אוּנ אוֹיבּ עֶס וֶועט וַואקְסִין (וַאֲכָלוּהוּ אוֹיְבֵיכֶם) וֶועלֶען אַייעֶרֶע... דָם אוֹיפְעֶסִין: (יז) וְנָתַתִּי פָנַי. אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען (פְּנַאי שֶׁלִּי) מַיין צַייט (פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי) אִיךְ וֶועל מִיךְ אָפְּקֶע...

רש"י

לא למד. ולא עשה. מואס באחרים העושים. שו... החכמים. מונע את האחרים. כופר במצות. כופר ב... (טז) והפקדתי עליכם. וצויתי ה עליכם: שחפת... שמשחף את הבשר אנפולי"ש בלע"ז דומה לנפוח ש... נפיחתו ומראית ו פניו זעופה: קדחת. חולי שמקדי... הגוף ומחממו ומבעירו כמו (דברים לב) כי אש קדחה... מכלות עינים ומדיבת נפש. העינים צופות וכלות... שיקל וירפא וסוף שלא ירפא וידאבו הנפשות של מ... במותו. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרוי... עינים: וזרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח ואם ז... ואכלוהו אויביכם: (יז) ונתתי פני. פנאי שלי פו...

שפתי חכמים

וגו': ה דק"ל דוהפקדתי משמע לשון פקדון ומה פקדון שייך הכא ל"פ בסוף לי צוואה: ו ר"ל נוראית פניו של בשר שנפוח זעופה שהינו אדום כשאר בשר של אדם בריא: ז דק"ל דבתחלה אמר וזרעתם לריק דמשמע שלא יצמח ואח"כ אמר ואכלוהו אויביכם דמשמע שיל...

ליקוטי יקרים

(טז) וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה וגו'. דֶער וָוארְט וְהִפְקַדְתִּי אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִיךְ וֶועל מַאכֶען אוֹיף אַייךְ אֶרְצְטֶע, וֶוער וֶועלֶען זַיין דִיא אֶרְצְטֶע, זָאגְט דֶער פָּסוּק דָאס זֶענֶען דִיא קְרַאנְקְהַייטְס, זַייא וֶועלֶען אוֹיף אַייךְ גְרוֹיסְטִיגֶען אוּנ אִיר וֶועט זַייא נִיט קֶענֶען אָפְּטָאהְן פוּן זִיךְ, אֲפִילוּ אִיר וֶועט רוּפֶען אַלֶע דָאקְטוֹרִים פוּן דֶער וֶועלְט וֶועלֶען זַייא נִיט קֶענֶען אָפְּטָאהְן דִי קְרַאנְקְהַייטְס פוּן אַייךְ, נָאר אַז אִיר וֶועט טָאהְן תְּשׁוּבָה וֶועט הקב"ה אַלֵיין פוּן אַייךְ אָפְּטָאהְן דִיא קְרַאנְקְהַייטְס:

פירוש לתורת אלהים

עֲבֵירָה: (טז) זָאגְט הקב"ה אַז אִיר וֶועט אַזוֹ טָ... אֲנִי וֶועל אִיךְ אוֹךְ טָאן וְהִפְקַדְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל... אַייךְ בַּפֶעלֶן בֶּהָלָה דָם דֶער שְׁרֶעקִינְגְשׁ אֶת הַשַּׁחֶפֶת גְשְׁווִילֶעכְטְס וְאֶת הַקַּדַּחַת אַזוֹ אַקְרֶענְק וָוס דֶער גַ... גוּף בְּרֶענְט מְכַלּוֹת פַּר לֶענְדוּנְג עֵינַיִם דִי אוֹגֶען [פי... וּזְרַעְתֶּם אִיר וֶועט זֵייעֶן אוּנ עֶס וֶועט אֲפִילוּ שְׁפְּרָאצֶען וֶועלֶען דָם אוֹיף עֶסִין אַייעֶרֶע פַיינְד: (יז)

אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען פָּנַי מַיין צָארְן בָּכֶם אִין אַייךְ [ע' רש"י] וְנִגַּפְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט וֶוערֶען גְמָארְדֶעט לִפְנֵי אוֹיְבֵיכֶ...

משלי יוסף

אִיךְ וֶועל דִיךְ פַארְלֶענְדִין, דָאס זֶעלְבִּיגֶע הָאט הקב"ה צוּא דִי יוּדִין גִיזָאגְט, וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וגו' אוֹיבּ אִיר וֶועט נִיט וֶועלִין הֶערִין דִי רֵייד פוּן מַיין תּוֹרָה אוּנ אִיר וֶועט נִיט טָאן מַיינֶע מִצְוֹת, זֶענֶען דָא פִיל פֶעלְקֶער וָואס טוּעֶן נִיט מַיינֶע מִצְוֹת וַוייל זַיי ווִילֶען גְרִינְג לֶעבִּין וֶועט אִיר אוֹיךְ וֶועלֶען גְרִינְג לֶעבִּין, וָואלְט דִי שְׁטְרָאף נָאךְ נִיט אַזוֹ גְרוֹיס גֶ... נָאר וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ, אוֹיבּ אִיר וֶועט מַיינֶע חֻקִּ... מִיאוּסֶן בַּיי אַנְדֶרֵי מֶענְטְשֶׁן, זַיי זָאלֶען אוֹיךְ נִיט וֶועלֶ... מַיינֵי מִצְוֹת וַוייל אִיר הָאט פַיינְט מִיךְ אוּנ מַיינֵי מִצְוֹת, וֶועט אִיר גְשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי פָּס...

י בכון ותתברון קדם פני בכם ונגפתם לפני איביכם
י דבביכון וירדון ורדו בכם שנאיכם ונסתם ואין
ן סנאכון ותערקון

בעל הטורים

רדו. שנים במסורה ורדו בכם שונאיכם ואידך ורדו בנוגשיהם אלו זכיתם ורדו בנוגשיהם עכשיו שלא זכיתם ורדו בכם שונאיכם:

רש"י

עסקי להרע לכם: וּרדו בכם שנאיכם. כמשמעו
בכם: אגדת ת"כ מפרשה זו. אף אני אעשה זאת.
ודבר אלא באף וכן אף אני אלך עמכם בקרי: והפקדתי
כם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה
ה אצלכם אביא אחרת ואסמכנה לה: בהלה. מכה
לת את הבריות ואיזו זו מכת ח מותן: את השחפת.
אדם שהוא הולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו
שחפת שהוא נשחף או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו
ה ת"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח או עתים שהוא
ח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא
סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה ת"ל
בות נפש: וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה
ת ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים ומה ת"ל ואכלוהו
כם הא כיצד זורעה שנה ראשונ' ואינה מלמחת שנה שניה
ת ט ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור י
ים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד. ד"א
ם לריק זרעכם כנגד הבנים והבנות הכ' מדבר שאתה
בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם שנאמר (איכה
ר טפחתי ורביתי אויבי כלם: ונתתי פני בכם.
שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי

בית יהודא

מיינע אלע געשעפטן (להרע לכם) איך זאל טאן אייך שלעכטס:
[וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם]. זאגט רש"י (כמשמעו) ווי דערטייטש
איז פון די ווערטער (ישלטו בכם) אייערע פיינט וועלן אויף
אייך געוועלטיגן (אגדת תורת כהנים מפרשה זו) אזו שטייט
אין תורת כהנים פון די פרשה: [אף אני אעשה זאת]. הקב"ה
זאגט (איני מדבר אלא באף) איך וועל מיט אייך ניט ריידן
מיט גוטע רייד נאר מיט כעס (וכן אף אני אלך עמכם בקרי)
אונ אזו האט הקב"ה נאך אמאהל גזאגט איך וועל מיט
אייך גיין מיט כעס ווייל איר זאגט די צרות זענען ניט גקומען
פון הקב"ה, נאר עס הט אזו גיטראפין: [והפקדתי עליכם].
(שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו) די מכות וועלן אייך
איבערגעבין איינע צו דיא אנדערע (עד שהראשונה פקודה
אצלכם) ווען די ערשטע מכה וועט נאך זיין בעהאלטין
ביי אייך [ווען איר וועט נאך האבען די ערשטע מכה]
(אביא אחרת ואסמכנה לזו) וועל איך ברייננען נאך אמכה
צו די ערשטע מכה, אונ אזו וועט זיין ביי אלע מכות:
[בהלה]. אשרעק, איך וועל אויף אייך שיקען אמכה (המבהלת
את הבריות) וואס זיא וועט דערשרעקען די מענטשן (ואיזו)
וועלכע מכה (זו מכת מותן) אמכה וואס מען שטארבט פון
איר פלוצלונג [ועיין ש"ח]: [ואת השחפת]. זאגט רש"י (יש
לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה) עס איז דא אמענטש וואס

יז קראנק אונ ליגט אין בעט (ואבל בשרו שמור עליו) אבער דם פלייש וואס לייב זיינע איז געזונד (תלמוד לומר
) זאגט דער פסוק שחפת (שהוא נשחף) זיין לייב וועט זיין געשוואלין (או עתים שהוא נשחף) אדער איך וואלט
ן עס וועט זיין צייטן וואס זיין לייב וועט זיין גשוואלן (אבל נוח ואינו מקדיח) ער וועט אבער קענען ליגן אין בעט
. ווייל זיין לייב וועט ניט ברענען (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (ואת הקדחת) דם היצונג (מלמד שהוא מקדיח)
ט אונז דר פסוק זיין לייב וועט ברענן פון היץ (או עתים שהוא מקדיח) אדער איך וואלט מיינען עס וועט נאר
ייטן וואס זיין לייב וועט ברענען, אונ עס וועט זיין צייטן וואס זיין לייב וועט ניט ברענען (וסבור הוא בעצמו
) אונ ער וועט מיינען ער וועט לעבן (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (מכלות עינים) עס וועט אים פארלענדין
יגין, ער וועט פארלירען זיין האפענונג ער זאל לעבען (או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה) איך וואלט מיינען נאר ער
פארלירען זיין האפענונג צום לעבן (אבל אחרים סבורים שיחיה) אבער אנדערע מענטשין וועלען רעכענען ער וועט
ן (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (ומדיבת נפש) אלע וועלן האבען שמערצען פון זיין קראנקייט ווייל אלע וועלן
אז ער וועט שטארבן: [וזרעתם לריק זרעכם]. איר וועט פארזייען אומזיסט אייער פארזייהונג (זורעה ואינה
ת) ער וועט פארזייען אונ עס וועט ניט וואקסן, פרעגט רש"י (ומעתה מה אויבים באים ואוכלים) אז עס וועט
וואקסן וואס וועלן דיא פיינט קומען עסין (ומה תלמוד לומר) וואס זאגט דר פסוק (ואכלוהו אויביכם) אייערע פיינט וועלן
דיא תבואה, אז עס וועט ניט וואקסין וואס וועלן זייא עסין (הא כיצד) וויא וועט זיין דער פשט אין פסוק (זורעה
ראשונה ואינה מצמחת) ער וועט זייען דעם ערשטען יאהר אונ עס וועט ניט וואקסין (שנה שניה מצמחת) אוב עס
דעם אנדערין יאהר וואקסין (ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור) דיא פיינט וועלן קומען אונ וועלן געפונען
תבואה וועלן זייא געמען דיא תבואה פאר זיך זייא זאלן האבען וואס צו עסין דיא צייט וואס זיי וועלן בעלאגערין דיא
ע שטעט (ושבפנים מתים ברעב) אונ די יודין וואס וועלן זיין אינוועייניג [אין דיא שטעט] וועלן שטארבען פון הונגער
לקטו תבואה אשתקד) ווייל זייא האבען פאר איאהרין ניט אראפגענומען תבואה פון פעלד (דבר אחר) נאך אפשט איז
ם לריק זרעכם) איר וועט פארזייען צו גאר ניט אייער פארזייהונג (כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר) דער פסוק
סט געגין די זיהן אונ דיא טעכטער (שאתה עמל בהן ומגדלן) דו מאטערסט דיך מיט זיי ביז זייא ווערען גרויס
א בא ומכלה אותן) אונ די עבירות דיינע קומען אונ פארלענדין זייא (שנאמר) וויא דר פסוק זאגט (אשר טפחתי
י אויבי כלם) די קינדר וואס איך האב געהאדעוועט ביז איך האב זיי גרויס גמאכט האט דר פיינט זיי פארלענדט:
י פני בכם]. זאגט רש"י (כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם) אזו וויא עס שטייט ביי גוטען האט הקב"ה גזאגט
וועל מיך קערין צוא אייך (כך נאמר ברעה) אזו האט הקב"ה גזאגט ביי דעם שלעכטן (ונתתי פני) איך וועל געבן

שפתי חכמים

ר דקשה לרש"י היאך יזרע הזורע לריק הא בקרקע הוא וי"מ אותו לשון מתנים ר"ל מכה המתחלת במתנים ואותה מכה
ומתרץ לריק כלומר שלא יצמח וכו': ח י"מ שהוא לשון מכהלת אותו ולשון מותן מלשון אוזן ששמע על הר סיני וכו'
: כלומר שהבריות ממתיכות ולופות שכל שעה יקל ממנו כלומר שסיה לו לומר אזנים ה"ה כמי לשון מתנים: ט ר"ל וכשאירע
ויראה וכשמת נבהלים הבריות שמת מיתה פתאומית. פעם שנית שמלמחת: י ר"ל ומאספין לכן תבואה כדי שיהא

פירוש לתורת אלהים

רע פיינד ורדו אונ זיי וועלן געוועלטיגן אין אייך שונאיכם אייערע פיינד ונסתם אונ איר וועט אנטלויפן

רֹדֵ֥ף אֶתְכֶֽם׃ יח וְאִ֨ם־עַד־אֵ֔לֶּה לֹ֥א
תִשְׁמְע֖וּ לִ֑י וְיָסַפְתִּי֙ לְיַסְּרָ֣ה אֶתְכֶ֔ם
שֶׁ֖בַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶֽם׃ יט וְשָׁבַרְתִּ֖י

אונקלוס

וְלֵית דְרָדֵיף יָתְכוֹן׃
יח וְאִם
עַד אִלֵּין לָא תְקַ
לְמֵימְרִי וְאוֹסֵף לְ
יָתְכוֹן שְׁבַע עַל חוֹבֵ
יט וְאֶתְבַּר יָת

תו"א ושברתי את גאון עוזכם גיטין לז:

רשב"ם

(יח) שבע על חטאתיכם. כלומר הרבה מכות על חטאתיכם. כמו שבע יפול צדיק וקם ואור החמה יהיה שבעתים. והחזיקו שבע נשים: (יט) ושברתי את גאון עוזכם. כדכתיב בשברי לכם מטה לחם. וכדכתיב גאון שבעת לחם היה לנו. ובאגדה היא בהמ"ק. כדכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עז

בעל הטורים

(יח) ואם עד אלה. ס"ת מדה שאמדוד לכם מדה כנגד

בית יהודא

מַיין פָּנִים צוּ אַייך (מָשָׁל מָשָׁל) מֶען הָט גְזָאגְט אַמָשָׁל (לְמֶלֶךְ שֶׁאָמַר לַעֲבָדָיו) אַמֶלֶךְ הָט גְזָאגְט צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט (פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק אֲנִי עִמָּכֶם לְרָעָה) אִיךְ וֶועל מִיךְ אָפְּקֶערִין פוּן מַיינֶע אַלֶע גְשֶׁעפְטִין אוּנ אִיךְ וֶועל מִיךְ בַּשֶׁעפְטִיגֶן מִיט אַייךְ צוּ טָאן אַייךְ שְׁלֶעכְטְס׃ [וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם]. אִיר וֶועט גִיהַרְגֶעט וֶוערֶען פַר אַייעֶרֶע פַיינְט, זָאגְט רש"י מֶען מַיינְט (שֶׁיְּהֵא הַמָּוֶת הוֹרֵג אֶתְכֶם מִבִּפְנִים) דֶר טוֹיט וֶועט אַייךְ הַרְגֶענֶן אִינְוֶוייניג (וּבַעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן מַקִּיפִין אֶתְכֶם מִבַּחוּץ) אוּנ אַייעֶרֶע פַיינְד וֶועלֶען אַייךְ אַרוּמְנֶעמֶען וּבֶעלַאגֶערִין פוּן אוֹיסְוֶוייניג׃ [וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם]. זָאגְט רש"י הקב"ה זָאגְט (שֶׁאֵינִי מַעֲמִיד שׂוֹנְאִים אֶלָּא מִכֶּם וּבָכֶם) אִיךְ וֶועל אוֹיפְשְׁטֶעלִין אוֹיף אַייךְ פַיינְד נָוֹם זֵיי וֶועלֶען זַיין פוּן אַייךְ אוּנ וֶועלֶען גִיוֶועלְטִיגֶן אוֹיף אַייךְ (שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאוּמּוֹת עוֹבְדֵי כוֹכָבִים עוֹמְדִים עַל יִשְׂרָאֵל) וָוארוּם וֶוען דִי רְשָׁעִים פוּן דִיא פֶעלְקֶער שְׁטֵייעֶן־אוֹיף אוֹיף דִי יוּדִין (אֵינָם מְבַקְשִׁין אֶלָּא מַה שֶׁגָּלוּי) וִוילֶען זֵיי נָאר אַוֶועקְנֶעמֶען וָואס זֵיי זֶעהֶן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל) עֶס פְלֶעגְט זַיין אַז דִיא יוּדִין הָאבֶּן פַארְזֵייעֶט זֵייעֶרֶע פֶעלְדֶער (וְעָלָה מִדְיָן וַעֲמָלֵק וּבְנֵי קֶדֶם) פְלֶעגְט אוֹיפְגֵיין מִדְיָן אוּנ עֲמָלֵק פֶעלְקֶער פוּן מִזְרַח זַייט (וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם) אוּנ הָאבֶּן גֶערוּהְט אוֹיף דִיא יוּדִין (וַיַּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ) אוּנ הָאבֶּען פַאר[...] נַקאלְיֶע גְמַאכְט דִיא פְרוּכְטִין פוּן דִיא עֶרְד (אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁאַעֲמִיד עֲלֵיכֶם מִכֶּם וּבָכֶם) אָבֶּער אַז אִיךְ וֶועל אוֹיפְשְׁטֶעלֶען אוֹ[...] פַיינְד פוּן אַייךְ זֵיי זָאלֶען גִיוֶועלְטִיגֶן אוֹיף אַייךְ (הֵם מְחַפְּשִׂים אַחַר הַמַּטְמוֹנִיּוֹת שֶׁלָּכֶם) זֵייא וֶועלֶען זוּכֶען צוּ גֶעפִינֶען [...] בֶּעהַאלְטֶענֶע אוֹצְרוֹת (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶער פָּסוּק (וַאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׁאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מֵעֲלֵיהֶם הִפְשִׁיטוּ) זֵיי אוֹיפְגִיגֶעסִין דָם פְלֵייש פוּן מַיין פָאלְק אוּנ הָאבֶּן פוּן זֵייא דִיא הוֹיט אַרָאפְּגֶעצוֹיגִין׃ [וְנַסְתֶּם]. (מִפְּנֵי אֵימָה), אִי[...] אַנְטְלוֹיפִין פַאר שְׁרֶעק׃ [וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם]. עֶס וֶועט אַייךְ קֵיינֶער יָאגִין (מִבְּלִי כֹחַ) וַוייל דִי גוֹיִם וֶועלֶען וִויסֶען [...] הָט נִיט כֹּחַ וֶועט אִיר אַלֵיין פַאלִין׃ (יח) [וְאִם עַד אֵלֶּה]. זָאגְט רש"י (וְאִם בְּעוֹד אֵלֶּה) וֶוען דִיא יְסוּרִים וֶועלֶ[...] זַיין פוּן דֶעסְטְוֶועגִין (לֹא תִשְׁמְעוּ) וֶועט אִיר נִיט הֶערִין צוּא טָאהְן תְּשׁוּבָה׃ [וְיָסַפְתִּי]. (עוֹד יְסוּרִים אֲחֵרִים) וֶועל אִ[...] אַייךְ גֶעבִּין אַנְדֶערֶע יְסוּרִים אוּנ נָאךְ מֶעהְר׃ [שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם]. זָאגְט רש"י דֶער פָּסוּק מַיינְט (שֶׁבַע פּוּרְעָנֻ[יּוֹת] עַל שֶׁבַע עֲבֵירוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעְלָה) זִיבֶּען מִינִים צָרוֹת אוֹיף דִיא זִיבֶּען עֲבֵירוֹת וָואס זֶענֶען גֶערֶעכוּנְט פְרִיעֶר (פָּסוּק (יט) [וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם]. אִיךְ וֶועל צוּבְּרֶעכֶן אַייעֶרֶע גְרוֹיסֶע שְׁטַארְקַייט (זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) דָאס מֵיינְט מֶע[...] בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶער פָּסוּק (הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם) אִיךְ וֶועל אַרָאפְּנֶעמ[...]

רש"י

פני משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכ[ל עסקי] ועוסק אני עמכם לרעה: ונגפתם לפני איב[יכם] (ת"כ) שיהא המות הורג אתכם מבפנים כ ובעלי ד[בביכון] מקיפין אתכם מבחוץ: ורדו בכם שנאיכם. שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם ל שבשעה [ש...] העולם ע"א עומדים על ישראל אינם מבקשים א[לא מה] שבגלוי שנאמר (שופטים ו) והיה אם זרע ישראל וע[לה מדין] ועמלק ובני קדם וגו' ויחנו עליהם וישחיתו את יבו[ל הארץ] אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשי[ם אחר] המטמוניות שלכם וכן הוא אומר (מיכה ג) ואשר אכ[לו שאר] עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו': ונסתם. מפני מ[...] ואין רודף אתכם. מבלי נ כח: (יח) ואם עד [אלה] ואם בעוד אלה ם לא תשמעו: ויספתי. עוד יסורין ע[...] שבע על חטאתיכם: (ת"כ) שבע פורעניות פ ע[ל שבע] עבירות האמורות למעלה: (יט) ושברתי את גאון ע[זכם] זה בית המקדש וכן הוא אומר (יחזקאל כד) הנני מ[חלל]

שפתי חכמים

להם לאכול כשלרין על עיירות ישראל: כ וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש כך הא כתיב ונגפתם לפני אויביכם משמע שיהיו הורגים אותם בחרבם. וי"ל דהוכחת רש"י מדכתיב ונתתי פני בכם משמע שהוא מיתה בידי שמים דהיינו כרת שמת על מטתו קודם זמנו כדכתיב בפרשת קדושים ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו משמע כל מקום שכתיב פני שהוא כרת וכתיב אחריו ונגפתם לפני אויביכם משמע מיתה בידי אדם בסייף. ומתרץ שה"פ הא דקאמר ונתתי פני בכם היינו שתהא המות הורגת אתכם מבפנים שהוא כרת והא דקאמר ונגפתם פני אויביכם ה"פ ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ ר"ל עומדין מבחוץ ושמתי' במיתתן נמלא שנתנגפו לפני אויביהם א"נ מדכתיב ונגפתם שהוא לשון מגפה שהוא מיתה בידי שמים: ל דק"ל בכם ל"ל

דהא כתיב ונגפתם א"כ לדרשא אתי והולרך לומר תרתי מכ[...] משום דמהמדרש משמע שהרודים יהיו מכם ובקרא משמע שיר[...] מ"ה פירש תרווייהו: מ דהא כתיב אחריו ואין רודף א"כ לא[...] אלא מפני אימה: נ דק"ל ברכה הוא שאין רודף אותם ומתרץ מש[...] בהם כח לא לריכין לרדוף אותם דסבורין מה לנו לרודפם והא[...] כח למלחמה: ם דק"ל דואם עד אלה משמע שקבע להם זמן ו[...] עבר הזמן ועדיין לא תשמעו לי ויספתי. ליסרה וגו' וזה לא ית[...] שיקבע להם זמן לעבור על המלות לכך פירש דעד כמו בעוד דלא[...] על אלה מבע"ל: ע לא שאוסיף עוד להביא עליכם היסורים הר[...] פעם שניה שהרי יסורים השניים אינם ממין הראשונים: [...] דהפסוק משמע שהקב"ה יפרע להם ז' פעמים על העבירות ו[...]

פירוש לתורת אלהים

וְאֵין אוּנ קֵיינֶער וֶועט אַייךְ נִיט יָאגֶן נָאר מַחֲמַת פַּחַד וֶועט אִיר אַנְטְלוֹפֶן׃ (יח) וְאִם אוּנ אוֹב עַד אֵלֶּה בִּיז דִי לֹא תִשְׁמְעוּ וֶועט אִיר נִיט צוּ הֶערֶן צוּ מִיר [עיין רש"י] וְיָסַפְתִּי וֶועל אִיךְ מֶערֶען צוּ שְׁטְרָאפֶן אַייךְ נָאךְ מִיט יְסוּרִים שֶׁבַע זִיבֶּן פּוּרְעָנִיּוֹת אוֹיף אַייעֶרֶע זִינְד [ע' רש"י]

אוּנ דָאס זֶענֶען זֵיי׃ (יט) וְשָׁבַרְתִּי אִיךְ וֶועל צוּ בְּ[רֶעכֶן] דֶם הֶערְשַׁאפְט עֻזְּכֶם פוּן אַייעֶר שְׁטַארְקַייט [...] דָאס אִיז אֵיין פּוּרְעָנִיּוֹת וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אַייעֶרֶע הִימְלֶען וֶועלֶען זַיין וִויא אַייזֶן עֶס וֶועט רֶעגֶענֶען דָאס אִיז דֶער אַנְדֶערֶר פּוּרְעָנִיּוֹת וְאֶת [...]
אוּנ

אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה׃ כ וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ׃

כוֹן וְאֶתֵּן יָת שְׁמַיָּא
עֲלֵיכוֹן תַּקִּיפִין
רְזְלָא מְלַאֲחָתָא
רָא וְאַרְעָא
תוֹתֵיכוֹן חֲסִינָא
שָׁא מִלְּמֶעְבַּד פֵּירִין׃
סוּפוּן לְרֵיקָנוּ חֵילֵיכוֹן
תִתֵּן אַרְעֲכוֹן יָת
תַהּ וְאִילַן אַרְעָא לָא

רש"י

י את גאון עוזכם: ונתתי את שמיכם כברזל ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה שמשם הוא אומר ים כח) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו' שיהיו ם מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה והארץ איננה מזיעה שאין הברזל מזיע והיא משמרת פירותיה אבל כאן ם לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב ם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה והיא צ ת פירותיה: (כ) ותם לריק כחכם. (ת"כ) הרי אדם עמל שלא הרס שלא זרע שלא נכש ק שלא כסח שלא עדר ת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום אבל אדם והרס וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו י שניו של זה קהות: ולא תתן ארצכם את יבולה.) אף מה שאתה ש מוביל לה בשעת הזרע: ועץ הארץ.) אפי' מן הארץ יהא לקוי ת שלא יחניט פירותיו בשעת ה: לא יתן. משמש למעלה ולמטה אעץ ואפרי: לא פריו. כשהוא מפרה משיר פירותיו הרי שתי קללות

בעל הטורים

(יט) את גאון. בגימטריא זה המקדש. את גאון עוזכם. בגי' זה ירושלים:

רשב"ם

הפשט כמו שפירשתי שכך מוכיח סוף המקרא ונתתי את שמיכם וגו': (כ) כחכם. כי האדמה לא תוסף

בית יהודא

הייליגקייט פון בית המקדש וואס ער איז אייערע שטארקע גראָסקייט: [ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה]. איך וועל געבען אייערע הימלען וויא אייזען אונ אייער ערד וויא קופער, זאגט רש"י (זו קשה משל משה) די קללה איז ערגער וויא די קללה פון משה (ששם הוא אומר) דארטין זאגט משה (והיו שמיך אשר על ראשך נחשת) די הימלען וואס איבער דיין קאפ וועלען זיין וויא קופער (שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיע) די הימלען וועלען שוויצען אזוי וויא קופער שוויצט (והארץ איננה מזיע) אונ די ערד וועט ניט שוויצען (כדרך שאין הברזל מזיע) אזוי וויא אייזין שוויצט ניט וועט זיין פון הימעל אביסעל פייכטקייט וועלען קענגען די תבואה וואקסין, אונ ווייל די ערד וועט זיין טרוקין) (והיא משמרת פירותיה) וועט זיא היטען אירע פירות זאלען ניט פארפוילט ווערין (אבל כאן) אבער דא האט הקב"ה אנדערש גזאגט (השמים לא יהיו מזיעין) די הימלען וועלען ניט שוויצען (כדרך שאין הברזל מזיע) אזוי וויא אייזין שוויצט ניט (ויהא חורב בעולם) וועט זיין טרוקין אויף דער וועלט (והארץ תהא [מזיע]) אונ די ערד וועט שוויצען (כדרך שהנחשת מזיע) אזוי וויא קופער שוויצט (והיא מאבדת פירותיה) וועלען דיא [פירות] אונ תבואה פארפוילט ווערען: (כ) ותם לריק כחכם). אייער כח וועט זיך אויסלאזין צו גאר ניט (הרי אדם שלא [עמל]) דער מענטש וואס האט ניט געארבעט (שלא חרש) ער האט ניט געאקערט (שלא זרע) ער האט ניט געזייעט (שלא נכש) ער [ה]ט אויסגעריסען די גראז וואס וואקסט צווישען דיא תבואה (שלא כסח) ער האט ניט געשניטען די שלעכטע גראז (ושלא [עדר]) ער האט ניט געגראבין די ערד (ובשעת הקציר) אונ ווען עס איז גקומען דיא צייט צו שניידין דיא תבואה (בא שדפון [ומלק]ה אותו) איז גקומען א אויסקלאפונג [אשטארקער ווינט אדער אהאגיל] אונ האט אויסגעקלאפט די תבואה (אין בכך [כלום]) [ה]אט ניט דער מענטש אגרויסין צער, ווייל ער האט ביי די תבואה ניט געארבעט (אבל אדם שעמל) אבער דער מענטש [וואס] האט געארבעט (וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר) ער האט געאקערט, געזייעט, אויסגעריסען די גראז וואס האט [גיוו]אקסין צווישען די תבואה, אונ האט אפגעשניטען דיא שלעכטע גראז, אונ האט גיגראבין (ובא שדפון והלקה אותו) [א]ונ ווען דיא תבואה איז געוועזן פארטיג צום שניידען איז געקומען אאויסקלאפונג אונ האט אויסגעקלאפט די תבואה [ה]שניו של זה קהות) ביי דעם מענטש ווערין היילג די ציין [דיא ציין אין מויל ציטערין ביי אים פון גרוס צער]: [ולא] תתן ארצכם את יבולה]. אייער ערד וועט ניט געבין אירע פרוכט (אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע) אפילו [די] תבואה וואס דו פירסט אריין אין פעלד צום פארזייען וועסטו אויך ניט צוריק נעמען: [ועץ הארץ]. זאגט רש"י [אפי]לו מן הארץ יהא לקוי) אפילו פון דיא ערד ואיידער דיא פירות וועלען אנהייבין וואקסין) וועלען זיי קאליע ווערען [שלא] יחנים פירותיו בשעת החנטה) אז עס וועט קומען די צייט וואס בוימער בליהען, וועלען דיא בוימער פון די יודין [ניט ב]ליהען: [ולא יתן]. זאגט רש"י (משמש למעלה ולמטה אעץ ואפרי) דר ווארט לא יתן, ער וועט ניט געבען גייט אויף [דע]ר אונ אויף שפעטער, דיא ערד וועט ניט ארויסגעבען דעם בוים אונ דער בוים וואס וועט זיין וועט ניט ארויסגעבין [פירו]ת: [ולא יתן פריו]. זאגט רש"י (כשהוא מפרה) ווען פון דעם בוים וועט ארויסוואקסין פירות (משיר פירותיו) [וועט] ער אראפוואר[פ]ין פון זיך די פירות איידער זייא וועלען צייטיג ווערען (הרי שתי קללות) דאס איז צוויי קללות (ויש כאן

שפתי חכמים

[ש]גפרע מאדם יותר ממה שהרשיע כנגדו: צ כיון שהיא לחה הפירות [נ]ן: ק נוכש שמלקט עשבים רעים מתוך הזרעים. כסח קוצר. חופר: ר ופירוש ותם לריק כחכם אחר העמל והטורח וכו' שאז קהות שאם פירוש כהכם על ממונם הבא מכח לא היה צריך למימר כתיב ונתתי שמיכם כברזל וגו' ומסתמא ותם לריק (ג"א) גם אין לומר שיתום כח גופם דא"כ לא הל"ל לריק אלא ותם כחכם: ש דק"ל ל"ל למכתב ארצכם היה לו לכתוב ולא תתן הארץ כמ"ש לעיל בברכה ונתנה הארץ יבולה אלא ארצכם משמע אף מה שאתם מביאים שם בשעת הזרע משלכם אפילו זה לא תוליא א"נ דייק מדכתיב יבולה לשון מוביל שהוא מביא. רא"ם: ת דק"ל שהל"ל ועץ לא יתן פריו אבל

פירוש לתורה אלהים

אייערע ערד וועט זיין כנחושה אזוי ווי קופער [ע' רש"י] [ד]אס איז דאס דריטע פורענות: (כ) ותם אונ עס [וועט] צו גיין לריק צו לער כחכם אייער כח [עיין רש"י] דאס איז דער פערטער פורענות ולא תתן ארצכם אונ אייער לאנד וועט ניט געבען איר פרוכט [ע' רש"י] דאס איז דאס פינפטע ועץ הארץ אונ די ביימר פון

כא וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ
לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה
שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם: כב וְהִשְׁלַחְתִּי
בָכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה
אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם

יְתַן אִבַּהּ: כא וְאִם תְּהָכ
קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ וְלָא תֵיב
לְקַבָּלָא לְמֵימְרִי וְאוֹ
לְאַתָּאָה עֲלֵיכוֹן מָח
שְׁבַע כְּחוֹבֵיכוֹן: כב וַאֲג
בְכוֹן יָת חֵיוַת בָּר
וּתְתַכֵּל יָתְכוֹן וּתְשֵׁי
יָת בְּעִירְכוֹן וְתַזְ
הַר"א והשלחתי שבת לג:

רשב"ם

תת את כחה לכם: (כא) ואם תלכו עמי קרי. מנחם פירש לשון מניעה מגזרת הוקר רגלך, והבל הוא. כי הוקר מגזרת חטופי פ"א הפעל כמו הושב את אביך. מן אברם ישב. וקרי מן קרה. מגזרת אקרה כה. וזה פירושו אם תלכו עמי במקרה ולא תדיר כאדם שאינו הולך תדיר אצל בו

בעל הטורים

(כא) כחטאתיכם. ב' בן בשוגג בין במזיד:

בית יהודא

שֶׁבַע פּוּרְעָנִיּוֹת) אִיז דָא גֶעצֵיילְט זִיבֶּען עֶרְלֵיי שְׁטְרָאפוּנְג: (כא) וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי. זָאגְט רַשִׁ"י (רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ עַרְאַי בְּמִקְרֶה) אוּנְזֶערֶע רַבָּנָן זָאגִין קֶרִי אִיז דֶערְטַייטְשׁ טְרֶעפֶּענְדִיג (שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לִפְרָקִים) אַזַאךְ וָואס קוּמְט נָאר פוּן אַצַייט צוּ אַצַייט, עֶס אִיז נִיט שְׁטֶענְדִיג (כֵּן תֵּלְכוּ עַרְאַי בְּמִצְוֹת) אַזוֹ גֵייט אִיר טְרֶעפֶּענְדִיג מִיט דִי מִצְוֹת, אַמָאהְל טוּהְט אִיר אַמִצְוָה אַמָאהְל נִיט (וּמְנַחֵם פֵּירֵשׁ לָשׁוֹן מְנִיעָה) מְנַחֵם זָאגְט קֶרִי אִיז דֶערְטַייטְשׁ פַארְמַיידוּנְג (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶער פָּסוּק (הוֹקַר רַגְלְךָ) זָאלְסְט פַארְמַיידִין דַיינֶע פִיס פוּן צוּ גֵייִן צוּ דַיין חָבֵר (וְכֵן יְקַר רוּחַ) אוּנ יְקַר רוּחַ אִיז אוֹךְ דֶערְטַייטְשׁ עֶר פַארְמַייְדְט נֶער הַאלְט־אַיין) דֶעם בַּעַס (וְקָרוֹב לָשׁוֹן זֶה לְתַרְגּוּמוֹ שֶׁל אוּנְקְלוֹס לָשׁוֹן קוֹשִׁי) צוּ טַייטְשִׁין דֶעם וָוארְט קֶרִי „פַארְמַיידִין" אִיז דָם אַזוֹ וִויא דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט בְּקַשְׁיוּ,

רש"י

ויש כאן שבע פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי. רבו
אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי במ
ומנחם פירש לשון מניעה וכן (משלי כה) הוקר רגלך וכן
רוח (משלי יז) וקרוב ל' זה לתרגומו של אונקלוס ל' ק
שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי: שבע כחטאתיכ
שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכ
(כב) והשלחתי. ל' א גירוי: ושכלה אתכם. אין לי
חיה משכלת שדרכה בכך בהמה שאין דרכה בכך מנין
(דברים לב) ושן בהמות אשלח ב בם הרי שתים ו
שתהא ממיתה בנשיכתה ת"ל (שם) עם חמת זוחלי ע
מה אלו נושכין וממיתין אף אלו נושכין וממיתין כבר
שנים ג בארץ ישראל חמור נושך וממית ערוד נושך וממ

מִיט הַארְטְקַייט (שֶׁמַּקְשִׁין לִבָּם לְהִמָּנַע מֵהִתְקָרֵב אֵלַי) זַייא מַאכֶן הַארְט זַייעֶר הַארְץ אוּנ פַארְמַיידִין זִיךְ פוּן צוּ גֶנֶענֶען מִיר: (שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם). הקב"ה זָאגְט אִיךְ וֶועל אוֹיף אַייךְ בְּרֵיינְגֶען (שֶׁבַע פּוּרְעָנִיּוֹת אֲחֵרִים) זִיבֶּען שְׁטְרָאף אַנְדֶע (בְּמִסְפַּר שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם) עֶס וֶועט זַיין דֶר צָאהְל פוּן דִיא פּוּרְעָנִיּוֹת זִיבֶּען וִויא דֶער צָאהְל פוּן אַייעֶרֶע זִיבֶּען זִי (כב) וְהִשְׁלַחְתִּי). זָאגְט רַשִׁ"י (לָשׁוֹן גֵּירוּי) רֵייצִין, אִיךְ וֶועל אָנְרֵייצִין אוֹיף אַייךְ דִי חַיּוֹת פוּן פֶעלְד וֶועלֶען זַייא הַ אַייעֶרֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶער: (וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין לִי אֶלָּא חַיָּה מְשַׁכֶּלֶת) וַוייסִין מִיר נָאר אַחַיָּה וֶועט הַרְגֶענֶען (שֶׁדַּ בְּכָךְ) עֶס אִיז דֶר נַאטוּר פוּן אַחַיָּה זִיא זָאל הַרְגֶענֶען (בְּהֵמָה שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ בְּכָךְ) אַבְּהֵמָה וָוס אִיז נִיט אִיר נַאטוּר זִיא הַרְגֶען (מִנַּיִן) פוּן וַואנֶען וַוייסִין מִיר אַז זִיא וֶועט אוֹיךְ הַרְגֶענֶען (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְשֵׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם) וֶועל אוֹיף זֵיי אָנְרֵייצִין דֶעם צָאן פוּן דִי בְּהֵמוֹת, דִיא בְּהֵמוֹת זָאלֶען זֵיי בַּייסִין (הֲרֵי שְׁתַּיִם) אִיז צְוֵויי שְׁטְרָאפוּנְג (וּמִנַּיִן שֶׁ מְמִיתָה בִּנְשִׁיכָתָהּ) פוּן וַואנֶען וַוייסִין מִיר אַז דִי בְּהֵמָה וֶועט הַרְגֶען מִיט אִיר בַּייסִין (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (עִם חֲ זוֹחֲלֵי עָפָר) דִיא בְּהֵמוֹת וֶועלֶען בַּייסִין צוּזַאמֶען מִיט דֶעם כַּעַס פוּן דִי שְׁלַאנְגֶען וָוס קְרִיכֶען אוֹיף דִי עֶרְד (מָה אֵלּוּ נוֹ וּמְמִיתִין) אַזוֹ וִויא דִי שְׁלַאנְגֶען בַּייסִין אוּנ הַרְגֶענֶען (אַף אֵלּוּ נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין) אַזוֹ דִיא בְּהֵמוֹת וֶועלֶען אוֹךְ בַּייסִין אוּנ הַ (כְּבָר הָיוּ שְׁנַיִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲמוֹר נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית עָרוֹד נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית) עֶס אִיז גֶוֶוען צַייטִין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵייזְלֶען הָ

שפתי חכמים

בארץ למה לי: א דאין שייך לשון שליחות אלא בבר דעת: ב וכאן כתיב ג"כ והשלחתי בכם וגו' לגו"ם: ג רש"י מביא זה שאל תקשה

ליקוטי יקרים

(כא) וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וגו'. דֶר סֵפֶר שׁ"י שְׁרַייבְּט לְמָשָׁל אַפָאטֶער הָאט גֶעוָואלְט זַיין קִינְד זָאל קֶענֶען אַמְלָאכָה נָאר זִיא זָאל זַיין אַגְרִינְגֶע אוּנ אַשֵׁיינֶע מְלָאכָה אוּנ מֶען זָאל הָאבֶּען פוּן אִיר פַּרְנָסָה, דֶער פָאטֶער הָאט בֶּעקוּמֶען אַמֶענְטְשׁ וָואס אִיז אַזֵייגֶער מַאכֶער, דִיא מְלָאכָה אִיז אִים גֶפֶעלֶען, עֶר הָט גֶגֶעבֶּען זַיין קִינְד צוּא דֶעם זֵייגֶער מַאכֶער אוֹיף עֶטְלִיכֶע יָאהְר, דֶער קִינְד זָאל זַיין בַּיי דֶעם זֵייגֶער מַאכֶער אַגַאנְצֶע טָאג אוּנ זָאל לֶערְנֶען דִי אַרְבֶּעט, דָם קִינְד הָאט אָבֶער דִי אַרְבֶּעט נִיט גֶוָואלְט לֶערְנֶען, אַלְץ וָוס מֶען הָט אִים גֶהֵייסֶען מָאהְן הָט עֶר גֶמָאהְן וואוּהִין מֶען הָאט אִים גֶשִׁיקְט אִיז עֶר גֶגַאנְגֶען, נָאר דִי אַרְבֶּעט פוּן דִי זֵייגֶערְם הָט עֶר נִיט גֶוָואלְט לֶערְנֶען, דֶער פָאטֶער הָט גֶוואוּסְט וָואס מִ'ט דֶעם קִינְד אִיז נָאר עֶר הָט גֶשְׁוִויגֶען, עֶר הָט גֶערֶעכוּנְט, טָאמֶער וֶועט עֶר בֶּעסֶער וֶוערֶען, אַמָאהְל הָט דֶער בַּעַל הַבַּיִת אִים גֶהֵייסֶען מָאהְן אַשְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט, אוּנ עֶר אִיז גֶקוּמֶען בַּייא נַאכְט אַ שְׁטַארְק פַארְמַאטֶערְט, אוּנ עֶר הָאט גֶעמַסֶרְט אוֹיף זַיין בַּעַל הַבַּיִת עֶר אַרְבֶּעט מִיט אִים שְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט, הָט

פירוש לתורת אלהים

דֶר עֶרְד לֹא יִתֵּן וֶועט נִיט גֶעבֶּען פְּרִיוֹ זַיין פְּרוּכְט
דָם אִיז דֶר זִיבֶּעטֶער פּוּרְעָנִיּוֹת: (כא) וְאִם תֵּלְכוּ אוּנ
אִיר וֶועט הַארְט מַאכֶען אַייעֶר הַארְץ וְלֹא תֹאבוּ
אִיר וֶועט נִיט וֶועלֶען לִשְׁמֹעַ לִי צוּ הָארְכֶן מִיךְ וְיָסַ
וֶועל אִיךְ מֶערֶען צוּ שִׁיקֶן אוֹיף אַייךְ זִיבֶּן מַכּוֹת אַק
אַייעֶרֶע זִיבֶּן זִינְד: (כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אוּנ אִיךְ וֶ
אָן רֵייצֶן אִין אַייךְ חַיַּת הַשָּׂדֶה דִי חַיּוֹת פוּן דֶעם פֶ
וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם אוּנ זִיא וֶועט אַייךְ פַאר צוּקֶן אוּנ טֵי
וְהִכְרִיתָה אוּנ זִיא וֶועט פַאר שְׁנַיידֶן אַייעֶרֶע בְּהֵ
וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם אוּנ זִיא וֶועט אַייךְ וֶוענִיג מַאכֶן וְנָ

והמעיטה אתכם ונשמו דרכיכם:
כג ואם־באלה לא תוסרו לי
והלכתם עמי קרי: כד והלכתי אף־
אני עמכם בקרי והכיתי אתכם
גם־אני שבע על־חטאתיכם:
כה והבאתי עליכם חרב נקמת
נקם־ברית ונאספתם אל־עריכם

אונקלוס

ויצדין אורחתכון:
באלין לא תתרדון
רי ותהכון קדמי
ין: כד ואהך אף אנא
ן בקשיו ואלקי
אף אנא שבע על
בון: כה ואיתי עליכון
לין בחרבא ויתפרען
ון פורענותא על
יתון על פתגמי
תא ותתכנשון

ואם באלה לא תוסרו לי שם סנהדרין
: עליכם חרב שם:

בעל הטורים

ם: ב׳ במסורה נקם ברית נקם אחת מסתי עיני גבי שמשון
קיתא בסוטה שעברו פלשתים על שבועתם וזה הוא נקם ברית דהיינו שבועה דבשביל השבועה שעברו אמר אנקמה נקם אחת:

רשב״ם

(כה) נקם ברית. שעברתם. כמו שכתוב למעלה להפרכם את בריתי:

רש״י

ה אתכם. אלו ד הקטנים: והכריתה את
הכם. מבחוץ: והמעיטה אתכם. ה מבפנים:
דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים הרי שבע
ות. שן בהמה. ושן חיה. חמת זוחלי עפר. ושכלה.
ה. והמעיטה. ונשמו: (כג) לא תוסרו לי. לשוב
(כה) נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית ז כדרך שאר
וזהו סמוי עיניו ח של צדקיהו. ד״א נקם ברית

בית יהודא

געביסין מענטשין אונ האבן זיי געהרגת, עגדיסין האבען
געביסען מענטשין אונ האבן זיי געהרגת: [ושכלה אתכם].
(אלו הקטנים), ושכלה מיינט מען זיי וועלען הרגען דיא
קליינע קינדער: [והכריתה את בהמתכם]. זיא וועט פרשניידן
אייערע בהמות (מבחוץ) וואס זענען אויסווייניג, אין גאס אין
פעלד: [והמעיטה אתכם]. זיא וועט אייך ווייניג מאכען
(מבפנים) אינוויינינג, זיי וועלען אריין גיין אין דיא שטובין
אונ הרגען מענטשין (ועיין ש״ת): [ונשמו דרכיכם]. אייערע
וועלען זיין וויסט, ווייל מענטשין וועלען מורא האבן צו גיין אין וועג (שבילים גדולים ושבילים קטנים) דיא גרויסע
אונ דיא קליינע וועגין וועלען זיין וויסט (הרי שבע פורעניות) איז זיבען שטראפין שן בהמה, ושן חיה, חמת
עפר, ושכלה, והכריתה, והמעיטה, ונשמו: (כג) ולא תוסרו לי). אויב ביא דיא אלע יסורים וועט איר נאך ניט
אמוסר (לשוב אלי) איר זאלט צוריק קערין צוא מיר: (כה) [נקם ברית]. וועט אוף אייך קומען אשווערד וואס וועט
שטראפין מיט די שטראפין וואס שטייט אין די תורה (ויש נקם שאינו בברית) עס זענען דא אזעלכע שטראפין וואס
ניט אין די תורה (כדרך שאר נקמות) וויא עס זענען געוועען אנדערע שטראפין (וזהו סמוי עיניו של צדקיהו) ווי מען
האט געמאכט די אויגין פון צדקיהו, דר שטראף שטייט ניט אין דיא תורה (דבר אחר) נאך אפשט איז נקם ברית.

שפתי חכמים

היאך מלינו שבהמה ממיתה בנשיכתה והכיא מעשה דכבר היו
ר״ל כשמתים בניו של אדם כשהם קטנים נקרא משכל כמו
ברבקה שאמרה למה אשכל גם שניכם יום אחד וכאותו זמן
יס [ונ״ע]. עיין פרשת תולדות: ה והא דפירש רש״י הלשון ונקט
גבי בני אדם. י״ל דק״ל למה לא כתיב והכריתה בהמתכם
אלא משום דבהמה שהיתה מבחוץ בשדה יכריתו אותם מכל
וכל אבל האדם שהוא בפנים בתוך העיר מש״ה לא יכרית כולם אלא
ימעיט אותם: ו דלשון לא תוסרו לי אין מיושב בפסוק דודאי לא ירצו
לקבל היסורין. ל״פ שאם בכל אלה היסורין לא תרצו לשוב אלי: ז ר״ל
והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית משמ״ע אותו חרב שכתוב בברית
דהיינו תורה אבל יש עוד נקם שאינו בברית והוא סימת וכו׳: ח סימת
עינים אינו כתיב בתורה א״נ ה״פ נוקמת נקם ברית שהוא השבועה

פירוש לתורת אלהים

י וועלן פאר וויסט ווערן דרכיכם אייערע וועגן
ען די זיבן מכות (עיין רש״י): (כג) ואם אונ אוב
דורך די זיבן מכות לא תוסרו וועט איר פארט
עמן אמוסר והלכתם אונ איר וועט גיין מיט
הארטיגליכן: (כד) והלכתי וועל איך אוך גיין
אייך הארטיגליכן והכיתי וועל איך אייך אוך
גין שבע זיבען מכות אויף אייערע זינד:
והבאתי עליכם אונ איך וועל אויף אייך ברענגן
אשווערד נוקמת וואס זיא וועט זיך אן אייך
זיין פר דעם וואס איר האט עובר געווען אויף דעם

ליקוטי יקרים

פאטער גזאגט צוא אים איך וועל זאגען דיין מייסטער ער זאל
דיר געבען נאך שווערערע ארבעט ווייל איך האב דיך געגעבן
צום מייסטער דו זאלסט ביי אים לערנען איין ארבעט אשיינע
אגרינגע מען קען האבען פרנסה פון דיא ארבעט, אונ דוא
ווילסט נים ארבעטען דיא ארבעט, נאר דו טוהסט אנדערע
ארבעט וועלכע עס טרעפט דיר, דריבער וועל איך זאגען דיין
מייסטער ער זאל דיר געבען אלע שווערע ארבעט וואס אים
וועט נאר טרעפען. דאס זעלביגע איז געוועען ביי׳א הקב״ה
מיט די יודען, הקב״ה האט ארויס גענומען די יודען פון מצרים
אונ האט זייא גגעבען אגרינגע ארבעט אונ אשיינע וואס כען
וועט האבען פון איר אגוטע פרנסה, זיי זאלען לערנען תורה,
דאס איז שיין, גרינג, פרנסה, וויא עס שטייט אין פסוק
אנהייב סדרה אם בחקתי תלכו וגו׳, יודען האבן אבער ניט
לערנען תורה, זיי האבן גטאהן אלע שווערע ארבעט צוא די עבודה זרה, וועלכע ארבעט מען האט זיי נאר גהייסן
, אפילו דיא קינדער פארברענט צו דיא עבודה זרה, דריבער אז זייא וועלען קומען שרייען פאר הקב״ה, וועט
זאגען צו דיא יודען איך וועל נאך געבען אויף אייך שווערערע צרות וועלכע עס וועט נאר טרעפען, ביז איר וועט
טאהן תשובה אונ וועט לערנען מיין גרינגע ארבעט, דס איז דיא תורה.

וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב׃ כו בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה־לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ׃ ס

אונקלוס

לְקִרְוֵיכוֹן וְאֶגְרֵי מוֹ בֵּינֵיכוֹן וְתִתְמַסְרוּן בִּ דְסָנְאָה׃ כו בִּדְאִתְבַּר סְעִיד מֵיכְלָא וְיֵיפְיָן נְשִׁין לַחְמְכוֹן בְּתַנּוּרָא וִיתִיבוּן לַחְמְכוֹן בְּמַתְ וְתֵיכְלוּן וְלָא תִשְׂבְּ

תולדות אהרן

בשברי לכם שבת לג : ואפו עשר פס

רשב"ם

(כו) עשר נשים. כלו' הרבה. כמו זה עשר פעמים תכלימוני: בתנור אחד. כי אשה אחת לא תוכל למלא את התנור פת: והשיבו לחמכם במשקל. כי במשקל הביאוהו לתנור ובמשקל השיבוהו להאכילו לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר ומים לחץ. כדכתיב בן אדם הנני שובר מטה לחם בירושלים ואכלו לחם בדאגה ומים בשמורה. אף כאן כתיב בשברי לכם מטה לחם יאפ במשקל: ואכלתם ולא תשבעו. כי במשקל ובצמצום יאכלהו. ונס "

בית יהודא

מען מיינט (נְקַמַת בְּרִיתִי אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם) דער שווערד וועט איך שטראפין ווייל איר האט ניט געהיט די תורה, זאגט רש"י (כָּל הַבָּאַת חֶרֶב שֶׁבְּמִקְרָא) וואו עס שטייט אין פסוק איך וועל ברענגען אשווערד (הִיא מִלְחֶמֶת חֵילוֹת אוֹיְבִים) מיינט מען פיינד וועלן אויף אייך קומען האלטען מיט אייך מלחמה: וְנֶאֱסַפְתֶּם. (מִן הַחוּץ אֶל תּוֹךְ הֶעָרִים מִפְּנֵי הַמָּצוֹר), איר וועט פארזאמעלט ווערין פון אויסער די שטעט ופון די פעלדער אונ פון די דערפער) אין די שטעט ווייל איר וועט מורא האבן פר דעם בעלאגערונג: וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם. איך וועל שיקען אפעסט נאהלירע) אין אייך (וְעַל יְדֵי הַדֶּבֶר וְנִתַּתֶּם בְּיַד הָאוֹיְבִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם) אונ דורך דעם פעסט וועט איר גיגעבין ווערין אין דיא האנט פון די פיינט וואס בעלאגערין אויף אייך (לְפִי שֶׁאֵין מְלִינִים אֶת הַמֵּת בִּירוּשָׁלַיִם) ווייל אין ירושלים טאר ניט געבטיגן אמת (וּכְשֶׁהֵם מוֹצִיאִים אֶת הַמֵּת לְקָבְרוֹ) אונ ווען זיי האבין ארויסגעטראגין דעם מת צו בגראבין אים (נִתָּנִים בְּיַד אוֹיֵב) זענען זיי געגעבן געווארין אין די הענט פון זייערע פיינד: (כו) וּבַמַּטֵּה לֶחֶם) רש"י (לְשׁוֹן מִשְׁעָן) מטה איז דערטייטש אאנלעהנונג (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק (מַטֵּה עֹז) אשטארקע אנלע וּבְשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם). זאגט רש"י מען מיינט (אֶשְׁבֹּר לָכֶם כָּל מִסְעַד אוֹכֶל) איך וועל צוברעכן אייערע אלע אנלי פון עסין (וְהֵם חֹלִי רָעָב) דאס זענען די פיילין פון הונגער: וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד). צעהן ווייבער באקין אייער ברויט אין איין הויבין (מְחוּסָּר עֵצִים) ווייל עס וועט פעלין האלץ: וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל). די וועלן צוריק געבן דאס ברויט ואיינע דיא אנדערע מיט דעם וואג (שֶׁתְּהֵא הַתְּבוּאָה נִרְקֶבֶת וְנַעֲשֵׂית פַּת נְפוּלָה וּמִ בְּתַנּוּר) ווייל די תבואה וועט זיין פארפוילט וועט די ברויט צופאלין אונ צוברעכען ווערן אין הויבין (וְהֵן יוֹשְׁבוֹת וְ אֶת הַשְּׁבָרִים לְחַלְּקָם בֵּינֵיהֶם) די ווייבער זיצען אונ וועגין דיא צוברעכענע ברויט זיי זאלן צוטיילין די ברויט צווישׁ וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ). איר וועט עסין אונ איר וועט ניט זאט זיין (זֶה מְאֵרָה בְּתוֹךְ הַמֵּעַיִם בְּלֶחֶם) עס וועט זיין א אין דעם ברויט וואס וועט זיין אין אייערע גדערים ואין בויך) (הֲרֵי שֶׁבַע פּוּרְעָנִיּוֹת) זענען זיבען ערליא שטראפין אשווערד (מָצוֹר) אבעלאגערונג (דֶּבֶר) אפעסט נאהלירע) (שֶׁבֶר מַטֵּה לֶחֶם) אצוברעכונג פון אברויט שטיצונג עֵצִים) עס וועט פעלין האלץ (פַּת נְפוּלָה) צופאלענע ברויט (מְאֵרָה בְּמֵעַיִם) אפלוכונג אין דיא גדערים ואין בויך), רש"י די דרייא ווערטער וְנִתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב, איר וועט געגעבען ווערן אין די האנט פון אייער פיינד (אֵינָהּ מִן הַמִּנְ

רש"י

נקמת בריתי אשר עברתם. כל הבאת חרב שב היא מלחמת חיילות אויבים: ונאספתם. מן החוץ ל הערים מפני המצור: ושלחתי דבר בתוככם. וע"י ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם לפי שאין מליני המת בירושלי' כ וכשהם מוציאים את המת לקברו ביד אויב: (כו) מטה לחם. לשון משען כמו (ירמ מטה עז: בשברי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל אוכל ל והם חלי רעב: ואפו עשר נשים לח בתנור אחד. מחוסר מ עצים: והשיבו לח במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת ומשתברת בתנור והן יושבות ושוקלות את השברים ביניהם: ואכלתם ולא תשבעו. זה מארה המעים בלחם הרי ז' פורעניות חרב מצור דבר שבר לחם חוסר עצים פת נפולה מארה במעים ונתתם א

שפתי חכמים

שנשבע לדקיהו ועבר על השבועה וסימא את עיני לדקיהו ופירש כשאר נקמות כלומר אם עברו על ד"ת כגון גזל ועריות וכדומה לכן: ט ר"ל התורה: י דק"ל דאיך אפשר שחרב יכה אותם מעלמו. והא דלא פרש"י זה לעיל גבי וחרב לא תעבור בארלכם. י"ל משום דכתיב לעיל ונתתי שלום דמלת שלום הוא היפך המלחמות כדכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה טדאי קאי אחיל המלחמה אבל הכא לא נזכר שום אויב אלא כדכתיב והבאתי עליכם חרב מ"ה פירש דמלת ח על חיל האויבים: כ דאל"כ מה ענין הדבר אלל ונתתם ביד ואע"פ שעשו כל רעות לא היו מלינים את המת לפי שהארץ אינ לסבול שמסריח מיד אם מלינין אותו: ל הולרך לפרש מלת אסטור מפני שמלת כשברי פירוש בשעת שברי והמכוון פה שים בעת שישבור: מ (ג"א) דא"א לומר מחמת חסרון לחם ד

פירוש לתורת אלהים

יואס איר האט מיט מיר כורת ברית געווען וְנֶאֱסַפְתֶּם אונ איר וועט זיך איין זאמלען אין אייערי שטעט ע' רש"י וְשִׁלַּחְתִּי איך וועל שיקען איין מארד צווישן אייך ע' רש"י: (כו) בְּשִׁבְרִי איך וועל צו ברעכען צו אייך מַטֵּה לֶחֶם דם אונטער לעהנונג פון שפייז דם איז האלב הונגער וְאָפוּ אונ צעהן ווייבער וועלן באקין אייער ברויט אין איין אובען מחמת ווייניג האלץ וְהֵשִׁיבוּ אונ זיי וועלן קערן לַחְמְכֶם אייער ברויט בַּמִּשְׁקָל מיט גוויכט וַאֲכַלְתֶּם איר וועט עסען אונ איר וועט ניט זא חאטשי איר וועט עסן וועט איר פארט הונגער דאס זענען די זיבען פורעניות (עיין רש"י): (כז) וְא אוב בְּזֹאת אֲפִילוּ איך וועל אוף אייך שיקן דיא

כז וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי
וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי בְּקֶרִי׃ כח וְהָלַכְתִּי
עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם
אַף־אָנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃
כט וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר
בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ׃ ל וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמָּנֵיכֶם
וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם עַל־פִּגְרֵי
גִּלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃
לא וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה

אונקלוס

אם בְּדָא לָא תְקַבְּלוּן
מְרִי וּתְהָכוּן קֳדָמַי
שִׁיו׃ כח וְאֶהָךְ עִמְּכוֹן
וֹף רְגַז וְאַרְדֵּי יָתְכוֹן
אֲנָא שְׁבַע עַל
יכוֹן׃ כט וְתֵיכְלוּן בְּשַׂר
וֹן וּבְשַׂר בְּנָתֵיכוֹן
לוּן׃ ל וְאֶשֵׁיצֵי יָת
ֵיכוֹן וְאֶקַצֵּץ יָת
נְסֵיכוֹן וְאֶתֵּן יָת
רֵיכוֹן עַל פִּגּוּר
תְכוֹן וִירַחֵק מֵימְרִי
וֹן׃ לא וְאֶתֵּן יָת
יכוֹן צָדָא וְאֶצְדֵּי יָת

תולדות אהרן

...יי ס' הזהר פרשת תזריע : ונתתי את ...ריכם שבת ל סנהדרין סג סד :

רשב"ם

...ים שאוכל ממנו הרבה לא ישביע מסעד האדם כי מארה תמצא בו : ...סרתי . מן וייסר איש את בנו יאמר ויסרתי . וכן ויסרו אותו . וכן מן ישב יאמר וישבו טירותיהם בך ביחזקאל : (ל) על פגרי גלוליכם . כי בבית כמותיכם תהרגו . כדכתיב בירמיה כי אם גיא ההרגה וקברו בתופת מאין מקום :

רש"י

...ן שהיא החרב : (ל) במתיכם. מגדלים ובירניות : ...כם . מין ע"א שמעמידין על הגגות וע"ש שמעמידין ...קרויין חמנים : ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב ...וליאים ירקתם מחיקם ומנשקים אותם וכרסו נבקעת ...עליה : וגעלה נפשי אתכם . (ת"כ) זה סילוק ...: (לא) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם ...ן אומר והשמותי אני את הארץ הרי אדם אמור הא

בית יהודא

וועֶרט נִיט גֶעצֵייל͏ט אִין דִי קְלָלוֹת (הִיא הַחֶרֶב) דָס אִיז דָאךְ דִי זֶעלְבִּיגֶע קְלָלָה וָוס שְׁטֵייט פְרִיעֶר „אִיךְ וֶועל אוֹף אֵייךְ בְּרֵיינְגֶען אַשְׁוֶוערְד : (ל) (בָּמוֹתֵיכֶם) . אֵייעֶרֶע הוֹיכֶע אָרְטֶער (מִגְדָּלֵיהֶם וּבִירָנִיּוֹת) זֵייעֶרֶע טָארֶעמְס אוּנ זֵייעֶרֶע פַּאלַאצִין : (חַמָּנֵיכֶם) . זָאגְט רַשִׁ"י (מִין עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) דָס אִיז אַמִין עֲבוֹדָה זָרָה (שֶׁמַּעֲמִידִין עַל הַגַּגּוֹת) בִּילְדֶער וָוס מֶען שְׁטֶעלְט זֵייא אוֹף דִי דֶעכֶער (וְעַל שֵׁם שֶׁמַּעֲמִידִין בְּחַמָּה קְרוּיִין חַמָּנִים) אוּנ ווייל מֶען שְׁטֶעלְט זֵיי אוֹף דִיא אֶרְטֶער וָוס דָארְט אִיז ...וּנְן, דְרִיבֶּער רוּפְט מֶען זֵיי חַמָּנִים , זוּנֶן בִּילְדֶער : (וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם) . אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען אֵייעֶרֶע טוֹיטֶע קֶערְפֶּער ...יא טוֹיטֶע עֲבוֹדָה זָרוֹת , זָאגְט רַשִׁ"י (תְּפוּחֵי רָעָב הָיוּ) זֵיי זֶענֶען גְרֶועֶן גֶישְׁוָואלִין פוּן הוּנְגֶער (וּמוֹצִיאִים יִרְאָתָם מֵחֵיקָם) ...י פְּלֶעגֶן אַרוֹסְנֶעמֶן זֵייעֶרֶע גֶאטֶער פוּן בּוּזֶעם (וּמְנַשְּׁקִים אוֹתָם) אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶעקוּשְׁט דִיא גֶאטֶער (וּכְרֵסוֹ נִבְקַעַת נוֹפֵל) ...דֶערְוַוייל הָאט זִיךְ אוֹיגֶעשְׁפָּאלְטִין זַיין בּוֹיךְ אוּנ עֶר אִיז גֶעפַאלִין אוֹיף דִי עֲבוֹדָה זָרָה אוּנ אִיז גִישְׁטָארְבִּין : ...ה נַפְשִׁי אֶתְכֶם) . אוּנ אִיךְ וֶועל אֵייךְ פַארְמִיאוּסִין (זֶה סִלּוּק שְׁכִינָה) הקב"ה וֶועט אָפְּטָאהְן זַיין הֵיילִיגְקַייט פוּן דִיא ...: (לא) (וְנָתַתִּי אֶת עָרֵיכֶם חָרְבָּה) . אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען אֵייעֶרֶע שְׁטֶעט ווּיסְט , זָאגְט רַשִׁ"י (יָכוֹל מֵאָדָם) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען ...עט וֶועלֶען זַיין ווּיסְט פוּן מֶענְטְשֶׁן (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וַהֲשִׁמּוֹתִי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ) אַז דֶר פָּסוּק זָאגְט אִיךְ וֶועל מַאכֶן ווּיסְט דִיא ... (הֲרֵי אָדָם אָמוּר) אִיז דָאךְ שׁוֹין גֶזָאגְט גֶוָוארִין אַז דִיא לַאנְד וֶועט זַיין ווּיסְט פוּן מֶענְטְשֶׁן (הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים חָרְבָּה)

שפתי חכמים

...בשברי לכם וגו׳ : נ דאל"כ יהיו שמונה רק הוא החרב דכתיב ...דקרא ופירוש וע"י החרב דהיינו חיילות האויבים אתם נתונים ביד האויבים ע"י הדבר : ס רש"י רוצה לפרש היאך כא מה שכתב בקרא ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם דמשמע כאלו מתים הם גו...ל ס

פירוש לתורת אלהים

...נְיוֹת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וֶועט אִיר מִיךְ פָארְט נִיט צוּ ...ן וַהֲלַכְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט גֵיין מִיט מִיר מִיט בֵּייזְן : ...וְהָלַכְתִּי וֶועל אִיךְ גֵיין מִיט אֵייךְ מִיט אַבֵּייזְען ...ן וְיִסַּרְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אֵייךְ שְׁטְרָאפֶּן שֶׁבַע זִיבֶּען ...נְיוֹת עַל חַטֹּאתֵיכֶם אוֹיף אֵייעֶרֶע זִיבֶּען זִינְד : ...דָם עֶרְשְׁטֶע אִיז וַאֲכַלְתֶּם מֵחֲמַת הוּנְגֶער וֶועט אִיר ...דָם פְלֵייש פוּן אֵייעֶרִי זִיהְן וּבְשַׂר בְּנוֹתֵיכֶם אוּנ דָם ...ש פוּן אֵייעֶרִי טֶעכְטֶער וֶועט אִיר עֶסִין : (ל) דָאס ...רֶע וְהִשְׁמַדְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל פַר טִילִיגֶן אֶת אֵייעֶרִי הוֹיכֶע מוֹעֶרֶן דוּרְךְ דֶעם וְהִכְרַתִּי וֶועל אִיךְ פַר שְׁנֵיידְ, אֶת אֵייעֶרִי בִּילְדֶער וָוס אִיר שְׁטֶעלְט א"ף דִי דֶעכֶער ע׳ רש"י דָס דְרִיטִי אִיז וְנָתַתִּי אִיךְ וֶועל גֶעבֶּן אֵייעֶרִי קֶערְפֶּער עַל פִּגְרֵי אוֹף דִי קֶערְפֶּער פוּן אֵייעֶר אוּם וֶוערְדִיקַייט ע׳ רש"י. דָאס פֶערְטֶע אִיז וְגָעֲלָה גָאט זָאגְט מֵיין ווילֶען וֶועט אֵייךְ פַאר אוּם וֶוערְדִיגֶען : (לא) דָאס פִינְפְטֶע אִיז וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּן אֵייעֶרִי שְׁטֶעט ...זְט. דָס זֶעקְסְטֶע אִיז וַהֲשִׁמּוֹתִי אוּנ אִיךְ וֶועל פַאר ווּיסְטֶן אֵייעֶר בֵּיהמ"ק דָאס זִיבֶּעטֶע אִיז וְלֹא אָרִיחַ אוּנ אִיךְ ...

והשמותי את־מקדשיכם ולא
אריח בריח ניחחכם: לב והשמתי
אני את־הארץ ושממו עליה
איביכם הישבים בה: לג ואתכם
אזרה בגוים והריקתי אחריכם

מקדשיכון ולא אקב...
ברעוא קרבן כנשתכו...
לב ואצדי אנא ית ארע...
ויצדון עלה בע...
דבביכון דיתבון בה...
לג ויתכון אבדר ב...
עממיא ואגרי בתריכ...

תו"א והשמותי את שבת שם מגילה...
ואתכם אזרה שבת שם:

רשב"ם

(לב) ושממו עליה איביכם. כשבאים לשבת בה כדכתיב כל עובר עליה ישום

בעל הטורים

(לג) ואתכם אזרה. הזיי"ן עקומה לומר לך שנתתי לכם ארץ ז' עמ...
לקיים התורה שנלבה עמודיה שבעה ואתם שבע תועבות בלבכם
אתכם אזרה: והריקותי. ב' במסורה הכא ואידך והריקותי לכם ברכה עד בלי די אני אמרתי והריקותי לכם ברכה עד בלי די ואתם לא רצ...

בית יהודא

וואס מיינט מען די שטעט וועלן זיין וויסט (מעובר ושב) מענטשין וועלן אפילו נית דורכגיין דורך אייערע שטעט: (והשמותי את מקדשיכם). איך וועל מאכן וויסט דעם בית המקדש, זאגט רש"י (יכול מן הקרבנות) איך וואלט מיינען דר בית המקדש וועט זיין ליידיג פון קרבנות (כשהוא אומר ולא אריח) אז הקב"ה זאגט איך וועל ניט שמעקין דעם ריח פון אייערע קרבנות (הרי קרבנות אמורים) זאגט דאך דער פסוק אז קרבנות וועלן זיין אין בית המקדש, נאר הקב"ה וועט ניט שמעקין דעם ריח פון די קרבנות (הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם) וואס מיינט דר פסוק איך וועל וויסט מאכן אייער מקדש, זאגט רש"י מען מיינט (מן הגדודיות) פון די מחנות (שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם) מחנות יודין פלעגן זיך היילגן און פלעגן זיך פארזאמלן צו קומן אין בית המקדש, נאך דעם חורבן איז קיינער גקומן (הרי שבע פורעניות) איז זיבען עדלייא שטראף (אכילת בשר בנים ובנות) מען וועט עסין דאס פלייש פון די זיהן און פון די טעכטער (והשמדת במות) מען ווע... פארטיליגן דיא הויכע ארטער ומען וועט איינווארפין דיא טארעמס און פאלאצין (הרי שתים) איז צווייא שטראפ זאגט רש"י (כריתת חמנים אין כאן פורעניות) דאס פרשניידין פון די זונען בילדר, דס איז ניט אבעזונדער שטראף (א... על ידי השמדת הבירניות) נאר אז דיא פאלאצין וועלען איינפאלין (יפלו החמנים שבראשי הגגות ויכרתו) וועלען ד... אראפפאלין דיא זונען בילדר וואס זענען גישטאנען אויף דיא דעכער און אז זייא וועלן אראפ פאלן וועלן זיי צובר... ווערין. (ונתתי את פגריכם וגו'), איך וועל געבן אייערע טויטע קערפערם וועלן פאלען אויף אייערע געצין בילד... (הרי שלש) איז דרייא שטראפונג (סלוק שכינה ארבע) וואס הקב"ה וועט אוועק גיין פון די יודין איז אפערטע שטר... (חרבן ערים) וואס די שטעט וועלן ווערן וויסט איז פינף (שממון מקדש מן הגדודיות) וואס דער מקדש וועט ווערן ווי... פון די מחנות יודין וואס פלעגין אין איר קומען איז זעקס (ולא אריח קרבנות) און ווס הקב"ה וועט ניט שמעקין ד... ריח פון די קרבנות (הרי שבע) איז שוין זיבען שטראפונג: (לב) והשמותי אני את הארץ. הקב"ה זאגט איך וועל ווי... מאכן די לאנד, זאגט רש"י (זו מדה טובה לישראל) ווס דיא לאנד וועט וויסט ווערען דס וועט זיין אטובה פאר יו... (שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצכם) די פיינד וועלן ניט גפינען אפערגעניגען אין אייער לאנד (שתהא שוממה מיושב...) ווייל זיא וועט זיין וויסט פון די מענטשן וואס וועלן אויף איר וואהנען דריבר וועלן די פיינד ניט וועלן וואהנען ... די לאנד: (לג) ואתכם אזרה בגוים). הקב"ה זאגט צו די יודין איך וועל אייך פארשפרייטן צווישען דיא פעלקע... זאגט רש"י (זו מדה קשה) דאס איז אשלעכטע גזרה (שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד) ווען מענטשן פון אלא... ווערען פארטריבען אלע אויף איין ארט (רואין זה את זה ומתנחמין) זעהט איינער דעם אנדערין און זייא טרייס... איינער דעם אנדערין (וישראל נזרו כבמזרה) אבער יודין זענען פארשפרייט גיווארין וויא מען ווארפט תבואה ... דערהייך מיט אשופל און דר ווינט צו יאגט די קערנר, איינר פאלט אויף דעם ארט איינער אויף איין אנדער א...

רש"י

מה אני מקיים חרבה מעובר ושב: והשימותי א... מקדשיכם. יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח ... קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשימותי את מקדשי... מן הגדודיות שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות ל... שם. הרי שבע פורעניות. אכילת בשר בנים ובנות והשמדת במות הרי שתים. כריתת חמנים אין כאן פורע... אלא ע"י השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגג... ויכרתו. ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש. סלוק שכי... ארבע. חרבן ערים. שממון מקדש מן הגדודיות. ולא א... קרבנות. הרי שבע: (לב) והשמתי אני את הארץ זו מדה טובה ע לישראל שלא ימצאו האויבים נחת ... בארצם פ שתהא שוממה מיושביה: (לג) ואתכם אזו... בגוים. זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים למ... אחד רואים זה את זה ומתנחמין וישראל נזרו כבמזרה כא...

שפתי חכמים

על ע"ז שלהם: ע דק"ל למה לא מנה אותן בכלל הפורעניות ויהיו שמונה לכן פירש זו מדה טובה וכו' ואין להקשות למה לא מנה בכלל הפורענות ואתכם אזרה וגו' שהוא יותר קשה. וי"ל מאחר שהפסיק במדה טובה לא חשיב בכלל הפורענות דלעיל וק"ל ודלא כהרא"ם שפירש זו מדה טובה קושטא דמלתא קאמר אבל אינו ר"ל אם לא יהיה מדה טובה אלא פורענות אם כן יהיה שמונה אם כן תקשה לך ואת... אזרה בגוים שהיא מדת פורענות והא יהיו שמונה אלא על כר... נ"ל שאין הכתוב מקפיד אם נשלם מספר שבעה פורענות שמונ... עוד פורענות אחרים נוספים על השבע עד כאן לשונו... פ כלומר מה שכתוב בקרא ושממו עליה אויביכם שלא יו...

פירוש לתורת אלהים

וועל ניט שמעקין בריח אין גישמאק ניחחכם אייער זענפטיקייט: (לב) והשימותי און איך וועל פר וויסטן דס לאנד ושממו און זיי וועלן פר וויסט ווערן אויביכם אייערע פיינד היושבים די וואס וועלן זיצן אין איר ס"ר (לג) ואתכם און אייך אזרה וועל איך פא... שפרייטן בגוים צווישען דיא פעלקער [עיין רש"י

חֶרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חׇרְבָּה׃ לד אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הׇשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ׃ לה כׇּל־יְמֵי הׇשַּׁמָּה תִּשְׁבֹּת אֵת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה

ן בְּחַרְבָּא וּתְהֵי
ן צַדְיָא וְקִרְוֵיכוֹן
חָרְבָא׃ לד בְּכֵן
אַרְעָא יָת שְׁמִטָּהָא
ין דִּי צַדְיָאַת וְאַתּוּן
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן
שְׁמֵט אַרְעָא וְתַרְעֵי
טְּהָא׃ לה כׇּל יוֹמִין
דְיָאַת תִּשְׁמֵט יָת
לָא שְׁמֵטַת

תולדות אהרן

לה הארץ שם עקידה שער סח :

רשב"ם

שבותיה : (לה) כל ימי השמה תשבות . כל שבעים שנה של גלות בבל . פירשו רבותינו כנגד שנים שהיה לה לשבות ולא שבתה. תשבות מלאפום

רש"י

עורים בכפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה : תי . כששולף החרב מתרוקן הנדן צ ומדרשו חרב ת אחריכם אינה חוזרת מהר ק כאדם שמריק את ין ר סופן לחזור : והיתה ארצכם שממה . שלא שוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות לכם שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו אילו אין כרמו וביתו חרבים כך שנויה בת"כ : (לד) אז . תפייס את כעס המקום ש שכעס על שמטותיה : . למלך את שבתותיה : (כל ימי השמה. ל' העשות דגש במקום כפל שממה) : (לה) את אשר לא . שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני

בית יהודא

(כְּאָדָם הַזּוֹרֶה שְׂעוֹרִים בְּנָפָה) וויא אַמֶענְטְשׁ וָוס פַארְשְׁפְּרֵייט גֶערְשְׁטִין מִיט אַזִיפּ (וְאֵין אַחַת מֵהֶן דְּבוּקָה בַּחֲבֶרְתָּהּ) אֵיין גֶערְשְׁט אִיז נִיט בַּהֶעפְטְ צוּם אַנְדֶערֶן גֶערְשְׁט, יֶעדֶר גֶערְשְׁט לִיגְט אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט: וַהֲרִיקוֹתִי. אִיךְ וֶועל לֵיידִיג מַאכֶען דֶעם שְׁווֶערְד, זָאגְט רש"י נִיט דֶר שְׁווֶערְד וֶוערְט לֵיידִיג, נָאר (כְּשֶׁשּׁוֹלֵף הַחֶרֶב מִתְרוֹקֵן הַנָּדָן) אַז מֶען נֶעמְט אַרוֹיס דֶעם שְׁווֶערְד פוּן דִי שֵׁייד וֶוערְט דִיא שֵׁייד לֵיידִיג (וּמִדְרָשׁוֹ) דֶר מִדְרָשׁ לֶערְנְט אַזוֹ מֵיינְט מֶען (חֶרֶב הַנִּשְׁמֶטֶת אַחֲרֵיכֶם אֵינָהּ חוֹזֶרֶת מַהֵר) דֶר שְׁווֶערְד וָוס וֶועט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען וֶוערֶען פוּן שֵׁייד פוּן אַייעֶרְטְוֶועגִין וֶועט עֶר נִיט אַזוֹ גְשְׁווִינְט קוּמֶען צוּרִיק אִין דִי שֵׁייד (כְּאָדָם שֶׁמֵּרִיק אֶת הַמַּיִם וְאֵין סוֹפָן לַחֲזוֹר) אַזוֹ וִויא אַמֶענְטְשׁ וָוס גִיסְט־אוֹיס וַואסֶר פוּן אַכֵּלִי אוֹיף דִי עֶרְד, דִי וַואסֶר וֶועט נִיט צוּרִיק קוּמֶן אִין דִי כֵּלִי, ט הקב"ה דֶעם שְׁווֶערְד וָוס אִיךְ וֶועל אִים אַרוֹיסְנֶעמֶען פוּן שֵׁייד פוּן אַייעֶרְטְוֶועגֶן וֶועט עֶר נִיט צוּרִיק קוּמֶען אִין , נָאר עֶר וֶועט ח"ו אַלֶע פַארְלֶענְדִין (וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה) אַייעֶר לַאנְד וֶועט זַיין וִויסְט (שֶׁלֹּא תְּמַהֲרוּ לָשׁוּב נווייל אִיר וֶועט נִיט אַזוֹ גֶעשְׁווִינְט צוּרִיק קוּמֶען אִין דָם לַאנְד (וּמִתּוֹךְ כַּךְ עָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה) דְרִיבֶּר וֶועלֶן אַייעֶרֶע זַיין וִויסְט (נִרְאוֹת לָכֶם חֲרֵבוֹת) דִי שְׁטֶעט וֶועלֶן בַּייא אַייךְ אוֹיסְזֶעהְן אַזוֹ וִויא זַייא וָואלְטֶען גְוֶועְן וִויסְט (שֶׁבְּשָׁעָה ולָה מִבֵּיתוֹ וּמִכַּרְמוֹ וּמֵעִירוֹ וְסוֹפוֹ לַחֲזוֹר) וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶוערְט פַארְטְרִיבֶּן פוּן זַיין שְׁטוּבּ אוּנ פוּן זַיין ווייְנְגַארְטִין זַיין שְׁטָאט אוּנ עֶר וֶועט צוּרִיק קוּמֶן צוּ זַיי (כְּאִלּוּ אֵין כַּרְמוֹ וּבֵיתוֹ חֲרֵבִים) אִיז בַּייא אִים גְלַייךְ ווי זַיין ווייְנְגַארְטֶן שְׁטוּבּ זֶענֶען נִיט וִויסְט : (לד) וְאָז תִּרְצֶה. דַאמָאלְס (תְּפַיֵּיס אֶת כַּעַס הַמָּקוֹם) וֶועט דִי עֶרְד שְׁטִיל מַאכֶן דֶעם כַּעַס ב"ה (שֶׁכָּעַס עַל שְׁמִטּוֹתֶיהָ) וָוס עֶר אִיז בֵּייז אוֹיף דִיא יוּדִין וָואס זַייא הָאבֶּן נִיט גֶעהִיט שְׁמִטָּה: וְהִרְצָת (לַמֶּלֶךְ) אֶת הן. אוּנ זַיא וֶועט בַּאוִוילִיגֶען צוּם מֶלֶךְ והקב"ה אִירֶע שְׁמִטּוֹת : (לה) וְאֵת אֲשֶׁר לֹא שָׁבְתָה. פַר דִי צַייט וָוס דִי יוּדִין ט גֶערוּהְט שְׁמִטָּה אוּנ יוֹבֵל וֶוען זַיי זֶענֶען גְוֶועְן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גָּלוּת בָּבֶל) דִיא זִיבֶּעצִיג יָאהְר א יוּדִין זֶענֶען גְוֶועְן אִין גָּלוּת בָּבֶל (הֵן הָיוּ כְּנֶגֶד שִׁבְעִים שְׁנוֹת הַשְּׁמִטָּה וְיוֹבֵל) זֶענֶען גְוֶועְן קֶעגִין דִי זִיבֶּעצִיג יָאהְר אוּנ יוֹבֵל (שֶׁהָיוּ בְּשָׁנִים שֶׁהִכְעִיסוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָם לִפְנֵי הַמָּקוֹם אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה) וָואס זֶענֶען גְוֶועְן אִין דִיא

שפתי חכמים

רלכם מחמת שממון : צ דלשון ריק לא נופל אחרב כמו רש"י בפרשת בשלח. הנדן ר"ל תיק החרב : ק ולכך כתיב י: ר ר"ל אותן מים : ש כתב הרא"ם אין פירוש תפיים כעס אמלת תרלה כי מלת תרלה הוא פועל יוצא לשני ותפיים כעס הוא פועל יוצא לשלישי פירוש הארץ תרלה את כעסו של מקו' אלא פיים כעס המקום הוא פירושו של והרלת את שבתותיה דכתיב בסיפא דקרא ופירוש מלת תרלה היא תתפייס ופירושו אז תתפייס הארץ מן שבתותיה ומפני שתכלית התפייסות הארץ הוא כדי שתחזור ותפייס את המקום כתב רש"י ז"ל מתחלה התכלית ואמר תפייס את כעס המקום והראיה ע"ז שהרי גבי והרלת פירש למלך פירוש שחסר מלת למלך וגבי מלת תרלה הארץ לא פירש חסירות מלת למלך לומר תפייס למלך נוכעסו אע"כ צ"ל דלעיל לא פירש רק הכוונה ואמר תפייס

פירוש לתורת אלהים

תי אִיךְ וֶועל אוּם לֵיידִיגֶן נָאךְ אַייךְ דִי שְׁווֶערְד צוּ שְׁלֶעפֶּן פוּן דֶער שֵׁייד אוּנ דִיא שֵׁייד וֶועט ן לֵיידִיג וְהָיְתָה אוּנ אַייעֶר לַאנְד וֶועט זַיין וִויסְט ייעֶרִי שְׁטֶעט וֶועלֶן זַיין וִויסְט:(לד) אָז דֶענְצְמָאל וֶועט בַּווִילִיגֶן דָם לַאנְד אִירֶע שְׁמִיטוֹת [פ' רש"י] הַשַּׁמָּה אַלֶע טֶעג וָואס זִיא וֶועט זַיין פַאר וִויסְט וְאַתֶּם אוּנ אִיר וֶועט זַיין אִין דֶעם לַאנְד פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד אָז תִּשְׁבַּת דֶענְצְמָאל וֶועט דָם לַאנְד רוּעֶן וְהִרְצָת אוּנ זִיא וֶועט בַּווִילִיגֶן אוּנ וֶועט מְפַיֵּיס זַיין צוּ הקב"ה וָואס עֶר הָאט גִיצֶערִינְט פוּן וֶועגִין אִירֶע שְׁמִיטוֹת : (לה) כׇּל יְמֵי הַשַּׁמָּה אַלֶע טֶעג וָוס זִיא וֶועט זַיין וִויסְט תִּשְׁבּוֹת וֶועט זִיא רוּעֶן אֵת אֲשֶׁר דָאס

בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ׃ לו וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ

בִּשְׁמִטֵּיכוֹן כַּד הֲ... יָתְבִין עֲלַהּ׃ לו וּדְיִשְׁתַּ... בְּכוֹן וְאָעֵל תַּ...

רשב"ם

באתנחתא. אבל בלא אתנחתא. אז תשבת הארץ פתח. וכן וימת וינס באתנחתא כולם מלאפום. וימת, הים ראה וינס: (לו) מרך בלבבם. אינו לשון רך הלבב. ואל הרך לבי. כי המ"ם של מרך עיקר שהרי הניגון במ"ם. כמו אר... בכסף. וקראת לשבת עונג. ואין לו חבר כי אם בתלמוד בשחי...

בית יהודא

פיר הונדערט דרייסיג יאהר וואס די יודין זענן געווען אין זייער לאנד אונ האבן דערצערנט פר הקב"ה (שלש מאות ותשעים שנה) דרייא הונדערט ניינציג יאר (היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים) זענן געווען די יארין וואס זיי האבן גזינדיגט פון די צייט וואס זיי זענן אריינגקומען אין ארץ ישראל ביז דיא צעהן שבטים זענן פארטריבען געווארין (ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה) דר שבט יהודה הט דערצערנט פר הקב"ה פערציג יאהר (משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים) פון די צייט וואס די צעהן שבטים זענן פארטריבען געווארין ביז ירושלים איז חרב געווארן (הוא שנאמר ביחזקאל) דס איז וואס הקב"ה הט גזאגט צום נביא יחזקאל (ואתה שכב על צדך השמאלית וגו׳) דו זאלסט ליגען אויף דיין לינקע זייט דריי הונדערט מיט ניינציג טעג וועסטו ליידין דיא זינד פון די צעהן שבטים וואס זיי האבן גזינדיגט דריי הונדערט ניינציג יאהר (וכלית את אלה) אז דו וועסט ענדיגן די דרייא הונדערט ניינציג טעג (ושכבת על צדך הימנית ארבעים יום) זאלסטו ליגען אויף דיין רעכטע זייט פערציג טעג (ונשאת את עון בית יהודה) וועסטו ליידן די זינד פון שבט יהודה וואס זיי האבן געזינדיגט פערציג יאהר (ונבואה זו נאמרה ליחזקאל) די נבואה איז גזאגט געווארן צום נביא יחזקאל (בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין) דעם פינפטין יאהר וויא נבוכדנצר האט פארטריבען דעם מלך יהויכין פון ירושלים (ועו"ד עשו שש שנים עד גלות צד... אונ נאכדעם הט גדאערט נאך זעקס יאהר ביז דר מלך צדקיהו איז פארטריבען געווארין (הרי ארבעים ושש) איז ... אונ פערציג יאהר (ואם תאמר שנות מנשה חמשים וחמש היו) אוב דוא וועסט זאגין מנשה איז דאך גיוועין א מלך ... אונ פופציג יאהר אונ ער איז דאך געווען ארשע. ענפערט רש"י (מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה) דרייא... דרייסיג יאהר האט מנשה גטאהן תשובה (וכל שנות רשעו עשרים ושתים) די יאהרין וואס מנשה איז געווען ארשע געווען צוויא אונ צוואנציג יאהר (כמו שאמרו באגדת חלק) וויא דיא גמרא זאגט אין סנהדרין אין פרק חלק (ושל... שתים) אמון איז געווען אמלך צווייא יאר (ואחת עשרה ליהויקים) יהויקים איז געווען אמלך עלף יאהר (וכנגדן לצדקיהו) צד... איז אויך גיוועין אמלך עלף יאהר (צא וחשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה ושמיטין ויובלות שבהן) מען זאל רעכ... וויא פיל שמטות אונ יובלות זענן דא אין פיר הונדערט זעקס אונ דרייסיג יאהר (והם שש עשרה למאה) זענכצע... הונדערט (ארבע עשרה שמיטין ושני יובלות) אין הונדערט יאהר איז דא פערצעהן שמטות אונ צווייא יובלות לארבע מאות שנה ששים וארבע) אין פיר הונדערט יאהר איז דא צוזאמען שמטות אונ יובלות פיר אונ זע... (לשלשים ושש שנה חמש שמטות) אין זעקס אונ דרייסיג יאר איז דא פינף שמטות (הרי שבעים חסר אחת) איז זיב... שמטות אונ יובלות ווייניגער איינס ודס הייסט צוזאמען שמטות מיט יובלות זענען געווען ניין אונ זעכציגן (ועוד יתרה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים) אונ נאך איין יאהר אויף דיא זיבעציגסטע שמטה וואס זי... אונ דרייסיג יאהר איז פינף שמטות מיט איאהרן (ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים) אונ וועגען שמטות אונ יובלות הט הקב"ה גוזר גיוועין אויף די יודין זייא זאלין זיין אין גלות בבל גאנצע זיבעציג יאהר (וכן הוא... בדברי הימים) אונ אזו זאגט דר פסוק אין ספר דברי הימים (עד רצתה הארץ את שבתותיה) ביז דיא ערד האט בעווי... אירע שמטות (למלאות שבעים שנה) צו ערפילען דיא זיבעציג יאהר פון גלות: (לו) (והבאתי מורך). איך וועל ברי... אין איך (פחד ורך לבב) אשרעק אונ אווייכע הארץ, זאגט רש"י (מ"ם של מורך יסוד נופל הוא) דער מ"ם פון ... מורך גיהער צום ווארט, נאר אמאהל פאלט ער אוועק פון ווארט, עס שטייט אן אמ"ם "רך" ווייך (כמו מ"ם של ...

רש"י

המקום ארבע מאות ושלשים שנה שלש מאות ותשעי... שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ובני ... הכעיסו לפניו מ׳ שנה משגלו עשרת השבטים עד ... ירושלים הוא שנאמר ביחזקאל (יחזקאל ד) ואתה ש... לדך השמאלית וגו׳ וכלית את אלה וגו׳ ושכבת על לדך ה... ארבעים יום ת ונשאת את עון בית יהודה ונבואה זו נ... ליחזקאל בשנה החמישי׳ לגלות המלך יהויכין ועוד עש... שנים עד גלות לדקיהו הרי ארבעים ושש וא"ת שנות ... חמשים וחמש היו א מנשה עשה תשובה שלשים ושל... וכל שנות רשעו עשרים ושתים כמו שאמרו ב אגדת הל... אמון שתים ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן ללדקי... והשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות ... והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב׳ יובלות הרי ל... מאות שנה ששים וארבע לשלשים ושש שנה חמש שמי... הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנכנסה ב... המשלמת לשבעים (כ"א ואותו יובל שגלו שלא נגמר ... נחשב להם). ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים ב וכן ... אומר בדברי הימים (דה"ב לו) עד רלתה הארץ את שב... וגומר למלאות שבעים שנה: (לו) והבאתי מרך. פחד ... לבב מ"ס של מרך יסוד נופל הוא כמו מ"ס של מוע...

שפתי חכמים

את כעס המקום. (ג"א) פירש מלת תרלה מלשון פיוס שהם קרובים בענין ואמר תפייס כעס המקום שאין לפרש שתפייס השמיטות שאין שייך לפייס השמיטות שכבר עברו עליהם אלא יפייסו כעס המקום שכעס על השמיטות. אבל והרלת את שבתותיה שהוא לשון הפעיל שלא כתב ותרלה שבתותיה כמו בראש המקרא פירושו והרלת למלך שבתותיה שהוא פועל יוצא לשלישי שהארץ תפייס השמיטות למלך: ת ארבעים יום מרמז על ארבעים שנה שהיה יהודה אחר גלות י׳ השבטים: א כלומר ומנשה מיד כשגלו י׳ השבטים ושנותיו היו נ"ה ומלינו שמנשה היה רשע בימי מנשה הכעיסו לפניו נ"ה שנה לבד מה שהכעיסו לפניו ... שנות מלכים. ומתרץ דעשה תשובה וכו׳: ב אע"פ שלא עברו ר... ס"ט שמיטות ויובלות מ"מ היה גלות ע׳ שנה שלמים דמה שלא ה... הקב"ה עד שעברו ע׳ שמיטות לדקה עשה להם כך פרש"י בפרשת וא...

פירוש לתורת אלהים

וואס זיא האט ניט גירועט אין אייערע שמיטות בשבתתכם עליה בשעה איר הט גוואוינט אין איר [ע׳ רש"י]: (לו) והנשארים בכם אונ דיא וואס וועלען אי... בלייבן צווישן אייך והבאתי וועל איך ברענגין א...

בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת־חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ לז וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי־חֶרֶב וְרֹדֵף אָיִן וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃
לח וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וַאֲכְלָה אֶתְכֶם

אונקלוס

...הוֹן בְּאַרְעָתָא
...אֵיהוֹן וְיִרְדּוֹף יָתְהוֹן
...טַרְפָּא דְשַׁקִיף
...קוּן כִּמְעִירוֹק מִן קֳדָם
...לִין בְּחַרְבָּא וְיִפְּלוּן
...דָרְדִיף׃ לז וְיִתַּקְלוּן
...בְּאָחוּהִי כִּמְקֳדָם
...לִין בְּחַרְבָּא וְרָדִיף
...לָא תְהֵי לְכוֹן תְּקוּמָה
...ם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן׃
...תֵבְדוּן בֵּינֵי עַמְמַיָא
...מַר יָתְבוֹן אֲרַע בַּעֲלֵי

תו"א וכשלו איש באחיו סנהדרין כז שבת לב שבועות לט: ואבדתם מכות כד: ואכלה אתכם שם:

בעל הטורים

לקיים מלותי על כן והריקותי אחריכם חרב: (לז) ורודף. ג' במסורה וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין ואידך כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים ואידך אפרים רועה רוח ורודף קדים בשביל ...דף שלמונים ורודף קדים על כן וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין: ו' פעמים כתיב בפרשה עון עונם וכנגדם גלו ו' פעמים ג' ע"י סנחריב וג' ע"י נבוכדנצר:

רש"י

ונסו מנסת חרב. כאילו רודפים ג הורגים אותם: נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ...יא קול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף ל' חבטה שדופות ...שקיפן קידום לשון משקוף מקום חבטת הדלת וכן ...ו של חבורה משקופי: (לז) וכשלו איש באחיו. ...לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ: כמפני חרב. ...בורחים מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה ...ש שאדם רודפם (ת"כ) ומדרשו וכשלו איש באחיו זה ...בעונו של זה ה שכל ישראל ערבין זה לזה: ...אבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו ו אבודים

בית יהודא

(וְשֶׁל מִיקָשׁ) אַזוֹי וִוי דֶר מֶ"ם פוּן וָוארְט מוֹעֵד אוּנ פוּן וָוארְט מוֹקֵשׁ, פַאלְט אַמָאהְל אַוֶועק דֶער מֶ"ם, אַמָאהְל שְׁטֵייט (וְנוֹעַדְתִּי, יָקוּשׁ, אָן מֶמִי"ן: (וְנָסוּ מְנוּסַת חֶרֶב). זֵיי וֶועלִין אַנְטְלוֹיפִין וִוי מֶען אַנְטְלוֹיפְט פַאר אַשְׁוֶוערְד (כְּאִילוּ רוֹדְפִים הוֹרְגִים אוֹתָם) גְלַייךְ וִויא מֶען וָואלְט זֵיי יָאגִין צוּם הַרְגְנֶן: (וְעָלֶה נִדָּף). אַבְּלַאט וָוס וֶוערְט גְקְלַאפְּט (שֶׁהָרוּחַ דּוֹחְפוֹ וּמַכֵּהוּ עַל עָלֶה אַחֵר וּמְקַשְׁקֵשׁ וּמוֹצִיא קוֹל) וָוס דֶער וִוינְט שְׁטוֹיסְט אִים אוּנ שְׁלָאגְט אִים אוֹיף אֵיין אַנְדֶער בְּלַאט, דִי בְּלֶעטֶר קְלַאפִּין אֵיינֶר אוֹיף דֶעם אַנְדֶרִין אוּנ עֶס גֵייט אַרוֹם אַשְׁטִימֶע | וֶוען עֶס קוּמְט אַוִוינְט אוֹיף דִי בּוֹימֶער אוּנ דֶער וִוינְט וַוארְפְט אַבְּלַאט אוֹיף אַבְּלַאט קְלַאפִּין דִי בְּלֶעטֶער מִיט אַגֶערוֹיש, פוּן דִי שְׁטִימֶע וֶועלִין דִי יוּדִין דֶער שְׁרָאקֶן וֶוערִין אוּנ וֶועלֶען מֵיינֶען גוֹיִם יָאגִין זֵייא מִיט שְׁוֶוערְדִין זֵייא צוּא ...וֶועלִין זֵיי אַנְגְלוֹיפִין אוּנ לוֹיפֶעדִיג וֶועלֶן זֵייא פַאלֶן (וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ) דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט אוֹיךְ אַזוֹי (קַל טַרְפָּא דְשָׁקִיף) ...שְׁטִימֶע פוּן אַבְּלַאט וָוס קְלַאפְּט (לָשׁוֹן חֲבָטָה) קְלַאפִּין שָׁקִיף אִיז דֶר טַייטְשׁ קְלַאפִּין, אוֹיף דִיא וֶוערְטֶר שְׁדוּפוֹת קָדִים ...ט דֶער תַּרְגּוּם שְׁקִיפָן קִידוּם, אוֹים גֶעקְלַאפְּט פוּן אַמִזְרַח וִוינְט (לָשׁוֹן מַשְׁקוֹף) דָם בְּרֶעטִיל וָוס אִיבֶּר דִיא טִיר ...מַשְׁקוֹף (מָקוֹם חֲבָטַת הַדֶּלֶת) ווַייל דָם אִיז דֶער אָרְט וָואס דִיא טִיר קְלַאפְּט אוֹיף אִים (וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל חַבּוּרָה מַשְׁקוֹפֵי) ...עֶם וָוארְט חַבּוּרָה ואַבַּייל אַז מֶען הָאט בֶּעקוּמֶן אַקְלַאפּ אוּנ עֶס אִיז גְוָוארֶן אַבַּייל | שְׁרַייבְּט אוֹיךְ דֶר תַּרְגּוּם מַשְׁקוֹפֵי, ...פ: (לז) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (כְּשֶׁיִּרְצוּ לָנוּס יִכָּשְׁלוּ זֶה בָּזֶה) וֶוען זֵייא וֶועלִין אַנְטְלוֹיפֶען וֶועט ...רוֹכִילְט וֶוערִין אֵיינֶער אִיבֶּער דֶעם אַנְדֶערִין, אֵיינֶער וֶועט פַאלֶן אוֹיף דֶעם אַנְדֶרִין (כִּי יִבָּהֲלוּ לָרוּץ) ווַייל זֵיי וֶועלֶן ...אַיילְט צוּ לוֹיפִין: (כְּמִפְּנֵי חֶרֶב). זֵיי וֶועלֶן זַיין אַזוֹי דֶערְשְׁרָאקִין (כְּאִילוּ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹרְגִים) גְלַייךְ וִוי זֵייא וָואלְטֶן ...פִין פַאר מֶענְטְשִׁין וָואס יָאגִין זֵייא צוּם הַרְגְנֶן (שֶׁיְּהֵא בִּלְבָבָם פַּחַד) זֵיי וֶועלֶען הָאבִּין שְׁרֶעק אִין הַארְצִין (וְכָל שָׁעָה שֶׁאָדָם רוֹדְפָם) צוּ יֶעדֶרֶע צַייט וֶועלֶען זֵיי מֵיינֶען מֶענְטְשֶׁן יָאגִין זֵייא (וּמִדְרָשׁוֹ) דֶער סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים לֶערְנְט (וְכָשְׁלוּ ...אָחִיו) יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וֶועט גֶעשְׁטְרוֹיכִלְט וֶוערֶען וֶועגִין זַיין בְּרוּדֶר מֵיינְט מֶען (זֶה נִכְשַׁל בַּעֲוֹנוֹ שֶׁל זֶה) יֶעדֶערֶער וֶועט ...אַפְט וֶוערִין נִיט פַר זַיינֶע זִינְד אַלֵיין, נָאר פַאר דִיא זִינְד וָוס זַיין חָבֶר הָאט גְזִינְדִיגְט וֶועט עֶר אוֹיךְ גִישְׁטְרָאפְט (שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִין זֶה לָזֶה) וָוארוּם אַלֶע יוּדִין הָאבִּין עָרֵב גִיוֶוען (גְרַאנַאטִירְט) אֵיינֶער פַר דֶעם אַנְדֶערֶען אוֹיבּ ...וֶועט זִינְדִיגֶען זָאלִין אַלֶע גִישְׁטְרָאפְט וֶוערִין פוּן זַיינֶעטְוֶועגֶען: (לח) וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט ...יוּ פְּזוּרִים תִּהְיוּ אֲבוּדִים זֶה מִזֶּה) אַז אִיר וֶועט זַיין פַארְשְׁפְּרֵייט צְווִישֶׁען דִיא פֶעלְקֶר וֶועט אִיר זַיין פַארְלָארִין אֵיינֶער

שפתי חכמים

...כי תוליד וגו': ג כאלו אמר ונסו כמנוסת חרב לא מנוסת ...והרי כתיב אחריו ואין רודף: ד כי פירוש נדף נדחף ואין ...נדחף מוליא קול רק כשידחף אל עלה אחר גם אין העלה ...מעלמו רק ע"י הרוח לכן הארץ הרב בראיות והביא ...דשקיף שפירושו הכאה לא שפירוש נדף דשקיף הנדף לשון ...הוא רק שמן הדחיפה תתחדש ההכאה והתרגום פירש הכונה ולא המלה כדרך התרגום שהוא סומר הטעם בהרבה מקומות והקדים לזה פירוש יגוסו מנוסת חרב כמנוסת חרב לא מנוסת חרב ממש כדי שיפול עליו הפירוש של קול עלה נדף דהא מה שהם נסים לא מפני שהאויב הורג אותם אלא מרוב מורך שבלבם הרא"ם: ה ויהיה פירוש כמפני חרב כמו שנכשל האיש מפני חרב הרודף אחריו כך הוא נכשל מפני עון חבירו: ו ולא אבודים ממש דהא כתיב

פירוש לתורת אלהים

בִּלְבָבָם אִין זֵייעֶר הַארְץ בְּאַרְצוֹת אוֹיְבֵיהֶם אִין דֶעם ...פוּן זֵייעֶרֶע פַיינְד וְרָדַף אוֹתָם אוּנ עֶס וֶועט זֵייא ...אָגְן אַקוֹל קוֹל עָלֶה אַקְלַאפִּינְדִיגֶע בְּלַאט [ע' רש"י] ...וּנ זֵיי וֶועלֶן אַנְטְלוֹפֶן מְנֻסַת חֶרֶב גְלַייךְ וִוי אֵיינֶער ...וֹפְט וָואס מֶען יָאגְט אִים מִיט אַשְׁוֶוערְד צוּ הַרְגְנֶן וְנָפְלוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶן פַאלֶן פַאר שְׁלַאפְקֵייט וְאֵין רוֹדֵף אוּנ קֵיינֶר וֶועט זֵייא נִיט יָאגֶן: (לז) וְכָשְׁלוּ אוּנ זֵייא וֶועלֶן גִישְׁטְרוֹיכִלְט וֶוערְן אֵיינֶער אִין דֶעם אַנְדֶערִין מֵחֲמַת דֶעם אֵיילוּנְג פוּן אַנְטְלוֹפֶען כְּמִפְּנֵי חֶרֶב גְלַייךְ וִויא מֶען וָואלְט אִים נָאךְ גִיאָגְט מִיט

אשווערד

אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ לט וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם
יִמַּקּוּ בַּעֲוֺנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף
בַּעֲוֺנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃ מ וְהִתְוַדּוּ
אֶת־עֲוֺנָם וְאֶת־עֲוֺן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם
אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי
בְּקֶרִי׃ מא אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי
וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־
אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־

אונקלוס

דְבָבֵיכוֹן׃ לט וּדְיִשְׁתָּ
בְּכוֹן יִתְמַסְּוֹן בְּחוֹ
בְּאַרְעָתָא בַּעֲלֵי דְבָ
וְאַף בְּחוֹבֵי אֲבָהָ
בִּישַׁיָּא דַּאֲחִידִין בִּי
יִתְמַסְּוֹן׃ מ וִיוַדּוּ
חוֹבֵיהוֹן וְיָת
אֲבָהַתְהוֹן בְּשִׁקְרְ
דְשַׁקַּרוּ קֳדָמַי וְאַ
הֲלִיכוּ קֳדָמַי בְּקַ
מא אַף אֲנָא אֲהָךְ
בְּקַשְׁיוּ וְאָעֵיל
בְּאַרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵי
בְּכֵן יִתְּבַר לִבְּהוֹן טַ
תו״א ואף בעונות אבותם אתם ס

רשב״ם

נתפרך באלו טריפות: (לט) ימקו. פן נמקי חבורותי כמו מן נסע יסעו.

בית יהודא

פון אַנְדֶערִין: [וְאָכְלָה אֶתְכֶם]. דִיא לַאנְד פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד וֶועט אַייךְ פַארְלֶענְדֶען (אֵלּוּ הַמֵּתִים בַּגּוֹלָה) מֶען מֵיינְט דִיא מֶענְטְשִׁין וָוָאס וֶועלֶען שְׁטַארְבֶּן אִין גָלוּת: (לט) [וּבַעֲוֺנוֹת אֲבוֹתָם אִתָּם]. זָאגְט רַשִׁ״י מֶען מֵיינְט (כְּשֶׁעֲוֺנוֹת אֲבוֹתָם אִתָּם) אַז דִי זִינְד פוּן זֵייעֶרֶע אֶלְטֶערִין אִיז אוֹךְ בַּיי זֵיי (כְּשֶׁאוֹחֲזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם) אַז זֵיי הַאלְטֶן דִי זִינְד פוּן זֵייעֶרִי אֶלְטֶערֶן, זֵיי זִינְדִיגֶען זֵייעֶרֶע זִינְד אוּנ דִי זִינְד וָואס זֵייעֶרֶע אֶלְטֶערִין הָאבִּין גְזִינְדִיגְט: [יִמָּקּוּ]. (לְשׁוֹן הַמַּסָּה), יִמָּקּוּ אִיז דֶערְטַייטְשׁ צֻגַיין (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט יִמַּסּוּ, זֵיי וֶועלִין צֻגַיין (וְכָמוֹהוּ) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט (תִּמַּקְנָה בְּחוֹרֵיהֶן) זֵיי וֶועלִין צֻגַיין אִין זֵייעֶרִי לֶעכֶער (נָמַקּוּ חַבּוּרוֹתָי) מַיינֶע בֵּיילִין זֶענֶען צֻגַאנְגִין: (מא) [וְהֵבֵאתִי אוֹתָם]. אִיךְ וֶועל זֵיי בְּרֵיינְגֶען, הקב״ה זָאגְט (אֲנִי בְּעַצְמִי אֲבִיאֵם) אִיךְ אַלֵיין וֶועל זֵייא בְּרֵיינְגֶען אִין גָלוּת (זוּ מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל) דָס אִיז אַגוּטֶע מִדָּה צוּא דִי יוּדְ יִהְיוּ אוֹמְרִים) זֵיי זָאלִין נִיט זָאגֶען (הוֹאִיל וְגָלִינוּ בֵּין הָאוּמוֹת עוֹבְדֵי כוֹכָבִים נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם) וַוייל מִיר זֶענֶען פַארְ גִינָוארִין צְווִישֶׁן דִי פֶעלְקֶער וָואס דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה וֶועלֶען מִיר טָאהְן וִוי זֵיי טוּהֶען (אֲנִי אֵינִי מַנִּיחָם) וֶועל אִיךְ זֵיי נִי (אֶלָּא מַעֲמִיד אֲנִי אֶת נְבִיאַי) נָאר אִיךְ וֶועל אוֹיפְשְׁטֶעלֶן מַיינֶע נְבִיאִים (וּמַחֲזִירָן לְתַחַת כְּנָפַי) אוּנ דִיא נְבִיאִים וֶועלֶן זֵי קֶערִין אוּנְטֶער מַיינֶע פְלִיגֶעל (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב״ה זָאגְט (וְהָעוֹלָה עַל רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא תִהְיֶה) גֵייט־אוֹיף אוֹיף אַייעֶרֶע גֶעדַאנְקִין דָס וֶועט נִיט זַיין (חַי אָנִי) ווִיא אִיךְ לֶעבּ (אִם לֹא בְּיָד חֲזָקָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם) מִיט שְׁטַ וֶועל אִיךְ אוֹף אַייךְ קֶענִיגִין, אִיר וֶועט מוּזִין טָאן תְּשׁוּבָה: [אוֹ אָז יִכָּנַע]. זָאגְט רַשִׁ״י (כְּמוֹ) ווִיא עֶס שְׁטֵייט (אוֹ שׁוֹר נַגָּח הוּא) אִיז דֶערְטַייטְשׁ אוֹיבּ עֶס אִיז בֶּעוָואוּסְט גְוָוארֶען אַז דֶער אָקְס אִיז אַשְׁטוֹיסֶער, דֶר וָוארְט אוֹ אִיז אוֹיבּ (אִם אָז יִכָּנַע) אוֹיבּ דַאמָאלְס וֶועט אוּנְטֶערְטֶענִיג וֶוערִין זֵייעֶר הַאַרְץ (לָשׁוֹן אַחֵר אוּלַי) נָאךְ קֶענֶען מִיר זָאגִין

רש״י

זה מזה: ואכלה אתכם. אלו המתים ב
(לט) בעונה אבותם אתם. (ת״כ) כשעונות אבות
כשאוחזים מעשה ז אבותיהם בידיהם: ימקו. לשון
כמו ימסו וכמוהו (זכריה יד) תמקנה בחוריהן (תה
נמקו חבורותי: (מא) והבאתי אתם. (ת״כ) אני
אביאם ח זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרי
וגלינו בין האומות ע״א נעשה כמעשיהם אני איני מני
מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי שנאמר (יח
והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו׳ חי אני וגו׳
ביד חזקה וגו׳: או אז יכנע. כמו (שמות כג) או
שור נגח הוא ט אם אז יכנע. ל׳ אחר אולי שמא

שפתי חכמים

ואף גם זאת וגו׳ לכלותם: ז דק״ל אתם ל״ל ועוד קשה והא כתיב לא יומתו אבות על בנים וגו׳ ל״פ כשאוחזין וכו׳: ח פירוש מדכתיב והבאתי אתכם ולא כתיב והולכתי אתכם כמו יולך ה׳ אתכם ואת מלככם וכו׳ אלא ש״מ למידרש טיביאם תחת כנפיו בהיותם בארץ אויביהם: ט כתב הרא״ם לא הבנתי כוונת הרב בזה דלכ

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מא) או אז יכנע לבבם הערל. בעון חילול שבת שהוא כמנין א״ו יכנע לבבם:

פירוש לתורת אלהים

אַשְׁוֶוערְד וְלֹא תִהְיֶה אוּנ עֶס וֶועט צוּ אַייךְ נִיט זַיין קַיין תְּקוּמָה פַאר אַייעֶרֶע פַיינְד: (לח) וַאֲבַדְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט פַר לָארֶן וֶוערֶן צְווִישֶׁן דִי פֶעלְקֶר [עיין רש״י] וְאָכְלָה אֶתְכֶם אוּנ עֶס וֶועט אַייךְ פַר דַארְבֶּן דָאס לַאנְד פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד: (לט) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם אוּנ דִיא וָואס וֶועלֶן בְּלַייבֶּן צְווִישֶׁן אַייךְ יִמַּקּוּ בַּעֲוֺנָם וֶועלֶען צוּ גֵיין מַחֲמַת זֵייעֶרִי זִינְד בְּאַרְצוֹת אוֹיְבֵיכֶם אִין לַאנְד פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד וְאַף אוּנ אוֹךְ דוּרְךְ דִי זִינְד פוּן זֵייעֶרִי עֶלְטֶערֶן אִתָּם מִיט זֵייא יִמָּקּוּ וֶועלֶן צוּ גֵיין [עיין רש״י]:

(מ) וְהִתְוַדּוּ אוּנ זֵייא וֶועלֶן בֶּקֶענֶן זֵייעֶרִי זִינְד וְ אֲבוֹתָם אוּנ דִי זִינְד פוּן זֵייעֶרִי עֶלְטֶערֶן בְּמַעֲלָם אִין פֶעלְשׁוּנְג אֲשֶׁר וָואס זֵיי הָאבֶּן גִיפֶעלְשְׁט אִין מִ אוּנ אוֹיף דֶעם וָואס זֵייא זֶענֶען גְגַאנְגֶן מִיט מִיר הַארְטְקַייט: (מא) זָאגְט גָאט ב״ה אַז דִי יִשְׂרָאֵל נִיט מְקַיֵּים זַיין מַיינֶע מִצְוֺת אַף אֲנִי אֵלֵךְ וֶועל אִי גֵיין מִיט זֵיי מִיט הַארְטְקַייט וְהֵבֵאתִי אִיךְ אַלֵיי זֵיי בְּרֶענְגֶן אִין דֶעם לַאנְד פוּן זֵייעֶרֶע פַיינְד [ע׳ אוֹ טָאמֶר אָז דֶענְצְמָאל אַז זֵייא וֶועלֶן הָאבֶּן דִי

עֲוֺנָם׃ מב וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃ מג וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרֶץ אֶת־

כֵן יִרְעוּן יָת חוֹבֵיהוֹן׃ וְדָכִירְנָא יָת קְיָמִי דְעִם יַעֲקוֹב וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם יִצְחָק וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם אַבְרָהָם אֲנָא דָכִיר וְאַרְעָא אֲנָא דָכִיר׃ וְאַרְעָא תִתְרְטֵשׁ מִנְּהוֹן וְתִרְעֵי יָת

תו"א וזכרתי את בריתי יעקוב ספר הזוהר פרשת ויקרא: ותרץ את שבתותיה עקידה שער כח:

בעל הטורים

(מב) וזכרתי את בריתי יעקב. ביצחק לא כתיב ביה זכירה לפי שאפרו צבור ומונח לפני הקב"ה. האבות מנויין למפרע אומר הקב"ה אני זוכר ... ין כאתם ומונח וממשמש היתם עד למעלה עד כן יעקב בן יצחק בן אברהם. בכולם כתיב אף חוץ מיעקב שהיתה מטתו שלמה ולא יצא ... נו פסולת. וזכרתי הפסוק מתחיל בזכירה ומסיים בזכירה שלעולם יזכור זכות אבות אברהם נקרא עבדו כדכתיב זכור לעבדיך וסמיך ליה ... ברהם וכן ביעקב כתיב יעקב עבדי משא"כ ביצחק לפי שאברהם ויעקב קיימו המצות בין בארץ בין בח"ל משא"כ ביצחק. אברהם ויעקב הוזכרו ... ם להבות ויצחק לא הוזכר בגוס מקים כראם לפי שר"ל לעשו הוא גביר לאחיך לעשותו ראש ליעקב: (מג) והארץ תעזב מהם. ז"ן עקומם

רשב"ם

(מב) וזכרתי וגו'. אם יכנע לבבם: (מג) והארץ תעזב. כחשבון ביטול שבועות שיתרצה ויכופר עונם. ואז וזכרתי וגו': ותרץ. מן רצה כמו ויכן

רש"י

...בם וגו': ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם ביסוריהם: (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא ואליהו חסר בחמשה מקומות יעקב נטל ...ת משמו של אליהו ערבון כ שיבוא ויבשר גאולת בניו: ...ברתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אחורנית כלומר ...דאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו

בית יהודא

...ס דערטייטש אולי, טאמער (שמא אז יכנע לבבם וגו') טאמער וועט דאמאלס אונטערטעניג ווערין זייער הארץ *): וואז ירצו את עונם. מען מיינט (יכפרו על עונם ביסוריהם) מיט זייערי יסורים וועלין זיי מכפר זיין זייערי זינד: (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב. זאגט רש"י (בחמשה מקומות נכתב יעקוב מלא ואליהו חסר בחמשה מקומות) אין פינף ערטער אין תנ"ך איז געשריבען יעקוב מיט ואו"ו אונ אין פינף ערטער איז געשריבן אליהו אן ואו"ו, אליה (יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו) יעקב האט גענומען איין ...ות פון דעם נאמען אליהו נדעם ו' ער זאל זיין בייא אים אמשכון אליהו זאל קומען צוא זיינע קינדער זיי זאגין וועט ...י וועלן אויסגעלייזט ווערין פון גלות: וזכרתי את בריתי יעקב, זאגט רש"י (למה נמנו אחורנית) פר וואס זעען די אבות ...עציילט צוריק ניעקב יצחק אברהם (כלומר) אזוי מיינט דער פסוק (כדאי הוא יעקב הקטן לכך) דער זכות פון יעקב וום ער ...יז דער יינגסטער איז ווערט איך זאל אום לייזין זיינע קינדער (ואם אינו כדאי) אויב דער זכות פון יעקב אליין איז

שפתי חכמים

...מובן ממנו שאני בעלמי אביאם תחת כנפי השכינה אם יכנע לבבם ...ערל אבל אם לא יכנע לבבם לא אביאם תחת כנפי השכינה וזה היפך ...ן המדרש שהביא אם לא בחמה שפוכה אמליך עליכם ע"כ ממליך ...י מלכותי עליכם אבל היה לו לפרש או אז כמשמעו שפירושו אז אני ...ביאם תחת כנפי השכינה בע"כ או אז יכנע לבבם מעצמם ולא אצטרך ...הביאם אני תחת כנפי השכינה בעל כרחם עכ"ל וק' מזה דהא רש"י ...פרשת משפטים מפרש או לא היה תם אלא נודע וכו'. וכ"ל דס"פ או לא אצטרך למלוך עליהם בעל כרחם אם אז מעצמם יכנע לבבם הערל ואז יתודו את עונם ויתכפרו ביסורים ואם יעשו כן אז וזכרתי את בריתי וגו' ויהיה פירוש או אז יכנע כמו פירוש או נודע כי שור נגח הוא לפי מה שפרש"י לעיל ובזה יתורץ גמי מאי ל' אחר של רש"י ודו"ק: י דק"ל מי מרלה את עונם ומתרץ דירלו קאי על היסורים שהם יכפרו על עונם: כ לא ידעתי טעם לה' מקומות כי היה מספיק זה במקום א'. ושמא היה זה כאלו נשבע בה' חומשי תורה כמו שנכתב ישראל

פירוש להורת אלהים

...אס פריער איז געשטאנען יכנע וועט ווערן אונטער...טעניג לבבם הערל זייער פאר שטאפט הארץ ואז ירצו אונ דענצמאל וועלן זיי בוויליגן זייערע זינד[פי' רש"י]: (מב) וזכרתי אונ איך גאט וועל גידענקין דאס ...פערהייט וואס איך האב גימאכט מיט יעקב ואף אונ אויך דאס זיכערהייט וואס איך האב גימאכט מיט יצחק ואף אונ אויך דם זיכערהייט וום איך האב ...מאכט מיט אברהם אזכור וועל איך גדענקן[פי' רש"י]. והארץ אזכור אונ דאס לאנד ארץ ישראל וועל איך אויך גידענקין: (מג) והארץ תעזב מהם אונ דאס לאנד וועט ווערן פאר לאזט פון זייא ותרץ אונ זיא

ליקוטי יוסף

(מב) וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. דר אהל יעקב שרייבט דער מיינונג פון פסוק איז רביש'ל מען האט אמאהל גחאפט צוויי גנבים ביי איין גנבה, ווען מען הט זיי גברענגט צום משפט איינציגווייז, האט איין שופט איינעם דערקענט אונ זאגט זיין פאטער איז אויך גוועזן אגנב זיין זיידע איז גוועזן אגנב, נאכדעם הט מען גברענגט דעם אנדערען גנב האט מען אים איך דערקענט זיין פאטער איז גיוועזן ארב, אונ זיין זיידע, זיין אלטער זיידע זענען אלע גוועזן רבנים, האבען די שופטים געפסקנת דר ערשטער זאל זיין אין גפענקעניס איין יאהר דער אנדערער זאל זיין אין גפענקעניס צוויי יאהר, הט ער גפרעגט פר וואס ווער איך גשטראפט מער פון אים, האט דר שופט גזאגט ער הט געגנבעת ווייל ער איז גבארען פון גנבים איז זיין באטור צו גנבען, אבערי דוא ביזט גבארען פון רבנים וויא קומסטו צו זיין אגנב, די מענטשען וואס ...גען דארטען גיוועזן האבען גיזאגט ער דארף נאך מעהר געשטראפט ווערען ווייל ער פארשעמט זיינע אלטערען אין קבר. ...ם זעלביגע האט הקב"ה גזאגט צו דיא יודען ווען איר וואלט גבארען גוואלען פון רשעים וואלט איך אייך נים גשטראפט ...או פיל, ווייל איך וואלט גזאגט איר האט דעם נאטור פון אייערע אלטערען, איר זענט דאך אבער געבארען גווארען פון ...צדיקים, פון יעקב, פון יצחק, פון אברהם, אונ איר פארשעמט זיי אין זייערי קברים, אונ די היליגע ערד האט איר מטמא גיוועזן מיט אייערע זינד דריבער וועט איר שטארק בעשטראפט ווערען:

---

*) הערה אין ערשטין פשט טייטשט רש"י דעם ווארט „או" ווי עס וואלט געשטאנען „אם", אונ אם ווערט פיל מאהל געטייטשט אויף אגעוויסע זאך ...ווי עס שטייט אם יהיה היובל, יובל איז געווים גיוועזן, וועט זיין דער פשט אין פסוק או אז יכנע לבבם, ווען די יודין וועלין זיין אין גלות ...עם געווים אונטערטעניג ווערין זייער הארץ, דער אנדערער פשט איז „או" טאמער, ווען די יודין וועלין זיין אין גלות טאמער דורך דעם גלות וועט אונטער...טעניג ווערין זייער הארץ:

שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ
אֶת־עֲוֺנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ
וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעֲלָה נַפְשָׁם׃ מד וְאַף־
גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם
לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם

אונקלוס

שְׁמִטְּהָא בִּדְצָ[...] מִנְּהוֹן וְאִנּוּן יִרְעוֹן [...] חוֹבֵיהוֹן לְוָטִין בִּרְכָן אַיְתִי עֲלֵיהוֹן [...] דְּבְדִינַי קָצוּ וְיָת [...] רְחֵקַת נַפְשְׁהוֹן׃ מד בְּרַם דָּא בִּמְהֱוֵי בְּאַרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹ[ן] אַרְטֵשְׁנוּן וְלָא אַרְחֵ[...]

תו"א יען וביען שבת לג : געלה נפשם בהרה פח : ואף גם זאת ספר הזהר פרשת האזינו : לא מאסתים ולא געלתים מגילה יא :

רשב"ם

מן בנה : יען וביען במשפטי מאסו ואת חוקיתי געלה נפשם :

בעל הטורים

שבעים שנים נתקיים בא"י גפרית ומלח. מתחלת התוכחה עד געלה ס"ן תיבות כנגד ס"ן שנים. שחטאו עשרה שבטים וכנגן לא הוזכר בהם השם לפי שאמרו אין להם חלק באלהי ישראל ולכך כתיב הימים ושבועתו ליצחק ובתהלים כתיב ליעחק שנשבע הקב"ה כל זמן שלא חטאו בניו יותר מס"ן שנים שלא יגלם. בפרשת ערכין יש נ' ול' שקלים וכ' שקלים וי' שקלים וה' שקלים וג' שקלים וט"ו וי' שקלים בין זכר לנקבה שהוא סך הכל קמ"ג שקלים נכפר על מ"ה קללות ול"ח שבמשנה תורה שהם בין הכל קמ"ג ולכך סמך ערכין לקללות :

רש"י

והם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי ולמ[ה] נאמרה זכירה ביצחק אלא אפרו של יצחק נראה לפני ומונח על המזבח : (מג) יען וביען. גמול ובגמול ל במשפטי מאסו : (מד) ואף גם זאת. ואף אפי' אני עמהם זאת הפורעניות אשר אמרתי בהיותם בארץ אוי[ביהם]

בית יהודא

[...]ים וועֶרט (הֲרֵי יִצְחָק עִמּוֹ) אִיז דָא דֶער זְכוּת פוּן יִצְחָק מִיט אִים (וְאִם אֵינוֹ כְּדַאי) אוֹיבּ בֵּיידֶע זְכוּתִים זֶענֶען נִיט גֶענוּג (הֲרֵי אַבְרָהָם עִמּוֹ) אִיז דָא דֶער זְכוּת פוּן אַבְרָהָם מִיט זֵיי (שֶׁהוּא כְּדַאי) דָס אִיז גֶעווִיס גֶענוּג, זָאגְט רש"י (וְלָמָּה לֹא נֶאֶמְרָה זְכִירָה בְּיִצְחָק) פַר וָוֹס שְׁטֵייט נִיט בַּיי יִצְחָק דֶר וָוֹארְט אֶזְכּוֹר, אִיךְ וֶועל גֶדֵיינְקֶען (אֶלָּא אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק נִרְאֶה לְפָנַי צָבוּר וּמוּנָח עַל הַמִּזְבֵּחַ) נָאר דִי אַשׁ פוּן דֶעם אַיִל וָוֹס מֶען הָאט פַרְבְּרֶענְט פַאר יִצְחָק'ס וֶועגִין לִיגְט שְׁטֶענְדִיג אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּן וֶוערְט גִיזֶעהְן פַאר מִיר וַאזַאךְ וָוֹס לִיגְט שְׁטֶענְדִיג פַאר דִיא אוֹיגִין דַארְף מֶען דָאךְ נִיט דֶער צֵיילִין אַז מֶען גֶעדֵיינְקְ[ט] זַאךְ : (מג) וַיַּעַן וּבְיַעַן. (גְמוּל וּבִגְמוּל אֲשֶׁר בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ), רש"י צוּ טֵיילְט דִי צְוֵויי וֶוערְטֶער, אַזוֹ מֵיינְט דֶער יַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ, וַוייל זֵיי הָאבִּין פַארְמִיאוּסְתְּ מֵיינֶע מִשְׁפָּטִים וּבְיַעַן אֶת חֻקֹּתַי מָאָסוּ, אוּנ וַוייל זֵייא הָאבִּ[ן] מִיאוּסְתְּ מֵיינֶע חֻקִּים : (מד) וְאַף גַּם זֹאת. הקב"ה זָאגְט (וְאַף אֲפִילוּ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּהֶם זֹאת הַפּוּרְעָנִיּ[וֹ]ת) אֲפִילוּ אִיךְ טָאן מִיט זֵיי דִי שְׁטְרָאף (אֲשֶׁר אָמַרְתִּי בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם) וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעזָאגְט וֶוען זֵייא וֶועלֶין זַיין אִין דִי לַאנ[ד]

שפתי חכמים

ה"פ בפסוק אחד כנגד ה' חומשי תורה: ל כי פירוש יען בכל מקום הוא גמול והוסיף מלת אשר כי בזולת התוספ' לא תתקשר מלת יען וכי[...]

ליקוטים על התורה

(מג) יַעַן וּבְיַעַן וגו'. דֶר תרגום פַּיְיטְשְׁט לְוָטִין חֲלַף בִּרְכָאִין אַיְיתִי עֲלֵיהוֹן, אִיךְ וֶועל אוֹיף זֵייא בְּרֵיינְגֶען קְלָלוֹת פַאר דִיא בְּרָכוֹת. דֶער א"י שְׁרַייבְּט דֶר מֵיינוּנְג אִיז לְמָשָׁל אַמֶּלֶךְ הָאט אַמָאהְל גֶעשִׁיקְט רוּפִין אַמֶעהְלֶער עֶר זָאל אִים אָפְּמָאהְלִין זַיין צוּרָה, אוֹיף אַפַּאטְרֶעט, אוּנ הָאט בֶּעדוּנְגֶען פַר דֶעם פַּאטְרֶעט הוּנְדֶערְט רוּבְּל, דֶער קְנֶעכְט פוּן מֶלֶךְ הָט אוֹיךְ גִיוָואלְט הָאבֶּען זַיין פַּאטְרֶעט, הָאט עֶר גִיזָאגְט צוּם מֶעהְלֶער אִיךְ קֶען נִיט צָאהְלִין אַזוֹי פִיל ווִי דֶר מֶלֶךְ צָאהְלְט אִיךְ וֶועל דִיר גֶעבֶּען דְרַייסִיג רוּבְּל פַאר מַיין פַּאטְרֶעט, דֶער מֶעהְלֶער הָאט גֶעמַאכְט בֵּיידֶע פַּאטְרֶעטִין זֵייא זֶענֶען גִיוֶוען זֵייעֶר שֵׁיין, דֶער מֶלֶךְ הָאט אִים בַּצָאהְלְט הוּנְדֶערְט רוּבְּל דֶר קְנֶעכְט הָט בַּצָאהְלְט דְרַייסִיג רוּבְּל, אַמָאהְל הָאט גִיטְרָאפִין אֵיינֶער אִיז אַרֵיינְגֶעקוּמֶען צוּם מֶלֶךְ אוּנ הָאט צוּבְּרָאכִין דֶעם פַּאטְרֶעט אוּנ אֵיינֶער אִיז אַרֵיינְגְקוּמֶן צוּם קְנֶעכְט אוּנ הָאט צוּ בְּרָאכִין זַיין פַּאטְרֶעט, דֶר מֶענְטְשׁ וָוֹס הָט צוּבְּרָאכִין דֶעם פַּאטְרֶעט פוּן מֶלֶךְ הָאט מֶען גֶעפַּסְקֶנְ'ט עֶר זָאל זַיין

פירוש לתורת אלהים

וֶועט בַּאווִילִיגֶן אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ אִירֶע שְׁמִיטוֹת בָּהְ[שַׁמָּה] מֵהֶם אַז זֵיא וֶועט זַיין וְוִיסְט פוּן זֵייא וְהֵם אוּנ דִיא יִשְׂרָאֵל יִרְצוּ וֶועלֶען בַּאווִילִיגֶען זֵייעֶרֶע [...] פוּן וֶועגֶען דִיא יְסוּרִים וָואס זֵייא וֶועלֶען הָא[בִּין] וֶועט דָאס אוֹיף זֵייא מְכַפֵּר זַיין זֵייעֶרֶע עֲ[וֹנוֹת] אוּנ פַר וָוֹס וֶועלֶן זֵיי לַיידֶן דִיא צָרוֹת וָואס אוֹבֶּ[ן] גְשְׁטַאנֶען יַעַן וּבְיַעַן דְרוּם וַוייל בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ זֵייא הָ[אבִּין] פַר מִיאוּסְתְּ מֵיינֶע גֶרֶעכְט וְאֶת חֻקֹּתַי אוּנ מֵיינֶע גְ[...] גָּעֲלָה נַפְשָׁם הָאט פַאר אוּם וֶוערְדִיגְט זֵייעֶר וִוי[ל] (מד) זָאגְט נָאט ב"ה וְאַף גַּם זֹאת אוּנ אֲפִילוּ אִיךְ וֶו[על] זֵיי שְׁטְרָאפֶן מִיט דִי אַלֶע פוּרְעָנִיּוֹת זָאג אִיךְ זֵיי[...] בִּהְיוֹתָם אַז זֵייא וֶועלֶן זַיין אִין דֶעם לַאנְד פוּן זֵייעֶ[...] פַיינְד לֹא מְאַסְתִּים וֶועל אִיךְ זֵייא נִיט פַאר מִיאוּסְן

גְעַלְתִּים אוּנ אִיךְ וֶועל זֵיי נִיט פַאר אוּם וֶוערְדִיגֶן לְכַלּוֹתָם צוּ פַר דַארְבֶּן זֵיי לְהָפֵר צוּ פַר שְׁטֶערֶן מַיין זִיכָּרָה[...]

משלי חכמים

(מד) וְאַף גַּם זֹאת וגו' לֹא מְאַסְתִּים וגו'. לְמָשָׁל אַקְרֶעמֶער הָט גִהַאט בַּיי זִיךְ צְוֵויי מְשָׁרְתִים אַמָאל הָאט גִטְרָאפִין עֶר וָואט אַרוֹס גֶעטְרִיבֶּן בֵּיידֶע מְשָׁרְתִים, דִי מְשָׁרְתִים זֶענֶען גֶעקוּמֶן צוּם קְרֶעמֶר בֶּעטִין עֶר זָאל זֵיי צוּרִיק צוּנֶעמֶן, אֵיינֶם הָט עֶר צוּרִיק צוּ גֶענוּמֶען דֶעם אַנְדֶערִין הָאט עֶר נִיט צוּא גֶענוּמֶן, הָאט מֶען דֶעם קְרֶעמֶר גֶעפְרֶעגְט דוּ הָאסְט דָאךְ בֵּיידֶע גְלַייךְ אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּן, פַאר וָוֹס אֵיינֶעם הָאסְטוּ צוּרִיק צוּגֶענוּמֶען דֶעם אַנְדֶערִין נִיט, הָט דֶער קְרֶעמֶר גֶזָא[גְט] וַוייל זֵייעֶרֶע זִינְד זֶענֶען נִיט גְלַייךְ אֵיינֶעם הָאבּ אִיךְ אַ[רוֹיס] גֶעטְרִיבֶּן וַוייל אִיךְ הָאבּ אִים פַיינְט אִיךְ קֶען נִיט זֶעהְן [זַיין] פָּנִים, דְרִיבֶּער וֶועל אִיךְ אִים קֵיין מָאל צוּרִיק גֶעמֶן, דֶ[ם] אַנְדֶערִין הָאבּ אִיךְ אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּן וַוייל עֶר הָט מִיךְ דֶע[ר]צֶערוּנְט, אַז עֶר הָט מִיךְ אִיבֶּר גִבֶּעטִין עֶר וָועט מִיךְ מֶע[ר] נִיט דֶערְצֶערְנֶען הָאבּ אִיךְ אִים צוּרִיק צוּגֶענוּמֶען. דָס זָא[גְט] הקב"ה

לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם׃ מה וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת
לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ מו אֵלֶּה
הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ רביעי ששי כשהן מחוברין
כז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

תו"א דבר אל בני ישראל וגו' כה ערכין ה:

...יצָוָתְהוֹן לְאַשְׁנָאָה
...מִי עִמְּהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
...הֲהוֹן׃ מה וְדָכִירְנָא
...וֹן קְיָם קַדְמָאֵי דִי
...קִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא
...צְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמַיָּא
...הֱוֵי לְהוֹן לֶאֱלָהָא אֲנָא
... אִלֵּין קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא
...רָיְתָא דִי יְהַב יְיָ בֵּין
...מְרֵהּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
...וּרָא דְסִינַי בִּידָא
...שֶׁה׃ א וּמַלִּיל יְיָ עִם
...ה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם
... יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן

רשב"ם

...ברית ראשונים. אשר למענם הוצאתי
...: (מז) בהר סיני ביד משה. שכן
...ה פרשת שמיטה וידבר ה' אל משה בהר
...גם גמר התוכחות האלה בשביל השמיטה
...דכתיב כל ימי השמה תשבות כי כל
...של פרשה בהר סיני בשמיטות ויובלות

רש"י

...מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם: (מה) ברית
...שונים. של שבטים: (מו) והתורת. אחת בכתב ואחת

בית יהודא

זייערע פיינד, פון דעסטוועגין (לֹא מְאַסְתִּים לְכַלֹּתָם וּלְהָפֵר בְּרִיתִי אֲשֶׁר אִתָּם) וועל איך זיי ניט פארמיאוסין איך זאל זיי פארלענדין אונ איך זאל שטערן אונ ניט האלטין מיין

...בינדונג וואס איך האב מיט זיי; (מה) וּבְרִית רִאשׁוֹנִים). דעם פארבינדונג פון דיא ערשטע (שֶׁל שְׁבָטִים) דעם פארבינדונג
...איך האב געמאכט מיט דיא שבטים וועל איך ניט ענדערין: (מו) וְהַתּוֹרֹת). צוויי תורות (אַחַת בִּכְתָב וְאַחַת

פירוש לתורת אלהים

איך האב גמאכט מיט זייא כִּי אֲנִי יְיָ וואררום איך
...זייער גאט: (מה) וְזָכַרְתִּי אונ איך וועל גידענקין
...יי דם זיכרהייט ווס איך האב גימאכט מיט דיא
...שטע מיט די שבטים אֲשֶׁר ווס איך האב זייא אוס
...געו פון מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם פאר דיא אויגען פון
...פעלקר אונ דרום האב איך זייא אוס גיצויגען
...ת צוא זיין צוא זייא אגאט אֲנִי יְיָ וואררום איך
...גאט: (מו) אֵלֶּה הַחֻקִּים דאס זענען דיא געזעץ
...שפטים אונ די גערעכט וְהַתּוֹרֹת אונ די לערנונג[ע' רש"י]
...נָתַן יְיָ ווס גאט הט געגעבן בֵּינוֹ צווישן אים אונ
...שן דיא קינדער ישראל אויף דעם בארג סִינַי בְּיַד
...דורך דיא הענד פון משה: (א) וַיְדַבֵּר אונ גאט
...גערעט צו משה אזו צו זאגן: (ב) דַּבֵּר רייד צו די
...ר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אונ זאלסט צו זייא אזו זאגן אִישׁ א מענטש כִּי ווען יַפְלִיא ער וועט זאגן אנדר ער וועט
...איך נעם אויף מיר איך זאל געבן צו גאט דאס שאצונג פון דעם אבר אונ אין דעם אבר הענגט זיין

ליקוטים על התורה

איאהר אין תפיסה אונ זאל בצאהלין הונדערט רובל אונ דער ווס האט צוברָאכן דעם פאטרעט פון קעניג האט מען געפסקנת ער זאל נאר בצאהלין דרייסיג רובל, האט איינער געפרעגט דעם שופט דיא ביידע מענטשין האבין צובראכען גלייכע פאטרעטי פאר וואס ווערט גישטראפט איינער מעהר פון אנדערין, האט דר שופט גיזאגט, אז מען צוברעכט דעם פאטרעט פון מלך קומט איאהר תפיסה, אז מען צוברעכט דעם פאטרעט פון קעניג פון מלך קומט ניט תפיסה, דער פאטרעט פון מלך קאסט הונדערט רובל, דארף ער בצאהלין הונדערט רובל, דער פאטרעט פון קעניג קאסט דרייסיג רובל, דארף ער בצאהלין דרייסיג רובל, דאס זאגט דער פסוק יען וביען, טאמער ווערסטו פרעגין פר ווס קומט אזוי א שטראף פאר ניט היטען די תורה אונ מצות, זאגט דער תרגום לוטין חלף ברכאין, דיא קללות קומען פאר דיא ברכות, ווייל אז מען לערונט תורה אונ מען טוהט מצות בצאהלט הקב"ה אגרויסין שכר, דריבר אז מען לערונט ניט תורה אונ מען טוהט ניט מצות, בעקומט מען אגרויסין שטראף:

משלי חכמים

...ה אפילו ווען יודין וועלן זיין אין גלות וועל איך זיי פארמיאוסין, איך וועל נאר זיין בייז אויף זיי ווייל זיי ...ין מיך דרצערונט, דריבר אז זיי וועלין מיר צו זאגן ...וועלן מיך מעהר ניט דרצערנן וועל איך זיי אויסלייזין ...לות, דם זאגט דר מדרש אי מאיסה לית סבר, אויי יודין זענן פארמיאוסת ביי הקב"ה איז ניטא אהאפענונג זיי זאלין אויס געלייזט ווערין פון גלות, ואי קציפה, אונ אויב הקב"ה איז נאר בייז אויף די יודין, אית סבר איז דא אהאפענונג, מאן דקציף אתפייס, ווער עס איז בייז קען מען אים איבער בעטין:

אֱלֹהִים אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ
נְפָשֹׁת לַיהוָה: ג וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים
שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל
כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ד וְאִם־נְקֵבָה
הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל:
ה וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־

אונקלוס

גְּבַר אֲרֵי יַפְרֵשׁ
בְּפֻרְסַן נַפְשָׁתָא קֳדָ
ג וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ דִּכ
מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וְעַד
שִׁתִּין שְׁנִין וִיהֵי פֻּרְ
חַמְשִׁין סִלְעִין דִּ
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא: ד
נֻקְבְּתָא הִיא
פֻּרְסָנֵהּ תְּלָתִין סִלְ
ה וְאִם מִבַּר חֲמֵשׁ

תו"א איש כי יפלא נדר כא תמורה
כי יפלא חגיגה י: כי יפלא
כב בכורות נא: בערכך נפשת ערכין
והיה ערכך נדה כח: הזכר שבת קלו בכורות מב: ואם נקבה היא שבת קנו` בכורות מב ערכין ד נדה ס כח: ואם מבן חמש ערכין יח:

רשב"ם

מדבר ושליחות עבדים וחזרת קרקעות לכך נאמר כאן התוכחות של עבירות השמיטות בהר סיני הכל בפעם אחת: (ב) כי יפלא. יבדיל כמו לשון מפרש שהנודר צריך לפרש באיזה ענין הוא נודר וכמה הוא נודר: (ג) ערכך הכפין כפל הוא כמו שתאמר מאודם אדמימות מן לבן לבנונית

רש"י

בעל פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני: (ב) כי יפ
יפרים בפיו: בערכך נפשת. ליתן ערך נפשו לומר
דבר שנפשו תלויה בו מ עלי: (ג) והיה ערכך
אין ערך זה ל' דמים ב אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זו
שניו הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו: ערכך. כמ
וכפל הכפי"ן לא ידעתי מאיזה ם לשון הוא: (ה) ואם
חמש שנים. לא שיהא הנודר קטן שאין בדברי קטן
אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים

בית יהודא

בְּעַל פֶּה) אֵיין תּוֹרָה אַנְגֶשְׁרִיבֶּנֶע אוּנ אֵיין תּוֹרָה אַאוֹסְוֶוענִיגְסְטֶי (מַגִּיד) דֶער פָּסוּק זָאגְט אוּנְז (שֶׁכּוּלָּם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי) אַלֶע דִינִים זֶענֶען גִיגֶעבִּין גִיגֶלֶערוּנְט גִיוָוארֶן צוּ מֹשֶׁה אוֹף דֶעם בַּארְג סִינַי: (ב) וְכִי יַפְלִא) . זָאגְט רש"י יַפְלִא אִיז דֶרְטַייטְשׁ (יַפְרִישׁ בְּפִיו) עֶר וֶועט אַרוֹיסְרֵיידִין מִיט זַיין מוֹיל: וּבְעֶרְכְּךָ נְפָשֹׁת) . אוֹיב אֵיינֶער וֶועט זָאגִין (לִיתֵּן עֶרֶךְ נַפְשׁוֹ) עֶר וֶועט גֶעבִּין דָם שַׁאצוּנְג פוּן זִיךְ אִין גַאנְצִין (לוֹמַר עֶרֶךְ דָבָר שֶׁנַּפְשׁוֹ תְּלוּיָה בּוֹ עָלַי) אָדֶער עֶר וֶועט זָאגִין אִיךְ נֶעם אוֹף מִיר אִיךְ זָאל גֶעבִּין דָאס שַׁאצוּנְג פוּן מַייְנֶעם אַגְלִיד, אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט גְזָאגְט אִיךְ זָאל גֶעבִּין דָאס שַׁאצוּנְג פוּן מַיין גַאנְצְן גוּף, דָאס אִיז נָאר אַז עֶר הָט גִיזָאגְט אוֹף אַזוֹ אַגְלִיד אָן דֶעם גְלִיד קֶען נִיט דֶר מֶענְטְשׁ לֶעבִּין, אָבֶער אַז עֶר הָט גִיזָאגְט אִיךְ זָאל גֶעבִּין דָאס שַׁאצוּנְג פוּן מַיין הַאנְט פוּן מַיין פוּס גִיט עֶר גָאר נִיט, וָוייל אָן אַהַאנְט אָדֶער אָן אַפוּס קֶען מֶען אוֹיךְ לֶעבִּין: (ג) וְהָיָה עֶרְכְּךָ וגו'ו . זָאגְט (אֵין עֶרֶךְ זֶה לְשׁוֹן דָּמִים) דָם שַׁאצוּנְג גִיהֶער נִיט צוּם וֶוערְט פוּן מֶענְטְשׁ, אֵיין מֶענְטְשׁ אִיז וֶוערְט מֶעהְר אֵיינֶער וַוי (אֶלָּא בֵּין שֶׁהוּא יוֹקֵר בֵּין שֶׁהוּא זוֹל) נָאר אַלֶע מֶענְטְשִׁין הָאבִּין אֵיין שַׁאצוּנְג סַיי עֶר אִיז טַייעֶר סַייא עֶר אִיז וָואלְוִויל (שָׁנָיו הוּא הָעֶרֶךְ הַקָּצוּב עָלָיו בְּפָרָשָׁה זוֹ) הָאט דִי תּוֹרָה גִיגֶעבִּין אַשַׁאצוּנְג אִין דִי פָּרָשָׁה פַאר אַלֶע מֶענְטְשִׁין גְלַייךְ אַלֶע גֶעשַׁאצְט נָאךְ זֵייעֶרֶע יָאהְרִין: וֶעְרְכְּךָ) . דַיין שַׁאצוּנְג, זָאגְט רש"י אֵיין כַּף אִין וָוארְט עֶרְכְּךָ אִיז אִיבֶּעְרִיג (כְּמוֹ עֶרֶךְ) עֶס אִיז גְלַייךְ וַוי עֶס וָואלְט גְשְׁטַאנֶען עֶרֶךְ, שַׁאצוּנְג (וְכֶפֶל הַכָּפִּין לֹא יָדַעְתִּי מֵאֵיזֶה לָשׁוֹן הוּא) אוּנ פַאר וָוס שְׁטֵייט טְצְוַוייא כָּפִין) וַוייס אִיךְ נִיט פוּן וֶועלְכִין לָשׁוֹן דֶער וָוארְט אִיז: (ה) וְ(אִם מִבֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים) . זָאגְט רש"י (לֹא שֶׁיְּהֵא הַנּוֹדֵר) מֶען מֵיינְט נִיט דֶער קִינְד וָואס אִיז אַלְט פִינְף יָאהְר זָאגְט דֶעם נֶדֶר (שֶׁאֵין בְּדִבְרֵי קָטָן כְּלוּם) דִיא רֵייד פוּן אַקִינְד אִי נִיט (אֶלָּא) נָאר מֶען מֵיינְט (גָּדוֹל שֶׁאָמַר עֶרֶךְ קָטָן הַזֶּה שֶׁהוּא בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים עָלַי) אַגְרוֹיסֶער מֶענְטְשׁ הָט גִיזָאגְט אִיךְ נֶעם

שפתי חכמים

במשפטי מאסו והוה כאלו אמר יען אשר במשפטי מאסו וביען אשר חקותי געלה נפשם. רא"ם: ב לאפוקי יד ורגל שאין נפשו תלויה בו אם אמר ערך יד או ערך רגל לא אמר כלום ופטור מכלום: ג ר"ל כשאמר דבר של הקדש דמים שאמר הנודר דמי פלוני עלי שממין לפי היוקר והזול שבאותו זמן אבל הקדש זה אינו כן אלא כפי שניו הכתוב וכו': ס כ' הרא"ם תימא והלא בת"כ מייתי לה וכפ"ק דערכין שנו בהדיא שהוא כ"ף הכנוי דתניא בערכך ערך כל גופו הוא נות נותן ערך איבריו יכול שאני מוליא אבר שהנשמה תלויה בו ת"ל

פירוש לתורת אלהים

לֶעבֶּן: (ג) וְהָיָה זָאל זַיין דַיין שַׁאצוּנְג פוּן אַזָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָוס עֶר אִיז אַלְט צְוַואנְצִיג יָאר וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בִּיז עֶר וֶוערְט אַלְט זֶעכְצִיג יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דַיין שַׁאצוּנְג חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף פוּפְצִיג זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ אַזֶעלְכֶע שְׁקָלִים וַוי מֶען וָו אוֹף הֶקְדֵּשׁ: (ד) וְאִם נְקֵבָה אוּנ אוֹב אֵיינֶער וֶועט מ זַיין דֶעם עֶרֶךְ פוּן דֶעם נֶפֶשׁ פוּן אַנְקֵבָה וְהָיָה זָאל זַיין דֶער עֶרֶךְ דְרַייסִיג שְׁקָלִים: (ה) וְאִם מִבֶּן

מצות השם

(שנ) אִישׁ כִּי יַפְלִיא נֶדֶר. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען זָאל פַּאסְקִינֶען דֶעם דִין וֶוען אֵיינֶער זָאגְט דֶעם עֶרֶךְ וִויא פִיל דֶער מֶענְטְשׁ אִיז וֶוערְט זָאל אִיךְ גִיבֶּען פוּן גָאטְס וֶועגֶן דַארְף עֶר גֶעבֶּען וֶועדְלִיג דִיא תּוֹרָה הָאט אוֹיס גֶעזֶעצְט דְהַיְינוּ וֶוען עֶר הָאט גֶעזָאגְט אוֹיף אֵיין קִינְד אַז עֶר וִויל גֶעבֶּען צוּא גָאט וִויא פִיל דָאס אִיז וֶוערְט אִיז דֶער דִין אַזוֹי פוּן אֵיין אוּנ דְרַייסִיג טָאג בִּיז פִינְף יָאהְר דַארְף עֶר גֶעבֶּען פַאר אֵיין זָכָר פִינְף שְׁקָלִים אוּנ פַאר אֵיין נְקֵבָה דְרַייא שְׁקָלִים אוּנ פוּן אָנְפַאנ זֶעקְסְטֶע יָאהְר בִּיז צְוָואנְצִיג דַארְף עֶר גֶעבֶּען פַאר אֵיין צְוָואנְצִיג שְׁקָלִים אוּנ פַאר אֵיין נְקֵבָה צֶעהְן שְׁקָלִים אוּנ פוּן אֵיין אוּנ צְוָואנְצִיג יָאר בִּיז זֶעכְצִיג אִיז פַאר אֵיין זָכָר פ שְׁקָלִים אוּנ פַר אֵיין נְקֵבָה דְרַייסִיג שְׁקָלִים אוּנ מֶען מוּז דָם גֶעבֶּען כְּדֵי מֶען זָאל נִיט עוֹבֵר זַיין אוֹיף (בַּל תְּאַחֵר) אוּנ
מצוה גייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט:

עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים׃ ו וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף׃ ז וְאִם מִבֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃ ח וְאִם־מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן

וְעַד בַּר עַסְרִין שְׁנִין וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ דְּכוּרָא עַסְרִין סִלְעִין וְלִנְקוּבְתָא עֲסַר סִלְעִין׃ ו וְאִם מִבַּר יַרְחָא וְעַד בַּר חֲמֵשׁ שְׁנִין וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ דְּכוּרָא חֲמֵשׁ סִלְעִין דִּכְסַף וְלִנְקוּבְתָא פֻּרְסָנֵהּ תְּלַת סִלְעִין דִּכְסַף׃ ז וְאִם מִבַּר שִׁתִּין שְׁנִין וּלְעֵלָּא אִם דְּכוּרָא וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ חֲמֵשׁ עַסְרֵי סִלְעִין וְלִנְקוּבְתָא עֲסַר סִלְעִין׃ ח וְאִם מִסְכֵּן הוּא מִפֻּרְסָנֵהּ וִיקִימִנֵּהּ קֳדָם

תולדות אהרן

ואם מבן חדש שם: ואם מבן ששים שנה שם ב: ומעלה בחרא קמא בכורות מט: ואם מך הוא מערכך תענית ז מגילה יא מליפא קיד ערכין ו כד: נסמכינו לפני הכהן ערכין ד:

רש"י

(ז) ואם מבן ששים שנה וגו'. כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משלישׁ בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה (ערכין יט) דאמרי אינשי סבא בביתא ע פחא בביתא סבתא בביתא פ סימא בביתא וסימנא טבא בביתא: (ח) ואם מך הוא. שאין ידו משגת ליתן הערך הזה: והעמידו. לנערך

בית יהודא

מִיר אִיךְ זָאל גֶעבִּין דָם שַׁאצוּנְג פוּן דֶעם קִינְד וָוס אִיז אַלְט פִינְף יָאר: (ז) וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וגו'. רש"י זָאגְט (כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִימֵי הַזִּקְנָה) אַז אַמֶענְטְשׁ קוּמְט אִין דִי אַלְטֶע יָאהְרִין (וְהָאִשָּׁה קְרוֹבָה לְהֵחָשֵׁב כְּאִישׁ) אִיז אַאִשָּׁה נִיט פִיל ווייניגער ווערט פוּן אַמַאנְסְפֶערְזָאהְן (לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהִזְדַקְנוֹ יוֹתֵר מִשְּׁלִישׁ בְּעֶרְכּוֹ) דְרִיבֶּער ווען אַמַאנְסְפֶערְזָאהְן ווערט אַלְט אִיז עֶר ווערט ווייניגער נוּי אַדְרִיטִיל וְוִי עֶר אִיז ווערט גִיוָוען אִין דֶער יוּגֶענְד (וְהָאִשָּׁה אֵינָהּ פּוֹחֶתֶת אֶלָּא שְׁלִישׁ מֵעֶרְכָּהּ) אַאִשָּׁה ווערט אַלְט אִיז זִיא ווערט אַדְרִיטוּל פוּן וִויא זִיא אִיז ווערט גִיוָוען אִין אִיר יוּגֶענְד *) (דְאָמְרֵי אִינָשֵׁי) מֶענְטְשִׁין זָאגִין (סָבָא בְּבֵיתָא פַּחָא בְּבֵיתָא) אוֹיבּ אֵיין אַלְטֶר מַאן אִיז דָא אִין שְׁטוּב אִיז שָׁאדְן אִין שְׁטוּבּ (סַבְתָּא בְּבֵיתָא) אוֹיבּ אֵיין אַלְטֶע אִשָּׁה אִיז דָא אִין שְׁטוּבּ (סִימָא בְּבֵיתָא) אִיז אַאוֹצָר אִין שְׁטוּבּ (וְסִימָנָא טָבָא בְּבֵיתָא) אוּנ עֶס אִיז הַצְלָחָה אִין שְׁטוּבּ: (ח) וְאִם מָךְ הוּא. אוֹיבּ עֶר אִיז אָרֶעם (שֶׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִיתֵּן הָעֵרֶךְ הַזֶּה) אוּנ עֶס אִיז אִים נִיט מֶעגְלִיךְ צוּ גֶעבֶּן וִוי פִיל עֶר אִיז גִשַׁאצְט: וְהֶעֱמִידוֹ. (לַנֶּעֱרָךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן) זָאל מֶען שְׁטֶעלִין דֶעם מֶענְטְשׁ

שפתי חכמים

אלמא פירוש בערכך ערך כל גופו הוא ולא ערך מקלתו ואמר ולא ערך איברים עכ"ל ולא ידעתי מאי קשיא לו על רש"י ז"ל דרש"י ז"ל כתב על אחר ערכך דכתיב בפרשה שאין שייך בו כלל פירוש רבותינו ז"ל ות"ל מדאחד לדרשא כתב האחר ערכך אגב זה אע"פ שאין שייך בו הדרש רז"ל כ"ע לרש"י דוחק לפרש כן: ע מלשון נופח יקוש הוא כלומר שהוא רע לבית: פ אוצר טוב ומטמוני מסתרים תרגום וסימא דמטמרן:

פירוש לתורת אלהים

אַז מֶען טוּט אַנֶדֶר מֶען זָאל גֶעבֶּען דֶעם עֶרֶךְ פוּן אַמֶענְטְשׁ וָואס אִיז עֶלְטֶר פוּן פִינְף יָאר אוּנ בִּיז עֶר ווערט אַלְט צְוַואנְצִיג יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דֶר עֶרֶךְ פוּן אַזָכָר צְוַואנְצִיג שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה אוּנ צוּ אַנְקֵבָה צֶעהְן שְׁקָלִים: (ו) וְאִם מִבֶּן אוּנ אַז מֶען אִיז מְנַדֵּר דֶעם עֶרֶךְ פוּן אַקִינְד וָואס אִיז אַלְט פוּן אַחוֹדֶשׁ בִּיז פִינְף יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דֶר עֶרֶךְ פוּן אַזָכָר חֲמִשָּׁה פִינְף שְׁקָלִים פוּן זִילְבֶּר וְלַנְּקֵבָה אוּנ צוּ אַנְקֵבָה אִיז דֶר עֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת דְרַיי זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים: (ז) וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים אוּנ אַז עֶר אִיז אַלְט פוּן זֶעכְצִיג יָאר אוּנ ווייטֶער אִם זָכָר אוּב עֶר אִיז אַזָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דֶער עֶרֶךְ חֲמִשָּׁה עָשָׂר פוּפְצֶעהְן שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה אוּנ צוּ אַנְקֵבָה אִיז דֶר עֶרֶךְ עֲשָׂרָה צֶעהְן שְׁקָלִים: (ח) וְאִם אוּנ אַז דֶר וָוס אִיז מְנַדֵּר אִיז אָרוּם אוּנ פַאר מָאגְט נִיט צוּ גֶעבֶּן דֶעם עֶרֶךְ וָואס אִין דֶר פַּרְשָׁה שְׁטֵייט וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן זָאל מֶען שְׁטֶעלֶן דֶעם אָרוּם מַאן פַר דֶעם כֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אוֹתוֹ הַכֹּהֵן זאל

ליקוטי יהודא

(ח) וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ. אוֹיבּ עֶר אִיז אָרֶעם פוּן דַיין שַׁאצוּנְג.
הָט דָאךְ גֶדַארְפְט שְׁטֵיין אוֹיבּ עֶר אִיז אָרֶעם פוּן זַיין שַׁאצוּנְג. עֶר הָאט נִיט צוּא בַּצָאהְלִין זַיין שַׁאצוּנְג, וִויא פִיל עֶר הָאט זִיךְ גֶעשַׁאצְט, נָאר אַזוֹ מֵיינְט דִיא תּוֹרָה, אוֹיבּ אֵיינֶער הָט גִיזָאגְט אִיךְ זָאל גֶעבִּין מַיין שַׁאצוּנְג ווי פִיל דִי תּוֹרָה הָט מִיךְ גִשַׁאצְט. אִיז דָאךְ גֶעוִויס אַז עֶר הָאט דַאמָאלְס גֶעהַאט גֶעלְט צוּ בַּצָאהְלִין דָאס שַׁאצוּנְג, אוּנ פְּלוּצְלוּנְג אֵיידֶער עֶר הָאט בַּצָאהְלְט אִיז עֶר אָרֶעם גִיוָוארִין, דָאס אִיז אַצֵייכִין אַז הקב"ה ווִיל נִיט זַיין נֶדֶר אוּנ נִיט זַיין בְּעצָאהְלוּנְג, דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק וְאִם מָךְ הוּא. אוֹיבּ עֶר אִיז אָרֶעם גְוָוארֶן, דָס אִיז מֵעֶרְכֶּךָ, פוּן דַיין שַׁאצוּנְג, ווייל הקב"ה ווִיל נִיט דָאס גֶעלְד פוּן דַיין שַׁאצוּנְג:

*) הערה כן איתא בגמרא ערכין (דף י"ט ע"א) ועיין ברש"י ולשון רש"י פה קשה להבין

וְהֶעֱרִיכוֹ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ ס
ט וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
קָרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
לַיהוָה יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ י לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ
וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ־רַע
בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה
בִּבְהֵמָה וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־

אונקלוס

כַּהֲנָא וְיִפְרוֹס יָתֵהּ כַּ...
עַל מֵימַר דִּי תַדְבֵּק...
דְנוֹדְרָא יִפְרְסִנֵּהּ כַּהֲ...
ט וְאִם בְּעִירָא דִּי יְקָ...
מִנַּהּ קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ...
דִּי יִתֵּן מִנֵּהּ קֳדָם יְיָ...
קוּדְשָׁא׃ י לָא יְחַלְּ...
וְלָא יְעַבַּר יָתֵהּ טַב בְּ...
אוֹ בִישׁ בְּטָב וְאִם חַלָּ...
יְחַלֵּף בְּעִירָא בִּבְעִ...
וִיהֵי הוּא וְחִלּוּפֵי...

רשב"ם

(ט) כל אשר יתן ממנו לה׳. אם ה... סתם: יהיה קודש. לקרבן ולא ברק...

תו"א

והעריך אותו הכהן שם: ת... הנודר שם ז י: ואם בהמה...

יקריבו תמורה לב: קרבן שם יג יח: כל אשר יתן ממנו חולין סט ערכין ד תמורה יא: לא יחליפנו ולא ימיר מליעה מז חולין ב בכורות יד תמורה ב ג ה...
ואם המר ימיר זבחים ז מנחות לב ערכין כ תמורה כ ח: בהמה בבהמה שם ט יא: והיה הוא ותמורתו זבחים ט בכורות יד לא תמורה ה ט יא יז:

בית יהודא

וָוס מֶען דַארְף אִים שַׁאצִין פַר דֶעם כֹּהֵן (וְהֶעֱרִיכוֹ לְפִי הַשָּׂגַת
יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיךְ) אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים שַׁאצִין נָאךְ דֶעם פַאר־
מֶעגִין פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס דַארְף צָאלִין דֶעם שַׁאצוּנְג *):
וְעַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג. נָאךְ זַיין פַרְמֶעגִין (לְפִי מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ יְסַדְּרֶנּוּ)
אַזוֹ וִוי דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָט אִין זַיין פַאר מֶעגִין זָאל מֶען בַּיי
אִים נֶעמֶען (וְיַשְׁאִיר לוֹ כְּדֵי חַיָּיו) מֶען לָאזְט אִים דִי זַאכֶן וָוס
עֶר בַּארְף פוּן זַיי לֶעבִּין, מֶען לָאזְט אִים מִטָּה נאַבֶּעטז (כַּר)
אַקִישׁוּן (וּכְסַת) אַגְרוֹיס קִישׁוּן צוּא לִיגֶען אוֹיף אִיר | אַאוּנְטֶער בֶּעט, אָדֶער אַאִיבֶּער בֶּעט] (וּכְלֵי אוּמְנוּת) דִי כֵּלִים וָואס
אַרְבֶּעט מִיט זַיי (אִם הָיָה חַמָּר) אוֹיבּ עֶר אִיז אַפּוּהְרְמַאן (כַּיְשְׁאִיר לוֹ חֲמוֹרוֹ) זָאל עֶר אִים לָאזִין זַיין אֵייזִיל: (ט)
אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. אַלְץ וָוס עֶר טָעט גֶעבִּין פוּן דִיא בְּהֵמָה צוּ הקב"ה זָאל זַיין הֵיילִיג (אָמַר רַגְלָהּ שֶׁל זוּ עוֹלָה דְּבָרָיו קַיָּ...
אוֹיבּ אֵיינֶער זָאגְט דִי פוּס פוּן דִיא בְּהֵמָה זָאל זַיין אַעוֹלָה בְּלַייבְּט וִוי עֶר הָט גִיזָאגְט (וְתִמָּכֵר לְצָרְכֵי עוֹלָה) זָאל מֶען...
בְּהֵמָה פַארְקוֹיפִין צוּ אַמֶענְטְשׁ וָואס דַארְף נָאדֶער וָואס וִויל] מַקְרִיב זַיין אַעוֹלָה (וּדְמֵיהָ חוּלִּין) דִי גֶעלְד פוּן דִי בְּהֵמָה
נִיט הֵיילִיג (חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ אֵבֶר) נָאר דָם גֶעלְט וִוי פִיל דִיא פוּס אִיז וֶוערְט, דָאס אִיז הֵיילִיג: (י) [טוֹב בְּרָע]. עֶר...
נִיט טָאהְשִׁין וּבַייטִין] (תָּם בְּבַעַל מוּם), אוֹיבּ דִי בְּהֵמָה וָואס אִיז הֵיילִיג הָאט אַפֶּעלֶער, זָאל עֶר זִיא נִיט טָאהְשִׁין וּבַיי...
אוֹיף אַבְּהֵמָה וָואס אִיז נִיט הֵיילִיג אוּנ זִיא הָט נִיט אַפֶּעלֶער: [אוֹ רַע בְּטוֹב]. אַשְׁלֶעכְטֶע אוֹיף אַגוּטֶע, אוֹיבּ דִי הֵייל...
בְּהֵמָה הָט קֵיין פֶעלֶער, טָאר מֶען זִיא נִיט טָאהְשִׁין וּבַייטִין] אוֹיף אַפְּרָאסְטֶע בְּהֵמָה וָואס הָאט אַפֶּעלֶער, דָם גֶעוִוים נִ...
זָאגְט רש"י (וְכָל שֶׁכֵּן טוֹב בְּטוֹב וְרַע בְּרַע) אַגוּטֶע בְּהֵמָה אוֹיף אַגוּטֶע בְּהֵמָה, אָדֶער אַשְׁלֶעכְטֶע בְּהֵמָה אוֹיף אַשְׁלֶעכ...

רש"י

לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך: על פי א...
תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי חייו מטה
וכסת וכלי אומנות אם היה חמר משאיר לו חמורו: (ט)
אשר יתן ממנו. אמר רגלה של זו עולה דבריו קי...
צ ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו הא...
(י) טוב ברע. תם בבעל ק מום: או רע בטו...
(ת"כ. תמורה ט) וכל שכן טוב בטוב ר ורע ב...

שפתי חכמים

צ משא"כ בערך אדם דבעינן דבר שנפשו תלויה בו דכתיב ביה נפשות אבל
כאן כתיב כל אשר יתן ממנו לכלול כל מה שהוא מקדיש נעשה הקדש:
ק כלומר שלא יתן תם שאינו של הקדש בבעל מום של הקדש. וא"ת
מנ"ל לרש"י דלמא כמשמעו שמנה בכתובה. וי"ל שמלינו במקום ...
גבי קדשים דכתיב רע וכתיב מום גביה ש"מ דכל רע שנאמר בקדשים ...
הוא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע בפרשת ראה: רו...

פירוש לתורת אלהים

אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים אָפּ שַׁאצֶן עַל פִּי נָאךְ דֶעם אֲשֶׁר
תַּשִּׂיג וָואס טוּט גְרֵייכֶן דִי הַאנְד פוּן דֶעם וָואס טוּט
אַנֶדֶר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן זָאל אִים דֶר כֹּהֵן שַׁאצִין [עיין רש"י]:
(ט) וְאִם אוּנ וֶוען אֵיינֶר אִיז מַקְדִּישׁ אַבְּהֵמָה וָוס מֶען
מֶעג פוּן אִיר מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן צוּ גָאט כֹּל אַלְץ וָוס
עֶר אִיז מְנַדֵּר עֶר זָאל דֶר פוּן גֶעבֶּן צוּ גָאט [עיין רש"י]:
(י) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ עֶר זָאל נִיט פַאר בַּייטֶן וְלֹא יָמִיר אוּנ עֶר
טָאר נִיט פַר בַּייטֶן אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אוֹיף אַבְּהֵמָה
פוּן חוּלִּין טוֹב אַגוּטֶע בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ דְהַיְינוּ...
הָאט קֵיין מוּם טָאר מֶען נִיט פַאר בַּייטֶען בְּרָע א...
אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִּין וָוס אִיז שְׁלֶעכְט וָוס הָט אַמוּם א...
בְּטוֹב אוּנ אֲפִילוּ דִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אִיז אַשְׁלֶעכְ...
מִיט אַפֶעלֶר טָאר מֶען זִיא נִיט פַר בַּייטֶן אוֹיף אַגוּטֶ...
בְּהֵמָה פוּן חוּלִּין וְאִם הָמֵר אוּנ אַז עֶר וֶועט יוֹא פַא...
בַּייטֶען אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אוֹיף אַבְּהֵמָה פוּן חוּ...
וְהָיָה הוּא דִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ וּתְמוּרָתוֹ אוּנ זַיין פַא...

מצות השם

(שנא שנב) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר. דָם אִיז דִי מִצְוֹת אַז מֶען טָאר
נִים אִיבֶּר בַּייטֶן קֵיין קָרְבָּן וָוס עֶר הָט מַקְדִּישׁ גֶוֶועז עֶר זָאל
גֶעבִּין אֵיין גוּטֶע בְּהֵמָה פַר אֵיין שְׁלֶעכְטִי אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט...
וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנִין:

*) הערה, ווארום אמאהל טוהט איינער אנדר וועגין איין אנגדערין, דהיינו ראובן טוהט אנדר ער זאל געבין דאס שאצונג פון שמעון שאצט מען ד... יאהרען פון שמעון אונ דאס פארמעגין פון ראובן, ווי פיל ראובן קען איצט בצאהלין:

קֹדֶשׁ׃ יא וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה
אֲשֶׁר לֹא־יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן
לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי
הַכֹּהֵן׃ יב וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין
טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה׃
יג וְאִם־גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה וְיָסַף חֲמִישִׁתוֹ
עַל־עֶרְכֶּךָ׃ יד וְאִישׁ כִּי־יַקְדִּשׁ אֶת־

אונקלוס

...ישׁ׃ יא וְאִם כָּל בְּעִירָא
...מְאָבָא דִּי לָא יְקָרְבוּן
...הּ קֻרְבָּנָא קֳדָם
... וִיקִים יָת בְּעִירָא
...דָם כַּהֲנָא׃ יב וְיִפְרוֹס
...נָא יָתַהּ בֵּין טַב וּבֵין
...שׁ כְּפֻרְסָנָא דְכַהֲנָא כֵּן
...׃ יג וְאִם מִפְרַק
...קִנַּהּ וְיוֹסֵף חֻמְשֵׁהּ
... פֻּרְסָנַהּ׃ יד וּגְבַר
...י יַקְדֵּשׁ יָת בֵּיתֵהּ

א ואם כל בהמה טמאה מנחות פא בכורות ... לו תמורה יז לב לג: והעריך הכהן ... בכורות יד תמורה לג: כערכך הכהן כן יהיה ערכין יט: ואיש כי יקדיש את ביתו קדש קמא סח סע ע"ז כג חולין קלט ערכין כה תמורה ע פט:

רשב"ם

(יא) ואם כל בהמה טמאה. של קדש שהוקדשה לקרבן ונעשה טמאה בעלת מום: והעמיד את הבהמה לפני הכהן. ויביא בדמיה קרבן:

רש"י

ואם כל בהמה טמאה.(ת"כ. תמורה לג)בבעלת מום ...מדבר שהיא טמאה להקרבה יש ולמדך הכ' שאין קדשים ...מים יוצאין לחולין בפדיון אלא א"כ הוממו:(יב) כערכך ...הן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש: ...ואם גאל יגאלנה. בבעלים החמיר הכתוב להוסיף ...ש (ת"כ) וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן ...יון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם:

בית יהודא

בְּהֵמָה, טאר מען געווים ניט טאהשין ובייטין די הייליגע בְּהֵמָה אויף אַבְּהֵמָה וואס איז ניט הייליג: (יא) וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה]. זאגט רש"י (בְּבַעֲלַת מוּם הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דער פָּסוּק שמועסט בייא אַבְּהֵמָה וואס איז כָּשֵׁר צום עסין] נאר זיא האט אַפעלער (שֶׁהִיא טְמֵאָה לְהַקְרָבָה) זיא איז טָמֵא מיינט מען צו מַקְרִיב זיין פַר אַקָּרְבָּן (וְלִמֶּדְךָ הַכָּתוּב) לערנט דיך דער פָּסוּק (שֶׁאֵין קָדָשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין לְחוּלִּין בְּפִדְיוֹן אֶלָּא אִם כֵּן הוּמְמוּ) קָרְבָּנוֹת וואס האבן קיין פעלער טאר מען ניט טאהשין ובייטין ...בַעֲלִים, זיי זאלן ארויסגיין פון זייער הייליגקייט, סיידין זיי האבן בעקומען אַפעלער: (יב) [כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה]. וויא ...כֹּהֵן וועט שאצען אזו זאל זיין (לְשְׁאָר כָּל אָדָם הַבָּא לִקְנוֹתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ) צו אַלע אַנדערע מענטשין וואס ווילען זיא קויפען ...פון הֶקְדֵּשׁ: (יג) [וְאִם גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה]. זאגט רש"י (בַּבְּעָלִים הֶחְמִיר הַכָּתוּב לְהוֹסִיף חוֹמֶשׁ) אַז דער בַּעַל הַבַּיִת וואס ...זיא געהייליגט וויל זיא צוריק אויסלייזין האט אויף אים דער פָּסוּק שווערער געמאכט ער זאל געבין אַפינפטעל מעהר ...(בְּמַקְדִּישׁ בַּיִת) אונ אַזוֹ איז דער דין בייא דעם וואס הייליגט אַשטוב (וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה) אונ אַזוֹ איז דער דין בייא ...וואס הייליגט אַפעלד (וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי) אונ אַזוֹ איז דער דין בייא דעם אויסלייזונג פון מַעֲשֵׂר שֵׁנִי (הַבְּעָלִים מוֹסִיפִין ...) אויב דיא בַּעֲלֵי בָּתִּים אַליין וואס זיי האבן געהייליגט די זאך ווילען דיא זאך צוריק אויסלייזין דארפין זייא געבין ...פינפטעל מעהר (וְלֹא שְׁאָר כָּל אָדָם) אָבער דיא מענטשין וואס ווילן אויסלייזין הייליגע זאכין וואס אַנדערע מענטשין האבן

שפתי חכמים

...כ"ש הוא זה דלמא דוקא רע שאינו של הקדש אסור ליתן בהקדש אבל בשניהם טובים לא משמע מזה שכ"ש אסור. ועוד למה ...לכתוב כלל או רע בטוב הא כ"ש הוא דהא אפילו טוב ברע ... ועוד למה מפרש רש"י כ"ש טוב בטוב ארע בטוב אטוב ברע ...לו לפרש. וי"ל דה"פ דודאי צריך לכתוב או רע בטוב משום סיפא ...ואם המר ימיר וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קדש דמשמע ...בד יהיו שניהם קודש לכך איצטריך או רע בטוב לרבותא דאפילו ...ן רע חולין בטוב הקדש ה"א לא חל עליו קדושה. כלל קמ"ל קרא ...המר דיהיה קודש דהא אתרווייהו ק' והשתא כיון שאפילו בעל מום ...פי בעל מום קודש מכ"ש תם בתם דהוא קודש כיון דשניהם טובים. וא"ל למה נקט רש"י רע ברע י"ל דהוה אמרינן דוקא אם ימיר בטוב דאלימא קדושתה דטוב ליחול על תמורתו אבל אי הוה ימיר ברע ה"א דלא אלימא קדושה דבעל מום דליחול קמ"ל דהא כתיב נמי טוב ברע. ודו"ק. עיין בהרא"ש שהאריך שם בקושיות: ש דהוכחת רש"י מסוף הפרשה דכתיב שם ואם בבהמה הטמאה ושם א"א לומר אלא שמדבר בבהמה טמאה ממש וקאי אפסוק דכאן כמו שפירש"י שם וא"כ ש"מ דכאן מדבר בבעלת מום. רא"ס. א"נ מדכתיב אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' יתירא הוא דפשיטא דאין מקריבים טמאים לה' אלא ללמד שבבעל מום הוא מדבר כ"ל: ת דקי"ל דבתחלה כתיב כערכך הכהן כן יקום ואח"כ כתיב ואם גאל יגאלנה ויסף חמישיתו

פירוש לתורת אלהים

...טונג יִהְיֶה קוֹדֶשׁ זאלן ביידע זיין הייליג: (יא) וְאִם ...איטליכע בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא וואס מען ...ר ניט מַקְרִיב זיין פון איר אַקָּרְבָּן צו גאט [עיין רש"י] ...מִיד אֶת הַבְּהֵמָה זאל מען שטעלען די בְּהֵמָה פַר דעם ...: (יב) וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ אונ דער כֹּהֵן זאל זיא ...צין כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן אַזוֹ ווי דר כֹּהֵן וועט זיא שאצן כֵּן יִהְיֶה אַזוֹ זאל זיין אונ אַז איינער וועט זיא וועלען קויפען מוז ער געבען דאס געלד וויא פיל דער כֹּהֵן האט זיא געשאצט: (יג) וְאִם אונ אויב גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה דר מענטש וואס האט זיא מַקְדִּישׁ געווען וועט ער אַליין זיא וועלען אויס לייזען וְיָסַף חֲמִישִׁתוֹ זאל ער מוֹסִיף זיין אַפינפט חלק אויף דעם שאצונג: (יד) וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אונ אַמענטש

מצות השם

...) וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. דאס איז דיא מִצְוָה ...ווען איינער איז מַקְדִּישׁ איין בְּהֵמָה סייא איין ...ה טְהוֹרָה אונ סייא איין טָמֵא בְּהֵמָה אונ מען וויל זיא ...לייזען דארף מען דיא בְּהֵמָה אַנידער שטעלען פאר דעם כֹּהֵן אונ דער כֹּהֵן זאל זיא אָפּ שאצין אונ דער נאך זאל מען זיא אויס לייזען:

(שנד) וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ. דס איז דיא מִצְוָה אַז מען זאל פַּסְקִינֶן דעם דין פון דעם שאצן פון די הייזער דהיינו ווען

בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן
בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ
אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם׃ טו וְאִם־הַמַּקְדִּישׁ
יִגְאַל אֶת־בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף־
עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ׃ חמישי שביעי כשהן
מחוברין טז וְאִם ׀ מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ
אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ

אונקלוס

קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וִיפָרְסִנֵּ
כַּהֲנָא בֵּין טַב וּבֵין בִּי
כְּמָא דִי יִפְרוֹס יָתֵהּ כַּהֲנָ
כֵּן יְקוּם׃ טו וְאִם דְּאַקְדֵּי
יִפְרוֹק יָת בֵּיתֵהּ וְיוֹסֵ
חוּמֵשׁ כְּסַף פֻּרְסָנֵ
עֲלוֹהִי וִיהֵי לֵהּ׃ טז וְאִ
מֵחֲקַל אַחְסַנְתֵּהּ יַקְדֵּי
גְּבַר קֳדָם יְיָ וִיהֵי פֻּרְסָנֵ
לְפוּם זַרְעֵהּ בַּר זְרַ

תולדות אהרן

ואם המקדיש מליעא נד תמורה ט : ואם מ
קידושין כא ערכין יד כה :

בית יהודא

זַייא גֶעהֵייליגְט דַארְפִין זֵיי נִיט גֶעגֶעבֶּען אַפִּינְפְטֶעל מֶעהְר : (טז) וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ. דָם שַׁאצוּנְג זָאל זַיין נָאךְ דֶעם פַארְזַייהוּנְג וְוִי פִיל מֶען קֶען פַארְזַייהֶען אִין דִי פֶעלְד (וְלֹא כְּפִי שָׁוְיָהּ) נִיט וְוִי פִיל דִי פֶעלְד אִיז וֶוערְט (אַחַת שְׂדֵה טוֹבָה וְאַחַת שְׂדֵה רָעָה) אַגוּטֶע פֶעלְד אָדֶער אַשְׁלֶעכְטֶע פֶעלְד (פִּדְיוֹן הֶקְדֵּשָׁן שָׁוִים) אִיז דָם אוֹיסְלֵייזוּנְג פוּן זֵייעֶר הֵיילִיגְקַייט גְלַייךְ (בֵּית כּוֹר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שְׁקָלִים) אַפֶּעלְד וָוֶם מֶען קֶען אוֹיף אִיר פַארְזַייעֶן דְרַייסִיג מָאס גֶערְשְׁטִין זָאל מֶען זִיא אוֹיסְלֵייזִין מִיט פוּפְצִיג שְׁקָלִים (כַּךְ גְּזֵרַת הַכָּתוּב) אַזוֹ הָט דִי תּוֹרָה גְבָאטֶן (וְהוּא שֶׁבָּא לְגָאֳלָהּ בִּתְחִלַּת הַיּוֹבֵל) דֶער רֶעכֶענוּנְג אִיז נָאר אַז עֶר קוּמְט אוֹיסְלֵייזִין דִיא פֶעלְד בַּאלְד אִין עֶרְשְׁטִין יָאהְר נָאךְ דֶעם יוֹבֵל וָוָם אִיז גִיוֶועֶן, נָואלְט דִי פֶעלְד גֶעבַּארְפְט זַיין בֵּ הֶקְדֵּשׁ נַיין אוּנ פֶערְצִיג יָאהְר בִּיז צוּם נַייֶעם יוֹבֵל (וְאִם בָּא לְגָאֳלָהּ בְּאֶמְצַע) אוֹב עֶר קוּמְט אוֹיסְלֵייזִין דִיא פֶעלְד פוּן הֶקְדֵּ אִין מִיטֶן דִי יָאהְרִין וָואס מֶען צֵיילְט צוּ יוֹבֵל (נוֹתֵן לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן) זָאל עֶר גֶעבִּין נָאךְ דֶעם רֶעכֶענוּנְג פוּן דִי יָאהְרִין וָוָם אִיז יוֹבֵל (סֶלַע וּפוּנְדְיוֹן לְשָׁנָה) אַטָאלֶער מִיט אַפּוּנְדְיוֹן פַאר יֶעדֶער יָאהְר וָואס אִיז נָאךְ בִּיז יוֹבֵל (לְפִי שֶׁאֵינָהּ הֶקְדֵּשׁ אֶלָּא לְמִנְיַן שְׁ הַיּוֹבֵל) וָוייל דִי פֶעלְד אִיז נָאר הֵיילִיג דִי יָארִין וָואס בִּיז יוֹבֵל וְאָבֶּער נִיט אוֹיף אֵייבִּיג) (שֶׁאִם נִגְאֲלָה הֲרֵי טוֹב) אוֹיב דֶר בֵּ הַבַּיִת הָאט דִי פֶעלְד אוֹים גֶעלֵייזְט אִיז גוּט (וְאִם לָאו) אוֹיב עֶר הָאט זִיא נִיט אוֹיסְגֶעלֵייזְט (הַגִּזְבָּר מוֹכְרָהּ בְּדָמִים הַלָּלוּ לְאַחֵ פַאר קוֹיפְט דֶער גַבְּאִי דִיא פֶעלְד צוּ אֵיין אַנְדֶערִין פַאר דִיא זֶעלְבִּיגֶע גֶעלְט נַאטָאלֶער מִיט אַפּוּנְדְיוֹן פַאר יֶעדֶער יָאהְ (וְעוֹמֶדֶת בְּיַד הַלּוֹקֵחַ עַד הַיּוֹבֵל) אוּנ דִי פֶעלְד אִיז בַּיי דֶעם וָוָם הָאט זִיא גֶעקוֹיפְט בִּיז יוֹבֵל (כְּשְׁאָר כָּל הַשָּׂדוֹת הַמְּכוּרוֹת) אַ וִויא אַלֶע פֶעלְדֶער וָואס וֶוערִין פַארְקוֹיפְט (וּכְשֶׁהִיא יוֹצְאָה מִיָּדוֹ) אוּנ אַז דִי פֶעלְד גֵייט אַרוֹים פוּן קוֹפֶער אוּם יוֹ (חוֹזֶרֶת לַכֹּהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמָר שֶׁהַיּוֹבֵל פּוֹגֵעַ בּוֹ) גֵייט דִיא פֶעלְד צוּ דִי כֹּהֲנִים וָוָם זֶענֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דִי וָואךְ וָוָם אִין אַ וֶוערְט יוֹבֵל *) (וּמִתְחַלֶּקֶת בֵּינֵיהֶם) אוּנ דִי כֹּהֲנִים הָאבִּין זִיךְ גֶעטֵיילְט מִיט דִיא פֶעלְד (זֶהוּ הַמִּשְׁפָּט הָאָמוּר בְּמַקְדִּישׁ שָׂדֶ

רש"י

(טז) והיה ערכך לפי זרעו. ולא כפי שויה א אחת ש טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים בית כור שעור בחמשים שקלים כך גזירת הכתוב והוא שבא לגאלה בתח היובל ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונד לשנה לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל שאם נגא הרי טוב ואם לאו הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומד ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשה יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע ומתחלקת ביניהם זהו המשפט האמור במקדיש שדה ועכ

שפתי חכמים

על ערכך ומתרץ דכאן באדם אחר הבא לקנות וכאן בבעלים הרוצים לפדות: א פירוש לפי זרעו לפי כמות הזרע שיוכל לזרוע בה דהיינו

פירוש לתורת אלהים

וֶועט זָאגֶן מֵיין שְׁטוּב זָאל זַיין הֵיילֶג צוּ גָאט וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן זָאל דָם דֶער כֹּהֵן שַׁאצֶן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע סַיי עֶר וֶועט דָם שַׁאצֶן גוּט אָדֶער שְׁלֶעכְט כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִויא דֶער כֹּהֵן וֶועט דָם שַׁאצֶן כֵּן יָקוּם אַזוֹ זָאל דָאס זַיין [עיין רמ"ן] : (טו) וְאִם הַמַּקְדִּישׁ אוּנ אַז דֶער וָוָם הָט מַקְדִּישׁ גְוֶועֶן דָם הוֹז וִויל עֶר אַלֵיין דָם אוֹם לֵייזֶן וְיָסַף חֲמִישִׁית זָאל עֶר גֶעבֶּן אַפִינְפְטֶל מֶעהְר וְוִי מֶען הָט דָם גְשַׁאצְט וְהָיָה לוֹ אוּנ עֶם זָאל זַיין צוּ אִים : (טז) וְאִם מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ אִ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט מַקְדִּישׁ זַיין צוּא גָאט אַפֶּעלְ וָוָם עֶר הָאט זִיא גֶעיַרְשֶׁנְט וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דָא שַׁאצוּנְג פוּן דֶעם פֶעלְד לְפִי זַרְעוֹ נָאךְ זַיין זַייעֶן נָא אַזוֹ אַשְׁטִיקֶל פֶעלְד וָואס מֶען קָאן דְרוֹף זַייעֶן חוֹ שְׂעוֹרִים אֵיין מָאס גֶערְשְׁטֶען בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף אִיז דָא שַׁאצוּנְג פוּן דֶעם פֶעלְד פוּפְצִיג זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִי

מצות השם

אַייגֶר אִיז מַקְדִּישׁ זַיין הוֹז וֶוערְט דָם אָפּ גְשַׁאצְט וְוִי פִיל עֶם אִיז וֶוערְט אוּנ אַזוֹ בַּאלְד אַז דֶער וָוָם עֶר הָט מַקְדִּישׁ גְוֶועֶן אָדֶער זַיין וַוייב אָדֶער זַיינֶע יוֹרְשִׁים וִוילֶן אוֹם לֵייזֶן אַזוֹ דַארְפֶן זֵיי גֶעבֶּן אֵיין פִינְפְטֵיל מֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :
(שנה) וְאִם מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ וגו'. דָם אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אַייגֶער אִיז מַקְדִּישׁ אֵיין פֶעלְד וָוָם עֶר הָט דָם בִּירוּשָּׁה פוּן זַ עֶלְטֶערְן אוּנ עֶר וִויל דָאס אוֹם לֵייזֶען דַארְף עֶר צוּא גֶעבֶּען פַ יֶעדִין שְׁטִיקֶל אֶרְד וָואס מֶען קָאן דַארוֹף זַייעֶן אֵיין קָא גֶערְשְׁטֶען פוּפְצִיג שְׁקָלִים אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִ אוּנ נְקֵבוֹת :

אך

*) הערה די כהנים פון אלע יודין זענען גיוועזן צוטיילט אין פיר אונ צוואנציג טייל [יעדערע טייל רופט מען משמר] יעדער משמר האט געהאט בעשטיממטע וואך וואס ער האט געמוזט קומען אין בית המקדש מקריב זיין קרבנות :

זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל
כָּסֶף׃ יז אִם־מִשְּׁנַת הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ
שָׂדֵהוּ כְּעֶרְכְּךָ יָקוּם׃ יח וְאִם־אַחַר
הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת
עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ׃

שְׂעוֹרִין בְּחַמְשִׁין
דִּכְסַף׃ יז אִם
א דְיוֹבֵלָא יַקְדֵּשׁ
כְּפֻרְסָנֵהּ יְקוּם׃
בָּתַר יוֹבֵלָא יַקְדֵּשׁ
וִיחַשֵּׁב לֵהּ כַּהֲנָא
פָּא עַל מֵימַר שְׁנַיָּא
תְאָרָן עַד שַׁתָּא
לָא וְיִתְמְנַע
מפרסנה

ם משנת היובל ערכין כד : ואם אחר היובל שם : זרע חמר קידושין פא בתרא קג עירובין ה ז יד כה : וחשב לו הכהן עירובין יד כה : ונגרע מערכך שבת פו ערכין כה :

רש"י

על סדר המקראות : (יז) אם משנת היובל וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה וכא ה מיד : כערכך יקום. כערך הזה ב האמור יהיה. כסף יתן : (יח) ואם אחר היבל יקדיש. וכן אם משנת היובל ונשתהה ביד גזבר ג ובא זה לגאלה בל : וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים ות. כפי החשבון כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים נים חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על קל ארבעים ושמנה פונדיונין הרי סלע ופונדיון לשנה סר פונדיון אחד לכולן ואמרו רבותינו שאותו פונדיון לפרוטרוט והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה הנותרות עד שנת היובל : ונגרע מערכך. מנין

בית יהודא

דָאס אִיז דֶער דִין וָוָאס אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן אַז מֶען הָאט גֶעהֵיילִיגְט אַפֶעלְד, זָאגְט רַשִׁ"י (וְעַכְשָׁיו אֲפָרְשֶׁנּוּ עַל סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת) אִיצְט וֶועל אִיךְ זָאגֶין דֶעם דִין מִיט דֶעם סֵדֶר פוּן דִי פְּסוּקִים : (יז) וְאִם מִשְּׁנַת הַיּוֹבֵל יַקְדִּישׁ וגו'. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (אִם מִשֶּׁעָבְרָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל מִיַּד הִקְדִּישָׁהּ) אוֹיבּ עֶר הָאט גֶעהֵיילִיגְט דִי פֶעלְד בַּאלְד וִוי עֶס אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען דֶער יָאהְר יוֹבֵל (וּבָא זֶה לְגָאֳלָהּ מִיַּד) אוּנ עֶר קוּמְט בַּאלְד זִיא צוּרִיק אוֹיסְלֵייזֶן : וּכְעֶרְכְּךָ יָקוּם. זָאגְט רַשִׁ"י (כָּעֵרֶךְ הַזֶּה הָאָמוּר יִהְיֶה) וִוי דֶער שַׁאצוּנְג וָואס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה זָאל זַיין (חֲמִשִּׁים כֶּסֶף יִתֵּן) עֶר זָאל גֶעבִּין פוּפְצִיג טָאלֶער אוֹיסְלֵייז גֶעלְט : (יח) וְאִם אַחַר הַיּוֹבֵל יַקְדִּישׁוֹ. אוּנ אוֹיבּ עֶר הָט גֶעהֵיילִיגְט דִיא פֶעלְד נָאךְ יוֹבֵל נִיט אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין יָאהְר נָאךְ יוֹבֵל נָאר שְׁפֶּעטֶער, אִין וֶועלְכֶען יָאהְר (וְכֵן אִם הִקְדִּישָׁהּ מִשְּׁנַת הַיּוֹבֵל) אוּנ אֲפִילוּ עֶר הָט גֶעהֵיילִיגְט דִיא פֶעלְד אִין דֶעם יוֹבֵל יָאהְר אָדֶער אִין דֶעם אר נָאךְ יוֹבֵל (וְנִשְׁתְּהָה בְּיַד הַגִּזְבָּר) נָאר דִיא פֶעלְד אִיז גִיוֶוען בַּיי דֶעם גַבָּאִי עֶטְלִיכֶע יָאהְר נָאךְ יוֹבֵל (וּבָא זֶה לְגָאֳלָהּ בֵל) אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת קוּמְט אוֹיסְלֵייזִין דִי פֶעלְד נָאךְ יוֹבֵל וְאִין פִיל יָאהְרִין נָאךְ יוֹבֵל אָדֶער אִין וֶוייניג יָאהְרֶען ל) (וְחִשַּׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי שָׁנִים הַנּוֹתָרוֹת) זָאל דֶער כֹּהֵן בַּרֶעכֶענֶען דָם גֶעלְט נָאךְ דִיא יָאהְרִין וָואס אִיז בִּיז צוּם קֵיימֶם יוֹבֵל (כְּפִי חֶשְׁבּוֹן) נָאךְ דֶעם רֶעכֶענוּנְג (כֵּיצַד) וִויא אַזוֹ (הֲרֵי קָצַב דָּמֶיהָ שֶׁל אַרְבָּעִים וְתֵשַׁע שָׁנִים חֲמִשִּׁים) א תּוֹרָה הָאט אוֹיסְגֶעזֶעצְט דָאס גֶעלְט פוּן דִיא פֶעלְד פוּפְצִיג טָאלֶער פַר נַיין אוּנ פֶערְצִיג יָאהְר (הֲרֵי שֶׁקֶל לְכָל יז אַטָאלֶער פַר יֶעדֶער יָאהְר (וְשֶׁקֶל יָתֵר עַל כּוּלָּן) אוּנ נָאךְ אֵיין טָאלֶער מֶעהְר אוּנ דֶעם טָאלֶער דַארְף מֶען צוּא אוֹף אַלֶע נַיין אוּנ פֶערְצִיג יָאהְר (וְהַשֶּׁקֶל אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה פוּנְדְיוֹנִין) אִין אַשֶּׁקֶל אִיז דָא אַכְט אוּנ פֶערְצִיג ן (הֲרֵי סֶלַע וּפוּנְדְיוֹן לְשָׁנָה) קוּמְט אוֹיס אוֹיף יֶעדֶער יָאהְר אַטָאלֶער מִיט אַפוּנְדְיוֹן (אֶלָּא שֶׁחָסֵר פּוּנְדְיוֹן אֶחָד לְכוּלָּן) ן פוּנְדְיוֹן פֶעלְט צוּ אַלִי יָאהְרִין (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאוֹתוֹ פּוּנְדְיוֹן קָלְבּוֹן לְפְרוּטְרוּט) הָאבֶּן דִיא רַבָּנָן גִיזָאגְט דֶעם פוּנְדְיוֹן בַּעַל הַבַּיִת צוּ גֶעבֶּן פַאר דֶעם לֶעצְטֶן יָאהְר אַמַתָּנָה צוּ הֶקְדֵּשׁ (וְהַבָּא לִגְאוֹל יִתֵּן סֶלַע וּפוּנְדְיוֹן לְכָל שָׁנָה לְשָׁנִים עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל) דֶער וָוס קוּמְט אוֹיסְלֵייזִין דִי פֶעלְד פוּן הֶקְדֵּשׁ זָאל עֶר גֶעבֶּן אַטָאלֶער מִיט אַפוּנְדְיוֹן פַאר יֶעדֶער א אַלֶע יָאהְרִין וָואס זֶענֶען גֶעבְּלִיבֶּען בִּיז צוּם יָאהְר יוֹבֵל וָוס וֶועט קוּמֶן : (וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ) . עֶס זָאל אָפְּגֶערֶכוּנְט ן דֶעם שַׁאצוּנְג ((מִבֵּין הַשָּׁנִים שֶׁמִּשְּׁנַת הַיּוֹבֵל עַד שְׁנַת הַפִּדְיוֹן) דֶער צָאהְל יָאהְרִין וָואס אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען פוּן דֶעם

שפתי חכמים

ן לפי שויה שאם היתה גדולה שיכול לזרוע בה חומר שעורים יתה זיבורית נותן ערך הכתוב בפרשה : ב ופירש יהיה במקום י שכוונת הכתוב על הנתינה לא על שיקום ביד מי שהוא עומד ם לא תסבול ענין נתינה פירש מלת יקום יהיה מפני שזאת סבול שיהיה בקיומו או שיהיה כשיעור שיתן שהוא מענין נתינה : ג פירוש מה שאמר הכתוב וחשב לו הכהן וגו' ואינו נותן כל החמשים שקל לאו דוקא כשיהיה הקדש מאוחר משנת היובל גם אם יהיה ההקדש מיד אחר שנת היובל אלא שהגואל לא בא לגאול אלא אחר כמה שנים משהקדיש והכתוב כתב האחד וה"ה למי שבא אחר שהקדיש במה שנים : ד כ"ומר הכרעה לכל סלע. ופרוטרוט לשון פרוטה כלומר

פירוש לתורת אלהים

מֶען קָאן דְרוּף מֶער זֵייעֶן פוּן דֶער מָאס אִיז צוּנְג אוֹךְ לְפִי עֶרֶךְ : (יז) הַיינְט אִיז דֶער פָּסוּק ש אִם מִשְּׁנַת אַז עֶר הָט מַקְדִּישׁ גֶוֶוען דָם פֶעלְד אִין תְּחִילַּת עֶרְשְׁטֶן יָאר נָאךְ יוֹבֵל אוּנ אַנְדֶער ש וִויל דָם אוּם לֵייזֶן כְּעֶרְכְּךָ אַזוֹ וִוי דַיין שַׁאצוּנְג ל בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין עֶר זָאל גֶעבֶּן פוּפְצִג שְׁקָלִים : ם אַחַר אוּנ אַז עֶר הָט מַקְדִּישׁ גֶוֶוען דָם פֶעלְד עֶטְלִיכֶע יָאר נָאךְ יוֹבֵל אָדֶר עֶר הָאט מַקְדִּישׁ גֶוֶוען תֵּיכֶף נָאךְ יוֹבֵל נָאר דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וִויל דָאס אוּם לֵייזֶן אִיז גְקוּמֶן עֶטְלִיכֶע יָאר נָאךְ יוֹבֵל וְחִשַּׁב זָאל דֶער כֹּהֵן אִים רֶעכִינֶען דָם גֶעלְד וָוס עֶר דַארְף גֶעבֶּן עַל פִּי הַשָּׁנִים נָאךְ דִי יָארֶן וָוס אִיז גְבְלִיבֶּן בִּיז יוֹבֵל זָאל עֶר פַאר אִיטְלִיכֶען יָאר גֶעבֶּן אַשֶּׁקֶל אוּנ עֶפִּים מֶער : (יט) וְאִם אוּנ אוּב גָאל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ דֶר וָואס

יט וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ׃ כ וְאִם־לֹא יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד׃ כא וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ׃
ששי כב וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר

אונקלוס

מִפְּרְסָנֵהּ׃ יט
מִפְרַק יִפְרוֹק יָת חַ
דְּאַקְדֵּשׁ יָתֵהּ וְי
חוּמְשׁ כְּסַף פֻּרְסָ
עֲלוֹהִי וִיקוּם לֵהּ׃ כ
לָא יִפְרוֹק יָת חַקְלָא
זַבִּין יָת חַקְלָא לְ
אָחֳרָן לָא יִתְפְּרַק עוֹ
כא וִיהֵי חַקְלָא בְּמִפַּ
בְּיוֹבְלָא קוּדְשָׁא קֳדָ
כַּחֲקַל חֶרְמָא לְכַהֲ
תְּהֵי אַחֲסַנְתֵּהּ׃ כב
יָת חֲקַל זְבִינוֹהִי דִּי

תו"א ויסף חמשית ברכות מט שבת קכט
לא פסחים לה קידושין יא נד מל
בכורות יא יב ערכין לג : ואם לא יגאל את השדה ערכין כה כו : ואם מכר את השדה שם כו : לא יגאל עוד שם : והיה השדה בצאתו שם יד כה לג : ביובל ק
כה : כשדה החרם לכהן תהיה סנהדרין פח ערכין כח לד : לכהן תהיה אחזתו ב"ק קט ערכין כה כח : ואם את שדה מקנתו גיטין מח בתרא עב ערכין כו

רשב"ם

(כ) ואם מכר. הנזבר לאיש אחר לא יוכלו בעליה לפדותה עוד אלא מתחלקת לכהנים ביובל לכהנים של אותו משמר : (כא) תהיה אחזתו. של מ

רש"י

השנים שמשנת היובל ה עד שנת הפדיון : (יט) ואם
יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזא
(כ) ואם לא יגאל את השדה. המקדיש : ואם מ
ו הגזבר : את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד.
ביד ז המקדיש : (כא) והיה השדה בצאתו ביו
מיד הלוקחו מן הגזבר ח כדרך שאר שדות היוצאות
לוקחיהם ביובל : קדש לה'. לא שישוב להקדש
הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם הנתון ט לכהנים ש
(במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אף זו תתחלק לכ
של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו : (כב)

בית יהודא

יאהר יובל וואס איז געוועזן ביז צו דעם יאהר וואס ער לייזט־
אוים די פעלד : (יט) וְאִם גָּאֹל יִגְאַל.(הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ), אויב דער
וואס האט געהייליגט די פעלד ער לייזט זיא אוים (יוֹסִיף חוֹמֶשׁ
עַל הַקִּצְבָה הַזֹּאת) זאל ער צו געבין צו דעם צאהל נאך
אפינפטעל מעהר : (כ) וְאִם לֹא יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה. (הַמַּקְדִּישׁ)
אויב דער בַּעַל הַבַּיִת וואס האט געהייליגט דיא פעלד וועט
ניט אויסלייזין די פעלד : וְאִם מָכַר. (הַגִּזְבָּר), אויב דער גַבַּאי
וועט פארקויפין (אֶת הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר) דיא פעלד צו איין
אנדערע מענטש (לֹא יִגָּאֵל עוֹד לָשׁוּב בְּיַד הַמַּקְדִּישׁ) דער מענטש
וואס הט די פעלד געהייליגט קען שוין ניט די פעלד צוריק
אויסלייזין אונ די פעלד וועט ניט מער קומען צו דעם מענטש
וואס האט זיא געהייליגט : (כא) וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל. ווען די פעלד וועט ארום גיין יובל (מִיַּד הַלּוֹקְחוֹ מִן הַגִּזְבָּר
דעם מענטש וואס האט זיא געקויפט פון גבאי (כְּדֶרֶךְ שְׁאַר שְׂדוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִיַּד לוֹקְחֵיהֶם בַּיּוֹבֵל) ווי אנדערע פעלדער
גייען ארוים פון זייערע קויפערס אין דעם יאהר יובל : וקֹדֶשׁ לַה'. הייליג צו הקב"ה, זאגט רש"י (לֹא שֶׁיָּשׁוּב לְהֶ
בֶּדֶק הַבַּיִת לְיַד הַגִּזְבָּר) מען מיינט ניט די פעלד וועט צוריק גיין צום גבאי פון הקדש און מען וועט דיא פעלד אלע
נאך יובל פארקויפין) אונ דאס געלד וועט זיין צום פארריכטען דעם בית המקדש (אֶלָּא כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם הַנָּתוּן לַכֹּהֲנִים) נא
פעלד וועט זיין ווי א פעלד וואס איז חרם וואס זיא ווערט געגעבין צוא דיא כהנים (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין
הקב"ה האט געזאגט צו אהרן (כָּל חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה) אלע זאכן וואס די יודין וועלין אוף זייא זאגן זיי זאלן זיין
וועט דאס געהערין צו דיר (אַף זוֹ תִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמָר שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל פּוֹגֵעַ בּוֹ) דיא פעלד וועט
צוטיילט ווערין צו די כהנים פון דעם משמר (פון דיא וואך) וואס דער יום כפור פון יובל וועט אין אים זיין : (כב)

שפתי חכמים

על יד על יד : ה שאותן שנים נשתהה ביד הקדש לפיכך מונין לו מאותן שנים שהרי מה שצריך הגואל ליתן אינו אלא כפי המנין משנת הפדיון עד שנת היובל שהגואל אוכל פירותיו לא כפי מנין השנים משנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל פירותיו : ו פירוש שהוא המוכר ולא המקדיש הנזכר למעלה : ז פירוש ביובל : ח פירוש ולא מיד ההקדש כי לא מצינו בשום מקום שלוה שילא השדה ביובל מיד ההקדש ואיך אמר והיה השדה בלאתו וכו' : ט מפני שקודש לה' נאמר על הקדש בדק הבית וגם לכהני

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) והיה השדה בצאתו ביובל. איתא בת"כ מגיד ש
לישון זכר וצריך פי' לפירושו וכי לא ידעינן דשדה נזכר
מקום לשון זכר אלא ה"ק מה שהשדה לשון זכר מבאר ס
דהאי קרא דכתיב לכהן תהיה אחוזתו וכדמסיק התם

פירוש לתורת אלהים

האט דאס פעלד מקדיש געווען וועט זיא וועלין אוים
לייזן וְיָסַף זאל ער מוסיף זיין אוף דעם שאצונג
אפינפטעל געלד וְקָם לוֹ אונ דאס פעלד זאל בלייבין
שטיין צו אים : (כ) וְאִם לֹא יִגְאַל אונ אז דער וואס האט
מקדיש געווען דאס פעלד וועט דאס ניט אוס לייזן
וְאִם מָכַר אונ אז דער גבאי פון דעם הקדש הט פאר
קופט דאס פעלד לְאִישׁ אַחֵר צו אנאנדערן מענטשין
לֹא יִגָּאֵל עוֹד קען שון דער איגנער בעל הבית ניט
לייזן : (כא) וְהָיָה אונ דאס פעלד אז עס וועט א
גיין אום יובל פון דעם פרעמדן מענטשן וואס ה
דם גיקופט בייא דעם גבאי זאל דאס זיין קודש
הייליג צו גאט כִּשְׂדֵה אזו ווי דם פעלד פון חרם [פ"
לַכֹּהֵן תִּהְיֶה דם פעלד זאל זיין צו די כהנים פאר
ארב : (כב) וְאִם אונ אוב אֶת שְׂדֵה זיין גקופט פע

לֹא מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיהוָה׃
כג וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֵת מִכְסַת
הָעֶרְכְּךָ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת־
הָעֶרְכְּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
כד בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה
לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ לַאֲשֶׁר־לוֹ אֲחֻזַּת
הָאָרֶץ׃ כה וְכָל־עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל

ל אַחֲסַנְתֵּהּ יַקְדֵּשׁ
ם יְיָ׃ כג וִיחַשֵּׁב לֵהּ
א יָת מִנְיַן פֻּרְסָנֵהּ
שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא וְיִתֵּן
פֻּרְסָנֵהּ בְּיוֹמָא הַהוּא
שָׁא קֳדָם יְיָ׃ כד בְּשַׁתָּא
לָא יְתוּב חַקְלָא
בְנֵהּ מִנֵּהּ לִדְדִילֵהּ
נַת אַרְעָא׃ כה וְכָל
נֵהּ יְהֵי בְּסִלְעֵי

"ם (כד) לאשר קנהו מאתו. שהקונה אותו לא היה יכול להקדישו אלא הפירות שיש לו בו עד היובל׃

ותשב לו הכהן שם יד׃ את מכסת שם׃ ונתן את הערכך תולין קלח׃ בשנת היובל ישוב השדה ערכין כו׃ וכל ערכך יהיה בשקל הקודש בכורות י ערכין ד׃

רש"י

שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה ה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול ישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת ולשוב לבעלים לפיכך אם בא לגאלה יגאל בדמים הקצובים לשדה אחוזה. ואם לא יגאל וימכרנה גזבר או אם לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר מאתו אותו שהקדישה ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח האחרון מאתו וזהו הגזבר לכך הוצרך לומר לאשר חוזת הארץ מירושת אבות וזהו בעלים הראשונים וה למקדיש׃ (כה) וכל ערכך יהיה בשקל

בית יהודא

אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ וגו'. זאגט רש"י (חִילּוּק יֵשׁ בֵּין שְׂדֵה מִקְנָה לִשְׂדֵה אֲחוּזָה) עס איז ניט גלייך אז מען הייליגט אנקויפטע פעלד צו מען הייליגט אגעירשטע פעלד (שֶׁשְּׂדֵה מִקְנָה לֹא תִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים בְּיוֹבֵל) אז איינער הט געהייליגט אנקויפטע פעלד אונ ער האט זיא ניט אויסגעלייזט פון גבאי אז עס קומט יובל ווערט זיא ניט צוטיילט צו די כהנים (לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּישָׁהּ אֶלָּא עַד הַיּוֹבֵל) ווייל ער הט זיא ניט געקענט הייליגען נאר ביז יובל, ווייל זיא איז נאר זיינע ביז יובל (שֶׁהֲרֵי בְּיוֹבֵל הָיְתָה עֲתִידָה לָצֵאת מִיָּדוֹ וְלָשׁוּב לַבְּעָלִים) ווייל יובל הט גדארפט די פעלד ארויסגיין פון אים צו דעם מענטש וואס ער הט זיא פון אים גקופט (לְפִיכָךְ) דריבער איז דער דין אזו (אִם בָּא אויסלייזין פון הקדש (יִגְאַל בְּדָמִים הַלָּלוּ הַקְּצוּבִים לִשְׂדֵה אֲחוּזָה) אויב דר ווס האט דיא פעלד געהייליגט וויל זיא ער זיא אויסלייזין פאר דיא געלט וואס די תורה האט אויסגיזעצט צו געבען אז מען וויל אויסלייזין פון הקדש עשטע פעלד (וְאִם לֹא יִגְאַל) אונ אויב ער וועט זיא ניט אויסלייזין (וְיִמְכְּרֶנָּה גִּזְבָּר לְאַחֵר) אונ דער גבאי וועט זיא קויפין צו איין אנדערין (אוֹ אִם לֹא יִגְאַל הוּא) אדער דער ווס האט זיא געהייליגט וועט זיא ניט אויסלייזן, (בִּשְׁנַת יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ אוֹתוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ) אז עס וועט קומען דער יאהר יובל זאל דר גבאי צוריקגעבן די צו דעם מענטש ווס דיא געהייליגטע פעלד איז פון אים געקויפט גוואַרין וצו דעם מענטש וואס ביי אים האט די פעלד דר מענטש וואס הט זיא גהייליגט, דהיינו ראובן הט גקופט אפעלד פון שמעון אונ ראובן הט גזאגט פעלד זאל זיין הייליג, אז עס קומט יובל ווערט די פעלד אוס פון איר הייליגקייט אונ גהער צוריק צוא שמעון. דיא פעלד איז גוועזן ראובן'ס נאר ביז יובל האט ער זיא דאך נאר געקענט הייליגן ביז יובל) (וּפֶן תֹּאמַר) טאמער זאגן דיא תורה מיינט (לַאֲשֶׁר קָנָהוּ הַלּוֹקֵחַ הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מֵאִתּוֹ) אז עס וועט קומען יובל זאל די פעלד ארויסגיין צו מענטש ווס דר לעצטר קויפער הט זיא פון אים גקופט (וְזֶהוּ הַגִּזְבָּר) דס איז דר גבאי, דיא פעלד זאל ארויסגיין פון לעצטען קויפער ופון דעם מענטשו וואס האט זיא גקופט פון גבאי, אונ זיא זאל צוריק גיין צום גבאי (לְכָךְ לוֹמַר) דריבער דארף דר פסוק זאגן (לַאֲשֶׁר לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ מִירוּשַּׁת אֲבוֹתָיו) דיא פעלד גייט ביז צו דעם מענטש האט דיא פעלד געירשט פון זיינע אלטערין (וְזֶהוּ בַּעֲלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁמְּכָרוּהָ לַמַּקְדִּישׁ) מען מיינט די ערשטע בעלי פון די פעלד, פריער גייט די פעלד צו שמעון וואס ער האט זיא פארקויפט צו ראובן אונ ראובן האט די פעלד יליגט, אויב שמעון האט אויך דיא פעלד געקויפט, גייט זיא צו שמעון'ס פארקויפער אונ אזו ווייטער ביז די קומט צו דעם מענטש וואס האט די פעלד אירושה אונ ביי אים בלייבט דיא פעלד׃ (כה) וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל

דעת זקנים מבעלי התוספות

אומר לשדה שיוצאה לכהנים ביובל דכתיב או אל אחד מבניו הכהנים והרי היא תחת ידו ומנין שיכול הרי היא כשלי יק התם בערכין בשל אחרים אני זוכה בשלי לא כ"ש ת"ל לכהן תהיה אחוזתו ולא תסתלק לכהנים אבל כיון דשדה נזכר בלשון זכר אי הוה קאי אשדה ה"ל למיכתב יהיה אחוזתו׃

פירוש לתורת אלהים

וס איז אים ניט גקומען בירושה יקדיש וועט ער מקדיש זיין צו גאט׃ (כג) וְחִשַּׁב זאל דר כהן אים עגן את מִכְסַת די צאל פון דעם שאצונג עַד שְׁנַת פיל יאר עס איז דא ביז יובל וְנָתַן אונ ער זאל ין דס שאצונג בַּיּוֹם הַהוּא אין דעם זעלביגן טאג ט ליי אונ דאס געלד איז הייליג צו גאט [עיין רמב"ן]׃ (כד) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל אין דעם יאר פון יובל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה זאל זיך דס פעלד אום קערן לַאֲשֶׁר צו דעם מענטשן ווס מען האט דאס ביי אים גקופט לַאֲשֶׁר לוֹ צו דעם ווס דאס פעלד איז צו אים אירושה׃ (כה) וְכָל עֶרְכְּךָ אונ אלע דיינע שאצונג ווס שטייט דר ביי מען זאל געבן שקלים זאל אלץ זיין בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ מיט אשקל

פין

הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל׃
כו אַךְ־בְּכוֹר אֲשֶׁר יְבֻכַּר לַיהוָה
בִּבְהֵמָה לֹא־יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־
שׁוֹר אִם־שֶׂה לַיהוָה הוּא׃ כז וְאִם
בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכְּךָ
וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל

אונקלוס

קוּדְשָׁא עֶסְרִין מָעִין
סִלְעָא׃ כו בְּרַם בּוּכְרָא
יִתְבַּכַּר קֳדָם יְיָ בִּבְעִ
לָא יַקְדֵּשׁ גְּבַר יָתֵהּ
תּוֹר אִם אִמַּר דַּייָ הוּ
כז וְאִם בִּבְעִירָא מְסָאָ
וְיִפְרוֹק בְּפֻרְסָנֵהּ וְי
חֻמְשֵׁהּ עֲלוֹהִי וְאִם

תו"א אך בכור אשר יבכר בכורות
יקדים ערכין נט תמורה כה :
אם שה זבחים פא : ואם בבהמה
מנחות קא : ואם לא יגאל בכורות

רשב"ם

(כו) לאיקדיש איש אותו. לקרבן אחר כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכור: (כז) ואם בבהמה הטמאה. ממש יקדיש אדם. באותה יש פדיון ובבהמה טמאה ממש [דלעיל] פירשו חכמים שלמים בבעלי מומים כמו שפירשתי דין פדיון: (זה"ד צריך תקון):

רש"י

הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה הקדש: עשרים גרה. עשרים מעות כך מתחלה ולאחר מכאן הוסיפו שתות ואמרו רבותינו מעה כסף דינר עשרים ב וארבע מעות לסלע: (כו) לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר לפי שאינו (כז) ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בער וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה והוא לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על ההקדש שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית: ופדה בערכך. כ שיעריכנה הכהן: ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ): ונ

בית יהודא

הַקֹּדֶשׁ). זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל עֶרְכְּךָ שֶׁכָּתוּב בּוֹ שְׁקָלִים) בַּיי אַלֶע שַׁאצוּנְג וָוס שְׁטֵייט שְׁקָלִים (יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ) זָאלֶן דִיא שְׁקָלִים גֶעוואֹגֶען וֶוערֶען מִיט דִי הֵיילִיגֶע וואָג פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וְעֶשְׂרִים גֵּרָה). דָס אִיז (עֶשְׂרִים מָעוֹת) צְוָואַנְצִיג מָעוֹת (כָּךְ הָיוּ מִתְּחִלָּה) אַזוֹ אִיז גִיוֶועֶן אִין אָנְהֵייבּ, אִין דִי צַייט פוּן מֹשֶׁה (וּלְאַחַר מִכָּאן הוֹסִיפוּ שְׁתוּת) נָאכְדֶעם הָאט מֶען דֶעם טָאלֶער פַארְגְרֶעסֶערְט מִיט אַזֶעקְסְטִיל (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) אוּנ דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גִיזָאגְט (שֵׁשׁ מָעָה כֶּסֶף דִּינָר) אַדִינֶר זָאל זַיין זֶעקְס מָעוֹת זִילְבֶּערְנֶע (עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מָעוֹת לְסֶלַע) פִיר אוּנ צְוָואַנְצִיג מָעוֹת אִין אַטָאלֶער וְגֵרָה אוּנ מָעָה אוּנ דִינֶר אוּנ סֶלַע דָאס זֶענֶען נֶעמֶען פוּן פַארְצַייטִיגֶע מַטְבְּעוֹת: (כו) וְלֹא יַקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ). (לְשֵׁם קָרְבָּן אַחֵר), אוֹיבּ עֶס אִיז גִיבָּארִין גְוָוארִין בַּיי אֵיינֶעם אַבְּכוֹר פוּן אַבְּהֵמָה, טָאר עֶר נִיט הֵיילִיגֶען דֶעם בְּכוֹר פַאר אֵיין אַנְדֶער קָרְבָּן וַאעוֹלָה, אַחַטָּאת, אוּנ נִיט פַאר אֵיין אַנְדֶער קָרְבָּן) (לְפִי שֶׁאֵינוֹ) וַוייל דֶער בְּכוֹר אִיז נִיט זַיינֶער, עֶר גֶהֶער צוּם כֹּהֵן: (כז) וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וגו'). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין הַמִּקְרָא הַזֶּה מ הַבְּכוֹר) דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט נִיט פוּן אַבְּכוֹר (שֶׁאֵין לוֹמַר בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ) וָוארוּם מֶען קֶען נִיט זָאגֶן אַבְּכוֹר פוּן אַבְּהֵמָה וָואס אִיז טָמֵא מֶען זָאל אִים אוֹיסְלֵייזִין מִיט דַיין שַׁאצוּנְג, וַוייל אַבְּכוֹר פוּן אַבְּהֵמָה וָוס אִיז וֶוערְט נִיט הֵיילִיג (וַחֲמוֹר אֵין זֶה) אוּנ אַבְּכוֹר פוּן אַאֵייזִיל מֵיינְט מֶען אוֹיךְ נִיט (שֶׁהֲרֵי אֵין פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר אֶלָּא וָוארוּם אַבְּכוֹר פוּן אַאֵייזִיל וֶוערְט נִיט אוֹיסְגֶעלֵייזְט מִיט גֶעלְט נָאר מִיט אַשֶׁעפְּס (וְהוּא מַתָּנָה לַכֹּהֵן) דֶעם שֵׁיינְקְט מֶען דֶעם כֹּהֵן (וְאֵינוֹ לְהֶקְדֵּשׁ) אוּנ דֶר שֶׁעפְּס גִיהֶער נִיט צוּ הֶקְדֵּשׁ (אֶלָּא הַכָּתוּב מוּסָב עַל הַהֶקְדֵּשׁ) נָאר דֶער שְׁמוּעֶסְט פוּן הֶקְדֵּשׁ (שֶׁהַכָּתוּב שֶׁלְּמַעְלָה דִּבֵּר בְּפִדְיוֹן בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּמְמָה) דֶער פְרִיעֶרְדִיגֶער פָּסוּק וִיא וֶעיין שְׁמוּעֶסְט פוּן אַקָרְבָּן וּפוּן אַכְּשֵׁרָה בְּהֵמָה) וָוס זִיא הָאט בֶּעקוּמֶען אַפֶּעלֶער זָאל מֶען זִיא אוֹיסְלֵייזִין וְוִיא דֶער כֹּהֵן וֶועט (וְכַאן דִּבֵּר) אוּנ דָא שְׁמוּעֶסְט דֶר פָּסוּק (בְּמַקְדִּישׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה לְבֶדֶק הַבַּיִת) אוֹיבּ עֶר הָאט גְזָאגְט אוֹף אַבְּהֵמָה וָוס אִיז זִיא זָאל זַיין הֵיילִיג (מֶען זָאל זִיא פַארְקוֹיפִין אוּנ דָס גֶעלְט זָאל גִיהֶערִין) צוּם פַארִיכְטוּנְג פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: בְעֶרְכֶּךָ). זָאל מֶען זִיא אוֹיסְלֵייזִין מִיט דַיין שַׁאצוּנְג (כְּפִי מַה שֶׁיַּעֲרִיכֶנָּה הַכֹּהֵן) וְוִיא דֶר כֹּהֵן וֶועט זִיא שַׁאצִין: וְ יִגָּאֵל). (עַל יְדֵי בְּעָלִים), אוֹיבּ דֶר בַּעַל הַבַּיִת וָואס הָאט זִיא גֶעהֵיילִיגְט וֶועט זִיא נִיט צוּרִיק אוֹיסְלֵייזִין: וְנִמְכַּר בְּעֶ

שפתי חכמים

ופירש בשדה החרם לכהן: י דק"ל דהפסוק משמע דכל ערך לא יהיה פחות משקל וזה אינו דהא מסדרין לו לפי מה שיש לו ושאיר לו כדי חייו כדלעיל: כ דסלע ארבע דינרין ודינר שש מעה נמצא כ"ד לסלע: ל שהרי אין הבכורה נוהג בבהמה טמאה אלא בחמור

פירוש לתורת אלהים

פוּן הֶקְדֵּשׁ וָוארוּם דֶער שֶׁקֶל שֶׁל הֶקְדֵּשׁ אִיז גְרֶעסֶער פוּן אַפְּרָאסְטֶן שֶׁקֶל עֶשְׂרִים גֵּרָה דֶר שֶׁקֶל אִיז צְוַואנְצִג גֵּרוֹת דָאס אִיז אַזוֹ אַמַטְבֵּעַ: (כו) אַךְ נַייעֶרְט בְּכוֹר אַקָאלְבּ וָוס וֶוערְט צוּם עֶרְשְׁטֶן גְבָארֶן בַּיי אַבְּהֵמָה גְהֶער עֶר דָאךְ צוּ גָאט לֹא יַקְדִּישׁ זָאל אִים קֵיין מֶענְטְשׁ נִיט מַקְדִּישׁ זַיין אִם שׁוֹר סַיי דֶר בְּכוֹר אִיז אֵיין אָקְס אוּנ סַיי עֶר אִיז אַלֶעמֶלִי זָאל מֶען דָאס נִיט מַ זַיין לַיְיָ הוּא וָוארוּם אָן דֶעם גִיהֶער עֶר אוֹיךְ צוּ מַחֲמַת עֶר אִיז אַבְּכוֹר: (כז) וְאִם בַּבְּהֵמָה אוּנ אַז אִיז מַקְדִּישׁ אַבְּהֵמָה טְמֵאָה וּפָדָה זָאלֶן דִי בְּעָלִי אוֹם לֵייזֶן וִויפִיל דֶר כֹּהֵן וֶועט דָם שַׁאצֶן וְיָסַף אוּ מוֹסִיף זַיין אוֹף אִים אַחוֹמֶשׁ וְאִם לֹא יִגָּאֵל אוּנ אוֹב

מצות השם

(שנו) אַךְ בְּכוֹר וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט אִיבֶּר עֶנְדִירִין פוּן אֵיין דָבָר קְדוּשָׁה צוּא אֵיין אַנְדֶערִי הֵיילִיגִי זַאךְ דְהַיְינוּ מֶען טָאר פוּן אֵיין בְּכוֹר נִיט מַאכִין אֵיין אַנְדֶרִי אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

אך

ק וְיִזְדַּבַּן בְּפֻרְסָנֵהּ׃
ם כָּל חֶרְמָא דִּי
גְּבַר קֳדָם יְיָ מִכָּל
ה מֵאֱנָשָׁא וּבְעִירָא
ל אַחְסַנְתֵּהּ לָא
וְלָא יִתְפָּרֵק כָּל
א קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא

וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ׃ כח אַךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־

ך כל חרם ערכין כח : מכל אשר לו שם : ובהמה שם : לא ימכר ולא יגאל זבחים ט בכורות יג תמורה ה : ולא יגאל מליעה מז בכורות לא לב תמורה ה : כל חרם קדש קדשים הוא סנהדרין פח בכורות לד ערכין כח כט תמורה לב :

רש"י

ר. לאחרים : (כח) אך כל חרם וגו'. (ת"כ) נחלקו בדבר יש אומרים סתם חרמים להקדש מ ומה אני במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה בחרמי כהנים ואמר הרי זה חרם לכהן ויש שאמרו סתם חרמים לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן. לדברי האומר רמים לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים והאומר חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים כח) שהכל מודי' שחרמי כהני' אין להם פדיון עד שיבואו ן נ והרמי גבוה ם נפדים : כל חרם קדש קדשים האומר סתם חרמים לבדק הבית מביא ראיה מכאן סתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא ד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים

בית יהודא

זאל זיא פארקויפט ווערן מיט דיין שאצונג (לאחרים) צו אנדערע מענטשין : (כח) (אך כל חרם וגו') . זאגט רש"י (נחלקו רבותינו בדבר) די רבנן קריגן אין דר זאך (יש אומרים סתם חרמים להקדש) אטייל רבנן זאגין אויב אמענטש זאגט אוף אזאך דס זאל זיין חרם , הט ער געמיינט מען זאל די זאך פארקויפן אונ דם געלט זאל זיין הייליג צום פאריכטונג דעם בית המקדש (ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה) אונ וום וועלן מיר טאן מיט דעם פסוק וואס הקב"ה האט גזאגט צו אהרן אלע זאכן וום די יודין וועלן אוף זיי זאגן זיי זאלן זיין חרם זאלן די זאכן געהערין צו דיר, הקב"ה הט געמיינט (חרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן) אוב דר מענטש הט גזאגט בפירוש די זאך זאל זיין חרם צום כהן (ויש שאמרו) אונ אטייל רבנן האבן גזאגט (סתם לכהנים) אפילו אמענטש זאגט ניט בפירוש דיא זאך זאל זיין חרם צום כהן, נאר ער זאגט די זאך זאל זיין חרם, געהער אוך די זאך צו די כהנים : ולא ימכר ולא יגאל) . עס זאל ניט פארקויפט ווערען אונ עס זאל ניט אויסגעלייזט ווערן (אלא ינתן לכהן) נאר דם זאל געגעבען ווערן צום כהן , זאגט רש"י (לדברי האומר סתם חרמים לכהנים) נאך דעם וואס ער זאגט אז איינר הט גזאגט אוף אזאך די זאך זאל זיין חרם אונ ער הט ניט גזאגט צו וואס זיא זאל זיין חרם איז סתם חרמים) זאגן מיר ער הט געמיינט דאס זאל זיין חרם צום כהן (מפרש מקרא זה בסתם חרמים) זאגט ער דער פסוק שמועסט פון סתם חרמים (והאומר סתם חרמים לבדק הבית) אונ דער תנא וום זאגט סתם חרמים ואז איינער זאגט די זאך זאל זיין חרם אונ ער האט ניט גזאגט צו וואס זיא זאל זיין חרם) הט ער געמיינט עס זאל זיין חרם צו בדק הבית, צום פאריכטען דעם בית המקדש (מפרש מקרא זה בחרמי כהנים) זאגט ער דער פסוק שמועסט אז ער זאגט בפירוש די זאך זאל זיין חרם צו דיא כהנים (שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן) ווארום זאלטן די זאכן וום מען איז מחרים צום כהן קען מען זיי ניט צוריק אויסלייזן ביז זייא קומן צום כהן (וחרמי גבוה אבער די זאכן וואס מען הייליגט צו בדק הבית, אז מען וויל קען מען זיי צוריק אויסלייזן, אונ די זאכן גייען פון זייער הייליגקייט, אונ דם געלט ווערט הייליג : וכל חרם קודש קדשים הוא לה'). אלע חרמים זענען הייליג הקב"ה, זאגט רש"י (האומר סתם חרמים לבדק הבית) דר תנא וואס זאגט סתם חרמים מיינט מען עס זאל זיין בדק הבית (מביא ראיה מכאן) ברייננגט ער אבעווייזונג פון דעם פסוק (והאומר סתם חרמים לכהנים) אונ דר תנא וואס סתם חרמים מיינט מען עס זאל זיין חרם צוא כהנים (מפרש כל חרם קודש קדשים הוא לה') זאגט ער וום דר פסוק חרם איז קודש קדשים (ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים וקדשים קלים ונותן לכהן) לערונט דער פסוק אז כהנים קען זיין אויף קדשי קדשים (עולות חטאות אשמות) אונ אויף גרינגע קדשים (שלמים תודה אונ נאך

שפתי חכמים

לבדק הבית : נ פי' ואחר שיבאו ליד הכהן הרי הן חולין גמורין לכל דבריהם ואם רוצה קונה אותן מן הכהן והרי הן כחולין ממש : ס פי'

פירוש לתורת אלהים

ם וועלן די בהמה ניט אום לייזן ונמכר זאל זיא קויפט ווערן צו אפרעמדן פר אזו פיל געלד ווי ר כהן הט זיא גשאצט אונ דר פרעמדר בדארף מוסיף זיין אחומש : (כח) אך נייערט כל חרם אלי אשר יחרם וום אמענטש וועט זאגן די זאך זאל חרם פון גאטס וועגין מכל אשר לו אלי זאכן וואס געהערן צו אים מאדם סיי אמענטש ובהמה אדר א בהמה ומשדה אדר אזו אפעלד וום איז ביי אים אירושה אונ הט גזאגט די זאך זאל זיין חרם לא ימכר זאל דם ניט פר קויפט ווערן ולא יגאל אונ עס זאל ניט אום גלייזט ווערן נאר עס געהער צו די כהנים כל חרם אלי זאכן וום מען זאגט דאס זאל זיין חרם קודש קדשים הוא ליי

מצות השם

אך כל חרם. דאס איז די מצוה ווען איינער איז מחרים זייני פעלדר אזו דארף מען זיי געבין צו די כהנים אז ער אבר ארוס אז ער גיט דם מען זאל פאר ריכטען דער פאר ניהמ"ק דארף מען דאס געבען צום בית המקדש נאר חרם גייט ניט אן נאר אין דער צייט ווען יובל איז נוהג אונ דיא מצוה גייט אן ביא זכרים אונ נקבות : (ש"נח שנט) לא ימכר. דם איז די מצות לא תעשה אז מען טאר ניט פר קויפין דם וום ער הט גהייליגט פון דיא כהנים וועגן אונ ווידר איז איין (לא תעשה) אז דער וום ער איז (מחרים) טאר ניט אום לייזן וואס ער האט גהייליגט פון דיא כהנים וועגין :

קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה: שביעי כט כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן־הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת: ל וְכָל־מַעְשַׂר

קֳדָם יְיָ: כט כָּל
דִי יִתַּחֲרַם מִן אֱנָשָׁ
יִתְפְּרָק אֱתְקְ
יִתְקְטֵל: ל וְכָל מַ

תו"א כל חרם אשר יחרם כתובות לו לט ערכין ו ו: וכל מעשר הארץ מזרע הארץ שם:

רשב"ם

(ל) מעשר הארץ. מעשר ט...
חסלת ספר ויקרא מיסוד רבינ...

בעל הטורים

(כט) יחרם. ג' כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה זובח לאלהים יחרם יחרם כל רכושו: לומ' מה חייבי מיתות לא נשקול ממונם אף חייבי ממון אין לנו לפוטרו עד שישלם וזהו יחרם כל רכושו דאיירי בחייבי ממון איתקש לזובח לאלהים יחרם. דהיינו חייבי מיתות אני אומר לא יפדה:

בית יהודא

אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת] (כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַס' עֲרָכִין) וִויא מִיר הָאבֶּן גְלֶערוּנְט אִין דִי מַסֶכֶת עֲרָכִין (אִם נֶדֶר הוּא נוֹתֵן דְּמֵיהֶן) אוֹיבּ דָס אִיז אַנֶדֶר [אָדֶער אַחוֹב] גִיט עֶר צוּם כֹּהֵן וִוי פִיל זַייא זֶענֶען וֶוערְט (וְאִם נְדָבָה נוֹתֵן אֶת טוֹבָתָהּ) אוֹיבּ דָס אִיז אַנְדָבָה גִיט עֶר נָאר זַיין פַארְדִינְסְט וָוס עֶר הָאט אִין דֶעם קָרְבָּן. אִיצְט וֶועלֶן מִיר זָאגֶן דֶעם פְּשַׁט אִין דִי רַשִׁ"י אוֹיבּ אֵיינֶער הָט גְטָאהְן אַנֶדֶר עֶר זָאל בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן עוֹלָה וּשְׁלָמִים אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת], נָאכְדֶעם [מָארְגִין אָדֶער אֵיין אַנְדֶער טָאג] הָט עֶר גְזָאגְט אוֹיף אַבְּהֵמָה דִי בְּהֵמָה זָאל זַיין פַּר מַיין נֶדֶר, אִיז דִי בְּהֵמָה נָאךְ גֶערֶעכוּנְט וִויא זַיינֶע, וַוייל אוֹיבּ דִיא בְּהֵמָה וֶועט גֶעגַנְבֶת וֶוערִין אָדֶער פַארְלָארְ... אָדֶער זִיא וֶועט שְׁטַארְבֶּען דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען אֵיין אַנְדֶער בְּהֵמָה פַּר זַיין נֶדֶר, אוּנ וַוייל דִיא בְּהֵמָה וֶוערְ... גֶערֶעכוּנְט זַיינֶע, דֶרִיבֶּער אוֹבּ עֶר הָט גְזָאגְט אוֹיף דִי בְּהֵמָה זִיא זָאל זַיין חֵרֶם צוּם כֹּהֵן, דַארְף עֶר גֶעבֶּען גֶעלְט צ... וִוי פִיל דִי בְּהֵמָה אִיז וֶוערְט, אוּנ דִיא בְּהֵמָה בְּלַייבְּט אַקָרְבָּן וִויא זִיא אִיז גְוֶועזֶען וָדָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז אַז עֶר הָט גְזָ... זַיינֶע חַטָּאוֹת אוּנ אֲשָׁמוֹת זַיי זָאלֶען זַיין חֵרֶם צוּם כֹּהֵן], אוּנ אוֹיבּ עֶס אִיז גְוֶועזֶען אַנְדָבָה, דְהַיְינוּ עֶר הָאט גְזָא... אַבְּהֵמָה דִיא בְּהֵמָה זָאל זַיין אַעוֹלָה וְאָדֶער שְׁלָמִים אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת], אִיז דֶער דִין אוֹבּ דִי בְּהֵמָה וֶוערְט... אָדֶער פַארְלָארִין אָדֶער זִיא שְׁטַארְבְּט דַארְף עֶר נִיט בְּרֶענְגֶען אֵיין אַנְדֶער בְּהֵמָה, אִיז דָאךְ דִיא בְּהֵמָה נִיט זַיינ... זִיא גְהֶער צוּם מִזְבֵּחַ, דְרִיבֶּר אוֹבּ עֶר הָאט גְזָאגְט אוֹיף דִיא בְּהֵמָה זִיא זָאל זַיין חֵרֶם צוּם כֹּהֵן, אִיז זִיא נִיט חֵ... וִויא עֶר וָואלְט גְזָאגְט אוֹיף אַפְרֶעמְדֶע בְּהֵמָה זִיא זָאל זַיין חֵרֶם צוּם כֹּהֵן, נָאר וַוייל אַקְלֵיינֶע זַאךְ הָאט נָאךְ דֶ... הַבַּיִת אִין דִי בְּהֵמָה, דָאס דַארְף עֶר גֶעבֶּען צוּם כֹּהֵן, דְהַיְינוּ מִיר וַוייסִין דִי כֹּהֲנִים זֶענֶען גֶעטֵיילְט גְוָוארְן אִין... צְוָואנְצִיג טֵייל [דָס הֵייסְט פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג מִשְׁמָרוֹת], יֶעדֶער וָואךְ אִיז מַקְרִיב אֵיין אַנְדֶער טֵייל [אֵיין מִשְׁמָר] אַלֶע פֶלֵייש פוּן קָרְבָּנוֹת אוּנ דִי פֶעל פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת גִיהֶער צוּ דִי כֹּהֲנִים פוּן דִי וָואךְ, קֶען אַמָאהְל אַכֹּהֵן זָאל זָאגֶן צוּ דֶעם בַּעַל הַבַּיִת וָוס דַארְף מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן נְדָבָה אִיךְ גִיבּ דִיר אַרוּבֶּל אוּנ וַוארְט מִי... קָרְבָּן זָאלְסְט אִים נִיט מַקְרִיב זַיין בִּיז עֶס וֶועט זַיין מַיין וָואךְ, דֶעם רוּבֶּל זָאל עֶר גֶעבֶּען צוּ דִי כֹּהֲנִים פַאר זַיי... [מְיֻדָּם]. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּגוֹן שֶׁהֶחֱרִים עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים) דְהַיְינוּ אֵיינֶר הָט גְזָאגְט אוֹיף זַיין כְּנַעֲנִישֶׁען קְנֶעכְט... אוֹיף זַיין כְּנַעֲנִישֶׁע דִינְסְט זַיי זָאלֶען זַיין חֵרֶם: (כט) וְכָל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם וגו']. זָאגְט רַשִׁ"י דֶער פָּסוּק מֵיינְט (הַיּוֹצֵ... וְאָמַר אֶחָד עֶרְכּוֹ עָלַי) דְהַיְינוּ רְאוּבֵן הָאט גְזֶעהֶן וִוי מֶען פִירְט אַמֶענְטְשׁ צוּם הַרְגֶענֶען אִים הָט רְאוּבֵן גְזָאגְט אִיךְ טוּ... אִיךְ זָאל גֶעבֶּען גֶעלְט פַּר זַיין שַׁאצוּנְג וִויא עֶר אִיז גְשַׁאצְט אִין דִי תּוֹרָה (לֹא אָמַר כְּלוּם) הָאט עֶר גָאר נִיט גְזָאגְ... זַיינֶע רֵייד גָאר נִיט, וַוייל דֶער מֶענְטְשׁ אִיז שׁוֹין וִויא אַגֶעהַרְגֶעטֶר אוּנ עֶר הָט שׁוֹן קֵיין שַׁאצוּנְג: [מוֹת יוּמָת הוֹלֵךְ לָמוּת) עֶר גֵייט דָאךְ צוּם שְׁטַארְבֶּן (לְפִיכָךְ לֹא יִפָּדֶה) דְרִיבֶּער דַארְף עֶר נִיט אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערֶען (אֵין לוֹ לֹ... וְלֹא עֵרֶךְ) עֶר הָאט נִיט אַוֶוערְט פוּן גֶעלְט וְעֶר אִיז גָאר נִיט וֶוערְט צוּם פַארְקוֹיפֶען] אוּנ עֶר הָט נִיט אַשַׁאצוּנְג... תּוֹרָה: (ל) וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ]. זָאגְט רַשִׁ"י (בְּמַעְשֵׂר שֵׁנִי הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פוּן דָאס צְוֵוייטֶע...

רש"י

קלים ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין אם נדר דמיהם ואם נדבה נותן פ את טובתה: מאדם. (ע... כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים: (כט) כ... אשר יחרם וגו'. (ת"כ) היוצא ליהרג צ ואמר אח... עלי לא אמר כלום: מות יומת. הרי הולך למות ל... יפדה אין לו לא דמים ולא ערך: (ל) וכל מעשר ה...

שפתי חכמים

חרמי בדק הבית כעודן בידו ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו הנכסים לחולין: ע ר"ל היינו שאמר הרי עלי ואם כן חייב באחריותו אם נאבד חייל חרמו ולכך צריך ליתן דמי שויה לכהן כיון שהחרם לכהנים והבהמה נקרבת למזבח בשביל הנדר שנדר כבר: פ כלומר שאמר הרי זו א"כ אינו חייב באחריותו אם נאבד ואינו חייל החרם אלא בכדי טובת הנאה ואינו נותן לכהן אלא טובת הנאה דהיינו מה שכהן אחר רוצה ליתן לבעל הבית זה שימתין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן וכן שאר דברים לפי שהיו כ"ד משמרות וכל משמר היה נוטל שבוע א' דבכל שבוע היה משמר אחד מקריבים כל הקרבנות וכל מה שראוי לכהנים נוטלין אותו משמר של אותו שבוע ומה שנותן כהן אחר לבעה"ב זה שימתין בקרבן זה להקריב עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן ושאר דברים דהיינו דבר מועט דשמא יאבד הקרבן ולא יהיה כלום דהבעל הבית אינו חייב ... וכשיעור זה צריך ליתן בעל הבית שהחרים בהמה של נדבו... צ אבל לא נגמר דינו למיתה אפילו הוא מוכה שאין נותן ... השנים. ומה שפירש הפסוקים שלא על הסדר כי מתחלה פי' קדש קדשים הוא וא"כ חזר למפרע ופירש מאדם ובהמה ו... כל חרם אשר יחרם מפני שרצה לפרש כל משפט החרם על הס... שפירש אך כל חרם שחרם הכהנים לא ימכר לאחר ולא יגאל ... רק ניתן לכהן שייס שחל על קדשי קדשים וקדשים קלים ו... הנדר וטובת הנאה של נדבה לכהן והחרם שהוא לשמים פו... ונותן דמיו לבדק הבית ולא כחרם הכהנים שאין יכול לפדותו ... ליד הכהן וזהו פירוש כל חרם קדש קדשים וא"כ חזר לפרש ... המוחרמי' ופירש מאדם ולא כל אדם אלא עבדיו הכנעניים ב...

פירוש לתורת אלהים

אִיז דָס גַאנְץ הֵיילִג צוּ גָאט (עיין רש"י): (כט) כָּל חֵרֶם אַלְץ וָוס אִיז פַּר וַוייסְט אֲשֶׁר יָחֳרַם וָוס מֶען וֶועט פַאר וַוייסְטֶן מִן הָאָדָם פוּן אַמֶענְטְשֶׁן לֹא יִפָּדֶה זָאל נִיט אוּם גְלֵייזְט וֶוערֶן מוֹת יוּמָת עֶר זָאל וֶוערֶן גְטֵייט [עיין רש"י]: (ל) וְכָל אוּנ אִיטְלִיכֶם מַעֲשֵׂר וָוס מֶען גִיט פוּ... זַאכֶען וָואס קוּמְט אַרוּס פוּן דֶר עֶרְד מִזֶּרַע הָאָרֶ... וָואס וֶוערְט גִיזֵייעֶט אִין דֶער עֶרְד דְהַיְינוּ ק... אָדֶער אַנְדֶערֶע תְבוּאוֹת מִפְּרִי הָעֵץ אָדֶר דֶער ...

פון

הָאָ֗רֶץ מִזֶּ֤רַע הָאָ֙רֶץ֙ מִפְּרִ֣י הָעֵ֔ץ לַֽיהוָ֖ה ה֑וּא קֹ֖דֶשׁ לַֽיהוָֽה׃ לא וְאִם־גָּאֹ֥ל יִגְאַ֛ל אִ֖ישׁ מִמַּֽעַשְׂר֑וֹ חֲמִשִׁית֖וֹ יֹסֵ֥ף עָלָֽיו׃ מפטיר לב וְכָל־מַעְשַׂ֤ר בָּקָר֙ וָצֹ֔אן כֹּ֥ל אֲשֶׁר־יַעֲבֹ֖ר תַּ֣חַת הַשָּׁ֑בֶט

...א מִזַּרְעָא דְאַרְעָא
...י אִילָנָא דַּיְיָ הוּא
...א קֳדָם יְיָ׃ לא וְאִם
...ן יִפְרוֹק גְּבַר
...שְׂרֵהּ חֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף
...י׃ לב וְכָל מַעֲשַׂר
...ן וְעָאן כֹּל דְּיֶעְבַּר
...ת חֻטְרָא עֲשִׂירָאָה

מזרע הארץ מפרי העץ קמא סט: לה׳
...כות קידושין מג: ואם גאל יגאל איש קידושין כד קמא סט זבחים ו ערכין ל: איש ממעשרו קידושין כד קמא סט מליעא נג: וכל מעשר בקר וצאן בכורות
נג נד: כל אשר יעבר זבחים ט לז מנחות ג בכורות כא מח נז נט תמורה כט מעילה יג: תחת בכורות יב נד נו:

רש״י

...שני ק הכתוב מדבר: מזרע הארץ. ר דגן: מפרי
...תירוש ויצהר: לה׳ הוא. קנאו השם ומשולחנו צוה לך
...ולאכול ש בירושלים כמו שנאמר (דברים יד) ואכלת
...׳ אלהיך מעשר דגנך תירושך וגו׳: (לא) ממעשרו.
...מעשר חבירו הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף
...ומה היא גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום
...ת יעלה ויאכל בירושלים כמ״ש ונתת בכסף וגו׳:
...תחת השבט. כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה
...י מכה בשבט צבוע בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר
...ה לטלאים ועגלים ת של כל שנה ושנה: יהיה קדש.
...למזבח דמו ואמוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא
...עם שאר מתנות כהונה ולא מצינו שיהא בשרו

בית יהודא

נָוס מֶען דארף פירען אין ירושלים אונ דארטען עסין: (מִזֶּרַע הָאָרֶץ). פון די זאכען וואס ווערט געזייט אין די ערד דס איז דָּגָן, קארין: (מִפְּרִי הָעֵץ). פון בוים פרוכטין דס איז תירוש וִיצְהָר, וויין אונ בוימאייל: (לַה׳ הוּא). דס געהער צו הקב״ה (קָנָאוֹ ה׳) הקב״ה האט דס גנומען פון די מענטשין (וּמִשּׁוּלְחָנוֹ) אונ פון זיין טיש, פון זיינע (צִוָּה לָךְ לַעֲלוֹת וְלֶאֱכוֹל בִּירוּשָׁלַיִם) האט הקב״ה דיר גבאטין דו זאלסט דס ברענגען אין ירושלים אונ אין ירושלים זאלסטו דאס עסין (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ) דו זאלסט עסין פר הקב״ה (אין ירושלים) (מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וגו׳) דעם מעשר פון דיינע קארין אונ וויין: (לא) (מִמַּעַשְׂרוֹ). אוב ער וועט אויסלייזין זיינע מעשר זאל ער געבען אפינפטול מער (וְלֹא מִמַּעֲשַׂר חֲבֵרוֹ) אָבער ניט זיין חברס מעשר (הַפּוֹדֶה מַעֲשַׂר

...רו) אוב ער לייזט־אויס זיין חברס מעשר (אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ) דארף ער ניט געבען אפינפטול מעהר (וּמַה הִיא גְאוּלָּתוֹ)
...יז זיין אויסלייזונג (כְּדֵי לְהַתִּירוֹ בַּאֲכִילָה בְּכָל מָקוֹם) מען זאל מעגן עסין די פירות אונ די תבואה פון מעשר שני אוף
...ארט אפילו ניט אין ירושלים (וְהַמָּעוֹת יַעֲלֶה וְיֹאכַל בִּירוּשָׁלַיִם) אונ דאס געלט פון די מעשר שני זאל ער ברענגען
...ושלים אונ פאר זייא קופען עסינוואַרג אונ משקה אונ עסין אונ טרינקען אין ירושלים (כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב) וויא דר
...אגט וְנָתַתָּ בַּכֶּסֶף (סדרה ראה): (לב) (תַּחַת הַשָּׁבֶט). זאגט רש״י (כְּשֶׁבָּא לְעַשְּׂרָן) אז ער קומט מעשרין דיא בהמות
...ן (בְּפֶתַח זֶה אַחַר זֶה) פירט ער זיי ארויס דורך דיא טיר פון שטאל אייבציגווייז איינעם נאך דעם אנדערין (וְהָעֲשִׂירִי
...שֶׁבֶט צָבוּעַ בְּסִיקְרָא) דעם צעהנטין גיט ער אשמיין מיט ארוט וואס איז בעשמירט מיט ארויטע פארב (לִהְיוֹת נִיכָּר
...מַעֲשֵׂר) עס זאל זיין צו דערקענען אז ער איז דער צעהנטער (כֵּן עוֹשֶׂה לִטְלָאִים וַעֲגָלִים שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה) אזוי
...ער צו די שעפסין אונ צו די קעלבער וואס ווערן ביי אים גבארין יעדער יאהר: (יִהְיֶה קֹדֶשׁ). דער צעהנטער
...ין הייליג (לִיקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאֵמוּרָיו) מען זאל שפריצען זיין בלוט אויף דעם מזבח אונ מען זאל פארברענגען זיין
...אויף דעם מזבח (וְהַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים) דער בעל הבית עסט דס פלייש (שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְנָה עִם שְׁאָר מַתְּנוֹת כְּהוּנָה)
...ן דר מעשר בהמה איז ניט געציילט מיט די קרבנות וואס זייער פלייש זאל גיהערין צום כהן (וְלֹא מָצִינוּ שֶׁיְּהֵא
...נִיתָּן לַכֹּהֲנִים) אונ מיר געפונען ניט אין דיא תורה דיא פלייש פון מעשר בהמה זאל מען דארפין געבען צו די

דעת זקנים מבעלי התוספות

...רע הארץ. לרבות שום ושחלים וגרגיר מכאן היה הרב
...מתרץ מה שמקשים העולם על מאי דאמרינן המפריש
...קמח אינה חלה וגזל הוא ביד כהן משום דכתיב עריסותיכם
...ן א״כ אמאי לא אמרינן הכי דהמפריש מעשרותיו בשבלים
...עשר משום דכתיב דגנך ולהא ניחא משום דכתיב גבי
...וכל מעשר הארץ מזרע הארץ דמרבי׳ בת״כ כל דברים
...ין הנזרעין בגרן כגון שום ושחלים וגרגיר וי״א דמדאצטריך
...מעשר מן המעשר למפטר לוי מתרומה גדולה כשהקדים
... מעשרותיו בשבלים כדמסיק במסכת ביצה מעשר מן
...ר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מכלל דשם מעשר חל עליו שפיר כשהקדימו בשבלין אמנם להא דפריך
...י אפילו הקדימו בכרי נמי קשיא ויכולין אנו לומר דלא איצטריך קרא דמעשר מן המעשר למפטר לוי מתרומה גדולה
...יכא דקדים בכרי דאז חל שם מעשר אבל כי הקדימו בשבלין דאין שם מעשר חל עליו דכתיב מעשר דגנך לא איצטריך
...הדרא קושיא לדוכתא אמאי אינו גזל ביד הלוי. אבל י״ל דמסקנא ניחא דמשני האי אידגן והאי לא אידגן א״כ לפטרו
...ה גדולה כשהקדימו בכרי לא אפשר וא״כ קרא למעשר מן המעשר אתא להקדימו בשבלין מכלל דמשהוא בשבלין חל

שפתי חכמים

חרם אשר יחרם לה׳ וגו׳ ביולא ליהרג שהוא חשוב כמת ואין לו דמים. הרא״ם: ק מדכתיב כאן קדש לה׳ ובמעשר שני כתיב בערתי הקדש מן הבית דילפינן קדש קדש מהדדי לאפוקי מעשר ראשון חולין גמורין הם דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן: ר הואיל דמיירי כאן במעשר שני ובמעשר שני כתיב דגן ותירוש א״כ ודאי מיירי גם כאן מזרע הארץ דגן תירוש ויצהר דהוא מזרע הארץ: ש לא שהוא לה׳ ממש שיהא אסור בהנאה: ת לפי שאין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד שנאמר מעשר בקר וצאן: חסלת ספר ויקרא

פירוש לתורת אלהים

...ירות וואס וואקסט אוף דעם בוים לַיְיָ הוּא דאס
...צו גאט קודשלַיְיָ דס איז הייליג צו גאט [ע׳ רש״י]:
וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אונ אז א מענטש וועט וועלין אום
...ן זיינע מַעַשְׂרוֹת חֲמִשִׁיתוֹ זאל ער געבען ווי פיל

עס איז ווערט אונ זאל נאך אחומש מוסיף זיין: (לב) וְכָל מַעְשַׂר אונ איטליכס מעשר פון רינדער אונ פון שאף כֹּל אֲשֶׁר אַלץ וואס גייט אונטער דער רוט הָעֲשִׂירִי דס צעהנטע זאל זיין הייליג צו גאט [עיין רש״י]:

הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ לַיהוָֹה׃ לג לֹא
יְבַקֵּר בֵּין־טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם־
הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ
יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל׃ לד אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָֹה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי׃ חזק

יְהֵי קַדִּישׁ קֳדָם יְיָ׃
יְבַקַּר בֵּין טַב לְבִי
יְחַלְּפִנֵּהּ וְאִם
יְחַלְּפִנֵּהּ וִיהֵי
וְחִלּוּפֵהּ יְהֵי קוּדְשָׁ
יִתְפָּרַק׃ לד אִלֵּין פִּ
דִּי פַקִּיד יְיָ יָת
לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּ
דְּסִינָי׃ חזק

ע"ח. עז"א סימן׃

תו"א העשירי מליעה ז זבחים
בכורות נד נח נט׃ יהיה
נב׃ לא יבקר בין טוב לרע שם

תמורה יג׃ והיה הוא ותמורתו יהיה קדש בכורות לג׃ לא יגאל קמא יג בכורות לב׃ אלה המלות שבת קד יומא פ תמורה ג׃ אל ב"י עקרים מ"ב

סכום פסוקי דספר ויקרא שמנה מאות והמשים ותשעה נטף סימן׃ וחליו והנוגע בבשר הזב׃ ופרשיותי
בא גד סימן׃ וסדריו כ"ג ובתורתו יהגה יומם ולילה סימן׃ ופרקיו כ"ז ואהיה עמך ואברכך סימן׃ מנין
שתים וחמשים והסתומות ששה וארבעים הכל שמנה ותשעים פרשיות דודי צח ואדום

אותיות רבתי ואותיות זעירי ואותיות הנקודות שבתורה

אין בספר ויקרא מאותיות רבתי כ"א שתים. והם הוי"ו של גחון דכל הולך על גחון בפרשת שמיני. והגימ"ל של והתגלח בפרשת
ומאותיות הזעירות גם הם שתים בספרא. והם אל"ף של ויקרא דריש ספרא. והמ"ם של היא העולה על מוקדה. ומאותיות הנ
גם אחת מהם בספרא. ויש סופרין שכותבין רבתא הלמ"ד של והלשאה. ואין דעת הדייקנים נוחה מהם׃

בעל הטורים

(לד) אלה המצות. מצות במלוי מ"ם לד"י ו"ו תי"ו עולה תרי"ב והוא כנגד תלמידי חכמים על שם חכם לב יקח מצות׃

בית יהודא

כהנים׃ (לג) ולא יבקר וגו'. זאגט רש"י (לפי שנאמר) נוייל עס שטייט אין פסוק (וכל מבחר נדריכם) מען זאל מקריב זיין צו הקב"ה פון דם בעסטע (יכול יהא בורר ומוציא את היפה) וואלט איך מיינען ער זאל אויסקלויבען פון שטאל די בעסטע בהמות אונ זאל זיי פארבייטען אויף די מעשרות (תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע) זאגט דר פסוק ער זאל ניט זוכען די בהמה אוב זיא איז גוט אדער שלעכט (בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה) סיי ער איז גאנץ אן אפעלער סיי אפעלער ווערט ער היילינ (ולא שיקריב בעל מום) אוב ער האט אפעלער זאל ער אים ניט מקריב זיין אקרבן א מזבח (אלא יאכל בתורת מעשר) נאר מען זאל אים עסין וויא מען עסט די פלייש וום ווערט געקויפט פר די געלט פו שני (ואסור ליגזז וליעבד) מען טאר ניט שערין די וואל פון דעם שעפס פון מעשר אונ מען טאר ניט ארבעטין מ קעלבער פון מעשר׃

רש"י

ניתן לכהנים׃ (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר (וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפ לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום ח קדושה ולא שיקריב בעל מום אלא יאכל בתורת ואסור ליגזז וליעבד׃ חסלת ספר ויקרא

דעת זקנים מבעלי התוספות

עליו שם מעשר והמבין יבין׃ (לד) אשר צוה ה' את משה. כדאי השליח לשלחו אל ב"י כדאי הם מי שנשתלח להם שזכות ב"י גו

פירוש לתורת אלהים

(לג) לא יבקר ער דארף ניט פארשטען אז דאס צענטע זאל זיין גוט אן אמום נאר וועלכעס עס קומט אן צום צעהנטען דס איז מעשר אפילו עס האט אמום אונ מען מוז דם עסין בתורת מעשר אונ מען טאר דר פון די וואל ניט אפ שערין אונ מען טאר דער מיט ניט ארבעטען ולא ימירנו אונ מען טאר דם ניט פר בייטען ואם המר אונ אז ער וועט דם יוא פר בייטען והיה זאל זיין די בהמה פון מעשר אונ די בהמה וום ער הא פר ביטען יהיה קודש זאלען זיי ביידי זיין היילג מען טאר דם ניט אום לייזען׃ (לד) אלה המצות ד די מצות אשר צוה וום גאט הט גבאטען צו משה ישראל ער זאל זאגען צו די קינדער פון ישראל ב דיא מצות זענען גיגעבען גיווארען אויף בארג סיני׃

מצות השם

(שם) העשירי יהיה קודש ליי. דאס איז דיא מצוה מען זאל געבען מעשר פון דיא בהמות וואס איין מענטש האט אונ דער וואס ער האט גדארפט צוא געבען מעשר האט ער אזו גטאן ער האט אריין גנומען אלי קעלבער וואס ער האט גיהאט אין איין שטאל אריין אונ האט געמאכט איין קליין טירעל כדי עס זאל נים קענען ארוס גיין נאר איינציג וויים אונ דיא מוטערם פון דיא קעלבליך וואס ער האט אריין גלאזט אין דער שטאל אריין זענען געשטאנען אין דרויסין אונ האבען גישריען האבין דיא קעלבליך געהערט זענען זייא ארוס גלאפין צ מוטער אונ איינער איז געשטאנען מיט ארוט אונ הט געציילט הט אפ געציילט צעהן אונ דאס צענטי איז געווען היילינ א מצוה. גיים נים אן בזמן הזה׃ (שסא) לא יגאל. דאס איז דיא מצוה אז קיין מעש מען נים אוים לייזין אונ נים פאר קופן אונ האט יוא פאר קופט איז דאס גאר נים ווערט אונ דיא גיים נים אן בזמן הזה׃

...וה עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה אליך גוים יבאו מאפסי־ארץ ויאמרו אך־שקר נחלו
אבותינו הבל ואין־בם מועיל: היעשה־לו אדם אלהים והמה לא אלהים: לכן
...ני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את־ידי ואת־גבורתי וידעו כי־שמי יהוה: חטאת
...ודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר חרושה על־לוח לבם ולקרנות מזבחותיכם:
...כר בניהם מזבחותם ואשריהם על־עץ רענן על גבעות הגבהות: הררי בשדה חילך
...־אוצרותיך לבז אתן במתיך בחטאת בכל־גבוליך: ושמטתה ובך מנחלתך אשר
...תי לך והעבדתיך את־איביך בארץ אשר לא־ידעת כי־אש קדחתם באפי עד־עולם
...וקד: כה | אמר יהוה ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן־יהוה יסור
...בו: והיה כערער בערבה ולא יראה כי־יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה
...א תשב: ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: והיה כעץ | שתול על־
...ים ועל־יובל ישלח שרשיו ולא ירא° כי־יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא
...אג ולא ימיש מעשות פרי: עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו: אני יהוה חקר לב
...חן כליות ולתת לאיש כדרכו° כפרי מעלליו: קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא

יראה קרי כדרכיו קרי

פירוש ע"ט

...ירמיהו הנביא זאגט צו גאט יי עזי דו גאט ביסט מיין שטארקייט ומעזי אונ מיין פעסטיקייט ...ומנוסי אונ מיין אנטלופונג אז עס קומט אויף מיר ...צרה אליך דר סוף וועט זיין אז צו דיר וועלן קומען ...עלקר פון עק וועלט ויאמרו אונ וועלן זאגן אך נייערט ...קר פאלשקייט האבן אונז גמאכט ירשנען אונזערע ...לטערן מיר זאלן דינגן כוכבים ומזלות איז דם נאר ...אלש הבל נארישקייט ואין בם אונ עס איז אין זייא ...יין הילף ניט היעשה איז דען רעכט אז א מענטש ...אל מאכן אגאט והמה אונ זייא זענין קיין גאט לכן ...רום זאגט גאט הנני מודיעם איך וועל זיי מודיע זיין ...יין שלאק אונ מיין גבורה וידעו אונ זיי וועלן וויסן ...ז איך בין איין האר אונ איין געוועלטיגער מוז מען ...קיים זיין מיין גזירה חטאת די זינד פון יהודה איז ...יין גשריבן מיט איין אייזערנע פען וואס מען קאן ...עס ניט גרינג אוס מעקן בצפורן מיט דעם נאגיל פון ...דעם ווערמיל שמיר איז די זינד גיגראבן אויף דעם ...שאגל פון זייער הארצן ולקרנות אונ אויף דיא עקין פון אייערע מזבחות כזכור אזו ווי זיי גדענקען זייערי קינדר מזבחותם אזו טוען זיי גדענקען זייערע פאלשע מזבחות ואשריהם אונ זייערע אשרות וואס זייא זענען ביי דעם צווייגהאפטיגן בוים ביי דיא הויכע בערג ...אגט גאט הררי דם איז די שטאט ירושלים חילך גאר ...דיינע אוצרות אונ דיין געלד וועל איך געבן צו רוב במותיך דיינע במות איז גמאכט גוואָרן אייטל זינד בכל גבוליך אזו איז אין אלע דיינע גימארקען דרום וועסטו גשטראפט ווערן ושמטתה אונ דו וועסט מוזן האלטן שמיטה איבער דאנק ובך אונ אין דיר וועל איך מיך נוקם זיין מנחלתך מחמת דיין נחלה וום איך האב דיר געגעבן אז דו האסט דריגן ניט גיהאלטין קיין שמיטה והעבדתיך אונ איך וועל מאכן דינגן דיך דיינע פיינד אין אזו איין לאנד וואס דו ווייסט גאר

ניט כי אש וואָרום איר הט גיברענט פייער אין מייני נאז לעבר ביז אייביג וועט עס ברענן כה אמר יי אזו האט גזאגט גאט ארור פאר פלוכט זאל ווערן דער מענטש וום ער פר זיכרט זיך אין איין מענטשן ווס ער איז לוטר פלייש ומן אונ פון גאט טוט ער אפ זיין הארץ והיה אונ דר מענטש וועט זיין כערער אזו וויא אאיינציגר בוים אין אוויסטן ארט ולא יראה אונ דר בוים קאן ניט זעהן אז עס קומט גוטר רעגן ושכן אונ ער רועט אין דארקייט אין דר מדבר איין גזאלצין לאנד עס קאן דארטין קיין תבואה וואקסן אזו אוך דר מענטש ווס האט אבטחון אויף אמענטשן וועט ער אוך קיין קיום ניט האבן ברוך אבער גיבענטשט איז דר מענטש וום ער פר זיכרט זיך אויף גאט וועט גאט זיין זיין זיכרונג והיה אונ ער וועט זיין כעץ שתול וויא אבום וום איז גפלאנצט ביי וואסר אונ ביי בעך פר שפרייט ער זייני ווארצלן ולא יראה אונ דר בום וועט ניט זעהן אז דיא היץ קומט והיה אונ עס וועט זיין זיינע בלעטר צווייג האפטיג אונ אין איין הונגר יאר וועט ער ניט זארגן אונ ער וועט ניט אויף הערן צו וואקסן פירות אזו דר מענטש וואס ער פר זיכרט זיך אין גאט וועט אוך זיין אזו זאגט ווייטר גאט צו די ישראל עקוב עס איז פול דם הארץ פון דעם מענטשן מיט פאלשקייט מכל פון אלעם בייזן ואנוש אונ קראנק אונ וואס איז זיין קראנקייט וואס ער זאגט מי ידענו ווער ווייסט דאס כלומר ער זאגט גאט ווייסט גאר ניט אז איך טוא איין עבירה אבר גאט זאגט אני יי איך בין דר גאט וום פארשט דם הארץ פון איטליכן מענטשן בוחן כליות וואס ער פרובט די נירן ולתת אונ צו געבן צו איטליכן מענטשן אזו ווי זיינע וועגן ווי דיא פרובט פון זיינע ווערק קורא דם עוף וום הייסט קורא דגר פיפעצט אונ ציהט צו זיך אזונע פייגל ולא ילד וום ער הט זיי גאר ניט

במשפט בחצי ימו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל: כסא כבוד מרום מראשון מ
מקדשנו: מקוה ישראל יהוה כל־עזביך יבשו יסורי בארץ יכתבו כי עזבו מ
מים־חיים את־יהוה: רפאני יהוה וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה

ימיו קרי וסורי קרי

גבארן זיי ווענן נאר ניט זייגע קינדער אונ דער נאך אז זייא ווערן גרוס דר קאנן זייא אז ער איז ניט זייער פאטער ווארפן זיי אים אוועק אזו אוך עושה אז איינר זאמילט איין עשירות אן גרעכטיקייט בחצי אין האלב פון זייני טעג פר לאזט אים דאס עשירות ובאחריתו אונ לסוף ווערט ער גרופן ארשע היינט לובט ירמיה גאט כסא כבוד דיין כסא כבוד איז אין הימל נאך פון אנפאנג אז דיא וועלט איז באשאפן גיווארן אונ ער שטייט מקום מקדשנו קעגין דעם ארט וואו אונזער ביהמ"ק שטייט מקוה ישראל דאס האפונג פון דיא ישראל יי איז נאר צו גאט מגילא ווייל דו ביסט יוא

פירוש ע"ט

אזו אגאט דרום כל עוזביך אלי ווס פר לאזן דיך ו
פר שעמט ווערן וסורי די וואס קערן זיך אפ פון
שטראף הייד בארץ וועלן זיי איין גשריבן ווערן זאלען זיין אין דיא קברים פון דער ערד כי ווארום זייא האבען פאר לאזט דעם קוואל קוועלדיגע וואסער דאס הייסט את יי זייא הא פאר לאזט גאט רפאני הייל מיך גאט וארפא איך גיהיילט ווערען הושיעני העלף מיר וא וועל איך גיהאלפן ווערען כי תהלתי ווארום ביסט מיין בארימונג איך בארים מיך אז העלפסט מיר תמיד:

דיני מפטיר וההפטרה

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר. ר"ה. ויה"כ. תענית לבור שחרית ומנחה. שבת שובה. ז' דפסח א' דשבועות. ד' פר
רק אם יש לורך מפני דרכי שלום יכולין לקרותו בפרשת שקלים ובפרשת החודש:
כהן ולוי יכולין לעלות למפטיר. או יאה"ל בשבוע שאחריו יש לו קדימה למפטיר:
מותר להפסיק אפילו באמלע פרקים דק"ש כבדי לענות ברכו וביהל"ו (ואמנים דברכת התורה וברכת ההפטרה):
אסור לדבר בעת קריאת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ס"ת:

דיני ברכות ההפטרה

כל הלבור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועכ"פ יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו לשמוע ממנו ויאמרו אחריו בלחש ולא ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים המפטיר ומתחיל לומר הברכות: מי שרולה להשלים מאה ברכות בשמיעת ברכות ה מפום דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא משום דהוי אללו כמפסיק באמלע ברכה ומשנה ממטבע חכמים: אם היו יו"ד נשעה שהתחיל הברכה הראשונה ויללו מקלתן לסיים ההפטרה עם הברכות שלאחריה: בנוסח סיום הברכה נאמן ורחמן אתה. נכון שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לה מעין החתימה. אך מי שאומרו אין מזניחין אותו. בנוסח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל: בששני ס מחוברין יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופרשת נלבים וילך: אין המפטיר רשאי להתחיל הברכה שיגלול הגולל הס"ת: אין להתחיל הברכה עד שיראה מקום התחלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שיסיים כל הב שלאחריה כדי שיראה על מה הוא מברך:

סימני הקריאות לר"ה ולת"צ

בר"ח קורין ארבעה גברי בפרשת פנחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו ואם חל ר"ה בשבת קורא המפטיר וביום וכראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו:
בת"צ בשחרית ובמנחה קורין ג' בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחל עד לעשות לעמו ומדלגין עד פסל לך וקורין עד אשר עושה עמך:

כללים בדברי רש"י זכרונו לברכה. שמורה בכל טוב וערוכה: לקוחים מדברי המפרשים. זה אומר בכה וזה אומר בכה.

א כל מקום שפירש רש"י כתרגומו הנה הוא סותר את העברי. פירוש שאין הפשט כמו העברי:
ב ואונקלוס תרגם. אז אינו סותר התרגום אלא מפרש דעתו של אונקלוס:
ג המתרגם. בכל מקום שהוא. אז סותר התרגום שהוא טעות:
ד ותרגומו. אז מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא:
ה וכשהוא כותב התרגום. כגון דחילו או כיולא בו ואינו אומר כתרגומו או תרגום. אז אינו קשה על העברי. אלא רולה לייש
לשון התרגום. כגון שלתיה שהוא מפרש שהוא לשון הולאה:
ו וכשהוא אומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים. אז לשון המקרא נופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון:
ז וכשהוא כותב העברי וגם התרגום כגון כבד תרגום יקיר ולא אתייקיר אז הוא מפרש הפעולה שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא
אלא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר וגם כשמשנה לשון תרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופרינו בארץ וניפוש כו
ופרינו עבר והתרגום מהפכו להבא. או נקבה שכרך. תרגם פרש אגרך שלא נאמר שהגון שמוש:

הפטרת ערב ראש חודש שחל בשבת (בשמואל א סימן כ)

ויאמר־לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך: ושלשת תרד מאד ובא
אל־המקום אשר־נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: וא

שת החצים צדה אורה לשלח-לי למטרה: והנה אשלח את-הנער לך מצא את-
צים אם-אמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה קחנו ובאה כי-שלום לך ואין
ר חי-יהוה: ואם-כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך יהוה:
דבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד-עולם: ויסתר דוד בשדה
י החדש וישב המלך על-אל ק׳ הלחם לאכול: וישב המלך על-מושבו כפעם
עם אל-מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: ולא-
ר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי-לא טהור:
י ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנו מדוע לא-
בן-ישי גם-תמול גם-היום אל-הלחם: ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד
מדי עד-בית לחם: ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה-לי אחי
תה אם-מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי על-כן לא-בא אל-שלחן
לך: ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן-נעות המרדות הלוא ידעתי כי-בחר
ה לבן-ישי לבשתך ולבשת ערות אמך: כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-
דמה לא תכון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן-מות הוא: ויען
נתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: ויטל שאול את-החנית
יו להכתו וידע יהונתן כי-כלה היא מעם אביו להמית את-דוד: ויקם יהונתן
ם השלחן בחרי-אף ולא-אכל ביום-החדש השני לחם כי נעצב אל-דוד כי
לימו אביו: ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: ויאמר
ערו רץ מצא-נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא-ירה החצי
עברו: ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי
ער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה
-תעמד וילקט נער יהונתן את-החצי החצים ק׳ ויבא אל-אדניו: והנער לא-ידע
ומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: ויתן יהונתן את-כליו אל-הנער אשר-
ויאמר לו לך הביא העיר: הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה
שתחו שלש פעמים וישקו | איש את-רעהו ויבכו איש את-רעהו עד-דוד הגדיל:
מר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר
יהוה יהיה | ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד-עולם:

קריאה למפטיר בשבת וראש חודש

בשבת וראש חודש מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא . ובספר שני קורין פרשה זו :

בר כח ט וביום השבת שני-כבשים בני-שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה
בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונסכה: פ ובראשי
שיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד כבשים בני-שנה
בעה תמימם: ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני
רנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה
שמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר
לישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי
השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על-עלת התמיד יעשה ונסכו:

הפטרה לשבת וראש חודש (בישעיה סימן ס"ו)

ה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי-זה בית אשר תבנו-לי ואי-זה
מקום מנוחתי: ואת-כל-אלה ידי עשתה ויהיו כל-אלה נאם-יהוה ואל-זה אביט

אל־עני ונכה־רוח וחרד על־דברי: שוחט השור מכה־איש זובח השה ערף כלב מ
מנחה דם־חזיר מזכיר לבנה מברך און גם־המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפ
חפצה: גם־אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין ע
דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־חפצתי בחרו: שמעו דבר־י
החרדים אל־דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונר
בשמחתכם והם יבשו: קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאי
בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: מי־שמע כזאת מי ר
כאלה היוחל ארץ ביום אחד אם־יולד גוי פעם אחת כי־חלה גם־ילדה ציון
בניה: האני אשביר ולא אוליד יאמר יהוה אם־אני המוליד ועצרתי אמר אלה
שמחו את־ירושלם וגילו בה כל־אהביה שישו אתה משוש כל־המתאבלים על
למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה: כי
אמר יהוה הנני נטה־אליה כנהר שלום וכנחל שוטף כבוד גוים וינקתם על
תנשאו ועל־ברכים תשעשעו: כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירוש
תנחמו: וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה ונודעה יד־יהוה
עבדיו וזעם את־איביו: כי־הנה יהוה באש יבוא וכסופה מרכבתיו להשיב בח
אפו וגערתו בלהבי־אש: כי באש יהוה נשפט ובחרבו את־כל־בשר ורבו חללי יה
המתקדשים והמטהרים אל־הגנות אחר אחד בתוך אכלי בשר החזיר והשקץ והעכ
יחדו יספו נאם־יהוה: ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם באה לקבץ את־כל־הגוים והלש
ובאו וראו את־כבודי: ושמתי בהם אות ושלחתי מהם | פליטים אל־הגוים תרש
פול ולוד משכי קשת תבל ויון האיים הרחקים אשר לא־שמעו את־שמעי ולא־
את־כבודי והגידו את־כבודי בגוים: והביאו את־כל־אחיכם: מכל־הגוים | מנח
ליהוה בסוסים וברכב ובצבים ובפרדים ובכרכרות על הר קדשי ירושלם אמר י
כאשר יביאו בני ישראל את־המנחה בכלי טהור בית יהוה: וגם־מהם אקח לכה
ללוים אמר יהוה: כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני ע
עמדים לפני נאם־יהוה כן יעמד זרעכם ושמכם: והיה מדי־חדש בחדשו ומדי ש
בשבתו יבוא כל־בשר להשתחות לפני אמר יהוה: ויצאו וראו בפגרי האנ
הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל־בשר

°תת ק'

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

מנהג ספרדים אם חל ר"ח ביום ש"ק וביום א' להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש

סימן להפסקת הארבע פרשיות

תנ ר"ח אדר בכניס פשוטות או ואדר במעוברות ביום שבת סוף זמן. אם חל ביום ב' סוף בן. אם חל ב
סוף דד. ואם חל ביום ו' סוף וביו. כלומר שתי הפסקות:

קריאה לפרשת זכור

בשבת שלפני פורים מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא ובספר שני קורא המפטיר בפרשה

זכור את אשר־עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרך בדרך וי
בך כל־הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בהניח י
אלהיך | לך מכל־איביך מסביב בארץ אשר יהוה־אלהיך נתן לך נחלה לרש
תמחה את־זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

כאן מתחילין הספרדים

ויאמר שמואל אל-שאול אתי שלח יהוה למשחך למלך על-עמו על-ישראל
ועתה שמע לקול דברי יהוה: כאן מתחילים האשכנזים
כה אמר יהוה צבאות פקדתי את אשר-עשה עמלק לישראל אשר-שם לו בדרך
בעלתו ממצרים: עתה לך והכיתה את-עמלק והחרמתם את-כל-אשר-לו ולא
תחמל עליו והמתה מאיש עד-אשה מעלל ועד-יונק משור ועד-שה מגמל ועד-
חמור: וישמע שאול את-העם ויפקדם בטלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את-
איש יהודה: ויבא שאול עד-עיר עמלק וירב בנחל: ויאמר שאול אל-הקיני לכו סרו
רדו מתוך עמלקי פן-אספך עמו ואתה עשיתה חסד עם-כל-בני ישראל בעלותם
ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: ויך שאול את-עמלק מחוילה בואך שור אשר
על-פני מצרים: ויתפש את-אגג מלך-עמלק חי ואת-כל-העם החרים לפי-חרב:
ויחמל שאול והעם על-אגג ועל-מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל-הכרים ועל-כל-
הטוב ולא אבו החרימם וכל-המלאכה נמבזה ונמס אתה החרימו: ויהי דבר-יהוה אל-
שמואל לאמר: נחמתי כי-המלכתי את-שאול למלך כי-שב מאחרי ואת-דברי לא
הקים ויחר לשמואל ויזעק אל-יהוה כל-הלילה: וישכם שמואל לקראת שאול בבקר
ויגד לשמואל לאמר בא-שאול הכרמלה והנה מציב לו יד ויסב ויעבר וירד הגלגל:
ויבא שמואל אל-שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה הקימתי את-דבר יהוה:
ויאמר שמואל ומה קול-הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע: ויאמר
שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על-מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה
אלהיך ואת-היותר החרמנו: ויאמר שמואל אל-שאול הרף ואגידה לך את אשר
דבר יהוה אלי הלילה ויאמרו ויאמר קרי לו דבר: ויאמר שמואל הלוא אם-קטן אתה
בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך יהוה למלך על-ישראל: וישלחך יהוה
בדרך ויאמר לך והחרמתה את-החטאים את-עמלק ונלחמת בו עד-כלותם אתם:
ולמה לא-שמעת בקול יהוה ותעט אל-השלל ותעש הרע בעיני יהוה: ויאמר שאול
אל-שמואל אשר שמעתי בקול יהוה ואלך בדרך אשר-שלחני יהוה ואביא את-אגג
מלך עמלק ואת-עמלק החרמתי: ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח
ליהוה אלהיך בגלגל: ויאמר שמואל החפץ ליהוה בעלות וזבחים כשמע בקול
יהוה הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים: כי חטאת-קסם מרי ואון ותרפים
הפצר יען מאסת את-דבר יהוה וימאסך ממלך: ויאמר שאול אל-שמואל חטאתי
כי-עברתי את-פי-יהוה ואת-דבריך כי יראתי את-העם ואשמע בקולם: ועתה שא
נא את-חטאתי ושוב עמי ואשתחוה ליהוה: ויאמר שמואל אל-שאול לא אשוב
עמך כי מאסתה את-דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על-ישראל: ויסב שמואל
ללכת ויחזק בכנף-מעילו ויקרע: ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את-ממלכות ישראל
מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך: וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא
אדם הוא להנחם: ויאמר חטאתי עתה כבדני נא נגד זקני-עמי ונגד ישראל ושוב עמי
והשתחויתי ליהוה אלהיך: וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול ליהוה: ויאמר
שמואל הגישו אלי את-אגג מלך עמלק וילך אליו אגג מעדנת ויאמר אגג אכן סר מר-
המות: ויאמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך כן-תשכל מנשים אמך וישסף שמואל
את-אגג לפני יהוה בגלגל: וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו גבעת שאול:

בשבת שקודם שבת האחרונה מחדש אדר (ואם חל ר"ח ניסן בשבת אזי בשבת האחרונה של אדר) מוציאין שני ספרים בראשון קו[ראין] ז' גברי בפ' השבוע וקדיש לעילא ויכספר שני קורא המפטיר פרשה זו :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל: וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו: וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים: וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף: וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה: וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב: וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא: וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר: כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי: וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר: וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמַזֵּה מֵי־הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב:

הפטרת פרשת פרה (ביחזקאל סימן לו)

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי: וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ: וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפַטְתִּים: וַיָּבוֹא אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם־יְהוָה אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ: וָאֶחְמֹל עַל־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלְּלֻהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם: וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיכֶם: וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַתְכֶם: וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם: וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם

והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל־
הדגן והרביתי אתו ולא־אתן עליכם רעב: והרביתי את־פרי העץ ותנובת השדה למען
אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים: וזכרתם את־דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר
לא־טובים ונקטתם בפניכם על עונתיכם ועל תועבתיכם: לא למענכם אני־עשה נאם
אדני יהוה יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל: כה אמר אדני יהוה ביום
טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את־הערים ונבנו החרבות: והארץ הנשמה תעבד
תחת אשר היתה שממה לעיני כל־עובר: ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן־עדן
והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו: וידעו הגוים אשר ישארו
סביבותיכם כי ׀ אני יהוה בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

כאן מסיימין הספרדים

כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש לבית־ישראל לעשות להם ארבה אתם
כצאן אדם: כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה כן תהיינה הערים
החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי־אני יהוה:

קריאה לפרשת החודש

שבת שלפני ר"ח ניסן מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא ובספר שני קורא המפטיר בפרשת בא
פרשה מתחלת החודש הזה לכם עד בכל מושבותיכם תאכלו מצות . ואם חל ר"ח ניסן בשבת מוציאין שלשה ספרים בראשון
קורין ששה גברי בפרשת השבוע ולא יאמר קדיש ובספר שני קורא המשלים וביום השבת עד ונסכו וקדיש לעילא ובספר שלישי קורא
המפטיר בפרשת החודש ומפטירין הפטרת פרשת החודש:

ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים
ראשון הוא לכם לחדשי השנה: דברו אל־כל־עדת ישראל לאמר בעשר לחדש
הזה ויקחו להם איש שה לבית־אבת שה לבית: ואם־ימעט הבית מהיות משה ולקח
הוא ושכנו הקרב אל־ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על־השה: שה תמים
זכר בן־שנה יהיה לכם מן־הכבשים ומן־העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה
עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת־ישראל בין הערבים: ולקחו מן־הדם
ונתנו על־שתי המזוזת ועל־המשקוף על הבתים אשר־יאכלו אתו בהם: ואכלו את־
הבשר בלילה הזה צלי־אש ומצות על־מררים יאכלהו: אל־תאכלו ממנו נא ובשל
מבשל במים כי אם־צלי־אש ראשו על־כרעיו ועל־קרבו: ולא־תותירו ממנו עד־בקר
והנתר ממנו עד־בקר באש תשרפו: וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם
ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: ועברתי בארץ־
מצרים בלילה הזה והכיתי כל־בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל־אלהי
מצרים אעשה שפטים אני יהוה: והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם
וראיתי את־הדם ופסחתי עלכם ולא־יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים:
והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגהו:
שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי ׀ כל־אכל חמץ
ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשן עד־יום השבעי: וביום הראשון מקרא־
קדש וביום השביעי מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכה לא־יעשה בהם אך אשר יאכל
לכל־נפש הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את־המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי
את־צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את־היום הזה לדרתיכם חקת עולם: בראשן
בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת׃

הפטרה לפרשת החודש (ביחזקאל סימן מה)

כאן מתחילין האשכנזים כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֵּסֶךְ בַּחַגִּים וּבֶחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל׃

כאן מתחילין הספרדים כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוּזַת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית׃ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת־הַבָּיִת׃ בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפָּסַח חָג שְׁבֻעוֹת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל׃ וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת׃ וְשִׁבְעַת יְמֵי־הֶחָג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחַטָּאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם׃ וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֶּחָג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת כָּעֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן׃ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַפֹּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ׃ וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתַּן הַשַּׁעַר וְיָצָא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעָרֶב׃ וְהִשְׁתַּחֲווּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבֶחֳדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה׃ וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יַקְרִב הַנָּשִׂיא לַיהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כְבָשִׂים תְּמִימִם וְאַיִל תָּמִים׃ וּמִנְחָה אֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מִנְחָה מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פַּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וָאַיִל תְּמִימִם יִהְיוּ׃ וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא׃ וּבְבוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בוֹ כִּי נִכְחוֹ °יֵצְאוּ׃ וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ׃ וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ׃ וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׃ וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרֹס אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד׃ °וְעָשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד׃ °יצאו קרי °יעשו קרי

כאן מסיימין הספרדים

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה׃ וְכִי־יִתֵּן מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה לּוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא אַךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה׃ וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת

אחזתם מאחזתו ינחל את־בניו למען אשר לא־יפצו עמי איש מאחזתו:

מנהג ספרדים אם חל ר"ח ניסן ביום א' לומר אחר הפטרת החודש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש, ואם חל ר"ח בשבת אומרים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ור"ח:

הפטרת שבת הגדול (בתרי עשר במלאכי סימן ג')

בשע"פ אין מפטירין וערבה אלא כשחל ערב פסח בשבת. אבל בכמה קהילות מפטירין אותה בכל שבת הגדול רק כשחל ערב פסח בשבת אין מפטירין אותה. וכ"ה דעת הגר"א:

וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמניות: וקרבתי אליכם
למשפט והייתי | עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי
שכר־שכיר אלמנה ויתום ומטי־גר ולא יראוני אמר יהוה צבאות: כי אני יהוה לא
שניתי ואתם בני־יעקב לא כליתם: למימי אבתיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו
אלי ואשובה אליכם אמר יהוה צבאות ואמרתם במה נשוב: היקבע אדם אלהים כי
אתם קבעים אתי ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה: במארה אתם נארים
ואתי אתם קבעים הגוי כלו: הביאו את־כל־המעשר אל־בית האוצר ויהי טרף בביתי
ובחנוני נא בזאת אמר יהוה צבאות אם־לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי
לכם ברכה עד־בלי־די: וגערתי לכם באכל ולא־ישחת לכם את־פרי האדמה ולא־
תשכל לכם הגפן בשדה אמר יהוה צבאות: ואשרו אתכם כל־הגוים כי־תהיו אתם
ארץ חפץ אמר יהוה צבאות: חזקו עלי דבריכם אמר יהוה ואמרתם מה־נדברנו
עליך: אמרתם שוא עבד אלהים ומה־בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית
מפני יהוה צבאות: ועתה אנחנו מאשרים זדים גם־נבנו עשי רשעה גם בחנו אלהים
וימלטו: אז נדברו יראי יהוה איש אל־רעהו ויקשב יהוה וישמע ויכתב ספר זכרון
לפניו ליראי יהוה ולחשבי שמו: והיו לי אמר יהוה צבאות ליום אשר אני עשה סגלה
וחמלתי עליהם כאשר יחמל איש על־בנו העבד אתו: ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע
בין עבד אלהים לאשר לא עבדו: כי־הנה היום בא בער כתנור והיו כל־זדים וכל־
עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר יהוה צבאות אשר לא־יעזב להם שרש
וענף: וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי
מרבק: ועסותם רשעים כי־יהיו אפר תחת כפות רגליכם ביום אשר אני עשה אמר
יהוה צבאות: זכרו ז' רבתי תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על־כל־ישראל
חקים ומשפטים: הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:
והשיב לב־אבות על־בנים ולב בנים על־אבותם פן־אבוא והכיתי את־הארץ חרם:

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

אלו שמות הטעמים

פשטא מנח זרקא מנח סגול מנח | מנח רביעי מהפך
פשטא זקף קטן זקף־גדול מרכא טפחא מנח אתנחתא
פזר תלישא־קטנה תלישא־גדולה קדמא ואזלא אזלא־
גרש גרשים דרגא תביר יתיב פסיק | סוף־פסוק:
שלשלת קרני־פרה מרכא־כפולה ירח־בן־יומו׃

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם׃

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַ
בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִ
בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁ
עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

אומרים ההפטרה ואח"כ אומרים זה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִ
צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂ
הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:
נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָ
מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱ
וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָי
רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁי
בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה מְשַׂמֵּחַ־צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ
שַׂמְּחֵנוּ יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּי
דָוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְ
לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁ
קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ־לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּ
אַתָּה יְהֹוָה מָגֵן דָּוִד: ע"כ בת"צ
עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם הַשַּׁבָּ
הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ־לָּנוּ יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָ
לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:
עַל־הַכֹּל יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָ
יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּ
אַתָּה יְהֹוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

יוצר לפרשת זכור

מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן:

...סוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת ...ים. אפתחה פי בשיר ורננים. ...ות ולהלל פני שוכן מעונים:

...אזכיר סלה זכרון מעשים. ...ים האלה נזכרים ונעשים. ...גח מבין עבסים, דראונו ...ביר לרקב כעסים: החוח הנץ ...גל ורדר. ומדור לדור גלגל ...דר. זכר עון אבותיו הקדר. ...את אמו בלי להעדר: טרף ...נישחת רחם. יחומתו מקלוט ...יון יחם. כהופקד לשלישו ...א נוחם. לבט להלחם בלוחמי ...: מהלך ארבע מאות פרסה. ...ונד מכמורת לפרסה. סע ...עיר והכמין פרוסה. עיף ויגע ...שיו לסרסה: פועל שטימת ...רה לעכור. צמיתות צאן ...שים למכור. קלונו הוחרט ...ש לזכור. ראשית גוים לגלע ...ור: שדי זכר לילה חולק. ...ש וענף בחלקלק להחלק: ...תמור כי חשליו המלק. תבע ...כר מעש עמלק:

...לאחרונה יסעו שבם שלט. ...הענן מטם פלט: חזן לעת ימחה ...ימלט. יגונן עם גנון ומופלט:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור עד להחיות מתים:

...תמימים בעודם בסין רפודים. שבוץ ...עדיים אפודים. רצו שלול מתן ...ים. קפצו ידים רפות ברפידים: ...אסף כל אספסוף. פושע סביבות ...ם אסוף. עלות פעמיו ממצולות ...סבר לקמלם כקנה וסוף: נדד ...שלש פעמים. מחזר בניני חמשה ...ים. לץ הכה ופתי העמים. כלל ...תם נדיבי עמים: יהר לץ והעמיד ...ה. מכום בתורי בזמה סלה. חמוקי ...ם לפסלה. זרע להרביע ולהתעיב ...ה: וישטום שטמת וישישו המתבא. ...לבוא מראש במחבא. דנר שנית ...ב להובה. גש בשלישי בעליל ...בה: במשלו ששכי באום מושלים. ...ק עמד מסור גשולים: חזן אמרו ...תבמיד נכשלים. אז מאז זנב כל ...שלים:

שונאיך הם ילבשו בשת. כמו בצלעי שמחו ביבשת: חזן בעטותך עטרת עדיי תלבושת. להגשים תחי לצולעת תחבושת:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

אצילי כרעי נגד שעיר. תולדות אלה בני שעיר. בקשם אצו אשי להבעיר. שאונם חרשו כשדה עיר: גוי גדול שלא הזכרת. רשיונותיו למה או זכרת. דגלים בלא הון מכרת. קדושים בזונת ובין המכרת: הזכר לאדומים נוה נארו. צרים אשר חומות ערערו. ועד היסוד ערו ערו. פימו דברו בגאות ופערו: זה אין לפניך שכחה. עברתם שמרה נצח מלשכחה. הלף לא ידעו עשות נכחה. ספרם תהגום ליום תוכחה: פעם חוק בדת טוכח. נוכר כי לא תשכח: חזן יום בא עמם להתוכח. מכאן נוית לצמוך לא תשכח:

יקש לץ לחרף צבאות. ההתומי ברית בצבא ואות. והופקד מדה במדה לתוצאות: חזן דעת כי לעת המציאות. הוא יפקד בשם יי צבאות:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

אל נא בלשון אשר הזכרת לזוכריך זכור. בו בלשון הזכירוך נא אתה זכור. ואם המה כאדם עברו ברית מלזכור. ואתה אל ולא איש למה לא תזכור. בזאת ידעתי כי יש לך לזכור. אבל תשוח נפשי עד זכור תזכור. ומה כחי כי איחל הקץ זכור. ומה קצי כי אאריך נפשי עד שתזכור. אם לא למעני תזכור. למענך ולמען ירושלים זכור. חוק כי לא תשכח עדות זכור. ואומר אם אשכחך עתה לה זכור. ותפקוד ותזכור. כאב צר לעכור. פיהו לסכור. לנוע כשכור. ויעוד כל תמכור. נקובי בן בכור: חזן נכורי בלתך וכור. ופארך אזכיר. וארצך לזכור. בפרשת זכור:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

אץ קוצץ. בן קוצץ. קצוצי לקצץ. בדבור מפוצץ. רצוצי לרצץ. לץ כבא ללוצץ. פלץ ונתלוצץ. כעץ מחצצים לחצץ. כנץ על צפור לנצץ: עב בקע מראש. יחידים מנו גרוש. חל וילך ויפרוש. וישב על גבי חרוש. זמן והונקב לראש. ראשית גוים לרע לדרוש. היות לכל בוגדים ראש. וצפו תלות במבחר ברוש: רץ והקרה בדרך. עיפי מרחות דרך. ופץ לא זו הדרך. תעו במדבר בישימון דרך. בנחש עלי דרך. שלח יד בחמוקי ירך. ועל כל ראש דרך. זנב כל עוברי דרך: יעף ויעף וחש. ומחור פתן רחש. ונודע כי הוחש. משורש נחש: רגש ולחש. ועת לדתו נחש. ובכשפיו הוכחש. וכחלש נחלש ולא חש: בכשפיו הללו. ובקסמיו הללו. יום העמיד וזללו. שמש הדמים וזללו. יגש ולא הונח לו. ולחרפות נחלו. עד בא השמש תוחילו. להמחות הוא וכל חילו: קם ישן חרק. ונאצות שרק. זמורה באשר הרק. ויחרבו הברק. למילה פרק. וכלפי מעלה זרק. ולשם שמן תורק. בעזות ירוק ירק: יה אשכול הכופר. צו אל משול עופר. זכרון משלי אמר. כתיב זאת זכרון בספר. רשם בזה ספר. בתורה ובנביאים ובכתובים להתפר. להמחות מספר. ולא יכתב עם כל הכתיב לחיים בספר: אל נא וכו'

ובכן זכור את אשר עשה לך עמלק:

חזן וקהל ומח שמו וזכרו. ונמח זכורו מלהזכירו. בזכרון קדוש:

חזן וקהל יען אשר לא זכר. ונחשב כנכר. מלהזכר. בזכרון קדוש:

זכור איש אשר הגויע אב לא עתו. ברצומ וגנוב ונאוף בעתו. גרע חמש שנים ממחיתו: זכור בוזה על גמילות חסד. גועל אח עש לזקנו חסד. דומת למם מרעהו חסד: זכור גלה ערות מצואת שדה. דם שפך בבואו מן השדה. הפך לב אב שת בשדה: זכור דתני באזן הערלה. הבוזה בכורה בכום התרעלה. ופרק מנו עול גמשך לו ערלה: זכור הפכפך דרך איש וזר. והכהה מאור אב בעשן עבודת זר. זמם בלב היות לאח לאכזר: זכור ונתעולל לרבע כאשה. זדון לבו השיאו באשה. חתו גבוריו היות כלב אשה: זכור זרע מרעים נתעב ונאלח. חלק להשחית ולומר האח. טמנו גאים פח לחבל את: זכור חנט מנו עמלקי. טם כילק לאבד חלקי. ירוע כבירים לעין כל לרוקקי: זכור טפש מהעריומה. ירד וכתת עמי עד חרמה. כמו כן חיב להחרימה: זכור יושב נגב בלי עול בערד. כסות ולשון שנה היות מלך ערד. לשבות שבי מרד וחרד: זכור כסיל שונה באולתו. לתערובת מדין בעלותו. מהר ירבשת וגלה נבלותו: זכור לקעקע בצתו משורש. מלעזוב לו ענף וגם שורש. נענש קישי כי השאיר לו שורש: זכור מעשה אגג מעדנות. נשים כשכלת חרבו לענות. סורם שארו לשסוף יענות:

זכור נגיד לחמוץ תפנים. סר ממלוכה
מבין נסיכים. עולל הנותר עמד לשבים:
זכור סבב צקלג ונגב. עמלק יושב בארץ
הנגב. פגרו טוב רואי מנשף בעגב:
זכור עריץ בעמונים נחבא. פרץ כרמי
עין גדי כהובא. צורבו איש באחיו בחרב
להובה: זכור פליטים אשר באף הסעיר.
צבאי בלכתם אל הר שעיר. קנא לנקום
עירות שעיר: זכור צג בפרק להסגיר
שרידי. קם בראש דרכים לסעור את
רודי. רדף ומסר בידם פרגדי רפודי:
זכור קפץ לשער השמים. רעש ושאג
כמו רי בשמים. שלט ויגדל עד לשמים:
זכור רד אל חנף להתניף ממלכת.
שמשי אשר שמשו מאמשת והולכת.
תמה הלשון לרפותה ממלאכת: וזכור
שקל אלפים עשרה. שתילים מאה
החניט לסברה. שער מהם עשרה
לשררה: זכור תבע להפר חמשים.
תמימה קצב לכלות חמשים. תכלית
שבעים נתלה על חמשים:

ובכן ולך תעלה קדשה כי
אתה קדוש ישראל ומושיע:

אלהים אל דמי לך. כקול מים רבים
נשמע קולך. משמיע ומצוה לעמך בקנין
פעלך: זכור את אשר עשה לך. אשר קרך
ויחשילך. והיה בהניח יי אלהיך לך.
תמחה זכרו מכל גבולך. והם ישיבו ויאמרו
לך. ומשלך עוד יתנו לך. אנא הקם את
דבר מלולך. עד שאתה מצוגו הזכר לך.
אתה זכור את אשר עשו לך. זכור יי את
יום זכולך. המתגאים ונאמים פה מה לך.
השלחים זמורות באף לחללך. וזכור כסא
כבוד גדלך. אשר מגרו וגאצו למולך.
ושלחו באש היכלך. וישימו כל גמולך.
ושדדו ונתקו יריעות אהלך. אשר צויתה
לא יבאו בקהל לך. אמרו לכו ונכחידם מגוי
בגללך. ולא יזכר שם הלולך. עליך יצויב
חילך. יותר מאשר עשו לנו עשו לך. אותנו
במדבר נלחמו. ואותך בישוב נתלחמו.
אותנו חוץ למחנה המו. ואותך בקרב
המחנה נהמו. אותנו פליטי ענן זממו.
ואותך כפורת ענן נממו. אותנו לחשולי
עב דמו. ואותך עלות על במתי עב דממו.
אותנו חוץ למחיצה קמו. ואותך לפני
ולפנים קדמו. אותנו ברחוק מקום אשמו.
ואותך בקרב מקומך שממו. אותנו חוץ
מישיבתנו רמו. ואותך במכון שבתך דמו.
אותנו אות ברית משאר הרמו. ואותך
עשרת אבירי ברית חחרימו. אותנו בהגנת
ידי עליו הרימו. ואותך תלות יד למולך
הרימו. אותנו נתיעצו וסוד העריםו. ואותך
ברובי סודך לחרפות הגרימו: ואתה יי
לעולם תשב. והוא נגדך במסה יושב.
תפוש מדבר וכל הישב. אני ואפסי עוד
בלב מתחשב. אם לא עתה תקום ותקשיב.
בשלש עשרה קימות נקמות לחשב. בפתח
נפחת ופח לפקד על היושב. ואם אין כגר
תחשב. וכל המונה וספר וחושב. קץ
הפלאות להבין ולחשב. נשתה גבורתו
ממחשב. ולא ימצא מענה להשב. ויחשה
דומיה מהקשב. ובאמונה כסאו יישב.
וזאת על לבו ישב. ויאמר עד ישקיף וירא
ויקשב: ונחשבתי כעד נומם. כל היום
מדמם. ונפשי נבהלה מאד ומשתוממם.
ואתה יי עד מתי ראה ודומם. וזכור בית
מקדשך השמם. כל עובר עליו משתומם.
מתי תתנשא ותתרומם. וזכר אמר פיך
קומם. בשלש עתית עמלק להמם. בשלש
מיתות וכרם להדמם. בשלשת ימי אפלה
נגהם להעמם. בשבעת ימי עברה להרשיעם
בעשרת מיני שמד לתאשימם: וכמו מעשרה
דברים עינבו עם מענות. ומשבע מצות
המשנית. כן בעשר ושבע ישכרו לענות.
ובת קול תצא ממעונות ותפוצץ בכל
המחנות. וכרון דברים להגיד ולענית. אל
תזכרו ראשונות. כינו בא ישועות אחרונות.
והזכירו זכר רננות. עמלק אשר בא ושת
מחנית. והקר אתכם בפני בנות. ויצא לו
שם בכל המדינות. ראו עתה לתנות.
איך נמחה בתתף בכל פנית. וצבא המרום
אשר במעונית. אשר הוסמך עליהם
במשענות. יפקיד עליהם את העינות.
לרוב ימים להמנות. לחשוב עליהם חשבונות.
להפילם לתופת דראונות. ותמון לאמים
וכל הלשנות. על עוזר ועזור ישאו קינות.
וכשל עוזר ונפל עזור מקוננות: וידע כל
פועל כי לא שכחת. ויבין כל יציר כי שמם
שכחת. ושעיר ושריו אז ופחת. ועמלק
ושפסריו הכית. יאתם במשפט נתונחת.
ויזכרו עם אשר זכרת. כי לטובה אותם
זכרת. ובזכרון טוב אתם נזכרת:
חזן והמזכירים את יי. יאמרו תמיד יגדל יי.
ויאמרו גאולי יי. כן יאבדו כל אויביך יי.
והעומדים בבית יי. והבוטחים ביי.
והשתולים בבית יי. יחזו בנועם יי. ויגידו
כי אין קדוש ביי. כי אל רחום יי. אשרי
כל ירא יי. טוב להודות ליי. טוב להסית
ביי. רננו צדיקים ביי. קול אומרים הודו
את יי. כי הם זרע ברך יי. זה היום עשה
יי. כי אל גדול יי. ברוך הבא בשם יי.
שוש אשיש ביי: צ״כ ואם כל המועדים יהיו
בטלים. ימי הפורים לא נבטלים. וזכרם
לא יסוף מנפלים. ויזכרו לעד גאולים.
לששון ולשמחת גילים. כי־ילות אלהים
מגלים. ועזוז נוראותיו מגדולים. ושרים
כחוללים. בעשרת מיני עשור מסלסלים.
בכנורות ובנבלים. בעשרת מיני הלל
מהללים. בעשרת מיני שמחה צוהלים.
ושרפי הקדש המעלים. כתלמיד לרב יהיו
למו שואלים. מה פעל אל אלים: כי אלה
יהיו מבפנים. ואלה מלפניהם מפנים.
ואלה חוצה למו פונים. ואלה לפני ולפנים.
בצל שדי מתלוננים. ובחמשה קולות
הצפונים. קול רנה וישועה מצפינים.
באהלי צדיקים צפונים. ההולכים ביקרת
מפנינים. וקדמו שרים אחר נוגנים. לבנית
איך הם מנגנים. בנאות אפיקי מ[...]
בצלם היות גנונים. ובאברתם מתנו[...]
ועל חומותם מתמנים. לשוערים ולש[...]
ממנים. כל היום וכל הלילה מוט[...]
להזכיר קדשת נוצר אמונים. להעריץ [...]
גוי שומר אמונים. ובשם ישראל מת[...]
ובשלוש קדשה לקדוש מהכונים. [...]
בראש בנים משכינים. ואחת בראש [...]
מתקינים. ובשלשתם הם נכונים.
שלם ושם שלם מכינים. ובשלוש [...]
ענות כאז מבינים. קרוא זה אל זה מ[...]
ובכנוי שם קדוש קוראים ומכנים: ככת[...]

יוצר לפרשת פרה

החזן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע
והק״כ מתחילין כאן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד
מבינים. אפתחה פי בשיר ורנ[...]
להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

אצולת אומן בצרוף וקו[...]
בנבכיה זאת בלט פקוקה. גל[...]
עלומה ונקוקה. דבורה על [...]
חקוקה. המסקלה והמעו[...]
ודשוגה דשון למשמר חקת
שבעתים מוקקה. חוק [...]
מטמא מחזקה. טבועה [...]
רחוקה. והיא רחוקה. יח[...]
אשורה ודחוקה: חזן כר[...]
חמוקה בה מחוקה. לטו[...]
חשוקה. נחקקה זאת חקה:

מקומה יגלה. מעמקיה ידי[...]
חזן לעת יגלה. גנוניו יעלה:

ברוך אתה יי מגן אברהם

(אתה גבור) עד (להחיות מתים)

ממרה חקה גזר. מנבנגן אמרת נ[...]
נאמן לאומה נתאזר. נצח ערי כן ב[...]
גזר. סליל צפוניה חלץ אזר. סקר ב[...]
ונחשב למו זר. ערך בה חוק לעם מ[...]
עבור מלפתל עקש כסין וזר. פאר בק[...]
באגד משור. פעלתה בסגי בגדי מע[...]
חזן צפונה לטהרת עם אל עזר. צוה[...]
לציר. צור צירה לאלעזר:

עילם ומלאו שלך. חפצת להנ[...]
קהלך: חזן על כן אוחיל לך. להג[...]
תתי אמומי מלך:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

קפיון חוק אלפת היקר. לוטה ב[...]
יקר. חשוף לעם מיקר. לעמוד [...]
עקר: רעבים לפענח דתיה. פ[...]
מדותיה. צמאים נמות חידותיה. [...]
להם ערותיה: שמץ דגלים טהר. מ[...]
ומטהר. הרב לכבסם תמהר. מע[...]
איתם לטהר: תקרא כהן. בחטאך בא[...]

כתכ:ן

כהן: חוו טהורים זרוק במכהן. תמוד
מקת אלעזר הכהן:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון
ור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות
ראל אל נא:

אמרתי אחכמה והיא רחוקה. שח
יאל עדי זאת חקה. בלא נפלאת היא
רחוקה. זאת פליאת היא ומרחקה.
ציה משפט וחקה. ומאחריה תורה
ה. בחרות חקוקה. ובלוח לב מחקה.
ק תלולה ומשאול עמוקה. מדרי ארקא.
לתה חמוקה: בכן אין לעמוד בסודה.
ן לתקיע יסודה. ואין לחקור חקה. ואין
חליש חלקה. ואין לידע ערכה. ואין
בין דרכה. אלהים הבין דרכה:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

אצורה ומפורשה. עצורה ולא
ורשה. זאת חקת הפרשה. בכל שנה
פרשה: לבעלי אסופות. חידותיה
אופות. וכל צרורות כסופות. דקדוקיה
ות: ערוכה ושמורה. קצובה וגמורה.
ושה ואמורה. בקלה ותמורה: זינה
מיו, בפניני מעוניו. והגיה שיניו.
ין מעיניו: רעד כהסכית טעם תחלת
טתה. פרה בת שתים עגלה בת
תה. בצר ציר תחן כקשב שמועתה.
מני יפרה מורה הלכה לשעתה:
עו בה הליכות ושנון הלכות. אלה
ערכות. ואלה המתהלכות. ראיתה
ך לחזות. דמה איך להזות. באורה
הבאות. לחוות למי זאת: בדבור
ור אל הכהנים שנה עוז פניו. שב
רוך זאת לפניו והאיר עיניו: יען
אמר לו וקחו לטמא. פלצות בעתתו
לח מי יתן טהור מטמא: קושט אמרי
ה. כל טהור מטמאה. ואיך היא
צביר רוח הטמאה: לו הגיד אל חקה
קתי. ומה תיגע לידע. עמוקה משאול
ה תדע: יבא אפר פרה. להלבין טנוף
פרה. היות כפרה. לסוררה כפרה:
רמז בויקחו אליך פרה. היות פרתו
תנודת. שכל הפרות כלות ושלך
נד עומדת:

אל נא לעולם תערץ. ולעולם תקדש.
עולמי עולמים תמליך ותתנשא. האל
לך נורא מרום וקדוש. כי אתה הוא
לך מלכי המלכים. מלכותו נצח. נוראותיו
יחו. ספרו עוזו. פארוהו צבאיו. קדשוהו
ממוהו. רון שיר ושבח. תוקף תהלות
פארתו:

לטהר טמאים. לטמא טהורים.
אומר קדוש:

אמרה סנונה וצרופה. בדולה בדתה
צרופה. גדלה כרענן להרופה: דרושה
קוק שבעה משבעה. הזיות טבילות

וכבוסים שבעה. ופרות וכהנים טהורים
וטמאים שבעה: זקני גזית תמימים
ממום. חבואיה יבקרו לכל היות בה
מום. טהורה תהיה לאדמות כממום:
יעשה מהון כהן כבש פרה. כפה מול
אטם בהוד תפארה. להוציא בה תמימה
חטא תמה מפירה: מסעדיו אתו יצאו
להר המשחה. נחץ טבול שנית עבור
כורה שוחה. סדר מערכת ולא שהה:
עמד מקדם ופניו למערב. פרה שחט
ודם לא ערב. צת בה חריות ומוקדה
הרב: קם מול שער איתון ודם שבע
יזה. רענן ארז ואזוב ושני יחזה. שמע
לכל עץ ארז זה ואזוב זה: תרגלה
וחלקה לשלשה חלקים. כל משמרות
מנה מחלקים. תכונה למשמרת עד
נקוקים יקים: לטהר וכו׳

ובכן ולך תעלה קדשה כי
אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין לשוחח עוצם נפלאתיך. אין להגיד
חקר דתותיך. אין להבין תוקף מפעלותיך.
אין לפענח עומק פלאותיך. אין לעמוד על
ספק מדותיך. אין לחקור סוד חידותיך.
ואין להשמיע כל תהלותיך. אין לגלות סוד
עדותיך: המפורשות סתומות. הגלויות
עלומות. המבוארות חתומות. המשננות
עצומות. החקוקות רשומות: החסרות
מיתרות. האסורות מתרות. השחורות
צחורות. החשופות אטורות. הפרוצות
אצורות. הכלולות עצורות. הקלות חמורות.
מוציא מזלות יקרות. מתיר מאסורות
מתרות. נותן מטמאות טהורות: מן החלב
שומן הלב. מן הדם פתיל הדם. ומבשר
בחלב כחל החלב. מכלאי בגדים תכלת
בסדין. מאשת אח יבום האח. מאשת איש
יפת תואר לאיש. מטמאת נדה. טהרת
בתולי אשה: מהתר אסור. ומאסור נתר.
מטמא טהור, ומטהור טמא. בהרת ממועט
תטמא. פרחה בכלו עוד בל תטמא. המת
בבית אינו טמא, יצא ממנו אותו מטמא.
שעיר יום כפור מכפר על כל טמא. וכל
מעסיקיו בגדים מטמא: פרה אדמה עושיה
מטמאה. והיא עשויה לטהר כל טמאה.
ואפרה נעשה אב הטמאה. והיא מטהרת
אבי אבות הטמאה: בכן אין להבין סוד
תורתך. ולא זקוק אמרתך. ולא צרוף
גזרותיך: בכן אין להמיר. ולא להתמיר.
אין להרהר. ולא להרהר. אין לידע. ולא
לידע. עמוקה משאול מה תדע. נעו
מעגלותיה לא תדע: זו באמירה. וזו בגזרה.
זו באסיפה. וזו בחסיפה. זו בנשיקה. וזו
בתשוקה. זו בכבישה. וזו בהפרשה. זו
בדרישה. וזו בחרישה: וכל אמרה החקוק
בה חקה. אין להרהר ולזכר על מה
נחקקה שכך נתנה בנשיקה: וכלם
נכוחים למבין. וכל המשכיל יבין. תוך
מטעמי פרה שאין להבין. וכל חכם לב
ידל כבין. חפציה אין להבין: ובשטות

תעודת היא נקובה. לכל קרבן שי לא
שיה. שהם זכרים והיא נקבה. לטהר
שמצת עגל תועבה: הם המירו כבוד בכן
פרה. וסררו בו כפרה. תבא אמו אשר היא
פרה. ותהיה לעם כפרה: הם האדימו בו
פנים. ואדמו עצם מפנינים. תבא אמו
אשר היא אדמת פנים. ובה צח ואדום ישא
פנים: הם תרשוהו חיות צג כתמים. ובה
חיבו טהיות תמימים. תבא אמו תמימת
תמימים. ובה יטהר תמה הצור תמים: הם
שחהו לפסל כל מום. ונענשו בו היות
בעלי מום. תבא אמו אשר אין בה מום.
להדיח דמי יפה ואין בה מום: הם זממו
בעגל למעול. ויזבחו לו ויפרקו עול. תבא
אמו אשר לא עלה עליה עול. ותנתן על
שכמם כעול: הם נקהלו עבורו אל כהן.
ואנף בהשמיד איש מכהן. תבא אמו
ותנתן לכהן. ויכפר בה עון כהן: וכמו
באש נשרף. כן באש תושרף: וכמו טוחן
והודק עד עפר. כן תודק ותעשה עפר:
וכמו הושלך עפרו אל המים. כן תושלך
אפרה אל המים: וכמו נפלו בו שלשת אלפי
יושר. כן יפלו בה שלשת מיני כושר: וכמו
טנף עם טהור. כן תטמא במגע כל טהור:
וכמו טהר עם בו נטמא. כן תטהר איש
אשר נטמא: וכמו פזר פשעו לכל דור
שמור לחטאת. כן תהא למשמרת למי
חטאת: להדיח דמים. לכבס כתמים.
לנקות טנופים. להרחיץ צואים. להלבין
הטאים. לטהר טמאים. לקדש קדושים.
להצדיק עמוסים: בעץ ארז לענפים כארז
באזוב לנדכאים כאזוב. בשני לשפתותיה
כשני, בתולעת לאל תיראי תולעת. לבל
יתגאה מתגאה כארז. שאם לא ימך כאזוב
ויחשב כתולעת. לא יטהר באזוב ובשני
תולעת: ואם לא ישפוך לב כמים. לא יטהר
בזריקת מים: ומה יתגאה חציר
יבש. נוכח איש אוכלה אש: ומה יעוז
ציץ גאה. נוכח אל גאה גאה: והוא רוכב
שחקים בגאוה. גאה על גאים. מתנשא
על נשאים. ומתגאה כארז על מתגאים.
ועניו כאזוב על נדכאים. וצר בעולמו
חמשה מיני גאים. שור בבהמה. אריה
בחיה. נשר במעופפים. ארז בעצים.
ואדם בכלם ומלך מתגאה על כלם. לבש
גאות מכלם: חקקם בכס שביבי אש
ארבעה בכס מעלה. ואחד בכס מטה. כי
כס מעלה מכון כנגד כס מטה. וכל אשר
יש במעלה יש במטה. כסא מול כסא.
היכל מול היכל. מקדש מול מקדש. זבול
מול זבול. מזבח מול מזבח. בנים מול
בנים. עבדים מול עבדים. מלאכים מול
מלאכים. משרתים מול משרתים. צבאות
מול צבאות. כרובים מול כרובים אלפים
מול אלפים. רבבות מול רבבות. קדושים
מול קדושים. מחנות מול מחנות. מעריצים
מול מעריצים. מקדישים מול מקדישים.
וקדשה לקדוש משלשים: ככתוב וכו׳

מן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

את עת צת דודים כגעה. באחת ועשר פוט נגעה. גישת צקון סכפל כפנעה. דלג פעם וזאת רגעה: השגיח עופר מחרך ארבות. וחל ארך בהבם הערובות. זמן קפץ עשות רבות. חדשים וגם ישנים להרבות: טם עדא ועדן שנה. יקץ כישן ועור במשנה: חזן כסף ודפק בפתחי ישנה. לחפשה בראשון לחדשי השנה:

לי עוד הגנון. בפסוח וגנון: חזן בגוננך לבנון. במגנת ינון:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור עד להחיות מתים:

מרימי עול עגלה להלאות, מכאב הנת להראית אות, נאקת החדשה קץ הפלאות, בחצי למאתים ועשר ארבע מאות, שה המסבך לעקד צור, סים זכרו בפקד נצור, עמוסים כאתיו לעת בצור, עדימו לשי יהא עצור: פלא עשות נגד אבות, פץ מבעשיר לאסרו בעבות: חזן צליחת ירדן בו להתוות, צפית שה לבית אבות:

לך עוד נקשבה, ממעיני הישועה נשאבה: חזן ששון ישאך לנו השיבה, ובתחית גשם מחשבה:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

קיחת עלית עקד. היא נצבה בפקד. הויכת בתרי שקד. רשפי לוד ליקד: רחש ישנים כערב. דם תבוסה כערב. קץ חיש וקרב. לעורר בתנין קרב: ישמע מכסת פסחים. אשר כסו פסחים. היא צמתת כסלוחים. להציתם כקוצים כסוחים: תרפים כדי למעט. מנויי מתי מעט: חזן תוקף הדרת מלך מלהמעט. הגרשם להמנות בואם ימעט:

החדש הזה לכם לשמור. בסכם אסופי הר מור. ואתם אל יגמור. ששת אותית בו לשמור: דורש זה חדש בחדשו. לאות ולמופת קדשו: חזן ידידי עם קרושו. הושיעה לו ימינו בזרוע קדשו:

הדום מגר נזור עדש. כהיום הזה יחדש בגורש: חזן וגיביל שי בקדש. בראשון באחד לחדש:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

רבות עשית וחשבת וספרת, מפעליתיך פיגול בסהר ספרת, לאותות ולמועדים חבלו שפרת, לתקופות ומחזורות קצו צפרת. לאלפים וארבע מאות וארבעים ושמינה ומנו בארת, ובתשע מאות עבורים עדיו עברת, והיום הידית לעם אשר בחרת, לכן על כל חדש חדשו הגברת, סדרו בקרת, קצבו חקרת, נולו הקרת, פלאו ספרת, מועדו יקרת, ובו יקרת ונתיקרת:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

אבי כל חוזה. חל בו במחזה. כנאמר לו חזה. תבנית החדש הזה: להבין קצב מולדתו. מתחלתו וארך מלאתו. עד תכליתו: עמתו להראהו. ולא הכיר מראהו. עד באצבע הראהו. אז בן וראהו: זהר לשעות שש. תארו להתאשש. פתות משש. כל עין ועשש: רואיו לבקר. עדיו לחקר. ממאמיריו ליקר. ממיריו לעקר: במרד לו שער. עביו איך לשער. עד שטיפת שער. יקבלו יושבי שער: ידעו תבונה. לחוות לאום נכונה. להורות ליודעי בינה. ערך לבנה: רגלים לישב. זמנים לחשב. בעבור איך לישב. וסוד מה להקשב: בפניו צגו אלי קדש. להעיר עדות חדש. ואל נתעטף בקדש. כמקדישי חדש: יה כדקם לעינו. וערגתם דקדק במחנו. והכל צותו במעונו. מקדש החדש בזמנו: קץ מולדתו חל להקצות. ביום רביעי בחצות. ועד שלשים מרוצות. לא נבר בחוצות: לאה ציד ופחד. ותר מעת לעת ספור אחד. וצור פץ לו ויחד. מערב ועד ערב מנות אחד: ילדות חרם וסהר בו ביום חשבון מצו. ובתחלת בריתם בחלון אחד נמצאו: חזן רעים כנתן למו מסורת אמצו. לחשב לעבר ולקדש ספורות כמצאו: אל נא וכו'

חזן וקהל ראשון הוא לכם. לפסוח עליכם. להתקדש בתוככם. קדוש:

חזן וקהל לכם הוא ראשון. ויורי כאישון. להעריץ לאל אחרון וראשון. קדוש:

אדון מקדם תכנו ראש. כינו לא גר בספר תולדות ראש. גלהו תחלה לכם לדרוש: דורש להשוות בו גיה ואישון. הופלא מכל עם ולשון. ולא הומסר לאדם הראשון: זמן ערנה בו כשרה. חנוט לקצי עקוד למוסרה. טפיה בכן כו בשרו בשורה: ירח אשר לא פענת לראשונים. כמוס לצפון חדשים וגם ישנים. לראש הושם לארבעה ראשי שנים: מועדים מזמין לנדגלים. נועדים בו עינימו צירי רוגלים. ספור הוא למלכים ולרגלים: עבור כעברים לשמרו במועדו. פרח ואביב תקופה בם לועדו. ציון שלשתם יצרפו לקעדו: קדש בראשו ושלשו חציו וחדו לשם לקדש לקחת לחנג לקצור ולג[...]

רשם בכל דור. שמור הוא לרוב[...]

חמור: שמירת שלישו בירדן שב[...]

שלהבת חציו שאון פול השמ[...]

תשועת קצירו ומיני העמירה: כ[...]

ובכן ולך העלה קדשה

אתה קדוש ישראל ומושיע:

היא נקרא ראש וראשון. ו[...]

נקרא ראש וראשון. ומועדו נקרא

וראשון. ואויו נקרא ראש ורא[...]

ונוחליו נקראו ראש וראשון. וא[...]

נקרא ראש וראשון. ואהבם נקרא

וראשון. וגואלם נקרא ראש ורא[...]

הנה העת יבא בראש וראשון.

אשר הוא ראש וראשון. לעבור ב[...]

וראשון. לכונן נכון בראש ורא[...]

ואותו נוצר ברות ראש וראשון. ל[...]

שרידי עמלק ראש וראשון. ל[...]

צורים התצובים בראש וראשון. ל[...]

חדשות בראש וראשון. לרצות [...]

תשורת ראש וראשון. להוביל ב[...]

לראש וראשון: ועוד כל יזכרו ראש[...]

כי יתחדשו חדשים וגם ישנים. [...]

מפלאים משנים. ויקיצו כל יש[...]

מהללים ומשוררים שירים מש[...]

משננים: ולא יאמרו עוד אשר ה[...]

בנביא. כי אם חי יי אשר העלה [...]

הביא. ואז אל ישאג כלביא. [...]

קרבי. חדשות להביא. ביד איש נ[...]

משבט לוי. להשיב לבבי. [...]

קרבי: ויצמיח צמח נקוב שבאה. [...]

יהו רועים שבעה. ויהרשו לאום ד[...]

שבעה. ויתכסה מהם שבעים שב[...]

וישוב ויגלה לעם קדושי. אשר

יהו מקדשים. ולא לעדרי צאן קדש

עד קץ ששה חדשים. עד בא ר[...]

לראשי חדשים. ואז יראה ל[...]

קדושים. הנשארים מעול קדשים. ו[...]

למו אותות חדשים. לחדש ש[...]

החדשים. למשוח קדש קדשים. לפ[...]

דלת לקדושים. כשבתות ובחדש[...]

ואז יצוה חדוש עבודת חדש. [...]

להעלות בראש כל חדש. ועבודת ר[...]

כל חדש. היא תקדים תחלה לכל ת[...]

כי כמו היה ראש לכל חדש. כן [...]

ראש לכל חדש: ותעשת בו חדש

לבראת ארץ חדשה. להנתן רעה חד[...]

לכרות ברית חדשה. להבראות ב[...]

חדשה. להתחדש רוח חדשה. לה[...]

בו שי מנחה חדשה: וחמה ול[...]

תתחדש. ואורם שבעתים יחדש. ש[...]

בציה יתחדש. ויצמצם שכינתו ב[...]

שער הורש. ויקרא לו שם חדש. [...]

העיר מיום המקדש. ויתן לעם [...]

חדש. לשורר בפיתם שיר חדש. [...]

מפואר ומחדש. על כל שיר מ[...]

ומקדש: כי שירי אראלים. אשר [...]

שבחות מהללים. לפני שיר זה לא
ים. ונצות אלים. אשר קול המולה
הלים. לפני שיר זה לא ממללים:
ן גלגלים. אשר אם הורשו כל
לים. לפני שיר זה לא כוללים:
ימת ברגבים. אשר הם צגים כמו
בים. לפני שיר זה לא מרבים:
דרת אופנים. אשר הם מרבעי פנים.
ני שיר זה לא סופנים: והמון גדודים.
שר הם הוד אל מגידים. לפני שיר זה
ו נאגדים: וסוד עירין. אשר כעין
לי בוערין לפני שיר זה לא
ארים: ורגש קדישין. אשר לבקרים
מתחדשים. לפני שיר זה לא מקדישים:
הם שאננים. אשר טעמם לא משנים.
ני שיר זה לא משננים: ופחד
פים אשר ברגע כל שורפים. לפני
ר זה לא רופפים: כי כל מחנות
שרתים קרושים. משרתיו יהו
קדישים: וגם המון צבא מלאכים.
עימים יהו ממליכים: ומרגצות חיל
ים. כחם יהו מחזקים. וזיו משלמת
קים. פניהם יהו מבריקים: ותוצה
ור הוים. מתעלסים באהבים. ועד
תיצתם לא באים: באשם נלהבים.
גמלתם נכוים. ובפארם הם נאלמים:
ת כי יתחילו יחישו. ועת כי יתכילו
לו. ועת כי יגמורו יעריצו. ועת
יחישו יקדישו. ועת כי ישתוקו
לשו. קדשה משלשת: ככתוב וכו׳

מוסף לפרשת החודש

ש״ץ חוזר התפלה עד (מלך עוזר ומושיע ומגן):

ראשון. אמצת לפרח ששנים.
מוץ לעורר מרדם ישנים.
זכרך ברית ראשונים. בצפון
דשים וגם ישנים. גלותו כרת
זונים. גזר ראש לארבעה ראשי
ים: חזן ארבעה ראשי שנים
מחזה. בארת זה מזה לחוזה.
אשר שמענו כן עוד נחזה.
גוננמו במגן בחדש הזה:
ברוך אתה יי מגן אברהם:
אתה גבור עד להחיות מתים:

לציון. דרור השת בו קפות. דבר אור יקרות לקפות. החדש אשר ישועות בו מקיפות. החוסים בו מתקיפות. וממנו מתחילות ותוקפות. ועד ראש לארבע תקופות: חזן ארבע תקופות בשנה. תחדש אורם כבראשונה. כאשר שמענו כן עוד חיש נא. החיינו בגשם בראשון לחדשי השנה:

ברוך אתה יי. מחיה המתים:

(קדושה. לדור ודור) עד (וקדוש אתה):

הנה. זה בא לפרקים. וזמן לגאול רצוצים מארקים. החדש אשר רבבים בו מריקים. חשרת מים למלאת רקים. טיעת לרוות וירקים. טלאים בו להקים. בארבעה פרקים: חזן ארבעה פרקים כבמחזה. בארת זה מזה לחוזה. כאשר שמענו כן עוד נחזה. ונעריצך קדוש בחדש הזה:

ברוך אתה יי. האל הקדוש:

(תכנת שבת וכו׳) עד (מקדשי שמך) (ובשר״ח אתה יצרת עד קבעת):

הנם. ימים המבורכים. יורה ומלקוש באבם פורכים. כח תת באביבים רכים. כרמל להקליא אביב פרוכים. לשנן מפעלות מציץ מחרכים. לפניו קוראים ענין ארבעה ערכים: חזן ארבעה ערכים אשננה. ספור מסות פרחי שושנה. כאשר שמענו כן עוד חיש נא. ענגנו בנופש בראשון לחדשי השנה:

ברוך אתה יי מקדש השבת: (לשר״ח וישראל וראשי חדשים):

רצה עד לציון ברחמים:

ולירושלים. מופת הוחק בו כסות. מעין כל חי להתכסות. נקמות אשר בלב מכסות. נתכנו במועד זה היות מכוסות. שה לבית אבות מנות במכסות. סבות עליו עסים ארבע כוסות: חזן ארבע כוסות כבמחזה. בארת זה מזה לחוזה. כאשר שמענו כן עוד נחזה. רצנו כשי בחדש הזה:

ברוך אתה יי המחזיר שכינתו לציון:

מודים עד ועזרתנו סלה:

מבשר. עם זכיות. עצורים להעלות מצול דכיות. פרוים חוה במשכיות. פצום שירים תמור בכיות. צבאות כל חמדת שכיות. צאנן יציע לרושש שונאיך: חזן שונאיך נדוש נא. במדותיך פעלתם כבראשונה. כאשר שמענו כן עוד חיש נא. ותיטיב לנו בטובך בראשון לחדשי השנה:

ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות

(אלהינו וכו׳) (שים שלום) עד (בכל עת ובכל שעה בשלומך):

אתן. קול כשוררו ראשים. קרא בגרון בגיא החרשים. ראשי תגינים אשר על גבי חורשים. ראותם כזה חדש מגורשים. שיר חדש והגה מדרשים. תרננה שפתי בשורי ארבעה חדשים: חזן ארבעה חדשים כבמחזה. בארת זה מזה לחוזה. כאשר שמענו כן עוד נחזה. ברכנו בשלום בחדש הזה:

ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

(קדיש שלם) (אין כאלהינו) (עלינו) קי״ו

כאן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן :

מסוד חכמים ונבונים . ומלמד דעת מבינים . אפתחה פי בשיר ורננים . להודות ולהלל פני שוכן מעונים :

אלהים בצעדך הכות פתרוס . בתקקת חילם מבצריהם להרוס . גאלת עמך בגבל קתרוס . דרכתם והברכתם בסולת לרום : הגרת לגיא המון פיבסת . ונקתה לארץ במריה נחבסת . זנוחה זרחה בדם מתבוססת . חלצה ונגהצה ברחיצה ותכבוסת : טרם מרור ממענים ישבת . ישועה צמחה לנצורי כבבת : חזן כתרת כליל לנפש משיבת . לשעבר קדמת מתן שבת :

סלה ארוממך מושיע ושלים . מוציאי לחפשי מבית מעליט : חזן סכותה לראשי להשאיר פליט . נגון והציל פסוח והמליט :

ברוך אתה יי מגן אברהם :

(אתה גבור) עד (להחיות מתים) :

ממסגר אסיר בצאת לחופש . נתנוסס גם בשביעת רפש . סגבתם חוק מרגוע ונופש . ערוך תחלה למשיבת נפש : פרושו וטעמו צוית במרה . צחצוח דתו להבין וגומרה . קביעת קדשתו בזכירה ושמירה . רון להפיק בתודה וזמרה : שפטים גדולים עשית בצוען . שפרת אהל בל יצען : חזן תעובים פסו באף להכניען . תקפה חרדה בעמלק וכנען :

לבך ועיניך להיכלך תשובב . דשן ושמן לעמך יגובב : חזן תכונן אלמך מזבח וסובב . להגישים תחי ישנים רובב :

ברוך אתה יי מחיה המתים :

ישעי וכבודי משגבי ומנוסי , ונצב לריב על אונסי , סוככי באברתו יי נסי , פורע וגובה דין קנסי , בהלו נרו עלי ראשי , רכב על עב קל מעגוי לגרשי , שחת מבצר מהלישי וחורשי , מלון קצו נחני דורשי : וממעון קדשו חבש כאבי , אדון ממעיני הישועה השאיבי : חזן לטרני לנוח בשבת מהראיבי , להאכילי נחלת יעקב אבי :

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה :

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא :

כרם חמד נטע שעשועים , בלוסה ומכבסת שני רשעים , ונגלית לחלצה מבין שסועים . בחיל אלפים רבבות תשעים ,

ובצדק נפקד לתשע ותשעים , הועמסה משא פרדים תשעים , פנית לפניה מלכים ושועים , שלחה קציריה ועלו מושיעים , ולחלקה נטלה שבעה משבעים , ששושור נכסים לבנות קבועים , ובישימון דרך הלכו ארבעים , מעדני טלך אוכלים ושבעים , קדשתו מתנים ותן מביעים :

חי וקים נורא ומרום וקדוש :

ירדת להציל עמך . להודיעם ארח נועמך . למשאות תרים פעמיך . להכניע רודים בזעמך : וכהתם המון שודדים . פלו שרים וגדודים . והגיע עת דודים . צמחה ישועה לידידים : סוד פוצא בתגויה . צאת עגומים לרויה . נחצו צירים לשביה . שני תואמי צביה : פרזם בירה של מלך . ארעהו לשר פלך . כל הבא למלך . אשכר לפניו מהלך : בשער בת בסלוח . נצבים מלאבי שלוח . נסתפרו קוטפי מלוח . באין קומץ וקלוח : בתב לבב נגה . לרגיוניו קפץ ומנה . יפגם הבא במנה . ואלה לבד באחרונה : שאל פתן חרש . מי נדרש והדורש . השיבוהו הפך משורש . כלה גרש יגרש : מרד זר בעקולו . מה לי ולקולו . ולא הרצני בשקלו . פגשען על מקלו : ואז צפה באלילים . הגיש ידיו גלילים . צגו עליו בפלילים . אין פנות בחללים : אויל מוכן לעברות . מה לכהן בקברות . הלא בתכל הדברות . נודע בעל גבורות : לובש צדק גאזר . להשיב גמול לאכזר . הפך דרך איש וזר . עמלו בראשו תזר : חזן חגמל ברד ורשפים . זלעף בעלי כשפים . קרסו כרעו כשופים . עפר ארץ שואפים :

אל נא לעולם תערץ . ולעולם תקדש . ולעולמי עולמים תמליך ותתנשא . האל מלך נורא מרום וקדוש . כי אתה הוא מלך מלכי המלכים . מלכותו נצח . נוראותיו שיחו . ספרו עוז . פארוהו צבאיו . קדשוהו רוממוהו . רון שיר ושבח . תוקף תהלות תפארתו :

חזן וקהל יוצאי הפזון . ספקם מזון . לשובע ולא לרזון . קדוש :

אכנה גדולה היתה בעם . בלי להתלונן זאת הפעם . גוע לומר מה נטעם . יוצאי : דרך שלשה גלך במדבר . הגיד מאז מנהיג ודבר . ולא כחד מהם דבר . יוצאי : זריזים חשו להקדיש קרואיו . חסו במטריף כל ברואיו . טוב אין מחסור ליראיו . יוצאי : יחיד שמרה למדה שרועה . כלולותיך אזכור חסד לפרעה . לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה . יוצאי : מקום צפעונים נחש שרף ועקרב . נסעו קרושים לשמש ושרב . שב ועולל ומקנה רב . יוצאי : עדרים

השכילו מדע להחכימם . פסת משאר נשאו בהשכימם . צרורות בשמלות על שכמם . יוצאי : קטוף העסה בחרו קבוצה . רצופה בראשיהם שלא החמיצה . שש שזפתה ואכלות מצה . יוצאי : תפיגי ששים ואחת במשטר . טעו וארחו בשיור המגשר . עד לקם משטר הומטר . יוצאי :

ובכן ויהי בחצי הלילה :

אז רוב נסים הפלאת בלילה . בראש אשמורת זה הלילה . צדק נצחתו כנחלק לו לילה . ויהי בחצי הלילה : דנת מלך גרר בחלום הלילה . הפחדת ארמי באמש לילה . וישר ישראל למלאך ויוכל לו לילה . ויהי בחצי הלילה : זרע בכורי פתרוס מחצת בחצי הלילה . חילם לא מצאו בקומם בלילה . טיסת נגיד חרושת סלית בכוכבי לילה . ויהי בחצי הלילה : יעץ מחרף לנופף אווי הובשת פגריו בלילה . כרע בל ומצבו באישון לילה . לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה . ויהי בחצי הלילה : משתכר בכלי קדש נהרג בלילה . נושע מבור אריות פותר בעתותי לילה . שנאה נטר אגגי וכתב ספרים בלילה . ויהי בחצי הלילה : עוררת נצחך עליו בנדד שנת לילה . פורה תדרוך לשומר מה מלילה . צרח כשומר ושח אתא בקר וגם לילה . ויהי בחצי הלילה : קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה . רם הודע כי לך היום אף לך הלילה . שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה . תאיר כאור יום חשכת לילה . ויחי בחצי הלילה :

ובכן כל חמצת לא תאכלו :

חזן אבא בחיל להתיצבה במעמד פני תבה . גישתי לרומה ולשגבה . מרשות דגול מרבבה הלול קוני אקשיבה . ובחקר דתו אתישבה . ואת לדעת אחשבה מטעם חכמי ישיבה : טוען עול אמליכה . יהבי עליו אשליכה . כרש לפניו אתהלכה . לפתח בדבר הלכה : מלת פי גדושה

מזר חסר אקדישה. סלסל ברעה חרשה. מרשות עדה הקדושה: פני ישרים דובר. צחצוח אמרים אגבר. קדמתי לטול בסבר. רשות מרב וחבר: שדי חילי תאמץ. תעדיף קט וקומץ. לבאר בלי שמץ. הלכות בעור חמץ:

אלהי הרוחות לכל בשר. חוק לעמו מסר. והזהירם בכתב מוסר. לבדוק חמץ אור לארבעה עשר: בשעה שאין בני אדם מצוין בשוקא. אור הנר יפה לבדיקה. אין בודקין לא לאור החמה. ולא לאור הלבנה. ולא לאור האבוקה. וצריך לברך על בעור חמץ בתקה: גמר מנטריה עד דבתרא. ומיד צריך לבטל השאר באמירה. ולימא הכי כל חמירא דאכא בהדא דירה. דלא חמיתיה ודלא בערתיה לבטל ולהוי כעפרא: דאי משתכח לאחר אותה שעה. אינו חיב בבל יראה ובבל ימצא לפושעה. והרוצה אחר בדיקתו לאכול חמץ ולשכעה. מה שמשייר יניחנו בצנעה: היכא דבדק בחורי ביתא. והניח ארבע או חמש רפתא, ואשכח דהדא מניהו פתתא, לברוק מרישא שמא חולדה לקחתה, וכן תנו רבנן בפרקין, דחורי ביתא ונקיקין, עלאי ותתאי אינן נבדקין, ואמצעים זקוקין: והרג גג היציע וגג מגדל. [illegible] בקר ומתבן ולולין, ואוצרות יין ושמן המעולין, לבדוק חמץ בלי עולין: חור שבין אדם לחברו, זה וזה בודק עד שמגיע ומבטל שארו. וכן בין יהודי ועובד כוכבים חיב לבערו, פלימו מקל ושברו, שמא יאמר העובד כוכבים כשפו חברו: טענו המפרש והיוצא בשירא, ואין דעתו קודם פסח לחזרה, תוך שלשים יום בעי לבער חמירא. לפני שלשים יום אין זקוק לבערה: ישראל דחמץ אתפקד ליה, ולית לה למריה למשקליה, נטריה עד ארבע דחזי לאכליה, שלים ארבע ולא אתא לנכרי מזבין ליה: כשנפלה מפולת על חמץ בערבי פסחים, וכלב אין יכול לחפש אחריו בטוחים, הרי הוא כמבוער לרעים פקחים, וכמה חפישת הכלב שלשה טפחים: למרו בי מלחי ובי קירי נקובים, ובי תמרים וציבים, לברוק זוזים חיבים, ותצר פסורה מפני עורבים: מוצא חמץ בפסח בתוך ביתו, כופה עליו כלי בלי ראותו, ואם של הקדש הוא אין צריך לכסותו, לפי שבדלין מאותו: גפי ופתילי ויורה, דאשתמש בהו חמין חמירא, צריך לגעיינהו ונימא בגו רבא זוטרא, ולרבא גבר גדנפא ולרתחיה בנורא: סכיני דמשתמש בהו הנורא לארותין, אי

אפשר לעשותן חדשים הם משבחין, ואי לא מגעילן ברותחין, ובכלי ראשון הם מצוחצחין, ועץ פרור מגעילן ברותחין: ענדג אגני וקציעי דקוניא ושחרא, אף על גב דמפליט להו שפיר, לאשתמושי בהו אסירא, ואף על גב דרויתן ואכא למימר דשליט בהו אוירא, אפילו הכי קימא אסורא: פתר קדרות אין צריך לפלחא, אבל משהי ליה עד בתר פסחא, וקערות מתרות כי שקיל מרודא עליהו לאנחא, ובורמי דגללא שרין בהדחה: צעי דמשהי בהו חמירא בשאר יומי, כבית שאור שחמוצו קשה דמי, ואי אקראי אותיביה ולא אשתהי עמיה, לאשתמושי בהו שפיר דמי: קסוף ביין ושמן עבידין, מלמילש בהו לילי קמאי קפדין, ואמהן דלא טבילן ועבדין, דלא למילש בהו הוא הדין: רקיקי מצות עושין זכר לעגון, ולשמן צריך לשמרן מחמוץ כהגון, וחרש שוטה וקטן אין לשין דלמא ישגון, אף על גב דאפיה ישראל בר דעת לא ינהגון: שנו שאין לשין בבת אחת למצלה מחמשת רבעים קמח וכן לחלה, והן ביצים כמנין חלה והעומר מוכח לה, והאשה לא תלוש אלא במים שלנו הלילה, תמימים שנו במשנה המהללה, מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שמחמיצין סלה, ואמרינן שרי להו במקום מודרן דלא ליתי בהו לידי תקלה, תמו הלכות בעור והגעלה: יין כי יתאדם, למצוה הוא מקדם, רצאת בו חובת ידי אדם, אם אין קונדיטון ומבשל נגדם: וארבע כוסות הללו, צריך שיהא בהן כדי רביעית בלי יקללו, אחד אנשים ואחד נשים אלו כאלו, ומחלקין לתינוקות קליות ואגוזין כדי שישאלו: סתו שהנשים צריכות לאמצה, בכל מילי דפסחא בלי שמצה, אף על גב דמצות עשה שהזמן גרמא בם לא נמצא, שכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה: פרשו בשפה נדיבה, מצה ויין צריך הסבה, מרור אין בו כן חובה, ומסבי ליה לכספוסי טובא: הסבת ימין הסבה אינה, ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה: פרקדן לא כן השבנא, ואשה אינה צריכה, ואם חשובה היא גדונה: קמי אב מסב דבן בדיצה, תלמיד בפני רבו אינו ראוי לפרצה, אבל בשוליא דנגרי צריך להסב במרוצה, והשמש שאכל כזית מצה כשהוא מסב יצא: טענו לחמץ מצה בלילי פסחים, כדי שלא יישנו האפרוחים, וחיבין ברגל להיות שמחים, במקדש בבשר והשתא ביין רקוחים: נשים חיבות לשאות ולהרגין, בבבל בבגדי צבעונים, בארץ ישראל בבגדי פשתן המלבנים, והאנשים ביין מתעדנין:

בערב הפסח סמוך למנחת ראשון, לא יאכל אדם עד האישון, ובבאו מבית כתשון, מוזגין לו כוס ראשון: ראשון מברך על היין, ואחר כך קדוש וזמן ואינו אומר גם עדין, שצריך לאמרו באגדה וראוי לכופלו אין, ושתי ומשי ידיה ואינו מברך על נטילת ידים: שקיל גרגירא או כרפסא או כסברתא או חסא, ויטבול בחרוסת ויברך בורא פרי האדמה, וכד אכיל יחצה אחת משלש מצות ואין ברכה עמה, מחצת בקערת ומחצה בשלחן להשימה: מושך מהקערה שני תבשילי, דאגון בשרא וקורא צלילי, אי נמי גרמא ובשולי, ומגביה קערה ולימא הא לחמא עניא בליה: ומוזגין לו כוס שני מארבעת האל, וכאן הבן מאביו שואל, מה נשתנה מלילות זה ליל, וגומר האגדה עד גאל ישראל: אחר דשתי משי ידיה ומברך על נטילת ידים לתודיה, ושרי המוציא על השלמה דעלוי תרתי דידיה, ולא אכיל מגיה אכתי מדי: לוקח פרוסה ומברך לאכול מצה במלל, ובתרי דההיא דהמוציא אוכל וכולל, גמברך בחזרת לאכול מרור וטובל ובולל, והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכת וכורכן בבת אחת כהלל: תליף לכמה בתי ועביד כי האי גונא עד הכא, ואחר כך עושין סעודתן כל צרכה, וכזית מצה באחרונה צריכין לכורכה, ונוטלין ולא מברכין שמים אחרונים חובה ואין מעוגין ברכה: זוכר בשלישי ברכת מזונו, ולשאר הבתים תחלה וטועם הכום עד משלו אינו, וברביעי הלל מצרי לתנו, בל ישעום כלום באישונו: קמעא לשתות סים יכנם, אם חולה הוא או אסתגם, ובעי למשתי חמרא משום אונס, לומר בחמישי הלל הגדול ישתנם

חסל סדור פסח כהלכתו. ככל משפטו וחקתו. כאשר זכינו לסדר אותו. כן נזכה לעשותו: זך שוכן מעונה. קומם קהל עדת מי מנה. בקרוב נהל נטעי כנה. פדוים לציון ברנה:

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין ערוך אליך להגיד ולדבר, חקר פלאי נסיך להבין ולסבר, מה יקר חסדך מבין מצעדי גבר, מאד עמקו מחשבותיך נותן תעצומות ועוז להתגבר, ובני אדם בצלך יחסיון ארך תאבר, הרבית הגאי הגדלת השמחה לבני עבר, בפשול רשע על עם דל ישועה סובר, ונתאבר

בתנינותיך מסוד ומפורד לכנס ולחבר, ועוררת אהבת ישני חברון שוכני קבר, ורנת רנני קנסות וחבלות על חוברי חבר, והכנעתם בדם וצפרדעים וכנים וערוב ודבר, ושברת ראשי תנין על ריב לא לו מתעבר, כי לפני כשלון גובה וגאון לפני שבר, ומה יעו ציץ השדה וימיו כצל עובר, לגבוה על גבוה מפרק הרים ומשבר, והוא בעל נקמות אלהי המשפט מישרים דובר, ומצמיח ישע לקויו ועמים תחתיהם ידבר: ועלינו הפליא חסדיו ותשא נס, ונקם נקמתנו מכל בעלי אונס, והכניעם בזעם ועברה בהורי און וחנס, ומלוש בצק עד חמצתו דנם באונים להקנס, ואחר חלציו חזק ואמץ להשתנס, בקע ים ויעבירם וכנד נוזלים כנס, ובארץ לא זרועה אתם כלכל ופרנס, לכן לנו להודות על כל נס ונס: למה פסח בא מן הצאן, שפסח וחמל על קרואי צאן, וברועה מקבץ טלאים משכם ובאלם מבעלי לצון: ולמה לקיחתו קודם לשחיטתו ימים ארבעה, ונתן למולים ולערלים נפסל בהיא השעה, כדי שיהיו בידם מצות מצויות להשתעשעה, שכבר בא עת דודים וזמן שבועה, והיו מתבוססים בשני דמים שתצמיח ישועה: ולמה נתינת דמו על המשקוף ושתי המזוזות, שהן שלש מזבחות במקום רואים אתם לחזות, זכר שלש מזבחות של אב המון נרמזות, שבדן ובית אל ואלון מורה נחרזות: ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה להעביר גזרות רעות, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: ולמה אכילת מצה לחם עוני, שלא הספיק בצק להחמיץ עד שגאלם מעוני: ולמה במרור שתחלתו רך וסופו קשה, שנמררו תחלה בפה רך ולבסוף בעול קשה: ולמה טבולו בחרוסת, זכר לטיט שאשה ובעלה דורסת: ולמה תבלין בתוכו מגבלין כמו מלבן, זכר לנפוץ עם לקושש קש לתבן: ולמה שני מיני בשר בצד עוגה, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה: ולמה מגביהין קערה קודם זמנה, כדי שיראה תינוק וישאל מה נשתנה: ולמה שאר ירקות באין תחלה, לפטור חזרת של מצוה ברכה ראויה לה, ושאין לומר שתי ברכות כאחת שתיה או אכילה, ואי אפשר לאכול ולשתות כאחת בשכבר כרסו מלא, וכן בשתי מצות פוטרין מחלה לחלה, על כי אין לשנות בשתי ברכות, מברך על זו ועל זו ואינו אוכל עד שיגמור שתי ברכות: ולמה ארבע כוסות מצותן בזה הלילה, זכר לארבע גאלות שנתבשרו בהם עם סגלה, יציאה והצלה לקיחה וגאלה, ולהודות בהם ולתת בם תהלה לחובם ארבע כוסות של יפיפיה עגלה, וכנ לשבר אמות עממות משקצות בגעילה בארבע כוסות הכתובים בם שהם כו התרעלה, וכנגדם להשקותנו ארבע כוסו של חמלה: ולמה מסבין ובמטה כבוד וכלולה, זכר לחרות ורבוץ ענני כבו בחתולה, שכן דרך בני מלכים לנהג כבו ולסלסלה, שעשרנו קדוש יעקב עטר מלוכה ותהלה, וגבר להודיע עם מרעיר להיות לו לעם נחלה, כי לאלהים מגני אר מאד נעלה: נעלה בקדשתו מרום וקדוש כי אלהים קדושים הוא בכל מיני קדשה דרכו בקדשה, והלוכו בקדשה, דבו בקדשה, ישיבתו בקדשה, חשיפת זרו בקדשה, נאה ואדיר בקדשה, הוא קדו ועמו קדוש, וכל משרתיו קדושים, א כקדשתו ואין דומה לו, מקדש בקרוביו ונורא על כל סביביו, נערץ בסוד קדושים נשגב ברבבות אראלים, אלי קד משוררים ומהללים, בשיר קדש עי וקדישין, רועשים ומרעישים, בקד הקדשים, עתים חשים ועתים ממללים ולבקרים מתחדשים, מקיפים כס המרכב וקדשת השם מפרשים, ושלוש קדש לקדוש ונורא מקדישים: ככתוב וכו'

שיר השירים א

א שִׁ֥יר הַשִּׁירִ֖ים אֲשֶׁ֥ר לִשְׁלֹמֹֽה׃ ב יִשָּׁקֵ֙נִי֙ מִנְּשִׁיק֣וֹת פִּ֔יהוּ כִּֽי־טוֹבִ֥ים דֹּדֶ֖יךָ מִיָּֽיִן׃ ג לְרֵ֙יחַ֙ שְׁמָנֶ֣יךָ טוֹבִ֔ים שֶׁ֖מֶן תּוּרַ֣ק שְׁמֶ֑ךָ עַל־כֵּ֖ן עֲלָמ֥וֹת אֲהֵבֽוּךָ׃

א שיר השירים סנהדרין קא ידים פ״ג ספר הזהר פ׳ תרומה : ישקני . מס׳ ע״ז כט לה : לריח שמניך . שם : שש רבתי מס׳ ע״ז לה כפר הזוהר פ׳ נח ופ׳ תרומה ופ׳ אחרי מות : כי טובים דודיך מיין . מס׳ ע״ז כט לה : לריח שמניך . שם :

רש״י

א שיר השירים אשר לשלמה . שנו רבותינו כל שלמה (דק״ל למה לא מייחסו אחר אביו כמו משלי וקהלת) האמורים בשיר השירים קדש מלך שהשלום שלו. שיר שהוא על כל השירים א אשר נאמר להקב״ה עדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה כל העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים אמר ר׳ אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעול׳ כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו : (ב) ישקני מנשיקות פיהו . הספר הזה אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז ב לפי שיש מקומות נושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאוה ושוקקת שיהא נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה ג פה אל פה : כי טובים . לי דודיך מכל משתה יין ד ומכל עונג ושמחה . ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר (אסתר ז) אל בית משתה היין (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין (שם) והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם זהו ביאור משמעו . ונאמר דוגמא על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו : (ג) לריח שמניך טובים . שם ה טוב נקרא על שם טוב : לריח שמניך טובים . שהריחו בהם אפסי ו ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראות במצרים :

שפתי חכמים

א דקשה לרש״י מהו שיר השירים הל״ל שיר אשר לשלמה לכ״פ שיר וכו׳ . ואח״כ ק״ל במה הוא מעולה על כל השירים לזה מייתי אר״ע וכו׳ שכל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים כך היא הגירסא במדרש ובספרים מדויקים של רש״י ולא גרסינן שכל הכתובים אע״פ שבפ״ג דמסכת ידים כתיב שכל הכתובים קודש שם אינו אלא דברי ר״ע בלבד אבל במדרש זה שהביא רש״י דברי ר״ע ור״א בן עזריה שם הוא שכל השירים קודש ופירושו הכי הוא שכל השירים קודש ושיר השירים קודש . קדשים משמע מדתלי ביום שלא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים שהוא מעולה משירות הכתובי׳ בתורה כשירת הים ושירת האזינו ודומיהם דאם היו שירות התורה מעולה משיר השירים היה היום שנתנו בו שירות התורה מעולה ויתר כדאי מיום שניתן בו שיר השירים וזה לא יתכן בעיני ר״א בן עזריה ואמר דלא אמרינן שיר זה קודש אלא על שירי שלמה דיקא שנאמר עליו ויהי שירו חמשה ואלף והוי כאלו אמר שכל שירי שלמה קודש ושיר השירים קודש קדשים וזה הורה במשל למלך המלך הוא משל למלך מלכי המלכים הקב״ה שנתן רוח לשלמה עבדו לברר ולסלות האוכל הוא השיר הזה מכל השירים ולכן סיים בדבריו בנמשל כך כל הכתובים קודש דהיינו כל השירים שעשה שלמה נקראים כתובים כשאר ספרי שלמה : ב דק״ל מנשיקות פיהו הוא מיותר לגמרי. לכ״פ מנשיקות פיהו כמו מאז כלומר כאלו אמר שתהיינה הנשיקות המורגלות אללו מאז ואח״כ קשה מה הפרש יש בין אותן נשיקות לשאר נשיקות לזה כתב לפי שיש מקומות וכו׳ אך אני מתאוה להיות נוהג עמי כמנהג הראשון פה אל פה : ג והמפרשים פירשו שהכריח רש״י מלד שלא אמר ישק לי רק ישקני כמו שפי׳ ראב״ע ז״ל כי כל נשיקה שאינה פה אל פה באה עם למ״ד כמו וישק יעקב לרחל גשה וקשה לי וכו׳ ורבים ע״כ אמר ישקני לרמוז שתהיה הנשיקה בפיו : ד דק״ל מאחר שרצה להפליג הל״ל מכל תענוגי העולם . לכ״פ מכל משתה יין ומכל וכו׳ ואח״כ ק״ל ואיך נכלל שמחה ועונג ביין . לכ״פ ולשון עברי הוא להיות וכו׳ : ה דק״ל עתה בא לשבחו במעלות עלמותו ומהו המעלה שמניו טובים . לכ״פ שם טוב וכו׳ : ו דק״ל מהו לריח שמניך הל״ל שמניך

מצודת דוד

שיר השירים . לפי שבלמה חבר שירים הרבה כמו בכת ב ויהי שירו חמשה ואלף (מ״א ה) לכן אמר בפתיחת הספר זה הוא המשובח והנעלה מכל השירים המיוחסים לשלמה על כי שיר ידידות יספר בו את כל תוקף קשור אהבה העזה ודבוק שבין האל יתברך ובין עמו בית ישראל . ואחז במשל מן האהבה הנמרצת וחזקה שבין החושק וחשוקתו אשר למאד יתרבה בספרדס זו מזו ויצפו עת בוא דבוק התמידי (ועם כי שאין הנמשל דומה אל המשל בכל חלקי פרטי הענינים אין בכך כלום . כי מה דרכי המשל שיש בו דברים נוספים ליפותי להיות מקובל על הלב לרדת חדרי בטן) : (ב) ישקני . עתה החל לספר מהפלגת הענין שהיה אחר הפרד החשוק מאת חשוקתו והלך לו ומה הנעש׳ באותן הימים (ועם כי לא פורש במקרא שנפרד החשוק ממנה ועזבה לא פורש מי הוא המדבר כל דבר מהדברים הנה כן הנהג דרכי לאות מליצת השירים המעולים אשר יקלרו ויסתמו הדברים אולם מוכיחים על עלמם מי הוא המדבר ומי הוא המשיב ומה היה הסיבה לכל הדברים הנאמרים ובזה הדרך הולכת וסובבת גם המגילה הזאת תמה) ואמר בזה כאלו החשוקה המו מעיה גם תשתוקק אליו ואומרת אל לבה מי יתן וישקני עוד החשוק ההוא מעין הנשיקות אשר נשקני בפיו בימי קדם (ועם כי אמרה מנשיקות הוסיפ׳ לומר פיהו לתוספת ביאור כי כן דרך הנשים המזכירות אהבת נעורים ות תאריכן במלות ניכפות לפי גדול הגעגועין וזה יחשב להן ללחות מליצה) : כי טובים דודיך מיין . מרוב אהבתה לו הוחק כנפשה עומד למולה ואליו תאמר הנה אתאוה אל הנשיקות האלה כי הדודים שהראית לי מאז היו טובים ממשתה היין ולכך אחמוד אליהם. של הוא לומר הנה כנסת ישראל בהיותה בגולה זוכרת אהבת ה׳ שהראה לה בעת הוליאה ממצרים ועת עמידתה מול הר סיני לקבל ה והשראת השכינה שהיתה עליה מאז ולבה תתאוה וכן תחל פניו להופיע עוד עליה שכינתו לבאר לה סוד טעמי התורה ומסתרי תיה : (ג) לריח שמניך טובים . בעבור ריח השמנים הטובים שאתה סך בשרך מהם ועל כי תתמיד להריק בכל עת את השמן על

מצודת ציון

(א) שיר השירים . ר״ל שיר המעולה והמובחר שבכל השירים וכן ותבואי בעדי עדיים [יחזקאל ט״ז] ור״ל היפה והמובחר שבעדיים : (ב) דודיך . ענין אהבה ותבה כמו נרוה דודים [משלי ז׳] : (ג) לריח . בעבור ריח כמו פתח פיך לאלם [שם ל״א] : תורק . ענין הולה ושפיכה וכן על

פירוש ע״ט

שיר הַשִּׁירִים דיא בֶּעסְטֶע לִיד פוּן אַלֶע לִידֶער וָוס דֶר קֶענִיג שְׁלֹמֹה הָט גֶמַאכְט *) : (ב) יִשָּׁקֵנִי אִיךְ וָואלְט וֶועלֶן עֶר זָאל מִיר בַּאדֶעקֶן מִיט דִי קִסֶע פוּן זַיין מוּל כִּי טוֹבִים דֶען דַיינֶע לִיבֶּע אִיז מִיר טְהַייעֶרֶער (פוּן אַלֶע פְרֵיידֶען אוּנ) פוּן וַויין : (ג) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ וִוי הֶערְלִיךְ שְׁמֶעקֶען דַיינֶע בֶּן ! שֶׁמֶן אַזוֹי וִויא אַגוּטֶער בַּאלְזַאם־אֵייל אַז מַאן גִיסְט אִים אִיבֶּר פוּן אֵיין כֶּלִי אִין אַנְאַנְדֶערֶע

מדרש חכמים

(א) (שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה) דֶר מִדְרַשׁ זָאגְט שְׁלֹמֹה הָאט גֶעמַאכְט דְרַייא סְפָרִים , מִשְׁלֵי , קֹהֶלֶת אוּנ שִׁיר הַשִּׁירִים אוּנ דִי בֶּעסְטֶע פוּן זֵיי אִיז שִׁיר הַשִּׁירִים . ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן־עֲזַרְיָה גִיט אוֹיף דֶעם אַמְשָׁל , עֶר זָאגְט מַאן

הערה מאן דארף וויסען אז שיר השירים איז דורך אמשל , דער רועה , דער געליבטער דאס איז הקב״ה , די רועת דיא הירטין , די געליבטע דאס איז די כנסת ישראל , (די יודען) . אונ חלילה וחלילה צו טראכטען אז שיר השירים איז בלויז אליבע־ליד צווישען אהירט מיט ... ין , דאס איז נוה געשריבען אין אזא פארמע ווי יעדער משל , אונ דעם נמשל דארפין מיר אליין פארשטיין . דער אבן עזרא שרייבט ... ין הקדמה צו שיר השירים אז צווישען אלע 1005 שירים וואס שלמה המלך ע״ה האט געשריבען איז שיר השירים דער בעסטער , דען אין איהם ... א סודות פון אברהם אבינו ע״ה ביז משיח׳ן (במהרה יבא , אמן !) אונ מאן דארף זיך ניט וואונדערן וואס ער האט געגליכען הקב״ה צו אגעליבטען ... די כנסת ישראל צו אכלה , דען אזוי איז דער דרך פון אונזערע הייליגע נביאים , נור אזוי ווי יעדער פסוק ווערט געטייטש פריהער פשט . איז אויך שה״ש אזוי געטייטשט .

ד משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נזכירה דדיך מי
מישרים אהבוך: ה שחורה אני ונאוה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה
ו אל־תראני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו־בי שמני נטרה אר

תו"א משכני . חגיגה טו עקידה שער ח' : שחורה . ס' הזוהר פ' אחרי מות ופ' דברים : שאני שחרחרת . ספר הזוהר פ' תזריע : בני אמי . ס' הזוהר פ' ויי

שפתי חכמים

טובים . לכ"פ שהריחו בהם אפסי ארץ וכו' : ז דק"ל תורק ל"ל הל"ל שמן שמך . לכ"פ נקרא שמך להיות וכו' : ח דק"ל לשון הרבים . לכ"פ יתרו ורחב : ט דק"ל מהו הפי' של עלמות לפי פשוטו ולפי הדוגמא . לכ"פ בתולות לפי שהדיבור וכו' : י דק"ל ממ"נ אם ירוצו א"ל לימשך ואם היכרח לימשך א"כ לא ירוצו לכ"פ אני שמעתי וכו' ואני אמרתי אחריך נרוצה וא"ל למשכני : כ שכל הפרשה מספרת מה שאמרה באלמנות א"כ הביאני המלך חדריו הוא מה שהיה כבר וא"כ מהו נגילה ונשמחה משמע עתה . לז"פ וגם היום הזה וכו' : ל כונת רש"י לפרש דכל הכתוב הזה הוא דבר ופשוטו אם שחורה אינה נאוה אם כאהלי קדר אינה כיריעות שלמה . לכ"פ שאינם בנושא אחד : מ פי' הם של עיירות אם בלע"ז מטרפולין בל' יון עיר כ"פ בערך

רש"י

שמן תורק . נקרא שמך להיות ז כאמר עליך אתה ש... אשר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק ש... דרך שמן ערב בכל עת שהוא בצלוחית חתומ' אין ר... נודף פותחה ומריק שמנה לכלי אחר ריחו נודף : על... עלמות אהבוך . בא יתרו לקול השמועה ונתגייר... רחב הזונה ח אמרה (יהושע ב) כי שמענו את אשר הו... וגו' וע"י כן (שם) כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וג... עלמות . בתולות ט לפי שהדיבור דימהו לבחור שאהו... מחבבתו ולפי הדוגמא העלמות הן האומות : (ד) משכ...

אחריך נרוצה . אני שמעתי משלוחיך רמז שאמרת למשכני ואני אמרתי י אחריך נרוצה להיות לך לאש...
הביאני המלך חדריו . וגם היום הזה כ עודני לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך : נזכירה דודיך . גם ה...
באלמנות חיות תמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה : מישרים אהבוך . אהבה עזה אה...
מישור בלי עקיבה ורכסים [ל' פסוק (ישעיה מ) והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה]. אשר אהבוך אני ואבותי בא...
הימים זהו פשוטו לפי ענינו . ולפי דוגמתו הם מזכירים לפניו חסד נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר ...
ציה וצלמות וגם צדה לא עשו להם והאמינו בו ובשלוהו ולא אמרו היאך נצא למדבר לא מקום זרע ומזונות ו...
אחריו והוא הביאם לתוך חדרי היקף ענניו בזו עודם היום גלים ושמחים בו אף לפי עניים וצרתם ומשתעש...
בתורה ושם מזכירים דודיו מיין ומישור אהבתם אותו : (ה) שחורה אני ונאוה וגו'. אתם רעיותי אל ...
בעיניכם ל אף אם עזבני אישי מפני שחרות שבי כי שחורה אני על ידי שזיפת השמש ונאוה אני בחיתוך אברים נא...
אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות קלה אני להתכבס להיות כירי...
שלמה . דוגמא היא זו אומרת כנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשי ונאה אני במעשה אבותי ואף במעשי יש ...
נאים אם יש בי עון העגל יש בי כנגדו זכות קבלת התורה . וקורא לאומות בנות ירושלים על שם שהיא עתידה ליע...
מטרפולין לכולן מ כמו שנבא יחזקאל (יחזקאל טז) ונתתי אתהן לך לבנות כמו (יהושע טו) עקרון ובנותיה : (ו)
ה"אני . אל תסתכלו בי לבזיון [כמו (שמואל א ו) כי ראו בארון ה']: שאני שחרחרת . לפי שאין שחרותי ובית...

מצודת ציון

הארץ יריקו [קהלת י"א] : עלמות . נערות כמו והיה העלמה [בראשית כ"ד] :
(ד) נרוצה . ענין מהירת ההליכה ובא בלשון רבים ליחיד לתפארת וכן ונתנה לך גם את זאת [שם כ"ט] : הביאני . עבר במקום עתיד וכמוהו רבים במקרא : מישרים . מל' ישר וראוי : (ה) ונאוה . מל' נאה ויופי כמו נאוה כירושלים [לק' ו'] : כיריעות . ענין וילון : (ו) תראני . ענינו ההסתכלות דרך בזיון וכן לראות בך [יחזקאל כ"ח] : שחרחורת . מל' שחרות

מצודת דוד

בשרך עד כי נקרא כינוי שמך שמן תורק לפי מרבית הרקחת השמן ב...
כל אלה אהבו אותך כל הנערות כולן . והנמשל הוא לומר בע...
גודל הנסים ומרביתם אשר הפלאת מאז נתפרסם שמך אף בין האומו...
(ד) משכני . משך אותי אליך מסיבה מועטת ואני ארוץ א...
במהירות רב : הביאני המלך חדריו . ובזה אתה החשוק החביב ...
כמלך תביא אותי אל חדריך ושם אגיל ואשמח בך ואזכיר הד...

טובים ממשתה היין . והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל הרא' לי רמז ישועה וחיבה ואז אמהר לשוב אליך בכל לב ועי"ז הביא...
בית המקדש ואגיל ואשמח בישועתך ואזכיר להודות לך על הנפלאות ועל התשועות : מישרים אהבוך . ר"ל לא יהיה לי לבוז מה ...
רודפת כ"כ אחר אהבתך כי אין זה מגלד החשק לבד אבל באה היא גם מפאת המעלה והיושר הנמצא בך כי אוהבי מישרים אהבוך ב...
רוב המעלה והיושר והנמשל הוא שאמרה כ"י האהבה הזאת מוחזקת בידי מאבותי אנשי היושר והם העמידו אותי על האמת : (ה) ש...
אני כו' . חזרה פניה כלפי הנערות בנות גילה ותאמר להן אתן בנות ירושלים אל תחשבו שהחשוק עזב אותי בעבור השחרות הנגלה ...
בי כי אף שאני שחורה עכ"ז אני נאה בעיניו ועם כי יש בי שחרות כאהלי קדר הפרושים למטר השמים ונשחרים מהתמדת רטיבת ...
הנה נוחה אני להתלבן להיות כיריעות שלמה ששמה בתכלית הלבניות ולכן לא נמאסתי . והנמשל הוא שאמרה כ"י אל מול האומו...
תחשבו שה' נאם בי בעבור הפשע הנגלה בי כי עכ"ז חביבה אני בעיניו בעבור הזכות הנגלה בי וכאשר אשוב אליו יכפר עון ...
וכשלג ילבינו : (ו) אל תראוני . אל תסתכלו בי דרך בזיון על שאני בתכלית השחרות כי לא נולדה בי ממעי אמי כי במקרה בא...

מדרש חכמים

קען עס גלייכען צו אמענטשן וואס האט געגעבען אבעקער מעהל אונ האט ביי איהם בעשטעלט ער זאל דערפון ארום בעמען די פראסטע אונ די געוועהנליכע מעהל אונ פון דיא אויסגעקליבענע זעמעל־מעהל זאל ער איהם מאכען איין קוכען, געוועהנליך וועט דער קוכען זיין דער בעסטער פון אלע איבעריגע וואס מאן וועט באקען פון יענע איבער־געבליבענע מעהל, אזוי איז אויך פון שלמה המלך'ס ווערק, די בעסטע, די שענסטע, די טהייערסטע אונ די הייליגסטע שיר השירים:

(ו) (אל תראוני שאני שחרחרת) קוקט ניט וואס איך בין שווארץ״, איך בין ניט געבוירען אזוי, נור די זון האט מיך פארברענט, איך וועל נאך צוריק ווייס ווערן. דער

פירוש ע"ט

הערט זיך זיין גוטער ריח גאנץ ווייט, אזוי ...
איז פארברייטעט דיין גוטער נאמען, על כן דא...
ליבען דיר די יונג־פרויען : (ד) משכני ציהע ...
נאך דיר נרוצה לאמיר שנעל לופען! הביאני ...
קעניג פירט מיר אין זיינע צימער'ן נגילה א...
פריילין אונ פריידיג מיר זיינען, (נאך אפילו הי...
אין גלות) נור מיט דיר, נזכירה מיר גרעדענקן ...
ליבע, וועלכע איז טהייערער פון וויין, מי...
אלע רעכטשאפטליכע ליבען דיר : (ה) ש...
האטש איך בין שווארץ, בין איך דאך שיין, ...

טעכטער פון ירושלים כאהלי קדר האטש איך בין שווארץ ווי די געצעלטען פון טאטערן, בין איך ש...
אונ צוציהענד ווי דעם קעניג שלמה'ס קונסטיג גע־טיגטע רייכגעפוצטע, וואונדערשיינע טעפ...
(ו) אל תראוני קוקט ניט אויף מיר מיט פעראכטונג דערפאר וואס איך בין אזוי שווארץ, איך בין ...

רָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי׃ ז הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה
בִּיץ בַּצָּהֳרָיִם שַׁלָּמָה אֶהְיֶה כְּעֹטְיָה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ׃ ח אִם־לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה
שִׁים צְאִי־לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים׃ ט לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי

א הגידה.ני. ספר הזוהר פ' ויקרא ופ' בלק: אם לא תדעי. שבת לג כתובות טו:

רש"י

...מי אמי. אלא ע"י שזיפת השמש שאותו שחרות נוח
...לכן כשיעמוד בצל: בני אמי נחרו בי. הם בני מצרים ש
...לתי בהם ועלו עמי בערב רב הם נחרו בי בהסיתם
...ויס עד שעשוני. נוטרה את הכרמים. ושם שזפתני
...מש והושחרתי כלומר כשנוני עובדת כוכבים אחרים
...מי שהיה שלי ם מאבותי לא נטרתי. מצינו פרנסים
...להים במקרא בלשון כרמים ע שנאמר (הושע ב)
...תי לה את כרמיה משם ומתרגמינן ואמני לה ית פרנסהא
(איוב כד) לא יפנה דרך כרמים: (ז) הגידה לי
...אהבה נפשי. עכשיו רוח הקדש חוזר ומדמה אותה
...ן הסכיבה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה
...עלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין
...זבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן:
...למה אהיה כעטיה. וא"ת מה איכפת לך פ אין זה כבודך שאהיה כאבילה עוטה על שפה בוכיה על צאני:
...עדרי חבריך. אצל עדרי שאר הרועים שהם רועים צאן כמותך כלומר בין גדודי האומות המסוכים על אלהים
...רים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם: (ח) אם לא תדעי לך. זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך
...יכן תלכי לרעות צאנך את היפה בנשים שהדל הרועה מלהנהיג אותם: צאי לך בעקבי הצאן. הסתכלי
...סיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים טרצי"ט בלע"ז וכן הרבה במקרא (תהלים עז) ועקבותיך לא נודעו (ירמיה
...) נחמסו עקביך (בראשית מט) והוא יגוד עקב ישוב על עקביו ואותו הדרך לכי: ורעי את גדיותיך על משכנות
...רועים. בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם וזה הדוגמא אם לא תדעי לך. כנסייתי ועדתי היפה בנשים
...אשר אומות איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים
...קבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצותי ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעי גדיותיך אצל שרי האומות וכן אמר
...מיה (ירמיה לא) הציבי לך ציונים שיתי לבך למסילה וגו': (ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי. למ"ד זו

שפתי חכמים

א"כ ספיר הוא שהיא הלא והם הבנות ומה שמביא כמו עקרון ובנותיה לפי שגם היא היתה מטרפולין של מלכים כדאיתא בפ"ק דמגלה עקרון תעקר זו קיסרי שהיא היתה מטרפולין של מלכים: נ דק"ל לרש"י בשלמא לפי פשוטו כמשמעו אבל לפי הדוגמא שאומרת כנסת ישראל אל תראוני שאני שחרחורת בעון העגל או שאר עבירות מהו בני אמי נחרו בי. לכ"פ הם בני מצרים וכו' כלומר לפי הדוגמא הם בני מצרים וכו': ס כוונת רש"י דהל"ל כרמי לא נטרתי מהו שלי. לכן פי' שהיה שלי מאבותי: ע כוונתו בזה למה קורא האלהות בל' כרמים לזה כתב מצינו פרנסים כו' וכ"כ האבן עזרא וז"ל שמוני נוטרה עבודת שרים ומזלות כמו ונתתי לה את כרמיה ומתרגמינן פרנסהא עכ"ל: פ הוסיף וא"ת וכו' כי בזולת זה לא יתקשר סוף פסוק לראש פסוק כי סוף פסוק היא על עדרי חבריך וזה אינו שבח ונתינת טעם לאהבה שהתחיל בה הגידה לי שאהבה וגו' רק שאינו לפי כבודו שיהיה להם מלכים ושרים מה שאין כן בצאנו. על כן הוסיף

מצודת דוד

...מש ראה כי וזרחה עלי ועל ידי זה נולדה בי השחרות ונוחה אני
...כ להתלבן בקל בסור המקרה כשאעמוד בצל: בני אמי נחרו בי.
...ל אל תחשבו שאני ילאנית רודפת בשדה אל מול השמש ובביתי לא
...כני רגלי כי לא כן הוא אלא אחי בני אמי נתכעסו בי ושמו אותי
...יות יושבת ומשמרת את כרמיהם לעין השמש ואני מעולם לא שמרתי
... הכרם שלי ולא הרגלתי לעמוד בשמש ולזה הושחרתי ביותר.
...נמשל הוא שאמרה כ"י אל תבזו אותי על שעבדתי מאז לעגלי הזהב
...מי מלכי ישראל כי לא מלבי נעשתה אלא ע"י הכרחת המלכים
...אתה הייתי להפרע מהם בסור המכריחים: (ז) הגידה לי כו'.
...את תשלח אמריה אל החשוק ותאמר אליו אתה החשוק שנפשי אוהבת אותך הגידה לי אנה תרעה את הצאן ואנה תרביצם בעת הצהרים (כי
...היא שעת להרביץ הצאן לנוח) וכאלו תאמר הודיעני מקומך ואבוא אני אליך לרעות עמך בצאן: שלמה. אשר למה אהיה כמשוטטת
...גה ואנה על עדרי הרועים חבריך לחפש עד אשר אמצאך. והנמשל הוא שאמרה כ"י פתח לבי לדעת אמתותך ויכלתך למען אהיה כמסכת
...חריך ודבוקה בך למה אהיה שוטטת כדעת חוקרת ונבוכה: (ח) אם לא תדעי לך. כאלו החשוק משיב לה וישאל דבריו לאמר אתה
...יפה בין הנשים אם לא ידעת מקום תחנותי איו לאי ולכי במדרך עקבי רגלי הצאן לאני ותרעי גם את גדיותיך ממעל למשכנות שאר
...רועים כי שם מקומי ותשיה א"כ קרובה אלי. והנמשל הוא כי משיב לה אם לא מצאת חכמה לדעת אמתתי מעצמך סמכי על הקבלה
...האבות בדרכי אבותיך ותהי דבוקה אלי ואז תהיה למעלה מכל גויי הארצות כי גדול אני מכל אלהי העמים הם שרי מעלה: (ט) לססתי.
...ת רעיתי הן דמיתי אותך מול העלמות כיצן לסוסיה הקשורה ברכב פרעה מול שאר הסוסיות אשר בארץ מצרים שהנה מעולות מכון

מצודת ציון

בהכפל העי"ן והלמ"ד ויורה על רוב השחרות וכן ירקרק או אדמדם [ויקרא י"ג]: ששזפתני. ענין ראיה והבטה כמו שזפתו עין [איוב כ"ח]: נחרו. מל' חרון אף וחמה: נוטרה. ענין שמירה כמו הינטור לעולם [ירמיה ג']: (ז) איכה. הוא כמו אנה וכן איכה הוא [מ"ב ו']: תרביץ. ענין השכיבה לנוח: בצהרים. מל' צוהר ואורה והוא חצי היום: שלמה. אשר למה השי"ן הוא במקום אשר: כעטיה. ענין הפרחה ושטיפה כמו ותעט אל השלל [ש"א ט"ו]: (ח) בעקבי. ר"ל במדרך עקבות הרגל וכן ועקבותיך לא נודעו [תהלים ע"ז]: ורעי. מל' מרעה: גדיותיך. מל' גדי עזים: על. ממעל: משכנות. מל' משכן: (ט) לססתי. נקבת הסוס תקרא סוסיה כאשר תקרא נקבת התמור חמורה והיו"ד נוספת

פירוש ע"ט

...אזוי געבארען, דס איז צופעליג געווארען, שֶׁשְּׁזָפַתְנִי
...די זון האט מיר אזוי פארברענט בייא דען די קינדער
...פון מיין מוטער זיינען אויף מיר אין כעס געווארען
...אונ האבען מיר געמאכט פאר א ווייגבערג-היטערן
...כַּרְמִי דערפאר האב איך ניט געקענט אפהיטען מיין
...איינעגעם נייען גארטען (מיין געזיכט, אונ בין שווארץ
...געווארען): (ז) הַגִּידָה א זאג מיר, דו, וועלכען מיין
...זעלע ליבט, אֵיכָה וואו וועסטו ווידען, וואו וועסטו
...רוהען אין מיטאג שטאנדע? שַׁלָּמָה דען צו ליב וום זאל איך ארום בלאנדזען דיר זוכען ביי דיא
...סטאדעס פון דיינע געזעלן, די הירטען: (ח) (ענטפערט דער הירט), אִם לֹא ווען דוא ווייסט עס ניט, דוא
...שענסטע פון אלע פרויען, צְאִי דאן גיי נאך נאך דיא טריט פון דיא שאף וּרְעִי אונ ווידע דיינע
...ציגעלאך נור ביי דיא געצעלטען פון די הירטען: (ט) לְסֻסָתִי צוא איין ראס וואס איז געשפאנט אין

מדרש חכמים

מדריש זאגט דם זאגען די יודען צו די געטצענדינער אונ ערקלערען עס מיט א משל. א קעניג האט געהאט צווישען זיינע בעדינטע א שווארצע יונג-פרוי, אנ'עפעאפערין. איינמאהל איז זיא געגאנגען מיט נאך אדינערין צום קוואל אנשעפען וואסער, רופט זי זיך אפ צו די חברתה, מארגען וועט דר קעניג גט'ן זיין פרוי די קעניגען, אונ וועט מיר נעמען פר א ווייב. פרעגט איהר די חברתה פר וום וויל דאס איהר דער קעניג גט'ן? מיט וואס האט זיא זיך אזוי פארזינדיגט? מיר ווייסען דאך אלע אז ער ליבט זי זייער

פַרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי׃ י נָאווּ לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים׃ יא תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה
לָּךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף׃ יב עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ׃ יג צְרוֹר הַמֹּר ׀ דּוֹדִ

תו"א עד שהמלך במסבו . שבת פח גיטין לו : נרדי נתן ריחו . ס' כזוהר סוף פ' בראשית ופ' אחרי מות ופ' פקודי : צרור המור דודי לי . שם מנחות נח .

שפתי חכמים

וא"ת וכו' : צ כוונת רש"י במה באמר שם הראיתי לכל כי רעיתי את ופמה הראיתי כי שם קשטתיך וגו' את זה איך תלה הכתוב נאוו לחייך בסא דלעיל מיניה : ק דק"ל מה נעשה . לכ"פ גמלכנו אני ובית דיני וכו' : ר פי' כשם שיש הפרש בין כסף לזהב כך יש שבח ממון הים מביזות מצרים לא שביזת מצרים היה כסף וביזת הים זהב אלא שביזת הים גדולה מביזת מצרים כהפרש זהב מכסף וכ"כ הב"ר : ש במקצת ספרים איתא לפי שדבר הכתוב בל' נקיה רק ולא כתב הבאים או

רש"י

כמו למ"ד (שם י) לקול תתו המון מים כמו למ"ד לרי שמניך לקבולת סוסים הרכה שאספתי מחנותי לצאת לקראת ברכבי פרעה להושיעך כמ"ש (חבקוק ג) דרכת בים כוסי סוסים הרבה שם דמיתיך רעיתי שתקתיך מגעקתך ש (שמות יד) ואתם תחרישון זאת ראיתי בספרי אגדה ד"א דמיתיך רעיתי שם הראיתי לכל שרעיתי את. לססתי קבולת סוסים ובל' לע"ז קבלייש"א . דמיתיך . הרישמא"י בלע"ז כמו (שופטים כ) אותי דימו להרוג צ כי שם קשטתיך בקישוטים נאים : (י) נאוו לחייך בתורים . שורות נזמי אזן ומלאת זהב : צוארך בחרוזים . ענקי זה ומרגליות ההוזות בפתילי זהב של ביזת הים : (יא) תורי זהב נעשה לך . גמלכנו אני ובית דיני ק לפני בא פרעה שהשיאתו והחזק את לבו לרדוף אחריך עם כל שבח גנזי אוצרותיו כדי שנעשה לך תורי קשוטי הזהב : עם נקודו הכסף . שהיה בידך כבר שהוצאת ממצרים שגדולה היתה ביזת הים מביזת ר מצרים : נקדות . כלי כסף מנוקדים ומצויירים בחברבורות וגוונים : (יב) עד שהמלך במסבו . משיבה כנסת ישראל ואומרת כל זה אמת טובה גמלתני ואני גמלתיך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסבת חופתו : נרדי נתן ריחו . חילוף להבאים בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל ולשון חבה כתב הכתוב נתן ריחו ולא כתב הבאיש או הסריח לפי שדבר הכתוב בלשון ש נקיה (עיין ברש"י במסכת שבת פרק ר"ע דהטעם דלא כתיב הבאיש או הסריח משום חיבה אכן לפירוש התוס' שם שפי וה"ק מ"ש נתן ולא עזב והוא משום חיבה . אכן מה שלא כתב הבאיש או הסריח זהו בלאו הכי משום לשון נקיה) (יג) צרור המור דודי לי . דודי נעשה לי כמי שיש לו צרור המור בחיקו ואומר לו הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאבדת כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל ומצא להם כפרה על עונם ואמר התנדבו למשכן ויבא זהב

מצודת ציון

ובעבור תוספת הי' נהפכה הה"א לתי"ו להסמיכה אל היו"ד וכן מלאתי משפט [ישעיה א'] שבעבור תוספת היו"ד נהפכה הה"א לתי"ו ואמר בלשון נקבה לפי שדרך המלך והשרים היה לקשור במרכבתם סוסיות נקבות כי בסוסים זכרים יקשה על הרכב לעצרם ללכת לאט לבל ירוצו : פרעה . כל מלכי מצרים קרואים בשם פרעה : דמיתיך . מל' דמיון ומשל : רעיתי . חברתי : (י) נאוו . מל' נאה ויופי : לחייך . הם הלסתות אצל העינים וכן בשבט יכו על הלחי [מיכה ד'] : בתורים . הם הפנינים המסודרים בתואר נאה ותכונה יפה וקרוב לו כתור האדם המעלה [ד"ה א' י"ז] ור"ל כתואר ותכונת האדם המעלה : בחרוזים . הם אבנים טובות ומרגליות נקובות מחוברות בחוט ובדרז"ל מחרוזות של דגים [ב"מ כ"א] : (יא) נעשה . פעמים דרך היחיד לדבר בלשון רבים לתפארת : (יב) עד . בעוד וכן עד היותי על אדמתי [יונה ד'] : במסבו . דרכן היה להסב ולהשען על המטות בשעת האכילה : נרדי . מין בושם : (יג) צרור . ענין קשור כמו צרור כספו [בראשית מ"ב] : המור . מין

מצודת דוד

כי מולא הסוסים המה ממצרים כמ"ש ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים (מ"א י"ד) והמובחרות שבכולן יקשרו במרכבת המלך . והנמשל הוא לומר הנה את חביבה מכל משפחות האדמה אף מן המובחרים שבהם : (י) נאוו לחייך בתורים . לחייך נאים והגונים לקשרם בתורים ולצוארך נאה והגון לקשטו בחרוזי מרגליות ואבני יקר . והנמשל הוא לומר ראויה את והגונה להשפיע לך טובה מרובה : (יא) תורי זהב נעשה לך . וכמו שראויה את לקשוטים כן אעשה לך קשוטים מתורי זהב ובהם נקודות נקודות מכסף והוא תכשיט מפואר ביותר . והנמשל הוא לומר כמו שאת ראוי' לטובה כן אשפיע לך : (יב) עד שהמלך במסבו . כאלו התשוקה תאמר אמריה לאמר לו הנה בעוד היות המלך נשען במסבו בגמר הסעודה ואז הדרך להכין לפניו המוגמר מבושם חשוב להעלות ריח טוב עכ"ז אבילי הנרד אשר עמדי נותן ריחו ונודף מאוד ומבטל ריח המוגמר ההוא . והנמשל הוא לומר הנה המעפ"ט שבידי גברו מאוד על מעשה מבחרי העכו"ם וכאפס ותוהו המה מול מעשי : (יג) צרור המור דודי לי . עכ"ז אתה דודי נחשב לי לצרור המור שבעבור שהוא צרור וקשור עומד ריחו בו לכל תפוג והוא העולה על ריח נרדי ולכן תשוקתי אליך ואתאוה שתלין בין שדי להתענג בך . והנמשל הוא לומר הנה הטובות שגמלת עלי גברו על מעשי ולכן אתאוה שתשרה שכינתך בקרבי : (יד) אשכול הכופר . דומה אתה בעיני לאשכול הכופר הגדל בכרמי עין גדי המרובה בגרגרים וריחו נודף למרחוק . והנמשל הוא לומר

מדרש חכמים

שפארק ? ! ענטפערט די שווארצע עפעאפערין, ווייל דער קעניג האט באמערקט אז איהרע הענט זיינען שווארץ, דען זיי זיינען איינגעריבט אין קוילען אונ דערפאר וויל ער איהר געבן. ווי די חבֵרתה האט דאס דערהערט האט זיא זיך שפארק צולאכט אונ געזאגט, דו גרויסער נאר, מאדאך די קעניגין, וואס דר קעניג ליבט איהר, וואס איז ווייס וויא מילך אונ שיין ווי די זון, וויל איהר דער קעניג געבן נור דערפאר וואס איהרע הענט זיינען אזוילע געוועזן איינגעריבט אין קוילען, רעדסטו זיך איין אז ער וועט דיר אויך איהר פערבייטען, דיר, וואס די ביסט שווארץ פון געבארען אן, וואס קיין זייף אונ קיין וואש מיטעל וועט ביים העלפען דיר ווייס צו מאכען! אזוי ענטפערן אויך די יודען די געטצענדינער, וועלכע זאגען, גאט האט אייך שון גיט ליב, ער וועט אייך אויף אונז פערבייטען דען איהר האט גענקריגען פעלעהרען אין זיך, זאגען די יודען מאדאך מיר וואס הקב"ה האט אונז ליעב אונ דערפאר וואס מיר זינדיגען אזוילע ווערט ער אויף אונז אין כעס אונ קערט זיך אפ פון אונז (אבר מיר קענען

פירוש ע"ט

פרעה'ס פראכט וואגן (ווען די פערד פון מצרים וואלן די בעסטע אונ די שענסטע פון אלע פערד וואס געפינען זיך אין אלע לענדער אונ דארט פלעגן די מצריים זייערע פערד מעהר ציערן ווי זיך אונ זייערע פרויען דאפיר זאגט ער אז זיא איז די שענסטע מיט אירע שמוק ווי די מצרישע פערד מיט זייערע בעסטע צירונג) פערגלייך איך דיר, מיין געליבטע : (י) נאוו וויא שיין זיינען דיינע וואנגן (באקען) געצירט פון ארינגען אונ קעטלאך, וויא הערליך שיין איז דיין האלז געצירט פון בינטלען פערל : (יא) אונ אז דו ביסט אין זיא אזוי שיין וועלען מיר דיר נאך מאכען תורי גאלדענע שפאנגען געשפרענגט מיט זילבער פונקטען : (יב) ענטפערט די הירטן, עד דר הערליכר דופט פון מיין נאהד (אזא געווירץ) האט דערגרייכט ביז

דעם קעניגס הויף (זי מיינט פון איר שיינקייט האט מאן דעם קעניג דערציילט) : (יג) צרור מיין פריינד

אין

י בין שדי ילין: יד אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי: טו הנך יפה רעיתי הנך
פה עיניך יונים: טז הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה: יז קרות בתינו
רזים רהיטנו רהיטנו כתיב ברותים: ב א אני חבצלת השרון שושנת העמקים:

ר"א אשכל הכופר דודי לי. שבת סג: קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים. יומא לח: אני חבלת השרון. ס' הזוהר פ' אמור ופ' שמיני:

רש"י

משכן ויכפר על זהב העגל: בין שדי ילין. אף על פי שעלתי בו אמר לשכון שם: בין שדי. בין שני בדי הארון: (יד) אשכל הכפר. יש כו"ס ששמו כופר כמו (שיר ד) כפרים עם נרדים ועשוי כעין אשכלות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מצוי וראיתי באגדה שאותן כרמים עושין פירות ארבעה או חמשה פעמים בשנה ודוגמא היא לכמה כפרות ומחילות שמחל להן הקב"ה על כמה נסיונ' שנסוהו במדבר: (טו) הנך יפה רעיתי. אני הייתי בושה בקלקולי והוא מחזקני בדברי רצויים לומר (במדבר יד) סלחתי כדבריך והרי את יפה ויפה כי עיניך יונים כלו' כלה שעיניה כשורים כל גופה צריך בדיקה ושעיניה נאים אין גופה צריך בדיקה והדוגמא זו היא מחלתי לך על עונך והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע יפה במעשה אבות ה במעשיך: כי עיניך יונים. לדיקים יש בידך שדבקו בי כיונה זו שכשמכרת את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג אחר. כך (שמות לב) ויאספו אליו כל בני לוי ולא טעו בעגל ועוד הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר (שם לט) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה הרי שקלסם על כך: (טז) הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה: אף נעים. שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכנו וזהו קילום של ירידת האש (ויקרא ט) וירא כל העם וירונו: אף ערשנו רעננה. ע"י נעימותיך הנה רעננה ערשנו בבנינו ובבנותינו שהם כולם נקבצים אליך פה שנאמר (שם ח) ותקהל העדה וגו' המשכן קרוי מטה שנאמר הנה מטתו שלשלמה וכן המקדש קרוי מטה שנאמר ביואש (ד"ה ב כה) בחדר המטות אשר בבית ה' על שהם פריין ורביין של ישראל: (יז) קורות בתינו ארזים. שבח המשכן הוא זה. רהיטנו. לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריחים אך ידעתי שאף בלשון משנה קורין רהיטי ביתו של אדם הן מעידים בו: (א) חבצלת. היא שושנה: שושנת העמקים. נאה משושנת ההרים

שפתי חכמים

הסריות ותו לא: ת פי' מדאמר אף נעים אף ערשנו רעננה משמע שהנעימות גורם דאף ערשינו רעננה דאל"כ מתחיל בשבחו וסיים שערשינו רעננה: א בשיר השירים רבה אף ערשינו רעננה מה מטה זו אינה אלא לפריה ורביה כך עד שלא נבנה בית המקדש כל הקהל כת' ארבע רבוא משנבנה בית המקדש פרו ורבו דאמרי' מגבת ועד אנטיפרס ששים רבוא עיירות היו והיו מוליאות כפלים ביוצאי מצרים:

מצודת דוד

בה פלאות יעשית עמדי הנשמעים עד אפסי ארץ: (טו) הנך יפה רעיתי. כאלו החשוק ישלח דברו לקלסה ולומר הנך יפה ועיניך דומי' היונים היפות מאוד וממשיכות אהבה. והנמשל הוא לומר הנך מעשיך טובים ונכונים וממשיכים אהבתי אליך: (טז) הנך יפה דודי. כאלו החשוקה תשיב אמריה לקלסו ולומר הנך יפה בתוארם חוט של חסד משוך עליך להיות נעים וטוב: אף ערשנו רעננה. המטה שהכנת מאז לשכוב בה להתעלס באהבים הנה היתה נאה כעץ רענן. והנמשל הוא לומר הטוב שגמלת עלי מאז היה על המובחר בחסד רב ומאוס שבך בקרבי מאז על הכפורת היתה (יז) ביותר: (יז) קורות בתינו ארזים. הבית שהכנת לנו מאז לבוא בו הקורות היו עלי ארזים והכנין שבעליות הבית מהדר לחדר לנו להתהלך בו היה מעצי ברושים הנחמדים למראה העין. משל הוא לומר הנה בהמ"ק כולו שהכנת מאז לשכתך היה בנין כפלא ומפואר:

(א) אני חבלת השרון. עתה תשלח אמריה ומספרת בשבחה להתאהב על החשוק וכה תאמר דומה אני אל הורד הגדל במקום דשן ושמן היפה מאד ואל השושנה הגדלה בעמקים העומדת בלחותה והוא בת ששת עלין ולא תשתנה כי כן גם אני עומדת תמיד מבלי השתנות. והנמשל הוא שאומרת כ"י בכל עת אני עומדת רטובה במעש"ט וידי אוחזת במצות ורגלי עמדה במישור בדרך אמת

מצודת ציון

בושם: דודי. אהובי: שדי. הם דדי האשה: ילין. ענין התמדה כמו צדק ילין בה (ישעיה א'): (יד) אשכול. כן יקרא הענף והגרגרים תלוים בו וכן אשכול ענבים (במדבר י"ג): הכופר. מין בושם: בכרמי. הוא מושאל לפרדסים בעלי אילנות וכן כרם וית (שופטים ט"ו): עין גדי. שם מקום בא"י: (טו) הנך. הנה את כמו הנך הרה (בראשית ט"ז): (א"ן) נעים. אהוב יחבוב כמו נטעי נעמנים (ישעיה י"ז): ערשנו. כן יקרא המטה כמו ערש יצועי (תהלים קל"ב): רעננה. ענין לחות ורטיבות כמו דשנים ורעננים (שם צ"ב): (יז) קורות. כן יקרא העץ העב וכן ונקחה משם איש קורה אחת (מ"ב ו'): רהיטנו. הם הבנינים שבעליות הבתים אשר בהם ילכו ויריצו מחדר לחדר וכן מלך אסור ברהטים (לקמן ז') כי התרגום של וירץ הוא ורהט ובלשון הזה יקרא גם שקתות המים כמ"ש ותמלאנה את הרהטים (שמות ב') וזה ע"ש מרוצת המים עליהן: ברותים. כמו ברושים: בשי"ן והוא שם אילן ארז חשוב:

ב (א). חבצלת. הוא הורד המריח: השרון. הוא מקום שמן ודשן כמו והיה השרון כערבה (ישעיה ל"ג): שושנת. שם צמח המריח, ונקראת כן על כי היא לעולם בעלת שש עלין

פירוש ע"ט

מיר וויא אבינגטעל־מירהען, וואס הייננגט ענדיג אויף מיינע בריסט*): (יד) אשכול וויא נאקפ פון באלזאם וועלכער וואקסט אין דיא טנער פון עין גדי, ביזטו פיי מיר געגליכען, פריינד: (טו) (זאגט דר הירט) הנך א,יא, דו ט שיין מיין שעפעהן, דו ביסט הערליך שיין דיינע טובן אוגן: (טז) (ענטפערט זיא) הנך ביזט אוך וואונדר שיין, מיין ליבער, ביזט סימפאטיש אף ערשנו אונזער בעט איז פון שע גרינס: (יז) קורות די באלקען פון אונזער הויז ן די צעדערן, רהיטנו אונזערע לאטען זיינען בוקסן בוימער: (א) אני איך בין די ליליע פון

מדרש חכמים

זיך דאך בעסערען) וועט ער אונז אויף אייך פערבייטען? אויף אייך וואס איהר זייט איינגעטונקט אין זינד אונ בארעשקייט מלדה ומבטן!:

ב (א) (אני חבצלת השרון שושנת העמקים) דער הגר"א שרייבט חבצלת אונ שושנה האבען איין בעדייטונג, חבצלת הייסט אראזע אונ שושנה הייסט אראזע, נור זיי ווערען אונטערשיידען צוליב די ערטער וואו זיי וואקסען, אוב די ראזע וואקסט אויף אגלייכען ארט, וואו די זון קומט צו, ווערט זיא אויסגעטריקענט, דען די זון ציהט פון איהר ארוס די פייכטיגקייט, אונ קריגט אגעלן קאליר, אונ דאן ווערט זי גערופען חבצלת, נאהר אז די ראזע וואקסט אין א טהאל, וואו עס איז שאטען, וואו די זון קומט זעלטען צו, איז זיא פייכט אונ פול אונ בלייבט ביי איהר שיינעם ראזען, צארטען קאליר, אונ דאן הייסט זיא שושנה. מיט די יודען איז אוך אזוי, ווען זיי האבען ווייניג נאטעס זעגען, ווייניג השפעה, ווערען זייא אויס־

טריקענט, עס ציהט זיך געבאך ביי זיי ארוס די מארך פון די ביינער, זיי ווערען פאר ענדערט אין געשטאלט אונ קען זיי רופען חבצלת. אבער אז זייא פירען זיך אויף ארינטליך אונ הקב"ה איז אויף זיי משפיע זיין ברכה, דאן זייא רייך אונ פול מיט אלדאס גוטס אונ זיינען דאן געגליכן צו אפרישע, בליהענדע ראזע, צו אשושנה

הערה באוויזען פלעגען די יונג־פרויען טראגען צווישען די בריסט בינטלאך געווירץ, אי מאן טראגט פיי אונ מערשידענע בלומען. (א"ם)

ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת: ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי
בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: ד הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ
אַהֲבָה: ה סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי־חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: ו שְׂמֹאלוֹ תַּ
לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: ז הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַםִ בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְ

תו"א כשושנה בין החוחים. עקידה שער מה ספר הזוהר פ' תולדות ופ' בראשית : כתפוח בעצי היער . שבת פח ע"ר"ה וזוהר שם עקדים מ"ו
כן דודי בין הבנים . ספר הזוהר פ' לך לך וכו' משפטים ופ' פקודי ופ' אחרי מות : ודגלו עלי אהבה. שבת סג : סמכוני באשישות
בתפוחים זוהר פ' שמיני . גילה כח : השבעתי אתכם . כתובות קיא :

רש"י

לפי שמרעבת תמיד שאין כח החמה שולט שם :
(ב) כשושנה בין החוחים. שמנקבין אותה ותמיד היא
עומדת בנויה ואדמימותה כן רעיתי בין הבנות מפתות
אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים
והיא עומדת באמונתה : (ג) כתפוח. אילן של תפוחים
כשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב
בטעם וריח : כן דודי בין הבנים . בין הבחורים
הדוגמא כך הקב"ה מכל האלהים נבחר לפיכך בצלו חמדתי
וישבתי. ומדרש אגדה התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי
שאין לו צל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במתן תורה
אבל אני בצלו חמדתי וישבתי : (ד) אל בית היין. אהל
מועד ששם ניתנו פרטיה וביאוריה של תורה : ודגלו
אהבה. וקבוצתי שדגלני אליו אהבה היא עלי ע...
אהבתו . ודגלו אשר"ייט בלע"ז : (ה) סמכוני.
במדת החולים באשישי ענבים או באשישות סלת נ...
רפדוני . רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח
כדרך החולים כי חולה אני לאהבתו כי צמאתי לו פה ב...
רפידה לשון מצע היא כמו (איוב מא) ירפד חרוץ עלי ...
(ו) שמאלו תחת לראשי. במדבר: וימינו תחבק...
דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה ובמקום הח...
מוריד להם מן ושליו כל זה אני זוכרת עתה בגלותי ...
לאהבתו : (ז) השבעתי אתכם . אתם האומ...

מצודת ציון

(ב) החוחים . מין קוצים כמו חוח עלה ביד שכור [משלי כ"ו] :
(ג) לחכי . החיך הוא מה שממעל להלשון : (ד) הביאני . עבר במקום
עתיד : ודגלו . מלשון דגל שמרימין בצבא : (ה) באשישות . הם
הלגינים ישימו בהם היין כמו אשישי ענבים [הושע ג'] : רפדוני . ענין
הצעת המטה כמו רפדתי יצועי [איוב י"ז] : (ו) תחבקני . ענין סבוב
הזרוע בגוף : (ז) השבעתי . מלשון שבועה : בצבאות . נקבות הצבאים :

מצודת דוד

לא אסור ממנה : (ב) כשושנה בין החוחים. כאלו המשיק ישלח
לומר לה כן אמת דומה אתה לשושנה ועוד אוסיף על שבחך
שדומה אתה מול הבנות כולן אל השושנה שעומדת בין החוחי...
שאי אפשר למי לקרב אליה למשמש בה לבחת אותה וכמו
אתה עם רוב היופי בכך שהיא סיבה להלהיב לב אנשים לרדוף
אחריך עם כל זה לא תעזוב את מי לקרוב אליך. והנמש...
לומר אף שכל העו"ג מפתים אותך ללכת בדרכיהם להתחבר עמהם לא תאבה ולא תשמע אליהם : (ג) כתפוח בעצי היער. עתה
אמרים לקלס את החשוק ותאמר דומה אתה בעיני בין שאר הבחורים לאילן תפוח בין אילני סרק אשר ביער שאף שאין לו אלא התפוח
שמעט מצל כל אילני סרק עם כל זה טוב הוא מכולם כי עושה פרי ולכן חמדתי בצלו וישבתי תחתיו עם כי הוא המעט מכולם כ...
היה מתוק לחכי מה שלא נמצא בא לגי סרק וכאלו תאמר עם כי מול שאר הבחורים מצאתי מעט מן ההון עם כל זה חמדתי לשבת
כי פרי חכמתך יערב לחכי וטוב לחפות בלל החכמה מכלל הכסף . והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל אף שהגלות השעבוד
ממהרת לבא בעולם הזה בלל האילן שההגאה בא ממנה מיד כאשר ישב אים תחתיו עם כל זה משכתי ידי מן העבירה ומעו"ג ודבקתי
פרי הגמול בעולם הבא ערבה עלי ביותר עם כי היא מתאחרת לבא : (ד) הביאני אל בית היין . כאלו למולו מדברת לאמר מתאו...
שתביא אותי אל בית היין להתענג כי במקום רואים לפרסם חיבתך אלי : ודגלו עלי אהבה . הרמת דגלו עלי להראות לכל שאני ל...
למשמעתו זה תחשב לי הראות אהבה וחבה יתירה . והנמשל הוא לומר מתאוה אני להשרות בי שכינתך לעין כל העו"ג לפרסם הדבר
לו לעם וסיא חביבה עלי מאד : (ה) סמכוני באשישות . מרוב הגעגועין שבאו לה אמרו לבני ביתה הקריבו אלי בלגיני היין להשי...
ותליעו מטתי בתפוחים המעלים ריח טוב להבריא אותי כי חולה אני על כי כלתה נפשי לאהבת החשוק ההוא. והנמשל הוא ...
כ"י לחכמים ולזקנים אמצו ברכי הכושלות וחזקו ידי הרפות לנחם אותי בהחזרת השכינה למקומה כי כלתה נפשי לה : (ו) שמאלו
לראשי . כי מתאוה אני להיות דבוקה בו כמאז להשים שמאלו תחת ראשי ותחבקני ימינו דרך אהבה וחיבה. והנמשל הוא כי תא...
הן מאוד תאבתי להשרות כי שכינתו כמאז : (ז) השבעתי. חזרה פניה כלפי הנערות ותאמר לכן אתן בנות ירושלים השבעתי
להיות דומות לצבאות או לאילות השדה להיות להפקר ולמאכל כמותן אם תעוררו אליכן אהבת החשוק ההוא עד שתהיה האהבה

ליקוטים יקרים

(ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים וגו׳ אַ רָאזֶע וָוָס וַואַקְסְט צְווִישֶׁן דֶערְנֶער
אִיז פִּיל מְהַייעֶרֶער לִ בֶּער אוּנ צִיהְט צוּ מֶעהְרֶער
הַדֶערֶענְס אוּנ וְוִי זִי וַואַקְסְט לֶעבֶּן פְּרוּכְט בֵּיימֶר. זִי צֵייכֶענְט זִיךְ
אוֹם צוּלִיב דְרַייא זַאכֶן: א) עֶרְשְׁטֶענְס, דֶר זֶעהְט מַאן זִי גְלַייךְ, דֶען
אַרוּם זַיינֶען ווִילְדֶע שְׁטֶעכֶעדִיגֶע דֶערְנֶער, דֶרְזֶעהְט זִי גְלַייךְ דִי אוּנ אוּנ
אִיז דַאן מְהַייעֶר בַּיין מֶענְטְשֶׁן, דֶען זִי אִיז זֶעלְטֶן. ב) זִי הָט נִיט לֶעבֶּן
דִיךְ קֵיין פְּרוּכְט, וָוָס זָאל אָפְּצִיהֶען דֶעם מֶענְשֶׁענְס אוּג אוּנ מַאכֶן אִיהְר
וַוייניגֶער קֶענְטִיג אוּנ אָפּ שְׁוַאכֶן אִיהְר שֵׁיינֶם רֵיחַ. ג) פְּרוּכְט אַז זֵיי
וַואקְסֶן צְווִישֶׁן דֶערְנֶער צוּשְׁטֶעכֶן זֵיי דִי דֶערְנֶער אוּנ דִי פְּרוּכְט וֶוערְט
פּוּל לֶעכֶער, אָבֶּער דִי רָאזֶע קֶענֶן זֵיי עֶס נִיט טָאן, דֶען זִי אִיז זֵייעֶר
אֵיידֶל, אִיז אִין אִיהְר נִיט קֶענְטִיג דִי שְׁטֶעכוּנְג. די יוּדֶן קֶענֶן גֶעגְלִיכֶן
וֶוערֶן צוּ דִי רָאזֶע וָוָס וַואקְסְט צְווִישֶׁן דֶערְנֶער, דֶען זֵיי צֵייכֶענֶען
זִיךְ אוֹיךְ אוֹם צְווִישֶׁן דִי פֶעלְקֶער מִיט דְרַייא זַאכֶן: א) מִיט זֵייעֶר
דִינֶען דֶעם אֵיין אֵיינְצִיגֶען גָאט. ב) מִיט זֵייעֶרֶע גוּטֶע אֵייגֶענְ־
שַׁאפְטֶען וָואס קֵיינֶער קֶען עֶס נִיט פֶערְקְלֶענֶערְן. ג) מִיט זֵייעֶר
פֶעסְטֶען גְלוֹיבֶּען, דֶען חָאטְשׁ דִיא גֶעמְצֶענְרִינֶער הָאבֶּען זֵייא
גֶעשְׁטָאכֶען אוּנ גֶעמַאטֶערְט אַז זֵייא זָאלֶען זֵייעֶר גְלוֹיבֶּען
פֶערְלָאזֶען, הָאבֶּען זֵיי עֶס דָאךְ נִיט גֶעטְהָאן.
(מביאורי הגר"א). [א"מ]

פירוש ע"ט

שָׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת דִי רָאזֶע פוּן בְּלוּמֶענְטַאל: (ב) כְּשׁ...
וְוִי דִי רָאזֶע צֵייכֶענְט זִיךְ אוֹם צְווִישֶׁן דִי דֶער...
כֵּן רַעְיָתִי אַזוֹי צֵייכֶענְט זִיךְ אוֹים מַיין גֶעלִי...
צְווִישֶׁן דִי אַלֶע אִיבֶּערִיגֶע יוּנְג־פְרוֹיעֶן: (ג) כְּ...
וְוִי דֶר אֶפֶּעלְבּוֹים צֵייכֶענְט זִיךְ אוֹם צְווִישֶׁען
ווִילְדֶע וַואלְד בּוֹימֶער כֵּן דּוֹדִי אַזוֹי צֵייכֶענְט
אוֹם מַיין גֶעלִיבְּטֶער צְווִישֶׁן אַלֶע יוּנְגֶע לַייט.
אוּנְטֶער זַיין שָׁאטֶען (לֶעבֶּען אִיהְם) זִיטְץ אִיךְ
פֶערְגֶענִיגֶען וּפִרְיוֹ אוּנ זַיין פְרוּכְט פֶערְזִיסְט מַיין ג...
(ד) הֱבִיאַנִי עֶר הָאט מִיר אַריין גֶעבְּרַאכְט אִין ...
וַויין־הוֹיז וְדִגְלוֹ אוּנ דִי פָאהְן וָואס עֶר הָט אִיבֶּער
אוֹפְגֶעשְׁטֶעלְט אִיז דִי (רֵיינֶע) לִיבֶּע: (ה) סַמְּכוּנִי
שְׁטַארְקְט מִיר מִיט בֶּעכֶר־וַויין, רַפְּדוּנִי דֶערְקְ...
מִיר מִיט אֶפֶּעל זַאפְט, כִּי דֶען אִיךְ בִּין לִיעבֶּ...
קְרַאנְק: (ו) שְׂמֹאלוֹ זַיין לִינְקֶע הַאנְט אִיז אוּנ...
מַיין קָאפּ וִימִינוֹ אוּנ מִיט דֶר רֶעכְטֶער הַאנְט גֶ...

עֶר מִיר אַרוּם: (ז) הִשְׁבַּעְתִּי אִיךְ בֶּעשְׁוֶוער אַייךְ, אִיר טֶעכְטֶער פוּן יְרוּשָׁלַיִם, בַּיי דִי הִירְשֶׁען, בַּ...

הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ | וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ח קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא
מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת׃ ט דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה־
זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן־הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן־הַחֲרַכִּים׃ י עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי
קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יא כִּי־הִנֵּה הַסְּתָו הסתיו קרי עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ׃

הו״א קול דודי הנה זה בא. ראה הנה יא: דומה דודי לצבי. זוהר פ׳ בחקותי: משגיח מן החלונות. עקידה שער עב וזוהר פ׳ פקודי:

רש״י

בצבאות או באילות. שתהיו הפקר ומאכל כלביים ונמילים: אם תעירו ואם תעוררו את האהבה. שביני לדודי לשנותה ולהחליפה ולבקש ממני להתפתות אחריכם: עד שתחפץ. בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ בי: עד שתחפץ. כמו עד שהמלך במסיבו בעוד שהמלך במסיבו: אם תעירו. אם תשיאו כמו (שמואל א כד) ויהי ערך (דניאל ד) ופשרה לערך: ואם תעוררו. כמו העורר על השדה קלניי״ר בלע״ז יש מדרשי אגדה רבים ואינם מתיישבים על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודבר על יציאת מצרים ועל מתן תורה והמשכן וביאת הארץ ובית הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני והורבנו: (ח) קול דודי. חוזר המשורר על הראשונות כאדם שקצר דבריו וחוזר ואומר לא אמרתי לפניכם ראשית הדברים הוא התחיל ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר האיך פקדם במצרים בלשון חבה ועכשיו חוזר ואומר מסיבה זו שאמרתי לכם שמשכני דודי ורצתי אחריו כן היתה כואם הייתי אומרת לגאול׳ עד תום ארבע מאות שנה שנאמרו בין הבתרים: קול דודי הנה זה בא. לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות: (ט) דומה דודי לצבי. בקלות מרוצתו שמיהר לבא כ׳ י וכעופר האילי׳. עופר איל בחור: הנה זה עומד וגו׳. סבורה הייתי לישב עגונה עוד ימים רבים ב והנה הוא הודיע שהיה עומד ומציץ מן חלונות השמים את העשוי לי שנא׳ (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי וגו׳: (י) ענה. לשון עניה ול׳ צעקת קול רם וזה בנין אב לכולם (דברים כז) וענו הלוים: ואמר לי. ע״י ג משה: קומי לך. (שמות ג) אעלה אתכם ד מעני מצרים: (יא) הנה הסתיו עבר. אין עכשיו טורח בדרך. סתיו חורף תרגום חורף סתוא: (יב) הנצנים נראו בארץ. קרבו ימי החמה שהאילנות מוציאין פרחים והולכי דרכים מתענגים לראותם: עת הזמיר הגיע. שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים: וקול התור. כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות להיות מסוררים ומצפצפים בימי ניסן: התאנה חנטה פגיה. כמשמעו: והגפנים סמדר. כשנופל הפרח והענבים מובדלי׳ זה מזה ונכרים כל ענבה לעצמה קרויה סמדר. כל הענין הזה ה לפי פשוטו לשון חבת פתוי שבחור מרצה את ארוסתו לילך אחריו כן עשה לי דודי: ענה דודי. על ידי משה: ואמר לי. על ידי אהרן: קומי לך. זרזי ו עצמך (שמות יא) וישאלו איש מאת רעהו: כי הנה הסתיו עבר. אלו ארבע מאות שנה דלגתים למנותם משנולד יצחק: הגשם. שהוא טרחותו של סתיו חלף והלך לו כלו׳ שמונים ושש שנה של קושי השעבוד נגזרו עליכם והלכה להם משנולדה מרים הקשו המצריים שעבוד על ישראל ולכך נקראת מרים

שפתי חכמים

ב דק״ל דבתחלה אמר קול דודי וגו׳ על מהירות הקץ ואח״כ אמר הנה זה עומד כו׳. לכ״פ סבורה הייתי כלומר הפסוק הזה מפרש אופן הקול הנזכר ושבת המהירות כאלו אמר מה שאמרתי קול דודי הנה זה כך היה סבורה הייתי ליסב עגונה כו׳ הנה הודיע שהיה עומד ומציץ כו׳ ואז קול דודי הנה זה בא ועגה דודי בקול רם ואמר לי קומי וגו׳: ג דק״ל הלא לא מצינו שאמר לישראל רק למשה לכ״פ לי על ידי משה: ד דק״ל היכן אמר זה. לכ״פ אעלה אתכם וגו׳: ה לפי מה שפי׳ ענה ל׳ עניית קול רם ומהו העניה אמר לי ע״י משה שבא עת לגאולתי כדאמר אעלה אתכם ואחר כך פירש לפי מדרש רבותינו ז״ל בשיר השירים רבה דקשה הייגו עניה היינו אמירה ותרתי למה לי לכך דרשו ענה דודי ע״י משה ואמר לי ע״י אהרן: ו דק״ל הל״ל רק לכי לך מהו קומי לך ולכי לך. לכ״פ זרזי עצמך וכו׳ וכ״ה בשה״ש רבה. אך ק׳ למה לא פי׳ זה לעיל אחר שפי׳ ענה דודי ואמר לי הל״ל מיד ד״א ענה ע״י משה וכו׳. וג״ל דאין כוונת רש״י לפרש ענה דודי וגו׳. אך מה שפירש כן עשה לי דודי והוצרך להביא שיר השירים רבה מה שפירש על הענין הזה התחיל הענין מראש דהיינו מענה דודי וגו׳ עד יונתי בחגוי וגו׳ וכתב הענין הזה מראש ועד סוף כפי מה שהוא בשיר השירים רבה ולולי שהוצרך להביא הא דשיר השירים רבה על פסוקי דהנה הסתיו עבר וכו׳ לא היה מביא אותו על פסוק ענה דודי רק מאחר שהוצרך להביאו על סוף הענין לכך כתב

מצודת דוד

לשוב אלי מעצמה ר״ל כל עוד שלא שבה האהבה מעצמה אל תמאסו אותי בעיניו לעורר האהבה אליכן וכאומרת אבל אחר שתשוב האהבה הנה לא יהיה לאל ידכן להמאיס אותי בעיניו ולעורר האהבה אליכם ואין צורך אז אל השבועה. והנמשל הוא לומר כאלו כ״י השביעה את עכומ״ז ותאמר אשר כל עוד שלא שבה אלי אהבת המקום ב״ה מ עצמה שלא תכריחוני לעבור על דת להמאיס אותי בעיניו ולעורר אליכם אהבתו להמשיל אתכם עלי עד עולם לבל אצא מתחת ידכם וכאומרת אבל אחר כו׳ כמו במשל: (ח) קול דודי. והנה מהר תשוב האהבה למקומה וכאלו נשמע קול לעדי דודי והנה כאלו הוא בא אים מהר כאלו מדלג על ההרים למהר ביאתו. והנ״ל הוא לומר הלא הגאולה מוכנת ומהרה תשוב אהבת המקום ב״ה אלי: (ט) דומה דודי. בקלות מרוצתו דומה הוא לצבי או לעופר האילים ששם קלי המרוץ וכאלו הוא עומד כבר אחר כותל בתינו ומשגיח בי דרך החלונות ומגלה עצמו אלי דרך החרכים. והנמשל הוא לומר מוכן הוא להשיב שכינתו אלי וימהר את הקץ וכאלו כבר בא ומשגיח בי בעין חמלתו: (י) ענה דודי. ר״ל הלא בתחלת לניצוות האהבה כאשר בא אלי בראשונה הרים קול ואמר לי קומי ממקומך להנאתך את רעיתי יפתי ולטובתך לכי אחרי. והנמשל הוא לומר הלא ביום בחרו בי עוד הייתי במצרים שלח שלוחיו להוציאני מקושי השעבוד: (יא) כי הנה הסתיו עבר. כי כבר עבר החורף וחלף זמן הגשם ואין טורח להולכי אורח. והנמשל הוא שאמר הנה כבר נשלם ימי השעבוד וזמן עבודת הפרך:

מצודת ציון

באילות. נקבות האילים: תעירו תעוררו. מל׳ התעוררות וכפל המלה לחזק הענין: (ח) הנה זה, הלשון הזה יורה על מהירות הענין וכן והנה זה מלאך נוגע בו [מ״א י״ט]: מדלג מקפץ. שניהם ענין רקוד ומהירות ההליכה והכפל במלות שונות יורה על מרבית המהירות: (ט) דומה. מלשון דמיון: לעופר. כן יקרא ילד האיל וכן יקרא ילד הצבי כמ״ש כשני עפרים תאומי צביה [לק׳ ד׳]: משגיח. ענין הבטה בהתבוננת רב: מציץ. מל׳ נצץ והוא גלוי הפרח ר״ל מג׳ ז עצמו להיות נראה ונשקף: החרכים. תרגום של חלון חרכא: (י) ענה. ענין הרמת קול כמו וענו הלוים כו׳ קול רם [דברים כ״ז]: (יא) הסתיו. זמן החורף כי וקיץ וחורף [בראשית ח׳] ת״א וקיטא וסתוא: חלף. עבר כמו וחלף ביהודה [ישעיה

פירוש ע״ט

הינדרן פון דעם פעלד אם תעירו אז איהר זאלט ניט שטערן די ליבע. זא לאנג ווי זי וועט דוערן: (ח) קול דודי איך הער די שטימע פון מיין געליבטן הנה ער קומט שון שפרינגענד איבר בערג, און איבר היגל היפענד: (ט) דומה מאן קען מיין געליבטן גלייבען צו אהירש, אדר צו איונגן הינד הנה־זה ער שטייט שון דא הינטר אונזער וואנט משגיח ער קוקט אריין דורך די פענצטר מציץ ער בליקט דורך די שפאלטן: (י) ענה ער רופט מיין געליבטער; ואמר לי ער זאגט צו מיר, קומי שטייא אוף מיין שיינע געליבטע, ולכי לך און קום מיט: (יא) כי הנה הסתיו דען דער ווינטר איז שון פאריבר, דר רעגן האט שון אויפ־

יב הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ : יג הַתְּאֵנָה
חָנְטָה פַגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי לָכִי לך ק׳ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ : יד יוֹנָתִי
בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב
וּמַרְאֵיךְ יתיר י׳ נָאוֶה : טו אֶחֱזוּ־לָנוּ שֻׁעָלִים שֻׁעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ

תו"א הנצנים נראו בארץ. תענית כה זוהר פ׳ בראשית ופ׳ ויחי ופ׳ ויקרא : התאנה חנטה פגיה. נדה מז : יונתי בחגוי הסלע. עקרים מ"ג פ"ב ע
פ׳ לך לך ופ׳ ויחי ופ׳ אחרי מות ופ׳ אמור : כי קולך ערב. ברכות כה נדה לא : אחזו לנו שעלים. סוטה יב :

שפתי חכמים

אגב זה כל הענין מתחלה ועד סוף : ז התייר הגדול נפרש ברכות זה משה בשעה שאמר כה אמר ה׳ כחצות הלילה : ח דק"ל קודם זה דבר מה שאירע להם על הים ויצעקו בני ישראל אל ה׳ ואיך חזר ואמר מה שעשו לו המצריים. לכ"פ דקאי אלעיל ויצעקו בני ישראל אל ה׳ שמע הקב"ה את קולם וכו׳ זהו אחזו לנו השועלים וכו׳ הם המצריים ואח"כ ק"ל מהו שועלים קטנים וכי קטנים היה שוטף ולא הגדולים לזה פירש הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים וכו׳ פי׳ וז"ש שועלים קטנים הוא

רש"י

על שמררום : (יב) הנצנים נראו בארץ. הרי מ[שה] ואהרן מוכנים להם לכל צרכיהם : עת הזמיר הגיע שאתם עתידים לומר שירה על הים : וקול התור. ק[ול] התייר ז הגדול. דבר אחר קול התור קול שהגיע זו[מן] יציאתכם ממצרים : (יג) התאנה חנטה פגיה. הגיע ז[מן] של בכורים לקרב שתכנסו לארץ : והגפנים סמדר. קר[ב] זמן נסכי היין. דבר אחר כשרים שבכם חנטו והנצו לפני מעשים טובים והריחו ריח טוב : קומי לכי. כתיב יו"[ד] יתירה קומי לך לקבל עשרת הדברות. דבר אחר התאנה חנטה פגיה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפלה והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הנשארים מהם עשו תשובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא : (יד) יונתי בחגוי הסלע. זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הי[ם] ולא להפנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנח[ש] נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תצא לחוץ הרי הנץ אמר לה הקב"ה הראיני את מראיך את כשרון פעולתך למי את פונ[ה] בעת צרה : השמיעני את קולך. (שמות יד) ויצעקו בני ישראל אל ה׳ : בחגוי. בנקיקי והוא ל׳ שבר ודומה ל[ו] (תהלים קז) יחוגו וינועו (ישעי׳ יט) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קלה קל[ו] וכן (שמואל ב י) ויכרות את מדויהם : מדרגה. איסקלונ"ש בלע"ז כשעושין חריץ סביבות המגדלים ושופכי[ן] העפר למעלה להגביה התל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו : בסתר המדרגה. פעמים שיש בהן חורי[ן] ונכנסים שם שרצים ועופות : (טו) אחזו לנו שעלים. שמע הקב"ה את קולם א צוה את הים ושטפם זהו אחזו לנ[ו] השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמינו סמדר שהענבים דקי[ם] כשהיתה בת ישראל יולדת זכר והיא טומנתו והיו המצרים נכנסים לבתיהם ומחפשין את הזכרים והתינוק טמון והוא בן שנה או בן שנתים והן מביאין תינוקות מבית מצרי ותינוק מצרי מדבר ותינוק ישראל עונהו ממקום הטמון שנ[מצא] והיו תופשין ומשליכין אותו ליאור ולמה קרא אות׳ שועלי׳ מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח אף מצרים מביטי[ם] לאחוריהם שנ׳ (שמות יד) אנוסה מפני בני ישראל : שעלים קטנים. כתיב חסר וי"ו על שם שהיה נפרע מהם במים

מצודת ציון

א] : (יב) הנצנים. ענין פרח כמו עלתה נצה [בראשית מ׳] : הזמיר. מל׳ זמר ושיר : התור. הוא שם עוף : (יג) חנטה. יציאת הפירות והראותן קודם גמר בישולן תקרא חנטה ובדרז"ל אילן שחנטו פירותיו [ר"ה ט"ו] : פגיה. הם התאנים שלא בשלו כל צרכן ובדרז"ל פגה שטמנה [שבת קכ"ג] : סמדר. הם הענבים הדקים הניכרים אחר שנפל הפרח וכן פתח הסמדר [לקמן ז׳] : לך. ר"ל להנאתך : (יד) בחגוי. ענין בקוע וחריץ כמו שוכני בחגוי סלע [עובדיה א׳] : המדרגה. ענין מעלות כמו ונפלו המדרגות [יחזקאל ל ח] : ערב. ענין מתיקות ונעימות כמו וערבה לה׳ מנחת [מלאכי ג׳] : נאוה. נאה ויפה : (טו) שעלים. שם חיה מה :

מצודת דוד

(יב) הנצנים כו׳. כבר נראים פרחי האילן והגיע עת האבי[ב] שהעופות מצפצפים ומשוררים בקול ערב ובארצנו נשמע קול התורים ודרך הולכי אורח להתענג באלה. והנמשל הוא שהלכה במדבר בעמוד אש וענן ואמר׳ שירה על הים על שטבעו המצרים : (יג) התאנה כו׳. אילני תאנה חנטו פירותיהם ודרך האדם להתענג בראותן והסמדר מן הגפנים נתנו ריח טוב באפי הולכי אורח והכל הוא ענין פתוי נוה שהדרך לפתות בהם ללכת בדרך : קומי לך. ר"ל הואיל וכ"כ תתענג בדרך לכן קומי לך כו׳. והנמשל הוא שבאכילת המן התענגה לטעום בו כל הטעמים והגיז לה השלו: ולא חסרה דבר : (יד) יונתי בחגוי הסלע. עודה מספרת החיבה שהראה לה החשוק מאז ואומרת הנה כשהלכתי אחריו אמר לי אתה שמובטחני כך שלא תמיר אותי באחר כדרך שאין היונה ממירה בן זוגה בבקשה ממך כשנהיה בדרך במקום מוצנע בבקיעי הסלע או במקום נסתר שבין המדרגות שם הראי לי את מראיך ושם השמיעי לי את קולך לדבר כי דברי חשק ואהבה כי קולך ערב ומראך נאוה ולזה אתאוה להקשיב קולך ולהשביע עיני ממראך. והנמשל הוא שאמר הקב"ה לישראל הנה במדבר מול הר סיני שם תתראה לפני ושם אקשיב מאמרך שתשיבי לאמר כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע : (טו) אחזו לנו שעלים. ר"ל עם כי אז נפרדה החברה כי בני אדם ערומים כשעלים אחזו אותנו בהסתתם ופיתויים להיות נפרדים זו מזו לבל התקרב : שעלים קטנים מחבלים כרמים. בזה תפרש היאך היה נהאפשר לעשות פירוד בין החשוקים ותאמר הלא אף שעלים קטנים יכולים הם להשחית את הכרמים בעוד שכרמינו סמדר כי אז נוח להשחית וכאלו תאמר לפי שעדיין לא הוחזקה האהבה כי היתה בתחלתה לכן מצאו ידי האנשים ההם הערומים כשעלים לעשות פירוד. והנמשל הוא לומר הנה הערב רב והאספסוף אשר עלה עמי הם פתוני לעבוד את העגל ויכלו לי כי

פירוש ע"ט

גֶעהֶערְט אוּנ אִיז אַוֶועק : (יב) הַנִּצָּנִים דִיא בְּלוּמֶען זֶעהְט מַאן שׁוֹן אוֹיף דֶער (אָפְּגֶעפְּרִישְׁטֶער) עֶרְד עֵת הַזָּמִיר עֶס אִיז גְרַאדֶע דִי צַייט פוּן לִידֶער וְקוֹל הַתּוֹר אוּנ דִיא שְׁטִימֶע פוּן דִיא טוּרְטֶעלְטוֹב הֶערְט מַאן שׁוֹן אוֹיף דִי לַאנְקֶעס : (יג) הַתְּאֵנָה דֶער פַייגֶען בּוֹים הָט שׁוֹן רַייף גֶעמַאכְט זַיינֶע פְרוּכְט וְהַגְּפָנִים אוּנ דֶעם וַויינְשְׁטָאקְס יוּנְגֶע טְרוּבֶען פֶערְבְּרֵייטֶערֶען זַייעֶר שֵׁיינֶעם גֶערוּךְ, קוּמִי שְׁטֵייא אוֹיף מַיינֶע שֶׁעפֶערֶן, שְׁטֵייא אוֹיף מַיינֶע שֵׁיינֶע, אוּנ קוּם מִיט ! : (יד) יוֹנָתִי מַיין טַייבֶּעלֶע ! בְּחַגְוֵי דָארְט אִין דִיא פֶעלְזֶען שְׁפַּאלְטֶען, דָארְט אִין דִי שְׁטֵיינֶערְנֶע טְרֶעפֶּען, הַרְאִינִי לָאז מִיר זֶעהֶען אוּנ זַאךְ וַאט אָנְקוּקֶען דַיין גֶעזִיכְט, לָאז מִיר הֶערֶען דַיין שְׁטִימֶע כִּי וֶוען דַיין שְׁטִימֶע אִיז זִיס, דַיין גֶעזִיכְט אִיז בֶּעצוּבֶּערֶענְד שֵׁיין ! : (טו) אֶחֱזוּ חַאפְּט (אוּנ פַארְנִיכְטֶעט) דִי שַׁאקַאלֶען, דִי קְלֵיינֶע פוּקְסֶען וָוס פֶערְדַארְבֶּען דִי וַויינְגֶערְטֶנֶער *) וּכְרָמֵנוּ

*) הערה דער מין פוקסען גייען צוזאמען גאנצע פארטיעס אונ זייער שטייגער איז אז זיי עסען די יונגע בוימליך פון די וויינגארטען, אונ וויל זיי (דכה הירש מים די היוטין) זיצען דארטען בעהאלטען אונ אז די ביימלאך וועלען ניט זיין וועט ניט זיין גאם טם זאל די באחשטעלען, דערפאר זאגט זי אז מאן זאל די פוקסען פערניכטען אונ קיינער זאל זיי ניט שטער'ן. (א"מ)

סֹמָדֶר׃ טז דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ יז עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב
דְּמֵה־לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל־הָרֵי בָתֶר׃ ג א עַל־מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת
בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ב אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר
בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ג מְצָאוּנִי
הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם׃ ד כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם

תו"ה: עד שיפוח היום. ספר הזוהר פ' וירא ופ' תזריע: על הרי בתר. זוהר פ' לך לך: ויגא: על משכבי. זוהר פ' תזריע: הסובבים בעיר. זוהר

רש"י

שנמדה בשעלו של מקום: (טז) דודי לי ואני לו. הוא כל צרכיו תבע ממני ולא צוה אלא לי עשו פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה אחרת: ואני לו. כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלהים אחרים: הרועה. את צאנו בשושנים במרעה טוב ונוח ויפה: (יז) עד שיפוח היום. מוסב למקרא של מעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן שגרם מן העון ושזפתני השמש י כחום היום וגבר השרב: ונסו הצללים. חטאנו בעגל כ חטאנו במרגלים. ונסו צללים. זכיות המגינות עלינו פרקתי עולו: סוב דמה לך דודי. גרמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני: בתר. ל' חלוק' והפלג': (א) על משכבי בלילות. בכר לי שישבתי אפילה כל שלשים ושמנה שנה שהיו ישראל נזופים: בקשתיו ולא מצאתיו. (שמות לג) כי לא אעלה בקרבך (דברים א) כי אינני בקרבכם: (ב) אקומה נא וגו' אבקשה. (שמות לג) ויחל משה (שם לב) אעלה אל ה': (ג) מצאוני השמרים. משה ואהרן: את שאהבה נפשי ראיתם. מה מ מצאתם פיו: (ד) כמעט שעברתי מהם. קרוב לפרישתם ממני

שפתי חכמים

רק לנתינת טעם למה נענשו הקטנים ולפי זה יהיה פירוש הכתוב אחזו לנו שועלים וכולל הגדולים והקטנים ואחר כך אמר הכתוב עצמו למה ענש הקטנים וכתב שועלים קטנים מחבלים את כרמים וכו' פירוש שאף הקטנים וכו': ם דק"ל לשון עד מורה על מרחק זמני או מקומיי לזה פירש מוסב למקרא שלמעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן וכו' דהיינו מרחק הזמניי: י פירושו של מלת היום הוא מפרש דאילו מלת שיפוח היה די בזה שפירש שזפתני השמש ולמה הוצרך לומר כחום היום. אלא עכ"ל מלת היום הוא דקמפרש: כ אינו מפרש רש"י ונסו הצללים דהא אחר כך מפרש ונסו הצללים ומה שכתוב ונסו הצללים דברי רש"י הוא וסיומיה דדבריו הוא ושזפתני השמש כחום היום וגבר השרב ונסו הצללים. דקשה לרש"י איך יתכן ניסת הצללים משזיפת השמש לכן פירש וגבר השרב ומתוך כך ונסו הצללים. ואחר כך פירש איזה עון גורם שזיפת השמש וכתב חטאנו בעגל וכו' ואחר כך שפירש פירושו על שיפוח היום או חזר ופירש דבריו על ונסו הצללים. דקשה לרש"י למה לי ונסו הצללים הרי החטא הוא גורם שזיפת השמש וזהו רמז בשיפוח היום ואם כן מהו ונסו הצללים לכן פירש זכיות וכו' ואם כן תרי מילי נינהו שיפוח היום מורה על החטא ואף אם יש חטא דילמא היו להם זכיות כנגדם לזה מורה ונסו הצללים דלא היו להם זכיות ובמיעוט זכיות לבד ג"כ אינו די דדילמא אף שלא היו להם זכיות אפשר דגם חטא ועון לא היו להם לזה אמר הכתוב דהיה להם חטא ועון ופרקו עול מלות המגינות: ל קשה לרש"י מהו על משכבי בלילות בקשתיו אם ישכב על משכבו איך יבקש. לכן פי' בכר לי וכו' כלומר על משכבי משל הוא לישיבה באפילה: מ דק"ל דמשמע דזהו הדברים ששאלו השומרים אם עלה בקשתם שאמרו את

מצודת ציון

מחבלים. משחיתים כמו וחבל עול [ישעיה י']: (יז) שיפוח. מל' הפחה ונשיבה: היום. כן יקרא השמש כמו לרוח היום [בראשית ג'] וזהו לפי שבעוד השמש על הארץ הוא יום: ונסו. מל' ניסה ובריחה: הצללים. מל' צל: סב. מלשון סביב: דמה. מלשון דמיון: לעופר. הוא ילד האיל: בתר. ענין חלוקה והפלגה כמו ויבתר אותם בתוך [שם ט"ו]: ג (ב) בשוקים וברחובות. כפל המלה בשמות נרדפים וכן ארחת עפר [דניאל י"ב]: (ד) כמעט. באה הכ"ף לאמתת

מצודת דוד

עדיין לא נפרשה בלבי אמונת המקום ב"ה ומלאו יד לעשות פירוד בינו ובין המקום ב"ה משך ארבעים שנה ששהיתי במדבר: (טז) דודי. עכ"ז לא נפסקה האהבה מכל וכל אבל דודי היה מיוחד לי ולא נתתי בו לחשוק בגוי וכן אני הייתי מיוחדת לו ולא נטל כי לחשוק אחרת: הרועה בשושנים. ר"ל לא הלך לחבק חיק נכריה אבל הלך להשעות עצמו ולטייל בין השושנים עד יעבור הזעם ולשוב אלי. והנמשל לומר שעכ"ז לא בחרתי באל נכר והמקום ב"ה לא בחר בעם אחר אבל השרה שכינתו על משה ואהרן ועל שבעים זקני העם הנמשלים לשושנים בריח מעשיהם וביופי כשרון מעלליהם: (יז) עד שיפוח. ואז מיד חזרתי ופייסתי אותו ושאלתי ממנו לומר עד העת שיהיה השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע ועד ינוסו הצללים הוא ערב שאז ינוסו צללי הדברים להיות מתארכים נמשכים למרחוק ועד לא תבוא העת ההיא פנה דודי ודמה עצמך כדבר מהירת ההליכה להיות דומה לצבי או לעופר האילים הרצים על הרי בתר החלוקים ומופלגים אלו מאלו כי שם היו מלויים. ויתכן שהמחוז שעמדו שם מ"ם וילכו כל הבתרון (ש"ב ב') ר"ל הנה אני בקשתי ממנו לשוב אלי קודם הערב להתעלס באהבים. והנמשל הוא לומר מיד הלך משה לפייס את המקום ב"ה לשוב ולהתרצות אלי חיש קל מהר:

(א) על משכבי בלילות. עודה מספרת מה הנעשה באותן הימים ותאמר בשבא הלילה הלכתי על מקום רפידת משכבי בלילות ושם בקשתי את החשוק שנפשי אוהבת אותו בחושבי שכבר בא כאשר שאלתיו ושכב הוא על משכבי אבל בקשתיו ולא מצאתיו כי לא בא. והנמשל הוא לומר הנה חשבתי שע"י תפלת משה נתרצה לי המקום ב"ה מכל וכל אבל לא כן היה כי אמר כי לא אעלה בקרבך (שמות ל"ג): (ב) אקומה נא. אז אמרתי אל לבי עתה אקומה נא ואלכה בעיר מסביב בשוקים וברחובות ואבקשה את שאהבה נפשי הנה כן עשיתי כי בקשתיו אבל גם שם לא מצאתיו. והנמשל הוא לומר הנה בכל הימים שסבבתי במסעות המדבר הייתי מחזרת אחר חיבתו אבל לא נתרצה לי ולא אבה להכניסני מיד אל הארץ: (ג) מצאוני השומרים. בעת סבבתי בעיר לחפש אחריו מצאו אותי שומרי העיר ההולכים בלילה לשמרה והנה לא בושתי ואת פיהם שאלתי האם ראיתם את שאהבה נפשי כי מרבית האהבה קלקלה את השורה והשלכתי הבושה מנגד ושאלתים וכאומרת אני שאלתים אבל לא מצאתי מענה. והנמשל הוא לומר כאשר מצאו אותי השומרים הסובבים המנהיגים הם משה ואהרן ושאלתים מה מצאתם בפי ה' והנה אין ולא מצאו נבואה על כי הייתי נזופה לפניו באותן הימים: (ד) כמעט שעברתי

פירוש ע"ט

[...]ן אוּנְזֶער וַוייגְּאַרְטֶען הַאלְט אִין בְּלִיהֶען׃ [...]) עֶנְטְפֶערְט דִי הִירְטֶען דודי לי מֵיין פְרַיינְד אִיז [...]נֶר, אוּנ אִיךְ בִּין זַיינֶע הָרוֹעֶה מֵיין פְרַיינְד וָוס [...]יְדֶט) פַּאשְׁט אוּנְטֶער דִי רָאזֶן׃ (יז) עַד שֶׁיָּפוּחַ וַוארְט [...] בִּיז דֶער טָאג וֶועט זִיךְ קִיהְלֶען, בִּיז דִי שָׁאטֶּן [...]לֶן אַנְטְלוֹיפֶן (דֶס הַייסְט בִּיז אָבֶענְד) אוּנ דַאן קוּם [...]עֶל צוּ מִיר, דְּמֵה זַייא גְלַייךְ אִין דַיין שְׁנֶעלִיקַייט [...]דֶעם מוּנְטֶערֶען הִירְשׁ, אָדֶער צוּם יוּנְגֶען הִינְד, [...]לֶער שְׁפְּרִינְגְט שְׁנֶעל פוּן אֵיין שְׁפִּיץ בַּארְג [...]וּם צְווַייטֶען׃

ג (א) עַל מִשְׁכָּבִי בַּיי נַאכְט אוֹיף מֵיין גֶעלֶעגֶער הָאבּ אִיךְ גֶעזוּכְט דֶעם, וֶועלְכֶן מֵיין זֶעלֶע לִיבְּט בִּקַּשְׁתִּיו אִיךְ הָאבּ אִיהְם גֶעזוּכְט אוּנ נִיט גֶעפוּנֶען׃ (ב) אָקוּמָה אִיךְ וֶועל שְׁנֶעל אוֹפְשְׁטֵיין, וֶועל אַרוּם גֵיין זוּכֶען אִין דִי גַאנְצֶע שְׁטָאט בַּשְּׁוָקִים אִין דִי גְרוֹסֶע אוּנ אִין דִי קְלֵיינֶע גַאסֶען דֶעם, וֶועמֶן מֵיין זֶעלֶע לִיבְּט, אִיךְ הָאבּ אִיהְם גֶעזוּכְט, אָבֶּער לֵיידֶער נִיט גֶעפוּנֶען׃ (ג) מְצָאוּנִי עֶס הָאבֶּן מִיר גֶעטְרָאפֶן דִי וֶועכְטֶער, וָוס גֵייעֶן בַּייא נַאכְט אַרוּם דִיא שְׁטָאט, הָאבּ אִיךְ זַייא גֶעפְרֶעגְט אֵת שֶׁאָהֲבָה הָט אִיהְר נִיט גֶעזֶעהֶען דֶעם,

עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד־שֶׁהֲבֵיאתִיו שהבאתיו קרי
בֵּית אִמִּי וְאֶל־חֶדֶר הוֹרָתִי׃ ה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַםִ בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְ
הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ו מִי זֹאת עֹלָה
הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל׃ ז הִנֵּה מִטָּ
שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל׃ ח כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָ

תו"א מי זאת עולה. זוהר פ' בראשית ופ' ויגלה: הנה מטתו שלשלמה. יבמות קט גיטין סח סנהדרין ז כ שבועות לה שה"ר פרשת אחוי מוס: אחזי חרב מלמדי. סנהדרין ז:

שפתי חכמים

באהבה נפשי בקשתי ומה איכפת להו ומה נפקא מיניה אם ראו לכ"פ מה מצאתם בפיו כלומר אם מחל לי או לא: נ מה שמשנה רש"י פירושו פה ולא פירש כמו שפירש לעיל. י"ל דכוונת רש"י דבכל מקום היתה השבועה לפי הענין דלעיל מיירי בדבקות האהבה כמו שאמר ודגלו עלי אהבה אמר השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו את האהבה שביני לדודי לשנותה ולהחליפה כלומר שלא תשנו ותחליפו האהבה הנזכרת אשר השם נשא דגלו עלי ופה מדבר באהבה שיש לישראל על הקב"ה כאמור אחזתיו ולא ארפנו על כן פירש השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו אהבת דודי ממני וכו' לעוזבי לשוב מאחריו כי אם אחזתיו ולא אעזבנו ולכן פירש לעיל והיא חפץ בי. ופה פירש בעוד שאהבתו חפץ עלי: ס דק"ל קודם זה אמר מה שאירע במדבר איך יסמוך לזה הנה מטתו. לכ"פ דגם זה מספר מה שהיה במד בר ופירש הנה מטתו אוהל מועד וכו' ואוהל מועד נקרא מטה

רש"י

לסוף ארבעים שנה: עד שמצאתי. שהי' עמי בימי ד לכבוש שלשים וא' מלכים: אחזתיו ולא ארפנו נתתי לו רפיון עד שהביאותיו אל משכן שילה בשבי זאת שעשה לי: (ה) השבעתי אתכם. האומות בנ גולה ביניכם: אם תעירו ואם תעוררו. אהבת ממני על ידי פתוי והסתה נ לעזבו לשוב מאחריו: שתחפץ. בעוד שאהבתו חפץ עלי: (ו) מי זאת ע מן המדבר. כשהייתי מהלכת במדבר והי' עמוד והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבים ושורפין הק והברקנים לעשות הדרך מישור והי' הענן והעשן עולין וו או תן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרת מי זאת כ

כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר וגו': כתימרות עשן. גבוה וזקוף כתמר: מקטרת מור. על שם הקטורת שהי' מתמר מעל מזבח הפנימי: רוכל. בשם המוכר כל מיני בשמים: אבקת. על שם שכותשין ושוחקין הדק כאבק: (ז) הנה מטתו שלשלמה. אהל מועד והארון ס שהיו נוסאין במדבר: ששים גבו סביב לה. ששים רבוא סביב לה: מגבורי ישראל. מיוצאי הצבא לבד הפחותי' מבן עשרים והיתרים על ששים: (ח) מלמדי מלחמה. מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים אותה החונים סביבות המשכן מ

מצודת ציון

הדבר וכן מכרה כיום [בראשית כ"ה]: ארפנו. מלשון רפיון: הורתי. מלשון הריון ור"ל אמי שהרתה אותי והוא כפל ענין במ"ש: (ה) תעירו תעוררו. מל' התעוררת: (ו) כתימרות. מלשון אילן תמר ור"ל עמוד עשן זקוף כאילן תמר וכן ותימרות עשן [יואל ג']: מקטרת. הבערת הבשמים להריח קרוי קטרת בלשון מקרא: מור ולבונה. שמות מיני בושם: אבקת. ר"ל בשמים השחוקים דק דק כאבק וכן יקרא עפר הדק כמו יכסך אבקם [יחזקאל כ"ו]: רוכל. כן יקרא מוכר הבושם כמו הצרפים והרכלים [נחמיה ג']: (ח) מלמדי. ענין הרגל כמו וילמד

מצודת דוד

מהם. אבל כזמן מעט היה מעברתי מהם עד שמצאתי את ש נפשי וכאשר מצאתיו אחזתיו בידי ולא נתתי לו רפיון להיות ממני עד שהבאתיו אל בית אמי לשבת שם עמדי בחוסבה תעזור לה על התמדת האהבה. והנמשל הוא לומר מיד שפרשו המנהיגים ההם שמתו בשנת הארבעים עמד יהושע והעבירני את לבוא לרשת את הארץ והמקום כ"ה נלחם באומות ובאתי א שמוחזקת לי מאבותי והיא ארץ קדושה ומוכנת לעבוד שם את (ה) השבעתי כו'. אחר שספרה את גלות האהבה שהרבה לפתות

ללכת אחריו וכל הנעשה אז חזרה לראשית אמריה לומר הואיל וכן ה"ה מאז ולכן אבעת שמהר תשוב האהבה למקומה ולכן הנ אתכם להיות הפקר כצבאות כו' אם תוחיכו אותי לעורר אליכן האהבה בעוד שלא שבה אני האהבה מעצמה וכמ"ש למעלה כי קרובי לשוב כמו שסבה מאז. והנמשל הוא לאחדים עם המשל וכמ"ש למעלה: (ו) מי זאת עולה. עודה מספרת ומשתבחת במרבית הצלחתו לה מאז וכה תאמר אל הנערות הידעתן מי היא זאת שעלתה מן המדבר ומרוב זהרה היתה נראית למרחוק כמו תימרות עשן נראה למרחוק וריחה הטוב היה נודף כאלו היתה מקוטרת במור ולבונה ומכל בשמים המתוקים שנמצאים אצל הרוכל המעלים ריח ומעולה וכאומרת הלא אני היא העולה ואין אחרת. והנמשל הוא נומר הלא אני עליתי מן המדבר בעמודי אש וענן שהולכים אשר היו נראים כתימרות עשן ועמי המשכן והמזבח שהקטירו עליו הקטורת מהרבה מיני בושם: (ז) הנה מטתו שלשלמה. לפי ת אהבתה אל החשוק היה גדול בעיניה עד שכינה אותו בשם מלך שלמה שהיה הגדול והמהולל שבכל בני אדם וכה אמרה אל הנערות כ"כ הייתי מאז אהובה ויקרה בעיני החשוק עד כי מפחדו פן שודדי לילה יחטפו אותי מן המטה אשר הכין לי עשה שמירה מעולה את המטה בששים גבורים מגבורי ישראל האמנים על השמיר' לבלתי תת שינה לעיניהם. והנמשל הוא לומר הנה בבה"מ היו ששים גבורים והם כ"ד משמרות כהונה וכ"ד משמרות ל"יה וששים עשרה מחלקות ישראל כן הוא במדרש וכולם היו לדיקים וזריזים וג בכניסת ילדם: (ח) כלם אחוזי חרב. כל הגבורים השומרים היו אוחזים החרב בידם להיות נכונים להלחם מול שודדי לילה והיו מו במלחמה לדעת תכסיסיה ותחבולותיה: איש חרבו על ירכו. כ"א מהם היתה חרבו מלומדת לו על ירכו להיות נכונה לאחוז בי תפול החרב האחוזה בכפו וחרילות השמירה היתה מן הפחד המלוי בלילות מהשודדים והגנבים. והנמשל הוא לומר כל הכהות הא מורגלים במלחמת היצה"ר ועמדו על משמרתם לעשות גדרים להתמר מפתוי היצה"ר ואופן תחבולותיו ועולם ערמתו על כי פחדו פן

פירוש ע"ט

וועלכען מיין זעעלע ליבט (אונ ניט ווארטענדיג אויף א תשובה, וועלענדיג איהם ווס גיכר געפינען, איז ער אוועק פון זייא): (ד) כמעט שעברתי קוים בין איך אוועק פון זיי עד שמצאתי ערשט איך האב געפונען דעם, וועלכען מיינע זעעלע ליבט, איך האב אים פעסט אנגענומען אונ וועל איהם ניט אפלאזען, ביז איך וועל אים ניט ברייננגען אין מיין מוטער'ס הויז, אין דעם צימר פון מיין געבערערען: (ה) השבעתי איך פארשווער אייך, איהר טעכטר פון ירושלים, ביי די הירשען, ביי דיא הינדען פון דעם פעלד, אז איהר זאלט די ליעבע ניט שטערען, אזו לאנג ווי

זיא וועט דוערען: (ו) מי זאת ווער איז די, ווס ק פון דר וויסטע כתמרות וואס קומט אן אזו ג אונ הויך, ווי גלייכע זיילען רויך? מקטרת וואס א גוטער גערוך שמעקט בעסער פון מירען וויירויך, בעסר פון אלע קרעמר געווירצען: (ז) זעהט, ארום שלמה'ס בעט ששים שעכציג זע שטארקע העלדען, מגבורי פון ישראל'ס העלד (ח) כלם אלע האלטן דיא הענט אויף דעם שווע מלמדי זיי זיינען אלע ערפארענע קריגס געלערנ איש יעדר מאן טראגט זיין שווערד אויף דעם מפחד בלילות פאר דעם שרעק פון מיטענאכט

איש חרבו על־ירכו מפחד בלילות: ט אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון:
י עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם:
יא צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה־לו אמו ביום חתנתו
וביום שמחת לבו: ד א הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים מבעד לצמתך

תו"א אפריון עשה לו המלך שלמה. בתרא יד זוהר פ' תרומה: רפידתו זהב. מגילה י: לאינה וראינה. חענית כו זוהר פ' משפטים:

רש"י

סדר עבודתם: איש חרבו. כלי זיינו הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסורה שלא תשכח: מפחד בלילות. פן ישכחוה ויבואו עליה' צרות וכן הוא אומר (תהלים ב) נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך: (ט) אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת כתר לכבוד: (י) רפידתו. משכבו ומשכנו על הכפרת שהוא זהב: מרכבו ארגמן. זה הפרכת שהי' תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד: תוכו רצוף. סדור ברצפת אהבה ארון וכפרת וכרובים ולוחות: מבנות ירושלם. אלו ישראל יראים ושלמים להקב"ה: (יא) בנות ציון. בנים שמצויינין לו במילה ובתפילין ובציצית: בעטרה שעטרה לו אמו. אהל מועד שהוא מעוטר בגוונין תכלת וארגמן ותולעת שני. אמר רבי נחוניא שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר ברבי יוסי א"א ששמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה ביותר לא זז מחבבה עד שקראה בתי שנ' (תהלים מה) שמעי בת וראי לא זז מחבבה עד שקראה אחותי ע שנאמר פתחי לי אחותי רעיתי לא זז מחבבה עד שקראה אמי שנאמר (ישעיה נא) הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו ולאמי כתיב עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו וכו': ביום חתונתו. יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו: וביום שמחת לבו. זה שמיני למלואים שנתחנך בו המשכן במדבר: (א) הנך יפה רעיתי. קילסן ורצן וערבו פ עליו קרבנותיהם: עד שיפוח היום. שחטאו לפני בימי חסני ופינחס: עיניך יונים. גוויך ומראיתך ודוגמתך כיונה צ הזאת הדבקה בבן זוגה וכששוחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת צוארה כך אתה נתת שכם לסבול עולי ומוראי: מבעד לצמתך שערך בעדר העזים.

שפתי חכמים

כדפירש לעיל וכאלו אמר הנה מטתו שהוא המשכן של מלך שהשלום שלו: ע מקשים בזה והלא אין דרך המדרגה שיחבב אחותו יותר מבתו ואף אמר לא זז מחבבה עד שקראה אחותי משמע דחיבוב אחות יותר מבניו וזה אינו כידוע. ויש לומר דאינו מביא ראייה ממעלת החיבוב רק ממעלת השררה והשתררות ע"כ אמר משל למלך שהיה לו בת והיה אוהבה ביותר ואף שאוהבה ביותר מ"מ האב יש לו מעלה יתירה והשתררות על הבת לא זז מחבבה עד שקראה אחותי ר"ל החיבוב במקומה עומדת כחיבוב הבת והוא כ"כ החיטב עד שקראה אחותי רצה. לומר שלא רצה להיות שום מעולה רק יהיו שוים במעלה כדמיון אח ואחות לא זז מחבבה עד שקראה אמי רצה לומר שחיבבה יתירה חיבבה עד שהגדילה להיות היא במעלה יתירה ממנו כמעלת האם על הבן: פ כל זה דברי רש"י הוא אבל אינו מרשם הפסוק ועשה פירושיו עליו דאין כאן מקומו ולקמן בפסוק עצמו מפרשו כי שם ביתי: צ כלומר אין עיניך פה לשון עינים ממש אלא לשון מראית כמו עין יעקב כעין הבדולח ולכן פירש גם בכאן וכששוחטין וכו' כי אתה נתת שכם לסבול וכו' ולא פירש כן לעיל דלעיל מיירי שכבר

מצודת דוד

כרשת פתויו ויהיה מעותד לבוא חושך כחשכת הלילה: (ט) אפריון. כאה חזרה לספר נשבח ויופי האפריון שעשה מאז להתעלם עמה בו ומה היא הנה האפריון עשה מעצי הלבנון מן המובחר במינם. והנמשל הוא על בנין המקדש שהיה בנין נפלא ומפואר: (י) עמודיו. הם העשוים כתבעות מקלעות האפריון ועל הכלונסות שממעל להם יתנו האילון סביב האפריון. והנמשל הוא על עמודי יכין ובועז שהיו עמודות בכסף: רפידתו. המצעות שעל האפריון היו מפתילי זהב מעשה רוקם. והנמשל הוא על מקום משכן השכינה שעל כפורת הזהב: מרכבו. זהו הוילון התלוי ורוכב על הכלונסות שמעמוד לעמוד. והנמשל הוא על פרוכת פתח המחילה המבדלת בין הקדש לקדש הקדשים: תוכו. בתוך האפריון סוכב גחלת של אהבה הגאהב מכל הנערות ועל החשוק תאמר שאש אהבתו תוקד בלב כל הנערות כולן וכמ"ש על כן עלמות אהבוך (לעיל א'). והנמשל הוא לומר בתוך המקדש היתה השראת השכינה הנאהבה והנעימה בעיני כל האומות: (יא) לאינה וראינה. עתה מתפארת בפני הנערות וכאילו אומרת אל תחשבו שהחשוק חשק כי מפאת החשק ועם כי אין אני כדאי לו כי לאינה מבתיכן ולכנה ראינה העטרה שעטרה לו אמו כיום שנתחתן עמדי ואז היה יום שמחת לבו כי הרבה לשמוח על שנפלתי בגורלו וכאומרת הנה מזה תקחו ראיה שאני הוגנת לו כי לולא זאת לא עטירה לו אמו עטרה ביום שמחת חתונתו. והנמשל הוא לומר אתם האומות אל תחשבו שמה שבחר בי ה' הוא בעבור אהבת האבות לבד עם כי אינני הוגנת לו מפאת עצמי כי הביטו וראו שביום מתן תורה הייתי לו לעטרה ולאולר חביב כמ"ש והייתם לי סגולה כו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות י"ט) ונאמר ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מ"ט) וכ"ז חוזר למעלה לומר הואיל וכן הוא בודאי תמהר לשוב האהבה למקומה ולכן השבעתי אתכם כו':

ד (א) הנך יפה רעיתי. כאשר היה נשמע אל החשוק שהיא משתעשעת באהבתו אליו והפלגת בטחונה בו שלא אמריו לקלסה וכה אמר הנך יפה כו' ר"ל יפה היית מאז עודך רעיתי ויושבת עמדי ועדיין את עומדת ביופיך ולא נפרדה היופי ממך מכל וכל

מצודת ציון

לטרוף טרף [יחזקאל י"ט]: על ירכו. על צדו: (ט) אפריון. הוא המטה שנושאין בה הכלות ובדרז"ל הושיבה באפריון [סוטה י"ב] וכן קראו רז"ל למטה פוריא ואמרו ע"ש שפרין ורבין עליה [כתובות י']: הלבנון. שם יער בא"י: (י) רפידתו. ענין הצעה כמו רפדוני בתפוחים [לעיל ב']: מרכבו. מל' רכיבה: ארגמן. שם צבע חשוב: רצוף. ענין גחלת אש ובידו רצפה [ישעיה ו']. ודרך המקרא לכנות הפלגת האהבה באש הבוער ומתלהב. וכן רשפיה רשפי אש שלהבת יה [לקמן ח']: (יא) בעטרה. בכתר: חתנהו. מל' חתן:

ד (א) הנך. הנה את: יונים. כיונים: מבעד. בפנים כי בעד ענינו דבר המפסיק כמו הארץ בריחיה בעדי [יונה ב'] ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד המפסיק: לצמתך. הוא המסוה המכסה את הפנים כמו גלי צמתך [ישעיה מ"ז] והוא יריעה דקה מאד

פירוש ע"ט

קעניג זאל קענען רוהיג שלאפען אונ זאל ניט פירכטען טאמער טרעפט זיך וואס ביי נאכט): (ט) אפריון איין פראכט בעט (אהימעל־בעט) האט זיך דער קעניג שלמה געלאזט מאכען? פון די פערשידענע האלץ וואס וואקסט אין לבנון: (י) עמודיו די זיילען האט ער געמאכט פון זילבער רפידתו דעם הימעל פון גאלד, מרכבו דעם געזעס פון פורפור; תוכו דער מיט'ן איז געפלאסטערט מיט ליבע צו דיא טעכטער פון ירושלים: (יא) צאינה גייט אהין, איהר טעכטער פון ציון, אונ זעהט ווי שיין דער קעניג שלמה איז אין די קרוין *) אין וועלכע זיין מוטער האט איהם געקרוינט אין דעם טאג פון זיין האכצייט וביום אין דעם טאג וואס זיין הארץ איז געוועזן פול פרייד:
(א) הנך דוא ביזט שיין, מיין שעפען, דוא ביזט וואונדער שיין! דיינע אויגן זיינען פרפירריש שיין אפילו ווען זיי זיינען פארדעקט מיט דיינע לאקען

*) הערה קרוינט מאן דען אקייזער אין דעם טאג פון די חתונה? מאן קרוינט דאך איהם אין דעם טאג וואס ער גייט ארויף אויפ'ן טראהן? נור דאס מיינט זי די קרוין פון בלומען קראנץ, דען אזוי איז געוועזן פארצייטען אמנהג אז דעם קייזער צום טאג פון דער חתונה פלעגט מאן אן מאן אקרוין פון פערשידענע, וועלטענע, טייערע בלומען, אונ די קרוין פלעגט דעם קייזער אונטאן די מוטער. (א"ם)

שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד: ב שניך כעדר הקצובות שעלו מן־הרחצה
שכלם מתאימות ושכלה אין בהם: ג כחוט השני שפתותיך ומדברך נאוה כפלח
הרמון רקתך מבעד לצמתך: ד כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי

תו"א כפלח הרמון רקתך. ברכות נט עירובין יט חגיגה כז סנהדרין ט: כמגדל דוד צוארך. ברכות לח זהר פ' ויגש:

שפתי חכמים

קבלו לסבול עול תורה ולא מיירי רק בהלדיקים הדבקים בו אבל כאן מיירי בשעת מתן תורה שנתנו בכם לסבול יותר מכל האומות כיונה זו כשפותטים אותה וכו': ק רש"י מפרש תחלה ענין הכתוב בכלל ואחר כך פירש המלות: ר כלומר קאי על־מה שפי' דקות ולבנות: ש פירושו של וסדורות כלומר סדורות על סדרן כסדר עדר וכו' ודיוקו של רש"י הוא הלבנית דייק מן שעלו מן הרחצה והסדר דייק מן כעדר הקצובות. לכ"פ וסדר עדר הרחלים הברורות מאחר הלאן בקצב נהורות דליסנא דהקצובות קדייק: ת מדנקוד בחירק תחת

רש"י

הקילום הזה דוגמת קילום אשה ק המאהבת לאהן מכפנים לקישורייך שערך נאה ומבהיק כזוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך זו היא מכפנים למחנותיך ומשכנותיך אף הרקים שבך חביבין עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם. ד"א כאותן שנפלו על מדין בעבר הירדן שהיא בארץ גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים: מבעד. הוא לשון מכפנים שרוב בעד שבמקרא דבר המסיך ומגין נגד דבר אחר כמו (איוב ט) ובעד כוכבים יחתם (יונה ב) הארץ בריחיה בעדי (איוב כח) הבעד ערפל ומבעד הוא הדבר שהוא מכפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד: צמתך. לשון דבר המצמצם השער שלא יפריח לצאת וזו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפי' למתך לשון צומת שתהא התי"ו מושרשת בתיבה שא"כ היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפעול בה פעולת נקבה או לוי"ו לפעול בו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת כמו תנה חדשה ושבתה וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של למתך שהיא רפה על כרחינו באה במקום ה"א ויהא שם הקישור למה וכשהוא סמוך לתת לזכר או לנקבה תהפך הה"א לתי"ו רפה כגון שפחה תהפך לומר שפחתו שפחתה. וכן אמה אמתו אמתה. ערוה ערות ערותה. וכן זה למה למתו למתה למתי למתך: שגלשו. שנקרחו גבה מתורגם גלוש כשהבהמות יורדות מן ההר כמלא ההר נקרח וממורט מהם: (ב) שניך כעדר הקצובות וגו'. אף קילוס זה בלשון נוי אשה: שניך. דקות ולבנות וסדורות על סדורן כלמר ר וסדר עדר הרחלים ש הברורות מאחר הלאן בקצב ומנין נמסרות לרועה חכם והגון ליזהר בלמרן שעושין אותן לכלי מילת ומשמרין אותן מעת לידתן שלא יתלכלך הצמר ורוחצין אותם מיום אל יום: שכלם מתאימות. לשון מתום (תהלים לח) אין מתום בבשרי כלומר תמימות היינטרי"ש בלע"ז: ושכלה. שום שכול ומום אין בהם ונאמר הדוגמא הזו על שם גבורי ישראל הכורתים ואוכלים אויביהם בשיניהם שביזותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות שלא יתלכלכו בעבירה ונא' קילוס זה על שנים עשר אלף אים שנלחמו על מדין בקצב ומנין שלא נחשד אחד מהם על העריות שנ' (במדבר לא) ולא נפקד ממנו איש. ואף על הרהור הלב הביאו כפרתן ואף על הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' ולא הבריח אחד מהן פרה אחת או חמור אחד: (ג) כחוט השני שפתותיך. נאות להבטיח ולשמור הבטחתם כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה (יהושע ב) את תקות חוט השני וגו' ושמרו הבטחתם: ומדברך. דבורך והרי ת הוא מגזרת (יחזקאל לג) הנדברים בך אצל הקירות (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' פרלרי"ן בלע"ז: רקתך. היא גובה הפנים שקורין פומילי"ש בלע"ז אצל העינים ובלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ודומין לפלח אני רמון מבחוץ שהוא אדום וסגלגל הרי קילוס בנוי אשה והדוגמא פירשו רבותינו ריקנים שבך מלאים מצות כרמון: מבעד לצמתך. מכפנים לקישוריך: (ד) כמגדל דויד צוארך. קומה זקופה נוי באשה והדוגמא כמגדל דוד הוא מצודת ציון

מצודת ציון

ומראית הפנים נראה דרך בה: שגלשו. ענין מריטת השער כי גבח הוא [ויקרא י"ג] ת"א גליש הוא: (ב) הקצובות. ענין חתוך וכריתה כמו מדה אחת וקצב אחד [מ"א ו']: מתאימות. מלשון תאומים: ושכלה. ר"ל חסרון ופגם ואמר בלשון שכלה מלשון הגופל בבע"ח הנשכל מחיה רעה: (ג) כחוט השני. פתיל צבוע אדום כמו ושני תולעת [במדבר י"ט]: ומדברך. דבורך: נאוה. נאה ויפה: כפלח. ענין בקוע כמו כפלח תחתית [איוב מ"א]: רקתך. הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה ויקרא כן על מיעוט ורקות הבשר אשר בהם וכן ותתקע את היתד ברקתו [שופטים ד']: (ד) לתלפיות. ענין הוראה ולמוד כמו מלפנו מבהמות ארץ

מצודת דוד

בעבור הלער שעזבתיך. והנמשל הוא לאחדים עם המשל ויאמר על כשרון המעשים: עיניך יונים. מראה עיניך היה מאז כמראה עיני יונים והנה נסתרות מכפנים להמסך וכזה היו ממשיכות אהבה וחשק יותר מאלו היו גלויות מבלי מסוה. והנמשל הוא על התכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה אשר היו נחמדים כיונים ולנועים במעשיהם להסתירם מבני אדם: שערך כעדר העזים. שער ראשך היה מאז שרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונסרקו בענפי הקילים ברדתם ממקום מרעיתם מהר גלעד וכאלו נסרקו במסרק. והנמשל הוא על הנזירים שהיו בה המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים כו' שהם סרוקות ושערותם ארוכות ותלויו; כלפי מטה: (ב) שניך כעדר הקצובות. שניך היו דומות זו לזו בגובה ובעובי ולבנות היו כמראה כמו עדר הרחלה שמבהיקים כלובן לח: שכלם מתאימות. מוסב על השנים לומר אשר כל השנים שוות היו כתאומים ולא הי' בהם שכולה ר"ל לא היה נחסר אחד מהם ולא נפגם ולא נשתנה מראהו. והנמשל הוא על הגבורים אנשי המלחמה אשר היו בה כאלו הכורתים ואוכלים אויביהם שהיו כעדר השוים בנדה המנוקים מן הלכלוך אחר שעלו מן הרחצה כי כמו כן היו שוים גם המה אלו לאלו וכולם היו קדושים ומנוקים מן הגזל ולא נמצא במי מהם נדנוד עוסק לא כדרך גדודי העו"ג: (ג) כחוט כו'. שפתי פיך המה היו דקות ואדומות כחוט השני והוא ב"ח בקושי: ומדברך נאוה. דברי פיך המה היו נאים ונחמדים במיטב המלילה ובחן המבטא. והנמשל הוא על הנביאים שהיו מתנבאים ומודיעים לעתות רחוקות ודבריהם היו מקוימים כלבע אדום הנראה למרחוק ולא תוסר על הדוכן לדבר בשיר והחן היה מולק בשפתותם: כפלח כו'. גובה פניך מזה ומזה היה סגלגל ואדום ומעורב בלובן כמראה חתיכה הנבקעת מן הרמון והמה היו נסתרים מכפנים למסוה וכזה היו ממשיכים אהבה וחשק יותר מאלו היו גלוים מבלי מסוה. והנמשל הוא על הסנהדרין שופטי העדה שהם פני הדור והיו ממולאים בכל חכמה ומדע כרמון המלאה לה גרגרים והמה היו מסתירים החכמה בלבותם ולא התפארו בפני אנשים: (ד) כמגדל כו'. צואר שלך היה זקוף ומיושר כמו המגדל של דוד הוא מלודת ליון הבנוי להתלמד

פירוש ע"ט

שערך דיינע האר קען מען גלייכן צו די שווארץ געקרוזטע בערג־ציגן האר, וועלכע הענגען אראב ווען זיי ווארפן זיך פון איין פעלזן צום צווייטן פון די בערג גלעד: (ב) שניך דיינע ציינער זיינען אזוי שיין און גאנץ ווי די סטאדעס לעמער אויסגעשע־ טעלט אין צייליען, שעלו ווען זייא גייען ארום פון וואסער, שכלם אלע פאר־טיים און קיינע פעלט ניט: (ג) כחוט דיינע ליפפען זיינען ווי ראזע פארעם, דיין מויל איז שיין, כפלח ווי דר שפאלט איז שיין אין מילגרום אזוי שיין זיינען דיינע באקען ארום געריננעלט פון דיא לאקענהאר: (ד) צוארך דיין האלז איז אזוי קיילעכדיג, הויך און שטארק אזוי

ליו כל שלטי הגבורים: ה שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים:
עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל־הר המור ואל־גבעת הלבונה:
כלך יפה רעיתי ומום אין בך: ח אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי

י״א כלך יפה רעיתי ומום אין בך. יבמות קא קידושין ש סנהדרין לז: אתי מלבנון. זוהר פ׳ שמות:

רש״י

ות מקום חוזק ועופל ומגדל כך הוא גוארך זו לשבת זית שהיתה חוזק ומבצרן של ישראל ואותו המגדל בנוי לפיות בנוי לנוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד צורותיו י מלאכת תבניתו והוא מגזרת (איוב לה) מלפנו מבהמות ך והתי״ו בתלפיות כמו תי״ו שבתרמית ובתבנית: אלף מגן תלוי עליו. כך מנהג השרים לתלות מגיניהם איהם בכותלי המגדלים: שלטי. אשפות שטוחנין בהם חצים כמו (ירמיה נא) הברו החצים מלאו השלטים ודומה לו ת הגזית שנושם הוראה יוצאה שהתורה מגן לישראל. ויש לומר אלף המגן כמו מגן האלף על שם (ד״ה א טז) דבר לאלף דור: כל שלטי הגבורים. מצינו שהתלמידים נקראים על שם חצים ושלטים כענין שנ׳ (תהלים קכז) כחצי גבור כן בני הנעורים. אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם: (ה) שני שדיך. המניקות אותך זה משה ואהרן: שני עפרים תאומי צביה. דרך צביה להיות יולדת תאומים כך שניהם שוים שקולים זה כזה. דבר אחר שני יך על שם הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד ור. אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב״ה. לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר עבודת כבים דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים. לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו לישבע לשקר. זכור כנגד תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית. כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו ליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו: הרועים. את צאנם בשושנים ומדריכים אותם בדרך נוחה וישרה: עד שיפוח היום. עד שתתפשט החמה: ונסו הצללים. היא עת ערב וחום היום אני אלך ואת יבה עלי: היום. הוא השמש א וכן (בראשית ג) לרוח היום וכן (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור ומשיפות ם אלך לי בהר המוריה בבית עולמים כב״ר. כלומר משחטאו אז לפני לחלל את קדשי ולנאץ מנחתי כימי חפני נחס הסתלק מעליכם ואטוש משכן הזה ואבחר לי בהר המוריה בבית עולמים. ושם כולך יפה ומום אין בך וארצה כל קרבנותיך: (ח) אתי מלבנון כלה. כשתגלו מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם: אתי מלבנון תבואי. תשובו מן הגולה אני אשוב עמכם ואף כל ימי הגולה בצרתך לי צר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי. כשתגלו

שפתי חכמים

המ״ס ובקמ״ץ תחת הבי״ת ע״כ כתב מגזרת הנדברים כו׳ שהם ג״כ כזה הניקוד: א מה שלא פירש זה לעיל גבי עד שיפוח היום משום דלעיל מיירי בגודל חטא ישראל אשר ע״כ פירש שם שגרם העין ושזפתני השמש כחום היום וגבר השרב כו׳ א״כ היום כפשוטו להורות על תגבורת השמש כמו כחום היום גבי אברהם לכן דייק רש״י וכתב ושזפתני השמש כחום היום אבל הכא לא היה כל כך גדול החטא כישראל רק כחפני ופנחס והראיה שלא סילק שכינתו מהם לגמרי כמו התם

מצודת דוד

לכי אורת כי לפי רוב הגיבה היה נראה למרחוק והיה סימן להם את אנה יפנו: אלף המגן. אשר על המגדל ההוא היה תלוי אלף גן כי כן היה הדרך לתלות המגינים על כתלי המגדל להיות להדר אר וכמ״ש מגן וכובע תלו בך המה נתנו הדרך (יחזקאל כ״ז): שלטי הגבורים. כזה יפרש אמריו מה שאמר אלף המגן אחז פר מרובה והכונה הוא לומר כל שלטי הגבורים אנשי המלחמה אלף לבד וכאלו ישבח בזה את החשוקה לומר שצוארה זקוף ומיושר כמגדל והרבה מיני עדי וחלי כתם היו תלוים על צוארה לקשטה ותה. והנמשל הוא על בה״מ שה׳ מאז חוזק ומבצרן של ישראל כצואר הזה שהוא חוזק האדם והיה עומד על הר גבוה ותלול ומשם הוראה לכל ישראל והיה בנוי בהמובחר שבבנינים ומצופה זהב כפתוחי מקלעות כרובים ותמרות ופטורי ציצים כמו שכתוב במ״א: פני שדיך. דדיך היו שוים זה עם זה כשני ילדי צביה שנולדו תאומים שהם בשווי גמור וכשהם רועים בין השושנים אז המה נחמדים ביותר העין הרואה וכן נחמדי היו שדיך. והנמשל הוא על המלך וכה״ג שהיו מניקים אותם מאז ומשפיעים להם טובה המלך במלחמתו וכה״ג בודתו והיו שוים בגדולה ומסכימים ונשמעים זה לזה כרעים אהובים והיו מקובלים על האומה כשני עפרים כו׳: (ו) עד שיפוח היום. ומר לכן בעבור הכשרון והיופי הנמצא בך מאז ביותר שאת הוחילי על הטוב כי יש תקוה ועד העת שיהיה השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע יוכו הצללים הוא עת ערב שאז ינוסו צללי הדברים להיות מאחרים ונמשכים למרחוק ועד לא תבא העת ההיא אלך אל הר שגדל שם בושם המור גבעה שגדילה שם לבונה ושמה אלין הלילה. והנמשל הוא לו׳ בעבור כשרון המעשה והשבח הנמצא בך מאז אמהר להשרות שכינתי בבה״מ ים שמקטירין סממני הקטרת ובהם מור ולבונה: (ז) כולך יפה רעיתי. מעודך רעיתי כל חלקי גופך יפה ולא נמצא בך שום מום. והנמשל לומר אתה כ״י מאז כולכם כשרים ולא נמצא כמי שמן פסול: (ח) אתי מלבנון כלה. הנה אתה כלה ר״ל כלולה בכל מיני יופי אתי נון וחזר ומפרש אתי מלבנון תבואי ר״ל ממקום שאת עומדת עתה בלבנון משם תבואי אתי אל הר המור כו׳ ושם נתעלם כאהבים

מצודת ציון

[איוב ל״ה] והתי״ו שבתלפיות הוא כמו תי״ו שבתרמית ובתבנית: שלטי. הוא המגן וכן את שלטי הזהב [דה״א י״ח]: (ה) שדיך. הם דדי האשה: עפרים. כן יקראו ילדי הצביה והאילה: (ו) שיפוח. מל׳ הפחה ונשיבה: היום. השמש: ונסו. מלשון ניסה ובריחה: הצללים. מל׳ צל: המור הלבונה. שמות מיני בושם: (ח) מלבנון. שם יער: כלה. תקרא כן על כי אז היא כלולה בכל מיני יופי ופאר: תשורי. ענין

פירוש ע״ט

ום געהאנגען מיט ציילען פעריל ווי דוד׳ס ארסענאל־ אפען מהורם, אין וועלבען עס היינגען טויזענד שילדען, שילדען פון אלע העלדען: (ה) שני דיינע ביידע יסט זיינען גלייך וויא צווייא הירשען, וואס זיינען צווילינג פון איין מוטער הרועים וואס ווייידען אונטער ראזען *): (ו) עד ביז דער טאג וועט קיהל ווערען אונ שאטען וועלען אנטלויפען וועל איך דערוויילע גיין צום מירען־בארג אונ צום ווייראוך־היגעל: (ז) כלך , דו ביזט דורך אוס שיין, מיין שעפערין, דוא ביזט אן איין פעלער: (ח) אתי קום בעסער מיט יר (דו זאלסט ניט גיין צום מירען־בארג) פון לבנון, מיין ברוט אתי מיט מיר פון לבנון תשורי

משלי יעקב

ד (ח) אתי מלבנון כלה) דר מדרש זאגט, דר מנהג פין דער וועלט איז אז א כלה פוצטמאן פריהער אום, מאן פארפומירט איהר, מאן טוט איהר אן צירונג. אום זיא זאל אויסזעהן שיין, אונ דערנאך פירט מאן איהר

הערה הרי״ שהאמה זאגט, וויל זי איז נאך פארלייטונג גשוען נור פערקנסט צו איהם האט ער איהר געלויבט נור מיט אכט מעלות וואס מען זעהט פון דרויסען ביי יעדער פערזאן; די אויגען, די האר, די ציין האט ער געלויבט אז זיי זיינען ריין, ווייס, גלייך אונ גאנץ, די ליפען אז זיינען רויט, די מויל, די באקען, די האלז און די בריסט אויף האבן קיין גלייכעניש צו זיך מיט זייער שיינקייט אונ הערליכקייט, אויף די בריסט צוליב צניעות אז ער גזאגט אז זיי זיינען ווי יונגע הינדען וואס פיטערען זיך צווישען ראזען, אז אמענטש זאל וועלען נעהמען אהינד, פארשטעכט ער זיך אן די דערנער אונ האט אם, אזוי שיצט זי איהרע בריסט, ווי זי האט דערהערט אז ער האלט ביי די בריסט האט זי מורא געקראגען אפשר וועט ער וויטער נעמען לויבען אזיגע אוגלבע זאכען וואס זי וועט פארשעמט ווערען האט זי איבערגעריסען זיינע רייד אונ האט אנגעהויבען זאגען עד שיפוח וכו׳. [א״ם]

מֵרֹאשׁ אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן מִמְּעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהַרְרֵי נְמֵרִים׃ ט לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי
כַלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַד כאחת ק׳ מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ׃ י מַה־יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַלָּה
מַה־טֹּבוּ דֹדַיִךְ מִיַּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ מִכָּל־בְּשָׂמִים׃ יא נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ
וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן׃ יב גַּן ׀ נָעוּל אֲחֹתִי כַלָּה גַּל ׀ נָעוּל

תו״א לבבתני אחותי כלה. שבת פח: דבש וחלב תחת לשונך. חגיגה יג: גן נעול אחתי כלה. יומא פה עקידה שער י:

שפתי חכמים

רק הלך לו למקום אחר אם כן קשה מהו היום שמורה על תנכורת השמש ותנכורת החטא. לי״ל לא שמלת היום בה״א הידיעה פה הוא כאים היום דנבי אברהם אלא היום הוא השמש ונכיא רא״י מהפסוקים שכל מקום נקראת השמש היום אבל לעיל א״ל להוליא מלת היום מפשוטו כך נראה לפי נוסת הספרים. אבל מלאתי בספרים מדויקים שלא כתיב בהן נופח זה אלא כך הוא הנוסח שם עד שיפוח היום עד שהתפשט התמה וכסו הללים הוא עת ערב וחום היום אני אלילך ואת

רש״י

מלבנון זה אתי תבואי ולא כתב אתי ללבנון תבואי לומר משעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל אשר תלאו ותבואו: תשורי מראש אמנה. בקבלת את גדהיך תסתכלי ותתבונני מה שכר פעולתך מראשית האמונה שהאמנת בי ללכת אחרי במדבר ומסעותיך וחנותי על פי וביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון
ועוג. ד״א מראש אמנה הר הוא בגבול לפונה של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר ב(במדבר לד) מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר וכשהגליות נקבלות ומגיעות שם הם לופים משם ורואין גבול א״י ואוירה של א״י ושמחים ואומרים הודיה לכך נא׳ תשורי מראש אמנה: (ט) לבבתני. משכת את לבי אליך: באחד מעיניך. הרבה דוגמות טובות שביך לולא היתה ביך אלא אחת מהן הייתי מהבבך ביותר וכל שכן בכולן וכן באחד ענק מלורוניך באחד מרבידי ענקי קישוטיך הם תכשיטי מלוה שישראל מלויינין בהם: ד״א באחד ענק באחד מאבותי הוא אחד היה מיוחד וזה אברהם הנקרא ענק האדם הגדול בענקים: (י) מה יפו דודיך. כל מקום שהראית לי שם חבה יפה הוא בעיני גלגל שילה נוב וגבעון ובית עולמים הוא שיסד הבבלי מנוחה ושאר ויעודים מנוחה זו ירושלי׳ ושאר ויעודים מקום שנתוועד׳ שם שכינה לישראל: וריח שמניך. שם טוב: (יא) נפת. מתוק: תטפנה שפתותיך. טעמי תורה: וריח שלמותיך. מלות הגונות הנוהגות בשלמותיך לילית תכלת בגדי כהונה איסור שעטנז: (יב) גן נעול. על שם לניעות בנות ישראל שאין פרולות בעריות: גל נעול. יש לפרשו לשון מעין כו

מצודת ציון

צעדה והלוך כמו באשורו אחזה רגלי [איוב כ״ג]: אמנה שניר וחרמון. שמות הרים: ממעונות. ענין מדור כמו ה׳ מעון אתה היית [תהלים צ׳]: (ט) לבבתני. מל׳ לב: ענק. כן יקרא עדי הצואר כמו וענקים לגרגרותיך [משלי א׳]: (י) מה יפו. מלת מה יורה על הפלגת הדבר כמו מה רב טובך [תהלים ל״א]: דודיך. אהבתך וחבתך: (יא) נופת. ענין הזלה והטפה כמו ונופת צופים [שם י״ט] ותחסר מלת צופים והוא מובן מעצמו שר״ל כהולת חלות הדבש: תטפנה. תרד טיפין: שלמותיך. בגדיך: (יב) נעול. סגור וכן ונעל הדלת [ש״ב י״ג]: גל. מעין כמו

מצודת דוד

ונרוה דודים עד הבקר: תשורי מראש אמנה. תלעדי ותלכי ממק שלג״ן שם מראש הר אמנה ומראש הרי שניר וחרמון שהם מקומ מעון אריות ונמרים ולא תעמודי עוד באלה המקומות כי אתי תבו אל הר המור כו׳. והנמשל הוא לומר עמי תבואי לארלך ותלאי מהגול (ט) לבבתני. הנה מאז בהיותי עמך משכת את לבי אליך את אחו כלה ואמר אחותי בלשון חיבה יתירה: לבבתני באחת מעיניך. יפ במה משכה לבו ואמר בהבטת עין אחת מעיניך כי הבטה בדרך חן בעין אחת ממשיך את הלב עד מאוד: באחד ענק. אף בעדי א
מקשוטי לוארך משכת את לבי אליך ומכ״ש בכולם. והנמשל היא לומר אהבתי לך בעבור אברהם אביך שהיה עין העולם לפרסם אלהותי בין אדם להישירם בדרך אשר ילכו בה ובעבור משה עבדי המכניסך עמי בברית. וכינהו באחד ענק מן הגואר שהוא היה העדי והקש המיוחד בהמדברים בך וקיראים בגרון ללכת בדרכי ה׳ ולשמור מלותיו: (י) מה יפו דודיך. מה מאוד היו יפים הראות חיב אלי את אחותי כלה מה מאוד היו טובים יותר ממשתה היין וריח השמן שאתה סך מהם הוא ריח ערב מריח כל בשמים. והנמשל ה לומר האמונה שאתה מאמין בי ופרסום קדושת שמי הבא על ידך הגון בעיני ומקובל לפני: (יא) נפת תטופנה. אמרי ספתיך מתוי וערבים כאלו מטיפים הזלת לופים וכאלו תחת לבונך דבש וחלב ויזלו מפיך והוא כפל ענין במלות שונות והנמשל הוא על עסק לו חכמת התורה: וריח שלמותיך. הריח הנודף משלמותיך מן המוגנוז הוא כריח יער הלבנון המלא בו הרבה עשבים וסממנים המעלים ו טוב. והנמשל הוא על המלות התלויות בבגדים כמלות לילית ואיסור שעטנז: (יב) גן נעול. עתה חוזר לשבחה בדבר הלניעות וכה יא הרי את כגן הנעול שאין מי יוכל לבוא בו כ״א בעל הגן כי כ״כ לא תעזוב את מי לגשת אליך: גל נעול. את נעול כמעין שנעול כי

משלי יעקב

צו דר חופה אונ הקב״ה הט נים אזו געטאן, נור ער הט בעזאגט (צו זיין כלה) צו די אידען (אתי מלבנון כלה) פון ליים אונ פון ציגעל האב איך דיר געגומען, געמאכט פאר אכלה, אונ גלייך געפירט צו דר חופה (דר מדרש טייטש „מלבנון" אזו ווי עס וואלט געשטאנען „מלבנים") אונ די אלע צירונגען, מתנות אונ גדן הט הקב״ה צוגעזאגט דיא אידען אז ער וועט זיי שפעטער געבן. אתי מלבנון תבאי

פירוש ע״ט

דוא וועסט קוקען (וויא הערליך איז דיא גאנ אומגעגענד) דעם שפיטץ בארג אמנה, פון ד בערג שניר אונ חרמון, גאנץ וויט ארום ממעו פון דעם וואנונג פון די לייבן, פון די בערג וו די לעמפערטן רוהען דארטן: (ט) לבבתני דו רוב מיין הארץ שוועסטער, ליבע ברוט לבבתני מ
איין קוק דיינם רובסטו מיין הארץ, מיט איין שנורפערל דיינם וואס הייננט אוף דיין האלז: (י) מה ווי ליב איז מיר דיין פריינדשאפט, שוועסטער, ליעבע ברויט מה טובו וויא זיס איז דיינע ליב זיסער פון וויין וריח אונ דר דופט פון דיינע זאלבן (פון דיין גוטן נאמן) איז בעסר ווי אלע געווירו (יא) נופת פון דיינע ליפפען ברוט, טריפען זיסקייט דבש אונטר דיין צונג איז מילעך אונ האנ וריח אונ דיינע קליידער דופטין (שמעקין) ווי דר לבנון אליין: (יב) גן נעול דו ביסט ביי מיר גלייך

משלי חכמים

(יב) (גן נעול אחותי כלה) דו ביסט ווי אגוט פרשלאסענער גארטען, מיין שוועסטער־כלה. ד״ה דו ביסט אונשולדיג אונ אצנועה. דר מדרש זאגט מאן קען דעם פסוק ערקלערן מיט אמשל. א קייזער הט אמאהל געהאט עטליכע דערוואקסענע טעכטר אונ הט מיט זיי ניט געטאן קיין שדוכים. איינמאהל האט זיך געמאכט אז ער איז אוועק געפאהרן אין אנוייטע נסיעה וואס האט געדוי עטליכע יאהר אונ די טעכטר זיינע געבליבן אין דר ה אליין. זייא האבען בעשלאסען אליין צו הייראטן נווארטענדיג ביז ער וועט צוריק קומן. זיי האבן זיך א געקליבן מאנען אונ האבן חתונה געהאט. אין דעם פון דער חופה הט יעדערע צוגענומען דעם מאנס זיגל

מַעְיָן חָתוּם: יג שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם־נְרָדִים: יד נֵרְדְּ |
וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל־עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל־רָאשֵׁי בְשָׂמִים:
טו מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן־לְבָנוֹן: טז עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי

ת"א שלחיך פרדס. נזיר ג בתרא סח נדה יט עקידה שם: מעין גנים באר מים חיים. זוהר פ' תולדות ופ' בלק: עורי צפון ובואי תימן. ובתיס קטו שוכר פ' ויקרא:

רש"י

(יהושע טו) גולות עליות ויש לפרשו לשון שער והוא ארמי בתלמוד טרוקו גלי: (יג) שלחיך. ארץ יבשה שהיא בית השלחין וצריך להשקותה תמיד ושדה בית הבעל ב יפה הימנה וכאן קילס היבש שלחיך הרי הן מלאין כל טוב כפרדס רמונים וזה על שם קטנים שבישראל שמרטיבי' מעשים טובים כפרדס רמונים: כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם: (טו) מעין גנים. כל זה מוסב על שלחיך ומקלסן כמעין המשקה אותן. והדוגמא על שם טבילות טהר שבנות ישראל טובלות: ונזלים מן לבנון. ממקום נקיות שאין עכירת טיט: (טז) עורי צפון ובואי תימן. אחר ערב עלי ריחך וגוי משכנותיך אני מלוה את הרוחות צפון ותימן להפיח בגנך לצאת ריחך הטוב למרחוק והדוגמא על שם שהגליות מתקבצות ומכל הגוים מביאים אותם מנחה לירושלים ובימי הבנין יהיו ישראל נקבצים שם למועדים

שפתי חכמים

עריבה עלי ומציפות היום אלך לי כלומר משתחטאו אז לפני כו' וגירסא נכונה היא מכמה טעמים דוק ותמצא: ב לשון משנה הוא כרים מוקת

מצודת דוד

פרס מי כך לקלקל ולשביר הבתולים והרי את כנעול: מעין חתום. על הדבר כמ"ש. והנמשל הוא על ההרחקה מן עובדי כוכבים וגלות: (יג) שלחיך. הנה לפי מעשיך ההגונים ושמירת הצניעות ובטחני כך שיהיו שלחיך פרדס רמונים ר"ל פרי בגנך המתפשטים שלחים ממך יהיו מלאי חכמות כרמון המלאה לה גרגרים עם פרי מגדים גם יהיו בני מדות טובות כפרי משובח ומעולה בהרבה מיני כת בטעם ובי פי וכדומה: כפרים עם נרדים. פרסים שמותם ופסע למרחוק כריח כפרים עם נרדים שההרכבה הסיא מעלה ריח ערב ונודף למרחוק. והנמשל הוא אחדים עם המשל: (יד) נרד וכרכם. ר"ל פרסום שבחם יהיה מוסיף והולך להתפשט ממרחק רב כריח נרד כו' עם כל מין עצי לבונה מור ואהלות עם כל מיטב מיני בשמים שהרכבה גדולה כזאת אין למעלה ממנ' בדבר העלאת ריח טוב וערב עד למרחוק. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (טו) מעין גנים. ר"ל בדין הוא שיהיו השליחות פרדס רמונים כו' כי המעין המשקה את הגנים הוא באר של מים חיים מיקף מחילות ולא מגולה שיבא בו אבק וטנפורית וגם המים ההם נוזלים ונובעים מהר הלבנון ולכן המה מתוקים ביותר ולזה מהראוי שיצליחו השליחות להיות פרדס רמונים כו' ר"ל כדין הוא שיהיו בניך מלאים חכמות ומדות טובות לפי שאת הוא מקור מחלבם והגונה את להוליד תולדות כאלה. והנמשל היא אומר לפי שמקים מחלב כ"י היא מאבות ואמהות כשרים וצדיקים ראויים התולדות להתדמות אל האבות: (טז) עורי צפון. אשר נשמע לאוזן החשיקה מרבית הקילום נוה שהחשק מקלסה אמרה אתה רוח הצפוני התעוררי לנשב ואתה רוח תימן בואי הנה הפיחי אל גני למען יזלו ויטיפו בשמיו את הטרף והמזון ולמרבי' הריח אשר יהיה נודף למרחיק יבוא דודי חיש קל מהר אל הגן שהכנתי לו ויאכל בו גם יאכל הפירות החשובים אשר זמנתי לו למען יתמיד לשבת עמדי. והנמשל הוא כאלו תאמר כ"י עם כל אלה כי אמלא חן בעיניו יחיש נא וינהר ישרה בי שכינתו בבית המכון לשבתו ויקבל שם קרבנותי כרצון:

מצודת ציון

גולות מים [יהושע ט"ו]: חתום. ענין סגירה כמו כי חתום הוא [ישעיה כ"ט]: (יג) שלחיך. כן יקראו הסעיפים המתפשטים ויוצאים כמו שלחותיה נטשו [שם ט"ז]: פרדס. כן יקרא גן מעצי מאכל וכן גנות ופרדסים [קהלת ב']: מגדים. כן יקרא דבר משובח ומעולה כמו ומגדנות נתן לאחיה [בראשית כ"ד]: כפרים נרדים. מיני בושם: (יד) נרד וכרכם כו'. כולם שמות מיני בושם הם: ראשי. ענין מיטב ומובחר כמו וראשית שמנים [עמוס ו']: (טו) חיים. נובעים כמו על מים חיים [ויקרא י"ד]: ונוזלים. מלשון הזלה ונטיפה: (טז) עורי. מלשון התעוררות: הפיחי. מלשון הפחה ונשיבה:

פירוש ע"ט

אַבֶּער שְׁלָאסֶענֶער גָארְטֶען מַיין. שְׁוֶועסְטֶער אוּנ ברוּט, וָואס שְׁמֶעקְט פוּן דְרוּסֶען אוּנ אִינֶעווֵיינִיג קָען קֵיינֶער נִיט אַרַיין קוּמֶען) גַל נָעוּל וִויא אַפֶּערְ־שְׁלָאסֶענֶער קְוַואל, וְוִי אַפַארְזִיגֶעלְטֶער בְּרוּנֶעם: (יג) שְׁלָחַיִךְ דַיינֶע גֶעווִיקְסֶע, אִיז אַגַאנְצֶער פַּארַאדִיז (גַן עֶדֶן) פוּן מִילְגְרוֹימֶען מִיט נָאךְ טַייעֶרֶע פְרוּכְט, מִיט צִיפֶּערְן אוּנ נֵרְדְ'ן: (יד) נֵרְדְּ נַארְדוּס אוּנ קְרָאקוּס (זַאפְרָן), גֶעווִירְצְרָאר אוּנ צִינַאמֶען, אוּנ אַלֶערְלֵיי וַויירוּךְ־הָאלְץ מוֹר וַאֲהָלוֹת אַלְאֶע אוּנ מִירְרֶען אוּנ דִי בֶּעסְטֶע פוּן אַנְדֶערֶע אֵידֶעלֶע גֶעווִירְצְן: (טו) מַעְיַן וִויא אַגָארְטֶען בְּרוּנֶעם, וִויא אַקְוֶועלֶע פוּן פְרִישֶׁע לֶעבֶּעדִיגֶע וַואסֶר וָואס פְלִיסֶען פוּן לְבָנוֹן: (טז) עוּרִי דֶערְוֶועק זִיךְ נָארְדְוִוינְט אוּנ קוּם אוֹיךְ זִידְוִוינְט אוּנ וֶועהֶע דוּרְךְ (בְּלָאז דוּרְךְ) מַיין גָארְטֶען אוּם דֶער גֶעשְׁמַאק פוּן זַיינֶע גֶעווִירְצֶן

משלי יעקב

זָאגְט דֶער מִדְרָשׁ אַז הקב"ה הָאט זֵייא צוּגֶעזָאגְט אַז עֶר וֶועט זֵייא גֶעבֶּען דֶעם בהמ"ק. אוּנ אוּם מַאן זָאל זִיךְ נִיט וואוּנְדֶערְן וִוי דִי יוּדֶען הָאבֶּען אֵיינְגֶעשְׁטִימְט צוּוַוארְטֶען אַזַא לַאנְגֶע צַייט קֶענֶען מִיר עֶס עֶרְקְלֶערְן מִיט אַמָשָׁל. וֶוען אֵיינֶער ווִיל חֲתוּנָה מַאכְן זַיין זוּן מִיט אַ מֵיידֶעל פוּן גְרוֹיסֶען שְׁטַאנְד נוּר עֶר זָאגְט אִיהְר צוּ מַתָּנוֹת, צִירוּנְג, שֵׁיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ גְרַדָן אוֹיף שְׁפֶּעטֶער אוּנ יֶעצְט ווִיל עֶר אִיהְר נוּר מַאכְן אַנְאֵיינְפַאךְ פְּרָאסְט קְלֵיידֶעל, וֶועט זִיא גֶעוִויס נִיט אֵיינְשְׁטִימֶען בִּיז עֶר וֶועט אִיהְר אַלֶץ גִיט גֶעבֶּען פַארְאוֹיס, ווִיא עֶס פִירְט זִיךְ בַּיי אַלֶעמֶען; נוּר וֶוען דֶער זֶעלְבֶּער מֶענְשׁ ווִיל נֶעמֶען אַמֵיידֶעל פוּן פַיינֶעם שְׁטַאנְד, נוּר זִיא אִיז אַ יְתוֹמָה, אָן אַפָּאטֶער אוּנ אָן אַמוּטֶער, אוּנ זִיא אוֹסֶר וָוס זִיא אִיז אָרוּם נָאךְ בַּיי אַפְרֶעמְדֶן וָוס בֶּעהַאנְדֶעלְט

משלי חכמים

דֶעם גֶעווֵיינְלִיכֶען אוּנ דֶעם זִינְגֶעל רִינְג, אוּנ הָאבֶּען עֶס בֶּעהַאלְטֶן. אִין אֵיינִיגֶע צַייט אַרוּם אִיז דֶער קֵייזֶער צוּרִיק גֶעקוּמֶען צוּפָאהְרֶען אִין זַיין הוֹיפְּט שְׁטָאדְט אוּנ הָט גֶעהֶערְט וִוי מֶענְשְׁן שֶׁענְדְן זַיינֶע טֶעכְטֶער אוּנ זָאגֶן, דֶעם קֵייזֶער'ס טֶעכְטֶער הָאבֶּען זְנוּת גֶעוֶוען. גֶעווֵיינְלִיךְ הָאט עֶס אִיהְם שְׁטַארְק פֶערְדְרָאסֶן, עֶר הָאט זִיךְ מְיַשֵּׁב גֶעוֶוען אוּנ הָאט גֶעהֵייסֶען אוֹיסְרוּפֶן אַז אַלֶע זַיינֶע אוּנְטֶערְטַאנֶען פוּן דִי גֶעוִוירֶענְץ שְׁטָאט זָאלֶען זִיךְ אִין דֶעם אוּנ דֶעם טָאג צוּזַאמֶענְקְלַייבְּן אִין דֶעם גְרוֹיסֶן קֶענִיגְלִיכֶן זוּמֶער הוֹיף־גָארְטֶן זַיינֶע טֶעכְטֶער הָט עֶר אוֹיךְ בֶּעפוֹילֶען אַהִין צוּקוּמֶן אִין דֶעם בֶּעשְׁטִימְטֶן טָאג אוּנ צוּ דֶער בֶּעשְׁטִימְטֶער צַייט. אַז עֶס אִיז גֶעקוּמֶן דֶער בֶּעשְׁטִימְטֶר טָאג אוּנ אַלֶע הָאבֶּן זִיךְ גֶעהַאט צוּזַאמֶענְגֶעקְלִיבֶּן, אִיז עֶר גֶעקוּמֶען, הָט זִיךְ גֶעזֶעצְט אִין מִיט'ן גָארְטֶן, הָט צוּגֶערוּפֶן זַיינֶע טֶעכְטֶער, אוּנ הָט הוֹיךְ, אַלֶע זָאלֶן הֶערֶען, זֵיי גֶעפְרֶעגְט: „אִיז עֶס רִיכְטִיג, מַיינֶע טֶעכְטֶער, וָוס אִיךְ הָאב גֶעהֶערְט אַז אִיהְר הָט אַייעֶר שְׁטַאנְד, אַייעֶר עֶרְצִיהוּנְג פֶערְגֶעסֶען אוּנ אִיהְר זַייט אַזוֹי נִידֶערִיג גֶעפַאלֶן? אִיהְר הָט אַייעֶר עֶהְרֶע פֶערְקוֹיפְט (מְזַנָּה גֶעוֶוען) דִי־דֶערְהֶערֶענְדִיג דִי וֶוערְטֶר הָט יֶעדֶע טָאכְטֶער אַרוֹיסְגֶענוּמֶען אִיהְר מַאנְס גֶעווֵיינְלִיכֶען זִיגֶעל אוּנ דֶעם זִינְגֶעל־רִינְג אוּנ

האבען

גַּנִּי יִזְּלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מְגָדָיו׃ ה א בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַלָּה אָרִיתִי
מוֹרִי עִם־בְּשָׂמִי אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם־דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם־חֲלָבִי אִכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ
דּוֹדִים׃ ב אֲנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל ׀ דּוֹדִי דוֹפֵק פִּתְחִי־לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי

תו"א באתי לגני אחותי כלה. זוהר פ' בראשית ופ' ויקרא ופ' פנחס: אני ישנה ולבי ער. זוהר פ' בראשית ופ' אמור ופ' האזינו: פתחי לי אחותי. זוהר פ' בראשית:

שפתי חכמים

שבתים ופירושו שדה שהיא בעומק ומלוחלחת א"ל להשקותה ופי' בגמרא ענין בעולה: ג ופי' שם הליקט תאנים מן התאנה כגון קילר בתבואה: ד ואחר כך מפרש דברי הפסיקתא למה דורש לבי על הקב"ה ואמר כי הקב"ה נקרא לור לבבי ולענין מה הוא ער מפרש ער לשמרני כו': ה פירוש שראשי רמוז נהכרהם ראש

רש"י

ולרגלים וישראל משיבין יבא דודי לגנו אם אתה שם הכל שם: (א) באתי לגני. בימי הנוכת הבית: אריתי. לקטתי והוא ל' משנ' כמלא אורה וסלו ג ואף לשון מקרא (תהלי' פ) וארוה כל עוברי דרך ונאמר על שם הקטורת שהקטירו הנשיאים קטורת יהיד על מזבח החיצון ונתקבלה והוא דבר שאינו נוהג לדורות ועל כן נאמר אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים כענין שנא' (שמואל א יד) ביערת הדבש ויערת היא לשון קנה כמו (שמות ב) ותשם בסוף וטויתיה ביערא ומוללין הדבש ומשליכין העץ ואני מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את שאינו ראוי עם הראוי קטרת נדבה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה נדבה ואני קבלתים בו ביום: שתיתי ייני. הם הנסכים: עם חלבי. מתקו ונאו מחלב: אכלו רעים. באהל מועד אהרן ובניו ובבית עולמים הכהנים כולם: שתו ושכרו דודים. אלו ישראל אוכלי בשר זבח השלמים שהקריבו לחנוכת המזבח: (ב) אני ישנה. כשהייתי שלוה ושקטה בבית ראשון נואשתי מעבוד הקב"ה כישנה ונרדמת: ולבי ער. זה הקב"ה כך נדרש ד בפסיקתא: ולבי ער. הקב"ה שהוא לור לבבי וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי: קול דודי דופק. משרה שכינתו על הנביאים ומזהיר על ידיהם השכם ושלוח: פתחי לי. אל תגרמי לי

מצודת ציון

ה (א) באתי. עבר במקום עתיד וכן אריתי אכלתי שתיתי: אריתי. ענין לקיטה כמו וארוה כל עוברי דרך [תהלים פ']: יערי. כן יקראו הקנים שגדל בהם הדבש וכן ביערת הדבש [ש"א י"ד]: ושכרו. ענין השתיה יותר מכדי המדה: דודים. אהובים: (ב) ער. מל' הערה והקצה: דופק. ענין ההכאה בנחת על הדלת כמו מתדפקים על הדלת [שופטים י"ט]: תמתי. מלשון תמימות והוא הפך

מצודת דוד

ה (א) באתי לגני. המקום עלה דברו וכה אמר כן אעשה ואמהר לבא אל הגן שהכנת לי ואלקט המור עם שאר מיני הבושם שהזמנת לי ואת הדבש אוכל לתאוה עד שאוכל גם הקנים למלון הדבש מהם ואשתה היין עם החלב שהזמנת לי: אכלו רעים. למרבית השמחה אזמין קרואים ואפייסם לאכול וכה אומר להם אכלו רעים כו'. והנמשל הוא לומר כאלו המקום ב"ה מבטיח ואומר הנה חיש מהר אשרה שכינתי בקרבך ואקבל ברצון קטורת הסמים ואת תרד מן השמים ותאכל עלי המערכה עם הקרבנות אשר יערבו עלי כדבש ואקבל ברצון נסכי היין אשר ימתקו עלי כחלב והכהנים בני אהרן יאכלו חלקם ממותר אשי: (ב) אני ישנה. עתה חזרה המשוקה להשלים למריה עם הנערות כי כשבא לאוזן השוק כועס אמריה והפלגת חשקה אלא אמריו לקלסה באומרו הנך יפה רעיתי כו' (לעיל ד) וכל הענין והיא חשבה מחשבות שיבוא אל הגן לשבת עמה והוא הסיב שכן יבוא הפסיק הענין בזה הספור ועתה שבה לספר מה היה הסיבה אשר החשוק נפרד ממנה כ"כ הרבה מן הזמן ואמריה כאשר הלכתי לישן ועדיין היה לבי ער כי לא נשתקעתי בשינה שמעתי קול דודי נוקש על הדלת וכה אמר פתחי לי הדלת את אחותי רעיתי הדבוקה בי כיונה שבן זוגה התמימה באהבתה אלי: שראשי נמלא טל. כי שער ראשי נמלא מן הטל שירד עלי והקילות נתמלאו מזלוף הגשמים שירדו בלילה וכאומר מהרי פתחי כי מילר אני בעומדי חולה בעבור רטיבת הטל והמטר שירדו עלי. והנמשל הוא לומר כאשר ישבתי בגולה בבבל הייתי נואש מן הגאולה אבל הבחורים שבי כדניאל וחביריו היו מלפים עליה וחשבו את הקץ הנאמר בפי ירמיה והנה התקים כ"ה העיר רוח כורש לשלחם

משלי יעקב

איהר מערדערליך אונ פארשעמט איהר אוף יעדען טריט אונ שריט, אזא מיידעל וועט געוויס מיט פריידען אנעמען די בעדינגונגען אז די בחן, צירונג אונ אלע איבעריגע זאכען וועט זיא בעקומען אין עטליכע יאהר שפעטער, אונ דאס ווארטען וועט איהר ניט שווער זיין, דען זיא וועט זיין צופרידען וואס זיא איז קוים מיט'ן לעבען אנטלאפען פון דעם שלעכטען פרעמדען. אזו איז אויך געוועזען מיט די אידען, זיי זיינען געוועזען העכסט צופרידען אונ פריילאך וואס זיי זיינען מיט'ן לעבען ארויס אונ זיינען פטור געווארען פון דיא מערדערישע מצריים אונ דר ווארטען אוף אנאייגען לאנד מיט א בית המקדש איז זיי שון געוועזען ניט שווער:

פירוש ע"ט

זאל זיך ברייט אונ ווייט פאנאנדער טראגען, אונ דאן יבא זאל מאן פריינד אריין אין זיין גארטען אונ זאל עסען זיינע טהייערע פרוכטען:

(א) באתי איך בין אריינגעקומען אין מיין גארטען, שוועסטער, ליבע ברוט אריתי איך האב אפגע־קליבען אונ אפגעבראכען פון מיינע מירען אונ אנדערע געווירצע אכלתי איך האב פון מיין האניג־זיימע [האניג שטיינדלאך] געגעסען, שתיתי איך האב פון מיין וויין אונ מילעך געטרונקען, (איך האב אויך מיינע פריינד, דיא הירטען, פון גרוים פרייד צו זיך פארבעטען אונ זייא געזאגט) אכלו עסט, מיינע פריינד, טרינקט ביז צום ברושונג, מיינע ליבע: [ב] אני איך שלאף, אבער מיין הארץ איז וואך [זיא ציהט צו מיין געליבטען פריינד] קול דודי ערשט איך הער די שטימע פון מיין געליבטען דופק ער קלאפט פתחי לי עפן מיר, מיין שוועסטער,

משלי חכמים

האבען עס דעם קעניג דערלאנגט. דאן האט דער קייזער געשיקט רופען איין אידעם זיינעם אונ האט איהם געפרעגט: „ווען עם אידעם ביזטו? האט ער איהם געענטפערט „איך בין דיין ערשטער אידעם, דען איך בין דיין עלטעסטער טאכטער'ס מאן". פרעגט איהם דער קייזער, נאכדעם אויף די זיגלען, אונ וואס איז דאס? האט ער געענטפערט, דאס זיינען מיינע זיגלען וואס איך האב איבערגעגעבען מיין פרוי אין דעם טאג פון דער חופה. אזוי וואר אויך מיט דיא איבעריגע, האט זיך דר קייזר אופגעהויבען אונ האט אויסגערופען

„עס איז פאלש, שענדליך פאלש וואס מאן האט אויף אייך אויסגעקלערט מיינע טעכטער! איהר אלע וואס זייט דא גייט א היים אונ גיט איבער וואס איהר האט געזעהן אונ געהערט זי" אזוי איז אויך געוועזען מיט דיא יודען: די פעלקער האבען געזאגט, „אין זייער תורה שטייט (שמות א') ויעבידו מצרים את בני ישראל די מצרים האבען געוועלטיגט איבער די יודען, מאדאך אז זיי האבען געוועלטיגט איבער זייערע נשמות, דען אז עס פלעגט פעלן ציגעל פלעגט מאן זייא הייסען אריינקנעטען זייערע קינדער. האבען זיי דאך איבער

שראשי ר׳ דגוש נמלא־טל קווצותי רסיסי לילה: ג פשטתי את־כתנתי איככה אלבשנה
רחצתי את־רגלי איככה אטנפם: ד דודי שלח ידו מן־החור ומעי המו עליו: ה
קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו־מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול:
ו פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו

תו״א פתחתי אני לדודי . שכר פ׳ כחזונו : נפשי יצאה בדברו . שבת פח :

רש״י

שאסתלק מעליך : שראשי נמלא טל . ל׳ אדם שבא בלילה דופק על פתח אהובתו אומר כן בשביל היכתך ב׳אתי בלילה בעת הטל או הגשם והדוגמא שראשי נמלא על שאני מלא רצון ונחת רוח אברהם אביך ה שערבו עלי מעשיו כטל ו והנני בא אליך טעון ברכו׳ ושילום שכר מעשים טובים אם תשובי אלי : קווצותי רסיסי לילה. אף בידי הרבה קבוצות מיני פורענות ליפרע מעוזבי וממנאצי. טל הוא לשון נחת : רסיסי לילה . גשמי לילה שהן טורה ועייפות . רסיסי תרגום של רביבי׳. (דברים לב) וכרביבים עלי עשב וכרסיסי מלקושא . קווצות הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד שקורין כלוציל״ש ולפי שאחז המקרא בלשון טל ומטר אחז בל׳ ראש וקווצות שדרך טל ומטר להאחז בשער ובקווצות. ויש לפרש טל ורסיסי לילה שניהם לטובה שכר מצות קלות הנוחות להעשות כטל ושכר מצות המורות הקשות כטורח רסיסי לילה : (ג) פשטתי את כתנתי. כלומר כבר למדתי לעצמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד כענין שנאמר (ירמיה מד) ומאז חדלנו לקטר למלכת השמים וגו׳ שהיו הדרכים האלה ישרים בעיניהם ולשון פשטתי את כתנתי רחצתי את רגלי לשון תשובת האש׳ המנאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה הדלת . ולפי שפתח הכ׳ בל׳ אני ישנה קול דודי דופק סיים בל׳ תשובה הנופלת על ל׳ דופק על הדלת בעת משכב השינה בלילות : (ד) דודי שלח ידו מן החור. שאלל הדלת וראיתי ידו ונהפכו עלי המון מעי לשוב לאהבתו ולפתוח לו : (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור. כלומר בלב שלם ונפש חפילה כמקשטת עצמה להתאהב על אישה בריח טוב : מור עבר. ריח עובר ומתפשט לכל צד : (ו) ודודי חמק עבר. נסתר ונכסה ממני כמו (שיר ז) חמוקי ירכיך ע״ש שהירך נסתר (ירמיה לא) עד מתי תתחמקין תסתרי ותתכסי מחמת בושה שמעלת בי : נפשי יצאה בדברו. שאמר לא אבא אל ביתך כי מתחילה לא אבית לפתוח : בקשתיהו וגו׳ . מצאני השומרים הסבבים בעיר. ותופסין גנבים המהלכים בלילות : הכוני פצעוני. חבלו בי חבורה. כל פצע ל׳ מכת כלי זיין הוא נברדורי״א בלע״ז : רדידי . עדיי המרודד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון אשת נעורים המתאוננת על בעל נעוריה ומבקשתו . וזו היא הדוגמא : דודי שלח ידו מן החור. כשאמרתי רחצתי את רגלי ולא אפתח לך ולא אשוב מן ע״א שבהרתי בה : שלח ידו. והראה נקמתו בימי אחז והביא עליו היל

שפתי חכמים

המאמינים: ו אף על פי שכבר פירש שאני מלא רצון ונחת רוח והוא פירושו של טל לפי שעכ״פ נמלא טל קאי על ראשי שהוא רמוז לאברהם א״כ ע״כ פירושו שערבו עלי מעשיו כטל ולמנ״מ אמר להם שמעשי אברהם ערבו עליו כטל. אלא שכ״ל שמתוך כך ומכח מעשיו הוא מלא נחת ורצון : ז שהרי כל זה דברי תוכחה והזהרה ע״י נביאים הוא וא״כ ע״כ ע״י עבדיו הנביאים נאמר להם זה אם

מצודת דוד

חפשי למען לא יחולל עוד שמו בין הגוים לומר עם ה׳ אלה ומארצו יצאו מבלי יכולת להעמידם בארצו : (ג) פשטתי את כתנתי. ואני השבתי לו הנה כבר פשטתי את כתנתי כדרך ההולכים לישן ואין ללכת ערומה ואיך א״כ אלבשנה כי יש לי טורח בזה וכבר רחצתי את רגלי עד לא עליתי על המטה ואיך א״כ אטנפם ללכת בארץ לפתוח לך הדלת . והנמשל הוא לומר הנה נתעצלתי לעלות לירושלים לפי שכבר נתישבתי בבבל והיתה הארץ ההיא ערבה עלי ולא רציתי לטרוח בעמל הדרך : (ד) דודי שלח ידו מן החור. אח״ז הושיט החשוק את ידו מן החור שאצל הדלת והכוונה היה למען תראה ידו ותנעגע אליו ויצר לה בהפרידו ממנה : ומעי המו עליו. כאשר ראיתי ידו השלוחה מן החור נצטערתי בעבורו ונכמרו רחמי . והנמשל הוא לומר שהמקום ב״ה שלח דברו ע״י חגי וזכריה לנבאות לה שבא הקץ ועי״ז נתעוררה לבנות הבית כמ״ש והתנבי חגי נביאה וזכריה וגו׳ באדין קמו זרובבל כו׳ ושריו למבנא בית אלהא כו׳ (עזרא ה׳) : (ה) קמתי אני. אז קמתי ממטתי לפתוח לדודי את הדלת ובכדי להתאהב עליו התכשטתי להיות ריחי נודף ובעבור מרבית הכושם היו ידי נוטפים מור ומן אצבעותי היה המור עובר ויורד על ידי המנעול כאוחזים את הדלת לסגרה . והנמשל הוא לומר הן עסקתי בבנין בנפש חפילה והצלחתי בה כמ״ש ושבי יהודא בנין ומצלחין (שם ו׳) : (ו) פתחתי. כאשר פתחתי לו הדלת אז סבב עצמו ועבר משם : נפשי יצאה בדברו. כי כשפנה ממנה דבר קשות לאמר לא אשוב עוד אליך ואמרה כשמעי דבריו אלה כמעט יצאה נפשי מהפלגת הגעגועין : בקשתיהו. אח״ז בקשתי אותו וחפשתי אחריו בגא מגלתי אותו וקראתי אותו כחשבי שהיא במקום סתר ויגלה עצמו אלו כשמעו קולי אבל לא ענה לי. והנמשל הוא לומר כאשר גמרתי

מצודת ציון

הברמה : קוצותי . הוא שער הראש התלוי למטה וכן קווצותיו תלתלים האמור למטה : רסיסי . ענין זלוף ונטיפה וכן לרוס את הסולת [יחזקאל מ״ו] ו (ג) פשטתי . ענין הסרת המלבוש : איככה . מלשון איך : אטנפם . מלשון מינוף ולכלוך : (ד) שלח . ענין הושטה : החור . הנקב : המו . מלשון המייה והוא ענין צער והכמרת רחמים וכן על כן המו מעי לו [ירמיה ל״א] : עליו . בעבורו : (ה) עובר . ענין התפשטות : כפות המנעול . הכלי שסוגרין בו הדלת קרוי מנעול כמו מנעליו ובריחיו [נחמיה ג׳] וכפות הם ידות המנעול הנתחבים במקום העשוי להם לסגור הדלת והוא מלשון כף היד : (ו) חמק . ענין סבוב כמו עד מתי תתחמקין

פירוש ע״ט

מיין פריינדינן, מיין טייבעלע, מיין אונשולדיג פרומע קונד ! שראשי דען מיין קאפ איז פול מיט די נאכט טהוי , קוצותי מיינע הארלאקן זיינען פול פון נאכט טראפען : [ג] פשטתי איך האב זיך אין גאנצן אויסגעטאן , זאל איך זיך ווידער אנקליידען ! רחצתי איך האב מיינע פיס ריין געוואשן זאל איך זיא ווידער איינשמוצן : [ד] דודי מיין געליבטער פריינד הט דורכ׳ן שפאלט אויסגעשטרעקט זיין האנד [וויא איינער וואס בעט זיך] ומעי איז מיין הארץ פול געווארען מיט מיטלייד אויף אים : [ה] קמתי בין איך אויפגעשטאנען מיין ליבן צו עפענען ואצבעותי אונ פון מיינע הענט האט געטריפט מירהע , נאססע מירהע האט געטריפט פון מיינע פינגער איבער דעם ריגעל פון שלאס : [ו] פתחתי איך האב אויפגעעפענט די טיר פאר מיין געליבטען, ערשט ער איז שון אוועק נפשי מיין הארץ איז מיר כמעט ארוס געשפרונגען ווען ער

משלי חכמים

זייערע קערפער׳ס אונ איבער זייערע ווייבער געווים געוועלטיגט !׳ הט הקב״ה געזאגט , אחותי כלה, די יודען וואס זיינען געגליכן צו מיין שוועסטער , צו מיין כלה, בן נעגל , וואס זיינען אונשולדיג אונ אפגעהיט פון זנות, וויא אן אפגעהיטער, גוט פערשלאסענער גארטען אונ איהר וואנט זיי צו שענדען הט הקב״ה געהייסן אראפ גיין דעם מלאך וואס איז ממונה אויף טראגען אונ הט איהם געהייסן אז ער זאל פארמירען (מאכען) די געזיכטס־ציגע (די פעניטרו פון

קראתיו ולא ענני: ז מצאני השמרים הסבבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את־רדידי
מעלי שמרי החמות: ח השבעתי אתכם בנות ירושלם אם־תמצאו את־דודי מה־
תגידו לו שחולת אהבה אני: ט מה־דודך מדוד היפה בנשים מה־דודך מדוד
שככה השבעתנו: י דודי צח ואדום דגול מרבבה: יא ראשו כתם פז קוצותיו

ת״א אם משלו לם דודי. אכר פ׳ ויחי: דגול מרבבה. תגיגה טו: קוולותיו תלתלים. ערובין כא תגיגה יד תולין סג:

רש״י

מלך ארם (ד״ה ב כח) ויכו בו וישבו ממנו שביה גדולה וגו׳ ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד: ומעי המו עליו. בא חזקיהו בנו ושב בכל לבבו לדרוש להקב״ה וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כמו שמפורש בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטוכיא ולא מצאו איש ואשה שאין בקיאין בהלכות טומאה וטהרה וזהו וידי נטפו מור וגו׳ אף יאשיהו נאמר בו (מלכים ב כב) וכמוהו לא היה לפניו מלך כי ראה פורענות שבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן החור ומעי המו עליו: פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר. לא ביטל גזירתו שנא׳ בחזקיהו (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו׳ ומבניך אשר תוליד אלו דניאל חנניה מישאל ועזריה ואף ביאשיהו על ידי חולדה הנביאה (ירמיה יח) הנני מביא רעה אל המקו׳ הזה ועל יושביו וגו׳ ואו׳ (מלכים ב כג) וכמוהו לא היה לפניו מלך וגו׳ אך לא שב ה׳ מחרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה׳ גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת: נפשי יצאה בדברו. יצאה ממני בדברי דבר זה: בקשתיהו ולא מצאתיהו. ואם תאמר והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי יהויקים וצדקיהו שובו אלי ואשובה עליכם לא לבטל את הגזירה אלא להקל הפורענות ולהכין מלכותם בשובם מן הגולה לנוטעם מאין נתישה ולבנותם מאין הורס:

(ז) מצאוני השומרים. נבוכדנאצר וחיילותיו: הסובבים בעיר. לנקום נקמתו של מקום: נשאו את רדידי. בית המקדש: שומרי החומות. הם מלאכי השרת שהיו שומרים חומותיה כענין שנא׳ (ישעיה סב) על חומותיך ירושלים וגו׳ הם הציתו בו את האור כענין שנאמר (איכה א) ממרום שלח אש וגו׳: (ח) השבעתי אתכם. האומות אנשי נבוכדנצר שראיתם בחנניה מישאל ועזריה מוסרי עצמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דורו של מרדכי בימי המן: אם תמצאו את דודי. לעתיד לבא ליום הדין שיבוקש מכם להעיד עלי כענין שנאמר (ישעיה מג) יתנו עדיהם ויצדקו: מה תגידו לו. שתעידו עלי שבשביל אהבתו סבלתי ביסורי׳ קשים ביניכם יבא נבוכדנאצר ויעיד יבא אליפז וצופר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה: (ט) מה דודך מדוד. כך היו שואלין האומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונצלבים עליו: שככה השבעתנו. להעיד לו על אהבתך: (י) דודי צח. לבן כמו (איכה ד) צחו מחלב: ואדום. אפרש תחלה כל הענין לפי פשוטו בקילוס נוי בחור כשהוא לבן ופניו אדמוניות: דגול מרבבה. נדגל בחיילות הרבה רבים חיילותיו. רבבות הרבה קרויין רבבה שנא׳ (יחזקאל יז) רבבה כצמח השדה נתתיך: (יא) ראשו. מבהיק ככתם פז. כתם הוא לשון סגולת מלכים שאוצרין בבית גנזיהם וכן (איכה ד) ישנא הכתם

מצודת ציון

(ירמיה ל״א): (ז) פצעוני. היא מכה המוציאה דם וכן פצע תחת פצע [שמות כ״א]: נשאו. לקחו וכן זבחים ונשאו [מיכה ב׳]: רדידי. הוא שם מלבוש מה מרודד ודק וכן והצמפות והרדידים [ישעיה ב׳ ג׳]: (י) צח. ענין בהירות הלובן כמו צחו מחלב [איכה ד׳]: דגול. מל׳ דגל והוא

מצודת דוד

בנין הבית נסתלקה הנבואה ונאוד נלטערתי על העדרה ומחזרת הייתי על החזרת הנבואה ולא עלתה בידי: (ז) מצאוני השומרים. בעת סבבתי בעיר לחפש אחריו מצאו אותי שומרי העיר הסובבים בלילה לשמרה והכו אותי ופצעו בי ושומרי החומות לקחו מעלי את רדידי כדרך שעושין להולך יחידי באישון לילה שמכים ופוצעים בו ומפשיטין בגדיו באמרם שהולך הוא לגנוב או לנאף. והנמשל הוא לומר שנה פגעו בי השודדים שמתפרצים בעולם ואבדו ממני כמה וכמה בכל דור ודור וחמסו אותי אבלוגי הממוני הליגוני ככלי ריק: (ח) השבעתי כו׳. כלותה לספר אמרה אל הנערות משביע אני אתכן אם תמצאו את דודי הנה זאת היא מה שתגידו לו אשר אני חולה מרוב הגעגועין אל אהבתו וכאילו תאמר אין חליי בעבור ההכאות שהכו ופצעו בי השומרים כי הצער הזה הוא כאין מול לער הפרדתו ממני וזהו חליי. והנמשל הוא כאלו כנסת ישראל משבעת את העכומ״ז להעיד עליה לעתיד לפני המקום ב״ה לומר שכל התלאות שסבלתי בגולה קבלתי באהבה אכל כל חליי ודאגתי היא על המונעת הסרתה השכינה כי לבד זאת היא מגמתי ותוחלתי: (ט) מה דודך. כאלו הנערות משיבות אותה מה זה תתרפק בו ומגעגעת עליו את היפה בין הנשים וכי במה נחשב הוא ביתר שאת מבאר הדודים: שככה השבעתנו. אשר כך השבעתנו להגיד שאתה חולה לאהבתו וכאלו תאמרנה הנה גודל התרילות הזה יורה שאין מי להעריך אליו תמרי

משלי חכמים

די קינדער, אז אלע זאלען זיין גלייך, ווי צוויי טראפפען וואסער, צו זייערע עלטערען, אי צום פאטער, אי צו די

פירוש ע״ט

האט גערעדט צו מיר אונ זיך געבעטען עפענען אונ מיט אמאהל איז ער ניט געווארען בקשתיהו איך האב אים געזוכט, אבער איך האב אים שון ניט געפונען, קראתיו איך האב אים גערופען, אבער איך האב קיין אנטווארט: [ז] מצאוני די נאכט־וועכטער, וועלכע גייען ארום די שטאט האבען מיר געטראפען הכוני אונ האבען מיר געשלאגען אונ פערוואונדעט [דען זיי האבען איר גערעכענט פאר אנאוס־געלאסענע שכווערע פרוי, ווארום שפעט ביי נאכט שלעפען זיך ניט ארום קיין ארענטליכע פרויען] נשאו אונ מיין שלייער האבען די מויער היטער ביי מיר אראפ געריסען: [ח] פרוועדיג וואס זיא איז געשיירט פון איר געליבטען האט זיא געזאגט, השבעתי טעכטער פון ירושלים, איך באשווער אייך אז איר וועט געפינען מיין געליבטען פריינד מה תגידו וואס זאלט איר אים זאגען שחולת אז איך בין קראנק פון ליבע צוא אים [דען זיא האט מרא געהאט פאטער איז ער איר חושד אז זיא האט מזנה געווען, ווייל זיא האט אים ניט געוואלט עפענען]: [ט] פרעגען איהר די טעכטער פון ירושלים מה דודך מיט וואס איז דם דיין פריינד אנדערש ווי אנדערע פריינד, מיט וואס צייכענט זיך דיין פריינד אזוי אויס פון אנדערע אז דו באשווערסט אונז אזו? [י] דודי מיין פריינד איז ווייס אונ רויט דגול מאן קען איהם צווישען טויזענדער דערקענען: [יא] ראשו זיין קאפ איז וויא די

תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב׃ יב עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֲפִיקֵי מָיִם רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב יֹשְׁבוֹת עַל־
מִלֵּאת׃ יג לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר
עֹבֵר׃ יד יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים׃

ת"א לחיו כערוגת הבשם. שבת פח עירובין כד: שפתותיו שושנים. שבת פט פסחים קיז:

רש"י

סוב וכן (איוב לא) אמרתי לכתם מבטחי וכן (משלי כה) חלי כתם: קוצותיו תלתלים. לשון תלויים פנדלוייר"ש בלע"ז: **שחורות כעורב**. כל אלה נוי לבחור: (יב) **עיניו כיונים על אפיקי מים**. עיניו על אפיקי מים נאות כעיני יונים. אפיקי מים ערבים למראה והבתורים מצויים שם לשוט וכן מקלס המשורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים דומות לנוי עיני יונים: **רוחצות**. עיני דודי בחלב: **ישבות על מלאת**. כל זה לשון נוי לא בולטות יותר מדאי ולא שוקעות אלא יושבות על מלאת ומה שלהם הענין (ס"א רעין לפי הנומא) לפי הדוגמא והוא לשון כל דבר שעשוי למלאות גומא העשויה לו למושב כמו (שמות כה) אבני מלואים (שם כח) ומלאת בו מלואת אבן: **לחיו כערוגת הבשם**. אשר שם באותם ערוגות א גידולי מרקחים: **מגדלות מרקחים**. מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמים אותם מעשה רוקח: (יד) **גלילי זהב**. כאופני זהב: **ממולאים בתרשיש**. כל לשון מושב אבן יקרה בזהב קרוי מלאת: **עשת**. לשון (ירמיה ה כח) שמנו עשתו קבוץ עב קרוי עשת משפלי"ה בלע"ז: **שן**. מעלמות פיל: **מעולפת ספירים**. מקושטת ומתוקנת

שפתי חכמים

תשובו אלי לא שיהיה כן על כ"פ כמובן מן הכתוב: ח פי' אשר שם כו' שלא תבין לחייו כערוגת הבישם וכמגדלות מרקחים לכן פירש לחייו כערוגת הבושם אשר שם כו' שלא דמו הלחיים רק לערוגת

מצודת דוד

א מה הם הטובות הנמלאות בו שאינם בזולתו. והנמשל הוא כאלו עו"ג מסיבות אותה לומר אמרי נא במה הוא נחשב מכל שרי מעלה על העו"ג הלא כולם משפיעים טובה לאנשיהם וא"כ הואיל והוא עוזבך תסכרי עמנו ונהיה לעם אחד ותהי גם את תחת ממשלת השר מושל בנו: (י) דודי צח ואדום. כאלו משיבה הן אין להעריך שאר הדודים מול דודי כי דודי הוא צח הלבון מעורב במראה אדמימות נחמד לעין. והנמשל הוא לו' הנה המקום ב"ה פועל הרחמים והדין כי לחות הלבון יורה על הרחמים והאודם על הדין כמפורסם כאומר הנה בידו הכל הרחמים והדין אבל שרי מעלה לא ייטיבו לא ירעו מעצמם כי אינם אלא שלוחי המקום ב"ה: דגול מרבבה. יש לו דגלים מקבולת רבבות. והנמשל הוא לומר רבים הם מלאכיו עושי דברו כמ"ש אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון (דניאל ז') לא כן שרי מעלה: (יא) ראשו כתם פז. כאומרה אין מהצורך להניח בראשו עטרת זהב כי הראש עצמו יפה ומבהיק עוד כתם פז. והנמשל היא לומר אין לספר עולם גדלו כי הוא מרומם על כל ברכה ותהלה: קוצותיו תלתלים. שערותיו המה מסולסלים על כי יתהפכו בסלסולם פעמים נכנסים ופעמים יוצאים לכן המה נראים תלים תלים והמה שחורות כגוונות העורב וזה דבר נוי. והנמשל הוא למר הנפלאות הנשפעות מאת המקום ב"ה יתהפכו בתחבולותיו והמה לפונות ותשוקות מעין האדם ואין להשיגם ובא הרמז בגוונות העורב כי דבר שחור הוא חשוך אל העין: (יב) עיניו כיונים. הבטת עיניו יפה כהבטת עיני יונים בהתילכם על אפיקי מים ומביטים לרוות שם מאונם והיא הבטה נאה מאוד: רוחצות בחלב. לובן עיניו המה נאות ונקיות מבלי מגואל בהן רושם אדמימות כאלו הן רוחצות תמיד בחלב: יושבות על מלאת. קבועות המה בגומא שלהן לפי מדת הגומא למלאותו אינן בולטות ואינן שוקעות והוא דבר נוי. והנמשל הוא למר שהוא מגיה בהבטת אהבה והשגחת הדין ממתיק ברחמים כי לובן החלב יורה על הרחמים וההשגחה עצמה היא על דרך המילוא גם כי על הכל ישגיח מ"מ על מחשבה רעה אינו משגיח בה לענוש עליה כמ"ש און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' (תהלים ס"ו): (יג) לחיו כערוגת הבושם. לחיו המה בתכלית ההדור ידמו אל הערוגות שלומחים שם הבושם שמייפין אותן ביותר: מגדלות מרקחים. אשר בערוגות ההן יש גידולי סממנים מובחרים לעשות מהם מעשה רוקח להיות שמור לזמן מרובה שאז הערוגות ההן נה בתכלית ההדור מפאת צורתם ומפאת הסממנים המובחרים במינם הצומחות עליהן. והנמשל הוא לומר הדבורים שיצאו מפי המקום ב"ה הנה יקרים ומחוכמים ובתכלית התועלת וירמוז בלחיים על כי המה יקיפו כלי הדבור: שפתותיו שושנים. מבין שפתותיו עולה ריח טוב כריח השושנים וכאילו מטיפות את המור. והנמשל הוא על הנביאים השלוחים מאת ה' לדבר דבריו שהמה כמו שושנים שריחם נודף למרחוק כי כ"כ המה מודיעים מה שיהיה לאחרונה ומייעדים טובה מרובה והצלחות מתמידות: (יד) ידיו גלילי זהב. אצבעות ידיו שהן פרודות יתדמו במראיהן כזרועות אופני הזהב ר"ל נקיות כזהב ועם כי ראשי אצבעותיו הן כלי השימוש ודרכן להיות מלוכלכות: ממולאים בתרשים. והמה יושבים אבני תרשים לפי מדות הגומות לא בולטין ולא שוקעין ועל הצפרנים יאמר שהם נאים וחלקים כאבני תרשים והמה במדה הראויה לא קצרות ולא ארוכות. והנמשל הוא על גלגלי השמים מעשה אצבעות המקום ב"ה שנאמר כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך (תהלים ח) שהמה בהירים ויקרים כזהב וממולאים כוכבי אור: מעיו עשת שן. בטנו זך ובהיר כזכות שן הפיל כשהיא מעופפת בספירים וקבועים בה שאז נופל זוהר הספירים על השן ומבהיק ביותר. והנמשל הוא לומר עם כי השמים שמים לה' הוא מאו

מצודת ציון

הנס שנושאים לפני כל מחנה ומחנה וכן איש על דגלו [במדבר ב']: מרבבה. רבוא היא עשרת אלפים: (יא) כתם פז. זהב טוב ויקר כמו בכתם אופז [דניאל י']: קווצותיו. הוא שער הראש התלוי למטה: תלתלים. מל' תל וגובה: כעורב. שם מין עוף: (יב) אפיקי מים. מקומות שהמים שוטפים ונגרים בחוזק וכן כאפיקים בנגב [תהלים קכ"ו]: (יג) לחיו. הוא המקום מתחת לעין: כערוגת. הוא תלם המחרישה כמו מערוגת מטעה [יחזקאל יז]: מגדלות. גידולי: מרקחים. כן יקראו הסממנים המעורבים השמורים לזמן מרובה וכן רקח מרקחת [שמות ל]: שושנים. שם עשב המריח: עובר. ר"ל מתפשט: (יד) גלילי. אופני המרכבה כמו על גלילי כסף [אסתר א]: בתרשיש. שם אבן יקר: מעיו. על הבטן יאמר שבו המעים: עשת. ענין בהירות וזכות וכן ברזל עשות [יחזקאל כז]: שן. הוא שן הפיל: מעלפת. ענין עטוף וכסוי כמו ותתעלף [בראשית לח]:

פירוש ע"ט

[ג]ינסטע גאלד, קְוֻצּוֹתָיו זיינע לאקן זיינען קרייזעלדיג [ש]יין אונ שווארץ וויא ביי אראב: [יב] עֵינָיו זיינע אויגן זיינען אזוי שיין ווי ביי די טויבן ווען זייא זייגען [ז]יין וואסר קוואל, רוֹחֲצוֹת אבער ווען זיי וואשן זיך [א]ין מילך יוֹשְׁבוֹת אונ זיצן גלייך נווי אדימאנט וואס [א]יז גלייך געפאסט]: [יג] לְחָיָו זיינע וואנגען [באקען] [ז]יינען ווי די בייטען פון געווירץ, וויא די געווירץ קעסטלען, שִׂפְתוֹתָיו זיינע ליפפען זיינען ווי ראזען [נֹט]פוֹת פון זיי טריפט נאסע שמעקענדע מירהע: [יד] יָדָיו זיינע הענט זיינען קיילכדיג ווי גאלדנע וואלצן [בעזע]צט מיט טהייערע איידעל שטיינער, מֵעָיו זיין לייב איז ווי ריינער העלפאנט ביין מְעֻלֶּפֶת געצירט

מדרש חכמים

ה (יב) (עֵינָיו) דר מדרש זאגט זיינע אויגן, דס מיינט מען די סנהדרין, וואס זיינען די אויגן פון פאלק, דען אזוי ווי ביי דעם מענטשן גייען נאך אלע רמ"ח איברים נאך די אויגן, אזוי קענען די יודען קיין זאך גיט טאן אן דיא סנהדרין (כְּיוֹנִים) זיינען אזוי שיין ווי ביי די טויבן, אזוי וויא טויבן זיינען שיין, אזוי זיינען די סנהדרין שיין מיט זייער חכמה (עַל אֲפִיקֵי מָיִם) ווען זיי שטייען אויף די קוואלן, פון וועלכע

משלי חכמים

[ב]אשר, כדי אלע זאלן זעהען אז דר כבוד פון די פעלקער [א]יז פאלש, אונ אוסער דעם האט הקב"ה אליין צוגעגעבען [ע]רדען זיין זיגעל, א „ה" אין אנהייב נאמען, אונ א „י" צום סוף, ד"ה י"ה מֵעִיד עֲלֵיהֶם, דר אויבערשטער אליין איז מעיד אויף זיי אז זיי זיינען די קינדר פון זייערע עלטערן, ווי עם שטייט אין פסוק (במדבר כ"ו) הָראוּבֵנִי, הַשִּׁמְעוֹנִי וכו':

טו שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל־אַדְנֵי־פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר כָּאֲרָזִים׃ טז חִכּוֹ

תו"א מראהו כלבנון בחור כארזים. סנהדרין ק:

שפתי חכמים

הכוסס לא למגדלות מרקחים ומגדלות מרקחים קאי על ערוגת הבשם: ט לאפוקי מל' גם בחור גם בתולה דא"כ הוא איך יתדמה בבחרות

רש"י

בספירים ס לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת: (טו) שוקיו. כעמודי שש המיוסדים על אדני פז: עמודי שש. עמוד שיש וחברו במגלת אסתר (אסתר א) על גלילי כסף ועמודי שש. ומראהו יפה כארזי הלבנון: בחור כארזים. ככהן בין הבנים כארז בין שאר עצים: (טז) חכו ממתקים. דבריו ערבים: זה דודי. זה דמות דודי וזה דמות ר ועל כל אלה חליתי לאהבתו. והדוגמא כלפי הקב"ה כך היא: דודי צח. ולבן להלבין עונותי. לא ולבן כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראות וכן כשבתו למשפט (דניאל ז) לבושיה כתלג חור ושער רישיה כעמר נקי: ואדום ליפרע משונאיו כענין שנאמר (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושיך: דגול מרבבה. הרבה חיילות מקיפין אותו ראשו כתם פז. תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר (תהלים קיט) פתח דבריך יאיר פתח אנכי ה' אלהי הראם תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם גזרותיו: קוצותיו תלתלים. על כל קוץ וקו תילי תילים של הלכות: שחורות כעורב. על שם שהית' כתובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה. ד"א קווצותי תלתלים כשנראה על הים נראה כבחור נלחם בגבורה: עיניו כיונים על אפיקי מים. כיונים שעיניהם צופות א ארובותיהם כך עיניו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שמשם מוצאי התורה המשולים למים: רוחצות בחלב. כשה צופות במשפט מבררות דין לאמתו להצדיק צדיק לתת לו כצדקתו ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו: ישבות ע מלאת. על מלאת של עולם משוטטות בכל הארץ צופות טובים ורעים. ד"א תלמידי חכמים שהקב"ה נותנם עיני להאיר לעולם כשם שהעינים מאירים לאדם כיונים הנודדים משובך לשובך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו פלוני הכם לבית המדרש של פלוני הכם לבקש טעמי תורה: על אפיקי מים. על בתי מדרשות שהם מוצאי מים ש תורה: רוחצות בחלב. לפי שקראן עינים והעין לשון נקבה היא אמר רוחצות לשון נקבה הם מלהאים עצמ בחלב של תורה ומלבנים סתריה וסתומותיה: ישבות על מלאת. מישבים דברים על אופניהם. ד"א עיניו עיני פרשיות של תורה והלכות ומשניות כיונים שהם נאים בהליכתן. על אפיקי מים בבתי מדרשות רוחצות בחל מצוחצחות כחלב כמו שפירשתי: לחיו. דברות הר סיני שהראה להם פנים מסבירות ושוחקות: שפתותיו שושנים דבורים שנדבר באהל מועד שהם לריצוי ולכפרה ולריח טוב תורת חטאת ואשם ומנחה ועולה ושלמים: ידיו. הלוחו שנתן מימינו ומעשה ידיו המה: גלילי זהב. אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רב. א"ר יהושע נחמיה מעשה נסים היו של סנפרינין היו והיו נגללין. ד"א על שם שמגלגלות טובה לעולם: ממלאים בתרשיש שכ לל בעשרת הדברות תרי"ג מצות: מעיו עשת שן. זה תורת כהנים הניתן באמצע החמשה חומשים כמעיים הל שהם נתונים באמצע הגוף: עשת שן מעולפת ספירים. נראית חלקה כעשת שן והיא סדורה דקדוקי רבים גזירות שוות ובנין אב וקלים וחמורים: מיוסדים על אדני פז. א"ר אלעזר הקפר העמוד הז יש לו כותרת למעלן ובסים למטן א"ר שמואל בר נדא פרשיות שבתורה יש להם כותרת למעלן ובסים למטן וסמוכי לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעית ויובל (ויקרא כה) וכי תמכרו ממכר להודיעך כמה קשה אבקה ש שביעית כדאיתא במסכת ב"מ וערכין וכגון (במדבר כז) יפקד ה' איש על העדה צו את קרבני לחמי עד אמת מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר שוקיו עמודי שש מיוסדים וגו': מראהו כלבנון. המסתכ ומתבונן בדבריו מוצא בהם פרחים ולולבים כיער זה שמלבלב כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מחדש בה טעמים: בחור. נבחר כארזים ט הנבחרים לבנין ולחוזק ולגובה: חכו ממתקים. דבריו ערבי (ויקרא יט) וערע לנפש לא תתנו בבשרכם אני ה' הנאמן לשלם שכר יש חיך מתוק מזה. אל תחב בעצמיכם ותקבלו שכר. ובשוב רשע מרשעתו (יחזקאל יד) ועשה משפט וצדקה עליהם חיה יחיה עונות נחשבו לו לזכי

מצודת ציון

(טו) שוקיו. הוא פרק מפרקי הרגל: שש. אבן שיש: מיוסדים. מל' יסוד: אדני. הוא הדבר שהעמוד תקוע בו וכן אדני כסף [שמות כו]: פז. הוא המובחר שבזהבים: (טז) חכו. הוא מה שמשמש להלשון והוא מכלי הדבור: ממתקים. מל' מתוק:

מצודת דוד

למושב לו על הכפורת שהוא מקום פנימי ונעלם כמו המעים שבת הגוף ומשם באה הארה לב"י כנבואות וזכות השן ובהירות הספיר (טו) שוקיו עמודי שש. רגליו נאים בלובן וביושר כעמודי אבן ש והמה מיוסדים על אדני פז הם כפות הרגלים שהמה נקיות כזהב עם כי מדרכם להיות מלוכלכות בעפר הארץ. והנמשל הוא על העולם השפל הדום רגלי המקום ב"ה שנא' והארץ הדום רגלי (ישעיה ס שהוא חזק כעמודי אבני שיש ואדני יסוד כדור הארצי המעמידו במקומו לבל יתקרב לפאה מן הפאות דומה הוא אל כפו ויאמר ט הנקודה האמצעית מכדור הארצי שהיא מעמדת כל הכדור במקומו כאשר חקרו הטבעיים כי כל יסוד מסתיקק ליסודו ולכן בא הרמז בו כי הנקודה הזאת הוא כמעט קט כמו הפז שמעט ירד לעולם כמ"ש רז"ל: מראהו כו'. מראה קומתו הוא כהר הלבנון והוא נבחר משא הדודים כארזים מכל עצי היער. והנמשל הוא לומר שהמקום ב"ה גדול ורם מכל אלהים ומאד נבחר מכולם ואין להעריך אותם אליו (טז) חכו ממתקים. כל דברי חכו המה מתוקים במלילה כאותה ולאות אמרים וכל מעשיו ותנועותיו המה חמודים ני עשיים בהש רב. והנמשל הוא לומר דברי התורה הכתובים מפיו המה משפטים צדיקים וחוקים ישרים וכל מעשיו בחסד וברחמים: זה דודי כו'. הנ מי שיש בו אלה השבחים זה דודי ורעי וכאומרת בהיות כן איך לא אשתוקק אליו וכי יש מי להעריך אליו. והנמשל הוא לומר דעו מ שכל אלה בו הוא אלהי וכאלו תאמר עתה שפטו נא אם מי דומה לו ומה זה תאמרו לעזבו ולהתחבר עמכם להיות תחת ממשלת השר ש מעלה המושל בכם הלא כלם כמוהם כאן למול אלהי:

מדרש חכמים

עס שׁלָאגֶען וואסער (דען אַז אַדורשטיגע טויב קוקט אויף וואסער זיינען איהרע אויגען דאן זייער שיין), אַזוי זיינען אויך די סַנהֶדרִין וָוס שטאַרקען זיך אונ שטילען זייער דורשט פון די קוואלען פון דער תּוֹרָה, ווי ר' חָמָא בַּר עוּקְבָא הָאט

פירוש ע"ט

מיט סאפירען: [טו] שׁוֹקָיו זיינע שענקלען זיינען ווי מאַרמאַר זיילען וועלכע זיינען געשטעלט אויף גאלדענע פים מַרְאֵהוּ זיין גאַנצער אויסזעהען איז אַזוי שיין ווי דער בארג לְבָנוֹן בָּחוּר ער איז דער בעסטע צווישן אַלע ווי די צעדערן צווישן אַלע איבעריגע וואלד־ביימער: [טז] חִכּוֹ זיין גומען איז דורך אונ זיסקייט איינגערייד זיינען ווי צוקער זים) וְכֻלּוֹ אונ ער איז אין גאַנצען שיין אונ מילד, זֶה דוֹדִי אַזוי איז מיין ליבער, אַזוֹ איז מיין פריינד, איהר טעכטער פון יְרוּשָׁלַיִם:

מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלָםִ׃ ו א אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ
הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ׃ ב דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם
לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים׃ ג אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ ד יָפָה אַתְּ
רַעְיָתִי כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלָםִ אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת׃ ה הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי

תו"א הסבי עיניך מנגדי. זוהר פ' קדושים: שערך כעדר העזים. ברכות כס:

רש"י

יש חיך מתוק מזה: (א) אנה הלך דודך. מאכים ומקנטרים האומות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך עזובה אלמנה: אנה פנה דודך. כשחזר והשרה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות באו ואמרו להם אנה פנה דודך אם חוזר הוא אליך נבקשנו עמך כענין שנאמר (עזרא ד) וישמעו צרי יהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגו' ויגשו אל זרובבל וגו' נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם וגו' וכוונתם לרעה כדי להשביתם מן המלאכה. והם משיבים: (ב) דודי ירד לגנו. צוה לנו לבנות היכלו ויהיה שם עמנו: לערוגות הבשם. מקום מקטר הקטרת: לרעות בגנים. ועוד ירד לרעות צאנו י בגנים אשר נפוצו שם אותם שלא עלו מן הגולה משרה שכינתו עליהם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: וללקוט שושנים. שומע ומקשיב נדברים בתורתו ללקוט זכיותיהן ולכתבם בספר זכרון לפניו כענין שנא' (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' וגו' ומה שאתם אומרים לבקש עמנו ולבנות עמנו אני לדודי ולא תבנו עמנו כענין שנאמר (עזרא ד) לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ואומר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים: (ג) הרועה בשושנים. הרועה את צאנו במרעה נוה וטוב: (ד) יפה את רעיתי כתרצה. הקדוש ברוך הוא מקלס' על זאת יפה את רעיתי כשאת רצויה לי כך הוא נדרש בספרי: נאוה. את עתה כאשר בראשונה בירושלים: איומה כנדגלות. חיילי מלאכים אימתך אטיל עליהם שלא להלחם ולהשביתכם מן המלאכה כמו שנאמר בעזרא: (ה) הסבי עיניך מנגדי. כבחור שארוסתו חביבה ועריבה עליו ועיניה נאות והוא אומר לה הסבי עיניך מנגדי כי כראותי אותך לבי מתחזק ומתגאה עלי ורוחי גסה בי ואיני יכול להתאפק: הרהיבני. הגיסו לבי כמו (תהלים צ) ורהבם עמל ואון (ישעיה ל) רהב הם שבת. איסמיי"ר בלע"ז והדוגמא כך הוא אמר הקב"ה במקדש זה אי אפשר להשיב לכם ארון וכפורת וכרובים שהם הרהיבוני בבית ראשון

שפתי חכמים

לאחזים. לכ"פ נכחר: י ק"ל הרי כבר אמר לערוגות הבשם דהיינו בית המקדש וא"כ מהו לרעות בגנים. לכ"פ ועוד ירד לרעות כו':

מצודת דוד

ו (א) אנה הלך דודך. כאשר שמעו הנערות אמריה כי נעמו אמרו לה את היפה בנשים אם לא מצאת את דודך בעיר אמרי נא להיכן הלך ולהיכן פנה ר"ל אנה דרכו ללכת ונלך עמך לבקשו במקום ההוא כאלו תאמרנה אם את מתפחדת ללכת יחידי נלכה גם אנו בחברתך. והנמשל הוא כאלו יאמרו האומות אם הדבר כן הוא אמרי לנו היכן הוא כלומר במה תטיב אותו אליך ובמה יתרצה ונעזור לך על ההשבה להספיק בידך להשיבו אליך ולא נוסיף להדיחך עוד מאחריו: (ב) דודי ירד לגנו. כאלו משיבה לומר דרכו ללכת בגנים ובודאי ירד שם אל בין ערוגות הבושם לרעות ולטייל בגנים וללקוט שושנים להביאם לי תשורה. והנמשל הוא אשר תשיב אמריה מעולם דרכו להשרות שכינתו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להקשיב רנה של תורה ותפלה לקבלם ברצון להיות שמורים אצלו לשלם מהם שכר טוב וכאומרת הנה בעסק התורה והתפלה אפתנו לשוב אלי: (ג) אני לדודי ס'. ר"ל כמו שכל תשוקתי היא אל דודי כן תשוקתו אלי והוא זה הרועה בשושנים להביא לי מהם תשורה. והנמשל הוא לומר כמו שאני לא בחרתי באל נכר כן הוא לא עזבני מכל וכל לבחור בעובדי גלולים ואף עתה מקבל ברצון עסק התורה והתפלה ושמורים אצלו להשיב לי עליהם גמול טוב: (ד) יפה את רעיתי כתרצה. כאשר נשמע אל החשוק נועם דבריה והפלגת תשוקתה אליו שלח אמריו לקלסה וכה אמר יפה את רעיתי כעיר תרצה והיא היתה עיר יפה מאד בבנינים נפלאים (ועד שלא נבנית שומרון היתה עיר מלוכה למלכי ישראל): נאוה כירושלים. שהיתה נאה מאד בהפלגת הסדור וההנהגה: איומה כנדגלות. לפי רוב חשיבתך ומעלתך את מטלת אימה על רואיך כמו דגלים ממחנות רבות המטילים אימה על רואיהם. והנמשל הוא לומר עם כי את גולה וסורה עכ"ז יפה את במעשים הגונים ובמדות ישרות וכל האומות אינם חפצים להשחיתך עד התכלית כאלו היית המון עם רב מלומדי מלחמה: (ה) הסבי עיניך מנגדי. גם זה מדברי החשוק ישלח אמריו לאמר לה בדרך הבה החזירי לי עיניך שהם מוסרים מנגד פני כי מאז בהבטתם בי חזקו ואמצו את לבבי להיות נמשך אחריך. והנמשל הוא כאלו יאמר להחכמים עיני העדה שיביטו גם עתה ויסתכלו בתורה ויעסקו בה כי בזה היו מוסיפים כח מאז בפמליא של מעלה וגם עתה יאהבו בזה אל המקום ב"ה וכאומר עם כי המה בגולה ואין עסק התורה מוספת כח כ"כ כמו העסק בא"י מ"מ מוסיפים הם: שערך כעדר העזים. שער ראשך סרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונסרקו בענפי הקוצים כרדת ממקום מרעיתם מהר הגלעד וכאלו נסרקו במסרק. והנמשל אף על הנזירים המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים כו' שהם

מצודת ציון

ו (א) אנה. להיכן כמו אנה אלך מרוחך [תהלים קלט]: (ב) לרעות. מל' מרעה: (ד) כתרצה. שם עיר מלוכה למלכי ישראל: נאוה. נאה ויפה: איומה. מלשון אימה ופחד: כנדגלות. מל' דגל ור"ל מחנות בעלי דגל: (ה) הסבי. מל' סבוב והחזרה: הרהיבוני. ענין התחזקות כמו תרהיבני בנפשי עוז [תהלים קלח]:

פירוש ע"ט

[א] אָנָה וואו איז דיין פְרֵיינְד גֶעגַאנְגֶען, דוּ שֶׁענְסְטֶע פוּן דִי פְרוֹיעֶן, אָנָה פָּנָה אִין וֶועלְכֶר זַייט הָט עֶר זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט דַיין גֶעלִיבְּטֶער; [זָאג אוּנְז] וֶועלֶן מִיר דִיר הֶעלְפֶן זוּכֶען: [ב] דוֹדִי מַיין פְרֵיינְד אִיז אַרָאפּ גֶעגַאנְגֶען אִין זַיין גָארְטֶען, צוּ זַיינֶע גֶעווִירְץ בֵּייטֶען לִרְעוֹת צוּם וַויידֶען אִין גָארְטֶען אוּנ אָנְצוּקְלַייבֶּען רָאזֶען. [זִי הָט זִיךְ גֶעשֶׁעמְט צוּ דֶערְצֵיילֶן דֶעם אֱמֶת ווָאס עֶס הָט מִיט אִיהְר גֶעטְרָאפֶען ווִי עֶר אִיז אַוֶועק פוּן אִיהְר, הָט זִי גֶעזָאגְט עֶר אִיז נוּר אוֹיף אַקוּרְצֶע צַייט אַוֶועק פוּן אִיהְר אוּנ צוּ רַייסֶען בְּלוּמֶען פוּן אִיהֶרְעט וֶועגֶן מהר"י עראמה]: [ג] אֲנִי אִיךְ גֶעהֶער מַיין פְרֵיינְד, אוּנ מַיין פְרֵיינְד, וֶועלְכֶער וַויידֶעט זַיינֶע שָׁאף אוּנְטֶער דִי רָאזֶען, גֶעהֶערְט מִיר: [ד] יָפָה אַתְּ דוּ בִּיסְט שֵׁיין מַיין גֶעלִיבְּטֶע פְרֵיינְדִין ווִי תִרְצָה, הֶערְלִיךְ ווִיא יְרוּשָׁלַיִם, פוּרְכְטְבַּאר ווִיא אַפוּלְק קְרִיגְס־הֶעלְדֶען: [ה] הָסֵבִּי קֶער אָפּ פוּן מִיר דַיינֶע אוֹיגֶען, דֶען זַיי צִינְדֶען אִין מִיר אָן אַהֶעלִישֶׁן פַייעֶר פוּן לֵיידֶענְשַׁאפְט שַׁיְנֶךְ דַיינֶע הָאר אִיז פְּרַאכְטִיג שֵׁיין ווִי בַּיי דִי יוּנְגֶע בֶּערְג־צִיגֶען, וֶועלְכֶע זַיי הֶענְגֶען אַרָאפּ,

מדרש חכמים

גֶעזָאגְט, דִי תּוֹרָה, ווָאס מֶעהְר מַאן לֶערֶענְט אִיהְר, אַלְץ מֶעהְר נַייעֶס קוּמְט צוּ (רוֹחֶצֶת בֶּחָלָב) אָדֶר ווֶען זַיי ווַאשְׁן זִיךְ אִין מִילְךְ, דָס מֵיינְט מֶען דִי דַיָּינִים, ווָאס דִי סַנְהֶדְרִין ווַאשְׁן אוּנ קְלֶערֶען זַיי אַזוֹ לַאנְג צְווִישְׁן דִי צֵיינֶער בִּיז זַיי ווֶערֶען ווַייס אוּנ קְלָאר ווִי מִילְךְ, (יוֹשְׁבוֹת עַל מִלֵּאת) ווֶען זַייא שְׁטֵייעֶן גְלַייךְ אוּנ אוֹיסְגֶעפִילְט, נִיט הוֹיךְ, נִיט נִידֶערִיג, אַזוֹ מַאכֶן דִיא סַנְהֶדְרִין גְלַייךְ אוּנ פִילֶן אוֹיס דִי ווֶערְטֶער פוּן דִיא תּוֹרָה:

שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן־הַגִּלְעָד׃ ו שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם׃ ז כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ׃ ח שִׁשִּׁים
הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר׃ ט אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי אַחַת
הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ׃
י מִי־זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת׃ יא אֶל־גִּנַּת

תו"א אחת היא יונתי. עקידה שער כה: מי זאת הנשקפה. זוהר פ' ויגלה ופ' תרומה:

שפתי חכמים

ב בקילוס הראשון א"ר כעדר הקצובות וכאן בקילוס זה שינה וכתב כעדר הרחלים ונוה שבה הוא ברחלים סתם בשלמא כעדר הקצובות

רש"י

להראותכ' שבה יתירה עד שמעלתם בי: שערך כעדר העזי בקטנים ורכים ודקים שבכם יש שבח הרבה: (ו) שניך. קליעי וגבורים שכיך כולם לטובה: כעדר הרחלים. הרחלה הזאת כ כולה קדושה צמרה לתכלת בשרה לקרבן קרניה לשופרו שוקיה להלילין מעיה לכינורות עורה לתוף אבל הרשעים נמשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום: (ח) ששים המה מלכות. אברהם ויוצאי ירכו בני קטורה שש עשרה. ישמעאל ובניו י"ג. יצחק ובניו ג'. בני יעקב שנים עשר. בני עשו ע (בדברי הימים) הרי ששים. וא"ת לא מהם תמנע שהיא אשה אברהם מן המנין: ושמנים פלגשים. נח ובניו ע אברהם כל תולדות יוצאי התיבה שמנים תמצאם וכשם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על הפלגשי כך היו אברהם ויוצאי ירכו השובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תראה הגר בת מלכים היתה תמנ בת שלטונים היתה ונעשית פילגש לעשו ואומר (בראשית יד) אל עמק שוה וגו' הושוו כלם בעצה אחת והמליכו את אברה עליהם: ועלמות אין מספר. למשפחות הרבה נחלקו כל אלה: (ט) אחת היא יונתי. ומכולם אחת היא הנבחר לי ליונה תמה שהיא תמימת לב עם בן זוגה: אחת היא לאמה. לכנסייתה הרבה מחלוקות בבתי מדרשות כל לבם להבין תורה על מכונה ועל אמתתה: ברה היא ליולדתה. יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול והוד וקילס למקום שנאמר (בראשית מז) וישתחו ישראל על ראש המטה: ראוה בנות. את ישראל בגדולתה: ויאשרוה ומה היא קילוסן: (י) מי זאת הנשקפה. עלינו. ממקום הגבוה לנמוך קרויה השקפה כך בית המקדש גבוה מכ ארצות: כמו שחר. הולך ומאיר מעט מעט כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך והי משועבדים לפרס וליון ואחר כך נלחמו בית החשמונאי ונעשו מלכים: איומה כנדגלות. איומה בגבורים כנדגלות ש מלכים. כל זה הקב"ה מקלס את כנסת ישראל יפה את רעיתי כתרצה וכל הענין ע"כ: (יא) אל גנת אגוז ירדתי. עו

מצודת ציון

שגלשו. ענין מריטת השער: (ו) מתאימות. מלשון תאומים: ושכלה. ר"ל חסרון ופגם ואמר בלשון השאלה: (ז) כפלח. ענין בקוע כמו כפלח תחתית [איוב מא]: רקתך. הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה וכן ותתקע את היתד ברקתו [שופטים ד]: מבעד. מבפנים: לצמתך. היא המסוה המכסה את הפנים וכן גלי צמתך [ישעיה מז]: (ח) ועלמות. נערות. וכן עלמות אהבוך [לעיל א]: (ט) ברה. מל' ברור ונקי: ויאשרוה. ענין הלול ושבח כמו אשרי האיש [תהלים א]: (י) הנשקפה. ענין ראיה והבטה כמו בעד החלון נשקפה [שופטים ה]: שחר. כוכב השחר: איומה. מל' אימה ופחד: כנדגלות. מל' דגל של מחנות

מצודת דוד

כרוקות ושערותם ארוכות ותלויות כלפי מטה וכאומר עם כי אין קרנ בגולה להביא במלאת ימי נזרן מ"מ חביבים הם לפני: (ו) שניך כעד הרחלים. שניך המה לבנות במראה ומסודרות כמו עדר הרחלי כשהם עולים מן הרחצה שמבהיקים בלובן לה: שכולם מתאימות מוסב על השנים לומר אשר כל השנים שוות כתאומים ואין בהם שכול ר"ל לא נחסר אחד מהם ולא נפגם ולא נשתנה מראהו. והנמשל הו על שוטרי העדה הממונים להכרית ולהשחית את החייבים במשפט שה נקיים מן העושק כעדר העולה מן הרחצה המנוקים מן הלכלוך וישו אלו לאלו וכולם קדושים מנוקים מגזל ולא ימצא בני מהם נלכוד עושק: (ז) כפלח הרמון רקתך. גובה פניך מזה ומזה הוא סגלגל ואדו מעורב בלובן כמראה חתיכה הנבקעת מן הרמון והמה נכתרים מכפים להמסוה ובזה ממשיכים אהבה וחשק יותר מאלו היו גלוין מבלי מסוה. והנמשל הוא על שופטי העדה שהם פני הדור שהמה ממולאים בכל חכמה ומדע כרמון המלאה לה גרגרים והמה מסתירין החכמה בלבותם ואינם מתפארים בפני אנשים וכאומר עם כי בגולה יתמנו השופטים בישראל ע"פ חוקי הממשלה עכ"ז לא ימצא מי יער לבו לגשת להיות מן השופטים אם לא ימצא בו כל אלה (ולא זכר שבח השפתים מה שזכר למעלה כי הם המרמזים על הנביאים ואינם בגול ובעבור זה לא זכר גם שבח הדבור כי הוא מרמז על הלוים העומדים על הדוכן לדבר בשיר ובגולה אין דוכן ואין שיר וכן לא זכר שבח הלואר כי הוא נרמז על כה"מ והיא חרב וכן לא זכר שבח השדים כי הם מרמזים על המלך וכה"ג ובגולה אין מלך ואין כה"ג): (ח) ששים המ מלכות. יתכן שבנשי המלך שלמה שהיו שבע מאות שרות היו בהן ששים מופלגות ביופי ובמדות חמודות ובג' מאות פלגשיו היו בהן פ' שה מופלגות ביופי כו' כאלו המקרא ישאל דברו לאמר הנה בנשי המלך השרות יש ששים מופלגות ביופי ובמדות חמודות וכן בפלגשיו יש שמונים וזולתם יש הרבה מן הנערות שהן מופלגות ביופי כו'. והנמשל הוא לומר כי הנה אמרו זרעו של שם בן נח נחלק אח"כ לששים עממים וכינו אותם בשם מלכות להיותם מזרע שם הנאהב מהמקום ב"ה והמבורך מפי נח אביו וזרעו של יפת אחיו נחלק אח"כ לשמונים עממים וכינה אותם בשם פילגשים להיות מזרע יפת שלא היה נאהב להמקום ב"ה כמו שם אבל לא היה שנוא לפניו כמו חם וזרעו של חם אחיהם נחלק אח"כ לעממים אין מספר וכינה אותם בשם עלמות לבד להיותם מזרע חם השנוא מהמקום ב"ה והמקולל מפי נח אביו: (ט) אחת היא. אבל רעיתי הדבוקה בי כיונה בבן זוגה ותמימה באהבתה אלי היא אחת ומיוחדת בכולן ואין להעריכן אליה וזהו על כי היא אחת ויחידה לאמה בה כל מגמתה לפלס מעגל דרכיה להיישירה בכל עוז והיא ברה ילדה בעבור אמה שילדתה כי השתדלה לגדלה ולמרקה בתמרוק הנשים. והנמשל הוא לומר הנה כ"י היא המיוחדת שבכל העמים כי מקור מחלבת' היו קודם הם האבות והאמהות והם הרבישו בלבם אהבת ה': ראוה בנות. כשראהו העלמות כשרון מעשיה ובהפלגת יופיה היו מאשרות ומשבחות אותה וכאשר ראוה נשי המלך ופילגשיו היו מהללות אותה כאלו הודו בעצמן שהיא עולה על כלן. והנמשל הוא על חכמי האומות שכלן מפארים את ישראל ומודי' בשבח: (י) מי זאת הנשקפה כו'

פירוש ע"ט

שפּרינגענדיג פון איין פעלזן אויף דעם צווייטען אויף דעם בארג גלעד: [ו] שִׁנַּיִךְ דיינע ציינער זיינען אזוי קלאר אונ גאנץ ווי די סטאדעס לעמער, אין דער צייט ווען זיי גייען ארוס פון וואסר, אויסגעשטעלט פּאר וויים אונ קיין איינע פעלט ניט:[ז] כְּפֶלַח ווי דר שפּאלט איז שיין אין מילגרום, אזו זיינען שיין דאנע וואנגען [באקען] ארום גערינגעלט פון דיינע האר־לאקען: (ח) שִׁשִּׁים זעכציג זיינען דא (אין שלמה'ס קעניגליכען הארעם) קעניגינען, אכטציג געבען־

פרויען (קעפּס ווייבר) אונ יונג פרויען אן א צאהל: (ט) אַחַת זי מיינע פרומע טייבעלע איז איינע פון די שענסטע אונ בעסטע צווישען זייא אלעמען, זיא איז איינע ביי איהר מוטער, זיא איז די ליבסטע בייא איהר געבערערין רָאוּהָ אלע יונג־פרויען, ווער עס זעהט זי נאהר, לויבען איהר, מְלָכוֹת אויך די קעפּס פרויען אונ די קעניגינען פרייזען איהר: (י) מִי זֹאת ווער איז זי, דס איז די וועלכע זעהט אוס וויא דר מארגענשטערן, שיין ווי דר מאנד, לויטר ווי די

אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמנים: יב לא
ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב: ז א שובי שובי השולמית שובי שובי
ונחזה־בך מה־תחזו בשולמית כמחלת המחנים: ב מה־יפו פעמיך בנעלים בת־

תו"א אל גנת אגוז. חגיגה יה: שובי שובי השולמית. כתרות סו: מה יפו פעמיך. סוכה מט חגיגה ג:

רש"י

זה מדברי שכינה הנה באתי אל מקדש שני זה אליך: לראות באבי הנחל. מה לחלוחית מעשים טובים אראה בך: הפרחה הגפן. אם תפריחו לפני ת"ח וסופרים ושונים: הנצו הרמונים. מקיימי מצות מלאי זכיות למה נמשלו ישראל לאגוז מה אגוז זה אתה רואה אותו כולו עץ ואין ניכר מה בתוכו פולעו ומוצאו מלא מגורות של אוכלים כך ישראל צנועין ועניוותנין במעשיהם ואין תלמידים שבהן נכרים ואין מתפארים להכריז על שבחן בדקתו אתה מוצא אותו מלא חכמה ועוד כמה מדרשות לדבר מה אגוז זה נופל בטיט ואין מה שבתוכו נמאס אף ישראל גולין לבין האומות ולוקין מלקיות הרבה ואין מעשיהם נמאסין: (יב) לא ידעתי. כנסת ישראל מתאוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי ונכשלתי בשנאת חנם ומחלוקת שגבר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסתובלוס עד שהיה מביא אחד מהם את מלכות רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ומאז נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי נדיבות שאר אומות: עמי נדיב. כמו עם נדיב יו"ד יתירה כיו"ד של (דברים לג) שכני סנה (בראשית לא) גנובתי יום (מיכה א) רבתי עם: נפשי שמתני. אני בעצמי מניתים עלי כענין שנאמר (ירמיה יג) ואת למדת אותם עליך אלופים לראש: (א) שובי שובי השולמית. אומרים אלי שובי שובי מאחרי המקום: השולמית. השלימה באמונתך עמו. שובי שובי אלינו: ונחזה בך. נליב ממך נגידים ושלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם כך דרש רבי תנחומא. ד"א ונחזה בך נתבונן אליך מה גדולה ליתן לך והיא אומרת מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי שתהא שוה לגדולתי אפי' לגדולת דגלי מחולות מחנות המדבר: מה יפו פעמיך בנעלים. הם אומרי' לה חפצי' אנו שתדבקי בנו בשביל נוי והשיבות שראינו בך ל בעודך ביפיך: מה יפו פעמיך. בעליית הרגלים בת

שפתי חכמים

שבת הוא כדפי' לעיל. לכ"פ ברחל הואת: ל הקילוס הזה אינו כענין נוי אשה בקילוס העליון דודה מקלסה וזה ריעותיה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגונה את לה. ...ר עמך כך הוא כסף ריס מדוייקים וכך ראוי להיות דקאי אמה שכתוב לעיל מיניה הם אומרים לה חפלים

מצודת דוד

מלי הזה יורה על ענין שבח וחשיבות וכן מי מלל לאברהם (בראשית כ"א) ומוסב למעלה לו' כן היה הקילוס שקלסוה הבנות והמלכות והפלגשי' וכה אמרו ראו מי היא וכמה גדולה וחשובה היא זאת אשר בתחלה היתה נשקפה ונראה כשחר כוכב השחר ולאח"ז נתעלתה עד שנעשית יפה כלבנה ואח"ז הוסיפה עוד ביופי על שנעשית ברה כחמה לא כדרך שאר הנשים שבכחם יפין כשהן מזדקנות. והנמשל הוא לומר כמה ... זלה האומה היא שבכל פעם מוספת על עלמה סייגים וגדרים נעשית משמרת למשמרת התורה: אימה כנדגלות. לפי רוב חשיבותה ומעלתה מטלת אימה על רואיה כמו דגלים ממחנות רבות המטילים אימה על רואיהם. והנמשל הוא לומר כל האומות אינם מפלים להשמידה עד התכלית כאלו היתה המון עם רב מלומדי מלחמה: (יא) אל גנת אגוז ירדתי. גם זה מדברי החשוק שאמר הנה כשנפרדתי נמנה לא הלכתי לחבק חיק נכריה אבל געגועי היה עליה ולהפק הגעגועין ירדתי אל גנת אגוז לטייל שם ולקבל ריח עלי האילנות ולראות בצמחים הגדילים בשפת הנחל ולהביט אם פרחה הגפן אם גדלו נצי הרמונים. והנמשל הוא לומר אף בהיות כ"י בגולה לא בחרתי בעם אחר אבל מלוי אני בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לקבל ברצון עסק חדושי התורה ורנון התפלה: (יב) לא ידעתי. חזרה החשוקה להתאונן ולומר הנה או לא שמתי לבי לדעת ולהזהר בכבוד החשוק לפתוח לו הדלת מיד והנה נפשי עשתה לי להיות מרכבות להטעין עלי נדיבי עם ר"ל להיות משועבדת ונכנעת אליהם כדרך היושבת בדודה וגלמודה. והנמשל הוא לומר שכ"י תתאונן לומר לא שמתי לבי מאז לצאת מבבל כולנו יחד כאשר לוה ה' ונפשי עשתה לעצמה להיות משועבדת בגולה:

ז (א) שובי שובי השולמית. כאשר נשמע אל החשוק אשר חשוקתו מתאוננת על שלא נזהרה בכבודו שלא אמריו לאמר לה את השלימה במעלות ומדות הנונות שובי אלי להיות עמי כמאז וכפל המלות יורה על החזוק והזרוז: ונחזה בך. אני ואנשי ביתי נסתכל תביט בך להשלים תפלך בכל אשר תשאלי: מה תחזו. כאילו מיסב הדבור לאנשי ביתו לומר להם דעו מהו הדבר אשר תחזו בה למלאות תשוקתה להרחיב לבה בשמחה מרובה כשמחת רקוד מחולות של מחנות רבות. והנמשל הוא כאלו המקום ב"ה אומר לה שובי מהג ולפ אל ארצך ואני באמצעית מלאכי מעלה נסלים חפלך בהחזרת בה"מ וחלוק המתנות של שכינה ולויה וישראל כאשר היה מאז: (ב) מה יפו פעמיך בנעלים. עוד זה מדברי החשוק מבטיחה לומר את בת נדיב מה מאד יתייפו רגליך כשהם בתוך הנעלים המהודקים בהם לפי מדתם לא יעדפו ולא יחסרו. והנמשל הוא לו' את כ"י מזרע אברהם מה מאוד תתיפי בשובך לארצך ותבוא לבה"מ ברגלים ג' פעמים בשנה:

מצודת ציון

שם: (יא) באבי הנחל. בצמחי הנחל כמו עודנו באבו [איוב ח] הפרחה. מל' פרח: הנצו. הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל כמו ויוצא פרח ויצץ ציץ [במדבר יז]: (יב) שמתני. מל' שימה ועשיה: עמי. היו"ד יתירה כמו שוכני סנה [דברים לג] ורבים כמוהו: נדיב. ענין שררה כי דרך השר לנדב ולתת מתן:

ז (א) השולמית. מל' שלם: ונחזה. ענין ראיה והבטה: כמחולת. ענין רקוד של שמחה כמו לתול במחולות [שופטים כא]: המחנים. מל' מחנה: (ב) פעמיך. כן יקראו הרגלים

פירוש ע"ט

זון, פארבטבאר ווי פולקן קריג'ס־העלדן: (יא) אל גנת צום נוסגארטן בין איך אראפגענאנגען לראות צו בעזעהען די בומר פון טהאל, נאכצוזעהען אוב דר וויינשטאק שפראצט, אוב די גראנאטן בליהן: (יב) לא ידעתי אונ איך האב ניט געוואוסט אז אין דר זעלבר ציט האט מיר מיין זעלע [מיין פריינד] געזעצט אוף דעם קריגס־וואגן פון מיין אידעלען פאלק [ד"ה ער האט מיר העכער געשטעלט פאר אלעמען]:

[א] שובי קער זיך אום, דו שולמית, קער זיך אום, מיר זאלן דיר קענען גוט אנקוקן מה פאר וואס ווילט איהר אזו אנקוקן די שולמית? כמחולת ווי אין דעם אופרענונג־טאנץ צום קריג: (ב) מה יפו ווי שיין זיינען דיינע טריט, פירסטן־

מדרש חכמים

ז (ב) (מה יפו פעמיך) ווי שיין זיינען דיינע טריט. זאגט דר מדרש ווי שיין זיינען דיינע טריט געווען אז זיי פלעגן דריי מאהל אין יאהר עולה לרגל זיין אונ ווי פלעגן זיי ... אפהיטן פון אלע צרות, וויא מיר געפינען אז איינער הט א מאהל פארגעסן צו פערשליסן די טהירען פון שטוב אונ איז אוועק עולה הרגל זיין אונ אז ער איז געקומען צוריק הט ער געפונען אשלאנג הייננט ארום געדרייט ארום די רינגן פון די טירען. אונ נאך אפולע זאכן געפינען מיר אזעלכע, רבי פנחס הט דר ציילט אז א מאהל זיינען געוועזן צוויי רייכע ברידר אין דר שטאדט אשקלון אונ לעבן זייא האבן געוואונט שלעכטע שכנים, היידן, די שכנים פלעגן ריידן צווישן זיך אז די יודן וועלן אוועק גיין אין ירושלים מתפלל זיין וועלן מיר באפאלן אויף זייערע הייזר אונ וועלן זיי צוראבירן. אז עס איז געקומען די צייט עולה לרגל צו

נְדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן: ג שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל־יֶחְסַ
הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ד שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תָּאֳמֵי צְבִיָּה
ה צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר בַּת־רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹ

תו"א חמוקי ירכיך. סוכה מט מועד קטן ט: שררך אגן הסהר. סוטה מה סנהדרין יד עקידה שער לה:

שפתי הכמים

א:ו כו' ולפי זה מיושב קלת מה שפי' אח"כ והוא מונה קילוסי' מלמטה למעלה מה יפו פעמיך כו' דהוא קילוסו של הקב"ה על ישראל וכאן פי' דהוא קילוס האומות לישראל ואפשר לומר מה שפי' אחר כך הוא כמו פי' אחר דס"ל דהכל הוא קילוס של הקב"ה אבל בים ספרים דכתב זה אחר שררך אגן הסהר משמע דאין סובל שום פי' אחר רק הוא קילוס האומות וקשה דהרי קודם לזה פירש שהוא קילוס של הקב"ה ואפשר לתרץ בדוחק מה שרוא הקודש מספר קילוס שהאומות מקלסי' קילוס של הקב"ה קרי ליה: מ מלי' הכל לריכים למרי דחטיא: נ וק' מה הוכחה כפשוטו הכרת פנים בכלל. וי"ל מדכתיב הכרת

רש"י

נדיבים: חמוקי ירכיך כמו חלאים. קבוצת עלוי ז
קרויה הלי כתם אלחל"י בלשון ערבי. ורבותינו דרשו ש
נקבי השיתין של נסכים שנעשו מששת ימי בראשית עגולי
כמו ירך. כמו חלאים לשון חפירה כמו הולית הכור: מעש
ידי אמן. ידי הקב"ה במסכת סוכה אמן כתו אומן
קילוסו של הקב"ה ישראל מקלסין אותו מלמעלה למט
מתחילין מראשו כתם פז ורדין ובאין עד שוקיו עמו
שם לפי שהן באין לרלותו להוריד שכינת מן העליונ
לתחתונים והוא מונה קילוסה מלמטה למעלה מה יפו פעמיך הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהו
בא למושכם אליו: (ג) שררך אגן הסהר. טבורך כאגן של מים ללולים שרוחלין בהן והוא עשוי מאבני ש
ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטבור כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול והקילוס הזה אינו מענין נוי אשה כקיל
העליון לפי שהעליון דודה מקלסה וזה ריעותיה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגונה את להתחבר ע
והדוגמא על שם לשכת הגזית היושבת בטבור הארץ: אל יחסר המזג. לא יכלה משם משקה רולה לומר לא יכלה ו
יפסוק משם שום דברי הוראה: בטנך ערמת חטים. שהכל מ לריכין לה: סוגה בשושנים. גדורה ומסוי
בגדר שושנים די לה בגדר קל ואין אחד מהם פורץ בו ליכנס הרי החתן נכנס להופה לבו מגעגע להופה ולחי
חתוניו בא ליזקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקלו. הרי שה
עובר בדרך ראה בכורות בראשי התאנים פשט ידו ליטול אומרים לו של בעלים הם גם הוא מושך ידו מפני הגזל הרי סו
בשושנים: (ד) שני שדיך. שתי הלוחות. ד"א מלך וכהן גדול: (ה) צוארך. ההיכל והמזבח שהם זקופים וגבוה
ולשכת הגזית גם היא שם עשויה להוזק ולמגן כמגדל השן: עיניך. כבריכות אשר בחשבון המושכות מים.
עיניך על שער בת רבים הכמיך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רבת עם ועסוקים בחשבון תקופ
ומזלות הכמתם ובינתם לעיני העמים מושכות כבריכות מים. ועוד יש לפרש בריכות בחשבון כמו יומים. ול
משנה הוא הלוקח יוני שובך מפריח בריכה ראשונה קוביר"ש בלע"ז: אפך כמגדל הלבנון. איני יכול לפרשו
חוטם לא לענין פשט ולא לענין דוגמא כי מה קילוס נוי יש בחוטם גדול וזקוף כמגדל ואומר אני אפך לשון פנים
שהוא אומר לשון יחיד ואינו אומר אפיך שעל המלח הוא מדבר שהוא עיקר הכרת פנים כענין שנאמר (ישעיה
הכרת פניהם ענתה בם ב ותדע שהרי מקלסם והולך מלמטה למעלה עיניך בריכות בחשבון ואחריהם המלח וכן האות
מקלסות (יחזקאל ג) מלאך הזק לעומת מלח כל הבאים להרעותך ולפתותך: כמגדל הלבנון צופה פני דמשק
ראיתי במדרש זה בית יער הלבנון שעשה שלמה שהעומד עליו לופה ומונה כמה בתים יש בדמשק. דבר אחר פ

מצודת ציון

וכן פעמי דלים [ישעיה כו]: בנעלים. מלשון מנעול: חמוקי. ענין סבוב והיקף כמו חמק עבר [לעיל ה]: ירכיך. מל' ירך והוא מפרקי הרגל: חלאים. ענין תכשיט כמו וחלי כתם [משלי כה]: אמן. כן יקרא המופלג במלאכה: (ג) שררך. הוא הטבור כמו ואונו בשרירי בטנו [איוב מ]: אגן. מזרק וכן וישם באגנות [שמות כד]: הסהר. תרגום של ירח הוא סיהרא: המזג. ענינו יין המעורב במים וזה הלשון ידוע בדרז"ל: ערמת, אגודת שבלים וכן סלוה כמו ערמים [ירמיה נ]: סוגה. מל' סייג וגדר ובמשנה מסורת סייג לתורה [ג"א פ"ג]: (ד) עפרים. כן יקראו ילדי הצבי והאיל: (ה) השן. שן הפיל: ברכות. מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים וכן בתעלת

מצודת דוד

חמוקי ירכיך. הקפת ירכיך ישוו בעגולם כעגול התכשיטים ש
מעשה ידי אמן. והנמשל הוא לומר כאשר תקיפו בעזרה ברגל לה
נראה לפני תהיה חמודה בע ני כחלאים נאים: (ג) שררך. טבו
יהיה עגול כאגן העגול כדמות הירח: אל יחסר המזג. לפי שהטב
הוא מקום רב הלחות השרשי המזין את הגוף לכן אמר שלא תח
בו הלחות והרי הוא כאגן הזה שלא יחסר בו יין מזוג. והנמשל
על ההשפעה המסככת ובאה שלא תופסק בשום זמן ובא הרמז כמ
כי דרך בו בא הזנת הולד במעי אמו: בטנך ערמת חטים. ב
יהיה יפה ומרית כאגודת שבלי החטים הנגדרת בשושנים המעלים
טוב. והנמשל הוא לומר פרי בטנך יתרבו כגרעיני ערמת חטים וכולם יהיו גדורים בגדרים נחמדים והגונים לבל יכשלו בדבר איסו
(ד) שני שדיך. דדיך ישוו זה עם זה והמה יהיו כשני ילדי לביה שנולדו תאומים שהמה בשיוי גמור. והנמשל הוא על המלך וכ
המיניקים ומשפיעים טובות המלך במלחמתו וכה"ג בעבודתו ואמר שישוו בגדולה ויהיו מסכימים ונשמעים זה לזה כרעים האוהב
(ה) צוארך כמגדל השן. הצואר שלך יהיה זקוף ומיושר ובתכלית הלובן כמו מגדל משן הפיל. והנמשל הוא על בה"מ שהוא ח
ומבלרן של ישראל כצואר הזה שהוא חוזק האדם שיעמוד על הר גבוה תלול ויהיה בנוי כבמבחר שבבנינים משם יבא מחילת החשק ו
העון: עיניך ברכות בחשבון. עניך תהיינה זכות ובהירות כמו הברכות שבעיר חשבון אלל השער ששמו בת רבים. והנמשל הוא
החכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה שהמה יהיו כברכות מים המשקים את הגנות: אפך. חוטמך יהיה כיושר כמ
מבלי עקמימות כמגדל העומד ביער הלבנון הרואה פני דמשק שהוא ממולו ואותו המגדל הי' בנוי ביושר רב. והנמשל הוא על השופט ה

מדרש חכמים

זיין זיינען די בְּרידֶר וָוס הָאבֶּן פוּן קַיין זַאךְ ניט גֶעוואוּסְט אַוֶועק קַיין יְרוּשָׁלַיִם. הקב"ה הָאט אָבֶער גֶעשִׁיקְט צְוֶוייא מַלְאָכִים וָוס הָאבֶּן זִיךְ פַארְשְׁטֶעלְט אין זֵייעֶר גֶעשְׁטַאלְט אוּנ זֵיי פְלֶעגְן אַרַיין גֵיין אוּנ אַרוּם גֵיין פוּן דִי בְּרִידֶער'ס הַייזֶר,

פירוש ע"ט

טָאכְטֶער, חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ דִיא בֶּעוֶועגוּנְגֶן פוּן דַיי
הִיפְטֶען, זַיינֶען וִויא מֵייסְטֶרְהַאפְטֶע קֵייטֶן וָועגְ
וָועלְכֶע רִינְגְלֶן ארוּם דֶעם רִינְג אָן פֶערְהַאלְטוּנְגֶ
אַזוֹ שֵׁיין, גִיךְ אוּנ גְלַייךְ זַיינֶען בֵּיידֶע בֶּעוֶועגוּנְגֶ
אִין טַאנְצֶען: (ג) שָׁרְרֵךְ דַיין בָּאפֶּעל איז וִויא אַרוּנְדֶער בֶּעכֶר, וָועלְכֶער אִיז פוּל וַויין, בִּטְנֵךְ דַיין בּוֹךְ
וִוי אַוויירצֶענְהִיגֶל וָוס איז אַרוּם גֶערִינְגֶעלְט מִיט רָאזֶן: (ד) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ דַיינֶע בֵּיידֶע בְּרִיסְט זַיינֶען גְלַייךְ
שֵׁיין, וִוי אַיוּנְגֶע פָּאר הִירְשֶׁן, אַצְוִוילִינְג פוּן אֵיין מוּטֶער: (ה) צַוָּארֵךְ דַיין הַאלְז אִיז קְלָאר
קֵילֶעכְדִיג וִוי אַטוּרֶם פוּן הֶעלְפַאנְט בֵּיין, עֵינַיִךְ דַיינֶע אוֹגֶן שְׁפִּיגְלֶן אוּנ זַיינֶען וִוי דִי טַייכֶן פוּן חֶשְׁבּוֹ
אַרוּם וָועלְכֶן עֶס שְׁפַּאצִירֶן אַרוּם דִי עֶרְוַואקְסֶענֶע שֵׁיינֶע פְרוֶיען. אַפֵּךְ דַיין נָאז אִיז גְלַייךְ, וִויא דֶ

אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן צוֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק׃ ו רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים׃
ז מַה־יָּפִית וּמַה־נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים׃ ח זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ
לְאַשְׁכֹּלוֹת׃ ט אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו וְיִהְיוּ־נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן
וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים׃ י וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים׃

נ"א ראשך עליך ככרמל. זוהר פ' ברחטים: ודלת ראשך עקידה שער ז: מה יפית ומה נעמת. עקרים מג פ' לו: אמרתי אעלה בתמר. שם מג"ב וחכך כיין הטוב. יבמות לו סנהדרין לו בכורות לב זוהר פ' שמיני.

רש"י

צופה פני דמשק מלפות לבא שערי ירושלים עד דמשק עתידה להרחיב עד דמשק: (ו) ראשך עליך ככרמל. אלו תפילין שבראש שנאמר בהן (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך הרי היא מוזקן מוראה כסלע הרים וכרמל הוא ראש ההרים: ודלת ראשך. קליעת שערות נזיריך נאה במצות כקליעת ארגמן: דלת ראשך. על שם שהקליעה מודלת על גובה הראש: מלך אסור ברהטים. שמו של מקום קשור בתלתלים שנא' (במדבר ו) נזר אלהיו על ראשו: רהטים. קורנ"ץ בלע"ז כן קורין לתלתלי האזורות שקושרין בהן החגורות. ד"א מלך אסור ברהטים הקב"ה נקשר באהבה במצות ובריצות שאתם רצים לפניו: (ז) מה יפית ומה נעמת. אחר שפרט קילוס כל אבר ואבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת לידבק בך אהבה ההוגנת להתענג בה: (ח) זאת קומתך דמתה לתמר. ראיתו נוי קומתך בימי נבוכדנצר שכל האומות היו כורעו' ונופלות לפני הצלם ואתה עמדת בקומה זקופה כתמר זה: ושדיך לאשכלות. דניאל חנניה מישאל ועזריה שהיו לך בשדים לינק מהם דמו לאשכולות שמשפיעות משקה כך הם השפיעו להניק וללמוד את הכל שאין יראה כיראתכם. עד כאן קלסוהו האומות מכאן ואילך דברי שכינה לגלות ישראל שבין האומות: (ט) אמרתי אעלה בתמר. מתפאר אני בין חיילות של מעלה בכם שאתעלה ואתקדש על ידיכם בתחתונים שתקדשו את שמי בין האומות: אחזה בסנסניו. ואני אאחוז ואדבק בכם. סנסנים ענפי': ויהיו נא שדיך. ועתה האמני את דברי שלא תתפתי אחרי האומות ויהיו הטובים והחכמים שביך עומדים באמונתם להשיב דברים למפתים אותם שילמדו מהם הקטנים שבכם: (י) וחכך כיין הטוב. הזהרי בתשובותיך שיהיו כיין הטוב: הולך לדודי למישרים. זהירה אני להשיב להם ש שאעמוד באמונתי שיהא חכי הולך לפני דודי לאהבת מישור שהוא מן הלב ולא ברמיה ועקיבה: כיין הטוב. שהוא דובב שפתי ישנים ע אף אבותי בקבר

שפתי חכמים

פניהם עלתה בס משמע שצריך שכרה לכד מן הפנים ואיתא בסוף יבמות דזו הפדחת וכ"כ התוס' שם: ם דק"ל מהו הולך לדודי כו' נכ"פ ופירש אני כו' שיהא חכי הולך לפני דודי: ע בירושלמי דשקלים ובמדרש חזית דובב שפתי ישנים כהדין דשתי חמר עתיק אף על גב

מצודת דוד

זה בימים ההם שהיא תואר פני הדור כחוטם הזה שהוא תואר פרצוף והוא יהיה מיוסר בלי עקמימות כמגדל הזה: (ו) ראשך עליך ככרמל. ראשך אשר עליך יעמוד מוזקף ויהיה סגלגל כהר כרמל. והנמשל הוא לומר אשר השכינה היא הראש אשר עליך ירא' הר הכרמל: ודלת ראשך. קווצות השער המודלה על ראשך המה יהיו יפים כפתילי ארגמן. והנמשל הוא על הנביאים הנשפעים מהמקום ב"ה שפע הנבואה הם ישמיעו מה שיהיה לאחרונה וכן יקום נבע ארגמן הנראה למרחוק ולא תסור כ"א בקושי רב: מלך אסיר ברהטים. כ"כ תהיה נחמדת ל'''ן שאף המלך יהיה חפצו להיות קשור בענין שבעליית הבית מהדר לחדר הנעשה להתהלך בו בחשבו כי שם קבוע עינו ונמרחית פניך ברחותך מתהלך מחדר לחדר. והנמשל הוא לומר אשר המקום ב"ה יהיה אז כאלו הוא אסור בבנייני בהמ"ת כי עוד לא תסור משם שכינתו: (ז) מה יפית. מה מאד תהיה יפה ונעימה והאהבה תהיה עם התענוג כי בעודי נפרדת ממך האהבה היא סיבה אל העצבון בעבור רוב הגעגועין אבל כשתשבי עמדי תהיה האהבה סיבה אל התענוג. והנמשל הוא לומר כשתשובי מן הגולה יהיה נחת לפני המקום ב"ה אשר לא כן כשהיא בגולה: (ח) זאת קומתך. זאת תהי מראה קומתך הדומה לאילן תמר הזקוף מבלי עקמימות. והנמשל הוא על כל האומה שתהיה בכללה ישרה: ושדיך. דדיך יהיו תלוים כלפי מטה כאשכלות מן האילן. והנמשל היא על המלך וכה"ג מיניקים אותך להשפיע לך טובה הנה ישפיעו טובה מרובה כאשכלות הגפן המשפיעים יין רב: (ט) אמרתי אעלה בתמר. ר"ל אסב עם רעיה שדמתה לאילן תמר ואחזה בסעיפי האילן כלומר עוד לא אפרד ממנה. והנמשל היא לומר שהמקום ב"ה ישרה בה שכינתו ולא יפרד ממנה: ויהיו נא שדיך. ר"ל עתה בזמן קרוב אתענג בשדיך שיהיו כאשכולות התלוים כלפי מטה. והנמשל הוא לומר בזמן קרוב ישפיעו לך המלך וכה"ג טובה מרובה כאשכולות המשפיעים את היין: וריח אפך. שיהיה כריח התפוחים. והנמשל הוא לומר ארשה דבנותיך ויעלו לריח ניחוח: (י) וחכך. מאמריך ישמחו לבי כיין הטוב ההולך במתן לדודים מאהוב לאהוב ליישר האהבה ביניהם לבל ימוט: דובב שפתי ישנים. ר"ל כיין אשר יש בו מן החוזק כד שמשית אף שפתי ישנים והוא ענין הפגם על כי דרך היין החזק

מצודת ציון

הברכה [מ"ב יח]: אפך. חוטמך: צופה. ענין הבטה וראיה: [ו] ודלת כן יקרא דבר הנתלה בדבר ויורד למטה ובדרז"ל הדלה עליה את הגג [סוכה יא] וכן ורעו דליותיו [ירמיה יא]: כארגמן. מין צבע ארומה אסור. ענין קשירה: ברהטים. הבנינים שעל העליות מחדר לחדר וכן רהיטנו ברותים [לעיל א]: [ז] מה יפית. מלת מה הוכחה על הפלגת הענין וכן מה רב מובך [תהלים לא]: נעמת. ענין אהבה כמו אף נעים [לעיל א]: [ח] קומתך. מל' קומ' וגבהות: דמתה. מלשון דמיון והשוואה: לאשכלות. כן יקרא הענף והגרגרים תלוים בו וכן אשכול הכופר [לעיל א]: [ט] בסנסניו. ענין סעיף וענף ואין לו דומה: נא. עתה: [י] וחכך. הוא מה שממעל הלשון והוא מכלי הדבור: לדודי. כמו לדודים ונגלה המ"ם כמו על דברי חוזי [דה"ב לג]

פירוש ע"ט

אוסגעשטעלט פון לבנון, וואס קוקט גלייך אויף דמשק: (ו) ראשך דיין קאפ זיצט ביי דיר אויף דיין קערפער אזוי גלייך און שיין, ניט איינגע-בויגן. ווי דער בארג כרמל צווישן די איבעריגע בערג, ודלת דיינע צוזאמענגעפלאכטענע האר זיינען אזוי שיין ווי דער פורפור וואס איז איינגע-פלאכטען אין דעם קעניגס באנד: (ז) מה יפית וויא שיין ביסטו, ווי ליב ביסטו א דו ליבע, פון אלע אנדערע פערגעניגן: (ח) זאת קומתך דיין וואוקס איז גלייך ווי א טייטעל בוים ושדיך און דיינע בריסט זיינען ווי די טרויבן וואס וואקסען ליבן בוים. דען טרויבען זעצט מאן אימער לעבען נאך אבום כדי זייא אלן זיך מיט זייערע צווייגען ארומנעמען ארום בום און זאלן זיך שטארקער האלטען): (ט) אמרתי איך האב געזאגט אעלה איך וועל ארויף אויף דעם פאלמע בוים און וועלט פעסט אנגענומען זיינע צווייגען ויהיו נא א זאלען דיינע בריסט זיין ווי די טרויבן פון ווינשטאק און דער אטעם-צוג פון דיין נאז ווי עפעל דופט: (י) וחכך דיין גומען ווי דער טהייערער דערקוויקענדער וויין וואס ווערט געמאכט פון

מדרש חכמים

און די שכנים האבן געמיינט אז די יודן זיינען ניט געגאנגען עולה לרגל זיין קיין ירושלים. אז די ברידער זיינען צוריק געקומען פון ירושלים האבן זיי אלע זייערע בעקאנטע און זייערע שכנים געטיילט פערשידענע מתנות וואס זיי האבן

יא אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ׃ יב לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים׃
יג נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת־דֹּדַי
לָךְ׃ יד הַדּוּדָאִים נָתְנוּ־רֵיחַ וְעַל־פְּתָחֵינוּ כָּל־מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם־יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ׃

תו״א אני לדודי. זוהר פ׳ לך לך: לכה דודי נצא השדה. עירובין כא: נשכימה לכרמים. שם: הדודאים נתנו ריח. סנהדרין צט אחר פ׳ ויפו:

רש״י

ישמחו כי יודו על חלקם. דובב מרחיש פרומי״ר בלע״ז ויסודו ל׳ דיבור וכך היא התשובה אני לדודי וגם הוא משתוקק לי: (יב) לכה דודי נצא השדה. דרשו רבותינו בעירובין אמרה כנסת ישראל לפני רבונו של עולם אל תדינני כיושבי כרכים שיש בהם גזל ועריות אלא כיושבי פרזות שהם בעלי אומנות ועוסקין בתורה מתוך הדחק: נלינה בכפרים. נלינה בכופרים בא וארא לך בני עשו שהשפעת להם טובה וכופרים בך: (יג) נשכימה לכרמים. אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות: נראה אם פרחה הגפן אלו בעלי מקרא: פתח הסמדר. כשהפרח נופל והענבים ניכרים הוא פתוח הסמדר ולהם דומה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם בהוראת התורה: הנצו הרמונים. כשהם גמורים והנץ שסביבותיהן נופל. הגלו נופל כלו ולהם דימה בעלי תלמוד שהן בחכמה גמורה וראויין להורות: שם אתן את דודי. שם אראך את כבודי וגודל שבח בני ובנותי: (יד) הדודאים נתנו ריח. דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיה כד) הראני ה׳ והנה שני דודאי תאנים וגו׳ הדוד א׳ תאנים טובות וגו׳ והדוד הב׳ תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה אלו פושעי ישראל עכשיו שניהם נתנו ריח כולם מבקשים פניך: ועל פתחינו כל מגדים. יש בידינו שכר מצות הרבה: חדשים גם ישנים. שחדשו סופרים עם הישנים שכתבת עלי: צפנתי לך. לשמך ולעבודתך צפנתי בלבי. ד״א צפנתי להראות

שפתי חכמים

הוא שתי ליה טעמא וריחא בפומיה כלומר שהנותים דובבים בקבר מה שבניהם אומרים דבר טוב בעה״ז: פ כך היא הנוסחא בפ׳ עושין פסין אל תדינני כיושבי כרכים שיש בהן גזל ועריות אלא נצא השדה ואראך ת״ח שעוסקים בתורה מתוך הדחק וטעות הוא בספרי רש״י שכתוב כהן אלא כיושבי פרזות שהם בעלי אומנות כו׳ דהרי יושבי פרזות הם יושבי כפרים דמשמע נלינה בכפרים קדרים והרי אח״כ דורש נלינה בכפרים אל תקרי בכפרים אלא בכופרים. אלא עכ״ל הוא כאשר הגהתי ופרש״י בגמרא יושבי כרכים שווקים וישוב גדול

מצודת ציון

משפטי חוזים ורבים כמוהו: למישרים. מל׳ ישר: דובב. ענין שיחה ודיבור כמו ודבת עם (יחזקאל לו): ישנים. מל׳ שינה: [יא] תשוקתו. ענין תאוה וחשק כמו ואליך תשוקתו [בראשית ד]: [יב] לכה. הוא כנין זרוז: נלינה. מל׳ לינה: בכפרים. כן יקראו המקומות הקטנות כמו בערים בבכפרים [דה״א כו]: [יג] נשכימה. מל׳ השכמה: הסמדר. הם הענבים הדקים הניכרים אחר שנפלה הפרח וזהו פתח הסמדר: הנצו. הוא חנטת הפרי: דודי. ענין אהבה וחבה: [יד] הדודאים. שם עשב כדמות אדם זכר ונקבה וכן וימצא דודאים בשדה [בראשית ל]: מגדים. כן יקראו פירות משובחים כמו פרי מגדים [לעיל ד]: ישנים. ענין זקנה: צפנתי. ענין הטמנה וההסתר כמו יצפנו דעת [משלי י]:

מצודת דוד

להרגיל שפתי שותיהו להרבות אמרים עם כי היה דרכו למעט כדמו ור״ל כמו היינות כאלו משמחים את הלב כן מאמריך ישמחו לבי והנמשל הוא לומר הנה עתה תפלתך ועסק למודך יקובל כרצון לפני (יא) אני לדודי. כאשר נשמע אל התפיסה ההבטחה והייעודים הא׳ אמרה הנה מאז ידעתי אשר אני מיוחדת לדודי וכל תשוקתו הוא פונה לא על זולת. והנמשל הוא כאלו אמרה כ״י מאז ידעתי שאני לעם ולא ימאס בי להחליפני בעם אחר: (יב) לכה דודי. תשאל אמריה לחלות פני החשוק לומר לו נלא מן העיר אל השדה ונלך בלחת מן הכפרים אשר הכרמים סמוכים אליה. והנמשל הוא כאילו אמרה כ״י אל המקום ב״ה לך נא בערי השדה ובכפרים להשגיח במעשה אנשיהן עם כי אינם מיוסרים ומתוכמים כאנשי כרכים ועיירות גדולות שיש בהם ממי ללמוד כי חכמיהם רבו למעלה אשר לא ימלאו כן בערי השדה ובכפרים: (יג) נשכימה לכרמים. בהיות שהכרמים סמוכים לה נבוא בהשכמה אל הכרמים עד שלא תזרח השמש בתוקף החום: נראה. שם נתענג לראות אם כבר פרחה הגפן אם פתח כו׳ שם. בכרמים אראה לך אהבתי אליך אחר שיהיה לנו הרחבת הלב מתענוג ראיית פרחי הגפן כו׳. והנמשל הוא כאלו כ״י אומרת לך שם לבתי כנסיות ומדרשות וראה את התלמידים והחכמים הפריחו חכמת התורה ומעש״ט ושם תראה גודל שבחי ואהבתי לך: (יד) הדודאים תבית ראיה שקרוב הדבר שפרחה הגפן כו׳ כי הנה עשבי הדודאים כבר הפריחו ומעלים ריח טוב ועל פתחינו כבר יש כל מיני מגדים מן החדש ומן הישן של אשתקד אשר קניתים ולפנתים לתת לך וכאלו אומרת והנה ראיתים אלו מול אלו וראיתי בהם מגדים מן החדש וא״כ קרוב הדבר שפרחה הגפן כו׳ וכשנלך שמה נמלא קורת רוח והרחבת הלב ואראה לך שם תוקף אהבתי אליך. והנמשל היא כאלו תאמר כ״י הלא אף עמי הארצות שבהם שהמה רק בצורת אדם כדמות עשבי הדודאים עכ״ז גם הם נתנו ריח בעסק המצות ויש א״כ בהם הרבה זכיות ממה שעשו מחדש ומה שעשו מזמן רב וכולם עשוים שמה בעבור כבוד שמך לא להתיהר ואם כה עשו עמי הארצות מה כם עוד הזכיות אשר תמלא בין החכמים והתלמידים:

מדרש חכמים

מ״ט געבראכט פון ירושלים. האבן זיי די שכנים, די היידן, געפרעגט וואו זייט איהר דען געוועזן. האבען די ברידער געענטפערט, אין ירושלים; האבן זיי ווידער געפרעגט, אין וועלכן טאג זייט איהר אוועק עולה לרגל צו זיין, האבען די ברידער געענטפערט אין דעם אונ דעם טאג זיינען מיר אוועק, האבן די היידן ווידער געפרעגט אונ אין וועלכן טאג זייט איהר געקומען, האבן די ברידער געענטפערט אין דעם אונ דעם טאג, האבן די היידען אויסגערופן, עס זאל זיין געבענטשט דר גאט פון די יודן וואס ער פערלאזט זיי ניט אונ הם אייך אוך ניט פערלאזן. מיר זיינען זיך מודה אז מיר האבען געהאט אפגערעדט אז איהר וועט אוועק גיין עולה לרגל זיין נאך ירושלים וועלן מיר באפאלן אייערע הייזר אונ וועלן אלץ צו ראבירן, אייער גאט האט אבער געשיקט מלאכים אין אייער געשטאלט, וועלכע זיינען אריין אונ ארויסגעגאנגען פון אייערע הייזר אונ מיר האבן געמיינט אז דאס זייט איהר, אונ דאס איז אלץ דר פר וואס איהר הט זיך פארטרויט אין איהם (יתברך!). אט זעהען מיר ווי די מצוה פון די עולה רגלים הט גאט ברוך הוא געהיט!

פירוש ע״ט

טייטלן, דאס איז אהעבסט טייערער וויין) דאס זאגט זיא הולך ער שלעפערט זאנפט אין מיין פריינד דובב ער מאכט ריידן די ליפען פון דעם דרעמלענדיגן: (יא) אני איך געהער מיין געליבטן פריינד וועלכער גלוסט נאך מיר לייdעשאפטליך: (יב) לכה קום מיין פריינד, מיר וועלען ארויס אין פעלד, נלינה מיר וועלען נאכט האלטען אין די דערפער: (יג) נשכימה גאנץ פריה וועלן מיר אין די ווייגגערטנער גיין צו זעהען אויב דיא טרויבן שפראטצען שוין פתח אוב די בלידונג זיינען שון אראפגעפאלן אונ מאן זעהט שון די טרויבן הנצו אוב די מלגרומן בליהען שם דארט וועל איך דיר מיין ליבע שענקען: (יד) הדודאים די בלומען (דער ליבע) שמעקן שון ועל פתחינו אונ איבער אונזער טיר (פון אונזער דארף געצעלט) הייגגען טהייערע פרוכטען אלערליי חדשים הייאריגע וויס איך האב פאר אאהריגע אונ פאר דיר געהאלטן, אום עס דיר יעצט צוא געבען:

א מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא־יָבֻזוּ לִי׃ ב אֶנְהָגְךָ
אֲבִיאֲךָ אֶל־בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי׃ ג שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי
וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי׃ ד הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ‍ִם מַה־תָּעִירוּ ׀ וּמַה־תְּעֹרְרוּ אֶת־
הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ה מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל־דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ
עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חִבְּלָה יְלָדַתְךָ׃ ו שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחוֹתָם

א מי יתנך כאח לי. אסר פ׳ ויגש: אשקך מיין הרקח. ברכות נט: שמאלו תחת ראשי. זוהר פ׳ בראשית: תחת התפוח עוררתיך. סוטה יא: שימני כחותם על לבך. תענית ד זוהר פ׳ ויחי זוהר פ׳ משפטים סוף דברי הסבא ופ׳ תרומה:

רש״י

ימתים: (א) מי יתנך כאח לי. שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונא׳ בו (בראשית) וינחם אותם: אמצאך בחוץ אשקך. אמצא נביאיך דברים בשמך ואחבקם ואנשקם גם ידעתי כי לא יבוזו לי כדאי היא אהבתך שתהא אהובתך סובבת לחזור אחריה: אל בית אמי. בית המקדש: תלמדני. כאשר נגלת לעשות באוהל מועד: אשקך מיין הרקח. נסכים: מעסים. יין מתוק: (ג) שמאלו תחת ראשי: (ד) השבעתי אתכם. עכשיו כנסת ישראל משבעת דבורה כלפי העכו״ם אף על פי שאני קובלת ומתאוננת דודי מחזיק בידי והוא לי למשען בגלותי לפיכך השבעתי אתכם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי זאת. הקב״ה ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חשובה זאת שנתעלתה מן המדבר בכל מתנות טובות שם נתעלתה במתן תורה ובדבוק שכינה ונראית חבתה לכל ועודנה בגלותה מתרפקת על דודה. מתחברת על דודה מגדה שהיא הכרתו ודבוקה בו. רפק בלשון ערבי רפקתא חבורה: תחת התפוח עוררתיך. כך היא אומרת בבקשת אהבת דודה תחת התפוח עוררתיך זכור כי בתחתית הר סיני שכפה על ראשי כמין תפוח שם עוררתיך והוא לשון אהבת אשת נעורים המעוררת את דודה בלילות בתנומות עלי משכב חבקתו ומנשקתו: שמה חבלתך אמך. הרי אמרנו שהקב״ה קראה אמו שם נהיתה לך לאם: חבלתך. לשון חבלי לידה. חבלתך באו לה חבלים ממך כמו (ירמיה י) בני יצאוני יצאו ממני: (ו) שימני כחותם. בשביל אותה

שפתי חכמים

ורגל חכלים וסוחרים מצויה בהם לפיכך גזל ועריות מצויה בהם. השדה בני כאגי עובדי אדמה: צ ק״ל למאי נפקא מיניה אם לענין זה שאמר אמלאך אשקך ולא יבושו לי מזה בזיון כמו שישק לאיש נכרי א״כ הוא הל״ל מי יתנך אחות לי שתנשק לאחיה ואין לה בזיון ותלאמרה כאח לי משמע שמבקשת ממנו ענין אחוה. לכ״פ שתבא לנחמני כו׳ ואח״כ ק״ל אם עיקר הבקשה היא שתבא לנחמני א״כ מהו אומרו אמלאך בחוץ אשקך. לכ״פ אמלא נביאיך כו׳ מדברים בשמך כאלו

מצודת ציון

א] שדי אמי. דדי אמי: בחוץ. בשוק: אשקך. מלשון נשיקה: יבוזו. מל׳ בזיון: [ב] אנהגך. מלשון הנהגה והליכה: ... ענין שתיה: הרקח. ענין תערובות בשמים כמו רוקח מרקחת ... [ל]: עסיס. ענין סחיטה ור״ל המיץ היוצא ע״י סחיטה וכן ... דמם ישכרון [ישעיה מט]: [ג] תחבקני. ענין סבוב הזרוע בגוף: ... תעוררו. מלשון התעוררות וכפל המלה לחזוק הענין: מתרפקת. ענין התחברות ודבוק ואין לו דמיון במקרא והוא מלשון ...: על דודה. עם דודה וכן ויבאו האנשים על הנשים [שמות לה]: ... עוררתיך. מל׳ התעוררות: חבלתך. כן יקראו מכאובי הלידה כמ״ש ... יאחזון כמו אשת לידה [ירמיה יג]: [ו] כחותם. הוא הטבעת

מצודת דוד

ח (א) מי יתנך כאח לי. גם זה מדברי המשוקה תאלת אמריה לומר אל החשוק הן אתאוה לנשק אותך בשוק בפומבי אבל כוש אני פן אהיה לבוז ומי יתן אותך שתהיה למולי כאח קטן שעדיין יונק שדי אמי שאין בושה לאחותו לנשקו בשוקים כי אם כן היית למולי הייתי מנשק אותך כאשר מלאתיך בשוק והייתי א״כ ממלא תאותי וגם לא היה מי מבזה אותי. והנמשל הוא לומר מי יתן ויסורו הסבות המונעות אותי מעבודה תמימה כי אם כן היה הייתי אז עוסקת בתורה ובמצות בכל מקומות מהלכתי: (ב) אנהגך. הייתי מוליכך להביאך אל בית אמי למען תלמד אותי שמה כמה אתרצה לך להפקת רצונך הייתי משקה אותך מיין המעורב בבשמים ומהמיץ הנסחט מן רמוני. והנמשל הוא לומר עוד הייתי חוקר לדעת מצפוני המצות ... מסתריה והייתי עושה אותם בתכלית מן השלימות ועולם הדקדוק למען יערב לך: (ג) שמאלו. כאומרת הן ידעתי כי בזה ידבק כי האהבה ויהיה שמאלו תחת ראשי ותחבקני ימינו. והנמשל הוא לומר הנה בזה היית משרה שכינתך כי דרך אהבה ואיבה יתירה: השבעתי. עתה חזרה פניה כלפי הנערות ותאמר אליכן עוגב בטול השבועה שהשבעתי אתכן מאז יהיה עליכן בעבור מה שתעוררו ... אהבת החשוק ההוא בהמאים אותי בעיניו וכל האיום הזה הוא עד הזמן שתהיה האהבה נחפצת לשוב מעצמה וכל עוד שלא שבה אני ... עליכן על זאת וכאלו תאמר אבל אחר שתשוב האהבה אין עוד צורך לאיים עליכן כי אז לא תוכלו להמאיס אותי להעיר עליכן אהבתו. ... הוא כאלו תאמר כ״י אל העכומ״ז עונש בטול השבועה יהיה עליכם בעבור מה שתכריחו אותי לעבור על דת להמאיס אותי בעיני ... כ״ה להיות תלוטה בידכם וכל האיום הזה כו׳ כמו במשל: (ה) מי זאת עולה. עתה תאלת אמריה אל החשוק וכה תאמר מי זאת כמוני שעלתה מן המדבר מקום שממון ואף גם שמה היתה מתחברת עם דודה ולא נפרדה ממנו. והנמשל הוא כאלו כנסת ... אומרת אל המקום כ״ה מי האמין עוד כך כמוני ללכת אחריך במדבר ארץ לא זרועה: תחת התפוח. עוד היותך תחת אילן התפוח ... אתי שם אהבתך לי ושמה באה לאמך חבלים כן ילדתך שמה וכאלו תאמר נתהלת ביאתך לעולם תחת התפוח שנולדת שמה מיד עוררתי אהבתך לי. והנמשל הוא לומר מעת שילא טבעך בעולם אני מאמנת בך כי ע״י אברהם אבי ... שמו בעולם והוא וזרעו נמשכו אחריו: (ו) שימני. לכן שים אותי על לבך לבל תזוז האהבה לעולם כמו החותם הניתן על היד ... זזה משם: כחותם על זרועך. כמו החותם הנתון על היד כן שים אותי על זרועך והוא כפל ענין במ״ש: כי עזה כמות אהבה.

פירוש ע״ט

מִי יִתֶּנְךָ ווער וואלט מאכן אז איך זאל זיך קענן מיט דיר באגיין ווי מיט אברודער (איך זאל ניט דארפן באהאלטן אין ריא דערפער) יוֹנֵק דר ווס הט מיין מוטער׳ס ברוסט געזויגן אֶמְצָאֲךָ איך זאל דיר אפילו אין גאס טרעפען זאל איך עפענטליך קענן קושן גַּם אונ מאן זאל מיר דערפאר ניט פעראכטן: (ב) אֶנְהָגְךָ איך וואלט געפירט, איך וואלט דיר געבראכט אין מיין ... הויז תְּלַמְּדֵנִי זיא וואלט מיר געלערענט ... ווי איך זאל דיר אנטרינקן מיט געווירצטן ... מֵעֲסִיס מיט דעם צו געשטעלטן זיסען זאפט פון מיינע גראנאטן: (ג) שְׂמֹאלוֹ זיין לינקע האנט האלט אונטער מיין קאפ אונ מיט די רעכטע נעמט ער מיר ארום: (ד) הִשְׁבַּעְתִּי איך באשווער אייך, אייך טעכטער פון יְרוּשָׁלַיִם, אז איר זאלט אונזר ליבע ניט שטערען זא לאנג זיא ווערט דווערען: (ה) מִי זֹאת ווער איז די וואס קומט אן פון דר וויסטענים מִתְרַפֶּקֶת אנגעלעהנט אויף איר געליבטען פריינד תַּחַת אונטער דעם אפעלבום האב איך דיר מיט ליבע דערוועקט שָׁמָּה וואס דארט ניט וייט איז מיט דיר דיין מוטער שוואנגער געווארן, דארטן הט דיר דיינע ערציהערן געבארן: (ו) שִׂימֵנִי

עַל־זְרוֹעֶךָ כִּֽי־עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה
ז מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת־הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־
הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ׃ ח אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ
בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר־בָּהּ׃ ט אִם־חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם־דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ

ת״א מים רבים לא יוכלו לכבות. סוטה כא זוהר פ׳ תרומה ופ׳ מצורע ופ׳ פינחס: אם יתן איש את כל הון ביתו. שם. עקידה סג פ׳ לו: יבוזו לו. שם: אחות לנו קטנה ושדים. פסחים פז קידושין מט: מה נעשה לאחותנו. זוהר פ׳ יתרו: אם חומה היא נבנה עליה טי[רת] כסף. יומא ט סנהדרין כד: סמלה חדא.

שפתי חכמים

מנשק אותך: ק דק״ל דכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו ולא כתב תמורת מה יתן. לכ״פ כדי להמיר אהבתך כלומר אהבתך הנזכרת ולא צריך הכתוב לפרש: ר כתב וכית דינו מדאמר אחות לנו לשון רבים: ש כפ׳ אלו מגלחין:

רש״י

אהבה תחתמני על לבך שלא תשכחני ותראה: כי ע[זה] כמות אהבה. האהבה שאהבתיך עלי כנגד מיתתי ש[..] נהרגת עליך: קשה כשאול קנאה. התגר שנתק[..] ושנתגרו בי האומות בשבילך. קנאה בכל מקום אינפרמנ[..] בלע״ז לשון אחיזת הלב לנקום נקם: אש שלהבת יה. רשפים של אש חזקה הבאה מכח שלהבת של גיהנם ט[..] הזקף הגדול הנקוד על רשפי מלמדנו על תיבת אש שהיא דבוקה לשלהבת יה לומר אש של שלהבת יה: (ז) מים רב[ים] לא יוכלו לכבות את האהבה. על שכינס בלשון רשפים נופל עליהם ל׳ לא יכבו: מים רבים. האומות עכו״[ם] ונהרות. שריהם ומלכיהם: לא ישטפוה. על ידי חוזק ואימה ואף על ידי פתוי והסתה: אם יתן איש את [כל] הון ביתו. כדי להמיר ק אהבתך: בוז יבוזו לו. כל אלה הקב״ה ר ובית דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפ[קת] על דודה: (ח) עתה אחות לנו. בתחתונים שהיא מתאחה ומתחברת ומתאוה להיות עמנו והיא קטנה ומקטנת [..] עצמה מכל האומות כענין שנאמר לא מרובכם וגו׳ שהם מקטינים עצמם: אחות. ל׳ איחוי אלו קרעים ש ש[..] מתאחין: ושדים אין לה. כענין שנאמר בגלות מצרים (יחזקאל טז) שדים נכונו בהגיע עת הגאול׳ אבל זו שד[ים] אין לה עדיין לא הגיע עתה לעת דודים: מה נעשה לאחותנו ביום שידבר בה. כשהעכו״ם מתלחשים על[יה] להכחידה כענין שנאמר (תהלים פג) לכו ונכחידם מגוי: (ט) אם חומה היא. אם תחזק באמונתה וביראת[ה] להיות כנגדם כחומת נחושת שלא יכנסו לתוכה רוצה לומר שלא תתחתן בם והם לא יבואו בה ולא תתפתה להם נבנה עליה טירת כסף. נהיה לה לעיר מבצר ולכתר ולנוי ונבנה לה את עיר הקדש ובית הבחיר׳: ואם דלת היא הסובבת על צירה ובהקים עליה היא נפתחת אף היא אם תפתח להם להיות הם באים בה והיא בהם: נצור על[יה]

מצודת ציון

אשר לחתום בו כתבים וכן חותמך ופתילך [בראשית לח]: עזה. חזקה: כשאול. הוא בור הקבר: קנאה. ענינו צער הבא בראות דבר מה בזולת והוא לא יוכל להשיגו כמו ותקנא רחל באחותה [שם ל]: רשפיה. ענין גחלת הבוער וכן ומקניהם לרשפים [תהלים עח]: שלהבת יה, שלהבת הוא ענין להב כמו תיבש שלהבת [איוב טו] ור״ל להבת אש גדולה כי כן דרך המקרא כשרוצה להגדיל דבר מה סומכו למלת השם וכן ארץ מאפליה [ירמיה ב] ורבים כמוהו: [ז] לכבות. מלשון כבוי: ישטפוה. ענין גריפה ע״י חוזק הרדיפה וכן תשטף ספיחיה [איוב יד]: הון. ענין עושר וכן הון יקר [משלי א]: בוז יבוזו. מלשון בזיון: [ח] בה. ר״ל בעניינה: [ט] נבנה. מלשון בנין: עליה. בעבורה: טירת. היכל וארמון וכן תהי טירתם נשמה [תהלים סט]: נצור. מלשון מצור ומבצר: לוח. נסר כמו את כל לחותים [יחזקאל כז]:

מצודת דוד

האהבה שיש לי אליך היא חזקה כמות כי היא עומדת נגד המות [..] יוכל לבטל אותה ר״ל יותר אקבל עלי המיתה מלהסיר אהבתי מ[..] ולכן מהראוי שלא תסיר אהבתך ממני. והנמשל הוא לאחדים [עם] המשל: קשה כשאול קנאה. הקנאה הוא דבר קשה כהירידה [ל]שאול וכאלו תאמר בזה אם תסיר את האהבה לנפרד עוד מ[..] מאוד יקשה עלי הקנאה בראותי הנערות בנות גילי יושבות ת[חת] בעליהן ומתענגות ואני אהיה בדודה וגלמודה. והנמשל הוא לומר [..] עוד אשב בגולה יקשה עלי הקנאה בראותי כל האומות יושבים בא[..] בטח ושאנן ואני אהיה גולה וסורה: רשפיה רשפי אש שלהבתיה [..] גחלת האהבה היא כרשפי אש וכשלהבת גדולה ר״ל אהבתי אל[..] שמורה לעולם כחמימות הגחלת המתקיימת זמן מרובה וגם ה[..] חזקה כלהבת אש גדולה השורף בחוזק. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ז) מים רבים. לפי שהמשיל את האהבה באש לכן אמר מ[ים] רבים כו׳ לשון הנופל בכבוי האש ור״ל לא יועיל שום הסתה ופתוי לבטל את האהבה ואם מי יתן כל הון ביתו בעבור האהבה להמ[יר] אותה בשנאה הנה כל בני ע״לם יבוזו אותו וילעגו עליו על שלא השכיל לדעת שא״א לבטל אהבה עזה זאת בסוף דבר ומוסב למעלה לו[מר] מהראוי שלא תסיר עוד אהבתך ממני הואיל וגם אהבתי אליך חזק׳ מאד. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ח) אחות לנו קטנה. ו[..] כי שמעה החשוקה אשר לב החשוק טוב עליה וחפץ לשבת עמה שלחה אמריה אל החשוק וכה תאמר הנה יש לנו קרובה אחת קטנה בקו[..] ואין לה שדים להניק בנים ועת׳ אשאלך והודיענו מה נעשה עמה בעת שידובר בה להנשא לאיש וכאומרת הלא אין מי ימלא שישאנה בעב[ור] קטנותה והעדר השדים. והנמשל הוא לומר אחר הבטחת הגאולה בבוא הזמן יאמרו בני יהודה הנה אחינו בני עשרת השבטים קטנ[ים] המה במעשה המצות כי עוד היו בארץ הדיחום מלכיהם מאחרי ה׳ ואף כי בגולה וגם לא נמצא עמהם בעלי חכמה ומדע כדרך שה[..] פמי בבית השני אנשי כנה״ג ומהם נביאים ולא מצאו א״כ מי להניק אותם מחלב חכמת התורה וא״כ במה יזכו גם המה אל הגאולה (ט) אם חומה היא. כאלו החשוק שולח אמריו לומר עלתו אם היא סגורה וסתומה כבנין חומה ולא שכבה מי משכבי אשה לאבד ולש[..]

מדרש חכמים

ח (ח) (אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה) אונזער שוועסטער איז נאך קליין, דר מדרש זאגט דאס מיינט מאן די יודען וועלכע ווערן גערעכענט ביים רבש״ע פר קליינע קינדער, ווי ר׳ עזריה בר סימון זאגט אז משיח וועט קומען וועלן די

פירוש ע״ט

זעטץ מיך פעסט אין דיין הארצן ווי א זיגעל זיטצ[ט] פעסט אויף דעם בריף, האלט מיך פעסט ביי ארעם (פערבייט מיר ניט אויף א נ׳אנדערע) ווי ד[ער] זיגעל האלט פעסט כי עזה דען די ריינע ליבע א[יז] אונבעזיגט ווי דר טוט קשה איר אייפר (קנאה) איז פעסט אזוי ווי די העלע רשפיה אירע קולן זיינ[ען] ווי די פייערדיגע בליטצן פון גאט זי ברענט שטארק ווי דר פלאם פון גאט: (ז) מים רבים ווען א[..] א מענשענס הארץ קומט די ליבע קען איר שון די שטארקסטע וואסער ניט פר לעשן ונהרות אונ ד[י] רייסענדסטע שטראמען קענען איר ניט צו שטערן (אזוי קאן מאן פון די יודענס הערצער ניט ארו[יס] רייסן זייער ליבע צו הקב״ה), דען קויפן ליבע קען מאן ניט, אם דען ווען א מענטש זאל וועלן קויפע[ן] ליבע (פריינדשאפט) פר זיין גאנצן פערמעגן בוז וועט מאן אים מיט פאראכטונג צוריקשטוסען (ח) אחות אונזער שוועסטער איז נאך קליין, איר בוזעם איז נאך ניט צייטיג מה וואס טוען מיר מי[ט] אונזער שוועסטער ווען איינער וועט איר האנט בעטן (וועלען היראטן): (ט) אם חומה אונ זיא [..]

ארז: י אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם: יא כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה
בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת־הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים אִישׁ יָבִא בְּפִרְיוֹ אֶלֶף כָּסֶף: יב כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי הָאֶלֶף

ת"א אני חומה ושדי . פסחים פז בתרא ז ח : אז הייתי בעיניו . פסחים פז כתובות פא שבר פ' ברהמים : כרמי שלי לפני האלף לך שלמה . שבועות לה :

רש"י

לוח ארז. נסים בדלתה נסרים של עץ הנרקבים והתולעת נוררתן ואוכלתן. וכנסת ישראל אומרת: (י) אני חומה. חזקה באהבת דודי: ושדי כמגדלות. אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה: אז. באמרי זאת: הייתי בעיניו כמוצאת שלום. ככלה הנמצאת שלימה ת ומוצאת שלום בבית בעלה: (יא) כרם היה לשלמה. זו כנסת ישראל שנא' (ישעיה ה) כי כרם ה' צבאות בית ישראל: בבעל המון. בירושלים שהיא רבת עם והמון רב: בעל. לשון מישור כמו (יהושע יב) מבעל גד בבקעת הלבנון: נתן את הכרם לנטרים. מסרה ליד אדונים קשים בבל מדי יון ואדום במדרש שיר השירי' מצאתי מקרא סמך על נוטרים הללו שהם המלכיות: איש יבא בפריו. כל מה שיכלו לגבות מהן גולגליות וארנוניות ואנפרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני. ליום הדין יביאם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי אע"פ שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני בא כל מה שחטפתם לכם את פריו ולא נכחד ממני מה שגביתם מהם. והם אומרים:

שפתי חכמים

ת כמוצאת שלום ככלה הנמצאת שלימה. כפי' המדיר והמפתים פרק האשה :

חסלת שיר השירים :

מצודת דוד

בתוליה אזי נכנה בשבילה ארמון כסף לשתשב בה יחידי' מבלי בעל ותתענג לשבת בארמון כסף אם לא תתענג בשבת תחת בעל: ואם דלת היא. אם לא שמרה בתוליה והיא כדלת הנפתחת אזי נעש' בשבילה מאסר בבנין חזק ומשומר מנסרי ארז לבל יוכל מי לקרוב אליה ותשב בדודה ושוממה. והנמשל הוא כאלו המקום ב"ה משיב אם היו כחומה לא עזבו להכנס ביניהם מעובדי גלולים לדבקה בהם אזי יזכו גם המה לבנין בה"מ ואם פתחו הדלת ונכנסו ביניהם ישבו עוד במאסר בגולה: (י) אני חומה. ענתה החשוקה ושלחה אמריה לומר הלא אני כחומ' כי שמרתי מקים בתולי ולא שכב מי אותי ועם כי שדי המה גדולות כמגדלות המעוררים תאות הנואפים מ"מ אני שמרתי את עצמי וכאלו אומרת הואיל וכן ראוי א"כ אני לשבת בארמון כסף ותשב קרובה עמדי. והנמשל הוא כאלו בית יהודה תשיב לומר הלא אני לא דבקתי בעובדי גלולים ויש בי בעלי חכמה ומדע להניק אותי מחלב חכמת התורה וראוי' אני לשוב מהגולה ולבנין בה"מ ובעטרי ישובו גם המה לארצם ויזכו לבנין בה"מ: אז הייתי כו'. היתה משתבחת לפני הנערות ואמרה אז כשדברתי הדברים האלה הייתי בעיניו יקרה ונכבדת כדרך שמייקרין למחזרת אחר השלום ומוצאת אותו כי הוטב בעיניו מה שהייתי מחזרת אחר שלום הקרובה. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (יא) כרם היה לשלמה. עתה חזרה החשוקה לספר לומר הנה בעבור שהייתי מחזרת אחר שלום הקרובה יקרה דברי בעיניו נקלם את כל מאמרי כי החשוק הזה היקר בעיני כמלך שלמה היה לו כרם במישור שמלוייס שם המון עם רב ועל כי חשש מגנבה מסרו לשומרים מחולפים בזה אחר זה באופן שכל שומר בזמנו יביא שלמו אלף כסף וזהו בעבור חלקו בפרי הכרם בשכר השמירה ושאר הכסף יהיה להחשוק בעל הכרם. והנמשל הוא על עדת ישראל המכונים בשם כרם כמ"ש כי כרם ה' צבאות בית ישראל (ישעיה ה) ואותם מסר לשומרים הם מלכי ישראל שמלכו זה אחר זה וכ"א משל ממנו על עשרת השבטים וכא הרמז באלף שהם עשרה מאות מאה לשבט: (יב) כרמי שלי לפני. ושלחתי אמרי לאמר כרמי שלי יהיה לפני ר"ל אני אשימה עליו עין לשמרו: האלף כו'. האלף כסף שלקח כל שומר בזמנו יהיה לך כי אתה תקחם: ומאתים כו'. כאומרת לא לבד האלף תקח אשר הרבית לתת יותר מהראוי כי אף המאתים כסף שהוא הראוי לתת לשומרים הנה עתה כשאשמור אני תקח גם את זאת לא תוליא כלום על שכר השמירה. והנמשל הוא לומר בעת הגאולה העתידה תבקש מלכות יהודה שכל עדת בני ישראל תהי' תחת ממשלת' ויהיו א"ב עשרת השבטים לה' להאמין בו לא כמו שהיו מאז שמלכים הדיוטים מאחרי ה' גם המאתים המרמוזים על שני השבטים יהודה

מצודת ציון

[י] כמגדלות. מלשון מגדל: כמוצאת. מל שון מציאה: [יא] בבעל. במישור וכן בעל גד [יהושע יא]: המון. ענין עם רב: [יב] לנוטרים. ענין שמירה כמו נוטרה את הכרמים [לעיל א]:

פירוש ע"ט

ערליך אונשולדיג מאן קאן זיך אויף איר פארלאזן ויא אויף אמוער נבנה וועלען מיר אויף איר בוען זילבערנם פאלאץ וועלן מיר איר געבן אמאן פון טבן שטאנד, אבער מאן מיינט הקב"ה זאגט אוב יא איז שטארק אין אמונה ווי אמוער וועל איך איר צוריק געבן ירושלים אונ בוען איר בהמ"ק אם דלת נור אוב זי איז אומגעלאסן אונ איז לייכט זום איבערידן ווי עס איז לייכט צו עפען אטיר צאר וועלן מיר איר געבן אשלעכטן מאן וואס זאל איר שלעבט באהאנדלן: (י) ענטפערט זי אני חומה איך בין פעסט ווי אמוער ושדי אונ מיינע בריסט שטצן מיין קערפער ווי דער טורעם דיזז שטאט

מדרש חכמים

פעלקר קומן צום רבש"ע אונ פארמאסטרן די יודען, זייא וועלן זאגן מיר האבן שופך דמים געוועזן אונ זיי האבן שופך דמים געוועזן, מיר האבען עובר געוועזן אויף גלוי עריות אונ זיי האבען עובר געוועזן אויף גלוי עריות, מיר האבען געזינדיגט אונ זיי האבען געזינדיגט, טו פר וואס האבן מיר גהינם אונ זיי ניט, וועט זייא הקב"ה ענטפערן אחות לנו קטנה, אזו ווי אקליין קינד איז מאן אפולע זאכען מוחל, דען ער איז קליין, אזוי זיינען די יודן ביי מיר פארעכענט פר קליין, דען אלע יאהר יום כפור טהון זיי תשובה אונ איך בין זיי מוחל. ווערן זיי יעדן יאהר ווי ביי געבוירען אונ אקלייגעם נייגעבוירענעם קינד מוז מאן אפולע זאכן מוחל זיין. (דען זיי זינדיגן פיל מאחל צוליב נוט, אדר בשוגג, איהר אבר הט אלין געטאן במזיד אונ קיין תשובת הט איהר אויך קיין מאהל ניט געטאן:

אדער איך בין אפגעהיט חאטש מיינע בריסט זיינען שון צייטיג אונ איך בין שון דר וואקסן) אזי דם אגענדיג בין איך געוועזן אין זיינע אוגען (פון הקב"ה) ווי אכלה וועלכע מאן געפינט ערליך אונ־ שולדיג: (יא) כרם אוויינגארטן *) הט שלמה געהאט אין בעל המון, וועלכן ער הט איבער געגעבן יטן די היטער דם יעדר פון זיי זאל ברייננגן פר די פרוכט וואס ער וועט פארקופן טוזענט זילבער־ יגנע: (יב) כרמי שלי מיין וויינגארטן ליגט פר מיר האלף דיא טוזענדע זיינען דיינע שלמה, אונ צוויי

*) הערה אפיל מפרשים זאגען אז דאס אין די יענגשירים ווערטער, וועלכע דערוויזין אז די בעסטע זאך איז אז אחרוי זאל איהר עהרע אליין היטען, דען ווי שטרענג מאן זאל אפרוי היטען, חאו אין ווי מאן זאל איהר ניט בעהאלטען, איז אויב זי ו ועט נור וועלען וועט זי אנזי אג ניט רוהען ביז זי וועט ניט אויספיהרען איהר פערלאנג (ווי די חז"ל זאגען אין אפוטרופוס לעריות, אויף עריות קען מאן קיין אפטקון ניט אכען) אונ דערגוייזט איהרע רייד מיט אמשל. שלמה האט זיך אויך איבערצייגט אז ניט קוקענדיג אויף דעם וואס ער האט געהאט טויזענד וועכטער אונ ום יעדע נעהייסען בר:נגען טויזענד זילבערלינגע פאר די פארקויפטע פרוכט, האט דאך יעדער געגנבנת פאר זיך אויסער דעם נאך צו צוויי הונדערט זילבערלינגע אונ האט בעשלאסען אליין צו היטען, דען קיין בעסערער היטער ווי אמענטש הוט זיך אליין איז ניטא. [א"ם]

לָךְ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת־פִּרְיוֹ: יג הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ
הַשְׁמִיעִנִי: יד בְּרַח ׀ דּוֹדִי וּדְמֵה־לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים:

תו״א היושבת בגנים חברים. שבת סג בתרא עה: ברח דודי ודמה לך לצבי. שבת סג:

סכום פסוקי ספר שיר השירים מאה ושבעה עשר וסימנו והכך **כיין הטוב הולך לדודי**. ופרקיו שמונה **והרמז** נגילה ונשמחה **בך**. וחציו נרד וכרכום:

רש״י

האלף לך שלמה. אלף הכסף שגביתי מהם הכל נחזיר לך: **ומאתים לנוטרים את פריו**. ועוד נוסיף הרבה משלנו ונתן להם לראשיהם ולחכמיהם כענין שנאמר (ירמיה ס) תחת הנחשת אביא זהב: **לנוטרים את פריו**. אלו תלמידי חכמים ואותם תשלומים לתלמידי חכמים כמו שנאמר (ישעיה כג) כי ליושבי' לפני ה' יהיה סחרה ואתננה של צור. ויש לפרש ומאתים לנוטרים את פריו כדין הנהנה מן ההקדש שמשלם קרן וחומש אף אנו נשלם על קדש ישראל לה' ראשית תבואתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים הם חומשו של אלף: (יג) **היושבת בגנים**. הקב״ה אומר לכנסת ישראל את הנפולה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: **חברים מקשיבים לקולך**. מלאכי השרת חביריך בני אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: **השמיעני**. ואח״כ יקדישו הם שנא' (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואח״כ ויריעו כל בני אלהים: (יד) **ברח דודי**. מן הגולה הזאת ופדנו מביניהם: **ודמה לך לצבי**. למהר הגאולה והשרה שכינתך: **על הרי בשמים**. הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן: **השלמת שיר השירים**

מצודת ציון

[יג] **היושבת**. בה״א הקריאה כמו הדור אתם ראו [ירמיה ב]: **מקשיבים**. ענין שמיעה והאזנה: [יד] **ברח**. ענין מהירות ההליכה: **ודמה**. מלשון דמיון: **לעפר**. בן יקרא ילד האיל:

מצודת דוד

ובנימין גם הם יהיו אחרי ה' ואיש אחיו יעזורו: (יג) **היושבת בגנים** אתה מספרת ואומרת כ״כ ישרה דברי בעיניו עד שאמר לי אתה היושבת בגנים מקו' ימלאו שם המגנים בעלי כרמים כמוני הנה שם מקשיבים לקול ענהך וכאומר פן גם הם יעשו כזאת ולא יהיה א״ תפארת עליהם לזאת השמיעני דבריך כלחש רק לי לבד ולא ישמע הזולת. והנמשל הוא לומר כאלו המקום כ״ה ישיב לה אתה מלכות יהודה היושבת בירושלים הנה כל בית ישראל חבריך מקשיבים לקולך ותפלים בזה כמ״ש ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם (הושע ג') אבל הוסרי להשמיע קולך לי לבד ולא תפנה עוד אל אלהים אחרים: (יד) ברח דודי. ואני אמרתי לי אם יש לחשוש בזה מהר ללכת מן הגנים ודמה עצמך בקלות המרוצה לצבי כו' ובוא על הרי בשמים ואני אבוא אחריך ושם כתב ושם נדבר דברינו ולא ימלא מ שם מקשיב אמרינו. והנמשל הוא לומר כאלו בית יהודה משיב דבר לומר א״כ מהר והשרה את שכינתך בבה״מ מקום יקטירו שם הקטרת ואם יהיה שיבה נהפרים אמונתך ויראתך:

פירוש ע״ט

הונדערט בלייבן נאך פר די היטער: (יג) הַיּוֹשֶׁבֶת *) דוא וועלכע וואהנסט אין גארטן, מיינע פריינד ווילן הערען דיין שטימע, הַשְׁמִיעִנִי לאז מיר איר הערען: (יד) בְּרַח שנעל לויף פארלייפיג מיין געליבטער און זיי גלייך איינדיין לופן ווי ארעהע אדער איונגר הירש וועלכע לופן אום אויף די געווירץ בערג (די יודן בעטן הקב״ה ער זאל שנעל בויען דעם בהמ״ק ווי אברהם אבינו איז שנעל געלאפן וויא אהירש מאן זיין רצון אויף דעם בארג מוריה). אוכי״ר:

*) **הערה** דער חידוש האט געלויבט פאר זיינע חברים די פאססוכער או דין כלה׳ס שטימסט אה זיער אשיינע, זיינען זיי געגאנגען מיט איהם פ איהר געצעלט איהר הערען, ער בעט איהר זי זאל איהם צוליב מאן זי זאל פאר זיינס נסטלען זינגען, אבער זי ווייל זי איז געווען אצניעה און נים געוועלט זינגען פאר אקאמפאניע יונגע ל״ט, האט זי איהם געטנטפערט, ער זאל דערווייל אוועק גיין אנג און ער ווען קומען און זי וועט פאר איהם מיט פערגניגען זינגען. (א״ם)

תפלה אחר שיר השירים

תפלה זו יאמר אחר שיר השירים בכוונה גדולה:

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁבִּזְכוּת שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר קָרִיתִי וְלָמַדְתִּי שֶׁהוּא קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים בִּזְכוּת פְּסוּקָיו וּבִזְכוּת תֵּיבוֹתָיו וּבִזְכוּת אוֹתִיּוֹתָיו וּבִזְכוּת נְקוּדוֹתָיו וּבִזְכוּת טְעָמָיו וּבִזְכוּת שְׁמוֹתָיו וְצֵירוּפָיו וּרְמָזָיו וְסוֹדוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים וְהַנּוֹרָאִים הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ שֶׁתְּהֵא שָׁעָה זוּ שְׁעַת רַחֲמִים שְׁעַת הַקְשָׁבָה שְׁעַת הַאֲזָנָה וְנִקְרָאֲךָ וְתַעֲנֵנוּ נַעְתִּיר לְךָ וְהֵעָתֵר לָנוּ שֶׁיִּהְיֶה עוֹלֶה לְפָנֶיךָ קְרִיאַת וְלִימּוּד שִׁיר הַשִּׁירִים כְּאִלּוּ הִשַּׂגְנוּ כָּל הַסּוֹדוֹת הַנִּפְלָאוֹת וְהַנּוֹרָאִים אֲשֶׁר הֵם חֲתוּמִים בּוֹ בְּכָל תְּנָאָיו וְנִזְכֶּה לַמָּקוֹם שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נֶחְצָבוֹת מִשָּׁם וּכְאִלּוּ עָשִׂינוּ כָּל מַה שֶּׁמּוּטָל עָלֵינוּ לְהַשִּׂיג בֵּין בְּגִלְגּוּל זֶה בֵּין בְּגִלְגּוּל אַחֵר וְלִהְיוֹת מִן הָעוֹלִים וְהַזּוֹכִים לָעוֹלָם הַבָּא עִם שְׁאָר צַדִּיקִים וַחֲסִידִים וּמַלֵּא כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה וְתִהְיֶה עִם לְבָבֵנוּ וְאִמְרֵי פִינוּ בְּעֵת מַחְשְׁבוֹתֵינוּ וְעִם יָדֵינוּ בְּעֵת מַעְבָּדֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה וְהַרְוָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ וּמֵעָפָר תְּקִימֵנוּ וּמֵאַשְׁפּוֹת דַּלּוּתֵנוּ תְּרוֹמְמֵנוּ וְתָשִׁיב שְׁכִינָתְךָ לְעִיר קָדְשֶׁךָ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן:

סדר הנחת תפלין

מיד שיתעורר משנתו כדי שלא יחזור ויישן ירגיל א"ע להתבונן מיד לפני מי הוא שוכב לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. כמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וכו' ואילו היה שוכב לפני מלך ב"ו היה מתחייב בנפשו וכו' וטוב להרגיל עצמו לומר מיד כשיעור נוסח זה מודה וכו' ועי"ז יזכור את ה' הגלב עליו ויקום בזריזות. ויאמר זה אף קודם נטילה לפי שאין בו שם:

מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה. רבה אמונתך:

קודם לבישת הטלית קטן אחר שנטל ידיו יאמר זה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ציצת:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתהא חשובה מצות ציצית לפניך כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה אמן סלה:

כשיבדוק הציצית מטלית גדול יאמר זה:

ברכי נפשי את יי יי אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת: עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:

קודם עטיפת הטלית גדול יאמר זה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני מתעטף גופי בציצית כן תתעטף נשמתי ורמ"ח איברי ושס"ה גידי באור הציצית העולה תרי"ג וכשם שאני מתכסה בטלית בעולם הזה כך אזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה לעולם הבא בגן עדן. ועל ידי מצות ציצית תנצל נפשי רוחי ונשמתי ותפלתי מן החיצונים והטלית יפרוש כנפיו עליהם ויצילם כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. ותהא חשובה מצות ציצית לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה. אמן סלה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית:

ויכסה ראשו בטלית ויאמר מה יקר

מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: כי עמך מקור חיים באורך נראה אור: משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב:

קודם הנחת תפילין יאמר זה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. הנני מכוין בהנחת תפילין לקיים מצות בוראי שצונו להניח תפלין ככתוב בתורתו וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך והם ארבע פרשיות אלו. שמע. והיה אם שמוע. קדש. והיה כי יביאך שיש בהם יחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם ושנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו ועל הראש נגד המוח שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכחותי כלם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו. ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי חיים ארוכים ושפע קודש ומחשבות קדושות בלי הרהור חטא ועון כלל ושלא יפתנו ולא יתגרה בנו יצר הרע ויניחנו לעבוד את יי כאשר עם לבבנו: ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא חשובה מצות הנחת תפלין לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה אמן סלה:

ויניח על יד שמאל וקודם הקשירה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין

יניח תפילין של ראש ויברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפלין:

ותיכף יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ומחכמתך אל עליון תאציל עלי ומבינתך תבינני. ובחסדך תגדיל עלי ובגבורתך תצמית אויבי וקמי. ושמן הטוב תריק על שבעה קני המנורה להשפיע טובך לבריותיך. פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

אח"כ כורך שלש כריכות על האצבע האמצעית ואומר

וארשתיך לי לעולם. וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה וידעת את יי:

ויאמר פרשה זו:

וידבר יי אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יי אתכם מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יוצאים בחדש האביב: והיה כי יביאך יי אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג ליי: מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים: והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי בפיך כי ביד חזקה הוצאך יי ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: והיה כי יבאך יי אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך: והעברת כל פטר רחם ליי וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליי: וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים: ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג יי כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח ליי כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו יי ממצרים:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

ואני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך: בבית אלהים נהלך ברגש:

תפלה קודם התפלה

מהרב החסיד המפורסם איש אלהי מו"ה אלימלך זצ"ל:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שומע קול שועת עתירות ומאזין לקול תפלת עמו ישראל ברחמיו שתכין לבנו ותכונן מחשבותינו ותשגר תפלתנו בפינו ותקשיב אזנך לשמוע בקול תפלת עבדיך המתחננים אליך בקול שועה ורוח נשברה. ואתה אל רחום ברחמיך הרבים ובחסדיך הגדולים תמחול ותסלח ותכפר לנו ולכל עמך בית ישראל את כל מה שחטאנו והעוינו והרשענו ופשענו לפניך. כי גלוי וידוע לפניך כי לא במרד ובמעל חלילה וחלילה מרינו את פיך ודברי תורתך ומצותיך כי אם מרוב היצר הבוער בקרבנו תמיד לא ינוח ולא ישקוט עד אשר מביאנו אל תאות העולם השפל הזה ואל הבליו ומבלבל את מחשבותינו תמיד. אפילו בשעה שאנחנו עומדים להתפלל

נכון לומר זה קודם התפלה מתקוני זוהר:

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן. אנת הוא עילאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת מבני נשא ואנת

הוא דקשיר לון, ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מחבריה מאלין עשר ספירן אתחשיב ליה כאילו אפריש בך. ואלין עשר ספירן. אינון אזלין כסדרן. חד אריך וחד קציר וחד בינוני. ואנת הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא. לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא. וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהון. ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קודש. מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין כתיב הנסתרות ליי אלהינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועלה אתמר מגיד מראשית אחרית ואיהו קרקפתא דתפלין מלגאו איהו שם נמ״ה כזה יו״ד ה״א וא״ו ה״א דאיהו אורח אצילות. ואיהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי כמיא דמשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו: רבון עלמין אנת הוא עלת העלות וסבת הסבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו. וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא. ובך לית דמיון ודיוקנא מכל מה דלגאו ולבר. ובראת שמיא וארעא ואפיקת מנהון שמשא וסיהרא וכוכביא ומזליא. ובארעא אילנין ודשאין וגנתא דעדן ועשבין וחיון ובעירין ועופין ונונין ובני נשא לאשתמודעא בהון עלאין ואיך יתנהגון בהון עילאין ותתאין ואיך אשתמודען עילאי מתתאי ולית דידע בך כלל. ובר מינך לית יחידא בעילאי ותתאי. ואנת אשתמודע עלת על כולא ואדון על כולא. וכל ספירא אית לה שם ידיעא ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיעא דאנת הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מניהו אשתארו כלהון שמהן כגופא בלא נשמתא. אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא ולאחזאה לון איך מתנהג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא, דין איהו גבורה משפט עמודא דאמצעיתא צדק מלכותא קדישא מאזני צדק תרין סמכי קשוט הין צדק אות ברית קודש. כלא לאחזאה איך מתנהג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל: ברוך יי לעולם אמן ואמן:

להתפלל לפניך ולבקש על נפשנו הוא טבלבל את מחשבותי
תמיד בתחבולותיו ואין אנו יכולים לעמוד נגדו כי נחלש שכל
ומוחנו עד מאוד וכשל כח הסבל מרוב הצרות ומרוב טרד
הזמן לכן אתה אל רחום וחנון עשה עמנו כמו שהבטחתנו
ידי נאמן ביתך וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארח
ואמרו חז״ל אף על פי שאינו הגון ואינו כדאי כי כן דרכ
להיטיב לרעים ולטובים כי גלוי וידוע לפניך אנקתנו וצער
ושיחנו על אשר אין אנו יכולים לקרב עצמנו לעבודתך ולדב
לבנו בך באמת ובתמים אהה על נפשנו אוי עלינו מאוד אבי
שבשמים. ואתה תעורר נא רחמיך וחסדיך הגדולים והמרוב
עלינו לגרש ולבער את יצרנו הרע מקרבנו ותגער בו שיסיר וי
מאתנו ואל יסית אותנו להדיחנו מעבודתך חלילה ואל יעל
בלבנו שום מחשבה רעה הן בהקיץ הן בחלום הלילה בפרט בע
שאנחנו עומדים בתפלה לפניך או בשעה שאנחנו לומדים תור
ובשעה שאנחנו עוסקים במצותיך תהא מחשבתנו זכה צלו
וברורה וחזקה באמת בלבב שלם כרצונך הטוב עמנו. ותעו
לבבנו ולבב כל ישראל עמך ליחדך באמת ובאהבה לעב
עבודה הישרה המקובלת לפני כסא כבודך ותקבע אמונ
בלבנו תמיד בלי הפסק. ותהא אמונתך קשורה בלבנו כי
שלא תמוט. ותעביר מעלינו כל המסכים המבדילים בינ
לבינך אבינו שבשמים. ותצילנו מכל המכשולות וטעיות
תעזבנו ואל תטשנו ואל תכלימנו ותהא עם פינו בעת הטי
ועם ידינו בעת מעבדנו ועם לבנו בעת מחשבותינו ותזכנו אבי
שבשמים אל מלא רחמים שנייחד את לבבנו ומחשבותינו ודבור
ומעשינו וכל תנועותינו והרגשותינו הידועות לנו ושאינן ידוע
לנו הנגלות והנסתרות שיהא הכל ביחוד אליך באמת ובתמ
בלי שום מחשבת פסול חלילה וטהר לבנו וקדשנו וזרוק על
מים טהורים וטהרנו באהבתך ובחמלתך ותטע אהבתך ויראת
בלבנו תמיד בלי הפסק בכל עת ובכל זמן ובכל מקום בלכ
ובשכבנו ובקומנו תבער תמיד רוח קדשך בקרבנו ונשען תמ
בך ובגדולתך ובאהבתך וביראתך ובתורתך שבכתב ושבע״פ
הנגלה והנסתר ובמצותיך ליחד שמך הגבור והנורא ותשמרנו
הפניות והגאות ומן הכעס והקפדנות והעצבות והרכילות וש
מדות רעות ומכל דבר המפסיד עבודתך הקדושה והטהו
החביבה עלינו ותשפיע רוח קדשך עלינו שנהיה דבקים
ושנשתוקק תמיד אליך יותר ויותר. וממדרגה למדרגה תע
שנזכה לבא למעלת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויע
וזכותם יעמוד לנו שתשמע בקול תפלתנו שנהיה תמיד נענ
בעת שנתפלל אליך עלינו או על שום אחד מעמך ישראל
יחיד או על רבים ותשמח ותתפאר בנו ונעשה פרי למע
ושורש למטה ואל תזכיר לנו חטאתינו ובפרט חטאת נעור
כמאמר דוד המלך ע״ה חטאות נעורי ופשעי אל תזכ
ותהפוך עונותינו ופשעינו לזכות ותשפיע עלינו מעולם התשו
תמיד הרהור לשוב אליך בלב שלם ולתקן את אשר פגמ
בשמותיך הקדושים והטהורים ותצילנו מקנאת איש מרעהו ו
תעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים. אדרבה
בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם ושנדבר

אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך ואל תעלה שום שנאה מאחד על חבירו חלילה ותחזק התקשרותנו באהבה אליך כא
גלוי וידוע לפניך שיהא הכל נחת רוח אליך וזה עיקר כוונתינו ואם אין לנו שכל לכוין את לבבנו אליך אתה תלמדנו אשר נ
באמת כוונת רצונך הטוב ועל כל זאת מתחננים אנחנו לפניך אל מלא רחמים שתקבל את תפלתנו ברחמים וברצון אמן כן יהי רצ

ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדרך יערב לו ידידותך מנו
צוף וכל טעם:

הדור נאה זיו העולם נפשי חולת אהבתך אנא אל נא רפא נא לה בהראות לה נועם זיוך אז תתחזק ותתרפ
והיתה לה שמחת עולם:

ותיק יהמו נא רחמיך וחוסה נא על בן אהובך כי זה כמה נכסוף נכספתי לראות בתפארת עזך. אלה חמדה ל
וחוסה נא ואל תתעלם:

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך. תאיר ארץ מכבודך. נגילה ונשמחה בך. מהר אהוב כי בא מו
וחננו כימי עולם:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה.

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל: ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך: יי אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך: ואני אשתחוה ואכרעה אברכה לפני יי עושי: ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך:

אדון עולם אשר מלך. בטרם כל יציר נברא:
לעת נעשה בחפצו כל. אזי מלך שמו נקרא:
ואחרי ככלות הכל. לבדו ימלוך נורא: והוא הי
והוא הוה. והוא יהיה בתפארה: והוא אחד ו
שני. להמשיל לו להחבירה: בלי ראשית ב
תכליה. ולו העוז והמשרה: והוא אלי וחי גואל
וצור חבלי בעת צרה: והוא נסי ומנוס לי. מ
כוסי ביום אקרא: בידו אפקיד רוחי. בעת א
ואעירה: ועם רוחי גויתי. יי לי ולא אירא:

יגדל

יגדל אלהים חי וישתבח. נמצא ואין עת אל מציאותו: אחד ואין יחיד כיחודו. נעלם וגם אין סוף לאחדותו: אין לו דמות הגוף ואינו גוף. לא נערוך אליו קדשתו: קדמון לכל דבר אשר נברא. ראשון ואין ראשית לראשיתו: הנו אדון עולם לכל נוצר. יורה גדלתו ומלכותו: שפע נבואתו נתנו. אל אנשי סגלתו ותפארתו: לא קם בישראל כמשה עוד. נביא ומביט את תמונתו: תורת אמת נתן לעמו אל. על יד נביאו נאמן ביתו: לא יחליף האל ולא ימיר דתו. לעולמים לזולתו: צופה ויודע סתרינו. מביט לסוף דבר בקדמתו: גומל לאיש חסד כמפעלו. נותן לרשע רע כרשעתו: ישלח לקץ הימין משיחנו. לפדות מחכי קץ ישועתו: מתים יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם תהלתו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת: ברוך אתה יי רופא כל בשר ומפליא לעשות:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה:

והערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו (וצאצאי צאצאינו) וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה: ברוך אתה יי המלמד תורה לעמו ישראל:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו: ברוך אתה יי נותן התורה:

וידבר יי אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם:

יברכך יי וישמרך: יאר יי פניו אליך ויחנך: ישא יי פניו אליך וישם לך שלום:

ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם:

אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קימת לו לעולם הבא: ואלו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים והשכמת בית המדרש שחרית וערבית והכנסת אורחים ובקור חולים והכנסת כלה ולוית המת ועיון תפלה והבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו ותלמוד תורה כנגד כולם:

אלהי. נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי. ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא: כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות: ברוך אתה יי המחזיר נשמות לפגרים מתים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני גוי:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני עבד:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני אשה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם פוקח עורים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מלביש ערמים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מתיר אסורים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם זוקף כפופים:

בא"י אלהינו מלך העולם רוקע הארץ על המים:

בא"י אלהינו מלך העולם אשר הכין מצעדי גבר:

בא"י אלהינו מלך העולם שעשה לי כל צרכי:

בא"י אלהינו מלך העולם אוזר ישראל בגבורה:

בא"י אלהינו מלך העולם עוטר ישראל בתפארה:

ב"א יי אלהינו מלך העולם הנותן ליעף כח:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי:

ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון ואל תשלט בנו יצר הרע והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע ודבקנו ביצר טוב ובמעשים טובים וכוף את יצרנו להשתעבד לך ותננו היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו ותגמלנו חסדים טובים: ברוך אתה יי הגומל חסדים טובים לעמו ישראל:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים. מאדם רע. מיצר רע. מחבר רע. ומשכן רע. ומפגע רע. מעין הרע מלשון הרע ממלשינות מעדות שקר משנאת הבריות מעלילה ממיתה משונה מחלים רעים ממקרים רעים ומשטן המשחית מדין קשה ומבעל דין קשה. בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית ומדינה של גיהנם:

אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם וזכר לנו יי אלהינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך את הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ואת העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך:

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני: ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך: וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי

עולה

עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק: ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם: ויקח אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו: ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעלה: ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו: ויקרא אליו מלאך יי מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני: וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו: ויקרא אברהם שם המקום ההוא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה: ויקרא מלאך יי אל אברהם שנית מן השמים: ויאמר בי נשבעתי נאם יי כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך: כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי: וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע:

רבונו של עולם כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו יהוה אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך. וקיים לנו יי אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור. ונאמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני יי אלהיהם. ונאמר וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יי. ונאמר ושב יי אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יי אלהיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יי אלהיך ומשם יקחך. ונאמר והביאך יי אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבותיך. ונאמר על ידי נביאך יי חננו לך קוינו היה זרועם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה. ונאמר ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע. ונאמר בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם. ונאמר מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא. ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם. (וכל חטאת עמך בית ישראל במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם. ונאמר) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם. ונאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים:

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר:

רבון כל העולמים ואדוני האדונים. לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך. כי על רחמיך הרבים. מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כחנו מה גבורתנו: מה נאמר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשיהם (נ"א מעשינו) תהו וימי חייהם (נ"א חיינו) הבל לפניך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל:

לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתן דין וחשב… לפני כסא כבודך. וכל הגוים כאין נגדך. שנאמר הן גוים… כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו. הן איים כדק יטול…

אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אהבך… שנשבעת לו בהר המוריה. זרע יצחק יחידו (נ"א… עקדך) שנעקד על גבי המזבח. עדת יעקב בנך… בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך… ששמחת בו. קראת את שמו ישראל וישרון:

לפיכך אנחנו חיבים להודות לך ולשבחך… ולפארך ולברך ולקדש ולתן שבח והודיה לשמך… אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה… ירשתנו: אשרינו כשאנחנו משכימים ומעריבים… בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומיחדים שמך בכל… יום תמיד ואומרים פעמים באהבה

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

וקורין פרשה ראשונה של הסדר:

אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא קדש את… שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך… בעולמך ובישועתך תרים ותגביה קרננו… למעלה והושיענו בקרוב למען שמך… ברוך המקדש שמו ברבים:

אתה הוא יי אלהינו בשמים ובארץ ובשמי… השמים העליונים אמת אתה הוא ראשון ואתה… הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים: קבץ נפוצות… קויך מארבע כנפות הארץ: יכירו וידעו כל באי… עולם כי אתה הוא האלהים לבדך עליון לכל… ממלכות הארץ. אתה עשית את השמים ואת הארץ… את הים ואת כל אשר בם. ומי בכל מעשה ידיך… בעליונים (ובתחתונים) או בתחתונים שיאמר לך… מה תעשה ומה תפעל. אבינו שבשמים חי וקים… עשה עמנו צדקה וחסד בעבור שמך הגדול הגבור… והנורא שנקרא עלינו וקים לנו יי אלהינו מה… שכתוב את הדבר שהבטחתנו על ידי צפניה חוזך… כאמור בעת ההוא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם… כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ… בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר יי:

וידבר יי אל משה לאמר: ועשית כיור נחשת וכנו… נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת… שמה מים: ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם… בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל… המזבח לשרת להקטיר אשה ליי: ורחצו ידיהם ורגליהם ולא… ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדרתם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלינו… ותמחול לנו על כל חטאתינו ותכפר לנו על כל עונותינו… ותסלח לנו על כל פשעינו ושיבנה בית המקדש במהרה בימינו… ונקריב לפניך קרבן התמיד שיכפר בעדנו כמו שכתבת עלינו… בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וידבר

וידבר יי אל משה לאמר: צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו: ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליי כבשים בני שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד: את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין: עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה ליי: ונסכו רביעית ההין לכבש האחד בקדש הסך נסך שכר ליי: ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח ניחח ליי:

ושחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני יי וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב:

אתה הוא יי אלהינו שהקטירו אבותינו לפניך את קטרת הסמים בזמן שבית המקדש היה קים. כאשר צוית אותם על ידי משה נביאך ככתוב בתורתך:

ויאמר יי אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה: ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם: ונאמר והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה: ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני יי לדרתיכם:

תנו רבנן פטום הקטורת כיצד. שס"ח מאות וששים ושמנה מנים היו בה. שס"ה מאות וששים וחמשה כמנין ימות החמה. מנה לכל יום פרס בשחרית ופרס בין הערבים. ושלשה מנים יתרים שמהם מכניס כהן גדול מלא חפניו ביום הכפורים. ומחזירן למכתשת בערב יום הכפורים. ושוחקן יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה. ואחד עשר סמנים היו בה. ואלו הן הצרי והצפרן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה. הקשט שנים עשר וקלופה שלשה וקנמון תשעה. בורית כרשינה תשעה קבין. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורין עתיק. מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא. רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה ואם חסר אחת מכל סמניה חיב מיתה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף בורית כרשינה למה היא באה כדי לשפות בה את הצפורן כדי שתהא נאה. יין קפריסין למה הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד:

תניא רבי נתן אומר כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשמים פטמה לחצאין כשרה לשליש ולרביע לא שמענו: אמר רבי יהודה זה הכלל אם כמדתה כשרה לחצאין ואם חסר אחת מכל סמניה חיב מיתה:

תניא בר קפרא אומר אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין: ועוד תני בר קפרא אלו היה נותן בה קורטוב של דבש. אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש. מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליי:

ג"פ יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: ג"פ יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: ג"פ יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה: וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

אביי הוה מסדר סדר המערכה משמא דגמרא ואליבא דאבא שאול. מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת. ומערכה שניה של קטורת קודמת לסדור שני גזרי עצים וסדור שני גזרי עצים קודם לדשון מזבח הפנימי ודשון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטורת וקטורת קודמת לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכין ונסכין למוספין ומוספין לבזיכין ובזיכין קודמין לתמיד של בין הערבים שנאמר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כלם:

אנא בכח גדלת ימינך תתיר צרורה:	אב"ג ית"ץ
קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא:	קר"ע שט"ן
נא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם:	נג"ד יכ"ש
ברכם טהרם רחמם צדקתך תמיד גמלם:	בט"ר צת"ג
חסין קדוש ברוב טובך נהל עדתך:	חק"ב טנ"ע
יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך:	יג"ל פז"ק
שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות:	שק"ו צי"ת

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

בשבת וביו"ט אין אומרים זה:

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהיות כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו. לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו על מעמדו:

לשבת וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה:

לר"ח ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים: ושלשה עשרנים סולת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סולת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סולת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עולה ריח ניחוח אשה ליי: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליי על עולת התמיד יעשה ונסכו:

איזהו מקומן של זבחים. קדשי קדשים שחיטתן בצפון פר ושעיר של יום הכפורים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזיה על בין הבדים ועל הפרכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן לא עכב: פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזיה על הפרכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן לא עכב. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן: חטאת הצבור והיחיד אלו הן חטאת הצבור שעירי ראשי חדשים ושל מועדות שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות. כיצד עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית. מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון וקבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע ומעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים:

זבחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות. אשם גזלות. אשם מעילות. אשם שפחה חרופה. אשם נזיר. אשם מצורע. אשם תלוי. שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

התודה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון מתנה אחת. ובלבד שיתן כנגד היסוד: שנה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי:

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן. מקל וחומר. ומגזרה שוה. מבנין אב מכתוב אחד. ומבנין אב משני כתובים. מכלל ופרט. ומפרט וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מכלל שהוא צריך לפרט. ומפרט שהוא צריך לכלל: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחד שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפרוש: דבר הלמד מענינו. ודבר הלמד מסופו: וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך׳

קדיש דרבנן

האדרת והאמונה לחי עולמים: הבינה והברכה לחי עולמים: הגאוה והגדולה לחי עולמים: הדעה והדבור לחי עולמים: ההוד וההדר לחי עולמים: הועד והותיקות לחי עולמים: הזיו והזהר לחי עולמים: החיל והחוסן לחי עולמים: הטכס והטוהר לחי עולמים: היחוד והיראה לחי עולמים: הכתר והכבוד לחי עולמים: הלקח והלבוב לחי עולמים: המלוכה והממשלה לחי עולמים: הנוי והנצח לחי עולמים: הסגוי והשגב לחי עולמים: העוז והענוה לחי עולמים: הפדות והפאר לחי עולמים: הצבי והצדק לחי עולמים: הקריאה והקדושה לחי עולמים: הרון והרוממות לחי עולמים: השיר והשבח לחי שלמים: התהלה והתפארת לחי עולמים:

הודו ליי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו: שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו: התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי יי: דרשו יי ועזו בקשו פניו תמיד: זכרו נפלאותיו אשר עשה מפתיו ומשפטי פיהו: זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיריו: הוא יי אלהינו בכל הארץ משפטיו: זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור: אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק: ויעמידיה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם: לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם: בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים בה: ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר: לא הניח לאיש לעשקם ויוכח עליהם מלכים: אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו: שירו ליי כל הארץ בשרו מיום אל יום ישועתו: ספרו בגוים את כבודו בכל העמים נפלאותיו: כי גדול יי ומהלל מאד ונורא הוא על כל אלהים: כי כל אלהי העמים אלילים (כאן צריך להפסיק) ויי שמים עשה: הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו: הבו ליי משפחות עמים הבו ליי כבוד ועוז: הבו ליי כבוד שמו שאו מנחה ובאו לפניו השתחוו ליי בהדרת קודש: חילו מלפניו כל הארץ אף תכון תבל בל תמוט: ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יי מלך: ירעם הים ומלאו יעלוץ השדה וכל אשר בו: אז ירננו עצי היער מלפני יי כי בא לשפוט את הארץ: הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: ואמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ויאמרו כל העם אמן והלל ליי: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אתה יי לא תכלא רחמיך ממני חסדך ואמתך תמיד יצרוני: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו ועזו בשחקים: נורא אלהים ממקדשיך אל ישראל הוא נותן עוז ותעצמות לעם ברוך אלהים: אל נקמות יי אל נקמות הופיע: הנשא שופט הארץ השב גמול על גאים: ליי הישועה על עמך ברכתך סלה: יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו הוא: כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הראנו יי חסדך וישעך תתן לנו: קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך: אנכי יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה ליי כי גמל עלי:

מזמור שיר חנכת הבית לדוד: ארוממך יי כי דליתני ולא שמחת איבי לי: יי אלהי שועתי אליך ותרפאני: יי העלית מן שאול נפשי חייתני מירדי בור: זמרו ליי חסידיו והודו לזכר קדשו: כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבוקר רנה: ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם: יי ברצונך העמדת להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל: אליך יי אקרא ואל אדני אתחנן: מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך: שמע יי וחנני יי היה עוזר לי:

הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה: למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אודך:

ב"פ יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד:

והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד:

הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

בשבת ויו"ט והו"ר מתחילין למנצח מזמור לדוד השמים וכו':

למנצח בנגינות מזמור שיר: אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה: לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך: יודוך עמים אלהים יודוך עמים כולם: ישמחו וירננו לאמים כי תשפוט עמים מישור ולאמים בארץ תנחם סלה: יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם: ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו: יברכנו אלהים וייראו אותו כל אפסי ארץ:

הריני מזמן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

ברוך שאמר והיה העולם. ברוך הוא. ברוך אומר ועושה. ברוך גוזר ומקיים. ברוך עושה בראשית. ברוך מרחם על הארץ. ברוך מרחם על הבריות. ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך חי לעד וקים לנצח. ברוך פודה ומציל. ברוך שמו. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל אב הרחמן המהולל בפה עמו משובח ומפואר בלשון חסידיו ועבדיו. ובשירי דוד עבדך נהללך יי אלהינו בשבחות ובזמרות ונגדלך ונשבחך ונפארך ונמליכך ונזכיר שמך מלכנו אלהינו. יחיד חי העולמים. מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול: ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות:

א"א מזמור לתודה לא בשבת ויו"ט ולא בע"פ ולא בחוה"מ פ"פ ולא בעי"כ לפי שאין תודה באה בימים אלו:

מזמור לתודה הריעו ליי כל הארץ: עבדו את יי בשמחה באו לפניו ברננה: דעו כי יי הוא האלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: באו שעריו בתודה חצרותיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: כי טוב יי לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו:

בחול מתחילין כאן יהי כבוד:

מזמורים אלו אומרים בשבת וביו"ט ובהושענא רבה:

למנצח מזמור לדוד: השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע: יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת: אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם: בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם: והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור לרוץ ארח: מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו: תורת יי תמימה משיבת נפש עדות יי נאמנה מחכימת פתי: פקודי יי ישרים משמחי לב מצות יי ברה מאירת עינים: יראת יי טהורה עומדת לעד משפטי יי אמת צדקו יחדו: הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים: גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב: שגיאות מי יבין מנסתרות נקני: גם מזדים חשך עבדך אל ימשלו בי אז איתם ונקיתי מפשע רב: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי:

רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: הודו ליי בכנור בנבל עשור זמרו לו: שירו לו שיר חדש היטיבו נגן בתרועה: כי ישר דבר יי וכל מעשהו באמונה: אהב צדקה ומשפט חסד יי מלאה הארץ: בדבר יי שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: כונס כנד מי הים נותן באוצרות תהומות: ייראו מיי כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל: כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד: יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים: עצת יי לעולם תעמד מחשבות לבו לדור ודור: אשרי הגוי אשר יי אלהיו העם בחר לנחלה לו: משמים הביט יי ראה את כל בני האדם: ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ: היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם: אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח: שקר הסוס לתשועה וברב חילו לא ימלט: הנה עין יי אל יראיו למיחלים לחסדו: להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו הוא: כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך:

לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך: אברכה את יי בכל עת תמיד תהלתו בפי: ביי תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו: גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו: דרשתי את יי וענני ומכל מגורותי הצילני: הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו: זה עני קרא ויי שמע ומכל צרותיו הושיעו: חונה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם: טעמו וראו כי טוב יי אשרי הגבר יחסה בו: יראו את יי קדשיו כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו ודורשי יי לא יחסרו כל טוב: לכו בנים שמעו לי יראת יי אלמדכם: מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב: נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה: סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו: עיני יי אל צדיקים ואזניו אל שועתם: פני יי בעשי רע להכרית מארץ זכרם: צעקו ויי שמע ומכל צרותם הצילם: קרוב יי לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע: רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יי: שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה: תמותת רשע רעה ושנאי צדיק יאשמו: פודה יי נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו:

תפלה למשה איש האלהים אדני מעון אתה היית לנו בדור ודור: בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל: תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם: כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה: זרמתם שנה יהיו בבקר כחציר יחלף: בבקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש: כי כלינו באפך ובחמתך נבהלנו: שתה עונותינו לנגדך עלמנו למאור פניך: כי כל ימינו פנו בעברתך כלינו שנינו כמו הגה: ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעפה: מי יודע עז אפך וכיראתך עברתך: למנות ימינו כן הודע ונבא לבב חכמה: שובה יי עד מתי והנחם על עבדיך: שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו: שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה: יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם: ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן: אמר ליי מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו: כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות: באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה צנה וסחרה אמתו: לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם: מדבר באפל יהלך מקטב ישוד צהרים: יפל מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש: רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה: כי אתה יי מחסי עליון שמת מעונך: לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך: על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך: על שחל ופתן תדרך תרמס כפיר ותנין: כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי: יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו: ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי: אורך

מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו: הודיע יי ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו: זכר

חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: הריעו ליי כל הארץ פצחו ורננו וזמרו: זמרו ליי בכנור בכנור וקול זמרה בחצצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יי: ירעם הים ומלואו תבל ויושבי בה: נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו: לפני יי כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים:

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם יי עושה שמים וארץ: אל יתן למוט רגלך אל ינום שומרך: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל: יי שומרך יי צלך על יד ימינך: יומם השמש לא יככה וירח בלילה: יי ישמרך מכל רע ישמור את נפשך: יי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית יי נלך: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים: ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו: ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם יי: כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך:

שיר המעלות אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים: הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו: חננו יי חננו כי רב שבענו בוז: רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים:

שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל: לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם: אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו: אזי עבר על נפשנו המים הזידונים: ברוך יי שלא נתננו טרף לשניהם: נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: עזרנו בשם יי עשה שמים וארץ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ: שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ: הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב יְיָ זַמְּרוּ לִשְׁמוֹ כִּי נָעִים: כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל יְיָ וַאֲדוֹנֵינוּ מִכָּל אֱלֹהִים: כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ יְיָ עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל תְּהוֹמוֹת: מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו: שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה: שָׁלַח אֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי מִצְרָיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו: שֶׁהִכָּה גּוֹיִם רַבִּים וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּלְכֹל מַמְלְכוֹת כְּנָעַן: וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר: כִּי יָדִין יְיָ עַמּוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנֶחָם: עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ אַף אֵין יֶשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ: בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ: בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

אומרים האדרת והאמונה ותק״ך בי״ש תמצא לעיל:

מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַייָ וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְיָ בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְיָ: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְיָ כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר יְיָ צוּרִי וְלֹא עַוְלָתָה בּוֹ:

יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְיָ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה קֹדֶשׁ יְיָ לְאֹרֶךְ יָמִים:

יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר: יְיָ בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת יְיָ הִיא תָקוּם: עֲצַת יְיָ לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד: כִּי בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב לוֹ: כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְיָ עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל חָסֶד: טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְיָ אֶת כָּל אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ: אֲהַלְלָה יְיָ בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשֻׁב לְאַדְמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל יְיָ אֱלֹהָיו: עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשֹּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לַעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים: יְיָ פֹּקֵחַ עִוְרִים יְיָ זֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ אֹהֵב צַדִּיקִים: יְיָ שֹׁמֵר אֶת גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נָעִים נָאוָה תְהִלָּה: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס: הָרֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקְרָא: גָּדוֹל

דונינו ורב כח לתבונתו אין מספר: מעודד ענוים יי משפיל רשעים עדי ארץ: ענו ליי בתודה זמרו לאלהינו בכנור: המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר: נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו: לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה: רוצה יי את יראיו את המיחלים לחסדו: שבחי ירושלים את יי הללי אלהיך ציון: כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך: השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך: השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו: הנותן שלג כצמר כפור כאפר יפזר: משליך קרחו כפתים לפני קרתו מי יעמוד: ישלח דברו וימסם ישב רוחו יזלו מים: מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל: לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הללויה:

הללויה הללו את יי מן השמים הללוהו במרומים: הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו: הללוהו שמש וירח הללוהו כל כוכבי אור: הללוהו שמי השמים והמים אשר מעל השמים: יהללו את שם יי כי הוא צוה ונבראו: ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור: הללו את יי מן הארץ תנינים וכל תהומות: אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו: ההרים וכל גבעות עץ פרי וכל ארזים: החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף: מלכי ארץ וכל לאמים שרים וכל שפטי ארץ: בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים: יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה:

הללויה שירו ליי שיר חדש תהלתו בקהל חסידים: ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם: יהללו שמו במחול בתוף וכנור יזמרו לו: כי רוצה יי בעמו יפאר ענוים בישועה: יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם: רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם: לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים: לאסר מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל: לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו הללויה:

הללויה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עזו: הללוהו בגבורתיו הללוהו כרוב גדלו: הללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכנור: הללוהו בתוף ומחול הללוהו במנים ועגב: הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה: כל הנשמה תהלל יה הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

ברוך יי לעולם אמן ואמן: ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן:

ויברך דויד את יי לעיני כל הקהל ויאמר דויד ברוך אתה יי אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם: לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל: ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך: ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה: אתה הוא יי לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים: אתה הוא יי האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם. ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי האמורי והפרזי והיבוסי והגרגשי לתת לזרעו ותקם את

דבריך כי צדיק אתה: ותרא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף: ותתן אותות ומופתים בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו: כי ידעת כי הזידו עליהם ותעש לך שם כהיום הזה: והים בקעת לפניהם ויעברו בתוך הים ביבשה: ואת רודפיהם השלכת במצולות כמו אבן במים עזים:

ויושע יי ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה יי במצרים וייראו העם את יי ויאמינו ביי ובמשה עבדו:

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי ויאמרו לאמר אשירה ליי כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים: עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה: זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו: יי איש מלחמה יי שמו: מרכבות פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלישיו טבעו בים סוף: תהומות יכסימו ירדו במצולות כמו אבן: ימינך יי נאדרי בכח ימינך יי תרעץ אויב: וברוב גאונך תהרוס קמיך תשלח חרונך יאכלמו כקש: וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים קפאו תהומות בלב ים: אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי: נשפת ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים: מי כמוכה באלים יי מי כמוכה נאדר בקדש נורא תהלות עשה פלא: נטית ימינך תבלעמו ארץ: נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה קדשך: שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת: אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען: תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן: עד יעבור עמך יי עד יעבור עם זו קנית: תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת יי מקדש אדני כוננו ידיך: יי ימלך לעולם ועד: יי ימלוך לעולם ועד: יי מלכותיה קאם לעלם ולעלמי עלמיא: כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יי עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: כי ליי המלוכה ומושל בגוים: ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה ליי המלוכה: והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד:

ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יי אלהינו ואלהי אבותינו שיר ושבחה הלל וזמרה עוז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה ומלכות. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי אל מלך גדול ומהלל בתשבחות אל ההודאות אדון הנפלאות בורא כל הנשמות רבון כל המעשים הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד אל חי העולמים: ח"ק

בעשי"ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים:

חזן ברכו את יי המבורך:

קו"ה ברוך יי המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל:

המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: המלך המרומם לבדו מאז. המשבח והמפואר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו. אדון עזנו צור משגבנו. מגן ישענו משגב בעדנו: אל ברוך גדול דעה. הכין ופעל זהרי חמה. טוב יצר כבוד לשמו. מאורות נתן סביבות עזו. פנות צבאיו קדושים רוממי שדי תמיד מספרים כבוד

אל וקדושתו. תתברך יי אלהינו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שעשית (שיצרת) המה יפארוך סלה:

תתברך לנצח צורנו מלכנו וגאלנו בורא קדושים ישתבח שמך לעד מלכנו יוצר משרתים ואשר משרתיו כלם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה יחד בקול (ב)דברי אלהים חיים ומלך עולם: כלם אהובים כלם ברורים כלם גבורים כלם קדושים וכלם עושים באימה וביראה רצון קונם. וכלם פותחים את פיהם בקדשה ובטהרה בשירה ובזמרה ומברכין ומשבחין ומפארין ומעריצין ומקדישין וממליכין:

את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא. וכלם מקבלים עליהם על מלכות שמים זה מזה. ונותנים באהבה רשות זה לזה. להקדיש ליוצרם בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה קדשה כלם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה:

קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו:

והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעמת שרפים. לעמתם משבחים ואומרים:

ברוך כבוד יי ממקומו:

לאל ברוך נעימות יתנו למלך אל חי וקים זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו. כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות עושה חדשות בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות נורא תהלות אדון הנפלאות המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. כאמור לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו: והתקין מאורות משמחת עולמו אשר ברא: אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו: ברוך אתה יי יוצר המאורות:

אהבה רבה (אהבת עולם) אהבתנו יי אלהינו. חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו. אבינו מלכנו בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם כן תחננו ותלמדנו: אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך למען לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד: כי בשם קדשך הגדול הגבור והנורא בטחנו נגילה ונשמחה בישועתך: ורחמיך יי אלהינו וחסדיך הרבים אל יעזבונו נצח סלה ועד: מהר והבא עלינו ברכה ושלום מהרה מארבע כנפות כל הארץ. ושבור עלנו מעל צוארנו ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו כי אל פועל ישועות אתה. ובנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול סלה באמת באהבה. להודות לך וליחדך באהבה ולאהבה את שמך: ברוך אתה יי הבוחר בעמו ישראל באהבה:

יחיד אומר אל מלך נאמן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפות בין עיניך: וכתבתם על מזזות ביתך ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך: ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם: וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם: ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם: ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יי אלהיכם:

אמת ויציב ונכון וקים וישר ונאמן ואהוב וחביב ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתקן ומקבל וטוב ויפה הדבר הזה עלינו לעולם ועד: אמת אלהי עולם מלכנו צור יעקב מגן ישענו לדר ודר הוא קים ושמו קים וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו לעד קימת: ודבריו חיים וקימים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים. על אבותינו ועלינו על בנינו ועל דורותינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך:

על הראשונים ועל האחרונים דבר טוב וקים לעולם ועד אמת ואמונה חק ולא יעבור. אמת שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו. מלכנו מלך אבותינו. גואלנו גואל אבותינו. יוצרנו צור ישועתנו. פודנו ומצילנו מעולם הוא שמך, אין לנו עוד אלהים זולתך סלה:

עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור: ברום עולם מושבך ומשפטיך וצדקתך עד אפסי ארץ: אמת אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו: אמת אתה הוא אדון לעמך ומלך גבור לריב ריבם לאבות ובנים: אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע: אמת ממצרים גאלתנו יי אלהינו ומבית עבדים פדיתנו: כל בכוריהם הרגת ובכורך ישראל גאלת וים סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידים העברת (עברו ים) ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר: על זאת שבחו אהובים ורוממו לאל. ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות ברכות והודאות למלך אל חי וקים: רם ונשא גדול ונורא משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עדי מרום

מוציא אסירים ופודה ענוים ועוזר דלים (והעונה) ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו: תהלות לאל עליון גואלם ברוך הוא ומבורך שמו. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם:

מי כמוכה באלים יי מי כמוכה נאדר בקדש נורא תהלות עשה פלא:

שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו. יי ימלוך לעולם ועד:

צור ישראל קומה בעזרת ישראל ופדה כנאמך יהודה וישראל: וגואלנו יי צבאות שמו קדוש ישראל: ברוך אתה יי גאל ישראל:

למוסף ולמנחה כי שם יי אקרא הבו גודל לאלהינו:

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה:

(בעשי"ת) זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים:

מלך עוזר ומושיע ומגן: ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה רב להושיע:

בקיץ מוריד הטל: בחורף משיב הרוח ומוריד הגשם:

מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים ומקים אמונתו לישני עפר. מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך. מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה:

(בעשי"ת) מי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו לחיים ברחמים:

ונאמן אתה להחיות מתים: ברוך אתה יי מחיה המתים:

בחזרת הש"ץ אומרים זה:

נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קדש המשלשים לך קדושה. ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. לעמתם משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי ממקומו: ובדברי קדשך כתוב לאמר: ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה. כי אל מלך גדול וקדוש אתה: ברוך אתה יי האל הקדוש: (בעשי"ת המלך הקדוש):

אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה:

במו"ש ובמיו"ט אומרים זה:

אתה חוננתנו למדע תורתך. ותלמדנו לעשות בהם חקי רצונך. ותבדל יי אלהינו בין קודש לחול. בין אור לחושך. בין ישראל לעמים. בין יום השביעי לששת ימי המעשה: אבינו מלכנו החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עון. ומדבקים ביראתך:

ו) וחננו מאתך חכמה בינה ודעת: ברוך אתה יי חונן הדעת:

השיבנו אבינו לתורתך. וקרבנו מלכנו לעבודתך. והחזירנו בתשובה שלמה לפניך: ברוך אתה יי הרוצה בתשובה:

סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכנו כי פשענו. כי אל טוב וסלח אתה: ברוך אתה יי חנון המרבה לסלוח:

ראה נא בענינו וריבה ריבנו וגאלנו גאולה שלמה מהרה למען שמך כי אל גואל חזק אתה. ברוך אתה יי גואל ישראל:

בתענ"צ אומר הש"ץ כאן עננו:

רפאנו יי ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה והעלה (ארוכה ומרפא לכל תחלואינו ולכל מכאובינו ולכל מכותינו) רפואה שלמה לכל מכותינו: כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה: ברוך אתה יי רופא חולי עמו ישראל:

ברך עלינו יי אלהינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן (בחורף טל ומטר ל)ברכה על פני האדמה. ושבענו מטובה. וברך שנתינו כשנים הטובות לברכה כי אל טוב ומטיב אתה ומברך השנים: ברוך אתה יי מברך השנים:

תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גליותינו וקבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ לארצנו: ברוך אתה יי מקבץ נדחי עמו ישראל:

השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה. והסר ממנו יגון ואנחה ומלוך עלינו מהרה אתה יי לבדך בחסד וברחמים וצדקנו בצדק ובמשפט: ברוך אתה יי מלך אוהב צדקה ומשפט:

(בעשי"ת המלך המשפט):

ולמלשינים אל תהי תקוה. וכל הרשעה כרגע תאבד. וכל אויביך מהרה יכרתו. והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכלם ותשפילם ותכניעם במהרה בימינו: ברוך אתה יי שובר אויבים ומכניע זדים:

על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני שארית עמך בית ישראל ועל פליטת (בית) סופריהם ועל גרי הצדק ועלינו יהמו נא רחמיך יי אלהינו ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו עמהם ולעולם לא נבוש כי בך בטחנו ועל חסדך הגדול באמת נשענו: ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים:

ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה כאשר דברת ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין:

לת"ב במנחה נחם ברוך אתה יי בונה ירושלים:

נחם יי אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים. ואת העיר האבלה והחרבה והבזויה והשוממה. האבלה מבלי בניה והחרבה ממעונותיה. והבזויה מכבודה. והשוממה מאין יושב. והיא יושבת וראשה חפוי כאשה עקרה שלא ילדה. ויבלעוה לגיונות ויירשוה עובדי פסילים. ויטילו את עמך ישראל לחרב ויהרגו בזדון חסידי עליון. על כן ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה. לבי לבי על חלליהם. מעי מעי על חלליהם. כי אתה יי באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. כאמור ואני אהיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: ברוך אתה יי מנחם ציון ובונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח. וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום ומצפים לישועה: ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה:

אב הרחמן שמע קולנו יי אלהינו חוס ורחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו. כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה. ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו חננו ועננו ושמע תפלתנו: בת"צ אומרים זה

עננו יי עננו ביום צום תעניתנו כי בצרה גדולה אנחנו. אל תפן אל רשענו ואל תסתר פניך ממנו ואל תתעלם מתחנתנו היה נא קרוב לשועתנו יהי נא חסדך לנחמנו טרם נקרא אליך עננו. כדבר

שנאמר

שנאמר והיה מרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. כי אתה יי העונה בעת צרה. פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה:

ליחיד כי אתה וכו׳ : והש״ץ כין גואל לרופא מסיים :

ברוך אתה יי. העונה לעמו ישראל בעת צרה:

קודם כי אתה שומע יתודה בהכנעה ובהכרון לב ויאמר :

אנא יי חטאתי עויתי ופשעתי לפניך והרע בעיניך עשיתי. רבונו של עולם עשה למען שמך הגדול ותכפר לי על כל עוני וחטאי ופשעי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מנעורי ועד היום הזה ותמלא כל השמות שפגמתי בשמך הגדול :

תפלה על הפרנסה :

אתה הוא יי האלהים הזן ומפרנס ומכלכל מקרני ראמים עד ביצי כנים הטריפני לחם חוקי והמציא לי ולכל בני ביתי מזונותי קודם שאצטרך להם בנחת ולא בצער בהתר ולא באסור לחיים ולשלום משפע ברכה והצלחה. ומשפע בריכה עליונה כדי שאוכל לעשות רצונך ולעסוק בתורתך ולקיים מצותיך ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם ויקוים בי מקרא שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון :

כי אתה שומע תפלת כל פה עמך ישראל ברחמים: ברוך אתה יי שומע תפלה:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך :

בר״ח ובחוה״מ אומרים זה :

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך. לפליטה לטובה. לחן ולחסד ולרחמים. לחיים ולשלום ביום

לר״ח חודש	לפסח	לסוכות
ראש החודש הזה:	חג המצות הזה :	חג הסכות הזה :

זכרנו יי אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה. והושיענו בו לחיים טובים. ובדבר ישועה ורחמים חוס וחננו ורחם עלינו והושיענו. כי אליך עינינו כי אל מלך חנון ורחום אתה :

ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים : ברוך אתה יי המחזיר שכינתו לציון :

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד צורנו צור חיינו מגן ישענו אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום

מודים דרבנן

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחייתנו וקימתנו כן תחיינו ותקימנו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חקיך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם על שאנו מודים לך. ברוך אל ההודאות :

עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת. ערב ובוקר וצהרים. הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך כי מעולם קוינו לך :

בחנוכה ובפורים אומרים זה :

ועל הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה :

לחנוכה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך. ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם. דנת את דינם. נקמת את נקמתם. מסרת גבורים ביד חלשים. ורבים ביד מעטים. וטמאים ביד טהורים. ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן

לפורים בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרשע בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבוז. ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו והשבות לו גמולו בראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ (ועשית עמהם נס ופלא ונודה לשמך הגדול) :

כהיום הזה ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת (ימים אלו בהלל ובהודאה ועשית עמהם נס ופלא ונודה לשמך הגדול סלה) ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול :

ועל כלם יתברך ויתרומם ויתנשא תמיד שמך מלכנו תמיד לעולם ועד :

בעשי״ת וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך :

וכל החיים יודוך סלה ויהללו ויברכו את שמך הגדול באמת לעולם כי טוב האל ישועתנו ועזרתנו סלה האל הטוב : ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות :

לש״ץ או״א ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה על ידי משה עבדך האמורה מפי אהרן ובניו כהנים עם קדושך כאמור : יברכך יי וישמרך : יאר יי פניו אליך ויחנך : ישא יי פניו אליך וישם לך שלום :

שים שלום טובה וברכה חיים חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך. ברכנו אבינו כלנו כאחד (יחד) באור פניך. כי באור פניך נתת לנו יי אלהינו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום וטוב יהיה בעיניך לברכנו ולברך את כל עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך ברוב עז ושלום: כספר ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

בעשי״ת בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה וגזרות טובות ישועות ונחמות נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום : ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום :

למעריב שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: כספר ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום :

אלהי. נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ואחרי מצותיך תרדוף נפשי וכל הקמים והחושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבתם. עשה למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען קדשתך. עשה למען תורתך. למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי: עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך : ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות : וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות :

אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתנו ואל תתעלם מתחנתנו שאין אנו עזי פנים וקשי ערף לומר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו צדיקים אנחנו ולא חטאנו אבל אנחנו ואבותינו חטאנו :

אשמנו. בגדנו. גזלנו. דברנו דופי : העוינו. והרשענו. זדנו. חמסנו. טפלנו שקר : יעצנו רע. כזבנו. לצנו. מרדנו. נאצנו. סררנו. עוינו. פשענו. צררנו. קשינו עורף : רשענו. שחתנו. תעבנו. תעינו. תעתענו : סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו. ואתה צדיק

על

על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו:

אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת. ודרך תשובה הורית. גדלת רחמיך וחסדיך. תזכור היום ובכל יום לזרע ידידיך. תפן אלינו ברחמים. כי אתה הוא בעל הרחמים: בתחנון ובתפלה פניך נקדם. כהודעת לענו מקדם: מחרון אפך שוב כמו בתורתך כתוב: ובצל כנפיך נחסה ונתלונן. כיום וירד יי בענן: תעבור על פשע ותמחה אשם. כיום ויתיצב עמו שם: תאזין שועתנו ותקשיב מנו מאמר. כיום ויקרא בשם יי: ושם נאמר:

ויעבור יי על פניו ויקרא:

יי יי אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה: וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו:

רחום וחנון חטאתי לפניך יי מלא רחמים רחם עלי וקבל תחנוני: יי אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני: חנני יי כי אמלל אני רפאני יי כי נבהלו עצמי: ונפשי נבהלה מאד ואתה יי עד מתי: שובה יי חלצה נפשי הושיעני למען חסדך: כי אין במות זכרך בשאול מי יודה לך: יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה: עששה מכעס עיני עתקה בכל צוררי: סורו ממני כל פועלי און כי שמע יי קול בכיי: שמע יי תחנתי יי תפלתי יקח: יבשו ויבהלו מאד כל איבי ישבו יבשו רגע:

להענית צבור ולעשרת ימי תשובה

אבינו מלכנו חטאנו לפניך:
אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה:
אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך:
אבינו מלכנו ברך (כעשי"ת חדש) עלינו שנה טובה:
אבינו מלכנו בטל מעלינו כל גזרות קשות:
אבינו מלכנו בטל מחשבות שונאינו:
אבינו מלכנו הפר עצת אויבינו:
אבינו מלכנו כלה כל צר ומשטין מעלינו:
אבינו מלכנו סתום פיות משטינינו ומקטריגנו:
א"מ כלה דבר וחרב ורעב ושבי ומשחית ועון מבני בריתך:
אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך:
אבינו מלכנו סלח ומחל לכל עונותינו:
אבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך:
אבינו מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו:
אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך:
אבינו מלכנו שלח רפואה שלמה לחולי עמך:
אבינו מלכנו קרע רוע גזר דינינו:
אבינו מלכנו זכרנו בזכרון טוב לפניך:

בעשי"ת במקום (זכרנו) אומרים (כתבנו) ולנעילה (חתמנו):

אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לחיים טובים:
אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לגאולה וישועה:
אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לפרנסה וכלכלה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתתן לי ולבני ביתי ולכל הסמוכים על שולחני היום ובכל יום ויום מזונותינו בכבוד בזכות שמך הגדול (דיקרנוסא) הממונה על הפרנסה:

אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לזכיות:
אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לסליחה ומחילה:
אבינו מלכנו הצמח לנו ישועה בקרוב:
אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך:
אבינו מלכנו הרם קרן משיחך:
אבינו מלכנו מלא ידינו מברכותיך:
אבינו מלכנו מלא אסמינו שבע:
אבינו מלכנו שמע קולנו חוס ורחם עלינו:
אבינו מלכנו קבל ברחמים וברצון את תפלתנו:
אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפלתנו:
אבינו מלכנו זכור כי עפר אנחנו:
אבינו מלכנו נא אל תשיבנו ריקם מלפניך:
א"מ תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך:
אבינו מלכנו חמול עלינו ועל עוללינו וטפנו:
אבינו מלכנו עשה למען הרוגים על שם קדשך:
אבינו מלכנו עשה למען טבוחים על יחודך:
אבינו מלכנו עשה למען באי באש ובמים על קדוש שמך:
אבינו מלכנו נקום נקמת דם עבדיך השפוך:
אבינו מלכנו עשה למענך אם לא למעננו:
אבינו מלכנו עשה למענך והושיענו:
אבינו מלכנו עשה למען רחמיך הרבים:
א"מ עשה למען שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו:

אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו:

לשני וחמישי

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אתה יי לא תכלא רחמיך ממנו חסדך ואמתך תמיד יצרונו: הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: אם עונות תשמר יה אדני מי יעמוד: כי עמך הסליחה למען תורא: לא כחטאינו תעשה לנו ולא כעונותינו תגמול עלינו: אם עונינו ענו בנו יי עשה למען שמך: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: יעננו יי ביום צרה ישגבנו שם אלהי יעקב: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה כרוב רחמיך והושיענו למען שמך: אדונינו אלהינו שמע קול תחנונינו וזכר לנו את ברית אבותינו והושיענו למען שמך: ועתה אדני אלהינו אשר הוצאת את עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש לך שם כיום הזה חטאנו רשענו: אדני ככל צדקותיך ישב נא אפך וחמתך מעירך ירושלים הר קדשך: כי בחטאינו ובעונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה לכל סביבותינו: ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני:

הטה אלהי אזנך ושמע פקח עיניך וראה שוממותינו והעיר אשר נקרא שמך עליה כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך. אבינו אב הרחמן הראנו אות לטובה וקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ יכירו וידעו כל הגוים כי אתה יי אלהינו ועתה יי אבינו אתה אנחנו החומר ואתה יוצרנו ומעשה ידך כלנו: הושיענו למען שמך אבינו מלכנו צורנו וגואלנו: חוסה יי על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גוים למה יאמרו בעמים איה נא אלהיהם: ידענו יי כי חטאנו ואין מי יעמוד בעדנו. אלא שמך הגדול יעמד לנו בעת צרה: ידענו כי אין בנו מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך: כרחם אב על בנים כן תרחם יי עלינו והושיענו למען שמך: חמול על עמך רחם על נחלתך חוסה נא כרוב רחמיך חננו מלכנו ועננו כי לך יי הצדקה עושה נפלאות בכל עת:

הבט נא רחם נא והושיעה נא צאן מרעיתך ואל ימשל בנו קצף כי לך יי הישועה. בך תוחלתנו

אלוה

אלוה סליחות אנא סלח נא כי אל טוב וסלח אתה:

אנא מלך רחום וחנון זכור והבט לברית בין הבתרים ותראה לפניך עקדת יחיד ולמען ישראל אבינו אל תעזבנו אבינו ואל תטשנו מלכנו ואל תשכחנו יוצרנו ואל תעש עמנו כלה כחטאתינו. כי אל מלך חנון ורחום אתה:

אין כמוך חנון ורחום יי אלהינו אין כמוך אל ארך אפים ורב חסד ואמת הושיענו ורחמנו ברחמיך הרבים מרעש ומרוגז הצילנו. זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו: שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך: והסר ממנו מכת המות כי רחום אתה כי כן דרכך לעשות חסד חנם בכל דור ודור. חוסה יי על עמך והצילנו מזעמך: והסר ממנו מכת המגפה וגזרה קשה כי אתה שומר ישראל: לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים מה נתאונן מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אליך כי ימינך פשוטה לקבל שבים: אנא יי הושיעה נא: אנא יי הצליחה נא: אנא יי עננו ביום קראנו: לך יי חכינו לך יי קוינו לך יי ניחל אל תחשה ותעננו כי נאמו גוים אבדה תקותם כל ברך לך תכרע וכל קומה לפניך לבד תשתחוה:

הפותח יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים נבהלה נפשנו מרוב עצבוננו אל תשכחנו נצח קומה והושיענו. אל תשפוך חרונך עלינו כי אנחנו עמך בני בריתך: אל הביטה דל כבודנו בגוים ושקצונו כטומאת הנדה. עד מתי עזך בשבי ותפארתך ביד צר. עוררה גבורתך והושיענו למען שמך. אל ימעטו לפניך תלאותינו: מהר יקדמונו רחמיך בעת צרותינו לא למעננו אלא למענך פעל ואל תשחית את זכר שאריתנו. כי לך מיחלות עינינו. כי אל מלך חנון ורחום אתה. וזכור עדותנו בכל יום תמיד אומרים פעמים באהבה. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

הבט משמים וראה. כי היינו לעג וקלס בגוים. נחשבנו כצאן לטבח יובל. להרוג ולאבד ולמכה ולחרפה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

זרים אומרים אין תוחלת ותקוה. חון אום לשמך מקוה. טהור ישועתנו קרבה. יגענו ולא הונח לנו. רחמיך יכבשו את כעסך מעלינו:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

חוסה יי עלינו ברחמיך. ואל תתננו בידי אכזרים. למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם. למענך עשה עמנו חסד ואל תאחר:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

קולנו תשמע ותחון. ואל תטשנו ביד אויבינו למחות את שמנו. זכור אשר נשבעת לאבותינו. ככוכבי השמים ארבה את זרעכם. ועתה נשארנו מעט מהרבה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

בימים שאין אומרים והוא רחום מתחילין שומר ישראל:

שומר ישראל שמור שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל:

שומר גוי אחד שמור שארית עם אחד ואל יאבד גוי אחד המיחדים שמך יי אלהינו יי אחד:

שומר גוי קדוש שמור שארית עם קדוש ואל יאבד גוי קדוש המשלשים בשלש קדשות לקדוש:

מתרצה ברחמים ומתפיס בתחנונים התרצה והתפיס לדור עני כי אין עוזר:

אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמ[נו] צדקה וחסד והושיענו:

ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו: זכו[ר] רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: יהי חסדך יי עלינ[ו] כאשר יחלנו לך: אל תזכר לנו עונות ראשונים מה[ר] יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד: עזרנו בשם יי עושה שמ[ים] וארץ: חננו יי חננו כי רב שבענו בוז: ברוגז רחם תזכור ברוגז עקדה תזכור. ברוגז תמימות תזכור: יי הושיע[ה] המלך יעננו ביום קראנו. כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפ[ר] אנחנו: עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנ[ו] וכפר על חטאתינו למען שמך: ח״ק

בשני ובחמישי אומרים זה וצריך לאומרו בעמידה:

מ״א אל ארך אפים ורב חסד ואמת אל באפ[ך] תוכיחנו. חוסה יי על עמך והושיענו מכל ר[ע] חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

מ״פ אל ארך אפים ומלא רחמים אל תסתר פני[ך] ממנו חוסה יי על שארית ישראל עמך והצילנ[ו] מכל רע חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

כשפותחין הארון צריכין לעמוד
בעת הולכת ספר תורה אומרים זה:

ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה י[י] ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך: כ[י] מציון תצא תורה ודבר יי מירושלים: ברו[ך] שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו:

בריך שמיה דמרא עלמא. בריך כתרך ואתרך יהא רעות[ך] עם עמך ישראל לעלם ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך ולאמטויי לנא מטוב נהורך ולקבל צלותנא ברחמין. יהא רעו[א] קדמך דתוריך לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקי[א] למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די לי ודי לעמך ישראל. אנ[ת] הוא זן לכולא ומפרנס לכולא: אנת הוא שליט על כולא. אנ[ת] הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דילך היא. אנא עבדא דקודש[א] בריך הוא דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אורייתיה בכל עדן ועדן. לא על אנש רחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא. אל[א] באלהא דשמיא. דהוא אלהא קשוט ואורייתיה קשוט. ונביאוה[י] קשוט ומסגי למעבד טבון וקשוט. ביה אנא רחיץ. ולשמי[ה] קדישא יקירא אנא אימר תושבחן. יהא רעוא קדמ[ך] דתפתח לבאי באורייתא ותשלים משאלין דלבאי. ולבא ד[כל] עמך ישראל. לטב ולחיין ולשלם:

בשבת ויו״ט מתחיל הש״ץ כאן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

אחד הוא אלהינו גדול אדונינו קדוש (בר״ה ויוה״כ ונורא) שמו:

בחול גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו:

קהל לך יי הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד [כי] כל בשמים ובארץ: לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוממ[ו] יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

בשבת ויום טוב אומרים זה:

על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומ[ם] ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא: כרצונו וכרצ[ון] יראיו וכרצון כל בית ישראל: צור העולמים אדון כ[ל] הבריות אלוה כל הנפשות: היושב במרחבי מרום השוכ[ן] בשמי שמי קדם: קדושתו על החיות וקדושתו על כס[א] הכבוד: ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי[י] ונאמר לפניו שיר חדש ככתוב: שירו לאלהים זמרו ש[מו] סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו: ונראהו ב[עין]

בעין בשובו אל נוהו ככתוב: כי עין בעין יראו בשוב יי ציון: ונאמר ונגלה כבוד יי וראו כל בשר יחדו כי פי יי דבר:

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים ויציל נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן הנשואים ויחון אותנו לפליטת עולמים. וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים:

כשמגביהין הספר תורה אומרים זה:

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי יי ביד משה:

חזן **יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו:**

קהל הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה:

ואומרים בשבת מזמור לדוד. ובחול ור"ח ויו"ט ושבת במנחה לדוד מזמור. כשמכניסין הס"ת להיכל אומרים זה:

ובנוחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל: קומה יי למנוחתך אתה וארון עזך: כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו: בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך: כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: השיבנו יי אליך ונשובה חדש ימינו כקדם: אשרי וכו'

למנצח מזמור לדוד: יענך יי ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב: ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך: יזכור כל מנחותיך ועולתך ידשנה סלה: יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא: נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול ימלא יי כל משאלותיך: עתה ידעתי כי הושיע יי משיחו יענהו משמי קדשו בגבורות ישע ימינו: אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יי אלהינו נזכיר: המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם יי: ואני זאת בריתי אותם אמר יי רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יי מעתה ועד עולם:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל: וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: ומקבלין דין מן דין ואמרין קדיש בשמי מרומא עילאה בית שכינתיה קדיש על ארעא עובד גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיא יי צבאות מליא כל ארעא זיו יקריה: ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי ממקומו: ונטלתני רוחא ושמעית בתרי קל זיע סגיא דמשבחין ואמרין בריך יקרא דיי מאתר בית שכינתיה: יי ימלוך לעולם ועד: יי מלכותיה קאם לעלם ולעלמי עלמיא: יי אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך: צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם: ברוך אדני יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה: יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שנשמור חקיך בעולם הזה ונזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא: למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אודך: ברוך הגבר אשר יבטח ביי והיה יי מבטחו: בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צור עולמים: ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך יי: יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

יי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ:
חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים ליי:

ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה:

יתגדל ויתקדש שמה רבא בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה ויצמח פורקנה ויקרב נ"א קץ משיחה. בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקודשא בריך הוא עילא (בעשי"ת ולעילא מכל) מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן: קהל קבל ברחמים וברצון את תפלתנו:

חזן תתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל קדם אבוהון די בשמיא ואמרו אמן: קהל יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם:

חזן יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: קהל עזרי מעם יי עשה שמים וארץ:

חזן עשה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

ביום שא"א תחנון א"א תפלה לדוד ומתחילין בית יעקב וכו':

תפלה לדוד הטה יי אזנך ענני כי עני ואביון אני: שמרה נפשי כי חסיד אני הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך: חנני אדני כי אליך אקרא כל היום: שמח נפש עבדך כי אליך אדני נפשי אשא: כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך: האזינה יי תפלתי והקשיבה בקול תחנונותי: ביום צרתי אקראך כי תענני: אין כמוך באלהים אדני ואין כמעשיך: כל גוים אשר עשית יבואו וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך: כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך: הורני יי דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה שמך: אודך אדני אלהי בכל לבבי ואכבדה שמך לעולם: כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתיה: אלהים זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשי ולא שמוך לנגדם: ואתה אדני אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת: פנה אלי וחנני תנה עזך לעבדך והושיעה לבן אמתך: עשה עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבשו כי אתה יי עזרתני ונחמתני:

בית יעקב לכו ונלכה באור יי: כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם יי אלהינו לעולם ועד:

יהי יי אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו. להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו ולשמור מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבותינו: ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יי קרובים אל יי אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו: למען דעת כל עמי הארץ כי יי הוא האלהים אין עוד:

שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל: לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם: אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו: אזי עבר על נפשנו המים הזידונים: ברוך יי שלא נתננו טרף לשניהם: נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: עזרנו בשם יי עשה שמים וארץ:

יום

ליום ראשון

היום יום ראשון בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

לדוד מזמור לה׳ הארץ ומלואה תבל וישבי בה: כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה: מי יעלה בהר ה׳ ומי יקום במקום קדשו: נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה: ישא ברכה מאת ה׳ וצדקה מאלהי ישעו: זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה: שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד: מי זה מלך הכבוד ה׳ עזוז וגבור ה׳ גבור מלחמה: שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד: מי הוא זה מלך הכבוד ה׳ צבאות הוא מלך הכבוד סלה:

הושיענו ה׳ אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך ה׳ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה: ברוך ה׳ מציון שוכן ירושלים הללויה: ברוך ה׳ אלהים אלהי ישראל עושה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן:

ליום שני

היום יום שני בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

שיר מזמור לבני קרח: גדול ה׳ ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו: יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב: אלהים בארמנותיה נודע למשגב: כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו: המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו: רעדה אחזתם שם חיל כיולדה: ברוח קדים תשבר אניות תרשיש: כאשר שמענו כן ראינו בעיר ה׳ צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה: דמינו אלהים חסדך בקרב היכלך: כשמך אלהים כן תהלתך על קצוי ארץ צדק מלאה ימינך: ישמח הר ציון תגלנה בנות יהודה למען משפטיך: סובו ציון והקיפוה ספרו מגדליה: שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון: כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות: הושיענו וכו׳

ליום שלישי

היום יום שלישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט: עד מתי תשפטו עול ופני רשעים תשאו סלה: שפטו דל ויתום עני ורש הצדיקו: פלטו דל ואביון מיד רשעים הצילו: לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל מוסדי ארץ: אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם: אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולו: קומה אלהים שפטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגוים: הושיענו וכו׳

ליום רביעי

היום יום רביעי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

אל נקמות ה׳ אל נקמות הופיע: הנשא שופט הארץ השב גמול על גאים: עד מתי רשעים ה׳ עד מתי רשעים יעלוזו: יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פועלי און: עמך ה׳ ידכאו ונחלתך יענו: אלמנה וגר יהרגו ויתומים ירצחו: ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב: בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו: הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט: היוסר גוים הלא יוכיח המלמד אדם דעת: ה׳ יודע מחשבות אדם כי המה הבל: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת: כי לא יטש ה׳ עמו ונחלתו לא יעזוב: כי עד צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב: מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און: לולי ה׳ עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי: אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה׳ יסעדני: ברב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי: היחברך כסא הוות יוצר עמל עלי חק: יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו: ויהי ה׳ לי למשגב ואלהי לצור מחסי: וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה׳ אלהינו:

לכו נרננה לה׳ נריעה לצור ישענו: נקדמה פניו בתודה בזמירות נריע לו: כי אל גדול ה׳ ומלך גדול על כל אלהים: הושיענו וכו׳

ליום חמישי

היום יום חמישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

למנצח על הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב: שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל: תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו: כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע: הסירותי מסבל שכמו כפיו מדוד תעבורנה: בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אבחנך על מי מריבה סלה: שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי: לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר: אנכי ה׳ אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי: ואשלחהו בשרירות לבם ילכו במועצותיהם: לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו: כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי: משנאי ה׳ יכחשו לו ויהי עתם לעולם: ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך: הושיענו וכו׳

ליום ששי

היום יום ששי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

ה׳ מלך גאות לבש וכו׳ תמצא לעיל

ליום השבת

היום יום שבת קודש שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

מזמור שיר ליום השבת תמצא לעיל

מן ר״ח אלול עד אחר שמיני עצרת בבוקר ובערב בכל יום אומרים זה המזמור:

לדוד ה׳ אורי וישעי ממי אירא ה׳ מעוז חיי ממי אפחד: בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו: אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח: אחת שאלתי מאת ה׳ אותה אבקש שבתי בבית ה׳ כל ימי חיי לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו: כי יצפנני בסכו ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני: ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה׳: שמע ה׳ קולי אקרא וחנני וענני: לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה׳ אבקש: אל תסתר פניך ממני אל תט באף עבדך עזרתי היית אל תטשני ואל תעזבני אלהי ישעי: כי אבי ואמי עזבוני וה׳ יאספני: הורני ה׳ דרכך ונחני בארח מישור למען שוררי: אל תתנני בנפש צרי כי קמו בי עדי שקר ויפח חמס: לולא האמנתי לראות בטוב ה׳ בארץ חיים: קוה אל ה׳ חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה׳:

קוה אל ה׳ חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה׳: אין קדוש כה׳ כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלוה מבלעדי ה׳ ומי צור זולתי אלהינו:

אין כאלהינו. אין כאדונינו. אין כמלכנו. אין כמושיענו: מי כאלהינו. מי כאדונינו. מי כמלכנו. מי כמושיענו: נודה לאלהינו. נודה לאדונינו. נודה למלכנו. נודה למושיענו: ברוך אלהינו. ברוך אדונינו. ברוך מלכנו. ברוך מושיענו: אתה הוא אלהינו. אתה הוא אדונינו. אתה הוא מלכנו. אתה הוא מושיענו: אתה הוא שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים:

פטום הקטרת הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה: הקשט שנים עשר וקלופה שלשה וקנמון תשעה. בורית כרשינה תשעה קבין. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חוריין עתיק. מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא. רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה ואם חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף בורית כרשינה למה היא באה כדי לשפות בה את הצפורן כדי שתהא נאה. יין קפריסין למה הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך: אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית ה׳ אלהינו אבקשה טוב לך: ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש עד דאמירן בעלמא ואמר אמן:
על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באוריתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא וכו׳

עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדלה ליוצר בראשית שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם: ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ. ומושב יקרו בשמים ממעל. ושכינת עזו בגבהי מרומים. הוא אלהינו אין עוד. אמת מלכנו אפס זולתו ככתוב בתורתו. וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

ועל כן נקוה לך יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון. לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך. להפנות אליך כל רשעי ארץ. יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון. לפניך יי אלהינו יכרעו ויפולו. ולכבוד שמך יקר יתנו. ויקבלו כלם את עול מלכותך. ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד: כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד ׃ ככתוב בתורתך יי ימלוך לעולם ועד: ונאמר והיה יי למלך על כל הארץ. ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד: ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו יי אחד: ק״י

אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא. עצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל. ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט:

ששה זכירות

א) למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:
ב) רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בחרב:
ג) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בהניח יי אלהיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר יי אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח: ימח שמו וזכרו ונמח זכרו מלהזכירו:
ד) זכור אל תשכח את אשר הקצפת את יי אלהיך במדבר:
ה) זכור את אשר עשה יי אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים:
ו) זכור את יום השבת לקדשו:

שלשה עשר עקרים

(א) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים:
(ב) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים והוא לבדו אלהינו היה הוה ויהיה:
(ג) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל:
(ד) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא ראשון והוא אחרון:
(ה) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל:
(ו) אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי נביאים אמת:
(ז) אני מאמין באמונה שלמה שנבואת משה רבנו עליו השלום היתה אמתית ושהוא היה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו:
(ח) אני מאמין באמונה שלמה שכל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבנו עליו השלום:
(ט) אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו:
(י) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם:
(יא) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו גומל טוב למי ששומר מצותיו ויעניש למי שיעבור על מצותיו:
(יב) אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבא:
(יג) אני מאמין באמונה שלמה שתהיה תחית המתים בעת שתעלה רצון מאת הבורא יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים:

לישועתך קויתי יי. קויתי יי לישועתך. יי לישועתך קויתי: לפורקנך סברית יי. סברית יי לפורקנך. יי לפורקנך סברית:

סדר קבלת שבת

זה המזמור אומרים קודם תפלת מנחה של שבת:

קז הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: יאמרו גאולי יי אשר גאלם מיד צר: ומארצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים: תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו: רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף: ויצעקו אל יי בצר להם ממצוקותיהם יצילם: וידריכם בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב: יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם: כי השביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב: יושבי חשך וצלמות אסירי עני וברזל: כי המרו אמרי אל ועצת עליון נאצו: ויכנע בעמל לבם כשלו ואין עוזר: ויזעקו אל יי בצר להם ממצוקותיהם יושיעם: יוציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק: יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם: כי שבר דלתות נחשת ובריחי ברזל גדע: אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו: כל אכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות: ויזעקו אל יי בצר להם ממצוקותיהם יושיעם: ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם: יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם: ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה: יורדי הים באניות עשי מלאכה במים רבים: המה ראו מעשי יי ונפלאותיו במצולה: ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומם גליו: יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג: יחוגו וינועו כשכור וכל חכמתם תתבלע: ויצעקו אל יי בצר להם וממצוקותיהם יוציאם: יקם סערה לדממה ויחשו גליהם: וישמחו כי ישתוקו וינחם

אל מחוז חפצם: יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם: וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו: ישם נהרות למדבר ומוצאי מים לצמאון: ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה: ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים: ויושב שם רעבים ויכוננו עיר מושב: ויזרעו שדות ויטעו כרמים ויעשו פרי תבואה: ויברכם וירבו מאד ובהמתם לא ימעיט: וימעטו וישחו מעוצר רעה ויגון: שופך בוז על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך: וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות: יראו ישרים וישמחו וכל עולה קפצה פיה: מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי יי:

ואח"כ אומרים פתח אליהו. ידיד נפש. ומתפללין מנחה:

לכו נרננה ליי נריעה לצור ישענו: נקדמה פניו בתודה בזמרות נריע לו: כי אל גדול יי ומלך גדול על כל אלהים: אשר בידו מחקרי ארץ ותועפות הרים לו: אשר לו הים והוא עשהו ויבשת ידיו יצרו: בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני יי עושנו: כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיתו וצאן ידו היום אם בקולו תשמעו: אל תקשו לבבכם כמריבה כיום מסה במדבר: אשר נסוני אבותיכם בחנוני גם ראו פעלי: ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי: אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי:

שירו ליי שיר חדש שירו ליי כל הארץ: שירו ליי ברכו שמו בשרו מיום ליום ישועתו: ספרו בגוים כבודו בכל העמים נפלאותיו: כי גדול יי ומהלל מאד נורא הוא על כל אלהים: כי כל אלהי העמים אלילים ויי שמים עשה: הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו: הבו ליי משפחות עמים הבו ליי כבוד ועוז: הבו ליי כבוד שמו שאו מנחה ובאו לחצרותיו: השתחוו ליי בהדרת קודש חילו מפניו כל הארץ: אמרו בגוים יי מלך אף תכון תבל בל תמוט ידין עמים במישרים: ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלואו: יעלוז שדי וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער: לפני יי כי בא כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים באמונתו:

יי מלך תגל הארץ ישמחו איים רבים: ענן וערפל סביביו צדק ומשפט מכון כסאו: אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו: האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ: הרים כדונג נמסו מלפני יי מלפני אדון כל הארץ: הגידו השמים צדקו וראו כל העמים כבודו: יבשו כל עובדי פסל המתהללים באלילים השתחוו לו כל אלהים: שמעה ותשמח ציון ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך יי: כי אתה יי עליון על כל הארץ מאד נעלית על כל אלהים: אהבי יי שנאו רע שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילם: אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה: שמחו צדיקים ביי והודו לזכר קדשו:

מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו: הודיע יי ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו: זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: הריעו ליי כל הארץ פצחו ורננו וזמרו: זמרו ליי בכנור בכנור וקול זמרה: בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יהוה: ירעם הים ומלואו תבל ויושבי בה: נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו: לפני יי כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים:

יי מלך ירגזו עמים יושב כרובים תנוט הארץ: יי בציון גדול ורם הוא על כל העמים: יודו שמך גדול ונורא קדוש הוא: ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל יי והוא יענם: בעמוד ענן ידבר אליהם שמרו עדותיו וחוק נתן למו: יי אלהינו אתה עניתם אל נשא היית להם ונוקם על עלילותם: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

מזמור לדוד הבו ליי בני אלים הבו ליי כבוד ועוז: הבו ליי כבוד שמו השתחוו ליי בהדרת קדש: קול יי על המים אל הכבוד הרעים יי על מים רבים: קול יי בכח קול יי בהדר: קול יי שבר ארזים וישבר יי את ארזי הלבנון: וירקידם כמו עגל לבנון ושריון כמו בן ראמים: קול יי חוצב להבות אש: קול יי יחיל מדבר יחיל יי מדבר קדש: קול יי יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כלו אומר כבוד: יי למבול ישב וישב יי מלך לעולם: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: ואומרים אנא בכח

לכה דודי לקראת כלה. פני שבת נקבלה: לכה

ש מור וזכור בדבור אחד. השמיענו אל המיוחד. יי אחד ושמו אחד. לשם ולתפארת ולתהלה: לכה

ל קראת שבת לכו ונלכה. כי היא מקור הברכה. מראש מקדם נסוכה. סוף מעשה במחשבה תחלה: לכה

מ קדש מלך עיר מלוכה. קומי צאי מתוך ההפכה. רב לך שבת בעמק הבכא. והוא יחמול עליך חמלה: לכה

ה התנערי מעפר קומי. לבשי בגדי

התפארתך עמי. על יד בן ישי בית הלחמי. קרבה אל נפשי גאלה: לכה

התעוררי התעוררי. כי בא אורך קומי אורי. עורי עורי שיר דברי. כבוד יי עליך נגלה: לכה

לא תבושי ולא תכלמי. מה תשתוחחי ומה תהמי. בך יחסו עניי עמי. ונבנתה עיר על תלה: לכה

והיו למשסה שאסיך. ורחקו כל מבלעיך. ישיש עליך אלהיך. כמשוש חתן על כלה: לכה

ימין ושמאל תפרוצי. ואת יי תעריצי. על יד איש בן פרצי. ונשמחה ונגילה: לכה

בואי בשלום עטרת בעלה. גם ברנה (ביו"ט ובשמחה) ובצהלה. תוך אמוני עם סגולה. בואי כלה בואי כלה.

ואומר בלחש פ"ג בואי כלה שבת מלכתא: לכה

מזמור שיר ליום השבת וכו'. ק"י:

כגוונא דאינון מתיחדין לעילא (באחד) אוף הכי איהי אתיחדת לתתא ברזא דאחד למהוי עמהון לעילא חד לקבל חד קודשא בריך הוא אחד לעילא לא יתיב על כורסיא דיקריה עד דאיהי אתעבידת ברזא דאחד כגוונא דיליה למהוי אחד באחד והא אוקימנא רזא דיי אחד ושמו אחד:

רזא דשבת איהי שבת דאתאחדת ברזא דאחד למשרי עלה רזא דאחד צלותא דמעלי שבתא דהא אתאחדת כורסיא יקירא קדישא ברזא דאחד. ואתתקנת למשרי עלה מלכא קדישא עלאה. כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא. וכל דינין מתעברין מנה ואיהי אשתארת ביחודא דנהירו קדישא ואתעטרת בכמה עטרין לגבי מלכא קדישא וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כלהו ערקין ואתעברו מנה ולית שולטנא אחרא בכלהו עלמין ואנפהא נהירין בנהירו עלאה ואתעטרת לתתא בעמא קדישא. וכלהון מתעטרין בנשמתין חדתין כדין שירותא דצלותא לברכא לה בחדוה בנהירו דאנפין: (ברכו כו')

אם מתפלל ביחידות יאמר זה אחר בנהירו דאנפין:

ולומר ברכו את יי המבורך. את דיקא דא שבת דמעלי שבתא. ברוך יי המבורך. דא אפיקו דברכאן ממקורא דחיי ואתר דנפיק מניה כל שקיו לאשקאה לכולא ובגין דאיהו מקורא ברזא דאת קימא קרינן ליה המבורך איהו מבועא דבירא וכיון דמטאן התם הא כלהו לעולם ועד ודא איהו ברוך יי המבורך לעולם ועד:

קודם תפלת ערבית יאמר זה:

לשם יחוד קוב"ה וכו' הריני בא להתפלל תפלת ערבית שתיקן יעקב אבינו ע"ה לתקן שרשה במקור עליון ויהי נועם וכו':

תפלת ערבית

בחול קודם והוא רחום יאמר זה:

שיר המעלות הנה ברכו את יי כל עבדי יי העומדים בבית יי בלילות: שאו ידיכם קודש וברכו את יי: יברכך יי מציון עושה שמים וארץ: ג"פ יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: ג"פ יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: ג"פ יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם: מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל: בשלום יחדיו אשכבה ואישן כי אתה יי לבדד לבטח תושיבני: יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה

עמי תפלה לאל חיי: ותשועת צדיקים מיי מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם יפלטם מרשעים ויושיעם כי חסו בו. ח"ק:

בחול והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

בשבת ויו"ט מתחילין כאן

חזן ברכו את יי המבורך:

ק"ה ברוך יי המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח שערים ובתבונה משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו. בורא יום ולילה גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור. ומעביר יום ומביא לילה ומבדיל בין יום ובין לילה יי צבאות שמו: אל חי וקים תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד: ברוך אתה יי המעריב ערבים:

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת. תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת. על כן יי אלהינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד. כי הם חיינו ואורך ימינו. ובהם נהגה יומם ולילה: ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים: ברוך אתה יי אוהב עמו ישראל:

קריאת שמע בכונה כתפלת שחרית בסול עמוד 10:

אמת ואמונה כל זאת וקים עלינו כי הוא יי אלהינו ואין זולתו ואנחנו ישראל עמו הפודנו מיד מלכים מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים האל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו. העושה גדולות עד אין חקר נסים ונפלאות עד אין מספר. השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלנו. המדריכנו על במות אויבינו וירם קרננו על כל שונאינו. העושה לנו נסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם. המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם. המעביר בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו: ומלכותו ברצון קבלו עליהם משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם:

מי כמוכה באלים יי מי כמוכה נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא: מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו: יי ימלוך לעולם ועד: ונאמר כי פדה יי את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו: ברוך אתה יי גאל ישראל:

השכיבנו יי אלהינו לשלום והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולשלום. ופרוש עלינו סכת שלומך ותקננו בעצה טובה מלפניך. והושיענו מהרה למען שמך. והגן בעדנו. והסר מעלינו

אויב דבר וחרב ורעב ויגון. והסר שטן מלפנינו ומאחרינו. ובצל כנפיך תסתירנו. כי אל שומרנו ומצילנו אתה כי אל מלך חנון ורחום אתה. ושמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם: ופרוש ברוך אתה יי שומר עמו ישראל לעד:

לשבת ופרוש עלינו סכת רחמים וחיים ושלום: ברוך אתה יי הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ח"ק

ברוך יי לעולם אמן ואמן: ברוך יי מציון שכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן: יהי כבוד יי לעולם ישמח יי במעשיו: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: כי לא יטוש יי את עמו בעבור שמו הגדול: כי הואיל יי לעשות אתכם לו לעם וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יי הוא האלהים יי הוא האלהים: והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: כל גוים אשר עשית יבאו וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך: כי גדול אתה ועשה נפלאות אתה אלהים לבדך: ואנחנו עמך וצאן מרעיתך נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך: ברוך יי ביום. ברוך יי בלילה. ברוך יי בשכבנו. ברוך יי בקומנו: כי בידך נפשות החיים והמתים. אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש: בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יי אל אמת: אלהינו שבשמים יחד שמך וקים מלכותך תמיד ומלוך עלינו לעולם ועד:

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת באמר לציון מלך אלהיך. יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד כי אין לנו מלך אלא אתה: ברוך אתה יי המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד ועל כל מעשיו: ח"ק שמו"ע של חול תמלא לעיל שמו"ע עד האל הקדוש תמלא כדף ואו

אתה קדשת את יום השביעי לשמך. תכלית מעשה שמים וארץ. וברכתו מכל הימים. וקדשתו מכל הזמנים. וכן כתוב בתורתך:

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן (ושים) חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך. וטהר לבנו לעבדך באמת. והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. (וישמחו בך ישראל אוהבי שמך) וינוחו בה כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת:

רצה ומודים וכו' תמצא בתפלת שחרית כחול: הש"ץ אומר ויכלו ואח"כ מתחיל כאן:

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ:

יחיד מתחיל מגן אבות בדברו מחיה מתים במאמרו האל (בש"ת המלך) הקדוש שאין כמוהו המניח לעמו ביום שבת קדשו כי בם רצה להניח להם לפניו נעבוד ביראה ופחד ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות. אל (ורוב) ההודאות אדון השלום מקדש השבת ומברך שביעי ומניח בקדושה לעם מדושני עונג זכר למעשה בראשית: אלהינו וכו'. ק"ש

א"א במה מדליקין ביו"ט שחל בערב שבת. ובשבת חוה"מ. וכן יו"כ ויו"ט שחל בשבת א"א:

במה מדליקין ובמה אין מדליקין. אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך. ולא בפתילת האידן. ולא בפתילת המדבר. ולא בירוקה שעל פני המים. לא בזפת. ולא בשעוה. ולא בשמן קיק. ולא בשמן שרפה. ולא באליה. ולא בחלב. נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבשל. וחכמים אומרים אחד מבשל ואחד שאינו מבשל אין מדליקין בו: (ב) אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב. רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שמשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקעות בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: (ג) כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טמאת אהלים אלא פשתן: פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה. רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה. רבי עקיבא אומר טהורה היא ומדליקין בה: (ד) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר. בשביל שתהא מנטפת. ואפילו היא של חרס. ורבי יהודה מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהיא כלי אחד: לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. ורבי יהודה מתיר: (ה) המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור. כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חיב. רבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: (ו) על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן. על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר: (ז) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה. עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי. ואין מטבילין את הכלים. ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי. ומערבין. וטומנין את החמין:

תניא אמר רבי חנינא חייב אדם למשמש בגדיו בערב שבת עם חשכה שמא ישכח ויצא: אמר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך. אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו

למו מכשול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

קדיש דרבנן. עלינו. ק"י. אדון עולם.

כשבא מבית הכנסת לביתו יאמר זה:

שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג"פ

בואכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג"פ

ברכוני לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג"פ

צאתכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג"פ

כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך:

יי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

רבון כל העולמים אדון כל הנשמות אדון השלום מלך אביר מלך ברוך מלך גדול מלך דובר שלום מלך הדור מלך ותיק מלך זך מלך חי העולמים מלך טוב ומטיב מלך יחיד ומיוחד מלך כביר מלך לובש רחמים מלך מלכי המלכים מלך נשגב מלך סומך נופלים מלך עושה מעשה בראשית מלך פודה ומציל מלך צח ואדום מלך קדוש מלך רם ונשא מלך שומע תפלה מלך תמים דרכו: מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי ועם כל בני ביתי ועם כל בריותיך בני בריתי. וברוכים הם מלאכיך הקדושים והטהורים שעושים רצונך: אדון השלום מלך שהשלום שלו ברכני בשלום ותפקיד אותי ואת כל בני ביתי וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום: מלך עליון על כל צבא מרום יוצרנו יוצר (כל מעשה) בראשית אחלה פניך המאירים שתזכה אותי ואת כל בני ביתי למצא חן ושכל טוב בעיניך ובעיני כל בני אדם וחוה ובעיני כל רואינו לעבודתך. (וסלח ומחל לנו ולזרענו על כל פשעינו וחטאתינו ועונותינו) וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה מתוך עושר וכבוד ומתוך מעוט עונות והסר ממני ומכל בני ביתי ומכל עמך בית ישראל כל מיני חולי וכל מיני מדוה וכל מיני דלות ועניות ואביונות ותן בנו יצר טוב לעבדך באמת וביראה ובאהבה ונהיה מכבדים בעיניך ובעיני כל רואינו כי אתה הוא מלך הכבוד כי לך נאה כי לך יאה: אנא מלך מלכי המלכים צוה למלאכיך מלאכי השרת משרתי עליון שיפקדוני ברחמים ויברכוני בבואם לביתי ביום קדשנו כי הדלקתי נרותי והצעתי מטתי והחלפתי שמלותי לכבוד יום השבת ובאתי לביתך להפיל תחנתי לפניך שתעביר אנחתי ואעיד אשר בראת בששה ימים כל היצור ואשנה ואשלש עוד להעיד על כוסי בתוך שמחתי כאשר צויתני לזכרו ולהתענג ביתר נשמתי אשר נתת בי: בו אשבות כאשר צויתני לשרתך וכן אגיד גדלתך ברנה ושויתי יי לקראתי שתרחמני עוד בגלותי לגאלני לעורר לבי לאהבתך. ואז אשמור פקודיך וחקיך בלי עצב ואתפלל כדת כראוי וכנכון: מלאכי השלום בואכם לשלום ברכוני לשלום ואמרו ברוך לשלחני הערוך. וצאתכם לשלום מעתה ועד עולם אמן סלה:

אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה: בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר: גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה: דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה: היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה: ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה: זממה שדה ותקחהו מפרי כפיה נטעה כרם: חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה: טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה: ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך: כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון: לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים: מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה: נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ: סדין עשתה ותמכור וחגור נתנה לכנעני: עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון: פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה: צופיה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל: קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה: שקר החן והבל היופי אשה יראת יי היא תתהלל: תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה:

תקוני שבת

זכור את יום השבת לקדשו. ר' יצחק פתח ואמר כתיב ויברך אלהים את יום השביעי. וכתיב במן ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. וכיון דלא משתכחי ביה מזונא מה ברכתא אשתכח ביה אלא הכי תני כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין והנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה משום דהאי יומא מתברכין מניה כל שיתא יומין עילאין וכל חד וחד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכין ביומא שביעאה בגין כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתורא בליליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אינון שתא יומין דהא בההוא זמנא אזדמן ברכאן לאתברכא כל שתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתורא רקניא ועל דא בעי לסדרא פתוריה בלילי דשבתא בנהמא ומזונא. רבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין דישתכח שבעא ועגוגא בהאי יומא בעלמא. רבי אבא אמר לאזדמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא והאי יומא מליא רישיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכולא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין תלת זמנין מכד עייל שבתא בגין דיתברכון כלהו כחדא וע"ד בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אלין דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא ובז"א ובחקלא דתפוחין ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו ומאן דגרע סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דההוא ב"נ סגי בגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מכד עייל שבתא ולא ישתכח פתוריה ריקניא ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומין דשבתא ובהאי מלה אחזי ותלי מהימנותא לעילא: ר' שמעון אמר האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכריז עליה אז תתענג על ה' דא היא סעודתא חדא לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין והרכבתיך על במתי ארץ דא היא סעודתא תניינא לקבל חקלא דתפוחין קדישין והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא שלימו דאשתלים בזעיר אנפין ולקבלייהו בעי לאשלמא סעודתי ובעי לאתענגא בכולהו סעודתן ולמחדי בכל חד וחד מנייהו משום דאיהו מהימנותא שלימתא ובגין כך שבתא אתיקר מכל שאר זמנין וחגין משום דכלא ביה אשתכח ולא אשתכח הכי בכלהו זמני וחגי. א"ר חייא בגין כך משום דאשתכח כלא ביה אידכר תלת זמנין דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי וישבות ביום השביעי ויברך אלהים את יום השביעי. ר' אבא כד הוה יתיב בסעודתא דשבתא הוי חדי בכל חד וחד והוה אמר דא איהו סעודתא קדישא דעתיקא קדישא סתימא דכלהו. בסעודתא אחרא הוה אמר דא היא סעודתא דקב"ה וכן בכולהו סעודתי (והוי חדי בכל חד וחד) כד הוה אשלים סעודתיה אמר אשלימו סעודתי דמהימנותא. ר"ש הוה אמר הכי אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתיה דמלכא. וכד הוה יתיב הוו מכרזי עליה אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. א"ר אלעזר לאבוי אלין סעודתי היך מתתקנן אמר ליה ליליא דשבתא כתיב והרכבתיך על במתי ארץ. ביה בליליא מתברכא מטרוניתא וכלהו חקל תפוחין ומתברכא פתוריה דב"נ תשמתא אתוספת והויא ליליא חדוה דמטרוניתא הוי ובעי בר נש למחדי בחדוותא ולמיכל סעודתא דמטרוניתא:

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדותא דמלכא קדישא. אתקינו סעודתא דמלכא דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין ועתיקא קדישא אתיין לסעדא בהדה:

חסו הפיוט משל ר' יצחק לוריא זלה"ה נקרנו :

אזמר בשבחין. למיעל גו פתחין. דבחקל תפוחין. דאינון קדישין :
נזמין לה השתא. בפתורא חדתא. ובמנרתא טבתא. דנהרא על רישין :
ימינא ושמאלא. וביניהו כלה. בקשוטין אזלא. ומנין ולבושין :
יחבק לה בעלה. וביסודא דילה. דעביד נייחא לה. יהא כתיש כתישין :
צוחין אף עקתין. בטילין ושביתין. ברם אנפין חדתין. ורוחין עם נפשין :
חדו סגי ייתי. ועל חדא תרתי. נהורא לה ימטי. וברכאן דנפישין :
קריבו שושבינין. עבידו תקונין. לאפשא זינין. ונונין עם רחשין :
למעבד נשמתין. ורוחין חדתין. בתרתין ובתלתין. ובתלתא שבשין :
ועטורין שבעין לה. ומלכא דלעילא. דיתעטר כולא. בקדיש קדישין :
רשימין וסתימין. בגו כל עלמין. ברם עתיק יומין. הלא בטיש בטישין :
יהא רעוא קמה. דישרי על עמה. דיתענג לשמה. במתיקין ודובשין :
אסדר לדרומא. מנרתא דסתימא. ושלחן עם נהמא. בצפונא ארשין :
בחמרא גו כסא. ומדאני אסא. לארוס וארוסה. להתקפא חלשין :
נעטר לון כתרין. במלין יקירין. בשבעין עטורין. דעל גבי חמשין :
שכינתא תתעטר. בשית נהמי לסטר. בווין תתקטר. וזינין דכנישין :
שביתין ושביקין. מסאבין דרחיקין. חבילין דמעיקין. וכל זיני חרשין :

ויהא רעוא מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין טמירא דכל טמירין סתימא דכלא דיתמשך טלא עילאה מניה למליא רישיה דזעיר אנפין ולהטיל לחקל תפוחין קדישין בנהירו דאנפין ברעוא וחדותא דכלא ויתמשך מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין טמירא דכל טמירין סתימא דכלא רעותא ורחמי חנא וחסדא בנהירו עילאה ברעותא וחדוה עלי ועל כל בני ביתי ועל כל הנלוים עלי ועל כל בני ישראל עמיה ויפרקינן מכל עקתין בישין דייתון לעלמא ויזמין ויתיהב לנא מזונא ופרנסתא טבתא בלי צרה ועקתא מסזלא דכל מזוני ביה מליא וישיזבינן מעינא בישא ומחרבא דמלאך המות ומדינה של גיהנם וייתי לנא ולכל נפשתנא חנא וחסדא וחיי אריכי ומזוני רויחי ורחמי מן קדמיה אמן. כן יהי רצון. אמן ואמן :

קידוש ליל שבת

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקדש על היין כדכתיב זכור ושמור זכרהו על היין :

בלחש ויהי ערב ויהי בוקר :

יום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות :

על היין סברי מרנן ורבנן ורבותי :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית. (כי הוא יום) תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים. (כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים). ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו: ברוך אתה יי מקדש השבת :

זמירות ליל שבת

כל מקדש שביעי כראוי לו. כל שומר שבת כדת מחללו. שכרו הרבה מאד על פי פעלו. איש על מחנהו ואיש על דגלו: אוהבי יי המחכים בבנין אריאל. ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל. גם שאו ידיכם קודש ואמרו לאל. ברוך יי אשר נתן מנוחה לעמו ישראל: דורשי יי זרע אברהם אוהבו. המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבא. שמחים לשמרו ולערב ערובו. זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו: זכרו תורת משה במצות שבת גרוסה. חרותה ליום השביעי ככלה בין רעותיה משבצה. טהורים יירשוה ויקדשוה במאמר כל אשר עשה. ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה: יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו. כל זרע יעקב יכבדוהו כדבר המלך ודתו. לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתו. כל עדת ישראל יעשו אותו: משך חסדך ליודעיך אל קנא ונוקם. נוטרי ליום השביעי זכור ושמור להקם. שמחם בבנין שלם באור פניך תבהיקם. ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: עזור לשובתים בשביעי בחריש ובקציר עולמים. פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים. צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים. יי אלהי ישראל אהבת תמים. יי אלהי ישראל תשועת עולמים :

מנוחה ושמחה אור ליהודים. יום שבתון יום מחמדים. שומריו וזוכריו המה מעידים. כי לששה כל ברואים ועומדים: שמי שמים ארץ וימים. כל צבא מרום גבוהים ורמים. תנין ואדם וחית ראמים. כי ביה יי צור עולמים: הוא אשר דבר לעם סגולתו. שמור לקדשו מבואו ועד צאתו. שבת קודש יום חמדתו. כי בו שבת אל מכל מלאכתו: במצות שבת אל יחליצך. קום קרא אליו יחיש לאמצך. נשמת כל חי וגם נעריצך. אכול בשמחה כי כבר רצך: במשנה לחם וקדוש רבה. ברוב מטעמים ורוח נדיבה. יזכו לרב טוב המתענגים בה. בביאת גואל לחיי עולם הבא :

יה רבון עלם ועלמיא. אנת הוא מלכא מלך מלכיא. עובד גבורתך ותמהיא. שפר קדמך להחויא : יה רבון
שבחין אסדר צפרא ורמשא. לך אלהא קדישא. די ברא כל נפשא. עירין קדישין ובני אנשא. חיות ברא ועופי שמיא : יה רבון
רברבין עובדך ותקיפין. מכיך רמיא וזקיף כפיפין. לו יחיה גבר שנין אלפין. לא ייעול גבורתך בחשבניא : יה רבון
אלהא די ליה יקר ורבותא. פרוק ית ענך מפום אריותא. ואפיק ית עמך מגו גלותא. עמך די בחרת מכל אמיא : יה רבון
למקדשך תוב ולקודש קודשין. אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין. ויזמרון לך שירין ורחשין. בירושלם קרתא דשופריא : יה רבון

צור משלו אכלנו. ברכו אמוני. שבענו והותרנו כדבר יי: הזן את עולמו. רוענו אבינו. אכלנו את לחמו ויינו

שתינו. על כן נודה לשמו ונהללו בפינו. אמרנו ועניני, אין קדוש כיי: צור בשיר וקול תודה. נברך לאלהינו. על ארץ חמדה טובה. שהנחיל לאבותינו. מזון וצידה, השביע לנפשנו. חסדו גבר עלינו ואמת יי: צור רחם בחסדך. על עמך צורנו. על ציון משכן כבודך זבול בית תפארתנו. בן דוד עבדך. יבא ויגאלנו. רוח אפינו משיח יי: צור יבנה המקדש. עיר ציון תמלא. ושם נשיר שיר חדש. וברננה נעלה. הרחמן הנקדש. יתברך ויתעלה. על כוס יין מלא. כברכת יי: צור

שחרית לשבת

נשמת כל חי תברך את שמך יי אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרומם זכרך מלכנו תמיד. מן העולם ועד העולם אתה אל. ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע. פודה ומציל ומפרנס ועונה ומרחם בכל עת צרה וצוקה. אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה. אלהי הראשונים והאחרונים. אלוה כל בריות. אדון כל תולדות. המהלל ברוב התשבחות. המנהג עולמו בחסד. ובריותיו ברחמים: ויי ער הנה לא ינום ולא יישן. המעורר ישנים והמקיץ נרדמים. (מחיה מתים ורופא חולים פוקח עורים וזוקף כפופים) המשיח אלמים. ומתיר אסורים והסומך נופלים והזוקף כפופים. והמפענח נעלמים. ולך לבדך אנחנו מודים. ואלו פינו מלא שירה כים. ולשוננו רנה כהמון גליו. ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע. ועינינו מאירות כשמש וכירח. וידינו פרושות כנשרי שמים. ורגלינו קלות כאילות. אין אנחנו מספיקים להודות לך יי אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו. מלפנים ממצרים גאלתנו יי אלהינו. ומבית עבדים פדיתנו ברעב זנתנו. ובשבע כלכלתנו. מחרב הצלתנו. ומדבר מלטתנו. ומחלים רעים ורבים ונאמנים דליתנו. עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך יי אלהינו ואל תטשנו יי אלהינו לנצח. על כן אברים שפלגת בנו. ורוח ונשמה שנפחת באפינו. ולשון אשר שמת בפינו. הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד. כי כל פה לך יודה. וכל לשון לך תשבע. וכל עין לך תצפה. וכל ברך לך תכרע. וכל קומה לפניך תשתחוה. וכל הלבבות ייראוך. וכל קרב וכליות יזמרו לשמך. כדבר שכתוב כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגזלו. שועת עניים אתה תשמע. צעקת הדל תקשיב ותושיע. מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערך לך. האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ: נהללך ונשבחך ונפארך ונברך את שם קדשך כאמור. לדוד ברכי נפשי את יי וכל קרבי את שם קדשו:

האל בתעצומות עזך. הגדול בכבוד שמך. הגבור לנצח והנורא בנוראותיך: המלך היושב על כסא רם ונשא:

שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: בפי ישרים תתרומם. ובשפתי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתקדש. ובקרב קדושים תתהלל:

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור שכן חובת כל היצורים. לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולנצח לברך לעלה ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך:

ובכן ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יי אלהינו ואלהי אבותינו שיר ושבחה הלל וזמרה עוז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה ומלכות. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי אל מלך גדול ומהלל בתשבחות. אל ההודאות אדון הנפלאות בורא כל הנשמות רבון כל המעשים הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד אל חי העולמים: ח"ק

בעשי"ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים

חזן ברכו את יי המבורך:

ק"ח ברוך יי המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל:

הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כיי: הכל ירוממוך סלה יוצר הכל. האל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח. ובוקע חלוני רקיע. מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה. ומאיר לעולם כלו וליושביו. שברא במדת הרחמים: המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית: מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: המלך המרומם לבדו מאז. המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו. אדון עזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו: אין ערוך לך ואין זולתך אפס בלתך ומי דומה לך: אין ערוך לך יי אלהינו בעולם הזה. ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא. אפס בלתך גואלנו לימות המשיח. ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים:

אל אדון על כל המעשים. ברוך ומבורך בפי כל הנשמה. גדלו וטובו מלא עולם. דעת ותבונה סובבים הודו: המתגאה על חיות הקדש ונהדר בכבוד על המרכבה. זכות ומישור לפני כסאו. חסד ורחמים מלא כבודו: טובים מאורות שברא אלהינו. יצרם בדעת בבינה ובהשכל. כח וגבורה נתן בהם. להיות מושלים בקרב תבל: מלאים זיו ומפיקים נגה. נאה זיום בכל העולם. שמחים בצאתם וששים בבואם. עושים באימה רצון קונם. פאר וכבוד נותנים לשמו. צהלה ורנה לזכר

מלכותו

מלכותו. קרא לשמש ויזרח אור. ראה והתקין צורת הלבנה: שבח נותנים לו כל צבא מרום. תפארת וגדלה. שרפים וחיות ואופני הקודש:

לאל אשר שבת מכל המעשים. ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו. תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת. זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת אל מכל מלאכתו ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי. לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יצוריו: שבח יקר וגדלה וכבוד יתנו לאל מלך יוצר כל. המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדשתו ביום שבת קודש: שמך יי אלהינו יתקדש וזכרך מלכנו יתפאר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת: תתברך מושיענו על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שיצרת המה יפארוך סלה: תתברך עד האל הקדוש תמצא בתפלה של חול:

ישמח משה במתנת חלקו. כי עבד נאמן קראת לו. כליל תפארת בראשו נתת לו. בעמדו לפניך על הר סיני. ושני לחות אבנים הוריד בידו. וכתוב בהם שמירת שבת. וכן כתוב בתורתך:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

ולא נתתו יי אלהינו לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים כי לישראל עמך נתתו באהבה לזרע יעקב אשר בם בחרת:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת: רצה ומודים וכו' תמצא לעיל

בחזרת הש"ץ אומרים זה הקדושה:

נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה. ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קו"ח קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: חזן אז בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים קול מתנשאים לעמת שרפים לעמתם משבחים ואומרים: קו"ח ברוך כבוד יי ממקומו: חזן ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו מהרה כי מחכים אנחנו לך מתי תמלוך בציון בקרוב בימינו לעולם ועד תשכון: תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך לדור ודור ולנצח נצחים. ועינינו תראינה מלכותך כדבר האמור בשירי עזך על ידי דוד משיח צדקך: קו"ח ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

כש"ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק"ש:

שיר של יום מזמור שיר ליום השבת:

אתה הראת לדעת כי יי הוא האלהים אין עוד מלבדו:

אין כמוך באלהים אדני ואין כמעשיך: מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור: יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: אב

הרחמים היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים: כי בך לבד בטחנו מלך אל רם ונשא אדון עולמים:

מוציאין ס"ת ואומרים ויהי בנסוע. בריך שמיה. על הכל. כמבואר לעיל:

מי שברך לעולה לתורה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את (פב"פ) בעבור שעלה לכבוד המקום לכבוד התורה ולכבוד השבת ובשכר זה הקב"ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן:

מי שברך ליולדת

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת (פב"פ) ואת בנה הנולד (ואת הילדה הנולדה) לה במזל טוב (ויקרא שמה בישראל פב"פ) בעבור שבעלה נדר לצדקה בשכר זה יגדלו (יגדלה) (לזכר לתורה ו) לחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן:

מי שברך לחולה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה הוא ירפא את החולה (החולנית) (פב"פ) בעבור (שפב"פ) נדר מתנה בעבורו (בעבורה) בשכר זה הקב"ה ימלא רחמים עליו (עליה) להחלימו (להחלימה) ולרפאותו (ולרפאותה) ולחזיקו (ולהחזיקה) ולהחיותו (ולהחיותה) וישלח לו (לה) מהרה רפואה שלמה מן השמים לרמ"ח איבריו ושס"ה גידיו (לנקבה לכל איבריה ושס"ה גידיה) בתוך שאר חולי ישראל. רפואת הנפש ורפואת הגוף. שבת היא מלזעק ורפואה קרובה לבוא השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: למרנן ורבנן חבורתא קדישתא. די בארעא דישראל ודי בבבל. לרישי כלי ולרישי גלותא ולרישי מתיבתא ולדיני דבבא. לכל תלמידיהון ולכל תלמידי תלמידיהון ולכל מאן דעסקין באוריתא. מלכא דעלמא יברך יתהון. יפיש חייהון ויסגא יומיהון ויתן ארכה לשניהון. ויתפרקון וישתזבון מן כל עקה ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדהון כל זמן ועדן. ונאמר אמן:

כשמתפלל בלא מנין לא יאמר יקום פורקן זה ולא מי שברך:

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא. זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: לכל קהלא קדישא הדין רברביא עם זעריא טפלא ונשיא. מלכא דעלמא יברך יתכון יפיש חייכון ויסגא יומיכון ויתן ארכה לשניכון. ותתפרקון ותשתזבון מן כל עקא ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדכון כל זמן ועדן ונאמר אמן:

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב. הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקודש. הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם. ומי שמיחדים בתי כנסיות לתפלה. ומי שבאים בתוכם להתפלל. ומי שנותנים נר למאור ויין לקידוש ולהבדלה ופת לאורחים וצדקה לעניים. וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה. הקדוש ברוך הוא ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח לכל עונם. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

לכשמברכין החודש אומרים זה :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה. ותתן לנו חיים ארוכים. חיים של שלום. חיים של טובה. חיים של ברכה. חיים של פרנסה. חיים של חילוץ עצמות. חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא. חיים שאין בהם בושה וכלימה. חיים של עושר וכבוד. חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים. חיים שימלאו כל משאלות לבנו לטובה אמן סלה :

מי שעשה נסים לאבותינו. וגאל אותם מעבדות לחרות. הוא יגאל אותנו בקרוב. ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ. חברים כל ישראל ונאמר אמן :

ראש חודש (פלוני) ביום (פלוני) הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה:

יחדשהו הקדוש ברוך הוא עלינו ועל כל עמו בית ישראל. לטובה ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים ולשלום. לשמועות טובות ולבשורות טובות. ולגשמים בעתם. ולרפואה שלימה. ולגאולה קרובה. ונאמר אמן :

אל מלא רחמים שוכן במרומים המצא מנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים את נשמת (פב"פ) שהלך לעולמו (לנקבה שהלכה לעולמה) בעבור שנדבו צדקה בעד הזכרת נשמתו (נשמתה) לכן בעל הרחמים יסתירהו (יסתירה) בסתר כנפיו לעולמים. ויצרור בצרור החיים את נשמתו (נשמתה) ה' הוא נחלתו (נחלתה) וינוח (ותנוח) בשלום על משכבו (משכבה) ונאמר אמן :

בשבת שמברכין החודש ור"ח ויום טוב וחנוכה ופורים וכשיש חתן בבית הכנסת וברית מילה אין אומרים אב הרחמים. ובימי הספירה אומרים אף כשמברכין החודש. וכן אומרים בבית האבל :

אב הרחמים שוכן מרומים. ברחמיו העצומים. הוא יפקוד ברחמים החסידים והישרים והתמימים. קהלות הקודש שמסרו נפשם על קדושת השם הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו. מנשרים קלו ומאריות גברו. לעשות רצון קונם וחפץ צורם: יזכרם אלהינו לטובה עם שאר צדיקי עולם. ויקום (לעינינו) נקמת דם עבדיו השפוך: ככתוב בתורת משה איש האלהים הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום. ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר ונקיתי דמם לא נקיתי ויי שכן בציון: ובכתבי הקודש נאמר למה יאמרו הגוים איה אלהיהם יודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך: ואומר כי דורש דמים אותם זכר לא שכח צעקת ענוים: ואומר ידין בגוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה: מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש: אשרי וכו'

כשמברכין בה"ב יאמר הש"ץ זה.

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה הוא יברך את כל מי שיקבל עליו להתענות תענית שני וחמישי ושני בשכר זה הקב"ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם ויקבל תפלותיהם ויאזין שועותיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן :

הש"ץ אומר יהללו ומכניסין הספר תורה להיכל ובנוחה יאמר וכו'. ה"ק.

תפלת מוסף לשבת

בתפלין במו"ע עד האל הקדוש תמצא לעיל. ואח"כ מתחילין כאן :

תכנת שבת רצית קרבנותיה צוית פירושיה עם סדורי נסכיה. מענגיה לעולם כבוד ינחלו. טועמיה חיים זכו. וגם האוהבים דבריה גדלה בחרו. אז מסיני נצטוו צווי פעליה כראוי: ותצונו יי אלהינו להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו: ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם. ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור :

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה :

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג. עם מקדשי שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית :

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת : רצה ומודים וכו'

בחזרת הש"ץ אומרים זה.

כתר יתנו לך יי אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה יחד כלם קדשה לך ישלשו. כדבר האמור על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: כבודו מלא עולם. משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו. לעמתם משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי ממקומו: ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו ויחון עם המיחדים שמו ערב ובקר בכל יום תמיד פעמים באהבה שמע אומרים: שמע ישראל יי אלהינו יי אחד: הוא אלהינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו והוא יושיענו ויגאלנו שנית וישמיענו ברחמיו לעיני כל חי לאמר הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלהים: אני יי אלהיכם: ובדברי קדשך כתוב לאמר: ימלך יי לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה:

הש"ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק"ש.

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלוה מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו :

אין כאלהינו. אין כאדונינו. אין כמלכנו. אין כמושיענו: מי כאלהינו. מי כאדונינו. מי כמלכנו. מי כמושיענו: נודה לאלהינו. נודה לאדונינו. נודה למלכנו. נודה למושיענו: ברוך אלהינו. ברוך אדונינו. ברוך מלכנו. ברוך מושיענו: אתה הוא אלהינו. אתה הוא אדונינו. אתה הוא מלכנו. אתה הוא מושיענו: אתה הוא שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים :

פטום הקטורת הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה: הקשט שנים עשר וקלופה שלשה וקנמון תשעה. בורית כרשינה תשעה קבין. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורין

עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָאָה כְּדֵי לְיַפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָמָּה הוּא בָא כְּדֵי לִשְׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ: בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ: בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: אַל תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

קדיש דרבנן. ואומרים עלינו. קדיש יתום:

שיר הכבוד

פותחין הארון

חזן אַנְעִים זְמִירוֹת וְשִׁירִים אֶאֱרוֹג. כִּי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי תַעֲרוֹג:

קהל נַפְשִׁי חָמְדָה בְּצֵל יָדֶךָ. לָדַעַת כָּל רָז סוֹדֶךָ:

ח׳ מִדֵּי דַבְּרִי בִּכְבוֹדֶךָ. הוֹמֶה לִבִּי אֶל דּוֹדֶיךָ:

ק׳ עַל כֵּן אֲדַבֵּר בְּךָ נִכְבָּדוֹת. וְשִׁמְךָ אֲכַבֵּד בְּשִׁירֵי יְדִידוֹת:

ח׳ אֲסַפְּרָה כְבוֹדְךָ וְלֹא רְאִיתִיךָ. אֲדַמְּךָ אֲכַנְּךָ וְלֹא יְדַעְתִּיךָ:

ק׳ בְּיַד נְבִיאֶיךָ בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ. דִּמִּיתָ הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ:

ח׳ גְּדֻלָּתְךָ וּגְבוּרָתֶךָ. כִּנּוּ לְתֹקֶף פְּעֻלָּתֶךָ:

ק׳ דִּמּוּ אוֹתְךָ וְלֹא כְּפִי יֶשְׁךָ. וַיַּשְׁווּךָ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ:

ח׳ הִמְשִׁילוּךָ בְּרוֹב חֶזְיוֹנוֹת. הִנְּךָ אֶחָד בְּכָל דִּמְיוֹנוֹת:

ק׳ וַיֶּחֱזוּ בְךָ זִקְנָה וּבַחֲרוּת. וּשְׂעַר רֹאשְׁךָ בְּשֵׂיבָה וְשַׁחֲרוּת:

ח׳ זִקְנָה בְּיוֹם דִּין וּבַחֲרוּת בְּיוֹם קְרָב. כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָדָיו לוֹ רָב:

ק׳ חָבַשׁ כּוֹבַע יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:

ח׳ טַלְלֵי אוֹרוֹת רֹאשׁוֹ נִמְלָא. קְוֻצּוֹתָיו רְסִיסֵי לָיְלָה:

ק׳ יִתְפָּאֵר בִּי כִּי חָפֵץ בִּי. וְהוּא יִהְיֶה לִּי לַעֲטֶרֶת צְבִי:

ח׳ כֶּתֶם טָהוֹר פָּז דְּמוּת רֹאשׁוֹ. וְחַק עַל מֵצַח כְּבוֹד שֵׁם קָדְשׁוֹ:

ק׳ לְחֵן וּלְכָבוֹד צְבִי תִפְאָרָה. אֻמָּתוֹ לוֹ עִטְּרָה עֲטָרָה:

ח׳ מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ כְּבִימֵי בְחֻרוֹת. קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחוֹרוֹת:

ק׳ נְוֵה הַצֶּדֶק צְבִי תִפְאַרְתּוֹ. יַעֲלֶה נָּא עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתוֹ:

ח׳ סְגֻלָּתוֹ תְּהִי נָא בְיָדוֹ עֲטֶרֶת. וּצְנִיף מְלוּכָה צְבִי תִפְאֶרֶת:

ק׳ עֲמוּסִים נְשָׂאָם עֲטֶרֶת עִנְּדָם. מֵאֲשֶׁר יָקְרוּ בְעֵינָיו כִּבְּדָם:

ח׳ פְּאֵרוֹ עָלַי וּפְאֵרִי עָלָיו. וְקָרוֹב אֵלַי בְּקָרְאִי אֵלָיו:

ק׳ צַח וְאָדוֹם לִלְבוּשׁוֹ אָדוֹם. פּוּרָה בְדָרְכוֹ בְּבוֹאוֹ מֵאֱדוֹם:

ח׳ קֶשֶׁר תְּפִלִּין הֶרְאָה לֶעָנָיו. תְּמוּנַת יְיָ לְנֶגֶד עֵינָיו:

ק׳ רוֹצֶה בְעַמּוֹ עֲנָוִים יְפָאֵר. יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת בָּם לְהִתְפָּאֵר:

ח׳ רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת קוֹרֵא מֵרֹאשׁ. דּוֹר וָדוֹר עַם דּוֹרֶשְׁךָ דְּרוֹשׁ:

ק׳ שִׁית הֲמוֹן שִׁירַי נָא עָלֶיךָ. וְרִנָּתִי תִּקְרַב אֵלֶיךָ:

ח׳ תְּהִלָּתִי תְּהִי לְרֹאשְׁךָ עֲטֶרֶת. וּתְפִלָּתִי תִּכּוֹן קְטֹרֶת:

ק׳ תִּיקַר שִׁירַת רָשׁ בְּעֵינֶיךָ. כַּשִּׁיר יוּשַׁר עַל קָרְבָּנֶיךָ:

ח׳ בִּרְכָתִי תַעֲלֶה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר. מְחוֹלֵל וּמוֹלִיד צַדִּיק כַּבִּיר:

ק׳ וּבְבִרְכָתִי תְנַעֲנַע לִי רֹאשׁ. וְאוֹתָהּ קַח לְךָ כִּבְשָׂמִים רֹאשׁ:

ח׳ יֶעֱרַב נָא שִׂיחִי עָלֶיךָ. כִּי נַפְשִׁי תַעֲרוֹג אֵלֶיךָ:

לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ:

סדר תקוני שבת

בסעודת שחרית יאמר זה המאמר מהזוהר המסוגל לנשמה. המדבר מכבוד סעודה זו:

ביומא דשבתא בסעודתא תנינא כתיב אז תתענג על ה׳, על ה׳ ודאי דההיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא וכלהו עלמין בחדוותא ושלימו וחדוותא דעתיקא עבדינן סעודתא דיליה היא ודאי. בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא סעודתא דזעיר אנפין דהוי בשלימותא וכולהו שיתא יומין מההיא שלימו מתברכין ובעי בר נש למחדי בסעודתיה ולאשלמא אלין סעודתא דאינון סעודתא מהימנותא שלימתא דזרעא קדישא דישראל די מהימנותא דא דלהון ולא דעמין עע״ג. ובגין כך אמר ביני ובין בני ישראל. תא חזי בסעודתי אלין אשתמודעין ישראל דאינון בני מלכא דאינון מהיכלא דמלכא. דאינון בני מהימנותא (עלאין). ומאן דפגם חד סעודתא מניהו אחזי פגימותא לעילא ואחזי גרמיה דלאו מבני מלכא עלאה הוא. דלאו מבני היכלא דמלכא הוא. דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא. ויהבין עליה חומרא דתלת מילין דינא דגיהנם וכו׳. ותא חזי בכולהו שאר זמנין וחגין בעי בר נש למחדי ולמחדי למסכני ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי דהוא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא עליה כתיב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. ואי איהו בשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהבין עליה עונשא כשאר זמנין וחגין דכתיב פרש חגיכם פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ואלו שבת לא קאמר. ובגין כך כתיב ביני ובין בני ישראל ומשום דכל מהימנותא אשתכח בשבתא יהבין ליה לבר נש נשמתא אחרא נשמתא עילאה נשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא דאתי. ובג״כ אקרי שבת מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ווי ליה לבר נש דלא אשלים חדוותא דמלכא קדישא ומאן חדוותא דיליה אלין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דאברהם יצחק ויעקב כלילן בהו. וכלהו חדו על חדו מהימנותא שלימתא מכל סטרוי. תאנא בהדין יומא מתעטרין אבהן וכל בנין ינקין מה דלא הוה כן בכל שאר הגין וזמנין. בהדין יומא חייבי דגיהנם נייחין בהדין יומא כל דינין אתכפין ולא מתערין בעלמא בהדין יומא אורייתא מתעטרא בעטרין שלימין בהדין יומא חדוותא ותפנוקא אשתמע במאתן וחמשין עלמין. בילא״ו:

ואח״כ יאמר זה

אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דִּמְהֵימְנוּתָא. שְׁלִימְתָא חֶדְוָתָא דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא: אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְּמַלְכָּא. דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְּעַתִּיקָא קַדִּישָׁא וַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין וּזְעֵיר אַנְפִּין אָתְיָן לְסַעֲדָא בַּהֲדֵיהּ:

פיוט להאר״י ז״ל:

אֲ סַדֵּר לִסְעוּדָתָא. בְּצַפְרָא דְשַׁבַּתָּא. וְאַזְמִין בַּהּ הַשְׁתָּא. עַתִּיקָא קַדִּישָׁא:

נְ הוֹרֵיהּ יִשְׁרֵי בַהּ. בְּקִדּוּשָׁא רַבָּא. וּבְחַמְרָא טָבָא. דְּבֵיהּ תֶּחֱדֵי נַפְשָׁא:

יְ שַׁדֵּר לָן שׁוּפְרֵיהּ. וְנֶחֱזֵי בִּיקָרֵיהּ. וְיַחֲזֵי לָן סִתְרֵיהּ. דְּאִתְאֲמַר בִּלְחִישָׁא:

יְ גַלֵּה לָן טַעֲמֵי. דְּבִתְרֵיסַר נַהֲמֵי. דְּאִינוּן אָת בִּשְׁמֵיהּ. כְּפִילָא וְקַלִּישָׁא:

צְ רוֹרָא דִּלְעֵלָּא. דְּבֵיהּ חַיֵּי כֹלָּא. וְיִתְרַבֵּי חֵילָא. וְתִסַּק עַד רֵישָׁא:

חֲ דוּ חַצְדֵי חַקְלָא. בְּדִבּוּר וּבְקָלָא. וּמַלְּלוּ מִלָּה. מְתִיקָא כְּדוּבְשָׁא:

קֳ דָם רִבּוֹן עָלְמִין. בְּמִלִּין סְתִימִין. תְּגַלּוּן פִּתְגָּמִין. וְתֵימְרוּן חִדּוּשָׁא:

לְ עַטֵּר פְּתוֹרָא. בְּרָזָא יַקִּירָא. עֲמִיקָא וּטְמִירָא. וְלָאו מִלְּתָא אַוְשָׁא:

ואלין

ד אדון מלא. יהין לקדשא. תמן כאן שריא. הלא הוא שכינתא:

ך בו יחיד יסגי. לעלא מן דרגיה. ויסב בת זוגיה. דהות פרישא:

זה הזמר סימנו חיים יצחק

ח יי וברוך צורי. בייי תתהלל נפשי. כי יי יאיר נרי. בהלו נרו עלי ראשי:

י יי רועי לא אחסר. על מי מנוחות ינהלני. נותן לחם לכל בשר. לחם חקי הטריפני:

י יהי רצון מלפניך. אתה אלהי קדושי. תערוך לפני שלחנך. תדשן בשמן ראשי:

ם מי יתן מנוחתי. לפני אדון השלום. והיתה שלמה מטתי. החיים והשלום:

י שלח מלאכו לפני. ללוותי לויה. בכוס ישועות אשא פני. מנת כוסי רויה:

צ צמאה נפשי אל יי. ימלא שובע אסמי. אל ההרים אשא עיני. כהלל ורא כשמאי:

ח חדות ימים ושנות עולמים עורה כבודי עורה. ועל ראשי יהיו תמים. נר מצוה ואור תורה:

ק קומה יי למנוחתי. אתה וארון עזך. קח נא אל את ברכתי. והחזק מגן תוך:

מזמור לדוד יי רועי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני: נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמני: תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה: אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית יי לארך ימים:

אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יי מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יי דבר:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: ויום השביעי שבת ליי אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי

על כן ברך יי את יום השבת ויקדשהו:

על היין סברי מרנן ורבנן ורבותי:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

זמירות ליום השבת

ברוך אדני יום יום. יעמס לנו ישע ופדיום. ובשמו נגיל כל היום. ובישועתו נרים ראש עליון. כי הוא מעוז לדל ומחסה לאביון: שבטי יה לישראל עדות בצרתם לו צר בסבלות ובעבדות. בלבנת הספיר הראם עוז ידידות. ונגלה להעלותם מעומק בור ודות. כי עם יי החסד והרבה עמו פדות: מה יקר חסדו בצלו לגוננמו. בגלות בבלה שלח למענימו. להוריד בריחים נמנה בינימו. ניתנם לרחמים לפני שובימו. כי לא יטוש יי את עמו. בעבור הגדול שמו: עילם שת כסאו להציל ידידיו. להעביר משם מעזי מורדיו. מעבור בשלח פדה את עבדיו. קרן לעמו ירים תהלה לכל חסידיו. כי אם הוגה ורחם כרחמיו וכרוב חסדיו: וצפיר העזים הגדיל עצומיו. וגם חזות ארבע עלו למרומיו. ובלבם דמו להשחית את רחומיו. על ידי כהניו מגר מתקוממיו. חסדי יי כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו: נסגרתי לאדום ביד רעי מדני. שבכל יום ויום ממלאים כרסם מעדני. עזרתו עמי לסמוך את אדני. ולא נטשתני כל ימי עדני. כי לא יזנח לעולם אדני: בבואו מאדום חמוץ בגדים. זבח לו בבצרה וטבח לו בבוגדים. ויז נצחם מלבושיו להאדים. בכחו הגדול יבצור רוח נגידים. הגה ברוחו הקשה ביום קדים: ראותו כי כן אדומי העוצר. יחשוב לו בבצרה תקלוט כבצר. ומלאך כאדם בתוכה ינצר. ומזיד כשוגג במקלט יעצר. אהבו את יי כל חסידיו אמונים נוצר: יצוה צור חסדו קהלותיו לקבץ. מארבע רוחות עדיו להקבץ. ובהר מרום הרים אותנו להרבץ. ואתנו ישוב נדחים קובץ. ישיב לא נאמר כי אם ושב וקבץ: ברוך הוא אלהינו אשר טוב גמלנו. כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו. אלה וכאלה יוסף עמנו. להגדיל שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו: ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו. להללו ולשבחו ולספר הודו. מכל אום גבר עלינו חסדו. לכן בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו. נמליכו ונייחדו: שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום. משמאל ומימין על ישראל שלום. הרחמן הוא יברך את עמו בשלום. ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות על ישראל שלום. יועץ אל גבור אבי עד שר שלום:

ברוך אל עליון. אשר נתן מנוחה. לנפשנו פדיום משאת ואנחה. והוא ידרוש לציון עיר הנדחה. עד אנה תוגיון נפש נאנחה: השומר שבת הבן עם הבת. לאל ירצו כמנחה על מחבת: רוכב בערבות מלך עולמים. את עמו לשבות אזן בנעימים. במאכלי ערבות במיני מטעמים. במלבושי כבוד זבח משפחה: השומר ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל. מאת כל סוכה שוכן בערפל. נחלה לו יזכה בהר ובשפל. נחלה ומנוחה כשמש לו זרחה: השומר כל שומר שבת כדת מחללו הן הכשר חבת קודש גורלו. ואם יצא חובת היום אשרי לו. אל אל אדון מחוללו. מנחה היא שלוחה: השומר חמדת הימים קראו אלי צור. ואשרי לתמימים אם יהיה נצור. כתר הלומים על ראשם יצור. צור העולמים רוחו בם נחה: השומר זכור את יום השבת לקדשו. קרנו כי גבהה נזר על ראשו. על כן יתן האדם לנפשו. עונג וגם שמחה. בהם למשחה: השומר קודש היא לכם שבת המלכה. אל תוך בתיכם להניח ברכה. בכל מושבותיכם לא תעשו מלאכה. בניכם ובנותיכם עבד וגם שפחה: השומר

יום זה מכבד מכל ימים. כי בו שבת צור עולמים: ששת ימים תעשה מלאכתך. ויום השביעי לאלהיך. שבת לא תעשה בו מלאכה. כי כל עשה ששת ימים: יום זה ראשון הוא למקראי קודש. יום שבתון יום שבת קודש. על כן כל איש ביינו יקדש. על שתי לחם יבצעו תמימים: יום זה

אכול

אֱכוֹל מַשְׁמַנִּים שְׁתֵה מַמְתַּקִּים. כִּי אֵל יִתֵּן לְכָל בּוֹ דְבֵקִים. בֶּגֶד לִלְבּוֹשׁ לֶחֶם חֻקִּים. בָּשָׂר וְדָגִים וְכָל מַטְעַמִּים: יום זה לֹא תֶחְסַר כֹּל בּוֹ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ. כִּי בֵרַכְךָ מִכָּל הָעַמִּים: יום זה הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹדוֹ. וְגַם הָאָרֶץ מָלְאָה חַסְדּוֹ. רְאוּ כִּי כָל אֵלֶּה עָשְׂתָה יָדוֹ. כִּי הוּא הַצּוּר פָּעֳלוֹ תָמִים: יום זה

דְּרוֹר יִקְרָא לְבֵן עִם בַּת. וְיִנְצָרְכֶם כְּמוֹ בָבַת. נְעִים שִׁמְכֶם וְלֹא יֻשְׁבַּת. שְׁבוּ וְנוּחוּ בְּיוֹם שַׁבָּת: דְּרוֹשׁ נָוִי וְאוּלָמִי. וְאוֹת יֶשַׁע עֲשֵׂה עִמִּי. נְטַע שׂוֹרֵק בְּתוֹךְ כַּרְמִי. שְׁעֵה שַׁוְעַת בְּנֵי עַמִּי: דְּרוֹךְ פּוּרָה בְּתוֹךְ בָּצְרָה. וְגַם בָּבֶל אֲשֶׁר גָּבְרָה. נְתוֹץ צָרַי בְּאַף וְעֶבְרָה. שְׁמַע קוֹלִי בְּיוֹם אֶקְרָא: אֱלֹהִים תֵּן בַּמִּדְבָּר הַר. הֲדַס שִׁטָּה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר. וְלַמַּזְהִיר וְלַנִּזְהָר. שְׁלוֹמִים תֵּן כְּמֵי נָהָר: הֲדוֹךְ קָמַי אֵל קַנָּא. בְּמוֹג לֵבָב וּבַמְּגִנָּה. וְנַרְחִיב פֶּה וּנְמַלְאֶנָּה. לְשׁוֹנֵנוּ לְךָ רִנָּה: דְּעֵה חָכְמָה לְנַפְשֶׁךָ. וְהִיא כֶתֶר לְרֹאשֶׁךָ. נְצוֹר מִצְוַת קְדוֹשֶׁךָ. שְׁמוֹר שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ:

שַׁבַּת הַיּוֹם לַייָ. מְאֹד צַהֲלוּ בְּרִנּוּנַי. וְגַם הַרְבּוּ מַעֲדַנַּי. אוֹתוֹ לִשְׁמוֹר כְּמִצְוַת יְיָ. שבת היום ליי: מֵעֲבוֹר דְּרָכִים וּגְבוּלִים. מֵעֲשׂוֹת הַיּוֹם פְּעָלִים. לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּהִלּוּלִים. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ. שבת היום ליי: וְאִם תִּשְׁמְרֶנּוּ יָהּ יִנְצָרְךָ כְּבָבַת. אַתָּה וּבִנְךָ וְגַם הַבַּת. וְקָרָאתָ עֹנֶג לַשַּׁבָּת. אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ. שבת היום ליי: אֱכוֹל מַשְׁמַנִּים וּמַעֲדַנִּים. וּמַטְעַמִּים הַרְבֵּה מִינִים. אֱגוֹזֵי פֶרֶךְ וְרִמּוֹנִים. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ. שבת היום ליי: לַעֲרוֹךְ בְּשֻׁלְחָן לֶחֶם חֲמוּדוֹת. לַעֲשׂוֹת הַיּוֹם שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וּבְרַכַּת אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד לְבָרֵךְ וּלְהוֹדוֹת. שִׁקְדוּ וְשִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ בָנַי. שבת היום ליי:

יה רבון. צור משלו. תמצא בזמירות ליל שבת:

קודם בהמ"ז של כל סעודות שבת יטול ידיו במים אחרונים ויאמר:

יְדֵי אֶסְחֵי אֲנָא. לְגַבֵּי חַד מָנָא. לְסִטְרָא חוֹרִינָא דְּלֵית בַּהּ מַמָּשָׁא:

אֲזַמֵּן בִּתְלָתָא. בְּכָסָא דְבִרְכָתָא. לְעִלַּת עִלָּתָא. עַתִּיקָא קַדִּישָׁא:

מנחה לשבת

אומרים קרבנות. אשרי ובא לציון. וח"ק ואח"כ אומרים זה:

וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ:

ומגביהין ס"ת וקורין ג' גברי ומתפללין שמו"ע עד האל הקדוש:

אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד. וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּה. וַעֲטֶרֶת יְשׁוּעָה יוֹם מְנוּחָה וּקְדֻשָּׁה לְעַמְּךָ נָתָתָּ: אַבְרָהָם יָגֵל. יִצְחָק יְרַנֵּן. יַעֲקֹב וּבָנָיו יָנוּחוּ בוֹ. מְנוּחַת אַהֲבָה וּנְדָבָה. מְנוּחַת אֱמֶת וֶאֱמוּנָה. מְנוּחַת שָׁלוֹם וְשַׁלְוָה וְהַשְׁקֵט וָבֶטַח. מְנוּחָה שְׁלֵמָה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה בָּהּ: יַכִּירוּ בָנֶיךָ וְיֵדְעוּ כִּי מֵאִתְּךָ הִיא מְנוּחָתָם. וְעַל מְנוּחָתָם יַקְדִּישׁוּ אֶת שְׁמֶךָ:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה נָא בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמַּח נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בָם כָּל יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת: רצה ומודים וכו׳

אומרים צ"צ בשבת במנחה ואם חל ביום שאלו היה חול לא היו אומרים תחנון א"א צ"צ אבל בבית האבל תוך שבעה אומרים אף שאין אומרים תחנון בחול:

ג צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת: ב וְצִדְקָתְךָ אֱלֹהִים עַד מָרוֹם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ גְדֹלוֹת אֱלֹהִים מִי כָמוֹךָ: א צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ יְיָ: ק"ש. עלינו. ק"י.

משבת בראשית עד שבת הגדול אומרים ברכי נפשי ושיר המעלות ובקיץ פרקי אבות

לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ: יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים הֱוֵה גְבִיר לְאַחֶיךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ: וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אֹתְךָ וְיַפְרְךָ וְיַרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים: וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת שָׁמַיִם מֵעָל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם: בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיןָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ: וְהֵסִיר יְיָ מִמְּךָ כָּל חֹלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שֹׂנְאֶיךָ: הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ: יְצַו יְיָ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶיךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְהַעֲבַטְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמָשַׁלְתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשֹׁלוּ: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּייָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ:

מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יְיָ הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ כִּי גָאַל יְיָ יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר: גֹּאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיְיָ תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תֵבֹשׁוּ וְלֹא תִכָּלְמוּ עַד עוֹלְמֵי עַד: וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ כָף: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיְיָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ יְיָ כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ:

בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְיָ: וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ: וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל וַיְיָ עִמּוֹ: פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי יְיָ אִם יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת: וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: וְלֹא אָבָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְּךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: אָז תִּשְׂמַח בְּתוּלָה בְּמָחוֹל וּבַחֻרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים וְשִׂמַּחְתִּים מִיגוֹנָם:

בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים לְךָ דָוִיד וְעִמְּךָ בֶן יִשַׁי שָׁלוֹם. שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד: וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְדוּלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ. דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה. וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים. וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים:

כָּתוּב בַּתּוֹרָה כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה: שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים דִּכְתִיב כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים: מְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים דִּכְתִיב שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת אֱלֹהִים בִּמְעוֹן קָדְשׁוֹ: יְהִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ: וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: כִּי נִחַם יְיָ צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן יְיָ שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה: יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ הַהֹלֵךְ בִּדְרָכָיו: יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ: הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר יְרֵא יְיָ: יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל: עלינו ק׳

סדר הבדלה

הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד. כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: לַיְיָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר. כֵּן תִּהְיֶה לָנוּ. כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: סברי וכו׳

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחוֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל:

הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל. חַטֹּאתֵינוּ הוּא יִמְחוֹל זַרְעֵנוּ וְכַסְפֵּנוּ יַרְבֶּה כַּחוֹל. וְכַכּוֹכָבִים בַּלָּיְלָה: יוֹם פָּנָה כְּצֵל תּוֹמֶר. אֶקְרָא לָאֵל עָלַי גּוֹמֵר. אָמַר שׁוֹמֵר אָתָא בֹקֶר וְגַם לָיְלָה: צִדְקָתְךָ כְּהַר תָּבוֹר. עַל חֲטָאַי עָבוֹר תַּעֲבוֹר. כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבוֹר. וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: חָלְפָה עוֹנַת מִנְחָתִי. מִי יִתֵּן מְנוּחָתִי. יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי. אַשְׂחֶה בְכָל לָיְלָה: קוֹלִי בַּל יוּנְטַל. פְּתַח לִי שַׁעַר הַמְנוּטָל. שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל. קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: הֵעָתֵר נוֹרָא וְאָיוֹם. אֲשַׁוֵּעַ תְּנָה פִדְיוֹם. בְּנֶשֶׁף בְּעֶרֶב יוֹם. בְּאִישׁוֹן לָיְלָה: קְרָאתִיךָ יָהּ הוֹשִׁיעֵנִי. אֹרַח חַיִּים תּוֹדִיעֵנִי. מִדַּלּוּת תְּבַצְּעֵנִי. מִיּוֹם וְעַד לָיְלָה: טַהֵר טִנּוּף מַעֲשַׂי. פֶּן יֹאמְרוּ מַכְעִיסַי. אַיֵּה נָא אֱלוֹהַּ עוֹשָׂי. הַנּוֹתֵן זְמִירוֹת בַּלָּיְלָה: נַחְנוּ בְיָדְךָ כַּחוֹמֶר. סְלַח נָא עַל קַל וָחוֹמֶר. יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אוֹמֶר. וְלַיְלָה לְלָיְלָה. המבדיל:

במוצאי יום מנוחה. המצא לעמך רוחה. שלח תשבי לנאנחה. ונס יגון ואנחה: יאתה לך צורי. לקבץ עם מפוזרי. מיד גוי אכזרי. אשר כרה לי שוחה: עת דודים תעורר אל. למלט עם אשר שואל. ראות טובך בכלו גאל. לשה פזורה נדחה: קרא ישע לעם נדבה. אל דגול מרבבה. יהי השבוע הבא. לישועה ולרוחה: בת ציון השכולה. אשר היא היום געולה. מהרה תהיה בעולה. באם הבנים שמחה: מענות אזי יזובון. ופדויי יי עוד ישובון. ומי ישע ישאבון. והצרה נשכחה: נחה עמך כאב רחמן. יצפצפו עם לו אלמן. דבר יי אשר נאמן. בהקימך הבטחה: ידידים פליטי חרץ. גנינתם יפצחו במרץ. בלי צוחה ובלי פרץ. אין יוצאת ואין צוחה: יהי החודש הזה. כנבואת אבי חוזה. וישמע בבית זה. קול ששון וקול שמחה: חזק ימלא משאלותינו. אמיץ יעשה בקשתנו. והוא ישלח במעשה ידינו. ברכה והצלחה: במוצאי יום גילה. שמך נורא עלילה. שלח תשבי לעם סגלה. רוח ששון והנחה: קול צהלה ורנה. שפתינו אז תרננה. אנא יי הושיעה נא. אנא יי הצליחה נא:

חרש ששוני אל נא והביא. את אליהו הנביא: אמץ ותזק רפיון ידי. ברך מלאכתו וכל מעבדי. גואלי זכור עניי ומרודי. דברך הטוב הקם לעודדי. הרץ ושלח ושמח לבבי. את אליהו הנביא: ועד והכן די ספוקי. זמן מזוני ולחם חקי. חלב חיל גוים חיש להניקי. טובך תשבע עוללי ויונקי. יבא משיחי לעיר מושבי. את אליהו הנביא: כונן לעם זו צורי צור לחבוש. לחם לאכול ובגד ללבוש. משנאי יחזה ירא ויבוש. נוה הר שעיר בקרוב תכבוש. ששוני יגדל בראות סביבי. את אליהו הנביא: עמון ומואב מהרה תכלה. פדותך לעמך בקרוב תגלה. ציון תמלא מעם אלה. קרית מלך רב אז נעלה. שכן תשכן בתוך עם צבי. את אליהו הנביא.

אמר יי ליעקב. אתע"י:
בחר יי ביעקב. אתע"י:
גאל יי את יעקב. אתע"י:
דרך כוכב מיעקב. אתע"י:
הבאים ישרש יעקב. אתע"י:
וירד מיעקב. אתע"י:
זכר זאת ליעקב. אתע"י:
חדות ישועות יעקב. אתע"י:
טובו אהליך יעקב. אתע"י:
יורו משפטיך ליעקב. אתע"י:
כי לא נחש ביעקב. אתע"י:
לא הביט און ביעקב. אתע"י:
מי מנה עפר יעקב. אתע"י:
נשבע יי ליעקב. אתע"י:
סלח נא לעון יעקב. אתע"י:
עתה השב שבות יעקב. אתע"י:
פדה יי את יעקב. אתע"י:
צוה ישועות יעקב. אתע"י:
קול קול יעקב. אתע"י:
רני ושמחי ליעקב. אתע"י:
שב יי את שבות יעקב. אתע"י:
תתן אמת ליעקב. אתע"י:

אליהו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד: איש אשר קנא לשם האל. איש בשר שלום על יד יקותיאל. איש גש ויכפר על בני ישראל אליהו: איש דורות שנים עשר ראו עיניו. איש הנקרא בעל שער בסמניו. איש ואזור עור אזור במתניו. אליהו: איש זעף על עובדי חמנים. איש חש ונשבע מהיות גשמי מעונים. איש טל ומטר עצר שלש שנים. אליהו: איש יצא למצוא לנפשו נחת. איש כלכלוהו העורבים ולא מת לשחת. איש למענו נתברכו כד וצפחת. אליהו: איש מוסריו הקשיבו כמהים. איש נענה באש משמי גבוהים. איש סחו אחריו יי הוא האלהים. אליהו: איש עתיד להשתלח משמי ערבות. איש פקיד על כל בשורות טובות. איש ציר נאמן להשיב לב בנים על אבות. אליהו: איש קרא קנא קנאתי ליי בתפארה. איש רכב על סוסי אש בסערה. איש שלא טעם טעם מיתה וקבורה. אליהו: איש תשבי תצילנו מפי אריות. תבשרנו בשורות טובות. תשמחנו בנים על אבות. במוצאי שבתות. אליהו: איש תשבי על שמו נקרא. תצליחנו על ידו בתורה. תשמיענו מפיו בשורה טובה במהרה. תוציאנו מאפלה לאורה. אליהו: אשרי מי שראה פניו בחלום. אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום. יי יברך את עמו בשלום. אליהו:

ככתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יי הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם:

סדר הלל

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל:

הללויה הללו עבדי יי הללו את שם יי: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: רם על כל גוים יי על השמים כבודו: מי כיי אלהינו המגביהי לשבת: המשפילי לראות בשמים ובארץ: מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון: להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו: מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז: היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: הים ראה וינוס הירדן יסוב לאחור: ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן: מה לך הים כי תנוס הירדן תסוב לאחור: ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן: מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים:

בר"ח וכחוה"מ פסח דולג זה:

לא לנו יי לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך: למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם: ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה: עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון: ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא יהגו בגרונם: כמוהם יהיו עשיהם כל אשר בוטח בהם: ישראל בטח ביי עזרם ומגנם הוא: בית אהרן בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: יראי יי בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: ע"כ

יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן: יברך יראי יי הקטנים עם הגדולים: יוסף יי עליכם ועל בניכם: ברוכים אתם ליי עשה שמים וארץ: השמים שמים ליי והארץ נתן לבני אדם: לא המתים יהללויה ולא כל יורדי דומה: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

בר"ח וכחוה"מ פסח דולג זה:

אהבתי כי ישמע יי את קולי תחנוני: כי הטה אזנו לי ובימי אקרא: אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ובשם יי אקרא אנה יי מלטה נפשי: חנון יי וצדיק ואלהינו מרחם: שומר פתאים יי דלותי ולי יהושיע: שובי נפשי למנוחיכי כי יי גמל עליכי: כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה את רגלי מדחי: אתהלך לפני יי בארצות החיים: האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד: אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב: ע"כ

מה אשיב ליי כל תגמולוהי עלי: כוס ישועות אשא ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: יקר בעיני יי המותה לחסידיו: אנה יי כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי: לך אזבח זבח תודה ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: בחצרות בית יי בתוככי ירושלים הללויה:

הללו

הללו את יי כל גוים שבחוהו כל האמים: כי גבר עלינו חסדו ואמת יי לעולם הללויה:

הודו ליי כי טוב | כי לעולם חס
יאמר נא ישראל | כי לעולם חס
יאמרו נא בית אהרן | כי לעולם חס
יאמרו נא יראי יי | כי לעולם חס

מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה: יי לי לא ירא מה יעשה לי אדם: יי לי בעוזרי ואני אראה בשונאי: טוב לחסות ביי מבטוח באדם: טוב לחסות ביי מבטוח בנדיבים: כל גוים סבבוני בשם יי כי אמילם: סבוני גם סבבוני בשם יי כי אמילם: סבוני כדבורים דועכו כאש קוצים בשם יי כי אמילם: דחה דחיתני לנפול ויי עזרני: עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה: קול רנה וישועה באהלי צדיקים ימין יי עשה חיל: ימין יי רוממה ימין יי עשה חיל: לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה: יסר יסרני יה ולמות לא נתנני: פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה: זה השער ליי צדיקים יבאו בו: אודך כי עניתני ותהי לי לישועה: אודך אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה: מאת יי היתה זאת היא נפלאת בעינינו: מאת זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו: זה

אנא יי הושיעה נא: אנא יי הושיעה נא
אנא יי הצליחה נא: אנא יי הצליחה נא

ברוך הבא בשם יי ברכנוכם מבית יי: ברוך אל יי ויאר לנו אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח: אל אלי אתה ואודך אלהי ארוממך: אלי הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו:

יהללוך יי אלהינו כל מעשיך וחסידיך צדיקים עושי רצונך וכל עמך בית ישראל ברנה יודו ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד. כי לך טוב להודות ולשמך נאה לזמר כי מעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות

מוסף לראש חודש

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש ומתחיל כדף ואו

ראשי חדשים לעמך נתת. זמן כפרה לכל תולדותם. בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון ושעירי חטאת לכפר בעדם. זכרון לכלם יהיו. תשועת נפשם מיד שונא. מזבח חדש בציון תכין. ועולת ראש חדש נעלה עליו. ושעירי עזים נעשה ברצון. ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו. ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך האמורים לפני מזבחך אהבת עולם תביא להם וברית אבות לבנים תזכור: ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו: והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם. ואת מוסף יום ראש החדש הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים

ומנחתם ונסכיהם כמדבר שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש ויין כנסכו ושעיר לכפר ושני תמידים כהלכתם:

אלהינו ואלהי אבותינו חדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים טובים ולשלום. למחילת חטא ולסליחת עון. (בשנת העיבור ולכפרת פשע) ויהי החדש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחלה וראש לפדיון נפשנו. כי בעמך ישראל בחרת מכל האמות וחקי ראשי חדשים להם קבעת: ברוך אתה יי מקדש ישראל וראשי חדשים:

רצה ומודים וכו' ממלא כדף ואו ועמוד בית

מוסף לשבת ראש חודש

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש ממלא כדף ו

אתה יצרת עולמך מקדם כלית מלאכתך ביום השביעי (בחרת בנו מכל עם) אהבת אותנו ורצית בנו. ורוממתנו מכל הלשונות וקדשתנו במצותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת: ותתן לנו יי אלהינו באהבה שבתות למנוחה וראשי חדשים לכפרה. ולפי שחטאנו לפניך אנחנו ואבותינו חרבה עירנו ושמם בית מקדשנו וגלה יקרנו ונטל כבוד מבית חיינו ואין אנחנו יכולין (להקריב קרבן ולא כהן שיכפר בעדנו) לעשות חובותינו בבית בחירתך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני היד שנשתלחה במקדשך: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם: ואת מוספי יום השבת (המנוח) הזה ויום ראש החדש הזה. נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה: (זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור:)

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים:

ומנחתם ונסכיהם כמדבר שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש ויין כנסכו ושעיר לכפר ושני תמידים כהלכתם:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג. עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו. חמדת ימים אותו קראת. זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו וחדש עלינו ביום השבת הזה את החדש הזה. לטובה ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים טובים ולשלום. למחילת חטא ולסליחת עון. (בשנת העיבור ולכפרת פשע). ויהי החדש הזה סוף וקץ לכל צרותינו. תחלה וראש לפדיון נפשנו. כי בעמך ישראל בחרת מכל האמות. ושבתות להם הודעת. וחקי ראשי חדשים להם קבעת. ברוך אתה יי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים:

רצה ומודים וכו', אין כאלהינו. עלינו. קדיש יתום. אדון עולם:

לוח המו[illegible]ת

עם הקביעות וראשי חדשים משנ[illegible] עד שנת תרצ"ד:

הלוח הזה יחשב על שעות הזייגער. ולא על שעות ה[illegible] ולמשל אם נכתב ז' בבוקר 7.17.18 הפירוש הוא כך. שהמולד יהי' ביום ז' בבוק[illegible]נוט עם 17 הלקים על זייגער 7. היינ[illegible] קודם הצות. וכן אם נכתב בלילה ג"כ הפירושות הזייגער מהלילה. וכן כולם.

תרפ"ג (זח"א)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ה'	43	11	1	ז
חשון ליל ש"ק	27	12	2	א ב
כסליו א' אח"צ	11	13	3	ג
טבת ליל ג'	55	14	3	ד
שבט ד' אח"צ	39	15	4	ה
אדר ליל ו'	23	16	5	ו ז
ניסן יום ש"ק	7	17	6	א
אייר ליל ב'	52	--	6	ב ג
סיון יום ג'	36	1	7	ד
תמוז ליל ה'	20	2	8	ה ו
אב יום ו'	4	3	9	ז
אלול ליל מוצש"ק	48	4	9	א ב

תרפ"ז (הח"א)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ג'	2			ה
חשון ליל ה'	6			ז א
כסליו יום ד'	0			א
טבת ליל א'	4			ב
שבט יום ב'	38			ג
אדר א' ליל ד'	22			ה
אדר ב' יום ה'	6			ו ז
ניסן ליל ש"ק	50			א
אייר יום א'	34			ב ג
סיון ליל ג'	18			ד
תמוז יום ד'	2			ה ו
אב ליל ו'	46			ז
אלול יום ש"ק	31	1		א ב

תרצ"א (גכ"ה)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ג'	2	2	2	
חשון יום ד'	9	3	3	ד
כסליו ליל ו'	53	4	3	
טבת יום ש"ק בערב	37	5	4	
שבט ליל ב'	21	6	5	
אדר יום ג' בערב	5	7	6	
ניסן ליל ה'	49	8	6	
אייר ליל ש"ק בערב	33	[illegible]	7	
סיון יום א' בבוקר	17	10	8	
תמוז ליל ג' בערב	1	11	9	ב
אב יום ד' בבוקר	4	12	9	
אלול ליל ו'	2	13	10	ה

תרפ"ד (גב"ז)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ג'	32	5	10	ג
חשון יום ד' ק"ח	16	6	11	ד ה
כסליו אור ליום ו'	—	7	12	ו
טבת יום ש"ק	44	8	12	ז א
שבט ליל ב'	28	9	1	ב
אדר א' יום ג' אח"צ	12	10	2	ג ד
אדר ב' ליל ה'	56	11	2	ה ו
ניסן יום ה' אח"צ	40	12	3	ז
אייר א' כשחר	24	13	4	א ב
סיון ב' לעת ערב	8	14	5	ג
תמוז ד' בבקר	52	15	5	ד ה
אב יום ה' לעת ערב	36	16	6	ו
אלול יום ש"ק בבקר	20	17	7	ז א

תרפ"ח (נב	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ב'	15	1		ג
חשון ליל ד'	59			ד ה
כסליו יום ה'	43			ו
טבת ליל ש"ק	27			ז א
שבט יום א'	11			ב
אדר ליל ג'	55			ג ד
ניסן יום ד'	39			ה
אייר ליל ו'	23	8		ז
סיון יום ש"ק בערב	7	9		א
תמוז ב' בשחר	51	10		ב ג
אב יום ג' בערב	35	11		ד
אלול יום ה' בבוקר	19	12		ה ו

תרצ"ב (זש"ה)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ש"ק	13	14	11	
חשון ליל ב'	57	15	11	א
כסליו יום ג'	41	16	12	
טבת ליל ה'	25	17	1	ה
שבט יום ו'	10	—	2	
אדר א' ליל א'	4	1	2	א
אדר ב' יום ב'	38	2	3	
ניסן ליל ש"ק	22	3	4	
אייר יום ה' בערב	6	4	5	
סיון ליל ש"ק בשחר	50	5	5	
תמוז יום א' בערב	34	6	6	ב
אב יום ג' בבוקר	18	7	7	
אלול ליל ה' בערב	2	8	8	ה

תרפ"ה (בש"ה)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ב'	5	—	8	ב
חשון יום ג'	49	1	8	ג ד
כסליו ליל ה'	33	2	9	ה ו
טבת יום ו'	17	3	10	ז א
שבט ליל מוצש"ק	1	4	11	ב
אדר יום ב'	45	5	11	ג ד
ניסן ליל ד'	29	6	12	ה
אייר יום ה'	13	7	1	ו ז
סיון ליל ש"ק	57	8	1	א
תמוז יום א'	41	9	2	ב ג
אב ליל ג'	25	10	3	ד
אלול יום ד' אח"צ	9	11	4	ה ו

תרפ"ט (זש"ה)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ש"ק	3	13		ז
חשון יום א' בבוקר	47	14		א ב
כסליו ליל ג'	31	15		ד
טבת יום ד'	15	16		ה ו
שבט ליל ו'	59	17		ז
אדר א' יום ש"ק	44	—	1	ג
אדר ב' ליל ב'	28	1	2	ד
ניסן יום ג'	12	2	1	ה
אייר ליל ה'	56	3	1	ו
סיון יום ו'	40	4	2	א
תמוז ליל מוצש"ק	24	5	3	ב ג
אב יום ב'	8	6	4	ד
אלול ליל ד'	52	7	4	ה ו

תרצ"ג (וש"ג)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ו' בבוקר	46	9	8	
חשון ליל א' בערב	30	10	9	א
כסליו יום ב'	14	11	10	ג
טבת ליל ד'	58	12	10	ה
שבט יום ה'	42	13	11	
אדר ליל ש"ק	26	14	12	א
ניסן יום א'	10	15	1	
אייר ליל ג'	54	16	1	ד
סיון יום ד'	38	17	2	
תמוז ליל ו'	23	—	3	ז
אב יום ש"ק בערב	7	1	4	
אלול ליל ב'	51	2	4	ב

תרפ"ו (זש"ג)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ז	53	12	4	ז
חשון יום ש"ק	37	13	5	א ב
כסליו ליל ב'	21	14	6	ג ד
טבת יום ג'	5	15	7	ה ו
שבט ליל ה'	49	16	7	ז
אדר ליל ש"ק	33	17	8	א ב
ניסן יום א'	18	—	9	ג
אייר ליל ג'	2	1	10	ד ה
סיון יום ד'	46	2	10	ו
תמוז ליל ו'	30	3	11	ז א
אב יום ש"ק	14	4	12	ב
אלול ליל ב'	58	5	12	ג ד

תר"צ (זח"א)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ה' בערב	36	8	5	ז
חשון ליל ש"ק	20	9	6	א ב
כסליו ליל ב' בערב	4	10	7	ג
טבת יום ג' בבוקר	48	11	7	ד
שבט ליל ה'	32	12	8	ה
אדר יום ו'	16	13	9	ו ז
ניסן ליל א'	—	14	10	א
אייר יום ב'	44	15	10	ב ג
סיון ליל ה'	28	16	11	ד
תמוז יום ה'	12	17	12	ה ו
אב ליל ש"ק	57	—	12	ז
אלול יום א'	41	1	1	א ב

תרצ"ד (הכ"ז)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ג' בערב	35	3	5	
חשון ה' בשחר	19	4	6	
כסליו ליל ש"ק	3	5	7	
טבת יום א' בבוקר	47	6	7	
שבט ליל ג' בערב	31	7	8	
אדר יום ד' בבוקר	15	8	9	
ניסן ליל ו'	59	9	9	
אייר יום ש"ק	43	10	10	
סיון ליל ב'	27	11	11	
תמוז יום ג'	11	12	12	
אב ליל ה'	55	13	12	
אלול יום ו'	39	14	1	